

a 149

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLY FOLYÓÍRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

★ SÖMJÉN ENDRE ★

A TARTALOMBÓL

Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése

Akinfov: Sztálin Műveinek tizenharmadik köteté

Csikós-Nagy Béla: Feladataink a tervmunka fejlesztésében

Kurszkij: A népgazdasági mérleg kérdései

Fehér Lajos: Termelőszövetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai

Soós Gábor: Növénytermelésünk a kétéves fejlesztési terv időszakában

Szlavjanov: Gazdasági kérdések
az ENSz gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakán

Zsukov—Breusz—Szokolovszkij: Egyéni és brigád önálló elszámolás

1-2

TARTALOM

Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése	1
<i>A. Akinfov</i> : Sztálin Műveinek tizenharmadik kötete.....	15
<i>Csikós-Nagy Béla</i> : Feladataink a tervmunka fejlesztésében.....	37
<i>A. Kurszkij</i> : A népgazdasági mérleg kérdései.....	55
<i>Fehér Lajos</i> : Termelőszövetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai	74
<i>A. Manukján</i> : A fegyverkezési hajsza nem menti meg a tőkés világot a válságtól	91
Számok és tények	100
<i>Soós Gábor</i> : Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában 101	101

SZEMLE

<i>M. Nyeszterov</i> : Gazdasági együttműködés — kívánatos és lehetséges.....	118
<i>G. Szlanjanov</i> : Gazdasági kérdések az ENSZ gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakán	124

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A szovjet népgazdaság újabb nagyszerű győzelme.....	130
A Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztési tervének 1951. évi eredményei 139	139
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről.....	148
<i>V. Zsukov—O. Breusz—A. Szokolovszkij</i> : Egyéni és brigád önálló elszámolás 156	156

PÉNZÜGYI ÉS KERESKEDELMI SZEMLE

<i>J. Kronrod</i> : A szovjet állam harca az áru- és pénzviszonyok átalakításáért 162	162
---	-----

KÖNYVSZEMLE

<i>Székely Artur</i> : A magyar ipari kapitalizmus kezdetei (Mérei Gyula könyvéről) 176	176
---	-----

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

<i>G. F.</i> : Szaltikov-Scsedrin három műve magyar nyelven	189
Angol-Magyar Műszaki Szótár — <i>Kovács István</i> : A nemzetközi helyzet — <i>Órkény István</i> : Koránkelő emberek — <i>D. D. Blagoj</i> : Puskin — <i>V. Em. Galan</i> : Rabszolgák hajnala — <i>Marie Majerová</i> : Bányászballada — <i>Palotai Boris</i> : Kakasszó — <i>Pierre Abraham</i> : Álld a sarat	190
Új könyvek	196

Felelős szerkesztő :

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egy számlaszám : 936 586—47

Példányszám : 8050 · Terjedelem : 12 ív (kettős szám)

Felelős kiadó : Török József

Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése

A népi demokratikus országok állami költségvetése gyökeresen különbözik a burzsoá állam költségvetésétől. Ez a különbség abból ered, hogy a népi demokratikus országok államhatalmának jellege alapvető módon különbözik a tőkés országok államhatalmának jellegétől. A tőkés államok a kapitalista társadalmi rend örei. Védelmeyik a termelési eszközök tőkés magántulajdonát; feladatuk, hogy elnyomják és fékentartsák a nép többségét: a dolgozók kizsákmányolt tömegeit. A tőkés állam költségvetése az uralkodó kizsákmányoló osztályok érdekeit szolgálja, a költségvetési eszközöket pedig csaknem teljes egészükben a kizsákmányolt tömegeket elnyomó államszervezet fenntartására, féktelen fegyverkezésre és rablóháborúk előkészítésére használják fel. A népi demokratikus országokban viszont a proletariátus diktatúrájának funkcióját betöltő államhatalom a dolgozó tömegek érdekében, a szocialista társadalom építésének céljára használja föl az állami költségvetést.

A népi demokratikus országok költségvetése a népi demokratikus állam alapvető pénzügyi terve, amely meghatározza az állam funkcióinak elvégzéséhez szükséges pénzeszközök forrásait és azt, hogy ezeket az eszközöket — a népgazdasági terv feladataival összhangban a szocialista bővített újratermelés érdekeinek megfelelően — hogyan használják fel a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának szüntelen emelésére, a társadalmi vagyon gyarapítására, az ország függetlenségének megszilárdítására és védelmi képességének erősítésére.

A népi demokráciák állami költségvetésének gazdasági alapja a termelési eszközök döntő többségének társadalmi tulajdona. A költségvetés a legfőbb eszköz arra, hogy a bevételeket és a felhalmozásokat a szocialista bővített újratermelés követelményeinek szem előtt tartásával osszák el. A népi demokratikus állam költségvetése fontos fegyver abban a harcban, amely valamennyi népgazdasági ágnek a szocializmus útján való fejlesztéséért, a népgazdaság szocialista szektorának bővítéséért és mindenirányú megerősítéséért, a dolgozó tömegek jólétének szüntelen emeléséért, s a parasztság hathatós megsegítéséért folyik a szocialista gazdálkodási formákra való fokozatos és önkéntes áttérésének előmozdítása érdekében.

A költségvetés egyszersmind hatékony eszköze a tőkés elemek korlátozásának és kiszorításának. Magától értetődik tehát, hogy a népi demokratikus országok költségvetési rendszerének megszervezését, elkeseredett osztályharc közepette hajtották végre. A kizsákmányoló osztályok minden eszközt igénybe vettek, hogy a népi demokratikus államhatalmat megaka-

dályozzák a költségvetésnek a dolgozó tömegek érdekében való felhasználásában. A nép ellenségei kevésbé fontos, tizedrangú objektumokra igyekeztek szétforgácsolni a költségvetési eszközöket, minden erejükkel szabotálták a dolgozók érdekeit szolgáló igazságos adórendszer érvényre jutását és általában a költségvetés tervezési munkálatait. Éppen ezért: a pénzügyi szervezetnek az oda befurakodott ellenséges elemektől való megtisztítása és gyökeres átalakítása szükséges föltétele volt annak, hogy a népi demokratikus országok költségvetését teljes egészében a szocializmus építésének szolgálatába állíthassák.

A népi demokratikus országok költségvetését a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak figyelembe vételével, az állami népgazdasági tervvel összhangban állítják össze. Az állami költségvetés összeállításának alapjául az egyes népgazdasági ágak pénzügyi tervei szolgálnak, ezek viszont a vállalati pénzügyi terveken épülnek föl.

Az állami költségvetés mint pénzügyi terv egyben szigorú utasítás is, mert — amint Sztálin elvtárs mondta — „A mi terveink nem jóslat-tervek, nem találgatásra épült tervek, hanem utasításjellegű tervek, amelyek kötelezőek valamennyi vezetőszerünk számára és amelyek meghatározzák gazdasági fejlődésünk jövőbeni irányát az egész országra vonatkozóan“. (V. ö. *Lenin-Sztálin. Párt és pártépítés.* 587. lap. Szikra 1950.)

A szocialista állam költségvetése legnagyobbbrészt a szocialista gazdaságból származó bevételeken alapszik, a tőkés államok költségvetési bevételei viszont majdnem teljesen adókból származnak. Az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és más tőkés országok költségvetésében a bevételek mintegy 90 százaléka adókból ered. A tőkés állam a funkcióinak elvégzéséhez szükséges összegeket nem szerezheti meg gazdasági úton, a nemzeti jövedelem elosztásának folyamatában, mert a termelési eszközök és a termelésből származó termékek nincsenek birtokában. A fennmaradásához szükséges eszközöket hatalmára támaszkodva, gazdaságonkívüli módon, kényszerrel, adók útján szerzi meg. „Az adókban mutatkozik meg az állam gazdaságilag kifejezett léte.“ (*Marr.*)

A tőkés államokban az adók közvetve vagy közvetlenül a dolgozókat terhelik. A tőkés államok költségvetésének bevételi része alapján nem más, mint a dolgozók jövedelme jelentős részének kisajátítása az uralkodó osztályok javára. A költségvetési bevételek tehát tulajdonképpen a dolgozó tömegek kizsákmányolásának kiegészítő eszközei. A tőkés államok kiadásai döntő részükben nem termelékeny kiadások, közvetlen visszatérítésre nem kerülő elvonások a nemzeti jövedelemből. Hatalmas összegük a tőkés költségvetések folytonos hiányát idézi elő (az elmúlt tíz évben például az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és Olaszország költségvetése minden évben hiánnyal zárult). Az adók is növekednek, és ennek minden súlyát a dolgozókra hárítják; az infláció fokozódik, az árak emelkednek, a reálbérek csökkennek és a dolgozók elnyomorodása tovább folytatódik.

A burzsoá teoretikusok megkísérlik bebizonyítani, hogy lehetséges a tőkés pénzügyek tervezése. Szerintük a tőkés költségvetés az állami bevételek és kiadások terve. A tőkés államokban azonban szó sem lehet tervezésről. A gazdasági életükben uralkodó állandó bizonytalanság állam-

háztartásukra is teljes mértékben kihat. Költségvetéseikben ők is számításba veszik ugyan a várható bevételeket és az előrelátható kiadásokat, de ennek semmi köze sincs a tervezéshez. Ez csupán jóslat, amely mentes mindenféle tervutasításjellegtől, mivel realitása teljes mértékben az elemi erővel kialakuló gazdasági konjunktúrától függ. A tőkés költségvetések tehát már természetüknél fogva rendkívül ingatagok.

A szocialista és a kapitalista költségvetés között tehát nincs semmiféle hasonlatosság. Ugyanolyan szakadék tátong közöttük, mint általában a szocialista és a kapitalista rendszer között.

A szocialista költségvetés alapvető sajátossága, hogy bevételeinek és kiadásainak kiszámítása az állami népgazdasági terv mutatóin nyugszik. A költségvetés és a pénzügyi terv teljesítése attól függ, mikéft tesznek eleget a népgazdasági ágak a népgazdasági terv mennyiségi és minőségi követelményeinek. Ugyanúgy a költségvetés és a pénzügyi terv kellő idejű és pontos végrehajtása nélkül nem lehet teljesíteni sem a népgazdasági tervet, sem pedig az egyes termelőágak, vállalatok és intézmények terveit.

A szocialista költségvetés szerkezetének igen fontos alapelve, hogy az egyes bevételi forrásokat nem kötik le meghatározott kiadások fedezésére, hanem a bevételi forrásokból származó befizetések semlegesekké válnak és tervszerűen szolgálják valamennyi költségvetési kiadás fedezését.

Magyarország 1952. évi költségvetése, vagyis 1952. évi pénzügyi terve az országgyűlési tárgyalások során elfogadott módosításokkal 42 769,7 millió forint bevételt és 42 481 millió forint kiadást irányoz elő, tehát 288,8 millió forint bevételi többletet mutat. A bevételek összege 13,1 milliárddal, — 1951. évi árakon számítva 9,3 milliárddal — a kiadások összege ugyan csak mintegy 13 milliárddal nagyobb, mint az előző évi költségvetésben.

Az 1952. évi állami költségvetés fő tételeit a következő, összefoglaló táblázat mutatja:

Bevételek		Kiadások	
millió forintban		millió forintban	
Összesen	42 769,7	Összesen	42 481,0
ezen belül		ezen belül	
állami vállalatoktól.	36 742,3	népgazdaság céljaira	26 169,3
szövetkezetektől....	558,6	szociális és kulturális	
lakosságtól	5 468,8	célokra	8 246,8
		honvédelemre	5 910,0
		államigazgatásra ...	2 154,9

A *kiadások* jelentős emelkedését elsősorban hatalmasan megnövekedett feladataink magyarázzák, de kifejezésre jut benne az 1951. december 1-i ár- és bérrendezés hatása is. A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusának határozata alapján módosított tervtörvény 51 milliárd forintról 85 milliárdra bővítette öt éves tervünk beruházási keretét. Ennek megfele-

lően az 1952. évi költségvetés 15,5 milliárd forintot irányoz elő tervberuházásokra, 3,6 milliárddal többet, mint amennyit eredetileg 1955-ben szándékoztunk erre a célra fordítani. Ennek az évnek a beruházásai másfélszeresét teszik ki az egész hároméves terv 10,3 milliárdnyi beruházásainak. Az 1952. évi beruházások az összes költségvetési kiadásoknak 36 százalékát veszik igénybe. A kiadások 19,4 százaléka kulturális és szociális célokat szolgál, míg 13,9 százaléka honvédelmi és államvédelmi szervezetünk költségeit fedezi. Az igazgatási kiadások aránya az összes kiadásokban fél százalékkal csökkent az 1951. évihez képest.

Összehasonlítással itt említjük meg, hogy az Egyesült Államok költségvetésének mintegy 75 százaléka szolgál fegyverkezési célokat. Az úgynevezett Északatlanti Szövetségben résztvevő országok háborús előkészületekre több mint háromszor annyit költenek, mint 1949-ben. Nagy-Britannia hadikiadásai a költségvetés 35 százalékát emésztik fel. Nyugat-Németország hadiipari termelése 120 százaléka az 1936. évének, amikor pedig Hitler már egyre gyorsuló ütemben készült a második világháború kirobbantására.

Költségvetésünknek beruházásokra előirányzott összegéből 40 százalékot a nehézipari fejlesztésre fordítunk. A vas- és acélttermelés fejlesztésén kívül a termelési eszközöket gyártó iparágak gyors fejlesztésére is szükségünk van. Ezek biztosítják az egész iparunk gyorsütemű fejlődéséhez, mezőgazdaságunk szocialista átalakításához szükséges gépeket. A beruházások 13 százalékát a mezőgazdaság fejlesztésére, elsősorban szocialista szektorának erősítésére fordítjuk.

Beruházási programunk végrehajtása során jelentős mértékben meg kell növekednie népgazdaságunk állóalapjai, új gyárak, üzemek kapcsolódnak be a termelésbe és emelkedik meglévő üzemek termelése is. A termelés növekedése azonban nemcsak állóalapokat kíván meg, új üzemi épületeket, gépeket, hanem jelentős nyersanyag- és félkésztermékmennyiséget, tehát új forgóalapokat is. Új üzemek anyagraktárainak feltöltésére, a meglévő üzemek emelkedő termelése által tartósan lekötött készletekre, vagyis népgazdaságunk forgóalapjainak növelésére a költségvetés 3,4 milliárd forintot irányoz elő.

Szocialista tervgazdaság nem képzelhető el anyag- és árutartalék nélkül, és ez a megállapítás nem áll ellentmondásban az egyes üzemekben főlegesen tárolt árukészletek mozgósításával. Az egyes üzemek termelése fogaskerékszerűen kapcsolódik egymásba. Átmeneti termelési szünet zavart idézhet elő más üzem termelésében. Bizonyos anyagokat tőkés piacokról hozunk be. Nem tehetjük ki magunkat annak, hogy a tőkés államok gazdasági anyagihiánya zavarja termelésünket. Ezért költségvetésünk 960 millió forintot irányoz elő központi anyag- és árutartalékaink további növelésére.

A gazdasági célú beruházások mellett meg kell említeni az új lakásokat, új iskolákat, óvodákat és tanulóotthonokat. A város- és községfejlesztő beruházások összege 80 százalékkal haladja meg a múltévit.

Népi demokráciánk politikai és gazdasági sikereihez hasonlóan, kulturális fejlődésünk is jelentős eredményeket mutat. Ez jut kifejezésre a kulturális kiadások 2985 millió forintos előirányzatában, amely 1 000 millióval nagyobb a múlt évinél. A tanulók száma valamennyi iskolatípusban

döntő mértékben megnőtt. Az 1951/52. tanévben az általános iskolákba több mint 1.2 millió tanuló iratkozott be, a középiskolai tanulók száma pedig 108 000-re emelkedett. A középiskolákban a háborúelőtti 4 százalékkal szemben 65,3 százalék a munkás- és parasztszármazású tanulók aránya, míg az egyetemeken és főiskolákon 58,2 százalék ez az arány. De kívülük ott vannak főiskoláinkon a néphez hű értelmiség és a dolgozó kisemberek gyermekei is.

Bevételeink döntő részét, 87,2 százalékát a szocialista szektor adja. Az állami vállalatok 36,7 milliárd forinttal járulnak hozzá költségvetésünk fedezésének biztosításához.

A vállalatoktól származó bevételek két jellemző formája: a forgalmiadó és a nyereségbefizetés. A forgalmiadó az a legfőbb csatorna, amelyen át a szocialista vállalatok által létrehozott többlettermék pénzértékét költségvetésünkbe bevonjuk. Ezen a címen 26,2 milliárd forint bevétel van előirányozva.

Míg a vállalatok által fizetendő forgalmiadó független működésük gazdasági eredményeitől, a nyereségbefizetés attól függ, hogy a vállalatok milyen mértékben teljesítik, illetve teljesítik túl termelési, értékesítési és önköltségsökkentési tervüket. A nyereségbefizetési előirányzat teljesítése a tervteljesítés egyik legfontosabb fokmérője.

A nyereségbefizetés 1952. évi előirányzata 5 500 millió forint, a múlt évinél 37 százalékkal nagyobb. Ez az emelkedés a vállalati eredmények várható alakulásának reális fölmérésén alapszik. A nyereségbefizetés két alapvető tényezője, a termelés kibővítése és az önköltség csökkentése terén számottevő haladásról számolhatunk be, de 1952-ben erőfeszítéseinket még jobban kell fokoznunk, hogy eleget tehesünk a szocialista építés gyorsuló ütemé által támasztott akkumulációs követelményeknek.

Kétségtelen, hogy ezt az eredményt csak akkor érhetjük el, ha iparunk ivődelmézőségének fokozását egyik legfontosabb feladatunknak tekintjük. Ennek döntő jelentősége van nemcsak a költségvetés egyensúlyának, hanem egész népgazdaságunk jövő fejlődésének biztosítása érdekében is. El kell tehát hártanunk minden olyan akadályt, ki kell küszöböl-nünk minden olyan hiányosságot, amely iparunk fejlődésének gyorsuló ütemét fékezi.

Egyik nagyon fontos követelmény a szilárd szocialista munkafegyelem érvényesítése, amely ellentétben a kapitalizmus kényszerfegyelmével, az önkéntességen, a dolgozók szocialista öntudatán alapul.

Hasonlóan nagy fontossága van az anyaggazdálkodásban követelt legszigorúbb takarékoságnak is. A takarékoság egyébként a szocialista gazdasági rendszer törvénye. Különös súllyal jelentkezik ez a követelmény fejlődésünk mostani szakaszán, amikor még egyes fontos alapanyagok termelése elmarad az ipari termelés gyorsütemű emelkedése mögött. Véget kell vetni az egyes üzemekben még mindig folyó anyagpocsékolásnak és érvényesítenünk kell a szigorúbb normák alapján nyugvó anyagfelhasználást. Meg kell szüntetni az egyes gazdasági vezetők gyakorlatában a tökéletes gon-

dolgozásmód maradványaként még mindig érvényesülő olyan eljárást, amellyel nagy anyagkészleteket halmoznak fel abból a célból, hogy üzemi szükségletét hosszú időre, előre fedezhessék. A minisztertanács takarékosági határozata 500 millió forint értékű fölöslegesen heverő anyagkészlet mozgósítását tette kötelezővé, és bár vállalataink ezt a feladatot túlteljesítették, az ismét felhalmozott készletek és az elosztás körüli hibák ezidőszert is jelentős mennyiségű értékes anyagot vonnak el népgazdaságunktól.

Tervezésünkben általában tapasztalható, hogy a termelési és beruházási tervek alapos kidolgozása mellett aránylag kisebb figyelmet szentelünk az önköltségi tervek kidolgozására. Vállalataink dolgozóinak és vezetőinek egyaránt meg kell érteniük, hogy számunkra az olcsó, a jövedelmező és nem a bármilyen áron való termelés a döntő.

Az önköltség alakulása a vállalati munka egyik legfontosabb minőségi mutatószáma. Az önköltség csökkentése a vállalat jó munkáját tanúsítja. Köztudomású, hogy az ipari termelés önköltsége különböző elemekből tevődik össze. Az önköltség alakulására igen nagy befolyással van a munka termelékenysége. A munkatermelékenység fokozásával növelhető a gyártott termékmenyiség. Ennek eredményeképpen csökken a termékegységre eső ráfordítások összege, s következőképpen a termelés önköltsége is. A munka termelékenységének fokozása tulajdonképpen egyenlőértékű újabb ipari berendezések üzembehelyezésével. Ebből nyilvánvaló, hogy a termelés fokozásával s az önköltség csökkentésével egyszóval hatalmas összegeket takaríthatunk meg a beruházásokon. A munkatermelékenység fokozásának jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a Szovjetunióban az ipari termelés 1951. évi növekedésének majdnem kétharmadát a munka termelékenységének új beruházások nélküli emelkedése révén érték el. Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunióban az ipari termelés növekedése főként a munka termelékenységének emelkedéséből származik.

Az önköltségi terv teljesítése a jobb munkaszervezés, a meglévő gépi berendezés tökéletesebb kihasználása mellett még azt is megköveteli, hogy takarékosabban használjuk fel a különféle anyagokat, csökkentjük a selejtet, harcoljunk a másodpercekért és a termékek minőségének javításáért.

Az önköltségesökkentés területén különösen sok a tennivaló az állami mezőgazdasági üzemekben, ahol szigorú pénzügyi rendet kell teremteni, ki kell küszöbölni a deficitet, biztosítani kell a normák megtartását, a bevételek növelését, hogy ezáltal állami gazdaságaink is hozzájáruljanak népgazdaságunk felhalmozásának fokozásához.

A költségvetés bevételei között 558 millió forintos előirányzattal szerepel a szövetkezetektől származó bevétel. Ez az összeg nem fejezi ki megfelelően a szövetkezetek erősödését, amely lényegesen nagyobb, mint ahogy a bevételi számok mutatják. A december 1-i határozattal kapcsolatos adóügyi rendszabályok ugyanis jelentősen csökkentették a földművesszövetkezetek adókötelezettségét.

A bevételek 12,9 százaléka a lakosságtól, döntő részben a lakosság adófizetéseiből származik. Ezen a területen is bőven van még megoldásra váró feladat, mert az adófizetési fegyelem — sokszor még egyes pénzügyi szer-

veknél is — számos lazaságot mutat. Bár a parasztság nagy része teljesíti adófizetési kötelezettségét, mégis sokan vannak, akik különféle úton-módon ki akarják vonni magukat a köztelherviselésből. Ezt a helyzetet meg kell szüntetni már azért is, mert ebből rendszerint a kulákok, a jómódú parasztok, spekuláló elemek húznak hasznot.

A munkafegyelem további megszilárdításával, a bérfizetés bankszerű ellenőrzésének megszigorításával biztosítanunk kell, hogy a termelékenység emelkedése állandóan meghaladja a bérek növekedésének ütemét. A legnagyobb hiányosság ebben a tekintetben az állami gazdaságok és gépállomások területén van. De az iparban is találkozunk megokolatlanul nagy önköltséggel, különösen a bányászatban és az építőiparban, pedig például az építőiparban elért megtakarítás minden százaléka új lakások százait és ezreit jelenti dolgozó népünk számára.

A költségvetés összeállításában és végrehajtásában egyre nagyobb a helyi tanácsok szerepe. Az 1951. évi 2.8 milliárddal szemben 1952-ben 4,1 milliárd a helyi tanácsok költségvetésében előirányzott kiadások összege. Ebből 62 százalék szociális és kulturális, 16,1 százalék gazdasági, 21,9 százalék pedig igazgatási célokat szolgál. A helyi tanácsok azonban még korántsem használták ki azokat a széles lehetőségeket, amelyek főleg a helyi ipar, vendéglátóipar és a kereskedelem fejlesztésében kínálkoznak. A tanácsoknak föl kell tárniuk a helyi néversanvagforrásokat, s ezekre érvitve kell továbbfejlesztetniük a helyi iparvállalatokat és kisipari termelősövetkezeteket. Ezzel jelentősen hozzájárulhatnak az árualapok növeléséhez, valamint a pártunk és kormányunk december 1-i határozata alapján elért eredményeink további megszilárdításához.

1951-ben számos területen nagy volt a munkaerőhiány. Ezért az erősen munkaigényes iparágakban lényegesen fokozzuk a gépesítést. Az építőiparban a gépesítés, s az előregyártás fejlesztése a termelékenység gyors növekedését teszi lehetővé és lényegesen rövidíti az építkezések időtartamát. Bányászaink munkáját is nagy mértékben könnyítik meg a beszerzendő gépek. A mezőgazdaság munkaerőszükséglete — különösen a nyári hónapokban — jelentős számú munkást von el az ipartól és zavarja a termelés egyenletes fejlődését. Ezért a beruházási terv lényegesen emelte az aratógépek, kombájnok beszerzésére előirányzott összegeket. Az állattenyésztés fejlesztése céljából állami gazdaságainkban és termelősövetkezetekben nagy mértékben növeltük az állatférőhelyeket. Általában azt mondhatjuk, hogy a mezőgazdaság nagyobbmértékű beruházásai megteremtik mezőgazdaságunk nagyüzemi szocialista átalakításához, a természet-hozam emeléséhez szükséges feltételeket.

A munkafegyelem lazaságának egyik igen elterjedt formája a munkahelyek gyakori cserélgetése, a nagy munkásvándorlás. Természetes, hogy a munkaerővándorlás, amelyet különösen a bányák és az építkezések új munkásai között tapasztalunk, akadályozza az üzemek fejlődését és megnehezíti, hogy üzeinkben — főként az új üzemekben — jól képzett, az üzem munkáját alaposan ismerő, az üzemmel összeforrott munkásság alakuljon ki. Az újító- és Sztahanov-mozgalom is csak akkor fejlődhetik igazán, ha a munkások alaposan ismerik gépüket és az üzem munkájának minden

mozzanatát. Küzdenünk kell azért, hogy dolgozóinkban kifejlődjék a munkahelyhez való ragaszkodás érzése. Emellett érvényt kell szerezniünk azoknak a rendeleteknek, amelyek tiltják a munkakönyvvel nem bíró munkások alkalmazását és véget kell vetni annak a türehetlen állapotnak, hogy egyik szocialista üzem valósággal elcsábítja a másiktól a dolgozókat.

Munkásaink 1951-ben is ezer és ezer javaslattal, ötlettel, újítással járultak hozzá a termelés javításához, hiányosságainak kiküszöböléséhez. Az 1951-es évet szocialista versenymozgalmunknak és a Sztahanov-mozgalomnak eddig még soha el nem ért sikerei jellemzik. A II. pártkongresszus tiszteletére, Alkotmányunknak és a Nagy Októberi Forradalom évfordulójának megünneplésére kezdeményezett versenymozgalmak jelentős állomási szocialista versenyünk fejlődésének. Egyedül Budapest üzemeiben 15 000 sztahanovista dolgozik.

Az eddig elmondottakban igyekeztünk ismertetni az 1952. évi költségvetés legfőbb tartalmát, legfontosabb jellemző vonásait és csoportosítani az ezekhez fűződő megállapításokat. A továbbiakban kiemelünk egyes figyelemreméltó mozzanatokat a költségvetés országgyűlési vitájából.

Fölemelt ötéves tervünk átlagosan minden öt-hat napban egy-egy új üzemet létesít. Tervünk célkitűzései megvalósításának alapfőfeltétele nehéziparunk gyors fejlesztése. Nyersvastermelésünket 23,9 százalékkal emeljük. Gépkocsitermelésünket 23,9, autóbustermelésünket 117,7 százalékkal kívánjuk növelni. A mezőgazdaság gépesítésének előmozdítására láncaltapas traktorokból 66,7, kombájnból 150, kéveköti-aratógépből 157,2 százalékkal gyártunk többet. A tömegcikkék közül kerékpárból 11,6, edényekből 52,9, rádióból 29,8, kályhából 52,4, tűzhelyből 29,1 százalékkal növeljük a termelést. Az egész iparban a munka termelékenysége 11,8 százalékkal fog emelkedni.

Az ipar körében a műszaki és fizikai dolgozók közti együttműködés mind szorosabbá válik. A Rákosi Művek dolgozói közvetlen kapcsolatot építettek ki a Tudományos Akadémia és a Vasipari Kutató Intézet tudósaival. Több országos jelentőségű mozgalom is indult ki az ipar köréből. Így a Gazda-féle takarékosági mozgalom, a Röder-mozgalom az elmaradt munkások segítségére a sztahanovisták részéről és Deák művezetőnek a munkafegyvellem kapcsolatos felhívása.

A szovjet munkamódszerek átvétele különösen a vaskohászat terén járt kiváló eredményekkel, ahol a gyorsolvasztás, a gyorshúzás és a gyorshenglerlés terén kimagasló teljesítményeket értek el. Salgótarjánban a gyorsdróthúzás alkalmazásával minden beruházás nélkül 30 százalékkal emelkedett a vashuzaltermelés.

A munkafegyvellem megszilárdítása és a szervezatlenség megszüntetése terén sok még a tennivaló a kohó- és gépiparban. A szervezatlenség az oka annak is, hogy az üzemek között nem megfelelő az együttműködés. Ez sok esetben azzal a következménnyel jár, hogy az árutermelés elmarad a teljes termelés mögött és a befejezetlen termékállomány állandóan nő. A minisz-

térium felügyelete alatt álló üzemekben a befejezetlen termékek és félkészgyártmányok értéke 1950 és 1951 decembere között 977 millió forinttal megnövekedett. Bár a selejtszázalék 1951-ben némileg visszaesett, öntödéinknek további nagy erőfeszítéseket kell tenniük a selejt további csökkentése érdekében. A kohó- és gépipar, de egész népgazdaságunk fejlődését is gátolja, hogy az alpanyaggyártó iparágak fejlődése nem éri el a feldolgozó iparágakét. Így az 1951. év 11 hónapjában a vaskohászat 34 százalékos fejlődést mutat az előző év azonos időszakához képest, a feldolgozóiparágak fejlődése azonban meghaladta az 50 százalékat.

A *bánya- és energiaügyi minisztérium* költségvetéséből megállapítható, hogy 1952-ben a minisztérium irányítása alatt álló iparágak termelése 29,4 százalékkal fog emelkedni 1951-hez képest. Ezen belül a szén termelése 21 százalékkal, az ásványolajé 13, az érc- és vegyesbányászaté 46, az energia-termelésé pedig 18 százalékkal növekszik.

Bár széntermelésünk évről évre emelkedik, mégsem tudta teljes egészében kielégíteni rohamosan fejlődő iparunk szükségleteit. Így 1951-ben sem teljesítette az előirányzatot. Remélhető, hogy a tatabányai tanácskozás tapasztalatai és az 1952-es költségvetés hozzásegítenek ahhoz, hogy a széntermelés necsak teljesítse, hanem túl is teljesítse az 1952. évi tervet.

A költségvetés lehetővé teszi, hogy a hároméves tervben és az ötéves terv első két évében létesített új bányákat, valamint a régi bányákat is fokozottan gépesítsük. Ezenkívül széntermelésünket új bányák nyitásával is növeljük. Bányagépgyártásunk termelése 1952-ben 77 százalékkal emelkedik.

A szabotáló amerikai vezetés évekre visszavetette a magyar ásványolajbányászat fejlődését. A szabotázs leleplezése után azonnal megkezdtük a fúró- és termelőfelszerelés felújítását és helyes irányba tereltük a geológiai kutatást. 1951-ben három új területen tártunk fel eddig ismeretlen olajkinceseket. Szovjet tanácsadók segítségével 1952-re kidolgoztuk az olajbányászat fejlesztésének terveit. Mélyfúrási teljesítésünket 67 százalékkal növeljük. A régi és új mezőkön új kutakat létesítünk, amelyekből 1952. évi ásványolajtermelésünk 20 százalékat kapjuk.

Tovább folytatjuk színesfémiparunk fejlesztését, elsősorban bauxitbányászatunk gépesítésével, valamint timföldgyáraink teljesítőképeségének kibővítésével. Ennek következtében bauxittermelésünk 51, huta-alumíniumtermelésünk pedig 17 százalékkal növekedik 1952-ben.

Villamosenergiatermelésünk az ipar zavartalan energiaellátása és a falu kulturális színvonalának emelése érdekében 18,5 százalékkal növekszik. További 158 falut, 74 állami gazdaságot, 40 gépállomást és 98 termelőszövetkezetet, illetve szövetkezeti csoportot kapcsolunk be a villamosági hálózatba. A szükséglet biztosítására folytatjuk a „November 7”, Borsodi, Sztálinvárosi és Mátravidéki Erőmű építését és megkezdjük egy új erőmű építését is.

Gyógyszeripari termelésünk 55,4, gyógyszer-alapanyaggyártásunk 30 százalékkal növekszik 1951-hez képest. Ez annál inkább is fontos, mert a

felszabadulás előtti gyógyszeriparunk jelentős mértékben külföldi alapanyagok kiszerezésével foglalkozott. A felszabadulás óta gyógyszeralapanyag-termelésünket tiszteresére emeltük, úgyhogy ebben a tekintetben legnagyobb részét függetleníttük magunkat a Nyugattól és aránylag kismennyiségű nyersanyagbehozatalra szorulunk.

Jelentős összegeket fordítunk a hajdúsági gyógyszergyár építésének befejezésére, amely a Szovjetunió után a béketábor legnagyobb gyártási értékű antibiotikum-gyára lesz és már első fázisában memcsak az ország teljes penicillin-szükségletét képes ellátni, hanem már 1952-ben számottevő mennyiséget gyárt kivételre is, amivel a baráti államok dolgozóinak egészségügyét is szolgálja.

A *könyvüipari tärca* a termelésnek több mint 44 százalékos emelkedését irányozza elő az ötéves terv első évéhez, 1950-hez képest. A könnyvüipari üzemek felhalmozási terveiket 1951-ben túlteljesítették és kerekén 40 százalékkal nagyobb felhalmozást értek el, mint 1950-ben. Az üzemeknek azonban 1952-ben is növelniök kell felhalmozásukat, hogy az ötéves terv évről évre emelkedő beruházásainak anyagi alapjához a megfelelő fölemelt összeggel hozzájáruljanak.

Építvüiparunknak igen nagy nehézségekkel kellett megküzdnie, amelyeknek egy része még a jövőben is jelentkezni fog. Mindamellet ma már megállapíthatjuk, hogy építvüiparunk mindinkább egy sorban halad a többi iparrággal a fejlődés felé.

Ezt annál is inkább értékelni kell, mert az építvüipar a felszabadulás előtt, sőt a felszabadulást követő első években is technikai és szervezeti szempontból legelmaradottabb iparágunk volt. 1948 előtt a toronydarút, exkavátort, szállítvüszalagot nem ismerték és már erősen gépesített építkezésnek számított, ahol a betonkeverést nem kézzel végezték és ahol kezdetleges emelvüszervezetek szállítvüták az anyagot.

Építvüiparunk mai fejlettségére jellemző, hogy munkáslétszáma, amelyet az építvüipar ma már télen és nyáron is foglalkoztat, körülbelül nyolcszorosa a kapitalista konjunktúra idején foglalkoztatott munkásoknak. Cementiparunk 1952-ben háromszorosát, téglaiiparunk két és félszeresét fogja termelni a tökések időben elért legnagyobb mennyiségnek. Hogy az építkezések gyorsaságát fokozzuk, mindinkább igyekszünk szovjet példára előregyártott elemekből építkezni. Míg az előregyártott vashetonemlek 1949-ben 5000 tonnát, 1951-ben 175 000 tonnát tettek ki, 1952-ben el fogják érni a 280 000 tonnát.

Hazánkban soha nem látott ütemben kibontakozó békés célú építkezésekkel szemben a nyugati tökések államokban egészen más helyzetet tapasztalunk. Egyik oldalon a hivatalos burzóá statisztika számai azt mutatják, hogy például Franciaországban, Angliában, de a kisebb kapitalista államokban is — Dániában, Hollandiában — soha azelőtt annyi cementet nem gyártottak mint manapság. A másik oldalon ugyanezekből az országokból azt a hírt kapjuk, hogy a nagy lakásínség ellenére a lakásépítést csökkentik és az építvüipari munkások jelentvü tömege szezon idején is munka nélkül lézeng. Ennek az a magyarázata, hogy ez országok-

ban a cementet háborús célra, erődítmények, stratégiai utak, repülőterek építésére használják.

Az építőipar a vas- és fémipar, vagyis az ipar gerince mögött a második legnagyobb iparágga fejlődött hazánkban. Munkája nyomán az egész ország arculata megváltozott.

A *szocialista kereskedelem* általában sikerrel valósította meg az ötéves tervből reáharuló feladatokat. A szocializmus építése idején különösen fontos funkciója a termelés és fogyasztás tervszerű kapcsolatának biztosítása az áruforgalom segítségével. További feladata a város és a falu arukapcsolatán át a munkás-paraszt szövetség megerősítése. Kereskedelmi szerveink működése ellen azonban számos panasz és bírálat hangzik el. Ezeknek egyik alapvető oka, hogy a dolgozó tömegek nincsenek kellőképpen bevonva a kereskedelem ellenőrzésébe és így kezdeményezésükkel nem tudják a hiányosságokat kiküszöbölni. A kereskedelmi dolgozók egy része nem áll mindenkor hivatása magaslatán. A piacutatás sem megfelelő, a vevők igényeit nem kellő nyomatékkal továbbítják az iparhoz és így nem befolyásolják az ipart abban az irányban, hogy termékei kielégítsék az állandóan fokozódó igényeket. Különösen súlyosak a panaszok a konfekció- és cipőipar termékeiről. Fontos feladat dolgozóink szükségleteinek minőségi áruval való ellátása és nem lehet eléggé hangsúlyozni az ipari vállalatvezetők és a kereskedelmi dolgozók egyéni felelősségét ezen a területen.

Az *élelmezési tárca* költségvetésének tárgyalása során kitűnt, hogy a termelészövetkezeti csoportok többszáz százalékkal, nem egy közülük még 1000 százaléknál is többel túlteljesítette beadási kötelezettségét. Ha a beadási kötelezettségét túlteljesítő 485 000 egyénileg dolgozó paraszt számához hozzáadjuk a beadási kötelezettségének többszörösen is eleget tevő termelészövetkezetek és csoportok 350 000 tagjának számát, hatalmas, 835 000-es számot kapunk, mindmégannyi kipróbált, cselekvő békeharcost, akik az ipari munkásokhoz hasonlóan tettekkel is bebizonyították, hogy helytállanak a béke megőrzéséért, hazánk fölvirágoztatásáért, a szocializmus építéséért folyó harcban.

Begyűjtési rendszerünknek fontos szerepe van a termékek tervszerű elosztásában. Népi demokráciánkban a szocializmus elosztási elve érvényesül, amely a végzett munka arányában részesíti a dolgozókat a termelés eredményeiből. Az elv gyakorlati megvalósulásának anyagi feltételeit részben a begyűjtéssel teremtiük meg. A kötelező állami begyűjtés tehát nem átveneti szükségintézkedés, hanem népgazdaságunk és állami tervezésünk szerves része, a város és falu gazdasági együttműködésének, a munkás-parasztsszövetségnek szilárd alapja.

Dolgozó parasztágunk terménybeadásában nagy szerepet játszik az is, hogy az állami begyűjtés jelentős és biztosított jövedelmet nyújt a termelőknek. Elég arra utalnunk, hogy az 1951. évi bő termés után változatlanul fenntartottuk az 1950. évi árakat, holott a kapitalista országokban a mezőgazdasági árak a jó termés következtében jóval az 1950. évi árak alá zuhantak. A mezőgazdaság helyzetének további javulását mutatja az ipar és a mezőgazdaság részesedésének alakulása a nemzeti jövedelemben.

Míg 1950-ben az ipar részesedése 72,7, a mezőgazdaságé 27,3 százalék volt, 1951-ben — változatlan árakon számítva — az ipar részesedése 69,9 százalékra csökkent, a mezőgazdaságé viszont 30,1 százalékra emelkedett.

Begyűjtési szervezetünk a *helyi tanácsokra* támaszkodik, amelyek felelősségteljes feladatukat nagyban és egészben eredményesen oldották meg és ezzel kiállották az első nagy erőpróbát.

A tőkés rendben a piac szabadsága a termelés válságát, a szabadversenyt jelentette, ami évenként a parasztság sok tízezres tömegét juttatta koldusbotra. A népi demokráciában nincsenek termelési válságok, a tőkés környezet pusztító hatásától, a világpiaci árak zuhanásától mentesítettük a magyar mezőgazdaságot. Parasztságunk élvezi a szabadpiac minden előnyét azon súlyos gazdasági következmények nélkül, amelyekkel a szabadpiac a kapitalizmushoz együttjár. Parasztságunk soha olyan biztonsággal nem gazdálkodott, mint manapság.

Iparunk egyre gyorsuló fejlődésének következtében *megváltozott népgazdaságunk szerkezete*, mezőgazdasági országból ipari országgá fejlődöttünk. Ennek a megváltozott helyzetnek következményeképpen 1952-ben mezőgazdasági kivitelünk csökken, ipari és különösen gépkivitelünk pedig erősen emelkedik. *Külkereskedelmi tervünk* szerint külkereskedelmi forgalmunk 1951-hez képest legalább 15 százalékkal fog növekedni.

A külkereskedelmi minisztérium költségvetésében 5 millió forinttal emeli a külkereskedelmi propagandára előirányzott összeget. Ennek oka egyrészt az, hogy 1951-ben csak öt külföldi nemzetközi vásáron vettünk részt, míg 1952-ben tizenöt vásáron kívánunk megjelenni, amelyek közül mint új területeket meg kell említeni Karachit, Algirt és Beirutot. Növeljük és az eddig ebben a tekintetben figyelembe nem vett országokra is kiterjesztjük külkereskedelmi propagandánk egyéb eszközeit is, így például arab és hindu nyelven is kiadunk propagandanyomtatványokat.

1951. évi külkereskedelmi tervünk egyik fő célkitűzése volt, hogy külkereskedelmi forgalmunkban növekedjék a baráti országok részesedése. Ezt a célt elértük. 1952. évi külkereskedelmünk döntő részét már a Szovjetunióval, a Kínai Népköztársasággal, a népi demokratikus országokkal és a Német Demokratikus Köztársasággal bonvöltjük le. Ezt a törekvésünket elősegíti, hogy a baráti országokkal folytatott kereskedelmünkben mindinkább rátérünk a hosszúlejáratú árucsereforgalmi megállapodások rendszerére, amelyeknek segítségével nagymértékben függetleníthetjük magunkat és növeljük népgazdaságunkban a tervszerűséget.

Népgazdaságunk helyes irányú fejlődését bizonyítja, hogy kivitelünkben 1951-ben tovább növekedett és 65,5 százalékkal ért el az ipar részesedése. Az 1938. évi kivitelben 32 százalékkal szerepeltek az ipari és 68 százalékkal a mezőgazdasági cikkek. Ebből látható, hogy az aratás eredménye belföldön és külföldön a múltban milyen döntő befolyással volt kivitelünk alakulására. Az iparosító politika ezt az állandó bizonytalansági tényező! kikapcsolta külkereskedelmünkéből. Ehhez azonban azt is hozzá kell fűzni, hogy a felszabadulás előtti Magyarország nagyméretű mezőgazdasági kivitele nem azért volt lehetséges, mert nagy volt a mezőgazdaság termelékenysége, hanem, mert az ipari és mezőgazdasági dol-

gozók életszínvonalának rendkívül alacsony volta következtében szűk volt az ország belső fogyasztó piaca.

A felszabadulás után ez a helyzet lényegesen megváltozott. Ma már megszűnt a munkanélküliség, nagymértékben növekedett az iparban foglalkoztatott munkások száma és kiszélesedett a helyföldi fogyasztó piac. Rákosi elvtárs megállapította, hogy ebből a fejlődésből külkereskedelmünkre nézve eddig nem vontuk le a szükséges következtetéseket. Hiszen a megnövekedett belső vásárlóerő és az ipari termelésnek 1938-hoz képest 150 százalékos növekedése mellett mezőgazdasági termelésünk csak 16 százalékkal haladja meg a háborúelőtti 10 év állagát. Ennél a 16 százaléknál azonban lényegesen nagyobb mértékben növekedett dolgozóink vásárlóképesége. Kiviteli politikánkban tehát még nagyobb erővel kell törekednünk az iparcikkek arányának növelésére, de emellett mezőgazdasági kivitelünknek sem szabad elsorvadnia.

A külkereskedelemben elért eredményeknek azonban nem szabad eltakarniuk előlünk a külkereskedelmi szerveink és egyes iparvállalataink munkájában jelentkező hiányosságokat. Nem folyik még vállalatainkban eléggé következetes, szívós harc a terveknek nemcsak globális, hanem részleteikben való teljesítése érdekében. Vállalati dolgozóink egy részének körében még mindig találkozunk a régi bürokratikus kommerciális szellem maradványaival, amikor megfélemeznek arról, hogy tervgazdaságunk számára nemcsak az ügyletek megkötése, hanem lebonyolításuk határidejének és a kikötött minőségi feltételeknek pontos teljesítése is nagy jelentőséggel bír. Igen gyakran súlyos károkat okoz a minőség elhanyagolása. Ilyen hanyagság mutatkozott például a legutóbb a Ganz-motorvonatok gyártásában, úgyhogy a vonatok külföldön való átvételekor derültek ki olyan műszaki hiányosságok, amelyek lehetetlenné tették üzembehelyezésüket. Hasonló hibák mutatkoznak az utóbbi időben az Orion-gyárban is.

Tovább kell fejlesztenünk külkereskedelmi hálózatunkat, elsősorban a baráti országok, de azontúl a világgazdaság más területei felé is. Fokozni kell propagandánkat főképpen azokban az országokban, amelyekkel üzleti kapcsolatainkat a közelmúltban vettük fel, vagy még ezután kerül erre sor. Igyekeznünk kell kiépíteni kereskedelmünket azokkal a közel- és középkelet-i országokkal, amelyek nemzeti függetlenségükért harcolnak az imperialista elnyomók ellen.

A régi feudál-kapitalista Magyarországon az elmúlt 100 év alatt az utak és vasutak létesítését a Monarchia imperialista tervei és a nagybirtok érdekei szabták meg. Útjaink és vasútjaink a falvaktól távol, leginkább a nagybirtok részére biztosítottak olcsó szállítási és közlekedési lehetőségeket. A falvak és tanyák dolgozó parasztsága a vasutaktól és műutaktól távol csak hosszú és fáradságos úton vihette termékeit piacra.

A felszabadulás óta sokat tettünk ennek az évszázados bűnnek felszámolására és 1952-ben tovább kívánunk haladni a megkezdett úton. A felszabadulás óta több mint 1000 kilométer kisvasutat helyeztünk üzembe és sokszáz kilométer bekötő úttal segítettük a falu dolgozó parasztságát. Ebben az évben nagyszabású kisvasútépítést kívánunk lebonyolítani, jelentősen növelni kívánjuk bekötő utaink számát is és fejlesztjük teherautó-

közlekedésünket. Nagyüzemi szocialista mezőgazdaságot nem lehet elképzelni olcsó és gyors szállítás nélkül.

Országformáló jelentősége van annak a vízgazdálkodási politikának is, amelyet az árvízvédelem területén, valamint a szeszélyes magyar éghajlat megváltoztatásának és a mezőgazdaság termelékenysége emelésének érdekében folytatunk. 1952-ben öntözéses gazdálkodásunk területét mintegy 55 százalékkal kívánjuk emelni.

A földművelésügyi tárca költségvetési kerete a mezőgazdasági jellegű oktatással együtt 810 millió forint, több mint 100 százalékkal nagyobb az 1951. évinél. Ez hatalmas segítség mezőgazdaságunk számára. Mezőgazdaságunk fejlődését nagymértékben segíti elő a jegyrendszer megszüntetése és a mezőgazdasági termékek szabad forgalmának életbeléptetése.

A földművelésügyi tárca előirányzatában 75 millió forint szerepel termelőszövetkezetek fejlesztésére és támogatására. (1951-ben ez a tétel 8 millió volt). Termelőszövetkezeteink száma mintegy 5000, szántóterületük pedig meghaladja az 1,5 millió holdat, egész szántóterületünknek majdnem 16 százalékat. Taglétszámuk mintegy másfélmillió, a felnőtt paraszti lakoságnak több mint 50 százaléka.

Szövetkezeti mozgalmunk hiányossága, hogy bár a szövetkezeti tagok egyharmada középparasztokból áll, sok helyen még mindig idegenkednek a középparasztoknak a vezetőségbe való beválasztásától. Ez a magatartás káros, mert nem ad módot a középparasztok gazdasági tapasztalatainak hasznosítására, akik sok esetben idegenül érzik magukat a szövetkezetben. A jövőben fokozottabban kell bevonni a nőket is a termelőszövetkezetekbe és elsősorban az állattenyésztés területén kell munkájukat hasznosítani. A szövetkezetek megerősödését, a munkafegyelem megszilárdulását jelenti, ha következetesen alkalmazzuk azt az elvet, hogy a jövedelemelosztás minden esetben a végzett munka arányában történjék. A tagoknak el kell sajátítaniuk a munkaegységgel való számolást.

1952-ben a traktorok száma a gépállomásokon az 1951. évi 9 500-ról 10 170-re fog emelkedni és ennek megfelelően a gépállomások által elvégzendő munka területe is 5,5 millió holdról 7,9 millióra. Egy-egy gépegységre 850 hold terület megmunkálását irányozták elő, gépegységenként 150 holddal többet, mint 1951-ben. A gépállomások 1951-ben teljesítményeiknek mintegy 70 százalékat a termelőszövetkezetek számára végezték. De 1 650 000 holdon talajmunkát végeztek egyéni gazdák számára is.

A földművelésügyi minisztérium az ország fásításának fejlesztésére az 1951—52. évben 40 000 holdon 200 millió csemete ültetését tervezte meg. A fásítás növénytermelésünk részére kedvezőbb éghajlati viszonyokat teremt, egyben hozzájárul iparunk faanyagszükségletének fokozottabb biztosításához.

Az 1952. évi költségvetés elemzéséből látható, hogy ezévi pénzügyi tervünk is nagy mértékben járul hozzá a szocialista Magyarország építéséhez, ipari és mezőgazdasági termelésünk fejlődéséhez, a dolgozó népünkben még szunnyadó energiák mozgósításához, a békeharc erőinek fokozásához.

Sztálin Műveinek tizenharmadik kötete

Sztálin Műveinek tizenharmadik kötete az 1930 július és 1934 január közt írott műveket tartalmazza.

Ebben az időszakban valósította meg a bolsevik párt a szocializmus minden frontra kiterjedő általános támadásának politikáját, és ért el világtörténelmi sikert a szovjetország szocialista átalakításában. A Szovjetunió erős ipari hatalommá vált. Ezekben az években következett be a mezőgazdaság mélyreható forradalmi átalakulása: felszámolták a kulákságot, az ország számban legnagyobb kizsákmányoló osztályát; a kapitalizmust szülő egyéni gazdálkodás útjáról a társas, szocialista gazdálkodás útjára, a kolhozgazdaság útjára vezették át a dolgozó parasztság tömegeit. Megteremtették a szocializmus bázisát a népgazdaság legkiterjedtebb és életbevágóan fontos, de egyszersmind legelmaradottabb ágában: a mezőgazdaságban.

Ezekben az években fejezték be az első ötéves tervet, amelynek sikeres teljesítésével vetették meg a szocialista gazdaság alapjait a Szovjetunióban. A szovjet ország hozzáfogott a második ötéves terv megvalósításához; ennek fő feladatai: a kapitalista elemek és az őket szülő okok végleges felszámolása, valamint a népgazdaság valamennyi ágának teljes műszaki átalakítása voltak.

Az ország szocialista iparosítását s a mezőgazdaság kollektivizálását meghiusítani igyekvő városi és falusi tőkéselemekkel, valamint a nép trockista, buharinista és burzsoá nacionalista ellenségeivel vívott harcban a párt irányvonala aratott győzelmet. A bolsevik párt Sztálin vezetésével könyörtelenül szétzúzta az ellenség ellenállását, és hatalmas történelmi jelentőségű győzelmet aratott. A SzK(b)P 1934 januárjában összeült XVII. kongresszusa, mint a „győzők kongresszusa“ vonult be a párt történelmébe.

Sztálin művei világtörténelmi jelentőségű dokumentumok. Műveiben Sztálin elvtárs — a szocializmus szovjetunióbeli építése során nyert tapasztalatok tudományos összegezése alapján — lángeszű módon kidolgozta és továbbfejlesztette a marxista-leninista elmélet legfontosabb kérdéseit.

Műveinek 13. kötetében Sztálin elvtársnak olyan igen fontos munkáit gyűjtötték össze, mint például a „Zárszó a Központi Bizottság politikai beszámolójához a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVI. kongresszusán“, „A gazdasági vezetők feladatairól“, az „Új helyzet — új feladatok a gazdasági építőmunkában“, „A bolsevizmus történetének néhány kérdéséről“, „Az első öt éves terv eredményei“ című előadói beszéd a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának és Központi Ellenőrzőbizottságának 1933 januári együttes plénumán, valamint e plénum utolsóelőtti napján elmondott beszéd: „A falusi munkáról“, a „Beszéd a Szovjetunió élenjáró kolhozparasztjainak első országos kongresszusán“, a „Beszámoló a XVII. Pártkongresszusnak a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának munkájáról“ és Sztálin elvtárs számos más munkája.

Sztálin művei az alkotó marxizmus klasszikus példái: fölfegyverzik a szovjet népet a kommunizmus győzelméért folyó harcra, harci fegyvert adnak az egész világ dolgozóinak kezébe a béke, a demokrácia és a szocializmus világméretű győzelmének kivívására.

Abban az időszakban, amelyet a Sztálin elvtárs műveinek 13. kötetében foglalt munkák felelelnek, mind a nemzetközi helyzetben, mind a Szovjetunióon belül fontos változások történtek.

A tőkés országokban 1929 végén kitört gazdasági válság mindjobban kiterjedt és elmélyült. A gazdasági válság a legerősebben az Amerikai Egyesült Államok gazdaságát sújtotta. Sztálin elvtárs munkáiban klasszikus elemzését adta a kapitalizmus általános válságának és az ez időszak gazdasági válságait jellemző sajátosságoknak. 1930-ban a Sz(k)P XVI. kongresszusán mondott beszámolójában, az akkor kezdődött gazdasági világválság sajátosságait elemezve, Sztálin elvtárs kifejtette, hogy ez a válság a kapitalizmus *általános válsága* alapján bontakozott ki, amely már az első világháború időszakában keletkezett és aláásta a kapitalizmus pilléreit, megkönnyítette ezáltal a gazdasági válság bekövetkezését.

Sztálin elvtárs, feltárva a kapitalizmus általános válságának lényegét, hangsúlyozta, hogy

„az imperialista háború és következményei fokozták a kapitalizmus rothadását és felbillentették egyensúlyát, hogy most a háborúk és forradalmak korszakában élünk, hogy a kapitalizmus a világgazdaságnak már nem *egyedüli és nem az egész földkerekséget átfogó* rendszere, hogy a *tőkés gazdasági rendszeren kívül van szocialista rendszer is, amely gyarapodik, amely sikereket ér el, amely szemben áll a tőkés rendszerrel, és amely már pusztá létevel szemléltetően bizonyítja a kapitalizmus rothadását, megintgatja alapjait*“.
(Sztálin Művei. 12. kötet. 266. lap. Szikra 1950.)

Sztálin elvtárs a továbbiakban kifejtette, hogy a kapitalizmus általános válságának e döntő ismertetőjele — a világnak két rendszerre szakadása mellett, a kapitalizmus általános válságának jellemző vonásai: az

imperializmus pilléreinek meglazulása a gyarmati és függő országokban; krónikus jelenséggé válik a vállalatok teljesítőképességének kihasználatlansága a tőkés országokban, állandó munkanélküli hadseregek alakulása és a kapitalizmus összes ellentmondásainak kiéleződése. Mindezzel a gazdasági válságoknak rendkívül éles és huzamos jelleget kölcsönöz.

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XVII. kongresszusán mondott beszámolójában továbbfejleszti a kapitalizmus általános válságáról szóló tanítását. Ezt mondja:

„... az ipari válság a kapitalizmus általános válságának viszonyai közt bontakozott ki, amikor a kapitalizmus már sem a vezető államokban, sem a gyarmatokon és a függő országokban nem rendelkezik és nem is rendelkezhet azzal az erővel és szilárdsággal, amellyel a háború és az Októberi Forradalom előtt rendelkezett; olyan viszonyok között bontakozott ki, amikor a tőkés országok ipara az imperialista háborútól örökbe kapta az üzemi kapacitás krónikus kihasználatlanságát és a munkanélküliek milliós hadseregeit, amelyekből a kapitalizmus többé nem képes megszabadulni.“
(Sztálin Művei. 13. kötet. 302. lap. Szikra 1951.)*

A gazdasági válság éveiben a legfőbb kapitalista országok ipari termelése erősen visszaesett. 1932-ben az USA ipari termelése 53,8 százalékra, Angliáé 83,8, Németországé 59,8, Franciaországé 69,1 százalékra csökkent 1929-hez képest.

A tőkés országok ipara, mint Sztálin elvtárs megjegyzi, csak 1933-ban kezdett kissé magához térni és lassan talpraállni. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy milyen módszerekkel sikerült a kapitalizmusnak valamelyest megkönnyítenie az ipar helyzetét, nevezetesen: a munkások rovására — kizsákmányolásuk fokozása útján; a farmerek rovására — árpolitikájával a lehető legalacsonyabbra szorítva le munkájuk termékeinek árát; a gyarmatok és a gazdaságilag gyöngye országok parasztjainak rovására — azzal, hogy az általuk termelt nyersanyagok és élelmiszerek árát leszállította. A kapitalizmusnak tehát a dolgozó tömegek fokozottabb kizsákmányolása és kifosztása árán sikerült a válságból kilábolnia.

Am ez a kilábolás nem az ipari válságokat korábban nyomon követő, közösleges depressziót hozott, amely után az ipari termelés újabb föllendülése következik.

A gazdasági válság menetének mélyreható elemzése alapján Sztálin elvtárs új tétellel fejlesztette tovább a marxista-leninista válságelméletet. Föltárta az ú. n. *sajátos depresszió* jellegzetességeit „amely nem vezet az ipar újabb fellendülésére és felvirágzására, de nem is veti vissza az ipart a mélypontra“ (308. lap).

Sztálin elvtársnak ez a nagyjelentőségű tudományos fölfedezése a tőkés gazdaság fejlődésének a kapitalizmus általános válsága korszakában érvényesülő új törvényszerűségével gazdagította a marxista-leninista poli-

* A továbbiakban csak az idézett Szikra-kiadás megfelelő lapszámára hivatkozunk.

tikai gazdaságtant. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a sajátos depresszió kialakulása annak következménye, hogy a tőkésországokban továbbra is hatnak mindazok a kedvezőtlen körülmények, amelyek lehetetlenné teszik, hogy az ipar a fellendülés útjára térjen.

„A kapitalizmusnak arról az egyre tartó általános válságáról van szó, amelyek körülményei között a gazdasági válság lefolyik, az üzemek kapacitásának krónikus kihasználatlanságáról van szó, a krónikus tömegmunkanélküliségről, az ipari válságnak a mezőgazdasági válsággal való összefonódásáról, arról, hogy nincs meg a tendencia az állítóke valamelyest komolyabb megújítására, amely a föllendülés beálltát rendszerint előre jelzi stb., stb.“ (308. lap.)

A tőkésországok gazdaságának egész ezután következő fejlődése teljes mértékben igazolta Sztálin elvtárs tételét a sajátos depresszióról és azt a jövőbelátó megállapítását, hogy a tőkésországokban, legalábbis a közeli időben, nem kerülhet sor az ipar föllendülésére. A depresszió további fejlődése során nem ment át újabb föllendülésbe, hanem 1937-ben az ipar rövid ideig tartott, lanyha megelégnkülése után, új gazdasági válság robbant ki. A sajátos depresszióval kapcsolatos sztálini megállapítások teljes mértékben való beigazolódása újabb fényes bizonyíték volt a marxista-leninista elmélet biztosította tudományos előrelátás nagyszerű erejére.

A gazdasági világválság addig soha nem ismert mértékben kiélezte a kapitalista gazdasági rendszer összes ellentmondásait. A tomboló gazdasági válságból kivezető utat keresve, a burzsoázia elkeseredett harcot indított a külső piacokért, a világ és az érdekszférák újrafelosztásáért. Megsemmisítették — mint Sztálin elvtárs mondta — a szabadkereskedelem utolsó maradványait, védővámokat vezettek be, még nagyobb erővel folytatták a kereskedelmi háborút, a valutaháborút stb.

Míndez az ellentétek erős kiéleződését eredményezte az imperialista államok között, a győztes és a legyőzött országok között, az imperialista államok s a gyarmati és függő országok között.

A világ újrafelosztásáért folytatott harc és a tőkésországok közti ellentétek annyira kiéleződtek, hogy napirendre került a háború. Két háborús tűzfészek alakult ki: Távol-Keleten és Közép-Európában.

A gazdasági válság maga után vonta a tőkésországok belső ellentmondásainak soha nem látott kiéleződését. A gazdasági válság pusztító következményei súlyos terheket raktak a munkásosztály vállára. A válság fokozta a munkanélküliséget, a munkásosztály elnyomorodását és éhínségét. Nem kevésbé súlyos hatással volt a válság a parasztság helyzetére, amely tönkrement, koldusbotra jutott és növelte az amúgyis hatalmas munkanélküli sereget. Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a néptömegekben már érlelődött a kapitalizmus elleni roham megindításának gondolata.

A tőkésországok uralkodó osztályai a terrorisztikus fasiszta rendszer megteremtésének útjára léptek. A fasizmus a kapitalizmus általános válságának szülötte, azt mutatja, hogy meglazultak az imperialista burzsoázia uralmának pillérei.

„Ezzel kapcsolatban a fasizmus németországi győzelmében — mondotta Sztálin elvtárs — nemcsak a munkásosztály gyöngeségének jelét és annak következményét kell látni, hogy a szociáldemokrácia a munkásosztályt elárulta és a fasizmus számára az utat egyengette. A fasizmus németországi győzelmében a burzsoázia gyöngeségének jelét is kell látni, annak jelét, hogy a burzsoázia már nem képes a parlamentarizmus és a polgári demokrácia régi módszereivel uralkodni, s emiatt kénytelen a belpolitikában a kormányzás terrorisztikus módszereire folyamodni, — annak jelét, hogy békés külpolitika útján már nem képes többé megtalálni a jelen helyzetből kivező utat, emiatt kénytelen a háború politikájához folyamodni.“ (311. lap.)

Az új háború gyújtogatóinak haditervét leleplezve, Sztálin elvtárs megjegyezte, hogy ezek a tervek sem észről, sem vitézi erényekről nem tanuskodnak.

Különös erővel visszhangzanak napjainkban Sztálin elvtárs 16 évvel ezelőtt mondott szavai, hogy a Szovjetunió elleni háború a legveszedelmesebb háború lesz a burzsoázia számára:

„És ne nekünk tegyenek szemrehányást a burzsoá urak — mondotta Sztálin elvtárs — ha e háború után eltűnnek egyes hozzájuk közelálló kormányok, amelyek ma még „isten kegyelméből“ szerencsésen uralkodnak.“ (315. lap.)

Sztálin elvtársnak ezt a figyelemreméltó előrelátását a második világháború eseményei teljesen igazolták. A szovjet népnek a hitleri Németországon és az imperialista Japánon aratott világtörténelmi jelentőségű győzelme következtében számos európai és ázsiai országban összeomlottak a rothadt fasiszta rendszerek. A fasiszta iga alól a hős Szovjet Hadsereg által felszabadított számos közép- és délkelet-európai ország dolgozói megdöntötték hazájukban a földesurak és tőkés uralmát, és népi demokratikus államrendszert hívtak életre. A német és japán imperializmusnak a Szovjet Hadsereg által történt szétzúzása teremtette meg a döntő feltételét annak a dicső győzelemnek is, amelyet a Kínai Kommunista Párt vezetett nagy kínai nép aratott a reakciós Kuomintang-klikken és amerikai imperialista pártfogóin.

A Szovjetunió hatalmának növekedése, jónéhány újabb láncszem kiesése az imperializmus láncából, az imperializmus gyarmati rendszerének fokozódó válsága, a fasiszta államrendszer szétzúzása Németországban, Olaszországban és Japánban, a kapitalizmus fokozódó rothadása, a tőkésországok egyenlőtlen fejlődésének és egymásközi ellentéteiknek kiéleződése — mindez azt mutatja, hogy a második világháború következtében mindjobban elmélyül a kapitalizmus általános válsága és történelmileg

igazolja Sztálin elvtárs lángeszű elemzését a társadalmi fejlődés törvényeiről a kapitalizmus általános válsága időszakában.

Sztálin elvtárs a műveinek 13. kötetében foglalt munkákban minden vonatkozásában kidolgozta a szovjet külpolitikát: az egész világ békéje rendíthetetlen védelmének és megszilárdításának politikáját.

„A mi külpolitikánk világos. A mi külpolitikánk minden ország irányában a béke fenntartásának és a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésének politikája. A Szovjetunióknak esze ágában sincs, hogy bárkit fenyegetsen, még kevésbé, hogy bárkit megtámadjon. Mi a béke mellett vagyunk és a békéért harcolunk. De nem félünk a fenyegetésektől és készek vagyunk csapással felelni a háborús gyújtogatók csapására. Aki békét akar és kereskedelmi kapcsolatokat igyekszik velünk létesíteni, az mindenkor támogatásra talál nálunk. Azokat pedig, akik megpróbálnak rátámadni országunkra: úgy visszaverjük, hogy belepusztulnak, nehogy még egyszer kedvük kerekedjék disznóormányukat a mi szovjet kertünkbe bedugni.“ (324—325. lap.)

Most, amikor Amerikában, Angliában s jónéhány más tőkés országban bűnös propaganda folyik egy új háború kirobbantása érdekében, amikor az amerikai szoldateszka az USA tőkés monopóliumainak utasítására agresszív háborút folytat a szabadságszerető koreai nép ellen, s az új háborús tűzvész továbbterjesztésére törekszik — a Szovjetunió a szabadságszerető népek támogatására támaszkodva, most is lankadatlan harcot folytat a népek közötti békéért, s újból meg újból leleplezi az új háború amerikai-angol gyújtogatóit. A Szovjetunióban, s hasonlóképpen a népi demokratikus országokban is, megtiltottak és törvényileg üldözendő bűncselekménynek minősítettek minden háborús propagandát. A háborús gyújtogatók imperialista tábora ellen vívott harcban a béke és a demokrácia egész nemzetközi táborának a nagy Szovjetunió a legfőbb támasza és vezetőereje.

A népek számára gyűlöletes a háború, háborút csak Anglia, Amerika és más imperialista államok vezető körei és az őket szolgáló kormányok akarnak.

Sztálin elvtárs a többi közt Ralph W. Barnes kérdéseire adott válaszaiban is kijelentette:

„Mi sem könnyebb annál, mint meggyőzni a két ország népeit a kölcsönös emberirtás káros és bűnös voltáról. De sajnos, a béke és a háború kérdéseit nem mindig a népek döntik el. Nem kételkedem abban, hogy az Egyesült Államok néptömegei 1918-1919-ben nem akartak háborút a Szovjetunió népei ellen. Ez azonban nem akadályozta meg az Egyesült Államok kormányát abban, hogy 1918-ban (Japánnal, Angliával és Franciaországgal egyetemben) megtámadja a Szovjetuniót és egészen 1919-ig folytassa a katonai intervenciót a Szovjetunió ellen. Ami a Szovjetuniót illeti, aligha szorul még bizonyításra, hogy a Szovjetunió népei, mint a Szovjetunió kormánya is, azt akarják, hogy a két ország között fegyveres összeközésre soha és semmi körülmények között sor ne kerülhessen.“ (147. l.)

A most minden országban kibontakozott békeharc zászlaja alá az emberek százmillióit mozgósította, akik szilárdan elhatározták, hogy megakadályozzák egy harmadik világháború kirobbantását. És senki sem kételkedik abban, hogy ha a népek világszerte kezükbe veszik a béke ügyét — a béke legyőzi a háborút.

Míg a kapitalista világban tombolt és egyre mélyült a gazdasági válság, a Szovjetunióban tovább folytatódott a népgazdaság töretlenívvű, hatalmas föllendülése.

Sztálin elvtárs 1930 július 2-án, a SzK(b)P XVI. kongresszusán a Központi Bizottság politikai beszámolójához fűzött zárszavában megjegyezte, hogy a Szovjetunió már a szocializmus időszakába lépett és hogy kikerülve a „régí értelemben vett átmeneti időszakból“, belépett „az egész fronton folyó, közvetlen és nagyarányú szocialista építés időszakába“. (6. lap.)

A szocialista nagyipar gyors növekedése és fejlődése, a szocialista elemek pozícióinak megerősödése a Szovjetunió gazdaságában lehetővé tette, hogy a bolsevik párt a teljes kollektívizálás alapján áttérjen a kulákok korlátozásának és kiszorításának politikájáról a kulákság mint osztály felszámolásának politikájára.

Az országban hatalmasarányú kolhozmozgalom bontakozott ki. A fő gabonatermő körzetek összes parasztgazdaságainak 80 százaléka már 1931-ben kolhozokba egyesült. Ez a falu szocialista átalakítására irányuló lenini-sztálini politika győzelmét és diadalát jelentette.

„Óriási forradalmi átalakulás volt ez, ugrás a társadalom régi minőségi állapotából új minőségi állapotba, amely — következményeit tekintve — ugyanolyan jelentőségű volt, mint az 1917 októberi forradalmi átalakulás.

E forradalom sajátzerűsége abban rejlett, hogy *felülről*, az államhatalom kezdeményezésére ment végbe, amelyet *alulról* a kulákiga ellen, a szabad kolhozéletért harcoló parasztlak milliói közvetlenül támogattak.“ (A SzK(b)P története. 368. lap. Szikra 1950.)

A szovjet nép a bolsevik párt vezetésével történelmi jelentőségű sikereket ért el az első sztálini ötéves terv teljesítéséért vívott harcban.

Sztálin elvtárs volt az első ötéves terv alkotója, azé a nagyszerű programé, amely a szocialista gazdaság alapjainak megteremtésére volt hivatott a Szovjetunióban. Az első ötéves terv főfeladata, amint azt Sztálin elvtárs a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának 1933 január 7-i együttes plénumán „Az első ötéves terv eredményeiről“ mondott előadói beszédében kifejtette, a következők voltak:

a) hogy az elmaradt, helyenként középkori technikával fölszerelt országot az új, korszerű technika vágányaira vigye át;

b) hogy a Szovjetuniót gyöngé, agrárországból erős, teljesen önálló és a világkapitalizmus szeszélyeitől független ipari országgá változtassa;

c) hogy teljesen kiszorítsa a tőkés elemeket, kiszélesítse a szocialista gazdasági formák frontját és megteremtse a gazdasági alapot ahhoz, hogy a Szovjetunióban megszüntessék az osztályokat és fölépítsék a szocialista társadalmat;

d) hogy az országban olyan nagyipart teremtsen, amely nemcsak az egész ipart, hanem a közlekedést és a mezőgazdaságot is új felszereléssel képes ellátni és újjászervezni — a szocializmus alapján;

e) hogy a kisüzemű és szétforgácsolt mezőgazdaságot átvigye a nagyüzemű kollektív gazdaság vágányaira, s ezzel biztosítsa a szocializmus gazdasági alapját a falun, és felszámolja a kapitalizmus visszaállításának lehetőségét a Szovjetunióban;

f) hogy megteremtse az országban a szükséges technikai és gazdasági előfeltételeket az ország védelmi képességének maximális emelésére, s ilyen módon lehetővé tegye, hogy a szovjetállam eredményesen visszaverjen minden kívülről jövő katonai intervenciók kísérletét, minden kívülről jövő háborús támadó kísérletet.

„Az öt éves terv fő láncszeme — mondotta Sztálin elvtárs — a nehézipar és annak szíve, a gépgyártás volt. Mert csakis a nehézipar képes újjáalakítani és talpraállítani az egész ipart is, valamint a közlekedést és a mezőgazdaságot is. Tehát a nehéziparral kellett elkezdni az öt éves terv megvalósítását.“ (183—184. lap.)

A nehézipar gyorsütemű megteremtése és fejlesztése azonban igen komoly nehézséggel járt. Ám a párt tudatában volt ennek, de azt is jól tudta, hogy a szovjethatalom — az ipar, a föld, a közlekedés, a bankok stb. államosítására támaszkodva — biztosíthatja a legszigorúbb takarékoság rendszerét a népgazdaságban és a szocialista ipar fölépítésének finanszírozására mozgósítani képes a felhalmozás belső forrásait.

A párt a munkásosztály erejébe vetett megingathatatlan hitére, a szocialista verseny és élmunkásmozgalom kifejlesztésére támaszkodva, felkarolta a munkások és kolhozparasztok milliós tömegeinek az öt éves terv határidőelőtti végrehajtására irányuló kezdeményezését.

Az ország évszázados gazdasági elmaradottságának leküzdése és honvédelmi képességének biztosítása érdekében, a párt az iparfejlesztés leggyorsabb ütemének politikáját folytatta. . .

„Helyesen járt-e el a párt, amikor a maximálisan gyorsított ütem politikáját folytatta? — tette föl a kérdést Sztálin elvtárs.

Igen, feltétlenül helyesen járt el.

Lehetetlen nem hajszolni azt az országot, amely vagy száz évvel elmaradt és amelyet elmaradottsága miatt halálos veszély fenyeget. Csakis

így lehetett módot adni az országnak arra, hogy gazdaságát a modern technika alapján gyorsan átszerelje és kijusson végre a széles országútra.“ (192—193. lap.) A továbbiakban Sztálin elvtárs így folytatja: „a párt hajszolni volt kénytelen az országot, hogy ne veszítsen időt, hogy maradéktalanul kihasználja a lélekzetvételei szünetet és idejében megteremtse a Szovjetunióban az iparosítás alapjait — az ország hatalmának bázisát.“ (193. lap.)

Az első öt éves terv teljesítése a terv végrehajtását minden eszközzel meggátolni igyekvő ellenséges osztályok maradványaival és trockista-buharinista ügvrőkeikkel folytatott elkeseredett osztályharc közepette valósult meg. A párt leleplezte a nép ellenségeinek minden mesterkedését, és biztosította a szocialista ipar gyorsütemű fejlődését, az öt éves terv sikeres teljesítését és túlteljesítését.

A Szovjetunió munkásosztályának és parasztságának hősi és önfeláldozó munkája tette lehetővé, hogy az öt éves tervet 4 év és 3 hónap alatt nemcsak teljesítették, hanem túl is teljesítették.

Az első sztálini öt éves terv éveiben új iparágakat létesítettek: vaskohászatot, traktor-, autó-, szerszámgépipart és más iparágakat. Keleten új szénbányászati és fémkohászati bázis épült. Szén-, ásványolaj- és villamosenergiatermelés tekintetében a Szovjetunió az elsők közé került a világon. A Szovjetunió gyöngé, védelemre föl nem készült agrárországból, minden eshetőségre felkészült, erős inari hatalommá változott, amely tömegmerekben képes minden korszerű termelési és védelmi eszköz gyártására.

Az első öt éves terv éveiben az iparból végérvényesen és visszavonhatatlanul kiszorultak a tőkés elemek, a szocialista ipar egyedüli formája lett a Szovjetunió iparának.

A mezőgazdaság területén sikeresen megvalósult a parasztság főtömegeinek átvezetése a kollektív gazdálkodás útjára, és a parasztgazdaság teljes kollektív vizsgálása alapján megsemmisítették a kulákságot mint osztályt. A Szovjetunió a kisparaszti gazdaságok országából a világ legfejlettebb, szocialista nagyüzemi mezőgazdaságával bíró ipari ország lett.

Az első öt éves terv éveiben a Szovjetunióban megszűnt a munkanélküliség, felszámolták falun a nyomort, javult a munkások és parasztek anyagi helyzete.

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a szovjet népnek ezeket a ragyogó győzelmeit a munkások és kolhozparasztek milliós tömegeinek aktivizálása és önfeláldozása, a párt és a kormány biztoskezü vezetése és a szovjet gazdasági rendszer különleges erőnyei és előnyei tették lehetővé.

Az első öt éves terv sikeres teljesítésével a Szovjetunió népei világtörténelmi jelentőségű győzelmet arattak. Az öt éves terv teljesítésének eredményeképpen kiépültek a szocialista gazdaság alapjai és gyakorlatban igazolódott be a szocialista gazdasági rendszer fölénye a kapitalista gazdasági

rendszerrel szemben. Az ötéves terv sikere óriási nemzetközi jelentőségű tényezőnek bizonyult, amely a kapitalizmus elleni harcra mozgósította az egész világ munkásosztályának forradalmi erőit.

Sztálin elvtárs maga is állandóan figyelemmel kísérte az ötéves terv legfontosabb építkezéseinek menetét, a nagyobb iparvállalatok termelésének megszervezését és fejlődését a szovhozok, gépállomások és kolhozok munkáját. Sztálin elvtársnak a szovjet dolgozó tömegekkel való kiterjedt és eleven kapcsolatairól tanuskodnak a 13. kötetben közzétett levelei és üdvözlétei, amelyeket az egyes vállalatok és építkezések vezetőihez, munkásaihoz, igazgatási és műszaki személyzetéhez intézett.

Sztálin elvtárs megemlékezik az egyes munkaközösségek által elért sikerekről és konkrét feladatokat állít a vállalatok és iparágak elé. Így a Molotov autógyár és az autógyári építkezés dolgozóihoz küldött üdvözlésében a következő feladatot tűzte ki: „gyorsan és teljesen leküzdeni a termelési folyamat elsajátításának és kifejlesztésének nehézségeit, a termelési program teljesítésének nehézségeit“ és „rövid időn belül ezerszám és tízezerszám“ szállítsa az Autógyár „az országnak azokat a gépeket, amelyek úgy kellene a népgazdaságnak, mint a levegő, mint a víz“. (131. lap.) A kuznyecki Vasmű kollektívje elé, amelynek 1. számú kohójánál magas csapolási eredményt értek el, azt a feladatot tűzte ki Sztálin elvtárs, hogy: fejlesszék tovább az elért sikereket, a 2. számú kohónál is érjenek el ugyanakkora sikereket, s a legközelebbi hónapok során helyezték üzembe a martinkemencéket és a hengerműveket, építsék föl és még ebben az évben indítsák meg a harmadik és negyedik kohót (148. lap). A gép- és traktorállomások elé azt a konkrét feladatot tűzte ki Sztálin elvtárs, hogy bővítsék ki a traktormunkák tervét, növeljék az őszi vetés, az őszi és őszi szántás területét, s hogy újabb ezer gép- és traktorállomást szervezzenek.

A XVII. pártkongresszuson a Szovjetunió szocialista építésének sikereiről szólva, Sztálin elvtárs erősen hangsúlyozta a szovjet kereskedelem mindenirányú kifejlesztésének szükségét.

„Annak, hogy az ország gazdasági élete fölpezsdüljön, az ipar és a mezőgazdaság pedig ösztönzést kapjon a termelés további növelésére, még egy előfeltétele van, mégpedig: az élénk *áruforgalom* a város és a falu között, az ország kerületei és területei között, a népgazdaság különböző ágai között.“ (360—361. lap.)

Sztálin elvtárs könyörtelen bírálóknak vetette alá azt a baloldaliaskodó fecsegést, hogy a szocializmusban a kereskedelem és a pénz elhal. Sztálin elvtárs igen nagy figyelmet szentelt a kereskedelem és a pénz szerepének a szocializmus időszakában. Kifejtette, hogy a pénz a polgári gazdaságnak az az eszköze, amelyet a szovjet állam felhasznál a szovjet kereskedelem kifejlesztésére, a szocialista gazdaság megszilárdítására és fejlesztésére. Sztálin elvtárs tanítása a kereskedelem és a pénz szerepéről a szocializ-

musban, hatalmas lépéssel vitte előre a szocializmus politikai gazdaságtanának fejlődését. Ezekről az elméleti tétélektől vezérelve, a párt jelentős sikereket biztosított a szovjet kereskedelem kifejlesztésében.

A szovjet népnek a szocialista ipar fejlesztésében elért nagyszerű sikerei szoros kapcsolatban állnak azzal az óriási munkával, amelyet a bolsevik párt végzett a káderek kiképzése, nevelése és a gazdasági vezetés módszereinek tökéletesítése érdekében.

Sztálin elvtárs „A gazdasági vezetők feladatairól“ és „Új helyzet — új feladatok a gazdasági építőmunkában“ című műveiben — a szocialista építés gyakorlatából levont tudományos következtetés alapján — remekül kidolgozta a gazdasági vezetés szocialista módszereit.

Sztálin elvtárs ezekben a munkáiban továbbfejleszti a szocialista tervezés elméletét, megadja a szovjet állam terveinek tudományos meghatározását, nagy nyomatékkal hangsúlyozza e tervek elszakíthatatlan kapcsolatát a tömegek alkotó kezdeményezésével és aktivitásával.

A szocialista ipar funkcionáriusainak első országos konferenciáján, 1931 február 4-én, „A gazdasági vezetők feladatairól“ szóló beszédében Sztálin elvtárs megállapította, hogy az ország roppant természeti kincsei, a szovjethatalom, amely a munkások és parasztok milliós tömegeinek támogatását élvezi, az olyan rend, amely mentes a kapitalizmus gyógyíthatatlan betegségeitől és tervgazdálkodáson alapul, az olyan párt, amely eléggé egybeforrott és egységes ahhoz, hogy ne hátráljon meg a nehézségek elől, és a munkásosztály legjobbjainak erőfeszítéseit egy célra képes összpontosítani — ezek teremtik meg a szocialista tervek sikeres végrehajtásának összes feltételeit és lehetőségeit.

Ámde mindezek még csak lehetőségek, amelyeket csak megfelelő hozzáértéssel lehet kiaknázni — hangsúlyozta Sztálin elvtárs. Érteni is kell tehát a lehetőségek kihasználásához, vagyis helyesen kell vezetni a gyárakat, üzemeket, bányákat. Ahhoz pedig, hogy a vállalatokat helyesen, bolsevik módon vezessék, mindenekelőtt el kell sajátítani a megfelelő technikai, gazdasági és a pénzügyi ismereteket.

„A bolsevikoknak el kell sajátítaniuk a technikát. Itt az ideje, hogy a bolsevikok maguk váljanak szakemberekké. Az újjaalakítás időszakában mindent a technika dönt el.“ (44. lap.)

Mind a szocialista építés egész gyakorlata, mind a szocializmus politikai gazdaságtanának továbbfejlesztése szempontjából rendkívül nagy jelentőségű Sztálin elvtársnak a gazdasági vezetők 1931 június 23-i tanácskozásán mondott beszéde az „Új helyzet — új feladatok a gazdasági építőmunkában“.

Sztálin elvtárs ebben a beszédében az új módon való vezetés hat történelmi jelentőségű feltételét határozza meg, amelyek a gazdasági építés területén a bolsevik párt harci programjává váltak.

Sztálin elvtárs útmutatásai a munkaerő szervezett toborzásáról és a munkafolyamatok gépesítéséről, a helyes munkabérendszerek kiépítéséről és az egyenlőségi megszüntetéséről, az egyéni felelősség hiányának megszüntetéséről és a munka jobb megszervezéséről, a munkásoktól saját üzemi műszaki értelmiségének megteremtéséről, a régi iskolához tartozó mérnököknek és technikusoknak a munkába való bevonásáról, az önálló gazdaságos elszámolás bevezetéséről és megszilárdításáról, valamint az iparon belüli felhalmozás fokozásáról — a bolsevik módszerű gazdasági vezetés programjává váltak, s a gazdasági vezetés szocialista elveinek alapos ismeretével fegyverzik föl a párt-, a szovjet- és a gazdasági kádereket.

A gazdasági vezetésnek Sztálin elvtárs által kidolgozott szocialista módszerei, szilárd alapot teremtettek a gazdasági vezetés és általában a gazdasági munka számára a népgazdaság minden ágában.

Sztálin elvtárs az ipar fejlődésének új feltételeiről és új feladatairól szólva, kifejtette, hogy a Szovjetunió e feladatok sikeres megvalósításához, a gazdasági tervek teljesítéséhez és túlteljesítéséhez minden szükséges feltétellel rendelkezik, s hogy e tervek teljesítése csupán attól függ, hogy megvan-e a kellő hozzáértés és az akarat az ország gazdag lehetőségeinek kihasználására.

A szocialista építés gyakorlatára támaszkodva és a szocialista tervezés elméletét alkotó módon továbbfejlesztve, Sztálin elvtárs klasszikus meghatározását adja a szovjet tervek lényegének:

„Ostobaság volna azt gondolni, hogy a termelési terv nem egyéb, mint számok és feladatok felsorolása. A valóságban a termelési terv az emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenysége. Termelési tervünk realitása — a dolgozók milliói, akik az életet alkotnak. Programunk realitása — az eleven emberek, mi mindannyian, a mi munkaakaratumk, készségeink, hogy új módon dolgozzunk, eltökéltségünk, hogy a tervet teljesítsük.“ (84. lap.)

E nagyszerű sztálini szavakat a legragyogóbban igazolja az állami terv rendszeres teljesítése és túlteljesítése, amely a szovjet emberek dicső hagyományává vált.

Az a körülmény, hogy a Szovjetunió a szocializmus szakaszába lépett, új feltételek kialakulását jelentette nemcsak a szocialista ipar fejlesztésére, hanem a mezőgazdaság sikeres szocialista átalakítására is.

„A falusi munkáról“ szóló beszédében Sztálin elvtárs mélyrehatóan elemzi a kolhoz-rendszer győzelme következtében a faluban kialakult új helyzetet és a kolhozépítés során fölmerült hiányosságokat.

A kollektív gazdálkodásra való áttérés, állapította meg Sztálin elvtárs, növeli a párt és a kormány gondját és felelősségét a mezőgazdaság fejlesztését illetően, megköveteli a párttól, hogy fokozottabban vegyen részt a kolhozok vezetésében.

„A be nem avatkozás a mezőgazdaság fejlődésére nézve ma még veszedelmesebb, mint bármikor. Az ösztönös fejlődés ma mindent tönkretéhet.“ (234. lap.)

A pártnak — tanítja Sztálin elvtárs — be kell hatolni a kolhozok életének és vezetésének minden részletébe, segítenie kell a kolhozokat a gazdaság tervszerű vezetésének megszervezésében, meg kell erősítenie a kolhozokkal való kapcsolatait és a kolhozok kommunista vezetését.

Egyes elvtársak túlbecsülték a kolhozoknak, mint a gazdaság új formájának erejét és lehetőségeit, s így nem fordítottak kellő gondot arra, hogy a kolhozokat kipróbált bolsevik káderekkel erősítsék meg. Sztálin elvtárs ezeket az elvtársakat bírálva, továbbfejlesztette a marxista dialektika egyik legfontosabb kérdését — a forma és tartalom egységének kérdését, s ezzel ragyogó példát mutatott arra, hogyan kell a marxista elméletet alkotó módon felhasználni a szocialista építés gyakorlati kérdéseinek megoldásában:

„A kolhoz a gazdasági szervezet szocialista formája éppúgy, mint ahogy a Szovjetek a politikai szervezet szocialista formája. A kolhozok, éppúgy, mint a Szovjetek, forradalmunk hatalmas vívmánya, a munkásosztály hatalmas vívmánya. De a kolhozok és a Szovjetek csak szervezeti formák, igaz, hogy szocialista formák, de mégis csak szervezeti formák. Minden attól függ, hogy ezeket a formákat milyen tartalommal töltik meg.“ (238. lap.)

Sztálin elvtárs figyelmeztet arra, hogy elszánt harcot kell vívni az osztályellenség olyan kísérletei ellen, hogy befurakodjék a kolhozok vezetőségébe és a kolhozokat ellenforradalmi tevékenységének fedezékéül használja fel.

„A dolog tehát — mondotta Sztálin elvtárs — nemcsak magától a kolhozról mint szocialista szervezeti formától függ, hanem mindenekelőtt attól, hogy milyen tartalommal töltjük meg ezt a formát — a dolog lényege az, hogy *ki* áll a kolhozok élén és *ki* vezeti őket.“ (240—241. lap.)

Sztálin elvtárs leleplezve az osztályellenség új falusi taktikáját, hangsúlyozta, hogy át kell csoportosítani a kulákság elleni harc frontját, fokozni kell a forradalmi éberséget.

Az élenjáró kolhozparasztok első országos kongresszusán mondott beszédében Sztálin elvtárs továbbfejlesztette a kollektivizálás elméletét, megmutatta, hogy a kolhozok útja a mezőgazdaság fejlesztésének egyetlen helyes útja, és igen részletesen megokolta a kolhozrendszer fölényét.

Sztálin elvtárs beszédében megszabta a kolhozépítés legközelebbi feladatait és a párt előtt azt a jelszót vetette föl, hogy — minden kolhozparasztot jómódúvá, a kolhozokat pedig bolsevikká kell tenni. Ez azt jelentette, hogy a kolhozépítés új szakaszába lépett, amikor a kolhozok szervezeti és gazdasági megerősítése, munkájuk megjavítása került napirendre. Ahhoz pedig, hogy ezeket a feladatokat végrehajtsák — mondotta Sztálin elvtárs — csak egyre van szükség:

„arra, hogy becsületesen dolgozzanak a kolhozban, helyesen használják ki a traktorokat, a gépeket, helyesen használják ki az ígásjóságot, helyesen munkálják meg a földet, és óvják a kolhoz tulajdonát.“ (265. lap.)

Sztálin elvtársnak az élenjáró kolhozparasztok első országos kongresszusán mondott beszédét a bolsevik párt harci programjának tekintette a kolhozépítés további kibontakozásával és a kolhozok szervezeti és gazdasági megerősítésével kapcsolatos munkájában.

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson' a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról szóló beszámolójában kifejtette, hogy a mai körülmények között a kolhozmozgalom egyetlen helyes formája az artel, mert ez helyesen egyezteteti össze a kolhozparasztok egyéni, mindennapi érdekeit közös érdekeikkel; sikeresen kapcsolja össze az egyéni, mindennapi érdekeket a közös érdekekkel, s ezzel megkönnyíti a minap még egyénileg gazdálkodó parasztnak a kollektívizmus szellemében való nevelését.

A mezőgazdaság szocialista átalakításának sztálini elméletét és Sztálin elvtársnak a kolhozépítés kérdéseivel kapcsolatos gyakorlati tanításait valóra váltva, a bolsevik párt és a szovjet kormány elérte, hogy a kolhozok szilárd, legyőzhetetlen erővé váltak. A kolhozrendszer fölénye teljes erővel mutatkozott meg a Nagy Honvédő Háborúban, amikor a kolhozok a legnehezebb háborús körülmények közepette biztosították a Szovjet Hadsereg és a lakosság ellátását az összes szükséges mezőgazdasági termékekkel. A háborútáni időszakban a párt és a kormány Sztálin elvtárs útmutatásaitól vezérelve, számos intézkedést tett a kolhozok további szervezeti és gazdasági megerősítése érdekében. A párt nagy munkát végzett a kolhozok legfejlettebb munkaszervezési formájának, az állandó termelőbrigádok rendszerének megszilárdításában. Az állandó termelőbrigádok rendszere lehetővé teszi az élenjáró technika még szélesebbkörű felhasználását és biztosítja a kolhozok további szervezeti és gazdasági megszilárdítását.

A Szovjetunió szocialista építésének tapasztalataira támaszkodva, Sztálin elvtárs lángeszű módon kidolgozta a szocializmusról és a kommunizmusról szóló marxista-leninista tanítás számos elméleti kérdését.

Sztálin elvtárs műveiben nagy helyet foglal el a reakciós, kispolgári egyenlősdi bírálata.

„Olyan szocializmust, amelyben minden ember egyforma fizetést, ugyanannyi húst, azonos mennyiségű kenyeret, teljesen azonos és egyforma mennyiségű élelmiszert kapna és egyforma ruhát viselne — ilyen szocializmust a marxizmus nem ismer.

A marxizmus csak azt az egyet állítja, hogy amíg az osztályok véglegesen meg nem szűnnek, amíg a munka nem válik létfenntartási eszközből az emberek legfőbb szükségletévé, a társadalom érdekében kifejtett önkéntes munkává, addig az embereket munkájuk szerint fogják fizetni. „Mindenkinek képességei szerint, mindenkinek munkája szerint, — így hangzik a szocializmus marxista formulája, azaz a kommunizmus első szakaszának, a kommunista társadalom első szakaszának formulája.“ (124. l.)

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a kispolgári egyenlősdinek semmi köze a marxizmushoz, s hogy „forrása az individualista-paraszti gondolkodásmód, a javak egyenlő elosztásának pszichológiája, a primitív paraszti „kommunizmus“ pszichológiája“ (125. lap).

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszusnak a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról mondott beszámolójában részletesen kifejti, hogy mit ért a marxizmus egyenlőségen:

„A marxizmus egyenlőségen nem a szükségletek és a mindennapi élet terén való egyenlősdiért érte, hanem az osztályok megszüntetését, vagyis: a) minden dolgozó egyenlő felszabadítását a kizsákmányolás alól, miután a kapitalistákat megdöntötték és kisajátították; b) a termelési eszközök magántulajdonának mindenki számára egyenlő megszüntetését, miután az egész társadalom tulajdonába adták azokat; c) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék, és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében munkájának megfelelő díjazásban részesüljön (*szocialista* társadalom); d) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék, és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében szükségleteinek megfelelő ellátásban részesüljön (*kommunista* társadalom). Emellett a marxizmus abból indul ki, hogy az emberek izlése és szükségletei nem egyformák és egyenlők, nem is lehetnek egyformák és egyenlők, sem minőségre, sem mennyiségre nézve, sem a szocializmus szakaszában, sem a kommunizmus szakaszában.“ (375—376. lap.)

Sztálin elvtárs leleplezte a „baloldali“ forrófejűek pártellenes nézeteit, akik idealizálták a szegénységet, amelyet a bolsevizmus örökös, minden körülmények közötti támaszának tekintettek, és szót emeltek a „tegyünk minden kolhozparasztot jómódúvá“ bolsevik jelszó ellen. Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban megállapította, hogy

„a szocializmus nem nyomorúságot és nélkülözést jelent, hanem a nyomorúság és a nélkülözés megszüntetését, a jómódú és kulturált élet megszervezését a társadalom minden tagja számára.“ (378—379. lap). „A szocializmust — mondotta Sztálin elvtárs — csak a társadalom termelőerőinek roha-

mos növekedése alapján, a termékek és áruk bősége alapján, a dolgozók jómódú élete alapján, a kultúra rohamos növekedése alapján lehet fölépíteni." (381. lap.)

A szovjet nép valóra váltotta vezérének ezeket az emlékezetes szavait: fölépítette a szocialista társadalmat és megteremtette a jómódú és kultúralt élet feltételeit az egész lakosság számára.

De Sztálin elvtárs a jövő kommunista társadalmának (a kommunizmus felső szakaszának) klasszikus jellemzését is megadja:

„Csak a kommunizmus legmagasabb szakaszán, a kommunizmus legfelsőbb fokán lesz az, hogy mindenki, amikor képességei szerint dolgozik, a munkájáért azt fogja kapni, ami szükségleteinek megfelel. Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint.“ (124. lap.)

A kommunizmusnak napjainkban folyó nagyszerű építkezései szélesebb anyagi alapot teremtenek a Szovjetunió termelői erőinek további nagyarányú növekedésére, az áru- és termékbőség megvalósítására és arra, hogy a kommunizmus a nép mindennapi életében és életmódjában öltönn testet.

Sztálin elvtárs műveinek 13. kötetében számos olyan munkát találunk, amelyekben a nemzeti kérdés marxista-leninista elméletét fejlesztí tovább.

A SzK(b)P XVI. kongresszusán a Központi Bizottság politikai beszámolójához fűzött zárszavában Sztálin elvtárs ragyogóan megokolja a leninizmusnak egyik legfontosabb tételét, mégpedig azt, hogy

„... a nemzeti különbségek nem tűnhetnek el a legközelebbi időszakban, hogy a nemzeti különbségeknek még sokáig meg kell maradniuk még azután is, ahogy a proletárforradalom *világméretben győzött*.“ (5. lap.)

Sztálin elvtárs nagy nyomatékkal hangsúlyozta, hogy antimarxista, antileninista az az elmélet, amely szerint az *egy* országban győztes szocializmus időszakában a nemzeti nyelvek elhalnak és egy közös nyelvben olvadnak össze *egy* állam keretén belül.

Sztálin elvtárs a Szovjetunió gazdaságának előrehaladását elemezve, kifejtette, hogy a Szovjetunió már belépett a szocializmus időszakába — és mégis, ennek ellenére a nemzeti nyelvek nemcsak nem halnak el és nem olvadnak össze egy közös nyelvben, hanem ellenkezőleg, a nemzeti kultúrák és a nemzeti nyelvek fejlődnek és virulnak.

Sztálin elvtárs a nemzeti kérdés marxista-leninista elméletét továbbfejlesztve, azt a következtetést vonja le, hogy:

„a nemzeti nyelvek elhalásának és egy közös nyelvben való összeolvadásának kérdése nem *államon belüli* kérdés, nem a szocializmus *egy* országban való győzelmének kérdése, hanem *nemzetközi* kérdés, a szocializmus *nemzetközi* méreteiben való *győzelmének* kérdése.“ (7. lap.)

és hogy a szocializmus világméretű győzelme után, amikor a szocializmus megerősödik és minden népnek szilárdan kialakult életformájává válik, akkor fognak csak a nemzeti nyelvek egy közös nyelvvé összeolvadni.

Sztálin elvtárs a nyelvudomány kérdéseivel foglalkozó zseniális munkájában fejlesztette tovább a nemzetek és a nemzeti nyelvek fejlődési útjainak kérdését — mind a szocializmus egy országban való győzelmének, mind az egész világon aratott győzelmének körülményei között.

Sztálin elvtárs vezetésével a bolsevik párt szétzúzta a nemzeti kérdésben megmutatkozott elhajlásokat, ragyogóan megoldotta a nemzeti kérdést a Szovjetunióban, biztosította a szovjet köztársaságok rohamos gazdasági és kulturális felvirágzását.

A lenini-sztálini nemzetiségi politikára támaszkodva, a Szovjetunió népei a világtörténelemben első ízben hoztak létre egy sok nemzetből álló, hatalmas államot, amely a népek barátságán és testvéri együttműködésén alapszik.

A bolsevik párt a nagy sztálini tanításokkal fölfegyverezve, óriási munkát fejtett ki a tartalmában szocialista, formájában nemzeti szovjet kultúra továbbfejlesztése érdekében. A népek barátságának sztálini politikája a sok nemzetből álló szocialista szovjetállam hatalmának soha nem látott megerősödéséhez vezetett.

A Szovjetunió létrehozásában és megerősítésében a vezető szerepet a nagy orosz nép játszotta, élén az orosz munkásosztállyal, amely hősi harcával biztosította a Szovjetunió valamennyi népének felszabadulását meghozó Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmét.

Sztálin elvtárs Gyemjan Bednijhez frott levelében — amely első ízben műveinek 13. kötetében jelenik meg — keményen, de igazságosan bírálta Gyemjan Bednij egyes műveit, amelyekben a költő elferdítette az orosz nép történelmét és az orosz embereket lustáknak és passzívoknak igyekezett feltüntetni. Bednijnek ezek a művei rágalmazták az orosz népet, befekeztik az orosz munkásosztályt, amely véghezvitte a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat és az egész világ dolgozói számára utat tört a szocializmus győzelme felé. Sztálin elvtárs hangsúlyozta az orosz munkásosztály nagyszerű szerepét a világproletariátus forradalmi harcának fejlődésében:

„Ma az egész világ elismeri, hogy a forradalmi mozgalom központja Nyugat-Európából Oroszországba helyeződött át. Az egész világ forradalmárai reménykedve tekintenek a Szovjetunióra, mint az egész világ dolgo-

zói szabadságharcának központjára, benne látják egyetlen hazájukat. Az egész világ forradalmi munkásai egy szívvel-lélekkel ünneplik a szovjet munkásosztályt és elsősorban az orosz munkásosztályt, a szovjet munkások ércsapatát, mint elismert vezérüket, mert a legforradalmibb és legaktívabb politikát folytatja, amellyel más országok proletárjainak legmerészebb álmait váltja valóra. A világ forradalmi munkásainak vezetői mohó érdeklődéssel tanulmányozzák Oroszország munkásosztályának rendkívül tanulságos történetét, multját, Oroszország multját, mert tudják, hogy a reakciós Oroszországon kívül volt egy forradalmi Oroszország is, a Ragyiscsevek és Csernisevszkijek, a Zseljabovok és Uljanovok, Haiturinok és Alekszejevok Oroszországa. Mindez az orosz munkások szívét eltölti (és el kell hogy töltse!) a forradalmi nemzeti büszkeség érzésével, amely hegyeket képes elmozdítani és csodákra képes." (26. lap.)

Az orosz nép a vezető erő a Szovjetunió többi népe közt. Az orosz nép kimagasló szerepe különös erővel mutatkozott meg a Nagy Honvédő Háborúban. Példátlan hősiességével és Lenin-Sztálin pártja iránti odaadásával az orosz nép kivívta a többi nép tiszteletét és bizalmát.

A világ elnyomott népei a jogos büszkeség érzésével tekintenek a nagy orosz népre, amely rendkívül nehéz körülmények között megdöntötte a földesurak és tőkésék hatalmát, fölépítette az új, szocialista társadalmat, a Nagy Honvédő Háborúban szétzúzta a német-fasiszta területrablókat, s új történelmi sikereket ér el a kommunizmus győzelme felé vezető úton.

A Szovjetunió a világ népeinek támaszává, reménységévé és az imperialista iga alól való felszabadulásért folyó harcuk vezetőjévé vált.

Sztálin elvtársnak a nemzeti kérdéssel foglalkozó munkái a nemzeti kérdés megoldásának világos akcióprogramját adják a világ összes kommunista pártjai számára.

A szocialista építés minden szakaszában a bolsevik párt a Szovjetunió győzelmeinek ihletője és szervezője.

A szovjet népnek az ország iparosításában és a mezőgazdaság kollektivizálásában elért nagyszerű sikerei elképzelhetetlenek lettek volna a bolsevik párt vezetése nélkül, amely a marxista-leninista elméletre támaszkodva, győzelemről győzelemre vezette a Szovjetuniót. A Lenin és Sztálin nevelte bolsevik párt sikerrel maga köré tömörítette a munkások és parasztok sokmilliós tömegeit, s a tömegeket a sztálini öt éves tervek nagyszabású feladatainak megvalósítására mozgósította.

A bolsevik párt Sztálin elvtárs vezetésével szétzúzta az összes anti-leninista csoportosulásokat, s így a XVII. kongresszusához érkezett párt egységesebb és összeforrottabb volt, mint valaha.

Az 1934 januárjában egybegyűlt XVII. pártkongresszus, mint a győzők kongresszusa, mint a lenini-sztálini pártpolitika diadalának kongresszusa vonult be a párt történetébe. Amint Sztálin elvtárs a kongresszuson megállapította, a párt eszmeileg, politikailag és szervezetenként olyan tömör és egységes volt, mint még soha azelőtt.

A párt egységét és egybeforrottságát, az ország politikai, gazdasági és kulturális életének minden területén elért sikereit annak köszönhetette — hangsúlyozta Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson mondott beszámolójában —, hogy a párt vezérlő vonala helyes volt és a gyakorlatban is képes volt megvalósítani ezt a vonalat. „Csak a mi pártunk tudja — mondotta Sztálin elvtárs — merre kell haladnia és halad is előre sikeresen.“ (400. lap.)

„A bolsevizmus történetének néhány kérdéséről“ és „Válasz Olesznovicsnak és Arisztovnak“ című írásaiban Sztálin elvtárs leleplezi a trockista „csempészeknek“ a bolsevik párt történetének meghamisítására, elferdítésére irányuló kísérleteit, kimutatta, hogy a leninizmus a mindenfajta opportunizmus ellen folytatott könyörtelen harcban született, nőtt fel és erősödött meg, s hogy a bolsevik párt volt a világon az *egyetlen* olyan forradalmi szervezet, amely teljesen szétverte az opportunistákat, köztük a centristákat, és kikergette őket a pártból. Sztálin elvtárs felhívta a figyelmet a bolsevizmus történeti tapasztalatainak óriási nemzetközi jelentőségére és hangsúlyozta, hogy

„...a bolsevikok következetes és mindenestül forradalmi internacionalizmusa a proletár internacionalizmus mintaképe az egész világ munkásai számára.“ (98. lap.)

Sztálin elvtárs szigorúan elítélte a trockistákat, a trockisták támadásai és ama kísérleteik irányában tanúsított rothadt liberalizmust, hogy a pártirodalomba dugárúként, álcázott trockista limlomot csempésszenek és meghamisítsák a bolsevik párt történetét.

Sztálin elvtárs teljesen leleplezte a trockizmus ellenforradalmi lényegét, bebizonyítva, hogy

„a trockizmus az ellenforradalmi burzsoázia élcsapata, azé az ellenforradalmi burzsoáziáé, amely harcot folytat a kommunizmus ellen, a Szovjet-hatalom ellen, a Szovjetunióban folyó szocialista építés ellen“, (104. lap.)

s hogy a trockizmus adott szellemi, taktikai és szervezeti fegyvert az ellenforradalmi burzsoázia kezébe a bolsevik párt és a szovjet állam ellen folytatott harcában.

Sztálin elvtárs e munkáiban mélyrehatóan, szilárd marxista következetességgel elemzi a bolsevik párt történetének néhány legfontosabb

kérdését és a pártnak az opportunizmus minden válfaja ellen folytatott harcát.

Sztálin elvtárs azt a feladatot tűzte a „Proletarszkaja Revoljucija“ című folyóirat szerkesztősége elé, hogy

„a bolsevizmus történetének kérdéseit a kellő színvonalra emelje, pártunk történetének tanulmányozását tudományos, bolsevik vágányra állítsa és fokozott figyelmet fordítson pártunk történetének trockista és egyéb megamisítóira, s rendszeresen rántsa le róluk az álarcot. (107. lap.)

Maga Sztálin elvtárs adta meg a bolsevik párt története tudományos feldolgozásának legklasszikusabb példáját „A SzK(b)P története, Rövid tanfolyam“ című munkájában, amely a marxizmus-leninizmus alapvető ismereteinek valóságos enciklopédiája.

A bolsevik pártnak a szocialista építésben, a párt egységének megszilárdításában és az antileninista csoportok szétzúzásában elért sikerei egyáltalán nem jelentik azt, hangsúlyozta Sztálin elvtárs, hogy a harc végetért és a szocializmus további előnyomulása harc nélkül fog lezajlani.

„A párt ellenségeit, a mindenrendű és rangú opportunistákat, a mindenféle és fajta nacionalista elhajlókat szétzúztuk. Ideológiáik maradványai azonban ott élnek még pártunk egyes tagjainak fejében, és gyakran életjelt adnak magukról. A pártot nem szabad az őt körülvevő emberektől elszakított valaminek tekinteni. A párt az őt körülvevő környezetben él és működik. Nem csoda, ha a pártba kívülről gyakran egészségtelen tendenciák hatolnak be.“ (368—369. lap.)

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a burzsoá ideológia csökevényeit az tartja életben, hogy az emberek tudatának fejlődése elmaradt gazdasági helyzetük mögött, de abban is, hogy a kapitalista környezet minden erejével igyekszik élesztetni és támogatni a burzsoá ideológia csökevényeit. Sztálin elvtárs leleplezte a burzsoá ideológia olyan csökevényeit, mint: a nagyorosz és a helyi nacionalizmus, mint: az a felfogás, hogy az osztály nélküli társadalom felé való haladás ösztönös folyamat, amely osztályharc nélkül, az állam megerősítése nélkül mehet végre mint: a reakciós kispolgári egyenlődségi és a mindennapi élet terén stb.

Sztálin elvtárs az általános politikában mutatkozó jobb- és „baloldali“ elhajlásokról szólva, nagy nyomatékkal hangsúlyozza, hogy az elhajlások ellen folytatott harc legcsékélyebb mértékű gyöngítése is megengedhetetlen, kifejti továbbá, hogy a „baloldaliak“ lényegében semmiben sem különböznek a jobboldaliaktól, hogy a jobb- és „baloldaliak“ programja egy és ugyanaz az ellenforradalmi program: a kapitalizmus visszaállításának programja.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy meg kell javítani a párt eszmei és politikai munkáját: kellő magaslatra kell emelni a párt elméleti színvonalát, fokozni kell az ideológiai munkát. fáradhatatlanul propagálni kell a leninizmust, a pártszervezeteket és a pártonkívüli aktívát a lenini internacionalizmus szellemében kell nevelni, a marxizmus-leninizmustól való elhajlásokat nem elkenni, hanem bátran bírálni kell, a leninizmussal szemben ellenséges irányzatok ideológiáját és ideológiai maradványait rendszeresen le kell leplezni.

Ezek a sztálini útmutatások adják meg a bolsevik párt konkrét programját a párttagok eszmei és politikai nevelésében.

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson mondott beszámolójában igen nagy figyelmet szentelt a szervezeti vezetés kérdéseinek. Helytelen azt gondolni — hangsúlyozza Sztálin elvtárs — hogy a párt-győzelmei maguktól jönnek, úgyszólván a párt ölébe hullanak. Ellenkezőleg: a párt vonalának megvalósításáért folytatott kíméletlen harcban vívják ki őket.

„A győzelem sohasem jön el magától rendszerint ki kell harcolni.“ (387. lap.)

A győzelem kivívásának legfontosabb láncszeme a szervezeti munka.

Miután legadtuk a helyes vonalat, miután megadtuk a kérdés helyes megoldását — mondja Sztálin elvtárs — az ügy sikere a szervezeti munkától, a pártvonal megvalósításáért folytatott harc megszervezésétől, az emberek helyes kiválasztásától, a vezetőszervek határozatai végrehajtásának ellenőrzésétől függ.“ (387. lap.) Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy, „miután meg van adva a helyes politikai vonal, minden a szervezeti munkától függ, egyebek közt magának a politikai vonalnak a sorsa, annak végrehajtása vagy kudarca is“. (U. o.)

Sztálin elvtárs kiemelte Leninnek azt a útmutatását, hogy a szervezeti munkában legfőbb dolog *az emberek kiválasztása és a végrehajtás ellenőrzése*. Felhívta a pártot a javíthatatlan bürokraták, irodamolyok és fecsegők elleni kíméletlen harcra, arra, hogy mozdítsa el őket állásukból és tartsa távol őket az operatív munkaköröktől.

„A végrehajtás jól megszervezett ellenőrzése — mondotta Sztálin elvtárs — ez az a fényszóró, amelynek segítségével az apparátus munkájának állapotát bármikor megvilágíthatjuk és a bürokratákat és irodamolyokat leleplezhetjük. Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy hibáink és fogyatékosságaink kilenczederészenek az a magyarázata, hogy nem szerveztük meg helyesen a végrehajtás ellenőrzését.“ (395. lap.)

Amint Sztálin elvtárs tanítja, az ellenőrzésnek rendszeresnek kell lennie és az ellenőrzés élén maguknak a szervezetek vezetőinek kell állniuk. A határozatok és a végrehajtásuk egysége: a párt- és kormány-utasítások sikeres megvalósításának záloga.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy minden vonatkozásban ki kell fejleszteni a bírálatot és önbírálatot, föl kell fedni és gyökerestül ki kell irtani a munkában mutatkozó hiányosságokat.

Sztálin elvtárs munkáiban a Szovjetunió szocialista építésének nagy-szerű tapasztalatai öltenek testet és nyernek elméleti általánosítást.

Sztálin elvtárs Marx, Engels és Lenin nagy tanításaira támaszkodva, e tanításokat továbbfejlesztve és gazdagítva, zseniális módon feltárta a szocializmus és kommunizmus építésének útjait a Szovjetunióban. A bolsevik párt a szocialista iparosítás sztálini politikája megvalósításával biztosította, hogy a Szovjetunió gyöngye, elmaradt országból fejlett, hatalmas ipari országgá váljék. Sztálin elvtárs vezetésével a bolsevik párt megoldotta a proletárforradalomnak a hatalom kivívását követő legnehezebb, történelmi fontosságú feladatát: a mezőgazdaság szocialista átalakítását, a parasztok sokmilliós tömegeinek átvezetését a kolhozok útjára, a szocializmus útjára. A bolsevik párt szétverte a leninizmus összes ellenségeit, biztosította sorainak egységét, és egybeforrottságát s a leninizmus teljes győzelmét.

A világtörténelemben először kergette el a munkásosztály a kizsákmányolókat, első ízben vette kezébe a hatalmat és építette föl az új, szocialista társadalmat.

A világ dolgozóinak vezére és tanítója, Sztálin, az a nagy építőmester, akinek tervei alapján fölépült ez a társadalom.

Sztálin elvtárs egész élete és tevékenysége — a munkásosztály önfeláldozó szolgálatának példája.

„Az a feladat, amelynek életemet szentelem — mondotta Sztálin elvtárs — egy másik osztály*, mégpedig a munkásosztály fölemelése. Ez a feladat nem valamilyen „nemzeti” állam megerősítése, hanem egy szocialista, vagyis internacionalista állam megerősítése, és ennek az államnak bármilyen megerősítése hozzájárul az egész nemzetközi munkásosztály megerősítéséhez. Ha a munkásosztály fölemelésére és a munkásosztály szocialista államának megerősítésére fordított munkámban minden egyes lépés nem arra irányulna, hogy a munkásosztály helyzete erősödjék és javuljon, akkor életemet céltalannak tekinteném.“ (110. lap.)

A világ dolgozói hálással tekintenek bölcs tanítójukra és vezérükre, a szovjet nép történelmi győzelmeinek szervezőjére és vezetőjére, a nagy Sztálinra. Sztálin vezetésével a szovjet nép fölépítette a szocialista társadalmat, világtörténelmi jelentőségű győzelmet aratott a Nagy Honvédő Háborúban és magabiztosan halad előre a kommunizmus teljes győzelmé felé.

* Sztálin elvtárs ugyanis az előzőkben Nagy Péterről beszél, aki „sokat tett azért, hogy megeremtsé és megerősítse a földesurak és kereskedők nemzeti államát” s a jobbágyparasztság rovására fölemelte a földesúri osztályt és támogatta a kialakulóban volt kereskedő osztályt. (A szerk.)

Feladataink a tervmunka fejlesztésében*

VI

A tervmunka jellege és a káderekérdés

Az elmúlt évek egyik nagy gyakorlati tapasztalata, hogy a népgazdaság olyan területein, ahol a tervezési módszerek kezdetlegesek, de a káderek erősek voltak, nagy előrehaladást tettünk, a módszerekben meglévő hiányosságok hamar felszínre kerültek és ki tudtuk őket küszöbölni. Az olyan területeken viszont, ahol gyöngye káderek voltak, még ha fejlettebb tervezési módszereket alkalmaztunk is, rendszeresen ismétlődő zavarok mutatkoztak. A káderek jó vagy rossz munkája közvetlenül kihatott népgazdaságunk fejlődésére. Saját tapasztalatunk árán győződhettünk meg Sztálin elvtárs tanításának nagy igazságáról: „Meg kell végre érteni, hogy a világ minden becses tőkéje közül a legbecsesebb és legdöntőbb jelentőségű tőke — az ember, a káder. Meg kell érteni, hogy jelenlegi viszonyaink között minden a káderektől függ. Ha az iparban, a mezőgazdaságban, a közlekedésben, a hadseregben jó és nagyszámú kádereink lesznek — országunk győzhetetlen lesz. Ha ilyen kádereink nem lesznek — mindkét lábunkra sántítani fogunk.“ (*A leninizmus kérdései*. 618. lap. Szikra 1951.)

A káderekérdés a tervmunkában is központi kérdés. Nem elég a népgazdasági terv sajátosságaival foglalkozni. Nem elég azt megállapítani, hogy tervezési módszereink jók-e és mit tettünk a hibák megszüntetéséért. Mindez persze igen lényeges a tervgazdaság megszilárdításáért vívott következetes harcban. Mellettük azonban hasonló nyomatékkkal kell fölvetni azt a kérdést, milyenek a tervező káderek. Föl kell vetni: tudatosá vált-e a tervmunkások előtt, hogy a terv a proletárdiktatúra harci fegyvere. Képesek-e arra, hogy a tervet, mint a szocialista építőmunka fegyverét alakítsák ki, megszervezzék végrehajtását és a végrehajtás ellenőrzését. Rendelkeznek-e olyan fölkészültséggel, amely szükséges ahhoz, hogy megfelelően tudják alkalmazni ezeket a módszereket, amelyekkel az egész népgazdaságra kiterjedő, tudományosan megalapozott és egységes terv létrehozható.

Aki csak valamennyire is alaposan foglalkozik a tervezésnek és a terv végrehajtásának kérdésével, az tudja, hogy a tervmunkásoknak hatalmas

*E tanulmány, első részét folyóiratunk múltévi 10—11. számában közzeltük. (Ötödik, évfolyam, 347—366. lap.)

feladatokat kell megoldaniuk. Ők működnek közre — lenini fogalmazás szerint — a Párt második programjának elkészítésében. Ez nemcsak megtisztelő feladat, hanem súlyos felelősség is. Ilyen feladatot csak a Párthoz hű, a szocializmus ügye iránt odaadó káderek képesek ellátni, akikben megvan a forradalmi lendület, a bolsevik munkastílus, akik elsajátították a marxizmus-leninizmust, ismerik Sztálin elvtárs tanításait, politikailag és szakmailag urai annak a területnek, amelyen dolgoznak és rendszeresen továbbképezik magukat.

A szocialista tervekészítésben kötelező a pártszerűség elve. Ez azt jelenti, hogy a tervezés munkáját a Párt irányítja, hogy a terv kifejezi a Párt politikáját, s végül, hogy a tervezőapparátus munkájának meg kell erősítenie a terv marxista-leninista jellegét.

Ahol fogyatékos a termunka, ott egész bizonyosan hiányosságok vannak a káderek politikai és szakmai felkészültségében. Ennek fő oka, hogy a kádereképzés nem kielégítő. Közép- és felsőfokú oktatásunk még mindig nem szentel elég nagy figyelmet jó tervmunkások nevelésének. Az Országos Tervhivatal és a minisztériumok szakmai tanfolyamai is csak az első lépéseket tették ezen a téren. A tananyag, amelyből az ismereteket el kell sajátítani — hiányos és főleg egyoldalú.

A hiba az, hogy nem eléggé elemeztük, milyen követelményeket kell támasztani a káderekkel szemben ahhoz, hogy olyan terveket tudjanak készíteni, amelyek magukban foglalják a terv fő feladatait. Nem elemeztük eléggé a tervmunka jellegét. Enélkül viszont úgyszólván lehetetlen a kádereképzés helyes elvi alapjait kidolgozni.

A népgazdasági terv sajátosságaiból következik, hogy a tervmunka jellegére nézve közgazdasági, műszaki, szervező és propagandamunka egyaránt. Közgazdasági munka azért, mert a problémákat mindig a népgazdaság egészének összefüggésében kell fölvetni és megoldani. Műszaki munka azért, mert a részfeladatok hosszú sora, amelyet a népgazdasági terv tartalmaz — műszaki feladat. A terv döntő részében műszaki megoldásokban konkretizálódik és ez szükségszerűen kihat az egész tervmunkára. Szervező- és propagandamunka azért, mert a terv nem magától valósul meg. A Párt irányítása, a szocialista állam gazdaságszervező munkája és a tömegek támogatása révén válik élő valósággá a terv, épül a szocializmus.

A tervmunka éppen ezért sokirányú képességet és képzettséget követel a káderektől. Megköveteli, hogy ezek a káderek egyszemélyben műszaki ismeretekkel is bírjék közgazdák, jó szervezők és propagandisták legyenek. Ezt követelményként is csak hosszú perspektívában lehet fölvetni. De föl lehet és föl kell vetni a közgazdasági, műszaki, szervező és propagandamunka szoros egységének követelményét; azt a követelményt, hogy ez az egység a tervmunkában valóban létrejőjjön; azt, hogy a káderek előtt tudatossá váljék a közgazdasági, műszaki, szervező és propagandamunka egymást kiegészítő, egymásból következő, egymást termékenyítő szerepe; azt, hogy a kádereket úgy neveljük és képezzük, számukra a tananyagot már eleve úgy állítsuk össze, hogy munkájuk jellegét és összefüggéseit helyesen lássák, s hogy a személyes felelősséget ne formálisan fogják fel és mindenekelőtt olyan terveket dolgozzanak ki, amelyek szilárd alapot adnak a népgazdaság fejlesztésére.

A tervmunka nálunk még mindig nem elég alapos. Tervmunkásaink nem mindig hatolnak a fölvetett kérdések mélyére. Rákosi elvtárs a jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, valamint a munka- és állami fegyelemről a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségnek 1951 november 30-i ülésén mondott beszámolójában megállapította, hogy: „Az utolsó négy-öt évben gyökeres változás történt: hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá alakult át és ez az iparosodás gyorsan folytatódik... Mi nem vetettük fel kellő időben, hogy ennek a fejlődésnek mik a következményei gazdasági életünkre. Hogy csak egy példát említsek: nem vontuk le külkereskedelmünkben sem a megfelelő következtetéseket ebből a helyzetből. A gyapot, bőr, gumi, fémek, gépek behozatalának biztosítására nagymennyiségű élelmiszert exportálunk ugyanúgy, mint amikor mezőgazdasági ország voltunk és amikor a belföldi szükséglet jóval kisebb volt a mostaninál.“ Rákosi elvtárs e megállapítása mindenekelőtt a tervmunkásoknak szóló kritika; annak bírálata, hogy minden előrehaladás ellenére még igen lényeges feladatokat kell megoldani a tervmunka megjavítása érdekében. És ez el sem képzelhető a kérdmunka megjavítása, politikailag és szakmailag iskolázott tervmunkások ezrei nélkül.

VII

A tervmunka közgazdasági jellege

A szocialista tervekészítés, a népgazdasági terv egységes jellegének biztosítása, mindenekelőtt közgazdasági feladat. A helyes közgazdasági mérlegelés mindig a népgazdaság általános helyzete, a nemzetközi helyzet elemzése, az osztály-erőviszonyok fölmérése alapján veti föl a kérdéseket és a népgazdaság belső arányainak szemelött tartása mellett hozza létre a tervet. Tervkészítéskor mindig a termelőerők fejlettségi színvonalából, az elért eredményekből kell kiindulni; meg kell határozni a fejlesztés ütemét és irányait, s ezzel összhangban kell tervszerűen szétosztani a termelési eszközöket és a munkaerőt. A tervmunka lényegében tehát a népgazdaság gyorsütemű fejlesztésének elvi alapján a népgazdaságon belüli új arányoknak új alapokon való megteremtése. Ebben a munkában szükségyszerűen mindig a népgazdaság egészéből kell kiindulni, s ily módon kell eljutni a részletkérdésekig, majd a részletkérdéseknek a népgazdaság egészére való visszahatásait is figyelembevéve kell a végleges tervet elkészíteni. A népgazdasági terv tehát a problémáknak ismételt fölvetése, közgazdasági mérlegelése és elemzése alapján érik meg arra, hogy végleges formába öntsük.

A közgazdasági munka megjavítása kíméletlen harcot követel a gépies munka és a szakmai sovinizmus különböző megnyilvánulásaival szemben.

1. Mechanikus vonások a tervmunkában

A közgazdasági munkában mindenekelőtt a tervkérdések mechanikus intézése ellen kell fölvenni a harcot. Ez a mechanikus munkamódszer több formában jelentkezhet. Közülük különösen hármat kell kiemelni:

Első: A közgazdaságilag alá nem támasztott műszaki elhatározások. Második: A tervenkívüli hatótényezők figyelmen kívül hagyása. Harmadik: A szemtelenség és a mérlegfétisizmus.

a) *A közgazdaságilag alá nem támasztott műszaki elhatározások kérdése*

Az utóbbi évek során komoly előrehaladást tettünk a közgazdasági munka megszilárdításában. Az ötéves terv keretében a műszaki kérdéseket következetesen a népgazdaság általános összefüggései alapján vizsgáljuk föl, és a műszaki feladatokat egymással összhangba hozva rögzítjük. Ezen a téren tehát a tervmunka ma már megfelel a szocialista tervekészítés követelményeinek. Már nem egészen ez a helyzet az egyes távlati tervek és a tervmódosítások vonatkozásában.

Tervmunkásainkra még ma is jellemző, hogy egy-egy népgazdasági ág, vagy a fejlesztés szempontjából súlyponti terület távlati tervét a népgazdaság általános összefüggéseitől függetlenül, elszigetelten dolgozzák ki, kizárólag műszaki elgondolásokra építik fel, és azt kívánják, hogy a Párt és a kormány az általuk felvetett kérdésekben a népgazdasági tervtől elkülönített határozatokat hozzon. Ezeknek az elszigetelten készült távlati terveknek úgyszólván közös jellemzőjük, hogy a több évre előre rögzített beruházásokat a meglévő kapacitások kihasználhatóságának jelenlegi műszaki adottságai alapján tervezik meg, a rejtett tartalékokat nem tárják föl és így nem is veszik számításba. Az ilyen módon javasolt beruházások volumene tehát általában jóval nagyobb, mint amire szükség van és amit végre is lehet hajtani. Közös jellemzőjük, hogy egy-egy népgazdasági ág vagy súlyponti terület valamennyi műszaki problémáját felölelik, azokat egyaránt sürgős és a tervidőszakon belül megoldandó kérdésként kezelik. Ha az elszigetelten készült távlati terveket egymás mellé raknánk és kijelentenénk, hogy ezek együtt adják a népgazdasági tervet, a terv tökéletes műszaki megoldások széles rendszerét adná, de nem volna végrehajtható.

Olyan bonyolult munkát mint a népgazdasági terv kidolgozását nem lehet akárhogy megkezdzeni, ahogy éppen a problémák fölvetődnek. *Ilyen terv megvalósításához — tanítja Sztálin elvtárs — mindenekelőtt az kell, hogy a terv fő láncszemét megtaláljuk, mert csak ez, a fő láncszem megtalálása és megragadása teszi lehetővé, hogy a terv összes többi láncszemét is magunk után húzzuk.* (V. ö. *A leninizmus kérdései*. Szikra 1951. 476. lap.)

A tervmunkában nyilvánvalóan nem lehet a közgazdasági mérlegelést műszaki megfontolásokkal helyettesíteni. Ha az általános tervekészítőmunkában a *műszaki szemlélet* válnék uralkodóvá, ennek az erőök szétforgácsolását, a népgazdaságon belüli arányok megbomlását kellene eredményeznie. A műszaki szemléletre ugyanis éppen az a jellemző, hogy a részletkérdéseket mindig külön-külön vizsgálja, illetve mindig csak a közvetlen technikai összefüggések alapján. Az ilyen szemlélet szerint minden kérdés egyformán fontos. A kérdésekben csak a műszaki megoldások tökéletességére törekszik. A műszaki munkában föl sem vetődhetnek a népgazdaság általános összefüggései, legföljebb egy-egy műszaki kérdés általános kihatásai.

A súlypontképzés, a népgazdaság ezernyi feladata között a szerves összhang megteremtése — csak közigazdasági mérlegelés alapján álló tervezői módszerek segítségével lehetséges.

A veszély nem is abban van, hogy egyes tervmunkások elszigetelten terveznek és dolgozzák ki a szénbányászat, az olajkitermelés, a vegyészeti ipar stb. fejlesztésének távlati tervét. A veszély abban rejlik, hogy vannak, akik a mindennapos szervező munkában az ilyen elszigetelten készült, még jóvá nem hagyott távlati tervezetek alapján járnak el. Formálisan tudomásul veszik a népgazdasági terv előirányzatait, a gyakorlatban azonban nem ezekhez, hanem saját elképzeléseikhez tartják magukat. Nem egy példát lehetne fölhozni arra, hogy egyes minisztériumok az épülő gyárakba már eleve beépítik a tartalékkapacitásokat, a rendelkezésre bocsátott erőforrásokat a tervezettnél nagyobb számú létesítmény (épület, akna, út stb.) között osztják fel és mindezzel az erőforrásokat szétforgácsolják.

A tervmunkának részben még ma is jellemzője, hogy azokat az általános szabályokat, amelyeket a népgazdasági terv szerkesztésekor kötelezőknek és szükségeseknek ismerünk el, a terv végrehajtása során fölmerülő problémák megoldásakor már nem tartjuk meg. A népgazdasági terv szerkesztése és a terv végrehajtása során fölmerült problémák megoldása között kétségtelenül fennáll az a különbség, hogy az előbbi már eleve közigazdasági feladatként, az utóbbi pedig technikai részletkérdésként jelentkezik. Ez azonban távolról sem jelentheti azt, hogy ezeket a technikai részletkérdéseket ne hozzuk szoros kapcsolatba a tervvel. A menetközben fölmerült kérdéseket ugyanolyan módszerek és elvek szerint kell elbírálni, mintha azok az éves terv szerkesztésekor vetődtek volna fel. Meg kell tehát erősíteni a közigazdasági munkát a terv végrehajtása során megoldásra váró problémák tekintetében is.

b) A tervenkívüli hatótényezők figyelmen kívül hagyása

Vannak tervmunkások, akik nem akarják tudomásul venni, hogy a fejlődés jelenlegi szakaszán az államnak a terven kívül egyéb gazdasági hatóeszközöket is alkalmazni kell, minthogy ma még nem lehet a gazdaság minden ága számára közvetlen állami tervfeladatokat megállapítani. Sztálin elvtárs 1928-ban, tehát akkor, amikor a Szovjetunió mezőgazdaságában a kisárutermelő gazdaságok voltak többségben, leszögezte: „Hiba volna lebecsülni a tervezés szerepét és jelentőségét. De még nagyobb hiba volna a tervszerűség elvének szerepét túlbecsülni, abban a hitben, hogy már elértük a fejlődésnek azt a fokát, amikor módunkban áll mindent tervszerűsíteni és szabályozni. Nem szabad megfélemlkezni arról, hogy a tervszerűsíthető elemeken kívül népgazdaságunknak vannak még olyan elemei is, amelyek egyelőre nem tervszerűsíthetők, s hogy vannak végül velünk szembenálló ellenséges osztályok, amelyeket nem lehet egyszerűen azzal leküzdeni, hogy az Állami Tervhivatal terveket dolgoz ki.“ (A leninizmus kérdései. Idézett kiadás 230. lap.)

A mezőgazdasági és az ezzel összefüggő áruforgalmi tervek készítésekor ezt a hibát rendszeresen elkövettük. Ténylegesen lebecsültük a ter-

venkívüli gazdasági hatóeszközök szerepét és jelentőségét. A mezőgazdaság minden egyes elemét be akartuk vonni a tervmunkába. Mindez a tervmunkások egy részénél helytelen elképzelésekre vezetett. Úgy vélték, hogy a mezőgazdaság fejlődésére már nálunk is feljesen azok a törvények érvényesek, amelyek a Szovjetunióban. A mezőgazdaság fajlagos anyagfelhasználását, a gépkihhasználás mutatóit, a növénytermelés és állattenyésztés hozamára vonatkozó fejlesztési mutatókat ugyanolyan elvek alapján kezdték tervezni, mint a szocialista iparban. Olyan lehetőségekre, hogy a falusi osztályharc jelenlegi viszonyai között az állatállomány átmenetileg csökkenhet, a tervmunkások egy része nem is gondolt. Mások úgy vélték, hogy a termelőszövetkezeti csoportok létesítésével egycsapásra minden megváltozik, és hogy ezek a csoportok a dolog természeténél fogva, a megerősítésükért folytatott szívós munka nélkül is fölényben lesznek a kisárutermelő gazdasággal szemben.

A mezőgazdasági tervezés körüli hiányosságok leküzdésében a Magyar Dolgozók Pártja második kongresszusának határozatai és Rákosi elvtársnak a Központi Vezetőség 1951 november 30-i ülésén mondott beszámolója nyújtott nagy segítséget. Lényegében ettől kezdve szűni meg az a helyzet is, hogy a mezőgazdaság kérdéseit a tervmunkások olyan szakterületnek tekintsék, amely kizárólag az erre a célra szervezett mezőgazdasági részleg feladata.

c) A szematizmus és a mérlegfetiszizmus

A népgazdasági terv igen bonyolult rendszer. Ugyanaz a tervszám a népgazdasági tervben több helyen is előfordul, a különböző ágazatok tervében megismétlődik; magától értetődik tehát, hogy a legkülönbözőbb tervszámok vannak szoros összefüggésben egymással. A tervben föltétlenül biztosítani kell tehát a tervszámok egyértelműségét. Nézzünk egy példát: hogy az ipar termelési tervét ki lehessen dolgozni, ahhoz különféle számításokat kell végezni. Az ipari termelésre nézve meg kell határozni a termelés fizikai terjedelmének (volumenének) változását és ezen belül az egyes gyártmányokból termelendő mennyiségeket. Ehhez mindenképpel tudni kell, hogy a szóbanforgó iparág gyártmányai közül melyeknek a szükségletek. A szükségletek rögzítése az anyagmérlegek segítségével történik. Ha ismerjük a szükségletet, akkor meg kell határozni az ipari termelés növelésének módját. Már eleve el kell egymástól határolni egyrészt a meglévő üzemek jobb kihasználása következtében adódó, másrészt az új vagy teljesen újjáalakítandó üzemek termeléséből származó többtermelést. Mindez szoros kapcsolatot hoz létre a termelési terv és a többi részletterv között. A berendezések jobb kihasználását a műszaki fejlesztési és elsősorban a kapacitás-terv írja elő. Az új vagy teljesen újjáalakítandó üzemek termeléséből származó többtermelés a termelési terv és a beruházási terv között összefüggést hoz létre. A beruházási terv fudvalevően magába foglalja az új ipari kapacitások üzembehelyezésének tervét.

Az ismertetett példából is látható, hogy a terv különböző részletei úgy kapcsolódnak egymáshoz, mint a fogaskerekek. Annak érdekében, hogy a

tervmunkások ebben a bonyolult rendszerben ne tévedhessenek, hogy az összefüggéseket minden vonatkozásban figyelembe vehessék, a sémák (tervürlapok) nagy tömegére van szükség. A tervürlapok ellenőrző eszközül szolgálnak arra, hogy a tervezés az összefüggések figyelembevételével történjék.

Mégis, alapvetően helytelen volna, ha a népgazdaságot úgy tekintenénk, mint valamilyenfajta géprendszert, vagy pusztán technikáj mechanizmust.

Aki csak sémákban tud gondolkodni, aki a sémák és mérlegek rabjává válik, az nem végez jó közgazdasági munkát. A sémák és a mérlegek fetisizálása állandóan ható veszélytényező azoknál, akiknek mindennapi munkája sémák és mérlegek szerkesztéséből áll. A tervmunkások előtt tehát mindig újra és újra hangsúlyozni kell, hogy a sémák és a mérlegek csak *technikai segédeszközök a közgazdasági mérlegelés szilárd és reális megalapozásában*. De, ha nem veszik észre, hogy a terv a Párt mindennapi irányítása, a szocialista állam nagyszabású gazdaságszervező munkája, valamint a dolgozók alkotó kezdeményezése alapján valósul meg, akkor csak „szűk keresztmetszetek“ elvére fölépített sémarendszert és mérlegegyensúlyt fognak teremteni. Az ilyen tervmunkások nem a szűk keresztmetszetek leküzdése és a népgazdaság gyorsított ütemű fejlesztése alapján készítik a tervet, hanem az opportunizmus, a nehézségekkel való megalkuvás szellemében.

Sztálin elvtárs tanítja, hogy „semilyen ötéves terv sem veheti számba mindazokat a lehetőségeket, amelyek szovjet rendszerünk mélyén rejlnek, és csak a munka folvamán, a terv megvalósítása folyamán, a gvárban, a kolhozban, a szovhozban, a kerületben stb. bukkannak elő.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 37. lap.) A népgazdaság általános fejlesztésekor, a szocializmus építésének viszonzvai között számolni lehet és számolni kell a rejtett tartalékokkal, amelyeknek nagyrésze állandóan újratermelődik. Figyelmeln kívüül hagyásuk a tervben azt jelentené, hogy a terv mozgósítás helyett fékező szerepet tölt be a népgazdaságban. Alapvetően helytelen tehát, ha egyes tervmunkások azt gondolják, hogy a termelés, termelékenység, stb. csak olyan mértékben fokozható, ahogyan ezt a tervmunka időpontjában a különböző tényezők számbavétele alapján „exakt módon“ meg lehet állapítani.

2. Szakmai sovinizmus

Igen gyakran jelentkező veszély a tervmunkában a szakmai sovinizmus. Forrása a közgazdasági szemlélet, a részek és a népgazdaság egésze közötti összefüggések megértésének hiánya.

A részletterületeken dolgozó funkcionáriusok rendszerint elsősorban szakmájuknak és a felelősségükre bízott gazdasági területnek gyorsütemű fejlődését kívánják előmozdítani. Ez helyes és szükséges. Elég gyakran fordul azonban elő, hogy ez a szakma iránti lelkesedés átcsap szakmai sovinizmusha. A saját területük fejlesztésének látszólagos érdekei mellett akkor is kitaranak, ha az ellentétben áll a népgazdaság érdekeivel. A

szakmai sovinizmusnak egyik legveszedelmesebb megnyilvánulási formája a „mindent kapni, semmit sem adni“ jelszava. Valamilyen belső akkumulációra való törekvés ez, amely nagymértékben mutatkozik meg például a mezőgazdaság területén. Ez az állami gazdaságoknál például abban nyilvánul meg, hogy az árutermelést elhanyagolják és a termelést egyoldalúan saját gazdaságuk fejlesztésének rendelik alá.

A szakmai sovinizmust a belső erőforrások lebecsülése jellemzi. Az ilyen felfogású káderek mindent az államtól várnak és nem is gondolnak arra, hogy a munka jobb megszervezésével, a tartalékok számbavételével és mozgósításával, takarékossgal stb. sokkal nagyobb teljesítményekre képesek, mint aminőt esetleg az állam által rendelkezésre bocsátott új erőforrások felhasználásával érhetnének el.

A szakmai sovinizsták elleni mindennapós harc rendkívül nehéz, mert ártalmas tevékenységüket gyakran egészen különleges módszerekkel leplezik. A Párt által kiadott egyes jelszavakat a legkülönbözőbb ügyeskedéssel úgy rakják csokorba, hogy ezek látszólag megokoltnak mutassák követeléseiket. Nem egyszer a terv „irrealitásáról“ Ieszélnek. A szakmai sovinizmus az állami és népi fegyelem tudatos megsértésére, hamis adatok, jelentések közzétételére vezethet, hogy a félrevezetések révén olyan döntések szülessenek, amelyeket a tények helyes ismerete alapján nem hoztak volna. (Hamis adatok a készletekről, a befejezetlen termékek állományáról, stb.)

A szakmai sovinizmus tehát ezer archan jelentkezhethet és lehet ártalmára a népgazdaságnak. Bolsevik tervkészítéssel, valamint a tervvégrehajtásnak, a tervfegyelmet maradéktalanul megkövetelő szigorú ellenőrzésével lehet csak sikere az ellene vívott harcnak.

VIII

A tervmunka műszaki jellege

Azok a feladatok, amelyeket a népgazdasági terv konkrétan előír, jórésztükben műszaki feladatok megoldásával függnek össze. Ezért a műszaki szempontoknak a népgazdasági terv készítésében igen nagy a jelentőségük. A közigazdasági munka önmagában nem is tárja föl teljes egészében azokat a problémákat, amelyeket a Párt és kormány célkitűzéseinek megvalósítása érdekében meg kell oldani és arra sem képes, hogy megállapítsa a megoldásuk érdekében mozgósítandó erőforrások méreteit. Mindez a műszaki mérlegelések során alakul ki, ölt konkrét formát. Ha a közigazdasági munkában mindezt nem vennénk figyelembe, a terv irreális volna. A népgazdasági terv akkor érik meg jóváhagyásra, ha műszakilag meg-alapozott feladatokat ír elő.

A tervezés tehát mindig felülről lefelé, a népgazdaság egészéből kiindulva történik, de folyamatosan megtermékenyül az alulról fölfelé irányuló kritikával; ez a kritika pedig általában műszaki megfontolásokon alapszik. A műszaki megfontolások újra meg újra korrigálják a termelési eszközök és a munkaerő tervszerű elosztásának munkáját.

A tervmunka műszaki jellegének értelmezése körül kialakult helytelen nézetek két forrásból is táplálkoznak. Az egyik oldalon: a műszaki kérdéseket bizonyos fokig lebecsülik. A másik oldalon kétségtelenül még ma is észlelhető bizonyos fajta mérnöki konzervativizmus, sőt a mérnöki kozmopolitizmus veszélye is.

1. A műszaki kérdések lebecsülése

Az Országos Tervhivatal különösen az utolsó évben igen nagy előrehaladást tett a népgazdasági terv műszaki megalapozásának biztosításában. A tervmunkások ma már általában tudják, hogy minden egyes tervfeladatot a feladat volumene, jellege, és a megvalósítás üteme szempontjából egyaránt gondosan elemezniük kell. Tudják, hogy vizsgálni kell a műszaki adottságokat, a műszaki előkészítés és kivitelezés legfontosabb részleteit, s így tovább. A tervkészítés, amely korábban csak nagy általánosságban rögzítette a feladatokat, egyre inkább elmélyül és kiterjed a népgazdasági terv megvalósításával szervesen összefüggő műszaki kérdésekre is.

A műszaki kérdések lebecsülése különféle formákban jelentkezhet és nyomhatja rá bélyegét a tervmunkára. Valamennyinek közös forrása az a hamis szemlélet, hogy a népgazdasági terv végrehajtása egyszerű *administratív* feladat. Vannak tervmunkások, akik úgy vélik, hogy elegendő az elhatározásokat egyszerűen papírra vetni — ezek a tervfeladatok annak rendje és módja szerint eljutnak az üzemekhez és intézményekhez, s ott azokat a dolog természeténél fogva megoldják. A tervezésnek ilyen bürokratikus fel fogása annál is inkább veszedelmes, mert nem mindig közvetlenül, nyílt formában nyilvánul meg, hanem a tervben ellepleződik azáltal, hogy ezek a tervmunkások is megállapítanak műszaki fejlesztési mutatókat. Formálisan tehát minden rendbenlevőnek látszik — és úgy tűnik, hogy a tervmunkások a tervet műszakilag is megalapozták. Mégis, számos olyan irányzatra lehet rámutatni, amely a tervnek ezt a bürokratikus szemléletét példázza.

a) A termelési terv mennyiségi és minőségi mutatói közötti kapcsolat

Egyik megnyilvánulása ennek a mennyiségi eredményekre való egyoldalú törekvés. Az olyan területeken, ahol a termelési feladatok előírása gondos elemző munka alapján történik, világosan lehet látni, milyen sok műszaki tényezőt kell számbavenni ahhoz, hogy a tervet feszítetten, de mégis reálisan lehessen megállapítani. Egyes tervmunkások erről megfeledkeznek. Nem vizsgálják a gépek javítására fordítandó időt; új üzemek beindítása esetén nem elemzik, mennyi felfutási időre van szükség ahhoz, hogy az új üzem kapacitásának teljes kihasználásával dolgozhasson; ha új gyártmányfajta termelésére kell rátérni, vagy a szabványokat meg kell változtatni, ezeket a feladatokat nem építik be szervesen a termelési tervbe; számos esetben nem vetik föl a mennyiség és a minőség közötti összefüggéseket. Így azután előfordul, hogy a tervben a termelés mennyiségi és minőségi mutatói között ellentmondások vannak.

A termelési tervben meglévő ellentmondásokat a vállalatok rendszerint úgy oldják meg, hogy a termelés mennyiségi előírásait megtartják, de a

vállalat nem tesz eleget a gépek javítására és karbantartására, valamint az új szabványok bevezetésére és a minőség megjavítására stb. vonatkozó előírásoknak. A tervet ugyanis nemcsak globálisan, mennyiségileg, hanem összetételben, tehát választék szerint és a minőségi előírásoknak megfelelően kell végrehajtani. A vállalatok azonban tudják, hogy a tervteljesítés mérése elsősorban a mennyiségi mutatók alapján történik. A vállalatok megszokták, hogy a legnagyobb hibának, a mennyiségben való elmaradást számítják. A statisztika elsősorban erre van beállítva és a vállalatokkal szembeni szankciókhoz is elsősorban emiatt folyamodnak.

Mindebből világosan következnek a feladatok. A termelési és a műszaki tervek között szorosabb egységet kell teremteni. A műszaki tervekben a mutatókat úgy kell meghatározni, hogy a termelés színvonalát — az összes tényezők számbavételé mellett — közvetlenül lehessen megszabni. Tovább kell finomítani a statisztikát. Az egész tervmunka alapjává kell a minőség megjavítására, végül az elavult szabványok megváltoztatására. minőség megjavítására, végül az elavult szabványok megváltoztatására.

b) Az egyes tervidőszakok mesterséges elszigetelése

A tervnek egyszerű adminisztrációs feladatként való szemléletéből adódik az *egyes tervidőszakok mesterséges elszigetelésének törekvése is*. Meg kell mondani, hogy ez a hiba eléggé általános. A tervezés több területén uralkodóvá vált a számviteli szemlélet. A népgazdaság fejlesztésének feladatait mereven körülhatárolt éves tervidőszakokra bontottuk és a gazdálkodás operatív feladatait mindig csak a soronlévő éves tervidőszakra szabályoztuk, tekintet nélkül arra, hogy vannak olyan feladatok, amelyeket nem lehet december 31-ével lezártnak tekinteni. A hiba nem az öt éves terv éves bontásában volt. Az öt éves terven belül az éves tervek igen fontos szerepet töltenek be és mi tudjuk, hogy szükség van operatív tervekre is. A nagyobb üzemek a minisztérium által megadott operatív feladatokat még napi feladatokra is felbontják és ez komoly segítséget jelent a munka megszervezésében. Az egyes tervidőszakok elhatárolásának tehát igen nagy jelentőségük van a tervszerű, ütemes gazdálkodás biztosításában. A baj az, hogy az egyes tervidőszakokat mereven elválasztjuk egymástól. A népgazdaság fejlesztésének általános folyamatában minőségi különbséget teszünk december 31-e és január 1-e között, tisztán olyan alapon, hogy december 31-e a már jóváhagyott éves terv utolsó napja, január 1-e pedig az új és tárgyalás alatt álló éves terv első napja. Mindez káros következményekkel jár elsősorban a gyáripar és az építőipar termelésére, valamint a beruházások tervszerű lebonyolítására.

A vállalatok általában az éves terv indulásakor ismerik meg jóváhagyott termelési tervüket. De az ipar számos ágában a termelési feladatokat már jóval hamarabb meg kell határozni. Különösen vonatkozik ez az egyedi gépgyártásra, ahol a gyártás egyedi megrendelések alapján történik. Egyes esetekben a rendelést a gyártás előtt 8—10 hónappal kell megadni. De a vaskohászatnak is 3—4 hónapos előretartással kell megkapnia a gépgyáraktól a megrendeléseket, hogy program szerint dolgozhasson. Nem ennyire éles formák között, de többé-kevésbé ez a helyzet más iparágakban is.

A tervidőszakok erőszakolt elhatárolása az építőiparban is zavarokat okoz. A terv szerint több évre ütemezett építkezések kivételével a terv az építkezéseket általában a napfári év végére kívánta befejezni. Ez azt jelenti, hogy az év utolsó szakában lényegében csak szerelési munkák adódnának, az építőipar bizonyos részlegei munka nélkül maradtak volna. Ilyen helyzetnek nyilván nem szabad bekövetkeznie. Ezért úgynevezett téli építkezési programot kellett kidolgozni, amelyben a terv szerint utolsó negyedévre előirányzott építkezések egy részét a következő évre kellett áttenni és a programot más építkezésekkel kitölteni.

A tervkészítésnek azok a fogyatékoságai, amelyek az ipari és az építőipari termelés tervezése körül mutatkoznak, szükségszerűen visszatükröződnek a beruházási tervben is. A hibák a múltban itt azzal is tetéződtek, hogy 1950-ig az Országos Tervhivatal úgyszólván csak a pénzügyi lebonyolítás, helyesebben a beruházások pénzügyi tervezésének kérdésével foglalkozott. A beruházások műszaki tervezésének kérdése mint a népgazdaság fejlesztésének egyik központi kérdése, csak 1949 második felében került napirendre.

A technológiai szempontok nem kielégítő figyelembevételével, az egyes tervidőszakok merev elhatárolása, idényszerűséget vitt a népgazdaság fejlődésébe. Szinte évről-évre azt tapasztaljuk, hogy mind a termelés, mind a beruházás folyamatában az év elején megtorpanás következik be, az év végén pedig az üzemek és a beruházók a lemaradásokat rohammunkával igyekeznek megszüntetni. Az éveleji megtorpanás elsősorban az üzemek és a beruházók hibája. Megtorpanást okoz azonban a késői programadás is, ami miatt a népgazdaságban „üres járatok“ keletkeznek. Ezeket az üres járatokat az üzemekben helyes műszaki-szervezőmunkával természetesen lényegesen csökkenteni lehet, azt azonban nehezen lehet megkövetelni, hogy az ilyen üzem minden tekintetben igazodjék a későn megadott választék-előírásokhoz is. Így a technológiai szempontok figyelmen kívül hagyása a tervmunkában eltéréseket hoz létre a választék-előírások és a választék szerinti teljesítés között.

Az 1952. évi tervidőszakot bevezető országos nagyaktíva-értekezlet már fölvetette a termelés egyenletességének, ütemességének kérdését. Ez a kérdés az Országos Tervhivatal és a minisztériumok színvonalán a programadás ütemezése szempontjából vetődik fel. A programadást úgy kell ütemezni, hogy a gyártás a tervben előírt időpontban valóban megindítható legyen. Szakítani kell mindenfajta bürokratizmussal, amely mindent feláldoz annak érdekében, hogy a tervmunkát formai bilincsekbe kösse. A szocialista tervkészítés természetesen pontos menetrendet követel. A terv sokkal bonyolultabb rendszer annál, hogy ne lenne szükség általánosító szabályokra és gységes határidőkre, amelyek lehetővé teszik, hogy a szerkeztségi munkát a számok egységes, összefüggő rendszerében végezhesük el. De a tervkészítés nem merülhet ki csupán ebben. A tervkészítés általános menetén belül föl kell ismerni a részfeladatok jelentőségét. A terv egységes dokumentálása távolról sem jelentheti, hogy egységes részleteiben a tervfeladatokat ne lehessen már jóval korábban jóváhagyni. Ez az elv eddig mint kivétel érvényesült. Most az a feladat, hogy a népgazdasági terv minden egyes kérdését abból a szempontból vizsgáljuk át, hogy a terv helyes műszaki megalapo-

zása, a feladatok időben való műszaki előkészítése a tervek készítés általános menetén belül milyen különleges követelményeket vet föl mind a tervek kidolgozása, mind a jóváhagyás szempontjából.

2. Műszaki kozmopolitizmus és konzervatívizmus

A tervmunkában — mint utaltunk rá — nemcsak a műszaki kérdések lebecsülésének veszélye áll fenn. Bizonyos mértékig a mérnöki kozmopolitizmus és konzervatívizmus veszélye is érvényesül.

a) A műszaki kozmopolitizmus

A műszaki kozmopolitizmus forrása az úgynevezett nyugat-imádat. Még mindig akadnak olyanok, akik tisztában vannak a nyugaton elért eredményekkel, az alkalmazott technológiai eljárásokkal, az új géptípusokkal, szabadalmakkal és megszerzési módjukkal — ugyanakkor tájékozatlanok a Szovjetunió és a népi demokratikus országok technikai fejlődésének legújabb eredményeiben. Annak ellenére, hogy az elmúlt években gyakorlati munkájukban is számtalanszor tapasztalhatták a szovjet technika fölényét és a Szovjetunió részéről nyújtott műszaki segítség ezer megnyilvánulását, mégis görcsösen ragaszkodnak a „bevált“ nyugati módszerekhez és kapcsolatokhoz. A külkereskedelmi vállalatokban egyes alkalmazottak nyugati katalógusok alapján dolgoztak és dolgoznak részben még ma is, ami azt jelenti, hogy külföldi gépbeszerzés esetén már eleve a nyugati piac felé orientálódnak. Mindez ellen csak szívós, mindennapos felvilágosító munkával, politikai és ideológiai neveléssel, a szovjet műszaki tudomány eredményeinek széleskörű ismertetésével lehet eredményesen fölvenni a harcot. Ezt a harcot elsősorban a tervmunkában kell megvívni, mert már a tervet kell műszakilag úgy megalapozni, hogy biztosítsa az ország önállóságát a kapitalista környezettel szemben és erősítse gazdasági kapcsolatainkat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal.

b) A műszaki konzervatívizmus

A műszaki kozmopolitizmus mellett fennáll a műszaki konzervatívizmus veszélye is. Ha olyan élesen hangsúlyoztuk a műszaki kérdések lebecsülésének veszélyét, akkor arra is utalnunk kell, hogy ennek felszámolása műszaki kádereink aktív együttműködése nélkül nem történhet meg. Tisztában kell lenni azzal, hogy a tervek döntő kérdéseit csak a műszaki értelmiség aktív részvételével lehet jól megoldani. A műszaki értelmiség döntő többsége jól látja ezt és egyre inkább a terv kovácsolójává válik. Mérnökeink egyrésze azonban hibás abban, hogy a közgazdász, statisztikus és műszaki káderek közötti helyes együttműködés nem alakulhatott ki mindenütt megfelelően. Egyes mérnökök a műszaki tudományt hajlamosak még ma is speciális szaktudománynak tekinteni. Ezek a műszaki káderek a tervkérdésekben érdektelennek nyilvánítják és elszigetelik magukat.

Ez az elszigetelődés maga után vonja, hogy idegenül állnak sok olyan problémával szemben, amelyet ma másként kell fölvetni, amelyhez más módon kell hozzányulni, mint tegnap. Nem veszik észre, hogy azok a „bevált“ műszaki módszerek, amelyek tegnap alkalmasak voltak, ma már

elavultak, és hogy a szocialista építőmunka olyan új típusú kádereket követel, akik az élet reális talaján mozogva mind fejlettebb és fejlettebb módon képesek megoldani a tudományos, kísérleti, technológiai s egyéb kérdéseket.

Ha beszélünk arról, hogy a termelési programok megadásakor nem vesszük mindenkor figyelembe a technológiai adottságokat, akkor most arról kell szólnunk, hogy ezek a technológiai adottságok távolról sem dogmák. Számos példára hivatkozhatunk, amelyek azt bizonyítják, hogy az új gyártmányok meghonosításának időtartamát, a gyártáselőkészítés menetét stb. sikerült jelentősen megrövidíteni. Nem egy példa mutatta azt is, hogy amikor egyes anyagok beszerzése terén nehézségek adódtak, a tudományos és gyakorlati műszaki munka jó együttműködésével aránylag hamar meg lehetett találni a megoldást és el lehetett hátrítani minden akadályt, amely a termelés folyamatosságát veszélyeztette volna.

Az a mérnök, aki bezárkózik saját szobájába, nem tanulmányozza a marxizmus-leninizmust, Sztálin elvtárs tanításait, akit nem érdekelnek a népi demokráciának, a szocializmus építésének általános problémái, idegenül fog állni a fölmerülő kérdések előtt, nem fogja kihasználni a dolgozó tömegek nagyszerű kezdeményezéseiben rejlő lehetőségeket, nem lesz képes előmozdítani, sőt akadályozni fogja a szocialista munkaverseny különböző formáinak kibontakozását.

Nekünk a tervező mérnököktől nemcsak azt kell megkövetelnünk, hogy jó műszaki terveket készítsenek, hanem egyebek között azt is, hogy terveik figyelembe vegyék az ország termelőerőinek fejlettségi állapotát, az országban termelt áruk összetételét, és ne hozzanak bennünket függő viszonyba a kapitalista országokkal szemben.

Nekünk olyan geológusokra van szükségünk, akik már eleve szakítanak azzal a kapitalista csökevényvel, hogy az ország nyersanyagban szegény és minden olyan fáradozás, amelyet nyersanyagbázisunk kiterjesztése érdekében kifejtünk — haszontalan anyag- és időpocsékolás. Olyan geológusokra van szükségünk, akik a legfejlettebb tudományos kutató-módszerekkel vizsgálják át az ország területét és korszerű berendezésekkel fognak hozzá, hogy a felszínre hozzák mindazt az értéket, amely a földben megtalálható.

Olyan üzemi főmérnökökre van szükségünk, akik rendszeresen tanulmányozzák a szakmájuk körébe vágó tudományos eredményeket, új technológiai eljárásokat és a magyar népgazdaság adta lehetőségek alapján meg is oldják a kérdéseket.

Meg kell szüntetni a tervmunka és a mérnöki munka közötti itt-ott meglévő szakadékot. Műszaki kádereinknek nemcsak, hogy minden részletében meg kell ismerniük a tervet, hanem a jelenleginél sokkal aktívabb módon — a terv kovácsolóivá is kell válniuk. Légyenek az ország igazi tervmunkásai, akik képesek és akarják is a népgazdaság fejlesztésének szolgálatába állítani a rendelkezésünkre álló erőforrásokat. Ez a folyamat már megindult, de még mindig nem elég gyorsan bontakozik ki.

IX

A tervmunka szervezési feladatairól

A népgazdaság tervezése lényegében a szocialista állam gazdaság-szervező munkájának kifejezője, amelynek jelentőségét már Lenin elvtárs hangsúlyozta. „Az egész gazdasági államgépezet átváltoztatása egyetlen hatalmas géppé, olyan gazdasági szervezetté, amely úgy működik, hogy az emberek százmillióit *egy* terv vezeti — ime a gigászi szervezési feladat, amely vállunkra nehezedett.“ (Lenin Válogatott Művek. II. kötet. 338. lap.)

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a tervmunka nem ér véget a terv kidolgozásával. „A terv összeállítása csak *kezdeté a tervezésnek*. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. Szikra 1950. 37. lap.)

A gazdaság-szervező munka során tárulnak fel a népgazdaság rejtett tartalékai, amelyeket föl kell tudni használni és a terv alkotó részévé kell tenni. A gazdaság-szervező munka tárja föl a fejlődés nehézségeit, amelyeket időben föl kell ismerni, hogy azok leküzdhetők és így a tervek is teljesíthetők, sőt túlteljesíthetők legyenek. Az a káder, aki jó szervezője a tervmunkának, szakadatlanul javítja, finomítja a tervet, egyre újabb és nagyobb szabású feladatokhoz teremti meg az előfeltételeket.

Gazdaság-szervező munka nélkül a népgazdasági terv — bármennyire kifejezze is a terv főfeladataiból következő célokat — nem több a számok pusztá rendszerénél. A népgazdasági terv semmit sem érne, ha nem érvényesülne a Párt irányítása, a szocialista állam gazdaság-szervező munkája, ha a tervet a dolgozó tömegek alkotó kezdeményezésükkel nem támogatnák. A következetes bolsevik politikai és szervező munka a tervmunkának is alapja.

A felső vezetés vonalán egyes tervmunkásoknál megmutatkozó központosító törekvések és az ellenőrzés körüli hiányosságok, a középvezetésben tapasztalható lassú és bürokratikus ügyvitel, végül az alsó vezetésben a tervmunka és az operatív munka közti megfelelő összhang hiánya — ezek a fő veszélyzőnők, amelyekre a figyelmet föl kell hívni és amelyek ellen föl kell venni a harcot.

I. A centralizáció veszélye a tervmunkában

A tervmunka fejlődésének jelenlegi szakaszán Magyarországon ennek a problémának egyebek közt azért van különös jelentősége, mert a szocialista államapparátus fokozatos kiépítése nyomán leginkább ezen a területen alakultak ki téves nézetek. A szocialista államapparátus megerősödésének, különféle új minisztériumok és intézmények megteremtésének eredményeként az Országos Tervhivatal egyre inkább alakul át operatív, ügyintéző hivatalból elvi-irányító hivattallá. Korábban a Tervhivatal adta ki a vállalati tervutasításokat, és vállalati terveket hagyott jóvá, ma viszont ez a feladat már átkerült a minisztériumok hatáskörébe. A Tervhivatal

a minisztériumok számára rögzíti a tervezés rendszerét és iparáganként összevonva foglalkozik a tervekkel. Korábban a Tervhivatal engedélyezte a beruházásokat és irányította a pénzügyi lebonyolítást is. Az Országos Tervhivatal ma már csak a nagyobb beruházásokkal és a szakmai beruházási keretek megállapításával foglalkozik. Az operatív hatásköröknek ez az átadása majd minden területen megtörtént.

A tervmunka kiszélesítéséből és a hatáskörök decentralizálásából egy-némely tervmunkás azt a téves következtetést vonta le, hogy ez a Tervhivatalon belül a mindennapi élettől való elszakadáshoz vezet. Egyes tervmunkások úgy vélték, hogy éppen a vállalatokkal való közvetlen kapcsolat ad reális alapot a tervmunkához.

Nyilvánvaló, hogy a vállalati tervezés rendszeréről az iparági tervezés rendszerére való átmenet sem zárja ki egyes kérdések mélyreható, ha kell az üzemekig nyúló elemzését. Az iparági tervezés rendszere mellett az Országos Tervhivatal például a nyersvasat olvasztónként, az acélt kemencénként, a hengerelt árut hengerorsónként vezeti. Valójában arról van szó, hogy egyes tervhivatali és minisztériumi funkcionáriusok, akik apró részletkérdésekben való közvetlen intézkedés nélkül nem állnak biztosan a lábukon, az ilyenfajta tevékenységet szívesen azonosítják a gazdaság-szervező munkával.

Az ilyen úgynevezett „operatív ügyintézéshez“ való görcsös ragaszkodás, az íróasztal-féltés politikája egyben a tervbürokráciának egyik legveszedelmesebb formája. A szocialista állam gazdaságsszervező munkájában alapelvnek azt tekinti, hogy a kérdések érdemi intézését lehetőleg közel vigye a termeléshez. Alapelv tehát, hogy meg kell szüntetni minden egészségtelen centralizációt, ahol ez amúgyis csak formális hatáskört biztosít. A beteges centralizmus egyik tipikus megnyilvánulásaként szoktunk hivatkozni arra az 1949-ben érvényben volt rendeletre, amely a beruházókat arra kötelezte, hogy a kivitelező vállalatokkal kötött szerződésüket hozzájárulásra az Országos Tervhivatalnak mutassák be. Nyilvánvaló, hogy az ügyiratoknak az az áradata, amely ennek alapján az Országos Tervhivatalhoz naponta jóváhagyás végett beérkezett, semmifajta érdemi ellenőrzést és hatáskört nem jelenthetett. A felső irányításban dolgozó tervmunkásoknak csak a meghatározó jellegű mutatókkal kell foglalkozniuk. Ezeket mindig úgy kell rögzíteniük, hogy a velük összefüggően megoldandó kérdések is végrehajthatók legyenek. A tervmunka Magyarországon a fejlődésnek olyan szakaszában van, amikor mindig újra és újra meg kell vizsgálni, hogy a terv átfogó rendszeréből hol hagytunk figyelmen kívül alapvetőnek minősülő feladatokat és megint, hol markoltunk túlsókat és nehezítettük meg ezáltal az érdemi munkát.

2. A tervvégrehajtás ellenőrzésének hiányosságai

A terv végrehajtásának állandó figyelemmel kísérése hozza létre a kapcsolatot a termeléssel, mégpedig az év minden napjában, minden órájában. Az ellenőrzés teszi lehetővé, hogy a tervben, vagy a végrehajtásban

meglévő hibákat felszámolják, s az új lehetőségeket kiaknázzák. Ugyanakkor a tervmunkások egy része még mindig nem használja ki megfelelően az ellenőrzésadta lehetőségeket, ami egyben kötelességük is volna. Az ellenőrző káderek egy része revizori munkának csak azt tartja, ami hibákat és mellőzöttségeket tár föl. A revizori munka sok szempontból még ma is túlnyomórészt szenzációhajhászó, nyomozó munka. Ez kezd egyik-másik stávkikusra ráragadni. Nyilván még nem eléggé ismertük föl, hogy az ellenőrző munkát mennyire átfogó és a felső vezetés szempontjából nélkülözhetetlen fegyverré kell fejlesztenünk, amely a nehézségeket és a lehetőségeket egyaránt úgy tárja föl, ahogy azok az életben valóban fölléptek, amelyekkel tehát a végrehajtás és így az irányítás során is számolni kell. Feladata az ellenőrzésnek az is, hogy a feltárt hiányosságok megjavítására javaslatokat tegyen — mint ahogy például az Állami Ellenőrzési Központ munkája igen helyesen már ezt tűzte ki céljaul.

3. *A lassuság és a bürokratikus ügyvitel veszélye a tervmunkában*

A szocialista állam a termelési eszközök döntő többségének tulajdonosa. A szocialista államapparátus bürokráciája és lassúsága tehát közvetlenül kihat a termelésre, elfojtja a kezdeményezést, korlátozza a lehetőségeket.

Meg kell mondani, hogy különösen tervmunkás-középkádereinknél nem sikerült még teljes egészében végrehajtani azt a fordulatot, amelyre föltétlenül szükség van: a bürokráciamentes és gyors ügyintézés, az egyéni felelősségvállalást, a központi rendelkezéseknek és utasításoknak következetes, de mindig a helyi viszonyokra alkalmazott végrehajtását.

Az a fejlődés, amelyet a vezető kádereknél meg lehet állapítani, nem mutatkozik meg ugyanilyen mértékben a középvezetésben tevékenykedő tervmunkásoknál. Még ma is inkább a postás szerepét töltik be: továbbítják az üzemek kérelmeit az igazgatás felsőbb szerveihez és továbbítják a felsőbb szervek utasításait az üzemekhez. Feladatuk ezzel szemben az lenne, hogy öntevékenyen és bírálóan nyúljanak a kérdésekhez, képeseknek kellene lenniük arra, hogy megfelelően elválasszák egymástól a fontosat és a fölöslegeset, a sürgőset és a kevésbé sürgőset, a népgazdaság fejlesztésére előnyösebbet és a fejlődést gátló tényezőket s így tovább.

Ez a hiányosság jelentkezik a tervapparátus középfokú szerveinél is, különösen a nemrég alakultaknál. A feladat ezeknek a szerveknek az erősítése. Alapvetően helytelen az a nézet, amely egyes hatáskörök átadását olyan megoldással kísélteti, hogy az alsóbb szervek nem eléggé felkészültek az ügyek érdemi intézésére. Ellenkezőleg: az a politika helyes, amelyet az elmúlt évben is követni igyekeztünk, vagyis, hogy a közép- és alsófokú tervapparátus felelősségét, munkájuk megjavítását, hatáskörük növelésével érjük el. Az a politika helyes, amely megköveteli ezektől a szervektől az érdemi ügyintézését és az egyéni felelősséget. Csak ilyen helyzetben várható, hogy felülvizsgálják és kijavítják a hibákat és szocialista módon szervezzék meg operatív munkájukat.

4. A tervmunka és az operatív munka összhangja

A vállalatvezetés vonalán a tervmunka megjavításának alapvető feladata: a tervmunka és a napi operatív munka szerves összekapcsolása. Számos vállalat az éves tervet jóváhagyás után „irattárba“ helyezi és mintegy függetlenül folytat operatív munkát. Döntően csak a termelési és beralap-tervnek van a napi munkában szervező és meghatározó jellege. A műszaki fejlesztési tervek és a vállalatok által végrehajtott operatív műszaki intézkedések között gyakran már nincs meg a megfelelő szilárd kapcsolat. Ennek legfőképpen az az oka, hogy az üzemek a részlettervek készítésekor nem mélyítik ki és nem bontják föl a minisztériumoknak visszajelentett műszaki intézkedéseket. A vállalati tervek a műszaki intézkedéseket abban a rendszerben és olyan mélységben tárgyalják, amilyen rendszerben és mélységben a műszaki fejlesztési tervek kérdéseit a minisztériumok, illetve az Országos Tervhivatal kezelik. Ez pedig nyilvánvalóan nem elegendő alap az operatív munkához.

Vannak vállalatok, amelyek abból indulnak ki, hogy teljes részletességgel, a vállalat munkatervét meghatározó jelleggel nem is lehet kidolgozni az operatív intézkedéseket, mert ezek menetközben merülnek föl és a célszerűségnek megfelelően oldják meg őket. Ez természetesen ilyen formában nem is volna helyes. Világos, hogy a termelés folyamán számos, korábban fölvetődött probléma új megvilágításba kerül és a korábbi elhatározástól eltérő megoldások válnak kívánatossá; fölvetődnek olyan problémák is, amelyeket korábban nem lehet látni; adódnak olyan lehetőségek, amelyeket függetlenül attól ki kell használni, hogy az éves terv gondolt-e erre vagy sem, s így tovább. A vállalatnak azonban konkrét és határozott állásfoglalása kell, hogy legyen arra nézve, milyen intézkedésekkel kívánja a kapacitásokat jobban kihasználni, a munka termelékenységet fokozni, az önköltséget csökkenteni. Ennek a tervnek a jelentőségét nem fogja csökkenteni, ha menetközben új megoldások, új problémák kerülnek előtérbe.

Pusztán az körülmény, hogy a vállalat elkészíti a műszaki és szervezési intézkedések éves tervét és azt az operatív munka alapjává teszi, döntő fordulatot jelent a vállalat működésének tervszerűsége szempontjából. Minthogy ugyanis ezek az intézkedések szervesen össze vannak építve a terv különböző részeivel, a vállalati munkában határozott irány fog érvényesülni, hogy minden új fölmerült problémát ne önmagában, hanem az összes részlettervek összefüggéseiben, a termelésre, a termelékenységre, az önköltségre, a vállalati pénzgazdálkodásra való kihatásaiban elemezzon és e kihatások lemerése alapján határozzon. Így válik a vállalati irányítási tudatos irányítássá, így váltja föl a napi rutint a tervszerűség és kap szilárd megalapozást a vállalati részletterv.

Csak ilyen módon szüntethető meg az a hiányosság is, hogy a vállalatok „rangsorolják“ a terv különböző mutatóit és így érhető el, hogy a terv valamennyi mutatóját egyaránt kötelező és szabályozó jellegű mutatónak értékeljék. Csak így érhetjük el, hogy a vállalatok fokozottabban bírálják meg a terv belső összefüggéseinek hiányosságait. Ilyen hiányosságok vannak és lesznek is mindaddig, amíg a vállalatok aktív közremű-

ködése meg nem valósul, amíg tehát maguk a vállalatok nem tárják föl ezeket a hiányosságokat.

A tervmunkában meglévő mind e hiányosságok nem azt jelentik, hogy a tervmunka alapvetően rossz, hogy nem érvényesül benne a párt-szerűség elve, vagy hogy elmaradt volna a fejlődéstől.

A tervmunka 1947 óta egyenes irányban és szakadatlanul fejlődik. A tervmunkások megfogadták a Párt figyelmeztetéseit és útmutatásait, nem szédültek meg a sikerektől és egy-egy időszak lezárása után mindenkor megvizsgálták, milyen fogyatékoságok tapasztalhatók még munkájukban. Ezek a hiányosságok a fejlődés különböző szakaszain más-más jellegűek, és összefüggnek azzal, hogy a megnövekedett feladatokat egyre fejlettebb módszerekkel kell megoldani.

Ezt kell szem előtt tartani az eddigi tervmunka értékelésekor is.

A jóváhagyott 1952. évi népgazdasági terv alapján a vállalatok most fognak hozzá az üzemi részlettervek kidolgozásához. Az Országos Tervhivatal és a minisztériumok pedig ezekben a hónapokban értékelik az 1952. évi tervkészítés tapasztalatait, hogy figyelembevételükkel alapozzák meg az 1953. évi tervkészítés munkáját.

Az üzemi részlettervkészítés nem lehet a már megadott módszereken és tervszámokon alapuló gépies munka. A vállalatok keressék a módját annak, miképpen tudják az üzemi részlettervkészítést felhasználni arra, hogy minőségi fordulatot hozzanak létre az üzemi tervgazdálkodás területén, hogy a terv minden részében valóban meghatározója legyen mindennapi munkáiknak. Az üzemi részlettervkészítésben ilyen fordulat nyilván csak akkor következhet be, ha szélesebb alapokon szervezik meg a munkát, továbbá, ha a minisztériumok által megadott előírásokon túlmenően, az üzemek sajátos körülményeit figyelembevevő módszerekkel egészítik ki az általános tervezési módszereket.

Az Országos Tervhivatal és a minisztériumok, amikor az 1952. év tervkészítés tapasztalatait értékelik és az 1953. évi tervkészítés alapjait lefektetik, ne csak a menetközben felszínre került hibákat küszöböljék ki. Az 1953. évben megoldandó legfontosabb feladatokat is gondosan elemezniük kell. Tudomásul kell venniük, hogy a tervkészítés módszerei, a tervkészítés menetrendje nem függetleníthetők a terv által megoldandó súlyponti feladatoktól és e feladatok maradéktalan végrehajtása érdekében leküzdendő nehézségek jellegétől. Ha nem így fogunk az értékelő munkához, akkor lehet, hogy jónéhány hiányosságot megszüntetünk ugyan, de egészen bizonyos, hogy más jellegű új hiányosságok feltételeit teremtjük meg.

Párt-szerűség a tervmunkában, a káderek magasszínvonalú politikai és szakmai képzésének biztosítása, a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak, eljáró tervezési módszereinek fokozottabb alkalmazása, a műszaki és közgazdasági káderek szorosabb együttműködése, annak biztosítása, hogy a terv az operatív napi munkát minden részletében meghatározza, az állami és népi fejelem megszilárdítása, a tervelenőrzés színvonalának emelése — ezek azok a tényezők, amelyeknek biztosításával tovább javíthatjuk a tervmunkát.

A népgazdasági mérleg kérdései

A népgazdasági mérleg fontos problémája, a szocialista újratermelésnek és a népgazdasági tervezésnek.

A szocialista újratermelést a szovjet állam irányítja és szervezi. A termelés szüntelen növekedése, a szocialista gazdasági formák fejlődése és megszilárdulása, a népgazdaságban foglalkoztatottak számának emelkedése, a szocialista felhalmozásnak és a társadalmi munka termelékenységének, valamint a nép anyagi jólétének rendszeres növekedése — a Szovjetunió szocialista újratermelésének alapvonásai. Az újratermelésnek ezek az alapvető sajátosságai konkrétan a Szovjetunió népgazdasági mérlegében jutnak kifejezésre.

A társadalmi újratermelés meghatározott összhangot követel meg a termelés, fogyasztás, forgalom és felhalmozás, valamint a népgazdaság egyes ágai között. A tőkés gazdaságban az arányosság spontánul alakul ki és folytonosan megbomlik. „Éppen az az összhang a társadalmi termelés egyes részei között (érték szerint és természeti forma szerint), amelyet a társadalmi tőke újratermelési elmélete szükségszerűen feltételezett, amely gyakorlatban csak a szakadatlan ingadozások átlagos mennyiségeként áll elő — ez az összhang a tőkés társadalomban minduntalanul megbomlik az ismeretlen piacra dolgozó egyes termelők elkülönültsége következtében“. (Lenin. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban 47—48. lap. Szikra 1949.) A kapitalizmusban a termelés és fogyasztás közti ellentmondás — amely a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magánformája közti ellentmondás kifejezése és eredménye — elkerülhetetlenül periódikus túltermelési válságokhoz vezet. Az egyik oldalon a tőkés felhalmozás, koncentráció és centralizáció növekedése, a másikon pedig a széles dolgozó tömegek nyomorának fokozódása — mindebben a tőkés termelés, fogyasztás és felhalmozás közti antagonisztikus ellentmondások jutnak kifejezésre.

A szocializmusban nincsenek antagonisztikus ellentmondások: itt állami terv biztosítja az újratermelés különböző oldalainak egységét és helyes arányait: „Csak ott, ahol a termelés valóban a társadalom tervszerű irányítása és ellenőrzése alatt áll, teremti meg a társadalom az összhangot a meghatározott cikkek termelésére fordított munkaidő és az e cikkek által

kielégítendő társadalmi szükséglet terjedelme között". (*Marx. A tőke. III. kötet. 223. lap. Szikra 1952.*)

A szocialista tervgazdaságban az újratermelés nem a profitszerzés elvének, hanem a társadalmi szükségletek kielégítésének van alárendelve. Éppen ezért, a szocialista tervezés feladata: a társadalmi szükségleteknek minden vonatkozású számbavétele, valamint a termelés, elosztás és fogyasztás helyes összhangjának megteremtése.

A szocialista tervezés egyik fő feladata: megakadályozni az aránytalanságok keletkezését a népgazdaságban, az állami tartalékok növelésével és új tartalékok létesítésével pedig kiküszöbölni a fennakadások lehetőségét.

A népgazdaság fejlesztésének állami terve egységes népgazdasági terv, amelynek feladatai szorosan egybehangoltak s a gazdasági és politikai feladatok megoldásának vannak alárendelve: „Az egyes termelési ágak terveit szigorúan össze kell hangolni, egybe kell kapcsolni, és ezekből a tervekből kell összeállítani azt az egységes tervet, amelyre oly nagy szükségünk van” — mondotta Lenin. (*Lenin Művei 31. kötet. 528. lap. Szikra 1951.*)

Az állami tervekben kellő arányokat állapítanak meg:

1. az újratermelés különféle területei között (termelés, fogyasztás, forgalom, felhalmozás);
2. az egyes népgazdasági ágak között (ipar, mezőgazdaság, közlekedés);
3. az egyes termelési ágakon belül;
4. a termelés területi elhelyezésében.

Az arányokat a Szovjetunió népgazdaságában, a szocialista építés minden egyes szakaszán a szovjet állam gazdasági és politikai feladatai határozzák meg. A tervben megszabott arányok és mérlegkapcsolatok legfontosabb tényezője: a népgazdaság vezetőágainak föllendülése. Az állam rendelkezésére álló anyag- és munkaerő-, valamint pénzügyi forrásokat ugyanis elsősorban a vezető népgazdasági ágak fejlesztésére használják fel.

A népgazdasági mérleg kidolgozása a népgazdasági tervezéssel kapcsolatos valamennyi munkához szükséges. A mérleg gyakorlati jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy csak a termelési ágak közti mérlegkapcsolatok átfogó elemzése alapján lehet megállapítani a helyes népgazdasági arányokat, amelyek megfelelnek a párt és a kormány által a tervidőszakra kitűzött gazdasági és politikai feladatoknak. A tervezés mérlegmódszerének alkalmazásával még jókor feltárhatók a gazdaság egyik vagy másik területén fennálló „szűk keresztmetszetek“, földéríthetők a termelés fokozásának tartalékai megakadályozható egyes gazdasági ágak elmaradása, vagyis az aránytalanságok keletkezése.

A népgazdasági mérleg lehetővé teszi a népgazdaság ágainak és az újratermelés egyes területeinek teljes összhangba hozását. Így kiküszöbölhető a társadalmi munka pazarlása, ami a kapitalizmus egyik jellemző sajátossága.

A népgazdaság helyes arányainak kialakulása a termelőerők gyors-ütemű és szakadatlan fejlődésének egyik forrása a Szovjetunióban. A népgazdasági tervmérleg a társadalmi termelés ágainak észszerű összehangolása eredményeképpen élő- és holtmunka-megtakarítás biztosítására ad lehetőséget.

A népgazdasági mérleg feltünteti a népgazdaság rendelkezésére álló anyag-, munkaerő- és pénzügyi forrásokat, s ezeket egybeveti a szocialista társadalom szükségleteivel. Így azután népgazdasági méretekben tárhatók fel a veszteségek és tartalékok, s ezek a tartalékok felhasználhatók a szocialista bővített újratermelés ütemének meggyorsítására.

A szocialista tervezés fejlődésével az egységes állami terv mindinkább népgazdasági mérleggé válik. Lenin már a GOELRO-terv összeállításakor hangsúlyozta, milyen nagy eredménye a szocialista tervezésnek az a tény, hogy a GOELRO-tervben először adták meg „a villamosításnak mind anyagi, mind (aranyrubelben számított) pénzügyi mérlegét (körülbelül 370 millió munkanap, ennyi meg ennyi zsák cement, darab téglá, pud vas, réz, s így tovább, ilyen és ilyen kapacitású turbogenerátorok stb.). A mérleg nagyon durván számítva a következő 10 évben a feldolgozó ipar 80 százalékos, a kitermelő ipar 80—100 százalékos fejlődésével számol”. (*Lenin Művei*. 32. kötet. 116. lap. oroszul.).

A szovjet nép ellenségei, a kapitalizmus trockista-buharinista restaurátorai egyes gazdasági ágakban aránytalanságokat igyekeztek létrehozni, s így kísérelték meg széthomlasztani, szétzilálni a népgazdaságot. A párt, Sztálin elvtárs vezetésével szétzúzta a nép ellenségeinek próbálkozásait és az újratermelés marxista-leninista elméletét állította szembe az ellenséges elméletekkel.

1929-ben, amikor a szovjet ország hozzálátott az első ötéves terv végrehajtásához s a kisparaszti falu a nagyüzemi szocialista mezőgazdasággá való hatalmas átalakulás útjára lépett, Sztálin elvtárs a marxista agrárszakemberek konferenciáján mondott beszédében a szovjet közigazdák feladatává tette a népgazdasági mérleg kidolgozását.

A szocialista társadalmasítás előrehaladásával, és a sokalakulatú szovjet gazdaságnak egységes szocialista gazdasággá válásával megteremtődtek a népgazdasági mérleg sikeres kidolgozásának feltételei. A népgazdasági mérleggel kapcsolatos problémák megoldásának az volt a feltétele, hogy a tervezés mérlegmódszere tovább fejlődött és a mérlegek rendszere egyre nagyobb mértékben fogta át a társadalmi termelés ágait és területeit. A népgazdaság növekedésének és az egyes ágak közti termelési kapcsolatok kiszélesítésének mértékében, mind nagyobb jelentőségre tett szert az anyagforrások elosztásának tervezése. A népgazdasági terv mérlegei mind szélesebben fogták át az ágazatok közti kapcsolatokat a Szovjetunió népgazdaságában.

A Szovjetunió népgazdasági mérlegének összeállítására az újratermelés marxista elméletének következő tételeiből indul ki:

1. a bővített újratermelés, mint a társadalmi termék s az újratermelési feltételek — a termelési eszközök és a munkaerő, valamint a társadalmi viszonyok újratermelése;

2. az újratermelés különböző oldalainak egysége, vagyis a termelés, a fogyasztás, felhalmozás, elosztás és forgalom egysége;

3. a társadalmi termék érték szerinti felosztása három részre: anyagfordításokra, a szükséges termék értékére, a többletermék értékére;

4. a társadalmi termék felosztása természetbeni alakjában: termelési eszközökre és fogyasztási cikkekre;

5. a társadalmi termék természetbeni (anyagi) és érték szerinti felosztásának kapcsolata, amelyet Marx újratermelési elméletében és sémáiban fejtett ki.

A Szovjetunió népgazdasági mérlegének Lenin és Sztálin szocialista újratermelési elmélete alapján kidolgozott sémája konkrétan az állami terv és a népgazdasági számvitel mutatóinak, illetve mérlegeinek rendszerében jut kifejezésre. Az egységes állami népgazdasági terv kiterjed a szocialista újratermelés valamennyi területére, megszabja a szükséges arányokat a Szovjetunió társadalmi termékének és nemzeti jövedelmének termelése, felhasználása és elosztása között, s végül meghatározza a különféle népgazdasági ágak fejlesztésének helyes arányait. A Szovjetunió népgazdaságának beszámoló mérlege a népgazdasági számvitel mutatóinak egész rendszerét összegezi, s egyúttal lehetővé teszi az elmúlt időszakban létrehozott társadalmi termék és nemzeti jövedelem teljes nagyságának, valamint elosztásának megállapítását.

Az egyes gazdasági ágak fejlesztésének koordinálásával, az ágazatok munkájának egybehangolásával és a szocialista újratermelés helyes arányainak megteremtésével összefüggő népgazdasági mérlegfeladatok a háborúutáni időszakban különösen nagyjelentőségűvé váltak.

A népgazdaság háborúutáni átépítése jelentős mértékben megváltoztatta a szocialista termelés arányait.

A háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítése megkívánta a háború súlyos maradványainak felszámolását, számos iparág, s mindenekelőtt a tüzelőipar, a kohászat és a villamosenergiatermelés elmaradásának megszüntetését, a népgazdaság háborúelőtti színvonalának elérését és jelentős mértékben való túlhaladását.

„A népgazdaság irányításával összefüggő egyre bonyolultabb feladatok fölmerülésével új feladatok jelentkeztek az állami tervezés területén, az anyagellátás megszervezése és az élenjáró technikának valamennyi gazdasági ágban való meghonosítása terén is“. (Molotov. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31. évfordulója. 9. lap. Szikra 1948.) A népgazda-

ság tervezésében különös jelentőségre tettek szert az egyes termelési ágak koordinálásának és föllendülésük meggyorsításának kérdései.

A népgazdasági tervezés differenciálása, valamint a népgazdaság anyagi és műszaki ellátási tervének elkülönítése az állami tervben, lehetővé teszi a népgazdasági mérleg feladatainak konkrétebb és sokoldalúbb megoldását; ez ugyanakkor azt jelenti, hogy a háborúutáni időszakban a szocialista tervezés magasabb színvonalra emelkedett.

A népgazdasági mérleg összeállításának feladatát úgy oldják meg, hogy a terv fejezeteit és mutatóit egybehangolják, s a népgazdasági tervben kidolgozzák a mérlegek rendszerét. A beszámolómérleg adataira támaszkodó népgazdasági tervmérleg magában foglalja: a társadalmi termék mérlegét (termelési eszközökre és fogyasztási cikkekre tagolva), valamint a nemzeti jövedelem és a munkaerő mérlegét.

A társadalmi termék mérlege összesített anyagmérleg, amely meghatározza az egész népgazdaság termelésének terjedelmét, ágazati szerkezetét és tulajdonformák szerinti megoszlását, valamint a társadalmi termék összetételét, természetbeni mértékegységben és értékben kifejezve.

A nemzeti jövedelem mérlege meghatározza a Szovjetunió nemzeti jövedelmének termelését és felhasználását a lakosság fogyasztására, illetve a szocialista felhalmozásra. Ennek a mérlegnek jellemeznie kell a szocialista vállalatok, intézmények, valamint a lakosság bevételeinek és kiadásainak kölcsönös viszonyát, és föl kell tüntetnie kapcsolatukat a pénzügyi rendszerrel.

A munkaerő mérlege megállapítja a népgazdaság munkaerőállományát, a népgazdaságban foglalkoztatott dolgozók létszámának változását, s végül a pótlólagos munkaerőszükséglet fedezésének forrásait.

Minden társadalom gazdaságának fejlődésében az anyagi termelés játssza a vezető, meghatározó szerepet. „Meghatározott termelés tehát meghatározott fogyasztást, elosztást, cserét határoz meg s e különböző mozzanatok egymáshoz való meghatározott viszonyát.” (Marx. Bevezetés a politikai gazdaságtan bírálatához. 25. lap. Szikra 1951.) Ugyanakkor a fogyasztás, az elosztás és a forgalom visszahat a termelési folyamatra is. Ez különösen a szocialista gazdaságban van így, ahol a termelés adata: a társadalom teljes fogyasztásának kielégítése.

A szocialista termelés növekedése legáltalánosabban a társadalmi össztermék növekedésében jut kifejezésre. A társadalmi termék mérlege ezért alapvető fejezete a Szovjetunió népgazdasági mérlegének.

A Szovjetunióban a társadalmi termék túlnyomó részét az állami, valamint a kolhoz- és szövetkezeti vállalatok termelik. A kolhozparasztok, valamint a munkások és alkalmazottak háztáji gazdasága csak elenyészően csekély részét termeli a társadalmi terméknek. A szocialista társadalmi

termék termelését, fogyasztását, elosztását és forgalmát az állami terv határozza meg a szocialista társadalom érdekeinek szem előtt tartásával.

A Szovjetunió gazdaságát a társadalmi termék folytonos növekedése és e növekedés gyors üteme jellemzi.

Az ipar teljes termelése a háborúutáni első öt éves terv teljesítésének eredményeképpen 1950-ben 73 százalékkal haladta meg az 1940-es színvonalat. A mezőgazdasági termelésben és a közlekedésben is túlszárnyalták a főbb mutatószámok 1940. évi színvonalát.

A társadalmi termék mérlegében jutnak konkrétan kifejezésre a társadalmi termék termelésének legfontosabb arányai.

A bővített újratermelés legfontosabb aránya a társadalmi termelés két alapvető csoportjának (alosztályának): a termelési eszközök termelésének és a fogyasztási cikkek termelésének fejlesztése közötti arány.

A tökéletes gazdaságot a társadalmi termelés mindkét csoportjának egyenlőtlen fejlődése jellemzi. Ebben az egyenlőtlenességben a termelés és felhalmozás között a kapitalizmusban fennálló antagonisztikus ellentmondások jutnak kifejezésre.

Lenin erről a következőket mondja: "... az egyéni fogyasztást szolgáló cikkek a tökéletes termelés egész tömegében egyre kisebb és kisebb helyet foglalnak el. S ez teljesen meg is felel a kapitalizmus történelmi 'küldetésének' és sajátos társadalmi szerkezetének: az előbbi ugyanis a társadalom termelőerőinek (a termelést szolgáló termelésnek) fejlesztése; az utóbbi kizárja, hogy a termelőerőket a lakosság tömegei hasznosítsák". (Lenin Művei. 2. kötet. 149. lap. Szikra 1951.)

A kapitalizmusban a társadalmi termelés két csoportjának (alosztályának) fejlődése közötti antagonisztikus ellentmondás van, és a fogyasztási cikkek termelése a munkásosztály fizetőképes keresletének szűk korlátaiba ütközik. A szocialista tervezésben viszont a két csoport helyes aránya biztosítva van. A sztálini öt éves tervek idején létesített nehézipar, valamint a szocialista mezőgazdaság fejlődése és megerősödése alapján megteremtették a fogyasztási cikkek termelő ágazatok gyorsütemű fejlődésének valamennyi feltételét.

Az első öt éves terv alapvető feladatait jellemezve. Sztálin elvtárs megállapította, hogy ilyen nagyszabású terv megvalósítását nem lehetett akár-hogy megkezdeni, össze-vissza, ahogy éppen jött. Ahhoz, hogy meg lehessen valósítani az öt éves tervet, mindenekelőtt a fő láncszemet kellett megtalálni, amelynek segítségével a terv többi láncszemét is meg lehetett ragadni. A háborúelőtti öt éves tervek időszakában ez a döntő láncszem a nehéziparnak, és magjának, a gépgyártásnak megteremtése és fejlesztése volt. Ez utóbbi alapján lehetett csak a népgazdaságot műszakilag átalakítani, a Szovjetunió gazdasági és műszaki függetlenségét biztosítani, és az ország védelmi képességét megszilárdítani.

A szocialista nagyipar azért töltheteti be vezetőszerepet a népgazdaságban, és azért volt képes az új technika alapján újjáalakítani a népgazdaság valamennyi ágát, mert az iparban megnövekedett a termelési eszközök termelésének hányada, s az ipar termelésében jelentősen emelkedett a gépgyártás részesedése.

A háborúelőtti öt éves tervek időszakában az anyagi termelés gyors-ütemű, szüntelen föllendülését és fejlesztésének helyes arányait az biztosította, hogy összpontosították az anyag-, munkaerő- és pénzügyi forrásokat, s a szovjet embereket a hatalmas nehézipar megteremtésére mozgósították.

A háborúutáni öt éves tervben még jobban megnövekedett a nehézipar szerepe a Szovjetunió népgazdaságában.

A népgazdasági termelés szükségleteinek kielégítésével kapcsolatban hatalmas feladatok állottak a nehézipar előtt. Elsősorban a vas- és acéltermelő, valamint a tüzelőanyag- és villamosenergiatermelő iparágakat kellett gyors ütemben fejleszteni. A nyersanyagtermelő és a kitermelő iparágak gyors fejlődése nemcsak a népgazdaság folyó szükségleteinek kielégítését biztosítja, hanem az egész népgazdaság zavartalan fejlesztéséhez szükséges készletek és tartalékok növekedését is.

A háborúutáni öt éves terv eredményeképpen a vas- és acéltermelés 45 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. A vaskohászat, s különösen egyes hengereltárufajták gyártása azonban elmarad a népgazdaság megnövekedett szükségleteitől.

A népgazdaság tüzelőanyag- és energetikai bázisának növekedését a háborúutáni időszakban az jellemzi, hogy a szénkitermelés 57 százalékkal, az ásványolajkitermelés 22 százalékkal, a villamosenergiatermelés pedig 87 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat.

A kohászati, tüzelőanyag- és energetikai bázisnak a háborúutáni öt éves tervben elért növekedésével a szovjet ország hatalmas lépést tett előre a népgazdaság újabb hatalmas föllendülését előirányzó sztálini program valóra váltásában. Így lehetővé válik, hogy a szovjetipar termelése a háborúelőttiinek háromszorosára emelkedjék, és évente 50 millió tonna nyersvasat, 60 millió tonna acélt, 500 millió tonna szenet és 60 millió tonna ásványolajat termeljen.

E feladatok megvalósítása felé hatalmas lépést jelentenek a Sztálin elvtárs kezdeményezésére megkezdett nagyszabású vízierőműépítkezések a Volgán, Dnyeperen, a Turkmén főcsatornán és a Donon. Ez a munka rendkívül fontos szakasz a kommunizmus anyagi-technikai alapjának megteremtésében, s a termelőerőknek a termékbőség eléréséhez szükséges hatalmas méretű föllendítésében.

A szocialista bővített újratermelésben különleges szerepet játszanak az állóalpok alkotóelemeit gyártó iparágak. Közéjük tartozik a gépgyártás,

valamint az építőanyag- és faipar is. Ezek az iparágak biztosítják a további beruházások anyagi feltételeit.

Sztálin elvtárs annak idején hangsúlyozta, hogy az iparnak igen nagy szerepe van a népgazdaság új műszaki alapon való újjáalakításában. Ugyanakkor arra is felhívta figyelmünket, hogy az ipar ezeket a feladatokat csak akkor teljesítheti, ha a gépgyártás, a népgazdaság újjáalakításának alapja, uralkodó helyzetet vív ki magának az iparon belül.

A háborúutáni sztálini öt éves terv egyik elsőrendű feladata volt a szovjet gépgyártás fokozott ütemű helyreállítása és fejlesztése, s az egész ipar termelésében való részesedésének növelése. A gépgyártás termelése 1950-ben 2,3-szeresével multa felül az 1940-es év termelését. A gépgyártásnak az ipari termelésben való részesedése tehát a háborúelőtti színvonalhoz képest jelentős mértékben emelkedett és ennek következtében a szocialista iparnak a népgazdaság egészében játszott vezetős szerepe még jobban megerősödött.

A háborúutáni öt éves tervben a gépek és berendezések termelése erősen megnövekedett ugyan, a gépgyártás azonban még így sem tudja teljes mértékben kielégíteni a népgazdaság sokoldalú szükségleteit. Ez különösen érezhető az energetikai berendezések, nehéz fémvágó-, kovácsoló- és sajtolóberendezések, az ásványolajiparban használt bonyolult gépek és néhány készülékfajta termelésében.

A hatalmas építőprogram megvalósítása szükségessé teszi az építőanyag- és faipar gyors fejlesztését is; ezek termelése ugyanis szintén elmarad a népgazdaság növekvő szükségleteitől.

A szocialista újratermelés egyik legfontosabb aránya az ipar és mezőgazdaság közti helyes arány.

„A szocialista társadalom — tanítja Sztálin elvtárs — az ipari és mezőgazdasági dolgozók termelési és fogyasztási társulása. Ha ebben a társulásban az ipar nincsen összeegyeztetve a mezőgazdasággal, amely a nyersanyagot és az élelmiszert adja, és az ipar készítményeit felszívja, tehát az ipar és mezőgazdaság nem alkot egységes népgazdasági egészet, akkor ebből nem lesz semmiféle szocializmus”. (Sztálin Művei. 7. kötet. 212. lap. Szikra 1951.)

A szocialista újratermelés lenini-sztálini elmélete abból indul ki, hogy a szocialista ipar vezetős szerepet játszik a mezőgazdaság fejlesztésében.

A szocialista gazdaság fejlődésének háborúutáni szakaszán a bolsevik párt, a szovjet kormány és Sztálin elvtárs különleges figyelmet szentelt az ipar és a mezőgazdaság közti helyes arány kérdésének.

A mezőgazdaság gyors helyreállítása és föllendülése a háborúutáni öt éves terv folyamán újabb bizonyítéka a bővített újratermelés törvényei szerint fejlődő szocialista termelés fölényének. A szocialista mezőgazdasági termelés növekedése és nagy árutemelő képessége lehetővé tette a lakosság növekvő kenyér-, hús-, tej- és egyéb élelmiszerszükségletének kielégítését,

szilárd nyersanyagbázist teremtett a könnyű- és élelmiszeripari ágak helyreállításához és fejlesztéséhez, s egyúttal biztosította a kolhozok és kolhozparasztnak jövedelmeinek emelkedését.

A szocialista mezőgazdaság fejlődésének a háborúutáni öt éves terv idején szükséges feltétele volt a mezőgazdaság műszaki felszerelésének jelentős mértékű gyarapítása. A mezőgazdaság fokozott gépeltatása következtében növegni kellett a kolhozok és szovhozok ásványolajellátását. Ezzel egyidőben több műtrágyát biztosítottak a mezőgazdaságnak. Ez kedvezően befolyásolta a mezőgazdasági kultúrák terméshozamát.

A sztálini természetátalakító tervek sikeres megvalósítása megteremti a mezőgazdaság új hatalmas föllendülésének, a könnyűipar és élelmiszeripar fejlesztéséhez szükséges nyersanyag- és élelmiszerkészletek növelésének és a lakosság növekvő szükségletei kielégítésének feltételeit.

A szocialista újratermelés folyamatában biztosítani kell a társadalmi termék termelése, fogyasztása és elosztása közti helyes arányt. Ez a népgazdasági mérleg egyik legnagyobb problémája.

A szocialista gazdaságban, ahol a termelés fejlesztését nem a profit elve, hanem a társadalmi szükségletek kielégítése határozza meg; az újratermelés egész folyamata szempontjából rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy megállapítsák a termelő fogyasztásnak, valamint a lakosság fogyasztási cikkekre irányuló keresletének nagyságát és szerkezetét. A fogyasztás mértékét és szerkezetét az anyagmérlegek rendszerének segítségével állapítják meg.

Az anyagmérlegekhez tartozik:

1. az olyan ipartermékek mérlege, amelyek fő rendeltetésüket tekintve a népgazdasági terv építőprogramjának megvalósítását biztosító népgazdasági állóalapot alkotóelemei (berendezések, építőanyagok stb.);

2. az olyan ipari és mezőgazdasági termékek mérlege, amelyek fő rendeltetésüket tekintve a népgazdasági terv termelési programjának végrehajtását biztosító népgazdasági forgóalapot alkotóelemei (vas- és acél, tüzelőanyag, villamosenergia, vegyszert termékek, mezőgazdasági nyersanyagok);

3. az olyan ipari és mezőgazdasági termékek mérlege, amelyek fő rendeltetésüket tekintve a személyes fogyasztás célját szolgálják.

A kormány által jóváhagyott anyagmérlegek és elosztási tervek a népgazdasági jelentőségű termelésre terjednek ki. Az így nyilvántartott és központosított rendszerben elosztásra kerülő termékek köre a háborúutáni időszakban jelentős mértékben kibővült.

Az anyagmérlegek és elosztási tervek rendszere lehetővé teszi a népgazdaságban a termelés, fogyasztás és elosztás tervezési feladatainak helyes megoldását.

A népgazdasági terv központi feladata a népgazdaság rendelkezésére álló összes források mozgósítása a terv gazdasági és politikai feladatainak megoldására. A legfőbb anyagforrás az egyes ágazatok termelésének tervezett terjedelme. Ilyen forrás még a termelőknél lévő késztermékek, valamint a fogyasztók által fel nem használt nyersanyag-, anyag- és tüzelőanyagkészletek, illetve berendezési tárgyak állománya. A háborúutáni időszakban a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítása és továbbfejlesztése szempontjából nagy jelentősége volt a felhalmozott fölös készletek felhasználásának.

A felhasználatlan, normatívákön fölüli anyagkészletek helyes nyilvántartása és mozgósítása fontos állami feladat. A párt és a kormány éppen ezért töri le határozottan az olyan gazdasági vezetők kísérleteit, akik „saját“ vállalatuk készleteit az állami érdekek ellenére igyekeznek eltitkolni.

Az anyagmérlegek rendszerének segítségével oldják meg a termelés és fogyasztás közti összhang megteremtésének feladatát. Emellett a szocialista gazdaságban a termelő fogyasztás tervezésének igen fontos tényezői az anyag-, nyersanyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia felhasználási normák, valamint a berendezés kihasználásának normái. A háborúutáni időszakban az anyagkészlet-normák megállapítása lényegesen megjavult. Napjainkban az állami ellátási terv összeállításakor a különféle termékfajtákra néhány ezer anyag- és nyersanyagfelhasználási normát dolgoznak ki. Ezek alapján állapítják meg a minisztériumok részére a termelésben és az építőmunkában felhasznált anyagok gazdaságos felhasználásának feladatait.

Az állami, bolsevik terveket nem a termelésben elért számtani átlagnormák, hanem a haladónormák alapján állítják össze. A haladónormák az élenjáró vállalatoknak és sztahanovistáknak a nyersanyag-, anyag- és berendezés kihasználásában szerzett tapasztalataira támaszkodnak. A tervek alapját alkotó haladónormák lehetővé teszik a szocialista termelés tartalékainak figyelembevételét a tervben és a termelés gyorsütemű fejlesztésének biztosítását.

A nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia- felhasználási normák további jelentős csökkentéséhez az szükséges, hogy a minisztériumok és a vállalatok alaposabban tanulmányozzák a műszaki berendezés gazdaságos kihasználásában rejlő lehetőségeket, javítsák a különféle gyártási eljárásokat, széles körben alkalmazzanak új anyagfajtákat, s az úgynevezett hiányanyagokat más anyagokkal helyettesítsék.

A termelés és fogyasztás helyes összehangolásához nemcsak az kell, hogy valamely iparág teljes termelése megfelelően a teljes fogyasztásnak. Nem elég például, ha a teljes olvasztott vas mennyiség megfelel a vasfogyasztásnak, a kitermelt szénmennyiség pedig a szénfogyasztásnak. Az is

szükséges, hogy összhang legyen az egyes vas- és acélfajták termelése és a különféle gépgyártási ágak fogyasztása, meghatározott szénfajták termelése és a népgazdaság különféle szénfajtákban jelentkező szükséglete között.

Ha a termelés során eltérnek a tervben megszabott választéktól, részleges aránytalanságok és „szűk”-keresztmetszetek keletkezhetnek a népgazdaságban. A kevésbbé keresett termékek gyártása viszont azt eredményezheti, hogy a vállalatoknál normánfelüli, a kereskedelmi hálózatban pedig fölösleges készletek halmozódnak fel.

A szovjet kormány felfigyelt a termékek minőségének és választékának tervezésében jelentkező hiányosságokra. A háború után számos rendeletet hozott, amelyek megjavítják a tervek túlteljesítésének jutalmazási rendszerét és megakadályozzák, hogy a vállalatok kevésbbé keresett termékek gyártásával teljesítsék túl tervüket.

A szocialista újratermelésben döntő szerepet játszik az anyagi kapcsolatok és arányok tervezése. A tőkés társadalomban a termelés hajtóereje a profit, és a használati érték csak mint az érték hordozója érdekli a tőkést. A szocialista gazdaságban viszont, ahol a termelés a társadalmi szükségletek kielégítésére irányul, a használati értéknek elsőrendű jelentősége van a népgazdasági tervezésben.

A szovjet állam az anyagforrások termelésének, fogyasztásának és elosztásának tervezése útján határozza meg a szocialista újratermelés anyagi, természetbeni arányait.

A különféle gazdasági célok szerint, valamint az egyes ágazatok, minisztériumok és szervezetek között úgy tervezik a források elosztását, hogy a forrásokat és a szükségleteket a népgazdasági terv feladataival összhangban állapítják meg.

Különösen fontos az anyagforrásoknak a két fő felhasználási forma szerinti elosztása: a termelési szükségletek kielégítésére és beruházások céljára (vas, acél, különféle fémek, cement, fa, berendezések). Ez az elosztás lehetővé teszi, hogy helyes arányt és összhangot teremtsenek az állóalapok bővített újratermelésének feladatai és a gazdaság folyó szükségleteinek biztosítása között.

Az anyagforrások elosztásának igen fontos feladata a népgazdaság állandó fejlesztéséhez szükséges állami tartalékok és készletek felhalmozásának biztosítása. „Szükséges — mondta Sztálin elvtárs — hogy az állam kezében meghatározott tartalékok gyűljenek össze, az országnak mindenféle véletlen (rossz termés) hatásától való megóvása, az ipar ellátása, a mezőgazdaság támogatása, a kultúra fejlesztése stb. céljából. Tartalékok nélkül most nem lehet élni és dolgozni”. (Sztálin Művei. 8. kötet. 127. lap. oroszul.)

Az anyagforrások tervszerinti elosztásának igen fontos feladata, hogy teljes mértékben biztosítsa a népgazdasági ágak és nagyfontosságú építkezések ellátását anyagokkal és munkaerővel.

A népgazdasági mérleg feladatait nem lehet megoldani a kerületi termelési és fogyasztási mérlegek kidolgozása nélkül. Ha kerületi viszonylatban aránytalanság áll fenn a termelés és fogyasztás közt, ez még akkor is akadályozza a termelés növekedését és a termékek észszerűtlen és fölösleges szállítását eredményezi, ha az egész népgazdaság viszonylatában meg is van a szükséges összhang.

Az olyan termékfajták, mint például a tüzelőanyag, villamosenergia, építőanyagok, fa, cement körzeti mérlegének összeállítása lehetővé teszi a gazdasági körzeten határain belül a termelés és a fogyasztás összehangolását, a helyi források fokozottabb kihasználását és a fölösleges távolsági szállítások csökkentését. Ehhez viszont az kell, hogy a termelési tervek és a fogyasztással kapcsolatos számításokat az ország gazdasági körzetei, valamint az egyes köztársaságok, határterületek és területek szerint felbontva készítsék el.

A források és a fogyasztás közti összhang megteremtése céljából a népgazdasági terv összeállítása és teljesítése során a többi között a következő intézkedések megtétele szükséges:

1. annak feltárása, hogy milyen lehetőség van a termelés kibővítésére, a termelőkapacitások kihasználásának megjavítása vagy pótlólagos növelése, illetve a munka termelékenységének fokozása révén;

2. a forrásokkal való manőverezés a termelési előirányzatok keretein belül (például a vas és acél választékának megváltoztatása a gyártandó termékmennyiségen belül, a gépgyártás vagy építőipar tervteljesítésének biztosítása érdekében);

3. a fogyasztók saját tartalékainak és a termelőknél megmaradt készletek felhasználása;

4. az anyagok, nyersanyagok, tüzelőanyagok és villamosenergia felhasználási normáinak csökkentése, a berendezés kihasználási fokának javítása.

Az ország belső szükségleteinek kielégítéséhez szükséges forrásokon kívül az elosztási tervben számításba veszik a külkereskedelem, s elsősorban a népi demokratikus országokkal folytatott külkereskedelem kiszélesítéséhez szükséges exportalapok létesítését is.

A társadalmi termék termelése és elosztása szervesen összefügg a nemzeti jövedelem termelésével és elosztásával, s fogyasztási alapra és felhasználási alapra való felosztásával.

A burzsoá politikai gazdaságtan nem képes megérteni az újratermelés egész folyamatát, s a nemzeti jövedelem helyes meghatározását sem képes megadni. Lenin kifejtette, hogy „a nemzeti jövedelem“ és a „nemzeti

fogyasztás“ kérdése, amely teljességgel megoldhatatlan, s csak skolasztikus érveléseket, meghatározásokat és osztályozásokat eredményez, ha önállóan vetik fel — teljes egészében megoldottnak bizonyul, amikor a társadalmi ösztöke termelési folyamatát elemzik. Sőt: ez a kérdés nem létezik többé külön kérdésként, amikor a nemzeti fogyasztás viszonyát a nemzeti termékhez és e termék minden egyes részének realizálását tisztáztuk. Most már csak az egyes részek *elnevezése* marad hátra. (V. ö. *Lenin. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban.* 45. lap. Szikra 1950.)

Az újratermelési folyamat általános eredményeit jellemző nemzeti jövedelem a kapitalizmusban a tőkés társadalom osztályellentéit tükrözi vissza. A nemzeti jövedelem dinamikájában a tőkés termelés egyenlőtlen fejlődése, ciklikus jellege nyilvánul meg, a nemzeti jövedelem elosztásának jellegét pedig a kapitalista társadalom osztályviszonyai határozzák meg. A tőkés társadalomban a nemzeti jövedelem oroszánrészét a kizsákmányoló osztályok sajátítják el. Ennek következtében növekszik a tőkésék gazdagsága, fokozódik a kizsákmányolás és nő a dolgozó tömegek nyomora. A szocialista társadalomban viszont — amint Sztálin elvtárs kifejtette — „a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámú elősdi cselédségük meggazdagodásának érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítása s a városi és falusi szocialista termelés kibővítése érdekében történik“. (*Sztálin Művei.* 12. kötet. 343—344. lap. Szikra 1950.)

A szocialista bővített újratermelés méreteit és fejlődési ütemét a Szovjetunió nemzeti jövedelmének alakulását mutató következő adatok jellemzik (milliárd rubelben):

	1913	1932	1937	1938	1940
A Szovjetunió nemzeti jövedelme (1926—27-es árákon)	21,0	25,0	45,5	96,3	128,3

1950-ben a Szovjetunió nemzeti jövedelme 64 százalékkal emelkedett 1940-hez képest.

A nemzeti jövedelem gyarapodását a termelésre fordított társadalmi munka tömegének növekedése s a dolgozók szakképzettségének, valamint a társadalmi munka termelékenységének emelkedése határozza meg. A szocialista gazdasági rendszer fölénye a kapitalizmussal szemben abban is megmutatkozik, hogy a Szovjetunióban ezeket a tényezőket a nemzeti jövedelem gyarapítására használják fel.

A Szovjetunió nemzeti jövedelmének gyorsütemű emelkedése lehetővé teszi, hogy a nemzeti jövedelem szocialista felhalmozásra fordított részének jelentős mértékű növelésével egyidőben a nép fogyasztási céljaira is egyre nagyobb részt fordítsanak.

A háborúelőtti ötéves tervek időszakában a fogyasztási alap gyors ütemben növekedett. Ugyanakkor a felhalmozási alaphoz még gyorsabb növekedését érték el. Ennek következtében a felhalmozási alap részesedése jelentékenyen emelkedett a Szovjetunió egész nemzeti jövedelmében. Az ok mindenekelőtt az volt, hogy az ország szocialista iparosításához nagy beruházásokra volt szükség.

A háborúutáni első ötéves tervben a nemzeti jövedelem növekedésének feladatát jelentős mértékben túlteljesítették. Ennek eredményeképpen hatalmas méretű népgazdasági beruházásokat hajthattak végre, összegyűjtötték a szükséges állami anyag- és élelmiszeranyagokat, s ugyanakkor jelentősen javíthatták a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi jólétét.

A nemzeti jövedelem mérlegében a Szovjetunió nemzeti jövedelmének teljes összegén belül helyes arányt kell megállapítani a fogyasztás és felhalmozás között. A tőkés országoktól eltérően, ahol a nemzeti jövedelem oroszországi részeit hadikiadásokra fordítják és a monopolisták sajátítják el óriási profit formájában, a Szovjetunióban a nemzeti jövedelmet tervszerűen, a dolgozók érdekében osztják el. A szovjet államnak lehetősége van arra, hogy állandóan emelje a nép anyagi és kulturális életszínvonalát, és ugyanakkor gyors ütemben növelje a szocialista felhalmozást.

1950-ben a Szovjetunió nemzeti jövedelméből 74 százalékot a dolgozók személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítésére fordítottak, a nemzeti jövedelem 26 százaléka az állam, a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek rendelkezésében maradt a szocialista termelés bővítésére és egyéb állami és társadalmi szükségletek kielégítésére.

A szovjet állam békepolitikájának és a szovjet nép alkotó munkájának világos bizonyítéka az a tény, hogy a Szovjetunióban sikeresen váltják valóra a beruházásoknak és a kommunizmus nagy építkezéseinek nagy-szabású programját, s ugyanakkor szüntelenül fokozzák a nép fogyasztását.

A szocialista újratermelés nagy problémája a természetbeni és értékarányok szükséges összhangjának biztosítása a népgazdaságban.

Marx újratermelési elméletének legfontosabb alaptétele, hogy a tőkés társadalom összterméke értéke szerint állandó tőkére, változó tőkére és értékpluszra, természeti alakja szerint pedig a termelő fogyasztást szolgáló termelési eszközökre és az egyéni fogyasztást kielégítő fogyasztási cikkekre oszlik.

Marx újratermelési sémáiban kimutatta a társadalmi termelés értékben és természetben kifejezett csoportjai közti kapcsolatot, és meghatározta az egyszerű és bővített újratermelés feltételeit. Lenin kifejtette, hogy

az I. csoport v^+ m-je és a II. csoport c-je közti összefüggés jelentősége még a kommunizmusban is megmarad.

A szocialista bővített újratermelés folyamatának zavartalan biztosítása érdekében értékben és természetbeni formájában is meg kell lennie az összhangnak a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem egyes részei között, helyes arányokat kell teremteni az anyag- és pénzügyi források elosztása, az anyagmérlegek és a pénzügyi mérlegek között. Ez a Szovjetunió népgazdaságának keresztmetszetében épügy fontos, mint az egyes gazdasági ágak, illetve vállalatok viszonylatában.

A szocialista gazdaságban megmaradnak az áru- és pénzviszonyok. A szovjet állam tervszerűen szervezi meg a társadalmi termelést és elosztást, és felhasználja az olyan gazdasági kategóriákat, mint például az áru, pénz, ár, stb. Ezeknek az érték kategóriáknak azonban a szocialista gazdaságban elvileg más szerepük és jelentőségük van, mint a kapitalizmusban.

A szovjet gazdasági rendszerben az áru- és pénzviszonyok nem a munkát kizsákmányoló tőke mozgásának formái; a szovjet gazdaságban ezeket a viszonyokat, mint a népgazdasági tervezés egyik fontos tényezőjét használják fel a szocialista felhalmozás növelése és a nép anyagi jólétének emelése érdekében. Ebben jut kifejezésre az értéktörvény átalakítása a szocializmusban.

A kapitalizmusban az anyagi-természetbeni arányokat spontán módon szabályozza az értéktörvény. A szocialista gazdaságban viszont ezeket az arányokat közvetlenül határozza meg az állami terv, amely az áru- és pénzviszonyokat felhasználja, s biztosítja a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem értékben, illetve természetben való elosztásának egységét.

A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem elosztásának legfontosabb emelője az állami költségvetés. A szocialista állam gazdaságszervező funkciója abban jut kifejezésre, hogy állami szervek osztják el központilag az ország anyagforrásait, munkaerőállományát és pénzügyi eszközeit.

Az állami költségvetés akkumulálja a szocialista gazdaság felhalmozásainak több mint 90 százalékát és a lakosság pénzeszközeinek egy részét. Az állami költségvetésből fedezik a beruházások teljes összegének háromnegyed részét és a forgóeszközök növelésének egyharmadát. Az állami költségvetésből végrehajtott finanszírozás a szocialista újratermelés legfontosabb oldalait érinti, és ezzel aktív hatást gyakorol az anyagi javak újratermelésének egész folyamatára.

Az állami költségvetés kiadásainak és bevételeinek nagyfokú növekedése jól mutatja a szovjet népgazdaság háborúutáni helyreállításának és fejlesztésének gyors ütemét, a Szovjetunióban folyó gazdasági és kulturális építőmunka hatalmas lendületét.

A háborúutáni ötéves terv időszakában az állami költségvetés bevételei az 1945. évi 302 milliárd rubelről 1950-ben 422,1 milliárd rubelre,

kiadásai pedig 298,6 milliárdról 412,7 milliárd rubelre emelkedtek. A költségvetés a háborúutáni időszakban — éppúgy, mint az előző években — jelentős fölösleggel zárult.

Az állami költségvetésnek a népgazdaság fejlesztésére fordított kiadásai az 1945. évi 74,4 milliárdról 1950-ben 157,3 milliárd rubelre emelkedtek. Az ötéves terv éveiben összesen 708,1 milliárd rubelt fordítottak ilyen célra.

Az anyagi és pénzügyi források elosztása közti összhang megállapítása a Szovjetunió népgazdasági mérlegének egyik alapvető feladata.

A szocialista felhalmozás növekedése megköveteli a beruházások anyagellátásának és finanszírozásának összhangba hozását. Megesik, hogy egyes gazdasági szervezetek vagy építkezések számára biztosítják ugyan az üzembehelyezendő új berendezéseket, a beszerzésükhöz szükséges pénzügyi eszközökről azonban nem gondoskodnak. Ez, az említett összhang hiányát bizonyítja. Ugyancsak fontos kellő összhangot teremteni a forgóalapok növelése és a forgóeszközök utánpótlása között.

A lakosság pénzbevételeinek és kiadásainak mérlege lehetővé teszi a piaci árualapok (árुकészletek) és a lakosság vásárlóképességének növekedése közti összhang megteremtését. A szovjet állam a háborúutáni időszakban igen fontos intézkedéseket hozott, amelyek a munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelmének növelésére és a szovjet kereskedelem fejlesztésére irányultak. A munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelmeinek összege 1950-ben 62 százalékkal emelkedett 1940-hez képest (összehasonlítható árakon számítva). A háborúutáni első ötéves terv folyamán háromfzben szállították le a tömegfogyasztási cikkek árát, s egyúttal előkészítették az iparcikkek és élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának negyedik leszállítását is. Ezt — amint ismeretes — 1951 március 1-én hajtották végre.

A bolsevik pártnak és a szovjet kormánynak a kiskereskedelmi árak leszállítására irányuló következetes árpolitikája a háború után biztosította a belső piac kibővülését. Ugyanakkor az árak csökkenése és a belső piac bővülése nagy hatást gyakorolt a termelés gyors emelkedésére. A kiskereskedelmi árak csökkenése révén jelentős mértékben emelkedett a munkások, alkalmazottak és értelmiségiek reálbére és megnőtt a kolhozparasztok jövedelme.

A városi és falusi lakosság pénzjövedelmeinek növekedésével egyidőben nagymértékben fejlődött a szovjet kereskedelem. A háborúutáni ötéves terv eredményeképpen az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózat áruforgalma jelentősen meghaladta a háborúelőtti.

A szocialista bővített újratermelés megvalósításához feltétlenül biztosítani kell a termelés alapvető tényezőinek: az állóalapoknak és a Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott dolgozók számának növekedését.

A háborúutáni öt éves tervnek igen nagy problémája volt a szocialista gazdaság állóalapjainak újratermelése.

Az háborúutáni első öt éves tervben a szocialista bővített újratermelés jellemző sajátossága az volt, hogy a megszállástól szenvedett kerületek gazdaságának helyreállításával egyidőben gyors ütemben bővítették a keleti kerületek termelését, amelyek egyébként a helyreállítási feladatok végrehajtásának fő támaszpontját alkották. A háborúutáni években tehát jelentős mértékben kellett fokozni a szocialista felhalmozás méreteit és ütemét.

A háborúutáni első öt éves terv 250 milliárd rubeles központosított beruházást irányzott elő a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítására és fejlesztésére. Ezenkívül úgynevezett nem központosított beruházásokat is végeztek állami építkezéseken. Végeredményben az öt éves tervnek ezt a nagyszabású beruházási programját 22 százalékkal túlteljesítették.

A háborúutáni öt éves terv építkezési programjának forrása a Szovjetunió nemzeti jövedelmének az öt éves tervben megszabott feladatot messze meghaladó mértékű növekedése volt.

A háborúutáni öt éves terv építkezési programjának valóráváltása szükségessé tette a felhalmozás anyagi feltételeit biztosító berendezések, gépek, építőanyagok, termelésének fokozását. Ugyanakkor az építőipart is jelentősen továbbfejlesztették: az építkezési munkálatok gépesítése következtében erősen emelkedett a munka termelékenységé.

A háborúutáni időszakban a beruházások központi feladata az volt, hogy meggyorsítsák a szovjet népgazdaság állóalapjainak üzembehelyezését. Az állóalapot üzembehelyezésének üteme az öt éves terv első két évében nem volt kielégítő. Több iparágban, így különösen a szénbányászathoz és a vaskohászathoz nem teljesítették a termelőkapacitások üzembehelyezésének előírt tervét; ez azután a befejezetlen építkezések számának növekedését és jelentős állami eszközök befagyasztását eredményezte. A terv első két évében a termelőkapacitások nem kielégítő üzembehelyezésének egyik oka az volt, hogy egyszerre túlságosan sok építkezéshez kezdtek hozzá. Később az anyagforrásokat, a pénzügyi eszközöket és a munkaerőt az üzembehelyezés előtt álló építkezésekre összpontosították, s így az üzembehelyezést jelentős mértékben meggyorsították. 1946 és 1950 között több mint 6000 iparvállalatot állítottak helyre, építettek fel és helyeztek üzembe, nem számítva az állami, szövetkezeti és kolhozbeli kis üzemeket.

A vállalatok helyreállításának, építésének és újjáalakításának eredményeképpen a Szovjetunió iparának termelési állóalapjai 1950-ben 58 százalékkal gyarapodtak 1940-hez képest.

A lakóházakat is gyorsabb ütemben adták át rendeltetésüknek. A lakóházakban a fasizta megszállók különösen nagy károkat okoztak. Mindamelllett a lakások helyreállítása és új lakások építése az öt éves terv elején erősen elmaradt a termelőkapacitások üzembehelyezésének ütemétől. Ez

helyenként nagy nehézségeket okozott, mivel elősegítette a munkaerő vándorlását. Ezért a tervnek egyik alapvető feladata volt a lakóházépítés meggyorsítása és a beruházásokban való részesedésének növelése.

A háborúutáni beruházások egyik központi feladata az építkezések költségének jelentékeny csökkentése. A szovjet kormány, Sztálin elvtárs kezdeményezésére döntést hozott, amelyben széleskörű intézkedéseket írt elő az építési költségek csökkentésére és új termelőkapacitások üzembehelyezésének meggyorsítására.

Ha az anyag- és pénzeszközöket mindenekelőtt az üzembehelyezés előtt álló objektumokra összpontosítják és ezeket teljes mértékben ellátják a szükséges anyagokkal és berendezési tárgyakkal, csökkenthetők az építési költségek, fokozható a beruházások hatékonysága és meggyorsítható az állóalapok üzembehelyezése.

A Szovjetunió népgazdasági mérlegének fontos alkotóeleme a munkaerő mérlege, amely közvetlen kapcsolatban van a társadalmi termék mérlegével. A társadalmi össztermék növekedését egyfelől az anyagi termelés területén foglalkoztatott dolgozók létszámának növekedése, másfelől a munka termelékenységének emelkedése határozza meg. A munkaerőmérlegben állapítják meg a munkaerő teljes állományát, a népgazdaság különböző ágaiban foglalkoztatott dolgozók létszámát és a pótlólagos munkaerőszükséglet fedezésének forrásait.

A tökéletes újratermelés szükséges feltétele, a kapitalizmus elkerülhetetlen velejárója a fölös munkásnépesség, a munka tartalékserege.

„Ha azonban a fölös munkásnépesség a felhalmozásnak, vagyis a gazdaság tökéletes alapon végbemenő fejlődésének szükségszerű terméke, akkor viszont ez a túlnépesség a tökéletes felhalmozás emeltyűjévé, sőt a *tökés termelőmód egyik létfeltételévé* válik. Ez hozza létre a *rendelkezésre álló ipari tartaléksereget*, amely épügy feltétlenül a tökéletes, mintha csak saját költségén nevelte volna nagygyá.” (Marx. A tőke. I. kötet. 684. lap. Szikra 1948.)

A Szovjetunióban új, szocialista népesedési törvény érvényesül, amely biztosítja az ország munkaerőállományának gyors növekedését és a népgazdaságban foglalkoztatottak számának emelkedését. A szovjetországban nincs és nem is lehet munkanélküliség. A Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma 1951 végén 40,8 millió volt, vagyis 9,4 millióval több, mint 1940 végén.

A szocialista bővített újratermelés alapvető eleme: a munkaerő helyes elosztása és szakképzett munkaskáderek képzése. A szovjet állam mind jobban és jobban megoldotta ezt a feladatát. E feladat megoldásának legfontosabb emelője az állami munkaerőtartalékok rendszere volt, amelyet Sztálin elvtárs útmutatása alapján 1940-ben hívtak életre. Az állami munkaerőtartalékok iskoláinak és tanfolyamainak rendszerében a szakképzett

ifjún munkások millióit képezték ki, akiket azután a népgazdaság döntő fontosságú ágaiba irányítottak.

A népgazdaság helyreállítása és továbbfejlesztése a háborúutáni időszakban szükségessé tette a Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak számának jelentékeny növekedését. A Nagy Honvédő Háború befejeztével a Szovjet Hadsereg és a Haditengerészeti Flotta minden leszerelt tagja számára szakmájának és szakképzettségének megfelelő munkát biztosítottak.

A népgazdaság munkaerőellátásának legfontosabb forrása az állami munkaerőtartalékok rendszere. Az állami munkaerőtartalékok rendszerében szakképzettséget nyert ifjún munkások száma a háborúutáni időszakban gyorsabban növekedett, mint az összes munkások száma. Az ipari és vasúti szakiskolák, illetve gyári szakmai oktatás tanfolyamait az ötéves terv évei alatt több mint 3 millió ifjún munkás végezte el.

A munkaerőmérleg egyensúlyának biztosításában döntő tényező a munka termelékenységének rendszeres emelkedése a Szovjetunió népgazdaságának valamennyi ágában. A munka termelékenységének emelkedését a munka műszaki felszereltségének szüntelen javulása, a munkásosztály és a kolhozparasztság kulturális és műszaki ismereteinek bővülése, s a szovjet értelmiség káderek képzésének fejlődése biztosítja.

A háborúutáni ötéves terv éveiben az ipari munkások munkájának termelékenysége 37 százalékkal emelkedett az 1940-es, háborúelőtti évhez képest. Ugyanakkor az ipar teljes termelése 73 százalékkal növekedett. A munka termelékenységének emelkedése tehát fontos forrása volt a termelés növekedésének.

A munkaerőmérleg legfontosabb feladatai: maximálisan számbavenni a munkaerő legjobb kihasználásának, a munkatermelékenység emelésének lehetőségeit a népgazdaságban, s helyesen állapítani meg az egyes gazdasági ágak munkaerőszükségletét.

Az állami tervben megállapított népgazdasági arányoknak, vagyis a népgazdasági mérleg egyensúlyának biztosítása fontos feladata a terv teljesítéséért vívott harcnak. E feladat sikeres megoldása megköveteli, hogy valamennyi vállalat mennyiségben és választék szerint egyaránt teljesítse tervét; szükséges továbbá a megszabott anyagfelhasználási normák szigorú megtartása, a pénzügyi keretek túllépésének megakadályozása a termelésben és az építőmunkában, az állóalapok és termelőkapacitások üzembehelyezési feladatainak teljesítése, valamint a vállalatok és építkezések munkaerőállományának helyes felhasználása. Mindez fontos feltétele a népgazdasági ágak töretlen ívű fejlődésének, a meglévő termelési tartalékok feltárásának és kihasználásának, s a Szovjetunióban folyó szocialista bővített újratermelés gyorsütemű kiszélesedésének.

FEHÉR LAJOS

Termelőszövetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai az új évben

Az 1951-es év a szocialista országépítésnek sikerekben gazdag esztendeje volt. Munkásosztályunk hősi erőfeszítései eredményeként gépiparunk termelése 1951-ben 30,1 százalékkal emelkedett az előző évihez képest. A gyorsütemű iparosodásnak — annak, hogy az elmúlt 4—5 év alatt hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá vált — tudható be legsősorban, hogy falun is meggyorsult a szocializmus építése. Bár a mezőgazdaság termelése jelenlegi állapotában még messze mögötte marad az iparénak, mégis a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén az elmúlt esztendőben hatalmas, eddig nem tapasztalt föllendülésnek lehettünk szemtanúi. A második pártkongresszus által kítűzött feladatokat végrehajtva, pártunk, Rákosi elvtárs vezetésével, sikeresen haladunk előre azon az úton, amely az ötéves terv előttünk álló éveiben a termelőszövetkezeti mozgalom győzelemrejuttatásához, virágzó, szocialista mezőgazdaságunk fölépítéséhez vezet.

A falu szocialista fejlődésének meggyorsulását a számszerű adatok tükrözik leghívebben.

Időpont	Termelőszövetkezetek száma	Belépett családok száma	Tagok száma	Szántóterület nagysága (kat. hold)
1950 december 31.	2 272	88 500	137 500	675 500
1951 december 31.	4 652	236 500	350 000	1 503 000

E számok önmagukért beszélnek. Egy év leforgása alatt a termelőszövetkezetek száma megkétszereződött, a belépett családok száma, valamint az általuk bevitt szántóterület nagysága megháromszorozódott. A faluban minden negyedik, ötödik család ma már termelőszövetkezetben építi új tűzhelyét, családja biztos, gondtalan jövőjét. Az ország egész szántóterületének 15,6 százaléka szövetkezeti föld. Az állami gazdaságokkal együtt az ország szántóterületének több mint 25 százaléka a szocialista szektorhoz tartozik. Tehát fejlettebb vagy kezdetlegesebb formában: *minden negyedik*

kat. hold földön nagyüzemi szocialista gazdálkodás, a szocializmus építése folyik a mezőgazdaságban!

A termelőségvetkezetek egészséges fejlődését tükrözi gazdálkodásunk megjavulása is. A Központi Statisztikai Hivatal jelentése szerint a termelőségvetkezetek és csoportok gabonatermésátlagai országos viszonylatban 8 százalékkal haladták túl 1951-ben az egyéni kisgazdaságok termésátlagait. A jobb termelőségvetkezetek pedig több mázsával, a kapásnövényekben több tízmázsával érték el nagyobb terméseredményeket. A nyíregyházi varjúlaposi *Győzelem* tsz búzából 17,13, burgonyából 160, kukoricából 60, cukorrépából 210 mázsás kat. holdankénti átlagot ért el. A fejérmegyei vértessacsi *Vörös Október* tsz-ben Torma József brigádja ősziárpából 22, rozsból 15,3 mázsás termésátlaggal büszkélkedhet. A hevesmegyei Kömlőd községbeli *Kossuth tsz-ben* Vass István növénytermelő brigádja 82 holdon búzából 18,90 mázsás kiváló termésátlagot ért el. A sárbogárdi *Vörös Hajnal* tsz-ben Huszár János brigádja ősziárpából 14, rozsból 14, cukorrépából 300, burgonyából 170, napraforgóból 14 mázsás termésátlaggal gazdagította a termelőségvetkezetet, és így folytathatnánk még hosszasan a felsorolást.

A szövetkezeti dolgozó parasztság méltán büszke Laurencsik Jánosra, a bucsai *Petőfi* tsz Munkaéremrenddel kitüntetett brigádvezetőjére, aki gyapotból 10,2 mázsás nagyszerű termésátlagot ért el. E téren Lapos Julianna munkacsapatvezető is kimagasló eredménnyel büszkélkedhet: a biharnagybajomi *December 21* tsz-ben gyapotföldjén 8,8 mázsás termést takarított be holdanként.

Nagyszerű eredmények születtek sok termelőségvetkezetben az állattenyésztés területén is. Tóth Pál Munkaéremrenddel kitüntetett fejőgulyás a szentesi *Hámán Kató* tsz-ben 18 tehénél évi 4 845 literes kimagasló fejési átlagot ért el. A sarkadi *Lenin* tsz tehenészetében 4 138 liter a fejési átlag. A tengelici *Petőfi* tsz-ben Csécsi Gáspár állattenyésztési brigádvezető 4 080 liter fejési átlagot ért el a teheneknél, 22 hússertés anyakocánál 15-ös ellési átlagot, 22 kg-es választási súllyal, a göbolyhízalásnál pedig naponta 1,3 kilogrammal tudta a befogott marhák súlyát gyarapítani. Irházi István, a túrkevei *Vörös Csillag* kiváló sertésgondozója 140 sertést hizlalt. A megetett takarmány minden száz kilójából 24,5 kg húst és zsírt termelt. Márki János a karcagi *Táncsis* tsz juhásza 500 juhot gondoz, s juhonként, átlag 7,5 kg gyapjút nyírt le. Kósa Ferenc a fertőrákosi *Ságvári* tsz-ben a kasoknál 7,5, anyajuhoknál 5,46 kilós nyírásai átlagot ért el, 100 anyajuh után pedig 142 kisharányt tudott egészségesen fölnevelni.

Ezek a nagyszerű eredmények a nagyüzemi munka fölényét és diadalát, a korszerű gépek, a közös szövetkezeti munka, a korszerű növénytermelés és állattenyésztés óriási előnyeit bizonyítják napnál világosabban. Ilyen terméseredményeket, fejési, ellési, nyírásai, hízlalásai átlagokat kisparaszti gazdaságokban lehetetlen elérni, de ismeretlenek voltak a letűnt feudális nagybirtokon is.

Az elért eredményekben a szövetkezeti dolgozók szorgalmas munkáján, a szovjet mezőgazdaság tapasztalatainak széleskörű, merész felhasználásán, nem utolsósorban az 1951 őszen hazánkban járt szovjet mezőgazdasági küldöttség felbecsülhetetlen értékű segítségével kívül döntő szerepe van a párt, a munkásosztály, az állam sokoldalú segítségének. A terméseredmények fokozásában oroszlanrésze van a gépállomások munkájának is. A munkásosztály és a szocialista ipar közvetlen segítségét, fölbecsülhetetlen értékét jelenti az a tény, hogy gépállomásainkon ma már csaknem tízezer új traktor dolgozik, túlnyomórészt a termelőszövetkezetek földjén. Ma már ott tartunk, hogy a termelőszövetkezetek földjein az őszi és tavaszi szántás-vetés 90—92 százalékát és a tarlóhántás 82 százalékát gép: a gépállomás traktorai és munkagépei végzik. A gépi munka nemcsak hallatlanul megkönnyítette ezen a téren már eddig is a parasztember munkáját a szövetkezetben (az aratást 25 százalékban géppel végezték), hanem megteremti az állandóan nagy és növekvő termés-eredmények elérésének is az agrotechnikai feltételeit.

Országunk gyors iparosodása, munkásosztályunk erőfeszítései eredményeként a szántótraktorok mellett évről-évre egyre szaporodik gépállomásainkon a növényápolást és különféle betakarítást végző, korszerű nagygépek száma is. Gépállomásainkon jelenleg 737 traktoros kultivátorral, 100 univerzális traktorral, 1254 aratógéppel, 200 fűkaszálógéppel, 5998 cséplőgéppel, 83 aratócséplőgéppel segítik elő a termelőszövetkezetek jobb gazdálkodását. Az ötéves terv végéig annyi aratógépet, kombájnt, burgonya-, cukorépeszedő-gépet fogunk gyártani, hogy csupán ezekkel a betakarítást végző újfajta gépekkel a nagyobb idénymunkák idején 600 ezer dolgozó munkaerejét takaríthatjuk meg a mezőgazdaságban.

A mezőgazdasági termelés munkafolyamatainak ilyen óriási arányú gépesítése és a paraszti munkaerő nagyarányú felszabadítása az ipar számára egyes-egyedül a nagyüzemi szocialista földművelésben, a termelőszövetkezeti gazdálkodásban valósítható meg.

A munkás-paraszt állam nemcsak gépi munkával, hanem különféle hosszú- és rövidlejáratú hitelekkel is támogatja a termelőszövetkezetek gyors megerősödését. Az elmúlt két esztendőben kormányzatunk csaknem egymilliárd forint összegű kölcsönt adott termelőszövetkezeteinknek termelési és beruházási célokra.

A nagyüzemi gazdálkodás élőnyeinek fokozottabb kihasználását, a gépi munka intenzívebb igénybevételét és gépállományunk kapacitásának jobb kihasználását, a korszerű agrotechnika szélesebbkörű alkalmazását mozditja elő az 1951. őszen végrehajtott nagyarányú tagosítás. Közismert, hogy termelőszövetkezeteink nagyrésztében a földek szétszórtsága — volt olyan tsz, amelynek 6—700 darabban voltak a földjei — mennyire szétforgácsolta a munkaerőt s akadályozta a traktoros s egyéb nagy gépek gazdaságosabb kihasználását. A nagyszokolói Béke tsz-ben kiszámították, hogy az egyik növénytermelő brigád naponként 170 munkaórát veszített az egyik parcelláról a másikra való gyaloglással, szekerezgetéssel. A szíjjel-szórt apró parcellákon a traktor üresjáratok miatt naponta feleannyi földterületet volt képes fölshántani, mint a nagy táblákon. Azt is kiszámították, hogy 20—22 mesgye egy teljes kat. hold termőterületet foglal

el. A földek összevonásával, a tagosítással, tehát számottevő termőterületek szabadulnak fel a termelés számára és csökken az önköltség. Ezért igen nagyjelentőségű termelőszövetkezeteinkben a tagosítás.

1951 őszén az előző években végrehajtott tagosításokkal együtt az önálló és III. típusú, kisebb részben pedig az I. típusú tszcs-k szántóterületének kerekén 60 százalékát vontuk össze nagyobb összefüggő táblákba: *eddig összesen 1 170 000 kat. hold szövetkezeti földet tagosítottunk.*

Termelőszövetkezeteink megerősödését, továbbfejlesztését nagyban elősegítette, hogy a mult esztendőben újrendszerű jövedelemelosztást alkalmaztunk. 1951 nyarán — a kolhozok jól bevált tapasztalatai alapján — áttértünk a természetbeni jövedelemelosztásra. Az új elosztási rendszer igazságosabb és jobban meg is felel a parasztember igényeinek, aki egész évi munkájának gyümölcsét szívesebben látja a kamrájában sorakozó búzás, árpás, cukros zsákokban, borban, padlásán felhalmozott kukoricában stb. A termékeknek teljesített munkaegységek alapján való elosztása jobban kifejleszti a dolgozóknban a felelősség érzetét, közvetlenül érdekeltté teszi őket a szövetkezet eredményeiben, hatalmas mértékben hozzájárul a munkafegyelem megszilárdításához is. „Ezen az úton lehet elérni azt, hogy a szorgalmasan dolgozó szövetkezeti tagok bőven és szabadon rendelkezzenek kenyérgabonával, takarmánnyal, cukorral, borral, valamint egyéb terményekkel és ezzel megteremtsek állandóan növekvő szilárd jólétünk alapját” — hangsúlyozta ezzel kapcsolatban a minisztertanácsi határozat.

A decemberben megtartott évvégi zárszámadások során termelőszövetkezeteink már az új rendszer szerint, főleg terményekben osztották el az évi tisztajövedelmet. A termelőszövetkezetek jobb gazdálkodását, gazdasági megerősödését fejezi ki az a tény, hogy az 1951. évben — országos átlagban és pénzre átszámítva — 25,24 forint jövedelemrészesedés jutott egy munkaegységre; míg az előző évben 17 forint.

A zárszámadás eredményei azt mutatták, hogy a természetbeni elosztás rendszere valóban a bőség, növekvő jólét, szilárd alapjait teremtheti meg a szövetkezeti dolgozó parasztság számára. A szorgalmas, igyekvő szövetkezeti tagok, akik sok munkaegységet teljesítettek évközben, sok terményt vihettek haza az évvégi elszámoláskor. A szentesi *Felszabadulás* tsz-ben Keller János családja 961 munkaegységet teljesített. A Keller-család összesen 253 mázsa 86 kiló terményt és takarmányt vihett haza természetben az év végén, s ezenkívül több mint 10 és félezer forintot kapott készpénzben munkaegységeire. Részleteiben: 28,83 mázsa búzát, 11 és fél mázsa árpat, 48 mázsa kukoricát, 3,27 mázsa cukrot, másfél mázsa hántolt rizst, 58 kiló olajat, 11,5 mázsa krumplit, 86 kiló kölest, 38 mázsa szénát és takarmányszénát, több mint 48 mázsa szalmát, 43,25 mázsa takarmányrépát kaptak munkaegységeikre.

Balla János, a termelőszövetkezet elnöke boldogan számolt be a termelőszövetkezetek és gépállomások küldötteinek második országos tanácskozásán arról, hogy szövetkezetükben az évvégi zárszámadáskor 32 forint jövedelemrészesedést oszthattak ki munkaegységenként tagjaik között: „*Előző évben ilyenkor három tagunknak volt háztáji tehene, ma*

49-nek van, disznója mindenkinek van. Beteljesült az, amit Rákosi elvtárs szokott mondani: virágzó mezőgazdaság — jómódú parasztság. Ez nálunk már megvan!”

A természetbeni jövedelemelosztás nagy jelentőségét még jobban fokozta a szabadpiac kiterjesztése az 1951 december 1-i párt- és kormányhatározat nyomán. Azok a szövetkezeti dolgozó parasztok, akik igyekvő, szorgalmas munkával sok munkaegységet teljesítettek s az évvégi elszámoláskor sok terméket kaptak — ma igen komoly fölöslegekkel rendelkeznek. Kiderült, hogy a jól gazdálkodó termelőségű szövetkezetek szorgalmas tagjai azok, akiknek *ma a legtöbb gabonafölöslegük* van a faluban — több, mint a jómódú középparasztoknak. A kengyeli *Sallai Imre* tsz-ben Árva József 375 munkaegységet teljesített és 22 mázsa búzát kapott. Ebből családja szükségletére elegendő 6 mázsa: fölöslege 16 mázsa. Nagy János fiával együtt 532 munkaegységet teljesített, jövedelemrészesedése fejében 32 mázsa búzát kapott: fölöslege 22 mázsa. Gabonafölöslegeiket — éppúgy mint a többi szövetkezeti tagok — megőröltetik, s a szabadpiacon, az ott kialakult áron tetszés szerint értékesíthetik. Hasonlóképpen cukor, rizs- és egyéb fölöslegeiket is.

A szabadpiac kiterjesztése, a magasabb szabadpiaci árak komoly bevételi többletbe jutattják a szövetkezetek tagjait, jelentősen megnövelik a munkaegységek pénzbeni értékét. Arra serkentik a szövetkezeti parasztokat, hogy a gépek jobb kihasználásával, a korszerű agrotechnika helyes alkalmazásával, jobb munkafegyelmel az új gazdasági évben még nagyobb terméseredményeket érjen el, hogy a következő évvégi zárszámadáskor több termék jusson majd egy-egy munkaegységre — nagyobb legyen a „munkaegység súlya“.

Termelőségű szövetkezeti mozgalmunk eddigi története számtalan példát szolgáltatott arra, hogy az egyéni parasztok az olyan termelőségű szövetkezetbe lépnek be szívesen, amelyben idejében elvégzik a vetést, nem késnek meg a kapálással, aratással, jól gondozzák a jószágot, amelyben az övéknél nagyobb termést, magasabb jövedelmet érnek el, ahol a szövetkezeti tagok jobban élnek, mint ők. Egyszóval örömet kérnek felvételüket olyan tszcs-be, amely *példáson gazdálkodik*, amely a gyakorlatban, kézzelfoghatóan bebizonyította előttük a szövetkezeti gazdálkodás vitathatatlan fölényét.

Az elmúlt gazdasági év azonban arra is sok példát szolgáltatott, hogy termelőségű szövetkezeteink legnagyobb része még gyermekbetegségekkel küzd, gyöngye a vezetése, nincs szilárd munkaszervezete, laza a munkafegyelme. E hiányosságok következtében nem egy helyt szegényszemre elgázosodott, sőt kapálatlan maradt a kukorica, cukorrépa; a munka rossz megszervezése késleltette az aratás elvégzését, nagy lett a szemvesztés. Termelőségű szövetkezeteink egyrésze éppen e kezdeti fogyatékoságok miatt még nem ért el olyan termelési színvonalat, aminőt a gépállomások óriási segítsége s más sokoldalú állami támogatás révén — elérhetett volna.

Éppen ezért a termelőségű szövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésében ma az a legfontosabb feladatunk, hogy a már meglévő termelőségű szövetkezeteket *gazdaságilag és politikailag megszilárdítsuk: olyan jólvezetett, eredménye-*

sen gazdálkodó, virágzó szövetkezeti gazdaságokká fejlesszük, amelyek vonzóak az egyénileg gazdálkodó kis- és középparasztok előtt. Erre hívta fel külön hangsúllyal a szövetkezeti dolgozó parasztság figyelmét Rákosi elvtárs a termelőség-szövetkezetek és gépállomások küldötteinnek 1951. december 27—28-i második országos tanácskozásán: „A legjobb agitáció, elvtársak, a legjobb propaganda az, ha a szövetkezet jól működik, mintaszerű, ha a termelése olyan messze följötte áll az egyéni parasztnak, hogy mindenki előtt világos: ez a jobb termelési forma”.

A termelőség-szövetkezetek számbeli fejlesztése, új tömegek megnyerése a belépésre és a termelőség-szövetkezetek megszilárdítása nem két különböző dolog, mint nemrégiben még sok megyei, járási, falusi funkcionáriusunk tévesen gondolta — hanem egy és ugyanannak a feladatnak két oldala. Szövetkezeti gazdaságaink szüntelen, fáradhatatlan erősítése, gazdálkodásuk fejlesztése, a vezetés, a munkaszervezet, a munkafegyelem állandó javítása nélkül nem halad előre a mozgalom. A tömeges belépés feltételeit kétségtelenül az teremti és érleli meg, ha minden megyében nagyszámú példásan gazdálkodó, mintaszerű termelőség-szövetkezet működik.

Melyek a termelőség-szövetkezetek megszilárdításának soronlévő, legdöntőbb kérdései az előttünk álló hónapokban?

Mindenekelőtt a *termelési színvonal megjavítása*: fejlett, korszerű, nagyüzemi gazdálkodási módszerek kialakítása a növénytermelésben és az állattenyésztésben.

Az eredményes gazdálkodás egyik igen fontos feltétele, hogy minden termelőség-szövetkezetnek és csoportnak — önálló, III., II. és I. típusúnak egyaránt — legyen jól kidolgozott, gondosan elkészített évi termelési terve. A terv legyen a gazdálkodás alaptörvénye, maradéktalan teljesítése legyen kötelező minden termelőség-szövetkezeti vezetőre és tagra egyaránt. A terv sikeres végrehajtása döntő mértékben azon múlik, hogy az üzemtervet — az új gazdasági év *munkaprogramját* — részleteiben is ismerje minden dolgozó; tudja, hogy belőle mi az ő feladata, s azt is tudja, hogy mi az, aminek elvégzéséért ő a felelős. Ezért fontos, hogy taggyűléseken, brigádtervezeteken, részletesen megtárgyalják az üzemterveket és hogy a dolgozók ötletei, javaslatai bekerüljenek a tervbe. Így lehet és így kell elérni, hogy a dolgozók magukénak tekintsék a termelési tervet s a pártszervezet irányításával odaadó, lelkes munkával munkaversenyben harcoljanak maradéktalan megvalósításáért legelső sorban a soronlévő tavaszi szántás-vevési munkák határidőre történő, gondos elvégzéséért.

Az 1951 nyári, őszi betakarítási munkák szomorú tapasztalatokat hoztak nem egy tiszcs vezetője számára: megmutatkozott, mit jelent, ha terv nélkül gazdálkodnak. Egyik legsúlyosabb hiba volt a tavalyi tervezésben, hogy — mechanikusan, bürokrata módon — számos termelőség-szövetkezetben túlságosan is sokféle, gyakran 10—15 olyan munkaigényes növény termelését tették kötelezővé, amelyeknek ápolása éppen a legnagyobb munkaidéjére: június, július hónapokra, vagyis aratás-időben válik szükségessé. Ezért — még a legtökéletesebb munkaszervezés, munkafegyelem mellett is — az összetorlódott munkák miatt ezeken a helyeken megközelítőleg sem tudták a kukoricát, cukorrépat, gyapotot, dohányt stb. annyiszor és olyan

gondosan megkapálni, ahogyan kellett volna. Emiatt, az így bekövetkezett termés kiesések következtében komoly anyagi kár érte az ilyen termelőszövetkezeteket.

Ezenkívül a túlságosan sokféle munkaigényes növényfélése a termés nagyarányú szétforgácsolódását eredményezte. Egyes növényeket gyakran 2—3 holdas, vagy annál is kisebb parcellákban műveltek, ami nagymértékben akadályozta a gépi művelést, a bonyolultabb növényápoló gépek intenzív kihasználását.

A növénytermelés fejlesztéséről szóló minisztertanácsi határozat az 1951/52 évben már orvosolja ezeket a hibákat: „Az állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben meg kell szüntetni a földek szétaprózását sok növényfélése között, és arra kell törekedni, hogy a sok munkát igénylő ipari növényekből egy-egy állami gazdaságban vagy termelőszövetkezetben általában legfőbb két-három növényt termeljenek“.

A termelési terv teljesítésének, a termésátlagok növelésének igen fontos feltétele az is, hogy a termelőszövetkezetek *pontosan tartsák be az agrotechnikai előírásokat*, az azonnali tarlóhántást, korai őszi mélyszántást és gabonavetést, a tavaszi simitózást stb. továbbá merészen alkalmazzák a Szovjetunió mezőgazdaságából átvett korszerű növénytermelési eljárásokat. Legjobb termelőszövetkezeink máris nagy sikereket értek el a szovjet módszerek meghonosításával.

Az elmúlt őszen például már számos jól gazdálkodó termelőszövetkezet rátért a keresztiben-hosszában történő vetésre. „Őszi búzáunk a Szovjetunió tapasztalatai alapján keresztirányban vetettük. Ezzel azt akarjuk elérni, hogy a fény egyformán érje a növényt. Ezzel erősödik a gabona szára, nem dől meg olyan könnyen, mint az 1951-es esztendőben. Ha nem dől meg a vetés, gyorsabban végzünk majd az aratással és a gépi erőt teljes mértékben ki tudjuk használni“ — írta ifj. Szekeres István, a sarkadi Lenin termelőszövetkezetből.

Ha az egész országban keresztirányban vetnénk az őszi, tavaszi gabonát, egyedül ezzel az újfajta termelési eljárással holdanként legalább 1—5 métermázsával, összesen pedig 4—5 millió métermázsával tudnánk növelni évi gabonatermésünket.

A szovjet tapasztalatok alapján már elég sok termelőszövetkezetünk négyzetesen ülteti a kapásnövényeket, több helyen megkezdték a kukorica pótbeporzását is. A karcagi *Béke* tsz-ben tavaly tavaszon négyzetesen ültettek 46 hold kukoricát, egyrészen elvégezték a pótbeporzást is. Azonkívül, hogy a kukoricaföldön kevesebb a kézimunka, mert keresztiben-hosszában tudták járattni a lókapát, nagyobb lett a termés is. Négyzetes ültetéssel 36 mázsa termést kaptak kat. holdanként, míg a régi rendszerű soros vetésű kukoricaföldeken csak 26 mázsa volt a kukoricatermés. Ahol pedig a mesterséges pótbeporzást is elvégezték, további 6 mázsával lett nagyobb a termés.

A szovjet mezőgazdaság tapasztalatai, részben pedig már az elmúlt őszi hazai terméseredmények is megmutatták, hogy pótbeporzással, kb. egyharmaddal növelhetjük kukoricatermésünket. E célból határozta el

minisztertanácsunk, hogy az idén, 1952-ben már 550 000 kat. holdon alkalmazzuk ezt a nagyszerű szovjetmódszert. A pótbeporzás ilyen arányú meghonosítása — reális számítással — mintegy másfél-kétmillió mázsával fogja növelni 1952. évi kukoricatermésünket, (szemes kukoricában számolva) anélkül, hogy egyetlen négyszögöllel is növelnénk kukorica-vetésterületünket. Ennek megfelelően évente több sertést hízlalhatunk, több húst, zsírt biztosíthatunk a dolgozók számára.

Termelőszövetkezeteink gazdálkodásában jelenleg kétségtelenül az állattenyésztés területén mutatkozik a legnagyobbfokú elmaradás. A termelőszövetkezetek állatállománya viszonylag kevés. Országos átlagban 3,6 kat. holdra jut egy-egy számos állat; a III. típusú és önálló termelőszövetkezetekben pedig 7,2 holdra. Ha hozzávesszük a szövetkezeti tagok háztáji gazdaságának állatállományát, akkor is kevesebb — 5,5 — az állatsűrűség a termelőszövetkezetekben. Ez kétségtelenül egészségtelen állapot. Az élenjáró termelőszövetkezetek példája a gyakorlatban bizonyította be az állattenyésztés fejlesztésének fontosságát, azt, hogy a közös jövedelemnek, a pénzbevételnek egyik főforrása a jószágtartás. „*Intenzív, belterjes állattartás nélkül nincsen belterjes mezőgazdaság!*“ — hangsúlyozta Rákosi elvtárs a termelőszövetkezetek II. országos tanácskozásán.

Termelőszövetkezeteink tehát fordítsanak különös gondot az állatállomány fejlesztésére. Az új gazdasági évben — erre az országos tanácskozás határozatot hozott — minden termelőszövetkezetben legalább három állattenyésztő telepet kell szervezni, mégpedig szarvasmarhatenyésztő, sertésenyésztő és hízlaló, valamint baromfitenyésztő telepet. Biztosítani kell, hogy minden szövetkezeti tagnak legyen háztáji tehene, hízó sertése, baromfija — a természetbeni jövedelemelosztás új rendszere erre a célra elegendő mennyiségű takarmányt biztosít a háztáji gazdaságok számára. El kell érni azt is, hogy az I. II. típusú tszcs-k is a jövedelemezőség fokozása céljából létesítsenek közös állattartást.

A közös állatállományt elsősorban oly módon növeljék a szövetkezetek és a szövetkezeti vezetőségek, hogy az alapszabálynak megfelelően — szigorúan követeljék meg a háztáji szükségleten felüli tehénállomány beadását a közös állattenyésztésbe.

E téren megengedhetetlen liberalizmus uralkodik számos termelőszövetkezeti csoportban. Tarthatatlan az az állapot, ami például az 1 200 holdas nagylaki *Alkotmány* tsz-ben tapasztalható, ahol az igavonó állatok — a tagok nagyrésznél — még mindig kint vannak egyéni használatban, s fuvaroznak velük. A közös munka persze így nem halad s komoly kárt szenved a szövetkezeti gazdaság.

A meglévő állatállomány szaporulatának gondos fölnevelésén s újabb vásárlásokon kívül az állatállomány növelésének fontos eszköze a szerződéses üszőnevelés felkarolása. A földművelésügyi kormányzat lehetővé tette, hogy a szövetkezeti tagok háztáji gazdaságukban szerződéses alapon nagyobb átvételi árak ellenében üszőt neveljenek a termelőszövetkezet részére.

Az állatállomány erőteljes ütemű fejlődésének egyik döntő feltétele, hogy a szükséges takarmányt megtermelje a szövetkezet. Termelőszövetkezeteink vezetőségei tehát nagy gonddal állítsák össze takarmánymerlegüket. Növeljék a lucerna, és az őszi takarmánykeverékek vetéstervét, gondoskodjanak arról, hogy zöldtakarmány koratavasztól késő őszig álljon a jászágok rendelkezésére, vagyis a kolhozok bevált tapasztalatai alapján valósítsák meg a „zöld futószalagot”. Rendkívül fontos tervutasítás termelőszövetkezeteink számára a kettős termesztés kiterjesztése, vagyis: a másodnövények vetésterületének minden eszközzel való növelése. Az új gazdasági évben föltétlenül meg kell kétszerezni a silótakarmány készítését, s az eddiginél még több gondot kell fordítani a szemestakarmányok termesztésére is.

Az állatállomány minőségének javítása, a tej, tojóshozam stb. növelése érdekében szövetkezeti dolgozóink az állattenyésztésben is alkalmazzák bátran a nagyüzemi termelési módszereket, az újfajta tudományos szovjet-eljárásokat. Így mindenekelőtt vezessék be a napi háromszori fejést a teheneknél Boros Sándor, a sarkadi *Lenin* tsz Munkaérdemrenddel kitüntetett elnöke az országos tanácskozáson elmondotta, hogy a háromszori fejés bevezetésével 2.5 literrel emelkedett a tehenek napi tejhozama. A takarmánykonvha, a borjú mesterséges nevelése, az expresszhizlalás, az anyakocák kétszeri malacoztatása, az anyajuhok kétévénként háromszori elletése stb. mind megannyi újfajta módszer, amellyel igen nagy mértékben emelhetjük állattenyésztésünk hozamát, a közös jövedelmet, a szövetkezeti tagok jólétét.

A gyorsan szaporodó állatállomány részére természetesen férőhelyek is kelleneek: megfelelő, korszerű istállókat kell építenünk. Megyei, járási pártszervezeteinknek s tanácsainknak egyik fontos feladata, hogy minden eszközzel támogassák és serkentsék a termelőszövetkezetben a II. pártkongresszus óta kibontakozó egészséges, széleskörű építkezési mozgalmat. Az elmúlt esztendőben — elsősorban saját erejükből, a helyszínen található anyagokból és sajátkészítésű vályogból — termelőszövetkezeteink házilag több mint 60 000 szarvasmarha, 30 000 anyakoca, 100 000 hizósértés, 30 000 juh részére építettek fel megfelelő befogadóképességű épületet.

Az építőanyagellátást nagyban megkönnyíti a közös tégláégetés megszervezése. Tavaly nyár óta több mint 100 termelőszövetkezetünk végzett szénporos tégláégetést, 30-nál több pedig közös mészégetést. A közös tégláégetés olcsóbb is a gyárinál. A nádudvari — közel 7 ezerholdas — *Sztálin* tsz építkezési brigádja például tavaly 300 000 darab szénporos téglát égetett. Ezer téglá előállításának költsége — beleszámítva a ráfordított munkaegységeket is — 220 forint volt; a gyári téglá és fuvarkölsége ezrenként 380 forintba került volna. Ez 40 százalékos, vagyis csaknem félszáz ezer forintos költségmegtakarítást jelentett a termelőszövetkezetnek.

Nagyjelentőségű a turkevei *Vörös csillag* termelőszövetkezet építkezési újítása is. 1951 őszén, szovjet tapasztalat felhasználásával oly módon építettek új hízalldákat, hogy a köoszlopok közé nádpallóból készítették falat s kívülről, belülről cementes habarccsal bemalterózták. Az ilyen fal nemcsak

tartós, hanem a meleget is jól tartja. Az újfajta módszerrel egy hizlalda téglanyagából hármat építettek föl, és egy hizlaldán 100 000 forintot takarítottak meg, a tervbevett 10 hizlaldán pedig kereken egymillió forintot. E nagyjövőjű, rendkívül olcsó és praktikus építkezési módot mindenütt lehet alkalmazni.

Öt-hatszáz holdas szövetkezeti gazdaságokat sem könnyű vezetni, de még nehezebb az ezer vagy több ezer holdas nagyüzemek irányítása. Éppen ezért egyik legfontosabb gondunk és feladatunk termelőség-szövetkezeteink munkájának megjavításakor a vezetőség megerősítése, erőskezü, szilárd vezetés kialakítása, a helyes vezetési módszerek elsajátítása, az alapszabályszerű működés biztosítása. A jó elnökön, brigádvezetőkön, munkacsoport-vezetőkön múlik legelsősorban, hogy a termelőség-szövetkezet teljesítse termelési tervét, magas terméseredményeket érjen el s rend legyen a szövetkezetben.

Termelőség-szövetkezeteinkben még nagyon sok a tennivaló a vezetés megjavítása érdekében. Gyakori hiba, hogy még mindig sokszor cserélgetik az elnököket. Emiatt nincs állandóság a vezetésben, s az egymást gyakorta váltogató vezetőknek nem is lehet kellő tapasztalatuk és tekintélyük. Vannak olyan hibák is, hogy sógorság, komaság szállja meg a vezető posztokat, mint a többi között a nagyvázsonyi termelőség-szövetkezetben. Bár kisebb számban, mint az előző években: de még mindig akadnak parancsolgató, diktátoroskodó kiskirályok, akik megmérgezik a légkört a szövetkezetben „A mi elnökünk, Gojsza János, gazdatiszt módjára intézkedik. Ha valamelyik igazgatósági tag indítványoz valamit, basa módjára rákiabál. A központi irányítás a valóságban teljesen megszűnt termelőség-szövetkezetünkben” — írja a jászapáti *Alkotmány* termelőség-szövetkezetből Nagypál Béla levelezőnk. A kübekházai *Sarló-kalapács* ezer holdas szövetkezetben a vezetőség nem veszi figyelembe a tagság javaslatait. Emiatt a tagok nagyobb része nem érzi magáénak a termelőség-szövetkezetet. A ceglédi négyezer holdas *Nagy Sztálin* tsz-ben a középparasztokat nem akarják beengedni a vezetőségbe és így tovább.

Erőskezü, szilárd vezetés és szövetkezeti demokrácia nem ellentétes fogalmak, ellenkezőleg: a kettő kiegészíti egymást, egyik nem nélkülözheti a másikat. Világos, hogy az a termelőség-szövetkezet képes nagy eredményeket elérni, amelynek tapasztalt, harcos, jó vezetői vannak s ezek a vezetők a legnagyobb mértékben támaszkodnak a szövetkezeti tagságra. Havonként közgyűléseket tartanak, rendszeresen beszámolnak a tagság előtt a szövetkezet helyzetéről, meghallgatják a dolgozók javaslatait, kezdeményezéseit s értik a módját, hogyan kell az egész tagságot bevonnani a szövetkezet életébe, vezetésébe, a termelő munkába, s mozgósítani tudják a brigádokat a termelési terv teljesítésére, sőt túlteljesítésére.

Az a jó termelőség-szövetkezeti vezető, aki állandóan tanul. Az egyre fejlődő, sokoldalú szövetkezeti gazdaság vezetése megköveteli, hogy az elnök,

brigádvezető, munkacsapatvezető, agronómus, állattenyésztő, könyvelő, traktoros, állandóan képezze magát, növelje szakmai tudását. Földművelési kormányzatunk évente óriási összegeket fordít a termelészövetkezeti elnökök, brigádvezetők, traktorosok szakmai képzésére különféle tanfolyamok útján. Saját érdeke ellen vét az a termelészövetkezet, amely a tanfolyamokra rövidlátásból nem a legjobb dolgozókat, az arra leghivatottabbakat küldi el, hanem éppen azt, aki „nélkülözhető“. Azok a tsz vezetők járnak el helyesen, akik úgy gondolkoznak, olyan felelősséggel végzik a tanfolyamraküldést, mint Jámbor István, a földesi II. típusú 3 500 holdas *Rákóczi* tszcs elnöke: „Lelkiismereti kérdés, hogy miránk a magyar földből — most már igazán a mi földünkben — nagy darabot bíztak. A dolgozó családokból is sokan vannak ránk bízva. Nekünk vezetnünk kell őket az új élet útján. Nem kis feladat ez. Sokat kell ehhez tanulnunk. Termelészövetkezetünk brigádvezetői, intézőbizottsági tagjai, munkacsapatvezetői számszerint 40-en végezték el a növényteremelői brigádvezetői tanfolyamot“ — számolhatott be jogos büszkeséggel Jámbor István a termelészövetkezetüket folytató szakmai oktatásról a II. országos tanácskozáson.

A vezetés egyik legsürgősebb és legdöntőbb feladata, a szilárd, állandó összetételű szocialista munkaszervezet megteremtése. Ezen a téren majdnem mindegyik termelészövetkezetünkben van kisebb-nagyobb baj. Számos termelészövetkezetben még ma sincs állandó brigádszervezet, vagy ha volt is a múlt év első felében, az aratás idején összetorlódott nagy munkák súlya alatt felbomlott. A termelőbrigádokat nem egy-egy kampány — növényápolás, aratás — idejére kell megszervezni, hanem huzamosabb időre: a földterületet igaerővel s felszereléssel együtt egy teljes vetésforgó időtartamára, tehát több évre kell kiosztani az egyes brigádok között. Így és csakis így lehet kifejleszteni a brigád tagjainak felelősségérzetét és anyagi érdekelttségét abban, hogy földterületüket jól megműveljék, gondosan trágyázzák, a növényápolást a korszerű agrotechnikai előírások alapján szakszerűen elvégezzék, idejében arassanak stb. Így lehet megszervezni és kifejleszteni a munkaversenyt is a brigádon belül.

A munkaszervezés további megjavítását, az anyagi érdekelttség és felelősségérzet továbbfejlesztését, a munkafegyelem megszilárdítását célozza a minisztertanácsnak az a határozata, amely előírja, hogy az idei gazdasági évben egész évre föl kell osztani a kapásnövényeknek, tehát kukoricának, cukorrépának, gyapotnak, zöldségfélének stb. vetésterületét munkacsoportokra, a munkacsoportok területét pedig egyénekre. A legjobb termelészövetkezetek már a múlt esztendőben teljes sikerrel alkalmazták a kapás területek évi felbontását. A rábahídvégi *Úttörő* tsz-ben tavasszal a cukorrépa vetéskor alig 15—20-an jelentkeztek munkára. Mikor minden tag számára külön-külön kijelölték a vetésből ráeső munkaterületet, egyszerűen 90-re szaporodott a munkában résztvevők száma, mert, a növényteremelő brigád tagjai családtagjaikat is magukkal hozták. Hasonló eredményekről

számolt be a kertai *Vörös Csillag* elnöke is: „Azelőtt reggel fél 7 előtt nem igen mentek munkába tagjaink. De mikor családokra osztottuk ki a kapás területeket, reggel négy óraker is kimentek már s minden munkaképes családtagjukat magukkal vitték“.

A kapásnövények termelésében a munkaszervezés új módja — minden egyes tag munkájának meghatározott területekre való kijelölése — világosabb és egyszerűbb a réginél: minden dolgozó pontosan tudja, hol van az ő földterülete, és azt is, hogy ennek a területnek gondos megmunkálásáért ő felel. Az új munkaszervezés alkalmas arra, hogy az egyes növényápolási, betakarítási munkáknak időre vagy határidő előtt való elvégzése céljából a szövetkezeti dolgozók családtagjaikat is bevonhassák.

A családtagoknak, elsősorban a feleségnek, fiataloknak a szövetkezeti munkába való rendszeres bevonása terén értünk el eredményeket már a múlt esztendőben. 1951. nyarán a termelőszövetkezeti tagságnak már 30,5 százaléka nő volt. Ez a részesedés azonban még mindig távol van a nőnek népességünkben való számbeli arányától. Még kisebb arányban vannak be nőket a vezetésbe. Pedig a dolgozó asszonyok, lányok egy csöppet sem maradnak el a munkában a férfiak mögött. A simasági termelőszövetkezetben például ritka az olyan asszony, akinek munkaegységteljesítménye elmaradna a férfiaké mögött, pedig a férfiak általában 200—250 munkaegységet teljesítettek. A nő kitűnő munkaerő a mezőgazdaságban. A nők teljes mértékű bevonása megkétszerezheti a termelőszövetkezet erejét, meggyorsíthatja felvirágozását. A szövetkezetépítés munkájában mindig szem előtt kell tartanunk Sztálin elvtársnak ezzel kapcsolatban adott útmutatását:

„A kolhoz bevezette a munkaegységet. S mi a munka egység? A munkaegység szempontjából mindenki egyenlő — férfiak és nők egyaránt. Aki több munkaegységet dolgozott le, több is a jövedelme. Itt már sem az apa, sem a férj nem vetheti a nő szemére, hogy az ő kenyerét eszi. A nő most, ha dolgozik és vannak munkaegységei, a maga gazdája... A kolhoz a munkaegységekkel felszabadította a nőt és önállóvá tette“.

Ami áll a nőkre, vonatkozik az ifjúságra is. Az ifjúság a mi jövőnk; a termelőszövetkezetek jövője is. Lendületes erejét, kezdeményezését be kell kapcsolni a termelő munkába, a munkaversenybe, a vezetésbe, a szövetkezetépítés minden területén. Éppen ezért helyes, ha valamennyi termelőszövetkezetünkben — ahol erre megvan a lehetőség — önálló DISz-szervezetet alakítanak.

Termelőszövetkezeteink egyik legnagyobb gyöngesége a munkafegyelem bizonyosfokú lazaságában nyilvánul meg. Vannak olyan termelőszövetkezetek, amelyekben a tagságnak csak 50—60—70 százaléka jár rendszeresen munkába, a többi „papírostag“, egyáltalán nem, vagy csak néha vesz részt a közös munkában, vagy engedély nélkül másutt, nagyon sok esetben a kulákoknál vállal munkát. Emiatt többhelyütt elgazosodtak

a kapásnövényeké, csak későn arathattak s későn végeztek a kapásnövények betakarításával is.

A vaskúti *Dózsa* 228 tagja közül legjobb esetben is csak 150 tag jelent meg rendszeresen a munkában. Emiatt 300 holdnyi kukoricája még december derekán is töretlen volt. A dobozi *Petőfi* tsz 30 hold kukoricavetését egyszer sem kapálta meg. A kucsorbai *Vörös Szikra* termelőszövetkezetben a lógósok miatt csak nagy késve arathattak; a szempergés holdanként másfél mázsa volt. Ugyanitt a hiányos kapálás miatt 5 mázsával kevesebb lett a kukorica átlagtermése. A gyapot kacsolását, tetejezését csak részben végezték el, emiatt jelentékenyen kisebb lett a gyapot termésátlaga. A termelőszövetkezet a gondatlan munka miatt előállott termés kiesés következtében 161 ezer forintos anyagi kárt szenvedett. A dologkerülők, naplopók „jóvóltából“ a termelőszövetkezet ennyi pénzt dobott ki az ablakon hiába — ennyivel lett kevesebb a jövedelemrészesezés az év végén. Az évvégi zárszámadáskor persze a lógósok voltak a leghangosabbak, ők keveselték legjobban, amit kaptak . . .

A fegyelmezetlenségnek, igazolatlan hiányzásnak nem egyhelyütt az is oka, hogy a termelőszövetkezeti vezetőségek még mindig nem követelik meg szigorúan a földek bevitelét a szövetkezetbe, bár ezt az alapszabály előírja. A mosonszentgyörgyi tsz-ben 1500 négyszögöl földet hagytak kint a háztáji gazdaságok részére: a tagok persze előbb saját földjüket kapálták meg s elhanyagolták a közös munkát.

Hiba az is, hogy több termelőszövetkezetben még mindig nem jegyzik pontosan a teljesített munkaegységeket. A már említett nagylaki *Alkotmány* tsz-ben van olyan tag, akinek 2 és fél hónapig nem írták be munkaegységét. Ugyanitt a kenyérgabona fejadagot nem a munkaegységek arányában osztották fel, hanem családonként, mindenkinek egyenlő arányban, végezt munkájától függetlenül. A földeáki termelőszövetkezetben a szalmát szintén nem a munkaegységek arányában, hanem egyenlősi alapján osztották el, mindenkinek 4 kocsival.

Az egyenlősi a legsúlyosabb merénylet a szövetkezeti gazdálkodás alapjai ellen: anyagilag károsítja meg a jól dolgozó, szorgalmas tagokat s az ő rovásukra érdemtelen előnyökhöz juttatja a lustákat! A legveszedelmesebb rombolója a munkafegyelemnek, szülőanyja az örökös civakodásnak s elriasztja a kívülálló egyéni gazdálkodó parasztokat. Ezért kell harcolnunk termelőszövetkezeteinkben a kispolgári egyenlősi mindefféle formája ellen!

A szervezeteatlenség, fegyelmezeteatlenség és a szabálytalanságok elburjánzásának egyes termelőszövetkezetekben mégis az a legfőbb oka, hogy a vezetők *megalkuvásból* nem mernek szembeszállni a naplopókkal, a hangoskodó dologtalanokkal, részegeskedőkkel, civakodókkal, mert ezt „kényes kérdésnek“ tartják. „A brigádvezetők és munkacsapatvezetők szemethúnyanak a lógósok fölött, sőt igyekeznek elkendőzni a dolgot“ — ismerte be Zemankó Péter, a jánoshalmi *Vörös Csillag* tsz elnöke. A mezőfalvai *Dimi-trov* tsz-ben az őszen 274 tag közül alig 70-en dolgoztak a földeken, a

gyapot részben szedetlen maradt — ugyanakkor a tagság rendszerint vadászni járt. A tsz egyik vezetője ezzel kapcsolatban így nyilatkozott: „nincs szívem az embereket mozgósítani a munkára...”

Melyek a munkafegyelem megszilárdításának legfőbb eszközei a termelőszövetkezeti vezetőség kezében? Mindenekelőtt a munkaegységek következetes alkalmazása, pontos nyilvántartása; vagyis annak biztosítása, hogy a termelőszövetkezet tagjai a jövedelemből valóban végzett munkájuk alapján, tehát munkaegységeik arányában részesedjenek.

Másik jól bevált eszköz: a jóldolgozó szövetkezeti tagok nyilvános megdicsérese, „becsület-táblák” felállítása stb. Szövetkezeti vezetőségeink sajnos a legritkábban élnek ezzel a lehetőséggel. Az olyan szövetkezeti tag, mint Tóth Miklós, a mátészalkai Zalka Máté tsz dolgozója, aki négytagú családjával a múlt évben 1 300 munkaegységet teljesített, büszkesége nemcsak szövetkezetének, hanem az egész dolgozó parasztságnak. A magyar-kimlei Felszabadulás tsz-ben a legjobb dolgozókat csoportértekezleten, nyilvánosan megdicsérik a vezetőség, a hanyagokat megdorgálja. Ez használt. A csoport minden munkáját előbb végzi el, mint az egyének” — írja a termelőszövetkezetből Brancsek Péter, a Szabad Föld levelezője.

A jól dolgozó szövetkezeti tagokat meg is kell jutalmazni. Mióta a türkevei Vörös Csillagban 1951 őszén elhatározták, hogy bevezetik az állattenyésztésben a premizálási rendszert, — tervenfölüli malacozás esetén a többletszaporulat 10 százalékát természetben, jutalomként adják a sertésgondozónak, a tehenészetben pedig minden tervenfelüli 100 liter kifejt tej 10 százalékát kapja meg a tehenész — valamennyi dolgozó igyekszik túlteljesíteni a termelési tervet.

A jó munka külön jutalmazásának kérdését a termelőszövetkezetek és gépállomások küldötteinek II. országos tanácskozása rendkívül alaposan megvitatta. Olyan határozatot hozott, hogy a tervenfölül termelt gabonafélék egynegyedét jutalomképpen természetben kell kiosztani a brigád, illetve a munkacsapat tagja között. A jutalmazást be kell vezetni az állattenyésztésben is: a tervenfölül kifejt tej mennyiség 15. a tojás 15 százalékát, a tervenfölül nevelt malacok közül minden ötödiket az állatgondozónak kell adni, mégpedig természetben stb.

A kiegészítő részesedés — a többtermelés alapján járó jutalmazási rendszer — új elv a szövetkezeti dolgozók munkájának javalmazásában. Az új jutalmazási rendszer a szövetkezeti tagot nemcsak abban teszi érdekeltté, hogy minél több munkaegységet teljesítsen, hanem valóban érdekeltté teszi munkája igyő eredményében, a magas termés elérésében is. Ezentúl gondosabban igyekszik majd megművelni a földet, megkapálni a növényeket, jobban gondozni a jószágokat, hogy túlteljesítse a termelési tervet; mert hisz — külön is érdekelt ebbén.

Az új premizálási rendszer nagyhorderejű jelentősége abban rejlik, hogy továbbfejleszti a szövetkezeti dolgozók egyéni felelősségét, anyagi érdekelttségét, megszilárdítja a munkafegyelmet, kiszélesíti a munkaveresnyt a többtermelésért folyó harcban.

Természetesen minden tsz-ben akad így is olyan tag, akinek nem használ a szép szó, akit nem lelkesít a jutalmazás, s nem jár rendszeresen a munkába. Az ilyen dologtalan elemek megrendszabályozására szintén többféle lehetőség áll a szövetkezet vezetősége rendelkezésére. Egyik hatékony rendszabály, a kötelező munkaegységminimum általános fölemelése. Az Országos Tanácskozás határozatot hozott arra, hogy az eddigi 80 helyett, mindenegyes szövetkezeti tag és családtagja, évenként legalább 120 munkaegységet köteles teljesíteni. A kisgyermekes anyák részére pedig legalább évi 80 munkaegységet kell előírni.

A fegyelmezésnek fontos eszköze lehet a *munkaegységlevonás* is. Meg kell szüntetni azt a káros állapotot, hogy egyes tagok rendszertelenül járnak munkába. Ezért az Országos Tanács úgy határozott, hogy azoktól a tagoktól, akik igazolatlanul hiányoznak s figyelmeztetés ellenére sem mennek el a munkába: a közgyűlés határozatának megfelelően minden igazolatlan nap után 1—2 munkaegységet kell levonni.

E hasznos rendszabályokon kívül a legnagyobb fegyelmező erő a nevelés, a dolgos tagok egységes föllépése a fegyelmeztelenkedőkkel, a dologtalanokkal szemben. „A legnagyobb fegyelmezés annak a légkörnek a kialakítása, amelyben a naplopás, a lógás, a fegyelmeztetlenség szégyen és gyalázat, — hangsúlyozta Rákosi Máttyás elvtárs az országos tanácskozáson elmondott felszólalásában is.

A naplopás, egyenlődsí, civakodás, spekuláció, részegeskedés s az ehhez hasonló jelenségek a letűnt, átkos kapitalista mult maradványai — a kapitalizmus csökevényei, nem utolsó sorban ugyan sok helyen a kulákok befolyása az emberek gondolkozásában, a szövetkezeti dolgozók életében. E hibák leleplezése nem könnyű és nem is megy egykönnyen. A hibák lenyesegetésében, a munkafegyelem megszilárdításáért folytatott harcban óriási nevelő szerepük van termelőszövetkezeteink pártszervezeteinek, a kommunista szövetkezeti dolgozók élenjáró példamutatásának a termelő munkában.

A kommunista szövetkezeti tagok a jól dolgozó pártonkívüliek bevonásával, személyes jó példamutatásukkal kialakíthatják azt a légkört, amelyben szégyen a „papírostagság“, az igazolatlan távolmaradás, a munkakerülés. A termelőszövetkezetben nem is olyan hosszú időn belül rendet lehet és kell is teremteni, egyszersmindenkorra meg kell szüntetni a fegyelmeztetlenséget, a dologkerülést. Ez azonban harc kérdése és mielőbb meg is kell kezdenünk.

Termelőszövetkezeteink megszilárdításának legfontosabb tényezője a gépállomás és a termelőszövetkezet helyes együttműködése. A gépállomás a munkásosztály leghatalmasabb segítsége a dolgozó parasztságnak a falusi kizsákmányolók, a kulákok ellen vívott harcában, az új szocialista mezőgazdaság megteremtésének történelmi jelentőségű munkájában, s egyben a legfőbb emelője a termelőszövetkezet felvirágoztatásának. A traktorrólmondotta Sztálin elvtárs: „Olyan erő ez, amely a kapitalizmus mindenfajta gyökereit ki tudja irtani a faluból.“

A gépállomások e szerepüket természetesen csak úgy képesek sikeresen betölteni, ha jó az együttműködés a körzetükben lévő termelőszövetkezettel. Ám ez a kapcsolat eddig sok tekintetben nem volt egyszéles. Ezért vált szükségessé, hogy a gépállomások és termelőszövetkezetek kapcsolatát új alapokra helyezzük. A decemberben megjelent minisztertanácsi határozat úgy rendelkezett, hogy a gépállomások traktorvezetői, aratócséplőgépezetői és munkagépezetői czentúl termelőszövetkezeti tagok lesznek: annak a termelőszövetkezetnek tagjai, amelynek területén brigádjuk állandóan dolgozik. A traktoros brigádokat tehát „odaerősítik“ termelőszövetkezetükhöz, a traktorosok saját termelőszövetkezetükben dolgoznak koratavasztól késő őszig, a fagyok beálltáig. És munkájuk után járó javadalmazásukat is termelőszövetkezetüktől kapják, teljesített munkaegységeik arányában.

Érdekeltek lesznek tehát anyagilag is abban, hogy minden talajművelési, vetési, betakarítási munkát határidőre, sőt határidő előtt gondosan, jól elvégezzenek. Érdekeltek abban, hogy termelőszövetkezetük nagy terméseredményt érjen el, teljesítse, sőt túlteljesítse termelési tervét. Ha a tervben meghatározott mennyiségnél többet termel, a szövetkezet, az előirányzatot felüli termésből a traktoros is jutalomban részesül.

A gépállomások és termelőszövetkezetek kapcsolatának új rendszere tehát óriási erőköt szabadít fel és állít be a többtermelés előmozdítására, szövetkezeti gazdaságunk megszilárdítására, a szövetkezeti dolgozó parasztság jólétének gyorsitemű fokozására.

Döntő kérdés, és ez elsősorban maguknak a termelőszövetkezeteknek érdeke, hogy fiataljaik közül a legjobb dolgozókat, elsősorban a nőket küldjék el traktorosnak, munkagépezetőnek a gépállomásra. Ez egyformán szolgálja a termelőszövetkezetek gazdálkodásának megszilárdítását és a gépállomás munkájának megjavítását: jobb lesz a gépállomás munkája és nagyobb lesz a termelőszövetkezetek termése is. A minisztertanácsi határozat egy gépállomási műszaki norma értékét 2 munkaegységtől 3 munkaegységig terjedően állapította meg. A kisújszállási gépállomás traktorosai 1951 október elseje óta már munkaegységben számították munkateljesítményüket. Dávid István traktorvezető október elsejétől kezdve december közepéig, tehát két és fél hónap alatt 264 munkaegységet teljesített, Tóth István traktoros ugyanennyi idő alatt pedig 210 munkaegységet. Érdemes tehát traktorosnak jelenkezni.

Amikor a termelőszövetkezeti mozgalom megszilárdításáról beszélünk, egy percre sem szabad megfedekezünk az alacsonyabb típusú termelőszövetkezeti formákról, tehát az I., II. típusú tszcs-kről sem, annál is inkább, mert sok van belőlük. Az I. típusú tszcs-k száma jelenleg 1922; összes földterületük 528 000 kat. hold; taglétszámuk: 122 000; a II. típusú tszcs-k száma kicsiny, mindössze 77. Tagjaiknak majdnem nagyobbik fele középparaszt, akik ma még gondolkodásuk, fejlettségük jelenlegi fokán megfelelőbbnek tartják a kevésbé fejlett termelőszövetkezeti formát, ahol tudvalevően a szántás-vetés közös munkájának kivételével még egyéni gazdálkodás folyik.

Nagyon fontos, hogy pártszervezeteink, tanácsaink segítsék az I. és II. típusú termelészövetkezeteket munkájukban, szövetkezeti gazdaságuk jövedelmezőségének növelésében. Segítsék őket abban, hogy az alapszabálynak megfelelően gazdálkodjanak, a szántás-vetési munkákat a működési szabályzat előírásának megfelelően közösen végezzék, és abban, hogy — *tovább fejlődjenek*. A tavaszi, nyári munkák végzésére a kübék-házi *Új élet* I. típusú termelőcsoport fogatos brigádokat alakított, s a munka ily módon való közös megszervezésével határidő előtt elvégezte a növényápolási, betakarítási munkákat. Más I. típusú termelőcsoportok — így a putnoki *Béke* tszcs is — közös állattartást szervezett. Az őszy folyamán mintegy 800 I. és II. típusú termelőcsoportban hajtottak végre tagosítást, tehát ekkora földön szántották föl a mesgyéket, s alakítottak nagyobb, összefüggő táblákat. A meglévő, jólgazdálkodó önálló és III. típusú termelészövetkezetek példájára egyre több I. típusú termelőcsoport tagsága foglalkozik ma már azzal a gondolattal, hogy előbb-utóbb áttérnek a fejlettebb típusú, közös szövetkezeti gazdálkodásra.

Termelészövetkezeti mozgalmunk fejlődésének fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy türelmes, széleskörű meggyőző munka segítségével minél több I. és II. típusú termelőcsoport tagsága jusson ilyen elhatározásra. Így töltik be hivatásukat az alacsonyabb típusú termelészövetkezeti csoportok: valóban „előiskolái“ a fejlettebb, magasabb fokú termelészövetkezeti gazdálkodásnak.

Természetesen ez a kötelességet rója az önálló III. típusú termelészövetkezet tagjaira, hogy pártszervezetük irányításával többet tördjenek az I. típusú termelészövetkezetekkel. Tagjaik előtt éppúgy, mint a kívülről, egyénileg dolgozó parasztok előtt gyakrabban, jobban ismertessék gazdálkodásuk eredményeit, a gépi munka előnyeit, az újfajta növénytermesztő, állattenyésztő eljárásokat, a zárszámadás eredményét, a szövetkezeti dolgozó parasztok egyre javuló életkörülményeit. Ne rejtsék véka alá sikereiket, eredményeiket, hanem segítsék az egyéni dolgozókat abban, hogy — a szövetkezés nagy előnyeiről a gyakorlatban meggyőződve, önkéntes elhatározásból — mielőbb, a számukra egyedül helyes útra, a termelészövetkezeti gazdálkodás útjára térjenek!

Ez nem könnyű feladat. A mezőgazdaság szocialista átalakítása, a termelészövetkezeti mozgalom győzelemre juttatása nehéz, bonyolult feladat, kemény harc: a kulákok elleni szívós, könyörtelen harc kérdése. „A nagy ütközet a dolgozó parasztság zömének megnyerésére még előttünk áll“ — mondotta Rákosi elvtárs az országos tanácskozáson. Hogy milyen gyorsan nyerjük meg ezt az ütközetet, legelső sorban attól függ, hogy termelészövetkezeti és falusi pártszervezeteink hogyan látják el a feladataikat: a kommunista szövetkezeti dolgozó parasztok, szövetkezeti vezetők, a termelésben élenjáró pártonkívüli dolgozók — a kizsákmányolói kuláksággal szemben vívott mindennapos harc útján — hogyan fejlesztik gazdaságukat minél rövidebb időn belül vonzó, példaszerűen gazdálkodó, jómódú, virágzó termelészövetkezetté. Hogy mikor dől el tehát az előttünk álló nagy ütközet sorsa, az attól függ, hogyan dolgozunk az előttünk álló hónapokban, években. *Mert hogy megnyerjük ezt az ütközetet, afelől semmi kétség nincsen!*

A fegyverkezési hajsza nem menti meg a tőkés világot a válságtól

Több mint másfél év telt el azóta, hogy az Egyesült Államok — koreai agressziójának ürügyén — féktelen fegyverkezési hajsztát kezdett. Mondanunk sem kell azonban, hogy a gazdaság militarizálása nem 1950 június 25-én kezdődött meg az Egyesült Államokban. Az amerikai gazdaságot tulajdonképpen már a második világháború befejezése óta a militarizálás jellemzi. A koreai közvetlen agresszióra való áttérés azonban óriási mértékben fokozta a fegyverkezési verseny ütemét, és méreteit is óriási módon növelte.

Az ipari termelés és a beruházások színvonalát az egész háborúutáni időszakban az amerikai kormány óriási méretű hadimegrendeléseinek segítségével tartották fenn. Elég megemlíteni, hogy a Truman-kormány hadikiadásai 1947—1949 között, vagyis a koreai háború megkezdése előtt — az amerikai közgazdák beismerése szerint — kilencszer-tízszer nagyobbak voltak, mint a második világháborút megelőző években. Már akkor is dollármilliárdokat költöttek a felduzzasztott létszámú hadsereg, haditengerészeti flotta és légierők fenntartására, katonai támaszpontoknak a világ minden részén való építésére, az atombomba és egyéb tömeggyilkoló fegyverek gyártásának fokozására, európai és ázsiai reakciós kormányok katonai és félig katonai természetű segélyezésére. A fegyverkezési hajsztát szolgálják ezenkívül még az olyan kiadások is, amelyeknek első pillantásra látszólag semmi közük sincs hozzá, s amelyeket a „békés“ célok fogalmakörébe sorolnak.

Az acélmágnások szaklapja, az *American Metal Market* ezt már 1948 novemberében megírta. A következőkép okoskodott:

„A hadicélokra szolgáló acélmennyiséget logikusan két csoportra lehet osztani: 1. a fegyveres erők részére közvetlen szükséges acélra és 2. olyan acélra, amelyet az iparnak, valamint a közlekedési és hírközlő eszközöknek a háborús idők által megkívánt mértékű fejlesztésére használnak föl. A hadihajó, repülőgép, lőszer, ágyú, páncélcocsi, rakétalövedék gyártására felhasznált acél az első csoportba tartozik, míg a teher- és tartályhajók.

tehervagonok, ásványolajvezetékek és hasonlók céljaira szolgáló acél a második csoportba.“

Ismeretes, hogy a fegyverkezés 1948-ban és 1949-ben nem volt képes meggátolni a gazdasági válság növekedését. Bár 1949-ben, az agresszív atlanti blokk megalakításával kapcsolatban a haditermelés intenzív fejlesztése bizonyos mértékig ellensúlyozta a válságjellegű termeléscsökkenést és áresést, de mégsem tudta megakadályozni, hogy az ipari termelés 1948 októbere és 1949 októbere között ne essen vissza 22 százalékkal. A széntermelés 1949-ben 27.5 százalékkal volt kisebb, mint 1948-ban, a színesfémárak pedig 1949-ben 33—45 százalékkal csökkentek. A hadi-inflációs tényezők abban az időben nagy szerepet játszottak az amerikai gazdasági életben. Szerepük azonban nem volt döntő jelentőségű.

A helyzet 1950 közepén, az Egyesült Államok koreai agressziójának megindulása után lényegesen megváltozott. Ettől az időponttól kezdve a hadi-inflációs tényezők döntő jelentőségre tettek szert az Egyesült Államok gazdaságában. Az egész gazdaság gyorsított ütemben terelődött át hadivágányra.

Olyan méretű háborúk idején, mint az első és második világháború, amikor az ipari termelés felét, sőt kétharmadát háborús célokra használják föl, az újratermelési folyamatot mélyrehatóan megzavarják. Ez azonban nemcsak a háború kitörésekor jelentkezik. Az ipar hadiútra terelése és a haditermelés erőltetett fejlesztése a kapitalista ciklus menetét már abban a szakaszban is lényegesen megváltoztatja, amelyben például a hitleri Németország gazdasága 1937—1939 között, az Egyesült Államoké pedig 1950/51-ben volt. Ebben a tekintetben sok függ attól, hogy a gazdaságnak haditermelésre való gyorsított ütemű átalítása milyen konjunktúra idején kezd döntő hatást gyakorolni a gazdasági életre.

Az Egyesült Államokban 1950 derekáig kialakult helyzet sajátosságai a következőkben foglalhatók össze: 1949-ben és 1950-ben a túltermelési válság erősen érezhető volt. Az egyes iparágakra gyakorolt hatása azonban egyenlőtlenül mutatkozott meg. Egyes iparágakban — bár mindkét irányban erős kilengésekkel — tovább folytatódott a termelés bizonyosfokú növelése. Ezekhez az iparágakhoz tartozik a személyautók, televíziós, vevőkészülékek gyártása és a lakásépítés.

Az említett iparágak sajátos helyzete számos okkal magyarázható:

Először, ezek a termelési ágak a háborús években majdnem teljesen szüneteltették termelésüket.

Másodszor, a szóbanforgó iparágak termékeiket főképpen a lakosság legvagyonosabb rétegeinek körében helyezik el. Az Egyesült Államok dolgozóinak részesedése a nemzeti jövedelemben a háború után erősen csökkent, míg az uralkodó osztályoké nagy mértékben megnövekedett. Ennek következtében 1949-ben és 1950-ben átmenetileg kettős konjunktúra alakult ki: a dolgozók által fogyasztott áruk csökkenő termelése és forgalma okozta kedvezőtlen konjunktúra, s ezzel egyidőben a burzsoázia által fogyasztott egyes áruk termelésének fenntartása, sőt gyakran fokozása nyomán bekövetkezett kedvező konjunktúra.

Harmadszor, olyan iparágakról van szó, amelyekben a részletüzlet igen elterjedt. A megfeszített erővel dolgozó hitelszervezet ezeket az árukat a szó szoros értelmében ráerőszakolta a fogyasztókra és részletfizetési kedvezmény felajánlásával a lakosságnak olyan köreit is vásárlásra bírta, amelyeknek jövedelme ezeknek az árucikkeknek a megvételét egyébként nem tehetné volna lehetővé. Ilymódon ezeknek az áruknak az elhelyező piaca átmenetileg kiszélesedett.

Általában meg kell jegyezni, hogy bár a gazdaság hadiútra terelésének 1937—1939 közötti németországi menete sok hasonlóságot mutat az Egyesült Államokban 1950-ben és 1951-ben végbement azonos célú folyamattal, ugyanakkor azonban lényeges különbségek is fennállnak. Az Egyesült Államoknak összehasonlíthatatlanul nagyobb arany- és nyersanyagkészlete van, mint amennyivel a hitleri Németország rendelkezett. Németország annak idején a nyersanyagokat mintegy kicsinyben vásárolta és rabolta össze; az Egyesült Államoknak módjában áll ezt nagyban úzni, az egész tőkés világ méretében. Ennélfogva nagyon valószínű, hogy az arany- és nyersanyagkészletek az USA-ban sokkal később fognak kimerülni, mint annakidején Németországban.

Az amerikai monopóliumoknak a tőkés világban érvényesülő mindenhatósága és a rendelkezésükre álló különféle fosztogató és kényszerítő eszközök következtében a többi tőkés állam előbb kezdett szenvedni és többet szenved az Egyesült Államoknál, amiatt, hogy a nyersanyagokat improduktív hadi célokra használják fel és az Óceánon-túl stratégiai készletek formájában óriási mennyiségben fagyasztyják be. Ugyanakkor azonban a termelési lehetőségek és a szűkreszabott piac között mérhetetlenül élesebb és mélyrehatóbb ellentmondás van az Egyesült Államokban, mint a háborúelőtti Németországban volt, vagy bármelyik más tőkés országban fennáll.

A fegyverkezési hajszával kapcsolatos erős áremelkedés, valamint a növekvő adóteher Amerikában máris előidézte a polgári fogyasztási cikkek piacának további összezsugorodását és végeredményben elkerülhetetlenné tette a polgári fogyasztási cikkek túltermelési válságát. Így tehát megmutatkozik a gazdaság militarizálásának jellemző sajátossága: a militarizálás egyetlen tőkés országot sem képes megmenteni a válságtól, csak átmenetileg fojtja el a betegséget, amely később elkerülhetetlenül még nagyobb erővel tör ki.

A koreai háborús kaland az első időben a polgári fogyasztási cikkek értékesítésének fokozódását idézte elő az Egyesült Államokban. A nagy- és kiskereskedelemben egyaránt emelkedett a forgalom, és az érdekelt iparágak nagyobb megrendeléseket kaptak. Különösen növekedett a termelés és a forgalom televíziós vevőkészülékekben, személyautókban és egyes más tartós használati cikkekben, ami ismét azt bizonyította, hogy ezek az iparágak különleges helyzetben vannak. Mindez azonban csak ideiglenes, átmeneti jelenség volt. A kiskereskedők „pánikvásárlás”-nak „scare-buying” „buying-panics”-nak nevezték ezt a jelenséget. Így például 1950 júliusában és 1951 januárjában lehetett ilyen pánik-jelenségeket megfigyelni.

Az amerikai sajtó elismerte, hogy az Egyesült Államok államférfiainak háborúra uszító beszédei hatásos propagandának bizonyultak ezeknek a lázas vásárlásoknak (sales propaganda) előidézésére; a megijedt nyárspolgárok megrohanták a boltokat. Ezek a vásárlások azonban az üzleti forgalomnak csupán heves ingadozásait vonták maguk után anélkül, hogy a piac általános képét megváltoztathatták volna. A haditermelés és a hadimegrendelések növekedése sem tudta mentesíteni a békeiparágakat a fizetőképes kereslet csökkenése okozta csapásoktól. A háborús konjunktúra, az ár- és adóemelések idején pedig a lakosság árukereslete könyörtelen erővel csökken.

Az idevágó számítások szerint a drágaság tobzódása és az infláció fokozódása a koreai agresszió megindítása utáni első kilenc hónapban 22 milliárd dollárral csökkentette az USA-ban a fogyasztók reáljövedelmét.

1929-ben az Egyesült Államokban minden felnőtt átlagosan 151 dollár adót fizetett, 1940-ben az adó 184, 1950-ben pedig 860 dollárra emelkedett. Az *US News and World Report* adatai szerint az adók az USA nemzeti jövedelmének 1929-ben 13, 1940-ben 19 és 1951-ben 36 százalékát tették ki. A folyóirat elismeri, hogy az adóemelés döntő része a közép- és kisjövedelmű adófizetőket terheli.

A *Look* című amerikai folyóirat számításai szerint Truman elnökségének hat éve alatt 277 milliárd dollár adót hajtott be, ezzel szemben összes elődei másfél évszázad alatt mindössze 256 milliárd dollár adót szedtek be.

Ennek természetesen a polgári termelés és fogyasztás általános csökkenésével kellett járnia. És így is történt. A textilárak gyártása például valójában már 1950 októberétől kezdve csökkent. 1951 szeptemberében már 16 százalékkal kisebb volt, mint 1950 októberében. A műselyemfonó- és szövőipar műselyemfelhasználása 1950 decembere és 1951 szeptembere között 34,1 százalékkal csökkent, és az eladatlan műselyemárú-készletek kilenccszeresükre emelkedtek.

Bőrárakból 1951 júliusában 32,5 százalékkal kevesebbet gyártottak, mint 1950 szeptemberében. A bőrgyárosok tanácsa egyik képviselőjének 1951 november 27-én a *Wall Street Journal*-ban megjelent nyilatkozata szerint a cipőtermelés ilymértű összszugorodásával az Egyesült Államokban az utóbbi húsz évben, vagyis az 1929—1933 közti válság óta nem találkozottak. A bútorgyártás 1950 szeptembere és 1951 júliusa között 19,5 százalékkal esett. Az élelmiszeripar termelése is csökkent 1950-hez képest. A férfikonfekcióiparban a termelés esése egy év alatt 17 százalék, sőt 1946-tal összehasonlítva 27 százalék.

A polgári fogyasztás valószínű visszaesése azonban sokkal nagyobb, mint ahogy ezek a számadatok mutatják, mert a szőbenforgó iparágak termelésének jelentős része a hadsereg raktáraiba kerül.

A termelés összszugorodását nem lehet többé eltitkolni. A textiliparban a négynapos munkahét mind gyakoribb, sőt az üzemek jelentős része

csak két vagy három napon át dolgozik hetenként. New England-ben a gyárak egész sora bizonytalan ideig szünetelteti termelését. 1946 tavaszán a textilgyárak havonként 60 millió angol font súlyú gypjút használtak fel. Ez a mennyiség 1950 szeptemberében 44 millióra, 1951 szeptemberében 34 millióra csökkent. Emellett az 1951 első felében feldolgozott gypjút 42 százaléka katonai célokat szolgál. Az Egvesült Államokban a polgári gypjút-fogyasztás ma már 20 százalékkal kisebb a háborúelőttinél.

A termelés csökkenése a békeiparágakban tíz- és százezreket kárhozhat munkanélküliségre. New England gypjútiparában a teljes munkanélküliek száma az 1950. évi 5.000-ról 1951-ben 21.000-re emelkedett. Ugyanennek a területnek pamutiparában a teljes munkanélküliek száma 1951 őszén az előző 11.300-ról 17.700-ra növekedett.

A textil- és konfekcióipari vállalkozók nehézségeiket a fogyasztók szeszélvél igyekeznek magyarázni, akik állítólag nem akarnak ruházatra pénzt kiadni. A *Survey of Current Business* című folyóirat szerint 1951 második negyedében az amerikaiak fogyasztási cikkekre fordított kiadásai között a ruházati cikkek csak 8.5 százalékkal szerepelnek, ezzel szemben 1946-ban ez a részesedés 11,7 százalékot tett ki. Az ok nyilvánvalóan nem a fogyasztók szeszélve, hanem az a körülmény, hogy jövedelmeiknek egyre nagyobb részét kénytelenek elsőrendűbb szükségletek kielégítésére fordítani, mert az élelmiszerek erősen megrágtak és az adókat nagy mértékben emelték. Az élelmiszeripari vállalkozók egyébként arról panaszkodnak, hogy az amerikaiak kénytelenek pénzüket köztük és az adóhivatal között megosztani. 1950-ben a fogyasztók élelmiszerekre 52.5 milliárd dollárt, míg adókra 57 milliárdot költöttek jövedelmükből.

Az élelmiszerek *megháromszorozódása*, a jövedelemadó *meghátsorozódása* a háborúelőtti színvonalhoz képest — ez az igazi oka annak, hogy az amerikai fogyasztónak oly kevés pénze marad más szükségletekre, miután adóját megfizette és a fűszerrel elszámolt.

Nem kevésbé figyelemreméltó, hogy 1951-ben rendkívül nagymértékű visszaesés következett be az úgynevezett tartósárúk (tartós használatra szolgáló áruk) gyártásában. Már említettük, hogy ezek az áruk (autók, jég-szekrények, rádiók és televíziós vevőkészülékek, bútorok) nemrégben még kiváltságos helyzetet foglaltak el a piacon. Ezeknek az áruknak 1951 harmadik negyedében elért termelési színvonalát összehasonlítva a háborúutáni évek legmagasabb szintjével, a következő képet kapjuk:

	A legmagasabb termelési színvonal elérésének időpontja	Termelés 1951 harmadik negyedében	
		a 100-nak vett legmagasabb színvonal százalékában	százalékos csökkenés
személyautók	1950 III. negyede	62	38
jég-szekrények	1950 II. negyede	37	63
villamostűzhelyek	1950 II. negyede	51	49
rádiókészülékek	1947 IV. negyede	42	58
televíziós készülékek	1950 IV. negyede	25	75

A *Federal Reserve Board* adatai szerint a tartósárak egész csoportjából 1951 szeptemberében 37 százalékkal kevesebbet gyártottak, mint egy évvel előbb. Azok a magyarázatok, amelyek ezt a visszaesést pusztán a nyersanyaghiánynak tulajdonítják, nem helytállóak, mert a termelés csökkenésével párhuzamosan erősen emelkedtek a tartósárak el nem adott készletei is a termelők és eladók raktáraiban (a televíziós készülékeké több mint nyolcszorosukra, a rádióké és villamostűzhelyeké több mint kétszeresükre, a jég szekrényeké több mint háromszorosukra). Egyedül az áruházakban 49 százalékkal több el nem adott villamos háztartási cikk van raktáron, mint 1950-ben.

A személyautók és más tartós árak gyártási indexe (1947—1949 = 100) az 1950 szeptemberi 166-ról 1951 szeptemberében 107-re süllyedt. Az autógyártás még a neki kiutalt nyersanyagmennyiséget sem dolgozza fel. A harmadik negyedévben az autógyártás nem érte el az előirányzott színvonalat.

Nagyon jellemző a lakásépítés alakulása is. 1951 első kilenc hónapjában a megkezdett új építkezések száma 25 százalékkal kisebb volt, mint 1950 azonos időszakában.

1950-ben az Egyesült Államok kormánya részben megszüntette a tartósárak értékesítésének megkönnyítésére szolgáló kedvezményes hiteleket. Ezeket most a tartósárak eladásának (értékesítésének) rendkívüli összesűkülése következtében ismét életbe kellett léptetni, ami a *Business Week* című folyóirat tanúsága szerint nem járt a remélt eredménnyel. Ezen nincs mit csodálkozni, hisz a személyi és különösen a jelzálogeladósodás az Egyesült Államokban valósággal katasztrófális.

Városi jelzálogadóságok az egyes évek végén

(míllió dollárban)

1945	27 854
1946	33 552
1947	40 113
1948	46 572
1949	51 864
1950	61 066

Több mint százszázalékos emelkedés öt év alatt és majdnem tízmilliárd dolláros emelkedés egy év alatt! Ez a magyarázata a lakásépítkezés súlygyedő ütemének 1951-ben, és jelzője annak, hogy 1952-ben elkerülhetetlen az építkezések ütemének még nagyobb lassúbbodása. Erről még az érdekelt körökben sem táplálnak többé illúziókat. A *Wall Street Journal* jelentése szerint a jelzáloghitelező bankárok kongresszusán egy körkérdés során az az általános vélemény alakult ki, hogy a lakásépítésben 1952 folyamán további erős visszaesésnek kell jelentkeznie. A vélemények csak abban tértek el, hogy egy clevelandi bankár az ő kerületében a csökkenést 50 százalékra becsüli, losangelesi kartársá 33 százalékos és egy madisoni bankár mintegy 33—40 százalékos visszaeséssel számol.

Az osztályok közti szakadék s a társadalom legalsóbb fokának nyomora és legmagasabb fokának gazdagsága közti ellentét az Egyesült Államokban nagyobb, mint bármelyik más tőkés országban. Amerika vagyonos osztályai nem korlátozták, hanem fokozták fogyasztásukat. Ez azonban nem lehet döntő hatással a piacra. Végző fokon a dolgozó tömegek a főfogyasztók, akiknek helyzete a háborús inflációs konjunktúrában napról napra rosszabbodik. Ez az oka annak, hogy a fizetőképes kereslet kérdése ma az amerikai gazdaság legégetőbb problémája. Sürgetőbb még a nyersanyaghiánynál is, mert nyilvánvalóvá vált, hogy a kereslet még a nyersanyaghiány miatt csökkent termelés mértékét sem éri el.

A *Wall Street Journal* az üzleti körök képviselőinek néhány nagyon jellemző nyilatkozatát közölte a termelés visszaesésének okairól.

Egy vállalkozó a következőket mondta:

„Legfőbb ideje volt már a nyersanyagkiutalások korlátozásának. Így most az autógyárosok és a villamos háztartási cikkek iparának képviselői nyersanyaghiánnyal okolhatják meg a termelés csökkentését, amely a vásárláshiány eredményeképpen amúgyis bekövetkezett volna...”

Egy másik vállalkozó ezt fűzte hozzá: „aki úgy gondolja, hogy a nemrég még meglevő termelési színvonalat fenn lehet tartani, vizsgálta meg elmeállapotát...”

Az előadottak alapján meg kell állapítani, hogy az Egyesült Államokban számos legfontosabb fogyasztási cikk piacán túltermelési válság mutatkozik.

Ez a túltermelés az iparágaknak olyan széles körét érintette, hogy még az ipari termelés általános indexének alakulására is hatással volt. Az 1951 áprilisát követő hét hónapon át az ipari termelés az áprilisi 223-as indexszámot (1935—1939 = 100) egyetlen esetben sem lépte túl. Júliusban és augusztusban az index (ha még az idényszerű tényezőket el is hanyagoljuk) 212-re, illetve 217-re esett, vagyis öt, illetve három százalékkal alatta maradt az áprilisi színvonalnak. Az ipari termelés indexe szeptemberben azután 219-re és októberben 220-ra emelkedett, majd novemberben ismét 218-ra esett. Az Egyesült Államok ipari termelése állandóan az áprilisi szint alatt marad és csak 1,5 százalékkal haladja meg az 1950. évi színvonalat.

Az őszi hónapok, amelyekben az üzletmenet rendszerint megélnékül, 1951-ben csalódást hoztak. A *Business Week* november 3-án elismerte, hogy a termeléseszköken számos áruban lényegesen nagyobb, mint amekkorát a nyersanyagkorlátozásokkal meg lehetne magyarázni:

„A textíliiparban a reménytelenség újabb időszaka észlelhető. A piacnak néhány héttel ezelőtt megindulni látszó élenküléséből semmi sem lett. Az utóbbi napok hangulata sötétebb, mint bármikor korábban. Ez abból is látszik, hogyan vetik rá magukat a vállalkozók mindenféle kormányrendeletre.”

Így a gyakorlat ismét megcáfolja a polgári közgazdáknek azt az embergyűlölő elméletét, amely szerint a gazdasági virágzás biztosítható fegyverkezési hajszával, különféle gyilkoló és pusztító eszközök gyártásával.

Figyelemreméltó az Egyesült Államok nyersanyaghelyzete és nyersanyagfogyasztása. Hivatalos adatok szerint 1951 őszén a pamutnak 10, a

bőrnek 10, a guminak 15 és a gyapjúnak 33 százalékát használták fel katonai célokra. Ugyanebből a forrásból származó adatok szerint a hadiipar kapta az acél 11 százalékát (itt a közeljövőben 15 százalékra való emelés várna), a réz 18 százalékát (előreláthatóan 27 százalékra való emelés mellett), az alumínium 29 százalékát (ebből 36 százalékos növelésre számítanak).

Ezek a számok azonban nyilvánvalóan erősen szépítettek. Különösen feltűnő a hamisítás a fémekre vonatkozó adatokban, mert a hadifegyvertáshoz tartoznak a fegyvergyártáson kívül a bel- és külföldi katonai építkezések is, továbbá a hadiüzemek berendezéséhez szükséges acélszállítások és azok az acélmennyiségek, amelyekben például fegyvergyártási célokra Kanadába vittek ki.

A hivatalos adatok meglehetősen volt már abból is kitérő, hogy 1951 negyedik negyedére a polgári iparágak számára csak 58 százalékát utalták ki annak az acélmennyiségnek, amelyet 1950 első felében negyedévenként használtak föl. Ugyanígy rézből csak 54 és alumíniumból 46 százalékát kapták a szőbanforgó mennyiségnek. Ez azt jelenti, hogy korábban a polgári iparágakban feldolgozott acélnek legalább 42, a réznek 46 és az alumíniumnak 54 százalékát ma fegyverkezési célokra használják fel.

Még szembeötlőbb, hogy a katonai rendelések és a haditermelés kiterjesztése képtelenek biztosítani az ipari termelés általános emelkedését. Az Egyesült Államokban folyó lázas fegyverkezés a gazdasági felélénkülésnek még látzatát sem tudja fölkelteni, mert a túltermelési válság fejlődése a polgári iparágakban sokkal nagyobb súllyal esik a latba, mint a haditermelés megnövekedése. Az ipari termelés indexének növekedésében tapasztalható megállás meggyőző bizonyítéka ennek.

Az amerikai kapitalizmus gyógyíthatatlan betegségei különösen élesen mutatkoznak meg a szociális és gazdasági viszonyok területén.

Amint a legutóbbi, 1950-ben végrehajtott mezőgazdasági összeírások adatai mutatják, a kisfarmerek kíméletlen és tömeges tönkretétele tovább tart. Az 1945. évi összeírás idején az országban 5 859 000 farm volt; számuk azóta 5 380 000-re, vagyis 469 000-rel csökkent. (Az 1935 óta eltűnt farmok száma elérte az 1 432 000-et.) Az Egyesült Államok mezőgazdaságában a „birtokok megtisztítása“ („clearing of estates“) a nagytőkés termelés érdekében nem kevésbé kegyetlen folyamat, mint amilyen a „ritkítás“ volt Angliában az úgynevezett eredeti tőkefelhalmozás idején. A földművelésügyi minisztérium hivatalos lapja, a *The Agricultur Situation* arra hívta fel a farmereket, hogy békésen tünjenek el a süllyesztőben, és 1951 novemberében cinikusan azt írta, hogy a legtöbb kisfarmer legjobban tenné, ha otthagyná farmját és a városba költözne.

A néptömegek szegényedéséről tesz tanuságot a *Federal Reserve Board* által 1951 januárjától márciusig végzett adatgyűjtés a takarékbetétekről. Ebből kitérő, hogy az amerikai családok 40 százalékának semmi-

* Mivel az USA-ban a munkaképtelen és elagott dolgozók oroszlátrésze semmiféle nyugdíjat nem kap, továbbá mivel a munkások évenként hosszabb-rövidebb ideig kényszerpihenésre vannak kárhoztatva, megtakarítások nélkül nem tarthatják fenn magukat és családjukat.

féle megtakarítása nincs.* A következő 30 százalékra a megtakarított összegeknek csupán 9 százaléka esik. Az ezt követő 10 százalék (valamilyest vagyonos családok) ugyancsak a megtakarítások 9 százalékával rendelkezik. Ezzel szemben a családok 20 százalékát képviselő, legjobb helyzetben levő csoport tulajdonában van az összes betétek 82 százaléka, s közülük is egy 10 százalékos vezetőréteg rendelkezik az összes betétek 65 százalékával.

Másszóval: az Egyesült Államok lakosságának egytizede az összes takarékbetétek kétharmadával rendelkezik, kétszer többel, mint a lakosság többi 90 százaléka és 3,5-szer többel, mint az egész lakosság 80 százaléka. Így fest a gyakorlatban a dollárok országának hírhedt elve az „egyenlő lehetőségek”-ről.

Igen jellemző a munkanélküliség alakulása is az Egyesült Államokban. A háborús uszítóknak egyik legvisszataszítóbb propagandafogása az az állítás, hogy a fegyverkezési hajlsa biztosítani tudja a teljes foglalkoztatottságot. Ennek a hazug állításnak igazolására a hivatalos statisztika azt igyekszik bizonyítani, hogy a teljes munkanélküliek száma 1950 szeptemberé és 1951 szeptemberé között 2 341 000-ről, 1 606 000-re esett vissza. Ez a szám azonban csak egy bonyolult, megtévesztő büvészmutatvány eredménye a munkanélkülieknek különböző csoportokba való besorolása segítségével.

Így még a hivatalos forrásokból is kiténik, hogy ugyancsak 1951 szeptemberében 2 962 000 személyt az „alkalmazásban lévők, de nem dolgozók” (tehát, akik munkabért sem kapnak) agyafúrta kieszt csoportjában tartanak nyilván, míg 1950-ben csak 2 561 000 személy szerepelt ebben a csoportban. A munkanélküliek valóságos száma ennél fogva 1951 szeptemberében még a hivatalos adatok szerint is 4 568 000 volt az 1950. évi 4 902 000-rel szemben. Ehhez azonban hozzá kell még adni a részleges munkanélküliek és a mezőgazdaságban a rejtett munkanélküliek számát, továbbá a női munkanélkülieket, akiket az amerikai statisztika a munkakerők seregéből önkényesen kizár. A munkanélküliek száma valóságban a hivatalos számoknak sokszorosa.

Bármennyire furfangos is az Egyesült Államok hivatalos statisztikája, számos alapvető tény mégsem titkolhat el, és ezek azt bizonyítják, hogy a háborús inflációs konjunktúra semmiképpen sem járul hozzá a munkanélküliség főlészívéséhez.

Lássunk néhány idevágó adatot.

1951 júliusában a vállalatokból „ideiglenesen elbocsátottak” száma elérte a példátlanul magas 5 838 000-et. Az alapanyagiparokban (alapanyag termelő vagy kitermelő iparágakban) foglalkoztatott munkások száma 1951 szeptemberében az 1950 szeptemberi 946 000 ről 925 000-re, vagyis 21 000-rel esett vissza. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma ugyanakkor 7 811 000 ről 7 526 000-re, vagyis 285 000-rel csökkent. A feldolgozó ipar munkásainak száma körülbelül ugyanabban az időben 13 130 000-ről 12 983 000-re, vagyis 150 000-rel esett.

A hivatalos amerikai propaganda azzal igyekszik a munkanélkülieket vigasztalni, hogy a közvetlenül vagy közvetve háborús célokra dolgozó

iparágakban a foglalkoztatottságnak bizonyosfokú emelkedését lehet észlelni. Így például megemlítik, hogy 1950. októbere óta 2 200 munkás talált munkát az ágyúgyárakban, 37 000 a kohászatban, 139 000 a gépgyártásban, 8 000 a villamosgépgyártásban, 36 000 a közlekedési gépgyártó iparban. Büszkén jelentik, hogy ezeknek a szerencséseeknek a száma összesen 242 000.

Tekintetbe kell azonban venni, hogy a textiliparból 132 000, a konfekcióiparból 86 000, a bőriparból 46 000, a bútorigarból 140 000 munkást bocsátottak el és így tovább. Végeredményben tehát több mint 463 000 fővel 'növelték a munkanélküliek táborát. Ezeknek az új munkanélkülieknek százezreivel csak papíron lehet szembeállítani a hadiüzemekben elhelyezett embereket. Vajjon könnyebbé vált-e a helyzete annak az öreg textilmunkásnak, akit New Englandban az utcára tettek, ha egy tőle ezer mér-földre fekvő kis város hadiüzemében egy új munkást alkalmaztak?

A fegyverkezési hajlsza tehát nemcsak az adóknak, áraknak és más, napról napra nyomasztóbb terheknek rettenetes növekedését idézte elő, hanem a legnagyobb ipari központok munkásainak újabb százezreit is munkanélküliségre és nyomorúságra ítélte.

A fegyverkezési hajlsza csak a monopolisták érdekeit szolgálja, s közülük is különösen azokat, akik legközelebb jutottak a zsiros állami szállításokhoz és a hadirendelések oroszlánrészét maguknak kaparintották meg. A monopóliumok profitja, amely már 1950-ben is 13,1 milliárd dollárral emelkedett 1949-hez képest, tovább növekszik és 1951 első három negyedévében a 46,2 milliárdnyi évi színvonalon állott. Ez a háborúelőtti 1939-es év profitjának hétszerese!

1951 februárjában, a Pravda munkatársával folytatott beszélgetésében Sztálin elvtárs kifejtette, hogy „az ország fegyveres erőinek megsokszorozása és a fegyverkezési hajlsza a hadiipar kifejlesztésére, a polgári szükségletekre dolgozó ipar csökkentésére, a nagyszabású polgári építkezések beszüntetésére, az adók emelésére, a tömegfogyasztási cikkek árainak emelésére vezet“. Éppen ezt látjuk ma az Egyesült Államokban.

Számok és tények

USA — Az 1951—52-es költségvetési évben a hadikiadások 81,8 milliárd dollárra emelkedtek, vagyis az 1939. évi hadikiadásoknak 76-szorosára. Az USA költségvetése lakóházak építésére mindössze 8,7 millió dollárt, atombombák gyártására viszont 1 500 millió dollárt irányoz elő.

Anglia — Az angol dolgozók jelenleg 20—25 százalékkal kevesebb élelmiszert fogyasztanak, mint a háború előtt. Csak 1951 április első dekádjában 15 ízben jelentettek be áremelést.

Franciaország — A frank vásárlóereje 1939-hez viszonyítva 1/27-ére csökkent. A lakosság az elmúlt évben például 35 százalékkal kevesebb vajat és 77 százalékkal kevesebb cipőt vásárolt.

Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában

Pártunk II. Kongresszusa azt a célt tűzte ki mezőgazdaságunk elé, hogy fokozottabb ütemben növelje termelékenységét, s ezáltal dolgozó népünk életszínvonalemelésére megfelelő mennyiségű élelmiszert, az ipar nyersanyagszükségletének kielégítésére pedig több nyersanyagot termeljen.

Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági termelés korlátlan fokozása csak a teljes mértékben nagyüzemi, szocialista gazdálkodás körülményei közt lehetséges. Jelenleg az átmenet szakaszában a mezőgazdaság túlnyomó része még a kisárutermelés, egyéni kisüzemi gazdálkodás talaján áll, — bár a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek (állami gazdaságok, termelőszövetkezetek) az egyre nagyobb arányú. kiterjedés és megszilárdulás útján vannak. Ilyen körülmények között minden lehetőséget meg kell ragadnunk, hogy erősebbé és egyre termelékenyebbé tegyük kialakulásban és fejlődésben lévő szocialista mezőgazdasági nagyüzemeinket, és hogy azokat a lehetőségeket is kihasználhassuk, amelyek a kisüzemekben is megvannak a termelés növelésére.

A mezőgazdaság egyik döntő jelentőségű termelési ága a növénytermelés. Ezért a mezőgazdaságban éppen itt a legfontosabb a munka termelékenységének fokozása, mert ez az alapja az egész mezőgazdasági termelésnek, és eredményei kihatnak a mezőgazdaság minden ágára.

A felszabadulás előtti helyzetről

Felszabadulás előtti mezőgazdasági termelésünk — mint az ország egész gazdasága is — messze elmaradt a fejlett kapitalista országok, de méginkább a Szovjetunió szocialista mezőgazdaságától.

A felszabadulás előtt növénytermelésünkben is megmutakoztak a feudálkapitalizmus sajátosságai; növénytermelésünk külterjes volt: munkaigényes növényeket, beleszámítva a kukoricát is, 1929—1938 átlagában az ország szántóföldi területének mindössze 32,8 százalékán termeltek. *A Horthy-Magyarország növénytermelésénél csak Bulgária, Finnország, Románia, Kanada és Argentína növénytermelése volt külterjesebb*

A felszabadulás előtti magyar mezőgazdaság növénytermelésének szerkezetében és termelékenységiében mutatkozó elmaradottság, fejletlenség okait vázlatosan a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A paraszti gazdaságokban — a föld elégtelen, szakszerűtlen megmunkálása, valamint a hiányos fölszerelés következtében — a különféle növények termésátlaga 25—30 százalékkal alacsonyabb volt, kisebb mint a nagybirtoké. Állatállományuk is silányabb volt.

2. A mezőgazdasági munkákat még a múlt század 70-es éveiben a nagybirtokokon is tökéletlen és hiányos mezőgazdasági fölszereléssel végezték. Bár a kapitalizmus fejlődése e téren lényeges változásokat hozott, a mezőgazdasági munkák termelékenysége és a gazdaságok jövedelmezősége a fejlettebb kapitalista államok mezőgazdaságához képest továbbra is alacsony volt.

3. Jóllehet a magyar mezőgazdaság a kapitalista termelés térhódítása nyomán jelentősen fejlődött, termelőerői — a felszabadulásig megmaradt feudális csökevények miatt — mégsem érhettek el egy bizonyos színvonalnál magasabb fejlődést. A korlátolt mennyiségben alkalmazott gépek sem hozhattak olyan gyökeres változást, ami a nagybirtok kapitalista gazdálkodását alkalmassá tette volna arra, hogy a nagyipar számára megfelelő mennyiségű nyersanyagot biztosítson. A mezőgazdasági nagyüzemi termelés technikai tekintetben nem jutott túl az ipari manufaktúrák színvonalán.

4. Felszabadulás előtti növénytermelésünk jellemzői: egyrészt a mindjobban elszegényedett és *elmaradott technikájú* paraszti gazdaságok kisárutermelő növénytermelése, másrészt a teljesen spekulációra alapozott nagyüzemek rablógazdálkodás-jellegű termelése. A nagyüzemek is csak olyan mértékben gépesítették termelésüket és termeltek munkaigényesebb növényeket, hogy a lehető legkisebb kockázattal és tőkebefektetéssel elérhető maximális profitot biztosíthassák a maguk számára. Így persze a növénytermelés színvonala igen alacsony maradt; a *termésátlagok semmit, vagy csak nagyon lassan és igen kis mértékben növekedtek.*

Világos bizonyítékát kapjuk ennek, ha összehasonlítjuk a főbb termények 1893—97. és 1933—37. évi termésátlagának alakulását. Az eredmények kat. holdanként a következő:

Termék	1893—97 átlaga	1933—39 átlaga	Különbség (százalék)
	mázsa kat. holdanként		
búza.....	7,4	7,8	+ 5,4
rozs.....	6,5	6,4	— 1,5
árpa.....	7,1	7,7	+ 6,4
zab.....	6,7	7,8	+ 16,4
kukorica....	9,1	10,7	+ 17,6
burgonya ..	41,8	40,6	— 2,5

5. Az első világháború utáni időszakban a magyar mezőgazdaság termelőerőinek színvonala valamelyest a háborúelőtti fölé emelkedett. A termelőerők növekedése azonban távolról sem állott arányban a technika fejlődésével.

Az 1935. évi mezőgazdasági statisztika szerint 7 014 traktor volt a mezőgazdaságban, közülük azonban — és ez igen jellemző — ugyanebben az évben 3 600 volt csak üzemben. Hasonló volt a helyzet a traktorok teljesítőképességének kihasználásában is: egy traktor évi közepes munkateljesítménye ez időszakban — minden traktormunkát középmezőszántásra átszámítva — 300 hold volt, ami alig harmada a közepes traktorok átlagos kapacitásának. Ugyanakkor gépeket, főképpen traktorokat, túlnyomórészt csak a földesúri nagybirtokokon és a kulákgazdaságokban alkalmazták.

A két világháború közt a magyar mezőgazdaság sem az adott technikai bázist, sem a rendelkezésre állott kézi munkaerőt nem tudta kihasználni.

6. A növénytermelés jelentéktelen mértékű gépesítése nem tette lehetővé a korszerű agrotechnika alkalmazását, s ezért az említett 40 év folyamán olyan elenyésző fejlődést — valójában stagnálást — érhetett csak el a magyar mezőgazdaság, amelvet a majdnem félévszázados időszak termésátlagváltozásai is mutatnak.

A felszabadulás utáni időszak és a hároméves terv eredményei

Ilyen helyzetben találta a felszabadulás mezőgazdaságunkat. Ezt a helyzetet méginkább súlyosbította, hogy a német és magyar fasiszták a mezőgazdaság élő- és holt fölszerelését elhurcolták. Éppen ezért 1945-ben és 46-ban az volt a jelszó: minden erőt, minden talpalatnyi föld megművelésére! Kenyeret kellett biztosítani a város dolgozóinak, hogy iparunk helyreállításával és fejlesztésével lehetővé tegyünk a mezőgazdasági termelés helyreállítását is, majd pedig növeljük termékeinek mennyiségét, javítsuk minőségét.

Hatalmas erőfeszítéseket kellett tenni e feladat megoldása érdekében. Eredményeinket mi sem mutatja jobban, mint ha összehasonlítjuk az 1936—40. évek átlagától kezdve parlagon maradt szántóföldek adatait:

	1936—40 átlaga	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951
a z ö s s z e s s z á n t ó f ö l d e r t e l e t s z á z a l é k á b a n								
Parlagterület...	2,7	13,9	6,0	3,0	1,7	0,7	0,2	nincs

A növénytermelésnek mind mennyiségi, mind minőségi szempontból való helyreállítására a hároméves népgazdasági terv folyamán került sor, sőt növénytermelésünk szerkezetében (egyes növények vetésterületének részesedése a szántóterületből) már ebben az időszakban is kedvező változás állott be. *A külterjesebb növények vetésterülete csökkent, a munkaigényesebbeké pedig növekedett. A terméseredmények elérték, egyes növényeké pedig — a rizsé, az olajnövényeké, s a fontos, de eddig csak igen*

kis mértékben termelt növényféléké — túl is haladta a felszabadulás előtti sokévi átlagot.

A hároméves terv után az első ötéves terv a mezőgazdaságra és ezen belül a növénytermelésre is új, nagy feladatokat bízott. E feladatok megoldásának előmozdítására a párt és a kormány már 1949-ben határozatot hozott a növénytermelés kétéves fejlesztéséről. A határozat megjelölte növénytermelésünk kétéves fejlesztésének útját, szerkezetét az alkalmazandó agrotechnikai módszereket, és megszabta az évenként elérendő eredményeket.

Az ötéves terv növénytermelési feladatairól

Az ötéves népgazdasági terv célja, hogy országunkat agrár-ipari országból ipari-agrárországgá változtassa aképpen, hogy az ipar döntő súlya mellett korszerűvé fejlődjék mezőgazdaságunk is.

Öt év alatt az 1949. évi termésátlagokhoz képest 1954-re főbb növényeink termésátlagát a következő mértékben kell növelniük:

Növény	Százalék
búza	13
rozs	27
tavaszi árpa	7
kukorica	35
burgonya	30
cukorrépa	39
napraforgó	27
rostlen	31
rostkender	39

Növénytermelésünk fejlesztésének ötéves tervünkben nyilvánosságra hozott előirányzatai azt bizonyítják, hogy *öt év folyamán a termésátlagokat háromszor, sőt négyszer olyan mértékben növeljük, mint amekkora növekedést 40 év alatt ért el Magyarország kapitalista mezőgazdasága.*

Minisztertanácsunk a növénytermelés kétéves fejlesztési tervében azt is meghatározta, hogy 1951 végére az 1949. évi termésátlagokhoz képest az állami gazdaságokban 35, a termelősövetkezeti csoportokban 25, az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok gazdaságában pedig 10 százalékkal kell növelni a termésátlagokat.

E feladatok megoldása érdekében a következő feltételeket biztosítottuk:

1. 1949-től 1951-ig mezőgazdaságunk szocialista szektorának területét növeltük és gazdaságilag megszilárdítottuk a szocialista mezőgazdasági üzemeket.

2. A párt és a kormány segítséget nyújtott a mezőgazdaságnak: gépeket, nemesített vetőmagvakat, műtrágyát és a termeléshez szükséges egyéb termékeket, segédanyagokat, valamint anyagi eszközöket bocsátott rendelkezésére.

3. Hathatós, fölbecsülhetetlen értékű segítséget nyújtott a Szovjetunió: tudományos eredményeinek és termelési tapasztalatainak átadásával,

szakirodalma útján, továbbá azzal, hogy hazánkból tudományos és parasztküldöttségeket hívott meg a termésátlagok emléséhez szükséges, fejlett növénytermelési módszerek megismertetése céljából; a nagyüzemi termelésben nélkülözhetetlen újfajta gépeket és mezőgazdasági gépgyártáshoz szükséges műszaki leírásokat is kaptunk a Szovjetuniótól.

4. Nyersanyagok, vetőmagvak formájában a népi demokratikus államok is komoly segítséget nyújtottak számunkra.

Szerkezeti változások a növénytermelésben

Népgazdaságunk tervszerű fejlesztése szükségessé teszi, hogy növénytermelésünk szerkezetét az eddiginél is nagyobb mértékben megváltoztassuk. 1938-hoz képest az 1949 és 1951 közti időszakban növénytermelésünk szerkezete a következőképpen változott:

Növénycsoport	A növénycsoportok vetésterülete az összes szántóterülethez viszonyítva				Szerkezeti változás (1949=100)
	1938	1949	1950	1951	
	s z á z a l é k				
<i>Kenyérgabona</i> (búza és rozs)	40,17	37,88	37,45	35,38	98
<i>Takarmánygabona</i> (kukorica, árpa, zab)	33,05	33,12	32,48	31,44	95
<i>Rizs</i>	—	0,27	0,25	0,32	119
<i>Gumósnövények</i> (burgonya, cukorrépa, takarmányrépa)	8,47	8,84	8,60	7,71	87
<i>Olajmagvak</i> (napraforgó, olajlen, ricinus, repec, mák)	0,62	5,62	5,87	5,75	102
<i>Textilnövények</i> (gyapot, rostkender, rostlen, kenaf)	0,29	0,56	0,74	1,15	205
<i>Dohány</i>	0,25	0,40	0,38	0,41	103
<i>Hüvelyesek</i> (bab, borsó, lencse, szója)	0,88	1,12	1,29	1,46	130
<i>Szálatakarmányok</i>	11,66	9,46	10,35	11,30	119
<i>Szálatakarmány-magvak</i>	0,80	0,29	0,61	1,63	562
<i>Szántóföldi zöldségfélék</i>	0,62	0,74	0,92	1,00	135
<i>Egyéb</i>	3,19	1,70	1,06	2,45	144
Összesen :	100,00	100,00	100,00	100,00	—
<i>Őszi takarmánykeverék</i>	0,45	0,20	0,25	0,75	300
<i>Tarlóvetés</i>	3,00	2,50	3,99	7,67	307

Szemlátomást lényeges változás ment végbe az egyes növénycsoportok egymáshoz való viszonyában. *Csökken* a gabonafélék és a gumónövények aránya, ugyanakkor azonban nagymértékben növekedett a textilnövények, a zöldségfélék, a szalastakarmányok és szalastakarmánymagvak, és kisebb mértékben az olajosmagvak aránya.

A mai helyzetben Magyarországon a gabonakérdés, elsősorban a kenyérgabona problémája a következőképpen vetődik fel: A termésállagok növelése az egyik helyes mód arra, hogy a gabonafélék vetésterületének csökkentésével területet biztosítsunk meghonosítás alatt álló, vagy már meghonosodott új növényeink számára anélkül, hogy veszélyeztetnénk kenyérgabonaszükségletünk biztosítását.

Az olaj- és textilnövények termelését az ipar megnövekedett nyersanyagszükségletének fedezése céljából kellett ilyen nagy arányban fokozni. Így biztosítani tudtuk, hogy *növényolajiparunkat 100 százalékig, textiliparunkat pedig már csaknem 100 százalékig ellátjuk hazai nyersanyaggal* — a gyapot kivételével.

Az állattenyésztés fejlesztéséről szóló minisztertanácsi határozat végrehajtása érdekében — és hogy az átmenet szakaszában állatállományunk ne csökkenjen, hanem a tervben előirányzott mértékben gyarapodjon — növelnünk kellett a szalastakarmányfélék vetésterületét. A főterményként termelt szalastakarmányok *vetésterülete* még nem éri el az 1938-as színvonalat, mégis a kisebb vetésterület *évi országos hozama nagyobb az 1938. évinél*. Ennek magyarázata a következő:

a) a főterményként termelt szalastakarmányfélékből az évelő takarmányok aránya 1938-hoz viszonyítva sokkal nagyobb mint az egyéveseké; az évelő takarmányok hozama és tápértéke pedig tudvalevően jóval nagyobb mint az egyéves takarmányoké.

Növénycsoport	Növénycsoportok részesedése az összes szalastakarmányfélékből			
	1938	1949	1950	1951
	s z á l a l é k			
Évelő szalastakarmány	52	60	68	79
Egyéves szalastakarmány.....	48	40	32	21
Összesen :	100	100	100	100

b) 1938-hoz és a felszabadulásutáni első évekhez viszonyítva 1950-ben, különösen pedig 1951-ben az őszi takarmánykeverékek és a másodvetések területét nagymértékben kiterjesztettük.

A dolgozók tervszerű ellátása érdekében a zöldségtermelést is fokoztuk. 1951-ben az előző évekhez képest sokkal jobb volt a zöldségellátás.

Új növények termelése

A növénytermelés szerkezetében bekövetkezett eltolódásokat az a körülmény is fokozta, hogy a felszabadulás előtt tömegesen nem termelt, sőt még meg sem honosodott új növények termelését is megkezdjük. (Gyapot, guminövény, kenaf, földidő stb.) E növények meghonosítását a Szovjetunió segítsége, valamint a felszabadulás óta végzett tudományos kutató és gyakorlati munka tette lehetővé.

1951. évi gyapottermelésünk már sok millió méter textilanyag gyártásához szükséges nyersanyagot biztosított iparunknak. A gyapotra kedvezőtlen 1950—51. évi időjárás ellenére is egyszersmindenkorra bebizonyítottuk, hogy a szovjet termelési módszerek alapján *a gyapot hazánkban teljes biztonsággal és jó eredménnyel termelhető.* A gyapot vetésterületét az 1949. évihez képest 1950-ben 14-szeresére (10 000 kat. holdra), 1951-ben pedig 50 000 kat. holdra, vagyis 70-szeresére növeltük.

Hasonló nagy eredményeket értünk el a többi, újonnan meghonosított növény termelésében is.

A tervezés és tervszerű befolyásolás eredményeiről

A mezőgazdasági tervezésben is komoly fejlődést értünk el a növénytermelés kétéves fejlesztéséről szóló határozat végrehajtása során. A szükségletek fölmérésekor az országos növénytermelési keretszámok megállapítása és a terv összehangolása az egyéb népgazdasági előirányzatokkal sokkal körültekintőbb és pontosabb, mint az előző években.

Bizonyos mértékben ugyanilyen eredményekről számolhatunk be a területi tervezésben is. A háromeves terv időszakában a mezőgazdaságban a tervezés szükségképpen csak kezdeti színvonalú lehetett. A helyi viszonyokat és adottságokat gyakorta nem vettük figyelembe és a tervezés inkább csak a terv országos előirányzatainak területekre való gépies felbontásából állott.

Az 1950-es, de még inkább az 1951. évi tervezés jelentős lépéssel haladt előre: a megyei keretek meghatározása most már mindinkább a megyék természeti és termelési viszonyainak mérlegelése és figyelembevétele alapján történik.

Legfontosabb növényeink termelésének helyes tervezési és fejlesztési módját azoknak a termelési- és fajtakörzeteknek a meghatározása alapján választottuk meg, amelyeket a tudomány és gyakorlat összekapcsolásával alakítottunk ki. *Termelési körzeteket* jelöltünk meg: a dohány, fűszerpaprika, rostkender, rostlen, hagyma, seprőcirok, gyapot, kendermag termelésére; a búza, rozs, őszi- és tavaszi árpa, kukorica és napraforgó termelését pedig *fajtakörzetekre* osztottuk.

Ámde tervezésünk még mindig nem mentes hibáktól és hiányosságoktól. Bár a megyék szerinti területi tervezésben már kevesebb a hiányosság, a terv megyénbelüli (termelőszövetkezetekre, állami gazdaságokra és községekre való) felbontása még mindig sok a javítani való.

A mezőgazdaság szocialista szektorában sokszor még mechanikusan végzik a növénytermelési terveknek üzemekre való felbontását. Nem veszik figyelembe az egyes üzemek termelésének fő irányát (profilját), gazdasági, termelési és természeti viszonyait és még kevésbé a szocialista nagyüzemi termelés sajátos követelményeit.

Igy például még 1951-ben is gyakran előfordult, hogy különleges termelési, agrotechnikai eljárást igénylő legkülönfélébb növények termelését csak két, három, négy holdra, vagy még ennél is kisebb területre irányozták elő egy-egy termelőszövetkezetben, sőt még az állami gazdaságokban is. Volt olyan termelőszövetkezet, amely 14—15-féle minőségi vetőmagot is termelt — kis, elaprózott területeken. Magától értetődik, hogy az ilyen helytelen gyakorlat nem segítette elő a nagyüzemi termelés kialakulását és fejlődését, így nem biztosított megfelelő terméseredményeket.

Ugyanilyen, vagy talán még súlyosabb, ugyancsak mechanikusan végzett tervkészítésből származó hibákat találunk a községek szerinti tervfelbontásban. E hibák vagy a helyi terv végrehajtását, vagy a mennyiségi és minőségi eredményeket veszélyeztetik.

A legfelsőbb kormányzerveknek egyik fontos feladata, hogy a helyes tervezés kialakítása és megszilárdítása érdekében megtanítsák a tanácsok, az igazgatási és termelő egységek dolgozóit, vezetőit a jó tervkészítő munkára. Ennek fő feltétele, hogy még fokozottabban vonják be a dolgozókat a terv előkészítésébe, hogy még fokozottabban magukénak érezzék a tervet, s jobban harcoljanak végrehajtásáért.

A hibák felsorolása mellett azonban hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a kétéves fejlesztési terv idején jelentős eredményeket értünk el: *a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok művelésében lévő terület 1951-ben már az ország szántóterületének 24,6 százaléka volt; vagyis hazánk szántóterületének csaknem egynegyedén már tervgazdálkodás alapján folyik a mezőgazdasági termelés. A szocialista szektorban biztosítottuk már a népgazdasági terv végrehajtásának és a mezőgazdaság szocialista fejlődésének legfontosabb feltételeit.*

Fontos eredmény az is, hogy az egyéni gazdálkodókat is mind nagyobb mértékben vontuk be az önkéntes szerződéses termelés rendszerébe. 1949-ben az egyéni termelők szántóterületének 8,8 százalékán, 1951-ben pedig már 10,3 százalékán folyt szerződéses termelés, ami a *tervszerű befolyásolás* egyik hathatós eszköze.

1951-ben kormányunk kötelezővé tette a népgazdasági szempontból legfontosabb növényeknek (kenyér gabona, élő szalastakarmányok, burgonya, napraforgó, vöröshagyma) minden szektorban való termelését is, s *ily módon az egyéni termelők szántóterületének további 51 százalékán érvényesült a tervszerű befolyásolás.*

Népgazdaságunk — a közvetlen tervszerű befolyásoló eszközökön kívül — terménybegyűjtési rendszerével és árpolitikájával *közvetve* is befolyásolja növénytermelésünket. Az egyéni termelők közvetlen és közvetett befolyásolása szintén nagymértékben segíti elő terveink megvalósítását, a népgazdaság szükségleteinek kielégítését.

Végül, de nem utolsósorban meg kell emlékeznünk a párt és tömegszervezetek munkájáról is, amelyek vezetik, illetve megszervezik és támogatják dolgozó népünk harcát a tervek végrehajtásáért.

A gépesítés helyzete

A szocializmus építése a mezőgazdaságban megköveteli a munkafolyamatok gépesítését, a gépesítés szüntelen fokozását. Így lehet csak biztosítani a mezőgazdasági munka termelékenységének növelését, az önköltség csökkentését, a dolgozók mentesítését a nehéz, egészségre ártalmas munkafolyamatoktól, a mezőgazdaság idényszerűsége következtében előálló munkatorlódások kiküszöbölését, a mezőgazdasági munkák legkedvezőbb időpontban való elvégzését, valamint a legfejlettebb agrotechnikai eljárások alkalmazását. Végül, csakis e feltételek biztosításával tud a mezőgazdaság kellő számú munkaerőt felszabadítani rohamosan fejlődő szocialista iparunk számára.

Növénytermelésünket az elmúlt két évben hatalmas mértékben tovább gépesítettük. Ennek eredményét a következő táblázat mutatja:

G é p e k	1950	1951	A növekedés jelzőszáma (1950=100)
traktor	13 649	15 182	111
traktoreke	11 148	12 824	115
traktortárcsa	3 988	6 188	155
aratógép	1 233	3 001	243
fűkaszalógép	915	2 563	280
cséplőgép	14 405	14 492	101
szelektor	1 099	1 516	138

Ezenkívül még 750 új traktoros kultivatort, mintegy 100 univerzális traktort, 170 arató-cséplőgépet kapott mezőgazdaságunk.

Megállapíthatjuk, hogy a nehéz talajmunkák gépesítettsége kielégítő, a növényápolás és betakarítás munkafolyamatait azonban még jobban kell gépesítenünk. Nagymértékben e körülménnyel magyarázhatjuk, hogy — a helytelen munkaszervezésen kívül — mind a növényápolás, mind az aratás idején munkatorlódások késedelmet és így termés-csökkenést okoztak.

Ha megvizsgáljuk gépállomásaink számának és géppel való ellátottságának alakulását a kétéves fejlesztési terv időszakában, megállapíthatjuk, hogy a fejlesztés nem a gépállomások számának növelésére, hanem az egyes gépállomások gépesítési fokának emelésére irányult, vagyis arra, hogy az egyes gépállomások körzetének géppel való ellátottsága növekedjék.

Növekedés 1951-ben
(1950 = 100)

Gépállomások száma	102
traktor	142
traktoreke	127
traktortárcsa	153
aratógép	326
cséplőgép	198
szelektor	109

A gépállomások parkja ezenkívül 700 traktoros kultivátorral, 200 kaszálógéppel, s több mint 80 kombájnnal bővült.

A gépállomások gépesítettségének helyzetéről ugyanazt mondhatjuk, mint az általános, országos gépesítésről, vagyis hogy a talajművelő gépekhez képest kissé kevés a növényápoló és betakarító gépek száma.

A gépesítés színvonala az állami gazdaságokban a legkedvezőbb. Ezt mutatja például az is, hogy az ország gépállományából a traktoros kultivátorok 60 százaléka, a kombájnok 60, az univerzális traktorok 80, a traktoros tárcsák 20 százaléka dolgozik az állami gazdaságokban. Az állami gazdaságok gépállománya az elmúlt évben a következő arányban növekedett 1950-hez képest:

Növekedés (1950 = 100)

Traktor — — — — — — — —	124
traktoreke — — — — — — — —	109
traktortárcsa — — — — — — — —	139
aratógép — — — — — — — —	148
kaszálógép — — — — — — — —	110
cséplőgép — — — — — — — —	122
szelektor — — — — — — — —	108

A mezőgazdaság szocialista szektorában az alapvető talajmunkákat (a tarlóhántást és az őszi mélyszántást) az elmúlt két esztendőben legnagyobb-részt gépesítették. 1951 nyarán az állami gazdaságokban a tarlóhántás 99,6 százalékát, a termelősövetkezetekben pedig 86 százalékát traktoros tárcsával, illetve ekével végezték; az őszi szántást — az 1951. november 10-i helyzetet alapulvéve — az állami gazdaságokban 99 százalékban, az önálló termelősövetkezetekben és a III. típusú termelősövetkezeti csoportokban 93 százalékban, az I. és II. típusú termelősövetkezetekben 51 százalékban, az egyéni termelők földjeinek 12 százalékán végezték traktorral, ami országosan 30 százalékos gépesítési foknak felel meg. Ez a szám a hátralevő őszi mélyszántások során még tovább növekszik, és az 1950. évi 28 százalékkal szemben, előreláthatóan 35—40 százalékot ér el.

Jelentős haladás mutatkozik a növényápolási, betakarítási munkák gépesítésében is. A gyapot és a többi kapásnövény ápolási munkáit mintegy 70 százalékban géppel végezték — részben traktoros kultivátorokkal, részben pedig traktorvontatású összekapcsolt ekekapákkal. Hasonló fejlődést mutat a betakarítási munkák gépesítettsége is; a gabona betakarítá-

sát aratógépek, kombájnok szélesebbkörű bevonásával végezték, kombájnokot és aratógépeket használtak fel a rizs aratására, cséplésére, a napraforgó aratására, kukorica száravágására, s így tovább.

Ámde ezekkel az eredményekkel korántsem lehetünk elégedettek, hiszen a meglévő gépállomány teljesítőképességét nem használtuk ki. Ennek alapvető okai a következők:

1. A gépállomány növekedésével nem tartott lépést, illetve nem előzte meg azt megfelelő ütemben a kezelőképzés. Nagyrészt ebből adódtak a gépi munkában előforduló lazaságok, a gépek teljesítőképességének kihasználatlansága, olykor pedig — megfelelő kezelő hiánya következtében — a gépek időelőtt elhasználódtak.

2. Az elégtelen gépkihasználás másik oka az üzembenbelüli és az üzemek közötti helytelen munkaszervezés és ennek következményeképp nem volt folyamatos a munka.

Növénytermelésünk gépesítési fokát nagymértékben tudjuk emelni akkor, ha a meglévő gépek kampányszerű — egy-egy munkára való — használatát megszüntetjük. A kombájnokot például nemcsak a gabonafélék, hanem egyéb növények (köles, muhar, rizs, napraforgó stb.) betakarítására is felhasználhatjuk.

A népgazdasági tervünkben a növénytermelésre előirányzott gépállomány növekedését tehát feltétlenül követnie kell a gépek maximális kihasználásának és többféle munkára való felhasználásának.

A műtrágyafelhasználás helyzete

Növénytermelésünk anyagellátásának másik fontos kérdése a műtrágyafelhasználás. Ötéves tervünk a műtrágya felhasználásának eddig ismeretlen, hatalmas méretű fokozását irányozta elő. Ebben a kétéves fejlesztési terv során olyan eredményeket értünk el, aminőkre nálunk sosem volt példa.

Év	A felhasznált összes műtrágya indexszáma	A művelt terület 1 kat. holdjára jutó műtrágyafelhasználás (kg)
1938	100	6,5
1949	182	11,9
1950	290	18,0
1951	422	27,6

A műtrágya használata tehát 1938-hoz viszonyítva több mint négyszeresére, a kétéves fejlesztési terv időszakában pedig több mint kétszeresére növekedett.

Különösen nagy a szocialista szektor műtrágyafogyasztása. A termelőszövetkezetek háromszor, az állami gazdaságok pedig nyolcszor annyi műtrágyát használnak fel kat. holdanként, mint az egyéni gazdálkodók azon a területeken, amelyeken szerződéses termelést folytatnak.

A műtrágyahasználat fokozásának jelentőségét nemcsak mennyiségi mutatók, hanem jelentős minőségi változások is jellemzik. 1951-ben számottevő területen kezdtük meg a szemcsézett műtrágya használatát. A régebben használt szemcsészetlen műtrágyának az volt a hátránya, hogy hatása csak egyszeri, rövidtartamú volt: a talajba műtrágyával bevitt tápanyagokat az évközben lehullott csapadék levitte a felsőbb termőrétegből az alsóbb rétegekbe. A szemcsézett műtrágya fő előnye, hogy több évig hat, s így a növény számára *fejlődésének minden időszakára* tartalékolja a szükséges tápanyagokat. Másik előnye, hogy hatásfoka háromszoros.

Az eredmények mellett a hibákról is meg kell emlékeznünk. A műtrágyát gyakorta szakszerűtlenül alkalmazták, nem vették figyelembe a különféle talajok összetételét és a termelt növények sajátos tápanyagigényeit. Hiba volt az is, hogy egyes gazdaságokban megkéssé műtrágyáztak, vagy hogy nem használtak kellő mennyiségű műtrágyát: ez volt a helyzet például a gabonafélék fejtrágyázásánál is, ami a gabona megdőlését okozta.

Szüntelenül növekvő műtrágyagyártásunk eredményei a növénytermelésben akkor mutatkoznak meg teljes mértékben, ha biztosítjuk a műtrágyázás szükségességi sorrendjét az egyes növényeknél és talajféleségeknél. Ennek pedig nincs sémmi akadály.

Minőségi vetőmagellátásunk alakulása

A helyesen alkalmazott agrotechnikán és trágyázáson kívül a növénytermelés fejlesztésének ugyancsak fontos feltétele a jóminőségű, nagy termőképességű vetőmag használata. Amint a következő táblázat mutatja, ebben is nagy lépéssel haladtunk előre.

Vetőmag-felújítás évenként, minőségi vetőmaggal

Növény	1938	1949	1950	1951
	a növény vetésterületének százalékában			
őszi búza	1	7	11	15
rozsa	0,5	2	5	7
őszi árpa	0,9	5	11	22
tavaszi búza	0,5	4	4	5
zab	0,1	2	—	10
tavaszi árpa	—	0,9	3	9

1951 előtt minőségi vetőmagellátásunk legnagyobb hibája az volt, hogy nem hajtottuk végre teljesen — és fajtakörzeteknek megfelelően — a vetőmagcserét, s ezért a növénytermelésben bizonyos fokig még mindig fennállt a keveredés, gyors leromlás veszélye. Fordulatot jelentett e téren

az 1951. év, amikor a termésátlagok növelése érdekében a népgazdaságlag legfontosabb növényeknél — fajtakörzeteknek megfelelő — kötelező vetőmagcserét végeztünk.

Dolgozó parasztságunk egy része és némely termelészövetkezetünk ezelőtt nem ismerte a minőségi vetőmag termésfokozó hatását. Most ott tartunk, hogy az első év eredménye alapján *már egész községek, sőt körzetek maguk kérték az általános vetőmagcserét.*

Az 1951. évi minőségi vetőmagakciónál is voltak hibák: mivel késett az aratás és cséplés, egyes helyeken késett a minőségi vetőmag tisztítása és kiszállítása is. Az ilyen helyeken bizony nem tehetjük lehetővé, hogy a termelészövetkezetek és egyéni termelők biztosíthassák a korai vetés termésfokozó hatását.

Más hiányosság is van. Egyes állami gazdaságok nemesített vetőmag-termelésüket helyenként felületesen végezték és így termékeik nem kifogástalan minőségűek. Minden állami gazdaság vezetőjének, agronómusának éreznie kell, hogy a jóminőségű vetőmaggal nemcsak saját üzemének termelését növeli, hanem egész népgazdaságunk, egész dolgozó népünk iránt elemi kötelezettségét teljesíti.

Az általános minőségi vetőmagcserén kívül nagyjelentőségűek a szerződéses termelésre kiadott minőségi vetőmagvak. Ily módon 1951-ben szántóterületünknek további 10 százalékát láttuk el minőségi vetőmaggal.

Burgonyatermelésünk fejlesztéséhez hathatósan hozzájárult a Szovjetunió és a népi demokráciák segítsége: 1951-ben mintegy 4 000 vagon, kiváló minőségű vetőmagburgonyát szállítottak.

Minőségi vetőmagellátásunk fejlesztésében a központi vetőmagellátáson kívül, fontos feladat, hogy az állami gazdaságok és a termelészövetkezetek, sőt az egyénileg dolgozó parasztok is negatív szelekció útján biztosítsák a következő évi jó vetőmagot, és szakszerű, helyes termeléssel saját gazdaságukban is növeljék a minőségi vetőmagvak használatát.

A termelési módszerek alakulása a kétéves fejlesztési terv idején

Az imént felsorolt anyagi segítségek csak akkor válhatnak növénytermelésünk fejlesztésének, a nagyobb termésátlagok elérésének hatékony eszközeivé, ha felhasználásuk párosul a termelési módszerek fejlődésével, az új, fejlett szovjet módszerek alkalmazásával. Megállapíthatjuk, hogy *e téren is nagy lépést tettünk előre*, bár még nem használtunk föl minden lehetőséget, amellyel fejlődő, és egyre jobban megszilárduló szocialista mezőgazdasági nagyüzemeink rendelkeztek. Hasonlóképpen: az egyéni termelők termelésében sem alkalmaztuk kellő mértékben azokat a termelési módszereket, amelyeket még a kisüzemi gazdálkodás korlátolt lehetőségei közt is föl lehet használni.

Komoly eredményeket értünk el a fő talajmunkák mennyiségének növelésében. Például a tarlóhántás és az őszi mélyszántás, amelyeket a felszabadulás előtt egész minimális területen végeztek, most a következő fejlődést mutatják:

	1945	1946	1947	1948	1949	1950
	a felszántandó terület százaléka					
mélyszántás	10	35	50	75	86	94
tarlólánhántás	—	15	35	60	80	92

Nagy mennyiségi eredményeket mutatnak ezek az adatok, ám a minőség tekintetében még sok javítanivaló van. A tarlólánhántást és őszi mélyszántást például idejében kell elvégezni, mégpedig aratás után azonnal, illetve a nyár végén, vagy az őszi legelején. A mélyszántás mélységét is növelni kell. Az állami gazdaságok és termelőségvetkezetek géppel végzett őszi mélyszántásaiban kétségtelenül máris *komoly minőségi javulás* van, de az egyéni termelőknél még nagyon gyakori a 15—16 cm-es „mélyszántás”, amely nem biztosítja azt az eredményt, amit jól végzett, legalább 20—25 cm-es őszi mélyszántástól várhatunk. Az egyéni termelők földjein is növelni kell tehát a traktorral végzett mélyszántás mennyiségét.

A munkák minőségét tekintve, az egyéb talajelőkészítő munkákban is haladás tapasztalható. 1951-ben elsősorban az állami gazdaságok és termelőségvetkezetek földjein, de az egyéni dolgozó parasztoknál is nagy területeken került a vetés jól előkészített talajba. Az előző, s különösen a felszabadulás előtti évekkel szemben, a vetést úgyszólván már 100 százalékban géppel végezték, és minden gazdaságban elvégezték a vetőmagtisztítást és csávázást.

Mérsékeltabb arányú a növényápolási munkák fejlődése. Ennek az a fő oka, hogy a munkaigényes növények vetésterületének növelésével nem tartott lépést a növényápolás gépesítése, illetve a meglévő növényápoló gépek teljesítőképességét — a helytelen munkaszervezés következtében — gyakran nem használták ki.

Mindamellet megállapíthatjuk, hogy míg az előző években például a kukoricát, napraforgót, cukorrépat és dohányt általában kétszer, legfőljebb háromszor kapálták meg, 1951-ben e növényeknek 100 százalékos háromszori, sőt 60—70 százalékban négyszeri kapálásáról számolhatunk be.

A gyapotápolási munkák nagyfokú gépesítettségének az eredménye, hogy gyapotvetéseink 1951-ben általában öt, sőt hatszori kézi és gépi ápolási munkában részesültek.

Ezek az eredmények arra köteleznek bennünket, hogy minden üzemben (helyes vetéstervekkel) kiküszöböljük a munkatorlódásokat, a növényápológépek maximális kihasználásával pedig biztosítsuk a fejlett agrotechnikai módszerek alkalmazását. Ennek meg is van minden lehetősége. A jól dolgozó állami gazdaságok és termelőségvetkezetek példamutatásával, a legjobb egyéni dolgozó parasztook eredményeivel már e téren is széles frontot alakítottunk ki a maradisággal szemben. Feladatunk, hogy ezt a frontot tovább erősítsük.

A termés betakarításának megjavításában még nagyon sok a tennivaló. Bár 1951-ben az állami gazdaságok és termelőségvetkezetek számára olyan gépállományt biztosítottunk, hogy 60, illetve 35 százalékban géppel

végezheték volna az aratást, mégis a helytelen gépkezelés és a rossz munkaszervezés miatt az állami gazdaságok csak mintegy 45, a termelőszövetkezetek pedig 25 százalékban végezték géppel az aratást. Ennek az lett a következménye, hogy az arató- és cséplőmunkák megkésttek, ami — jóllehet az eddiginél kisebb, de mégis — jelentékeny szemveszteséget okozott. A szemveszteség másik oka az volt, hogy a betakarítási munkáknál még most is ragaszkodtak a naptári időponthoz, ahelyett, hogy a legkedvezőbb érésben végezték volna el a gabonafélék betakarítását.

Jobb a helyzet a cukorrépa betakarításában: nagyarányú munkaerő-megtakarítást értünk el a kézi kiásásról a gépi kiemelésre való, nagyarányú áttérés útján. Ugyanígy jelentős eredmény az is, amit a gyapotszedésnél a szovjet kétkézes szedési mód bevezetésével értünk el. Ennek eredményeképpen az idei gyapotszedésünkben 76 gyapotszedő nyerte el a „gyapotszedés mestere“ kitüntető címet.

A termelés fejlesztésének további útja a szovjet termelési módszerek fokozottabb alkalmazása. Ezen a téren is vannak eredményeink.

A talajerő fenntartása érdekében 1951-ben 50 000 holdon végeztünk baktériumos talajoltást, állami gazdaságaink és termelőszövetkezeink üzemében pedig 500 vagon nyersfoszfátot használtunk fel istállótrágya erjesztésére.

Új módszereket honosítottunk meg a vetésben is. 1951-ben a kukorica és a napraforgó vetésterületének több mint 15 százalékán megkezdtük a munkaerőt megtakarító és termést növelő négyzetes fészkes vetést. 1951 őszén nagyarányban növekedett a keresztezett sorú gabonavetés területe.

Az idén termeltünk először nagy területen hibrid-kukoricát és Lisenko-féle nyári ültetésű burgonyát, először végeztük nagy területen a kukorica és napraforgó mesterséges pótbeporzását. De ugyanígy meg kell említenünk a cukorrépa egyelésének csokrosítással való meggyorsítását és a kukorrépafejelés szovjet — Jarmasenko-féle — módszerének alkalmazását. Igen nagy jelentősége van az állattenyésztés fejlesztése szempontjából annak, hogy 1951-ben már csaknem 1 millió kat. holdon termeltünk másodnövényt.

A fejlett és új módszerek alkalmazásának ezekkel az eredményeivel azonban még most, a kezdet kezdetén sem elégedhetünk meg. Korántsem használtuk még fel kielégítő mértékben azt a gazdag kincses tárat, amelyet szánunkra a Szovjetunió szocialista mezőgazdasági tudománya és termelési tapasztalata nyújt.

Mezőgazdasági propagandánk is vétkes ebben: sokszor javasolunk egy-egy fejlettebb agrotechnikai eljárást az új módszereket még nem ismerő mezőgazdasági dolgozóknak, sokszor megmagyarázzuk, hogyan végezzék el ezt, vagy azt a munkát, de alapjában véve *nem mondjuk meg, hogy a munka elvégzése milyen hatással van a növények életére, a termés-eredmények fokozására*. A tudomány és a gyakorlat kapcsolata még mindig laza, noha itt is jelentős eredményeket értünk el. Az a baj, hogy a kapcsolat sokszor csak formális. Az is előfordult, hogy a mezőgazdasági dolgozóknak ajánlott módszereket még a javaslattevő mezőgazdasági tudományos intézetek gazdasági sem alkalmazták.

A fejlett és új módszerek meghonosítása és ismertetése: ez a néphez hű, szocializmust építeni akaró szakembereink legfontosabb feladata. Sokkal merészebben kell hozzányulnunk e kérdésekhez és gyakorlatban elért eredményekkel kell harcolnunk az elmaradottság, a megszokás ellen.

A terméseredményekről

Az 1949—50. és az 1950—51-es növénytermelési időszak eredményeinek lezárásakor megállapíthatjuk, hogy még a javításra szoruló hibák és hiányosságok ellenére is *teljesítettük, sőt egyes növényfélékben túl is teljesítettük a termés hozam növelésének terüfeladatait.* Főbb növényeink 1951. évi termésátlagainak növekedését a következő számok mutatják:

A növény neve	Az 1951. évi termésátlag növekedése (1949=100)
búza	124
rozs	107
árpa	104
kukorica	153
napraforgó	120
burgonya	132
cukorrépa	179
rostkender	116
dohány	111

Felsorolhatnánk még a többi növények termésátlagnövekedését is, amit legkevésbé lehet csak az ezévi kedvező időjárásnak tulajdonítani. Így például a gyapotra rossz, hűvös, csapadékos időjárás ellenére az *idén mintegy 10 százalékkal nagyobb volt a gyapot hozama az 1950. évinél*, bár akkor a gyapotra kifejezetten jó, meleg, napos volt a nyár.

Az állami gazdaságok és termelészövetkezetek még az országos átlagoknál is sokkalta jobb eredményeket értek el. Száz meg száz termelőszövetkezetünk helyesen alkalmazta a gazdálkodás nagyüzemi módszereit, és kiváló terméseredményeket ért el. Így például a varjúlaposi *Győzelem* termelészövetkezet, cukorrépából kat. holdanként 240, burgonyából 150, kukoricából 65, búzából 21,8 mázsás termést ért el. A besnyőtelcki *Honfoglalás* termelészövetkezet pedig cukorrépából 200 mázsás, kukoricából 35 mázsás, dohányból 5 mázsás átlagtermést takarított be. Számos példát említhetnénk még, amelyek mind azt bizonyítják, hogy milyen korlátlan lehetőségei vannak a nagyüzemi szocialista növénytermelésnek és milyen eredmények érhetők el az új módszerek meghonosításával.

Pártunk és kormányunk, dolgozó népünk megbecsüli azokat, akik kiváló terméseredményeikkel, munkamódszerükkel élen járnak a termelésben, példát mutatnak a mezőgazdaság minden dolgozójának. Ezért az idén is a kimagasló eredményeket elért mezőgazdasági dolgozók nagy tömegei kapják meg kormányunk kitüntetéseit és jutalmait.

Nagy vonásokban vázoltuk növénytermelésünk alakulását a két év fejlesztés során. Ámde eredményeinkkel nem elégedhetünk meg, mert az eredmények mellett sok még a kiküszöbölésre váró hiányosság. E hiányok kiküszöbölésével még jobban fokozhatjuk terméseredményeinket, fejleszthetjük növénytermelésünket, hogy teljesen betölthesse fontos népgazdasági szerepét. Az ezzel összefüggő további munkát és feladatokat jelöli meg a pártunk iránymutatása alapján kiadott minisztertanácsi határozat a növénytermelés 1951—52. évi tervéről, amely szerkezetileg, előirányzott termelési módszereivel gépesítés tekintetében egyaránt újabb, hatalmas fejlődést hoz növénytermelésünkben.

E munka alapjait és a kitűzött feladatok sikeres végrehajtását a mezőgazdaság dolgozóinak már most, az 1952. évi termelési tervek elkészítésekor biztosítaniuk kell.

Állami gazdaságaink, termelőszövetkezeteink, gépállomásaink és helyi tanácsaink épp ebben az időszakban foglalkoznak az 1952. évi üzem- és termelési tervek elkészítésével. A növénytermelési terveknek olyan *tervfeladatokat kell tartalmazniuk, amelyek összhangban állnak az üzem és az egész népgazdaság szükségleteivel.* Emellett azonban azt is meg kell határozni, hogy állami gazdaságaink, termelőszövetkezeteink és gépállomásaink dolgozói *mi módon* készüljenek föl a tervfeladatok végrehajtására, s milyen munkákkal és módszerekkel valósíthatják meg a tervet, fokozhatják a termésátlagokat.

A tervek feszített, de megvalósítható tervek legyenek. Vegyék mérészen számításba a fejlett és új módszerek alkalmazását. Ehhez az szükséges, hogy a terveket a dolgozók széles tömegeinek bevonásával készítsük el. Állami gazdaságaink, termelőszövetkezeteink, gépállomásaink necsak az üzem egészére, hanem ezen belül a munkaszervezet egyes egységeire (brigádokra, munkacsapatokra) is készítsenek terveket. Ezek *atervek pontosan tartalmazzák a munkaszervezet egységeinek munkatervét,* megjelölve a termelés fejlett és új módszereit, amelyekkel a kitűzött termésátlagokat teljesíteni, illetve túlteljesíteni akarják. Ezzel elérjük, hogy a tervek nem maradjanak papíron, hanem iránytűi lesznek a mindennapi munkánknak, mozgósítják a mezőgazdaság dolgozóit új, nagy feladatok megoldására. *Ez biztosítja növénytermelésünk termelékenységének növelését és lehetővé teszi, hogy szocialista mezőgazdasági nagyüzemeink az egyéni termelőknél sokkal jobb munkamódszereikkel, gépesítettségükkel és ennek segítségével elért nagy terméseredményeikkel vonzóvá teszik a szocialista nagyüzemi gazdálkodást, ami újabb nagy lépést jelent mezőgazdaságunk szocialista átszervezésében.*

Mezőgazdaságunk dolgozóinak pártunk irányításával, munkásosztályunk vezetésével következetes harcot kell vívniuk azoknak a nagyszerű feladatoknak teljesítése érdekében, amelyeket szocializmust építő országunk ró a mezőgazdaságra, a növénytermelésre. A terméseredmények rendszeres növelése egyik záloga annak, hogy meggyorsítsuk a szocializmus építését hazánkban, hogy szüntelenül emeljük dolgozó népünk életszínvonalát, erősítsük országunkat s megvédjük a békét.

SZEMLE

M. NYESZTEROV

A Szovjetunió

Kereskedelmi Kamarájának elnöke

Gazdasági együttműködés — kívánatos és lehetséges

A második világháború egy vagy más módon a földkerekség népességének több mint 95 százalékát érintette. Százmillió embert szakítottak el a termelő munkától és mozgósítottak katonai szolgálatra. Hadműveletek színterévé vált Európa, Ázsia, Észak-Afrika és a Gensdes Óceán szigetvilága, a háború okozta nyomorúság és pusztulás minden képzeletet felülmúlt. A háború aláásta a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokat, erősen csökkentette a polgári ipar termelését, szétzilálta, felbomlasztotta sok állam pénzügyeit. A munkások és parasztok helyzete a tőkés országokban elviselhetetlenül súlyossá vált. A kisemberek tömegei tönkrementek, az értelmiségiek nyomorogtak.

A háború rettenetes következményeinek felszámolása, az általa ütött sebek gyors behegesztése: a józan ész szerint ez lett volna a háborúutáni években az emberiség legfontosabb feladata. De alig hallgattak el az ügyük, a monopolisták, a fegy-

vergyárosok máris új világmészárlás előkészítéséhez fogtak hozzá.

A Wall Street irodái a melegágyai ezeknek az előkészületeknek. Ott ugyanis úgy gondolják, hogy a tőkés gazdaság megmenekülhet a válságtól és katasztrófától, ha a végsőkig fokozzák militarizálását és féktelen fegyverkezési hajszát folytatnak. Ám a tények azt mutatják, hogy az újrafelfegyverzés aláássa az Egyesült Államok és a nyugateurópai országok gazdaságát.

Az őrült fegyverkezési hajszája igen nagy mértékben csökkenti a polgári termelést. Az árukereslet összezsugorodik, mert fokozódik a néptömegek elnyomódása, a fogyasztás csökken, a népesség életszínvonalja süllyed.

A fegyverkezési hajszája tönkreteszi a sokmillió háborús költségvetések és a nyomasztó adók terhe alatt senyedő népeket. A militarizmus tobzódása a gazdasági élet hanyatlását idézi elő, kielezi az inflációt, leszállítja a munkások és alkalmazottak bérét, emeli az árakat,

romlásba dönti a parasztokat és a kisiparosokat és nagymértékben korlátozza a nemzetközi kereskedelmet.

Az új háború szervezői el szeretnék hitetni a világgal, hogy az új támadó háborúra irányuló előkészületek csak védelmi rendszabályok a Szovjetunió részéről állítólag fenyegető támadással szemben. A népek szörnyű félrevezetése, a közvélemény aljas megtévesztése ez.

A szovjet politika a szocialista és kapitalista rendszer békés együttélésének lehetőségéből indul ki.

„A kapitalista országokhoz való viszonyunknak alapja — hangsúlyozta Sztálin elvtárs — annak elismerése, hogy a két ellentétes rendszer létezhet egymás mellett.”

Sztálin már közel negyedszázaddal ezelőtt meghatározta a Szovjetunió és a tőkés államok közti egyezmények alapelveit.

„Az export és az import — mondotta — a legmegfelelőbb talaj az ilyen megegyezések számára. Nekünk szükségünk van fölszerelésre, nyersanyagra, (például pamutra), félkészvártmányokra (fémre és egyebekre), a kapitalistáknak viszont fölvevőpiacra van szükségük ez áruk számára. Ime, itt van a talaj a megegyezés számára. A kapitalistáknak viszont szükségük van ásványolajra, fára, gabonafélére, számkokra pedig szükséges, hogy ezeket az árukat elhelyezzük. Ime, ez a talaj a megegyezés számára.”

Ezek a szavak 1927-ben hangzottak el. Jelenleg — mint Berija, a Szovjetunió minisztertanácsának elnökhelyettese a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulóján

elmondott beszámolójában hangsúlyozta — a szovjet államnak „összehasonlíthatatlanul nagyobb lehetősége van az üzleti kapcsolatokra a kapitalista országokkal. Mi nem kifogásoljuk az üzleti együttműködés jelentős kiszélesítését a kölcsönös előnyök alapján az USA-val, Angliával, és Franciaországgal, valamint Nyugat és Kelet más burzsoá országaival.”

Ezeket a lehetőségeket kívánjuk cikkünkben megvilágítani.

A Szovjetunió lényeges átalakuláson ment át. Erős ipari nagyhatalom lett, amely a tudomány és a technika legújabb vívmányainak segítségével bármilyen korszerű berendezés, gép, műszer, készülék gyártására képes. Ez szilárd bázist ad a Szovjetunió és a többi állam közti gazdasági együttműködés fejlesztésére.

Nincs olyan gép, nincs a különféle berendezéseknek olyan fajtája, amelyet a felett szovjet ipar ne tudna elkészíteni. Elég megemlíteni, hogy a háborúelőtti öt éves tervek során a szovjet gépgyártás olyan fejlődést ért el, hogy 1940. évi termelése több mint 45-szöröse volt az 1913. évinek, s az egész ipari termelésben való részesedése tekintetében az első helyet foglalja el a világon. A negyedik öt éves terv végrehajtása során a szovjet gépgyártás 1950-ben 2,3-szer annyit termelt, mint 1940-ben. 1951-ben a gépgyártás termelése további 21 százalékkal emelkedett 1950-hez képest.

A háború utáni években (főképp az utóbbi három esztendőben) a

Szovjetunió több nemzetközi vásáron vett részt. Párizsban, Lipcsében, Milánóban, Prágában, Helsinkiben és más városokban a legkülönbözőbb szovjet gyártmányú berendezéseket állítottuk ki: szerszámgepeket, emelő- és vontatóberendezéseket, textil- és nyomdaipari, valamint mezőgazdasági gépeket, személy- és teherautókat, optikai műszereket és így tovább. Ezek a kitűnő gyártmányok a szovjet gépgyártás nagy teljesítőképességének meggyőző bizonyítékai.

A szovjet feltalálók és géptervezők a világ legtökéletesebb, nagyteljesítőképességű bányagépeit és szerkezeteit hozták létre. Szénbányáinkban szénkombájnok, s a legújabb típusú réselő- és rakodógépek működnek. Ezek — hatalmas szállítószalagokkal kiegészítve — körülbelül 50 százalékkal emelik a munka termelékenységét a tárókban. A „Donbassz“-kombájn például, amelynek teljesítőképessége óránként 60 tonna, egyidőben résel, fejt és rakodik; a 0,8—1,5 méter vastagságú rétegek szénének 85 százalékát kitermeli.

A szovjet gőz- és vízturbinák, áramfejlesztők, gőzkazánok, villamos motorok, tökéletesített nagyfeszültségű készülékek és transzformátorok gyorsítják energetikai iparunk fejlődését. Megjegyzem, hogy a szovjet gépgyártás 1951-ben hozzáfogott a világon az első 150 000 kilowattos gőzturbina gyártásához.

A csatornákat, utakat, vasutakat, a vízierőműközpontokat és más hasonló építményeket a Szovjetunió-

ban nagy teljesítőképességű műszaki felszerelések segítségével építik. A hatalmas méretű új építkezések során 14 m³-es kotrókanalú, lépkedő exkavátort is alkalmazunk, amely évenként 4 millió köbméter földet emel ki és mintegy 10 000 kubikos munkáját pótolja. Megemlítjük még a kombájnoknak és a magajáró gépeknek a gabona, konyhakerti és ipari növények betakarítására alkalmazott új típusait, nevezetesen a pamut-, burgonya- és cukorrépatakarítógépeket, a traktorokat és más összetett gépeket. Lehetetlen itt felsorolni a szovjet ipar minden vívmányát, hiszen egyedül 1951-ben 400-nál több új gép- és gépezettípust gyártottak.

Mindezek a kiváló minőségű gyártmányok — természetesen — kiviteljé célra is felhasználhatók olyan országok felé, amelyeknek a Szovjetunió termékeire gazdaságuk fejlesztéséhez szükségük van. Ismeretes például, hogy a Szovjetunió több országnak szállít nagyüzemi berendezést. Szovjet műszaki berendezéssel szerelnek és szereltek föl olyan modern üzemeket, mint az albániai textilkombinát, amelynek teljesítőképessége évi 20 millió méter szövet, mint az óriás-kohóművek és villamos erőművek Lengyelországban, Magyarországon, Romániában és Bulgáriában.

A Szovjetunió mindig gazdag volt a legkülönbözőbb nyersanyagokban, így mezőgazdasági termékekben és élelmiszerekben is. Nyersanyagforrásai az utóbbi években különösen nagy mértékben növekedtek.

A Szovjetunió a világ egyik legnagyobb gabonatermelő országa. A gabonatermés ezidőszerint meghaladja az évi 112 millió tonnát. A gabonaneműek között az első helyet és a bevetett területnek több mint egyharmadát a búza foglalja el. A búzával bevetett terület aránya nagyobb, mint bármely más országban. A szovjet búza kitűnő minősége ismeretes. Kétségtelen, hogy a Szovjetunió búzatermésének egyrészét olyan országok számára tartalékolhatja, amelyek saját termésükkel nem tudják fedezni szükségletüket.

Nem kisebb a jelentősége a fának sem, amelyre egyes fejlett ipari államoknak — mint például Angliának — oly nagy szükségük van. A szovjet fa kitűnő minősége világszerte ismert: ilyen az olonyeci és vologdai fenyő, a kitűnő távolkeleti cédrus, a csuvasi tölgy, a gyufagyártásra alkalmas elsőrangú nyárfa, a karéliei nyírfa, vízalatti építkezések céljára páratlan minőségű vörösfenyő stb.

A Szovjetunió azonban nemcsak fontos exportáló ország, hanem nagymennyiségű iparcikk és nyersanyag fogyasztója is.

Mindez a körülmény különösen kedvező föltételeit teremti meg a Szovjetunió és a legfontosabb európai és amerikai tőkés országok közti kereskedelem fejlődésének.

Mindazok az államok, amelyek fontosnak tartják gazdaságuk egészséges fejlődését és növelni kívánják népük jólétét, állandóan fejlesztik

kereskedelmi kapcsolataikat a Szovjetunióval. Példaképpen megemlíthetjük az európai népi demokratikus országokat. Lengyelország és a Szovjetunió áruforgalma például a háború befejezése óta megötszöröződött; a Szovjetunió és Románia között kötött új, hosszúlejáratú szerződés az áruforgalom 50 százalékos emelkedését irányozza elő az 1948—51. közötti időszak átlagos forgalmához képest.

A szovjet külkereskedelem alapvető és fő feladata, az ország békés fejlődésének és a kommunizmus építésének elősegítése. Számos tény és adat tesz tanúságot arról, hogy a szovjet kormány fáradszónalul igyekszik erősíteni a nemzetközi együttműködést és fejleszteni az országok közti kapcsolatokat, az egyenjogúság és minden állam szuverénitásának kölcsönös tisztelete alapján. A kereskedelem egyik lényeges formája ennek az együttműködésnek.

1951 októberében az ENSZ ázsiai és távolkeleti gazdasági bizottsága konferenciát tartott Singaporem-ben az ázsiai és távolkeleti országok kereskedelmének kérdéseiről. A résztvevő országok képviselői közül sokan elégedetlenségüket fejezték ki azért, hogy Anglia csökkenti szállításait ez országok felé, iparuk és mezőgazdaságuk fejlesztéséhez nagyon szükséges berendezésekben és műszaki anyagban. Bírálták a Brit Birodalom preferenciális vámrendszerét is, amely útjában áll a közvetlen kereskedelem fejlesztésének. A rohamos áremelkedésekről is panaszkodtak.

A Szovjetunió képviselője bejelentette ezen a konferencián a szovjet állam készségét arra, hogy az ázsiai és távolkeleti országoknak a kölcsönös kedvezmények alapján szerszámgépeket, erőmű- és villamosági berendezéseket, közlekedési, bányai-, textilipari és egyéb könnyűipari, továbbá mezőgazdasági gépeket stb-t, valamint cementet, fát, műtrágyát és gabonát szállít. Ez áruk feiében gumit, jutát, sellakot, rizst, fűszereket, koprát, teát, ónt, kőnafa kérget és egyéb termékeket vásárolna ezekben az országokban.

A singaporei konferencia újabb bizonyítéka annak, hogy a Szovjetunió valóban igyekszik fejleszteni az egyes országok közti gazdasági együttműködést, kölcsönösen kedvező föllételekkel. Ennek az együttműködésnek útjába azonban a háborúutáni években az Egyesült Államok számtalan mesterséges akadályt gördített. Abban a törekvésükben, hogy az egész világgazdaságot saját érdekeiknek vessék alá, az amerikai monopóliumok mindinkább erősödő nyomást fejtenek ki a tőkés országokra. Azt kívánják elérni, hogy ez országok szakítsák meg kapcsolataikat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal, bármennyire kedvezőtlen következményekkel járjon is ez elsősorban magukra a szóbanforgó tőkés országokra nézve.

Az Egyesült Államok kormánya mindent elkövet a szovjet-amerikai kereskedelmi kapcsolatok megszüntetésére. 1951 júniusában fölmondta a Szovjetunióval még 1937-

ben kötött kereskedelmi egyezményt. Majdnem ugyanabban az időben az Egyesült Államok kongresszusa azt követelte az úgynevezett amerikai gazdasági és pénzügyi támogatást élvező országoktól, hogy lényegében szüntessék meg kereskedelmüket a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal. A kiviteli tilalom alá eső áruk jegyzékei úgyszólván minden árut magukban foglalnak. Az Egyesült Államok kongresszusa ezenkívül elfogadta az úgynevezett Battle-törvényt, amely a „stratégiai anyagok” szállításának megakadályozása ürügyén meg kívánja szakítani a kereskedelmi kapcsolatokat nemcsak a Szovjetunióval, hanem a Szovjetunió irányában barátságos magatartást tanúsító országokkal is. Mindezeknek az intézkedéseknek következtében a Szovjetunió és az USA között a kereskedelem a legutóbbi öt év alatt a hatodrészerre süllyedt és ma már egészen jelentéktelen.

Az a károsodás azonban, amelyet a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal folytatott kereskedelem mesterséges korlátozása Anglia, Franciaország és más tőkés országokban előidéz, oly nagy és annyira nyilvánvaló, hogy 1950 óta egyes országokban — a növekvő amerikai nyomás ellenére is jelentkezik a Szovjetunióval való kereskedelem fölelevenítésére irányuló törekvés. Nagy-Britannia, Nyugat-Németország és Olaszország 1950-ben, 1949-hez viszonyítva növelte áruforgalmát a Szovjetunióval. A Szovjetunió 1950-ben háromszor annyi gabonát szállított Angliába,

mint 1948-ban. Az angol, svájci és olasz gépek kivitele a Szovjetunióba szintén emelkedett. Legutóbb a Szovjetunió nagyjelentőségű gabonaszállítási megállapodást kötött Angliával, és nagyobb mennyiségű selymet rendelt Franciaországban.

A legutóbbi időben a különféle belga sajtótermékekben jelentek meg figyelemreméltó közlemények a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal való kereskedelem növelésének szükségességéről. Az AGEFI (belga közgazdasági és pénzügyi sajtótudósító) 1951 december 4-én cikket közölt Belgium árucseréjéről a keleteurópai országokkal. A cikk megállapítja, hogy a kereskedelmi kapcsolatok a Szovjetunióval és a népi demokratikus államokkal erősen összeszűkültek és ennek igen kedvezőtlen hatása van a belga gazdasági életre. „Meggyőződésünk — hangsúlyozza a tájékoztató — hogy a csere, kellő jóindulat esetén növelhető. Úgy véljük, hogy az ez országokkal folytatott kereskedelem megkönnyítheti helyzetünket az Európai Fizetési Szövetségben“.

1951 október végén Kopenhágában ülésezett a Nemzetközi Gazdasági Konferencia előkészítő bizottsága. Az ülés munkájában a Szovjetunió képviselői is aktívan részt vettek. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok életbevágóan szükséges megjavításának módját keresve, a bizottságban résztvevő országok képviselői elhatározták, hogy az 1952 április 3-ától 10-ig

terjedő időszakra nemzetközi gazdasági konferenciát hívnak egybe Moszkvában.

Föltehető, hogy a konferencián a legkülönbözőbb körökből 400—450 küldött vesz részt: közgazdák, nagyiparosok, kereskedők, mezőgazdasági szakemberek, szakszervezeti vezetők, mérnökök és mások. A konferencia célja az országok közötti gazdasági együttműködés fejlődésének előmozdítása, az életkörülmények javítása a különböző gazdasági és társadalmi rendszerek békés együttműködése útján. A konferencia nyilván igyekezni fog gyakorlati javaslatokat kidolgozni e cél elérésére. Résztvevőinek lehetővé fogja tenni, hogy személyes üzleti kapcsolatokat létesítsenek és gazdasági tevékenységük körébe vágó eszmecserét folytassanak.

Ez a konferencia minden bizonynyal jelentős lépés lesz az egyes államok közti gazdasági kapcsolatok szorosabbra fűzésének útján. A Szovjetunió gazdasági szervezeteinek képviselőiről előre mondhatjuk, hogy minden eszközzel segíteni fogják az erre irányuló törekvéseket. A Szovjetunió és a tőkés országok között, a demokrácia és a szocializmus országai és a kapitalista világ között szinte határtalanok a gazdasági együttműködés lehetőségei. Az ennek az együttműködésnek útjába gördített akadályok mesterségesek. Eltűntetésük feltétlenül szükséges számos tőkés ország súlyos gazdasági helyzetének javítása és a népek közötti béke megszilárdítása érdekében.

Gazdasági kérdések az ENSz gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakán

1951 július 30-tól szeptember 21-ig tartották Genfben az ENSz gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakát. A tanácskozás napirendjén 58 pont szerepelt. Ezek között a fontosabbak a következők voltak: a világgazdasági helyzet; az afrikai és középkeleti országok gazdasági helyzete; az elmaradott országok gazdasági fejlődésének kérdése; a teljes foglalkoztatottság problémája; beszámoló az ázsiai és távolkeleti országok regionális gazdasági bizottságainak, valamint a latinamerikai és az európai országok gazdasági bizottságainak munkájáról; a nyersanyagelosztás, illetve az élelmiszerhiány problémái egyes országokban stb.

A 13. ülészakon ugyanazt tapasztalhattuk, mint a 12. és 11. ülészakon. Az USA képviselői, a befolyásuk alatt lévő tőkés országok képviselőivel együtt minden eszközt igénybevettek, hogy megakadályozzák az ülészakon elhangzott, valóban építőszándékú javaslatok gyakorlati megvalósítását. Az amerikaiak arra törekedtek, hogy szervezetileg ássák alá a tanács munkáját, s minden erejüket latbavetették, hogy valamennyi kérdésben az ő népellenes álláspontjuk jusson érvényre.

A gazdasági és szociális tanács amerikai-angol befolyás alatt álló többsége kudarcra ítélte mindazokat a javaslatokat, amelyek a hadiipar termelésének erőteljes csökkentésére, a békegazdaság fejlesztésére, a polgári szükségletek kielégítésére, vagyis a népek békéjének megőrzésére és jólétük fokozására irányultak.

Az 1949—1950. évi világgazdasági helyzetről a titkárság számolt be. A Szovjetunió képviselője kifejtette, hogy az USA, s a tőle függő országok gazdasága agresszív, militarista jellegű lett. Hangsúlyozta, hogy ez az egyoldalú fejlődés végzetesen befolyásolja az országok dolgozóinak gazdasági és kulturális helyzetét.

Az Egyesült Államokban, Angliában és Franciaországban mind nagyobb összegeket fordítanak a fegyverkezés fokozására, a hadiipar fejlesztésére. Truman 1951 júliusi gazdasági beszámolójából kiténik, hogy az USA közvetlen hadikiadásainak 1951 végére el kellett érniük az évi 50 milliárd dollárt. Az amerikai imperialisták 1952-ben tovább fokozták a fegyverkezést, s az új év közepéig már évi 65 milliárd dollárnak megfelelő összeget akarnak fegyverkezésre fordítani.

Angliában is hatalmas katonai program megvalósítására törekszenek. Ennek kiadásai elérik a 4,7 milliárd fontsterlinget. Franciaország sem akar elmaradni ebben az őrült fegyverkezési hajszában. Hadikiadásai egy év alatt több mint 70 százalékkal emelkedtek és 1951-ben elérték az évi 743 milliárd frankot. A többi tőkés ország — Kanada, Belgium, Hollandia stb. — katonai kiadásai is rohamosan emelkednek.

Az amerikai monopolisták abban reménykednek, hogy a haditermelés fokozásával megmenekülhetnek a gazdasági válságtól. Valójában azonban az a helyzet, hogy az USA gazdaságának átállítása haditermelésre még

jobban kielezi az Egyesült Államok és a többi tőkés országok gazdaságának valamennyi ellentmondását.

A szovjetküldöttség határozottan megcáfolta az amerikai-angol blokk képviselőinek azt az állítását, mintha a féktelen fegyverkezést a Szovjetunió és a népi demokratikus országok részéről megnyilvánuló „háborús fenyegetés” tenné szükségessé. Ezek a hazug állítások csak arra kellenek, hogy a tőkés államok reakciós uralkodó körői álcáznai tudják agresszív törekvéseiket és eltereljék a tömegek figyelmét egyre rosszabbodó életkörülményeikről.

Az USA képviselői beszámolójuk során azt erősítették, hogy az Egyesült Államok és a többi tőkés ország gazdasági helyzete „rendszeresen javul”. A valóság ezzel szemben az, hogy gazdasági helyzetük mind rosszabb és rosszabb lesz. A szovjet küldöttség bebizonyította, hogy a titkárság 1949—1950. évi adatai célzatosan túlfértékelik a tőkés országok helyzetét. A beszámoló teljesen figyelmen kívül hagyja azt a körülményt, hogy például az USA gazdasága beteges, hadi-inflációs jelleget ölt. Ez elsősorban a hadiipar erőltetett ütemű fejlesztésében és a polgári termelés csökkentésében mutatkozik meg. Az USA gazdaságának militarizálása más tőkés országok gazdaságát is szétzilálja. Így például az USA hadi célokra hatalmas mennyiségű, nagyfontosságú nyersanyagot (gumit, szénfémeket stb.) halmaz fel. Ennek eredményeképpen a nyugateurópai országok nagy nyersanyaghiányban szenvednek.

Az amerikai-angol blokk képviselői azt is megkísérelték bebizonyítani, hogy lehetséges a hadiiparnak és a polgári termelésnek egyidőben való fokozása. Arról azonban megfeledez-

tek, hogy a hadiipar egyre fokozódó nyersanyagfogyasztása szükségképpen megköveteli a polgári termelés csökkentését. A fegyverkezési hajszá elkerülhetetlenül leszorítja a tőkés országok dolgozóinak életszínvonalát. Ezt bizonyítják egyébként az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és más tőkés országok gazdasági helyzetéről nemrég közzétett adatok is.

Truman elnök például az elmúlt évben kétízben is követelte, hogy 10 milliárd dollárral emeljék az adóterheket. Ebből 7 milliárd dollárt a lakosságnak és a kereskedelemnek kell fizetnie, s csak 3 milliárd dollárral emelkedik a trösztök adója. Az adóterhek aránytalan megoszlását mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a lakosságot terhelő egyenes adók részesedése az összes adókban 1942—1943-ban 31,4 százalék, 1950-ben pedig már 48,8 százalék volt. Ugyanakkor a trösztök adórészesedése 44,1 százalékról 29-re csökkent. A lakosságtól szedett egyenes adók összege az elmúlt években a következőképpen alakult: 1949/50 — 18,1, 1950/51 — 22,9, 1951/52 — 26,8 milliárd dollár.

Angliában is gyorsan növekszenek az adóterhek. Az egyenes adók összege az 1938—1939. évi 499 millió fontsterlingről 1949—1950-ben 2 059 9 millió fontsterlingre emelkedett. A közvetett adók összege pedig 397,1, illetve 1 039 millió fontsterling volt.

Franciaországban az adók az 1946. évi 619 milliárd frankról 1951-ben 2 556 milliárdra szöktek fel.

A haditermelés fokozásával a munkanélküliség nem csökkent.

A szovjet küldöttség tagjai az amerikai monopolisták agresszív céljainak szolgálatába állított „Marshall-terv” és „Schuman-terv” lényegét is feltárták. Bebizonyították, hogy a

„Marshall-terv“ csupán eszköz az USA kezében, amelyet arra használ fel, hogy gazdaságilag és politikailag egyaránt ellenőrizhesse a nyugat-európai országokat. A háború kirobbantásának újabb eszköze a „Schuman-terv“. Lényege: Nyugat-Németország újrafelfegyverzése és ipari erőforrásainak agresszív tervek megvalósítására való felhasználása. A „Schuman-terv“ elősegíti a német monopóliumok és hitlerista szervezetelek újraéledését és az amerikai tőke behatolását Nyugat-Németországba.

Az ülészak munkájában jelentős helyet foglalt el az afrikai, valamint a közép- és közélkeleti országok gazdasági helyzetének kérdése. Ezek az országok a külföldi tőke nyersanyagbázisai és nagyszerű lehetőséget nyújtanak újabb tőkebefektetésekre, haditámaszpontok építésére stb. Iparuk nem fejlődik. A legfontosabb nehézipari ágak ez országokban úgyszólván teljesen hiányzanak, gazdasági életük alakulása tehát teljes mértékben az imperialisták önkényétől függ.

Az amerikai tőke a második világháború után egyre nagyobb mértékben kerüli hatalmába ezeket az országokat. Az amerikai monopóliumok nyomják vetélytársaik ellenállását s a gazdasági élet különféle pozícióinak elfoglalásával egyidőben mindjobban militarizálják ez országok gazdaságát. Az amerikai imperializmus terjeszkedésének nemcsak gazdasági, hanem meghatározott politikai céljai is vannak. Különösen érezhető ez a közép- és közélkeleti országokban, amelyeket az amerikai katonai körök a Szovjetunió ellen irányuló agresszív tervek megvalósítására alkalmas területnek tartanak.

A monopolisták a profitról sem fedkeznek meg. Jellemző például, hogy az angol-iráni társaság 1948—1949-ben 131,4 millió fontsterling profitra tett szert, s ugyanakkor az olajkoncesszióért mindössze 8 millió fontot fizetett az iráni kormánynak.

A gyarmati hatalmak minden terve azt célozza, hogy megőrizzék ez országok gazdaságának egyoldalú jellegét és így továbbra is fenntarthatassák az imperialista hatalmaktól való függőségüket.

Az ENSz és különféle szervezeti mindaddig semmit sem tettek annak érdekében, hogy változtassanak ezen a helyzeten. Működésük során csak elősegítik az imperialista nagyhatalmak gyarmati uralmának megszilárdulását.

Az említett országok gazdasági helyzete csak gazdaságuk fejlesztése, s a gyarmati függőség és a kizsákmányolás megszüntetése útján javítható meg. Ezen az állásponton voltak e kérdés tárgyalásakor a Szovjetunió képviselői, akik konkrét javaslatokkal igyekeztek megoldani a vitás kérdéseket. Az amerikai-angol blokk szavazógépe azonban minden pozitív javaslatot elvetett.

Fontos napirendi pontja volt a gazdasági és szociális tanács ülészakának az elmaradott országok gazdasági fejlődésének kérdése. A tanács titkársága különféle okiratok, jelentések és tervezetek tömegét készítette elő a tárgyalás alapjául. A javasolt intézkedések döntő többsége figyelmen kívül hagyta a fejletlen országok elmaradottságának igazi okát, vagyis azt, hogy gazdaságilag és politikailag teljes mértékben függnek a fejlett tőkés országoktól. A szovjetküldöttség véleménye szerint a különféle javaslatok és tervezetek (amelyeket egyébként főként az amerikai küldöttek közre-

működésével állítottak össze) csak arra jók, hogy megkönnyítsék a külföldi tőke behatolását ezekbe az országokba, s lehetőséget teremtsenek az imperialista kizsákmányolás fokozására.

A tanács munkájában az Egyesült Államok képviselőjének „kezdeményezésére” foglalkoztak az agrárreform kérdésével és a monopóliumok (kartellek) korlátozó tevékenységével. Az USA küldöttsége az agrárreformmal kapcsolatban számos demagóg javaslatot terjesztett elő. Javaslatában minden eszközzel védelmezte a nagybirtokosok jogait.

A lengyel küldöttség megfelelő földreform végrehajtását, a földnélküliek és a kisparasztnak jogvédelmének biztosítását javasolta.

A Szovjetunió képviselője felszólalásában jelezte az USA monopóliumainak terjeszkedő politikáját a tőkés országokban és a világ különböző részein, különösen a fejletlen, gyarmati és félgyarmati sorban tengődő országokban. Az amerikai tőkésék mind nagyobb arányokban lepik el a kubai és fülöpszigeti cukornádültetvényeket, a Karib-tenger körzetében lévő banánültetvényeket és a fülöpszigeti kendertermelő területeket.

A második világháború után mintegy 70 millió dollárt fektettek be a középamerikai banánültetvényekbe. Guatemalában a megművelt föld 75 százaléka, Puerto-Ricóban 80, Cubában pedig 85 százaléka van amerikai tőkésék birtokában. Mexicóban 4 millió hektár föld van a különféle amerikai társaságok kezén.

A szovjet küldöttség példák felsorolásával bizonyította be, hogy az amerikai földreform-javaslatai teljesen figyelmen kívül hagyják a kisparasz-

tok érdekeit. A japán „földreform” például, amelyet az amerikaiak mint követendő példát említenek, a valóságban megcsúfolása földreformnak. Az USA Nyugat-Németországban is kerékkötője a földreformnak. Intézkedéseivel mindenekelőtt a junkerek érdekeit védelmezi.

A francia képviselő felszólalására válaszul, a Szovjetunió képviselője Franciaország földbirtokviszonyait is részletesen elemezte. 1946-ban Franciaországban mintegy 1 200 000 mezőgazdasági munkás, 800 000 bérlő és 10 000 felesbérlő volt. Ez azt jelenti, hogy a francia parasztnak nem volt saját földje. A parasztnak eladósodnak, s csekély földjük is a bankok kezére kerül. A francia monopóliumok a gyarmatokon és a protektorátusokban hatalmas földterületeket sajtófitottak ki.

A szovjet küldöttség támogatta a lengyel javaslatot, amelyet alkalmasnak tartott arra, hogy kiindulópontja legyen a földbirtokviszonyok átalakításának, a mezőgazdasági munkások és kisparasztnak helyzete megjavításának. Az imperialista szavazógép azonban itt is azonnal működésbe lépett, és a lengyel javaslatot leszavazták.

Az Egyesült Államok képviselői újabb „meglepetéssel” szolgáltak, amikor a monopóliumok üzleti tevékenységét korlátozó intézkedéseket javasoltak.

A vita során bebizonyosodott, hogy ez a javaslat lényegében hamis. Az amerikai monopóliumok tulajdonképpen csak azokat az akadályokat akarják eltávolítani, amelyek gátolják terjeszkedésüket a világpiacon. Ismeretes, hogy a kartellek, és a különféle monopóliumok kiterjedt hálózata át-meg átszövi az egész tőkés világot. Csak az USA-ban mintegy 250 nagy tröszt uralkodik, amelyek egyúttal

sok gyarmati és félgyarmati, sőt még formálisan független ország számos gazdasági ágát is ellenőrzik. Az Egyesült Államokban látszólag megtiltották a monopóliumok működését. A valóságban azonban éppen ez az ország a monopóliumok uralmának erődje. Sherman úgynevezett „trösztellenes“ térvénye tulajdonképpen semilyen tekintetben sem akadályozza a monopolista egyesületek tevékenységét. Az USA külkereskedelmi politikája pedig éppen arra irányul, hogy minden akadályt elhárítson az amerikai tőke terjeszkedésének útjából. Az amerikai javaslatnak az a valódi célja, hogy megbénítsa a többi tőkés ország monopóliumainak tevékenységét, és szabad teret biztosítson az amerikai monopóliumoknak a világpiacon folyó konkurrenciaharcban. Jellemző, hogy az amerikaiak a Schuman-tervet kitűnő eszköznek találják a monopóliumok korlátozó tevékenysége ellen vívott harcban. A Schuman-tervnek pedig közismerten az a célja, hogy szupermonopóliumot létesítsenek, amely Nyugat-Európa legfontosabb gazdasági erőforrásait alárendeli az amerikai monopóliumok háborús előkészületeinek.

★

A tanácskozáson a teljes foglalkoztatottság kérdésének is nagy figyelmet szenteltek.

Az amerikaiak és más tőkés országok képviselői beszámolóikban egyre azt bizonygatták, hogy ezen a területen jelentős fejlődés észlelhető. Fölvetették az úgynevezett „foglalkoztatottsági standard“ elvét. Ezzel tulajdonképpen törvényesíteni igyekeztek a munkanélküliek meglévő tartalékseregét. A „foglalkoztatottsági standard“ elvét hangoztatva azt állították, hogy ahol a munkanélküliek száma nem

halad meg egy bizonyos százalékot — például 5 százalékot — ott már elérték a „teljes foglalkoztatottságot“. Ezek szerint tehát Angliában már elérték a „teljes foglalkoztatottságot“, jóllehet mintegy 300 000 (családtagokkal együtt mintegy 1 000 000) ember munkanélküli. Ez az új „elmélet“ ismételten bizonyítja, hogy teljes kudarcot vallottak a burzsoá kormányok és közigazdák ígéretesei a „teljes foglalkoztatottság“ eléréséről.

A szovjet képviselő bebizonyította, hogy a féktelen fegyverkezési hajsza következtében szükségképpen csökken a polgári fogyasztásra szánt termelés. Felszólalásában éppen az ENSZ különféle bizottságainak adatai alapján mutatta meg, hogy a munkanélküliség a tőkés országokban, de különösen a gazdaságilag kevésbé fejlett országokban, hatalmas méreteket öltött. Ezt az állítását egyébként több felszólaló is megerősítette. Pakisztán képviselője például kijelentette, hogy Indiában és Pakisztánban a lakosság 25 százaléka munkanélküli.

Ismételten bebizonyosodott tehát, hogy a „foglalkoztatottsági standard“ elve csak a valóságos helyzet szépítésére szolgál. Erre törekedtek az amerikaiak is, amikor azt állították, hogy az USA-ban a részleges munkanélküliek többmillió serege csak idényszerű ingadozások eredménye, s főleg diákokból, dolgozni nem akaró emberekből stb. tevődik össze.

Az amerikai-angol blokk tagjai a kérdéseket már eleve képmutató módon vetették föl. A dolgozók helyzetének megjavítása távol állott tőlük. Jellemző, hogy a szovjet küldöttség lényegbevágó, valóban progresszív javaslatait elvetették. Erre a sorsra ítélték a munkanélküliek biztosításával, családtagjaik támogatásával, a társá-

dalombiztosítás kiterjesztésével és több fontos kérdéssel kapcsolatban tett részletes szovjet javaslatokat is.

★

A különféle regionális gazdasági bizottságok működéséről szóló beszámolók is megvitatásra kerültek.

Az ázsiai és távolkeleti bizottság munkájával kapcsolatban a Szovjetunió képviselője hangsúlyozta, hogy ezek az országok Anglia és Amerika ellenőrzése alatt állanak. Az amerikai és angol monopóliumok hatalmas tökebefektetésekkel a különféle stratégiai nyersanyagok kitermelését igyekeznek fokozni. A statisztikai adatokból kitűnik, hogy az Egyesült Államok importjának 73 százaléka stratégiai nyersanyag, s ennek $\frac{3}{4}$ -ét az ázsiai és távolkeleti országok szállítják.

Az európai gazdasági bizottság jelentéséből megállapítható, hogy tovább folytatódik a nyugateurópai országok gazdaságának militarizálása. Ez természetesen kedvezőtlenül befolyásolja az egyes államok költségvetéseinek alakulását és fokozza a lakosság elnyomorodását.

A szovjet küldöttség megállapította, hogy az európai gazdasági bizottság munkája mindeztideig nem felelt meg az eredetileg kitűzött céloknak. Nem segítette elő az egyes országok közti gazdasági kapcsolatok kiszélesítését. A bizottságnak legtöbbször még arra sem terjedt ki a figyelme, hogy sikorra szálljon az elfogadott határozatok végrehajtásáért. A bizottság például határozatot hozott az európai szénkitermelés fokozásáról, hogy ezáltal csökkenteni lehessen a bevittl Amerikából. A gyakorlatban viszont az történik, hogy Franciaország tovább fokozza szénbevittelt, Nyugat-Németországba havi átlagban 100 millió dol-

lár értékű szenet szállítanak az amerikaiak, s így tovább.

A bizottság munkájának megjavítására sok értékes javaslatot tett a szovjet küldöttség. A többi között föltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a tanácskozási joggal résztvevő országok (mint pl. Magyarország, Bulgária, Albánia, Románia) képviselőinek is adjanak szavazati jogot. Ez a kérdés már nem először került megvitatásra. Ám az imperialista blokk küldöttei, miként a multban, most is leszavazták.

★

A gazdasági és szociális tanács munkájának hiányosságai ismételtelen feltártak az ENSz hatodik ülésszakán, 1951 novemberében tartott szakbizottsági üléseken. A vita során kitűnt, hogy az országok többsége nincs megelégedve a tanács tevékenységével. A Szovjetunió küldöttsége ez alkalommal is leszögezte, hogy a tanács nem foglalkozik azokkal a kérdésekkel, amelyek az emberek millióit elsősorban érdeklik. Ilyenek: az életszínvonal emelésének, a munkanélküliség felszámolásának, a társadalombiztosítás megszervezésének kérdései és sok más hasonló probléma.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok példája azt bizonyítja, hogy a gazdasági és szociális tanácsban tárgyalt kérdések döntő része sikeresen megoldható. Ehhez azonban az szükséges, hogy a tanács munkájában résztvevő országok képviselői lényegükben ragadják meg a problémákat, gondosan kutassák fel a hiányosságok okait és a háborús előkészületek, a különféle agresszív tervek támogatása helyett valóban a béke ügyét akarják szolgáltni. (*Planovoje Hozajsztvo*. 1951. 6. szám.)

M. L.

A szovjet népgazdaság újabb nagyszerű győzelme

A szovjet nép a legnagyobb meglepéssel, és a szocialista haza iránt érzett büszkeségtől áthatva fogadta a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának közleményét az állami népgazdaságfejlesztő terv 1951. évi eredményeiről. A szovjet ország az elmúlt évben újabb, hatalmas sikereket ért el a gazdasági építőmunka és a kulturális élet valamennyi területén.

Az 1951. évi eredményei ragyogó bizonyítékai a szocialista rendszer kimeríthetetlen életerejének és fölényének a tőkés rendszerrel szemben. A tőkés országokban, és mindenekelőtt az Egyesült Államokban, a fékevesztett fegyverkezési verseny következtében kiéleződnek a belső ellentmondások, hanyatlik a polgári célokat szolgáló termelés, növekszik a munkanélküliség, emelkednek a fogyasztási cikkek árai és mindinkább fokozódik a tömegek elnyomorodása. A Szovjetunióban viszont töretlen ívben fejlődik a szocialista népgazdaság.

A szovjet nép a bolsevik párt vezetésével a kommunizmus építésének hatalmas sztálini programját hajtja végre. A városi és a falusi dolgozók alkotó tevékenységének további föllendülését bizonyító szocialista munkaverseny a munkatermelékenység fokozásának újabb tar-

talékait mozgósítja és elősegíti az állami népgazdasági terv teljesítését és túlteljesítését.

Az 1951. évi tervteljesítés eredményeiben visszatükröződik a Szovjetunió egész népgazdaságának és termelő-technikájának fejlődése, a nemzeti jövedelemnek s a dolgozók anyagi jólétének és kultúrájának további emelkedése. A főbb termelési ágakban nemcsak az 1950. évi termelést haladták meg jelentősen, hanem a tervben megszabott feladatokat is túlteljesítették. Az ipar teljes termelésének évi tervét 103,5 százalékra teljesítették. A Szovjetunió egész iparának termelése 1950-hez képest 16 százalékkal emelkedett és kétszer nagyobb volt, mint 1940-ben. 1951-ben a szocialista mezőgazdaság dolgozói új sikereket értek el a földművelés és az állattenyésztés fejlesztésében, valamint a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdításában. Egyes kerületek kedvezőtlen időjárási viszonyai ellenére, a gabonafélék termése 7 milliárd 400 millió pud volt. A gyapot, a cukorrépa és más ipari növények termése is meghaladta az 1950. évi színvonalat. A kolhozok és szovhozok közös állatállománya túlsúlyba került az egész állatállományban. A vasúti áruszállítás terüle-

tén is jelentős eredményeket értek el: a teherforgalom évi tervét teljesítették. A folyami és a tengeri áruszállítás tervét ugyancsak túlteljesítették.

A Szovjetunió hatalmának és népgazdasága fejlődésének anyagi alapja a sztálini ötéves tervek éveiben létrehozott nehézipar, amely évről évre több és több termelési eszközt gyárt az összes népgazdasági ágak számára. 1951-ben az öntöttvastermelés 14, az acélgyártás 15, a hengereltvasgyártás 15 százalékkal emelkedett 1950-hez képest. A Szovjetunió ma körülbelül ugyanannyi acélt gyárt, mint Anglia, Franciaország, Belgium és Svédország együttvéve.

A szovjet kohászok sikereit nagy örömmel fogadják az egész szovjet nép. Sztálin elvtársnak a magnyitogorszki kohászati művek dolgozóihoz, az üzem fennállásának huszadik évfordulója alkalmából küldött üzenete a következőket mondja:

„Üdvözlöm a magnyitogorszki kohászati művek és a Magnyitosztraj tröszt munkásait, munkásnőit, mérnökeit, technikusait és alkalmazottait, és jókívánságaimat küldöm a kombinát — az ország leghatalmasabb kohászati bázisa — üzembehelyezésének 20. évfordulója alkalmával.

A magnyitogorszkiak, mint hazánk hű fiai és leányai, évről évre becsületesen és önfeláldozóan dolgoztak az üzem termelőképességének fokozásán, sikeresen sajátították el az új technikát, szüntelenül növelték a gyártott vas és acél mennyiségét, és becsületesen teljesítették a párt és a kormány által az ország fémszükségletének fedezése érdekében kitűzött feladatokat.

Teljes szívemből kívánom Önöknek, elvtársak, hogy munkájukat újabb sikerek koronázzák.“

Sztálin elvtársnak a magnyitogorszki kohászati művek dolgozóihoz küldött üdvözlőlevele a szovjet kohászokat és az összes ipari dolgozókat újabb győzelmekre lelkesíti.

A kohászattal egyidőben fejlődik a tüzelőanyag- és energiatermelő ipar. 1951-ben a széntermelés 1950-hez képest 8 százalékkal, az ásványolajkitermelés 12, a földgázkitermelés 8, a benzinyártás 20, a gyártott Diesel-olaj mennyisége pedig 45 százalékkal emelkedett. Az utóbbi években az ásványolajipar évi 4,5 millió tonnával fokozta az ásványolajtermelést. E fontos iparág ily nagyarányú fejlesztésében elért sikerek alapján biztosak lehetünk abban, hogy a Sztálin elvtárs által kitűzött feladatot: évi 60 millió tonna ásványolaj termelését — a szovjet olajipari dolgozók határidő előtt teljesítik. A villamosenergiatermelés 1950-hez képest 15 százalékkal növekedett. A villamosenergiatermelésnek csupán egyévi emelkedése hétszeresen múlja felül a forradalomelőtti Oroszország egész villamosenergiatermelését.

Nagy eredményeket ért el a gépgyártás, az egész szovjet népgazdaság technikai haladásának alapja. 1951-ben a szovjet gépgyártás mintegy 500 féle új típusú és márkájú gépet és gépszerkezetet gyártott. Különösen nagy eredményeket értek el a villamosipari berendezések gyártásában. Nagy vízturbinákból csaknem kétészfélzer annyit gyártottak, mint 1950-ben. A szovjet tudomány és technika

fejlettségét bizonyítja, hogy ma már 150 000 kilowatt teljesítményű gőzturbinákat is gyártanak. A hidrotechnikai műtárgyak munkaigényes építési munkálatainak gépesítésére nagyteljesítményű földszivattyúkat, ásókotrókat, nagytermelékenységű lépkedő exkavátorokat, az önműködő betongyarak számára hatalmas betonkeverőket és 25 tonnás tehergépkocsikat gyártottak. A szemszámgépípar körülbelül 150 újfajta nagytermelékenységű fémforgácsoló- és kovácsoló-, sajtológépnek, valamint jelentékeny mennyiségű, új típusú kemény-ötvözetű szerszámnak a gyártására rendezkedett be. Újfajta berendezéseket gyártottak az ásványolaj és vegyészeti ipar, egyes könnyűipari, élelmiszeripari ágak és más iparágak, valamint a közlekedés számára is. Új típusú mezőgazdasági gépeket is gyártottak.

Sztálin elvtárs már 1931-ben kifejtette, hogy: „a legcentralizáltabb ipar országa vagyunk. Ez azt jelenti, hogy iparunkat a legjobb technika alapján építhetjük és ennek következtében biztosíthatjuk a munka példátlan termelékenységét, az akkumuláció példátlan ütemét.“

A szocialista rendszer széleskörű lehetőségeket teremt a műszaki haladás számára. A Szovjetunióban a technika nem spontán módon, hanem egységes állami terv alapján fejlődik. Az új technika fejlesztésének a termelésben való meghonosításának tervezése szintén fényes bizonyítéka a szocialista gazdasági rendszer fölényének a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben. A

tőkés országokban a monopóliumok mesterségesen fékezik a technikai haladást, az új találmányokat és fölfedezéseket pedig a dolgozók kizsákmányolásának fokozására és a fegyverkezési hájsza növelésére használják fel. A Szovjetunióban viszont semmiféle akadály sem áll a technika fejlesztésének útjában; a Szovjetunióban a technikai haladást békés gazdasági építőmunka és a kultúra fejlesztésére, a nép érdekében, kultúrájának és anyagi jólétének növelésére használják fel.

A különféle népgazdasági ágakban a munkaigényes és nehéz munkák gépesítési színvonalának további emelése, valamint a mind nagyobb méreteket öltő komplex gépesítés — megteremti a munkatermelékenység további emelkedésének feltételeit. A termelőfolyamatok gépesítésének legmagasabb foka a termelés automatizálása, ami sokszorosan fokozza a munka termelékenységét és egyik feltétele annak, hogy a szellemi és fizikai munka közti határvonal elmosódjék. Számos igen fontos iparágban mind nagyobb méreteket ölt a termelés további automatizálása.

A Szovjetunióban a technika fejlesztése és a gyártási folyamatok tökéletesítése elválaszthatatlan a széles tömegek teremtő aktivitásától. A kapitalizmustól eltérően, ahol a termelési eszközök, mint idegen és ellenséges erők állnak szemben a dolgozókkal, a szocialista társadalomban a technika és a technológia fejlesztése — magának a munkásosztálynak, valamennyi dolgozónak életbevágó érdeke. A Szovjetunióban a műszaki haladásnak oly hatalmas forrásai vannak, mint

például a tömegek alkotóereje, a tudomány embereinek és a termelés dolgozóinak szoros együttműködése stb. A műszaki haladásnak ezek a forrásai a tőkés országokban teljesen ismeretlenek. 1951-ben a Szovjetunió iparában munkások, mérnökök és technikusok javaslatára mintegy 700 000 új találmányt és újítást honosítottak meg.

1951-ben újabb jelentős eredményeket értek el az ipari munka valamennyi termelési és gazdasági mutatójának, mindenekelőtt a berendezések kihasználási mutatóinak megjavításában. Így az elmúlt évben a szénipari minisztérium vállalataiban 19 százalékkal emelkedett a szénkombájnok termelékenysége. Megjavult a berendezések és a teljesítőképesség kihasználása a vaskohászat, a vegyészeti ipar, a gyapottermelés és cementipar vállalataiban. Ezek az eredmények új lehetőségeket tárnak fel a termelés növelésére. A berendezések jobb kihasználásának népgazdasági jelentőségét pl. abból is megítélhetjük, hogy 1951-ben csupán a kohók és Martin-kemencék termelékenyebb kihasználása révén 1 millió 300 000 tonna nyersvassal és 1 350 000 tonna acéllal termeltek többet, mint 1950-ben. Jelentős sikereket értek el a nyersanyag, tüzelőanyag, anyag és villamosenergia gazdaságosabb felhasználásáért vívott harcban is.

Az ipar műszaki felszerelésének fejlesztése, a munkások szakképzettségének növelése, a szocialista munkaverseny fejlődése és a termelés jobb megszervezése alapján a munka termelékenysége 1951-ben 10 százalékkal növekedett 1950-hez képest. 1951-ben az ipari termelés

emelkedésének csaknem kétharmadát a munkatermelékenység növelése útján érték el. Ez az adat is azt bizonyítja, hogy a szocialista gazdasági rendszernek óriási lehetőségei vannak a termelés fokozására.

Az iparvállalatok munkájának legfontosabb minőségi mutatója a *termelés önköltsége*. Az önköltségcsökkentés a népgazdasági felhalmozások legfontosabb forrása. Együttal elengedhetetlen feltétele az árak csökkentésének, s így a dolgozók anyagi jóléte növekedésének. 1951-ben az ipari termelés önköltségcsökkentési tervét túlteljesítették. Az ebből származó megtakarítás *több mint 26 milliárd rubel* volt, nem számítva a nyersanyagok és anyagok nagykereskedelmi árának csökkentéséből származó megtakarítást. Az önköltség csökkentésével növelhető a felhalmozás és kedvező feltételeket lehet teremteni a szocialista bővített újratermelés számára is.

A szocialista újratermelést nemcsak az ipar, hanem valamennyi népgazdasági ág föllendülése is jellemzi. A szocialista gazdaságban ismeretlenek a tőkés gazdaság aránytalanságai. A szocialista gazdaság nem spontánul, hanem egységes népgazdasági terv alapján fejlődik, amely valamennyi termelési ág növekedésének szükséges arányait meghatározza. A Szovjetunióban a nehézipar gyorsütemű fejlődése biztosítja a mezőgazdaság és a fogyasztási cikkek termelő iparágak szüntelen előrehaladását.

A gabonafélék, a gyapot, cukorrépa és más mezőgazdasági növények termésének növekedése, továbbá az a körülmény, hogy 1950-hez

képest a közös állatállomány csaknem 14 millió darabbal gyarapodott, azt bizonyítja, hogy a szocialista mezőgazdaság — akárcsak az ipar — szélesebb bázison fejlődik.

A Szovjetunió szocialista mezőgazdasága a legfejlettebb és a legjobban gépesített mezőgazdaság a világon. A tőkés országok mezőgazdaságához képest mérhetetlen előnyökkel rendelkezik. Korlátlan teret ad a gépi technika és az élenjáró agrobiológiai tudomány valamennyi vívmányának alkalmazására. A szocialista iparhoz hasonlóan a szocialista mezőgazdaság sem ismeri a kapitalizmusban elkerülhetetlen válságokat, és megállás nélkül fejlődik. A mezőgazdaság csak az elmúlt évben 137 000 traktort (15 lóerős traktorokra átszámítva), továbbá 53 000 gabonabetakarító kombájnt, ezek között 29 000 magajáró kombájnt, valamint 59 000 tehergépkocsit, 2 millió talajművelőeszközt és egyéb gépet kapott. A mezőgazdaság technikai felszerelésének növelése lehetővé tette, hogy a kolhozokban és a szovhozokban a munkákat még fokozottabban gépesítsék. A gép- és traktorállomások 1951-ben 19 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek, mint 1950-ben, s a kolhozok összes mezei munkáinak több mint kétharmadát végezték el. A szovhozokban a fontosabb mezőgazdasági munkákat csaknem teljes egészükben gépesítették. A kolhozokban jelentősen növekedett a villamosenergiának szemestermények kezelésére, takarmányelőkészítésre, vízellátásra, tehenek fejésére és birkanyírásra való felhasználása.

Évről évre növekszik a szocialista mezőgazdaság kultúrája, s a mező-

gazdasági termelésben egyre szélesebb körben alkalmazzák a micsurini biológia vívmányait.

A mezőgazdaság további föllendítésében óriási jelentőségük van a *sztálini természetátalakító terveknek*. A mezővédő erdősávok tervszerű telepítése, a füves vetésforgó alkalmazása, mesterséges tavak és víztárolók építése nagymértékben segíti elő a mezőgazdaság további gyorsütemű fejlődését. A Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdősztyeppés területein lévő kolhozok, erdőgazdaságok, gép- és traktorállomások, erdővédőállomások és szovhozok 1951-ben 745 000 hektár területen ültettek és vetettek védőerdőt.

1951-ben hatalmas lendülettel folytatódtak az *építkezések*. Erről beszédes tanuságot tesznek a volgai, doni, dnyeperi és amudarjai nagy hidrotechnikai műtárgyak, amelyek építésével kapcsolatban 1951-ben kitűzött feladatokat határidő előtt teljesítették. A kommunizmus nagy építkezései új távlatokat nyitnak meg a szovjet ország termelőerőinek fejlődése, a Szovjetunió népgazdaságának további felvirágzása és a nép anyagi jólétének növekedése előtt.

★

A szovjet dolgozók anyagi jólétének szüntelen emelkedését a *nemzeti jövedelem* növekedése mutatja. 1951-ben a Szovjetunió nemzeti jövedelme 1950-hez képest — összehasonlítható áron számítva — *12 százalékkal emelkedett*. A kapitalista országoktól eltérően, ahol a dolgozók által létrehozott nemzeti jövedelem oroszánrészt a kapitalisták, földbirtokosok és hozzátartozóik sajátítják ki, a Szovjetunióban az egész

nemzeti jövedelem a dolgozóké. A nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyed részét a Szovjetunió dolgozói kapják személyes anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére. A nemzeti jövedelem negyed részét pedig az állam, a kolhozok és szövetkezetek rendelkezésére bocsátják a szocialista termelés bővítésére és más állami, valamint társadalmi szükségletek kielégítésére.

A szocialista társadalomban nincs meg a tőkés termelési módot jellemző ellentmondás a *felhalmozás és a fogyasztás* között. A Szovjetunióban a szocialista felhalmozást a nép fogyasztásának növekedése kíséri, ami a múlt évi eredményekben is kifejezésre jutott. Az állami eszközökből fedezett beruházások révén tovább gyarapodtak a népgazdaság állóalapjai, fokozódott a termelés, emelkedett a dolgozók anyagi jóléte és kulturális színvonala.

A szocialista termelés bővülésével párhuzamosan növekszik a népgazdaságban foglalkoztatott munkaerők száma. A munkások és alkalmazottak száma egy év alatt 1 600 000 fővel gyarapodott és 1951 végén 40,8 millió volt. A tőkés országok egyik legfőbb jellegzetessége a tömeges munkanélküliség, ezzel szemben a Szovjetunióban ez ismeretlen fogalom; itt már régen valóra vált minden állampolgár joga a munkához.

1951-ben a munkások és alkalmazottak szakképzettségének színvonala is emelkedett. Egyéni és brigádoktatás, valamint műhelytanfolyamok útján 1951-ben számtalan új kádert képeztek ki és 7 millió munkás és alkalmazott szakképzettségét emel-

ték. 365 000 fiatal szakmunkás végzett ipariskolát, vasutas- és bányásziskolát, illetve gyári műhelytanfolyamokat és bányászati szaktanfolyamokat. Ezek az iparban, az építkezéseken és a közlekedésben helyezkedtek el.

A bolsevik párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik a dolgozók anyagi jólétének növeléséről. Ennek a gondoskodásnak egyik megnyilvánulása az iparcikkek és élelmiszerek termelésének állandó fokozása. 1951-ben Sztálin elvtárs kezdeményezésére a kormány utasította a könnyű- és élelmiszeripart, hogy ezekből az árukból az évi tervben megszabott mennyiség-nél többet termeljenek. Nagymennyiségű szövetet, konfekcióárut, lábbelit, kondenzált tejet, sajtot, kolbászárut, növényi olajat, konzervet és sok más iparcikket és élelmiszert gyártottak terven fölül. 1951-ben tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A kormány 1951 március 1-én újból — a jegyrendszer megszüntetése óta immár negyedízben — leszállította a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árát, ami a rubel még fokozottabb megszilárdulásával, vásárlóerejének emelkedésével, a lakosság által fogyasztott árucikkek forgalmának növekedésével járt. 1951-ben a lakosságnak — összehasonlítható áron számítva — 15 százalékkal több árut adtak el, mint 1950-ben.

A vállalatok, intézmények és a helyi szovjetek, valamint a városi és iparvidéki lakosok 1951-ben összesen 27 millió négyzetméter lakóterületet építettek állami hitelek segítségével. Ezenkívül falun is építettek körülbelül 400 000 lakóházat.

A tömegfogyasztási cikkek árának leszállítása, a munkások és alkalmazottak munkabérének s a parasztok jövedelmének növekedése, valamint a lakosságnak nyújtott állami juttatások és kedvezmények következtében a munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelme 1951-ben az 1950. évihez képest — összehasonlítható árakban kifejezve — *10 százalékkal emelkedett.*

A szocialista kultúra területén elért sikerekről tanuskodik például az a körülmény, hogy 1951-ben a tanulók száma — minden oktatási formát beleértve — *57 millió* volt a Szovjetunióban. A főiskolákon (a levelezőoktatás résztvevőit is beleértve) *1 356 000 hallgató* tanult, 108 000-rel több, mint 1950-ben. *Több mint 200 000 fiatal szakember végzett főiskolát és 262 000 technikumot.* Növekedett a könyvtárak, filmszínházak, színházak és más kulturális intézmények száma és kibővült munkaterületük. Nagy sikereket értek el az egészségvédelem területén is.

★

A Szovjetunióban folyó békés gazdasági építőmunka és kulturális fejlődés lendülete, valamint a dolgozók anyagi jólétének emelkedése szöges ellentétben áll a tőkés országokban uralkodó viszonyokkal. Az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és más tőkés országok gazdaságának militarizálása következtében erősen hanyatlik ez országok polgári szükségleteket kielégítő iparágainak termelése. Így például: az USA-ban 1951-ben 9 hónap alatt a textilipar termelése 17, a bőriparé 15

százalékkal csökkent. Az USA búza-termése az előző évinél 3 százalékkal, Ausztráliáé 21, Angliáé pedig 17 százalékkal volt kisebb. Tovább folytatódik a dolgozók elnyomorodása, akikre az uralkodó osztályok teljesen áthárítják a fegyverkezési verseny által előidézett terheket. A közvetlen és közvetett adók összege az USA-ban a munkások és alkalmazottak munkabérének 41 százaléka, Angliában pedig 53 százaléka. Ugyanakkor a közszükségleti cikkek ára is tovább emelkedik. Az Egyesült Államokban a létfenntartási költségek a háborúelőttinek több mint 2,5-szeresére emelkedtek. Az élelmiszerek ára csak 1950 első negyedétől 1951 októberéig 21,4 százalékkal szökkent fel. Az amerikai szakszervezetek adatai szerint 1951 szeptemberében az USA-ban mintegy négy-ötven millió volt a teljes munkanélküliek, és 12 millió a részleges munkanélküliek száma. Az egész kapitalista világban megállapítható a munkanélküliek számának növekedése. Az emberek tíz- és százmillióinak tragikus helyzete; a nélkülözéstől és az éhségtől, a munkanélküliség vagy az állati munka borzalmaitól szenvedő tömegek — ez a fegyverkezési verseny következménye, amely a tőkés monopóliumoknak milliárdos profitot biztosít. A dolgozók egyre tisztábban látják, hogy a kapitalista rendszer megérett a pusztulásra, s szabad és boldog életet csak a szocialista rendszer biztosít.

★

Az 1951. évi tervet sikeresen teljesítve, a szovjet nép hozzáfogott az 1952. évi terv végrehajtásához. 1952-

ben a termelés és a technika a népgazdaság minden ágában tovább fejlődik majd. A szovjet dolgozók ebben az évben különösen nagy figyelmet szentelnek a gyártmányok minőségének javítására, a választék bővítésére és az önköltség csökkentésére. A szovjet népgazdaság előtt álló nagyszabású feladatok sikeres megoldása megfeszített munkát és a tartalékok fokozott mozgósítását követeli.

Az 1951-es év eredményei azt bizonyítják, hogy a termelés növekedésének és a különféle gazdasági mutatók megjavításának a szovjet népgazdaság valamennyi ágazatában megvannak a tartalékai. E tartalékok közé sorolhatók elsősorban a berendezés még jobb kihasználásának, a nyersanyagok, anyagok és tüzelőanyagok még észszerűbb felhasználásának, és a munkatermelékenység további fokozásának lehetőségei.

A szocialista gazdasági rendszerben a termelés egyfelől a beruházások és új állóalapok, új vállalatok üzembehelyezése révén, másfelől a meglévő vállalatok termelőképességének jobb kihasználása útján bővíthető. Ez utóbbi szempontból döntő jelentőségű a gyártási eljárások hatékonyságának további fokozása, a berendezés teljes kihasználása, s az ütemterv szerint, egyenletesen végzett munka.

A termelés belső tartalékainak mozgósítása megköveteli, hogy a lehető legjobban használják ki a forrásokokat, s csökkentsék a termelőképesre eső nyersanyag-, anyag- és tüzelőanyagfelhasználást.

A szocialista gazdasági rendszer a legészszerűbb gazdasági rendszer,

amely megteremti a legnagyobbfokú takarékoság előfeltételeit. A szocialista termelésben a technika határtalan fejlesztésének lehetősége, s a tömegeknek a szocialista versenyben kifejeződő alkotó kezdeményezése, az anyagkészletek felhasználásának olyan megszervezését teszi lehetővé, amely teljesen megszünteti a termelési veszteségeket, s elősegíti, hogy az anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagfelhasználás legjobban megközelítse a gyártás valódi követelményeit. Ebben a tekintetben igen nagy jelentősége van annak az utóbbi években kibontakozott mozgásnak, amelyet a különféle iparágak élmunkásai kezdeményeztek a megtakarított nyersanyagból és anyagokból való tervén fölüli termelésért.

A termelési tartalékok mozgósításának legfontosabb eszközei a *haladó normák*, amelyeknek figyelembevételével észszerűbben használható ki a berendezés, s takarékosabbá tehető a nyersanyag-, anyag- és tüzelőanyagfelhasználás. A szovjet népgazdaságban már eddig is nagy sikereket ért el a haladó normák alkalmazásának területén. Különösen jó munkát végeztek a párt- és szakszervezetek, amelyek széleskörű propagandát fejtek ki a fejlett gyártási módok és a sztahanovista tapasztalatok megismertetése érdekében.

A szovjet dolgozók a munkatermelékenység növelésével, a berendezés kihasználásának megjavításával és a termékegységre eső nyersanyag- és anyagfelhasználási normák csökkentésével párhuzamosan egyre jobbminőségű termékeket gyártanak. Hatalmas tömegek versenyeznek a minőségnek minden eszközzel való

megjavításáért, a gyári márka becsületéért. Az a céljuk, hogy minél nagyobb mennyiségben gyártsanak a népgazdaság fokozottabb követelményeinek és a fogyasztók növekvő igényeinek minden vonatkozásban teljesen megfelelő, kitűnő minőségű termékeket. A szovjet vállalatok dolgozói arra törekednek, hogy munkájuk során ne csak globálisan teljesítsék a tervet, hanem hogy a tervvégrehajtás a választékra előírt és a ciklistában foglalt követelményeknek is megfeleljen. Mindnyájan jól tudják, hogy az államnak nem akármilyen tervteljesítésre van szüksége, hanem olyanra, amely minden vonatkozásban kielégíti a népgazdaság sokoldalú szükségleteit.

Az 1951. év nagyszerű eredményei újabb feladatok kitűzésére, újabb sikerek elérésére ösztönzik a szovjet embereket. Az iparban egyebek közt fontos feladatuknak tekintik az *önálló elszámolás* rendszerének kiterjesztését és az üzembenbelüli önálló elszámolás továbbfejlesztését. Az ipar belső tartalékainak még hatékonyabb kiaknázását is célul tűzték ki.

A mezőgazdaságban a fő feladat: valamennyi növényfajta terméshozamának jelentős mértékű fokozása, a közös állatállomány gyorsütemű szaporítása és produktivitásának növelése.

A kolhozok és szovhozok természetmennyéinek további javítása a gép- és traktorállomásokat is komoly feladatok elé állítja. 1952-ben további sikerek várhatók a mezőgazdasági tudomány és a gyakorlat

együttműködésében, a legjobb mezőgazdasági dolgozók tapasztalatainak széleskörű megismertetésében és a szocialista verseny továbbfejlesztésében. Mindezek fontos tényezői a mezőgazdasági termelés fokozásának és — az elmúlt évhez hasonlóan — ebben az évben is nagy szerepet játszanak majd a szocialista mezőgazdaság további fejlesztésében.

A vasút dolgozói között továbbterjed a kocsiforduló meggyorsításáért, a tüzelőanyagfelhasználás csökkentéséért és a különféle vasútfenntartási munkák tökéletesebb elvégzéséért kezdeményezett mozgalom.

Hatalmas tartalékok rejlenek az építőiparban is. E tartalékok teljes mértékű kihasználását a szovjet építőipari munkások legfontosabb feladatuknak tekintik. Továbbfejlesztik a gyáripari építő módszereket, gyorsítják az építkezések ütemét és a legfejlettebb munkamódszerek alkalmazásával segítik elő az építési költségek tetemes csökkentését.

Valamennyi iparág, az egész szovjet népgazdaság dolgozói lelkesen követik a bolsevik párt és Sztálin elvtárs tanítását: sohasem elégednek meg az elért eredményekkel, bátran feltárják hibáikat, hiányosságait és minden erejükkel munkájuk megjavítására törekednek.

Az elmúlt év nagyszerű eredményeitől föllekesült szovjet nép Lenin—Sztálin pártjának vezetésével 1952-ben is újabb sikereket fog elérni a szovjet ország hatalmának megszilárdításáért és a kommunizmus győzelméért vívott harcban.

A Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztési tervének 1951. évi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés fejlődését, a beruházásokat, az áruforgalom növekedését és a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését 1951-ben a következő adatok jellemzik:

I

A termelési terv teljesítése az iparban

1951-ben az ipar teljes termelésének évi tervét 103,5 százalékra teljesítették. Az egyes minisztériumok az ipari teljestermelés évi tervét a következőképpen teljesítették:

	Az 1951. évi terv teljesítése százalékban
Vaskohászati minisztérium	104
Színésfémkohászati minisztérium	102
Szénipari minisztérium	100,7
Ásványolajipari minisztérium	103
Villamoserőművek minisztériuma	102
Vegyészeti-ipari minisztérium	104
Elektrotechnikai-ipari minisztérium	103
Híradástechnikai-ipari minisztérium	102
Nehézgépgyártási minisztérium	100
Gépkocsi- és traktoripari minisztérium	100,6
Szerszámgyártási minisztérium	100
Gép- és műszergyártási minisztérium	100,9
Építő- és útépítő-gépgyártási minisztérium	106
Közlekedési-gépgyártási minisztérium	100,9
Mezőgazdasági-gépgyártási minisztérium	104

Az 1951. évi terv teljesítése százalékban

A Szovjetunió építőanyagipari minisztériuma	102
A Szovjetunió faipari minisztériuma	94
Fafeldolgozó- és papíripari minisztérium	103
A Szovjetunió könnyűipari minisztériuma	102
A Szovjetunió halipari minisztériuma	109
A Szovjetunió hús- és tejipari minisztériuma	103
A Szovjetunió élelmiszeripari minisztériuma	107
A Szovjetunió gyapottermelési minisztériumának iparvállalatai	99,7
A közlekedésügyi minisztérium iparvállalatai	99,1
A Szovjetunió egészségügyi minisztériumának iparvállalatai	106
A Szovjetunió filmügyi minisztériumának iparvállalatai	103
A szövetségi köztársaságok helyi ipari és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	106
Kisipari szövetkezetek	106

Egyes vas- és acélfajták, bizonyos színésfémek, a vascsövek, a szén, koks, olaj, földgáz, benzin, ligroin, Diesel-olaj, tőzeg, villamosenergia, villamosmotorok, elektro-vákuumműszerek, fémvágó szerszámgépek, fonógépek, szövőgépek, előfonógépek, traktorok, gabonakombájnok, lenkombájnok, cséplőgépek, lennyűvőgépek, faültetőgépek, teher- és személygépkocsik, autóbuszok, fővonalai mozdonyok, Diesel-mozdonyok, szárazkotrók, útgyalúk, talajdöngölők, motoroshenge-

rek, gépkocsidaruk, autórakodók, csapágyak, szintetikus gumi, autógumiabroncsok, szintetikus ammóniák, marónátron, kénsav, műtrágya, a mezőgazdasági növénykártevők és gyomnövények irtására szolgáló vegyszerek, festékek és más vegyszerek, könnyű tetőfedőanyagok, pala, ablaküveg, papír, szesz és más ipari termékek gyártási tervét 1951-ben túlteljesítették.

Az iparcikkek és élelmiszerek termelésére a kormány által megállapított évi tervfeladatot túlteljesítették. 1951-ben nagymennyiségű pamut-, gyapjú- és selyemszövetet, konfekciós cikket, harisnya- és zokniféléket, gumilábbelit, varrógépet, órát, fényképezőgépet, kolbászarut, kondenzált tejet, sajtót, növényi olajat, cukrot, édesipari terméket, konzerveket, csőtészta készítményt, teát, bort, pezsgőt, sört, szappant cigarettát gyufát és más közszükségleti cikket termeltek terven fölül.

Bár a teljestermelés évi tervét és a legfontosabb iparcikkek nagy részének természetben megadott termelési tervét teljesítették és túlteljesítették, egyes minisztériumok néhány termékfajta termelési tervét nem teljesítették. Egyes vállalatok a teljestermelési tervet másodrendű fontosságú gyártmányok termelése révén túlteljesítették ugyan, gyártmányfajta szerint azonban nem teljesítették az állami terv feladatait.

1951-ben tovább javult az ipari termelés minősége és bővült választéka. Amde a meghatározott választékú és minőségű iparcikkek gyártására és szállítására vonatkozó állami tervfeladatokat nem minden iparág teljesítette teljes egészében. Így például a vaskohászati minisztérium nem teljesítette egyes hengerelt vas- és acél-fajta gyártásának tervét, a nehézipar gyártási minisztérium nem teljesítette

a gőzkazánok és gőzturbinák gyártási tervét, a gép- és műszergyártási minisztérium bizonyos vegyészeti-ipari berendezések, kompresszorok és számológépek, a mezőgazdasági gépgyártási minisztérium a traktorvontatású vetőgépek, magtisztítógépek, osztályozógépek és néhány más mezőgazdasági gép gyártásával maradt el a terv teljesítésében; a Szovjetunió építőanyagipari minisztériuma egyes cementfajták termelésének, a Szovjetunió faipari minisztériuma pedig a legfontosabb ipari fajok elszállításának tervét nem teljesítette.

II

Az ipari termelés növekedése

1951-ben a legfontosabb iparcikkek termelése 1950-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

	1951-ben az 1950. év százalékában
Öntöttvas	114
Acél	115
Hengereltáru	115
Vascső	114
Réz	114
Ólom	125
Horgany	115
Szén	108
Ásványolaj	112
Földgáz	108
Benzin	120
Petróleum	103
Diesel-olaj	145
Villamosenergia	114
Gőzturbina	110
Nagy vízturbina	245
Turbogenerátor	211
Hidrogenerátor	193
Nagy villamosgép	137
Villamosmotor	124
Izzólámpa	120
Nagy, nehéz és egyedi gyártásban készülő, különleges szerszámgépek	111

	1951-ben az 1950. év százalékában		1951-ben az 1950. év százalékában
Vegyészeti-ipari berendezés	138	Tejtermék	144
Mezőgazdasági gép	115	Kondenzált tej	144
Traktorvontatású vetőgép	115	Sajt	120
Traktorvontatású kultivátor	117	Növényi olaj	112
Gabonakombájn	115	Édesipari készítmények	116
Fővonal villamosmozdony	111	Cukor	118
Autóbusz	134	Szesz	111
Motorkerékpár	102	Bor	124
Exkavátor	105	Pezsgő	121
Számológép	201	Sör	116
Golyócsapágy	130	Konzerv	118
Kalcinált szóda	109	Gyufa	106
Marónátron	108	Cigaretta	113
Festékanyagok	115	Tea	131
Műtrágya	107		
Vegyszerek a mezőgazdasági növénykártevők és gyomnövények irtására	185	1951-ben a Szovjetunió egész iparának össztermelése 1950-hez viszonyítva 16 százalékkal emelkedett.	
Műgumi	120	A múlt évben a Szovjetunió népgazdasága — az állami ellátási tervnek megfelelően — jelentékenyen több nyersanyagot, anyagot, tüzelőanyagot, villamosenergiát és berendezést kapott, mint 1950-ben.	
Cement	119	1951-ben tovább javult az ipari berendezések kihasználása. A vaskohászatban a kohók hasznos térfogatának kihasználása a múlt évben több mint öt százalékkal emelkedett 1950-hez képest. A Martin-kemencék alapterületének egy négyzetméterére eső acéltermelés csaknem öt százalékkal emelkedett. Az ásványolajipari minisztérium vállalataiban növekedett a ki-termelő fúrások gyorsasága. Emelkedett a könnyűolajtermékek termelésének százalékaránya. Az elmúlt évben a szénipari minisztérium vállalataiban a szénkombájnok termelékenysége 19 százalékkal emelkedett. A vegyészeti-ipari minisztérium vállalataiban megjavult a műgumi- és szintetikus ammoniakgyártás kapacitásának kihasználása. A pamutipar és a cementgyártóipar berendezéseit is jobban használták ki.	
Tégla	120		
Könnyű tetőfedőanyag	113		
Pala	127		
Előgyártott ház	116		
Ipari fa (elszállítás)	117		
Papír	112		
Kerékpár	178		
Varrógép	133		
Óra	127		
Fényképezőgép	137		
Rádióvevőkészülék	116		
Gramofon	124		
Pianinó és zongora	121		
Gyapptrost	133		
Pamutszövet	122		
Lenvászon	111		
Gyapjúszövet	113		
Selyemszövet	134		
Harisnya és zokni	126		
Bőrlábbeli	117		
Gumilábbeli	111		
Hal	122		
Húsáru	112		
Kolbászáru	117		
Állati zsiradék	106		

1951-hez képest, sok iparágban pedig még a tervnormákhoz viszonyítva is csökkent a termékegységre eső nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergiafogyasztás. Az ipari termelés 1951. évi önköltségsökkentési tervét túlteljesítették. Az ipari termelés önköltségének csökkentésével 1951-ben több mint 26 milliárd rubelt takarítottak meg, nem számítva a nyersanyagok és anyagok nagykereskedelmi árának leszállításából származó megtakarításokat. Az ipar fejlesztése, a munka termelékenységének emelése és a termelés önköltségének csökkentése területén 1951-ben elért sikerek alapján a kormány 1952 január elsején újból leszállította a vas- és fémanyakok, gépek és berendezések, tüzelőanyagok, vegyszerek, építőanyagok és papíráruk nagykereskedelmi árát, s egyszerűsített a villamos- és hőenergia, valamint a teherszállítás díjtételeit is csökkentette.

III

Az új technika meghonosítása a népgazdaságban

1951-ben további sikereket értek el az új típusú gépek, gépszerkezetek és anyagok alkalmazásában.

1951-ben a hazai gépgyártás mintegy ötszázféle, rendkívül fontos új típusú és márkájú gépet és gépszerkezetet gyártott, amelyek biztosítják a népgazdaság további technikai előrehaladását.

Újtípusú, nagyteljesítményű gőzturbinákat és magnyomású kazánokat, vízturbinákat és hidrogenerátorokat, a villamosenergia nagytávolságú átvitelére szolgáló magasfeszültségű légkapcsolókat elosztókat és villámlevezetőket gyártottak.

A nagyszabású hidrotechnikai műtárgyak munkaigényes építési munkálatainak gépesítésére nagyteljesítő

képességű egykanalas lépkedő és többkanalas kotrógépeket, az önműködő betongyarak számára pedig hatalmas betonkeverőket és 25 tonnás tehergépkocsikat gyártottak.

A szerszámgépgyártóipar körülbelül 150 újfajta, nagytermelékenységű fémforgácsoló- és kovacsoló-sajtológép, valamint jelentékeny mennyiségű, új típusú keményötvözetű szerszámgyártására rendezkedett be.

Újfajta berendezéseket gyártottak az ásványolaj-, vegyészeti-, könnyűipar, élelmiszeripar és más iparágak, valamint a közlekedés számára.

A mezőgazdaság szántóföldi munkáinak további gépesítése céljából új típusú gépeket és szerszámokat gyártottak talajművelésre, a vetési, ültetési és betakarítási munkák végzésére, valamint az újabb ipari és kerti növények ápolására. Ezenkívül több új gépet gyártottak a takarmánybetakarítás gépesítésére és a védőerdőövezetekkel kapcsolatos munkákra.

A gépesítés színvonala a népgazdaság valamennyi ágában jelentősen emelkedett.

A széniparban már 1950-ben befejeződött a szén réselésének, fejtésének, jövesztésének és földalatti szállításának gépesítése. 1951-ben a vékony és meredekülésű rétegek kitermelésére új típusú kombájnokat kezdtek alkalmazni, amelyek lehetővé teszik a szénrakodómunkálatok fokozottabb mértékű gépesítését. Több mint 1500 kombájnrt és réselőgépet, s 1350 szállítószalagot alakítottak át távvezérlésre.

A Szovjetunió Faipari Minisztériumának vállalataiban a fakitermelés és kiközelítés gépesítése 1,7-szeresére, a farakodásé 2,2-szeresére, az elszállításé pedig 1,2-szeresére emelkedett 1950-hez képest.

1951-ben a népgazdaság minden ágában folytatódott az új, nagytermelő

kenységű gyártási eljárások meghonosítása, a termelés további automatizálása.

A vaskohászati minisztérium vállalataiban az egész termelés 87 százalékat önműködő hőszabályozóval ellátott Martin-kemencékben végzik. Fokozták a változó profilú hengerelt áruk gyártását. Ez lehetővé teszi, hogy a további megmunkálás során jelentősen csökkentsék a vas- és fémfelhasználást.

A színesfémkohászatban új módszereket és tökéletesebb gyártási eljárásokat alkalmaztak az ércet, koncentrátumok és érciszapok dúsítására és komplex feldolgozására, s ezzel biztosították a színes- és ritkafémek teljesebb kinyerését.

Az olajiparban jelentősen kiszélesedett a turbinafúrás alkalmazása. Továbbfejlesztették a rétegyomás fenntartásán alapuló ásványolajkitermelést, ami lehetővé teszi, hogy még több ásványolajat vonjanak ki az egyes rétegekből. Hazai berendezések felhasználásával új ásványolajfeldolgozó eljárásokat honosítottak meg. Ez lehetővé tette az ásványolajtermékek gyártásának fokozását és minőségük javítását.

A gépgyártásban tovább terjedtek a fémmegmunkálás fejlett módszerei: a gyorsvágás, s az új elektromos és termikus fémmegmunkálási módok. A tömegesen gyártott alkatrészek méreteinek ellenőrzésére automatákat és félautomatákat kezdtek alkalmazni.

Munkálatokat folytatnak a vízierőművek komplex automatizálása és a hőfolyamatok automatizálása céljából a villanytelepek kazánberendezéseiben. A kerületi vízierőművek berendezéseinek több mint 90 százaléka önműködő vezérlésű.

1951-ben a munkásoknak, mérnököknek és technikusoknak mintegy

700 000 találmányát és észszerűsítő javaslatát alkalmazták, amelyek a termelési folyamatok megjavítására és gyökeres tökéletesítésére irányultak.

IV

Mezőgazdaság

1951-ben a szocialista mezőgazdaság új sikereket ért el a földművelés és az állattenyésztés fejlesztésében, valamint a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdításában.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állami Terméshozammegállapító Főfelügyelőség adatai szerint a gabonafélék teljestermelése — a Volga-vidék, Nyugat-Szibéria, Kazahsztán és néhány más kerület kedvezőtlen időjárási viszonyai ellenére — 1951-ben 7 milliárd 400 millió pud volt. A kenyérgabonafélék — a búza és a rozs — termése fölülmulta az 1950. éviét. A nyersgyapot össztermése meghaladta az 1950. éviét és nagyobb volt, mint az elmúlt években. A cukorrépa-termés is nagyobb volt, mint 1950-ben és meghaladta a 27 millió tonnát.

A mezőgazdasági növények vetésterülete 1951-ben 6,7 millió hektárral növekedett az 1950. évi vetésterülethez képest. Növekedett a gyapot, a cukorrépa, a napraforgó és más ipari növények vetésterülete is. Jelentősen bővült az évelő- és évesfüvek, a takarmánnyökökerek és silónövények vetésterülete. A kolhozok és szovhozok sikeresen teljesítették az 1952. évi termést biztosító őszi vetéstervet. Az 1952. évi tavaszi vetések alá 5,4 millió hektárral nagyobb területen végeztek őszi szántást, mint 1950. őszén.

1951-ben még jobban megszilárdult a mezőgazdaság műszaki bázisa.

A múlt évben a mezőgazdaság — 15 lóerős traktorokra átszámítva — 137 000 traktort kapott, továbbá 53 000 gabonabetakarító kombájnt, ezek kö-

zött 29 000 magajáró-kombájnt, valamint 59 000 tehergépkocsit, 2 000 000 talajművelő eszközt, vető-, arató- és egyéb mezőgazdasági gépet.

A mezőgazdaság technikai fölszerelésének növekedése lehetővé tette a mezőgazdasági munkák még fokozottabb gépesítését a kolhozokban és a szovhozokban. A gép- és traktorállomások 1951-ben 19 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kolhozokban, mint 1950-ben. A múlt évben a kolhozokban az összes mezei munkáknak több mint kétharmadát a gép- és traktorállomások teljesítették. A kolhozokban csaknem az egész szántást és a vetési munkák háromnegyedét gépesítették; a gabonafélék vetésterületének több mint 60 százalékról kombájnnal takarították be a termést. A szovhozokban a fontosabb mezőgazdasági munkákat csaknem teljes egészében gépesítették.

A mezőgazdaság gépesítésével egy időben a mezőgazdaság villamosításával kapcsolatban is nagyszabású munkát végeztek. 1951-ben a kolhozokban jelentősen növekedett a villamosenergiának a szemestermények kezelésére, a takarmányelőkészítésre, a vízellátásra, a tehének fejésére és a birkanyírásra való felhasználása.

1951-ben tovább fejlődött a kolhozok és szovhozok közös állattenyésztése. A kolhozok és szovhozok közös állatállománya túlsúlyba került az egész állatállományban.

1951-ben a kolhozok közös jószágállománya a következőképpen növekedett: a szarvasmarhaállomány — 12 százalékkal — ezen belül a tehének száma 15 százalékkal —, a sertéseké — 26 százalékkal, a juh- és kecskeállomány — 8 százalékkal, a lóállomány — 8 százalékkal. A kolhozok baromfiállománya másfélszeresére gyarapodott.

A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiiban a szarvasmarhaállomány a múlt évben 15 százalékkal — ezen belül a tehénállomány 14 százalékkal, a sertésállomány 21 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 11 százalékkal gyarapodott. A szovhozok baromfiállománya 27 százalékkal növekedett.

A gazdaságok valamennyi kategóriájában, a kolhozokban, a szovhozokban, valamint a kolhozparasztozok, a munkások és alkalmazottak tulajdonában lévő állatállomány 1951-ben csaknem 14 millió darabbal gyarapodott, ezen belül a szarvasmarhaállomány több mint 1 600 000-rel, a sertésállomány, 2 600 000-rel, a juh- és kecskeállomány 8 500 000-rel, a lóállomány pedig csaknem 1 000 000-val növekedett. A baromfiállomány 1951-ben több mint 60 millió szárnyassal gyarapodott.

A Szovjetunió európai sztyeppés és erdős-sztyeppés részében lévő kolhozok, erdőgazdaságok, gép- és traktorállomások, erdővédőállomások és szovhozok 1951-ben 745 000 hektár területen ültettek és vetettek védőerdőket.

V

A vasúti, vízi és gépkocsin való áruszállítás növekedése

1951-ben a vasúti áruszállítás évi tervét túlteljesítették. A teherforgalom az 1950. évihez viszonyítva 12 százalékkal növekedett. Az átlagos napi rakodási tervet a vasutak 103 százalékban teljesítették.

A tehervagonok kocsifordulójának meggyorsítására előírt állami tervfeladatot a múlt évben túlteljesítették. Az egy tonnakilométerre eső tüzelőanyagfelhasználás a vasutaknál három százalékkal csökkent az 1950. évihez viszonyítva. A vasutak üzemfenntartási munkájának megjavítására

kitűzött feladatokat azonban nem teljesítették egészében.

A folyami áruszállítás évi tervét 1951-ben 100,6 százalékra teljesítették. A folyami áruszállítás 13 százalékkal növekedett 1950-hez viszonyítva.

A tengeri áruszállítás tervét 1951-ben 102 százalékra teljesítették. Nyolc százalékkal több árut szállítottak tengeren, mint 1950-ben.

A gépkocsin való szállítás teherforgalma 20 százalékkal növekedett 1950-hez képest.

VI

A beruházások növekedése a népgazdaságban

1951-ben széleskörű építkezési programot hajtottak végre. Az elmúlt évben az állami beruházások volumene 112 százalék volt 1950-hez viszonyítva. A villamoserőművek építésére fordított állami beruházások volumene 140 százalék, a vas- és szénfémkohászatban 120 százalék, a szén- és ásványolajiparban 112 százalék, a gépgyártásban 110 százalék, az építőanyagiparban 135 százalék, a gép- és traktorállomásokon, valamint a szovhozokban 106 százalék, a közlekedésben 103 százalék, a lakásépítkezésben 120 százalék volt 1950-hez képest.

Sikeresen teljesítették a volgai, doni és dnyeperi nagy hidrotechnikai műtárgyak építésére, valamint a Turkmén-főcsatorna építésére kitűzött 1951. évi tervfeladatokat.

Az építő szervezetek 1951-ben sok nagytermelékenységu gépet és gépezetet kaptak A kotrógépállomány 1950-hez viszonyítva majdnem 40 százalékkal, a talajgyaluké több mint 30 százalékkal, a talajjegyengetőké több mint 80 százalékkal emelkedett. A többi építőipari gép- és gépezetállomány is jelentősen növekedett. Az építkezésben

egyre szélesebb körben alkalmazzák az építőmunkák komplex gépesítését. Javult az építőanyagellátás.

Az építő szervezetek 1951-ben csökkentették az építkezések költségeit és időtartamát 1950-hez viszonyítva. Sok szervezet azonban nem teljesítette teljes mértékben az állami tervben az építési költségek csökkentésére meg szabott feladatokat.

Az állami vállalatok, intézmények és a helyi szovjetek, valamint a városok és a munkáslakótelepek lakosai 1951-ben összesen 27 millió négyzetméter lakóterületet építettek állami hitel segítségével. Ezenkívül falun körülbelül 400 000 lakóházat építettek.

VII

Az áruforgalom fejlődése

1951-ben tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. Az ipar és mezőgazdaság fejlesztésében, a munka termelékenységének emelésében és az önköltség csökkentésében 1950-ben elért újabb sikerekkel kapcsolatban a kormány 1951 március 1-én újból — a jegyrendszer megszüntetése óta immár negyedikben — szálította le a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árát. Ez az újabb árleszállítás a szovjet rubel még fokozottabb megsziárdulását, vásárlóerejének emelkedését és a lakosság által fogyasztott árucikkek eladásának növekedését eredményezte.

1951-ben az állami és szövethetesi kereskedelem útján a lakosságnak, összehasonlító áron számítva, 15 százalékkal több árut adtak el, mint 1950-ben. Az egyes áruk eladása a következőképpen emelkedett: a húsárúké 32 százalékkal, a kolbászárúké 29 százalékkal, a halféleségéké 14 százalékkal, az állati zsiradéké 10 százalékkal, a növényi zsiradéké 40 száza-

lékkal, a tejé és tejtermékeké 35 százalékkal, a tojásé 20 százalékkal, a cukoré 29 százalékkal, az édesipari készítményeké 13 százalékkal, a teáé 29 százalékkal, a gyümölcsé 33 százalékkal, a pamutszöveté 18 százalékkal, a selyemszöveté 26 százalékkal, a konfekcióárúé 14 százalékkal, a bőrlábbelié 11 százalékkal, a bútoré 50 százalékkal, a lakosság számára eladott építőanyagoké 45 százalékkal, a háztartási- és pipereszappané 13 százalékkal, a rádióé 26 százalékkal, az óráé 15 százalékkal, a varrógépe 29 százalékkal, a fényképezőgépe 38 százalékkal, a kerékpáré 86 százalékkal. Többszörösére emelkedett a hűtőszekrények, mosógépek és porszívók eladása.

Kibővült az állami és szövetkezeti kereskedelem hálózata. Az elmúlt évben körülbelül 8000 új üzletet nyitottak.

1951-ben a *kolhozpiacokon* jóval több mezőgazdasági terméket adtak el a lakosságnak, mint 1950-ben; különösen lisztet, darát, szalonnát, baromfit, tojást, gyümölcsöt és mézet.

VIII

A munkások és alkalmazottak számának növekedése és a munka termelékenységének emelkedése

A Szovjetunió népgazdaságában a munkások és alkalmazottak létszáma 1951 végén 40,8 millió volt, vagyis 1 600 000-rel több, mint 1950 végén. Az iparban, a mező- és erdőgazdaságban, az építőiparban és a közlekedésben 1 250 000-rel, a tudományos kutatóintézetekben és gyógyintézményeknél közel 250 000-rel, a kereskedelemben, valamint a községi üzemekben több mint 100 000-rel növekedett egy év alatt a munkások és alkalmazottak száma.

Munkanélküliség 1951-ben az országban éppúgy nem volt, mint az előző években.

A mult évben 365 000 fiatal szakmunkás végzett ipariskolát, vasutas- és bányásziskolát, illetve gyári műhelytanfolyamokat és bányászati szaktanfolyamokat. Ezek az iparban, az építkezéseken és a közlekedésben helyezkedtek el.

Egyéni- és brigádoktatás, valamint műhelytanfolyami oktatás útján 1951-ben új kádereket képeztek és 7 000 000 munkás és alkalmazott szakképzettségét emelték.

1951-ben az iparban foglalkoztatott munkások munkájának termelékenysége 10 százalékkal emelkedett az 1950. évihez képest; a gépgyártásban 14 százalékkal, a vaskohászatban 9 százalékkal, a színesfémkohászatban 6 százalékkal, a széniparban 8 százalékkal, az ásványolajiparban 9 százalékkal, a vegyészeti iparban 9 százalékkal emelkedett a munka termelékenysége. Az építőmunkások munkájának termelékenysége 1951-ben 9,5 százalékkal emelkedett 1950-hez viszonyítva.

IX

A kultúra fejlesztése, közegészségügy és városrendezés

1951-ben újabb sikereket értek el a szocialista kultúra minden területén.

A Szovjetunióban az elmúlt évben a tanulók száma — minden oktatási formát beleértve — 57 millió volt.

A hétosztályos és középiskolák száma egy év alatt majdnem ötezerrel emelkedett. Ez iskolák 5—10 osztályaiiban tanulók száma 2 500 000-rel emelkedett.

1951-ben 887 főiskolán (a levelezőoktatás résztvevőit is beleértve) 1 356 000 hallgató tanult, vagyis 108 000-rel több, mint 1950-ben.

3543 technikumban és más közép-fokú szakiskolában (a levelező-oktatás részvevőit is beleértve) 1 384 000 tanuló tanult, vagyis 86 000-rel több, mint 1950-ben.

1951-ben 201 000 fiatal szakember végzett főiskolát és 262 000 technikumokat.

A népgazdaságban foglalkoztatott, főiskolát vagy technikumot végzett szakemberek száma 1951-ben 8 százalékkal volt magasabb, mint 1950-ben.

1951-ben a főiskolákon és tudományos intézményekben több mint 24 000 aspiráns készült tudományos munkára.

Tudományos, irodalmi és művészeti téren végzett kiváló munkájáért, illetve találmányaiért 1951-ben 2694 tudós, mérnök, agronómus, irodalmár és művész, illetve munkás és kiváló mezőgazdasági dolgozó kapott Sztálin-díjat.

1951-ben az országban az állami és társadalmi szervezetek vezetése alatt több mint 350 000 különféle könyvtár működött, 700 millió kötetes könyv-állománnyal.

1951-ben a filmvetítőgépek száma a múltévihez viszonyítva 4000-rel emelkedett. 1951-ben 12 százalékkal több ember látogatta a színházakat és filmszínházakat, mint 1950-ben.

1951 nyarán több mint 5 millió gyermek és serdülő fiatal üdült pionirtáborokban, gyermekszanatóriumokban, turistaházakban, vagy töltötte el az egész nyarat a városkörnyéki üdülőhelyekre áthelyezett bölcsődékben, óvodákban és gyermekotthonokban.

1951-ben tovább bővítették a kórházak, szülőotthonok, beteggondozó-intézetek és más gyógyintézmények, valamint szanatóriumok és üdülőotthonok hálózatát. A kórházakban és szülőotthonokban az ágyak száma közel 50 000-rel volt több, mint 1950-ben. A szanatóriumokban és üdülőotthonokban 18 000-rel emelkedett a férő-

helyek száma. Az orvoslétszám 1951-ben több mint 6 százalékkal növekedett 1950-hez viszonyítva.

A gyógyszerek, orvosi műszerek és gyógyászati felszerelések gyártása 1950-hez viszonyítva 36 százalékkal emelkedett. Ez lehetővé tette az egészségügyi intézmények gyógyszerrel, legkorszerűbb felszereléssel, laboratóriumi berendezéssel és orvosi műszerekkel való ellátásának jelentős mértékű megjavítását.

1951-ben — mint az előző években is — nagyszabású munkálatok folytak a községi üzemek építése, a városok és munkáslakótelepek rendezése, vízvezeték- és csatornahálózat építése, a villamos- és trolibuszközlekedés kibővítése, továbbá a lakások gázellátása és a fűtőhálózatba való bekapcsolása, a városok fásítása, az utcák és terek kövezése és aszfaltozása, parkok, terek és sugárutak építése területén.

X

A nemzeti jövedelem és a lakosság jövedelmeinek emelkedése

A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1951-ben, összehasonlító áron számítva, 12 százalékkal emelkedett 1950-hez viszonyítva.

A Szovjetunióban az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké. A Szovjetunió dolgozói — az előző évhez hasonlóan — a nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyed részét kapták meg személyes anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére, a nemzeti jövedelem további része pedig az állam, a kolhozok és szövetkezeti szervezetek rendelkezésében maradt a szocialista termelés bővítésére és más állami, valamint társadalmi szükségletekre.

A nemzeti jövedelem növekedése lehetővé tette a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi helyzetének

jelentős javulását és a városi és falusi szocialista termelés további bővítésének biztosítását.

A Szovjetunió lakossága anyagi helyzetének további javulása kifejezésre jutott a munkások és alkalmazottak pénzbeni munkabérének és reálbérének emelkedésében, a parasztek közös kolhozgazdálkodásából, valamint háztáji és egyéni gazdálkodásából származó jövedelmének növekedésében.

Ezenkívül a lakosság a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítása révén 1951-ben — miként az előző években is — állami eszközökből segélyeket és juttatásokat kapott; mégpedig: nyugdíjakat, ingyenes és kedvezményes beutalásokat szanatóriumokba, üdülőotthonokba és gyermekintézményekbe; járadékot a sokgyermekes és egyedülálló anyák számára; ingyenes orvosi segítséget; a tanulók ingyenes oktatást és továbbkép-

zési lehetőséget, ösztöndíjakat, továbbá egész sor más segélyt és kedvezményt kaptak. Ezenkívül minden egyes munkás és alkalmazott, vagyis mintegy 41 millió ember, legalább kétheti fizetett szabadságban részesült, egész sor foglalkozási ág dolgozói pedig ennél hosszabb szabadságot élveztek. 1951-ben a lakosság az említett folyósítások és kedvezmények címén állami eszközökből 125 milliárd rubelt kapott.

A tömegfogyasztási cikkek árának leszállítása, a munkások és alkalmazottak pénzbeni munkabérének emelkedése, a parasztek pénzbeni és természetbeni jövedelmének növekedése és a lakoságnak nyújtott állami juttatások és kedvezmények növekedése következtében a munkások, alkalmazottak és parasztek jövedelme 1951-ben — összehasonlítható árakban kifejezve — 10 százalékkal emelkedett az 1950. évihez képest.

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése

a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális élet-színvonalának emelkedését 1951-ben a következő adatok jellemzik:

Ipar

A magyar gyáripár 1951. évi fel-emelt termelési tervét sikerrel teljesítette, illetve túlteljesítette. Az eredményhez hozzájárult az egyre szélesedő Sztahanov-mozgalom, valamint a terv teljesítéséért a Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusa alkalmából, majd az év végén ismét fellendült szocialista munkaverseny.

Az egész gyáripár 1951-ben tervét 103,4 százalékra, ezen belül a nehéz-

ipar 104,3 százalékra, a könnyűipar 102,4 százalékra, az élelmezési ipar 101,7 százalékra teljesítette. A gyáripár 1951-ben 30,1 százalékkal termelt többet, mint 1950-ben. A nehézipar termelése 37,7 százalékkal, a könnyűiparé 26,9 százalékkal, az élelmezési iparé 16,5 százalékkal volt magasabb az előző évinél. Az iparcsoportok közül a bányászat termelése 19,3 százalékkal, a kohászaté 35,5 százalékkal, a gépgyártásé 51,1 százalékkal, az építőanyagiparé 30,1 százalékkal és a textiliparé 19,6 százalékkal emelkedett 1950-hez viszonyítva. (Az adatok villamosenergia-feljesztés és elosztás nélkül értendők.

A villamosenergiaipar 18,9 százalékkal termelt többet, mint 1950-ben.)

Az 1951. évi termelési tervet az egyes iparcsoportok a következőképpen teljesítették:

Iparcsoport	1951. évi tervtelejesítési százalék
Bányászat	97,2
Kohászat	104,7
Gépgyártás	104,9
Erősáramú berendezések gyártása	103,6
Gyengeáramú berendezések gyártása	102,9
Finommechanika	110,1
Tömegegyipar	114,4
Javítóműhelyek	121,2
Építőanyagipar	101,0
Vegyipar	103,2
Gumiipar	105,0

Nehézipar összesen: 104,3

Faipar	106,0
Papíripar	102,7
Nyomdaipar	115,2
Textilipar	101,9
Bőr- és szőrmeipar	103,1
Ruházati ipar	101,0

Könnyűipar összesen: 102,4

Élelmezési ipar 101,7

Gyáripar összesen: 103,4

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok 1951. évi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Minisztérium	1951. évi tervtelejesítési százalék
Bánya- és energiaügyi minisztérium	100,0
Kohó- és gépipari minisz- térium	106,3
Könnyűipari minisztérium	102,3
Élelmezési minisztérium	101,7

Minisztérium

1951. évi
tervtelejesítési
százaléka

Építésügyi minisztérium
(ipari vállalatai) 100,1
Közlekedés- és postaügyi mi-
nisztérium (ipari vállalatai) 116,5

A helyi iparhoz tartozó állami vállalatok 1951. évi termelési tervüket csak 96,3 százalékra teljesítették, az előző évihez viszonyítva termelésük azonban csaknem kétszeresére emelkedett. A kisipari termelőszövetkezetek 1951. évi termelési tervüket 110,8 százalékra teljesítették: termelésük az előző évének 226 százalékára emelkedett.

A fontosabb iparcikkek termelése az 1951. évben az 1950. évhez viszonyítva a következőképpen alakult:

Cikk megnevezése	1951. évi termelés az 1950. évi termelés százalékában
Szén	114,8
Vas- és acél	120,7
Öntvény	136,0
Hengerelt rúdacél	123,6
Hengerelt idomacél	105,4
Esztorgagépek	166,5
Mozdony	222,0
Vasúti teherkocsi	80,1
Tehergépkocsi	185,4
Motorkerékpár	142,9
Kerékpár	118,4
Traktor	92,7
Villamosforgógépek	157,5
Izzólámpa	115,7
Rádióvevőkészülék	137,5
Varrógép	129,5
Tégla	114,1
Mész	113,4
Cement	119,2
Pamutszövet	116,1
Gyapjúszövet	116,6
Selyemszövet	132,4
Len- és kenderszövet	109,7

Cikk megnevezése	1951. évi termelés az 1950. évi termelés százalékában
Bőrcipő	127,5
Férfiöltöny	173,4
Női kabát	139,9
Liszt	123,6
Szesz	148,6
Cigaretta	135,1
Édesipari készítmények	152,4
Szappan	116,9
Gyufa	134,0
Cukor	141,1

Terven felül 1951-ben jelentős mennyiségű bauxitot, földgázt, marónát-ront, foszforműtrágyát, motorolajat, növényvédőszeret, acélnyersvasat, elektroacélt, hidegen hengerelt acélt, vasöntvényt, gőzmozdonyt, gyalugépet, fűrógépet, drótkötelet, gyapjúszövetet, költőtáruat, lisztet, szeszt, malátát, étolajat, margarint, szappant és cigarettát gyártottak.

A tervvel szemben lemaradás mutatkozik a szén, nyersolaj, martinacél, közforgalmi vasúti személykocsi, láncfalpas traktor, vevőcső, turbógenerátor, elektromos nagy- és középgép, nitrogénműtrágya, petróleum, tehergépkocsiköpeny és tömlő, tőzeg, seelyemszövet, kenderfonal, zsákszövőfonal, húskonzerv termelésben.

Az 1951. év folyamán a gépiparban a többi között az alábbi új cikkek gyártására került sor: új típusú esztergagépek, dumper, szénfejztőgép, emelő-villamostargonca, ipari varrógép, 250 köbciméteres motorkerékpár.

1951-ben tovább javult az ipari felszerelés kihasználása és fokozódott a gépesítés.

A vaskohászatban a fúvósík felületére számított fajlagos nyersvastermelés az év folyamán közel öt százalékkal emelkedett és az egy tonna

nyersvas termeléséhez felhasznált kohókoksz mennyisége 3,2 százalékkal csökkent. A Duvanov-féle gyorségetés kiterjesztése, valamint az idényszünetek csökkentése következtében nagymértékben javult a téglá- és cserépető kemencék kihasználása. A pamut- és gyapjúfonodáknál az orsónkénti teljesítmény az egész év folyamán egyenletes fejlődést mutat. Egyes termékeknél a fajlagos anyagfelhasználás kedvezőtlenül alakult: így a timföldgyártásnál a fajlagos marónátrofogyasztás, a villamosenergia termelésénél a fajlagos kalória-fogyasztás az év folyamán emelkedett.

Az ipari felszerelés jobb kihasználását még számos iparágban akadályozza a nem egyenletes termelés.

A termelés önköltsége az 1951. év folyamán — bár nem kielégítő mértékben, de — csökkent. Jelentékeny mértékben csökkent a bauxit-, nyersolaj-, acélnyersvas-, foszfor-, műtrágyatermelés stb., önköltsége. Emelkedett azonban az év folyamán a szén, vasúti sín, nitrogénműtrágya, tehergépkocsiabroncsköpeny s néhány más áru termelési önköltsége. Az önköltség nem kielégítő alakulásához hozzájárult, hogy a tervben előírt béralapot számos iparágban túllépték.

Építőipar

Az építőipar 1951. évi termelési tervét 109,1 százalékra, ezen belül a magaspépítőipar 106,7 százalékra, a szerelőipar 110,8 százalékra és a mélyépítőipar 112,2 százalékra teljesítette.

Az építőipar termelési értéke 1951. évben 43,0 százalékkal haladta meg az 1950. évit.

Az egyes minisztériumokhoz tartozó építőipari vállalatok 1951. évi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

	százalék
Építésügyi minisztérium	106,0
Közlekedési minisztérium	111,2

Az építőipari termelés fejlődéséhez hozzájárult az építkezési munkálatok mind jelentősebb gépesítése. Az első negyedben az összes földmunkák 21,2 százalékát, a negyedik negyedben 42,9 százalékát, az első negyedben az összes betonkeverési munkák 59,9 százalékát, a negyedik negyedben 81,1 százalékát végezték gépi úton.

A termelés emelkedésének jelentős tényezője az építőipari munkások között kibontakozó versenymozgalom és a fejlett Sztahanov-módszerek meghonosítása. A Sztahanov-módszerrel végzett falazás részaránya az első negyedévi 29,2 százalékkal szemben a negyedik negyedben 42,3 százalékot ért el.

Az építőipar az 1951. évben további eredményt ért el az idényszerűség csökkentésében. Szemben az 1950. évi 16,7 százalékkal, 1951-ben a téli hónapok (január, február, december) termelése az évi termelés 20,7 százalékát érte el.

A jelentős eredmények mellett komoly hiányosságok vannak. Az építkezési költségek magasak, számos helyen hiányoznak, vagy késedelmesen készülnek el a műszaki tervek.

Éves tervelőirányzatukat a helyi tanácsok irányítása alatt álló útépítő, vasútépítő és útfenntartó vállalatok jelentősen túlteljesítették; az építő és tatarozó vállalatok nem teljesítették.

Mezőgazdaság

Az 1951. évben a mezőgazdaság számottevő eredményeket ért el. Az általános fejlődésen belül különösen erő-

teljes volt a szocialista szektoré. Míg az előző év végén az állami gazdaságok az ország szántóterületének csak 6,1 százalékát, a termelészövetkezetek csak 7 százalékát művelték meg, addig 1951 végén az állami gazdaságok, kísérleti- és tangazdaságok, termelészövetkezetek, termelészövetkezeti csoportok együttes területe az ország szántóterületének már kereken 25 százalékát érte el.

A nagyüzemi gazdálkodás térhódítása, a dolgozó parasztságnak nyújtott sokoldalú segítség és részben a jó időjárás következtében a felszabadulás óta 1951-ben érték el a legjobb terméseredményeket. A betakarított termésátlag valamennyi főbb növény-nél meghaladja a háborúelőtti tíz év átlagát. Búzából 22,8 százalékkal, rozsból 21,5 százalékkal, árpából 19,2 százalékkal, cukorrépából 15,4 százalékkal, kukoricából 30,6 százalékkal, burgonyából 47,1 százalékkal volt magasabb a termésátlag, mint a háborút megelőző tíz év átlaga.

A szocialista gazdálkodás fölényét mutatja, hogy az állami gazdaságok és termelészövetkezetek termésátlagai lényegesen magasabbak, mint az egyéni gazdálkodóké.

Az év folyamán különösen a szocialista szektor térhódítása folytán tovább nőtt az ipari növények és az új kultúrák vetésterülete.

A gyapot vetésterülete mintegy ötszöröse emelkedett és jelentős a rizsterület növekedése is. Az ősziárpa vetésterülete, melynek terméshozama több mint 40 százalékkal múlja felül a tavaszitét, a megelőző évhez képest több mint másfélszeresére emelkedett.

A másodnövények vetésterülete az 1951. évben kereken háromnegyedmillió hold volt. Ez bár kétszerese a

tavalyinak — elmarad a tervelőirányzat mögött.

1951-ben a mezőgazdaság jelentős segítséget kapott az államtól. A felhasználó műtrágya mennyisége 37,2 százalékkal volt több, mint 1950-ben, az öntözött terület 31,7 százalékkal nőtt meg. A nehézipar nagyarányú fejlődése lehetővé tette a mezőgazdaság gépesítésének fokozását. A gépállományok traktorainak és vontatóinak száma az 1951. év végén kereken 9700 darab, a traktoroké 8700, a traktortárcsáké 5100 darab volt, ami egy év alatt a gépek állományának 30—50 százalékos emelkedését jelenti. 1951-ben már hazai gyártmányú kombájnok is dolgoztak a mezőgazdaságban. Emelkedett a burgonya- és répaszedőgépek száma és emelkedés mutatkozik az egyéb mezőgazdasági gépekkel való ellátottság terén is. A fokozott gépellátás eredményeként a gépállományok 1951-ben csaknem másfélszer több munkát teljesítettek, mint 1950-ben és 63 százalékkal nagyobb területen végeztek mélyszántást, mint egy évvel ezelőtt.

A jó takarmánytermés következtében az állatállományon belül a hízóállatok aránya jóval magasabb, mint az előző években.

Az 1951. év folyamán a termelőszövetkezeti mozgalom jelentős eredményeket ért el. Az 1951. év végén a termelőszövetkezetek szántóterülete közel 120 százalékkal volt magasabb, mint az 1950. év végén. A termelőszövetkezetekbe tömörült tagok és családok száma ugyanez idő alatt körülbelül két és félszeresére nőtt. A számszerű növekedés mellett a termelőszövetkezetek szervezettsége az év folyamán javult és a szövetkezetek jobb gazdasági eredményeket értek el. A szövetkezeti tagok az előző évinél átlá-

gosan jóval több munkaegységet teljesítettek és az egy munkaegységre jutó jövedelem is lényegesen több volt, mint 1950-ben. A termelőszövetkezetek vagyona az októberi zárszámadás idején 127 százalékkal nagyobb, mint egy évvel ezelőtt.

Az állami gazdaságok összterülete 1951. év folyamán 29,1 százalékkal, szántóterületük 32,3 százalékkal, a traktorok száma 26,8 százalékkal nőtt. Az állami gazdaságok állatállománya számosállatban kifejezve 21,5 százalékkal emelkedett, a baromfiállomány több mint megkétszereződött.

Az őszi vetési munkálatokat 1951-ben az egész népgazdaságban a múlt évinél szervezettebben, eredményesebben hajtották végre, mint az előző évben.

Közlekedés

A vasutak az 1951. évi áruszállítási tervét 100,7 százalékra, a személyszállítási tervét 105,5 százalékra teljesítették, 1951-ben 19,4 százalékkal több árut és 30,1 százalékkal több személyt szállítottak, mint 1950-ben.

A fontosabb árucikkek napi átlagos rakodásánál az emelkedés 1 év alatt a következő: vasárúnál 32,2 százalék, szénnél 11,4 százalék, őrleményeknél 6,9 százalék, kenyérgabonánál 5,7 százalék, burgonyánál 4,3 százalék, zöldségnél 140,9 százalék.

A víziközlekedés áruszállítási tervét 114,4 százalékra teljesítette, 36,6 százalékkal több árut szállított, mint 1950-ben.

A tehergépkocsik áruszállítása 1951-ben 89,5 százalékkal múlta felül az 1950. évit.

A városi közúti vasutak személyszállítási tervüket 1951-ben 105,0 százalékra teljesítették. Az emelkedés

1950-hez viszonyítva 13,4 százalék. A városi autóbuszközlekedés személyforgalma 1951-ben 25,7 százalékkal, a távolsági autóbuszközlekedésé 72,3 százalékkal emelkedett 1950-hez képest.

Áruforgalom

1951-ben erőteljesen fejlődött az állami és szövetkezeti kereskedelem. Az ipari és mezőgazdasági termelés terén 1951-ben elért sikerek alapján a párt és a kormány 1951 december 1-i határozata megszüntette a jegyrendszert és szabaddá tette a mezőgazdasági forgalmat. A határozat nyomán javult a lakosság ellátása, emelkedett a mezőgazdasági termékek felhozatala és jelentősen csökkentek a szabadpiaci árak. A zsír, az olaj, a szalonna, a vaj és a tojás ára körülbelül 30—40 százalékkal volt alacsonyabb december végén, mint novemberben.

1951-ben az állami nagykereskedelmi forgalma 29,3 százalékkal haladta meg az 1950. évit. Az állami kiskereskedelem 51 százalékkal, a szövetkezeti kiskereskedelem 68 százalékkal több árut adott el, mint 1950-ben. A lakosság vásárlása a következő cikkekben emelkedett a legjelentősebben: férfiruha (112,1 százalék), nőruha (157,5 százalék), cipő (29,7 százalék), liszt (41,9 százalék), zsír (24,6 százalék).

Az állami kiskereskedelmi bolthálózat 2678, a szövetkezeti hálózat 1241 üzlettel bővült. A szocialista kiskereskedelem részesedése az egész kiskereskedelmi forgalomból az 1950. évi december havi kb. 70 százalékról 1951 december hónapjában kb. 82 százalékra emelkedett.

A mezőgazdaság tervszerű fejlesztése, a dolgozó parasztság beadási kötelezettségének teljesítése, valamint a jó termés következtében 1951-ben a

tervezett mennyiségnél kenyérgabonából 5,4 százalékkal, kukoricából 27,4 százalékkal, napraforgóból 15,0 százalékkal, süldőből és malacból 16,6 százalékkal többet gyűjtöttek be; az előző évhez képest búzából 18 836 vagonnal, árpából 3491 vagonnal, kukoricából 23 144 vagonnal, burgonyából 6996 vagonnal, baromfiból 201 vagonnal, tojásból 45 millió darabbal volt több a begyűjtött mennyiség.

Beruházások

1951-ben a beruházásokra folyósított összeg 44,8 százalékkal volt több, mint 1950-ben. Az emelkedés a gyár-iparban és az építőiparban 67,8 százalék, a mezőgazdaságban 42,1 százalék. A gyáripar beruházásaiból a nehéziparra 92,2 százalék, a könnyűiparra és az élelmezési iparra 7,1 százalék jutott.

Az öt éves terv második évében sok új üzem, illetve üzemrészleg kezdte meg működését. Ezek közül a legjelentősebbek: a Sztálin Vasmű öntő déje és mechanikai műhelye, a Rákosi Mátyás Művek új csőgyára, a November 7. Erőmű két gépegysege, a Kiskunfélegyházi Középhez Vasszerkezeti Gyár, a Jászberényi Aprítógépgyár, a Gyöngyösi Váltógyár, a balinkai szénbányák, a Kaposvári Fonoda, a Zalaegerszegi Ruhagyár, a Békési Nővényolajgyár, a Pécsi Húsüzem, a szegedi, valamint a kecskeméti hűtőházak, a Sztálinvárosi Kenyérgyár stb. Ezenkívül számos gyárat kibővítettek és korszerűsítettek: elkészült az Április 4. Gépgyár új gépműhelye és szerelőcsarnoka, az Ikarus Karosszériagyár új szerelőcsarnoka, a Kecskeméti Gépgyár öntődei csarnoka, a Ganz Vagongyár szerelőcsarnoka, a Fémhűtőgyár galvanizáló műhelye, a Salgótarjáni Vasöntőde, a Ganz Villany-

gyár és Telefongyár üzemi épületei. Az év folyamán számos termelő be rendezést és nagyteljesítményű gépet, köztük többezer szerszámgépet helyeztek üzembe: így a Diósgyőri Kohászati Üzemeknél három, a Rákosi Mátyás Műveknél egy Martin-kemencét, a Diósgyőri Kohászati Üzemeknél, a Győri Vagongyárban, a Borsódnádasdi Lemezgyárban és a Rákosi Mátyás Műveknél egy-egy elektromos kemencét, a bányászatban számos új típusú, nagyteljesítményű gépet, a textiliparban számos kártoló- és gyűrűsfonógépet stb.

A nehézipar fejlődése lehetővé tette, hogy nagyobb mértékben lássuk el a mezőgazdaságot a nagyüzemi termeléshez szükséges gépekkel. A mezőgazdaság az év folyamán több ezer nagyteljesítményű erő- és munkagépet: különféle traktorokat, kévekötoratógépeket, cséplőgépeket, aratócséplőgépeket, kazalrakógépeket és több tízezer egyéb kisebb gépet kapott.

A tervévben villamosítottunk 109 falut, 80 állami gazdaságot, 74 termelőszövetkezetet és 63 gépállomást.

Az év folyamán elkészült 51 különböző méretű híd és felüljáró, a többi között a dunaföldvári Dunahíd, az üllői, polgárdi és bányahídi felüljáró. Megindult a közlekedés a vác—aszódi, a korszerűsített sztálinváros—pusztaszabolcsi és a balinka—bodajki vasútvonalon.

Az év folyamán több ezer új lakás, számos új iskola, rendelőintézet, színház és többszáz falusi és üzemi kultúr-otthon épült. Elkészült a Magyar Néphadsereg Színháza, a sztálinvárosi filmszínház, a Közgazdasági Egyetem, a Miskolci Nehézipari Egyetem egyik részlege, a Magyar Optikai Művek nagy kultúrháza stb.

Munkások és tisztviselők számának emelkedése, a munkatermelékenység alakulása

Az 1951. évben tovább nőtt a népgazdaság valamennyi ágában a munkások és tisztviselők száma. A gyár- iparban és az építőiparban foglalkoztatottak átlagos létszáma 1951-ben 1950-hez képest 109 000 fővel emelkedett. A gyár- iparban és az építőiparban foglalkoztatott nők létszáma az 1951. év folyamán 78 500 fővel nőtt. A dolgozók létszámának jelentős növekedése mellett a népgazdaság számos területén munkaerőhiány mutatkozott.

Az évi munkabérialap növekedése az egész népgazdaságban 1950-hez viszonyítva 22,4 százalékos volt. Az emelkedés a gyár- iparban 20,3 százalék, az építőiparban 33 százalék.

Tovább emelkedett a gyár- iparban a munka termelékenysége. Az egy főre eső termelés a gyár- iparban 1951-ben 14,3 százalékkal volt magasabb, mint az előző évben. Az emelkedés a bányászatban 9,3 százalék, ezen belül a szénbányászatban 4,1 százalék, a kohászatban 18,0 százalék, a gépgyártásban 16,7 százalék, a textil- iparban 11,1 százalék, a ruházati iparban 28,5 százalék. A termelékenység alakulását számos területen kedvezőtlenül befolyásolta a munkaerő nagymérvű hullámozása, az igazolatlan hiányzás, a munka hiányos megszervezése és a munkaidő nem megfelelő kihasználása.

Szociális és kulturális eredmények

Az 1951. évben jelentékeny fejlődés mutatkozott a szocialista kultúra minden területén. Az 1951/52. tanév elején az iskolai oktatásban részesülők száma kerek 1 400 000 volt.

A középiskolák száma egy év alatt 14-gyel emelkedett. A tanulók lét-

száma 107 900, ez 12,5 százalékkal több, mint az előző tanév elején. A munkás- és parasztszármazású középiskolai tanulók aránya 65 százalék.

Az 1951/52. tanévben az önálló egyetemek és főiskolák száma kilenccel emelkedett. Az egyetemi és főiskolai hallgatók száma 40 700, ami 22,6 százalékkal több mint az 1950/51. tanévben. A hallgatók közül a munkás- és parasztszármazásúak aránya 58 százalék, az előző évi 52 százalékkal szemben.

1951-ben a kinyomtatott művek száma 90,5 százalékkal volt több, mint az előző évben. Az év végén 2870 falusi népkönyvtár működött, közel 900 000 könyvvel, ez az előző évhez képest a népkönyvtárak számában 75,5 százalékos, a kötetek számában 111,4 százalékos növekedést jelent.

A mozgóképszínházakat 1951. folyamán 62,6 millió fő látogatta, ebből a falusi mozikra 27 millió látogató jutott. Egy év alatt az összes látogatók száma 33,0 százalékkal, a falusi mozielőadások látogatóinak száma 66,0 százalékkal emelkedett. A színházi és operai előadások látogatóinak száma egy év alatt közel félmillióval, ebből a falusi előadások látogatóinak száma több mint 115 000-rel nőtt.

A rádióelőfizetők száma 1951 végén 701 000, 82 000-rel több, mint az előző év hasonló időpontjában.

1951-ben tovább fejlődött az egészségügyi hálózat. A szociális és egészségügyi célokra fordított beruházások értéke 1951-ben 17,3 százalékkal volt magasabb az 1950. évinél.

A kórházi ágyak száma 1951-ben 2900-zal, közel 6 százalékkal emelkedett. Tovább emelkedett a kórházi egészségügyi személyzet létszáma,

bővült a kórházak és gondozók felszerelése.

A rendelőintézetek rendelési óráinak száma, részben a szakrendelői hálózat fejlődése következtében 13,6 százalékkal emelkedett. A körzeti orvosi hálózat közel 50 új körzeti orvosi rendelővel bővült. Ezeknek jelentős része a vidéki ipari és mezőgazdasági központokban működik.

A dolgozó anyák munkájának megkönnyítésére 1951-ben 56 új bölcsőde kezdte meg működését. A bölcsődei férőhelyek száma 1950-hez viszonyítva 35 százalékkal emelkedett. Az állandó bölcsődéken kívül az ideny-bölcsődék és napközi otthonok több mint 70 000 gyermeket gondoztak a fő mezőgazdasági munkák ideje alatt.

A szakszervezeti társadalombiztosítási ellátásban részesülők száma az év végére elérte az 5,2 milliót. Ezzel a szakszervezeti társadalombiztosítás az összlakosság kb. 55 százalékára terjedt ki.

A szakszervezeti üdülésben részt vett dolgozók száma 1950-hez képest 12,3 százalékkal emelkedett. Az év folyamán mintegy 60 000 gyermek részesült ingyenes üdültetésben.

Nemzeti jövedelem

A nemzeti jövedelem, változatlan áron számítva, 1951-ben több mint 23 százalékkal haladta meg az 1950. évit. A nemzeti jövedelemnek 1950-ben és 1951-ben elért emelkedése az ötéves terv végére előirányzott növekedésnek máris közel 50 százaléka. A nemzeti jövedelem beruházásra és készletnövekedésre jutó hányada az 1950. évi 25 százalékkal szemben az 1951. évben 30 százalék volt. Hazánk ipari jellegének megfelelően a nemzeti jövedelemnek több mint 55 százalékát az ipar és építőipar adta.

Egyéni és brigád önálló elszámolás

Az országos szocialista versenyben résztvevő perovoi mechanikai gépgyár dolgozói a háborúutáni ötéves terv feladatait 3 év, 9 hónap és 20 nap alatt teljesítették. Ezzel a háborúelőtti termelés volumenét három és félszeresével, az ötéves terv első évének termelését pedig ötszöröséig multák felül. 1946-tól 1949-ig az összehasonlítható termelés önköltségét 40 százalékkal csökkentették. Ugyanakkor a berendezést csupán 15 százalékkal, a munkások létszámát pedig 50 százalékkal gyarapították. A termelés növekedését tehát a munkatermelékenység fokozásával, az álló- és forgóeszközök jobb kihasználásával érték el.

A gyár dolgozói 1949-ben megrövidítették a termelési ciklust, s csökkentették a befejezetlen termelés állományát, valamint az áru- és anvagkészleteket. A forgóeszközökből 924 000 rubel szabadítottak fel, holott csupán 790 000 rubel felszabadítását vállalták. Az egyes üzemrészek és műhelyek átrendezésével 1030 m² üzemteret nyertek. Ennek eredményeként 1948-hoz képest 13 százalékkal, 1946-hoz viszonyítva pedig 70 százalékkal növekedett az 1 gépegységre jutó termékmennyiség. 1950-ben a gyár dolgozói napi ütemterv alapján egyenletesen dolgoztak és megjavították a termelés összes mutatószámait. Az évi tervet november 5-re teljesítették és 3,7 millió rubel tervenfelüli megtakarítást értek el. Ezt az eredményt a szocialista verseny, a sztahanovista munkamódszerek tömeges elsajátítása és alkalmazása, valamint az egyes dolgozókra is kiterjesztett

üzemenbelüli önálló elszámolás meghonosítása tette lehetővé.

Az üzembenbelüli önálló elszámolást elsősorban 1947-ben, a gyár öntőműhelyében léptették életbe. A munka szemlátomást megjavult. A jó eredmények láttán 1948/49-ben már 6 műhely tért át önálló elszámolásra. Az eredmény főleg az önköltségszökkenésben mutatkozott meg. Így például a 2. számú gépműhely gyártmányainak önköltsége 23 százalékkal csökkent. Anyagmegtakarítással 14,3, a munkaráfördítések és a műhelykiadások csökkentésével 4,6—4,6 százalékos megtakarítást értek el. Az öntőműhely 1949-ben 14,5 százalékkal csökkentette gyártmányainak önköltségét.

1950 elején a gyár valamennyi műhelye áttért az önálló elszámolásra, amelybe már az egyes részlegeket is bevonták. Az önálló elszámolás alkalmazására csakhamar újabb lehetőségek tárultak fel. 1950 áprilisában Alexander Grigorjev sztahanovista esztergályos azt javasolta, hogy minden szerszám-gépkezelő térjen át az önálló elszámolásra. Grigorjev kijelentette: „Nem elég teljesíteni a tervfeladatot. Minden dolgozó kémélje a berendezést és takarékoskodjon az anyaggal, szerszámokkal és villanyárammal, hogy ily módon növelhesse az állami felhalmozásokat és országunkat még hatalmasabbá, még erősebbé tehesse. Állapítsanak meg szigorú önálló elszámolási keretszámokat a ráfordítások minden fajtájára és mi találunk új tartalékokat, hogy az államnak minél több eszközt takaríthassunk meg, a terme-

lést pedig még olcsóbbá és jobbá tehessük. Fejlesszük ki a takarékosáért és az egyéni önálló elszámolás jól szervezett rendszeréért kezdeményezett mozgalmat.“

A gyár pártszervezete felkarolta ezt a javaslatot és harcot indított az egyéni önálló elszámolás megvalósításáért.

Grigorjev elvtárs javaslatát eleinte a gépműhely élénjáró sztahanovistái váltották valóra, de a mozgalom gyorsan elterjedt az egész gyárban. Áprilisban a termelésben foglalkoztatott munkásoknak még csak 3,6 százaléka, májusban 38 százaléka, júniusban 90 százaléka, júliusban pedig már 94,5 százaléka dolgozott egyéni és brigád önálló elszámolás alapján. 3—4 hónap alatt az önálló elszámolás új formáját a gyár összes dolgozói átvették.

Az önálló elszámolás meghonosítása következtében a gyárban különféle intézkedések váltak szükségessé. Ezek a következők: a mérleg és mérőeszközök állományának rendezése, a raktárhelyiségek javítása és berendezésük pótlása, a gyártási eljárások és az összes normatívok pontos megállapítása, a felszerelés tökéletesítése és a munkahelyek zavartalan szerszám- és anyagellátásának biztosítása. Ezzel kapcsolatban át kellett szervezni a gyáron belüli tervezést és a számvitelt is.

A mérnököknek, technikusoknak és alkalmazottaknak jobban kellett megszervezniük a termelés vezetését, a gyár munkásainak részletebben kellett megismerniük a gyártással kapcsolatos gazdasági kérdéseket. Ebben nagy segítségükre volt a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Közgazdasági Intézete,

amelynek munkatársai az önálló elszámolással kapcsolatos gazdasági kérdésekben számos előadást és megbeszélést tartottak a gyárban.

A gyár számára jóváhagyott műszaki-termelési-pénzügyi terv és annak normatívjai alapján minden önálló elszámolású műhely számára évi önálló tervet dolgoztak ki. Megállapították a gyártott géprészek, félkészgyártmányok és a használható öntvények önköltségét. s a különféle javítások úgynevezett egyezményes önköltségét. Ezzel kapcsolatban megkülönböztetést tettek az egyes berendezések között.

A különféle műszaki és gazdasági mutatókat egységes önálló elszámolási tervben foglalták rendszerbe. Az önálló elszámolási tervben a következő mutatók szerepeltek: a) a termelési program és a cikklista, a főműhelyek teljes termelése és árutermelése, valamint a segédműhelyek teljes termelése; b) a berendezés terhelésének és kihasználásának terve; c) a munkára és a munkabérré vonatkozó keretszámok, az egy munkásra eső termelés kalkulációs tervében és normatívákban kifejezve, valamint az átlagos munkabér munkakategóriáként; d) a munkaigény csökkentésének terve; e) az alapanyagok, segédanyagok, vásárolt pótalkatrészek, nyersöntvények stb. keretszámai; f) minden kiadási tételre kiterjedő műhelykarbantartási költségvetés; g) a termékegység önköltsége, az összehasonlító termelés teljes értéke és az önköltségcsökkentési feladat, mely utóbbit úgy állapítják meg, hogy az önköltség havi tervelőirányzatát összehasonlítják a jóváhagyott évi terv adataival.

A segédműhelyek önálló elszámolási tervei a mutatók szűkebb körét ölelték fel; a tervezett és az el-

számolási önköltséget azonban a termelés és a karbantartás minden fajtájára vonatkozóan megállapították. Így például a mechanikai javítóműhely önálló elszámolási terve a munkanormákra, bérnormákra és az alapanyagfogyasztás normáira épült. A műhely termelési programját a javítási normák szerint állították össze a berendezés tervszerű megelőző karbantartásának ütemterve alapján.

A villamosberendezések javító-műhelyében a szerszámgépipari minisztérium illetékes szerve által javasolt normák alapján állapítják meg az egy kilowatt teljesítményű villamosmotor felújításának (generáljavításának) és a villamosberendezések javítási egységeinek tervezett önköltségét, valamint a karbantartás előirányzott önköltségét. A szállítási osztály számára megterveztek a szállítások tonnákban kifejezett mennyiségét, a pótalkatrészekkel kapcsolatos összes ráfordítások összegét és egy tonna rakomány szállításának átlagos költségét.

Az önálló elszámolás terveit a gyár igazgatója hagyja jóvá. A terveket a tervelőirányzat kezdete előtt öt nappal adják át az önálló elszámolású műhelyeknek. Így a műhelyfőnök kellő időben intézkedhet a termelés előkészítése érdekében, és megfelelően mozgósíthatja a műhely dolgozóit a soronlevő feladatok teljesítésére.

Miután az önálló elszámolás tervét megkapták, a műhely mérnökei, technikusai és alkalmazottai kidolgozzák az egyes részlegek önálló elszámolásának terveit. Ekkor a főbb mutatókat és a termelés költségeit, valamint egy normaóra értékét is megállapítják.

Az önálló elszámolású műhelyek és részlegek munkájának tanulmányozására gyári önálló elszámolási bizottságot alakítottak. Elnöke a gyár igazgatója (távollétében a főmérnök), tagjai pedig az egyes osztályok vezetői, a pártszervezet és a szakszervezet képviselői. A bizottság havonként megvizsgálja az önálló elszámolásban dolgozó műhelyek termelési eredményeit. A bizottság ülésén a terv- és üzemgazdasági osztály vezetője mond beszámolót. Ezenkívül a két legjobb és a két leginkább lemaradt műhely főnöke számol be a műhely munkájáról. A bizottság részletesen megvizsgálja az összes mutatószámokat, felderíti a normáktól való eltérés okait, konkrét javaslatokat tesz a hiányosságok kiküszöbölésére és a munka megjavítására. Az értekezlet külön értékeli minden egyes önálló elszámolású műhely munkáját és határozatait közli a műhelyekkel. Az önálló elszámolási bizottság arra ösztönzi a műhely vezetőséget, hogy alaposabban foglalkozzon a termelés gazdaságtanával és fokozza a jobb gazdasági mutatókért vívott harcot.

Az önálló elszámolású műhelyek pontosabb munkája érdekében a gyárban egyeztető bizottságot alakítottak, amelynek tagjai: a terv- és üzemgazdasági osztály, valamint a gyártási és a műszaki osztály vezetői. Az egyeztető bizottság határozza meg az egyes műhelyek rossz munkája következtében előállott veszteségek összegét, s egyúttal tisztázza az anyagi felelősség kérdését is.

Az önálló elszámolásra áttért munkások és brigádok premizálását külön rendezték. Az igazgatói alapból kifizetett prémium összege

a segédanyagok és szerszámok gazdaságos felhasználásával elért megtakarításnak 30 százalékáig, az alapanyagmegtakarításnak 10 százalékáig terjedhet. A gyárban már azzal a kérdéssel is foglalkoztak, hogy erre a célra külön alapot kellene létesíteni.

A takarékosági verseny győztesei elismerő oklevelet kapnak és nevüket kiírják a dicsőségtáblára. A versenyeredményeket pontozás útján értékelik. A főműhelyek versenyeredményeit 23, a segédműhelyekét 13 mutató alapján állapítják meg. A főműhelyekben a teljes termelés tervének 100 százalékos teljesítéséért 10 pontot, azonfölül pedig minden százaléknál 1 pontot számolnak el. 1—5 százalékgig terjedő fém-megtakarításért 2 pont, 5—10 százalékgig terjedő megtakarításért százalékonként 3 pont jár. Többletfogyasztás esetén minden százaléknál 3 pontot vonnak le. Ha a műhely 50—75 százalékban kitűnő minőségű terméket gyárt — 15 pontot, 75—100 százalék esetén — 35 pontot, 100 százaléknál pedig 50 pontot kap. A termelés ütemtervének teljesítése 50 pont jóváírásával, az ütemtervtől való lemaradás 50 pont levonásával jár.

A pontrendszeren alapuló értékelésnek természetesen megvannak a maga előnyei. Az egyes műhelyeket gyorsan lehet tájékoztatni az elért eredményekről és fokozni lehet a dolgozók versenyzőkedvét. A pontrendszer realitása azonban feltétlenül megköveteli a műhelyek munkájának sokoldalú és mélyreható elemzését.

Az önálló elszámolás alapján dolgozó munkások részére megállapított önálló elszámolási mutatókat a részleg és műhelyek tervei alap-

ján dolgozzák ki. Az egyéni és brigád önálló elszámolási tervek elkészítésének sorrendje a következő: a részleg önálló elszámolási tervét először a termelési értekezlet vitatja meg a teljesítés és a túlteljesítés módjai szempontjából, majd a mester elosztja a feladatokat a munkahelyek között. Ennek megfelelően a műhely tervfelbontó irodája és könyvelőse elkészíti és minden hónap elején a munkásokhoz juttatja az úgynevezett egyéni elszámolási lapokat.

A munkások egyéni elszámolási lapja a következő mutatókat foglalja magában: 1. az alkatrészek darabszámában és normaórákban kifejezett termelési feladatot (ha a mennyiséget nem lehet föltüntetni; akkor csak normaórákban); 2. az anyagi ráfordításokat, természetben és pénzben kifejezve; a) a munkabért a bértarifák alapján, b) az alapanyagokat (az előkészítő- és öntőműhelyekben, c) a segédanyagokat (öntő- és más műhelyekben), d) a kenő- és törlőanyagokat (a gépműhelyekben), e) a vágószerszámokat, f) a szerszámgépek két javítás közötti karbantartásának a költségét, g) az állandó műhelykiadások összegét (amelyet a termelési feladat arányában normaórákban jegyeznek fel az egyéni elszámolási lapokra), h) egy normaóra értékét.

Az egyéni elszámolási lapon kívül átvételi könyvecskét is adnak a munkásoknak. Ebbe jegyzi föl a műhely raktárnoka az átvett anyagokat és szerszámokat.

Amikor a munkás megkapja egyéni elszámolási lapját, szocialista kötelezettséget vállal a tervben megadott mutatószámok túlteljesítésére. Kötelezettségvállalását följegyzik az egyéni elszámolási lapra.

Ugyancsak ezen tüntetik föl a terv teljesítésében elért eredményeket.

A gyárban decentralizálták a könyvelést. Minden műhelynek van könyvelője és statisztikusa. Az egyéni és brigád önálló elszámolás eredményeit a műhely könyvelősege tartja nyilván.

A megmunkált alkatrészekre megállapított normák alapján szükséges munkaórák számát a műhely statisztikusa vezeti át a napi munkafeladat-kimutatásból a munkások egyéni elszámolási lapjára.

A felhasznált segédanyagok mennyiségére vonatkozó adatokat a raktár könyveléséből, a javítások közti karbantartás költségeit pedig az üzemfenntartási osztály adataiból mérítik a könyvelők.

A tényleges szerszámfogyasztást negyedévenként állapítják meg. Minden negyedév végén összeírják valamennyi munkás szerszámain, amelyeket darabszám szerint, fajtánként, tervárakon, a használhatóság százalékának figyelembevételével vesznek számba. Ha a soron következő negyedév elején meglévő és a negyedév folyamán kapott szerszámok együttes mennyiségéből levonják a negyedév végén összeírt készletet, mind mennyiség, mind minőség és érték tekintetében meghatározható a tényleges szerszám felhasználás nagysága. A valóságos szerszámfelhasználást az előiránnyal összehasonlítva, feltárható, hogy mennyire takarékosan használták föl a szerszámokat az egyes dolgozók, műhelyek, és üzemrészek. Az eredmények összegezése megadja, hogy az egész gyár milyen eredményt ért el a szerszámfelhasználásban.

Az egyéni elszámolási lapok alapján készült kimutatást egybevetik a

műhely kimutatásával. Így azután kitűnik, hogy egy-egy dolgozó milyen mértékben vett részt a műhely munkájában.

Az egyéni önálló elszámolás meghonosítása nagy eredményeket hozott. A gyár egyik munkásának 1950-ben elért megtakarításai például így alakultak: áprilisban 455; májusban 487, júniusban 635 rubelt, s nyolc hónap alatt összesen 4.059 rubelt takarított meg. Az önálló elszámolás alapján dolgozó többi munkás szintén hasonló megtakarításokat ért el és csökkentette az alkatrészek önköltségét.

Az önálló elszámolás alapján dolgozó munkások a gyártmány önköltségsökkentéséért vívott harcra együtt a berendezés szocialista megőrzését is vállalták. Versenyre keltek gépük mintaszerű karbantartásáért és jobb kihasználásáért. Ennek eredményeképpen jelentősen megnövekedett a szerszámgépek termelékenysége.

Az egyéni és brigád önálló elszámolásra való áttérés következtében 1950 áprilisától az év végéig 20 százalékkal teljesítették túl a fölémelt termelési normákat. A termék önköltsége csak az állandó műhelyköltségekben elért megtakarítások révén 89.200 rubellel csökkent.

A fémek észszerű kiszabása és a gyártási eljárások tökéletesítése útján a munkások növelték a gyártott termékmennyiséget, s csökkentették a különféle anyagveszteségeket. Ezen a területen 153 000 rubel tervenfölüli megtakarítást értek el. A vágószerszámok kímélése, új, tökéletesebb vágóélek, kialakítása, és a kellő időben való köszörülés révén 35.600 rubelt takarítottak meg. A főbb gyártmányok munkaigénye 1950 végéig 18 százalékkal csök-

kent az év elejéhez képest. A gyár a termelés önköltségének csökkenése útján egy év alatt 3 689 000 rubelt akkumulált terven fölül.

Az egyéni és brigádönálló elszámolás bevezetése a gyár minden dolgozóját mozgósította. Sok munkás maga javasolja a termelési normák felülvizsgálását.

A perovoi gépgyár példája azt bizonyítja, hogy két-három hónap alatt bármely vállalatot át lehet állítani az üzemenbelüli önálló elszá-

molás fejlettebb formájára, amelyben a dolgozók széles tömegeinek bevonásával tesznek eleget a legszigorúbb takarékoság követelményeinek.

Az önálló elszámolás kiterjesztése minden dolgozóra és brigádra, nagy mértékben fokozza a vállalatok jövedelmezőségét. E rendszer széleskörű alkalmazása tehát fontos népgazdasági érdek. (*Voproszi Ekonomiki*. 1951. 2. szám.)

K. M.

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG
LAP- ÉS MOZGALMIANYAGKIADÓ VÁLLALAT

K É P S Z O L G Á L A T

BUDAPEST, V. KERÜLET, KOSSÚTH LAJOS-UTCA 20
TELEFON: 189—630

A SZOVJETUNIÓT ÉS A SZOVJET ÉLETTET
MINDEN TÁRGYKÖRBE ISMERTETŐ FÉNYKÉPEK
EGYES DARABONKÉNT ÉS
NAGY MENNYISÉGBEN IS,
ARCHIVUMUNKBÓL KIVÁLASZTHATÓK
ÉS MEGRENDELHETŐK

KATALÓGUST KÍVÁNATRA KÜLDÜNK!

J. KRONROD

A szovjet állam harca az áru- és pénzviszonyok átalakításáért *

I. Az áru- és pénzviszonyok átalakítása és a pénzforgalom 1926-tól 1928-ig

1926-ban az új gazdasági politika új időszaka nyílt meg. Az ipar rohamosan fejlődött. A szocialista szektor mind nagyobb mértékben szorította ki a magánszektort. A magánszektor részesedése az egész ipari termelésben az 1924/25. évi 19 százalékról 1926/27-ben 14 százalékra csökkent. „Ez azt jelentette, hogy az iparosításnak a Szovjetunióban határozottan szocialista jellege van, hogy a Szovjetunió ipara a szocialista termelési rendszer győzelmének útján fejlődik, hogy az ipar térén ez a kérdés: „ki kít győz le?” — már eleve a szocializmus javára dőlt el.“ (A SzK(b)P története. 345. lap. Szikra 1950.)

Ezek a változások lehetőséget teremtettek a tervezés elvének megszilárdítására a népgazdaságban, s különösen az iparban; mindez azt jelentette, hogy az értéktörvény átalakítása sikeresen haladt a szocializmus követelményeinek megfelelően.

Az értéktörvény átalakítását különösen mutatják a következő tények:

a) a könnyűiparból és a gazdaság nem ipari ágaiából származó felhal-

mozásokat az állam tervszerűen osztotta el és főleg nehézipari beruházásokra használta fel;

b) az iparba beruházott összegek mind jelentősebb mértékben haladták meg az iparban realizált felhalmozásokat.

Az iparonbelüli felhalmozások összege 1925/26-ban 1012 millió rubel, 1926/27-ben 1040, 1927/28-ban pedig 1223 millió rubel volt. Ugyanakkor csak a tervezett ipar állóalapjaiba beruházott összegek (beleértve az iparvállalatok lakóházépítkezéseit is) az említett években 809, 1098 és 1367 millió rubelt értek el. A beruházások jelentős részét a termelési eszközöket gyártó iparágak fejlesztésére fordították.

A szovjet népgazdaságban gyors ütemben erősödtek a szocializmus pozíciói és fokozódott a tervezés szerepe. Ez azonban korántsem jelentette azt, hogy a spontán elemek elvesztették befolyásukat. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy „hiba volna lebecsülni a tervezés szerepét és jelentőségét. De még nagyobb hiba volna a tervszerűség elvének szere-

* A cikk első részének ismertetése lapunk 1951. évi 6. számában jelent meg.

pét túlbecsülni abban a hitben, hogy már elértük a fejlődésnek azt a fokát, amikor módunkban áll mindent tervszerűsíteni és szabályozni.“ (Sztálin Művei. 11. kötet. 88—89. lap. Szikra 1950.)

Ezeknek az éveknek gazdasági helyzetét elsősorban a felfelé ívelő szocialista nagyipar és az elmaradott mezőgazdasági termelés közti ellentmondás jellemezte. A mezőgazdaság elérte ugyan az első világháború előtti termelési színvonalat, ártermelése azonban visszaesett. Ennek oka főleg a falu szociális szerkezetében bekövetkezett változás volt. A parasztság megerősödött, s elsősorban saját szükségleteinek kielégítésére törekedett. Természetes tehát, hogy az ipari központok és városok növekvő nyersanyag- és élelmiszer-szükségletének kielégítésére szolgáló ártermelés háttérbe szorult.

Az iparosítás kezdeti időszakának is megvoltak a maga sajátosságai. Beruházásokra hatalmas összegeket fordítottak. A beruházások eredménye azonban — különösen a fogyasztási cikkek termelésének jelentős fokozásában — csak néhány év múlva mutatkozott meg. Ugyanakkor az ipari munkásság és a városi lakosság igen gyorsan növekedett, s ennek megfelelően fokozódott a lakosság vásárlóképesége. Mindennek eredményeképpen az árukereslet jelentős mértékben meghaladta a kínálatot.

A városi és falusi tőkés elemek visszaéltek a piaci nehézségek következtében előállott helyzettel. A kulákok minden módon szabotálták a gabonabegyűjtést, a magántőke pedig spekulációval igyekezett kihasználni a piaci konjunktúrát.

Az átmeneti időszak nehézségeit csak a szocialista iparosításra és a mezőgazdaság kollektivizálására

irányuló politika határozott végrehajtásával lehetett sikeresen leküzdeni.

★

A szovjet állam az egyre növekvő, erősödő szocialista ipar és szocialista kereskedelem fejlesztése alapján újabb, magasabb fokon tervszerűen befolyásolta a piacot és sikeresen folytatta az áru- és pénzvviszonyok egész rendszerének átalakítására irányuló politikáját.

A nagykereskedelmi áruforgalom tervezése érdekében az egyes iparágakban — s mindenekelőtt a könnyűiparban — szindikátusokat alapítottak. A szindikátusok terveztek és szervezték a késztermékek értékesítését, ők látták el az ipart nyersanyaggal, s így hozzájárultak az állami vállalatok között kialakuló kereskedelmi kapcsolatok szilárd alapjának megteremtéséhez.

Az ipar gyors fejlődésének eredményeképpen lehetővé vált bizonyos árufajták árának közvetlen tervezése és az árleszállító politika elveinek fokozatos érvényrejuttatása.

Sztálin elvtárs abban az időben részletesen foglalkozott az árleszállító politika kérdéseivel. Fejtegetéseit négy pontban foglalhatjuk össze.

1. csak az alacsony árakon alapuló ipar lehet életképes;
2. a szovjetipar támaszául szolgáló belső piac fölvevőképessége bővül a rendszeres árleszállítások következtében;
3. az árleszállítás biztosítja a munkások reálbérének emelkedését;
4. az árleszállítás fontos tényezője a munkás-paraszt szövetség megszilárdításának.

A Munka és Honvédelem Tanácsa — Sztálin elvtárs útmutatásá-

nak megfelelően — 1926 júniusában hozott határozatában 10 százalékos árcsökkentés elérését tűzte ki célul. A feladatot az akkori viszonyok között csak fokozatosan tudták megoldani. A munkások, alkalmazottak és parasztok megértették az árleszállító politika jelentőségét. Fokozták termelésüket. A termelésben elért sikerek lehetővé tették, hogy 1927 közepéig lényegében az egész országban sikerült 10 százalékos árleszállítást végrehajtani.

Az állami és szövetkezeti árak 10 százalékos leszállításával a magánkereskedelemben is átlagosan 5,5 százalékos áresés következett be. Ez említésreméltó fordulat, mivel a magánpiaci árai az előző években szintelenül emelkedtek.

Az állami és szövetkezeti kereskedelem a szóbanforgó időszakban fokozatosan erősödik. Az állam hatékony gazdasági eszközöket használ a szervezetlen piac befolyásolására, és az értéktörvényt a forgalom területén is a tervezés követelményeinek megfelelően alkalmazza. Tanulságos példa erre a gabonapiac állami szabályozása. A gabonapiacra 1925-ben mintegy húszmillió kisárutermelő értékesítette gabonáját. Az állam a piac szabályozása céljából hatalmas mennyiségű iparcikket szállít a gabonatermő vidékekre, szabályozza a gabona vasúti szállítását, a gabonakivitelt és a gabonabegyűjtéssel kapcsolatos hitelműveleteket. Mindennek eredményeképpen 1926 tavaszára sikerült megállítani a gabonaárak emelkedését és a gabonapiacot az állam szabályozó befolyása alá vonni. A szovjetállam tehát a gabonapiacra is jelentős gazdasági sikereket ért el. A gabonapiac stabilizálásának kedvező hatása 1926 őszén is érvényesült, ami-

kor az árak a jó termés következtében csökkentek; a csökkent árszínvonal 1927-ben is megmaradt.

A gabonaprobléma azonban ezzel még nem oldódott meg. A város gabonaszükséglete rendkívül gyorsan emelkedett, s a kisárutermelő gazdaságok árutermelő képessége nem tudott lépést tartani az egyre fokozódó követelményekkel. A kulákok és a magántulajdonosi elemek megkísérelték szétzilálni a gabonapiacot és aláásni a gabonabegyűjtés állami és szövetkezeti rendszerét. E szabotázsakciók letörésére az állam kénytelen volt rendkívüli intézkedéseket életbeléptetni a kulákokkal és más spekuláns elemekkel szemben. Számos gazdasági rendszabályt is alkalmaztak. Így azután 1928-ban januártól márciusig 4 millió 172 000 tonna gabonát sikerült begyűjteni. Ez 168,2 százaléka volt az 1927. év azonos időszakában elért eredménynek.

Időközben a gabonapiac szerkezete is megváltozott. Mind nagyobb jelentőségük lett a tervszerinti begyűjtéseknek és felvásárlásoknak. Szükségessé vált, hogy az állam egyre növekvő mértékben koncentrálja raktáraiban a gabonakészleteket. Csak így lehetett kielégíteni az ipari dolgozók egyre fokozódó szükségleteit. A gabonabegyűjtés sikere érdekében az államnak emelni kellett a begyűjtési (felvásárlási) árakat. Bár a begyűjtési árak 1928 szeptemberében mintegy 20—30 százalékkal haladták meg az előző évi árakat, a szabadpiaci áráktól mégis elmaradtak, mivel ez utóbbiak szintonala aránytalanul magasabbra emelkedett. A gabonapiacra tehát éles harc dúlt a tervezett árak és az elemi erővel alakuló árak, a terv alapján alkalmazott értéktörvény és e törvény spontánul érvé-

nyesülő tényezői között. „... a begyűjtési válság — mondotta Sztálin elvtárs — a falu kapitalista elemeinek az új gazdasági politika viszonyai között első komoly szovjet-hatalomellencs megmozdulását juttatja kifejezésre építőmunkánk egyik legfontosabb kérdésében, a gabonabegyűjtés kérdésében.“ (Sztálin Művei, 11. kötet, 49—50. lap, Szikra 1950.)

A gabonapiac 1926-1928. évi alakulásáról előadott példánk is azt bizonyítja, hogy az értékviszonyok az említett időszakban rendkívül bonyolultak voltak. Harc folyt a tervezés és a spontánul érvényesülő elemek között. A tőkés elemek ereje még jelentős volt, s a szovjet államnak nehéz politikai és gazdasági harcok közepette kellett ezeket az elemeket a szocializmus érdekeinek alárendelnie.

★

A bolsevik párt az átmeneti időszak minden szakaszán nagy jelentőséget tulajdonított az árpolitikának. Ebben az időszakban a piaci viszonyok már fokozott mértékben állottak a terv szabályozó befolyása alatt. Nyilvánvaló tehát, hogy éppen az árpolitika szabhatta meg az árak alakulását s ezen át a különféle gazdasági viszonyok fejlődésének feltételeit!

A két piac és két ár harcában 1926-tól 1928-ig hatalmas változás következett be a szocializmus javára. Az állami és szövetkezeti kereskedelem fejlődésének eredményeképpen a magántőke már csak 22 százalékban részesedett az áruforgalomból. Az államnak, amely ebben az időszakban már közvetlenül tervezi a szervezett piac valamennyi árát, jóval kisebb mértékben kell számolnia a szervezetlen piac konjunktúrájával,

Az iparosítás üteme évről évre gyorsult. „De mit jelent az iparfejlesztés gyors üteme? Ez több ipari beruházást jelent. Ez pedig valamennyi tervünk, mind a költségvetési, mind a költségvetésen kívüli tervek feszítettségére vezet“ — mondotta Sztálin elvtárs. (Sztálin Művei, 11. kötet, 267. lap, Szikra 1950.) A szocialista építés nehézségei a többi között a piac alakulásában is jelentkeztek. A piacon is érezhető volt bizonyos fokú feszültség. A szervezett piac árait úgy állapították meg, hogy elősegítsék az ország előtt álló feladatok megoldását. A szervezetlen piac árai fokozatosan veszítettek jelentőségükből. Ennek ellenére számolni kellett velük, annál is inkább, mivel a kétfajta ár közti különbség mind nagyobb lett.

Az állam ebben az időszakban már olyan kedvező helyzetben volt, hogy árpolitikájában nem kellett olyan árendszerhez alkalmazkodnia, amely a kereslet és kínálat spontán játéka folytán alakult volna ki. A társadalmisított kereskedelem nagy- és kiskereskedelmi árai 1926-tól 1928-ig fokozatosan csökkentek. A rubel vásárlóereje tehát növekedett. A szervezetlen piac árai viszont 1927 végétől kezdve gyors ütemben emelkedtek. Különösen magasra szökött fel a mezőgazdasági termékek ára. Ezek az áremelkedések azonban már korántsem voltak olyan nagy hatással az árak általános alakulására, mint néhány évvel azelőtt. Az általános kiskereskedelmi árszámindex 1927 áprilisában 203, októberében pedig 211 pont volt (1913 = 100).

Még nyilvánvalóbban mutatkozott meg az értékviszonyok változása az ipar nagybani árainak alakulásában. A termelési eszközöket

gyártó iparágak önköltségének indexe 1927/28-ban több mint kétszerezese volt az 1913. évének. Az állam azonban az iparosítás érdekeit tartotta szem előtt. Éppen ezért — az önköltség alakulása ellenére — viszonylag alacsony árakat állapított meg a termelési eszközökre, amelyek árindexe 1927/28-ban 1,7 volt (1913 = 1). A fogyasztási cikkekre viszont az önköltséghez viszonyítva magasabb árakat állapítottak meg. A fogyasztási cikkek önköltségének indexe 1,7—1,8 — árindexe pedig 2 volt.

Másként alakultak az árak a szerveztelen piacon. A gyorsütemű iparosítás első szakaszán jelentkezett nehézségek, valamint a kisáru-termelés válsága következtében előállott helyzet (a kisáru-termelés ugyanis képtelennek bizonyult a vi-

harosan iparosodó város fokozódó szükségleteit kielégíteni), s végül a kulákság és a városi burzsoázia ellenállása, szabotázsja és spekulációja azt eredményezte, hogy a szerveztelen piac árai egyre jobban elszakadtak a szervezett piacétól. Ha a szövethetesi kereskedelem árait 100 százaléknak vesszük, a magánpiac árai a következők: 1925/26-ban 114, 1926/27-ben 123 és 1927/28-ban 141 százalék.

A magántőke minden módon igyekezett kihasználni az árupiaci konjunktúráját (az „áruéhséget“). Spekulatív céljait azonban már korántsem tudta úgy megvalósítani, mint az előző években. A magántőke piaci állásai ebben az időszakban már alapjukban megrendültek, s jelentőségükből igen sokat veszítettek.

Áralakulás 1927/28-ban

(az előző év százalékában)

Árucsoportok	Nagykereskedelmi árindex	A társadalmasított kereskedelem kiskereskedelmi árindexe	A magánkereskedelmi árindexe
Valamennyi áru	103,6	101,3	116,2
Mezőgazdasági termékek .	107,8	103,9	132,9
Iparcikkek	99,5	99,9	104,8
Kenyér és péksütemények	110,4	104,9	162,4
Húsfélék	100,1	95,8	105,5
Textiláru	99,7	100,4	105,7
Lábbeli	99,1	99,6	104,7
Vas- és fémáruk	98,3	99,6	103,6

A táblázatból kitűnik, hogy az értéktörvényt a szervezett piac határain belül igen nagy mértékben átalakították, s ugyanakkor e törvény elemi módon való érvényesülése igen éles formát öltött az összeszűkülött, önmagát túlélt szerveztelen piacon.

A piaci konjunktúrára a kereslet egyre fokozódó megnövekedése, az „áruéhség“ elemeinek megerősödése jellemezte. A kereslet-kínálat alakjában érvényesülő értéktörvénynek megfelelően az áraknak elkerülhetetlenül emelkedniük kellett volna. A magánkereskedelemben

emelkedtek is. A szervezett piacon azonban ez nem következett be. Az állami és szövetkezeti árak egymástól való elszakadása viszont semmiképpen sem jelenti azt, hogy a szervezett piac gazdasági szerepe meggyengült. Erről szó sem lehetett, merthízen a szervezett piac honvolftotta le az árukészletek túlnyomó többségének értékesítését, s így megtartotta uralkodó, döntő szerepét. Ugyanakkor a magánpiac jelentősége mindinkább háttérbe szorult.

Az 1926-tól 1928-ig terjedő időszakban tehát tovább folytatódott az értéktörvény átalakítása. Ez a folyamat azonban még korántsem volt befejezettnek tekinthető, mivel az újratermelés arányait minőségileg még nem sikerült teljesen megváltoztatni. Az új, szocialista értékarányok kialakítása megkövetelte a népgazdaság szerkezetének gyökeres megváltoztatását. Ehhez viszont több időre volt szükség. A forgalom területén ez azt jelentette, hogy az árak megváltoztatásának, átalakításának folyamata sem zárult le teljes egészében. A népgazdaságban még megmaradtak a kisárutermelő parasztgazdaságok, amelyek tulajdonképpen előidézői voltak az elemi erővel érvényesülő áralakulásnak. Az értéktörvény átalakításának sajátosságai ebben az időszakban a következőkben foglalhatók össze:

1. A szovjet állam a nagyinar újratermelésének arányait, mint a szocialista bővített újratermelés arányait állapítja meg. Az ország szocialista iparosításának eredményeképpen az egész népgazdaság arányai is megváltoztak. Ez a forgalom területén nemcsak abban jelentkezett, hogy az egész szervezett piacot tervszerűen igazgatták, ha-

nem abban is, hogy a szervezett piac fokozottabb befolyással volt a szervezetlenre.

2. A mezőgazdasági termelés természeténél fogva kisárutermelés volt. Újratermelésének s természetesen árárványainak jellege is kisárutermelő volt. Ez a forgalom területén a szervezetlen piacon érvényesülő, spontán elemekben jutott kifejezésre.

Az értéktörvény szocialista átalakításának tehát még nagy utat kellett befutnia a termelés és a forgalom területén. Ez a forgalom területén különös figyelmet kellett fordítani a mezőgazdasági árak színvonalának, szerkezetének és alakulásának kérdéseire.

★

1926-tól 1928-ig a pénzforgalom tervezésében is jelentős változások következtek be. Ezek megfeleltek az áru- és pénzvízonyok átalakításában elért eredmények által támasztott követelményeknek. A pénz a szocialista állam kezében egyre hatékonyabb fegyverré vált, s fontos eszköze volt a termelés és a forgalom szocialista átalakításának. Az állam a szocialista termelés területén csökkentette az árakat és a pénzt az önálló gazdaságos elszámolásnak és a gazdaságosság rendszerének megszilárdítására, valamint a szocialista felhalmozás fokozására használta fel. Az elosztás és a forgalom területén az állam tervszerűen állapította meg az ipari eredetű fogvasztási cikkek árát, megfelelő összhangot teremtett az ipari és a mezőgazdasági árszínvonal között, s így a pénzt arra használta fel, hogy a városi és falusi dolgozók igényeinek fokozottabb kielégítését a lehető legjobban egyeztesse össze a szocialista felhalmozás érde-

keivel. A pénz tehát ebben az időszakban a munkás-paraszt szövetség megszilárdításának hatékony eszköze. A szovjetállam pénzügyi és árpolitikája emellett arra irányult, hogy megfékezze a kulákoknak és nepmanoknak az értéktöbblet elsajátítására irányuló törekvéseit, megzabolázza ezeket az elemeket, korlátozza és kiszorítsa a kizsákmányoláson alapuló termelési viszonyokat.

Számos, cikkünkben már említett gazdasági ok következtében a valutapiacra feszültség állott be. A magántőke fokozta arany- és valutaspékulációját, mind több aranyat és valutát vásárolt, és csempészettel is foglalkozott. Ilyen körülmények között a valutáris beavatkozás módszerének alkalmazása már nem volt elegendő a rubel árfolyamának fenntartásához. Ez csak az állam valuta- és aranytartálékainak kimerítését idézte volna elő. Az arany és valuta a magántőke zsebébe vándorolt volna, s hatalmas összegeket csempészttek volna külföldre.

Az adott viszonyok között a külkereskedelem monopóliumát meg kellett erősíteni a valutamonopó-

liummal. 1926-tól 1928-ig meg is ttek minden szükséges intézkedést a valutamonopólium biztosítása érdekében. Az Állami Bank tulajdonképpen már 1926 kezdetétől megtiltja a szabad valutaeladást a magántőkének. Ugyanebben az évben a cservonyec kivételét is megtiltották, az Állami Bank pedig nem vásárolt cservonyecet külföldi valutáért. 1928 januárjától kezdve külföldre szóló átutalást csakis a szovjet hitelintézetek útján lehetett lebonyolítani. Röviddel ezután a cservonyec bevitelét is megtiltották. A szovjet valuta tehát a belső piac valutája lett.

Erre az időszakra még az is jellemző, hogy a forgalomban lévő pénzmennyiség növekedése némiképpen megelőzi a népgazdaság fizetőeszközsükségletének alakulását. Ez azonban már nem okoz zavart a szervezett piacon. A szervezett piac jelentős mértékben befolyásolja a szervezetlen piacot és gvetíti ez utóbbi reakcióját. A pénzforgalom elemi erővel érvényesülő mennyiségi törvényei tehát már nem hatnak. Ezek a törvények fokozatosan átalakulnak.

2. Az áru- és pénzviszonyok átalakítása és a pénzforgalom 1929-től 1935-ig

Az új gazdasági politika utolsó időszaka a kapitalizmus teljes felszámolásának időszaka a népgazdaság minden ágában, az ugrásszerű változások időszaka a szovjet ország társadalmi és gazdasági szerkezetében. A szocialista gazdasági formák teljes győzelmére a termelőerők, s elsősorban a szocialista nagyipar rohamos fejlődése, illetve a mezőgazdaság teljes kollektivizálása adott lehetőséget. A társadalom termelési viszonyaiban bekövetke-

zett minőségi ugrás az áru- és pénzviszonyokban is ugrásszerű minőségi változást vont maga után, s egyúttal betetőzte az értéktörvény átalakítását.

1929 végén átszervezték az állami iparvállalatok igazgatását. A szindikátusokat megszüntették. Az értékesítés és beszerzés szabályozásának funkcióját önálló gazdaságos elszámolású ipari egyesületek vették át. Az áruértékesítés tervezését kiterjesztették. Az iparban és más

gazdasági ágakban szélés körben alkalmazták a szállítók és fogyasztók között kötött keretszerződések rendszerét.

A forgalom tervezésének fejlődése és a népgazdaságban bekövetkezett mélyreható változások megkövetelték a hitelviszonyok átalakítását is. 1931-ben már az Állami Bank a népgazdaság rövidlejáratú hitelellátásának egyetlen központi szerve. Ezzel eg időben előkészületeket tettek a rövidlejáratú hitek jellegének megváltoztatására is. Az 1930—1931. évi hitelreform megszüntette a kereskedelmi hitelt és a váltóforgalmat, s ugyanakkor kialakította a közvetlen, cél szerinti, határidős, visszatérítési, kötelezettséggel járó hitelezés rendszerét. Az önálló gazdaságos elszámolású vállalatok tehát közvetlen hitelkapcsolatba kerültek az Állami Bankkal.

A termelés és a forgalom tervezésének megszilárdításában lényeges szerepe volt az adóreformnak, amely a különféle vállalati adófajtákat a forgalmi adóval és a nyereségbefizetés új rendszerével váltotta fel.

A kolhozrendszer győzelmével gyökeresen átalakult a forgalom területe. A mezőgazdasági termékek piacán döntő szerep jut a kolhozoknak, amelyek állami terv alapján vesznek részt a falu és város közti áruforgalomban.

Így azután lehetővé vált, hogy az iparcikkek és a mezőgazdasági termékek piacára egyaránt kiterjesszék a szocialista tervezést.

A szocialista szervezeti formák kialakítása azonban nem egyikőnyen valósult meg. Kemény harcot kellett vívni a kuláksággal és a burzsoázia maradványaival, vagyis a spontaneitás elemeivel. Sok nehézséget kellett leküzdeni, ame-

lyek a társadalmi és gazdasági viszonyok ugrásszerű minőségi változásaiból következtek. Ennek az időszaknak nehézségeit elemezve, Sztálin elvtárs kifejtette, hogy "... a mi nehézségeink nem hanyatlásból vagy pangásból eredő nehézségek, hanem a növekedés, a föllendülés, a haladás nehézségei". Sztálin elvtárs egyúttal hangsúlyozta, hogy "... a mi nehézségeink olyan nehézségek, amelyek magukban hordják leküzdésük lehetőségét". (Sztálin Művei. 12. kötet. 325—326. lap. Szikra 1950.) Az akkori idők eseményei azt bizonyítják, hogy a bolsevik párt és a szovjetállam keltezőképpen kihasználta ezeket a lehetőségeket és győzelemre vitte a szocializmust a Szovjetunióban.

Ez időszak nehézségei a következőkben foglalhatók össze:

1. Az ipar újjaalakítása és a nagyipar megteremtése céljából fokozni kellett a szocialista felhalmozás ütemét. Az újratermelés folyamatából a rendelkezésre álló anyagi eszközök és munkaerő tetemes részét kellett beruházásra igénybevenni. Mivel a beruházások csak évek múltán hozhatták meg gyümölcsüket, a lakosság egyre növekvő szükségleteit nem lehetett teljes mértékben kielégíteni.

2. A mezőgazdaság újjaaszervezése sem ment simán. A kulákság dühödt ellenállást tanúsított. A kollektív gazdaságok megszervezéséhez is bizonyos idő kellett. Mindez természetesen átmeneti nehézséget okozott az ipar mezőgazdasági nyersanyag-szükségletének kielégítésében és a városi lakosság élelmiszerellátásának biztosításában. Fokozta a nehézséget, hogy a nyersanyag- és élelmiszerszükséglet gyors ütemben növekedett. Ezt a kérdést csak a kollektivizálás sikeres végrehajtásá-

val és a kolhoztermelés fejlesztésével lehetett megoldani.

3. A tőkés környezet ebben az időszakban háborúra készülődött a szocializmus országa ellen. Ez a körülmény feltétlenül megkövetelte, hogy a szovjet nép megteremtse az aktív honvédelem gazdasági alapját, s megfelelő erősségű hadiipart létesítsen. Ezt a kérdést az első öt-éves terv végrehajtása során megoldották.

4. A gazdasági nehézségek egyik jelentős forrása volt a spontán elemek érvényesülése a paraszti gazdaságokban, vagyis a parasztság egy részének törekvése a piaci konjunktúra spekulációs célra való kihasználására.

A bolsevik párt sikerrel megküzdött mindezekkel a nehézségekkel. Gazdasági és politikai területen egyaránt győzelemre vezette a szovjet népet.

Az 1929-es évet, a nagy fordulat évét az iparosítás lendületes előrehaladása, a kollektívizálás további sikerei és a kulákságnak, mint osztálynak felszámolása jellemzik. Az árupiac feszültsége azonban még e sikerek ellenére sem enyhült. Ennek okairól a nehézségek változásakor már megemlékeztünk.

1929-ben a magánkereskedelem árai mindinkább spekulatív jelleget öltenek és erősen meghaladják az állami kereskedelem árait. 1929 október 1-én a magánkereskedelem és az állami kereskedelem árainak egymáshoz való viszonya 1,88 : 1, november 1-én pedig már 1,95 : 1 volt. A szervezetlen piac szabályozására és a spekuláció megfékezésére ekkor már minden lehetőség megvolt. Az állam élt is ezekkel a lehetőségekkel. Mindazonáltal az adott feltételek között, szükségessé vált a jegyrendszer alkalmazása. A

jegyrendszer segítségével biztosíthatták a dolgozók zavartalan ellátását, megvédehették anyagi érdekeiket és megóvhatták reáljövedelmük színvonalát a szélsőséges árváltozások káros befolyásától.

Az élelmiszerek és iparcikkek jegyrendszerét 1929 és 1930 folyamán fokozatosan léptették életbe. A fejadagok megállapításakor különbséget tettek a városi lakosság és a mezőgazdasági népesség meghatározott csoportjai között. 1930-ban 26 millió, 1934-ben pedig már 40,3 millió emberre terjesztették ki a jegyes ellátás rendszerét. A jegyrendszer alkalmazása, a bizonyos fokú áruhiány ellenére is lehetővé tette a lakosság szervezett ellátását és a spekulatív elemek megfékezését. A jegyrendszer fontos eszköz volt a szovjetállam kezében az áruviszonyok tervszerű irányítására.

A szovjet állam gazdasági és szervező ereje most már nemcsak a termelés, hanem a forgalom területén is rendkívüli mértékben érvényesült. Ebben az időszakban jelentős ugrásszerű változások következtek be az ország gazdasági életében, és ez elkerülhetetlen változásokat idézett elő az értékviszonyokban és az árképzés valamennyi elemében.

Az ország iparosításának eredményeképpen létesített, teljesen új nagyipar gyökeresen megváltoztatta az ipari újratermelés minden feltételét. 1929-ig az ipar és a mezőgazdaság teljes termelésében az ipar részesedése 54,5, 1935-ben pedig már 75,6 százalék volt. A nagyipari termelés 1935-ben az 1928. évi 3,7-szerese volt, a munka termelékenysége pedig 1,9-szeresére emelkedett. Gyökeres változások következtek be az ipari termelés szerkezetében is. A termelési eszközök termelésé-

nek részesedése az 1929. évi 43 százalékról, 1935-ben 59 százalékra emelkedett. Lényegében ezek voltak az okai az iparcikkek viszonylagos értékében és végső soron árában végbemenő változásoknak.

A szovjet falu átlért a szocialista termelési formákra. Ennek eredményeképpen azután a mezőgazdaság újratermelésének föltételei is megváltoztak. A parasztgazdaságok %/o-e kolhozokba tömörült. Lényegesen megjavult a mezőgazdaság technikai felszerelése. A szocialista mezőgazdaság állóalapjainak értéke 1928-tól 1935-ig több mint tízszeresére (1,7 milliárd rubelről 18,6 milliárd rubelre) emelkedett. A traktorok száma 1928-ban 26 700, 1935-ben pedig 276 400 volt. Kombájnt 1928-ban még nem használtak, 1935-ben pedig már 32 000 volt a számuk. A mezőgazdasági újratermelés feltételeinek gyökeres megváltozása természetesen a mezőgazdasági termékek viszonylagos értékében és árában is változást okozott.

Az új gazdasági politika utolsó szakaszában egészen új kapcsolat alakult ki a város és a falu között. Kapcsolatuk legfontosabb alapja a termelési kapcsolat lett. A szocialista ipar nagy mennyiségben látta el gépekkel a falut. A falu viszont egyre nagyobb élelmiszer- és nyersanyagszállítmányokat juttatott a városba.

Az iparosítás és kollektivizálás megkövetelte, hogy az állam nagymennyiségű többletterméket összpontosítson kezében a bővített újratermelés céljára. Ez egyúttal azt is szükségessé tette, hogy az árképzést a szocialista felhalmozás szolgáltatába állítsák. Az anyagi termelés növekedésével mind nagyobb lett a termelt többlettermék mennyisége, s

így gyors ütemben emelkedett a forgalmi adó összege. Az állami célokra felhasznált forgalmi adó összege 1931-ben 11,7 milliárd, 1935-ben pedig 52,2 milliárd rubel volt.

A szocialista termelési viszonyokra való ugrásszerű áttérés időszakában gyorsan emelkedett a munkásosztály és a parasztság jóléte és kulturális színvonala. A városokban megszüntették a munkanélküliséget. 1928-ban 11,4 millió, 1935-ben pedig már 24,8 millió munkás és alkalmazott dolgozott a népgazdaságban. Ugyanakkor az évi átlagos munkabér összege 3,2-szeresére emelkedett. Soha nem tapasztalt ütemben emelkedett a lakosság kulturális színvonala. A falun teljesen megszüntették a nyomort, s a szegényparasztok életszínvonala elérte a középparasztokét.

A szocialista állam az akkori időszak nehézségei között is sikeresen oldotta meg az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság anyagellátását. A szabott árakat nemcsak a nyersanyagokra, hanem a tömegfogyasztási cikkekre is szilárdan tudták tartani.

A piac kézbe tartását és az érték-törvénynek a forgalom területén való tervszerű alkalmazását bizonyítja a többi között az, hogy az állam teljes mértékben szabályozni tudta az ipar nagybani árainak alakulását. 1931/32-ben például tömegesen helyeztek üzembe különféle nehézipari vállalatokat. Ezek termelését kezdetben még nem tudták kellőképpen megszervezni s így önköltségük emelkedett. Ennek egyik lényeges tényezője volt, hogy az évi átlagos munkabér gyorsabb ütemben növekedett, mint a munkások teljesítménye. 1932-ben a nagyiparban foglalkoztatott munkások évi átlagos munkabére 69,3 szá-

zalékkal, az egyes munkásra eső teljesítmény pedig csak 36,8 százalékkal volt nagyobb, mint 1928-ban. Mindezek ellenére a nehézipari termékek nagybani (gyári eladási) árát nem emelték, hanem csökkenték. 1932-ben a termelési eszközök ára 3 százalékkal alacsonyabb volt, mint 1928-ban. Az állam tehát az alacsony árszínvonal fenntartásával erősítözte a népgazdaság iparosítását.

A szervezett piac feletti teljes uralmat bizonyítja az is, hogy bár a fizetőképés kereslet erősen emelkedett, a jegyes áruk ára 1930-tól 1934-ig mégis szilárdan egy színvonalon maradt.

Mindamellet a forgalomban lévő pénz mennyisége és a népgazdaság szükségletei között átmenetileg törés következett be. Az iparosítás céljaira ugyanis hatalmas összegeket kellett fordítani, az újonnan épített üzemek termelésére viszont csak néhány év múlva lehetett számítani. A mezőgazdaság kollektivizálása is igen nagy pénzügyi támogatást követelt. Ugyanakkor a parasztság kezében meglehetősen nagymennyiségű pénz gyűlt össze. Ez a pénzfelesleg nyomta a szerveztelen piacot és az árakra állandóan emelő hatással volt. A szerveztelen piac áremelkedését az állam bizonyos mértékben a bérek gyors emelésével ellensúlyozta. Ez szükséges volt mind a reálbérek változatlan színvonalának fenntartása, mind a termelés fokozásának serkentése céljából. Ezek az intézkedések azt eredményezték, hogy 1928-tól 1932-ig a forgalomban lévő pénz mennyisége jóval nagyobb mértékben emelkedett, mint az áruforgalom.

A munkabér emelkedése következtében az ipar termelési költsé-

gei is nagyobbak lettek. Aránytalanság keletkezett a változatlan nagybani és kiskereskedelmi (jegyes) árak, és a termelési költség között. Az állam tehát ebben az időszakban némiképpen figyelmen kívül hagyta az értéktörvény követelményeit. Az árrendszer és az újtermelés feltételei közötti egyensúly megteremtésének feladatát pedig későbbi időpontban kívánta megoldani.

A szerveztelen piac ebben az időszakban már erősen összeszűkülött. A spekulatív elemek azonban még mindig kihasználhatták a fizetőképés kereslet megnövekedéséből előállott helyzetet. Az árakat olyannyira felhajtották, hogy az 1931. évi szabadpiaci árak 6,3-szeresen haladták meg az 1928. évi árakat.

A szovjet kormány 1932-ben rendeletet hozott a kolhozkereskedelem megszervezéséről. A kolhozpiacok forgalma gyorsan növekedett. Évi forgalmuk összege 1932-ben 7—8 milliárd rubel, 1933-ban 11,8, 1934-ben 14,5 milliárd rubel volt.

A szovjet kereskedelem fejlesztésében újabb sikert jelentett a fogyasztási szövetkezetek úgyszólván korlátlan kiskereskedelmi monopóliumának megszüntetése és a szövetkezetek megtisztítása az oda befurakított spekuláns elemektől.

Az állam 1933-ban megszervezte az úgynevezett kommerc kereskedelmet, amely a jegyes áraknál magasabb áron, szabadon árusított tömegfogyasztási cikkeket. A lakoságnak tehát kisebb mértékben kellett igénybe vennie a szerveztelen piacot. Ez egyúttal lehetőséget adott a szerveztelen piac szabályozására, vagyis az árspekuláció letörésére.

A kollektivizált mezőgazdaság és az újjáalakított könnyűipar sikereinek eredményeképpen 1935-ben

megszüntethették a jegyrendszert, és egységes állami kiskereskedelmi árakat állapíthattak meg. Az egységes árakat az alacsony jegyes árak és a magas szabadkereskedelmi (kommerc) árak közti átlagos színvonalon állapították meg. Így azután jóval kedvezőbb arányokat teremtettek az áruk újratermelési értéke és az árak között, mint a szilárd jegyes árak időszakában.

A dolgozóknak a kisebb méretű áremelésekből származó kiadási többletét munkabérkiegészítéssel egyenlítették ki. A szervezetlen piac árának csökkenése is könnyítést jelentett.

Az 1929—1935 közötti időszakot az jellemzi, hogy az újratermelés folyamatát teljesen átalakították. Ismeretes, hogy az ipar újratermelése már korábban is szocialista bővített újratermelési folyamat volt. Ugyanakkor a mezőgazdaságban a kisárutermelő gazdaságok újratermelése folyt. Ezek viszont sok esetben még egyszerű újratermelést sem tudtak megvalósítani. A kollektívizálással a helyzet gyökeresen megváltozott. Ezt követően már az egész népgazdaságban a szocialista bővített újratermelés elvei alapján termeltek. Így azután az értéktörvényt már nemcsak a termelés, hanem a forgalom területén is átalakíthatták a szocializmus követelményeinek megfelelően.

A szervezett piac tehát osztatlanul uralkodott a forgalom területén. Ugyanez vonatkozik az államilag tervezett árak rendszerére. A tervezett árak kialakulásában, az elemi módon alakuló árakon aratott győzelemben, valamint a bővített újratermelés megfelelő arányainak biztosításában világosan megmutatkoznak az értéktörvény át-

alakításának és módosult alakban való érvényesülésének sajátosságai.

A szocializmus győzelme megteremtette az állami tervezett árak rendszerének kialakításához szükséges anyagi alapot. Az állami árak döntő szerepre tettek szert a szocialista gazdaságban. Meg kell azonban jegyezni, hogy a szövetkezeti-kolhoztulajdonon alapuló szocialista típusú piaci viszonyok a szocializmus győzelme után azt jelentik, hogy a kolhozokban és a kolhozparasztok háztáji gazdaságában termelt árukat a szervezett állami piacon, illetve részben a szervezetlen kolhozpiacon értékesítik. Ez utóbbin az értéktörvény a kereslet és kínálat alakulásának útján érvényesül. Így az áralakulásban bizonyos mértékig még szerephez jutnak a spontán elemek. Ezen a területen tehát az értéktörvény még nincs úgy átalakítva, mint a következőtösen szocialista típusú gazdasági szervezetek viszonylatában.

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy az értéktörvény átalakításának folyamata a szocializmus és kapitalizmus közötti harc kérdése volt. A kérdés megoldásával tulajdonképpen a „ki-kit győz le” kérdését sikerült a szocializmus javára eldönteni.

Ilyen változások következtek be a termelés és a forgalom területén. Ennek eredményeképpen lényegében a pénzforgalom szocialista átalakítása is sikerrel járt. A pénzforgalom teljesen függetlenítette magát a valutapiac helyzetének alakulásától, s mindazoktól a szervezeti formáktól, amelyek létüket annak köszönheték, hogy az áralakulást az arany viszonylagos értékében bekövetkezett változásoknak kellett alárendelni.

Ez világosan kitűnik, ha a szovjet piac áralakulását összehasonlítjuk a világpiaci árak változásaival. Különösen alkalmas erre az 1929—35 közötti időszak.

A tőkés világot ebben az időszakban mélyreható gazdasági válság és különösfajtajú depresszió jellemzi. A forgalom területén hatalmas mértékű áresés, valóságos valutakáosz, a tőkés áru- és valutapiac ziláltsága tapasztalható. Az értékgepezet működésében világosan kifejezésre jut a kapitalizmus általános válsága, a tőkés rendszer rothadása. Mindez nem érintette a szovjet gazdaságot, amely töretlen ívben fejlődött.

A szovjet gazdaság áralakulása teljesen független volt a világpiaci árak alakulásától. A szocialista tervgazdaság, a szocialista termelés és a szervezett piac, valamint a külkereskedelem monopóliuma és a valutamonopólium megakadályozta, hogy a szovjet piac árának dinamikája függő viszonyba kerüljön a világpiaci árakkal és az aranyvilágpiacokon kialakuló viszonylagos értékének ingadozásaitól.

A szovjet pénzforgalom teljes szocialista átalakulása a készpénzforgalom és a hitel tervezésének fejlődésében, valamint a rubel szilárdságát biztosító új gépezetben nyilvánult meg. Az átmeneti időszakról a szocializmusha való áttérés során a szovjet gazdaságban egymást követették az értékviszonyok ugrásszerű változásai. A burzsoá közgazdák ezt úgy igyekeztek feltüntetni, mintha a pénzt megszüntették volna. A trockista restaurátorok álelméleteket fabrikáltak arról, hogy a szovjet pénz állítólag egyszerű elszámolási jegy lett stb. A bolszvik párt megcáfolta mindezeket a hazug állításokat. Sztálin elvtárs feltárta a szovjet pénz belső változási folyamatának

tartalmát, bebizonyította, hogy értékének teljesen új tartalma van, a szilárdságát is teljesen új gépezet segítségével biztosítják. „Hogy lehet azt állítani, hogy a mi szovjet valutánknak semmi értéke sincsen? Vajjon nem tény-e, hogy ezen a valután építettük fel Magnyitosztrajt, a Dnyeprosztrajt, a Kuznyeck-sztrajt, a sztálingrádi és harkovi traktorgyárakat, a gorkiji és moszkvai automobilgyárakat, a kolhozok száz ezreit és a szovhozok ezreit? ... Mi biztosítja a szovjet valuta szilárdságát? — természetesen most a szervezett piacot vesszük figyelembe, melynek országunk áruforgalma szempontjából döntő jelentősége van, nempedig a szervezetlen piacot, melynek csak alárendelt jelentősége van. Magától értetődően nemcsak az aranytartalék. A szovjet valuta szilárdságát mindennekelőtt az állam kezében lévő áruk óriási mennyisége biztosítja, amelyek szabott áron kerülnek az áruforgalomba. Ki tagadhatja a közgazdászok közül, hogy ez a fedezet, mely csak a Szovjetunióban van meg, realisabb biztosítéka a valuta szilárdságának, mint bármilyen aranytartalék?” (Sztálin. A leninizmus kérdései. 499—500. lap. Szikra 1951.)

Az árufedezet a szovjet pénz szilárdságának biztosításában mind nagyobb szerepet játszott. Az árufedezet már az 1922—1924. évi pénzreform idején is fontos eszköze volt a pénzügyi politikának, jóllehet a valuta- és aranyfedezet akkor még nagy szerepet töltött be. 1926-tól 1929-ig tovább fokozódott az árufedezet jelentősége. A cservonyec értékállandóságának biztosítására a szovjet államnak már nem kellett pénzét a valóságban beváltani aranyra; intervenciók művele-

teket sem kellett lebonyolítania a valutapiacra. A szervezetlen piac hatását a belső átalakulásra azonban még ebben az időszakban sem lehetett teljesen megszüntetni. Ez a pénzforgalom jellegén is meglát- szott.

A szocializmus győzelmével kialakultak a pénzforgalom szocialista formái és létrejött a pénz szilárd- ságát az árufedezet útján biztosító

tökéletes gépezet is. Mindebben jól kifejeződik a szovjet pénznek új, teljesen átalakult lényege. A szovjet pénz ilyenformán az átmeneti idő- szak pénzéből a szocialista társada- lom pénzévé változott. (Izvesztija Akademii Nauk SzSzSzR otgyele- nyije ekonomiki i prava 1951. 5. szám.)

M. L.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

februári száma

Tartalma:

A Népgazdasági Tanács határozata a Központi Statisztikai Hivatal feladatáról és szervezetéről

Az I. Internacionáléban Marx által megszervezett általános munkás- statisztika történetéből

A. bef jez etlen termelés számbavételének néhány kérdése

Közoktatásunk az 1951/52. tanév elején

Új szabályzat a könyvelési beszámolókról és mérlegekről

Társadalmi termékmérleg

Elemzés a vállalati statisztikában

Az állami gazdaságok statisztikai beszámolósi rendszere

HOZZÁSZÓLÁS

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

IRODALOM

Ára: 8 Ft.

Kapható IBUSz-pavilonokban és a Statisztikai Kiadóvállalatnál
(II, Keleti Károly-utca 5. I. 1.)

SZÉKELY ARTUR

A magyar ipari kapitalizmus kezdetei

Mérei Gyula könyvéről

Széleskörű és elmélyült adatgyűjtés alapján, a történelmi materialista módszer alkalmazásával, a marxista-leninista szempontok érvényesítésével írta meg Mérei Gyula a magyar ipar 1848 előtti fejlődésének történetét. (Magyar iparfejlődés 1790—1848. Közoktatásügyi Kiadóvállalat 1951. 428 lap.)

Mint a szerző előszavában előadja, nem véletlen, hogy a magyar ipar 1848 előtti fejlődésének történetével eddig tulajdonképpen csak Horváth Mihály foglalkozott (Az ipar és kereskedelem története Magyarországon a három utolsó század alatt. Buda 1840.), amint nem véletlen az sem, hogy mind a kiegyezés, mind az ellenforradalom korszakában a magyar történetírók elhanyagolták a korai magyar iparfejlődés vizsgálatát.

Horváth Mihály a reformkorszakban, akkor írta művét, amikor a gyarmati függéssel súlyosbított feudalizmus válsága következtében a tőkés gazdálkodásra való áttérés és ezzel a polgári átalakulás szükség szerű volt ahhoz, hogy a hűbériségen belül pusztulásra ítélt középnemesség fennmaradhasson. Így tehát a középnemességnek bizonyos korlátok között érdeke volt a gyarmati függés megszüntetése, a feudalizmusnak részben való fölszámolása és — terményeinek elhelyezése érdekében — az ipar fejlődése.

Az 1867. évi kiegyezést a burzsoáziával szövetséges nagybirtokosság köztötte meg. A politikai vezetőszeret az egész dualista korszakban a nagybirtokossággé maradt. A kiegyezési törvényhozás biztosította a magyar uralkodóosztálynak a parasztság és az ipari munkásság zavartalan kizsákmányolását, ezenkívül a nemzetiségek elnyomását is. Ezek fejében a politikai vezetői létegg hozzájárult az Auszriától való politikai és gazdasági függőség további fenntartásához és lelkesen támogatja a Habsburg-monarchiának a magyarságra nézve oly vészes külpolitikáját. Befelé pedig gondosan ügyelt a feudális maradványoknak, elsősorban magának a nagybirtoknak konzerválására.

A kiegyezés korának történetírói az uralkodó osztályok érdekeinek szolgálatában azért nem bolygatták a tőkés fejlődés föltételeinek kérdését, hogy ne legyenek kénytelenek leleplezni a gyarmati gazdaságpolitikát és ne kelljen rámutatniuk a hűbéri maradványoknak fejlődésgátó hatásaira. Úgy kerülték meg a kérdést, hogy a nemesség nyakába varrták a felelősséget a gyarmati kizsákmányolásért. Eszerint a gyarmatosító gazdaságpolitika alapvető oka a nemességnek az adómentességhez való ragaszkodása volt. Enélkül a Habsburgok nem gátolták volna az ipar fejlődését Magyarországon. Ez az elmélet azt

jelenti, hogy 1848 megszüntette a nemesi kiváltságokat, a tőkés fejlődés akadályát és — a szóbanforgó történetírók szerint — a gyarmati kizsákmányolás okát. Szerintük a kiegyezés megnyitotta a kapitalizmus szabad fejlődésének útját a szintük független Magyarországon, nincs tehát szükség további harcra a függetlenségért és a hűbériség maradványainak eltüntetéséért.

Az ellenforradalom idején a fináncnökével összefonódott nagybirtokosság érdekeinek védelme pedig azt a főfeladatot adta a történetírásnak, hogy bizonyítsa be, milyen fontos funkciót töltött be hazánknak az idegen hódítók elleni megvédésében a nagybirtok. Ezzel kívánta az uralkodó osztály ideológiailag alátámasztani uralmát és leplezni a nagybirtokos osztálynak mint politikai vezetőrétegnek szakadatlan árulásait. A nagybirtok történeti szerepének dicsőítése elterelő mozdulat volt azzal a céllal, hogy a tömegek ne vegyék észre, hogy az ország gazdasági élete csak akkor fejlődhet szabadon, ha külső vonatkozásban felszabadul minden hatalomtól való függéstől, belső vonatkozásban pedig megdöntik a szabad fejlődés legnagyobb akadályát,

a nagybirtokrendszert. Ennek a történetírásnak, miközben a nagybirtokosság befolyását igyekezett ideológiailag alátámasztani, természetszerűen nem volt fontos az 1848 előtti ipar fejlődésének története.

Ennek megírása a marxista történettudományra várt. Mérei munkájának célja, az előszó szerint, annak bemutatása, miként bénítja meg egy ország önálló gazdasági életének, elsősorban iparának kibontakozását az idegen hatalomtól való függés, miként gátolják a hanyatló, pusztulásra ítélt termelési viszonyok az újnak, a fejlődőnek uralomrajutását. Ugyanakkor rá kívánt világítani arra is, hogy semmiféle elnyomás, függő helyzet, a régi „rend“ erőinek bármilyen erőfeszítése sem tartóztathatja fel a haladó erők érvényesülését.

Megállapíthatjuk, hogy Mérei a maga elé tűzött feladatot sikerrel oldotta meg.

A könyv négy részben tárgyalja a korai magyar iparfejlődést: 1790—1825, 1825—1840, 1840—1848. A negyedik rész az 1848—49-es forradalom iparának helyzetével és a szabadságharcban való részvételével foglalkozik.

1790—1825

A magyar iparfejlődés a kedvező és kedvezőtlen konjunktúra idején

A mezőgazdasági áruterelés a kialakuló osztrák belső piac — mint alapvető — és a 18. századbeli háborús konjunktúra — mint járulékos tényező — hatása alatt a gyarmati korlátok ellenére is megindult. A majorsági gazdálkodás lett az uralkodó forma. Kiélesedik a parasztság osztályharca és a feudális termelőmód válságba jut. Nyilvánvaló, hogy a hűbéri áruterelés a jobbágyság fokozódó burkolt és nyílt osztályharca következtében egyre alkalmatlanabb lesz arra, hogy a piac számára nagyobb ármennyiséget termeljen. A majorsági gazdálkodással párhuzamo-

san megindult a parasztság elűzése a földről és létrejön a tőkés ipari fejlődés alapföltételét biztosító munkanélküli tartalékhadsereg. A mezőgazdasági áruterelőkben egyre tudatosabbá válik, hogy a piaci szükséglet kielégítése csak tőkés mezőgazdasági termelésre való áttérés útján lehetséges. A tőkeszerzés alapvető föltétele viszont a termékeknek gyarmati korlátozástól mentes értékesítése. Ez tenné lehetővé ugyanis a tőkefelhalmozást a földbirtokosok kezén, hogy megvásárolhassák a munkaalkalmat kereső tartaléksereg munkaerőjét. Az uralkodó osztály tagjai egyre inkább

vi'agosan látják, hogy a gyarmati füg-gésben az eredeti tőkefelhalmozásnak csak egyik tényezője fejlődhetik, a pa-rasztságnak a földtől való elválasztása, míg gazdagság felhalmozása lehetet-len.

Magyarországon a kereskedelmi tőke felhalmozása, az eredeti tőkefelhal-mozás egyik mozzanata — a MAX megállapította klasszikus fejlődéstől eltérő módon — nem annyira a csak kismértékű belső áruforgalom, hanem a 18. század első felétől kezdve első-sorban a külkereskedelem alapján jött létre.

A kereskedők tehát szintén érzik a gyarmati elnyomás hatását. Legfőbb kiviteli cikkünk, a gabona kivitele lényegében Ausztriára korlátozódott és a kivitel méreteit és az árakat is az osztrákok diktálták. Az osztrák kereskedelmi tőke érdekeinek védelme pedig még külön is akadályozta a magyarországi kereskedelmi tőke ak-kumulációját. A magyar kereskedelmi tőke jórészt az osztrák tőke függvé-nyeként működhetett. Mindamellet mégis találkoznak Magyarországon már ebben az időben a kereskedelmi tőke bizonyos mértékű felhalmozásá-val. Az örökös tartományok fejlődő iparának növekvő nyersanyagszükség-lete, lakosságuknak élelmiszerszükség-lete, valamint a hadiszállítások és ál-lami kölcsönök egész sor kereskedő-család meggazdagodásának alapját ve-tették meg.

A 18. század végén egymásra talál az árutermelő középnemesség egy ré-sze és a kereskedelem. Az 1790—91. évi országgyűlés tárgyalásai során a rendek határozottan követelték a gyarmati gazdaságpolitika megszüntetését, és ennek első lépéseként a vámkérdésnek nem az uralkodó, ha-nem a rendek által való eldöntését. Az országgyűlés által kiküldött keres-kedelmi bizottság jelentésén mint alapvető célkitűzés vonul végig a for-galom szabaddá tétele. A behozatali, kiviteli és vámrendelkezéseket a je-lentés alapján készült törvénytervezet szerint úgy kell megállapítani, hogy a

mezőgazdasági és ipari termékek kivi-telét megkönnyítsék és ne sújtsák vámmal azokat a külföldi árukat, amelyekre az ország lakosságának vagy a beiföldi ipar fejlődésének szüksége van.

Az országgyűlési bizottság munká-lata nem járt eredménnyel, tanúság-levője azonban az árutermelő nemes-ség és a kereskedő polgárság 1790—91. évi alkalmi szövetségének.

A külpolitikai események arra kényszerítették a Habsburgokat, hogy megegyezést keressenek a nemességgel. A jobbagyság megmozdulásától való félelem és a francia forradalom ese-ményei a magyar középnemesség ha-ladóbbjait is kompromisszumra kész-tették. Létrejött az osztrák és ma-gyar uralkodó osztályok megegyése és ezzel egyidőre az 1790—91-es fel-lángolás lelohadt. A bécsi kormány látszatra iparkodott fenntartani az alkotmányt, Magyarország különállá-sát. A gyarmati helyzetet azonban ez mitsem változtatott. Az 1788. évi vámtarifa értelmében minden osztrák áru vámmentesen jöhetett Magyarországra, míg a magyar árut az osztrák hatá-ron vám terhelte. II. József halála után a magyar és osztrák uralkodó osztály megegyésének egyik ered-ménye a vámhatár visszaállítása volt Magyarország és Ausztria között az 1795. évi új vámtarifa által, amely megszabta az eddig vámmentesen be-hozható osztrák áruk magyar és er-délyi vámtételeit. Az Ausztriába kivitt magyar áruk helyzete azonban sem-mit sem változott, mert ezekre to-vábbra is az 1788. évi vámtarifa tételei maradtak érvényben. Az 1795. évi vámtarifa bizonyos módosításokkal 1840-ig maradt életben. Továbbra is biztosította az osztrák ipar kedvez-ményezett helyzetét és védte az osz-trák birtokososztály érdekeit is.

Mérei könyvében több helyen fog-lalkozik a munkájában tárgyalt kor-szak vámügyi viszonyaival. Előadása és példái azonban nem adnak teljes képet erről a sokat vitatott, bonyo-lult és felemás vámrendszerről, ame-

lyet a következőképpen igyekszünk megrajzolni:

Hármas összefüggő vámsorompó-rendszer állott fön, mindegyik osztrák igazgatás alatt, nem beszélve egyes helyi illetékekről és fogyasztási adókról, amelyek osztrák városokban és tartományokban még külön terheltek a külföldi és a magyar árukat. Az első, a legmagasabb vámsorompó elválasztotta az egész Monarchiát — Magyarországot is beleértve — a külföldtől. A második, az osztrák közbelső vámvonaltól, az osztrák tartományokat választotta el Magyarországtól. A harmadik, a magyar harmincad-rendszer, az osztrák közbelső vámvonallal párhuzamos sorompó, az örökös tartományokkal szemben. Ezenkívül a 18. században vámvonalt választotta el Erdélyt, a Bánságot s Horvátországot is Magyarországtól; ez utóbbi választóvonalak a 18. század 70-es éveiben megszűntek.

Magyarország tehát külön vámterület, de nem önálló, mert a vámok és harmincadok megállapításába Magyarországnak beleszólása nincsen. Ez felségjog, melyet az uralkodó a bécsi udvari kamara vagy a bankbizottság útján érvényesít.

A magyar termelésre és kereskedelemre annyira kedvezőtlen vámrendszer súlyos következményeit még fokozták az udvari hatóságok által a legfontosabb magyar kiviteli cikkekre, gabonára, gyapjúra, dohányra, nyersbőrre, borra stb.-re időnként kimondott kiviteli tilalmak, egyszer Ausztria felé az osztrák belföldi piac védelmére, másszor a távolabbi külföld felé az osztrák szükséglet fedezésének biztosítására, vagy az osztrák kivitel érdekében.

Megjegyezzük, hogy a harmincad fogalma még első királyaink idejéből származik. Az országba behozott vagy innen kivitt áruk egyharmincad- vagy egyhuszadrésze a királyi kincstárt illette, és ez volt évszázadokon át a királyi kincstár legfontosabb jövedelmi forrása.

A francia háború alatt a bécsi kormány még úgy-ahogy ügyelt a külszín megóvására. A háborút befejező bécsi béke után ezzel sem törődött többé. Fenn akarta ugyan tartani a magyar uralkodó osztály kiváltságait, de ezeknek fejében az alkotmányt úgy kívánta módosítani, hogy az ne gördíthessen többé akadályt az abszolutizmus érvényesülésének útjába. A politikai elnyomás fokozódásával együtt nőtt a háborús konjunktúra megszűnése által még csak súlyosbított gazdasági elnyomás is. A kedvezőtlen konjunktúrában a háború alatt megnövekedett gabonatermés nem volt értékesíthető, az egyéb terményeket pedig nagy vámok vágták el az Ausztrián kívüli piacra. Még rosszabb volt az ipar helyzete, amely súlyosan szenvedett a gyarmatosító hatalom burzsoáziájának fokozott versenye miatt.

A súlyos helyzet, a kétszeres devalválció, a kedvezőtlen konjunktúra, az 1821. évi adókievetés ellenére a magyar uralkodó osztály még mindig nem gondolt a gyarmati függés teljes és gyökeres megszüntetésére. Ennek oka részben az volt, hogy félt a francia forradalom hatásaitól a hűbéri árutermelés során egyre jobban kiszákmányolt parasztságra, a másik oka pedig az, hogy Ausztria állandó piacát megfelelő kiterjedésű belső piac hiányában az árutermelő, főleg nagybirtokos főnemesség nem kívánta kockáztatni. Nem szabad ugyanis figyelmen kívül hagyni, hogy a magyar politikát irányító nagybirtokosoknak földjeik nagy terjedelme még a gyarmati helyzetben is aránylag nagy jövedelmet biztosított. A szakítással elvesztették volna a tartományi piaccal együtt politikai hatalmuk támaszát, a Habsburgokat is, akik egyben a jobbágyság fokozódó kiszákmányolását is biztosították számukra. A közép-nemesség hasonlóképpen nem kívánta a szakítást, mert szintén tartott az osztrák piacnak és a jobbágykiszákmányolás lehetőségének elvesztésétől. Ezt a megállapítást alátámasztja az a kö-

rülmény is, hogy a magyar nemesség utolsó insurrekciójában 1809-ben a Habsburgok mellett szállt szembe Napoleonnal és nem használta ki a kedvező külpolitikai helyzetet a gyarmati függéstől való megszabadulásra és a nemzeti önállóság kivívására.

Mérei részletesen foglalkozik a kereskedelmi tőkének 1790—1825 közötti felhalmozásával. Révai József megalapítása szerint a kereskedelmi tőke viszonylagos megizmosodásának Magyarországon — a gyarmati kizsákmányolás ellenére — a 18. század végén és a 19. század elején két fő oka volt: a Napoleon-féle kontinentális zárlat, amely a keleti tea-, nádcukor-, déligyümölcs-, nyerspamutkereskedelmet újra szárazföldi útra kényszerítette Magyarországon át, továbbá a magyar gyapjú-, állat- és gabonakivitel növekvő jelentősége a francia háború kitörése óta.

A tőkefelhalmozásnak nagy lendületet adtak a hadiszállítások. Hadiüzemek keletkeznek, amelyek a hadiszállítások megszűntével az osztrák gyárak versenyének halása alatt gyorsan eltűnnek vagy kisjelentőségű üzemekké zsugorodnak össze.

1790 és 1825 között a tőkés ipari fejlődés föltételei közül megteremtődött a kereskedelmi tőke bizonyos fokú felhalmozódása és korlátozott mértékben a belső vásárlóerő is. A tőkés iparfejlődés harmadik föltétele, a munkaerő szintén rendelkezésre állott. Az eredeti tőkefelhalmozás eredményeként egyre növekvő tömegben kínálkozott a földjüktől elválasztott parasztok szakképzetlen munkaereje. Ez a munkaerőmennyiség sokszorosan meghaladta a gyarmati függés miatt gyöngén fejlődő ipar szükségleteit, amely azonban állandó szakmunkáshiányban szenvedett és külföldi munkaerőre szorult. A gyarmati függés ugyanis meggátolva az ipar fejlődését, megakadályozta a munkamegosztás megfelelő kialakulását és annak is útjában állott, hogy magyarországi munkások az osztrák tartományban továbbképezhessék magukat.

A szerző részletes adatokkal világítja meg, hogy a kereskedelmi tőke milyen mértékben vett részt iparvállalatok alapításában és hogyan alakult át ipari tőkévé. Számos példát sorol fel arra is, hogy a kereskedő terményekkel vagy egész más szakmához tartozó árukkal kereskedett, mint amelyben ipari vállalkozását létesítette. A tőkés fejlődés kezdeti idejének vállalkozója szakképzettségétől függetlenül Magyarországon is mindenfelébe belefogott, amiből hasznot remélt.

A kereskedelmi tőke felhalmozása az ipari tőke kialakulásának elsőrendű törvénye. Kivüte azonban a kézművesiparban és a nagybirtokon felhalmozott tőkének is számottevő szerepe volt az ipar fejlődésében.

A kereskedelmi és ipari tőke jelentkezése mindinkább kiélezte a cégrendszer válságát. A céhek minden eszközt felhasználtak arra, hogy részben a céheken belül gátolják meg új versenytársak érvényesülését, részben a céhen kívüli tőkés vállalkozások megalakulását nehezítsék meg. A tőke behatolása az iparba azonban minden ellenállást megloz és a cégrendszer bomlása, szétagyórádása gazdagabb és szegényebb mesterekre megállás nélkül folyik. Megfigyelhető, hogy a gyarmati helyzet szűk keretei között is hogyan alakul ki a hűbériársadalom céhein belül az ipari tőke. Egyes mesterek meggazdagodnak s nagyszámú segédet foglalkoztatnak. Azután széttörik az üzem fejlődését gátló céhes bilincseket és előbb csak egyszerű tőkés kooperáción alapuló üzemet, később manufaktúrát létesítenek. A kézművesipari üzemek nagyrésze mindinkább függő viszonyba kerül a tőkés üzemmellel, amelynek számára előbb külső műhelyként, majd a manufaktúra kialakulásával mint egyes részletmunkák elvégzője dolgozik. A szerző felsorolja az adatok szinte kézzelfoghatóan érzékeltetik azt a törvényszerűséget, hogy amikor a termelőerők fejlettségi foka ellentmondásba kerül a termelési viszonyokkal, a termelőerők széttobbantják a fej-

lődésüket gátló bilincseket és létrehozta az új termelési viszonyokat.

Egyes uradalmakon sokszor maguk a földbirtokosok létesítettek üzemet, részben házi kezelésben. Az ilyen esetekben a földjáradék változott át ipari tőkévé. Ez üzemek jelentős része ekkor elsősorban az uradalom másképp nem értékesíthető nyersanyagának, főleg a fának hasznosítása céljából létesült. Ha pedig bérlőnek adták át a birtokon létesített üzemet, akkor is csak a földjáradék biztosítása és nem ipari profit szerzése volt a cél, ami az ipari vállalkozásnak típusosan hűbéri jellegű értékelésére mutat.

Az olcsó nyersanyag és élelmiszer erősen vonzotta az ausztriai tőkét Magyarország felé. Ha a vámvonal csökkentette is ezt a vonzalmat, a háborús konjunktúra számos esetben leküzdötte a tartózkodást. A vámszabályok lehetővé tették, hogy az osztrák tőke a nyersanyagot vámmentesen hozza be Magyarországra, a fegyártmányt is vámmentesen vigye vissza és így módjában állott főüzeme mellett bizonyos részműveletek elvégzésére Magyarországon melléküzemet létesíteni. Nem sújtotta tehát a gyarmati vámrendszer, a termelési költségei viszont kisebbek voltak, mint Ausztriában. De ezt a fejlődést is gátolta az a körülmény, hogy a kormányzat nem iparkodott a céhszabályok lazításával ezeknek a vállalkozásoknak segítségére lenni. Bécsnek ugyanis nem fűződött érdeke ahhoz, hogy Magyarországon szabadabb keretek között fejlődjön az ipar. Ezzel szemben a fejlődő osztrák hurzsoázia a feudalizmuson belül is érvényesített érdekeit és az

osztrák tartományokban a céhek főnállása idején is olyan vállalkozási szabadság volt, amilyennel Magyarországon csak 1840 után találkozunk.

A nem nagyméretű osztrák tőkerészesedésen kívül egyéb külföldi tőke ebben az időszakban egészen elenyésző szerepet játszik.

A manufaktúra-korszak termelési eljárása a munkaerő forradalmasítását jelentette. Már ebben a korszakban is találkozunk női és gyermekmunkával, amikor még alig indult meg az ipar fejlődése és mindössze néhány korszerű manufaktúrát tartunk számon. A céhes üzemekben általában nagyon kicsiny volt a munkabér és az infláció idején az árak és bérek közötti rés csak még jobban kitágult az ártak javára. Hasztalan fizettek a céhes mesterek a legények kezdődő osztályharcának nyomására mindig nagyobb béreket, ezek sohasem biztosították a legények tisztességes megélhetését. Az 1810-es években ezért a legények már szervezkedni kezdtek, s ekkor találunk a munkásszervezkedés első nyomaival. A termelőerők akkori fejlettségi fokán még nem lehetett szó arról, hogy ezek a szervezkedések öntudatos dolgozók határozott forradalmi célkitűzéseit tartalmazzák, csupán arról, hogy a főnálló rendben belül iparkodjanak sorsukon könnyíteni. Minthogy azonban szakmunkásokat külföldről kellett szerezni, 1848 előtt a manufaktúrákban és egyéb tőkés vállalkozásokban a szakmunkások bére az átlagos munkabérszint felett állott. A szakmunkáshiány az ipar fejlődésének egyik legnagyobb akadály volt.

1825—40

A magyar iparfejlődés a kereskedelmi és ipari tőkések lassú megerősödésének időszakában

Az 1825—27. évi országgyűlés sem vitte előbbre a gyarmati függés megszüntetésének ügyét. Míg a rendek a francia háborús konjunktúra idején a kedvező terményértékesítés lehetőségének kihasználása érdekében küz-

döttek a szabad terménykivitelért, most a konjunktúra kedvezőtlen alakulása során az értékesítés nehézségein akartak enyhíteni ugyanezen a módon. Különösen a közép- és kismességek — amelyek birtoka a

parasztság erősödő nyomása, élesedő osztályharca idején egyre kevésbé adott alapot a megélhetésre — volt érdeke a főnálló termelőmód és a politikai uralmi viszonyok megváltoztatása, mégha osztálykorlátaiktól megszabott keretek között is.

Az 1825—27. évi országgyűlés sikertelensége után az 1838-ban és 1840-ben életbeléptetett vámtarifák tanúsították, hogy az általános udvari kamara, mikor hosszú évek vajúdása után elkészítette a módosított vámtarifákat, egyáltalában nem vette figyelembe a magyar kívánságokat. A vámtarifák az osztrák iparcikkeknek és mezőgazdasági termékeknek továbbra is kedvezményeket biztosítottak a magyar árukkal szemben. A nyersanyagvámokat is az osztrák ipar érdekei szerint szabták meg.

A 30-as évek közepén a feudalizmus gyarmati függéssel súlyosbíttott változásának hatása alatt a nemesség haladó része előtt egyre világosabbá vált, hogy a köznemesség, megalkuvása fejében, a parasztság kizsákmányolásáért és az adómentességet biztosító kiváltságainak ismételt megerősítésén kívül semmit sem kap Bécsőtől és így ha tovább akar fejlődni, önére jéne kell támaszkodnia. Mindinkább átlátták, hogy csak akkor értékesíthetik állandóan terményeiket, ha megteremtik a tőkés termelés előfeltételei között a belső piacot és ennek egyik alapvető tényezőjét, a hazai ipart. Ez a meggyőződés érvényesül az 1840-es országgyűlésnek a hitelélet és a kereskedelem jogviszonyait szabályozó törvényeiben. A kereskedőkről, gyárakról, közkereseti társaságokról, kereskedői testületekről stb.-ről szóló törvényeken kívül legnevezetesebb volt a váltójogot meghonosító törvény. Mindezek a törvények elősegítették a kapitalista fejlődés számára nélkülözhetetlen hitelélet kialakulását.

Megjegyezzük, hogy Mérei a 167. lapon az 1840. évi törvényeket nem helyesen sorolja fel és nem helyesen ismerteti. Nyilvánvaló például, hogy a váltótörvény nem szabályozhatta a

kereskedelmi társaságok alapítását, gyárak felállítását. Ezekről a kérdésekről külön törvénycikkek, az 1940. évi 17., 18. és 19. törvénycikkek intézkednek.

Már előbb megkezdődött a takarékpénztárak létesítése, köztük 1830-ban a tulajdonképpeni banküzlettel foglalkozó első magyar pénztintézeté, a Pesti Magyar Kereskedelmi Banké. Ebben a fejlődésben jelentős szerepe volt Széchenyi István időszerű irodalmi agitációjának és gyakorlati tevékenységének.

A gyarmati helyzetet jellemzi az is, hogy ebben az időben Magyarországon nemcsak a magyar, hanem az ausztriai tőke is a fogyasztási cikkeket gyártó iparágakban és nem a termelőfogyasztás szükségleteit kielégítő kohászatban, gépiparban helyezkedett el.

A kereskedelmi tőke és a birtokososztály egvütműködésének egyik jele volt az 1836. évi vasúttörvény is. Az árutermelő nemességnek és a termékeket értékesítő kereskedelmi tőkének egyaránt érdeke volt a jobb, gyorsabb és így olcsóbb közlekedés. A vasútépítés osztrák tőkével indult meg, a gyarmati helyzetben ugyanis hiányzott az ilyen nagy vállalkozáshoz szükséges hazai tőke. Ha az osztrák tőke bekapcsolódása a tőkés fejlődést szolgálta is, ugyanakkor a gyarmati függés szálait is szorosabbra fűzte. Nagyobb ipari üzemekben is találkoztunk osztrák tőkebeáramlással (óbudai hajógyár, téglagyárak, kőbánya stb.). E vállalkozásokon át a magyarországi nagybirtokosság elmélyítette kapcsolatait az osztrák tőkével. Tehát már ekkor is észlelhetők a magyarországi kapitalizmus függő jellegének első vonásai. bár ez a fejlődés nagyobb mértékben csak a szabadságharc vérbefojtása után következett be.

A kereskedelmi tőke 1825—1840 között fokozottan alakul át ipari tőkévé, elsősorban az élvezeti cikkeket gyártó iparban. Az 1830-as években indult meg a cukoripar fejlődése, később a gabona értékesítése és ezzel a tőkés

gazdálkodásra való áttérés előmozdítása szempontjából sokkal nagyobb jelentőségű malomiparé (soproni gőzmalom, pesti hengermalom). A gabonaértékesítés a külföldön mind nagyobb nehézségekbe ütközött. Az uradalmak gabonája ugyanis rendszerint szórás, szelelés és rostálás nélkül került a külföldi vevőhöz. Ezenkívül a vám- és közlekedési helyzet is akadályozta a kivitelt. A szintén gabonatermelő Bajorországból a gabona fuvar költsége a Dunán szállítva Bécsig, alig érte el a tengelyen való szállítás költségét Sopronból Bécsbe. Ezekből az okokból a magyar búzának kedvezőbb értékesítési formája volt a liszt. A magyar acélos búzából örölt finomliszt úgyszólván egész Európában jó áron volt elhelyezhető.

Általában megállapítható, hogy az ipari tőke kezdeti fejlődésében nálunk is, mint a külföldön, elenyészően kisebb mértékben játszott szerepet a céhes iparoshól lett, mint a kereskedelmi tőkés vállalkozó. De azért egyes céhmesterek is áttörtek a céhrendszer korlátait, kedvezményeket szereznek a hatóságoktól, amelyek előtt mind nyilvánvalóbbá lesz az újszerű tőkés kooperáció és manufaktúra munkamegosztásának fölénye a céhes munkamódszerek fölött.

A nagybirtokon létesült vas-, üveg-, papíripari, valamint hamuzsírforzó üzemeket 1825—40 között is általában az jellemzi, hogy létesítésük célja elsősorban az uradalom felhasználatlannal heverő nyersanyagkészletének, főképp a fának valamilyen módon való értékesítése. Ezért nagy költséggel sokhelyütt csekély vastartalmú ércből rosszminőségű vasat gyártottak és csupán a helyi szükséglet kielégítésére alkalmas minőségű durva üveget

és papírt készítettek. A nagybirtokon létesült üzemek jelentős része mezőgazdasági ipari vállalkozás volt, és a tőkésedő mezőgazdaság érdekeit szolgálta. Ezekben az üzemekben épügy, mint a gácsi posztó-manufaktúrában, már korszerű technikai felszereléssel és termelőeljárással találkozunk. Ezekben és néhány vasolvasztóban már megkezdték a gőzgépek alkalmazását is és ezzel megélték az első lépésket a gépi nagyipar felé. A fejlődés ebbe az irányba erősebben csak az 1840-es években indult meg és 1848-ban el is érkezett a gépi nagyipar küszöbéig. Az üzemek nagyobb része azonban még mindig a feudallizmusra jellemző termelési folytatott és nevezetesen a rövidlejárátú bérleti rendszert alkalmazta, amely visszatartotta a tőkés bérlőt a nagyobb befektetéstől. A céhrendszer mellett ez is a tőkés fejlődés egyik akadálya volt és siettetta a hűbériség megdöntését.

A bel- és külföldi tőkésversennyel szemben a magyar céhes ipar mindinkább súlyos helyzetbe került. A mesterek többsége ezért lenyomta a munkabéreket és fölemelte a munkaidőt. A munkaföltételek romlása a céhlegényeket szervezkedésre bírta, az úgynevezett legénytársaságok megalakítására, amelyek több sztrájkot is kezdeményeztek. A tőkés üzemek fennmaradását is állandóan fenyegette az osztrák verseny, sűrűn hullnak el újonnan létesült vállalkozások, és így az ezekben az üzemekben dolgozó munkásokat még nagyobb létbizonytalanság fenyegette, mint a tőkés fejlődés felé tartó és a polgári forradalom előtt álló más országok hasonló üzeimeiben dolgozó munkásokat. Ezen a nehézségen sem lehetett másként segíteni, mint csak nemzeti és polgári forradalom útján.

1840—48

A magyar iparfejlődés a liberális nemesség és a polgárság erősödő szövetsége idején

Az 1843—44-i országgyűlés döntő fordulatot jelent a rendek gazdaságpolitikájában. Eddig a Magyarorszá-

got Ausztriától elválasztó vámvonal elleni panaszokat és felszólamlásokat azzal lehet jellemezni, hogy „küзде-

lem a közös vámterületért". A magyar országgyűléssel szemben a bécsi kormány a vámügyek rendezését az uralkodó jogának nyilvánította, a magyar országgyűlés pedig magának követelte ezt a jogot. Ezenkívül követelte a harmincad-vámsorompó és az osztrák közbenső vámvonal lebontását, ami egyszersmind a magyar és osztrák árukkal való egyenlő elbánást is jelentette volna. A magyar-osztrák áruforgalmat terhelő vámtételeknek Magyarország szempontjából nem volt termelésvédő jellegük, nem is volt céljuk — mint általában a vámtarifáknak — a termelés védelme. Ellenben alkalmasak voltak arra, hogy Magyarországot Ausztria gyarmatává tegyék.

Az 1843—44. évi országgyűlés idején a vámviszonyok tekintetében már lényegesen megváltoztak a nézetek. Most a magyar-osztrák vámvonal eltörlése helyett a vámtételeknek a magyar ipari fejlődés és a magyar kiviteli érdekei szerinti megszüntetése vált szinte nemzeti kívánsággá. A felfogásnak ez a változása kifejezésre jutott az országgyűlés kereskedelmi választmányának jelentésében. Ez magyar szempontból szakszerűen bírálja a Monarchia vámpolitikáját. Ennek a célját abban látja, hogy eltiltsa vagy súlyos vámmal terhelje az Ausztrián kívüli külföldi iparcikkeinek behozatalát és megnehezítse, sőt megtiltsa azoknak a magyarországi nyersanyagoknak más országokba való kivitelét, amelyekre az ausztriai iparnak szüksége van. Míg az osztrák termeléssel versenyző magyar áruknak Ausztriában való elhelyezését nagy váموkkal nehezíti meg, az osztrák áruknak Magyarországra való behozatalát mindenképpen megkönnyíti. Kifejti a jelentés, hogy a közbenső vámvonal egyszerű eltörlésével már elegendő, most már ez magában nem segíthet. A műipar létesítésére a belpolitikai törvényes intézkedéseken kívül a legbiztosabb eszköz „költségek műiparunknak váموk általi” védelme.

A gazdaságpolitikai és külkereskedelmi nézetek e változásában jelentős része volt Kossuth politikai agitációjának és különösen újságírói működésének. Állásfoglalását egyrészt a német Zollverein tanulságai, másrészt List Frigyes tanításai alapján s végül a maga gazdasági belátása szerint alakította ki.

A Zollverein lebontotta az egyes német államok között addig fennállót vámsorompókat, de hatásos védelmet biztosított a német iparnak a külföldi (angol, francia stb.) áruk versenye ellen, sennek az új német vámpolitikának hatása alatt az addig mezőgazdasági Németország erősen iparosodni kezdett. Mikor fölmerült az a kérdés, hogy belépjen-e Ausztria és vele együtt esetleg Magyarország is a Zollvereinbe, Kossuth a belépés ellen nyilatkozott, mégpedig nemcsak gazdasági okokból, hanem a nemzeti függetlenség érdekében is. Majd kialakult az a meggyőződés, hogy Magyarországnak iparosodnia kell; az iparosítás leghatásosabb fejlesztője a vámvédelemrendszer, ezért tehát a harmincad-vámvonalat fenn kell tartani oly módon megváltoztatva, hogy a Magyarországra érkező akár osztrák, akár más külföldi iparcikkeknél vámmal való terhelése a helyi ipar fejlődését és versenyképességét szolgálja.

Az 1843—44-i országgyűlésen Kossuth iránymutatása nyomán a haladó közönműveltség nemzeti és antifeudális követeléseit állták az előtérben. A vámkérdés rendezésén kívül külön javaslatok foglalkoztak a polgárság érdekeit szolgáló és részben a feudalizmus híveitől lazító reformokkal. Ilvenek a kereskedelmi kamarák, választott bíróságok létesítésére, a közszállításokra, külföldi iparcikkok behoztatásának megkönnyítésére, végül a vámpolitikai reformokhoz kapcsolódó jogszabályok módosítására vonatkozó javaslatok.

A felsőházban a reakció fellegetésében az alsóházba felírt javaslatoknak csak a történelmi álláspontot tartalmazó részét fogadták el, míg a védővámról szólót elhagyták. A ha-

ladó ellenzék az alsótáblán végül is kisebbségben maradt, úgyhogy a rendek elfogadták a főrendek által javasolt módosítást és így küldték fel a feliratot a királyhoz.

Mindenesetre ezen az országgyűlésen merült fel először élesen és határozott formában a gyarmati függés teljes és a feudalizmus részleges felszámolásának követelése. Az árutermelés fejlődéséből és ezzel kapcsolatban a jobbágyság kizsákmányolásának fokozódásával együtt élesedő osztályharcból fakadt a feudalizmus válsága. Ennek elmélyülése során tudatosodott a középnemesség haladó részében a tőkés termelésre való átérés szükségessége. Ennek alapvető gátja a gyarmati függés volt, amely egyben a feudalizmus megdöntését is akadályozta. Az ipar fejlesztésének szükségességén kívül világhosszá vált az is, hogy amíg az ipar kifejlődik és a megfelelő belső piac kialakul, a mezőgazdasági termények nem lesznek teljes mértékben elhelyezhetők a belső piacon. Ezért az árutermelő nemesség nem kívánt teljesen elszakadni Ausztriától és teljes védővámrendszert létesíteni, hanem kompromisszumos alapon bizonyos munkamegosztásban akart megállapodni az osztrák tartományokkal. Egyes iparágakat vámmal akart védeni, míg más iparágak fejlesztéséről hajlandó lett volna lemondani csak azért, hogy Ausztria viszont ne gátolja a magyar termények kivitelét. Ez az országgyűlés a magyar reform-országgyűlések csúcspontja volt, amelyen a polgári haladás zászlóvivőjeként szereplő középnemesség önmaga erejéből túlhaladni már nem volt képes. A forradalom lendületére, a plebejus tömegek nyomására volt szükség ahhoz, hogy ezen a fokon túljusson és a feudalizmusnak, ha nem is gyökeres, de sokkal nagyobb mértű felszámolásához hozzájárjon.

Nagyrészt Kossuth agitációjának hatásaképp, az országgyűlési felirat sikertelenségének ellensúlyozására megalkult az Országos Végegylet 1844-ben. Alapvető gondolata az volt, hogy

tagjai saját elhatározásukból csak magyar árukat vásárolnak, „honi” ruhákban járnak stb. A polgárság és a vidéki középnemesség soraiban nagy lelkesedéssel fogadták a mozgalmat és sokhelyütt védegyeleti fiókok alakultak. Néhány év alatt ellanyhult a romantikus mozgalom, amelynek mindamellett érdemleges eredményei is voltak. A Védegyelet 1845. végén és 1846. második felében kiadott jegyzékeiben mintegy száz olyan vállalatot sorol fel, amelyek a Védegyelet megalakítása óta keletkeztek vagy bővültek.

Kossuth nemcsak a Védegyelet, hanem az Országos Iparegylet keretében is képviselte az iparfejlesztés gondolatát, ipari kiállításokat rendezett és az ország ipari fejlődésére ösztönözve agitációja ebben a keretben sem volt hatástalan.

Az ipar fejlődése a fokozódó munkaerőszükségletben is megnyilvánult. A munkaerőszükséglet egy részét a nagybirtokos üzemtulajdonosok a jobbágmunka fölhasználásával igyekeztek fedezni. Egyes iparágakban, mint például a hamuzsírőzésben, az egész ipari munka ingyen robotmunkából állott. A dolgoházak, szegényházak, árvaházak is szolgálták az ipar munkaerőszükségletének kielégítését, bár ebben a tekintetben soha olyan jelentőségük, mint a nyugati tőkés államokban, különösen Angliában, nem volt. Nálunk a dolgoházaknak inkább az volt a szerepük, hogy a földről elűzött, megélhetést kereső, kóborló, éhező munkanélkülieket szemmel tartsa és az esetleges ösztönös forradalmi megmozdulásokat megakadályozza.

Az iparfejlődés, de a fejlődő mezőgazdaság szükségletei is elősegítették a termelőeszköz-gyártó ipar kialakulását is, amelyről 1840 előtt még nem lehetett beszélni. Elsősorban azonban a vasgyártás kiterjedése fejlesztette a termelőeszköz-, nevezetesen a gépgyártást. Vasgyárak főképp a főúri nagybirtokokon létesültek. A gyarmati helyzet a vasipari cikkek magyar-osztrák külkereskedelmi forgalmában is megnyilatkozott. Bár Magyarország

a nyers- és öntöttvastermelés terén a Monarchián belül Karintia és Stájerország után a harmadik helyet foglalta el, nem tudott fölülemelkedni a nyersanyag- és félgvártmánytermelésen. Magyarország ugyanis Ausztriának elsősorban nyers- és törtvasat, továbbá friss, durva és nyújtott vasat szállított, ezzel szemben a finomabb fél- és készgvártmányokat úgyszólván teljesen Ausztriából szerezte be. Mindenesetre megállapítható azonban, hogy a vasipar egyes üzemeiben már olyan eljárások alkalmazására került sor, amelyek a külföldön a modern nagyipar szükségleteinek kielégítésére az ipari forradalom első jeleiként vagy azzal párhuzamosan jelentkeztek. Az 1840-es évek vége felé Magyarországon is mutatkoznak tehát a manufaktúra-korszak befejezésének és az ipari forradalom kezdetének első tünetei.

A vasipar jelentősége a vasutak építésével és az ipar fejlődésével párhuzamosan csak az 1840-es években nő meg, de a manufaktúra-korszakban, minden fejlődése ellenére még korántsem bír olyan fontossággal az ipar szempontjából, mint 1850 után. A tőkés termelésben ugyanis az ipar fejlődésével eg időben a kereslet a termelő-fogyasztási cikkek után gyorsabban növekszik, mint az egyéni fogyasztást szolgáló áruk után.

A 40-es évek munkásosztályának helyzete és mozgalmi tanúságot tesz-

nek arról, hogy az ipar kizsákmányoltjai is mindinkább érezték, hogy számukra is túlhaladott a kizsákmányolás főnnálló formája, hogy föltétlenül szükségessé vált a hűbériség megdöntése és az új termelési viszonyoknak forradalmi úton való megteremtése. A magyar gyári munkásság egyes tagjaiban pedig már az is tudatossá vált, hogy a munkásság helyzetének javulása szorosan összefügg a nemzeti függetlenség kivívásával. A Kossuth vezetése alatt harcoló liberális nemesség politikai harca a birtokososztály és azon belül is elsősorban a középnemesség gazdasági érdekeit is szolgálta, amikor a gyarmati függés és a feudalizmus fölszámolásáért küzdött, ha az utóbbiért csak osztályérdekei által korlátozott módon is. Viszont annak következtében, hogy ezek az osztályérdekek összhangban voltak a társadalom anyagi életének fejlődése folyamán megérett szükségletekkel, a liberális nemesség politikája haladó politika volt. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy a polgári átalakulásért folyó harc nemzeti vezetésében rejlő osztálykorlátok meggátolták a liberális nemességet abban, hogy önszántából el is végezze az átalakítás munkáját. A liberális nemességnek az utolsó rendi országgyűlésen megfeneklett politikáját csak a tömegek nyomása, a plebejus értelmiségiek által vezetett előproletár és proletártömegek márciusi forradalma mozdíthatta el a holtpontonról.

1848—49

Az ipar a szabadságharc idején

Már az 1830-as és 40-es években egyre tudatosabbá vált a céhlegényekben, hogy a céhrendszer nem megdönthetetlen. A manufaktúrák és gyárak dolgozói pedig saját sorsukon érezhették, hogy megélhetésük mily nagymértékben függvéne az osztrák gyarmati gazdaságpolitikának. Ha ugyanis a tőkés vállalkozó nem tudott megbirkózni az osztrák versenyyel, vagy ha tőkehiány, hitelszerzési

nehézségek miatt üzemének korlátozására vagy bezárására kényszerült, mindenekelőtt elbocsátotta munkásainak egy részét, vagy valamennyi munkását. A céhes dolgozók helyzete sem volt különb. Ha most ehhez hozzávesszük a márciusi fiatalok felvilágosító munkáját, érthetővé válik, hogy a márciusi forradalom harcosainak soraiban ott találjuk az ipari vállalatok és céhek munkásait.

Március 15-e után a munkások önálló osztályköveteléseikért folytatott forradalmi mozgalmak is megindultak. E követelések között szerepelt a céhrendszer eltörlése, amely ugyan nem volt proletár osztálykövetelés, hanem polgári célkitűzés, de mindenesetre a haladást és a kisárutermelés szabad fejlődését szolgálta. Fejlett osztályön tudatról tesznek tanúságot a pozsonyi és pesti nyomdászok mozgalmai. 1848 májusában a pesti nyomdászok sztrájkjal való fenyegetésére létrejön Magyarországon az első kollektív szerződés.

A márciusi forradalom megadta a lehetőséget a hűbéri és gyarmati függés rendszerének megszüntetésére. Ebből a lehetőségből a polgári forradalom középnemesi vezetése alatt nem lehetett teljes valóság. A Batthyány-kormány kívánta a tőkés fejlődést, de nem akarta eltörölni a céheket, kívánta az önálló pénz- és vámügyet, de nem akarta az Ausztriától való elszakadást, az önálló vámterületet. Az osztrák kormánnyal 1848 augusztusában megegyezett abban, hogy az új vámtarifa kidolgozásáig és az új vámszerződés előkészítéséig fenn tartják az addigi állapotot, vagyis a gyarmati függés rendszerét. A közbenső vámokra azonban október 1-ig meg kell egyezniük a két ország minisztereinek. Elvben megállapodtak abban is, hogy az Ausztrián kívüli külfölddel való kereskedelmi kapcsolatokat az osztrák és magyar érdekeknek egyaránt megfelelő közös vámtarifával szabályozzák. A magyar kormány tehát éppúgy, mint az 1843—44. évi országgyűlés, kompromisszummal kívánta megoldani a gyarmati kiszákmányolás rendszere és a magyar független államiság követelményei közötti ellentmondást, meg akart maradni az Ausztriával való jóviszony és a piac biztosítása mellett, ugyanakkor védeni igyekezett a fejlődő magyar ipart is. A gyarmatosítók azonban nem voltak hajlandók lemondani a gyarmatosításról és abban a mértékben, ahogy az ellenforradalom erői a forradalmi tömegmozgalmak csapá-

sából lassan magukhoz tértek, egyre kevésbé mutattak készséget a meg-egyezésre.

A Batthyány-kormány a céhrendszer korlátait is csak részben bontotta le a legények szabad munkavállalási jogának biztosításával és a tőkés üzemekben eltöltött időnek a tanulási, illetve vándorlási időbe való beszámításával. Viszont azokat a céhkorlátokat fenntartotta, amelyeket szükségesséknél vélt a céhmesterek létének biztosítására. Ha így ezen a téren sem tudta az árutermelő nemesség vezetése polgári forradalom a feudalizmus felszámolására magát elszánni, ebben az a meggondolás is szerepet játszhatott, hogy éppen a gyarmati függés következtében a szükségletek fedezésére nem volt nélkülözhető a céhes ipar termelése, ami különös élességgel a szabadságharc idején domborodott ki.

Az 1849 április 14-i függetlenségi nyilatkozat kihirdetése után megalakult Szemere-kormány vámpolitikája az Ausztriával való teljes szakítás, a kossuthi önálló kereskedelem- és vámpolitika érvényesülését jelentette. Ha a függetlenségi nyilatkozatot döntő katonai győzelem előzte volna meg és a Szemere-kormány következetesen folytatja gazdaságpolitikáját, ez nagymértékben elősegítette volna az önálló magyar tőkés fejlődés kibontakozását. Minthogy azonban a függetlenségi nyilatkozat kihirdetése korai, elhamarkodott lépés volt, amelyet az orosz beavatkozás és a szabadságharc vérhefajtása követett, a Szemere-kormány gazdaságpolitikai tervei sem valósulhattak meg. Így azután szabadságharcunk leverésének egyik gazdasági következménye az lett, hogy az 1850-es években, a közbenső vámvonalnak 1850 június 1-én bekövetkezett eltörlése után, most már a közös vámterületen nehezen megindult kapitalista fejlődést Magyarországon az osztrák tőke nagymértékű behatolása, a magyarországi nagybirtoknak és burzsoáziának vele való szoros összefonódása és az Ausztriától való függés fokozódása jellemezte.

Mérei könyvének négy utolsó fejezete az 1848—49-es forradalom hadi és hadfelszerelési iparával és ez idő munkásmozgalmaival foglalkozik. Megismertet azokkal a technikai és nyersanyag-nehéziségekkel, ellenforradalmi szabotázsakciókkal, amelyekkel a forradalmi kormánynak még kellett küzdenie a honvédségnek fegyverekkel és hadfelszerelési cikkekkal való ellátása terén. Rávilágít arra, hogy a forradalom idején a munkásság mennyire alárendelte külön osztályköveteléseit a nagy nemzeti érdekeknek. Ha időnként ki is törtek sztrájkok, ezeket az ellenség és az ellenforradalom ügynökei, valamint az ittrekedt császári tüzérezred tisztjei és katonái és az osztrák hadifoglyok izgatásai idézték fel a nem eléggé öntudatos dolgozók között. A munkásság nagy többsége hűségesen szolgálta a szabadság és függetlenség ügyét, mert tudatában volt annak, hogy harcával hazájának szabadságáért, saját szabadabb föltételek közötti életét is szolgálja. Ezt igazolja helytállása a harcatereken és szorgalmas részvétele a termelésben, amely lehetővé tette, hogy a magyar honvédséget minden nehézség és belső aknamunka ellenére csaknem egy éven át — nagyjából kielégítően — el lehetett látni hadianyaggal és hadfelszerelési cikkekkal. A magyarországi

munkásság, bár öntudatosodásának ekkor még csak a kezdetén tartott, pártja és elmélete sem volt, ösztönösen megérezte, hová kell állnia és összekapcsolta szabadságának ügyét a nemzet szabadságának ügyével. A szabadságharc vérbefojtása után a Haynau vérbíróság által Pesten kivégzett első áldozatok munkások és kézműves iparosok voltak.

★

Az előadottakban megkíséreltük követni Mérei adatokban és tanulságokban gazdag könyvének gondolatmenetét. Megállapításaival általában egyetértünk, úgyhogy befejezésül csak egyetlen általános bíráló megjegyzésre szorítkozunk.

Az előadás módja nem mindig kielégítő és nem mindig egyenlőértékű a nagyérdemű és nagyigényű munkával. Az előadás többször nem világos és nem szabatos. Nem egy pontatlansággal, ismétléssel, elírással, leírási és sajtóhibával találkozunk. Olyan szépséghibák ezek, amelyeket gondos szerzői vagy lektori ellenőrzés nagyobb nehézség nélkül kiküszöbölhetett volna s egy második kiadás még ki is küszöbölhet.

Mérei könyve mindenesetre úttörő munka és gazdaságtörténeti irodalmunknak nagy gazdagodása.

A Magyar-Szovjet Társaság
népszerű képes hetilapja:

az ÚJ VILÁG

Szaltikov-Scsedrin három műve magyar nyelven

A közelmúltban Szaltikov-Scsedrinnek, a nagy orosz satirikusnak, három műve hagyta el a sajtót magyar fordításban: az *Egy város története*, a *Külföldön* és a *Mesék*.

Az *Egy város története* formájában, tartalmában egyaránt sajátosan, eredetien orosz, és jellemzően cscedrini alkotás. Az író egy elképzelt krónika alapján, egy képzeletbeli krónikás szerepében, megírja egy fantasztikus város történetét, amelynek életét meglehetősen furcsa városfők irányítják. Az író utánozhatatlan jellemző ereje azonban éppen abban áll, hogy e városfői alakok a cári Oroszország egy-egy ismert, gyűlölt zsarnokát örököltik meg irodalmi típusokban, s e típusokból már nem csupán egy-egy zsarnok, hanem a *zsarnok* figurája áll előttünk, s ez a tipizált zsarnoki figura cscedrini ábrázolásban félelmetes is, nevetséges is, ostoba is, örült is, de mindenféleképpen ismerős és veszélyes.

A könyvhöz bevezetesként Zaszlavszkijnak a *Lityeraturnaja Gazeta*-ban megjelent cikkét közli a kiadó. Ez a cikk mindennél jobban jellemzi ennek az érdekes, egyéni műfajú irodalmi alkotásnak mai irodalmi értékét. „Az *Egy város története* több, mint irodalmi emlék. Ez a mű, ha úgy tetszik, „az amerikai életforma” története. És él még minden emlékezetes glupovi városkormányszó... és nem nehéz eldönteni, melyik közülök Acheson, melyik Bradley, MacArthur és melyik Austin... S ne feledkezünk meg Forrestalról sem — ő egyenest a cscedrini satíra lapjairól ugrott elő” — írja Zaszlavszkij.

A *Külföldön* című cscedrini alkotás magyar fordítását is Zaszlavszkij tanulmánya vezeti be. Ez a tanulmány összefoglaló, mai szempontokra épített, komoly irodalomtörténeti és egy-

ben történeti értékelése Szaltikov-Scsedrin munkásságának.

A *Külföldön* is jellegzetes cscedrini alkotás. Furcsa, szeszélyes szerkezete nehezé teszi, hogy karcolatai között megtaláljuk az összefüggést, s a különböző karcolatok különböző stílusa ezt nem könnyíti meg. A „nadrágos fiú” és a „nadrágtalan fiú” beszélgetései, utóbbinak fejlődése és nadrághoz jutása adja meg a mű vezérfonalát. A művészi erejű kép, a kettőnek a szembeállítását két világ szembeállítását jelenti; az első a fejlett kapitalista világot, a burzsoá kultúrát, a másik a cári világ elmaradottságát mutatja meg; Scsedrin minden rokon-szenve a nadrágtalan fiú felé fordul. Csodálatos jellemző ereje, egyéni sajátos, megkapó humora a két főalak szembeállításával egyben a kapitalizmust is ábrázolja, a maga egész nyárs-polgárian nevetséges, elienszenves, kizsákmányoló, pusztító lényegével, amellyel a „nadrágtalan fiú” — vagyis: a feltörekvő munkássztyál — le fog számolni.

A *Külföldön* nadrágtalan fiúja már más, élesebb, öntudatosabb, határozottabb hangon beszél, mint a glupoviak, s ha az orosz fiú utcájában nem is sikerül az ünnep, ha nem is számolnak le a kapitalizmust megszemélyesítő Kolupajevvel, a nadrágtalan kis muzsikból munkáslegény, proletár lesz. A könyv karcolataiban Scsedrin ugyanakkor leleplezi a burzsoá demokrácia lényegét is. Jelentőségét mindennél jobban mutatja az, hogy Lenin nem egyszer idézett belőle.

A harmadik mű magyar fordításban a *Mesék*.

A 80-as években, amikor a cári önkény teljes erővel dühöngött, az író ereje, bátorsága nem tört meg; a cenzúrával szemben a mesék műfajához folyamodott. Az orosz népmesék elemei az orosz nép gondolkozását annyira jellemző, törőlmetszett, találó

kifejezések szövik át gazdagon ezeket a meséket, amelyeket a cári cenzor így jellemzett: „Az, amit Szaltikov úr mesének nevez, egyáltalán nem felel meg elnevezésének; meséiben ugyanaz a szatíra, mégpedig maró, célzatos szatíra van, amely több-kevesebb mértékben a mi társadalmi és politikai rendünk ellen irányul.“

A *Mesék* a cenzor betiltó javaslata ellenére is megjelent. Hatása ma is elevenen él. Nagy ábrázoló erejű képeit Lenin és Sztálin nem egyszer alkalmazta. A *Mesék* szereplői kiléptek a könyv lapjairól, emberek, típusok, társadalmi osztályok megszemélyesítőin át irodalomtörténeti, sőt társadalomtudományi, politikai szereplők lettek.

★

A három mű olvasása nem olesó szórakozás, hanem igényesebb, elgondolkasztó, gondolatokat ébresztő, komoly szellemi élvezet. Aki a cári Oroszország társadalmi viszonyait, osztályait, jellemző típusait meg akarja ismerni, Szaltikov művei alapján minden történelmi, néprajzi tanulmányánál mélyebb, jellemzőbb, maradandóbb ismereteket, egyben felejthetetlen élményeket kaphat.

A fordítás nem volt könnyű feladat. Szaltikov nyelvének fordítását különösen nehézé teszi alakjainak változatossága, a népi elemek, szólások, közmondások gazdagsága, az *Egy város történetében* pedig az archaizálás és a hivatalos, aktaszagú nyelv szándékos alkalmazása. Fordítás szempontjából mégis a *Mesék* jelentették a legnehezebb feladatot. A fordítók — *Lányi Sarolta*, *Honti Rózsa*, *Trócsányi György* — e feladatot nagy szeretettel, gondnal, lelkiismeretesen, helyenként pedig az általában magas fordítói színvonalat is meghaladó módon, (a *Mesék* fordításában) sikeresen oldották meg. Komoly hibát a fordításokban az első átolvasásra nem találunk; (a Külföldön fordításának 86. lapján a Kuzma bácsival kapcsolatos hasonlat csaknem szó szerinti, mégis helytelen fordítását sem sorozhatjuk ide) e fordítások részletes elemzése azonban véleményünk szerint nagy mértékben előrevinné fordításelméletünk fejlődését.

Az *Egy város története és a Mesék* az Új Magyar Könyvkiadó, a Külföldön a Művelt Nép kiadásában jelent meg.

G. F.

Angol—Magyar Műszaki Szótár

(Akadémiai Kiadó 1951. 976 lap.)

Az Akadémiai Kiadó kiadásában megjelent Angol-Magyar Műszaki Szótár mintegy 120 000 angol műszaki és tudományos kifejezést és kb. 400 000 magyar megfelelőt, illetve ezekhez sokhelyütt csatolt magyarázatot tartalmaz.

A szótár anyagában elsősorban a Szovjetunióban megjelent Angol-orosz műszaki általános és szakszótárak szókincsét vették föl a szerkesztők. De alkalmazta a szótárszerkesztő munkaközösség azt a Szovjetunióban követett szótárszerkesztési módszert is, amely a lexikográfiában gyakran alkalmazott túlságosan tömör és tu-

dálékos fogalmazás helyett, inkább a közérthetőségre és egyszerűsége törekszik. Az *Angol-Magyar Műszaki Szótár* sikerrel oldotta meg ezt a törekvés, sőt a két nyelvű szótárakban eddig követett merev gyakorlattal szemben, sokhelyütt rövid magyarázatokkal kísérte a megadott szakkifejezéseket.

A szótár általában a gyakorlati követelményeket veszi figyelembe és elsősorban a műszaki dolgozók igényeinek kielégítését tartja szemelőtt, bár figyelemmel van a műszakilag fontos tudományos és elméleti anyag minél teljesebb felvételére is.

Kovács István: A NEMZETKÖZI HELY-ZETRŐL — A broszura a szerzőnek a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Akadémiáján 1952 január 4-én elmondott előadását tartalmazza. Ismerteti a nemzetközi béketábor hatalmas megerősödését az elmúlt esztendőben, tárgyalja az imperialisták leplezellen háborús készülődéseit, a gyarmati kizsákmányolás fokozódását, s ezzel kapcsolatban az elnyomott milliók ellenállását a háborús gyujtogatók galád terveivel szemben. Külön fejezet foglalkozik a Szovjetunió és az 1000 milliós béketábor eredményeivel. (Szikra 1952. 40 lap.)

★

Örkény István: KORÁNKELŐ EMBEREK — Elbeszélésekben és riportokban mutatja be a szerző szocializmust építő országunkat, a terv teljesítéséért harcoló emberek újjáformálódását. Írásai végigvezetik az országon az olvasót, megmutatják a csepeli gyorsvasút, a komlói új bányaváros építését, de éles szemmel fedi föl az ellenség kártevő aknamunkáját is. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1952. 212. lap.)

★

D. D. Blagoj: PUSKIN — A szerző elemzi Puskin egyes alkotásait, lírai költészetét, drámáit, prózai műveit. Hangsúlyozza, hogy Puskinnak a prózai írásai is a világirodalom legkiválóbb alkotásai közé tartoznak. A könyv elolvasása után világossá válik az olvasó előtt, hogy Puskin költői nagyságának forrása a forradalmi tartalom és a népi, nemzeti forma legteljesebb egybefonódása. (Művelt Nép Könyvkiadó. 1952 89 lap.)

★

V. Em. Galan: RABSZOLGÁK HAJNALA — A Pascaniban, egy román faluban lejátszódó cselekményen és néhány tipikus szereplőn keresztül a regény jellemző képet ad Románia 1907 körüli állapotáról. Központi tárgya az akkori parasztfőlkelés; az ezt előidéző okokat és eseményeket ismerjük meg a történet egyes mozzanataiból. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 323 lap.)

Marie Majerová: BÁNYÁSZBALLADA — A bányászsors tömör, kifejező erejű balladája ez a könyv. Bemutatja a bányászéletnek a kapitalizmus viszonyai között csak igen rövidéletű örömeit, amelyeket csakhamar a kiszolgáltatottság és a nyomor hosszú időszaka vált fel. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1952. 158 lap.)

★

Palotai Boris: KAKASSZÓ — Pa'otai új elbeszéléseinek zöme Sztálinváros életét, az új szocialista városban formálódó új emberek születését mutatja be. Az elbeszélések hősei kemény harcol, összeütközések árán győzik le hibáikat és előítéleteiket. Az író megmutatja, hogyan lesz a faluról elkerült parasztlány öntudatos munkássá, a reakciós környezettől megszabadult mérnök a szocialista építés vezetőjévé. Színesen tárul elénk az újjászülető emberek új viszonya a munkához, embertársaihoz. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 119 lap.)

★

Pierre Abraham: ÁLLD A SARAT — Ez a rendkívül érdekes könyv imperialistaellenes állásfoglalásával ahhoz az intenzív irodalmi harchoz csatlakozik, amelyet a francia nép és haladószellemű írói, a kommunista párt vezetésével vívnak Franciaországban az amerikai betolakodók ellen. Az író művészi eszközökkel tükrözi e küzdelemnek azt a nizzai epizódját, amikor 1950 karneválján a kommunista munkások vezetésével a város haladószellemű lakossága tüntetett az amerikai fegyverszállítmányok ellen és tengerbe dobta a V-2 kilövőpályájának egyik alkatrészét.

Eköré az epizód köré csoportosítja Abraham mindazokat a tényeket, amelyek részben a franciaországi tökéletes elnyomást, részben az amerikai imperialisták gátlástalan uralmát jellemzik, de azt is megmutatják, hogy a francia munkásosztály a kommunista párt vezetésével hogyan „állja a sarat” a reakciós erők koncentrált támadásával szemben. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 186 lap.)

ÚJ KÖNYVEK

- V. I. Lenin Művei. 22. kötet. 415 lap. Szikra. 1951.
- V. I. Lenin Művei. 23. kötet. 453 lap. Szikra. 1951.
- I. V. Sztálin Művei. 13. kötet. 455 lap. Szikra. 1951.
- Marx: A tőke. III. kötet. 1042 lap. Szikra. 1951.
- A kolhozépítés kérdései. 482 lap. Szikra. 1951.
- A bolsevikok pártja: harcban az ország szocialista iparosításáért. (1926—1929) 151 lap. Szikra. 1951.
- A bolsevikok pártja az októberi szocialista forradalom előkészítése és véghezvitele időszakában (1917 április—1918). 183 lap. Szikra. 1951.
- A szocialista gazdaság kérdéseiről. 125 lap. Szikra. 1951.
- J. Kuczynski: A munkásosztály helyzete Franciaországban. 262 lap. Szikra. 1951.
- A. Ljapin: A munka a szocializmusban. 138 lap. Szikra. 1951.
- A. M. Pankratova: Az első orosz forradalom 1905—1907. 231 lap. Szikra. 1952.
- R. P. Dutt: Merre tart India? 649 lap. Szikra. 1951.
- J. A. Gladkov: A szovjet tervgazdaság építése 1917—18-ban. 296 lap. Tervgazdaság Kiadó. 1951.
- G. J. Peszterjakov: Az állólapok leltározása. 118 lap. Tervgazdasági Kiadó. 1951.
- Jogszabálymutató — A felszabadulás első hat évének hatályos jogszabályairól. 392 lap. Jogi és Államigazgatási Könyv- és folyóiratkiadó. 1951.
- L. Leonov: Út az óceán felé. 590 lap. Magyar Könyvkiadó. 1952. Új Magyar Könyvkiadó. 1951.
- A. H. Jakovlev: Készén, kőolaj, földgáz... 220 lap. Művelt Nép. 1951.
- Haladó kritikánk Bessenyeitől Adyig. 768 lap. Művelt Nép. 1952.
- Csonka Rózsa: A klerikális reakció az ellenforradalom győzelméért. 93 lap. Művelt Nép. 1952.
- Benjámín László: Tűzzel, késsel. 72 lap. Szépirodalmi Kiadó. 1952.
- Vajda László: Nagy magyar utazók. 220 lap. Művelt Nép. 1951.
- Lukács György: Nagy orosz realisták — Kritikai realizmus. 276 lap. Szikra. 1951.
- P. A. Sarija: A kommunista erkölcs néhány kérdése. 276 lap. Szikra. 1951.
- Z. N. Gagarina: A nők politikai és gazdasági helyzete a kapitalista országokban. 56 lap. Szikra. 1951.
- A. Poszkrjebisev—P. Poszpelov: I. V. Sztálin műveinek tizenharmadik kötete. 60 lap. Szikra. 1951.
- R. Markova: Az oroszországi szociáldemokrata munkáspárt I. kongresszusa. 39 lap. Szikra. 1951.
- A. Szobolev: A népi demokrácia, mint a társadalom politikai szervezetének formája. 31 lap. Szikra. 1951.
- Sz. F. Tokmalajev: Kereskedelmi tőke és kereskedelmi haszon. 115 lap. Szikra. 1951.
- N. Puhlov: A román mezőgazdaság fejlődése. 31 lap. Szikra. 1951.
- L. Cirlin: A gazdaság militarizálása és a dolgozók elnyomorodásának fokozódása a tőkés országokban. 32 lap. Szikra. 1951.
- C. A. Sztjepanyan: Sztálin elvtárs a kommunizmus építéséről a Szovjetunióban. 75 lap. Szikra. 1951.
- Ilku Pál: A hős szovjet hadsereg. 39 lap. Szikra. 1951.
- Kovács István: A nemzetközi helyzetéről. 40 lap. Szikra. 1951.

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ИЗДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:

Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:

П. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Я. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала:

Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Пал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Э. Герэ: К шестидесятилетию Матиаса Ракоши (I)

Заседание венгерской подготовительной комиссии московского
Международного экономического совещания (IX)

Ф. Куммер: Некоторые актуальные вопросы нашей
угольной промышленности (XIV)

Хроника (XXVII)

3

TARTALOM

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának levele Rákosi Mátyás elvtárs 60. születésnapjára	193
A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának üdvözlete	195
<i>Gerő Ernő</i> : Rákosi elvtárs 60. születésnapjára.....	196
<i>Buzás József</i> : A Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet jelentősége..	202
<i>A. G. Zverjev</i> : A Szovjetunió 1952. évi költségvetése	209

KONZULTÁCIÓ

<i>Kádár Iván</i> : Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága ...	224
Az angol nagytőkések lapja a »nemkívánatos« amerikai »segély«-ről.....	248

SZEMLE

Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	249
<i>Wilcsek Jenő</i> : Önköltségcsökkentés és minőségváltozás	252
<i>J. Kaszimovszkij</i> : A szocialista gazdaságosság útjai	262
<i>Ma Jin-csu</i> : Kína gazdasági föllendülést kínál a világnak.....	273

IPARI SZEMLE

<i>A. Birman</i> : A vállalati jövedelmezőség növekedésének forrásai	276
<i>V. Mnacaganova—A. Szokolovszkij</i> : Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban	280

KÖNYVSZEMLE

<i>K. M.—M. L.</i> : Gazdasági kérdések a Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadásában	284
--	-----

IRODÁJLMI TÁJÉKOZTATÓ

<i>K. J. Vorosilov</i> : Sztálin és a Szovjetunió fegyveres erői — <i>Ocseretyn</i> : Tiéd vagyok hazám — <i>Csejvili</i> : Lelo — <i>Charles Darwin</i> : Egy természettudós utazásai	288
--	-----

Felelős szerkesztő:

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon: 125-896

Kiadóhivatal: Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936 586—47

Példányszám: 8050 · Terjedelem: 6 ív

Felelős kiadó: Török József

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának levele Rákosi Mátyás elvtárs 60. születésnapjára

Drága Barátunk, harcostársunk, elvtársunk és vezérünk!

A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége és a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 60. születésnapod alkalmából igaz szeretettel és ragaszkodással üdvözöl Téged, népünk tanítóját és vezérét.

Több mint négyévtizedes forradalmi harcban forrtál össze népünk legöntudatosabb, leghíresebb, élenjáró osztályával: a magyar munkásosztállyal. A Te vezetéssel kovácsolódtál ki forradalmi harcokban, az elnyomatás megpróbáltatásai közben, az országvezetés felelősségét vállalva, a magyar munkásosztály, egész dolgozó népünk harcedzett, dicső pártja, a Magyar Kommunista Párt. A Te vezetésed eredménye, hogy a magyar munkásmozgalomban győzött a marxizmus-leninizmus, hogy a magyar munkásosztály szociáldemokrata árulói döntő vereséget szenvedtek, hogy megszületett a magyar munkásosztály egységes, forradalmi pártja, a Magyar Dolgozók Pártja, országunk és dolgozó népünk vezetője.

A Te munkád, a Te nevelésed, a Te vezetésed nyomán ismerte fel, értette meg népünk azt az igazságot, hogy a hála és a hűség a felszabadító Szovjetunió, a nagy Sztálin iránt, talpköve a magyar függetlenségnek, biztosságnak, békének, alapja szocialista építésünk sikereinek.

A Te vezetéseddel, Rákosi elvtárs, tudott élni dolgozó népünk azzal a szabadsággal, amellyel a Szovjetunió győzelmes fegyverei ajándékoztak meg bennünket.

Te voltál a lelke, az éltetője azoknak a hősi erőfeszítéseknek, amelyekkel dolgozó népünk a régi rendszer nemzetellenes háborújában rombadőlt országot újjáépítette. Te vezeted és lelkesítetted dolgozó népünket öt éves tervünk végrehajtásánál, Te tüztetted népünk

elé a nagy célt: fejlesszük elmaradt mezőgazdasági országunkat erős ipari országgá! Te vezeted dolgozó parasztságunkat a jómód és a kulturális felemelkedés, a szövetkezeti gazdálkodás új, szocialista útjára. A Te munkádhoz és vezetésedhez fűződik, hogy népünk apraja-nagyja, munkások és parasztok, nők és fiatalok előtt megnyílt a szabad érvényesülés, a munkával és tanulással való felemelkedés ezernyi útja és lehetősége. Te vezetted és vezeted a magyar népet a kizsákmányolástól és elnyomástól mentes, szabad élethez, a szocializmushoz. Te inted és neveled dolgozó népünket fegyelemre, helytállásra, ha kell áldozatra népi demokratikus államunk, épülő szocialista hazánk érdekében.

A Te vezetésed alatt jött létre és szilárdul meg a munkásság és a dolgozó parasztság szövetsége. Te mutattál utat régi és új értelmiségünknek, hogy a munkássággal és a dolgozó parasztsággal vállvetve építse közös szocialista magyar hazánkat. Neked köszönhetjük elsősorban, hogy a magyar dolgozó nép hazafias egysége megbonthatatlan, hogy államunk szilárd és erős.

A Te vezetésed érdeme, drága Rákosi elvtárs, hogy hétéves szakadatlan harcban sikerült legyőzni és szétzúzni azokat a reakciós erőket, amelyek népünk felemelkedésének útjában állottak, amelyek a régi népellenes rendszer visszaállítására, az imperialista háborús uszítók sötét hatalmaival esküdtek össze. A Te forradalmi éberségednek köszönhetjük elsősorban, hogy rendre-sorra sikerült lelepleznünk és megsemmisítenünk a külső és a belső reakció ügynökeket, népünk gaz ellenségeit. De Te neveled pártunkat és népünket arra is, hogy ne nyugodjék meg babérain, legyen továbbra is éber az ellenség aknamunkájával szemben, tárja fel és küzdje le bátran a hibákat és hiányosságokat, a fegyelmezetlenséget és elbizakodottságot.

Szeretett Rákosi elvtársunk!

A Te vezetéseddel harcoltunk eddig és fogunk harcolni továbbra is az imperialisták beavatkozási kísérleteivel szemben belső ügyeinkbe, védtük és fogjuk védeni ezután is nemzeti függetlenségünket, szocializmust építő népi demokráciánk nagy vívmányait. Te vagy békénk első harcosa, akinek szava: „Magyarország nem rés, hanem erős bástya a béke frontján“ egész népünk szent fogadalma. A Te vezetéseddel teremtettük meg Néphadseregünket, amelyet éppúgy a Te szellemed hat át és tesz erőssé, mint egész dolgozó népünket.

A Te vezetéseddel kötötte össze nemzétünk saját szabadságának és függetlenségének ügyét a nemzetközi haladás ügyével, vált Magyarország egyenrangú, megbecsült tagjává a nemzetközi béketábornak, amelynek élén a nagy Szovjetunió áll.

Joggal nevezett el Téged, Rákosi elvtárs, népünk Sztálin legjobb magyar tanítványának. Mert Te vezeted népünket Sztálin útján: a magyar nép odaadó szolgálatának és a szabad népek testvériségének, a munkásnemzetköziségnek és a magyar hazafiságnak közös és egységes útján.

Tudjuk, hogy még sok munka vár ránk, még nagyok a feladataink és nehézségeink. De tudjuk azt is, hogy a Te vezetésséddel megoldjuk őket, úrrá leszünk rajtuk. Ezért kívánunk Neked, szereltt tanítónk és vezérünk, sok-sok boldog esztendőöt, jó munkát, erőt, egészséget, pártunk, államunk, egész magyar népünk javára.

Budapest, 1952. március 9.

A Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetősége

A Magyar Népköztársaság
Minisztertanácsa

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának üdvözte

A Magyar Dolgozók Pártja főtitkárának,
Rákosi Mátyás elvtársnak.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága 60. születésnapján melegen üdvözli Önt, a munkásosztály és a parasztság ügyének önfeláldozó harcosát, a Magyar Dolgozók Pártjának szervezőjét és harcos vezetőjét, a népek közötti béke kiemelkedő védelmezőjét.

Jó egészséget és új sikereket kívánunk Önnek a magyar nép javára folytatott munkájában.

A SZOVJETUNIÓ KOMMUNISTA PÁRTJÁNAK
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

GERŐ ERNŐ

Rákosi elvtárs 60. születésnapjára

Rákosi elvtárs 60. születésnapja, amelyet most ünnepelünk, egész népünk bensőséges, meghitt ünnepe. De nemcsak a mi népünk ünnepe ez a nap. Népünkkel együtt ünnepel országunk határain túl is az egyszerű emberek sokasága, mert a mi drága Rákosi Mátyásunkat, aki nemcsak a magyar nép ügyéért harcol, hanem az általános emberi haladás, a demokrácia, a szocializmus, a béke magasztos ügyéért is, milliók és milliók ismerik és tisztelik az egész világon.

Pártunkkal, a Magyar Dolgozók Pártjával, munkásosztályunkkal, népünkkel osztoznak Rákosi elvtárs ünneplésében a kommunista- és a munkáspártok, amelyek harcos üdvözlétüket és jókívánságaikat küldik Rákosi elvtársnak ezen az emlékezetes napon. Nagy megbecsülés számunkra, hogy meglehetősen üdvözlétét és jókívánságait küldi Rákosi elvtársunknak Lenin-Sztálin dicsőséges pártjának, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága is, annak a pártnak a vezetősége, amelyet a mi pártunk mintaképének tekint s amely elsőként ismertette meg Rákosi elvtársat a leninizmus igazságaival, Lenin—Sztálin győzedelmes tanításával!

Rákosi elvtárs 60. születésnapja új, széles népmozgalom forrása lett országunkban. Ez a mozgalom a dolgozó tömegek legmélyéről tört a felszínre s magával ragadta országunk milliós tömegeit. Ebben a mozgalomban túlaradó lelkesedéssel vesz részt mindenekelőtt a mi nagyszerű munkásosztályunk, amely az utóbbi hetek folyamán nemegyszer a tömeghősieség példáit mutatta a termelésben felmerült akadályok sikeres leküzdésében s az elemekkel való eredményes harcban. Lelkesen kiveszi részét a mozgalomból munkásosztályunk mellett dolgozó parasztságunk és értelmiségünk is. Nők és férfiak, fiatalok és öregek egymással versengve igyekeztek az utóbbi hónapokban a legjobbat, a legszebbet, a legtökéletesebbet nyújtani, így akarták méltó módon megünnepelni Rákosi elvtárs 60. születésnapját.

Hogyan jött létre szinte elemi módon, hogyan tört elő a nép mélyéről ez a hatalmas mozgalom Rákosi elvtárs 60. születésnapja alkalmából? Mi a magyarázata annak, hogy ilyen mozgalom létrejöhetett és kifejlődhetett?

A magyarázata ennek, elvtársak, az, hogy Rákosi elvtárs 60. születésnapján keresztül a szocializmus alapjait diadalmasan építő, a Szovjetunió

vezette békeharcban az első sorokban küzdő magyar nép saját szabad életét, növekvő jólétét, gyermekei boldog jelenét és napfényes jövőjét, saját kulturális telemelkedését, visszanyert és új, mélyebb tartalommal telített nemzeti függetlenségét ünnepli! Ünnepli 1848—49 beteljesedését és továbbfejlesztését! Ünnepli új életre kelt haladó hagyományainkat és az új alakban megvalósult 1919-et! Ünnepli az új magyar hazát, az új honfoglalást, ünnepli azt, hogy az ország gazdája lett, s hogy ezt a hazát most magának építi! Ünnepli a magyar nép és a kommunizmus s a béke hatalmas művét építő Szovjetunió népeinek megbonthatatlan barátságát, amelynek Rákosi elvtárs több, mint három évtized óta következetes harcosa, amelyet fennen hirdetett Horthy vérbíróságai előtt, az akasztófa árnyékában is, amely barátság eddigi sikereink és további győztes előrehaladásunk talpköve és záloga!

Rákosi elvtárs élete, harca, munkássága elválaszthatatlan a magyar kommunista párttól, amelynek alapítói között volt, amely őt magát is segített formálni, de amelyet ő kovácsolt az illegális súlyos viszonyai közepette egységes, harcképes, fegyelmezett, marxi-lenini párttá, s amely Rákosi elvtárs vezetésével lett munkásosztályunk, népünk elismert vezetője!

Rákosi elvtárs élete, harca, munkássága elválaszthatatlan a magyar munkásosztálytól, amelyet a kommunista párt élén ő vezetett harcba a nagytőkés-nagybirtokos fasiszta úrrend ellen, a munkásosztály jobboldali szociáldemokrata árulói ellen, a szégyenletes fasiszta háború ellen, a nemzeti függetlenségért, demokráciáért, a háborúban leromlott ország újjáépítéséért; elválaszthatatlan a magyar munkásosztálytól, amely Rákosi elvtárs, a Magyar Kommunista Párt vezetésével számolta fel a három évtizeden át tartott szakadást soraiban, vívta ki saját politikai és szervezeti egységét s ezzel szilárdan megalapozta országunkban a munkás-paraszt szövetséget és biztosította a dolgozó nép győzelmét!

Rákosi elvtárs élete, harca, munkássága elválaszthatatlan attól a forradalmi átalakulástól, melynek eredményeként országunk az imperiaalista érdekszférához tartozó tőkés országból népi demokratikus országgá, az elnyomás és a kizsákmányolás országából szabad, szocializmust építő országgá, mezőgazdasági országból ipari országgá változott!

Tiszteeljük, becsüljük, szeretjük Rákosi elvtársat, mert egész népünk jól ismeri azokat a hatalmas eredményeket, amelyeket pártunk, munkásosztályunk, országunk az ő bölcs vezetésével ért el.

Tiszteeljük, becsüljük, szeretjük Rákosi elvtársat, mert ő Lenin és Sztálin legjobb magyar tanítványa és mert senki nem tett országunkban annyit, mint ő azért, hogy a magyar munkásosztály, a magyar nép Lenin — Sztálin útját kövesse, hogy megvalósuljon és elmélyüljön népünk barátságára a nagy Szovjetunió népeivel!

Tiszteeljük, becsüljük, szeretjük Rákosi elvtársat, mert minden becsületes magyar, hazánk minden igazi fia érzi, tudja: *Rákosi és a párt — egy! Rákosi és a magyar munkásosztály — egy! Rákosi és a magyar nép — egy!*

Pártunk, munkásosztályunk, népünk szerecséje, hogy az 1919. évi szocialista forradalom veresége után, az ellenforradalom véres esztendeiben és a második világháború idején, melyben Magyarország az akkori uralkodó osztályok bűnéből a német fasiszta imperializmus csatlósaként vett részt, olyan kipróbált, messziretekintő, bátor vezetője támadt, mint Rákosi elvtárs!

Pártunk, munkásosztályunk, népünk szerencséje, hogy hazánkunk a dicsőséges Szovjet Hadsereg által történt felszabadítása után olyan tapasztalt kommunista politikus és olyan kimagasló államférfi került a magyar politikai élet vezetőhelyére, mint Rákosi elvtárs, aki közvetlenül nagy tanítómestereinktől, Lenintől és Sztálintól tanulta az osztályharc taktikáját és sztratégiáját s aki képesnek mutatkozott az ország felszabadításával előállott kedvező helyzetet munkásosztályunk, dolgozó parasztágunk, népünk, nemzeti függetlenségünk érdekében nagy taktikai és sztratégiai művészettel felhasználni s ilymódon a felszabadító Szovjetunió, a nagy Sztálin adta történelmi *lehetőséget* a kommunista párt segítségével történelmi *valósággá* változtatni.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy nemegyszer voltak olyan történelmi helyzetek, amelyekben lehetséges volt a munkásosztály, a nép győzelme, de a győzelem elmaradt, mert ahhoz, hogy a győzelem megvalósuljon, nem volt meg a munkásosztály, a nép harcának vezetésére alkalmas forradalmi párt és mert hiányzott a milliós tömegek irányítására képes hadvezér.

Mi elmondhatjuk, s ezt a tények kézzelfoghatóan bizonyítják, hogy ilyen, a kedvező történelmi helyzet megragadására képes pártot — amely az előtte tornyosuló nehézségek ellenére meg tudta nyerni a dolgozók többségének bizalmát, amely maga mellé tudta állítani ezt a többséget és képes volt kivívni a győzelmet népünk ellenségein — ilyen pártot országunkban Rákosi elvtárs vezetésével létrehoztunk. És kétségtelen az is, hogy a párt, az osztály élén a milliós tömegeket győzelemre vezetni képes hadvezér is támadt országunkban: *Rákosi elvtárs!*

A felszabadulást követő években, amikor hazánk súlyos gazdasági nehézségekkel, fenyegető éhínséggel, szörnyű pénzromlással küszködött, a tőkésék, a nagybirtokosok, a belső reakciók és idegen imperialista gazdák mindent elkövettek, hogy mesterségesen fokozzák népünk szenvedéseit és nélkülözéseit, megkíséreljék megakadályozni talpraállításunkat. Azért tették ezt, mert így remélték ismét jármot tenni népünk nyakára, megfosztani népünket visszacszerzett nemzeti függetlenségétől, kezükbe kaparintani gyárainkat, olajunkat, alumíniumunkat, vasútunkat, postánkat, amelyeket a mi munkásaink és mérnökeink építettek, visszavenni a dolgozó parasztoktól a földet, amelyet a felszabadító Szovjetunió segítségével a kommunista párt harcolt ki nekik s amelyet a magyar parasztok évszázadokon keresztül vérükkel és verejtékükkel termékenyítettek meg. Az amerikai, az angol és egyéb imperialisták bízást remélték, hogy a nemzeti ügy elárulásában oly tapasztalt magyar nagytőkésék és nagybirtokosok, valamint szociáldemokrata és kigazdapárti cinkosaik segítségével sikerülni fog megvetni lábukat hazánkban, hazánkat gyarmatukká tenni, Magyar-

országot „Nyugat előretölt bástyájává“ átváltoztatni, azaz éket verni a népi demokrácia országainak egységes, erős falába.

Hát nem sikerült nekik! Nem sikerült azért, mert — a Szovjetunió segítségére támaszkodva — a magyar munkásosztály, a dolgozó parasztság millióinak harcát szervező és vezető kommunista párt élén Rákosi elvtárs keresztülhúzta az idegen imperialisták és itthoni zsoldosaik számításait! Mert Rákosi elvtárs ezzel barátoknak és ellenségnek a gyakorlatban bizonyította be, hogy Lenin—Sztálin tanítása a munkásosztály, a dolgozó nép győzelmének a tudománya!

A győzelmes fordulat után, amelyet Rákosi elvtárs vezetésével valósítottunk meg országunkban, az idegen imperialisták és itthoni zsoldosaik újból és újból megkísérelték megdönteni a nép hatalmát, helyreállítani hazánkban a kizsákmányolók uralmát és Magyarországot a béke, a demokrácia, a szocializmus bástyájából az általuk előkészített imperialista háború támaszpontjává tenni. Ezért szerveztek az imperialisták újabb és újabb összeesküvéseket népi demokráciánk ellen, ezért uszították ránk Titó—Rankovics-féle láncos kutyájukat a pártunkba beépített álnok Rajkkal egyetemben, ezért próbálták felvonultatni népünk ellen a különféle mindszentyeket és mozgósítani baloldalinak álcázott „szocialista“ kémeiket.

Az imperialisták mindezen kísérletei azonban kudarcra végződtek, mintahogy kudarcra fog végződni minden más hasonló kísérlet is! Kudarcra végződtek és kudarc vár minden hasonló próbálkozásra azért, mert új, szabad életét olyan öntudatos, egységes nép védelmezi, amilyen még soha nem volt a mi népünk! Mert népünk, munkásosztályunk, pártunk élén részben áll győzelmeink szervezője: Rákosi elvtárs!

Mi tette képessé Rákosi elvtársat arra, hogy győzelemre vezesse népünket, hogy szétzúzza az ellenség galád mesterkedéseit, hogy a kivívott győzelmet megszilárdítsa és újabb sikerekkel és eredményekkel tetézze?

Képessé tette őt mindenekelőtt az, hogy Rákosi elvtárs korunk legnagyobb lángelméihez, a munkásosztály, a népek legkiemelkedőbb vezetőihez, Leninhez és Sztálinhoz járt iskolába, akiknek nevéhez a bolsevik párt létrehozása, a cári önkényuralom megdöntése, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme, a világtörténelem eddig ismert legdöntőbb fordulata fűződik. Képessé tette és teszi őt erre a nagy és megdöbbentő szerepre az, hogy Rákosi elvtárs Sztálin elvtárs tanítványa, aki győzelemre vitte a szocializmus ügyét a Szovjetunióban, leterítette az emberi civilizációt fenyegető fasiszta fenevadat, megmentette az emberiséget a barbárságba való süllyedéstől, diadalmasan vezeti a kommunizmus építését és százmilliók élén halad az imperialista háborús gyujtogatók ellen, a tartós békéért folytatott nagyszerű küzdelemben! Képessé tette és teszi az, hogy Rákosi elvtárs ahhoz a kommunista, bolsevik gárdához tartozik, amelyet Lenin és Sztálin edzettek keménnyé és rugalmassá!

Nagy tudása, tehetsége, gazdag nemzetközi tapasztalata mellett Rákosi elvtárs azért válhatott pártunk, munkásosztályunk, népünk hivatott vezetőjévé, mert évtizedeken keresztül kifejlesztette magában azokat a tulajdonságokat, amelyek a lenini-sztálini ívású bolsevik pártvezetőt, politikust, államférfit jellemzik. Ezek mindenekelőtt: törhetetlen hűség népéhez és a

munkásosztályhoz, a munkásosztály forradalmi pártjához! Megingathatatlan bizalom a nemzetközi munkásosztály, az emberi haladás, a népek szabadságának és függetlenségének legszilárdabb és legbiztosabb védelmezőjében, a Szovjetunióban! Elvhűség, következetes elvi szilárdság! Derülátás a legnehezebb helyzetekben, súlyos vereségek, a legnagyobb nehézségek idején is, és józanság a nagy sikerek és győzelem alkalmával. Egészséges, mélyen emberi humor, amely — tudjuk — sokszor segített át bennünket nehéz helyzeteken s adott erőt a nehézségek leküzdéséhez. A dolgozó tömegekkel, a munkásosztállyal, a néppel való legszorosabb összefonódottság. Eberség az ellenséggel szemben és kérlelhetetlen keménység, amikor le kell sújtani rá. Következetesség és szívósság a hibák és a hiányosságok feltárásában, a bírálathoz s az erőfeszítésben a feltárt hibák kijavítására. Nagy képesség arra, hogy a lényegeset megkülönböztesse a lényegtelenről s a párt, a munkásosztály, a nép figyelmét és erőfeszítéseit mindig a legdöntőbb kérdésre irányítsa, amelynek megoldása egész fejlődésünket előrelendíti. Nagyfokú közvetlenség, melynek eredménye, hogy Rákosi elvtárs rögtön megtalálja a kapcsolatot a munkásokkal, paraszttal, értelmiségiekkel, akikkel szól, akikkel beszél. Egyszerű, közérthető, népi kifejezőmód és forma a beszédben és az írásban, mely a legnehezebb kérdéseket is a legszélesebb tömegek számára teszi hozzáférhetővé. A mondanivaló mélysége és nagy jelentősége mellett, ez is magyarázata annak, hogy Rákosi elvtárs beszédei, írásai, különféle megnyilvánulásai a legszélesebb dolgozó tömegekre gyakorolnak hatást. Gondoljunk a Rákosi-perre, vagy az 1946 május 9-i beszédre, amelyben Rákosi elvtárs a jó pénzt jelentette be, vagy akár a legutóbbi, 1951 november 30-i nagy beszédére, amelyben a jegyrendszer megszüntetését indokolta meg. Nem egyszerűen beszédek ezek, hanem mérföldkövek országunk fejlődésében!

Mindezek mellett, — s ez is a sztálini vágású bolsevik vezető egyik legfontosabb tulajdonsága — minden sablon, minden sematizmus kérlelhetetlen ellensége. Senki nem küzdött és nem küzd például következetesebben országunkban a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak alkalmazásáért, mint Rákosi elvtárs. Ugyanakkor azonban Rákosi elvtárs óva int bennünket attól, hogy ezeket a tapasztalatokat mechanikusan alkalmazzuk, óva int olyan alkalmazástól, amely nem számol a mi konkrét magyarországi viszonyainkkal és konkrét helyzetünkkel. Rákosi elvtárs, mint igazi bolsevik vezető, mindig a konkrét gyakorlatot, a tényleges helyzetet tanulmányozza, elemzi és nem fél levonni a tanulságokat a tényleges helyzetből akkor sem, ha ezek a tanulságok ellentétesek elterjedt, begyökeresedett véleményekkel, ha a helyesen levont tanulságok és következtetések esetleg az első pillanatban képtelennek látszanak, éppen, mert nem sablonosak, mert szokatlanok.

Mindez, elvtársak, azt jelenti, hogy Rákosi elvtárs a marxizmus-leninizmus tanítását a mi viszonyainkra *alkotó módon alkalmazza*. Ebben segítségére van az is, hogy népünk multját és jelenét, népgazdaságunk legkülönbözőbb területeit, iparunkat és mezőgazdaságunkat, hazánk földrajzát,

kulturáját, történelmét, egyszóval országunkat nagyszerűen ismeri. És Rákosi elvtárs szüntelenül arra figyelmeztet bennünket, hogy alaposan ismerjük meg a területet, amelyen dolgozunk, hogy ideje marxista-leninista szakembereivé válni annak a területnek, ahová bennünket pártunk, államunk állított, hogy nem lehet „általánosságban“ vezetni, hanem csakis az a vezetés lehet eredményes, amely a tapasztalat, a konkrét helyzet alapos ismeretére épül.

De Rákosi elvtárs nemcsak arra tanít bennünket, hogy alaposan ismerjük meg a terepet, melyen mozgunk, hanem arra is, hogy ismerjük meg az embereket, törődjünk az emberekkel, neveljük az embereket, akikre a feladatot rábizzuk. És ezen a téren is, Rákosi elvtárs jár elől jó példával. Hála Rákosi elvtárs munkásságának s szerető gondoskodásának a káderek iránt, kikovácsolódott országunkban is az a vezetőség, amelyre Rákosi elvtárs bizton támaszkodhat és amely képes megvalósítani elgondolásait!

Elvtársak! Munkásszótályunk, népünk nagy utat tett meg pártunk, Rákosi elvtárs vezetésével.

Megszüntettük országunkban a holt napi naptól való rettegést, az örökös létbizonytalanságot, a munkanélküliséget, amelytől oly sokat szenvedtek a munkások és értelmiségiek s amely most is súlyos teherként nehezedik a tőkés országok dolgozóira!

Felszámoltuk a hírhedt „hárommillió koldus“ Magyarországot, a föld azé lett, aki megműveli, a falut közelebb hoztuk a városhoz és hozzásegítettük, hogy elinduljon a szocializmus útján!

A gyárak, a bányák, a közlekedési eszközök, a bankok, a tőkés háztulajdon a nép államának tulajdonává lett, megvalósítottuk a hároméves tervet és sikerrel teljesítjük új, felemelt ötéves népgazdasági tervünket s ipari termelésünk a háborúelőttinek két és félszeresére emelkedett!

Országunk ipari ország, népünk tanuló, olvasó, művelődő nép lett, mely feltartóztatlanul tör előre a kultúrforradalom meredeken felfelé ívelő útján!

Burzsóa nemzetből, mely csak a kizsákmányoló, kiváltságos kisebbség számára jelentett jólétet és jogokat, az egész dolgozó népet magábanfoglaló, mindinkább szocialista nemzetté váljunk!

Tagjává lettünk a békéért, demokráciáért, szocializmusért küzdő népek nagy családjának, annak a hatalmas tábornak, amelynek élén a kommunizmust diadalmasan építő Szovjetunió jár, s melynek zászlaját a győzelmet jelentő *Sztálin* viszi előre!

Rákosi elvtárs 60. születésnapján egész népünk meg van győződve arról, hogy Rákosi elvtárs vezetésével hazánk végre a helyes útra tért. Arra az útra, amely nem más népek elnyomása és leigázása felé mutat, hanem amely a szabad és a szabadságukért s a békéért és demokráciáért küzdő népekkel együttműködve hivatott biztosítani hazánk további felemelkedését, még fényesebbé, még dicsőbbé tenni a világban a magyar nevet! Ez az út, amelyen Rákosi elvtárs vezet bennünket — *Sztálin útja!*

Kívánjuk pártunknak, magyar népünknek, hogy még sok-sok esztendőn keresztül vezesse ezen az úton a mi szeretett Rákosi elvtársunk!

A Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet jelentősége

I

Április 3-ától 10-éig nagyfontosságú értekezletre gyűlnek egybe Moszkvában, a Szovjetunió fővárosában a világ különféle országait képviselő közgazdák, műszaki szakemberek, nagyiparosok, üzletemberek és szakszervezeti funkcionáriusok. Az értekezlet napirendjén két pont szerepel majd:

1. a népek életszínvonalának megjavításának lehetősége a XX. század derekán a béke megőrzésének feltétele mellett;

2. az országok közötti gazdasági kapcsolatok megjavításának lehetőségei.

Az értekezlet előkészítő bizottságának 1951 októberében Kopenhágában tartott ülése, amelynek munkájában 20 ország különféle társadalmi rétegeinek képviselői vettek részt, a Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet tanácskozásának célját abban határozta meg, hogy „felkutatassa a különféle országok, különböző gazdasági és társadalmi rendszerek békés együttműködését elősegítő eszközöket.“ Az előkészítő bizottság leszögezte, hogy a moszkvai értekezleten különféle országok, különböző politikai meggyőződésű, más-más társadalmi réteghez tartozó képviselői fognak részt venni, és hogy ez értekezletnek nem célja politikai kérdések megvitatása, sőt a tanácskozás „el fog kerülni mindennemű olyan vitát, amely a különböző gazdasági és társadalmi rendszerek méltatásával foglalkozik.“ A tanácskozás fő célja olyan konkrét gazdasági és üzleti lehetőségek megvizsgálása, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi árucserforgalom föllendülését, a világ valamennyi országa közti gazdasági kapcsolatok megerősítését, a kölcsönös előnyök, egyenlő jogok és kötelezettségek alapján.

Az értekezlet egybehívására vonatkozó határozat nyilvánosságra hozatala óta eltelt idő azt bizonyította, hogy a világ minden táján a gazdasági és társadalmi élet legkülönbözőbb körei igen élénk érdeklődést tanúsítanak a moszkvai értekezlet iránt. Ezt bizonyítja, hogy az üzletemberek és kereskedők nemcsak a nyugateurópai és a távolkeleti országokban, hanem Amerikában is egyre hangosabban követelik: országuk képviseltesse magát a moszkvai értekezleten, és konkrét javaslatot tesznek arra, hogy kik utazzanak Moszkvába. A *United Press* jelentése szerint a washingtoni külügyminisztérium számos megkeresést kapott üzletembektől, közgazdáktól,

tudósoktól és szakszervezeti vezetőktől a Moszkvai Gazdasági Értekezlet tárgyában. Japánban, Angliában, Dél-Amerika országaiban éppúgy, mint Svájcban és Olaszországban a gyárosok, nagykereskedők számos nyilatkozatban annak a véleményüknek adtak kifejezést, hogy a Moszkvai Gazdasági Értekezletre igen nagy szükség van, hogy elsőrendű gazdasági érdekük az e tanácskozáson való részvétel, a kereskedelmi forgalom megélénkítése a Szovjetunióval, Kínával és a népi demokratikus országokkal, a mesterséges akadályok elhárítása az ezekkel az országokkal folytatott külkereskedelem útjából.

Zangen, az ismert Mannesmann-konzern felügyelőbizottságának elnöke például Düsseldorfban kijelentette, hogy a kereskedelem „egyoldalú orientálódása” nem felel meg a nyugatnémet érdekeknek. Dobretsberger osztrák egyetemi tanár nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az osztrák ipar foglalkoztatottságának elengedhetetlen feltétele a Kelettel való kereskedelem. Wilson, volt angol kereskedelmi miniszter a *Tribune* című lapban azt írja, hogy Angliának fokoznia kell élelmiszer- és nyersanyagbeszerzéseit azokról a területekről, ahol dollár nélkül lehet vásárolni, ezért ki kell szélesíteni Anglia kereskedelmét Kelet-Európával.

A tőkés országok dolgozói egyértelműen a Moszkvai Gazdasági Értekezlet mellett foglaltak állást, mert fölismerték, hogy a gyárak foglalkoztatottsága szempontjából milyen nagy jelentősége van a Szovjetunióval, Kínával és a népi demokráciákkal való gazdasági kapcsolatoknak. Az angliai „Hercules” motor- és kerékpárgyár művezetői határozatot hoztak, amelyben követelik: a gyár vezetősége létesítsen kapcsolatokat Kínával, hogy újból biztosíthassa a régi, nagy kínai fölvevőpiac megrendeléseit. A franciaországi Belfort mellett lévő egyik textilgyárban, amelyet a megrendelések hiánya miatt bezártak, az üzem valamennyi dolgozójának képviseletében „védelmi bizottságot” alakítottak, és határozatban követelték a kereskedelmi kapcsolatok helyreállítását minden országgal. A határozathoz a szakszervezet is csatlakozott.

A különféle megnyilatkozásokból és állásfoglalásokból világosan megállapítható, hogy a tőkés országokban nemcsak a dolgozók, hanem a gyárosok és a kereskedők is fölismerték: saját gazdasági érdekeik ellen cselekszenek, ha végrehajtják az amerikai utasításokat a keleteurópai országokkal, a Szovjetunióval és Kínával való kereskedelem csökkentésére s végső soron teljes megszüntetésére. A Marshall-országok egyre rosszabbodó gazdasági helyzete, az infláció, a kereskedelmi mérlegek felborulása, a fogyasztási cikkek termelésének csökkenése, a fogyasztás visszaesése mindinkább erősíti ezekben az országokban azt a meggyőződést, hogy az olyan hatalmas piacoktól való elzárkózás, mint a szovjet és kínai piac, valamint a népi demokratikus országok piacai, rendkívüli mértékben fokozza gazdasági nehézségeiket és hogy a bajok orvoslásának legjobb módja a gazdasági kapcsolatok erősítése, a külkereskedelmi forgalom fejlesztése a Szovjetunióval, Kínával, a Német Demokratikus Köztársasággal és a népi demokratikus országokkal. Különösen vonatkozik ez a nyugateurópai országokra, amelyek élelmiszerekben és fontos nyersanyagokban jelentős bevételre szorulanak, s ugyanakkor termékeik számottevő részét a piacokon jól értékesíthetnék. Anglia nagy mennyiségben kénytelen importálni gabonát,

takarmányt, színesfémeket, fát, horganyt, gumit, vasércet és egyebet. Németország ipara nem termelhet külföldről bevitt vasérc, réz, bauxit, pamut, gumi nélkül.

II

Az 1951-es év gazdasági nehézségei a tőkés országokban és ugyanakkor a tervgazdálkodást folytató 800 millió lakosú országok gazdasági sikerei bebizonyították, hogy a gazdasági elzárkózás azokra az országokra, amelyek ezt az elzárkózó politikát követték, sokkal károsabb hatással volt, mint ahogy valaha is gondolták volna. A tervgazdálkodást folytató országok gazdasága viszont minden diszkrimináció és blokádnak ellenére rohamosan, egyenletesen, tervszerűen fejlődik. A legutóbbi hónapok eseményei bebizonyították, hogy az amerikai impérialisták gazdasági blokádpolitikája teljesen eredménytelen, és a blokárendszer alkalmazása a földnek olyan hatalmas része ellen, mint a Szovjetunió, Kína és a népi demokráciák, nem a blokádnak alá helyezett országokat, hanem a blokádpolitikát folytató országokat sújtja.

Ehhez a megállapításhoz különben nem is kellett volna az 1950-es és 1951-es évek a tőkés gazdaság számára rendkívül szomorú tapasztalatai. A gazdasági blokádnak eredménytelenségét, céltalanságát már a két világháború közötti időszak eseményei is bebizonyították. Eredménytelen volt a Szovjetunió elleni blokádnak 1920-ban és 1921-ben; visszafelé sült el a kapitalista országoknak az a próbálkozása is, amikor az 1929—33-as válság idején nehézségeiket a Szovjetunió rovására akarták megoldani és egy intervenció háború előkészítése érdekében a gazdasági provokáció, a diszkrimináció fegyveréhez nyúltak. A két világháború közötti időszak bebizonyította ezenkívül azt is, hogy a két különböző gazdasági rendszer együttműködése, békés együttélése lehetséges és előnyös is lehet mindkét fél számára. Sztálin elvtárs 1934-ben, a XVII. pártkongresszuson a tőkés országokkal való gazdasági kapcsolatokról beszélve, utalt arra, hogy Olaszországban még a faszizmus sem volt akadály annak, hogy a Szovjetunió fejlessze kereskedelmi kapcsolatait ezzel az országgal.

Bizonyos, hogy a világgazdaságot ma döntően meghatározó tényező a két különböző gazdasági rendszer egymás mellett való létezése. A tervgazdálkodást folytató országok táborának megnövekedése és megerősödése nem csökkentette, hanem ellenkezőleg, növelte a gazdasági kapcsolatok ki szélesítésének lehetőségét.

A Szovjetunióval való 1951. évi gazdasági kapcsolatai is azt bizonyítják, hogy ezek a lehetőségek megvannak és ma nagyobbak, mint bármikor ezelőtt. A Szovjetunió 1951-ben például fokozta kereskedelmét Angliával és majdnem kétszerannyi árut szállított, mint az előző évben. Nemrég Svédországgal és Finnországgal kötött kereskedelmi megállapodást, amely az 1952-es évre körülbelül kétszerannyi szállítással számol, mint amennyit 1951-ben lebonyolítottak. A Szovjetunió 1951 nyarán pamut és rizs ellenében 150 000 tonna búzát szállított Egyiptomba. Legutóbb újabb egyezményt kötött, amelyben 200 000 tonna búza szállítását irányozza elő Egyiptomba, körülbelül 21 000 tonna pamut ellenében. Az ENSZ Ázsiai és Távolkeleti Bizottságának ülészakán a Szovjetunió képviselője

kijelentette, hogy országa kész segítségükre lenni Ázsia országainak az iparosításhoz és a mezőgazdaság gépesítéséhez szükséges gépek és berendezések szállításával, s hajlandó fogyasztási cikkekét is szállítani a kölcsönös előnyöket és egyenlő jogokat biztosító kereskedelem alapján. A Szovjetunió szerszámgépeket, erőművi, villamosipari, közlekedési és bányászati berendezéseket szállíthat a Távol-Kelet országainak, ami ez országok gazdasági fejlődése szempontjából rendkívül nagyjelentőségű. Ezért India, Indonézia, Burma, Pakisztán és számos más távolkeleti ország képviselője is rendkívüli érdeklődéssel és meglelégedéssel fogadta a Szovjetunió javaslatát.

A tervországok egyre nagyobb gazdasági sikerei lehetővé teszik, hogy gazdasági kapcsolataik a jövőben minden országgal az eddiginél is nagyobb mértékben fejlődjenek és erősödjenek.

III

A nyugateurópai és a tengerentúli országok ipari és kereskedelmi körei egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak Magyarország felé is. Számos nyugateurópai nagyiparos és kereskedő szívesen növelné kivitelét Magyarországra, és szívesen vásárolna többet a számára komoly üzleti lehetőségeket biztosító magyar árukból. Az utóbbi években egyes nyugateurópai országok hatóságai részéről azonban fokozódtak a megkülönböztető intézkedések, amelyek gátolják ezeknek az országoknak Magyarországgal folytatott kereskedelmét, sőt egyes esetekben a kereskedelem visszafejlődését idézik elő. Nyilvánvaló, hogy a nyugateurópai kormányoknak ez a megkülönböztető kereskedelmi politikája főként az Egyesült Államok kormányának nyomására alakult ki. Az Egyesült Államok vezető körei már évek óta és egyre nagyobb mértékben mindent elkövetnek, hogy a gazdaságilag, pénzügyileg és politikailag tőlük függő nyugateurópai országoknak a keleteurópai országokkal való békés kereskedelmét megfojtsák. Miközben a nyugateurópai országok roskadoznak a rájuk kényszerített fegyverkezés terhej alatt, az USA még azzal is nehezíti helyzetüket, hogy igyekszik elzárni őket a keleteurópai és ázsiai országok piacaitól. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy például Anglia külkereskedelmi mérlegének évi deficitje 1950-ről 1951-re 471 millió fontról 1334 millióra emelkedett, s ennek következtében egy év alatt Anglia dollár- és aranytartaléka 1,5 milliárd dollárral csökkent. Kétségtelen, hogy ennek a politikának nagy szerepe van abban, hogy a nyugateurópai országokban csökken a foglalkoztatottság és növekszik a munkanélküliség.

Ezért a nyugateurópai országok dolgozói mindinkább fölismerik az összefüggést a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal fennálló kereskedelmi kapcsolatok visszafejlődése és saját gazdasági helyzetük romlása között. Ezért harcolnak ezekben az országokban a dolgozók egyre nagyobb erővel a Szovjetunióval, Kínával, a Német Demokratikus Köztársasággal és a népi demokráciákkal való kereskedelmi kapcsolatok megszakítására irányuló amerikai politika ellen, a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok kiszélesítéséért. Magyarországnak az a törekvése tehát, hogy békés, egyre fejlődő gazdasági kapcsolatot tartson fenn a nyugateurópai és tengerentúli országokkal, találkozik ez országok népeinek kívánásaival és érdekeivel.

IV

Magyarország 1945-ben, nyomban a háború befejezése után hozzálátott a fasiszták által elpusztított ország újjáépítéséhez, nagy erőfeszítéseket tett a lerombolt ipar, a súlyos károkat szenvedett mezőgazdaság helyreállítására, a termelés fokozására. Ezzel egyidőben, közvetlenül a felszabadulás után, igyekezett kiépíteni gazdasági kapcsolatait minél több országgal. Ezen a téren igen sokat kellett pótolni. A két világháború között a magyar nagybirtokosok és gyárosok visszafejlesztették, vagy nem hagyták fejlődni Magyarország gazdasági kapcsolatait számos európai és Európán kívüli országgal, hogy annál szolgálabb módon segítsék a fasiszta Németország háborús készülődéseit, majd pedig háborús gépezetét. Ennek a nemzetellenes gazdaságpolitikának köszönhető, hogy Magyarország külkereskedelmi forgalmának túlnyomó része a hitleri Németországgal bonyolódott le és hogy ennek következményeképpen gazdasági kapcsolatai a többi országgal visszafejlődtek és elsorvadtak.

A felszabadulás után a demokratikus Magyarország megteremtette a lehetőséget arra, hogy minden országgal — egyenlő feltételek és teljes egyenjogúság alapján — normális gazdasági kapcsolatok létesüljenek. Ebben a törekvésében is nagy segítségére volt Magyarországnak a Szovjetunióval 1945 augusztusában megkötött kereskedelmi megállapodás. A Szovjetunió a háborús pusztítások által lerombolt, a fasiszták által kifosztott országnak rendelkezésére bocsátotta a termelés megindításához szükséges nyersanyagokat; nagymennyiségű vasércet, kokszt, fémeket, pamutot szállított, és ezzel lehetővé tette a magyar ipari termelés újjáéledését.

Az egész világ előtt jól ismertek azok a nagyszerű eredmények, amelyeket Magyarország gazdasági életének helyreállításában és fejlesztésében elért. Ahogy erősödött és fejlődött Magyarország gazdasága, úgy erősödtek ezzel párhuzamosan kapcsolatai a világ különféle országaival. 1945 és 1947 között Magyarország — régi kereskedelmi szerződéseinek érvényben tartása mellett — 20 állammal kötött áruforgalmi megállapodást. Külkereskedelmi forgalma 1948-ban elérte a háborúelőtti színvonalat. A magyar kormány arra törekedett — és ezt az ország gazdasági megerősödése lehetővé is tette —, hogy minél szélesebbkörű kereskedelmi kapcsolatokat építsen ki nemcsak az európai, de a tengerentúli országokkal is. A hároméves terv időszakában számos olyan országgal kötöttünk árucserforgalmi megállapodást, amelyekkel a Horthy-Magyarország egyáltalában nem kereskedett.

A hároméves terv kiváló eredményeire támaszkodva, 1950 január 1-én megkezdtük az első ötéves terv feladatainak megvalósítását. Az ötéves tervben Magyarország termelőeri, a gazdasági és kulturális élet minden ága olyan hatalmas méretekben és olyan gyors ütemben fejlődnek, amilyenre Magyarország történetében még nem volt példa.

Ez a gyors fejlődés rendkívül nagy lehetőségeket biztosít a külfölddel való gazdasági kapcsolatok fejlesztésére. Az ötéves terv nagyszabású építkezései és beruházásai következtében Magyarország importszükségletei lényegesen megnövekedtek, ugyanakkor azonban a termelés gyors és sokoldalú fejlődése a kivihető áruk mennyiségét és fajtáit nagymértékben növeli.

Nem lehet igazolni tehát azt az állítást, hogy összezsugorodnak a kereskedelmi kapcsolatai annak az országnak, amely iparát gyors ütemben fejleszti. A valóság éppen az ellenkezőjét bizonyítja. Minél elmaradottabb ipari téren minél fejletlenebb egy ország, annál korlátozottabbak lehetőségei a külfölddel való árucserre fejlesztésére. Azok az országok viszont, amelyek Magyarországhoz hasonlóan, a tervgazdálkodás útján haladnak, évente 15—20, sőt 25 százalékkal növelik külkereskedelmi forgalmukat. Az iparosítással tehát a külkereskedelmi forgalom is növekszik.

Az ötéves terv első két évének eredményei is bizonyítják, hogy Magyarország nagyütemű és gyors iparosítása szükségszerűen elősegíti külkereskedelmének, a külfölddel való gazdasági kapcsolatainak fejlődését.

A nehézipar eredményeit és perspektíváit a hatalmas ipari építkezések mutatják. Épül a Duna partján a Sztálin nevét viselő óriás vas- és acélmű, amely megsokszorozza az ország vas- és acéltermelését. Erőművek, új gyárak létesülnek az ország minden részében, kibővítik és korszerűsítik a már meglévő gyárakat és üzemeket.

Mindez természetesen a külkereskedelem kereteinek kibővítését is megköveteli. 1951-ben Magyarország külkereskedelmi forgalma mintegy 30 százalékkal emelkedett a megelőző évhez viszonyítva. Ma Magyarország a világnak több mint 80 országával tart fenn rendszeres kereskedelmi kapcsolatot. Az ipar termelőképességének nagyméretű növekedése új kiviteli cikkek forgalombahozását teszi lehetővé. A magyar ipar jelentős külföldi megrendeléseket kapott Diesel-elektromos vonatokra, fontos és a külföld által is elismert kiviteli árukká váltak a hajók, motoros vízijárművek, centrifugák, hűtőberendezések és egyéb árucikkek. A szerszámgépgyártás fejlődése lehetővé tette, hogy a magyar szerszámgépek egyaránt megjelenjenek mind az iparilag fejlett európai, mind a tengerentúli országok piacain. Ezeket a gépeket Belgiumban, Olaszországban vagy Svédországban éppoly jól ismerik, mint Indiában, Argentínában. Magyarországot 1950-ben 85 országba, 1951-ben pedig 112 országba exportált textilárut.

Az iparosítás, a tervgazdálkodás a mezőgazdaságban is nagy mértékben megnövelte a termelékenységet. 1951-ben a mezőgazdasági termelés jelentősen meghaladta a háborúelőtti 10 év termelési átlagát. Magyarország az elmúlt évben búzából 22,8, rozsból 21,5 kukoricából 30,6, cukorrépából 15,4 százalékkal termelt többet, mint a háborút megelőző 10 év átlaga. Ma a magyar mezőgazdaság számos olyan terméket, például rizst, gyapotot stb.-t termel, amely azelőtt a magyar mezőgazdasági termelésben ismeretlen volt. Bár az életszínvonal emelkedésével a belső fogyasztás is szüntelenül növekszik, a mezőgazdasági termelés fejlődése mégis lehetővé teszi, hogy több és jobb minőségű mezőgazdasági terméket vigyünk külföldre, mint azelőtt. Így Magyarország nagy mennyiségben és elismert minőségben exportál húzát, takarmányt, növényolajat, cukrot és a külföldi országok ellátása szempontjából fontos más mezőgazdasági cikkeket.

Bármilyen hasznosoknak és érdekünkben állóknak tartjuk is a nyugati országokkal való kereskedelmi kapcsolatokat, Magyarország gazdasági fejlődése szempontjából mégis a Szovjetunióval folytatott kereskedelemnek van döntő jelentősége. A Szovjetunió elsőrendű fontosságú nyersanyagokat, gépeket, berendezéseket szállít, de ezenkívül óriási technikai és tudomá-

nyos segítséget is nyújt. A Szovjetunióval kötött hosszúlejáratú kereskedelmi egyezmény a magyar népgazdaság fejlesztéséhez szükséges anyagok és berendezések tervszerű szállítását biztosítja és ugyanakkor hosszú időre előre piacot biztosít magyar kiviteli cikkek számára is. A Szovjetunióval folytatott külkereskedelem megszilárdítja Magyarország tervgazdaságát, meggyorsítja népgazdasági terveink teljesítését és túlteljesítését.

Magyarország számára ugyancsak fontos a népi demokratikus országokkal, valamint a Német Demokratikus Köztársasággal és Kínával folytatott áruforgalom. Ezek az országok Magyarországnak fontos ipari nyersanyagokat, berendezéseket, műszereket stb.-t szállítanak, és Magyarország mezőgazdasági és ipari exportcikkeinek jelentős részét-ezekbe az országokba viszi ki. A magyar kormány a népgazdasági terv teljesítése, valamint a békés kapcsolatok megerősítése érdekében azonban hajlandó kiszélesíteni kereskedelmét a világ minden országával. A magyar népgazdaság hatalmasan megnövekedett teljesítőképessége és ennek arányában fejlődött áru-szükséglete gazdag lehetőségeket biztosít a kereskedelmi kapcsolatok kiszélesítésére minden országgal.

V

Az Egyesült Államok által folytatott és más tőkés országokra is ráerőszakolt megkülönböztető kereskedelmi politika nem akadályozhatja meg Magyarország gyorsütemű gazdasági és kulturális fejlődését. Magyarország nemcsak végrehajtotta, de túl is teljesítette 1951. évi népgazdasági tervét. Ez az eredmény mindennél meggyőzőbben bizonyítja, hogy Magyarországnak módjában volt a terveinek végrehajtásához szükséges árakat megvásárolni és ugyanakkor exportkereskedelmét is rohamosan fejleszthette. Az 1952-es év, ötéves tervünk döntő esztendeje, a magyar külkereskedelem további növekedését is magával hozza. Magyarország 1952-ben még nagyobb lehetőségeket fog megnyitni a gazdasági kapcsolatok kiépítésére minden országgal, amely kereskedelmét velünk fejleszteni kívánja, vagy kereskedelmi kapcsolatot kíván létesíteni velünk.

A Moszkvai Gazdasági Értekezlet újból be fogja bizonyítani, hogy a „Kelet“ és „Nyugat“ közötti kereskedelmi kapcsolatok nem azért nem fejlődnek kielégítően, mert különbség van például Magyarország és Ausztria gazdasági és társadalmi rendszere között, hanem azért, mert a tőkés országok egy része amerikai utasításra mesterséges akadályokat gördít a gazdasági kapcsolatok elé. Mint ahogy bebizonyosodott, hogy ezek az akadályok se nem lassíthatják, se nem állíthatják meg azt a hatalmas építőmunkát, amely Magyarországon és a többi tervgazdálkodó országban folyik, a Moszkvai Gazdasági Értekezlet tanúságot tesz majd arról is, hogy a világ népeinek gazdasági kapcsolatai minden akadály ellenére tovább fejlődnek. Kétségtelen, hogy a Moszkvai Gazdasági Értekezleten résztvevő országok képviselői, függetlenül az országaik gazdasági és társadalmi rendszerében fennálló különbségektől, meg fogják találni azokat a konkrét lehetőségeket és feltételeket, amelyek a kereskedelmi kapcsolatok megszilárdítását és kiszélesítését idézik elő. Ezt kívánja a világ minden országának, minden népének érdeke.

A Szovjetunió 1952. évi költségvetése

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetése a szovjet népnek azt a törhetetlen akaratát fejezi ki, hogy a kommunista társadalom építésében új győzelmeket ér el. A költségvetés azokat a nagy feladatokat tükrözi vissza, amelyeket a kommunista párt és a szovjet kormány jelölt meg az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés fejlesztése, az áruforgalom kiszélesítése és a Szovjetunió népei életszínvonalának emelése terén. A költségvetés számadataiban világosan kifejezésre jut a bolsevik párt és a kormány gondoskodása a kultúra mindenirányú fejlesztéséről, nagyszámú szakkáder neveléséről, valamint a szovjet tudomány fejlesztéséről.

A szovjet nép évről évre újabb és újabb sikereket arat gazdaságának és kultúrájának békés építésében s a kommunizmus anyagi és technikai alapjának megteremtéséért vívott harcban.

1951-ben nagy lépést tettünk előre a szocialista gazdaság valamennyi ágában, s mindenekelőtt szovjet iparunkban. Az ipari termelés 1950-hez viszonyítva 16 százalékkal növekedett, az 1940. évi színvonalat pedig több, mint kétszeresen meghaladta.

1951-ben jelentékenyen fokozódott valamennyi termelési ág műszaki felszereltsége. A hazai gépgyártás a magas termelékenységű gépek és gépezetek új típusainak százait alkotta meg. Ezek további technikai haladást biztosítanak népgazdaságunkban, megkönnyítik a munkát és fokozzák termelékenységét.

Az új technika meghonosításának, a termelés jobb megszervezésének, a dolgozók növekvő alkotó kezdeményezésének és a szocialista verseny további fejlődésének köszönhető, hogy az ipari munkások munkájának termelékenysége az 1950. évihez viszonyítva 10 százalékkal növekedett.

A munka termelékenységének növekedése, a termelőkapacitások, valamint a nyersanyagok és anyagok jobb kihasználása lehetővé tette az ipari termelés önköltségének jelentékeny csökkentését, és az iparonbelüli felhalmozások növekedését.

1951-ben a legújabb technikai vívmányok alkalmazása, a kolhozok és szovhozok mezőgazdasági munkálatainak jobb megszervezése, a fejlett mezőgazdasági tudomány eredményeinek széleskörű felhasználása alapján tovább fejlődött a szocialista mezőgazdaság. Jelentékenyen növekedett a gabonafélék és az ipari növények vetésterülete, gyarapodott az állatállomány, s fokozódott produktivitása. A gabonafélék teljes termése — a Szovjetunió több vidékének kedvezőtlen időjárási viszonyai

ellenére — 1951-ben 7 milliárd 400 millió pud volt. A kenyérgabona — a búza és a rozs — termése fölülmulja az 1950. évit.

A Szovjetunió nemzeti jövedelme, összehasonlítható árákon számítva, 12 százalékkal emelkedett 1950-hez viszonyítva. Ez biztosította a lakosság jólétének jelentős emelkedését és lehetővé tette a nagy építési program végrehajtását.

Az 1951. évi állami beruházások volumene az 1950. évihez viszonyítva 12 százalékkal növekedett és több mint 2,5-szerese volt a háborúelőtti 1940. évinek.

A szovjet nép óriási lelkesedéssel valósítja meg a kommunizmus nagy, sztálini építkezéseinek terveit a Volgán és a Donon, a Dnyeperen és az Amu-Darján. Sikeresen folyik a hatalmas kisereskedelmi árát, a kommunista társadalom felépítését szolgáló nagyszabású sztálini terv végrehajtására.

Az ipar és a mezőgazdaság fejlesztésében elért nagy eredményeknek, a munkatermelékenység fokozásának és a termelési önköltség csökkentésének alapján a Szovjetunió kormánya — mint ismeretes — 1951-ben ismét, vagyis a háborúutáni időszakban immár negyedízben csökkentette a tömegfogyasztási cikkek állami kisereskedelmi árát. Ennek eredményeképpen méginkább fokozódott a szovjet rubel vásárlóképesége, emelkedett a munkások és alkalmazottak reálbére, a parasztok jövedelme, s növekedett a lakosságnak eladott áruk mennyisége.

Gazdasági és kulturális építésünk sikereiben megmutatkozik a szovjet társadalmi és államrend nagy, legyőzhetetlen ereje. A szovjet társadalmi és államrend teremtette meg a nép hatalmas alkotóerejét, a kommunista társadalom felépítését szolgáló nagyszabású sztálini terv végrehajtására.

A szovjet nép a dicső kommunista párt vezetésével, a nagy Sztálin irányításával magabiztosan halad új diadalok felé!

A Szovjetunió példáját követve, s a kommunizmus építésében elért eredményeken fellelkesülve, egyre nagyobb sikereket aratnak a népi demokratikus országok a szocializmus alapjainak fölépítésében. Az 1951-es esztendő népgazdaságuk további fejlődésének, néptömegeik jóléte és kultúrája emelkedésének éve volt. Nagy sikereket ért el az új élet építésében a nagy kínai nép. A Kínai Népköztársaság rövid idő alatt meg tudta szilárdítani a népi demokrácia diktatúrájának rendszerét, s komoly eredményeket ért el a kapitalista világtól való teljes gazdasági függetlenségért, az ország iparosításáért és kultúrája föllendítéséért vívott harcban. Sikeresen fejleszti békés építőmunkáját a Német Demokratikus Köztársaság is.

Míg a Szovjetunió és a népi demokratikus országok békés alkotó munkát végeznek, az Amerikai Egyesült Államok vezette imperialista tábor egyre inkább fokozza új világháborúra való előkészületeit.

Az Amerikai Egyesült Államok föltámasztja a német imperializmust Nyugaton, a japán imperializmust pedig Keleten, és így ismét felszítja a háború két tüzfészket. Ismeretes, hogy e tüzfeszkek felszámolása az elmúlt háborúban hatalmas áldozatokba és nélkülözésekbe került az emberiségnek.

Az amerikai imperialisták új agresszív tömböket hoznak létre, százalékkal építenek katonai támaszpontokat idegen területeken, lázasan fokozzák valamennyi fegyver gyártását, elsorvasztják a polgári ipart.

A kapitalista monopóliumok a lehető legnagyobb profitért folytatott hajszájukban fokozzák a fegyverkezést, militarizálják a gazdaságot és még nagyobb nyomorba döntik a lakosság széles tömegeit.

Napjainkban az amerikai monopóliumok profitjai meghaladják a második világháború éveiben elért profit kétszeresét, a háborúelőtti esztendők profitjának hétszeresét.

A gazdasági élet militarizálásának és a fegyverkezési hajszának egész súlyát a dolgozókra hárítják: fokozódik a kizsákmányolás, növekszik az adóteher, emelkedik a tömegfogyasztási cikkek ára. Az USA-ban a lakosság adóinak összege eléri a 60 milliárd dollárt, vagyis az 1943-as háborús évben beszedett adók összegének háromszorosát. A lakosság kifizetési rétegeinek jövedelmi adója a háborúelőtti időszakhoz viszonyítva nyolctízszerezésére emelkedett.

A katonai kiadások hatalmas emelkedése következtében az USA-ban és az imperialista tábor többi országában erősen romlik a gazdasági és pénzügyi helyzet, növekszik a költségvetési hiány, fokozódik az infláció. Az 1951—52-es költségvetési év első felében az USA költségvetési hiánya 7,5 milliárd dollár volt, azaz egynegyede az erre az időszakra szóló összes költségvetési kiadásoknak.

Az amerikai monopolistáknak a fegyverkezési hajszra fokozására irányuló követeléseit teljesítve, Anglia uralkodókörei csökkentik az élelmiszerek bevételét, a lakosság élelmiszer- és tüzelőanyag-fejadagjait, folytatják a bérrögzítés politikáját és ugyanakkor jelentős mértékben emelik az árucikkek árát. Országukat a csőd és az éhínség sivár kilátásai elé állították.

Anglia fizetési mérlegének deficitje állandóan növekszik, arany- és dollártartalékai pedig gyorsan kimerülnek. Ezek a tartalékok csak 1951 második felében 40 százalékkal csökkentek. Világszerte csökken a fontsterling vásárlóereje és az iránta való bizalom.

Rendkívül súlyos helyzetben van Franciaország gazdasága és pénzügye. Költségvetésének és külkereskedelmi mérlegének hiánya évről évre növekszik. A frank vásárlóereje katasztrófálisan csökken. A forgalomban lévő pénz mennyisége 1951-ben óriási összeget, 1 trillió 847 milliárd frankot ért el. A forgalomban lévő pénz mennyisége a háborúelőtti időszakhoz viszonyítva 16,5-szeresére emelkedett. Franciaországban a kiskereskedelmi árak 1951-ben a háborúelőttiének harmincszorosára növekedtek, a francia munkások bére pedig csupán a tizenháromszorosára emelkedett. A francia dolgozók most sokkal rosszabb körülmények között élnek, mint a háború előtt.

A kapitalista országokban minden eszközzel szítják a háborús hisztériát és örült fegyverkezési versenyt folytatnak. A Szovjetunió viszont tántoríthatatlanul folytatja békepolitikáját és leleplezi a háborús uszítók mesterkedéseit. Országunk, Sztálin elvtársnak, a béke nagy zászlóvivőjének vezetésével a béke és a demokrácia erőinek élén halad és békeharcra tömöríti az egész haladó emberiséget.

A szovjet kormány békepolitikáját bizonyítja országunk gazdasági és kulturális építésének mindent átfogó lendülete. Meggyőző bizonyíték országunk gazdasági és kulturális fejlődésére az 1950. és 1951. évi állami költségvetés sikeres teljesítése.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elé terjesztett beszámoló szerint az 1950. évi állami költségvetést 422,8 milliárd rubel bevétellel és 413,3 milliárd rubel kiadással hajtottuk végre. Az 1951. évi költségvetés végrehajtását tükröző beszámoló előzetes adatai szerint a bevételek összege 468 milliárd rubel, a kiadásoké pedig 441,3 milliárd rubel volt.

A költségvetési bevételek éppúgy meghaladták a kiadásokat, mint 1950-ben.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa által jóváhagyott 1951. évi költségvetést a bevételek tekintetében 9,3 milliárd rubellel teljesítettük túl. A költségvetési bevételek 45,2 milliárd rubellel, azaz 10,7 százalékkal voltak nagyobbak, mint 1950-ben.

A költségvetés bevételeinek alapvető része szocialista vállalatoktól és szervezetektől folyt be. Az állami vállalatok nyereségbefizetéséből származó költségvetési bevétel az 1950. évi 40,4 milliárd rubelről 1951-ben 47,8 milliárd rubelre, vagyis 18,5 százalékkal emelkedett. A forgalmiadóból befolyt összeg az 1950. évi 236,1 milliárd rubelről 1951-ben 247,8 milliárd rubelre, vagyis 4,9 százalékkal emelkedett.

A Szovjetunió állami költségvetésének szocialista vállalatoktól származó bevétele egyidőben emelkedett az anyagok és folszerelések nagykereskedelmi árának, valamint a tömegfogyasztási cikkek kiskereskedelmi árának jelentős csökkenésével.

1951-ben a lakosságtól befolyó adóbevétel tervét 101,9 százalékkal, az államkölcsönökből befolyó bevétel tervét 110,6 százalékkal teljesítettük.

A Szovjetunió állami költségvetésének 1951. évi kiadásai 28 milliárd rubellel, vagyis 6,8 százalékkal haladták meg az 1950. évi kiadásokat.

A népgazdaság finanszírozására 1950-ben 157,6 milliárd rubelt, 1951-ben pedig 179,4 milliárd rubelt, szociális és kulturális célokra 1950-ben 116,7 milliárdot, 1951-ben pedig 118,9 milliárd rubelt fordítottunk.

A népgazdaság fejlesztési tervének és a költségvetésnek sikeres teljesítése eredményeképpen a szovjet állam pénzügye, hitelügye és pénzforgalma még szilárdabbá vált.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetése

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetését a jóváhagyott népgazdaságfejlesztő tervvel összhangban állítottuk össze. A költségvetés kellő pénzügyi forrásokat biztosít a szocialista termelés újabb föllendítésére, a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának emelésére és hazánk védelmének erősítésére.

Az 1952. évi népgazdaságfejlesztő terv a munkatermelékenység növelése, az élenjáró technika átfogó fejlesztése, s újabb termelési kapacitások üzembehelyezése alapján irányozza elő az ipari termelés további fokozását.

Ebben az évben a vetésterület bővítésével, a jószágállomány növelésének és az állattenyésztés produktívitasának emelésével jelentősen fokozni kell a mezőgazdasági termékek terméshozamát.

1952-ben a népgazdaság minden ágában, különösen pedig a lakóházépítés területén nagyarányú építőprogramot kell megvalósítani.

Az ipari és mezőgazdasági termelés növelése, valamint az áruforgalom bővítése alapján 1952-ben tovább fokozódik a lakosság fogyasztása, emel-

kedik a munkások és alkalmazottak reálbére, s a kolhozparasztok jövedelme.

A népgazdaságfejlesztési feladatok megoldásában fontos szerepe van a szocialista állam költségvetésének.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetését a Szovjetunió Minisztertanácsa a következő összegekben terjeszti elő jóváhagyásra: bevételek 508,8 milliárd rubel, kiadások 476,9 milliárd rubel. A bevételek 31,9 milliárd rubellel haladják meg a kiadásokat. A költségvetési bevételek 8,7 százalékkal, a kiadások pedig 8,1 százalékkal emelkednek 1951-hez viszonyítva.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetésén belül, a szövetségi költségvetést a következő összegekben nyújtjuk be jóváhagyásra: bevételek 410,1 milliárd rubel, kiadások 378,2 milliárd rubel.

A szövetségi köztársaságok állami költségvetésében a bevételek és kiadások együttesen előirányzott összege 98,7 milliárd rubel.

A költségvetéseket az egyes köztársaságok szerint a következő összegekben irányozzák elő:

Oroszországi Föderatív SzSzK 54,716 millió rubel; Ukrán SzSzK 17,538 millió rubel; Bjelorusz SzSzK 3,718 millió rubel; Üzbég SzSzK 3,337 millió rubel; Kazah SzSzK 4,427 millió rubel; Grúz SzSzK 2,747 millió rubel; Azerbajdzsán SzSzK 1,983 millió rubel; Litván SzSzK 1,471 millió rubel; Moldvai SzSzK 1,162 millió rubel; Lett SzSzK 1,415 millió rubel; Kirgíz SzSzK 1,067 millió rubel; Tadzsik SzSzK 1,013 millió rubel; Örmény SzSzK 1,273 millió rubel; Turkmen SzSzK 983 millió rubel; Észti SzSzK 1,059 millió rubel; Karél-Finn SzSzK 845 millió rubel.

A szövetségi köztársaságok költségvetésében előirányzott összegek biztosítják az 1952. évi tervben kitűzött feladatok megvalósítását: a köztársasági és helyi ipar termelésének fokozását, valamint nagyarányú építkezési és a szociális-kulturális program valóraváltását.

A Szovjetunió állami költségvetésének bevételeiben és kiadásaiban a vállalatok és intézmények sokaságának, valamint országunk sokmillió lakosságának munkája jut kifejezésre.

A szovjet költségvetés magában foglalja a köztársaságok, határterületek, területek, kerületek, városok, községek és falvak több mint 80 000 költségvetését. Nálunk nincs egyetlen olyan vállalat vagy intézmény sem, amely kisebb-nagyobb mértékben ne volna kapcsolatban a költségvetési bevételek mozgósításával, vagy állami eszközök kiadásával.

Mindez a költségvetés végrehajtásával kapcsolatban rendkívül nagy felelősséget ró a szövetségi és autonóm köztársaságok minisztertanácsaira, a dolgozók küldöttei szovjeteinek végrehajtó bizottságaira, a minisztériumok és hivatalok vezetőire, akiknek biztosítaniuk kell, hogy minden egyes vállalat a mennyiségi és minőségi mutatóknak megfelelően teljesítse az

*A Szovjetunió Minisztertanácsa nevében benyújtott költségvetési javaslat megvitatása során a Szövetségi Tanács és a Nemzetiségi Tanács költségvetési bizottságai azt javasolták, hogy a Szovjetunió 1952. évi állami költségvetésének bevételi előirányzatait a következőképpen növeljék: a forgalmiadóból származó bevétel előirányzatát 734 880 000 rubellel, a nyereségbefizetéseket 206 000 000, a lakosság által befizetett jövedelmi adót 15 400 000, az állami munkástakarékpénztárak által kibocsátott államkölcsönét 100 000 000, az illetékek és a nem adójellegű bevételek előirányzatát 36 000 000 rubellel, vagyis a bevételek főösszegének előirányzatát 1 092 200 000 rubellel emeljék. A Legfelsőbb Tanács ülésén ezt a javaslatot elfogadta. Az 1952. évi állami költségvetés bevételeinek végleges főösszege tehát 509,9 milliárd rubel. (A szerk.)

állami terveket. Napról napra gondoskodniuk kell arról, hogy minden vállalat és szervezet idejében eleget tegyen pénzügyi kötelezettségeinek, és biztosítaniuk kell azt is, hogy szigorúan csak a jóváhagyott előirányzatoknak és pénzügyi terveknek megfelelően használják fel az állami eszközöket.

Az állami költségvetés teljesítésével kapcsolatban nagy feladatok állnak a pénzügyi szervek előtt. A pénzügyi szerveknek mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a költségvetésben előirányzott bevételek idejében és teljes egészében befolyjanak, és hatásosan kell ellenőrizniük az állami eszközök helyes és takarékos felhasználását.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetésének bevételei

A szovjet költségvetés bevételeinek alapvető része szocialista vállalatoktól és szervezetektől folyik be. A szocialista bővített újatermelés törvényei szerint fejlődő szovjet népgazdaság biztosítja a költségvetési bevételek szüntelen emelkedését.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetési bevételeinek teljes összegét — mint már említettük — 508,8 milliárd rubelben, vagyis 1951-hez viszonyítva 40,8 milliárd rubeles emelkedéssel állapítottuk meg.

A költségvetési bevételek főbb tételeit a következő összegekben terveztük meg: forgalmiadó 260 milliárd rubel, nyereségbefizetés 61,8 milliárd rubel, a lakosságtól befolyó adók 47,4 milliárd rubel, államkölcsönök 42,5 milliárd rubel.

Az állami vállalatok nyereségbefizetése az elmúlt évhez viszonyítva 14 milliárd rubellel, vagyis 29,2 százalékkal emelkedik, a forgalmiadókból befolyó összeg pedig 12,2 milliárd rubellel, vagyis 4,9 százalékkal. E költségvetési bevételek növekedését a termelés további emelkedése, az önköltség csökkentése és a szocialista üzemeknek ezen az alapon végrehajtott pénzbeni felhalmozása teszi lehetővé.

A népgazdasági ágak nyereségének teljes összege 1952-ben eléri a 88,1 milliárd rubelt, szemben az 1951. évi 74,7 milliárd rubellel. A nyereségek emelkedése lehetővé teszi, hogy a termelés bővítésére jelentős részüket meghagyjuk a vállalatok és minisztériumok rendelkezésében. Az állami költségvetésbe befolyó nyereségbefizetések is emelkednek, a nyereségbefizetések aránya pedig az állami költségvetés bevételeiben az 1951. évi 10,2 százalékról 1952-ben 12,2 százalékra emelkedik.

Az elmúlt évben népgazdaságunk jelentős sikereket ért el a termelés önköltségének csökkentésében és a nyereség növelésében. Az állami iparvállalatok és gazdasági szervezetek önköltségsökkentés útján több mint 26 milliárd rubelt takarítottak meg, nem számítva a nyersanyagok és egyéb anyagok nagykereskedelmi árának csökkentéséből származott megtakarítást. Az önköltség csökkentésében és a jövedelemezőség fokozásában a nehézipari ágak érték el a legjelentősebb sikert.

A munkatermelékenység emelkedése és az önköltség csökkentése alapján a kormány 1952. január 1-én jelentős mértékben olcsóbbá tehetette a termelési eszközök nagykereskedelmi árát, valamint a teherszállítást. A nagykereskedelmi árak és a teherszállítási díjtételek csökkentésének számitásbavételével az 1952. évi állami népgazdaságfejlesztő terv az ipart az

önköltség további csökkentésére kötelezi. Ilymódon 42,9 milliárd rubeles megtakarítást kell elérni.

Az újabb technikai vívmányok és a legfejlettebb gyártási eljárások gyakorlati alkalmazása, a termelés szervezetének további javítása és a káderek skatudásának emelése hatalmas lehetőségeket biztosít a munka termelékenységének további fokozására és ennek alapján a termelés önköltségének csökkentésére.

Az önköltségsökkentés szempontjából nagyjelentőségűek a szocialista munkaverseny új formái, amelyek arra irányulnak, hogy a vállalatok munkájának minősége megjavuljon, a termelési folyamat minden egyes szakaszán érvényesítsék a nyersanyag- és anyagmegtakarítást, mégjobban használják ki a berendezést és javítsák a műszaki és gazdasági mutatószámok teljesítésében elért eredményeket.

A vállalatvezetők, s a párt- és szakszervezetek feladata, hogy még szélesebben kibontakoztassák a szocialista munkaversenyt, idejében felkarolják és valamennyi dolgozó közkincsévé tegyék mindazt az újat, ami a kommunizmus fölépítéséért vívott harcban születik.

Meg kell mondani, hogy egyes minisztériumok, vállalatok és gazdasági szervezetek még távolról sem használják ki teljes mértékben a rendelkezésükre álló lehetőségeket az önköltség és a forgalmi költségek további csökkentése, valamint az egyes gazdasági ágak jövedelmezőségének fokozása érdekében.

Az önköltség csökkentéséért vívott harcban fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy felszámolják a nyersanyagok és anyagok felhasználási normáinak még sok vállalatban tapasztalható túllépését, a selejtvesztéseket és az egyéb improduktív kiadásokat.

Az önköltség további csökkentésének egyik alapvető feltétele az is, hogy a vállalatokban jobban szervezzék meg a munkát, gazdaságosan használják fel a beralapot. Ezeknek a követelményeknek azonban nem minden vállalat felel meg.

A minisztériumoknak és hivataloknak meg kell javítaniuk a termelőmunka tervezését és megszervezését és biztosítaniuk kell, hogy minden üzem szigorúan megtartsa a megszokott munkáslétszámot és ne lépje túl a beralapot.

Szigorúan takarékoskodni kell a karbantartást szolgáló ráfordítások terén, amire sokmilliárd rubelt adnak ki a népgazdaságban.

A Szovjetunio pénzügyminisztériuma sok vállalatban ellenőrizte a karbantartásra fordított összegek nagyságát, és ebben a tekintetben súlyos hiányosságokat állapított meg.

A karbantartásra előirányzott összegeket sok vállalat nem erre a célra fordítja. A minisztériumok és főigazgatóságai pedig még nem kellőképpen ellenőrzik a karbantartási kiadásokat és nem teszik meg a szükséges intézkedéseket e kérdés rendezésére.

A Szovjetunio Minisztertanácsa kötelezte a minisztériumokat és a központi intézményeket, hogy 1952-ben az iparvállalatok karbantartásra fordított kiadásait 10 százalékkal csökkentsék az 1951. évi valóságos kiadásokhoz viszonyítva. Ezt a karbantartás költségének csökkentésével és a karbantartáshoz nem sorolható ráfordítások, valamint a felesleges kiadások kiküszöbölésével kell elérni.

A takarékoság fokozása megkívánja, hogy a minisztériumok helyesen tervezzék meg a vállalatok egyes gyártmányfajtáinak önköltségsökken-tési feladatait.

A Szovjetunió Minisztertanácsa — egyik, a közelmúltban hozott határozatában — hangsúlyozta, hogy a nehézgép- és a szerszámgépgyártási, valamint a villamosipari minisztériumokban, továbbá több más gépgyártási minisztériumban is, komoly hiányosság mutatkozik az ipari termelés önköltségének tervezésében. A minisztertanács kötelezte ezeket a minisztériumokat, hogy teremtsenek rendet a gyártott termékek önköltségének tervezésében, nyilvántartásában és kalkulációjában.

E minisztériumok több vállalatában az előkalkuláció során túlméretezték az anyag- és munkaráfordításokat. Ennek az volt az oka, hogy nagyobb nyersanyag-, anyag-, villamosenergia- és tüzelőanyag felhasználási normákat vettek a számítás alapjául, mesterségesen emelték az előirányzott munkaráfordítás mennyiségét és megokolatlan bérpótlékokat vettek számításba a gyártási folyamattól való eltérésért. A minisztérium főigazgatóságai nem vizsgálták meg kellőképpen az ilyen önköltségkalkulációkat és számításokat.

A gépgyártási minisztériumok hiányos önköltségtervezéséhez hozzájárult az is, hogy megengedhetetlen módon gyengül a figyelem a vállalatok műszaki—ipari—pénzügyi tervének minőségi kidolgozása iránt.

Fokozni kell tehát a minisztériumok és vállalatok vezetőinek felelősségét az önköltség tervezéséért, jobban kell megállapítani a különféle munka- és anyagnormákat, biztosítani kell az egyes műhelyek és az egész üzem kiadásainak szigorú ellenőrzését.

A vállalatok önköltségtervét és tervszámításait a berendezés kihasználásának élenjáró normáiból, valamint a nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyag-, villamosenergia felhasználásának és a gyártmányegység munkaráfordításának jóváhagyott műszaki-gazdasági normatívjaiból kiindulva kell kidolgozni. A kormány helytelennek tartja és a tervezett önköltség emelkedését előidéző oknak minősíti azt, ha a vállalatok költségelemeit és az egyes gyártmányok önköltségét csak a megelőző időszakra vonatkozó valószínű ráfordításokból kiindulva állapítják meg, anélkül, hogy elemeznék ezeket az adatokat és megtennék a szükséges intézkedéseket a gyártmány önköltségének további csökkentése és az improduktív kiadások, valamint a gyártási figyelem megsértése következtében mutatkozó veszteségek megszüntetésére.

A minisztériumoknak, valamint a vállalatok és gazdasági szervezetek vezetőinek határozottabb harcot kell folytatniuk, hogy teljes mértékben érvényesítsék a gazdaságosság rendszerét, amelynek igen nagy jelentősége van a népgazdaság fejlesztése szempontjából. Ebből a célból napról napra erősíteni kell az önálló elszámolást, mint a szocialista gazdaságvezetés alapvető módszerét, hatékonyabban kell alkalmazni a gazdaságos termelési módszereket, hatékonyabban kell felhasználni az iparvállalatok rendelkezésére bocsátott anyagokat és pénzeszközöket.

Ezen a téren nagy szerep vár a pénzügyi szervekre és a hitelügyi intézményekre is. Ámde egyes pénzügyi szervek és hitelügyi intézmények dolgozói még mindig hiányosan ellenőrzik a vállalatok és szervezetek

gazdasági és pénzügyi tevékenységét, és nem megfelelően tanulmányozzák a vállalatok és gazdasági szervezetek gazdasági és pénzügyi problémáit.

A Szovjetunió pénzügyminisztériuma és pénzügyi szervei, az Állami Bank és intézményei kötelesek fokozni a termelés menetének és az áruforgalomnak állandó rubel ellenőrzését. A pénzügyi szerveknek és hitelügyi intézményeknek szigorúan figyelemmel kell kísérniük a termelési önköltségek és a forgalmi költségek csökkentésére vonatkozó feladatok teljesítését, a munkabérialap felhasználását, valamint azt, hogy a vállalatok és gazdasági szervezetek idejekorán és teljes egészében teljesítsék költségvetési befizetéseiket.

A költségvetési bevételek túlnyomó része a szocialista gazdaságból származik. Ezért a lakosságtól befolyó adók összegét a Szovjetunió 1952. évi állami költségvetése mindössze 47,4 milliárd rubelben, vagyis az összes bevételek 9,3 százalékában irányozza elő.

A múlt évben a pénzügyi szervek több szövetségi köztársaságban és területen nagy hibákat követtek el az adóbeszedés munkájában.

A köztársaságok és területek pénzügyi szerveinek javítaniuk kell a falun végzett adóügyi munkájukat, a köztársaságok minisztertanácsai és a szovjetek végrehajtóbizottságai pedig kötelesek nagyobb segítséget nyújtani ehhez a munkához.

Nagy jelentőségük van a lakosság önkéntes járulékaiknak: a kölcsönöknek, valamint a takarékpénztárakban elhelyezett betéteknek.

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló (1951. évi kibocsátású) államkölcsönt 4,8 milliárd rubellel túljegyezték. A múlt évben tetemesen megnövekedett a kolhozparasztnak kölcsönjegyzése, akiknek jóvedelme mindinkább emelkedik.

A lakosság körében és az állami szervezetekben elhelyezendő államkölcsönökből származó bevétel összegét 1952-ben 42,5 milliárd rubelben irányoztuk elő. Az államkölcsönökből származó pénzeszközöket a kommunizmus nagy építkezéseire, népünk anyagi és kulturális jólétének további javítását szolgáló intézkedésekre fordítjuk.

A lakosság anyagi jólétének szüntelen emelkedése biztosítja a takarékpénztárak betéteinek növekedését is.

1951-ben 4 milliárd rubellel emelkedett a takarékpénztárakban elhelyezett betétek összege. A betéttulajdonosok száma több mint 3 millióval gyarapodott. Az 1952. évi terv a takarékpénztárakban elhelyezett betétek összegének 4,5 milliárd rubeles emelkedését irányozta elő.

Jelentős összegek bevételét irányoztuk elő az állami biztosításból is, amely 1951-ben tovább fejlődött. Növekedett a kolhozokban a vetés- és állatbiztosítás; az egyéni önkéntes biztosítások száma is gyarapodott.

Ámde az állami biztosítással kapcsolatos munkában, s különösen az önkéntes biztosítások területén komoly javulásra van szükség. A pénzügyi szerveknek és elsősorban a biztosítással foglalkozó dolgozóknak szélesebb arányokban kell fejleszteniük az önkéntes biztosítást, és fokozott munkát kell kifejteniük a biztosítási díjak beszedése terén.

A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetésének kiadásai

Szocialista államunk a történelemben példátlanul álló, soha nem tapasztalt ütemben fejleszti termelőerőit. Az ország termelőerőinek további növelése, a társadalmi vagyoni és a létfontosságú javak gyarapítása szempontjából kiemelkedő jelentőségűek a kommunizmusnak Sztálin elvtárs kezdeményezésére megvalósuló nagy építkezései. E nagy építkezések elsőszülöttjét, a Volga—Don csatornát ebben az évben adják át a forgalomnak.

A világon egyedülálló, hatalmas hidrotechnikai építkezések, valamint az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a lakásépítés, a tudomány, a közoktatás és az egészségvédelem további fejlesztése érdekében végzett munkák nagy költségvetési kiadásokat tesznek szükségessé.

A Szovjetunió 1952. évi költségvetési kiadásainak összegét 476,9 milliárd rubelben állapítottuk meg. Ebből a népgazdaság fejlesztésére 180,4 milliárd rubelt, szociális és kulturális célokra 124,8, az ország védelmére 113,8, az államigazgatási szervek fenntartására 14,4, a kölcsönkötvények nyereményeire és kamataira 8,9 milliárd rubelt fordítunk.

A költségvetési kiadások az 1951. évihez viszonyítva 35,6 milliárd rubellel, azaz 8,1 százalékkal emelkednek.

Az állami költségvetésben előirányzott kiadások túlnyomó részét a népgazdaság és a kultúra finanszírozására fordítjuk.

A népgazdaság finanszírozása

Az idén a népgazdaság finanszírozására előirányzott költségvetési eszközöknek több mint a felét beruházásokra használjuk fel.

A beruházások finanszírozására és az építkezések forgóeszközeinek növelésére szolgáló összegek nagyságát 1952-re 143,1 milliárd rubelben állapítottuk meg. Ebből 98,1 milliárd rubelt a költségvetés fedez, 45 milliárd rubel pedig az iparvállalatok és gazdasági szervezetek saját eszköze.

Az építőszervezetek 1951-ben, az 1950. évhez viszonyítva lezártították az építési költségeket és megrövidítették az építkezések időtartamát.

Néhány minisztérium azonban nem gondoskodott az építési költségek csökkentésére előirányzott állami tervfeladatok teljesítéséről. Súlyos hiányosságok mutatkoztak az építkezési munkák megszervezésében és az építőipari gépek felhasználásában, amelyekkel pedig gazdagon elláttuk építőiparunkat.

Többször előfordult az is, hogy az építőipari gépeket hiányosan vagy egyáltalán nem használták ki. Sok építkezésnél rosszul szervezték meg a gépkocsiszállítást, a gépkocsik gyakran állnak vagy rakomány nélkül futnak.

Egyes szervezetek a megállapított normákon felül használnak fel építőanyagokat, túllépi a munkabérelapot és a rezsiköltségeket.

A minisztériumok és hivatalok vezetőinek kötelességük biztosítani az építkezési költségek csökkentésére irányuló feladatok teljesítésének ellenőrzését, szigorúan ügyelniük kell arra, hogy a kormány által megállapított határidőre helyezték üzembe az épülő üzemeket, jobban használják fel az építőipari gépeket, ne lépjék túl az anyagfelhasználási normákat, és csökkentsék a rezsiköltségeket.

A hosszúléjratú beruházások bankjainak is rendszeresen ellenőrizniük kell az építési költségek leszállítására irányuló feladatok végrehajtását. Meg kell állapítani, hogy ezek a bankok nem mindig bírkóznak meg ezzel a felelősségteljes feladattal.

A hosszúléjratú beruházások bankjainak meg kell javítaniuk munkájukat, és a rubel útján, szigorúan kell ellenőrizniük az építkezések menetét.

1952-ben az iparvállalatok és a gazdasági szervezetek saját forgóeszközeiket 10,7 milliárd rubellel növelik 1951-hez viszonyítva. A forgóeszközök növelését a termelés és az áruforgalom fejlesztésének megfelelően határoztuk meg, számításban véve a termelés önköltségének csökkentésére irányuló feladatokat is. Emellett 1952-ben a forgóeszközök megtérülési gyorsaságát tovább kell fokozni.

A saját forgóeszközök növelésének fedezésére a folyó évben az állami költségvetésből 4,6 milliárd rubelt, a népgazdaság nyereségéből és egyéb belső gazdasági forrásokból pedig 6,1 milliárd rubelt fordítunk. A vállalatok saját eszközforrásai a múlt évi 52,6 százalék helyett, 1952-ben már 57,2 százalékban fedezik a saját forgóeszközök növelését. Ez megköveteli a vállalatok és a gazdasági szervezetek vezetőitől, hogy fokozott gondot fordítsanak az önköltség csökkentésével és a nyereséggel kapcsolatos feladatok teljesítésére, valamint az áru- és anyagértékek megtérülési gyorsaságának fokozására.

Az utóbbi években megjavult a forgóeszközök felhasználása a népgazdaságban. A normához kötött áru- és anyagértékek megtérülése a szövetségi minisztériumokhoz tartozó iparvállalatokban 1951 kilenc hónapja alatt több mint 4 százalékkal gyorsult meg, 1950 megfelelő időszakához képest.

Sok minisztérium vállalataiban azonban még mindig lényeges fogyatékságok tapasztalhatók a forgóeszközök felhasználásában. Nem fogtak hozzá a felesleges és szükségtelen anyagok feltárásához és értékesítéséhez, eltűrik, hogy tervenfelüli készletek halmozódnak fel nyersanyagokból, üzemanyagokból, valamint késztermékekből.

Az áru- és anyagértékek tervenfelüli készletének kialakulása gyakran azzal függ össze, hogy a termelés nem egyenletes, s az anyagi és műszaki ellátást egész sor minisztérium hiányosan szervezi meg.

A minisztériumok főigazgatóságai és az ellátószervezetek gyakran helytelenül osztják el a vállalatoknak kiutalt alapokat, és nem elég rugalmasan kezelik az iparvállalatok anyagellátásának ügyét.

A minisztériumok és vállalatok vezetőinek nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a forgóeszközök tervezésének és felhasználásának, valamint az anyagi és műszaki ellátás megszervezésének kérdéseire. Nem szabad megengedniük, hogy túlságosan nagy áru- és anyagkészletek halmozódnak fel, és idejekorán, a Szovjetunio Minisztertanácsa által megállapított rendben kell értékesíteniük ezeket az anyagokat. Mindez elengedhetetlen feltétele annak, hogy még jobb legyen a vállalatok és gazdasági szervezetek gazdasági és pénzügyi tevékenysége.

A pénzügyi szervek és az állami bank intézményeinek napról napra figyelemmel kell kísérniük a vállalatok és szervezetek saját forgóeszközeinek állapotát és felhasználását; arra is gondot kell fordítaniuk, hogyan használják fel a vállalatok és szervezetek a bankhiteleket.

Meg kell jegyezni, hogy egyes pénzügyi és hitelügyi szervek még mindig hiányosan végzik munkájukat és nem ellenőrzik kellőképp a vállalatok és szervezetek forgóeszközeinek felhasználását.

A pénzügyi és hitelügyi intézmények dolgozóinak ki kell küszöbölniük a még meglévő hiányosságokat és jelentős mértékben javítaniuk kell munkájukon.

Az 1952. évi állami költségvetés a mezőgazdaság és erdőgazdaság finanszírozására — a traktorok, mezőgazdasági gépek és az üzemanyag árának leszállítását figyelembevéve — 34,7 milliárd rubel kiadást irányoz elő. Az említett összegből 17 milliárd rubelt szándékozunk a gép- és traktorállomások, valamint az erdővédő állomások finanszírozására fordítani.

A Szovjetunió Minisztertanácsa a múlt év végén határozatban jelölte meg a gép- és traktorállomások munkájának megjavítására irányuló intézkedéseket. A határozatnak igen nagy jelentősége van a mezőgazdaság valamennyi ágának továbbfejlesztése és a mezőgazdasági termelés növelése szempontjából.

A gép- és traktorállomásoknak meg kell szüntetniük a technikai felszerelés kihasználásában mutatkozó komoly hiányosságokat, jelentősen fokozniuk kell a gép- és traktorpark termelékenységét, meg kell javítaniuk a kolhozokban végzett munkájukat és tovább kell csökkenteniük a traktormunkák önköltségét.

A mezőgazdasági termelés fejlesztésében nagy feladatok várnak a szovhozokra is. A háborúutáni években a szovhozok jobb terméseredményeket értek el, növelték a gazdasági növények terméshozamát, gyarapították az állatállományt és fokozták az állattenyésztés produktívitasát. Mindamellett sok szovhozban még nem kielégítő a munka termelékenysége, nem használják ki eléggé a gépi felszerelést és az anyagi forrásokat, nem tartják meg az állami fegyelmet az anyagi és pénzeszközök felhasználásában, a megengedettnél több üzemanyagot és egyéb anyagot használnak fel és túllépik a munkabérelapot. Mindez azzal jár, hogy az ilyen szovhozok nem teljesítik a növénytermelés terméshozamára és az állattenyésztés produktívítására megszabott feladatokat és az önköltség csökkentésében sem érik el a kívánt eredményeket. Az önköltség csökkentése fontos feladata a szovhozoknak. Ezt gazdaságuk sokoldalú fejlesztésével, a növénytermelés terméshozamának és az állattenyésztés produktívitasának fokozásával, a munkatermelékenység emelésével és a gépi felszerelés jobb kihasználásával kell elérniük.

A költségvetés jelentős összegeket irányoz elő a sztálini természetátalakító terv megvalósítására. 1952-ben nagy területeken kell erdőket ültetni és jelentős talajjavító, illetve öntöző munkálatokat kell elvégezni.

1952-ben tovább növeljük a kiskereskedelmi áruforgalmat, bővítjük az áruk választékát és javítjuk minőségüket. A kereskedelmi vállalatok vezetői nem mindig követelik meg a szállítóktól, hogy idejében szállítsák az árut, javítsák az áruk minőségét és bővítsék a választékot. A helyi áruforrások felhasználásáról sem gondoskodnak kellőképpen.

A Szovjetunió kereskedelmi minisztériuma és helyi szervei az áruforgalmi tervek elkészítésekor nem számolnak a lakosságnak egyes árucikkek iránt megnyilvánuló keresletével, a kereskedelmi szervezetek pedig

nem gondoskodnak arról, hogy az átvett árukat megfelelő időben értékesítsék. Az áruk gyakran az idénykereslet figyelembevétele nélkül kerülnek a kereskedelmi hálózatba. Egyes városok és kerületek kereskedelmi hálózatában továbbra is hiány mutatkozik olyan cikkekben, amelyekből feleslegek vannak a kereskedelmi szervezetek raktáraiban.

A kereskedelmi szervezetek feladata, hogy megjavítsák a fogyasztók ellátását, szakszerűen használják fel az árualapokat, tevékenyen befolyásolják az ipart a szükséges minőségű és választékú cikkek gyártására, s egyúttal megjavítják gazdasági és pénzügyi tevékenységüket.

Szociális és kulturális célokra előirányzott kiadások

A szocialista kultúra továbbfejlesztése államunk egyik legfontosabb feladata. Lenin-Sztálin pártja a szovjet nép öntudatának fokozásában, szüntelen kulturális és eszmei fejlődésében látja a szovjet állam hatalmas erőforrását, a kommunizmus útján való előrehaladásunk létfontosságú feltételét.

A szovjet kormány rendkívül nagy figyelmet fordít országunk dolgozóinak mindenirányú oktatására és nevelésére. Az általánosan kötelező oktatás feladatát már a háborúelőtti időszakban sikerrel megoldottuk. Most mindenütt folyik a hétéves oktatás, s ugyanakkor a szovjet állam minden eszközzel fejleszti a tízéves iskolai oktatást is.

1952-ben a főiskolákon 1,416.000 egyetemi hallgató tanul, vagyis hatvanezerrel több, mint a múlt évben. A technikumok tanulóinak száma ötvenhétzezerrel növekszik és 1,441.000 főre emelkedik.

A szovjet társadalmi rend határtalan fejlődési lehetőséget teremtett a tudomány, az olyan igazi tudomány számára, amely Sztálin elvtárs szavai szerint „...nem határolja el magát a néptől, nem tartja magát távol a néptől, hanem kész szolgálni a népet, kész a népek a tudomány összes vívmányait átadni, amely a népet nem kényszerből, hanem önkéntesen, szívesen szolgálja.”

Az 1952. évi terv a tudományos kutatóintézetek tevékenységének továbbfejlesztését irányozza elő. Ezek a tudományos kutatóintézetek olyan problémákkal foglalkoznak, mint például a természeti erők felhasználása az emberiség javára, a munka megkönnyítése és termelékenységének fokozása stb.

Közoktatásra ebben az évben 60 milliárd rubelt, egészségvédelemre és testnevelésre 22,8 milliárd rubelt, társadalombiztosításra és szociális ellátásra 37,5 milliárd rubelt, a sokgyermekes, illetve az egyedülálló anyák állami támogatására 4,5 milliárd rubelt irányoztunk elő.

Mindezek a szám adatok ragyogóan bizonyítják, hogy a szovjet kormány és maga Sztálin elvtárs szüntelenül gondoskodik az egész nép anyagi és kulturális jólétének fokozásáról.

A kormány nagy figyelmet fordít a szovjet apparátus munkájának megjavítására és tökéletesítésére. Az utóbbi években eredményes munkát fejtettek ki az államapparátus egyszerűsítése terén. Ennek eredményeképpen megjavult az államgépezet munkája és csökkentek fenntartási költségei.

Az állami hivatalokban és vállalatokban azonban még megesisik, hogy túllépik a létszámot; az is előfordul, hogy megsértik a besorolási és az előirányzati fegyvelem szabályait.

Az állami létszámbizottságnak aktívabban kell foglalkoznia a létszám-túllépések megszüntetésének és az államapparátus szerkezeti egyszerűsítésének kérdéseivel, a pénzügyi szerveknek pedig fokozniuk kell a megállapított létszámkeretek és előirányzatok érvényesítésének ellenőrzését.

Biztosítani kell a pénzügyi szervek, minisztériumok, illetve hivatalok által végzett ellenőrző és revizori munka további javulását és hatékonyságának növelését. A felülvizsgálatokat végző ellenőröknek és revizoroknak nemcsak fel kell tárniuk a pénzügyi fegyvelem megsértésének eseteit, hanem a feltárt hiányosságok teljes megszüntetésére is törekedniük kell.

Kiadások a szovjet állam védelmének erősítésére

A Szovjetunió következetes békepolitikát folytat, és a békéért, a népek barátságáért harcolók táborának élén halad. A Szovjetunió békeszerető politikája magából a szovjet állam természetéből, a szovjet társadalmi rend mélyében gyökerező elvi alapból, népünk létérdekeiből fakad.

Mint Sztálin elvtárs mondta: „Az egész világ meggyőződhetett nemcsak a szovjet állam hatalmáról, hanem politikájának igazságos jellegéről is. Ez a politika a népek egyenjogúságának elismerésén, szabadságuk és függetlenségük tiszteletbentartásán alapul. Semmi ok sincs a kételkedésre abban, hogy a Szovjetunió a jövőben is híven kitart politikája: a béke és a biztonság politikája, a népek egyenjogúságának és barátságának politikája mellett.“

A szovjet állam békepolitikája országunk megrendíthetetlen hatalmára támaszkodik. Csak korlátolt politikusok és a szovjet állam nyílt ellenségei juthatnak e békeszerető politika láttán arra a következtetésre, hogy a szovjet nép nem bízik saját erejében. A szocialista állam kirtartóan harcol a békéért, mert nincs szüksége háborúra, mert a szovjet nép az agresszív háborút az emberiség ellen elkövetett legsúlyosabb bűncselekménynek tartja.

A békés alkotómunkát végző szovjet emberek éber figyelemmel kísérik az imperialista agresszorok mesterkedéseit. „Az agresszorok — mondja Sztálin elvtárs — természetesen azt akarják, hogy a Szovjetunió fegyvertelen legyen, ha az agresszorok támadást indítanak ellene. A Szovjetunió azonban nem ért ezzel egyet és úgy véli, hogy az agresszort teljes fegyverzetben kell fogadni.“

Az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és más agresszív államok uralkodó körei lázasan készülnek a harmadik világháborúra, és óriási összegeket fordítanak erre a célra. A háborús előkészületek és a fegyverkezési hajszá finanszírozása nyeli el az említett országok állami költségvetésének túlnyomó részét. Az Egyesült Államok katonai előirányzatai az elmúlt év alatt — még hivatalos adatok szerint is — több mint háromszorosukra növekedtek és jelenleg állami költségvetésének több mint 80 százalékát érik el. Anglia, Franciaország és más agresszív államok katonai kiadásai az elmúlt évek alatt szintén nagymértékben megnövekedtek.

Az Egyesült Államok uralkodó köreinek agresszív imperialista politikája szemléltetően jut kifejezésre az Egyesült Államok elnökének az 1952—1953. évi költségvetés kérdésével kapcsolatban nemrég elhangzott üzenetében. Truman bejelentésének harcias, kérkedő hangja azonban nem tudja leplezni az Egyesült Államok uralkodó köreinek nyugtalanságát amiatt, hogy az amerikai nép egyre elégedetlenebb e körök politikájával, és hogy az imperialista táboron belül növekednek az ellentétek.

A Szovjetunio — az agresszív imperialista államokkal ellentétben — állami költségvetésének túlnyomó részét, mint az elmúlt években, úgy most is a népgazdaság finanszírozására és a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának javítására fordítja. Az ország védelmére 1952-ben 113 milliárd 800 millió rubelt, vagyis az állami költségvetés kiadásainak 23,9 százalékát irányoztuk elő. Ez az összeg lehetővé teszi, hogy megtegyük a hazánk védelmének erősítéséhez szükséges intézkedéseket.

A Szovjetuniónak nincsenek agresszív tervei. A Szovjetunio egyetlen országot, egyetlen népet sem fenyeget. Fegyveres erői sehol sem viselnek háborút és nem vesznek részt semilyen hadműveletben. A Szovjetunióban érvényben van a békének és a népek barátságának megszilárdítását szolgáló békevédelmi törvény.

A béke és demokrácia Szovjetunio vezette tábora leküzdhetetlen akadály az imperialista háborús gyújtogatók útjában. E tábor ereje napról napra növekszik, gyarapodik. A békemozgalom napjaink egyik legnagyobb mozgalma, korunk hatalmas, legyőzhetetlen ereje. E nagyszerű mozgalom alapja: a világ jóakarató embermillióinak szilárd eltökéltsége, hogy megvédelmazzék a béke ügyét és megakadályozzák a háborút.

A kommunizmus építésének sztálini programjától lelkesített szovjet nép odaadóan, hősiesen végzi békés alkotó munkáját, s a bolsevik párt vezetésével sikeresen oldja meg a kommunizmus építésének feladatait.

A Szovjetunio Minisztertanácsa által jóváhagyásra beterjesztett 1952. évi állami költségvetés teljes mértékben biztosítja azoknak az óriásarányú feladatoknak végrehajtását, amelyeket a párt és a kormány tűzött ki a népgazdaság továbbfejlesztésére, a szovjet nép jólétének és kultúrájának emelésére.

Most az a feladat, hogy kellő időben hajtsuk végre ezt a költségvetést, teljes mértékben mozgósítsuk a népgazdaság tartalékait, az állami eszközök felhasználásában a legszigorúbb takarékossgot biztosítsuk, pénzügyi és hitelrendszerünket még szilárdabbá tegyük és a szovjet rubel vásárlóerejét tovább emeljük. Az állami költségvetés sikeres végrehajtásával újabb nagy lépéssel haladunk előre a szovjet állam gazdasági hatalmának erősítése útján.

Országunk dolgozói, a bolsevik párt köré tömörülve, mindent megtesznek a népgazdasági terv és az állami költségvetés sikeres teljesítése érdekében és az 1952. évet a kommunista társadalom építésében elért újabb győzelmekkel teszik emlékezetessé. E cél felé vezet bennünket Lenin-Sztálin nagy pártja, szeretett vezérünk és tanítónk, Sztálin elvtárs.

KONZULTÁCIÓ

KÁDÁR IVÁN

Az 1929-33-as válság néhány magyarországi sajátossága

A tőkés gazdaságot időszakonként túltermelési válságok rázzák meg, amelyek egyre mélyebbekké, pusztítóbbakká válnak. A gazdasági életet a kapitalizmus előtt is érték megrázkódtatások, amikor teljes zürzavarba került. Ezek azonban általában háborúk, elemi csapások, járványok következményei voltak. A kapitalizmusban viszont, a Kommunista Kiáltvány szavai szerint:

„A válságokban olyan társadalmi járvány tör ki, mely minden előbbi korszakban képtelenségnek tűnt volna fel — a túltermelés járványa. A társadalom hirtelen a pillanatnyi barbárság állapotába esik vissza; mint-ha éhínség, általános irtóháború fűlt volna fel minden élelmiszert; az ipar és kereskedelem mintha megsemmisült volna; és miért? Azért, mert a társadalomnak túlsok a civilizációja, túlsok az élelmiszere, túlsok az ipara, túlsok a kereskedelme . . . A polgári viszonyok túlszűkké váltak, nem képesek befogadni a gazdagságot, amelyet maguk termeltek.“ (Marx-Engels. Válogatott Művek, I. kötet. 16. lap. Szikra 1949.)

A termékek „főlölege“ okozta nyomor olyan jelenség, amelyet a kapitalizmus előtt nem ismertek.

A burzsoá államok minden próbálkozása, hogy a válságok kitörését megakadályozzák, hatásukat csökkentsék, teljes fiaskóval végződött.

A burzsoázia „tudósai“ nem tudják és nem akarják megmutatni a válságok okait, a kapitalizmus lényegét. Csakis a válságok marxi-lenini elmélete képes feltárni, hogy a válságokat a kapitalizmus kibékíthetetlen ellentmondásai idézik elő s teszik elkerülhetetlenné a tőkés gazdaságban.

A válságok marxista-leninista elmélete — amelyet alapjaiban Marx és Engels teremtett meg, s Lenin és Sztálin fejlesztett tovább — a marxizmus-leninizmus tanításainak döntően fontos láncszeme. Bebizonyítja az időszakos túltermelési válságok szükségszerűségét a kapitalizmusban. Megmutatja, hogy a válságok végső oka: a kapitalizmus alapvető ellentmondása. A válságok a kapitalizmus valamennyi ellentmondásának hatalmas-erejű kirobbanásaként keletkeznek.

„A válságokban a társadalmi termelés és a kapitalista elsajátítás közti ellentmondás erőszakosan tör ki . . . az ártermelés és árukerülés minden törvénye fejletőre áll. A gazdasági összeütközés elérte csúcs-

ponjtát: a termelési mód fellázad a csere módja ellen... A tőkés termelési mód egész mechanizmusa felmondja a szolgálatot az önmaga által létrehozott termelőerők nyomása alatt." (Engels, Anti-Dühring, 284 - 285. lap. Szikra 1950.)

A válságok a társadalmi termelőerők óriási méretű pusztulásával járnak, de ezzel rövid időre kivezető utat teremtenek a kapitalizmus számára, pillanatnyilag „megoldják” a tőkés újratermelési folyamat belső ellentmondásait. Egyszersmind azonban azt is előmozdítják, hogy ezek az ellentmondások még magasabb fokra emelkedjenek, s így előkészítik a következő, még pusztítóbb válságokat. Lenin szavaival:

„A kapitalizmusban nincs más eszköz az időről időre megzavart egye súly helyreállítására, mint a válságok az iparban, a háborúk a politikában.” (V. ö. Lenin Művei, 21. kötet, 346. lap. Szikra 1951.)

A kapitalizmus története során — 1825-től a második világháború kezdetéig — 13 pusztító túltermelési válság dúlta fel a tőkés gazdaságot. A kapitalizmus általános válságának kifejlődésével, a termelés társadalmi jellege és a kisajátítás tőkés formája közti ellentmondás egyre élesebbé válik. A válságok mind pusztítóbbá, mélyebbé, huzamosabbá és gyakoribbá válnak. Minden nap újabb bizonyíték a marxista-leninista válságelmélet igaza mellett, amely feltárja, hogy a kapitalizmus megoldhatatlan belső ellentmondásai feltartóztathatatlanul forradalomhoz vezetnek. A forradalmat győzelemre juttató dolgozók, a munkásosztály vezetésével megdöntik a tőkés társadalmi rendet, fejlettebb szocialista rendet teremtenek és ezzel egyszersmind kiküszöbölik a válságokat is.

A marxista-leninista válságelmélet tételeit világosan igazolja az 1929—33-as nagy túltermelési válság lefolyása. Ennek a cikknek az a feladata, hogy az 1929—33-as válság magyarországi eseményein keresztül ismertesse meg vázlatosan a válságok marxi-leninai elméletének néhány kérdését.

Az 1929—33-as válság feltételeinek érlelődése Magyarországon

Az 1929—33-as válság, amely a kapitalizmus általános válságának talaján jött létre, sokkal pusztítóbb volt, mint a megelőző válságok. Különös erővel sújtotta a válság Magyarországot. Az ország iparának fejlettsége ugyanis igen egyenlőtlen volt és az ipar szűk, belső piacra támaszkodott. A munkanélküliség, a rendkívül alacsony munkabérek, a dolgozó tömegek vásárlóképeségének alacsony volta, valamint a nemzetgazdaság szervezésének döntően agrárjellege és Magyarország félgymarmati függése az imperialista hatalmaktól — nagymértékben hozzájárult a válság súlyosbodásához.

A marxista-leninista válságelmélet azt tanítja, hogy a válságok szűkszerűsége a tőkés rendszer gazdasági szerkezetében, a kapitalizmus alapvető ellentmondásában, a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás tőkés formája között fennálló ellentmondásban rejlik.

A termelés társadalmi jellegét a kapitalizmusban több tényezőről mérhetjük le. Ezeket Lenin *A kapitalizmus fejlődése Oroszországban* című művében a következőkben foglalja össze:

„A munka társadalmisítása a kapitalizmus által a következő folyamatokban nyilvánul meg. Először, az árutermelés növekedése már egy magában véve is széttöri a kis gazdasági egységeknek a természetes gazdaságra jellemző szétforgácsoltságát s hatalmas nemzeti (majd világ-) piaccá kovacsolja össze a kis helyi piacokat... Másodsor, a kapitalizmus a termelés korábbi szétforgácsoltága helyébe megteremti annak hallatlan koncentrációját, mind a mezőgazdaságban, mind pedig az iparban. Ez a kapitalizmus szóbanforgó sajátosságának egyik leoszombatibb és legkézzelfoghatóbb, de korántsem egyetlen megnyilvánulása. Harmadsor, a kapitalizmus kiszorítja a személyi függésnek azokat a formáit, amelyek az előző gazdasági rendszerek elválaszthatatlan tartozékai voltak... Negyedsor, a kapitalizmus szükségszerűen létrehozza a népesség mozgékonyosságát... Ötödször, a kapitalizmus állandóan csökkenő a mezőgazdasággal foglalkozó népesség részarányát (a mezőgazdaságban mindenkor a társadalmi-gazdasági viszonyok legelmaradottabb formái uralkodnak), növeli a nagyipari központok számát. Hatodsor, a tőkés társadalom fokozottan szükségessé teszi a népesség számára a szövetekezést, az egyesülést s ezeknek az egyesüléseknek a korábbi idők egyesüléseihez képest sajátos jellegű kölcsönöz. Amikor a kapitalizmus szétzúzza a középkori társadalom szűk, helyi és rendi egyesüléseit s elkeseredett konkurrenciát hív életre, egyúttal az egész társadalmat nagy csoportokra hasítja szét az embereknek a termelésben elfoglalt különböző helye szerint, és óriási lökést ad az egyesülésnek minden ilyen csoporton belül. Hetedsor, mindezek a régi gazdasági rendek a kapitalizmus által véghezvitt változtatások elkerülhetetlenül megváltoztatják a népesség szellemi arculatát.“ (Lenin. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 593—594. lap. Szikra 1949.)

Jellemző, hogy Magyarországon az 1929—33-as válság előtt, egyetlen év alatt is milyen mértékben fokozódott a munka társadalmisítása és a tőke koncentrációja, amit a következő néhány adat is jól szemléltet. A budapesti üzemek szakmai megoszlása és munkáslétszáma a következőképp alakult:

	Ipartelepek száma ¹ :					
	Vas- és fémipar	Gépgyártás	Vegyészeti ipar	Bőripar	Textilipar	
1927	219	130	120	28	108	
1928	207	123	110	27	107	
	Az egy ipartelepre jutó munkáslétszám					
1927	56	147	44	64	121	
1928	61	164	50	69	132	

Ezekből a burzsoá adatokból is világosan látható, hogy a tőkekoncentráció hogyan erősödött, fokozva a termelés társadalmi jellegét.

Ugyanezt figyelhetjük meg, ha a lakosság összetételét vizsgáljuk. Az ipari lakosság arányszáma 1929-ben 22 százalékra emelkedett, szemben 1910-zel, amikor még csupán 16 százalék volt. Ugyanakkor — ennek a folyamatnak másik oldalaként — az őstermelők hányada az ország lakosságában egyre csökkent, 1910:64,5%, 1920:55,7%, 1930:51,8%. (Andics Erzsébet. Ellenforradalom és bethleni konszolidáció. 42. lap. Szikra 1948.)

¹ Ideiglenesen szünetelő üzemek nélkül. (V. ö. *Illyefalvi*. A munkások szociális és gazdasági viszonyai Budapesten. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadványa 1930.)

Magyarországon a termelés társadalmi jellege jelentősen növekedett, noha a tőkésék és földbirtokosok osztályérdekei erős korlátokat állítottak a termelőerők fejlődése elé. Ugyanakkor azonban ennek a mindinkább társadalmiasodó termelésnek az eredményeit az egyes tőkésék sajátították ki. A kapitalizmus alapvető ellentmondása a társadalmi termelés és tőkés elsajátítás között egyre élesebben jelentkezett, a proletariátus és burzsoázia kiengesztelhetetlen ellentéte egyre fokozódott.

A marxi-lenini válságelmélet megmutatja, hogy a tőkésék, akik a társadalmi termelőerőket birtokolják, ezekkel egyáltalában nem a társadalom érdekeit szem előtt tartva rendelkeznek, hanem kizárólag az egyre nagyobb profit utáni hajsza vezeti őket.

„Ilyenformán valamennyi üzem egyetlen társadalmi termelési folyamatban egyesül, de ugyanakkor minden egyes üzem külön tőkés vezetés alatt áll, annak önkényétől függ, s a társadalmi termékek annak magántulajdonává válnak. Nem világos-e, hogy a termelés formája kibékíthetetlen ellentmondásba kerül az elsajátítás formájával? Nem nyilvánvaló-e, hogy az utóbbinak okellenül az előbbihez kell alkalmazkodnia, szintén társadalmivá, vagyis szocialistává kell válnia?” (Lenin Művei. 1. kötet. Szikra 1951. 177. lap.)

A kapitalizmus alapvető ellentmondásából más ellentmondások következnek, amelyek a válságok kirobbanását közvetlenül okozzák. A termelés az egyes tőkés üzemeken belül szervezett, az üzemek között társadalmi viszonylatban azonban anarchikus.

Aránytalanságok az egyszerű árutermelés viszonyai között is vannak. Itt is a piaci áraknak az értéktől való eltérése alapján valósul meg a munka és a termelési eszközök elosztása a különböző termelési ágak között. Az egyszerű árutermelésben azonban az aránytalanságok részlegesekek és nem válhatnak általános jellegűvé, mivel itt az egyéni termelés és egyéni elsajátítás az uralkodó, tehát nincs meg a kapitalizmus alapvető ellentmondása. A gépi nagyipar kialakulásával azonban az anarchia megerősödött és minőségileg megváltozott.

A kapitalizmus alapvető ellentmondását fejezi ki és tükrözi vissza a proletariátus és a burzsoázia között kibékíthetetlen ellentét. A vállalaton belül

„... az azonos munkát végző munkások számarányának vastörvénye uralkodik, az árutermelőknél és termelési eszközeiknél a társadalmi munka különféle ágai között történő elosztását d véletlen és az önkény tarka játéka határozza meg.” (Marx. A tőke. I. kötet. 384. lap. Szikra 1949.)

Ahogy láttuk, a termelés társadalmiasítása — egyebek között — növekvő koncentrációban nyilvánul meg. A tőkekoncentráció pedig a tőkés vállalaton belüli szervezetség fokozódásával jár. Minél nagyobb a munkásszám egy-egy vállalatban, annál szükségesebb azon belül a termelés megszervezése. Ez egyúttal az osztályellentétek növekedésével jár együtt. Feltehetően, hogy

„a tőkés az emberek fölött, akik a tulajdonát képező gépezetnek pusztán alkatrészei, feltétlen tekintéllyel rendelkeznek“, feltételezi, „hogy a részmunkást minden feltétel nélkül a tőke hatalma alá rendelik...“ (Marx. A tőke. I. kötet. 385. lap. Szikra 1949.)

A tőkés vállalatoknak ez a belső szervezettsége fokozza a tőkés társadalom anarchiáját. A kapitalista nagyüzemi termelés növekedése a világpiac és a társadalmi munkamegosztás fejlődésével újabb spontán, anarchikus gazdasági kapcsolatokat hoz létre. A tőkés vállalatok erősödésével nő közöttük a konkurrencia és az elkeveredett harc. Az aránytalanságok a termelés bővítésével is növekednek.

A tőkés termelés anarchiájának, aránytalanságainak legfontosabb tényezője a tömegek nyomorának fokozódása, a termelés és fogyasztás közti ellentmondás. A tőkés profitjuk növelése érdekében éhségszínvonalra szorítják le a dolgozók bérét, s így a fogyasztási cikkek piaca a termelésnél sokkal lassabban bővül (sőt az általános válság időszakában szűkül).

A termelési eszközöket gyártó iparágak és a fogyasztási cikkeket termelő iparágak közti aránytalanságok keletkezését méginkább fokozza, hogy a gyarmati és függő országokban nem fejlesztik a nehézipart. Ezek az országok a tőkés államok nyersanyag- és mezőgazdasági cikk-szállítójává válnak.

A kapitalizmusban tehát a termelési ágak arányossága csupán az aránytalanságok folytonos keletkezése útján, tendenciaként érvényesül.

„... a tőkés termelésben az egyes termelési ágak arányossága az aránytalanságból jön létre mint állandó folyamat, mert itt az egész termelés összefüggése vak törvényként erőszakolja rá magát a termelés szereplőire, ahelyett, hogy mint egyesült értelmük által fölismert s illymódon uralmuk alá hivatott törvény, a termelési folyamatot közös ellenőrzésük alá vetné.“ (Marx. A tőke. III. kötet. 296. lap. Szikra 1951.)

A kapitalizmusra jellemző anarchia fokozódását Magyarországon gazdaságunk torz volta is előmozdította. Az ország elmaradottságát, az ipar és mezőgazdaság közti aránytalanságot jól jellemzi külkereskedelmünk szerkezete. 1929-ben például a kivitelnek csaknem 70 százaléka mezőgazdasági eredetű volt. Kivitelünk 59,8%-át nyersanyagok és 7,1%-át félkésztermékek adták. (Magyar Statisztikai Közlemények. Magyarország külkereskedelmi forgalma. 1931. 47. lap.)

A könnyű- és nehézipar közti egészségtelen arányt Horthyék iparpolitikája tovább fokozta. A textilipar termelési értékének részesedése az egész ipari termelésben az 1921-es 5,6 százalékról 1929-ben 14,1 százalékra emelkedett, míg a vas-, fém- és gépipar részesedése az 1921-es 25,9 százalékról 21,3 százalékra csökkent. (Statisztikai Évkönyv.)

Láthatjuk tehát, hogy az ország félgymati helyzetéből eredően elsősorban az ú. n. „másodlagos“ iparágak fejlődtek, az ország gazdasági függetlenségét biztosító nehézipar, gépipar pedig nem.

Az egyes iparágak aránya 1929-ben

	Ipartelepkek száma	Alkalmazottak száma	Termelés értéke
	az összes százalékában		
Vas- és fémipar	7,9	14,6	11,2
Gépgyártás	4,8	14,2	10,1
Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar	17,3	12,7	4,8
Fonó- és szövőipar	8,2	17,4	14,1
Fa- és csontipar	11,4	5,5	3,1
Élelmiszeripar	24,1	16,6	35,7
Egyéb	26,3	19,0	21,0
	100,0	100,0	100,0

(Statistikai Évkönyv 1929. 101, 105, 106. lapok adatai alapján.)

Még sokkal kedvezőtlenebb a helyzet, ha figyelembe vesszük, hogy a vas- és fémiparhoz például a téglyártást, a gépiparhoz a tudományos műszerek, tanszerek stb. gyártását is hozzászámították.

Igen egészségtelen volt a mezőgazdaság struktúrája is. Mezőgazdaságunk külterjes volt; munkaigényes növényeket — beleszámítva a tengerit is — 1929—1938 átlagában az ország szántóföldi területének csak 32,2 százalékan termeltek.

Mindez mutatja, hogy a kapitalista anarchia következtében gazdasági életünkben egyre növekedtek az aránytalanságok. A különféle aránytalanságok között azonban a döntő, a túltermelési válságok közvetlen oka, a termelés és fogyasztás közötti aránytalanság, amely szintén a kapitalizmus alapvető ellentmondásának következménye.

„Minden valóságos válság végső oka mindig a tömegek szegénysége és fogyasztásuk korlátoltsága, szemben a tőkés termelésnek azzal a törekvésével, hogy a termelőerőket úgy fejlessze, mintha azoknak csak a társadalom abszolút fogyasztóképesége szabna határt.” (Marx. 'A tőke. III. kötet. 536. lap. Szikra 1951.)

Az egyszerű árutermelésben a termelés a fogyasztásért folyik. A kapitalizmusban viszont a termelés túlszárnyalja a fogyasztást.

„A nagyipar — mondja Marx — amelyet tulajdon termelési eszközei arra kényszerítenek, hogy egyre nagyobb és nagyobb méretekben termeljen, nem várhatja be a keresletet.”

A tőkés a profit utáni hajszától sarkalva bővíti a termelést. Ugyanakkor növeli a munkások kizsákmányolását, a tőke szerves összetételét. Fokozódik a munkanélküliség, a munkásosztály abszolút és viszonylagos elnyomódása. A tőkés a munkanélküliséget felhasználják arra, hogy a munkabéretet jóval a munkaerő értéke alá szorítsák. A tőke koncentrációjával és centralizációjával a kistőkésék tönkremennek, a kisárutermelők tömegei elproletarizálódnak. Különösen súlyos a helyzet a kapitalizmus

általános válságának korszakában, amikor a munkanélküliség krónikussá válik, amikor a tömegnyomor hatalmas méreteket ölt.

A burzsoá közgazdák a válságok okainak magyarázatában igyekeznek a termelőerők fejlődését hangsúlyozni; úgy állítva be a kérdést, minth. a válságok lényegében csak mellékszöngéi volnának annak a döntő körülménynek, hogy a termelés fejlődik. Nekünk — különösen ma, a kapitalizmus általános válsága idején — rá kell mutatnunk arra, hogy a túltermelési válságokat nemcsak a termelés fejlődése készíti elő, hanem elsősorban a dolgozók kizsákmányolásának, nyomorának fokozódása. Annyival is inkább, mivel a kapitalizmus általános válságának idején már nem beszélhetünk a kapitalizmus termelőerőinek rohamos fejlődéséről. A túltermelési válságok mégis súlyosbodtak, pusztítóbbakká váltak. Ennek pedig a kapitalizmus ellentmondásainak kiéleződése, a dolgozók nyomorának fokozódása a magyarázata.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a túltermelési válságok alapja, oka: magában a tőkés gazdasági rendszerben gyökeredzik, hiszen a válság alapja a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményeinek tőkés elsajátítási formája közötti ellentmondás. A kapitalizmusnak ez a fő ellentmondása — miként Sztálin elvtárs kifejti — abban az ellentmondásban jut kifejezésre, hogy a kapitalizmusnak maximális tőkés haszon elérése céljából létrehozott termelési lehetőségei óriási mértékben növekednek, a milliós dolgozó tömegek vásárlóképes kereslete ellenben viszonylagosan csökken, mert a tőkés állandóan a legvégső, minimális határon igyekeznek tartani e tömegek életszínvonalát. A tőkésék, hogy nyertesként kerüljenek ki a versenvből és mennél több haszonra tegyenek szert, kénytelenek fejleszteni a technikát, kénytelenek észszerűsíteni, kénytelenek fokozni a munkások kizsákmányolását és a végső határig tágítani üzemeik termelési lehetőségeit. Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban azt is megállapítja, hogy valamilyen formában minden tőkés kénytelen a termelési lehetőségek eszeveszett fejlesztésének erre az útjára lépni, hacsak nem akar versenytársa mögött elmaradni.

Ámde a belső és külső piac, a munkások és parasztok milliós tömegeinek vásárlóképesége alacsony színvonalon marad, márpedig végeredményben ők a fő vásárlók. Ebből erednek a túltermelési válságok. Ebből származnak azok a többé-kevésbé időszakosan vissza-visszatérő ismert jelenségek, hogy az áruk eladhatatlanul hevernek, a termelés csökken, növekszik a munkanélküliség, csökken a munkabér és ezzel még jobban kiéleződik az ellentmondás a termelés színvonala és a vásárlóképes kereslet színvonala között. A túltermelési válság ennek az ellentmondásnak viharos és romboló formákban való megnyilvánulása. „Ha a kapitalizmus megtehetné — mondja Sztálin elvtárs — hogy a termelést ne a maximális haszonszerzés érdekében, hanem a néptömegek anyagi helyzetének rendszeres javítása érdekében szervezze meg, ha megtehetné, hogy a profitot ne az élődsi osztályok szeszélyeinek kielégítésére, ne a kizsákmányolás módszereinek tökéletesítésére, ne töke kivitelre, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítására fordítsa, akkor nem volnának válságok. Akkor azonban a kapitalizmus sem volna kapitalizmus. Hogy tehát megszüntessük a válságokat, meg kell semmisíteni a kapitalizmust.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 264. lap. Szikra 1950.)

A termelés és fogyasztás közti ellentmondás fokozódása jól megfigyelhető volt Magyarországon is már az 1929—33-as válság kitörése előtt. A huszas évek derekán Magyarországon, hasonlóképpen a többi kapitalista országhoz, viszonylagos és ideiglenes stabilizáció volt, ami lehetővé tette a termelés bizonyos mértékű fellendülését. Másrészt az ország megszabadult az Ausztriától való gyarmati függéstől, ami szintén bizonyos mértékű (természetesen a nyugati imperialisták érdekei megszabta keretek közt mozgó) iparosodást tett lehetővé.

Ennek eredményeként az ipari termelés 1928-ban 9 százalékkal haladta meg az első világháború előtti színvonalat. Erősen föllendült a textilipar, a villamosfőszelések gyártása, a papír- és bőripar. (Tehát még itt is láthatjuk az ország iparosodásának azt az irányát, amely félgyarmati helyzetből következett.) Egyre fokozódtak a raktári árukészletek.

Az év végén raktáron lévő áruk értéke 1000 pengőben

1921—25 (évi átlag)	18 017
1926	29 326
1927	36 915
1928	39 111
1929	41 218

(*Statistikai Évkönyv 1929. 101. ap.*)

A termelés növekedésétől a dolgozók fogyasztása egyre jobban elmaradt. A valutastabilizáció és az azt követő külföldi kölcsönök és koncessziók gazdaságilag és politikailag kiszolgáltatták az országot az angolszász imperialistáknak, s az országban belül megerősítették a fináncióke hatalmát. Ugyanakkor a tömegek nyomora egyre növekedett. A nagybirtokos-nagyitőkés konszolidáció terheit a dolgozók vállára helyezték. Az iparfejlesztésnek is a magyar dolgozók kizsákmányolása volt a főforrása.

A tőkésök növelték a munka intenzitását. Erre jellemző a bejelentett üzemi balesetek számának alakulása, e szám természetesen csak egy része a valóságosnak.

Bejelentett üzemi balesetek száma :

1927	25 942
1928	28 772
1929	31 923

(*Statistikai Évkönyv 1929. 45.1 ap.*)

Magyarország volt Törökországon és Albánián kívül az egyetlen európai ország, ahol nem volt a nyolcórás munkanap törvényben biztosítva. 1929-ben például télen a munkások 21,1 százaléka, nyáron 35 százaléka dolgozott napi 10 óránál hosszabb ideig. A kormány nem volt hajlandó munkanélküli segélyt rendszeresíteni. A betegségbiztosítás költségeinek fele a munkásokat terhelte. A másik fele tulajdonképpen a munkáltatókat. A gyakorlatban azonban ezt a részt is áthárították a dolgozókra.

A dolgozók kizsákmányolásának fontos eszköze volt a horthysta adórendszer. Hatalmas adókat vetettek ki a kisemberekre, hogy a népelnyomó bürokráciát, rendőrséget, csendőrséget fenntartsák. A fejenkénti adóteher 1928—29-ben 1913-hoz képest 70—100 százalékkal emelkedett. Az adók 50—70 százaléka a dolgozókat legjobban sújtó közvetett adó volt.

A kapitalizmus általános válságának szakaszára jellemző krónikus munkanélküliség, az igen alacsony munkabérek mutatták a dolgozók nyomorának fokozódását.

Szűk korlátot szabott a termelés növelésének a mezőgazdasági dolgozók helyzete is. A Horthyék által végrehajtott „földosztás“ lényegében nem érintette a nagybirtokrendszert. A megművelt területnek csupán 5 százaléka terjedt ki: 1921-ben a földterület 53, 1929-ben pedig 49 százaléka volt nagybirtokosok kezében. A „földreform“ célja csupán az volt, hogy megerősítse falun az ellenforradalmi rendszer osztálybázisát és a dolgozó parasztságot visszaretentse a földreform követelésétől. A felosztásra került legjobb földekből főleg a zsirosparasztok, csendőrök, a horthysta-rendszer „vitézei“ kaptak személyenként 25—50 holdat. Ugyanakkor a földnélküli parasztoknak a legsilányabb földből „juttattak“ 1—2 holdat, vagy még kevesebbet — igen magas megváltási díj ellenében. (Adatok a *Magyar nép története* című könyvből. 441—442. lap. Művelt Nép Könyvkiadó 1951.)

A mezőgazdasági munkások helyzetére jellemző, hogy bérük alig haladta meg az ipari munkások bérének felét. A mezőgazdasági napszámok keresete 1928-ig — még a burzsoá adatok szerint is — 3 százalékkal csökkent 1913-hoz viszonyítva. Ugyanakkor létfenntartásuk 28,1 százalékkal drágult. (*Magyar Gazdák Szemléje*. 1930. lap. K. Juhász László adatai.)

A dolgozók nyomorát mutatja a gümőkór elterjedése is, amelyet ebben az időben morbus hungaricusnak (magyar betegségnek) neveztek. Látjuk tehát, hogy az ország elmaradt agrárországjellege, a szűk belső piac, az imperialistáktól való félgymarmati függés, valamint elsősorban a dolgozók nyomora Magyarországon is kiélezte a kapitalizmus ellentmondásait. A termelés növekedésének szükségszerűen a fizetőképes kereslet korlátaiba kellett ütköznie.

Az 1929—33-as válság lefolyása Magyarországon

Az 1929-ben kitört túltermelési válság nagymértékben különbözött a megelőző válságoktól. Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVI. kongresszusán a következőket mondotta:

„1. A válság a legerősebben a kapitalizmus fő országát, a kapitalizmus fellegetvárát, az Északamerikai Egyesült Államokat sújtotta, amely a világ termelésének és fogyasztásának több mint a felét összpontosítja kezében. Természetes, hogy ennek a körülménynek feltétlenül a válság hatókörének óriási kiszélesedésére, a válság kiéleződésére és a világkapitalizmus rendkívüli nehézségeinek főlgyűlemelésére kell vezetnie.

2. A vezető tőkés országok ipari válsága a gazdasági válság fejlődése folyamán nemcsak egybeesett, hanem egybe is fonódott az agrárországok mezőgazdasági válságával, s ez a körülmény kimélyíti a nehézsé-

geket és eleve elkerülhetetlenné teszi a gazdasági aktivitás általános hanyatlását. Mondanunk sem kell, hogy az ipari válság fokozni fogja a mezőgazdasági válságot, a mezőgazdasági válság pedig meg fogja hosszabbítani az ipari válságot, aminek feltétlenül az egész gazdasági válság mélyülésére kell vezetnie.

3. A mai kapitalizmus, a régi kapitalizmustól eltérően, monopolkapitalizmus, ez pedig a túltermelés ellenére elkerülhetetlenné teszi a tőkés egyesülések harcát az áruk magas monopolárainak fenntartásáért. Világos, hogy ehhez a körülménynek, amely a néptömegek — az áruk fő fogyasztói — számára még gyötrelmesebbé és pusztítóbbá teszi a válságot, feltétlenül a válság elhúzódására kell vezetnie, feltétlenül késleltetnie kell a válság felszívódását.

4. A mai gazdasági válság a kapitalizmus általános válsága alapján bontakozik ki, amely már az imperialista háború időszakában keletkezett, aláásva a kapitalizmus pilléreit és megkönnyítve a gazdasági válság bekövetkezését.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 265—266. lap. Szikra 1950.)

A túltermelési válság jelei már 1928-ban erőteljesen mutatkoztak a tőkés világban (Lengyelországban, Romániában, a Balkánon és másutt). Maga a gazdasági összeomlás azonban — amint Sztálin elvtárs megállapította — a kapitalizmus fellegvárában, az Egyesült Államokban következett be 1929 őszén, és innen terjedt tovább a többi tőkés országra, így Magyarországra is. A kapitalizmus általános válságának talaján kibontakozott túltermelési válság különösen mély és tartós volt.

Míg a Szovjetunió válságmentes gazdaságában az ipari termelés 1933-ban az 1929. évinek 201 százalékára emelkedett, az USA iparának termelése ugyanez időszakban 65, Angliáé 86, Németorszáé 66, Franciaorszáé 72 százalékra csökkent. Az USA vastermelése a mélyponton az 1896-os, Angliáé az 1861-es, Németorszáé az 1886-os, a széntermelés az USA-ban az 1904-es, Angliában az 1897-es, Németországban az 1899-es színvonalra süllyedt s így tovább. A válság rendkívül hosszadalmas volt. Több mint négy évig, depresszióval együtt hat és fél, hét évig tartott, szemben a régebbi válságok általában másfél-kétéves időtartamával.

A válság az egyes országokban és az egyes termelési ágakban is egyenlőtlenül alakult. Óriási arányban csökkent a külkereskedelmi forgalom, 1929-től 1932-ig a világkereskedelmi forgalom 38,8 százalékára zsugorodott össze. A válság igen éles pénzügyi és hitelválsággal járt együtt. Szédítő méretű árfolyamzuhanások, csődök tízezrei jellemezték ezt az időszakot. Az államok nagy része teljesen vagy részben megszüntette tartozásainak kifizetését. Valamennyi tőkés ország valutája jelentékeny mértékben elérték-télenedett. Pusztító arányú volt a munkanélküliség. 1932-ben családtagokkal együtt több mint 100 millió volt a munkanélküliek száma. Az 1929—33-as válság pusztításai valóban minden eddigit nagymértékben felülmultak.

Egy amerikai újság számításai szerint a válság idején évenként 2 400 000 ember halt éhen. 1934-ben a tőkés országokban több mint 1 mil-

lió vagon gabonát, 250 millió kg cukrot, 26 millió kg rizst, 25 millió kg húst s egyebet semmisítettek meg. Megközelítő számítások szerint a válság néhány éve alatt annyi fogyasztási cikket pusztítottak el, amennyi 30 millió ember ruházására és láplálkozására lett volna elegendő. S ezt nem pusztító barbárok vitték véghez, akik tüzzel-vassal kiirtottak mindent, ami útjukba akadt. Ez „civilizált” tőkés urak bűnlajstroma, akik — miközben milliók éheztek és pusztultak — hatalmas értékeket semmisítettek meg profitjuk érdekében, pusztítva egyúttal a legfőbb értéket, az embert.

A válság különösen nagy mértékben pusztított Magyarországon. A válság élességét az ipari termelés értékének burzsoá adatok szerinti alakulása is bizonyítja (építőipar, bányászat, kohászat nélkül):

1929	100,0
1930	86,9
1931	71,7
1932	63,5
1933	61,5

Még sokkal mélyebb a zuhanás például a vasérc- és nyersvastermelésben:

Év	Vasérctermelés	Nyersvastermelés
1929	100,0	100,0
1930	62,5	69,9
1931	33,3	43,3
1932	21,0	18,0
1933	19,8	25,3

(Statistikai Évkönyv 1929—33.)

A termelési kapacitás kihasználtságának csökkenése szintén igen nagy-méretű volt.

Év	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Kihasználtság	100,0	96,0	92,0	76,5	70,7	62,5	65,3

(A Magyar Gazdaságkutató Intézet helyzetjelentései 1936. II. 75. lap.)

Ezek a számok világosan mutatják, hogy a kapitalizmus általános válságának talaján a tőkés üzemek még a fellendülés idején sem képesek teljesen kihasználni a termelési kapacitást. (A kapacitáskihasználás 1929-ben, a fellendülés csúcspontján is 8 százalékkal alacsonyabb, mint 1927-ben.) A kapacitás kihasználatlanságát mutatja az egyes üzemek munkanapjai számának alakulása is.

Az üzemben lévő vállalatok közül:

Meg- szakítás nélkül	Dolgozott :				Munkaidő :				nyáron				
	300	200- 300	100- 200	100-on alul	12 óra felett	t é l e n 10—12 óra	8—10 óra	8 óra alatt	12 óra felett	10—12 óra	8—10 óra	8 óra alatt	
1928	367	1133	1562	264	83	293	788	2094	200	471	1103	1728	84
1929	369	1142	1469	290	77	227	775	2071	228	383	1141	1672	109
1930	382	954	1512	300	101	196	773	1950	277	332	1071	1626	169
1931	356	865	1485	362	118	197	710	1878	353	320	994	1585	228
1932	406	907	1293	409	130	222	627	1749	439	340	875	1509	331
1933	418	784	1432	382	134	200	687	1504	444	307	890	1519	327

(Statistikai Évkönyv 1929—1933.)

A kapacitás kihasználatlanságát, a részleges munkanélküliség növekedését az elveszett munkanapok száma és az erőgépekre eső munkaórák száma is mutatja.

Év	A munka szüneteltetése miatt elveszett munkanapok	Egy erőgépre eső munka- óra 1000 órában
1927	55,316	1,95
1928	62,867	1,97
1929	65,100	1,93
1930	78,642	1,83
1931	87,151	1,73
1932	133,983	1,70
1933	131,284	1,70

(Statistikai Évkönyv 1929—1933.)

Hivatalos szervek adatai szerint 1929—32 között Magyarországon 627 gyáripari vállalat szűnt meg. A válság természetesen jobban sújtotta a kis- és középtökeket, mint a monopolszervezetekbe tömörült vállalatokat. 1932-ben például a 400 000 pengőnél kisebb alaptőkéjű részvénytársaságoknak 11 millió pengő veszteségük volt, ugyanakkor a hamisított burzoá statisztikák jelentései szerint is — a 4 milliónál nagyobb alaptőkéjű részvénytársaságoknak közel 18 millió pengő volt a nyereségük. Az árak a nem monopolizált iparágakban jelentékenyen estek (pl.: a cipők árindexe 1931-től 1933-ig 100-ról 75-re süllyedt). Ezzel szemben a monopolizált iparágakban az áresés sokkal jelentéktelenebb volt, sőt egyes esetekben a monopóliumok még áremelést is hajtottak végre (pl. a cukorkartól a cukor árát a válság alatt 1,20 P-ről 1,32 P-re emelte. — *Magyar Gazdaságkutató Intézet helyzetjelentései*, 1933. VIII. 62. lap.) A svéd Kreuger-tröszt miután Magyarországon is monopóliumot szerzett a gyufagyártásra, a gyufát nyomban megdrágította, „anélkül, hogy a pénzügyminisztérium fölemelte volna tiltakozó szavát a drágítás ellen.“ (Az *Est*, 1933. aug. 27.)

A válság nemcsak igen súlyos, hanem rendkívül elhúzódó is volt. A tőkés országokban általában 1933-ban megkezdődött a javulás, az árak emelkedni kezdtek. Magyarországon viszont még 1933-ban és 1934-ben is áresések voltak, az árindex 1933 januártól decemberig 82-ről 71-re esett vissza. A válság nagymértékben megmutalkozott a kereskedelem területén is. Az áruforgalom igen erősen csökkent:

A budapesti árufelhozatal alakulása

	Élő állat	Élelmiszer	Fonal	Építő- anyag	Tüzelő- anyag	Nyers- anyag
	Millió mázsában					
1929	1,10	6,9	0,10	16,0	23,6	0,44
1930	1,10	6,5	0,09	13,3	20,5	0,31
1931	0,90	6,4	0,07	11,3	19,6	0,35
1932	0,84	5,8	0,05	10,4	19,1	0,13
1933	0,86	5,7	0,08	8,05	18,9	0,10

(A Budapesti Statisztikai Hivatal alapján.)

Az ipari áruk fogyasztása :

1927 = 100	1929 = 97,2	1932 = 76,7
1928 = 99,1	1930 = 95,6	1933 = 84,2
	1931 = 87,0	

(A Magyar Gazdaságkutató Intézet helyzetjelentése.)

Jól megmutatja a lakosság fogyasztásának csökkenését az élelmiszerek forgalmának alakulása.

	1929	1930	1931	1932	1933
Budapest tejfogyasztása	132,3	105,5	millió liter 124,7	108,2	85,8
cukorfogyasztása	1,1	1,0	millió métermázsza 0,9	0,8	0,7

(A Gazdaságkutató Intézet és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara jelentései.)

A dolgozók nemcsak a könnyebben nélkülözhető cikkek fogyasztásáról voltak kénytelenek lemondani, hanem az elsőrendű szükségleti cikkekről is, mint tej, hús, cukor, sőt nagy mértékben csökkent a kenyérfogyasztás is (1933-ban pl. 20—30 százalékkal). A Kereskedelmi és Iparkamara jelentése szerint a fővárosi lakosság fejenkénti átlagos húsfogyasztása 1929-ben még évi 22,25 kg volt, 1930-ban pedig csak 19 kg. S ez az átlag lényegében nem túlsókat mond, hiszen magában foglalja a burzsoák fogyasztását is, amely a válság alatt egy fikarcnyival sem csökkent.

A kereskedelmi forgalom csökkenését mutatja a kiadatlan raktár- és üzlethelyiségek számának növekedése is. 1931-ben 55 százalékkal, 1932-ben 184 százalékkal volt több kiadatlan helyiség, mint 1930-ban. 1933-ban pedig majdnem négyszer akkora volt számuk, mint 1930-ban. (A Magyar Gazdaságkutató Intézet adatai.)

A külkereskedelem területén is nagy visszaesés volt tapasztalható. A behozatal az 1933-as év mélypontján 29,4 százalékra, a kivitel az 1932-es év mélypontján 32,1 százalékra csökkent 1929-hez képest. A mezőgazdasági kivitel 75 százalékra csökkent, s ezzel összefüggésben az ipari behozatal is 72 százalékra visszaesett, minthogy ipari cikkeink behozatálát főképpen mezőgazdasági termékek kiviteléből fedeztük. Persze egyes iparágakban az ipari behozatal csökkenése, a külföldi áru kiszorítása bizonyos mértékben föllendítően hatott (a textilipar például még növelte is termelését a nagymértékben csökkent fogyasztás ellenére is), a mezőgazdaságot azonban rendkívül sújtotta a kivitel összezsugorodása, minthogy erősen a külső piacra támaszkodott.

Az áruforgalom csökkenése mellett az áresés az a másik terület, ahol a válság hatása a kereskedelemre megfigyelhető. Az áresés 1933-ban érte el mélypontját, az iparban 20 százalékos, a mezőgazdaságban 50 százalékos volt. A búza ára azonban az 1928-as 32 P-ről 7 P-re csökkent. 1933-ban 70,4 százalékos agráröllő keletkezett 1913-hoz viszonyítva, vagyis 1933-ban 70,4 százalékkal több mezőgazdasági terméket kellett adni ugyanannyi iparcikkért, mint 1913-ban. (Magyar Statisztikai Szemle. Hungária Sz. 164. lap.)

Az árcsökkenés 1931-ben megtorpanni látszik. Ez azonban csak azért van így, mert az inflációs tendenciák egy ideig ellensúlyozták a válság

okozta árcsökkenést. A mezőgazdasági árak nagyobb mértékű zuhanásának oka elsősorban, hogy a mezőgazdaságban óriási szerepet játszanak a szervezetlen kistermelők, viszont

„... az iparban uralkodó monopolista kartellek igyekeznek fenntartani a magas árakat. Ez a körülmény a válságot különösen fájdalmasá teszi...” (Sztálin Művei. 13. kötet. 302. lap. Szikra 1951.)

Ámde a monopóliumok csak ideig-óráig gátolhatják az árcsökkenést az iparban, megakadályozni nem képesek.

„Az áresés — mondotta Sztálin elvtárs — a monopolista kartellek ellenállása dacára elemi erővel folleódott, mégpedig mindenekelőtt és a legerősebben a szervezetlen árutulajdonosok — a parasztok, a kisiparosok, a kistőkések — áruinak az árai estek, a szervezett árutulajdonosok, vagyis a kartellekbe egyesült kapitalisták áruinak árai viszont csak fokozatosan és kisebb mértékben estek.” (u. ott. 303. lap.)

A válság fontos mutatói mind az iparban, mind a kereskedelemben a felhalmozódott készletek. Erre azonban még burzsoá statisztikai adatok sem állanak rendelkezésre, csupán a részvénytársaságok által bejelentett semmitmondó adatokat ismerjük. Ezek az adatok teljesen hamisak, hiszen bejelentésükkor az adócsalás és a kiszervevényesek félrevezetése volt a fő cél. A tőkések persze mindent elkövettek a raktárkészletek csökkentésére. Így pl. a Hungária Rt. az eladatlan szuperfoszfátkészleteitől dumping-eladás útján igyekezett megszabadulni. 1932-ben 2000 vagon szuperfoszfátot adtak el Németországba 36 százalékos veszteséggel. Ezért a veszteséért bőségesen kártalanították magukat a belföldi fogyasztókon és még 126 000 P nyereséget is váltak zsebre. (A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank irattára. 3283. sz. Hungária Rt.)

Rendkívül éles volt a válság pénzügyi téren is. Magyarország abbahagyta nemzetközi adósságainak és kamatainak törlesztését. A Nemzeti Bank arany-, valuta- és devizakészlete az 1928. évi 263,5 millió pengőről 1932-ben 120,6 millióra csökkent. A tőkések sikertelenül próbálták árutőkéjüket pénztőkévé változtatni. Nagy volt a csődök száma, s ezek leginkább a pénzügyi és hitelválság és a kereskedelmi vállalatokat érintették. 1929-ben 2226 fizetéképtelenséget jelentettek be, 1930-ban 2482-öt, 1931-ben 3410-et. (Statisztikai Évkönyv.)

A külföldi kölcsönök lehetősége szinte semmivé vált, s a meglévő kölcsönök nagy részét is felmondták. Az adóterhek növelése ellenére az államháztartás egyensúlya megingott, a városok és községek költségvetése a csőd szélén állt. A pénzügyi és hitelválság tehát igen súlyos volt. Ugyanakkor azonban látnunk kell, hogy a pénzügyi válság — egyes burzsoá közgazdák állításaival ellentétben — nem a lényege, hanem csupán egyik mozanata a túltermelési válságnak.

A válság igen élesen jelentkezett a *mezőgazdaság területén*. Az ipari válság egybefonódott az agrárválsággal. Meg kell jegyezni, hogy az 1929—33-as mezőgazdasági válság nem az ipari válsággal egyidőben fejlődött ki, hanem ekkor érte el az 1920-tól 1940-ig elhúzódott agrárválság mélypontját. Tudjuk, hogy az agrárválság alapoka ugyanaz, mint az ipari válságé,

vagyis a kapitalizmus alapvető ellentmondása. Az agrárválságok is kapitalista válságok, amelyeket azonban a feudális csökevények, a kisárutermelés befolyásolnak, de lényegüket nem változtatják meg.

Az elhúzódó agrárválságok sajátosságait a mezőgazdaság tőkés újratermelésének törvényei határozzák meg. Elhúzódásuk okai: 1. a magas fix költségek, amelyek arra kényszerítik a tőkés bérlőket, vagy az adóssággal megterhelt gazdaságok tulajdonosait, hogy az alacsony árak miatt bekövetkezett profitcsökkenést a termelés növelésével próbálják pótolni. 2. A mezőgazdaságban sok a kisárutermelő, akik létfenntartásuk érdekében, a válság terheit szintén a termelés fokozásával kísérik meg ellensúlyozni.

A mezőgazdaságban az állótőke felújítása elé is akadályok gördülnek. (A tőke behatolása a mezőgazdaságba a földmagántulajdon monopóliuma miatt igen lassú: a technikailag elavult vállalatok kiesése lassan megy végbe; s végül gátolják a mezőgazdasági állótőkék felújítását a feudális maradványok is, amelyeket a válságok alatt még ki is szélesítettek: pl. naturálbér kiterjesztése stb.)

A mezőgazdasági és ipari válság egybefonódása azt jelentette, hogy még jobban kiéleződött az agrárválság, s ugyanakkor elnyújtotta és kiélezte az ipari válságot. A dolgozó paraszti tömegek növekvő nyomora, a mezőgazdaság elmaradottsága, csökkenti az ipari termékeknek mind produktív, mind személyi fogyasztását, ami jelentősen hozzájárult az ipari válság súlyosbodásához.

Mi jellemezte az agrárválságot?

Először is, az agrárválság világméretekben általánossá vált. egyetlen ország sem került el. Nemcsak az agrárországokban, hanem az ipari országokban is súlyosan éreztette hatását.

Másodszor, a mezőgazdaság minden ágára kiterjedt, és nemcsak gabonaválság volt. Mutatja ezt egyebek között az is, hogy mindenfajta mezőgazdasági termék ára nagymértékben esett. Ha Magyarországon a mezőgazdasági árakat 1927-ben 100-nak vesszük, akkor 1933-ban az árak jelzőszámai a következők:

búza ára	33,9
rozs	20,3
árpa	46,5
zab	50,7
kukorica	44,3

S hasonló volt a helyzet az állattenyésztésben is.

Harmadszor, a válság kiterjedése a mezőgazdaság minden ágára azt is maga után vonta, hogy a termelés visszafejlődött, a gépi munkáról a kézierővel végzett munkára, a traktorról a lóra. Magyarországon például 1935-ben 7014 traktor volt, ezekből azonban mindössze 3600 volt üzemben, ezek évi 300 holdas teljesítménye jóval kapacitásuk alatt maradt. (Nagy Imre. Agrárproblémák.) A mezőgazdaság nem használt műtrágyát. Az OMGE 1932-es jelentése ezeket írja: „A terményárak nagy eltolódása ter-

mészerszerűen vonta maga után a műtrágyázás csökkenését, nemcsak azért, mert a mai árak mellett sokszor bizonytalanra válik a műtrágyázás jövedelmezősége, hanem azért is, mert... a gazdáknak nincs tőkájük ilyen befektetésekhez.“

Negyedszer, a paraszti tömegek nyomora fokozódott. Nagymértékben nőtt a munkanélküliség a mezőgazdaságban is. Magyarország mezőgazdasági munkaereje a 30-as években 610 millió munkanapnak felelt meg, de ebből csupán 370 millió munkanapot használtak ki. (*Mód Aladár*. 400 év küzdelme az önálló Magyarorszáért.) 1933-ban a mezőgazdaságban a létminimum 960 P volt, de ennek a teljesen foglalkoztatottak is csupán 42,2 százalékát kapták.

A parasztok eladósodtak. 1932-ben a kishirtokok 53 százaléka volt adóssággal megterhelve. 1932 végén a törpebirtokok adósságterhe évi jövedelmüknek 42,8-szeresére emelkedett. A dolgozó parasztság hatalmas tömegekben ment tönkre. Elvesztette még azt a kis földdarabkát is, ami létalapját képezte. 1929—31-ig 258 000 kisparcella cserélt gazdát, 983 000 hold területtel. 1929-ben 12 000 körül volt a végrehajtások száma, s 1932—33-ban már megközelítette a 20 000-et.

Ötödször, a dolgozó parasztság elszegényedése az iparcikkek piacát is tovább szűkítette. Az EMAG mezőgazdasági gépgyárban pl. 1928-ban 862 fő dolgozott, számukat 1930-ban lecsökkentették 350 főre, de ezek is csak négy napot dolgoztak hetenként.

Hatodszor, a még nagyobb nyomorba jutott munkásosztály fogyasztása is nagyon erős mértékben csökkent és így a mezőgazdasági cikkek iránti kereslet összeszűkült. Az OMGE 1931—32-ben többször fordult a kormányzathoz, hogy a „főlöszleges“ búzakészletet használtassa fel takarmányozási célra, mert az igen erős mértékben csökkenő őrlés, a malmok jelentéktelen működése következtében, a korpa úgyszólván nagyon drága.

A nagybirtokosok követelésére a kormány az új n. bolettarendszer segítségével fölemelte az árakat.* A boletta nagy segítséget jelentett a földesuraknak és kulákoknak, de nem használt a dolgozó parasztoknak, akik-től — mint adófizetőktől és fogyasztóktól — a nekik kifizetett csekély térítést többszörösen behajtották. 1930-ban a gazdák 79%-a a piacon vásárolta kenyereit, vagy annak jelentős részét. A *Kommunista* 1930 július 1-i száma így ír a bolettarendszerről: „Bethlen fasiszta kormánya régóta készülődik, fogadkozik, hogy megoldja a mezőgazdaság válságát. A napokban kirukkolt a kormány a mezőgazdaság mentő tervével. A megoldás szerintük egyszerű. Fölemelik a búza, a kenyér árát. Ez a megoldás nem a mezőgazdaság válságának megoldása, hanem egy újabb adó kivetése az

* A bolettarendszer lényege az volt, hogy a gabona árát a mindenkori világgiazi ár fölé emelte. A gabonavásárló köteles volt 3 pengőért gabonavásárlási lapot venni. Ez a gabona belöldi árát mázsánként 3 pengővel emelte. Ugyanakkor az exportőr, aki gabonát exportált külföldre, a határon a gabonalap ellenében visszakarta a mázsánkénti 3 pengőt. A gabonalap szelvénye (boletta) a termelőhöz került, aki ezzel adót fizethetett, illetve ha köztartozása kevesebb volt a szelvény értékénél, akkor a különbözetet az államtól készpénzben megkapta.

összes kenyérfogyasztókra, a munkásokra és nincstelen parasztszerepekre, és ezt az adót a gabonafőnökséget termelő nagybirtokok és gazdag parasztszerepek zsebelik be. Íme, így néz ki a burzsoázia gazdasági osztálypolitikája.“

A válság a legsúlyosabban az *ipari munkásságot* sújtotta. A munkanélküliség óriási méreteit még a hamis burzsoá statisztikákból is nyomon követhetjük.

A gyárban foglalkoztatott összes dolgozók számának évi átlaga

	index számok
1929	100,0
1930	89,4
1931	80,9
1932	72,8
1933	74,9

A gyárban foglalkoztatott dolgozók összes munkateljesítménye órákban

	index számok
1929	100,0
1930	86,7
1931	75,5
1932	65,3
1933	68,9

(Statisztikai Évkönyv 1929—1933)

A munkanélküliség méreteire jellemző, hogy például a Standard-gyár 1929-ben 6000, 1930 nyarán pedig 2000 munkást foglalkoztatott. A Hofherr és Schrantz-gyárban 1929-ben 2000, 1930 nyarán 300 munkás dolgozott. 1930 nyarán még a Népjóléti Minisztérium jelentése szerint is 120 000 volt a teljes munkanélküliek száma. Az értelmiségiek közt is igen jelentős volt a munkanélküliség. Sokan különféle alkalmi munkák segítségével — a hólapátolástól a csomaghordásig — tengették életüket. A hatalmas munkanélküli tartalékseregeket a tőkés a munkabérek leszorítására használták. Az iparban a válság alatt átlagosan 26 százalékkal csökkentek a bérek, egyes iparágakban 40—50 százalékkal. Ha az egy főre eső jövedelmet 1926—27-ben 100-nak vesszük, akkor 1933-ban az iparban dolgozók jövedelme 68-ra, a mezőgazdasági dolgozóké pedig 64,2-re csökkent.

A viszonylag „magasabb“ bérű szakmunkások száma is egyre csökkent. 1921-ben átlag 32, 1936-ban már csak átlag 20 szakmunkást foglalkoztattak üzemenként. (Malomes Béla: Magyar ipargazdaság. I. 310. lap.)

A munkaintenzitást a tőkés minden eszközzel növelték, egyre több üzemben vezették be a hírhedt Bedeaux-rendszert. Kelemen Móric, a magyar tőkésosztálynak ez a „kiváló“ képviselője mondja: „kell, hogy gyárunk minden józanul gondolkodó és előrelátó vezetőjét eltöltse az a meggyőződés, hogy gyárunk biztonságának és egészséges fejlődésének egyik elengedhetetlen kelléke az, hogy a korszerű racionalizálás minden eszközét minél szélesebben alkalmazzuk.“ (A racionalizálás és tervgazdálkodás. I. kötet. 16. lap.)

Az egy munkaóra-ra eső termékmennyiség növekedését mutatja a gyárban az alábbi táblázat:

1929	1930	1931	1932	1933
100	108	116	118	122

(A Magyar Gazdaságkutató Intézet 15. sz. különkiadványa. 53. lap.)

A válság mindezekén kívül *fokozta az országnak az imperialistáktól való félggyarmati függését is*. Horthyék az országot a német imperializmus-sal kötött szövetségbe, egy újabb háborúra való fölkészülésbe sodorták. Magyarország külkereskedelmi forgalma a fasiszta Németországgal ugrás-szerűen megnövekedett. Németországgal való külkereskedelmünk a külkereskedelem egész forgalmában az 1933. évi 14,94 százalékról már 1934-ben 20,41 százalékra ugrott fel, s 1935-ben 23,35, 1936-ban 24,29 százalékra emelkedett, vagyis Magyarország külkereskedelmi forgalmának csaknem egynegyedét tette ki. (*Magyar Statisztikai Közlemények*. Külkereskedelmi forgalom az 1936. évben. 22—23. lap.)

Magyarország egyre inkább a hitlerista Németország nyersanyag- és élelmiszerszállító gyarmatává vált. 1936-ban Németországba irányult kivitelünknek 93,48 százalékát tették az élelmiszerek, nyersanyagok és félkész-gyártmányok (*Magyar Statisztikai Közlemények*. Külkereskedelmi forgalom az 1936. évben. 41—43. lap. adatai alapján). A földhirtokos- és tőkés-osztály a német imperialisták oldalán igyekezett visszaszerezni a maga számára azt, amit egyszer már a német imperializmus oldalán elvesztett. A válságból való „kiutat” a német fasiszták csatlósaként egy új világ-háború kirobbantásában való részvételben kereste.

Burzoá magyarázatok a válságról Magyarországon

A burzoázia magyarországi szószólói minden eszközzel igyekeztek a válságnak olyan magyarázatot adni, amely az uralkodó osztály érdekeinek megfelel. Ezek a magyarázatok — hasonlóan a modern burzoá gazdaságtan más „elméleteihez” — lényegében azoknak a magyarázatoknak a fölmelegítését jelentik, amelyeket a marxizmus-leninizmus már régen megcáfolt.

A legtöbb magyarországi burzoá „tudós” a *fogyasztáshiányelmélet* alapján áll. Már 1929 végén jelennek meg cikkek a *Közgazdasági Szemle*-ben, amelyek jelzik, hogy a cukor és szén piacon válság van és ennek a fogyasztáshiány az oka.

„A cukortermelés vonala meredeken megy fölfelé és állandóan túlhaladja a fogyasztást, melynek emelkedése jóval enyhébb” — írja *Hirsch Albert* „A cukorválság” című cikkében. (*Közgazdasági Szemle*. 1929. 647. lap.) A szerző szerint a túltermelés nemcsak relatív, vagyis nem csupán a fizetőképes kereslethez képest beszélhetünk túltermelésről. Abszolút túltermelésről van szerinte szó, vagyis arról, hogy a társadalom többet termelt, mint amennyire szüksége van. Nem áll tehát emögött a dolgozók életkörülményeinek rosszabbodása, csupán a fogyasztás lassabban növekszik a termelésnél. A megoldás szerinte a termelés korlátozásában rejlik. A válságban persze nem ez a helyzet. A dolgozók szükségletei a kapitalizmusban állandóan és fokozódó mértékben kielégítetlenek maradnak, tehát nem lehet szó abszolút, csupán relatív túltermelésről. Csak a kapitalizmus megsemmisítésével szűnik meg a kapitalizmus alapvető ellentmondása következtében létrejött ellentmondás a termelés és a fogyasztás között, a szocialista

társadalomban a dolgozók emelkedő fogyasztása előrelendítője az egyre fokozódó termelésnek.

A fogyasztáshiány-elmélet módot ad szerzőinek arra is, hogy sovíniszta uszítást folytassanak. A Kárpátmedence gazdasági egység, a trianoni szerződés ezt szétszaggatta, ezért nincs a magyar tőkéseknek piaca — mondja *Hantos Elemér* „Mezőgazdaságunk válsága és annak nemzetközi megoldása“ című cikkében. Több burzsoá áltudós veti föl a hitleri „nagy gazdasági egység“ jelszavához hasonlóan — azt a gondolatot, hogy Közép-Európában „nagy gazdasági egységet“ kell létrehozni, melynek Magyarország lenne a gabonaszállítója.

Heller Farkas „Áralakulás és nemzeti jólét“ című cikkében (*Közgazdasági Szemle* 1934. 309. lap.) kijelenti: a kapitalizmus döntő problémája, hogy „napról-napra teljesítőképesebb termelésünk számára a fogyasztókat is előteremteni tudjuk.“ A háború előtti kapitalizmust — mondja — sülyedő árak jellemezték, melyek kiegyenlítették a termelékenység emelkedésével felmerülő elhelyezési problémákat. Ez ellen a tendencia ellen hatottak a kartellek magas árai, az árakat növelő adók és a forgalmi költségek. Az árak tehát nem alkalmazkodnak automatikusan a kereslethez, s így túltermelés áll elő. A túltermelés oka tehát az árak magas volta. Ezen sem munkabéremeléssel, sem a munkaidő korlátozásával nem lehet változtatni, „erre csak egy eszköz van, és ez az áraknak a meglévő fogyasztóképességhez való alkalmazkodása... És ha ez a népjólét igazi fokozásával be fog következni, akkor el fognak némulni a kapitalizmus elleni vádak és a fantasztikus tervek, mert akkor a kapitalizmus azzá lesz, amire erejénél fogva hivatva van: a nemzeti jólét hatalmas tényezőjévé“ — írja Heller, aki a szabad versenyben látja a válságok megelőzésére alkalmas orvosságot.

Láthatjuk, hogy Heller olyasmit kíván a kapitalizmustól, amire az képtelen. A termelést és fogyasztást sem a szabadversenyos kapitalizmusban, sem az imperializmusban nem lehet összhangba hozni a kapitalizmus alapvető ellentmondása miatt, amely a társadalmi termelés és a tőkés elszajítottság között áll fenn. Heller szavaiból is kitűnik, hogy az uralkodó osztálynak nem a dolgozók életszínvonala miatt fáj a feje, hanem a szovjet példától fél, amely behízyitotta, hogy lehet a termelés és fogyasztás között összhangot teremteni, ha: a kapitalista tulajdont felszámoljuk.

Lényegében a burzsoázia más szószólóiéhoz hasonló nótát fúj a szociáldemokrácia is. „...miből vegyen hasznot a gyáros, a kereskedő és adók formájában az állam, ha nincs kereset és ennek következtében nincs fogyasztás?“ — írja Kruppa Rezső *A munkanélküliség problémája* című cikkében. (*Szocializmus*. 1930. május. Idézi *Balla Aladárné*. Ébred a vörös holnap című munkájában.)

Mi jellemzi általában a magyar burzsoá közgazdák fogyasztáshiány-elméleteit?

a) Túlnyomórészt a külföldi piacra számítanak, minthogy a belföldi fogyasztás emelkedését reménytelennek látják.

b) A válság okait a fogyasztáshiányon keresztül objektív okokra (háború, Trianon, stb.) akarják hárítani, így leplezve a kapitalista rendszer rothadságát. Arról persze nem beszéltek, hogy pl. az USA-ban, vagy más

kapitalista országokban, melyek számára nem volt Trianon, szintén súlyos válság dühöng.

c) Lépten-nyomon megragadnak minden alkalmat, hogy a Szovjet-unióra rágalmakat szórjanak.

d) Minden kérdésben híven szolgálják a nagybirtokos-nagytőkés osztályok érdekeit.

Nekünk persze világosan kell látnunk, amit Marx, Engels, Lenin és Sztálin több ízben leszögezett, hogy a válságot nem lehet a nemzeti jövedelem elosztásának megváltoztatásával megszüntetni. A nemzeti jövedelemnek a tőkésék érdekében történő elosztását u. i. maguk a tőkés termelési viszonyok határozzák meg. A nemzeti jövedelem elosztását lényegében megváltoztatni csak úgy lehet, ha megdöntik a kapitalizmust. Meg kell itt jegyezni egyébként azt is, hogy a burzsoázia szószólói persze csak szavakban, demagóg célzattal „követelik“ a nemzeti jövedelem más elosztását. Nyilvánvaló, hogy a válságot megszüntetni csak a kapitalizmus felszámolásával lehet, mint ahogy ezt a Szovjetunió és a népi demokratikus országok példája is bizonyítja.

A válságról szóló burzsoá nézetek másik csoportja a pénz és hitel-oldalról kiinduló „elméletek“. A *Közgazdasági Szemle* ismertette Csatai Antal Géza *Infláció vagy aranyalap* című könyvét (1934. évfolyam, 196 lap), megemlíti, hogy a válság oka a pénzhány. A Nemzeti Bank túlsok bankjegyet vont be, a tőkésék teaurálni igyekeznek készleteiket. A válságon szerinte úgy lehet segíteni, ha a bankjegymennyiséget fölemelik, vagyis enyhe inflációval. A hitel- és pénzoldalról kiinduló „elméletek“ is képtelenek a tőkés termelés lényegét megérteni. Csak a felszínen mozognak és a pénz és hitel jelenségeit, tehát a túltermelési válság *következményeit*, összecserélik a jelenség *okával*. Másrészt ezek a nézetek a mennyiségi pénz-„elméletre“ támaszkodnak, amelyet a marxizmus-leninizmus klasszikusai annyiszor megcáfoltak.

A magyarországi burzsoá válságelméletek harmadik csoportja az *eklektikus* „elméletek“. György Ernő például *Rugalmasság a gazdasági életben* című cikkében — különféle polgári válságelméleteket idézve, lényegében maga is az üzemek „rugalmatlanságát“ teszi felelőssé a válsáért. (*Közgazdasági Szemle*. 1934. 107. lap). Idézi azt a felfogást is, amely szerint a „kapitalista lélek krízisének“ korszaka következett be, s ezért van válság. Az üzemet ugyanis nem a vállalkozó vezeti, hanem hivatalnokok, akik nincsenek érdekelve tőkésükkel a vállalat ügyeiben, s ezért kevésbé lelkesen, kevésbé rugalmasan szolgálják a vállalat „érdekeit“. A rugalmatlanságihiány döntő szerepének igazolására közli cikkében Hasenack adatait arról, hogy az üzleti csődöknek csak 5 százaléka származik az „üzleti tisztesség hiányából“ (!) legalább 30 százaléka a „rugalmatlanságnak“ köszönhető. A válság ellen orvosságul az önköltség elemeinek leszorítását, lényegében a munkabér csökkentését ajánlja. Abban, hogy a válságot mindenzárva a munkásosztály rovására kell megoldani, valamennyi burzsoá „közgazdász“ egyetért. „Vitéz“ gouthfalvi Dorner Zoltán például megállapítja, hogy a nőknek és gyermekeknek éjjeli munkára kötelezésében a törvényhozás eddig előnyben részesítette a „magánérdekeket“ a közérdekkel szemben. Most azonban a válság idején nem szabad megengedni az éjjeli műszak el-

törlését a nők és gyermekek részére, mert ez „nemzetgazdaságunk érdekében hozott áldozat.“ (*Közgazdasági Szemle*. 1930. 512. lap.) Navratil Ákos a válságot azok közé a tényezők közé sorolja (háború, pestis stb.), amelyekről Malthus kannibáli elmélete az emberi faj megtisztulását várta. Azt írja (*Közgazdasági Szemle*. 1934. 1. lap), hogy nem szabad minden „elbukót“ védelembe venni, mert „ha mindenkit védünk, hol marad a szükséges kirostálódás?“

Látjuk tehát, hogy valamennyi burzsoá „elmélet“ a dolgozók félrevezetését, a kapitalizmus gátlástalan védelmét szolgálja. Sztálin elvtárs szavaival:

„Meg kell állapítani, hogy a polgári közgazdászok teljesen csődöt mondtak a válsággal kapcsolatban. Sőt, még az a minimális gyakorlati érzékük sincs meg, amelyet elődeiktől nem mindig lehet elvitatni. Ezek az urak megfedelkednek arról, hogy a válságokat a tőkés gazdaság rendszerében nem lehet véletlen jelenségnek tekinteni. Ezek az urak elfelejtik, hogy a gazdasági válságok a kapitalizmus elkerülhetetlen következményei. Ezek az urak elfelejtik, hogy a válságok a kapitalizmus urolmánának megszületésével együtt születtek meg. Több mint száz év óta vannak időszaki gazdasági válságok, melyek 12—16—8 évenként, sőt sűrűbben ismétlődnek. Ez alatt az idő alatt minden rendű és rangú polgári közéleti szereplő, kivétel nélkül valamennyien nekigyürköztek, hogy a válságokat „megelőzzék“ és „megszüntessék“. De valamennyien kudarcot vallottak, mert a kapitalizmus keretei között lehetetlen megelőzni vagy megszüntetni a gazdasági válságokat.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 262—63. lap. Szikra 1950.)

A munkásosztály harca a válság idején

Az előzőekben láttuk, hogy az uralkodóosztály mindent elkövetett, hogy a válság terheit a dolgozókra hárítsa. A számításokat azonban gazda nélkül végezte. A munkásosztály és a szegényparasztság heroikus harcot vívott ez ellen a kísérlet ellen. Ebben a harcban következetes vezetője a Kommunista Magyarországi Pártja volt.

A válság súlyosbodásával a sztrájkok száma jelentősen megnövekedett, mint ahogy ezt a meghamisított burzsoá adatok is mutatják. A burzsoázia a bérek lenyomásával, a fogvasztási adók emelésével, a tömeges elbocsátásokkal, a munkaintenzitás növelésével, fokozott politikai elnyomás segítségével akarta áthárítani a válság terheit a munkásosztályra. A burzsoáziának nagy segítségét nyújtottak ebben a törekvésében a jobboldali szociáldemokraták, akiknek politikája lényegében a Horthy-fasizmus egyik transzmissziója volt a munkásosztály felé.

A Párt harcának elsősorban e célok megvalósítása ellen kellett irányulnia, összekötve a gazdasági harcot a politikai harccal, a béke megőrzéséért vívott küzdelemmel. 1929 őszétől egyik sztrájk követi a másikat. Az úri osztály halálosan retteg a Párttól, a dolgozóktól. „A munkásoknak semmiféle engedmény ne adassék — javasolja a salgótarjáni fősolgabíró — mert ha ez megtörténne, úgy azt kizárólagosan a legszélsőségesebb vezetők eredményeként tüntetnék fel. Előállna az az eset, hogy az egész széndencéct boldosvizálnák.“ (*A salgótarjáni járási fősolgabíró jelentése*. M. M. I. Arch. XIX. 3/1/1929/1.)

A gazdasági követelésekért vívott harc szükségképpen politikai harccá fejlődött. A burzsoázia a terror fokozásával válaszolt. A Kommunista Párt megsemmisítésével remélte a „rendet“ helyreállítani.

Egyre gvakoribbá váltak a munkanélküliek tüntetései, éhségfölvonulásai. 1930 januárjában megalakult a Munkanélküliek Országos Egyesítségbizottsága. A tüntetések, fölvonulások országos jellegűek lesznek, egyre nagyobb számban vesznek részt bennük a szegényparasztok tömegei is. A szociáldemokrácia a tömegek forradalmi hangulatának levezetése céljából néma tüntetésre kért engedélyt Horthytól. A KMP azonban kiadta a jelszót: „*Munkások! Elvtársak! Változtassátok a szeptember elsejei fölvonulást hangos, harcoss tömegtüntetéssé.* (A KMP röplapja, Idézi: *Balla Aladárné.* Ébred a vörös holnap.) Az 1930 szeptember elsejei tüntetés megmutatta, hogy a tömegek harcészsége mennyire fokozódott, a Párt befolyása milyen hatalmas mértékben erősödött. 1930 szeptember elsejét a munkásosztály kemény ökölcsapásokkal tette emlékezetessé a burzsoázia számára. S a harcoss megmozdulások sora nem záródott le ezzel az emlékezetes nappal, ahogy a szénvidékek újabb nagy sztrájkja s az egyéb megmozdulások mutatják.

Az egyre erősödő forradalmi hullámmal szemben Horthyék rátérnek az „erős kéz politikájára“. A „takarékoság“ jelszavával emelik az adókat, leszállítják a fizetéseket, megszüntetnek majdnem minden szociális kiadást. Károlyi Gyula kormánya életbelépteti a statáriumot, hogy a KMP megnövekedett befolyását letörje. Kegyetlen hajsza indul meg az illegális Párt vezetői és tagjai ellen. Elfogják és 1932 nyarán kivégzik Sallai Imre és Fürst Sándor elvtársakat.

A Párt a terrorra még fokozottabb harccal válaszol. A forradalmi mozgalmak elterjedését mutatja ezekben az években, hogy Pacsán, Szentesen, Dorozsmán és másutt a dolgozó parasztság is egyre erőteljesebben harcol a népelnnyomó rendszer ellen.

A szociáldemokrácia minden eszközzel elősegíti a Horthy-fasizmus kitűzött céljait. Esztergályos, szociáldemokrata képviselő „a szent hazaszereget nevében való testvériség harcát“ hirdeti a burzsoázia elleni harc helyett. (Idézi *Balla Aladárné.* Ébred a vörös holnap, 30. lap.) A szociáldemokraták a gyárakban kiállnak a Bedaux-rendszer mellett. Hogy a dolgozók figyelmét a döntő kérdésekről eltereljék, a válság kellős közepén nagy hangon általános választójogot követelnek. Igyekeznek minden erővel meggátolni a népelnnyomó rendszer elleni egységfrontot. Arról beszélnek, hogy Magyarország „antidemokratikus ország“, nem lehet széles és következetes arcvonulat kialakítani a reakció ellen. Főcéljuk a szovjetellenes uszítás, a Kommunista Párt ellen való harc. Ahogy egy 1933-as körlevelük mondja: „Nálunk az egységfrontról még csak beszélni sem lehet, mert ezzel elismerjük a bolsevista párt létjogosultságát. Arra kérjük elvtársainkat, hogy ha az egységfront érdekében propaganda folyik valahol, a párttitkárságot értesítsék, kik azok, akik e cél érdekében propagandát fejtenek ki.“ A jobboldali szociáldemokrata vezetők kiszolgáltatták az ellenzéki munkásokat a rendőrségnek, kémiszolgálatot építettek ki, rendsze-

resen jelentésekben tájékoztatták a rendőrséget a kommunisták tevékenységéről. Ezt az aljas munkájukat Horthyék el is ismerték. Így például egy 1929-es belügyminiszteri leirat hangsúlyozza, hogy a kommunisták augusztus elsejei tüntetését „a legnagyobb határozottsággal és eréllyel kell elfojtani és megtorolni.” Ugyanakkor „a legóvatosabban és a legtapintatosabban kell eljárni olyan esetekben, amikor véletlenségből exponált szociáldemokrata egyének kerülnek a tüntetés során a tüntetők soraiba. A rendőrhatalósági közegek elé ezeket elő ne állítsák, illetve őrizetbe ne vegyék.” (Balla Aladárné, id. m. 15—16. lap.)

A Párt, miközben mindent elkövet, hogy a szociáldemokrata munkássággal egységfrontot alakítson ki, leleplezi az áruló szociáldemokrata vezetőket.

Mit ígért Gömbös? — írja a Párt „Eltvársi körlevelében”. — Földreformot, melyet sohasem valósított meg. Telepítést, gazdavédelmi törvényt. Ebből csak a nagybirtokosok és kulákok gazdagodtak.

Mit követelt a szociáldemokrácia? — Általános titkos választójogot, némi nevetséges segílyt a munkanélküliek számára, hogy elüsse a forradalmi feszültséget.

Mit követelt a Kommunisták Magyarországi Pártja? — Állami segílyt a munkanélkülieknek, férfiaknak, nőknek, gyermekeknek egyaránt, családi pótlékot, ingyenes orvosi ellátást, ingyenes utazást az állást keresőknek. A dolgozóknak a napi 12—16 órai munkaidő megszüntetését, a Bedaux, akkord eltörlését, normális munkafeltételeket.

Ezek voltak a legközelebbi feladatok. Ezek érdekében mozgósította a Párt az üzemi és a területi sejteket a városban. Ide tartozott még a kilakoltatások elleni harc. A Párt azon dolgozott, hogy a sztrájkokat 100 százalékosá tegye és a győzelemig vigye. A Párt üzemi sejtei tartották a kapcsolatot az elbocsátott munkásokkal, szervezték a szolidaritás-akciókat az elfogatásokkal kapcsolatban. Falun a Párt megszervezte a dolgozó parasztság ellenállását az adószedések ellen. Megszervezte a végrehajtások megakadályozását. (MMI Arch. III./1. 1932/II/193—1.)

A Párt vezette a Horthyék háborús politikája ellen folytatott harcot is. Minden erővel arra törekedett, hogy széles nemzeti egységfrontot hozzon létre. Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán figyelmeztetett arra, hogy az imperialisták egy szovjetellenes rablőháborúval igyekeznek kivezető utat találni a válságból.

„*Innen ered — mondotta Sztálin elvtárs — a Szovjetunió elleni kalandos merényletre és intervencióra irányuló tendencia, amelynek a kibontakozó gazdasági válsággal kapcsolatban fokozódnia kell.*” (Sztálin Művei. 12. kötet. 275—276. lap. Szikra 1950.)

A Gömbös-kormány megalakítása lényegében azt jelentette, hogy a magyar fináncnöke elérkezettnek látta az időt a nyílt fasiszta rendszer életbeléptetésére, az új háború előkészítésében a hitlerfasizmus csatlósa-

ként való részvételre. A Kommunista Párt következetesen harcolt ez ellen a horthysta kalandorpolitika ellen.

A háborús előkészületek meggyorsítását szolgálta, hogy a magyar burzsoázia — 8 és félévi fegyházbüntetésének kitöltése után — 1935-ben újra bíróság elé állította a magyar nép szeretett vezérét, Rákosi elvtársat. Rákosi elvtárs azonban vádlotból vádlóvá válva, ország-világ előtt leleplezte a fasiszták törekvéseit. A kommunisták megmutatták az utat az egész dolgozó magyar nép számára a válság, a nyomor, a háborús politika felszámolása felé. Megmutatták azt az utat, amelyen a nagy szovjet nép jár, s amelyet követve a magyar nép is felépítheti a dolgozók szocialista társadalmát. A Kommunista Párt győzelmesen harcolhatott, mert összeforrt a munkásosztállyal és a néppel, mert biztos irányítúje a marxizmus-leninizmus, és olyan ragyogó példakép áll előtte, mint a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja.

A marxista-leninista válságelmélet igazát fényesen bizonyítja a nagy Szovjetunió, a válságmentes szovjet gazdaság hatalmasarányú fejlődése. A Szovjetunióban felszámolták a kapitalizmust, a kizsákmányolás minden formáját. Míg a kapitalista országokat hatalmas túltermelési válságok rendítik meg, a Szovjetunió fejlődése mérföldes léptekkel halad előre. A szovjet nép a bolsevik párt vezetésével megvalósította a szocializmust. A második világháborúban megsemmisítette a fasiszmus legfőbb gócpontjait és begyógyítva a háborúokozta sebeket, jelentősen túlteljesítette a háborúutáni öt éves tervet, győzelmesen építi a kommunizmust.

A szovjet nép az öt éves tervet 4 év és 3 hónap alatt teljesítette. A terv túlteljesítésének eredményeként az ipari termelés színvonala a háborúelőttihez képest 73 százalékkal emelkedett. A vas- és acéltermelés 45 százalékkal, a széntermelés 57 százalékkal, a villamosenergia termelés 87 százalékkal haladta meg 1950-ben a háborúelőtti színvonalat. 1950-ben 2,3-szer annyi gépet gyártottak a Szovjetunióban, mint 1940-ben. S hasonló a helyzet a népgazdaság többi területén is. A mezőgazdaság 3,8-szer több traktort, 3,6-szer több kombájnt kapott, mint 1940-ben. Folyik a történelemben példa nélkül álló óriási erdősítési terv végrehajtása. Hatalmas jelentősége van a kommunizmust építő szovjet nép és az egész haladó emberiség számára a kujbisevi, sztálingrádi, kalhovkai vízierőművek, a turkmen-főcsatorna, a délukrajna-északkrimi, valamint a Volga—Don-csatorna építésének. A kommunizmus és a béke gigászi művei ezek, s építésük minden eredménye hatalmas csapás a háborús gyujtogatókra, erőt ad a békéért harcoló százmillióknak.

A mi népünk is — hasonlóan a többi népi demokrácia dolgozóihoz — már csak rossz emlékként gondol azokra az időkre, mikor válság, munkanélküliség és nyomor pusztított hazánkban. Dolgozó népünk alkotó munkája, Pártunk következetes vezetése, a nagy Szovjetunió segítsége a biztosítéka annak, hogy egyre-újabb győzelmeket aratunk a szocializmus építésében.

Az angol nagytőkések lapja a „nem kívánatos“ amerikai „segély“-ről

Az *Economist*, az angol nagytőkések lapja, 1952. március 1-i számában csodálkozását fejezi ki azon a szerinte igen fonák helyzeten, hogy mialatt az Északatlanti Szervezet európai tagállamainak kormányai „versenyt futnak“ az amerikai gazdasági és katonai „segélyért“, „egyes országok a világ más tájékán nyersen visszautasítják ezt a segélyt.“ Az Egyesült Államok kormányának Mexikóban „katonai segélyről“ tárgyaló bizottsága a legutóbb dologvégezetlenül volt kénytelen visszatérni az USA-ba. Ugyanakkor Indonéziában az országosméretű felháborodás lemondásra készítette a kormányt, amelynek külügyminisztere elfogadta az amerikai gazdasági „segély“ súlyos és megalázó feltételeit. Irország, Burma és Perzsia is vonakodik hasonló egyezmények megkötésétől, és az *Economist* azt is megállapítja, hogy Mexikó példája bizonytalannal fokozni fogja Chile és más latin-amerikai országok habozását. Az *Economist* szerint „nem lehet róssz néven venni“ az európaiaktól, hogy illogikusnak találják, hogy míg ők mindent elkövetnek az amerikai „segély“ megszerzésére, másokra viszont még rátközelítik is nehéz.

A nehézségeket — írja az *Economist* — részben az idézte elő, hogy az Egyesült Államok kongresszusa ragaszkodik ahhoz a feltételhez, hogy minden országnak, amely Amerika részéről katonai vagy gazdasági „segélyben“ részesül, közre kell működnie az úgynevezett „szabad világ“-nak „a béke fönntartása érdekében kifejtett közös erőfeszítéseiben“, vagyis az angol nagytőkés lap virágnyelvéről magyarra fordítva: a Szovjetunió és a népi demokráciák elleni agresszív háborúra való előkészületekben.

„Az ilyen határozatlan és homályostartalmú kötelezettségvállalások értéke kérdéses és kétségtelen, hogy számos zavaró elemet tartalmaznak“, folytatja az *Economist*, „minden kormány, amely aláveti magát az úgynevezett Kölcsönös Biztonsági Törvény megkívánta feltételeknek, kitérő lehetőséget ad hazai ellenzéknek arra, hogy az amerikaiknak való teljes meghódolás vádjával illessék. És különösen súlyossá válik a probléma, ha a segélyt elfogadó kormányok helyzete amúgy is ingadozó. Burma és Irán — éppen akkor, amikor az amerikai segély kérdése napirendre került — parlamenti választások előtt állott. Mexikóban és Chilében a közeljövőben lesznek választások és az *Economist* úgy gondolja, hogy a katonai „segélyre“ vonatkozó tárgyalásokat éppen a választók közti kedvezőbb hangulat keltése céljából szakították meg, s békülékenyebb hangnemben folytatják majd, ha a választási eredményeket már nem befolyásolhatják. Az *Economist* úgy véli, hogy ha Amerika részéről több rugalmasságot tanúsítanának és helyesebben választanák meg a tárgyalások idejét, (például tekintettel volnának a parlamenti választások időpontjára), az Egyesült Államok „segélyakciója“ a ma még vonakodó országok részéről is több megértéssel találkozna.

Mi úgy gondoljuk, hogy az *Economist*-nak ez a véleménye alaptalanul derülőt és az ázsiai meg a délamerikai országok mindjobbban megértik, hogy függetlenségüket és békés életüket milyen nagy mértékben veszélyezteti az amerikai „segély“ elfogadása.

Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért

A vállalatnak a gyártmány termelésére fordított s pénzben kifejezett valamennyi ráfordítása adja a gyártmány önköltségét. Az önköltség alakulására a vállalat kollektív munkájának minden egyes mozzanata hatással van. Minél fejlettebb a termelés technikája és minél nagyobb a munka termelékenysége, minél gazdaságosabban használják fel a nyersanyagokat és anyagokat, a tüzelőanyagot és a villamosenergiát, minél több kitűnő minőségű terméket gyártanak, minél kisebbek a gyártási általános költségek (az úgynevezett rezsiköltségek), annál alacsonyabb az önköltség. Ebből következik, hogy a gyártmány önköltsége a vállalat termelési tevékenységének általános mutatója.

A gyártmány önköltségének rendszeres csökkentése a szocialista ipar fejlődéstörvénye. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „az ipari termelés önköltségének rendszeres csökkentése... az a fővonal, amelyen iparunknak haladnia kell, az a fővonal, amelynek iparunk minden tovább lépését meg kell határoznia”. (Sztálin Művei. 9. kötet. 193—194. lap. oroszul.)

A gyártmány önköltségének csökkentése növeli a szocialista felhalmozást és lehetővé teszi, hogy az állam következetesen csökkentse az árucikkek árát. A szocializmusban az önköltség rendszeres csökkentésének politikája a belső piac bővülését eredményezi és hozzájárul ahhoz, hogy a termelés további fejlődésének forrásai szüntelenül növekedjenek.

Sztálin elvtárs szerint „...a munka termelékenységének komoly fokozása,

és az ipari termelés önköltségének rendszeres csökkentése lehetetlen az új, jobb technika alkalmazása nélkül, az új, jobb munkaszervezés meghonosítása nélkül, gazdasági apparátusunk egyszerűsítése és olcsóbbá tétele nélkül”. (I. m. 196. lap.)

Az önköltségcsökkentés fontos forrása: a szocialista munkaverseny továbbbi kiszélesítése, az újtók tapasztalatainak a terjesztése, az elmaradó termelési szakaszok felzárkóztatása az élenjárókhoz.

A közelmúltban a Burevesznyikgyár dolgozóinak kezdeményezésére igen sok szovjet vállalatban országos méretű szocialista munkaverseny bontakozott ki, minden egyes gyártási művelet önköltségének csökkentéséért.

Miért értékes ez a kezdeményezés?

Régebben az egyes műveleteknél elért megtakarítást gyakran teljes egészében fölemésztette a többi művelet. Így azután a vállalat sokkal kisebb megtakarítást ért el, mint amennyit elérhetett volna. Az a munkaverseny, amely valamennyi művelet önköltségének csökkentéséért folyik, minden dolgozó figyelmét a termelés gazdasági mutatóinak megjavulásáért vívott harcra irányítja, felszámolja az eszközök felhasználásában mutatkozó felelőtleniséget és a felhalmozás jelentős növekedését eredményezi.

A munkaverseny sikere annál nagyobb, mennél jobban ismerik a munkások, hogy az önköltség milyen ráfordításokból áll, hogy a tervben milyen ráfordítási normákat állapítottak meg az elvégzendő munkára, s milyen ráfordítások merültek fel való-

Az önköltségben foglalt ráfordítási tételek nagyjában a következők:

nyersanyagok, alap- és segédanyagok;

gyártási célokat szolgáló tüzelőanyag, energia és gőz;

a termelőmunkások munkabére és a megfelelő közterhek;

általános gyári költségek, általános műhelyköltségek.

Sok iparágban külön ráfordítási tételként kezelik az új termékfajták gyártásának megkezdésével kapcsolatos előkészületek kiadásait, a különleges szerszámok és készülékek elhasználódását, a sejtvesztéseket, a gépállásból eredő veszteséget és így tovább.

Vizsgáljuk meg részletesebben a ráfordítások egyes tételeit.

A *nyersanyagok és anyagok*, valamint a vásárolt félkésztermékek értéke jelentős része az önköltségeknek.

Minden munkásnak, aki nyersanyagot és anyagokat használ fel, ismernie kell a termékegységre eső ráfordítások normáját. Különösen fontos, hogy ezek a normák műszakilag megalapozott, haladó normák legyenek. Az ilyen normák alkalmazása a takarékosággért folytatott harc sikerének fontos feltétele.

Az adott gyártási művelethez szükséges anyagok jegyzékét és felhasználásuk tervnormáját a termelés technológiájától függően állapítják meg. Ha a nyersanyagokból sokféle félkészgyártmányt készítenek, fontos megállapítani az anyagok felhasználási egyíthetőségét is. A munkásoknak olyan feladatokat is kell adni, hogy a termelésben még felhasználható hulladékokat összegyűjtsék és átadják a raktárnak. A hulladékok helyes felhasználása csökkenti a főtermelés önköltségét.

A ráfordítások második csoportjába tartozik a *gyártási célokra felhasznált tüzelőanyag, energia és gőz* értéke. Ide számít például a farostok szárítá-

sára használt gőz, a fémek olvasztására és hevítésére szolgáló villamosenergia és tüzelőanyag stb. Ezeket a költségeket a mérőműszerek adatai alapján kell nyilvántartani.

A nem gyártási célokra, mint például világításra, fűtésre, szellőztetésre felhasznált tüzelőanyagot és villamos energiát, az általános műhelyköltségek és gyári költségek megfelelő tételei közt kell elszámolni.

A következő tétel: *a termelőmunkások munkabére és közterhei*. Ide azoknak a dolgozóknak a munkabére tartozik, akik közvetlenül vesznek részt a termelési folyamatban. Az egyes műhelyek és a gyár irodái, kisegítő- és segédszemélyzetének munkabére az általános műhelyköltségek és gyári költségek közé tartozik.

A munkabér közterhein azokat az összegeket értjük, amelyeket a vállalat fizet be társadalombiztosítási célra.

Az *általános műhelyköltségek és gyári költségek* felölelik az adminisztrációs és igazgatási költségeket, a műhelyek általános termelési költségeit (például a berendezés üzemben tartásával kapcsolatos költségeket), az amortizációt, valamint a műhelyek és a gyárigazgatóság kiadásait. Ugyancsak ide tartoznak a termelés önköltségét terhelő improduktív kiadások és veszteségek is.

Az összes termelési kiadások közvetlen és közvetett kiadásokra oszlanak. A közvetlen kiadásokhoz tartoznak azok, amelyeket minden egyes termékre közvetlenül számolhatnak el. Az például megállapítható, hogy mennyi bőr szükséges száz pár cipő elkészítéséhez, mennyi fonal kell száz méter szövet gyártásához stb.

Azokat a kiadásokat, amelyeket a termékegységre nem lehet közvetlenül elszámolni, közvetett kiadásoknak nevezzük. Ide tartoznak az összes gyártási általános költségek, vagyis mindazok, amelyek a termelés igazgatásával, szervezésével és kiszolgálásával kapcsolatosak.

Hogyan határozzák meg a gyártmányegységet terhelő közvetett kiadások nagyságát, vagyis azt, hogy például a műhely adminisztrációs, műszaki és segédszemélyzetének munkabéréből milyen összeg terheli a gyártmányegység önköltését? Ebből meg kell állapítani, hogy az adminisztrációs és segédszemélyzet munkabére hány százaléka a műhelyben dolgozó termelőmunkások béralapjának. Bérösszegük ugyanilyen százalékban terheli a gyártmány önköltségét.

Szemléltessük ezt egy példával. Tegyük fel, hogy a műhely 100 000 darab gyártmányt termelt, amelyeknek műhelyönköltsége 1,5 millió rubel. A műhely termelőmunkásainak munkabére 300 000 rubel. A műhely adminisztrációs, műszaki és segédszemélyzetének munkabére 45 000 rubel, azaz a termelőmunkások béralapjának 15 százaléka.

Ebben az esetben a gyártmányegység műhelyönköltsége 15 rubel (1500:100). Ebből három rubel (300:100) esik a termelőmunkások munkabérére. Az önköltségben tehát a műhely adminisztrációs, műszaki és segédszemélyzetének munkabére 45 copek (a három rubel 15 százaléka).

A termelési terv túlteljesítése esetén a gyártmány önköltsége csökken, mivel a termékegységre kevesebb gyártási általános költség esik. Ha ugyanaz a műhely nem 100 000, hanem 120 000 gyártmányt termel, a műhely adminisztrációs, műszaki és segédszemélyzetének munkabéréből nem 45 copek esik a gyártmányegységre, hanem 37,5 copek (45 000 rubel: 120 000). A terv túlteljesítése eredményeképpen tehát 7,5 copekes megtakarítást értek el az önköltségnek ebben az alkotóelemében.

A termékegység önköltségét az is erősen csökkenti, ha az adott nyersanyagból több elsőrendű minőségű gyártmányt termelnek.

A Burevesztnyik gyárban a gyártási művelet tervezett önköltségét minden

egyes munkásra felbontják. Valamennyi munkásnak spec.ális önköltségelszámoló-lapot adnak. A gyártmányok önköltségének csökkentéséért vívott harc során az ilyen önköltségelszámoló-lap hatásos fegyvernek bizonyult a munkás kezében. Az önköltségelszámoló-lap szemléltetően mutatja a megtakarítások útjait és eredményeit.

Magától értetődik, hogy a takarékoság művelatenként való fokozásáért folytatott munkaverseny csak akkor lesz eredményes, ha a gyár tervező és számviteli dolgozói is a legtevékenyebben résztvesznek benne. A munkaversenynek magávan kell ragadnia a kollektív olyan tagjait is, akiknek munkája befolyásolja a gyári általános költségek nagyságát. Eppen ezért a műhelyek, részlegek és más üzemek vezetőinek kötelezettséget kell vállalniuk az üzemműköltések, a raktárfőnököknek pedig a raktárköltések csökkentésére.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az eredmények nyilvántartása megköveteli a személyes megtakarítási számlák rendszeres vezetését. Fontos, hogy a hónap végén a személyes megtakarítási számlákon mutatkozó eredményeket egybevevessék a műhely munkásainak általános eredményeivel, és azt azután a termelési értekezleteken is megvitassák.

Azokat az eredményeket, amelyeket a munkaversenyben élenjárók értek el, valamint a megtakarítás lehetőségeit, az üzemi újságok és a gyári hangszórók útján széles körben kell népszerűsíteni.

A Burevesztnyik-gyárban a művelatenkénti takarékoság érdekében megindult szocialista verseny jelentősen csökkentette a termék önköltségét. A megtakarításokért vívott harc hatalmas népmozgalommá vált. A termelés önköltségének további csökkentése a Szovjetuniónak többszáz millió rubel tervenfelüli felhalmozást ad és meggyorsítja a sikeres előrehaladását a kommunizmushoz vezető úton.

(Sz. Tatur nyomán.)

Önköltségcsökkentés és minőségváltozás

1.

Népgazdaságunk első öt éves terve az ipari termelés önköltségének 25 százalékos csökkentését tűzte ki feladatul. Ezt a feladatot csak a munka termelékenységének igen nagymértékű emelésével és a legszigorúbb takarékoság követelményeinek szem előtt tartásával lehet megvalósítani. Az önköltségcsökkentési terv teljesítése szorosan összefügg az egész népgazdasági terv teljesítésével. Az önköltség csökkentése biztosítja a szocialista felhalmozás növekedését, ez teszi lehetővé az egyre bővülő újratermelés és az ahhoz szükséges beruházások tekintélyes részének megvalósítását, valamint az életszínvonal emelését.

Az önköltségnek a mi öt éves tervünkben előirányzott 25 százalékos csökkentése azt jelenti, hogy öt év alatt az összes ipari termékek gyártásához társadalmilag szükséges munkamennyiség az 1949. évihez képest átlagosan egynegyed résszel csökken, azonos munkamennyiséggel tehát ennek megfelelő arányban fogunk több terméket gyártani. Ez a terméktöbblet nagymértékben hozzájárul a szocialista építés meggyorsításához.

Az önköltség ilyen mértékű csökkentése csak szocialista iparban lehetséges, a kapitalista gazdaságban az önköltség csökkentésének ehhez hasonló üteme elképzelhetetlen. A Szovjetunióban egyetlen öt éves tervezészkben nagyobb arányú önköltségcsökkentést valósítottak meg, mint a cári Oroszországban ötven esztendő alatt.

Az önköltség csökkentésének legfőbb elemei a munka termelékeny-

ségének emelése, az anyagtakarékosság, és a termelőkapacitás rejtett tartalékainak feltárása. Mindezek megvalósításának a munkához való megváltozott viszony az alapja.

Az önköltség csökkentésének mértékét alapvetően két tényező határozza meg. Ezek között első helyen áll a *munka termelékenységének* emelése. Az öt éves terv utolsó évére a munka termelékenységét mintegy kétszeresére kell emelni. Az önköltség csökkentésének ez az alapvető forrása egyben az életszínvonal emelésének is legfőbb záloga.

A termelékenység emelkedése következtében elért megtakarítások tekintélyes részét a szocialista állam — az átlagbér emelésének formájában és árcsökkenés révén — közvetlenül visszajuttatja a dolgozóknak, míg másik része a szocialista felhalmozással megvalósított célok révén közvetve szolgálja a dolgozók érdekeit.

A munka termelékenységének emelése és a dolgozók átlagbérének emelése egyaránt befolyásolja az önköltséget. Az önköltség alakulása szempontjából a döntő mutatószám tehát ennek megfelelően a száz forint munkabérré eső termelési érték. Ez a mutatószám kisebb arányban emelkedik, mint a termelékenység, tekintettel a vele egyidőben megvalósuló átlagbéremelésre. A munka termelékenységének mintegy kétszeresére történő emelkedése ennek megfelelően nem jelenti a munkabéreköltségeknek 50 százalékos csökkenését, minthogy a megtakarítás tekintélyes részét — megközelítően ugyancsak 50 százalékát — a munkabérek emelésére fordítjuk.

Az önköltségszökkentésnek a termelékenység emelkedésén kívül másik döntő tényezője az *anyaggal való szigorú takarékoság*. Az anyagtakarékosság jelentőségét a magyar népgazdaságban fokozza az a körülmény, hogy egyes fontos nyersanyagokkal való ellátás tekintetében a külföldre szorulunk. Az önköltség alakulása szempontjából azért is döntő az anyagfelhasználás csökkentése, mert az anyagköltség az önköltségben a legnagyobb hányadot képviseli.

Az egész gváripárban az anyagköltségek 1949-ben 63,4 százalékkal, a munkabér és közterhei 26,5 százalékkal részesedtek az önköltségben, a fennmaradt 10,1 százalék értékesítési leírásra és különféle egyéb költségekre esett. Ebből is látható, hogy a termelékenység emelkedéséből folvó és az átlagbér emelkedésének számbavételével előirányzott önköltségszökkentés a tervezett 25 százalékos csökkentésből csupán a kisebb részt biztosíthatja. Az anyagköltségeket az ötéves terv időszakában ennek figyelembevételével 17,7 százalékkal kell csökkenteni, hogy a tervfeladat teljesíthető legyen.

Az önköltségi terv feszített, de reális. A terv realizását bizonyítja, hogy az ötéves terv első két évében az anyagköltségek 6,9 százalékkal csökkentek, az anyagmegtakarítás tekintetében előírt tervfeladatnak majdnem 40 százaléka — tehát két évre eső arányos része — megvalósult.

Az önköltségi terv végrehajtásában azonban jelentős hiányosságok is mutatkoznak. Gerő elvtárs a gazdasági vezetők értekezletén elmondott beszédében behatóan foglalkozott az önköltségi terv teljesítésének

kérdéseivel. Felhívta a figyelmet a fennálló hiányosságokra, hangsúlyozva, hogy egyes üzemek csupán a termelési terv teljesítésére fordítanak gondot, és elhanyagolják az önköltségszökkentési terv végrehajtását. Több fontos termék önköltsége a múlt év folyamán nem csökkent, hanem emelkedett; így a szén, timföld és alumínium önköltsége is.

Az önköltségi terv teljesítésében egyes üzemekben mutatkozó elmaradáson kívül nem szabad elsiklani afölött sem, hogy az elmúlt évben egyes üzemek önköltségüket csökkentették ugyan, de ezt — meg nem engedhető módon — minőségromlással érték el. Ezeket a hiányosságokat a párt és a kormány idjében feltárta, és erélyes intézkedésekkel megszüntette. A népgazdaság a terv teljesítését nem a minőség romlásával, hanem ellenkezőleg, a minőség javításával követeli meg.

A pártnak és a kormányzatnak 1951 december 2-i nagyjelentőségű együttes határozata a minőség megjavítására is kötelezi a vállalatokat. A harc ma már nem annyira a minőségromlás ellen, mint a *minőség javításáért* folyik.

A minőség változásának kérdései az önköltség alakulásával is szoros összefüggésben vannak. Különösen szoros a kapcsolat a népgazdaság egyes területein az anyagköltségek és a minőségi termelés között. Az ötéves terv azt a követelményt támasztja az iparral szemben, hogy az önköltséget és ezen belül az anyagköltséget a termékek minőségének javítása mellett is jelentős mértékben csökkentse.

Az anyagtakarékoságnak nálunk még hatalmas rejtett tartalékai vannak. A gépgyártásban a szerkezetek

észszerűsítése, a legtöbb iparágban a selejt és hulladék csökkentése, a hulladékok fokozott felhasználása, a hiányanyagok helyettesítése stb. beláthatatlan lehetőségeket rejtenek magukban. A gépek, szerkezetek megokolatlan és fölösleges, túlzott méretezésével szemben azonos teljesítményű gépeket és szerkezeteket ma lényegesen kevesebb anyagból gyártanak, mint akár csak tíz évvel ezelőtt. A gépek, szerkezetek észszerűsítése során azonban még mindig nem veszik kellőképpen figyelembe a jobb minőségű anyagok használatával elérhető megtakarításokat. Technikusaink, mérnökeink még nem elég merészen foglalkoznak az anyagtakarékosság kérdésével.

A színes fémek helyettesítésére is jelentős tartalékaink vannak. A színes fémeknek könnyű fémmel, acéllal, vassal és műanyaggal való helyettesítését még sok konzervatív felfogás akadályozza. A színes fémek árának legutóbbi fölemelése éppen azt a célt szolgálja, hogy technikusaink, vállalataink nagyobb ösztönzést kapjanak a helyettesítő anyagokkal való kísérletezésre és alkalmazásukra.

A selejtes gyártás aránya egyes szakmákban még igen nagy. A kohászatban, az öntödékben még sok a tennivaló a selejt csökkentésére. Egyes üzemekben a selejt nem csökkent, hanem emelkedett.

Egymásután ismerkedünk meg a hulladék csökkentésének kiváló szovjet módszereivel; elég itt Kuznyecov, Sztálin-díjas főművezetőnek a bőriparban elért eredményeire rámutatni. A hulladék észszerű felhasználására megindult Gazdamozgalom már eddig is szép eredményekkel járt, de bizonyos, hogy e mozgalom kiszélesítése minden

üzemben még további nagy lehetőségeket tárhat föl a hulladékok gazdaságos felhasználására.

A népgazdaság hatalmas beruházásai, az élenjáró technika elsajátítása az anyagmegtakarítás eszközeit és lehetőségeit is nagy mértékben növeli. Hasonlóképpen: megtakarítási lehetőségeket biztosít a termelés terjedelmének az ötéves tervben előirányzott 210 százalékos emelése. A termelés ilyen méretű emelése a sorozatgyártás nagyobb-mértékű alkalmazásával és a folyamatos gyártás lehetőségeinek bővítésével az anyagmegtakarításra is kedvező hatással van.

Mindezeknek a szempontoknak figyelembevételével azt kell megállapítani, hogy az önköltségsökkentésből az anyagmegtakarításra előirányzott hányad is reális, de bizonyos, hogy e megtakarítást csak megfeszített munkával lehet elérni.

Éppen ezért nagy jelentőséget kell tulajdonítani a minőségi változások és az önköltség összefüggéseinek. Ezekre az összefüggésekre kívánunk a következőkben röviden rámutatni.

2.

Az ötéves terv teljesítése megköveteli, hogy az önköltség tervezett színvonalára vonatkozó tervutasítások figyelembevétele mellett, a tervteljesítés minőségi követelményeit is szem előtt tartsák. A terv „minden áron” való teljesítése ellen folytatott harcnak az önköltségi terv vonatkozásaiban is döntő fontossága van. Az önköltségsökkentésnek minőségrontás útján való biztosítása nem tervteljesítés és a népgazdaságra káros.

A minőségi tervteljesítés kérdéseiről nálunk még igen sok tekintetben

nem tekinthetők teljesen tisztázottnak. Egyes iparágakban a termelést *minőségi osztályok* szerint tervezik, meghatározva az I., II., illetve III., vagy IV. osztályú áruk hányadát az egész árutermelésben. A teljesítést vagy fizikai mutatószámokban, vagy termelési értékben nyomon lehet követni és meg lehet állapítani, hogy a vállalat a minőség szerinti tervet milyen mértékben teljesítette. Az önköltség azonban nem függ föltétlenül a minőségi osztályok arányaitól.

A pamut- vagy gyapjúszövetek minőségének csökkenését rendszerint szövési vagy esetleg kikészítési hibák okozzák. A gondatlan munka miatt bekövetkezett minőségromlás és az önköltség között ebben az esetben nincs feltétlen összefüggés. A II. és III. osztályú áru önköltsége azonos az I. osztályú minőségű termék önköltségével, illetve az önköltség nem változik azért, mert a vállalat több vagy kevesebb I. osztályú árut gyárt. A minőségi tervtől való eltérés ilyen esetben nem az önköltséget, hanem a jövedelmezőséget befolyásolja, mert a gyöngébb minőségű árut alacsonyabb áron lehet csak értékesíteni, a vállalatot tehát veszteség éri.

Más esetben a csökkent minőségű áru javítása újabb költségekkel jár, amelyek már az önköltséget közvetlenül is befolyásolják, emelik.

A minőségrontásnak vannak azonban olyan esetei is, amikor az önköltség is csökken és az árbevétel is változatlan marad; látszólag tehát az önköltségi tervet teljesítették, sőt esetleg túlteljesítették. Ezt a teljesítést azonban éppen a minőségrontás miatt mégsem lehet el-

ismerni. Az 1951. év első felében a könnyűipar egyes ágaiban, így például a cipőiparban az önköltségszökkentési tervet túlteljesítették, de ezt a túlteljesítést nem változtatlan, hanem gyöngébb minőségű termékkel érték el.

Nyilvánvaló, hogy a minőségrontással elért önköltségszökkentés nem valóságos tervteljesítés. Az önköltségszökkentés a szocialista felhalmozás növelésének alapvető forrása. A szocialista felhalmozást azonban az ilyen látszólagos önköltségszökkentés semmi esetre sem növeli. A rosszabb minőségű textil- vagy bőripari termékek hiányosságai a tartósság csökkenésében jelentkeznek. Ha jóminőségű cipő helyett gyöngébb minőségű cipőt gyártanak, ez hamarabb meggyöngyösödik, pótlására tehát több cipőt kell készíteni. A vállalat a látszólagos önköltségszökkentéssel elért akkumulációt a dolgozók és a népgazdaság terhére érte el. Az önköltség csökkentése ugyanis *az anyaggal és munkaerővel, illetve munkaidővel való takarékosagot* jelenti. Már pedig rosszabb minőségű cipő gyártása esetén a lakosság azonos színvonalú ellátásához több anyag, több munkaerő és több munkaidő szükséges, mintha a cipőipar jó minőségű cipőket termelt volna. A valóságban tehát nem önköltségszökkentés, hanem jelentős önköltségemelés következett be.

Ha meg akarjuk állapítani a minőségrontás hatását az önköltségre, a valóságban keitős feladatot kell megoldani. Külön kérdés, mennyiben teljesítette a vállalat vagy az iparág önköltségi tervét a bekövetkezett minőségi eltérés mellett, és külön kérdés annak megállapítása, milyen hatással volt a

minőségváltozás az egész társadalmi termék önköltségére.

A vállalati, illetve iparági tervteljesítés értékelését csak a terv- és tényszámok összehasonlíthatóságának biztosítása mellett végezhetjük el. Amint az összehasonlíthatóságának előfeltétele az azonos árszint és a választék azonossága, ugyanúgy előfeltétele az azonos minőség is.

A vállalati, illetve iparági tervteljesítés értékeléséhez ki kell számítani és az önköltségi tényszámokhoz hozzá kell adni azt az összeget, amelyet a vállalat (vagy iparág) minőségrontás útján takarított meg. Másszóval: ki kell számítani, mennyi lett volna az önköltség, ha a vállalat a tervben megadott minőséget termelte volna.

Fölvetődik a kérdés, miként lehet ezt a helytelenül értelmezett megtakarítást kiszámítani. Olyan termékek esetén, amelyek gyártásában a minőség a felhasznált anyagmennyiséggel jelentős mértékben összefüggésbe hozható, annak az anyagmennyiségnek értékét, illetve annak az anyagminőségi különbözethetnek értékét kell az önköltségi tényszámokhoz hozzáadni, amely a tervezett minőség elérésére megszabott normákkal szemben, mint „megtakarítás” mutatkozik. Ez a számítási módszer annyiban nem tökéletes, hogy a vállalat a szabványos minőség megtartása mellett is elérhetett volna normánfölüli megtakarításokat. A számításnak ilyen finomítására azonban nincs mód.

A minőség romlása nemcsak helytelenül értelmezett anyagtakarékoság, hanem — hasonlóképpen helytelenül értelmezett — munkamegtakarítás miatt is bekövetkez-

het. Abból a célból, hogy a munkamegtakarítással, de egyben emiatt bekövetkezett minőségromlással elért önköltségsökkentést elemezhető legyen, meg kell állapítani a tervszerinti minőségre megszabott időnormák és a gyöngített minőségért fizetett, csökkentett időnormák közötti különbséget, tehát azt az összeget, amelyet a vállalat azzal takarított meg, hogy a munkásoknak időmegtakarítás miatt kevesebbet fizetett. Természetesen ez a számítás sem teljes, hiszen a berendezések, felszerelések tökéletesítése, a műszaki fejlesztés azonos minőség mellett is előidézheti az időnormák szűkítését, a számításban azonban kénytelenek vagyunk ezt a lehetőséget figyelmen kívül hagyni.

Az anyag- és munkabérlétségek kívül meg kell vizsgálni azt a körülményt is, hogy a rosszabb minőség mennyiben járult hozzá a termelés mennyiségének növeléséhez. Ha tudniillik a termelés növekedéséből jelentős rész a minőségrontásának következménye, a látványos önköltségsökkentéshez az is hozzájárult, hogy a termelés emelkedése következtében az általános költségek kedvezőbben oszlottak meg, és így a termékegységre kisebb általános költség jutott. Ezt az elemzést csak jelentős eltérések esetén érdemes elvégezni. Módszere az, hogy megállapítjuk, mennyi lett volna az egy termékegységre eső általános költség szabványos minőségű, megfelelő arányban kisebb mennyiségű termék gyártása esetén.

Az ismertett módszerekkel elemzett önköltségi tervteljesítés arról fog tájékoztatást nyújtani, hogy a vállalat vagy iparág mennyiben teljesítette önköltségi tervét. A javi-

tott tényszámok alapján megállapíthatjuk, hogy mi van a látszólagos teljesítés mögött, esetleg, hogy a teljesítéssel vagy túlteljesítéssel szemben a valóságban milyen elmaradás mutatkozik.

A népgazdaság szempontjából azonban ez az elemzés önmagában nem kielégítő. A népgazdaságnak a minőség rontásával összefüggő károsodása rendszerint lényegesen nagyobb, mint az önköltségnek vállalati vagy iparági szinten minőségrontással kapcsolatban elért csökkenése. Ez a károsodás több irányú.

A népgazdasági kár egyik jellemzője anyaggazdálkodási jellegű. A vállalat, illetve iparág rendelkezésére bocsátott anyagkeretből meghatározott mennyiségű szabványos minőségű terméket lehet gyártani. Milyen kár éri a népgazdaságot, ha a vállalat nagyobb mennyiségű, de a szabványtól eltérő, gyöngébb minőségű terméket gyártott? Ha meghatározzuk a különböző minőségek közötti, műszakilag megokolt értékarányokat és kiszámítjuk az értékek közötti különbséget, megállapíthatjuk a népgazdaságot ért károsodás mértékét. A kárból le kell vonni azt az összeget, amelyet a vállalat helytelenül értelmezett „önköltségcsökkentés” címén elért.

A népgazdaság károsodása azonban a valóságban ennél sokkal nagyobb. A sokszor nehezen beszerezhető külföldi nyersanyagok elpocsékolása pénzben alig kifejezhető károsodást okoz. A szocialista iparosítás növekvő szükségletei nyomán jelentkező munkaerőhiány mellett a fölöslegesen igénybevett munkaerő és munkaidő, a számított veszteségen felül további fölbecsülhetetlen károsodást jelent,

mert a fölöslegesen lekötött munkaerőt, illetve munkaidőt a szocialista építés meggyorsítására lehetett volna fölhasználni.

Az önköltség minőségrontással elért csökkentésének elemzése során népgazdasági szinten a szabványtól való eltérések továbbgyűrűzését is meg kell vizsgálni. Ha a minőségrontás olyan féltermékben következett be, amely más vállalatban vagy iparágban továbbfeldolgozásra kerül, a valóságos megtakarítás vagy károsodás csak az iparágak összefüggésében állapítható meg.

Jellemző példák egész sorozatával lehet az ilyen komplexvizsgálat szükségét igazolni. A kohászatban például a tonnánkénti önköltséget csökkenteni lehet olymódon, hogy a termékegység szabványos súlyát növelik. A feldolgozó iparban azonban az előgyártó iparnak ez az „önköltségcsökkentése” önköltségemelkedéssel jár, a népgazdaság számára pedig kárbavész a fölöslegesen „ráhagyott” anyagmennyiség.

Másik példa: a bőriparban a cserzőeljárás során a készbőrt több töltőanyag hozzáadásával készítették ki. A súlyra számított önköltség csökkent. A cipőipar azonban a bőrt felület szerint használja fel, s így számára a bőr valóságos beszerzési költsége emelkedett, a népgazdaság pedig károsodott a fölösleges töltőanyag értékével.

Hogy a különféle iparágak önköltsége közötti összefüggések elhanyagolása és az önköltségnek tisztán vállalati szempontból való elbírálása milyen hiányosságokat okozhat, arra nézve jellemző a pamutipar helyzete. A kihozatal — rendement — növelése kétségen kívül önköltségcsökkentő hatású,

kisebbedik a hulladék, javul az anyagkihasználás. A kihozatal növelése mindaddig kívánatos, amíg nem megy a minőség rovására.

A pamutipar azonban olyan szintre emelte a kihozatalt, amely mellett a fonal megszabott minősége már nem volt biztosítható és így nemcsak a pamutfonal, hanem a pamutszövet minősége is romlott. Ugyanakkor emelkedett a vigognefonók önköltsége, mert a pamutfonóktól lényegesen kevesebb hulladékanyagot kaptak nyilvánvaló, hogy a feladatot akkor oldják meg helyesen, ha figyelembe veszik az optimális pontot. A kihozatalt addig a felső határig kell és szabad növelni, ameddig a pamutfonal minősége változatlanul megfelel a szabványnak. Az ezután fennmaradt hulladékot a vigognefonók célszerűbben dolgozzák fel. Nem valószínűsítő önköltségsökkentés a pamutfonók olyan megtakarítása, amely a fonal minőségének romlásával és emellett a vigognefonók önköltségének emelkedésével jár.

Hasonló összefüggés áll fenn a pamutipar és a konfekcióipar önköltségének alakulása között is. A pamutszövet „avatás” nélkül történő szállítása a pamutiparban látszólagos önköltségsökkentést eredményez, minthogy az avatás költségeinek elmaradásán kívül az özszeugrás „megtakarítása” is jelentkezik. A konfekcióiparban azonban ez a megtakarítás teljes egészében elvész. A pamutszövet feldolgozása során ugyanis vagy utólag avatják a szövetet és akkor a pamutipar önköltségsökkenésével szemben a konfekcióiparban önköltségemelkedéssel kell számolni vagy — ami még rosszabb — a konfekció-

ipar avatás nélkül dolgozza fel a szövetet és ez a konfekcionált termékek minőségének veszedelmes rontását vonja maga után. A kész-áru ugyanis az első mosás vagy tisztítás alkalmával olyan méretbeli változásokat szenved, amelyek további használatra alkalmatlanná teszik.

3.

A minőségrontásnak egyik formája a tervezett választékoktól való eltérés. Az önköltséget úgy is lehet látszólagosan csökkenteni, hogy a vállalat a tervszerinti választékoktól eltérően például a kisebb anyaghányaddal készíthető gyártmányból többet, a nagyobb anyaghányadot igénylő gyártmányból kevesebbet termel. Ha a választék azonos cikkben csupán méretbeli eltérésekre vonatkozik, a termelés tervszerűtlensége azt idézi elő, hogy a nagyobb méretben hiány, a kisebb méretben fölösleg fog mutatkozni.

Így például nyilvánvaló, hogy a nagyobb nyakbőségű férfiinghez vagy a nagyobb méretű cipőhöz több pamutárut, illetve bőrt kell felhasználni. A cipőgyár terve természetbeni (naturális) mutatókban a termelést páronként szabja meg. Az értékmutató a választék megváltoztatása esetén sem változik, mert az ár általában független a cipő méretétől. Ha tehát a vállalat a tervtől eltérően több kisebb méretű cipőt gyárt, tervteljesítése látszólag javul, önköltsége csökken.

Természetesen ez az önköltségsökkenés sem valószínű, mert a tervezett önköltség tervezett választékkal jár együtt.

Tegyük fel, hogy minden egyes, különböző méretű cipőre külön ter-

vezik meg az önköltséget. Ez esetben is lehetséges, sőt valószínű, hogy az önköltségcsökkentés tervezett mértéke az egyes számokra nem lesz azonos. A választék megváltoztatásának az önköltség alakulására gyakorolt hatását azonban könnyű megállapítani. Kiszámítják az önköltség változásának indexét a tényleges és a tervezett választék mellett is. A két index hányadosa felvilágosítást ad arra, hogy a választék megváltoztatása mennyiben befolyásolja az önköltség színvonalát.

Népgazdasági szempontból a tervezett választéktól eltérő teljesítés - az önköltség alakulásától függetlenül is — mindenképpen káros. Az egyes méreteken jelentkező hiány a dolgozók szükségleteinek kielégítését veszélyezteti. A más méreteken jelentkező fölösleg a forgóeszközök megtérülését lassítja és az anyaggazdálkodás alapvető érdekeit is sérti. Növekednek a raktározási költségek és emelkednek a kereskedelem forgalmi költségei is.

A választék kérdése az önköltség alakulására azonban más irányban is hatással van. Egyes iparágak fölöslegesen nagy választékkal rendelkeznek, mint például az öblös-üveg-, vagy a háztartási porcelánipar. Ezek az iparágak még ma is a tőkés gazdálkodás idején a konkurrenciát által megduzzasztott választék szerint gyártanak. Ennek az a következménye, hogy sok gyártmányból nem lehet gazdaságos sorozatokat tervezni és az önköltség emiatt megokolatlanul nagy. A fölösleges választék nemcsak az ipar önköltségét emeli, hanem a kereskedelem forgóeszközeit is nagyobb mértékben köti le; nagyobb készlet tartását teszi szükségessé, anél-

kül, hogy a fogyasztó számára valóban előnyt jelentene.

Ezek a körülmények ráirányítják a figyelmet arra is, hogy az önköltségi terv teljesítésének vizsgálata során gyakran nem szabad megállni az egyes iparágak önköltsége között megállapítható összefüggések elemzésénél. Az összefüggések ennél messzebbmenő vizsgálatot is szükségessé tethetnek. Az ipar önköltségének alakulása és önköltségi tervteljesítése, illetve a minőségrontással elért önköltségcsökkentés sokszor egyéb népgazdasági ágak költségalakulására is hatással van.

Előbbi példánkban az ipar és a kereskedelem költségalakulása közötti összefüggésre mutattunk rá. Az ipar minőségrontással elért önköltségcsökkentése a kereskedelem tiszta forgalmi költségeit azonban ettől függetlenül is általában kedvezőtlenül befolyásolja. A rosszabb minőség a kereskedelem költségeit számos oknál fogva emeli, így a többi között például növekedhet a romlási hányad, az elavulásból származó veszteség, a szállítási költség, a kiskereskedelmi eladással összefüggő közvetlen árusítási költségek az áruvisszavétel és csere következtében, az adminisztrációs költségek a reklamációk miatt stb.

Igen károsan befolyásolja a kereskedelem tiszta forgalmi költségeinek alakulását a nem tervszerű választék szerinti szállítás. A kereskedelem forgóeszközeit az ipar tervszerűtlen szállítási nagy mértékben lekötöthetik, emellett a kevésbé kelendő árucikkek készlete is növekszik.

De az iparnak minőségrontással elért önköltségcsökkentése a többi népgazdasági ág tervteljesítésére is

kedvezőtlen hatással lehet. A szén minőségének romlása például a közlekedés önköltségét emeli. A szén meddő tartalmának növelésével a bányászathban elért esetleges megtakarítások a vasút és a hajózás szénfelhasználását — és így önköltségét — növelik. A gépipar által a közlekedés számára szállított járművek vagy alkatrészek minőségének rontásával elért megtakarításokkal egyidőben a közlekedésben hatványozottan emelkednek a karbantartás és felújítás költségei. Az egész népgazdaságra nézve tehát az iparban ilymódon kimutatott önköltségsökkentés a valóságban ezt nagymértékben meghaladó károsodást, önköltségemelkedést okoz.

Teljesen azonos a helyzet a mezőgazdaságban is. Az ipar által a mezőgazdaságnak szállított termékek minősége halással van a mezőgazdasági termelés önköltségére. A műtrágya minősége a termés eredményét befolyásolja, a mezőgazdasági gépek és alkatrészek minősége a karbantartás és felújítás költségeivel van szoros összefüggésben.

4.

Az ipar önköltségének csökkentése csak akkor növeli valóban a szocialista felhalmozást, ha az ipari termékek minősége azonos marad vagy javul. A minőségrontással elért „önköltségsökkentés” a felhalmozást nem növeli, hanem a legtöbb esetben csökkenti. Ez a csökkenés gyakran már az iparon belül is jelentkezik. Sokszor azonban a felhalmozás csökkenése egyéb népgazdasági ágakban mutatkozik, de az ipar minőségrontásából ered.

A fogyasztási cikkeknek minőségrontással elért önköltségsökken-

tése a felhalmozásban mutatkozik ugyan, de a népgazdaságra mégis káros. A dolgozók szükségleteinek jobb minőségű árukkal való kielégítése ugyanis az életszínvonal emelésének egyik módja. Az életszínvonal emelése tehát nemcsak a társadalmi termékből közvetlen fogyasztásra szánt termékmennyiség növelése, hanem a termékek jobb minősége útján is biztosítható. Sőt például a ruházati cikkek minőségének javítása esetén gyakran a kisebb mennyiségek is jobb ellátást biztosítanak. Bizonyos azonban, hogy ha a minőséget rontják, akkor azonos ellátottság biztosítására nagyobb mennyiségű ruházati cikk szükséges. A minőség rontása tehát akadály a terv teljesítésének, amely az életszínvonal meghatározott mértékű emelését tüzi ki célul.

Akkor járunk el tehát a párt és a kormány 1951 december 2-i határozatának szellemében, ha az önköltségsökkentéssel egyidőben javítjuk az ipari termékek minőségét is. A minőségjavítás azonban önköltségi vonatkozásában igen bonyolult kérdés. Ezzel kapcsolatban lépten-nyomon jelentkezik az önköltség emelésének irányzata és ennek sokszor alapos, de még többször alaptalan megokolása. Az önköltség folytonos, rendszeres csökkentése a szocialista tervgazdaság törvénye. A minőség megjavításáért folyó harcban erről a törvényről nem feledkezhetünk meg. A minőség javítását elsősorban nem az önköltség emelésével, hanem rejtett tartalékok feltárásával, észszerű takarékossgal, gondosabb munkával kell elérni. Teljesen helytelenek kell tartani azokat a törekvéseket, amelyek a minőség javítása és az önköltség emelése között tör-

vényszerű összefüggéseket kívánnak megállapítani.

Az előbbieken bizonyítottuk, hogy a minőség változása, illetve romlása gyakran az önköltség változása nélkül következik be. Nyilvánvaló, hogy ha gondatlan munka vagy bármely más ok következtében a minőség romolhat az önköltség csökkenése nélkül, akkor a minőség javításának sem feltétele az önköltség emelése. A gondosabb és jobban megszervezett munka, az észszerűsítés és a tapasztalatcsere legtöbbször az önköltség csökkentése mellett is lehetővé teszi a minőség javítását.

Az önköltségnek a minőség javításával összefüggő alakulását természetesen ismét népgazdasági szinten kell figyelemmel kísérni. Így kivételesen az is előfordulhat, hogy valamely iparágban az önköltség emelkedése ugyanúgy látszólagos csupán, amint látszólagos volt az az önköltségsökkentés, amelyet minőségrontással értek el.

A vállalati és iparági tervekben azonban gyakran találkozunk azzal a törekvéssel, hogy a minőség javítása címen megokolatlan költség-szint-emelést terveznek. Különösen azokban az iparágakban, ahol a minőség az anyaghányaddal szoros összefüggésben van, gyakran figyelmen kívül hagyják, hogy az anyag-költségek emelése legtöbbször az egyéb költségek csökkenésével jár együtt. A jobb minőségű anyagok, keverékek felhasználása rendszerint fokozza a munka termelékenységét, mert a nehéziparban például könnyebbé válik és így rövidebb ideig tart az anyag megmunkálása, a textiliparban kevesebb például a szálszakadás, az utólagos javítás, a ki-

varrás stb. Általában figyelmen kívül hagyják azt is, hogy a jobb minőségű anyagok felhasználásával együtt a selejtnak is csökkennie kell.

Gyakran feledkeznek meg tervmunkásaink arról, hogy az önköltséget változatlan minőség mellett is csökkenteni kell és lehet, és hogy ennél fogva — a minőség javítására fordított esetleges több kiadással szemben — az önköltségsökkentés tartalékaival is számolni kell.

A minőség megjavításának tehát nem szabad a vele együttjáró önköltségsökkentésért folytatott harc megtorpanását vagy ellanygulását előidéznie. A szocialista építés során egy időben több irányú harcot kell vívni. Ez a harc akkor lehet eredményes, ha az egyik irányban kiverelkedett eredményekért nem áldozzuk föl a másik irányban támasztott követelményeket.

A népgazdasági terv egységes egész. A teljesítésnek minden részletre ki kell terjednie. Amint nem tervteljesítés az, ha az önköltség csökkentése érdekében valamely vállalat vagy iparág a termékek minőségét rontja, ugyanúgy az sem teljesítés, ha a minőség biztosításával az önköltséget emelik.

A terv mutatószámai egymással a legszorosabb összefüggésben vannak. Meghatározott termelés meghatározott anyagmennyiséget, munkaerőt, munkabérialapot, minőséget és önköltségszínvonalat kíván. Ha e mutatószámok közül bármelyiket nem teljesítik, a többi mutató teljesítése nem teljesértékű. Ezt kell szem előtt tartani a minőség és önköltség mutatóinak összefüggésében is.

A szocialista gazdaságosság útjai

A gazdaságosságnak számos útja van, de mindezek három főútra torlónak. Ezek: a technika fejlesztése és a gyártási módszerek tökéletesítése; a tervezésnek, valamint a termelés, a munka és az igazga-

tás szervezetének megjavítása; a szocialista munkaverseny.

A szocialista takarékoság egyik legfontosabb eszköze a technika fejlesztése, a termelés technológiájának tökéletesítése.

Gépesítés és villamosítás

A termelés technikai fejlesztésének sokféle formája van. Ezek közül a legfontosabb a gépesítés és ezzel szoros összefüggésben a termelési folyamatnak, különösen a munkaigényes folyamatoknak villamosítása.

A bolsevik párt a gépesítés meggyorsítását rendkívül fontos feladatnak tartja. Sztálin elvtárs a termelés gépesítésére mindig különös figyelmet fordított és fordít ma is.

Sztálin elvtárs a gazdasági vezetők értekezletén a következőket mondotta: „Azt hinni, hogy a mi munkatempóink és termelési méreteink mellett meglehetünk a munka mechanizálása nélkül -- annyit jelent, mint abban reménykedni, hogy kikanalazhatjuk a tengert.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 449. lap. Szikra 1951.)

A termelés gépesítése fokozza a munka termelékenységét, javítja az állóalapot kihasználását, lehetővé teszi a termelés méreteinek növelését, az önköltség csökkentését, megrövidíti a termelés folyamatát, és meggyorsítja a forgóeszközök megtérülését.

Szénbányászat

A Szovjetunió a gépesítés fejlesztésében óriási sikereket ért el. Már a Honvédő Háború előtt a termelés számos ágában összehasonlíthatatlanul

magasabb fokón állott a gépesítés, mint a tőkés országokban.

A Szovjetunió szénbányászata például a gépesítés színvonala tekintetében már a második ötvenes évek végén a világon az első helyet foglalta el, 1950-ig a szénkitermelés alapvető folyamatainak gépesítése a termelés döntő területein 93—99 százalékot ért el. Megkezték a szénkombájnok alkalmazását, amelyek lehetővé teszik a komplex gépesítés megvalósítását, tehát valamennyi egymással összefüggő termelési folyamat azonos színvonalú gépesítését. A kombájnok egyidőben végzik a réselést, a fejtést és a szén szállítószalagra rakását. Ez igen nagy mértékben emeli a bányászok munkájának termelékenységét, és megkönnyíti munkájukat.

Egy karagandai bánya egyik teleprésének 130 méteres frontján, ahol kombájnnal folyik a termelés, napi átlagban több mint 320 tonna szenet bányásznak, míg egy és ugyanakkora teleprészen, ahol réselőgépet használnak és a rakodást kézierővel végzik, az átlagteljesítmény huszonnégy óra alatt csak 192 tonna.

Még gazdaságosabbak az új „Kuzbász“ szénkombájnos, amelyek nemcsak a fejtést és a rakodást gépesítik, hanem az ácsolást is.

Ennek a kombájnnak a „Molotovogol“ tröszt „Kapitalnaja“ tár-

nájában történt kipróbálásakor bebizonyosodott, hogy a szénkitermelés két és félszeresére emelkedik, a munkaerősükséglet csaknem felére csökken, egy tonna szén önköltsége pedig 80 százalékkal lesz alacsonyabb.

A szénbányászat gépesítése következtében a munka termelékenysége emelkedése rendkívül gyors üteművé vált. 1928—1929-ben egy ember havonta átlagban nem egészen 15 tonna szén termelt ki. 1940-ben pedig egy ember teljesítménye 30,6 tonnára, azaz több mint kétszeresére emelkedett. A szénbányászok munkájának termelékenysége a háborúutáni öt éves terv idején tovább emelkedett: 1949-ben 12 százalékkal, 1950-ben pedig 1949-hez képest 10 százalékkal emelkedett.

A munkatermelékenység ütemének ilyen gyors emelkedésére egyetlen tőkés országban sem volt példa. Az elmúlt 26 év alatt az Egyesült Államokban a munka termelékenysége a bitumeniparban 1,3 százalékkal, az antracit bányászatban 3 százalékkal emelkedett. Angliában az elmúlt 10 esztendő alatt a munka termelékenysége nemcsak, hogy nem emelkedett, hanem 5 százalékkal csökkent. Franciaországban pedig egyharmadával alacsonyabb.

Bár a háború következtében a Szovjetunió óriási károkat szenvedett, a szénbányászat már 1949-ben elérte a termelés 1950-re előirányzott színvonalát. A Szovjetunió a széntermelésben első helyen áll Európában.

Kohászat

Rendkívül gazdaságos a gépesítés és villamosítás a kohászatban is. A kohászat gépesítésének munkálatai

már a háborúelőtti sztálini öt éves tervek idején nagy méreteket öltöttek. 1939-ben az egész kiolvasztott vas- és acélmennyiségnek több mint 70 százalékát a teljesen gépesített kohók, több mint 20 százalékát pedig a részben gépesített kohók adták.

A vaskohászat gépesítése és automatizálása következtében Magnyitogorszk és Kuznyeck kohóiban 1945-ben csaknem annyi nyersvasat termeltek, mint 1913-ban Oroszország valamennyi kohójában együttvéve, holott a munkaráfördítés a tizedrészére apadt. A Martin-üzemben az egy tonna acél olvasztására fordított munka ugyancsak ugrásszerűen csökkent.

Ma a vaskohászatban folyamatban van a munka minden fajtájának komplex gépesítése — a nyersanyag kirakásától kezdve egészen a késztermék elszállításáig. Ez a gépesítés fokozza az aggregátok termelékenységét, növeli a termelés volumenét, hatalmas munkamennyiséget takarít meg, csökkenti a fém önköltségét. A komplex gépesítés következtében egyedül a déli és a központi iparvidék kohászati üremeiben a háborúutáni öt éves terv három és fél esztendeje alatt több mint 4500 munkás munkáját takarították meg.

Építőipar

A népgazdaság egyik legtöbb munkát kívánó ága az építőipar.

A háborúutáni öt éves tervben csupán a vasúti közlekedés terén, a föld- és a kavicsoló munkálatok terjedelme 500 millió köbméter volt.

A háborúutáni öt éves terv folyamán a vasútépítő munkálatok gépesítése 150.000 fővel csökkentette az

építómunkásokban mutatkozó szükségletet.

A kujbisevi vízierőmű, a sztálingrádi vízierőműközpont és főcsatorna, valamint a Turkmén-főcsatorna építése során több mint egymilliárd köbméter földet kell kiemelni, s 14 millió köbméter betont kell beépíteni.

E hatalmas művek építése alkalomával használják elsősorban az óránként ezer köbméter teljesítményű szovjet szívó-kotrógépeket, és az óránként 200—300 köbméter teljesítményű hatalmas villamos kotrógépeket.

A gépek és gépezetek alkalmazása a munkások tízezreinek munkáját helyettesíti. 0,5 köbméteres puttonyokkal felszerelt egyélen kotrógép 80—90 munkás munkáját, egy földgyalú 100—120-ét, egy 50 tonnás emelődarú pedig 500 munkás munkáját pótolja.

A Szovjetunió nagy sikereket ért el az építómunkálatok gépesítésében. 1950-ben az összes földmunkák 76 százalékát gépi erővel végezték. A gépesítés színvonala lényegesen meghaladta az öt éves tervben előirányzott mértéket.

Az építómunka termelékenységének növelését és az építkezés költségének csökkentését főként az építkezési munkálatok gépesítése és villamosítása biztosítja. Ennek igen nagy jelentősége volt a Sztálin elvtárs kezdeményezésére hozott kormányhatározat végrehajtásában, amelynek értelmében 1950-ben az építkezési munkálatok költségeit 25 százalékkal leszállították.

Mezőgazdaság

A gépesítés és villamosítás igen nagy szerepet játszik a mezőgazdaságban. A mezőgazdaság villamo-

sítása milliók munkáját takarítja meg, a mezőgazdasági munkát az ipari munka válfajává alakítja át, meggyorsítja a város és a falu közötti különbség eltörlésének folyamatát.

A Szovjetunióban megvalósult Engels lángeszű előrelátása. Engels azt írta, hogy a villamosenergia „a város és a falu közötti ellentét megszüntetésének leghatalmasabb emelőjévé válik”. (Marx-Engels művei. XXVII. kötet, 289. lap. oroszul.) A háborúutáni öt éves terv során a mezőgazdaságot jelentékenyen több traktorral, kombájjal és más géppel látták el. A mezőgazdaság csak 1949-ben körülbelül kétmillió különféle gépet kapott. A mezőgazdaság gépesítése meghaladta a gépesítés háborúelőtti méreteit.

Hogv mennyire gazdaságos a gépek alkalmazása a mezőgazdaságban, azt megítélhetjük abból, hogy például egy kombájn 150 arató munkáját helyettesíti. Egy három kaszálógépből álló traktorvontatású aggregát, amelynek gyártását 1949-ben kezdték meg, tízórás munkanap alatt, 25 hektár területen kaszálja le a fűvet. A „Ksz—10” magajáró szénakaszálógép naponta körülbelül 10 ember és 20 ló munkaerejét teszi szabaddá.

A gépesítésnek igen nagy szerepe van az állattenyésztésben is. A moszkvai terület ramenszki kerületének „Út a kommunizmushoz” kolhozában lényegében gépesítették az állattenyésztés valamennyi munkaigényes folyamatát. A kolhoz tejjelgazdaságában 135 szarvasmarha van. A gépesítés előtt az istállózás időszakában vízfordásra körülbelül 1.800 munkaegységet és 1.200 lófogatnapot használtak fel: a gépesítés

után a gazdaság vízellátásának egész munkájára évente összesen 100 munkaegységet fordítanak. A vízellátás gépesítésének költségei egy év alatt megtérültek. A gyökér- és gumóstakarmányok mosása terén a gépesítés a korábbi munkaegység-szükségletet tizenkettedrészére csökkentette. Az állattenyésztés gépesítése következtében a kolhoz egy év alatt összesen mintegy 6 000 munkaegységet takarít meg.

A munka gépesítése csupán 3 000 kolhoz állattenyésztő telepén évente 30 000 ember munkáját takarítja meg és az állattenyésztés produktivitásának növelésével 500 000 hektoliter tejjel, körülbelül 100 tonna sertéshússal és 30 millió tojással emeli a termelést.

A háborúutáni ötéves terv végrehajtása során hallatlanul gyors ütemben villamosították a mezőgazdaságot. 1950-ben a villamosított kolhozok száma megháromszorozódott.

Villamosítják a gabona cséplését, tisztítását, válogatását, a szárítást, és az őrlést, az öntözést, a vízellátást, a takarmány előkészítést, a fejést, a juhok nyírását stb.-t. A cséplés villamosítása a munkaerő-ráfordítást és a szemvesztéseget, felére csökkenti, jelentékenyen mérsékli az igaerősükségletet és a cséplés időtartamát 33 százalékkal megrovidíti.

Különösen gazdaságos a villamos-traktor alkalmazása. 1949-ben három gép- és traktorállomáson villamos-traktor-osztályokat létesítettek, amelyeknek működése során bizonyult, hogy minden egyes új típusú szovjet villamos-traktor a mezei munkálatok idején 25 tonna folyékony fűtőanyagot takarított meg. A kenőanyagfelhasználás 70 szá-

zalékkal, a traktoros brigádok létszáma 20—30 százalékkal, a javítási költség pedig egyharmadára, egynegyedére csökkent.

A kujbisevi, sztálingrádi és káhovkai villamoserőművek építéséről szóló kormányhatározat a Szovjetunió európai részének több területén hatalmas lehetőségeket biztosít a mezőgazdaság további villamosítására.

Szállítás

A szállításnak, a népgazdaság egyik leginkább munkaigényes ágazatának gépesítése, automatizálása és villamosítása óriási megtakarításokat eredményez.

A szállításban mind nagyobb mértékben alkalmazzák a legkülönbözőbb darukát, a különböző típusú be- és kirakódó gépeket, magajáró targoncákat és magasrakodókat építenek. Mindez munkát takarít meg és könnyíti, meggyorsítja a kocsifordulót, csökkenti a költségeket.

Például egy-egy automatikus rakodógép, amelynek tervezőit Sztálin-díjjal tüntették ki s amelyet a vezető egymaga irányít, 200 rakodómunkás munkáját végzi el. A szén, érc, koks, építőanyagok, ömlesztett rakományok, zöldségfélék kirakására szolgáló magasrakodók lehetővé teszik, hogy például egy szénrel megrakott szerelvény kirakását 8 munkás 40 perc alatt végezze el, míg magasrakodó nélkül a vonat kirakásához két órára és legalább 100 munkásra van szükség.

A folyami kikötőkben a magasrakodók alkalmazása lehetővé teszi, hogy 4—5 ember egy óra alatt végezze el a magasrakodó nélkül dolgozó 40 rakodómunkás egész napi munkáját.

Villamosítás a közlekedésben

A vasutak villamosítása is rendkívül gazdaságos. A villamosítás növeli az átbocsátóképeséget, fűtőanyagot takarít meg, csökkenti a személyzeti létszámot és az üzemfenntartási költségeket. A vontatóképeség háromszorosára növekszik, a fűtőanyagszükséglet átlagban 50—60 százalékkal, a személyzeti létszámcsökkentés pedig 25 százalékkal lesz kisebb.

A háborúutáni ötéves terv teljesítése során a Szovjetunió a vasutak villamosítása tekintetében az első helyre került a világon. A vasutak villamosítása következtében egvedül 1950-ben több száz millió rubelt és igen nagymennyiségű fűtőanyagot takarítottak meg a vasúti szállításban.

Automatizálás

A gépgyártásban, az energetikában és más iparágakban a háborúutáni időszakban széles körben föllendült a termelési folyamatok automatizálása.

Az utóbbi években épített teljesen automatikus üzemű autódugattyúgyárban — a nyersanyag beszállításától a késztermék csomagolásáig — a termelés valamennyi szakaszát gépesítették. Ennek eredményeképpen az üzemtér-szükséglet egyharmadára, a munkaerőszükséglet pedig egyötödére csökkent. Az önköltség ebben a gyárban a nem automatizált gyárak önköltségének egyharmada.

Villamosenergiatermelés

A Szovjetunió népgazdaságának gépesítése a villamosenergiatermelés szüntelen fejlesztésén alapul.

A háborúutáni ötéves terv idején a Szovjetunió villamoserőműveinek teljesítőképessége 1940-hez képest

több mint kétszeresére növekedett.

A villamosítás terén óriási jelentősége van a vízierőművek építésének. A vízierőenergia felhasználása lehetővé teszi a tüzelőanyag megtakarítását és vízierővel helyettesítését. A Szovjetunió vízierőművei már 1940-ben több mint 5 millió tonna szénét takarítottak meg.

A vízierőművek termelte villamosenergia 66—75 százalékkal, bizonyos erőművek esetében pedig 80—90 százalékkal olcsóbb a hőerőművekben termelt energiánál. Ez lehetővé teszi, hogy a vízierőművek építésére fordított összes költségek 5—10 év alatt megtérüljenek.

Hatalmas megtakarítást biztosítanak a népgazdaságnak a Volgán építendő kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek.

Ha számításba vesszük, hogy ezek az erőművek nem fognak tüzelőanyagot felhasználni és rendkívül nagy mértékben csökkentik a tüzelőanyagfelhasználást azokban az iparvállalatokban, amelyek innen kapják majd a villamosenergiát, megállapíthatjuk, hogy évente 45 millió tonna szén — a cári Oroszország egész évi széntermelésének több mint másfélszeresét — takarítják meg.

Kisgépesítés

A népgazdaság gépesítésének mértékét az állami tervek szabják meg. Van azonban lehetőség a termelésnek a terven felüli gépesítésére is. Igen nagy jelentősége van az úgynevezett kisgépesítésnek. Ez nem jár nagy költségekkel, nem követel bonyolult berendezéseket, készülékeket stb.-t. A kisgépesítést gyakran a munkások kezdeményezésére maguk a munkások saját erejükből hajtják végre. Mindamel-

lett ez a gépesítés is rendkívül gazdaságos.

Erre példa, a „Trjohgornaja Manufaktura“ textilgyár esete. Itt gépesítették a gyáronbelüli szállítást. A régi, fából készült targoncák helyett könnyű, csövekből készült, golyóscsapágyas kerekekkel ellátott vastargoncákat alkalmaztak. Az új targoncák használata nagyobb szövetgöngyölégek szállítása során évi 200 000 rubel megtakarítást tesz lehetővé.

A kupavinói finomposztógyárban Maria Rozsnyeva és Lidia Kononyenko harcot indított a nyersanyagtakarékoságért és azért, hogy megtakarított anyagból fokozzák a termelést. Kezdeményezésük nyomán felülvizgálták a posztó minőségét és a nyersanyag felhasználását. A felülvizsgálat során 456 különböző észszerűsítési javaslat érkezett be.

Ivanov és Beszegyin elvtársak azt javasolták, hogy készítsenek rázógépet, amelynek segítségével a gyapjút kiválaszthatják a hulladékból. A gépet Melnyikov mérnök megszerkesztette. Noha ez a szerkezet igen egyszerű, évente mégis több mint 450 ezer rubel értékű gyapjút lehet megtakarítani vele.

Vegyészet

Igen jelentős a népgazdaság szempontjából a vegyészeti eljárások alkalmazása, ami a termelés gépesítése és villamosítása mellett a technikai fejlődés egyik legfontosabb eszköze, a gazdaságosság egyik új forrása.

Vegyészeti eljárásokat a népgazdaság valamennyi ágában alkalmaznak. Ezek lehetővé teszik a gyártási folyamat meggyorsulását, a maradékok és hulladékok felhasználását, olcsó, jóminőségű pótanyagok gyár-

tását, és növelik a termelés jövedelmezőségét.

Az érc tömörítése (az érctermelék összesítése) a vaskohászatban emeli a kohók termelékenységét, és csökkenti a kokszfelhasználást. Hozzávetőleges számítások szerint a háborúutáni ötéves terv idején a tömörítés jelentős mértékben csökkentette a kohászatban, az érc- és szénbányászatban, valamint a kokszóiparban a munkaráfordítást, és körülbelül 17 500 ember munkarejét szabadította fel. Az ebből származó önköltségsökkentés évi összege nem kevesebb mint 200 millió rubel.

A kohászatban az oxigén alkalmazása is jelentős mértékben emeli a munka termelékenységét, és meg rövidíti a termelési folyamatot. Például az oxigénbefúvás a kupolóke-mencébe 30—40 százalékkal fokozza a kemence termelékenységét, miközben a kokszfelhasználás 20 százalékkal csökken. Egyben lehetővé válik, hogy gyengébb minőségű kokszt használjanak, vagy a koksztot tőzeggel, antracittal vagy kőszénnel helyettesítsék. A folyékony vas hőfoka csaknem 50° Celsiussal emelkedik, ami lehetővé teszi, hogy kitűnő minőségű öntöttvasat kapjanak. Ennek következtében csökken a selejt és az öntés költsége.

Jelentős eredményekkel jár a termelési folyamatokban alkalmazott vegyészeti eljárás az élelmiszeriparban és sok más iparágban.

A mezőgazdaságban a vegyészeti eljárások alkalmazása emeli a terméshozamot. Például a poltavai terület obolonkai és kremencsugi ke-riületében a szikes talaj gipszelése többszörösére emelte a gabonafélék terméshozamát, a cukorrépa-terme- lést pedig hektáronként 60—80 máz- sárról 400 mázsára növelte.

Tökéletesebb gyártási eljárások alkalmazása

Hatalmas munka- és anyagi értékmegtakarítást eredményez a legkorszerűbb gyártási eljárások alkalmazása. Ez lehetővé teszi a termelési folyamat megrövidítését, a munka- és anyagráfordítások csökkentését, a termelési eszközök jobb kihasználását, a termékek minőségének megjavítását.

Az a körülmény, hogy az öntődékben a folyékony fémek nem homokformákba, hanem fémformákba — kokillákba — öntik, a munka termelékenységét négyszeresére emeli, és csökkenti az öntvények tisztítására fordított munkát. A formázóanyagok felhasználása 70 százalékkal csökken, néha pedig teljesen szükségtelenné válik. Nincs szükség szakképzett formakészítőkre és csökkennek az öntvények mechanikai megmunkálásával kapcsolatos költségek, mert az öntvények sokkal pontosabbak lesznek. Ugyanakkor minőségük is jelentős mértékben javul.

Igen gazdaságos a centrifugálöntés, folyékonyfémek forgó öntőformákba való öntése. Ez javítja az öntvény minőségét és jelentősen csökkenti a selejtet. A kisebb ráhagyások révén kevesebb fémre van szükség, az öntvények mechanikai megmunkálásán pedig munkát takarítanak meg. Számos esetben mód van arra, hogy a kovácsolt acél-munkadarabokat öntöttékkel helyettesítsék. Ez az eljárás 25 százalékkal csökkenti a fémfelhasználást, hétszeresére emeli az üzemtér kihasználását, a selejtet a minimumra szállítja le, az évi öntést 90, vagy még több százalékkal növeli.

A kolomnai mozdonygyárban a perselyek öntését centrifugálöntésre

állították át. A bronzfelhasználás 78 százalékkal, az öntvényhez szükséges munkaráfordítás pedig csaknem egyharmadára csökkent. A termelési ciklus tartama ugyancsak mintegy kétharmadával megrövidült, a selejt pedig óriási mértékben csökkent.

Anyagkiszabás

Rendkívül jelentős az anyagkiszabás helyes technológiája. Ez lehetővé teszi, hogy értékes anyagokat takarítsanak meg, és azonos mennyiségű anyagból, lényegesen több készterméket gyártsanak. A gépgyárakban, a lábbeli- és konfekcióipari vállalatokban a szabás észszerűsítése következtében jelentősen növekszik a termelés anélkül, hogy több anyagot használnának fel.

Nagy munkát végzett ezen a téren a kolomnai mozdonygyár. Itt külön műhelyt állítottak fel az anyag kiszabására és ide összpontosították a szabással járó valamennyi munkát. Ez lehetővé tette, hogy egy-egy mozdony gyártása alkalmával 1600 kilogramm acéllemez takarítsanak meg.

Gyorsított munkamódszerek

Az élenjáró technológia egyik formája — a gyorsított munkamódszer, amelyet az ország népgazdaságának minden ágában alkalmaznak. A gyorsított munkamódszerekkel dolgozó munkások mozgalmát a Jeningrádi Szverdlov-gyár esztergályosa, Bortkevic elvtárs indította meg.

Bortkevic elvtárs a munka termelékenységét nyolcszorosára emelte. Példáját más sztahanovisták is követték. Pavel Bikov esztergályos 1950-ben a fémvágás sebességét per-

cenként 2300 méterre növelte. A háborúutáni ötéves terv négy éve alatt 22 évi normát teljesített; és esztergapadján annyi fémelt munkált meg, amennyit a norma szerint 25 év alatt kellett volna megmunkálnia. Ilymódon, ez idő alatt 21 ember egy év alatt végzett munkáját takarította meg.

Ez idő szerint a munka gyorsított módszereit széles körben alkalmazzák a gépgyártás, a kohászat, az építés, a szállítás terén és a gépés traktorállomásokon. 1950 második negyedének elején csupán öt minisztérium vállalataiban 14 000 munkás dolgozott gyorsított módszerekkel.

A gyorsított munkamódszerek fejlődésének igen nagy jelentősége van. Ezek a munkamódszerek munkát takarítanak meg, csökkentik a szerszámgépszükségletet és a villamosenergia felhasználását.

A gorkiji autógyárban 1949-ben a gyorsított marásra és esztergályozásra való áttérés következtében a berendezés kihasználása másfél-kétszeresére emelkedett. Alekszandrova esztergályos például óránkénti teljesítményét 29 munkadarabról 65 munkadarabra növelte.

A megmunkálás meggyorsítása ebben az üzemen egy év alatt 54 munkapad üzembehelyezésével ért föl.

Ha az ország valamennyi vállalatában áttérnek a gyorsított marásra, egy év alatt 70 millió munkaórát takaríthatnak meg. Az áttérés a gyorsított marásra — eredményei tekintetében — egyenlő értékű mintegy 1500 új marógép üzembehelyezésével. Az ebből eredő egész megtakarítás 700 millió rubel.

Az élenjáró technika és a termelés technológiájának tökéletesítése

módot ad az agregátok, szerszámgépek, gépek és más berendezések szerkezetének jelentős egyszerűsítésére. Ezt olymódon valósítják meg, hogy kiküszöbölik a felesleges alkatrészeket, és ezzel csökkentik a gépek súlyát és a gyártáshoz szükséges fém- és munkaráforgatást. Egyszerűsítik az alkatrészek formáját és méreteit, a drága anyagokból készült alkatrészeket olcsóbb, de nem kevésbé tartós anyagokból készült alkatrészekkel helyettesítik. Az „Uralmas“-gyár már az ötéves terv időelőtti teljesítéséért és a jövővelmezőség fokozásáért kezdeményezett mozgalom megindulásakor egész sor változtatást hajtott végre az általa gyártott gépek szerkezetében. Az „1000“-es blooming-sor lemezforgatójáról elhagyták a fordítószerkezetet. Ez a fordítószerkezet körülbelül 60 tonna súlyú, s elhagyása a blooming-sor önköltségét 500 000 rubellel csökkentette.

A „Vörös Szormovo“-gyárban a konstrukciós változások következtében az olajszállító uszályok építése során 39, a motoros teherhajók építésekor pedig 5,5 tonnával csökkenték a vasfelhasználást.

A moszkvai „Dinamo“-gyár olyan új gépkonstrukciókat hozott létre, amelyekhez hasonlók nincsenek a tőkés országokban. A villamosok motorjának súlyát csaknem felére — 960 kilogrammról 500-ra csökkentették. A szükséges munka több mint egynegyedével csökkent. A gyár ennek révén többszáz tonna vasat és többszáz ezer munkaórát takarított meg.

A konstrukciók felülvizsgálata lehetővé teszi az üzemtér jobb kihasználását. Például 4 darab többorsós automata fémforgácsológép 30 esztergapadot helyettesít, üzem

térszükségletük 75 százalékkal kisebb, a szükséges munkások száma 30 helyett 2, a termelés önköltsége pedig nagy mértékben csökken.

Az üzemben lévő szerszám- és egyéb gépek tökéletesítésének nem kisebb a jelentősége. Ez is lehetővé teszi a berendezés teljesítőképességének fokozását és a termék önköltségének csökkentését. A szerszám- és egyéb gépek tökéletesítése oly módon lehetséges, hogy kisebb teljesítőképességű villamosmotorokat nagyobb teljesítőképességűekkel cserélnek fel, kiegészítő sebességváltókat szerelnek be, és egyéb intézkedéseket hajtanak végre.

A gépek tökéletesítésének jelentősége, a papírgyártó-gépek moder-

nizálásának terve alapján ítéltethető meg. Az áttérés a közös meghajtásról az egyedi meghajtásra, és az egyes géprészeknek részben való átszerelése lehetővé teszi a gép termelékenységének emelését évi 14 500 tonna papírról 21 000 tonnára és egy tonna papír önköltségének csökkentését 200 rubellel. Ily módon csupán az önköltség leszállításából a vállalat 4 290 000 rubel nyereségre tesz szert, míg a gép tökéletesítésére 1 200 000 rubelt fordított.

A gép tökéletesítésének költsége tehát egy év alatt nemcsak megtérül, hanem már az első évben több mint 3 millió rubel megtakarítást eredményez.

A szakmai képzettség fejlesztése

Hogy teljes mértékben gyümölcsöztesd az élenjáró technikát, és tökéletesen elsajátíthassuk a termelés technológiáját, szakképzett káderekre van szükség. Sztálin elvtárs mondta: „Ahhoz, hogy a technikát mozgásba hozzuk és fenéig kihasználjuk, olyan emberekre van szükségünk, akik úrrá lettek a technikán, olyan káderekre van szükségünk, akik meg tudják tanulni és teljes hozzáértéssel ki tudják használni ezt a technikát. A technika hozzáértő emberek nélkül holt dolog. A technika olyan emberek kezében, akik urai a technikának, csodákat művelhet és kell is, hogy műveljen.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 616. lap. Szikra 1951.)

A sztálini öt éves tervek éveiben a kommunista párt és Sztálin elvtárs farradhatatlan gondoskodásának jóvoltából a Szovjetunióban olyan élenjáró kádereket képeztek ki, akik

tökéletesen úrrá tudtak lenni a termelés technikáján és technológiáján.

A Sztahanov-mozgalmat megindulásának és kibontakozásának egyik előfeltétele az új technika elsajátítása volt. Ez viszont a munkások szakképzettségének emelése következtében vált lehetségessé.

A technikai fejlődés megköveteli a szakképzettség állandó növelését, a technika és a technológia további tökéletesítéséhez vezet útak felkutatását, a termelés új módszereinek elsajátítását.

A szakképzettség emelése a takszerű munka legfőbb feltétele volt és az is marad.

A Szovjetunióban az állami terv alapján képezik ki az embereket a termelésre. Ebből a célból különböző tanintézetek létesültek, s kialakultak az összes feltételek ahhoz, hogy a munkások és alkalmazottak szakképzettségüket a termelés során emeljék.

A háborúutáni ötéves terv négy éve alatt 24 millió ember részesült ilyen vagy olyan új szakképzésben, illetve továbbfejlesztette szakismereteit. Egyrésztük iskolában vagy tanfolyamokon tanult, mások termelés közben fokozták szakképzett-ségüket.

Az élenjáró munkások, akik sikeresen sajátították el az új technikát, széles körben teszik közkincssé munkájuk tapasztalatait, s ezzel hozzájárulnak a munka termelékenységének általános emelkedéséhez.

Ebben a tekintetben nagy jelentőségük van a sztahanovista-iskoláknak.

A cseljabinszki csőhenger-üzemben a nagy átmérőjű menetes csövek termelését akadályozta a menetvágás. Ebben a műhelyben sztahanovista-iskolát létesítettek a legiőbb menetvágó, Holod elvtárs módszereinek elsajátítására. Elkészítették munkájának részletes leírását, grafikonokon, diagrammokon ábrázolták a munkaidő kihasználását, rajzokat készítettek a Holod elvtárs használta késekről. Miután a munkásokat sztahanovista iskolákban kiképezték, a munka termelékenysége emelkedett, és az üzem teljesítette tervét.

Amikor a krasznoholmi fésűsgyapjúkombinátban Csutkih elvtárs kezdeményezésére kibontakozott a termék kiváló minőségéért folyó munkaverseny, az üzemnek csaknem valamennyi műhelyében sztahanovista iskolákat létesítettek a termék minőségének megjavítása érdekében.

Ezekben az iskolákban a következő tárgyakkal foglalkoztak: a szövési hibák hatása a késztermék minőségére; a láncfonal és a vetü-

lek rossz minőségétől függő selejt fajtái és a selejt kiküszöböléséhez szükséges intézkedések; a nyers szövetnek a szövőgép rossz működése miatt bekövetkező selejtfajtái és kiküszöbölésük módjai; a szövőmunkás és a segédmester hibájából keletkező hibák.

E kérdések tanulmányozása után a szövőmunkások jelentős mértékben javították munkájukat, és az üzem kiváló minőségű termékeket gyártó vállalattá lett.

A termelés minőségének emelése érdekében sztahanovista iskolákat létesítettek a moszkvai selyemszövő és festő-kikészítő kombinátban is. 1949-ben 269 munkás végezte el ezeket az iskolákat. Az oktatás eredményeképpen átlag 20 százalékkal bővítették munkájuk termelékenységét, s 30 százalékkal több elsőosztályú minőségű terméket gyártottak.

Számos vállalatban széles körben meghonosodott, hogy sztahanovisták vállalják az elmaradó munkások védnökségét és segítik őket az új munkamódszerek elsajátításában.

A sztálingrádi traktorgyár szerzőműhelyének sztahanovista furatesztgályosya, Szamszonov elvtárs 1949-ben az üzem három furatesztgályosát megtanította munkamódszerére. Példáját más sztahanovisták is követték. Ennek eredményeképpen a normájukat nem teljesítő munkások száma a felére csökkent. A műhely termelési programját kezdte túlteljesíteni. Ebben az üzemben 1950 áprilisában 200 szakmunkás 260 munkás védnöke volt.

A kazáni Lenin lenkombinátban a védnökség még nagyobb eredménnyel járt. A kombinát sztahanovista munkásnője, Lavrentyeva elvtársnő 1949-ben 120 szövőmun-

kást tanított meg munkamódszereire. Tanítványai ezután túlteljesítették normájukat. Lavrentyeva elvtársnő kezdeményezését 264 sztahanovista követte. 1949 végére az üzem valamennyi munkása túlteljesítette normáját.

A termelés újítóinak sikerei is azon alapulnak, hogy az újítók rendszeresen emelik szakképzettségüket, s elsajátítják a termelés technikáját és technológiáját.

Bortkevics elvtárs, Sztálin-díjas esztergályos mélyrehatóan tanulmányozta szakmáját. Számos kísérlet után megtalálta az esztergakés új geometriai alakját.

Bortkevics elvtárs a következőket mondotta: „A nagy sebesség elképzelhetetlen a munka magas kultúrája nélkül, a komoly szakértelem és az alapismeretek párosítása nélkül... A munkapadnál végzett munka — már nemcsak fizikai munka. Ez szellemi munka is. Számításokkal, technikai alkotással függ össze.“

A kolomnai nehéz szerszámgyártó üzem marósa, Makejev elvtárs, aki rekordsebességet ért el, elmondja, hogy mielőtt átállt volna az új munkamódszere, hosszú ideig tanulmányozta a gyors fémmegmunkálás kérdését. Számos idevágó könyvet, folyóiratot és brosúrát olvasott el s csak ezután tért át a gyakorlati megvalósításra.

Borin elvtárs, a híres kombájnvezető, brosúrájában írja, hogy a kombájnvezetőnek ismernie kell a fizika, a mechanika, technológia és matematika alapjait. Csak ennek a tudásnak birtokában tanulmányozhatja és ismerheti meg jól a kombájnt, csak így értheti meg a gép működését.

A munkások szakképzettségének emelése szempontjából óriási jelentőségű Kovaljov mérnök módszerének széleskörű elterjesztése.

Kovaljov elvtárs már 1948-ban elkezdte alkalmazni a sztahanovista munkamódszerek tanulmányozásának és elterjesztésének új módjait.

A szövögyarak munkáját tanulmányozva, felfigyelt arra, hogy ugyanazokat a műveleteket maguk a sztahanovisták is különbözőképpen végzik: egyesek — gyorsabban és jobban, mások — lassabban és rosszabban. Ez bírta rá arra, hogy behatóan tanulmányozza a sztahanovisták munkáját, kiválassza a legjobb eljárásokat, és ily módon megkapja az egyes munkálatok elvégzésének legtokéletesebb módját.

Az időmérés kimutatta, hogy három sztahanovista közül Kozlova elvtársnő váltja leggyorsabban és legjobban a vetélfeket, a fonalszakadást pedig Anyiszimova elvtársnő küszöböli ki a legnagyobb mértékben és leggyorsabban. Ugyanazokat a munkafolyamatokat különböző eljárásokkal végzik el.

Ily módon a termelésben élenjárók munkájának tapasztalatait tanulmányozva, lehetővé válik a legjobb eljárások kiválasztása és a fejlettebb munkamódszer kidolgozása.

A gyár pártszervezete támogatta Kovaljov elvtárs javaslatát. E javaslat megvitatása céljából valamennyi műhelyben és üzemrészben pártnapokat tartottak.

Az összevont gyári taggyűlés kötelezte a kommunistákat arra, hogy álljanak élére az új munkamódszerek alkalmazására indított mozgalomnak.

Nagyarányú munkát fejtettek ki a legjobb munkamódszerek tanul-

mányozása és leírása érdekében. Kidolgozták és pontosan leírták a munka sémáit és eljárásait, s kiosztották a munkások között. Szervezési és műszaki rendszabályokat dolgoztak ki és léptettek életbe a sztahanovista munkamódszerek el-sajátítására. A sztahanovista munkamódszerek tömeges alkalmazása ugrásszerűen fokozta a munka termelékenységét. Két év alatt a normájukat nem teljesítő munkások száma a fonóüzemben 20 százalék-ról 1 százalékra, a szövőüzemben 15 százalékról 4 százalékra csökkent.

Kovaljov elvtárs munkamódszereit a textilipar nagy részében átvették, ahol 120 000 ember tanulta meg a sztahanovista eljárásokat.

A SzK(b)P moszkvai bizottságának vezetősége jóváhagyta Kovaljov elvtárs kezdeményezését és ja-

vasolta, hogy módszerét a városokban és területeken az ipar valamennyi ágában terjesszék el.

Miután Kovaljov elvtárs tapasztalatai nyilvánosságra kerültek, az országban széleskörű mozgalom indult meg módszerének alkalmazása, a sztahanovisták munkatapasztalatainak általánosítása és a népgazdaság minden ágában való meghonosítása érdekében.

E munkamódszer alkalmazása a termelésben nagyszerű eredményekkel járt.

A szakképzettség szakadatlan növelése elengedhetetlen feltétel ahhoz, hogy úrrá legyünk a termelésen és a technikán. Enélkül lehetetlen a munkaidő megtakarítását biztosító nagytermelékenyséű munka, lehetetlen az önköltség csökkentése és a termékek minőségének javítása.

MA JIN-CSU

Kína a gazdasági föllendülést kínálja a világnak

Mindössze két év múlt el azóta, hogy a forradalomban és a népi-felszabadító háborúban győzelemre jutott nagy kínai nép, a kommunista párt vezetésével megteremtette a Kínai Népköztársaságot. Két év alatt igen jelentős munkát végzett, és a bekövetkezett változások igen meglepőek. Hat hónap alatt szüntették meg például a Kuomintang-rendszer utolsó 12 esztendeje alatt állandósult pusztító méretű inflációt.

A régi Kína majdnem teljesen parasztorság volt, de mezőgazdasági termelése mégis olyan siralmasan alacsony színvonalon állott, hogy külföldről kellett — egyebek közt — gabonát és pamutot bevennie. A kínai paraszt hiába volt szorgalmas, termésének 50 százalékát

a földesúr sajátította ki haszonbér fejében. A nyomasztó adóterhek és a mindennapos fosztogatások pedig méginkább súlyosbították heizzetét. Ilyen körülmények között a parasztság számára még az évi vetőmag biztosítása is a legnagyobb nehézségekbe ütközött.

Kínában a mezőgazdasági termelés szorosan összefügg a vízszabályozás fejlődésével. Az ország ugyanis öntözés hiányában teljesen ki volt szolgáltatva az aszálynak, vízszabályozás nélkül pedig az árvizek pusztító hatásának.

A Kuomintang nemcsak az öntözőművek építését hanyagolta el, hanem még a Sárga-folyó (Hoangho) gátjait is leromboltatta, aminek következtében a Huai folyó 55 millió lakosú völgye víz alá került.

Kína mezőgazdasági termelésének helyreállítása óriási léptekkel halad előre. Ennélfogva már módunkban volt a baráti népeknek, például Indiába, egy millió tonnánál több gabonát, valamint nagymennyiségű szójababot, földimogyorót és takarmányt kivinni. A gyapottermés három év óta évenként 50 százalékkal növekszik. A dohánytermés 1951-ben megnégyszereződött.

Az ipar is rettenetes pusztításokat szenvedett el. Mindamellet most már nemcsak a gyors helyreállítás, hanem a továbbfejlődés útjára is lépett. Ennek a fejlődésnek megvannak a föltételei: óriási belső piac, nyersanyagokban való gazdagság, szinte kimeríthetetlen munkaerőforrások, aránylag jelentős tőkék. A nehézipar gyorsütemű fejlődése során a kínai munkások és technikusok hozzájárta és ügyessége is mindjobban érvényesül. Most már vasúti síneket, autókat, textilgépeket és esztergapadokat is tudunk gyártani. A magunk gyártotta sínekkel már három vasútvonalat építettünk, amelyek közül az egyiknek hossza meghaladja a régebben létesített valamennyi vasútvonalét. 1950-ben ötször annyi árut szállítottak a vasutak, mint 1935-ben, a háborúelőtti idő legkedvezőbb konjunktúrájú évében. A járható utak hosszúsága kétharmadával növekedett 1936 óta. Az ipar fejlődésének következményeképpen *a munkanélküliség teljesen megszűnt*, sőt nagy hiány érezhető mérnökökben, technikusokban és szakmunkásokban.

Gyáriparunk helyreállításán és fejlesztésén kívül a helyi kisipar termelését is helyreállítottuk. Világszerte kedvelik és becsülik finom aromájú és különleges zamatú teáinkat, szép selymeinket, híres, finom

és művészi porcelánjainkat, pekingi zománcmunkáinkat, finomkivitelű brokátjainkat, csipkéinket és egyéb hasonló termékeinket. Kézműveink nagy mennyiségben és kitűnő minőségben gyártanak különféle cikkeket. Most ez az értékes kézművesipar is új fejlődésnek indult.

A magánkereskedelmet és magánipart is támogatjuk fejlődésében. A nehéz- és könnyűipar egyaránt a nagy föllendülés korszakába lépett. A sanghaji kereskedelmi és ipari vállalatok 1950. évi nyeresége megsokszorozódott. A részvényesek, akik az infláció tizenhárom esztendője alatt egyáltalában nem kaptak osztalékokat, most első ízben jutottak részvényeik után jövedelemhez. 1950-ben és 1951 első hat hónapjában 15 város — köztük Sanghaj — statisztikája szerint 66 000 új üzlet és gyár létesült.

Az árucserre lehetőségei más országokkal

A külkereskedelem is számottevő fejlődést mutat. A múltban Kína gazdasági élete nagymértékben függött a külföldi áruk bevitelétől. Kereskedelmi mérlege erősen passzív volt. Ma kivitelünk minden termelési ágban fejlődött és meghaladja a bevétel terjedelmét. A Népi Politikai Tanácskozó Testület külkereskedelmi politikai programja a következőket mondja ki: „A Kínai Népköztársaság kész helyreállítani és fejleszteni a kereskedelmi kapcsolatokat és az árucserét minden külföldi kormánnyal és állampolgárral az egyenjogúság és a kölcsönös érdekek alapján.”

A kínai állam tehát az ország saját termelésének fejlesztése alapján építi ki külkereskedelmi kapcsolatait. 1950-ben a kivitt áruk értéke 44 százalékkal haladta meg a háborúelőtti évek kivitelének érté-

két, s 1951 első hat hónapja be- és kivitelének értéke elérte egy háború-előtti egész év külkereskedelmi forgalmának értékét, ezen belül a tungaolaj, tojás, tea stb. kivitele 55 százalékkal haladta meg a háború előttiét. A kivitel illetően alakulása két év alatt rendbehozta Kína kereskedelmi mérlegét, amely 1877 óta, tehát 73 éven át passzív volt.

Iparunk helyreállításával és fejlődésével párhuzamosan a gépek, ipari berendezések, különféle fémek, nyersanyagok, vegyszeti cikkek, orvosi műszerek és más ipari termékek iránti kereslet napról napra emelkedik. Magától értetődik, hogy külföldi szükségletek fedezésére szolgáló teljesítőképességünk ugyanilyen arányban növekedik. A csak potenciális lehetőségekkel rendelkező régi nagy kínai piac valóságos nagy piaccá változik.

Az emberiség történetében a kínai nép mindenkor tanúságot tett a békehez való őszinte ragaszkodásáról. De a tizenkétéves hosszú háború súlyos pusztításokat idézett elő hazánk gazdasági életében. Ezzel szemben a helyreállítás két esztendeje meggyőző módon bizonyítja, hogy egyedül a béke jótéteményei biztosíthatják termelésünk fejlődésének gyorsulását és Kína gazdasági föllendülését. Abban a meggyőződésben, hogy a nemzetközi árucserre egészséges kibontakozása igen nagy mértékben járul hozzá a világbéke megszilárdításához, nem sajnálunk semmi erőfeszítést sem valamennyi nép gazdasági fejlődésének és élete megjavításának előmozdítására.

Ennélfogva — az egyenjogúság és a kölcsönös érdekek alapján — készek vagyunk kereskedelmi kapcsolatainkat valamennyi országgal kormányával és polgáraival kiszélesíteni.

Másrészről Kínának, mint vásárlónak rendelkezései jellegüknél és minőségüknél fogva különösképpen alkalmasak a súlyos gazdasági nehézségekkel küzdő tőkés országok termelésének és kivitelének fejlesztésére.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy az agressziós háborúk, az úgynevezett blokád vagy gazdasági szankciók szöges ellentétben állnak valamennyi nép akaratával, meghíúsítják egyes országok — köztük Anglia és az Egyesült Államok — kereskedőinek és iparosainak reményeit és terveit, s elkerülhetetlen következményük ez országok népei életszínvonalának szüntelen csökkenése, válságos gazdasági és szociális helyzetük súlyosbodása.

Kína, nagy területénél, mérhetően nyersanyagforrásainál, 500 millió lakosánál fogva és a folyamatban lévő gazdasági helyreállítás következtében hamarosan nagyjelentőségű ipari ország és gazdasági terület lesz. A világ országaival lebonyolítandó árucseréje az emberiség történetében talán példanélküli föllendülés korszakát nyithatja meg. A kínai népek az a vágya, hogy teljes mértékben fejlessze külkereskedelmét a saját, de ugyanúgy a világ valamennyi népének jóléte érdekében. A kínai nép éppen ezért készségesen csatlakozik a moszkvai nemzetközi gazdasági konferencia összehívására irányuló javaslatához, és örömmel küldi el megbízottait, hogy — Délkelet-Ázsia országainak, de a többi országnak képviselőivel is együttműködve — keressék a megoldást a világgazdaság fejlődésének és ezzel a világbéke megszilárdulásának előmozdítására. (A szerzőnek a *Defense de la Paix* 1952. februári számában megjelent cikkéből.)

A. BIRMAN

A vállalati jövedelmezőség növekedésének forrásai

I.

A szocialista vállalatok jövedelmezőségének fokozása a szocialista gazdaság egyik legfontosabb szervezési feladata, minthogy e vállalatok felhalmozása az állami költségvetés bevételeinek fő forrása. Abból a 2 000 milliárd rubelből (az 1946—1951. évek állami költségvetéseinek összege), amelyet a szovjet állam, a háborúutáni öt éves terv éveiben a gazdaság és a kultúra fejlesztésére, valamint más társadalmi szükségletek fedezésére fordított, körülbelül 1 900 milliárd rubel a vállalatoktól folyt be a költségvetésbe.

A Szovjetunióban a vállalatok jövedelmezősége szüntelenül növekszik. Ez azt jelenti, hogy rendszeresen növekszenek az ipari és egyéb vállalatok felhalmozásaiból az állami költségvetésbe befizetett összegek, s ennek eredményeképpen mind többet fordítanak a gazdaság fejlesztésére, valamint a szovjet nép szociális és kulturális szükségleteinek kielégítésére. A Szovjetunió kormánya csak az utóbbi évek folyamán több ízben csökkentette a nagy- és kiskereskedelmi árakat. Évről évre növekszenek a szociális ellátásra, a társadalombiztosításra, a közoktatásra stb.-re fordított kiadások, gyarapodnak a vállalatoknál az igazgatói és egyéb jutalmazási alapok. Az állami költségvetés bevételeinek ala-

kulását a következő számok jellemzik (milliárd rubelben) :

	1946	1950
A szocialista vállalatok befizetési az állami költségvetésbe:	299,1	403,7

Milyen tényezők szabják meg a szocialista vállalatok jövedelmezőségének növekedését?

Ezek közül legfontosabb a *termelés önköltségének csökkentése*. Az első világháború után, valamint az Egyesült Államok, Anglia és más államok imperialistáinak beavatkozását követően — vagyis a szovjethatalom első éveiben — az ipart romjaiból kellett helyreállítani. Sztálin elvtárs már akkor hangsúlyozta, hogy az önköltség csökkentése a szocialista vállalatok fejlődésének széles országútja, az ipari munka minőségének mutatója, a felhalmozások egyik legfontosabb forrása a nép gazdaságban.

A termelés önköltségének csökkentésére irányuló feladat szüntelenül arra ösztönzi a vállalatokat, hogy tökéletessítsék a termelés technikáját, fokozzák a munka termelékenységét, jobban szervezzék meg a termelést és a termelés minden láncszemében honosítsák meg az *önálló elszámolást*. Az önköltség csökkentésének eredményeképpen újabb meg újabb anyagi források nyílnak meg a beruházások finanszírozására és a nép életszín-

vonalának emelésére, megszilárdul a pénz árfolyama, és egészségesebbé válik az országban a pénzforgalom. Sztálin elvártnak az önköltség csökkentésére vonatkozó útmutatásai alapul szolgáltak a Szovjetunió gazdasági politikájához. Az elmúlt évben az önköltség csökkentése egyedül az ipari termelésben 20 milliárd rubel megakarítását tette lehetővé.

A termelés önköltségének csökkentésében elsőrendű jelentősége van a *munkatermelékenység fokozásának*. A háborúutáni ötéves terv éveiben a Szovjetunió iparában a munka termelékenysége jelentős mértékben emelkedett és 1950-ben 37 százalékkal volt nagyobb, mint 1940-ben. Ezt az emelkedést az új technika és az újabb gyártási módszerek alkalmazásával, a munkások szakképzettségének fokozásával, a termelés szervezését és tervezését javító intézkedésekkel és a szocialista versenynek minden lehető módon való fejlesztésével érték el. A szovjet ipar csak 1949-ben és 1950-ben több mint 700 nagyteljesítőképességű, új gép- és gépezettípus gyártását kezdte meg. Ilyenek például a különféle rendszerű tökéletes szerszámgépek, hatalmas kotrógépek, földszivattyúk, szénkombájnok, gőz- és villanymozdonyok, gépkocsik és traktorok, autómata és önműködő gépsorok stb.

A gépgyártás termelése 1950-ben 2,3-szeresével múlta felül az 1940-es év termelését.

A háborúutáni ötéves terv időszakában jelentős mértékben megjavult a szovjet dolgozók szakképzettsége. A munkaerőtartalékok rendszerében csaknem 3,5 millió fiatal szakmunkást képeztek ki a különféle ipari és közlekedési ágak részére. Egyéni- és brigádoktatással, valamint fanyolyamokon 31 millió ember szakképzett-ségét emelték a vállalatokban és in-

tézményekben. A munkásoknak a szaktudás megszerzésében nyújtott segítség, valamint az élenjáró sztahanovista tapasztalatok és a magasfokú munkatermelékenység elérését biztosító módszerek széleskörű propagandája: a szocialista gazdaság megkülönböztető sajátossága.

A szóbanforgó időszakban a szovjet ország népgazdasága 652 000 főiskolai képzettséggel rendelkező és 1 278 ezer középiskolai képzettségű szakembert kapott. A dolgozók szakképzettségének növelése folytán jelentős mértékben emelkedik a munka termelékenysége, csökken a gyártmányok önköltsége és növekszik a munkások munkabére.

Az ütemterv szerint megszervezett egyenletes munkamenet, valamint a munka teljes gépesítésén alapuló futószalagrendszer alkalmazásával jobban szervezhető meg a munka, és termelékenyebben használható ki a munkaidő.

A Szovjetunió iparában a *szocialista munkaverseny* a munkások kezdeményezésének változatos formáiban nyilvánul meg. A különféle versenyformák lényege azonban ugyanaz: a szovjet emberek a munka termelékenységének fokozásáért, s ezzel egyszersmind a termelés önköltségének csökkentéséért és a vállalatok jóvelmezőségének növeléséért harcolnak. A Szovjetunióban a munkásoknak, mérnököknek és technikusoknak, valamint az alkalmazottaknak több mint 90 százaléka vesz részt szocialista munkaversenyben.

A népgazdasági ágakban s különösen a gépgyártásban, a könnyű- és élelmiszeriparban, úgyszintén az építkezésben a termelési önköltség csökkentésének és a jövedelmezőség növelésének fontos tényezője *az anyagok, tüzelőanyagok, villamosenergia és*

szerszámok felhasználásában a legzigorúbb takarékoságról vívott harc.

Az iparban a termelési költségeknek körülbelül 70 százaléka anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergiaráfordítás. Ebből is kitűnik az észszerű anyagfelhasználásért folytatott harc jelentősége.

Az anyagmegtakarítás szempontjából nagy jelentősége van a különféle gyártmányok szerkezeti tökéletesítésének, súlyuk és méretük csökkentésének.

Az anyagmegtakarítási mozgalom azért terjedhetett el a Szovjetunióban ilyen széleskörűen, mert a szovjetmunkások kellő szaktudással rendelkeznek és műszakilag képzettek. De legfontosabb az, hogy ők a termelés gazdái, és cselekedetüket a szovjet hazafiság magasatos érzése hatja át, ami a haza javáról és felvirágzásáról való gondoskodásban jut kifejezésre.

II

A jövedelmezőségnek fontos forrása a *berendezés észszerű kihasználása*. Az élenjáró szovjet kohászok a háború utáni öt éves tervben jelentősen meggyorsították a nyersvas, acél, valamint a különféle hengerelt áruk gyártási folyamatait. Gyorsabban végezték el a javításokat és meghosszabbították a berendezés javítások közti működésének időtartamát. A moszkvai *Sarló és kalapács* gyárban sok gép egység generáljavítását részletekben, a harmadik műszakban, a munka leállításával nélkül végzik el.

Széles körben elterjedt a gyors fémvágásért, a tehervonatok napi 500 km-es teljesítményéért kezdeményezett mozgalom és a technika magas fokú kihasználásának számos más formája. Tíz- meg tízezer munkás és munkásnő vette át gépét szocialista

megőrzésre. Ennek eredményeképpen a gépek kifogástalan állapotban vannak és lehetővé teszik jobb termelési eredmény elérését.

A gazdaságosság rendszerének meghonosítása és a legjobb tapasztalatok gyakorlati hasznosítása szempontjából nagy jelentőségük van a haladó anyagfelhasználási és gépkihasználási normáknak, amelyeket a Szovjetunióban minden iparág és vállalat számára kidolgoztak.

A szocialista gazdaságban az önköltség csökkentését, a jövedelmezőség fokozását és a felhalmozások növelését a *termékek minőségének és választékának általánosan kötelező megjavításával* érik el. A kapitalizmusban, ahol a termelés célja a profithajsza, rosszminőségű tömegcikkeket gyártanak. Pótanyagok teljesértékű termékek helyett, szép címkék az áruk jó minősége helyett. A kapitalista monopóliumok megegyeznek silány minőségű, gyorsan romló áruk termelésére, hogy mesterségesen élénk kereslet tarthassanak fenn, és így több profitot juthassanak.

A Szovjetunióban a termelés nem a nyereszkeedés elvének van alárendelve, hanem a dolgozók jólétének javítását szolgálja. Ez a szocializmus törvénye. A szovjetállam kitűnő minőségű áru termelését követeli meg, legyen az a dolgozók szükségleteit kielégítő tömegfogyasztási cikk, avagy termelési eszköz. A kitűnő minőségű termelés lehetővé teszi az ország gazdasági erőforrásainak jelentős növelését. Így például az izzólámpák élettartamának 600—700 órától 1000 órára való emelése egyenértékű az izzólámpagyárak termelésének 30—40 százalékos fokozásával. A *Moszkvics* személygépkocsi gumibroncsai teljesítményének a minőség megjavítása révén való növelése 21 000 kilométer-

ről 30 000-re, a ZISz—150-é pedig 27 000-ről 45 000 kilométerre, tulajdonképpen a gumiabroncsok gyártásának másfélszeres emelését jelenti.

A jövedelmezőség fokozására befolyással van a *termelés mennyiségének növekedése* is. A Szovjetunióban 1950-ben 73 százalékkal több ipari terméket gyártottak, mint 1940-ben. Minél több árut termelnek, annál kevesebb vállalati általános költség terheli a termékegységet, és annál nagyobb a vállalat jövedelmezősége. A termelés fokozásával egyébként a nyereség abszolút összege is növekszik. Jelentős mértékben befolyásolja a szocialista vállalat jövedelmezőségének emelkedését a munkások és alkalmazottak találmányainak és észszerűsítő javasiatainak alkalmazása. Elég megemlíteni, hogy csak 1950-ben több mint 600 000 találmány és észszerűsítő javaslat került a termelésben gyakorlati alkalmazásra.

A vállalati párt-, komszomol- és szakszervezetek rendszeres felvilágosító munkát végeznek a munkások és alkalmazottak között. Ennek során megvilágítják a jövedelmezőség jelentőségét és fokozásának útjait. A vállalatokban komplex takarékosági brigádok alakulnak, s a munkások közül sokezren vezetnek egyéni megtakarítási számlákat, amelyeken minden nap feljegyzik az anyagok, szerzőmunkák megtakarításában, a javítások olcsóbbá tételében stb.-ben elért eredményeiket.

A személyes megtakarítási számlának rendkívül nagy jelentőségük van: az egész nép tulajdona iránt tanúsított új magatartás jellemzői, ami csak a szocializmus országában alakult ki. A személyes megtakarítási számlák azt bizonyítják, hogy a szovjet dolgozók politikailag igen fejlettek, élénken érdeklődnek vállalatuk gazdasági kérdé-

sei iránt, s tevékenyen vesznek részt a kommunizmus fölépítéséhez szükséges erőforrások gyarapításában. Így például a *Szkorohod* cipőgyárban 1400 sztahanovistának van személyes számlája. Ezeknek havi átlagban 500 000 rubeles megtakarítást jegyeznek fel. A zlatousztyi kohóművekben az 1. számú Martin-kemence dolgozói félév alatt 585 000 rubelt takarítottak meg.

A jövedelmezőségért folytatott harcnak fontos alkotóeleme az *önálló elszámolás*, amelynek alkalmazása során nemcsak a műhelyek, részlegok és brigádok termelési programját tüntetik fel, hanem a termelési önköltség feladatát is. Az üzembenbelüli önálló elszámolás lehetővé teszi, hogy minden egyes műhelynek évi, negyedévi és havi termelési programot adjanak pénzben, illetve természetben kifejezve. Ugyanakkor a műhely költségelőirányzatát is feltüntetik. Ha a műhely dolgozói a tervezett költségeket csökkentik, vagyis tervenfelüli megtakarítást érnek el, ennek egy részével a műhelyfőnök rendelkezik. Az így létesített alapot a munkaviszonyok megjavítására, a dolgozók jutalmazására használhatja fel. Az üzembenbelüli önálló elszámolás a legkedvezőbb módon érezteti hatását a gyárak munkájának eredményeiben. Így például a ZISz—5 gépkocsi összes alkatrészeinek elkészítésére fordított idő az üzembenbelüli önálló elszámolás alkalmazása után 4 óra 30 perccel, a ZISz—25 gépkocsié pedig 20 órával megrövidült. Az utóbbi összes alkatrészeinek önköltsége 64,70 rubellel csökkent.

A jövedelmezőség fokozásáért vívott harcban roppant fontos szerepet játszik a minden egyes gyártási művelet önköltségének csökkentésért indított mozgalom, amelyet Levcsenko és Huhánov, a moszkvai *Burevesztnyik* cipőgyár sztahanovistái kezdeményeztek;

ugyancsak nagyjelentőségű a minden egyes gyártási művelet kitűnő minőségű teljesítéséért folyó mozgalom, amelynek kezdeményezői Zsandarova és Agafonova, a Ijublinoi gyár esztergályosai.

Ezek az újító javaslatok konkréttebbé teszik a versenyt, mivel a termelésben résztvevő összes munkásokat, brigádvezetőket, művezetőket és mérnököket bevonják az önköltség csökkentéséért és a termelés minőségi mutatóinak megjavításáért vívott harcba.

A tőkés országokban a dolgozókból kisajtott profit a tőkésnek tulajdona. A tőkés országokban a vállalatok jólételemzőségét elsősorban a legkegyetlenebb kizsákmányolással, a dolgozók életszínvonalának csökkentésével.

vegyverkezési versennyel és imperialista háborúk kirobbantása útján érik el. A két világháborúban megölt emberek tízmilliói: ez az eredménye a milliomosok és milliárdosok profithajszájának.

A Szovjetunióban a szovjetemberek munkájával termelt nyereséget a nép érdekében használják fel. Ezt a nyereséget új gyárak és üzemek, vízierőművek és csatornák, lakóházak és iskolák, klubok és szanatóriumok építésére, a fogyasztási cikkek árának rendszeres csökkentésére, a szociális és kulturális szükségletek kielégítésére fordított kiadások növelésére használják fel. Mindez a szovjet nép életszínvonalának szüntelen emelkedését eredményezi. Ezzel magyarázható az is, hogy a Szovjetunió dolgozóinak közös érdekük a szocialista vállalatok jólételemzőségének fokozása.

V. MNACAGANOVA — A. SZOKOLOVSZKIJ

Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban

A szocialista munkaverseny a Szovjetunióban mind újabb és mind tökéletesebb formákkal gazdagodik. Egyik értékes új formája az a mozgalom, amelyet Kovaljov mérnök kezdeményezett a legkiválóbb sztahanovista munkamódszerek tanulmányozására, értékelésére és széleskörű elterjesztésére.

Ismertetésünk keretében azt kívánjuk megvizsgálni, hogy egyes gépgyártó vállalatokban milyen módszerek alakultak ki a legkiválóbb termelési tapasztalatok tanulmányozására.

A „Kujbisev mozdonygyár”-ban műhelypártnapokon és a műszaki értelmiség üzemi konferenciáján vi-

tatták meg a legjobb sztahanovista tapasztalatok ismertetése érdekében kidolgozott intézkedéseket. A műhelyekben műszaki tanácsokat, a részlegeken, az öntőcsarnokokban és az egyes osztályokon pedig komplex brigádokat alakítottak a műhelyfőnökök műszaki helyettesei, a művezetők, technológusok és sztahanovisták részvételével. Ezeknek a brigádoknak a feladata a legészerebb eljárások tanulmányozása, kiválasztása és széleskörű elterjesztése. A brigádok munkáját az üzemi műszaki tanács irányítja, amelynek vezetője a főmérnök. A műszaki tanács hat bizottságának munkaterülete a következőképpen oszlik meg:

1. vas és acél gépi megmunkálása; 2. lakatos és szerelőmunkák; 3. a kazán- és kovácsműhely munkája; 4. öntés és hőkezelés; 5. segédműhelyek; 6. sztahanovista iskolák szervezése és a legjobb sztahanovisták tapasztalatainak propagálása.

Az egyik gépműhely komplex brigádja több sztahanovista munkamódszerét tanulmányozta. Elhatározták, hogy a legjobb munkafogások széleskörű ismertetése céljából közvetlenül az egyes sztahanovisták munkahelyén rendeznek bemutatókat. A bemutatókon résztvevő mérnökök és szakmunkások így azonnal kicserélhetik tapasztalataikat.

Ugyancsak a gépműhelyben az egyik komplex brigád műveletekre felbontott időfelvételt készített a legjobb, közepes és legalacsonyabb minősítésű munkások munkájáról. A legjobban dolgozó munkás mozgólatait leírták, majd munkahelyén külön szakmai bemutatókat is tartottak. Ennek eredményeképpen a részlegben több mint 10 százalékkal emelkedett a munka termelékenysége.

A rézöntőműhely komplex brigádja az egyik sztahanovista formakészítő tapasztalatait tanulmányozta, aki napi normájának átlag 2—3-szorosát teljesítette. Kiváló eredményét jó munkaszervezéssel érte el, 15 perccel a munkakezdet előtt előkészítette az egész műszakra szükséges öntőformákat, majd műveletek szerint tagolta a munkafolyamatot. Egy-egy műveletet egyszerre végzett el valamennyi öntőformán. Módszere jelentős munkaidőmegtakarítással járt. Tapasztalatait a műhely valamennyi formakészítőjének átadta.

Három hónap alatt az üzem valamennyi műhelyében összesen 179 sztahanovista tapasztalatait tanulmányozták, s módszereiket 396 munkás vette át; munkájuk termelékenysége átlagosan 30—35 százalékkal emelkedett.

A sztahanovista munkamódszerek tudományos propagandájában komoly munkát fejt ki az észszerűsítő, találmányi és műszaki tanácsadó iroda. Az iroda dolgozói a műszaki értelmiség segítségével a sztahanovisták legjobb tapasztalatait szemléltető munkamódszerleírásokat, plakátokat készítenek. A műhelyben gyakran vetítenek olyan filmeket, amelyek más üzemek sztahanovistáinak munkamódszereit mutatják be.

Az *észszerűsítő, találmányi és műszaki tanácsadó iroda* havonként műszaki tájékoztatót ad ki, amely egyszerű, érthető nyelven ismerteti a legújabb eredményeket és elérésük módját. A tájékoztató részletesen foglalkozik a legjobb munkafogásokkal, alkalmazásuk gazdasági hatékonyságával. Gyakran közöl tervrajzokat, műszaki leírásokat is.

A műhelyek sztahanovista iskoláiban tanuló szakmunkások száma meghaladja az ezret. Az iskolák tananyagát az üzem főmérnöke hagyja jóvá. Az előadásokat a legjobb mérnökök és műszaki dolgozók tartják. Három tagozat van: a munkatermelékenység emelésének, a kiváló minőségű termelésnek és a gyorsvágási módszerek elsajátításának tagozatai.

A sztahanovista iskolákon kívül egyéb tanfolyamok is működnek az üzemben. Céljuk: elősegíteni több szakma elsajátítását, a többgépes mozgalom kiterjesztését, a „technikai minimum“-vizsgán megkövetelt műszaki ismeretek elsajátítását stb.

Az iskolák és tanfolyamok elvégzése után a munka termelékenysége emelkedett, a gyártmányok minősége javult.

Az üzemi pártbizottság megvitatta a legjobb munkamódszerek alkalmazásának eredményeit és hangsúlyozta, hogy a sztahanovista módszerek oktatásának eredményeképpen 185 munkás 40—70 százalékkal fokozta teljesítményét. A pártbizottság kötelezte a műhelyek és részlegek pártszervezeteinek vezetőseit, hogy még nagyobb munkát fejtsenek ki Kovaljov mérnök módszerének alkalmazása érdekében.

★

A podolszki *Kalinin gépgyár*ban a pártszervezet és a szakszervezet kezdeményezésére és vezetésével alakult ki a Kovaljov-mozgalom. A műszaki értelmiségi dolgozók és a műhelyek sztahanovistái számára értekezletet hívtak egybe. Minden műhelyben tervet dolgoztak ki a sztahanovista fogások elsajátítási módjának tanulmányozására.

A veszteségek csökkentése és a hasznos munkaidő növelése érdekében nemcsak a sztahanovista munkafogásokat, hanem a nemtermelékeny időráfordításokat, az úgynevezett „szükségszerű“ veszteségeket is tanulmányozták.

A mérnökök és technikusok összehasonlították a sztahanovisták és a közepes teljesítményű munkások munkájának eredményeit és megvizsgálták, milyen okok gátolják az átlagmunkást a magas munkatermelékenység elérésében.

A gyárban több sztahanovista brigád munkamódszerét tanulmányozták. A munkafolyamatot műveletekre bontották és az egyes művelete-

ket külön-külön elemezték. Kitént, hogy jónéhány műveletet lehet egyszerűsíteni. Ez azután újabb időnyereséget eredményezett, a sztahanovista brigádok munkatermelékenysége pedig átlagosan mintegy 11 százalékkal emelkedett.

★

A *Ijublinoi Kaganovics öntőde és gépgyár*ban a sztahanovisták legjobban bevált munkamódszereit időmérő vizsgálatok útján tanulmányozták és választották ki. Az adatok alapján a normás a gyártásvezetővel, az üzemrész mérnökével és a tapasztalatát átadó sztahanovistával együtt készítette el a megfelelő munkafolyamat részletes leírását. Ezt azután széles körben ismertették a dolgozók között.

A jobb munkamódszerek tanulmányozására szervezett iskolákat közvetlenül a munkahelyeken létesítettek, ahol mérnökök irányításával sztahanovisták, művezetők és gépkezelők oktatnak.

★

Három vállalat munkáját ismertettük vázlatosan. Lényegében mindháromban helyesen alkalmazták Kovaljov mérnök módszerét, amelyet ma már az egész Szovjetunióban jól ismernek és sikerrel használnak fel a termelőmunkában.

Az érintett vállalatokban kialakult tapasztalatátadó módszer lényege a következőkben foglalható össze:

A legjobb munkások tapasztalatainak széleskörű megismertetésére az üzemekben a főmérnök vezetésével üzemi műszaki tanácsokat, a műhelyekben műszaki tanácsokat, a részlegeken és osztályokon pedig komplex brigádokat alakítanak. Ezek az egyes műveletek időméré-

se és fényképezése alapján szervezik meg a sztahanovista munkamódszereknek magukon a munkahelyeken való tanulmányozását. Az így nyert adatok alapján az üzemi *épszerűsítő, találmányi és műszaki tanácsadó iroda* műszaki tájékoztatókat készít, javaslatot tesz különféle sztahanovista munkamódszerek alkalmazására, kiszámítja és közli az új módszerek alkalmazása útján elérhető eredményeket.

A munkások széles tömegeit úgy ismertetik meg a legészszerűbb munkamódszerekkel, hogy bemutatókat tartanak és közvetlenül a sztahanovisták munkahelyén cserélik ki a tapasztalatokat.

A sztahanovisták tapasztalatátadását szolgálják a sztahanovista iskolák is. Az iskolákat a szakoktatói osztály szervezi meg szakmák szerint. Az iskolákon sztahanovisták, mérnökök és technikusok tanítanak.

A vállalatok minden egyes osztályának részt kell vállalnia ebből a munkából. A mozgalom kifejlesztése érdekében fontos munkát végeznek az iparági módszerátadó bizottságok. Hatékonyan támogatják a vállalatok műszaki tanácsait és elősegítik a vállalatok közti tapasztalatcsereátadást. (*Voproszi Ekonomiki*. 1951. 3. szám.)

H. L.

Helyesbítés

Ezévi 1—2. számunkban megjelent *Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése* című cikk 14. lapja 3. bekezdésének utolsó mondata helyesen így hangzik: „A földművesszövetkezetek taglétszáma mintegy másfélmillió, a felnőtt paraszti lakosságnak több mint 50 százaléka.”

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azok a szovjet cikkek, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például: *Voproszi Ekonomiki*. 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbé rövidített formában kerülnek lapunkban közlésre.

Gazdasági kérdések a Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadásában

A Szovjetunió Minisztertanácsának határozata alapján megjelenő Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadása ragyogó bizonyítéka annak, hogy a bolsevik párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik a szovjet tudomány fejlesztéséről. A határozat kimondja, hogy: „A Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadása legyen a társadalmi, gazdasági, műszaki és természettudományi, valamint a hadügyi kérdések rendszeres összefoglalása és szolgáljon egyetemes tájékoztatóul a szovjet értelmiség részére”.

A Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadásában fontos helyet foglalnak el a közgazdasági kérdések. Elég megemlíteni, hogy csupán a politikai gazdaságtan, a gazdaságtudomány története, az ipargazdaságtan, a mezőgazdaság, a szállítás és a kereskedelem gazdaságtana, a pénzügy és számvitel kérdéseivel mintegy 4500 cikk foglalkozik majd. Az 50 kötetre tervezett és kötetenként 300 000 példányban megjelenő Enciklopédia eddig megjelent hét kötete is már közel 200 cikket szentel ezeknek a kérdéseknek. A második kiadás egyébként az első kiadás 65 000 címszaváról 100 000-re növeli a címszavak számát. Ezenkívül minden kötet 500—600 illusztrációt és térképet tartalmaz majd.

Az első kiadás első kötetei negyedszázaddal ezelőtt, 1926-ban jelentek meg. Azóta világtörténelmi jelentőségű

események zajlottak le. A Szovjetunióban óriási arányú szocialista átalakulás ment végbe. A Szovjetunió népei a bolsevik párt és Sztálin elvtárs bölcs vezetésével felépítették a szocialista társadalmat. Az egymást követő öt-éves tervek sikeres végrehajtása teljesen megváltoztatta az ország képét. A Szovjetunió ipari- és kolhoznagy-hatalommá fejlődött. Véghezvitték az országban élő valamennyi elmaradott népet érintő általános kultúrforradalmat. Megszüntették a kizsákmányolást. Megbonthatatlan barátság alakult ki a Szovjetunió népei között. Szilárd erkölcsi és politikai egységbe kövicsolták a szovjet társadalmat.

A Szovjetunió, a szovjet társadalmi-és államrend, a dicső Szovjet Hadserreg történelmi győzelmet aratott a fasiszta Németországon és az imperialista Japánon. Ez a győzelem, valamint a népi demokratikus rendszer kialakulása Közép- és Délkelet-Európa országaiban, Kínában és Észak-Koreában — még nagyobb eltolódást idézett elő a szocializmus és kapitalizmus erőviszonyában a szocializmus javára.

Az elmúlt negyedszázad folyamán a szovjet tudomány is kiváló eredményeket ért el. Sztálin lángeszű műveiben továbbfejlesztette a marx-lenini elméletet. A SzK(b)P története például valóságos enciklopédiája a marxizmus-leninizmusnak.

Az új természettudományi és műszaki felfedezések szintén sok változást hoztak. Bővítették az anyag szer-

kezetével és a természetes energiaforrások kihasználásával kapcsolatos ismereteinket. A materializmus tanításainak eredményes alkalmazása a biológiában: a marxizmus-leninizmus elveinek győzelme a tudományban. A szovjet fizikusok, vegyészek, geológusok, s a többi tudományág művelői, valamint az írók és a művészek nagy mértékben gazdagították a szovjet kultúrát, amelynek főlénye a hanyatló burzsoá kultúrával szemben beigazodott. Méltán mondhatjuk, hogy a Szovjetunió a világcivilizáció központjává vált.

A második kiadás részletesen ismerteti a Szovjetunióban és a nemzetközi küzdőtérén végbement nagy történelmi változásokat, valamint a szovjet tudományban, irodalomban és művészetben elért eredményeket. Nagy terezt szentel a Szovjetunió népgazdasága történetének és a társadalomtudományokban megnyilvánuló reakciós, burzsoá irányzatok bírálatainak.

A Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadása nagyszerű kollektív munka eredménye. Ez különösen a közgazdasági kérdésekkel foglalkozó cikkekből lesz szembetűnő. Az új kiadás sokkal szemléletesebben magyarázza meg a szocializmus politikai gazdaságtanának fogalmait, a régi kiadásnál összehasonlíthatatlanul átfogóbb és világosabb képet fest a Szovjetunió gazdasági sikereiről. Nagy helyet foglalnak el a közgazdaság kérdései a földrajzzal, mezőgazdasággal, iparral és közlekedéssel foglalkozó cikkekből.

A Szovjetunió Minisztertanácsának a Nagy Szovjet Enciklopédia második kiadására vonatkozó határozata hangsúlyozza, hogy az első kiadás már nem tükrözi vissza sem azokat az óriási változásokat, amelyek a Szovjetunió és a többi ország népeinek életében végbementek, sem a szovjet tudomány, technika és kultúra fejlettségének mostani színvonalát. Az első kiadás cikkeinek jelentős része nyilvánvalóan elavult, s emellett sok elméleti és politikai hibát is tartalmaz.

Így például a szerzők és a szerkesztők a még 1947 végén megjelent *Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége* című kötetben is a „burzsoá objektívizmus” és a kozmopolitizmus határát súroló jónéhány hibát követtek el. A második kiadás, amint ezt az eddig megjelent kötetekből megállapíthatjuk, mentes ezektől a hibáktól.

★

Az új kiadás egyik legfontosabb szerkesztési elve az, hogy tudományos alapossággal magyarázza meg a marxizmus-leninizmus klasszikus műveit. A leninizmus ideológiája, amely a Szovjetunióban osztatlanul uralkodik, most a szovjet ország határain túl élő emberek százmillióinak is ideológiája lett. A szocializmus és a kommunizmus építői, a demokrácia és a szocializmus harcosai számára életszükségletté vált Lenin és Sztálin műveinek tanulmányozása. A proletariátus nagy vezéreinek munkáiról szóló cikkeknél meg kell mutatniuk a marxista-leninista tanítások nagyszerű, forradalmasító hatását és új adatok közlésével kell bizonyítaniuk a marxizmus-leninizmus éltető erejét.

Az első kiadás legnagyobb fogyatékosága volt a marxizmus-leninizmus klasszikusainak hiányos ismertetése. Az új kiadás ezt a hiányosságot megszünteti.

A Nagy Szovjet Enciklopédia eddig megjelent kötetéről a szovjet sajtóban közzétett ismertetések kellőképpen értékelik az új kiadás pozitív oldalait. A szovjet tudósok és szakemberek több értekezleten vitatták meg az Enciklopédiában megjelent anyagot. Vitát rendeztek a többi között a leningrádi közgazdasági egyetem és gazdasági főiskolák professzorainak és előadójának részvételével. A vita alkalmával az Enciklopédia hiányosságait is feltárták és részletesen megvitatották azokat a követelményeket, amelyeknek szem előtt tartása fontos feladata a következő kötetek cikkrőiről és szerkesztőinek. A vita során kialakult álláspontok ismertetése — úgy gondoljuk — a magyar olvasó számára is

hasznos lesz, annál is inkább, mert a kütöntéle tudományágak magyar művelői közül gazdasági szakembereink is jól felhasználhatják munkájuk közben az Enciklopédia eddig megjelent és folyamatosan kiadásra kerülő köteteit.

A magyar olvasó számára külön érték az Enciklopédia közelmúltban megjelent hetedik kötete, amely bőséges terjedelemben, a marxizmus-leninizmus tanításainak alapján ismerteti hazánkat. A „ВЕНГРИЯ“, Magyarország címszó alatt külön cikkek tárgyalják a következő kérdéseket: geológiai szerkezet, gazdaságföldrajzi leírás, történeti leírás, politikai pártok és a Magyar Függetlenségi Népfront, tudomány és tudományos intézmények, képzőművészetek és építészlet, színház, film. A cikkekből világosan kitűnik, hogy a szovjet nép nagy figyelemmel kíséri és nagyra értékeli azt a hatalmas munkát, amelyet népünk a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével folytat a szocializmus fölépítéséért. Az Enciklopédia marxista értékelését adja hazánk történetének, valamint az elmúlt évek és évtizedek eseményeinek.

A szovjet sajtónak, a szovjet tudósoknak és szakembereknek az Enciklopédiával kapcsolatos megnyilatkozásaira visszatérve, a következőkben főleg a bírálók észrevételeit ismertetjük. A bírálók elsősorban azt nehezményezik, hogy az egyes cikkek nem mindig tartják meg a helyes arányokat és méreteket. A tőkés gazdaság kérdéseivel például gyakran sokkal bővebben foglalkoznak, mint a szocialista gazdaság kérdéseivel. A szocialista gazdaság fejlődésével és eredményeivel foglalkozó cikkek a Szovjetunió szocialista építésének első időszakát (különösen az intervenció és a polgárháború történetét) sokkal részletesebben tárgyalják, mint a későbbi időszakot.

A napvilágot látott kötetek nem ismertelik eléggé részletesen a marxista-leninista politikai gazdaságtant. A

marxista-leninista politikai gazdaságtan, a marxizmus-leninizmus egész tanításának, a természet és a társadalom fejlődéstörvényeiről, az elnyomott és kiszákmányolt tömegek forradalmáról, a szocializmusnak valamennyi országban való győzelméről és a kommunista társadalom fölépítéséről szóló tudománynak legfontosabb alkotó része. A politikai gazdaságtan lényegénél fogva pártos tudomány. Nem véletlen, hogy a szovjet nép ellenségei, akik az Enciklopédia első kiadásakor résztvettek néhány cikk szerkesztésében, ferde megvilágításba igyekeztek helyezni a marxista-leninista gazdaságtudomány fogalmait és tételeit.

A politikai gazdaságtannal foglalkozó cikkekben hatványozottan kell hangsúlyozni, hogy a társadalmi fejlődés gazdasági törvényeiről szóló igazi tudományt a marxizmus megalapítói hozták létre, s Lenin és Sztálin emelte magasabb fokra. Különösen nagy figyelmet kell szentelni a politikai gazdaságtanról szóló cikkek minőségének. Ezekről a cikkektől távol kell állnia a dogmatizmusnak és a skolasztikának. A szocializmus politikai gazdaságtanával foglalkozó ismertetéseknek a legmagasabb elméleti színvonalon kell bebizonyítaniuk a szocialista gazdasági rendszer fölényét a kapitalista rendszerrel szemben, fel kell fejevvezniük a dolgozók széles tömegeit a szocializmus gazdasági törvényeinek ismeretével, meg kell mutatniuk a Szovjetunió és a népi demokratikus országok vívmányait. A kapitalizmus politikai gazdaságtanát ismertető cikkeknek teljes mértékben fel kell tárniuk a kapitalizmus menthetetlen pusztulására vezető ellentmondásokat, le kell leplezniük az imperializmust, mindenekelőtt az amerikai-angol imperializmust. A szovjet közgazdák megállapításai szerint az eddig megjelent kötetek nem feleltek meg teljes mértékben ezeknek a követelményeknek.

A gazdasági eszmeáramlatok történetének ismertetésében az új kiadás lényegesen többet nyújt az első kia-

dásnál, amelynek szerkesztői gyakran mellőzték az orosz gazdasági eszmék történetének ismertetését, tagadták az orosz közgazdák eredetiségét és azt, hogy alkotó szerepük volt a világ gazdaságtudományának fejlesztésében. A második kiadásban az orosz gazdasági eszmeáramlatok történetével foglalkozó címszavak jelentősen kihövíültek. Kihagyták a kevésbé fontos, harmadrangú nyugat-európai burzsoá közgazdák „elméleteivel” foglalkozó cikkeket, amelyeknek az első kiadás bő teret szentelt. A hiányosságokat azonban nem szüntették meg teljesen. A társadalmi eszmék és elméletek ismertetésében itt-ott még vannak bizonyos módszertani lazaságok.

A leninizmus azt tanítja, hogy a társadalmi eszmeáramlatok magyarázatát a különböző osztályok anyagi életének feltételeiben kell keresni. A társadalmi eszmék ilyenirányú vizsgálatainak kiváló mintaképei Lenin és Sztálin művei.

Lenin például feltárta a narodnyikok nézeteinek elméleti tarthatatlanságát és ezt írta: „Eltérést jelentene a materialista módszertől, ha én a „népbarátok” nézeteinek bírálata során arra szorítok, hogy szembeállítsam eszméiket a marxista eszméekkel. A „narodnyik” eszméket feltétlenül meg is kell magyarázni, ki kell mutatni jelenlegi közgazdasági viszonyainkban rejlő anyagi alapjukat”. És Lenin részletesen meg is mutatta ezt az anyagi alapot.

A marxizmus-leninizmus említett követeleményeinek az eddig megjelent kötetek cikkei nem minden esetben felelnek meg teljes mértékben.

A gazdaságtörténet kérdéseinek ismertetésében is lényeges hiányosságok vannak. A szovjet történészek szemléletében még nem érvényesül eléggé Sztálin tanítása, hogy a társadalomfejlődés története mindenekelőtt a termelés fejlődésének története. Még nem vonták le a megfelelő tudásigot az első kiadás kritikájából. Így az-

után a második kiadás eddig megjelent követeiben az egyes országok leírása során hézagosan ismertetik ez országok gazdaságának történetét, s főként csak politikai események ismertetésére szorítkoznak.

Az egyes szocialista vállalatok gazdaságtanával és történetével foglalkozó cikkek jelentős része is pusztán leíró jellegű. Jóllehet a szerzők gazdag konkrét anyag birtokában vannak, a szocializmus átalakító erejét mégsem tárják fel kellőképpen.

Hiányosan dolgozták fel az állammonopolista kapitalizmus fejlődését a háború idején és a második világháború után. Ugyancsak ez vonatkozik az imperialista táboron belül egyre élesedő ellentmondások taglalására is. Nem eléggé fejtik ki a szerzők a munkásosztály helyzetét és küzdelmét a kapitalista országokban a fejlődés legújabb szakaszán. Keveset írnak a gyarmati és a függő országokban folyó nemzeti felszabadító mozgalmakról és a munkásosztály vezetőszeropének erősödéséről ebben a mozgalomban.

Az eddig megjelent kötetek nem foglalkoznak kellő részletességgel napjaink burzsoá politikai gazdaságtanának, valamint a burzsoá statisztika hamisító fogásainak és módszereinek leplezésével.

★

A bírálók mondanivalójukat azzal foglalják össze, hogy a hiányosságokat a hátralévő 43 kötetben feltétlenül pótolni kell, bár az eddig megjelent kötetek alapján is kétségtelenül megállapítható, hogy a Nagy Szovjet Enciklopédia nem egyszerű univerzális tájékoztató, hanem erős ideológiai fegyver.

Az Enciklopédia kiadásában résztvevő szovjet tudósok hatalmas feladatot vállaltak. Céljuk az, hogy művük méltó legyen a nagy sztálini kor-szakban már eddig is elért nagyszerű tudományos eredményekhez.

K. M.—M. L.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

K. J. Vorosilov: SZTÁLIN ÉS A SZOVJETUNIO FEGYVERES ERŐI — A cikkgyűjtemény Sztálin elvtárs 72. születésnapja alkalmából jelent meg. Három cikkből áll, amelyeket Sztálin elvtárs 50., 60. és 70. születésnapjára írt Vorosilov elvtárs.

Az elsőben Sztálin elvtársnak azokat a rendkívüli érdemeit domborítja ki, amelyeket a forradalmi hadsereg megszervezése terén a polgárháború éveiben szerzett.

A második cikk Sztálint a Vörös Hadsereg megszervezőjét méltatja. A harmadik cikk a Nagy Honvédő Háború lángeszű hadvezérére mutatja meg.

Vorosilov elvtárs mélyrehatóan elemzi azt a hatalmas különbséget, amely a fasiszta tábornoki kar és a Sztálin vezette Legfelsőbb Főparancsnokság hadászati elmélete között fennállott. Rámutat arra, hogy a szovjet haditudomány, amelyet méltán neveznek sztálini haditudománynak — az új társadalmi rend szocialista rendszerére, szocialista tervez gazdaságra, új termelőerőkre és termelési viszonyokra, az új ideológiára és erkölcsre támaszkodik.

A szocializmus országa óriási, történelmi jelentőségű győzelmet aratott a fasiszta Németországon és az imperialista Japánon. Ezek a cikkek azokat a győzelmeket ismertetik, amelyeket a szovjet nép Sztálin vezetésével vívott ki, a béke a szabadság megteremtéséért, az egész emberiség jövőjéért. (Szikra 1951. 153 lap.)

★

Ocseretjin: TIÉD VAGYOK HAZÁM — A regény cselekményének időpontja 1944, amikor a „sztálini tíz csapás” zuhog a betolakodó fasiszta fenevadra. Egy harcokoszó dandár egyik részlegének életén mutatja meg a szovjet katona hősiességét, önfeláldozását és azt az öntudatosságot, amellyel a szovjet nép boldogságáért és a fasiszta rabszolgán szenvedő népek és országok

felszabadításáért vív. (Új Magyar Könyvkiadó 1952. 295 lap.)

★

Csejvili: LÉLO — Grúzia egy kis falujában játszódik a regény. A falu kolhoza teát, mandarint és más déli-gyümölcsöt termel. A regényből megismerjük a mai Grúzia minden problémáját. A kommunizmust építő új szovjet ember ebben a faluban is kemény harcot kénytelen vívni a maradiakkal, az ellenség maradványaival.

A regény eszmei tartalma: a hatalmas sztálini tervek végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges munkaverseny és a munkához való új, szocialista viszony. (Új Magyar Könyvkiadó 1952. 344 lap.)

★

Charles Darwin: EGY TERMÉSZETTUDÓS UTAZÁSAI — A nagy természettudós ebben a művében ifjúkori útjának élményeit, tudományos tapasztalatait írta meg.

Az expedíció 1831 decemberében indult el. Célja az volt, hogy felkutassa Chile, Peru partjait és tudományos megfigyeléseket végezzen a Tűzföldön. Több mint négy évig tartó út megfigyelései, élményei, tapasztalatai fordították véglegesen Darwin figyelmét a természettudományok felé. Ekkor alakult ki benne későbbi nagy művének gondolatmenete az élő világ eredetének, fejlődés-történetének, az ember származásának kérdéséről.

Darwin útinaplója nagy ábrázolóerővel sokoldalúan mutatja meg az ismeretlen világok életét. Megjegyzései mélységesen humanista gondolkodóra vallanak, akik az emberiség főlemelkedésébe, nemesedésébe vetett hit vezérel. Könyvének azok a részei a legérdekesebbek, legebilincselőbbek, amelyek keletkezésükben világítják meg az elmúlt száz év legtöbb vitatott tudományos gondolatait. (Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 470 lap.)

Az Új Magyar Könyvkiadó 1952 március havi kiadványai:

Spanov : Gyűjtőgatók. Regény.

Spanov regénye, a háborús gyűjtőgatókról szól. Az író regényében feltárja a második világháború igazi okait, leleplezi azokat, akik a hitlerista bandát irányították. A regény nagyrészt konkrét történelmi tényeknek, történelmi személyek tevékenységének feldolgozásán alapszik. Spanov regénye rendkívül időszerű és nagy gyakorlati jelentőségű a bérharc mai szakaszában. A könyv éberségre tanít és komoly történelmi tudással értek föl.

Ára : kve kb. 25,50 Ft

Szmirnov : Harcban Budapestért. Regény.

A könyv a Szovjet Hadsereg útját írja le a román határtól egészen Budapest felszabadításáig. Az író meleg szeretettel rajzolja meg a szovjet katonák hősiességét, önfeláldozását és a magyar népnek, Budapest lakosságának igazi szeretetét a felszabadítók iránt.

Ára : kve kb. 9,50 Ft

Virta : Magány. Regény.

A regény a Tambovi kormányzóságban 1920-ban lejátszódott fölkelést, a kulákok féktelen harcát tartja az olvasó elé. (Sztálin-díjas regény.)

Ára : kve kb. 12,50 Ft

Groszman : Sztyepán Kolsugin. Regény.

Groszmann e regényében Sztyepán Kolsugin munkásgyerek fejlődésének történetét mutatja meg. A hatalmas regény egy dnyec-medencei bányászvárosban játszódik, amelyen átcsap az 1905-ös forradalom szele. Kolsugin mindjobban belesodródik a forradalmi tevékenységbe, s élete egybe-kapcsolódik a Bolsevik Párt következetes harcaival. Az író megmutatja Kolsugin szerepét az Októberi Forradalom győzelmes kivívásában és részvételét a szocializmus felépítéséért vívott harcban. A regény lapjain megelevenedik a Bolsevik Párt története és kibontakozik előttünk a cári Oroszország és a Szovjetunió hatalmas arányú fejlődése.

Ára : kve kb. 27,50 Ft

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

márciusi száma

TARTALMA

A Népgazdasági Tanács 67/7/1952. N. T. sz. határozata az 1952. évi statisztikai munkatervről

A statisztikai munka új perspektíváiról — *Mód Aladárné*

A tervteljesítés ellenőrzésével a nagyobb tervfegyvelért — *Lukács Ottó*

Az amerikai burzsoá munkatermelékenységi statisztika bírálata — *V. Csermenszkij*

A munkafegyelem statisztikai vizsgálata — *Prigly Béla*

Új korszak a munkások, alkalmazottak és kolhozparasztok háztartási statisztikájának fejlődésében — *Sz. Posztnyikov*

Elemzés a vállalati statisztikában — *Dr. Varga József és Georgevics György*

Elemzés a vállalati statisztikában — *Fábián Lajos és Kenyeres István*

A Statisztikai Szemle által hirdetett pályázat nyertesei

NEMZETKÖZI STATISZTIKA ★ STATISZTIKAI HÍRADÓ ★ IRODALOM

Хунгаротекс - Экспорт Текстильных Изделий

Адрес: Будапешт 51, Телеграфный адрес: ХУНГАРОТЕКС
Телефон: 187-800

Экспорт:

Шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из искусственного шелка, льняные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, мужская, дамская и детская конфекция, трикотажные изделия, застежки „молния“, галантерейные изделия, кружева, занавеси, шляпы и фетр для шляп.

Венгерско-Советский Экономический Обозреватель

Шестой год издания, № 3.

Март 1952 г.

ЭРНЭ ГЕРЭ

К ШЕСТИДЕСЯТИЛЕТИЮ МАТИАСА РАКОШИ

Шестидесятилетие товарища Ракоши, которое мы отмечаем сейчас, является большим праздником для всего нашего народа. Но не только для нашего народа. За границами нашей страны вместе с нами празднуют этот день массы простых людей, потому что нашего дорогого Матиаса Ракоши, который борется не только за дело венгерского народа, но и за высокое дело общечеловеческого прогресса, демократии, социализма, мира, любят и уважают миллионы людей во всем мире.

Вместе с нашей партией - Венгерской партией трудящихся, вместе с нашим народом делят этот праздник коммунистические и рабочие партии, которые шлют товарищу Ракоши в этот знаменательный день свои приветствия и добрые пожелания. Большой честью для нас является то, что свой привет и добрые пожелания посылает товарищу Ракоши и Центральный Комитет славной партии Ленина-Сталина, Коммунистической партии (большевиков) Советского Союза, руководство той партии, которую наша партия считает образцом для себя и которая первой познакомила товарища Ракоши с истинами ленинизма, с победоносным учением Ленина-Сталина!

День 60-летия товарища Ракоши стал в нашей стране источником нового, широкого народного движения. Это движение исходило от трудящихся масс и увлекло за собой миллионные массы нашей страны. В этом движении с огромным энтузиазмом принял участие в первую очередь наш замечательный рабочий класс, который за последние недели не раз показывал примеры массового героизма в успешном преодолении препятствий, возникавших в

процессе производства и в борьбе со стихией. Наряду с рабочим классом воодушевленное участие принимает в этом движении трудовое крестьянство и интеллигенция. Женщины и мужчины, молодежь и старики, соревнуясь друг с другом, старались в последние месяцы дать самое лучшее, самое прекрасное, самое совершенное, чтобы достойным образом отметить 60-летие товарища Ракоши.

Как могло чуть ли не стихийно, из самых глубин народа прорваться это могучее движение? Чем объясняется то, что такое движение могло возникнуть и распространиться? Объясняется это тем, что празднуя день 60-летия товарища Ракоши, победоносно закладывающий основы социализма, борющийся в первых рядах, руководимого Советским Союзом лагеря мира, венгерский народ празднует свою свободную жизнь, свое растущее благосостояние, счастливое настоящее и солнечное будущее своих детей, свой культурный подъем, возвращенную ему и наполнившуюся новым, более глубоким содержанием национальную независимость! Он празднует осуществление и продолжение идей революции 1848—49 гг., празднует наши прогрессивные традиции, пробудившиеся к новой жизни, празднует осуществленный в новом образе 1919 год! Празднует новую венгерскую родину, новое обретение родины, празднует то, что он стал хозяином страны и строит теперь эту страну для себя! Он празднует нерушимую дружбу венгерского народа и народов Советского Союза, строящих могучее здание коммунизма и мира, дружбу, за которую товарищ Ракоши последовательно борется уже свыше 30 лет, которую он громко провозглашал и перед кровавым судом Хорти, и под угрозой виселицы, дружбу, которая является основной и залогом достигнутых нами успехов и нашего дальнейшего продвижения вперед!

Жизнь, борьба, деятельность товарища Ракоши неотделимы от Венгерской коммунистической партии, одним из создателей которой был он, которая помогла сформировать и его самого, которую он в тяжелых условиях подполья выковал в единую, боеспособную, дисциплинированную марксистско-ленинскую партию, которая под руководством товарища Ракоши стала признанным руководителем нашего рабочего класса, нашего народа!

Жизнь, борьба, деятельность товарища Ракоши неотделимы от венгерского рабочего класса, который он во главе коммунистической партии вел на борьбу против капиталистическо-помещичьего фашистского строя, на борьбу против правых социал-демократических предателей рабочего класса, против позорной фашистской войны, на борьбу за национальную независимость, за демократию, за восстановление разрушенной в войне страны; жизнь,

борьба, деятельность товарища Ракоши неотделимы от венгерского рабочего класса, который под руководством товарища Ракоши, Венгерской коммунистической партии ликвидировал раскол в своих рядах, существовавший в течение трех десятилетий, завоевал свое политическое и организационное единство и тем самым твердо обосновал в нашей стране рабоче-крестьянский союз, обеспечил победу трудового народа!

Жизнь, борьба, деятельность товарища Ракоши неотделимы от революционных преобразований, в результате которых наша страна из капиталистической страны, входящей в империалистическую сферу интересов, превратилась в страну народной демократии, в страну, свободную от гнета и эксплуатации, строящую социализм, из страны сельскохозяйственной в страну индустриальную.

Мы уважаем, ценим и любим товарища Ракоши, потому что всему нашему народу известны огромные результаты, достигнутые нашей партией, рабочим классом, страной под его мудрым руководством.

Мы уважаем, ценим и любим товарища Ракоши, потому что он является лучшим венгерским учеником Ленина и Сталина, и потому что в нашей стране никто не сделал столько как он, ради того, чтобы венгерский рабочий класс, венгерский народ следовал по пути Ленина-Сталина, ради того, чтобы осуществилась и углубилась дружба венгерского народа с народами великого Советского Союза!

Мы уважаем, ценим и любим товарища Ракоши, потому что каждый честный венгр, каждый истинный сын нашего народа чувствует и знает: Ракоши и партия — одно целое! Ракоши и венгерский рабочий класс — одно целое! Ракоши и венгерский народ — одно целое!

Счастье нашей партии, рабочего класса, народа, что после поражения социалистической революции 1919 года, в годы кровавой контрреволюции и в период второй мировой войны, в которой Венгрия по вине тогдашних господствующих классов принимала участие в качестве сателлита немецко-фашистского империализма, у партии, рабочего класса, народа оказался такой испытанный, видящий далеко вперед, смелый руководитель, как товарищ Ракоши!

Счастье нашей партии, рабочего класса, народа, что, после освобождения нашей родины славной Советской Армией, во главе венгерской политической жизни встал такой испытанный политик-коммунист и такой выдающийся государственный деятель, как

товарищ Ракоши, который учился тактике и стратегии классовой борьбы непосредственно у наших великих учителей Ленина и Сталина и который показал себя способным большим тактическим и стратегическим умением использовать благоприятное положение, создавшееся с освобождением страны в интересах рабочего класса, трудового крестьянства, народа, в интересах нашей национальной независимости, который оказался способным с помощью коммунистической партии, превратить исторические возможности, предоставленные нам Советским Союзом — освободителем, великим Сталиным, в историческую действительность.

Товарищ Сталин учит, что не раз бывали такие исторические положения, в которых победа рабочего класса, народа была возможна, но победа не достигалась, потому что не было революционной партии, способной к руководству борьбой рабочего класса, народа, и потому что не было полководца, способного к руководству миллионными массами.

Мы можем сказать — и это наглядно доказывается фактами — что под руководством товарища Ракоши мы создали партию, способную воспользоваться благоприятным историческим положением, партию, которая вопреки стоявшим перед ней трудностям смогла завоевать доверие большинства трудящихся, смогла привлечь это большинство на свою сторону и сумела завоевать победу над врагами нашего народа. И несомненно также, что в нашей стране есть полководец, способный во главе партии, класса вести миллионные массы к победе — товарищ Ракоши !

В годы, последовавшие за освобождением страны, когда наша родина боролась с огромными экономическими трудностями, с угрожавшим ей голодом, со страшной инфляцией, капиталисты, крупные помещики, внутренняя реакция и их иностранные империалистические хозяева сделали все, чтобы искусственно увеличить страдания и лишения нашего народа, попытаться воспрепятствовать тому, чтобы мы встали на ноги. Они делали это потому, что надеялись таким образом вновь надеть ярмо на шею нашего народа, лишить наш народ возвращенной ему национальной независимости, прибрать к своим рукам наши заводы, нашу нефть, наш алюминий, железные дороги, почту, которые построены нашими рабочими и инженерами, отобрать у трудящихся крестьян землю, которую с помощью Советского Союза-освободителя завоевала для них коммунистическая партия и которую венгерские крестьяне в течение столетий поливали своим потом и кровью. Американские, английские и прочие империалисты надеялись, что с помощью венгерских крупных капиталистов и помещиков, имеющих боль-

шой опыт в предательстве дела народа, а также с помощью своих сообщников из социал-демократической партии и партии мелких хозяев им удастся укрепиться у нас на родине, превратить нашу родину в их колонию, превратить Венгрию в выдвинутую на восток крепость Запада и тем самым вбить клин в единую, крепкую семью стран народной демократии.

Но это им не удалось! Не удалось потому, что, опираясь на помощь Советского Союза, руководимая товарищем Ракоши коммунистическая партия, организующая борьбу венгерского рабочего класса, венгерского трудового крестьянства, зачеркнула расчеты иностранных империалистов и их наймитов внутри страны! Потому что товарищ Ракоши тем самым на практике показал друзьям и врагам, что учение Ленина-Сталина — это наука победы рабочего класса, трудового народа!

После победоносного перелома, который мы под руководством товарища Ракоши осуществили в нашей стране, иностранные империалисты и их наймиты внутри страны вновь и вновь пытались свергнуть власть народа, восстановить у нас на родине господство эксплуататоров и превратить Венгрию из крепости мира, демократии, социализма в опорный пункт подготавливаемой ими империалистической войны. Для этого империалисты организовывали все новые и новые заговоры против нашей народной демократии, для этого они натравливали на нас своих цепных собак из клики Тито-Ранковича вместе с подлым Райком, пробравшимся в нашу партию, для этого пробовали они выставить против нашего народа различных миндсенти и мобилизовать своих «социалистических» шпионов, прикидывавшихся «левыми».

Однако, все эти попытки империалистов окончились провалом, подобно тому, как провалом кончится и любая такая попытка! Эти попытки окончились и впредь будут оканчиваться провалом, потому что свою новую, свободную жизнь защищает такой сознательный и единый народ, каким наш народ еще никогда не был. Потому что во главе нашего народа, рабочего класса, партии стоит на страже организатор наших побед — товарищ Ракоши.

Что сделало товарища Ракоши способным вести наш народ к победе, разгромить махинации врага, укрепить завоеванную победу и увенчать её новыми успехами и достижениями?

Его сделало на это способным прежде всего то, что товарищ Ракоши прошел школу величайших гениев нашей эпохи, самых выдающихся руководителей рабочего класса и народов — Ленина и Сталина, с именем которых связано создание Большевиcтской

Партии, свержение царского самодержавия, победа Великой Октябрьской Социалистической революции, явившаяся величайшим в мировой истории переломом. Товарищ Ракоши является учеником товарища Сталина, который привел к победе дело социализма в Советском Союзе, уничтожил угрожающего цивилизации фашистского зверя, спас человечество от угрожавшего ему фашистского варварства, победоносно руководит строительством коммунизма и идет впереди сотен миллионов людей в замечательной борьбе против империалистических поджигателей войны, за прочный мир! Товарищ Ракоши принадлежит к той коммунистической, большевистской гвардии, которую закалили Ленин и Сталин!

Наряду со своими большими знаниями, талантом, богатым международным опытом товарищ Ракоши смог стать признанным руководителем нашей партии, рабочего класса, народа потому, что в течение десятилетий он развил в себе те качества, которые характеризуют большевистского руководителя, политика, государственного деятеля ленинско-сталинского типа. Это, прежде всего: непоколебимая верность своему народу и рабочему классу, революционной партии рабочего класса! Непоколебимое доверие к самому твердому и надежному защитнику международного рабочего класса, прогресса человечества, свободы и независимости народов — Советскому Союзу! Принципиальность, последовательная твердость принципов! Оптимизм в самом тяжелом положении, в период даже тяжелых поражений, величайших трудностей, и трезвость во время больших успехов и побед. Здоровый, глубоко человеческий юмор, который столько раз помогал нам преодолеть трудности, давал для этого силу. Теснейшая спаянность с трудящимися массами, с рабочим классом, с народом. Бдительность по отношению к врагу и неумолимая твердость, когда нужно ударить по нему. Последовательность и упорство во вскрытии ошибок и недостатков, в критике и в усилиях, направленных на исправление вскрытых ошибок. Большая способность отличать существенное от несущественного и всегда направлять внимание партии, рабочего класса, народа на самый решающий вопрос, разрешение которого может продвинуть вперед все наше развитие.

Большая непосредственность, благодаря которой товарищ Ракоши сразу же находит общий язык с рабочими, крестьянами, интеллигенцией, к которым он обращается, с которыми говорит. Простая, общедоступная, народная манера выражения в речах и статьях, благодаря которой самые трудные вопросы становятся доступными для широких масс. Наряду с глубиной и большим значением сказанного, это также является объяснением того, что речи, статьи, доклады товарища Ракоши оказывают влияние на

широчайшие массы трудящихся. Вспомним процесс по делу Ракоши, или его речь на митинге 9-го мая 1946 года, когда товарищ Ракоши заявил о создании твердой денежной единицы, или его недавний доклад от 30 ноября 1951 года, в котором он обосновал ликвидацию карточной системы. Это не просто доклад, а вежи в развитии нашей страны!

Наряду со всем этим — и это также является одним из важнейших качеств большевистского руководителя сталинского типа: он — непримиримый враг всякого шаблона, всякого схематизма. Например, никто в нашей стране не боролся и не борется более последовательно, чем товарищ Ракоши, за применение богатого опыта Советского Союза. Однако, в то же время товарищ Ракоши предостерегает нас от механического применения этого опыта, предостерегает нас от такого использования этого опыта, которое не считается с нашими конкретными венгерскими условиями и нашей конкретной обстановкой. Товарищ Ракоши как истинный руководитель-большевик, всегда изучает, анализирует конкретную практику, действительное положение и не боится извлечь из них выводы даже тогда, если эти выводы противоречат распространенным, укоренившимся мнениям, если они в первый момент, может быть, кажутся невозможными именно потому, что они не шаблонны, потому что они необычны.

Все это, товарищи, означает, что товарищ Ракоши творчески применяет в наших условиях учение марксизма-ленинизма. В этом ему помогает то, что он прекрасно знаком с прошлым и настоящим нашего народа, с самыми различными областями нашего народного хозяйства, с промышленностью и сельских хозяйством, с географией, культурой, историей нашей родины, одним словом, со всей нашей страной. И товарищ Ракоши постоянно предупреждает нас, чтобы мы основательно изучили участок своей работы, что пора нам стать марксистско-ленинскими специалистами на участке, куда поставила нас партия, государство, что нельзя руководить «вообще», а эффективным может быть только руководство, опирающееся на опыт, на основательное знакомство с конкретным положением.

Но товарищ Ракоши учит нас не только тому, чтобы мы основательно знакомились с участком работы, но и тому, чтобы мы знакомились с людьми, заботились о людях, воспитывали людей, которым поручаем задачи. И в этой области товарищ Ракоши также показывает пример. Благодаря деятельности и любовной заботе товарища Ракоши о кадрах и в нашей стране выковалась та руководящая гвардия, на которую товарищ Ракоши может уверенно опираться и которая способна осуществить его идеи.

Товарищи! Наш рабочий класс, народ прошли под руководством нашей партии, товарища Ракоши большой путь.

Мы уничтожили в нашей стране страх перед завтрашним днем, вечную неуверенность, безработицу, от которой так много страдали рабочие и интеллигенция и которая сейчас столь тяжелым бременем лежит на трудящихся капиталистических стран!

Мы ликвидировали пресловутую старую Венгрию, страну «трех миллионов нищих», земля стала принадлежать тому, кто ее обрабатывает, мы приблизили деревню к городу и помогли ей вступить на путь социализма!

Заводы, шахты, средства транспорта, банки, дома принадлежавшие капиталистам стали собственностью государства, народа, мы осуществили трехлетний план и с успехом осуществляем новый, повышенный пятилетний народнохозяйственный план, промышленное производство достигает уже 25% довоенного!

Наша страна стала индустриальной страной, наш народ учится, читает, повышает свое образование, неудержимо идет вперед по поднимающемуся круто вверх пути культурной революции.

Из буржуазной нации, в которой благосостояние и права принадлежали лишь эксплуататорскому, привилегированному меньшинству, мы становимся нацией, включающей в себя весь трудовой народ, нацией все более социалистической!

Мы вошли в большую семью, борющейся за мир, демократию и социализм, мы стали членами великого лагеря, во главе которого стоит победоносно строящийся коммунизм Советский Союз, знамя которого несет вперед знаменосец победы Сталин.

В день шестидесятилетия товарища Ракоши весь наш народ убежден в том, что под руководством товарища Ракоши наша родина, наконец, вступила на верный путь. На путь, который ведет не к угнетению и порабощению других народов, а призван обеспечить — в сотрудничестве с народами, свободными и борющимися за свою свободу, борющимися за мир и демократию, — дальнейший подъем нашего народа, сделать еще более славным имя Венгрии! Этот путь, по которому ведет нас товарищ Ракоши — путь Сталина!

Желаем нашей партии, венгерскому народу, чтобы еще долгие долгие годы вел нас по этому пути наш любимый товарищ Ракоши!

ЗАСЕДАНИЕ ВЕНГЕРСКОЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ КОМИССИИ МОСКОВСКОГО МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОВЕЩАНИЯ

11-го марта 1952 года венгерская подготовительная комиссия Московского Международного экономического совещания созвала совещание с участием представителей венгерской политической, научной и экономической жизни. Цели этого совещания — в соответствии с вводной речью председателя подготовительной комиссии министра финансов Венгрии товарища Кароля Ольт — состоит в том, чтобы исследовать возможности торговли между Востоком и Западом и обсудить вносимые Венгрией на Международном совещании практические предложения.

Первый заместитель министра внешней торговли Венгрии *тов. Ласло Гай* в своем докладе на совещании сказал следующее: Начиная со времени великой Октябрьской Социалистической Революции в области международных экономических связей существовало два диаметрально противоположных мнения. Согласно учению Ленина и Сталина социалистическая и капиталистическая системы будут существовать рядом друг с другом в течение целой исторической эпохи. Имеется, стало быть, возможность и необходимость того, чтобы эти две экономические системы поддерживали друг с другом экономические связи. Согласно другому воззрению необходимо восстановить господство капитала во всем мире, и что поэтому мол с идущими по пути строительства социализма странами нельзя сотрудничать в области экономики, а наоборот необходимо экономическими средствами задушить социалистическое развитие.

Именно это стремление и имело своим последствием запланированную в свое время против молодой советской власти блокаду и непрерывные нападки между двумя мировыми войнами против экономических связей с Советским Союзом. Вызывает удивление та близорукость, при помощи которой ныне пытаются оживить в этой области такие правила, которые уже тридцать лет тому назад претерпели крах.

Созыв Московского совещания становится возможным потому, что и в странах Запада также имеются поборники необходимости поддержания экономических связей между двумя системами, исходя из их необходимости и пользы, так как Советский Союз со времени второй мировой войны чрезвычайно укрепился экономически и потому что ныне уже одна треть населения земного шара принадлежит к лагерю демократии и социализма. Возможности расширения экономического сотрудничества между двумя системами расширились, так как принадлежащая к социализму часть мирового хозяйства в значительной мере возросла.

Если мы исследуем, в каком экономическом положении находятся участвующие в работах совещания страны, мы сможем прежде всего установить, что ведущие плановое хозяйство страны народной демократии выполнили свои планы. Лучшим свидетельством этого является то, что промышленное производство Советского Союза в 1951 году по сравнению с 1950 годом возросло на 16%, в Польше — на 24%, в Венгрии — на 30,1% и т. д. В этих странах отсутствует безработица. Действия врагов остаются тщетными. Может встать вопрос о том, почему мы не ведем политику самообеспечения? Ведь на территории, начиная от Германской демократической республики до юго-восточных границ Китая, можно найти любое необходимое сырье, и нет такой сложной машины, станка или прибора, которые не смогла бы произвести промышленность этих стран, и в первую очередь, передовая промышленность Советского Союза. Наряду со всем этим мы не являемся поборниками самообеспечения, потому что это было бы равносильно замыканию самих в себя, стало быть такой политикой мы стали бы лить воду на мельницу тех, которые стремятся к изоляции друг от друга этих двух систем с тем намерением, чтобы этим вызывать и военную лихорадку.

С другой стороны в тех странах, правительства которых стремятся к сужению торговли между Востоком и Западом, в результате бешеной гонки вооружений жизненный уровень населения снижается, все в большей степени возрастают трудности реализации товаров. В целом ряде стран нарушилось равновесие платежного баланса, потому что эти страны не в состоянии реализовать за границей товары в счет уплаты импорта из этих стран. Это является уже частично результатом суживания рамок в торговле между Западом и Востоком. Исходя из этих же причин страны Западной Европы вынуждены одалживаться при обеспечении своих потребностей в продуктах питания и сырья у стран долларовой территории, причем эти страны страдают большим недостатком долларов, чем когда либо. Кризис платежных балансов вынуж-

ждает целый ряд стран на сужение рамок импорта. Поэтому, в результате уменьшения спроса на мировом рынке воцарилось такое общее снижение цен, которое, можно сказать, не распространяется только на военные материалы. В странах Западной Европы, но и в целом ряде отраслей промышленности США производство идет по пути сокращения, безработица увеличивается. Оказалось, что вооружение является по настоящему хорошей сделкой только для маленькой группы капиталистов и в коммерческих кругах все более пускает корни убеждение, что экономические связи с Советским Союзом и со странами народной демократии обеспечивают намного устойчивее прибыль, чем военные поставки.

Коммерческие круги капиталистических стран проявляют интерес к Московскому совещанию потому, что ожидают от нее получить пользу; а страны, идущие по пути социализма, считают расширение экономических связей состоятельными для интересов своих народных хозяйств по уже указанным выше причинам.

На конференции будут участвовать не правительственные делегаты, а такие специалисты, работающие в области экономики, которые под правильным углом зрения расценивают необходимость укрепления международных экономических связей. Поэтому нельзя ожидать от совещания заключения межгосударственных договоров, а заключения соглашений, основывающихся на взаимных интересах, или подготовку таковых.

Венгрия намеревается расширить свой торговый оборот с теми западными странами, с которыми она имеет традиционные торговые связи. Хотя в экономической структуре нашей родины произошли коренные изменения, несмотря на то, что наша родина стала промышленной страной, мы можем экспортировать значительное количество продуктов питания в результате значительного увеличения продуктивности нашего сельского хозяйства. А развитие нашей промышленности создает возможности к тому, чтобы способствовать развитию промышленности в экономическом отношении стран ближнего и среднего Востока и приобретать в этих странах необходимые нам товары импорта.

Московское совещание решающим образом опровергнет то вводящее в заблуждение утверждение наживающихся на подготовке к войне, согласно которому мир разорван на две части в такой степени, которая не позволит сотрудничеству между различными системами. Совещание явится практическим доказательством того, что экономические связи между двумя системами возможны и что их можно значительно расширить.

Курт Седлмаер — лауреат премии имени Кошута, руководитель станции облагораживания растений Центрального управления опытных хозяйств в Шопронхорпачи, сказал между прочим следующее: в Венгрии в следствие использования передового советского опыта, исследовательской работе в области агробиологии и сельскохозяйственных наук не только повысилась продуктивность венгерского сельского хозяйства и качество его продукции, но мы в состоянии экспортировать за границу в большем, нежели раньше количестве продукты питания и прочие сельскохозяйственные продукты. Выращенные у нас семена имели всегда прекрасную всхожесть и большую силу прорастивания. Наши специфические сорта люцерны, красного и белого клевера, вики известны не только в западной Европе, но и в заморских странах. В будущем мы сможем поставлять за границу еще лучшего качества и в большем количестве семена, чем до настоящего времени. По отдельным семенам, например по волокнистой вике, мы можем почти полностью удовлетворить импортные потребности Запада.

Генеральный секретарь ЦК Профсоюза Горнорудной промышленности *Бела Блах* указал на то, что к Московскому совещанию среди трудящихся всего мира и в профсоюзных кругах проявляется чрезвычайный интерес. Ведь из-за ослабления торговых связей между Востоком и Западом в целом ряде отраслей промышленности капиталистических стран сократилось производство, увеличилась безработица и постоянно снижается жизненный уровень трудящихся.

Генеральный секретарь Общегосударственного Союза Венгерских Кооперативов *Имре Деген* также подчеркнул, что непрерывное развитие планового хозяйства и сельского хозяйства создают возможности для того, чтобы наряду с непрерывным ростом жизненного уровня увеличить наш экспорт товаров сельского хозяйства. Если бы западноевропейские страны покрывали свои потребности в сельскохозяйственных товарах на Востоке, они не были бы вынуждены сокращать свое производство, потому что вместо оплаты долларами они могли бы расплачиваться за импортные товары такими товарами, производство которых развивает промышленность и увеличивает степень занятости трудящихся. Небезразлично, например, ни для английских трудящихся, ни для рассуждающих здраво английских предпринимателей, чтобы Англия, которая покрывала в прошлом потребность в продуктах питания на восточноевропейских рынках, приобретала сейчас, когда ее долларовый запас начинает иссякать, за доллары сельскохозяйственные продукты по более дорогой цене, при значительно больших транспортных расходах.

Генеральный Директор Внешнеторгового Объединения «Таннимпекс» — *Ласло Шольт*, стахановец комбината имени М. Ракоши — Андраш Бордаш, заместитель генерального директора внешнеторгового объединения «Металлимпекс» — Роберт Вермеш отчитались об интересе, проявляемом к товарам, относящимся к их специальности, в странах Запада, ближнего и дальнего Востока.

Физик, лауреат премии имени Кошута *Лайош Яноши* указал на то, что развитие экономических связей способствует и развитию научной работы, потому что обмен приборами, лабораторным оборудованием и прочим научным оборудованием способствует и работе ученых.

Академик *Дюла Хевеши* остановился на важности обмена научным опытом и сотрудничества в этой области. Он указал на то, что США намеревается пресечь и сделать невозможными даже самые элементарные формы связей в области науки. США запрещают, например, вывоз научной литературы в Советский Союз и в страны народной демократии.

Председательствующий *Кароль Ольт*, резюмируя результаты совещания, установил, что трудящиеся, экономисты и ученые Венгрии придают чрезвычайно большое значение Московскому совещанию. Венгрия на этом совещании предложит свои продукты производства другим народам и, определив свои собственные потребности, укажет какие заграничные товары она сможет использовать в обмен на свой экспорт. Венгрия внесет на Московском совещании конкретные предложения, направленные на увеличение товарооборота. Венгрия уверена в том, что экономическое совещание примет конкретные предложения, способствующие мирному экономическому сотрудничеству народов мира.

ФЕРЕНЦ КУММЕР

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ НАШЕЙ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Первый пятилетний план народного хозяйства, поставивший своей целью превращение Венгрии из аграрно-промышленной страны в промышленную страну, располагающую развитым сельским хозяйством, и заложение фундамента социализма, возлагает на горнорудную промышленность, как на отрасль промышленности, добывающую самые важные основные материалы для народного хозяйства — грандиозные задачи.

Эти задачи наша горнорудная промышленность может разрешить только при том условии, если она в самой своей основе реорганизуется, реконструирует свои предприятия, если она перейдет на механизированную добычу и впоследствии — на полную механизированную и автоматизированную добычу.

Это относится в особенности к угольной промышленности, добыча которой — если взять добычу в последнем довоенном 1938 году за 100 процентов — в 1947 году составила еще только 97%, но в 1950 году увеличилась до 152% и в 1954 году возрастает до 372%. Это означает, что ежегодный прирост добычи должен составить в среднем 39,3%.

Для того, чтобы угольная промышленность могла выполнить эти огромные требования в области добычи угля, в наших шахтах, оснащенных в настоящее время чрезвычайно мало современными средствами механизации, к концу пятилетки 75 процентов очистных забоев должны быть

оснащены врубовыми машинами и угольными комбайнерами. В тоже время необходимо увеличить степень механизации доставки угля в очистных забоях по сравнению с 1950 годом на 216%, а скорость проходки стволов необходимо увеличить на 96%. Необходимо увеличить скорость прохождения подготовительных работ по сравнению с 1950 годом на 234%. Эти задачи в области технического развития предъявляют ко всем трудящимся угольной промышленности чрезвычайно большие требования, как в области механизации угледобычи, так и в области организации труда на шахтах.

Неоценимую помощь в деле разрешения стоящих перед угольной промышленностью задач означает применение у нас богатого опыта Советского Союза в области угольной промышленности и угледобычи, как в деле организации производства и труда, так и в области системы работ и механизации добычи.

Нежелание отказаться от привычных методов добычи, бесплановость, отсутствие смелой инициативы и отсутствие единоначалия превратились в тормоз на пути развития нашей горнорудной и, в особенности, угольной промышленности. Ликвидацию этих недостатков поставило себе целью исторической важности постановление ЦК ВПТ и Совета Министров о развитии угольной промышленности, принятое по инициативе товарища Ракоши.

Это постановление констатирует, что «...при помощи имеющихся в распоряжении нашего народного хозяйства средств нужно ликвидировать относительное отставание в развитии угольной промышленности. И поэтому... необходимо увеличить добычу угля в 1951 году по сравнению с 1950 годом на 20%. В интересах осуществления этой задачи необходимо принять меры к ускорению механизации наших шахт, необходимо обеспечить лучшую организацию производственных процессов на шахтах, необходимо улучшить руководство шахтами и предприятиями и... со стороны Министерства. Необходимо обеспечить потребность в рабочей силе угольной промышленности, укрепить трудовую дисциплину, применять строжайшую экономию во всех областях потребления угля. Обеспечить такие льготы трудящимся, занятым в угольной промышленности, которые должны выразить заслуженный почет по отношению к шахтерам.

Постановление обеспечивает шахтерам премии за перевыполнение норм, и раз в год за постоянно хорошо проводимую работу премию за выслугу лет. Тем шахтерам, которые пять лет или больше честно проработали непрерывно в угольной промышленности, присваиваются государственные награды.

В постановлении говорится: «шахтеры имеют право на ношение парадной формы, являющейся выражением боевых традиций и уважения к шахтерскому труду... Вся страна празднует первое воскресенье сентября месяца ежегодно как «день шахтеров».

Постановление партии и Совета Министров ясно указало путь развитию нашей угольной промышленности. Значительная часть перечисленных ошибок и недостатков, однако, и по сегодняшний день является неразрешенной проблемой, в первую очередь потому, что отдельные инженерно-технические и хозяйственные руководители не исполь-

зуют возможностей, обеспеченных постановлением. Это подтверждается последним сообщением Статистического управления об итогах выполнения плана, где говорится, что угольная промышленность в третьем квартале выполнила свой план всего на 90,2%. Хотя добыча угольной промышленности увеличилась с прошлого года на 16,2%, мы все же не можем считать это развитие удовлетворительным требованием, потому что добыча угольной промышленности значительно отстает от бурного роста всей остальной промышленности.

Центральный комитет партии и Министерство угольной и энергетической промышленности 21 октября создали в Татабане конференцию лучших работников угольной промышленности, чтобы обсудить задачи выполнения плана угледобычи 1951 года. На конференции были обсуждены причины отставания в выполнении плана: вопросы недостаточной трудовой дисциплины, отсутствие авторитета инженерно-технических руководителей и отсутствие единоначалия в руководстве, бесплатности, вопросы технического развития и т. д. Среди этих проблем мы особо выделяем вопрос технического развития угольной промышленности, рассматривая в этом разрезе вопрос трудовой дисциплины, проблемы технической интеллигенции, а также задачи, стоящие перед партийными и профсоюзными организациями угольной промышленности в деле укрепления трудовой дисциплины и внедрения новых методов организации труда и производства.

Каковы те задачи, которые необходимо осуществить для ускорения технического развития угольной промышленности?

I. Внедрение современных методов разработки угля и в связи с этим ускорение скорости прохождения капитальных и подготовительных выработок.

2. Механизация трудоемких и тяжелых процессов труда и в связи с этим вопрос о кадрах и их воспитании.

3. Внедрение новых, передовых методов труда, расширение и укрепление социалистического соревнования, новаторского, рационализаторского и стахановского движения.

4. Введение новой системы организации производства и планово-предупредительного ремонта машинного оборудования и выработок.

Для того, чтобы венгерская угольная промышленность могла разрешить стоящие перед ней огромные задачи, ее необходимо преобразовать в стоящую на высоком техническом уровне социалистическую угольную промышленность.

Старые, малопроизводительные системы отбоя разработок, которые удовлетворяли владельца шахты, добывавшего уголь только в соответствии со спросом на данный момент, ни в коем случае не соответствуют требованиям социалистической промышленности, тормозят его развитие.

Мы должны перейти на такие методы разработок, которые обеспечат: 1. возможность механизации, 2. максимальное использование машин, 3. снижение удельного веса подготовительных работ, 4. максимальную безопасность труда, 5. массовость добычи, 6. постоянное развитие производительности труда, 7. экономию материалами, 8. большую скорость продвижения очистных забоев и 9. безопасность работ.

Одной из систем полностью соответствующей вышеприведенным требованиям, является ведение очистных работ лавами, у нас в некоторых местах этот метод очистных работ оправдал себя, хотя привить его удалось только ценою жестокой борьбы. Первые (но неудовлетворительные) результаты показывают, что этот способ добычи угля лавами применим в большинстве шахт Венгрии.

Добыча угля лавами была известна у нас еще до освобождения, но в расчеты капиталистов отнюдь не входило применение дорогостоящих механизмов (добыча угля лавами неосуществима без применения шахтных механизмов), ведь стоимость рабочей силы была настолько низкой, что применение шахтных механизмов снизило бы прибыли капиталистов. А облегчение тяжелого труда шахтеров не интересовало их.

После освобождения страны отдельные инженеры проводили опыты по фронтальной дсбыче угля лавами, но отсутствие механизмов, машин, незаинтересованность рабочих и даже инженеров при появлении начальных трудностей сбрекли эти опыты на неудачу, превратив дсбычу угля лавами в непопулярное дело, в особенности в боршодском бассейне. Характерным примером настроения инженерно-технических работников шахты Петефибания, где откатка механизирована на 100% было то, что некоторые все же желали прекращения фронтальной дсбычи угля лавами или по крайней мере сокращения линии забоя лавы.

Правильное техническое руководство доказало, что в лигнитовых шахтах располагающая еще малым опытом венгерская горнорудная промышленность могла псбороть все трудности благодаря хорошей организации труда и главным образом прочной дисциплине. Ныне шахта Петефибания, которой приходилось несомненно бороться с большими трудностями, развилась в одну из лучших в стране шахт, а добыча лавами в этой шахте служит во многих отношениях примером для остальных наших шахт.

Начатая в 1949 году в шахте Альберттелеп не длинная (52 метра) опытная лава вызвала среди рабочих протест, а в среде технической интеллигенции — ироническую улыбку и даже прямо враждебное отношение. Это враждебное отношение не было последствием каких-либо политических убеждений, а объяснялось бо-

язнию возможных несчастных случаев, завала, и поэтому каждый пытался избежать от личной ответственности. Рабочие категорически заявили, что не намерены работать в лаве и поэтому необходимо было вербовать добровольцев на работу в лаве. Даже часть руководителей управления и технических руководителей министерства сочло это мероприятие легкомысленным риском.

Видя такое, вызванное не злонамерено сопротивление, мы были уверены в том, что если этот опыт будет проводиться не под постоянным наблюдением инженеров, он может закончиться неудачей. Поэтому во всех сменах опытная лава руководилась инженерами. Они наблюдали за состоянием линии забоя лавы, за креплением и состоянием кровли лавы, обучали шахтеров и помогали результатам рабочих. Достигли хороших результатов. Условия труда в лаве вскоре стали несравненно лучшими, чем на старых рабочих местах с малым числом рабочих.

Не было надобности в том, чтобы рабочие выходили с лавы за крепленным лесом, потому что доставлявший из лавы уголь скребковый транспортер доставлял его прямо на рабочее место. Возможности зарождения стахановского движения также были созданы работой лавами и это движение у нас и зародилось в 1950 году. Смену на рабочих местах ввели сами рабочие-шахтеры. Число несчастных случаев резко снизилось. Теперь уже сами рабочие требовали ликвидации системы небольших с малым числом рабочих изолированных друг от друга рабочих мест.

Характерным является и пример шахты № 2 в Ормошпуста. В этой шахте также работали в изолированных друг от друга маленьких очистных забоях. Из-за плохой вентиляции и постоянных пожаров температура воздуха в забоях колебалась в пределах от 38 до 42 градусов. Пожары возникали потому, что в результате

медленного темпа работы, горное давление раздавливало маленькие предохранительные угольные целики, оставленные между отдельными очистными забоями, эти целики не было возможности полностью вынуть, в результате чего уголь загорался. Почти во всех рабочих местах имелись ручные противопожарные насосы, при помощи которых гасили обнаруженные во время очистных работ очаги пожара.

Инженерами шахты был разработан проект опытной лавы, но руководство рудоуправления категорически запретило проведение опытов с лавой, считая эти опыты слишком опасными. Инженеры шахты не дали себя отпугнуть взлохмещением на них личной ответственности за это мероприятие и несмотря на протесты со стороны части рабочих, они сами руководили работами в опытной лаве, обучали забойщиков и остальных рабочих.

Результат превзошел все ожидания. Проветривание значительно улучшилось, температура воздуха снизилась на рабочих местах до нормального уровня, пожары в забоях прекратились. Рабочие полюбили работу в лаве и в настоящее время считают наказанием, когда их из лавы переводят на другую работу. Производственные результаты значительно повысились. Скорость продвижения фронтального забоя достигла 2,5 метров в сутки, что отнюдь не является пределом.

Как третий пример следует упомянуть об опытной лаве в Конде. Здесь параллельно с вводом в эксплуатацию советской врубовой машины была введена работа лавами. Все шло в порядке до искусственного обрушения кровли выработанного пространства в лаве. Кровля угольного пласта в этой лаве жестка и для искусственного обрушения не пригодна и поэтому и после продвижения груди забоя лавы на 10—12 метров наступила так называемая «волна давления» (бергшлаг), которая

обвалила кровлю вплоть до груди забоя лавы. В этом случае не помогли усиленные крепления. «Волна горного давления» смела все на своем пути и лава завалилась. Делу помогли таким образом, что создали две лавы. Одна из лав была в запасе, а в другой добывали уголь. Когда были пройдены 10—12 метров, машины были выведены из лавы и установлены в запасной лаве. Из старой лавы удалили крепление и ждали пока лава завалится. После этого заново разрезали лаву. То же самое повторили и в запасной лаве, и таким образом работали то в одной, то в другой лаве. Но этот метод оказался чрезвычайно дорого стоящим и мало дающим. Благодаря упорной работе инженерно-технической интеллигенции и благодаря постоянному наблюдению инженеров за этой лавой добились того, что постоянная работа в одной лаве стала возможной, так как прекратились так называемые «волны горного давления». Выкладывание из породы кровли лавы бутовых полос и частичное обрушение кровли оправдали себя, и создали условия к проведению опытов с комбайном «Донбасс».

Почему в большинстве наших шахт до сегодняшнего дня не приживалась работа лавами в очистных полях. Самые важные причины следующие:

Система очистных работ лавами является системой массовой добычи. Это, однако, означает то, что в пределах известных единиц времени при работе лавами способны выдать нагору большие количества угля, то есть потребность в порожних вагонетках чрезвычайно большая. Так как однако, добыча на отдельных рабочих местах не увязана друг с другом, так как в отдельных рабочих местах одновременно сверлят, отбивают уголь, а потом крепят, а это означает, что в начале смены когда лава не требует порожних вагонеток, так как идет подготовительные работы, остальные рабочие места также не предъявляют требований на порож-

ние вагонетки. Когда, однако в лаве начинается добыча угля, остальные рабочие места также начинают выдвигать уголь. При этих условиях в шахте создается недостаток порожняка и поэтому из лавы не в состоянии вывести добытый уголь. Ожидание порожних вагонеток препятствует продвижению груди забоя лавы, в результате чего давление кровли возрастает и препятствует нормальному ходу добычи угля в лаве.

Второй причиной является малая производительность откаточных путей. Штреки в большинстве случаев пройдены по углю и поэтому они точно следуют простиранию угольного пласта и поэтому они и не прямолинейны и не горизонтальны. Вагонетки в некоторых местах двигаются с большой быстротой по наклону без помощи каната, а в некоторых местах их тянет бесконечный канат. Неравномерности откаточных путей вызывают на баласте и столкновения вагонеток и они часто сходят с рельс. Случаи эти повторяются так часто, что по существу никто не обращает на них внимания, к ним привыкли и принимают в расчет при составлении плана добычи угля. В большинстве шахт по откаточным путям ставят наблюдателей на опасных местах. Изжитие аварий на откаточных путях возможно только в том случае, если откаточные штреки будут проходить совершенно прямолинейно или с незначительными искривлениями.

Третья причина, что в части шахт совершенно невозможно ввести передачу смены на рабочем месте — отсутствие людских ходков, что ведет к тому, что во время смены для обеспечения безопасного передвижения людей по откаточным путям необходимо совершенно прекратить откатку грузов по откаточным выработкам шахты. Этот недостаток устранить только при условии прохождения людских ходков, что обеспечит движение людей по шахте в независимости от откаточных путей. Но независимо от приведенных выше причин, в большинстве

шахт уже сейчас можно осуществить сдачу смен непосредственно на рабочих местах.

Систему передачи смены на рабочем месте необходимо осуществлять не только потому, что она означает лучшее использование рабочего времени и через это снижение недостатка в рабочей силе, но и потому, что эта система передачи смен имеет в первую очередь дисциплинирующее влияние, приучает рабочих и технический персонал к соблюдению порядка.

Система передачи смен оказывает благоприятное влияние на социалистическое соревнование и на стахановское движение. При передаче смены на рабочем месте, шахтеры беседуют со своими сменщиками, не прочь похвастать достигнутыми результатами, рассказывают каким образом они достигли этих результатов. А сменщики, чтобы не опозориться раздумывают над тем, как-бы превзойти достигнутые результаты и так как им известны условия, при которых работающие в предыдущей смене достигли повышенных результатов добычи, они находят способы превзойти эти результаты. Естественно, что такое положение влечет за собой постоянность социалистического соревнования и развитие стахановского движения. Без последовательного внедрения передачи смен на рабочем месте не может иметь успех и циклический метод организации труда.

На тех шахтах, стало быть, где без нанесения ущерба проточности откатки угля можно осуществить передачу смен на рабочих местах, необходимо ввести ее немедленно. За проведение в жизнь этого мероприятия ответственность должен нести руководитель шахты. Для остальных шахт управление шахтами должно разработать план с определением контрольных сроков, в которых необходимо указать где и какие людские ходки должны проходить для обеспечения осуществления передачи смен на местах. Передачу смен на

рабочем месте необходимо осуществлять еще в этом году на всех наших шахтах без исключения.

Самым важным мероприятием, следовательно, является то, чтобы вновь открываемых шахтных полей проходили «строгий прями» откаточные штреки, которые были бы пригодны для откатки угля бесконечным канатом и подготовили бы эти шахтные поля для очистных работ таким образом, чтобы они стали пригодными для работы в них новыми современными методами добычи и в связи с этим — для целей механизации. Необходимо ввести современный метод управления кровлей, чтобы мы могли вступить в борьбу с теми неблагоприятными геологическими условиями, которыми характеризуется венгерская угольная промышленность. В области ведения очистных работ лавами наши угольные месторождения, в которых имеются частые нарушения геологического порядка, по всей вероятности не создадут условия для создания длинных лав сверх 100 метров, но длина лавы в 50—60 метров осуществима в большинстве наших шахт, если мы научимся тому, чтобы поставить на службу угольной промышленности силы природы. Необходимо ввести другие современной системы методы очистных работ в тех шахтах, где по какой-либо причине работа лавами неосуществима.

При введении новых методов добычи важную роль играют скоростные методы вскрытия месторождений и проходжение подготовительных работ по уголю. В Татабания, Пуставаме, Айке и Дороге вопрос вскрытия месторождений и проходжение подготовительных выработок вскоре будет разрешен проходческим комбайном Айтэй-Силард, который и при нынешнем своем состоянии способен по скромным расчетам проходить по уголю по 15 метров двухпутевого штрека в сутки, против 3-х метрового проходжения в 24 часа настоящего времени, но эту производительность можно легко довести до 30 метров проходжения в сутки.

Другой, ожидающей своего разрешения, чрезвычайно важной проблемой угольнй промышленности является вопрос штатов. Очень многие из числа специалистов угольной промышленности стоят на неправильной точке зрения, когда отставание в добыче они пытаются разрешить только увеличением числа работающих в шахтах. Если мы основательно изучим этот вопрос, выяснится, что очень многие из числа наших шахтеров не выполняют своей

нормы из-за неправильного распределения рабочей силы, из-за плохой организации труда и недостаточного использования производственной мощности средств механизации.

В тоже время совершенно ясно, что со времени освобождения страны в угольнй промышленности производительность рабочего за одну смену постоянно возрастает, как об этом говорит и нижеследующая таблица.

Среднее количество добычи угля, приходящееся на одну смену:

Годы	Относительно работающих только непосредственно по углю	Относительно всех работающих под землей	Относительно всех работающих на шахте
	Д а н н ы х		
	н е т		
1938			0,834
1937	2,37	0,97	0,606
1948	2,51	1,15	0,730
1949	2,64	1,23	0,796 100%
1950	2,85	1,36	0,891 112%

Увеличение производительности шахтеров составило за период с 1 января 1950 года до декабря этого же года 12%, что было в значительной мере превзойдено ростом жизненного уровня. Имеются все предпосылки к тому, чтобы общий прирост производительности в 1951 году был значительно больше, чем в предыдущем. В противоположность этому мы убедились в том, что в первой половине 1951 года прирост общей производительности рабочего за смену составил всего-навсего 4 процента.

В этом нужно искать причины невыполнения плана! Эта картина показывает, что старые методы организации труда не соответствуют уже поставленным требованиям, требованиям социалистической угольной промышленности, что они становятся препятствием в деле роста добычи и роста производительности работ.

В результате старых отсталых методов добычи и организации труда наблюдается отставание прохождения капитальных и подготовительных выработок. Отставание наблюдалось в тех работах, которые выполняются

тогда, когда с помощью промышленной разведки были установлены промышленные запасы месторождения и было установлено достаточны ли эти запасы угля для экономичной разработки месторождения. По разработанному проекту и по установленному плану проходит целый ряд капитальных выработок с дневной поверхности и с подземной в пустых породах месторождения. Эти капитальные выработки (стволы, штольни и т. п.) имеют целью вскрыть месторождение в крест протирания, т. е. создать условия для начала прохождения подготовки. С капитальных выработок переходят потом на подготовительные выработки (штреки, скаты, бремсберги, уклоны и т. п.) Эти выработки проходятся уже в самом пласте полезного ископаемого и имеют целью непосредственно подготовить пласт полезного ископаемого к очистным работам.

В интересах выполнения напряженного плана угледобычи, но особенно во время праздничных соревнований, работы по прохождению капитальных и подготовительных выра-

боток, частично или полностью были приостановлены и рабочие с этих работ были переведены на очистные работы. Это было одной из причин того, что к 7 ноября, к дню открытия II-ого съезда партии, по случаю освобождения страны, в честь дня рождения товарища Сталина в соревнованиях, организованных в честь этих праздников вместо намеченной по плану 4700—4900 вагонов, наши шахтеры могли добиться выдачи на-гора 7200—8100 вагонов в сутки.

Неправильным было бы разумеется утверждать, что эти результаты были достигнуты только из-за перегруппировки штата рабочих в шахте, хотя и это обстоятельство в определенной степени способствовало достижению успехов, все же важным фактором в деле достижения таких невиданных успехов по угледобыче было то, что в дни непосредственно перед этими праздниками работы по плано-предупредительному ремонту шахтного оборудования были проведены чрезвычайно добросовестно, что подтверждается полным отсутствием аварий в эти дни. Хорошо была организована в эти дни доставка угля из очистных забоев, с рабочими обсудили план откатки добычи, в результате чего не наблюдался недостаток ни в материалах, ни в порожняке. Рабочие работавшие эти дни подготовили свои рабочие места таким образом, чтобы смещения могли приступить к работе незамедленно после смены. С целью обеспечения бесперебойной откатки угля ремонтные работы в главных откаточных штреках были произведены самым тщательным образом, в результате чего сход с рельс вагонов с совершенно прекратился. Вследствии правильной организации труда загрузка средств откатки с самого начала смены была равномерной и это обстоятельство обеспечивало равномерную, ритмичную и безаварийную работу. Коротче говоря, венгерская угольная промышленность в эти праздничные дни была до мозга костей социалистической.

Мы могли достичь этого только потому, что техническое руководство запланировало каждую операцию, обеспечило оперативное техническое руководство и контроль, работало в тесном сотрудничестве с трудящимися, довело до их сознания поставленные задачи — «дало каждому трудящемуся заказ на несбыточную добычу».

Трудящиеся же, видя на каком высоком уровне стоит забота инженерно-технического руководства шахтой работали исключительно дисциплинированно. Не было в сменах ни одного прогула, все были на своих местах, используя полностью каждую из 480 минут рабочего времени, выполняя работу и качественно безукоризненно.

Все это могло случиться только потому, что партийные организации наших шахт провели хорошую политико-разъяснительную работу и потому, что массовые организации также включились в эту работу. Благодаря правильному руководству шахтой и хорошей политико-организационной работе сильно возросла добыча. Этому способствовал еще тот факт, что политическая бдительность стояла на таком высоком уровне, что враг не посмел помешать нормальному ходу добычи.

В этой гармоничной работе был один единственный недостаток — мало думали о прохождении капитальных и подготовительных выработок, о ремонте выработок и о плано-предупредительном ремонте механизмов и о том, что хорошо организовать работу следует не только непосредственно перед праздничными днями, но и во время их и после них, не только тогда следует подготовить рабочие места и поставить перед каждым трудящимся ожидаемые от него результаты, но и после праздника. После окончания праздничных смен руководители шахтами, партийная и профсоюзные организации решили почивать на лаврах, предоставив добычу самотеку; они не занимались в достаточной степени

трудящимися и в результате этого на следующий день после праздничной смены добыча снизилась с 8.100 вагонов до 3.500—4.000 вагонов.

Партия и правительство вслед за обращением шахтеров Татабани с целью ликвидации недовыполнения плана добычи угля 14 августа текущего года вынесли решение о мобилизации новых 5.000 шахтеров. Этим вновь мобилизованным шахтеров необходимо окружить вниманием и заботой с тем, чтобы они полюбили шахтерскую жизнь и закрепились на шахте.

Прибывающую большими массами новую рабочую силу следует использовать так, чтобы при ее помощи мы могли ликвидировать отставание по линии добычи и одновременно ускорить работы по прохождению капитальных и подготовительных выработок на шахтах, потому что успех новых методов угледобычи и механизации зависит от того, в какой степени удалось ликвидировать отставание в области прохождения капитальных и подготовительных выработок, т. е. в какой степени удастся подготовить новые шахтные поля, полностью пригодные для механизации работ по угледобыче.

Вопрос, стало быть, может быть разрешен только переходом на современные методы очистных работ, введением передовых советских методов организации труда и использованием скрытых резервов производства, а также механизацией трудоемких процессов работы, однако, не достаточно того, чтобы шахты получали необходимое машинное оборудование. Это — более легкая часть задачи, более тяжелая часть вопроса начнется с введения в эксплуатацию машинного оборудования.

Ремонт машинного оборудования проводится у нас далеко не в плановом порядке. В наших шахтах производят проверку машинного оборудования только тогда, когда они остановились в результате какого-либо дефекта и то только поверхностно,

потому что дефект наступает в большей части случаев во время интенсивной работы, когда производственные торопят ремонтников и у последних нет достаточно времени для производства основательного качественного ремонта. Общеизвестно, что в результате отсутствия планово-предупредительного ремонта, срок службы машинного оборудования значительно снижается.

Естественно, что планово-предупредительный ремонт несобходимо осуществить не только у работающих в очистных забоях, но и у всех шахтных механизмов, как у передвижных с места на место, так и у стационарных неподвижных с места на место машин. С этой целью необходимо разработать на каждой шахте как помесечные, так и годовые графики предупредительного и капитального ремонта.

Ремонт механизмов, однако, сам по себе не разрешает вопроса изжития аварий. Несобходимо разработать и графики ремонта вагонеток и графики по ремонту и содержанию выработок. Другим требованием механизации является то, чтобы не самостек руководил работой в шахте, а сознательная организация труда, с постоянным учетом всех возможностей скрытых резервов и тщательной подготовкой мест.

Главная роль принадлежит в этом деле инженерно-техническим работникам. Механизация не терпит неорганизованности, она требует постоянной, деятельной технической организационной работы, принимающей в расчет каждое явление. Мы должны наконец понять, что технический руководитель может выполнить свою работу хорошо только тогда, когда он знает каждый уголок своей шахты как своих пять пальцев. Тот технический руководитель, который целыми днями, неделями и даже месяцами не спускается в шахту или если он даже спускается в нее, но только мимолетно осматривает рабочие места, не может правильно руководить шахтой, совершает ошибку

за ошибкой. Такой руководитель не в состоянии вникнуть в сущность новаторских предложений трудящихся, он не в состоянии понять и новые, стахановские методы труда, поэтому у него и складывается такое мнение, что трудовое соревнование, новаторское движение, рационализация, поддержка стахановского движения являются задачей профсоюзом. Такой руководитель не принимает, что именно потому, что этими начинаниями и движениями руководит не он сам, поэтому что он не оказывает помощи соревнующимся, не дает социалистического заказа трудящимся на рационализаторские предприятия или новаторские предложения, и не помогает им своими советами, потому что он не изучает приемы труда стахановцев и он часто поверхностно относится к чрезвычайно ценным приемам работы. Поэтому эти движения очень часто носят характер кампании.

Технические руководители, даже партийные и профсоюзные работники должны понять, что социалистическая горнорудная промышленность предъявляет требование высокого уровня знаний по специальности не только к техническим руководителям, но и к рядовым трудящимся шахт. При механизированной добыче трудящиеся должны хорошо знать не только ручные инструменты отбойщика, но они должны хорошо знать и конструкцию шахтных механизмов, они должны знать возможности, которые предоставляют машины, для того, чтобы они могли их поставить на службу добыче с максимальным использованием их производительности. При механизированной добыче отбойщик опирается не только на свою физическую силу, сколько на свою находчивость, раздумывая над тем, как он может при меньшем приложении сил добиться больших результатов.

Разумеется, что только при непрестанной, настойчивой учебе можно добиться высоких результатов в добыче. Стаханов никогда не мог бы добиться 102-тонной добычи в течение

6 рабочих часов, если бы он не был знаком до мельчайших деталей с конструкцией своего стбойного молотка. Как раз наоборот, он настолько знал механизм своего стбойного молотка, что мог разобрать и собрать его в течение одной минуты. Но он был знаком не только с конструкцией своего молотка, но и со своим рабочим местом. Он был знаком со свей ствами угольного пласта и окружающих его пород и он использовал знание этих свойств в своей работе. Он постоянно учился, совершенствовался в своей специальности и в тоже время обучал и воспитывал свих товарищей по работе.

По этому пути должны следовать и наши шахтеры. Каждый шахтер должен овсвить техминимум, он должен ознакомиться с передовой советской техникой и методами труда в шахтах. Для этого уже теперь имеются все возможности, потому что в свет вышло много советских книг по угольной промышленности в переводе на венгерский язык.

Обязанностью партийных и профсоюзных работников является, объяснить нашим шахтерам важность учебы и то, что тот, кто не учится, тот отстанет. На наших инженерно-технических работников ложится в этом вопросе большая задача. Они должны организовать и возглавить обучение техминимуму.

Инженерно-технические руководители зачастую запуская шахту, поэтому что они занимаются излишней административной работой, не повышают свю квалификацию, не читают ни политической, ни специальной литературы. Несбхсдим освободить их от административной работы и оставить им следует только то, что крайне несбхсдимо для выполнения технических задач, для того, чтобы они могли сбращать больше внимания на повышение свего свственного уровня знаний и могли создать более непосредственные связи с добычей.

(Окончание статьи будет помещено в следующем номере журнала.)

ТРУДЯЩИЕСЯ ДИОШДЬЕРСКОГО ДОМЕННОГО ЦЕХА ВЫЗВАЛИ НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ СОРЕВНОВАНИЕ ТРУДЯЩИХСЯ ОЗДСКОГО МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМБИНАТА ЗА УСПЕШНОЕ ВЫПОЛНЕНИЕ КВАРТАЛЬНОГО ПЛАНА

Трудящиеся доменного цеха металлургического комбината в Диошдере взяли на себя обязательство на шихтовом дворе подавать каждые 24 часа по 180 мульд для доменных печей. Для равномерного хода домен завалки изготавливаются в предписанном порядке. Коксовщики обязались обеспечить необходимое количество беспыльного кокса, необходимого как добавочный материал к руде.

Персонал печей обязался догнать свое отставание и выполнить квартальный план на 100%. Выплавка чугуна по графику будет увеличена по сравнению с январем в феврале — на 10% и в марте на 25%. Значительные обязательства взяли на себя слесари, персонал по обслуживанию воздушного охлаждения и цеха главного механика. Вызов на социали-

стическое соревнование принял трудящимися доменного цеха Оздского завода.

В соревновании ведет Диошдьер, выполнивший план

20 февраля	на 100,9%
21 »	» 108%
23 »	» 106%
24 »	» 107%
26 »	» 111%
27 »	» 110%

Оздовцы выполнили план

20 февраля	на 100,8%
21 »	» 100,1%
23 »	» 101,6%
24 »	» 100,2%
26 »	» 102%
27 »	» 93,5%

ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ОХРАНЕ ТРУДА ЛИТЕЙЩИКОВ

В интересах обеспечения охраны труда и правильного применения техники безопасности и обеспечения здоровых условий труда профсоюз металлистов созвал конференцию по охране труда, в работе которой приняты участие делегаты литейных производств, выдающиеся рабочие, технические и профсоюзные работники, представители министерств.

Заместитель начальника отдела охраны труда профсоюза металлистов тов. Геца Штоссер заявил, что в ходе пятилетнего плана будут обращены 400 миллионов форинтов на обеспечение здоровых условий труда трудящихся и обеспечение условий охраны труда, на приобретение защитных блюд, защитной одежды и оборудования техники безопасности.

Значительная часть руководителей предприятия все еще сквозь пальцы

смотрит на нарушение требований охраны труда и в некоторых местах профсоюзный актив также не борется последовательно за претворение в жизнь постановлений и решений об охране труда. В литейных цехах часто допускают, что нагроможденные до недопустимой высоты опоки могут нанести увечья рабочим и что у вагранки работают без перчаток и фартуков.

После целого ряда выступлений участники конференции приняли решение о том, чтобы тахнические руководители литейных цехов разработали полугодовой план по охране труда и чтобы в широком объеме был организован актив по охране труда, чтобы в каждой литейной были организованы конференции, имеющие целью предотвратить несчастные случаи.

ТУРБИННАЯ СЕТЬ ТИССАЛЕКСКОГО ГИДРОУЗЛА СТРОИТСЯ ПО ПОСЛЕДНЕМУ СЛОВУ ТЕХНИКИ

В Тиссалеке в больших темпах проходит строительство гидроэлектростанции и гидроузла. В настоящее время проходит изготовление железобетонной конструкции для машинного зала, длиной в 60 метров. Изготовление железных конструкций производится исключительно средствами механизации. Бетонировку вкладышей конструкций производят при помощи электрических вибраторов. Кольцевой механизм турбин будет смонти-

рован в течение лета и в конце года начнется строительство огромного машинного зала, в котором будут находиться электрические части турбогенераторов. Машинный зал будет состоять из одного огромного зала длиной в 70 метров, шириною и высотой в 20 метров. Машинный зал будет составлен из балок и столбов, заранее произведенных, по подобию строительства машинного зала электростанции имени „7 ноября“.

СТРОИТЕЛЬСТВО НОВОЙ ДОМЕННОЙ ПЕЧИ В ДИОШДЬЕРЕ

Картина строительства домны Диошдьерского металлургического комбината становится с каждым днем яснее и понятнее даже для тех, которые никогда не видели такой огромной стройки. Рядом с огромной сокомертовой высоты стальной броне-домны, стоящей посередине площади застройки, строятся 3 стальные башни для воздушного охлаждения также из броневой стали. Одно за другим покрываются крышами обслуживающие домну здания. На строительной площадке около действующих домн днем и ночью работают тысячи рабочих. Рабочие, исполняющие различные работы на строительстве домны, один за другим заявляют производителю работ, что они

обязуются в более сокращенные сроки выполнить работу, возложенную на их участок. Монтажники МАВАГ-а заявили, что они настолько продвинулись вперед в размещении во внутренних приспособлений, что они смогут закончить эту важную работу не позднее 6 марта. Скоростная постройка Диошдьерской домны и пуск ее 4 апреля — в день освобождения нашей родины явится праздником для трудящихся всей нашей страны. Строительство доменной печи проходит под непосредственной консультацией и руководством выдающегося советского инженера-доменщика Н. И. Ракчеева.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ МИНИСТРА МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ И МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ПРЕЗИДИУМА ПРОФСОЮЗА МЕТАЛЛИСТОВ О ШИРОКОМ ВНЕДРЕНИИ СКОРОСТНЫХ МЕТОДОВ ОБРАБОТКИ

Инициатива трудящихся 522-го цеха вагоностроительного завода Ганц нашла широкий отклик на металлообработывающих предприятиях страны. Движение за скоростную обработку металла находит себе все большее число последователей на наших предприятиях. Министр металлургической и машиностроительной про-

мышленности совместно с президиумом профсоюза металлистов вынесли постановление об оказании содействия движению, предусматривающему лучшее использование наших машин.

В постановлении говорится, что каждый директор завода и технический руководитель, все заводские комитеты должны добиться того, чтобы

все технические условия для скоростной обработки были обеспечены, чтобы предотвратить слишком продолжительную задержку разработки проектов техническими органами, так как это обстоятельство сильно тормозит быстрое развертывание движения за скоростную обработку. Изменения, которые необходимо внести в оборудование можно провести в сжатые сроки. Естественно, что ускорение обработки не должно повлечь за собой ухудшение качества. Поэтому особое внимание необходимо обратить на систематическое содержание в порядке и на ремонт станкового оборудования. Задача заводских комитетов заключается в том — говорится в постановлении — чтобы обсудить через группировку профсоюзной организации возможности применения скоростной обработки. В этом обсуждении должны принять участие начальники пролетов, бригадиры и мастера. Технические хозяйственные комиссии могут ока-

зать успешное содействие движению, если они обсудят совместно с инженерами, техниками и ИТР возможности немедленного введения скоростной обработки металлов. Министр и Президиум профсоюза металлистов награждают лучших трудящихся, достигших выдающихся результатов в этом движении, значками «лучший рабочий металлургической промышленности по скоростной обработке металлов» и одновременно премией в сумме 1000 форинтов, а также бесплатной путевкой на курорт. Звание «лучшего скоростника» присваивается в каждом квартале.

»Наши работники физического и умственного труда должны бороться со дня на день за достижение новых результатов в деле применения скоростных методов обработки. Этим мы будем способствовать быстрейшему осуществлению нашего пятилетнего плана — плана мира» — так заканчивается постановление.

„НИКККС“

Венгерское Внешнеторговое
Предприятие по Изделиям
Тяжелой Промышленности

Будапешт V., ул. Доротья № 6. Тел.: 183-880, 185-960.

Почтовый ящик 271. Будапешт 62. Телеграммы: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

*Электростанции — Заводское
оборудование — Подъемно-
транспортное оборудование —
Железнодорожное оборудова-
ние — Суда*

Хроника

8 февраля

На Кишварадьской станции по облагораживанию сельскохозяйственных культур в результате тщательно проведенной исследовательской работы производят выращивание 12 новых видов картофеля. В виде опыта эти 12 видов картофеля будут посеяны на 15 различных почвах страны.

9 февраля

Директор центрального управления Государственными хозяйствами комитета Боршод внес большой ценности новаторское предложение, на много облегчающее строительство в государственных хозяйствах и производственных кооперативах. При использовании соломы риса он изготовил новый стройматериал, обладающий превосходными качествами, как тепло- и звукоизоляционный материал.

15 февраля

К 72-летию со дня рождения товарища Сталина был пущен в эксплуатацию первый цех и блюминг нового трубопрокатного завода Комбината имени Матиаса Ракоши. Монтажники и строители решили построить второй блюминг вместо 1-ого июля 1952 года — ко дню освобождения страны — 4 апреля. В честь дня рождения товарища Ракоши они изменили свое обязательство и решили пустить в эксплуатацию второй блюминг к 15 апреля. Это свое обещание они выполнили.

21 февраля

Ткацкий цех фабрики Киштектс выполнил свои обязательства, взятые к 9 марта.

Ткацкий цех фабрики Киштектс взял на себя обязательство перевыполнить кварталный план на 51 миллион батанов. Это свое обязательство трудящиеся цеха выполнили.

23 февраля

Трудящиеся завода железных сплавов в Задьвароне обязались построить новую печь по производству ферросилиция вместо 15 марта — 20 февраля. Новая печь будет способствовать более интенсивному производству стали в стране. В результате размаха трудового социалистического соревнования трудящиеся завода построили печь к 20 февраля. Первую сталь печь даст в ближайшее воскресенье.

23 февраля

Трудящиеся цеха крупных электрических машин электротехнического завода Ганц обязались изготовить электрическую часть турбогенератора вместо 29 февраля к 25 февраля. Свое обещание они выполнили в срок.

26 февраля

Добыча нашей угольной промышленности составила: 8. II. — 103,3%, 9. II. — 115,9%, 11. II. — 100,2%, 12. II. — 99,3%, 23. II. — 115,2%, 25. II. — 104,2%.

29 февраля

Трудящиеся шахтного треста Киштеренеи, обязались выдать сверх плана 1.574 тонны угля к 9 марта — ко дню рождения товарища Ракоши, свое обязательство они выполнили и сверх обязательства выдали еще 1.500 тонн угля сверх плана.

29 февраля

Трудящиеся угольного треста в Надьбатне обязались в своем письме товарищу Ракоши выдать сверх плана в первом квартале 3.424 тонны угля. Свое обязательство они перевыполнили, выдав сверх плана 7.350 тонн угля.

29 февраля

На основе последней оценки результатов социалистического соревнования между шахтами на первое место вышли шахты Ноградского треста. Шахты Ноградского треста выполнили свой февральский месячный план уже 26 февраля на 106%, выдав сверх плана 19.158 тонн угля.

„МЕДИМПЭКС“

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по
Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224—857

Почтовый адрес: Будапешт № 62.

Почтовый ящик 326. Телеграфный
адрес: МЕДИМПЭКС, Будапешт.

Национальное Объединение Внешней
Торговли по экспорту и импорту нефте-
продуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, орга-
нические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЭКС. ★ Тел.: 182-990

„ТЕРИМПЭКС“

ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО
ОБОРОТУ ЖИВОТНЫХ И ПРОДУКТОВ

БУДАПЕШТ, V. · Почтовый ящик: 200. Тел.: 181-920

Адрес для телеграмм: ТЕРИМПЭКС, Будапешт

★

Основные экспортные товары:

Мясо, жир — Мясные изделия, салами,
мясные консервы и консервированная гуси-
ная печенька — Птица яйца, дичь, сырая
гусяная печень — Томат и фруктово-овощные
консервы, фруктовые соки и пастила —
Свежие фрукты и овощи — Сушеные фрукты
и овощи — Молочные продукты (масло,
сыр) — Красный перец (паприка) — Лук.
Мед, Сладости. Рыба. Лапша, вермишель.
Кофе-суррогат.

„ТЕХНОИМПЭКС“

**Внешнеторговое Предприятие Венгерской
Машиностроительной Промышленности**

Будапешт, V., ул. Доротья 6.

Почтовый ящик 183. Будапешт 62.

Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ — СТАНКИ — ТЕП-
ЛОВЫЕ МАШИНЫ — СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
— РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ — ТРАНС-
ПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“

**Государственное Предприятие Внешней Торговли по
электротехническому и точно-механическому товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51. п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели
и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электро-
приборы — Изоляционные материалы — Медицинское электро-
оборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные стан-
ции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и пере-
даточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для
железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измери-
тельные приборы — Узкоплочные кинопроекторные аппараты
— Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители —
Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для
медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накали-
вания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы
— Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы
— Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры
и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий
— Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные
приборы

**Венгерское Внешнеторговое
Предприятие**
по шкурам, коже и пушнине

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-, „ИРХА“, перчатки-, „ИРХА“, обувь-, „ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечьи шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козы и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

**ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ**

АДРЕС: БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.
Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС • Телефон 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА (*семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов*).
МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ (*пшеничную муку*) СЫРОЕ И РАФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН, СЕМЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ (*фасоль, горох, чечевица*).

САХАР • СОЛОД • КРАХМАЛ • ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

Венгерское Внешнеторговое Предприятие

Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31. • Телефон: 313-330

Экспорт:

Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

Венгерско-Советский Экономический Обзор

Шестой год издания, № 3.

Март 1952 г.

Важнейшие из статей,
напечатанных в этом номере лишь на венгерском языке:

И. Бузаш: Значение московского Международного экономического совещания	202
А. Зверев: О государственном бюджете СССР на 1952 год и об исполнении государственного бюджета СССР за 1951 год	209
И. Кадар: Некоторые особенности экономического кризиса 1929—33 гг. в Венгрии	224
Е. Вилчек: Сокращение себестоимости и улучшение качества продукции	252
И. Касимовский: Пути социалистической экономики	262
К. М.—М. Л.: Экономические вопросы во втором издании Большой Советской Энциклопедии	284

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:

Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Пал АЛЬПАРИ

Редакция:

Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 125-896

Издательство:

Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20, тел: 183-930

Подписная плата на год 96 ф-тов

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 8050 экз.

Объем 6 печ. л.

За издание отвечает Иожеф ТЕРЕК

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC,
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR,
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÓMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet
eredményeiről

Orlov: A világkereskedelem fejlődésének perspektíváiról

Gjan Csand: A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái

Friss István: Gazdasági együttműködés a Szovjetunió
és az európai népi demokratikus országok között

Szmehov: A beruházások tervezése

Kuzmin: Az igazgatás szervezetének fejlődése
és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában

Kaszimovszkij: A szocialista gazdaságosság útjai

4

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ИЗДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:

Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:

И. АНТОШ, Л. БЕВРИЧ, А. БЕРВИ, Э. ВИРО, Э. ВАШ, И. ДЕГЕН,
Д. КАРАЦ, И. КАРНАИ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ,
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Я. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЗРДЕИ

Ответственный редактор журнала:

Эндре ЛЕМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Лал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Г. Шош : Производство сельскохозяйственных культур в Венгрии (.)

Ф. Куммер : Некоторые актуальные вопросы нашей
угольной промышленности (X)

Хроника (XX)

4

TARTALOM

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet eredményeiről	289
<i>N. Orlov</i> : A világkereskedelem fejlődésének perspektíváiról	292
<i>Gjan Csand</i> : A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái	297
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kommunikéje	300
A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet felhívása az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűléséhez	302
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet határozata a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság alakításáról ...	303
<i>Friss István</i> : Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között	305
<i>B. Szmehov</i> : A beruházások tervezése	329
<i>G. Kuzmin</i> : Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában	342

SZEMLE

<i>Sz. Tyitarenko—J. Nyikanorov</i> : A szocialista munkafegyelem néhány elvi kérdése	353
Az ötödik árleszállítás a Szovjetunióban	360
A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P központi bizottságának határozata az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának újabb leszállításáról	363
<i>J. Kaszimovszkij</i> : A szocialista gazdaságosság útjai	364
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról	374

KÖNYVSZEMLE

<i>V. Cseprakov</i> : Az Egyesült Államok agresszív erői	379
Új könyvek	384

Felelős szerkesztő :

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 936 586—47

Példányszám : 7500 - Terjedelem : 6 ív

Felelős kiadó : Török József

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet eredményeiről

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet befejezte munkáját. 1952 április 3-ától 12-éig folytak le az értekezlet teljes ülései, a különféle bizottságok ülései, valamint az egyes országok képviselőinek üzleti tárgyalásai. Az értekezlet munkájára az egész világ fölfigyelt. Ezt az elnökség címére érkezett nagyszámú üdvözlőtávirat is bizonyítja.

Az értekezlet sikeréhez jelentős mértékben hozzájárult részvevőinek konkrét gyakorlati eredmények elérésére irányuló őszinte törekvése. A sikerben annak is része volt, hogy az értekezleten a világ csaknem valamennyi országának képviselője megjelent, a részvevők összetétele pedig teljes mértékben megfelelt az értekezlet elé tűzött céloknak. A küldöttek főként az üzleti világ képviselőiből kerültek ki. Voltak közöttük gyáriparosok, kereskedők, bankárok és pénzemberek, kereskedelmi és ipari vállalatok, valamint export-import társaságok vezetői. Velük együtt résztvettek az értekezlet munkájában a közgazdaságtudomány neves képviselői, ipari és fogyasztási szövetkezetek küldöttei és szakszervezeti funkcionáriusok.

Az értekezlet 471 részvevője közül — beleértve a kiküldött kísérő szakértőket is — 182 kereskedő és pénzember, 106 pedig iparos és mezőgazda volt. Ilyenformán az értekezlet részvevőinek több mint 61 százaléka üzleti körökből került ki.

Megemlíthetjük közülük Oliver Vickery gyáriparost, egy villamossági cikkeket és vegyi termékeket exportáló és importáló amerikai társaság elnökét és Edmond von Henke-t, egy villamos-hegesztőkészülékeket gyártó csikágói társaság elnökét; az angol küldöttség tagjai közül William Lorimer-t, a North British Locomotive Co. igazgatóját, Philip Dent Priestman-t, a Holderness Engineering Works gépgyár igazgatóját és másokat. Franciaországot Ernest Armengaud és Georges Berthon nagyiparosok, valamint Antonin Chauvin gyáros képviselték. Olaszországból Livio dal Conte, a Marzotto cég kereskedelmi igazgatója és Ignazio Messina, a Messina és Tarsa cég igazgatója érkezett az értekezletre.

A többi ország üzletemberei közül a következők vettek részt a tanácskozáson: báró Antoine Allard bankár (Belgium); Marc Giovano'a, a Fratelli Giovanola cég helyettes igazgatója (Svájc); Torolv Sollheim hajógyári igazgató (Norvégia); Csankadhar Visnu Puranik nagyiparos, Papatlal Bhavanbhai Kotak, egy export-import cég vezetője (India); Hatim

Alibhaj Alavi nagyiparos, az Állami Bank igazgatója (Pakisztán); Holam-Ali Csitszaz nagyiparos és kereskedő (Irán) és Ali Szadi Vekili, számos iráni részvénytársaság igazgatóságának elnöke; José Esteban Pinnel nagybirtokos-állattenyésztő (Argentina).

Az értekezleten 49 ország képviselőjében mintegy 300 üzletember vett részt.

Az értekezleten a közgazdaságtudomány művelői közül a következő ismertebb tudósok vettek részt: Paul Bastid akadémikus, a Sorbonne tanára (Franciaország), Joan Robinson és Maurice Herbert Dobb, a cambridgei egyetem közgazdaságtan-tanárai (Anglia), U Aye Hjaing, a rangooni egyetem közgazdaságtan tanára (Burma), José Campos, közgazdaságtan-professzor (Brazília), Jürgen Kuczynski, a berlini Humboldt Egyetem tanára (Német Demokratikus Köztársaság), Gjan Csand egyetemi tanár (India), Man Ing-sen, Pang Hun és Di Csao-pai közgazdák (Kínai Népköztársaság), Sz. G. Sztrumilin és Varga Jenő akadémikusok, valamint K. V. Osztrovitanov, a Tudományos Akadémia levelező tagja (Szovjetunió), és sok más, összesen 69 tudós, vagyis az összes résztvevők 14,7 százaléka.

Az értekezleten Giuseppe di Vittorio, Louis Saillant, V. V. Kuznyecov és sok más közismert szakszervezeti funkcionárius vett részt, összesen 71 ember, vagyis a jelenvoltak 15 százaléka.

Az értekezlet nemcsak a mostani nemzetközi gazdasági viszonyokat és a világkereskedelem helyzetét vizsgálta meg, hanem megjelölte megjavításuk gyakorlati útjait is. Az értekezlet résztvevői egybehangzóan megállapították, hogy a gazdasági és társadalmi rendszerek különbözősége nem lehet akadály a egyenjogúságon és a kölcsönös előnyökön alapuló nemzetközi gazdasági kapcsolatok kiszélesítésének.

A széleskörű és teljesen szabad viták során rendkívül szemléltető kép alakult ki a kapitalista világ gazdasági nehézségeinek okairól, fontos gazdasági számításokat ismertettek és értelmes gyakorlati jelentőségű javaslatokat tettek. Az értekezlet résztvevőinek nagy érdeklődését bizonyítja, hogy az üléseken több mint 90 fős szólalás hangzott el.

A tőkés világ sajtója tele van panaszokkal a piacok szűküléséről és a fogyasztási válságról. Mintha csak ezekre a panaszokra kívánt volna válaszolni — Lej Zsen-min kínai küldött, aki a következő, igen figyelemre méltó adatokat említtette meg:

— Ha Kína 500 millió lakosa évenként és fejenként 1 kg cukorral többet fogyasztana, az ország cukorfogyasztása 500 000 tonnával növekedne. Ha Kína minden harmadik lakosa évenként egy pár sárcipővel többet vásárolna, ha csak minden ezredik paraszt évenként egy gumi-kerekű kordéval többet szerezne be, az ország évi gumifogyasztása 40 000 tonnával emelkedne...

Mindvégig nagy érdeklődéssel hallgatták az értekezlet résztvevői a Szovjetunió, a Kínai Népköztársaság, a népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság képviselőinek konkrét, számszerű javaslatait az árucserre fejlesztésére Nyugat-Európa országaival, Amerikával, Kelet-Ázsiával, a Közel-Kelettel és Ausztráliával. Ha összegezzük ezeket a javaslatokat, kitűnik, hogy a legközelebbi két-három év alatt a Nyugat és

Kelet közti évi átlagforgalom, kedvező körülmények esetén, elérheti a 80—100 milliárd rubelt, vagyis a mai forgalom két és félszeresét, sőt háromszorosát.

Feszült figyelemmel hallgatták az értekezet részvevői a Szovjetunió képviselőjének, Kuznyecov elvtársnak felszólalását, akinek becslése szerint egyedül a szovjet megrendelések Franciaországban mintegy százezer, Angliában csaknem kétszázezer, Nyugat-Németországban és Japánban több mint száz-százezer, Hollandiában pedig több tízezer embert foglalkoztatnának évente. A Kínai Népköztársaság, az európai népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság növekvő kereslete még inkább növelné a foglalkoztatottság és a szociális viszonyok javulásának lehetőségeit a tőkés országokban.

Pierre Le Brun, francia szakszervezeti funkcionárius kijelentette:

— Teljes joggal állíthatom, hogy a Kelettel való kereskedelmi kapcsolatok normalizálása és fejlesztése Franciaországban és a hozzá hasonló helyzetű országokban megszüntethetné a munkanélküliséget és javulást idézhetne elő a munkapiacon...

Számos felszólaló helytelenítette az Egyesült Államok felé irányuló egyoldalú gazdasági tájékozódást. Így például Jack Cowan, Kanada képviselője, bírálva a kanadai gazdasági élet egyoldalú orientációját, a terem helyeslő derültsége mellett kijelentette:

— Már az öreganyám is megmondta, hogy veszélyes minden tojást ugyanabba a kosárba rakni...

A gazdaságilag kevésbé fejlett országok problémáival foglalkozó bizottságban nagy figyelmet keltett a Szovjetuniónak az a javaslata, hogy a legközelebbi két-három év alatt 3 milliárd rubel értékű gépet és berendezést hajlandó szállítani ezeknek az országoknak. A hozzászólók méltatták a javaslat értékét, amelyet olyan időben tett a Szovjetunió, amikor a fegyverkezési versenybe hajszolt számos nyugati ország csökkenti gépkivitelét, és elfogadhatatlan politikai feltételeket szabva, megakadályozza a kereskedelmet a kevésbé fejlett országokkal.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezet sajátos vonása volt, hogy az elvi vitákat egybekapcsolták a gyakorlati kereskedelmi tevékenységgel. Az értekezet tehát nemcsak a nézeteket tisztázta, hanem számos kereskedelmi ügyletet is eredményezett. Nemcsak a nemzetközi kereskedelem növelésének lehetőségeit tanulmányozta, hanem gyakorlati lépéseket is tett e lehetőségek kihasználására.

Természetes, hogy a Nemzetközi Gazdasági Értekezet gyakorlati üzleti eredményei nem merültek ki az értekezet részvevői által néhány napos moszkvai tartózkodásuk során megkötött ügyletekben. Számos külföldi küldött, aki számára gyümölcsözőnek ígérkező kapcsolatra tett szert Moszkvában, ezúttal — még csak puhatolódzott, kereskedelmi információkat szerzett, hogy később konkrét javaslatokat tehessen és üzleteket köthessen.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezet megfigyelőinek egyöntetű véleménye szerint az értekezet munkáját teljes siker koronázta. Ez az értekezet megmutatta, hogy egyesült erőfeszítéssel és jóakarattal igen sokat lehet elérni a gazdasági kapcsolatok kiszélesítésének területén.

N. ORLOV

A világkereskedelem fejlődésének perspektíváiról*

A mai nemzetközi kereskedelem egyik legjellemzőbb sajátossága kis terjedelme.

A nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok a legutóbbi 25 év alatt nem érték el a szükséges fejlődést. Az ENSz statisztikai adatai szerint a világkereskedelem terjedelme 1950-ben alig volt valamivel nagyobb, sőt Anglia, Franciaország, Olaszország, Ausztria, India, Argentina vagy Japán külkereskedelme még kisebb volt, mint 1928-ban, egy kedvező gazdasági periódus idején. De ha tekintetbe vesszük, hogy a földkerekség lakossága ugyancsak az ENSz adatai szerint ez idő alatt körülbelül 25 százalékkal gyarapodott, megállapíthatjuk, hogy a mai világkereskedelem terjedelme körülbelül 12 százalékkal kisebb, mint 1928-ban volt.

1951-ben a nemzetközi kereskedelem bizonyos mértékben növekedett ugyan, ez azonban nem változtat az előbbi megállapításon. A külkereskedelem növekedése a legtöbb nyugati államban ugyanis egészségtelen természetű, időleges és ingatag, mert főképpen fegyverek és hadianyagok szállításának tulajdonítható.

A békeiparágak áruinak nemzetközi forgalma ma még mindig nem érte el a háborúelőtti színvonalat. Ez közvetlen összefüggésben áll azzal, hogy egyes nyugati országok az utóbbi években háborús gazdálkodásra térnek át.

A vámstatisztika adataiból, valamint az ENSz és a nemzetközi gazdasági szervezetek közleményeiből kitűnik, hogy a tömegfogyasztási cikkek nemzetközi kereskedelmének volumene 1950-ben kisebb volt, mint a háborúelőtti években, mégpedig húsból 10, állati zsiradékokból 21, rizsből 54 és pamutszövetekből 21 százalékkal.

Számos nyersanyag világkereskedelmének terjedelme 1950-ben ugyancsak kisebb volt, mint a háborúelőtti időben, nevezetesen pamutból 14,

* A Szovjetunió Konjunktúrakutató Tudományos Intézete igazgatójának felszólalásából

fűrészelt fából 30, kőszénből 30, vasércből 28 és nyersvasból 25 százalékkal.

A fogyasztási cikkek világkereskedelmének csökkenése szükségképpen azzal a következménnyel járt, hogy sok ország lakosságának ellátása megrosszabbodott. Az ENSz mezőgazdasági szervezete (FAO) 1950/51. évi jelentésében elismeri, hogy „a háború előtt éhezésre kárhozottat embe reknek legnagyobb része, most még inkább éheznek. Ennek nemcsak az a magyarázata, hogy az élelmiszerbevételre szoruló legtöbb területen az élelmiszertermelés elmaradt a lakosság növekedése mögött, hanem az is, hogy az élelmiszerek világkereskedelme egyharmaddal összcusugorodott a háborúelőtti forgalomhoz képest.“

A mai világkereskedelem ziláltsága összefügg az országok közti gazdasági együttműködés normális föltételeinek megsértésével és az egyes nyugati államok által folytatott diszkrimináló és fegyverkezési politikával.

A politikai okokból érvényesített kereskedelmi diszkriminálásnak az a célja, hogy megakadályozza a Kelet és Nyugat közti gazdasági kapcsolatok helyreállítását és fejlesztését.

Lord Boyd-Orr angol kiküldött beszédében a világkereskedelem fejlődésének híveihez csatlakozott. Mindamellett meg kell állapítani, hogy az ebben a kérdésben előterjesztett javaslata bizonyos ellentmondást tartalmaz, mert azt indítványozta, hogy a kereskedelmet az érvényben lévő korlátozások között fejlesszük. Természetes, hogy az angol kiküldött javaslatának megvalósítása is bizonyos haszonnal járna. De — ha erre az útra lépnénk — a világkereskedelemnek csak részleges kiterjesztését érhetnénk el, nem pedig azt a lényeges emelkedést, amelyre értekezletünk részvevői törekednek.

Ebben az összefüggésben nem lehet figyelmen kívül hagyni Franciaország, Olaszország, Brazília, Argentina, India és Pakisztán képviselőinek súlyos aggodalmait ama kedvezőtlen következmények miatt, amelyekkel a megkülönböztető kereskedelmi politiká országuk gazdasági érdekeit fenyegeti.

Szeretném a figyelmet fölhívni India képviselőjének következő megjegyzésére: „A kereskedelmi korlátozásokat és mindennemű káros kereskedelmi rendszabályt természetesen el kell törölni, ha a kereskedelmet mint a kölcsönös segítség eszközét és nem mint a nagy hatalmak uralomért való harcának eszközét kívánjuk felhasználni.“

A normális kereskedelmi kapcsolatok megzavarásának következménye a kereskedelmi mérlegek krónikus egyensúlyhiánya, az arany- és devizata rtalékok kimerülése és a valutaválság kiélesedése a világ sok országában, ami mind csak fokozza a világkereskedelem ziláltságát. Így a nyugateurópai országok kereskedelmi mérlegének hiánya az 1946—50-es években 34 milliárd dollárt ért el, és 1951-ben fenyegető mértékben tovább emelkedett.

A nyugateurópai kereskedelmi mérlegek kedvezőtlen alakulása jelentős részben annak tulajdonítható, hogy az Egyesült Államok, bár erőlteti árukivitelét, nem alkalmazza a kölcsönösség elvét, amely — mint ismeretes — a külkereskedelem egészséges fejlődésének elengedhetetlen feltétele.

Némely körök a dollársegítséget olyan eszköznek tekintik, amely alkalmas a fizetési mérlegeknek a háború után jelentkezett nehézségeiből folyó, súlyos gazdasági bajok enyhítésére. Most, négy év elteltével azt kell kérdeznünk, melyek tulajdonképpen a dollársegítség eredményei? Javult-e a helyzet? Kisebbségek lettek-e a nehézségek?

Az értekezlet számos részvevőjének nyilatkozata szerint a korábbi nehézségek fönntállanak, sőt sok esetben még súlyosabbakká is váltak.

A nyugati országok külkereskedelme növekvő nehézségek között bizonyulódik le, és ez országok gazdasági kapcsolatai mindinkább összeszűkülnek.

Merőben más képet mutatnak a Szovjetunió, a nagy Kínai Népköztársaság, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária, Albánia, a Mongol Népköztársaság, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kölcsönös gazdasági kapcsolatai.

Ez országok között a gazdasági kapcsolatok szüntelenül bővülnek. Olyan gazdasági együttműködésre és kölcsönös segítségre rendezkedtek be, amelynek az egymás segítésére irányuló őszinte vágy az alapja, és valóban gazdasági föllendülést értek el. Szoros gazdasági együttműködésük kifejezésre jut háborúutáni kölcsönös áruforgalmuk gyorsütemű növekedésében. Így az ez országok közti árucseré 1950-ben kétszer oly nagy volt, mint 1948-ban. A további fejlődés perspektívái is föltétlenül kedvezők.

A szóbanforgó országok közti kereskedelem hosszúlejáratú gazdasági megállapodások szilárd talaján fejlődik, ami ezeknek az országoknak állandó elhelyezési és megbízható beszerzési piacokat biztosít.

Ez országok kölcsönös kereskedelmi elszámolásai nem ismernek devizanehézségeket.

A szovjet külkereskedelmi szervezeteknek módjukban van a kereskedelmet más országokkal is nagy mértékben fejleszteni. A Szovjetunióval való kereskedelmi forgalom növelésére törekvő üzletemberek nálunk állandó támogatásra találnak. Példának megemlítjük számos országgal (Finnország, Svédország stb.) fejlődő kereskedelmi kapcsolatainkat.

A különféle országok üzleti köreinek találkozása ezen az értekezleten kétségtelenül kedvező alkalom a kölcsönös megértés előmozdítására és a kereskedelmi kapcsolatok kiszélesítésére. A szovjet kereskedelmi szervezetek máris élénk tárgyalásokat folytatnak a konferencia sok részvevőjével.

Angol cégek például fűtőolaj, dieselolaj és olajpogácsa vásárlásáról tárgyalnak szovjet szervezetekkel.

Francia cégek búza, kukorica, szőrmeáruk s különösen perzsaszőrme beszerzése iránt érdeklődnek és ajánlatokat tesznek bársonyszövetek, gyapjúsövetek, műselyemfonal, kakaóbab, szóda, festékek és lakkok, gyógyszerek, hengerelt áruk és más termékek eladására.

Belga üzletemberek az illetékes szovjet kereskedelmi szervezeteknek műrost, tükröruveg és kötött-szövött árukat ajánlottak föl és szovjet autók iránt érdeklődnek.

Ezenkívül olasz, németalföldi, svájci, dán, görög, indiai, ceyloni, egyiptomi, iráni, libanoni cégek és más országok üzletemberei is üzleti tárgyalásokat indítottak meg a szovjet külkereskedelmi szervezetekkel.

Ismeretes, hogy a Moszkvában megjelent üzleti képviselőknek módjukban állott egymás között is üzleti tárgyalásokba kezdeni.

Mindez és sok ország képviselőinek az értekezleten elhangzott nyilatkozatai tanúságot tesznek a legszélesebb körök készségéről a világkereskedelmi kapcsolatok kiépítésének előmozdítására.

A világ nyersanyagforrásai és a békeipar termelési lehetőségei módot adnak a világkereskedelem nagymértékű kiszélesítésére, ha az országok egymás között széleskörű üzleti kapcsolatokat létesítenek.

A szovjet közigazdák tanulmányozták a nemzetközi árucserre kiterjesztésének lehetőségeit a legközelebbi két-három évben.

Véleményünk szerint a normális kereskedelmi kapcsolatok helyreállításának és fejlesztésének segítségével a nemzetközi kereskedelem nagy mértékben emelkedhetik. Ha az egy lakosra számított világkereskedelem az 1928-as év említett színvonalát csak 10 százalékkal haladná meg, az évi világkivitel legalább 15 milliárd dollárral nagyobbodna. A forgalomnak ez a megnövekedése azt jelentené, hogy a világ áru kivitele — összehasonlítható árakon számítva — 1950-hez képest 25 százalékkal emelkedne. Ennek természetesen az volna a föltétele, hogy a kereskedelem élelmiszereknek és iparcikknek, továbbá a békeipar nyersanyagainak és fölszerelésének fokozott cseréjével bővüljön.

Hogy a világforgalomnak ez a növekedése mindenképpen reális lehetőség, bizonyítják a Szovjetunió, a Kínai Népköztársaság, Lengyelország, Csehszlovákia, Románia, Magyarország, Bulgária és a Német Demokratikus Köztársaság képviselői által a konferencián a külkereskedelem fejlesztésére előadott konkrét programok.

Nyeszterov, a Szovjetunió Kereskedelmi Kamarájának elnöke, előadta a konferencián, hogy a Szovjetunió áruforgalma Nyugat-Európa, Amerika, a Közép-Kelet, Afrika, Délkelet-Ázsia és Ausztrália országaival bizo-

nyos föltételek között, a legközelebbi két-három évben 30–40 milliárd rubel értéket érhet el.

A Kínai Népköztársaság képviselője beszédében kifejtette, hogy a mesterséges korlátok kiküszöbölése esetén Kína és az előbb említett országok között az áruforgalom a legközelebbi két-három esztendő alatt nem teljes adatok szerint 15—19 milliárd rubel értéket tehet ki.

Ha most figyelembe vesszük mindazt, amit Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária képviselői külkereskedelmük fejlődésének lehetőségeiről előadtak, megállapíthatjuk, hogy ezeknek az országoknak áruforgalma Nyugat-Európa, Amerika, Délkelet-Ázsia, a Közép-Kelet, Afrika és Ausztrália országaival a legközelebbi két-három évben 25—30 milliárd rubelra emelkedhetik.

A Német Demokratikus Köztársaság képviselőjének becslése szerint a köztársaság forgalma az előbb megnevezett országokkal két-három év alatt 10—12 milliárd rubel értéket érhet el.

A szovjet közigazdák a kereskedelem kiszélesítéséről előbb idézett nyilatkozatokat összefoglalták, s afra a végső következtetésre jutottak, hogy az évi átlagforgalom a Szovjetunió és a népi demokratikus országok között egyrészlől, és Nyugat-Európa, Amerika, Délkelet-Ázsia, a Közép-Kelet, Afrika és Ausztrália országai között másrészlől: a mai terjedelem kétszázszázötvenét, sőt háromszázötvenét érhetné el.

A világkereskedelem kiszélesítése kétségtelenül enyhítené azokat a gazdasági nehézségeket, amelyekkel a nyugati államok most küzdenek, és hozzájárulna sok ország népe életszínvonalának emeléséhez.

A világkereskedelem kiterjesztése biztosítaná a nyugateurópai országok élelmiszerral és nyersanyaggal való ellátását, növelné üzemeik foglalkoztatottságát és enyhítené a dollárnehézségeket.

A legyőzött országok, amelyekben a békegazdaság fejlődésének ezidőszere szerint akadályai vannak és amelyek külkereskedelmi ügyeik intézésében meg vannak fosztva önállóságuktól, így elfoglalhatnák az őket megillető helyet a világkereskedelem fejlesztésében.

A latinamerikai országok enyhíthetnék gazdasági nehézségeiket.

India, Pakisztán és Ázsia más országai, valamint az afrikai országok külkereskedelmének kiterjesztése hozzájárulna ez országok nemzetgazdaságának fejlesztéséhez. Gépeket, fölszereléseket és ipari nyersanyagokat kaphatnának országaik termékei fejében.

Az elmondottak azt bizonyítják, hogy a nemzetközi kereskedelem jelentős fejlesztése — az országok normális gazdasági együttműködésének segítségével — enyhítené számos ország mai gazdasági nehézségeit, hozzájárulna az életszínvonal emeléséhez és az államok közti kapcsolatok megjavításához.

A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái*

A kevésbé fejlett országok lakosságát nagy nyomor és számos népbetegség pusztítja. Sorsuk nemcsak politikai és gazdasági bizonytalanságot szül, hanem akkora ínséget is, hogy arra az egész világ közvéleményének föl kell figyelnie. Éppen ezért e kérdés feltétlenül egybehangolt akciót kíván a kevésbé fejlett és a fejlettebb országoktól. Az ilyen akciók azonban csak akkor lehetnek megvalósíthatók és gyümölcsözők, ha valamenynyí ország — különösképpen pedig a nemzetközi kérdésekben számottevő országok — békepolitikát folytatnak, ha felesleges készleteiket, fejlettebb technikájukat és tapasztalataikat a béke érdekében használják fel, nem pedig háborús előkészületekre, és ha a fejlettebb országok valóban hatékonyan hozzájárulnak az elmaradott országok gyorsütemű fejlődéséhez. Ezt követeli meg a béke, az egész emberiség boldogulása és jóléte.

A kevésbé fejlett országok létfeltételei és problémái — általánosságban véve — természetük szerint körülbelül azonosak. Ezek az országok általában mezőgazdasági jellegűek, és gazdasági fejlődésüket éppen mezőgazdasági termelésük technikai elmaradottsága fékezte. Egészséges és gyorsütemű gazdasági fejlődésüknek alapvető föltétele mezőgazdaságuk korszerűsítése, átalakítása, a termelés ésszerűsítése.

Ennek megvalósítása — természetesen — nem annyira nemzetközi akcióktól, mint inkább nemzeti politikájuktól függ. A probléma rendkívüli jelentőségénél fogva azonban nagyon fontos, hogy nemzetközi vonatkozásban semmiféle olyan lépést se tegyenek, amely gátolhatná ez országok mélyreható gazdasági átalakulását. E folyamat elősegítésére és meggyorsítására a lehető legnagyobb mértékben fel kell használni a nemzetközi tapasztalatokat.

A szóbanforgó országok mezőgazdaságának és iparának fejlesztése szükségessé teszi a kereskedelemnek mindenféle megkülönböztető rendszabálytól való mentesítését.

A kevésbé fejlett országok kereskedelme ez idő szerint mind irányát, mind összetételét tekintve, történelmileg kialakult körülményeknek az erősebb országok gazdasági uralmának és a nemzetközi gazdasági feszültség következtében egyre szélesebb körben és egyre gyakrabban alkalmazott korlátozó kereskedelmi rendszabályoknak az eredménye. A kevésbé fejlett országok érdeke tehát e feszültség csökkentését kívánja.

A kevésbé fejlett országok kereskedelmét elsősorban saját népeik

* A kevésbé fejlett országok kérdésével foglalkozó bizottság elnökének a moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezleten elmondott beszédéből

érdekében kell tervezni és összhangba kell hozni alapvető gazdasági és társadalmi szükségleteikkel és érdekeikkel. Tudatosan szembe kell szegülni a megkülönböztető árpolitikával és a fejlettebb országok gazdasági uralmával, szem előtt tartva mindenfajta kereskedelem társadalmi céljait: a kereskedelemnek mindkét fél számára előnyösnek és hasznalhajtónak kell lennie.

A kereskedelmet a kölcsönös segítség eszközévé kell tenni. Ehhez pedig az szükséges, hogy a kevésbé fejlett országok kereskedelme sokoldalúvá váljon és szélesebb alapokon működjön.

A fejlett országoknak ezen a területen kötelességeik vannak, amelyek alól nem vonhatják ki magukat, amelyeket a nemzetközi egyetértés érdekében, tehát a maguk távolabbi érdekében is teljesíteniük kell. Minden olyan kereskedelmi módszert, amely csorbítja a kevésbé fejlett országok gazdasági függetlenségét, mint megengedhetlent el kell vetni. Ez országok gazdasági függetlenségének és sérthetetlenségének védelme igen fontos ügy.

A kevésbé fejlett országok ma rendkívül kedvezőtlen helyzetben vannak annak következtében, hogy gazdasági életük döntő területeit külföldiek ellenőrzik. Ez az ellenőrzés a következő tényezők eredménye:

a) ez országok természeti kincseinek legnagyobb része és legfontosabb iparágaik külföldiek kezében vannak és ellenőrzésük alatt állanak;

b) ez országok külkereskedelme és a vele összefüggő bankszervezet csaknem teljes egészében külföldiek kezében van;

c) a hajózást néhány ország és nemzetközi kartell ellenőrzi.

Ez az ellenőrzés gátolja a kevésbé fejlett országok természetes gazdasági fejlődését, életérdekeik semmibevevését jelenti, és a valóságos gazdasági szabadsággal összeegyeztethetetlen függő helyzetbe sodorja őket. Ezt a helyzetet meg kell változtatni, és minden országnak lehetővé kell tenni, hogy önállóan határozza meg gazdasági fejlődését.

A kevésbé fejlett országoknak sürgős szükségük van ipari berendezésekre. Ez idő szerint az ilyen tőkeszükségletet vagy egyáltalán nem, vagy csak részben elégíthetik ki, de csakis gazdasági függetlenségük rovására. A külföldi magántőkebefektetések — föltéve, hogy a kevésbé fejlett országok érdekében sikerül szigorú ellenőrzés alá vonni ezeket — meghatározott keretek között hozzájárulhatnak fejlődésükhöz. A mostani nemzetközi helyzet azonban ezeknek az országoknak elsősorban saját tőkeforrásaik mozgósítására, a társadalmi tőkebefektetések új módszereinek kifejlesztésére, kihasználatlan munkaerő-tartalékaik felhasználására és olyan rövid- és hosszúlejáratú hitelekre kell számítaniuk, amelyek nem járnak súlyos kötelezettségekkel. Ezenkívül a legfejlettebb országok lehetőségeinek határain belül egyoldalú gazdasági segítségre is számíthatnak.

Ezeknek a funkcióknak elvégzésére új szervezetet kell létesíteni és kiépíteni; ha lehetséges, fel kell használni erre a célra a már meglévő nemzetközi szervezeteket is.

Bármennyire is égető ezekben az országokban a tőkeszükséglet, hangsúlyozni kívánom, hogy szembe kell szállni azzal a véleménnyel, amely a tőkehiányt tekinti az elmaradt országok fejlődését akadályozó legfontosabb tényezőnek. Ha sikerül ezekben az országokban új társadalmi ösztönző erőket mozgósítani, felszabadítani a ma még szunnyadó alkotó erőt, a tőkeszükséglet nem lesz olyan súlyos probléma, amilyenek gyak-

ran feltüntetik. Számos ország legújabb tapasztalatai igazolják azt a megállapítást, hogy ott, ahol megvan a társadalmi akarat a cselekvésre, a kevésbé fejlett országok tökeszükségletüket igen jelentős mértékben saját kezdeményeseik segítségével fedezhetik.

Ezeknek az országoknak gazdasági élete különösen ingatag talajon nyugszik, mert rendkívül érzékeny a keresletnek és az áraknak igen sokszor a nemzetközi spekuláció által előidézett kilengéseire. Ez az érzékenység ki- és beviteli piacaik korlátozott számának, s ennél fogva gyöngye kereskedelmi helyzetüknek, általános gyöngeségüknek és pénzeszközök szűkös voltának következménye.

A megkülönböztetés nélküli kereskedelem helyreállítása enyhítené ezt a gyöngeségüket. Hasznosak lehetnének ebben a tekintetben a regionális méretekben egybehangolt akciók, amelyek biztosítanák ez országok egyenjogúságát erősebb vevőikkel szemben.

Ez országok számára az üzleti föltételek gyakran rendkívül hátrányosak, és egybehangolt akciók nélkül meg sem javíthatók. A kereskedelem számára meg kell teremteni a viszonylagos stabilitás és biztonság föltételeit ezekben az országokban, és olyan helyzetet kell kialakítani, hogy módjukban legyen védelmi rendszabályokat foganatosítani a számukra kedvezőtlen erőkkel és körülményekkel szemben. Minden lépésük megtételekor tisztában kell lenniük azzal a kockázattal, amelynek ki vannak téve, és olyan rendszabályokat kell kidolgozniuk, amelyek számukra közös védelmet és biztonságot jelentenek.

Teljesen nyilvánvaló, hogy ezen a téren nemzetközi akciókra van szükség, amelyeket meg kell indítani.

A műszaki segélynyújtás és a kevésbé fejlett országok szakembereinek műszaki kiképzése szintén olyan tényező, amelyet ez idő szerint a kevésbé fejlett országok rovására használnak ki. Meg kell teremteni a műszaki tapasztalatok közös gyűjtőhelyét, amelyből a kevésbé fejlett országok szükségleteiknek megfelelően és a segély sorrendjének nemzetközi ütemterve szerint meríthetnek.

Számos ország rendelkezik szakismeretekkel és különleges tapasztalatokkal. A nemzetközi szolidaritás megköveteli e tapasztalatok tárházának teljes felhasználását és hozzáférhetővé tételét mindenki számára.

Az elmaradt országok ifjúságának oktatásában figyelembe kell venni ez országok szükségleteit, és az ifjúság számára lehetővé kell tenni a fejlett országok korszerű tudományának és gyakorlatának elsajátítását. A titkolódszának a technikai és tudományos tapasztalatokat ez idő szerint körülvévo légköre a szűklátókörű gazdaságpolitika terméke, és nem egyeztethető össze a világot átfogó együttműködés alapvető követelményeivel. Ezért ezt a légkört el kell oszlatni.

A fejlett országoknak igen nagy kötelességeik vannak a kevésbé fejlett országokkal szemben. De még nagyobb kötelességeik vannak az elmaradt országoknak saját magukkal szemben. Föl kell ismerniük valóságos helyzetüket, közös szükségleteik és közös céljaik érdekében egyesíteniük kell erőforrásaikat, tapasztalataikat és akcióképességüket. A kölcsönös segítség elvének és nem a konkurrencia elvének alapján kell cselekedniük, és meg kell érteniük, hogy gazdasági életük megvédése végső soron saját maguktól függ.

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kommunikéje

Moszkvában április 3-ától 12 -éig folyt le a gyáriparosok, kereskedők, közgazdák, szakszervezeti és szövetekezeti funkcionáriusok Nemzetközi Gazdasági Értekezlete. Az értekezlet megvitatta „az emberek életviszonyai megjavításának lehetőségeit a különféle országok és különböző rendszerek békés együttműködésének segítségével, a gazdasági kapcsolatok fejlesztése útján.”

Az értekezleten 49 országból 471-en vettek részt. A 49 ország a következők: Albánia, Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Bulgária, Burma, Ceylon, Chile, Ciprus, Csehszlovákia, Dánia, Egyiptom, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, India, Indonézia, Irán, Izland, Izrael, Japán, Kanada, Kínai Népköztársaság, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Kuba, Lengyelország, Libanon, Luxemburg, Magyarország, Mexiko, Mongol Népköztársaság, Nagy-Britannia, Német Demokratikus Köztársaság, Norvégia, Nyugat-Németország, Olaszország, Pakisztán, Paraguay, Románia, Svájc, Svédország, Szovjetunió, Uruguay, Venezuela, Vietnam.

Az értekezlet minden oldalról megvizsgálta a világereskedelem mai állapotát és megállapította, hogy a nemzetközi helyzet különösen az utóbbi években erősen romlott és ez növelte az országok közti kereskedelmet gátló mesterséges akadályokat. Megromlottak az országok közti hagyományos kereskedelmi kapcsolatok, összeszűkültek a kereskedelem földrajzi határai, és erősen megcsappant a Nyugat és Kelet közti árucere.

A világereskedelem akadályozása nagymértékben hátráltatja sok ország gazdasági fejlődését, meg-

bontja a kereskedelmi és fizetési mérlegek egyensúlyát, az élelmiszerellátás romlása következtében hátrányosan befolyásolja az életszínvonal alakulását, áremelkedést okoz, fokozza a munkanélküliséget, megnehezíti a szociális intézkedések megvalósítását, s különösen a lakásépítést.

Az értekezlet széleskörű és szabad eszmecsere eredményeképpen egyhangulag megállapította, hogy a nemzetközi kereskedelem terjedelme jelentékenyen növelhető és hogy az országok közti kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése kedvező lenne a gyáriparosok, kereskedők, földművelők számára. Elősegítené a világ gazdasági erőforrásainak jobb kihasználását, a foglalkoztatottság fokozását és a lakosság széles tömegei életszínvonalának emelését.

Az értekezlet különféle országokból érkezett résztvevőinek kijelentéseiből megállapítható volt, hogy a gazdasági és társadalmi rendszerek különbözősége nem akadályozza az egyenlőségen és kölcsönös előnyökön alapuló nemzetközi kapcsolatok kiszélesítését.

Az értekezleten nagy és konkrét lehetőségek tárultak föl a nyugat-európai országok, az Egyesült Államok, Kanada, a latinamerikai, ázsiai, afrikai országok, a Szovjetunió, Kína és a kelet- és közép-európai országok közti kereskedelem fejlesztésére.

Az értekezlet munkája bebizonyította, hogy a kevésbé fejlett országok gazdasági haladása, gépekkel és ipari felszereléssel való ellátásuk, valamint az általuk exportált, illetve importált nyersanyagok és készárúk árának kölcsönösen előnyös megállapítása döntő fontossággal bír a nemzetközi kereskedelem fejlődése és a békés gazdasági együttműködés szempontjából.

Az értekezletnek az a véleménye, hogy feltétlenül szükséges a kevésbé fejlett országok gyors iparosítása és az ezt szolgáló nemzetközi együttműködés, s ezeknek az országoknak mindenképpen segítséget kell nyújtani.

Az értekezlet részvevői javaslatokat tettek a nemzetközi kereskedelem terjedelmének növelésére, megneveztek azokat az árukat, amelyeket kölcsönösen kedvező feltételekkel eladhatnának, illetve vásárolhatnának. Több konkrét javaslat hangzott el a nemzetközi kereskedelem megkönnyítésére. Elhangzott egyebek közt az az indítvány is, hogy a kereskedelmi ügyleteket nemzeti valutában kössék.

Az értekezlet munkájának ideje alatt a különféle országok üzleti köreinek képviselői személyes kapcsolatot teremthettek, széles alapon megvitathatták az őket érdeklő kérdéseket és kereskedelmi tárgyalásokat folytathattak. E megbeszélések során az értekezleten képviselt cégek között számos ügylet jött létre. Az értekezleten megindított és tovább folyó kereskedelmi tárgyalások bizonyítják, hogy az üzleti körök minden lehetőséget fel akarnak használni a nemzetközi kereskedelem fejlesztésére.

Ilyen körülmények között a kormányoknak, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének is megfelelő lépéseket kell tenniük. Az értekezlet részvevői ezért elhatározták, hogy indítványozzák az ENSZ közgyűlésének, hívjon össze a legközelebbi jövőben a nemzetközi kereskedelem kérdéseivel foglalkozó kormányközi értekezletet a kereskedelmi körök, szakszervezetek és egyéb társadalmi szervezetek képviselőinek részvételével.

Az értekezlet tanúságot tett arról, hogy valamennyi részvevő a nemzetközi kereskedelem kiszélesítése érdekében megkezdett munka folytatására és továbbfejlesztésére törekszik. A többi között kívánatosnak mondták újabb Nemzetközi Gazdasági Értekezlet összehívását, ugyancsak valamennyi ország gazdasági együttműködése alapján, függetlenül a gazdasági és társadalmi rendszerektől. Ez az elv vezette a moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezletet is. Elhatározták még, hogy folytatják a különféle országok ki- és beviteli lehetőségeire vonatkozó kölcsönös tájékoztatást.

E javaslatok megvalósítása érdekében az értekezlet bizottságot választott a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére. A bizottság tagjai a következők: Antoine Allard (Belgium), Paul Bastid (Franciaország), Robert Chamberon (Franciaország), Csi Csao-ting (Kínai Népköztársaság), Hosszein Darius (Irán), Dégen Imre (Magyarország), Josef Dobretsberger (Ausztria), Felipe Florencio Freyre (Argentina), Victor Manuel Gutierrez (Guatemala), Edmond von Henke (USA), Lal Csand Hira Csand (India), I. Sz. Hohlov (Szovjetunió), Mohammed Iftikhar-ud-Din (Pakisztán), Henri Jourdain (Szakszervezeti Világszövetség), Greta Kuckhoff (Német Demokratikus Köztársaság), Oskar Lange (Lengyelország), Pierre Le Brun (Franciaország), Liu Ning-ji (Szakszervezeti Világszövetség), D. R. Mukerdszi (India), Nan Hang-csén (Kínai Népköztársaság), M. V. Nyeszterov (Szovjetunió), Jack Perry (Anglia), Antonio Pesenti (Olaszország), Otakar Pohl (Csehszlovákia), Joan Robinson (Anglia), Oto da Rocha e Silva (Brazília), Sergio Steve (Olasz-

ország), Sz. Tedzsaszukmana (Indonézia), Oliver Vickery (USA), Carl Wilhelm De Vries (Hollandia).

Az értekezlet résztvevői felszólítják valamennyi ország üzletembereit, tudósait és műszaki szakembereit, szakszervezeteit és szövetkezeteit, függetlenül nézeteiktől, hogy támogassák az országok közti árucseré fejlesztését és a cserét gátló akadályok elhárítását szolgáló kezdeményezéseket.

Az értekezlet kifejezi meggyőződését, hogy a világkereskedelem fejlődése — a kölcsönös előnyök és az egyenjogúság alapján, továbbá a kevésbé fejlett országok iparosítása szükségleteinek kellő figyelembevételével — elősegíti a népek közti nemzetközi gazdasági együttműködés megszilárdítását és az emberek életviszonyainak megjavítását.

Elfogadta a Nemzetközi Gazdasági Értekezletnek 1952 április 12-én Moszkvában tartott teljes ülése.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet felhívása az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűléséhez

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet elhatározza, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűléséhez a következő felhívással fordul:

1952 április 3-ától 12-éig Nemzetközi Gazdasági Értekezlet volt Moszkvában. Az értekezletet gyáriparosok, kereskedők, közgazdák, szakszervezeti és szövetkezeti funkcionáriusok kezdeményezésére hívták össze, hogy felderítsék „az emberek életviszonyai megjavításának lehetőségeit a különféle országok és különböző rendszerek békés együttműködésének segítségével, a gazdasági kapcsolatok fejlesztése útján.” Az értekezleten 471-en vettek részt, főként üzleti körök képviselői, akik a következő 49 országból érkeztek: Albánia, Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Bulgária, Burma, Ceylon, Chile, Ciprus, Csehszlovákia, Dánia, Egyiptom, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, India, Indonézia, Irán, Izland, Izrael, Japán, Kanada, Kínai Népköztársaság, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Kuba, Lengyelország, Libanon, Luxemburg, Magyarország, Mexiko, Mongol Népköztársaság, Nagy-Britannia, Német Demokratikus Köztársaság, Norvégia, Nyugat-Németország, Olaszország, Pakisztán, Paraguay, Románia, Svájc, Svédország, Szovjetunió, Uruguay, Venezuela, Vietnam.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet szükségesnek tartja, hogy felhívja az Egyesült Nemzetek Szervezete közgyűlésének figyelmét az államok közötti kereskedelmi kapcsolatok ziláltságára és összezsugorodására. Ezt a ziláltságot és visszafejlődést az utóbbi években különösen fokozott, különféle mesterséges korlátozások és akadályok idézték elő. Ennek következtében sok ország nemzetgazdasága súlyos nehézségekkel küzd, megromlott a fizetési mérleg egyensúlya, csökkent a létfontosságú árucikkek bevitele, emelkedtek az árak, akadályok gördültek az ipari fejlődés elé,

növekszik a munkanélküliség, fokozódik az élelmiszerhiány, romlanak a lakosság életviszonyai.

Ugyanakkor — amint ezt az értekezlet megállapította — nagy lehetőségek vannak a nemzetközi kereskedelem terjedelmének növelésére és a kereskedelmi kapcsolatok földrajzi határának kiterjesztésére. Az értekezleten kitűnt, hogy az üzleti körök nagy érdeklődéssel foglalkoznak azzal, hogy ezeket a lehetőségeket az országok közti kereskedelem továbbfejlesztésére használják ki.

Az értekezlet tekintetbe veszi, hogy az Alapokmány 55. cikkelye értelmében az Egyesült Nemzetek Szervezete hivatott elősegíteni, hogy biztosítsák a „lakosság életszínvonalának emelését, a teljes foglalkoztatottságot, valamint a gazdasági és szociális haladás és fejlődés feltételeit”.

A jelen körülmények között különös jelentősége van az országok közti kereskedelem kiszélesítésének. A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet ezért javasolja az ENSZ közgyűlésének: hívja össze a legközelebbi jövőben valamennyi kormány képviselőinek értekezletét „az üzleti körök, szakszervezetek és egyéb társadalmi szervezetek részvételével a nemzetközi kereskedelemnek az egyenjogúság alapján és a kevésbé fejlett országok iparosítása szükségleteinek kellő figyelembevételével való fejlesztése érdekében.

Elfogadta a Nemzetközi Gazdasági Értekezletnek 1952. április 12-én Moszkvában tartott teljes ülése

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet határozata a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság alakításáról

A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet úgy határozott, hogy az egyes országok gazdasági fejlődésének és lakosságuk jóléte előmozdításának érdekében folytatja az értekezleten megkezdett erőfeszítéseket az országok közti kereskedelemnek az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján történt kiterjesztésére. A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet ebből a célból elhatározza, hogy bizottságot alakít a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére.

A bizottság feladata, hogy széleskörű tájékoztatást nyújtson a Nemzetközi Gazdasági Értekezletről, valamint az országok között az egyenlőség alapján és a kevésbé fejlett

országok iparosítási szükségleteinek figyelembevételével kiszélesedő kereskedelemről.

Az értekezlet feladatává teszi a bizottságnak, hogy haladéktalanul, terjessze az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése elé a Nemzetközi Gazdasági Értekezleten ez év április 12-én elfogadott felhívást.

Feladata ezenkívül a bizottságnak, hogy meghatározza a második nemzetközi értekezlet időpontját és helyét.

A bizottság kiadásait a nemzetközi kereskedelem elősegítésében érdekelt egyes személyek, csoportok és országos bizottságok önkéntes hozzájárulásából fogják fedezni.

A nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottságnak az értekezlet által kijelölt tagjai a következők szémélyek:

1. Antoine *Allard*, bankár (Belgium);

2. Paul *Bastid*, volt kereskedelmi miniszter, a Francia Tudományos Akadémia tagja (Franciaország);

3. Robert *Chambeiron*, a francia képviselőház volt tagja, a Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kezdeményező bizottságának főtítkára (Franciaország);

4. Csi *Csao-ting*, a Kínai Tudományos Akadémia tagja, a Kínai Állami Bank igazgatóságának elnök-helyettese, (Kínai Népköztársaság);

5. Hosszein *Darius*, közgazda, pénzügyi szakértő (Irán);

6. *Dégen* Imre, a SzÖVOSz főtítkára (Magyarország);

7. Josef *Dobretsberger*, a gráci egyetem jogi karának közgazdaságtan-tanára (Ausztria);

8. Felipe Florencio *Freyre*, mérnök, ipari tanácsadó (Argentína);

9. Victor Manuel *Gutierrez*, a guatemalai Dolgozók Egységes Szakszervezeti Szövetségének főtítkára (Guatemala);

10. Nan *Hang-csen*, a Kínai Állami Bank vezérigazgatója (Kínai Népköztársaság);

11. Edmond von *Henke*, a csikágói Villamos-Fémhegesztőkészülékgyártó Társaság elnöke (USA);

12. Lal Csand *Hira Csand*, a bombavi „Premier“ autóvállalat műszaki igazgatója (India);

13. I. Sz. *Hohlov*, a Szovjetunió fogyasztási szövetkezeti központi szövetségének, a Centroszojuz-nak elnöke (Szovjetunió);

14. Mohammed *Iftikhar-ud-Din*, parlamenti képviselő (Pakisztán);

15. Henri *Jourdain*, a Vas- és Fémipari Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség főtítkára (SzVVSz);

16. Greta *Kuckhoff*, a Német Jegybank elnöke (Német Demokratikus Köztársaság);

17. Oskar *Lanije*, a Tervgazdasági és Statisztikai Főiskola tanára (Lengyelország);

18. Pierre *Le Brun*, a Francia Általános Munkaszövetség főtítkára (Franciaország);

19. D. R. *Mukerdzsi*, a laknau egyetem közgazdaságtan-tanára (India);

20. Liu *Ning-ji*, a Szakszervezeti Világszövetség alelnöke (SzVVSz);

21. M. V. *Nyeszteron*, a Szovjetunió Kereskedelmi Kamarájának elnöke (Szovjetunió);

22. Jack *Perry*, a Konfekciós- és Textiláru Bel- és Külkereskedelmi Vállalat igazgatója (Anglia);

23. Antonio *Pesenti*, közgazda, volt pénzügyminiszter (Olaszország);

24. Otakar *Pohl*, a Csehszlovák Állami Bank vezérigazgatója (Csehszlovákia);

25. Joan *Robinson*, a cambridgei egyetem közgazdaságtan-tanára (Anglia);

26. Oto da *Rozha e Silva*, -gyáripáros (Brazília);

27. Sergio *Steve*, a velencei egyetem közgazdaságtan-tanára (Olaszország);

28. Szihjaz *Tedzsaszukmana*, kereskedelmi kamarai elnök (Indonézia);

29. Oliver *Vickery*, gyáripáros, a csikágói Villamossági Cikkeket és Vegyszeti Termékeket Exportáló és Importáló Társaság elnöke (USA);

30. Carl Wilhelm de *Vries*, a rotterdami egyetem jog- és államtudomány tanára (Hollandia).

Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között

A Szovjetunió- és a népi demokratikus országok egymásközötti gazdasági kapcsolatai új típusú gazdasági kapcsolatok, gyökeresen mások, mint amilyeneket korábban a nemzetközi gazdasági élet ismert.

Nem nehéz megérteni, hogy ennek így is kell lennie.

A kapitalista országokban a burzsoázia van hatalmon, a mai imperialista államokban a burzsoázia felső rétege uralkodik: a hatalom a nagy monopóliumok urainak, a fináncőke hatalmasainak kezében összpontosul. Az imperializmus lényegéből következik, hogy ezek az országok nem folytathatnak és nem is folytatnak más politikát, mint amely rablásra, hódításra, más népek leigázására, elnyomására törekszik. Az viszont, hogy ez a politika mennyire érvényesül, függ attól az országtól is, amelyik felé a rabló, hódító törekvés irányul, függ ennek az országnak gazdasági és belpolitikai viszonyaitól és függ a többi országnak ezeket érintő, sokszor keresztező törekvéseitől és befolyásától is. A kapitalista világban éppen ezért az országok között egyrészt kölcsönös függési, másrészt alá- és fölérendeltségi viszonyok alakulnak ki. A gazdaságilag fejlettebb, erősebb országok elnyomják, kizsákmányolják a gazdaságilag kevésbé fejletteket, akadályozzák fejlődésüket, igyekeznek egyre fokozni függőségüket. Ez az imperialista hatalmak és a gyarmati vagy félgyarmati országok közti viszonyban mutatkozik meg legvilágosabban. Ma azonban az Amerikai Egyesült Államok, a vezető imperialista ország, meglehetősen sikerrel igyekszik magának alárendelni, tőle függő viszonyban lévő országgá tenni és kizsákmányolni még a többi imperialista hatalmat is. Ebben a világban mindenki harca folyik mindenki ellen, az *aki bírja, marja* elve érvényesül.

A Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban a munkásosztály van hatalmon. A Szovjetunió dolgozói már megvalósították, a népi demokrácia országai pedig sikerrel építik a szocializmust, vagyis azt a gazdasági, politikai és társadalmi rendszert, amely kizár minden elnyomást és kizsákmányolást. Ezeknek az országoknak egész politikája a kis és nagy népek föltétlen egyenjogúságán alapszik. A más országokkal fennálló gazdasági és politikai kapcsolataikat ez országok jogainak, érdekeinek,

függetlenségének föltétlen tiszteletbentartása jellemzi. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok egymásközi kapcsolatait azonban nemcsak ez, hanem ezen túlmenően: a szoros baráti viszony jellemzi és az a törekvés, hogy egymást mennél hathatósabban segítsék.

A népi demokrácia országai a Szovjetunióknak köszönhetik nemcsak szabadságuk és függetlenségük kivívását, hanem azt is, hogy szabadságukat és függetlenségüket megőrizhették, s hogy békében építhetik a szocializmust. Békés építőmunkájukat nagy mértékben megkönnyítik és meggyorsítják a szocializmus országának gazdag tapasztalatai. A Szovjetuniótól tanulták meg a népi demokratikus országok a szocialista iparosítás módszerét, így azt, hogy a szocialista iparosítás együttjár a szocialista szektor szakadatlan kiterjesztésével, hogy elsőrangú feltétele a nehézipar és ezen belül a gépipar fejlesztése, hogy a szocialista iparosításnak a munkás-paraszt szövetség mind szorosabbra fűzésével kell együttjárnia. A Szovjetunió példája nyomán valamennyi népi demokratikus ország a tervgazdaság útjára lépett. A tervgazdaság elvéből folyik, hogy egymás közötti kapcsolataikat is tervszerűen igyekeznek fejleszteni. Ebből viszont az is következik, hogy saját gazdaságuk fejlesztésekor egyre inkább figyelembe veszik a szocializmus táborába tartozó többi ország szükségleteit is. Bármelyikük megerősödése az egész tábor erősödése, és így magától értetődik, hogy kölcsönösen igyekeznek egymás fejlődését mennél nagyobb mértékben támogatni, meggyorsítani.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági kapcsolatainak fejlődésében két korszakot különböztethetünk meg: a népi demokratikus országok felszabadulásától a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának megalakulásáig számíthatjuk az elsőt, s ettől az időponttól a másodikat. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a két korszak élesen elhatárolható volna egymástól, s köztük bármiféle ellentét állna fenn, vagy hogy az átmenet az egyik korszakból a másikba ugrásszerű lett volna.

A viszony ezek között az országok között attól az időtől kezdve baráti volt, hogy a Szovjetunió szétzúzta a fasizmust és felszabadította Kelet-Európa népeit Hitlernek és Hitler csatlósainak uralma alól. Ez a barátság azóta egyre erősödött és mélyült. Viszonyuk azonban mégsem volt és nem is lehetett kezdetben olyan, amilyenné azóta vált. Kapcsolataik fejlődése összefüggött egyrészt a nemzetközi helyzet alakulásával a második világháború befejezése óta, másrészt — és főleg — azzal, hogy a népi demokrácia országaiiban megszilárdult a munkásosztály hatalma, hogy ezek az országok a szocializmus építésének útjára léptek, államrendszerük a proletárdiktatúra egyik válfajává fejlődött.

Nyilvánvaló, hogy akármilyen baráti volt is a viszony a Szovjetunió és a népi demokratikus országok között már a felszabadulást követően, új típusú, szocialista jellegű gazdasági kapcsolatok csak akkor fejlődhetek ki közöttük, amikor a népi demokratikus államok maguk is szocialista államokká váltak.

A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának megalakulása akkor következett be, mikor ez a fejlődés már végbement, tehát nem jelent fordulópontot abban az értelemben, hogy valami gyökeresen újat indított volna meg. Inkább azt lehet mondani, hogy a Kölcsönös Gazdasági Segítség

Tanácsának megalakításával a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok levonták a következtetéseket abból a fejlődésből, amely a második világháború végével indult meg és 1947-re, 1948-ra azzal az eredménnyel járt, hogy a nemzetközi politikában két tábor alakult ki, és az európai népi demokratikus országok társadalmi rendszere proletárdiktatúrává fejlődött.

A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának 1947 szeptember végi határozata erről a fejlődésről egyebek között a következőket mondja: „Két ellentétes politika alakult ki: az egyik a Szovjetunió és a demokratikus országok politikája, amely az imperializmus aláásására és a demokrácia megszilárdítására irányul, a másik oldalon az Egyesült Államok és Anglia politikája, mely az imperializmus megerősítésére és a demokrácia megfoltására irányul.“

„Ilyen módon — mondja a továbbiakban a határozat — két tábor alakult ki: az imperialista, demokráciaellenes tábor, amelynek fő célja az amerikai imperializmus világuralmának megteremtése és a demokrácia széttözúzása, valamint az imperialistaellenes demokratikus tábor, amelynek főcélja az imperializmus aláasása, a demokrácia megszilárdítása és a fasiszmus maradványainak felszámolása.“

Ennek a nemzetközi helyzetről adott jellemzésnek helyességét azóta a történelmi egész fejlődése, számtalan tény bizonyítja. A nemzetközi helyzet fejlődésével párhuzamosan haladt az imperializmus láncából kiszakadt népi demokratikus országok fejlődése. Fokról-fokra sikerült ezekben az országokban a burzsoáziát a hatalomból kiszorítani és a munkásosztály hatalmának megszilárdításával a szocializmus építésének útjára lépni. Kisebb-nagyobb időbeli eltéréssel 1947 és 1948 folyamán a népi demokrácia minden állama úgy alakult át, hogy ráillett Rákosi elvtárs *A népi demokrácia néhány problémájáról* című, 1949 január 16-án megjelent cikkének következő megállapítása: „... a népi demokrácia olyan állam, amelynek segítségével a Szovjetunió győzelmének credményeként és a Szovjetunióra támaszkodva, a dolgozó nép, a munkásosztály vezetésével halad a kapitalizmusból a szocializmus felé. A népi demokrácia funkciójára nézve proletárdiktatúra, szovjet forma nélkül.“

E cikk megjelenése idején alakult meg a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa.

II.

1944 ősztől 1945 májusáig a Szovjetunió egymásután szabadította föl Hitlernek és Hitler csatlósainak uralma alól Romániát, Bulgáriát, Lengyelországot, Magyarországot, Csehszlovákiát. A fasiszta hordák romokat és pusztulást hagytak maguk után, amit pedig magukkal vihettek, azt elrabolták. Ilyen körülmények között a felszabadított országokra beláthatatlan időre csak szörnyű éhezés és nyomor várhatott volna, ha a felszabadító nem jelentkezik mindjárt segítőként is, ha a felszabadító Szovjet Hadsereg dicső csapatait nem követték volna a szovjet élelmiszer- és egyéb szállítmányok is. Ezt a körülményt különösen magyar, román és bolgár vonatkozásban kell hangsúlyoznunk, mert míg Lengyelország

is, Csehszlovákia is a második világháború alatt a németek által leigázott országként a Szovjetunió és szövetségeseinek táborához számított, Magyarország, Románia és Bulgária — Hitler-bérenc kormányaik vezetésével — a fasiszmus táborába tartoztak. A magyar fasiszták a németekkel vetélkedve gyilkoltak, dúltak és romboltak Ukrajnában és más szovjet területeken.

A háború még javában pusztított magának Lengyelországnak nyugati részén is, amikor az 1944 október 20-án aláírt szovjet-lengyel megállapodás alapján Lengyelország felszabadult területeire megindultak a szovjet szén-, olajtermék-, liszt-, só- és gyufaszállítások, mégpedig egyéves hitellel. Alig szabadult fel Varsó, a szovjet köztársaságok ajándékgabona szállítmányokkal siettek a város segítségére, az Oroszországi Szovjet Föderatív Köztársaság 30 000, az Ukrán Szovjet Köztársaság 15 000, a Belorussz Köztársaság 10 000 és a Litván Köztársaság 5 000 tonnával. A lengyel kormány és parlament kérésére a szovjet kormány úgy határozott, hogy megfelelő számú szakértőt is küld Lengyelországba, segítségül Varsó újjáépítési tervének kidolgozásához, és hogy felerészben magára vállalja Varsó legfőbb kerületeinek helyreállítási költségeit. Ez volt a gazdasági együttműködés első formája, a Szovjetunió és egy felszabadított ország között; a Szovjetunió baráti segítsége a felszabadított országnak.

Csehszlovákia közvetlenül felszabadulása után tüzelőanyagot és különféle nyersanyagokat, elsősorban gyapotot kapott a Szovjetuniótól. Ezek a szállítások tették lehetővé a csehszlovák ipar gyors talpraállását. Hasonló segítséget nyújtott a Szovjetunió a többi felszabadult országnak is.

A segítség igazi nagyságát és jelentőségét elsősorban saját tapasztalatunkból ismerjük. Nálunk is folytak még a harcok hazánk nyugati felében, amikor előbb vidéki városaink, azután az éhező Budapest az első szovjet élelmiszersegítséget kapták. Közlekedésünk rendbehozásában jelentős része volt annak a munkának, amelyet a szovjet műszaki csapatok vasútjaink és hídjaink helyreállítása terén végeztek. Nem egy gyár termelésének megindítását a szovjet segítség tette lehetővé. Különösen sokat köszönhet felszabadítójának a magyar föld népe: a szovjet kormány minden segítséget megadott a magyar kormánynak a földreform végrehajtásához, és azután vetőmagot és igaerőt juttatott parasztágunknak a tavaszi munkák elvégzésére.

A Szovjetunióból jöttek az első nyersanyagszállítmányok, amelyekkel iparunk megkezdhetette termelését. Abban az időben, amikor pénzünk nem volt és hitelt sehonnan sem remélhettünk, a Szovjetunió bérmunkában nagymennyiségű gyapotot dolgoztatott föl gyárainkban kész textilárúvá olymódon, hogy munkadíj fejében a gyapot jelentős részét megkaptuk. Ezzel a bérmunkával éledt újjá és lépett a fejlődés útjára textiliparunk.

A felszabadulást követő idő gazdasági kapcsolatainak egyik formája volt a jóvátétel is. A békeszerződés jóvátétel fizetésére kötelezte Magyarországot, Romániát és Bulgáriát, mert mindhárman a fasiszta agresszorok táborába tartoztak.

Győztes kapitalista országoknak gyakran fizettek már legyőzött országok jóvátételt. A kapitalista államoknak és a Szovjetunióknak fizetett jóvátétel között azonban gyökeres, elvi különbség van.

Az imperializmus korszakában a jóvátétel fizettetése a gazdasági leigázásnak egyik leghathatósabb eszközévé vált. Az első világháború után a győztes antant-hatalmak, főleg Anglia és Franciaország, úgy igyekeztek Németország jóvátételi kötelezettségeit megállapítani, hogy legalább félszázadra gúzbakössék és csatlós állammá tegyék. Viszont ugyanakkor a háborúban Anglia és Franciaország erősen eladósodott Amerikával szemben. Ez lehetőséget adott Amerikának arra, hogy — bár magának nem volt jóvátételi követelése Németországtól — végül is az egész német jóvátételt a saját javára fizetendő tartozássá változtassa át. Az amerikai Morgan bankcsoport dolgozta ki a német jóvátétel átalakítását az úgynevezett Dawes-tervvé, amely az Egyesült Államok Szovjetunió-ellenes politikáját szolgálta. Sztálin elvtárs jellemzése szerint az Amerikában összeállított Dawes-terv lényege a következő: „Európa az Amerikával szemben fennálló adósságokat kifizeti Németország terhére, ez pedig köteles Európának megfizetni a jóvátételi tartozásokat, minthogy azonban Németország ezt az egész összeget a semmiből előteremteni nem tudja, több szabad, más kapitalista országok által el nem foglalt piacot kell kapnia, ahonnan új erőt, friss vért meríthet a jóvátételi tartozások kifizetéséhez. Több jelentéktelen piac mellett Amerika itt a mi oroszországi piacainkra gondol. Ezeket a piacokat, a Dawes-terv értelmében Németországnak kell átengedni, hogy ezekből egyet-mást kisajtolhasson, és így legyen miből kifizetnie a jóvátételi tartozásokat Európának, amely viszont köteles Amerikával szemben fennálló államadósságait törleszteni.“ *Sztálin Művei*, 7. kötet 288—289. lap. Szikra 1951.)

Eddig Sztálin elvtárs. Szavai világosan megmutatják, hogy Amerika politikája már az első világháború után is agresszív, rabló, elnyomó politika volt. Nem Amerikán, hanem a Szovjetunió erején múltott, hogy a Dawes-terv alapján nem sikerült Oroszországot gyarmatosítani. Megfelelő piac híján azonban Németországnak nem is volt miből fizetnie kötelezettségeit, és a Dawes-terv utódjaként 1931-ben létrejött Young-terv ideig-óráig való működését az tette lehetővé, hogy Németország nagyobb összeget kapott kölcsön Amerikától, mint amekkorát fizetnie kellett. Az amerikai bankok öt év alatt 1 158,5 millió dollár hitelt nyújtottak a német iparnak, mégpedig — az amerikai politika elgondolásának megfelelően — főként a hadiiparnak. Így Amerika a német militarizmus feltámasztójává és egyúttal a német nehézipar részbeni gazdájává és meghitt szövetségésévé vált. Ilyen eszközökkel készítették elő ezen a vonalon a második világháborút, és ez a magyarázata annak a közismert ténynek, hogy a második világháborúban az amerikai légiflotta nem kímélte ugyan a német lakosságot, s könyörtelenül irtotta az asszonyokat és gyermekeket is, de nem bombázta az IG Farbenindustrie üzemeit, a Krupp Műveket és általában a háborút tápláló német hadiipar fellegvárait.

Gyökeresen más politikát folytatott a jóvátétel kérdésében a Szovjetunió a második világháború után. Az az összeg, amelyet a békeszerződés Magyarországra jóvátételként kirótt — és ez volt a helyzet a többi ország esetében is — meg sem közelítette a Horthy katonái által a Szovjetunióknak okozott károk mértékét. A jóvátétel fizetését a Szovjetunió a magyar ipar és mezőgazdaság termékeiben kívánta és oly módon szabta meg,

hogy felmérte népgazdaságunk teljesítőképességét, és biztosította, hogy a jóvátétel megfizetése se saját szükségleteink kielégítését, se fejlődésünket ne veszélyeztesse.

A háborút követő gazdasági nehézségek láttán, és részben stabilizációnk elősegítésére, a Szovjetunió ismételten könnyített jóvátételi terheinken. Hat évről nyolcra hosszabbította meg a fizetés idejét azzal, hogy az első években kevesebbet fizessünk és nagyobb terheléssel jussunk a későbbi évekre, amikor már megerősödünk és könnyebben fizethetünk. Lemondott a késedelmes szállítások következtében keletkezett 6 millió dolláros követeléséről és 1948 júniusában felére szállította le még hátralévő tartozásunkat. Ezen túlmenően, az iparcikkekben fizetett jóvátételnek nagy része volt nemcsak a magyar nehézipar feltámasztásában, hanem a magyar nehézipar korszerűsítésében is. A Szovjetunió ugyanis igen széleskörű technikai segítséget nyújtott iparunknak a jóvátétel teljesítéséhez, jelentős mértékben előmozdítva ezzel egész gazdasági fejlődésünket.

Több népi demokratikus országnak, áruszállítások formájában nyújtott kölcsönökkel adott jelentős segítséget a Szovjetunió. Itt is szembeötlő és alapvető a különbség a kapitalista országok és a Szovjetunió gazdasági politikája között. A kapitalista országok nyújtotta kölcsönök mindig a kölcsönvevő fél kiuzsorázását és függő helyzetbe hozását szolgálják. Az imperialista államok gyakran nyújtanak kölcsönt fasiszta, reakciós kormányoknak, hogy egyrészt megszilárdítsák e reakciós kormányok helyzetét saját népükkel szemben, másrészt biztosítsák fölöttük uralmukat. Tipikus példák erre azok a kölcsönök, amelyeket ma Titóék Amerikától kapnak. De találunk erre példát saját történelmünkben is.

Az első világháború után Magyarország úgynevezett népszövetségi kölcsönt kapott, mert a Népszövetségben képviselt nemzetközi kapitalizmus úgy látta, hogy a Horthy és Bethlen vezérlete alatt álló reakciós, korrupt rendszer meglehetősen ingatag lábbon áll, és ezért szükségesnek tartotta saját védőszárnyai alá helyezni. Bethlen természetesen azért is kérte a kölcsönt, hogy a pénzzel együtt amerikai ellenőrzést is hozzon az országba, és ezzel az amerikai imperializmus segítségét is biztosítsa magának a magyar nép ellen.

Hasonló szerepet szántak Nagy Ferencék annak a kölcsönnek, amelyet előbb 1946-ban, azután 1947-ben szerettek volna az amerikaiaktól kapni. A kölcsön fejében biztosítani kívánták az amerikaiak beleszólását belügyeinkbe, hogy az ő parancsukra vethessenek véget az államosításoknak és torlaszolhassák el a szocializmushoz vezető utat, amerikai segítséggel készítsék elő a magyar kapitalizmus régi hatalmának helyreállítását.

A Szovjetunió sohasem kötötte kölcsöneit más országok gazdasági ellenőrzéséhez, belső ügyeikbe való beavatkozáshoz. Ellenkezőleg: úgy nyújt kölcsönt, hogy a legkisebb mértékben sem érinti a kölcsönvevő ország függetlenségét.

A Szovjetunió és egyes népi demokratikus országok gazdasági együttműködésében, így például a szovjet-magyar, szovjet-bolgár, szovjet-román együttműködésben, komoly jelentőségük van az úgynevezett *vegyesvállalatoknak*. Nálunk négy ilyen vegyes, felerészben a magyar, felerészben a szovjet állam tulajdonában lévő vállalat van: a MASZOBAL a bauxit-

bányászat, timföld- és alumíniumgyártás területén, a MASZOLAJ a Dunántúlon kívül fekvő ásványolajkincsünk feltárására és kitermelésére, a MASZOVLET a repülés, és a MESZHART a hajózás területén. Ezek a vegyesvállalatok magyar szempontból főleg két okból jelentősek. Egyrészt a Szovjetunió termelési és közlekedési eszközökkel járul hozzá a magyar népgazdaság megszilárdításához, így például 1946 áprilisában, a háború alatt elsüllyedt és szovjet eszközökkel kiemelt 46 hajót adott át a MESZHART-nak. Másrészt kiváló szovjet szakemberek — például az olajkutatás és termelés, a timföld- és alumíniumgyártás elsőrangú szakértői — működnek népgazdaságunkban, idehozzák és átadják nekünk a termelés fontos területein felhalmozott, gazdag szovjet tapasztalatokat.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének legjelentősebb és legszélesebb területe azonban kezdettől fogva a külkereskedelem. A kapitalizmusban a külkereskedelem is eszköz, mégpedig rendkívül hatékony eszköz az erősebb kapitalista állam kezében a gyengébb ország kizsákmányolására és elnyomására. Ezt az eszközt próbálta egyebek közt a nemzetközi tőke az első világháború után a Szovjetunióval szemben érvényesíteni, amikor a fiatal szovjet államot hosszú időre külkereskedelmi blokád alá helyezte, arra számítva, hogy ezzel megfojthatja. Amde a második világháború előtti és alatti évek során igen alapos, szemléltető oktatást kaptunk ebből a tantárgyból mi is a fasiszta Németországtól. Emlékezzünk csak vissza: Németország a maga számára rendkívül fontos, a háború alatt létfontosságú cikkeket kapott nagy tömegben Magyarországtól, a többi közt gabonát, húst, zsírt, bauxitot, ásványolajat. Cserébe nemzetgazdasági szempontból tizedrangú fontosságú német iparcikkeket: fényképezőgépeket és filmeket, töltőtollat és szájharmonikát kaptunk, és ezeket is csak kivitelünk egy részéért, mert a másik rész megfizetésével Németország adós maradt.

Magyarország fejlődése tekintetében még az uralkodó tőkés osztály szempontjából is az volt kívánatos, hogy az ipar és elsősorban a gépipar fejlődjék. A németeknek az állott érdekükben, hogy Magyarországon lehetőleg semmiféle olyan ipar ne legyen, amely esetleg versenyezhetne a német iparral, s hogy lehetőleg egyáltalán ne gyártsunk olyan cikket se, amellyel a német ipar elláthat bennünket. Németország arra törekedett, és magyar bérencei segítségével elég messzire jutott azon az úton, hogy Magyarországot nyersanyagszállító gyarmatává tegye. Ez volt a náci politika valamennyi környező keleteurópai és balkáni országgal szemben, a náci elmélet pedig azt is kimutatta, hogy ezek az országok a német élettérbe esnek, s így népeik feladata: az uralkodó német nép kiszolgálása.

Ezzel szemben a Szovjetunió és a népi demokratikus országok viszonyában a külkereskedelem területén csakúgy, mint egyéb vonatkozásokban, kezdettől fogva teljes egyenjogúság uralkodott. Nyoma sem volt itt elnyomásnak vagy kizsákmányolásnak, az a szempont volt irányadó, hogy a külkereskedelmi megállapodások mindkét fél számára hasznosak legyenek és fejlődésüket szolgálják. Így Magyarország, a Szovjetunióra támaszkodva, a felszabadulás után került először abba a helyzetbe, hogy saját érdekeinek megfelelő, függetlenségét erősítő, gazdasági erejét növelő külkereskedelmet folytasson.

Hasonló képet mutat a többi népi demokratikus ország külkereskedelme is. Felszabadulásukat megelőzően ezek az országok is erősen függtek Németországtól. Felszabadulásukkal megváltozott helyzetük, és ennek következményeként külkereskedelmünk összetétele is átalakult. Különösen feltűnő ez bevételükben, mert ma a bevitt áruk többsége mindegyik országban a termelést és a beruházásokat szolgáló nyersanyag és gép. Ennek természetesen döntő jelentősége van a népgazdaság fejlesztése szempontjából. Másszóval: ez országokban a külkereskedelem is a népgazdasági terv teljesítését, a szocialista iparosítást mozdítja elő.

Kétségtelen, hogy a külkereskedelem a Szovjetunió szempontjából sem elhanyagolható tényező, de jelentősége sokkal nagyobb a népi demokratikus országok számára, mert a kivitel — és ennek megfelelően a behozatal is — sokkal nagyobb részét képviseli egész termelésüknek, mint amilyen súllyal szerepel a ki- és bevétel a Szovjetunió termelésében. Magyarországon például a kivitel értéke az elmúlt években körülbelül 1/10-e volt termelésünk értékének, a Szovjetunióban viszont a termelés értékének csak kis töredéke.

A külkereskedelem összetételén kívül alapvetően megváltozott a külkereskedelem iránya is. A háború előtt Németország uralkodó helyzete Kelet- és Délkelet-Európában kifejezésre jutott abban is, hogy Lengyelország bevételének 23%-a, Magyarország behozatalának 40,8%-a Németországból származott (Ausztriát is beleértve). A mai népi demokratikus országok akkoriban a Szovjetunióval jóformán egyáltalán nem kereskedtek, és — nyilvánvaló egymásrautaltságuk ellenére — egymással is csak viszonylag kis forgalmat bonyolítottak le, mert a német imperializmus érdeke így kívánta.

A felszabadulást követően külkereskedelmünkben fokozatosan nőtt a Szovjetunió és a többi baráti ország részesedése. 1947-ben azonban Magyarország kivitelében első helyen még az Egyesült Államok, utána Svájc állott, s behozatalában is első helyen az USA szerepelt. 1948-ban már a Szovjetunió került az első helyre és mögéje felynomult Csehszlovákia. Lassan, de következetesen nőtt külkereskedelmünk a többi európai népi demokratikus országgal is. Ennek megfelelő volt a fejlődés náluk is. A lengyel-csehszlovák áruforgalom például 1946-ról 1947-re több mint háromszorosára, 1947-ről 1948-ra több mint négyszeresére nőtt. A csehszlovák-román áruforgalom értéke 1946-ban 381 millió csehszlovák koronára, 1948-ra pedig 2,260 millió koronára emelkedett. Jelentős mértékben nőtt a lengyel-román áruforgalom is.

Hogy a külkereskedelemnek ez a változása valóban a népi demokratikus országok fejlődését szolgálta, világosan mutatta ezeknek a külkereskedelmi kapcsolatoknak tartalma. A Szovjetuniótól elsősorban gyapotot, vasércet, kokszt, színesfémeket, ipari felszerelést, mezőgazdasági és építőipari gépeket kaptunk. A Szovjetunióba mozdonyokat, Diesel-vonatokat, vasúti kocsikat, uszályokat, textilárut vittünk ki. Csehszlovákiába irányuló kivitelünk legfontosabb cikkei mezőgazdasági áruk, olajtermékek, alumínium voltak, amiért cserébe egyebek között értékes gépeket és kokszt kaptunk. Lengyelországból kokszt, szénét, fát, vasúti kocsit hoztunk be, oda viszont húst, zsírt, alumíniumot, gyógyszert, gépeket vittünk ki.

A Szovjetunió Csehszlovákiának gabonát, gyapotot, ércet, fémeket, gépeket szállított, onnan pedig csövet, sínt, kábelt, mozdonyokat, textilárut, cipőt vásárolt. Lengyelország szénét, vasúti kocsit, szövetet, cukrot vitt ki a Szovjetunióba, s a Szovjetunió Lengyelországba gyapotot, vasércet, gépeket, olajat szállított. Bulgária a Szovjetunióból gyapotot, gépet, olajat kapott, és oda ólmot, dohányt, horganyt vitt ki. Románia a Szovjetuniónak főleg olajat és fát, a Szovjetunió Romániának főleg gyapotot, fémeket, gépet szállított.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok egyre elmélyülő gazdasági együttműködésének kétségkívül jelentős része volt abban, hogy a népi demokratikus országok gazdasági élete a háború után gyorsan kezdett megszilárdulni, hogy erős ütemben megindult ez országokban a háború okozta rombolások helyreállítása és a gazdasági nehézségek leküzdése, hogy mindezekben az országokban egyre nőtt a munkásosztály befolyása az ország vezetésében, és hogy ezek az országok fokozatosan a szocializmus építésének útjára léphettek.

Egészen más volt a fejlődés azokban az országokban, amelyeket nem a Szovjetunió szabadított fel a fasiszta elnyomás alól. Itt a háborúutáni gazdasági politikát lényegében az uralkodó tőkés osztályok szabták meg. Bár ezekben az országokban a háborús pusztítás sokkal kisebb mértékű volt, mint nálunk vagy a baráti országokban, a háború sebeinek begyógyítása mégis sokkal lassúbb ütemben történt. A kapitalista rendszer mindezekben az országokban képtelennek bizonyult a bajok orvoslására. Minden terhet a dolgozókra igyekezett hárítani, a termelés zavarain amerikai hitelekkel próbált segíteni, s ezeket ugyancsak a dolgozókkal akarta megfizettetni. Egyre súlyosbodott a dolgozó tömegek nyomora, és egyre nőtt a kapitalisták dollárszükséglete és függősége Amerikától. A tömegek mind határozottabban fordultak a kommunisták felé, a tőkésék viszont egyre fokozták hajszájukat a kommunisták ellen.

1947 áprilisában Truman, a legfalánkabb és legvadabb imperialista állam — az Egyesült Államok — vezérkolomposa, már meghirdette, hogy Amerikának mindenütt segítenie kell a reakciós erőket, mert mindenütt fenyeget a kommunizmus veszélye. Ebben a beszédében Truman már leplezetlenül Hitler utódként, az eszeveszett viláгурalmi tervek szószólójaként lép fel. „Az Egyesült Államok — mondotta — ma erős nemzet. Nincs nála erősebb. Ami azt jelenti, hogy ekkora erő birtokában kötelességünk átvenni a világ újjászervezésének vezetését.“ Nem sokkal később, 1947 júniusában Marshall tábornok, akkori amerikai külügyminiszter és későbbi hadügyminiszter, fölveti, egyelőre csak általános formában, hírhedt tervét. Arra hivatkozik, hogy Európát a legkegyetlenebb gazdasági, szociális és politikai megpróbáltatások fenyegetik, amit magyarrá úgy kell lefordítani, hogy Európában veszélyben van a kapitalizmus uralma, a népek győzelme fenyeget. Ennek orvoslására Marshall lényegében azt ajánlja, hogy az európai országok, értsd az uralkodó kapitalista osztályok, fogjanak össze, együttesen rendeljék alá magukat Amerika vezetésének, és ezt az összefogást Amerika támogatassa, helyesebben mondvá, parancsainak teljesítését fizesse meg áruszállításokkal. A Marshall-tervnek már ebben az első, homályos megfogalmazásában is benne van három döntő jellemvonása: egyrészt népellenessége, másrészt az amerikai tőke

törekvése más kapitalista országok gyarmatosítására, harmadszor ellenséges célja a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal szemben.

Az egyre nagyobb dollárhiánnyal küzdő angol és francia kormány kapva-kapott ezen a terven. Bár Marshallnak, angol és francia kollegáival egyetemben, nem volt nemesebb célja, mint a kapitalizmus megmentése, megjártszották azt a komédiát, amely ezt az akciót a nyomorgó európai népek hatalmas arányú amerikai megsegítésének tüntette föl. Ezért hívták meg 1947 június végén Párisba a Marshall-terv megvitatására a szovjet külügyminisztert is. Molotov elvtárs Párisban lerántotta a leplet a Marshall-terv lényegéről és a leghatározottabban tiltakozott az ellen, hogy bármiféle segélynyújtás ürügyén egyes országok beleavatkozzanak más államok belügyeibe, csorbítsák nemzeti függetlenségüket. „A szovjet küldöttség véleménye szerint — mondotta — az európai országok számára minden állam belső intézkedéseinek és nemzeti erőfeszítéseinek kell a döntő szerepet játszaniuk, nem pedig a külföldi segítségre való számításnak.“

Anglia és Franciaország kormányainak azonban akkor már nem nemzeti függetlenségük volt a fontos, hanem a védekezés saját népeik ellen. Úgy látták, hogy ez a védekezés csak a gazdag Amerikára támaszkodva lehet sikeres, sietve lemondtak tehát minden önállóságról, szuverénitásról, függetlenségről, és csak azt költötték ki a maguk számára, hogy Európában viszont ők legyenek Amerika vezető ügynökei.

Tizennégy másik európai tőkés ország igyekezett még magának az amerikai „segítséget“ biztosítani, és amerikai utasításra 1947 júliusában megalakította az Európai Gazdasági Együttműködés Tanácsát.

Az amerikaiak kevésbé siettek; először is azt igyekeztek minden módon biztosítani, hogy a „segélyt“ igénybevevő országoknak valóban kényük-kedvük szerint diktálhassanak. Az amerikai kongresszus és szenátus elé terjesztett jelentések és az ott lefolyt vita elég leplezetlenül mutatták meg a Marshall-terv igazi értelmét. Azt például, hogy gazdaságilag a terv Európa gyarmatosítását szolgálja, az úgynevezett *Harriman*-bizottság jelentése a következőképp szövegezi meg: „A 16 európai országnak tartózkodnia kell az ipar gyors kiszélesítésétől és korszerűsítésétől, valamint a mezőgazdaság nagyfokú gépesítésétől. Az európaiaknak a túlságosan nagy — akár állami, akár gazdasági jellegű — tőkebefektetésekre irányuló kísérlete a segélyterv kitűzött céljai ellen irányuló csapást jelent. Azt pedig, hogy a terv mennyire a népek szabadsága ellen irányul, a szenátus külügyi bizottsága egyebek közt azzal a javaslatával bizonyította be, hogy a Marshall-terv címén nyújtott összegbe vegyék be a Törökországnak, Görögországnak és Kuomintang-Kínának nyújtott katonai „segítség“ összegét is.

Az európai tőkésosztályoknak azonban nem lehetett olyan feltételeket szabni, amelyeket el ne fogadtak volna, ha népeik felszabadulásra irányuló harcának letörését várhatták tőlük. Lemondtak nemcsak országaik függetlenségéről, hanem gazdasági életük fejlesztéséről is. Térdet, fejet hajtottak az Egyesült Államok monopoltőkéje előtt. Az amerikai imperialisták meg lehettek elégedve: a dollár-„segítség“ csalátke az európai kapitalista országok urai számára ellenállhatatlannak bizonyult. A rablók egy másik reménye azonban füstbement. Azzal hitgették magukat, hogy a csalétek hatására a népi demokratikus országok is el fognak fordulni a

Szovjetuniótól, és dollárra fogják átváltani nehezen megszerzett önállóságukat, függetlenségüket. Ez nem következett be. A burzsoá befolyás hordozói, akiknek akkor még elég komoly szavuk volt a népi demokratikus országokban, megpróbálták ugyan az amerikai „segítség” rendkívül vonzó színeiben föltüntetni, de a kommunisták, akiket ezekben az országokban már mindenütt a nép nagy többsége követett, határozott állásfoglalásukkal a Marshall-terv ellen döntöttek el a kérdést, biztosítva a további békés és szabad fejlődést, a saját erejükből és erőfeszítésükből fakadó egyre nagyobb sikereket.

Igy alakult ki gazdasági téren is a világnak az a két táborra szakadása, amelyről néhány hónappal az Európai Gazdasági Együttműködés Tanácsának megalakulása után a Kommünista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozata szólt.

Egyik oldalán az európai népi demokratikus országok és a Szovjetunió: Ezeknek gazdasági együttműködését kezdettől fogva a Szovjetunió által már régen követett elvek: egymás függetlenségének, szuverénitásának, jogainak föltétlen tiszteletbentartása, a kölcsönös és közös érdek elve szabta meg. Ezek az országok elsősorban saját erejüket vetették latba a háborús károk helyrehozására, és rendkívüli eredményeket értek el a békés építómunkában.

A másik oldalon az Egyesült Államok és csatlós kapitalista országai: A Marshall-terv, főleg a segély csökkentésével és megvonásával való fenyegetőzés révén, alkalmas eszköznek bizonyult az amerikai imperialisták kezében arra, hogy a függő helyzetbe került európai országok kormányainak időről időre föllépő berzenkedését leszerelje. Jelentősen hozzájárult e terv ahhoz, hogy Amerika a marshallizált európai országokat olyan fegyverkezésbe hajszolja bele, amelynek terhei sokszorosan felülmulják a „kapott” segélyt.

1951-ben járt le a Marshall-terv. Franciaország 500 milliárd frank „segélyt” kapott, és közben több mint 2000 milliárd frankot költött el fegyverkezésre. Anglia részesedése a „segélyben” 2,7 milliárd dollár volt, katonai kiadásai ezalatt az idő alatt körülbelül 11 milliárd dollárt értek el.

Az amerikai rablók tehát — miközben sikerrel hajtották végre az európai országok gyarmatosítására irányuló terveiket — azt is elérték, hogy az egész kapitalista világot vad fegyverkezésbe hajszolják bele. Kitűzött céljuk mégsem vált valóra. Franciaországban és Olaszországban változatlanul a kommünista párt a nép bizalmának letéteményese. A demokrácia táborába nem verhettek éket. A Tájékoztató Iroda 1947 szeptemberi megállapításai óta nem a háború, hanem a béke táborának javára tolták el az erőviszonyok.

III.

1947, 1948 a Szovjetunió és a népi demokratikus országok számára az erős gazdasági fejlődés éveit voltak. A népi demokratikus országok számára pedig — ezen túlmenően — egyúttal a döntő fordulat éveit. A munkásosztály szilárdan kezében vette a hatalmat, a népi demokrácia a proletárdiktatúra formájává fejlődött. Ez a fejlődés egyebek között együttjárt azzal, hogy a szocialista szektor uralkodóvá vált a népgazdaságban, a kapitalista elemeket mind teljesebben szorították ki a gyáriparból, a

bank- és hiteléletből, a közlekedésből, a nagykereskedelemből, és a népi demokratikus országok a szocialista tervgazdaság útjára léptek. 1947-ben kezdte meg Bulgária és Csehszlovákia kétéves tervének, Lengyelország és Magyarország pedig hároméves tervének végrehajtását. A munkásosztály hatalmának megszilárdulásával megváltozott a munkásság viszonya a munkához, a munka a becsület és dicsőség dolgává vált, kifejlődött és nagy lendületet nyert a szocialista verseny. A szocialista szektor térhódítása, a tervgazdaság és a szocialista verseny következményeképp rendkívül gyors, a kapitalizmusban elképzelhetetlen iramban emelkedett a munka termelékenységére és nőtt a termelés. Gyors ütemben tüntették el a háború okozta pusztítás nyomait és küszöbölték ki a zavarokat. Ezzel párhuzamosan emelkedett a dolgozók életszínvonala; kezdte megközelíteni, egyes népi demokratikus országokban pedig meg is haladta a háború előtti életszínvonalat.

Erős ütemben fejlődött tovább a népi demokratikus országok és a Szovjetunió gazdasági együttműködése is, mindenekelőtt a külkereskedelem területén.

A külkereskedelem egészséges fejlődésében nagy szerepe volt a külkereskedelmi monopóliumnak is. A Szovjetunióban egy Lenin és Sztálin által aláírt rendelet már 1918 április 22-én életbeléptette a külkereskedelmi monopóliumot. A népi demokratikus országokban, mint a tervgazdaság szükséges feltétele és része, alakult ki mindenütt a külkereskedelem összpontosítása az állam kezében.

„Ilyen monopolizálás nélkül — mondotta Lenin — nem védhetjük meg belső gazdasági önállóságunkat.“ Sztálin elvtárs pedig a külkereskedelmi monopóliumért a szocializmus ellenségei ellen folytatott harcok idején kijelentette: „Amíg áll a szovjet hatalom, élni és virulni fog a külkereskedelmi monopólium, bármi történjék is.“

A külkereskedelmi monopólium a Szovjetunióban egyrészt hozzájárult a szovjethatalom gazdasági megerősödéséhez, meggyorsította az iparosítás ütemét, és a gazdaság fejlesztésének újabb anyagi forrásait tárta fel, másrészt megvédte a Szovjetunió belső gazdasági életét a kapitalista külföld gazdasági támadásaival szemben, kiküszöbölte a kapitalista piacok ösztönösségének és anarchiájának, valamint az áringadozásoknak befolyását, és hozzájárult az egyenletes, válságmentes gazdasági fejlődéshez.

A Nagy Honvédó Háború után a Szovjetunió külkereskedelme gyorsan fejlődött, hamarosan elérte, majd meg is haladta a háborúelőtti színvonalat. A külkereskedelem tartalma és iránya azonban megváltozott. Csökkent a forgalom a kapitalista országokkal, a népi demokratikus országokkal pedig jelentékeny mértékben növekedett. Ezzel összefüggésben, mint Mikoján elvtárs mondja: „megváltozott a külkereskedelmi monopólium funkciója is a népi demokratikus országokkal folytatott külkereskedelemben. Ebben az esetben nem az a feladata, hogy megvédje a szovjet gazdaságot, hanem a szovjet gazdaság és a népi demokratikus országok gazdasága tervszerű egybehangolásának, kölcsönös támogatásának, gazdasági fejlődésüknek eszköze.“

Mikoján elvtárs megállapítása a népi demokratikus országok külkereskedelmi monopóliumának feladataira is vonatkozik. A külkereskedelmi monopólium feladata nálunk az, hogy egyrészt segítse országaink

gazdasági fejlődését, erősítse a népgazdaságot, védjen a kapitalista országok gazdasági támadásai, a kapitalista piacokon uralkodó anarchia és árgingadozások, a kapitalista válságok befolyása ellen, másrészt az, hogy a Szovjetunióval és a többi népi demokratikus országgal folytatott kereskedelmünkben gazdaságaink tervszerű egybehangolásának, egymás kölcsönös segítésének hathatós eszköze legyen.

A demokratikus tábor országai egymásközti kereskedelmének nagyarányú kiszélesítése 1947-ben és 1948-ban általában még nem járt a demokratikus tábor országai és a kapitalista országok közötti kereskedelmi forgalom csökkenésével. A népi demokratikus országok, mint említettük, viszonylag — vagyis egész termelésükhöz képest — sokkal nagyobb külkereskedelmi forgalmat bonyolítanak le, mint a Szovjetunió. Gazdasági megerősödésük ugrásszerű fejlődésével általában nőtt a kapitalista országokkal folytatott külkereskedelmük is, bár viszonylag — egész külkereskedelmük százalékában kifejezve — csökkent. Csak egy országgal esett vissza külkereskedelmi forgalmuk abszolút számokban is, sőt rövidesen teljesen megszűnt: Jugoszláviával, 1948 közepétől kezdve, tehát azután, hogy a Tájékoztató Iroda lerántotta a leplet Titóék árulásáról. Ma ugyanúgy nem kereskednek a fasiszta Jugoszláviával, ahogy nem kereskednek sem Franco fasiszta Spanyolországával, sem a monarchofasiszta Görögországgal.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok igyekeztek normális, jószomszédi viszonyt fenntartani a kapitalista országokkal, annak a leninista elvnek alapján, hogy lehetséges a kapitalista és szocialista országok békés, egymás mellett élése és együttműködése.

Köztudomású, hogy Sztálin elvtárs már 1927-ben megmondotta, hogy „A kapitalista országokhoz való viszonyunknak alapja annak elismerése, hogy a két ellentétes rendszer létezhet egymás mellett.” Majd később így folytatja: „A kivétel és a behozatal a legmegfelelőbb talaj az ilyen meg egyezések számára. Nekünk szükségünk van gépi felszerelésre, nyersanyagra (például gyapotra), fegyártmányokra (fémre és egvebekre), a tőkéseknek pedig piacok kellene ez áruk számára. A kapitalistáknak szükségük van ásványolajra, fára, gabonafélékre, számunkra pedig szükséges, hogy ezeket az árukat elhelyezzük. Ime ez a talaj a megegyezésre.” És mindjárt a második világháború befejezése után, 1946-ban a *Sunday Times* moszkvai tudósítójával, Alexander Werthtel folytatott beszélgetésében Sztálin elvtárs kijelentette: nem kételkedik benne, hogy a békés együttműködés lehetőségei a Szovjetunió és a külföld között növekedhetnek. Továbbá, hogy a Szovjetunió és Nagy-Britannia között a barátságos viszony kialakításához jelentős mértékben hozzájárulhat a két ország közti politikai, kereskedelmi és kulturális kapcsolatok megerősítése. A Szovjetunió tehát — és Magyarországnak is — ez volt következetesen az álláspontja és ez ma is.

Ámde a kapitalista országok, s elsősorban a vezető imperialista ország, az Amerikai Egyesült Államok, külkereskedelmüket is a háború előkészítésének szolgálatába állították, és mind nyiltabban kezdték a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal szemben azt a megkülönböztető, diszkriminációs kereskedelmi politikát alkalmazni, amelytől a béketábor országai fejlődésének megakadályozását, vagy legalább is meglágyítását remél-

ték. A Marshall-terv egyre inkább mint a háború előkészítésének terve lepleződött le. Már az amerikai kongresszus által 1948 április 3-án elfogadott törvény kimondja: a Marshall-terv „adminisztrátora köteles határozottan megtiltani a tervben részvevő országoknak, hogy bármilyen árut, vagy bármilyen áru gyártására szolgáló terméket szállítsanak a tervben részt nem vevő országoknak. Ezt csak abban az esetben tehetik, ha az adminisztrátor az Egyesült Államok saját nemzeti biztonságának figyelembevételével engedélyt ad rá.“ Kimondja a törvény azt is, hogy ha az adminisztrátor véleménye szerint „az Egyesült Államok nemzeti érdekében szükségesnek látszik bizonyos áru kivételének eltávolítása a tervben részt nem vevő bármely európai országba“, akkor az elnök által a fölszerelési tárgyak, hadianyag gyártására alkalmas eszközök és egyéb árucikkek kiviteli tilalmának végrehajtásával megbízott kormánytisztviselők vagy kormányzati szervek „kötelesek megakadályozni az ilyen áru kivitelét az érintett országba.“

Az európai kapitalista országok az amerikai törvénynek ezeket a rendelkezéseit érthető módon nem fogadták valami nagy lelkesedéssel. A törvény azonban ennél még sokkal többet követelt tőlük. A tervben részvevő országokat arra kötelezte, hogy kétoldalú szerződéseket kössenek az Egyesült Államokkal. Ezek a kétoldalú megállapodások pedig még sokkal kellemetlenebb kötelezettségeket róttak Amerika csatlós országaira. Olyan jogokat biztosítottak az Egyesült Államok imperialista cápáinak, amelyek lehetővé tették számukra, hogy tetszésük szerint megfojthassák a tervben részvevő bármely ország bármely iparágát, vagy hogy leértékeltezhessék bármelyikük pénzét. Az európai kapitalista országok berzenkedtek ezek ellen a szigorú utasítások ellen, csakúgy, mint az ellen a követelés ellen, hogy Amerika szabja meg, mit szállíthatnak a népi demokratikus államoknak és a Szovjetuniónak, és mit nem. Nyilvánvaló volt, hogy a botnak két vége van, és a parancs követése számukra azt jelenti, hogy értékes piacoktól és áruforrásoktól eshetnek el. Amerika azonban kérlelhetetlen maradt. Hoffmann úr, az Egyesült Államok megbízottja, kijelentette, hogy az Egyesült Államok stratégiai szempontból nem exportál bizonyos árukat Kelet-Európába, s ha az Egyesült Államok nem szállít, akkor természetesen a Marshall-tervben részvevő országok sem szállíthatnak oda ilyen cikkeket. Végül is az európai kapitalisták az amerikaiak minden követelését magukévá tették.

Zápotočzy csehszlovák miniszterelnök már 1948 októberében egyebek között a következőket mondotta parlamenti beszámolójában: „Nem mi tehetünk arról, hogy az Egyesült Államok bizonyos körei megakadályozzák a Csehszlovákia által megrendelt áruk leszállítását, sőt még azt sem szállítják, aminek árát dollárban már régen megfizettük.“ Hamarosan megkezdődött azonban a nyugateurópai kapitalista országok részéről is a hátrányos megkülönböztetés, a diszkrimináció a béketábor országai-val szemben.

Korábbi tapasztalataik alapján sem az Egyesült Államok, sem az európai kapitalista országok urai nem reménykedhettek komolyan abban, hogy a Szovjetunió gazdasági életében nagyobb zavarokat idézhetnek elő. Arra azonban számíthattak és számítottak is, hogy a népi demokratikus országok fejlődése elé nehézségeket gördíthetnek, annál is inkább, mert

ezekkel az országokkal, mint láttuk, igen jelentékeny kereskedelmi forgalmat bonyolítottak le.

Magyarország 1948 vége felé kezdte nagyobb mértékben érezni az Egyesült Államok diszkriminációs politikájának hatását. 35 árucikkre megtagadták a kiviteli engedélyt. Ezek között voltak szerszámgépek, gyógyszeralapanyagok és egyéb vegyészeti anyagok; a gépek közt fogaskerék és kúpfogaskerék, maró, kúpkerékgyalu, kopírhorizontál és portálmaró, vésőgép, lemezoló; a gyógyszer és egyéb vegyészeti anyagok közt rezorcín, difenilamin, analitikai vegyszer, aktív gázkozmet.

Ezek az áruk, mint látjuk, nem kifejezetten hadiipari jellegűek, hanem általában a békés építkezés fontos eszközei. Persze, mivel a modern háborúban a legtöbb olyan cikkre szükség van, amelyet a béketermelés is használ, ezek a gépek is, ezek a vegyszerek is alkalmasak egyebek között hadianyagok gyártására is. Igen kevés olyan gép, olyan vegyszer van, amely valamilyen formában ne járulhatna hozzá hadianyagok gyártásához, vagy legalább is egy hadviselő állam gazdasági tevékenységéhez.

A demokrácia táborának is tömörülnie kellett, hogy jobban védekezhessen a kapitalista világnak e támadása ellen. 1949 januárjában megalakult a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa. A Tanácsban kezdetben hat ország: a Szovjetunió, Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária és Románia vett részt. Az alapító okirat megállapítja azt is, hogy a KGST nyílt szervezet, amelybe más európai országok is beléphetnek. Rövidesen valóban csatlakozott hozzá Albánia és 1950 folyamán a Német Demokratikus Köztársaság is:

Láttuk már, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok együttműködése a KGST megalakulását megelőző években is rendkívül termékeny volt és a baráti országok gazdasági kapcsolatainak gyors fejlődését eredményezte. Különösen szorossá váltak a kapcsolatok attól kezdve, hogy a népi demokratikus országok határozottan a szocializmus építésének útjára tértek. A népi demokratikus országok belső átalakulása feltétele volt a KGST megalakulásának is. Az új szervezet új fejezetet nyitott meg a benne részvevő országok gazdasági együttműködésében. Meggyorsította fejlődésüket, erősebbé, céltudatosabbá és tervszerűbbé tette kapcsolataikat. A Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok részben az új szervezet segítségével tárták fel gazdasági együttműködésüknek egyre újabb lehetőségeit. Az új szervezet hozzájárult ahhoz is, hogy az együttműködés útjában álló vélt vagy tényleges akadályokat kiküszöböljék.

Akadnak nálunk, akik azt állították, hogy nehéz lényegesen kiterjeszteni gazdasági kapcsolatainkat, mert országaink nemhogy kiegészítenék egymást gazdaságilag, hanem inkább ugyanazokban a cikkekben mutatnak bőséget is, hiányt is. Akik így érveltek, arra hivatkoztak, hogy a három iparilag legfejlettebb népi demokratikus ország — Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország — viszonylag fejlett könnyűiparral és különösen fejlett textiliparral rendelkezik; bizonyos mezőgazdasági terményekben viszont Magyarországnak, Romániának, Bulgáriának és Lengyelországnak is fölöslege van. Valamennyien gyorsan iparosodó országok, tehát nagy

és növekvő szükségletük van gépekben és hengerelt áruban. Valamennyien behozatalra szorulnak olyan fontos nyersanyagokból, mint a gyapot, gyapjú, bőr, színesfémek.

Ezek a körülmények valóban fennállnak, de egyáltalán nem akadályai gazdasági kapcsolataink elmélyítésének.

Ha országaink közül egyik vagy másik textilipari termékeket tud kivinni, egyre inkább elhelyezheti őket a fejlett textiliparral nem rendelkező népi demokratikus országokban vagy a Szovjetunióban, amely — bár igen fejlett textilipara van — nagy mennyiségben vesz át textilárut a népi demokratikus országoktól. Mezőgazdasági terményekben nagyrészt kiegészítjük egymást. Amennyiben pedig a KGST tagjai közül többen ugyanazt az árut kapitalista országokba szállítják, ez csak azt teszi megokolttá, hogy egyeztessék kiviteli terveiket és kiviteli politikájukat, s ezzel is elmélyítsék gazdasági együttműködésüket.

Az a körülmény viszont, hogy egyes cikkekben valamennyien vagy többségükben behozatalra szorulnak, arra ösztönzi a KGST tagjait, hogy egyesítsék erőfeszítéseiket a közös nehézségek leküzdésére, hogy igyekezzenek olyan körülményeket teremteni, amelyek között szükség esetén teljesen lemondhatnak bármely cikknek tőkés országokból való behozataláról. Igyekezzenek tehát egymást segítve fokozni színesfémtermelésüket, mert végsősoron, együttvéve jóformán minden színesfémrel rendelkeznek. A közös erőfeszítés ezen a téren azt is jelenti, hogy aki teheti, segíti a másikat, például geológiai kutatóberendezések vagy feltáró vagy dúsító vagy kitermelő felszerelések gyártásával és szállításával. Ugyanígy mindannyiuknak igyekezniük kell fokozni a gyapjútermelést, meghonosítani bizonyos eddig nem termelt növényeknek, például a gyapotnak, gumipity-pangnak termelését, és ebből a célból segíteniük kell egymást megfelelő vetőmaggal és tapasztalatcserével. Ugyanez vonatkozik a különféle pót- és műanyagok gyártására is, amelyek egyes színesfémek vagy bőr, esetleg más hiányanyagok behozatalát tehetik fölöslegessé.

Ami tehát első pillantásra az együttműködést gátló, fékező körülménynek tűnhetett föl, az a fejlődés folyamán mindmégannyi, az együttműködést sürgető és elmélyítő tényezővé változik és változott is már a KGST működése következtében.

Akadályt jelenthet és jelent azonban a legtöbb népi demokratikus országban — így nálunk is — a még nem egyszer jelentkező kapitalista szellem, amellyel a kereskedelmi és műszaki téren dolgozók között egyaránt lehet még találkozni, és amely különböző formákban nyilvánul meg. A kozmopolitizmus megnyilvánulása például az, hogy lebecsülik a Szovjetunió tudományos és műszaki vívmányait — és megfelelően a szovjet gépeket, szerszámokat és gyártmányokat — vagy ha már a szovjet termékekről nem tudnak vagy nem mernek rosszat mondani, akkor legalább a baráti népi demokratikus országok gyártmányait igyekeznek lecsepülni, kiemelve a kapitalista országokból beszerezhető hasonló cikkek kiváló tulajdonságait. De megnyilvánulhat ez a régi kapitalista szellem — és legalább is a felszabadulást közvetlenül követő években nem egyszer kifejezésre jutott — abban is, hogy a tőkés közt megszokott és elfogadott kereskedelmi fogásokat alkalmazták. A tárgyaló fél becsapására, félrevezetésére törekedtek, hogy olcsóbban vásároljanak, vagy drágábban adja-

nak-el, vagy, hogy rossz árut sózzanak rá a barátra. Az olcsóbban vagy drágábban való vásárlás vagy eladás tekintetében a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsában egyre inkább érvényesül a stabilitásra és az egységes és méltányos árak kialakítására irányuló törekvés, a tőkés világpiaci árak figyelembevételével; és ma már általában kiküszöbölték a korábbi alku-dozásokat, kapitalista módszerek felhasználását egyes áruk árainak föl-veérése vagy leszorítására.

Szívósan és következetesen harcolnunk kell ennek a régi szellemnek minden megnyilvánulása ellen, annál is inkább, mert az ilyen megnyilvá-nulás mögött gyakran az ellenség húzódik meg, aki tudatosan akar kárt okozni, aki gátolni akarja saját fejlődésünket vagy a szövetséges baráti ország fejlődését, megerősödését. Az ilyen ellenséget pedig le kell leplezni, ártalmatlanná kell tenni.

Nem merül föl és nem is merülhet föl olyan akadály, amely a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésé-nek szüntelen fokozását, kiterjesztését, elmélyítését feltartóztathatná.

A KGST megalakulásakor, 1949 januárjában, az 1949. évre vonat-kozó kereskedelmi megállapodások egyrészét már megkötötték. Ez sem bizonyult akadálnak abban, hogy a Tanácsban részvevő országok pól-megállapodásokkal ne bővítsék ki egymásközi kereskedelmi forgalmu-kat. Így az 1949-es év a baráti országok közti áruforgalom újabb jelen-tős növekedését hozta magával. Ebben az évben a Szovjetunió már egész külkereskedelmi forgalmának $\frac{2}{3}$ -ad részét a népi demokratikus országok-kal bonyolította le. A népi demokratikus országok jelentős része azonban — köztük a külkereskedelmi forgalom területén vezető Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország is — még nagyobb árucsereforgalmat bo-nyolított le a kapitalista külfölddel, mint a KGST országaival. Ebből a szempontból 1950 volt a fordulat éve. 1950-ben már a Tanácsban részvevő valamennyi ország egymással bonyolította le egész külkereskedelmi for-galmának több mint a felét. 1950-ben a Szovjetunió forgalma Magyaror-szággal 20%-kal, Bulgáriával 25%-kal, Romániával 30%-kal növekedett 1949-hez képest. Lengyelország forgalma 1950-ben Magyarországgal 135 %-kal, Csehszlovákiával 25 %-kal, Romániával 52 %-kal emelkedett 1949-hez viszonyítva. Hasonló volt a fejlődés a többi baráti ország keres-ke-delmi forgalmában is.

A népi demokratikus országok külkereskedelmi kapcsolatainak gyors fejlődését mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy négy év alatt — 1947-től 1950-ig — Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária és Románia egymással folytatott együttes külkereskedelme több mint négyszeresére emelkedett. Ugyanez idő alatt a Szovjetunió külkeres-ke-delme Bulgáriával és Lengyelországgal több mint kétszeresére, Romá-niával a négyszeresére, Magyarországgal az ötszörösére és Csehszlovákiá-ival több mint az ötszörösére növekedett.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági kapcsola-tainak ez az erős fejlődése azonban bizonyos mértékig annak követke-zménye is volt, hogy az Egyesült Államok által vezetett háborús tábor folytatta és fokozta a demokratikus tábor elleni ellenséges, diszkriminá-ció-s politikáját. Az angol kormány 1949 április 8-án közzétette az általa stratégiai anyagoknak minősített áruk jegyzékét és megtiltotta kivitelü-ket a keleteurópai országokba. A jegyzékben több mint 25-féle szerszám-

gép, mindenféle, gyémánttal ellátott vágószerszám, kompresszorok, villamoskészülékek, vegyszeti anyagok, színesfémek, grafitelektroda, csiszolószemcsék, természetes és műgrafit, kátrány, kenőanyagok stb. szerepeltek.

Az Egyesült Államok nyomására Svédország, Svájc és több más kapitalista ország is megszüntette egyes áruk szállítását a demokrácia táborába tartozó országokba.

IV.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok békés építőmunkájának minden újabb sikere csak fokozta az imperialista tábornak az új háború előkészítésére irányuló erőfeszítéseit. 1948 márciusában a Marshall-terv újabb szervezetet szült; az úgynevezett nyugati szövetséget, vagyis Anglia, Franciaország, Belgium, Luxemburg és Hollandia háborús szövetségét, Fontainebleauban székelő közös vezérkarral, az Egyesült Államok pártfogása és irányítása alatt, kifejezetten a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló háborús céllal. Néhány hónappal később jelentek meg az első hírek a „katonai Marshall-tervről”. Ez a katonai terv végleges formájában Északatlanti Egyezmény néven jött létre, és 1949 áprilisában került aláírásra, tehát egy évvel azután, hogy az amerikai kongresszus a Marshall-törvényt megszavazta. Szövegében hemzsegek a békeszeretetet hirdető frázisok, de már működése legelső idejében is nyíltan a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló katonai természetű, támadó háborút előkészítő intézkedések légiója született belőle. Ezzel egyidőben pedig — olyan ütemben, amilyenre békeidőben a történelem folyamán soha még megközelítően sem volt példa — folyik az imperialista országok fegyverkezése. Az Északatlanti Egyezmény minden országában teljesen alárendelik a népgazdaság békés fejlődésének szükségleteit a háborús szükségleteknek, fokozzák a tömegekre nehezedő nyomást, s egyre mélyebbre szorítják le a dolgozók életszínvonalát, hogy kisajtolhassák belőlük a fegyverkezéshez szükséges eszközöket.

A világ sorsa azonban nem úgy alakult, ahogyan az imperialista háborús tábor szerette volna. Az Atlanti Szerződés aláírásának éve nem a halálgyárosok, hanem a béketábor hatalmas megerősödésének éve volt. 1949 október 1-én kiáltották ki a Kínai Népköztársaságot, miután a Kína Kommunista Pártja által vezetett népi seregek fényes győzelmet arattak az amerikai imperialisták dollármilliárdokkal támogatott bábja: Csang Kai-sek fölött, és kiűzték őt és csapatait a kínai szárazföld területéről. Ez volt a világkapitalizmus, az imperializmus legsúlyosabb veresége az Októberi Forradalom győzelme óta. Ugyanebben az évben leplezték le több európai népi demokratikus országban az imperializmus és az imperialisták által rég megvásárolt Tito bérenceit. Magyarország megszabadult Rajk-tól és társaitól, Bulgária Trajcsó Kosztovtól és bandájától, s ezzel az imperialisták elvesztették háborús játszójuknak néhány fontos ütőkártyáját.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági kapcsolatai tovább erősödtek és mélyültek. Ezeknek legfontosabb formáiként bontakoztak ki a KGST-országok között létrejött hosszúléjárati, többéves külkereskedelmi megállapodások. Igaz, hogy ilyen hosszúléjárati megállapodások — amelyeknek haszna a tervgazdaságot folytató országok számára nyilvánvaló — már a KGST megalakulása előtt is létesültek. Így Magyarország is kötött a Szovjetunióval hosszúléjárati, 1949-től

1953-ig érvényes külkereskedelmi megállapodást még 1948-ban. Ugyancsak öt éves, 1948-tól 1952-ig terjedő kereskedelmi megállapodást írtak alá a Szovjetunió és Csehszlovákia képviselői 1947 végén. Ezek a megállapodások azonban mind terjedelmüket, mind pedig a vállalt kötelezettségek konkrétságát illetően lényegesen kisebb jelentőségűek a későbbi hosszúléjáratú külkereskedelmi megállapodásoknál, és inkább a szerződésekben részvevő országoknak azt a törekvését fejezték ki, hogy milyen irányban *szertelnék* kapcsolataikat fejleszteni. E korábbi többéves külkereskedelmi megállapodások közül a legjelentősebb a Szovjetunió és Lengyelország között 1948 januárjában létrejött megállapodás volt, amely bizonyos fokig már mintaképeül szolgált a későbbi, hasonló megállapodásoknak. Ez az egyezmény több mint 1 milliárd dollár értékű, kétoldalú áruszállítási kötelezettséget irányzott elő. A Szovjetunió kötelezte magát, hogy a többi között vas-, króm- és mangánércet, ásványolajterméket, gyapotot, alumíniumot, aszbesztet, gépkocsit, traktort és más árukat szállít Lengyelországnak, cserébe a lengyel részről szállításra kerülő árukért, amelyek között szén, koksz, textiláru, horgany, cukor, acéláru, vasúti gördülőanyag, cement és egyéb árucikk szerepelt.

Ugyanakkor írták alá azt a megállapodást, amelyben a Szovjetunió 450 millió dolláros közép lejáratú hitelt nyújtott Lengyelországnak ipari berendezések és felszerelések vásárlására. Ennek a megállapodásnak a tartama 1948-tól 1956-ig terjed. A Szovjetunió vállalta egy új nagykohómű, vegyészeti gyárak, fémfeldolgozók, textilipari és más üzemek, valamint erőműberendezések felszerelésének szállítását.

De ha voltak is már korábban ilyen hosszúléjáratú szerződések, a KGST megalakulása után a részvevő országok ezeket a kezdeményezéseket továbbfejlesztették és igyekeznek általánosakká tenni, tehát arra töreksenek, hogy a Tanács minden egyes tagjának a Tanács valamennyi részvevőjével többéves kereskedelmi megállapodása legyen.

Mi ezeknek a hosszúléjáratú külkereskedelmi megállapodásoknak a jelentősége?

Jelentőségük elsősorban abban van, hogy a hosszúléjáratú külkereskedelmi megállapodások tervgazdaságot folytató ország között: a népgazdasági terv összekapcsolásának, egybehangolásának fő formája.

A hosszúléjáratú kereskedelmi megállapodások szilárd alapokra helyezik a külkereskedelmi tervezést, és ezzel elősegítik, megszilárdítják az egész népgazdaság tervezését. Lehetővé teszik ezek a megállapodások, hogy a KGST-hez tartozó országok közül mindegyik különféle árucikkekből a saját szükségletét messze meghaladó mennyiséget vegyen fel termelési tervébe, tudva, hogy e mennyiséget akadálytalanul elhelyezheti. Mivel a megállapodások hosszú időre szólnak, a tervezésnek is támaszt nyújtanak erre az egész időre, hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyes országok a többiek szükségleteinek figyelembevételével szabják meg ipari fejlődésük fő irányait, és elősegítik az egyes országok közötti munkamegosztást, az egyes országok fokozódó specializálódását, ami már egymagában is jelentősen elősegíti a technika fejlődését és a termelékenység emelését. Fokozza ezt a hatást, hogy a termelés kiterjesztésével egyedi gyártás helyett sok esetben sorozatgyártásra lehet áttérni, hogy nagymértékben lehet alkalmazni a szabványosítást. Mindez a technika fejlődése mellett a termelékenység emelését és a termelés olcsóbbodását szolgálja. A Szovjetunióval

kötött hosszúlejáratú szerződések a Szovjetunió részéről egész gyárak tervezését és szállítását is magukban foglalják és ezzel a legfejlettebb, legmodernebb technikát viszik át a népi demokratikus országokba. Új cikkek gyártását, a leghaladottabb tudomány vívmányait és a legmodernebb technikát hasznosító technológiát és termelési módszereket honosítják meg, komoly lökést adva a népi demokratikus országok egész népgazdasága fejlődésének. (A Szovjetunió és Románia például 1951-ben hosszúlejáratú megállapodást kötött, amely az 1948/1951-es évekhez képest az árucsereforgalomnak több mint 50%-os emelkedését irányozza elő. A Szovjetunió e megállapodás keretében Romániának egész gyárakat szállít, egyebek között egy olyan kohómű teljes felszerelését, amelynek termelése többszöröse lesz az egész román kohóipar 1938. évi termelésének.) A hosszúlejáratú megállapodások ezenkívül alapot adnak a deficitnes nyersanyagok termelésére vonatkozó nagyszabású fejlesztési tervek kidolgozására és megvalósítására.

A KGST kezdeményezésére és közbenjöttével, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok között a gazdasági együttműködésnek egy másik rendkívül fontos formája is kialakult az elmúlt években. Ez a tudományos műszaki együttműködés. Hasonló együttműködés teljesen elképzelhetetlen a kapitalista országok között. Tőkés országokban a tudomány és a technika minden kereskedelmileg hasznosítható vívmánya hétpecsétes, féltve őrzött kereskedelmi titok, amelyet nemcsak egyik ország a másiknak, hanem még egy országon belül, egyik vállalat a másiknak sem ad át soha, ha azért jól meg nem fizetik. Az új találmányokat, fölfedezéseket, gyártási eljárásokat tehát nem adják, hanem eladják egymásnak. Legtöbbször olyan formában, hogy a vevő kötelezi magát évtizedeken át az új találmány alapján általa gyártott termék fejében bizonyos összegnek, vagy az eladási ár bizonyos százalékának megfizetésére. A vevő tehát adófizetőjévé válik az eladónak. Ilyen módon a kapitalista Magyarország vállalatjai is nem egy gyártási eljárást, „licencet” vásároltak meg, és utána évről évre csinos összeget fizettek, legtöbbször valamelyik külföldi nagyvállalatnak.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok között egész más az alapja a tudományos műszaki együttműködésnek. A KGST minden egyes tagja a Tanács minden más tagjával tudományos együttműködési szerződést kötött. Ennek alapján ingyen adja át a birtokában lévő legújabb tudományos és műszaki eredményeket, saját szakértőinek kiküldésével, vagy a másik ország szakembereinek oktatásával és minden egyéb lehetőségén módon igyekszik elősegíteni a saját országában bevált módszerek alkalmazását a baráti országokban is. Ezt csak az a teljesen új viszony teszi lehetővé, amely a KGST tagjait egymáshoz fűzi, s amelynek az az alapja, hogy minden egyes ország érdeke valamennyi baráti országnak is érdeke, és amely éppen ezért oly gyökeresen tér el a kapitalista országokat jellemző *mindenki harcától mindenki ellen.*

Magától értetődő, hogy a tudományos műszaki együttműködésnek különösen nagy jelentősége van az egyes népi demokratikus országok és a Szovjetunió között. Ez az együttműködés lehetővé teszi az élenjáró szovjet tudomány és technika eredményeinek átvételét, és ezzel azt, hogy az egyes országok tudománya és technikája viszonylag rövid idő alatt maga is a szovjet tudomány és technika színvonalára emelkedjék.

A hosszúlejaratú külkereskedelmi megállapodások és a tudományos mûszaki együttmûködési szerzôdések kiegészítik egymást és a legnagyobb clônnyöket biztosítják a népi demokratikus országok számára azokban az esetekben, amikor a Szovjetunio olyan újfajta és nagyszabású mûvek megalkotásához nyújt segítséget, amelyek a népi demokratikus ország saját erejébôl egyáltalán nem volnának megvalósíthatók. Ilyen alkotások Magyarországon a Sztálin Vasmû, a földalatti gyorsvasút, az új diósgyôri nagyolvasztó építkezései. Egyiket sem volnánk képesek csak saját tapasztalataink alapján, csak saját tervezôinkkel, csak saját anyagainkkal, gépi berendezéseinkkel megépíteni. Hasonló módon épül Lengyelország legnagyobb vaskohászati üzeme: a Nova Huta, a szlovákiai nagy vaskohászati kombinát, Romániában a duna—feketetengeri csatorna és a Scanteia nyomdaipari kombinát, Bulgáriában a Sztálinról elnevezett vegyészeti kombinát és a Cservenkovról elnevezett nagy hôerômû.

Ezeket a kimagaslóan nagy építkezéseket kisebb méretû, de a népgazdaság fejlesztése szempontjából mégis rendkívül jelentôs építkezések légiója egészíti ki.

A hosszúlejaratú szerzôdéseknek és a tudományos mûszaki segítségnyújtásnak ez a kombinációja egyre nagyobb és nagyobb mértékben érvényesül a népi demokratikus országok egymásközötti kapcsolataiban is. Magyarország például segítséget nyújtott Bulgáriának a Nagyvezsda nevû hôerômû megépítésében. Még sokkal jelentôsebb azonban az a megállapodás, amely Magyarország és Csehszlovákia között az elmúlt évben a bauxit-alumíniumtermelés és a villamosárammal való ellátás területén biztosít igen széleskörû együttmûködést. Csehszlovák elvtársaink szocialista versenyszellemtôl áthatott lelkes munkájának köszönhetjük, hogy a tervezett idô elôtt bekapcsolódhatott villamosenergiahálózatunkba az Inotai Erômû két elsô egysége. Ugyanakkor magyar tervezôk, szerkesztôk, ipunkások segítségével épülnek timföld- és alumíniumgyárak Csehszlovákiában. Ezek azonban még csak az elsô lépései annak a szoros baráti együttmûködésnek, amely a legközelebbi években mindkét állam népgazdaságában sokkal nagyobb jelentôségûvé fejlődik. Hasonló együttmûködésnek Magyarország és más népi demokratikus országok között is megvan az alapja és lehetősége, és ezekbôl a lehetőségekbôl nem egy — clôreláthatóan — már a legközelebbi években meg fog valósulni.

A KGST megalakulása azonban sok más területen is a Tanácsban részvevô országok közötti együttmûködés elmélyítésével és kiszélesítésével járt. Ilyenek például a szabványosítás és a szállítások egybehangolása.

A szabványosításnak rendkívül nagy a jelentôsége a legfejlettebb mûszaki, technológiai eljárások átvétele, az anyagtakarékoság, a termelékenység emelése és az önköltség csökkentése szempontjából. A népi demokratikus országok számára a szabványosítás munkáját rendkívül megkönnyíti és meggyorsítja, hogy készen vehetik át a Szovjetunio sok ezer kitûnôen kidolgozott szabványát.

A szállítások kérdésének rendkívül nagy jelentôsége van a kereskedelmi kapcsolatok szempontjából. Ennek a kérdésnek három — egyenként is rendkívül fontos — vonatkozása van, a vasúti, a folyami és a tengeri szállítások kérdése. A KGST-országok általában arra törekednek, hogy elsôsorban egymás szállítási eszközeit és szállítási útvonalaikat használják

fel. Bulgária például nem a jugoszláv-olasz, hanem a román-magyar-csehszlovák vasutat veszi igénybe a nyugati országokkal való forgalmában. Folyami szállításokra elsősorban a Duna, az Odera és még néhány folyó szállítási lehetőségei kínálnak több népi demokratikus ország számára. Tengeri szállítások esetében arra törekszenek, hogy a tengerentúlról jövő szállítmányok ne nyugatnémet, holland, belga, olasz kikötőkön, hanem lehetőség szerint lengyel, román és bolgár kikötőkön át jussanak el a népi demokratikus országokba. Mindezzel lehetővé válik a KGST tagjai vasúti hálózatának, vasúti gördülőanyagának, folyami és tengeri hajóinak és kikötőinek legteljesebb, egyúttal tehát leggazdaságosabb kihasználása.

V.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének eredményeit és hatását aligha lehet túlbecsülni. Ez az együttműködés szárnyakat ad a benne részvevő országok fejlődésének, nagy mértékben meggyorsítja a szocializmus építését a népi demokrácia országai-ban, erősíti ez országok önállóságát, a tőkés országoktól való függetlenségét, és kikapcsolja azt a veszélyt, hogy a kapitalista világ gazdasági válságai nagyobb mértékben éreztessék náluk hatásukat.

Az imperialista tábor természetesen nem adta föl azt a reményét, hogy a szocializmus építését meggátolja, fejlődésünket elgáncsolja, haladásunkat megakadályozza. Az elmúlt év folyamán az Egyesült Államok újabb országokat kényszerített arra, hogy a hátrányos megkülönböztetések politikáját érvényesítsék a demokratikus tábor országaival fennálló gazdasági kapcsolataikban. Franciaország például megtagadta anódmassza és pneumatik szállítását, bár ezekre a cikkekre a magyar-francia áruforgalmi egyezményben kontingenst biztosított számunkra. Nyugat-Németország sok, nemcsak megrendelt, hanem ki is fizetett áru szállítását akadályozta meg. A dán hatóságok nem adtak kiviteli engedélyt zsírsavra. Nem sokkal később Nyugat-Németországban erőszakkal, karhatalommal tartottak vissza olyan árukat, amelyekre előzően szabályos kiviteli engedélyt kaptunk. Visszatartottak Nyugat-Németország területén keresztül jövő tranzitszállítmányokat is.

1951 júniusában az amerikai kongresszus törvényt fogadott el a demokratikus országokkal kötött kereskedelmi szerződések fölmondásáról, aminek következményeképpen az Egyesült Államok kormánya egyoldalúan érvénytelenítette a Szovjetunióval, Magyarországgal, Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Romániával és Bulgáriával kötött kereskedelmi egyezményeit, és megvonta a kedvezményes vámtételek alkalmazásának jogát az ez országokból származó árukra. Az USA kormánya továbbá kiviteli tilalmi listára helyezte az áruknak körülbelül 1700 csoportját, és mindennemű úgynevezett „segély” megtagadásával fenyegetőzve azt követeli európai csatlósaitól is, hogy a tilalmi listán szereplő árukat ne szállítsák a demokratikus tábor országaiba.

1951 július elején az angol kormány elkobozta a *Beskida* és *Tatra* nevű lengyel hajókat, amelyeket az 1947 június 9-én aláírt angol-lengyel egyezmény alapján még 1948-ban rendeltek meg Angliában. Amikor 1951

augusztusában az egyiptomi kormány a szovjet kormánnyal a háború befejezése óta negyedszer kötött árucseré-egyezményt, amely Egyiptom számára búza szállítását biztosította, az Egyesült Államok azzal fenyegette meg Egyiptomot, hogy megszünteti a „segély” folyósítását. Az USA nyomására megszakadt a kereskedelmi kapcsolat Nyugat-Németország és a Német Demokratikus Közlársaság, Japán és a Kínai Népköztársaság között.

Az imperialista országoknak ez a háborús politikája elsősorban a tőkés országok munkásságát — és általában dolgozó tömegeit — sújtja. A fegyverkezési költségek hallatlan fokozása az államháztartás rendkívüli megterhelését és súlyos zavarát eredményezte még olyan vezető kapitalista országokban is, mint Anglia és Franciaország. A fegyverkezés terheit mindenütt a dolgozók fizetik, a dolgozók kifosztásának pedig leghathatósabb eszköze az infláció. Mindenütt — még az Egyesült Államokban is — emelkedtek a kiskereskedelmi árak, csökkent a bérek és fizetések vásárlóereje. Azok az iparágak, amelyek nem a háború számára termelnek, nyersanyaghiánnyal küzdenek, és munkásaik egy részét elbocsátják. A fegyverkezés hasznát a nagy monopóliumok főzőik le, ebből a haszonból még a burzsoázia jelentékeny része is ki van rekesztve.

A tőkés országok elnyomott és kizsákmányolt milliói egyre erősebben emelik föl szavukat az amerikai gyarmatosítók háborús politikája ellen. Ezt a háborús politikát a csatlós országok burzsoáziájának egyes képviselői is mind gyakrabban kárhoztatják. — Ugyanakkor eredménytelen maradt az amerikai politikának az a törekvése is, hogy megakadályozza a béketábor fejlődését és megerősödését.

A Szovjetuniót és a népi demokrácia országait a háborús agresszorok diszkriminációs politikája nem téríti el világosan megszabott útvijokról, céljuktól. Nem egy esetben a kiviteli engedély megtagadása valamely kapitalista ország részéről éppen az ellenkező eredménnyel járt, mint amint a kapitalisták vártak tőle. Azt remélték, hogy ha ezt vagy azt a cikket nem szállítják a béketábor országaiba, meglássítják fejlődésüket. Ehelyett azt érték el, hogy a béketábor országai olyan áruk gyártására is berendezkedtek, amelyeket azelőtt nem gyártottak, s így méginkább megszilárdult a kapitalista külföldtől való függetlenségük. Az imperialisták minden erőfeszítése legfőljebb kisebb-nagyobb akadályokat gördíthetett utunkba, de fejlődésünket és a többi népi demokratikus országok fejlődését, a szocializmus építését a népi demokratikus országokban nemcsak megakadályozni, hanem még lassítani sem tudta. Az az év, amelyben az Egyesült Államok örjngő politikusai rendkívül nagy mértékben kiterjesztették az ellenünk irányuló rendszabályokat, éppen az 1951. esztendő volt, amelyben Magyarország is, Lengyelország is, Csehszlovákia is jelentős mértékben fölemelte eredeti népgazdasági tervét, és a fölemelt terv elmúlt évi feladatait mindegyikük sikerrel teljesítette. 1951-ben 1950-hez képest az ipari termelés Magyarországon több mint 30%-kal, Lengyelországban több mint 24%-kal, Csehszlovákiában 14,9%-kal, ezen belül Szlovákiában majdnem 20%-kal, Romániában több mint 29%-kal, Bulgáriában 19%-kal, Albániában 47,1%-kal nőtt. A háborúelőtti ipari termelés színvonalát Lengyelország és Magyarország kétésfélszeresen, Bulgária háromésfélszeresen, Csehszlovákia több mint másfélszeresen — ezen belül Szlo-

vákia majdnem hároméfélszeresen —, Románia több mint kétszeresen, Albánia több mint négyszeresen múlta felül. A Szovjetunióban az ipari termelés 1951-ben, óriási volumen mellett, 16%-kal múlta felül az előző évit és több mint kétszeresen az 1940. évit. A beruházások több mint két és félszeresét tették ki a háború előttinek. Nagy lendülettel folytak a kommunizmus építkezései a Volgán, a Dnyeperen, a Donon és az Amu-Darján.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködése új, nagy lehetőségeket tár föl a haladó emberiség előtt.

Sztálin elvtárs még 1921-ben ezt írta *A párt a hatalom megragadása előtt és után* című cikkében: „Gazdasági szempontból a tőkés csoportok mai konfliktusainak és háborús összecsapásainak, úgyszintén a proletariátus és a tőkés osztály között folyó harcnak az az alapja, hogy a mai termelőerők konfliktusban vannak fejlődésük nemzeti-imperialista kereteivel és az elsajátítás tőkés formáival. Az imperialista keretek és a tőkés forma fojtogatják, nem engedik fejlődni a termelőerőket. Az egyetlen kivezető út — a világgazdaság megszervezése a fejlett (ipari) és az elmaradt (nyersanyagban, fűtőanyagban bővelkedő) országok közötti gazdasági együttműködés alapján (nem pedig az utóbbiaknak az előbbieket által való kirablása alapján). Éppen ezért kell a nemzetközi proletárforradalom. Enélkül a világgazdaság megszervezése és normális fejlődése el sem gondolható. Ahhoz azonban, hogy megkezdődjék (legalább *megkezdődjék*) a helyes világgazdaság szervezése, elengedhetetlen, hogy a proletariátus legalább egynéhány fejlett országban győzzön.“ (*Sztálin Művei*. 5. kötet. 117. lap. Szikra 1951.)

A világgazdaságnak ez a megszervezése megkezdődött — legalábbis az emberiség jelentékeny része számára. A második világháború után Kína és a népi demokratikus országok kiszakadtak a kapitalizmus rendszeréből. A kapitalista világpiac mellett új világpiac alakult ki, amelynek részei a Szovjetunió, Kína és a népi demokratikus országok. Ennek a hatalmas piacnak elvesztésével a kapitalista rendszer válsága rendkívüli mértékben elmélyült. A tőkés országokon kívül álló új világ azonban napról-napra fejlődik és erősödik. Fejlődésében egy olyan hatalmas nagyipari országra támaszkodik, mint a Szovjetunió, amelynek óriási területén minden fontos nyersanyag bőségben található. Ennek az új világnak minden országa baráti együttműködésben, egymást kölcsönösen segítve él és erősödik. Erősödésükkel nő annak valószínűsége, hogy a békét fenntarthatjuk és népeinknek egyre bőségesebb és kulturáltabb életet biztosíthatunk. Akkora területen, amely az egész világ területének csaknem egynegyede, ahol az egész világ lakosságának több mint egyharmada él, az egyenlőség és kölcsönös segíteni akaráson alapuló baráti kötelekek fűzik egybe a népeket. A nyolcszázmillió béketábor tagjai, ettől a baráti szellemtől áthatva, tervszerűen alakítják ki és fejlesztik gazdasági kapcsolataikat. Nincs olyan erő, amely ezen a táboron győzedelmeskedhetne.

(A *Közgazdaságtudományi Egyetemen 1952 március 18-án megtartott előadás nyomán.*)

A beruházások tervezése

A beruházási munkák (illetve a beruházások) tervezése nem más, mint az állóalapot szocialista bővített újratermelésének tervezése.

Termelési állóalapot: A termelés céljait szolgáló épületek és építmények, gépek és munkaeszközök, szerszámok és berendezési tárgyak (a gyorsan elhasználódó, úgynevezett fogyóeszközök kivételével), öntözőberendezések, haszonállatok és igásállatok stb. A termelési állóalapot tehát olyan munkatermékek, amelyeket termelő módon használnak fel, de — a forgóalaptól eltérően — huzamosabb ideig szolgálják a termelést és fokozatosan használódnak el. A nem termelési állóalapot szintén huzamosabb ideig vannak használatban, de nem termelő jellegű fogyasztás célját szolgálják. Ilyenek a lakóházak, a közoktatásügyi, művészeti, egészségügyi stb. intézmények épületei és létesítményei stb.

A termelés egyik sajátossága az „... hogy a termelés változása és fejlődése mindig a termelőerők változásával és fejlődésével, mindenekelőtt a munkaeszközök változásával és fejlődésével kezdődik.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 688—689. lap. Szikra 1951.) Ezért a termelőerők fejlesztésének tervezése, mindenekelőtt a munkaeszközök bővített újratermelésének tervezése. A munkaeszközök alkotják az állóalapot legfontosabb részét.

Meg kell említenünk, hogy a beruházási munkák terve különösen nagy szerepet tölt be a népgazdaság fejlesztésére irányuló távlati feladatok végrehajtásában. A népgazdaság folyó szükségleteit alapjában véve ki lehet elégíteni az év elején üzemben lévő (működő) állóalappal is. Ezzel szemben a termelés bővítése, a különféle gazdasági ágak közti arányok jelentős mértékű megváltoztatása, az ország termelőerőinek földrajzi elhelyezésében végrehajtott jelentékeny változtatások, vagyis a bővített újratermelésnek a távlati tervben megszabott üteme és arányai mindenekelőtt a beruházási programtól függenek.

A Szovjetunióban példátlanul gyors ütemben valósítják meg a beruházási munkálatokat. Az első és második ötéves terv időszakában az ipar állóalapjai évi átlagban 22 százalékkal gyarapodtak. A cári Oroszországban az állótőke még a legnagyobb beruházások idején is (1885-től 1913-ig) évi átlagban mindössze 7,2 százalékkal növekedett. Az USA-ban a két világháború között az ipari állótőke átlagos évi növekedése csak 4 százalék volt.

A szocialista gazdasági rendszer előnyei a beruházások területén is megmutatkoznak: nemcsak végrehajtásuk gyors ütemében, hanem a beruházások irányában is. A Szovjetunióban nem érvényesül az átlagprofit

törvénye. A beruházások irányát tehát nem a profitráta szabja meg, hanem a népgazdaság fejlesztésének feladatai. A felhalmozások legnagyobb részét a szovjet állam összpontosítja kezében, és a beruházásokat az egyes időszakok gazdasági és politikai feladatainak megfelelően osztja el a népgazdasági ágak és az ország területei között.

A Szovjetunióban a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a beruházásoknak rendkívül nagy szerepük van a népgazdaság fejlesztésére irányuló főfeladatok megoldásában.

Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson mondott beszédében megjelölte a Szovjetunió gazdasági főfeladatát, amelynek sikeres végrehajtása döntő feltétele a termékbőség elérésének és a kommunizmus első szakaszáról a másodikra való fokozatos áttérésnek. Sztálin elvtárs ezt mondta: „Mire van szükség ahhoz, hogy gazdaságilag túlszárnyaljuk a főbb kapitalista országokat? Mindenekelőtt komoly és törhetetlen haladniakarásra és áldozatkészségre van szükség, komoly beruházásokra, szocialista iparunk minden irányú fejlesztése érdekében.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 719. lap. Szikra 1951.)

A népgazdasági terv fejezetei szorosan összefüggnek egymással. Felmerül a kérdés, mi jellemzi a beruházási terv és a népgazdasági terv egyéb fejezetei közti összefüggéseket?

Először: a beruházási terv alapján határozzák meg a termelés fejlesztésének távlati tervét. A beruházási terv az évi termelési programmal anynyiban függ össze, amennyiben ez utóbbi az adott évben üzembehelyezett termelési kapacitásoktól függ.

Másodsor: a beruházási terv szolgál alapul a közoktatás, egészségvédelem, művészet, valamint a közigazgatás és honvédelem állóalapjai növelésének tervezésekor.

Harmadszor: a beruházási tervben határozzák meg a termelőerők elhelyezését gazdasági kerületek és szövetségi köztársaságok szerint. Ennek célja: a még elmaradt vidékek fejlesztése, a nagy távolságokra való szállítások csökkentése, az ésszerűtlen és keresztesző szállítások kiküszöbölése és az ország védelmi képességének megszilárdítása.

Negyedszer: a beruházási tervben is figyelembe kell venni a munkaerő-, anyag- és pénzforrásokat.

A beruházási tervnek az egész népgazdasági tervvel való kapcsolata a nemzeti jövedelemben jut a legáltalánosabban kifejezésre. A nemzeti jövedelem a következő részekre oszlik: fogyasztás, felhalmozás és tartalékok. A felhalmozás jelentős részben az állóalapok növelését szolgálja. Következésképpen a nemzeti jövedelemben a fogyasztás, a felhalmozás és a tartalékok optimális egybehangelése szorosan összefügg a beruházások keretének és annak megállapításával, hogy lehetséges, és egyáltalán szükséges-e a beruházások ilyen vagy olyan terjedelme.

Ahhoz, hogy a népgazdasági tervben biztosíthassuk a szükséges összhangot a beruházási terv és a népgazdasági terv többi fejezete között, a beruházásokat különféle bontásban kell tervezni. A beruházási terv mutatóinak rendszerét úgy kell felépíteni, hogy elősegítse a beruházási terv és a népgazdasági terv egyéb fejezeteinek egybehangelését.

A beruházások társadalmi szerkezetét az jellemzi, hogy a beruházások volumene összesen és az egyes ágazatok szerint is állami beruházásokra, szövetkezeti és kolhozberuházásokra és a lakosság egyéni beruházásaira oszlik.

A beruházási tervet a továbbiak során minisztériumok és hivatalok szerint dolgozzák ki. A beruházási tervet népgazdasági ágak szerint is fel kell bontani. A beruházások ágazati fölépítése nem azonos a hivatalok szerinti fölépítéssel. Minden egyes népgazdasági ágban a beruházások egész terjedelmét tüntetik fel, függetlenül attól, hogy a beruházások milyen hivatalokhoz tartoznak. A villamoserőművekre fordított beruházások összege például jóval nagyobb, mint a villamoserőművek minisztériumának beruházásai; villamoserőműveket ugyanis más minisztériumok is építenek. A beruházások ágazati szerkezetének igen nagy jelentősége van a beruházási terv elemzése és a főbb gazdasági és politikai feladatokkal való összehangolása szempontjából.

Valamely időszak főfeladatait a népgazdasági terv döntő láncszemei és a népgazdaság vezető ágai határozzák meg.

Így például a háborúutáni első öt éves terv elsődrendű feladata a nehézipar és a vasúti közlekedés helyreállítása és fejlesztése volt. Ez szabta meg a népgazdaság beruházásainak ágazati fölépítését. Az 1946-tól 1950-ig terjedő időszakban az ipari beruházások az összes tervezett beruházásoknak 63 százalékát, míg a háború előtt csak 47—48 százalékát tették ki. A beruházási tervben előírányzott összes beruházásból a vasúti közlekedés beruházásaira a háborúelőtti 12 százalékkal szemben 16 százalékot fordítottak.

A népgazdasági arányokban a legfontosabb változások éppen a beruházások ágazati fölépítésének megváltoztatása eredményeként következnek be.

A beruházások terjedelmére vonatkozó mutatószámokat a beruházások eredményeit jellemző mutatószámokkal egészítik ki, vagyis olyan mutatószámokkal, mint például az adott tervévben végrehajtott beruházások mutatószámai, az építőipar befejezett termelése, másszóval: az üzembehelyezett állóalapok és termelési kapacitások mutatószámai népgazdasági ágak és minisztériumok szerint. Ezek a mutatószámok összhangban vannak a termelési kapacitások növelésében mutatókozó népgazdasági szükséglettel és meghatározó adatai az egész beruházási tervnek.

Az új építkezések arányának megváltozása a beruházások összterjedelmében közvetlenül összefügg az építkezések befejezésének határidőivel, az építkezések költségével és a beruházási és műszaki fejlesztési terv közti kapcsolattal. Számos esetben a működő vállalatok bővítésének lehetőségét kell maximálisan kihasználni, mert így gyorsabban növelhetők a meglévő állóalapok, mintha új vállalatokat építenének. Az új építkezések arányától függően a termelőerők elhelyezésének tervét is különféleképpen oldják meg. Ezért a beruházási munkák tervezésében igen komoly jelentősége van annak, hogy az egész népgazdaság vagy az egyes népgazdasági ágak beruházásainak egész volumene hogyan oszlik meg új építkezésekre, újjáalakításra, vagy bővítésre.

Az egész népgazdaságnak és a népgazdaság egyes ágainak összes beruházásait felosztják befejezett és befejezetlen beruházásokra. Befejezett beruházásoknak az olyan létesítményekre fordított beruházásokat nevez-

zük, amelyeket még ugyanabban az évben üzembe is helyeznek, befejezetlen beruházásoknak pedig az olyan létesítmények beruházásait, amelyeket nem az adott évben, hanem csak később időpontban helyeznek üzembe. A beruházások ilyen felosztása nagyjelentőségű a termelés fejlesztésének folyó évi terve szempontjából, mert a befejezett beruházások határozzák meg, hogy milyen termelési kapacitásokat lehet az adott évben üzembehelyezni. De jelentős azért is, mert ugyanakkor a befejezetlen beruházások méretei szabják meg további létesítmények üzembehelyezésének lehetőségét és a beruházásokhoz szükséges különféle készletek nagyságát, amelynek összhangban kell lennie a termelési kapacitások növelésének jövő feladataival.

Az építkezésekre fordított eszközök elaprózása ellen folyó harcban és az eszközöknek a legfontosabb létesítményekre való összpontosításában, továbbá a folyó évi terv és a távlati terv egybehangolásában nagy jelentősége van annak, hogy a beruházások szerkezetét elkészültségük foka szerint is tervezik.

Ahhoz, hogy a beruházási tervet az építkezés szükségletei szempontjából megalapozzák, a beruházásokat az építő- és szerelőmunkák volumenének, a beszerzett berendezések értékének és az egyéb költségeknek különválasztásával tervezik.

Az építő- és szerelőmunkákat ismét tovább tagolják építőmunkákra és szerelőmunkákra. Az összes népgazdasági beruházásokban mintegy 60 százalék az építő- és szerelőmunkák aránya. Ez az arány azonban népgazdasági ágak szerint, valamint az építkezések jellegétől, költségeitől és más okoktól függően jelentős mértékben ingadozik.

A berendezésekkel összefüggő beruházások ismét kétfélék: szerelést igénylő, illetőleg szerelést nem igénylő berendezések beruházásai. Szerelést igénylő berendezések: épülő vállalatok, bányák, utak stb. céljára szolgálnak. A szerelést nem igénylő berendezések: meghatározott épülő létesítményektől függetlenek. A berendezések alkotják az összes beruházások 30—32 százalékát, ennek kb. $\frac{2}{3}$ -a szerelést nem igénylő berendezés (mozdonyok, vagonok, hajók, gépkocsik, traktorok, mezőgazdasági gépek, réselőgépek stb.)

A beruházások „egyéb költségei”-hez tartoznak például: a működő és épülő vállalatok lelőhelyeinek kiterjesztését és készleteik bővítését szolgáló fúrások és geológiai kutatómunkák költségei; az igazgatóság fenntartására és az épülő vállalatok dolgozóinak képzésére fordított költségek; a tereprendezés költségei stb.

Régebben az „egyéb költségek”-hez sorolták a tervező- és kutatómunkákat is. Ezeket a munkákat 1951 óta — a beruházási tervtől különválasztva — az állami költségvetésből finanszírozzák. Ez igen nagy jelentőségű a tervező- és kutatómunkákra fordított eszközök takarékos felhasználása szempontjából, s egyszersmind lehetővé teszi a tervezők olyan bevezetési rendszerének kialakítását, amely nem a költségelőirányzat növekedésének arányában állapítja meg a fizetés nagyságát, hanem a tervmegoldások gazdaságos voltától függően.

A beruházások fő tételek szerinti szerkezetét a beruházások anyagi és műszaki ellátásának tervezéséhez és az építkezés munkaerőszükségletének biztosításához használják fel.

A beruházásokat a továbbiakban felosztják limitenfelüli és limitenaluli beruházásokra.

A limitenfelüli beruházásokhoz tartoznak mindazok az építkezések és létesítmények, amelyeket a kormány külön-külön hagy jóvá a címjegyzékekben. 1934 óta a kormány népgazdasági ágak szerint különböző limiteteket állapít meg az állami tervbe foglalt építkezésekre. Ha az építkezés vagy létesítmény költségelőirányzata eléri vagy meghaladja az adott minisztériumra megállapított limitet, az ilyen létesítmény építését a kormánynak kell jóváhagynia a címjegyzékekben, amelyet az egész népgazdasági terv előirányzatával együtt terjesztenek elő. A többi építkezést és létesítményt, amelynek költségelőirányzata alacsonyabb a megállapított limitnél, a minisztérium hagyja jóvá.

A limitenfelüli beruházásokat az egyes építkezések vagy létesítmények szerint, vagyis a limitenfelüli építkezések címjegyzékei alapján tüntetik fel a népgazdasági tervben.

A címjegyzékek ezenkívül már eleve meghatározzák: a termelési kapacitások és az állóalapok méreteit, illetve üzembehelyezésük határidejét; az új létesítmények elhelyezését; az üzembehelyezés előtt álló létesítményekre összpontosítandó eszközök nagyságát; az egyes építkezésekhez szükséges készletek nagyságát.

Bár a népgazdasági tervben a limitenaluli beruházásokat tételeken nem hagyják jóvá, mégis részletesen meg kell okolni őket. A limitenaluli építkezések tervében feltüntetik az építkezések rendeltetését: működő vállalatok és műhelyek bővítése, új vállalatok, villanyerőművek, lakóházak, egészségügyi intézmények, állattenyésztés céljaira szolgáló épületek stb.; feltüntetik még a szerelést nem igénylő berendezések költségeit is.

A címjegyzék külön tünteti fel a limitenfelüli építkezések helyét. A népgazdasági tervben ezenfelül az összes beruházásokat (nemcsak a limitenfelülieket) gazdasági kerületek és szövetségi köztársaságok szerint részletezik, mivel a termelőerők elhelyezésében mutatkozó változásokat összesített formában éppen a beruházásoknak ilyen részletezése alapján állapítják meg.

•

A beruházások tervezésekor elsősorban azt kell minden szempontból megokolni, mennyire szükséges a népgazdaság számára a tervezett beruházás.

A beruházási tervnek a népgazdasági szükségletekkel való összehangolása céljából elkészítik a termelési kapacitások mérlegét. Ebben a kapacitások kihasználása során szerzett értékes tapasztalatok figyelembevételével megállapítják a tervév elején rendelkezésre álló termelési kapacitásokat, valamint a termelési kapacitások növekedését a tervidőszak folyamán.

A termelési kapacitások mérlegének összeállításakor fel kell tárnai és figyelembe kell venni a termelés növelésének mindazokat a tartalékait, amelyek a termelési kapacitások jobb kihasználása útján tárhatók fel. Tekintetbe kell venni, hogy a szovjet nép munkájával létrehozott termelési állóalapok hatalmas méretei következtében a termelési kapacitások kihasználási együtthatójának csekély növelésével is jelentősen csökkenteni lehet a beruházási szükségleteket, anélkül, hogy ez a termelés fokozásának rovására menne.

Vizsgáljuk meg a termelési kapacitások mérlegének sémáját a cement példáján. Induljunk ki a következőkből:

a) a beszámolási év termelése 9 millió tonna, a következő évi terv pedig 12 millió tonna cement termelését irányozza elő;

b) a beszámolási évben január 1-én rendelkezésre álló termelési kapacitás évi 11 millió tonna cement termelését biztosítja, a beszámolási év folyamán pedig 3 millió tonna cement termeléséhez elegendő új kapacitást helyeznek üzembe;

c) termelési kapacitást sem a beszámolási évben, sem a tervévben nem selejteznek ki;

d) új gyárakat mind a beszámolási évben, mind a tervévben olyan határidőkre helyeznek üzembe, hogy átlagosan a naptári év 33 százalékában működjenek;

Ilyen körülmények között a termelési kapacitások mérlegét a cementiparban a következő formában állíthatjuk össze (millió tonnában):

	Január 1-én meglévő termelési kapacitások	Az év folyamán üzembe helyezettek	Használaton kívül helyezettek	Az év végén meglévő termelési kapacitások	Jegyzék szerint		
					termelési terv	évi átlagos teljesítőképesség	a kapacitás kihasználási együtthatója
1. Beszámolási év	11	3	—	14	9	12	75%
2. Tervév							
1) ha a kapacitás kihasználási együtthatója nem változott meg	14	6	—	20	12	16	75%
2) ha a kapacitás kihasználási együtthatója 75 százalékról 80 százalékra emelkedett	14	3	—	17	12	15	80%

A termelési kapacitások kihasználási együtthatójának növelése a technika fejlesztésével, a feltaláló- és az újtómozgalom nagyarányú kibontakozásával és a szocialista munkaverseny kiszélesítése útján érhető el. Ezen az alapon sokkal kisebb kapacitás üzembehelyezésével is biztosítani lehet a termelés növekedésének szükséges ütemét. Az említett példában a beszámolási évhez képest a tervévben csupán öt ponttal (75-ről 80-ra) emelték a termelési kapacitások kihasználási együtthatóját, s ez elegendő volt ahhoz, hogy hatmillió tonna helyett csak hárommillió tonna új termelési kapacitást kelljen üzembehelyezni.

A termelési kapacitások mérlegének összeállításakor tehát a központi kérdés a termelési kapacitások haladó kihasználási normájának megállapítása. Ehhez gondosan tanulmányozni kell a legjobb vállalatok legkiválóbb sztahanovistái által alkalmazott módszereket és azt, hogy miként lehet az élenjáró szovjet technikai vívmányokat meghonosítani a népgazdaság minden ágában. Azt is meg kell állapítani, milyen konkrét intézkedések szükségesek a termelési kapacitások kihasználási együtthatójának javításához.

A termelési kapacitások mérlegei alapján megállapítják, hogy az adott évben milyen kapacitású vállalatokat kell üzembehelyezni és milyen kapacitástartalékok szükségesek a jövőben. Ezek az adatok, valamint a folyó évben épülő létesítmények állapota és az új építkezések előkészített terve és költségelőirányzata szolgálnak alapul a címjegyzékek összeállításához. Ez utóbbiaknak a termelési kapacitások olyan méretű növekedését kell biztosítaniuk, aminőt a szocialista bővített újratermelés üteme a tervidőszak főbb gazdasági és politikai feladatainak megfelelően megkövetel.

A limitenfelüli beruházások címjegyzékei és a limitenaluli beruházások együttesen adják a beruházások szükséges terjedelmét költségelőirányzat szerinti értékben kifejezve.

A termelési kapacitásoknak a kapacitások haladó kihasználási normáira épülő mérlegei szolgálnak alapul az egész beruházási tervhez. E mérlegek alapján hozzák összhangba az építési és a termelési programot. Ebből következik, hogy a termelési kapacitások mérlegének összeállítási módszerét különösen két fő területen kell megjavítani: előszöris, helyesen kell megállapítani magát a termelési kapacitást; másodsor, meg kell javítani a termelési kapacitások kihasználási együttthatójának tervezését, meg kell állapítani a berendezések kihasználásának haladó normáit, és olyan intézkedéseket kell életbeléptetni, amelyek biztosítják a berendezések kihasználási normáinak emelkedését.

Az éves beruházási terv címjegyzékének formája a következő:

Az .....évi beruházások címjegyzéke

Minisztérium

1	2	3	4	Az építés megkezdése óta a tervév jan. 1-ig teljesítve				A tervév					
				5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
				A beruházások volumene a költségelőirányzat szerint (ezer rubelben)	Ebből az előző tervévre esik (ezer rubelben)	Üzembehelyezett kapacitások	Üzembehelyezett állóalapok (ezer rubelben)	A beruházások volumene a költségelőirányzat szerint (ezer rubelben)	Üzembehelyezett kapacitások	Üzembehelyezett állóalapok (ezer rubelben)	Az üzembehelyezés határideje (negyedév)	A műszaki okmányokat ki és mikor hagyta jóvá	Az építkező szervezet megnevezése

A beruházások *címjegyzéke* a beruházási terv egyik legfontosabb része. A népgazdasági tervben címjegyzéknek nevezett külön táblázaton sorolják fel az összes olyan létesítményeket, amelyeknek költsége meghaladja a kormány által az egyes népgazdasági ágak számára megállapított kereteket (limiteket), vagyis felsorolnak minden limitenfelüli építkezést.

A limitenfelüli építkezések címjegyzékét külön állítják össze minden minisztérium és hivatal részére. A címjegyzék összeállításában döntő tényező az, hogy a tervében és a következő években mekkora új termelési kapacitások üzembehelyezése szükséges a népgazdaságban. A népgazdaság kapacitásszükségletét egyébként a kapacitások mérlege segítségével állapítják meg.

Igen fontos, hogy a címjegyzékben a kapacitások üzembehelyezésének olyan negyedévi megosztását irányozzák elő, amely teljesen megfelel az évi átlagos teljesítőképesség szükséges növelésének és összhangban van a kapcsolatos termelési ágak kapacitásai üzembehelyezésének határidőivel.

A népgazdasági szükséglet szempontjából tehát a címjegyzéket úgy kell összeállítani, hogy a 10. rovat (az üzembehelyezett kapacitások) egybevetve a 12. rovatval (az üzembehelyezés határideje) a folyó évre vonatkozóan negyedévenként megfeleljen a kapacitás növelésében fennálló szükségleteknek. A népgazdaság távlati fejlesztése szempontjából pedig a 3. rovatnak (az egész létesítmény tervezett kapacitása) — a 2. rovat figyelembevételével (az építkezés megkezdésének és befejezésének éve) — biztosítani kell a kapacitások hosszabb időszakra szükséges növekedését.

A címjegyzékben felsorolják mind az elmúlt évről a következő évre átmenő, mind pedig az újonnan megkezdett építkezéseket.

Minden egyes limitenfölüli építkezés valamennyi fontosabb mutatószámát a címjegyzékben hagyják jóvá.

Új építkezéseket csak kész tervvel és költségelőiránnyal lehet felvenni a címjegyzékbe. A kormány megtiltja olyan építkezések finanszírozását és tervekbevitelét, amelyeknek nincs tervük és költségelőirányzatuk. Ez megköveteli, hogy a következő évek kutató és tervező munkáit tudományos alapossággal tervezzék. A tervelőirányzat összeállításával összefüggő folyó évi munkálatok során feltétlenül elő kell készíteni azoknak az építkezéseknek a terveit és költségelőirányzatait, amelyek a tervét soronkövető év címjegyzékében fognak szerepelni.

A tervezési és költségelőirányzati dokumentáció a tervezés előrehaladásának megfelelően három fő alkotóelemből áll:

1. A tervezési feladat és a hozzátartozó költségelőirányzati kalkuláció.
2. A műszaki terv és a hozzátartozó általános költségelőirányzat.
3. A részletrajzok, amelyek alapján közvetlenül a helyszínen építkeznek.

A tervezési feladat a jövőben elvégzendő építkezés minden lényegesebb adatát tartalmazza: az építés helyszínét, az építendő vállalat termékfajtáit, a termelési kapacitást, a vállalat termelési kapcsolatait a többi vál-

lalattal és más népgazdasági ágakkal, a nyersanyag- és tüzelőanyagforrásokot, a víz- és energiaellátás útját és módját, az épületek és építmények főbb típusát, a lakásépítkezéseket, az építkezések határidejét és sorrendjét.

A címjegyzékbe nem szabad olyan építkezéseket felvenni, amelyeknek nincs még a tervezési feladatuk. Az olyan építkezéseket, amelyeknek meg van a tervezési feladatuk, de műszaki tervük még hiányzik, fel lehet venni a címjegyzékbe. Ilyen esetben azonban a tervében még csak előkészítő munkálatok végezhetőek, mint például a terület kisajátításáva, kapcsolatos eljárások, az építőipari gépek, szállítási eszközök és építőanyagok beszerzése, mellékvágányok, kőbányák létesítése.

Napjainkban a tervezési feladatokat, az építkezések költségelőirányzati és pénzügyi kalkulációit — amennyiben az építkezés költségelőirányzata meghaladja a kormány által megszabott keretet (limitet) — a Szovjetunió minisztertanácsa hagyja jóvá. A többi limitenaluli építkezés tervezési feladatait, költségelőirányzatait és pénzügyi kalkulációit a minisztériumok és hivatalok hagyják jóvá. A műszaki terveket és a költségelőirányzatokat a minisztériumok hagyják jóvá. Kivételt képeznek a különösen nagyszabású építkezések és az új gazdasági ágak, amelyeknek műszaki terveit — függetlenül a létesítmények költségétől — a Szovjetunió Minisztertanácsa hagyja jóvá. A helyes tervezési feladatok és költségelőirányzatok elkészítésében igen nagy szerepet játszik az Állami Építésügyi Hivatal.

A tervezési feladatok és a költségelőirányzatok alapján veszik fel a címjegyzékekbe azokat az új létesítményeket, amelyek az elmúlt évben befejezetlen építkezésekkel együtt alkotják a tervében a kapacitás szükséges növelését és a jövőre szükséges tartalékokat.

Igen fontos az építkezés költségének meghatározása és a költségek csökkentését biztosító tartalékok kihasználása.

A címjegyzékbe bekerülő valamennyi építkezés (beruházás) költségelőirányzati értékét (előirányzott költségét) a jóváhagyott folyó évi költségelőirányzati és pénzügyi kalkulációk, továbbá a költségelőirányzat felhasznált része (befejezetlen építkezések esetén) és az építkezés befejezésének határideje alapján állapítják meg. Így állapítják meg a limitenfelüli beruházások terjedelmét (összegét) az egyes minisztériumokra, illetve az egész népgazdaságra vonatkozóan. (Ehhez hozzá kell adni a limitenaluli építkezések fő beruházási tételek szerint megkülönböztetett költségkalkulációit.) A limitenfelüli és a limitenaluli építkezések összege adja az állami beruházások egész terjedelmét.

A beruházások és az üzembehelyezett állóalapotok közti különbség: a befejezetlen beruházások állománya. A befejezetlen beruházások állományának kiszámításakor az üzembehelyezett állóalapotokból levonják az állóalapotak nem növelő beruházásokat, vagyis az épülő vállalatok igazgatására, káderképzésre stb. fordított költségeket.

A beruházások összterjedelmének (teljes összegének) előirányzott költsége a limitenfelüli építkezések egyes tételeiből, a limitenaluli építkezések előirányzott költségeiből és a szerelést nem igénylő berendezés értékéből tevődik össze.

A műszaki tervben leírják az építkezés egyes létesítményeinek szerkezetét és műszaki jellemzését; ezen az alapon határozzák meg az úgyneve-

zett szerkezeti elemeket. A költségelőirányzatot a műszaki terv, a jóváhagyott összesített költségelőirányzati normák és a jóváhagyott árjegyzékek alapján állítják össze.

A költségelőirányzat alapjául szolgáló összesített költségelőirányzati normákat a kormány 1937 végén hagyta jóvá. Azóta nem került sor felülvizsgálásukra. Most új összesített költségelőirányzati normákat dolgoznak ki, amelyekben figyelembe veszik az építkezések technológiájában azóta bekövetkezett változásokat.

A műszaki terv, az összesített normák és az árjegyzék alapján állapítják meg az adott építkezésre az úgynevezett egységárakat, vagyis az egyes szerkezeti elemek előirányzott értékének (költségének) jóváhagyott normák és árak alapján összeállított kalkulációját.

Az előirányzott költség nagyságát tehát elsősorban a létesítmény szerkezete határozza meg. Ettől függ, hogy milyen terjedelmű földmunkák, milyen alapozások, mennyi lépcsőház stb. szükséges az adott létesítmény felépítéséhez, az adott kapacitás üzembehelyezéséhez. Az előirányzott költség meghatározásában szerepe van még az anyagok, a munkaerő és a különféle építőipari gépek összesített felhasználási normáinak. És végül, az előirányzott költséget befolyásoló tényezők a munkabérművek, az anyagárak, a szállítási díjtelek stb.

Mindezeken a területeken döntő harcot kell vívni a takarékoságért és az előirányzott építési költségek csökkentéséért.

A tervekben ki kell küszöbölni mindenféle pazarlást. A pazarlás rendszerint a gyárterület és a szállítás túlméretezésében, a műhelyek szétszórt elhelyezésében, a terek és a kisegítő felszerelés indokolatlan nagy számában és kapacitásában jut kifejezésre.

Harcolni kell az építő- és szerelőmunkák fokozott gépesítéséért, a komplex gépesítés meghonosításáért, az építőipari gépek kihatásának megjavításáért és az építőipari forgóeszközök megtérülésének meggyorsításáért. Harcolni kell az anyagok pazarlása és az építőipari gépek levertetése ellen. Az építkezések költségének csökkentése szempontjából igen nagy jelentősége van a nagyipari módszerek meghonosításának, az előgyártott építési és szerkezeti elemek, valamint a szerkezeti részek alkalmazásának, amelyek a helyszínen csak össze kell állítani. Hasonlóképpen megtakarítást eredményez, ha a költségelőirányzatok összeállítása során helyesen megállapított munkabér- és anyagfelhasználási, illetve szállítási normákat alkalmaznak.

Az építkezések gazdaságossága nagy mértékben függ a címjegyzék helyes összeállításától és a beruházási kereteknek az építkezések közti helyes elosztásától. Az anyagok és pénzeszegek sok építkezésre való szétforgácsolása késlelteti az építkezések befejezését és egyes létesítmények üzembehelyezését, s növeli a befejezetlen építkezések számát. Feltétlenül szükséges, hogy elsősorban a limitenfelüli építkezéseknél, de a limitenaluli építkezéseknél is az üzembehelyezés előtt álló létesítményekre összpontosítsák az eszközöket. A minisztériumoknak is gondoskodniuk kell arról, hogy a népgazdasági terv jóváhagyása után az egyes létesítmények címjegyzékeiben ugyancsak érvényesítsék az előbb említett elvet.

A népgazdasági tervben az építkezések költségelőirányzata mellett megállapítják az építkezések valóságos költségét is az adott tervévre, s egyúttal megszabják, hogy az előirányzott költséghez viszonyítva hány százalékkal kell csökkenteni az építő- és szerelómunkák költségét. Így például a háborúutáni első ötéves tervet 1945. évi költségvetési (költségelőirányzati) árakon hagyták jóvá. Az ötéves terv törvényében azt is megszabták, hogy az építő- és szerelómunkák költségét az 1945. évi költségelőirányzati értékekhez viszonyítva 12 százalékkal kell csökkenteni. Az 1951. évi népgazdasági terv az építő- és szerelómunkák 3 százalékos költségcsökkentését irányozza elő, az 1950. július 1-én életbeléptetett költségelőirányzati értékekhez viszonyítva.

Az építkezések előirányzott költsége és terváron számított valóságos költsége közti különbség közvetlenül nyereség formájában jelentkezik a szerződéses építő szervezeteknél. A saját rezsiben végzett építkezéseknél (azaz, ha az építkezést maga a gazdasági szervezet végzi, amely részére készül a létesítmény) az előirányzott költség és a terváron számított valóságos építési költség közti különbség az adott gazdasági szervezet bevételi és kiadási mérlegének kiadási oldalán jelentkezik, minthogy a válalat kiadásai kisebbek lesznek a tervben megszabott építési költségénél.

Nagy jelentősége van annak, hogy a népgazdasági tervben biztosítsák az építkezések szükségleteinek kielégítését.

Az építkezések anyagi és műszaki ellátásának megállapításához alapul szolgál a beruházási munkák osztályozása, vagyis a beruházások összerjedelméből az építő-szerelómunkák terjedelmének, a felszerelésekre fordított költségeknek és egyéb költségeknek különválasztása.

A beruházási tervnek népgazdasági szükséglet szempontjából való megalapozásakor a termelési kapacitások mérlege szolgál alapul. A beruházások tervszerű ellátásának elemzéséhez viszont elsősorban a következő főbb mérlegeket kell ismerni: az összesített pénzügyi terv bevételi és kiadási mérlegét a pénzügyi programmal való összehangolás céljából; anyagmérlegeket, elsősorban a felszerelések, a hengerelt vas, az ipari fa, a fűrészelt áruk, a cement és falazóanyagok mérlegét.

A beruházásoknak a pénzügyi tervvel való helyes összehangolása a legszorosabban összefügg a népgazdasági tervezés egyik központi kérdésével, éspedig a nemzeti jövedelem fogyasztásra, felhalmozásra és tartalékolásra kerülő részei közti aránnyal, vagyis annak a kérdésnek a megoldásával, hogy a tervben a fogyasztás, felhalmozás és tartalékolás optimális összhangja biztosítva legyen.

Az anyagmérlegekben (hengerelt vas, cement, faanyag és más építési anyagok mérlegében) az építkezés szükségletét az építő- és szerelómunkák minisztériumok szerinti terjedelme, továbbá az építő- és szerelómunkák egymillió rubeljére eső költségnormák alapján állapítják meg. Mindenekelőtt a legfontosabb és az üzembehelyezés előtt álló építkezések anyagszükségletét és komplett felszerelését kell teljes mértékben biztosítani. Az említett építkezések komplex anyagi és műszaki szükségleteinek kielégítését

határidőre kell biztosítani. Az anyagok és felszerelések határidőre való beérkezését össze kell egyeztetni az ilyen építkezések lehető leggyorsabb üzembehelyezésével.

Az anyagfelhasználási normákat az építőiparban a beszámolási év folyamán elért legjobb eredmények figyelembevételével kell megállapítani. Ezért gondosan kell tanulmányozni az építőiparban elért értékes tapasztalatokat.

A helyes haladó normák megállapítására irányuló munkákat ágazati bontásban már a népgazdasági terv összeállításának első szakaszán elvégzik, mivel az építő- és szerelőmunkák ágazati szerkezetének megváltozása hatással van az anyagfelhasználási normák nagyságára. A normák az egyes ágazatok szerint igen erősen ingadoznak. Így például az egymillió rubel értékű építő- és szerelőmunkákra felhasználható cement normája villamoserőművek építése esetén háromszor annyi, mint a fa- és papíripari vállalatok építésénél és több mint harmadával haladja meg a gépgyártó vállalatok építéséhez felhasználható cement felhasználási normáját. Az egymillió rubel értékű építő- és szerelőmunkákra felhasználható faanyagok normája a szénbányászatban körülbelül kétszer akkora, mint a gépgyártásban. Ezek az ingadozások természetesen nem teszik lehetővé, hogy a népgazdaságra vagy a minisztériumokra átlagnormákat alkalmazzanak. Számításba kell venni az ágazati szerkezet változásait, és az építő- és szerelőmunkák jellegének változásait az egyes gazdasági ágakban.

Végül tisztában kell lenni azzal, hogy az egymillió rubel értékű építő- és szerelőmunkákra számított átlagnormáknak nagy fogyatékoságaik vannak, mert a rubelben kifejezett építő- és szerelőmunkák terjedelme nem fejezheti ki a különféle konkrét munkák sajátosságait. Fontos feladat tehát, hogy az építőiparban jobban állapítsák meg az anyagfelhasználási és a munkaráfordítási normákat, az értékben kifejezett mutatószámokat pedig a lehetőség szerint természetben kifejezett mutatószámokkal cseréljék fel.

A berendezés *mérlegét* széles skálájú nomenklatúra (cikklista) alapján készítik el. Ezekben a mérlegekben az építkezés berendezésszükségletét úgy tüntetik fel, hogy külön jelölik meg az üzembehelyezés előtt álló építkezések szükségletét, és külön a szerelést nem igénylő berendezések szükségletét. Igen nagy jelentősége van az értékben kifejezett berendezés-mérlegnek, valamint a gépgyártó- és fémfeldolgozóipar teljes termelését feltüntető mérlegnek.

Nemcsak egyes minisztériumok globális anyagellátási tervét, hanem a főbb építkezések komplex ellátási tervét is e. kell készíteni.

A beruházási tervnek az építkezés szükségleteivel való összehangolásához szükség van továbbá az *építőipar tervezésére*.

A népgazdasági tervben számos mutatószámot hagynak jóvá az építőipar fejlesztésére. Az építőipar a népgazdaság fejlődésével egyidőben önálló népgazdasági ág lett, amelynek saját állóalapjai és szakmunkáskérdései vannak és amely megfelelően szakosított. A szerződéses építkezések arányának növekedése fényes bizonyítéka az építőipar fejlődésének.

Az építőiparnak, mint a népgazdaság egyik ágának munkáját az építő- és szerelőmunkák terjedelmével mérik. Ennek a népgazdasági ágnak ter-

mészetben kifejezett termelését az üzembehelyezett létesítmények: vállalatok, vasutak, lakóházak stb. mutatják.

A népgazdasági tervben az építő- és szerelőmunkák terjedelmét az egyes minisztériumokon belül külön felosztják építőszervezetek szerint is. A tervben ezenkívül előíranyozzák az építőszervezetek gépesítését, alólapokkal való ellátását, építőipari szakmunkások képzését és az építőmunkák gépesítését. Az építőiparban a munkatermelékenység növelésének terve és az építő- és szerelőmunkák önköltségsökkentési terve a legjobb építkezések, építőipari brigádok és sztahanovisták eredményeit veszi figyelembe.

Az építőipar fejlesztését nemcsak az építőszervezetek részére előírt állami tervfeladatokkal irányítják, hanem más olyan népgazdasági ágak fejlesztési terve útján is, amelyek az építőipart erősítik. Más népgazdasági ágak fejlesztési tervében például előíranyozzák az építőipari emek előgyártását meggyorsító különféle szerkezetek fokozottabb mértékű gyártását; nagy gondot fordítanak az építési anyagok termelésére, s különösen az újfajta, nagyhatékonyságú anyagok gyártására, fejlesztik a különleges építési anyagok, hengerelt idomvasak stb. gyártását, a fafeldolgozóipart és így tovább.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a tervezés nem fejeződik be a tervek összeállításával. A tervezéshez hozzátartozik a tervteljesítés ellenőrzése is.

A beruházási terv teljesítésének ellenőrzését néhány sajátosság jellemzi. Ezek a sajátosságok abból erednek, hogy a beruházások termelési ciklusa hosszú. A legtöbb iparágban termelés közben is meg lehet állapítani, hogyan áll a terv teljesítése. Az építőiparban azonban az építőszervezet munkájának értékeléséhez a hosszú termelési ciklus miatt nem lehet megvárni a létesítmény építésének befejezését. Éppen ezért építés közben kell gondosan és rendszeresen ellenőrizni az építőszervezet munkáját, és a helyszínen kell megvizsgálni az építkezés állapotát. A beruházás terjedelmének átlagszámai a számbavételkor nagyon fontosak ugyan, de az építés közben elért eredmények jellemzésére nem elegendők. Ahhoz, hogy idejében felszámolhassák az építőiparban előforduló fogyatékoságokat, konkrétan számba kell venni, mi történik az építkezések helyszínén.

A beruházási tervek teljesítését minden vonatkozásban ellenőrizni kell. Ellenőrizni kell a mennyiségi és minőségi mutatószámokat, a munkák terjedelmét, a munkák szerkezetét, a beruházások megoszlását az egyes létesítmények között, a létesítmények üzembehelyezését, az anyagfelhasználási normák csökkentési tervének teljesítését, a munkatermelékenység fokozása tervének teljesítését és az építkezések költségsökkentésének tervét, továbbá a komplex anyagi és technikai ellátás tervének teljesítését, különösen a fontosabb és az üzembehelyezés előtt álló építkezéseknél.

A beruházási tervek teljesítésének ellenőrzésében külön szerepet töltenek be a hosszúlejáratú hiteleket nyújtó bankok: az Iparbank, a Mezőgazdasági Bank, a Kereskedelmi Bank és a Községi (Kommunális) Bank. Ezek a bankok ellenőrzik az építőiparban az eszközök felhasználását és joguk van arra, hogy a helyszínen is rendszeresen ellenőrizzék az építkezéseket. (*Planovoje Hozajsztvo*. 1951. 4. szám.)

G. KUZMIN

Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában

A Lenin és Sztálin által megalapozott önálló elszámolás rendszerének helyes volta fényesen igazolódott a szocializmus Szovjetunióban való építése során. Ennek a rendszernek ma már nemzetközi jelentősége is óriási. Az önálló elszámolás szovjet rendszerének alapelvei a szocializmus gazdasági alapjait építő népi demokratikus országokban ugyanolyan nagy jelentőségűek, mint a Szovjetunióban.

Csehszlovákia dolgozói az iparvállalatok szocialista igazgatási rendszerének megteremtésében a Szovjetunió szocialista építőmunkájának tapasztalataira támaszkodnak. A Szovjetunió történelmi példája és sokoldalú testvéri segítsége tette lehetővé Csehszlovákia munkásosztályának, csakúgy, mint a többi népi demokratikus ország munkásosztályának, hogy a szocialista iparvállalatok szervezésében rövid idő alatt jelentős sikereket érjen el. A szocialista iparigazgatás jelenlegi rendszere Csehszlovákiában éppúgy, mint a többi népi demokratikus országban, a szovjet önálló elszámolás elveinek alapjára épül. Csehszlovákiában a népi demokratikus állam az állami népgazdasági tervek alapján irányítja az ország gazdasági életét. Az önálló elszámolás módszerét arra használja fel, hogy nyilvántartsa az iparvállalatok termelési költségeit és gazdasági tevékenységük eredményét, fokozza érdekeltységüket az anyagi és munkaerőtartalékok, illetve a rendelkezésre álló pénzüsszegek gazdaságos felhasználásában, a technikai felszerelés és a gyártási eljárások tökéletesítésében, a munkaszervezés megjavításában, valamint a belső tartalékok mozgósításában. Ugyanakkor Csehszlovákiában a szocialista iparigazgatás rendszerének néhány jellegzetes vonása is van, amelyek az ország történelmi fejlődésének sajátosságaihoz igazodnak. Az önálló elszámolás rendszerének egyik legfőbb előnye: formáinak és módszereinek hajlékonysága, a szocialista építés konkrét feltételeihez és feladataihoz való alkalmazkodása.

Csehszlovákiában az önálló elszámolás fejlődésének története az ipar államosításával és az úgynevezett népvállalatok megalakításával kezdődik, és szervesen összefügg a népgazdasági tervezés meghonosításával, illetve megszilárdításával. A népvállalatokat 1945-ben hívták életre Csehszlová-

kiában egyes gyárak és üzemek államosítása útján. A népvállalatok szervezeti elveit az államosításról hozott 1945 október 24-i dekrétum szövegezi le. A dekrétumban megjelölt szervezeti elveket azután kiegészítették és pontosabban megszabták a népvállalatok első szervezeti szabályzatában, amelyet a csehszlovák kormány 1946 január 15-én hagyott jóvá.

Az ipari népvállalatok az alapjai a csehszlovák népgazdaság szocialista szektorának, amely a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában a gazdaság vezető és túlsúlyban lévő szektora. Ezek a vállalatok a proletariátus diktatúrájának funkcióit betöltő népi demokratikus állam tulajdonában vannak, és tulajdonformájuk tekintetében szocialista vállalatok.

Napjainkban a szocialista szektor osztatlanul uralkodik Csehszlovákia iparában. A népi demokratikus állam a népvállalatok segítségével valósítja meg az egész népgazdaság szocialista újjáalakítását és a mezőgazdaság szocialista átszervezését.

Az önálló elszámolás fejlődésének több szakasza volt Csehszlovákiában. A fejlődés legjelentősebb határköve a csehszlovák munkásosztálynak 1948 februárjában aratott történelmi jelentőségű győzelme, amely fordulópontot jelentett a csehszlovák nép osztályharcában, és a népi demokratikus rendszer döntő megszilárdulását eredményezte. Meg kell azonban jegyezni, hogy Csehszlovákiában az önálló elszámolást már kezdetől fogva az állami terv érdekeinek rendelték alá. Ez az elv érvényesült már a kezdet kezdetén is, amikor a népvállalatok létesítése után alkalmazni kezdték az önálló elszámolás egyes elemeit, és ez érvényesül a legújabb fejlődési szakaszon is, amikor a Csehszlovákiában alkalmazott önálló elszámolás már jóval közelebb áll az önálló elszámolás szovjet rendszeréhez. A népi demokratikus kormány az önálló elszámolást a szocialista szektor megszilárdítására használja fel, valamint arra, hogy fokozza az állami vállalatok szervezeti befolyását az egész ország gazdaságára.

Csehszlovákiában 1948 februárjáig még nem teremtették meg a népvállalatok önálló elszámolásra való áttérésének feltételeit. Ebben az időben az iparban és kereskedelemben még megvolt a magánkapitalista szektor, amely erősen fékezte a népgazdasági tervezés fejlődését. Az első népgazdasági terv — az 1947—1948. évi kétéves terv — csak az alapvető feladatokat állapította meg, és csak mennyiségi mutatószámok elérését tette kötelezővé a kulcsparágak számára. A népgazdasági tervezés fejletlensége volt ebben az időszakban a fő akadálya annak, hogy a csehszlovák vállalatok áttérjenek az önálló elszámolásra.

Az egyes népvállalatok munkáját a vállalati igazgatóság irányította a kollektív vezetés alapján. Az igazgatóság élén az igazgató állott ugyan, egyszemélyi felelősséget azonban nem viselt a vállalat munkájáért. Az ipar igazgatását négy láncszemből álló rendszer segítségével látták el: minisztérium — ágazati igazgatóság — népvállalat — üzem.

Az iparigazgatási rendszer első formája még nagy mértékben tartalmazta a tökéletes igazgatási módszerek elemeit. Ez a forma igen sok hibával volt terhes. Az igazgatási rendszer négy láncszemből álló szervezete túlságosan szerteágazó és nehézkes volt, a népvállalatok vezetésében pedig hiányzott az egyszemélyi felelősség.

A népvállalatok 1946-ban elfogadott szervezeti szabályzata értelmében rendelkezésükre bocsátott állami eszközök az úgynevezett „alapvagyorra“ (az egyes állami vállalatoknak átadott összes anyagi értékek mérlegértéke) és a tartalékalapra oszlottak, amelyet a szervezeti szabályzat az „alapvagyon“ értékének 35 százalékában állapított meg. A tartalékalapot egyébként a vállalat nyereségbefizetéséből hozták létre.

Csehszlovákia munkásosztálya 1948 februárjában teljes győzelmet aratott a reakció erőin. A csehszlovák kormány közvetlenül ezután hajtott végre az államosítás második szakaszát, amelynek eredményeképpen az ország gazdaságának parancsnoki magaslatai a népi demokratikus állam kezébe kerültek, és az ipari termelés szocialista szektorának részesedése 95 százalékra emelkedett. Az 1948 április 28-i törvény alapján teljes egészében államosították a külkereskedelmet. A külkereskedelem monopóliumát biztosító törvényes intézkedés jelentős mértékben megszilárdította Csehszlovákia függetlenségét a tőkés országoktól. A külkereskedelem monopóliuma hozzájárult ahhoz, hogy a csehszlovák gazdaság megszabadulhatott a tőkés világ gazdasági válságainak hatásától, elősegítette az áruforgalom megjavulását, mentessé tette az áruforgalmat a piaci spontaneitástól és a tőkés piacok áringadozásaitól, a belső piacon pedig lehetőséget teremtett az árak tervezésére. 1948-ban kezdték meg a bankrendszer gyökeres átalakítását is. Ennek eredményeképpen megszilárdult a pénzügyi tervezés és 1950-ben megalakították Csehszlovákia Állami Bankját.

Csehszlovákia Kommunista Pártjának központi bizottsága 1948 novemberében határozatot hozott, amelyben hangsúlyozta, hogy az iparigazgatást a Szovjetunió iparában felhalmozott tapasztalatok figyelembevételére és sokoldalú felhasználása alapján kell átszervezni. A népi demokratikus rendszer megszilárdult, a fő termelési eszközök a nép tulajdonába kerültek, és a népgazdaságban megnőtt a szocialista szektor szervező szerepe. Mindennek eredményeképpen a csehszlovák népi demokratikus kormány áttérhetett a távlati tervezésre, az ötéves népgazdaságfejlesztő terv kidolgozására. Ez a terv a szocializmus alapjainak megépítésére hivatott. A tervtörvény hangsúlyozza, hogy „az ötéves terv fontos állomása lesz a csehszlovák népi demokratikus köztársaság szocialista fejlődésének, minthogy megszilárdítja és megerősíti az államosított ipart, fokozza a mezőgazdaság gépesítését és villamosítását, és így megteremti az alapot a fejlettebb termelési formákra való áttérésre. Az ötéves terv teljesítésének mértékében a tőkés elemek maradványait fokozatosan korlátozzuk és valamennyi népgazdasági ágból kiszorítjuk.“

Csehszlovákia Kommunista Pártja és népi demokratikus kormánya a szocialista iparosításra — mint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakának fejlődéstörvényére — vonatkozó lenini-sztálini tételből indult ki, amikor az ötéves tervben a nehéziparnak és mindenekelőtt magvának, a gépiparnak gyorsított ütemű fejlesztését jelölte meg, mint a népgazdaság továbbfejlesztésének és újjáalakításának legfontosabb láncszemét. Ismeretes ugyanis, hogy — amint Sztálin elvtárs mondotta — „...csak a nehézipar és saját gépipar megteremtése biztosítja a szocializ-

mus anyagi alapját, és hozza a szocializmus országát a kapitalista világgal szemben független helyzetbe.“

Csehszlovákia népgazdaságának az ötéves tervben célul kitűzött szocialista újjáalakítása igen nagy beruházásokat követel. 1949-ben és 1950-ben 157 milliárd csehszlovák koronát fordítottak beruházásokra. 1951-től 1953-ig pedig a terv 558 milliárd koronát irányozott elő erre a célra. A tervezett beruházások túlnyomó része a nehéziparnak, vagyis a népgazdaság döntő ágának fejlesztését szolgálja.

A nagyszabású beruházási program megvalósításának legfőbb forrása az ipar szocialista felhalmozása. Az iparonbelüli felhalmozás mindenképpen való növelése tehát döntő feltétele az ötéves tervfeladatok teljesítésének és túlteljesítésének. Sztálin elvtárs az *Új helyzet — új feladatok a gazdasági építőmunkában* című beszédében 1931 júniusában azt a feladatot állította a Szovjetunió gazdasági vezetői elé, hogy vezessék be és szilárdítsák meg az önálló elszámolást, fokozzák az iparonbelüli felhalmozást. Sztálin elvtárs már akkor hangsúlyozta: „Meg kell szüntetni a gondatlan gazdálkodást, mozgósítani kell az ipar belső erőforrásait, valamennyi üzemünkben be kell vezetni és meg kell szilárdítani az önálló elszámolást, rendszeresen csökkenteni kell az önköltséget, kivétel nélkül minden iparágban fokozni kell az iparonbelüli felhalmozást.“ (*Sztálin Művei*. 13. kötet. 80. lap. Szikra 1951.)

Az ötéves terv feladatai megkövetelték a csehszlovák iparigazgatás szervezetének mélyreható átalakítását. 1949-ben Csehszlovákia Kommunista Pártja központi bizottságának kezdeményezésére megkezdték számos vállalat decentralizálását. Ennek következtében az iparvállalatok száma 1949 folyamán másfélszeresére emelkedett. Amint a népvállalatok 1950-ben érvénybelépett szervezeti szabályzata kifejti, „... az iparigazgatás újjáalakításának az volt a célja, hogy a vállalatok tevékenységéből és szervezetéből kiküszöböljék a kapitalizmus minden csökevényét, és olyan új intézményeket létesítsenek, amelyeket szocialista elvek alapján szerveznek és igazgatnak.“ Az újjáalakítás eredményeképpen hajlékonyabb és operatívabb lett az iparigazgatás szervezete, megszilárdult az egyszemélyi felelős vezetés elve, és az igazgatóra fokozottabb felelősség hárult a vállalati terv teljesítéséért.

A csehszlovák iparigazgatás rendszerében végbement mélyreható változásokat az állami vállalatok új szervezeti szabályzata rögzítette, amely a Szovjetunió szocialista iparigazgatási szervezetének kialakításában szerzett tapasztalatok felhasználásán alapul. A népvállalatok új, törvényerejű szervezeti szabályzata, amelyet a csehszlovák kormány 1950 július 26-án hagyott jóvá, kötelezővé teszi az önálló elszámolást mint a népvállalatok terszerű vezetésének legfontosabb módszerét.

A népvállalatok 1950. évi szervezeti szabályzata hangsúlyozza, hogy a vállalatok tevékenységét terv szabja meg, és a dolgozók egész munkájának a terv teljesítésével és túlteljesítésével összefüggő feladatokra kell összpontosulnia. A népgazdasági terv teljesítésének van alárendelve a népvállalatok egész szervezete és igazgatásuk módszere is. A szervezeti szabályzat értelmében a vállalatok mérlege és költségelőirányzata — a terv

alján végzett munkájuk pénzben való kifejezése. A népvállalatok termelési terve a következő részletterveket foglalja magában: a mennyiségi mutatók terve, a munkaráfordítások terve,* az anyagellátás terve, a műszaki fejlesztési terv, a szállítási terv, a beruházási terv és a pénzügyi terv.

Az új szervezeti szabályzat törvényesen szabályozza azokat az intézkedéseket is, amelyek arra irányulnak, hogy a csehszlovák iparban fokozzák a vállalati igazgató személyes felelősségét a tervfeladatok teljesítéséért. A szervezeti szabályzat hangsúlyozza, hogy „az igazgató dönt mindazokban a kérdésekben, amelyek a vállalati terv teljesítéséhez szükséges eszközökre és ezeknek az eszközöknek felhasználási módjára vonatkoznak. Az igazgató határozatai kötelezők a vállalat munkásaira és alkalmazottaira.“ Az igazgató a tervelőirányzatok összeállításáért és a vállalati terv teljesítéséért is személyes felelősséget visel. A szervezeti szabályzat azonban nemcsak az igazgatótól követel fokozottabb felelősséget. A terv teljesítéséért az igazgatási szervezet valamennyi láncszemének dolgozója is felelős. A szervezeti szabályzat ezenfelül azt is megállapítja, hogy „a vállalat valamennyi dolgozója személyes felelősséggel tartozik a reábízott feladatok teljesítéséért.“

A népvállalatra háruló tervfeladatok teljesítéséhez szükséges eszközöket az állam bocsátja a vállalat rendelkezésére. Ezeknek az eszközöknek mértékét a vállalat terve határozza meg, amelyet a kormányzervek hagynak jóvá. A vállalatok eszközei az úgynevezett „alapvagyon“ formájában rendelkezésükre bocsátott saját eszközökből és az Állami Bank által hitelek formájában folyósított eszközökből tevődnek össze. Megjegyzendő, hogy a vállalatok szervezetének fejlődése és a szocialista tulajdon megszlárdulása során az „alapvagyon“ tartalma jelentős mértékben megváltozott. Az iparvállalatok 1946-os szervezeti szabályzata még úgy határozza meg az „alapvagyon“ mint az állam által a vállalatnak átadott összes anyagi értékek mérlegértékét. Az 1950. évi új szervezeti szabályzat szerint viszont az „alapvagyon“ a vállalatnak a tervidőszakban birtokában lévő álló- és forgóalapok összege.

A csehszlovák vállalatok 1951. évi terveiben ennek megfelelően állapították meg az álló- és forgóalapok normatívjait. Ezek kiszámítása azonban még nem kielégítő pontossággal történik. Az alapok megállapított normatívjai olykor elégtelenek, máskor pedig túlméretezettek mutatkoznak a vállalat tervében megszabott feladatok teljesítéséhez. A népi demokratikus kormányzervek harcolnak az alapok normatívjainak pontos kiszámításáért, az eszközök túlméretezése ellen. Az új szervezeti szabályzat törvényes következmények terhe alatt megtiltja a vállalatoknak, hogy a beruházásokra szánt összegeket termelő tevékenységük finanszírozására, a forgóeszközöket és célhiteleket pedig beruházásokra használják fel.

1952-ig a vállalatok eszközeinek nyilvántartása és elosztása a szocialista ipar pénzügyi központjaként működő „Államosított Szektor Pénzalapja“-nak volt kizárólagos funkciója.

* V. ö. termelési terv és munkaügyi terv

Ámde az „Államosított Szektor Pénzalapja“, amely a jóváhagyott állami költségvetéssel párhuzamosan töltötte be funkcióját, megnehezítette az egységes pénzügyi politika folytatását, a pénzügyi eszközök mozgósítását és felhasználásuk ellenőrzését. Ezzel összefüggésben a csehszlovák kormány 1951 november 20-án törvényt hozott az állami vállalatok új finanszírozási rendszeréről. Ez a törvény korlátozta az „Államosított Szektor Pénzalapja“-nak funkcióit, megszüntette a szocialista vállalatok és az állami költségvetés közti közvetítő szerepét, és a népvállalatokat közvetlenül bekapcsolta az állami költségvetésbe. Ezzel lehetővé vált, hogy az állami költségvetést az állam alapvető pénzügyi tervévé, a szocialista felhalmozás forrásai mozgósításának hatékony fegyverévé tegyék. Az új törvény szerint az összes minisztériumok és a hatáskörükbe tartozó vállalatok pénzügyi tevékenységét közvetlenül az állami költségvetés szabályozza.

A vállalatok termelési terve alapján határozzák meg az általános adónak (forgalmi adónak), a nyereségbefizetésnek és a forgóeszközfelöltségeknek azt az összegét, amelyet a vállalatok kötelesek az állami költségvetésbe befizetni. A vállalatok beruházásaira szolgáló összegeket, amelyeket korábban automatikusan utaltak ki az „Államosított Szektor Pénzalap“-jából, most az 1951 november 20-i törvénynek megfelelően — a vállalati terv teljesítésétől függően, a nyereségbefizetés meghatározott százalékában állapítják meg. Beruházások céljára állami támogatás csak rendkívüli esetekben vehető igénybe.

A népi demokratikus rendszerben a pénz többé nem a kizsákmányolás eszköze. A pénzügyi tervezés eredményeképpen a pénz — Csehszlovákiában éppúgy, mint a többi népi demokratikus köztársaságban — a népgazdaság társadalmi ellenőrzésének eszközévé vált. A vállalatok pénzeszközeinek mozgása szintélikus mutatója egész munkájuknak. Ezen alapul a „korona-ellenőrzés“, amely a szervezeti szabályzat megállapítása szerint nem más, mint „a vállalat és egyes alkotórészei tevékenységének ellenőrzése a pénzeszközök mozgásának ellenőrzése útján.“

A korona-ellenőrzésre — a különféle alapokkal való ellátás rendszerén kívül — a vállalatok költségvetési befizetéseinek, a vállalatok részére nyújtott hiteleknek és a vállalatok kölcsönös elszámolásainak rendszere is lehetőséget ad a hitelügyi, illetve pénzügyi intézmények számára.

A Csehszlovákiában érvényben lévő pénzügyi törvények értelmében — az állami vállalatok szocialista felhalmozásainak egy része általános (forgalmi) adó, „alapvagyoni“-törlesztés és nyereségbefizetés formájában folyik be az állami költségvetésbe. Az állami költségvetéssel szemben fennálló vállalati befizetési kötelezettségek teljesítése egyik legfontosabb bizonyítékai a vállalati termelési terv teljesítésének.

A vállalatoknak nyújtott bankhitel ugyancsak fontos eszköz a termelési tervek teljesítésének állami ellenőrzésére. Bankhitelt akkor kapnak a vállalatok, ha a számukra megállapított alapok elégtelennek bizonyulnak. Bankhitelt nyújtanak például idényszerű árutartalékok létesítésére, a terv túlteljesítése esetén fölmerülő újabb pénzzükséglet fedezésére stb. Az állami bank hitelei célhitelek, amelyeket megfelelő biztosíték mellett, pontosan megállapított határidőre, évi 3,25 százalékos kamatra nyújtanak.

A korona-ellenőrzés hatékonysága megköveteli, hogy a vállalat pénzforgalmában részvevő pénzeszközök lehető legnagyobb része menjen át az Állami Bankban vezetett folyószámlán. Eppen ezért törvény tiltja, hogy a vállalatok egymásnak hiteleket nyújtsanak, és arra kötelezi a vállalatokat, hogy valamennyi elszámolásukat az Állami Bank készpénznélküli forgalmában bonyolítsák le.

Az önálló elszámolás egyik legfontosabb elve a dolgozók anyagi érdekeltsége munkájuk eredményében. Annak érdekében, hogy fokozzák a munkások anyagi érdekeltségét a termelési tervek teljesítésében és túlteljesítésében, 1951-ben — a Szovjetunióban rendszeresített igazgatói alap-hoz hasonlóan — a csehszlovák népvállalatokban létrehozták a „dolgozók üzemi alapját“. Ezt az alapot tervezett és tervenfelüli nyereség esetén a vállalatnak biztosított részesedésekből képezik. A részesedések nagyságát a vállalat pénzügyi tervében határozzák meg. Az alapot a legjobb munkásoknak és a szocialista verseny győzteseinek jutalmazására, továbbá szociális és kulturális célokra használják fel. A „dolgozók üzemi alapja“nak a nyereséghez viszonyított aránya a vállalat munkáslétszámától, népgazdasági jelentőségétől és egyéb tényezőktől függ, s általában nem haladja meg a tiszta nyereség 10 százalékát. Ebbe az alapba folyik be a vállalat tervenfölüli nyereségének maximálisan 50 százaléka is.

A Szovjetunió tapasztalatai alapján Csehszlovákiában 1950 október 1-én állapították meg a vállalatokra kötelező gazdasági szerződések megkötésének rendjét. Megalakították a közületi egyeztetőbizottságot is. Ez hivatott eldönteni a gazdasági szerződések teljesítése során a vállalatok között fölmerült vitás kérdéseket. A törvénynek megfelelően a területi nemzeti bizottságok mellett is létesítettek egyeztető bizottságokat.

Az önálló elszámolás alkalmazása során a Szovjetunióban gyűjtött tapasztalatok azt mutatják, hogy a tervszerinti vezetés érdekében nemcsak a gyárakra vagy üzemekre, hanem műhelyekre és brigádokra is alkalmazni kell az önálló elszámolás elveit. Az üzembenbelüli önálló elszámolás meghonosítása igen fontos eszköz az egész vállalat önálló elszámolásának megszilárdítására. A Csehszlovákiában kialakult konkrét történelmi körülmények között az üzembenbelüli önálló elszámolás kialakítása volt az előfeltétele a vállalati önálló elszámolásra való áttérésnek, és megelőzte az önálló elszámoláson alapuló vállalati kapcsolatok megszervezését.

Csehszlovákiában az önálló elszámolásnak ezt a sajátos fejlődését számos ok idézte elő. Mindenekelőtt azt kell megemlíteni, hogy az ipar államosítása nem egyszerre, hanem fokozatosan, több szakaszban valósult meg, és hogy a munkásosztálynak a reakció erőin 1948. februárjában aratott győzelméig a népgazdaság tervezését jelentős mértékben akadályozta az akkor még jelentékeny magánkapitalista szektor. Figyelembe kell venni azt is, hogy Csehszlovákiában 1948-ig több bank volt, és az egyes vállalatok közvetlen hitelkapcsolatban állottak egymással. Mindez természetesen megnehezítette a pénzügyi tervezést, amely az egész gazdaság tervezésének egyik legfontosabb része. És végül, a külkereskedelem monopóliumának 1948. évi életbeléptetése előtt sok államosított termelővállalat önállóan importálta a termeléséhez szükséges nyersanyagokat, és termékeit is maga exportálta. Csehszlovákiában ebben az időszakban még nagy ne-

hészégekbe ütközött az önálló elszámolás sarkkővét képező tervárak megállapítása is. Ezt főként az okozta, hogy Csehszlovákia az iparnak a kapitalizmustól örökölt szerkezete következtében még függő viszonyban volt a külső piactól, és a tőkés országok abban az időszakban még jelentékeny mértékben részesedtek a csehszlovákia külkereskedelmi forgalomban.

E körülmények össztelálkózása gátolta a vállalatok áttérését az önálló elszámolásra, és megnehezítette az önálló elszámoláson alapuló vállalati kapcsolatok kifejlődését, ugyanakkor azonban jóval kisebb mértékben hatott arra, hogy megteremtsék a műhelyek önálló elszámolását, az üzemmenbelüli tervezés egyik fontos eszközét.

Csehszlovákiában a „Socialistické podnikové hospodárství“ (Szocialista vállalati gazdálkodás) néven ismert üzemmenbelüli önálló elszámolási rendszert, — amely egyébként a műhelyek önállóságának elvén alapul — elsősízbén a „Svit“ (volt Bata) vállalatban honosították meg. Ezt a rendszert azután a Szovjetunióban alkalmazott önálló elszámolás tapasztalatainak felhasználásával tökéletesítették. Az említett rendszer lényege a következő: a vállalat több önálló egységre oszlik. Ilyen egységek a műhelyek, illetve üzemek, amelyeknek mintegy 80 százalékában zárt ciklusú termelés folyik. Egy-egy műhely dolgozóinak száma — a termelés jellegétől függően — 30—100 fő.

A vállalat termelési terve az egyes műhelyek operatív terveire oszlik, amelyek nemcsak a termelés volumenére vonatkozó feladatokat, hanem a nyersanyag-, tüzelőanyag- és szerszámfelhasználás pontos normáit is magukban foglalják; ezekben a tervekben egyebek közt számításba veszik a foglalkoztatott munkások számát, a munkabérealap nagyságát is. A műhely vagy brigád az operatív terv alapján állítja össze termelési költségelőirányzatát. Az önálló elszámolású egységek meghatározott időszakonként (a termelés jellegétől függően kéthetenként vagy havonként) beszámolóban (ügynevezett önálló elszámolási kimutatásban) összegezik munkájuk eredményeit. A beszámolóban a valóságos termelési költségeket összehasonlítják a tervezett költségekkel.

A csehszlovák vállalatokban alkalmazott SPH-rendszer lehetővé teszi a gazdaságosság rendszerének megszilárdulását, a termelés önköltségének csökkentését, a munka termelékenységének fokozását. Ez a rendszer a tervteljesítés célját szolgálja, mivel anyagilag érdekelte teszi a munkásokat munkájuk eredményében és egyúttal megteremti az alapját annak, hogy az állami vállalatok igazgatósága valóban operatíván vezesse a műhelyek munkáját.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az SPH-rendszer meghonosításának kedvező eredményei gyorsan megmutatkoznak. Így például az adamovi Skoda-művek vállalataiban 1950 augusztus 1-én vezették be a SPH-rendszert. Az eredmény az volt, hogy a szeptemberi, októberi és novemberi tervfeladatokat jelentős mértékben túlteljesítették, a munka termelékenységét pedig havi átlagban 3 százalékkal fokozták. A Gottwald-gépgyár már az SPH-rendszerre való áttérést követő harmadik hónapban 25 százalékkal túlteljesítette tervét. A gyakorlatban Csehszlovákia valamennyi vállalata áttért az SPH-rendszerre. Ezt a rendszert tekintik alapnak arra, hogy a Szovjetunió példája nyomán tovább tökéletesítsék az önálló elszámolást.

Az SPH-rendszernek az üzembenbelüli önálló elszámolás szovjet rendszeréhez viszonyítva még számos fogyatékosága van. Így például a műhelyek beszámolóját gyakran rendkívül bonyolult számviteli formák alapján állítják össze, amelyek nehezen érthetők a munkások számára. Am az üzembenbelüli önálló elszámolás fogyatékoságai Csehszlovákiában nem annyira magából az SPH-rendszerből következnek, mint inkább alkalmazásának helytelen módszereiből. Egyes vállalatok például gépiesen lemásolják a „Svit“ vállalatban alkalmazott üzembenbelüli önálló elszámolás rendszerét, és figyelmen kívül hagyják saját termelésük követelményeit.

Csehszlovákiában a társadalmi gazdaságnak 1952-ben kialakult igazgatási rendszere az önálló elszámolás valamennyi főbb elemét tartalmazza, ha nem is azonos fejlettségi fokon. Még előfordulnak hiányosságok a ráfordítási normák megállapításában és különösen a munkabérialap tervezésében. A munka- és anyagráfördítési normák helytelen megállapítása és a munkabérialap tervezésének hiányosságai következtében Csehszlovákia iparában a munkatermelékenység emelkedése néhány éven át elmaradt a munkabér növekedésétől.

Csehszlovákia Kommunista Pártjának központi bizottsága 1951 júniusában határozatot hozott a termelés önköltségének csökkentésével összefüggő intézkedések életbeléptetéséről. Ezek az intézkedések arra irányulnak, hogy az adminisztrációs személyzetet fokozottabb mértékben vonják be a termelésbe, a hiányanyagokkal takarékoskodjanak, jobban ellenőrizzék a beruházásra szánt eszközök felhasználását és küszöböljék ki az improkutív kiadásokat. Mindezek sikeres végrehajtása esetén évi 50 milliárd korona megtakarítással számolnak.

1950-ben a helytelen normamegállapítások következtében gyakori jelenség volt a csehszlovák iparban, hogy a műszaki-gazdasági normákat sok vállalatban átlag 150 százalékra teljesítették. A műszaki-gazdasági normákat sokszor még azok a vállalatok is túlteljesítették, amelyek termelési tervüket nem tudták teljesíteni. Így például az *Észak-Csehszlovákiai Armatura* művek egyik vállalatában 1950 negyedik negyedében a normákat átlagosan 115 százalékra teljesítették, ugyanakkor az egész vállalat tervének teljesítésében mindössze 78 százalékos eredményt értek el.

1951-ben Csehszlovákia iparában a kommunista párt kezdeményezésére széleskörű kampányt indítottak a műszaki-gazdasági normák felülvizsgálatára. E felülvizsgálatnak az volt a célja, hogy megteremtsék a feltételeket a haladóátlag műszaki-gazdasági normák alkalmazására való áttérésre, a munka termelékenységének emelésére és a termelés önköltségének csökkentésére. A korábban megállapított laza műszaki-gazdasági normák ugyanis a munkatermelékenység emelkedésének fékjévé váltak, és a csehszlovák vállalatokban széles körben kibontakozó munkaverseny következtében elavultak.

A csehszlovák vállalatokban alkalmazott önálló elszámolás sikeresen segíti elő a népgazdaság szocialista szektorának megszilárdulását, az iparonbelüli felhalmozást — az ország szocialista iparosításának és a nép anyagi jóléte és kulturális színvonalának emelésének legfontosabb feltételét, megkönnyíti az ötéves terv teljesítését, illetve túlteljesítését. 1949-ben, az ötéves terv első évében a csehszlovák ipar tervfeladatait 102,6 százalékra

teljesítették. Csehszlovákia dolgozóinak hazafias lelkesedése soha nem ismert méretű tömegmozgalommá fejlesztette a tervfeladatok határidő-előtti teljesítéséért, az anyagtakarékosságért, a berendezések jobb kihasználásáért, valamint a műszaki-gazdasági normák tökéletesítéséért kibontakozott szocialista versenyt. E munkaverseny során jelentős teljesítőképességi tartalékokat tártak fel az iparban. Csehszlovákia Kommunista Pártjának központi bizottsága 1950 februárjában, majd 1951 februárjában ezzel összefüggésben határozatot hozott az ipar átszervezésének meggyorsításáról és az 1950. évi tervben, illetve az egész ötéves tervben előírt tervfeladatok fölemeléséről. A határozat értelmében az ötéves terv végére az ipari termelés volumenét — az eredetileg előírányzott 57 százalékhelyett — 98 százalékkal kell növelni; a nehézipar termelését pedig a tervezett 66 százalékhelyett 131 százalékkal kell emelni.

Csehszlovákia Kommunista Pártja központi bizottságának 1951 februári teljes ülése a nehézipari termelés fejlődési ütemének jelentékeny fokozásáról hozott határozatot. 1949-ben és 1950-ben a nehézipari termelés évenként 16 százalékkal emelkedett; 1951-től 1953-ig viszont — a határozatnak megfelelően — évi átlagban 23 százalékos növekedést kell elérnie. A fölemelt tervelőirányzatok teljesítésének eredményeképpen a nehézipari termelés négyszerese lesz majd a kapitalista Csehország háborúelőtti maximális nehézipari termelési színvonalának.

Az ötéves tervfeladatok jelentős mértékű növelése és a CsKP központi bizottságának februári teljes ülésén a népgazdaság újjáalakítási ütemének meggyorsításáról hozott határozat fokozott feladatokat ró az iparigazgatás szervezetére. Ezzel összefüggésben a csehszlovák kormány 1951 szeptember 7-én törvényt hozott az iparigazgatási rendszer átszervezéséről. Ez a törvény egyszerűsíti az iparigazgatás rendszerét, és az iparvállalatokat közvetlenül a minisztériumok alá rendeli. A törvény egyúttal a meglévő minisztériumok decentralizálását és egyes új minisztériumok létesítését is kötelezővé teszi. Ez az intézkedés ugyancsak arra irányul, hogy az állami szervek még operatívabban vezessék az iparvállalatokat.

A csehszlovák minisztériumok szervezeti fölépítését a Szovjetunió minisztériumainak példája nyomán alakítják át. A termelővállalatok tevékenységének közvetlen vezetését az újonnan létesítendő operatív főigazgatóságokra bízzák, és megteremtik annak föltételeit, hogy megszilárduljon a vállalatok egyszemélyi felelős vezetése. A törvény állami ellenőrző-minisztérium létesítéséről is rendelkezik, aminek ugyancsak nagy jelentősége van az iparigazgatási szervezet munkájának megjavítása szempontjából.

Csehszlovákia ipara az 1950. évi fölemelt tervfeladatokat 102,7 százalékra teljesítette. Az ipar ötéves tervfeladatának sikeres teljesítése és a termelési kapacitások újabb tartalékainak feltárása nem kis mértékben köszönhető annak, hogy az állami vállalatok igazgatási módszerei gyökeresen megváltoztak, és hogy az iparban meghonosították az önálló elszámolást.

Az önálló elszámolás alkalmazása és megszilárdítása eredményeképpen a munka termelékenysége is emelkedik. Csehszlovákia iparában a

munka termelékenysége 1948-ban 12,1 százalékkal, 1949-ben 21,1, 1950-ben pedig 32,8 százalékkal emelkedett 1947-hez képest.

Az önálló elszámolás lehetővé teszi a szocialista munkaverseny és él-munkásmozgalom gyorsabb ütemű fejlődését. 1950. végén a szocialista munkaversenyben a munkások és alkalmazottak 65 százaléka vett részt, az évelejei 30 százalékkal szemben.

Az önálló elszámolás anyagilag érdekeltté teszi a munkásokat a termelésben, és felelőssé teszi őket munkájuk eredményéért, nagymértékben segíti az ésszerűsítő mozgalom kibontakozását, és fontos lendítője annak, hogy Csehszlovákiában ma már hatalmas tömegek vesznek részt az anyagtakarékossággért folyó mozgalomban.

Az önálló elszámolásnak — a szocialista gazdaságvezetés tudományosan megalapozott módszerének — alkalmazása és megszilárdítása a csehszlovák iparban azt mutatja, hogy a csehszlovák dolgozók sikeresen haladnak a szocializmus útján.

A Szovjetunió történelmi tapasztalatait tanulmányozó csehszlovák munkásosztály önzetlen testvéri segítséget kap a Szovjetuniótól, és Csehszlovákia Kommunista Pártjának vezetésével alkotó módon használja fel az önálló elszámolás módszerét a népgazdaság igazgatásában. Csehszlovákiának az önálló elszámolás alkalmazása területén elért eredményei fényesen bizonyítják a szocialista társadalom fölépítéséről szóló lenini-sztálini tanítások életrevalóságát és mindent legyőző erejét.

Az Új Magyar Könyvkiadó legújabb kiadványai:

Maklárszkij: Város a tengerparton. Regény — A Nagy Honvédő Háború után a Szovjetunió egy tengerparti városába az imperialista hatalmak kártevőket és kémeket csempésznek be, hogy egy kiváló szovjet mérnök találmányát megkaparintsák. A szovjet államvédelmi hatóság lelkiismeretes, áldozatkész munkája és az egyszerű szovjet emberek ébersége azonban megghiúsítja az amerikai kémiszolgálat terveit, és leleplezi működését.

Gala: Én és a pápa — A szerző, aki Nyugat-Ukrajna legkiválóbb publicistája és írója, ebben a cikksorozatában leleplezi a Vatikán cselekedéseit a cári Oroszország, majd a Szovjetunió ellen. A cikkek feltárják a pápai udvar pénzügyi tranzakcióit, szoros kapcsolatát Hitlerrel, Mussolinivel, Francoval és a Wall Streettel, és fényt derítenek a vatikáni ügynökök kémszervezetére.

Szobko: A béke záloga. Regény — A könyv a háborúutáni Németország életével, fejlődésével és átalakulásával foglalkozik. Színesen és érdekesen megírt művében a szerző bebizonyítja, hogy az egységes, demokratikus, békeszerető Németország megteremtése életszükséglet a német nép számára.

Leberecht: Úton. Regény — A Nagy Honvédő Háború után egy észkolhozban pereg a regény cselekménye. Izgalmas történetben mutatja meg az író a talajjavító gépek elpusztítására törő ellenséges elemek működését. De a párt és az él-munkások leleplezik az ellenséget és az elmaradt kolhoz megindul a fölemelkedés útján.

SZ. TYITARENKO—J. NYIKANOROV

A szocialista munkafegyelem néhány elvi kérdése

A Szovjetunióban fölépült a világ első szocialista társadalma. E társadalom alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a kizsákmányolástól mentes dolgozók elvtársi együttműködése és kölcsönös szocialista segítségnyújtása.

A szocialista rendszer új társadalmi viszonyokat teremtett, új munkafegyelmet, új munkaszervezetet hozott létre, amely a tudomány és a technika legújabb vívmányait az öntudatos dolgozók tömegeinek alkotó tevékenységével egyesíti. A kapitalizmus munkaszervezete az éhség fegyelmére támaszkodik, a szocialista munkaszervezés viszont maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmén alapszik.

A tőkés országokban a bérmunka rendszere — Marx kifejezése szerint — rabszolgarendszer, amely annál kegyetlenebb, minél inkább kifejlődnek a munka társadalmi termelőerői. A tőkés társadalomban a munkás a kizsákmányolók kis csoportjának meggazdagodása érdekében dolgozik, s minthogy szüntelenül a munkanélküliség és az éhhalál veszélye fenyegeti, kénytelen elfogadni bármilyen munkaföltételeket. A tőkésnek éppen ezért megvan min-

den lehetőségük a munkás egész életerejének kiszípolozására, amikor pedig a dolgozó munkaképtelenné válik, könnyörtelenül kidobják az utcára.

A munka valóban szabaddá válik a szocialista társadalomban, ahol ember már nem zsákmányol ki embert, nincs munkanélküliség, a termelés nem a konkurrenciának és a kapitalista profit biztosításának elvén, hanem a terv szerinti vezetésnek és a tömegek anyagi jóléte és kulturális színvonalra rendszeres emelésének elvén alapszik. A szocializmus országában a munkának egészen más jelentősége van, mint a kapitalizmusban, mert a dolgozók a szocializmusban nem a kizsákmányolók javára, hanem saját maguk, saját osztályuk javára, a társadalom javára végzik munkájukat.

„Itt a dolgozó ember nem érezheti magát elhagyottnak és egyedülállónak — hangsúlyozta Sztálin elvtárs. — Ellenkezőleg, nálunk a dolgozó ember országa szabad polgárának, társadalmi tényezőnek érzi magát. És ha jól dolgozik, ha megadja a társadalomnak azt, amit adhat — a munka hőisének számít, dicsőség övezi.“

A nép és az állam érdekei a szocializmusban egységesek és elválaszthatatlanok, mert a politikai hatalom és a termelési eszközök a dolgozók kezében vannak. Ezért a szovjet emberek jóléte mindenképp előtt az állampolgárok nagytermelékenységű munkájától, az öntudatos munkafegyelemtől függ. A kommunista párt és a szovjet kormány igen nagy jelentőséget tulajdonít a szocialista munkafegyelem kialakításának. Lenin ezzel összefüggésben 1920-ban ezt írta:

„Új munkafegyelmet teremteni, az emberek közötti társadalmi kötelek új formáit létrehozni, új formákat és módszereket teremteni az embernek a munkába való bevonására — ez évekre, sőt évtizedekre terjedő munka.

Ez a munka — a leghálásabb és legnemesebb munka.“

Lenin-Sztálin pártja óriási szervező és nevelő munkájának eredményeképpen rendkívül mélyreható változások mentek végbe a dolgozók millióinak tudatában. Az ország szocialista átalakulása folyamán maguk az emberek is átalakultak. A szovjet emberek lelkialkatta mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy öntudatos magatartást tanúsítanak a munka iránt, amelyet nagyfontosságú állami ügynek tartanak. A szovjet emberek mindennél előbbre helyezik szocialista államuknak, a kommunizmus építésének érdekeit. Ezért törekednek szüntelenül arra, hogy emeljék a munka termelékenységét, teljesítsék és túlteljesítsék a népgazdasági terveket.

V. Vorosin, a *Trjohgornaja Manufaktura* textilművek Sztálin-díjas művezetője, a szovjet hazafiak gondolkodását és a munka iránt tanú-

sított új magatartását a következőképpen jellemezte:

„Mi a gyárak és az üzemek gazdái vagyunk... Mi, a szocialista társadalom emberei, egészen más célokért harcolunk, mint a burzsoá társadalom tagjai. Mi, szovjet emberek legfőbb életcélunknak hazánk feivirágztatását, a kommunizmus fölépítését tekintjük. Ebben nyilatkozik meg az eltető szovjet hazafiság, ez az oka a nagytermelékenységi munkára való törekvésnek.“

A szocialista társadalom minden feltételt megteremtett arra, hogy a dolgozó tömegek bővíthessék tudásukat, kifejleszthessék képességeiket, érvényre juttathassák tehetségüket. A szovjet nép szabad alkotó munkájának nagy ereje ragyogóan nyilvánul meg a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom különféle formáiban. A munkásoknak és alkalmazottaknak több mint 90 százaléka, úgyszintén a kolhozparaszatok túlnyomó többsége résztvesz az országos szocialista munkaversenyben. Csupán 1951-ben munkásoknak, mérnököknek és technikusoknak körülbelül hétszáz ezer újítását és észszerűsítő javaslatát alkalmazták, illetve valószínűsítették meg. Ez is a szovjet emberek új munkakerölcséről tanuskodik.

A Szovjetunióban a munka termelékenységének szüntelen emelkedését a munkások műszaki ismereteinek bővítése és szakképzettségének emelése, a termelés szervezeteinek javítása és a munkafegyelem megszüárdítása biztosítja. Előző megemlíteni, hogy az ipari munkások munkatermelékenységére 1940-től 1950-ig 37 százalékkal, 1951-ben pedig újabb 10 százalékkal emelkedett az előző évhez képest. Az el-

múlt évben az ipari termelés növekedésének majdnem kétharmada a munkatermelékenység emelkedésének volt köszönhető.

A tömegek termelési és politikai aktivitása, kezdeményezése és tudatosan vállalt szocialista munkafegyelme: a szovjet állam erejének egyik leggazdagabb forrása.

A szovjet nép a bolsevik párt vezetésével lelkesen dolgozik a kommunista építés nagyszerű sztálini programjának megvalósításán. A szovjet állam egyre szélesebb területen kibontakozó beruházásaival, a világ legnagyobb vízierőműveinek, csatorna- és öntözőrendszerének megépítésével megteremtí a kommunizmus anyagi és technikai alapját.

A párt és a kormány szüntelenül gondoskodik a munkások, parasztok és értelmiségiek munkakörülményeinek javításáról. Az ország népgazdaságát rendszeresen ellátják a technika legkorszerűbb vívmányai. Soha nem látott méretekben folyik a nehéz és munkaigényes folyamatok gépesítése, a termelés automatizálása.

A szovjet gépgyártás csupán az elmúlt évben mintegy 500-féle rendkívül fontos, új típusú gépet és gép szerkezetet gyártott, közülük 150 új fajta, nagytermelékenységű fémforgácsoló és kovácsoló-sajtoló gép gyártására rendezkedett be. Az ipar és a mezőgazdaság egyre több korszerű gépet és gépszerkezetet kap. Mindez nagy mértékben megkönnyíti a munkások és parasztok munkáját, s elősegíti általános műveltségük emelését és műszaki ismereteik bővítését.

Az ipari és a mezőgazdasági dolgozók a fejlett technika segítségével

egyre újabb és újabb eredményeket érnek el a kommunista építőmunkában.

A szocializmus a munkán épül fel, tanítja Sztálin elvtárs. A szocializmus és a munka elválaszthatatlanok egymástól. A Szovjetunió alkotmánya biztosítja a szovjet állampolgárok jogát a munkához, a munkát minden munkaképes állampolgár kötelességévé és becsületbeli ügvévé teszi, annak az elvnek alapján, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyéki!” Ez az elv a henyélők, munkakerülők és mások munkáján élősködni akarók ellen irányul.

A szocialista munkaszervezés öszszeférhetetlen a naplopó, lelkiismeretlen és hanyag magatartással. A munkafegyelem megsértése, rosszminőségű termékek gyártása, a gépek és berendezések hanyag kezelése nagy károkat okoz a népgazdaságnak. Egyes dolgozók elmaradása a munkából vagy késése gyakran egész csoportok munkaeredményét kisebbíti, felborítja az ütemtervet, csökkenti a munkatermelékenységet. A szocialista termelés és a munkatermelékenység szüntelen növekedésében rendkívül fontos szerep van a munkafegyelemnek. Sztálin elvtárs ezzel összefüggésben hangsúlyozta: „Meg kell magyaráznunk a munkásoknak, különösen azoknak, akik nem régen kerültek be a gyárakba, hogy ha mulasztanak és nem emelik a munka termelékenységét, a közügy rovására, az egész munkásosztály rovására, iparunk rovására cselekszenek.”

A munka termelékenysége — ez, végeredményben a legfontosabb, a legfőbb a kommunizmus győzelme szempontjából. A kommunizmus ott kezdődik — jelentette ki Lenin —

amikor az egyszerű munkás önfeláldozóan kezd gondolkodni a munka termelékenységének emeléséről, arról, hogy minden pud gabonát, kőszentet, vasat és egyéb terméket megőrizzen, bár azokat a társadalom egésze kapja.

Ezért a munkát úgy kell megszervezni, hogy termelékenysége hónapról hónapra, negyedévről negyedévre emelkedjék. Minden egyes dolgozó nagyfokú, öntudatos munkafegyelme egyik föltétele a munkatermelékenység folytonos növekedésének.

A munkatermelékenység rendszeres növelése és a termékek minőségének javítása megköveteli a technika szüntelen tökéletesítését, a dolgozók szakképzettségének fokozását, a termelés általános színvonalának emelését, az ütemes, gondos és jól szervezett munkát.

A kitűnő minőségű gyártmányokért folyó harc minden egyes szovjet ember legbensőbb ügye.

A nagytermelékenységű munka és a gyártmányok elsőrendű minősége elősegíti a szovjet ország gazdasági hatalmának megerősítését, a szovjet nép növekvő szükségleteinek egyre jobb kielégítését.

A szocialista munkafegyelem azt jelenti, hogy a termelés vezetése során helyesen egyeztetik össze az egyéni felelősség elvét, a tömegek alulról jövő kezdeményezésének fejlesztésével, a dolgozók személyes felelősségének és szakképzettségének emelésével. A szocialista építőmunka programjával foglalkozva, Lenin így írt:

„Meg kell tanulnunk, hogy a dolgozó tömegeknek viharos, a tavaszi áradások módjára minden meder-

ből kitörő gyűlésező demokráciáját összekapcsoljuk a munka idején tanúsított vasfegyessel, azzal, hogy a munka idején *ellentmondás nélkül alávetjük magunkat egyetlen ember, a szovjet vezető akaratának.*“

Az egységes állami terv alapján vezetett szocialista gazdaság megköveteli a termelés minden láncszemének egybehangolt munkáját, az egyéni felelősségnek minden erővel való megszilárdítását. A vállalatvezetők teljes egészében felelősek a termelés rendjéért és a munkafegyelem megszilárdításáért.

A szocialista munkaszervezés elválaszthatatlanul összefügg azzal, hogy a legszigorúbban és szüntelenül ellenőrizték a munka és a fogyasztás mértékét, s következetesen valósítsák meg a szocializmus elvét: „mindenkitől képességei szerint mindenkinek munkája szerint.“

A szocializmus alapelve harmonikusan egybekapcsolja a dolgozók társadalmi és egyéni érdekeit. A mindenkitől képességeinek megfelelő munkát követelő szocialista társadalomnak az az érdeke, hogy a dolgozó teljes mértékben kifejleszthesse és gyümölcsozthassa képességeit, mert ettől függ a társadalom fejlődése, gazdagságának növekedése. Képességeinek minél teljesebb kifejlesztése ugyanakkor minden egyes dolgozónak is létérdeke. Minél jobban dolgozik, minél nagyobb munkájának termelékenysége, annál több a keresete, tehát annál magasabb anyagi és kulturális életszínvonal.

A Szovjetunióban a munka mennyisége és minősége szerinti bérezés szocialista elvét érvényesítik. Ugyanakkor a bolsevik part és a szovjet kormány harcol az egyenlődségi minden megnyilvánulása ellen, a terme-

és jellegétől és a dolgozók képzettségétől függő, megkülönböztető bevezetés politikáját folytatja.

A kommunizmus sikeres építése szempontjából a kolhozokban is döntő jelentősége van a szocialista munkafegyelem megszilárdításának. A mezőgazdaság dolgozói ma rendkívül fontos feladatot oldanak meg: jelentősen növelik az összes mezőgazdasági növények termés hozamát, s a produktivitás nagyarányú fokozásával egyidőben, gyors ütemben gyarapítják a közös állatállományt. A kolhozépítés mai fokán tehát, rendkívül fontos szerepet játszik a kolhozok további szervezeti és gazdasági megszilárdítása, munkaszervezetük megjavítása.

A kolhoztermelés további föllendülése mindenekelőtt a kolhozélet alapvető törvényének — a mezőgazdasági artelek alapszabályának föltétlen megtartásától függ. A kolhozokban a munkafegyelem megszilárdításának egyik legfontosabb föltétele, hogy helyesen kapcsolják egybe a kolhozok közös érdekeit a kolhozparasztok egyéni érdekeivel, erősítsék a munkaegység szerepét, mert ez a legfőbb eszköz a munkateljesítmény megállapítására és a munka díjazására.

A helyi pártszervezetek és szovjetek hivatottak a kolhoztömegek aktivitásának fokozására, a munkafegyelem még szilárdabbá tételére. A pártszervezeteknek és a helyi szovjeteknek kell kommunistához méltó, öntudatos magatartásra nevelniük a kolhozparasztokat és segíteniük az elmaradt kolhozokat a legjobbak eredményeinek elérésében.

A kolhozparasztok anyagi és kulturális jólétének fokozása föltétlenül megköveteli, hogy munkájukat lel-

kiismeretesen végezzék, a közös gazdaságot tovább erősítsék és bővítsék, termelésüket sokoldalúvá tegyék, a technika és a tudomány vívmányait még jobban kihasználják, értékes tapasztalataikat pedig minden mezőgazdasági üzem közkincsévé tegyék.

A kommunizmus felső szakaszába való átmenet egyik legfontosabb föltétele, hogy minden szovjet állampolgár képességei szerint, lelkiismeretesen végezze munkáját. A kommunizmus felső szakaszán a munka az emberek elsődrendű életszükségletévé válik majd, és a társadalom a fogyasztási javaknak olyan bőségét éri el, hogy fokozatosan áttérhet a szükségletek szerinti elosztásra.

★

A kommunizmus a szovjet emberek számára már nem a távoli jövő kérdése. Ez a korszak milliók alkotó munkájának, a munkatermelékenység szüntelen fokozásának, a tudomány és a technika újabb sikereinek, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelésének eredményeképpen következik be.

A bolsevik párt és a szovjet kormány a kommunista építőmunka nagyarányú terveinek megvalósítására mozgósítja és szervezi a szovjet nép alkotó tevékenységét.

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában döntő jelentősége van a dolgozók kommunista nevelésének, az emberek tudatában még megmaradt kapitalista csökevények teljes leküzdéséért folyó harcnak. A szovjet embereknek a munkához és a szocialista tulajdonhoz való öntudatos kommunista viszonya biz-

tosítja a szovjet társadalom további megerősödését és felvirágzását.

A kommunista párt a szocialista munkafegyelem megszilárdítására, a kommunizmus építésében részvevő tömegek aktivitásának fokozására irányítja a szovjetek, szakszervezetek, a komszomol és más társadalmi szervezetek figyelmét. A párt a dolgozók kommunista nevelésére és az emberek tudatában még megmaradt kapitalista csökevények ellen vívott harcra a politikai és kulturális nevelőmunka különféle formáit és módszereit használja fel.

A dolgozók kommunista nevelésében rendkívül fontos szerepet tölt be a szovjet állam, amely gazdasági-szervező és kulturális-nevelő feladatainak végrehajtása során a dolgozókat az állami és munkafegyelem legszigorúbb elveinek szellemében neveli.

A szocialista állam ebből a célból sokféleképpen serkent jó munkára, de ugyanakkor — szükség esetén — kényszerítő eszközöket is fölhasznál az állami és munkafegyelem megszerzői ellen.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a tömegek meggyőzésének bolsevik módszere. Ezzel összefüggésben egyre fokozódik a tömegszervezetek, különösen pedig a szakszervezetek nevelő munkájának jelentősége. A szakszervezetek feladata, hogy a leg szélesebb körben fejlesszék ki a szocialista munkaversenyt, amely az építőmunka kommunista módszere, a dolgozó milliók alkotóereje kifejlesztésének legjobb eszköze.

A szocialista munkaverseny a háborúutáni időszakban új, nagyszerű

formákkal gazdagodott, magasabb fokra emelkedett a Szovjetunióban. Mozgalom indult egyebek közt a kitűnő minőségű termékek gyártásáért, a termék önköltségének csökkentéséért, a nyersanyag-, segédanyag- és villamosenergia-megtakarításért, a termelés komplex gépesítéséért és automatizálásáért, a gyorsított munkamódszerek meghonosításáért, az állattenyésztés termelőképeségének fokozásáért.

Ezen a területen a legfontosabb feladat: megszilárdítani és tökéletesíteni a szocialista munkaverseny különféle formáit, általánosítani és a széles tömegek közkincsévé tenni a termelésben élenjárók értékes tapasztalatait, minden eszközzel serkenteni az alkotó kezdeményezést, és a kiváló dolgozók színvonalára emelni a lemaradókat.

A munkafegyelem megszilárdításában a szakszervezetek tevékenységének fontos eszközei a termelési értekezletek. Ezek a termelési feladatok teljesítésére mozgósítják a dolgozókat, és arra nevelik őket, hogy gazda módjára tekintsek a termelést, ne nézzék el a hibákat, a tunyaságot, a maradiságot és a munkafegyelem megsértését. A termelési értekezletek egyúttal bátor kezdeményezésre, a hibák feltárására és jobb munkaszervezési módszerek felkutatására ösztönzik a dolgozókat.

A szocialista munkafegyelemre való nevelésben egyre nagyobb szerepet játszik a Komszomol. A szocialista termelés minden évben a fiatal munkások új csapataival egészül ki. A Komszomol szervezeteinek kötelességük az ifjúmunkások támogatása abban, hogy beilleszkedjenek a termelésbe, magukévá te-

gyék az öntudatos munkafegyelmet, emeljék képzettségüket, s minél gyorsabban elsajátítsák a legjobb munkamódszereket.

A szocialista munkafegyelem megszilárdítása szervesen összefügg azal a követelménnyel, hogy a gazdasági vezetők, a pártszervezetek és a tömegszervezetek szüntelenül gondoskodjanak a dolgozók lakásviszonyainak, anyagi és kulturális életfeltételeinek megjavításáról.

„... A mi szovjet munkásunk, mondotta Sztálin elviárs, — úgy akar élni, hogy minden anyagi és kulturális szükségletét kielégíthesse, az élelemmel való célítás terén is, a lakás terén is, kulturális és minden egyéb különféle szükségleteinek biztosítása terén is. Joga van erre, mi pedig kötelesek vagyunk biztosítani számára ezeket a föltételeket.“

A párt és a kormány Sztálin elvtárs útmutatását követi, s minden úton-módon gondoskodik a dolgozók anyagi jólétének fokozásáról és kulturális színvonalának emeléséről.

A tömegek kommunista öntudatának növekedése elképzelhetetlen a bíráló és önbírálat széleskörű fejlesztése nélkül, mert a bíráló és önbírálat döntő módon segíti a győzelmes előrehaladást gátló mindenféle régi és elavult elem hatásának leküzdését. A párt felhasználja a bolsevik bíráló és önbírálat fegyverét, s olyan légkört alakít ki, amelyben nem tűrik az állami és munkafegyelem megsértését, amelyben a dolgozókat olyan szellemben nevelik, hogy teljesen tudatában legyenek a szocialista állam iránti hazafias kötelességüknek.

A szocialista munkafegyelemre való nevelésben a bolsevik sajtó is

igen fontos szerepet tölt be. Lenin kifejtette, hogy a sajtónak a munka kérdéseivel kell elsősorban foglalkoznia, a gazdasági nevelés olyan eszközévé kell válnia, amely megismerteti a tömegekkel, hogyan kell a munkát új módon megszervezni. A bolsevik sajtónak állandóan foglalkoznia kell a termelés napi kérdéseivel, ismertté kell tennie a munkában elért sikereket és a munkaversenyben kitűnt dolgozókat, valamint népszerűsíteni kell az új, haladó termelési módszereket és példákra kell állítani azokat, akik a tervet saját hibájukból nem teljesítik. A bolsevik sajtó a munkával összefüggő konkrét példák megismertetésével és széleskörű népszerűsítésével neveli a tömegeket. Ugyanakkor a közvéleményt a szocialista munkafegyelem megsértői és a termelés bomlasztói elleni állásfoglalásra készíti.

A munkafegyelem megszilárdításának és a dolgozók kommunista öntudata fokozásának elengedhetetlen föltétele a politikai agitáció és propaganda minden formájának széles körben való felhasználása s az összes társadalmi szervezetek munkájának megjavítása.

Lenin és Sztálin arra tanítja a szovjet embereket, hogy fáradhatatlanul dolgozzanak a társadalom javára, harcoljanak a fejlett szocialista munkafegyelemért, emeljék a termelés kultúráját.

A munkafegyelem megszilárdítása, a társadalom érdekeinek szem előtt tartása egyik legfontosabb feltétele a szovjet társadalom gyorsütemű előrehaladásának, a kommunizmus sikeres fölépítésének. (*Pravda*. 1952. 37. szám.)

Az ötödik árleszállítás a Szovjetunióban

1952 április 1-én a Szovjetunió Minisztertanácsa és az SzK(b)P központi bizottsága ismét leszállította az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árát. Ez az intézkedés is azt bizonyítja, hogy a bolsevik párt és a szovjet kormány valóra váltja valamennyi ígéretét és megoldja az öt éves tervek egyik nagy feladatát: a szovjet nép anyagi jólétének és kultúrájának szakadatlan növelését.

A legújabb árleszállítás jelentősége még szembetűnőbb, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a mostani árleszállítás előtt, az utóbbi évek folyamán a Szovjetunióban már négy ízben csökkentették az élelmiszerek kiskereskedelmi árát, valamint azt, hogy az év elején a nagykereskedelmi árakat is számottevően leszállították. A nagykereskedelmi áraknak a termelésben elért eredmények alapján való csökkentése igen kedvezően hatott az egész népgazdaságra: leszállították a különféle fémanyagok, gépek és berendezések, tüzelőanyagok, vegyszerek, építőanyagok és papíráruk nagykereskedelmi árát, csökkentették a villamos- és egyéb energia, valamint a teherszállítás díjtételeit. Ily módon ez az árleszállítás nagy mértékben hozzájárult a termelési költségek csökkenéséhez a népgazdaság csaknem minden ágában.

Az 1952 április 1-i új árleszállítás igen jelentős és minden fontosabb élelmiszere, sőt a kenyevre is kiterjed.

Lehetőségét a háborúutáni első öt éves terv sikeres végrehajtása teremtette meg.

Az öt éves tervet a Szovjetunió ipara határidő előtt — négy év és három hónap alatt — hajtotta végre. A Szovjetunió iparának termelése a múlt évben az 1940. évinék a kétszeresére emelkedett, ami előmozdította a mezőgazdasági termelés fejlődését is; jelentősen bővült az élelmiszerek és más tömegfogyasztlási cikkek, valamint a szemestermények, továbbá a hús, vaj, gyapot, len, gyapjú stb. termelése.

A szocialista rendszer olyan hatalmas lehetőségeket biztosít a technika fejlődésére, ami a tőkés országokban elképzelhetetlen. A termelés bővítését meggyorsítja a tömegek alkotóereje, valamint a tudomány és a termelés szoros együttműködése. Ezt bizonyítja például az is, hogy 1951-ben a Szovjetunió iparában a munkások, technikusok és mérnökök javaslatára mintegy 700 000 újítást és találmányt alkalmaztak.

Az ipar gépi felszerelésének tökéletesítése, a berendezések fokozottabb kihasználása, a munkások szakképzettségének növelése, a szocialista munka-verseny fejlődése és a munka jobb megszervezése a múlt évben 10 százalékkal emelte a munkatermelékenységet, ami egyik elengedhetetlen feltétele a rendszeres árleszállítás politikájának.

Az ipari termelés egyik legfontosabb mutatószáma a termelés önköltsége, amelynek szintén nagy jelentősége van az árak csökkentése és az életszínvonal alakulása szempontjából. A Szovjetunió ipara az elmúlt évben ezen a téren is újabb kiváló eredményeket ért el: túlteljesítette az önköltségsökkentés tervét, és ebből több mint 26 milliárd rubel megtakarítást ért el.

A szovjet nép egyik legnagyobb gazdasági eredménye, hogy az öt éves tervnek a nemzeti jövedelem fokozására vonatkozó előírányzatát túlteljesítette. A terv a háborúelőtti nemzeti jövedelem 38 százalékos emelését tűzte ki feladatul. A valóságban a nemzeti jövedelem 1950-ben, az öt éves terv utolsó esztendejében — összehasonlítható árakon számítva 64 százalékkal volt nagyobb mint 1940-ben, 1951-ben pedig további 12 százalékkal emelkedett. Ez a körülmény jelentős mértékben emelte az egész lakosság életszínvonalát és biztosította a szocialista termelés bővülését mind az iparban, mind a mezőgazdaságban.

Merőben más a helyzet a tőkés országokban. A kapitalizmus fő gazdasági

törvénye a lehető legnagyobb profit biztosítása. Ennek a törvénynek érvényesülése a tőkés országok lakosságának kizsákmányolásával és a nép többségének elszegényedésével jár. Még fokozottabban, még pusztítóbban érvényesül a tőkés rendszer fő gazdasági törvénye az elmaradt, félgymnati és gyanmatii országok lakosságának kifosztásában.

Ugyancsak a nagyobb profit megszerzése céljából militarizálják a tőkés országok gazdaságát, ezért uszítanak háborúra és ezért fegyverkeznek a tőkés országok kapitalistái és kormányaik.

Az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és más agresszív imperialista országok milliomosai óriási összegeket keresnek a hadiszállításokon. Természetesen ilymódon a dolgozók életszínvonala is egyre lejjebb süllyed, mivel a fegyverkezési hajza roppant költségeinek egész súlyát a dolgozókra hárítják, sőt eközben -fokozzák a kizsákmányolást, növelik az adóterheket és emelik a tömegfogyasztási cikkek árát.

Az USA lakossága például évente 60 milliárd dollár adót fizet, azaz háromszor annyit, mint 1943-ban. A kisemberek jövedelemadója az USA-ban a háborúelőttinek nyolc-tízszerezésére emelkedett. Ennek ellenére mind az USA-ban, mind az imperialista tábor többi országaiban erősen romlik a gazdasági helyzet, nő a költségvetési hiány, fokozódik az infláció. Jellemző példa erre, hogy az USA költségvetésének deficitje az 1951—1952. költségvetési év első felében elérte a 7,5 milliárd dollárt, vagyis az erre az időszakra eső összes költségvetési kiadások 25 százalékát. Az élelmiszerek árszínvonala a háborúelőttihez képest 234 százalékkal emelkedett.

Angliában — bár „bérrögzítő politikát“ folytatnak — az utóbbi évek során több ízben emelték az árakat. Emellett a háború óta fenntartják a jegyrendszert, és időnként csökkentik

a fejadagot. Fizetési mérlegének deficitje állandóan növekszik, arany- és dollártartalékai kimerülnek. Világszerre csökken a fontsterling vásárlóereje.

Igen súlyos helyzetben van Franciaország is. Költségvetésének és külkereskedelmi mérlegének deficitje évről-évre növekszik. A frank vásárlóereje rohamosan csökken. A forgalomban lévő pénz mennyisége a háborúelőttihez képest 16,5-szeresére duzzadt, a kiskereskedelmi árak pedig a háborúelőttiének a harmincszorosára emelkedtek. A francia dolgozók reálbére viszont erősen csökkent, mert a munkabér a békebelinek csak tizenháromszorosa.

Az amerikai imperializmus pórázára került Olaszország, Nyugat-Németország, Japán, Jugoszlávia és több más ország dolgozói szintén nyomorúságos körülmények között élnek.

A tőkés államok vezető körei hivalkodnak országaik gazdagságával, s ennek ellenére sohasem szállítanak le a közszükségleti cikkek árát abból a célból, hogy a dolgozók életszínvonala, fogyasztása emelkedjék. A tőkés országok kormányai nem csökkenthetik az árakat, mert szembekerülnének részint saját, részint a spekulációkon és ár-emelkedésen búsás hasznot harácsoló uraik és üzlettársaik érdekeivel.

A mai nemzetközi helyzetben soha nem látott arányokban mutatkozik meg, hogy a kapitalizmusnak ez a fő gazdasági törvénye, a haszon elve a dolgozók elnyomódását és a tőkés rendszer belső ellentmondásainak vég-sőkig való kieleződését idézi elő. Ma már a vaknak is látnia kell, hogy ez az idejétmúlt rendszer, a kapitalizmus rendszere menthetetlenül rohan a pusztulás felé.

A szocializmus fő gazdasági törvénye: az egész társadalom szüntelenül növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek mind nagyobb és nagyobb mértékben való kielégítése, a legfejlettebb technikát alkalmazó szocialista

termelés szüntelen növelése és tökéletesítése útján.

A Szovjetunióban ez a fő gazdasági törvény abban nyilvánul meg, hogy az emberiség történelmében páratlan, gazdasági arányú békés építés folyik, gyors ütemben bővül a termelés, szüntelenül emelkedik a termékek mennyisége, rendszeresen csökkentik az árakat, emelkedik a reálbér és a szovjet emberek életviszonyai mindinkább megjavulnak. Mindez azért valósulhatott meg a Szovjetunióban, mivel nincs kizsákmányolás és a termelési eszközök a társadalom tulajdonában vannak.

Az április 1-én végrehajtott árleszállítás egyetlen év, 1952 folyamán több mint 23 milliárd rubel megtakarítást biztosít a lakosság számára. Ezt a hatalmas összeget a szovjet dolgozók az állami kiskereskedelemtől vásárolt szükségleti cikkek árkülönbözete révén takarítják meg. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az állami árak csökkentése a kolhozpiacokon és a szövetkezeti kereskedelemben is érezhető hatását, legalább 28 milliárd rubelre kell becsülnünk a lakosság megtakarítását. Ez a körülmény méginkább megszilárdítja a szovjet rubel árfolyamát és növeli vásárlóképeségét, ennek alapján ismét emelkedik a reálbér és jelentős előnyökhöz jut az egész szovjet nép.

A szovjet kormány nagy figyelmet fordít művelődésre, az oktatásra és a nevelésre. A Szovjetunióban 1951-ben 118,9 milliárd rubelt fordítottak szociális és kulturális célokra. 1952-ben ez az összeg 123,8 milliárd rubelre emelkedik. 1952-ben a főiskolákon 1 416 000 egyetemi hallgató tanul, vagyis hatvanezerrel több, mint a múlt évben. A technikumok tanulóinak száma 57 000-re növekszik és 1 441 000 főre emelkedik. Közoktatásra ebben az évben 60 milliárd rubelt, egészségvédelemre és testnevelésre 22,8 milliárd rubelt, társadalombiztosításra és szociális ellátásra 37,5 milliárd rubelt, a sokgyermekes és az egyedülálló anyák

támogatására pedig 4,5 milliárd rubelt költ a szovjet kormány.

Ezek az adatok ragyogó bizonyítékaik annak, hogy milyen nagy mértékben gondoskodik a szovjet állam az egész nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának emeléséről.

A gazdasági fejlődésben elért sikerek mindennél ékezzsúlyosabban bizonyítják a szovjet rendszer fölényét a tőkés rendszer fölött és tanúságot tesznek a szovjet társadalom és a szovjet állam nagy, legyőzhetetlen erejéről.

A szocializmus kifejlesztette a nép hatalmas alkotóerejét, fejlett ipari nagyhatalommá változtatta a cárizmus idején elmaradott mezőgazdasági országot, és most is békés alkotó munkára, a kommunizmus korszakalkotó építményeinek létrehozására és a nagyszabású sztálini természetátalakító terv megvalósítására mozgósítja a szovjet embereket. A szovjet nép hősi erőfeszítéssel, örömmel vesz részt ebben a hatalmas történelmi munkában, mert tudja, hogy ezzel a saját és a világ egész proletáriátusának boldog jövőjét alapozza meg.

Ezért fogadták nagy lelkesedéssel az árleszállításról szóló határozatot a Szovjetunió polgárai. Új szocialista versenyeket indítottak meg a tervfeladatok túlteljesítésére, és kötelezettséget vállaltak arra, hogy még sikeresebben végzik munkájukat, tovább fokozzák a munka termelékenységét a szovjet állam hatalmának növelése, valamint az életszínvonal további emelése érdekében.

A szovjet nép, a népi demokratikus országok dolgozói és az egész haladó emberiség az új árleszállításban a Szovjetunió békepolitikájának újabb bizonyítékát látja. A szovjet kormánynak a béke megvédésére irányuló erőfeszítéseit világszerte lelkes örömmel támogatja minden becsületes ember, aki elítéli az imperialista háborús gyűjtögetők politikáját és kész megvédeni a világbékét.

A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P központi bizottságának határozata az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának újabb leszállításáról

Figyelembevételül az ipari és mezőgazdasági termelés területén 1951-ben elért sikereket, a munkatermelékenység emelkedését és a termékek önköltségének csökkentését a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja központi bizottsága és a szovjet kormány lehetőséget talált arra, hogy 1952 április 1-én újra — immár ötödször — csökkentse az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árát.

A Szovjetunió Minisztertanácsa és a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának központi bizottsága elrendeli, hogy:

I.

1952 április 1-től a következő arányban kell csökkenteni az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árát:

Kenyér, liszt- és száraztésztafélék

	százalék
rozskenyér	12
félfehér kenyér	12
félbarna kenyér	15
finom búzalisztból sült kenyér, zsemlye, percc és más pék- sütemény	15
rozsliszt	12
félfehér liszt	12
szitált rozsliszt	15
finom búzaliszt és egyéb liszt- fajták	15
makaróni, metélt és más száraz- tésztafélék	15
élesztő	20

Dara, rizs, hüvelyesek és koncentrált ételek

	százalék
búzadara, gyöngykása és zab- kása	20
köleskása, hajdinakása, rizs, szágó, egyéb kásafélék és hüvelyesek	15
koncentrált ételek	10
keményítő	15

Gabona és takarmány

	százalék
rozs	12
búza, zab, árpa és más gabona- fajták	15
korpa, olajpogácsa, takarmány- liszt, erőtakarmány, széna és szalma	15

Hús és húсарuk

	százalék
marhahús, borjúhús, sertéshús, kolbász, virsli, szafaládé és más húсарuk	15
kacsa, liba és pulyka	20
húskonzervek és húsos főzelék- konzervek	20

Zsiradék, sajt és tejtermékek

	százalék
teavaj	15
szalonna	20
tej, tejtermékek és tejkonzervek	10
szovjet, svájci, holland és egyéb sajtok	20
helyi készítményű sajtok	10
nővényolaj	20
földimogyoróvaj és más csont- héjas magvakból készült olaj	30
margarin	15
majonéz mártások	30
fagylalt	15
tojás	15

Cukor, édesipari, fűszer- és csemegeáruk

	százalék
kristály- és kockacukor	10
csomagolt karamell, cukorka, csokoládé és más édesipari termékek	10
csomagolatlan karamell	15
teasütemény, ostya, keksz, torta, cukrászsütemény, mézeskalács, kétszersült, és más lisztből ké- szült cukrászipari termékek	12
gyümölcsíz, dzsem, gyümölcs- kocsonya	10

	százalék		százalék
vitamin-készítmények	10	gyümölcskonzervek, befőttek, pépek és krémek, savanyított zöldség, süritett paradicsom, gyümölcs- és paradicsommártások	10
leveles tea	20	gyümölcslevek; must, alma-, szilva- és paradicsomlé	20
szemeskáv és kakaó	15		
kávéból készült italok	10		
só	30		
ecetszencia	15		

Gyümölcsök

	százalék
alma, körte és szőlő	20
fagyasztott gyümölcsök és bogós gyümölcsök	20
száritott gyümölcs, mogyoró és dió	20

Főzelék-, zöldség- és gyümölcskonzervek

	százalék
természetes zöldségkonzervek, uborka, paprika, zöldborsó, paradicsom és fagyasztott zöldség	20

2.

Az éttermekben, étkezdékben és más vendéglátó üzemekben az árleszállításoknak megfelelően szintén csökkeneni kell az árakat.

3.

1952 április 1-től kezdve a könyvek árát — a tankönyveket is — átlag 18 százalékkal kell leszállítani.

4.

1952 április 1-től kezdve a szállodai szobák árát is átlag 15 százalékkal csökkenteni kell.

J. KASZIMOVSKIJ

A szocialista gazdaságosság útjai

II*

A tervezés tökéletesítése és a termelés, a munka, valamint az igazgatás szervezetének megjavítása

A szocialista gazdasági rendszer legnagyobb előnye az, hogy a gazdaságot terv alapján vezetik.

A tervezés lehetőséget ad a szovjet államnak arra, hogy az összes munkaerő- és anyagtartalékokat a legfontosabb gazdasági és politikai feladatok megoldására egyesítse, ezeket a tartalékokat a kellő arányban ossza el a népgazdasági ágak között és az egyes népgazdasági ágakon belül, és

ugyanakkor megszervezze helyes és célszerű felhasználásukat is.

Haladó normák megállapítása

A tervezésben nagy jelentősége van annak, hogy a teljesítményekre, valamint a szerszámgépekre, gépekre, nyersanyagokra, anyagokra, tüzelőanyagokra és a villamosenergia kihasználására haladó normákat állapítsanak meg.

Sztálin elvtárs mondotta: „Technikai normák nélkül a tervezés lehetetlen. A technikai normák kelle-

* Előző részét lásd lapunk ezévi 3. számában 263—273. lap.

nek azonkívül arra is, hogy az elmaradt tömegeket az élenjárók előbbre vigyék. A technikai norma — nagy szabályozó erő, amely a termelésben a munkások széles tömegeit a munkásosztály élenjáró elemei köré csoportosítja szervezi meg.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 631. lap. Szikra 1951.)

Haladó, műszakilag megalapozott teljesítménynormákat és bértételeket megállapítani csakis a helyesen meghatározott műszaki normák alapján lehet.

A műszaki normáknak a termelés lehetőségeinek és a sztabanovisták tapasztalatainak tanulmányozásán, valamint a termelés célszerű és gazdaságilag előnyös technológiájának figyelembevételén és megszerzésén kell alapulniuk. Az ilyen normák a szocialista munkaverseny kifejlesztésére serkentenek és elősegítik a tervek túlteljesítését.

A haladó teljesítménynormák rendszeres felülvizsgálata és megállapítása igen nagy jelentőséggel bír nemcsak az iparban és közlekedésben, hanem a mezőgazdaságban is. A mezőgazdaság élmunkásainak eredményein alapuló haladó teljesítménynormák a kolhozparasztokat a munkatermelékenység fokozására, a munkák gyorsütemű elvégzésére mozgósítják és elősegítik a kolhozok munkalehetőségeinek jobb kihasználását.

A háborúutáni ötéves terv idején a haladó műszaki teljesítménynormák alkalmazása jelentősen kiszélesedett. De ezen a téren a Szovjetunióban még nagy lehetőségek vannak.

Számos vállalatban mind a mai napig még eléggé nagy mértékben alkalmazzák az úgynevezett tapasztalati-statisztikai normákat, amelyeket mechanikus számítások alapján, a technika vívmányainak és a termelésben élenjárók tapasztalatainak számbavétele nélkül állapítanak meg. Például a cskalovi mozdonyjavító gyárban 1949 végén a műszakilag megalapozott normák az összes normáknak csak 5 százalékát tették ki, míg a többi tapasztalati-statisztikai norma volt.

1950-ben az 1. számú óragyárban az összes alkalmazott normáknak 86,5 százaléka, a 2. számú óragyárban 73 százaléka volt tapasztalati-statisztikai norma. A nehézszerszámgépipari főigazgatóság vállalkataiban az összes érvényben lévő normáknak 99,4 százaléka, a szerpuhovi fémfeldolgozó gyárban 85 százaléka volt tapasztalati-statisztikai norma. Az esetek többségében a tapasztalati-statisztikai normák lazáknak bizonyulnak, rendszeresen túlteljesítik őket és ezért nem ösztönöznék a munkatermelékenység további fokozására.

A vállalatokban a műszakilag megalapozott normák kidolgozása és alkalmazása minden esetben fokozza a munka szervezettségét és növeli a munka termelékenységét.

A műszaki számításokon alapuló normák kidolgozását megelőzi a termelés lehetőségeinek tanulmányozása, a termelés tartalékainak feltárása, továbbá az olyan szervezési és műszaki intézkedések tervezése elkészítése, amely biztosítja az új normák teljesítését. Az Urali Nehézszerkezépgyárban a műszaki normák kidolgozásakor egy kotrógép gyártásához szükséges munkaidő normáját csaknem 10 százalékkal, a szizranyi gyárban egy „P—25“ lokomobil elkészítéséhez szükséges munkaidő normáját pedig csaknem 31 százalékkal csökkentették. A normák felülvizsgálata ezekben a gyárakban a teljesítmény növekedését és a munkabér emelkedését eredményezte.

A teljesítménynormák felülvizsgálata a kolhozokban ugyanezzel az eredménnyel jár.

A Sztavropol-határterület Sztálin-kolhozában 1948-ban felülvizsgálták a normákat és a kolhoz közgyűlésén új teljesítménynormákat hagytak jóvá. Az új normák megszilárdították a munkafegyelmet és fokozták a munka termelékenységét. A kolhozban ezután rövidebb idő alatt végeztek el minden munkát.

Az új teljesítménynormák alkalmazása következtében az egy mázsza buza termeléséhez szükséges munkaegység

1,84-ről 1,79 munkaegységre, az egy mázsa burgonya termeléséhez szükséges munkaegység pedig 0,95-ről 0,92-re esőkkent.

1948 végén a normákat ismét felülvizsgálták és jelentős részüket fölemelték. Ez tovább csökkentette a termelés költségeit.

Az álló- és forgóalapok jobb kihasználása

A vállalatok üzemének gazdaságossága nemcsak a jól megállapított teljesítménynormáktól függ. A gazdaságosság mértékét jelentősen befolyásolják az álló- és forgóalapok kihasználására megszabott normák is.

A Szovjetunió Minisztertanácsának az 1947. évi népgazdasági terről szóló határozata a következőket mondja: „Határozottan le kell lepleznünk és meg kell szüntetnünk a laza tervek készítésének gyakorlatát. Az ilyen tervek senkit sem mozgósítanak és arra készítik a dolgozókat, hogy a termelésben a „szűk keresztmetszetek” és a már elért normák után kullogjanak...

Az állami tervek teljesítésének és túlteljesítésének sikerét az emberek döntik el. A tervek az élenjáró munkások, mérnökök és technikusok teljesítményéhez kell igazodnia, akik bebizonyítják, hogy a gépek és mechanizmusok haladó kihasználási normáinak elérésében hatalmas lehetőségek vannak, és biztosítják az állami tervek túlteljesítését.”

Az álló- és forgóalapok kihasználási normáinak felülvizsgálata során az él-munkások szászámra tesznek különféle észszerűsítő javaslatokat. Hogy a fémfelhasználás érvényben lévő normáinak felülvizsgálata milyen eredményeket hozhat, azt a kolomnai mozdonygyár munkája bizonyítja. Ez a gyár vállalásának megfelelően 1949-ben megtakarított anyagokból több mozdonyt készített terven felül.

Az SzK(b)P moszkvai pártbizottsága felkérte a gyár kezdeményezését külön határozatot hozott a gyár kezdeményezésének széleskörű elterjesztéséről és kötelezte a pártszervezeteket, hogy

fokozzák a takarékoságért folyó harcot, amelyet nagyjelentőségű állami ügynek nyilvánított.

A kolomnai gyár kötelezettségének teljesítését az érvényben lévő normák felülvizsgálatával kezdte. Ez a munka négy hónapig tartott. Részt vettek benne technológusok, konstruktőrök, mesterek és sztahanovisták, akik a fém-megtakarítás hatalmas tartalékait tárták fel.

A kovácsüzemben 150 különféle munkadarab gyártásában áttértek a kovácsolásról a sajtolásra, s az alkalmazott szabványméretek számát 194-ről 142-re csökkentették. Megállapították minden alkatrészt anyagfelhasználási normáját. Más intézkedéseket is tettek és ezek révén 1949-ben, 1948-hoz viszonyítva a kovácsüzemben mozdonyonként 2515 kilogrammallyal csökkent a vas és egyéb fémek felhasználása. Az üzem egy év alatt több mint 380 tonna vasat és egyéb fémeket takarított meg.

Az acélöntődében felülvizsgálták az alkatrészek megállapított súlyát és csökkentették a ráhagyásokat. A végrehajtott intézkedések következtében ebben az üzemben mozdonyonként 1994 kilogrammallyal csökkent az anyagfelhasználás.

1947-től 1949-ig az egy mozdonyra eső anyagfelhasználás normáját a felülvizsgálat eredményeképpen 23 tonnával csökkentették.

A kolomnai gyár 1949-ben a régi normákhoz viszonyítva 1800 tonna vasat és egyéb fémeket, 2 650 tonna fűtőanyagot és 1 826 000 kilowattóra villamosenergiát takarított meg. A gyár teljesítette a Sztálin elvtársnak küldött levelében tett ígértét és megtakarított anyagokból 12 fővonalú mozdonyt gyártott terven felül.

Az Urali Nehézipépgyár a haladó normák megállapítása következtében egy háromköbméteres exkavátor gyártásához szükséges hengereltvas mennyiségét 90,7 tonnáról 86,3-ra, az egy fűróberendezés elkészítéséhez szükséges hengereltvas mennyiségét pedig 42,3 tonnáról 40,4 tonnára csökken-

tette. A sztálingrádi traktorgyárban az anyagfelhasználás traktoronként 200 kilogrammal csökkent.

A nagyüzemi termelés előnyei

Az álló- és forgóeszközök gazdaságos felhasználása nagymértékben a termelés méreteinek helyes tervezésétől függ. A nagyüzemű termelés előnyei általánosan ismertek. A nagyüzemekben a termékegységre jutó költség rendszerint kisebb, mint a közép- és kisüzemekben.

A termelés koncentrációjának foka tekintetében a Szovjetunió már évek óta az első helyen áll a világon. Már a második ötéves tervben az ezernél több munkást foglalkoztató legnagyobb vállalatokra az összes munkásoknak több mint a fele és az összes erőgépeknek több mint kétharmada jutott. A termékek zömét nagyüzemekben gyártották.

A szovjet szocialista mezőgazdaság koncentrációjának foka ugyancsak legmagasabb az egész világon.

A nagyüzemek gazdasági előnyeit abból is megítélhetjük, hogy a háború előtt az átlagos évi nyersvas- és acélöntés — egy munkásra átszámítva — a magnyitogorszki, kuznyeczi, macejevskai gyárakban 1,5—2,5-szeresen haladta meg az ország többi vas- és acélműve termelésének egy főre eső átlagát. A nagyüzemekben kevesebb volt az érc-, koks-, ömlesztőanyag-, fűtőanyag- és villamosenergiafelhasználás és kisebbek voltak az általános gyártási költségek is.

A mezőgazdaságban a kis kolhozok egyesítése igen jelentős előnyökkel jár. A nagy kolhozokban nagyobb a munka termelékenysége, jobban kihasználják a gépeket, s széles tér nyílik a mezőgazdasági termelés további gépesítésére és villamosítására. A kombájnokat, cséplőgépeket és más gépeket a nagy kolhozokban másfelkérésfélszerte jobban használják ki, mint a kisebbekben.

Az adminisztratív és igazgatási kiadások a nagy kolhozokban viszonylag kevesebb munkaegységet emésztnek

fel. Megállapították, hogy az évi 20 000 munkaegységet teljesítő kolhozok adminisztratív és igazgatási kiadásokra a munkaegységek teljes mennyiségének legfeljebb 8 százalékát, azok a kolhozok pedig, amelyek évente több mint 100 000 munkaegységet teljesítenek, erre a célra legfeljebb a munkaegységek 3 százalékát fordítják.

Egyedül a Moszkva-terület öt kerületében a kis kolhozok egyesítése évenként csaknem 450 000 munkaegységgel csökkentti az adminisztratív és igazgatási költségeket.

A Gorkij-terület 41 kerületében a kolhozok egyesítése során az üzemigazgatási és kezelőszemélyzetből körülbelül 4 300 ember munkaköreje vált szabaddá.

Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság novoukrainai kerületében 17 kolhoz egyesült. Az egyesülés előtt a kolhozok adminisztratív szervezetében 100 ember dolgozott, az egyesülés után pedig mindössze 49. Az *Ukraina* kolhozba két kolhoz olvadt be. A három kolhozban 17 ember végezte az üzemigazgatás munkáját, az egyesítés után viszont 7 is elégnek bizonyult. Az üzemigazgatás dolgozóinak elszámolt munkaegységek száma 8 075-ről 3 216-ra csökkent.

A pártszervezetek kezdeményezésére a kis kolhozok egyesítéséért indított tömegmozgalom hatalmas mennyiségű munkát, anyagot, fűtőanyagot, pénzeszközt takarít meg, nagymértékben emeli a munka termelékenységet és a mezőgazdaság produktivitását.

A termelés termékfajták szerinti mennyiségének tervezése

Az iparvállalatokban nagy jelentősége van annak, hogy helyesen tervezzék meg a termelendő gyártmányok és alkatrészek, valamint az azonos munkanemek mennyiségét.

A gyártmányfajták számától nagymértékben függ a munka termelékenysége, az állóalapot kihasználása és a termékek önköltsége. Az azonos fajtájú alkatrészek mennyiségének növe-

lésével emelkedik a munkások hozzáértésének foka és munkájuk termelékenységége. Minél nagyobb mennyiséget készítenek egyazon gyártmányfajtlából, annál ritkábban kell újra beállítani a szerszámgépeket, annál kevesebb munkára van szükség a termelés előkészítéséhez és annál több idő marad termelő munkára.

A számítások azt mutatják, hogy amikor a „VV—83“ fonógépből 10 helyett 500-at kezdtek gyártani, a munkaráfordítás 1960 évről 1952 órára csökkent, s bár a termelés előkészítésének költsége is növekedett, de távolról sem a gyártmányok mennyiségének növekedése arányában. A gyártmányok mennyisége 50-szeresére, a termelés előkészítésének költsége pedig 13-szorosára növekedett. Ennek következtében a fonógép önköltsége jelentősen csökkent.

Az építkezések tervezése

A takarékosággért folyó harcban óriási jelentőségű az építkezések gazdaságos tervezése, az építkezések terveinek egyszerűsítése. Egészen a legutóbbi időkig a tervekben túlságosan nagy területeket irányoztak elő az üzemi épületek, irodák stb. számára. Ez az üzemeken belül az egyes épületek szétszórtságát idézte elő. Így azután a gyártelepek rendezésére, bekötőutak építésére stb. túlságosan nagy összegeket kell fordítani. Néha aránytalanul megnövelték az üzemépületek, a raktár- és irodahelyiségek méreteit, s a termelés szükségleteit meghaladó berendezéseket terveztek. Mindez jelentősen megrágitotta az építkezést.

A korábban elkészített tervek felülvizsgálata és a takarékoság szem előttartásával új tervek kidolgozása révén nagy összegek takaríthatók meg.

Így például a novobereznyikovoi szódagyár esetében az építkezés terveinek felülvizsgálata lehetővé tette, hogy két üzem helyett három helyezzenek el egy épületben. Ez jelentősen csökkentette a téglá-, cement-, fém- és egyéb építőanyagszükségletet és 11 szá-

zalékkal tette olcsóbbá az építkezést.

A bakui csőhengerde terveinek felülvizsgálata lehetővé teszi, hogy az üzemet 6 150 négyzetméterrel, az irodaépületek területét pedig 33 százalékkal csökkentésük.

A termelés szervezése

A termelés sikerét nagymértékben a szervezés dönti el. Minél jobb a szervezés, annál nagyobb a munka termelékenységége, annál kisebb a termelés önköltsége. Sztálin elvtárs több ízben megjegyezte, hogy a munkatermelékenység emelése és az önköltség csökkentése lehetetlen a munkaszervezés rendszeres javítása nélkül.

Sztálin elvtárs 1931-ben, a gazdasági vezetők értekezletén sürgette, hogy „olyan munkafeltételeket biztosítsunk a munkások számára, amelyek megadják nekik a lehetőséget arra, hogy eredményesen dolgozzanak, emeljék a munka termelékenységét, javítsák a termelés minőségét.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 437. lap. Szikra 1951.)

A termelés tökéletesebb megszervezésének formái sokfélék, s ezek valamennyien növelik a munka termelékenységét és megtakarítást eredményeznek.

A folyamatos termelés

Nagy megtakarítást tesz lehetővé a folyamatos (folyamszerű) termelés megszervezése. A termelés megszervezésének ez a módja a villamossági és az automobiliparban alakult ki, majd kiterjedt a szénbányákra, az építkezésre, a fa- és tőzegkitermelésre és más termelési ágakra is.

A folyamatos termelés megszervezésének következményeképpen az egyes munkásokkal csupán egy-két művelet végeztetnek. Ez természetesen a munkatermelékenység emelkedését eredményezi. A folyamatos termelés meghonosításával növekedik a gyáronbelüli szállítási gépesítése és a berendezés teljesítőképessége. A folyamatos termelés ugyanis növeli a berendezés egységére és az üzemtér egy négyzetméterére

eső termékmennyiséget, minthogy a gépeket a technológiai folyamat által megkívánt rendben helyezik el. A termékek egyenes vonalú mozgása nagymértékben csökkenti a megtett út hosszúságát. Kevesebb forgóeszközre van szükség és gyorsul a forgóeszközök megtérülése, mivel a félkésztermékek mennyisége és a befejezetlen termelés terjedelme csökken, s a termelési folyamat gyorsabban zajlik le. A folyamatos termelésre való áttérés jelentősen leszállítja az önköltséget, javítja a termékek minőségét és csökkenti a selejtet.

A folyamatos termelés módszere a háborúutáni években az építőiparban is széles körben elterjedt. A Zaporozsje várost építő tröszt ennek a rendszernek segítségével lizenkét naponként egy-egy teljesen kész házat adott át. A falazást ugyanaz a kőművesbrigád végezte, amely 12 nap alatt befejezett egy házat és hozzáfogott a következő építéséhez. Ugyanígy — 12 naponként — mentek át a következő épületre a szerelők, az ácsok, a vaskómunkások, az asztalosok, szobafestők és más brigádok. Az építkezéseken minden munkát géppel végeztek.

A folyamatos módszer lehetővé tette a munka termelékenységének nagymértékű emelését. Egy ház építésén egyidőben csak 45 ember dolgozott. A brigádok létszáma nem egyszer kisebb volt, mint amennyit a technológiai szabályok megállapítottak. A munkások száma félannyi volt, mintha ugyanazt az épületet a megszokott módon építették volna és a házak harmadrészannyi idő alatt készültek el. Az átlagos napi teljesítmény több mint a kétszeresére emelkedett, az építési költség pedig jelentősen csökkent.

Többgépes munkamódszerek

A munkaszervezés megjavításának másik hatásos módja: az egyszerre több gépen végzett munka. Ez csökkenti a munkaráfordítást, leszállítja a termékegységre jutó gyártási általános (rezsi) költségeket és így csökkenti

a termelés önköltségét. Az egyszerre több gépen végzett munka széleskörű alkalmazásra talált a gépgyártásban és textiliparban.

A háborúutáni ötéves terv során a szövőiparban országos munkaverseny bontakozott ki a többgépes rendszerre való áttérés és a teljesítmény növelése érdekében. Két év alatt 32 000 fő- és szövőmunkás tért át a többgépes rendszerre. Ez lehetővé tette, hogy a munkások számának növelése nélkül több mint 200 000 örsöt és 5 000 szövőgépet helyezzenek üzembe.

Napi- és óraütemtervek

A terv feljlesztésében nagy jelentősége van az egyenletes, ütemes munkának. A XVIII. pártkonferencia határozata követelte, hogy a tervet ne csak általában, vállalati viszonylatban, hanem naponként, minden üzemben, minden brigádban, minden gépen, minden műszakban teljesítsék. Ezt a huszonnégyórás és az óránkénti ütemterv alapján végzett munka biztosítja. Különösen fontos az óraütemterv alkalmazása. A népgazdaság több ágában, például a gépgyártásban, a huszonnégyórás ütemterv nem biztosítja a termelés menetének tökéletes ellenőrzését. Az óraütemterv azonban lehetővé teszi, hogy minden munkahelyen, minden üzemben rendszeresen figyelemmel kísérjék a tervteljesítés menetét.

Az óraütemterv felfedi az elmaradókat és idejében kiküszöböli a hiányosságokat. Kiegyenlíti a termelés menetét, emeli a munka szervezetségét és így termelékenységét is.

Az óraütemterv alkalmazása különösen a szénbányászatban fontos. Ezen alapszik a ciklusos munkára való áttérés, amely, mint az SzK (b)P XVIII. kongresszusának határozatai kimondják, a bányászok sztahanovista munkatermelékenységének az alapja.

A ciklusos ütemterv szerint huszonnégy óra alatt kell elvégezni az egész fronton a réselést, az alárelést szénfejtését, a lefejtett terület ducolását, a

főteirányítást, a futószalag átszerelését stb.

A *Liszicsanszkugol*-tröszt Kremennaja-Vosztocsnaja bányájában a 3. számú bányamező egyik tárójában a munkálatokat óraütemterv alapján szervezték meg. A szén kitermelése két műszakban történik, a harmadikat pedig a javító és előkészítő munkálatokra szánták.

A szén kitermelése egyenletesen folyik: az első műszakban 27 tonna, a másodikban 28 tonna óránként, a csillék ugyancsak egyenletesen érkeznek a szén elszállítására — óránként 37—38 csille. Az ütemterv megállapítja az ácsoláshoz szükséges anyagok adagolásának, a futószalag és a szállító-kasok átszerelésének stb. idejét.

Az óraütemterv alkalmazása lehetővé tette, hogy a szénkombájnok termelékenységét több mint kétszeresen emeljék, a bányamező dolgozóinak számát pedig több mint egyharmadával csökkenték.

Az óraütemtervet a traktor- és kombajnvezetők is alkalmazzák. Ez a körülmény jelentősen megjavította a munka megszervezését és emelte a munkatermelékenységet.

A sikeres munkát a berendezés célszerű elhelyezése is elősegíti. Ez emeli a munka termelékenységét, üzemteret szabadít fel és megjavítja a szerszámgépek és erőgépek kibaszálását.

A gépek elhelyezése

Szverdlovszk legjobb fogaskerékmarója, a Sztálin-díjas Ponomarjov elvtárs, aki normáját állandóan többszörösen túlteljesíti, sikereit nagy mértékben a berendezés célszerű elhelyezésének köszönheti.

Ponomarjov elvtárs megváltoztatta a gépek elhelyezését. Középen a legfontosabb szerszámgépet helyezte el. Közvetlen mellé azt a két szerszámgépet állította, amelyek sok kézimunkát követelnek, távolabb pedig azokat, amelyek több órán át automatikusan működnek. Az új elhelyezéssel Ponomarjov elvtárs elérte azt, hogy vala-

mennyi gépen egyszerre dolgozhatott, és a munka megszakitása nélkül az automaták működését is szemmel tarthatta. Ezenkívül a gépközelés olyan rendszerét dolgozta ki, amelyben a különféle kézzel végzett munkálatok ideje nem esik egybe, hanem megfelelően megoszlik a gépmunkák ideje között. Ilyen módszer alkalmazásával minden egyes szerszámgépen sikerrel teljesítette, sőt gyakran túlteljesítette az egy gépre megszabott normát.

Ponomarjov elvtárs nagy figyelmet fordít a szerszámgépek beállítására. Menet közben, javítólatok segítségével, kiküszöböli ki a kisebb üzemzavarokat. Ponomarjov elvtárs több szakmát sajátított el. Ez ugyanis egyik fontos feltétele a többgépes mozgalomban való sikeres részvételnek. Több szakma ismerete egyébként nemcsak a többgépeseket segíti tervük teljesítésében. Ez úgyszólván minden egyes szakmunkásnak nagy segítségére van.

A termelés előkészítése

A sztahanovistáknak, a termelés újjátóinak munkájában elsőrendű fontosságú a termelés jó előkészítése, a munkahely helyes megszervezése és a berendezés gondos karbantartása.

Uskalov és Gladkov, a muszkvai Sztálin-autógyár kovácsai, akik megdöntötték a régi teljesítménynormákat és rendkívül nagy termelékenységet értek el, igen sok időt fordítanak a termelés előkészítésére. Előbb érkeznek a műhelybe, megvizsgálják a kalapács, a sajtológépek, a szerszámok, a hevítkemence állapotát és meggyőződnek arról, hogy van-e elég nyers munkadarab. Munkahelyüket úgy szervezték meg, hogy minden, ami a munkához szükséges, kéznél legyen. A termelés jó előkészítése nagytermelékenységű munkájuk egyik legfontosabb feltétele.

A termelés magas kultúrájáért vívott harc során a leningrádi Kirov-gyárban kiállítást rendeztek, amelyen bemutatták a munkahelyek célszerű megszervezését. Susztrov revolvérszterga-

padon dolgozó munkás munkahelyét olyan észszerűen szervezte meg, hogy az egyes alkatrészek útja a megmunkálás során egyharmadára csökkent. Susztrov elvtárs egy alkatrész elkészítésére 6,94 percet fordított, s ebből a nagyobb idő a legfontosabb műveletekre jutott. Napi normáját 173,5 százalékra teljesítette.

A gépek karbantartása

A munka jó megszervezése érdekében feltétlenül szükség van a különféle gépek gondos ápolására. Ezáltal csökken a gépek állásideje, a berendezés megszakítás nélkül működik és élettartama megnő.

Nazarova elvtársnő, az Urali Autógyár fogaskerékmarósa szocialista munkaversenyt kezdeményezett a gépek két javítás közti üzemidejének meghosszabbítása céljából. Ennek érdekében a gépeket szocialista megőrzésre egyes munkásokra bízzák. Nazarova elvtársnő szerszámgépeit a legjobb állapotban tartja, és ezzel a szerszám-kezelő segédanyagfelhasználást 20 százalékkal csökkentette. A javítás következtében a nem működő gépek állásideje a felére, sőt harmadára csökkent. Kiseb- blett a selejtzesléség és a termelés önköltsége is.

A gyár pártbizottsága felkarolta Nazarova elvtársnő kezdeményezését és intézkedett széleskörű elterjesztéséről. A versenymozgalomhoz több mint kétezer sztahanovista csatlakozott. 1949-ben a javítások közti üzemidő meghosszabbítása következtében a gyár egy év alatt 12 000 rubelt takarított meg, miközben a berendezések kihasználása is megjavult.

A munkahely tisztasága és rendje

A nagy munkatermelékenységnek engedhetetlen feltétele a tisztaság és a rend. A XVII. pártkonferencia határozata a következőket mondja a párt-szervezetek feladatairól az ipar és a szállítás területén: „Korszerű vállalat normális munkája tisztaság és rend nélkül elképzelhetetlen. A szenny el-

kerülhetetlen velejárója a rendtelenségnek, a laza fegyelemnek és a zavarnak a gyárakban, az üzemekben és a vasútnál. A termelés elemi kultúrája nélkül lehetetlen biztosítani iparunk és közlekedésünk további fel- lendítését.”

A magnitogorszki kohóművekben eleinte nem tudtak minőségi acélt olvasztani. Mint később kiderült, ennek oka a termelés elégtelen kultúrája volt. A minőségi fém termelésének legfőbb feltétele a salak idejekorán való lecsapolása, amivel együtt a fémből eltávolítja a kén és a foszfor. A minőségi fém olvasztásakor a salakot a tűzparton keresztül csapolják le a kemence alá helyezett istbe. Az üzemben azonban az acéolvasztókemencék alatt felhalmozódott salak miatt az üstöket sehol sem lehetett elhelyezni.

A sikertelenség okát a kémiai folyamatokban és a kemence belsejében keresték, a hiba azonban a termelés szennyeződöttségében volt.

Noszov elvtárs, a magnitogorszki kohóművek igazgatója annak idején ezt írta: „... A szennyező termelés utálatos hagyománya ellen vívott harc- nak nemcsak szervezési, nemcsak műszaki, hanem hatalmas politikai jelentősége is volt.”

Amikor a gyárban tisztaságot teremtettek, számos technológiai nehézség nyomtalanul eltűnt. A gyár nagyolvasztói minőségi acélt kezdtek gyártani.

Fejlett munkamódszerek alkalmazása

Sztálin elvtárs mondta, hogy a munka sikere a munkások munkabérrendszerének helyes megválasztásától függ. A munkabér, ha célszerűen állapítják meg, termelékeny és takarékos munkára ösztönöz. A munkabér helytelen megállapítása „egyenlősdi” idéz elő, a szakképzett és a nem-szakképzett munka közötti különbség elmosásával és munkaerővándorlással jár.

Olyan munkabérrendszert kell megteremteni, — mondta Sztálin elvtárs — hogy figyelembe vegye a szakkép-

zett és a nem-szakképzett munka, a könnyű és a nehéz munka közötti különbséget, hogy a munkabér megfeleljen a ráfordított munka mennyiségének és minőségének.

Ennek a követelménynek a helyesen megállapított darabbérezés felel meg. A társadalmi és az egyéni érdekeket a darabbérezés egyezteteti össze a legjobban.

A darabbér alkalmazásakor a kereset nagysága közvetlenül a norma teljesítésétől függ. Ez a munkatermelékenység fokozására ösztönöz, elősegíti a munkások szaktudásának bővítését és az újítómozgalom fejlődését.

A darabbérrendszer a termelés szervezését is megjavítja. A darabbér alkalmazása különösen nagy eredménnyel jár akkor, ha jól kiszámított normákat szabnak meg és pontosan meghatározzák a minőségi követelményeket. A jól felépített darabbér-rendszer elősegíti a munkaverseny mozgalom fejlődését és egyre jobb eredmények elérésére serkent.

A háborúutáni első öt éves terv törvénye hangsúlyozza, hogy a Szovjetunióban teljes erővel fejleszteni kell a munkások progresszív darabbérezésének, a ménaökök s a műszaki dolgozók számára pedig a termelési tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért járó prémiumoknak rendszerét, ami jelentős mértékben közelebb hozza munkabérük formáját a darabbérhez. A törvény értelmében állandóan fokozni kell a prémiumok jelentőségét a munkabér teljes összegében.

Az SzK(b)P központi bizottságának 1947 februári teljes ülése behatóan foglalkozott a kolhozok jövedelemrészesedésének kérdésével. A teljes ülés határozata fontosnak tartotta olyan jövedelemelosztási módok alkalmazását, amelyek még eredményesebb munkára ösztönzik a kolhozparasztokat.

A háborúutáni öt éves terv idején a munkabérezés rendszere a Szovjetunió népgazdaságának valamennyi ágában jelentős mértékben javult. A munkabér haladóbb formáinak további alkalma-

zása előtt azonban még igen nagy lehetőségek vannak.

A termelés igazgatása

Jól megszervezett termelés elképzelhetetlen a termelés igazgatásának helyes megszervezése nélkül. Az igazgatás kérdései mind a népgazdaság iparágában, mind pedig az egyes vállalatokban elsőrendű fontosságúak.

A termelés önköltségsökkentésének egyik feltétele a gazdaság igazgatási módszereinek és formáinak rendszeres javítása.

A szocialista vállalatok igazgatásának alapvető módszere az önálló elszámolás. Sztálin elvtárs 1931-ben, a gazdasági vezetők értekeletén mondott beszédében hangsúlyozta, hogy az önálló elszámolást valamennyi vállalatban alkalmazni kell és meg kell szilárdítani. Ez a nagytermelékenységű, eredményes munka egyik feltétele.

Az önálló elszámolás nemcsak a vállalatok, hanem egyes üzemelemek, műhelyek, illetve brigádok igazgatásának is egyik módja. Az üzembenbelüli önálló elszámolás alkalmazása esetén az üzemek és brigádok feladata a következő részletkérdéseket és szempontokat veszi figyelembe: a termékek mennyisége, választéka és minősége; a berendezés kihasználásának műszaki és termelési mutatószáma; a nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok, villamosenergia, félkészgyártmányok és szerszámok felhasználási normái; a munka termelékenysége, az átlagos munkabér és a munkabéralap; a munkások és alkalmazottak létszáma; a termelés önköltsége és így tovább.

Az önálló elszámolás rendszere megfelel Lenin elvtárs útmutatásának, aki azt mondotta, hogy a szocializmus építéskor „ne közvetlenül a lelkesedésre építetek, hanem a nagy forradalom szülte lelkesedés segítségével a személyes érdekre, a személyes érdekeltiségre, az önálló elszámolásra támaszkodva dolgozzatok.” (Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 901. lap. Szikra 1949.)

Az üzemek, brigádok átállítása az önálló elszámolásra szervezettebbé teszi a munkát, elősegíti a munkafegyelem megszilárdítását és csökkenti az önköltséget.

Annak következtében, hogy 1949-ben a kuznyeczi vaskohászati művekben 50 részleget önálló elszámolásra állítottak át, javult a termékek minősége, csökkent önköltségük és meggyorsult a forgóeszközök megtérülése.

Az üzem öntödéjének nyersvasöntő részlege, mielőtt az önálló elszámolásra áttért volna, havonta átlagosan 3000 rubelt, az önálló elszámolásra való áttérés után pedig több mint 85 000 rubelt takarított meg.

Az önálló elszámolásra áttért műhelyek munkamenete egyenletesebbé vált. A tervezett önköltséget meghaladó műhelyek száma hirtelen lepadt és a tervezett önköltség túllépése ritka jelenséggé vált.

A brigádok önálló elszámolásra való áttérése hasonló eredménnyel járt.

A takarékoság szempontjából igen nagy jelentőségű az üzemben belüli önálló elszámolás új formája: a huszonnégyórás elszámolás, amelynek során a munka eredményeinek számbavétele, a termékegység önköltségének kiszámítása naponként történik. Ez lehetővé teszi, hogy az önköltségesökentési terv teljesítésének menetét naponta figyelemmel kísérhessük.

A huszonnégyórás önálló elszámolást mind nagyobb sikerrel alkalmazzák az építőiparban.

Az egyik omszki építővállalat részlegein a huszonnégyórás önálló elszámolásra való áttéréssel kapcsolatban külön tervet készítettek a szervezési és műszaki intézkedésekre. Valamennyi részleg napi ütemtervet kapott, amelyben feltüntették az anyagok árát, a gépek egy napi üzemköltségét és a gyártási általános költségek nagyságát.

A munka rövidesen megjavult. A brigádok nemcsak az építkezési terv teljesítése, hanem az építkezés költsége iránt is érdeklődni kezdtek.

Az építkezéseken mind nagyobb mértékben kezdtek felhasználni különféle anyaghulladékok és pótlanyagokat. Az egyik részlegen gránitörmelék helyett — ahol lehetett — téglatörmelékkel alkalmaztak, ez pedig csak tizedrészannyiba kerül, mint a gránitörmelék. A gondosan összegyűjtött fémhulladékokból különféle kisebb fémalkatrészeket készítenek és így tovább.

Ily módon a huszonnégyórás önálló elszámolás hozzájárult az építési költségek csökkentéséhez.

A vasúti szállításban alkalmazott önálló elszámolás biztosítja a kocsiállások csökkentését, javítja a munka technológiáját, emeli a munka termelékenységét.

A jaroszlavi vasútvonal Vszpolje állomásán valamennyi műszak áttért az önálló elszámolásra. Kidolgoztak egy erre vonatkozó szabályzatot is. Ennek eredményeképpen az állomás az elmaradók sorából az élenjárók sorába került: nemcsak hogy teljesíti, hanem túl is teljesíti feladatait és 1949-ben negyedév alatt több mint 190 000 rubel nyereséget mutatott fel.

A Moszkva—Kurszk vasútvonal Ljublino fűtőházában a mozdonybrigádok munkájában az önálló elszámolás meghonosítása e brigádok munkájának jelentős javulásával járt: növekedett a szerelvények rakományának súlya és fokozódott a tüzelőanyagmegtakarítás. Minthogy minden egyes új eredményeit számbaveszik, meg lehetett állapítani, hogy a mozdonybrigádok több mint kétszeresére emelték a tüzelőanyagmegtakarítást és háromszorosára fokozták a tehervonatokon szállított rakomány mennyiségét.

Személyes megtakarítási számlák

Igen nagyjelentőségű az üzemben belüli önálló elszámolás új formájának, a személyi megtakarítási számlának elterjesztése.

Fomina elvtársnőnek, a Kaganovics öntöde és mechanikai gyár acélöntödéje brigádfőnökének és másoknak kezdeményezésére új munkaverseny

fejlődött ki: a személyes megtakarítási számlák vezetése. Ebbe a versenybe a gyár 88 önálló elszámolás alapján működő brigádja kapcsolódott be, amelyhez 500 munkás tartozik. Valamennyi munkás számára megtakarítási számlát nyitottak. 1949-ben ezekre a számlákra több mint egymillió rubel összegű anyagi érték megtakarítását jegyezték fel.

1949-ben a verh-iszecki vaskohászati gyár 75 személyes megtakarítási számlát vezető brigádja 1 765 000 rubelt takarított meg. Az egész gyár az üzemenbelüli önálló elszámolás megsziárdítása és fejlesztése következtében

5,4 millió rubel tervenfelüli megtakarítást ért el.

Az önálló elszámolás alkalmazásának elengedhetetlen feltétele a helyesen megszervezett számvitel és statisztika is. Ez lehetővé teszi, hogy ellenőrizzük a tervteljesítés menetét és a vállalat munkájának minőségét. Számvitel nélkül lehetetlen megállapítani a termelés önköltségét, a munka termelékenységének színvonalát, valamint az álló- és forgóeszközök kihasználását. A számviteli és statisztikai adatok tanulmányozása alapján tárulnak fel a vállalat munkájának további javítását szolgáló tartalékok.

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális élet-színvonalának emelkedését 1952 I. negyedében a következő adatok jellemzik:

Ipar

A gyáripar 1952 I. negyedévi tervét sikerrel teljesítette. Az eredményhez hozzájárult a március 9-e, Rákosi elvtárs 60. születésnapja és április 4-e, hazánk felszabadításának 7. évfordulója tiszteletére indított szocialista munkaverseny. Az egész gyáripar teljes termelési tervét 101,7 százalékra, ezen belül a nehézipar 102,1 százalékra, a A gyáripar 1952 I. negyedévben 30,5 könnyűipar 102,2 százalékra, az élelmiszeripar 99,6 százalékra teljesítette, százalékkal termelt többet, mint 1951. azonos időszakában, ezen belül a nehézipar termelése 30,1 százalékkal, a könnyűiparé 17,4 százalékkal, az élelmiszeriparé 65,6 százalékkal emelkedett. Az iparcsoportok közül a bányászati termelése 15,0 százalékkal, a kohászaté 21,9 százalékkal, a gépgyár-

tásé 43,1 százalékkal, az építőanyagiparé 26,5 százalékkal, a textiliparé 19,2 százalékkal, a ruházati iparé 28,6 százalékkal emelkedett 1951 I. negyedéhez képest. A negyedévben az egyes iparcsoportok tervteljesítése a következőképpen alakult:

Iparcsoport	1952 I. negyedének tervteljesítési %-a
<i>Bányászat</i>	101,3
<i>Kohászat</i>	103,6
<i>Gépgyártás</i>	100,2
<i>Erősáramú berendezések gyártása</i>	102,2
<i>Gyengeáramú berendezések gyártása</i>	93,3
<i>Finommechanika</i>	102,9
<i>Tömegcikkipar</i>	103,1
<i>Javítóműhelyek</i>	110,7
<i>Villamosenergiaipar</i>	103,6
<i>Építőanyagipar</i>	105,1
<i>Vegyeszeti ipar</i>	102,2
<i>Nehézipar összesen</i>	102,1
<i>Faipar</i>	101,3
<i>Papíripar</i>	101,0
<i>Nyomdaipar</i>	107,0

Iparcsoport	1952 I. negyedének tervteljesítési %-a
Textilipar	102,3
Bőr- és szőrmeipar	104,2
Ruházati ipar	101,7
Könnyűipar összesen	102,2
Élelmiszeripar	99,6
Gyáripar összesen	101,7

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok 1952 negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Minisztérium	1952 I. negyedének tervteljesítési %-a
Bánya- és energiaügyi- minisztérium	101,7
Kohó- és gépipari minisz- térium	100,8
Középgépipari minisztérium	105,0
Könnyűipari minisztérium	102,2
Élelmiszeripari miniszté- rium	99,6
Építőanyagipari miniszté- rium	107,3
Építésiügyi minisztérium iparvállalatai	105,0
Közlekedésügyi miniszté- rium iparvállalatai	112,3
Helyiipari minisztérium	91,2

A helyi iparhoz tartozó állami vállalatok termelése 1952 I. negyedévben 127,9 százalékkal volt nagyobb, mint az előző év megfelelő időszakában. A kisipari termelőszövetkezetek termelése egy év alatt több mint két és félszeresére emelkedett.

A fontosabb iparcikkek termelése 1952 I. negyedévben 1951 I. negyed-
évéhez képest a következőképpen alakult:

Cikk megnevezése	1952 I. negyede 1951 I. negyedének százalékában
Szén	115,2
Vas és acél	117,3
Öntvény	116,9
Hengerelt rúdacél	109,2
Hengerelt idomacél	124,0
Esztergagépek	123,2

Cikk megnevezése	1952 I. negyede 1951 I. negyedének százalékában
Mozdony	126,7
Vasúti teherkocsi	141,2
Tehergépkocsi	132,4
Motorkerékpár	123,2
Kerékpár	120,3
Dieselmotor	260,9
Vevőkészülékek	125,7
Távbeszélőkészülékek	189,4
Izzólámpa	87,2
Varrógép	115,6
Villamosenergia	119,7
Gép- és motorolaj	128,8
Gépkocsibroncsköpeny	122,9
Tégla	148,9
Mész	112,9
Cement	108,5
Tűzállóanyag	105,6
Táblaüveg	124,7
Pamutszövet	111,8
Gyapjuszövet	112,1
Selyemszövet	123,7
Len- és kenderszövet	110,2
Selyemharisnya	133,4
Pamutharisnya	121,3
Férföltöny	100,4
Bőr cipő	119,3
Liszt	104,4
Cigaretta	123,1
Édesipari készítmények	139,5
Szappan	183,9
Gyufa	113,7
Nyershús	118,3
Szalámfélék	163,8
Zsír, zsírszalonna	167,1
Vaj	169,4

Terven felül az I. negyedévben jelentős mennyiségű szenet, villamosenergiát, kerékpárt, teherautót, cementet, táblaüveget, ammóniát, nitrogénműtrágyát, foszforműtrágyát, személynégygépkocsit, petróleumot, gázolajat, gépolajat, selyemszövetet, kötőtűt, munkaruhát, zsíros felsőbőrt, vörösarut, szalonnaféléket, sajtot, étolajat, sört termeltek.

A tervvel szemben lemaradás van az acélnyersvas, hengerelt áru, vasöntvény, gőzmozdony, csúcseszterga,

kerekes traktor, mész, öntöttüveg, téglá, kénsav, sósav, személy- és tehergépkocsiköpeny, benzin, motorolaj, penicillin, flanellkészáru, lenfonal, pamutharisnya, bőrcipő, férfioltony, rotációs papír termelésében.

A termelés egyenletes, illetve egyenletesen emelkedő ütemét több iparágban még nem sikerült biztosítani. Különösen egyenlőtlen volt a termelés a gépiparban, a járműiparban és a textiliparban.

Építőipar

Az építőipar 1952 I. negyedévi termelési tervét 104,4 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 106,5 százalékra, a mélyépítőipar 100,8 százalékra teljesítette. Az építőipar termelési értéke 1952 I. negyedévében a múlt év azonos időszakához képest 29,1 százalékkal magasabb. Az emelkedés a magasépítőiparban 24,1 százalék, a mélyépítőiparban 39,1 százalék.

Az egyes minisztériumokhoz tartozó építőipari vállalatok I. negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

	%
<i>Építésügyi minisztérium</i>	106,9
<i>Közlekedésügyi minisztérium</i>	100,0
<i>Bánya- és energiaügyi minisztérium</i>	103,2
<i>Helyi építőipari vállalatok</i>	91,4

Mezőgazdaság

1952 I. negyedévében tovább erősödött a mezőgazdaság szocialista sektora. Az előző év azonos időszakához képest a termelőszövetkezetek területe kerekén 50 százalékkal, a termelőszövetkezetekbe tömörült tagok és családtagok száma 60 százalékkal emelkedett. Az állami gazdaságok területe több mint 40 százalékkal nőtt.

Állatállományunk a jó takarmánytermés, valamint a szocialista szektor növekedése következtében kedvezően fejlődik. A sertésállomány a múlt év azonos időszakához képest közel 10

százalékkal, a juhállomány pedig csaknem 30 százalékkal nőtt, kisebb mértékben emelkedett a szarvasmarhaállomány. Különösen erőteljes az állatállomány fejlődése, az állami gazdaságokban és termelőszövetkezetekben. A termelőszövetkezetekben a közös sertés- és szarvasmarhaállomány kerekén 70 százalékkal, a loállomány több mint 80 százalékkal, a juhállomány közel 50 százalékkal emelkedett. Az egy katasztrális holdra eső számosállat azonban a termelőszövetkezetekben még mindig az országos átlag alatt van. Az állami gazdaságok állatállománya számosállatban kifejezve 51 százalékkal emelkedett a múlt év hasonló időszakához képest. A hizóba állított sertések száma mintegy 50 százalékkal, a tehénenkénti tejhozam közel 10 százalékkal nagyobb az állami gazdaságokban, mint egy évvel ezelőtt. A tenyésztési kedv jelentős megélénkülésére mutat, hogy az anyakocák száma országosan 26 százalékkal magasabb az egy évvel ezelőtti állománynál és a szarvasmarhaállománynál is jelentősen gyarapodott a tenyésztésbe fogott fiatal anyaállatok száma.

A tervidőszakban tovább fokozódott a mezőgazdaság gépesítése. A gépallo-mások traktorainak száma a múlt év azonos időszakához képest 17,1 százalékkal, a vontatók száma 39,9 százalékkal nőtt. Az állami gazdaságokban 731 traktorral és 188 vontatóval növekedett az állomány egy év alatt.

A szocialista szektor fölényét bizonyítja, hogy a tavaszi munkálatok üteme különösen a kalászosoknál mind a termelőszövetkezetekben, mind az állami gazdaságokban nagyobb, mint az egyéni gazdaságoké. Az állami gazdaságok a negyedév végéig csaknem teljesen befejezték a tavaszi kalászosok vetési munkálatait.

Közlekedés

A vasút áruszállítási tervét 109,5 százalékra, személyszállítási tervét 103,9 százalékra teljesítette. 1952 I. ne-

gyedében a múlt év hasonló időszakához képest a teheráruforgalom emelkedése 23,5 százalékkal, a személyforgalomé 7,6 százalékkal. A fontosabb árucikkek napi átlagos rakodása: a szénnél 19,4 százalékkal, az olajnál 81,8 százalékkal, a téglánál és cserépnél 3,5 százalékkal, a kő-kavicsnál 5,8 százalékkal, a burgonyánál 38,5 százalékkal volt magasabb, mint a múlt év első negyedében.

A víziközeledés teherszállítási tervét 117,2 százalékra teljesítette.

A tehergépkocsik áruszállítása 63,8 százalékkal multa felül a múlt év hasonló időszakának teljesítményét.

A városi közúti vasútak személyszállítási tervüket az I. negyedben 103,0 százalékra teljesítették. Az emelkedés 1951 I. negyedéhez képest 8,7 százalékkal. A városi autóbusszözeledés személyforgalma 1952 I. negyedében 23,9 százalékkal, a távolsági autóbusszözeledése pedig 42,5 százalékkal emelkedett 1951 I. negyedéhez képest.

Áruforgalom

A párt és a kormány 1951 december 1-i határozatának sikere lehetővé tette a javrendszer utolsó maradványainak a kítüzött határidő előtti megszüntetését és jelentősen megjavította a lakosság ellátását.

Az I. negyedében a kiskereskedelmi hálózaton keresztül rizsből 23,5 százalékkal, cukorka- és csokoládékészítményekből 37,1 százalékkal, cigarettából 23,2 százalékkal, kartonból 47,9 százalékkal, flannelből 28,0 százalékkal, cipőből 53,0 százalékkal, rádióból 87,6 százalékkal, bútorból 63,0 százalékkal, motorkerékpárból 25,5 százalékkal többet vásároltak, mint az előző év azonos időszakában. Lényegesen emelkedett a hús és a zsír forgalma.

A fokozódó áru felhozatal és árubőség következtében a fontosabb élelmiszerek szabadpiaci árai jelentősen csökkentek. Így pl. Budapesten a ne-

gyedév végén a zsír és zsírszalonna ára 38 százalékkal, a füstölthús ára 35 százalékkal, a vaj ára 31 százalékkal, a tejfel ára 25 százalékkal, a vöröshagyma ára 50 százalékkal volt alacsonyabb, mint novemberben.

A párt és a kormány december 1-i határozata a begyűjtésre is ösztönző hatással volt. A fontosabb cikkekből az 1952 I. negyedévi begyűjtési tervet túlteljesítették. A túlteljesítés tejből 7,7 százalékkal, tojásból 13,9 százalékkal, baromfiból 21,2 százalékkal, vágómarhából 14,4 százalékkal, vágóborjúból 9,7 százalékkal. Vágósertésből, bár többet gyűjtöttek be, mint a múlt év I. negyedében, a teljesítés elmaradt a terv mögött.

Munkások és alkalmazottak számának emelkedése, a munkatermelékenység alakulása

Az év első negyedében tovább nőtt a munkások és alkalmazottak száma a népgazdaság valamennyi ágában. A gyáriparban és az építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt mintegy 95 000 fővel emelkedett. A gyáriparban és az építőiparban foglalkoztatott nők számának emelkedése a múlt év azonos időszakához képest 59 000.

Az 1952 I. negyedévi munkabérelap a gyáriparban a múlt év hasonló időszakához képest — leszámítva az 1951 december 1-i béremelést — 22,7 százalékkal nőtt. Tovább emelkedett a gyáriparban és építőiparban a munka termelékenysége. Az egy főre eső termelés a gyáriparban 17,7 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 8,5 százalékkal, a kohászatban 14,9 százalékkal, a gépgyártásban 21,5 százalékkal, a textiliparban 10,7 százalékkal, a ruházati iparban 11,6 százalékkal. A termelékenység emelkedése a múlt év negyedik negyedéhez képest nem kielégítő, az emelkedés a nehéziparban 1,9 százalékkal, a könnyűiparban 2,8 százalékkal.

Az építőiparban a termelékenység egy év alatt 16,9 százalékkal emelkedett.

A negyedév folyamán a gyáriparban a munkafegyelem általában javult. Az igazolatlanul mulasztók és az önkényesen kilépők száma csökkent. Ugyanakkor az ellenőrzés lazaságára mutat, hogy a különféle más okokból mulasztók, illetve kilépők száma emelkedett. Magas az igazolatlanul mulasztók és az önkényesen távozóik száma az építőiparban.

Beruházások

1952 I. negyedében a beruházásokra folyósított összeg 27,4 százalékkal volt több, mint 1951 azonos időszakában. Az emelkedés a gyáriparban 31,2 százalék. A gyáripár beruházásai közül a nehéziparra 91,5 százalék, a könnyűiparra és élelmiszeriparra 8,5 százalék jutott.

A negyedév folyamán több új üzemszög részleg kezdte meg működését. Átadták rendeltetésének az oroszországi szénbányák új szénosztályozó berendezését, a komlósi szénbányák javítóműhelyét, a Rákosi Mátyás Művek új Csögyára második pilgerhengersorát, az Esztergomi Szerszámgépgyár új háromhajós csarnokát, újabb szállítószalagok, fűrész- és fejtőkalapácsok, réslő- és rakodógépek üzembehelyezésével tovább fokozódott bányászatunk gépesítése.

A negyedévben több új jelentős beruházást kezdtek meg: így Makón új gépgyár, Soroksáron korszerű öntőde építkezése indult meg.

A mezőgazdaság jelentős számú erős és munkagépet kapott, köztük 515 traktort, 38 arató-cséplőgépet, 120 kéveköltő-aratógépet, ezenkívül több ezer kisebb gépet. Átadtak a mezőgazdaságnak több új állattenyésztést szolgáló épületet és raktárépületet. Számos falut, állami gazdaságot, termelőszövetkezetet és gépállomást vilámosítottak.

Sztálinvárosban, Pécsen, Várpalotán, Salgótarjánban, Debrecenben, Petőfibányán, Szigetszentmiklóson közel 500 újonnan épült lakást bocsátottak a dolgozók rendelkezésére.

Kulturális és szociális eredmények

1952 I. negyedében a mozgóképszínházaknak 21,2 millió látogatója volt. Ez a múlt év I. negyedéhez képest 30,3 százalékos emelkedést jelent. A színházakat a negyedév folyamán 1 800 000 dolgozó látogatta, másfélszer annyian, mint a múlt év hasonló időszakában. A rádióelőfizetők száma egy év alatt 121 000-rel emelkedett.

A vidéki, elsősorban a falusi lakosság kulturális fejlődését jellemzi, hogy 1952 I. negyedévében 112 új népkönyvtár létesült 74 400 kötettel. A falusi mozgóképszínházak száma egy év alatt 528-cal, a látogatók száma 32,2 százalékkal emelkedett. A negyedév folyamán a vidéki színházak tájékoztatóinak 257 700 látogatója volt, kétszer annyi, mint a múlt év hasonló időszakában.

1952 március 15-én 86 tudóst, mérnököt, író, művészt, élenjáró ipari és mezőgazdasági dolgozót tüntetett ki a népköztársaság minisztertanácsa Kosuth-díjjal a tudomány, az irodalom, a művészet és a termelés terén végzett kiváló munkájukért.

Ez év I. negyedében a kórházak ágylétszáma közel 2000 ágyval volt nagyobb, mint a múlt év hasonló időszakában. Tovább bővült a rendelőintézeti hálózat, így többek között Oroszlányban új rendelőintézet kezdte meg működését.

A szakszervezeti társadalombiztosítási ellátásban részesülők száma egy év alatt 10,6 százalékkal emelkedett. A negyedév folyamán számos új, főleg üzemi bölcsőde kezdte meg működését. Az új bölcsődék száma egyedül Budapesten eléri a 30-at.

V. CSEPRÁKOV

Az Egyesült Államok agresszív erői

Monopoly Today. By Labor Research Association. (A mai monopóliumok.)
Szerkesztette a Munkaügyi Kérdéseket Tanulmányozó Társaság) New York 1950

Sztálin elvtárs múlt év februárjában a Pravda munkatársával folytatott beszélgetésében hangsúlyozta, hogy „az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, valamint Franciaországban is vannak agresszív, új világháborúra szomjazó erők. Ezeknek háború kell, hogy extraprofitot szerezhessenek, hogy kirabolhassanak más országokat. Ezek a milliárdosok és milliomosok a háborút hatalmas hasznot hozó, jövedelmező üzletnek tekintik.”

A munkaügyi kérdéseket tanulmányozó amerikai társaságnak ez a kiadványa leleplezi a háborús gyújtogatók imperialista táborának élén álló amerikai pénzügyi mágánusokat, az Amerikai Egyesült Államok igazi gazdáit. Mindössze 400 emberről, bankárokról és ipari vállalkozókról van szó; akik teljeshatalmú irányítói az USA gazdasági és politikai életének. 1950-ben ők foglalták el az USA 250 legnagyobb trösztje 3705 igazgatósági tagságának egyharmadát. A 250 tröszt közül 200-nak, egyenként több mint 125 millió dollár összegű aktívája, 50-nek pedig (a pénzügyi trösztöknek) egyenként mintegy 527 millió dollár aktívája van. A 250 tröszt aktíváinak együttes összege egyébként eléri a 192,8 milliárd dollárt, vagyis az összes amerikai részvénytársaságok aktíváinak 42 százalékát.

Az USA gazdasági és politikai életét lényegében nyolc pénzügyi csoport irányítja. Az említett 250 tröszt közül 120 hozzájuk tartozik, 120,5 milliárd dollár összegű aktívával.

Az USA legnagyobb pénzügyi-ipari monopóliuma *Morgan* pénzügyi csoportja. Ehhez tartozik egyebek közt 32 ipari és 14 vasúti tröszt (például a United States Steel, a General Electric, az American Telephone and Telegraph Company és mások), valamint 5 bank, köztük az USA második legnagyobb bankja, a National City Bank of New York.

A könyv fölfedi a Morgan-csoport aktív szerepét az amerikai imperializmus gazdasági és politikai terjeszkedésében és Nyugat-Európának háborús bázissá való átalakításában.

Rockefellerék pénzügyi uralmának magva hat hatalmas olajtársaság (Standard Oil of New Jersey, Socony Vacuum Oil, Standard Oil of Indiana, Standard Oil of California, Atlantic Refining és Ohio Oil), egy bank (Chase National Bank) — amely nagyság szerint az USA harmadik bankja — két biztosító társaság (Metropolitan Life Insurance és Equitable Life Insurance) és egy papíripari társaság (International Paper). A Chase National Bank vezette a harcot Nyugat-Németország kartelljeinek feloszlata ellen, és közreműködött abban, hogy a náci bankárok újra hatalomhoz jussanak. Nagy szerepet játszott a leigázó és agresszív „Marshall-terv” megvalósításában is.

A *Kuhn Loeb* csoport ellenőrzi az USA tíz legnagyobb vasúttját; ezenkívül e csoport kezében van a Manhattan Bank, a Western Union Telegraph Co. és a General American

Transportation autózásllftmányozó társaság.

Du Pont-ék az USA vegyészeti iparában foglalnak el uralkodó helyet. Hozzájuk tartozik a Du Pont de Nemours-vegyészeti társaság, amely az Egyesült Államok egész vegyészeti ipará tiszta aktíváinak 22 százalékát tartja kezében. E társaság útján ellenőrzik Du Pont-ék a General Motors autóipari-trösztöt, az USA legnagyobb ipari vállalatát, amelynek 3 milliárd dollár aktívája van. Du Pont-ék ellenőrzik még az United States Rubber nevű gumiipari társaságot és több bankot. Du Pont-ék aktív szerepet játszanak az USA reakciós kormánypolitikájának meghatározásában. Ők támogatják és segítik az ország legreakciósabb erőit.

Mellonék tartják kezükben az ALCOA alumínium-monopóliumot (Aluminium Company of America), amelynek aktívái az USA egész alumíniumiparába befektetett aktíváknak 82 százalékát érik el, a Gulf Oil olajipari társaságot, az Armco Steel and Copers Co. kohászati társaságot, a Westinghouse Electric elektromosgépgyártó társaságot, a Pittsburg Consolidation Coal szénipari társaságot és több más vállalatot. A legutóbbi évtizedben — amint a könyv megemlíti — Mellon neve fonódott össze a legjobban a Körtársasági Párt reakciós politikájával, sőt az uralkodó körök sajlója sem tudta eltitkolni, hogy a Mellon-csoport közvetlen befolyást gyakorol az USA kormányára. A *New York Times* W. Mellon halála alkalmából 1949 október 9-én ezt írta:

„Mint Mellonék óriási hatalommal rendelkező ipari dinasztiajának tagja, megőrizte családja hagyományos érdeklődését a politika iránt... Jóllehet sohasem töltött be hivatalos politikai tisztséget, őt tekintették felelősnek sok államférfi fölemelkedéséért és bukásáért.“

A *csikágói csoportot* két bank irányítja: a Continental Illinois National Bank and Trust Co. és a First National Bank of Chicago. Ebben a cso-

portban tekintélyes szerepet játszanak az Armour és a Wilson húsipari monopóliumok, az International Harvester mezőgazdasági gépgyártó társaság és más trösztök.

A *bostoni és clevelandi* pénzügyi csoportok ugyancsak hatalmas monopólista egyesülések.

A könyv szerzői megvilágítják a monopolista csoportokat egybefűző titkos szálakat és kapcsolatokat. A könyvből ugyanakkor az is kitűnik, hogy a monopolista egyesülések elkeseredett harcot folytatnak egymás között. Erről azonban a szerzők csak igen kevés konkrét adatot közölnek. Pedig ez a kérdés — különösen az állammonopolista irányzatot megerősítésével — megkülönböztetett figyelmet érdemel.

A könyv adatokkal jellemzi az ipar koncentrációjának növekedését a második világháború alatt és után. A háború előtt a 250 legnagyobb tröszt ellenőrizte az USA feldolgozó iparának 65 százalékát. A háború idején a gyakorlatban ezek a trösztök rendelkeztek a kormány költségén létesített új gyárak termelőképességének 77 százalékával. Az említett trösztök 1946 június 30-án potom áron jutottak hozzá a háború alatt az adófizelők pénzén fölépített új vállalatok 70 százalékához.

1939-ben a feldolgozóipar legnagyobb (500-nál több munkást foglalkoztató) vállalataiban dolgozott a feldolgozóipar munkásainak 35,4 százaléka, bár ezek a vállalatok a feldolgozóipar összes vállalatainak csak 1,2 százalékát képviselték. Az 1947-es összeírás szerint az ilyen típusú vállalatok arányszáma 1,9 százalékra emelkedett, munkásaik száma pedig az iparág összes munkásainak 45,8 százaléka volt. Így tehát a feldolgozóipar munkásainak mintegy fele a nagyvállalatokban volt alkalmazva.

A nagyobb ragadozók egyre több és több kisebb vállalatot nyelnek el. 1939-től 1947-ig több mint 2450 ipari társaság olvadt be a nagyvállalatokba.

Az USA-ban a feldolgozóipar 452 ágában mintegy 80 000 tröszt van. 150

iparágban a négy legnagyobb társaság az iparág által termelt összes árukna-k több mint a felét termeli, 46 iparágban pedig a négy legnagyobb társaság az összes termékeknek több mint 75 százalékát gyártja.

A tények tehát teljesen megcáfolják az amerikai kapitalizmus védelmezőinek koholmányait, amelyek szerint az USA-ban állítólag a „szabad vállalkozás rendszere” uralkodik, és a kisvállalatokból alakul ki az amerikai gazdaság „szilárd gerince”.

Néhány fontos amerikai iparág koncentrációjáról szemléltető képet ad a következő táblázat:

Iparág	A három legnagyobb társaság által ellenőrzött aktívák % -ban
Alumínium	100,0
Pádogkonzervdoboz és más bádognkészítmények	95,3
Linoleum	92,1
Rézkohászati	88,5
Cigaretta	77,6
Szesz	72,4
Vízvezeték-berendezés	71,3
Gumiabroncs	70,3
Autó és traktor	68,7
Mezőgazdasági gépek	66,6
Húsipar	64,0

A könyv adatokat sorol fel arról, hogyan rabolják ki a különféle monopóliumok a dolgozó tömegeket a magas monopolárak segítségével. 1949 végén például, amikor az árak általában esni kezdtek, az United States Steel Corporation meglepetésszerűen 4 százalékkal fölemelte összes gyártmányainak árát. Ez volt a negyedik ár-emelése a második világháború befejezése után. Más acélpipari vállalatok szintén fölemelték áraikat. A monopóliumok hatására a különféle áruk kiskereskedelmi árai is szakadatlanul emelkednek.

Különösen nagy profittal gazdagította az amerikai monopóliumokat a második világháború, valamint a marshallizált Európa és más országok né-

peinek kifosztása a háború után. A háború négy éve alatt mintegy 200 milliárd dollár összegben adtak állami megrendeléseket a nagy cégeknek. Az összes szerződések értékének több mint 30 százalékán a tíz legnagyobb tröszt, 12 százalékán a nagyság szerint következő tíz, 7 százalékán pedig az ezeket követő tíz tröszt osztozott. Így tehát mindössze 30 tröszt az összes szerződések mintegy felét kapta meg.

Az USA nagy és kis trösztjeinek profitja (az adók befizetése után) az 1939. évi 5 milliárd dollárról 1949-ben 17 milliárd dollárra, vagyis 240 százalékkal emelkedett. A General Motors társaság például tiszta nyereségét az 1939. évi 183,4 millió dollárról 1949-ben 656,4 millió dollárra, azaz 258 százalékkal növelte. A társaság 1949-ben minden egyes munkásából átlagosan 1387 dollár profitot sajtolt ki. Az United States Steel 1939. évi 41,1 millió dolláros tiszta nyereségét 1949-ben 163,9 millió dollárra, vagyis több mint 300 százalékkal emelte; a Westinghouse Electric 18,9 millióról 67,2 millióra, azaz több mint 250 százalékkal, a Standard Oil pedig 89,1 millióról 260 millió dollárra, azaz 202 százalékkal növelte profitját.

Az USA monopóliumai a legszorosabban egybefonódnak az államgépezettel. Összeköttetéseiket arra használják fel, hogy önkényesen alapítják meg a fegyverek és a hadianyagok árát. Az automata karabély ára, amely 1945-ben 35,5 dollárt tett ki, most 64 dollár. A gyorstüzelő puská ára 134 dollárról 358-ra, a nehézpuskáé 249-ről 720-ra, a nehézaknavetőé 590-ről 1055-re, a 10,5 cm kaliberű ágyúé 8,300-ról 13 700-ra, a könnyű tanké 39 600-ról 126 000 dollárra emelkedett.

*

A fegyvergyártás a leghasználhatóbb üzlet. A Du Pont de Nemours társaság, amely robbanóanyagokat és atomfegyvert gyárt, az 1950-es évet több mint 300 millió dollár tiszta haszonnal zárta. Ez a legnagyobb haszon a társaság fennállásának 149 éve

alatt. A General Motors 1950-ben, 1949-hez viszonyítva több mint 27 százalékkal, a General Electric pedig 37 százalékkal növelte hasznát.

A trösztök jövedelmének oroszlan-része mindössze 400 fináncmágnás kezébe jut. A könyv felsorolja, kiknek a tulajdonában vannak a legnagyobb társaságok részvényei. A Du Pont család négy tagja tartja kezében a Du Pont de Nemours vegyészeti társaság részvényeinek 44 százalékát. Wilsonnak, a Morgan-tröszt-höz tartozó General Electric elnökének, a társaság 2698 részvénye van tulajdonában. Lapokon át folytathatnánk ezt a felsorolást. Mindezek az adatok élénk cáfolatai a burzsoázia által állandóan ismételt hazug mítoszoknak a tőke „demokratizálódásáról” az USA-ban. Lenin már 1919-ben azt mondta az Egyesült Államokról, hogy „... sehol nem nyilvánul meg oly durván, oly nyílt vesztegetés formájában a tőke hatalma, egy maroknyi milliárdos hatalma az egész társadalom fölött, mint Amerikában”. (Lenin. Marx, Engels, marxizmus. 415. lap. Szikra 1949.)

A könyvből közölt adatok megmutatják, hogyan tartják kezükben az USA monopóliumai a reakciós amerikai kormányt, és hogyan irányítják a kormány bel- és külpolitikáját. A kormányzervek tevékenységét a monopóliumok egyrészt a tőlük teljesen függő helyzetben lévő állami tisztviselők segítségével, másrészt pedig a legfontosabb kormányhivatalok közvetlen megkaparintása útján irányítják.

Most, amikor az új világháború előkészítése és az USA gazdaságának háborús vágányokra történt átállítása ismét lehetőségeket nyit a monopóliumok további gazdagodására, a Wall Street mágnásai minden eszközt megragadnak az összes fontosabb kormánypozíciók elfoglalására. Wilson, a Morgan-ház képviselője, például az ipar mozgósítási igazgatóságának teljes hatalmú ura. Az amerikai sajtó meghatározása szerint ő az USA kormányának igazi feje és Amerika „gazdasági diktátora”. A washingtoni *Star* című

lap azt írta, hogy „az elnök teljesen kapitulált Wilson előtt. Még soha egyetlen elnök sem adott más személynak ilyen hatalmat az ország gazdasági élete fölött.”

Külön fejezet tárgyalja a monopóliumoknak az amerikai kisemberek ideológiai félrevezetésében és elbutításában betöltött szerepét.

A kapitalista sajtó, amelyet a munkások és a haladó gondolkodású emberek körében már régóta „kítettartott sajtó”-nak neveznek, mind nagyobb mértékben jut a milliárdosok politikáját érvényesítő néhány konszern kezébe. Az USA-ban kiadott újságok száma napról napra csökken. Egyre gyorsuló ütemben megy végbe a sajtó koncentrációjának folyamata is. A minden ízükben reakciós Hearst, Scripps—Howard és McCormic—Patterson lapkiadó trösztök ellenőrzik a napilapok példányszámának 53,9 százalékát. A lapoknak információit — a monopólium elveknek megfelelően — három nagy hírügynökség ad: a Scripps—Howard tröszt-höz tartozó United Press, a Hearst-höz tartozó International News Service és a több lapkiadó tröszt-höz tartozó Associated Press. Egyébként maguk a lapkiadó trösztök is a Wall Street legnagyobb pénzügyi monopóliumainak birtokában vannak. A folyóirat- és könyvkiadó vállalatokat, a rádiót, a televíziót, valamint a filmipart szintén a nagy monopóliumok tartják kezükben.

A mai monopóliumok című könyv külön fejezetet szentel az amerikai monopóliumok külföldi tőkebefektetései-nek. A közölt adatok leleplezik az amerikai monopóliumok terjeszkedő politikájának valódi céljait. A különféle „segélyek”, „támogatások” leple alatt arra használják föl a tőkés országok gazdasági és politikai függőségét, valamint uralkodó köreik áruló, népellenes politikáját, hogy magukhoz ragadják a vezető iparágakat, acóságokba fullasszák, és így engedelmesszolgáikká tegyék ezeket az országokat. A külföldi tőkebefektetések óriási profitot biztosítanak az USA mono-

póliumainak, jelentősen nagyobbak, mint a belföldiek. 1948-ban, a közvetlen külföldi befektetések profitjai 10,6 százalék (például a bányászatban) és 25,6 százalék (például az olajiparban) között mozogtak. A közvetlen külföldi tőkebefektetések átlagos profitszázaléka, az USA kereskedelmi minisztériumának hivatalos adatai szerint, 1948-ban 15,6 volt, vagyis csaknem kétszer annyi, mint az USA-ban befektetett tőkék átlagos profitja.

A monopóliumok jövedelmeinek koncentrációja is megerősödött. A háború éveiben a 12 legnagyobb társaságnak a közvetlen külföldi tőkebefektetésekből származó profitok 35 százaléka jutott, 1947-ben pedig már 55 százaléka. A külföldi tőkebefektetések, módot adnak az USA-tól gazdaságilag függő országok népeinek lelkiismeretlen és féktelen kizsákmányolására és lelkiismeretlen kirablására.

Az USA monopóliumai uralkodó helyet foglalnak el a nemzetközi kartellek egész sorozatában. A könyv közli a nemzetközi kartellekben tömörülő jelentősebb amerikai monopóliumok jegyzékét, leleplezi a Standard Oil és a Du Pont kapcsolatát a német I. G. Farbenindustriével, amelynek oly nagy szerepe volt a hitleri hadigépezet kiépítésében.

Martinnak, a németországi katonai közigazgatás „kartellfeloszlátással” fog-

lalkozó osztálya vezetőjének, az egyik kongresszusi bizottságban elhangzott beszámolója szerint az USA három legnagyobb acélipari társasága, a United States Steel, a Bethlehem Steel és a Republic 1938-ban csatlakozott az I. G. Farbenindustrie és a Vereinigte Stahlwerke urai által irányított úgynevezett Nemzetközi Acélkartellhez, amely a háború idején is fennállott. Martin azt is jelentette, hogy 1949-ben Brüsszelben, a különféle acélipari monopóliumok képviselőinek értekezletén az amerikai megbízottak részvételével megújították az említett kartellmegegyezést.

Az acélkartell és más nemzetközi kartellek hathatósan közreműködtek a német fasizmus életrekeltségében és megerősítésében, és nagy szerepet játszottak a második világháború előkészítésében, illetve kirobbantásában. És most e nemzetközi kartellek vezetői közül sokan vezető beosztásban működnek a nyugateurópai amerikai-angol katonai közigazgatásban. Fő feladatuk, hogy fokozzák a fegyverkezési hajszát és gyors ütemben állítsák helyre Nyugat-Németország hadiiparát.

Az ismertetett könyv megcáfolhatatlan tények és adatok felsorakoztatásával leplezi le az amerikai monopóliumok és az új világháborút előkészítő agresszív erők aljas üzelmeit. A szerzők jó munkát végeztek s könyvükkel a békeharccal ügyét szolgálják. (*Voproszi Ekonomiki*, 1951. 8. szám.) Ny. J.

A Magyar-Szovjet Társaság
népszerű képes hetilapja:

az ÚJ VILÁG

ÚJ KÖNYVEK

- A. F. Siskin: A burzsoá erkölcs az imperialista reakció fegyvere. 193 lap. Szikra 1952.
- G. Anpilogov: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom. 108 lap. Szikra 1952.
- Palmiro Togliatti: Az emberiség egyetlen helyes útja. 31 lap. Szikra 1952.
- D. M. Trosin: Mozgás és fejlődés a természetben és a társadalomban. 63 lap. Szikra 1952.
- Uzspenszkij: Egynegyed ló. 199 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1952.
- Gogol: Holt lelkek. 366 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1952.
- Gladkov: Cement. 248 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1952.
- Gogol: Tarasz Bulba: 90 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1952.
- Vera Inber: Elbeszélések. 103 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1952.
- Szergej Antonov: Tavasz. 210 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951
- Solomovics: Iparvállalatok gazdasági tevékenységének ellenőrzése. 340 lap. Pénzügyminisztériumi Kiadó 1951.
- Zakrutykin: Az úszó falu. 296. lap Új Magyar Könyvkiadó 1951.
- Mamin Szibirják: Kenyér. 412 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.
- N. Osztrovszkij: A vihar szülöttel. 227 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.
- A Bolgár Népköztársaság 5 éves terve. 42 lap. Tervgazdasági Kiadó 1951.
- A Német Demokratikus Köztársaság. 36 lap. Tervgazdasági Kiadó 1951.
- Főző József és Bálint György: Munkaszervezés a kertészeti nagyüzemekben. 92 lap. Mezőgazdasági Kiadó 1951.
- Káldy József: Gépesítjük az erdőgazdálkodást. 97 lap. Mezőgazdasági Kiadó 1951.
- Tuskó Ferenc: Az erdő növényvilága. 86 lap. Mezőgazdasági Kiadó 1951.
- I. V. Bjelohonov: Gyümölcstermesztés. 448. lap. Mezőgazdasági Kiadó 1951.
- Nagy Kálmán: Stromfeld Aurél. 97 lap. Művelt Nép 1952.
- Vállalati szervezés és tervezés. 153 lap. Tervgazdasági Könyvkiadó 1952.
- Statisztika. 78. lap. Tervgazdasági Könyvkiadó 1952.
- Gáspár László: Az új technika világa. 290 lap. Művelt Nép 1951.
- Lázár Vilmos: Mit adott a szovjet hatalom a parasztságnak. 312 lap. Művelt Nép 1951.
- M. Iljin: A természet meghódítása. 136 lap. Művelt Nép 1951.
- V. Protopopov: Glinka. 48 lap. Művelt Nép 1952.
- Voltaire: Válogatott írásai. 212 lap. Művelt Nép 1951.
- Sötér István: Eötvös József. 106 lap. Művelt Nép 1951.
- Ny. G. Garin: Utazás a Távol-Keleten. 344 lap. Művelt Nép 1951
- Magidovics—Szvet: Kolumbusz utazásai. 99 lap. Művelt Nép 1952.
- Voinich: Bűgöly. 275 lap. Ifjúsági Kiadó 1951.
- Loginov: Rádióvezerlés. 72 lap. Népszava Kiadó 1951.
- Sásdi Sándor: Magvetők. 323 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.
- Somlyó György: A béke erdeje. 211 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.
- Csao Su-li: Kis Er-Hei házassága. 140 lap. Szépirodalmi Kiadó 1945.
- Marie Majerová: Bányászballada. 158 lap. Szépirodalmi Kiadó 1952.
- Maria Rován: Anyafiak. 71. lap. Szépirodalmi Kiadó 1952.

Венгерско-Советский Экономический Обзоратель

Шестой год издания, № 4.

Апрель 1952 г.

ШОШ Габор

ПРОИЗВОДСТВО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР В ВЕНГРИИ

Характерными особенностями производства сельскохозяйственных культур в Венгрии, до ее освобождения были: оснащенные слабой техникой мелкоотварные, доведенные до нищеты крестьянские хозяйства и, с другой стороны — обосновывающееся целиком и полностью на спекуляции — крупнотоварное хозяйство, носящее характер грабительского хозяйствования.

Уровень производства сельскохозяйственных культур остался на чрезвычайно низком уровне: по данным урожайностей не наблюдалось или никакое увеличение, или этот рост

был ничтожным и происходил очень медленно: (см. таблицу)

В период после первой мировой войны уровень производительных сил венгерского сельского хозяйства поднялся на уровень, превышающий довоенный, однако рост производительных сил не соответствовал развитию техники.

Между двумя мировыми войнами венгерское сельское хозяйство не могло использовать ни имеющийся технический базис, ни находящуюся в его распоряжении рабочую силу. По статистике сельского хозяйства за 1935 год в сельском хозяйстве было 7.014 тракторов, из них, однако — и это очень характерно — в этом же году в эксплуатации находилось только 3.600 тракторов. Подобное положение было и с использованием производительности тракторов: средняя производительность одного трактора за год в тот период, перечислив все производимые тракторами работы на средние глубокую вспашку, была 173 гектара, что составляет не полную треть средней производительности тракторов средней мощности.

Культура	Урожайность		Разность в %
	1893— 97	1933— 39	
	ц га		
Пшеница	12,8	13,5	5,4
Рожь	11,3	11,2	— 1,5
Ячмень	12,1	13,4	6,4
Овес	11,6	13,5	16,4
Кукуруза	15,8	18,6	17,6
Картофель	72,7	70,6	— 2,5

ПЕРИОД ПОСЛЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ СТРАНЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ ТРЕХЛЕТНЕГО ПЛАНА

Немецкие и венгерские фашисты вывезли из страны мертвый и живой инвентарь сельского хозяйства. Именно поэтому в 1945—1946 г.г. венгерской народной демократией был выдвинут лозунг: «Все силы на обработку каждой пяди земли!»

Достигнутые венгерской народной демократией успехи в области производства сельскохозяйственных культур лучше всего отобразят данные использования необработанных ранее пахотных участков по сравнению с периодом до освобождения:

листическим сельским хозяйством Венгрии за 40 лет.

Наименование культуры	Рост урожайности по сравнению с 1949 годом (в процентах)
Пшеница	13
Рожь	27
Яровой ячмень	7
Кукуруза	35
Картофель	30
Сахарная свекла	39
Подсолнух	27
Лен-долгунец	31
Конопля	39

Среднее за

1936—40	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951
В процентах всех пахотных земель							
2,7	13,9	6,0	3,0	1,7	0,7	0,2	нет
необработанные земли							

В течение трехлетнего плана было восстановлено производство сельскохозяйственных культур как по качеству, так и по количеству. В этот период произошли благоприятные изменения и в структуре производства сельскохозяйственных культур. После завершения трехлетнего плана, пятилетний план наметил решение больших задач по производству сельскохозяйственных культур.

ЗАДАЧИ ПЯТИЛЕТНЕГО ПЛАНА В ОБЛАСТИ ПРОИЗВОДСТВА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР

Контрольные цифры пятилетнего плана показывают, что за пять лет средние урожайности нашего сельского хозяйства будут увеличены в три и даже четыре раза по сравнению с тем, что было достигнуто капита-

Планомерное развитие нашего народного хозяйства ставит сельское хозяйство перед необходимостью произвести еще большие, чем до настоящего времени изменения в структуре производства сельскохозяйственных культур. По сравнению с 1938 годом в период между 1949 и 1951 годами структура производства сельскохозяйственных культур изменилась следующим образом: (См. на след. стр.)

Как видно из вышеприведенной таблицы, снизилось соотношение хлебных культур, корнеплодов и клубнеплодов, в тоже время, однако, в большой степени увеличилось соотношение растений, служащих сырьем для текстильной промышленности, овощей, кормовых трав и семеноводства кормовых трав, а в меньшей степени — семеноводства маслянистых.

Таким образом мы можем обеспе-

чить, чтобы наша маслособная промышленность была снабжена на 100%, текстильная же промышленность, за исключением хлопка, почти на 100% была снабжена отечественным сырьем. Повышение урожайности является одним из действенных средств для достижения того, чтобы уменьшением посевной площади хлебных культур обеспечить площадь для производства находящихся под акклиматизацией, или уже акклиматизированных культур.

В интересах развития животноводства и для достижения того, чтобы не допускать снижения поголовья скота в переходный период, необходимо увеличить посевную площадь под кормовые травы. Посевная площадь выращиваемых в качестве главной культуры кормовых трав не достигает еще уровня 1938 года, но урожайность их выше, чем в 1938 году. Объяснить это можно следующим:

а) Из числа выращиваемых в ка-

Группа культур	Посевная площадь культур по сравнению со всей пахотной площадью				Структурное изменение 1949 = 100
	1938	1949	1950	1951	
Хлеб (пшеница и рожь) ..	40,17	37,88	37,45	35,38	98
Кормовое зерно (кукуруза, ячмень, свес) ...	33,05	32,12	32,48	31,44	35
Рис	—	0,27	0,25	0,32	119
Клубне-корнеплоды (картофель, сахарная свекла, кормовая свекла)	8,47	8,84	8,60	7,71	87
Масличные культуры (подсолнух, лен-межеумок, клещевина, рапс, мак)	0,62	5,62	8,87	5,75	102
Волокнистые растения (хлопчатник, конопля, лен-долгунец, кенаф)	0,29	0,56	0,74	1,15	205
Табак	0,25	0,40	0,38	0,41	103
Стручковые (фасоль, горох, чичевица, соя)	0,88	1,12	1,29	1,46	130
Кормовые травы	11,66	9,46	10,35	11,30	119
Семена кормовых трав	0,80	0,29	0,61	1,63	562
Полевые овощи	0,62	0,74	0,92	1,00	135
Прочие	3,19	1,70	1,06	2,45	144
Всего	100,00	100,00	100,00	100,00	—
Озимые кормовые смеси ...	0,45	0,20	0,25	0,75	300
Посевы по стерни	3,00	2,50	3,99	7,67	307

честве основной культуры кормовых трав соотношение многолетних трав по сравнению с 1938 годом намного большее, чем у однолетних трав. Урожайность многолетних кормовых трав как и их питательные свойства намного выше чем у однолетних трав.

Группа растений	Доля отдельных групп растений в общем количестве всех видов кормовых трав			
	1983	1939	1950	1951
проценты				
Многолетние кормовые травы ...	52	60	68	79
Однолетние кормовые травы	48	40	32	21
	100	100	100	100

б) По сравнению с 1938 годом и первыми после освобождения страны годами в 1950 году, в особенности же в 1951 году, мы в значительной степени расширили посевную площадь смесей кормовых и вторичных культур.

Сдвиги, происшедшие в области структуры производства сельскохозяйственных культур были усилены еще и тем обстоятельством, что мы начали выращивать до освобождения невыращиваемые в массовом масштабе и новые еще не акклиматизированные у нас сельскохозяйственные культуры (хлопчатник, кок-сагыз, кенаф, арахис и проч).

Посевная площадь хлопчатника была увеличена нами в 1950 году по сравнению с 1949 годом в 14 раз (на 5.754 гектара), а в 1951 году — на 28.773 гектара, то есть в 70 раз.

О РЕЗУЛЬТАТАХ ПЛАНИРОВАНИЯ И ВЛИЯНИЯ ПЛАНОВЕРНОСТИ

Были достигнуты значительные результаты и в области по район-

ного планирования. В период трехлетнего плана мы часто не учитывали местные условия и планирование сводилось лишь к механической разбивке общегосударственного плана на планы по отдельным районам.

В планировании 1951 года были достигнуты значительные результаты: определение контингентов комитатов происходит в настоящее время все более на основании учета природных условий и условий производства.

Правильное планирование и развитие производства важнейших растений были нами произведены на основе планирования в зависимости от окружающих видов растений, с учетом достижений науки и практики. Нами были определены районы для производства табака, перца, конопли, льна-дугунца, лука, цироковой соломы, хлопка, семян конопли. Производство пшеницы ржи, озимого и ярового ячменя, кукурузы и подсолнуха мы распределили по районам, исходя из видов этих культур.

В разбивке сельскохозяйственного плана по комитатам (на производственные кооперативы, государственные хозяйства и села) имеется еще много недостатков.

В социалистическом секторе мы уже обеспечили основные предпосылки выполнения народно-хозяйственного плана и социалистического развития сельского хозяйства. Площадь, обрабатываемая производственными кооперативами и государственными хозяйствами, составила в 1951 году уже 24,6% всей пахотной площади страны; это означает, что почти на одной четверти всей пахотной площади нашей родины сельскохозяйственное производство происходит уже на основе планового хозяйствования.

Мы вовлекали во все возрастающей степени в систему контрактации сельскохозяйственных продуктов и крестьян-единоличников. В 1949 году на урожай 8,8% пахотной площади, обрабатываемой крестьянами-единоличниками, были заключены кон-

тракты, а в 1951 году это число увеличилось до 20,3%.

В 1951 года наше правительство вынесло постановление об обязательном выращивании важнейших с точки зрения народного хозяйства культур (зерновые, многолетние кормовые травы, картофель, подсолнух) во всех секторах сельского хозяйства и таким образом плановостью был охвачен еще дополнительно 51% пахотной площади нашей страны.

Наше народное хозяйство своей системой заготовок сельскохозяйственных продуктов и своей политической цен косвенно оказывает влияние и на производство сельскохозяйственных культур.

МЕХАНИЗАЦИЯ

Мы продолжили дальнейшее усиление механизации в полеводстве.

Машины	1950	1951	Индекс роста 1950 = 100
Тракторы	13.649	15.182	111
Тракторные плуги	11.148	12.824	115
Тракторные диски	3.988	6.188	155
Зерноуборочные машины ..	1.233	3.001	243
Косилки для травы	915	2.563	280
Молотилки	14.405	14.492	101
Зерноочистилки	1.099	1.516	138

Кроме того наше сельское хозяйство получило еще 750 новых тракторных культиваторов, 100 универсальных тракторов, 170 комбайнов.

Можно установить, что состояние механизации тяжелых работ по обработке земли удовлетворительное, однако механизация по уходу за культурами, а также механизация уборочных работ нуждается еще в дальнейшем усилении. Этими недостатками

мы можем объяснить, что помимо неправильной организации труда, в период ухода за культурами и во время уборки наблюдались перебои и опоздания, в результате чего был достигнут меньший урожай.

Развитие механизации произойдет не за счет увеличения числа машинно-тракторных станций, а за счет того, что улучшится снабжение по отдельным районам машинно-тракторных станций машинами.

	Увеличение в 1951 году 1950 = 100
Число машинно-тракторных станций	102
Тракторов	142
Тракторных плугов	127
Тракторных дисков	153
Уборочных машин	326
Молотилок	198
Зерноочистилок	109

Кроме того, парк машинно-тракторных станций расширился на 700 тракторных культиваторов, 200 комбайнов и более чем 80 комбайнов.

Уровень механизации является самым благоприятным в государственных хозяйствах. Из всего контингента сельскохозяйственных машин в распоряжении государственных хозяйств находится 60% тракторных культиваторов, 60% комбайнов, 80% универсальных тракторов и 20% тракторных дисков. Машинный парк государственных хозяйств увеличился в прошлом году по сравнению с 1950 годом следующим образом: (см. на след. стр.)

В социалистическом секторе сельского хозяйства большую часть основных работ по обработке земли (лущение стерни и основную глубокую вспашку) за прошедшие полгода механизировали. Летом 1951 года лущение стерни в государственных хозяйствах на 99,6% были про-

	Рост в 1951 году (1950 = 100)
Тракторов	124
Тракторных плугов	109
Тракторных дисков	139
Уборочных машин	148
Косилок	110
Молотилок	122
Зерноочистилок	108

ведены тракторными плугами или дисками, а в производственных кооперативах за этот же период, тракторными сельскохозяйственными орудиями были проведены 86% этих работ. Исходя из положения на 10 ноября 1951 года — в государственных хозяйствах 99%, в самостоятельных производственных кооперативах и в производственно-кооперативных группах 3-го типа 93%, в производственных кооперативах 51%, на землях крестьян—единоличников 12%, всех работ были выполнены при помощи тракторов, что соответствует 30% степени механизации по всей стране. Это число увеличится в связи с проведением текущей осенью глубокой вспашки и достигнет в противоположность 28%-ам в 1950 году по всей вероятности 35—40%.

Значительное развитие наблюдается и в деле механизации ухода за растениями и проведения уборочных работ. Уход за хлопком и прочими подобными культурами был проведен на 70% механическим способом, частично при помощи культиваторов. Подобное развитие наблюдается и в деле механизации уборочных работ. Уборка хлеба была проведена при привлечении большого числа уборочных машин и комбайнов, уборочные машины и комбайны были использованы также при уборке и обмолаоте риса, при уборке подсолнуха, при обрезке стеблей кукурузы и т. д.

Но все же мы не смогли использовать полную производительность имеющегося машинного парка.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ

Пятилетним планом в области использования удобрений был предусмотрен огромного размера невиданный рост. В этой области мы достигли таких результатов, которым у нас до настоящего времени не было примера.

Год	Индексное число всех использованных удобрений	Использование удобрений на 1 гектар (в кг-ах)
1938 . . .	100	11,3
1949 . . .	182	20,7
1950 . . .	290	31,3
1951 . . .	422	48,0

Особенно велико употребление минеральных удобрений социалистическим сектором. Производственные кооперативы использовали на каждый гектар в три раза, государственные хозяйства в 8 раз больше минеральных удобрений, чем крестьяне-единоличники на площадях, на которых они производят сельскохозяйственную культуру по контрактиции. Использование удобрений характеризуется и качественными изменениями. В 1951 году на значительных площадях мы ввели использование гранулированных минеральных удобрений.

Наряду с успехами необходимо сказать о недостатках в этой области. Часто неправильно применяли удобрение, не учитывали состава различных почв и особые потребности в питательных веществах отдельных культур. Недостатком было и то, что в отдельных хозяйствах производили удобрение почвы в более поздние сроки чем необходимо, а в некоторых хозяйствах не употребляли достаточного количества удобрений.

СНАБЖЕНИЕ КАЧЕСТВЕННЫМИ СЕМЕНАМИ

Как видно из следующей таблицы, в этой области мы достигли большого развития.

Обновление качественными семенами наших культур:

Культура	1938	1949	1950	1951
	в процентах посевной площади культуры			
Озимая пшеница ..	1,0	7	11	15
Рожь	0,5	2	5	7
Озимый ячмень ...	0,9	5	11	22
Яровая пшеница .	0,5	4	4	5
Овес	0,1	2	—	10
Яровой ячмень ..	—	0,9	3	9

До 1951 года причиной недостаточного снабжения качественными семенами было то, что в отдельных частях страны мы не произвели полностью обмена посевным материалом; поэтому до настоящего времени существует опасность смешивания и быстрой порчи имеющихся запасов посевного материала. В этой области 1951 г. явился поворотным годом потому, что мы по отдельным округам выращивания видов сельскохозяйственных культур произвели обязательный для всех обмен посевного материала важнейших культур. Теперь мы уже добились того, что на основе результатов первого года отдельные районы и села сами просили произвести всеобщий обмен посевного материала.

За исключением всеобщего обмена посевного материала большое значение имели и качественные семена, выданные крестьянам, заключившим с государством контракты на производство сельскохозяйственных культур. Таким образом в 1951 году мы обеспечили еще 10% нашей пахотной площади качественными семенами.

Большую помощь в производстве картофеля оказали нам Советский Союз и страны народной демократии. В 1951 году они предоставили в наше распоряжение 4.000 вагонов высококачественного семенного картофеля.

В деле развития качественного семеноводства, кроме централизованного снабжения посевным материалом важной задачей является то, чтобы государственные хозяйства и производственные кооперативы, а также крестьяне-единоличники обеспечили при помощи отрицательной селекции хорошего качества посевной материал следующего года и чтобы они при правильном уходе и выращивании в своих собственных хозяйствах расширили бы применение качественных семян.

О МЕТОДАХ ПРОИЗВОДСТВА

В области развития производственных методов мы продвинулись намного вперед в результате применения новых советских методов, несмотря на то, что в этой области не были использованы все возможности. Мы не использовали в необходимой степени те методы производства у крестьян единоличников, которые можно использовать даже при ограниченных возможностях мелкотоварного сельскохозяйственного производства.

Серьезных результатов мы добились в увеличении разнородностей основных работ по обработке почвы.

	1945	1946	1947	1948	1949	1950
	процент вспашиваемой площади					
Глубокая вспашка	10	35	50	75	86	94
Лущение стерни	—	15	35	60	80	92

Эти виды вспашки производились до освобождения страны только на минимальных площадях.

Эти данные показывают большие качественные результаты, хотя в об-

ласти качества следует внести еще много улучшений. Зяблевую и осеннюю глубокую вспашку следует производить во-время, и необходимо увеличить глубину глубокой вспашки.

В ходе произведенной машинно-тракторными станциями работы по обработке участков единоличных крестьян было отмечено, что часто «глубокая вспашка» производится на глубине в 15—16 см, что не обеспечивает того результата, который мы можем ожидать от глубокой вспашки в 20—25 см.

И в прочих работах по подготовке почвы можно также наблюдать прогресс. В 1951 году в первую очередь на землях государственных хозяйств и производственных кооперативов, а также и на землях единоличных крестьян посев был произведен на хорошо подготовленной площади. Посевные работы производятся теперь уже на 100% средствами механизации.

Механизация ухода за растениями с увеличением посевных площадей сельскохозяйственных культур, требующих более трудоемких работ, или же производительность имеющихся машин по уходу за сельскохозяйственными культурами в результате плохой организации труда не была использована часто в достаточной степени. Наряду с этим мы можем установить, что в то время, как в предыдущие годы, например, кукурузу, подсолнух, сахарную свеклу и табак окапывали вообще два, но максимально три раза, в 1951 году мы произвели окапывания этих растений на 100% три раза, и даже на 60—70% четыре раза. Результатом большой степени механизации производства хлопка является то, что в 1951 году наши посевы хлопка обрабатываются средствами механизации вообще 5 и даже 6 раз.

Хотя в 1951 году государственные хозяйства и производственные кооперативы были обеспечены таким машинным парком, что они могли произвести уборочные работы на 60%

(по государственным хозяйствам) и 35% (по производственным кооперативам), все же, в результате плохого ухода за машинами и плохой организации труда, государственные хозяйства произвели уборку машинным способом на 45%, производственные кооперативы лишь на 25% средствами механизации. Результатом этого было то, что наступило опоздание в уборочных работах, что вызвало хотя и меньшую чем раньше, но все же значительную потерю семян. Причиной потери семян было еще то, что эти хозяйства и поныне придерживались календарных сроков уборки вместо того, чтобы произвести сбор урожая в состоянии благоприятнейшего созревания.

В уборке сахарной свеклы мы добились большой экономии в рабочей силе в связи с переходом с ручной выкопки на машинную.

В результате двуручного советского метода уборки хлопка в текущем году 76 человек получили звание «мастеров уборки хлопка».

Имеются и результаты в области более усиленного использования советских методов выращивания.

В интересах сохранения силы почвы в 1951 году мы произвели на 28.773 гектарах бактериологическую прививку почвы, а в наших государственных хозяйствах и производственных кооперативах мы использовали 500 вагонов сырого фосфата для брожения навоза.

В 1951 году на более чем 15%-х посевной площади кукурузы и подсолнуха мы начали квадратно-гнездовую систему посева, в целях экономии рабочей силы и увеличения урожайности. Осенью 1951 года в значительной степени увеличилась площадь посева зерновых культур перекрещенными рядами.

В текущем году впервые на больших площадях производилась гибридная кукуруза и летняя посадка картофеля по методу Лысенко, впервые произведено искусственное опыливание кукурузы и подсолнуха на больших

площадях. Необходимо упомянуть и об ускорении и применении срезки сахарной свеклы по методу Ярмошенко. Очень большое значение имеет с точки зрения развития животноводства то обстоятельство, что в 1951 году мы выращивали на территории более одного миллиона хольдов вторичные культуры.

О РЕЗУЛЬТАТАХ УРОЖАЯ

Несмотря на наличие недостатков и ошибок мы выполнили намеченные планом задания по увеличению урожая по всем культурам, а по отдельным культурам перевыполнили их:

Наименование культуры	Увеличение среднего урожая в 1951 году (1949 = 100)
Пшеница	124
Рожь	107
Ячмень	104
Кукуруза	153
Подсолнух	120
Картофель	132
Сахарная свекла	179
Конопля	116
Табак	111

Мы могли бы еще перечислить и увеличение, достигнутое по урожаю других культур, что в самой меньшей степени можно объяснить благоприятной погодой текущего лета. Так например, несмотря на плохую, прохладную с осадками погоду мы добились на 5,2% большего урожая хлопка на гектар, т. е. на 10% больше чем в 1950 году, несмотря на то, что в 1950 году погода для производства хлопка была чрезвычайно благоприятной и теплой.

Государственные хозяйства и производственные кооперативы достигли намного больших результатов, чем средние данные по стране. Сотни и

сотни из числа наших производственных кооперативов сумели правильно применить методы крупного хозяйства, достигнув этим выдающихся результатов урожайности. Так например, производственный кооператив «Победа» в Варьюлапше добился урожайности по сахарной свекле 417 центнеров с гектара, по картофелю — 260, по кукурузе — 113 и по пшенице — 37,9. Производственный кооператив «Хонфоглалаш» в Бешнетелеке добился урожайности по сахарной свекле — 365 цент., по кукурузе — 60 ц по табаку 9 ц.

В общих чертах мы описали развитие нашего растениеводства, но мы не можем удовлетвориться этими результатами, так как мы можем в еще большей степени повысить урожайности. Постановление Совета министров, изданное на основании указаний нашей партии, определяет стоящие перед нами в этой области задачи на 1951—1952 год.

* * *

В социалистическом секторе мы уже обеспечили основные предпосылки выполнения народно-хозяйственного плана и социалистического развития сельского хозяйства. Площадь, обрабатываемая производственными кооперативами и государственными хозяйствами, составила в 1951 году уже 24,6% всей пахотной площади страны, это означает, что почти на одной четверти всей пахотной площади нашей родины сельскохозяйственное производство происходит уже на основе планового хозяйствования.

В 1951 года наше правительство вынесло постановление об обязательном выращивании важнейших с точки зрения народного хозяйства культур (зерновые, многолетние кормовые травы, картофель, подсолнух) во всех секторах сельского хозяйства и таким образом плановостью был охвачен еще дополнительно 51% пахотной площади нашей страны.

Ференц КУММЕР

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ НАШЕЙ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ*

В настоящее время часто идет речь о цикличном методе добычи и зачастую даже печать освещает эту систему таким образом, как будто бы цикличность [круговой процесс] является каким-то недосягаемым, тяжело воспринимаемым, сложным делом, которое можно осуществить только при высокой степени механизации и техники.

Циклический метод организации производства не является ни методом добычи, ни системой разработок, а — как на то ясно указывает и его название — *методом организации труда*, который можно применить как при подготовительных, так и при очистных работах и при прохождении капитальных выработок, совершенно независимо от того, по какой системе вскрыта или подготовлена шахта, какова степень механизации рабочего места.

Основной предпосылкой для введения циклического метода организации труда является внести элементы плановости в организацию трудовых процессов с учетом достигнутых уже на данном рабочем месте результатов, чтобы строго была определена очередность этих процессов, были исключены ослабления как в отношении использования рабочего времени, так и в отношении наличного штата рабочих, чтобы были открыты пути к вскрытию еще неиспользованных резервов и предоставлены возможности как для трудящихся и технического

руководства, так и для улучшения организации труда, к тому, чтобы при меньшем напряжении добиться больших результатов. На основе этого под циклом следует понимать сумму всех производственных процессов на данном рабочем месте. Эти процессы следуют друг за другом в заранее определенном с точки зрения технически необходимого и в наивыгоднейшем порядке. Выполнение этих процессов ограничено по состоянию техники — заранее запроектированным временем и штатом рабочих. Этот проект действителен и до сих пор — пока на данном рабочем месте условия труда не изменятся решающим образом.

В цикле время выполнения отдельных процессов труда и необходимое количество рабочей силы необходимо запланировать так, чтобы было обеспечено выполнение и перевыполнение прогрессивных технических норм. Это означает то, что количество необходимой рабочей силы в цикле устанавливается сознательно таким образом, чтобы в случае выполнения цикла в установленное время каждый трудящийся перевыполнил норму на 10—14%. Циклический график на данном рабочем месте остается в силе до тех пор, пока технические условия рабочего места не изменятся существенно. В том случае, если технические условия изменяются, на рабочем месте необходимо переработать циклический график в соответствии с новыми, изменившимися условиями. Необходимо следить за тем, чтобы рабочее место,

* Начало см. в Венгр.—Сов. Экон. Обзор. № 3.

на котором уже один раз работали по циклическому методу организации труда, никогда не оставалось без графика, или чтобы оно не работало по уже превосшедшему себя графику, потому что это могло бы толкнуть и рабочих и инженерно-технических работников опять на путь самотека. Цикл начинается всегда с определенного процесса, происходящего только один раз в цикле и завершается повторением этого процесса. Ошибочным является то восприятие, что циклические графики можно и нужно перевыполнить. Циклический график является расписанием хода работы данного рабочего места и именно поэтому нельзя его ни перевыполнять, ни не выполнять, потому что в обоих случаях могут настать помехи, что в конечном счете ведет к снижению добычи, к нарушению плановости, к ослаблению трудовой дисциплины.

Если бы наступило такое положение, что циклический график постоянно перевыполнялся бы, тогда несходимо снизить число работающих на этом рабочем месте до того размера, который обеспечит выполнение графика, а на следующий месяц необходимо разработать новый график с учетом достигнутых результатов. В случае же невыполнения графика необходимо увеличить число работающих в цикле, но проверить, каковы были причины отставания и исправить ошибки на-ходу. В большинстве случаев невыполнение графика вызывается плохой работой транспорта, стало быть по разработке циклических графиков необходимо организовать транспортировку на рабочих местах и по всей шахте.

Министерством были организованы курсы для инженерно-технических работников для ознакомления с циклическим методом организации труда и постоянно контролировалась работа этих курсов. Это очень похвально и крайне необходимо. Однако совершенно непонятно, почему обходят эти курсы партийные и профсоюзные работники шахт. И они нуждаются в основательном ознакомлении с этим

новым методом организации труда, ведь они призваны популяризировать и обнародовать его! Какой бы хороший график не разработали инженерно-технические работники, если он не будет понят рабочими, если его не применяют на рабочем месте, не будут соблюдать предусмотренный в графике порядок операции, соблюдать время, предусмотренное графиком, если будут прогулы по неуважительным причинам, они не смогут выполнить график и это приведет к нарушению плановости в работе.

Самым важным, стало быть, мероприятием в деле внедрения циклического метода организации труда является то, чтобы перед его введением были основательно ознакомлены с ним не только инженерно-технические работники, но и те рабочие, которые осуществляют циклический метод. Десятники, бригадиры, так и работники физического труда должны быть хорошо знакомы со всеми графиками. Не рекомендуется изменять графики в середине месяца, потому что это создает помехи, неопределенность.

При выборе рабочего места необходимо учесть, чтобы оно не было слишком сложным, чтобы оно обособывалось на выработавшихся по крайней мере на один-два месяца методах добычи, обеспечило нормальный ход работы, чтобы оно было снабжено машинным оборудованием и обеспечена надежность в работе машинного оборудования при соответствующем планово-предупредительном ремонте.

Доставка на рабочее место, работающему по циклическому методу организации труда, должна быть такой, чтобы можно было отгрузить без каких бы то ни было препятствий запланированное количество добычи и чтобы рабочее место было всегда обеспечено необходимым количеством порожняка.

Циклический график рабочего места необходимо составлять на основе достигнутых ранее результатов. Однако, ни при каких обстоятельствах

нельзя брать за основу показателей при составлении циклического графика ниже уже достигнутые в шахте нормы выработки или показателей.

Техников и рабочих-шахтеров необходимо при организации первого рабочего места по графику циклического метода организации труда избирать так, чтобы они были убеждены в правильности графика. Необходимо, стало быть, разработать совместно с ними весь комплекс по циклическому методу организации труда. На первом рабочем месте, на котором будет применен циклический метод, должны работать только такие рабочие, которые воодушевлены циклическим методом организации труда, работали на своем прежнем рабочем месте также хорошо, не имели прогулов и были дисциплинированными передовиками производства.

Не рекомендуется вводить на одной шахте при начале ведения циклической организации труда несколько рабочих мест по циклическому графику, потому что это мероприятие распылит внимание и сделает невозможным выбор лучших кадров и таким образом мы не будем в состоянии на отдельных рабочих местах правильно организовать работу по циклическому методу. Если же однако, мы пойдем шаг за шагом, мы сможем выковать хорошие кадры и работающее хорошо по циклическому методу рабочее место послужит примером для других рабочих мест и в результате этого циклический метод привьется быстрее, чем в случае, когда мы охватим слишком много, чтобы могли громкогласно рапортовать о сплошном охвате циклическим методом рабочих мест, но в этом случае мы фактически плохо и халатно отнеслись бы к организации циклического метода.

Циклический метод организации труда, в особенности тогда, если он уже будет введен не более, чем на 30% всех рабочих мест в шахте, в своем развитии встретит препятствия, если мы коренным образом не изменим метод руководства шахтами. Техническое руководство даже одной

единственной, снабженной всеми средствами механизации шахты нельзя представить себе без централизованного руководства, охватывающего все и уделяющего внимание каждому рабочему месту. Руководитель шахты должен знать в любое время дня, что происходит на каждом рабочем месте. Это можно осуществить только так, если мы перейдем на разветвленные, передовые советские методы руководства шахтами, на диспетчерскую службу.

Диспетчерская система осуществляет руководство шахтой с центрального места, соединенного телефонной сетью со всеми рабочими местами шахты. Дежурный диспетчер, обладающий большим опытом инженер-горняк, или техник, в своей смене один, самостоятельно руководит шахтой, причем все мероприятия, относящиеся к работе шахты, независимо от того, от кого они исходят, могут быть проведены только через него. У него находятся все графики работы (циклический, графики числа рабочих, графики ремонта, графики прохождения капитальных и подготовительных выработок, графики по ремонту выработок и т. п.). Он проводит контроль над выполнением этих графиков и принимает немедленно меры, если на каком-либо рабочем месте будет обнаружено отклонение в работе от графика. Он наблюдает за рабочими процессами в шахте и принимает немедленно меры, если в его смене обнаружится нарушение предписанного порядка работы. В конце смены он составляет сводный график выполнения и рапорт о выполнении плана добычи смены для своего сменщика-диспетчера и для руководства шахтой. Указания диспетчера обязательны и должны выполняться всеми работающими в шахте безоговорочно.

Такая система руководства шахтой создает возможность к тому, чтобы руководство шахтой могло в любое время обзреть в самом совершенном виде состояние всей шахты и создает возможность к тому, чтобы продумать основательно проблемы,

стоящие перед шахтой и разработать самые совершенные разрешения вопросов.

В настоящее время мы не можем на наших шахтах перейти к внедрению диспетчерской системы потому, что мы не располагаем в достаточном количестве на всех шахтах телефонными аппаратами и кабелями. Самым важным мероприятием, однако, является то, чтобы мы еще в текущем году ввели в одной из наших шахт эту систему и параллельно с этим мы должны основательно познакомиться должностей горно-промышленных школ, горных техникумов и горных факультетов высших учебных заведений с этим передовым советским методом руководства производством. Мы сможем получить в ближайшем будущем советскую переводимую на венгерский язык литературу.

Циклический метод организации труда и диспетчерская служба управления производством тесно связаны меж собой и взаимно дополняют друг друга.

Тов. Ракоши в своем выступлении на совещании шахтеров в Татабаны отметил, что самой серьезной причиной в отставании добычи угля является отсутствие трудовой дисциплины, прогулы по неуважительным причинам. «До настоящего времени мы не относились к вопросу трудовой дисциплины с той серьезностью, какую он заслуживает и подошли к этому вопросу не в той форме, в какой это нашло свое отображение сейчас, на совещании шахтеров, то есть с точки зрения дисциплинированного, хорошо работающего, показывающего образец в работе шахтера» — сказал тов. Ракоши.

Для большинства наших шахтеров, среди которых мы видим в большом числе героев сражения за уголь, старых бойцов нашей партии, вопрос трудовой дисциплины является не чуждым вопросом. Работающие честно шахтеры с большим воодушевлением борются за выполнение плана и сами с горечью и возмущением говорят о нарушителях трудовой дисциплины,

о работающих халатно и симулянтах, из-за которых происходит отставание в работе и из-за которых они не могут выполнить своего плана, в результате чего снижается и их заработок. Сами сознательные шахтеры просят принятие самых строгих мер против неисправимых прогульщиков и нарушителей трудовой дисциплины.

Одной из главнейших причин ослабления трудовой дисциплины является отсутствие достаточно широкой политико-разъяснительной работы, слабая воспитательная работа со стороны партийных и профсоюзных организаций. Пристроившийся в наших шахтах враг, используя слабость воспитательной работы, оказывает влияние на отсталые слои шахтеров и на вновь завербованных для работы в шахтах. Эти несознательные слои еще не понимают, что прогулами, невыходом на работу по неуважительной причине они наносят вред не только своей шахте, но и самим себе, потому что тем, что они нарушают ритмичный ход добычи, они создают препятствия в привитии на шахте новых, современных методов добычи. Эти методы требуют соблюдения строгой плановости и они не могут быть осуществлены до тех пор, пока 7—10% рабочих не выходит на работу, как например в шахтах района Комло. В следствии такого количества невыходов на работу по неуважительным причинам постоянно меняется состав рабочих на отдельных местах добычи, и в результате этого работающие на этих рабочих местах не знают условий добычи и больше того — даже друг друга. Поэтому они и не в состоянии добиться полноценного коллективного труда.

Неорганизованность и недисциплинированность усиливается еще большим числом «больных», достигающего в Комло 5 процентов. Значительная часть «больных» — как то было выяснено при обследовании — оказались симулянтами. Симулянты используют отсутствие авторитета технических руководителей, неорганизованность медицинского обслуживания,

слабую работу партийных и профсоюзных организаций для того, чтобы объявить себя «большими», щаннося этим ущерб своим товарищам по работе и народной демократии. Часто случается, что некоторые шахтеры сознательно наносят себе раны, создают небольшие аварии, на основе которых они требуют своего зачисления в число больных, они получают обманным путем пособие по нетрудоспособности. В Комло мы произвели детальное обследование большого числа больных и установили, что число действительно больных не составляет и одного процента. В результате речи тов. Ракоши мы, совместно с врачами ввели в действие такие мероприятия, которые исключают на будущее обманы.

Ошибками было бы полагать, что ослабление трудовой дисциплины относится исключительно к работникам физического труда. Не в малой мере причиной тому, что наступило ослабление трудовой дисциплины среди работников физического труда, является то, что наши технические руководящие кадры потеряли свой авторитет, так как и среди них трудовая дисциплина слаба, среди них отсутствует инициатива и смелая твердость в отстаивании трудовой дисциплины.

Как назвать такое положение, если не тяжелым нарушением трудовой дисциплины, если технических руководителей можно найти в шахте лишь между 8-ью часами утра и 3-мя часами дня, а в остальные часы дня, в особенности в ночные смены, шахты в большинстве случаев остаются без технического руководства. Как назвать иначе политику, которую проводят некоторые технические руководители — как не витринной политикой, когда они штрафуют рабочих за нарушения трудовой дисциплины в сумме 5—10 форинтов, или когда они составляют красивый по форме график работы по циклу, но не учитывают специфических условий отдельных рабочих мест, не обучают трудящихся в целях лучшего

выполнения ими задач и не заботятся о соблюдении цикличности. Как можно назвать такое явление, когда отдельные технические руководители, вместо проведения настойчивой борьбы за выполнение повышенных плановых заданий плачутся по каждому случаю о том, что план слишком напряженный, что, между прочим, является одной из самых характерных черт проявления не-disciplinированности среди технических руководителей.

На совещании шахтеров в Татабана тов. Ракоши повторно указал правильный путь. Партия предпримет все меры к тому, чтобы восстановить авторитет технических руководителей и уважение к ним, если сами технические руководители неотступно будут бороться за введение твердой трудовой дисциплины, введут единоличную ответственность, отбросят прочь витринную политику и будут думать над тем, как выполнить план, а не над тем, как можно было бы объяснить невыполнение плана.

Перед партийными и профсоюзными организациями шахт стоят огромные задачи, и в первую очередь, в деле воспитания наших технических кадров. Для того, чтобы технические кадры могли выполнить план добычи угля, наряду с хорошим техническим образованием им необходимо располагать и высоким уровнем политических знаний. Тот, кто политически недостаточно развит, не поймет цели партии, не сможет понять, что социализм есть более высокая общественная формация, нежели капиталистическая, формация, которая не вмещается в порожденные капитализмом рамки. Тот технический руководитель, который не понимает этого, не верит в возможность построения социализма и поэтому не может воодушевляться за осуществление новых, социалистических методов руководства производством. Задача партийных организаций на шахтах — способствовать развитию политических знаний технических руководителей, помочь им в

деле освоения политических знаний. Задача профсоюзов заключается в этом же по линии специальных знаний по профессии. Необходимо внедрить в сознание наших технических руководителей, что полученные в старое время технические знания ныне недостаточны для руководства социалистическим предприятием.

Большинство технических руководителей, так как они в период капитализма привыкли к беспорядку, не могут теперь отвыкнуть от этого, не могут и не хотят распределить рационально свой рабочий день. Так как такие технические руководители проводят свою работу беспланово, они по существу и не проводят никакой работы и невзирая на это, у него не находится времени ни на какие мероприятия. Это состояние в конечном счете приводит к совершенному развалу трудовой дисциплины среди таких технических руководителей. Влияние этого явления сказывается на наших шахтах, потому что работающий такими методами технический руководитель всегда жалуется на то, что он перегружен, что у него нет времени даже для отдыха, что ему некогда спуститься в шахту, что он перегружен административной работой (несмотря на это он сам никак не хочет отказаться от выполнения административных функций) и т. п. Такой, с позволения сказать, руководитель, повсюду то и дело жалуется на отсутствие трудовой дисциплины, но не предпринимает ничего в интересах укрепления трудовой дисциплины с одной стороны потому, что он не хочет потерять «популярность» среди рабочих, и с другой стороны потому, что перед вышестоящими инстанциями он может объяснить невыполнение плана ссылкой на плохое состояние трудовой дисциплины.

Отставание угольной промышленности объясняется далеко не только несоответствующей работой технического руководства. Партийные организации на шахтах и шахтные райкомы партии не прочувствовали

достаточно, что за невыполнение плана ответственность в политическом отношении несут в первую очередь они. Некоторые партийные работники пытаются несоответствующими статистическими данными оказывать поддержку плаксивым заявлениям технических руководителей на недостаток рабочей силы вместо того, чтобы посмотреть вглубь дела и действительно ликвидировать причины ослабления трудовой дисциплины.

Партийные работники отдельных шахтных партийных организаций и сами заполняют свое время административной и другой мелочной работой и поручают техническим руководителям зачастую заниматься статистической и прочей административной работой вместо того, чтобы оказывать политическое подспорье в деле выполнения плана добычи на своих участках и чтобы обосновать политическую работу среди трудящихся полное выполнение плана среди широких масс трудящихся. Отдельные партийные и профсоюзные работники выражают готовность на проведение только «популярных» задач и не оказывают руководителям шахт и предприятий помощи в деле проведения в жизнь этих постановлений.

Партийные работники шахтных поселков должны следить за соблюдением трудовой дисциплины, они должны добиться на совещаниях тругольника шахты наказания плохо работающих и награждения показывающих пример в работе и признание хорошей работы.

Необходимо прекратить на наших партийных организациях на шахтах ту имеющуюся еще к сожалению практику, что плохо работающих на производстве, недисциплинированных «коммунистов» пытаются не в одном случае оправдать, вместо того, чтобы воспитывать коммунистов передовыми борцами за производство, служащих примером для каждого трудящегося. «В этой области необходимо непременно внести изменения, — сказал тов. Ракоши. — Необхо-

димо в первую очередь потребовать от партийных работников и членов партии, чтобы они везде, на производстве, в трудовой дисциплине, в трудовом соревновании показывали пример, шли впереди. Наши товарищи должны отличаться там, где работа тяжелая, где требуется особо соблюдать дисциплину, выдержанность и готовность нести жертвы. Дисциплинированных и работающих хорошо коммунистов необходимо обнародовать, потому что их хороший пример стимулирует больше всего невыполняющих план трудящихся.

Тов. Ракоши на прошлогоднем совещании шахтеров обратил внимание наших партийных организаций на тех работников шахт, которые одновременно работают на производстве и имеют свою землю и занимаются сельским хозяйством, он указал на то, что эти шахтеры, которые стоят одной ногой в сельском хозяйстве и другой в шахте создают препятствия не только народному хозяйству, но и самим себе, возможностям создания лучших условий жизни. Наши партийные организации не последовали должным образом учению тов. Ракоши, они не проявили достаточной деятельности по вопросу продажи шахтерами государству своих земель, политической разъяснительной работы. Необходимо претворить в жизнь указания тов. Ракоши и проведением правильной разъяснительной работы среди имеющих землю шахтеров необходимо добиться того, чтобы они в большем количестве освободились от того груза, который мешает им нормально вести работу на шахте.

Необходимо нести заботу и о политическом воспитании и о повышении уровня квалификации трудящихся масс. Этот участок работы был до настоящего времени запущенным участком в работе среди шахтеров. Партийные организации должны осознать, что ослабление трудовой дисциплины, невыходы на работу по неуважительным причинам, большое количество симулянтов, а также кам-

панейщина в проведении трудового соревнования и организации стахановского движения объясняется плохой постановкой политико-воспитательной работы. Большую роль играют здесь не хорошо сформулированные рапорты и донесения, а факты.

Партийная организация, как авангард рабочего класса должна не нарушая принципа единоначалия, должна требовать изо дня в день отчет от хозяйственных руководителей о причине отставания, она со дня на день должна указывать на ошибки и недостатки, должна требовать, чтобы имеющиеся недостатки в хозяйственном и техническом руководстве были искоренены. Партийная организация должна постоянно указывать путь к введению совершенных методов добычи отбоя, организации труда и производства.

Необходимо вернуться лицом к стахановцам, новаторам, рационализаторам и смелым инициаторам производства, независимо от того, являются ли они работниками умственного или физического труда. Необходимо сказывать им всемерную поддержку в осуществлении их замыслов. Необходимо заботиться о том, чтобы закрепить достигнутые результаты и добиться систематического их увеличения. Необходимо добиться того, чтобы вражеские элементы не смогли поколебать авторитет технических руководителей, чтобы авторитет технических руководителей основывался на хорошей, честной работе, чтобы работа технических руководителей и работников физического труда основывалась на тесном сотрудничестве и чтобы одна дополняла другую.

Наши партийные организации должны предпринять все для того, чтобы руководство стахановским движением, трудовым соревнованием и новаторским движением было сконцентрировано в руках технических руководителей и чтобы учет соревнования, агитацию и пропаганду проводила бы профсоюзная организация.

Партийные организации должны вести строгий контроль за политическим воспитанием и повышением квалификации молодежи.

Эта работа должна проводиться через организации Союза Трудящейся Молодежи. Должна быть оказана всяческая помощь организации молодежных комплексных бригад, они должны оказать этим бригадам помощь путем выделения опытных членов партии с целью руководства политическим воспитанием и повышением квалификации молодежи.

Угольная промышленность всегда выполняла свои обязательства по отношению к партии и правительству. Постоянная забота партии и правительства, и личное внимание, оказываемое тов. Ракоши угольной промышленности обязывают шахтеров — как работников физического труда, так и технических работников — ликвидировать в самые короткие сроки проявившееся за последнее время отставание в добыче угля и полностью выполнить план.

М О Н И М П Э К С

Венгерское Внешнеторговое Предприятие

Будапешт V. ул. Тюкер № 4.

Телефон № 125—315

Телегр. адрес : МОНИМПЕКС

Экспорт:

ВИН (в бочках и в бутылках) КОНЬЯКА, ФРУКТОВЫХ ВОДОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ и СПЕЦИАЛЬНЫХ ЛИКЕРОВ · ТАБАКОВ, СИГАРЕТ, КОНЦЕНТРИРОВАННОГО ВИНОГРАДНОГО СУСЛА · КОНЬЯЧНОГО СПИРТА · СПИРТРЕКТИФИКАТА · ПИВА · ДРОЖЖЕЙ, УКСУСА, САХАРИНА

Импорт:

Соли · Табаков · Кофе, чая, какао · Бакалейных товаров Южных плодов · Рыбных консервов · Кременя

ВЗЯТЫЕ К 9-ОМУ МАРТА — КО ДНЮ РОЖДЕНИЯ ТОВАРИЩА РАКОШИ — ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ВЫПОЛНЕННЫ НОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА В ЧЕСТЬ 4 АПРЕЛЯ

Трудовой размах венгерских трудящихся после 9 марта не уменьшился, они берут на себя все новые обязательства к 4 апреля — ко дню 7-ой годовщины со дня освобождения нашей страны, чтобы все новыми и новыми производственными успехами приблизить время окончательной победы социализма в нашей стране.

Приводим несколько выдающихся результатов, достигнутых трудящимися нашей страны ко дню рождения товарища Ракоши, и новые обязательства, взятые в честь освобождения нашей родины.

* * *

Венгерские шахтеры на вахте, посвященной дню рождения товарища Ракоши, показали невиданные до настоящего времени в нашей угольной промышленности производственные успехи. В этот день работающие в первой смене выполнили свой план на 173,1%. Вторая смена показала еще лучшие результаты. Работающие в этой смене выполнили план добычи угля на 175%. В ночь на 9 марта работающие в третью ночную смену добились еще более прекрасных результатов — план выполнен ими на 183,3%.

Вся угольная промышленность в этот день выполнила свой план на 177,3%.

Из числа трестов лучших результатов добился Оздский угольный трест, выполнивший свой суточный план на 217,8%. Из числа предприятий треста впереди шла шахта в Киральди, выполнившая план добычи на 256,3%. Трест в Татабанае выполнил в этот день свой суточный план добычи на 211,2%. Шахта № VI в Татабанае выполнила свой план на 278,7%, шахта № XVIII — на 247% и шахта № XII, которая в недавнем прошлом еще плелась в хвосте — на 232,9%.

Трудящиеся, работающие на шахтах Боршодского угольного треста

также выполнили свои планы, не ниже чем на 200%. Шахта в Рудольфтелепе выполнила свой план на 228,9%. Шахты Шайоказини, Перешеш, Куритян, Шайокази, Шайосентпетер Боршодского угольного треста выполнили свой план также на 200% каждая.

Ноградский трест выполнил план угледобычи в субботу на 154,9%. Первыми из угольных шахт Ноградского треста являются шахтеры киштереньской шахты, выполнившие свой план на 201,7%.

Среднезадунайский трест выполнил 8-го марта свой план на 152,6%. Трудящиеся шахт Месхарт выполнили свой суточный план на 182,4%. Шахтеры шахт Комло выполнили свой план на 167,9%.

В день праздничной вахты зародилось множество выдающихся производственных результатов. На шахте № XIV в Татабанае Дьюла Тайков выдал на-гора вместо намеченных по плану 18 вагонеток угля — 121 вагонетку, выполнив свой план таким образом на 672%. Его брат, Андраш Тайков, соревнующийся с ним, обогнал во второй смене своего брата. Со своим товарищем по работе — Лайошем Поцош он выдал на-гора вместо намеченных планом 18 вагонеток 181 вагонетку, выполнив свой план на 1005%.

Трудящиеся Комбината имени Матиаса Ракоши обязались выдать сверхплановой продукции на сумму в 18 миллионов форинтов. Свое обязательство они перевыполнили, дав народному хозяйству уже к 29 февраля сверхплановой продукции на сумму 19,028.000 форинтов.

* * *

Трудящиеся завода швейных машин Комбината имени Матиаса Ракоши выполнили взятые ими на себя обязательства.

Они обязались произвести сверх плана 50 штук швейных машин № 30. До настоящего времени они уже про-

извели 92 швейные машины сверх плана. Вместо двух швейных машин типа № 111, которые трудящиеся этого завода обязались произвести сверх плана, они произвели 3 швейные машины этого типа, вместо 250 механизмов ручного привода они изготовили до настоящего времени 300. Свое обязательство изготовить на сумму в 150.000 форинтов запасные части к швейным машинам, они выполнили в первые два месяца на сумму 103.000 форинтов. Так как в декабре на заводе было отмечено 40 прогулов по неуважительным причинам трудящиеся обязались снизить число прогулов на 40%. В феврале было только 14 прогулов. Вместо 10% брак был снижен на 18%.

Молодые рабочие завода швейных машин борются теперь за то, чтобы дать к концу квартала как можно больше продукции сверх плана.

На втором месте из числа заводов Комбината имени Матиаса Ракоши находится велозавод. Трудящиеся этого завода приблизились по своим показателям к выполнению своих обязательств. 95% трудящихся завода охвачено социалистическим соревнованием. В феврале они обязались произвести сверх плана продукцию на сумму в 217.000 форинтов. Это свое обязательство они перевыполнили, выдав сверх плана продукцию на сумму в 1,230.000 форинтов. Они обязались сэкономить в январе и феврале месяцах 176.080 форинтов и добились экономии в 268.000 форинтов.

* * *

Трудящиеся Завода поршневых колец обязались сверх плана производить ежемесячно в течение первого квартала года 18.000 поршневых колес. Трудящиеся завода с честью

выполнили это свое обязательство к 9 марта. После выполнения ими этого обязательства, они с еще большим размахом боролись за досрочное выполнение квартального плана.

17 марта они рапортовали о выполнении плана производства готовой продукции за первый квартал 1952 года. Теперь они обязались в честь 4 апреля — дня нашего освобождения произвести сверхплановой продукции на 400.000 форинтов.

Трудящиеся «Мадьяр Ацеларудьяр» обязались в честь дня освобождения нашей родины выполнить квартальный план досрочно, за 4 дня до конца квартала, и произвести сверх плана продукцию на сумму в 1,200.000 форинтов. За осуществление этого почетного обязательства на производстве развернулось воодушевленное социалистическое соревнование. Трудящиеся завода выполнили с честью свое обязательство и кроме досрочного выполнения квартального плана до 25 марта, они дали народному хозяйству сверх плана продукцию на сумму в 1,200.000 форинтов.

Трудящиеся строительства электростанции имени «7-го ноября», после успешного выполнения обязательств, взятых ими ко дню рождения тов. Ракоши — 9-го марта взяли на себя новые обязательства ко дню освобождения нашей родины — к 4-му апреля. Строители охладительной башни взяли на себя обязательство перестроить охладительную башню № II, высота которой в настоящее время составляет 25,7 метров, до высоты в 40,7 метра. Одновременно с этим они приступят к монтажу короба из железных листов и к складыванию водных бассейнов для охладительной башни № III. До 4-го апреля в охладительную башню № III будет встроено 400 кубических метров бетона.

Хроника

6. МАРТА

Трудящиеся ткацкого цеха фабрики «Мадьяр памутипар» взяли на себя обязательство соткать сверх плана 199.000 метров ткани. Это свое обязательство они выполнили досрочно; на 6 марта количество сверхплановой продукции составило 201.502 метра.

7. МАРТА

7 марта между Венгерской народной республикой и Германской демократической республикой был подписан долгосрочный торговый договор сроком до 1955 года.

18. МАРТА

Одно из крупных созданий нашей пятилетки — первая очередь Капошварской прядильной фабрики досрочно передана в эксплуатацию. 18. марта было завершено строительство здания прядильной фабрики. По случаю передачи фабрики в строй действующих торжественную речь произнес министр легкой промышленности Арпад Кишш.

19. МАРТА

Производственные кооперативы района сплошного кооперирования в Туркеве благодаря помощи МТС завершили сев ярового ячменя.

22. МАРТА

Трудящиеся автозавода Чепель наряду с другими обязательствами решили досрочно, к 1-ому марта, собрать 10.000 мотор. Свое слово они сдержали: 10.000-ный мотор был готов к 29 февраля.

23. МАРТА

В соревновании доменных цехов Диошдьера и Озда 23-го марта Диошдьерский доменный цех выполнил свой суточный план на 114,7%. Озд выполнил свой план в этот день лишь на 93,1%. Диошдьерский доменный цех в течение первых 20-и дней выполнил свой план на 108%. Дости-

жение это можно объяснить тем, что трудящиеся цеха настойчиво борются за соблюдение технологической дисциплины и за обеспечение каждой смены материалами.

21 марта трудящиеся диошдьерского доменного цеха выполнили свой план на 118%. В то же время оздовцы выполнили свой план лишь на 100,2%.

23. МАРТА

Трудящиеся завода зубчатых колес завершили 23 марта свой план первого квартала. Трудящиеся этого предприятия выдали сверх плана уже до настоящего времени продукции на сумму в 43.000 форинтов и обязались к 31 марта произвести сверх плана продукции на 1,5 миллиона форинтов.

28. МАРТА

Завод радиооборудования перевыполнил свой план первого квартала продукцией стоимостью в 300.000 форинтов. 19 марта они завершили свой квартальный план, обязавшись до конца квартала дать сверхплановой продукции на сумму в 450.000 форинтов.

29. МАРТА

Наша угольная промышленность 1-го марта выполнила свой план на 104,4%, 10. III. — на 103,8%, 14. III. — на 101,6%, 20. III. — на 101,1%, 22. III. — на 114,5%, 24. III. — на 105,4%, 26. III. — на 101,9%, 29. III. — на 115,1%. Таким образом трудящиеся нашей угольной промышленности выполнили свой квартальный план.

30. МАРТА

Строительство Диошдьерской домы проходит, невзирая на плохую погоду и снежные заносы, в быстрых темпах. Трудящиеся Паровозо- и машиностроительного завода и завода металлургических конструкций в пятницу при помощи огромных кранов установили на место купол воздухоохладителя.

„НИКЕКС“

Венгерское Внешнеторговое
Предприятие по Изделиям
Тяжелой Промышленности

Будапешт V., ул. Доротья № 6. Тел.: 183-880, 185-960.
Почтовый ящик 271. Будапешт 62. Телеграммы: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

*Электростанции — Заводское
оборудование — Подъемно-
транспортное оборудование —
Железнодорожное оборудова-
ние — Суда*

Хунгаротекс - Экспорт Текстильных Изделий

Адрес: Будапешт 51, Телеграфный адрес: ХУНГАРОТЕКС
Телефон: 187-800

Экспорт:

Шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из искусственного шелка, льняные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, мужская, дамская и детская конфекция, трикотажные изделия, застежки „молния“, галантерейные изделия, кружева, занавеси, шляпы и фетр для шляп.

**Венгерское Внешнеторговое
Предприятие**
по шкурам, коже и пушнине

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-, „ИРХА“; перчатки-, „ИРХА“, обувь-, „ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечьи шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козы и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

**ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ**

АДРЕС: БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.
Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС • Телефон 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА (*семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов*).
МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ (*пшеничную муку*) СЫРОЕ И РАФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН, СЕМЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ (*фасоль, горох, чечевица*).

САХАР · СОЛОД · КРАХМАЛ · ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

Венгерское Внешнеторговое Предприятие

Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31. · Телефон: 313-330

Экспорт:

Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

„МЕДИМПЭКС“

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по
Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224—857

Почтовый адрес: Будапешт № 62.

Почтовый ящик 326. Телеграфный
адрес: МЕДИМПЭКС, Будапешт.

Национальное Объединение Внешней
Торговли по экспорту и импорту нефте-
продуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, орга-
нические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЭКС. ★ Тел.: 182-990

„ТЕРИМПЭКС“

ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО
ОБОРОТУ ЖИВОТНЫХ И ПРОДУКТОВ

БУДАПЕШТ, У. · Почтовый ящик: 200. Тел.: 181-920

Адрес для телеграмм: ТЕРИМПЭКС, Будапешт

Основные экспортные товары:

Мясо, жир — Мясные изделия, салами,
мясные консервы и консервированная гу-
синая печенка — Птица яйца, дичь, сырая
гусятинная печень — Томат и фруктово-овощные
консервы, фруктовые соки и пастила —
Свежие фрукты и овощи — Сушеные фрукты
и овощи — Молочные продукты (масло,
сыр) — Красный перец (паприка) — Лук.
Мед. Сладости. Рыба. Лапша, вермишель.
Кофе-суррогат.

„ТЕХНОИМПЭКС“

**Внешнеторговое Предприятие Венгерской
Машиностроительной Промышленности**

Будапешт, V., ул. Доротья 6.

Почтовый ящик 183. Будапешт 62.

Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

★

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ — СТАНКИ — ТЕП-
ЛОВЫЕ МАШИНЫ — СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
— РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ — ТРАНС-
ПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“

**Государственное Предприятие Внешней Торговли по
электротехническим и точно-механическим товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51. п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели
и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электро-
приборы — Изоляционные материалы — Медицинское электро-
оборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные стан-
ции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и пере-
даточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для
железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измери-
тельные приборы — Узкоплёночные кинопроекторные аппараты —
Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители —
Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для
медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накали-
вания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы
— Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы
— Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры
и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий
— Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные
приборы

Венгерско-Советский Экономический Обзоратель

Шестой год издания, № 4.

Апрель 1952 г.

Важнейшие из статей,
напечатанных в этом номере лишь на венгерском языке:

- Н. Орлов : О перспективах развития мировой торговли 292
Гян Чанд : Экономические вопросы слаборазвитых стран 297
Иштван Фршш : Экономическое сотрудничество между Советским Союзом
и европейскими странами народной демократии .....
В. Смехов : Планирование капитальных работ .....
Г. Кузьмин : Укрепление хозяйственного расчета в промышленности
Чехословакии .....
И. Касимовский : Пути социалистической экономики .....

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор :

Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Пал АЛЬПАРИ

Редакция :

Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел : 125-896

Издательство :

Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20, тел : 183-930

Подписная плата на год 96 ф-тов

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 8050 экз.

Объем 7,5 печ. л.

За издание отвечает Иोजеф ТЕРЕК

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULLYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Loksin: A termelési eszközök elosztása
a szocializmusban

Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában

Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei
és eddigi eredményeik

A személyes megtakarítási számlák
alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban

Flavien: A „zöld szövetség” — újabb eszköz
a háború előkészítésére

Vejcman: A háborús üzlet mérlege

5

ВЕНГЕРО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:

Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:

П. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Я. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала: Редактор статей, переведенных на русский язык
Эндре ШЭМБЕН Пал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Ф. Эрдеи : Итоги Общегосударственной выставки племенного скота (I)

Трудящиеся празднуют седьмую годовщину освобождения Венгрии
выполнением социалистических обязательств (V)

Сообщение Центрального Статистического Управления
об итогах выполнения народнохозяйственного плана
I квартала 3-го года пятилетки (VII)

Хроника (XIX)

5

TARTALOM

<i>E. Loksin</i> : A termelési eszközök elosztása a szocializmusban	385
Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában	399

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

<i>V. Petrusko</i> : A tervbizottsági dolgozók és a tudósok együttműködése	409
A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei	412
Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik	414

IPARI SZEMLE

A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban	438
<i>Menyhárt László—Tomesz Dezső</i> : Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban	446
<i>V. Vegyenyjapin—F. Kozservnyikov</i> : A Molotov-autógyár húsz esztendeje	453

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

<i>T. Bászjuk</i> : A szovhozépités történetéből	458
<i>B. Szivnyickij</i> : A kolhozok rövidlejáratú hitelei	465

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE

<i>Jean Flavien</i> : A »zöld szövetség« — újabb eszköz a háború előkészítésére ...	468
<i>N. Vejcmán</i> : A háborús üzlet mérlege	476

Felelős szerkesztő:

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 00 878 006-47

Példányszám : 7850 - Terjedelem : 7·5 ív

Felelős kiadó : Lányi Pál

A termelési eszközök elosztása a szocializmusban

A társadalmi termék egy része természeti alakjára nézve termelési eszköz. A társadalmi termék e részének elosztása az egyes népgazdasági ágak között — a szocialista tervezésnek egyik legfontosabb feladata. A termelési eszközök elosztását a társadalmi újratermelés jellege határozza meg. Az újratermelés folyamata pedig — egészében véve — nem más, mint a termelés, a forgalom, az elosztás és a fogyasztás egysége.

A burzsoá politikai gazdaságtant az jellemzi, hogy az elosztást mint a termelési módtól független olyan fogalmat tárgyalja, amely — szerinte — a politikai gazdaságtan fő tárgya. A valóságban az egész újratermelési folyamatnak a termelés a vezető mozzanata. Minden más mozzanat, s így az elosztás is, a termelés függvénye: „az elosztás tagozódását — írta Marx — tökéletesen meghatározza a termelés tagozódása. Az elosztás maga is termelési termék, nemcsak tárgya szerint, mert csak a termelés eredményei oszthatók el, hanem formája szerint is, mert a termelésben való részesedés meghatározott módja szabja meg az elosztás különleges formáit, azt a formát, amelyben az elosztásban való részvétel történik“.

(Marx. Bevezetés a politikai gazdaságtan bírálatához. 20. lap. Szikra 1951.)

A szocialista termelési módban az elosztás — mind lényege, mind pedig formája tekintetében — merőben különbözik a kapitalista társadalom elosztási módjától. A kapitalizmusban a társadalmi termék elosztása visszatükrözi a tőkés termelési mód valamennyi ellentmondását; ez az elosztás a tőkés felhalmozás általános törvénye alapján megy végbe, és ennek megfelelően a burzsoá társadalom egyik pólusán — a kizsákmányolók oldalán — mind nagyobb gazdagság halmozódik fel, mind nagyobb lesz a fényűzés, a másik póluson pedig — a dolgozó tömegek oldalán — növekszik a nyomor és a munkanélküliség, a proletariátus abszolút és viszonylagosan elnyomorodik, kizsákmányolása fokozódik.

A szocialista társadalomban — hangsúlyozza Sztálin elvtárs — „a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámú élősdik cselédségük gazdagodásának érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítása, s a városi és

falusi szocialista termelés bővítése érdekében történik...“ (*Sztálin Művei*. 12. kötet. 343—344. lap. Szikra 1950.)

Az újratermelési folyamat normális menete megköveteli, hogy a társadalmi termelés két nagy csoportja között (a termelési eszközök termelése és a fogyasztási cikkek termelése), valamint e csoportokon belül az egyes ágazatok között meghatározott mennyiségi arány alakuljon ki.

A tőkés társadalomban, ahol a termelési eszközök magántulajdonban vannak, a termelési eszközök elosztása az egyes ágazatok között, éppúgy, mint a munkaerő elosztása, spontán módon, a vakon működő értéktörvény alapján, az átlagprofitráta törvényének érvényesülése útján ösztönösen megy végbe. A tőke az alacsonyabb profitrátájú ágazatokból igyekszik olyan ágazatokba áramlani, amelyekben a profitráta magasabb; ennek következtében spontán módon kiegyenlítődik a profitráta, és kialakul a termelés ágazati szerkezete.

Marx hangsúlyozta, hogy a társadalmi tőkét a konkurencia osztja el a termelés különféle területei között. Ennek eredményeképpen azután a tőkés társadalmat állandó aránytalanság jellemzi a munkaerő és a termelési eszközök elosztásában. „... éppen az az összhang a társadalmi termelés egyes részei között (érték szerint és természetbeni forma szerint), amelyet a társadalmi tőke újratermelési elmélete szükségszerűen feltételezett, s amely a gyakorlatban csak a szakadatlan ingadozások átlagos mennyiségeként áll elő — ez az összhang a tőkés társadalomban minduntalan megbomlik az ismeretlen piacra dolgozó egyes termelők elkülönültsége következtében.“ (*Lenin*. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 47—48. lap. Szikra 1949.)

A szocializmusban a társadalmi termék elosztása — éppúgy, mint termelése — nem spontánul, hanem állami tervezés alapján megy végbe. Az állami tervezés a társadalmi újratermelés valamennyi területét felöleli és a szocializmus egyik legfontosabb gazdasági törvénye. Az értéktörvényt tudatosan felhasználó szocialista állam tervszerűen, a kommunista építési feladatainak megfelelően osztja el az anyag-, munkaerő- és pénzügyi forrásokat.

Marx kifejtette, hogy „csak ott, ahol a termelés valóban a társadalom tervszerű irányítása és ellenőrzése alatt áll, teremti meg a társadalom az összhangot a meghatározott cikkek termelésére fordított társadalmi munkaidő és az e cikkek által kielégítendő társadalmi szükséglet terjedelme között“. (*Marx*. A tőke. III. kötet. 223. lap. Szikra 1951.) Marxnak ezt a tudományos előrelátását a Szovjetunió gazdasági rendszere teljes mértékben igazolta.

A szocialista gazdasági rendszer a termelés és az elosztás volumenének és szerkezetének tervezése során lehetővé teszi a társadalom szükségleteinek minden vontkozású nyilvántartását és mélyreható tanulmányozását. A Szovjetunióban az egyes ágazatok és vállalatok közötti termelési kapcsolatokat, s így anyagi és műszaki ellátásuk feltételeit is, a népgazdaság ágazati szerkezetét és a termelés arányait előre meghatározó állami tervek alapján szabják meg.

A társadalmi termék elosztása a szocialista állam gazdasági tevékenységének egyik legfontosabb része. Amikor a szovjet kormány a népgazdaság fejlesztésének állami tervét és az ellátás állami tervét jóváhagyja, nemcsak a társadalmi termék elosztásának fő irányait állapítja meg, hanem az egyes minisztériumok és főhatóságok rendelkezésére bocsátandó termelési eszközök pontos mennyiségét és választékát is.

A szocialista társadalom teljes terméke az anyagi termelés valamennyi ágának bruttó termelésével egyenlő. A szocializmus társadalmi termékének elosztására Marx klasszikus sémát adott *A góthai programm kritikája* című művében. E séma elméleti és gyakorlati értéke mind a mai napig változatlan.

Az egész társadalmi termék a maga természeti, illetve anyagi formájában két részre oszlik: termelési eszközökre és fogyasztási cikkekre. A társadalmi teljes termék elosztásakor mindenekelőtt különválasztják azt a részt, amely a felhasznált termelési eszközöket pótolja. A társadalmi terméknek ez a része egyenlő az elhasznált anyagok, nyersanyagok és tüzelőanyagok mennyiségével, valamint az állóalapok amortizációjával. Ez a rész biztosítja az egyszerű újratermelést. A társadalmi termék fennmaradó része az anyagi termelés tiszta terméke, amely az adott időszakban újratermelt értéket foglalja magában. Ez a rész az ország nemzeti jövedelme.

A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem felhalmozási és fogyasztási alapra oszlik. Az első, a felhalmozási alap biztosítja a szocialista bővített újratermelést, s a termelés bővítését szolgáló alapra és állami tartalék-alapra oszlik. A második — a fogyasztási alap — az egész nem-termelő fogyasztást magában foglalja, és szintén két részre oszlik: 1. a társadalmi fogyasztási alapra, amelyből az állam szükségleteit elégítik ki (az államgépezet fenntartása, a tudomány, a közoktatás, az egészségvédelem és művészet fejlesztése, társadalombiztosítás, honvédelem), és 2. az egyéni (személyes) fogyasztási alapra. Az utóbbit a szocializmus elvének megfelelően, vagyis a végzett munka mennyisége és minősége szerint osztják el.

A társadalmi terméknek az a része, amelyet az elhasznált termelési eszközök pótlására fordítanak, a termelés bővítését szolgáló alappal együtt a népgazdaság anyagi és műszaki ellátásának alapját alkotja. Ide tartoznak a termelési eszközök, vagyis a munka eszközei (épületek, felszerelések, berendezések és szállítóeszközök) és a munka tárgyai (nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok, félkésztermékek).

A szocialista társadalomban a termelési eszközök rendeltetése merőben más, mint a kapitalizmusban. A kapitalizmusban a termelési eszközök a tőkésék magántulajdonában vannak, és tőkévé — a munkásosztály kizsákmányolásának eszközévé — válnak. A termelési eszközök idegen, ellenséges erőként állnak szemben a munkással.

„A termelési és létfenntartási eszközök tökeminőségének szükséges volta — írja Engels — kísértetként áll közöttük és a munkások között. Egyedül ez gátolja meg a termelés tárgyi és személyi emelőinek találkozását, egyedül ez akadályozza meg, hogy a termelési eszközök működjenek, a munkások pedig dolgozzanak és éljenek.“ (Engels. Anti-Dühring. 285. lap. Szikra 1950.) A kapitalizmusban a munkaeszközök és a munkatárgyak közötti különbség az állótőke és a forgótőke közötti különbség formájában jelentkezik.

A szovjet szocialista gazdasági rendszerben megszűnt a termelési eszközök magántulajdona és az ember kiszákmányolása ember által, s így maga a tőke kategória is megszűnt. A szocialista társadalomban a termelési eszközöket a társadalom vagyonának gyarapítására, a szovjet állam hatalmának megszilárdítására, a nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának emelésére használják fel. A szocializmusban a munkaeszközök és munkatárgyak közötti különbség az álló- és forgóalapok közötti különbség alakjában jelentkezik. A népvagyon legfontosabb részét s a szocialista bővített újratermelés egyik döntő feltételét képviselő álló- és forgóalapok a szocialista társadalomban kialakult új termelési viszonyokat tükrözik vissza.

A termelés általános volumenének tervezésekor az állam a kommunizmus építésének feladataiból és a szocialista gazdaság biztosította kedvező körülményekből indul ki. Számításba veszi a termelés területén várható felhalmozások volumenét, az új beruházások és új alapok üzembe helyezésének lehetőségét; figyelembe veszi a termelés növelésének azokat a tartalékait, amelyek a munkatermelékenység fokozásában és a meglévő termelőkapacitások jobb kihasználásában s egyebekben rejlenek. Ennek megfelelően határozzák meg, hogy a társadalmi teljes terméknek milyen nagy részét irányítják a termelés területére.

Rendkívül nagy felelősséggel járó és fontos feladat az állami anyag-tartalékok tervezése. Nagyüzemi szocialista gazdaság nem fejlődhet tartalékok nélküli. Sztálin elvtárs mondotta: „az állam kezében bizonyos tartalékokat kell felhalmozni, amelyek szükségesek ahhoz, hogy biztosítsák az országot a különféle meglepetésekkel (rossz termés) szemben, szükségesek az ipar erősítésére, a mezőgazdaság támogatására, a kultúra fejlesztésére stb. Tartalékok nélkül élni és dolgozni ma nem lehet.“ (Sztálin Művei. 8. kötet. 136. lap. Szikra 1952.) Állami tartalékokat mind a termelési eszközökből (vagyis a termelés céljait szolgáló árukból), mind az egyéni fogyasztást szolgáló cikkekből létesítenek. Az egyes termékfajták állami tartalékainak szükséges nagysága attól függ, hogy az adott termékfajta mennyire fontos gazdasági és honvédelmi szempontból, milyen mértékben mutatkozik benne hiány, milyen mértékben termelik, milyen mértékben tárolható, és szükség esetén milyen ütemben lehet fokozni termelését.

Miután a termelő fogyasztás, a tartalékok és a nemtermelő fogyasztás méreteivel összhangban megállapították a társadalmi termék két fő csoportja közti általános arányt, óriási jelentőségű feladat következik: a népgazdaság anyagi és műszaki ellátási alapjának helyes elosztása,

vagyis a termelési eszközök tervszerű elosztása az egyes ágazatok között. Ezeket az ágazatokat a társadalmi újratermelés egész folyamatának egysége kapcsolja össze. Minden ágazat fejlődésének előfeltétele az álló- és forgóalapok pótlása és kiegészítése. Ezért minden ágazatnak berendezést, nyersanyagot, anyagot és tüzelőanyagot kell kapnia más ágazatoktól. Viszont minden egyes ágazat egyben szállító is: termékei vagy a termelő vagy az egyéni fogyasztás céljait szolgálják.

A társadalmi termelés feltételeit jellemezve, Marx hangsúlyozta, hogy „a használati érték, amely ennek a munkának terméke, amannak termelési eszköze. A termékek tehát nemcsak eredményei, hanem egyúttal feltételei is a munkafolyamatnak.” (Marx. A tőke. I. kötet. 195. lap. Szikra 1949.) Ilyenformán minden termelési ágazat — fogyasztó és szállító is lévén — kölcsönös kapcsolatba lép más ágazatokkal.

A szocialista gazdaság fejlődésével, a termelés műszaki színvonalának emelkedésével és a társadalmi munkamegosztás fokozódásával az ágazatok közti kapcsolatok kibővülnek, bonyolultabbakká válnak, egyre mélyrehatóbbak és változatosabbak lesznek. A gyorsütemű műszaki haladás, amely a szovjet népgazdaság fejlődésének egyik jellemző vonása, valamennyi népgazdasági ág kapcsolatát szorosabbra fűzi a gépgyártással, mégpedig az állóalapok legfontosabb része — a berendezések — újratermelésének területén; ugyanezen az alapon erősödnek a népgazdaság valamennyi ágában a beruházások kapcsolatai az iparral, s különösen a gépgyártással.

Igen sokoldalú és bonyolult kölcsönös kapcsolatok alakulnak ki a népgazdaságban a forgóalapok újratermelésének vonalán is. Különösen széleskörű kapcsolatok épültek ki egyfelől a gépgyártás, kohászat és tüzelőanyagipar, másfelől a közlekedés között. A szocializmusnak a Szovjetunió mezőgazdaságában aratott győzelme és a mezőgazdasági termelés műszaki újjáalakítása jelentősen megszilárdította az ipar és a mezőgazdaság termelési kapcsolatait.

Valamennyi ágazat egymással való kapcsolatát pontosan meghatározott mennyiségi viszonyok jellemzik. Ahhoz például, hogy a kohóipar teljesítse a tervezett öntöttvasmennyiség gyártását, meg kell kapnia a szükséges vasérc- és kokszmennyiséget; a tervezett villamosenergiamennyiség termeléséhez szükség van megfelelő mennyiségű tüzelőanyagra, a kohászati berendezések gyártásához viszont bizonyos mennyiségű vas és acél szükséges, a vas- és acélgyártásnak pedig megfelelő mennyiségű berendezésre van szüksége, s így tovább.

A szocialista tervezésnek éppen az az egyik fő feladata, hogy megszabja az egyes ágazatok közti mennyiségi arányokat, vagyis megállapítsa, mennyi kokszt kell adni a kohászatnak ahhoz, hogy tervét teljesítse, mennyi cementet kell biztosítani az építkezések számára, hogyan kell a fémeket elosztani a népgazdasági ágak között, milyen mennyiségű ásványolajterméket kell a mezőgazdaságba irányítani, és így tovább.

A termelési eszközök terv alapján való elosztása az egyes ágazatok között — elválaszthatatlan összefüggésben van az adott ágazatok termelési volumenének tervezésével, vagyis termelési programjuk elkészítésével.

sével. A termékek — például a szén — elosztása alkalmával, a tervekészítő szervek a szénfogyasztó ágazatok — a kohászat, a hőerőművek, vasút stb. — várható termelésének, illetve teljesítményének terjedelméből indulnak ki. A villamosenergiát a vas- és színesfémolvasztás, a szénbányászat, a gép- és vegyszergyártás stb. tervezett volumenének figyelembevételével osztják el. A termelési eszközök elosztását tehát nem szabad a termelés várható volumenétől függetlenül tervezni, s a termelést szintén nem szabad a szükséges eszközök tervszerű elosztása nélkül tervezni. Az egész tervezési folyamat kiinduló mozzanata a termelés tervezése.

A termelési eszközök szocialista elosztásával összefüggő problémák megoldásában igen fontos szerepük van az anyagmérlegeknek.

Az egyes népgazdasági ágak közti megfelelő arányok megállapításának fő módszere az anyagmérleg módszere. Az anyagmérlegek teszik lehetővé a népgazdaság elmaradó területeinek földerítését és felzárkóztatását, továbbá az egyes ágazatok fejlesztési terveinek egybehangolását. A legfontosabb gazdasági és politikai feladatok figyelembevételével, az anyagmérlegek szabják meg a népgazdaság fejlődésének irányát; ugyancsak ezek teszik lehetővé a termelés belső tartalékainak feltárását és kihasználását.

Anyagmérlegeket készítenek az ipari és mezőgazdasági termékek valamennyi fontosabb fajtája számára. Ezek az anyagmérlegek két részből állnak: egyik részük a forrásokat, másik pedig az elosztást tünteti föl. A mérlegeknek a forrásokat nyilvántartó (bevételi) részében egyesítik az összes forrásokat, amelyekkel az adott termékfajtákból a népgazdaság rendelkezik. Ilyen forrás mindenekelőtt a szocialista termelés, amely a legtöbb termékfajtából több mint 90—95 százalékát adja a mérleg összes forrásainak. A források eredhetnek még behozatalból, illetve a szállítóknál és fogyasztóknál található termékmaradványok felhasználásából. A mérleg elosztási (kiadási) része megmutatja az adott termékfajta felhasználását főbb irányok, vagyis a termék gazdasági rendeltetése szerint. Az anyagmérlegekben a termékeket általában a termelési szükségletek, a behozások, a piaci alap, az export, az állami tartalékok és az állam más szükségletei között osztják fel. Az anyagmérlegek tehát az egyes termékfajták forrásainak és szükségleteinek szembeállítását és egybehangolását szolgálják.

Lenin és Sztálin ismételten hangsúlyozta az egyes ágazati tervek koordinálásának hatalmas jelentőségét. Lenin kijelentette, hogy „az egyes termelési ágak tervét szigorúan össze kell hangolni, egybe kell kapcsolni és ezekből a tervekből kell összeállítani azt az egységes tervet, amelyre oly nagy szükség van.“ (*Lenin Művei*. 31. kötet. 528. lap. Szikra 1951.)

A tervezés mérlegmódszerének és különösen az anyagmérlegeknek nagy jelentőséget tulajdonít Sztálin elvtárs is, aki a többi közt az SzK(b)P XIV. kongresszusán kifejtette, hogy a vas és az acél az ipar alapjainak alapja, s mérlegét összhangba kell hozni az ipar és a közlekedés mérle-

gével. Sztálin elvtárs már 1929-ben, a marxista agrárszakemberek konferenciáján elmondott beszédében kitézte a népgazdasági mérleg elkészítésének feladatát. Ennek a mérlegnek igen fontos része a társadalmi termék mérlege.

Az anyagmérlegek módszerét, vagyis a források és a szükségletek szembeállításának és egybehangolásának módszerét széles körben felhasználják a szocialista tervezés egész rendszerében. Ezt a módszert alkalmazzák a termelés és az ellátás tervezésekor a vállalatok, a főigazgatóságok és a minisztériumok tervkészítői. Az anyagmérlegek módszerét a Szovjetunió Állami Tervbizottsága leginkább a termelés volumenének, az építési programnak és az egyes népgazdasági ágak finanszírozásának tervezése során alkalmazza.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állami Anyag- és Műszaki Ellátási Bizottság (Goszsznab) munkájában az anyagmérlegek módszere a fő módszer a termelési eszközök elosztásának és az egyes termékfajták szerint csoportosított források általános volumenének tervezésére.

A Szovjetunió egész népgazdaságát átfogó országos anyagmérlegeket a készletezés körébe eső termékekre, vagyis olyan termékekre készítik el, amelyeket közvetlenül a Szovjetunió Minisztertanácsa oszt el. Ide tartoznak egyebek között: az öntöttvas, az acél, a hengerelt vas- és acélárúk, a csövek, a fémtömégárúk főbb fajtái, a színesfémek és a belőlük készült hengereltárúk, a tüzelőanyag, az ásványolajtermékek, a villamosenergia, a legfontosabb vegyszeti cikkek, műszaki gumiárúk és építőanyagok, a faanyagok, a papír és papírkészítmények, az élelmiszerek és iparcikkek, valamint a mezőgazdasági nyersanyagok. A készletezés körébe eső termékekhez tartozik számos gép- és műszerfajta, valamint a gyári és technológiai berendezés más fajtái: gépkocsi, traktor, szerszámgép, gőzkazán, motor, szivattyu, kohászati, szénbányászati, ásványolajipari, vegyszeti ipari és más berendezés, mozdony, vagon, mezőgazdasági gép, építőipari gép stb.

Az elmúlt évek folyamán a kormány által jóváhagyott anyagmérlegek száma jelentősen megnövekedett. Jelenleg a mérlegek cikklisztáján több mint 1600 címszó szerepel, és ez felöleli az összes fontosabb termékfajtákat.

A népgazdaság minden egyéb termékét, amely kivülesik a készletezett termékek cikklisztáján (az úgynevezett központilag tervezett termékeket) a megfelelő minisztériumok, a termékek bizonyos részét pedig (a decentralizáltan-tervezett termékeket) a szovjethatalom helyi szervei és a helyi értékesítő szervezetek osztják el.

A Goszsznab az anyagmérlegekkel egyidőben az alapok minisztériumok és főhatóságok szerinti elosztásának terveit is elkészíti. Így például míg a hengerelt vas- és acélárúk mérlegében az egész népgazdaság termelési szükségleteinek fedezésére szolgáló hengereltárúk általános mennyiségét tüntetik fel, az elosztási tervben ezt a számot fogyasztók szerint is felbontják, és megmutatják, hogy a termelési célra szánt vas- és acéláruból milyen mennyiséget juttatnak a gépkocsi- és traktoripari, a mező-

gazdasági-gépgyártási, a közlekedés-gépgyártási, az építő- és útépítő-gépgyártási, a szénipari, a közlekedésügyi stb. minisztériumoknak.

Az elosztási terv tehát nem más, mint az anyagmérlegek konkretizálása és mintegy folytatása. Az anyagmérlegekben gazdasági rendeltetésük szerint, az elosztási tervekben viszont igazgatási egységek, vagyis minisztériumok és főhatóságok szerint osztják el a termelési eszközöket. Az elosztási tervet ugyanolyan cikklista alapján dolgozzák ki, mint az anyagmérlegeket. Az elosztási tervekben megállapítják az egyes fogyasztók évi alapjait, a termékfajták zömére pedig negyedévi bontást is alkalmaznak.

Az anyagmérlegek és az elosztási tervek a társadalmi termék elosztását természetesen, vagyis anyagi formájában irányozzák elő. Tonnában kifejezve és gyártmányfajták szerint csoportosítva tüntetik föl például a vállalatok vagy építkezések számára előirányzott vas- és acélárakat, ugyancsak tonnában és bizonyos minőségi ismertetőik alapján csoportosítják a szén, darabszámban és típusok szerint adják meg a szerszámgepeket stb.

A szocialista tervezés egyik legfontosabb feladata az állami terv természetbeni mutatóinak az értékmutatókkal való egybehangolása. Erre a koordinálásra azért van szükség, mert a kommunizmus építésének mostani szakaszán a Szovjetunióban áru- és pénzviszonyok vannak. Ez azt jelenti, hogy a késztermék áruformát ölt és egyik vállalattól a másikhoz adás-vétel útján jut el. Nyilvánvaló tehát, hogy egyes gazdasági ágak és vállalatok számára biztosított anyagalapoknak összhangban kell lenniük az illető ágak vagy vállalatok vásárlási lehetőségeivel, vagyis pénzügyi mutatóival. Ezt az összhangot úgy teremtik meg, hogy az egyes fogyasztók számára megszabott anyag-alapokat pénzben is értékelik. Jelenleg az anyag-alapok országos méretű pénzbeni értékelését leginkább a beruházások ellátásának tervezése során alkalmazzák. Az alapok pénzbeni értékelésének módszerét azonban fokozottabb mértékben kell alkalmazni a termelési szükségletek fedezésére kijelölt források tervezésében is.

A tervező szervek a termelési eszközök elosztásakor mindenképp abból indulnak ki, hogy azoknak a legfontosabb népgazdaságfejlesztő feladatoknak a megoldását kell biztosítaniuk, amelyeket a párt és a kormány tűz ki egy-egy időszakra. Ezen a téren — mint a tervezésben általában — megengedhetetlen a szűklátókörű praktikizmus és a csak hivatali érdekeket szem előtt tartó, lényegében véve államellenes magatartás. Az anyag- és műszaki ellátás tervezésekor harcolni kell az egyes gazdasági szervezetek részéről fölmerülő, megokolatlanul nagy igénylések ellen.

A termelési eszközök elosztásában nagy jelentősége van a vezető láncszemek kiválasztásának. Az elosztás tervét nem szabad anélkül elkészítenünk, hogy ne tudnánk milyen fő- vagy vezetőláncszemeket kell föltétlenül elsősorban ellátnunk.

A termelés és az elosztás tervezésekor okvetlenül abból kell kiindulni, hogy a tervek feszített, mozgósító erejű és belsevik tervek legyenek. A párt és a kormány több ízben hangsúlyozta, hogy a laza tervek senkit sem mozgósítanak, a szűk keresztmetszetekhez való igazodásra készítetnek

és így akadályozzák a haladást. Az anyagmérlegek és az elosztási tervek az élenjáró sztahanovista tapasztalatok figyelembevételével, haladó anyagfelhasználási normák alapján készülnek.

Ugyanakkor az anyagmérlegeknek és az elosztási terveknek reálisaknak és megalapozottaknak kell lenniük. Sztálin elvtárs óva int attól, hogy légvárakat építsünk, és a tervkészítéskor figyelmen kívül hagyjuk a szocialista gazdaság objektív, reális lehetőségeit.

Az anyag- és műszaki ellátás tervének elkészítésekor az ellátás teljeségére kell törekedni. A nem-komplett ellátás fennakadásokat okoz a vállalatok munkájában, normánfőüli készletek felhalmozódását eredményezi és meglassítja a forgóeszközök megtérülését. A tervező szervek legfontosabb feladata az anyagmérlegeknek a termelési eszközök elosztási tervével való egybehangolása. Ezzel ugyanis biztosítható az ellátás teljessége.

A szocialista tervezés egyik alapelve a terv szüntelen tökéletesítése. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a terv összeállítása csak kezdete a tervezésnek: a tervet teljesítésük során rendszeresen javítani és tökéletesíteni kell. Ez teljes mértékben vonatkozik az ellátás tervezésére is. Az ellátás folyamatában derül ki, hogy az anyagmérlegeknek és az elosztási terveknek milyen, kijavításra szoruló fogyatékségeik vannak. Különösen fontos, hogy rendszeresen ellenőrizzék az állami ellátási terv teljesítésének menetét, és hogy operatív intézkedéseket dolgozzanak ki a népgazdaság számára szükséges termelési eszközök szállításának megjavítására.

Az anyagmérleg forrásokat feltüntető részének kidolgozásakor döntő jelentőségű az egyes iparágak termelési volumenének meghatározása. A szocialista termelés fejlődésének törvényszerűségei: a szocialista termelés fejlődésének gyors üteme és töretlenülű föllendülése, valamint a termelés minden ágának komplex fejlődése. Ezek a törvényszerűségek, amelyek a szocialista gazdasági rendszer legfőbb sajátosságaiból és főlényéből következnek, a szocialista tervezés legfontosabb kiinduló mozzanatai.

Az egyes ágazatok növekedési ütemének tervezésekor tanulmányozzuk: az illető ágazat jelentőségét az ország gazdasági feladatának megoldása szempontjából, a népgazdaság szükségleteit az adott ágazat termékeiben, az ágazat gazdasági és műszaki fejlettségének fokát, beruházásainak helyzetét, a termelés fokozására alkalmas belső tartalékait, és így tovább. A növekedési ütem tervezésekor figyelmet fordítanak a népgazdaság távlati és folyó feladatainak egybehangolására is.

Valamely ágazat termelési volumenének a tervben előirányzott növelését műszakilag és gazdaságilag meg kell alapozni. Marx kifejtette, hogy minden termelés három elemet egyesít magában: a munkát, a munka tárgyát és eszközét. A termelés volumenének tervezésekor tehát ügyelni kell arra, hogy munkaerő, nyersanyag és termelőkapacitás megfelelő mennyiségben álljon rendelkezésre. Emellett számításba kell venni a

munkatermelékenység fokozásának, a forgóalapokkal való takarékoságnak és a termelőkapacitások jobb kihasználásának lehetőségét is. A gazdasági szervezeteknek és a pártszervezeteknek a tervezés során föl kell tárniuk a termelés valamennyi belső tartalékát, s a legmesszebbmenően figyelembe kell venniük a legjobb dolgozók és sztahanovisták tapasztalatait. A termelés tartalékainak és forrásainak eltitkolása államellenes bűncselekmény, amelyet a párt és a kormány szigorúan büntet.

A termelést népgazdasági méretekben a Szovjetunió Állami Tervbizottsága tervezi. Az Állami Anyag- és Műszaki Ellátási Bizottság (Goszsznab), amely az ellátás területén állandó és közvetlen kapcsolatban áll a népgazdaság minden ágával, a gyártásra kerülő egyes termékfajták mennyiségére és választékára tesz javaslatokat a kormányznak.

Néhány termékfajtából az anyagmérlegek forrásokat nyilvántartó részében jelentős tételként szerepelnek a normánfölüli árukészletek. Ezekhez a gyárakban, illetve az értékesítő főigazgatóságok telepein és raktáraiban tárolt késztermékmaradványok tartoznak.

A szocialista tervezésnek meg kell határoznia a normális forgalmi folyamathoz valóban szükséges árukészletek minimális nagyságát. A késztermékek például csak addig maradhatnak a szállító gyárakban, amíg osztályozzák őket és előkészítik berakásukat és elszállításukat. Az értékesítő szervezetek telepein tárolt készletek normáját a tényezők két csoportjának kell meghatározni: *a)* a telep távolsága a szállító gyáraktól és az áruátvételek időköze; *b)* a telephez beosztott fogyasztók sajátos viszonyai: távolságuk a teleptől, milyen áruválasztékra van szükségük és milyen időközökben és milyen mennyiségben szállítanak el a telepről bizonyos árufajtákat. Az árukészletek egész normánfölüli részét kiegészítő készletforrásnak kell tekinteni.

A mérlegek készítése alkalmával figyelembe vett forrásokhoz tartoznak a fogyasztók nyersanyag-, anyag- és tüzelőanyagkészletei, amelyeket — az árukészletektől eltérően — termelési készleteknek neveznek. A normális árukészletnek az áruforgalom sikeres lebonyolításának, a normális termelési készletek pedig a termelési folyamatok zavartalanságának nélkülözhetetlen feltételei. A normánfölüli nyersanyag- és anyagkészletek viszont meglássítják a forgóeszközök megtérülését, befagyasztják a forrásokat, rontják a népgazdaság pénzügyi helyzetét és általában jelentős anyagi károkat okoznak.

A tervező, gazdasági és pénzügyi szervezeteknek, valamint a pártszervezeteknek határozottan harcolniuk kell a normánfölüli árumaradványok és a fölösleges termelési készletek felhalmozása ellen; ezeket a készleteket be kell sorolniuk az ellátás forrásai közé, mert így fokozható az eszközök megtérülési gyorsasága és csökkenthetők a tárolási költségek.

Az anyagmérlegek elosztási részének kidolgozása során a társadalmi termék elosztásának valamennyi problémáját megoldják. Ezek a problémák sokrétebbek mint a népgazdaság anyag- és műszaki ellátásának problémái. Az anyagmérlegek nemcsak a termelési eszközök elosztására terjednek ki, hanem meghatározzák azoknak a forrásoknak nagyságát is, amelyek az állami tartalékokat, a piaci alapot, az állami költségvetés útján

finanszírozott szervezeteknek biztosított árualapot, a munkaruhák alapját stb. szolgálják. Az anyagmérlegek tehát magukban foglalják az egész társadalmi termék elosztását.

Az anyagmérlegekben és az elosztási tervekben a termelési eszközök elosztása foglalja el a központi helyet. A termelési eszközök elosztása számos általános jellegű bonyolult problémát vet föl. Az egyik legfontosabb kérdés az, hogy milyen módon kell elosztani a forrásokat a termelés és az építkezések között. Hengerelt vas- és acélárut, faanyagot, cementet stb.-t a termelésben és az építkezésben egyaránt használnak. A termelés és az építkezések volumenének meghatározásakor rendkívül fontos, hogy az anyagforrások elosztása az építkezések előirányzott volumene számára minden egyes anyagfajtát a szükséges mennyiségben biztosítson. De azt is figyelembe veszik, hogy a termelőkapacitások bővítését eredményező beruházások a termelés volumenének meghatározott növekedésével járnak, jóllehet ez rendszerint nem az építés megkezdésének évében következik be, hanem bizonyos időszak eltelével, amelynek nagysága az építkezés határidejétől függ.

A beruházások ellátásának tervezésében nagy jelentősége van a komplex ellátásnak, valamint annak, hogy az anyagforrásokat a legfontosabb, illetve az üzembhelyezés előtt álló létesítményekre összpontosítsák. Kitartóan és következetesen kell harcolni az ellen, hogy az anyag-, pénz- és munkaerőforrásokat megokolatlanul forgácsolják szét. Ez ugyanis a források befagyaszthatását, az építés ütemének jelentős lassúbbodását és költségeinek emelkedését eredményezi.

A termelési eszközök elosztása során oldják meg azt a problémát is, hogy milyen módon osszák el az anyagforrásokat a termelési eszközöket gyártó iparágak (nehézipar) és a fogyasztási cikket termelő iparágak (könnyűipar) között. E probléma megoldásakor a Goszsznab abból az iparfejlesztési ütemből és termelési volumenből indul ki, amelyet az állami terv szab meg a nehéz- és könnyűipar számára. A termelési eszközök gyártása a népgazdaság vezető ágazata s egyben a Szovjetunió gazdasági hatalmának és gazdagságának alapja. A nehézipar már a szocialista iparosítás és a népgazdaság műszaki újjáalakítása idején is vezető szerepet töltött be; vezető szerepe volt a Nagy Honvédő Háború alatt és a háborúutáni ötéves terv során is. A termelési eszközök gyártása a mostani időszakban is az élen jár. A termelési eszközök elosztásakor a párt és a kormány számításba veszi a nehéziparnak és legfontosabb, fő lánczemeinek vezető szerepét a kommunizmus anyagi-termelési bázisának létrehozásában.

A termelési eszközök elosztásakor fölmerül továbbá az a kérdés, hogyan biztosítsák a szocialista tulajdon két formájának: az állami és a szövetkezeti — kolhoz tulajdonnak újratermelését. A szocialista állam érdeke megkívánja mindkét szocialista tulajdonforma fejlesztését, s ugyanakkor az állami tulajdon vezető szerepének biztosítását. Az állam — éppen ezért — nemcsak az állami iparvállalatok, vasutak, tengeri és folyami szállítás, szovhozok, gép- és traktorállomások stb., hanem a kolhozok és a kisipari szövetkezetek anyagi és műszaki ellátásáról is gondoskodik. A

kolhozoknak főként a Szovjetunió mezőgazdasági minisztériuma, a szövetkezetek számára pedig a kisipari szövetkezetek, illetve a fogyasztási szövetkezetek központjai, továbbá a szövetségi köztársaságok minisztertanácsai biztosítják az anyagalapokat.

A vállalatok anyagszükségletét meghatározó tényezők: a termelés tervezett volumene, a felújítás és karbantartás méretei, valamint egyéb termelési szükségletek, továbbá a normánul termelési készletek kiegészítésének feladatai. Az építkezések anyagszükségletei a tervezett építőmunkák szerkezetétől és volumenétől függenek.

A termelési eszközök elosztásának tervezésekor figyelembe veszik jobb kihasználásuk valamennyi lehetőségét. A szocialista gazdasági rendszer nem ismeri a kapitalizmust jellemző termelési anarchiát, a gazdasági válságokat, az élődi fogyasztást, a munkaerő és a termelési eszközök nagyméretű pazarlását. A szocialista gazdasági rendszer fölénye lehetővé teszi, hogy a termelés meglévő műszaki színvonala és szervezeti fölépítése mellett teljes mértékben és észszerűen használják ki a termelés valamennyi elemét, és hogy minden veszteséget a legkisebbre csökkentsenek. Ennek következtében a szocialista termelés a világ legészszerűbb, leggazdaságosabb termelése.

A takarékoságért és a termelés észszerűsítéséért vívott harc nem kampány, hanem a szocialista gazdaságvezetés állandó módszere, a szovjet gazdasági vezetők, mérnökök, munkások és a szocialista termelésben részvevő valamennyi dolgozó magatartásának fontos szabálya. A szocialista takarékoság alapja: a munkának mint minden érték alkotójának a megbecsülése. Az anyagpazarlás élő- és holtmunka fecsérlésével jár és azt mutatja, hogy a munkát nem becsülik meg. A szocialista takarékoság előmozdítja a társadalmi vagyon gyarapodását, a szocialista állam hatalmának erősbödését, a népgazdaság fejlődési ütemének meggyorsulását és a nép életszínvonalának emelkedését.

A termelési állóeszközök jobb kihasználása a termelő fogyasztás központi kérdése, s ugyanakkor a termelési eszközök elosztásának is egyik legfontosabb problémája. Az elosztás valamennyi termelési eszköz gazdaságos felhasználásának hatalmas emelője. A termelési eszközökkel való takarékoskodást nagy mértékben elősegíti az állóalapkihasználási normák és a termékegységre eső anyagfelhasználási normák kidolgozása.

A normamegállapítás a szocialista gazdaságban azt jelenti, hogy megadják mennyi munka, munkaeszköz és munkatárgy fordítható a gyártandó termékek vagy az elvégzendő munkák egységére. E feladatok mennyiségi kifejezői a normák. A norma a szocialista tervekészítés és a szocialista termelés szervezésének alapja. Normák nélkül a tervgazdaság elképzelhetetlen. A normát nem szabad összetéveszteni a társadalmilag szükséges munkaidővel: az első a tervben megszabott, a második fogalom pedig a valóságban már elért nagyság. A kapitalizmusban az árutermeléshez társadalmilag szükséges munkaidő a tökéletes konkurrencia hatására elemi módon alakul ki. A szocialista gazdasági rendszerben a társadalmilag szükséges munkaidő kialakulását az állam terv szerint befolyásolja.

Ennek egyik fő formája a munka- és anyagráfordítási normák megállapítása.

A szocialista termelés normái elvileg különböznek a kapitalista termelésben alkalmazott normáktól. Először is, a tőkés társadalomban a normákat minden egyes vállalatban külön-külön állapítják meg. Másodsor, a tőkés termelés anarchiája, tervszerűtlensége kizárja annak lehetőségét, hogy a termelési ráfordítások normái valóban tudományos, műszakilag megalapozott, haladó normák legyenek. Harmadszor, a tőkés vállalatokban a termelési ráfordítások normáit azért dolgozzák ki, hogy segítségével a lehető legnagyobb tőkés profitot biztosíthassák, mégpedig a munkásosztály kizsákmányolásának fokozása és a munkaviszonyok súlyosbítása révén. A kapitalizmusban a munkásosztály nem érdekelt a termelési eszközök gazdaságos felhasználásában. Marx kifejtette, hogy a kapitalizmusban a munkást éppoly kevésbé érdekli a termelési eszközök viszonylagos olcsósága vagy drágasága, mint ahogyan a lovat sem érdekli, vajjon drága, vagy olcsó zablával és kantárral irányítják-e.

A szocialista gazdasági rendszerben a termelési ráfordítások normáinak megállapítása eszköz a társadalmilag szükséges munkaidő tervszerű csökkentésére, a termelés forrásainak jobb kihasználására és a felhalmozások növelésére. A Szovjetunióban a termelési ráfordítások normáinak megállapítása állami ügy, és a termelés tökéletesítésének, valamint a társadalmi munka termelékenységének növelésének módszere.

A szocialista gazdasági rendszert az jellemzi, hogy egyre szélesebbkörű munkaverseny bontakozik ki a normák túlteljesítéséért, új haladóbb berendezés-kihasználási mutatók eléréseért, a nyersanyagok és anyagok takarékos felhasználásáért stb. A Sztahanov-mozgalom elveti az elavult normákat, amelyek a szovjet gazdaságot akadályozzák fejlődésében, és új, fejlettebb normákat teremt.

Igen nagy jelentősége van a normák műszaki és gazdasági megalapozottságának és haladó jellegének. A normák megállapításakor a termelés jobb megszervezésének és a gyártási eljárások tökéletesítésének lehetőségeiből kell kiindulni és a termelés technikájának szüntelen javítására, a drága és nehezen beszerezhető anyagoknak egyenértékű anyagokkal való helyettesítésére, a gyártmányok konstrukciójának tökéletesítésére és a termelési hulladékok felhasználására kell törekedni. A normák kidolgozásában döntő fontossága van annak, hogy tanulmányozzuk és általánosítsuk a sztahanovistáknak a takarékos anyagfelhasználás területén szerzett tapasztalatait. A szocialista verseny hathatós eszköze a szovjet gazdaságban rejlő óriási tartalékok feltárásának és a szocialista építés szolgálatába állításának. A szovjet ipar legjobb dolgozóinak kezdeményezése az anyagforrások takarékos felhasználásának mind újabb meg újabb módszereit hozza felszínre.

A termelési eszközök iparágak közti elosztásának folyamatában a következő normákat alkalmazzák: a gyártandó termékek vagy az elvégzendő munka egységéhez szükséges alap- és segédanyagok, tüzelőanyagok és villamosenergia felhasználási normái; a termelési- és árukészletek normái; a berendezés kihasználásának normái (a kohó hasznos térfogatá-

nak kihasználási együtthatója, az olvasztótér egy négyzetméterére jutó acéolvasztás, az olajkutak fúrási sebességének havi átlaga stb.).

Az építőiparban a kommunizmus nagy sztálini építkezéseinek szükségleteit éppúgy, mint a fontosabb, illetve az üzembehelyezés előtt álló létesítményekét — a munkák fizikai terjedelme alapján, a munkák minden egységére (az alap köbméterére, a földem négyzetméterére stb.) megszabott anyagfogyasztási normáknak megfelelően számítják ki. A többi építkezés szükségleteit pedig az építő- és szerelőmunkákra fordított kiadások egy millió rubeljére megállapított anyagfogyasztás összevont normái alapján számítják ki.

A termelés és az építkezés tervezett volumenét jellemző adatok, valamint a normák igen fontos feltételei annak, hogy megállapíthassák az egyes ágazatok valóságos szükségletét termelési eszközök tekintetében.

A tervező szervek meghatározzák a forrásokat és a szükségleteket, majd pedig hozzáálltnak a két rész egybevetéséhez és az anyagmérlegek végleges összeállításához. Ha a források meghaladják a szükségleteket, fölmerül a kérdés, nem volna-e célszerű fölemelni az állami tartalékok előzetes tervét, és nem kell-e a termelőkapacitások egy részét a nagyobb mértékben szükséges termékfajták gyártására átállítani. Ámde a Szovjetunió népgazdaságának valamennyi ága olyan gyors ütemben fejlődik, hogy gyakrabban találkozunk ennek az esetnek fordítottjával, amikor az egyes termékfajták forrásai nem elegendők a szükségletek teljes fedezésére. Ilyenkor a tervező szervek lehetőséget keresnek a megfelelő termékfajtákban mutatkozó szükségletek csökkentésére. Ezt egyebek közt úgy érik el, hogy megvizsgálják a termékfajták felhasználási normájának csökkentési lehetőségeit, gondoskodnak arról, hogy másodrendű fontosságú áruk gyártására kisebb mértékben használják fel a szóbanforgó termékeket és helyettük megfelelő pótanyagokat használjanak. Ugyanakkor megvizsgálják azt is, milyen lehetőség van arra, hogy termelésük volumenének növelése és a készletek igénybevétele útján bővítsék az adott termékfajták forrásait.

Az anyagmérleg előkészítését csak akkor lehet befejezettnek tekinteni, amikor mindkét részét teljesen egybehangolták, vagyis amikor a tervben előírányzott elosztás megfelel a forrásoknak.

A termelési eszközök tervszerű elosztása, amelyet a szocialista termelés jellege és méretei határoznak meg, erősen befolyásolja az egész népgazdaságot, az ország gazdasági fejlődésének ütemét, védelmi képességének további megszilárdulását és a dolgozók életszínvonalának emelkedését.

A tervező szerveknek, az anyag- és műszaki ellátás és az értékesítés szervezeteinek, továbbá a gazdasági- és pártszervezeteknek küzdepiük kell a termelés valamennyi forrásának mozgósításáért, a nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok és a villamosenergia legnagyobbfokú megtakarításáért, a termelőkapacitások legteljesebb kihasználásáért, valamint a normát meghaladó áru- és termelési készletek megszüntetéséért. Szüntelenül tökéletesíteni kell a termelési normák egész rendszerét, egyre mélyrehatóbban kell tanulmányozni a sztahanovisták tapasztalatait, és az új technika fejlődésének távlatait.

Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában*

A termeléshez a munkaerőn kívül termelési eszközök is szükségesek. A termelési eszközök munkaeszközökből (gépek, üzemépületek, felszerelések stb.) és munkatárgyakból (nyersanyagok, segédanyagok stb.) állnak. A termelési folyamatban a munkaeszközöknek és a munkatárgyaknak egymáséttól eltérő funkciójuk van. A munkaeszközök a termelés folyamatában megőrzik természetes alakjukat és értéküknek csak egy részét viszik át a termékre, mivel fokozatosan kopnak el és mindaddig a termelés területén maradnak, amíg teljesen el nem használódnak. A munkatárgyak viszont csak egy termelési ciklus időtartamára vesznek részt a termelési folyamatban és a bennük megtestesült munka teljes egészében a gyártott termék alkotó részévé válik. A késztermékké vált munkatárgyak kiválnak a termelési folyamatból és a forgalom területére kerülnek.

A munkaeszközök értéke a körforgás összes szakaszait megjárja: termelőformából áruformába, majd pénzformába megy át. E körforgás során a munkaeszköz értéke csak fokozatosan, részletekben kerül a forgalom szférájába. A munkaeszközök értékét azonban — a termelési folyamat biztosítása céljából — egyszerre, teljes egészében kell előlegeznünk.

A munkaeszközök és a munkatárgyak közötti különbség a burzsoá társadalomban mint az álló- és a forgótőke közötti különbség jelentkezik. A munkaeszköz az állótőke anyagi tartalma, a munkatárgy pedig a forgótőke egy részének anyagi tartalma (másik része a tőkésnek a munkaerő megvásárlására fordított kiadása). A kapitalizmusban ugyanis a termelési eszközöktől megfosztott dolgozók kénytelenek magukra venni a kizsákmányolás jármát és munkaerejüket eladni a tőkésnek, hogy éhen ne haljanak. A kapitalizmusban — ahol a termelési viszonyok alapja a termelés eszközeinek tőkés tulajdona — a termelési eszközök tőkévé válnak s a bérmunkások kizsákmányolásának eszközei lévén, ellenséges erőként állnak szemben a munkással.

A szocialista iparban a munkaeszközök a termelési állóalapok (állóeszközök)¹ anyagi tartalmát testesítik meg. A szocialista ipar termelési állóalapjai a kizsákmányolástól mentes szocialista munkának, a terv alapján megszervezett, közvetlenül társadalmi munkának eszközei. Az ipar termelési állóalapjait — anyagi összetételük szerint — a Szovjetunióban egyébként a következőképpen osztályozzák: üzemépületek, felszerelések,

* A. Arakelján azonos című munkája nyomán.

¹ A munkaeszközök értékformájú és anyagi tartalma között a szerző nem húz éles határvonalat. Ennek következtében az állóeszközök és állóalapok fogalmát lényegében azonosítja. Mivel ez a kérdés cikkünk tárgya szempontjából nem döntő fontosságú, e kifejezések használatában mi is a könyv szerzőjét követjük.

erőgépek, erőátviteli berendezések, műszaki berendezések és munkagépek szerszámok, gazdasági leltár és szállítóeszközök.

A Szovjetunióban a termelési eszközök társadalmi és gazdasági természetű merőben más, mint a tőkés országokban. A szocializmusban a termelési viszonyoknak a termelési eszközök társadalmi tulajdona az alapja. Itt már nincsenek sem kizsákmányolók, sem kizsákmányoltak, s az emberek egymáshoz való viszonyát a termelés folyamatában úgy jellemezhetjük, mint a kizsákmányolástól mentes dolgozók elvtársi együttműködésének és kölcsönös szocialista segítségének viszonyát. A szocializmusban a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával, mivel a termelési folyamat társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. A termelés eszközei a szocializmusban nem válhatnak tőkévé, a dolgozók összességének tulajdonában vannak, s az ő érdekeiket szolgálják. A termelési eszközök társadalmi tulajdonbavételének eredményeképpen a szocializmusban elsősorban vált lehetővé a nagyipari gépi termelés minden előnyének érvényrejuttatása.

A kapitalizmusban a gépek teljes kihasználása lehetetlen. A gépi technika fejlődése a tőkés gazdaságban nem könnyíti a munkafeltételeket, nem javítja a munkás helyzetét. A gépi technika fejlődésével párhuzamosan növekszik a munkanélküliség, fokozódik a munka intenzitása és a munkások kizsákmányolása. Bár a gépnek az a egyszerű tulajdonsága, hogy megrövidíti a munkaidőt és megnöveli az emberi munka termelékenységét, a gép a burzsoázia kezében mégis a munkások kizsákmányolásának eszközévé, a munkás pedig a gép egyik tartozékává válik.

A tőkés gazdaságban a lehető legnagyobb profit kisajtolása céljából alkalmaznak gépeket. Alkalmazásuknak határát itt a profit nagysága szabja meg. A tőkés gépet — főleg újabb gépet — csak akkor alkalmaznak, ha a gép ára kisebb az általa kiszorított munkások bérének összegénél, vagyis ha alkalmazása a tőkésnek nagyobb profitot biztosít.

A kapitalizmust — egyebek közt — a gépek kapacitásának elégtelen kihasználása jellemzi. A második világháború utáni években ez az irányzat még erősebbé vált. A tömegek fizetőképességének alacsony és egyre csökkenő színvonala lehetetlenné teszi a háború idején felduzzasztott gépállomány kihasználását. Így például — a burzsoá sajtó szerint — a termelő berendezést az USA széniparában 1949 elején 70 százalékig, vaskohászatában pedig 1949 közepén csak 60 százalékig használták ki. Az Egyesült Államok pamutiparában 1948 júliusától 1949 júniusáig a berendezések kihasználási foka 27 százalékkal csökkent. A termelőberendezés kihasználatlanságát tükröző adatok felsorolását még hosszú lapokon át folytathatnánk.

A szocialista társadalomban a meglévő gépek teljes kihasználásának nincs semilyen társadalmi vagy gazdasági akadálya. A Szovjetunióban minden feltételét megteremtették a technika gyorsütemű fejlődésének. Ennek eredményeképpen valamennyi népgazdasági ágban hatalmas arányú gépesítés folyik. Különösen nagy gondot fordítanak a munkaigényes és a fáradságos munkafolyamatok gépesítésére, vagyis a dolgozók munkájának megkönnyítésére. A szocialista társadalmi és gazdasági rend azonban nemcsak a gépesítés gyorsütemű fokozására teremtett meg minden felté-

telt, hanem a gépek, üzemterek, berendezések, egyszóval az állóeszközök jobb kihasználására is. Ismeretes, hogy a háború után a Szovjetunióban nagyjelentőségű mozgalom bontakozott ki az iparvállalatok állóeszközeinek jobb kihasználásáért. Az állóeszközök jobb kihasználása egyik legfontosabb feltétele az állami tervek teljesítésének és túlteljesítésének, az önálló elszámolás megszilárdításának, a jövedelmezőség fokozásának, az önköltség csökkentésének. A berendezések jobb kihasználásával újabb beruházások nélkül fokozható a termelés és csökkenthető a termékek önköltsége. Minél hatékonyabban használják ki az állóeszközöket, annál több munkaidőt lehet megtakarítani, annál jövedelmezőbb a termelés.

A meglévő állóeszközök kihasználási fokának növelése rendkívül fontos feladat, mert a termelés ilyen módon fokozható a legrövidebb idő alatt, ellentétben az új beruházásokkal, amelyeknek termelésnövelő hatása csak az építéshez és az új vállalatok üzembehelyezéséhez szükséges idő elteltével érvényesül. Figyelembe kell venni azt is, hogy a meglévő állóeszközök jobb kihasználásához, a termelés észszerűsítéséhez csupán alkotó kezdeményezés szükséges, ezzel szemben új termelőkapacitások létesítése számottevő anyagi eszközök felhasználását teszi szükségessé.

Az állóeszközök jobb kihasználásának tehát óriási népgazdasági jelentősége van. A szovjet dolgozók felismerték az állóeszközök jobb kihasználására irányuló mozgalom jelentőségét, és ma már milliós tömegekben aktív résztvevői ennek a mozgalomnak. A szovjet vállalatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az állóeszközök jobb, eredményesebb kihasználásának lényegében két alapvető módja van: az állóeszközök használati idejének meghosszabbítása (a kihasználás extenzív módja), és az állóeszközök időegységen belüli jobb kihasználása (intenzív módszer).

Az állóeszközök munkaidejének meghosszabbítása

A szocialista vállalatok állóeszközei jobb kihasználásának egyik alapvető módszere használati idejük (munkaidejük) meghosszabbítása. A szocialista gazdaságban nincsenek hatalmas idővesztéseket, a munkaeszközök huzamos vesztéglését előidéző tényezők, mint például a kapitalizmusban a termelés anarchiája, válságok stb. A Szovjetunióban tehát minden lehetőség megvan az állóeszközök munkaidejének megnövelésére.

Munkarendszerük és az állóeszközök kihasználásának ideje szempontjából a szocialista vállalatokat három csoportra osztjuk: szakadatlanul működő vállalatokra (például kohászat); pihenő- és ünnepnapokon nem működő vállalatokra; idényszerű nyersanyaggal dolgozó vállalatokra (konzerv- és cukorgyárak stb.).

A szakadatlan termelést az állóeszközök kihasználásának legmagasabb színvonalá jellemzi. Természetesen itt is lehetnek idővesztések — főleg a berendezés javítása miatt — de ezek a megelőző karbantartás és a javítások jó megszervezésével a legkisebbre csökkenthetők. A zavartalan üzemmenet biztosításának fontos tényezője még: a termelési folyamat helyes és pontos előkészítése, az együttműködés jó megszervezése és a szilárd munkafegyelem megteremtése.

A moszkvai Sztálin-villamoserőmű a javítás kitűnő megszervezésével érte el, hogy a nagykazán generáljavítását a tervben előirányzott 29 nap helyett 11 nap alatt végezték el. Egy másik kazánjuk javítása során pedig kilenc napot takarítottak meg. A két kazán javítási munkáival elért megtakarítással sokmillió kilowattóra villamosenergiát szolgáltatottak a moszkvai iparnak terven felül.

Sok vállalatban a berendezés működése közben végzik a gépek és gép-részek javítási munkáit. Így például a kupavinói finomposztógyárban már évek óta a fonógépek leállítására nélkül cserélik a csévéket. Ezt a módszert azért alkalmazhatják sikerrel, mert gondot fordítottak a szövszövő szakmai ismereteinek fejlesztésére és arra, hogy mindig megfelelő pótalkatrészek álljanak készenlétben.

A berendezés üzem közben való javítását igen nagy mértékben megkönnyíti a berendezés szerelési egysége szerint felbontott javítási módszer. Ennek az a lényege, hogy minden gépcsoportról és gépről nyilvántartólapot készítenek. Ez feltünteti a berendezés megnevezését, leltári és műhelyszámát, továbbá azokat a fő szerkezeti részegységeket és alkatrészeket, amelyeket csak a gép leállításával lehet kicserélni. A nyilvántartólapra a részegységek és alkatrészek élettartamát is felírják abból a célból, hogy idejében felkészülhessenek megjavításukra vagy kicserélésükre. Nyilvánvaló, hogy a javítások tervszerű előkészítésével igen sikeresen csökkenthetők a gépállások. Így például a szerelési részegységek szerint felbontott javítási módszer meghonosításával a moszkvai Sarló és Kalapács Gyár hengerművében 1950 óta fele-harmada annyi időre van szükség a berendezés javításához, mint azelőtt. A javítási idő megtakarításában elért eredményt még azzal is fokozták, hogy a javításokat üzemszüneti napokon végzik.

A gyakori és huzamosabb időre elnyúló javítások nemcsak költség-többletet okoznak, hanem a nem működő munkaeszközök fölösleges szüneteket is idéznek elő a termelésben. Ezért a javítások időtartamának csökkentése mellett nagyon fontos feladat az állóeszközök javítások közti működési idejének meghosszabbítása. A javítások közti időtartam növelésének jelentőségére már abból is következtethetünk, hogy ha az egyik moszkvai gépgyárban egy hónappal meghosszabbítanák ezt az időtartamot, ez azt jelentené, mintha 15 000 új esztergapadot helyeztek volna üzembe.

A berendezések működési időtartamának növelése nagy mértékben függ a munkásoktól. Ezért foglal el fontos helyet a háború után a Szovjetunióban folyó szocialista verseny változatos formái között Kulagin esztergályos kezdeményezése.

Kulagin a gyakorlatban bizonyította be, hogy az esztergapad javítás nélküli működésének szokásos időtartama számottevően növelhető, és így a termelés is fokozható. A háború után generáljavítás nélkül 15 éves tervfeladatot teljesített három év és három hónap alatt. Ezt követően vállalta, hogy további tízévi feladatot teljesít gépén javítás nélkül. Kulagin sikerének titka elsősorban az, hogy lelkiismeretesen gondozza gépét és pontosan megtartja a gép vizsgálatára, tisztítására, olajozására és rögzítésére adott utasításokat. Abból a célból, hogy megakadályozza gépének a sebesség fokozása következtében előálló időelőtti elhasználódását, számos alkatrész

megmunkálását észszerűsítette: pótrögzítést alkalmazott, a segédfoglalatra pótforgácsoló szerszámokat szerelt stb.

Az állóeszközök hosszabb ideig való használatának és észszerű kihasználásának másik módszere a használatból kikerült munkaeszközök (szerszámok, pótalkatrészek) felújítása, vagyis eredeti tulajdonságaik helyreállítása.

Kuznyecov, a habarovszki traktorgyár egyik mérnöke mozzalmat indított azért, hogy az elhasznált szerszámokat és alkatrészeket ne dobják a hulladékanyagok közé, hanem tegyék kötelezővé rendszeres regenerálásukat és ismételt felhasználásukat. Azokat a szerszámokat pedig, amelyek valamely gyárban többé nem használhatók fel, de még egyebütt használhatók, felújítva adják át a helyi iparnak, mezőgazdaságnak stb.

Kuznyecov módszerének jelentőségéről a következő adatokból kaphatunk képet: A traktorgyár 1949 szeptemberétől 1950 januárjáig 1,2 millió rubel értékű szerszámot takarított meg felújítás útján, 110 000 rubel értékű szerszámot pedig átadott a terület kolhozainak, gép- és traktorállomásainak. A négy hónap folyamán 42 tonna acélt és több mint 50 000 gépórát, valamint nagyszámú emberi munkaórát takarítottak meg. A gyár tapasztalatai azt mutatják, hogy szerszám- és alkatrész-szükségletének mintegy 22 százalékát felújítás útján fedezheti.

A berendezések működési időtartamának növelése megköveteli, hogy lelkiismeretesen gondozzuk és ellenőrizzük a berendezéseket, biztosítsuk az óvintézkedések végrehajtását és kellő időben, jó minőségben végezzük el a szükséges javításokat. Ebből a szempontból különösen nagy jelentősége van a tervszerű megelőző karbantartás megszervezésének. E módszer alkalmazásának legfontosabb célja a hibák, gépállások, üzemzavarok megelőzése, a berendezés működési idejének meghosszabbítása.

Az állóeszközök jobb kihasználásának biztosítása megköveteli a személyes felelősség elvének következetes érvényesítését. A személyes felelősség fokozására irányul Nina Nazarovának, az urali Sztálin-autógyár fogaskerékmaró munkásnőjének javaslata. Nazarova kezdeményezése nyomán a szovjet vállalatokban a berendezések legnagyobb részét a munkásoknak adják át szocialista megőrzésre. Így például az 1. számú állami golyócsapágygyárban a berendezés 77 százalékát, a leningrádi karburátorgyárban pedig 68 százalékát vették át a munkások szocialista megőrzésére. A gépek átadásakor a szovjet vállalatok szerződést kötnek munkásaikkal. A szerződések tartalma az egyes üzemek sajátos viszonyaitól függ. Nézzük meg például a leningrádi Kirov-gyár szerződését, amelynek tartalma igen sok hasonlóságot mutat a többi gyár dolgozóinak szerződéses kötelezettség-vállalásával. A gyár vezetősége e szerződés alapján szocialista megőrzésre adja át az egyes munkásoknak a berendezést és a következőket vállalja:

1. a szerződésben megállapított határidőn belül az érvényes szabályoknak megfelelően biztosítja a gyártelep rendjét és tisztaságát;
2. a gyár főgépésze által jóváhagyott felhasználási normák alapján minden munkást ellátja a berendezés tisztításához szükséges anyagokkal;
3. a kisebb javítások elvégzéséhez és a berendezések beállításához szükséges szerszámokat kellő időben átadják a munkásoknak;

4. gondoskodnak arról, hogy a szerződés időtartama alatt a műhelyraktárakban minden olyan pótalkatrész meglegyen (külön részletezés szerint), amely szükséges a berendezés zavartalan működéséhez;

5. valamennyi berendezésen határidőre elvégzik a tervezett generáljavításokat, közepes javításokat és karbantartási munkákat;

6. a berendezések nyilvántartólapjain feltüntetett teljesítőképességnek megfelelően a gyár vezetősége biztosítja a berendezések teljes kihasználásának lehetőségét.

A munkások kötelezettségei a következők:

1. példásan rendben tartják gépüket és munkahelyüket;

2. a termelési folyamat műszaki követelményeinek megfelelően használgják ki a berendezéseket;

3. maguk végzik a kisebb megelőző javítási munkálatokat és a gép beállítását;

4. biztosítják a javítások közti időtartam folyamán gépük üzemképességét és nem kérik a gyárvezetőséget arra, hogy a tervben megjelölt határidő előtt végeztesse el a tervezett javításokat.

A szerződés megkötése után a berendezéshez beosztott munkás jelenlétében háromhavonként legalább egyszer bizottság vizsgálja felül a berendezés műszaki állapotát. A bizottság tagjai: a műhely mechanikusa, a művezető, a főgépész vagy megbízottja és a műszaki ellenőrző osztály egyik munkatársa.

Ez a szerződési rendszer a gyakorlatban kiváló nevelő módszernek bizonyult: rászoktatja a munkásokat, hogy a rájuk bízott munkaeszközökkel kíméletesen, a jó gazda gondosságával bánjanak.

1949-ben a moszkvai Sztálin-autógyárban megvizsgálták a munkaeszközök megővására irányuló mozgalom eredményeit, s ennek során megállapították, hogy az 1 025 különféle gépen dolgozó 2 160 munkás közül egyetlenegy sem teljesítette tervfeladatát 123 százalékon alul. Valamennyi gép jó állapotban volt. 57 gépen a tervezett generáljavítás helyett jóval kisebb méretű javítást kellett végezni, 117 gépet pedig minden további javítás nélkül tovább használhattak.

Az állóeszközök teljes kihasználása céljából azonban nemcsak a veszteglési idő kiküszöbölésére van szükség, hanem arra is, hogy a termék minősége — főként a termelési eszközöket gyártó iparágakban — kiváló legyen.

Gyengébb minőségű termék gyártása nemcsak azzal a következménnyel jár, hogy magukban a termelési eszközöket gyártó iparágakban kárba vész a munkások és gépek idejének egy bizonyos része, hanem kedvezőtlenül hat a termelésre ott is, ahová a silányabb minőségű termékek kerülnek.

Így például a gyengébb minőségű traktoralkatrészek hamarabb elhasználódnak, s ennek folytán fennáll az a veszély, hogy sok traktor éppen a legnagyobb munkaidőben válik használhatatlanná. Az is előfordulhat, hogy egyes iparvállalatokban végzett rossz, felületes munka lerontja azoknak az egyébként jól dolgozó munkásoknak a termelési eredményeit, akik rosszabb minőségű gépet kapnak. Egyúttal az amortizáció is gyorsabban növekszik. Az olyan gyár, amelyik rosszminőségű

termelési eszközt hoz forgalomba, kárt okoz a társadalomnak, megrövidíti a dolgozókat.

Természetesen a termékek jó, tökéletes minőségben való gyártása nemcsak a termelési eszközöket gyártó iparágakban fontos. Nagy népgazdasági érdek fűződik ahhoz is, hogy maguknak a nyers- és segédanyagoknak is jó legyen a minőségük. A jobb nyersanyag ugyanis növeli a termékek élettartamát, csökkenti a népgazdaság anyagszükségletét.

Nyilvánvaló tehát, hogy a termékek minőségének javítására irányuló erőfeszítéseket össze kell kapcsolni az állóeszközök teljes kihasználását elősegítő mozgalmakkal. Éppen ezért mutatott rá nem egy ízben a bolsevik párt arra, hogy a termék mennyiségének a minőség rovására való hajszolása összeegyeztethetetlen a szocialista gazdálkodás elveivel.

Az állóeszközök kihasználási időtartamának növeléséért folytatott harc valamennyi eddig ismertett fontosabb módszere nemcsak a szakadallanul működő, hanem a megszakított üzemmenetű vállalatokban is alkalmazható. Ez utóbbiaknál azonban még más lehetőségek is vannak. Az ilyen vállalatokban fontos feladat a váltási együttthatónak, vagyis a műszakok számának növelése.

A háromműszakos termelési rendszert olyan iparágakban alkalmazzák, amelyekben maga a technológiai folyamat követeli meg a szakadatlan munkamenetet. Három műszakban tervezik a gyorsan romló nyersanyagokat (zöldséget, főzelékféléket, gyümölcsöt stb.) feldolgozó gyárak munkáját is. Az iparvállalatok zömében két műszakban folyik a termelés, a harmadik műszakot javításokra és megelőző karbantartás elvégzésére használják fel. A kétműszakos munka a legtöbb vállalatnál minden különösebb nehézség nélkül megvalósítható. E kérdés sikeres megoldásával országos viszonylatban hatalmas eredmények érhetők el az állóeszközök kihasználásában.

Az állóeszközök termelékenyebb kihasználása megköveteli az idényszerűség kiküszöbölését. Az ipari termelésben az idényszerűség vagy úgy jelentkezik, hogy az év bizonyos részében teljesen szünetel a termelés, vagy pedig úgy, hogy a berendezéseket egyenlőtlenül terhelik meg. Az olyan iparágakban, amelyekben az idényszerűség ma még nem kerülhető el teljesen (konzerv-, cukorgyárak), a nyersanyagok tárolási technikájának tökéletesítése útján kell törekedni a munkaidény meghosszabbítására. Az idényszerűség gyakran a termelés és a forgalom megszervezésében és tervezésében még meglévő hiányosságok következménye. Folyamatos anyagellátással, megfelelő pótalkatrészek és gépek tartalékolásával, állandó szakmunkáskáderek betanításával és a gépesítés fokozásával leküzdhető az idényszerűség.

A termelőkapacitások kihasználásának megjavítása föltétlenül megköveteli a termelés helyes, körültekintő megszervezését. A termelés hiányos előkészítése, különösen pedig a normában meghatározott tartalékok hiánya a termelés visszaeséséhez vezethet és megbonthatja a vállalat egyenletes munkamenetét.

A vállalatok zavartalan munkamenetéhez szükséges tartalékokat tervben határozzák meg. A tervenfelüli tartalékok az eszközök befagyasztását

eredményezik és azt bizonyítják, hogy a vállalatok rosszul szervezik meg munkájukat. A feladat az, hogy a berendezést maximális mértékben használják ki és csak a tervben megszabott mennyiségben létesítsenek tartalékokat.

Az állóeszközök kihasználásának megjavítását nagy mértékben segíti elő az ütemterv alapján végzett egyenletes termelés. A vállalatok berendezésének egységére eső termelés csak úgy fokozható, ha pontosan, átgondoltan szervezik meg a termelőmunkát, és egybehangelik a különféle gépek, az egyes munkások, műhelyek és üzemszerek munkamenetét.

Vannak vállalatok, amelyekben a hónap elején csend honol, majd megkezdődik a mozgás, a hónap végén pedig riadót fújnak. Néhány gyárban az évnegyedben, sőt egész éven át egyenlőtlenül dolgoznak. Ez természetesen azt jelenti, hogy rosszul használják ki a berendezéseket, helytelenül szervezik meg a termelőmunkát. Az ilyen vállalatok más vállalatokat, sőt iparágakat is nehéz helyzetbe hozhatnak, mert szerződési kötelezettségeiknek nem tudnak eleget tenni és fennakadást okoznak a továbbfeldolgozásra kerülő termékek szállításában.

Az ütemterv alkalmazásával ezek a nehézségek kiküszöbölhetők. A berendezések jobb kihasználásában különösen nagy jelentőségük van az egyre több vállalatban alkalmazott óraütemterveknek. A napi ütemtervről óraütemtervre való áttérés megnöveli az ütemterv szervező szerepét, lehetővé teszi az állóeszközök kihasználásának szüntelen ellenőrzését és azt, hogy operatív intézkedésekkel elejét vegyüki a fennakadásoknak.

A termelésnek ütemterv alapján való sikeres megszervezése nemcsak az illető vállalat termelési eredményeit befolyásolja kedvezően, hanem a vele együttműködő vállalatok munkáját is. Az autógyárak például 100-száz társvállalattal működnek együtt. A Sztálin-autógyár munkájának sikerét például már a Nagy Honvédő Háború előestéjén 258 társvállalat segítette elő.

A kooperálás nemcsak termelési kapcsolat formájában jelentkezik. Az együttműködés másik formája az, amikor két vállalat azért létesít egymással termelési kapcsolatot, mert az egyik vállalatban nem használnak ki bizonyos gépeket, a másiknak pedig éppen ilyen gépekre van szüksége. Az együttműködés mindkét formája hatékony eszköznek bizonyult a termelőkapacitások kihasználásában és az ütemterv szerinti munka biztosításában. Az első esetben a szakosított termelés előnyei érvényesíthetők, a másodikban pedig az egyik üzem tartalékait egy másik használja fel. A tartalékok kiaknázásával mindkét üzem jobban, hatékonyabban használhatja ki berendezését.

Az állóeszközök jobb kihasználása az időegységen belül

Az állóeszközök munkaidejének meghosszabbítása rendkívül nagy lehetőségeket teremt az ipari termelés fokozására. Az extenzív módszerek alkalmazása azonban bizonyos mértékig korlátokba ütközik, mivel a berendezés egy év folyamán legfeljebb 365 napon, vagyis 8760 órán át használható.

Az állóeszközök kihasználásának megjavításában az úgynevezett intenzív mód bizonyult a fejlődés kimeríthetetlen forrásának. A berendezés intenzív kihasználásával úgyszólván korlátlanul fokozható a termelés. Ennek azonban fontos feltétele a tudomány és technika fejlődése, a munkások szakmai ismereteinek bővítése és a tervezés jó megszervezése.

Az állóeszközök intenzív kihasználása során a munkaeszközöket a munkaidő egységén belül igyekeznek jobban kihasználni. A gépkihhasználás hatékonyságának mutatója tehát a gépi műveletek gyorsasága. Minél gyorsabban dolgozik a berendezés, annál több terméket ad, annál nagyobb kihasználásának foka. Nyilvánvaló tehát, hogy a berendezés korszerűsítésének, a technika, és a termelési folyamat tökéletesítésének igen nagy jelentősége van.

A technika fejlesztésének eredményeit szemléletes módon mutatja a *Vörös Proletár-gyár*, ahol a menetvágó esztergapad főtengelyének forgási sebessége az 1930-ban elért percenkénti 320 fordulatról 1942—44-ben 600 fordulatra, 1947-ben pedig 3 000 fordulatra növekedett. A moszkvai terület koszinói kötő-szövő gyárában a gépek tökéletesítésével nagyobb sebességre állíthatták át a berendezést, és ennek eredményeként egy-egy géppel 20 százalékkal több textilárut termeltek. A berendezés hatékonyabb kihasználásával 1949-ben több mint 6 millió rubel értékű árut termeltek terven felül. A szarotovi golyóscsapágy-gyár köszörülő-csiszoló műhelye az esztergapadok forgási sebességének fokozásával 25—30 százalékkal növelte termelékenységét. A sztálingrádi traktorgyárban pedig 162 esztergapadnak növelték a sebességét. Így 40 munkanapot és 91 munkást szabadítottak fel, mivel az alkatrészek megmunkálásának gépeje egyharmadára, illetve egyötödére csökkent. Az állóeszközök hatékonyabb kihasználásának ezzel összefüggő eredményét a következő szám adatok jellemzik: a traktorgyár egy esztergapadján évi átlagban 1800 rubelt, maró munkáin pedig 2200 rubelt takarítottak meg.

A vállalatok valamennyi állóeszközének egyenletes megterhelése és tökéletesebb kihasználása céljából különösen fontos a termelés komplex (összefüggő) gépesítése. A komplex gépesítés során nagy gondot kell fordítani az úgynevezett segédmunkafolyamatok gépesítésére (be- és kirakodó munkák, a nyersanyag és félkészgyártmány adagolása, a termék összegyűjtése stb.). Így ugyanis könnyebben biztosítható a termelőműhelyek gépeinek egyenletes kihasználása.

A komplex gépesítés teremt meg a termelés széleskörű automatizálásának lehetőségét, ami viszont elősegíti a berendezés hatékonyabb kihasználását. A termelőfolyamatok automatizálása következtében nemcsak a berendezést, hanem az üzemteret is hatékonyabban használhatják ki. Az egyik moszkvai gépipari kutatóintézet önműködő autódugattyú gyárának üzemtere például csak egyharmada az azonos teljesítményű, nem automatizált dugattyúgyárak üzemterének.

A berendezés kihasználásának fokozásában rendkívül nagy szerepet játszik a villamosítás. Az elektromos meghajtású gépek és műszerek lehetővé teszik csaknem valamennyi termelési folyamat gépesítését és automatizálását. Az elektromos meghajtású gépek gyors járatukkal, sokoldalú-

ságukkal, gazdaságosságukkal tűnnek ki, meggyorsítják a termelési folyamatokat és terjedelmüknél fogva üzemtér megtakarítását is lehetővé teszik.

A berendezés és az üzemterek jobb kihasználásáért vívott harcban rendkívül fontos a folyamatos (folyamszerű) termelés megszervezése. A folyamatos termelés lényege: zárt ciklusú termelési folyamat kialakítása, a gépeknek a gyártási műveletek sorrendjében való elhelyezése, és termelőképességük összhangjának biztosítása. A folyamatos termelés előnyei egyebek közt a következők:

1. A gépek és munkahelyek észszerű elhelyezése útján csökkenthető a munkadarabok üzembenbelüli szállításának költségei. A termelési folyamat meggyorsul, és jelentős nagyságú üzemi területet lehet megtakarítani.

Példaként megemlíthetjük a moszkvai karburátorgyárat, ahol a karburátorházak megmunkálási ciklusa a folyamatos gyártás bevezetésével 24 órától 8 órára, az alkatrészek útja pedig 112 méterről 54-re csökkent.

2. Biztosítható az alkatrészek megmunkálásának folyamatossága, mivel az egyes műveleteket párhuzamosan végzik. Így azután rövidebb lesz a termelési ciklus és csökken a befejezetlen termelés állománya.

3. Lehetővé válik egyenletes, ütemes munkamenet elérése és a termelés folyamatos ellenőrzése.

A folyamatos termelés megköveteli a műveletek számának pontos meghatározását, a munkások szakmai tudásának tökéletesítését és a gépek jó kihasználását. A termelés szervezésének ez a módszere egyúttal lehetővé teszi, sőt szinte megköveteli a gépeknek egy-két műveletre való szakosítását. Ez viszont újabb időmegtakarítást eredményez, mivel a gépeket csak a legkritikább esetben kell más műveletre átállítani.

A Szovjetunióban az egész nép egy emberként törekszik arra, hogy jobban és gazdaságosabban termeljen. A szovjet emberek közös ügyüknek tekintik a termelés fokozásáért vívott harcukat. A háborúutáni időszakban különösen gyarapodott a feltalálók és újítók száma. Az 1946. évi adatok szerint minden ezer munkásra és alkalmazottra 145 találmány és újítási javaslat esett. A Szovjetunióban tehát minden hetedik dolgozó feltaláló, vagy újító. 1950-ben az iparvállalatokban meghonosított találmányok és újítási javaslatok száma meghaladta a 600 000-et.

Az állóeszközök jobb kihasználására irányuló mozgalom sikere nagy mértékben függ a munkások szakmai képzettségétől. A munkások nevelésével, politikai öntudatuk fejlesztésével és szakmai ismereteik fokozásával biztosítható csak a feltalálók és újítók életrevaló kezdeményezésének gyakorlati megvalósítása. A réginek, az idejétmúltak leküzdését és az újnak, a haladónak megszilárdulását a bírálat és önbírálat segítségével valósítja meg a bolsevik párt. A bolsevik bírálat és önbírálat szellemében harcolnak a dolgozó tömegek az elmaradott műszaki felfogások ellen, ez bontakoztatja ki a dolgozók millióinak kezdeményezését, ez tárja fel a termelés fokozásának újabb és újabb eszközeit. A bírálatnak és az önbírálatnak tehát nagy szerepe van az állóeszközök jobb kihasználásáért vívott harcban is.

(Folytatjuk)

V. PETRUSKO

A tervbizottsági dolgozók és a tudósok együttműködése

A Lvovi terület számára a háborúutáni évek a gazdaság és kultúra valamennyi ágában bekövetkezett mélyreható szocialista átalakulás évei voltak.

A nyugatukrajnai területnek az Ukrán SzSzk-hoz való visszatérése előtt Lvov a kisiparosok, kereskedők, uzsorások és szerzetesek városa volt. Azóta Szovjet Ukrajna jelentős ipari központjává vált, amelyben a legkorszerűbb technikával felszerelt nagyüzemek létesültek.

Megváltoztak a Lvovi terület falvai is. A kolhozélet előnyeiről meggyőződött parasztok százezrei mezőgazdasági artelekben egyesültek, és most arra törekednek, hogy ezeket sok termelési ággal bíró és jól jövedelmező gazdaságokká tegyék.

Nagy arányokban kibontakozott a Lvovi területen a kulturális építőmunka is. Lvov sok fő- és középiskolával, tudományos-kutató intézettel, színházzal és múzeummal gazdagodott. Megnyílt az Ukrán SzSzk Tudományos Akadémiájának Lvovi fiókjának. Évről-évre növekszik a falusi klubok, könyvtárak, egészségügyi intézmények hállózata.

Ilyen körülmények között a területi tervbizottság előtt komoly feladatok álltak: meg kellett határozni a kollektív mezőgazdaság fejlesztésének irányát, segítséget kellett nyújtani a kolhozoknak a természeti erőforrások kihasználásában, meg kellett teremteni az állandóan bő ter-

mések és nagy termelékenységgű kollektív állattenyésztés feltételeit. Ezenkívül nagy figyelmet kellett fordítani az iparvállalatok helyes földrajzi elhelyezésével összefüggő kérdésekre, és ki kellett jelölni a közületi gazdaság fejlesztésének útját.

A területi tervbizottság dolgozói világosan látták, hogy csupán saját erőikkel nem oldhatják meg kielégítően a terület gazdasági és kulturális építőmunkájával összefüggő szerteágazó és bonyolult kérdéseket. Segítségért fordultak tehát a Lvovi tudósokhoz, akik nyomban eleget is tettek kérésüknek.

M. Litvinov és G. Kijak professzorok, I. Nyeszimjan és P. Dudnik, a mezőgazdasági tudományok kandidátusai, V. Sztarostin és A. Vascsenko docensek a tervbizottság szakértőivel együtt tanulmányozták a terület valamennyi körzetének földművelés-gazdaságtani, talaj- és éghajlati viszonyait. Az egybegyűjtött anyag alapján javaslataikat a területi tervbizottság elé terjesztették. E javaslatok egyrésze vált alapjává a területi mezőgazdaság további föllendítésére irányuló tervnek, amelyet a területi pártbizottság és a területi szovjet végrehajtóbizottsága hagyott jóvá.

A tervben megjelölt intézkedések végrehajtásának eredményeként a terület kolhozai 1951-ben az előző évhez képest cukorrépából 60 százalékkal, lenből és kenderből pedig 59 százalékkal növelték a vetés-

rületet, s ezekből a növényfajtákból bő termést takarítottak be. Ennek következtében a kolhozok pénzjövövelmei kétszeresükre emelkedtek.

A terület kolhozai teljesítették a közös állattenyésztés fejlesztésének hároméves tervét, és növelték a közös állatállomány hozamát. Az állattenyésztő farmok jószágállománya jelentősen gyarapodott. Felvetődött az állandó takarmánybázis megteremtésének kérdése.

Az Ivan Franko Állami Egyetem biológiai fakultásának hallgatói P. Jarosenko egyetemi tanár irányításával több körzetben megvizsgálták a kolhozok réjtjeit és legelőit.

A tervbizottsági ülésen Jarosenko professzor számolt be munkájuk eredményeiről. Kiderült, hogy a talajjavítási munkák elhanyagolása következtében a kaszálókon emelkedett a talajvizek szintje és a növényzetet kezdték kiszorítani a csekély tápértékű, savanyú füvek. A tervbizottság megjelölte a szükséges talajjavítási munkálatokat és meghatározta a rétek és legelők javításával összefüggő feladatokat. Ezek az intézkedések elősegítik, hogy a szénatermés többszörösére emelkedjék és megszüntetik a szalastakarmány hiányt a kolhozokban.

Az ipar további fejlesztése terén fölmerült kérdések megoldásában V. Oganovszkij, L. Berri, N. Kozorez, P. Novodereskin és V. Szkljar, az Ukrán SzSzk Tudományos Akadémiája Ivovi tagozatának társadalomtudományi intézetében, illetve a Kereskedelmi és Gazdasági Főiskolán működő tudományos munkatársak nyújtottak segítséget a tervbizottság dolgozóinak.

A tervbizottság a tudósokkal folytatott széleskörű véleménycsere után fogott hozzá az új vállalatok távlati telepítési tervének kidolgozásá-

hoz. Az ily módon készített terv megoldotta a vállalatoknak a nyersanyagforrások közelében való elhelyezését, és az ipari építkezések céljára rendelkezésre bocsátott állami eszközök legesszzerűbb felhasználását irányozta elő.

A tudósok és a tervbizottsági dolgozók alkotó kapcsolata hozzájárult a még érintetlen tartalékok feltárásához és mozgósításához. Ez számos példával bizonyítható.

A Ivovi területen különféle építőanyagok gyártására alkalmas gazdag ipari-agyag lelőhelyek vannak. A gyártott építőanyagok választéka azonban még meglehetősen szűk. A területi tervbizottság műszaki-tudományos szakosztálya, amelyet J. Klimanov, a műszaki tudományok kandidátusa vezet, erre a körülményre is fölfigyelt. A tudományos munkatársak elvégezték az agyag laboratóriumi vizsgálatát, megismerkedtek a Ivovi téglagyárak és egyéb üzemek műszaki felszerelésével, és bebizonyították, hogy a meglévő vállalatok új és egyben olcsóbb építőanyagokat gyárthatnak üvegből, ezenfölül lassanközt építőgipszet és anhidridbauxitcementet gyárthatnak.

A területi szovjet végrehajtóbizottsága jóváhagyta a műszaki szakosztály javaslatait és intézkedett, hogy kezdjék meg az üzemekben az új építőanyagok próbagyártását.

N. Miticskin, V. Bolozovics és az Ukrán Építőanyagipari Tudományos Kutatóintézet Ivovi fiókinzetének más tudományos munkatársai a Ivovi területen föllelhető agyagfajtáknak kerámiai célokra való felhasználhatóságát tanulmányozták. A tervbizottság egyik ülésén megvizsgálta e kutatások eredményeit. Ennek nyomán az 1952. évi tervben előirányozták, hogy a meglévő gyárakban fokozzák a kerámiai

árak gyártását, s határozatot hoztak egy új cserépgyár építésének tervbeveteléről.

Nézzünk egy másik jellemző példát arra, hogy a tudósokkal való együttműködés mennyire elősegíti a terv tökéletesítését.

A háborúutáni években jelentős mértékben bővültek a lvovi terület gazdasági kapcsolatai más területekkel és szövetségi köztársaságokkal. A tervbizottsági dolgozók kérésére a Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola ágazati gazdaságtani tanszékének dolgozói tanulmányozták ezeket a kapcsolatokat. L. Berri docens vezetésével nagy tárgyi anyagot gyűjtöttek össze, és ezek alapján levont következtetéseikben feltárták a helyi iparban, a helyi szervezetű iparban, valamint a helyi kiskereskedelmi szervezetben mutatkozó hiányosságokat. Kiderült, hogy a lvovi területre az ország különféle területeiről nagymennyiségű olyan árut szállítanak, amelyet helyben is gyártanak, vagy gyárthatnának.

Az 1952. évi terv e hiányosságok felszámolására megfelelő rendszabályok foganatosítását tette kötelevővé.

A tudósok és a tervbizottság dolgozóinak együttműködését szerve-

zetileg úgy szilárdították meg, hogy a területi tervbizottság mellett a következő műszaki-tudományos szakosztályokat hívták életre: ásvány- és építőanyagosztályt, mezőgazdasági, könnyű- és helyiipari, egészségügyi, kereskedelmi szakosztályt. Ezeknek az osztályoknak munkájában tudósok, főiskolai előadók, kutatóintézeti dolgozók és vállalati mérnökök működnek közre. Minden szakosztálynak tematikus munkaterve van.

A felsorolt példák közül is megállapíthatjuk, hogy a tervbizottság és a tudósok közös munkája igen jelentős eredményekkel járt. Az eredmények azonban sokkal nagyobbak lehetnének, ha a tervbizottság munkájában az összes lvovi főiskolák és kutatóintézetek tudományos erői részt vennének.

Az elért tudományos eredmények gyakorlati alkalmazása, a tudomány és a technika valamennyi vívmányának felhasználása a tervezésben és a tervbizottsági dolgozók meg a tudósok közti alkotó együttműködés további megszilárdulása nagymértékben hozzájárul majd a terület gazdasági és kulturális építőmunkájának még sikeresebb tervezéséhez.

39 új gyár és 12900 új lakás épül ebben az évben Szlovákiában

Szlovákia — Csehszlovákiának ez az egykor oly elmaradt része — a felszabadulás óta nagy fejlődésen ment át. Új gyárak épülnek, új városok születnek itt, 1952-ben 39 új gyár készül el és 12900 új lakást építenek; kétszer annyit, mint a háború előtti években. Az 1952. évi beruházások több mint 30 százalékkal meghaladják az 1951-es év szlovákiai beruházásait.

Különösen a kelet-szlovákiai kohóművek — a HUKO — építésén gyorsult meg a munka: a munkaverseny eredményeként az építés előirányzatait határidő előtt teljesítették. A HUKO lakónegyedei befejezés előtt állnak, az építkezés legkiválóbb dolgozói pedig már május 1-én be is költöztek új, végleges lakásukba, amelyek a terv szerint csak az év második felében készültek volna el.

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom növekedését 1952 első negyedében a következő adatok jellemzik:

Az 1952 első negyedévi terv teljesítése %-ban

I

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar teljes termelésének negyedévi tervét 100,4 százalékkal teljesítették. Az ipar teljes termelésének tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1952 első negyedévi terv teljesítése %-ban
Vaskohászati Minisztérium	102
Szénészémmkohászati Minisztérium	162
Szénipari Minisztérium	100,3
Ásványolajipari Minisztérium	99,3
Villamoserőművi Minisztérium	102
Vegyszeripari Minisztérium	102
Villamosági-ipari Minisztérium	101
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	101
Nehézgépgyártási Minisztérium	98
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	101
Szerszámgyártási Minisztérium	101
Gép- és műszergyártási Minisztérium	104
Építő- és Ülépítő-gépgyártási Minisztérium	103
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	100
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	99
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Erdőki- melőipari Minisztériuma	101

A Szovjetunió Papíripari és Fajfeldolgozóipari Minisztériuma	101
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	100,7
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	97
A Szovjetunió Ilús- és Tejipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	101
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériumának iparvállalatai	105
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	97
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	102
A Szovjetunió Filmipari Minisztériumának iparvállalatai	106
A szövetségi köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	101
Kisipari szövetkezetek	102

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1952 első negyedében 16 százalékkal növekedett 1951 első negyedéhez viszonyítva.

Az iparban a munkások munkájának termelékenysége 1952 első negyedében 10 százalékkal emelkedett 1951 első negyedéhez képest.

II

Mezőgazdaság

A kolhozok, gép- és traktorállomások és szovhozok 1952-ben felkészültebben, jobb technikai felszereltséggel fognak hozzá a tavaszi mezőgazdasági munkákhoz, mint a múlt években.

Az elmúlt télen a gépesítés iskoláiban és a gépállomások és szovhozok tanfolyamain több mint 500 000 traktoros és traktor brigádvezetőt, valamint sok más gépesítési és villamosítási szakembert képeztek ki és képeztek át a mezőgazdaság számára. Az 1951/52-es tanévben a növénytermelők és állattenyésztők hároméves tanfolyamain körülbelül 3 millió kolhozparaszt és szovhozdolgozó tanult.

Az ország déli részein sikeresen haladnak a tavaszi mezei munkák — a tavasziak vetése, a fejtárgyázás s az őszi vetések és évelő füvek tavaszi boronálása. A múlt évinél gyorsabban folyik a gyapot vetése a középázsiai területeken.

A kolhozokban és szovhozokban tovább emelkedik a közös tulajdonban lévő állatállomány. A kolhozokban az állatállomány az 1952. év első negyede végére 1951 első negyedének végéhez képest a következőképpen növekedett: szarvasmarhaállomány 11 százalékkal, ezenbelül a tehényállomány 14 százalékkal, a sertésállomány 23 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 14 százalékkal, és a lóállomány 8 százalékkal. A kolhozok baromfiállománya 35 százalékkal gyarapodott. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban az állatállomány ugyanez idő alatt a következőképpen növekedett: szarvasmarhaállomány 14 százalékkal, ezenbelül a tehénállomány 14 százalékkal, sertésállomány 20 százalékkal, juh- és kecskeállomány 16 százalékkal és a lóállomány 15 százalékkal. A szovhozok baromfiállománya 38 százalékkal szaporodott.

III

Az áruforgalom növekedése

1952 első negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. Az első negyedévre megállapított kiskereskedelmi áruforgalmi-tervet teljesítették. A lakosságnak az *állami és szövetkezeti kereskedelem* útján, összehasonlító árakban kifejezve — 11 százalékkal több árut adtak el, mint 1951 első negyedében. Így az egyes áruajták eladása a következőképpen emelkedett: halterméket 24, tojást 28, vaját és más zsiradékot 10, tejet és tejterméket 43, sajtot 32, cukrot 20, édesipari terméket 13, selyemszövetet 28, kötöttáru 17, bőrlábbelit 9, kerékpárt több mint 100, varrógépet 36, rádiókészüléket 32, fényképezőgépet 29, órát 18 és gramofont 25 százalékkal többet adtak el.

1952 első negyedében 1951 első negyedéhez képest a *kolhozpiacokon* a lakosságnak eladott mezőgazdasági termékek mennyisége is növekedett, különösen a liszt, baromfi, tojás, gyümölcs, zöldség és méz eladása emelkedett.

Az ipari és mezőgazdasági termelés terén 1951-ben elért sikerek, a munka termelékenységének emelkedése és a termékek önköltségének csökkentése megteremtette a feltételeket a lélelmiszerek állami kiskereskedelmi árának 1952 április 1-i új — immár ötödik — csökkentéséhez.

**A Magyar-Szovjet Társaság
népszerű képes hetilapja :**

az **ÚJ VILÁG**

Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik

I. A helyreállítási tervek főbb eredményei

Az európai népi demokratikus országok (Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia*), helyreállítási tervei sikeres megvalósítása után hosszulejűratú, az egész népgazdaság újjáalakítását célzó, 5—6 éves tervek végrehajtásába kezdtek. Ezt éppen azok az eredmények tették lehetővé, amelyek a helyreállítási időszakban a kommunista és munkáspártok vezetésével, dolgozó népük alkotó munkája és a Szovjetunió testvéri segítsége révén elérték.

A helyreállítási tervek — Bulgáriában és Csehszlovákiában az 1947—48-as kétéves, Lengyelországban és Magyarországon az 1947—49. évi hároméves, Romániában az 1949. és 1950. évre szóló két egyéves terv, — megvalósítása azonban már többet jelentett, mint a háborúelőtti gazdasági színvonal egyszerű helyreállítását. Többet jelentett ennél mennyiségileg, de elsősorban minőségileg. A helyreállítási terv utolsó évében a mezőgazdasági termelés színvonala ezekben az országokban általában elérte, az ipari termelés pedig jelentős mértékben — Bulgáriában 71,5. Csehszlovákiában 3,0, Lengyelországban 77, Magyarországon 53,4 százalékkal — haladta túl a háborúelőtti. Rendkívül jelentősek emellett az országok gazdaságában a helyreállítással egyidejűleg bekövetkezett minőségi és szerkezeti változások. Ezek közül a legfontosabbakat röviden a következőkben foglaljuk össze:

Először. A nagy államosítások eredményeképpen döntően megváltozott a népgazdaság társadalmi-gazdasági szerkezete a szocialista szektor javára. Így például Magyarországon a szocialista szektor részesedése a nemzeti jövedelemben 1949-ben elérte az 54 százalékot. A szocialista szektor a népi demokratikus országokban az iparban, a közlekedésben, a külkereskedelemben és a nagykereskedelemben általá-

ban elérte vagy megközelítette a 100 százalékot. Jelentősen megerősödött a szocialista szektor a kiskereskedelemben is. Így például Lengyelországban 1949-ben az állami kiskereskedelem bonyolította le a kiskereskedelmi forgalom 55 százalékát, Bulgáriában az állami és szövetkezeti hálózat a kiskereskedelmi forgalom 68, Magyarországon 30 százalékát stb. Megjelent és erősödött — termelőszövetkezetek, állami gazdaságok és gépállomások formájában — a szocialista szektor a mezőgazdaságban is.

Másodszor. A fenti változásokkal szoros összefüggésben, döntően módosult a lakosság osztályszerkezete. Nagy mértékben megnövekedett a munkabérből élők száma és természetesen csökkent a tőkésék.

Harmadszor. A népgazdaságon belül megnövekedett az ipar súlya. Lengyelországban például az ipar és a mezőgazdaság aránya 1937-ben 51,6 : 48,4 volt, ez 1949-re 66,5 : 33,5-re változott. Magyarországon 1938/39-ben a nemzeti jövedelem 42 százalékát adta az ipar és 37 százalékát a mezőgazdaság. 1949-ben a megfelelő számok 50 és 28,2. Ugyanilyen irányú fejlődés ment végbe a többi népi demokráciában, még a már régebben is fejlett iparral rendelkező Csehszlovákiában is, ahol az ipar hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez az 1937. évi 53,2 százalékról 1948-ra 61,9 százalékra emelkedett, a mezőgazdaságé pedig ugyanezen időszakban 23,2 százalékról 17,6 százalékra csökkent.

Negyedszer. A szocialista iparosítás elvének megfelelően az iparon belül különösen erősen fejlődött a nehézipar, elsősorban az ipar szíve, a gépipar. Ezt élénken szemlélteti, hogy például Romániában a szerszámgépgyártás 1950-ben az 1949. évi termelés 958 százalékát érte el. Csehszlovákiában az egész ipar termelési színvonala 1948 októberében a háború-

* Az alban ötéves tervvel e cikkben nem foglalkozhatunk, mert adatait még nem hozták nyilvánosságra.

előtti 17,2 százalékkal, a nehéziparé pedig 40,9 százalékkal haladta túl. Lengyelországban a termelési eszközök gyártása 1949-ben az egész ipari termelés 54 százalékat tette ki a háborúelőtti 47 százalékkal és az 1946-os 51 százalékkal szemben.

Mint láthatjuk tehát, a helyreállítási tervek folyamán ezek az országok jelentős lépéseket tettek egyrészt gazdaságuk szocialista szektorának kiépítése, másrészt a nagybirtokos, nagytőkés rendszertől örökölt gazdasági elmaradottságuk felszámolása terén.

Ötödösör. Jelentékenyen megváltozott ez országok külkereskedelmének szerkezete is. Döntő mértékben emelkedett külkereskedelmi forgalmuk a

Szovjetunióval, valamint az egymás közötti forgalmuk hányada is.

A népi demokratikus országok hatalmas gazdasági eredményeit, a szocializmus irányában tett lépéseiket a Szovjetunió segítségével ez országok dolgozóinak az 1947-48-as években a kommunista és munkáspártok vezetése alatt a reakció erőin aratott politikai győzelmei tették lehetővé. E győzelmek eredményeképpen ezekben az országokban létrejött a munkásosztály egységes, harcos, marxista-leninista pártja, megvalósult a proletariátus diktatúrája és kialakultak azok az előfeltételek, amelyek lehetővé tették hosszúlejáratú újjáalakítási tervek kidolgozását és e tervek megvalósításának megkezdését.

2. A távlati tervek feladatai

Amikor Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és Románia távlati terveit elemezzük, nem szabad megfeledkezni néhány fontos különbségről ez országok terveiben.

Először. Ha mennyiségi szempontból, a százalékos fejlődés vagy az egyes területeken elérendő abszolút számok szerint vizsgáljuk az egyes országok terveit, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a gazdasági fejlődés, elsősorban pedig az ipar fejlettsége szempontjából ezek az országok, három, viszonylag jól elhatárolható csoportba oszthatók. Az első csoportba tartozik Csehszlovákia, amely már a második világháború előtt is fejlett

ipari ország volt (Csehszlovákia az egy főre jutó ipari termelés tekintetében az ötödik helyet foglalta el a világon). A második csoportba Lengyelország és Magyarország tartozik, amelyek agrár-ipari országok voltak, ahol a népgazdaságban döntő súlya volt a technikai és termelési tekintetben alacsony színvonalú mezőgazdaságnak és viszonylag fejletlen volt az ipar. A harmadikba tartozott Románia és Bulgária, mindkettő elmaradt mezőgazdasági ország volt, ahol a lakosságnak 75—80 százaléka mezőgazdasággal foglalkozott. Ezeket a mennyiségi különbségeket szemlélteti az alábbi táblázat (az adatok 1950-re vonatkoznak)*:

	Összesen	Lengyelország	Csehszlovákia	Magyarország	Románia	Bulgária
Az ipari termelés százalékos megoszlása	100	40,72	32,10	13,59	9,34	4,24
Az egy főre jutó termelés (Csehszlovákia = 100)	—	65,5	100	56,3	22,4	23,2

* A számítás alapjául a Népszövetség háborúelőtti közleményei, az ENSZ európai gazdasági bizottságának 1950. évi jelentése és az egyes országok tervjelentései szolgáltak. A számítás nem vehette tekintetbe az árstrukturák különbségeit és változásait, s így a táblázat csupán megközelítő képet ad.

Másodszor. Természetesen figyelembe kell venni az egyes országok egyéb sajátos történelmi, földrajzi viszonyait is. Például Szlovákia elmaradottsága Csehszlovákián belül, erős feudális maradványok Lengyelországban és Magyarországon, ezeknek hiánya Bulgáriában, az ásványolajtermelés nagy jelentősége Románia gazdaságában stb.

Harmadszor. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tervek különböző időszakokra vonatkoznak és különböző időben kezdődtek.

Végül **negyedszer.** Különösen az abszolút termelési adatok értékelése során állandóan szem előtt kell tartani azt, hogy az egyes országok területének nagysága és lakóinak száma igen különböző.

Mindezeket a szempontokat természetesen nemcsak a kitűzött tervfeladatok, hanem az elért eredmények vizsgálata és értékelése folyamán is következetesen figyelembe kell venni.

Ugyanakkor az újjáalakítási tervek számos alapvetően fontos pontban közös vonásokat mutatnak fel. Ez következik egyrészt abból, hogy a népi demokráciák tervei mind a szocia-

lizmus alapjait rakják le, másrészt abból, hogy mindezekben az országokban többé-kevésbé jelentős gazdasági elmaradottságot kell megszüntetni, (még Csehszlovákiában is, elsősorban Szlovákiában, valamint az egész országban a nehézipar terén).

A népi demokratikus országok távlati terveinek közös fő feladatai a következők:

1. *Szocialista iparosítás.*
2. *A mezőgazdaság szocialista átalakítása.*
3. *E célok megvalósítására nagymértékű akkumuláció biztosítása, belső forrásokból.*
4. *A külső gazdasági kapcsolatokat olyan irányú fejlesztése, amely biztosítja a Szovjetunióval és a többi tervgazdaságot folytató országgal fennálló gazdasági kapcsolatok megerősítését és kibővítését.*

Mindezek, valamint az egyes országok sajátosságai híven tükröződnek az illető országok tervtörvényeiben, e törvények mutatószámaiban, amelyek közül a legátfogóbbakat összefoglalóan mutatja a következő táblázat:

Ország	Időszak	Nemzeti jövedelem	Ipari termelés	Mezőgazdasági termelés	Munkatermelékenység az i parban	Életszívona	százalékos növekedés a tervidőszakban
Lengyelország	1950—1955	112	158	50	66	50—60	
Csehszlovákia	1949—1953	70	98	53	64*	49	
Magyarország	1950—1954	130	210	54	92	50	
Románia	1951—1955	90	144	88	75	80	
Bulgária**	1949—1953	—	120	57	62	—	

* a nehéziparban ** A nemzeti jövedelem és az életszínvonal emelkedésére nincsen adatunk

Azok a hatalmas feladatok, amelyeket a fenti mutatószámok tükröznek, nem egyszerre váltak időszertűvé. A terveket Csehszlovákiában, Lengyelországban és Magyarországon több ízben jelentősen módosították.

Lengyelországban a hatéves terv eredeti javaslata szerint a szocialista ipar termelésének hat év alatt 85—95 százalékkal, a mezőgazdasági terme-

lésnek 34—40 százalékkal kellett volna növekednie. A tervet jelenlegi formájában 1950-ben hagyták jóvá. A terv módosítása a többi között azért valósulhatott meg, mert legyőzték a feszített tervezést hátráltató téves felfogásokat, amelyek „óvatos tervezésre“ törekedtek. Lengyelországban az 1950. évi terv jelentős túlteljesítése lehetővé tette, hogy 1951 februárjában a Len-

gyel Egyesült Munkaspárt központi bizottságának teljes ülésén az 1951. évi tervelőirányzatot főiemeljük. Így az ipari termelés ezévi növekedését a hatéves terv szerinti 20,7 százalékos helyett 23,4 százalékosan irányozták elő, és emelték a mezőgazdaság tervfeladatait is. A lengyel dolgozók ezt a főiemelt tervet is túlteljesítették.

Magyarországon az ötéves terv első alakjában 35 milliárd forint beruházás mellett, az ipari termelésnek 80 százalékos, a növénytermelésnek 27 százalékos, az életszínvonalnak 35 százalékos növekedését irányozta elő. E terv szerint a termelési eszközök gyártása a terv utolsó évében az egész ipari termelésnek 53 százalékát érte volna el. Már 1949 folyamán kiderült azonban, hogy lehetőségeink és feladataink a hároméves terv túlteljesítése következtében nagyobbak a tervben kitűzötteknél. 1949 decemberében már módosított javaslat került a magyar országgyűlés elé, amely a beruházások volumenét jelentősen főiemelte, az ipari termelés növekedését 86,5, a nehéziparét 104,3, a mezőgazdaságét 42,2, a nemzeti jövedelemét 63 százalékosan irányozta elő. A terv első évének sikerei és a fölmerült hiányosságok fölismerése alapján a Magyar Dolgozók Pártjának 1951. februárjában tartott második kongresszusán elfogadott módosítások alakították ki a terv mai formáját. Ily módon a terv célja már nem az, hogy ipari-agrár-országá, hanem az, hogy *fejlett ipari országgá* alakítsa át hazánkat.

Csehszlovákiában az eredeti ötéves tervben, amelynek irányelveit 1949-ben Csehszlovákia Kommunista Pártjának IX. kongresszusa határozta meg, a nemzeti jövedelem emelkedését 48 százalékra, az ipari termelését 57 százalékra, a termelési eszközöket gyártó ipar növekedését 66 százalékra stb. tervezték. A terv első évében nyilvánvalóvá vált, hogy az előirányzatok Csehszlovákia gazdasági szerkezetének átalakítása, a nehézipar súlyának növelése tekintetében nem kielégítőek, hogy e téren nagyobbak a lehetőségek és hogy ezek kihasználását a tőkés országok ellenséges gaz-

dasági intézkedései is szükségessé teszik. Ezért Csehszlovákia Kommunista Pártja központi bizottságának 1950 februári ülésén lényegesen főiemelték a terv feladatait. Az ipari termelés fejlődési ütemének — 57 százalékról 70 százalékra való — általános növelése mellett, elsősorban 66 százalékról 88 százalékra növelték a nehézipar fejlődésének ütemét, ezen belül a nehézgépgyártását 250 százalékra. A mezőgazdaság termelésének növekedését 37 százalékban irányozták elő. A megváltozott külpolitikai helyzet és az ötéves terv első két évében szerzett tapasztalatok figyelembe vételével Csehszlovákia Kommunista Pártja központi bizottságának 1951 februári ülésén nyerte el a terv jelenlegi formáját.

A lengyel, a csehszlovák és a magyar terven végrehajtott módosítások bizonyos közös vonásokat mutatnak. Ezek röviden a következők:

1. A módosítások okai

a) *belső okok:* a terv első évének sikerei, a felszínre került tartalékok, bizonyos fölmerült hiányosságok, mint az alapanyagiparok növekedési ütemének elmaradása a feldolgozó iparágak növekedése mögött, a mezőgazdaság árutermelésének elmaradása az ipar fejlődése mögött stb.

b) *külső okok:* a nemzetközi helyzet megköveteli, hogy a béketábor országai fokozottan erősítsék honvédelmüket, és méginkább törekedjenek gazdaságilag is biztosítani függetlenségüket a kapitalista világgal szemben, ily módon hatástalanná léve az imperialisták ellenséges gazdasági intézkedései.

2. A módosítások iránya

a) a főcél éppen a fentiek következtében mindhárom országban a szocialista iparosítás törvényszerűségeinek fokozott érvényesítése a népgazdaság fejlesztésében, ami az ipar tervfeladatainak, ezen belül elsősorban a nehézipar, legerősebben pedig a gépipar növekedési ütemének gyorsításában nyilvánul meg;

b) ennek alapján a mezőgazdaság szocialista átszervezésének meggyorsítása céljából a mezőgazdaságnak gé-

pekkel, műtrágyával, stb. való fokozott ellátása.

Bulgáriában a tervet nem emelték föl, de a Bolgár Népköztársaság kormányának 1951 decemberi határozata megállapította, hogy az ötéves tervet az ipar és a mezőgazdaság terén négy év alatt, vagyis 1952 végére teljesítik, sőt túlteljesítik.

A szocialista iparosítás a távlati tervekben

Mint már mondtuk, a távlati tervek központi feladata a szocialista iparosítás. A tervek iparfejlesztési programjának főbb adatait az alábbi táblázatok mutatják:

A termelés százalékos növekedése a tervidőszakban

Ország	Egész ipar	Nehéz-ipar	Gépipar	Vegy-i ipar	Textil-ipar	Élelmi-szeripar	Villamosenergia	Szén. ⁴	Acél-
							termelés		
Bulgária	120	220	480	350	57	93	220	60	×
Csehszlovákia	98	133	248 ³	110	×	×	73	49	78
Lengyelország	136 ¹	154	250	250	×	100	130	35	200
Magyarország	210	280	390	273	92	157	175	138	132
Románia	144	×	116	164	145 ³	219	×	138	×

¹ A nagy- és közgépipar emelkedése. Az egész szocialista iparé 158 százalék, a szocialista kisiparé 384 százalék

² Nehézgépipar

³ Konfekcióiparral együtt

⁴ Az adatok Lengyelországban kőszénre, a többi országban az egész széntermelésre vonatkoznak.

× Nincs adat.

Termelés abszolút egységekben a tervidőszak utolsó évében

Ország	Villamos-energia milliárd kWh	Szén ¹ millió tonna	Acél millió tonna	Cement millió tonna	Bőroipő millió pár
Bulgária	1,8	6,5	0,01	0,65	3,0
Csehszlovákia	13,0	61,5	4,7	3,35	33,7
Lengyelország	19,3	108,4	4,6	4,0	22,2
Magyarország	6,0	27,5	2,2	2,1	×
Románia	4,7	8,5	1,25	2,85	20,7

¹ Magyarországon a szén túlnyomó része — barnaszén. Ezzel szemben Lengyelországban a szén túlnyomó része — 100 millió tonna — kőszén. A csehszlovák széntermelésben valamivel több a barnaszén, mint a kőszén.

Valamennyi távlati terv az iparosítás iránya, súlypontja tekintetében Sztálin elvtársnak a Szovjetunió első ötéves tervéről szóló beszámolójában adott útmutatásából indul ki. „Az öt-éves terv főláncszeme a nehézipar és annak szíve, a gépgyártás volt. Mert

csakis a nehézipar képes újjáalakítani és talpraállítani az egész ipart is, valamint a közlekedést és a mezőgazdaságot is. Tehát a nehéziparral kellett elkezdeni az ötéves terv megvalósítását. Vagyis az ötéves terv megvalósításának alapjává a nehézipar újjáalakítá-

sát kellett tenni.“ (Sztálin Művei 13. kötet. 183—184. lap. Szikra .1951.) Ezt az elvet — mint az előbbi mutatószámok világosan szemléltetik — minden terv következetesen érvényesíti: az iparon belül a nehézipar fejlesztése mindenütt a legfontosabb tervfeladat, s különösen hatalmas mértékben fejlesztik a gépgyártást. E téren a terv megvalósítása folyamán nemcsak mennyiségi változás, hanem hatalmas minőségi ugrás is következik be, első sorban az elmaradottabb országokban, amelyek a tervidőszakban számos olyan gép gyártására rendelkeznek be, amelyeket azelőtt kizárólag külföldről szereztek be. Például az ötéves terv folyamán Romániában a következő gépek gyártását kezdték meg: gőz- és vízturbinák, magvaszomó, gőzkazánok, gyors- és különleges esztergapadok, Diesel-villamosmozdonyok, hernyótalpas traktorok, magajáró kombájnok, önműködő szövőszékek; Bulgáriában: szerszámgépek, turbinák, generátorok, Diesel-motorok, építőipari és mezőgazdasági gépek stb. Hasonló képet látunk Lengyelországban, Magyarországon, de még az iparilag fejlett Csehszlovákiában is, amelynek jelentős szerepe van a terv folyamán a többi népi demokratikus ország gépekkel való ellátásában. Említésreméltó, hogy például Csehszlovákiában a háború előtt jóformán nem gyártottak traktort (évi 200 darabot), 1953-ban pedig 20 000 traktort fognak gyártani.

A népi demokratikus országok nehéziparuk, elsősorban gépiparuk és energiabázisuk fejlesztésében nemcsak saját erejükre, hanem a Szovjetunió és egymás segítségére is támaszkodhatnak. Ez lehetővé teszi, hogy egyes fontos gépeket, berendezéseket, nyersanyagokat stb. a Szovjetunióból vagy másik népi demokratikus országból szerezzenek be, erőfeszítéseiket pedig eleinte a nehézipar aránylag kevés ágára összpontosítsák anélkül, hogy emiatt tartaniok kellene attól, hogy a kapitalista környezettől gazdasági és politikai függőségbe kerülnek. Az ily módon ez országok között kialakuló

új típusú nemzetközi munkamegosztás lehetőségeit természetesen már a tervek elkészítéskor számításba veszik. Erről a kérdéstről Bulgáriával kapcsolatban Jugov elvtárs, Bulgária Kommunista Pártja politikai irodájának tagja a következőket írta: „Országunk iparosítása a hatalmas iparral bíró Nagy Szovjetunió segítségével és a népi demokratikus országokkal való együttműködés közepette megy végbe. ezért gépgyártásunknak és iparunk különböző ágazatainak fejlesztésekor nem arra törekszünk, hogy mi is felépítsük azokat az iparágakat, amelyek igen fejlettek a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban, s amelyeknek fejlesztése közgazdasági szempontból előnytelen és népgazdaságunk számára nem kifizetődő.“ (Tarlós Békéért, Népi Demokráciáért. 1951. december 9. 7. lap.)

A gépipar mellett igen fontos a vegyészeti ipar is, amely mint a termelés növekedését szemléltető táblázatunkból kitűnik, szintén igen gyors ütemben fejlődik.

A nehézipar tervezett részaránya az ipari termelésben a tervidőszak végére Magyarországon körülbelül 58, Lengyelországban 63,5, Csehszlovákiában mintegy 60, Bulgáriában pedig 45 százalék lesz.

A szocialista iparosítás második jellemző vonása az ipar fejlődésének rendkívül gyors üteme. Sztálin elvtárs arra tanít, hogy „utól kell érünk és túl kell szárnyalnunk a fejlett kapitalista országok előrehaladott technikáját... Ahhoz, hogy országunkban véglegesen győzelemre jutassuk a szocializmust, még technikai és gazdasági tekintetben is utól kell érni és túl kell szárnyalni ezeket az országokat. Vagy megretszük ezt, vagy eltipornak bennünket.

Ez nemcsak a szocializmus felépítésének szempontjából igaz. Ez a kapitalista környezet viszonyai között országunk függetlenségének megvédése szempontjából is igaz. Lehetetlen megvédenünk országunk függetlenségét, ha a védelem céljára nem rendel-

kezünk kellő ipari bázissal. Lehetetlen ilyen ipari bázist teremteni, ha nem rendelkezünk a legfejlettebb ipari technikával... Ezért van szükségünk — állapította meg Sztálin elvtárs — az iparfejlesztés gyors ütemére.“ Majd így folytatta: „... a mezőgazdaságot a lehető legnagyobb mértékben el kell látni munka- és termelési eszközökkel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy meggyorsítsuk és előrevigyük a mezőgazdaság újjáalakítását új technikai alapon. De ahhoz, hogy ezt a feladatot megvalósítsuk, iparunkat gyors ütemben kell fejleszteni.“ (Sztálin Művei. 11. k. 268., 269. és 274. lap. Szikra 1950.) Sztálin elvtársnak 1928-ban tett megállapításai csekély módosítással érvényesek a szocializmust építő országok mai helyzetére is. Igaz, hogy a nemzetközi helyzet ma abból a szempontból kedvezőbb, hogy akkor a Szovjetunió egyedül, elszigetelten állott, míg ma a szocializmust építő országok a hatalmas Szovjetunió és egymás segítségére támaszkodhatnak. Ugyanakkor azonban a feszült nemzetközi helyzet, a háborúra készülő imperialista erők arra intenek, hogy az iparosítást valamennyi népi demokratikus országban gyors, feszített ütemben valósítsák meg. Ezt a szükségletet felismerve, szabták meg ez országokban az iparosítás olyan gyors programját, aminőről az előbbi táblázat adatai tanúskodnak.

Az egyes országokban előirányzott ütem megtételekor figyelembe kell vennünk a cikkünk elején felsorolt szempontokat. Viszonylag lassúbb a

fejlődés üteme Csehszlovákiában, amely azelőtt is fejlett ipari ország volt. Persze nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy itt az ipar egyszázalékos növekedése abszolút mértékben sokkal többet, kétszerannyit jelent, mint például Magyarországon.

A fejlődés ütemét még jobban megvilágítja, ha az elérni kívánt színvonalat nem a kiindulási évihez, hanem a háborúelőtti, a kapitalizmusban elért színvonalhoz hasonlítjuk. Így a háborúelőtti színvonalat 100-nak véve, az ipari termelés előirányzott színvonalát az egyes országokban a terv utolsó évében a következőképp alakul:

Bulgária	Cseh-szlovákia	Lengyelország	Magyarország	Románia
(1953)	(1953)	(1955)	(1954)	(1955)
378	215	452	475	383

A szocialista iparosítás harmadik jellemző vonása, hogy nagymértékű belső akkumuláció segítségével megy végbe.

Az újjáalakítási tervek megvalósításakor a népi demokráciák nagymértékű beruházásokat hajtanak végre, a nemzeti jövedelemnek 15—30 százalékát fordítják felhalmozásra. Mindezt pedig saját erőikből. Mégpedig elsősorban az államosított vállalatok nyereségeiből, amelyeknek növelésében jelentős szerepe lesz a tervidőszak végére elérendő termelékenységemelési és önköltségcsökkentési feladatok teljesítésének. Az idevágó adatokat mutatja az alábbi táblázat.

	Bulgária	Csehszlovákia	Lengyelország	Magyarország	Románia
Termelékenység emelkedése az iparban	62	64*	66	92	75
Önköltségcsökkentés az iparban	14	x	17	25	23

* A nehéziparban. A könnyűiparban az emelkedés 60 százalék

x Nincs adat.

A beruházások hatalmas összegeinek döntő része az ipar, azon belül pedig elsősorban a termelési eszközöket gyártó iparágak fejlesztését szolgálja. Az iparra jut az összes beruházásoknak Bulgáriában 45, Lengyelországban 41, Magyarországon 48, Romániában 51,4 százaléké. Ebből a termelési eszközöket gyártó iparágakra Lengyelországban az ipari beruházások 76 százaléka, Romániában az összes beruházások 42 százaléka, Bulgáriában 170 milliárd leva ipari beruházásból 140 milliárd, Magyarországon a gyáriparra jutó 41 milliárd forintból 37,5 milliárd jut. Ezekből épülnék a népi demokratikus országok olyan gigantikus méretű békeművei, mint Lengyelországban Nova-Huta, Magyarországon Sztálinváros és a Sztálin vasmű, Romániában a Duna—Fekete-tengeri csatorna, a Lenin vízierőmű, Bulgáriában a dimitrovgrádi Sztálin vegyészeti mű, Csehszlovákiában a kuncicei kohómű és sok más. Mindezeknek a nagy beruházásoknak megvalósítása hatalmas feladatokat állít az építőipar elé. Hogy ezeknek elegendet tudjon tenni, az építőipar a terv folyamán Magyarországon 338 százalékkal, Lengyelországban 280, Romániában több mint 200, Csehszlovákiában 200 százalékkal fokozza termelését.

A szocialista iparosítás jellemző vonása továbbá, hogy — szöges ellenlétben a tőkés ipar fejlődésével — *a dolgozók életszínvonalának nagymértékű emelkedésével, kulturális és anyagi helyzetük fokozódó javulásával, a város és a falu közötti különbség csökkenésével jár.* Ez természetes is, hiszen a szocialista iparosítás nem öncél, hanem egyik főcélja éppen a dolgozó tömegek életszínvonalának emelése.

Amint azt Sztálin elvtárs már 1930-ban kifejtette: a szocialista gazdasági rendszerben „a termelés fejlesztését nem a konkurrencia és a tőkéshaszon biztosításának elve szabja meg, hanem a tervszerű vezetés elve, s a dolgozók anyagi és kulturális színvonalára rend-

szeres emelésének elve.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 343. lap. Szikra. 1951.)

A szocialista gazdaságnak ez a törvényszerűsége teljes mértékben érvényesül a népi demokráciákban. Az egyes országok távlati terveikben az életszínvonal jelentős emelését íranyozzák elő: Romániában 80, Lengyelországban 50—60, Magyarországon 50, Csehszlovákiában 49 százalékkal.

Az életszínvonal ilyen jelentős emelését szolgálja a könnyűipar, az élelmiszeripar és általában a tömegfogyasztási cikkek gyártó iparágak termelésének igen jelentős fokozása. A termelés és az életszínvonal növekedésének megfelelően természetesen nagy mértékben bővül a kiskereskedelmi forgalom. Nagy mértékben növekszik mindegyik népi demokratikus ország lakosságának lábballal, textiláruval, ruhaneművel való ellátása, az élelmezési ipar fejlesztésének eredményeképpen pedig erősen javul dolgozók élelmiszerellátása.

Az újjáalakítási tervek folyamán valamennyi felsorolt ország dolgozóinak egészségügyi ellátása is jelentős mértékben fokozódik. A beruházásoknak igen jelentős részét szociális, kulturális, lakásépítési stb. célokra fordítják. Lengyelországban az összes beruházásoknak több mint 20 százalékat, Magyarországon 16,4 százalékat, Romániában 13,4 százalékat, Bulgáriában 11,5 százalékat stb. A hatalmas méretű lakásépítkezésekről fogalmat ad, hogy a terv folyamán például Magyarországon 220 000 lakást, Lengyelországban 723 000 lakószobát építenek stb. Számos új iskola, főiskola és egyetem létesül. Széles körben terjed el a rádió és kibővül a mozihálózat. Bulgáriában a terv utolsó évében 280 000-re kívánják emelni a rádióelőfizetők számát, 698 állandó filmszínház fog működni, ebből 537 falun. Hasonló a kép a többi országban is.

A szocialista iparosítás általános, közös alapvető vonásain kívül minden egyes országnak megvan a maga sajátos történelmi, földrajzi stb. körül-

mények által meghatározott problémája, amelyet az újjáalakítási terv során kell részben vagy teljesen megoldani. E problémák ismertetésére csak röviden térünk ki.

Csehszlovákiának két sajátos problémája van. Az egyik az, hogy ipara, általános magas fejlettsége mellett, fölépítésében bizonyos aránytalanságot mutat. Aránylag kicsi a nehézipar súlya az egész iparon belül, és egyes könnyűipari ágak, elsősorban a külföldi nyersanyaggal, kivitelre dolgozó iparágak, mint például a cipő-, textilipar stb. aránytalanul fejlettek. Ezért döntő fontosságú Csehszlovákiában — a már említett külső okokon kívül — az ipar szerkezetének gyökeres átalakítása, a nehézipar, a gépipar gyors-ütemű fejlesztése. A másik probléma Szlovákia nagyfokú elmaradottsága, elsősorban az ipar terén. Ezt a tényt szemléltetik az alábbi adatok: 1948-ban az egész ipar termelésének 14.1 százaléka jutott Szlovákiára, ahol a nehéz- és könnyűipar aránya 47 : 53 volt. A két országérsz ipari fejlettsége közti aránytalanságot a csehszlovák öt éves terv Szlovákiának az egész országénál sokkal gyorsabb ütemű iparosításával igyekszik megoldani. A terv folyamán Szlovákia ipari termelése 168 százalékkal nő (egész Csehszlovákiáé 98 százalékkal) és a háborúelőtti színvonal 524 százalékát éri el. Ezzel Szlovákia részesedése az egész ország ipari termelésében 19.6 százalékra nő. Ugyanítt a nehéz- és könnyűipar aránya 66 : 34 lesz. E célok megvalósítására Szlovákiában hatalmas beruházásokat hajtanak végre, és az ipari dolgozók számát a terv folyamán 340 000-re növelik.

Lengyelországban a hat éves tervnek egyik fontos feladata az ország termelőerőinek földrajzi átcsoportosítása. A lengyel ipar ugyanis, főleg a háború után bekövetkezett területi változások következtében, igen egyenlőtlenül oszlik el az ország területén. Ezt mutatja, hogy 1948-ban a nyugati vajdaságokban élt az ipari dolgozók 66 százaléka. A hat éves terv erőteljes

mértékben fejleszti az ipart Közép- és Kelet-Lengyelországban. Itt épül majd fel az új ipari létesítmények 80 százaléka és ennek eredményeképpen a terv végén az ipari dolgozóknak csak 54 százaléka esik majd a nyugati vidékekre.

Bizonyos mértékig hasonló problémát old meg a magyar öt éves terv is. Hazánkban ugyanis az ipar, főleg a gépipar, döntő többsége Budapesten és közvetlen környékén összpontosult. Hogy az ország termelőerőinek arányosabb elosztását érjük el és az eddig elmaradott országrészek gazdasági fejlődését előmozdítsuk, az öt éves terv-törvényben előírányszott 341 ipari üzem legnagyobb részét vidéken építjük fel. Vidéken létesülnek a magyar öt éves terv leghatalmasabb beruházásai: a Sztlálin vasmű, a November 7-e erőmű, a borsodi vegyi kooperáció, a tiszalöki vízlépcső.

Eulgáriában az öt éves terv fontos feladata az energetikai bázis, valamint a közlekedés kiépítése, mert csak ezzel biztosítható Bulgária gazdag természeti kincseinek kiaknázása. E két cél erősen kidomborodik a beruházások megoszlásában, amelyeknek 16 százalékát villamosításra, 22 százalékát pedig közlekedésre fordítják.

Romániában, amely a kapitalista rendszerben szintén rendkívül gyengén volt ellátva villamosenergiával, nem kevésbé fontos feladat a villamosenergia-bázis megteremtése. Erre Romániának külön 10 éves villamosítási terve van, amely a villamosenergia-termelés megnégyszerezését tűzte ki céllul. Ennek első szakasza valósul meg az öt éves terv folyamán. E célból számos nagy vízi- és hőerőművet építenek, amelyek közül legnagyobb a Eistrica (Beszterce) folyón épülő Lenin-vízierőmű, 210 000 kW teljesítőképességgel, mintegy évi 430 millió kilowattóra energiatermeléssel. Az öt éves terv végére a villamosenergia-termelés az 1950. évi 2,1 milliárd kilowattóról 4,7 milliárdra nő. A román öt éves terv másik fontos célja az ásványolajtermelés nagymértékű fokozása. Az ás-

ványo:ajpar már a multban is Románia vezető iparága volt. A kapitalista rablógazdálkodás és a háborús károk következtében az olajtermelés erősen visszaesett. Ezért az ásványo:ajtermelés a háborúelőtti színvonalat körülbelül 1953-ban fogja csak elérni, 1955-re pedig ezt jelentősen túlhaladva, 10 millió tonnára fog emelkedni.

A népi demokráciák gazdaságában a távlati tervek megvalósításával nemcsak hatalmas mennyiségi növekedés, hanem fontos minőségi, szerkezeti változások is következnek be. Bulgária és Románia nem lesz többé elmaradt mezőgazdasági ország, hanem mint azt a román tervtörvény is leszögezi: „az első öt éves terv végén a Román Népköztársaság fejlett szocialista iparral és legnagyobb részében gépesített szocialista mezőgazdálkodással rendelkező ország” lesz. Magyarország és Lengyelország a távlati tervek végére ipari ország lesz. Magyarországon az ipari és mezőgazdasági termelés aránya 80 : 20 lesz és az ipar részesedése a nemzeti jövedelemben eléri a 64—65 százalékot. Csehszlovákia az ország ipari jellegének fokozása mellett kiküszöböli az iparon belül meglévő aránytalanságokat.

Ugyanakkor a népi demokratikus országok iparának fejlesztése a szocialista ipar erősödését is jelenti, és a tervek végére a szocialista szektor az iparban eléri, vagy csaknem eléri a száz százalékot. A szocialista iparosítás a munkásosztály nagymértékű növelésével megszilárdítja a proletárdiktatúra bázisát és a mezőgazdaságnak nyújtott segítségével erősíti a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségét is.

A mezőgazdaság fejlődése

A népi demokráciák kommunista és munkáspártjai a szocialista iparosítás mellett az újjáalakítási tervek másik fő céljaul a mezőgazdaság szocialista átalakítását, a döntő részben kistermelő parasztgazdaságoknak kollektív, nagyüzemű, gépesített, modern agrotechnika vívmányait alkalmazó

gazdaságokba való egyesítését tűzték ki.

A mezőgazdaság szocialista átalakításának fő eszköze a dolgozó parasztság önkéntes társulásán nyugvó termelőszövetkezeti hálózat megszervezése, továbbá az állami birtokok és gépállomások kifejlesztése és megerősítése, amelyek példájukkal és konkrét segítségükkel mozdítják elő a dolgozó parasztnak termelőszövetkezetekbe való tömörítését. A mezőgazdaság szocialista átépítésének feladatát számszerűleg is megállapítja a bolgár öt éves terv, amely azt a célt tűzi ki, hogy a terv végére a bolgár dolgozó parasztságnak 60 százalékát szervezzék termelőszövetkezetekbe és a szocialista szektor földterülete elérje a 3 millió hektárt.

A szocialista átépítéssel párhuzamosan nagy mértékben emelkedik az egyes országokban a mezőgazdasági termelés. A kitűzött cél Bulgáriában 57, Csehszlovákiában 53, Magyarországon 54, Romániában pedig 88 százalékos növekedés. A legtöbb országban a mezőgazdasági termelés fejlesztésén belül külön főladatul irányozták elő az állattenyésztés fokozását. Bulgáriában a növénytermelés növelését 56, az állattenyésztését 58 százalékban szabták meg. A megfelelő számok Lengyelországban 39, és 61, Csehszlovákiában 42 és 71 százalék. Magyarországon Gerő elvtárs a Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusán tartott beszámolójában megállapította, hogy „minden el kell követnünk, hogy az állattenyésztés termelési értékének növekedése túlhaladja a növénytermelését.” A mezőgazdasági termelésnek ilven nagymértékű növelését parancsolóan teszi kötelezővé a szocialista iparosítás, amely nagymértékben fokozza mind a lakosság szükségletét élelmiszerekben, mind pedig az iparét mezőgazdasági eredetű nyersanyagokban. Az ipar munkaerő-szükséglete is csupán a mezőgazdaság szocialista átépítése és gépesítése révén felszabaduló munkaerőből elégíthető ki. Ugyanakkor azonban a szocialista iparosítás a gép- és vegyészeti ipar gyors fejlődése útján gépekkel, mű-

trágyával, növényvédőszerrel stb.-vel segíti elő a mezőgazdaság szocialista átalakulását.

A mezőgazdasági termelés fokozásának két módja van: a művelés alatt álló terület kiterjesztése és a termés-hozamok növelése. Az előbbi módszerek természetesen korlátai vannak és így ez a tervek folyamán csak kisebb mértékben kerül alkalmazásra. A fő feladat a hozamok növelése mind a növénytermelésben, mind az állattenyésztésben. Ennek eszköze a gépesítés, a modern agrotechnika széleskörű

alkalmazása, elsősorban a Szovjetunióban bevált élenjáró termelési módszerek és eljárások átvétele útján.

A gépesítést elsősorban állami gépállomások létesítésével valósítják meg. Ezek útján nyújt egyebek közt a proletárállam segítséget a dolgozó parasztságnak és így a munkás-paraszti szövetség megszilárdításának is fontos tényezői. A távlati terv utolsó évében a gépállomások száma és a terv folyamán az egész mezőgazdaságnak juttatott traktorok mennyisége az egyes országokban a következő:

	Bulgária	Csehszlovákia	Lengyelország	Magyarország	Románia
gépállomások	150	járásonkint legalább 1	850	500	428
traktorok	10 000	35 000	61 000	26 100	18 400*

* Csak a gépállomásoknak juttatott traktorok

A traktorokon kívül természetesen számos egyéb mezőgazdasági gépet, különféle traktorvontatású munkagépeket, csepülőgépeket, aratógépeket, kombájnokat stb. is juttat a terv a mezőgazdaságnak. Ezek jelentős részét már az illető ország saját ipara gyártja, a mezőgazdasági gépekkel való ellátásban azonban igen nagy szerepe van a Szovjetunió segítségének, különösen Bulgáriában és Romániában, de a lánc-talpas traktorok legnagyobb részét még az iparilag fejlett Csehszlovákia is a Szovjetunióból szerzi be. A terv folyamán Romániában 1000 kombájnt kapnak a gépállomások, Lengyelországban a gépállomások és az állami gazdaságok 1800-at, Magyarországon 2600-at. A nagytermelékenyséű gépeknek a mezőgazdasági termelésbe való beállítására révén a tervidőszak végére valamennyi országban igen jelentős lesz a mezőgazdaság termelésének gépesítési foka.

Nagy mértékben növekszik a tervidőszakban a mezőgazdaság műtrágyahasználata is.

A gépesítésnek és a műtrágyahasználat fokozásának, a korszerű agrotechnikai eljárások alkalmazásának eredményeként erősen megnövekednek a növénytermelés hozamai. Így például a búza termésátlagát a következőképpen irányozták elő (métermázsza/hektár):

Bulgária	14,7*
Csehszlovákia	22,0
Lengyelország	17,0
Magyarország	16,9
Románia	12,5

* kenyérgabona

A növénytermelés eredményeinek fokozása céljából megkezdődik a Szovjetunióban bevált füves vetésforgó meghonosítása. Jelentősen növekszik az öntözött terület, így Magyarországon 324 000 holddal, Bulgáriában 300 000 hektárral, Romániában pedig 182 százalékkal. Az állattenyésztés termékeinek növelése céljából kiterjesztik a takarmánybázist, növelik az állatállományt és a haszonállatok termelékeny-

ségét. Az állatállomány egyes országokban a terv végére a következő színvonalat éri el (millió darab):

	Lengyelorsz.	Magyarorsz.	Románia
szarvasmarha	9,5	2,4	4,7
sertés	10,5	6,0	4,5

Bulgáriában a szarvasmarhaállomány 11 százalékkal nő, a sertésállomány pedig megkétszereződik.

A haszonállatok termelékenységének növekedését jól szemléltetik a tehenek tejhozamára vonatkozó adatok. (Egy tehen évi tejhozama literben a tervidőszak végén):

	Bulgária	Csehszlovákia	Magyarország
országos átlag	600	2000	1950
állami szektor	2200	3000	3500

Erősen növelik a többi állatfajta állományát és produktivitását; fokozzák a juhok gyapjúhozamát, a sertések zsír-, illetve húshozamát is.

A tervidőszakban ezekben az országokban eddig nem termelt, számos olyan ipari növény széleskörű termelését honosítják meg, amelyek jórészt a tőkés országokban kellett beszerezni. Így Magyarországon gyapotot és gumpitypangot, Lengyelországban szintén gumit szolgáltató, valamint olaj- és rosnövényeket stb. honosítanak meg.

A tőkés rendszerben rablógazdálkodást folytattak az erdőkkel. Ennek ellensúlyozására mindenütt széleskörű erdőtelepítést és erdőfelújítást végeznek, az aszály elleni küzdelem céljából pedig, a Szovjetunió példájára, védőerdővezeteket és mezővédő erdősavokat létesítenek.

A mező- és erdőgazdaság hatalmas és szerteágazó, az egész népgazdaság fejlődése és a szocializmus építése

szempontjából döntő feladatainak megvalósítására a beruházások jelentékeny részét fordítják, mégpedig: Bulgáriában az összes beruházásoknak 17,5, Lengyelországban 11,9, Magyarországon 12, Romániában 10 százalékát. A mezőgazdaság az újjáalakítási tervek folyamán a népi demokráciákban hatalmas minőségi változásokon megy át, amelyeknek eredményeképpen biztosíthatja a városi dolgozóknak élelmiszerezéssel és az iparnak nyersanyaggal való ellátását; a gépesítés megvalósítása, a közös nagyüzemi termelés, a falu kulturális fejlődése révén pedig a dolgozó parasztság biztos jólétét.

A közlekedés tervfeladatai

Az ipari és mezőgazdasági termelés hatalmas méretű növekedése, valamint az életszínvonal emelkedése, mind a teher-, mind a személyszállításnak jelentős fejlesztését teszi szükségessé. A közlekedés fejlődési üteme általában a mezőgazdaság és az ipar fejlődési üteme között van, közelebb az iparéhez.

Bővül a mozdony- és kocsipark, számos új vasútvonalat építenek. Például Bulgáriában a terv folyamán 550 km vasútvonalat adnak át a forgalomnak, 150 km-t pedig villamosítanak. Romániában 373 km vasutat építenek és villamosítják a Sztálinváros—Campina-vonalat, Lengyelországban 704 km új vasútvonal épül. Nagy fejlődést mutat a folyvami szállítás. Lengyelországban, Bulgáriában és Romániában pedig a tengeri hajózás is. Sok új folyami és tengeri hajót és kikötőt építenek. Nagy jelentősége van a közlekedés szempontjából Romániában a Duna—Fekete-tengeri csatorna megépítésének.

Varsóban és Budapesten a terv folyamán megépülnek a földalatti vasút első szakaszai.

Jelentősen bővül a postai, valamint a telefon- és távírőszolgálat, Bulgáriában 1370, Lengyelországban 10 900 falut kancsolnak be a telefonhálózatba. Romániában és Magyarországon a terv végén minden községben lesz telefon.

A közlekedés, szállítás posta, távközlés előzőekben kifejtett feladatainak megvalósítása jelentős beruházásokat követel. Bulgáriában a közlekedési beruházások az összes beruházások 22 százalékát teszik ki. Romániában a közlekedés és szállítás fejlesztésére az összes beruházások 16,2, Magyarországon 11,7, Lengyelországban pedig 14,9 százalékát fordítják.

Az új típusú gazdasági kapcsolatok kifejllesztése

A népi demokrátiás országok távlati terveinek igen fontos feladata még a Szovjetunióval és a többi baráti országgal való kereskedelem fejlesztése és általában kölcsönös gazdasági kapcsolataik szorosabbra fűzése.

Bátran mondhatjuk, hogy a gazdasági kapcsolatok megerősítése elsősorban a Szovjetunióval, a Szovjetunió segítségével felhasználása jóval több, mint egyszerű „tervfeladat”, mert enélkül a tervek megvalósítása lehetetlen volna.

A Szovjetunió, a népi demokráciák, valamint a Német Demokratikus Köztársaság és a Kínai Népköztársaság kölcsönös gazdasági kapcsolatainak kiépülésével az országok közötti gazdasági kapcsolatoknak az emberiség történetében példa nélkül álló, elvileg új típusú rendszere alakult ki. A tőkés gazdaságra jellemző anarchikus, rendezetlen, önzésen és féktelen versenyen alapuló államközi összeköttetések helyébe a demokratikus tábor országainak tervszerű kapcsolatai lépnek.

E kapcsolatok alapja a proletár nemzetköziség, amely a nagy és kis népek teljes egyenjogúságát, kölcsönös testvéri segítségnyújtását, az agresszív imperialista erők ellen, a nemzeti elnyomás minden formája ellen, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott közös harcot jelenti.

Az új típusú gazdasági kapcsolatoknak óriási világtörténelmi, jövőbemutató jelentőségük van. Sztálin elvtárs 1921-ben írta: „Ahhoz... hogy megkezdődjék (legalább megkezdődjék) a

helyes világgazdaság szervezése, elengedhetetlen, hogy a proletáriátus legalább egynéhány fejlett országban győzzön.” (Sztálin Művei. 5. kötet. 117. lap. Szikra 1951.)

Napjainkban, amikor a demokrácia és a szocializmus táborának földünk lakosságának egyharmadát felölölő országai között kialakul az államközi gazdasági kapcsolatok új típusa, e kapcsolatokban mind világosabban rajzolódik ki a világgazdaság jövőbeni helyes megszervezésének vonásai.

A Szovjetunió és a népi demokráciák kezdetben egyéves gazdasági, árucseremegállapodásokat kötöttek egymással. A tervgazdálkodás megerősödésével áttértek a hosszútávú, rendszerint öt éves szerződésekre. E megállapodások a következő kérdésekre terjednek ki: árucserre, együttműködés az ipar, közlekedés és mezőgazdaság fejlesztése terén, beleértve vegyes vállalatok létesítését; kölcsönös tudományos és technikai segítség, hitelek, üzemek együttes építése, természeti kincsek közös feltárása és kiaknázása, tapasztalatcsere és együttműködés a szakkaderek képzésében stb.

E széleskörű gazdasági együttműködés eredményeképpen kialakul a nemzetközi munkamegosztás szocialista rendszere, amely valamennyi résztvevő számára hasznos és előmozdítja fejlődésének meggyorsítását.

A békétábor országai között a gazdasági együttműködés fő formája a külkereskedelem. A hosszútávú árucserre- és fizetési egyemények igen nagy jelentőségűek mind az egyes országok nyersanyag-, gép-, élelmiszer-, készáru stb. ellátásának, mind pedig egyes termékek felvevőpiacának biztosítása szempontjából. A szocializmus táborának országai között egyre bővülő árucserre számos fontos áru terjed ki. Így például Lengyelország a fő kőszén- és kokszszállító; Csehszlovákia kohóipari, fémfeldolgozóipari, gépipari stb. termékeket visz ki a baráti országokba; Magyarországon közlekedési gépgyártása termékeinek jelentős részét exportálja és ezenkívül szer-

számgépéket, villamossági cikkeket, bauxitot és sokféle mezőgazdasági terméket szállít; Románia kivitelében nagyjelentőségűek az ásványolajipari termékek, fa és élelmiszerek; Bulgária ipari növényeket, főleg dohányt, valamint bányaiipari termékeket exportál.

A Szovjetunió a legkülönfélébb áruk hatalmas mennyiségét viszi ki valamennyi országba. Rendkívüli jelentőségű, hogy egész hatalmas ipari vállalatok: vasművek, gépgyárak, bányák, vegyészeti, textil-, élelmiszerüzemek teljes felszerelését szállítja és résztvesz ez üzemek berendezésében. Emellett csaknem teljes mértékben a Szovjetunió fedezi egyes népi demokráciák szükségleteit olyan fontos nyersanyagokban, mint vasérc és gyapot.

A béketábor országai közötti külkereskedelemben csak egyenlőértékű csere folyhat, hosszú időre megállapított

egységes és igazságos árak alapján. Az országok közti elszámolások alapja a világ legszilárdabb valutája, a rubel.

E gazdasági kapcsolatokat, az együttműködés fejlődését jelentősen előmozdítja az 1949 januárjában megalakult Kölesönös Gazdasági Segítség Tanácsa, amelynek tagjai a Szovjetunió, valamennyi európai népi demokrácia és a Német Demokratikus Köztársaság.

A szocializmus és a demokrácia táborának országai közötti áruforgalom tervezett növekedéséről tájékoztat, hogy a megkötött egyezmények például a szovjet-csehszlovák áruforgalom 1951—55 közötti évi átlagát 50 százalékkal nagyobbra irányozzák elő az 1948—50. évek átlagánál az 1951—58. közötti szovjet-lengyel áruforgalom átlagát pedig több mint 60 százalékkal nagyobbra az 1948—50. évek átlagos árucseréjénél.

3. Eddigi eredmények és további feladatok

Minden terv annyit ér, amennyit belőle megvalósítanak. A népi demokráciák távlati tervei megvalósulásuk folyamán bebizonyították és bebizonyítják a tervgazdaság fölényét a kapitalista anarchiával szemben. A tervekben kitűzött, a dolgozók létérdekeit szolgáló hatalmas feladatokat nagy munkalendülettel valósítják meg a munkások, dolgozó parasztok és értelmiségiek tizmilliói, akiket alkotó

munkájukban a kommunista és munkáspártok irányító és szervező ereje lendít előre. A kitűzött feladatokat évről évre teljesítik és túlteljesítik.

A szocialista iparosítás sikerei

A tervek fő feladata, az ipar fejlesztése terén mindenütt jelentős sikerekről lehet beszámolni. Ezt szemlélteti a következő táblázat:

Az ipari termelés növekedése a távlati tervek megvalósítása folyamán

Ország	Az ipari termelési terv százalékos teljesítése			Az ipari termelés százalékos évi növekedése			Az ipari termelés növekedése a terv eddigi folyamán	Ugyanez a teljes távlati terv százalékában	Az ipari termelés színvonala a háborúelőttihez képest	
	1949	1950	1951	1949	1950	1951			1950	1951
Bulgária	107	100,2	99,8	30	23,3	19	90,7	75,6	274	326,1
Csehszlovákia	102	102,7	99,7	16	15,5	14,9	53,9	55,0	146	167,3
Lengyelország		107,4	100,8		30,8	24,4	62,7	39,7	224	278,6
Magyarország		109,6	103,4		35,1	30,1	75,8	36,2	207	269,3
Románia			104,5			28,7	28,7	19,9	157	202,1

Az ipari termelés e számok tanúsította erős fellendülésének eredményeként az egyes országok egy-két-három év alatt a kitűzött tervfeladatok jelentős részét teljesítették, sőt túlteljesítették. Számos esetben túlteljesítik a felémelt terv feladatait is. Így például Magyarországon a felémelt terven alapuló 1951. évi tervet az ipar terén 3,4 százalékkal túlteljesítették. Lengyel-

országban az 1951. évben az ipar által elért termelési színvonal 13 százalékkal magasabb a hatéves tervben erre az évre előírányoztnál.

Az ipari termelés e gyors növekedése jelentős mértékben a munkaerőmelékenység emelkedésének köszönhető. Ezt a következő táblázat mutatja:

Ország	A munka termelékenysége százalékos növekedése az iparban			Ugyanez összesítve a terv eddiggi folyamán
	1949	1950	1951	
Bulgária	11	16	13,7	46,4
Csehszlovákia	10,4	11,6	9,7	35,2
Lengyelország		9	14	24,3
Magyarország		20,1	14,3	37,3
Románia			10	10

A népi demokráciák e téren elért eredményei ékesenszóló bizonyítékaik annak a lenini-sztálini tételnek, hogy a szocializmus éppen azért győzi le a kapitalizmust, mert annál sokkal magasabbra képes emelni a munka termelékenységet. Magyarországon például az iparban a munka termelékenysége 1951-ben 50,6, Csehszlovákiában pedig 44 százalékkal haladta túl a kapitalizmusban elért háborúelőtti színvonalat. Mint az előbbi két táblázatból kitűnik, a távlati tervek folyamán az ipari termelés növekedésének jelentős részét, egyes országokban (Bulgária, Csehszlovákia) több mint felét, a termelékenység növelése útján érték el.

Ugyanakkor mindegyik országban nőtt az iparban dolgozók száma, erősödött a munkásosztály és ezzel együtt kibővült a proletárdiktatúra szilárd bázisa. Így Bulgáriában az ipari dolgozók száma 1949-ben 36 800-zal, 1950-ben 26 350-nel, 1951-ben pedig 16 000-rel, három év alatt tehát összesen csaknem 86 000-rel nőtt. Csehszlovákiában az ipari dolgozók száma 1950-ben 11 százalékkal nagyobb, mint 1937-ben és 1951-ben újabb négy százalékkal nőtt. Ki kell

emelni, hogy Csehszlovákiában a terv éveiben a dolgozók igen jelentős ártétegződése következett be az iparjára. Erről tanúskodik, hogy míg a háborúelőtti helyzethez képest az iparban, építőiparban és az egészségügy terén dolgozók száma megnövekedett, a pénzügyek és a biztosítás terén foglalkoztatottak száma 1951 októberére 1937-hez képest 30,4 százalékkal, a kereskedelmi dolgozóké pedig 1930-hoz viszonyítva 28,7 százalékkal csökkent. Ezek a változások nagy mértékben megkönnyítik Csehszlovákia egyik alapvető problémájának, a munkaerőhiánynak megoldását. Lengyelországban a szocialista ipar 1951-ben már mintegy 2,2 millió embert foglalkoztatott. Ugyanez évben Magyarországon a gyáripar és építőipar dolgozóinak együttes létszáma 109 000 fővel, Romániában a munkások száma 210 000-rel emelkedett.

Az ipar általános gyorsütemű fejlődésén belül — a szocialista iparosítás alapelveinek megfelelően — különösen nagymértékben erősödött a nehézipar. Magyarországon a nehézipar fejlődési üteme egyre fokozódott. Termelése a hároméves terv utolsó évében 33,7 százalékkal, az öt éves terv első két

évben pedig 35,8 és 37,7 százalékkal növekedett. 1951-ben a magyar nehézipar termelési színvonala a háborúelőttinek 311 százalékát érte el. Csehszlovákiában a nehézipar növekedése az előző évhez képest 1950-ben 15,6, 1951-ben pedig már 22,9 százalék volt, és részesevé az ipar teljes termelésében elérte a 49 százalékot. A nehézipar termelésének színvonala 1951-ben valamennyi népi demokratikus országban két-három, sőt még többszörösen múlta felül a háborúelőtti színvonalat.

Jelentős mértékben fejlődött a vegyészeti ipar, az alap- és fűtőanyagok (elsősorban acél és szén), valamint a villamosenergia-termelése. Csehszlovákiában az acél- és barnaszéntermelésben 1951-ben már kis híján elérték az 1953-ra előirányzott színvonalat. A villamosenergia-termelés fejlődése lerén kíválik Bulgária, amelynek ez egyik alapvető problémája. A villamosenergiatermelése itt 1951-ben 27,4 százalékkal nőtt, a terv három éve alatt pedig összesen 86 százalékkal emelkedett 1948-hoz képest.

A leghatalmasabb fejlődést azonban mindenütt a gépipar, a nehézipar szíve, mutatja fel. Csehszlovákiában például a nehézipar fejlődése egyedül 1949-ben 27 százalékos volt.

A terv eddigi éveiben mindegyik országban számos új gépfajta gyártását kezdték meg. Bulgáriában Diesel- és villamosmotorokét, transzformátorokét stb. Csehszlovákiában 1951-ben új, bonyolult gépeket gyártottak, mint például óriáspréseket, nagyteljesítőképességű gőzkazánokat, hatalmas turbinákat stb.-it. Lengyelországban ugyanebben az évben új típusú gőzmozdonyok, mezőgazdasági gépek, távbeszélőközpontok, szénkombájnok és réselőgépek, olajipari berendezések, a „Varsó” személygépkocsik és a „Lublin” tehergépkocsik gyártását kezdték meg. Magyarországon meghonosították a kombájnok, teherautók, dőmperek, szénfejítőgépek, emelő villamostargoncák, 250 köbcentiméteres motorkerékpárok gyártását. Romániában megkezdtek bányarakodógépek, új típusú szállítószalagok, hernyótalpas trakto-

rok, villamosmotorok stb. termelését.

Az ipari termelés gyors emelése természetesen nagymértetű beruházásokat tesz szükségessé. Meg kell azonban jegyezni, hogy a széleskörű beruházási tevékenység eredményei még nem mutakozhatnak teljes egészükben, hiszen az épülő legnagyobb üzemek (Magyarországon a Sztálin Vasmű, Lengyelországban Nova Huta, Romániában a Lenin Vízierőmű stb.) csak a terv vége felé fognak teljes kapacitással termelni. Valamennyi országban azonban már eddig is számos nagy, új üzem indítottak meg. Így Bulgáriában 1949-ben 373, 1950-ben pedig 806 gyár kezdte meg működését. 1951-ben befejezték Bulgária legnagyobb iparvállalatának, a Sztálin vegyészeti műveknek építését és felszerelését. Ugyanebben az évben lépett üzembe a Viko Cservenkovról elnevezett hatalmas hőerőmű, valamint számos más üzem. Csehszlovákiában a nagy beruházások teszik lehetővé olyan óriási üzemek létesítését, mint az Ostrava—Kuncicei Klement Gottwald vas- és fémművek és a Keletoszlovákiai Vas- és Fémmű, amelyek együtvéve körülbelül annyi acélt fognak termelni, mint Magyarországon az öt-éves terv utolsó évében.

Csehszlovákia egyébként nemzeti jóvedelmének 1950-ben 22,3, 1951-ben pedig 24,7 százalékát fordította fölhalmozásra. Az 1951. évi beruházások összege folyó áron több mint százmilliárd cseh koronát tett ki. Magyarországon a nemzeti jóvedelem felhalmozásra fordított része 1950-ben 25, 1951-ben pedig 30 százalék volt.

Mindegyik országban évről évre növekszik a beruházásokra fordított összeg.

A beruházások százalékos növekedése az előző évihez képest

Év	Bulgária	Lengyelország	Magyarország	Románia
1950	x	53	67,4	39
1951	40,6	38	40,0	30,5

E széleskörű beruházási tevékenység természetesen csak az építőipar nagyfokú fejlődése mellett valósulhatott meg. Magyarországon az építőipar termelése 1950-ben 126, 1951-ben pedig 43 százalékkal nőtt. Lengyelországban a társadalmisított építő-szerelő vállalatok termelése egyedül 1950-ben 80 százalékkal emelkedett. Romániában az építkezések terjedelme 1951-ben 42,4 százalékkal haladta meg az előző évi színvonalat stb.

A mezőgazdaság fejlesztésében elért eredmények

A távlati tervek megkezdése óta eltelt években valamennyi ismertett országban igen erősen fejlődött a mezőgazdaság és ugyanakkor jelentős eredményeket értek el a mezőgazdaság szocialista átalakításának terén is. Lengyelországban az egy lakosra eső mezőgazdasági termelés értéke 1951 júliusáig a háborúelőttinek 142 százalékára emelkedett. Magyarországon a mezőgazdaság teljes termelése 1951-ben 16 százalékkal szárnyalta túl a háborúelőtti 10 év átlagát. Csehszlovákiában a mezőgazdaság termelése 1950-ben 5, 1951-ben 6,2 százalékkal nőtt. Bulgáriában az emelkedés egyetlen évben — 1951-ben — 42,9 százalék volt.

A növénytermesztés terén az eredményeket elsősorban a termés hozamok jelentős növelésével érték el. Így Magyarországon 1951-ben volt a legjobb termés a felszabadulás óta s a betakarított termésátlagok a háborúelőtti 10 év átlagát húzából 22,8, cukorrépából 15,4, kukoricából 30,6, burgonyából 47,1 százalékkal szárnyalták túl. Romániában 1951-ben a búza termése 58,7, a kukoricáé 29,7 a gyapoté 147, a cukorrépáé 126 százalékkal magasabb volt az előző évinél. Bulgáriában 1950-ben a búza termése 22, a gyapoté 10, a dohányé 20 százalékkal volt nagyobb mint 1949-ben. 1951-ben tovább nőttek a termésátlagok és húzából 40, kukoricából 90, dohányból pedig 40 százalékkal múlták felül az előző éveket.

Az állattenyésztés sikereiről tanuskodnak a következő adatok: Csehszlo-

vákiában 1950-ben 50 százalékkal több húst termeltek mint 1949-ben. A tehenek átlagos évi tejhozama ugyanebben az évben az állami gazdaságokban 2 288, az egységes mezőgazdasági szövetkezetekben 1 825 literre emelkedett, az egyénileg dolgozó parasztok által elért 1 806 literrel szemben. Lengyelországban 1950-ben a szarvasmarha-állomány 2, a sertésállomány 32 százalékkal növekedett stb.

Az elért termeléselemelkedésben jelentős szerepe van a modern agrotechnikai módszerek alkalmazásának és méginkább a mezőgazdasági termelés fokozódó gépesítésének. Bulgáriában a gépállomások száma az 1949. évi 86-ról 1951-ben 115-re emelkedett, az átlaluk végzett munka pedig 1951-ben megkétszereződött. A gépállomások egyedül 1951-ben 1230 új traktort kaptak. Csehszlovákiában 1951-ben a traktorpark teljesítőképessége 23 százalékkal, a kombájnok száma 122-vel, a céslőgépeké pedig 5000-rel nőtt. Lengyelországban az állami gépállomásközpontok száma 1951-ben elérte a 260-at, ami 70 százalékos növekedést jelent az előző évi helyzethez képest. Magyarországon a gépállomások traktorainak száma 1951-ben elérte a 9700-at, és ezek segítségével ez évben 63 százalékkal nagyobb területen végeztek mélyszántást, mint 1950-ben. Romániában 1951-ben 50 új gépállomás alakult, számuk ezzel elérte a 188-at. 1951 végén az európai népi demokráciákban együttvéve több mint 1 100 gépállomás működött.

A mezőgazdasági termelés növekedésével, a gépesítés fokozásával egyidejűleg és ezekkel szoros összefüggésben a népi demokratikus országok jelentős haladást értek el alapvető stratégiai feladatuk, a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén is. Az elmúlt évek folyamán gyors és jelentős fejlődésen mentek át a mezőgazdasági termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok egyaránt. Bulgáriában 1951-ben a termelőszövetkezetek száma elérte a 2740-et, földterületük 120 000 hektárral gyarapodott és az év végén a mezőgazdasági területnek körülbelül

felét és a parasztgazdaságok 53 százalékát ölelték fel. Megerősödtek az állami birtokok is. Mindennek eredményeként az 1951-ben begyűjtött gabonamennyiség kétharmadát már a szocialista szektor szolgáltatta. A népi demokráciák közül a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén ezideig Bulgária érte el a legnagyobb eredményt. A fő feladat e téren most — és ez nemcsak Bulgáriára, hanem valamennyi népi demokratikus országra vonatkozik — a mezőgazdasági termelőszövetkezetek további politikai, szervezeti és gazdasági megerősítése. Csehszlovákiában 1949-ben indult meg az egységes mezőgazdasági szövetkezetek fejlődése. Az említett évben a mezőgazdaság szocialista szektora elsősorban az állami gazdaságokból állott, amelyek a mezőgazdaságilag művelhető terület 6 százalékát ölelték fel. 1951-ben az egységes mezőgazdasági szövetkezetek száma elérte a 6250-et.* Igen sok alacsonyabb típusú szövetkezet alakult át magasabb típusúvá. Ezeknek és az állami gazdaságoknak szántóterülete elérte az ország egész szántóterületének 25,7 százalékát. Lengyelországban a mezőgazdasági termelőszövetkezetek száma 1951 júliusában 3054 volt. Az év végére a szocialista szektor művelés alatt álló területe az ország egész mezőgazdasági területének 15 százalékát tette ki. Magyarországon 1950 végén a mezőgazdaság szocialista szektora (szántóterülete) az ország egész szántóterületének 13 százaléka, 1951 végén pedig 25 százaléka volt, amiből 9 százalék az állami gazdaságokra, 16 százalék pedig a szövetkezetekre jutott. Romániában 1951-ben a szocialista szektor a termőföld 12,6 százalékát ölelte fel.

A mezőgazdaság szocialista szektora mindinkább behozonyítja fölényét az egyéni gazdálkodás felett: 1951-ben a termelőszövetkezetek földjeinek átlagos terméshozama valamennyi népi demokráciában 15—40 százalékkal múlta felül az egyéni parasztlak ter-

mésátlagait. Ennek eredményeként a szövetkezetekbe tömörült dolgozó parasztlak munkaegységeik alapján olyan jövedelmet értek el, amilyenre kis parcelláikon önállóan gazdálkodva semmiképpen sem tehettek volna szert.

A közlekedés fejlődése

Az ipari és mezőgazdasági termelés növekedésének megfelelően jelentősen fejlődött a közlekedés is. Bulgáriában 1951-ben a vasúti szállítás terjedelme 11,9, a víziszállításé 49,6, a gépkocsiszállításé 16,7 százalékkal nőtt. Csehszlovákiában az ország vasútvonalain 1951-ben 14,9 százalékkal több árut és 18,6 százalékkal több utast szállítottak, mint az előző évben. Lengyelországban 1951-ben 149 kilométer új vasútvonalat építettek. A teljes áruszállítás terjedelme 14 százalékkal, ezenbeül a vasúté 10, az állami gépkocsiszállításé 66, a belvízi hajózásé 23, a tengerhajózásé 45 százalékkal emelkedett. 1951-ben a magyar vasútak 19,4 százalékkal több árut, és 30,1 százalékkal több utast szállítottak, mint 1950-ben. A víziközlekedés áruszállítása 36,6, a tehergépkocsiké 89,5 százalékkal szárnyalta túl az előző év színvonalát. Romániában 1951-ben a szállításügyi minisztérium a szállítási tervet árukban 9,4, személyszállításban pedig 16,4 százalékkal teljesítette túl.

Az életszínvonal emelkedése

A termelés, a foglalkoztatottság és a reálbérek jelentős növekedésének, a szocialista állam sokirányú gondoskodásának eredményeként a tervek megvalósítása folyamán valamennyi ismertett országban nagy mértékben emelkedett a dolgozó tömegek életszínvonala, anyagi és kulturális jóléte. Ennek szemléltetésére megemlítjük néhány fontos tömegfogyasztási cikk termelésének alakulását. Így például a pamutszövetek termelése Bulgáriában 1950-ben 27, 1951-ben 13,5, Magyarországon 1951-ben 16,1, Romániában 1950-ben több mint 40, 1951-ben 17,17 százalékkal emelkedett. A bőrcipők

* Az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek valamennyi termelőszövetkezeti típusú magukban foglalják.

termelése Lengyelországban 1950-ben 27, 1951-ben 41 százalékkal, Magyarországon 1951-ben 27,5, Romániában ugyanebben az évben több mint 19 százalékkal nőtt. A cukortermelés 1951-ben Bulgáriában 144, Magyarországon több mint 40, Romániában 27 százalékkal emelkedett.

Ezenkívül minden országban még számos tényező tanuskodik a nagy dolgozó tömegek életszínvonalának emelkedéséről; így például az áruforgalom kibővülése, a kulturális és egészségügyi intézmények szaporodása.

Bulgáriában például az áruforgalom terjedelme az előző évhez képest 1951-ben 16,3 százalékkal nőtt. Ebben az évben a lakosság növényi zsírokból 37, húsfélékből 46, készruhákból 53, lábbeliből 13 százalékkal vásárolt többet, mint az előző évben. Állandóan javul a dolgozók egészségügyi ellátása. 1950-ben az állami üdülőkben 207 000 munkás és alkalmazott üdült. 1951-ben 16 százalékkal nőtt a falusi szülőotthonok száma. 1949-ben a főiskolai hallgatók száma több mint kétszerese volt az 1944. évinek. 1950-ben a főiskolákat 69, 1951-ben újabb 8 százalékkal többben végezték el, mint az előző évben. 1948-ban 411, 49-ben 586 filmszínház működött és számuk 1950-ben újabb 118-al, 1951-ben pedig 102-vel növekedett. Ki kell emelni, hogy az új mozik nagy többsége a falvakban létesült: 1950-ben 115, 1951-ben pedig 96.

Csehszlovákiában egyes közszükségleti cikkek 1949. évi átlagos havi fogyasztása 1948-hoz képest a következő emelkedést mutatta: tej 35, hús 27, vaj 138, búzaliszt 44, pamutszövet 47, háztartási villamosáram 20 százalék stb. 1950-ben az előző évinél 21 százalékkal több textilárut, 49 százalékkal több konfekcionált árut és 231 százalékkal több lábbelit adtak el. Ugyanebben az évben a mozik száma 11 százalékkal, a rádióelőfizetők száma 5 százalékkal, a kiadott könyvek példányszáma pedig 45 százalékkal emelkedett. 1951-ben a vaj fogyasztása 23 százalékkal, az edényeké 20 százalékkal stb. nőtt, de növekedett a bútor, a

varrógép és más közhasználati cikkek eladása is. Az egészségügyi ellátás javulásáról tanuskodik, hogy az 1 000 lakosra eső orvosok száma az 1937. évi 7,9-ről 1951-ben 10,8-ra emelkedett. A csehszlovák dolgozók életszínvonal-emelkedése visszatükröződik a népesség tiszta szaporodásában is. A természetes szaporulat 1934-ben 3,2 ezrelék, 1950-ben 11,5, 1951-ben 11,7 ezrelék volt.

Lengyelországban a kiskereskedelmi forgalom 1950-ben 14,5, 1951-ben 11 százalékkal emelkedett. A munkások átlagos reálbére ugyanebben az évben 6 százalékkal nőtt. A hatéves terv első évében 81 600, a másodikban 99 000 lakoszbát építettek. A közkönyvtárak könyvvállománya 1950-ben 34 százalékkal, a kiadott könyvek és brosúrák példányszáma 59 százalékkal emelkedett és elérte a 116 milliót. Az 1951-es év legnagyobb kulturális eredménye, hogy az írástudatlanságot teljesen megszüntették.

Magyarországon 1950-ben a népoktatásra és népművelésre fordított beruházások értéke több mint kétszerese volt az előző évinek. 1951-ben a lakosság fogyasztása férfiruhából 112,1, nőiruhából 157,5, cipőből 29,7, lisztből 41,9, zsírból 24,6 százalékkal emelkedett. Az 1951—52-es iskolai évben kilenccel nőtt az önálló egyetemek és főiskolák száma, az összes egyetemeknek és főiskoláknak ugyanakkor 40 700 hallgatójuk volt. A kórházi ágyak száma ebben az évben 2 000-rel nőtt. A társadalombiztosítás 5,2 millió emberre, a lakosság 55 százalékára terjed ki.

Romániában 1951-ben a lakoságnak juttatott élelmiszerek mennyisége 38,4, az iparcikkéé pedig 22,3 százalékkal emelkedett. Ezen belül a lakosság 18,4 százalékkal több húskészítményt, 38,2 százalékkal több vajat, 23,6 százalékkal több cukoripari terméket, 20,2 százalékkal több gyapjuszövetet, 16,2 százalékkal több lábbelit kapott, mint 1950-ben. A kiadott könyvek példányszáma elérte a 46 milliót. 500 új kulturotthon létesült.

A nemzeti jövedelem növekedése és a népgazdaság szerkezeti változásai

A termelés és az életszínvonal emelkedését tükrözi a népgazdaság fejlődésének legátfogóbb mutatószáma, a nemzeti jövedelem növekedése. Egyedül 1951-ben a nemzeti jövedelem az egyes országokban a következő mértékben emelkedett: Bulgáriában 30, Csehszlovákiában 10, Magyarországon 23, Lengyelországban 12 százalékkal. Lengyelországban az egy főre jutó nemzeti jövedelem elérte a háborúelőtti színvonal 230 százalékát.

A népgazdaság valamennyi területén elért sikerek tették lehetővé az olyan átfogó és mélyreható intézkedések megvalósítását, mint aminek 1950-ben Lengyelországban a pénzreform, amely a zlotyot a világ legszilárdabb valutájával, a rubellel tette egyenlőértékűvé. Magyarországon a kormány és az MDP központi bizottságának 1951. december 1-i határozata „a jegyrendszer megszüntetéséről, az ár- és bérrendezésről és a mezőgazdasági termékek forgalmának felszabadításáról”. Romániában a kormány és az RMP központi bizottságának 1952. január 27-i határozata a pénzreform végrehajtásáról és az árak leszállításáról, amellyel a lej rubelalpra helyezték és ezzel értékét növelték, a lakosság pedig az 5—20 százalékos áruszállítás révén körülbelül 10 milliárd lej nyereségre tett szert, továbbá a Bolgár Népköztársaság kormányának és Bulgária Kommunista Pártja központi bizottságának 1952. május 12-i határozata a jegyrendszer eltörléséről, új pénz bevezetéséről, az árak csökkentéséről és a bérek emeléséről.

Az egyes országok népgazdaságában a mennyiségi fejlődéssel egyidőben jelentős szerkezeti változások is mentek végbe és — elsősorban azokban az országokban, amelyekben a terv már több éve folyik — nagy sikereket érttek el ez országok sajátos problémáinak megoldása terén is. Annak eredményeként, hogy a szocialista

szektor a népgazdaság valamennyi területén jelentősen megerősödött, egyes területeken pedig kizárólagossá vált, a nemzeti jövedelem nagy részét már a szocialista szektor termeli meg, így Bulgáriában 76,5 százalékát, Lengyelországban és Magyarországon mintegy 72 százalékát stb.

Mindegyik országban jelentős változások mentek végbe az ipar és a mezőgazdaság, valamint az iparon belül a nehéz és a könnyűipar arányát illetően is. Bulgária az elmúlt három év folyamán hatalmas lépésekkel haladt előre abban az irányban, hogy agrárországból ipari-agrárországgá váljon. Csehszlovákiában nagyrészt felszámolták azokat az aránytalanságokat, amelyek a népgazdaság struktúráját a kapitalizmus örökségeként eltorzították. A nehézipar gyors fejlődésének eredményeként részaránya az egész ipari termelésben 1951-ben elérte a 49 százalékot, 1952-ben el fogja érni az 55 százalékot. Rendkívül gyors ütemben folvik az elmaradott Szlovákia iparosítása: az ipari termelés növekedése 1951-ben 19 és fél százalék, ezenkívül a nehéziparé 36,3 százalék volt, s így az ipar a háborúelőtti színvonal három és félszeresét érte el.

Lengyelország és Magyarország a terv eddigi megvalósításának eredményeképpen ipari országgá vált. Lengyelországban 1952-ben az ipar fogja adni a nemzeti jövedelemnek mintegy 53 százalékát. Magyarországon 1951-ben az ipar és az építőipar hozta létre a nemzeti jövedelemnek 55 százalékát, míg ugyanakkor a mezőgazdaság részesedése 23,9 százalékra csökkent. A gyáripár termelésén belül a nehézipar részaránya ebben az évben elérte az 51,7 százalékot. A magyar ipar döntően nagyipari jellegű és erősen koncentrált iparrá vált, amit mutat az, hogy 1951-ben az egész munkásság 93,2 százaléka dolgozott a gyáripárban, ezeknek 70,5 százaléka pedig az 500-nál több munkást foglalkoztató nagyüzemekben.

A béketábor országai⁷¹ közötti gazdasági kapcsolatok szorosabbá válása

A tervek megvalósításának folyamán mind szorosabbra fűződtek a Szovjetunió, a népi demokráciák, a Német Demokratikus Köztársaság és a népi Kína közötti újítványú gazdasági kapcsolatok, és mind nagyobb mértékben segítik elő az egyes országok gazdasági fejlődését.

Az elmúlt évek során az imperialista országok ellenséges gazdasági intézkedéseivel szemben csakis a Szovjetunió segítsége és az egymással való együttműködés biztosíthatta ez országok terveinek teljesítését, gyors előrehaladásukat a szocializmus megvalósulása felé. Az újítványú gazdasági kapcsolatok fejlődését jól érzékelteti a külkereskedelem kibővülése a béketábor országai között. Ezt a fejlődést meggyőzően szemlélteti például Csehszlovákia külkereskedelmének alakulása.

A Szovjetunió és a többi tervgazdaságot folytató ország együttes százalékos részese Csehszlovákia külkereskedelmében

1948	1949	1950	1951	1952 (terv)
31,5*	45,5*	55,—*	60,5*	70,6 (import) 68,2 (export)

* Be- és kivitel együtt

Hasonló, vagy még nagyobb a béketábor országainak részesedése az általunk tárgyalt többi ország külkereskedelmében is. Így például Bulgária külkereskedelmének már 1950-ben 80 százaléka irányult a Szovjetunió és a népi demokráciák felé. Hosszúlejárátú, egyezmények alapján folyik az árucsera a többi között a Szovjetunió és Lengyelország, valamint Csehszlovákia; Lengyelország és Bulgária, Magyarország valamint Románia; Románia és Csehszlovákia, Bulgária, valamint Albánia között. A megkötött szerződések értelmében erősen nő az

egymás közötti áruforgalom. Így például 1951-ben az érvényben lévő megegyezések szerint a lengyel-magyar áruforgalomnak 20, a csehszlovák-magyar áruforgalomnak pedig 42 százalékkal kellett emelkednie.

A béketábor országai közötti gazdasági együttműködés számos más területen is megnyilvánult. Vannak már példák iparvállalatok, villamoserőművek, közlekedési berendezések közös építésére is. Magyarországon, Romániában és Bulgáriában igen nagy szerep van a Szovjetunióval közös tulajdonban lévő vállalatoknak, amelyek előmozdítják az élenjáró szovjet módszerek meghonosítását ez országok népgazdaságában.

A tőkés országok gazdasági pangása és rothadása

Mint a felsorolt tények ékesszólóan bizonyítják, a népi demokráciák újjáalakítási terveik megvalósítása során óriási eredményeket értek el. A békes építőmunkájukban a termelés minden területén, az életszínvonal és a kulturális színvonal emelésében, a baráti országokhoz fűződő gazdasági kapcsolatok kiépítésében. E sikerek nagyságát, nemzetközi jelentőségét még világosabban láthatjuk, ha szembeállítjuk velük a háborúra készülődő, fegyverkezési hajszát folytató, gazdasági zűrzavar állapotában lévő tőkés világ viszonyait.

Míg a béketábor országaiiban a gazdasági élet minden területe gyors és szakadatlan fejlődés képét mutatja, a tőkés országokban úgyszólván csakis a hadiipar és a vele szoros kapcsolatban álló iparágak „fejlődnek”, a fogyasztási cikkeket gyártó termelési ágak pedig a pangás és visszaesés állapotában vannak. 1950-ben az európai népi demokratikus országok ipari termelése együttvéve 26 százalékkal nőtt, ugyanakkor a marshallizált nyugateurópai országoké mindössze 8 százalékkal. 1950-ben egész Európa (a Szovjetunió nélkül) ipari termelése növekedésének 30 százalékát az öt kelet-európai népi demokrácia adta, ho-

lott részesedésük az egész európai ipari termelésben csak 15 százalék volt. A népi demokratikus országok ipara tehát a marshalizált országoké-

nál több mint háromszor gyorsabban fejlődött. A kép — mint az alábbi táblázat mutatja — 1951-ben is hasonló.

*Az ipari termelés színvonala 1951 harmadik negyedében
(1950 harmadik negyede = 100)*

Szovjet-unió	Lengyel-ország	Csehszlovákia	Magyarország	Románia	Bulgária	NDK	USA	Anglia	Kanada	Ny. Németország	Hollandia	Svédország
115	120	111	124,8	126	115	121	105	103	104	114	94	104

Még a burzsoá statisztika által megamisított adatok sem leplezhetik el, hogy a Szovjetunió vezette szocialista tábor országainak ipara sokszorta gyorsabban fejlődik, mint a vezető tőkés országoké. Jellemző egyébként, hogy a tőkés országok között az ipari termelés legnagyobb emelkedését éppen az újrafelfegyverkezési konjunktúrát átélő Nyugat-Németország mutatja fel.

Még vizasztalanabb a kép a tőkés országokra nézve, ha néhány, fogyasztási cikket termelő iparág adatait vizsgáljuk. Így például az Egyesült Államokban a textilárak termelésének indexe 1950 novemberétől 1951 októberéig 193-ról 155-re csökkent, a gyapjufogyasztás az 1950 novemberi 1 200 000 háláról 1951 decemberéig 372 000 hálára, vagyis csaknem 40 százalékkal esett, a gyapjúfonal termelése az 1951 novemberi 76,8 millió font-ról 1951 szeptemberéig 48,6 millió fontra zuhant. Angliában a gyapjúfogyasztás 1951 novemberében 36 százalékkal, egyéb textilipari nyersanyagul szolgáló rostok fogyasztása pedig 3 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1950 azonos hónapjában.

Az esztelen fegyverkezés és a fogyasztási cikket termelő iparágak hanyatlása természetesen a munkanélküliség növekedésével, inflációval, a dolgozók életszínvonalának rohamos csökkenésével jár együtt. A munkanélküliek száma Olaszországban több mint

2 millió, Nyugat-Németországban több mint másfél millió, Hollandiában pedig ez év januárjában sohasem látott színvonalat ért el. Állandóan emelkedik a dolgozók fogyasztási cikkeinek ára. Így például Franciaországban 1950 januárja és 1951 januárja között a kenyér ára 39, a tésztaféléké 46, a gyümölcsé 41, a húsé 58, a halé 140, a gázé 28, a villamosáramé 24 százalékkal emelkedett. A dolgozók életszínvonalának leszorításában és a kizsákmányolás fokozásában élen jár a fasiszta Titó-banda, amely — hogy amerikai gazdáit még olcsóbb árukkal szolgálhassa ki — nemrégiben szállította le a dinár árfolyamát a réginek egy töredékére.

A tőkés világ gazdasági pangását szemléltető adatokkal és tényekkel szembeállítva, még ragyogóbb színben mutatkoznak meg a béketábor gazdasági sikerei, amelyek megcáfolhatatlanul bizonyítják a szocializmus mérhetetlen fölényét az önmagát túlélt, általános válságban vergődő, halódó kapitalizmussal szemben.

A népi demokráciák 1952. évi terveinek fő vonásai

A tervek teljesítésének és túlteljesítésének eddigi eredményei alapján valamennyi ország további nagy és feszített feladatokat tűzött maga elé az 1952-es évben, amely több országban a távlati tervek döntő éve.

Az 1952. évi tervek legfontosabb mutatószámai

Ország	Százalékos növekedés 1951-hez képest						Önköltség- csökkentés az iparban %
	nemzeti jövede- lem	ipari termelés	mezőgazd. termelés	munkater- melékenység az iparban	nehéz- ipar	beruhá- zások	
Lengyelország	17	22,3	8,1	13,8	28,7 ¹	19,—	5,5
Csehszlovákia	x	21,—	15,—	13,7	x	28,—	6,5 ²
Magyarország	x	25,—	x	11,8	x	x	x
Románia	23	25,5	20,—	x	35,— ¹	x	x
Bulgária	19	24,4	14,7	16,2 ²	15,6 ²	x	8,6 ²

¹ Termelési eszközök termekése² Csak a nehézipari minisztérium alá tartozó

x Nincs adat

³ A népgazdaság minden ágában

vállalatokra vonatkozik

Az 1952. évi tervek jelentőségét mutatja az, hogy Bulgária e terv teljesítése révén 4 év alatt túl fogja teljesíteni az öt éves tervnek az ipari és mezőgazdasági termelés terjedelmére vonatkozó feladatát, Lengyelországban 1952-ben a szocialista ipar termelése 16,8 százalékkal túl fogja haladni a hat éves tervben erre az évre megállapított színvonalat. Az 1952. évi terv teljesítésével Lengyelország nemzeti jövedelme kétszerese lesz az 1938. évi- nek, az' egy főre jutó nemzeti jövedelem pedig 2,7-szerese. A nagy- és középipar termelése 1938-hoz képest 330 százalékot, egy főre jutó termelése pedig 440 százalékot fog elérni. Csehszlovákiában a nehézipar ezévi tervezett növekedése az 1937. évi termelés kétharmadával ér fel és eléri az 1937-es színvonal 2,5-szeresét. A legnehezebb gépek és berendezések termelése az elmúlt évhez képest több mint megkétszereződik. Ezt az acél és nyersvastermelés gyors növekedése teszi lehetővé; a nyersvas- és acéltermelés ezévi emelkedése nagyobb lesz, mint az egész 1934. évi termelés. Romániában 75 százalékkal több termelési eszközt gyártanak, mint 1950-ben.

Valamennyi országban tovább emelkedik a dolgozók életszínvonala.

A népi demokratikus országok gazdasági sikereinek forrásai

A népi demokratikus országok által elért eredmények legfőbb forrásai, a kitűzött feladatok megvalósításának biztosítékai a következők:

Először, a kommunista és munkáspártoknak a marxizmus-leninizmus tudományán alapuló biztoskezü vezetése. E pártok vezetőségének ébersége tette ártalmatlanokká a Kosztov, Rajk, Slansky-féle befurakodott ellenséges elemeket. A pártkongresszusok, konferenciák, az egyes pártok központi bizottságának minden egyes ülése, a gazdasági és politikai helyzet tudományos elemzése alapján világosan, halálrozztan mutatták meg a dolgozóknak az elérendő célokat. A pártszervezetek mozgósították a dolgozó tömegeket a tervek megvalósítására, a párt vezette kéréssel telenül az osztályharcot városban és falun egyaránt, a párt karolta fel minden téren a dolgozók alkotó kezdeményezéseit.

Másodszor, a kizsákmányolás megszüntetésével kialakult a dolgozóknak a munkához való új viszonya, amely a munkások, parasztok, értelmiségiek mind szélesebben kibontakozó munkalendületének szilárd alapja. A népi demokratikus országokban egyre

fejlődik a munkaverseny és terjed a Sztahanov-mozgalom. Így például 1951-ben Bulgáriában a közvetlenül a termelésben foglalkoztatott munkások 80 százaléka állott munkaversenyben, 31 dolgozó nyerte el a Szocialista Munka Hőse címet; Csehszlovákiában a dolgozók az iparban 88 000, az építőiparban több mint 12 000 újítást javasoltak.

Harmadszor, a szocialista szektor bővülése, egyes területeken kizárólagossá válása mind nagyobb mértékben biztosítja ez országok számára a szocialista gazdaság mérhetetlen fölényét a tőkés rendszerrel szemben.

Végül *negyedszer*, ez országok valamennyi sikerének *döntő forrása a nagy szocialista Szovjetunió önzetlen testvéri segítsége*, amelyet felszabadulásuk óta élveznek.

Rákosi elvtárs az MDP II. kongresszusán a következőket mondta: „Nincs olyan területe népgazdaságunknak és hozzátehetem: egész szocialista életünknek —, amely ne kapott volna és ne kapna szakadatlanul és folyamatosan felbecsülhetetlen támogatást a Szovjetuniótól... *a magyar népi demokrácia sikereinek egyik döntő összetevője mindaz a baráti segítség, amelyért nem lehetünk eléggé hálásak a Szovjetuniónak és akitől ez a segítség nem egyszer kiindult, magának Sztálin elvtársnak.*

Előrelátható, hogy ez a támogatás a következő években még növekedni fog és *öleves terülvn jó végrehajtásának, egész jövőnk építésének ez a segítség a legbiztosabb záloga.*“ (A szocializmus építésének útján. 36. lap. Szikra 1951.) Ezek a szavak teljes mértékben érvényesek valamennyi általunk tárgyalt országra.

A Szovjetunió nemcsak felszabadította ezeket az országokat a külső és belső elnyomók igája alól, megnyitva előttük a szabad fejlődés útját, hanem a szovjet hadsereg jelenléte lehetetlenné tette a nép ellenségeinek polgárháborús kísérleteit is, visszatartotta az imperialista országokat a fegyveres intervenciótól is. A Szovjet-

unió támogatta és támogatja ezeket az országokat a nemzetközi küzdőtéren. Áradó bőséggel juttat számukra a szocializmus építése terén szerzett gazdag tapasztalatainak kincses-tárából.

Ékesszólóan beszélnek erről a segítségről azok, akiket a háborút közvetlenül követő inséges években a szovjet gabona mentelt meg az éhhaláltól, a szovjet gépekkel és a szovjet sztahanovistáktól átvett tapasztalatok alapján többet és jobbat termelő gyárak, a Szovjetunióban járt parasztküldötségek, a szovjet agrotechnika alkalmazása következtében bővebben termő szántóföldek, a szovjet tudomány nyomdokain új, meg új tudományos sikereket elérő tudósok, a dolgozók egész szépülő, boldog új élete, az átalakuló, rohamosan fejlődő országok.

★

Az európai népi demokratikus országok napról napra új eredményeket felmutató gazdasági fejlődése, dolgozók erősödő, öntudatos szocialista hazafisága, növekvő honvédelmi képességük nemcsak saját magukat erősíti, nemcsak saját életüket teszi szebbé, könnyebbé. Erősíti a Szovjetunió vezetete egész, hatalmas békétábor. Minden siker a gazdasági építésben: csapás az imperialisták háborús terveire, akiket a háború kirobbantásától csakis a békétábor egyre növekvő ereje képes visszariasztani. Minden eredmény a szocializmus építésében, az életszínvonal emelése terén: eleven példa a tőkés országok kizsákmányolt proletárjai előtt, hogy tőkésék és mindenfajta elnyomók nélkül hogyan élheti a dolgozó nép a maga szabad, emberi életét.

Az elért eredmények és a biztos megvalósítás útján lévő tervek minden gondolkodó ember előtt megcáfelhatalatlanul tanuskodnak e látnoki szavak igazságáról: évszázadunkban minden út a kommunizmushoz vezet!

M. F.

A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban*

A személyes megtakarítás; számlák meghatározott formában konkretizálják azokat a kötelezettségeket, amelyeket egyes dolgozók vagy brigádok vállalnak magukra. Új jelenség, hogy a munkában, az anyag- és szerszámmegtakarításban, valamint a szocialista verseny során vállalt különféle kötelezettségek teljesítésében elért eredményeket maguk a munkások tartják nyilván.

Személyes számlát brigádok vagy egyes dolgozók vezetnek. A személyes számlák tartalma különféle. Kezdetben csak a gyártási normák teljesítésének nyilvántartására szolgáltak, később az üzembenbelüli önálló elszámolás egyik új formájává alakultak. Alkalmazásukra először 1945-ben került sor. Tömegmértékben azonban csak 1948 második felében terjedtek el.

A személyes megtakarítási számlák vezetése a munkásosztály kulturális és műszaki fejlődésének eredménye, kifejezésre juttatja, hogy a munkások szem előtt tartják az állam érdekeit.

Ezeknek a számláknak többféle elnevezésük van. Egyes üzemekben személyes megtakarítási számlának, másutt egyéni önálló elszámolásnak, vagy egyéni megtakarítási számlának nevezik őket. Ebben a cikkben a személyes megtakarítási számla

kifejezést használjuk; minthogy ez az elnevezés jobban fejezi ki az ilyen számlák igazi jellegét: az önálló elszámolás és a szocialista verseny elemeinek szerves egybekapcsolását.

A személyes megtakarítási számlát vezető munkás példaképe az öntudatos kommunistának, aki tudatában van munkája társadalmi jelentőségének. A munka iránt tanúsított új magatartást találoán jellemzi Zujev sztahanovista: „Nem elég csupán a saját munkahelyünkön takarékoskodni. Munkánkat úgy kell megszerveznünk, hogy a következő dolgozó is takarékoskodhassék a nversanyaggal és az energiával. Nem elégszem meg azzal, hogy saját munkahelyemen megtakarítok párszáz rubelt, hanem igyekszem jóminőségű félkészterméket is gyártani, hogy a következő művelet végző munkások is takarékoskodhassanak.“

A személyes megtakarítási számláknak gazdasági és politikai szempontból egyaránt nagy jelentőségük van. Gazdasági téren elősegítik a takarékoságért folyó mozgalom kiterjedésését és sokmillió rubel értékű anyag, szerszám stb. megtakarítását. Ahhoz is hozzájárulnak, hogy az üzemekben egyre jobb normamegállapító módszereket alkalmazzanak. Ismeretes ugyanis, hogy a megtakarításban elért eredmények pontos nyilvántartásának és helyes értékelésének elengedhe-

* Sz. Tatur—A. Szokolovszkij—V. Mncaganova: *Személyes megtakarítási számlák alkalmazása az ipar szocialista felhalmozásáért vívott harc során* című munkája nyomán.

tetlen föltétele a haladó teljesítménynormák, anyagfelhasználási normák, gépkihasználati normák stb. alkalmazása.

A számlák politikai jelentősége abban rejlik, hogy az egyes dolgozók, illetve brigádok munkaeredményeinek nyilvántartása útján a vállalatok dolgozói és az egész ország közvéleménye azonnal tájékozódhat a szocialista munkaverseny eredményeiről. A jól dolgozó munkások, üzemek példamutatása másokat is munkasikerek elérésére ösztönöz, és újabb milliókat von be a takarékos termelésért vívott harcba.

A gazdaságosságra és a takarékosra való nevelés munkáját valamennyi üzemben a pártszervezetek vezetik. A pártszervezetek — a szakszervezetekkel és a Komszomol helyi szervezeteivel karöltve — minden módon támogatják a takarékosági mozgalom kiszélesedését, segítik az újítókat és feltalálókat, széles körben népszerűsítik az észszerűsítő javaslatokat. A pártszervezetek jó munkájának eredménye, hogy ma már a szovjet dolgozók milliói vezetnek személyes megtakarítási számlát.

A személyes megtakarítási számlák tartalma

A személyes megtakarítási számlákat a különféle iparágakban, az egyes üzemekben és műhelyekben a termelés technológiájától és természetétől függő sajátos formában alakítják ki és vezetik. Így például az öntödékben és az acélolvasztókban a számla megnyitásakor főképen az anyag- és tüzelőanyagfelhasználás mutatóit állapítják meg, a magkészítők a selejtvesztés csökkentését tűzik ki célul, a mechanikai műhelyekben pedig a brigádok szerszám- és segédanyagfel-

használását, valamint a termelési és selejtcsökkentési terv túlteljesítését tükröző mutatókat állapítják meg.

Ki kell emelni a személyes megtakarítási számláknak azt a sajátosságát, hogy csupán azokat a ráfordításokat tüntetik fel, amelyekre az egyes munkás vagy brigád közvetlen befolyással van.

A személyes megtakarítási számlák meghonosítása számos esetben megköveteli, hogy a műhely munkájának tervezését és nyilvántartását bizonyos mértékben átszervezzék, és a személyes számlák tartalmát egybehangolják az üzembelüli tervezéssel és nyilvántartással.

A mutatók száma és jellege tekintetében a legegyszerűbb formát a *Kaucuk*-gvárban kezdték alkalmazni: a tervezett és a valóban elért termelést mennyiségben, a havi és az évi tervfeladatok teljesítését pedig százaléokban mutatták ki.

Egy másik üzemben a gyártási norma teljesítésének százalékát, továbbá a tervfeladaton felüli teljesítményt mutatják ki havonként, illetve évi átlagban.

Ezeknek a megoldásoknak főleg az volt a hibájuk, hogy a verseny részvevői elsősorban a termelési programok teljesítésére összpontosították figyelmüket. Az anyagok, szerszámok stb. takarékos felhasználása még háttérben maradt.

Nyilvánvaló, hogy a szocialista verseny mai szakasza újabb, fokozottabb követelményeket támaszt. A gyártási normák teljesítésének nyilvántartása önmagában már nem állja meg a helyét. A személyes megtakarítási számlákon feltétlenül szükséges nyilvántartani a különféle anyagok megtakarításának eredményeit, a kitűnő minőségű, illetve a

selejtes termékek mennyiségét, a berendezések kihasználási fokát, továbbá néhány egyéb fontos mutatószámot is.

A személyes megtakarítási számlák fejlettebb formáját dolgozták ki a *Vörös Proletár*-gyárban. Itt külön könyvecskéket vezetnek, amelyek lehetővé teszik annak megállapítását, hogy a háborúutáni ötéves terv határidőelőtti teljesítéséért vívott harcból hogyan vették ki részüket az egyes munkások. Ezek a könyvecskék havonként feltüntetik az

egyes munkások gyártási normájának teljesítési százalékát, az észszerűsítő javaslatok és a tökéletesítések számát, továbbá a javaslatok megvalósításából származó évi megtakarítások összegét. Az anyag-, energia- és szerszám megtakarításokból származó összegek azonban még itt sem szerepelnek.

Igen célszerűek a sztálingrádi traktorüzemben alkalmazott személyes számlák. Példa erre Beloszov kovácsbrigádvezető személyes számlájának itt közölt formája.

Sztálingrádi Traktorgyár kovácsműhelye

A Beloszov-brigád személyes megtakarítási számlája

Hónapok	Olaj-megtakarítás		Gőzmegtakarítás		Villamos-energia megtakarítás		Selejtsökkenetés (rubelben)	Szerszám-megtakarítás rubelben	Összes megtakarítás (rubelben)
	kg	rubel	kg	rubel	kilowattóra	rubel			
január	4622	1397,68	54 187	1625,61	244	34,16	3319,32	túllépés 269,68	6107,09
február	2169	655,38	26 146	784,38	108	15,12	túllépés 7719,60	295,20	túllépés 5969,52
március	2550	771,42	30 878	926,34	127	17,80	2827,44	túllépés 1829,52	2713,48
Összesen 1949 I. negyede	9341	2824,48	111 211	3336,33	479	67,08	túllépés 1572,84	túllépés 1804,00	megtakarítás 2851,05
április	2886	872,73	33 803	1014,09	135	18,90	6597,36	túllépés 573,30	7929,78

Beloszov brigádja tehát már különválasztja a fontosabb anyagfajtákban és a szerszámfelhasználásban elért megtakarításokat. Emellett gondot fordít a selejtsökkenetés nyilvántartására és a veszteségek feltüntetésére. Így azután a termelő munka gyöngé oldalai is feltárnak és a hiányosságok kiküszöbölése céljából idejekorán lehet intézkedni.

A személyes megtakarítási számlák e formája lehetővé teszi azt is, hogy a számlákon feltüntetett ered-

ményeket egybevevessék az önálló elszámolás alapján működő műhely eredményeivel. Ámde ez csak abban az esetben lehetséges, ha a műhely valamennyi dolgozója személyes megtakarítási számlát nyit, s nemcsak megtakarításait, hanem túllépéseit is feltünteti rajtuk.

A *Szkorohod* cipőgyárban csak a bőrmegtakarítást és a kifizetett prémiumokat tartják nyilván. Ez jól látható Mustukovának, a gyár egyik legkiválóbb szabásznőjének a túlloldalán közölt számláján.

*Mustukova szabásznő
személyes megtakarítási számlája*

Szokorod Cipőgyár, szabászműhely

	Bőrmegtakarítás		A megtakarításokért kifizetett prémium (rubelben)
	dm ²	rubelben	
1948 november.....	10 658	7 034	628
december.....	9 124	6 022	783
1949 január.....	11 770	7 768	570
február.....	9 956	6 571	495
március.....	8 549	5 669	446
április.....	10 771	7 109	539
május.....	11 289	7 451	562
június.....	11 983	7 908	619
július.....	10 935	7 217	555
augusztus.....	7 051	4 654	358

Igen jó módszert alkalmaznak a Frézer-gyárban, ahol a megtakarítási számla a következő adatokat tartalmazza: az évi tervfeladat (normaórákban); havi tervteljesítés; kitűnő minőségű termék gyártása százalékban; a selejt nagysága (a munkás hibájából); a megtakarítás összege költségelemek szerint; a műszaki oktatásban való részvétel; a szocialista versenyben elért legjobb eredményekért, a termelési feladatok teljesítéséért és túlteljesítéséért, a termelés minőségének megjavításáért, valamint az anyagok és pénzeszközök gazdaságos felhasználásában elért eredményekért kapott jutalmak és kitüntetések.

A személyes megtakarítási számlák vezetése feltétlenül megkívánja a műhelyre megszabott tervfeladatok részletezését, a tervmutatók fölbontását brigádokra és egyes munkásokra. Arra is ügyelni kell, hogy a dolgozókat, illetve a brigádokat külön-külön tegyék felelőssé a rájuk bízott munka elvégzéséért.

Széles körben elterjedtek az észszerűsítők személyes megtakarítási számlái is. A munkások, mérnökök és műszaki szakemberek észszerűsítő javaslatai óriási szerepet játszanak a munka termelékenységének fokozásában, az önköltség csökkentésében, a termelés minőségének megjavításában, a nyersanyag-, anyag- és munkamegtakarításban.

Az észszerűsítők személyes megtakarítási számlái feltűntetik az észszerűsítés elfogadásának napjától számított és a valóságban elért megtakarításokat. A két összeg különbségéből arra is lehet következtetni, hogy milyen gyorsan és milyen sikerrel léptették életbe az észszerűsítő javaslatokat.

Ügyelni kell arra, hogy a személyes megtakarítási számlák csak azokat az eredményeket tüntessék fel, amelyeknek alakulása magától a számla tulajdonosától függ.

Személyes megtakarítási számlát nemcsak a termelő brigádok vezetői és az egyes munkások vezethetnek, hanem az üzemrészek, műhelyek, segéd- és szolgáltatóüzemek, a beszerző, és értékesítő osztályok, a gépszerkesztő irodák és a gyárigazgatás más osztályainak vezetői, illetve munkatársai is.

Természetesen ilyen esetekben is szem előtt kell tartani azt az elvet, hogy a számla vezetője csak azokat az adatokat tartsa nyilván, amelyeknek alakulása közvetlenül tőle függ. Így például az általános műhelyköltségek nagyságát elsősorban a műhelyfőnököknek vagy helyettesének rendelkezései befolyásolhatják. Hozzáértésüktől, szervezőképességüktől függ az, hogy milyen összegeket kell kifizetni világításra, a kisegítő-személyzet munkabérére, a műhelyiroda dolgozóinak díjazására stb.

A kolomnai mozdonygyárban széles körben elterjedt az a gyakorlat, hogy a mesterek és műhelyfőnökök

olyan személyes megtakarítási számlát vezetnek, amelyen a különféle mutatószámokban elért eredmények alakulása attól függ, mennyire ért az illető mester vagy műhelyfőnök a munka megszervezéséhez, a gazdaságosság rendszerének helyes alkalmazásához. Kuznyecov elvtársnak, az egyik műhely vezetőjének számláján a következő mutatók szerepelnek: a tüzelőanyag, villamosenergia, és egyéb anyagi értékek megtakarításában elért eredmények, a munka termelékenységének emelkedése, a termékegység munkaigényének csökkenése, a gyártmányok minőségének javítása, a munka ütemessége, a munkások patronálása, az elfogadott észszerűsítő javaslatok hatékonysága, a munkások személyes megtakarítási számláinak elterjesztésében elért eredmények. (Ezek lényegében a műhely munkaeredményeit foglalják össze és így lehetőséget adnak a művezető munkájának értékelésére.)

A személyes megtakarítási számlák feltüntethetik azokat a kötelezettségeket is, amelyeket egyes brigádok vagy munkások vállaltak arra, hogy generáljavítás nélkül hosszabb ideig használják a gépeket. A gépek használati idejének meghosszabbítása megtakarítást eredményez egyrészt a generáljavításra fordított kiadások csökkentése útján, másrészt pedig a munka termelékenységének növekedése alapján. A munka termelékenysége azért növekszik, mert egy-egy generáljavítás kihagyásával tulajdonképpen a gépek hosszabb működési idejét biztosítják.

A gépgyárakban a gépeket számos esetben egyes dolgozókra bízák, akik felelősek a gépek állapotáért. Ezt a mozgalmat Nazarova, az Urali autógyár sztahanovistája kezdeményezte, aki az első szemé-

lyes megtakarítási számlát nyitotta ebben az üzemben.

A gépek megőrzése arra kötelezi a dolgozókat, hogy a rájuk bízott gépeket gondosan kezeljék.

A gépek karbantartása során is lehet takarékoskodni. Itt azonban ügyelni kell arra, hogy a takarékos segédanyagfelhasználás kárt ne okozzon. Ha a kenőanyagok megtakarítása abból származik, hogy a gépeket kevésbé gondozták, ezt semmiképpen sem lehet megtakarításnak nevezni. Az ilyen áltakarékosság következtében emelkednek a gépek javítására fordított költségek, amelyek rendszerint még a „megtakarítások” összegét is meghaladják.

A személyes számlák vezetésének hatására gyakran jelentős összegű megtakarítást eredményez a hulladékanyagok célszerű felhasználása. A hulladékok és másrendű anyagok felhasználását mindenképen elő kell segíteni, mert ez a társadalmi munkaráfordítás jelentős mértékű megtakarítását eredményezi. Az új anyag helyett hulladékot felhasználó munkás megtakarításának természetesen csak az új anyag és a hulladékanyag értéke közti különbség tekinthető.

Ha megvizsgáljuk a személyes megtakarítási számlák különféle formáit, megállapíthatjuk, hogy sok esetben nem tüntetik fel pontosan a megtakarítás vagy túllépés igazi okát. Így aztán nem tisztázható, vajjon kinek az érdeme a megtakarítás, vagy ki felelős a veszteségért.

Ezt mutatja például Belouszovnak, a sztálingrádi traktorgyár kövácásának már ismertett számlája. Belouszov brigádja kimutatja, hogy a februári túllépés 5969 rubel 52 kopek volt. A személyes számlából az is kitűnik, hogy ez a túllépés teljes mértékben annak a selejt-

vesztésnek a következménye volt, amely abban a hónapban 7719,60 rubelt tett ki. A selejt okának elemzésekor viszont megállapították, hogy a gépkezelő nem állította be megfelelően a préselőgépet és ez okozta a selejtet. A brigád annyiban volt hibás, hogy későn fedte fel a hiányosságot és ennek következtében számottevő mennyiségű selejt keletkezett. Ebben az esetben tehát a selejrtért nemcsak a brigád, hanem a gépkezelő is felelős. Ennek ellenére a selejtvesztés egész összegét Beluszov brigádvezető személyes megtakarítási számlája mutatta ki. Ilyenkor azután utólag nehéz megállapítani, hogy a veszteségből mekkora rész terheli a gépkezelőt és mekkora a brigádtagokat. A tanulság az, hogy a felelősség kérdését kellő időben kellett volna felvetni és a személyes számlán kimutatott veszteséget a személyes felelősség elvének megfelelően kellett volna választani.

A legjobb vállalatok tapasztalatait összegezve, az javasolható, hogy a személyes megtakarítási számlák a következő fontosabb adatokat tartalmazzák:

a) gyártási normák teljesítésének mutatóit;

b) a brigádoktól vagy egyes munkásoktól függő nversanyagmegtakarítást, illetve többletráfördítést;

c) villamosenergia-, tüzelőanyag-, gőzmegtakarítást;

d) szerszám- és segédanyagmegtakarítást;

e) a termék minőségét és a selejtvesztés csökkentését jelző adatokat;

f) a berendezések jobb kihasználásából eredő megtakarítást;

g) az ézszerősítő javaslatok megvalósításának gazdasági eredményeit.

Az ézszerősítő javaslatok gyakorlati megvalósításából eredő megtakarítások összegét külön-külön is fel kell tüntetni. Ezt az összeget azonban a végösszegbe nem kell beszámítani, minthogy az ézszerősítő javaslatoknak anyag-, villamosenergia-, szerszám- és egyéb megtakarítást kell eredményezniük, amelyet a megfelelő helyen már kimutattak.

Fontos, hogy a dolgozók személyes megtakarítási számláin kimutatott megtakarításokat és túllépéseket rendszeresen elemezzék és egybevevessék a műhely elszámolásával. Erre még akkor is szükség van, ha nem minden munkás vezet számlát.

A személyes megtakarítási számlákat az üzembenbelüli tervezéssel és nyilvántartással összefüggésben kell vizsgálni. Ez a nyilvántartási rendszer megköveteli az üzembenbelüli tervezés és nyilvántartás átszervezését, tökéletesítését, és a termelés tervezésében is megfelelő változtatásokat tesz szükségessé. Elengedhetetlen követelmény, hogy az üzemszeket és raktárakat megfelelő mérőberendezésekkel (mérleggel, villanyórával, gőz-, víz- és gázmérővel stb.) lássák el. A legjobb vállalatok tapasztalata azt bizonyítja, hogy a személyes megtakarítási számla csak akkor válik valóban hasznossá, ha ezeket a követelményeket figyelembe veszik.

A személyes megtakarítási számlák vezetésének néhány eredménye

Napjainkban már sokszáz szovjet vállalatban vezetnek személyes megtakarítási számlákat. E módszer alkalmazásával tovább szélesíthető a tervenfelüli felhalmozásért folyó szocialista verseny, fokozható a munka termelékenysége és megjavítható a termékek minősége.

A személyes megtakarítási számlát meghonosító vállalatokban kitűnő eredményeket érnek el.

Belousov brigádja például 1948 IV. negyedében 109 000 rubelt takarított meg terven felül. A következő években pedig még nagyobb sikerrel dolgozott. A bereznyiki szódaüzem egyik műhelyében a személyes megtakarítási számla alkalmazása a következő megtakarítást eredményezte:

	A kitűnő minőségű termelés százaléka	A megtakarítás összege (rubelben)
1949 január ...	40,0	30 000
1949 február ..	45,0	30 170
1949 március ..	50,8	36 350
1949 április ...	63,4	91 850

Júniusban a termelésnek már 83 százaléka volt kitűnő minőségű. Sirsina elvtársnő, a gyár egyik műszerése februárban 7500 rubelt, márciusban 17 000, májusban 23 500, júniusban pedig 20 600 rubel megtakarítást mutatott ki személyes megtakarítási számláján.

Népgazdasági szempontból rendkívül jelentős a harkovi Ordzsonikidze traktorgyár kezdeményezése. Itt többször is felújítják és felhasználják az elhasznált szerszámokat. Ebben a mozgalomban a gyárnak több mint 2000 munkása vesz részt, akik személyes megtakarítási számlával rendelkeznek. 1949 novemberétől 1950 júliusáig, vagyis kilenc hónap alatt, 2 418 000 rubel értékű szerszámot újítottak fel. A gyár egész szerszámükségletének 20 százalékát ebből a felújításból fedezték.

A személyes megtakarítási számlák vezetése kedvezően befolyásolja a vállalatok jövedelmezőségét, az egyes munkásokat és brigádokat pe-

dig fokozottabb felelősségre készíteti munkájuk közben. Ez az új módszer állhatatosságra neveli a dolgozókat a tervenfölüli felhalmozásért vívott harcban, alkotó kezdeményezésre és az elfogadott észszerűsítő javaslatok alkalmazására ösztönöz, pontosságot követel és emeli a termelés általános kultúráját.

A személyes megtakarítási számlák meghonosítása megköveteli a tervfeladatok részletezését, a munka társadalmi ellenőrzésének kiszélesítését, s a termelés minden területén haladó normák alkalmazását.

Ennek az új mozgalomnak egyik legfontosabb előrelendítője a helyesen felépített jutalmazási rendszer alkalmazása. Köztudomású, hogy a prémium fontos ösztönző erő, amely erősíti a gazdaságosságért vívott harcot. A takarékos termelés anyagi ösztönzésének megszervezésekor a társadalmi érdekeket megfelelően össze kell egyeztetni az egyéni érdekekkel. Ez viszont úgy érhető el, ha a megtakarítások egyik részét a megtakarítást elért dolgozók jutalmazására, másik részét pedig a vállalatok felhalmozásának növelésére használják fel.

A kifizetett prémiumok összegét főképpen az elért megtakarítások nagysága szabja meg. A vállalatnak azonban lehetősége van az igazgatói alap egy részének felhasználására is.

Nézzük meg, hogy a kolomnai mozdonygyárban milyen formában jutalmazták a termelésben elért jó eredményeket. A gyár munkásai a normák túlteljesítéséért a progresszív darabérmek megfelelő munkabért kapnak. A szocialista verseny állásáról negyedévenként készítenek összesítő jegyzéket. Ennek alapján az első négy helyezettet 3000, 2000, 1500 és 1000 rubeles jutalomban részesítik. A gyár legjobb

dolgozói részére pénzjutalommal járó vándorzászlót is rendszeresítették. Ebben a jutalomban részesülnek a legjobb üzemszervek és brigádok.

Az anyagi ösztönzés egyik formája az is, hogy a munkabérialap két százalékát a művezetői alap rendelkezésére bocsátják. Ezeknek az összegeknek a helyes felhasználása elősegíti az üzemszervek és brigádok önálló elszámolásának megszilárdulását és a személyes megtakarítási számlák fejlesztését. A gyár jutalmazási rendszerének hiányossága is van: a megtakarítások összege nem áll arányban a jutalmazások összegével. Ebben a tekintetben helyesebb az urali Sztálin autógyárban kialakult gyakorlat, ahol a munkásoknak az általuk elért megtakarítások 15 százalékát fizetik ki.

A prémiumok kifizetésekor figyelembe kell venni a gyártott termék minőségét is. Ez különösen olyankor fontos, amikor az illető munkás félkészterméket gyárt, illetőleg előkészítő műveletet végez a következő munkafolyamatokhoz.

Minden olyan esetben, amikor a gyártott termék minősége rosszabb a megszabottnál, vagy az elvégzett műveletben okozott hibát a következő munkafolyamatban kell kijavítani, az ebből eredő veszteséget a hibát elkövető munkás személyes megtakarítási számlájának terhére kell írni.

A prémium kifizetése előtt meg kell vizsgálni a gépek állapotát is. Ha kitűnik, hogy a munkás gépe a gondos karbantartás hiánya miatt a megengedettnél nagyobb javításra szorul, vagy a javításokat határidő előtt kell elvégezni, a javítás költségét le kell vonni a kifizetendő prémium összegéből.

Célszerű, ha a megtakarításokért járó prémiumokat negyedévenként fizetik ki. Előfordulnak ugyanis olyan esetek, amikor az egyik hónapban megtakarítás, a másik hónapban pedig túllépés (veszteség) jelentkezik. Ilyenkor a veszteségeket levonják a megtakarítások összegéből és ennek arányában csökkentik a prémiumot.

Az anyagi ösztönzés jelentősen előrelendíti a személyes megtakarítási számlák elterjedését. Ez azonban önmagában nem elég ahhoz, hogy ezeket a számlákat még szélesebb körben alkalmazzák. E mozgalom továbbfejlesztésében nagy szerepe van a pártszervezetek politikai nevelőmunkájának. Az is fontos, hogy a dolgozók tanulmányozzák a vállalatuk termelő munkájával összefüggő gazdasági kérdéseket. A vállalati gazdaságtan mélyreható ismerete elősegíti, hogy a dolgozók még jobban használják fel a termelés rejtett tartalékait, tovább csökkentsék az önköltséget és még nagyobb mértékben járuljanak hozzá a kommunizmus építéséhez. A legjobb vállalatokban külön szemináriumokon, illetve magántanulás formájában tanulmányozzák ezeket a kérdéseket.

A személyes megtakarítási számlák széleskörű alkalmazásában nagy szerepe van a dolgozók és a tudósok együttműködésének. Ezen a területen különösen nagy feladat vár még a közgazdákra, akiknek részletesen kell tanulmányozniuk a kiváló vállalatok és dolgozók tapasztalatait, összegezniük és értékesíteniük kell a különféle módszereket, és tanulmányok formájában kell széles körben népszerűsíteniük ennek az új versenyformának népgazdasági jelentőségét.

Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban

A szénbányászat feladata a földkéreg üledékes kőzetrétegei közé települt kisebb-nagyobb vastagságú szénrétegek kitermelése, a szénnek felszínre hozása és osztályozása. A bányászati munkálatok a kutató fúrásokkal kezdődnek és a szén kitermelésével végződnek.

Egy-egy széntelep egyes bányamezőiben már fejtési munkálatok folyhatnak, ugyanakkor más részén még csak fejtésre készítik elő a bányamezőt, vagyis a szállítás és légvezetés céljait szolgáló folyosókat vájják. A folyamatos termelés biztosítása végett ugyanis több kilométer hosszú folyosóhálózatot kell építeni és fenntartani. Nyilvánvaló tehát, hogy a széntermelés a bányai üzemek belülről elégé szétosztott fejtési és elővájási munkahelyeken folyik és ez a szállítás, a szellőztetés, a gépesítés és az anyagellátás szempontjából kezdveztlen, de többé-kevésbé elkerülhetetlen körülményeket teremt.

A túlzott térbeli tagoltság, vagyis az üzemkoncentráció hiánya leginkább a fejtőhelyek anyagellátásával és a kitermelt szén elszállításával összefüggő anyagmozgatást nehezíti meg. Az üzemkoncentráció hiánya az energiaellátást is megnehezíti. Előfordul, hogy a vájár a jövesztés gépi szerszámai — a sűrített levegővel dolgozó fúró- és fejtőkalapácsok — helyett csakánnyt kénytelen használni, mert a csőhálózat légvesztése és a munkahelyek egyidejű jövesztése következtében a kompresszortelep képtelen fenntartani a kellő légnyomást. Néha a le-
robbantott szén elszállítása ütközik akadályba, mert elégtelen a bányai üzem szétszórt munkahelyeinek csillellátása. A csillehiány általában a

műszak második felében csökkenti a termelést. A műszak első felében viszont rendszerint azért szünetel a szállítás, mert a munka kezdetén a fejtőhelyek aránylag kevés szenet termelnek. Más volna a helyzet, ha a műszak folyamán időben elosztva fejtenék a szenet és egyenletesen végeznék a szállítást.

A termelést gátló ilyen körülmények között széntermelésünk nem fejlődhet. Szénbányászatunknak meg kell valósítania Gerő elvtárs útmutatásait, jobban ki kell használnia a termelőberendezést és egyenletesebbé kell tennie a termelést. Számos más iparághoz hasonlóan szénbányászatunknak is sok tennivalója van ezen a területen.

E feladatok megoldásában segítségünkre van a Szovjetunió fejlett szocialista szénbányászata, amely már jó eredménnyel alkalmazott korszerű munkaszervező módszerekkel rendelkezik az említett termelésgátló körülmények kiküszöbölésére. Egyik ilyen mód a ciklusos munkaszervezés, illetve a ciklusos ütemterv, amelyet a Szovjetunió szénbányászatában mintegy 17 év óta alkalmaznak.

A szovjet bányászatban elért kimagasló eredmények bizonyítják, hogy ez a szervezőmódszer lehetővé teszi a munkahelyek és gépek jobb kihasználását, a szakképzett munkaerők helyes elosztását, a termelőmunka folyamatosságát és egyenletességét. Ez viszont fokozza a termelést és a termelékenységét.

A ciklusos munkaszervezés lényege az egyes munkahelyeken végzett munkák olyan állandó technológiai rendje, amelyben az egyes munkafolyamatokat elemezzük, az

elvégzésükhöz szükséges időt többszörös időmegfigyelés átlagaként megállapíthatjuk, a munka végzésében fennálló esetleges hiányosságokat kiküszöböljük, s a ciklusos ütemtervet egy munkahelyre, esetleg több munkahelyre előre meghatározzuk és grafikonba foglaljuk. Az úgynevezett ciklusos ütemterv (grafikon) tehát a ciklusos munkaszervezésnek fontos segédeszköze. A grafikon rajzban szemlélteti a munka minden mozzanatát, a szükséges munkások számát és a munkaerőelosztást, s ezzel megkönnyíti a munka elvégzését, valamint a végzett munka ellenőrzését.

A ciklusos ütemtervben rögzítjük a munka menetrendjét. Ennek ki kell terjednie minden olyan mozzanatra, amely a munka elvégzésére bármilyen szempontból befolyással lehet.

A ciklusos ütemterv általában három részből áll:

1. Munkaterv-grafikonból,
2. Munkaerőterv (létszám)-grafikonból,
3. Mutatószám-táblázatból.

A *munkaterv-grafikon* az egyes munkafolyamatok időbeli vagy térbeli lefolyását ábrázolja. A grafikonon vízszintes irányban a munkanap 24 óráját jelezzük reggel 6 órától másnap reggel 6 óráig. Függőleges irányban — a munkahely természetétől függően — az elvégzendő munkafolyamatokat, illetve a fejtés homlokhosszúságát jelölik meg. Az egyes munkafolyamatokat szemléltetően kell feltüntetni, és a kiegészítő munkafolyamatokat, mint például a fabeadás, légszűrőcsővezeték átszerelése stb. is be kell foglalni a grafikonba.

A munkaterv-grafikonnal összhangban kell megszerkeszteni a *munkaerőterv-grafikont*, amely a

ciklus munkafolyamatait, illetve a teljes ciklus teljesítéséhez szükséges munkások számát műszakonként részletezve és szakmánként megosztva tartalmazza. Ez a grafikon a munkahely telepítése szempontjából szinte szolgálati utasításjellegű és a helyes munkaerőgazdálkodást, a munkahelynek és a munkahelyen dolgozó gépek teljesítőképességének legjobb kihasználását szolgálja. A grafikonban megjelöltnél kisebb munkás-létszám a ciklus teljességét, nagyobb létszám pedig a termelés gazdaságosságát veszélyezteti.

A *mutatószám-táblázat* az egy-egy munkahelyre vonatkozó fontosabb műszaki és gazdasági mutatószámokat tartalmazza, amelyek lényegében egy teljes ciklust határoznak meg egy adott munkahelyen.

A ciklusos ütemtervet szükség szerint kiegészíti a munkahely és munkavégzés körülményeinek műszaki leírása, az úgynevezett *termelési-technológiai utasítás*. A három részből álló ciklusos ütemterv és a termelés-technológiai utasítás együttesen hozza létre az egy meghatározott munkahelyre vonatkozó műszaki munkarendet.

A ciklusos munkaszervezésen, illetve a ciklusos ütemterven alapuló munkamódszer megvalósításával összefüggő feladatok már az eddiegiekből következnek: a bányauzem munkahelyeire ki kell dolgozni a ciklusos ütemtervből és a termelési-technológiai utasításból álló műszaki munkarendet, majd bányarészenként, illetve a bányauzemre összefogóan ki kell dolgozni a termelés, a szállítás, a bányafenntartás és gépkarbantartás, valamint az anyagellátás ugyancsak grafikonokban rögzített rendszerét. Ezeket az ütemterveket és utasításokat feltétlenül követni kell.

A munkának a ciklusos ütemtervben rögzített tervszerűsége és ennek megfelelő elvégzése a termelés szempontjából számos előnnyel jár és végtet annak, hogy a vágárok szakképzettséget nem igénylő mellék munkákkal is foglalkozzanak. A munkahelyek munkájának helyes összeegyeztetése folyamatossá teszi a termelést, és így a kitermelt szénnek a munkahelyekről való elszállítása a műszak kezdetétől a műszak végéig egyenletesen folyhat. A szállítószemélyzetnek műszakon belüli várakozással eltöltött holt ideje is kiküszöbölődik, és a munkaidő jobb kihasználásával párhuzamosan a szállítóberendezések egyenletes munkája is biztosítható. Megszűnnek tehát a szállítási torlódások, az ezekből eredő géptúlterhelések és a túlterhelés következtében fellépő üzemzavarok. Az egyes fejtőhelyek helyesen összeegyeztetett egyenletes szállítási munkafolyamatai kiküszöbölik az ürescsille-hiányból származó idővesztéseket. Ezenkívül, mint hogy a különböző munkafolyamatok a szállítás körül ciklusosan csoportosulnak, a jövesztőgépek és egyéb gépi berendezések jobb kihasználását is lehetővé teszik. Megszűnik a sűrített levegővel működő összes szerszámok egyidejű használata és biztosítható a sűrített levegős gépek működéséhez szükséges levegőnyomás.

A ciklusos ütemterven alapuló munkaszervezésnek azért is nagy jelentősége van, mert a munkahelyek között a munkafolyamatoknak időbeli, széleshomlokú fejtések esetén pedig időbeli és térbeli tagoltságával tág lehetőséget ad a szakosított munkára, vagyis a munkaerő szakosítására. A szakosított munka szénbányászatunkban igen nagy jelentőségű a nagy munkaerőhiány következtében. A szakosított munka biztosítja a szakképzetlen dolgozók

megfelelő foglalkoztatását is, például a szaktudást nem igénylő lapátoló-rakodó munka, a fejtőhelyek anyagellátása és egyéb munkák területén. Emellett rövidíti a szakmunkásképzés időtartamát is, mert az egyes munkafolyamatok szakszerű elvégzésének elsajátításához lényegesen kevesebb gyakorlati idő szükséges, mint a teljes vágárszak-képzettség és gyakorlat megszerzéséhez. Ezzel elérhető a szénbányászat kötelekébe került új dolgozók szakképzettségének gyors emelkedése és végleges alkalmaztatásuk a bányáiparban, mert fejlődésük arányában keresetük is növekszik. A szakosított munka a brigádmozgalom kiszélesítését is nagymértékben elősegíti.

A dolog természetéből következik, hogy a ciklusos ütemterv alkalmazásának elsősorban a nagyobb számú munkással dolgozó termelő munkahelyeken van létjogosultsága, ahol az egyes munkafolyamatokat már gépesítették. Ilyenek főként a különböző hosszúságú frontfejtések és a gépesített csoportos kamarafejtések. Egy-egy ilyen fejtés, illetve fejtési csoport napi termelése országos viszonylatban 15—50 vagon szén. Az ilyen munkahelyeken a napenként foglalkoztatottak száma pedig 30 és 100 között ingadozik. 1951 novemberi adatok szerint egy teljes termelő ciklus lebonyolítását frontfejtéseink 47 százaléka 40 óránál hosszabb idő alatt teljesítette és csak 36 százaléka fejezte be termelő folyamatát 24 óra alatt. Ennek okai:

1. A fronthomlokban folyó termelés rossz szervezése.

2. A frontfejtés termelési munkáját bénító bányaszállítási zavarok.

E hiányosságok megszüntetésére szénbányászatunkban a szovjet szénbányászat példája nyomán mozgalom indult a frontfejtések

termelő ciklusának 24 óra alatti teljesítésére.

Szénbányászatunkban a ciklusos munkaszervezést a múlt év közepén kezdték alkalmazni. Az első kísérletek nyomán itt-ott mutatkoztak is konkrét eredmények. Ám a ciklusos ütemterv szerinti munkaszervezésben, amint ezt Gerő elvtárs a január 12-i aktivaértekezleten is megállapította, „a munka dandárja még előttünk van“.

A frontfejtések 24 órás ciklusa esetén két műszak alatt a fronthomlok előrehaladásával összefüggő fejtőmunkát végzik, a harmadik műszakban pedig a szállítás céljait szolgáló rázócsuzdákat és láncos vonzókat szerelik át. Ezalatt viszszanyerik a biztosításként beépített fatámasztékokat és más biztosító-szerkezeteket, omlasztják a főtét a kifejtett terület fölött, valamint tömedékelik a kifejtett üregeket.

A napi egyciklusú ütemterven alapuló munkaszervezés a frontfejtésekben csak ebben az évben indult meg erőteljes mértékben. Mindegyik szénbányászati tröszt egy-egy alkalmas üzemében meghonosította a frontfejtések 24 órás ciklusos ütemtervét, hogy ezt az eredményes munkaszervező módszert, a szerzett tapasztalatok alapján, a termelés fokozása érdekében más üzemekbe is átültethesse. Elméleti megfontolások és konkrét gyakorlati tapasztalatok bizonyítják, hogy a frontfejtéseken a napi ciklusú ütemterv alkalmazása 3—5 százalékkal növeli a teljesítményt. Ezenkívül bányaművelési szempontból felbecsülhetetlen értékű egyenletes főtemozgatást eredményez, vagyis csökkenti a bomlás veszélyét. Ugyanakkor az egyes munkafolyamatok szakosításával lehetővé teszi a munkaerők helyes elosztását és az egyenletes termelést, valamint meggyorsítja a frontfejté-

sek napi átlagos előrehaladási sebességét. A fejtési sebesség növekedése következtében csökken az improduktív műszakok száma a bánya fenntartásában és ez lényegesen lecsökkenti az önköltséget.

A ciklusos ütemtervre való áttérés eredményeit a következő példák igazolják:

Az Ózdi Szénbányászati Tröszt Péch Antal Táró bányauzemében a ciklusos munkamódszert 66 fővel dolgozó kétszárnyú frontfejtésen alkalmazták. Az első, hibáktól nem mentes kezdeményezés eredményeként a munkahely teljesítménye 29 métermázsáról csaknem 39 métermázsára emelkedett és így a normatelésítés százaléka a műszakonkénti 86 százalékról 130 százalékra ugrott föl. A teljesítmény növekedéséből kiszámítható, hogy ez a kétszárnyú frontfejtés a ciklusos ütemtervre való áttérés után napi átlagban 6.3 tonnával több szénert termelt. Ez havonta 25 munkanap alatt mintegy 158 vagon többletet jelent.

A fokozott normatelésítés természetesen a munkások bérért is jelentősen emeli. Az új munkaszervezés eredményeként a frontfejtésen dolgozó minden egyes munkásra havi átlagban 275 Ft keresettöbbséget jut.

A Nógrádi Szénbányászati Tröszt mátranovákai Gáti II. nevű lejtőaknája frontfejtésén is szép eredményeket értek el. A dunántúli üzemek közül az oroslányi XVI-os aknában a múlt év novembere óta dolgoznak a frontfejtéseken napi egyciklusú ütemterv alapján. A kezdeti sikertelenségek legyőzése után most már ebben az üzemünkben is jelentős teljesítménymelkedés mutatkozik.

Külön említést érdemel a ciklusos ütemterven alapuló munkamódszert hazánkban elsőként alkalmazó MESZHART szénbánya vállalat. Itt

1950 novemberében kezdtek ciklusos ütemterv szerint termelni és azóta a csapatok között folyó munkaversenyben szinte minden hónapban ciklusos ütemterv alapján dolgozó csapat nyerte el a vándorzászlót.

Szénbányászatunk azonban egyedül a munka jobb megszervezésében, illetve a ciklusos ütemterv alkalmazásában rejlő tartalékok feltárásával még nem teljesítheti hatalmas feladatait. Ezért döntő fontossága van új bányák megnyitásának és a szénbányászat gépesítésének.

A letűnt kapitalista rendszer bányavállalatai profitérdekből elhanyagolták a bányák gépesítését. Ennek következtében most sokrétű feladatot kell megoldanunk. A magyar bányászatban 1949-ig általában a kézi jóvesztés volt elterjedve. Csak elszórtan használtak egy-egy bányüzemben fejtőkalapácsot és fűrőgépet. Az ország termelésének csupán néhány ezrelékét jóvesztették gépi réselés útján. A munkahelyi szállítást sem gépesítették. Néhány rázócsúzda és kaparószalag, valamint 1—2 gumiszalag volt csupán használatban. A munkahelyről szinte kivétel nélkül emberi erővel tolt csillékből szállították el a szenet. Egvedül a főszállítás gépesítése volt általánosnak mondható. A különböző munkafolyamatokat végző gépi berendezések, valamint az egy időben több munkafolyamatot végző bányagépek, az úgynevezett kombájnok, nagyrészt csak a szakirodalomból voltak ismeretesek. Nyilvánvaló, hogy a gépek hiánya a gépekhez értő szakmunkások és a gépek jó munkáját elősegítő művelésmódok hiányát is jelentette. Meg kell említenünk azt is, hogy a Szovjetunió bányagépiparájának közvetlen támogatása sem hozhatott azonnali teljes megoldást, mert a ma-

gyar szénbányászat igen nehéz körülmények között folyik.

Mint ismeretes, a szénjóvesztés gépesítésének nem éppen elengedhetetlen, de célszerű föltétele a jó főte. A főte lehetővé teszi az 1,5—1,8 m-es nyitást. Ellenben a gépesítés föltétele a gépsúlyt elbíró és a gépek mozgását nem gátló szilárd fektűzet. És talán a leglényegesebb föltétele a gépek gazdaságos kihasználását biztosító nagy kiterjedésű, egyenletes település. Ez a három követelmény, amelyhez még számos mellékkörülmény is felsorakoztatható, sajnos, együttesen a legritkább esetben, de, részben is csak szórványosan található meg szénbányászatunkban. Éppen ezért a nálunk alkalmazott gépek gazdaságosságát ezek figyelembevételével kell megítélni. Hozzájárul még ehhez a már említett szakmunkáshiányból és gyakorlatlanságból eredő kezdeti nehézség. Mindezek ellenére meg kell állapítanunk, hogy a bányamunka gépesítése nálunk is felmérhetetlen előnyökkel jár. Az emberi munkaerő kímélése, a munka magasabbrendűvé tétele, a tömegtermelésre épített szocialista bányászat széleskörű gépesítés nélkül el sem képzelhető. Éppen ezért szénbányászatunkat gyors ütemben gépesíteni kell. Az elért eredmények máris igazolták, hogy a nehézségek ellenére ez a feladat megoldható.

Mint említettük, szénbányászatunkat 1949-ben kezdtük gépesíteni. Ekkor kaptuk a Szovjetunióból a GTK—3 M, KMP—1, MV 60-as frontreselőgépeket. Működtetésüknek kezdetben kísérleti jellege volt. Később került hozzánk a Szovjetunióban kiterjedten alkalmazott és hatalmas szénmennyiséget termelő Donbassz-kombájn. Mult év októberében érkezett hazánkba a kiváló teljesítményű, üzembiztos, 50 ton-

naóra rakodóképeségű Sz—153-as rakodógép. Ezekon a főbb géptípusokon kívül számos bányüzemünkben villamosmeghajtású kézi fűrőgépeket, a frontfejtésekben nélkülözhetetlen láncos vonszolókat és gumiszalagokat kezdtek használni.

A gépek alkalmazása szükségessé tette hozzáértő szakmunkások nevelését, továbbá a gépeknek megfelelően korszerűsíteniünk kellett üzemünk bányaművelési rendszerét, fejtésmódjait. Ezenkívül települési és bányászati adottságaink figyelembevételével kellett és kell a bányagépesítés további terveit kidolgozni és az alkalmazható bányagépeket beszerezni. Csak megfelelő idő és tapasztalatszerzés után térhettünk át arra, hogy hazai adottságaink alapján olyan művelésmódokat alakítsunk ki, amelyek értékes zépeink jobb kihasználását, gazdaságosabb alkalmazását teszik lehetővé. Ennél fogva természetes, hogy eddigi eredményeink korántsem kielégítőek, a szerzett tapasztalatok alapján azonban további fejlődésünk a bányagépesítés területén már biztosítottak mondható.

A gépek kísérleti működtetésével a következő célokat kívántuk elérni:

1. Megállapítani a gépek helves alkalmazási módját szénbányászattunk viszonyai között.

2. Meghatározni alkalmazásuk területeit.

3. Megtervezni a hazai adottságok által csetleg szükségessé tett gépmódosításokat.

4. Kialakítani a gépeknek megfelelő új művelésmódokat.

5. Megfelelő szakképzettségű gépkezelőszemélyzetet kinevelni és a gépesítéssel szemben tanusított konzervatívizmust leküzdeni.

A gépek kísérleti üzemeltetése alkalmával bányagépiparunk fejlet-

lensége és a tartalék-alkatrészgyártás ebből kifolyólag kezdetleges állapotra gépesítési kísérleteinket érezhetően hátráltatta.

A GTK—3M-jelű réselőgéppel front- és kamarafejtésben végeztünk kísérleteket. A réselési kísérletek 1,3 m vastag széntelepben 48, majd 59 m széles fronthomlokon folytak. A könnyen omló főte megnehezítette a ducolást. A fronthomlokra merőleges ácsolatot középtámaszokkal ducoltuk fel és csak a legszükségesebb területet tartottuk nyitva. A fronthomlok melletti ducot csak közvetlenül a gép előtt lehetett kivenni a rendkívül nagy főtenvomás miatt. Végülis faszekrénybiztosítást kellett alkalmazni. A réselőgép alkalmazásának eredményeként — a gép használatával járó nehézségek ellenére — a tonnateljesítményben 10 százalékos emelkedést, a robbanóanyagfelhasználásban pedig 50 százalékos megtakarítást sikerült elérni. A frontfejtéssel való művelést azonban ebben az üzemben biztonsági okokból meg kellett szüntetni. Kísérleteinket 8—10° dűlésű kamarafejtésekben folytattuk, hasonló telepvastagságú, erősen szívos, fásszerkezetű szénben. A fejtési kamara szélessége 16 m, hosszúsága pedig 40 m volt. Ez a fejtésmód munkáslétszámmegtakarítással és a failagos fagofvasztás csökkenésével jár. A frontművelés végül mégis úgy oldódott meg, hogy a fődőkötet mozgásának szabálytalanságát és az abból fakadó káros nyomásjelenségeket úgynevezett bordás tömedékelés alkalmazásával küszöböltük ki. A frontfejtés eredményeként jelentős mértékben fokoztuk az üzemkoncentrációt és ezzel az egész üzem teljesítményét sikerült meg növelnünk.

A KMP—1 és a MV—60-as réselőgéppel folytatott hazai kísérletek során kiderült, hogy a gépek végle-

ges alkalmazása esetén a 2 méteres réselőlapok szélességét a jobb fölégondozás végett 1,2 méterre kell csökkenteni.

A réselőgépek használata bebizonyította, hogy alkalmazásuk teljesítményemelkedéssel és robbanóanyag-megtakarítással jár, a fokozott fejítési sebesség pedig kedvezően hat a kőzetnyomás alakulására. Bebizonyosodott azonban az is, hogy a gépek teljesítőképességét nem használhattuk ki teljesen. Frontfejítéseink ugyanis rövid frontszárayakkal dolgoztak és sok holtidőt fecséltek el. A gépkihasználás fokának javítása céljából legalább — különösen vékonytelepi frontfejítéseinkben — 100—120 m-es fronthomlok-hosszúság lenne kívánatos.

Jelentős lépés bányászatunkban a réselő-, aprító-, és rakodómunkát egyidőben elvégző Donbasszkombájn alkalmazása. Kombájn művelésre alkalmas 1,3—1,6 m vastag széntelepek mind a borsodi, mind a nógrádi szénmedencében igen gyakoriak és dőlésviszonyaik is lehetővé teszik a kombájn használatát. Ez időszereint a Borsodi Szénbányászati Tröszt Tervtáró üzemében dolgozik a Donbassz-kombájn. A Dunántúlon és a kondói bányüzemben a széntelep kedvezőtlen szerkezete volt a kezdeti sikertelenség oka. A bányá- és energiaügyi minisztérium szénbányászati főosztálya mellett működő szovjet tanácsadók és a Bányásznap, valamint a Magyar-Szovjet Barátsági Hónap alkalmából hazánkban járt szovjet bányászkielődöttség gyakorlati tanácsai alapján a tervtáróban már jól működik a kombájn, ez év januárjában csaknem 10.000 tonna széntermeléssel növelte szénbányászatunk teljesítőképességét és azóta is folyton tökéletesedik.

A kombájn-művelés eredményeként a produktív átlagteljesítmény

a műszakonként 1,8—2,1 tonna termelésről 3,4 tonnára, a bányakoefficiens pedig műszakonként 2,5 tonnára emelkedett.

Mult év októberében érkezett hazánkba az Sz—153-as rakodógép, amely a óri rakodás fáradtságos munkáját évránként 50 tonna teljesítménye gépi úton végzi. A rakodással egyidőben 6 m távolságra a jövesztett szén kihordását is elvégzi. Ez a rakodógép kimagasló teljesítménye és nagy méretei következtében inkább vastag széntelepek kamarafejtéssel való művelésére alkalmas. A Szénbányászati Főosztály technológiai osztálya a Borsodi Szénbányászati Tröszt felsőnyárádi bányüzemében alakította ki az első teljesen gépesített csoportos kamarapillérfejítési rendszert. A művelt széntelep 2,6—2,8 m vastag és nincsenek benne beágyazások. A fejítés két 4 m széles és 20—22 m hosszú fejtési kamarában, a fejtési homlok 6—8 m-es eltolásával történik. Egy rakodógép 2 fejtési kamarát szolgál ki és vagy közvetlenül a fejtési folyosó láncos vonszolójára, vagy a fejtésbe beállított rövid gumiszalagra, illetve vonszolóláncos szállítóberendezésre rakodik. A jövesztést milliszekundus robbantással végzik. Egy robbantás átlag 20—22 tonna szent jöveszt. Ezt a rakodógép 20—25 perc alatt rakja a szállítóberendezésre. Ezzel a művelésmóddal a fejtőhelyeken műszakonként átlag 5,5—6,5 vagon szent fejtettek, az elővájásban, alkalmazott rakodógéppel pedig naponta 10—12 méter kihajtást is elértek a fejtőhelyekéhez hasonló műszakteljesítménnyel.

Ezek az eredmények még növelhetők. A kaparószalagok átszerelése és a milliszekundos robbantás során még fennálló, de a közeljövőben kiküszöbölhető hibák okozta

termelés-csökkenés megszüntetése a 8—9 tonnás teljesítményt könnyen elérhetővé teszi. Sőt a munka jobb megszervezésével műszakonként 10 tonnás teljesítményt is remélhetünk.

A felsőnyáradi bányauzemben a rakodógépes csoportos kamarapillérfejtést megelőzően frontfejtéssel folyt a bányaművelés. A frontfejtés idején a bányauzem termelékenységeinek mutatószáma, az úgynevezett bányakoefficiens, műszakonként 1,4—1,5 tonna körül mozgott. Ez az érték a csoportos kamarapillérfejtési rendszerben használt rakodógépek alkalmazása következtében márciusban műszakonként 2,1 tonnára emelkedett. A bányauzem dolgozói tehát műszakonként mintegy 6 métermázsza szénrel termeltek többet, mint a rakodógépek alkalmazása előtt. Ez az eredmény lehetővé teszi, hogy a bányauzem a termelés fokozása ellenére mintegy 30 főnyi szakképzett vajúrt mentesítsen a bányában való foglalkoztatás alól és fontos beruházási munkák elvégzésére átadjon a szomszédos bányauzemnek. Az említett fejlődési lehetőségek természetesen a bányakoefficiens további növekedését eredményezik és ezzel egyidőben a dolgozók újabb csoportjait szabaddá adják fel.

Szénbányászatunk szüntelenül fejlődik: újabb és újabb bányagépeket, új, termelékenyebb művelési módokat alkalmazunk. A gépesítés eddigi eredményei: a teljesítmény jelentős emelkedése, a munkaerőmegtakarítás, a fejtés sebességének fokozódása és a fajlagos anyagfelhasználás csökkenése. A cikkünkben említettek kivül számos más gépi berendezés is meghonosodott és bevált szénbányászatunkban. A PML—5, valamint az EPM—1 jelű rakodógépek, az SzKR—11-es láncozott vonzólok és az RTU—30-as gumiszalagok, a bányászat legkülönbözőbb munkafolyamatainak gépi berendezései (mint például a kézi fűrőgépek, a sűrített levegőt termelő kompresszorok, az aknamérvételek során alkalmazott BCs—1 jelű markolórakodógépek) mind a baráti Szovjetunió segítségével bizonyították. A szénbányászatra háruló hatalmas feladatok e berendezések és az új művelésmódok mind szélesebbkörű elterjesztését és alkalmazását teszik szükségessé. Ezek a gépi berendezések és művelésmódok a termelés és termelékenység növelésével egyidőben megkönnyítik a nehéz bányamunkát, lehetővé teszik a magyar Sztahanov-mozgalom továbbfejlődését a széntermelésben, és szocialista szénbányászatunk gyorsütemű fellendülését.

F. VEGYENJAPIN — V. KOZSEVNYIKOV

A Molotov-autógyár húsz esztendeje

Húsz évvel ezelőtt, 1932 elején kezdte meg működését a Szovjetunió és a világ egyik legnagyobb gépkocsigyára, a gorkiji Molotov-autógyár.

A Szovjetunióban a gépkocsik tömeggyártása már 1929-ben megkezdődött. Az első ötéves tervben két óriási gépkocsigyárat építettek: az egyiket

Moszkvában (Sztálin-autógyár), a másikat Gorkijban (Molotov-gyár).

A hatalmas méretű gorkiji teherautó- és személygépkocsigyár alapkövét 1930 május 2-án rakta le Zsdanov elvtárs. A gyár építésében az ország építőmunkásainak és szakembereinek színe-java vett részt. A Szovjetunió

minden vidékéről ezrével tödultak az emberek az építkezés helyszínére. A kommunisták és a Komszomol tagjai jártak elől a munkában.

Az első teherautó 1932 január 29-én gördült ki a gyár kapuján. A termelés üteme napról napra gyorsult. 1933-ban a Szovjetunióban mindössze 50 000 gépkocsit gyártottak, 1938-ban pedig már egyedül a Molotov-gyár több mint 100 000 gépkocsit gyártott, s emellett új típusú autók készítésére is berendezkedett. A két fő típuson, az elsősíben 1932-ben gyártott GAZ—AA tehergépkocsin és a GAZ—A személygépkocsin kívül a háborúelőtti években a következő automobiltípusokat gyártották: az M—1 személygépkocsit, a „Pikap“-ot, a GAZ—AAA háromtengelyes és a GAZ—61 első- és hátsókerék-meghajtású tehergépkocsit gázgenerátoros és ballongáz-meghajtású gépkocsikat, önkürrűtő teherautókat és vontatókat stb.-t. Az új típusok tervezésekor a gazdaságosságra és a kényelmes vezetésre fordítottak legfőképpen gondot. Húsz év alatt a gyárban 67 különféle típusú gépkocsit terveztek. Ezek közül 27 modellt szériában gyártottak.

*

A Molotov-autógyárat annakidején a legkorszerűbb berendezéssel látták el. A gyár fölépítésében és felszerelésében résztvevő dolgozók az új technikát, a modern gépek kezelését is gyorsan elsajátították. A szakmai képzés a gyár üzembhelyezése után is tovább folyt. Ennek eredményeként a gyár számtalan kiváló szakmunkásra tett szert. A gépszerkesztők és technológusok is fáradhatatlanul bővítették szakmai ismereteiket. Felhasználták a világ autógyártásának tapasztalatait, s csakhamar új típusok tervezéséhez fogtak hozzá. Közben modelljeiket szüntelenül tökéletesítették. Így azután olyan gépkocsikat adhattak az országnak, amelyek teljes mértékben megfeleltek a szocialista termelés jellegének, a Szovjetunió útviszonyainak és a gaz-

daságos üzembentartás követelményeinek. Kiváló műszaki tulajdonságokkal bíró gépkocsikat szerkesztettek, amelyek üzembiztosak és tartósak voltak, s alkatrészeit könnyen lehetett cserélni.

A Molotov-autógyár dolgozói között találjuk a Sztahanov-mozgalom egyik kezdeményezőjét, Buszigin elvtársat, aki a gyár kovácsa volt, s már 1935-ben jelentős mértékben túlszárnyalta az úgynevezett „műszakiklag megalapozott nonnákát.“ A normában megszábott 675 forgattyútengely helyett 1001 darabot munkált meg gőzkalapáccsal. Ezzel az amerikai teljesítményeket is messze maga mögött hagyta.

A gyár fejlődésének első szakasza 1937-ben fejeződött be. Ezt a szakaszt az első szovjet szerkesztésű gépkocsik gyártásának elsajátítása és a Sztahanov-mozgalom föllendülése jellemezte.

*

A fejlődés második szakasza 1937-től 1941-ig tartott. Ezekben az években gyökeresen korszerűsítették a gyártott gépkocsikat és sok új gépkocsitípust, illetve autómotort terveztek. Ebben az időszakban kezdték gyártani a korszerűsített GAZ—AA tehergépkocsit, a GAZ—MM új típusú teherautót, a GAZ—11—40 nyitott személyautót, a terepjáró teher- és személygépkocsikat stb. Tökéletesítették a négyhengeres motort, és új hathengeres motort szerkesztettek. Elkészítették a hathengeres GAZ—11—73 nyitott karosszériás autót, amelyet 1942-ig gyártottak. A Honvédő Háború küszöbén készítették el a nagy teherbírású GAZ—51 és GAZ—63 terepjárókat és az új M—20 személyautót.

A Nagy Honvédő Háború alatt a gyár kollektívje ismét újabb géptípusok tömeggyártására tért át, és különleges rendeltetésű gépkocsikat gyártott. Ez volt a harmadik szakasz a gyár fejlődésében.

A háború alatt a gyár a front szükségleteire dolgozott, de ugyanakkor tovább folytatta a békés célokat szolgáló újabb autótípusok tervezését is. Ez tette lehetővé, hogy a gyár alig fél évvel a háború győzelmes befejezése után megkezdhesse a GAZ—M új típusú tehergépkocsi, majd az M—20 *Pobeda* személyautó gyártását.

A háború után a gyár a háborúelőtti termelés jelentős túlszárnyalását tűzte ki célul. Ennek érdekében tökéletesítették a gépi berendezést és növelték az üzem teljesítőképességét. A gyár a gépkocsigyártás háborúelőtti színvonalát már 1947 III. negyedében elérte. A gyártott gépkocsik és motorok száma a következő években tovább növekedett. Tökéletesedett a gyártási eljárás, és gyorsan áttérhettek újabb típusok gyártására.

Az új *Pobeda* személygépkocsinak kiváló tulajdonságai vannak. Tartóssabb, áramvonalasabb, gyorsabb és emellett sokkal gazdaságosabb, mint más kocsik. A gépkocsit kizárólag szovjet gyártmányú szerzőgépekkel gyártják. A futószalagrendszer meghonosítása következtében a termelés — változatlan munkaslétszámmal — a háromszorosára emelkedett. A *Pobeda*-kocsi gyártása is azt bizonyítja, hogy a szovjet gépkocsigyártás fölénye a tőkés országok autópárával szemben egyre növekszik. Ma már több országban gyártják a *Pobeda*-típusú gépkocsikat.

1949-ben a gyár megkezdte a hat-személyes, 95 lóerős, minden kényelemmel ellátott ZIM személygépkocsik gyártását.

A gyár a háború után nagy sikereket ért el egységes gépkocsitípusok kialakításában, tartósságuk és megbízhatóságuk fokozásában és önköltségük csökkentésében. Ma már a különféle gépkocsitípusok alkatrészei jórészt egységesek. Különösen vonatkozik ez a motorokra.

Az új gyártási eljárások meghonosítása, az automatizálás, gépésítés és

egységesítés következtében erősen csökkent a gépkocsigyártás munkaigénye. Így például a GAZ—51 tehergépkocsi elkészítéséhez szükséges munka mennyisége egyharmadára, az M—20 *Pobeda* személygépkocsi munkaszükséglete pedig tizenötödére csökkent.

A gyártmányok minősége is szüntelenül javul. A gyár cikklislista egyre bővül, az autógyártás munkatermelékenységége pedig szüntelenül emelkedik. A dolgozók munkájának termelékenységége 20 év alatt a kétszeresére, a háborúelőttihez képest pedig 32 százalékkal emelkedett.

A gyár munkája 1933 óta 1 700 millió rubel felhalmozást eredményezett. Ennek az összegnek jelentékeny részét a gyár bővítésére, korszerűsítésére, kulturális és munkásjóléti célokra fordították.

Az autógyárban a legmodernebb gyártási eljárásokat alkalmazzák: a villamos hevítést, a faanyag villamos szárítását, a villamos tömörítést, a szikraforgácsolást, a precíziós öntést, a fémkerámiát, a sajtólöngyerlést, a finomcsiszolást, a gyorsforgácsolást és így tovább. Az új gyártási eljárások meghonosítása, a termelés automatizálása és gépésítése, a legtökéletesebb fémforgácsoló gépek alkalmazása és a leghatékonyabb gyártási módszerek alkalmazása növeli a munka termelékenységét és tovább javítja a gyártmányok minőségét. A minőség javítását előmozdítják a műszaki ellenőrzésnek és a készgyártmányok átvételének új módszerei is. Ma már 2270 műveletre terjed ki az ellenőrzés statisztikai módszere.

A minőség ellenőrzését számos, jól felszerelt laboratórium végzi. A laboratóriumok azonban nemcsak a gépkocsigyártás kérdéseivel foglalkoznak, hanem a vas- és acélöntésnek, a fémek hideg- és hőmegmunkálásának, s új szerzőmunkák készítésének problémáit is kutatják.

A háború után rohamosan javult a gyár műszaki felszereltsége. Nagyszámú különleges, nagyteljesítményű egy-

beszerelt szerszámgépet, automatát és félautomatát helyeztek üzembe. Szüntelenül bővül a folyamszerű gyártási eljárás alkalmazása. Csaknem minden alkatrész folyamatos gyártással készül, a géprészek és gépkocsik szerelését pedig futószalagon végzik. Ebből a célból 30 futószalagot szereltek föl, és ezeken végzik az összes szerelőmunkák 85 százalékát.

A munkatermelékenység növekedése és a gyártás tökéletesítése következtében az utóbbi négy év alatt az egyik tehergépkocsi-típus önköltsége a felére, az egyik személygépkocsié pedig a harmadára csökkent.

*

A Molotov-autógyár nemcsak teher- és személygépkocsikkal látja el az országot, hanem egyben a szakmai képzésnek is fontos iskolája. A gyárban nevelt szakmunkások, mérnökök és technikusok elsajátítják a korszerű autógyártás módszereit és jobb műszaki tulajdonságokkal bíró gépkocsikat gyártanak, mint a külföldi gyárak. A gyárban kiképzett szakemberek ezrei töltnek be ma már vezetőállást a Szovjetunió gépkocsi- és traktorgyáraiban. A gyár dolgozói gyakran nyújtanak segítséget az ország más vállalatainak is.

A gyár újítoi fáradhatatlanul tökéletesítik a gyártási eljárásokat, korszerűsítik és javítják a gépkocsitípusokat és alkatrészeit. Fő igyekezetük arra irányul, hogy a gyártmányok minőségét javítsák és önköltségét csökkentésék.

A szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom széles méreteket öltött a gyárban. A háborúutáni években a gyárnak összesen 8392 munkása és 1826 mestere, gépszerkesztője, technológusa, illetve más beosztású alkalmazottja nyerte el a sztahanovista címet. Sztálin-díjjal a gyárnak 41 dolgozóját tüntették ki.

A gyár technológusai egymással versenyezve igyekeznek meghonosítani a legfejlettebb gyártási eljárásokat. Állandóan tanulmányozzák és alkalmaz-

zák a legjobb sztahanovisták munkamódszereit. Egy év alatt 805 észszerűsítést honosítottak meg, és 3140 munkást tanítottak meg észszerűbb fogások alkalmazására. Az egyik, mérnökökből és technikusokból álló komplex-brigád eljárást dolgozott ki hatalmas karosszéria-prések gyorsütemű gyártására, és ezzel évi átlagban 800 000 rubel megtakarítást ért el.

A múlt évben a gyárban új mozgalom indult. Célja: különféle szervezési, műszaki és gazdasági intézkedések komplex meghonosítása útján fokozni a megtakarításokat, és ily módon még nagyobb felhalmozást biztosítani a kommunizmus nagy építkezéseinek megvalósítására törekvő szovjet állam javára. Ezt a mozgalmat Kazakov, az 1. számú öntöde egyik műhelyrészének főnöke kezdeményezte.

Az öntőműhely dolgozói a műhelyen belüli tartalékok mozgósításával nagymértékben növelték a felhalmozást. A gyárban most már több mint 130 műhelyrész dolgozik Kazakov módszere szerint. Kezdeményezését az ország valamennyi gépkocsi- és traktorgyárának dolgozói is követték.

A gyárban több mint 120 komplex brigád működik. A komplex brigádok különösen az anyagmegtakarításban értek el nagy sikereket. Jugyin mérnök brigádja például a karosszéria lemezanyagának észszerűbb kiszabásával és a hulladékoknak bizonyos alkatrészek gyártására való felhasználásával egy év alatt 864 tonna fémeket takarított meg 1 132 000 rubel értékben. A sajtólóműhely hulladékainak felhasználása pedig évi 600 000 rubel megtakarítást eredményezett.

Birjukov és Golotvin — a gyár esztergályosai a gyorsforgácsolás sebességét percenként átlagosan 700—1200 méterre fokozták. Módszereiket egyre többen veszik át a gyár esztergályosai közül. Ezzel jelentősen csökkent a gépkocsigyártás munkaiigénye, és évenként 400 000 rubel munkabérmegtakarítást értek el. A múlt év első 10 hónapjában 1800 szerszámgépet állítottak át gyorsforgácsolásra.

1951-ben Zagornij és Katajev kovács mesterek versenymezsgalmat indítottak a munkaszükséglet csökkentésére minden munkahelyen és minden műveletnél. Ez a mozgalom jelentős eredményekkel járt.

A gyárban számos takarékosági tanfolyamot szerveztek. Ezeket 1949 óta mintegy 10 000 dolgozót képeztek ki. A gyár üzemi részlegeinek 91,5 százaléka dolgozik önálló elszámolásban, ami nagy mértékben megkönnyíti a tervezést. 1951 októberében a gyár 9220 különböző szakmában dolgozó munkása kötött önálló elszámolásra szerződést.

A káderképzést és a technikai haladást számottevően előmozdították a rendszeres üzemi és üzemági műszaki pártkonferenciák.

A gyár bekapcsolódott az országos sztahanovista munkaversenybe. A dolgozók úgyszólván teljes számban vállaltak kötelezettséget a terv határidőelőtti teljesítésére, az eszközökkel való takarékoságra, a felhalmozás növelésére, a gyártmányok munkaszükségletének csökkentésére, fémmegtakarításra, új gyártmányok termelésére, szakmai képzésre stb. 1951 elején 18 sztahanovista műhely és 42 sztahanovista műhelyrész, az év végén pedig már több mint 60 ilyen műhely és 200-nál több sztahanovista műhelyrész működött.

1951 végén a gyárban 1300 kiváló minőséget termelő brigád volt. Jó munkájuk révén a múlt évben 9 hónap alatt 18 százalékkal csökkent a selejtvesztesség.

A gyár 9000 újítója és feltalálója 1951-ben mintegy 12 000 észszerűsítést hajtott végre. Ennek következtében egy év alatt több mint 8000 tonna fémet 540 tonna tüzelőanyagot és közel 2000 kilowattóra villamosenergiát takarítottak meg. A múlt év harmadik negyedében 3655 újítást honosítottak meg a termelésben. Ezek eredményeképpen egy év alatt több mint 15 millió rubelt takarítottak meg. Egyedül a GAZ—51 tehergépkocsi radiátorához használt lemez méretének megváltoz-

tatásával 2 281 000 rubel megtakarítást érnek el évenként.

A gyárban immár hagyományossá vált az évi terv határidőelőtti teljesítése. A dolgozók az elmúlt öt évben minden egyes alkalommal már december 21-ére, Sztálin elvtárs születésnapjára teljesítették tervüket.

*

A gyár környéke húsz év alatt föl ismerhetetlenül megváltozott. Most a gyárhoz tartozó szocialista városrésznek több lakosa van, mint a forradalomelőtti egész Nyizsnyij Novgorodnak volt. Számos lakónegyed épült többemeletes, kényelmes lakóházakkal, széles, aszfaltozott és fásított utcákkal. Több mint 30 iskola, 40 gyermekotthon és bölcsőde, 7 kórház, 6 poliklinika és orvosi rendelőintézet, 6 egészségügyi állomás, fürdők, mosodák, vendéglők, ételgyár, kenyérgyár, sportstadion és 60 hektáros gyümölcsösök tartozik a gyári városrészhez. Ezenkívül van még a városban 3 iskola a dolgozó ifjúság számára, zeneiskola és technikum. Megnyílt a műszaki főiskola esti tagozata, s a különféle ipariskolákban és üzemi szaktanfolyamokon is nagyszabású oktatómunka folyik. A gyár dolgozói részére 7 klubot, hangversenytermet, 10 könyvtárat, 20 hektáros üdülő- és kultúrparkot létesítettek. Az autógyári városrész gyors ütemben fejlődik.

A gyár dolgozói lépten-nyomon érzik a párt és a kormány részéről megnyilvánuló szeretetet és gondoskodást. Erre azzal válaszolnak, hogy tovább fokozzák harcukat a munka termelékenységének emeléséért, a selejtszázalék és a különféle veszteségek csökkentéséért, s az önköltség leszállításáért. A gyár dolgozói lelkes munka közepette igyekeznek feltárni az autógyártás megjavítását szolgáló üzemenbelüli tartalékokat, hogy minél több és jobb gépkocsit gyárthassanak szocialista hazájuk és népük javára. (*Voproszi Ekonomiki*, 1952. 1. szám).

K. M.

T. BÁSZJUK

A szovhozépités történetéből

Harmincöt évvel ezelőtt, 1917 április 17-én vetette fel először Lenin azt a gondolatot, hogy a földbirtokpolitikai célokra igénybe nem vett nagybirtokokból állami mintagazdaságokat kell szervezni.

Ezt követően, már az Októberi Forradalom előtt, többször hangsúlyozta Lenin, hogy azért van feltétlenül szükség szovhozok létesítésére, mert a „... termelés technikájának emelése, a termelés bővítése, úgyszintén az észszerű nagyüzemi gazdaság kifejlesztése...” egyik fontos feltétele a szocializmus felépítésének. (*Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 30 lap. Szikra 1949.*)

A bolsevik párt szívós felvilágosító munkája meghozta gyümölcsét. A parasztküldöttek első összoroszországi kongresszusának határozati javaslata — a többi között — kimondotta, hogy azokat a földeket, amelyeken fejlettebb, nagyüzemi gazdálkodás folyik, élő és holt felszerelésükkel együtt állami vagy községi tulajdonba kell venni.

Ilymódon rakták le a szovhozok alapjait. A szovhozépités során már kezdettől fogva specializálódásra törekedtek. Így az első szovhozokat magántulajdonban volt, elkobzott mén-telepekből létesítették. A szovhozok következő nagy csoportjának, a kőorépatermelő szovhozoknak szervezését 1918 július 13-án kezdték meg. (Ezek a szovhozok a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács cukorügyi főbizottságának hatáskörébe kerültek.) A szovhozok harmadik csoportja: a tenyészállattenyésztő szovhozok. A kizsákmányo-

lók gazdaságainak tenyészállatait köztulajdonba vették és átadták az állattenyésztő szovhozoknak, -telepeknek és tenyészállat-elosztóállomásoknak. (Az állattenyésztő szovhozokat a Földművelésügyi Népbiztosság, valamint ennek utasításai alapján a helyi földosztályok szervezték meg.) A szovhozok negyedik típusaként tej-, zöldség- és főzelékféleket termelő szovhozokat szerveztek a városok és az ipari központok környékén lévő szabad földeken.

Hangsúlyoznunk kell, hogy nem alakítottak valamennyi nagybirtokból szovhozot. Hiszen a nagybirtokok legnagyobb részét felosztották a parasztok között; a bolsevik párt 1919 decemberében kiadott utasítása szerint „szovhozokat csak feltétlenül szükséges mértékben szabad szervezni; tekintettel kell lenni a környékbeli parasztság létérdekeire.” (*Lenin Művei. XXIV. kötet. 554. lap. oroszul.*)

A novgorodi kormányzóságban például a 167 380 kat. holdnyi nagybirtokokból csupán 12 572 kat. holdat, e terület 26 471 jószágból álló állatállományából pedig csak 2 417-et adtak át a szovhozoknak. Ukrajnában a nagybirtokoknak csak 10 százalékát használták fel szovhozok létesítésére, a többi földet parasztoknak adták.

A szovhozok létrehozása, megszervezése és fejlesztése az osztályellenességnek és ügynökeinek elkeseredett, szívós ellenállásával találkozott. Jobboldali és baloldali elhajlók egyaránt arra törekedtek, hogy a bolsevik párt politikai vonalát elferdítsék, és ezzel aka-

dályozzák a mezőgazdaság szocialista átépítését. Így például a bolsevik párt agrárpolitikájával szemben a trocista Rakovszkij azt a „tételt“ állította fel, hogy „a szovhozokat kell a kommunista építés alapjává tenni“.

Lenin megmagyarázta, hogy a kérdés ilymódon való beállítása homlokegyenest ellenkezik a parasztsággal való szövetség megvalósításának feladatával: „Semmiképpen sem állíthatjuk be így a dolgot... a megművelhető területeknek csupán igen kis részét szabad a szovhozoknak átadni, mivel különben nem alakíthatunk közös blokkot a kisparasztsággal, pedig nekünk erre a blokkra szükségünk van.“ (I. m. 577. lap.)

A szovhozok fejlődését gyakran megzavarta azoknak a funkcionáriusoknak magatartása is, akik a szovhozokkal és a szovhozok létesítésével kapcsolatos kérdésekben helytelen, opportunisták álláspontot képviseltek. Az op-

portunista magatartás nemcsak kedvezőtlenül befolyásolta a szovhozok finanszírozását, valamint mezőgazdasági gépekkel és felszereléssel való ellátását, hanem sok szovhoz felszámolását is előidézte.

Az SzK(b)P központi bizottságának Sztálin elvtárs indítványára 1924 februárjában hozott külön határozat: elítéli, „megengedhetetlennek találja a párt- és a szovjet szervek részéről azt a különbözős magatartást, amelyet a szovhozok iránt tanúsítanak; azt a magatartást, amely a valóságban a szovhozok megerősítése és fogvatékoságaik kijavítása helyett a szovhozok megszüntetését vagy helyzetük rosszabbodását idézi elő.“

A határozat hangsúlyozta és megalapította a szovhozok feladatait: *A parasztok széleskörű tömegeinek a gyakorlatban kell megmutatniuk, bebizonyítaniuk a fejlett, nagyüzemű gazdálkodás fölényét.*

A szovhoz társadalmi-gazdasági jelentősége

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság már 1919-ben meghatározta a szocialista földbirtokrendezés és a szocialista földművelésre való áttérés társadalmi-gazdasági jelentőségét.

Ez a határozat így fogalmazta meg a szovhozszervezés jelentőségét, célját és feladatait:

„A szovhozszervezés célja: a) a termékek mennyiségének legnagyobbfokú növelése a mezőgazdasági munka termelékenységének fokozása és a vetésterület bővítése útján; b) a kommunista földművelésre való teljes áttérés feltételeinek megteremtése; c) kulturális és mezőgazdasági központok létesítése és fejlesztése.“

Lenin, a szovhozoknak a mezőgazdaság szocialista átszervezésében való

hivatásáról szólva, azt a feladatot szabta meg, hogy a nagygazdaságok közös munkával jobban és többet termeljenek mint azelőtt; a szovjet gazdaság azt a célt tűzte ki maga elé, hogy fokozatosan megtanítsa a falusi lakosságot a közös munkán alapuló termelés kialakítására.

A szovhoznak mint mezőgazdasági üzemtípusnak a fogalmát pedig a Szovjetunió Szovjetjeinek VI. kongresszusa határozta meg 1931 márciusában:

„A szovhozok állami üzemek, amelyekben az állam a teljesjogú gazda minden ebből eredő következménnyel, és a szovhozok ebből a szempontból semmiben sem különböznek bármely más szocialista iparvállalatától.“

A polgárháború, a hadikommunizmus és a NEP időszaka

A polgárháború időszakában a szovjet állam legfontosabb feladata a belső ellenforradalomnak és a kapitalista országok intervenciójának szétlúzása

volt. A polgárháború késleltette a gazdasági építést, és így természetesen a szovhozok építését is. Ennek ellenére, már a polgárháború és a hadikommun-

nizmus idején is a szovhozoknak volt a legnagyobb jelentőségük a szovjet köztársaság proletárközpontjainak, valamint a szovjet hadseregnek gabonával és más mezőgazdasági termékekkel való ellátásában.

A szovhozépítésnek ebben az időben két forrása volt: szovhozokat alakított a Földművelésügyi Népbiztosság, de voltak olyan szovhozok is, amelyeket az ipari proletariátus intézményei és egyesületei szerveztek meg. Az utóbbiakat az alapító intézmények irányították, ezek felügyeletével működtek.

A tőkés államok intervenciójának leverését és a polgárháború győzelmes befejezését követően a szovjet gazdaság gyors ütemben helyreállította az ipart és a mezőgazdaságot. Az ország azonban agrárjellegű és elmaradott volt. Ezért 1925-ben a XIV. pártkongresszus meghirdette a narcot a szocialista iparosításért és a szocializmus győzelméért.

Mind nagyobb és nagyobb arányokat öltött a szocializmus győzelmét a falun előkészítő traktorgyárak és egyéb mezőgazdasági gépgyárak építése. A szocializmus felépítését szolgálta a szovhozok fejlesztése is, amelynek során az iparosítás eredményeként a szovhozoknak géppel való felszerelése rendkívül gyorsan növekedett. 1924 végén 3 477 traktor, 1926 végén pedig már 8 940 traktor dolgozott a szovhozokban. Annak megvilágítására, hogy a gépesítés a szovhozokban már a kezdet kezdetén milyen magasfokú volt, közöljük, hogy ebben az időszakban: 1924—1927 között, kereken 3 450 000 hektáron gazdálkodtak szovhozok, vagyis egy traktorra 1924-ben 992,2 hektár, 1926-ban pedig 309 hektár földterület (természetesen nemcsak szántó, hanem rét, legelő, szőlő, gyümölcsös) esett a szovhozokban.

Az állam nagy összegeket fordított a szovhozok fejlesztésére: 1926-ban 382 millió rubel volt állóalapjuk értéke.

A munka termelékenységése is évről évre emelkedett a szovhozokban. Így például az Állami Mezőgazdasági Szindikátus trösztösített szovhozaiban az

egy munkásra és alkalmazottra eső teljes termelés értéke, amely 1924-ben 554 rubel volt, 1925-ben már 794, 1926-ban pedig 987 rubelre növekedett.

A szovhozok munkájában eleinte számos komolyabb hiányosság mutatkozott, mégis már az első években bebizonyosodott, hogy a szovhozokban, vagyis a szocialista mezőgazdasági nagyüzemben jóval magasabb a földművelés színvonala, mint az egyéni parasztgazdaságokban. A szmolenszki területen például a kolhozok termése átlagosan 20, a szovhozok termése pedig 50—75 százalékkal haladta meg a parasztgazdaságok termés hozamainak átlagos színvonalát.

A Donvidék szovhoza például már 1922-ben minden termelési ágban másfélszer-kétszer nagyobb termést értek el, mint a parasztgazdaságok. A következő években a szovhozok még eredményesebben termeltek.

A minőségi fejlődés területén is jelentkeztek az első eredmények: az 1923. évi ösztöndíjazás mezőgazdasági kiállításán a szovhozok magasan kiemelkedtek teljesítményeikkel. A *Kasirsztrój* szovhoza például a nagyteljesítményű állatok tenyésztésében elért kiváló eredményeikért tüntették ki.

A *Kasirsztrój* szovhoza olyan példamutatón működtek, hogy nemcsak saját termelésüket fejlesztették, hanem kedvezően befolyásolták a környékbeli parasztokat az agrotechnika és a növényápolás terén is. Mindezek az eredmények nagy hatással voltak az egyes szovhozok környékén élő parasztságra: *bebizonyították a nagyüzemi közös termelés előnyeit.*

Az odesszai terület *Tarasz Sevcsenko* szovhozának példáját már 1927-ben így értékelték a környéken élő parasztok:

„Miután a magunk szemével láttuk, hogyan dolgoznak a traktorok, nem akarunk tovább szegényparaszti kiscgazdálkodást folytatni...“ — írták a szovjet kormányhoz intézett levelükben.

A szovhozépítés a mezőgazdaság teljes kollektívizálásának időszakában

Sztálin elvtárs 1927-ben, a bolsevik Párt XV. kongresszusán összehasonlította a szovjet ipar és mezőgazdaság akkori helyzetét és jellegét, s ennek alapján tűzte ki feladatul a város és a falu kapitalista elemeinek teljes felszámolását.

A XV. pártkongresszus határozatainak továbbfejlesztése során, Sztálin elvtárs indítványára az SzK(b)P központi bizottságának politikai irodája új, nagy szovhozok szervezését határozta el a földjuttatásra igénybe nem vett területeken abból a célból, hogy alig 3—4 év múlva e szovhozok legalább 100 millió pud árugabonát termeljenek.

Ezzel egyidőben határozatot hoztak a már meglévő szovhozok megerősítéséről és vetésterületük bővítéséről. „Lehetetlen elhallgatni — mondotta Sztálin elvtárs — hogy ezek ellen a határozatok ellen pártunk opportunistá része a leghevesebb támadásokat intézte. Beszéltek arról, hogy a szovhozokba befektetett pénz „kidobott“ pénz. Felleptek kritikájukkal a párt opportunistá elemei által támogatott „tudósok“ is, és váltig bizonygatták, hogy nagy szovhozokat szervezni lehetetlenség és annak semmi értelme. A Központi Bizottság azonban kitarlott vonala mellett és mindenek ellenére végigvitte azt.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 303. lap. Szikra 1950.)

Az új szovhozok földjén állították először munkába láncfalpas traktorokat és kombájnokat, s az állattenyésztés valamennyi ága fejlődésnek indult. Sok új szovhozot szerveztek ipari növény, gyümölcs és zöldség termelésére is. A szovhozok leküzdötték az ellenséges elemek kártevő munkája következtében támadt nehézségeket és szervezetiileg, gazdaságilag kifejlődve megerősödtek. Sikeresen teljesítették azt a feladatot, hogy a parasztgazdaságok szocialista átépítésének gerincévé váljanak. A szovhozokban új káderek nőttek fel, akik elsajátították a fejlett szocialista földművelés technikáját.

A szovhozok gyorsütemű és nagyarányú fejlesztése, mintaszerű szervezethez, valamint a mezőgazdasági termelés munkafolyamatainak forradalmi módon és arányokban való gépesítése nagy hatással volt a paraszt-tömegekre. Így azután a szovhozoknak igen nagy szerepük volt abban, hogy a középparaszt rátért a közös földművelés útjára.

A szovhozépítés és a kolhozmozgalom fejlesztése a mezőgazdasági termelés történetében addig sohasem ismert gyorsasággal és hatalmas arányban növelte a mezőgazdaság termelését. A kolhozok és szovhozok már 1929-ben legalább 400 millió pud gabonát, és ebből legalább 130 millió pud árugabonát termeltek, vagyis többet, mint a kulákok 1927-ben. Ez azt jelentette, hogy 1929-ben a Szovjetunióban létrejött az anyagi alap ahhoz, hogy a kulákságot, mint osztályt, a teljes kollektívizálás alapján felszámolják, termelésüket pedig a kolhozok, szovhozok termelésével pótolják.

1930-ban a mezőgazdaság szocialista szektora már több mint 400 millió pud árugabonát hozott forgalomba. Ez azt jelentette, hogy „a mezőgazdaság és legfőbb problémái sorsát ezután nem az egyéni parasztgazdaságok, hanem a kolhozok és szovhozok fogják eldönteni“. (Sztálin Művei. 12. kötet. 310. lap. Szikra 1950.)

A gabonakérdés megoldásában elért első nagy sikerek lehetővé tették a mezőgazdaság minden más kérdésének, így a többi között az állattenyésztés kérdéseinek megoldását is.

Az SzK(b)P XVI. kongresszusán, 1930 június 27-én a szovhoz- és kolhozépítés továbbfejlesztésének távlatait megrajzolja, Sztálin elvtárs azt mondotta, hogy „... elől fognak járni a szovhozok, mint a régi falusi rend átépítésének faltörökösai. Őket követi majd a kolhozok sokasága, mint a falu új mozgalmának támaszpontjai. E két rendszer egyesített munkája teremti meg azokat a feltételeket, amelyek a

Szovjetunió valamennyi területének teljes kollektivizálásához szükségesek.” (Sztálin Művei. 12. kötet. 357. lap.)

Az 1934 január 24-én tartott XVII. pártkongresszus úgy került be a történelembe, mint „a győzők kongresszusa”. Ekkorra a gazdaság minden ága, köztük a mezőgazdaság is, forradalmi fejlődésen ment át: az egész ve-

lésterületnek már mintegy 90 százaléka kolhozoké és szovhozoké volt. „A szocialista gazdasági rendszer a mezőgazdaságban felszámolta a kulákságot mint osztályt s a mezőgazdaságban uralkodó erővé lett.” (Párttörténet.)

A szovhoztermelés fejlődését az 1928—1938. években a következő táblázat adatai mutatják.

A szovhozok gazdálkodására vonatkozó főbb mutatószámok
(a gazdasági melléküzemek beszámításával)

Megnevezés	Egység	1928	1932	1937	1938
A munkások száma évi átlagban	ezer	316,8	1801,5	1469,6	1319,8
Vetésterület	ezer hektár	1735	13448	12163	12415
Ebből gabonafélék vetésterülete	ezer hektár	1097	9244	8712	8496
Különféle márkájú traktorok (az év végén)	ezer darab	6,7	64,0	84,5	85,0
A traktorállomány teljesítménye	ezer lóerőben	77,6	1043,0	1647,5	1751,8
Kombájnók	ezer darab	—	12,3	24,0	26,6
Teherautók	ezer darab	0,7	8,2	25,6	30,6
Szarvasmarha (az év elején)	millió	0,18	4,0*	4,3	3,7
Sertés	millió	0,06	1,8*	3,3	2,8
Juh és kecske	millió	0,75	6,3*	7,3	7,0
Ló	millió	0,12	1,8*	2,0	2,0
Állóalapot mérlegértéke (az év végén)	millió rubel	451,4	4030,6	7253,2	7716,1
Ebből termelési állóalapot	millió rubel	349,7	3304,9	5663,2	6012,2

* A Tadzsik SzSzk és a Jakut ASzSzk nélkül.

Ilyenformán 1928-tól 1939-ig a szovhozok vetésterülete 7,2-szeresére, s ezen belül a gabonafélék vetésterülete a 7,7-szeresére növekedett. A szarvasmarha-állomány 20,6-szeresére, a sertések mennyisége 46,7-, a juhoké 9,3-, a lovaké 16,7-, a traktorállomány 12,7-, lóerőteljesítményük pedig 22,6-szeresére növekedett; az állóalapot 19, a termelési alapot pedig a 19,2-szeresükre növekedtek. A munkások száma a termelés ilyen óriási mértékű megnövekedésére ellenére is csak a 4,2-sze-

resére nőtt, mivel a szovhozokban a munka termelékenysége — különösen a gabonatermelő szovhozokban — gyorsan emelkedett. Így 1933-ban egy ember-munkanapra 0,7 métermázsza gabonatermés esett, 1937-ben pedig már 5,9 métermázsza, azaz nyolcszor több.

A szovhozok fejlődése, szervezeti és gazdasági megerősödése révén növekedett a szovhozok termelése is. A szovhozokban tíz év alatt a gabonatermelés a 7,7-szeresére, a gyapottermelés a 14-szeresére, a tejtermelés a

13,8-szeresére, a gyapjútermelés csaknem a 9-szeresére növekedett. A teljes termelés értéke tíz év alatt (1926—27. évi változatlan árakon számítva) több mint a 7-szeresére emelkedett.

Ennek megfelelően megnőtt az áru-termelés is. Az 1937. és 1938. években az árugabona termelése 40 százalékkal, a tejé több mint 80 százalékkal, a gyapot és gyapjútermelés pedig 100 százalékkal növekedett. A szovhozok tíz év alatt csaknem 20-szor több vágómarhát adtak az államnak mint 1926-ban.

A háborúelőtti években a szovhozok magas színvonalra emelték a növénytermelés és az állattenyésztés technikáját. Az 1939. évi ösztöndíj-szövetségi mezőgazdasági kiállításon 761 szovhoz, vagyis a szovhozok mintegy 20 száza-

léka jelent meg termékeivel. Közülük számosan a kiállításon bemutatott több termelési ágban vettek részt, mégpedig: 169 szovhoz két, 71 szovhoz három és 13 szovhoz négy vagy több termelési ágban. Ez arról tesz tanúságot, hogy számos szovhoz már a háború előtt sokoldalúan fejlődött, és éppen a sokoldalú termelés segítségével értek el nagy terméshozamot, illetve az állattenyésztésben nagy produktivitást, és ezzel a környékbeli kolhozoknak a gyakorlatban mutatták meg, hogyan kell helyesen vezetni gazdaságukat.

A legkiválóbb szovhozokat a kiállításon a Szovjetunió érdemrendjeivel tüntették ki: 10 szovhoz Lenin-rendet, kapott, 18 pedig a Munka Vörös Zászló Rendjét kapta.

A Nagy Honvédő Háború időszaka

A szovhozok történetében külön fejezet illeti meg a szovhoz munkások és alkalmazottak hősi harcát a Nagy Honvédő Háború időszakában. Amikor az ország és a front egyre nagyobb mennyiségű kenyert, húst, tejet, gyapjút és más mezőgazdasági terméket követelt, megnövekedtek a keleti területek szovhozainak feladatai.

Ezért azt kívánta a bolsevik párt a keleti területek szovhozaitól, hogy növeljék vetésterületüket, még tökéletesebb talajmunkát végezzenek, még jobb agrotechnikát alkalmazzanak abból a célból, hogy ily módon a szovhozok termelése megnövekedjék.

A növénytermelésen kívül a Szovjetunió hadigazdasága természetesen az állattenyésztés rohamos fejlesztését is megkövetelte. Ezért elrendelték, hogy valamennyi szovhozban, legyen az gabona- vagy tej- és hústermelő szovhoz, juhtenyésztő telepeket és baromfitenyésztő farmokat kell szervezni. A meglévő szovhozok termelésének növelésén és bővítésén kívül a központi és a keleti kerületeken különféle fő állattenyésztési ágakra specializált számos szovhozot szerveztek.

A szovhoz munkások kemény és eredményes munkát végeztek. A szocialista munkaverseny hatalmas, új lendületet kapott. A Szovjetunió hadigazdasága a nehéz háborús viszonyok közepette is lehetővé tette a munkatermelékenység emelkedését. Így például a vladimiri terület *Proletarij* szovhoz a háborús években 1940-hez képest több mint kétszeresére növelte a burgonya- és zöldségtermést. Az omszki terület *Omszkij* tenyésztő szovhoz az átlagos évi tejhozamot az 1940. évi 2 762 kg-ról 1945-ben 3 595 kg-ra növelte.

Amikor megkezdődött a hitleri rablók kiűzése a szovjet földről, a felszabadított vidékek szovhozai gyorsan helyreállították termelésüket és már a háború éveit megkezdték az ország és a front ellátását.

Sztálin elvtárs a fasiszta Németország fölött aratott győzelemben nagyra értékelte a mezőgazdasági dolgozók érdemeit.

„Kolhozaink és szovhozaink — hangsúlyozta — a hadsereget és az országot komoly fennakadás nélkül látták el étellemmel.“

A szovhozoknak nagy szerepük volt az ideiglenes megszállás alól felszabadult vidékek mezőgazdaságának helyreállításában is: a kolhozoknak vetőma-

got és tenyészállatokat, a gép- és traktorállomásoknak pedig sok ezer traktort és egyéb mezőgazdasági gépet, fölszerelést adtak.

Új feladatok a háborúutáni ötéves tervben

A háború után a Szovjetunió népgazdasága helyreállításáról és fejlesztéséről szóló ötéves terv (1946-1950) új és nagy feladatokat állított a szovhozok dolgozói elé. E feladatok megoldásával kapcsolatos útmutatásban tette bírálat tárgyává az SzK(b)P központi bizottságának 1947 februári ülése a szovhozok termelését.

A teljes ülés kifogásolta, hogy a szovhozok bizonyos mértékben még mindig túlzottan szakosítottak és egyoldalúak. Azokban az üzemekben, amelyekben a gabona- és ipari növénytermelés a fő termelési ág, nem fejlődik kellő ütemben az állattenyésztés; az állattenyésztő szovhozokban pedig a növénytermelés fejlődése terén vannak hiányosságok.

A teljes ülés a termelés sokoldalúvá tételét jelölte meg a szovhozok egyik feladatának, s utasította a szovhozokat, hogy a fő termelési ággal párhuzamosan azokat a termelési ágakat is fejlesszék, amelyek lehetővé teszik a szovhozok természeti és gazdasági adottságainak teljes kihasználását, és elősegítik a mezőgazdasági termelés igényességének megszüntetését. Ugyancsak fontos feladatként mutatott rá a határozat arra is, hogy véget kell vetni a helyenként még tapasztalható munkaerőhiánynak, s állandó szakadereket kell biztosítani a szovhozok számára.

A szovhozok a háborúutáni években sikeresen oldották meg feladataikat. A Szovjetunió háborúutáni első ötéves tervének teljesítéséről szóló jelentés a következőket állapította meg:

„Teljesítették az ötéves tervnek a szovhozok felépítés terén kitűzött feladatait. A szovhozok az ötéves terv ideje alatt jelentősen bővítették a mezőgazdasági növények vetésterületét. A gabonafélék 1950. évi termés hozama 16 százalékkal

múltá felül az 1940. évi termés hozamot. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiiban alapjában véve befejeződött a szántóföldi munkák gépesítése. 1950-ben a gabonaművek termelésével kapcsolatos szántási, vetési és betakarítási munkáknak több mint 95 százalékát gépi vontatással végezték, 1950 végén a minisztérium szovhozaiiban 20 százalékkal több szarvasmarha, 29 százalékkal több juh és kecske, 36 százalékkal több sertés volt, mint a háború előtt. Az állatállomány produktivitása jelentősen megnövekedett. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiiban egy téhen tejhozama 1950-ben átlagosan 28 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat.“

A háborúutáni években a szovhozok elé tűzött feladatokat megvalósította a szovhozokat még fejlettebb üzemekké változtatja. A jelenlegi, megnövekedett követelmények mellett az olyan szovhoz lehet mintagazdaságnak tekinteni, amely a szántóföldi takarmányos vetésforgó alkalmazásával a termelési ágakat helyesen egybehangolja, és így biztosítja az üzem sokoldalú fejlődését, vagyis a növénytermelés és az állattenyésztés termelékenységének növelését.

A Szovjetunióban már sok olyan gabonatermelő és állattenyésztő valamint más jellegű szovhoz van, amely éppen azzal ért el nagy eredményeket, hogy sokoldalú termelést folytatott.

A szovhozok másik igen fontos feladata a jövedelmezőség növelése. A szovhozok jövedelmezővé tételéhez először az szükséges, hogy a *technika észszerű kihasználásával fokozzák a munka termelékenységét, s ugyanakkor a legszigorúbb takarékoságra törekedjenek*. Másodsor: a földet teljesen és hatékonyan kell kihasználni a

szántóföldi takarmányos vetésforgó alkalmazásával, és rendszeresen növelni kell a terméshozamot. Harmadszor: valamennyi szovhozban fejleszteni kell az állattenyésztést, mint a termelés egyik fő üzemágát, és növelni kell az állatállomány produktivitását. Negyedszer: a mezőgazdasági termelés fő üzemágaival együtt valamennyi szovhozban fejleszteni kell a melléküzemágakat: a zöldségtermelést, a gyümölcs-termelést, a baromfitenyésztést, a méhészetet és más efféléit. Ötödször: minden tekintetben takarékosan kell gazdálkodni a munkaerővel, még szilárdabbá kell tenni a munkafegyelmet, s gondoskodni kell a szaktudás rendszeres fejlesztéséről, továbbá javítani kell a termelés vezetését.

A szocialista állam hatalmas összegeket fordított a szovhozok szervezésére, legkorszerűbb, nagyteljesítményű gépekkel való felszerelésére. A technikai felszerelés gyarapításával, a gépkeze-

lők számának növelésével a szovhozok minden szükséges feltételt megkaptak a felhalmozás gazdasági forrásainak fejlesztésére és kihasználására. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a legjobb szovhozok igen jövedelmezően termelnek.

A szovhozoknak soküzemágú termelést kell folytatniuk, magas termelékenységű, nagyjövedelmezőségű, szemléltető példákkal szolgáló mintagazdasággá kell változniuk.

A kiváló termelési és jövedelmezőségi eredményeket elérő szovhozok a gépi technikájú, növénytermelő és állattenyésztő nagyüzemek iskolái. *Munkájukon, gazdálkodásukon a paraszt annakidején ellenőrizhette, és most még jobban láthatja a közös mezőgazdasági termelés előnyeit és azt, hogy a kolhozok sokoldalú, közvetlen támogatást kapnak a szovhozoktól. (Szocialiszticeszkoje Szelszkoje Hozajsztvo. 1951. 10. szám.) T. Á.*

B. SZLIVNYICKIJ

A kolhozok rövidlejáratú hitelei

A Szovjetunió kolhozai valamennyi termelési költségüket pénzbevételeikből fedezik. A pénzbevételek azonban számos kolhozban főként az év második felében folynak be. Sok pénzkiadás viszont különösen az első félévben merül fel, amikor a vetési és betakarítási munkák előkészítésével és elvégzésével összefüggő különféle költségeket kell fedezni. Eppen ezért a kolhozok vezetősége az új termés értékesítéséig gyakran vesz igénybe kölcsönt. Ilyen rövidlejáratú kölcsönöket a kolhozok a Szovjetunió Állami Bankjától kaphatnak.

Ha a kolhoznak szüksége van az Állami Bank rövidlejáratú hitelére, a vezetőségnak kell kiszámítania a hitel nagyságát, összegét, a hitel törlesztésére szánt összegeket pedig be kell iktatni a kolhoz bevételi-kiadási előirány-

zatába. Mindez fontos feltétele annak, hogy az Állami Bank hitelben részesítse a kolhozokat.

Az Állami Bank — figyelembe véve a kolhoz-termelés fejlettségének mai színvonalát — jelentősen bővítette a hitelre jogosult költségtételek körét.

Az Állami Bank új szabályainak megfelelően, a kolhozok a következő termelési ráfordításokra kaphatnak rövidlejáratú hitelt: a gépek, a felszerelési tárgyak, gazdasági épületek stb. karbantartásához szükséges tartalékalkatrészek és anyagok vásárlására; kenő- és üzemanyag beszerzésére; a felhasznált villamosáram díjának megtérítésére; különféle egyenlő növények vetőmagvainak beszerzésére (kivéve a gabonaféléket, amelyeknek vetőmagkészletét a kolhoz előző évi terméséből maga köteles biztosítani), mi-

nőség változtatás esetén az egynyáriaknál a vetőmagvak árkülönböztetének megtérítésére (beleértve a gabonaféléket is), valamint bérelt gépkocsik használata esetén a magvak szállítási költségére; a polgári légiközlekedés szervezetei által elvégzett mezőgazdasági munkák költségének megtérítésére (repülőgéppel való vetés, műtrágyaszórás és a mezőgazdaság kártevőinek repülőgépről szórt vegyi anyagokkal való irtása); különféle növényvédő szerek vásárlására; az állami öntözőrendszertől igénybevett vízmennyiség értékének megtérítésére; nedvűs- és erőtakarmányok beszerzésére, (szálastakarmányfélék vásárlására és szállításuk költségének fedezésére a kolhozok rendszerint nem kapnak hitelt; ilyen célra a kolhozok csak akkor vehetnek föl hitelt az Állami Banktól, ha azt a szövetségi, illetve autonóm köztársaságok minisztertanácsai, a határvidéki, területi vagy járási végrehajtóbizottságok kérik); különféle kisebb értékű fölszerelési tárgyak és anyagok beszerzésére (villák, gereblyék, kaszák, zsákok, burkolóanyagok, zsineg stb.); napocsibék vásárlására a keltető állomásoktól; a földműveléshez kapcsolódó segédüzemek számára nyersanyag, anyag, tüzelőanyag vásárlására és egyéb meghatározott kolhoztermelési költségekre.

Az Állami Bank csak azoknak a kolhozoknak folyósít termelési kölcsönt, amelyek helyes pénzügyi gazdálkodást folytatnak. Nem kaphatnak kölcsönt azok a kolhozok, amelyek nem készítik el a határidőre bevételi-kiadási előirányzatukat, nem rendezik pontosan bankhiteleiket, vagy az előző években elmulasztották az oszthatatlan alapok gyarapítását.

Az Állami Bank intézetei azoktól a kolhozoktól is megtagadhatják a hitelt, amelyek szabad pénzeszközeiket nem fizetik be bankfolyószámlájukra, hanem a bank megkerülésével fordítják kiadásait fedezésére, holott ugyanakkor folyószámláikat fontos tartozások terhelik.

Milyen feltételek alapján kaphatnak a kolhozok rövidlejáratú hitelt az Állami Banktól?

Ha a bevételi-kiadási előirányzat összeállításakor kitűnik, hogy a kolhoznak a folyó évi termelési költségek fedezése céljából bankhitelre van szüksége, a kolhoz vezetősége igénylést nyújt be az Állami Bank kerületi fiókjához, amelyben megjelöli évi hitel-szükségletét, a hiteleiből fedezni számdekölt költségtételeket és a negyedévenként szükséges részhitelek összegét. A hiteligenylést meghatározott formában kell benyújtani az Állami Bank fiókjához. A benyújtás végső határideje egybeesik azzal az időponttal, amikor a kolhozok termelési terveiket és bevételi-kiadási előirányzatukat kötelesek beterjeszteni a kerületi mezőgazdasági osztályokhoz.

Az első negyedévben, amikor a bevételi-kiadási előirányzat nem készült még el, a kolhoz a vezetőség által jóváhagyott alkalmi igénylés alapján is kaphat kölcsönt az Állami Banktól. A vezetőségnek azonban igazolnia kell, hogy a kért kölcsön felvételét és törlesztését beállítják a kolhoz bevételi-kiadási előirányzatába.

Ha az év folyamán a kolhoztagok közgyűlése megváltoztatja a termelési tervet és ennek következtében a bevételi-kiadási előirányzat is megváltozik, a kolhozvezetőségnek a bankhoz benyújtott évi hiteligenylését is megfelelően módosítani kell.

Az Állami Bank legfeljebb 12 hónapra folyósít rövidlejáratú kölcsönöket a kolhozoknak. Minden egyes kölcsön törlesztésének időpontját — a kolhozvezetőséggel való megállapodás alapján — a bank határozza meg. A bank természetesen figyelembe veszi, hogy mikorra esedékesek a kolhoz pénzbevételei.

Az Állami Bank a folyósított kölcsönökkel nem terheli meg a kolhozok folyószámláit, és a kölcsön összegét nem fizeti ki készpénzben. A kölcsönöket a hitelben részesülő kolhozok utasítására közvetlenül utalják át az egyes szervezeteknek és intézményeknek a

kolhozok által beszerzett áruk és anyagok vételárának kiegyenlítésére. Az ellátó szervezetek az Állami Bank útján nem kaphatnak előleget. A kolhozok az elnök és a könyvelő által aláírt és lepecsételt kötelevények elnevében részesülnek kölcsönben. A kötelevényeken a törlesztési határidőket is föl kell tüntetni.

A mezőgazdasági artelek minta-alapszabályának 12. cikkelye kimondja, hogy a kolhoz-vezetőség az esedékes adók és biztosítási díjrésztletek kiegyenlítése után elsősorban az államtól kapott kölcsönöket tartozik visszatéríteni. A kolhozoknak tehát minden körülmények között határidőre kell teljesítenie az Állami Banktól kapott kölcsönök törlesztését.

A határidőre ki nem egyenlített adósság nemcsak az állam, hanem a kolhozok érdekeit is sérti. Ilyen esetben az Állami Bank megvonja a hitelt a kolhoztól, sőt a kolhozoknak még külön késedelmi kamatot is kell fizetnie. Ezt természetesen fölösleges kiadásnak kell tekinteni.

Az Állami Bank fiókjai a lejárat előtt 15 nappal figyelmeztetik a kolhozok vezetőségét a közelgő fizetési határidőre. Ezenkívül a kolhozok könyvelői is kötelesek lejárat napját vezetni és a kölcsöntörlesztés határidejének közeledtével előkészületeket tenni a tartozás rendezésére. A lejáratkor ki nem egyenlített kölcsönök azt bizonyítják, hogy rossz a kolhoz pénzügyi gazdálkodása.

A fizetési- és hitelfegyelem megtartása érdekében idejekorán utasítani kell a bankot, hogy a kolhoz folyószámlájáról megfelelő összegeket írjon le a kölcsön törlesztésére. Ha a kolhozvezetőség bármi okból nem tudna a bankkal elszámolni és tartozása a

lejáratkor kiegyenlítetlen maradna, a vezetőség köteles utasítani az Állami Bank fiókját, hogy amint a folyószámlára átutalások történnek, fokozatosan írja le a tartozást. Amennyiben az eladósodott kolhoz vezetősége vonakodik utasítást adni a hiteltartozás kiegyenlítésére, a kolhoz tartozását bírósági ítélet alapján, törvényes úton hajtják be, és a bírósági eljárás költségeit is megfizettetik a kolhozzal.

Az Állami Bank rövidlejáratú hitelei célhitelek. A hiteleket meghatározott munkálatok végrehajtására folyósítják. Az Állami Bank intézményei időnként ellenőrzik, vajjon helyesen, az előre meghatározott célra használták-e föl a kolhozok a részükre folyósított hiteleket. Ha a hiteleket nem rendeltetésüknek megfelelően használják föl, a Bank még lejárat előtt intézkedik behajtásukról.

A kis kolhozok egyesítésével és több üzemágú nagygazdaságokká való átalakulásukkal összefüggésben a kolhozoknak nyújtott állami hiteltámogatás mértékét jelentősen növelték. Ez is azt bizonyítja, hogy a szovjet állam minden módon segíti a kolhozokat, hogy fokozhassák termelésüket, és még nagyobb mértékben járulhassanak hozzá a szovjet nép jólétének további javításához.

A helyes pénzügyi gazdálkodást folytató kolhozok kivétel nélkül részeshülhetnek rövidlejáratú hitelben. A szovjet államnak ez a pénzügyi támogatása elősegíti a kolhozok további szervezeti és gazdasági megerősödését, meggyorsítja a közös gazdálkodás fejlődését, és lehetővé teszi a kolhozok számára, hogy termelésük fokozásával pénzbevételeiket is növeljék. (*Kolhoznoje Proizvodstvo*, 1952. 1. szám.) K. M.

Olvasóinkhoz !

Felejtjük olvasóink figyelmét, hogy azokat a szovjet cikkeket, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például: Voproszi Ekonomiki. 6. szám), az eredeti terjedelemben képest többé-kevésbé rövidített formában közzöljük lapunkban.

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE

JEAN FLAVIEN

A «zöld szövetség» — újabb eszköz a háború előkészítésére

1951 december 15-én, két nappal a Schuman-tervnek a francia parlament többsége által történt elfogadása után a francia kormány tizenhatszáz európai országot értekezletre hívott meg bizonyos fontos mezőgazdasági termékek „egységes európai piacának” megteremtése tárgyában.

A hitlerizmus vágyalma az ipartól megfosztott, élelmiszertermelő ország színvonalára süllyesztett, Németország iparának adózó Franciaországról — ezúttal amerikai változatban kel újra életre.

A „zöld szövetség” célja a „francia” terv szerint a következő:

a mezőgazdasági termékek termelési költségének csökkentése és egységes európai árai megállapítása;

a mezőgazdasági beviteli kontingensek és vámok eltörlése;

a mezőgazdasági termelésnek a fogyasztással való egybehangolása és irányítása.

Az idevágó intézkedéseket egy „szerkezetében és működési szabályzataiban a szén- és acélszövetséget vezető szervezethez hasonló” „főhatóság” határozná meg.

A francia mezőgazdaság érdekei szempontjából ez a terv tarthatatlan. Ezért fő szóvivői „Európa” nevében kelnek védelmére. Ez sem új jelenség. A náci megszállás idején,

a nagybirtokosok, akik a megszállók szolgálatában állott területet igazgatták, ezt is „Európa” nevében tették. Természetes, hogy az új szovjetellenes koalíció, amely Németországot és jelesül a Ruhr-vidéket ennek a szövetségnek európai hadiszertárává kívánja tenni, ugyancsak minden eszközt megragad a háború előkészítésére szolgáló német ipari potenciál legmagasabb fokának elérésére.

A „zöld szövetség” hívei az ENSZ mezőgazdasági termelési statisztikáira hivatkoznak, amikor az élelmiszerek egységes piacának szükségességét igyekeznek bizonyítani. A francia Általános Mezőgazdasági Szövetség vezetősége 1952 január 24-i ülésén azt a véleményét fejezte ki, hogy „ez a szervezet (tudniillik a „zöld szövetség”. — A szerk.) annál hatékonyabb lesz, minél inkább a gazdasági téren egymást kiegészítő országoknak olyan szilárd magvára támaszkodik, mint amilyen a szén- és acélpiaconak már elfogadott közös szervezete.”

Úgy véljük, helyes, ha emlékeztünkbe idézzük a szén- és acélszövetségben részvevő országok névsorát: Nyugat-Németország, Belgium és Luxemburg, Franciaország, Olaszország és Hollandia.

Ime, ez a „gazdaságilag egymást kiegészítő” országok névsora, közü-

lük Nyugat-Németországot és Franciaországot tekintik mezőgazdasági szempontból ilyennek.

A szén- és acélszövetségben pedig, amelynek élén egy diktátori hatalommal fölrüházott „főhatóság“ áll, abszolút túlsúlya lesz Nyugat-Németországnak, vagyis a Kruppok, Thyssenek, Hugo Stinnesek és a náci tábornokok Németországnak.

A francia tejfeldolgozóipar lapja, a *Vie laitière* 1951 december 11-i számában a következőképp jellemzi a helyzetet:

„... És minthogy Németország félelmetes szén- és acélttermelésével királya lesz az ipari diktatúrája alá vetett Európának, már ma is elképzelhető, milyen eszközöket fog alkalmazni, hogy akaratát érvényesítse a francia föld termékeinek termelése, földolgozása és értékesítése területén.“

A Schuman-tervvel megkezdődött francia-német enyelgés a francia vaskohászat és szénbányászat álcázott annektálásával jár, következő állomása — a „zöld szövetség“ — ugyanilyen vérszes következményekkel sujtja majd a francia kis- és középparasztok tömegeit is.

Nyugat-Németország nélkülözhetetlen élelmiszerbevitelét ugyanis nem fizetheti meg dollárban ipari helyreállításának és fejlesztésének sérelme nélkül. Így tehát olcsó szállítóra van szüksége, akinek szállításiáért iparcikkeivel fizethet. Ez a szállító a jó Franciaország, amelynek el kell veszítenie ipari nagyhatalom-jellegét, hogy a német ipar piacává váljék.

Ezen az elven alapszik a „zöld szövetség“.

A Marshall-terv igazgatóságának (ECA) franciaországi kirendeltsége által kiadott *Rapport France — Etats Unis* című folyóirat 1951 novemberi számában Henri Brousse

világosan megmagyarázza, hogy miről van szó.

„Nyugat-Európa' országai, Franciaország közvetlen szomszédjai — írja — nagyon sűrű lakossággal és ki nem elégítő mezőgazdasági területtel bírnak. Élelmiszerellátás tekintetében erősen a külföldre vannak utalva. Nem vihetnek be többé, mint a háború előtt (és a háború alatt. — *A szerk.*) élelmiszert Magyarországból, Romániából, Kelet-Németországból és Lengyelországból.

Ezenkívül az újrafölfegyverkezés növeli az élelmiszerszükségletet, minthogy a katonaság többet fogyaszt, mint a polgári lakosság, és a hadseregek részére tartalékokat is kell gyűjteni.

Franciaországnak tehát döntő szerepet szánunk Európa élelmiszer-egyensúlyának biztosításában.

Ahhoz azonban, hogy a háború által többé vagy kevésbé teljesen elpusztított nyugateurópai országok — lényegében Nyugat-Németország és Olaszország — élelmiszerbevételüket megfizethessék, vagy a Marshall-segély egy részét kell erre föláldozniuk gazdasági helyreállításuk rovására, amit nem tehetnek meg, vagy pedig gyáripari cikkek kivételéből fedezik élelmiszerbevételüket.“

A „zöld szövetség“ tehát a szén- és acélszövetség mezőgazdasági változataként jelentkezik, hogy az amerikai milliárdosok vezetése alatt a háború előkészítésének ugyanazokat a céljait szolgálja, mint emez.

*

A nagybirtokosok az európai mezőgazdasági piac megszervezésére irányuló efféle terveket olvanoknak tüntetik föl, mint amelyek nagy mértékben szolgálják a francia mezőgazdaság érdekeit, fejlődését és virágzását. A Mezőgazdák Országos Szövetségének (*Fédération Natio-*

nale des Exploitants) kongresszusát a „mezőgazdaság — a francia boldogulás kulcsa“ jelszóval rendezték meg. Blondelle, aise-i nagybirtokos, a Szövetség elnöke így írt a *Libération paysanne*-ban:

„A mezőgazdaság marad továbbra is a francia boldogulás kulcsa. Ha egyszer őszintén a mezőgazdasági kártyára tesszük a sorsunkat, nem merül fel többé az élelmiszerekkel való takarékoskodás kérdése.“

Ilyen eszközökkel támogatják a nagybirtokosok a francia kormánykörök és amerikai parancsolóik háborús politikáját, bár jól tudják, hogy a belföldi piac a döntő elhelyezési terület, a virágzó mezőgazdaság alapvető föltétele. Egy iparától megfosztott Franciaország szűkebb belső piacot, azaz alacsony mezőgazdasági árakat jelent. Egy iparától megfosztott és főleg mezőgazdasági országgá vált Franciaország termékeinek elhelyezése és anyaggal való ellátása tekintetében ki lenne szolgáltatva a külföldnek, a nemzetközi trösztöknek, és ez a dolgozó parasztságot nyomorra, pusztulásra és kisajátításra kárhozthatná.

Waldeck Rochet angoulême-i előadásában a következőképp fogalmazta meg a nagykapitalista politikát:

„Alacsony bérek a munkásoknak, alacsony mezőgazdasági árak a parasztnak és extranprofitok a gyár- és a nagykereskedelem urainak és a háborús nyerésszedőknek.“

A szén- és acélszövetség, meg a „zöld szövetség“ újból igazolja ennek a megállapításnak helyességét. Mindkét szervezet alapvető célja a termelési költségek csökkentése.

A munkások számára ez alacsony béreket jelent, s a munkaintenzitás fokozásával és munkanélküliséggel jár.

A kis- és középparasztnak sorsát a „francia“ terv második pontja határozza meg: „A főhatóság második feladata mindenekelőtt európai ár megállapítása mindazokra a mezőgazdasági termékekre, amelyeket egyik tagállam a másikba kivisz. Az árnak fel kell szabadulnia a kereslet és kínálat törvénye alól és *közelednie kell az európai termelő országok átlagos önköltségi árához.* (A szerző kiemelése.)

A főhatóság ezt követően tartozik eltörölni a beviteli kontingeneket.“

Úgy véljük, ezek a mondatok kellően megvilágítják a helyzetet.

Az egységes európai piac megteremtésével és a beviteli kontingensek megszüntetésével a nagytökések igyekeznek kiküszöbölni azokat az akadályokat, amelyek a legfontosabb mezőgazdasági termékek irányirai nemzetközi alapon való kialakításának útjában állnak. Az európai mezőgazdasági országok átlagos termelési költségeit megkísérlik közelebb hozni a napi piaci árakhoz, vagyis az európai kapitalista mezőgazdaság termelési és termelékenységi viszonyainak eredményeképp kialakult termelési árakhoz.

A főhatóság első feladata a „francia“ terv szerint „a termelés egybehangolása a fogyasztás szükségleteivel.“ Ez világos fogalmazásban egyszerűen a francia mezőgazdaság termelésének a hadigazdaságnak azokhoz a szükségleteihez való hozzáidomítását jelenti, amelyek a túlzott fegyverkezésből, valamint a szén- és acélszövetség megalakításából következnek.

Maestracci, Pflimlinnek, a Pleven-kormány földművelésügyi miniszterének kabinetirodai főnöke, a következőképp világította meg ezt a kérdést az 1951 május 9-én és 10-én Bonnban tartott nemzetközi mezőgazdasági kongresszuson:

„Láttuk, hogy az európai mezőgazdasági politikának miért egyik parancsoló követelménye a termelés fejlesztése. (Az Henri Brousse kifejtette főntebb idézett okokból — J. F.)

Mindamellettt nyilvánvaló, hogy ez a szükséges fejlődés nem mehet végbe megkülönböztetések nélkül.

Így például nem gondolunk a bor-, gyümölcs- és főzeléktermelés fejlesztésére.

Azt is tudjuk, hogy e tekintetben számolni kell a termelés költségeivel, mert Európa számára nem volna hasznos nemgazdaságos termelés fönntartása egyik vagy másik területen. A termelés észszerű irányításáról van szó, amelyet a közösségnek kell meghatároznia európai és többé nem szigorúan nemzeti távlatból, számbavéve a piacok egyesítése által teremtett új föltételeket.“

Ezek a szavak 1951 májusában hangzottak el. Novemberben Henri Brousse a már előbb említett folyóiratban még világosabban beszélt:

„A mezőgazdaságnak nemzeti keretben azokat a termelési ágakat kell fejlesztenie, amelyeknek kedvez az ország éghajlata, és le kell mondania a túlhaladott termelési ágakról. A kézműves és önellátó fokról át kell térnie a félipari és kereskedelmi fokra.“

Ez az áttérés a francia mezőgazdaság szerkezetének gyökeres megváltoztatását teszi szükségessé. Henri Brousse ezt kertelés nélkül meg is mondja:

„Csökkenteni kell mezőgazdasági üzeink számát... Franciaországnak 34 millió hektár termőterülete van, amelyet egymilliónál kevesebb birtokon kellene megművelni. Ezzel szemben kétmillió mezőgazdasági üzemünk van.“

Míg a szén- és acélszövetség a francia szénbányászatot és vaskohászatot, a nemzeti függetlenség alap-

jait fenyegeti, a „zöld szövetség“ segítségével a kis- és középbirtok gyorsított kiküszöbölését igyekeznek elérni.

Mindez — bár Európa és a termelőkenység nevében történik — végsősoron a szovjetellenes háború előkészítésének céljait szolgálja. Maurice Thorez már a montreuili országos értekezleten kifejtette a parasztok előtt, hogy „a kapitalizmus útja a kizsákmányolás, az elkerülhetetlen kizajátítás és a háború útja.“

*

Az ismertetett tények Marx és Lenin tételeit igazolják.

A nagytőke emberei, miután eddig álszenteskodó módon a parasztbirtok védelmezőinek képében jelentkeztek és a kommunistákat vádolták azzal, hogy ennek a birtokformának ellenségei, napról napra mind nagyobb mértékben vetik le álarckukat az általuk előidézett események kényszere alatt.

Így most már nyíltan követelik a parasztbirtok eltörlését, s ipari és kereskedelmi vállalattá való átalakítását.

Ezzel összefüggésben helyes, ha idézzük Marx nézetét a parasztbirtok szerepéről.

„A maguk földjén maguk gazdálkodó parasztok szabad tulajdona nyilvánvalóan a földtulajdon legnormálisabb formája a kisüzem számára, vagyis olyan termelési mód számára, amelyben a föld birtoklása feltétele annak, hogy a munkás saját munkájának terméke az ő tulajdona legyen és amelyben a földműves, akár szabad tulajdonos, akár függő paraszt (Unter-sasse), létfenntartási eszközeit mindig ő maga, függetlenül, mint különálló munkás kénvtelen megtermelni családjával. A földtulajdon éppoly szükséges e termelési mód teljes kifejlődéséhez, mint a szer-

szám tulajdona a kézműves termelés szabad fejlődéséhez." (*Marx: A tőke, III. kötet. 874. lap. Szikra 1951.*)

De Marx a következőkre is rámutatott: „... a tőkés termelési mód állandó tendenciája és fejlődéstörvénye az, hogy a termelési eszközöket egyre inkább elválasztja a munkától s a szétaprózott termelési eszközöket egyre inkább nagy csoportokba koncentrálja, tehát a munkát bémunkává, a termelési eszközöket pedig tőkévé változtatja. S ennek a tendenciának a másik oldalán megfelel a földtulajdon önálló különválása a tőkétől és munkától, azaz minden földtulajdon átváltozása a tőkés termelési módnak megfelelő földtulajdonformává." (*Marx. A tőke. III. kötet. 955. lap. Szikra 1951.*)

1905-ben Lenin visszatért Marxnak ezekre a megállapításaira és a következőket írta:

„A burzsoá közgazdászok minden erejükkel azt igyekeznek bebeszélni a kisparasztoknak, hogy a kapitalizmus összeegyeztethető a földművelő kistulajdonos jólétével. Ebből a célból a földtulajdon összpontosulásának részletkérdésével elkendőzik az árutermelő gazdaságnak, a tőkés elnyomásnak, a paraszti kiszolgáltatottságának és szorongatott helyzetének általános kérdését. Szemet hunynak afölött, hogy a mezőgazdaság kifejezetten piacra termelő ágaiban a nagyüzemi termelés a kis- és középes nagyságú földtulajdonon egvaránt fejlődőben van, hogy ez a tulajdon a növekvő haszonbér, a jelző és az uralom számára egvaránt a lezüllés útját járja. Homályban hagyják azt a vitathatatlan tény, hogy a nagyüzemi gazdaság technikai fölényben van a mezőgazdaságban és hogy a paraszt létfeltételei a kapitalizmus

ellen vívott harcában romlanak." (*Lenin. Az agrárkérdésről. I. kötet. 380. lap. Szikra 1950.*)

1949-ben a montreuili konferencián Maurice Thorez helyesen és megkapó módon jelölte meg a dolgozó francia parasztság előtt álló két utat:

„Az egyik út az, amelyen eddig a burzsoázia vezette, eltérítvén a munkásosztállyal való szövetségtől; ez a kapitalizmus, a kizsákmányolás, a nyomor, az elkerülhetetlen kisajátítás és a háború útja.

Vagy a másik út, a szocializmus útja, szövetségben a munkásosztállyal. Ez az út visszajuttatja végre a földet azoknak, akik megművelik, a föld visszakérül a kifosztottak birtokába, a falun és városban egvaránt kisajátítják a kisajátítókat, és biztosítják a békét mindeki számára.”

A kommunisták nem rejtik el a dolgozó parasztság elől a jövőnek azt az útját, amelyet számára kínálnak. Ugyanakkor /azonban arról is gondoskodnak, hogy megóvják mai birtokállományát, megszervezve a paraszttömegek közvetlen mozgalmát az imperialista háború rabló terveinek megállítására és a béke megmentésére.

Franciaország parasztjainak tehát haladék nélkül állást kell foglalniok vagy egy francia és békebarát kormányának a nemzeti függetlenségre és valamennyi nép közti békére irányuló politikája mellett, vagy pedig mai kormányzóink és a nagybirtokosok által kis- és törpebirtokosaink elé tárt perspektívák mellett, amelyek a háború előkészítésének szolgálatába állítják őket.

Ez az utóbbi állásfoglalás a következőket jelentené:

„Vagy tönkreteszi és kisajátítja őket a külföldi és nevezetesen a tengerentúli exportőrök kíméletlen versenye; vagy belezúdulnak a legret-

tenetesebb háborúba és az új *Wehrmacht* élrelmezőivé és a dollárhatalmasságok érdekében föllázdozott katonákká válnak.“

A kapitalista nagybirtokosok egyaránt hívei a szén- és acélszövetségnek és az egységes európai mezőgazdasági piacnak. A szén- és acélszövetséget ellenző egyes gyár- iparosokkal ellentétben, akiknek érdekei ebben azonosak a francia nemzet érdekeivel, a nagybirtokosok érdekei megegyeznek az amerikai milliárdosok és kormányalakóik háborúelőkészítő politikájával.

A nagybirtokosok önköltségei birtokaik nagy terjedelménél és technikai felszereltségük fejlettségénél fogva nyilvánvalóan lényegesen kisebbek a parasztkénál, és így nem félnék a külföld versenyétől. Sőt hasznot remélnék azoknak a piacoknak megnyitásától, amelyekre ma még csak nagy nehézségek árán juthatnak el a nemzetközi áruforgalmat erősen korlátozó különféle rendszabályok következtében.

A nemzetközi verseny kibontakozása által tönkretett nagyszámú kis- és középbirtok kiküszöbölése nagy mértékben kedvezne a tőkés koncentrációnak a mezőgazdaságban. Ez legelső sorban a tőkés nagybirtokosok részére jelentene nagy előnyöket, minthogy a koncentráció nekik juttatná a földet és egyszerűsödne a földrészek munkaejét biztosítana számukra.

Az amerikaiak szempontjából az egységes európai piac megteremtése azonban kívülről, hogy megfelel az általuk vezetett katonai szövetség szükségleteinek, a forgalmi akadályok megszüntetésére irányuló törekvéseiket is szolgálja, mert a határossorompók az európai piac meghódításának és így gazdasági terjeszkedésüknek is akadályozói.

Az amerikaiak az egységes piac hasznának oroszlánrészét a maguk számára kívánják megkaparintani. Egyébként a gabonaforgalom tekintetében máris megtették övintézkedéseiket a washingtoni egyezményben, amely az egész búzakivitel 37 százalékát az Egyesült Államok számára biztosította. Franciaország részesedése ezzel szemben 0,7 százalék.

A többi mezőgazdasági termény, bor, gyümölcs, főzelék termelését — mint láttuk — már most korlátozni kívánják. Az amerikaiak nem tartják ezeket fontos terményeknek, ezenkívül Olaszországban és Spanyolországban kedvezőbb föltételek között termelhetők, mint Franciaországban.

Az amerikaiak és a francia nagybirtokosok céljainak gyors teljesülése azonban súlyos nehézségekbe ütközik. Eisenhower pedig türelmetlenkedik, készletekre van sürgősen szüksége.

A készletföhalmozás az élelmiszerárak emelkedésének egyik oka. Különösen vonatkozik ez a hús- és vajárakra.

A játékba beleszólnak a burzsoá lapok és a felelősséget a parasztkorra igyekeznek hárítani.

A *Franc Tireur*-ben, *Combat*-ban, *Aurore*-ban és a hozzájuk hasonló lapokban időről időre megújuló sajtóakciók célja mindig azonos: a munkások szembeállítás a paraszttal, akik e lapok szerint nem fizetnek adót és a drágaság okozói. „Sok a mezőgazda és sokan élnek a mezőgazdaságból, írja a *Combat* 1951 október 23-án, ez elég magyarázat arra, hogy az élelmiszerek árai oly magasak maradnak.“

Amikor a *Témoignage Chrétien* című lap azt hangsúlyozza, hogy

egy millióval több a paraszt a kelle-ténél, ezzel az a célja, hogy a paraszt-ság fenyegetett rétegeit megbarát-koztassa ezzel a megállapítással, és meggyőzze őket a parasztbirtok visszafejlődésének elháríthatatlan voltáról.

Mindannyiuknak egy a céljuk, hogy akadályokat gördítsenek a munkások és parasztok egyesült harcának útjába, amely a kizsák-mányolás, a nyomor, a háború poli-tikája ellen, a közös ellenség: a nagykapitalizmus ellen folyik.

A nagytőke pedig megsokszorozza arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a nagyon nyugtalan és tájékozatlan parasztrétegeket a burzsoázia párt-jainak befolyása alatt tartsa. Ennek a burzsoáziának hagyományos párt-jai közben kénytelenek elszenvedni a dolgozó parasztság kiábrándulásá-nak, nyugtalanságának, elégedetlen-ségének minden' megnyilatkozását. Ezeknek ellensúlyozására megjelen-nek az új politikai „cégfőiratok“, mint „Parasztpárt“, „Függetlenek és Parasztok“. De Gaulle pártja, az RPF (*Rassemblement du Peuple Français*) szintén fokozza demagó-giáját a vidéki pártokkal szemben, főképp az északi, keleti és a Loirent-mi megvékben.

Az Általános Mezőgazdasági Szö-vetség országos vezetői — akik kö-zül egyesek nyíltan az RPF embe-rei, mások a Parasztpárt hívei — igyekeznek megakadályozni a dol-gozó parasztság harcoss akaratának érvényesülését, amely egységre és a munkásosztállyal való szövetség megteremtésére irányul.

Minthogy azonban az RPF a pa-rasztság széles tömegeiben, ahol a köztársasági szellemnek mély gyö-kerei vannak, bizonyos bizalmat-lansággal találkozik, a parasztság között az ámtítás munkáját a „Pa-

rasztpárt“-ra bízták, különösen a Loire-tól délre eső megyékben.

Feladata: olyan irányba terelni az elégedetlenséget, hogy ne gátolja a kormányzók háborús politikáját, és álljon ellen a munkás-paraszt-szövetség létrejöttének. A „Paraszt-párt“ egy de Gaulle-kormány szá-mára kedvező politikai föltételek megteremtésére törekszik a vidéken és politikai programjának alapja, az államreform, azonos az RPF poli-tikai vezérlőgondolatával. A „Pa-rasztpárt“ tehát lakkcipős paraszt-jaival és az Általános Mezőgazdasági Szövetség vezetőségében működő tá-mogatóival a fasiszta de Gaulle, a nagytőkésék és nagybirtokosok ügy-nöke pártjának szövetségese.

*

Ahhoz, hogy megakadályozzuk a nagytőke vidéki terveinek megvaló-sulását, hogy megnyerjük a paraszt-ságot az aktív békeharec számára, hogy megszervezzük követeléseink érvényesítésére, a nemzeti függet-lenség visszaszerzésére a munkás-osztály oldalán, hogy megteremt-sük egy francia és békeszerető kor-mány megalakulásának föltételeit, szükséges, hogy a Francia Kom-munista Párt minden szervezete a fölvilágosítsanak és a jogokat kö-vetelő harc megszervezésének türel-me és állhatatos munkáját végezze el.

A vidéken a különféle szakmai szervezetek útján található meg a legjobban a kapcsolat a parasztok-kal. A szakmai szervezetekben jut a parasztság jogait követelő moz-galom a legteljesebb kifejezésre. Ezenkívül a jogokat követelő moz-galom pótolhatatlan eszköz a kom-munisták számára a paraszttöme-gekkel való szervezkedésre, ezzel az eszközzel vonhatják ki a paraszto-kat a reakciós és fasiszta nagybir-

tokosok parasztpártja népámításának és hazugságainak bűvköréből.

Hogy a párt saját akciója határozó legyen, kell, hogy minden kommunista a falun magáévá tegye — és ne csak néhány harcos paraszt. Valamennyi pártszervezetnek, minden kommunistának kötelessége megismertetni a Szovjetunió békepolitikáját, leleplezni az ellenség hazugságait és rágalmait, népszerűsíteni a párt politikáját, ismertekké tenni a francia mezőgazdaság fölvirágztatására irányuló javaslatokat.

Csak ilyen módon fog állandóan növekedni a párt ereje a vidéken, csak így vonhatók be a parasztok a mozgalomba, csak így buktatható meg az új terv, amely a francia mezőgazdaságot az amerikai imperializmus háborús politikájának szolgálatába kívánja állítani, csak ily módon valósulhat meg még szélesebb és még döntőbb mértékben a munkások és parasztok harci szövetsége Franciaország függetlenségének visszaszerzésére, a francia mezőgazdaság virágzására és a béke biztosítására.

*

Jean Flavien cikke a *Cahiers du Communisme* ezévi márciusi számában jelent meg.

Az „európai mezőgazdasági szövetség“ előkészítő értekezletét azóta — 1952 március 25—28-a között Párisban — megtartották. Az előkészítő értekezleten 18 ország vett részt, köztük az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezete, röviden a Marshall-terv államainak képviselői. Az előkészítő értekezlet az úgynevezett európai mezőgazdasági konferencia napirendjét nagy vonásokban a következőkben állapította

meg: 1. az európai mezőgazdaság megszervezése és a mezőgazdasági termények piacainak egységesítése; 2. az ennek a célnak eléréséhez szükséges intézmények fölállítása és meghatalmazással való ellátásuk; 3. a kapcsolatok megteremtése a létesítendő mezőgazdasági szervezet és a tengerentúli, továbbá olyan államok között, amelyek hajlandók a mezőgazdasági szövetséggel való együttműködésre.

A részletes program kidolgozását az egyes kormányok által kiküldendő szakértőbizottság feladatává tették.

Az *Economist*, az angol nagytökecsétek tekintélyes gazdasági folyóirata, erős szkepszist tanúsít a „zöld szövetség“ tervével szemben. A nála megszokott akasztófahumorrallal megállapítja, hogy „a terv Európa egyesítésének talán legszükségesebb és legkisebb reménnyel kecsegtető jelensége.“

A Schuman-terv főhatóságának mintájára a „zöld szövetség“ élére tervezett, kormányoktól független főhatóság létesítése mellett csak Franciaország, Nyugat-Németország, Belgium és Hollandia képviselője foglalt állást. A többiek — élükön Anglia képviselője — nem kívánnak ilyen főhatóságot, — az *Economist* szerint azért, mert a mezőgazdaság védelme az európai országok belpolitikájának hagvományosan a legtöbb vitát fölidéző kérdése és a szervezetről való lemondás ebben a kérdésben gyakorlatilag minden európai kormány számára öngyilkosságot jelentene.

Mint látható, a „zöld szövetség“ előkészületei is csak az európai tőkés államok nagy ellentéteiről tesznek tanúságot.

A háborús üzlet mérlege

Februárban és márciusban tette közzé a *Wall Street Journal*, az Egyesült Államok monopóliumainak szócsöve, a nagyobb amerikai ipari és kereskedelmi társaságok 1951. évi mérlegeit.

Ez az esztendő volt a háborús üzletnek első teljes naptári éve, mert szó szoros értelmében vett háborús időszaknak 1950-ben csak az utolsó hat hónap tekinthető.

Milyen eredménnyel járt a háborús konjunktúrának ez az esz-

tendeje? Eléggé világosan látható ez a monopóliumok pénzügyi jelentéseiből. Mindenekelőtt megállapítható, hogy a háborús célok szolgálatába állított vállalatok forgalma tovább emelkedett. A hadsereget, a haditengerészetet és a légierőt felszerelési cikkekkel és hadianyaggal ellátó ipari társaságok 1951-ben többet termeltek mint 1950-ben és lényegesen többet mint 1949-ben. Ezt a következő számok bizonyítják:

	Eladott árak értéke millió dollárban			Emelkedés 2 év alatt (százalékban)	Nyereség (a jövedelemadó levonása előtt)		Nyereség- emelkedés 2 év alatt (százalékban)
	1951	1950	1949		1951	1949	
US Steel Corp.	3524	2956	2302	53	582	292	99,3
General Electric Co.	2319	1960	1614	43,7	416	204	104,1
duPont de Nemours	1546	1310	1032	49,8	592	330	79
Standard Oil of Indiana ..	1539	1303	1158	32,9	240	134	79,1
Goodyear Tire and Rubber Co.	1101	845	633	73,8	126	47	168

Az itt felsorolt monopóliumok legnagyobbrészt iparágak vezető vállalatai. Ugyanezt a jelenséget állapíthatjuk meg azonban más társaságoknak a *Wall Street Journal* által közölt jelentéséből. Forgalomemelkedést mutat ki az acéliparban a *Bethlehem Steel Corp.* (ennek az iparágban a második legnagyobb vállalata), a *National Steel Corp.*, valamint a *Jones and Laughlin Steel Corp.*, a villamosági iparban a *Westinghouse Electric Co.*, (amelynek üzleti tevékenységét ebben az iparágban csak a *General Electric* múlja fölül); a gumiiiparban a *Goodrich Rubber Co.* és az *United States Rubber Co.*

A monopóliumok jelentéseit magyarázva, a *Wall Street Journal* rekordforgalomról beszél. A *duPont de Nemours* konszern jelentése pedig azzal kérkedik, hogy 1951. évi forgalma majdnem háromszor akkora volt, mint a második világháború alatti átlagos évi forgalma.

A forgalom növekedésével párhuzamosan emelkedtek a monopóliumok jövedelmei is, sőt ezek növekedése másfél-szer-kétszer akkora volt, mint a forgalom emelkedése.

Hogy ezek a nyereségek honnan származnak, azt bizonyos mértékben ki lehet hámozni magukból a jelentésekből, bármennyire szűkszavúak is. Így a Chrysler automo-

bil-konzern 1951. évi jelentéséből kitűnik, hogy üzemeiben az év vége felé 97 600 munkást és alkalmazottat foglalkoztatott a májusi 127 600-zal szemben. Így a foglalkoztatottak száma 23,5 százalékkal csökkent. Ugyanakkor a cég forgalma az év során 2 191 millió dollárról 2 547 millióra, vagyis 16 százalékkal emelkedett (bár a termelés mennyiségi növekedése — az ár-emelkedésre való tekintettel — természetesen számottevően kisebb volt). Az emelkedő termelés jelentős munkáslétszám-csökkentés mellett, a kizsákmányolás nagymértékű fokozódását bizonyítja.

A társaságok vezetőinek a részvényesek elé terjesztett évi jelentéseiben sok a panasz a nagy adókról. De ez csak képmutatás. Mert, ha jövedelemadó címén a múlt évben többet is kellett befizetni, mint azelőtt, ez egyáltalán nem vált a monopóliumok kárára. Hisz ezeket az összegeket a Truman-kormány javarészt hadicélokra használja föl, ami újabb megrendeléseket jelent a monopóliumoknak. Ilyen módon a monopóliumoktól beszédett adóösszegek — bumeráng módjára — engedelmesen visszatérnek hozzánk.

Ha a monopóliumok forgalmát és nyereségeit szakmák szerint elemezzük, kitűnik, hogy a legzsírosabb falatokat az atomtrösztök kapják. Míg az USA monopóliumainak nyereségei (a jövedelemadó levonása nélkül számítva) a háborús évekhez képest átlagban megkétszereződtek, duPont-ék nyereségei 3,2-szeresükre emelkedtek.

Ez természetesen a monopóliumok pénzügyi forrásainak további megduzzadását, s a tőkéknek kezükben való további koncentrálódását idézte elő. Ennek a folyamatnak terjedelméről bizonyos mér-

tékek következtetni lehet a közzétett mérlegekből, figyelembevéve természetesen, hogy a tőkés vállalatok mérlegei a valóságos helyzetet mindig elkendőzik. Néhány jellemző szám: az US Steel Corp. mérlegében kimutatott vagyon 1946 — az amerikai háborúutáni gazdaság egyetlen „béke“ éve — óta 2003 millió dollárról 3 141 millióra, vagyis 57 százalékkal emelkedett, a General Electric mérlegének záróösszege 910 millióról 1460 millióra, 60 százalékkal, a duPont-é 965 millióról 1599 millióra, 65 százalékkal, a Goodyear Tire and Rubber Co-é 318 millióról 659 millióra, vagyis több mint a kétszeresére, végül a Bethlehem Steel Corp., mérlegének végösszege 868 millióról 1542 millióra, tehát 78 százalékkal növekedett.

A mérlegösszegek emelkedésének lényegében az a magyarázata, hogy a társaságok tiszta nyereségük egy részét (az úgynevezett osztalékmentes jövedelmet) maguknak tartották meg; így a monopóliumoknak egyébként is hatalmas tartaléktökei tovább gyarapodtak. A Bethlehem Steel Corp. tartaléktökéje például 1946 óta 315 millió dollárral emelkedett, a mérlegösszeg növekedésének körülbelül felével. A General Electric tartaléktökéje ugyanez idő alatt 421 millióval, a mérlegösszeg emelkedésének 77 százalékaival növekedett.

Hogy a bérrögzítés milyen hatással van a nyereség növekedésére, az abból, a sajnos kisszámú nyilvánosságra hozott jelentésből látható, amely a bérösszeget a nyereség- és veszteségszámlában mint külön télt tünteti föl, bár ezek az adatok is meg vannak hamisítva. A bérösszegbe ugyanis az igazgatók és a vezető műszaki tisztviselők óriási

fizetéseit és jutalékait is beszámítják. A jelentések azonban még ilyen körülmények között sem titkolhatják el, hogy a bérösszeg részesedése a teljes bevételben az utóbbi években rendszeresen csökkent. Így az US Steel Corp. bérkiadásai 1949-ben a bevételnek 41,1 százalékát tették ki, két évvel később azonban már csak 38,9 százalékát; a Westinghouse Electric társaság idevágó számai 39,5 és 37,9 százalék.

A hadiipar és a fogyasztási iparágak termelése közti növekvő aránytalanság haljóslatú jeleit látjuk a könnyű-, élelmiszer- és élvezeti cikk-iparok és egyes más iparágak, de különösen a kereskedelmi cégek jelentéseiben.

Ezzel összefüggésben mindenkélett a General Motors-nak, vagyis annak a vállalatnak évi jelentésével foglalkozunk, amelyet a Wall Street Journal az Egyesült Államok „legnagyobb iparvállalatának“ nevez. 1946 óta elsősorban 1951-ben csökkent a General Motors forgalma, az 1950. évi 7531 millió dollárról 7466 millióra. De tulajdonképpen nem erről a kisméretű forgalomcsökkenésről van szó. Ezen belül ugyanis lényegesen összezsugorodott a nyereség: 1811 millióról 1488,7 millióra, vagyis 18 százalékkal. A forgalomnak és a nyereségnek ezt a süllyedését kétségtelenül a lakosság vásárlóképeségének csökkenése idézte elő. Ez egyik döntő oka a polgári célokra szolgáló termékek megcsappant forgalmának, amely 1951. negyedik negyedében 17 százalékkal volt kisebb az első negyedév forgalmánál, amint a General Motors jelentése megállapítja.

A jelentésnek egyéb számai is nagyon tanulságosak. A gépkocsi-

eladások értéke 1950-hez képest 7322 millió dollárról 6705 millióra esett vissza (az elmúlt évek tízszázalékos áremelkedését figyelembevéve, ez a csökkenés, változatlan áron lényegesen nagyobb). Ugyanakkor a tisztán hadiszállításokból származott bevétel 209 millióról 761 millióra emelkedett. Mint látjuk, ez a forgalomnövekedés nem egyenlítette ki az autóeladások visszaesése következtében beállott forgalomcsökkenést. A különbség mindössze 65 millió dollár, az első pillantásra eléggé jelentéktelennek látjuk, a valóságban azonban nagyfontosságú változás rejlik mögötte. Az eladott gépkocsik — különösen teherautók — nagyrészt ugyanis szintén katonai szervek vagy hadicélokra dolgozó üzemek vásárolták meg, bár ezek a kocsik nem szerepelnek a „hadiszállítások“ között.

A hadimegrendelések (tankok, léglökéses-repülőgépek, légvédelmi ágyúk és hasonlók) részesedése a General Motors termelésében a jelentés szerint növekedőben van. A hadimegrendelések — egy munkanapra számítva — az egész 1951. év átlagában 3 millió dollár értéket képviseltek, a negyedik negyedben azonban 5 milliót, ami kétharmaddal való emelkedést jelent. Az 1951. évi hadimegrendelések mindamellát nem kártalanították a céget a polgári fogyasztás visszaesése következtében beállott forgalomcsökkenésért.

Nézzük meg most más, kevésbé jelentős vállalatok jelentését. A konfekció- és cipőipar sok vállalata számára a koreai háború első hónapjainak — amerikai kifejezéssel élve — „pánikvásárlásai“ után az 1951. év az elkerülhetetlen pangás előhírnöke volt. Ennek bizonyításá-

ra elegendő néhány számadat szintén a Wall Street Journal-ból.

Kezdjük az Egyesült Államok legnagyobb műselyemgyárával, a Celanese Corporation of America-val. Ennek a cégnek a forgalma 1949 és 1951 között a következőképp alakult: 171 millió, 232 millió és 203 millió dollár. Látnivaló, hogy a forgalom a legutóbbi évben 29 millióval esett. A vállalat jelentésében ködös utalások vannak arra, hogy a visszaesést előidéző körülményeket kiküszöbölték, és hogy a termelés csakhamar ismét régi színvonalát fogja elérni. De nagyon kérdéses, hogy az amerikai férfiak és asszonyok millióinak lesz-e pénzük a vállalat műselyemgyártmányainak és a belőlük készült ruháknak megvásárlására.

Az International Shoe Co. az amerikai cipőipar vezető cégei közé tartozik. A cipő ára az infláció következtében emelkedett, ez az oka annak, hogy 1951-ben a vállalat forgalmának értéke is 12 százalékkal nagyobb volt mint 1951-ben. (A forgalom 199 millió dollárról 223 millióra emelkedett.) Ugyanakkor azonban a vállalat jelentése megállapítja, hogy a gyártott cipők mennyisége majdnem 6 százalékkal csökkent. A helyzet még komolyabb volna, ha az International Shoe nem kapott volna 33 millió dollár értékű hadimegrendelést. A vállalatnak korábban ilyen rendelései nem voltak, ha tehát az 1951. évi forgalom számait ennek megfelelően módosítjuk, kitűnik, hogy a lakosságnak eladott cipők forgalma igen nagy mértékben esett. Így azután nem kell csodálkozni azon, hogy az Endicott—Johnson Shoe Co-nak, a cipőipar másik nagy vállalatának raktáráiban — közzétett jelentése sze-

rint — oly nagymennyiségű eladatlan áru halmozódott föl, hogy termelését csökkentenie és 1100 munkásának munkahetét korlátoznia kellett.

Az American Woolen Company jelentése elismeri, hogy 1951. évi nyeresége kormány-rendelések nélkül igen kedvezőtlenül alakult volna. A vállalat a forgalom visszaesése következtében kénytelen volt a polgári fogyasztás céljaira dolgozó négy gyapjúszövő üzemét bezárni.

Az Egyesült Államok könnyűipari vállalatai (persze korántsem valamennyi) termelői tevékenységüket csak abban az esetben képesek változtatlan színvonalon fenntartani, ha a hadiszállítások állandó támogatásában részesülnek. Egyébként elkerülhetetlen termelésük erős csökkenése. Ezt a tanulságot kell levonni a jelentések elemzéséből.

Az élelmiszereket és élvezeti cikkeket gyártó iparágakban 1949 óta a forgalom értékének jelentéktelen emelkedése állapítható meg, ami legjobb esetben változatlan terjedelmű termelést vagy pangást bizonyít, minthogy a nagykereskedelmi árak ez idő alatt 12—14 százalékkal emelkedtek. Így a General Baking Co. kenyér- és tésztaárugyár forgalmának értéke 7,8, a Continental Baking Co-é 10 és az American Tobacco Co-é 97 százalékkal növekedett. A polgári fogyasztási cikkek és a hadiipari termékek forgalmára vonatkozó adatok egybevetése azt bizonyítja, hogy az Egyesült Államok gazdasága e két ágának hejzete alapvetően eltérő.

Az Egyesült Államok gazdasági helyzetére nézve azonban a kiskereskedelem forgalmának összezsugorodása a legjellemzőbb. Két vezető cég, a Sears, Roebuck and Co. és

a *Montgomery Ward and Co.* adataira szorítkozunk. Az évi forgalom az egyiknél 2,7 milliárd dollár, a másikonál 1,2 milliárdot ér el. 1952 januárjában az első cég forgalma 11,1, a másodiké pedig 27,8 százalékkal volt kisebb, mint az előző év azonos hónapjában, tekintet nélkül az árváltozásokra, mert ezek figyelembevételére esetén a csökkenés még nagyobb volna. Az eladások már 1951 második fele óta

visszaesnek, és az irányzat azóta változatlan.

Csak néhány számot közöltünk az amerikai vállalatok jelentéseiből. Úgy véljük, hogy ez adatok alapján is kellően értékelhetjük a háborús üzlet bizonyos eredményeit, és képet alkothatunk magunknak a további fejlődésről. Nem nehéz előre látni, hogy az aránytalanság a hadi és polgári célokra szolgáló termelés között méginkább növekedni fog.

MEGJELENT

a Statisztikai Szemle

májusi száma

Tartalma:

Jobb önköltségstatisztikával az önköltség csökkentéséért

A tőkés országok mezőgazdaságának hanyatlása a háború utáni években

A tervteljesítés elemzése egy felvásárló kereskedelmi vállalatnál
Ipari forgóeszközök

Változó és változatlan állományú gazdasági indexek

A gazdaságstatisztika fogalma

A Sertéstermelő Tröszt 1951. évi hízalási tevékenységének vizsgálata

HOZZÁSZÓLÁS

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

STATISZTIKAI HIRADÓ

IRODALOM

Ára: 8,— Ft

Kapható a Statisztikai Kiadóvállalatnál (Budapest, II., Keleti Károly-u. 5. I. 1.)

Telefon: 350—126, 130-as mellék)

Венгеро-Советский Экономический Обзоратель

Шестой год издания, № 5.

Май 1952 г

Ференц ЭРДЕИ

ИТОГИ ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЫСТАВКИ ПЛЕМЕННОГО СКОТА

Наш пятилетний план, постановление Совета Министров Венгерской Народной Республики о двухлетнем плане развития животноводства и целый ряд постановлений партии, которые в одинаковой степени служат делу развития животноводства, поставили перед нашим животноводством задачу — увеличить наряду с количественным ростом поголовья скота и продуктивность животноводства в наибольших размерах и в наиболее короткий срок.

Выполнение обязательств по обязательным поставкам государству единоличными хозяйствами и производственными кооперативами, выполнение государственными хозяйствами планов товаропоставок показывают, что продуктивность нашего животноводства увеличивается, что оно обеспечивает наше народное хозяйство из месяца в месяц большим количеством животных продуктов и обязательства по сдаче государству и план товаропоставок выполняются каждым сектором нашего животноводства все более точно, с соблюдением все в большей мере сроков поставки.

Эта выставка по существу отличается от всех тех выставок, которые состоялись раньше в нашей стране. Разница состоит прежде всего в том, что на этой выставке впервые в массовом порядке участвуют с достигнутыми массовыми результатами наши производственные кооперативы, государственные и опытные хозяйства, которые верно отражают большое продвижение вперед нашего социалистического животноводства, социалистического сельского хозяйства. Имеется еще одна другая отличительная черта выставки текущего года от прошлых выставок. На прежних выставках состоялась выставка исключительно скота и определение качества скота происходило только по внешним признакам. Нынешняя выставка

является отражением нового направления нашего животноводства, в соответствии с нашими планами животноводства оно зиждется на основах передового животноводства Советского Союза. Выставленные экспонаты и вся документация выставки служат только одной цели — показу продуктивности животноводства и увеличению продуктивности, выставленный на этой выставке скот расценивается исключительно с этой точки зрения.

Далее выставка охватывает весь материал относительно методов развития животноводства, повышения продуктивности скота. Выдающиеся животноводы лучших и крупнейших хозяйств превратили на этой выставке в общее достояние все то, чего они достигли благодаря собственному упорному труду. Этой цели служило и то, что сверх ежедневного обмена опытом на выставке мы созвали съезд скотоводов, занимающихся разведением крупного рогатого скота, на котором лучшие животноводы-специалисты, исследователи и практики, обсудили вопросы разведения крупного рогатого скота. Также во время выставки была созвана общегосударственная конференция по обмену опытом передовых овцеводов и совещание новаторов животноводства, которые разработали в области животноводства полезные, повышающие продуктивность скота зоотехнические методы, методы использования кормов или оснастили животноводство средствами механизации.

Значение выставки вытекает именно из этого характера ее назначения. Выдающееся значение выставки в том, что она отображает не только достигнутые нашим животноводством до настоящего времени результаты, а что она непосредственным и наглядным показом развитых методов разведения скота и кормления животных указывает дальнейший путь нашего животноводства на основе большого общегосударственного обмена опытом передовых животноводов.

На этой выставке производственные кооперативы принимали участие уже в большом объеме, показав достижения, далеко превосходящие достигнутые до настоящего времени. Присуждение призов выставленным экспонатам показывает, что наши производственные кооперативы достигли в области животноводства во всех его отраслях значительных результатов и что большое число производственных кооперативов принадлежит к числу хозяйств, в которых животноводство занимает одно из первых мест в стране. Выставленные производственными кооперативами экспонаты получили 12 первых призов, которые являются результатом плодотворной работы животноводов этих хозяйств.

Самое большое число призов на выставке было присуждено государственным хозяйствам. Это свидетельствует о том, что госу-

дарственные хозяйства во все большей мере выполняют возложенную на них роль, которая обязывает их быть передовыми в области животноводства и показывать пример нашим производственным кооперативам и крестьянам-единоличникам.

Чрезвычайно важное значение приобрели на этой выставке плоды работы опытных хозяйств и учебных хозяйств в области животноводства. Эти хозяйства призваны к тому, чтобы они определили новое направление нашего животноводства, добились развития в формировании пород нашего поголовья скота, чтобы они передавали государственным хозяйствам, производственным кооперативам и единоличным крестьянам превосходный материал для разведения скота, и новые методы выращивания, обеспечивающие высокую продуктивность животноводства. Опытные и учебные хозяйства смогли на этой выставке уже показать свои начальные результаты. Эти результаты подают надежды в том, что это свое назначение опытные и учебные хозяйства оправдают в ближайшем будущем.

Поголовье скота единоличных крестьян говорит о серьезной работе по разведению скота и о значительных результатах в этой работе. Среди завоевавших первые призы на выставке имеются два племенных быка, принадлежащие единоличным крестьянам, породистый хряк, принадлежащий также крестьянину-единоличнику, и племенная венгерская тонкорунная овца. Эти принадлежащие единоличным крестьянам экспонаты, награжденные первыми призами, и множество признанных достойными вторых и третьих премий экспонаты единоличных крестьян показывают, что у нас в стране имеются среди единоличных крестьян выдающиеся животноводы, которые используют не только свой старый опыт в области разведения скота, но осваивают и новейшие методы разведения скота наших передовых скотоводов и которые в этом направлении достигли, применительно к условиям своего единоличного хозяйства, выдающихся результатов, показывая этим пример остальным единоличным крестьянам.

Значение нашей выставки подчеркивается тем, что оказавший неоценимую помощь развитию нашего животноводства Советский Союз и страны народной демократии также прислали своих представителей на нашу выставку. Этим они в значительной мере способствовали тому, чтобы общегосударственный обмен опытом животноводов поставил на повестку дня, наряду с обсужденем и распространением новых, отечественных методов разведения скота, обеспечивающих большую продуктивность, вопросы применения передовых методов животноводства Советского Союза и стран народной

демократии. Выдающиеся советские специалисты, специалисты дружеских стран народной демократии — Польши, Чехословакии, Румынии, Болгарии и Германии, приславшие свои делегации на выставку, и до настоящего времени многим способствовали реализации передовых методов животноводства, дополнением имеющегося в области животноводства опыта. Нет сомнения в том, что их дальнейшая помощь, соединенная с отечественным опытом, значительно обогатит наше животноводство новыми достижениями.

Общегосударственная выставка животноводства имела большой успех в том отношении, что на ней демонстрировалось выдающееся по качеству поголовье скота и что она явилась показом выдающихся, передовых методов животноводства как непосредственным показом экспонатов так и через богатую документацию, представленную на выставке. По-настоящему большой успех выставка будет иметь, если она сообщит огромный подъем развернувшемуся в общегосударственном масштабе движению в наших государственных хозяйствах, производственных кооперативах и среди масс трудящегося крестьянства за достижение больших результатов в развитии животноводства, за большую удойность, большой остриг шерсти, и большой приплод животноводства. Поэтому необходимо добиться того, чтобы каждый посетитель выставки применил опыт, обретенный на выставке, не только в своих личных узких интересах, а чтобы он распространил этот опыт дальше в широких кругах животноводов.

Производственные кооперативы, государственные хозяйства и единоличные крестьяне страны заключили уже массами договора на социалистическое соревнование за достижение еще больших, чем до настоящего времени результатов. Многие из них уже выполнили свои обязательства. Мы можем быть уверены в том, что Общегосударственная выставка расширит это движение и к концу года результаты будут намного большими и обширными, чем те, которые мы видели на Общегосударственной выставке животноводства.

На основании постановления партии и Совета Министров осенью текущего года в каждом комитате страны и в каждом крупном уезде должны быть устроены местные выставки, которые по подобию Общегосударственной выставки, будут демонстрировать не только само поголовье скота, но и будут отражать самые передовые, совершенные методы разведения скота, выработанные передовыми животноводами. Самым большим достижением Общегосударственной выставки животноводства будет, если на этих местных выставках мы сможем показать новые, превосходящиеся нынче достижения результаты и работу передовых животноводов.

ТРУДЯЩИЕСЯ ПРАЗДНУЮТ СЕДЬМУЮ ГОДОВЩИНУ ОСВОБОЖДЕНИЯ ВЕНГРИИ ВЫПОЛНЕНИЕМ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Трудящимися *кирпичного завода в Мали* 9 марта — в честь дня рождения вождя венгерского народа тов. Ракоши — был пущен в эксплуатацию первый пресс для кирпича. В честь 4-го апреля — 7-ой годовщины со дня освобождения нашей родины — трудящиеся завода смонтируют еще три преса, передав их эксплуатации.

Кирпичный завод в Мали по плану должен был быть пущен 1-го мая. Трудящиеся завода, в результате своих обязательств, значительно сократили этот срок и теперь оснащенный прессом завод начинает свое производство.

Трудящиеся *кирпичного завода в Мали*, прочувствовав свою ответственность в деле защиты мира и социалистического строительства родины, обещают произвести вместо предусмотренных планом на 1952-ой год 16 млн. кирпичей 20 млн. кирпичей. В седьмую годовщину со дня освобождения нашей родины трудящиеся наших предприятий выдающимися производственными показателями, выполнением и перевыполнением социалистических обязательств, выражают свою непреклонную волю к миру. В ходе соревнования в честь 4-го апреля целый ряд крупнейших предприятий перевыполнил свои производственные программы.

Молодой рабочий, стахановец станкостроительного завода *Комбината имени Маттаса Ракоши*, тов. Андраш Керекеш дал в честь 4-го апреля обещание завершить к этой знаменательной дате свой пятилетний план. В марте месяце он достиг среднего процента выполнения плана в 423%. Он создал бригаду, в которую вовлек

более слабо работающих молодых рабочих, передав им свои методы труда.

Тов. Керекеш работает на фигурно-шлифовальном станке и достиг высоких показателей тем, что производит одновременную шлифовку нескольких деталей. Возглавляемая им бригада выполняет план в среднем на 250—300%. Хорошие методы труда принесли свои плоды, тов. Керекеш выполнил свой пятилетний план. В первые три дня апреля месяца он выполнял ежедневно в среднем на 630%. Его бригада завершит до конца текущего года свой пятилетний план.

Трудящиеся Дюшдьерского завода ДИМАВАГ в честь 4-го апреля произвели сверх плана продукцию на сумму в 16,5 млн. форинтов. Трудящиеся завода боролись в соревновании с никогда невиданным энтузиазмом. Особенно хорошую работу провели трудящиеся колесных пар, которые произвели сверх плана продукцию на сумму в 3 миллиона форинтов. Молодежный цех произвел сверх плана 1.500 тюбингов.

На *машиностроительном заводе ЛАНГ* трудящиеся в честь 4-го апреля изготовили 12 локомотивов. На заводе с большим успехом была введена скоростная обработка деталей. Благодаря воодушевленной работе машиностроительный завод ЛАНГ перевыполнил свой план на сумму более 4 миллионов форинтов. Трудящиеся *предприятия по строительству бетонированных дорог* также достигли выдающихся результатов в ходе соревнования. Свой квартальный

план они перевыполнили на 8 миллионов форинтов.

Завод легких металлических конструкций перевыполнил свой план в стоимостном выражении на 666.000 форинтов. Завод изготовил для строительства будапештского метро два песочных бункера.

Металлургический комбинат имени Стал на также с большим энтузиазмом готовится ко дню освобождения нашей родины. Бригада им. Шандора Ногради выполнила свое производственное задание по строительству домны вместо намеченных 2.200 часов в течение 1.100 часов.

Строители *М.школьцского технического университета им. М. Ракоши* празднуют 4-ое апреля также перевыполнением своих планов. На стройке зародилось множество таких рекордов, как например, показатели бригады Кароя Ковача. Бригада сэкономила деревянные монтажные материалы на сумму в 36.304 форинта.

Паровозостроительный завод МАВАГ дал к 4-му апреля сверхплановую продукцию на сумму в 3.340.000 форинтов. Хорошую работу провели трудящиеся паровозостроительного завода, изготовившие сверх плана 3 паровоза. Трудящиеся МАВАГ-а перевыполнили свой план выпуска готовой продукции в марте на 42%.

Завод металлических изделий ЭЛЬЗЕТТ также провел исключительно настойчивую борьбу за выполнение взятых обязательств. Воодушевленная работа дала положительный результат. Трудящиеся завода выдали сверх плана продукцию на сумму в 1.946.000 форинтов.

Шахтеры *Ноградского треста* провели также выдающуюся работу в соревновании в честь дня освобождения. Они дали народному хозяйству на 38.000 тонн больше угля, чем было предусмотрено производственным планом. Шахты треста Татабана перевыполнили свой квартальный план на 30.156 тонн угля. Шахтеры XV-ой шахты достигли до 2-го апреля перевыполнения плана в 6.628 вагонок. XI-ая шахта выдала сверх

плана 1.341 тонну угля, XIII-ая шахта 1.005 тонн.

Азотный завод Пети произвел сверх плана азот необходимый для производства 402 тонн искусственных удобрений. Хороших результатов достигли трудящиеся аммонийного цеха, которые перевыполнили свой план на 11,6 тонн аммония. Трудящиеся завода „Пети Нитроген“ сэкономили сырье, стоимостью в 450.000 форинтов.

Центральная телефонная станция почты к 1-ому апреля снизила средний срок ремонта дефектов с 2-х часов 45 минут до 35 минут. Этот результат трудящиеся центра достигли благодаря тому, что монтеры организовали комплексные бригады совместно с техническими руководителями для немедленного устранения дефектов.

Трудящиеся почты и телеграфа в течение квартала на территории трех комитатов построили сверх плана телеграфных и телефонных линий на 600 км. больше намеченного. Кроме того они провели радиотрансляционную сеть в 3.700 провинциальных домах.

Литейный цех будапештского станкостроительного завода произвел сверх плана литье на 233 тонны, стекольный завод в Шайосентпетере произвел сверх плана товара на сумму в 500.000 форинтов.

Трудящиеся *Автозавода Чепель* произвели продукции сверх плана, стоимостью в 7.719.000 форинтов. Они произвели сверх плана 64 грузовые автомашины. На заводе в конце первого квартала сэкономили материалов на сумму в 1 миллион 700.000 форинтов. Бригада Хамваша выполнила свой план уже на 11-ое октября. До праздника в честь освобождения на предприятии на 105 станках ввели скоростную резку металлов.

К 4-ому апреля построена Дишдьерская домна: 4-го апреля начали ее сушку и 7-го апреля она будет передана в эксплуатацию.

СООБЩЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБ ИТОГАХ ВЫПОЛНЕНИЯ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА ПЕРВОГО КВАРТАЛА ТРЕТЬЕГО ГОДА ПЯТИЛЕТКИ

Развитие народного хозяйства, а также повышение материального и культурного уровня трудящихся в первом квартале 1952 года характеризуются следующими данными:

% выполнения плана
1-го квартала 1952 г.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Фабрично-заводская промышленность с успехом выполнила свой план первого квартала 1952 года. Достижению результатов способствовало социалистическое соревнование, развернувшееся в честь 9 го марта, 60-летия товарища Ракоши, и в честь 4-го апреля, седьмой годовщины освобождения страны. План производства по фабрично-заводской промышленности выполнен в целом на 101,7 процента, в том числе по тяжелой промышленности на 102,1 процента, по легкой промышленности — на 102,2 процента, по пищевой промышленности — на 99,6 процента. Фабрично-заводская промышленность дала в первом квартале 1952 года на 30,5 процента больше продукции, чем в соответствующий период 1951 года; в том числе тяжелая промышленность дала на 30,1 процента больше продукции, легкая промышленность — на 17,4 процента, пищевая промышленность — на 65,6 процента. По отраслям промышленности: производство горной промышленности увеличилось по сравнению с первым кварталом 1951 года на 15 процентов, металлургии — на 21,9 процента, машиностроения — на 43,1 процента, промышленности стройматериалов — на 26,5 процента, текстильной промышленности — на 19,2 процента, конфекционной промышленности — на 82,6 процента. По отдельным отраслям промышленности производственный план первого квартала 1952 года выполнен следующим образом:

Горная промышленность ...	101,3
Металлургия	103,6
Машиностроение	100,2
Производство сильноточного оборудования	102,2
Производство слаботочного оборудования	93,3
Точная механика	102,9
Промышленность товаров ширпотреба	103,1
Ремонтные мастерские	110,7
Производство электроэнергии	103,6
Промышленность стройматериалов	105,1
Химическая промышленность	102,2

Тяжелая промышленность в целом	102,1
Деревообделочная промышленность	101,3
Бумажная промышленность	101,0
Полиграфическая промышленность	107,0
Текстильная промышленность	102,3
Кожевенная и меховая промышленность	104,2
Конфекционная промышленность	101,7

Легкая промышленность в целом	102,2
Пищевая промышленность ..	99,6
Фабрично-заводская промышленность в целом ..	101,7

Промышленными предприятиями, принадлежащими к отдельным министерствам, производственный план первого квартала 1952 года выполнен следующим образом:

	Процент выполнения плана 1 кв. 1952. г.	1-й квартал 1951 года = 100
Министерство горной и энергетической промышленности	101,7	Швейные машины 115,6
Министерство металлургической промышленности и машиностроения	100,8	Электроэнергия 119,7
Министерство среднего машиностроения	105,0	Машинное и моторное масло
Министерство легкой промышленности	102,2	Покрышки для автомашин
Министерство пищевой промышленности	99,6	Кирпич 148,9
Министерство стройматериалов	107,3	Известь 112,9
Промышленные предприятия министерства строительства	105,0	Цемент 108,5
Промышленные предприятия министерства транспорта	112,3	Огнеупорные материалы 105,6
Министерство местной промышленности	91,2	Стекло 124,7
		Хлопчатобумажные ткани 111,8
		Шерстяные ткани 112,1
		Шелковые ткани 123,7
		Льняные и конопляные ткани 110,2
		Шелковые чулки 133,4
		Хлопчатобумажные чулки 121,3
		Мужские костюмы 109,4
		Кожаная обувь 119,3
		Мука 104,4
		Сигареты 123,1
		Кондитерские изделия 139,5
		Мыло 183,9
		Спички 113,7
		Мясо 118,3
		Колбасные изделия 163,8
		Жир, сало 167,1
		Масло 109,4

Государственные предприятия местной промышленности дали в первом квартале 1952 года на 127,9 процента больше продукции, чем в соответствующий период 1951 года. Уровень производства промысловых кооперативов увеличился за год более чем в два с половиной раза.

Производство важнейших видов продукции в первом квартале 1952 года по сравнению с первым кварталом 1951 года :

	1-й квартал 1951 года = 100
Уголь	115,2
Чугун и сталь	117,3
Литье	116,9
Прокатная брусковая сталь	109,2
Прокатная фасонная сталь	124,0
Токарные станки	123,2
Паровозы	126,7
Железнодорожные товарные вагоны	141,2
Грузовые автомашины	132,4
Мотоциклы	123,2
Велосипеды	120,3
Дизельные моторы	260,9
Телефонная аппаратура	189,4
Радиоприемники	125,7
Электролампы	87,2

Сверх плана в первом квартале 1952 года было произведено значительное количество угля, электроэнергии, велосипедов, грузовых машин, цемента, стекла, аммония, азотистых удобрений, фосфорных удобрений, камер для легковых машин, керосина, газового масла, машинного масла, шелковых тканей, трикотажных изделий, спецодежды, жирной кожи, мяса, сала, сыра, растительного масла и пива.

Недовыполнение плана наблюдается в области производства чугуна, прокатных изделий, чугунного литья, паровозов, токарных станков, колесных тракторов, извести, стекла, кирпича, серной кислоты, соляной кислоты, покрышек для легковых и грузовых автомашин, бензина, моторного масла, пенициллина, готовых товаров из фланели, льняных тканей, хлопчатобумажных чулок, кожаной обуви, мужских костюмов, ротационной бумаги.

В некоторых отраслях промышленности еще не удалось добиться равномерного производства, или равномерного повышения производства. Особенно неравномерным производство было в машиностроении, в промышленности, выпускающей средства транспорта и в текстильной промышленности.

СТРОИТЕЛЬНАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Строительная промышленность выполнила производственный план первого квартала 1952 года на 104,4 процента, в том числе промышленность надземных сооружений — на 106,5 процента, промышленность подземных сооружений — на 100,8 процента. Стоимость производства строительной промышленности в первом квартале 1952 года превысила уровень соответствующего периода прошлого года на 29,1 процента. В промышленности надземных сооружений это превышение составляет 24,1 процента, в промышленности подземных сооружений — 39,1 процента.

Строительными предприятиями, принадлежащими к отдельным министерствам, производственный план первого квартала 1952 года выполнен следующим образом:

Министерство строительства	106,9%
Министерство транспорта . . .	100,0%
Министерство горной и энергетической промышленности	103,2%
Предприятия местной строительной промышленности .	91,4%

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

В первом квартале 1952 года продолжал укрепляться социалистический сектор сельского хозяйства. По сравнению с соответствующим периодом 1951 года площадь производственных кооперативов увеличилась на 50 процентов, численность членов производственных кооперативов увеличилось на 60 процентов. Терри-

тория госхозов увеличилась более чем на 40 процентов.

Благодаря хорошему урожаю кормовых, а также росту социалистического сектора благоприятно развивается животноводство. Поголовье свиней по сравнению с соответствующим периодом прошлого года увеличилось примерно на 10 процентов, поголовье же овец — почти на 30 процентов, в меньшей степени увеличилось поголовье крупного рогатого скота. Особенно стремительным является рост поголовья скота в госхозах и производственных кооперативах. В производственных кооперативах поголовье свиней и крупного рогатого скота возросло на 70 процентов, лошадей — более чем на 80 процентов, овец — примерно на 50 процентов. Однако, количество выраженного в условных единицах скота, приходящееся на один кадастральный хольд, в кооперативах все еще ниже среднего уровня страны. Поголовье скота выраженного в условных единицах в госхозах возросло по сравнению с соответствующим периодом прошлого года на 51 процент. Число откармливаемых свиней в госхозах почти на 50 процентов выше, чем в прошлом году, удойность коров — примерно на 10 процентов. О правильном отношении к делу развития животноводства свидетельствует тот факт, что число свиноматок возросло за год в среднем по стране на 26 процентов, значительно возросло и поголовье племенных маток крупного рогатого скота.

В течение первого квартала 1952 года продолжалась механизация сельского хозяйства. На машинно-тракторных станциях число тракторов по сравнению с соответствующим периодом прошлого года возросло на 17,1 процента, тягачей — на 39,9 процента. В госхозах число тракторов за год увеличилось на 731, число тягачей — на 188.

О преимуществе социалистического сектора свидетельствует тот факт, что темпы весенних полевых работ, особенно у колосовых как в производственных кооперативах, так и в гос-

хозах, выше, чем в единоличных хозяйствах. Госхозы до конца квартала почти полностью закончили весенний сев колосовых.

ТРАНСПОРТ

Железные дороги выполнили план перевозки грузов на 109,5 процента, план пассажирских перевозок — на 103,9 процента. В первом квартале 1952 года по сравнению с соответствующим периодом времени прошлого года грузооборот увеличился на 23,5 процента, пассажирский оборот — на 7,6 процента. В области средней ежедневной погрузки важнейших товаров по сравнению с первым кварталом прошлого года достигнуто следующее повышение: при погрузке угля — 19,4 процента, нефти — 81,8 процента, кирпича и черепицы — 3,5 процента, камней — 5,8 процента, картофеля — 38,5 процента.

Водным транспортом план водных перевозок выполнен на 117,2 процента.

Перевозка грузов на автомашинах в первом квартале 1952 года превысила уровень соответствующего периода прошлого года на 63,8 процента.

Городским трамвайным транспортом план пассажирских перевозок выполнен в первом квартале на 103,0 процента. Повышение по сравнению с первым кварталом 1951 года составляет 8,7 процента. Пассажирский оборот на городском автобусном транспорте возрос по сравнению с первым кварталом 1951 года на 23,9 процента, на автобусах дальнего следования — на 42,5 процента.

ТОВАРООБОРОТ

Успешное осуществление постановления партии и правительства от 1-го декабря 1951 года дало возможность досрочно ликвидировать последние остатки карточной системы и значительно улучшить снабжение населения.

В первом квартале 1952 года через сеть розничной торговли было закуплено на 23,5 процента риса, на 37,1

процента больше конфет и шоколада, на 23,2 процента больше сигарет, на 47,9 процента больше ситца, на 28,0 процента больше фланели, на 53,0 процента больше обуви, на 87,6 процента больше радиоприемников, на 63,0 процента больше мебели, на 25,5 процента больше мотоциклов, чем в соответствующем периоде прошлого года. Значительно повысился оборот мяса и жиров.

В результате увеличения привоза сельскохозяйственных продуктов в город и изобилия товаров на свободном рынке значительно снизились цены на важнейшие виды продуктов. Так, например, в Будапеште в конце квартала цена на жир и сало была на 38 процентов ниже, чем в ноябре, на копченые изделия — на 35 процентов, на масло — на 31 процент, на сметану — на 25 процентов, на репчатый лук — на 50 процентов.

Постановление партии и правительства от 1-го декабря имело стимулирующее воздействие и на заготовки. По важнейшим видам продуктов в первом квартале 1952 года план заготовок перевыполнен. План заготовок перевыполнен по молоку на 7,7 процента, по яйцам — на 13,9 процента, по птице — на 21,2 процента, по убойному скоту — на 14,4 процента, по убойным телятам — на 9,7 процента. Несмотря на то, что свиней заготовлено больше, чем в первом квартале прошлого года, план в этой области не выполнен.

РОСТ ЧИСЛА РАБОЧИХ И СЛУЖАЩИХ, ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДА

В первом квартале текущего года во всех отраслях народного хозяйства продолжало расти число рабочих и служащих. Число трудящихся, занятых в фабрично-заводской и строительной промышленности увеличилось за один год примерно на 95.000 человек. Число женщин, занятых в фабрично-заводской и строительной промышленности, увеличилось по сравнению с соответствующим периодом прошлого года на 59.000 человек.

Фонд заработной платы в первом квартале 1952 года по сравнению с соответствующим периодом прошлого года — не считая повышения зарплаты, осуществленной 1-го декабря 1951 года — увеличился в фабрично-заводской промышленности на 22,7 процента. В фабрично-заводской и строительной промышленности продолжала расти производительность труда. Количество продукции, приходящейся на одного человека, увеличилось в фабрично-заводской промышленности по сравнению с соответствующим периодом прошлого года на 17,7 процента. В горной промышленности повышение составило 8,5 процента, в металлургической промышленности — 14,9 процента, в машиностроении — 21,5 процента, в текстильной промышленности — 10,7 процента, в конфекционной промышленности — 11,6 процента. Неудовлетворительным является повышение производительности труда по сравнению с четвертым кварталом прошлого года: в тяжелой промышленности повышение составляет 1,9 процента, в легкой промышленности — 2,8 процента.

В строительной промышленности производительность труда за один год увеличилась на 16,9 процента.

В течение квартала трудовая дисциплина укрепилась в общем по всей фабрично-заводской промышленности. Снизилось число прогулов по неуважительным причинам и число самовольного ухода с работы. В то же время о недостатках в контроле свидетельствует тот факт, что увеличилось число неявок и ухода с работы по различным другим причинам. Высок процент прогулов и самовольных уходов с работы в строительной промышленности.

КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЯ

Сумма, ассигнованная на капиталовложения в первом квартале 1952 года, была на 27,4 процента больше, чем в соответствующем периоде 1951 года. Повышение в фабрично-заводской промышленности составляет 31,2 процента. 91,5 процента капиталовло-

жений в фабрично-заводскую промышленность пришлось на тяжелую промышленность и 8,5 процента на легкую и пищевую промышленность.

В течение первого квартала 1952 года сдано в эксплуатацию много новых цехов, и участков предприятий. В эксплуатацию сдана новая угольно-обогащительная фабрика в Оросланском угольном районе, при шахтах в Комло открыта новая ремонтная мастерская, введен в строй второй стан трубопрокатного завода Комбината имени Матиаса Ракоши, новый цех Эстергомского станкостроительного завода; шахтами нашей страны были получены новые транспортеры, отбойные молоты и врубовые машины, породо-погрузочные машины.

В течение первого квартала приступили к осуществлению многих значительных капиталовложений: так, в Мако началось строительство нового машиностроительного завода, в Шорокшаре — совершенного литейного завода.

Сельское хозяйство получило значительное количество машин, в том числе 515 тракторов, 38 комбайнов, 120 жнеек-сноповязалок, а также много тысяч различных небольших машин. Было построено много зданий, служащих целям животноводства, а также амбаров. Было электрифицировано большое количество сел, госхозов, производственных кооперативов и машинно-тракторных станций.

В Сталинвароше, Пече, Варпалоте, Шалготарьяне, Дебрецене, Петефибане, Сигетсентмиклоше было построено и сдано трудящимся примерно 500 новых квартир.

ДОСТИЖЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО И СОЦИАЛЬНО-БЫТОВОГО ХАРАКТЕРА

В первом квартале 1952 года кинотеатры страны посетило 21,2 миллиона человек, что означает по сравнению с первым кварталом прошлого года повышение на 30,3 процента. В театрах страны в течение первого квартала текущего года побывало 1.800.000 человек, то есть в полтора раза больше,

чем в соответствующий период прошлого года. Число радиоабонентов увеличилось за год на 121.000.

О росте культурного уровня населения провинции, и в первую очередь сел свидетельствует то, что в первом квартале 1952 года было открыто 112 новых народных библиотек, насчитывающих 74.000 томов. Число сельских кинотеатров за год увеличилось на 528, число их посетителей — на 32,2 процента. В течение квартала выездные спектакли провинциальных театров просмотрело 257.700 человек, то есть в два раза больше, чем в соответствующий период прошлого года.

15-го марта 1952 года 86 ученым, инженерам, писателям, работникам искусств, передовикам производства и сельского хозяйства Советом Мини-

стров Венгерской народной республики были присуждены премии имени Кошута за выдающуюся работу в области науки, литературы, искусства и производства.

В первом квартале текущего года число больничных коек было примерно на 2.000 больше, чем в соответствующем периоде прошлого года. Продолжала шириться сеть поликлиник: так, например, была построена и сдана в эксплуатацию новая поликлиника в Орослане.

Число трудящихся, охваченных соцстрахом, увеличилось за один год на 10,6 процента. В течение первого квартала текущего года было открыто множество, в подавляющем большинстве фабрично-заводских яслей. Только лишь в одном Будапеште открыто 30 новых яслей.

ПРИСУЖДЕНИЕ ПРЕМИЙ ИМЕНИ КОШУТА ЗА 1952 ГОД

В пятый раз состоялось присуждение премий имени Кошута лучшим нашим ученым, художникам, деятелям искусства, инженерам, деятелям медицинских наук, педагогам, лучшим, передовым представителям рабочего класса и трудового крестьянства.

В текущем году впервые были присуждены премии имени Кошута таким командирам производства, как заместителю начальника цеха Геза Газда, мастеру Яношу Деак, стахановцам Бела Редер и Арпад Лой, которые отличным знанием своей специальности являются созидателями строителями социализма, инициатива которых помогает десяткам и сотням тысяч трудящихся в достижении лучших производственных показателей.

В текущем году было присуждено на семь премий имени Кошута больше, чем в прошлом году и на пятнадцать больше, чем в 1950 году.

В нашей стране расцветает наука, литература, искусство — созидательная сила рабочих и трудящихся крестьян.

Перечислим здесь имена только некоторых лауреатов премии имени Кошута:

За высокие достижения в области технических наук премией имени Кошута награждены:

Профессор Университета Элемер Вадас за разработку генетической теории отечественных марганцевых руд и за практические результаты, достигнутые в этой области, а также за труд «Геология бокситов».

За достижения в области сельскохозяйственных наук премия имени Кошута присуждена:

Шандору Яворка профессору, за труд, содержащий синтез исследований венгерской флоры.

За достижения в области черной металлургии и машиностроения:

Эрнэ Ач — директор НИИС Контрольно-измерительных приборов, за оформление 24-х канального сейсмического оборудования и за другие ценные изобретения.

В области горнорудной и энергетической промышленности :

Профессор Университета Йозеф Варга — за теоретические и практические достижения в области исследовательской работы по органической химии.

За достижения в области сельского хозяйства :

Аладар Порпацци — ведущий исследователь опытного хозяйства в Фертеде, за успешные опыты, проведенные в области создания новых сортов фруктов, за литературную работу в этой области, а также за достижения по насаждению цитрусовых культур.

За успехи, достигнутые в области металлургии и машиностроения :

Д-р Андрашнэ Ташнади — директора металлографической лаборатории комбината имени Матиаса Ракоши — за разработку методов поверхностной защиты металлов и за другие научные работы.

Геза Газда — заместителя начальника прокатного цеха комбината имени Матиаса Ракоши — за инициативу в развертывании общегосударственного значения движения по экономии отходов материалов и за заслуги в области расширения движения.

Янош Деак — мастер завода имени МАВАГ — за инициативу, проявленную в деле создания движения по укреплению трудовой дисциплины, за полное использование 480 минут работы и за выдающиеся производственные результаты.

Бела Редер — токарь комбината имени Матиаса Ракоши, который проявил в 1951 году инициативу по организации движения, сущность которого заключается в том, чтобы стахановцы оказывали помощь отстающим, чтобы они передавали им свои методы работы. Производственные показатели его постоянно находятся на уровне 200–300%.

Движение, начатое по его инициативе, укрепилось и расширилось во всех отраслях промышленности.

В области горнорудной и энергетической промышленности :

Лайош Секей — главный инженер Дорогского угольного треста, за заслуги в области достижения Дорогскими угольными шахтами выдающихся результатов в 1951 году и за достижения в области введения методов обезвоживания шахт и фронтальной добычи.

Арпад Лой — мастер фронтальной добычи угольной шахты в Альберттелепе, стахановец, за инициативу, проявленную по постоянному повышению угледобычи, за достижения по расширению этого движения и за выдающиеся производственные показатели.

За выдающиеся достижения в области машиностроения :

Инженер-строитель Ласло Мок — начальник технического отдела строительного треста № 31, за заслуги в области введения на новостройках — в том числе на строительстве электростанции им. „7-го ноября“ — системы сборных элементов, крупных масштабов.

Легкая промышленность :

Дезэ Чепреги — технический руководитель сегедского текстильного комбината за создание стахановского комплексного движения и за заслуги по расширению этого движения, а также за целый ряд значительных новаторских предложений.

В области сельского хозяйства :

Янош Хошнянски — крестьянин, председатель производственного кооператива «Петефи» в Тенгелице, под руководством которого производственный кооператив достиг у 22 свиноматок приплода в 15 поросят весом в 22 кг. Под его руководством достигли среднего увеличения веса в сутки откормочных свиней в 1,3 кг., у коров достигли удоя в 4080 литров в год, выполнив план сдачи молока на 360%. Наряду с этим производственный кооператив достиг 350 центнеров урожая сахарной свеклы с гектара.

СОРЕВНОВАНИЕ В ЧЕСТЬ 1-ГО МАЯ

Трудящиеся завода ДИМАВАГ в Дюшдере решили перевыполнить свой апрельский план продукцией, стоимостью в 2,200.000 форинтов, а также перевыполнить майский план, выпустив сверх плана продукцию, стоимостью в 2,300.000 форинтов.

★

Токодский угольный трест принадлежал в начале второго квартала года к числу отстающих предприятий. На производственных совещаниях, состоявшихся на шахтах треста, все бригады шахтеров взяли на себя обязательство — вступить в борьбу за выполнение плана добычи угля. В борьбу включились 16 звеньев угольщиков, обязавшихся выполнить и перевыполнить обязательства в честь 1-го мая. Они обязались выдать на-гора во втором квартале сверх плана 3.520 вагонеток угля.

★

Трудящиеся мелкопрокатного цеха Оздского металлургического комбината взяли на себя обязательство перевыполнить свой апрельский план и выдать сверх плана 626 тонн проката. Трудящиеся мелкопрокатного цеха выполняют данное ими слово, выполнив в течение первых двух декад план на 524 тонны. Впереди в соревновании идет бригада имени Белоянниса.

★

Трудящиеся Объединенной фабрики медикаментов и питательных средств обязались, что они произведут во втором квартале года основные материалы для лекарств, стоимостью в 750.000 форинтов. На фабрике началось производство двух новых видов лекарств. Из числа экспортируемых лекарств сверх плана фабрика производит лекарства стоимостью в 250.000 форинтов.

В течение второго квартала трудящиеся фабрики сэкономили основной материал для лекарств, стоимостью в 120 тысяч форинтов. На фабрике

продолжается развитие движения Рэдер и стахановского движения. Кроме того трудящиеся фабрики обучаются правилам охраны труда.

★

Благодаря равномерному темпу производства, при постоянном выполнении задач второго квартала трудящиеся Чепельского автозавода завершат к 1-му мая свой план намеченный к выполнению 5-го мая. Во втором квартале брак был снижен до 0,7%. Число прогулов по неважным причинам снизилось на 20%, число опозданий — на 30%. Во втором квартале простой машин будут снижены дополнительно на 10%. При помощи движений Газда и Кузнецова завод сэкономит материалы, стоимостью в 500 тысяч форинтов.

В интересах достижения цехами стахановского уровня производства мы и дальше продолжим ширить движение за достижение целыми производственными единицами стахановского звания. Во втором квартале еще четыре цеха завода достигнут стахановского уровня. Число стахановцев к этому времени увеличится до 125.

★

Трудящиеся завода «Икарус» обязались изготовить к 1-му мая модели шести еще не произведшихся до настоящего времени в Венгрии средств сообщения. Они изготовят к первому мая модель нового автобуса дальнего следования «Икарус-50», первого экзemplяра шасси автобуса «Икарус-60», далее построенную на шасси «Чепель-350» поливочную машину. Кроме того на заводе будет изготовлен образец машины врачебной амбулатории. Сверх плана завод произведет две машины, предназначенные для транспортировки продукции из цеха.

★

Трудящиеся нефтяного промысла в Ловаси добыли во втором квартале сверх плана нефти и побочных про-

дуктов, стоимостью в 704.620 форинтов. Таким образом будет добыто сверх плана 2.000 тонн нефти, 100 тонн газа, 1.500 тонн газа высокого давления и 4.000 тонн сажи. За выполнение этого обязательства трудящиеся нефтяного промысла борются с воодушевлением. До настоящего времени добыто сверх плана побочных продуктов стоимостью в 229.669 форинтов.

ПОМОЩЬ НАШИМ КРУНЕЙШИМ СТРОЙКАМ

Стремление к миру всего венгерского народа, его воля к построению социализма находят свое выражение в огромных созиданиях нашего пятилетнего плана. В течение двух лет у берегов Дуная зародился социалистический город и поблизости от него в быстрых темпах строится гордость нашей промышленности — Metallургический комбинат имени Сталина. Старый Комло, маленький захолустный шахтерский городок уступает свое место новому Комло — социалистическому шахтерскому городку, прекрасные механизированные шахты которого будут отправлять сотни и сотни вагонов превосходного, подающего коксованию каменному углю Metallургическому комбинату имени Сталина. На севере, в долине реки Шайо проводится также огромная созидательная работа. Здесь строится одно из крупнейших созиданий нашей пятилетки — коксовальный завод, углебогатительная станция, электросиловая станция и заводом по производству искусственных удобрений. У Тиссалска огромная река принуждается при помощи шлюзов снабжать страну электроэнергией, орошать изнывающие от жажды земли Хортобады насыщающей влагой. Мы проводим и реконструкцию цитадели нашей металлургии — Диошдьерского metallургического комбината, строим новую превосходную, большой мощности электроцентраль в Инота. В Будапеште созидательная сила нашего

На Кишпештском текстильном комбинате трудящиеся прядильного цеха решили дать во втором квартале года сверхплановой продукции 1.500 кгр. пряжи. К 1-му мая в прядильном цехе будет установлен режим скоростного производства. Трудящиеся ткацкого цеха произведут на 18.000 метров больше ткани и повысят до 99,6% соотношение качественных товаров.

народа строит исключительной красоты метро. Это — самые крупные и важнейшие объемы, которые строятся в нашей стране в ходе пятилетнего плана. 1952 год — решающий год пятилетнего плана. Теперь, в этом периоде мы должны обеспечить всем необходимым наши стройки как можно в большем объеме. Однако эти новые крупные объекты еще не производят, не возвращают пока вложенных на их создание средств. В интересах всего нашего социалистического строительства укоротить период строительства, чтобы наши новостройки могли как можно быстрее дать нашему народному хозяйству уголь, чугун и сталь, химические продукты, электроэнергию. Когда эти крупнейшие созидания нашей пятилетки вступят в строй действующих, они продвинут все наше народное хозяйство, все наше социалистическое строительство вперед более быстрыми шагами по пути развития. Поэтому и приобретает такое большое значение инициатива директора Дьерского вагоностроительного завода тов. Лакаатоша, который в своем письме пишет: „Мы, трудящиеся Дьерского вагоностроительного завода возвращаем нашему народному хозяйству 2,725.000 форинтов из отпущенных нам сумм капиталовложений для того, чтобы можно было их использовать для капиталовложений в крупнейшие созидания нашей пятилетки, для ускорения передачи их в строй дейстующих

ших. Трудящиеся Дьерского вагоностроительного завода обязались меньшими капитальными затратами выполнить и даже перевыполнить свой производственный план. Эта инициатива неизменно быстро охватила целый ряд производственных предприятий страны. Один за другим трудящиеся Леринцской прядильной фабрики, калибрового завода, электротехнического завода Ганц, стройки шорокарской чугунолитейной и других предприятий, директора этих предприятий взяли на себя обязательства экономно расходовать отпущенные на капитальное строительство суммы, для того, чтобы наше народное государство могло быстрее завершить строительство и пуск в эксплуатацию гигантов нашей пятилетки.

Строительство наших великих строек — дело всей нашей нации. Всей той работой, которую мы исполняем хорошо, быстро и отлично, мы в конечном счете ускоряем успешное завершение нашей пятилетки, и, стало быть, наших созиданий мира. Но экономия средствами, отпущенными на капиталовложения, является таким движением, которое сотнями и сотнями миллионов форинтов непосредственно способствует завершению как можно быстрее наших созиданий. На наших оборудованных, машинах, в наших производственных цехах имеется еще несметное количество неиспользованных резервов. С большим вниманием к вскрытию этих резервов подошли на Дьерском вагоностроительном заводе, благодаря чему на вполне обоснованных началах директор и трудящиеся этого завода могли предложить народному хозяйству излишние средства капиталовложений для использования их на нужды народного хозяйства. На основании этого они пришли к заключению, что откладыванием некоторых менее важных капиталовложений на более поздние сроки, они смогут беспрепятственно выполнить производственную программу 1952 года. Одним из важнейших резервов трудящихся Дьерского вагоностроительного завода является луч-

шее использование производительности станкового оборудования. „Штурмовщина в конце месяца, являющаяся и поныне одной из болезней производства ведет к тому“, — сказал тов. Герз, на общегосударственном совещании хозяйственников в январе текущего года, — „что в начале месяца оборудование и рабочая сила не используются в достаточной степени, что большая часть оборудования простаивает без использования“. Если в течение всего месяца, в каждый час производственного процесса станковое и машинное оборудование работает непрерывно, можно добиться такого же положения, как если бы были дополнительно установлены сотни и сотни новых машин. Широкое внедрение новых методов труда, повышающих производительность труда и станкового оборудования — скоростные методы обработки, как например скоростная прокатка, скоростное волочение проволоки, скоростная резка металлов, движение скоростников текстильной промышленности, также способствуют тому, чтобы можно было обходиться без излишних капиталовложений.

Мы хотим расширить наши предприятия, сделать их более красивыми. Узкие, беспросветные, кустарного типа производственные предприятия являются неуместной картиной на фоне нашего социалистического строительства. Это, однако, отнюдь не означает того, что мы не должны путем более рациональной расстановки нашего станкового оборудования использовать лучше площади наших производственных цехов. Можно отложить строительство того или иного цеха на год-два, если мы более разумно используем производственные площади имеющихся цехов и если благодаря более незначительных перегруппировок оборудования установки вспомогательных оборудований создадим возможности к тому, чтобы установить в этих цехах дополнительное оборудование. Целый ряд наших производственных предприятий мог бы

освободить огромные производственные площади для целей производства, если бы они навели порядок в своем хозяйстве, если бы был убран сор, излишние материалы, полуфабрикаты и прочее.

Одним из важнейших резервов является более тщательная отделка вновь строящихся зданий цехов и мастерских, проектов расположения машинного оборудования, проектов машин. Необходимо точно согласовать планы строительства цехов, размещения и монтажа в них оборудования. Тогда можно избежать того положения, чтобы здания проставали в законченном виде без оборудования.

Экономия средствами капиталовложений может привести к успеху и только на том предприятии могут освободить значительные суммы для наших новостроек, где решительно выступают против спекулятивного духа, близорукости, где не терпят того, чтобы в отдельных цехах скапливается совершенно ненужное количество оборудования, моторов. На Дьерском вагоностроительном заводе сконцентрировали ответственность за все моторы в руки главного электрика.

Инициатива Дьерского вагоностроительного завода и примкнувших к этому движению предприятий показывает, насколько расширился кругозор наших хозяйственных руководителей. Они видят дальше ворот своих предприятий, они чувствуют себя не только хозяевами своего предприятия, но они прочувствовали, что они являются представителями рабочего класса, ставшего хозяином всей страны. Они видят дальше пределов своего собственного предприятия, благодаря чему они еще более ясно осознают важнейшие задачи нашего социалистического строительства. Директор завода тов. Лакатош убедил главного инженера Йожефа Вадаш в правильности своей инициативы тем, что показал ему строящийся Сталинварош. На главного инженера виденное в Сталинвароше оказало глубокое

впечатление и он стал также одним из инициаторов за развертывание этого движения. Те наши директора, инженеры и технические работники, которые видят перед собою интересы всего нашего народного хозяйства, — это нового типа хозяйственники, хозяйственники эпохи строительства социализма в нашей стране, в противоположность тем, которые проливают слезы, разводя руками, и заявляют, что без новых капиталовложений они не смогут выполнить своей производственной программы. Экономия капиталовложений является прежде всего движением технических работников. Директоров, инженеров, проектировщиков и работников министерств ожидают чрезвычайно большие задачи в этом направлении. Это движение создает невиданные условия для развертывания социалистического соревнования между ними. Но наши директора и инженеры смогут проделать в этом направлении успешную работу только в том случае, если они будут опираться на инициативу масс, на их опыт и готовность оказывать поддержку этому движению. Наш рабочий класс гордится своими новостройками и радостно использует возможность помочь ускоренному завершению строек и пуску их в эксплуатацию. Трудящиеся, стоящие у станков и оборудования, хорошо знают все закоулки своего рабочего места, знают они даже последний винтик своего станка. Они могут своими ценными советами помочь в большой мере сэкономить нашему народному хозяйству баснословные суммы для передачи сэкономленных сумм нашим новостройкам. Наши партийные организации должны мобилизовать наших трудящихся на то, чтобы они внесли как можно больше предложений на лучшее использование имеющегося оборудования, станков и зданий!

Несколько недель тому назад в печати публиковалось сообщение о том, что Дьерский вагоностроительный завод возвращает государству значи-

тельную часть средств, отпущенных заводу на производство капиталовложений, с целью способствовать ускорению строительства крупнейших созданий нашей пятилетки. Инициатива нашла широкий отклик как в промышленности, так и в сельском хозяйстве. Предприятия министерства металлургической и машиностроительной промышленности всех отраслей производства добились экономии в сумме 74,866.000 форинтов, благодаря возвращению части средств, отпущенных на капиталовложения.

В тоже самое время трудящиеся этих предприятий обязались полностью выполнить свои производственные планы без затраты сумм на капиталовложения, возвращенные государству. Впереди в экономии средств, отпущенных на капиталовложения, идут Чепельский автозавод, судостроительный завод ГАНЦ и Обудайский судостроительный завод.

★

Предприятия, шахты и рудники, электростанции, входящие в ведение Министерства горнорудной и энергетической промышленности, до настоящего времени возвратили государству 154,990.000 форинтов, отпущенных ими на капиталовложения. Этой огромной суммой, однако, далеко не исчерпываются все те возможности экономии, которые имеются на предприятиях горнорудной и энер-

гетической промышленности. Серьезных результатов в этой области достигли электростанции, возвратившие государству 67,342.000 форинтов из выделенных им сумм капиталовложений.

Угольная промышленность возвратила государству всего 22.624 тысячи форинтов и в этой отрасли промышленности возможности также далеко не исчерпаны.

★

Государственные хозяйства обязались до настоящего времени вернуть государству 24,987.000 форинтов, лесные хозяйства — 5,321.000 форинтов, всего 30,308.000 форинтов.

Трест государственных хозяйств в комитате Комаром путем лучшего использования зданий, упрощением проектов строителей, использованием местных стройматериалов экономит 2,729.000 форинтов. Подобным образом экономит средства, отпущенные на капиталовложения, трест госхозов комитата Бачкишун в сумме 1,920.000 форинтов. Трест государственных виноградарческих хозяйств в районе Дуна-Тиссалеки путем лучшей организации работ по насаждению виноградников и фруктовых садов, введения средств механизации при подготовке почв, использованием местных сырьевых ресурсов при строительстве экономит 1,576.000 форинтов.

ПРИМЕНЕНИЕ НОВОГО СОВЕТСКОГО МЕТОДА РАЗВЕДЕНИЯ РЫБ В ВЕНГРИИ

Государственное хозяйство в Сарваше развел мелкую рыбу на затопленных рисовых полях, на территории в 930 хольдов. Всего на этой площади развели 60 70 тыс. яч мелких рыбешек. Трудящиеся госхоза пустили на затопленные рисовые поля и рыбу весом в 40 — 50 грамм, где они до осени приобретут вес в среднем в полкилограмма. Нет и никакой заботы о кормежке рыб, так как мелкие насеко-

мые и животные на рисовых полях обеспечат рыбам достаточный корм. Рыбы беспрепятственно разрыхляют почву, что способствует большему урожаю риса.

Благодаря этому советскому методу разведения рыбы на рисовых полях в текущем году на территории в десять тысяч хольдов будет применено одно-временное выращивание рыбы и риса.

Хроника

1 апреля

29-ого марта Центральным Комитетом ВПТ было созвано совещание актива, на котором наши хозяйственные руководители, партийные работники предприятий, руководители профсоюзных и массовых организаций и представители органов здравоохранения обсудили вопрос укрепления трудовой дисциплины. На совещании присутствовал любимый вожьд нашего народа тов. Матиас Ракоши, встреченный присутствующими продолжительной долго несмолкавшей овацией. На совещании присутствовали многие члены Политбюро ВПТ. С отчетом выступил член Политбюро ВПТ, председатель Госплана тов. Золтан Ваш. За докладом тов. Ваш последовало ряд выступлений.

4 апреля

Трудящиеся нового социалистического городка угольщиков Комло утром 4-го апреля собрались вокруг новейшего своего созидания — огромной обогатительной станции. Секретарь партийного комитета шахты имени Кошута рассказал при пуске в эксплуатацию станции, что в текущем году в Кекеньеше будут переданы новые 350 квартир для шахтеров, а в Кендерфельде — 300 квартир. Строятся новая восьмиклассная школа, пятиэтажный универмаг, здания самоуправления, дом партийного просвещения, дома управления шахтами и баня вместимостью в 4.800 человек.

9 апреля

В прошлом году реконструкция домы Мира была произведена в Озде в течение 11 с половиной дней и в то время этот срок был по сравнению с ранее достигнутыми рекордом. В текущем году реконструкция продолжалась лишь восемь с половиной дней. Этот рекордный срок был достигнут также благодаря помощи Советского Союза — реконструкция проводилась под руководством и консультацией выдающегося советского специалиста-доменщика товарища Н. И. Ракчеева.

11 апреля

Трудящиеся нашей угольной промышленности добились в последний день апреля — в честь первого мая — выдающихся результатов, они выполнили в этот день суточное задание на 157,5%. Благодаря этому выдающемуся показателю они догнали имевшее отставание, выполнив свое месячное задание на 100,1%.

17 апреля

Продолжается строительство трубопрокатного завода имени Матиаса Ракоши, на котором уже действуют два трубопрокатных стана. Строительство одного из зданий крупного цеха вступило в новый этап: началась установка остекленных, весом во много тонн, крыш цеха. Работа проводится при помощи крана советского производства на гусеничном ходу. В этом цехе будут размещены и трансформаторы. Над той частью цеха, где будут размещены трансформаторы, установлены уже бетонные сваи для установки крыши.

18 апреля

В начале текущего года на заводе Ганц начали отливку частей механизмов для помола и шаров, необходимых для работы цементных заводов. Для того, чтобы удовлетворить возросшие требования в области производства, была построена новая вагранка. Работы по строительству вагранки начали в прошлом году.

В результате хорошей работы строителей печей новая вагранка была построена на три недели раньше назначенного срока — вместо первого мая 10 апреля.

24 апреля

Важной задачей наших производственных кооперативов и производственно-кооперативных групп является примерное хозяйствование, при осуществлении и внедрении правильной организации труда и укрепления трудовой дисциплины. Далее важной задачей является то, чтобы

они были передовиками в деле соблюдения государственной дисциплины и выполнения обязательств перед государством.

По этому вопросу Совет Министров Венгерской Народной Республики вынес решение об экономическом укреплении производственных кооперативов и об укреплении в них трудовой дисциплины.

30 апреля

При Матравидекской электростанции при участии 36 лучших кочегаров электростанций страны начали действовать одномесячные курсы с отрывом от производства.

Трудящиеся горнорудной промышленности, химической и энергетической промышленности в большом числе принимают участие в обучении по специальности. Заключаются первые курсы женщин-мастеров, на которых занимаются достигшие выдающихся производственных результатов женщины с 22-х предприятий химической промышленности. На будапештских десятимесячных курсах по подготовке кадров 20 трудящихся обучаются по специальности механизации шахт, а на курсах средних командиров производства 270 трудящихся приобретут звание помощников мастеров в шахтах.

М О Н И М П Э К С

Венгерское Внешнеторговое Предприятие

Будапешт V. ул. Тьюкер № 4.

Телефон № 125—315

Телегр. адрес: МОНИМПЕК

Экспорт:

ВИН (в бочках и бутылках) КОНЬЯКА, ФРУКТОВЫХ ВОДОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ и СПЕЦИАЛЬНЫХ ЛИКЕРОВ · ТАБАКОВ, СИГАРЕТ, КОНЦЕНТРИРОВАННОГО ВИНОГРАДНОГО СУСЛА · КОНЬЯЧНОГО СПИРТА · СПИРТРЕКТИФИКАТА · ПИВА · ДРОЖЖЕЙ.
УКСУСА, САХАРИНА

Импорт:

Соли · Табаков · Кофе, чая, какао · Бакалейных товаров
Южных плодов · Рыбных консервов · Кременя

„МЕДИМПЭКС“

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по
Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224—857

Почтовый адрес: Будапешт № 62.

Почтовый ящик 326. Телеграфный
адрес: МЕДИМПЭКС, Будапешт.

Национальное Объединение Внешней Торговли по экспорту и импорту нефте- продуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, орга-
нические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЭКС. Тел.: 182-990

„ТЕРИМПЭКС“

ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО
ОБОРОТУ ЖИВОТНЫХ И ПРОДУКТОВ
БУДАПЕШТ, У. · Почтовый ящик: 200. Тел.: 181-920

Адрес для телеграмм: ТЕРИМПЭКС, Будапешт

Основные экспортные товары
Мясо, жир — Мясные изделия, салами,
мясные консервы и консервированная гуси-
ная печенка — Птица яйца, дичь, сырая
гусятинная печень — Томат и фруктово-овощные
консервы, фруктовые соки и пастила —
Свежие фрукты и овощи — Сушеные фрукты
и овощи — Молочные продукты (масло,
сыр) — Красный перец (паприка) — Лук.
Мед. Сладости. Рыба. Лапша, вермишель.
Кофе-суррогат.

„ТЕХНОИМПЭКС“

**Внешнеторговое Предприятие Венгерской
Машиностроительной Промышленности**

Будапешт, V., ул. Доротья 6.

Почтовый ящик 183. Будапешт 62.

Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

★

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ — СТАНКИ — ТЕП-
ЛОВЫЕ МАШИНЫ — СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
— РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ — ТРАНС-
ПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“

**Государственное Предприятие Внешней Торговли по
электротехническим и точно-механическим товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51. п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели
и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электро-
приборы — Изоляционные материалы — Медицинское электро-
оборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные стан-
ции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и пере-
даточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для
железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измери-
тельные приборы — Узкоплочные кинопроекторные аппараты
— Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители —
Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для
медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накали-
вания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы
— Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы
— Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры
и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий
— Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные
приборы

**Венгерское Внешнеторговое
Предприятие
по шкурам, коже и пушнине**

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-, „ИРХА“, перчатки-, „ИРХА“, обувь-, „ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечьи шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козы и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

**ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ**

АДРЕС: БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.
Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС Телефон 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА (семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов).
МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ (пшеничную муку) СЫРОЕ И РА-
ФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН, СЕ-
МЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ (фасоль, горох, чечевица).
САХАР СОЛОД КРАХМАЛ ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

АРТЕКС Венгерское Внешнеторговое Предприятие
Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31. Телефон: 313-330

Экспорт:

Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

„НИКЭКС“

Венгерское Внешнеторговое
Предприятие по Изделиям
Тяжелой Промышленности

Будапешт V., ул. Доротья № 6. Тел.: 183-880, 185-960
Почтовый ящик 271. Будапешт 62. Телеграммы: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

*Электростанции — Заводское
оборудование — Подъемно-
транспортное оборудование —
Железнодорожное оборудова-
ние — Суда*

Хунгаротекс - Экспорт Текстильных Изделий

Адрес: Будапешт 51, Телеграфный адрес: ХУНГАРОТЕКС
Телефон: 187-800

Экспорт:

Шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из искусственного шелка, льняные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, мужская, дамская и детская конфекция, трикотажные изделия, застежки „молния“, галантерейные изделия, кружева, занавеси, шляпы и фетр для шляп.

Венгеро-Советский Экономический Обозреватель

Шестой год издания, № 5.

Май 1952 г.

Важнейшие из статей,
напечатанных в этом номере лишь на венгерском языке:

Э. Локшин: Распределение средств производства при социализме	385
* * * Использование основных средств в промышленности СССР	399
Об итогах выполнения государственного плана развития народного хозяйства СССР на 1952 год за I-ый квартал	412
М. Ф.: Реконструкционные планы европейских стран народной демократии и их некоторые итоги	414
Меньхарт—Томес: Советские методы труда и советские машины в венгерской угольной промышленности	446
Т. Басюк: Строительство совхозов в СССР	458

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:

Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Пал АЛЬПАРИ

Редакция:

Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 125-896

Издательство:

Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20, тел: 183-930

Подписная плата на год 96 ф-тов

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 7850 экз.

Объем 7,5 печ. л.

За издание отвечает Пал ЛАНИ

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYANAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCSAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULLYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

★

★

A TARTALOMBÓL

Ötéves a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet
a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása

Kozlov: A pénz a szocializmusban

Forgács Tibor: A magyar belkereskedelem fejlődése
a felszabadulás után

Kronrod: Amerika a hadigazdaság zsákutcájában

Tolszih: A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban

Wagner Zoltán—Szóke György: A termelőkapacitás
fölmérésének néhány elvi kérdéséről (Vitaanyag)

6

HATODIK ÉVFOLYAM • 1952 JÚNIUS

ВЕНГЕРО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ИЗДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:

Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:

П. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Я. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала:

Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык

Пал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Пущено в эксплуатацию новое здание мира —
новая диошдьерская домна (I)

Ф. Эрдеи: Во-время подготовиться к работам по уборке, обмолоту,
вторичному севу и севу по стерне (IV)

Хроника (XIX)

6

TARTALOM

Öt esztendővel ezelőtt	481
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása	485
G. Kozlov : A pénz a szocializmusban	494
Forgács Tibor : A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után	506

SZEMLE

K. M. : Elkészült a kommunizmus első nagy építménye	529
J. Kronrod : Amerika a hadigazdaság zsákutcájában	533

IPARI SZEMLE

A. Tolszih : A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban ..	540
A helyi építőanyagtermelés tervezésének tapasztalataiból	549

VITANYAG

Wagner Zoltán—Szőke György : A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről	554
---	-----

KÖNYVSZEMLE

T. Á. : A kolhozépítés kérdései	566
H. L. : A műszaki normákról	574
Új könyvek (a borítói v. 3. lapján)	•

Felelős szerkesztő :

Sömjén Endre

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 00 878 006-47

Példányszám : 8000 - Terjedelem : 6 ív

Felelős kiadó : Lányi Pál

Öt esztendővel ezelőtt,

1947 júniusában került először az olvasó kezébe a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle.

A folyóirat olyan időben kezdte meg működését, amikor a marxista-leninista közgazdaságtan propagálása, a szocialista tervgazdaság népszerűsítése, a Szovjetunió szocialista gazdaságának ismertetése Magyarországon még úttörő feladatnak számított és igen sok nehézséggel járt. A folyóirat szerkesztőinek a kezdeti időkben nemcsak a közgazdaságtan terén uralkodott ellenséges vagy legjobban zavaros nézetekkel kellett fölvenniük a harcot, hanem olyan akadályokat is le kellett gyűrniük, mint például a marxista közgazdaságtani terminológia hiánya.

Mindennek ellenére — Pártunk segítségével és az élenjáró szovjet közgazdaságtudomány állandó tanulmányozása alapján, a szovjet közgazdasági irodalom példáját követve — a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle jelentős sikereket ért el a Szovjetunió szocialista gazdaságának ismertetésében, a marxista-leninista politikai gazdaságtan kérdéseinek megvilágításában és a Párt gazdaságpolitikai irányvonalának népszerűsítésében.

A kezdeti nehézségek leküzdésében és a szerkesztés későbbi munkája során is különösen nagy segítséget adtak a folyóirat szerkesztőségének a Szovjetunióban megjelenő közgazdaságtudományi lapok és egyéb közgazdasági munkák, amelyek rendszeresen és kimerítően foglalkoznak a kapitalizmus és szocializmus marxista-leninista politikai gazdaságtanának elvi, elméleti és gyakorlati kérdéseivel. A szovjet közgazdaságtudomány és közgazdasági szakirodalom fölbecsülhetetlen segítségének döntő szerepe volt abban, hogy a szocializmus építésének útjára lépett Magyarországon, már a „fordulat éve“ előtt, olyan közgazdasági folyóirat jelenhetett meg, amely a marxizmus-leninizmus tanításainak szellemében tárgyalta és tárgyalja a mind szélesebb köröket érdeklő gazdasági kérdéseket.

A szocialista közgazdaságtan oktatásának — amely szervezett formában csak másfél esztendővel a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle megindulása után kezdődött — hosszú időn át ez a folyóirat volt egyik legfontosabb segédanyaga. De a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle gazdasági szakembereinknek is jó tájékozta-

tást adott a szocialista gazdaságvezetés és a szocializmus gazdaságtanának kérdéseiben. A lapot a pártoktatás is használta.

Gazdasági és oktatási szakkörökben a Szemlét általában kedvezően értékelték és értékelik. Fő érdemének tekintik a közzétett anyag helyes feldolgozását, a marxista közgazdaságtani terminológia kialakítása terén végzett úttörő munkáját, a közölt szovjet anyag pontos fordítását és gondos megszerkesztését, s végül nem utolsósorban azt, hogy nagy gondot fordított és fordít cikkeinek stílusára, előadásmódjuk magyarosságára.

A Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle közölte magyar nyelven első ízben — a többi között — Leninnek „Az agrárkérdésekre vonatkozó tézisek első vázlatára” című korszakos jelentőségű írását és Sztálin elvtársnak „Az ország iparosításáról és a jobboldali elhajlásról...” című iránymutató beszédét. Ugyancsak e lapból ismerhette meg a magyar olvasó először a Szovjetunió kolhozainak, mintaalapszabályát. Ezek a fontos dokumentumok nagy segítséget adtak a szocializmus építéséért küzdő kommunistáknak.

A folyóirat közölte elsőnek Leontyev „A szocializmus politikai gazdaságtanának kérdései Lenin és Sztálin műveiben” című kiváló munkáját, kilenc folytatásból álló cikksorozatában a Szemle ismertette először Magyarországon az ipari termelés szocialista tervezésének elvi és gyakorlati kérdéseit, s negyven nyomtatott lap terjedelemben nagyszabású tanulmányt közölt a szocializmus gazdasági alapjainak építésével összefüggő sztálini tanításokról.

Számos nagy cikkben világította meg a Szemle Sztálin elvtárs zseniális nyelvtudományi munkáinak jelentőségét a közgazdaságtudomány szempontjából, s nagy figyelmet szentelt a Szovjetunióban lefolyt tudományos viták ismertetésének.

A szerkesztőség a folyóirat megindulása óta rendszeresen foglalkozott a szocialista építés kommunista módszerének, a munkaversenynek és a Sztálin-mozgalomnak ismertetésével és népszerűsítésével. Az élenjáró szovjet munkamódszereket és a Sztálin-mozgalom változatos formáit ismertető cikkeivel nagy segítséget adott a Szemle a szocializmus magyarországi építésén odaadóan munkálkodó párt- és gazdasági kádereknek.

Fontos feladatának tekintette és tekinti a lap a tökéletes világgazdaság pangását és rothadását, a kapitalizmus általános válságának kiéleződését jellemző tényeknek és az örült fegyverkezési hajsza gyászos következményeinek ismertetését. Megvilágította a folyóirat — egyebek közt — a Marschall-terv és a Schuman-terv agresszív, háborús lényegét. Teljes terjedelmében közölte a Németország szocialista Egységpártjában „a német imperializmus újjáéledése”-vel összefüggésben lefolyt nagyjelentőségű vita anyagát is.

Igen fontos kezdeményezése volt a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemlének a legjelentősebb szovjet gazdasági orgánusok anya-

gának kivonatos formában való rendszeres ismertetése, amit jelenleg technikai akadályok miatt ideiglenesen szüneteltetni kénytelen, de adott alkalommal ismét megindítani szándékozik.

A folyóiratnak fontos melléklete is van, amely orosz nyelven tájékoztatja a Szovjetunió és a népi demokráciák olvasóit a magyar népgazdaság fejlődéséről és a magyar népnek a szocializmus építésében elért sikereiről.

Ámde a kétségtelen eredmények mellett van a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemlének néhány olyan fogyatéksége is, amelyek mellett, az öt éves évforduló alkalmával, nem mehetünk el szó nélkül.

A lapban megjelent anyag nem alkalmazkodik tervszerűen a magyar népgazdaság legégetőbb kérdéseire. Ez jórészt abból következik, hogy a lap túlnyomó részét a szovjet sajtóban az utóbbi időben megjelent írások adják. A szovjet népgazdaságnak a fejlődés elért fokán nem ugyanazok a legégetőbb problémái, mint a mieink, s a hasonló problémák is más színvonalon jelentkeznek a Szovjetunióban, mint nálunk. A Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle tehát nem mindig azt közli, amit az adott pillanatban közölnie kellene, hanem azt, amit a szovjet irodalomban talál és nem is mindig úgy közli, ahogyan az a magyar olvasó számára a legalkalmasabb volna ahhoz, hogy a saját teendőire következtetést vonhasson le belőle.

Fogyatéksága tehát a Szemlének — amit a szerkesztőbizottság és a szerkesztőség is érez —, hogy nem dolgoztatja fel a közlésre kerülő anyagot magyar szerzőkkel. Ebben az esetben a lap tartalma sokkal jobban alkalmazkodhatnék azokhoz a kérdésekhez, amelyek nálunk az adott időszakban fölmerülnek. Ez természetesen sokkal nehezebb feladat, mint a szovjet anyag egyszerű felhasználása. Azért is nehezebb, mert a szovjet anyag már alapos szerkesztés után látott napvilágot, míg a magyar szerzők írásaiba igen sok esetben hiba csúszhat be. A magyar szerzők cikkeinek feltűnően kis száma összefügg azzal, hogy a Szemle szerkesztősége eddig nem volt képes kinevelni egy állandó cikkíró gárdát, holott ez feladata volna, hiszen egyre többen vannak olyanok, akik gazdasági kérdésekhez elvi megalapozottsággal hozzá tudnak szólni.

Fejlődésünk mai szakaszán már igen érezhető hibája a lapnak, hogy nem foglalkozik kellő súllyal a szocializmus építésének magyar tapasztalataival, nem ismerteti a politikai gazdaságtan oktatásának és az élenjáró szovjet tapasztalatok átvételének magyarországi eredményeit. Ha közöl is a folyóirat magyar szerzőtől cikket, ez általában inkább leíró, ismertető jellegű, s ha föl is veti a növekedés nehézségeivel összefüggő elméleti és gyakorlati problémákat, nem igen bocsátkozik bele ezek elméleti, marxista elemzésébe, nem vonja le belőlük a kellő általános tapasztalatokat és nem mutat utat megoldásukra.

A Szemle munkájának további fogyatékosága, hogy korántsem foglalkozik kielégítő mértékben a szocializmust építő népi demokráciák gazdasági fejlődésének kérdéseivel. Bár megtaláljuk a lapban a népi demokratikus országok távlati terveinek és végrehajtásuknak ismertetését, sőt a lap egyik legutóbbi számában a szerkesztőség a népi demokráciák távlati terveinek párhuzamba állítását is megkísérelte, igen kevés olyan cikk található a folyóiratban, amely a tervgazdálkodás útjára lépett népi demokratikus országok tervezési és gazdaságszervezési tapasztalatait és problémáit világítaná meg, pedig tervező szakembereinknek és gazdasági vezetőinknek éppen ezek adnának igen nagy segítséget.

Igen helyes, hogy a lap foglalkozik a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet elvi és gyakorlati kérdéseinek tisztázásával mert ezzel megvilágítja a magyar olvasó előtt szocialista építésünk távolabbi perspektíváját. Ugyanennyire hibáztatható azonban, hogy a bennünket sokkal közvetlenebbül érintő problémának: a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet kérdésének elvi és gyakorlati vonatkozásait alig-alig érintették a Szemle cikkei. Átfogó tanulmányt erről a kérdésről a lap mindezeideig nem is közölt még.

Nagy fogyatékosága a lapnak az elvi bírálat hiánya is. Igen fontos feladata volna ennek a folyóiratnak, hogy a ma már egyre nagyobb számban megjelenő magyar közgazdasági szakmunkákat, cikkeket, tankönyveket marxista-leninista módon értékelje, s ugyanakkor éberrel figyelje a közgazdasági tárgyú fordításokat is, amelyek fordítóik és szerkesztőik hibájából szép számban tartalmaznak hibás részeket, s gyakran torzítják el kisebb-nagyobb mértékben az eredeti mű megállapításait. Ugyanígy: a Szemlének nemcsak saját cikkeiben, hanem más kiadványok bírálatában is harcolnia kellene közgazdasági írásaink magyarosságáért.

Utolsónak említjük meg — bár korántsem utolsósorban megszüntetendő fogyatékoságnak tekintjük — a folyóirat megjelenési idejének rendszertelenségét. Ezen a téren komoly javulás mutatkozik ugyan a multhoz képest, de még mindig nem érte el a szerkesztőség, hogy az olvasó minden hónapban lehetőleg ugyanazon a napon kapja kézhez a lapot. Jóllehet a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle nem egyedül áll a tudományos folyóiratok között ezzel a hibájával, föltétlenül szükséges, hogy megjelenésének ezt a rendszertelenségét mihamarább kiküszöbölje.

E hibák és fogyatékoságok ellenére is joggal megállapíthatjuk, hogy a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle az elmúlt öt esztendő folyamán eredményes munkát végzett. Ezek az eredmények még gyarapodni fognak, ha a megjelenésének immár hatodik esztendejébe lépő Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle az itt vázolt fogyatékoságokat és hibákat kiküszöböli.

A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása

1952 április 3-ától 12-éig folytak le Moszkvában a Nemzetközi Gazdasági Értekezlet tanácskozásai. Az értekezlet megvitatta „az emberek életviszonyai megjavításának lehetőségeit a különféle országok és különböző rendszerek békés együttműködésének segítségével, a gazdasági kapcsolatok fejlesztése útján“.

Az értekezleten 49 — különböző társadalmi és gazdasági rendszerű — ország képviselőjében 471, különböző politikai nézetet valló és különböző társadalmi körökhöz tartozó küldött vett részt. A szakértőkkel együtt több mint 520 volt a delegátusok száma, ami jelentősen meghaladta a kopenhágai előkészítő bizottság várakozásait. Ott voltak az értekezleten mind a fejlett ipari országok, mind a gazdaságilag kevésbé fejlett országok képviselői. Tevékeny részt vettek a tanácskozásokban közismert közgazdák, a nemzetközi kereskedelem neves szakértői, valamint a tőkés országok dolgozóinak sanyarú helyzetét jól ismerő szakszervezeti funkcionáriusok.

A résztvevők nagy számát a megoldásra váró problémák rendkívül nagy társadalmi jelentősége okolta meg. A nemzetközi gazdasági együttműködés helyreállítása, az együttműködés mindeniránvú fejlesztése az egyenjogúság és a kölcsönös érdekek alapján: életbevágó érdeke valamennyi ország legkülönbözőbb néprétegeinek. Ezért találkozott az értekezlet olyan széleskörű érdeklődéssel, ezért fordult minden ország közvéleménye a legnagyobb figyelemmel az értekezlet felé.

Az értekezletnek tisztán gazdasági jellege volt. Az első teljes ülésen az értekezlet ügyrendjének elfogadása alkalmával határozatot fogadtak el, hogy a „különböző gazdasági és társadalmi rendszerek ez előnyeiről semmilyen vitát sem kezdeményeznek“.

A küldöttek kifejezték szilárd meggyőződésüket, hogy a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok elé tornyosuló mesterséges akadályok minden országra károsak. Eppen ezért nyilvánították ki azt az eltökélt szándékukat, hogy minden tőlük telhetőt megtesznek az akadályok kiküszöbölésére. Ez az egységes szellem hatotta át az értekezleten elfogadott hivatalos kommunikét, az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűléséhez intézett felhívást és a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság megalakítására vonatkozó határozatot.

Az értekezéslet munkája a teljes üléseken kívül három bizottságban folyt, amely a napirendre került legfontosabb problémákat mélyreható részletességgel dolgozta fel. Az egyik bizottság a nemzetközi kereskedelem fejlesztésével, a másik a szociális problémák megoldására irányuló nemzetközi gazdasági együttműködés kérdésével, a harmadik pedig a kevésbé fejlett országok kérdéseivel foglalkozott. Az értekezéslet ilyen formában való megszervezése lehetővé tette, hogy a küldöttek ne csak elvi nyilatkozatokat tegyenek, hanem konkrétan előadhassák: az általuk képviselt ország mivel járulhat hozzá a külkereskedelem és általában a nemzetközi gazdasági kapcsolatok mindenirányú kiszélesítéséhez.

Az értekezéslet részletesen megvizsgálta a világkereskedelem mai helyzetét és megállapította, hogy: „a nemzetközi helyzet különösen az utóbbi években erősen romlott, és ez növelte az országok közti kereskedelmet gátló mesterséges akadályokat. Megromlottak az országok közti hagyományos kereskedelmi kapcsolatok, összeszűkültek a kereskedelem földrajzi határai és erősen mecsappant a Nyugat és Kelet közti árucseré.”

1950-ben Anglia, Ausztria és még néhány ország bevételének árumennyisége, Svédország, Belgium-Luxemburg, Írország, Olaszország, Nyugat-Németország, India, Brazília és sok más ország kivételének árumennyisége nem érte el a háborúelőtti színvonalat. Japán külkereskedelmi forgalma is a háborút megelőző színvonal alatt mozog.

Míg a második világháború befejezését követő első években a nemzetközi kereskedelem újból magához tért és fejlődött, 1948 és 1950 között a nyugati országok külkereskedelmének növekedése megakadt és egy helyben topog. A világkereskedelem fejlődésének feltételei az utóbbi években nagy mértékben megromlottak. Ez riadalmat keltett a nyugati országok ipari, kereskedelmi és tudományos köreiből, szakszervezeteiből és szövetségeiből. Ezeket a köröket erősen nyugtalanítják a különféle mesterséges forgalmi korlátozások, a nemzetközi kereskedelem terén alkalmazott megkülönböztető rendszabályok és tilalmak, amelyek súlyosan károsítják az országok gazdasági érdekeit. Ennek a nyugtalanságnak adtak kifejezést felszólalásaikban Franciaország, Olaszország, Brazília, Argentína, India, Pakisztán és számos más ország képviselői.

Mint ismeretes, a békeipar termékeinek forgalma a világkereskedelemben mind a mai napig nem érte el a háborúelőtti időszak méreteit. 1950-ben számos tömegcikk nemzetközi forgalmának terjedőre kisebb volt, mint a háború előtti.

A nemzetközi kereskedelemnek 1951-ben bekövetkezett némi fellendülés ideiglenes jellegű, minthogy ez a kereskedelem jelentős részben fegyverek és hadianyagok szállításából áll, és értékét a háborús infláció előidézte áremelkedés is növelte. Így például 1950-ben a nyugateurópai országokban az Egyesült Államokból származott egész bevétel 14 százaléka esett fegyverszállításokra. 1951-ben pedig a fegyverszállítások már csaknem 40 százalékát tették a Nyugat-Európába irányult amerikai kivitelnek.

A nyugati országok külkereskedelmét a háborús céloknak rendelték alá, és ez számos rendellenes, a gazdasági érdekek szempontjából értelmetlen jelenséget idézett elő. Így például Franciaország 1951-ben a nagy acélhiány ellenére kénytelen volt acéltermelésének körülbelül egyharmadát

exportálni, és ez nagy mértékben járult hozzá békeiparának hanyatlásához. Ausztria szintén exportált vasat, amelyet kétszeres áron vásárolt vissza a világpiacon. Ausztria képviselője, Dobretsberger gráci egyetemi tanár megállapította az értekezleten: az Egyesült Államok „segítsége” azzal a következménnyel járt, hogy a nyugat- és közép-európai országok gazdasági struktúrája letért természetesen alapjáról, és teljes mértékben a nyugati hatalmak szükségleteihez és fegyverkezési programjához igazodott.

A külkereskedelem a termelőerők fejlesztésének és a népek gazdasági közeledésének eszközéből a saját ellentétévé, az emberi társadalom haladását fékező, termelőerőit romboló eszközzé, számos ország gazdasági hanyatlásának okává vált. Számos tény bizonyítja, hogy a nyugati államok nagy része 1951-ben helvtelen irányban fejlesztette külkereskedelmét. Nyugat-Európa kivitelének fizikai terjedelme 1950 negyedik negyedéhez képest 1951 első negyedében 7 százalékkal, második negyedében 3 százalékkal, harmadik negyedében pedig 8 százalékkal csökkent. Eszerint a nemzetközi kereskedelemnek 1951. évi hanyatlása alapján megállapítható, hogy a fegyverekkel, hadianyagokkal, lőszerrel és háborús nyersanyagokkal való kereskedelem erőszakolása nem bírja ellensúlyozni a nemzetközi kereskedelem általános csökkenését, amelyet a kapitalista gazdaság militarizálása és a békecikkek forgalmának hanyatlása idézett elő.

A nyugateurópai országok kereskedelmének terjedelme Kelet-Európa országaival a háborúelőttihez képest csaknem az egyharmadára csökkent. Az Egyesült Államok úgyszólván teljesen megszüntette a kereskedelmet a Szovjetunióval, a Kínai Népköztársasággal és az európai népi demokratikus országokkal. A Szakszervezeti Világszövetség főtitkára, Louis *Saillant* a Nemzetközi Gazdasági Értekezleten elmondott beszédében a következő adatokkal világította meg a Kelet és Nyugat közötti kereskedelem összezsugorodását: A nyugateurópai országok Kelet-Európa országaiba irányult kivitele 1951-ben teljes kivitelüknek csupán 2,4 százaléka volt, az 1950. évi 3 és az 1949. évi 5 százalékkal szemben. Míg Nyugat-Európa 1938-ban a keleteurópai országokból 4.400.000 tonna gabonát importált, 1950-ben ennek a mennyiségnek csak 38 százalékat vásárolta, 1.700.000 tonnát. Hasonlóképpen a fabevitel az 1938. évinek 78,6, a húsbevétel 50,7, a tojásbevétel pedig 62,5 százaléka csökkent. Eszerint a nyugateurópai országok népei csak korlátozott mértékben használhatják ki az elsőrendű szükségleti cikkek gazdag forrásait.

A Kínába és Koreába irányult kivelt hányada Japán egész kivitelében a háborúelőtti 44 százalékról 14 százalékra zuhant. A külkereskedelem hanyatlásának egyetlen oka a kereskedelmi megkülönböztetésnek és a gazdasági bojkottnak az a politikája, amelyet az Egyesült Államok kormánya parancsára a marshallizált és más országok kormányai, a józan gondoskodást félretéve, folytattak a Szovjetunióval és a vele baráti viszonyban álló országokkal szemben.

„A világkereskedelem akadályozása — mondja a Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kommunikéje — nagy mértékben hátráltatja sok ország gazdasági fejlődését, megbontja a kereskedelmi és fizetési mérlegek egyensúlyát, az élelmiszerellátás romlása következtében hátrányosan befolyásolja az életszínvonal alakulását, áremelkedést okoz, fokozza a munkanélküliséget, megnehezíti a szociális intézkedések megvalósítását, s különösen a lakásépítést.”

A gazdasági háború politikája a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen, párosulva a kereskedelmi kapcsolatokat militarizáló tőkés országok fegyverkezési versenyével, összeszűkíti ez országok külső piacait, kiélezi piaci problémáikat, pusztító hatással van egész nemzetgazdaságukra. Ez kifejeződik kereskedelmi és fizetési mérlegük krónikus egyensúlyhiányában, arany- és valutatartalékaik megcsappanásában, a valutaárfolyamok ingadozásában, a valutaválság kiéleződésében és a feltartózatlan inflációban. Nyugat-Európa országainak kereskedelmi mérlege 1946-tól 1950-ig 34 milliárd dollár hiánnyal zárult. Ez a passzívum 1951-ben fenyegető mértékben tovább növekedett.

A nyugateurópai országok kereskedelmi mérlegének egyensúlyhiányát főként a keleteurópai országokkal évtizedek óta kialakult hagyományos kereskedelmi kapcsolatok megszakítása idézte elő. A kereskedelmi mérleg romlásához másrészt hozzájárult az is, hogy a nyugateurópai országok gazdasági életüket az Egyesült Államok gazdaságához kötötték, holott ismeretes, hogy az Egyesült Államok csupán saját kivitelét fokozza, és nem követi a külkereskedelmi kapcsolatok egészséges fejlődésének elengedhetetlen feltételét: a kétoldalúság elvét. Ilyen körülmények között egyes nyugateurópai országok, különösen Anglia és Franciaország valutáris helyzete 1951 végén katasztrófálissá vált. Az értekezet egyik francia részvevőjének beszédében felsorolt adatok szerint Franciaország kereskedelmi mérlegének deficitje az 1950. évi 102 milliárd frankról 1951-ben 339 milliárd frankra emelkedett. A francia dollárszükségletet 1951 decemberében csupán 36 százalékban fedezték árukivittel. Ezzel szemben Finnország képviselője kifejtette, hogy a Szovjetunióval öt évre megkötött kereskedelmi egyezmény nélkül Finnország amúgyis sovány dollár- és sterlingtartalékait lett volna kénytelen felhasználni búza, cukor, takarmányfélék, műtrágya, ásványolajtermékek és más fontos áruk vásárlására. Felszólalása végén pedig megállapította a finn kiküldött, hogy: „a Kelettel való kereskedelem megmentette Finnországot attól a súlyos válságtól, amelyet ma Nyugat-Európa országai átélnek.”

A nyugateurópai országoknak a fizetési mérlegprobléma megoldására irányuló mesterkélte kísérletei, mint például a valutaárfolyamok leszállítása, újabb és újabb beviteli korlátozások életbeléptetése, a kiviteli jutalmak rendszere, regionális fizetési szövetségek létesítése stb. a gyakorlatban eredményteleneknek mutatkoztak. Sőt e kísérletek tovább csökkentették a lakosság életszínvonalát, áremelkedést idéztek elő, és növelték a munkanélküliek seregét. Ennek egyik bizonyítéka a sok közül az európai fizetési szövetség mostani éles válsága. A nyugateurópai, latinamerikai, ázsiai országok, Kanada, az Egyesült Államok és más országok képviselői az értekezleten egyetértettek abban, hogy a fizetési mérlegprobléma megoldásának egyetlen módja az összeszűkült külkereskedelem földrajzi határainak kiszélesítése, valamennyi ország kereskedelmi kapcsolatainak mindenirányú és szabad fejlesztése, és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok megszabadítása mindenfajta megkülönböztetésen alapuló korlátozástól.

A nyugati országok növekvő nehézségekkel küszködő külkereskedelmével ellentétben a Szovjetunió, a Kínai Népköztársaság, az európai népi demokratikus országok, a Német Demokratikus Köztársaság, a Mongol Népköztársaság és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság közti keres-

kedelem — a gazdasági kapcsolatok más formáinak fejlődésével párhuzamosan — egyre inkább bővül. 1948 és 1950 között ez országok áruforgalma több mint a kétszeresére emelkedett és a további növekedésre is megvannak a kedvező föltételek. Ez országok gazdasági együttműködése értéken hozzájárulás a nemzetközi áruforgalom fejlesztéséhez, és megbizonyítja az egész világnak, hogy az egyenlőségen, a kölcsönös előnyökön és a vállalt kötelezettségek becsületes teljesítésén alapuló külkereskedelmi kapcsolat mennyire hasznos a részvevő országok gazdasága számára.

A világkereskedelem mai kedvezőtlen helyzetének elemzése azonban nem tette a Nemzetközi Gazdasági Értekezet részvevőit borúlátókká. Az értekezet teljes ülésén Lange professzor, lengyel kiküldött a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság munkájáról ezt mondta: „A bizottság munkájának legfontosabb eredménye az a megállapítás, hogy széles lehetőségek vannak a nemzetközi kereskedelem terjedelmének növelésére, földrajzi határainak kiszélesítésére és a forgalomba kerülő áruk választékának gyarapítására.”

Ezt a megállapítást egyébként az értekezletről kiadott kommuniké is magáévá teszi, és kiegészíti még azzal, hogy „az országok közti kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése... elősegítené a világ gazdasági erőforrásainak jobb kihasználását, a foglalkoztatottság fokozását és a lakosság széles tömegei életszínvonalának emelését.”

A világgazdaság erőforrásainak kihasználása és a békeiparok fejlesztése módot ad a nemzetközi kereskedelem nagyarányú kiterjesztésére. Ezt meggyőzően bizonyítják a Szovjetunió, a Kínai Népköztársaság, az európai népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság képviselői által előterjesztett konkrét javaslatok a külkereskedelem fejlesztésére. Ezek gondosan mérlegelt és reális lehetőségeken alapulnak: a szobanforgó országok szüntelenül bővülő belső piacaira, lakosságuk fizetőképes keresletének állandó növekedésére, páratlan mértékben fejlődő gazdaságukra támaszkodnak. A javaslatok jelentőségét nagy mértékben fokozza, hogy mind a Szovjetunió, mind a vele baráti viszonyban álló országok teljes mértékben, pontosan és határidőre teljesítik vállalt kötelezettségeiket.

Mint Nyeszterovnak, a Szovjetunió Kereskedelmi Kamarája elnökének a konferencián mondott beszédéből kitűnik, a Szovjetunió áruforgalma Nyugat-Európa, Amerika, a Közép-Kelet, Afrika, Délkelet-Ázsia és Ausztrália országaival — bizonyos föltételek között — a legközelebbi két-három évben 30—40 milliárd, vagyis évi 10—15 milliárd rubel értéket érhet el, azaz évi átlagban mintegy két-háromszorosan haladhatná meg a háborúutáni legnagyobb forgalmú évnek, 1948-nak forgalmát. Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunió egész külkereskedelmi forgalmának értéke 2—3 év alatt a mostani évi 18 milliárd rubeles forgalomnak másfélszeresére, sőt kétszeresére emelkedhetne.

A Kínai Népköztársaság áruforgalma a tőkés országokkal, ha a kereskedelmet akadályozó korlátokat lebontanák, 2—3 év alatt, nem teljes adatok szerint, 15—19 milliárd rubel értéket érhetne el. Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária együttes forgalmának értéke a tőkés országokkal 25—30 milliárd rubelre, a Német Demokratikus Köztársaságé pedig 10—12 milliárdra emelkedhetne ugyanez idő alatt.

Ez adatok szerint a Szovjetunió, Kína, a népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság együttesen 2—3 éven belül kétéhszorosára vagy háromszorosára növelhetnék külkereskedelmüket a tőkés országokkal.

Az értekezleten újból bebizonyult, hogy a társadalmi és gazdasági rendszerek különbözősége nem akadályozza az egyenlőségen és a kölcsönös előnyökön alapuló nemzetközi gazdasági kapcsolatok kiterjesztésének. Sztálin elvtárs 1952 április 2-án az amerikai lapszerkesztők kérdéseire adott válaszában a következőket mondta: „A kapitalizmus és a kommunizmus békés egymás mellett élése teljes mértékben lehetséges, ha megvan a kölcsönös óhaj az együttműködésre, a készség a vállalt kötelezettségek teljesítésére, és ha megtartják az egyenlőség elvét, valamint a más államok belügyibe való be nem avatkozás elvét.”

A Nemzetközi Gazdasági Értekezleten, amint a kiadott kommuniké megállapítja, „nagy és konkrét lehetőségek tárultak föl a nyugateurópai országok, az Egyesült Államok, Kanada, a latinamerikai, ázsiai, afrikai országok, a Szovjetunió, Kína és a kelet- és közép-európai országok közötti kereskedelem fejlesztésére.” Az értekezlet résztvevői javaslatokat tettek a külkereskedelem terjedelmének növelésére, és megneveztek azokat az árukat, amelyeket mindkét félre nézve előnyös feltételekkel eladhatnának vagy vásárolhatnának.

A szovjet megbízottak felszólalásaikban hangsúlyozták, hogy ha az angol üzleti körök fejleszteni kívánják a kereskedelmet a Szovjetunióval, a szovjet külkereskedelmi szervezetek készséggel járulnak hozzá az áruforgalom fölemeléséhez a háborúelőtti színvonalra, amely 1937-ben a mai árakon számítva 2,5 milliárd rubel értéket ért el. A szovjet külkereskedelmi szervezetek készségüket fejezték ki arra is, hogy a szovjet-francia kereskedelmet 5—6-szorosára, a háborúelőtti legnagyobb forgalom színvonalára fölé emeljék. A Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti kereskedelem fejlődésének is nagy lehetőségek vannak. A szovjet beviteli szervezetek az Egyesült Államokban 2—3. év alatt 4—5 milliárd rubel értékű különféle árut rendelhetnének. De ez távolról sem méríti ki a gazdasági kapcsolatok még fokozottabb kibővítésének lehetőségét.

A gazdasági blokád nem zavarta meg a népgazdasági tervek sikeres teljesítését a Szovjetunióban és a vele baráti viszonyban élő országokban. Nem fékezte a termelőerők fejlődésének rendkívül gyors ütemét, ellenkezőleg, bizonyos esetekben meggyorsította új iparágak létrejöttét. Ez a megállapítás természetesen nem jelenti azt, hogy a demokratikus tábornak nem érdeke a kereskedelem kibővítése a tőkés országokkal. Az érdeket és érdeklődést bizonyítják az előbb ismertetett és terjedelmes árujegyzékeket magukban foglaló javaslatok. Az önblokádnak és saját maguk elszigetelésének vermébe esett nyugati országok ellenben súlyos nehézségekkel küszködnek, mert megszakították normális kereskedelmi kapcsolataikat természetes és hagyományos piacaikkal és beszerzési forrásaikkal: a demokratikus tábor országaival. Kétségtelen, hogy a Kelettel való kereskedelem fejlesztése enyhítené a gazdasági nehézségeket a nyugati országokban, emelné lakosságuk életszínvonalát, lehetővé tenné a megrendelések hiányában fuldokló békeiparágak foglalkoztatását, biztosítaná a szükséges

gépek, berendezések, nyersanyagok és élelmiszerek beszerzését, s megkönnyítené a dollárprobléma megoldását.

Az értekezleten a nemzetközi kereskedelem feltételeinek megkönnyítésére irányuló számos javaslatot tettek. Ezek közül ki kell emelni azt a javaslatot, amely a külkereskedelmi ügyleteknek az exportáló ország nemzeti valutájában való megkötését ajánlja. Ezt a gyakorlatot a szovjet külkereskedelmi szervezetek eddig is sikerrel alkalmazták és a jövőben is készséggel vállalják. A konkrét üzleti megbeszéléseket hat bizottságban (gép- és vegyipari, élelmiszer-, gabona- és textilbizottság) folytatták le, és e bizottságok ülésén vizsgálták meg az áruk eladására és vételére vonatkozó tárgyi javaslatokat.

A tárgyalások eredményeképpen az értekezleten résztvevő 170 cég képviselője között számos ügylet jött létre. „Az értekezleten megindított és tovább folyó kereskedelmi tárgyalások bizonyítják, hogy az üzleti körök minden lehetőséget fel akarnak használni a nemzetközi kereskedelem fejlesztésére” — mondja az értekezlet kommunikéje.

A nyugati országok dolgozóinak sanyarú helyzetét különösen a szakszervezetek képviselőinek felszólalásai világították meg. A földkeresség népességének több mint a fele nem éri el a 30 éves kort. Több százmillió ember nyomorog, nem ismeri a jóllakottság érzését, és még a legszükségesebb iparcikkeket sem vásárolhatja meg. A létfenntartási költségek hivatalos indexszáma 1950 júliusától 1951 decemberéig Ausztriában 47, Ausztráliában 43, Franciaországban 28, Japánban 24, Argentínában 22, Angliában 13, Braziliában 11, az Egyesült Államokban 10, Pakisztánban 9 százalékkal emelkedett. Ezenkívül a dolgozó lakosság nagyrészenek lakásvizionyai tűrhetetlenek.

A munkanélküliek serege a nyugati országokban nőttön-nő. Nyugat-Európa országaiban a teljes munkanélküliek száma — még a szűvített hivatalos adatok szerint is — az 1951. évi 6,2 millióról 1952 februárjában 7,6 millióra emelkedett, nem is beszélve a részleges munkanélküliek jóval nagyobb tömegéről és a munkanélküli mezőgazdasági munkásokról. Az Egyesült Államokban, Latin-Amerikában, Japánban, Indiában és más országokban az emberek tízmilliói szintén teljesen vagy részben munkanélküliek.

Az értekezleten meggyőző érvekkel bizonyították be, hogy számos országban a legégetőbb szociális kérdésnek — a lakosság foglalkoztatottságának, a lakáskérdésnek és az élelmiszerellátásnak — megoldásában nagy szerepet játszhat a nemzetközi áruforgalom bővítése és az irar ennek megfelelő fejlesztése. „Teljes mértékben osztozunk a plenáris ülésen és itt a bizottságban felszólalóknak abban a véleményében, hogy a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése kedvező hatással lehet az együttműködő országok nemzetgazdaságára és hozzájárulhat a népek életszínvonalának emeléséhez” — mondotta Kuznyecov, a szociális kérdésekkel foglalkozó bizottság elnöke.

A nemzetközi kereskedelmi és egyéb gazdasági kapcsolatok helyreállítása és fejlesztése nagy mértékben csökkentheti a munkanélküliséget a tőkés országokban. Egyedül a Szovjetunió által javasolt megrendelések teljesítése három éven át Olaszországban legalább 100 000, Franciaországban több mint 100 000, Angliában csaknem 200 000, Nyugat-Német-

országban több mint 100 000, Japánban ugyanannyi, Hollandiában több tízezer munkanélkülit látna el munkával, ami természetesen családtagjaik megélhetését is biztosítaná. Hasonló hatása volna a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésének a Kínai Népköztársasággal, az európai népi demokratikus országokkal és a Német Demokratikus Köztársasággal.

Az értekezleten kifejezésre jutottak a fegyverkezési hajszának súlyos következményei a tömcgek szociális helyzetére. Számos delegátus a fegyverkezés megszüntetése és a hadikiadások csökkentése mellett foglalt állást. Franciaországban például 100 milliárd frankot költenek egyetlen harckocsi-hadosztály felszerelésére. Hány iskolát, lakást vagy kórházat lehetne ebből az összegből építeni?

A tőkésvilág és a gyarmatok népeinek műveltségi színvonalára jellemző, hogy Egyiptomban a lakosságnak 85, Indiában 90, Törökországban 79, Brit-Szomáliában 99.85 százaléka nem tud írni, olvasni. Az analfabéták száma azonban a fejlettebb országokban is rendkívül nagy. Olaszországban például iskolák híján mintegy két millió gyermek nem tanulhat, noha az országban 80 000 állás nélküli tanító tengődik.

Az értekezleten részletesen foglalkoztak a kevésbé fejlett országok gazdasági szükségleteivel és az iparilag fejlett államokkal való kapcsolataikkal. „Az értekezletnek az a véleménye, — mondja a kommuniké — hogy feltétlenül szükséges a kevésbé fejlett országok gyors iparosítása és az ezt szolgáló nemzetközi együttműködés, s ezeknek az országoknak mindenképpen segítséget kell nyújtani.“

A kevésbé fejlett országok képviselői megállapították, hogy a nyugati ipari államok vonakodnak nekik gépeket, szerszámgépeket és más ipari berendezéseket szállítani. A szovjet külkereskedelmi szervezetek ezzel szemben a következő két-három év alatt három milliárd rubel értékű gép és berendezés szállítását vállalnák Délkelet-Ázsia, továbbá a Közép- és Közép-Kelet országaiba.

A moszkvai értekezletnek különös jelentőséget adott az a körülmény, hogy az elnyomott gyarmatok és a kevésbé fejlett országok képviselői először jelenhettek meg olyan nemzetközi összejövetelen, ahol nézeteiket, panaszait mint egyenjogú felek adhatták elő. Emlékeztetes, hogy az ENSz nem volt hajlandó Tunisz képviselőinek meghallgatására. Az Egyesült Államoknak és csatlósainak ENSz-beli többsége lehetetlenné tette, hogy a francia gyarmati hatóságok elleni panaszait a tunisziak a nemzetközi fórum előtt előadják. A gyarmati, félgyarmati és elmaradt országok képviselői meggyőződtek arról, hogy a Szovjetunió és a népi demokráciák kezdeményezésére összehívott nemzetközi értekezleten egyenrangú félként tárgyalnak velük, szavuk meghallgatásra, minden jogos sérelmük együttérzésre, őszinte segítőkészségre talált.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezletnek rendkívül nagy a nemzetközi jelentősége. Az öt világrészről egybegyűlt szakemberek találkozása kétségtelenül nagyon termékeny volt. Ezen a találkozón feltárták az országok közti gazdasági együttműködés egészséges fejlesztésének útjait és sokmillió ember életfeltételei megjavításának módjait.

Az értekezleten kiderült, hogy valamennyi résztvevő egyöntetűen a nemzetközi kereskedelem kiszélesítése céljából megkezdett munka folytatására és továbbfejlesztésére törekszik. A többi között kívánatosnak mondták újabb Nemzetközi Gazdasági Értekezlet összehívását, ugyancsak valamennyi ország gazdasági együttműködése alapján, függetlenül a gazdasági és társadalmi rendszerektől. Elhatározták még, hogy továbbfejlesztik a különféle országok ki- és bevételi lehetőségeire vonatkozó kölcsönös tájékoztatást. A nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére az értekezlet bizottságot választott.

Az értekezlet megbízta a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére alakított bizottságot, hogy az értekezlet 1952 április 12-én elfogadott felhívását haladéktalanul terjessze az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése elé. A felhívás javasolja az ENSZ közgyűlésének, hogy a legközelebbi jövőben hívjon össze nemzetközi értekezletet a nemzetközi kereskedelemnek az egyenjogúság alapján és a kevésbé fejlett országok iparosítási szükségleteinek kellő figyelembevételével való fejlesztése céljából, az üzleti körök, szakszervezetek és egyéb társadalmi szervezetek részvételével.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet tehát elérte célját. Akik az Óceánon túl rossz szemmel nézik a nemzetközi gazdasági együttműködésre irányuló törekvéseket és új világegésre spekulálnak, igyekeztek meggyőztetni az értekezletet, de kísérletük csúfos kudarcha fulladt. A nyugati országok néhány szakszervezeti vezetője vonakodott résztvenni az értekezleten, s ezzel bezonyította, hogy — a dolgozók érdekeit semmibe véve — nyíltan támogatja az országok közötti gazdasági kapcsolatok elgáncsolásának politikáját. Bár az értekezletre készülő japán üzletemberek nem kaptak ütlevelet, noha Olaszország, India és Pakisztán képviselőinek elutazását az illető országok hatóságai minden eszközzel igyekeztek megakadályozni, jóllehet az Egyesült Államokban és más tőkés országokban az értekezlet hírére valóságos rágalomhadjárat indult meg, mindez nem volt hatással az értekezlet munkájának sikerére.

A világsajtó, amely élénk figyelemmel kísérte az értekezletet, és az értekezlet résztvevői egyaránt megállapították, hogy az értekezlet szerfőlt értékes munkát végzett. A Pakisztánban megjelenő *Imroz* napilap ezt írta: „Az értekezlet munkájának messzirható következményei lesznek.“ A *Norske Flaamman* című svéd újság így jellemezte az értekezletet: „Mindenesetül arra vall, hogy az értekezlet napjaink egyik legjelentősebb eseménye.“ Hendershot, a *New York World Telegram and Sun* amerikai napilap pénzügyi rovatának szerkesztője pedig rövidlátónak nevezte az Egyesült Államok külügyminisztériumának azt az eljárását, hogy az amerikai üzletembereknek a moszkvai értekezlet bojkottálását javasolta.

Az értekezlet résztvevői felszólítják valamennyi ország üzletembereit, tudósait, műszaki szakembereit, szakszervezeteit és szövetségeit, hogy — függetlenül politikai nézeteiktől — támogassák az országok közti árucseréjének fejlesztésére és a külkereskedelmet gátló akadályok elhárítására irányuló kezdeményezéseket.

A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet a világkereskedelem fejlődéséhez vezető úton fontos állomásnak bizonyult és jelentős mértékben járult hozzá a népek közti békés együttműködéshez — a béke megszilárdításához és megvédéséhez.

G. KOZLOV

A pénz a szocializmusban

A pénz a társadalmi munkamegosztásnak, a esere fejlődésének, valamint a csere céljából folytatott termelés fokozódásának eredményeképpen jelent meg. A társadalmi fejlődés bizonyos fokán az áruvilágból elemi erővel kivált egy áru, amely általános egyenérték lett. A pénz az az áru, amely szilárdan magához ragadta az általános egyenérték szerepét. Történelmileg a pénzáru szerepét fokozatosan az arany szerezte meg.

A pénz, amely a társadalmi munka ellentmondásainak kifejlődése következtében már az ösközösség felbomlása idején létrejött, azóta különféle termelési módokat szolgál ki. Érthető, hogy a pénz szerepe, rendelkezése, funkcióinak köre, valamint a termelésre és a forgalomra gyakorolt hatása a különféle társadalmi és gazdasági rendszerekben nem azonos.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképpen kialakult új gazdasági viszonyok lehetővé tették, hogy a szovjet állam létezésének első napjától kezdve az új társadalmi rendszer szolgáltatába állítsa a pénzt. A pénz, amely a kapitalizmusban a burzsoáz gazdasági rendszer eszköze volt, a szovjet rendszerben a szocialista építés fontos eszközévé vált.

A szovjet pénz további megszilárdítása egyik feltétele annak, hogy a szovjet nép megvalósíthassa magasztos történelmi feladatát: a kommunizmus felépítését.

A szocializmusban a pénz rendeltetése és funkciója egészen más, mint a kapitalizmusban.

A tőkés társadalomban a pénz a tőke hatalmát testesíti meg, a néptömegek elnyomásának fegyvere és eszköz arra, hogy a nagyobb tőkés vállalatok a kisebbeket alárendeljék maguknak, vagy tönkretegyék. Pénzért a tőkés rendszerben bármilyen termelési eszköz vásárolható és felhasználható a dolgozók kizsákmányolására; pénzért munkaerőt is lehet venni. A kapitalizmusban mindent vesznek és mindent eladnak. A szocializmusban a pénz nem válik tőkévé: itt a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak, a munkaerő nem áru, ember az embert nem zsákmányolja ki. Pénzért a Szovjetunióban sem gyárat, sem üzemet, sem mezőgazdasági vagy egyéb vállalatot venni, sem földet szerezni nem lehet. A tőkés rendszerben a pénzt a fináncoligarchia uralmának megszilárdítására, a tőkések spekulációjára és nyereszkesedésére, a dolgozók kifosztására használják fel. A szovjet pénz viszont az áruforgalom fejlesztésének és a szocialista termelés szervezésének eszköze. A tőkés rendszerben

a nemzeti jövedelmet a pénz segítségével osztják el a kizsákmányoló osztályok érdekének megfelelően. A Szovjetunióban viszont a pénz arra szolgál, hogy a nemzeti jövedelmet a dolgozók érdekében osszák el, s hogy a szocialista bővített újratermelés alapján a nép anyagi helyzetét tovább javítsák, kulturális színvonalát méginkább emeljék.

Lenin és Sztálin már a szovjet hatalom első éveiben, a szocialista építés gyakorlatának összegezése során tudományosan megokolta, hogy miért van szükség árutermelésre és kereskedelemre, valamint arra, hogy a pénzt felhasználják, mint a kommunista társadalom felépítésének eszközét.

Lenin 1919-ben kifejtette, hogy a szocialista építés tapasztalatai igazolták a pénz szükségét a szocialista forradalom után is, s hogy a pénzt egyszerre megszüntetni nem lehet. Az új gazdasági politikára való áttérés után Lenin elvtárs ismételten és nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a szocializmus építésében szükség van a kereskedelemre és a pénzre. Ezt írta: „Kommunizmus és kereskedelem?! A kettő valahogy teljesen összefüggéstelennek, egymáshoz nem illőnek, egymástól távol állónak látszik. Ha azonban gazdasági szempontból meghányjuk-vetjük a dolgot, azt találjuk, hogy egyik a másiktól nem áll messzebb, mint a kommunizmus a kisparaszti, patriarchális mezőgazdaságtól.“ (Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 90. lap. Szikra 1949.) A proletár államhatalom — jelentette ki Lenin — kezébe veheti és kézbe is kell, hogy vegye a kereskedelmet, irányt kell adnia neki és bizonyos határok közé kell szorítania.

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette Lenin tételeit, és a XIII. pártkongresszus eredményeiről mondott beszámolójában kimutatta, hogy a szocialista ipar és a kis parasztgazdaságok közötti gazdasági összefogás az átmeneti időszakban létkérdés. Sztálin megállapította, hogy ezt az összefogást nem a mezőgazdaság és az ipar termékeinek közvetlen cseréje útján, hanem a kereskedelem közvetítésével kell megteremteni. A kereskedelem pedig megkövetelte a pénzforgalmat.

Természetesen a kereskedelem is, meg a pénzrendszer is a tőkés gazdaság módszere. Ámde a szovjet társadalomban mindkettő gyökeresen megváltozik. „A lényeg az — mondotta Sztálin elvtárs a XIV. pártkongresszuson —, hogy gazdaságunk szocialista elemei a kapitalista elemek ellen vívott harcban a burzsoáziának ezeket a módszereit és fegyvereit a kapitalista elemek leküzdése céljából veszik át, a lényeg az, hogy ezeket a módszereket és fegyvereket *sikerrel* használják fel a kapitalista elemek ellen, hogy *sikerrel* használják fel őket gazdaságunk szocialista alapjának felépítése érdekében. A lényeg tehát az, hogy fejlődésünk dialektikája következtében a burzsoázia ezen eszközeinek a funkciói és rendeltetése elvileg, gyökeresen megváltoznak, — megváltoznak a szocializmus javára, a kapitalizmus rovására.“ (Sztálin Művei. 7. kötet. 394. lap. Szikra 1951.)

Az átmeneti időszakban a szovjet állam a pénzt a szocialista ipar és a kis parasztgazdaságok közti gazdasági kapcsolat megszilárdítására, vagyis a munkás-paraszti szövetség erősítésére használta fel. A szovjet hatalom a pénz segítségével támogatta a költségvetés és hitelnyújtás útján a szegény- és középparasztságot, korlátozta és szorította ki a kulákokat és a magánkereskedőket. Az állam az anyagi források tervezése mellett a

pénz segítségével volt képes mozgósítani és újraelosztani az ország iparosításához és a mezőgazdaság szocialista átalakításához szükséges eszközöket. A pénz segítette elő a források pontos nyilvántartását, a takarékoságért vívott harcot, a pénz segítségével jött létre és gyarapodott a szocialista akkumuláció.

A pénzt az átmeneti időszakban bizonyos mértékben a tőkés elemek is felhasználhatták, lényegében azonban már akkor is a szocializmus szolgálatába állították és a kapitalizmus ellen használták fel. A szocializmus győzelmével és a kizsákmányoló osztályok felszámolásával pedig teljesen megszűnt az a lehetőség, hogy a pénzt a kizsákmányolás és a tőkés akkumuláció eszközeként használják fel. Olyan viszonyok alakultak ki, amelyek lehetővé tették, hogy a pénzt teljesen a szocializmus szolgálatába állítsák.

Sztálin elvtárs a szocializmus politikai gazdaságtanának kidolgozása és a szocialista társadalom gazdasági fejlődéstörvényeinek, továbbá a szocializmusból a kommunizmusha való átmenet törvényeinek tisztázása során behozta, hogy a kereskedelemre és a pénzre a szocializmus időszakában is szükség van. Az első ötéves terv teljesítésének értékelésekor Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a termelési összefogás egymagában nem elegendő, ezt árukapszalaggal, a szovjet kereskedelem kifejlesztésével is ki kell egészíteni. Az SzK(b)P XVII. kongresszusán mondott beszámolójában Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a pénz a Szovjetunióban még sokáig megmarad, egészen a kommunizmus első szakaszának, a fejlődés szocialista szakaszának befejezéséig, s hogy „a pénz a polgári gazdaságnak az az eszköze, amelyet a szovjet hatalom a maga kezébe vett és a szocializmus érdekeihez alkalmazott azért, hogy a szovjet kereskedelmet teljes erővel kifejlessze és ezzel a közvetlen termékcseré előfeltételeit előkészítse.” (*Sztálin Művei*. 13. kötet. 363. lap. Szikra 1951.)

Az árutermelés és áruforgalom, az adás-vétel útján lebonyolított csere nélkülözhetetlen a szocializmusban. Az SzK(b)P XVII. kongresszusa határozataiban kifejezetten hangsúlyozta, hogy a szovjet rubelnek igen nagy jelentősége van az önálló elszámolás fejlesztésében, valamint a város és a falu gazdasági kapcsolatainak megszilárdításában.

A szovjet társadalomban az áruforgalom elvileg más, mint a tőkés társadalomban. A Szovjetunióban az árut nem tőkés üzemben, hanem szocialista vállalatokban, s túlnyomórészt a dolgozók személyi fogyasztására termelik. A kapitalizmusban a termelés és az áruforgalom spontánul fejlődik, és fejlődésük a profitszerzés elvének van alárendelve. A szocializmusban ezzel szemben a termelés és az áruforgalom tervszerűen fejlődik, s fejlődését az az elv szabja meg, hogy a társadalom szükségleteit a lehető legnagyobb mértékben ki kell elégíteni. A szovjet kereskedelem — kereskedelem tőkés nélkül, spekulánsok nélkül. A szovjet kereskedelem — tanítja Sztálin elvtárs — „különösfajtájú kereskedelem... amilyent a történelem eddig még nem ismert s amely csak a mi gyakorlatunkban, a bolsevikok gyakorlatában, a szovjet fejlődés körülményei között van meg.” (*Sztálin Művei*. 13. kötet. 214. lap. Szikra 1951.)

Teljesen nyilvánvaló, hogy a szovjet kereskedelmet általános egvenértékként szolgáló pénz is különösfajtájú pénz. A pénz a Szovjetunióban a szocialista viszonyok fejlődésének és megszilárdításának ügyét, a kommunizmus építésének ügyét szolgálja.

Milyen funkciókat tölt be a pénz a szocializmusban és miben különböznek ezek a kapitalizmusban betöltött funkcióktól?

A pénz, mint ismeretes, mindenekelőtt mint **értékmérő** lép fel, vagyis az áruban megtestesült társadalmi munka mértékéül szolgál.

A kapitalizmusban a pénznek ez a funkciója spontánul érvényesül. A tőkés piacon az áruk értéke elemi módon válik egyenlővé a pénz értékével, és spontánul fejeződik ki a pénzárú meghatározott mennyiségében; ennek eredményeképpen alakulnak ki az áruk árai. Ez a folyamat „a termelő háta mögött” megy végbe — mint az áru termelésére fordított társadalmi munka számbavételének ösztönös folyamata. A piacon derül ugyanis csak ki, hogy az egyes árutermelők által az áru termelésére fordított munkának milyen hányada a társadalmilag szükséges munka.

A szocializmusban a gazdaság tervszerű fejlődése gazdasági szükség-szerűség, mert a szocialista tulajdonon alapuló, állami méretekben megszervezett, nagyüzemi társadalmi termelés csak egységes terv alapján fejlődhet és virágozhat. Ezért az áruk értéke általában tervezett árszabás útján fejeződik ki pénzben. Az áruk túlnyomó többségének árát rendszerint az értékküket megközelítő szinten, vagy ettől csekély eltéréssel állapítják meg. Érthető, hogy az árképzéskor az államnak figyelembe kell vennie az objektív körülményeket és a gazdasági szükségszerűséget.

A kolhozpiac az árakat a kereslet és a kínálat közvetlen hatása alakítja ki. A vásárlók és az eladók azonban — az állami kereskedelemnek és a rendelkezésre álló szükséges tartalékoknak döntő jelentősége következtében — itt is az állami és szövetkezeti kereskedelemben érvényes, terv alapján megállapított árakhoz igazodnak.

A pénzt mint értékmérőt a szocialista termelés észszerű megszervezésére, tervszerű nyilvántartására és ellenőrzésére használják fel. Az önálló elszámolás megköveteli a termelés összes ráfordításainak és eredményeinek legszigorúbb nyilvántartását. Az élő- és a holtmunka ráfordításainak összegszerű nyilvántartása csak pénzben lehetséges. Minthogy van kereskedelem, s minthogy a munka díjazásához, valamint a munkások és alkalmazottak munkája és fogvasztása mértékének ellenőrzéséhez pénzre van szükség, a felhasznált társadalmi munkát értékformában, pénzben kell számba venni, és ez így is történik. Pénzformában számítják ki és tartják nyilván a termékek önköltségét és a vállalatok jövedelmezőségét. A pénz a tervteljesítés ellenőrzésének és a szocialista tulajdonban lévő anyagi értékek nyilvántartásának eszköze.

Ámde a szocialista termelés tervezéséhez és a tervek teljesítésének ellenőrzéséhez a pénzben való nyilvántartás önmagában nem elegendő. A tőkés vállalatokkal ellentétben — amelyeknek egyetlen céljuk, a lehető legnagyobb profit elérése — a szocialista vállalatok munkája nem értékelhető kizárólag pénzben. Bár a pénzbeli nyilvántartásnak óriási jelentősége van, a természetbeni mértékegységekben való nyilvántartás sem nélkülözhető. Ez teszi lehetővé a terv műszaki-gazdasági mutatószámainak kidolgozását, a választék és minőség szerinti tervteljesítés meghatározását és annak megállapítását, hogy milyen mértékben elégtették ki a szocialista társadalomnak konkrét használati értékek iránt mutatókozó szükségleteit.

A Szovjetunió népgazdaságának tervszerű fejlődése a termelés nyilvántartását pénzformában is és természetbeni formában is megköveteli.

Enélkül nem lehet elkészíteni az anyagmérlegeket és a pénzügyi mérlegeket, nem biztosítható az egész népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődése.

A pénz értékmérő funkcióját csak azért töltheti be, mert saját magának is van értéke; különben nem lehetne vele a munka termékeinek értékét lemérni. A pénz tehát csak azért képes értékmérő funkcióját betölteni, mert maga is értékkel rendelkező munkatermék, pénzáru. Történelmileg ez a szerepet — mint már említettük — az arany hódította magához. A 100, 50, 25 és 10 rubel névértékű szovjet bankjegyek és az 5, 3 és 1 rubel névértékű pénztárjegyek aranyat képviselnek. A Szovjetunióban a pénzegység a rubel; aranytartalmát a Szovjetunió minisztertanácsának 1950 március 1-én közzétett rendelete 0.222 168 gramm színaranyban állapította meg.

A szovjet pénz a **forgalmi eszköz** funkcióját is betölti.

A tőkés rendszerben a forgalom folyamata — akárcsak a termelés folyamata — spontánul alakul, és óriási ellentmondásokat rejt magában. A kapitalizmusban az áru átváltozása pénzzé, vagyis az áru értékesítése a legnagyobb nehézségekbe ütközik. A tőkés forgalom folyamata magában foglalja annak lehetőségét, hogy az áru vételének és eladásának aktusa elszakad egymástól; az eladó aki árujáért pénzt kapott, egyáltalán nem köteles ezt a pénzt más áruk beszerzésére költeni. Ez a körülmény a magántulajdon viszonyai között a társadalmi munka ellentmondásait fejezi ki és magában rejti a válságok lehetőségét; a válságokat elkerülhetlenné teszi a kapitalizmus alapvető ellentmondása: a termelés társadalmi jellege és a tőkés kisajátítás közti ellentmondás. A kapitalizmusban a tömegek fizetőképes kereslete mindig elmarad a termeléstől.

A szovjet társadalomban a termelési eszközök szocialista tulajdonban vannak, megszűnt a kizsákmányolás és a munkanélküliség, s a gazdaságot terv alapján vezetik. Mindez kizárja a válságok lehetőségét és biztosítja a termelés szüntelen növekedését; a szocializmusban a tömegek fizetőképes kereslete mindig felülmúlja a termelést. A Szovjetunióban tehát a pénz forgalmi eszköz-funkciója sem tartalmaz a kapitalizmusra jellemző ellentmondásokat, nem rejti magában a válságok lehetőségét.

A pénzt mint forgalmi eszközt használják fel a szovjet munkások és alkalmazottak, amikor munkabérükből a szükséges fogyasztási cikkeket beszerezik, úgyszintén a kolhozok és a kolhozparaszatok, amikor eladásra szánt mezőgazdasági termékeiket értékesítik. A kolhozparaszatok — mint ismeretes — munkaegységük után nemcsak terméket, hanem meghatározott pénzösszegeket is kapnak. A kolhozok és kolhozparaszatok pénzüket áruk és iparcikkek beszerzésére fordítják.

A pénznek mint forgalmi eszköznek segítségével sajátos módon értékelhető a szovjet ország kereskedelmi forgalmának helyzete. Minél jobban dolgoznak a kereskedelmi szervezetek, minél jobban clégítik ki a dolgozók szükségleteit az áruk választéka és minősége tekintetében, s minél jobb a kiszolgálás, annál gyorsabb az áruladás.

A kapitalizmusban, amelyet időszaki túltermelési válságok rázkódtatnak meg, az áru rendszerint raktáron hever, mert a tömegek fizetőképes kereslete elégtelen és fokozódik a dolgozók elnyomorodása. A szocialista társadalomban túltermelés miatt nem halmozódhatnak fel áru-

készletek; a Szovjetunió évről-évre újabb sikereket ér el valamennyi népgazdasági ág fejlesztésében, és biztosítja a dolgozók jólétének töretlenülű emelkedését. Egyes kerületekben olykor még észlelhető úgynevezett „áruhalmozás“. Ez azonban csak azt jelzi, hogy a termelési folyamat néhány láncszemében még nem elég jó a tervező munka, vagy egyes vállalatok rosszul dolgoznak, illetve, hogy szükségtelen árukat szállítanak egyik vagy másik kerületbe.

A Szovjetunióban a pénz azt is lehetővé teszi, hogy sajátszerűen „rubellel ellenőrizzék“ a kereskedelmi szervezetek munkáját.

A szovjet pénz mint forgalmi eszköz elősegíti a kolhozkereskedelem széleskörű fejlesztését. Ennek szintén nagy jelentősége van a városi és falusi dolgozók anyagi szükségleteinek jobb kielégítése szempontjából.

Az áruforgalom fejlődésével még nagyobb mértékben megszilárdul a szovjet valuta. A kapitalizmusban viszonylag szilárd csak az a pénzrendszer lehet, amelyben teljesértékű aranypénz vagy aranyra beváltható hitel-pénz funkcionál. A tőkés valuták viszonylagos szilárdságának az aranyfedezet az alapja: az áru nem lehet a valutaszilárdság alapja, mert a kapitalizmus ellentmondásai az áru és a pénz közti ellentmondásokban is megmutatkoznak. A kapitalizmusban csak a pénz a társadalmi munka közvetlen megtestesítője, s csak a pénzre történő csere során nyer elismerést — spontán módon — hogy az áru társadalmi munka terméke. Az áruk ára jelentős ingadozásnak van kitéve, az áruk válság idején elérték-telenednek, s az árukészletek megsemmisülnek. A kapitalizmus általános válságának időszakában a túltermelési válságok olyan nagy erejűek, hogy az összes burzsoá országok valutáit megrendítik, a hitelpénznek aranyra való beváltását pedig mindenütt, még a nagy aranytartalékokkal rendelkező országban is megszüntetik.

A kapitalizmusban a szilárd pénzforgalom, az aranyforgalom szaka-sza végképen lezárult. A kapitalizmus általános válsága a burzsoá államokban megingatta a valuta szilárdságát; most mindenütt papírpénzforgalom uralkodik és növekszik az infláció. A tőkés világban a papírpénz értéke rendszeresen esik, ami csökkenti a munkások és alkalmazottak amúgyis nyomorúságos reálbérét és a kisárutermelők jövedelmét.

Egészen más a helyzet a szocializmusban. A szocialista tulajdonviszonyok közt nincs ellentmondás a magánmunka és a társadalmi munka között, minthogy a munka magánjellege megszűnt. A termelési terv-jellege és a nép szükségleteinek legteljesebb kielégítése céljából való szüntelen növelése lehetetlenné teszi a válságokat. Ezért a szocializmusban az áruk árai sincsenek időszaki ingadozásnak kitéve.

A kapitalizmustól gyökeresen különböző szocializmus viszonyai között a szovjet valuta szilárdságát mindenekelőtt az állam rendelkezésére álló árutömegek biztosítják. A szovjet pénzforgalom törvényszerűségeit elemezve, Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy ha a szervezett piacról beszélünk, amelynek döntő jelentősége van az ország áruforgalmában, nem pedig a szervezetlen piacról, amely csak alárendelt jelentőségű, akkor a szovjet valuta szilárdságát nemcsak az aranytartalék biztosítja. „A szovjet valuta szilárdságát mindenekelőtt az állam kezében lévő óriási mennyiségű árutömeg biztosítja, amely szilárd áron kerül az áruforgalomba.“ (Sztálin Művei. 13. kötet. 216. lap. Szikra 1951.)

A szovjet valuta szilárdságának biztosítása megköveteli, hogy a pénzforgalmat terv szabályozza s a pénz mennyisége megfeleljen a pénzforgalom törvényei által megszabott forgalmi szükségleteknek. Lenin az egészséges pénzforgalom fontosságát hangsúlyozva, kifejtette, hogy „a pénzforgalom olyan dolog, amellyel kitűnően ellenőrizhetjük, hogy kielégítő-e az ország áruforgalma, s amikor ez a forgalom rendellenes, a pénz szükségtelen papírronggyá válik.” (Lenin. Az agrárkérdésről. II. kötet. 623. lap. Szikra 1950.)

Az ország gazdasági erejének növelése, a termelés tökéletesítése, a nép-gazdaság tervezésének megjavítása és az egész pénzügyi és hitelrendszer megszilárdítása alapján a szovjet államnak sikerült elérnie, hogy a szovjet rubel a világ legszilárdabb, legértékállóbb pénzegységévé vált. A Szovjetunióban rendszeresen folytatott árleszállítási politika azt fejezi ki, hogy a rubel egyre szilárdabb, s vásárlóképessége folytonosan növekszik.

A pénz a szocializmushoz a **takarékosság és pénztartalékképzés** eszközének funkcióját is betölti.

A Szovjetunió dolgozóinak — a munkásoknak, kolhozparasztoknak és alkalmazottaknak lehetőségük van arra, hogy takarékoskodjanak. Megtakarításaikat takarékpénztárakban helyezhetik el, vagy államkölcsonökbefektethetik. Ezek a megtakarítások kizárólag munkával szerzett jövedelemből származnak. A tőkés országok hitelintézeteiben elhelyezett betétek oroszlánrésze a kizsákmányolók tulajdona. Az egyre növekvő elszegényedés nem engedi meg a dolgozóknak, hogy félretegyenek nehezebb napjakra, munkanélküliség esetére. A dolgozók csak a legritkább esetben takarítanak meg csekély összeget, de akkor is csak legszükségesebb kiadásaik csökkentése vagy életszínvonaluk további leszállítása árán.

Más a helyzet a szovjet országban, ahol a dolgozók megtakarítása a jómód növekedésének, a néptömegek jóléte fokozásának eredménye.

Az állami vállalatok és intézmények a rendelkezésükre bocsátott pénzeszközöket és saját felhalmozásaiknak bizonyos részét bankokban helyezik el. Ennek nagy jelentősége van az önálló elszámolás és a vállalatok bankellenőrzése szempontjából. Mivel a gazdaságot terv alapján vezetik és nincsenek konjunktúrális ingadozások és tőzsdespekulációk, lehetővé vált, hogy az állami vállalatok pénztartaléka a folvó szükségletek biztosításához, valamint a tervezett beruházásokhoz valóban szükséges, legészserűbb keretek között maradjon.

A kolhozoknak szintén van bizonyos pénzbevételük, mivel termékeiknek egy részét az államnak vagy a szövetkezeteknek adják el, illetve a piacon értékesítik. A kolhozok szabad pénzeszközeiket a mezőgazdasági artelek alapszabálya értelmében az Állami Bank fiókjában vagy takarékpénztárakban őrzik. Ezeket az eszközöket fokozatosan veszik igénybe folyó termelésük szükségleteire vagy különféle elszámolásaira. A kolhozok pénzeszközöinek egy részét beruházásokra irányozzák elő és felhasználásukig a Mezőgazdasági Bankban tartják beruházási számlájukon. A kolhozok felhalmozását gazdaságuk árutermelésének, illetve pénzbevételüknek nagysága határozza meg. Minél gyorsabban növekszik és minél sokoldalúbbá válik a kolhozok közös gazdasága, annál több árut termelnek, annál jelentősebbek pénztartalékaik és annál nagyobb mértékben használják fel a pénzt mint az értékmegőrzés eszközt.

A szocialista gazdasági rendszer óriási előnyeinek érvényesülése következtében az állami költségvetés bevételei mindig meghaladják a kiadásokat, és az állam rendszeresen, évről évre jelentős tartalékokat létesíthet. Ezeket a tartalékokat pénz formájában szintén az Állami Bankban őrzik.

A pénztartalékok bizonyos részét a szovjet állam kincsekben, aranykészletekben tartja, amelyek az állam rendelkezésére álló árutömegekkel együtt biztosítják a szovjet valuta szilárdságát. Az aranykészlet a világpiacon szükséges fizetések és vásárlások lebonyolítását szolgáló eszközök tartaléka is. A külkereskedelmi monopólium biztosítja ugyan a Szovjetunió aktív kereskedelmi mérlegét, ennek ellenére jelentős aranykészletekre van szükség; a szovjet államnak rendelkeznie kell azzal a lehetőséggel, hogy egyes esetekben árut vásárolhasson a tőkés országokban, függetlenül attól, hogy van-e lehetőség szovjet áruk külföldi eladására.

A pénz a szocializmusban a **fizetési eszköz** funkcióját is betölti.

A kapitalizmusban ez a funkció — éppen úgy mint a forgalmi eszköz funkciója — a válságok lehetőségét hordja magában, a már kitört válság elmélyülését és kiéleződését pedig elősegíti. A tőkés vállalatoknak kölcsönös követeléseken alapuló kapcsolata, a kölcsönös fizetések kapitalista rendszere egyrészt lehetővé teszi a készpénznélküli elszámolást és a készpénz kímélését, másrészt azonban azt eredményezi, hogy ha az egyik láncszemben megakadnak a fizetések, az egymással kölcsönös kapcsolatban álló vállalatok óriási tömege jut csődbe. A pénznek fizetési eszköz minőségében való felhasználásával a tőkés államok kifosztják az adófizető tömegeket, a bankok és uzsorások pedig tönkreteszik a kisáruter-melőket

A szocialista gazdasági rendszerben a pénz fizetési eszköz funkciójában nem hordja magában ezeket az ellentmondásokat, mert a fizetési forgalmat terv alapján szervezik meg. A Szovjetunióban nincsenek sem gazdasági válságok, sem valutaválságok. A szovjet országban a pénz fizetési eszköz funkciója mindenekelőtt akkor érvényesül, amikor a munkásoknak és alkalmazottaknak munkabért, illetve a kolhozparasztoknak munkaegységük után járó pénzösszegeket fizetnek ki.

A szocializmusban a pénzt felhasználják a munka díjazására; a díjazás — a szocializmus elvének megfelelően — a végzett munka mennyiségének és minőségének arányában történik. A pénz főleg ebben az értelemben fizetési eszköz. A munkabér kifizetésére a vállalatok és intézmények készpénzt kapnak az Állami Bank pénztárától. A bank egyszersmind ellenőrzi, hogy a kifizetett összeg mennyiben felel meg a jóváhagyott munkabérialapnak. Ezzel közvetve ellenőrzi azt is, hogy a valóságos élömunkeáfordítások milyen mértékben felelnek meg a tervezett ráfordításoknak.

A pénzt mint fizetési eszközt a hitelrendszerben is felhasználják. Ezt a szerepét a hitel visszafizetésekor tölti be. Ugyanez a funkciója adófizetés esetén is.

A kolhozoknak és az egyes dolgozóknak (például családi házépítésre) nyújtott hitelek a szovjet kormány gondoskodását fejezik ki a társadalmi termelés továbbfejlesztéséről, a dolgozók anyagi jólétének emelkedéséről.

Fizetési eszköz funkcióját tölti be a pénz az állami vállalatok kölcsönös kapcsolataiban is; az áruszállításokért teljesített fizetések útján nyilvántartható és ellenőrizhető a gazdasági szervezetek tevékenysége és biztosítható az önálló elszámolás elvének érvényesülése. A vállalatok közti összes elszámolásokat az ország elszámolási központja, az Állami Bank, vagy a kölcsönös elszámolások különleges szervezetei bonyolítják le; ez utóbbiak az Állami Bank közvetlen irányítása és ellenőrzése alatt működnek. Az állami vállalatok egymásközti elszámolásai kizárólag készpénznélküli elszámolások. Ez lehetővé teszi a bank számára mind a készpénznélküli, mind a készpénzben lebonyolított pénzforgalomnak, a pénzbevételek és kiadások összes csatornáinak ellenőrzését. A hitelügynök az Állami Bankban való összpontosításával és a készpénznélküli elszámolások széleskörű alkalmazásával nagy pénzösszegek szabadulhatnak fel a forgalomból, a hitelügy rendezettebbé, a szovjet valuta pedig még szilárdabbá válik. A szocialista tulajdon lehetővé teszi a készpénznélküli elszámolások legésszerűbb, mindent átfogó rendszerének megszervezését, ami biztosítja az elszámolások zavartalanságát.

A kolhozrendszer fejlődésével és a kolhozok jómódjának növekedésével a pénz mint fizetési eszköz az állami vállalatok és a kolhozok kölcsönös kapcsolataiban is mind nagyobb jelentőségre tesz szert; a hitelműveletekbe az új vállalatok óriási tömegét vonják be, s közöttük is megszervezik a készpénznélküli elszámolást.

Mint hogy a szovjet pénznek aranytartalma van, alkalmas a **világ-pénz** funkciójának betöltésére, ezt a funkcióját meghatározott területen be is tölti, amikor a szocialista tábor országainak új világpiacán az árak mércéje és az elszámolások eszköze.

A tőkés országok, s különösen az Egyesült Államok, napjainkban a világ-pénz funkciót valutadiktátumra, valutájuk világuralmának megszervezésére, más országok leigázására használják fel. Egészen más jellegű a Szovjetunió és a szocialista tábor országai között kialakult viszony. Ez országok baráti gazdasági kapcsolataiban óriási szerepet játszik az az önzetlen segítség, amelyet a Szovjetunió nyújt a szocialista fejlődés útjára lépett államoknak. A Szovjetunió sokoldalú segítsége, amely jelentős összegű hitelek nyújtásában is megnyilvánul, biztosítja ez országok gazdasági függetlenségét az imperialista országokkal szemben. A szovjet rubel mint a legszilárdabb, legértékállóbb valuta a szóbanforgó országokban általánosan elismert valutává vált, s kiszorította a dollárt. A Szovjetunió és a szocialista tábor többi országának kölcsönös kapcsolatai igaz baráti együttműködésen és kölcsönös segítségen alapulnak. Ezek a kapcsolatok egyaránt szolgálják mind a Szovjetunió érdekeit, mind pedig a szocialista tábor többi országa gyors gazdasági föllendülésének érdekeit.

A szovjet állam változatlanul a rubel megszilárdításának politikáját folytatja.

A szocialista építés befejezésének és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetnek időszakában a pénz szerepe nemcsak hogy nem csökken, hanem még jelentősebbé válik. A közvetlen termékesére való áttéréshez minden területen kitűnően megszervezett ter-

melés és ideálisan működő kereskedelem szükséges. Az áruforgalom növekedése és a szovjet állampolgárok anyagi és kulturális helyzetének további javulása megköveteli a rubel még jelentősebb megszilárdítását és vásárlóerejének növekedését. Ezért rendkívül fontos feladat a szovjet kereskedelem további kiépítése, a szovjet pénz megszilárdítása, a szocialista társadalom pénzügyrendszerének tökéletesítése.

A fejlődő szocialista ipar, a jobb közlekedés és a virágzó mezőgazdaság a forgalomban lévő árumennyiség és a szovjet állam rendelkezésére álló árukészlet gvarapódását eredményezi. A termelés tökéletesítése, fejlettebb technikával való ellátása, a munkatermelékenység fokozódása és a gazdaságvezetési módszerek javulása lehetővé teszi a munkatermékek önköltségének csökkentését és a termelés jövedelmességének emelését. Az állami költségvetés sikeres végrehajtása, a hitelrendszer tökéletesítése, a fizetési és pénzügyi fegyelem megtartása és a legszigorúbb takarékoság érvényesítése — mindez a szocialista pénzügyi és hitelrendszer bázisának megszilárdítását szolgálja.

A szovjet állam — figyelembevée Leninnek és Sztálinnak azt az útmutatását, hogy aranyvalután alapuló, egészséges pénzforgalmat kell szervezni — 1922-24-ben pénzreformot hajtott végre, s megteremtette a szilárd szovjet valutát. A sztálini ötéves tervek eredményes végrehajtása és a szocializmus győzelme újabb lehetőségeket teremtett a szovjet pénzrendszer további megszilárdítására.

A Nagy Honvédő Háború idején a népgazdaság szükségleteit meghaladó pénzmennyiség volt forgalomban, s a rubel vásárlóereje csökkent. A szovjet állam 1947 végén a népgazdaság háborúutáni helyreállításában elért első sikerek alapján pénzreformot hajtott végre, megszüntette a jegyrendszert és helyreállította a teljesértékű szovjet rubelt.

A tőkés országokban a valuta megszilárdítására irányuló valamennyi reform és intézkedés mindenkor csak a vagyonos osztályok érdekeinek kedvezett. A Szovjetunióban végrehajtott pénzreform a dolgozók érdekét szolgálta, reáljövedelmük emelkedését biztosította. A pénzreform és az azt követő árleszállítás óta már négy ízben szállították le a tömegfogyasztási cikkek árát. A Szovjetunió egész népgazdaságának hatalmas fejlődése alapján végrehajtott árleszállítás a szovjet fogyasztók reáljövedelmét számottevően megnövelte; az árleszállítás következtében a rubel vásárlóereje erősen megnövekedett, a dolgozók anyagi helyzete tovább javult.

A szovjet társadalom fejlődéstörvényeit felismerve és a kommunizmus építésének szolgálatába állítva, a szovjet állam a rubel további megszilárdításának lehetőségét reális valósággá változtatja. A Szovjetunióban a pénzkibocsátást a pénzforgalom törvényeinek megfelelően szabályozzák, vagis ügyelnek arra, hogy a forgalomban lévő pénz mennyisége bizonyos arányban álljon a forgalomban lévő árutömegek árösszegével.

A kapitalizmusban a pénz mennyiségének az áruforgalom méreteihez való alkalmazkodása spontán folyamat, és nem is lehet tervszerű. Jól lehet a papírpénz kibocsátásakor a tőkés állam eldöntheti, hogy pénzjegy formájában mekkora papírmennyiséget kell forgalomba hozni, a pénzforgalom valóságos szükségleteit azonban képtelen megállapítani, mert az áruforgalom a kapitalizmusban spontánul alakul. A tőkés állam cselekedetei egy célt szolgálnak: a legnagyobb profitot biztosítani a tőkéseknek.

A tőkés állam ennek érdekében — ha szükségesnek mutatkozik — még a valuta szilárdságát is hajlandó aláásni.

Az áruforgalom és a pénzforgalom nagyságát a pénzforgalom törvényeinek és általában a szocializmus gazdasági törvényeinek megfelelően tervező szovjet állam a nép érdekeit tartja szem előtt, szüntelenül gondoskodik a dolgozók helyzetének megjavításáról és az ország gazdasági hatalmának további megszilárdításáról.

A lakosság pénzbevételeinek és kiadásainak mérlege lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a dolgozók pénzbevételét milyen mértékben fedezi az árukinálat. Ez a mérleg magában foglalja a lakosság összes pénzbevételeit (munkabér, pénzjövedelem a kolhozokban, nyugdíj, özlöndíj, segélyek, bevételek a kolhozpiacokon lebonyolított árueladásokból stb.). A mérleg kiadási oldala feltünteti a lakosság összes pénzkiadásait (áruvásárlás, közüzemi és egyéb szolgáltatások díja, adók, biztosítási díjak stb.), továbbá a takarékbetéteket. Ennek a mérlegnek igen nagy jelentősége van, mert megmutatja a különféle jövedelmek felhasználásának irányát. A lakosság bevételi és kiadási mérlege alapján készíti el az Állami Bank pénztári tervét, amely csak az Állami Bank pénztárainak készpénzbevételeit és kiadásait foglalja magában. A jóváhagyott pénztári terv teljesítéséért harcolva, az Állami Bank egyszersmind a lakosság bevételi és kiadási terv-mérlegének végrehajtását is ellenőrzi. A pénztári terven kívül az Állami Bank hiteltervet is készít, amely magában foglalja az Állami Bankba befolyó összes betéteket, a hitelvisszafizetést és az új hitelek nyújtását. A hitelterv tehát az Állami Bank egész készpénznélküli forgalmát is figyelembe veszi. A kibocsátásra kerülő, vagy a forgalomból kivonandó pénzmennyiséget a forgalom szükségleteinek megfelelően állapítják meg, vagyis számításba veszik az áruforgalom nagyságát, a pénz forgási sebességét és a lakosság megtakarításait.

A gazdasági törvények felhasználása az egész népgazdaság tervszerű vezetésére, az áruforgalom tervezése, a pénzbevételek és pénzkiadások mérlege, az Állami Bank hitel- és pénztári tervei — mindezek a szovjet pénzrendszernek olyan előnyei, olyan sajátosságai, amelyek a tőkés gazdaságban teljesen elképzelhetetlenek.

A szovjet rubel egyre szilárdabb lesz és vásárlóereje folytonosan növekszik. A tőkés országok valutája viszont mindinkább hanyatlik és elértéktelenedik. Az amerikai-angol imperialisták militarizálják a gazdaságot, az amerikai imperialisták kifosztanak más országokat. Ez a valuták elértéktelenedését, a dolgozók adójának felemelését és reálbérük csökkentését eredményezte. A kétségtelenül szépitett hivatalos adatok szerint a dollárnak nagykereskedelmi áron számított vásárlóképessége a háborúelőttihez viszonyítva 1949-ben 51,9 százalékos, 1951 júniusában pedig 44,2 százalékos volt. A valóságban azonban a dollár vásárlóképessége nagyobb mértékben esett. Elég azt megemlíteni, hogy az Egyesült Államokban a létfenntartási cikkek ára csupán 1951 januárjától 1952 februárjáig több mint 22 százalékkal emelkedett. Angliában — hivatalos adatok szerint — a nagykereskedelmi árak 1951 júniusában a háborúelőttiéknél több mint háromszorosára szöktek fel. A közszükségleti cikkek kiskereskedelmi árai szüntelenül emelkednek: a létfenntartási költségek csak 1951-ben 25 százalékkal növekedtek. Franciaországban a forgalom-

ban lévő pénz mennyisége 1951 végéig 16,5-szeresére, a kiskereskedelmi árak 30-szorosukra emelkedtek a háborúelőttihez képest. Az árak emelkedése és a pénz vásárlókéességének csökkenése az összes tőkés országokban tovább folytatódik.

1949 végén az Egyesült Államok nyomására több országban valuta-devalvációt hajtottak végre. A valutadevalváció általában azt jelenti, hogy az elértéktelenedett papírpénz árfolyamát bizonyos összhangba hozzák az arannyal. Az említett valutadevalvációt azonban a valóságban nem az aranyhoz, hanem a dollárhoz viszonyítva hajtották végre, amely maga is elértéktelenedett. Ezért a kapitalista valuták dollárhoz viszonyított árfolyama mesterségesen leszorított.

Érthető, hogy a szovjet kormánynak mindezekkel a körülményekkel számolnia kellett. Tekintettel arra, hogy a szovjet rubel vásárlókéessége szakadatlannul emelkedik, a külföldi valuták vásárlókéessége pedig csökken, s a tőkés világban általában általában szilárd valuta nincs, a szovjet kormány elhatározta, hogy 1950 március 1-től leszállítja a külföldi valutáknak a szovjet rubelhez viszonyított árfolyamát, és a rubel árfolyamát aranyalapra helyezi. Lenin *Az arany jelentősége most és a szocializmus teljes győzelme után* című cikkében hangsúlyozta, hogy az arannyal jól kell gazdálkodni: „Minél drágábban kell eladnunk és minél olcsóbban vásárolnunk érte árut” — mondotta. Amikor a szovjet állam a külföldi valuták rubelben kifejezett árfolyamát leszállította, és a rubel árfolyamát aranyalapra helyezte, a szocializmus gazdasági törvényeit vette alapul és Lenin útmutatásait követte.

A Szovjetunió egyre növekvő gazdasági hatalma, a külkereskedelmi monopóliuma, a valutamonopólium és az áruforgalom tervszerű megszervezése biztosította a szovjet rubel függetlenségét a tőkés valutáktól, és lehetővé tette, hogy a tőkés országokkal lebonyolított forgalomban a Szovjetunió aktív fizetési mérlege legyen.

A szovjet törvényhozás megvédi a szovjet valutát a tőkés országok tözsdéseinek és bankárainak üzelmeitől. A Szovjetunió valutatörvénye a szovjet valutának és államkölcsonkötvényeknek be- és kivitelét, továbbá a külföldi valuták szabad beáramlását a Szovjetunióba egyaránt megtiltja. A nemzetközi elszámolásokat — különleges megállapodások alapján — az Állami Bank bonyolítja le.

A Szovjetunió az egyik legnagyobb aranytermelő ország, elegendő valutatartalékkal rendelkezik, és szükség esetén aranyat adhat el a külföldnek. Mint gazdaságilag teljesen önálló és független ország, valutájának árfolyamát — valódi értékének megfelelően — maga állapítja meg. Régebben a rubel árfolyamának meghatározására a dollár szolgált alapul, de most, a rubelnek aranyalapra helyezése után, a dollárnak ez a funkciója megszűnt.

A szovjet rubel a legszilárdabb valuta a világon. Egyetlen más valuta, így a dollár sem olyan szilárd, és a tőkés rendszerben nem is lehet olyan szilárd, mint a rubel. A dollár az összeomlóban lévő tőkés gazdasági rendszerre, a rubel pedig a szocialista állam fejlődő, egyre erősödő gazdasági rendszerére támaszkodik. A szovjet rubel ma és a jövőben is a kommunizmus építésének ügyét szolgálja.

FORGÁCS TIBOR

A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után

I. A

Röviden a felszabadulás előtti évek belkereskedelméről

Hazánkban a felszabadulás előtti, kapitalista rendszerben a belkereskedelem szervezeti lényegében két részre oszlott: magánkapitalista és úgynevezett szövetkezeti kereskedelemre. Persze, ezt a két szektort nem választotta el egymástól kínai fal. Minthogy a szövetkezetek is kapitalista jellegűek voltak, sokszor megtalálták a magánkapitalistákkal való együttműködés módját, de ez nem zárta ki a versenyt a két ág között. A versenyben a szövetkezetek az államtól (és hozzátehetjük, az egyháztól) támogatva, számottevő sikereket értek el. E sikerek ellenére azonban a felszabadulás előtti évekig a kereskedelem túlnyomó részén a magánkapitalisták uralkodtak.

A magánkapitalista kereskedelmet elsősorban teljes anarchia, túlméretezettség jellemezte. A kereskedelmi — különösen a kiskereskedelmi — vállalatok szét voltak aprózva és teljesen alá voltak rendelve a nagykereskedelmi, illetve a nagyipari tőke érdekeinek.

A kiskereskedők létszáma a Horthy-rendszer egész ideje alatt fokozatosan nőtt. Ugrásszerű emelkedés volt tapasztalható például az 1924–25-ös években, amikor is egy év leforgása alatt Budapesten több mint nyolcezer új üzlet nyílt, bár ugyanabban az időben körülbelül négyezer üzlet meg is szűnt. A kereskedők számának gyarapodásában nagyrésze volt az akkori idők tisztviselői létszám-apasztásának (B-listázás). A kereskedők számának növekedése szinte megszakítatlanul folyik a nagy válság éveiben is, 1920 és 1930 között az országban a kereskedelem területén dolgozók hányada a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara adatai szerint az ország egész lakosságában 5,1 százalékról 5,4 százalékra emelkedett. A Központi Statisztikai Hivatal 1940-ben 83 202 kereskedelmi vállalatot mutat ki. A valóságban ennél nyilván jóval több kereskedő volt, hiszen igen soknak (jobbára a közvetítő kereskedelemben) nem volt iparigazolványa, s így a statisztikában nem szerepelt a kereskedők között.

A kiskereskedők tekintélyes része sokszor — a legelemibb egészségügyi követelményeknek sem megfelelő börtönjében, látszat-önállóságban dolgozva — az átlagos munkáskeresőt sem érte el. Ugyanakkor a tőkeerő-

sebb — elsősorban vidéki — kiskereskedők úgynevezett demigrosszista (együttes kis- és nagykereskedelmi) forgalmat bonyolítottak le, és áruval látták el gyöngébb tőkeerejű társaikat is. Területileg a nagykereskedelem túlnyomórészt a fővárosban helyezkedett el, és ez forrása lett a vidéki gyárak termékei gyakori ide-odautaztatásának.

Éles harc folyt a kereskedelmi tőke és az ipari monopóliumok között. Ebben a harcban az ipari monopóliumok lépésről lépésre tért hódítottak, és számos területről kiszorították a kereskedelmi tőkét. Így a vas-nagykereskedelem a vaskartell kezében volt. Az édesipari üzemeknek — a Stühmer-, Szent István-, Dréher-, Meinel-gyáraknak — saját kiskereskedelmi hálózatuk volt. Nem egy textilgyárnak — például a Goldberger-gyárnak is — volt saját nagykereskedelmi szervezete.

Külföldi tőkeérdekeltségekkel is találkozunk a kereskedelemben, bár korántsem olyan mértékben, mint az iparban. Külföldi tulajdonban volt például az Orvin Áruház, a Haász Fülöp és fiai cég, a Meinel Rt. stb.

A vidékkel dolgozó nagykereskedelem jellemző sajátossága volt, hogy úgynevezett „parasztárukat“, (selejtés, gyöngye minőségű vásári árukat) gyártatott a hiszékeny vevők megtévesztésére. Ugyanez a nagykereskedelem ezenkívül „övezeti“ árakat is kialakított. Ez azt jelentette, hogy ugyanannak az árunak más volt az ára a városokban és a távolabb eső falvakban. A főváros és a távoli vidék árszínvonala között egyes árukban 30—40 százalék, de néha 60—80 százalék különbség is volt a vidék terhére.

A vevők megkárosításának egyik gyakran használt módja volt az áruk márkázása. Így például a WM-gyár „Sport“ márkájú kerékpárjának fogyasztói ára 90 pengő körül mozgott, de az alig 15 pengő költségkülönbözettel gyártott „Wonder“-kerékpár fogyasztói árát 140—150 pengőben állapították meg.

Az iparhoz és a hitelülethez hasonlóan a kereskedelem területén is — különösen a harmincas évek vége felé — egész sor kartell és monopólium működött. A tejkereskedelem az úgynevezett tejkartell kezében volt, a tűzifakereskedelemben a hírhedt Baross-Szögvetség, a Közalkalmazottak Fogyasztási Szövetkezete és a Nemzeti Hitelintézet hármas szervezete uralkodott. Budapesti burgonyaellátását a Belföldi Burgonyakereskedelmi Egyesülés monopolizálta. A marhakereskedelem lényegében monopolisztikus joggal a „Keresztény Magyar Szarvasmarhakereskedők Egyesületé“nek birtokában volt, mivel ez az egyesület a kiutalt kontingensnek 80 százalékát kapta. Ezenkívül a cukor-, szesz-, szén- és egyéb kártelek a kereskedelemben is érvényesültek. Uralmuk elsősorban természetesen áremelésekben nyilvánult meg. A tejkartell évi 21 millió, a vaskartell évi 30 millió pengővel drágította a fogyasztást (Nagy Imre adatai), ránehezedve a dolgozók tömegeire, a belső piac legnagyobb fogyasztórétégére.

Az úgynevezett szövetkezeti mozgalmat az uralkodóosztály képviselői — főképpen a nagybirtokosok — alapozták és szervezték meg, elsősorban az agrár-szocialista mozgalmak ellensúlyozására. Czettler Jenő, a nagybirtok egyik főideológusa, a Hangyaszövetkezeteket „a mi szakszervezeteink“nek nevezte.

A szövetkezeti mozgalomnak ez a természete a kapitalista fejlődés során más elemekkel bővülve, mindvégig meg is maradt. Wünschér Frigyes, a Hangva alelnök-vézerigazgatója 1944 februárjában *A szövetkeze-*

tek a keresztény gazdasági rendben című előadásában a többi között a következőket mondotta:

„Az a kérdés, hogy megtaláljuk a helyes kivezető utat, ma tényleg sorskérdés. Ez dönti el jövődönket...”, ha nem találunk erre módot, akkor nem tudom, nem történhetik-e meg az, hogy a ma talán kissé túlságos mértékben felszaporodott nincstelenség — a lömeg olyan eszmét kap fel, amely éppen olyan tetszelős lesz, mint a szabadság vagy a kommunizálás gondolata, de amely éppen egyszerűségénél fogva téves és hibás is.

Én tehát azt gondolom, hogy ezeknek a bajoknak elkerülése végett, most, amikor bizonyos nyugalmi idő áll rendelkezésünkre (1944 február! — F. T.), mindenképpen arra kell törekednünk, hogy ezt a szövetségi intézményt valóban szövetségi jellegűnek megőrizve, a magyar gazdasági élet rendelkezésére bocsássuk, oda állítsuk a kisembereknek segítségül is, de egyúttal — ha szabad ezt mondanom — a népben ügyis élő szervezkedési hajlamnak egészséges irányban való levezetése végett is. Múlhatatlanul szükséges. hogy a kisemberek tömegeit csoportokban összefogva foglalkoztassuk.“ (Az én kiemelésem. F. T.)

Igen jellemző a vidéki Hangya-szövetkezetek elnökeinek összetétele. 1938-ban például 339 pap, 510 kulák, 146 jegyző, 169 tanító, 89 úri birtokos, 47 nagybirtokos található közöttük. Dolgozó paraszt véletlenül sem csúszhatott közéjük.

A fináncőke már korán bekapcsolódik a Hangya műveleteibe. Előbb a Hitelbank, majd a Pesti Hazai Takarékpénztár vesz részt a Hangya leányvállalatának, a Futurának alapításában az OKH-val és a Gazdák Biztosító Szövetkezetével együtt. Saját adataik szerint, - a fináncőkések 1919—24 között 30 millió aranykoronát kerestek a Futura terményforgalmi műveletein.

A huszas évek vége felé mindjobban kidomborodik a Hangya állami monopolkapitalista jellege. A bethleni stabilizáció előtt több ízben kap a Hangya 100—300 millió korona államsegélyt. A stabilizáció után a kormány előbb 3 millió, majd újabb 2 millió pengő üzletrészt jegyez. A nagy világgazdasági válság idején újabb 5 millióval siet az állam a meggingott szövetkezeti hálózat segítségére.

Ezt a fejlődést jelentősen meggyorsítja az 1934. évi XXI. törvény-cikk, amely megokolásában a fogyasztási szövetkezetek „gazdaságosabb ügyvitelének biztosítását“ tűzte ki célul. A törvény felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a szövetkezetek megerősítésére 11,6 millió aranypengőt fordíthasson. A törvényjavaslat megokolásában az a cél is szerepelt, hogy azoknak a fogyasztási szövetkezeteknek szervezetét, működését és egymásközöli kapcsolatát, amelyekben az állam érdekeltiséget vállalt, az eddiginél megfelelőbb alapokra kell helyezni.

A „gazdaságosabb ügyvitel“, „megfelelőbb alapokra helyezés“ a centralizációt, monopollhelyzet biztosítását, a verseny kiküszöbölését, a működési területek felosztását jelentette.

A törvény értelmében ugyanis a MÁV-alkalmazottak Fogyasztási és Fokarékszövetkezte, a Konzum, beolvadt a Köztisztviselők Szövetkezetébe. Ugyancsak a Köztisztviselők Szövetkezte vette át az addig a Hangya érdekkörébe tartozott Háztartási és Fogyasztási Szövetkezet bolthálózatát is. Budapestet és a nagyobb vidéki városokat a Köztisztviselők Szövetkezte, a falvakat a Hangya hatáskörébe utalták. A törvény rendelke-

zéseinek értelmében szorosabb egvütműködés jött létre a Hangya és a Köztisztviselők Szövetkezete között az árubeszerezés, meg a hasonló működési körű üzemek egyesítése tekintetében is, és kiküszöbölték az egymás-közi versenyt.

Különösen jól szolgálta urait a Hangya a második világháború alatt, amikor mind gazdasági mind propaganda-szervezetét a hadigépezet, a háborús uszítás szolgálatába állította. Gazdasági tevékenysége — különösen a felvásárlásban — ekkor már igen jelentős erőt képviselt, igen sok áru-fajta fölvásárlásában monopolisztikus helyzete volt. A Hangya megnövekedett szerepét mutatja, hogy eladási forgalma az 1934. évi 5,4 millió pengőről 1943-ra 206,7 millióra emelkedett, mégha tekintetbe is vesszük az inflációt és a szüntelenül emelkedő árakat. Támogatta a Hangya a nyilaskeresztes mozgalmat is. Központi pénztárából csak 1944 júliusában 60 ezer pengő segílyt utaltak ki a nyilaskeresztes párt budapesti szervezeteinek.

Általában nem sok eltérés mutatkozik az úgynevezett „szövetkezetek” tevékenységben és ügyvitelében. Például az OMTK, az Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ, — amely szintén nem volt szövetkezet, hanem tőkés vállalat, tejipari üzemekkel és városi árusító szervezettel — éppoly féktelenül kizsákmányolta alkalmazottait, mint a Hangya. Az ennek tárházaiban, raktáraiban, ipari üremeiben dolgozó munkások havi átlagbére 1943-ban a háborús drágaság ellenére alig haladta meg a 100 pengőt. Ugyanakkor a vezérigazgató havi 2400 pengős törzsfizetésén kívül nem egy esetben 20—30 000 pengő forgalmi jutalékot is fölvetett, és vele együtt a többi igazgatósági tag is. Ezek között ebben az évben például 8 felsőházi tag, 3 működő vagy nyugalmazott államtitkár, 16 miniszteri tanácsos és egyéb állami főtisztviselő, 1 nyugalmazott miniszter, 1 koronaőr és a teljesség kedvéért 1 bankelnök szerepelt.

Az ÁFOSz (Általános Fogyasztási Szövetkezet) tagjai nagyrészt ipari munkások voltak, akik néha még a vezetőségben is szóhoz jutottak, bár a vezetésben végeredményben a jobboldali szociáldemokraták túlsúlya érvényesült. De még így is szállka volt ez a valóságos szövetkezet az ellenforradalmi rendszer szemében. Hitelmegvonásokkal, az árubeszerezés megnehezítésével, a versenyvállalatok támogatásával tört életére. Mivel ez nem hozta meg a kívánt eredményt, 1939-ben elrendelték kényszerfelszámolását, vagyonát a Hangyának és egyéb szövetkezeteknek adták át.

A második világháború alatt a kereskedelem területén működő tőke — ideértve az úgynevezett szövetkezeti kereskedelmi tőkét is — hatalmas profitot harácsoltt össze a dolgozók véres verejéke árán. Az áringadozások, a fekete üzletek, a „kijelölési rendszer” — a nagy- és kiskereskedelem tőkeerős része további gazdagodásának kedvező föltételeit teremtik meg. Ígaz, hogy a kiskereskedőknek az a része, amely a „kijelölési rendszer” mellett hivatalosan nem jutott áruhoz, a fekete piacon való beszerzéshez pedig nem rendelkezett elegendő tőkével: csődbejutott, tönkrement. Ez azonban a kisebbség volt. A kereskedelem általában hatalmas vagyonokra tett szert, amelynek értékállandóságát legnagyobbbrészt aranyra, külföldi valutára való átváltással biztosította. Ezek a tőkék váltak azután az 1945-46-os években tomboló infláció mammutüzleteinek alapjává.

II.

A felszabadulás utáni helyzet

Kereskedelmünk felszabadulás utáni fejlődésében két korszakot különböztetünk meg.

Az első korszakot a lakosság elsőrendű közszükségleti cikkeivel való ellátásáért, a spekuláció kiküszöböléséért, a kapitalisták bizonyosfokú korlátozásáért folytatott küzdelem jellemzi.

A második korszakra az a napjainkban is folyó harc nyomta rá bélyegét, amelyet a kapitalista kereskedelem teljes és végleges kiszorításáért, a szocialista kereskedelem megteremtéséért vívunk.

A felszabadulás rombadöntött, fasiszták által teljesen kirabolt országban következett be. A Hitler-fasiszták és magyar cinkosaik az ország árukészletének túlnyomó részét Németországba szállították, gyáraink egy részét leszerelték vagy termelésüket megbénították, más részét bombázások, harci cselekmények viselték meg. Ipari termelésünk a háború előttinek egyharmadára csökkent. Vasúti sínpáraink 35 százaléka, hídjaink 41 százaléka vált használhatatlanná. 2800 mozdonyunkból 450, 50 000 gépjárművünkől 1100 maradt meg. Állatállományunk 60 százaléka részben a háború pusztításainak, részben a fasiszta rablótámadásnak lett áldozata. Gabonatermésünk 1945-ben az átlagos 22 millió métermázsa helyett mindössze 6—8 millió métermázsa volt.

Az áruforgalom szervezete, a szétzilált kereskedelmi hálózat teljesen tökések kézben volt. A döntő feladat, az áruforgalom megindítása a falu és város között, a felszabadulást közvetlenül követő időben csak a kereskedelmi tőkés bevonásával volt megoldható.

Az élelmiszerellátást nagymértékben megnehezítette, hogy a háborús cselekmények következtében az 1944. év őszi mezőgazdasági munkálatai nagyrészt elmaradtak, az 1945. évi tavaszi munkákhoz pedig sem elegendő ember, sem elég igavonóállat nem volt.

1945 elején, a készletek számbavételekor mindössze 3,76 millió métermázsa kenyérgaboná állott rendelkezésre, hússal, zsiradékkal sem álltunk jobban. Intézményes ellátásra, valamiféle készletgazdálkodásra gondolni sem lehetett.

Ipari üzeink legnagyobb része — az üzemi bizottságok irányításával — közvetlen termékcseré útján látta el munkásait a legfontosabb élelmiszerekkel.

A viszonylag gyorsan megindult kereskedelmi tevékenység legfontosabb területe az élelmiszerkereskedelem volt, elsősorban „batyuzás” formájában. Minthogy ebben az időben az élelmiszerforgalomban a pénznek aránylag kis szerepe volt, a városi dolgozók megmaradt ruhadarabjai nagyrészt a falura vándoroltak.

A tőkés fölismerve a nehézségekből fakadó korlátlan lehetőségeket, kiásták az eldugott arany- és valutakészleteket, és az újjáépítésben önzetlenül dolgozók rovására megindult a spekuláció, a csempészésnek, valutásiboláznak olyan mértékű virágzása, aminővel nemcsak a magyar, de a világkapitalizmus történetében is alig találkoztunk.

A különféle tiltó rendelkezések mit sem változtattak ezen a helyzeten, nem akadályozhatták meg a még fasiszta rendszer által (Darányi-

féle győri program) megindított inflációnak példátlan méretűvé fokozódását. Az inflációt a reakció a demokrácia erői ellen való támadásra igyekezett felhasználni. Mint Rákosi elvtárs megállapította: „a reakció arra spekulál, hogy az infláció majd kihúzza a kommunisták lába alól először a gazdasági, utána a politikai talajt. Ez az infláció politikai jelentősége.”

A spekuláló nagytőkések és siberek hada az 1945. évi választások kiszagdatöbbségére és az államigazgatásban bennülő segítőitársaira támaszkodva igyekezett kihasználni az ország katasztrófális helyzetét és fokozni a gazdasági káoszt. De gazda nélkül csinálták a számítást.

A párt 1946 tavaszán ellentámadásba ment át, s a Baloldali Blokk vezetésével harcra mozgósította a munkásokat és parasztokat a földreform megvédéséért, a nehézipar, a nagybankok állami kezelésbe vételéért, a legfontosabb alapanyag- és energiatermelő üzemek államosításáért, a valuta-stabilizáció, a jó pénz megteremtéséért.

Az inflációban a hatóság ármegállapítás a pénzromlás vágató ütemét csak cammogva követhette. Az árakat a feketepiac diktálta. A készletgazdálkodás egészen kisméretű volt. Például az 1944-45-ös amugyis csekély, mindössze 9,6 millió métermázsás gabonatermésnek csak 25 százaléka — 2,4 millió métermázsá — került az állam birtokába. (Összevetésül: az 1949-50. évi gabonatermés 26 millió métermázsá volt, amelyből 39 százalékot — 10 millió métermázsát — gyűjtöttek be állami szervek.)

A gabonafelvásárló szervezet élén a koalíciós vezetés alatt működő Futura állott, teletűzdelve a Horthy-korszakból átmentett kulák, csendőr, „vitéz” elemekkel.

Az ipari és kereskedelmi tőkések inflációs pengőért csak annyi árut hoztak forgalomba, amennyinek eladására adó- és munkabérfizetésre szükségük volt. A többi áru részben aranyért és valutáért csempészúton kivándorolt az országból, részben ugyanilyen alapon a feketepiacra került vagy a raktárakban rejtőzött.

Ilyen körülmények között tűzte ki célul és hajtotta végre pártunk a stabilizációt.

1946 augusztus 1-én gondos előkészítés után a kormány életbeléptette az új pénzt, az értékálló forintot. A forint értékének megállapítása úgy történt, hogy előbb alakították ki a forintár-színvonalat és csak utána halározták meg a forint aranytartalmát. A forint aranytartalmát az ár-színvonalhoz képest aránylag magasan állapították meg, egyebek közt azért, hogy a magyar áruk magánexportőrje exportáruja fejében — hivatalos áron átszámítva — kevesebb forintot kapjon kézhez. Egyben ez védekezés volt az áruk kicsempészése ellen, amely nagy arányban folytatva — és erre megvolt a szándék és a lehetőség — katasztrófális lehetett volna a példátlanul súlyos infláció utáni, lábadozó gazdasági életre. A forint értékállandósága döntő mértékben a megfelelő árufedezéttől függött.

A stabilizációt követően — korlátozott bankjegyforgalommal és korlátozott hitelellátással — pénzszükét teremtettünk. Ennélfogva a kibocsátott forintmennyiségnek elegendő árufedezete volt, és a Magyar Nemzeti Bankba jóformán néhány hét alatt körülbelül 10 millió dollár értékű arany és valuta folyt be.

A stabilizációnak a kereskedelemre gyakorolt hatását vizsgálva, meg kell állapítani, hogy az államnak ebben az időben még nem voltak keres-

kedelmi üzleti szervei, még nem volt állami kereskedelem. Mindamellet az árubeszolgáltatásban az irányítás, korlátozás viszonylag számottevő mértékben érvényesült, elsősorban a pénzügyek erős kézben tartásával, a pénzszüke megteremtésével. A hitelek megszorítása kényszerítő erőként hatott a kereskedőkre, de az ipari tőkésekre is, akik a hitelmegszorítás hatására kénytelen-kelletlen forgalomba hozták eldugott árukészleteiket. Így a stabilizációt követően áru kínálat, áruk tömege jelentkezett a piacon a pénz fedezeteként. Ezeknek a körülményeknek köszönhető, hogy a stabilizációt követő napokban sikerült begyűjteni és forgalomba hozni több mint 200 millió forint értékű iparcikket. (Pamut-, gyapjúárut stb.-t.) Nagy-Budapest számára 325 vagon kenyérgabona, 100 vagon burgonya, 66 vagon zsír és nagymennyiségű egyéb élelmiszer állott rendelkezésre. Ezek — mai szemmel nézve — természetesen nem tekinthetők túlságosan nagy mennyiségeknek, de akkoriban komoly tényezők voltak, bár az élelmezési nehézségek megoldása továbbra is az egyik legsúlyosabb probléma maradt.

Nyilvánvaló volt, hogy a reakció nem nézi sokáig tétlenül a stabilizáció sikerét. Néhány héttel a stabilizáció után, felocsúdvá az első meglepetésből, megindította a támadást az új pénz ellen. Az egyik oldalon a termelés és az árak színvonalának egyensúlyban tartására létrehozott Anyag- és Árhivatalban meghúzódtott ellenség útján, az iparcikkek árának felhajtásával, a másik oldalon a spekulációs felvásárló tevékenység megindításával.

A támadásra pártunk ismét a dolgozó tömegek mozgósításával válszolt, a kormány pedig szigorú rendeletekkel védte a stabilizációt. Megalakult — mégpedig kommunista vezetéssel — a Gazdasági Főtanács, amely népgazdaságunk első központi irányítószerve volt. Ettől az időponttól kezdve beszélhetünk egész gazdasági életünket átfogó tervszerű irányításról, amely azonban még nem jelentett tervgazdálkodást.

Az 1946. évi aszály következtében kenyérgabonatermésünk csak 15,5 millió métermáza volt, amelyből 4,2 millió métermázsát, 27,4 százalékot sikerült az állami szerveknek begyűjteniük. Ez természetesen korántsem fedezte a szükségleteket. Továbbra is pótolni kellett más örleménnyel, például kölessel, és importgabona felhasználására, valamint fejadagleszállításra is sor került.

Lényegében nem sokat változott a helyzet 1947-ben sem. Az ugyan-csak kedvezőtlen időjárás következtében 16,4 millió métermáza kenyérgabonatermésből csak 4 milliót (24,6 százalékot) sikerült begyűjteni. Ebben döntő szerepe volt a reakció összpontosított támadásának, amely a betakarítás idején háborús rémhírkeltéssel és egyéb ellenforradalmi híreszteléssel okozott zavarokat. A fekete piac sem volt még felszámolva. Ennek oka egyrészt az Anyag- és Árhivatal tevékenysége következtében mind szélesebbre nyílt agrárrolló, másrészt az a körülmény volt, hogy az amúgyis elégtelen mennyiségű iparcikk (különösen textiláru) legnagyobb részét a magánkereskedelem útján került forgalomba. Ekkor voltak ugyan már állami, illetve állami felügyelet alatt álló kereskedelmi szervek (ipari üzemek kereskedelmi osztályai, lerakatai), ezeknek tevékenysége azonban vagy csak bizonyos területre, vagy csak egyes kampányfeladatok lebonyolítására korlátozódott. Működésük az egész áruforgalomhoz képest jelentéktelen volt.

A begyűjtés és a falunak iparcikkkel való ellátása ebben az időben főképp a különféle átszervezések után 1947-ben létrejött MOSzK feladata volt. Ennek a szervezettek munkája nem tűkrözte az erőviszonyokban időközben bekövetkezett változásokat. A reakció bennült a MOSzK-ban, amely bürokratikus, túlméretezett szervezetté épült ki. Hosszú harc után sikerült csak eltávolítani innen a reakciós, jobboldali szociáldemokrata elemeket. A végleges átalakulás 1949 őszén következett be, a MOSzK felszámolásával és a SzÖVOSz (Szövetkezetek Országos Szövetsége) megalakulásával.

Ebben az időben (1947-48) politikai téren és a gazdasági élet egyéb területein elért eredményeinkre támaszkodva, egyre nagyobb erővel láttunk hozzá a magánkereskedelem korlátozásához, valamint egyes árukban, elsősorban élelmiszerekben, textilárukban a készletgazdálkodás megvalósításához. Ezt a törekvést törvénykezési intézkedések is alátámasztották, így például a statárium kiterjesztése az árdrágítóokra, az áruuzsoraperek gyors és erélyes lefolytatása stb.

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter már 1946-ban elrendelte a kereskedelmi iparigazolványok és iparendelékek felülvizsgálását. Ennek az volt a célja, hogy a háború alatt és a felszabadulást követő inflációs időkben rendkívül nagy mértékben elszaporodott kereskedők számát a forgalom lebonyolításához szükséges mértékre apassza. A kereskedelmi és iparkamarák közreműködésével lebonyolított, majd másfél évig tartott új munkával járó akciónak megvolt az az eredménye, hogy a fasiszta időkben konjunkturális okokból vagy „politikai érdemek” gyümölcsöztetésére kiváltott nagyszámú iparigazolványt nem nyújtották be felülvizsgálatra. Tulajdonosaik így önként lemondtak a kereskedői tevékenységről, mert számoltak azzal, hogy vagy szakképzettség hiánya, vagy nem kielégítő adófizetés, vagy politikai megbízhatatlanság miatt úgysem állják meg a revíziót. Kerek számban 120 000 revíziós kérvényt tárgyaltak a budapesti és vidéki felülvizsgálóbizottságok, amelyek a kérvényezőknek mintegy 10 százalékatól a kereskedelmi igazolvány megvonását javasolták.

A magánkereskedelem korlátozását szolgálta a Textilnagybizottság megalakítása is. Feladata az volt, hogy a textilárak forgalmában megfelelő elosztási rendszert dolgozzon ki, és ellenőrizze annak végrehajtását. A bizottság az ügyvezetett pontrendszer alkalmazta, amelynek lényege az volt, hogy a kereskedő forgalma, adófizetési kötelezettsége teljesítés-, alkalmazottainak száma és egyéb adatok alapján számították ki áruval való ellátásának mértékét. A rendszer gyakorlatilag bevált és alkalmas eszköznek bizonyult a tőkés kereskedelem tevékenységének ellenőrzésére és az adófizetési erkölcs megjavítására.

Ebben az időszakban a felsorolt korlátozó intézkedéseken kívül még nem állott módunkban megvalósítani a kereskedelem területén majdnem kizárólagosságot élvező tőkés tevékenységének általános és széleskörű ellenőrzését és korlátozását.

Az 1948. év első felében bekövetkezett fordulat azonban — ha később is, mint a gazdasági élet más területén — a kereskedelemben is kezdte éreztetni jótékony hatását.

Ennek az elmaradásnak több oka volt, amelyeknek tisztázása igen fontos, mert ezek a későbbiekben is éreztették hatásukat, és egyéb okok közrejátszásával azt eredményezték, hogy a belkereskedelemben még a

legutóbbi időben is tapasztalható volt bizonyosfokú elmaradás az általános fejlődéshez képest.

Az egyesülési kongresszuson, 1948 júniusában, Gerő elvtárs megállapította, hogy „a belkereskedelem nemzetgazdaságunknak egyik olyan területe, ahol még igen nagy mértékben maradt meg a tőkés termelési rend anarchiája.“

A nehézségek, Gerő elvtárs beszéde alapján, a következőkben foglaltak össze:

1. A kereskedelem állt a legtávolabb a felszabadulás előtti kommunista munkától, sőt az egész munkásosztály a legkevésbé volt erre a feladatra főkészülve, „... mi sose készültünk kereskedőnek.“

2. A kereskedelmi vállalatok — eltérően az ipari vállalatoktól — nem váltak még annyira „személytelenekké“, mint a nagyipari részvénytársaságok, a tőkés egyéni szerepe általában jelentékeny volt a kereskedelmi vállalat vezetésében.

3. Az állami készletek hiánya, aminek objektív oka a példátlanul súlyos infláció, a többéves szárazság, a pénzügyi helyzet volt. Ezenkívül az állam sem törekedett akkor még elég határozottan készletgazdálkodási rendszerünk kiépítésére. Ebből következik az áraknak jórészt spontán, a kereslet-kínálatnak megfelelő alakulása, ami igen megnehezítette a dolgozók életszínvonalának megfelelő mértékben való emelését.

Ha ehhez még hozzávesszük a kereskedelmi hálózat szétaprózottságát, a kereskedők nagy számát, akkor fölmérhetjük azokat a nehézségeket, amelyek a szocialista kereskedelem megteremtése elé tornyosultak. Az akkori kereskedelem nemcsak hogy nem támasztotta alá az egyéb területeken elért eredményeket, hanem a további fejlődést is veszélyeztette.

Veszélyeztette a munkás-parasztszövetség megerősítését is. Gerő elvtárs az egyesülési kongresszuson erről a következőket mondotta:

„Ha a mezőgazdaságot nem számítjuk, akkor azt mondhatjuk, az állam jelenleg a legnagyobb árutermelő az országban. A kereskedelmi forgalomba kerülő áruk túlnyomó többségét, mondom, a mezőgazdaságot nem tekintve, az állam üzemei termelik. De még a mezőgazdasági áruk jelentékeny része is, például a gabona, a liszt, jelentékeny részben az állam kezében összpontosul. Teljesen tarthatatlan ilyen körülmények között, hogy az állami üzemek által termelt áruk árát vagy az állam birtokába kerülő áruk árát az elosztás révén olyan magas százalékkal terheljük meg, amilyennel most van megterhelve nagyon sok esetben.“ (Gerő Ernő. Harcban a szocialista népgazdaságért. 260—261. lap. Szikra 1950.)

Az egyesülési kongresszus mint egyik soron következő feladatot tűzte ki az állami kereskedelem megszervezését, a magánkereskedelem profitlehetőségeinek szűkítését, vagyis a kereskedelem területén uralkodó tőkés elemek nagyobb mértékű korlátozását.

Az államosított ipari üzemek kereskedelmi osztályainak és lerakatainak — vagyis ebben az időben az állami kereskedelem egyedüli képviselőinek — munkájában számos hiányosság mutatkozott, amelyet a magántőke sok esetben a maga céljaira kihasználhatott. Gyakori eset volt, hogy egyazon szakma üzemei versenytársként léptek föl, s a magán- és kiskereskedelem egymás ellen kijátszhatta őket. Az üzemek kereskedelmi osztályainak, lerakatainak dolgozói közül nem egyet megvásárolt a magánkereskedelem, amely nem sajnálta a pénzt a vesztetésre, hogy az áruellátás-

ban előnyökhöz jusson. A kapitalista nagykereskedők ezenkívül egyre nagyobb hitelt eszközöltek ki az állami üzemeiktől, saját tőkéjüket pedig — félve az államosítástól — tervszerűen kivonták üzleteikből. Ugyanakkor, amikor hitelbe vásárolták meg az árut, saját vevőiktől — a kiskereskedőktől — előlegeket vettek föl később szállítandó árukra.

Ezenkívül, elsősorban a könnyen eladható, gyorsan forgó áruk forgalombahozására vetették rá magukat; például az olcsóbb pamutárúkra, amelyeknek jelentős részét elfekesztették, s így az üzemekben műselyem-, és gyapjúárúkból óriási készletek halmozódtak föl, gátolva a termelést. Ugyanez volt a helyzet a vasárúkkal, háztartási cikkekkel, üveg- és porcellán- és egyéb árukkal is. A magánkereskedelem munkája teljesen spekulatív jellegűvé vált, ami nagy mértékben kihatott a falusi áruforgalomra is.

Kialakult a magán nagykereskedelemnek egy speciális, „demokratikus” formája; az úgynevezett beszerző szövetkezet, nagyrészt az óvatos spekuláns nagykereskedők fedőszerve.

A beszerzőszövetkezetek szövetkezeti cégér alatt egyrészt a legkeresettebb árukhoz jutottak hozzá, másrészt vagy adómentességet élveztek, vagy jelentős adókedvezményben részesültek. (A nagykereskedelmi adókulcs 4, a szövetkezeti adókulcs 0,5—1,5 százalék volt.)

A kiskereskedelem ebben az időben úgyszólván teljesen magánkézben volt. Csupán az üzemi ellátás, illetve az üzemi munkásoknak fogyasztási cikkekkel való ellátása terén működött néhány állami szervezet. Ilyen volt például a Csille Rt. a bányavidéken, tovább a Községi Élelmezési Rt., amely főképp a fővárosban működött. Néhány nagyipari üzemből részint az üzem anyagi támogatásával, részint a munkások áldozatvállalása alapján fogyasztási szövetkezeteket alakítottak, amelyeknek az inflációs időkben fontos szerepük volt a munkások szükségleteinek kielégítésében.

Falun a magánkereskedelem mellett jelentős szerepet töltöttek be a MOSZK által egybefogott fogyasztási szövetkezetek. A földművelésszövetkezeti és a hangyaszövetkezeti boltok száma 1949-ben 2000—2500-ra volt tehető. A felső irányítás reakciós, bürokratikus voltáról már esett szó, de meg kell állapítani, hogy a falusi szövetkezeti boltok vezetői is nagy mértékben kulák- és egyéb reakciós elemekből kerültek ki. Pártunknak és államunknak hosszú harc árán sikerült ezeket a szövetkezeteket megszüntíteni és eltávolítani belőlük azokat, akiknek kezén jelentős állami pénz- és árutámogatás sikkadt el.

Ilyen körülmények között fogtunk hozzá — az egyesülési kongresszus útmutatásai alapján — az állami kereskedelem alapjainak lerakásához. Pártunk előtt világos volt, hogy a magántőke szinte korlátlan uralma a kereskedelemben: veszélyezteteti a munkásosztály és a parasztság szövettségének megszilárdulását, mivel közéjük állhat a kapitalista. A feladat tehát a kereskedelemben a tőkés túlsúlynak a lehető leggyorsabb, de zökkenőmentes megszüntetése volt. Úgy vettődött föl a kérdés nálunk is, ahogyan Sztálin elvtárs a XV. pártkongresszuson kifejtette:

„Össze tudjuk-e kapcsolni a szocialista iparunkat a parasztagazdasággal, kizorítva a magánkereskedőket, a magánkapitalistákat, megtanulva a kereskedelmet, vagy pedig a magánkapitalista küzd le bennünket, összeütközést okozva a proletariátus és a parasztság között?” (Sztálin Művei. 10. kötet. 298. lap. Oroszul.)

A szocialista nagykereskedelem kiépítése

Az állami kereskedelem alapjainak lerakását a nagykereskedelemben kellett megkezdeni. E munka során az ipar államosításának módszereitől eltérő módszerekkel kellett alkalmazni már azért is, mert ezen a területen túlnyomó részben nem a tőkés nagykereskedelmi vállalatok államosításával, hanem állami nagykereskedelmi hálózat kiépítésével oldottuk meg az előttünk álló feladatokat. Melyek voltak az okai az eltérő módszereknek?

1. Nyilvánvaló volt, hogy a nagykereskedelmi tevékenység lebonyolítására nincs szükség a meglévő nagyszámú vállalatra.

2. A nagykereskedelemnek egycsapásra történő államosítása súlyosan megzavarta volna a falu és a város áruellátását, és — Gerő elvtárs által az egyesülési kongresszuson kifejtett okokból — nem is rendelkezünk megfelelő számú és képzettségű kereskedelmi szakemberrel ennek végrehajtására.

3. Eltérően az ipartól a kereskedelmi vállalatoknak viszonylag csekély állótőkékjük volt és — spekulációs tevékenységüknél fogva — árukészletekben rejlő saját tőkéjük is aránylag kicsiny volt. Ilyen módon az államosítás legnagyobbbrészt üzleti berendezésekre és állami vállalatokkal szemben fennálló tartozásokra, adóhátralékokra, a kiskereskedőktől fölvetett előlegek ellenében történő áruszállítási kötelezettségekre terjedt volna ki.

A tőkés nagykereskedelem visszaszorítása, majd kikapcsolása a gazdasági életből — ez okok figyelembevételével — a következőképpen ment végbe:

1. Alapnak az állami termelőüzemek kereskedelmi osztályait vettük. Ezeket leválasztottuk az ipari vállalatokról, és szakmacsoportonként önálló nagykereskedelmi nemzeti vállalatokat alakítottunk belőlük. Így jött létre a textilgyárakról leválasztva: a Pamut és Selyemértékesítő Nemzeti Vállalat, (a Pasenvé), a Gyapjúszövetértékesítő Vállalat, a Len-, Kender- és Jutaiipari Cikkekért Értékesítő n. v. (a Lenker), a Harisnyva- és Kötött-árucikkért Értékesítő n. v. (a Hariköt), A nehéziparról leválasztva: a Vasértékesítő n. v. (a Vasért), a Nemesacél- és Szerszámértékesítő n. v., a Csepel Kerékpár n. v. stb.

A termelőüzemek mellett csupán a gyárak egymásközi forgalmának és a nagykereskedelemmel való forgalomnak lebonyolítására szükséges kereskedelmi szervezet maradt meg.

A kereskedelmi tevékenység elválasztása az ipartól azzal a haszonnal is járt, hogy az üzemek teljes erejükkel a termeléssel foglalkozhattak és megszűnt az a lehetőség, hogy a termelés jövedelmezőségének hiányait a forgalomból eredő haszonnal lehessen takarni.

2. 1948 őszétől 1949 tavaszáig felszámoltuk a beszerző szövetkezeteket. Ezeknek a „szövetkezeteknek”, különösen a textil- és fűszerszakmában országosan kiterjedt hálózatuk volt, amelyet beolvasztottunk az állami nagykereskedelmi vállalatokba.

3. Ugyanakkor a törvénszegő, adócsaló, árdrágító, disszidált nagykereskedők vállalatát az állam kisajátította.

4. Az első időkben (1949 végéig) a megalakított nagykereskedelmi vállalatok nagyrészt saját kiskereskedelmi hálózatot is építettek ki, vagyis

ügynevezett demigrosszista forgalmat bonyolítottak le. A nagy- és kiskereskedelmi tevékenység következetes elválasztása csak a későbbi időben következett be.

Az állami nagykereskedelemnek ilyen formában való kialakítása során a korábban működött raktárakat, telephelyeket vettük át és ceket erdélyi helyükön tartottuk fenn. Ez természetesen a nagykereskedelmi hálózat tervszerűtlen kiépítését jelentette, amelynek nyomait nagykereskedelmünk bizonyos mértékig ma is magán viseli.

Az állami és magánnagykereskedelem között éles verseny indult meg, amelynek folyamán az állami nagykereskedelem az állami termelővállalatokra támaszkodva visszaszorította a magánnagykereskedelmet.

A nagykereskedelmi vállalatok szervezése során a már említett hibákon kívül kitűnt az ügykezelés szervezetlen és áttekinthetetlen volta, a vidéki hálózatnak fiókrendszer útján való kiépítése sem bizonyult helyesnek, a budapesti központok pedig túlméretezettek voltak. Hátráltatta az egészséges fejlődést és a helyes szervezést az a körülmény is, hogy a kereskedelem- és szövetkezetiügyi minisztériumban csak egyetlen főosztály foglalkozott a belkereskedelem irányításával és szervezésével.

Az állami nagykereskedelmi vállalatok számának növekedése és meg erősödésük szükségessé tette a tervszerű fejlesztés és vezetés szempontjainak kidolgozását. Erre 1949 tavaszán került sor a következő elvek szerint:

1. A nagy- és kiskereskedelem különválasztása. Itt meg kell jegyezni, hogy ennek következetes végrehajtása csak a tanácsok megszervezésével (1950) történhetett meg.

2. A vidéki fiókrendszer helyett önálló nagykereskedelmi vállalatok szervezése, melyeknek önálló elszámolási egységként kell működniök. Tehát decentralizáltuk a nagykereskedelmi hálózatot, de ugyanakkor gondoskodtunk arról, hogy a nagykereskedelem — országos jellegének megfelelően — az áruellátás biztosítása végett központi irányítás alatt működjék. E célból olyan szervekre volt szükség, amelyeknek feladata a rokonszakmákba tartozó nagykereskedelmi vállalatok összefogása és az áruellátás egyenlenségeinek megszüntetése a vállalatok önállóságának csökkentése nélkül. Ezek a szervek az 1949. év folyamán létrehozott *kereskedelmi központok*. Megalakításukat az is szükségessé tette, hogy a megnövekedett számú vállalatoknak a minisztériumból történő közvetlen irányítása nem volt megoldható.

3. A belkereskedelem irányítására 1949 nyarán önálló minisztérium jött létre: a belkereskedelmi minisztérium. A kereskedelem- és szövetkezetiügyi minisztérium megszűnt. A belkereskedelem irányítása a belkereskedelmi minisztérium, a szövetkezeteké a SzÖVOSz feladata lett.

Az átszervezés alapján az állami nagykereskedelem gyors fejlődésnek indult, és 1949-ben 9 802 millió forint forgalmat bonyolított le. 1949 végére a tőkéseket teljesen kiszorították a nagykereskedelemből. Ezt a helyzetet az 1950 január 18-án megjelent 19/1950. MT. számú kormányrendelet rögzíti, amely magánszemélyeknek megtiltja nagykereskedelmi tevékenység folytatását.

Az 1950-es év az állami nagykereskedelem számára a megerősödés, a konszolidáció éve volt. Ebben az évben fejeződött be az 1949-ben megkezdett decentralizálás. A nagykereskedelem körzetekre osztása, az úgynevezett rajonirozás 1951-re megteremtette a kielégítőbb áruellátás alapját és módott adott a területi tervezésre, amely nélkül tervezett ellátás lehetetlen. A rajonirozás lényege, hogy a kiskereskedők és a közületek is csak a rajon területén (ez egybeesik általában a közigazgatási egység, a megye területével) lévő, a rajon ellátására illetékes nagykereskedelmi vállalattól vagy fióktól vásárolhatnak. Így kaphattuk meg a későbbi területi tervezés alapjául szolgáló tapasztalati számokat. Ugyanakkor a rajonirozás az osztályharc fegyverének is bizonyult. A körzetekben lehetővé vált a magán kiskereskedelem áruellátásának szabályozása és ellenőrzése, és ennek segítségével az adóeltitkolás lehetőségeinek csökkentése. A forgalomnak az állami, szövetkezeti és magánkereskedelem közti megosztás szerinti tervezése lehetővé tette az állami és szövetkezeti kiskereskedelem fejlesztését egyidőben a magánkereskedelem tervszerű visszaszorításával.

Tovább fejlődött a vállalatok szervezettsége, az önálló elszámolás gyakorlati megvalósítása; egyezőval kialakultak az áruforgalom helyes bonyolításának előfeltételei. Állami nagykereskedelmünk az 1950-es év folyamán 18,5 milliárd Ft forgalmat, 188 százalékkal nagyobbat bonyolított le mint az előző évben.

A szocialista kiskereskedelem kiépítése

A kiskereskedelem fejlődése korántsem volt, de nem is lehetett olyan gyors, mint a nagykereskedelemé.

A kiindulás módszerei lényegükben azonosak voltak a nagykereskedelemben alkalmazottakkal. Leválasztották az ipari üzemekről mintautletiket és fióküzet-hálózatukat (Stühmer, Krayer, Izsák stb.). Ugyanígy megtörtént a különféle fogyasztási szövetkezetek leválasztása az üzemekről és a nagy fogyasztási szövetkezetek egyesítése. Ilyen módon jöttek létre: a Közért (a Köztisztviselők Szövetkezete, a Községi Élelmiszer Rt., a Hanga, a MÁV-Konzum és egyéb budapesti fogyasztási szövetkezetek összevonásából), a Népbolt n. v. (a Csille bányászellátó, az iparvidékek Hanga-szövetkezeti és vidéki gyárhoz kapcsolódó más fogyasztási szövetkezetek összevonásából, az Állami áruházak (részben új áruházakat létesítettünk, részben meglévőket államosítottunk), az Édesség Bolt (a Stühmer, Szt. István stb. üzletekből), a Háztartási Bolt (az Izsák-, Krayer-féle és egyéb gyári lerakatokból, fiókokból). Megkezdődött a falusi szövetkezeti boltok egyesítése és munkájuk megjavítása is.

1948-ban az állami és szövetkezeti szektor az egész kiskereskedelmi forgalomnak körülbelül 15 százalékát bonyolította le.

1949-ben a fejlődés egészségesen folyt tovább. A kiskereskedelemben is megtörtént a területi decentralizálás. Az állami boltokat területileg és szakmánként szervezett kiskereskedelmi nemzeti vállalatokba fogtuk össze. Kialakultak a következő kiskereskedelmi bolttípusok:

1. Állami áruházak, mint a főváros, a megyei és ipari központok reprezentatív kiskereskedelmi vállalatai.

2. Szaküzletek, vagyis egy-egy szakmához tartozó dús választékú boltok, mint a városok, ipari központok üzlettípusai.

3. Népboltok és lazább szakosítású szaküzletek. Ezek a járási székhelyek, nagyobb települések üzlettípusai.

4. Szövetkezeti boltok, vagyis népbolt-típusú, vegyeskereskedés-jellegű üzletek; a községek, mezőgazdasági települések üzlettípusai.

A kiskereskedelmi hálózat fejlődésére is rányomta bélyegét a tervszerűtlenség. Sok esetben a megszüntetett magánkereskedések megüresedett üzlethelyiségeibe települt állami boltok egymás közvetlen közelében működtek, ugyanakkor a város egyes részein, és — ami különösen súlyos hiba — főképp a külső, elsősorban munkáslakta városnegyedekben teljesen hiányoztak ezek az üzletek.

1949-ben az állami kiskereskedelem körülbelül 30—35, a szövetkezeti kiskereskedelem mintegy 10—12 százalékkal részesedett az egész kiskereskedelmi forgalomban.

A kiskereskedelem fejlődésének döntő állomása a tanácsok megalakulása 1950 őszén, minthogy a kiskereskedelem túlnyomó része a tanácsok irányítása és ellenőrzése alá került. Ez alól csak néhány országos jellegű kiskereskedelmi vállalat kivétel. Ilyenek például az állami áruházak, az óra- és ékszer-, a bútorkereskedések stb. A megyei tanácsok idevágó tevékenységének egységes irányítását a belkereskedelmi minisztérium végzi. A kiskereskedelemnek a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodását a tanácsok biztosítják.

A mezőgazdasági termények, elsősorban a kenyérgabona begyűjtésének a vizsgált időszakban mutatkozott fejlődése nagyjából visszatükrözi pártunk befolyásának növekedését a falun. A Futura felszámolása után a begyűjtést a Terményforgalmi n. v. bonyolította le, amelyet 1950 augusztus 1-ével megyei vállalatok rendszeréből álló egyesüléssé szerveztünk át. Az 1947 július 1-étől augusztus 20-áig beszovaltatott gabonamennyiséget 100-nak véve, a további évek azonos időszakában a begyűjtés a következőképpen alakult:

1947	100
1948	160
1949	195
1950	360

Nem ugyanez volt a helyzet sok más mezőgazdasági termény (burgonya, gyümölcs, zöldségek stb.) begyűjtésében. E téren nagyfokú szervezetlenség nyilvánult meg, amelyet a begyűjtő szervezetekbe beférkőzött ellenség zavarkeltésre, pánikhangulat teremtésére használt ki.

Jelentősen fejlődtek a szövetkezetek is. Ez nemcsak azon mérhető le, hogy 1950-ben havi áruforgalmunk 140—160 millió Ft-ra emelkedett, hanem abból is, hogy árubeszerezésük, ügyvitelük — a SzÖVOSz egységes, egyre erősödő irányításával — rendszeresebbé vált. A szövetkezeti hálózat is kibővült. 1949 végén 5 244, 1950 végén 7 884 szövetkezeti bolt működött. 1950-ben megtörtént a működési területek elhatárolása is. Eszerint

5 000 lakoson aluli helységekben csupán szövetkezeti boltok működtek. Ennél nagyobb lélekszámú, mezőgazdasági jellegű településeken — kivéve a városokat és a közigazgatási központokat — a szövetkezetek túlsúlyának biztosítása mellett, állami kiskereskedelmi üzletek is létesültek.

A szövetkezetek 1950. évi forgalma az 1949. évihez képest több mint kétszeresére emelkedett. A szövetkezetek felvásárlási tevékenysége erősen megnövekedett. A növényi termékek felvásárlását (a Terményforgalmi nv. megbízásából) majdnem teljes egészében, az állatfelvásárlásnak pedig nagy részét a szövetkezetek végezték.

Mint jellegzetességet kell megemlíteni, hogy eltérően a Szovjetunióban kialakult gyakorlattól, a szövetkezeteknek nincs nagykereskedelmi szervezetük, pusztán kiskereskedelmi forgalmat bonyolítanak le, és az árut az állami nagykereskedelemtől szerzik be.

1950-ben szocialista kiskereskedelmünk részesedése az egész kiskereskedelmi forgalomban körülbelül 70 százalék volt.

Szocialista kereskedelmünk erős fejlődése mellett, utalnunk kell azokra a nehézségekre is, amelyek nagyrészt a már előzőekben, Gerő elvtárs beszéde alapján ismertetett alapvető okokból következtek.

A különösen 1950-ben — öt éves tervünk első évében — megmutatkozott gyors fejlődés szükségszerűen kiélezte az osztályharcot, és ennek megnyilvánulásai a kereskedelem területén nagy erővel jelentkeztek. A reakció ugyanis jól tudja, hogy az árullátás zavarai kedvezőellen befolyással vannak a népgazdaság többi ágának fejlődésére.

Az ellenség munkája két formában volt tapasztalható:

1. Befurakodott a kereskedelmi szervezetbe, és ott romboló munkát végzett, akadályozva a munka tervszerűbbé tételét és a szocialista fejlődést.
2. Ellenséges hírveréssel, pánikkélléssel igyekezett megzavarni az áru forgalmat, igyekezett vásárlási lázat előidézni, rávetve magát azoknak a cikkeknek felvásárlására, amelyekben átmeneti hiány volt.

Ehhez mindjárt hozzá kell fűzni: az 1950 nyarán egyes cikkekben különösen cukorban, lisztben mutatkozott időleges áruhiányban közrejátszott az is, hogy a kereskedelem a meglévő készleteket rosszul osztotta el. Ugyanakkor, amikor Budapesten egyes árukból érezhető hiány jelentkezett, az ország egyes vidékein ugyanazokból a cikkekből árubőség volt.

A reakció 1950 nyarán átmeneti sikereket ért el, sikerült megzavarnia a dolgozóknak egyes árukkal való ellátását. Mindez úgyszólván az állami kereskedelem dolgozóinak statisztálásával történt.

Világossá vált, hogy az állami kereskedelem nagyarányú szervezeti fejlődésével nem tartott lépést a kereskedelmi szakemberek fejlődése, nem emelkedett a kereskedelmi dolgozók politikai színvonala, ami megkönynyította a reakció támadásait.

Gerő elvtárs a MDP központi vezetőségének 1950 május 31-i ülésén ezt így fejezte ki:

„Az élelmezés terén mutatkozó bizonyos rendellenességek kérdésében nem kis szerepet játszik a lakosság (még a dolgozó lakosság egyrészeinek is) nagyfokú fegyelmelensége s az a teljesen heiytelen beállítottsága, hogy a szocializmust különösebb erőfeszítések és áldozatok nélkül lehet építeni, s hogy ha bármiben a legkisebb hiány mutatkozik, bár ugyanakkor az általános ellátottság bőséges, akkor ez „elviselhetetlen“. Mikor fogyasztottak Magyarországon a tömegek teát, citromot? — Mégis azt láttuk az utóbbi hetekben, hogy az emberek sorbanálltak ezekért a számukra régebben érdektelen cikkekért. Bizonyos, hogy az ilyen je'enségek mögött ott van az ellenség keze; ott van az ellenség szervezett lámadása és aknamunkája a népi demokrácia ellen a tömegek között és az államapparátusban, különösen pedig belkereskedelmi szervezetünkben.“

Ugyanakkor megállapította Gerő elvtárs azt is, hogy a vásárlóerő a beralap nagyarányú növekedését meghaladó mértékben emelkedett, mert a létfenntartási költségek is jelentősen csökkentek. A fogyasztás gyorsabb növekedése nem volt egészséges jelenség. 1950 első négy hónapjában az előző év azonos időszakához képest a húsfogyasztás 13,3, a tejfogyasztás 29,5, a cukorfogyasztás 30 százalékkal növekedett.

A szocialista ipar gyors fejlődése és az életszínvonal gyors emelkedése, a mezőgazdasági termelés viszonylagos lemaradása, de emellett a mezőgazdasági lakosság vásárlóerejének növekedése következtében jónéhány áruból hiány keletkezett. Hozzájárult ehhez a nemzetközi helyzet kiéleződése és az ellenség felvásárlási akciója. Ennélfogva — bár a forgalombahozott áruk mennyisége erősen meghaladta az előző év azonos időszakában forgalomba került áruk mennyiségét — tartós hiány keletkezett: cukorból, paprikából, húsból, gyarmatáruból, szappanból, zománcdényből, cipőből és más árukból. Ez arra figyelmeztetett bennünket, hogy fokozott gondot kell fordítanunk a készletek helyes elosztására, az elosztásnak osztály- és termelési szempontok szerinti megszervezésére. Szükségessé vált az 1951-ben alkalmazott szervezett ellátásnak — mint átmeneti intézkedésnek — életbeléptetése. Az egyre növekvő árukereslet és a szűkülő árualapok egyúttal figyelmeztettek azonban az iparral való kapcsolatok gyöngeségeire is.

Nem harcolt a kereskedelem az ipar részéről megnyilvánult helytelen álláspont ellen, amely a belkereskedelmet pusztán tárcaüggynek tekintette, és nem úgy kezelte, mint amelynek a fogyasztók ellátása a feladata. De maga a belkereskedelmi minisztérium is hajlamos volt arra, hogy az akkumulációs és üzemgazdasági érdekeket előnyben részesítse a fogyasztó lakosság, elsősorban a dolgozó tömegek ellátásának érdekével szemben.

Ebbe a kérdéscsoportba tartozik a magánkereskedelem kiszorítása terén nem mindig tervszerűen alkalmazott politika. Számos helyen nem ismerték föl a NEP-időszak követelményeit. Egyes — különösen vidéki — nagykereskedelmi vállalatvezetők az áruelosztásban a magánkereskedelem közvetlen megszüntetésére törekvő politikát folytattak.

Mint ismeretes, a kormány 1951 elején egyes élelmiszerekre (zsír, hús, cukor, liszt, kenyér), valamint néhány iparcikkre (szappan, petróleum) jegyrendszert léptetett életbe.

A tapasztalatok igazolták, hogy a jegyrendszer alkalmazása — mint átmeneti szükségszerűség --- helyes volt, és a dolgozók érdekeit szolgálta.

Szükségesnek és tanulságosnak tartjuk a jegyrendszer jó oldalainak és káros hatásainak, elsősorban kereskedelmi vonatkozásban való megvizsgálását.*

Kétségtelen, hogy a jegyrendszer enyhítette az, áruellátás nehézségeit és bizonyos védelmet nyújtott az élelmiszerfelvásárló spekuláció ellen. A pozitív vonásokkal szemben azonban egyre inkább előtérbe léptek a következő negatív vonásai:

1. A jegyrendszer szükségszerűen a bürokrácia kiterjesztésével jár, amellet lehetőséget teremt különféle visszaélésekre, korrupcióra.

2. A jegyrendszeren alapuló ellátás gátolja a kulturált szocialista kereskedelem fejlődését. A Szovjetunió tapasztalatai azt mutatják — és ezt a mi tapasztalataink csak megerősítik — hogy a jegyrendszer idején a kereskedelmi dolgozók munkájának színvonala erősen csökken; ezt a munkát a „kiosztás“ jellemzi, amit természetesen a fogyasztók is elősegítenek, mert örülnek, ha hosszabb, rövidebb sorbanállás után megkapják a „kiosztott“ adagot.

3. A jegyrendszer körébe vont áruk szabadpiaci ára a jegves ár többszörösére ugrik, ami kitenyészti a spekulációt. Ezzel kapcsolatban mondta Rákosi elvtárs: „Újra megjelent gazdasági életünkben a spekulánsok növekvő hada, és új életlehetőséget kapott a spekuláció következtében a tőkés osztály maradványa...“

4. A szabadpiaci árak emelkedése erősen növelte a kulákok és a jómódú parasztok jövedelmét, s ezt elsősorban ruházati cikkek vásárlására fordították, ezekben az árukban tehát fokozódó hiány keletkezett.

5. A jegyrendszer egyre inkább akadályozta a munkatermelékenység, a termelés emelkedését.

Kétségtelen, hogy a jegyrendszert termelési és osztály-szempontok alapján igyekeztünk fölépíteni. Így került sor például a nehéz testi munkások pótjegyeinek kiadására. Ez azt jelentette, hogy például minden nehézipari dolgozó kapott ilyen pótjegyet, az is, aki 150 százalékot teljesített, de az is, aki csak 90 százalékot. A 150 százalékot teljesített munkásnak a magasabb szabadpiaci árak miatt nem állott módjában nagyobb keresetével teljesítményének megfelelő több árut vásárolni. Ez nyilvánvalóan nem ösztönözhetett a termelés további növelésére.

A mezőgazdasági termelés területén pedig a jegyrendszerrel együttjáró forgalmi korlátozások, tilalmak hatottak fékezően.

Fölmerülhet a kérdés, hogy ha a jegyrendszer ennyi káros hatással járt, egyáltalán helyes volt-e alkalmazása.

A válasz világos: kényszerítő körülmények tették szükségessé, és ezek csak akkor küszöbölhetők ki, ha az állam megfelelő készletekkel rendelkezik. Megfelelő készletek nélkül a piaci erőket szabadjára engednénk, lemondanánk a piacon való manőverezésről, és ez ellenkeznék a NEP egyik alapvető követelményével, amely a piaci viszonyok felhasználását az állam

* V. ö.: Friis István. A jegyrendszer megszüntetése Magyarországon (Társ. Szemle. 1952. 179. lap).

korlátozó szerepével kapcsolja egybe. Enélkül a NEP nem a szocializmus felé haladást, hanem a kapitalizmushoz való visszafordulást jelentené.

A jegyrendszer megszüntetésének akkor érkezett el az ideje, amikor az ipari termelés emelkedésének, a jó termésnek és a begyűjtés sikerének eredményeként a megfelelő készleteket megteremtették.

A jegyrendszer eltörlésével egyidőben fölemeltük a kenyér, a liszt, a cukor és más élelmiszerek, ruházati és egyéb fontos áruk árát, és ezzel párhuzamosan: emellük a béreket, a fizetést, a családi pótlékot, nyugdíjat.

Mi tette szükségessé, illetve mi okolja meg ezeket az intézkedéseket?

1. A hároméves terv sikeres teljesítése, illetve túlteljesítése, az ötéves terv első két évének eredményei gyökeresen megváltoztatták népgazdaságunk szerkezetét, országunk gazdasági jellegét: hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá alakult át. Ipari termelésünk, 1938-at 100-nak véve, 250 százalékra emelkedett, mezőgazdasági termelésünk — a háborút megelőző 10 év átlagához képest — azonban csak 116 százalékra emelkedett. Ár- és közellátási rendszerünk nem tükrözte ezt a fejlődést.

Az átalakulás eredményeképpen erősen megnőtt a bérből és fizetésből élők száma, nagy mértékben emelkedett az életszínvonal. Ennek következtében erősen megnövekedett általában a fogyasztási javak, de különösen az élelmiszerek kereslete.

A falun eltüntettük a 3 millió koldust, a földhözjuttatás ugrásszerűen emelte a falu életszínvonalát és ezzel fogyasztását. Az általános életszínvonal emelkedésével nem tartott lépést a mezőgazdasági termelés. A szétaprózott egyéni parasztgazdaságok árutermelésének fejlődése elmaradt a megnövekedett kereslet mögött. Ugyanakkor viszont megnőtt a falu kereslete iparcikkek után.

A mezőgazdasági ország viszonyaira szabott ármegeállítások mellett a legfontosabb élelmiszerek megnövekedett kereslete azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a mezőgazdaság mai helyzetében ezt a keresletet nem fedezhetjük.

Alacsony élelmiszerárak azzal a veszéllyel is járnak, hogy a spekulánsok a tartósabb élelmiszereket fölvásárolják, vagy például az olcsó kenyéret takarmányozásra használják fel.

2. A fölemelt iparcikkárak megnehezítik a falu spekuláns elemeinek felvásárló tevékenységét, de összhangba hozzák a megnövekedett vásárlóerőt a rendelkezésre álló árumennyiséggel is. Ez a körülmény, valamint a forgalmi korlátozások megszüntetése, vagyis a NEP következetesebb alkalmazása ösztönzően hat a mezőgazdasági árutermelés növelésére.

3. A bérek és fizetések egyidejű emelése leveszi a bérből és fizetésből élők válláról az áremelés terhét, és mutatja, hogy ez az intézkedés a spekulációs felvásárlás ellen irányul.

4. Ugyanakkor ez az intézkedés a köztelherviselés egyenletesebb elosztását is megvalósítja, ami érdeke dolgozó parasztságunknak is. Rákosi elvtárs mondta:

„Az állampolgári kötelezettségüket hűen teljesítő gazdák, dolgozó parasztságunk túlnyomó többsége egyenesen megköveteli tőlünk, hogy ezen a téren teremtünk végre rendet, gondoskodjunk az igazi közletherviselésről és ne engedjük meg, hogy egy kapzsi, önző, törpe kisebbség országépítésünkhöz való köteles hozzájárulás helyett spekulációjával, fegyelmetelenségével és nem egyszer tudatos, ellenséges szándékkal kárt okozzon, vagy megkísérelje aláásni szilárd alapjainkat.“ (Rákosi Máttyás. A jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról, az állami és munkafegyelemről. Társadalmi Szemle. 1951. 868. lap.)

Dolgozó parasztságunknak, de munkásosztályunknak is világosan kell látnia, hogy a város és falu összefogásának eredményeit nemcsak azon kell lemérni, hogy mennyi flanelt, kartont és egyéb textilárut kap a falu a várostól és milyen áron, hanem azokon a gépeken, vetőmagvakon, műtrágyán vagyis azokon a termelési eszközökön is, amelyek nagy mértékben fejlesztik a parasztgazdaságot, emelik a textil- és egyéb áruk vásárlására is szolgáló jövedelmet.

A határozat életbelépése óta eltelt idő bebizonyította az abban foglalt gazdasági intézkedések helyességét. Néhány fontos élelmiszer szabadpiaci árának alakulását a rendeletet követő első hat hét alatt a következő táblázat mutatja:

Budapesti szabadpiaci árak

	1951 november 30 Forint	1952 január 10 Forint
Zsír kg	70—80	50—55
Szalonna kg	70—100	50—60
Olaj l ter	35—40	28—30
Vaj kg	70—80	40—55
Tojás drb	2,50—2,80	1,40—1,50

A december elseji rendszabályok fejlesztik a város és a falu piaci kapcsolatát, a szocialista ipar és a kisparaszti gazdaság közötti áruforgalmat.

A NEP alapvető célja, hogy a város és a falu közötti piaci kapcsolat felhasználásával, „a piac útján küzdje le a kapitalista elemeket és építse föl a szocialista gazdaságot.“ (Sztálin.)

A többi között e politika gyakorlati megvalósításának érdekében létesített a belkereskedelmi minisztérium állami piaci vállalatot (FÉKER Fővárosi Élelmiszerkereskedelmi Vállalat), amelynek hivatása, hogy határozottan résztvegyen a szabadpiaci árak kialakításában, erősítse csökkenő tendenciájukat.

A december elseji rendszabályok kereskedelmünk fejlődése szempontjából is nagyjelentőségűek. Végrehajtásuk során fiatal szocialista kereskedelmünk megmutatta, hogy az eltelt néhány évben milyen hatalmas

san fejlődött. 1951-ben szocialista kiskereskedelmünk részesedése az egész kiskereskedelmi forgalomban az előző évi 70 százalékról 82 százalékra emelkedett. 1951-ben 2678 új állami és 1241 új szövetkezeti üzlet nyílt meg. A forgalom az életszínvonal emelkedésével párhuzamosan erősen megnövekedett. Az állami kiskereskedelem 1951-ben 51 százalékkal több árut adott el mint 1950-ben. A lakosság 1951-ben 112,1 százalékkal több férőruhát és 157,5 százalékkal több női ruhát vásárolt, mint 1950-ben.

Az egységes árjegyzék, az országosan egységes árak nagy mértékben egyszerűsítették a kereskedelem ügykezelését. Az eddigi bonyolult ármegállapítás — amely a bruttó ipari árhoz (termelési önköltség + megengedett haszon + forgalmi adó) százalékos alapon számított nagy- és kiskereskedelmi hasznot, és szállítási költséget ütött hozzá — túlméretezett árdministrációt követelt meg és az árrendszert áttekinthetetlenné tette.

Az országosan egységes árak, amelyekbe átlagfuvarköltség van beszámítva, lehetővé tették az önköltségre alapított engedményes árrendszernek, a lerögzített fogyasztási árból levont kis- és nagykereskedelmi engedmény rendszerének egységes alkalmazását. Az új rendszer az egész kereskedelem területén az eddigi többszáz haszonkulcs helyett összesen 16-ot állapított meg.

Mindez módot adott a kereskedelmi bürokrácia csökkentésére, megkönnyíté a kiskereskedelmi statisztika készítését, a kiskereskedelmi tervezés javítását, erősíti az önálló elszámolás rendszerét. Az új helyzetben megnöttek szocialista kereskedelmünk feladatai. A kötöttségek felszámolása többtermelésre ösztönzi az ipar és a mezőgazdaság dolgozóit. Nagyobb lesz keresetük, de nő igényük is.

Melyek azok a legfontosabb feladatok, amelyek az új helyzetben a kereskedelem előtt állanak?

Döntő kérdés az áruelosztás helyes megszervezése. Nem szabad, hogy szervezési hibák miatt egyes helyeken bizonyos olyan árukból hiány jelentkezék, amelyekből más helyeken árubőség van. Nem szabad előfordulnia annak, amiről Sztálin elvtárs beszélt a Bolsevik Párt XVII. kongresszusán:

„... Voltak nálunk esetek, hogy áruban és termékekben nem volt hiány, de nemcsak nem jutottak el a fogyasztókhoz, hanem éveken keresztül sétálgattak az úgynevezett áruelosztó hálózat bürokratikus síkátoraiban, messze a fogyasztótól.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései, 582. lap. Szikra 1951.)

Az árubőség megteremtésének megvannak az alapjai. A kereskedelem jó munkája ösztönözheti ezt a fejlődést, rossz munkája zavarokat idézhet elő.

A mennyiségi növelés mellett fokozott gondot kell fordítani a minőségre, a választék bővítésére. Hathatósabban kell érvényesíteni az iparral szemben a fogyasztók követeléseit, jogos kívánságait. „Meg kell végtére is érteni, hogy az árakat végeredményben nem a termelés, hanem a fogyasztás számára állítják elő.“ (Sztálin. Ugyanott.)

A kereskedelmi szervezeteknek harcolniuk kell a termékek minőségének szüntelen emeléséért. A termékek rossz minősége akadályozza az áruforgalom fejlődését, megkárosítja a fogyasztókat, de súlyos károkat okoz az ilyen terméket forgalomba bocsátó vállalatnak is, és végeredményben az egész népgazdaságnak. Kereskedelmi szervezeteinknek meg kell akadályozniuk, hogy rosszminőségű áruk jussanak a kereskedelmi forgalomba. Az áruk jó minőségéért elsősorban természetesen a termelő üzemek felelősek. De a fogyasztóknak eladott áruk minőségéért a kereskedelem is felelős. Nem szabad átvennie selejtes, rosszminőségű árut. Ezzel is rászorítja a termelő üzemeket arra, hogy nagyobb gondot fordítsanak a termékek minőségére.

A hatás és kölcsönhatás világos. A kereskedelem jó munkája, a dolgozóknak megfelelő mennyiségű és minőségű, bőséges választékú áruval való ellátása ösztönzően hat a munka termelékenységének emelésére, ami viszont előfeltétele a kiskereskedelmi árak rendszeres csökkentésének, miként ezt a Szovjetunió példája sorozatosan igazolja.

Fokozódik a követelmény a kiskereskedelmi kiszolgálás minősége iránt is. A „kiosztás“ helyébe lépő vásárlás megköveteli a kereskedelmi dolgozóktól, hogy fokozott figyelmet fordítsanak a fogyasztók kívánságaira.

Ezeknek a feladatoknak megoldása megköveteli a kereskedelmi dolgozók szakmai és politikai képzettségének fokozását. Ez teszi képessé a kereskedelmi dolgozókat arra, hogy közreműködjenek a fogyasztók ízlésének fejlesztésében, hogy új áruk felé irányítsák a figyelmet. Meg kell tanulniuk szocialista módra kereskedni.

Most már megvan a lehetőség a teljesítménybérézés meghonosítására a kereskedelemben is. A kiszolgálás minőségét is figyelembevevő teljesítménybérézés ösztönző hatással van a kereskedelmi munka minőségének emelésére, a kereskedelmi dolgozók teljesítményének növekedése, a kiszolgálás jobb megszervezése pedig munkaerőket szabadíthat föl a kereskedelemről az ipar számára.

Javítani kell a kereskedelmi tervezés munkáját. A december elseji határozat ennek is megteremti az előfeltételeit. Kereskedelmet tervezni azonban nem könnyű feladat. Számos olyan gyakori ingadozásnak kitett tényezővel kell számolni, mint az időjárási viszonyok, a fogyasztók ízlése, egyes vidéki sajátosságok és más hasonlók. A kereskedelem tervezésének mindenesetre rugalmasnak, mozgékonynak kell lennie.

Az új helyzet, a fejlődés szükségessé tesz bizonyos szervezeti változtatásokat is. Ezek kidolgozása belkereskedelmi delegációknak a Szovjetunióban szerzett tapasztalatai alapján folyamatban van. Hamarosan sor kerül a nagykereskedelmi központok felszámolására, főigazgatóságok, igazgatóságok szervezésére és a belkereskedelmi minisztérium szervezetének bizonyosfokú átalakítására.

Komoly és megnövekedett feladatok várnak a szövetkezeti kereskedelemre is. Elsősorban a szövetkezetek feladata, hogy a falusi vásárlóerőt helyben kössék le, kielégítő árumennyiség biztosításával. Bővíteni kell a

szövetkezeti kereskedelmi hálózatot, erősíteni központi irányítását. Emelni kell a szövetkezeti dolgozók szakmai és politikai színvonalát, az árkezelést, a kiszolgálás minőségét.

A falusi dolgozók életszínvonalának emelkedése a falun is növelte az igényeket. A falun ma számos olyan iparcikket vásárolnak, amely azelőtt itt jóformán ismeretlen volt. A falusi szövetkezeti boltok áruforgalmának növekedésével együtt tehát az áruforgalom szerkezete is megváltozott. Egyre inkább közeledik a városi áruforgalom struktúrájához.

A szövetkezeti kereskedelem előtt álló feladatok megoldása a SzÖVOSZ jellegében és szervezetében is bizonyos változtatásokat tett szükségessé. A Nép gazdasági Tanácsnak e tárgyban hozott határozata leszögezi, hogy a SzÖVOSZ a földművesszövetkezetek igazgatását és felügyeletét illetően lényegében olyan feladatkört tölt be, mint valamely gazdasági minisztérium.

Tervezés szempontjából — az egységes népgazdasági terven belül — önálló tervező ágként kell kezelni a SzÖVOSZ-t. Tervfeladatait — illetve a szövetkezeti kereskedelem árualapjait is — a megfelelő állami szervekkel való egyeztetés után közvetlenül az Országos Tervhivatal hagyja jóvá.

Az egész földművesszövetkezeti rendszerben, mind a központi szervezetben, mind az egyes szervezeti egységekben következetesen érvényesíteni kell az önálló elszámolás elvét.

A lakosság ellátásáért továbbra is a belkereskedelmi minisztérium felelős. A minisztérium és a SzÖVOSZ együttműködésének módszereit, a területi elhatárolást a két szerv együttesen dolgozza ki. Az alapelv: általában kerülni kell, hogy egy helységben állami és szövetkezeti kiskereskedelmi üzlet is legyen, kivéve, ha ezt különleges szempontok indokolják. Járási székhelyeken mindenképpen legyen állami kiskereskedelmi üzlet vagy áruház. Nagyobb városokban ne legyen a földművesszövetkezetnek üzlete, hanem csupán piaci árusítással foglalkozzék.

A határozat megállapítja, hogy a falu és város közötti áruforgalom fejlesztésén belül ma a földművesszövetkezeteknek egyik legfőbb feladatuk, hogy a meghatározott helyeken beadásra kerülő mezőgazdasági terményeket begyűjtsék, valamint az ezen fölül termékközléseknek minél nagyobb részét a szervezett piac körébe vonják. Itt meg kell jegyezni, hogy a földművesszövetkezetek kenyér- és takarmánygabonát, szalastakarmányt, állatot csak az állami vállalatok számára és megbízásából vásárolhatnak.

Belkereskedelmünk fejlődésének vázlatos áttekintéséből — úgy véljük — kitűnik, hogy ezen a területen is jelentős eredményeket értünk el. Sikeresen folytatjuk a magánkereskedelem kikapcsolását. Ezt bizonyítja, hogy ma már a központi árualapokból származó kiskereskedelmi forgalomnak mintegy 90 százalékát az állami és szövetkezeti kereskedelem bonyolítja le. Ha figyelembe vesszük a magánkereskedelem helyi vásárlásait, ezekkel együtt sem haladja meg a magánkereskedelem részesedése az egész kiskereskedelmi forgalom 16—18 százalékát.

Megteremtettük azt a belkereskedelmi rendszert, amely minden hiányossága ellenére is megszervezi a rendelkezésre álló árukészletek helyes elosztását, a lakosság igényeinek kielégítését, olyan mértékben, amilyen-

ben a fogyasztó, mint dolgozó résztvesz a szocializmus alapjait lerakó termelő munkában.

Az 1951 december elseji határozatban a kereskedelem elé kitűzött feladatok nagymértékben elősegítik belkereskedelmünk szocialista fejlődését.

Ötéves terveünk végrehajtása során az életszínvonal 50 százalékkal fog emelkedni. Az egy főre eső fogyasztás 1949-hez képest textilárúokban 71. bőr-, szőrme- és cipőárúokban 64, tejipari termékekben 50, fűszerárúokban és édesipari cikkekben 41, baromfiiban és tojásban 69 százalékkal növekszik 1954-re.

E hatalmas árutömeg forgalmának lebonyolítása nagy fölkészültséget követel meg a kereskedelemtől.

Amikor népi demokráciánk megerősödésének eredményeképpen nálunk ilyen nagyfontosságú és további fejlődésünket szolgáló intézkedés lépett életbe, a kapitalista országokban a dolgozók helyzete egyre súlyosabbá válik. Az árak az eszeveszett fegyverkezés következtében szüntelenül emelkednek, miközben a dolgozók bére egyáltalában nem követi az árakat. Angliában például a drágaságon és a növekvő adókon kívül, fontos élelmiszerek hiánya és a forgalomba kerülő élelmiszerek silány minősége teszi egyre nehezebbé az angol dolgozók életét.

Az *Economist* így ír erről a kérdésről: „Moglehet, hogy a halból készült kolbász, a vizenyős burgonya, a főtt borsó, a makaróni-pudding és a férges alma elméletileg elegendő tápláló. De ahhoz, hogy a bennük lévő kalóriákat felhasználhassák, ezt az ételmezt el is kell fogyasztani. Márpedig ez a kísérlet rendszerint félbeszakad, mielőtt még a szervezet kalóriaszükséglete kielégítést nyerne, mivel egyszerűen lehetetlen lenyelni azokat az undorító ételeket, amelyekben ezeket a kalóriákat fejtálják.“

Az angol kormány már 1951 első negyedében olyan mértékben emelte a közszükségleti cikkek árát, mint az egész 1950. év folyamán. Március 1-e és április 10-e között a kormány 16 ízben emelte a legfontosabb ipari termékek és élelmezési cikkek árát. Május, június, júliusban az árak tovább emelkedtek. Júniustól augusztusig például a gyermekruházati cikkek 40 százalékkal drágultak. A munkabérek viszont változatlanok maradtak.

Az *Economist* cinikus nyíltsággal jegyzi meg: „Ostobaság volna azt hinni, hogy Angliát könnyek nélkül fölfegyverezhetik.“

Nem jobb a helyzet a löbbi marshallizált országban sem. Franciaországban 1947 májusa és 1951 szeptembere között, mint az *Humanité* írja, a kenyér ára ötszörösére emelkedett, miközben a bérek csak 2,4-szeresükre növekedtek.

Ezzel szemben mi — amint Rákosi elvtárs megállapította — nagy segítségünkre, a Szovjetunióra és a népi demokráciák szolidaritására támaszkodva, gyorsan építjük szocialista jövőnket, s bátran, a jövőbe vetett bizalommal és a siker tudatában hajthattunk végre olyan erőteljes rendszabályokat, mint a jegyrendszer megszüntetése, az árak és bérek rendezése, amelyek hatalmas mértékben segítenek hozzá bennünket dolgozóink életszínvonalának további jelentős emeléséhez.

Elkészült a kommunizmus első nagy építménye

Elkészült a Volga—Don csatorna, a kommunizmus nagy építkezéseinek egyik jelentős alkotása. Az építkezés sokezer dolgozójának megfeszített, lelkes munkáját siker koronázta. A természetet átalakító szovjet ember újabb győzelmet aratott a békés építés frontján. 1952 május 31-én 13 óra 55 perckor találkoztott a két nagy orosz folyó vize. Ezzel valórávált az orosz nép évszázados álma: a Volgát a Fekete-tengerrel összekötő közvetlen víziút.

Alapos előkészítő munka és termékeny alkotó viták eredményeképpen született meg a hatalmas mű terve. A szovjet nép miután kiűzte országából a rabló fasiszta hordákat, békés munkához látott, és tettekkal bizonyította be, hogy a fejlett szovjet technikával felfegyverezve, kommunista pártjának vezetésével minden akadályt legyőz, és minden elgondolását valóra tudja váltani.

A Volga—Don hajózható csatorna építését eredetileg hat évre tervezték. A Szovjetunió minisztertanácsa azonban 1950 végén elhatározta, hogy a csatorna építését két évvel meg kell rövidíteni, és 1952 tavaszán a cimljanszki vízműközpontot a vizierőművel eggyütt üzembe kell helyezni. A vízműközpontozhoz tartozik a cimljanszki tenger vízszintjét szabályozó, 500 m hosszúságú betonból készült bukógát, a 12,8 km

hosszúságú duzzasztógát, két hajózható zsilip, a folyami kikötő, a duzzasztógáton át vezető vasúti fővonal és országút. E határozat alapján a csatornaépítés dolgozói a múlt évben elvégezték a földkiemelő munkáknak, továbbá a betonvaszerelésnek, a betonozásnak és a berendezések szerelésének legjelentősebb részét.

A minisztertanács említett határozatának közzétételekor a csatornaépítés dolgozói levélben ígérték meg Sztálin elvtársnak, hogy határidő előtt befejezik a munkát.

A kommunisták kezdeményezte tömeges verseny biztosította a munka menetének gyors ütemét. Az exkavátorokat és a gépkocsikat a munka befejezésekor számos csillag díszítette, amelyek a gépek kezelőinek a munkaversenyben elért sikereit hirdették.

A Volga—Don csatorna megépítése nemcsak egyszerű közlekedési feladatot oldott meg, hanem az energiaszolgáltatás és az öntözés területén is nagy lépéssel vitte előre a fejlődést. A Cimljanszkajánál fölépített hatalmas gát felduzzasztotta a Don vizét. Ennek következtében a folyó árterületén 180 km hosszú, 30 km széles és átlag 8 m mély új tenger született. Ebben a 21,5 milliárd köbméter térfogatú mesterséges tárolóban összegyűjtött víz szintkülönbsége megfelelő nyomást biztosít az áramfejlesztő generátorok tur-

bináinak állandó működéséhez. A 160 000 kilowatt teljesítményű vízierőmű évi 460 millió kilowattóra áramot fog termelni. Ennek az energiának nagy részét a mezőgazdasági termelés további villamosítására használják fel. A villamosáramot ezenkívül az öntözőrendszer szivattyútelepeinek és a zsilipek motorainak üzemeltetésére, valamint ipari és világítási célra is felhasználják.

A csatorna Krasznoarmejszktól a donmenti Kalacsig húzódik 101 km hosszúságban. A csatornában a víz szintje a beépített zsilipek közbenjöttével, fokozatosan 44 méter magasságra emelkedik a Don szintje fölé. Áthalad a vízválasztó gerincén, majd zsilipeken át 88 méter esséssel leereszkedik a Volgához. Így tehát a hajók a vízlépcsőkön keresztül eljutnak a Volgától a Donhoz és vissza. Az új víziút a Fekete-tenger vízmedencéjét a volgai és az északnyugati, medencéknek több mint 30 000 kilométernyi hajózható víziútjával köti össze. Ezek a víziutak Dél és Észak öt tengerét egyesítik. A csatorna megépítése révén Moszkva öt tenger kikötője lett.

Az új csatorna rendkívül olcsó vízszállítást tesz lehetővé. A Volga—Don csatornán gyorsan és olcsón lehet eljuttatni a Volgához a donyci szenet, fémeket, iparcikkeket és mezőgazdasági termékeket. A Káma menti fát szintén ezen a csatornán át fogják levontatni az ország déli tájaira. A hatalmas forgalom lebonyolítására a Don alsó folyásának partjain új nagy kikötők épülnek, a szovjet hajógyárakban pedig már készülnek azok az új folyami motoros- és gőzhajók, amelyek képesek ellenállni a cimljanszki tenger viharos hullámverésének. A Moszkva—Rosztov víziúton 500 szemé-

lyes, óránként 25 km sebességgel járó korszerű személyhajók fognak közlekedni.

A Volga—Don csatorna fölbecsülhetetlen népgazdasági jelentősége, hogy nagykiterjedésű aszályos földterületek öntözését teszi lehetővé. Az utóbbi 50 év alatt az aszály és a száraz szelek 18 ízben pusztították el ezen a vidéken az emberi munka gyümölcsét. Az öntözés a rosztovi és sztálingrádi területnek mintegy 3 millió hektár kiterjedésű aszályos földjét teszi termékennyé. Ezen a vidéken aszályos években hektáronként alig 4 métermázsza gabona termett. A legjobban dolgozó kolhozok gyakorlati tapasztalatai viszont azt bizonyítják, hogy öntözött földeknek hektáronként 40 mázsás termés is elérhető. A föld domborzati viszonyai a Volga—Don csatornától nyugatra, keletre és délre lehetővé teszik, hogy ezt az óriási kiterjedésű földterületet a felduzzasztott Don vizével, természetes lefolyású csatornákkal öntözzék. Az öntözés nemcsak a gabonatermelést lendíti majd fel, hanem növeli a rizs, gyapot, burgonya, főzeléklék, gyümölcs és takarmánynövények termelését is, valamint az állatállomány szaporodását és hozamát. Az öntöző és vízellátó csatornahálózatot 1952 és 1956 között fokozatosan helyezik üzembe. 200 000 hektáron azonban már ebben az évben megkezdik az öntözéses növénytermelést. A doni és volgai sfság száraz sztyeppéinek mesterséges erdősítése, a cimljanszki tenger víztömege, a csatornák mentén és a szántóföldeken ültetett mezővédő erdősávok, valamint az öntözött területek dús növényzete megváltoztatja majd a Don—Volga—Manics folyók közének éghajlatát. A nap energiáját, amely ezen a tá-

jon eddig nagyrészt csak pusztította a növényzetet és a talajt, a szovjet emberek a többtermelés szolgálataiba állítják.

Cimljanszkajánál évente átlag 23 milliárd köbméter víz folyik le a Don folyón. Ennek a vízmennyiségnek háromnegyede eddig a tavaszi áradások idején kihasználatlanul zúdult le az Azovi-tengerbe. Az új duzzasztó gát ezt a hatalmas víztömeget tárolni fogja. A tárolt vízből évente 5 milliárd köbméter öntözésre és vízellátásra, 9 milliárdot energiatermelésre és 1 milliárdot a zsilipek üzemeltetésére, vagyis a hajózás céljaira használnak fel. Párolgás és elszivárgás útján ebből a vízmennyiségből évente mintegy 2 milliárd köbméter megy veszendőbe.

A Volga—Don csatorna az első a hatalmas szovjet vízgazdálkodási létesítmények között. Ezt a gigászi alkotást a közeljövőben hasonló óriási létesítmények követik. 1957-ben a szovjet állam, az 1937. évi 70 milliárd köbméterrel szemben, már 125 milliárd köbméter víz mozgását fogja tervszerűen irányítani.

★

Az orosz nép történelme folyamán többször megkísérelték a Volgának a Donnal való egyesítését. A cári Oroszország azonban képtelen volt ilyen nagyarányú építkezések megvalósítására. A tervek pedig elszikkadtak a bürokrácia útvesztőjében.

1696-ban Azov erődítményeinek elfoglalása után Nagy Péter is elhatározta, hogy csatornát ásat a Volga és a Don között. 35 000 ember állt munkába — lapáttal, a földet pedig zsákokban hordták el. Három év alatt 650 000 köbméter földet emeltek ki. A svéd háború miatt azonban abbamaradt a munka. De

nemcsak a munka maradt abba, hanem a terv is feledésbe merült. A gazdaságilag és technikailag elmaradott feudális Oroszország különben sem birkózhatott volna meg ilyen nehéz feladattal.

Új világnak, új embereknek kellett eljőnniük, hogy ez a nagyszerű terv valóra válhasson. Az Októberi Forradalomban megszületett szovjet hatalom egyik legfontosabb népgazdasági feladatául tűzte ki a Volga—Don csatorna megépítését.

A nagyszabású munkát a legfejlettebb, eddig még seholsem alkalmazott korszerű gépek segítségével végezték el. A pártszervezetek minden munkahelyen arra összpontosították erőfeszítéseiket, hogy minél hamarabb munkába állítsák az új géppárházakat és teljesen kihasználják a fejlett szovjet technikát. 185 különbözőfajta, nagyteljesítményű exkavátor, 386 földásógép, 125 föld-egyengető, több ezer gépkocsi és traktor, többszáz különböző méretű és rendszerű óriásdaru, számos földszivattyú, óriási automatizált betongyár, betonszivattyú, valamint sok más gép és berendezés dolgozott a csatorna építésén. Gépi úton 35 millió köbméter földet emeltek ki a csatorna medréből, és több mint egymillió négyzetméternyi partot köveztek ki.

Páratlan arányú munka volt a cimljanszki víztároló építése is. Az itt végrehajtott munkálatok méreteire jellemző, hogy mintegy 80 millió köbméter földet mozgattak meg, kétmillió köbméter betont építettek be, több mint 11 000 vascolópöt vertek be és 12 600 tonna betontvasat szereltek össze.

A hatalmas mű munkásai és mérnökei a zsilipek, szivattyúállomások és más berendezések betonozó munkálatai során kezdeményezéseikkel

és újításaikkal igen nagy segítségére voltak az építkezés dolgozóinak. A múlt évben a csatorna vonalán 700 000 köbméter vasbetont építettek be, s ebben a tekintetben felülmúlták a Dnyeprogesz építőinek teljesítményét. A betonozó munkálatokat teljesen gépesítették. A zsilipek építésekor csupán betonszivattyújuk segítségével egy csztendő alatt 30 000 köbméter betont dolgoztak be. A betonszivattyúk teljesítményét jóval a műszaki normák fölé emelték. A szovjet technika újdonságai, az önműködő betongyarak valóságossal ontották a tömördek betont. A krasznoarmejszki betongvár például az építkezés kezdetén elért napi 600 köbméter teljesítményét 900 köbméterre emelte, a múlt nyáron pedig tovább fokozta 1100 köbméterre.

A zsilipek építői új betonozó módszert alkalmaztak: a „beton-folyam“ nem egy, hanem egymás mellett lévő két blokkba ömlött. Ily módon sok épülettűt és munkaerőt takarítottak meg, a munka üteme pedig csaknem megháromszorozódott.

A munka nem könnyű terepen folyt. A vizet hatalmas szivattyúk, csatornák és csövek segítségével vezették el a Donból. Nagyméretű víztárolókat, messze a sztyeppébe nyúló öblöket kellett létesíteni.

Az építkezés kommunisztái azonban minden akadályt legyőztek, és a lelkesen, kitűnően végzett munka nagyszerű példáit adták. A párt-

szervezetek minden munkahelyen munkaversenyeket szerveztek és az építkezés idejének megrovidítésére törekedtek. Verseny indult az exkavátorkezelők között azért, hogy a markoló térfogatának egy-egy köbméterére számítva, naponként 1200 köbméter földet mozgassanak meg. A három köbméteres markolókkal felszerelt exkavátorok kezelői például napi 3600 köbméter föld kiemelését tűzték ki célul, de ezt a mennyiséget gyakran túl is szárnyalták.

★

A Volga—Don csatorna és a cimljanszki víztárolón épült duzzasztógát és vízierőmű elkészült. Ünnepként marad meg a szovjet nép emlékeztében az a nap, amelyen a Volga és a Don vize találkozott. A kommunizmus nagy építkezéseinek első alkotása Sztálingrád közelében valósult meg, azon a földön, amelyen néhány évvel ezelőtt döntő vereséget szenvedett a világot lángba és vérbe borító fasizmus.

Folyókat megfordítani, pusztaságokban tengert teremteni csak a szocialista társadalom képes. Csupán a szocialista társadalom emberei változtathatják meg ilyen nagy arányokban a természetet, az éghajlatot és szülőföldjük arculatát. A kommunizmus és a béke új alkotása, a Volga—Don csatorna fennen hirdeti a természet erőit legyőző szovjet emberek újabb ragyogó diadalát.

K. M.

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azokat a szovjet cikkeket, amelyeknek végén kárójelben feltüntetjük a forrást (például: Voproszi Ekonomiki, 1951. 6. szám), az eredeti terjedelmhez képest többé-kevésbé rövidített formában közöljük lapunkban.

Amerika, a hadigazdaság zsákutcájában

Az amerikai nagytőkés körök — mint ismeretes — a hadigazdaságban és a hadi-inflációs konjunktúrában keresték a háborúutáni gazdasági válságból való meucnkvés útját. Am azúttal elszámították magukat. Napjainkban már a monopolista sajtó is borúlátóan ítéli meg a gazdasági kilátásokat. A *Wall Street Journal* például azt írja, hogy az Egyesült Államok gazdasága fölé „viharfelhők tornyosulnak”; a *Business Week* elismeri, hogy „a fegyvergyártás nem hozta meg a várt föllendülést”; a *Magazine of Wall Street* a közeljövőre a konjunktúra ellanyhulását jósolja és így tovább. Bár a háborús konjunktúra dagálya átségitette az Egyesült Államok gazdaságát bizonyos szírtéken és zátonyokon, de csak azért, hogy az országot újabb gazdasági katasztrófa felé sodorja.

Ha tisztán akarjuk látni az Egyesült Államok gazdasági helyzetét, három kérdést kell megvizsgálnunk: a hadi-infláció által előidézett gazdasági átalakulás reális mértékét és forrásait, a hadi-inflációs konjunktúra hatását az újratermelés egész folyamatára és az osztályok helyzetére, s végül azt a kérdést, hogy most, amikor e módszerek kockázatosak voltak, veszélyessége, sőt közvetlen kudarca már világosan látható, miért ragaszkodnak a nagytőkések még mindig a hadi-inflációs módszerekhez, miért a fegyverkezési hajszra és az infláció fokozásától remélik a kedvező gazdasági konjunktúra fenntartásának biztosítását.

1

Az Egyesült Államok hivatalos körei az ipari termelés háborúutáni erős emelkedésével kérkednek és ezt az amerikai formájú „szabad

vállalkozószellem“ vívmányának tüntetik fel. Jogosultak-e az ilyen-fajta dicsekvések? Semmiképpen sem!

Ha az Egyesült Államok 1935—1939 közti termelésének évi átlagát 100-nak vesszük, az első világháborúutáni 1919-es év ipari termelésének indexe 72. Tíz évvel később, 1929-ben az index 110-et ért el, majd a gazdasági válság és a depresszió éveiben ismét lényegesen alacsonyabb színvonalon volt. Kevéssel a második világháború előtt az Egyesült Államok ipari termelésének szintje azonos volt az 1929—1933-as gazdasági válság előttivel. 1939-ben az index 109 volt. 1945 körül viszont a háborús konjunktúra következtében 203-ra emelkedett. 1946 és 1950 között szüntelenül föl- és lefelé ingadozott, de a hadi-inflációs konjunktúra ellenére sem érte el az 1945. évi színvonalat. Csúpán 1951-ben emelkedett valamelyest e színvonal fölé.

Ebből a rövid áttekintésből a következő vitathatatlan megállapítás adódik: a konjunktúra biztosítására alkalmas olyan rendkívüli eszközök ellenére, mint a második világháború és az általa előidézett különleges értékesítési lehetőségek, az Egyesült Államok ipari termelése több mint két évtized alatt mindössze kétszeresére emelkedett. Ez azt jelenti, hogy a termelés évi átlagban csak három-négy százalékkal növekedett, ami igazán szerénynek mondható.

Ezek azonban csak egészen általános átlagszámok, amelyek nem adnak pontos képet az amerikai gazdaság helyzetéről. Hiszen az Egyesült Államok gazdasága az általunk vizsgált két évtizedben három túl-

termelési válságot élt át, amelyek minden alkalommal nagy mértékben visszavetették fejlődésében. Az amerikai gazdaság hosszú éveken át változatlan színvonal körül ingadozott. Csak a háború és a háborús kereslet idézte elő termelőapparátusának földuzzadását.

A termelésnek a második világ-háború idején elért növekedése ellenére, az Egyesült Államok gazdasága zárt körben mozog, amelynek határát nem képes átlépni. Ennek bizonyítására a hivatalos statisztikán alapuló következő számokat közöljük:

**Az Egyesült Államok
ipari termelésének fizikai terjedelme
a háború után
indexszámokban (1943 = 100)**

1943	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951
100	84,4	71,2	78,2	80,3	73,5	84,1	91,6

Érdekes és fölötte tanulságos táblázat ez; kitűnik belőle, hogy az Egyesült Államok ipari termelésének színvonala a háborúutáni évek során *sohasem érte el a háborús idők legmagasabb szintjét*, hanem annál az egész időn át lényegesen alacsonyabb volt.

A számok a gazdasági konjunktúra nagyfokú *ingatlanságát* is bizonyítják. 1946-ban a háborúutáni időre jellemző rohamos termelés-csökkenés áll be. 1947-ben és 1948-ban szerény emelkedést látunk, amelyet 1949-ben újabb jelentős, válságszerű süllyedés követ. Köztudomású, hogy 1949 októberében a termelés 22 százalékkal kisebb volt, mint 1948 októberében. Csak 1950-ben és 1951-ben találkozunk a hadi-inflációs tényezők hatásaként a termelés némi kiterjedésével, de ez a növekedés sem volt tartós.

A statisztika tehát arról tesz tanúságot, hogy az Egyesült Államok gazdasága a háborút követő hat évben voltaképpen egy helyen topog, és nem képes kilépni a bűvös körből. De a termelésnek még ez a háborúutáni színvonala is csak rendkívüli, hadiinflációs jellegű rendszabályok segítségével volt fenntartható.

Már a háború alatt félelemérzet fogta el az amerikai monopolkapitalistákat, ha arra gondoltak, hogy a háborús keresletnek egy napon meg kell szűnnie. A *Wall Street* a háború után megakadályozta, hogy az ipar valóban átálljon a béketermelésre. A háború befejezése óta a fegyverkezési kiadások töltik be az amerikai gazdaság „oxigénpalackjainak” szerepét. A válság első csapásai 1948-ban és 1949-ben a monopoltökhét a fegyverkezési kiadások hatalmas, ugrásszerű emelésére bírták.

Az idevágó adatok ismereteseek. Az Egyesült Államok 1937/38. évi költségvetésében a közvetlen hadikiadások összege egy milliárd dollár volt. Az 1947/48. évi hadikiadások majdnem tizenegyszeresét az 1948/49. évié pedig csaknem tizenkétszeresét érték el ennek az összegnek. Az 1949/50. költségvetési évben valóságos bacchanália kezdődött: a hadikiadások 22,7 milliárd dollárra emelkedtek, majd 1950/51-ben ennek csaknem háromszorosára — 61,2 milliárd dollárra — szöktek fel. 1951/52-ben a valóságban 81,8 milliárd dollárt szánnak hadicélokra. A legközelebbi négy év alatt pedig az Egyesült Államokban összesen 250 milliárd dollárt fognak háborús célokra költeni.

Milyen hatásuk van ezeknek a mértéktelenül felduzzadt hadikiadásoknak a gazdaságra?

E kiadások egyik sajátossága, hogy közvetlenül vagy közvetve, főképp olyan anyagi értékek fizetésére fordítják őket, amelyeket azután teljesen kivonnak a termelés folyamatából. Ezek a kiadások tehát az egész nemzetgazdaság szempontjából tiszta veszteséget jelentenek.

E veszteségek mértékéről bizonyos tájékoztatást ad a nemzeti jövedelem összehasonlítása a háborús előkészületekre fordított költségvetési kiadásokkal. Az Egyesült Államok 1951. évi nemzeti jövedelmének reális összegét mintegy 200 milliárd dollárra becsülik. Ennél fogva az 1950/51. évi költségvetés a nemzeti jövedelemnek több mint 30 százalékát, az 1951/52. évi pedig 40 százalékát fordítja hadicélokra.

Ez a körülmény ráüti bélyegét az egész újratermelési folyamatra, az egész nemzetgazdaságra és az osztályok helyzetére.

2

A nemzeti jövedelem egyharmadának, sőt kétötödének fegyverkezésre, vagyis improduktív célokra való felhasználása, az amerikai gazdaság egyoldalú fejlődését eredményezi, és igen veszélyes aránytalanságokat idéz elő az Egyesült Államok gazdaságában.

A monopóliumok parancsára létrehozott nagy elhelyezőpiac, amelyet az államnak fegyverek, lőszer és egyéb hadianyagok iránti kereslete alakított ki, természetesen bizonyos ösztönzést adott a kedvező

gazdasági konjunktúrának. 1951 végéig az állam 53 milliárd dollár értékű hadimegrendelés teljesítésére adott megbízást. A tulajdonképpeni hadiiparágak a nyersanyagtermelő és bizonyos egyéb iparágakat látták el megrendelésekkel, s így az időleges kedvező konjunktúra elég széles körre terjedt ki. De a megélénkülés csak látszólagos volt. A valóságban a termelésnek e látszólagos növekedése, amelyből az amerikai propaganda oly nagy hűhót csapolt, a gazdaságnak olyan mélyreható eltorzulását rejtette magában, hogy az a legsúlyosabb következményekkel járhat. Sztálin elvtárs a következőket mondja:

„Mert mit is jelent az ország gazdaságának átállítása a hadigazdaság vágányaira? Azt jelenti, hogy az iparnak egyoldalú, háborús irányt adnak, hogy mindenképpen kiszélesítik a háború céljaira szükséges cikkek termelését, amelyek nem függenek össze a népesség fogyasztásával, mindenképpen szűkítik a népesség számára szükséges fogyasztási cikkek termelését és különösen piacra bocsátását — vagyis csökkentik a népesség fogyasztását és gazdasági válságba sodorják az országot“. (Sztálin. A leninizmus kérdései. 705. lap. Szikra 1951.)

Az Egyesült Államok gazdasági fejlődése ezt a megállapítást teljes mértékben megerősíti. Már most a következő jelenségek észlelhetők az Egyesült Államokban: *először*, mindinkább szélesedő szakadék a haditermelés mesterségesen felhajtott színvonala és a polgári termelés süllyedő szintje között; *másodszor*, fokozódó infláció; *harmadszor*, a nemzeti jövedelem újraelosztása a monopoltörke javára, amivel együtt-

jár a munkásosztály és a farmerek kíméletlen kizsákmányolása.

Két-három évvel ezelőtt a hadigazdaság szószólói azt az illuziót igyekeztek kelteni, hogy az Egyesült Államok hatalmas termelőpotenciálja „ágyú és vaj” egyidejű termelését is képes biztosítani. A valóság ennek az ábrándnak tarthatatlanságát oly alaposan megmutatta. Logy maga Charles E. Wilson, aki nemrég még az amerikai hadigazdálkodás vezetője volt, a következő nyilatkozatra fanyalodott: „1952-ben egyre több ágyúnk és jóval kevesebb vajunk lesz.”

A fegyverkezési hajszára hatására felduzzadt a fegyvergyártás céljait szolgáló termelési eszközök gyártása, a polgári fogyasztási cikkek termelése viszont erősen visszaesett.

A gazdaságnak ezt a sajátosan hadijellegét könnyen fölismerhetjük, ha az acél- és gépgyártás indexszámaival egybevetjük a közszükségleti cikkek termelésének indexszámaival. (1951 végének adatai alapján.)

Százalékos viszony az acéltermelés, illetve a gépgyártás indexe és néhány más áru termelésének indexe között

Az acélgyártás indexe	százalék
a textilárak gyártásának indexéhez (100) képest	196
a bőr- és bőrárugyártáséhoz képest	298
az élelmiszerek és egyéb iparcikkek indexéhez képest	191
A gépgyártás indexe	
a textilárakéhoz viszonyítva	220
a bőr és bőrárakéhoz viszonyítva	336
az élelmiszerek és egyéb iparcikkek indexéhez képest	213

Világosan látható tehát, hogy a főképp hadicélokra szolgáló acél- és gépgyártás kétszer-háromszor nagyobb, mint a polgári fogyasztás céljaira szolgáló áruk termelése. A

termelésnek ez az egyoldalú fejlődése hónapról hónapra, negyedévről negyedévre ugrásszerűen fokozódik. Az Egyesült Államok nyersanyagforrásait mind nagyobb mértékben az erőltetett ütemű fegyverkezésre használják fel, míg a béketermelést egyre erősebben korlátozzák. Az amerikai sajtó közlései szerint a vas- és acélkohászat termelésének majdnem felét közvetlenül vagy közvetve hadicélokra fordítják. Az előbb említett Charles E. Wilson kénytelen-kelletlen beismerte, hogy

„a polgári szükségleti cikkek gyártására kiutalt fémmennyiséget átlagosan mintegy 50 százalékkal csökkentettük”.

Az egész 1951-es év folyamán a polgári célokra dolgozó majdnem valamennyi iparágban, nevezetesen a pamut- és gyapjűszövetek, cipő, tartósárak (autó, televíziós készülék, jégszekrény) és más hasonló cikk termelésének jelentős korlátozása volt észlelhető. A *Magazine of Wall Street* például a következőket írja:

„A textilipar az elmúlt 20 év legsúlyosabb depresszióját éli át, és semmi jele sincs annak, hogy helyzete javulhatna”.

Hogy ez a folyamat mennyire előrehaladt, abból láthatjuk, hogy a termelésnek a fegyverkezési hajszára következtében elért emelkedését a polgári termelés csökkenése teljesen ellensúlyozta. 1951-ben az Egyesült Államok ipari termelésének általános indexe alig mozdult el helyéről. Ha a januári termelést 100-nak vesszük, az index júniusban 103-ra emelkedett, de decemberben ismét visszaesett 100-ra.

A fegyverkezési hajszára fordított óriási termékletlen kiadások szükség-

képen fokozták az inflációt. Washingtoni vezetőkörökben sok szó esik az infláció leküzdésére szolgáló intézkedésekről. Ugyanakkor a gazdaság hadiútra terelésére irányuló egész politikájukkal félelmetes inflációs erőket hívnak életre. 1951 végén az Egyesült Államokban a készpénzforgalom több mint 29 milliárd dollár volt, a bankfolyószámlákon pedig 95 milliárd dollár volt a forgalom. 1937-ben csak 6,5, illetve 24 milliárd dollár volt a készpénz és folyószámlaforgalom összege.

A forgalomban lévő pénzmennyiségnek a nemzetgazdaság valóságos szükségletét ilyen óriási mértékben meghaladó növekedése rendszeres és gyors áremelkedéssel jár együtt. Ha az Egyesült Államok nagykereskedelmi árindexét 1939-ben 100-nak vesszük, akkor az index 1949-ben már 201-re, 1950-ben 210-re és 1951 végén 230-ra emelkedett. A drágaság a tipikus inflációs spirális útját követi.

Az amerikai villamossági ipari munkások szakszervezetének statisztikája a hivatalos adatoknál jóval közelebb áll a valósághoz. Ez a statisztika megmutatja, mily katasztrofális mértékben emelkedtek a létfenntartási költségek. Ha egy munkáscsalád tipikus (vagyis a szokásos tételekből álló) háztartási költségvetését 1939-ben 100-nak számítjuk, az index 1950 elején 231,4-re, 1951 októberében pedig 276,1-re emelkedett.

A hadi-inflációs konjunktúra a monopoltökének példátlan lehetőségeket adott a nemzeti jövedelem önkényes újraelosztására. Módot adott arra, hogy a monopóliumok nagy mértékben csökkentsék a mun-

kásosztály és a farmerek jövedelmét, és fosztogassák a nemzeti vagyont. A második világháború öt éve alatt (1941—1945) az Egyesült Államok monopóliumai 107,7 milliárd dollár profitot vágtak zsebre, a háborúutáni öt évben, 1946-tól 1950-ig viszont majd a másfélszeresét ennek az összegnek, vagyis 157,7 milliárd dollárt. Mint mindig, a hadi-inflációs konjunktúra elmélyülése ezúttal is a profit hatalmas arányú növekedésével esik egybe. A 1939-es háborúelőtti évben az amerikai trösztök 6,5 milliárd dollár profitra tettek szert, 1948-ban 33,8, 1950-ben 41,4, 1951-ben pedig 44,5 milliárdra. Valóságos profitorgia!

E mesébeillő profitok forrásai mindenekelőtt a hadiszállítások, amelyek a közvagyon fosztogatásának törvényes formáivá váltak; A katonai hatóságok rendelkezéseinek eroszlánrészét a legnagyobb monopóliumok kapják. A kormány fegyverkezésügyi hivatalának (Government Munitions Board) egyik jelentéséből azt látjuk, hogy az 1950/51. költségvetési évben a hadimegrendeléseknek 43 százalékán a 25 legnagyobb tröszt, 61,5 százalékán pedig 100 tröszt osztozkodott. A hadianyagokat erősen emelt áron veszik át. A monopolista urakat ugyanakkor feljogosítják úgynevezett gyorsított értékcsökkenési leírásokra, amelyek kétszer vagy háromszor nagyobbak, mint az állótőke valóságos elhasználódása. Így a hadianyagtermelés költségeit az államkincstár terhére mesterségesen emelik, a monopóliumok profitját pedig elleplezik.

A nemzeti jövedelemnek a monopóliumok javára történő újraelosztása a trösztök tőkéjének gyors nö-

vekedésében is kifejezésre jut. A legnagyobb trösztök tőkéje 1950 júliusa és 1951 júniusa között 115 milliárd dollárról 136,5 milliárdra, vagyis majdnem egyötöddel gyarapodott.

A nagy trösztök hadi-inflációs gazdagodásának árát a munkások és farmerek fizetik meg. Az adók az 1937/38. évi 6 milliárdról az 1951/52. évben 66 milliárd dollárra emelkedtek. És a legnagyobb részét a dolgozó lakosság viseli ennek az adótehernek, amely azután elképesztő méretű profit alakjában a monopolisták páncélkasszáiba vándorol. 1950 januárjától 1951 októberéig a munkáscsaládok háztartási költségvetésében 55,1 százalékkal emelkedett az adók hányada. A *Daily News* a dolgozóknak ezt az adók útján való kirablását a következőképp jellemzi:

„Az új szövetségi adótörvény még mélyebben belevágja karmait az amerikai adófizetők húzába... Hogy az új adók milyen fájdalmasak, azt az adófizetők majd csak akkor fogják igazán érezni, ha az adóemelés után megkapják első csekkjüket vagy fizetési borítékukat“.

Az adókon kívül a szüntelenül növekvő drágaság is közreműködik a dolgozók zsebének kiürítésében. 1950-ben az amerikai munkások reálbére 25—30 százalékkal volt alacsonyabb, mint a háború előtt. A múlt évben a reálbér tovább csökkent, minthogy a létfenntartási költségek 1950 eleje és 1951 vége között újabb 19,3 százalékkal emelkedtek. Ezen belül az élelmiszerekre költött összegek hányada 21,4 százalékkal, a gázra, villamosáramra és egyéb közüzemi szolgáltatásokra fordított kiadásoké pedig 15,8 szá-

zalékkal növekedett a munkáscsaládok költségvetésében.

Mint egy reprezentatív adatfelvétellel mutatja, az Egyesült Államok lakosságának nagy része 1951-ben jövedelméből élelmiszereken kívül semmi mást nem vásárolhatott. Az amerikai lakosság 1950. évi jövedelemösszeírása azt mutatta, hogy a családok háromnegyed részének jövedelme a hivatalosan és kétségtelenül nagyon alacsonyan megállapított létminimum alatt van. 1951-ben a helyzet tovább rosszabbodott. Maga Tobin munkaügyi miniszter sem titkolhatta el, hogy 1950-ben az Egyesült Államokban több mint 20 millió munkásnak csökkent a reálbére.

Ezekből a forrásokból erednek az Egyesült Államok monopoltőkéjének óriási profitjai, ezekből a forrásokból finanszírozzák az erőltetett ütemű fegyverkezést.

3

Még a monopóliumok sajtója is gyakran a „fölfuvalkodott béka prosperitásáról“ beszél, amikor az Egyesült Államok mai gazdasági helyzetét jellemzi. A hadi-inflációs tényezőknek ideig-óráig volt ugyan valamelyes ösztönző hatásuk. Ugyanakkor azonban e tényezők a gazdaság egyoldalú, hadijellegű fejlődését idézték elő, s e gazdaság minden ellentmondását oly mértékben kiélezték, hogy már csak a vakok nem látják a mindinkább közeledő csőd fenyegető előjeleit.

A féktelen fegyverkezési hajszája a nehézipar számos ágazatát állótőkének növelésére ösztönözte. Ugyanakkor azonban a hadi-inflációs konjunktúra a tömegek vásárlóerejét mindinkább gyöngfítette. Az

Egyesült Államok belső piacának fölvevőképessége egyre nagyobb mértékben hanyatlak. A fogyasztási cikkek termelésének erős csökkenése már 1951-ben is sokkal inkább az értékesítési nehézségeknek, mint a nyersanyaghiánynak volt a következménye. A *New York Herald Tribune* adatai szerint a gyárak raktári készletei 1952 elején 26 százalékkal nagyobbak voltak, mint egy évvel előbb. Ennek oka — mint a lap megállapítja — az, hogy a fogyasztók vásárlóképességét az infláció, az adók és a monopóliumok óriási profitjai a minimálisra zsugorították össze.

A piac összezsugorodása azonban nemcsak a tömegfogyasztási cikkek forgalmában jelentkezik. Fenyegető jelek mutatkoznak a termelési eszközök piacán is. A *Magazine of Wall Street* a következőket jelenti:

„Az acélipar vezetői nem titkolják gondjaikat a piacprobléma miatt, sőt a régebbi üzemek leszereléséről beszélnek. Az alumíniumgyárosok most vevőt keresnek áruikra, holott nem sokkal ezelőtt még nyersanyagkiutalásokért ostromolták Washingtont.“

Igy növekszik az ellentmondás a felfokozott termelési lehetőségek és a belső és külső piac szűkre korlátozott felvevőképessége között.

A nagyipari körök kevésbé rövidlátó képviselői maguk sem hunyhatarak szemet az előtt, hogy milyen ingatag a mai hadi-inflációs konjunktúra, s hogy e konjunktúra elkerülhetetlenül gazdasági katasztrófába torkollik. A *Business Week* arról ír, hogy sok tőkés véleménye szerint „az Egyesült Államok gazdasága normális körülmények kö-

zött már most a katasztrófa felé rohanna, s a hadimegrendelések az „ítélet napját“ csak ideig-óráig halogatják.“ A *New York Post* viszont így ír:

„A fegyverkezési programnak bárminemű számottevő korlátozása alkalmával kitűnik majd, hogy termelőberendezésünk túlméretezett, ami olyan gazdasági összeomlást fog előidézeni, amelyhez képest az 1929-es válság gyerekjáték volt.“

Az *Associated Press* egyik gazdasági szemléjében az üzleti körök következő nézetének ad kifejezést:

„Ha nem volna a védelmi program, az üzletmenet most igen-igen lanyha volna.“

A *Business Week* április 26-i számában a következőket írta:

„Növekszik a bizonytalanság a jövő üzleti lehetőségeiben. Az üzletemberek azt kérdik, mi történik, „ha“... ha a koreai háborúnak végeszakad? Ha Európában enyhül a feszültség? Ha a kongresszus korlátozza a hadikiadásokat?“

A nagytőkések sajtója nem titkolhatja el rettegetését annak az órának közleledtétől, amikor felelni kell a nemzeti vagyon fosztogatásáért, a profitorgiáért. Ámde a katasztrófának ez az előzete, a kínzó várakozás a közeledő „depresszióra“. — ahogyan az amerikai újságfrók a gazdasági válságot nevezik — egyáltalában nincs kijózanító hatással. Ellenkezőleg az üzleti körök minden erejükkel olyan eszközöket keresnek, amelyek lehetővé tennék a hadikonjunktúra fenntartását, vagyis rábírnák Washingtont agressziós politikájának fokozására.

A. TOLSZTIH

A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gégyártásban

A termelés belső tartalékainak mozgósítása a szocialista gazdaság-vezetés egyik legfontosabb követelménye. A belső tartalékok mozgósításának legfontosabb módszerei között különösen nagy jelentősége van a termelési (gyártási) ciklus megrövidítésének.

A szocialista gazdasági rendszer korlátlan lehetőséget teremt a tudománynak, a technikának és a termelési folyamatok élenjáró szervezési módszereinek fejlődésére, s egyszersmind a termelési ciklus megrövidítésének minden szükséges föl-tételét is megteremti az ipar va-lamennyi ágában.

A termelés belső tartalékainak mozgósításáért vívott harcban nagyobb mértékben bontakozik ki a munkások, mérnökök és műszaki dolgozók alkotó kezdeményezése a termelési ciklus megrövidítésére. Már a kramatorszki nehézszerszám-gégyár dolgozóinak, a termelési ciklus megrövidítését célzó munka-versenyforma kezdeményezőinek sikerei is megmutatták, hogy e téren még óriási tartalékok vannak.

A termelési ciklus megrövidítésé-nek népgazdasági jelentőségét min-denekelőtt a szocialista bővített új-ratermelés ütemére gyakorolt befo-

lyása határozza meg. A termelési ciklus megrövidítése a termelőka-pacitások jobb kihasználását eredmé-nyezi. Minél rövidebb egy alkatrész vagy gyártmány termelésének cik-lusa, annál nagyobb termékmeny-nyiség gyártható a termelőberende-zés egységével, vagyis annál maga-sabb a vállalat termelőkapacitásá-nak kihasználási foka.

A termelési ciklus időtartamának megrövidítésével a forgóeszközök megtérülési gyorsasága is fokozható, tehát forgóeszközmeztakarítás is el-érhető. A hosszú termelési ciklusú iparágakban a forgóeszközök jelen-tős részét a befejezetlen termelés köti le. Rövidebb termelési ciklus esetén csökken a befejezetlen ter-melés mennyisége és a forgóeszköz-ök jelentős része más célokra hasz-nálható fel.

A termelési ciklus meghatározása és megrövidítési módjainak feltárása a helyes üzemi tervezésnek egyik leg-fontosabb feltétele. A termelési cik-lus időtartamától függően állítják össze a vállalatnak és műhelyeinek naptári terveit, valamint a termelés előkészítésének és anyagellátásának naptári tervét. A termelési ciklus he-lyes megállapítása lehetővé teszi a termelés kezdetét és befejezését meg-

szabó terv pontos kidolgozását, a befejezetlen termelés szükséges méretének meghatározását és az ütemterven alapuló egyenletes vállalati munka megszervezését. Igen fontos, hogy a vállalatok vezetői gondosan tanulmányozzák a termelési ciklusnak és alkotóelemeinek időtartamát, helyes összhangot biztosítsanak a ciklus tartama és a jóváhagyott technológiai folyamatok között és a vállalat összes dolgozóit mozgósítsák a termelési ciklus megrövidítését elősegítő lehetőségek kihasználására.

Marx azt tanítja, hogy a termelési idő magában foglalja:

a) a munkaperiódust, vagyis azt az időt, amelynek folyamán a munka tárgya közvetlen megmunkálás alatt van;

b) a szüneteket, azaz a munka folyamatában beálló megszakítások idejét;

c) azt az időt, amelynek folyamán a termelési célokat szolgáló munkatárgyaknak termelési készlet formájában kell vesztegelniük, mielőtt fokozatosan belekerülnének a valóságos termelőfolyamatba.

A termelési ciklust a munkaperiódus nagysága és a munkafolyamatban beálló megszakítások időtartama határozza meg. Az az idő, amíg a munka tárgyának termelési készlet alakjában kell vesztegelnie, nem tartozik a termelési ciklus alkotóelemei közé. A termelési ciklus tehát abban a pillanatban kezdődik, amikor a munka tárgya a valóságos termelés folyamatába kerül és akkor végződik, amikor a termék teljesen elkészül.

A termelési ciklus szerkezete és időtartama a technika fejlődésétől

függően módosul. Az új technika különösen a munkaperiódus tartamát és jellegét változtatja meg, és a munkafolyamat szüneteit rövidíti.

A Szovjetunióban a műszaki fejlődés egyik fő iránya a termelés automatizálása, amely a félautomata gépekről az automatagépekre, az egyes automatagépekről az automatikus gépsorokra, végül pedig a műhelyeknek és a vállalatoknak az automatikus géprendszerre való fokozatos áttérése útján valósul meg. Ha a gyártmányt automatikus gépsorokon munkálják meg, a munkás közreműködése pusztán a gépsor működésének irányítására szorítkozik. A munkaperiódus jellege az automatikus géprendszerben dolgozó üzemszerekben megváltozik. Itt a munkaperiódus egymást megszakítatlan láncolatban követő technológiai folyamatokból tevődik össze.

Következésképpen: a tudomány, a technika és technológia fejlődésével, tovább a munkaszervezés tökéletesítésével a munkaperiódus fogalma is bővül. A munkaperiódust ugyanis nemcsak az az idő jellemzi, amikor a munkás közvetlen hatást fejt ki a munkatárgyra, hanem az is, amikor a gyártmányok a munkás ellenőrzésével technológiai és gépi folyamatokon mennek át. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a technika, a munkaszervezés és a technológia tökéletesedésének arányában szüntelenül emelkedik a technológiai és gépi folyamatok hányada a munkaperiódusban.

A technika, a technológia és a termelési folyamatok tökéletesedésével a termelési ciklust alkotó egyes elemek aránya is megváltozik: rö-

videbbek lesznek a szünetek és az intenzívebb gépi folyamatok alkalmazása révén csökken a természeti folyamatok időtartama.

Napjainkban a fontosabb gépgyártási ágak termelési ciklusa a következő elemekből tevődik össze:

1. munkaperiódus:

- a) az az idő, amely alatt a munkaerő közvetlenül hat a munka tárgyára;
- b) a gépi és automatikus folyamatok ideje;

2. a természeti folyamatok ideje;

3. a munkafolyamatban beálló megszakítások ideje.

A termelési ciklus szerkezete a gépgyártás különböző ágaiban nem egyforma. A termelési ciklus szerkezetét mindenekelőtt a gyártott terméknek és a technológiai folyamatnak jellege, valamint a technika és a munkaszervezés színvonala határozza meg. A termelési ciklus megrövidítése azonban a gépgyártás valamennyi ágában lehetséges; mód adódik erre a munkafolyamatokat megszakító szünetek időtartamának csökkentése, vagy magának a munkaperiódusnak megrövidítése útján. Ez utóbbi a technika tökéletesítésével és a termelési folyamatok intenzívebbé tételével érhető el.

A termelési ciklus megrövidítésének legfontosabb módjai: a termelési folyamatok lehető legjobb megszervezése, valamint a technikának és a termelés technológiájának szüntelen tökéletesítése. Mindkét módszer alkalmazása biztosítja a termelési folyamatok intenzívebbé tételét, a munkaperiódus megrövidítését és

a munkafolyamatok idővesztéseinek kiküszöbölését.

A termelési ciklus megrövidítésének hatalmas tartaléka: a munkaszervezés legfejlettebb sztahanovista módszereinek alkalmazása. A sztahanovisták szüntelenül fokozzák munkájuk termelékenységét, javítják munkamódszereiket és ily módon határozottan közreműködnek a termelési ciklus időtartamának megrövidítésében.

Fontos feladat, hogy a termelési ciklus időtartama a lehető legnagyobb mértékben megközelítse a technológiai ciklus időtartamát. Ugyanakkor arra is törekedni kell, hogy a technológiai ciklus is egyre rövidebbé váljon. Közbevetőleg meg kell jegyezni, hogy a technológiai ciklus — a termelési ciklussal ellentétben — csak a munkaperiódust és a természeti folyamatokhoz földténienül szükséges időt foglalja magában. A termelési ciklus időtartama tehát a termelési folyamatok szervezésével összefüggő szünetek (az egyes műveletek közti veszteglések) idejével hosszabb, mint a technológiai ciklus időtartama. Ebből viszont nyilvánvalóvá válik, hogy különösen nagy gondot kell fordítani a munkafolyamatban beálló szünetek idejének csökkentésére. A technológiai ciklus megrövidítése egyébként a munkaidőnek és a természeti folyamatok idejének csökkentésével érhető el.

★

A gépgyártás munkafolyamatainak szüneteit főképpen az alkatrészek és a műveletek nagy száma idézi elő. A következő példa mutatja, hogy a munkafolyamatok szüneteinek csökkentésével miként lehet a termelési ciklus időtartamát megrövidíteni.

Darumotorok termelési ciklusának időtartama
(a Dinamo-gyárban)

	A termelési ciklus egész időtartama	E b b ő l		
		a munkaperiódus időtartama		a szünetek időtartama
		közvetlen munkaidő	szállítási és ellenőrzés	
A termelési ciklus időtartama (órában).....	141	34	6	101*
A termelési ciklus egyes elemeinek aránya (százalékban).....	100	24,1	4,3	71,6

* A szünetek időtartamába nincsenek beszámítva a műhely váltásrendszeréből eredő szünetek.

Példánkban a szünetek ideje az egész termelési ciklus 71,6 százalékának felel meg. Ennek közvetlen oka elsősorban az, hogy a termelési folyamatot fogyatékosan szervezték meg. A termelési ciklus részletes tanulmányozása azt mutatja, hogy a termelés helyes megszervezésével a szünetek időtartama jelentősen csökkenthető, s az egész termelési ciklus nagymértékben megrövidíthető.

A legjobb vállalatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a termelőmunka helyes megszervezésével igen jó eredmények érhetők el a termelési ciklus megrövidítésében.

A Kaliber-gyárban például a folyamatos (folyamszerű) termelés megszervezése után a tolómércék termelési ciklusának időtartama és szerkezete így változott:

	Mértékegység	A termelési ciklus egész időtartama	E b b ő l		
			A munkaperiódus időtartama		a szünetek időtartama
			közvetlen munkaidő	szállítási és ellenőrzés	
A folyamatos termelés meghonosítása előtt...	óra %	410 100	35 8,7	14 3,3	361 88
A folyamatos termelés meghonosítása után...	óra %	32,3 100	4,7 14,5	3,6 11,2	24 74,3

A táblázat adatai szerint a folyamatos munkamódszer meghonosításával a termelési ciklus időtartama jelentősen megrövidül, és ugyanakkor a termelési folyamat során adódó szünetek százalékos aránya

is lényegesen csökken. A közvetlen munkaidő a hetedénél kevesebbre, a szünetek időtartama viszont tizenötödére csökkent. A folyamatos termelésre való áttérés tehát a termelési ciklus megrövidítésének mind-

két fő tartalékát kiaknázza, de különösen nagy mértékben csökkenti a munkaszünetekből eredő veszteségeket.

A termelési ciklus megrövidítése szempontjából a folyamatos termelésnek főként azért van nagy jelentősége, mert biztosítja a termelési folyamat megszakítatlanságát és a gyártásmenet szüneteinek igen jelentős csökkentését.

A gépgyárakban a termelés megszakításának lehető legteljesebb kiküszöbölése, vagyis lényegében a termelési ciklus meggyorsítása a következőképpen érhető el:

a) a legjobb munkaszervezési módszerek alkalmazásával;

b) a technika szüntelen fejlesztése útján (a gépek és gépserkezetek konstrukcióinak tökéletesítésével, a munkafolyamatok komplex gépesítésével, automatizálásával, a gyártási folyamatokat intenzívebbé tevő technológia meghonosításával, a vegyészeti eljárások és a villamosítás széleskörű alkalmazásával stb.)

A munkaszervezés legjobb módszereit a következők jellemzik: a termelési folyamatoknak összetevő részekre való felbontása, egyidejű munka a termelési folyamat minden egyes szakaszán, s végül a termelés megszakítatlan folyamata. E követelményeknek leginkább a folyamatos termelés felel meg.

Folyamatos termelés esetén a termelési ciklus időtartamának megrövidítését elősegíti: a gyártmányok műveletek közti vesztéglésének megszüntetése, az üzembenbelüli szállítások mennyiségének és időtartamának csökkentése, a munkatermelékenység emelése, és a műveletek párhuzamos egybehangolása. A műveletek egybehangolásával elérjük, hogy az alkatrészeket az egyik mun-

kahely közvetlenül a szükséges műveletek elvégzése után adja át a másinak.

A folyamatos termelés meghonosításának pozitív eredményeit számos szovjet vállalat példája bizonyítja.

A kievi Finommechanikai-műszergyárban az elektromos mérőműszerek folyamatos szerelésének alkalmazásával a termelési ciklus időtartamát a felére csökkentették. A Kalinin Szivattyúgyárban a folyamatos termelés meghonosításának eredményeképpen a termelési ciklus időtartama majdnem a felére csökkent és a munkát egyenletesen, napi ütemterv szerint végzik. Az egyik moszkvai műszergyárban a folyamatos termelés felére szorította le a szerelőmunka idejét, egyes műszerek termelési ciklusának idejét pedig egyharmadára csökkentette.

A nem folyamatosan termelő kisserozatgyártó-üzemrészekben a gyártási folyamat közben azért vannak szünetek, mert az egyes alkatrészeket az egyik munkahely nem rögtön, közvetlenül elkészítésük után, hanem tételenként adja át a másinak. Minél nagyobb tehát az alkatrészek tétele, annál hosszabbak az egyes alkatrészek mozgását megszakító szünetek. Az alkatrésztételek nagyságától függő szünetek megrövidítése céljából gyakran a tételek darabszámának csökkentéséhez folyamodnak. Így például a Kalibergyárban a gépi megbunkáláskor az alkatrésztételek darabszámának 300-ról 200-ra, a szereléskor pedig 100-ról 50-re való csökkentése lehetővé tette, hogy az indikált lyukmérők gyártásának termelési ciklusát 14 nappal megrövidítsék.

A megmunkálendő alkatrésztételek darabszám-csökkentésének azonban hátrányai is vannak. A tétel da-

rabszámának csökkentése növeli az egy-egy alkatrészre eső gép-átállítási időt. A berendezések átállítására fordított idő gyakran igen nagy. A többsorsú félautomaták beállításához például 3—4 óra, a gyártási művelethez pedig mindössze 2—5 perc szükséges. Ezért a tételek nagyságtól függő szünetek megrövidítésének leghatásosabb eszköze a termelőműveletek egybehangolásának úgynevezett vegyes (párhuzamos és egymásután következő) módszere, amely a gyártási folyamatban egymást követő műveletek időbeni párhuzamosságát biztosítja. Az alkatrészek gyártása ez esetben párhuzamosan folyik megmunkálásukkal, mégpedig oly módon, hogy az alkatrésztétel egy részét még az egész tétel elkészülte előtt átadják a megmunkáló munkahelynek. A gyártási folyamat vegyes szervezési módja esetén a termelési ciklust tehát úgy rövidítik meg, hogy az alkatrésztétel egy részének megmunkálását időben összeegyeztetik azzal a művelettel, amelynek elvégzéséhez az adott alkatrész szükséges.

A műveleteknek ilyen módon való megszervezése jelentősen csökkenti a termelési folyamat megszakításának időtartamát. Így például a szénrakodógépek alkatrészeinek készítésekor a műveletek közti szünetekre az alkatrészek egymást követő mozgása esetén 47 óra, a vegyes mozgási mód alkalmazása esetén pedig 19 óra jutott. Az időmegtakarítás tehát csaknem 60 százalékos.

A termelési ciklus időtartama azaz is lényegesen megrövidíthető, ha az egyes üzemszervező munkáját zárt technológiai ciklusban szervezik meg. Néhány gépgyárban például a színesfémek kokillöntvényeinek termelési ciklusa a saját hőberendezéssel felszerelt különleges műhe-

lyek megszervezése következtében rövidült meg. Korábban az öntvény hőmegmunkálása a szállítással együtt mintegy két napot vett igénybe, most ellenben e folyamatok elvégzéséhez mindössze 12 óra szükséges. A saját krómozó berendezéssel rendelkező forgattyúkar-műhely — a gyártmánynak a krómozó műhelybe való oda- és visszaszállításával járó idővesztés kiküszöbölése útján — mintegy 50 százalékkal csökkentheti a megtakarítások időtartamát.

Egyedi és kissorozatgyártás esetén a termelési ciklus nagyságát lényegesen befolyásolja a munkafront, a gyártmány termelési folyamatában résztvevők száma, helyesebben azoké, akik a gyártmány elkészítésével párhuzamosan foglalkoznak. Ha a gépalkatrészek zömét egyidőben gyártják, akkor gyártásuk ciklusa egyenlő a legtöbb munkát igénylő alkatrész gyártási ciklusának időtartamával, hozzáadva a gép szereléséhez és kipróbálásához szükséges időt. A sok alkatrészből álló gyártmányokat készítő gépgyárakban, különösen pedig az ilyen gyárak szerelőműhelyeiben a termelési ciklus megrövidítésének legfontosabb eszköze a munkafront kiszélesítése. A Dinamó-gvár egyik szerelőműhelyében például a munkafront kiszélesítése lehetővé tette a szerelés ciklusának 50 százalékkal való megrövidítését és a műhely termelékenységének 25 százalékkal való fokozását. A munkafront kiszélesítése azonban csak akkor ad valóban jó eredményeket, ha ezzel egyidőben a berendezéseket is hatékonyabban használják ki.

A szállítások és az ellenőrző műveletek időtartamának csökkentése ugyancsak fontos tényezője a ter-

melési ciklus megrövidítésének. A szállítások időtartamának csökkentése a szállítóberendezések gépesítésével és a megszakítás nélküli szállítás megszervezésével érhető el.

A szállítások időtartama csökkentésének legfontosabb feltétele a vállalat észszerű területi tervezése, vagyis az egymáshoz kapcsolódó műhelyek és üzemrészek olyan elhelyezése, amely biztosítja, hogy az alkatrészek a legrövidebb időn belül jussanak el egyik műhelyből vagy üzemrészről a másikba.

A moszkvai Kalinin-szivattyúgyárban mielőtt az öntvény a tisztítókhöz, majd pedig a raktárba került, huzamosabb időn át nagy kört írt le a gyár területén, mert a tisztító-műhely, és az öntvényraktár távol volt az öntödétől. Ez jelentős idővesztést okozott. Hogy az öntvény útját megrövidítsék, a tisztító-műhelyt az öntöde és a gépműhely között, az öntvényraktárt pedig a gépműhely közvetlen közelében helyezték el. A műhelyek területi átszervezésével jelentősen csökkentették a szállítási időt, mert az öntvény az öntödéből rövid úton került a tisztítókhöz, az öntvényraktárba, majd pedig a gépműhelybe.

A gyorsított munkamódszerek általános elterjedése és az automikus gépsorok alkalmazása igen nagy jelentőségű kétféle tette az ellenőrző műveletek idejének csökkentését. Az ellenőrző műveletek viszonylag nagy hányadát veszik igénybe a termelési ciklusnak. Az ellenőrzés időtartama jelentős mértékben csökkenthető, ha például a fémforgácsoló gépeket különféle mérőműszerekkel (minimálerekkel, indikátorokkal stb.-vel) szerelik föl.

A termelési ciklus időtartamának csökkentése szempontjából nagy jelentősége van az ütemterv alapján

végzett munkának is. A napi-, de különösen az óraütemtervek lehetővé teszik minden szükséges szerzőszám, készülék, anyag, berendezés, műszaki és tervdokumentáció kellő idejű előkészítését és a munkafolyamat szüneteinek nagymértékű csökkentését. Az ütemterv alapján végzett munka ezen kívül az egész gyár egyenletes munkamenetét is biztosítja.

A termelési ciklus megrövidítésének egyik fontos tényezője a vállalatok széleskörű együttműködése. Népgazdasági szempontból különösen nagy jelentősége van az egy és ugyanabban a gazdasági rajonban működő vállalatok együttműködésének. A jól tervezett és lebonyolított együttműködés szállítási költségekben és a szállítás időtartamában egyaránt nagy megtakarítást eredményez.

★

A termelési ciklus megrövidítésének egyik igen fontos módja a lehető legtökéletesebb technika alkalmazása és jó kihasználása. A termelési ciklus ilyen módon való megrövidítésének a szocialista gazdaságban kimeríthetetlen lehetőségei vannak. A Szovjetunió a termelés korszerű technikai felszerelése tekintetében már a háború előtt is az első helyet foglalta el a világon. Ipara a háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben újabb hatalmas lépést tett előre, és még tökéletesebb technikai felszerelésekkel gazdagodott.

A technikai felszerelés jobb kihasználása több terméket és rövidebb termelési ciklust eredményez.

Különösen jó eredményeket lehet elérni a gyártmányok szerkezetének tökéletesítésével. Ezen a területen főleg arra kell törekedni, hogy a tö-

kéletesítés egyben a gyártmányok munkaigényét is csökkentse.

A termelési ciklus időtartamának megrövidítése céljából a gyártmányok tervezésekor igen fontos a szerkezeti egységek és alkatrészek egységesítése és szabványosítása. Ez lehetővé teszi egynemű alkatrészeknek és szerkezeti egységeknek különböző gyártmányokhoz való felhasználását. Az egységesítés és szabványosítás egyúttal a gyártmányok munkaigényét is csökkenti. A Dinamo-gyárban a városi villamosvasút számára gyártott motorok egységesített sorozatgyártásának megszervezésével jelentős mértékben csökkentették a motorok munkaigényét: azonos teljesítményű villamosmotorokra 26, trolibusz-motorra 15, földalatti villamosmotorra pedig 44 százalékkal kevesebb munkát fordítottak, mint az egységesített sorozatgyártás megszervezése előtt.

A jól megfontolt egységesítés és szabványosítás megteremti a föltételeket egyes géprészek és alkatrészek tömeggyártásának fokozására, tökéletesebb gyártási eljárások alkalmazására és mindenekelőtt a folyamatos termelés meghonosítására.

A gyártási folyamatok meggyorsításának fontos tényezője intenzítkozása.

A gépgyárak gépműhelyeiben a termelés intenzitását például részben a forgácsolás sebességének növelése útján fokozzák. A gyorsmunkáló módszerek igen nagy mértékben csökkentik az alkatrészek gépi megmunkálásának idejét, elősegítik a munkatermelékenység jelentős emelkedését és a termelési ciklus megrövidítését.

A gyorsforgácsolás sebességének növelésével nyert időmegtakarítás azonban semmivé válhat, ha nem biztosítják a segédidő megtakarítá-

sát. A megmunkálás gépidejének csökkentése még nem jelenti azt, hogy teljes mértékben biztosítottuk a termelési ciklus megrövidítését. A fémek gyorsvágó módszerének alkalmazása nem csökkenti a segédidőt. Ez a körülmény a segédidő csökkentésével összefüggő számos fontos problémát vet fel (a szerszámgépek beindítása és leállítása, az alkatrészek rögzítése, a vágószerzőszámok beállítás, az alkatrészek mérése stb.).

A segédidő csökkentésének legfontosabb útja a gépesítés, a szerszámgépek és az ellenőrzés automatizálása, a többkéses szerszámgépek használata és a kemény ötvözetekből készült kések alkalmazása. A segédidő csökkentését lényegesen befolyásolja a munkahely kulturáltsága (a szerszámgép, példás rendben tartása, a vágó- és mérőszerszámok észszerű elhelyezése stb.).

A gépgyártó vállalatok termelési folyamatát meggyorsító módszerek meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy csak komplex intézkedések biztosíthatják a termelési ciklus számottevő megrövidítését. Egyes részlegeken a folyamatos termelés megszervezése csak abban az esetben eredményez rövidebb termelési ciklust, ha operatív naptári tervezés alapján helyesen szervezik meg a munkát, a folyamatos termelésben dolgozó üzemszerveket idejében látják el megfelelő anyagokkal és félgyártmányokkal, szerszámokkal és műszerekkel, észszerűen szervezik meg a berendezések javítását stb.

A berendezések és felszerelések jobb kihasználása, valamint a legfejlettebb gyártási módok alkalmazása útján elért gépidő-megtakarítás ugyancsak hiábavaló lesz, ha a termelés rossz szervezése követke-

tében az alkatrészek a munkahelyeken, az ellenőrzésben, vagy a közbeeső raktárakban veszlegelnek.

A vállalatok vezetőinek és az üzemi tervezőknek tehát az a feladatuk, hogy biztosítsák a termelési ciklus legnagyobbfoku megrövidítését elősegítő intézkedések egész komplexumának megvalósítását.

★

A termelési ciklus megrövidítésének kérdése csak akkor oldható meg, ha a vállalatok pontosan fölmerik a rendelkezésükre álló tartalékokat.

A tartalékok feltárása a termelési ciklus valóságos tartamának elemzésén alapul. Az elemzéshez tartozik azoknak a pozitív és negatív tényezőknek a feltárása, amelyek az adott műszaki feltételek mellett a termelési ciklus tartamát befolyásolják. A termelési ciklus valóságos tartamának és megrövidítése tartalékainak tanulmányozása és elemzése alapján kell megállapítani a termelési ciklus tervezett tartamát.

A termelési ciklus tervezett tartamának haladó jellegűnek kell lennie. Ez mozgósítja a vállalatok dolgozóit a műszaki fölszerelésnek és a termelés megszervezésének további tökéletesítésére.

A helyes elemzés legfontosabb feltétele a termelési ciklus valóságos tartamának előzetes kiszámítása és rendszeres nyilvántartása. A termelési ciklus valóságos időtartamát a nyilvántartási (számvetési) okmányok és a befejezetlen termelés rendszeres leltári fölvételeinek adatai alapján kell megállapítani. A nyilvántartási okmányok föltüntetik a gyártmány elkészítéséhez szükséges munkák kezdetének és befejezésének időpontját, magukban foglalják a gyártmányok műszaki leírását, a

különbféle kísérőlapokat, munkalapokat stb.

Sok gépgyár még nem fordít kellő figyelmet a termelési ciklus elemzésére és tervezésére. Ez nagy hiba, mert a termelési ciklus tartamára vonatkozó számítások hiányában sem a gyárigazgatóság, sem pedig a felsőbb szervek (főigazgatóságok, minisztériumok) nem ellenőrizhetik részleteiben is a vállalat munkáját. A megfelelő számítások hiánya egyúttal a tartalékok feltárását is lehetetlenné teszi.

A termelési ciklus megrövidítésének lehetőségeit és módjait a vállalatok dolgozói is kötelesek rendszeresen tanulmányozni, elemezni és feltárni. A legjobb vállalatok tapasztalata azt bizonyítja, hogy a tartalékok feltárásának egyik legeredményesebb módja a termelési ciklus tartalékainak társadalmi ellenőrzése. Az uralni gépgyárban a társadalmi ellenőrzés során több mint kétezer javaslatot tettek a tartalékok feltárására. Közülük 778-at már az ellenőrzés első időszakában megvalósítottak. Az elfogadott javaslatok realizálása a munkaidőráfordításnak és a műhelyek közti szállítások időtartamának lényeges csökkentésével járt.

A termelési ciklus megrövidítése végett fokozni kell a párt- és komzomszervezetek, valamint a szakszervezetek agitációs és propagandamunkáját. A dolgozók bevonásával szakmai megbeszéléseket kell tartani, amelyekben a helyi teendők megjavításán kívül meg kell világítani a termelési ciklus megrövidítésének népgazdasági jelentőségét is.

A tartalékok feltárásának ugyan csak eredményes módja a hasonló munkát végző vállalatok, iparágak tapasztalatszerése. (Planovoje Hozajszto. 1952. 1. szám.) M. L.

A helyi építőanyagtermelés tervezésének tapasztalataiból

A helyi tervező szervek egyik legfontosabb feladata a helyi nyersanyagforrások feltárása és kihasználásuk megszervezése a különféle árufajták termelésének fokozása céljából. A helyi nyersanyagokból készült tömegfogyasztási cikkek gyártásán kívül, igen nagy jelentősége van a helyi építőanyagok termelésének is. Az új gyárépítkezések hatalmas méretei és a városokban meg a falvakban folyó nagyarányú építkezés megkívánja a helyi építőanyagok termelésének és gyártásának legnagyobbmértékű fokozását.

Fejlődő helyi iparunknak és irányító szerveinek rendkívül nagy segítséget ad az e téren szerzett szovjet tapasztalatok megismerése és felhasználása. A helyi építőanyagipar kérdéseivel foglalkozó szovjet szakcikkre iránt érdeklődő számos olvasónk kívánságára a következőkben — P. Pudovejnek, a tulai területi tervbizottság elnökének cikke nyomán — a tulai terület helyi építőanyagiparának tervezésével összefüggő legfontosabb tapasztalatokat ismertetjük.

A háborúutáni sztálini öt éves terv éveiben gyors ütemben helyreállították és fejlesztették a tulai terület gazdaságát. Ennek következtében az ipari termelés 1950-ben az 1940. háborúelőtti évhez képest csaknem a másfélszeresére növekedett. A beruházások terjedelme 1950-ben 1945-höz viszonyítva 2,4-szeresére emelkedett.

A hatalmas arányú építőmunka megkívánta, hogy jelentősen növeljék a helyi falazóanyagok gyártását. A háborúutáni első öt éves terv teljesítése során a téglagyártás 7,7-szeresére, a mésztermelés pedig 2,7-szeresére növekedett.

A tulai terület tervbizottsága igen fontos kérdésnek tartja a helyi építőanyagipar fejlesztését. Munkája során figyelembeveszi, hogy elsősorban a téglának és a téglapótló anyagoknak gyártását, valamint a mész termelését kell fokozni, mégpedig olyan mértékben, hogy a terület ezekben az építőanyagokban önellátóvá váljék. A termelés fokozásával egyidőben az önköltség csökkentését és az építőanyagok minőségének megjavítását is célul tűzi ki a tervbizottság. A termelés fokozásának egyik legfontosabb tényezője a meglévő berendezés jobb kihasználása és a termelés technológiájának megjavítása. A téglá, téglapótlóanyagok és mész termelése volumenének meghatározásakor egvébként a termelés fokozásának valamennyi forrását és lehetőségét figyelembe kell venni.

A területi tervbizottság ezt a munkát azzal kezdi, hogy a tervidőszak kezdete előtt — a salaktömbök termelésének figyelembevételével — anyagmérleget készít a tégláról. Gondosan elemzi a falazóanyagok termelését és felhasználását jelző statisztikai adatokat.

A tervbizottság az iparvállalatok beruházását és felújítását irányító szervezetektől és vállalatoktól a város- és lakásgazdálkodási, kulturális és népművelési hivataloktól beérkező építőanyagigényléseket is gondosan elemzi.

A jól elkészített téglamérleg lehetővé teszi jelentős források és tartalékok feltárását, elősegíti az építkezések meggyorsítását és az építési költségek csökkentését.

A területi tervbizottság a téglamérleg következő sémáját alkalmazza:

Építőanyagmérleg az 195... évre

T é g l a

A szervezet megnevezése	A beruházások volumene (ezer rubelben)	Az építkezésre eső beruházások volume (ezer rubelben)	A termelés forrásai (ezer drb)	Szükséglet (ezer drb)	Hiány (ezer drb)	Felcsúszás (ezer drb)
Bányaépítő vállalat	250 000	150 000	30 000	37 500	7 500	—
Lakóház- és lakásépítő vállalat	125 000	120 000	20 000	30 000	10 000	—
Az állam: gépkocsigyár építkezése	100 000	80 000	15 000	20 000	5 000	—
A Közleked. Miniszter. üzemek	25 000	20 000	15 000	5 000	—	10 000
Közüzemi építkez. vállalat	3 000	2 500	—	625	625	—
Hűtőipari építő vállalat	15 000	120 000	—	20 000	20 000	—
Építőanyag-igazgatóság	—	—	20 000	—	—	20 000
Szociális és kult. építkezés	30 000	25 000	—	10 000	10 000	—
			100 000	123 125	53 125	30 000

A közölt mérleg adataiból kitűnik, hogy az egyes szervezetek beruházásaiban az építkezésekre fordított összegek hányada nem egyforma.

A területi tervbizottság az építőanyag-szükséglet megállapításakor nemcsak az egymillió rubel összegű beruházásokra eső anyagfelhasználás tájékoztató jellegű adatait, hanem a legjobb munkások és az egyes építkezések által valóban elért leggazdaságosabb anyagfelhasználási normákat is figyelembe veszi.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az az egymillió rubel összegű beruházásokra jutó építőanyag-szükséglet meghatározásának módszere nem biztosítja eléggé az építőanyagok takarékos felhasználását. Ezért a területi tervbizottságnak a legjobb eredményeket elért építkezések és építőmunkások tapasztalatai alapján

helyesbíteni kell az építőanyag-szükséglet meghatározásához alkalmazott számítási módokat.

Példánkban, a *Bányaépítő Vállalat* 250 millió rubeles beruházásból 150 millió rubelt, a *Lakóház- és lakásépítő Vállalat* pedig 125 millió rubeles beruházásból 120 millió rubelt költ építkezésre. Ezzel magyarázható a téglaszükségletben mutatkozó nagy különbség. Az első esetben a szerelőmunkák, a másodikban pedig az építőmunkák követelnek nagyobb összeget. A beruházási munkák megoszlása alapján megállapítható tehát az egyes építőszervezetek téglaszükséglete is. A mérleg szerint a forrás 100 millió, a szükséglet 123 125 000 darab téglá. A 23 125 000 darabnyi hiányt a belső források és rejtett tartalékok feltárásával, vagy a termelés növelésével kell fedezni.

A mérlegszámítások azt mutatják, hogy az utóbbi évek folyamán a tulai területen téglahiány volt. A területi tervbizottság a helyi építőanyagtermelés fokozása végett a téglá, a téglapótló anyagok és a mész termelési tervének elkészítéskor számos konkrét intézkedés végrehajtását tette kötelezővé az építőanyagiparban.

Ezek a következőkben foglalhatók össze:

a) a műhelyek közti aránytalanságok megszüntetése;

b) az egy kemencére jutó téglatermelés fokozása;

c) a legjobb építőanyagipari dolgozók, (különösen a szárítóokban dolgozó és a sajtoló munkások) tapasztalatainak széleskörű hasznosítása.

A gyakorlat azt mutatta, hogy az agyagbányák munkájának helyes megszervezése lényegesen megkönnyíti az egész éven át működő téglagyárak üzemeltetését. Ma már nem készítenek téli agyagtárolókat, hanem a bányának télen is művelt területét fűrészpórral, szalmatarakkal, vagy más hőszigetelő anyaggal fedik be, s így védik a fagytól.

Nagy gondot fordítanak az agyagkitermelés gépesítésére, s különösen az exkavátorok fokozott kihasználására. Ugyancsak nagy jelentőségű a bányától a téglaprésig való anyagszállítás gépesítése. Ezt keskenyvágányvú billenő csillékkal végzik. Az építőanyagipar területi igazgatóságának téglagyáraiban sikerrel alkalmazták a szállítás hatékonyságát növelő folyamatos csilleszállítást és a futószalagot is.

A futószalag alkalmazásával megkönnyítették a szállítómunkások

munkáját és fokozták a munka termelékenységét. A szárítószínek át-bocsátóképesége is mintegy 20%-kal növekedett, minthogy a futószalag segítségével gyorsabban jut el a nyers téglá a préházból a szárítószínekbe. Ezenkívül a futószalagrendszer a nyers téglának a kemencébe való berakását is meggyorsította.

A területi tervbizottság gondosan tanulmányozza az élmunkások tapasztalatait, feltárja a termelés fokozásának és a minőség megjavításának tartalékait. Különösen fontos az agyagszalag sebességének fokozása a téglavágó asztalon. Ez szükségessé tette, hogy a csigasajtó fordulatszámát percnként 24-ről 27-re emeljék. Az agyagszalag sebességének fokozása azt eredményezte, hogy percnként 48 téglá helyett 80 darab téglát vágtak le. A jobb munkaszervezés biztosította, hogy a téglaprés műszakonként 17—18 000 darab téglá helyett 32 000, egyes napokon pedig 40—45 000 téglát termeljen.

Jelentős tartalékok rejlenek a szárítószínek észszerű kihasználásában. Ismeretes, hogy — különösen az idényjellegű téglagyárakban — a körkemencék kapacitását a szárítószínek elégtelensége miatt többnyire nem használják ki teljes mértékben. A szárítószínek kihasználását lényegesen megjavítja Kortavcev elvtárs nyerstéglaszáritó módszere. Ez biztosítja a szárítószínek át-bocsátóképeségének számottevő növelését, s megeremti a föltételeket a nyerstéglagyártás munkaidényének meghosszabbítására.

A Kortavcev elvtárs módszerét alkalmazó Kutazova elvtársnő a szárítás meggyorsítása és a selejt csökkentése céljából azt javasolta, hogy

a negyedik vagy ötödik napon for-gassák meg az állványok polcain a nyerstéglákat. Azt is javasolta még, hogy a megszáradt téglákat válogas-sák ki, a visszamaradó nyerstéglát pedig ritkítsák meg. Kutazova elv-társnő tehát tökéletesítette a téglá-szárítás módját, s jelentősen csök-kentette a szárítás idejét. 1949-ben a nyerstégla még 15—20 napig szá-radt, 1950-ben viszont az új eljárás alkalmazása következtében 10—12 napra, de gyakran csak 8—9 napra volt már csak szükség teljes kiszá-radásához.

A termelésben élenjáró dolgozók tapasztalatainak tanulmányozása és népszerűsítése a tervező szervek egvik főfeladata. A területi tervbi-zottság az egész tervidőszak folya-mán figyelemmel kíséri, hogy melyik vállalatban, milyen eredménynyel alkalmaztak újabb munkamód-szereket.

A téglagyártás legfontosabb gyár-tási folyamata az égetés. Jelentős eredményekkel járt ezen a téren Pa-vel Duvanyin gyorsító módszeré-nek alkalmazása. A téglá gyorsíte-tése megköveteli a kéményhuzat megfelelő szabályozását és az új kamrák ütemes bekapcsolását a tűz-zónába. A tüzelőanyagot kis adagok-ban, rövid időközönként szórják a szifónnyílásokba, hogy necsak a hő-mérséklet, hanem a láng hossza is egyenletes legyen. Ezzel a módszer-rel az egvik téglagyárban az égetés időtartamát 6—8 napról 4—5 napra rövidítették.

A területi tervbizottság az építő-anyagyártás tervezésének területén végzett munkáját egybehangolja a geológiai kutatórösztt munkájával. A területi tervbizottság ezenkívül előíranyozza terveiben az építőanya-goknak helyi nyersanyagokból való termelését, vagyis a kőfejtést, mész-

égetést, cement, tetőfedőpala és szil-káttégla gyártását.

Igen fontos feladat az új építő-anyagok gyártásának megszervezése. A területi tervbizottság e téren egye-bek közt az égetett agyagtégla he-lyettesítésére kiválóan alkalmas sa-laktömbök gyártását tette kötele-zővé. Ezek gyártása egyszerűbb és nem olyan munkaigényes. A tulai területen ma már úgyszólván min-den egyes építőanyagtermelő gyár foglalkozik salaktömbök gyártásá-val. A helyi és a szövetkezeti ipar-ban is megszervezték a salaktömbök készítését. Manapság ezen a vidéken a salaktömbök termelése ugyanolyan jelentőségű, mint a téglagyártás.

A tulai terület egyik téglagyárá-ban megkísérelték az agyag-salak-tégla gyártását. Erre a célra az agyagtéglagyártó berendezést hasz-nálták föl. Az agyag-salaktéglához szükséges anyagok összetétele a kö-vetkező: 50 százalék agyag, 40 szá-zalék mozdonyalag, 10 százalék fű-részpor. Az ilyen nyerstégla 20—25 százalékkal rövidebb idő alatt szá-rad. Az agyag-salaktéglát a kemen-cébe való berakása után 20—22 óra mulva lehet bekapcsolni a tűzzó-nába, az agyagtéglát ellenben csak 40—48 óra mulva. Az agyag-salak-tégla gyorsabb száradása és égetése következtében jelentősen csökken a tüzelőanyagfelhasználás. Az említett gyárban csak 1950 augusztusában és szeptemberében 26 000 rubel ér-tékű tüzelőanyagot takarítottak meg. Az ipari hulladékok felhasználása, az agyag- és homokfogyasztás csök-kenése pedig ezer téglánként 17,5 rubel megtakarítást eredményezett.

A területi tervbizottság a terület pártbizottságának és a kerületi ta-nács végrehajtóbizottságának írá-nyfeltételével számos szervezési és mű-szaki intézkedést hajtott végre. En-

nek következtében a területi építőanyagipari igazgatóság gyáraiban a háborúutáni ötéves terv során a téglatermelés 5,4-szeresére növekedett. Ezt úgy érték el, hogy minden gyárban észszerűsítették a termelést és megszüntették a szűk keresztmetszeteket: az egyikben kibővítették a szárítószíneket, a másikban a préházat, a harmadikban fokozták a munkaigényes folyamatok gépesítését és így tovább.

1952-re tervbe vették az égetőkemencék évi 11 hónapos munkájának biztosítását. Ebből a célból meg kell hosszabbítani a nyerstégla formázásának időszakát és olyan pótalkanyagokat kell hozzáadni az agyaghoz, amelyek megóvják a nyerstéglát a fagy romboló hatásától. Ezen-

kívül rögtönzött szárítókat is kell alkalmazni.

A tulai területen ugyanúgy, mint a Szovjetunió valamennyi területén hatalmas lehetőségek és tartalékok vannak a helyi építőanyagok termelésének fokozására — állapítja meg a területi tervbizottság elnöke, a *Planovoje Hozjajsztvo* című folyóiratban közölt cikkében. Az építőanyagok gyártásához a terület kellő nyersanyagforrásokkal, megfelelő termelőkapacitásokkal, szakképzett és tapasztalt káderekkel rendelkezik. E tartalékok helyes felhasználása és a terület szükségletének sajáttermelésű építőanyagokkal való kielégítése nagymértékben függ a területi tervbizottság jó munkájától.

MEGJELENT

a STATISZTIKAI SZEMLE

júniusi száma

Tartalma :

A munkásosztály megbecsült küzdőtársai : a szocialista számvitel dolgozói

Harcoljunk a statisztikai adatok hitelességéért

Az ipari össztermelés összehasonlító nagybani áron való értékeléséről

A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának feladatairól

A statisztikai csoportosítások módszerének alkalmazása az iparban

A beruházások tervezésének néhány kérdése

Schwartner Márton

A községi nyilvántartások rendezése

Az építőipari gépek kihasználásának mutatói

HOZZÁSZÓLÁS

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

STATISZTIKAI HÍRADÓ

IRODALOM

Ára : 8 forint

Kapható a **STATISZTIKAI KIADÓVÁLLALATNÁL** (Budapest,

II, Keleti Károly-u. 5/7. sz. I. 1. Új telefon : 358-530. 130-as mellék

WAGNER ZOLTÁN—SZŐKE GYÖRGY

A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről

Lenin és Sztálin azt tanítja, hogy a szocialista társadalmi rend győzelme szempontjából a munka termelékenységének növelése, — s ezzel összefüggésben: a kapitalizmusénál jobb, magasabbrendű munkaszervezet létrehozása — a legfontosabb feladat.

Pártunk országos aktívaértekezletén Gerő elvtárs mutalott rá e feladat megoldásának fontosságára, és hangsúlyozta, hogy: „a szocializmus mint új rendszer valamely országban akkor szilárdul meg, ha a kapitalizmusénál magasabb termelékenységet valósít meg.“

Az evőcgelt megoldandó feladatok között Gerő elvtárs elsőnek a termelési eszközök jobb kihasználását említette. Gerő elvtárs útmutatásából kiindulva, ezúttal a termelés állóeszközeinek, helyesebben a termelőberendezéseknek jobb kihasználásához elengedhetetlenül szükséges kapacitásfölmérés kérdéseivel kívánunk foglalkozni.

Valamennyi népi demokratikus országban — így hazánkban is — egyre fokozódik a gépesítés üteme, rohamosan növekszik a modern gépek aránya a termelésben. De a népgazdaság fejlődésének rendkívüli gyors előrehaladása miatt a kapitalizmus örökségeként ránkmaradt, kevésbé korszerű gépeink és berendezéseink legjobb és leggazdaságosabb felhasználását sem nélkül-

özhetjük. Ezt csak úgy biztosíthatjuk *ha éves és távlati terveinkben reálisan megtervezzük a berendezések helyes felhasználását*, ami viszont csak akkor lehetséges, ha pontosan ismerjük termelőberendezéseink állományát és azt, hogy felhasználásukkal milyen és mennyi terméket gyárthatunk. Nyilvánvaló, hogy ennek megállapítása csak a termelőkapacitás (termelőképesség) fölmérése alapján lehetséges.

A termelőkapacitás (termelőképesség) és kihasználásának kérdése a magyar szakirodalomban új és legnagyobb részben földérfeltlen terület.

A termelőkapacitás fölmérésére irányuló munkák is csupán alig egy éve, hogy megkezdődtek és abban az időben inkább csak kísérletnek voltak tekinthetők. Megfelelő elvi alapokon fölépült módszertan hosszú ideig nem állott rendelkezésre. Súlyosan éreztük hátrányát ezen a területen annak, hogy a szovjet szakirodalomból magyar fordításban csak kevés munka jelent meg. Ezek is — Tyeplov, Ivanov és Kontorovic professzorok munkáinak kivételével — inkább csak brosúra-terjedelemben.

Már ez a kevés is óriási segítséget jelentett azonban a termelőkapacitás fölmérésével foglalkozó tervmunkásoknak. Kimozdította a kérdést az eddigi bizonytalanság helyzeté-

ből, határozott elvi irányt szabott és igen sok gyakorlati útmutatást adott. Az utóbbi tekintetben különösen szovjet szaktanácsadóink előadásai idéztek elő döntő változást.

A kérdés fontosságát külön is kiemborítja az a körülmény, hogy — a szovjet tapasztalatok segítségével kidolgozott módszerek alapján — népgazdasági méretekben hazánkban is megindultak a termelőkapacitások fölmérési munkái.

A Népgazdasági Tanácsnak és a Minisztertanácsnak e tárgyban hozott rendeletei nemcsak a termelőkapacitások fölmérését teszik kötelezővé, hanem annak biztosítását is, hogy a fölmérés során nyert adatok mind vállalati, mind népgazdasági szinten a tervekészítés legfőbb tényezői között szerepeljenek.

A következőkben a szovjet szakirodalomra támaszkodva fejtsük ki álláspontunkat a termelőkapacitás fölmérésével, kihasználásának tervezésével összefüggő kérdésekben. Ez az álláspont a megindult fölmérés; munkák alapelveinek meghatározásakor legnagyobb részben érvényre is jutott. Ennek ellenére nem tartjuk a kérdést lezártnak. Munkánk további finomításához és a pontos fölméréshez, valamint a kihasználás jó tervezéséhez fűződő fontos népgazdasági érdekekre való tekintettel, szükségesnek látszik, hogy álláspontunkat a szakkörök híralata elé bocsássuk.

A potenciális kapacitás (potenciális teljesítőképesség) fogalmának elméleti alapja

Az emberi társadalom alapja az anvagi javak termelése. A termelés folyamatában a céltudatos emberi munkán, mint alapvető termelőerőn kívül szükség van még munkatárgyakra és munkaeszközökre.

A munka tárgyai — mint ismeretes — mindazok a dolgok, amelyeket az emberi munka feldolgoz, étalakít (alapanyagok, segédanyagok, stb.).

„A munkaeszköz oly dolog, vagy dolgoknak összessége, amelyet a munkás önmaga és a munkatárgy közé iktat és amelyet a munkatárgyra ható tevékenysége vezető közegül használ.” (Marx. A tőke I. kötet, 193. lap. Szikra 1948.) Munkaeszközök például a gépek, a munkapadok, stb., amelyeknek segítségével az anyag feldolgozása történik.

A munka tárgya lehet olyasmi is, amit úgyszólván készen kap az ember a természettől, munkaeszközöket azonban kizárólag az ember képes alkotni. A munkaeszközök készítése olyan folyamat, amelyben az ember céltudatos munkájával bizonyos dolgokat *alkalmassá tesz arra, hogy az előre kijelölt munkafeladat teljesítésére felhasználhatók legyenek.*

Például egy gépgyárban az emberi munka megalkotja a gépet. A gép elkészülte pillanatától már rendelkezik olyan tulajdonsággal, amely alkalmas munkaeszközzé teszi bizonyos előre meghatározott feladat teljesítésére. *A gépnek ezt a megalkotása pillanatától hozzátartozó és tőle el nem választható tulajdonságát nevezzük potenciális kapacitásnak vagy teljesítőképességnek.*

A potenciális kapacitás (teljesítőképesség) mértéke — mint a kifejtettből következik — kizárólag az azt létrehozó emberi munka szak-képzettségétől, fejlettségétől függ. Vagyis az egy és ugyanazt a célt szolgáló eszközök közül annak a potenciális kapacitása nagyobb (mennyiségben és minőségben, esetleg mindkettőben), amelyet maga-

sabb szakképzettséggel, a munká-
ho: való jobb viszonytal, jobb és
tökéletesebb termelési kultúrával hoz-
nak létre. Legjobb példák erre a
szovjet gépgyártó ipar termelte,
soha el nem képzelt teljesítőképés-
ségű gépek, amelyek a műszaki kul-
túra jelenleg ismert legmagasabb
fokát képviselik.

A kapitalizmusban a termelési esz-
közök a tőkés tulajdonában van-
nak. A termelési eszközöktől meg-
fosztott dolgozók nem érdekeltek a
termelésben. Nem érdekük a jobb
és tökéletesebb teljesítőképességű gé-
pek gyártása. Hiszen az ilyen csak
a tőkés egyéni érdekeit, profitja nö-
velését szolgálja és így eszköze a
még fokozottabb kizsákmányolásnak.

Merőben más a helyzet a szocia-
lizmusban és a szocializmust építő
népi demokráciákban. A szocializ-
musban minden termelési eszköz, a
népi demokráciákban döntő többség-
gük társadalmi tulajdonban, a dol-
gozó nép közös tulajdonában van,
s a kizsákmányolástól mentes szocia-
lista társadalmat, illetve annak
építését szolgálja. A szocializmus-
ban és a szocializmust építő népi
demokratikus rendszerben megválto-
zott a dolgozók viszonya a munká-
hoz. Annak fölismerése, hogy a
munkások nem a tőkésnek, hanem
saját maguknak, saját államuknak
dolgoznak, hatalmas mozgatóerő a
termelés fejlődésében, a dolgozókat
szakképzettebb, jobb munkára és így
nagyobb teljesítőképességű munka-
eszközök, gépek gyártására sarkalja.

Sztálin elviárs azonban azt is ki-
fejtette, hogy „a technika hozzáértő
emberek nélkül holt dolog. A tech-
nika olyan emberek kezében, akik
uraivá válnak, csodákat művelhet
és kell is, hogy műveljen“. (Sztálin.
A leninizmus kérdései. 616. lap.
Szikra 1951.)

Világos, hogy a gép önmagában
termelni nem képes, a gép poten-
ciális kapacitását (teljesítőképés-
gét) csak az emberi munka állít-
hatja a termelés szolgálatába. Vi-
szont kétségtelen az is, hogy a po-
tenciális kapacitás — akár van
munkaerő, akár nincs, akár jobb a
munkaerő, akár gyöngébb — elvá-
laszthatatlan tulajdonsága a gépnek.

Az elmondottakból következően
most már meghatározhatjuk a gép
potenciális kapacitásának fogalmát:

*Potenciális kapacitáson (teljesítő-
képességen), azt a géptől (termelő-
berendezéstől) elválaszthatatlan tu-
lajdonságot értjük, amelyet a gépet
létrehozó emberi munka alkotott az-
által, hogy a gépet konkrét, előre
meghatározott feladat ellátására al-
kalmassá tette.*

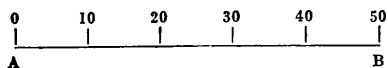
**A potenciális kapacitás (teljesítőképesség)
ismert felső határa mint a termelő-
képesség (termelőkapacitás) alapja**

A burzsoá közgazdák a gép „ter-
melőképességéről“ úgy beszélnek,
mint egyszerű mindenkorra megadott
és változatlan mennyiségről. Mint
aminek abszolút felső határa ismert,
s amelyen túl a gép nem működ-
tehető.

Különböle határokat állapítanak
meg, amelyekkel végeredményben
a nullt elmaradottságát védelmezik.
Nem veszik számításba a termelés
aktív tényezőjét, az emberi munkát
és annak döntő befolyását az egyes
gépek vagy akár az egész vállalat
működésére.

A gépek „termelőképességét“ csu-
pán elvont műszaki jellemzőkből
állapítják meg. Megállapítják pél-
dául, hogy „a gép“ óránként maxi-
málisan 50 gyártmányegységet ké-
pes termelni, és azon túl használni

nem lehet. Ezt a „határelméletet“ a következő ábrán szemléltetjük:

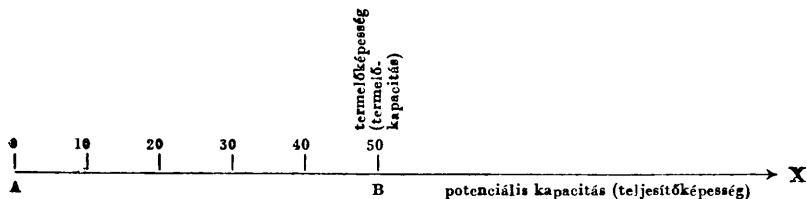

Amint látjuk tehát, a gép „kapacitását“ vagyis a „termelőképességet“ felső határát példákban a B pont (50 db) jelzi.

Döntően más a helyzet a szocializmusban. A termelés élmunkásai és újítói megmutatták, hogy a gépeknek az előirányozottnál jelentősen nagyobbfokú kihasználása is elérhető. A sztahanovisták az átléphe-

telen „határt“ messze maguk mögött hagyták. Hogy csak néhány példát említsünk: Bikov, Panyin elvtársak és magyar követőik — Muszka Imre, Horváth Ede, Kék Zoltán, Pioker Ignác — bebizonyították, hogy az elérhető határként megszabott teljesítményeknél jóval nagyobb teljesítmény is elérhető.

A potenciális kapacitás abszolút felső határa tehát soha sem ismert, mert minden ismert határt megdönt az emberi munka alkotó kezdeményezése. Ha ezt az előzőben leírt példával kívánjuk szemléltetni, az ábra a következőképpen alakul:

A potenciális kapacitás maga az egyenes vonal, amelynek abszolút felső határa nem ismeretes; ezért jelöljük „X“-jellel. Ismeretes azonban ezen az egyenes vonalon az A-tól a B pontig terjedő távolság, ahol a B pont a potenciális kapacitás kihasználásának azt a felső határát jelenti, amelyet az élenjáró dolgozók — jelenlegi szakképzettségükkel — elértek. Nem jelentheti, de nem is jelenti tehát a B pont a potenciális kapacitás felső határát, hanem világosan csak azt mutatja, hogy ezen az ismeretlen abszolút felső határon belül, egy adott időpontban milyen mértékű a potenciális kapacitás kihasználásának a gyakorlatban bebizonyított legjobb lehetőség. A gépben rejlő, de még ismeretlen potenciális kapacitást (rejtett tartalékokat) a jelenleginél

fejlettebb emberi munka használhatja csak ki és állíthatja a termelés szolgálatába.

A *potenciális kapacitásnak egy adott időpontban ismert felső határát nevezzük termelőképességnek vagy más szóval termelőkapacitásnak*. Világos tehát, hogy a potenciális kapacitás és a termelőképesség (vagy termelőkapacitás) nem tekinthető azonosnak. Mint a fenti ábra is mutatja, a potenciális kapacitás (illetve potenciális teljesítőképesség) két részre oszlik. Egyik része a teljesítőképességnek az adott időpontban ismert felső határáig terjed. Ez a határ jelzi a termelőkapacitást. Másik része: az ismeretlen abszolút felső határig terjedő rész, ez foglalja magában a termelőkapacitás rejtett tartalékát.

A gépesített termelés géphez, gyárhoz (termelőberendezéshez) kötött. A termelőerők legfontosabb eleme — az emberi munka — a gépesített iparban a termelőberendezés felhasználásával folytatja termelő tevékenységét. Ebből következik, hogy a gépesített termelésnek egy bizonyos időpontban meglévő lehetősége a rendelkezésre álló gépek számához, minőségéhez, a technika és a technológia adott színvonalához igazodik. A lehetőségnek az adott időpontban megismerhető felső határát azonban mindig a termelés aktív tényezője — az ember — élenjáró teljesítménye határozza meg. (Élenjáró munkaeredmény, tökéletesebb munkaszervezés, stb.)

A lehetőség ismert felső határán belül, a rendelkezésre álló munkaerő mindenkori létszáma és átlagos szakképzettsége, a beszerezhető anyag mennyisége és minősége, az idő és tér jobb vagy rosszabb kihasználása állíthat és állít is fel korlátokat a lehetőség kihasználása tekintetében, de magára a lehetőség ismert felső határára nincs befolyással. Ez utóbbira kizárólag az élenjáró emberi tevékenység eredményei hatnak.

A termelőkapacitás (termelőképesség) fölmérésének munkája lényegében azt jelenti, hogy meghatározzuk a termelőberendezés potenciális kapacitásának adott időpontban élenjáró eredményekkel már elért felső határát. Ez az első feladatunk, s ha helyesen oldjuk meg, pontosan meghatározhatjuk a gépesített termelés adott időpontban élenjáró eredményekkel már igazolt lehetőségének felső határát: a termelőképességet.

A második feladat az, hogy az adott időszak átlagos termelési feltevélei alapján meghatározzuk: a

gépesített termelés lehetőségének felső határán belül milyen mértékben használják vagy használták ki, illetve milyen mértékben használhatnák ki jobban a termelőképeséget (termelőkapacitást).

Végül a harmadik feladat: a termelőkapacitás kihasználása fentiek szerint meghatározott mértékének alapulvételével, *haladóátlag-normák* alkalmazásával, a műszaki fejlesztési, beruházási, termelési, anyag- és munkaerőtervekkel összhangban, egész tervezési rendszerünkbe beillesztve el kell készíteni *egy jövő tervidőszak termelőkapacitás kihasználási tervét*.

E feladatok megoldásának útjait még csak most keressük. A végső célunk az kell legyen, hogy amint a termelés másik két tényezőjének: a munkának és a munka tárgyának felhasználását népgazdasági mérlegrendszerünkben már most megtervezük, ugyanígy meg kell terveznünk a termelés harmadik tényezője — a munkaeszközök — termelőkapacitásának felhasználását.

A cél elérése akkor válik lehetségessé, ha a fölmérés munkáját tudományosan megalapozott módszerekkel végezzük el és megfelelő módszerek segítségével elmezni tudjuk a termelőkapacitás kihasználásának az adott időszakban meglévő, valamint a tervidőszakban kialakítható lehetőségeit.

A termelőképesség (termelőkapacitás)

Az előbbiekben — úgy véljük — sikerült megvilágítani álláspontunk lényegét, amely szerint:

a) gép potenciális kapacitásának (illetve teljesítőképességének) az adott időpontban ismert felső határa, vagyis a termelőkapacitás az, amely az optimális egyéb fel-

tetelek esetén a gyakorlatban is 100 százalékban kihasználható. Mászóval, ha a dolgozók átlagos szakképzettsége eléri az élenjárók színvonalát, ha rendelkezésre áll a megfelelő minőségű anyag, megvalósul a termelőtér ismert legjobb kihasználása, az ismert legjobb technológiát alkalmazzák és mindezt egybekötve az ismert legjobb munkaszervezéssel, akkor a termelőkapacitás kihasználása valóban 100 százalékos lesz. Vitathatatlan, hogy mindegyik feltétel — egyenként és együttvéve is — megvalósítható.

A termelőkapacitás meghatározásával tehát a gyakorlatban is megvalósítható perspektivikus célt szabunk meg. (Lásd: „A termelőkapacitás fölmérésének alapja” című fejezetben a termelőkapacitás normáját).

b) A jövőben — esetleg a távolabbi jövőben — megvalósítható célokkal szemben edva van a vizsgálat (termelőkapacitás fölmérés) időpontjában valóban fennálló átlagos helyzet. (A dolgozók szakképzettsége, az anyag minősége, a termelőtér kihasználása, az alkalmazott technológia, a szervezés — *objektív okokból* — kisebb-nagyobb mértékben elmarad a megfelelő fejlettségi színvonalon a gyakorlatban is megvalósítható céltól.) Ez a helyzet szabja meg azt, hogy a fölmérés vagy a vizsgálat időpontjában *milyen mértékben lehet kihasználni a gépek ismert teljesítőképességét, vagyis a termelőkapacitást.*

c) Ugyancsak az optimális lehetőségek megvalósítását korlátozó objektív okok figyelembevételével lehet és kell is megtervezni egy adott *tervidőszak termelőkapacitás kihasználását.* Ezt az alapidőszak kihasználási ténytámainak segítségével és haladó átlagnormák al-

kalmazásával, tervezési rendszerünk keretébe illesztve, a többi tervvel szoros összefüggésben végezhetjük el. Ehhez megvannak, illetve megteremthetők a gyakorlati feltételek, és nem lehet vitás, hogy *ezt el is kell végeznünk.* Tervezési rendszerünkben komoly hiányosság, hogy amikor a *gépésített termelés* nélkülözhetetlen tényezőivel — az emberi munkaerővel, továbbá az anyaggal és energiával — tervszerűen gazdálkodunk, ugyanakkor a gépésített termelésnek ugyancsak föltétlenül szükséges tényezőjét képező *állószerkezetek, gépek ismert teljesítőképességével, vagyis a termelőkapacitással nem folytatunk tervgazdálkodást.*

Álláspontunk rövid összefoglalása nem volna teljes, ha nem emlékeznénk meg arról a gyakran hallott érvelésről, hogy az élenjáró eredmények alapján fölmért termelőkapacitás olyan nagy teljesítményeket szabna meg, amelyekkel szemben a termelőkapacitás kihasználásának ténytáma vagy egy következő tervidőszakra reálisan megtervezhető tervszáma esetleg 30—40 százalékos, vagy ennél is alacsonyabb kihasználási mutatószámot eredményezne.

Véleményünk szerint a kérdésnek ilyen föltevése teljesen helytelen útra visz. Mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk, hogy senkit sem ér sérelem — egy vállalatot, iparágat, minisztériumot, sőt az egész népgazdaságot sem — ha objektív okok alapján megállapítjuk, hogy jelenleg vagy az elkövetkezendő időszakban termelőkapacitását esetleg csak 30 vagy 40 százalékig használhatja ki vagy fogja kihasználni. A kérdés szerintünk csak úgy tehető fel: vajjon a gyakorlatban *perspektivikusan* elképzelhető-e vagy sem

azoknak a föltételeknek megvalósítása, amelyek lehetővé teszik, hogy a dolgozó a gép termelőkapacitását 100 százalékban kihasználja? Ha elképzelhető, akkor a gép teljesítőképességének az adott időpontban élenjáró teljesítményekkel elért felső határa bizvást tekinthető termelőkapacitásnak. Az ezzel ellenkező véleménynek nem kevesebbet kell tagadnia, mint azt, hogy:

1. a dolgozók szakképzettsége szüntelenül növekszik, a munkához való szocialista viszonyuk egyre nagyobb termelési eredményekben fejeződik ki, tehát a dolgozók átlagszínvonala előbb vagy utóbb elérheti a jelenleg legjobban dolgozók színvonalát;

2. az anyag átlagos minősége a fejlődés során elérheti és el is kell, hogy érje a jelenlegi legjobb anyagminőség színvonalát;

3. a termelőtér átlagos kihasználása a jelenlegi legjobb kihasználást;

4. a technológia átlagos színvonala a jelenleg alkalmazott legjobb technológiát;

5. a szervezés átlagos színvonala a jelenlegi legjobb szervezést.

Aki ezeket tagadja, az tagadja a fejlődést.

Mi nemcsak azt állítjuk, hogy ezek elérhető célok, hanem azt is, hogy túlteljesíthető célok.

Mi a termelőkapacitást azon a színvonalon kívánjuk meghatározni, amelynek gyakorlati megvalósíthatóságát — az adott időpontban fölmért legjobb eredmények alapján — a gépek (termelőberendezés) ismert teljesítőképessége tanúsítja.

A termelőkapacitás fölmérése

A termelőkapacitás fölmérésének eredményeit a gyakorlatban csak akkor használhatjuk fel, ha ezek

természetes egységekben (darabban, tonnában, literben, stb.-ben) vannak kifejezve. Ettől eltérni csak ott szabad, ahol a természetes egységekben való meghalározásra nincs lehetőség. E követelményt figyelembe véve a termelőkapacitás fogalmát a következőképpen határozhatjuk meg:

Termelőkapacitáson (termelőképességen) — a termelőberendezés teljesítőképességének azt az adott időpontban ismert felső határát értjük, amely a gépek (termelőberendezés) gazdaságosan megengedhető maximális megterhelése, a termelőterület legjobb kihasználása, a gyártási folyamat és a termelőmunka élenjáró megszervezése mellett érhető el. A termelőkapacitást az időegységben belül meghatározott választék szerint maximálisan előállítható termékek mennyiségében fejezzük ki. Gyakorlati szempontból általában az látszik helyesnek, ha a termelőkapacitást egy év (idényiparokban egy nap) alatt termelhető mennyiségekben fejezzük ki.

Az előbbieken már hangsúlyoztuk, hogy a termelőkapacitás a gép (termelőberendezés) teljesítőképességének az adott időpontban ismert felső határa, amelyet az adott időpontban a legjobb szakképzettségű munkaerő élenjáró teljesítménye és a legjobb anyagminőség, legjobb szervezés stb. határoz meg. Vagyis az a felső határ, amelyet az ismert legjobb termelési feltételek alapulvételével állapítunk meg. Ez a termelőkapacitás, vagyis az optimális termékmennyiség gyártásának lehetősége megvan a gépben, csak ki kell hozni belőle. A meglévő munkaerő, anyagminőség stb. átlagszínvonala ezt a termelőkapacitást nem befolyásolja. Ezek a tényezők a tényleges teljesítményre

hatnak, vagyis annak mértékét befolyásolják, hogy milyen mértékben használhatjuk ki a legjobb termelési feltételek alapulvételével fölmért termelőkapacitást.

A gépesített iparban a termelőkapacitás meghatározásának természetesen a gépre kell fölépülnie. Ahhoz azonban, hogy az ismert teljesítőképességet termékben kifejezhessük, föl kell használnunk az ismert legjobb munkateljesítményre, anyagra, technológiára stb-re vonatkozó adatokat, tehát ezek a minőségi adatok szükséges tényezői a termelőkapacitás kiszámításának.

A dolgozó szerepe a termelőkapacitás kihasználása szempontjából elsőrendű fontosságú. Mindenekelőtt a dolgozó jó vagy rossz munkáján, újításán, munkamódszerén, tehát termelőerején múlik, hogy a gép ismert teljesítőképessége milyen mértékben használható ki az adott időpontban.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a termelőkapacításra vonatkozó adatok soha sem örökérvényűek. Az emberi munka: az új munkamódszerek alkalmazása és a technológia fejlődése a termelésben állandóan ható tényezők. Ezek pedig emelik a teljesítőképesség ismert legmagasabb színvonalát, tehát a termékben kifejezett termelőkapacitás növekedését eredményezik. Az új technológia éppen a munkásnak a gépekre gyakorolt eredményesebb befolyását jelenti, és a legtöbb esetben nem függ össze új gépek alkalmazásával. Amikor a dolgozó — szakképzettsége növelésével, új munkamódszer, jobb technológia alkalmazásával — növeli a munka termelékenységét, egyszerűsített feltárja a gépben lévő rejtett teljesítőképességet is. Így válik az addig rejt-

tett termelőkapacitástartalék, nyílt tartalékká.

Álláspontunk szerint a feltárt, megismert teljesítőképesség számbavétele a kapacitásfölmérés munkájának alapvető feladata. A termelőkapacitás fölmérésekor mindenképpen a már feltárt tartalékokkal megnövekedett ismert teljesítőképességet kell figyelembe venni. A termelőkapacitás így határozhatja csak meg a „maximálisan termelhető termékmennyiséget“, amelynek elérése azonban a gyakorlatban csak akkor válik lehetségessé, ha az új technológia hatása a termelésben már a dolgozók többségének munkájában kifejezésre jut.

A megállapított termelőkapacitás tehát mindenkor a fejlődésnek azt a legmagasabb színvonalát tükrözi vissza, amely ténnyel igazoltan megvalósítható és amelynek elérésére megfelelő intézkedésekkel törekedni kell.

Nyilvánvaló, hogy ezeknek az intézkedéseknek tervszerű munkón kell alapulniuk. Vagyis meghatározott időszakra (éves és perspektivikus tervek időszakára) meg kell tervezni a már fölmért termelőkapacitás kihasználását.

A termelőkapacitás tervezhető kihasználása mindenkor a fejlődésnek azt az átlagos színvonalát tükrözi vissza, amely az adott időszakban megvalósítható legjobb feltételek között érhető el.

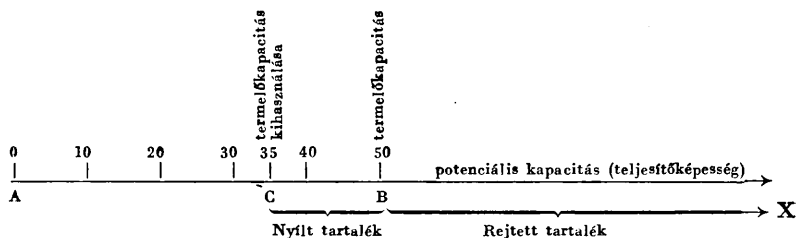
Véleményünk szerint a gazdasági munkában éppen a termelőkapacitás kihasználásának, tervezésének, tervteljesítésének kérdéseivel összefüggésben merülnek majd föl a legnehezebb feladatok. Magának a kihasználás tervezésének beillesztése tervezési rendszerünkbe, a kihasználási terv és a többi terv közti összefüggések vizsgálata, a kihasználást

gátló objektív okok mérlegezése, az elhárításukra irányuló javaslatok megszerkesztése, a tervtől történt eltérések elemzése stb. — mindez igen sokrétű gazdasági feladat.

Természetes, hogy mihelyt a kihasználás színvonala megközelíti a felmért termelőkapacitás színvonalát — tehát amikor a munkások döntő többsége elérte azt a szakképzettséget, amellyel a gépeknek a

legutóbbi kapacitásfölmérés alkalmával megállapított ismert teljesítőképességét 100 százalékot megközelítően képesek kihasználni, s amikor az egyéb optimális feltételek is megvalósultak — újból szükségessé válik a termelőkapacitás fölmérése, vagyis felülvizsgálása.

Az eddig elmondottak szemléltetésére kiegészítjük korábbi példánkat:

A termelőkapacitás fölmérésének alapja

Döntő kérdés, hogy a termelőkapacitás fölmérésekor, vagyis az ismert teljesítőképesség meghatározásakor mit veszünk alapul.

Azt már megállapítottuk, hogy a termelőkapacitást termékben kell kifejezni, mégpedig a gépnek vagy gépcsoportnak (termelőberendezésnek) a gazdaságosság figyelembevételével megengedett maximális megterhelése mellett, meghatározott választékban gyártható termékmennyiségben.

A termelőkapacitás meghatározására — véleményünk szerint — a termelőkapacitás-norma vagy a műszaki kapacitás-norma alkalmas.

A két kifejezés: a „termelőkapacitás“-norma és „műszaki-kapacitás“-norma már maga is utal arra, hogy a termelőkapacitás fölmérésekor *vagylagosan* a két tényező valamelyikét kell figyelembe vennünk: vagy a tartósan teljesített élenjáró

eredményt, vagy a gépnek (termelőberendezésnek) műszaki számításokkal meghatározott, gazdaságosan megengedhető legnagyobb terhelését.

Amikor az élenjáró szovjet tapasztalatokat magyar vonatkozásban kívánjuk alkalmazni, feltétlenül figyelemmel kell lennünk arra a körülményre, hogy amíg a Szovjetunióban a műszaki normáknak (a berendezés technikai normáinak) meghatározása általában már megtörtént, nálunk ebben az irányban még csak kezdeményező lépések folynak. Csupán iparunk egyes részterületein vannak műszaki kapacitásnormáink. Ezt a helyzetet veszi számításba meghatározásunk.

Termelőkapacitás-normán (vagy műszaki kapacitásnormán) az egyes gépeknek, vagy gépcsoportoknak (termelőberendezésnek) a munkaidő egységére eső gazdaságosan megengedett maximális megterhelését értjük, termékben kifejezve. (Végtermékben, vagy alkatrészben,

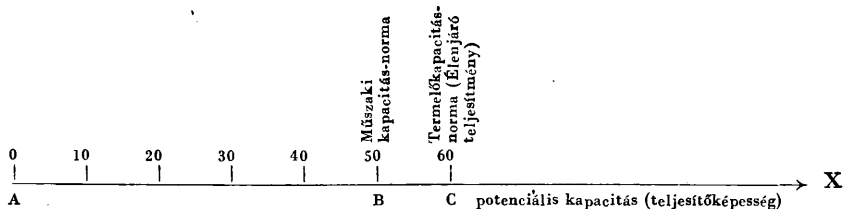
amely utóbbi ugyancsak átszámítható végtermékre.) A „gazdaságosan megengedett maximális megterhelés“ határát a gép műszaki számításokkal meghatározott teljesítőképessége — műszaki-kapacitásnorma —; ha pedig ezenfelül a gyakorlatban már tartósan teljesített haladó (élenjáró) eredmény van, a termelő-kapacitásnorma jelöli meg.

Véleményünk szerint a termelőkapacitást, ha a legjobb termelési eredmények alacsonyabb teljesítményt mutatnak, *legalább* a műszaki számításokkal meghatározott teljesítőképességben; ha pedig ennél magasabb tartósan elért haladó

eredmény van, akkor feltétlenül az utóbbiban kell meghatározni.

Az elmondottak szemléltetése végett visszatérünk „A potenciális kapacitás (teljesítőképesség) ismert felső határa, mint a termelőképeség (termelőkapacitás) alapja“ című fejezetben ismertetett példához. A példát az alábbiakban a műszaki kapacitás-norma alkalmazásával bővítjük ki. Bemutatjuk, hogy a *gyakorlagosan* alkalmazandó két tényező közül a termelőkapacitás meghatározásához melyik esetben használjuk fel a termelőkapacitás-normát és melyik esetben a műszaki kapacitás-normát.

a) Termelőkapacitás meghatározása élenjáró teljesítmény alapján

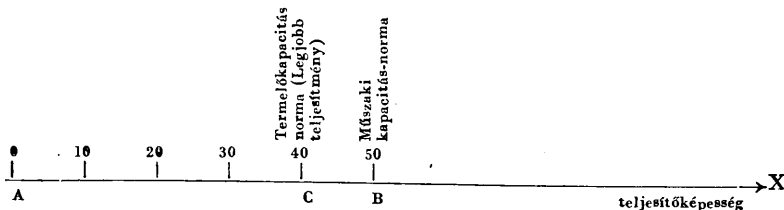

Az ábrában az egyenes vonalat a „potenciális teljesítőképesség“-et, amelynek felső határa ismeretlen, jelöltük „X“-szel. A műszaki kapacitás-normát „B“-vel, az élenjáró teljesítményt „C“-vel. Mint a példából látjuk, a műszaki kapacitás-norma 50 termékegység, az élenjáró dolgozók azonban a gyakorlatban órán-

kint már 60 termékegységet gyártanak.

Világos, hogy a termelőkapacitásnak ehhez az élenjáró eredményhez kell igazodnia (C) és nem ahhoz a műszaki kapacitás-normához (B), amelyet az élenjáró dolgozók a gyakorlatban már megdöntöttek. Ebben a példában tehát a termelőkapacitás-norma 60 termékegység.

b) A termelőkapacitás meghatározása műszaki kapacitás-norma alapján

Ebben a példában a legjobb dolgozók óránként még csak 40 darabot voltak képesek tartósan gyártani. Ha műszaki kapacitás-normánk nem volna, a termelőkapacitás fölmérése is ehhez az eredményhez igazodna (C). Példánk szerint azonban van 50 db-os (B) műszaki kapacitás-normánk. Ez — mint neve is mutatja — *műszaki számítások segítségével* határozta meg, hogy a szobánforgó gépen, jelenleg ismereteink szerint maximálisan mennyi termelhető az időegység alatt. Világos, hogy ilyen számítások elvégzése után az eredményként mutatkozó 50 termékegységet kell elfogadnunk „jelenleg ismert felső határnak”. A termelőkapacitást tehát ez esetben a műszaki kapacitás-norma alapján fogjuk fölmérni.

A most ismertetett példában a termelőkapacitás-norma 40 darab.

Lényegében tehát a *termelőkapacitás-norma mindig azt* a legmagasabb színvonalat fejezi ki, amelyet a legfontosabb termelőerő — az *emberi munka* — a gép (termelőberendezés) teljesítőképességének kihasználása során már elérte.

A műszaki kapacitás-norma viszont műszaki számítások alapján jelöli meg azt a színvonalat, amelyet az *emberi munka* — *jelenlegi ismereteink szerint* — elérhet.

Amíg tehát a termelőkapacitás-norma *ténylegesen teljesített* eredményt jelöl meg, a *műszaki kapacitás-norma műszaki számítások alapján teljesíthető eredményt* határoz meg. Persze — mint ez az elmondottakból következik is — adódhat olyan eset, mikor a termelőkapacitás-norma és a műszaki kapacitás-norma egybeesik.

E két norma vagylagos alkalmazásával biztosíthatjuk, hogy a föl-

mért termelőkapacitás adatai mozgósító erejűek és egyben reálisak is legyenek. (Természetesen a műszaki kapacitás-norma nem tévesztendő össze a termelőkapacitás kihasználását meghatározó műszaki gazdasági normával.)

A termelőkapacitás fölméréseinek, meghatározásának csak akkor lehet mozgósító szerepe, ha a gyakorlatban megvalósíthatónak bizonyult haladó eredményekhez vagy műszaki számításokkal elérhetőnek megjelölt színvonalhoz igazodik. Így teszi lehetővé, hogy a normamegállapítás a tervezés elé konkrét feladatokat tűzhessen ki, s hogy a termelőképeség kihasználását korlátozó feltételek hatása kielemezhető és mérhető, a korlátozó hatás csökkentésének vagy megszüntetésének módja részleteiben is meghatározható legyen.

A fölméréskor meglévő átlagszínvonal szerinti „tényleges adottságok alapján” történő kapacitás-fölmérés — még ha figyelembe is veszi a haladás tényezőit — nem határozhatja meg a termelőkapacitást, hanem annak csak az adott időszakra tervezett kihasználását.

Iparunk, s ezen keresztül egész népgazdaságunk tartalék-forrásai között nem kis helyet foglal el a termelési eszközök jobb kihasználásában rejlő lehetőség. Nem véletlenül tehát, hogy kormányzatunk éppen az ötéves terv döntő esztendőjében indította meg a harcot a lehetőségek tervszerű feltárására, számbavételére és a termelésben való kiaknázásra. Ezt a célt szolgálja a termelőkapacitások fölmérése.

Amikor a termelőberendezés teljesítőképességét fölmérjük, a termelés élenjáró dolgozói által már elérte, tehát igazoltan megvalósítható ha-

ladó eredményekre támaszkodunk. Ezeknek az eredményeknek megközelítése és végső fokon elérése csak a dolgozó tömegek céltudatos támogatásával és aktív részvételével válik lehetségessé. Munkásosztályunk, amely a termelékenység növelésére irányuló mozgalmakban való részvételével napról-napra újabb tanujelét adja a munkához való új szocialista viszonyának, bizonyára örömmel fog bekapcsolódni ebbe a munkába, amely nagy mértékben hozzájárul a szocializmus építésének meggyorsításához.

Munkásosztályunk céltudatosan keresi az ehhez vezető utakat. Bizonyítják ezt a termelés élmunkásai által indított és tömegmozga-

lommá vált kezdeményezések, amelyek a gépállások idejének csökkentését, a gépek használati idejének növelését, sztahanovista tapasztalatok szervezett átadását, a gépek üzemidejének meghosszabbítását, a beruházások megtakarítását stb. célozzák.

A termelőkapacitás kihasználásának tervezése ezeknek a mozgalmaknak összefogása egy komplex tervbe. Ennek helyes megoldásához kívántunk néhány alapvető szempontot adni.

Munkánk csak akkor lesz eredményes, ha a kiindulást helyesen alapozzuk meg. Éppen ezért nélkülözhetetlen a szakkörök kritikája, amelyet tehát nagy érdeklődéssel várunk.

KÜLFÖLDÖN élő barátai, rokonai és ismerősei részére
forint fizetés ellenében előfizetheti a

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉT

vagy bármely más magyar napilapot és folyóiratot. Megbízását adja fel a KULTÚRA Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalatnak,
Budapest, VIII., Rákóczi-út 5. Telefon: 313-074

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG

népszerű képes hetilapja:

az **ÚJ VILÁG**

A kolhozépítés kérdései

(Cikkgyűjtemény. 482 lap. Szikra 1951)

A mezőgazdaság szocialista átalakításának történelmi jelentőségű szovjet tapasztalatai mérhetetlenül nagyfontosságúak a szocializmust építő népi demokratikus országok, közöttük hazánk mezőgazdasági szakemberei és közigazdái részére is. Éppen ezért különlegesen nagy érdeklődésre tarthat számot a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Közgazdasági Intézetének a közelmúltban magyarul is megjelent cikkgyűjteménye, amely a kolhozépítés néhány igen fontos kérdését tárgyalja, ismerteti a kolhozok fejlődésének útját a szervezeti és gazdasági megszilárdításuk módszereit.

I

Az első cikk Sztálin elvtárs kimagasló szerepét méltatja a Szovjetunió mezőgazdaságának szocialista átalakításában. Sztálin elvtárs — olvassuk a cikkben — nemcsak megvédte a lenini szövetkezeti tervet a népellenes trockista-buharinista árulókkal szemben, hanem nagymértékben tovább is fejlesztette, gazdagította, és megalkotta a mezőgazdaság kollektivizálásának teljes elméletét. Sztálin elvtársnak a mezőgazdaság szocialista átalakításával foglalkozó munkái fényzőróként világítják meg az utat a szocialista mezőgazdaság alapjait lerakó népi demokratikus országok kommunista és munkáspártjai számára, e művek mutatják meg a tőkés országok és a gyarmatok elnyomott parasztságának a felszabadulás útját a földesurak és tőkésék ágja, a nyomor és tudatlanság alól.

Sztálin elvtárs dolgozta ki a szövetkezeti mozgalom fejlesztésének szocialista módszerét, meghatározta e mozgalom szakaszait, s megjelölte: melyik az egyes szakaszokon az a döntő láncszem, amelyet megragadva a szövetkezeti mozgalmat az alacsonyabb formáról a magasabb formára lehet fejleszteni. A szocializmus falun való építésének stratégiáját és taktikáját ugyancsak Sztálin elvtárs határozta meg. Ezzel összefüggésben elemezte a falusi osztályharc frontján a kulákok ellen irányuló bolsevik támadás győzelmeinek föltételeit, és pontosan meghatározta, hogy a teljes kollektivizálás útján *mikor* és *mi módon* kell áttérni a kulákság korlátozásáról és kiszorításáról a kulákságnak, mint osztálynak fölszámolására.

D. Sepilov, a cikk szerzője, jól foglalta össze a marxizmus klasszikusainak tanítását a parasztkérdésről, és helyesen világította meg Sztálin elvtárs kimagasló szerepét e tanítás továbbfejlesztésében. Mindazonáltal meg kell állapítanunk, hogy munkájában hiányosságok is akadnak.

Köztudomású, hogy a szovjet mezőgazdasági termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése során három mezőgazdasági szövetkezeti forma alakult ki: a föld közös megművelésére alakult termelőcsoport, a mezőgazdasági artel és a mezőgazdasági kommuna.

A szerző azonban a kolhozmozgalomnak csak egyik formája — az artel-forma kidolgozásával összefüggésben mutatja meg Sztálin elvtárs történelmi szerepét.

Sepilov a következőket írja: „Sztálin elvtárs kidolgozta a kolhozgazdálkodás artelformájának... kérdését.“ (6. lap.) Mint ismeretes, Sztálin elvtárs kidolgozta a kollektív gazdálkodás valamennyi formájának kérdését. Különösen nagy figyelmet szentelt e kérdésnek a következő munkákban: *Akiknek a siker feljűkbe szállt, Válasz a kolhozparaszt elvtársaknak, A falusi munkáról, Beszámoló a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja központi bizottságának munkájáról a XVII. pártkongresszuson stb.* E munkákban pontosan és világosan körülhatárolta a kolhozmozgalom három formáját, és utalt mindegyik forma jelentőségére a kolhozépítés fejlődésének különböző szakaszain.

Sztálin elvtársnak előbb felsorolt munkáiból megállapítható, hogy az artelformát nem lehet a kolhozformával azonosítani. A kolhozforma fogalma tágabb, mint az artelformáé, mivel az artel csak egy a szövetkezeti mozgalom formái közül. Sztálin elvtársnak a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén végzett, történelmi jelentőségű munkásságát nem lehet csupán az artelformával összefüggésben ismertetni.

Itt kell megjegyeznünk, hogy Sepilov cikkében és a cikkgyűjtemény többi írásában nem igen látjuk Sztálin elvtárs *A marxizmus és a nyelvtudomány kérdései* című zseniális munkájának hatását.

2

A. Karavajev *A kolhozrendszer győzelme és a Szovjetunió mezőgazdaságának föllendülése* című cikkében tényekkel bizonyítja, hogy a kolhozrendszer győzelme hatalmas fejlődést eredményezett az áruterelésben és a parasztság anyagi és kulturális helyzetében.

Az első világháború előtti utolsó 30 év folyamán Oroszország európai részén a vetésterület 15 millió hektárral gyarapodott. A Szovjetunióban viszont a vetésterület 1938-ig 31,9 millió hektárral növekedett 1913-hoz képest. A termőterület növelésének üteme te-

hát a szocialista gazdaságban kétszer olyan gyors volt, mint a kapitalista rendben.

Még nagyobb eredményeket ért el a Szovjetunióban a terméshozamok fokozásában. 1900 és 1914 között — tehát 14 év folyamán — országos átlagban csak 0,3 mázsával emelkedett a gabona hektáronkénti hozama, ezen belül pedig a kispaszti gazdaságokban semmit. Ez annál is hátrányosabb volt a dolgozó parasztság és az egész nemzetgazdaság számára, mert az ország gabonatermelésének felét kispaszti földeken termelték. A szocialista rendben, egyedül a második öt éves terv éveiben 1,8 mázsával növelték az átlagos gabonahozamot az első világháború előtti tizennégy esztendő átlagához képest.

A mezőgazdaság szocialista fejlesztése hatalmas minőségi fejlődést is eredményezett. Különösen nagy szerkezeti változás következett be a növénytermelésben:

	1913	1938	1940
Az egész vetésterület	100,0	100,0	100,0
<i>Ebből:</i>			
Gabona	90,1	74,8	73,5
Ipari növény	4,3	8,0	7,8
Zöldség és kobakosok (tök, dinnye, uborka stb.)	3,6	6,9	6,7
Takarmányfélék	2,0	10,3	12,0

Gyorsabb ütemben bővült a munkáigényes növények és takarmányfélék vetésterülete, sőt hozamuk is nagyobb mértékben növekedett, mint a gabonáé.

Más adatok is bizonyítják a földművelés színvonalának emelkedését már a második öt éves terv éveiben is. A nemesített vetőmag használata például a búzaterelésben a búza teljes vetésterületéhez viszonyítva az 1932. évi 27,6 százalékról már 1938-ban 67 százalékra emelkedett. ezen belül pedig a nagyobb és biztosabb termésadó őszi búza termelésében a nemesített vetőmaghasználat az őszi búza vetésterületéhez viszonyítva 88,8 százalékra. Nagy mértékben elterjedt az őszi szántás is. 1933-ban 18,2 millió hektáron. 1938-ban pedig 48,4 millió hek-

táron végeztek őszi szántást. Hasonló arányban növekedett az ásványi műtrágyák alkalmazása: 1938-ban 17,1-szer több műtrágyát használtak fel a

szovjet mezőgazdaságban, mint 1913-ban.

Valamennyi eredmény közül a termelés növekedése volt a legjelentősebb.

A növénytermelés növekedése a Szovjetunióban

	1913	1934	1935	1936	1937	1938	1938-ban 1918-hoz viszonyítva %-ban
	millió mázsában						
Gabona	801,0	894,0	901,0	827,3	1202,9	949,9	118,6
Gyapot	7,4	11,8	17,2	23,9	25,8	26,9	363,5
Len (rost)	3,3	5,3	5,5	5,8	5,7	5,5	165,5
Cukorrépa	109,0	113,6	162,1	168,3	218,6	166,8	153,0
Olajosmagvak	21,5	36,9	42,7	42,3	51,1	46,6	216,7

A cikknek hiányosságai is vannak, ami egyes tételek pontatlan, téves kidolgozásában, illetve néhány helytelen megállapításban mutatkozik meg. Így például Karavajev cikkében — de a cikkgyűjtemény más helyein is — (93., 171., 173., 178., 265. lap) helytelen a város és a falu közti „ellentét” felszámolásáról szóló tétel megfogalmazása. A szerzők azt írják, hogy a város és a falu közti ellentét felszámolása a Szovjetunióban a kommunizmus építésének fő feladata. Ez helytelen, már csak azért is, mivel a szocialista város és a szocialista falu, tehát az ipar és a mezőgazdaság között — sem osztályszerkezetük, sem gazdasági és kulturális viszonyaik tekintetében nincs „ellentét”, jóllehet vannak köztük bizonyos különbségek.

A Szovjetunióban a mezőgazdaság és az ipar közti lényegbevágó különbségek főként a különféle tulajdonformákban nyilvánulnak meg. Ezeket a különbségeket teljes egészükben csak a kommunista társadalom felső fázisán fogják felszámolni. Helytelen volna azonban ebből arra következtetni, hogy a *lényegbeli* különbségek felszámolásával *valamennyi* különbség eltűnik majd az ipar és a mezőgazdaság között.

Az ipar és a mezőgazdaság mint népgazdasági ág a kommunista társadalomban is fennmarad. Már Lenin utalt arra, hogy a földművelésnek

vannak olyan sajátosságai, amelyeket nem lehet teljes egészükben kiküszöbölni.

E sajátosságok a következőkben foglalhatók össze: *a)* a földművelésben *igen nagy különbség van* a termelési idő és a munkaperiódus között, aminek magyarázata a növénytermelés biológiai sajátosságaiban rejlik; *b)* a mezőgazdasági gépeket az év folyamán viszonylag rövid időn át használják; *c)* a mezőgazdasági termelés óriási területen folyik.

Ezzel szemben a cikkgyűjtemény szerzői azt írják, (93., 171., 180., 265., 308., 313. lap) hogy a mezőgazdasági munkák gépesítésének eredményeképpen eltűnik az ipar és a mezőgazdasági munka közti különbség s a mezőgazdasági munka az ipari munka válfajává válik.

3

A mezőgazdasági artel, mint a kolhozmozgalom fő formája a jelenlegi szakaszban című cikkében M. Krajev röviden ismerteti a kollektivizálás elméletének lényegét s a szövetkezeti formák jellegét a fejlődés különböző szakaszain.

Helyesen mutat rá a szerző annak az egyre nagyobb arányokban kibontakozó folyamatnak a jelentőségére, amelynek során most a Szovjetunióban a kis kolhozok nagy kolhozegységekben egyesülnek. Megállapítja,

hogy „komoly hiba lett volna ezt az egyesülést adminisztratív intézkedésként kezelni“, s olyan időpontban szorgalmazni, amikor még nem alakultak ki a nagy kolhozegységek létrehozásának objektív és szubjektív feltételei. Fejtegetéseink alátámasztására Krajev idézi Sztálint, aki 1930-ban a kolhozmozgalomban előforduló ferdtések elleni harca során szót emelt a kolhozóriások iránti rajongás ellen. »Most a funkcionáriusok figyelmét a falvakban és községekben végzendő szervezeti és gazdasági kolhoz munkára kell irányítani. Ha ennek a munkának kellő eredményei lesznek, akkor a kolhozóriások maguktól megszületnek.« (Sztálin Művei 12. kötet, 244—245. lap. Szikra 1950.) A jelenlegi tények fényesen igazolták Sztálin elvtárs tudományos előrelátását.

Ma a kis kolhozok egyesítése elkerülhetetlen és életbevágóan fontos intézkedés, amit a kolhozépítés egész eddigi folyamata készített elő, és ez a kiindulópontja a kolhozépítés újabb szakaszának. Ez teremti meg tíz- és tizezernyi kolhoz számára a kedvező feltételeket ahhoz, hogy előkészítsék áttérésüket a kolhozmozgalom magasabb formájára, a kommúnára.“ (140—141. lap.)

Majd így folytatja a szerző: „Az egyesülés azzal, hogy rendkívül kedvező feltételeket teremt a társas gazdaság még gyorsabb fejlődéséhez, és azzal, hogy megerősíti az artert mint nagy szocialista üzemet, megteremti azokat a szükséges előfeltételeket, amelyek a kolhozmozgalmat magasabb fokra, annak magasabb formájára, a kommunák formájára emeli.“ (148. lap.)

Bár a cikk írója helyesen domborítja ki a kolhozok egyesítésének jelentőségét, komoly hibát követ el azzal, hogy nem világítja meg az artel magasabb formába való fejlődésének útját, s a kolhozok egyesítését — szinte — a fejlődés egyetlen tényezőjének tekinti. Krajev megelégedezik arról, hogy az egyesített kolhozok további szervezeti és gazdasági megszilárdítása szempontjából közös gazdaságuk minden irányú fejlesztése és

megerősítése a legfontosabb teendő, s egyúttal ez a magasabb formába való átmenet legdöntőbb feltétele is.

4

A gép- és traktorállomások kiépítése és szerepük a kolhozmozgalom megszilárdításában című cikkében V. Abramov tömören tárgyalja a gép- és traktorállomások szerepét.

A cikk helyesen hangsúlyozza Sztálin elvtárs kiemelkedő szerepét a gép- és traktorállomások kialakításában és létrehozásában; Sztálin elvtárs művei ilyen tekintetben is új lépést jelentenek a marx-lenini agrárelmélet továbbfejlesztésében. Sztálin elvtárs azt az utat is megmutatta, amelyen a kolhozparaszatok — a gép- és traktorállomások segítségével — új továbbfejleszthetik a mezőgazdaság termelőerőit és biztosíthatják a mezőgazdasági termékek bőségét.

Ma, amikor a szovjet állam a földművelés viljamszi rendszere, valamint a micsurini biológia tudományos vívmányai alapján megvalósítja a természetes mezőgazdasági erőforrások újjalakításának programját, új feladatok merülnek fel a gép- és traktorállomások előtt. A gép- és traktorállomásoknak az a hivatásuk, hogy döntő szerepet játszanak a mezőgazdaság belterjesebbé tételével kapcsolatos tudományos módszerek és eljárások alkalmazásában és a mezőgazdaság teljes átalakításában.

A cikk adatai azt bizonyítják, hogy a szocializmusban a gép rendkívül eredményesen szolgálta és szolgálja a szocialista földművelés színvonalának emelését, nem úgy mint a kapitalista mezőgazdaságban, ahol mindjohban fokozza a föld kifosztását és hatalmas termőföldterületek teljes vagy részleges pusztulását.

5

V. Gyacsenko részletesen leírja, hogy a szocialista építés egyes szakaszain milyen pénzügyi segítséget kaptak a mezőgazdasági szövetkezetek a szovjet államtól, és vázolja a mezőgazdaság.

hitelezésében beállott szervezeti változásokat is. A tömeges kollektívizálásra való áttérés után a hitelszövetkezetek elavultak, jöllehet azeelőtt a hitelszövetkezetek alakítása és fejlesztése a szövetkezeti mozgalom szükség-szerű állomása volt. A hitelszövetkezetek, amelyek az egyéni parasztgazdaságok pénzének mozgósítására és hitelezésére alakultak, nem birkózhattak meg azzal a feladattal, hogy finanszírozzák a mezőgazdaság új nagyüzemeit: a szovhozokat, kolhozokat, gép- és traktorállomásokat.

Ezért már 1930-ban átadtak minden mezőgazdasági hitelügyet a Szovjetunió Állami Bankjának, azokat a hitelszövetkezeteket pedig, amelyeket már azeelőtt is kerületi mezőgazdasági bankokká fejlesztettek, bevonták az Állami Bank szervezetébe. 1932-ben megalakult a mezőgazdasági hosszúléjárátú hittel való ellátására a Szovjetunió Központi Mezőgazdasági Bankja. A kolhozok hitelezését a kapcsolathoz az SzK (b) P központi bizottságának 1929 novemberi plénuma megszabta, hogy „... az állam csak akkor nyújtson segítséget a kolhozoknak, ha maga a parasztság is egyre nagyobb beruházásokat végez a kolhozokban. különösen pedig akkor, ha a kolhozok teljesílik az alapszabályokban és szerződésekben lefektetett köteleességeiket a kolhozon belüli alonok akkumulációjával kapcsolatban.” (253. lap.)

Ezt a hitelpolitikát a szovjet államnak a legnagyobb mértékben sikerült megvalósítania: a kolhozok 1935—37 között saját tartalékaikból több mint 5,4 milliárd rubelt fordítottak beruházásra, s ugyanakkor a Mezőgazdasági Bank e három év során a kolhozokat 2,2 milliárd rubellel, a kolhoztagokat pedig több mint 230 millió rubellel támogatta hosszúléjárátú hitel formájában.

A kolhozrendszer győzelme után a kolhozparasztságnak nyújtott pénzügyi támogatásnak (hitel, biztosítási és adókedvezmény) az volt a célja, hogy befejeződjék a földművelés technikai újjáalakítása és emelkedjék a

kolhoztagok anyagi és kulturális színvonal.

A szocialista állam a háborus esztendőkhöz sem szüntette meg beruházásait a mezőgazdaságba, noha e beruházások méreteinek szükségserűen csökkeniük kellett a békeidőkhöz képest, különösen a háború első, legsúlyosabb szakaszán. Közvetlenül a háború befejezése után, már 1946-ban a mezőgazdaság költségvetési finanszírozása elérte a háborúelőtti utolsó esztendő színvonalát: 12,2 milliárd rubelt, a következő években pedig gyors ütemben tovább emelkedett: 1947-ben 16,8; 1948-ban 20,5; 1949-ben 32,7; 1950-ben pedig 36,6 milliárd rubelre.

A sztálini természetátalakító terv végrehajtása, a mezőgazdasági kultúra magasabb fokra emelése igen fontos láncszeme a kommunizmus építésének, és mint a felsorolt költségvetési tételek összegéből is kitűnik, a szocialista állam ennek megfelelő mértékben biztosítja a mezőgazdaság fejlesztéséhez szükséges anyagi eszközöket.

6

A. Bolgov a munkaegység kategóriájával kapcsolatos kérdéseket ismerteti *A munkaegység szerepe a kolhoztermelésben* című cikkében. E kérdéskomplexum szerves eleme a kolhozokról, mint a gazdálkodás szocialista formájáról szóló sztálini tanításnak. A szerző részletesen tárgyalja a szocializmus politikai gazdaságtana új, régebben ismeretlen kategóriájának keletkezését és fejlődését.

A munkaegység — mint a munka és a fogyasztás mértéke — nem változatlan, együtt fejlődik a kolhoztermeléssel. A cikk pontosan ábrázolja a munkaegység fejlődését, ugyanakkor a kolhozépítés ezzel összefüggő egyéb problémáit is ismerteti.

Bolgov a szocializmus politikai gazdaságtanának más kérdéseit is fölveti. Így például a munkaegységgel összefüggésben megkísérli a társadalmilag szükséges munka kérdésének kifejtését. „Mivel a termelési feltételek a kolho-

zokban a termelőeszközök tulajdonának szövetkezeti-kolhozformája következtében különbözők lehetnek, — írja Bolgov — ezért minden kolhoz saját mértékével mérheti a társadalmilag szükséges munkát, amelyet a kolhozban elfogadott teljesítményelőírások határoznak meg.“ Majd így folytatja: „... a munkaegység, mint a kolhozokban társadalmilag szükséges munka mértéke, hűen tükrözi vissza mind a kolhozok szocialista jellegét (a munka munkaegységeiben történő értékelésének egységes módja és az egységes teljesítményelőírás-keretek révén), mind az egyes kolhozok termelési sajátosságait.“ (285. lap.)

Kétségtelen, hogy a Bolgov által felvetett kérdés valóban figyelemreméltó. Bolgov azonban abban követett el hibát, hogy a gép- és traktorállomásoknak a kolhoztermelésben való részvételétől függetlenül tárgyalja a társadalmilag szükséges munka kategóriáját.

7

A kolhozépítés igen fontos kérdését tisztázza *A munka szocialista megszervezése és javadalmazása a kolhozokban* című cikkében A. Tyerjajeva.

A szerző kifejti, hogy a bolsevik párt már a tömeges kolhozmozgalom első éveiben meghatározta a munka szervezésének legfőbb elveit és formáit. Az állandó termelőbrigád mindenekeiért azért erősödött meg és vált a gabona-termelő gazdaságokban a munkaszervezés fő formájává, mert — ha helyesen alkalmazták — a munkaszervezési forma lehetővé teszi, hogy jól kiaknázhassák a gép- és traktorállomások hatalmas és korszerű gépi technikáját, felhasználják a munka kollektív formájának előnyeit és a termelés szakosításának lehetőségeit a szocialista földművelés vezető és legjobban gépesített üzemágában.

8

M. Gorskov a kollektív földművelés belterjessé tételevel foglalkozik a cikkgyűjteményben megjelent munkájában.

Marx, Engels, Lenin és Sztálin a földjáradékkal foglalkozó klasszikus munkáikban feltárták a mezőgazdasági termelés belterjesebb tételének tudományos alapját és lényegét. Lenin a mezőgazdasági termelés belterjességében a technikai haladásnak és az agronómia, tudományos alkalmazásának egyik legfontosabb ismertetőjelét látta. Hangsúlyozta: a mezőgazdaság belterjessé tételét az jellemzi, hogy egy és ugyanazon a földterületen növelik a munkaráfordítást és a termelési eszközök felhasználását, fejlettebb módszereket alkalmaznak a földművelésben és az állattenyésztésben, megjavítják a föld megmunkálását, fokozzák a trágyahasználatot, növelik a lőkélesztített munkaeszközök és gépek alkalmazását, emelik a jószágok számát és minőségét, fokozzák a mezőgazdasági termékek feldolgozását stb.

A mezőgazdaság intenzívvé tétele történelmileg meghatározott folyamati fejlődése a termelési viszonyok rendszerétől, a társadalmi termelés módjától függ.

Sztálin elvtárs feltárta a szocialista mezőgazdaság belterjessé tételének eszközeit, s megmutatta ennek gyakorlati útjait a szocialista termelési mód körülményei között. A kolhozépítés gazdag tapasztalatai meggyőzően igazolják, hogy a kolhozok társas gazdaságának belterjessé tétele a legfontosabb módja annak, hogy a szocialista bővített úratermelés ütemét meggyorsítsuk, a termelés méretét fokozzuk, a közös vagyont gyarapítsuk, s így szüntelenül javítsuk a kolhoztagok anyagi és kulturális helyzetét.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az átlegzdaság termelésének sokoldalúvá tételével föltétlenül együttjár a belterjesség színvonalának emelkedése. Így például a Voronyezi Üzemgazdaságtani Tudományos Kutatóintézet feldolgozta 70 kolhoz 1947. évi adatait, s kimutatta, hogy a belterjesség színvonalára — a kolhozok közös gazdaságának különböző fejlettségi fokától függően — a következőképpen emelkedik:

A közös gazdaság belterjességének színvonala kolhoz csoportonként

A közös gazdaság belterjességének fokmérői	Kolhoz csoportok, közös gazdaságuk sokoldalú fejlettségének színvonalát tekintve		
	alsó	középső	felső
A fő termelési eszközök értéke 1 hektárra számítva (rubelben)			
a) mezőgazdasági területre	131	254	359
b) vetésekre	219	418	542
Mezőgazdasági gépek és felszerelések értéke egy hektárra számítva (az első csoporthoz viszonyított százalékokban)	100	208,5	256,4
A közös jószágállomány mennyisége (szarvasmarhára átszámítva) 100 ha-ként ...	6,38	10,02	13,86
Ebből haszonállat	4,16	6,33	8,58
Hektáronként felhasznált munkaegység	44,0	64,1	78,5
Összes ráfordítás a termelési szükségletekre 1 ha-ra számítva (rubelben).....	43,52	70,61	132,36
Ebből műtrágya beszerzésére	1,06	2,06	11,40
Felhasznált trágya hektáronként (tonna)	1,88	3,97	7,8

A táblázat adatai azt mutatják, hogy a sokoldalúan fejlett kolhozokban nagyobb a munkaráfordítás és nagyobb mértékben használják fel a termelési eszközöket, valamint több jószág és több trágya jut a földterület egységére, bár a kolhoztermelés belterjességét nemcsak a saját termelési eszközök felhasználása határozza meg, hanem a hatalmas állami beruházások is, amelyeknek szerepe és mérete szüntelenül növekszik (gép- és traktorállomások, öntözés, a gép- és nehézipari fejlesztés, az energiatermelés növekedése stb.).

A kolhoztermelés sokoldalú fejlesztése lényeges változtatásokat idéz elő a vetésterületek szerkezetében is: csökken a gabona vetésterületének részaránya, növekszik az ipari növények, a zöldség- és főzelékfélék, gyümölcsök s különösképpen a takarmánynövények termelése. A növénytermelés szerkezeti változásának az a jelentősége, hogy a termelés sokoldalúvá tételével együtt növekszik a földterület egységére jutó munka- és pénzkidadás is, a termékek egységére vonatkoztatva azonban *jelentősen csökkennek a ráfordítások.*

A sok üzemággal rendelkező kolhozoknak nemcsak a kiegészítő üzemei (zöldség- és gyümölcsstermelés, méhészet stb.) hanem mellékipari üze-

mei is vannak. Ezek segítségével pedig nemcsak a kolhozok pénzügyi helyzetük növekszenek, hanem — az egész év folyamán — *egyenletesebbé válnak a bevételeik is.*

A kolhoztermelés belterjessége, sokoldalúvá tétele nemcsak az artelek pénzgazdaságának megszilárdítása, hanem a népgazdaság szempontjából is nagy jelentőségű, mivel az ilyen kolhozok már az év első felében teljesíthetik az állam irányában fennálló adókötelezettségeiket, visszafizethetik a hosszútávú és rövidtávú hiteleket, és jelentős pénzügyi részesedéseket fordíthatnak beruházásokra. Ezenkívül a sokoldalúan fejlett kolhozok fokozzák a közös gazdaság ártermelését és ennek eredményeképpen nagy pénzügyi részesedést szereznek, ami egyúttal a kolhozparasztok jövedelmének növekedésével jár.

9

J. Karnauhova a Szovjetunió gazdasági körzeteként való specializálásának és a mezőgazdaság termelői elhelyezésének általános kérdéseit tárgyalja.

A marxizmus-leninizmus tanítása alapján a termelők elhelyezésének törvényszerűségeit a termelési mód fej-

lődésének törvényszerűségei határozák meg. A kapitalizmusban más a termelőerők területi elhelyezkedése, mint a természetes gazdaságon alapuló feudalizmusban; a kapitalizmusra a piacrtermelő földművelés különböző formái és a monokultúrára hajló tendenciák jellemzőek.

Marx és Engels tudományosan megokolták annak szükségét, hogy a szocialista társadalomban új, észszerű terv alapján kell elhelyezni a termelőerőket. E kérdést azonban nem dolgozhatták ki teljes egészében, mivel tudományos munkásságukat jóval a szocialista forradalom győzelme előtt végezték.

Lenin továbbfejlesztette a termelőerők elhelyezésének marxi elméletét és több ország példáján megmutatta a mezőgazdaság elhelyezésének és specializálásának sajátosságait a kapitalizmusban; Lenin kimutatta az egyes növények termelésében, továbbá a különbözőféle üzemágak és övezetek fejlődésében megnyilvánuló rendkívüli egyenlőtlenségeket is.

Lenin már a szovjet hatalom fennállásának első hónapjaiban megállapította a termelőerők elhelyezésének alapelveit a szovjet ország viszonyai között. Lenin hangsúlyozta: a termelőerőket úgy kell elhelyezni, hogy föllendüljön az ország gazdasága s biztosítva legyen az ország gazdasági függetlensége és védelmi képességének megnövekedése. A termelőerők új elosztásának fejlett technikával felszerelt szocialista nagyüzemekre kell támaszkodnia, és azt a feladatot kell szolgálnia, hogy közel vigye az ipart a nyersanyagforrásokhoz és a fogyasztó övezetekhez.

A termelőerők elhelyezésének teljesen befejezett marxista elméletét a szocialista építés tapasztalatai alapján lehetett kidolgozni. Ezt a feladatot ragyogóan oldotta meg Sztálin elvtárs. Sztálin elvtárs már az SzK(b)P XVI. kongresszusán mint a párt és az állam egyik legfontosabb népgazdasági feladatát fejtette ki az ipar és a mezőgazdaság elhelyezésének kérdését. A

szovjet nép, ezzel a sztálini tanítással felvértezve, végre is hajtotta a mezőgazdaság termelőerőinek olyan elhelyezését, amely megfelel a szocialista termelési módnak.

A szerző érdeme, hogy történeti fejlődésében részletesen és helyesen ismerteti a mezőgazdasági termelés területi tervezésével összefüggő problémákat.

Magyar vonatkozásban, fejlődésünk jelenlegi szakaszán, különösen fontosak a cikknek azok a részei, ahol a tájegységek alapján való specializálás kérdéseivel foglalkozik a szerző.

10

V. Dmitrijev: *A természet átalakításának sztálini terve* című cikkében Lenin és Sztálin útmutatásai alapján részletesen ismerteti a bolsevik párt és a szovjet kormány határozatait a szárazság elleni harcról. A szerző rámutat, hogy a mezőgazdaság szocialista átépítése nélkül a Szovjetunióban nem tudták volna történelmileg ilyen rövid idő alatt felszámolni az orosz mezőgazdaság évszázados elmaradottságát, s még kevésbé vállalkozhatott volna a szovjet nép olyan gigantikus feladat megoldására, mint a természet átalakításának sztálini terve.

A Szovjetunióban már megkezdtek és nagy eredményekkel végzik a természet átalakítását, amelynek során hatalmas feladatok hárulnak a szovjet mezőgazdaságra, s elsősorban — részarányuknál fogva — a kolhozokra.

A sztálini természetátalakító terv teljesítése a mezőgazdaság termelőerőinek példátlan fejlődését, a mezőgazdasági termelés növekedését és a termékbőség megteremtését eredményezi. A szocialista ipar óriási föllendülésében, a mezőgazdaság új feladataiban, a természet átalakításának nagyszabású tervében a szovjet nép a kommunista társadalom kibontakozását látja. Sztálin elvtárs vezetésével a népgazdaság valamennyi ágában ezt a társadalmat építi nagy lelkesedéssel az egész szovjet nép.

Amint az ismertetésből is látható, a cikkgyűjtemény a kolhozépítés fontos kérdéseit tárgyalja, és az említett hiányosságok, valamint a *Szovjetszkaja Knyigo, a Szocialiszticeszkoje Szelszkoje Hozsajstvo* és a *Voproszi Ekonomiki* című folyóiratokban megjelent és

ismertetésünkben röviden összefoglalt bírálatok figyelembevételével is igen hasznosan forgatható eszköz szocializmust építő országunk közgazdasági és mezőgazdasági szakemberei részére.

T. Á.

A műszaki normákról*

A minisztertanács 1952 április 22-i rendelete megállapítja, hogy népgazdaságunkban a korszerű technológiát még csak igen szűk körben alkalmazzák, s ennél fogva a népgazdaságunkban alkalmazott munkanormák zömének „nincs technológiai alapja, és ezek a normák nem segítik elő kellően a termelékenység emelését, a haladó munkamódszerek alkalmazását, az élenjáró üzemek és munkások tapasztalatainak elterjesztését, ugyanakkor a normák kezelését szabályozó rendelkezések ma már a bérfejelem megszilárdítását sem képesek megfelelően biztosítani“. Szükségessé vált tehát, hogy a korszerű technológia alapján új munkanormákat, mégpedig műszakilag megalapozott munkanormákat készítsenek és alkalmazzanak. Éppen ezért rendkívül fontos, hogy a műszaki munkanormák kérdése mennél szélesebb körben váljon ismeretessé. Ebben a vonatkozásban igen jó szolgálatot tesz a SZOT előadói irodájának bér- és termelési munkaközössége által összeállított füzet, amelynek az a célja, hogy a szakszervezeti szervek és funkcionáriusok számára mind gyakorlati, mind politikai szempontból röviden, világosan ismertesse a műszaki munkanormák lényegét.

A füzet szerkesztői abból indulnak ki, hogy a szocialista és a szocializmust építő országokban a gazdasági életnek a népgazdasági terv az alapja. A helyes tervezés különféle normákra

épül, amelyek közül a füzet a munkanormákkal foglalkozik.

A munkanormák időnorma és teljesítménynorma formájában ismeretesek. A helyes tervezés alapjává — állapítja meg a füzet — ezek a normák csak akkor válhatnak, ha figyelembe veszik a fejlett műszaki eljárásokat, munkamódszereket és üzemszervezési módokat.

A műszakilag megalapozott munkanormákat a haladó technika figyelembevételével kell kidolgozni. Ezek a normák általában többet követelnek a dolgozóktól, de teljesíthetők.

A füzet, mielőtt ismertelné a műszakilag megalapozott munkanormák elkészítésének új módszerét, a normák eddigi fejlődésével foglalkozik. A kapitalista „munkaszervezési rendszerek“ lényegét elemezve, megállapítja, hogy ezek célja a kizsákmányolás legnagyobb mértékű fokozása és a dolgozók teljesítményének növelése, anélkül, hogy ezzel többletkeresethez juttatná őket. Köztudomású, hogy például a Bedaux-rendszerben a száz százalékon felüli teljesítmény esetén ú. n. degresszív skála volt érvényben. A teljesítmény fokozása a kapitalizmushoz a munkanélküliek számának emelkedésével járt.

Hazánkban a felszabadulás után a politikai helyzet és a kommunista párt befolyása újat állta annak, hogy e fokozott kizsákmányolást jelentő bérrendszereket alkalmazzák. A teljesítménybérrendszer szocialista formájának alkalmazása még nem volt időszzerű, sőt az infláció miatt még azokat

* Népszava kiadás. 28 lap. Kidolgozta a Szakszervezetek Országos Tanácsa előadói irodájának bér- és termelési munkaközössége. Elnök: Martin Ferenc. Előadó: Kisfaludi Ervin.

a lehetőségeket sem lehetett kihasználni, amelyeket a kollektív szerződés biztosított arra, hogy a dolgozók akkordban is dolgozhassanak. A stabilizáció után kötött kollektív szerződés már foglalkozik a teljesítménybérendszerral, de gépparkunk és termelőkapacitásunk ebben az időben még igen rossz állapotban volt, nem rendelkezünk megfelelő normás-káderekkel, így hát a normák sem voltak kielégítőek. A normák jóváhagyása egy paritásos összetételű bizottságban (amelyben szervezetek és a GYOSZ képviselői egyenlő számban vettek részt), vita alapján történt. Mondanunk sem kell tehát, hogy az ott kialakult alapelvek még nem voltak helyesek.

Az 1947-ben megállapított normákban még mindig érződött az a hiányosság, hogy a normák elkészítéséhez nem voltak megfelelő kádereink, a felállított Munkatudományi és Racionalizációs Intézet pedig régi módszerek összevagyítása alapján végezte a normamegállapításokat.

A nálunk eddig alkalmazott úgynevezett szabatos normák annyiban különböznek a Szovjetunióban alkalmazott és Magyarországon most alkalmazásra került műszakilag megalapozott munkanormáktól, hogy bár munka- és időelemzéssel készülnek, a már meglévő szervezési műszaki adottságokhoz alapulnak. A szabatos normák tehát nem veszik figyelembe a tökéletesebb munkamódszereket, műszaki utasításokat és munkaszervezési lehetőségeket, s így nem ösztönöztek a lehetőségek minél jobb kihasználására, a dolgozók szakmai tudásának fejlesztésére.

A műszakilag megalapozott munkanormák teljesítésének a következő fontosabb feltételei vannak:

1. A munkát megfelelő szakmai képzettségű munkások végezzék, akik az átlagosnál magasabb termelékenységet képesek elérni.

2. A technológiai folyamatot — a rendelkezésre álló berendezés és a megmunkálendő alkatrészek mennyi-

ségének figyelembevételével — a legészterűbben szervezzék meg.

3. A leghatékonyabb készülékeket, berendezéseket és a legeredményesebb megmunkálási módszereket alkalmazzák.

4. A segítő és előkészítő munkát a fő munkától különítsék el.

5. A munkahely kiszolgálását szervezzék meg és biztosítsák a megszakítás nélküli munkameneleteket.

6. A munkás munkáját legészterűbben szervezzék meg; csoportmunka esetén pedig a dolgozókat a legészterűbben osszák el.

A továbbiakban a füzet a műszaki normák kidolgozásához szükséges néhány műszaki folyamatot és kifejezést ismerteti:

A *termelési folyamat* az olyan tevékenységek összessége, amelyeknek eredményeképpen a nyersanyagokat, anyagokat és félkészgyártmányokat készgyártmányokká alakítjuk át. A termelési folyamatnak azt a részét, amelynek során a gyártmány formájában, méretében vagy anyagában változás megy végbe, *technológiai folyamat*nak, az egy gépen végzett munkarészt pedig *művelet*nek nevezzük.

A technológiai folyamat a normázás szempontjából két nagyobb csoportra osztható: az egyikbe tartoznak a *termeléssel összefüggő idők*, amelyek a normába beszámíthatók, a másikba a *vesztésidők*, amelyek a normákba nem számíthatók be.

A normába beszámítható idő főbb alkotórészei:

a) az *előkészületi idő*, vagyis a munkadarab műszaki leírásának átvétele, tanulmányozása, a szükséges szerszámok előkészítése, a munkalap átvétele, a gép beállítása, a készülék felszerelése, stb.

b) *befejezési idő*, a munkadarab vagy sorozat elkészülte után a szerszám átadása, a készülék leszerelése és a munka átadása.

A munkadarab megmunkálásához szükséges időt *alapidő*nek nevezzük, amely két részből áll — az egyik a

Idő, amelynek tartama alatt a munkadarabot megmunkálják, a másik a *mellékidő*, a mely a főmunka elvégzéséhez elengedhetetlen (pl. a munkadarab befogása a gépbe).

A műszakilag helyesen megállapított normák elkészítése céljából elemezni kell a munkát, vagyis a gyártási eljárásokat műveletekre, az utóbbiakat pedig alkotóelemeikre kell bontani.

Az egyes műveletek idejét a gyártás-módtól függően különbözőképpen állapítják meg. Darabos (egyedi) gyártásnál nem szükséges túlzottan részletesen megállapítani az időszükségletet, nagysorozat- és tömeggyártás esetén viszont föltétlenül szükséges az egyes műveletek részletes, elemzése és az egészen pontos időmérés.

Az alapidő megállapításához nem mindenkor szükséges az időmérés. A munkaszervezés fejlődése lehetővé teszi, hogy egyes műveletekre, vagy műveleti elemekre, országosan állapítsunk meg időszükségletet. Az országosan megállapított időszükségletek gyűjteményét *országos normaalapoknak* nevezzük.

Műszakilag megalapozott munkanormák készítésekor a műveletek elemzésén kívül igen fontos a dolgozók munkakörülményeinek tanulmányozása is. Meg kell vizsgálni a munkahely szervezettségét, az anyagellátást, és a munkát befolyásoló egyéb körülményeket. Ezt a célt szolgálja a munkanapfölvétel, amelynek segítségével egy-egy munkahely huzamosabb tanulmányozása alapján tapasztalatok vonha-

tók le és utasítások dolgozhatók ki a hibák kiküszöbölésére.

A műszakilag megalapozott munkanormák elkészítése és alkalmazása elsősorban műszaki feladat, amely megköveteli a munkáskáderek szakmai jártasságának fokozását. A normának azonban nemcsak a norma elkészítése a feladata, hanem az is, hogy tanácsaival elősegítse az új normák sikeres teljesítését.

A műszakilag megalapozott normák alkalmazásával a szakszervezeteknek is fokozniuk kell felvilágosító munkájukat. A szakszervezeteknek tanulmányozniuk kell a műszakilag megalapozott munkanormák elkészítésének módját, hiszen a dolgozók millióit érintő új normákat csak így ellenőrizhetik.

Nagy gondot kell fordítaniuk a dolgozók szakmai oktatására, a különféle újítások megismertetésére, továbbá a normások munkájának népszerűsítésére. Ez utóbbi lényeges föltétele annak, hogy a jól képzett szakmunkások szívesen vállalják ezt a fontos és felelős munkakört.

Az ismertetett füzet hasznos célt szolgál: megismerteti szakszervezeti funkcionáriusainkat a műszaki normamegállapítás legfontosabb kérdéseivel és jelentőségével. A füzet véleményünk szerint szélesebbkörű érdeklődésre is számot tarthat, mivel a műszaki normamegállapítást érthető formában tárgyalja.

H. I.

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG
LAP- ÉS MOZGALMIANYAGKIADÓ VÁLLALAT

KÉPSZOLGÁLAT

Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 30. sz.

Telefon: 186-461

Венгеро-Советский Экономический Обзоратель

Шестой год издания, № 6.

Июнь 1952 г.

ПУЩЕНО В ЭКСПЛУАТАЦИЮ НОВОЕ СОЗИДАНИЕ МИРА — НОВАЯ ДИОШДЬЕРСКАЯ ДОМНА

11-го мая 1952 года была передана в эксплуатацию новая диошдьерская домна.

При передаче доменной печи присутствовал Государственный Министр, председатель Совета Народного Хозяйства, член секретариата ЦК ВПТ тов. Эрне Гэре.

Тов. Э. Гэре в своей праздничной речи сказал следующее :

Построение и передача в эксплуатацию новой диошдьерской домны, является важной станцией на пути к социалистической индустриализации, к развитию тяжелой промышленности нашей страны. Новая, огромная, современно оборудованная домна, которая вступает сегодня в число действующих агрегатов нашей народной демократии, является детищем нашего народнохозяйственного пятилетнего плана. Она укрепляет союз рабочих и трудящихся крестьян нашей страны, укрепляет государственную власть народной демократии, рабочего класса в союзе с трудящимся крестьянством.

Новая домна, товарищи, увеличит больше чем на одну треть производство чугуна в нашей стране. Больше чугуна — больше стали! А больше стали означает больше тракторов, комбайнов, машин, мотоциклов, автомашин, паровозов, промышленного и сельскохозяйственного оборудования, средств транспорта, больше потребительских благ, лучшую и более прекрасную жизнь и более мощную страну!

Новая домна, стало быть, в наших условиях, в условиях народной демократии является созданием мира, новым завоеванием нашего народа, направленным к подъему нашей страны и одновременно поддержкой святого дела мира.

Товарищи! В такой маленькой стране, как Венгрия, не каждое явление постройка и пуск в эксплуатацию новой, современ-

ной домны. В Венгрии в последний раз новая домна была пущена в эксплуатацию 14 лет тому назад, в 1938 году. Строительство ее было начато в 1933 г. здесь, в Диошдьере, и продолжалось 6 лет. Мы же эту новую домну, которую и нельзя сравнить со старыми домнами, т. к. те будут казаться карликами по сравнению с ней, построили и пустили в эксплуатацию в течение восьми с половиной месяцев.

Что дало возможность к тому, чтобы мы смогли такой сложный, большого объема, для нас совершенно не привычный агрегат построить в такой неслыханно короткий срок?

Возможность эта была создана в первую очередь благодаря дружеской, бескорыстной и непосредственной помощи Советского Союза и лично товарища Сталина. Большую часть проектов к строительству новой домны мы получили из Советского Союза. Самые ответственные и самые сложные детали домны мы также получили из Советского Союза. Наши проектировщики, инженеры, техники, мастера, стахановцы могли сами на практике в Советском Союзе ознакомиться с конструкцией и работой такой сложной, автоматической конструкцией домны. Сверх этого Советский Союз прислал к нам лучших своих специалистов — металлургов, которые, не жалея сил, трудились над строительством новой доменной печи, передавая свой богатый опыт и свои знания нашим трудящимся, боролись вместе с ними за строительство новой домны, и вместе с ними одержали победу.

Быстрое построение новой домны стало возможным далее благодаря самоотверженному, героическому труду наших рабочих, техников, инженеров и трудящихся. И когда я говорю о героизме, товарищи, это не преувеличение, не фразы! Эту домну смогли построить в течение восьми с половиной месяцев только лишь благодаря героическому, самоотверженному труду. Не только здесь, в Диошдьере—Мишкольце, но и в Будапеште и в других городах нашей страны десятки тысяч трудящихся боролись за то, чтобы строительство домны прошло удачно. И вся наша страна, весь наш народ, застав дыхание, следили за каждым этапом строительства домны. Когда наши рабочие и инженеры строили эту домну, они сознавали, что они строят ее для самих себе! Строили днем и ночью! Строили в снежные заносы, при морозе, проливном дожде, холодном, ледяном ветре, при невыносимом солищеке. Они строили на глубине в 26—27 метров и на высоте в 68 метров. И в ходе строительства, когда стало необходимым осуществить невозможное, зародилась смелая инициатива, новаторство. Но не только дерзновенная инициатива, смелое новаторство, но выковались новые, более решительные, сознательные, воинственные,

еще более горячо любящие свою родину люди. Необходимо указать, что рука об руку с нашим рабочим классом, не зная усталости, за осуществление поставленных партией и правительством задач, за успех дела боролась наша техническая интеллигенция, которая была пронизана таким же патриотическим энтузиазмом и благородным созидательным стремлением, как и рабочий класс. На строительстве рядом со старой гвардией опытных, испытанных и владеющих своим мастерством рабочими превосходную, воодушевленную работу проделала и наша прекрасная новая молодежь!

Наряду с приведенным мы смогли успешно в короткий срок построить новую доменную печь, потому что мы живем в стране народной демократии, ведем плановое хозяйство, что благодаря нашему демократическому строю сегодняшняя Венгрия уже не отсталая аграрная, а индустриальная страна: что наша промышленность смогла выполнить те, чрезвычайно сложные задачи, которые были связаны с осуществлением этого крупного объекта. С этой задачей старая венгерская промышленность не справилась бы.

Все эти условия, товарищи, были непременно предпосылками для того, чтобы мы могли достичь тех результатов, которые у нас теперь имеются налицо. К числу этих результатов относятся и строительство и передача в эксплуатацию новой диошдьерской доменной печи. Но была еще одна решающая предпосылка, без которой мы и ныне были бы отсталой, эксплуатируемой страной — это наша великая, революционная партия, Венгерская партия трудящихся, партия Матиаса Ракоши!

Товарищи! В то время, как империалистические преступники и их цепные псы — банда Тито предпринимают все к тому, чтобы попытаться преступной рукой разжечь пожар новой мировой войны, свободолюбивые народы и трудящиеся мира во главе с могучим Советским Союзом организовали и организуют в невиданных размерах борьбу в защиту мира, за то, чтобы преградить путь империалистическим военным преступникам. Мы гордимся тем, что мы находимся в одном лагере с теми, кто борется за дело мира, демократии и свободы, и мы предпримем все от нас зависящее для того, чтобы еще более продуктивным трудом — в первую очередь путем развития нашего народного хозяйства, успешным завершением нашего пятилетнего плана, увеличить свой вклад в общее дело укрепления мира. Новая домна является первой построенной со времени освобождения нашей родины. Но за этой домной, товарищи, последуют новые и новые. И здесь, на этом месте, и в Сталинвароше и в других местах мы в ближайшие годы торжественно отметим завершение строительства не одной доменной печи,

мартеновского и прокатного предприятия. К концу пятилетнего плана, как указала партия и товарищ Ракоши, наша страна должна превратиться в страну железа и стали, машин, в развитую индустриальную страну! Нет никакого сомнения в том, что это так и будет! Так как наша партия, товарищ Ракоши ставят перед нами такие задачи, осуществление которых, хотя и не является легким делом, но для выполнения их мы располагаем необходимыми средствами, так как наша партия не только правильно определяет задачи, а предоставляет всяческую помощь для их осуществления.

Еще не закончился торжественный пуск в эксплуатацию новой домны, когда бригада сварщиков приступила к выпуску плавки. Товарищ Михай Элексаи — главный сварщик, стахановец, который вместе с товарищами научился науке обслуживания домны в Советском Союзе, в Днепропетровске, руководил плавкой.

Производительность домны со дня на день увеличивается. В субботу выпустили 14 тонн чугуна, а в ночной смене того же дня — 30 тонн. В воскресенье утром во время торжественного пуска в эксплуатацию домна дала при одной плавке 40 тонн чугуна.

ОБЗОР

Ференц ЭРДЕИ

ВО-ВРЕМЯ ПОДГОТОВИТЬСЯ К РАБОТАМ ПО УБОРКЕ, ОБМОЛОТУ, ВТОРИЧНОМУ СЕВУ И СЕВУ ПО СТЕРНЕ

Самая важная и срочная задача нашего сельского хозяйства в борьбе за обильный урожай — правильно организовать уход за выращиваемыми культурами. Холодная погода последних дней задержала развитие культур, пропашные культуры в некоторых местах пострадали от заморозков. Поэтому теперь необходимо приложить удвоенные усилия к прополке и окапыванию культур, чтобы создать самые благоприятные условия для выращивания. Необходимо использовать благоприятные майские дожди и наступающее потепление. Неоднократно и тщательно

проводимое окапывание и вся работа, которую необходимо проводить на тер, ритории, пострадавшей от заморозков, требует широчайшего применения методов агрокультуры, точное и быстрое выполнение правил, связанных с проведением этих работ. Одновременно с расширением объема работ необходимо уже сейчас вести подготовку к уборке, обмолоту, севу вторичных культур и севу по стерне и наряду с работами по уходу за культурами в каждом производственном кооперативе, в каждой МТС и в каждом государственном хозяйстве необходимо добиться того, чтобы к моменту

начала уборки урожая все работы были встречены во всеоружии производственными кооперативами, государственными хозяйствами, МТС, и местными руководящими органами сельского хозяйства.

Постановление Совета Министров определило задачи, связанные с уборкой урожая, перевозкой зерна в амбары, обмолота, сева вторичных культур и сева по стерне, а также те мероприятия, которые необходимо провести в ходе подготовительных работ, планирования и организации работ.

Постановление Совета Министров отражает результаты развития нашего сельскохозяйственного производства и вскрывает новые возможности, которые были созданы развитием нашей социалистической промышленности и построением социалистического сельского хозяйства. Успешное и быстрое завершение летних сельскохозяйственных работ одновременно с проводимыми работами по уборке сена и дальнейшим уходом за культурами может быть проведено только таким образом, если мы более широко применим социалистические методы организации труда и лучше и успешнее используем в этом году уже более значительный машинный парк.

Постановление Совета Министров имеет целью провести в производственных кооперативах сев и уборку зерновых в среднем по всей стране по крайней мере на 43% комбайнами, а в государственных хозяйствах — на 82%. Такое соотношение механизации сельскохозяйственных работ в нашем сельском хозяйстве нельзя было представить себе в прошлом. Эти данные механизации оставляют далеко позади степень механизации за прошедшие годы. Для проведения в таком соотношении уборочных работ средствами механизации в нашем распоряжении имеется достаточный парк комбайнов и уборочных машин и выполнение плана зависит от того, чтобы трактористы и комбайнеры наших МТС вели правильный уход за машинами,

и использовали полностью их производительность. Но успех дела зависит и от того, чтобы руководители хозяйств, агрономы, бригады провели все те работы, которые необходимы для успешного использования производительности машин, для их бесперывной эксплуатации. Постановление Совета Министров определяет также, что во время уборочной кампании комбайны должны произвести уборку зерновых на территории в 156 хольдов, тракторные уборочные машины — на территории в 150 хольдов и уборочные машины с конным тяглом — на территории в 100 хольдов. Эти нормы может выполнить и выполнит каждый честно относящийся к порученному ему делу тракторист, водитель комбайна, при любых условиях. В текущем году и в нашем сельском хозяйстве созданы условия к тому, чтобы наши комбайнеры и трактористы, работающие на уборочных машинах, перевыполнили эти нормы, показывая образцы стахановского труда, демонстрируя перед всем миром, на что способно социалистическое сельское хозяйство.

Постановление Совета Министров ставит и в области работ по обмолоту средствами механизации также значительные задачи. Постановлением предписывается, чтобы на МТС 700 молотилок было переведено на электрическую тягу, в государственных хозяйствах число электрофицированных молотилок должно составлять 300, по крайней мере 1350 молотилок должны быть переведены на ускоренный режим работы. Эти методы работы создадут возможность к тому, чтобы обмолот — как то предписывается постановлением — был завершен в течение 40 дней с момента уборки, но не позднее 20-го августа по всей стране.

Проведение в большем объеме и более быстрыми темпами сева вторичных культур обеспечивается также постановлением Совета Министров. Согласно постановлению работы по подготовке почвы и сева вторичных куль-

тур необходимо проводить одновременно с уборкой урожая. Это создаст условия к тому, чтобы использовать в максимальной степени содержание влаги в почве и обеспечить всхожесть вторичных культур при любых метеорологических условиях.

Нет никакого сомнения в том, что определенные в постановлении Совета Министров задачи чрезвычайно большие и что их выполнение требует тщательного проведения подготовительных работ и намного лучшей организации, чем в прошлом году. Именно поэтому постановление Совета Министров определяет и все те условия, при помощи создания которых мы сможем добиться того, чтобы завершить сев вторичных культур не позднее 20-го июля, сев по стерне не позднее 31-го июля и обмолот, считая с момента завершения уборочных работ, в течение 40 дней, но не позднее 20-го августа.

Самое большое внимание постановление Совета Министров уделяет тщательной подготовке средств механизации, определяя в отдельных деталях точно объем ремонтных работ, условия испытания машин и организацию ремонтной службы. Не меньшее значение постановление Совета Министров уделяет вопросам организации труда и задачам, связанным с обеспечением рабочей силы. Особенно необходимо выделить ту часть постановления, в которой говорится о проведении работ по уборке и обмолоту бригадами, под руководством и ответственностью бригадиров. Бригады должны проводить свою работу повсюду так, чтобы результаты урожая можно было установить отдельно по бригадам. Это и является основой для премирования отдельных, хорошо работающих бригад.

Постановление Совета Министров определяет, что до 15-го июня в каждом государственном хозяйстве, производственном кооперативе и в каждой МТС необходимо провести смотр готовности подготовки к работам. Это означает, что в каждой МТС, в каждом производственном коопе-

ративе и государственном хозяйстве необходимо создать комиссии по определению готовности к проведению работ, планирования, организации работ и труда, все условия к добросовестному проведению работ. В тех местах где эти комиссии обнаружат отставание, они должны позаботиться об исправлении допущенных ошибок и недостатков. На этих смотрах сдадут экзамен зрелости руководители нашего социалистического сельского хозяйства и трудящиеся, они отчитаются в том, какие уроки они извлекли из опыта работы в прошлом году и как они освоили методы крупнотоварного социалистического сельского хозяйства, которым учит нас передовое социалистическое сельское хозяйство Советского Союза.

Уборка, перевозка зерна в амбары, обмолот, сев вторичных культур и сев по стерне является не менее важной задачей и на землях крестьян-единоличников. Прилежание наших трудящихся крестьян-единоличников и их трудолюбие является залогом того, что мы приступим к выполнению предстоящих задач во-время подготовленными. Но это само по себе недостаточно. Для того, чтобы каждое село во-время, в предписанные для него сроки приступило и завершило эти большого объема сельскохозяйственные работы в летний сезон, необходимо, чтобы местные советы обратили все свое внимание на работу единоличников. Советы должны позаботиться о всех материальных средствах, которые необходимы трудящимся крестьянам-единоличникам для выполнения поставленных перед ними задач: не должно быть недостатка в тягловой силе, необходимой для своза урожая в амбары, необходимо организовать контроль над проведением всех стадий работ и исправить всякое отставание на-ходу. Советы должны также подготовиться и к тому, чтобы во-время разоблачить происки классового врага во время проведения летних сельскохозяйственных работ.

Обеспечение всех вышеперечисленных сельскохозяйственных работ со-

здает возможность обеспечить не только хлеб для страны на будущий год, но и создаст условия для обеспечения кормовой базы, необходимой для увеличившегося поголовья скота. Поэтому образцовое проведение сельскохозяйственных работ летом текущего года является пробой сил нашего трудового крестьянства. В сознании важности этих задач первостепенной обязанностью каждого работника нашего сельского хозяйства является — отдать все свои силы на выполнение

намеченных Советом Министров задач; партийные организации и коммунисты должны идти впереди в выполнении этих задач, показывая повсюду пример, которому последуют остальные трудящиеся крестьяне. Коммунисты должны быть повсюду, где необходимо преодолевать трудности, где нужно удалять препятствия с пути, отражать вражеские нападки, повсюду обеспечивая выполнение плана проведения летних сельскохозяйственных работ.

ПАРЛАМЕНТ ПРИНЯЛ НОВЫЙ ТЕКСТ 24. СТАТЬИ КОНСТИТУЦИИ И ЗАКОНОПОЛОЖЕНИЕ О ЦЕНТРАЛИЗОВАННОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ КОНТРОЛЕ

Парламент на заседании 28 мая приступил к прениям по проектам законоположений, внесенных 27 мая. На заседании парламента присутствовал тов. Матиас Ракоши, появление которого члены парламента приветствовали стоя, долго несмолкающими аплодисментами. В заседании парламента принял участие и тов. Ш. Ронаи.

Парламент обсудил первоначально внесенное законоположение об установлении нового текста 24-ой статьи Конституции. Докладчиком по этому пункту повестки дня был тов. Иштван Хидаш.

Тов. Хидаш в своем докладе указал на то, что на основе Указа Президиума Венгерской Народной Республики № 1 за 1952 год были созданы новые министерства: Министерство среднего машиностроения, образовавшееся при разделении на два министерства: Министерства металлургической промышленности и машиностроения; Министерство стройматериалов, образовавшееся при разделении на два министерства: Министерства строительства; Министерство государственных и лесных хозяйств, образовавшееся при разделении на два министерства: Министерства земледелия; Ми-

нистерство пищевой промышленности и Министерство заготовок, которые образовались из бывшего Министерства пищевой промышленности; Министерство почт, образовавшееся при разделении на два министерства: Министерства путей сообщения и почт, и Министерство местной промышленности. Все это вызвало необходимость пополнить 24-ую статью Конституции вновь образовавшимися министерствами.

„Наша молодая демократия уже с самого начала своего существования не могла удовлетвориться узкой, чрезвычайно централизованной хозяйственной, административной организацией буржуазно-феодалного строя Венгрии“, — продолжил тов. Хидаш. Сама жизнь предъявила требование о необходимости новых хозяйственных министерств. В соответствии с этим Конституция разделила руководство промышленности между двумя министерствами — между министерством тяжелой и легкой промышленности, увеличив и число остальных хозяйственных министерств.

Уже первый год пятилетнего народнохозяйственного плана сообщил нашей промышленности и в том

числе нашей тяжелой промышленности, такое огромное развитие, что в декабре 1950 года возникла необходимость в создании новых министерств.

В соответствии с быстрыми темпами развития законоположение о внесении изменений в Конституцию разделило Министерство тяжелой промышленности на два министерства — на Министерство металлургической и машиностроительной промышленности и на Министерство горнорудной и энергетической промышленности. Этим же законом было создано с одной стороны Министерство сельскохозяйственной промышленности и с другой стороны — для руководства госзаготовками — Министерство пищевой промышленности.

Второй год пятилетнего плана увеличил в невиданных размерах развитие нашего народного хозяйства и этот темп еще больше ускорился благодаря увеличению плановых заданий пятилетнего плана, предложенных Вторым съездом ВПТ.

Производство фабрично-заводской промышленности было в 1951 году на 30,1% большим, чем в предыдущем году и в том числе производство тяжелой промышленности увеличилось на 37,7%.

Наряду с быстрым темпом развития нашей промышленности, на селе также укрепляется социалистический сектор. В то время, как в конце 1950 года государственные хозяйства и производственные кооперативы занимали лишь 13,1% пахотной площади страны, территория, занимаемая социалистическим сектором сельского хозяйства, стала занимать в 1951 году 25% всей пахотной площади страны.

В дальнейшие годы нашего пятилетнего плана мы намерены не только сохранить темпы развития, но и увеличить их. Для выполнения возросших задач необходима такая организация, которая могла бы более непосредственно заниматься отдельными важнейшими отраслями нашей промышленности.

Правильное распределение увеличившихся задач, последовательное применение единоличного руководства вызвали необходимость того, чтобы разделением отдельных министерств с разносторонними функциями создать новые хозяйственные министерства.

В соответствии с наметками нашего пятилетнего плана производство входящих в ведение министерства металлургической и машиностроительной промышленности предприятий увеличилось по сравнению с предыдущим годом на 58 процентов. Машиностроение по сравнению с 1950 увеличилось в 1951 году на 51,1%, а к концу 1952 года производство машиностроения должно увеличиться в два с половиной раза по сравнению с уровнем производства 1950 года. В соответствии с задачами увеличилось и число промышленных предприятий, а также и производственный объем этих предприятий. В настоящее время проходит реконструкция нашей металлургии. Строится новый социалистический город в Сталинвароше. Само собою понятно, что для оперативного руководства всей металлургической и машиностроительной промышленности оказалось недостаточным одно министерство и для этой цели было создано министерство среднего машиностроения.

Наша строительная промышленность в течение прошедших лет прошла также огромный путь развития. Строительная промышленность, в прошлом работавшая преимущественно мелкокустарным способом, сильно разветвленная, развилась в промышленность, работающую на крупнопроизводственных основах, производство которой во многократ превзошло довоенное производство и только лишь в ходе 1951 года почти в полтора раза увеличилось по сравнению с производством 1950 года.

Промышленность по производству стройматериалов также должна была идти в ногу с этим огромным развитием. Производство кирпича и цемента, например, пришлось увеличить

по сравнению с 1948 годом в три с половиной раза.

В хортистской Венгрии вообще не существовало производства сборных деталей. Начиная с 1949 года в нашей стране во все большей мере начала развертываться промышленность по производству сборных строительных деталей. Согласно плановым наметкам текущего года производство сборных деталей строительной промышленности должно увеличиться в несколько раз. Производство камня также должно превзойти на 123% уровень производства 1948 года.

Для обеспечения этого огромного роста в настоящее время в действие приводятся огромного размера капиталовложения, в том числе строительство цементного завода в Хейэчабаи и в Ваце.

Такой быстрый темп развития промышленности по производству строительных материалов можно было осуществить при нынешних производственно-организационных условиях только ценою больших усилий. До настоящего времени большая часть промышленности по производству строительных материалов сконцентрировалась исключительно на обслуживании гражданского строительства, камнеломни относились к Министерству путей сообщения, стекольная промышленность — к Министерству легкой промышленности. При такой разветвленности строительной промышленности возникла необходимость в организации Министерства промышленности стройматериалов.

Руководство пищевой промышленностью, а также заготовками входило до настоящего времени в круг действий Министерства пищевой промышленности. Организация исполнения нового закона о заготовках и проведение его в жизнь занимает целую отрасль госадминистрации, настолько велики задачи, лежащие на органы заготовки. Наша пищевая промышленность также шла в ногу с нашим общим развитием.

В первом квартале 1952 года пищевая промышленность произвела про-

дукции на 1 миллиард форинтов больше, нежели в аналогичном квартале предыдущего года. Задачи, лежащие в области госзаготовок и пищевой промышленности на одно министерство, последнее не было уже в состоянии выполнить.

Все нарастающее развитие нашего сельского хозяйства потребовало, чтобы бывшее министерство земледелия было разделено на два Министерства. Это Министерство охватывало и в прошлом чрезвычайно большие области работы: наряду с сельским хозяйством в ведение Министерства земледелия входила большая сеть государственных хозяйств, лесные хозяйства, МТС, которые изо дня в день увеличиваются численно.

Общая территория государственных хозяйств с 1-го января по 30-е апреля 1952 года увеличилась на 550.000 хольдов, их пахотная площадь — на 388.000 хольдов. Число работающих в государственных хозяйствах увеличилось по сравнению с первым кварталом 1950 года в первом квартале 1952 года на 144%.

Поголовье скота с 31-го марта 1950 года до 30 апреля 1952 года увеличилось с 88.000 до 231.000. Тракторный парк государственных хозяйств составил на 30-е апреля 1952 года 2.509 тракторов. Территория государственных лесных хозяйств также увеличилась на 250.000 хольдов в течение 1951 года. Это быстрое развитие государственных сельскохозяйственных и лесных хозяйств, создал необходимость организации Министерства государственных и лесных хозяйств.

На предприятия, принадлежащие к местным советам и подчиненные Министерству местной промышленности, возложены большие задачи в деле удовлетворения запросов населения, снабжения их предметами общего обихода. Предприятиям, принадлежащим к Министерству местной промышленности, необходимо разрешать между прочим, такие задачи, как усиленное привлечение женщин

к производственному труду, как например, швейных мастерских, и банно-прачечных предприятий. Далее предприятиям, принадлежащим к Министерству местной промышленности, необходимо производить такие товары, которые служат удовлетворению запросов населения, но производство которых в крупнопроизводственных масштабах нерентабельно. Предприятия местной промышленности приспособлены к тому, чтобы использовать и перерабатывать отходы крупной промышленности и неиспользуемые иными способами, к тому, чтобы производить большое количество товаров на базе местного сырья.

Эти установки вызвали необходимость организации в пределах Министерства внутренних дел специального отдела местной промышленности еще в декабре 1950 года. Предприятия местной промышленности и промысловой кооперации в течение прошедшего года также проделали значительный шаг вперед.

В первом квартале 1951 года число предприятий местной промышленности составило 311, а число предприятий кустарной промышленности 352. В аналогичном периоде 1952 года число предприятий Местной промышленности составило 465, а число предприятий кустарной промышленности 1.710. В быстрых темпах развивались и предприятия по обслуживанию населения, входящие в ведение местных советов. Таким образом в связи с национализацией крупных домов число квартир, находящихся в распоряжении государства увеличилось в два с половиной раза.

Эти умножившиеся хозяйственные задачи нельзя было разрешить в пределах Министерства внутренних дел. Поэтому появилась необходимость отделить Дирекцию местной промышленности от Министерства внутренних дел и превратить ее в самостоятельное министерство.

За прошедшие годы развитие почты также далеко превзошло те рамки, в пределах которых она в качестве одного из главных отделов Минис-

терства путей сообщения вместе с подчиненными Главку почтовыми предприятиями могла успешно разрешить возросшие задачи. Задачи почты, рассматриваемые даже в старом понимании их, также значительно увеличились. Так, например, обращение посылок на 2—2,5 миллиона штук больше чем в 1937 году. Число абонентов местной телефонной сети увеличилось округленно на 30 тысяч, а число переговоров, местного значения составляет на 73 миллиона больше, чем в 1937 году. Наряду с этими задачами новой задачей почты является радиотрансляционная сеть и расширение службы подписных изданий.

Для разрешения этих многогранных и увеличившихся задач в пределах почты развилась целая система предприятий, что вызвало необходимость отделить дела и организацию почты и создание самостоятельного Министерства почты.

Изменение 24-ой статьи Конституции было поставлено самой жизнью. Наша конституция является не отбражением мертвых букв, не гибкой системой параграфов, а таким основным законом, каждая статья которого служит делу строительства социализма, делу подъема трудового народа. Если отдельные пункты нашей Конституции в соответствии с развитием и изменившимися обстоятельствами необходимо изменить, то это можно и необходимо сделать.

Мы с радостью приветствуем то обстоятельство, что пришло уже то время, когда в результате развития нашей страны, нашей системы народной демократии возникла необходимость внести изменения в 24-ую статью Конституции. Это является новым свидетельством правильной политики нашей партии, развития нашего народного хозяйства в быстрых темпах строительства социализма — сказал в завершении товарищ Иштван Хидаш.

Парламент единогласно принял в общем и по отдельным частям новый текст 24-ой статьи Конституции Венгерской Народной Республики.

РЕШЕНИЕ СОВЕТА МИНИСТРОВ ОБ ОРГАНИЗАЦИИ В ПРЕДЕЛАХ БУДАПЕШТСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИНСТИТУТА ИМЕНИ ЛЕНИНА

Русский Институт Будапештского Университета был создан в 1946 году с целью воспитать кадры, превосходно владеющие русским языком.

Русский Институт развился в один из самых значительных высших учебных заведений нашей страны. Этот Институт наиболее подходит для того, чтобы воспитывать в своих стенах кадры, владеющие высокими знаниями марксизма-ленинизма.

Поэтому Совет Министров вынес решение развить Университетский Русский Институт и выращивать в

институте кадры, владеющие высокой марксистско-ленинской подготовкой и превосходно владеющие русским языком, преподавателей университетов и деятелей работающих на идеологическом фронте, а также преподавателей русского языка и литературы в средних школах, переводчиков.

В соответствии с изменившимися задачами, возлагаемыми на Институт, Институту присвоено имя великого основоположника научного социализма - Ленина, так как это лучше всего выражает цели, которые ставит перед собой Институт.

ИНИЦИАТИВА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО ЗАВОДА ДИМАВАГ ЗА ЛУЧШЕЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТАНКОВОГО ОБОРУДОВАНИЯ

Токарь Иштван Саллаи, секретарь первичной партийной организации цеха установил, что на заводе ДИМАВАГ станки работают в среднем только 300 350 часов в месяц. В то время как при трехсменной работе на заводе имеется всего 600 рабочих часов в месяц.

Так зародилась инициатива тов. Саллаи за лучшее использование станкового оборудования завода, борьба за то, чтобы они работали 550 часов в месяц. В вопросе разработки технического плана тов. Саллаи обратился за помощью к техническим руководителям завода. Решение этого вопроса было связано вначале с большими затруднениями. Тов. Саллаи узнал, сколько мероприятий необходимо осуществить, чтобы выполнить задуманный переход на использование максимальной производительности станкового оборудования. Во первых станки должны работать в 3 смены. Далее необходимо предусмотреть, чтобы из-за смазки ответственных деталей и из-за всякого вида плановых ремонтов не простаивало оборудование дольше, чем предусмотрено планом ремон-

та. Снабжение заготовками и сырьем необходимо обеспечить так, чтобы они были всегда под рукой, чтобы не было один день излишка в материалах, а в другой - недостаток. Передачу смен необходимо организовать так, чтобы не было ни одной минуты потерь как в конце смены, так и в начале новой. Ежедневные потери на передачу смены, составляющее 20 минут в смену, это 26 потерянных рабочих часов в месяц. Для того, чтобы машины работали в среднем по 550 часов в месяц, рабочие, мастера, ремонтники и ИТР должны помогать друг другу в работе.

ПЕРВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ

В феврале в движении за максимальное использование производительности станкового оборудования были включены 34 станка, в марте — 114 станков и число участников движения увеличивается с каждым днем. После развернувшегося соревнования за лучшее использование производительности станкового оборудования в цехе колесных пар к соревнованию примкнул цех пружин и ремонтники. Заводская партийная органи-

зация уже в первые часы развертывания движения возглавила его. На совещании секретарей первичных организаций и профсоюзных и агитаторских совещаниях обсуждалась инициатива тов. Саллан.

Станок, на котором работает тов. Саллан, работал в феврале 610 часов, в марте - 640 часов. Трудящиеся цеха давно уже превзошли поставленную цель: в марте участвующие в этом движении станки работали в среднем по 585 часов.

Завод ДИМАВАГ взял на себя обязательство снизить сумму используемых капиталовложений на 800.000 форинтов. Снижение суммы капиталовложений стало излишним благодаря тому, что не возникла необходимость в приобретении двух прессов для прессового цеха, из-за лучшего использования производительности имеющихся в этом цехе машин.

ШИРИТСЯ ДВИЖЕНИЕ ЗА ЛУЧШЕЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТАНКОВОГО ОБОРУДОВАНИЯ

Трудящиеся наших предприятий осознали большое значение инициативы трудящихся завода ДИМАВАГ и воодушевленно примкнули к воззванию. Мы приводим ниже несколько выдающихся достижений в этом соревновании.

Трудящиеся машиностроительного завода Ланг примкнули к инициативе трудящихся завода ДИМАВАГ за лучшее использование станкового оборудования. Трудящиеся завода обсудили перечень тех мероприятий, которые необходимо провести в интересах лучшего использования машин. Они решили перейти в обрабатывающих цехах на двух и трехсменную работу. Это создаст возможность увеличить к концу 1952 года степень использования станкового оборудования с 63% до 73%, в результате чего станки будут работать в среднем по 550 часов в месяц.

*

Трудящиеся Будапештского завода инструментальных станков радостно примкнули к инициативе трудящихся завода ДИМАВАГ по лучшему использованию станкового оборудования. Они произвели исследование своих мест-

Инициатива, зародившаяся на заводе ДИМАВАГ, имеет общегосударственное значение. Лучшее использование станкового оборудования, машин возможно в соотношении всей страны, и в каждой отрасли промышленности. Также, как трудящиеся завода ДИМАВАГ поставили своей целью добиться 550-часовой работы станкового оборудования в месяц, так трудящиеся каждого предприятия могут установить у себя на заводе, сколько часов может и должно работать их машинное оборудование в месяц. Это движение является рычагом в подтяжке производительности труда, способствует экономии сумм, отпущенных на капиталовложения, лучшей организации труда. Инициатива ДИМАВАГ-а является примером, которому должна следовать вся промышленность.

ных возможностей и решили к концу третьего квартала увеличить степень использования станков с 55,5 процентов в настоящее время до 60% и к концу года до 70%.

На тех станках, которые работают три смены, ремонтные работы будут производиться в выходные дни. Для улучшения планово-предупредительного ремонта на заводе организуется специальная бригада.

Степень использования токарных станков повышается путем увеличения продолжительности их работы - вместо 420 часов до 550 часов в месяц. Подобным образом будет организована и работа токарных станков, на которых обрабатываются крупные детали.

*

Трудящиеся Дьерского вагоностроительного завода присоединились к обращению трудящихся завода ДИМА-

ВАГ и обрядылись повысить к концу года среднее количество станкоочасов до 550.

На тех станках, которые работали в течение 3-х смен, ремонт будет производиться в выходные дни. Планово-предупредительный ремонт будет осуществлен бригадами ремонтников. На заводе 112 металлорежущих станков будет переведено на трехсменную работу.

Трудящиеся Будапештского завода автоэлектрооборудования воодушевлено примкнули к движению за лучшее использование станкового оборудования.

Заготовительные и вспомогательные цеха вызвали друг друга на соревнование. Первый цех центровочных токарных станков обязался во втором квартале увеличить время работы каждого станка вместо 356 часов до 450

часов в среднем в месяц. Во втором цехе среднее использование машин увеличилось с 342 часов до 440.

Трудящиеся инструментального цеха решили увеличить число станкоочасов своих токарных станков с 374 до 460 часов в месяц путем лучшей организации труда.

В интересах лучшего использования револьверных станков первый цех металлорежущих станков вызвал на соревнование второй цех. Второй цех увеличит число своих средних машиноочасов с 456 до 550, а цех № 1 увеличит число средних станкоочасов с 418 до 520 часов в месяц. Трудящиеся автоматного цеха путем лучшей и более правильной подготовки установки машин сократят на 10% время наладки и увеличат число станкоочасов автоматов с 364 до 450 часов в месяц.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВО ТРУДЯЩИХСЯ ТРЕСТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ХОЗЯЙСТВ ПО ВЫРАЩИВАНИЮ РИСА

Еще несколько лет тому назад в нашей стране рис выращивали на очень небольших территориях. Ныне наши государственные хозяйства и производственные кооперативы выращивают на обширных полях эту новую для нашей родины культуру, щедро возмещающей труд человека. В текущем году только один Трест Государственных хозяйств по выращиванию риса выращивал рис на территории большей чем 100.000 гектаров. На этой огромной территории завершили посевные работы раньше назначенного постановлением Совета Министров ВНР срока, а большую часть плантации уже обводнили.

Хозяйства треста, следуя примеру передового сельского хозяйства Советского Союза, выращивают на рисовых полях уток и рыбу. В воду, наводняющую территорию в 650 гектаров рисовых плантаций, будет спущено 140 центнеров мальков. Вес рыбы до времени вылова удесятится без подкормки, и таким образом государственные хозяйства до времени спуска воды с плантаций получат 1.400 центнеров

рыбы. Часть плантаций построена таким образом, чтобы они были пригодны для разведения рыбы, потому что рыба разводится в естественных условиях намного лучше, чем в прудовых хозяйствах. Этим хозяйствам треста способствуют и улучшению качества пресноводной рыбы.

В остальных частях рисовых плантаций выращивают уток. Уток, начиная с семинедельного возраста, необходимо подкармливать только раз в день. В хозяйствах треста при помощи этого метода выращивают 22.000 уток при экономии значительного количества кормов.

Трудящиеся хозяйств треста наполнены чувством гордости за то, что они ведут порученный им участок хозяйства невиданными до настоящего времени у нас на родине способами. Когда трудящиеся треста ознакомились с планом, они собрали митинги и производственные совещания, на которых они взяли на себя обязательства перевыполнить свой план и дать стране сверх плана 50.000 центнеров риса.

ОПЫТ МЕХАНИЗАЦИИ В ШАХТАХ БОРШОДСКОГО БАССЕЙНА

В прошлом капиталисты-владельцы угольных шахт в Боршоде не заботились о механизации шахт, они не были склонны вкладывать свои капиталы для создания механизированных шахт. В стране 3-х миллионов нищих рабочая сила была дешевым товаром, в распоряжении заводчиков и владельцев шахт находились бесчисленные резервы армии безработных. Поэтому шахтеры, ценою непомерного тяжелого физического труда должны были выполнять то, что вместо них могли бы выполнить машины.

После освобождения, когда шахты перешли во владение рабочего класса, положение в корне изменилось. Началась механизация требующих наибольшего напряжения и наиболее трудоемких работ в шахтах. При нашем строе самым большим капиталом является трудящийся человек. Поэтому мы хотим ввести в более широком объеме средства механизации, чтобы и этим облегчить труд наших шахтеров. Необходимость проведения механизации в быстрых темпах вызвана и постоянно возрастающими требованиями, предъявляемыми быстро развивающейся угольной промышленностью. По предписанию пятилетнего плана добыча угля по стране к 1954-му году увеличится по сравнению с 1949 годом почти в два с половиной раза. Такого большого повышения добычи угля мы сможем достигнуть только с помощью машин.

В первую очередь начала проводиться механизация средств транспорта; один за другим шахты стали получать тягачи, и транспортные ленты.

В настоящее время на первый план поставлена механизация завалки и добычи. С учетом специфики наших шахт, мы постепенно вводим оправдавшие себя в Советском Союзе машины, а также отечественные изобретения.

Боршодский угольный трест концентрирует ныне машины в трех шахтах. Самой передовой в области

механизации является шахта в Фельшеняраде, в которой работают советские завалочные машины С 153. Вес такой машины более 4-х тонн, она передвигается на гусеницах. Завалочный механизм ее на подобие человеческой руки набирает уголь. При завалке ее устанавливают перед взорванными массами угля. Машинист пускает в ход механизм скреба, который наваливает на пристроенное к машине цепное волочильное устройство уголь и заваливает его в вагонетки, установленные за машиной, или на другие средства дальней транспортировки.

Как образовалась в среднем производительность средств механизации в Фелшеняраде? Возьмем производительность станков в октябре 1951 года за 100 процентов. Производительность шахтных машин увеличилась в ноябре до 105%, в декабре -- до 115%, в январе 1952 года -- до 131%, в феврале -- до 147%, а в марте -- до 166%. Эти цифры свидетельствуют о том, что по мере освоения машин, повышения квалификации машинистов и технической работников и организации труда увеличивалась и производительность машинного оборудования шахт. Производительность машин в настоящее время отнюдь не следует считать предельной, ее можно в значительной мере увеличить.

На этой шахте не только в процессе добычи, но и во время предварительного забоя употребляют завалочные машины. Добыча производится при помощи миллисекундного способа взрыва. Следовательно трудящиеся этой шахты на рабочих местах, оснащенных средствами механизации, не особенно употребляют уже кирку и лопату. Трудящиеся и технические руководители полюбили машины и стремятся к тому, чтобы постоянно улучшать степень использования средств механизации. В настоящее время самой большой проблемой шахты является то, что не успевают взры-

вать такое количество угольной породы, какое могут принять завалочные устройства.

Отгрузка количества угля, скопившегося после взрыва на рабочем месте, площадь в три метра высоты и три метра ширины при продвижении вперед на 1,4 метра занимает 15-20 минут. Эта же работа при ручном труде продолжалась 6 часов.

Поэтому в настоящее время в этой шахте проводятся опыты по дальнейшему совершенствованию техники взрывных работ, чтобы достичь увеличения количества полученного в результате взрыва угля и увеличения производительности машин.

Применение завалочной машины С-153 направило стремление технических руководителей шахты на то, чтобы внести улучшения в организацию труда, ускорить оборот вагонеток, в целях более быстрой транспортировки угля. Появилась необходимость и в увеличении производительности сортировочной.

Наряду со значительным увеличением производительности машин на этой шахте на 12 процентов уменьшился штат работников шахты. Это говорит о том, какую огромную помощь оказывают машины в преодолении трудностей, связанных с нехваткой рабочей силы. Такая степень механизации, которая начала проводиться в Фельшенираде, делает шахту похожей на фабрику.

Другой шахтой, в которую сконцентрировали средства механизации, является шахта в Гербоа. На этой шахте работают советские угольные комбайны „Донбасс“. Производительность этих комбайнов в Советском Союзе составляет 40 вагонов угля в сутки. В Гербоа, где еще не имеют такого опыта в деле применения машин, производительность составляет 20-30 вагонов в сутки.

В прошлом на фронтальной добыче через каждые три метра угольная порода отбивалась шахтерами при помощи кирок. Они же наваливали уголь лопатами на транспортную ленту. Комбайн „Донбасс“ заменяет

теперь труд 40 человек. Машина на фронтальной добыче одновременно добывает угольную породу и одновременно производит завалку угля.

Применение комбайна увеличивает производительность труда, освобождает шахтеров от необходимости работать при помощи кирки и лопаты, освобождает их от завалки, от сверления и взрывных работ.

Советы побывавшего на нашей родине, лауреата Сталинской премии, водителя комбайна тов. Кучера осуществляют таким образом, что в настоящее время на гербойской шахте устраивается фронтное ответвление длиной в 150 метров. Это обстоятельство создаст возможность для более рационального использования машин, приблизит достижения наших шахтеров к достижениям советских шахтеров.

И здесь увеличение производительности средств механизации требует увеличения скорости оборота вагонеток. Возникла необходимость ввода в эксплуатацию более мощной сортировочной. Работы по увеличению производительности сортировочной начались уже 1-го мая. Было доказано, что угольная шахта в Гербоа превосходно подходит для работы в ней на комбайне „Донбасс“. Во второй половине текущего года в шахте будет введен в эксплуатацию еще один комбайн, который удвоит добычу.

На угольных разработках в Люкобана применяют венгерский комбайн Ф-4. Для обслуживания такой машины необходимо 3 рабочих. Комбайн проходит ежесуточно угольную породу в 6-7 метров. Этот комбайн делает излишним ручной труд и так как он располагает и завалочным устройством, машина освобождает шахтеров от завалки угля лопатами. Этот комбайн хорошо оправдал себя в толстых угольных пластах боршодского угольного бассейна. Можно до некоторой степени совершенствовать эту машину, чтобы увеличить ее производительность.

Наряду с применением больших машин значительную помощь оказывают и «легкие» машины. В первую очередь речь идет о сверлах. Автоматические сверла создают возможность ликвидации такой тяжелой работы, как ручного отбоя угля. Ныне шахтеры охотно пользуются автосверлами.

Введение средств механизации на шахтах является боевым вопросом. Большинство трудящихся шахт с большой радостью ожидает введения средств механизации, зная, что они облегчат их труд. Но наблюдая что они еще известные сопротивления механизации. Машины помогают делу строительства социализма и поэтому наши враги направляют свои стремления к тому, чтобы воспрепятствовать их внедрению. В шахте Люкобанья, например, враги преднамеренно портили средства механизации. Но нам приходится противостоят не только попыткам врагов. Мы должны бороться и против той отсталости, с которой мы встречаемся у некоторых, не имеющих плохих намерений технических руководителей, или старых шахтеров. В Фелшеняраде, например, главный инженер шахты Калман Тарьян заявил, что применение средств механизации будет означать больше вред, чем пользу. С тех пор он познакомился со значением средств механизации и не может уже представить себе свою шахту без машин С-153. В среде шахтеров тоже слышались такие отголоски. Один из выдающихся шахтеров — Йозеф Надь, увидев машины, безнадежно махнул на них рукой и заявил, что не верит в их успех. Ныне и он стал ретивым поборником работы со средствами механизации. Хорошо проводимой политико-просветительной работой необходимо искоренить эти взгляды, затрудняющие введение средств механизации, обеспечивающих большую производительность и облегчающих труд шахтеров. Разумеется, что самыми действенными доказательствами необходимости введения средств механизации является хорошая работа машин,

работа при помощи которой достигают большой производительности в эксплуатации шахт.

Косное отношение к средствам механизации можно было объяснить в некоторых местах беззаботностью руководителей шахт. Пример перечисленных выше трех шахт показывает, что механизация, производительное использование машинного оборудования ставит перед техническими руководителями шахт повышенные требования и находят такие руководители, которые боятся введения средств механизации. Но инженеры и техники, трудящиеся самоотверженно борются за выполнение пятилетнего плана, за технический прогресс, охотно берутся за выполнение поставленных перед ними задач и больших требований, предъявляемых механизированным трудом — они добиваются повышения уровня руководства шахтами.

Введение средств механизации сопровождается более усиленной, нежели раньше, специализацией отдельных видов работ. На шахте в Фелшеняраде наряду с завалочными машинами С-153 были организованы отдельные бригады (цеха) сверлильщиков, крепейников и монтажников. Подобным же образом при машинах Ф-4 были организованы отдельные цеха крепейников и водителей-механиков средств механизации.

Высшая форма организации труда образовалась в Фелшеняраде, где работа проводится по циклическому графику. На основе точного хронометража было определено время на каждый процесс работы и занесено и на график. Из графика трудящиеся могут точно узнать какой участок всей работы ему надлежит выполнить на данный момент. По циклическому графику можно узнать какие работы проводятся одновременно на отдельных участках шахты (например, в то время как на одном участке производятся взрывные работы, на другом участке производится завалка). Таким образом не может повториться то положение, которое существовало

раньше: некоторое время простаивали вагонетки, а затем их требовали со всех участков. При помощи циклического метода организации труда можно изжить необходимость ожидания порожних вагонеток. Циклический график распределяет весь парк вагонеток равномерно. Транспортировка и вместе с тем добыча становятся более последовательными и равномерными. Все это способствует лучшему использованию средств механизации.

Безпрепятственное проведение ра-

боты, более совершенное осуществление транспортировки, более производительное использование машин будет обеспечено вводимой в настоящее время диспетчерской службой. Диспетчерская служба создаст возможность более быстрого и гибкого руководства транспортировкой, ликвидации аварий в шахтах.

Хорошее использование машин требует как от технических руководителей, так и от рабочих в одинаковой степени овладения новой техникой, больших знаний по специальности.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ СОВЕТА МИНИСТРОВ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ О НАГРАЖДЕНИИ ПЕРЕДОВЫХ МТС

Совет Министров ВНР наградил три лучшие МТС, выполнившие свой годовой план с отличными показателями и достигшие выдающихся результатов в организационном и хозяйственном укреплении производственных кооперативов, переходящим красным знаменем и званием «передовая МТС страны».

Одновременно с переходящим красным знаменем лучшая МТС награждается денежной премией в сумме 50.000 форинтов, вторая — в сумме 30.000 форинтов и третья — в сумме 20.000 форинтов.

Для завоевания переходящего красного знамени, звания «Передовая МТС страны» и денежной премии необходимы следующие условия:

а) Перевыполнение годового плана по крайней мере на 30%.

б) Урожайность производственных кооперативов, обслуживаемых МТС, должна превосходить по крайней мере на 20% среднюю урожайность по комитату.

в) Экономия в использовании горючего должна составлять по крайней мере 5%.

г) Экономия при замене запасных частей должна составлять по крайней мере 10%.

д) Снижение себестоимости по крайней мере на 10% против утвержденных норм по обработке земли на один нормальный холд.

е) Выполнение плана обучения (повышения квалификации.)

ж) Выполнение плана привлечения женщин в работу МТС (трактористок) или перевыполнение этого плана.

Предложение о присуждении переходящего красного знамени, присвоении звания «Передовая МТС страны» и о выдаче денежной премии вносит Министр земледелия после заслушивания предложений профсоюза работников сельского хозяйства до 31-го декабря каждого года, на основе оценки работы машинно-тракторных станций за весь год. Переходящее красное знамя и денежную премию вручает Министр земледелия в январе следующего года.

Переходящее красное знамя, звание «Передовая МТС страны» и денежную премию любая из МТС может завоевать в течение нескольких лет подряд. Об использовании денежной премии вопрос решает директор МТС совместно с компетентными органами профсоюза сельского хозяйства.

В ЭТОМ ГОДУ В ВЕНГРИИ СОСТОИТСЯ 25 РАЗЛИЧНЫХ НАУЧНЫХ И ПРОМЫШЛЕННЫХ СЪЕЗДОВ

Заседание Президиума Венгерской Академии Наук

Состоялось заседание президиума Венгерской Академии Наук, на котором обсуждался вопрос о присвоении ученых степеней (кандидатов и докторов наук).

Президиум Венгерской Академии Наук на основании доклада председателя комиссии по книгоиздательству академика Дьердя Алексича обсудил издание в 1951 году книг и журналов на научные темы и план издания на 1953 год. Академик Алексич в своем докладе подчеркнул, что в то время, как Академия между 1935 и 1938 гг. издала в среднем в году 22 книги, объемом в 330.000 печатных листов, число изданных Академией в 1951 году научных книг составляет 61 и число печатных листов 2,971.000. В 1952 году планом издания книг было предусмотрено издание 5,5 миллионов печатных листов. После дискуссии президиум Ака-

демии принял доклад комиссии к сведению.

Президиум принял также к сведению заявление генерального секретаря Академии Эрдей-Груз об утвержденном Советом Министров плане научной и промышленной работы съездов.

Согласно этому плану в текущем году будут созданы 25 различных съездов на научные и промышленные темы, в том числе съезд по вопросам угледобычи, который будет заниматься главным образом вопросами создания предпосылок для массовой угледобычи.

На свои мероприятия Академия приглашает в текущем году более 200 иностранных гостей.

Часть научных конференций будет создана непосредственно Академией, а часть — Научными обществами и Союдами.

ЗАКОНЧИЛА СВОЮ РАБОТУ ТРЕТЬЯ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ТЕХНИЧЕСКАЯ И НАУЧНАЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

Производственно-научное общество сельского хозяйства созвало третью научно-техническую конференцию, а также свою ежегодную сессию. Конференцию открыл тов. Иван Альтомаре — Министр пищевой промышленности. Он подчеркнул, что пищевая промышленность должна в большей степени опираться на передовой опыт Советского Союза. Далее он обратил внимание на важность развития технических культур.

Академик Золтан Чюреш говорил об отставании в прошлом нашей сельскохозяйственной промышленности, затем указал на то, какое большое внимание уделяет государство тру-

дящихся развитию сельскохозяйственной промышленности. Генеральный секретарь профсоюза работников пищевой промышленности тов. Андраш Денеш и заместитель начальника Главка Министерства пищевой промышленности Эден Вайда указали на необходимость более равномерного и лучшего использования средств производства и обеспечения равномерности производства. Начальник Отдела Учебных заведений министерства тов. Тамаш Фюлеп говорил о подготовке квалифицированных кадров пищевой промышленности. Затем последовали выступления участников конференции. После конференции состоялась годовая сессия общества.

Хроника

8 мая

В государственных хозяйствах комитата Пешт к весенним работам по уходу за сельскохозяйственными культурами подготовлено 10 тракторов марки «Зетор», 9 тракторных культиватора, 6 усовершенствованных кустовальных машин и почти 100 мотыг с конным тяглом.

Хозяйства Треста Государственных хозяйств произведут 80% всех работ по уходу за культурами при помощи машин.

9 мая

Трудящиеся тракторного завода «Красная Звезда» смонтировали 320-ую саморазгружающую машину, предназначенную для перевозки земли, т. н. демпер.

Подвижные, передвигающиеся даже по тяжелой плоскости легковесные машины значительно ускорят на наших стройках транспортировку земли и стройматериалов. Демпер автоматически опрокидывает свой кузов с перевезенными материалами. На тракторном заводе «Красная Звезда» в текущем году по плану будет изготовлено 800 демперов.

9 мая

Предприятия Министерства металлургической и машиностроительной промышленности сэкономили до настоящего времени из своих фондов, отпущенных на капиталовложения, 101,484.000 форинтов.

14 мая

На заводе транспортного оборудования началось строительство одной из важнейших машин строительной промышленности — экскаватора. Трудящиеся завода начали производство главнейших деталей экскаватора — вращающейся башни и главных устоев.

Трудящиеся завода получили в своей работе значительную помощь: из Германской Демократической Республики на завод поступил огромных размеров горизонтальный токарный

станок, который приспособлен для точной обработки больших деталей. Во вторник приступили к монтажу станка.

*

Одним из крупнейших созданий нашей пятилетки в области легкой промышленности является прядильная фабрика в Капошваре, первая очередь которой передана уже в эксплуатацию. В новых цехах уже установлены станки. Центральный цех фабрики в настоящее время еще строится. Первая очередь огромного центрального цеха, составляющего одну пятую часть его, была завершена во вторник утром. В этот день при помощи огромных советских башенных кранов были установлены последние сборные элементы крыши над вторым этажом этой части цеха. Через несколько дней здесь начнется монтаж станкового оборудования.

Строительство остальных частей огромного цеха проводится также полным ходом. Бель-этаж и первый этаж второй очереди также изготовлены; в настоящее время трудящиеся проводят бетонировку второго этажа. В оставшейся части цеха установлены бетонные устои первого этажа и бель-этажа. Наряду с советскими башенными кранами эту работу проводят посредством целого ряда других машин.

17 мая

Наше новое созидание мира — диошдьерская доменная печь изо дня в день увеличивает свой выпуск. Домна дала уже на второй день передачи в эксплуатацию на 60% больше чугуна, чем в первый день. На третий день выпуск чугуна увеличился более, чем в два раза по сравнению с первым днем пуска домны в эксплуатацию. 15-го мая, по сравнению с первой плавкой количество выпущенного домной чугуна увеличилось по сравнению с первой плавкой на 257%, то есть по сравнению с 14-ым мая ее производительность увеличилась на 29%.

Новая доменная печь дала в течение шести дней столько чугуна, сколько было запланировано на десять дней.

Бригады доменщиков уже на 15 мая, довели число завалок до 35.

18 мая

Производственные кооперативы, МТС, государственные хозяйства и единоличные трудящиеся крестьяне хорошо организованной работой, а в особенности в результате оказанной правительством помощи машинами, искусственным удобрением, готовятся к получению и в текущем году хорошего урожая. Поэтому чрезвычайно важно, чтобы не запуская проведения сезонных работ по уходу за сельскохозяйственными культурами, повсюду было обеспечено проведение работ по сбору урожая, ликвидации потерь и обмолоту. Наряду с этим, при более интенсивном проведении сева вторичных культур необходимо обеспечить корм увеличивающе-

муся поголовью скота и подготовить при помощи сева по стерне хороший урожай будущего года.

Для выполнения этой задачи Совет Министров вынес решение.

21 мая

Недавно вступил в строй один из первенцев нашей пятилетки — новый кирпичный завод в Мали. Введена в эксплуатацию только часть машинного оборудования кирпичного завода. Завод развивается со дня на день. Новый, построенный по последнему слову техники кирпичный пресс, автоматически разрезающий по необходимой форме сырые кирпичи, кладет их на лифт, который доставляет кирпичи в сушилку. Ныне производится монтаж углетранспортеров. Началось и строительство внутриводской бетонированной дороги. В первый день на прессовых станах было сформовано 700.000 кирпичей, в то время, как обжигные печи произвели обжиг 340.000 готовых кирпичей.

М О Н И М П Э К С

Венгерское Внешнеторговое Предприятие

Будапешт V. ул. Тьюкер № 4.

Телефон № 125—315

Телегр. адрес: МОНИМПЕКС

Экспорт:

ВИН (в бочках и бутылках) КОНЬЯКА, ФРУКТОВЫХ ВОДОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ и СПЕЦИАЛЬНЫХ ЛИКЕРОВ · ТАБАКОВ, СИГАРЕТ, КОНЦЕНТРИРОВАННОГО ВИНОГРАДНОГО СУСЛА · КОНЬЯЧНОГО СПИРТА · СПИРТРЕКТИФИКАТА · ПИВА · ДРОЖЖЕЙ. УКСУСА, САХАРИНА

Импорт:

Соли · Табаков · Кофе, чая, какао · Бакалейных товаров Южных плодов · Рыбных консервов · Кременя

„НИКЭКС“

Венгерское Внешнеторговое
Предприятие по Изделиям
Тяжелой Промышленности

Будапешт V., ул. Доротья № 6. Тел.: 183-880, 185-960
Почтовый ящик 271. Будапешт 62. Телеграммы: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

*Электростанции — Заводское
оборудование — Подъемно-
транспортное оборудование —
Железнодорожное оборудова-
ние — Суда*

Хунгаротекс - Экспорт Текстильных Изделий

Адрес: Будапешт 51, Телеграфный адрес: ХУНГАРОТЕКС
Телефон: 187-800

Экспорт:

Шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из искусственного шелка, льняные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, мужская, дамская и детская конфекция, трикотажные изделия, застежки „молния“, галантерейные изделия, кружева, занавеси, шляпы и фетр для шляп.

**Венгерское Внешнеторговое
Предприятие
по шкурам, коже и пушнине**

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-, „ИРХА“, перчатки-, „ИРХА“, обувь-, „ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечьи шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козьи и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

**ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ**

АДРЕС: БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.
Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС Телефон 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА (*семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов*),
МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ (*пшеничную муку*) СЫРОЕ И РА-
ФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН, СЕ-
МЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ (*бобов, горох, чечевица*)
САХАР СОЛОД КРАХМАЛ ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

АРТЕКС Венгерское Внешнеторговое Предприятие
Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31. Телефон: 313-330

Экспорт:

Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

„ТЕХНОИМПЭКС“

**Внешнеторговое Предприятие Венгерской
Машиностроительной Промышленности**

Будапешт, V., ул. Доротья 6.

Почтовый ящик 183. Будапешт 62.

Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ — СТАНКИ — ТЕП-
ЛОВЫЕ МАШИНЫ — СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
— РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ — ТРАНС-
ПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“

**Государственное Предприятие Внешней Торговли по
электротехническим и точно-механическим товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51. п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели
и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электро-
приборы — Изоляционные материалы — Медицинское электро-
оборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные стан-
ции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и пере-
даточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для
железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измери-
тельные приборы — Узкоплочные кинопроекторные аппараты
— Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители —
Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для
медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накали-
вания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы
— Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы
— Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры
и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий
— Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные
приборы

„МЕДИМПЭКС“

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по
Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224—857

Почтовый адрес: Будапешт № 62.

Почтовый ящик 326. Телеграфный
адрес: МЕДИМПЭКС, Будапешт.

Национальное Объединение Внешней Торговли по экспорту и импорту нефте- продуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, орга-
нические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЭКС. Тел.: 182-990

„ТЕРИМПЭКС“

ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО
ОБОРОТУ ЖИВОТНЫХ И ПРОДУКТОВ

БУДАПЕШТ, V. · Почтовый ящик: 200. Тел.: 181-920

Адрес для телеграмм: ТЕРИМПЭКС, Будапешт

Основные экспортные товары
Мясо, жир — Мясные изделия, салами,
мясные консервы и консервированная гу-
синая печенька — Птица яйца, дичь, сырая
гусяная печень — Томат и фруктово-овощные
консервы, фруктовые соки и пастила —
Свежие фрукты и овощи — Сушеные фрукты
и овощи — Молочные продукты (масло,
сыр) — Красный перец (паприка) — Лук.
Мед. Сладости. Рыба. Лапша, вермишель.
Кофе-суррогат.

Венгеро-Советский Экономический Обзор

Шестой год издания, № 6.

Июнь 1952 г

Важнейшие из статей,
напечатанных в этом номере лишь на венгерском языке:

Пятилетие Венгеро-Советского Экономического Обзора	481
Важный шаг на пути развертывания международной торговли	485
Г. Козлов: Деньги при социализме	494
Тибор Форгач: Развитие внутренней торговли Венгрии после освобождения страны	506
Я. Кронрод: В тупике военной экономики	533
А. Толстых: Пути сокращения производственного цикла на машиностроительных предприятиях	540
Вагнер-Сэке: О некоторых принципиальных вопросах установления производственных мощностей	554

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМБЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык:

Пал АЛЬПАРИ

Редакция:

Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 125-896

Издательство:

Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20, тел: 183-930

Подписная плата на год 96 ф-тов

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 7850 экз.

Объем 7,5 печ. л.

За издание отвечает Пал ЛАНИ

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, **SZÉKELY ARTUR** SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Palcev: Marx Tőkénének szerkezetéről

Allahverdjan: A szocialista állam pénzügye

Kotok: A népi demokratikus állam gazdasági alapja

Somogyi György: A Kínai Népköztársaság
gazdasági és politikai eredményei

Kádár Iván: A politikai gazdaságtan oktatásának néhány tapasztalata
a Közgazdaságtudományi Egyetemen

Zaszjadko: A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja
a Szovjetunió szénbányászatában

7

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, **SZÉKELY ARTUR** SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

Palcev: Marx Tőkénének szerkezetéről

Allahverdjan: A szocialista állam pénzügye

Kotok: A népi demokratikus állam gazdasági alapja

Somogyi György: A Kínai Népköztársaság
gazdasági és politikai eredményei

Kádár Iván: A politikai gazdaságtan oktatásának néhány tapasztalata
a Közgazdaságtudományi Egyetemen

Zaszjanko: A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja
a Szovjetunió szénbányászatában

TARTALOM

<i>A. Palcev</i> : Marx Tőkéjének szerkezetéről	1
<i>D. Allahverdjan</i> : A szocialista állam pénzügye	19
<i>V. Kotok</i> : A népi demokratikus állam gazdasági alapjának kérdéséhez	33

SZEMLE

<i>Somogyi György</i> : A Kínai Népköztársaság gazdasági és politikai eredményei	53
<i>Kádár Iván</i> : A politikai gazdaságtan oktatásának néhány tapasztalata a Közgazdaságtudományi Egyetemen	62

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve II. negyedének végrehajtásáról	83
--	----

IPARI SZEMLE

<i>A. Zaszjadko</i> : A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja a Szovjetunió szénbányászatában	89
---	----

Felelős szerkesztő :

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 00 878 006-47

Példányszám : 8300 - Terjedelem : 6 ív

Felelős kiadó : Lányi Pál

Marx Tőkéjének szerkezetéről

A marxizmus-leninizmus gazdasági elméletének Marx Tőkéje az alapja. A Tőke magában foglal minden alapvetően fontosat abból, amit Marx és Engels alkotott a tudományos szocializmus elméletében. A Tőkének óriási jelentősége van a káderek marxista-leninista nevelése szempontjából, s a nagy Lenin és a nagy Sztálin munkái mellett egyik forrása a dolgozó tömegek eszmei fegyverténeke a régi, elrothadt tőkés rend megsemmisítéséért és a kommunizmus fölépítéséért folytatott harcukban.

A Tőke mintaképe a marxi dialektikus módszer alkalmazásának a társadalom gazdasági törvényeinek elemzésére, a társadalom fejlődésének meghatározott fokán. Lenin hangsúlyozta, hogy „ha Marx nem is hagyott hátra ‚Logikát‘ (nagy betűvel), hátrahagyta a ‚Tőke‘ logikáját...“ (V. I. Lenin. Filozófiai füzetek. 217. lap. Oroszul.) És Marx e „logiká“-jának, e dialektikus módszerének tanulmányozása föltétlenül szükséges ahhoz, hogy — a szocializmus és a kapitalizmus közti gyökeres különbségeket teljes mértékben szem előtt tartva — e módszert a szocializmus elméleti elemzésére alkalmazhassuk.

A Tőke elmélyült tanulmányozásához fontos, hogy már a kezdet kezdetén tisztában legyünk e mű általános módszertani fölépítésével.

1865 július 31-i levelében Marx ezt írta Engelsnek: „Nem tudom azonban elhatározni magamat arra, hogy bármit is kiadjak a kezemből (A Tőke I. kötetéről van szó. A. P.), mielőtt az egész nem fekszik előttem. Bármilyen hiányosságai vannak is írásaimnak, az az előnyük, hogy művészi egészeket alkotnak.“ (Karl Marx—Friedrich Engels. Briefwechsel. Bd. III. S. 333—334. Dietz Verlag

Berlin. 1950.) A Tőkét „művészi egésznek“ jellemezve Marx a mű belső tartalmának egységes voltára, belső logikájára, dialektikus tagoltságára utal.

A Tőke tanulmányozásakor szem előtt kell tartani, hogy a Tőke I. kötetében a tőkés termelés közvetlen folyamata a kutatás tárgya, a II. kötet a tőke forgalmi folyamatát tárgyalja általános formájában, a III. kötet tárgya pedig a tőkés termelési folyamat egésze, konkrét formáiban.

A Tőkét csak úgy lehet megérteni, ha mindhárom kötetet tanulmányozzuk, mert noha e kötetek közül mindegyiknek megvan a saját körülhatárolt kutatási területe, s mindegyikük az ennek megfelelő sajátos folyamatok összességét világítja meg a tőkés gazdaság bonyolult mozgásában, mindazonáltal Marx kutatómunkájának fő problémái vörös fonalként vonulnak végig a Tőke mindhárom kötetén.

Éppen ezért írta Engels a Tőke harmadik kötetének előszavában, hogy egyáltalán „nem szabad Marxnál merev és kész, a profit stb. elemzésekor e fogalmak „nem skatulyázhatók be merev definíciókba, hanem csak történelmi, illetve logikai kialakulási folyamatukban fejthetők ki“, s hogy a marxi nézetek helytelen értelmezésének gyakran „alapja az a téves felfogás, hogy azt hiszik, Marx definiál, amikor valójában fejteget...“ (V. ö. *Marx Károly*. A Tőke. III. kötet. 21. lap. Szikra 1951.)

„Az első kötetben — írja Marx — azokat a jelenségeket vizsgáltuk, amelyeket a tőkés *termelési folyamat* önmagában véve, mint közvetlen termelési folyamat tár elénk, amelynél még eltekintetünk a tőle idegen körülmények minden másodlagos befolyásától.“ (Ugyanott. 55. lap.)

Marx a Tőke I. kötetében mélyreható elméleti elemzés alapján föltárta a kapitalizmus kizsákmányoló természetét, megmutatta a közvetlen termelési folyamat gazdasági fejlődéstörvényeit a kapitalizmusban, s leleplezte a kapitalizmus sajátos misztifikációját.

A Tőke I. kötetének *Áru és pénz* című első szakaszában Marx a termelés árutermelő formájának természetét és belső ellentmondásait vizsgálja a termelési eszközök magántulajdona esetében. Az I. kötet e részének különleges helye és különleges módszertani jelentősége van a Tőkében. Marx itt az értéktörvény működését vizsgálja abban az alakjában, ahogyan az — Engels szavaival élve — „jellemző az egyszerű árutermelés egész korszakára“. (U. o. 40. lap.)

Marx egyuttal feltárja mindazokat a legáltalánosabb vonásokat, amelyek a tőkés társadalomban az árura jellemzők, s megvilágítja

a pénz mozgásának legáltalánosabb, legalapvetőbb törvényszerűségeit e társadalomban. Itt azonban még nem vizsgálja az áruknak mint a tőke termékeinek különleges sajátosságait, sem pedig a pénznek és funkcióinak kizsákmányoló természetét a kifejlett tőkés társadalomban, minthogy ezeket a sajátosságokat és funkciókat csak akkor lehet megérteni, ha megelőzően már elemeztük — a többi közt — az értéktöbblet termelésének, a tőke körforgásának és megtérülésének folyamatait. Azokat a kiegészítő vonásokat, amelyekre az áru a tőke termékeként, a pénz pedig a kifejlett tőkés társadalomban tesz szert, Marx további fejtegetéseiben világítja meg.

A Tőke I. kötetének első szakaszában — az árut mint az egyszerű árutermelés termékét, az egyszerű áruforgalom viszonyai között vizsgálva, — Marx feltárja a munkatermékek áruvá válásának okát, az áruban megtestesült munka kettős jellegét, az árutermelő munka ellentmondását, a pénz megjelenésének szükség-szerű voltát az egyszerű árufogalom viszonyai között, meghatározza azokat a tényezőket, amelyek befolyással vannak az áruforgalom lebonyolításához szükséges pénz mennyiségére, és megmagyarázza az áru- és pénzfetizmus okát és lényegét.

A Tőke I. kötetének első szakaszában kidolgozott marxi tétel-ek közül döntő fontosságú az a megállapítás, hogy értéket csupán a munka hoz létre. Marx itt fölfedte az áruban megtestesült munka kettős jellegét, kimutatva, hogy a munka egyrészt konkrét munka, s ebben a minőségben használati értéket alkot, másrészt pedig elvont emberi munka, s ebben a minőségben értéket alkot. A munka e kettős jellegének jelentőségéről Marx ezt írta Engelsnek: „... Könyvemben a legjobb l. a *munkának* mindjárt az első fejezetben kiemelt *kettős jellege*, aszerint, hogy használati értékben, vagy csereértékben fejeződik-e ki (ezen alapszik a tényleg egész megér-tése) ...“ (*Marx—Engels* a „Tőke“ első kötetéről. 110. lap. Szikra 1950.)

A Tőke I. kötetének második szakaszában elemezte Marx azokat a feltételeket, amelyek a pénznek tőkévé válásához és a kapitalista termelési mód létrejöttéhez szükségesek, kimutatva, hogy ezek közül a legfontosabb a munka átalakulása a tőkéseknek végzett bér munkává.

A harmadik, negyedik, ötödik és hatodik szakaszban Marx feltárta a kapitalizmus legbensőbb lényegét és legmélyebb titkát — a munkásosztály által a tőkésosztály számára termelt értéktöbbletet. Az értéktöbblet-elmélet Marx gazdasági tanításának sarkköve. Itt Marx a gazdaságtudományban elsőként mutatta meg a tőkének

állandó és változó tőkére való felosztását és bizonyította be, hogy az értéktöbbletet a munkásosztály munkája hozza létre.

Marx kimerítően elemezte az értéktöbblet növelésének két mód-szerét, az abszolút értéktöbblet termelését és a relatív értéktöbblet termelését, s kimutatta, hogy a tőkés vállalatok fejlődésének három szakasza — az egyszerű tőkés kooperáció, a manufaktura és a gyár — a proletariátus kizsákmányolása fokozásának három foka.

A Tőke I. kötetének hetedik szakaszában Marx a tőkefelhalmozás lényegét és mechanizmusát vizsgálja a közvetlen termelési folyamatban, s megfogalmazza a tőkés felhalmozás általános törvényét — a kizsákmányolók gazdagsága növekedésének és a proletariátus elnyomódása növekedésének törvényét — úgyszintén feltárja, hogy mi a természete a kapitalizmusban a munkanélküliségnek, amelyet az idéz elő, hogy a tőke képtelen felhasználni a társadalom egész munkaerejét.

Ebben a szakaszban tárta föl Marx a kapitalizmus alapvető ellentmondását — a termelés társadalmi jellege és a tőkés elcsajátítás magánjellege közti ellentmondást — s mutatta ki a burzsoázia és a proletariátus közti osztályharc kiéleződésének elkerülhetetlenségét. Tudományosan megállapította, hogy a termelőerők fejlődése a kapitalizmusban létrehozza a jövő szocialista társadalom előfeltételeit, létrehozza a proletariátust, amelynek történelmi feladata a kapitalizmus megsemmisítése és a kommunizmus fölépítése, s történelmi szükségszerűséggé teszi a proletárforradalmat.

Marx kimutatta, hogy „A tőkemonopólium bilincsevé válik annak a termelőmódnak, amely vele és alatta virágzott fel. A termelési eszközök centralizációja és a munka társadalmosítása olyan fokra hág, ahol már nem férnek meg tőkés burkukban. A burkol szétrepesztik. *Ütött a tőkés magántulajdon végórája. A kisajátítókát kisajátítják.*“ (Marx Károly. A Tőke. I. kötet. 824. lap. Szikra 1949.)

A Tőke II. kötetében Marx a tőke forgalmi folyamatát elemzi általános formájában. „... a közvetlen termelési folyamat — hangsúlyozza Marx — nem meríti ki a tőke életpályáját. A való világban kiegészíti ezt a forgalmi folyamat és ez volt a második kötet vizsgálatának tárgya.“ (Marx Károly. A Tőke. III. kötet. 55. lap. Szikra 1951.)

Marx mindenekelőtt kimutatja, hogy a tőke mozgásban lévő érték, amely funkcionális alakjainak — a pénztőkének, termelőtőkének és árutőkének — egymást követő változásait magában foglaló körforgást végez. A társadalmi tőkét itt úgy tekinti, mint összességét az egyes „ipari“ tőkéknek, amelyek közül mindegyik

elvégi mindazokat a műveleteket, amelyek az értéktöbblet termeléséhez és realizálásához szükségesek.

A II. kötet első szakaszában Marx megvizsgálja a tőke körforgásának három szakaszát, rámutatva, hogy körforgása során az ipari tőke egymásután magára ölti és leveti mindhárom funkcionális alakját, t. i. a pénztőkéét, a termelőtőkéét és az árutőkéét. Kifejtette továbbá, hogy a termelés folytonossága esetén a tőkének három részre kell szétválnia, egyidejűleg kell működnie mindhárom funkcionális formájában. Eközben mindegyik forma saját funkcióját teljesíti: a pénztőke a termelési eszközöknek és a munkaadóknak a tőkés birtokában való egyesítését szolgálja, a termelőtőke a bérmunkások kezemunkája által létrehozza az értéktöbbletet, az árutőke pedig az áruk értékének realizálását szolgálja, s ezáltal az áruk termelésére előlegezett tőke visszaváltoztatását pénzformába, s az értéktöbbletnek pénzformában történő realizálását. Marx azt is hangsúlyozza, hogy a termelésben foglalkoztatott társadalmi osztályok ugyanerre a három funkcionális alakjára válik szét, s ezek ugyanazt a három funkciót töltik be.

Marx elemezte a forgalmi költségeket a kapitalizmusban, kimutatva, hogy ezek javarészt úgynevezett „tisza forgalmi költségek”, amelyeket az értéktöbblet terhére fizetnek ki, kisebb részben pedig úgynevezett normális kiegészítő költségek (a raktározás, szállítás, csomagolás, szortírozás költségei), amelyek növelik az eladott áruk értékét, de nem szaporítják mennyiségüket. Főleges raktározás, főleges szállítások esetén ezek a kiegészítő költségek közvetlen veszteséggé válnak, s ugyanúgy fedezik őket, mint a tiszta forgalmi költségeket, vagyis az értéktöbblet terhére.

A Tőke II. kötetének második szakaszában Marx a tőke megtérülésének folyamatát vizsgálja. Feltárva a tőkének a megtérülés folyamatában álló- és forgótőkére való szétválását, Marx kimutatta körforgásuk sajátosságait, s megbírált a burzsoá politikai gazdaságtan e kérdésre vonatkozó nézeteit. Ezután három fejezetben vizsgálja a tőke megtérülési idejének alkotó részeit — a munkaperiódust, a termelési időt és a forgalmi időt — megmutatva a megtérülési gyorsaság fokozásának lehetőségeit e periódusok mindegyikében, valamint azokat az akadályokat, amelyeket a kapitalizmus a megtérülés meggyorsítása elé gördít. Marx megvizsgálja továbbá a megtérülési idő tartamának hatását az előlegezett tőke nagyságára, s kimutatja, hogy elkerülhetetlen a tőke egy részének ideiglenesen szabadabbá válása pénz formájában. Ennek az ideiglenesen szabadabbá váló tőkének „jelentős szerepet kell játszania, mielőtt a hitelrendszer kialakul, s egyszerűsödik a hitelrendszer

egyik alapjává kell válnia.“ (*Karl Marx. Das Kapital. Volksausgabe. Bd. II. S. 281. Dietz Verlag Berlin. 1948.*)

E szakasz két fejezetében (a 16. és 17. fejezetben) Marx a változó tőke és az érték-többlet megtérülési idejének a társadalomban termelt érték-többlet nagyságára gyakorolt hatását vizsgálja.

A tőke körforgásának és megtérülésének elemzésekor Marx részletesen megvizsgálja a pénz szerepét e folyamatokban, s megmutatja, hogy a tőke megtérülésének szolgálatában hogyan telik meg a pénz valamennyi funkciója tőkés tartalommal.

A tőke II. kötetének harmadik szakaszában Marx a társadalmi ösztőke újratermelését és forgalmát vizsgálja, s a forgalmat mint a társadalmi újratermelés folyamatának közvetítő láncszemét világitja meg. A tudomány történetében Marx osztotta föl először a társadalmi termelést két alosztályra: a termelési eszközöket termelő I. alosztályra, és a fogyasztási cikket termelő II. alosztályra. Marx megmutatta, hogyan történik ezek között a csere, s megvilágította azokat a föltételeket, amelyeknek megtartása esetén a társadalomban termelt valamennyi áru eladható. Az egész árutömeg realizálása az újratermelés mindkét oldalának, a termelőerőknek és a termelési viszonyoknak újratermelését szolgálja. Marx egyuttal azt is kifejtette, hogy a realizálás lehetőségének feltételei a kapitalizmusban elkerülhetetlenül „az újratermelés abnormális lefolyásának ugyanolyan számos feltételévé, a válságok lehetőségeivé alakulnak át.“ (*Karl Marx. Das Kapital. Bd. II. S. 500—501. Dietz Verlag Berlin. 1948.*)

Marx felfedte, hogy a kapitalizmusban „az áruk eladását, az árutőke értékesítését, tehát az érték-többlet realizálását sem általában a társadalom fogyasztási szükségletei korlátozzák, hanem egy olyan társadalom fogyasztási szükségletei, amelynek nagy többsége állandóan szegény, és állandóan szegénynek is kell maradnia.“ (Ugyanott. S. 316.) Ennek legmélyebben gyökeredző oka a kapitalizmus alapvető ellentmondása.

A társadalmi ösztőke újratermelésének és forgalmának elemzése alkalmával Marx megvizsgálja a pénz szerepét is: „Amilyen kevésbé azonos az egyszerű áruforgalom a pusztá termékcserevel, éppolyan kevésbé oldódhat föl az évi árutermék cseréje különböző alkatrészeinek pusztá, közvetlen, kölcsönös kicserélésében. A pénz ebben sajátos szerepet játszik...“, s a pénzforgalom ezt a cserét „ugyanolyan mértékben közvetíti, mint amilyen mértékben megértését megnehezíti.“ (Ugyanott S. 455., ill. 401.)

A forgalomnak, mint a társadalmi tőke újratermelési folyamata közvetítő láncszemének kérdését elemezve, Marx megmutatta, hogy a kapitalizmus fejlődése a felhalmozás útján bővíti a belső

piacot, de ez olyan körülmények között megy végbe, amelyek elkerülhetetlenné teszik a mindjobban erősödő periódikus túltermelési válságokat.

A Tőke III. kötetében Marx a tőkés termelés folyamatát mint egészet, mint a termelési és forgalmi folyamat konkrét egységét vizsgálja, vagyis „azokat a konkrét formákat, amelyek a *tőkének mint egésznek mozgási folyamatából* kinőnek“. „A tőke alakzatai, ahogyan őket ebben a kötetben kifejtjük, lépésről lépésre közelednek ahhoz a formához, amelyben a társadalom felszínén, a különböző tőkék egymásrahatásában, a konkurenciában és maguknak a termelés szereplőinek hétköznapi tudatában jelentkeznek.“ (V. ö. *Marx Károly*. A Tőke. III. kötet. 55—56. lap. Szikra 1951.)

Ennek megfelelően Marx miután előbb az egész profitot egyben vizsgálta „... **tiszta** alakjában, azaz egymással szemben önálló-sult különböző alkotórészeitől... megkülönböztetve“, most részletesen elemzi a profit, azaz a realizált értéktöbblet szétválásának folyamatát olyan különböző, egymástól elkülönült kategóriákra, „mint az ipari profit, kereskedelmi profit, kamat, földjára-dék.“ (Ugyanott. 251. lap.)

Az egészben vett termelési folyamatnak ebben a szférájában a kapitalizmus **ellentmondásai** konkrétebb formában jelentkeznek.

A Tőke III. kötetének első szakaszában Marx megmutatta, hogy a realizált értéktöbbletté alakult értéktöbblet a konkrét tőkés valóságban profit alakjában, az értéktöbbletráta pedig a profitráta átváltozott formájában jelenik meg. Azt is megmagyarázza itt, hogy a profitráta nagyságára (az értéktöbbletrátától eltérően) hatással van a tőke megtérülési gyorsasága, az állandó tőke anyagi elemeinek ára, a takarékos-ság az állandó tőkével, amit a kapitalizmusban a munkások testi épségének veszélyeztetésével valósítanak meg, valamint az árak mindennemű konjunkturális változása; mindezek a tényezők álcázzák a profit valóságos forrását: a munkásnak a tőkések számára végzett többletmunkáját.

A III. kötet második szakaszában Marx az átlagprofitráta kialakulásának a termelési ágak közti tőkés verseny révén végbemenő folyamatát — és ezzel összefüggésben az árak értékének termelési árrá változását — vizsgálja, s megvilágítja azt a tényt, hogy a tőkések mint osztály zsákmányolják ki a proletariátust mint osztályt.

A III. kötet harmadik szakasza a profitráta csökkenő tendenciájának törvénvét vizsgálja, s megmutatja az ellene ható tényezőket, **amelyek végül is a dolgozók kizsákmányolásának fokozásához vezetnek**, s amelyeket a tőkések felhasználnak a profitráta csökkenése elleni harcukban.

E szakasz XV. fejezetében Marx feltárta a belső ellentmondásokat az értéktöbblet termelésének és realizálásának feltételei között. Hangsúlyozta, hogy az egész árutömegnek átlagos profittal történő realizálásához e feltételeknek együttesen kell meglenniük, s hogy e feltételek időszakonként óhatatlanul éles összeütközésbe kerülnek egymással. Ez gazdasági válságokra, egyidejű népesség-főlétsleg mellett tökefölösleg létrejöttére vezet. Marx tudományos előrelátással kifejtette, hogy elkerülhetetlenül bekövetkezik a termelőapparátus kapacitásának krónikus kihasználatlansága és megjelenik a krónikus munkanélküliség, amelyek a jelenkori kapitalizmus elválhatatlan velejáróivá és vérző fekélyeivé váltak.

A III. kötet negyedik szakaszában Marx megvizsgálta a tőke áruformájának az árutömeg értékesítését szolgáló, áruval kereskedő tőkeként való különválását, feltárta a kereskedelmi haszon természetét, forrását és nagyságát, a kereskedelmi alkalmazottak munkájának, kizsákmányolásának jellegét. Fölfedte továbbá a kereskedelmi tőke és a termelésben foglalkoztatott tőke közötti ellentétet.

Az ötödik szakaszban Marx a kölcsöntőkét, a kamatot és a kapitalizmus hitelrendszerét vizsgálja, kimutatva, hogy az utóbbi egyrészt meggyorsítja a tőkés termelés fejlődését, másrészt pedig kielezi ellentmondásait. Itt Marx elsősorban a szabad pénztőkének egész társadalmi méretben való mozgása és a működő (azaz a termelésben és kereskedelemben foglalkoztatott) tőke mozgása közti ellentmondást tárja föl, s megmutatja, hogyan használják ki ezt az ellentmondást a bankárok saját meggazdagodásukra. Ugyanitt vizsgálja meg a pénzforgalom számos konkrét kérdését a hitelen alapuló fejlett tőkés társadalomban, köztük a valutaárfolyam kérdését a külkereskedelemben.

A III. kötet hatodik szakaszában Marx megvizsgálja a földjáraadékat a kapitalizmusban, s kimerítően elemzi mind formáit, mind lényegét. A mezőgazdasági járadékkal egyetemben megvizsgálja a járadékat a kitermelőiparban („bányajáradék“) és a járadékat a városokban („telekjáradék“). Marx megmutatja a földjáradék fékező szerepét a mezőgazdaság, úgyszintén a kitermelőipar és a városok fejlődésében. A 47. fejezetben külön foglalkozik a kisparaszttok által fizetett járadékkal, amelynek segítségével a földtulajdonosok és a földhitelintézetek a parasztság széles rétegeit — a szegény- és középparasztokat — kizsákmányolják.

A Tőke III. kötetének hetedik, befejező szakaszában, amelynek címe *A jövedelmek és forrásaik*, Marx a nemzeti jövedelem kérdését, valamint ennek a bővített tőkés újratermelés folyamán történő

elosztásával és felhasználásával összefüggő kérdéseket elemzi. Erről a szakasról írta Engels Viktor Adlernek 1895 március 16-án: „A VII. szakasz nagyon szép, de sajnos, töredék...” (*Marx—Engels. Válogatott levelek.* 566. lap. Szikra 1950.)

Ebben a szakaszban Marx tudományosan megállapítja, hogy a nemzeti jövedelem „... az az értékrész, és a bruttó terméknek vagy nyersterméknek általa mért része, amely... a termelésben elhasznált állandó tőkét pótló értékrész... levonása után fennmaradt.” (*Marx Károly. A Tőke. III. kötet.* 909. lap. Szikra 1951.) Megmutatja a nemzeti jövedelem eredeti jövedelmekké — a (termelésben foglalkoztatott) munkások munkabérévé, a profit különféle fajtáivá és földjáraadékká — történő átalakulásának bonyolult folyamatát; leleplezi a versenykeltette látszatot, s ennek alapján könyörtelenül bírálja és kigúnyolja a burzsoá politikai gazdaságtannak a jövedelem kérdésre vonatkozó tételeit. Ugyanitt elemzi Marx a tőkés társadalom osztályszerkezetét. A marxi tanítás e részének kifejtéséhez készített, hátrahagyott tervezetből látható, hogy az előbb említett kérdéseken kívül, itt szándékozott megvizsgálni Marx a következőket: „A polgári társadalom összefoglalása az állam formájában... A ’nemtermelő’ osztályok. Adók. Államadósság.” (*Marx. Bevezetés a politikai gazdaságtan bírálatához.* 34. lap. Szikra 1951.)

Marx e kérdéseket az *Értéktöbbletelméletek*-ben is kifejtette (különösen az I. kötet *függelékében* és a III. kötet hatodik szakaszában). Mindezt Lenin és Sztálin fejlesztette tovább a nemzeti jövedelemre, az állami költségvetésre és az államnak a kapitalizmusban betöltött szerepére vonatkozó fejtegetéseiben.

Marx ebben a szakaszban fejti ki továbbá tanítását az elosztási viszonyokról mint a termelési viszonyok másik oldaláról, s kiemeli, hogy a kapitalizmus fejlődésének mértékében „az ellentmondás és ellentét egyrészt az elosztási viszonyok — tehát úgyszintén a nekik megfelelő termelési viszonyok meghatározott történelmi alakja — másrészt a termelőerők, a termelőerők tényezőinek termelékenységére és fejlettségére között kiszélesedik és elmélyül.” (*Marx Károly. A Tőke. III. kötet.* 954—955. lap. Szikra 1951.) A Tőke egész tartalma tudományosan megokolja a kapitalizmus forradalmi úton való megdöntésének elkerülhetetlenségét, megokolja a proletariátus történelmi szerepét, mint olyan osztályét, amely arra hivatott, hogy megsemmisítse a tőkés rendszert s fölépítse az új kommunista társadalmat.

Fontos helyet foglal el a III. kötetben Marx tanítása a konkurencia szerepéről a kapitalizmus konkrét viszonyai között, valamint a tőkék konkurenciájának szférájában tapasztalható jelenségek-

ről. Marx néhány helyen utal arra, hogy még külön fejezeteket szándékozott írni a tőkék konkurenciájának e szférájáról. A Tökében, az *Értéktöbbletelméletekben* és Marx leveleiben több mint fél-száz olyan meghatározás és megjegyzés található, amelyekben Marx feltárja a konkurencia szférájának lényegét és megvilágítja e szféra egyes oldalait. (Lásd például: *Értéktöbbletelméletek* II. kötet. 2. rész. 131—136. lap. Oroszul.) Ha összegyűjtjük és elemezzük Marxnak e szférára vonatkozó valamennyi megjegyzését, megértjük, mit is szándékozott Marx megírni a tőkék konkurenciájának szentelt e fejezetekben.

Voltaképpen mi a tőkék konkurenciájának szférája? A konkurencia szférája teljesen a jelenségek felszínén fekszik, a csak látszólagos jelenségek, a megtévesztő külső látszat felületén. Ez Marx kifejezésével „elvarázsolt és eltorzított világ“, burzsoá fetiszmus, teljes virágában és fejlődésének teljében.

A Töke I. kötetében a viszonylagos, majd pedig a külön érték-többlet kérdését vizsgálva, írja Marx: „Most nem foglalkozunk azzal, hogy a tőkés termelés benső törvényei a tőkék külső mozgásában hogyan jutnak kifejezésre, hogyan érvényesülnek a verseny kénysztörvényeiben, s ezért hogyan tükröződnek *hajtóerőként* az egyes tőkés tudatában. De az már eleve világos, hogy a versenyt tudományosan elemezni csak akkor lehet, ha a tőke benső természetét már feltártuk, éppúgy, mint ahogy az égitestek látszólagos mozgását is csak az érti meg, aki valóságos, de érzékileg nem tapasztalható mozgásukat ismeri.“ (*Marx Károly*. A Töke I. kötet. 341—342. lap. Szikra 1949.) Itt tehát Marx hangsúlyozza, hogy a versenyről szóló fejezetekben azt a kérdést szándékozott megvizsgálni, vajjon a tőkés termelés benső törvényei milyen módon tárnak fel a tőkék külső mozgásában. Marx szerint ez csak azután végezhető el, miután megvizsgáltuk a tőke benső természetét, amint ezt gazdasági tanításainak megelőző részeiben ő is megtette.

Amikor például Marx a III. kötetben a jövedelmek konkrét formáit vizsgálta, feltételezte, hogy ezek normális méretűek (átlagos profit, az országban normálisnak számító kamat, normális vállalkozói nyereség és földjáradék), vagyis ideális-átlagos típusokban vizsgálta ezeket a jövedelemforrásokat. Ámde a kapitalista valóságban elkeseredett, bonyolult harc folyik a jövedelmek élvezői között, s ennek következtében az egyik jövedelem gyakran megnövekszik a másik rovására. Ez a harc a konkurencia szférájában megy végbe. „Azoknak az okoknak vizsgálata, — amelyek hatással vannak R (vagyis a jövedelem. A szerk.) elosztására, de nem azonosak magának R-nek növekedésével vagy csökkenésével... a tőkék konkurren-

ciájával foglalkozó fejezetbe tartozik.“ (Marx Károly. Értéktöbblet-elméletek. II. kötet, 2. rész, 136. lap. Oroszul.)

A konkurencia folyamán nőhet a kamat, s leszoríthatja az ipari és kereskedelmi profitot, megnőhet a kereskedelmi profit és lenyomhatja az ipari profitot, növekedhetik a földjáradék és csökkentheti az ipari profitot vagy a munkabért. Ezeket az eltéréseket a normális nagyságoktól Marx a tőkék konkurenciájáról szóló fejezetben akarta megvizsgálni.

A tőkés gazdaságban ezenkívül egész sereg olyan folyamat zajlik le, amelyek csupán a konkurencia szférájára jellemzők. Ebben a szférában folyik az árukkal, az értékpapírokkal, a földdel és egyébekkel való spekuláció. A spekuláció teljesen a tőkék konkurenciájának szférájába esik, nem tartozik sem a közvetlen termelési folyamathoz, sem a tőke körforgásának vagy forgalmának folyamatához.

A konkurencia szférája a legvilágosabb külső megjelenési formája a tőkés termelés törvényeinek. Marx kimutatta, hogy a tőkés termelés benső törvényei itt eltorzulnak, átalakult formát öltenek. A konkurencia szférájában, mint Marx rámutatott „minden hamis és eltorzított formában jelenik meg“ (u. o. 31. lap.), a fölismerhetetlenségig megváltozik, elködösödik. Ezért a köznapi felfogásban, amely általánosítja a konkurencia jelenségeit, a legostobább elképzelések alakulnak ki.

Az előbbieken a Tőke belső, módszertani szerkezetének főbb vonásait ismertettük.

A Tőke szerkezetének ismerete előfeltétele annak, hogy a Tökében megvilágított számos gazdasági problémát mélyrehatóan tanulmányozzuk. Vegyük például Marx tanítását az értékről, a pénz problémájáról, az újratermelés problémáját, s kövessük kifejtésüket végig az egész Tökén.

Sok közgazda abból indul ki, hogy Marx az értékről szóló tanítását kizárólag vagy majdnem kizárólag a Tőke I. kötetének első szakaszában fejtette ki. Valójában azonban Marx ebben az első szakaszban az árut mint az egyszerű árutermelés termékét vizsgálja, az egyszerű áruforgalom viszonyai között. Marx itt egyúttal megvilágítja a termelés árutermelő formájának legáltalánosabb vonásait is a tőkés társadalomban.

Ezenkívül Marx az áruk értékét mint a tőke termékeinek értékét is részletesen kifejtette. Ezt a kérdést kéthelyütt tanulmányozza.

Először megvizsgálja az áruknak mint a tőke termékeinek értékét a közvetlen termelési folyamatban. Ugyanezt teszi Marx *Az áruk mint a tőke termékei* című kéziratában, amely a Marx—Engels Archivum II. (VII.) kötetében jelent meg, s rövidített formájában az *Értéktöbbletelméletekben* is megtalálható. (II. kötet. 2. rész. 28—38. lap. és III. kötet. 85—86. lap. Oroszul.) Kimutatja, hogy itt az áruesség értékét $K + m$ -nek (tőke + értéktöbbletnek) és a darabszámnak hányadosa határozza meg, s hogy ez a munka termelékenységétől függően vállalatonként különböző.

„A használati értékek megtermelt tömege — írja Marx — bizonyos munkamennyiséget jelent; ez egyenlő a termékben megtestesült és elhasználandó állandó tőke értékével (az általa a terméknek átadott, tárgyiasult munka mennyiségével), plusz a változó tőkékért kicserélt munkamennyiséggel, amelynek egy része a változó tőkét pótolja, másik része pedig az *értéktöbblet*. Ha a tőkében foglalt munkaidő pénzben kifejezve 100 fontsterlinggel egyenlő, amelyből 40 fontsterling a változó tőke, az értéktöbbletráta pedig 50 százalék, akkor a termékben lévő egész munkamennyiséget 120 fontsterling fejezi ki.“ (Marx—Engels, Archivum, II. (VII.) kötet. 219. lap. Oroszul.)

Az *Értéktöbbletelméletekben* Marx részletesebben kifejtette ezt a kérdést. Itt a következőket írja: „A munka különböző termelékenységétől függően az egész 120 fontsterlingnyi érték nagyobb vagy kisebb mennyiségű termék között oszlik meg; következképpen a termékegység értéke e megoszlásnak megfelelően — arányosan — egyenlő e 120 fontsterling kisebb vagy nagyobb részével. A művelet itt igen egyszerű. Ha az egész termék például 60 tonna szénnel egyenlő, akkor a 60 tonna egyenlő 120 fontsterlinggel és 1 tonna egyenlő 2 fontsterlinggel; ha a termék mennyisége 65 tonna, akkor egy tonna értéke: 120 fontsterling: 65 = $\frac{11}{13}$ fontsterling; ha a termék 75 tonna, akkor 1 tonna értéke 120 fontsterling: 75 = $1\frac{3}{5}$ fontsterling...“ (Marx Károly. *Értéktöbbletelméletek*. II. kötet. 2. rész. 29—30. lap. Oroszul.)

Másodszor, Marx az árunak, mint a tőke termelésének értékét, az egészében vett újratermelés folyamatában vizsgálja. E kérdésnek szentelte a Tőke III. kötetének tizedik fejezetét, amelyben Marx megvizsgálja a társadalmi vagy piaci érték kialakulásának öt esetét, amelyek közül három *normális*, (minthogy ezekben a kereslet egyenlő a kínálattal, a piaci értékek összege pedig az egyes termelési ágakban egyenlő a felhasznált tőke és — a szokásos kizsákmányolási ráta mellett — a megtermelt értéktöbblet összegével), kettő pedig eltér a normálistól, minthogy az egyikben a kereslet tartósan

felülmúlja a kínálatot, a másikban pedig fordítva, a kínálat múlja felül a keresletet.

Az értéktörvény a fejlett tőkés társadalomban tehát bonyolultabban működik. Éppen ezért, a fejlett kapitalista termelés vizsgálatakor Marx magasabb színvonalon fejtette ki a társadalmilag szükséges munkaidőre vonatkozó tanítását, mint amikor e kérdést az egyszerű árutermelés és forgalom körülményei között vizsgálta.

Marx tanítása az áruról mint a tőke termékéről — nagyjelentőségű az értéktörvény kapitalista viszonyok közti működésének megértése szempontjából.

De nem érthetjük meg jól és teljesen az értéktörvény működését a szocializmusban sem, ha nem ismerjük minden részletében Marx tanítását az áruról mint a tőke termékéről.

A politikai gazdaságtan számos előadója úgy gondolja, hogy a pénz kérdéséről a Tőke I. kötetének első szakaszában foglalt fejtegetések kimerítik vagy majdnem kimerítik Marx tanítását a pénzről a kapitalizmusban. Ez nem így van.

Az I. kötetben Marx csupán az *egyszerű áruforgalom* viszonyaira alkalmazva fejté ki a pénzről szóló tanítását, s e helyütt a fejlett kapitalizmus viszonyai közti pénzforgalomnak csak legáltalánosabb vonásait és törvényszerűségeit vázolja.

Fejtegetései során Marx a Tökében még sokszor visszatér a pénz problémájához, s megmutatja a pénznek azokat a sajátos vonásait és törvényszerűségeit, amelyeket a közvetlen tőkés termelési folyamat, a tőke körforgásának folyamata és a tőkés termelésnek konkrét formáiban vizsgált összefolyamata határoz meg.

Így az I. kötet további fejezeteiben ismerteti Marx a pénz átalakulását tőkévé. Az egyszerű árutermelésben, egyszerű áruforgalom esetén a pénz általában nem vált tőkévé. A tőkés gazdaságban azonban a pénznek éppen az a jellemző vonása, hogy tőkévé, a dolgozó kizsákmányolásának eszközévé alakul át. A pénz magasabb fokra emelkedik: a pénz átalakul olyan pénzzé, amely már tőke.

A Tőke II. kötetében szintén nagy figyelmet szentel Marx a pénzzel összefüggő problémák vizsgálatának. „... A Tőke második könyve — írta Engels Kautskynak 1884 június 21-én — még fejtehetőbb lesz, mint az első, mindenesetre kezdetben. Ezek azonban csodálatraméltó kutatások, amelyekből az emberek először fogják

megérteni, hogy *mi a pénz* meg a tőke és sok egyéb ...“ (K. Marx—F. Engels. Levelek a Tőkéről. 244. lap. Oroszul.)

A Tőke I. kötetének első szakaszában Marx az áruforgalmat és a pénzforgalmat vizsgálta, a II. kötetben viszont a tőkék forgalmát és az azt közvetítő pénzforgalmat vizsgálja. Itt Marx megállapítja, hogy minél gyorsabb a tőkék forgalma, körforgásuk, annál gyorsabb a pénz forgalma is, mert a kapitalizmusban a pénzforgalom a tőke körforgásának sebességétől függ. Marx megvizsgálja a pénz funkcióit a tőke körforgásának és megtérülésének folyamatában, szembeállítva a pénznek az egyszerű árutermelésben és forgalomban betöltött funkcióival.

Marx kimutatja, hogy a pénznek mind az öt funkciója, amely az egyszerű áruforgalomban vált sajátjává, fejlődése során, a fejlett tőkés gazdaság viszonyai között új, kapitalista tartalommal telik meg. Itt a pénz már nem egyszerűen az áruk értékének mérője, hanem a *kapitalizmusban* termelt áruk értékének mérője és magának a *tőke értékének* mérője. Ezenkívül: az áruforgalom eszközének funkciója a tőkeforgalom eszközének funkciójává válik, a fizetési eszköz funkció pedig a tőkés hitel eszközének funkciójává. A pénz itt már nem egyszerűen felhalmozási eszköz, nem egyszerűen kincs, mint az egyszerű árugazdaság viszonyai között, az egyszerű árutermelőnél volt: a pénz a potenciális tőke pénzformában való megőrzésének és felhalmozásának eszköze. Addig halmozódik fel, amíg el nem éri azt a mértéket, amely a termelésbe való befektetéshez szükséges.

A II. kötet harmadik szakaszában Marx a pénzforgalmat a társadalmi ösztőke újratermelésének és forgalmának folyamatában vizsgálja. Itt megmutatja a pénz szerepét az össztermék elosztásában, és e termék egyes részeinek felhalmozásában és elfogyasztásában, továbbá megmagyarázza, hogy mi a pénz mozgásának jelentősége.

Marx tehát a Tőke II. kötetében részletesen jellemezte a pénz szerepét a tőke forgalmi folyamatában. Ezt azonban nem külön fejezet formájában adta elő, hanem a megfelelő problémák elemzésekor tett megjegyzések formájában. Ezért gyakran nem veszik figyelembe.

A Tőke III. kötetében — Marx a kapitalizmus további elemzésének megfelelően — folytatja a pénz vizsgálatát, mégpedig mindenekelőtt a hitellel összefüggésben.

A 33. fejezet — *Forgalmi eszközök a hitelrendszerben* — a bankjegyek és forgalmuk, valamint az aranyhoz való meghatáro-

zolt viszonyukat szabályozó törvények kutatásával foglalkozik. Marx ehelyütt a pénz szerepét a nemzeti jövedelem elosztásával és újraelosztásával összefüggésben is megvizsgálja, beleértve a pénznek a pénzügyi rendszerrel és az adókkal való összefüggését is.

A konkurrencia szférájának kutatásakor Marx folytatja pénzelméletének kifejtését. A tőkék versenyének szférájában a pénz új folyamatokat szolgál, amelyekről a korábban elmondottakban nem történt említés. Így például szolgálja az értékpapírokkal való spekulációt, ami óriási mennyiségű pénzt köt le azokon a pénzeszközökön kívül, amelyek az áruforgalmat közvetítik.

A marxi pénzelmélet tanulmányozása föltételezi tehát mindannak tanulmányozását, amit Marx a pénzről a Tőke mindhárom kötetében írt. Csak ezeket a fejtegetéseket egybegyűjtve ismerhetjük meg a pénzről szóló marxi tanítás egész tartalmát, egész mélységét.

Az újratermelés problémáját egész terjedelmében Marx ugyan csak a Tőke mindhárom kötetében fejtette ki. Ezzel szemben rendszerint úgy vélik, hogy Marx az újratermelésről szóló tanítását csupán a Tőke második kötetének harmadik szakaszában ismertette. Valójában azonban itt a társadalmi ösztöke újratermelésére vonatkozó tanításának csupán *egyik* igen fontos részét adja elő, mégpedig Lenin meghatározása szerint „a realizálás absztrakt elmélet”, vagyis a forgalomnak mint a társadalmi tőke újratermelését közvetítő láncszemnek problémáját. Kövessük most nyomon, hogy a három kötet mindegyikében, a gazdasági tanok minden egyes módszertani részében, hogyan vizsgálja Marx a társadalmi tőke újratermelése problémájának különböző oldalait.

A Tőke I. kötetének első szakaszában Marx az *árunak* mint az egyszerű újratermelés termékének *újratermelését* és értékét vizsgálja. Ez fontos a probléma további tanulmányozása szempontjából, nemcsak azért, mert a kisárutermelés a kapitalizmusban is megmarad, hanem azért is, mert lehetővé teszi, hogy megértsük a fejlett tőkés társadalomban az áruk újratermelésének törvényét, tudniillik azt, hogy az áruk értékének nagyságát újratermelésük körülményei határozzák meg.

A Tőke I. kötetének további szakaszaiban Marx az újratermelést a tőkés termelés közvetlen folyamatában veszi szemügyre. Itt megmutatja, hogy a tőkés termelés közvetlen folyamata nemcsak az árukat mint dolgokat termeli újra, hanem a kapitalizmus termelési viszonyait is; e folyamatban jönnek létre a tőkefelhalmozás anyagi

feltételei (a többletermék), s itt kerül sor a termelőerők bővített újratermelésére. A közvetlen termelési folyamatnak mind növekvő mértékben történő folytonos megisméllése termeli újra a dolgozók elnyomorodását és a kizsákmányolók gazdagodását (a tőkés felhalmozás általános törvénye), készíti elő a feltételeket a tőkés termelési viszonyoknak proletárforradalom útján való megsemmisítésére. A közvetlen termelési folyamat hozza létre a kapitalista társadalom össztermékét, ennek részeként nemzeti jövedelmét.

A Tőke II. kötetének harmadik szakaszában Marx a társadalmi tőke újratermelésének és forgalmának feltételeit és ellentmondásait kutatja, s megmutatja, hogy melyek az össztermék elosztásának és felhasználásának általános fő feltételei a tőkés újratermelés folyamatában. Ámde a Tőke II. kötetében Marx még nem elemzi az értéktöbbletet konkrét formáiban (ipari és kereskedelmi profit, kamat és járadék).

A III. kötet hatodik szakaszában Marx visszatér a társadalmi összítőke realizálásának vizsgálatához, de már figyelembevée az újonnan keletkezett értéknek eredeti és származékos jövedelmekre való felosztását. A társadalmi termék realizálását a jövedelmek újrafelosztásának, vagyis a nemtermelő szférának figyelembevételével az *Értéktöbbletek*ben és más művekben fejti ki Marx bővebben.

Végül érinti Marx a kapitalista társadalmi újratermelés problémáját a tőkék konkurrenciájáról szóló tanításának kifejtésekor is. A konkurencia szférájának hatása a tőkés újratermelésre a következő: 1. Nem változtatva meg a nemzeti jövedelem nagyságát, a verseny szférája sajátosan erre a területre jellemző sajátos jövedelemformákat alakít ki — a spekulációs jövedelmeket. 2. A spekuláció, a konkurencia legvilágosabb kifejeződése — kiélezve a tőkés termelési mód ellentmondásait és a hitellel együtt ideiglenesen elleplezve a termékek értékesítésének nehézségeit — elmélyíti a gazdasági válságokat. 3. A verseny szférája elködösíti a tőkés újratermelés törvényeit, a legostobább elképzeléseket keltve ezekre vonatkozóan a termelés szereplőinek tudatában.

A legrövidebben és a legáltalánosabban ebben foglalható össze Marxnak az újratermelésről szóló tanítása. Csak ha egyesítjük mindazt, amit Marx a Tőke mindhárom kötetében mondott a társadalmi tőke újratermeléséről, csak akkor alkothatunk helyes, minden részletében teljes, konkrét képet azokról a törvényszerűségekről, amelyek a társadalmi újratermelés folyamán a kapitalizmusban működnek, valamint a kapitalizmust marcangoló ellentmondásokról.

Az árunak és a pénznek az egyszerű árutermelés és áruforgalom viszonyai közti elemzése alapján mutatta meg Marx a kapitalizmus valamennyi ellentmondásának csíráját: a munka közvetlen magánjellege és társadalmi jellege közötti ellentmondást, amely csak a munkatermékek cseréjén keresztül nyilvánul meg.

A közvetlen tőkés termelési folyamatot elemezve, Marx feltárta és megmutatta a kapitalizmus fő ellentmondását — a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magántőkés jellege közötti ellentmondást, amely a kapitalizmus leglényegesebb jellemzője és valamennyi konkrét ellentmondásának alapja.

Marx azt is kifejtette, hogy a tőkék forgalmi folyamatában a kapitalizmus fő ellentmondása a tőkés társadalmi termelésnek a kapitalizmus keretei között kiküszöbölhetetlen anarchiája formájában jelenik meg, s ez nemcsak elkerülhetetlenül megszakítja az egyes egyéni tőkék körforgásának és megtérülésének zavartalan menetét, hanem időközönként menthetetlenül gazdasági válságokba sodorja a tőkés termelést.

A tőkés termelési folyamatot egészében véve, konkrét formáiban elemezve, Marx a kapitalizmus fő ellentmondásának újabb konkrét megjelenési formáit is megmutatta. Sztálin elvtárs klaszikus megfogalmazása szerint „A kapitalizmusnak ez a fő ellentmondása abban az ellentmondásban jut kifejezésre, hogy a kapitalizmusnak *maximális* tőkés haszon elérése céljából létrehozott termelési lehetőségei óriási mértékben *növekednek*, a milliós dolgozó tömegek fizetőképes kereslete ellenben viszonylagosan *csökken*, mert a tőkések állandóan a legvégső *minimális* határon igyekeznek tartani a tömegek életszínvonalát.“ (Sztálin Művei 12. kötet, 263. lap. Szikra 1950.)

Ennek az ellentmondásnak alapján fejlődnek ki a konkrét kapitalista valóságban az éles ellentmondások az ipar és a mezőgazdaság között (növekszik a város és a falu közötti ellentét), a termelés és a kereskedelem között, a termelésben meg a kereskedelemben összpontosított valóságos tőke és a hitelrendszerben összpontosított pénztőke között, s így tovább.

Mind e számos kiáltó ellentmondásban megnyilvánul a kapitalizmus fő ellentmondása által életrehívott „ellentmondás a termelés színvonala és a fizetőképes kereslet színvonala között... A túltermelési válság ennek az ellentmondásnak viharos és romboló formákban való megnyilvánulása.“ (Ugyanott 264. lap.)

A tőkék konkurenciája szférájának elemzése alapján Marx kimutatta, hogy nemcsak maga ez a szféra fejlődik ellentmondások

és válságok közepette (hiszen elegendő rámutatni az értékpapírokkal való tőkés spekuláció ellentmondásaira is), hanem fejlődése közben a kapitalizmus valamennyi ellentmondását is kiélezi. Marx kimutatta például, hogy a konkurrencia következményeképpen fölösleges termelés, fölösleges kereskedelem, fölösleges hitel keletkezik.

Lenin és Sztálin folytatta és továbbfejlesztette Marx tanítását a kapitalizmus ellentmondásairól. Levonva az általános tanulságokat a kapitalizmus ellentmondásainak elemzéséből a kapitalizmus legutolsó szakaszán — az imperializmus korszakában — Sztálin elvtárs megmutatta, hogy „... az imperializmus a kapitalizmus ellentmondásait a legvégső fokig, a legszélső határokig élezi ki, amelyeken túl a forradalom kezdődik.“ Feltárta a kapitalizmus három fő ellentmondását az imperializmus korában — „a munka és a tőke közötti“, „a különböző pénzeszoportok és imperialista hatalmak közötti“ s végül „a maroknyi uralkodó 'civilizált' nemzet és a világ sokszázmillió gyarmati és függő helyzetben lévő népei közötti“ ellentmondást, s megmagyarázta, hogy ezek „az imperializmus fő ellentmondásai, amelyek a régi, virágzó kapitalizmust halódó kapitalizmussá változtatták.“ (V. ö.: *Sztálin Művei*, 6. kötet, 80—82. lap. Szikra 1951.)

A Tőke gondos tanulmányozása, módszertani szerkezetének ismerete szükséges ahhoz, hogy mélyen megértsük a kapitalizmus ellentmondásait, amelyek a tőkés rendszert marcangolják és menthetetlenül pusztulásához, a proletárforradalomhoz, a proletariátus diktatúrájához vezetnek.

A munka- és termelési eszközök tőkés magántulajdonának és a tőkés termelési módnak a Szovjetunióban történt felszámolása a világ egyhatodán megszüntette a kapitalizmusra jellemző ellentmondásokat is. Itt már magának a munkának sincsenek belső ellentmondásai — természete tekintetében közvetlenül társadalmi munkává vált. A Szovjetunióban a munka társadalmi jellegével teljes összhangban — az elsajátítás is társadalmi jellegű. A Szovjetunióban mind a közvetlen szocialista termelési folyamat, mind a szocialista termelési alapok körforgásának és megtérülésének folyamata, mindpedig a szocialista termelési folyamat egészében és konkrét formáiban mentes a kapitalizmusra jellemző ellentmondásoktól, ezért fejlődhet tervszerűen és gyors ütemben annak alapján, hogy a szocialista termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők jellegével, ami tág teret nyit a szocialista termelés fejlődésének, előrehaladásának a kommunizmus felé.

A szocialista állam pénzügye

A pénzügy lényegét, természetét és rendeltetését a termelés módja, a társadalom gazdasági rendje határozza meg. A tőkés országokban az állami pénzügy a burzsoázia uralmának és a proletariátus pótlólagos kizsákmányolásának eszköze. A szovjet állam pénzügye viszont a szocialista társadalmi termelés és termékelosztás terv szerinti megszervezésének gazdasági emelőjeként funkcionál. A szovjet állam pénzügye a kommunizmus építését szolgálja.

A szovjet állami pénzügy nem más, mint a szocialista állam által mozgósított pénzeszközökből létesített alap, amelyet az állam a szocialista bővített újratermelés céljára, a dolgozók anyagi és kulturális jólétének szüntelen fokozására és az ország védelmének megszilárdítására használ fel. A szovjet állami pénzügyhöz tartoznak még az állami vállalatok és gazdasági ágak pénzforrásai is.

Pénzügy és általában pénzügyi viszonyok ott vannak, ahol pénzt használnak és a nemzeti jövedelmet pénzformában osztják el, vagyis a pénzügy és a pénzügyi viszonyok az árutermelési formával függenek össze. A Szovjetunió népgazdaságában azért van pénzügy, illetve azért vannak pénzügyi viszonyok, mert a szovjet országban meghatározott keretek között árutermelés folyik, áru- és pénzügyviszonyok vannak s működik az értéktörvény, bár működési köre igen erősen korlátozott. A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem termelése és elosztása nemcsak természeti formában valósul meg, hanem értékformában, pénzbevételek és kiadások formájában is.

A szovjet állam pénzügyi forrásait a nemzeti jövedelem biztosítja. A nemzeti jövedelem egyébként az ország gazdasági fejlődésének átfogó mutatója és pénzügyi helyzetének meghatározója. Az állami pénzügyi források központosított alapjának megteremtése és e források felhasználása közvetlenül összefügg a szocialista vállalatok és szervezetek pénzügyi és gazdasági tevékenységével.

és válságok közepette (hiszen elegendő rámutatni az értékpapírokkal való tőkés spekuláció ellentmondásaira is), hanem fejlődése közben a kapitalizmus valamennyi ellentmondását is kielezi. Marx kimutatta például, hogy a konkurrencia következményeképpen fölösleges termelés, fölösleges kereskedelem, fölösleges hitel keletkezik.

Lenin és Sztálin folytatta és továbbfejlesztette Marx tanítását a kapitalizmus ellentmondásairól. Levonva az általános tanulságokat a kapitalizmus ellentmondásainak elemzéséből a kapitalizmus legutolsó szakaszán — az imperializmus korszakában — Sztálin elvtárs megmutatta, hogy „... az imperializmus a kapitalizmus ellentmondásait a legvégső fokig, a legszélso határokig élezi ki, amelyek túl a forradalom kezdődik.“ Feltárta a kapitalizmus három fő ellentmondását az imperializmus korában — „a munka és a tőke közti“, „a különböző pénzcsoportok és imperialista hatalmak közti“ s végül „a maroknyi uralkodó, civilizált‘ nemzet és a világ sokszázmillió gyarmati és függő helyzetben lévő népei közötti“ ellentmondást, s megmagyarázta, hogy ezek „az imperializmus fő ellentmondásai, amelyek a régi, virágzó‘ kapitalizmust halódó kapitalizmussá változtatták.“ (V. ö.: *Sztálin Művei*, 6. kötet, 80—82. lap. Szikra 1951.)

A Tőke gondos tanulmányozása, módszertani szerkezetének ismerete szükséges ahhoz, hogy mélyen megértsük a kapitalizmus ellentmondásait, amelyek a tőkés rendszert marcangolják és menthetetlenül pusztulásához, a proletárforradalomhoz, a proletariátus diktatúrájához vezetnek.

A munka- és termelési eszközök tőkés magántulajdonának és a tőkés termelési módnak a Szovjetunióban történt felszámolása a világ egyhatodán megszüntette a kapitalizmusra jellemző ellentmondásokat is. Itt már magának a munkának sincsenek belső ellentmondásai — természete tekintetében közvetlenül társadalmi munkává vált. A Szovjetunióban a munka társadalmi jellegével teljes összhangban — az elsajátítás is társadalmi jellegű. A Szovjetunióban mind a közvetlen szocialista termelési folyamat, mind a szocialista termelési alapok körforgásának és megtérülésének folyamata, mindpedig a szocialista termelési folyamat egészében és konkrét formáiban mentes a kapitalizmusra jellemző ellentmondásoktól, ezért fejlődhet tervszerűen és gyors ütemben annak alapján, hogy a szocialista termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők jellegével, ami tág teret nyit a szocialista termelés fejlődésének, előrehaladásának a kommunizmus felé.

A szocialista állam pénzügye

A pénzügy lényegét, természetét és rendeltetését a termelés módja, a társadalom gazdasági rendje határozza meg. A tőkés országokban az állami pénzügy a burzsoázia uralmának és a proletariátus pótlólagos kizsákmányolásának eszköze. A szovjet állam pénzügye viszont a szocialista társadalmi termelés és termékelosztás terv szerinti megszervezésének gazdasági emelőjeként funkcionál. A szovjet állam pénzügye a kommunizmus építését szolgálja.

A szovjet állami pénzügy nem más, mint a szocialista állam által mozgósított pénzeszközökből létesített alap, amelyet az állam a szocialista bővített újtermelés céljára, a dolgozók anyagi és kulturális jólétének szüntelen fokozására és az ország védelmének megszilárdítására használ fel. A szovjet állami pénzügyhöz tartoznak még az állami vállalatok és gazdasági ágak pénzforrásai is.

Pénzügy és általában pénzügyi viszonyok ott vannak, ahol pénzt használnak és a nemzeti jövedelmet pénzfornában osztják el, vagyis a pénzügy és a pénzügyi viszonyok az árutermelési formával függenek össze. A Szovjetunió népgazdaságában azért van pénzügy, illetve azért vannak pénzügyi viszonyok, mert a szovjet országban meghatározott keretek között árutermelés folyik, áru- és pénzviszonyok vannak s működik az értéktörvény, bár működési köre igen erősen korlátozott. A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem termelése és elosztása nemcsak természeti formában valósul meg, hanem értékformában, pénzbevételek és kiadások formájában is.

A szovjet állam pénzügyi forrásait a nemzeti jövedelem biztosítja. A nemzeti jövedelem egyébként az ország gazdasági fejlődésének átfogó mutatója és pénzügyi helyzetének meghatározója. Az állami pénzügyi források központosított alapjának megteremtése és e források felhasználása közvetlenül összefügg a szocialista vállalatok és szervezetek pénzügyi és gazdasági tevékenységével.

A termelési eszközöket gyártó termelési ágak vállalatai rendszerint nem fizetnek forgalmi adót; az említett vállalatok termékeire forgalmi adó nélkül számított nagykereskedelmi árakat állapítanak meg, s ezek általában kisebbek a termékek valóságos értékénél. A termelési eszközöket gyártó vállalatok jövedelmeinek egy részét, a könnyű- és élelmiszeripar termékeinek árában realizálják.

A szovjet állam a munka termelékenységének növekedése és az önköltség csökkentése alapján rendszeresen csökkentheti az árakat. A tömegfogyasztási cikkek árszállításának szükséges feltétele, hogy a termelési eszközök nagykereskedelmi árát is csökkentsék. Kormányhatározat alapján legutoljára 1952 január 1-én hajtották végre a Szovjetunióban a munka- és termelési eszközök árának leszállítást, s ugyanakkor az áruszállítás díjtételeit is csökkentették.

A nehézipari termékek árának csökkentése a szocialista felhalmozás növekedési ütemének fontos tényezője. A nehézipar termékeinek egy része ugyanis a mezőgazdaság műszaki felszerelését szolgálja. E termékek árának csökkentésével tehát fokozódik a szovjet állam által a kolhozoknak nyújtott anyagi és műszaki segítség.

A könnyűipar és az élelmiszeripar, amelyek a termelési eszközöket forgalmi adó nélkül számított áron kapják, áruiukat kisebb önköltséggel termelhetik. Termékeiket viszont értéküknek megfelelő tervárakon értékesítik, s így jóval nagyobb felhalmozást és jövedelmet érnek el, mint amennyit valóban létrehozhatnak. Ezt a felhalmozást forgalmi adó formájában vonják be az állami költségvetésbe. A forgalmi adó az említett iparágakban termelt árak árának alkotórésze. A nehéziparban alkotott új érték egy részének a könnyű- és élelmiszeripar útján való realizálása népgazdasági szempontból teljes mértékben célszerű. A könnyű- és élelmiszeripar termelési ciklusa ugyanis jóval rövidebb, mint a nehéziparé; ez a körülmény pedig meggyorsítja az eszközök bevonását az állami költségvetésbe, s a szocialista bővített újratermelés fejlődési üteme fokozásának szükséges feltétele.

A szovjet állam — mint a szocialista vállalatok tulajdonosa — már jóelőre, terv szerint meghatározza, hogy az állami vállalatok és gazdasági szervezetek pénzfelhalmozásaiból mennyit kell meghagyni a vállalatoknál, és mennyit kell az állami alap számára elvonni.

Az önálló elszámolású állami vállalatok nyereségét elsősorban a termelés bővítésére, beruházásra és a vállalat forgóeszközeinek gyarapítására, továbbá különféle alapok létesítésére használják fel. A termelési tervben előírányzott kiadások fedezése után a nyereség megmaradó részét, nyereségbefizetés formájában a költségvetésbe utalják át. Ez a rendszer megfelel az önálló elszámolás követelmé-

nyeinek, s biztosítja a vállalatok anyagi érdekelttségét jövedelmezőségük fokozásában.

A Szovjetunió népgazdaságában a nyereségeknek az 1952. évre tervezett teljes összege 88,1 milliárd rubel, az 1951. évi 74,7 milliárd rubellel szemben. Minél nagyobb nyereséget érnek el a vállalatok, annál nagyobb összeg marad náluk és a minisztériumoknál, s annál több jut a termelés bővítésére; ugyanakkor növekszik az állami költségvetést illető nyereségbefizetés összege is. 1946-ben például az állami költségvetés 16,6 milliárd rubelt kapott nyereségbefizetés formájában, az 1952. évi terv szerint viszont 62 milliárd rubelnek kell befolynia a költségvetésbe. Ez az összeg az állami költségvetés bevételeinek több mint 12 százaléka.

Mínthogy a szovjet állami költségvetés bevételeinek döntő része a szocialista vállalatoktól és szervezetektől származik, a költségvetés teljesítése mindenekelőtt attól függ, milyen sikerrel teljesíti valamennyi népgazdasági ág és minden egyes vállalat az állami tervek mennyiségi és minőségi előírásait. Ez viszont arra kötelezi a párt-, gazdasági és szakszervezeteket, hogy minden módon fejlesszék a szocialista munkaversenyt, feltárják a rejtett belső tartalékokat és a felhalmozás pótlólagos forrásait, harcoljanak a gazdaságosságért és a takarékosságért, a munkatermelékenység további fokozásáért és a termelés önköltségének csökkentéséért.

Az állami vállalatoktól és szervezetektől eredő bevételek mellett a költségvetés szempontjából nagyjelentőségű a szövetkezeti és kolhozvállalatok jövedelmének és a dolgozók megtakarításainak mozgósítása is. A lakosság adóbefizetései aránylag nem nagy összeget tesznek ki: az 1952. évi állami költségvetésben a lakosság adóbefizetései nem haladják meg a bevételek 9,3 százalékát.

Más a helyzet a tőkés országokban, ahol a lakosság adói képezik az állami költségvetés fő bevételi forrását. Az Egyesült Államok 1952—1953. évi költségvetési tervezete szerint ebben a költségvetési évben a költségvetés összes bevételeinek mintegy 98 százalékát adókból fogják fedezni. Az adók segítségével a burzsoá állam kényszerítő erővel elvonja a munkások és alkalmazottak munkabérének és a parasztok jövedelmének jelentékeny részét, tehát kirabolja a dolgozókat. Az adók a tőkés országokban a dolgozók pótlólagos kizsákmányolásának eszközei, és — Marx kifejezésével élve — a burzsoá állam „gazdasági alapját” alkotják.

A kapitalizmus általános válságának kiéleződése következtében szüntelenül növekednek a tőkés országok dolgozóira nehezedő adóterhek. Az amerikaiak koreai intervenciójának kezdete óta Truman kormánya már háromszor emelte az adókat. Amerika lakossága ma 60 milliárd dollár adót fizet. Ez az összeg háromszorosa az 1943-as

háborús évben beszedett adónak. A lakosság kifizetésű rétegeitől szedett jövedelemadó kulcsa a háborúelőtti időszakhoz képest nyolctízszeresére emelkedett. Az egyenes- és közvetett adók az amerikai munkásoktól és alkalmazottaktól átlagbérüknek csaknem felét vonják el. A marshallizált nyugateurópai országokban az adók az egy főre eső átlagos évi jövedelemnek 47—60 százalékát nyelik el. A tőkés országokban a lakosságból kisajtolt adókat a fegyverkezési hajszára, a gazdaság militarizálására és a monopóliumoknak nyújtott támogatásra fordítják.

A Szovjetunióban az állami költségvetésnek fontos bevételi forrásai az államkölsönök. A szovjet államkölsönök gyökeresen különböznek a tőkés államkölsönöktől. A tőkés államkölsönöket népellenes célokra használják fel; ezek a monopóliumok meggazdagodását szolgálják. Mivel a tőkés országokban a költségvetési eszközök improduktív és főleg háborús célokra használják fel, az államadósság növekedése itt elkerülhetetlenül az adók emelésével jár, s a burzsoá állam ezekből az adókból törleszti az államkölsönöket, illetve fizeti kamataikat. Marx az államadósságok növekedésének és az adóknak erre a szerves összefüggésére gondolt, amikor hangsúlyozta, hogy a tőkés államkölsönök elkerülhetetlenül adóemeléshez vezetnek.

A szovjet államkölsön: egyik formája a dolgozók önkéntes részvételének a kommunista építés finanszírozásában. A szovjet államkölsön a népgazdaság finanszírozásának kiegészítő forrása, de egyúttal a lakosság kiegészítő jövedelemforrása is. Elegendő, ha megemlítjük, hogy a háborúutáni években a Szovjetunióban mintegy 22 milliárd rubelt fizettek ki a lakosságnak az államkölsönök után. A szovjet államkölsönök valóban a nép kölsönei. A Szovjetunióban mintegy 70 millió kölsönkötvénytulajdonos van. A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló új (1952. évi kibocsátású) államkölsönt a szovjet nép óriási lelkesedéssel fogadta. Három nap alatt 35 milliárd 712 millió 374 ezer rubelt jegyeztek, vagyis az előirányzott összegnél 5,7 milliárd rubellel többet. A kölsön eredetileg megszabott összegének jelentős mértékű túljegyzése a szovjet nép anyagi jólétének szüntelen emelkedéséről tanúskodik. A szovjet ország dolgozóinak lelkes kölsönjegyzései fényesen bizonyítják a szovjet hazafiasság határtalan erejét, a szovjet emberek odaadását Lenin—Sztálin pártja, a kommunizmus ügye iránt.

Jelentős pénzügyi eszközök folynak be a Szovjetunió állami költségvetésébe az állami takarékpénztárak útján is. A dolgozók és különféle szervezeteik (szakszervezeti bizottságok és egyebek) megtakarításainak és átmenetileg szabad pénzeszközeinek mozgósítása-

val a takarékpénztárak lehetővé teszik ezeknek az összegeknek a népgazdaság finanszírozására való felhasználását.

A hosszabb időre lekötött betétállományt állami kölcsönkötvények vásárlására fordítják, s ily módon a költségvetés rendelkezésére bocsátják. A takarékpénztárak folyó betétállományát az Állami Bankban őrzik, s rövidlejáratú hitelnyújtásra használják fel. A takarékpénztárak az önálló elszámolás elve alapján működnek. Bevételeik és kiadásaik különbözetéből származik nyereségük, amelynek 50 százalékát a költségvetésbe fizetik be, 50 százalékát pedig tartalékalap formájában megtartják.

A szovjet országban a takarékbetétek összege rendszeresen emelkedik. Az 1940. évi 7,3 milliárd rubel összegű betétállomány 1951 január 1-ig 18,5 milliárd rubelre emelkedett, s még ugyanabban az évben további 4 milliárd rubellel gyarapodott. Az 1952. évi terv a betétek 4,5 milliárdos növekedésével számol. Az ilyen arányú növekedés a szovjet dolgozók anyagi jólétének rendszeres fokozódását bizonyítja.

A szovjet állam az ország pénzügyi forrásainak zömét saját kezében összpontosítja, s a szocialista gazdaság és kultúra szüntelen fejlődését és a nép jólétének rendszeres emelkedését biztosító békés gazdasági és kulturális építés céljaira fordítja.

Sztálin elvtárs 1951 februárjában a Pravda tudósítójával folytatott beszélgetésében hangsúlyozta: „...egyetlen állam sem, a szovjet állam sem képes teljes erővel kifejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, nem képes olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amudarjai vízierőművek, amelyekhez többtízmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a közszükségleti cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amihez ugyancsak e költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság helyreállításába és ezzel együtt, ezzel egyidejűleg még meg is sokszorozni fegyveres erőit, még ki is bővíteni hadiiparát.” (Sztálin. A békéért. 1946—1951. 88—89. lap. Szikra 1952.) Sztálin elvtársnak ez a megállapítása fényt derít a kapitalizmus és a szocializmus közt, az állam pénzügyi forrásainak felhasználásában is megmutatózó gyökeres különbségekre.

A tőkés országokban folyó fegyverkezési hajsza és a gazdaság militarizálása elkerülhetetlenül azt eredményezi, hogy ez országok társadalmi termékében évről évre növekszik a haditermelés aránya, s ezzel egyenes arányban csökken a polgári termelésé. A burzsoá államok — a nagy monopóliumok akaratahoz híven — költségvetési eszközeiket hadicélokra használják fel. A mértéktelenül megnövekedett hadikiadások az infláció fokozódását és az adóprés to-

vábbi megszorítását idézik elő. A tőkés országokban az állami költségvetés eszközeit improduktív célokra használják fel. A költségvetési kiadások tehát soha nem térülnek meg, s így csökkentik a nemzeti jövedelmet.

A Szovjetunióban a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem túlnyomó részét békés, termelő célokra használják fel. Az a körülmény, hogy a szovjet állam a költségvetési eszközöket termelő célokra használja, biztosítja a szovjet pénzügy anyagi alapjának kiszélesítését, s növeli a költségvetés bevételi forrásait. A népgazdaság finanszírozására és mindenekelőtt a beruházásokra fordított költségvetési eszközök rendszeres növekedésében a szocialista bővített újratermelés törvényszerűségei fejeződnek ki.

A háborúutáni első ötéves terv éveiben a Szovjetunió költségvetéséből 708,1 milliárd rubelt használtak fel a népgazdaság szükségleteinek kielégítésére. Ez 13-szorosa a háborúelőtti első ötéves tervben erre a célra fordított összegnek. A költségvetési eszközöknek mintegy kétharmadát a szocialista gazdaság és kultúra fejlesztésére fordítják.

Az 1952. évi költségvetés kiadásainak összege 476,9 milliárd rubel, vagyis 35,6 milliárddal több, mint az 1951. évi kiadásoké; a költségvetési kiadásokból 65 százalék a népgazdaság finanszírozását szolgálja; illetve szociális-kulturális kiadás.

Az állami költségvetésből a népgazdaság céljaira fordított összegekhez hozzá kell még számítani azokat a pénzösszegeket is, amelyeket decentralizált módon maguk a szocialista vállalatok fordítanak a bővített újratermelés céljaira. 1947-től 1950-ig a népgazdasági ágak saját eszközeinek részesedése a beruházások finanszírozásában 16,3 százalékról 25,7 százalékra emelkedett.

A pártnak, a szovjet kormánynak és magának Sztálin elvtársnak szüntelen gondoskodását a nép jólétéről és boldogságáról ragyogóan bizonyítja a szociális-kulturális célokat szolgáló költségvetési kiadások szakadatlan emelkedése. A szovjet állam minden anyagi eszközt biztosít az élenjáró szovjet tudomány fejlesztéséhez, mert a szovjet tudomány a technikai haladást, a természet átalakítását, a munka megkönnyítését és termelékenységének fokozását szolgáló nemes feladatok megoldásán fáradozik.

A szovjet állam következetes békepolitikát folytat, de ugyanakkor éber figyelemmel kíséri a háborús gyújtogatók ármánykodásait is. „Az agresszorok — mondotta Sztálin elvtárs — természetesen azt akarják, hogy a Szovjetunió fegyvertelen legyen, ha támadást indítanak ellene. A Szovjetunió azonban ezzel nem ért egyet, s úgy véli, hogy az agresszort teljes fegyverzetben kell fogadni.“ (Sztálin. A békéért. 1946—1951. 97—98. lap. Szikra 1952.) A Szov-

jetunió 1952. évi állami költségvetése az ország védelmére 113,8 milliárd rubelt, vagyis az összes kiadások 23,9 százalékát irányozza elő.

A szovjet államnak szilárd, egyre növekvő bevételi forrásai és nagy pénzügyi tartalékai vannak. A szovjet állami költségvetés bevételei mindig felülmúlják kiadásait. Ez a szovjet rendszer nagy-szerű életerejét mutatja. A bevételek 1952-ben a költségvetési elő-irányzat szerint 33 milliárd rubellel haladják meg a kiadásokat.

Ezzel szemben a burzsoá államok költségvetéseinek nincs szilárd bevételi bázisuk, s krónikus hiánnyal küzdenek. Még a végső-kig megszorított adópréssel sem képesek a lakosságból annyit ki-sajtolni, amennyi az imperialista országok óriási összegű hadi-kiadásainak fedezéséhez szükséges volna. Az Egyesült Államok 1952—1953. évi költségvetésének hiánya például 14,5 milliárd dollár.

A tőkés országok költségvetésének folytonosan növekvő hiánya ez országok egyre súlyosabb gazdasági és pénzügyi helyzetét mu-tatja. A költségvetési hiány és az államadósságok növekedése inflá-cióra vezet, következésképpen a tömegfogyasztási cikkek árának felszökését, és a néptömegek nyomorának fokozódását idézi elő.

A Szovjetunió állami pénzügyének alkotórésze az állami tár-sadalombiztosítás költségvetése is. Az állami társadalombiztosítási alapot a szocialista vállalatok, szervezetek és intézmények befizeté-seiből létesítik. E befizetések összegét a munkásoknak és alkalmazottaknak pénzbeli munkabérükön felüli külön járulékaik biztosít-ják. A társadalombiztosítás költségvetése döntő részben a szövetségi (állami) költségvetéshez tartozik; a társadalombiztosítás eszközei-nek egy részét pedig a köztársasági költségvetésekbe is bekap-csolják.

A társadalombiztosítási alappal a szakszervezetek rendelkeznek. Ennek a rendszernek az a célja, hogy biztosítsa a társadalombiz-tosítási alapoknak — mint a munkatermelékenység és a munkafegyelem fokozására szolgáló fontos eszközöknek — leghelyesebb kihasználását, a dolgozóknak a termelés eredményétől függő leg-jobb anyagi és szociális ellátását, végül maguknak a dolgozóknak széleskörű bevonását a társadalombiztosítási eszközök elosztásába.

A szocialista gazdaság fejlődésének arányában a társadalom-biztosítás eszközei is rendszeresen gyarapodnak. Az állami társada-lombiztosítás költségvetésének terjedelme az első öt éves terv idején 10,4 milliárd rubel, a második öt éves tervben 35,5, a háborúutáni első öt éves tervben pedig 80,1 milliárd rubel volt.

A tőkés országokban az állam nem vállalja magára a társada-lombiztosítási kiadásokat. A mindössze néhány tőkés országban

működő kapitalista társadalombiztosítás magánkézben van, a munkásoknak és alkalmazottaknak igen csekély részére terjed ki, még a legfontosabb segélyeket sem biztosítja; a második világháború előtt például 49 tőkés országban egyáltalán nem volt betegségi biztosítás, 41 országban az öregségi, 58 országban pedig a rokkantsági biztosítás volt ismeretlen.

A tőkés országokban a társadalombiztosítási járulékok összegének túlnyomó többségét maguk a munkások fizetik; ezek a járulékok igénybeveszik munkabérük 13—17 százalékát, lényegében tehát pótdólok. Az Egyesült Államokban például a biztosított munkások 1939-től 1946-ig munkabérükből csaknem 4,3 milliárd dollárt fizettek be a „társadalombiztosítási“ alapba, ugyanakkor a segélyre szorulóknak ennek az összegnek még egyötödét sem kapták meg. A betegsegély alig éri el a munkás bérének egynegyedét, s ezt a nyomorúságos összeget is csak az kaphatja meg, aki már hosszú évek óta fizeti a járulékot.

A társadalombiztosítás költségvetésén kívül a Szovjetunió állami pénzügyének fontos forrásai az állami vagyon- és személybiztosítás eszközei is, amelyek részben az Állami Biztosító nyereségbefizetése formájában folynak be, részben pedig — mint az Állami Biztosító tartalékalapja — államkölesön jegyzésére szolgálnak. Ezek az eszközök a pénzügyi tartalékképzés egyik fontos formáját biztosítják.

A szovjet állam természetbeni és pénztartalékokkal rendelkezik. A szocialista népgazdaság sikeres fejlesztésének fontos feltétele: nagy állami tartalékok képzése. A tartalékoknak a szocialista gazdaságban betöltött jelentős szerepét hangsúlyozva, Sztálin elvtárs azt mondta: „Az állam kezében bizonyos tartalékokat kell felhalmozni, amelyek szükségesek ahhoz, hogy biztosítsák az országot a különféle meglepetésekkel (rossz termés) szemben, szükségesek az ipar erősítésére, a mezőgazdaság támogatására, a kultúra fejlesztésére stb. (Sztálin Művei. 8. kötet. 135—136. lap. Szikra 1952.)”

A kapitalizmusban az egész biztosítási tevékenységet a profit-hajszának rendelik alá. A biztosítási alap megteremtése is a tőkés magántulajdon megőrzését és a burzsoáziának a maximális profit kisajtolása útján biztosított meggazdagodását szolgálja. A biztosítás ügyét mammuttársaságok monopolizálják, amelyek szorosan egybefonódnak az ipari és bankmonopóliumokkal. A biztosító-monopóliumok eszközeik jelentős részét a militarizmus és az agresszív háborúk finanszírozását szolgáló államkölesönkötvényekbe fektetik.

A szovjet állami vagyon- és személybiztosítás viszont a szocialista újratermelés szüntelen növekedését és a nép jólétének fokozását segíti elő.

A szovjet népgazdaság pénzügyi kapcsolatainak rendszerében fontos helye van a hitelügynek. A hitelnek mindenekelőtt az a szerepe, hogy elősegíti a szocialista vállalatok és szervezetek olyan pénzforrásainak állami összpontosítását, amelyek költségvetési módszerekkel — visszatérítési kötelezettség nélkül — nem vonhatók el tőlük.

A szocialista bővített újratermelés folyamatában egyes vállalatokban, sőt egész termelési ágakban átmenetileg szabad pénzeszközök gyűlnek össze. Ezeket az eszközöket a Szovjetunió hitelrendszere halmozza föl, s ugyancsak a hitelrendszer útján használják föl termelő célokra. Hitelre a szocializmusban azért van szükség, mert a gazdaságot az önálló elszámolás módszerével igazgatják és a szocialista vállalatok eszközei pénzformában végeznek körforgást. A szovjet állam a hitel segítségével halmozza föl a szocialista vállalatok, valamint az állami költségvetés átmenetileg szabad pénzeszközeit, s mindezeket rövidlejáratú hitelek formájában irányítja a népgazdaságba, mégpedig a pótlólagos forgóeszközszükségletek kielégítésére. A hiteleszközök sajátossága, a költségvetési eszközöktől való eltérésük mindenekelőtt abban mutatkozik meg, hogy a hitelt visszatérítési kötelezettséggel nyújtják.

A kapitalizmusban lehetetlen a szabad pénzeszközök tervszerű mozgósítása és a társadalom fejlődését szolgáló felhasználása. A burzsoá állam a költségvetés eszközeivel rendelkezik ugyan, de a magánbankokban összpontosított hiteleszközökkel nem. A szovjet állam viszont — mint a termelési eszközök túlnyomó részének tulajdonosa — az ország árutömegének döntő részével rendelkezik és a maga kezében összpontosítja mind a költségvetési, mind pedig a hiteleszközöket.

A szovjet hitelrendszer legfontosabb szerve a Szovjetunió Állami Bankja. Az Állami Bank az újratermelés és áruforgalom rövidlejáratú hitellellátásának egységes bankja, a szocialista gazdaság egységes elszámolási és pénztári központja; az Állami Bank végzi a pénzkibocsátást, s hitel- és pénztári terve segítségével a népgazdasági szükségleteknek megfelelően szabályozza a pénzforgalmat. Az Állami Bank a hitelek, elszámolások és pénztári műveletek útján valamennyi szocialista vállalattal összeköttetésben van.

Az Állami Bank feladata az állami költségvetés pénztári végrehajtása is. Az Állami Bank átveszi a költségvetési befizetésekből származó pénzeszközöket, átutalja belőlük a köztársasági és helyi költségvetéseket illető összegeket, nyilvántartja a szövetségi és a köztársasági költségvetések alapján nyújtott hiteleket, és e hitelek összegén belül pénzeszközöket folyósít az egyes vállalatoknak és intézményeknek.

A beruházásokat a hosszúlejáratú hitelek és a beruházások bankjai (ú. n. specbankok) útján finanszírozzák. Ezek a bankok a népgazdasági tervnek megfelelően az állami költségvetés és a gazdasági szervezetek saját beruházási eszközeinek terhére óriási összegeket folyósítanak a szocialista ipar, közlekedés, mezőgazdaság, kereskedelem fejlesztésére és más beruházási célokra.

A szovjet pénzügyi rendszer feladatköre nem korlátozódik a Szovjetunió nemzeti jövedelmének elosztására és újraelosztására. A szovjet állam a pénz- és hitelügyi emelők segítségével aktív módon befolyásolja az összes népgazdasági ágakat, a szocialista vállalatok termelő tevékenységének valamennyi elemét, s a vállalatokat és termelési ágakat a termelési tervek teljesítésére és a szocialista felhalmozás növelésére ösztönzi. A szovjet pénzügyeknek ez a szerepe mindenekelőtt a pénzügyi tervezésben nyilvánul meg.

A pénzügyi tervek a Szovjetunió egységes népgazdasági tervének szerves részei. A termelési tervekben az anyagi termelés olyan mutatói szerepelnek, mint például a beruházások terjedelme és iránya, a gyártott termékek mennyisége és minősége, az önköltség, a munka termelékenysége, az áruforgalom terjedelme, a munkabéralapok nagysága stb. Ezek a mutatószámok az alapjai a pénzügyi terveknek is. A pénzügyi tervekben irányozzák elő a vállalatok és népgazdasági ágak valamennyi szükséges ráfordítását és a ráfordítások fedezetétül szolgáló eszközök forrásait. A pénzügyi tervekben határozzák meg a vállalatok és népgazdasági ágak kapcsolatát az állami költségvetéssel: a vállalatok és népgazdasági ágak pénzügyi kötelezettségeit az állam irányában és a számukra szükséges költségvetési kiutalásokat.

Mivel a pénzügyi tervek a népgazdasági terv mutatószámain épülnek fel, teljesítésük sikere attól függ: hogyan teljesítik a termelési terv mennyiségi és minőségi mutatószámait.

A gyakorlat azt mutatja, hogy ott érik el a legjobb termelési és pénzügyi mutatószámokat, ahol a pénzügyi és hitelügyi szervek rendszeresen ellenőrzik a vállalatok és szervezetek tevékenységét. És fordítva, ott alakul ki elkerülhetetlenül feszült pénzügyi helyzet, ahol a pénzügyi ellenőrzés lagymatag, ahol csak immel-ámmal harcolnak az önálló elszámolás megszilárdításáért, s ahol a gazdasági és pártvezetők nem érznek kellő felelősséget az önköltségcsökkentés feladatának és a nyereség tervének teljesítéséért, továbbá a saját forgóeszközök gondos kezeléséért.

A pénzügyi rendszer a termelési tervek teljesítésének és a pénzfelhalmozások növelésének ösztönzésében mindenekelőtt azzal tölt be tevékeny szerepet, hogy a szovjet pénzügyi és hitelrendszer szervei részletesen felülvizsgálják a vállalatok és népgazdasági ágak

pénzügyi terveit, s figyelemmel kísérik e tervek teljesítésének menétét a belső tartalékok feltárása, a munkatermelékenység fokozása, a termelés növelése és az önköltség csökkentése szempontjából. Ez végeredményben a pénzfelhalmozások és az állami bevételek növeléséhez vezet.

A vállalatoknak és a népgazdasági ágaknak az állami költségvetésbe való befizetési kötelezettségei a pénzügyi tervekben megszabott felhalmozási feladatokon alapulnak; ezeket a feladatokat a népgazdaság finanszírozását szolgáló költségvetési kiutalások meghatározásakor is számításba veszik. Ez a rendszer arra ösztönzi a vállalatokat és gazdasági szervezeteket, hogy küzdjenek a termelési tervek teljesítéséért, a nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyagfelhasználási normák és munkanormák teljesítéséért, a termelés önköltségének csökkentéséért, a jövedelmezőség fokozásáért, az önálló elszámolás megszilárdításáért.

A szovjet állam az önálló elszámolású állami vállalatok termelési költségeinek tervezése és fedezése során a haladó normák alapján megállapított, társadalmilag szükséges, tervezett ráfordításokból indul ki. Ez kétségtelenül hozzájárul az anyag- és pénzráfordításokkal való takarékosághoz, s elősegíti a munka termelékenységének fokozását és a termelés önköltségének csökkentését.

A pénzügyi és hitelrendszer által végzett rubeellenőrzés fokozza a vállalatok anyagi felelősségét, s érdekeltté teszi őket saját pénzügyi és gazdasági tevékenységük eredményeiben. A pénzügyi és hitelintézetek ellenőrző munkája csak akkor lehet hatékony, ha hivatalonbelüli pénzügyi ellenőrzéssel párosul. A fölöttes hivatalok teljes mértékben felelősek a hatáskörükbe tartozó intézmények és vállalatok pénzügyi gazdálkodásának megszervezéséért.

A Szovjetunió pénzügyi rendszere pénzügyi ellenőrző funkciót tölt be az anyagi javak termelése, az anyag- és pénzforrások forgalma és felhasználása, a vállalatok és gazdasági szervezetek terveinek mennyiségi és minőségi teljesítése, valamint a pénzügyi fegyelem megtartása fölött. Ez a pénzügyi ellenőrzés a költségvetés összeállításakor, az előirányzatok és pénzügyi tervek felülvizsgálata alkalmával, továbbá a létszámok, munkabérialapok, munkabértételek és a gazdasági igazgatási költségelőirányzatok regisztrálása során valósul meg.

Különösen nagy figyelmet fordítanak ezen kívül annak ellenőrzésére, hogy valamennyi vállalat és gazdasági ág teljesítette-e a költségvetési befizetések terén az állam irányában fennálló kötelezettségeit; ugyancsak gondosan ellenőrzik a belső (rejtett) tartalékok feltárását, a gazdaságosság rendszerének érvényesítését és a pénzfelhalmozások növelését.

A pénzügyi ellenőrzésnek fontos formája a gazdasági szervezetek és intézmények beszámolóinak és mérlegeinek felülvizsgálata; a pénzügyi szervek feltárják a tartalékokat, s ellenőrzik, hogy a vállalatok és gazdasági szervezetek hatékonyan és száz százalékgig felhasználják-e a költségvetési kiutalásokat, illetve saját eszközeit. A Szovjetunió pénzügyi és hitelrendszerének szervei eljárnak az állami tervek megszegői ellen, pénzügyi és hitelszankciókkal sújtják őket.

A Szovjetunió Állami Bankja a rövidlejáratú hitelnújtás útján rendszeresen és hatékonyan ellenőrzi a termelési és áruforgalmi tervek, valamint a pénzügyi tervek teljesítésének menetét, s hogy a vállalatok, illetve gazdasági szervezetek helyesen és hatékonyan használják-e föl a rendelkezésükre bocsátott forgóeszközöket. A bankellenőrzés hatékonysága a rövidlejáratú hitelnújtás elveiből következik, vagyis abból, hogy a rövidlejáratú hitelt határidőre, visszafizetési kötelezettséggel, áru- vagy anyagfedezetre, szigorúan meghatározott célra nyújtják.

A bankhitel kedvező befolyást gyakorol a vállalatok pénzügyi és gazdasági tevékenységére. A bank pénzeszközeivel közvetlenül résztvesz az egész termelési ciklusban, s így a termelés minden egyes szakaszán érvényesíti a vállalatok tevékenységének „rubellenőrzés“-ét.

A beruházási bankok (a specbankok) ugyancsak széleskörű ellenőrző funkciót teljesítenek. Jelentőségük az építőmunkák nagyszabású kibontakozásával és különösen a kommunizmus nagy sztálini építkezéseivel összefüggésben mind nagyobb lesz. A Szovjetunió Iparbankjának fiókjai a helyszínen ellenőrzik a munkabéralapok helyes felhasználását, a létszámfegyelem megtartását, továbbá az építési költségek csökkentésére és az építőanyagok norma szerinti felhasználására a kormány által megszabott feladatok teljesítését. A termelés és az építkezések „rubeellenőrzés“-ének megszorítása lehetővé teszi, hogy pótlólagos eszközöket mozgósítsanak a gazdasági és kulturális építés céljára.

A szovjet nép Lenin-Sztálin pártjának vezetésével sikeresen váltja valóra a kommunizmus építésének sztálini programját. A szovjet népgazdaság fejlődésével és erősödésével, az áruforgalom mind nagyobb mértékű kibontakozásával, az árak csökkentésével és a szovjet rubel vásárlóerejének növekedésével egyenes arányban a szocialista állam pénzügye is egyre szilárdabbá válik; napról-napra nagyobb szerepe és jelentősége lesz a kommunista társadalom építésében.

A népi demokratikus állam gazdasági alapjának kérdéséhez

I

Az európai népi demokratikus országok gazdasága a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakának gazdasága. Lenin A „baloldali“ *gyerekességről és a kispolgáriasságról* című brosúrájában a gazdaságra vonatkozóan következőképpen világította meg ennek az átmeneti időszaknak jelentőségét: az átmenet szó — írta — azt jelenti, hogy „az adott rendszerben a kapitalizmusból is, a szocializmusból is vannak elemek, részecskék, darabkák“. (V. ö. *Lenin*. Válogatott Művek. II. kötet. 838. lap. Szikra 1949.)

Lenin a *Gazdaság és politika a proletárdiktatura korszakában* című cikkében továbbfejlesztette ezt a gondolatot, s ezt írta: „Elméletileg nem vonható kétségbe, hogy a kapitalizmus és a kommunizmus között bizonyos átmeneti időszak van. Ez szükségszerűen egyesíti magában a társadalmi gazdaság mindkét rendszerének jellemző vonásait, illetve sajátosságait. Ez az átmeneti időszak szükségképpen a halódó kapitalizmus és a megszülető kommunizmus közötti harc időszaka, vagy más szavakkal: a legyőzött, de meg nem semmisített kapitalizmus és a már megszületett, de még zsenge kommunizmus közötti harc időszaka.“ (Ugyanott 622. lap.)

Az átmeneti időszak gazdaságát tehát a gazdasági alakulatok tarkasága és az új meg régi alakulatok közti harc jellemzi.

A munkásosztály hatalomrajutása az antifeudális és imperialistaellenes forradalomnak szocialista forradalomba való átnövése eredményeképpen valósult meg, mégpedig olyan körülmények között, amikor a szocialista alakulat kész formái még hiányoztak vagy csak részben voltak meg. Ennek a forradalomnak csak a gazdasági, anyagi feltételei voltak meg, s ezeket a forradalom azután átváltoztatta a proletárdiktatura államának gazdasági alapjává.

Sztálin elvtárs *Marxizmus és nyelvtudomány* című zseniális munkájában kifejtette, hogy „a felépítményt az alap hozza létre...“ Ez vonatkozik a proletárdiktatúra államára is, mint az átmeneti időszak társadalmi felépítményének alkotórészére.

A burzsoá állam gazdasági alapja azonban a nyílt burzsoá forradalom előtt, már a feudalizmus méhében létrejön. Az átmeneti időszak államának gazdasági alapja viszont nem a kapitalizmus méhében jön létre, s közvetlenül a proletárforradalmat követően nem is lehet olyan széles és kialakult, mint a kapitalizmusé. A munkásosztály a népi demokratikus forradalom fejlődésének eredményeképpen nemcsak az államhatalmat ragadja meg, hanem a gazdaság parancsnoki magaslatait is birtokába veszi. A népi demokratikus államnak mint a proletárdiktatúra államának az a feladata, hogy hozzájáruljon alapja kialakulásához, megerősödéséhez; ebből következik nagy, alkotó szerepe a szocialista gazdaság kialakításában, megszilárdításában és fejlesztésében.

Sztálin elvtárs már említett munkájában írja: „Az alap éppen azért hozza létre a felépítményt, hogy ez szolgálatára legyen, hogy tevékeny segítséget nyújtson neki kilakulásában és megerősödésében, hogy tevékenyen küzdjön a régi, önmagát túlélő alapnak és régi felépítményének felszámolásáért.“ (*Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. 7. lap. Szikra 1950.*)

A proletárállam a legtevékenyebben hozzájárul alapjának kialakulásához és megerősödéséhez, s mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok megszüntetésében, a kizsákmányolás valamennyi formájának kiküszöbölésében.

A proletárállam sajátos alkotó szerepe tehát abban áll, hogy először: nem a kizsákmányolás egyik formáját váltja fel másikkal, hanem mindenféle kizsákmányolást megszüntet; másodsor: mivel keletkezésekor a szocialista alakulat kész formái még nincsenek meg, megteremti és megszervezi a szocialista gazdaságot.

A proletárállam politikája éppen ennek a feladatnak megoldására irányul. Ennek a politikának klasszikus kifejezője a szovjet hatalom *új gazdasági politikája*. Ez a politika azonban nemcsak a Szovjetunióra jellemző jelenség.

Sztálin elvtárs már 1928-ban utalt arra, hogy a szocializmusba való átmenet egyetlen országban, még a gazdaságilag legfejlettebb országban sem mehet végbe a „nép“, az új gazdasági politika nélkül, mert „... az új gazdasági politika minden ország szocialista forradalmának elkerülhetetlen szakasza“. (*Sztálin Művei. 11. kötet. 158. lap. Szikra 1950.*) A „nép“ lényegében „a proletárállam különleges politikája, amely arra épül, hogy teret enged a kapitaliz-

musnak, de úgy, hogy a kulcspozíciók a proletárállam kezében maradnak, — olyan politika, amely számol a kapitalista és a szocialista elemek harcával, számít arra, hogy a szocialista elemek a kapitalista elemek rovására egyre nagyobb szerepet töltenek be, számít arra, hogy a szocialista elemek legyőzik a kapitalista elemeket — olyan politika, amely az osztályok megszüntetésére és a szocialista gazdaság alapjának felépítésére irányul.“ (Sztálin Művei. 7. kötet 388—389. lap. Szikra 1951.)

A népi demokratikus országokban a szocialista gazdaság megteremtése a népgazdaság szocialista iparosításának és a mezőgazdaság kollektívizálásának nemzetközi jelentőségű sztálini tervére támaszkodik. E terv gyakorlati megvalósítása nélkül nem hajtható végre a népgazdaság szocialista újjáalakítása, mert a szocializmus megkívánja a legtökéletesebb, legkorszerűbb gépi technika alkalmazását, ami megkönnyíti az ember munkáját és biztosítja a társadalmi munka nagyfokú termelékenységét. A népgazdaság szocialista iparosítása teremti meg a nemzetgazdaság sikeres fejlesztésének és a tőkés országok gazdaságától való függetlensége biztosításának feltételeit.

Sztálin elvtársnak ezek az útmutatásai az alapjai a kommunista és munkáspártok politikájának az európai népi demokratikus államokban, amelyek leküzdik a kapitalista viszonyokat és biztosítják a szocialista gazdaság felépítését. A kommunista és munkáspártok politikája a népi demokratikus rendszer éltető eleme. Ez a politika mindenekelőtt a népi demokratikus állam segítségével valósul meg. A népi demokrácia állama a szocializmus felépítésének és az ország külső támadással szemben való megvédésének főeszköze.

A népgazdaságnak jelentékeny, sőt most már döntő része a népi demokratikus államok tulajdonában van. A népi demokratikus állam államigazgatási szervei útján közvetlenül igazgatja a szocialista ipart, irányítja továbbá a szövetkezeti termelés fejlődését és hatékonyan befolyásolja a népgazdaságnak azt a részét is, amely még magánkézben van. A népi demokratikus országokban a népgazdaság állami tervezése a gazdaság szabályozásának hatalmas eszköze. A gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munka a népi demokratikus állam egyik legfontosabb funkciója.

Ennek és más funkcióinak betöltése során a népi demokratikus állam a jogot mint az egyik legfontosabb eszközt használja fel politikájának, s ezen belül gazdasági politikájának érvényesítésére. A népi demokratikus jognak ebben a vonatkozásban óriási szerepe van. A jog kifejezési formája az ezekben az országokban uralkodó munkásosztály állampolitikájának. Gottwald elvtárs kifejtette, hogy a törvényeknek rendkívül nagy jelentőségük van az új társadalmi

rend kialakításában, s hangsúlyozta: „A mi törvényeink, amelyeknek segítségével új szocialista jogrendet építünk, megszilárdítják és rögzítik népi demokratikus államrendünket. Ezek a törvények megszilárdítják a most születő szocialista társadalmi rend alapjait a gazdasági életben, a kultúrában, az emberek viszonyaiban és tudatában. Ezek a törvények megermentik az alapjait a dolgozók új viszonyának saját államukhoz, saját társadalmukhoz, önön munkájukhoz és polgártársaikhoz, s mindennek következtében szabályozzák és megkönnyítik számukra a szocializmushoz vezető utat.“

A népi demokratikus országok gazdaságát kedvezően befolyásolja a Szovjetunió gazdasági politikájának jótékony hatása. Ez a politika a népi demokratikus országok gazdasági fejlődésének egyik legfontosabb *mozgatóereje*. A Szovjetunió sokoldalú és önzetlen gazdasági segítséget nyújt ez országoknak.

A Szovjetunió gazdasági politikájának mindig is nagy nemzetközi jelentősége volt, de ez a jelentősége ezidőszertint szinte fölmérhetetlen. A nagy Lenin előrelátta ezt, amikor hangsúlyozta: „... Most gazdasági politikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a *nemzetközi* forradalomra. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság felé fordítja tekintetét mindenki, a világ minden országának minden dolgozója, kivétel nélkül — ezt minden túlzás nélkül állíthatjuk... Erre a térre terelődött át a harc világméretekben. Ha megoldjuk ezt a feladatot — akkor nemzetközi méretekben *biztosan és véglegesen győztünk*.“

A népi demokratikus forradalom győzelme Közép- és Délkelet-Európában igazolta Leninnek ezt a zseniális előrelátását. A szovjet állam gazdasági politikájának nemzetközi befolyása elsődrendű szerepet tölt be a szocialista társadalmi viszonyok megszilárdításában és a szocializmus teljes győzelmének biztosításában a népi demokratikus országokban.

Ez országok számára rendkívül nagy jelentősége van a sztálini alkotmánynak, amely rögzítette a Szovjetunióban győzelemre jutott szocializmus gazdasági alapját. A sztálini alkotmány eszméi nagy hatással voltak a népi demokratikus országok alkotmányaira, amelyek a szocializmust építő államok gazdasági alapját foglalják törvénybe.

2

Az európai népi demokratikus országok állama és jogrendje számol ez országok sokalakulatú gazdaságával, amelyre a munka- és termelési eszközök több tulajdonformája jellemző. Ma ezekben az országokban három fő (gazdasági) alakulat áll fenn:

1. szocialista (állami és szövetkezeti gazdaság);
2. kisárutermelő (egyéni munkán alapuló és piacra termelő kis magángazdaság);
3. kapitalista (idegen munka kizsákmányolásán alapuló magángazdaság).

Néhány ország — mint például Albánia és Románia — gazdaságában még megvannak a patriarchális (naturális) alakulat maradványai is.

A felsorolt fő alakulatoknak megfelelően a munka- és termelési eszközök

vagy szocialista tulajdonban vannak, amely két formában jelentkezik: 1. állami tulajdon, vagyis az egész nép vagyona és 2. szövetkezeti tulajdon, vagyis a dolgozók kollektíváinak vagyona,

vagy magántulajdonban vannak, amelynek ugyancsak két formája van: 1. tőkés magántulajdon, amely a kizsákmányoláson nyugvó elsajátítás alapja és 2. kis magántulajdon, amely a munka útján való elsajátítás alapja.*

A népi demokratikus köztársaságok népgazdaságában a vezető tulajdonforma az állami tulajdon. Kialakulásának forrása kezdetben — miként a Szovjetunióban is — a tőkés magántulajdonban lévő munka- és termelési eszközök államosítása volt. Az állami tulajdon további fejlődése a népi demokratikus országokban folyó szocialista bővített újratermelés, valamint a Szovjetunió részéről ezeknek az országoknak nyújtott sokoldalú gazdasági segítség alapján megy végbe. Az iparban és a közlekedésben az állami tulajdon osztatlanul uralkodik. Számos gazdasági ág — mint például a bankügy, a postaügy, a külkereskedelem, a föld méhének kiaknázása

* Az Albán Népköztársaság Alkotmánya például a következőképpen jellemzi a tulajdonformákat: „Az Albán Népköztársaságban a termelési eszközök vagy a nép közös vagyont mint állami tulajdont, vagy a népi szövetkezeti szervezetek tulajdonát, vagy természetes vagy jogi személyek tulajdonát képezik.” (Az Albán Népköztársaság Alkotmánya. 4. lap. Szikra 1949.) A tulajdonformák hasonló jellemzését tartalmazza a Román Népköztársaság Alkotmánya is.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya ezzel összefüggésben a következőket mondja: „A Magyar Népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az állam, a közületek vagy szövetkezetek tulajdonában van. Termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek... A dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét... A munkával szerzett tulajdont az alkotmány elismeri és védi.”

— A szerk.

stb. egészében az állami szektorba tartozik. Más szóval, a gazdaság összes parancsnoki magaslatait az állam foglalja el.

A népi demokratikus országok alkotmányai megállapítják, hogy a népgazdaság szocialista fejlődésének az állami tulajdon a legfőbb támasza, alapja. Az állami tulajdon — éppen úgy mint a Szovjetunióban — a szocialista tulajdon legmagasabbrendű formája, mert az egész nép tulajdonát képviseli; az állami tulajdon következetesen szocialista lényege folytán döntő szerepet játszik a szocialista társadalmi rend megerősítésében.

Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi bizottságának 1948 november 17-i ülésén elmondott beszédében Gottwald elvtárs a következőképpen jellemezte a szocialista szektort: „... a szocialista szektor február után jelentékenyen kiszélesült. Idetartozik mindenképp az államosított ipar, tehát egész iparunknak mintegy 95 százaléka. Idetartoznak továbbá az államosított bankok, tehát pénzügyintézeteink 100 százaléka. Idetartozik az ugyancsak 100 %-ban államosított külkereskedelem, továbbá az államosított belső nagykereskedelem, amely — ha a szövetkezeteket is hozzászámítjuk — ismét csaknem 100%-ra rúg. Idetartozik továbbá a belkereskedelem jelentékeny része, mivel február után kiszélesítettük az államosított gazdasághoz tartozó kiskereskedelem hálózatát. A szocialista szektorhoz tartozik ma a mezőgazdaságnak az a része is, amely társadalmi tulajdonban van, tehát valamennyi állami, községi és egyéb közületi földbirtok. Végül ugyancsak a szocialista szektorhoz tartozik a közlekedés és szállítás társadalmiasított része. A szocialista szektor súlya gazdasági életünkben tehát igen nagy, túlnyomó és — ma már kijelenthetjük — döntő. A szocialista szektor súlya a februári események óta megnövekedett s ez alapvetően fontos jelenség.“ (*Klement Gottwald. Válogatott cikkek és beszédek. 336—337. lap. Szikra 1951.*)

A népi demokratikus országokban a proletárdiktatura megszállás után az állami ipar — s különösképen a nehézipar — gyors ütemben fejlődött. Magyarországon például, amely mezőgazdasági országból ipari országgá változott, a nehézipar 1951. évi termelése több mint háromszorosát érte el bármelyik háborúelőtti év termelésének. Romániában 1951-ben számos új nehézipari vállalatot helyeztek üzembe; ebben az évben a román ipar kétésfélszer annyi terméket gyártott, mint 1948-ban. Lengyelországban csak 1951-ben 135 új gyárat adtak át rendeltetésének, vagyis átlagosan két és fél naponként egy-egy új iparvállalat kezdte meg működését. Ilyen óriási ütemű ipari építkezés nemcsak a régi Lengyelországban volt ismeretlen, hanem bármely más burzsoá országban is.

A népi demokratikus országok 'szocialista iparának rohamos fejlődésében rendkívül nagy szerepet tölt be a Szovjetunió önzetlen gazdasági segítsége. A Szovjetunió például Romániának egész gyárakat, üzemeket szállít, teljesen fölszerel olyan nagyvállalatokat, mint például az a kohászati kombinát, amelynek termelése többszöröse az egész román kohászat 1938. évi termelésének.

A népgazdaság szocialista szektorában és különösen az állami iparban elért sikerek már eleve meghatározzák a népi demokratikus országok gazdasági sikereit, s biztosítják a szocialista gazdasági formák túlsúlyát a nem szocialista formákkal szemben. A szocialista szektor aránya a népi demokratikus országok iparában ma már eléri a 95—99 százalékot.

Ugyancsak a szocialista szektorhoz tartoznak a népi szövetkezetek, városi és falusi termelőszövetkezetek és kereskedelmi egyesülések. Különösen nagy jelentőségük van a parasztok termelőszövetkezeteinek. A kommunista és munkáspártok a lenini szövetkezeti tervtől és a szovjet kolhozépítés tapasztalataitól vezéreltetve fogtak hozzá a kisparaszti gazdaságoknak kollektív elvek alapján történő átalakításához. Abból indulnak ki, hogy a szegény- és középparasztot csak úgy szabadíthatják meg a kimerítő munkától és a kulák-ság kizsákmányolásától, ha kollektív munkán és korszerű technika alkalmazásán alapuló nagyüzemű szövetkezeti gazdaságokat létesítenek.

E feladat megoldásának egyik feltétele volt a földreform, amelynek során fölszámolták a földesúri nagybirtokokat, s az elkobzott földek egy részét az állami gazdaságoknak adták át, nagyobb részét pedig a parasztoknak juttatták annak az elvnek alapján, hogy „a föld azé, aki megműveli“.

A magánszemélyek birtokában megtartható földterület nagyságát törvény korlátozza. Csehszlovákiában például 50 hektár (89,6 kat. hold), Bulgáriában 20 hektár (34,7 kat. hold), Dobruzsában 30 hektár (52,128 kat. hold) föld lehet magánkézben.* Az európai népi demokratikus országokban a föld adás-vételét törvény tiltja.** Ez azt jelenti, hogy ezekben az országokban a földmagántulajdon már nem a szó megszokott értelmében vett magántulajdon, mert

* Magyarországon a földreform során az úrbirtok maximális nagyságát 100 kat. holdban (57,5 hektár), a kulákbirtokét pedig 200 kat. holdban (115,1 hektárban) határozta meg a demokratikus kormány. — *A szerk.*

** Lengyelországban például az 1944. évi föld-dekrétum és az ezt kiegészítő törvényes rendelkezések alapján létesített birtokokat nem lehet sem teljesen, sem részben felosztani, bérbeadni vagy jelzáloggal (adóssággal) megterhelni. Ugyanilyen törvényes szabályok vannak érvényben Bulgáriában és a többi népi demokratikus országban.

az utóbbit az jellemzi, hogy a tulajdon nagyságát semilyen módon sem korlátozzák, s a tulajdonos szabadon rendelkezhetik a tulajdonában levő földdel. Bár így a föld magántulajdonának korlátozott jellege van, a magántulajdon mégis bizonyosfokú nehézséget jelent a kisparaszti gazdasági szocialista átalakításában.

Csehszlovákiában például 7,5 millió hektár mezőgazdasági művelésre alkalmas földet 33 millió parcellára osztottak fel 1 400 000 parasztgazdaság között.

Az árutermelő kisgazdaságok szétdaraboltságának hasonló képe tárul elénk a többi európai népi demokratikus országban is.

Ezekben az országokban a népi demokratikus rendszer megalakítása és a földreform végrehajtása után a dolgozó parasztszféra között nagy mozgalom bontakozott ki termelészövetkezetek alakítására.

A termelészövetkezetekben társadalmassítják a munkát és a termelési eszközöket: a gépeket, a mezőgazdasági felszerelést, az igérőt stb-t. A szövetkezetek egy csoportjában a földet is társadalmassítják. A társadalmassított, közös földhasználat még nem azonos a föld állami tulajdonával, de mindenesetre azt bizonyítja, hogy a mezőgazdaságban mind mélyrehatóbbá válik a termelés szocialista elvek alapján való társadalmassításának folyamata. Bér munka a szövetkezetekben nem alkalmazható, s kulákgazdaságokat nem vesznek föl a szövetkezetek állományába. Ott, ahol elérték a termelési eszközök legmagasabbfokú társadalmassítását — beleértve a földet is — a jövedelmet a végzett munka mennyiségének és minőségének arányában osztják el.

Az európai népi demokratikus országok mezőgazdaságában a szövetkezeti mozgalom fejlődésének általános képét *Csehszlovákia példáján* mutatjuk meg.

A csehszlovák népi demokratikus állam a lenini—sztálini szövetkezeti tervet tekinti e téren vezérfonalának: minden módon gondoskodik a mezőgazdasági termelészövetkezetek fejlesztéséről, s mind nagyobb mértékben segíti a szövetkezeteket. Az ipar mind több traktort gyárt a mezőgazdaság számára. Bővül a gép- és traktorállományok hálózata, az állami gazdaságok a legjobb nemesített vetőmagvakat és tenyészállatokat szállítják a szövetkezeteknek, az állam olcsó hitellel és közvetlen anyagi támogatással, a patronáló gyárak pedig szintén anyagi, valamint szervezeti téren segítik a szövetkezeteket. Mindennek valamennyi népi demokratikus országban igen nagy fontossága van a mezőgazdaság szocialista átalakítása szempontjából.

A kis parasztgazdaságok szövetkezeti mozgalma mindezekben az országokban a szocialista iparosításra támaszkodik.

Sztálin elvtárs 1930 júniusában a sztálingrádi traktorgyár kollektívájához intézett üdvözlésében ezt írta: „Az az 50 000 traktor, amelyet évente az országnak adniok kell — 50 000 lövedék, amely robbantja a régi burzsoá világot, s utat tör a falun az új, szocialista rendnek.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 253. lap. Szikra 1950.)

A Csehszlovák Köztársaság például a Szovjetunió tapasztalatait hasznosítva állami eszközökből sokszáz traktorállomást létesített, amelyek a parasztokat és mindenekelőtt az egységes mezőgazdasági termelőszövetkezeteket szolgálják.*

Az állami támogatás következtében 1951 január 26-án Csehszlovákiában 7110 egységes mezőgazdasági szövetkezet és előkészítő bizottság működött; 3279 szövetkezetben már fel is szántották a mesgyét, s a vetést közösen végzik. Az egységes mezőgazdasági szövetkezetekbe 202 686 parasztesalád tömörült. Közülök a mesgyét felszántott szövetkezetek kötelékébe 130 166 család tartozik. 1952 elején Csehszlovákia megművelt földjének már 30 százaléka állami vagy szövetkezeti kezelésben volt, tehát a szocialista szektorhoz tartozott.

A szövetkezetek kezdeti eredményei is szemléltetően bebizonyították a parasztoknak a kollektív, nagyüzemi mezőgazdasági termelés előnyeit. A földművelésügyi minisztérium adatai szerint a szövetkezetek már az 1949 őszen végzett közös vetés alkalmával a munkaerőnek 62, a vonóerőnek 85 százalékát takarították meg, a kiadásokat pedig 39 százalékkal csökkentették.

A legjobb eredményeket azokban a szövetkezetekben érték el, amelyekben a legnagyobb mértékben társadalmisították a munkát, a földet, az igaerőt és a gépeket. A legjobb szövetkezetek a közös vetéssel és a mesgyék felszántásával megvetették a nagy gépek használatának és a valóban kollektív termelésnek alapját. Ezenfőül a mesgyék felszántása újabb tíz és tíz hektár földterülethez juttatta a szövetkezeteket.

Az egységes mezőgazdasági szövetkezetek a munka, a föld, az igaerő és a gépek társadalmisításának foka alapján ezidőszert négy csoportra oszlanak.

Az első csoportba azok a szövetkezetek tartoznak, amelyek a kollektív mezei munkákat közös vetésterv alapján végzik, a szövet-

* Csehszlovákiában a traktorgyártás már a kétléves terv teljesítésének eredményeképpen megkétszereződött. 1948 első felében már 4689 traktort gyártottak. A Csehszlovák Köztársaság első öt éves terve 1952-re 20 000 traktor gyártását irányozza elő. Ez azt jelenti, hogy az öt éves terv végére 1952-ben négyszer annyi traktort gyártanak, mint 1948-ban és több mint hatszorosát érik el az 1946-ban gyártott traktormennyiségnek.

kezeti és egyéni tulajdonban lévő gépeket és igaerőt együttesen használják. Ezekben a gazdaságokban a szövetkezet tagjai egyénileg végzik a betakarítást, s megkapják a saját földjükről betakarított termést.*

A második csoportba tartozó szövetkezetek parcellái között már nincsenek mesgyék.** Ezekben a szövetkezetekben a földet közösen művelik meg, a termést azonban a szövetkezet tagjai között földjeik nagyságának arányában osztják el.

A harmadik csoportba tartozó szövetkezetekben a közös földet kollektív munkával, valamint társadalmisított munkaeszközökkel és gépekkel művelik meg. Ebben a csoportban azonban a jövedelmet nagyobbrészt munkaegységek alapján osztják el, a szövetkezeti

* Ide kell sorolnunk a mi I. típusú táblás termelőszövetkezeti csoportunkat, amelyet — működési szabályzata alapján — a következőképp jellemezhetünk: „...a csoport minden tagja a termelőszövetkezeti csoportba bevitt... földjére maga készíti el vetéstervét. Az egyes tagok által készített vetésterveket az intézőbizottság összegezi... Az egyfajta növény! lehetőség szerint egy táblában kell termelni. A föld felszántása közösen történik... A szántás költsége közös, és a tagokat a közös vetéstervben való részesedésük arányában terheli... A vetés közös... általában mindazoknál a növényeknél, amelyeket géppel vetnek... Az egyes táblákon belül ki kell jelölni olyan nagyságú területeket, amilyenek a jóváhagyott vetésterv szerint az egyes tagokat megilletik. Ezeket a területeket sorshúzás útján kell kiosztani... A tag a részére kimért földön a jó gazda gondosságával köteles mindazokat a mezőgazdasági munkákat elvégezni, amelyek a termeléshez szükségesek... A csoport kötféle tartalékot létesít... A termést elemi károk ellen biztosítani kell. — A szerk.

** A szerző rendszerezését és jellemzését hazai vonatkozásban a következőkkel kell kiegészíteni. Ebbe a csoportba tartoznak a mi II. típusú, átlag elosztású tszcs-ink. A szerzőnek azzal a megállapításával összefüggésben, hogy „A második csoportba tartozó szövetkezetek parcellái között már nincsenek mesgyék“, meg kell jegyezni, hogy a mi I. típusú formánkban sincs — a földek magántulajdonosi elhatárolására szolgáló — mesgye, amint az előző lábjegyzetből is kitűnik. Annak kiegészítéseképpen pedig, hogy „a földet közösen művelik meg“, idézzük a II. tszcs működési szabályzatából az idevágó részt: „Minden tag köteles az elvetett különböző növényfélések területéből akkora területet megművelni, amennyit a csoportértekezlet az egyénileg elkészített vetéstervéből jóváhagyott, vagyis amennyivel a közös vetéstervben résztvesz. A csoportértekezlet azonban a termelés egyes kisebb része tekintetében úgy határozhat, hogy bizonyos terményeket a tagok egyénileg is megművelhetnek. Ebben az esetben ezeknek a terményeknek a betakarítása is történhetik egyénileg.“ Az évi elszámolás a következő elv alapján történik: „Az intézőbizottság a termés eredményéből a csoport kötelezettségeinek fedezésére, a következő évi gazdálkodás folytatására, valamint a tartalékokra szükséges terménymennyiséget viszatartja, a fennmaradó egész termést pedig a tagok közötti, vetésterületük arányában felosztja olymódon, hogy minden tag az össztermésből átlag szerint részesedjék.“ — A szerk.

tagok ezenkívül átadott földjük nagyságához mért földjáraadékat kapnak, amely azonban jövedelmük kisebbik része.*

Végül a *negyedik csoportba* tartoznak a legfejlettebb termelőszövetkezetek, amelyekben a jövedelmet már csupán a munka alapján osztják el, ahol tehát már teljesen hiányzik a földjáraadék, az úgynevezett földhasználati díj.** Ennek a szövetkezeti csoportnak tapasztalatai jelölik ki a magántulajdonosi irányzatok leküzdéséhez, a szocializmus teljes győzelmének kivívásához vezető utat a falun.

Figyelemreméltók a kollektív gazdaságok építésének *romániai* tapasztalatai is, amelyeket a „*kollektív gazdaságok mintaalapszabálya*“ általánosított és rögzített le. Ez az alapszabály átvette a szovjet kolhozok „mintaalapszabályának“ legfontosabb tételeit. És ez törvényszerű jelenség is, mert hiszen a mezőgazdaság kollektivizálása során a népi demokratikus országok a Szovjetunió kolhozépítésének rendkívül gazdag tapasztalataiból merítenek.

Ezekből az országokból több ízben jártak parasztküldöttségek a Szovjetunióban a szovjet kolhozok életének tanulmányozására. Ilyenkor a szovjet kolhozparasztok közvetlenül adhatták át tapasztalataikat a népi demokratikus országokból jött parasztnak.

A román „*kollektív gazdaságok mintaalapszabálya*“ meghatározza az egyéni parasztgazdaságok kollektív gazdaságokba való önkéntes tömörülésének alapelveit, a kollektív gazdaságok munkaszervezetét és jövedelemelosztását. A mintaalapszabály értelmében társadalmasítják a földet, az igásállatokat, a legfontosabb mezőgazdasági felszerelést, a vetőmagalapot, a gazdaság vezetéséhez és a mezőgazdasági termékek feldolgozásához szükséges mezőgazdasági épületeket és üzemeket.

* Termelőszövetkezeti mozgalmunkban a III. típusú tszcs leglényegesebb ismérvei a következők: „A gazdasági év kezdete előtt az intézőbizottság *közös üzemtervet* készít... a tagokból *állandó jellegű brigádokat szervez*. A növénytermelő brigádok legalább egy teljes vetésforgó idejére, az állattenyésztő brigádok pedig legalább három évi időtartamra alakulnak... A brigádokat — munkájuk természetétől függően — 3—10 főből álló *munkacsoportokra kell felosztani*... A tagok és a munkában résztvevő családtagok munkáját átlagos napi teljesítményben kell mérni és munkaegységekben kell értékelni. A munka mérésénél... a „*Munkaegységkönyv*“ táblázatait kell alkalmazni... Minden termelőszövetkezeti csoporttagnak részt kell venni a munkában és gazdasági évenként legalább 120 munkaegységet, kisgyermekes anyának pedig legalább 80 munkaegységet kell teljesítenie... A termelőszövetkezeti csoport jövedelméből a tagok és a dolgozó családtagok *végzett munkájuk után*, az egész évben teljesített munkaegységeik alapján részesülhetnek... A termelőszövetkezeti csoport a tagok részére a bevitt saját földjük után földjáraadékat fizet.“ — A szerk.

** Magyarországon ilyen típus nincs. A mi *önálló termelőszövetkeztünk* alapszabálya fő vonásaiban megegyezik a III. típusú tszcs-ével, és ugyancsak földjáraadékat kapnak a tagjai — a bevitt föld arányában. — A szerk.

A munkát termelőbrigádok szerint (növénytermelő, állattenyésztőbrigádok stb.) szervezik meg.* E brigádokra meghatározott földterületet és állatállományt bízna. „A gazdaság jövedelmének a tagok közti elosztása csakis a gazdaság tagjai által teljesített munkaegységek mennyisége szerint történik.“ Észertint a román mezőgazdasági szövetkezetek nem ismerik a szövetkezetnek átadott földért kifizetett úgynevezett földhasználati díjat (földjáraadékok), minthogy „a kollektív gazdaságba való belépés alkalmával a tagok egész földjüket beadják a kollektív gazdaság közös földtulajdonába.“

A kollektív gazdaságok a jövedelem elosztásakor mindenekelőtt az állam iránti kötelezettségeiket teljesítik, s elszámolnak a gép- és traktorállomásokkal a szerződésekben megállapított és teljesített munkáért. A kollektív gazdaságok közgyűlésük határozata értelmében vetőmag-, takarmány- és biztonsági alapot, valamint egyéb társadalmi alapokat is létesítenek. Az egész fennmaradt termékmennyiséget és pénzjövedelmet a kolhoz tagjai közt osztják el munkaegységeik arányában.

Az alapszabály biztosítja az egyéni és a társadalmi érdekek összeegyeztetését. Ez egyrészt a jövedelemelosztás ismertett rendszerében, másrészt abban jut kifejezésre, hogy a kollektív gazdaságok tagjainak kisebb kisegítő gazdaságuk is lehet. A kollektív gazdaságba belépett paraszt személyes használatában marad: a lakóépület és a háztáji föld,** amelynek nagysága 0,25 és 0,50 hektár közt váltakozik (nem számítva a lakóépület elfoglalta területet), ezenkívül a kisebb mezőgazdasági szerszámok, egy tehen (vagy bivalytehen), két borjú, egy sertés malacaival, maximálisan tíz juh, vagy kecske, 15 méhcsalád és korlátlan mennyiségű szárnyas vagy házinyúl.***

* V. ö. Az előző lapon levő első lábjegyzettel.

** III. típusú, (illetve önálló) tszes-ink (termelőszövetkezeteink) működési szabályzata (alapszabálya) a háztáji földdel kapcsolatban a következőket tartalmazza: A termelőszövetkezeli csoport (a termelőszövetkezet) tagja jogosult — családtagjainak számához képest — $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ kat. hold (0,29—0,43 ha), szántót vagy megfelelő nagyságú, más művelési ághoz tartozó földet háztáji gazdálkodás céljára megtartani. A házkörüli szőlőt és gyümölcsöst — ha területe nem haladja meg a $\frac{1}{2}$ kat. holdat, egyszerűen, ha meghaladja, vagy ha nem a ház körül fekszik, négy-ötszörös szorzattal kell számítani. Akinnek a belépéskor földje nincs, annak a csoport területéből háztáji gazdálkodásra legalább $\frac{1}{2}$ kat. holdat lehet engedélyezni. — A szerk.

*** „A tag saját és családtagjai háztartási szükségletére a háztáji gazdálkodásban tarthat: egy tehenet, egy növendékmarhát, egy kocát szaporulatával, öt juhot, vagy kecskét, korlátlan számú baromfit, házinyulat és méhet, továbbá a család szükségletéhez mérten egy-két házisertést. Ha a tagnak háztáji gazdálkodásához igazállatra van szüksége, azt a csoport kedvező feltételek mellett bocsátja a tag rendelkezésére“ — amint a III. típusú tszes, illetve az önálló termelőszövetkezet alapszabálya előírja. — A szerk.

Az alapszabály kimondja, hogy a szövetkezet tagjainak kötelességük a társadalmi tulajdon megvédése. „A szövetkezeti és állami tulajdon bármiféle eltulajdonítása, a kolhoz vagyonával, állataival, a gép- és traktorállomás gépeivel való kártevő bánásmód a közügy elárulásának és a nép ellenségei támogatásának minősül. Azok a személyek, akik ilyenfajta bünteteket követnek el a kollektív tulajdon ellen, hírhóság elé kerülnek, s az ország törvényeiben megszabott büntetésben részesülnek.“

A népi demokratikus állam gazdasági alapja: az állami tulajdont és a szövetkezeti tulajdont magábanfoglaló szocialista tulajdon. A Román Népköztársaság alkotmánya ezt így fejezi ki: „A nép közös javai a Román Népköztársaság gazdasági előrehaladásának és nemzeti függetlenségének *anyagi alapját* alkotják.“ (7. §.) A román törvényhozás különös gondot fordít a parasztság szövetkezeti mozgalmának serkentésére és védelmére. A Bolgár Népköztársaság alkotmánya ezt a tételt a következőképpen fogalmazza meg: „A néptulajdon az állam legfőbb támasza az ország gazdasági fejlesztésében, s különleges védelmet élvez.“ (8. §.) „Az állam segíti és előmozdítja a szövetkezeti gazdálkodást.“ (9. §.)*

A bolgár szobranje 1951 novemberében fogadta el a „tulajdonról szóló törvényt“. Ennek a törvénynek különleges jelentősége van, minthogy a tulajdonformák jellemzését és a népi demokratikus állam társadalmi rendje szempontjából való jelentőségük értékelését tartalmazza. Ez a törvény a népi demokráciák törvényhozásában elsőnek határozza meg az állami és szövetkezeti tulajdont *szocialista* tulajdonként (2. lap), s megfogalmazza azt a tételt, amely szerint a szocialista tulajdon a köztársaság *társadalmi rendjének alapja*, gazdaságának és hatalmának forrása. (3. lap.) A tulajdonjogról szóló bolgár törvény részletesen szabályozza a népgazdaság szocialista szektorában fennálló viszonyokat, s világosan kifejezésre juttatja a gazdaság szocialista rendszerének, valamint a munka- és termelési eszközök szocialista tulajdonának — a népi demokratikus állam gazdasági alapjának — szakadatlan erősödését.

3

A szocialista szektorban kialakuló gazdasági viszonyokból fejlődik ki a népi demokráciák gazdaságának szocialista rendszere.

* Alkotmányunk 7. §-a a következőket tartalmazza: „A Magyar Népköztársaság elismeri és biztosítja a dolgozó parasztnak jogát a földhöz és kötelességének tekinti, hogy állami gazdaságok szervezésével, mezőgazdasági géppálmásokkal, az önkéntes társulás és a közös munka alapján működő termelőszövetkezetek támogatásával elősegítse a mezőgazdaság szocialista fejlődését. Az állam elismeri és támogatja a dolgozóknak a kizsákmányolás ellen irányuló minden vallásos szövetkezeti mozgalmát.“ — A szerk.

A szocialista rendszer, amely a népi demokratikus országok alappillére, ezekben az országokban még nem az egyedül uralkodó gazdasági rendszer. Mint már említettük, az átmeneti időszak gazdaságában nemcsak a „szocializmus részecskéi“ vannak meg, amelyek a proletárdiktatura államának gazdasági alapját biztosítják, hanem „a kapitalizmus részecskéi“ is, amelyeket a munka- és termelési eszközök kapitalista magántulajdona, valamint a kisárutermelő gazdaság képvisel. Köztudomású, hogy ez utóbbi a kapitalista magántulajdon fennállásának körülményei között „... állandóan, minden nap minden órájában magától és tömegméretekben szüli a kapitalizmust és a burzsoáziát“. (Lenin Művei. 31. kötet. 8. lap. Szikra 1951.)

A népgazdaság fejlesztésének irányító erejeként működő népi demokratikus állam feladatául tűzi ki a kapitalista viszonyok korlátozását és kiszorítását. A Magyar Népköztársaság alkotmányában ez a következőképpen jut kifejezésre: „A dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét.“ (4. §.)

A népi demokratikus államot a kapitalista tulajdonhoz való viszonyában a következő alapelvek vezérlik:

1. A népköztársaságok alkotmányai leszögezik, hogy a *nagy magántőke* nem kaphat helyet a népgazdaság rendszerében; törvény tiltja a kapitalista monopóliumot (trösztöt, kartelleket, konszerneket). L.: A Bolgár Népköztársaság alkotmánya. 10. §. A Csehszlovák Köztársaság alkotmánya. 161. § stb.)

2. Magántulajdon csak a törvény megállapította keretekben állhat fenn. A népi demokratikus alkotmányok elismerik az öröklési jogot és a magánkezdeményezést is. Ugyanakkor leszögezik, hogy tulajdonjogával senkisésem élhet a közérdek kárára (L.: a Bolgár Népköztársaság alkotmánya. 10. §. A Magyar Népköztársaság alkotmánya. 8. §. Az Albán Népköztársaság alkotmánya. 9. §.)

3. A magántulajdon korlátozható vagy kisajátítható. A népi demokratikus államok megsemmisítették a magántulajdon sértetlenségének burzsoá elvét, megállapították, hogy a magántulajdonban lévő termelési eszközök az állam tulajdonába kerülhetnek, ha ez a nép érdekében szükségessé válik. Ebben az esetben az állam törvényben megszabott mértékben kártérítést fizethet a volt tulajdonosoknak. (L.: A Bolgár Népköztársaság alkotmánya, 10. §. A Román Népköztársaság alkotmánya, 10—11. §. Az Albán Népköztársaság alkotmánya. 9. §.)

Ezek a kártérítések elvileg különböznek a labouristák által az Angol Bank és néhány iparág államosításakor megállapított kártalanítástól. Mint ismeretes, az angol „államosítást“ a tőkésék érde-

kében hajtották végre. Eredményeként az angol fináncmágnások és nagy vállalkozók tulajdonában változatlan mennyiségű tőke maradt (csupán az értékpapírok formája változott meg), s ezenkívül még jelentős többletnyereséghez is jutottak.

A Nagybritannia Kommunista Pártjának végrehajtóbizottsága által 1951 január 18-án elfogadott program a következőképpen értékeli az angol burzsoá kormány által végrehajtott kapitalista államosítást: „A szocialista államosítás gyökeresen különbözik a kapitalista államosításnak azoktól a rendszabályaitól, amelyeket a konzervatív, liberális és labouppárti kormányok valósítottak meg. Ezeknek az államosításoknak semmi közük sincs a szocializmushoz, s a munkások részéről széleskörű bírálattal találkoztak.“

A Labour-kormány által végrehajtott kapitalista államosítás csak az iparágak kis részére és olyan vállalkozásokra terjedt ki, amelyek „nem dolgoztak eredményesen, s veszteséget okoztak a volt tulajdonosoknak“.

Az ilyen államosítás „éppoly kevésbé változtatja meg az angol gazdaság kapitalista jellegét, mint a múltban a Bismarck, Hitler vagy az angol konzervatívok által végrehajtott hasonló rendszabályok“.

Ez az államosítás nem szünteti meg a munkások kizsákmányolását, „minthogy a volt tulajdonosoknak fizetett kártérítés lehetővé teszi számukra, hogy — éppúgy, mint eddig — a munkások rovására munkanélküli jövedelmet élvezzenek, a kártérítés kifizetését pedig az államhatalom biztosítja“.

„A kapitalista államosítás célja nemesak az volt, hogy kártérítést fizessenek a tulajdonosoknak. Célja az is, hogy a legfontosabb iparágakban a vállalkozók részére új profitokat biztosítson azáltal, hogy alacsonyabb áron juttatja őket árukhoz és szolgáltatásokhoz. Éppen ez az oka annak, hogy az államosított iparágak munkásait még intenzívebb munkára kényszerítik, ugyanakkor fenntartják alacsony bérszínvonalukat.“ (L. Pravda. 1951 február 3.)

A magántőke államosítása a népi demokratikus országokban szocialista típusú államosítás. A kisajátított vállalatok volt tulajdonosai számára megállapított kártérítés méretei korlátozottak, s nem sértik a dolgozó tömegek érdekeit.

A magántulajdon megtűrésének a népi demokratikus országok alkotmányaiban kifejtett elvei világosan mutatják, hogy a népközlársaságok nyíltan deklarálják a közérdek elsőbbségét az egyéni érdekekkel szemben. Ugyanakkor, amikor a magántulajdont korlátozzák és kiszorítják, a szocialista társadalmi tulajdon felvirágzik és korlátlanul fejlődik.

Ennek eredményeként a magánkapitalista szektor részesedése már teljesen jelentéktelen az iparban és a nagykereskedelemben; a

mezőgazdasági termelésben és a kiskereskedelemben azonban még egyelőre elég jelentős szerepe van.

A népi demokratikus állam mint a proletárdiktatúra állama, amelynek legfőbb elve a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetsége, mindent megtesz az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok gazdaságának legmagasabb színvonalra emelése végett. Ezt az Albán Népköztársaság alkotmánya így fejezi ki:

„Gazdaságpolitikájával, hitel- és pénzügyi rendszerével az állam különös védelmében részesíti és támogatja a kis- és középparasztságot.“ (10. §.) A magyar alkotmány a népköztársaság köteletségének tekinti, hogy „állami gazdaságok szervezésével, mezőgazdasági gépállomásokkal, az önkéntes társulás és a közös munka alapján működő termelőszövetkezetek támogatásával elősegítse a mezőgazdaság szocialista fejlődését“. (7. §.)

A népi demokratikus államot a személyes munkán alapuló kis magántulajdonra támaszkodó kistermelőhöz való viszonyában az a lenini tanítás vezérli, hogy „...a kisárutermelőket *nem lehet elkergetni*, nem lehet elnyomni, ezekkel *össze kell férni*, ezeket csak igen hosszadalmas, igen lassú, óvatos szervezőmunkával lehet (és kell) átformálni, átnevelni“. (*Lenin Művei*, 31. kötet. 30. lap. Szikra 1951.)

A népi demokratikus állam tehát elvileg eltérő álláspontot foglal el egyfelől a kapitalista magántulajdonnal, másfelől a személyes munkán alapuló kis magántulajdonnal szemben. Az elsővel összefüggésben a népi demokratikus állam feladata, hogy „segítsen... a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében“ (*Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány*. 7. lap. Szikra 1950.), azaz a burzsoázia és a nagybirtokosság felszámolásában. A másodikhoz való viszonyában viszont az a feladata, hogy a dolgozó parasztok kisárutermelő gazdaságát szocialista típusúvá alakítsa át.

4

Az új gazdasági rend megteremtette a feltételeket a gazdasági élet állami tervezése számára.

A népköztársaságok *egységes állami népgazdasági* terv segítségével irányítják a gazdasági életet és a gazdasági fejlődést. Ebben a tevékenységükben az állami és szövetkezeti szektorra támaszkodnak és ellenőrzik a magánszektor működését. A Sztálini Alkotmány példája nyomán a népi demokratikus köztársaságok alkotmányaikban rögzítik a gazdasági élet állami tervezésének elvét.

A népgazdaság eredményes állami tervezésének legfőbb föltétele a népi demokratikus országokban a kommunista és munkáspártok vezetése, amelyek a népgazdaság fejlődését a szocializmushoz

vezető útra irányítják. A tervezdálkodás sikerének fontos tényezője a munkásosztály szervezettsége és a kommunista és munkáspártok köré tömörülése a magántőke ellen való döntő támadás folyamán. A népgazdasági terv az egyik legfontosabb eszköz a tőkés szektor korlátozására és kiszorítására, valamint a gazdaság szocialista formáinak és különösen a szocialista nehéziparnak szakadatlan fejlesztésére és kibővítésére.

Végül a tervezés sikereit az biztosítja, ha az egész dolgozó nép résztvesz a népgazdasági tervek kidolgozásában és végrehajtásában.

Ez a tervek teljesítésének rendkívül fontos feltétele. A Szovjetunióhoz hasonlóan a népi demokratikus országokra is vonatkozik az a sztálini mondás, amely szerint a terv nem egyszerűen számok és feladatok felsorolása, hanem... „a valóságban a termelési terv az emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenysége“... s a terv realizálását az eleven emberek munkaakarata, a terv teljesítésére való eltökélt szándékuk biztosítja. (V. ö. *Sztálin Művei*. 13. kötet. 84. lap. Szikra 1951.)

Az Albán Népköztársaság alkotmánya leszögezi, hogy „egységes gazdasági tervének megvalósításában az állam a munkások és alkalmazottak szakszervezeteire, a parasztszövetkezetekre és a dolgozók egyéb szervezeteire támaszkodik“. (6. §.)

A népi demokratikus országok munkásai, akik megszabadultak a kizsákmányolás jármától, a társadalmi termelés érdekeit saját egyéni érdeküknek tekintik. Állandó gondjuk az élenjáró munkamódszerek meghonosítása, a gépek hatékony kihasználása, az állami vállalatok munkájának észszerűsítése és tökéletesítése, a társadalmi termék mennyiségének szakadatlan növelése. A következő adatok jellemzők ebben a vonatkozásban: Bulgáriában csupán 1951 folyamán 41 000 újítási javaslatot alkalmaztak a termelésben; Csehszlovákiában ugyanebben az évben több mint 88 000 ipari újítást alkalmaztak. ezenkívül az építőiparban több mint 12 000-et, s így tovább.

A népi demokratikus országok kormányai a még föl nem használt tartalékokat rendszeresen felkutató és a munka termelékenységét szakadatlanul emelő néptömegek alkotó kezdeményezésére támaszkodva a tervfeladatokat a népgazdaság egyes ágaiban rendre fölemelik. (V. ö. *Stefán Jendrichowsky*. Népgazdasági tervezés Lengyelországban. Tartós békéért, népi demokráciáért. 1951 július 15.)

A Szovjetunióhoz hasonlóan a népi demokráciákban is szigorúan tudományos alapon folyik a tervezés, amely a gazdaság fejlődésének fölismert törvényszerűségeire és az alap és a felépítmény kölcsönhatásának törvényszerűségeire támaszkodik.

A népköztársaságok népgazdasági tervezésének a következő céljai és feladatai vannak:

1. A háború által elpusztított népgazdaság helyreállítása és további fejlesztése a szocializmushoz vezető úton; a szocialista szektor kiszélesítése; a kapitalizmus korlátozása és kiszorítása a népgazdaság valamennyi szférájából.

2. A népgazdaság megvédése a tőkés országok gazdasága felől jövő kártékony befolyásokkal szemben és a honvédelem biztosítása.

3. A dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának szüntelen emelése.

Éppúgy mint a Szovjetunióban, a népi demokratikus országok népgazdasági tervezésének is az a fő célja, hogy szebbé tegye a dolgozók életét, felépítse a szocializmust és a kommunizmust.

Antonín Zapotoczkí miniszterelnök, amikor a Csehszlovák Köztársaság első ötéves gazdasági fejlesztési tervéről szóló törvénytervezetet a nemzetgyűlés elé terjesztette, a következőket mondta: „Az első szakasz értelmében a törvény tartalma: a csehszlovák gazdaság építése és átépítése. Feladata: a *dolgozók valamennyi rétege életszínvonalának emelése. Végrehajtásának eszköze: a munka termelékenységének emelése.* Várható eredménye: a megmaradt kapitalista elemek korlátozása, kiszorításuk a népgazdaság valamennyi területéről, s a népi demokráciának a szocializmus irányába való fejlődése.” (Kiemelés tőlem. — V. K.) (Az első ötéves terv. 5. lap. Prága 1949. Cseh nyelven.) Ezekben a szavakban világosan kifejezésre jut az állami tervgazdaság iránya a népi demokratikus országokban. Célja a nép a magas életszínvonala, amelynek elérését a társadalmi munka termelékenységének emelése teszi lehetővé. Eredménye: a szocializmus teljes győzelme.

A népi demokratikus országok számára fölbecsülhetetlen értékű van a szovjet népgazdasági tervezés tapasztalatainak, amelyek megóvják ezeket az országokat attól, hogy e rendkívül fontos területen hibákat kövessenek el. „*Tervmunkánknak az az alapja — írja idézett cikkében Stefan Jendrichowsky — hogy a legszorosabban együttműködünk a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal,* továbbá az, hogy a legnagyobb figyelmet szenteljük annak a fő feladatnak, hogy *biztosítsuk népgazdaságunk önállóságát és függetlenségét a kapitalista világgal szemben.*”

5

A társadalmi élet egyik legerősebb pillére és a népi demokratikus állam gazdasági alapja megszilárdulásának rendkívül fontos feltétele a *munka*, amely minden munkabíró polgár becsületbeli ügye és kötelessége. Elegendő, ha rámutatunk arra, hogy 1951-ben

a népi demokratikus országokban a gyáripari dolgozóknak több mint 70 százaléka vett részt a termelési munkaversenyekben.

A munkához való öntudatos kommunista viszony színvonalára fölemelkedett szovjet emberek lelkesítő példája közvetlen befolyással van a munkához való viszony fejlődésére a népi demokratikus országokban. A szovjet sztahanovisták tapasztalatai a népi demokratikus országok munkásosztályának közkincsévé válnak.

E tapasztalatok elterjedésének számos formája van. Sok esetben maguk a szovjet sztahanovisták utaznak a népi demokratikus országokba, hogy az ottani munkásokkal közvetlenül osszák meg termelési, újtói tapasztalataikat. Gyakran látogatják meg munkásküldöttségek az egyes népi demokratikus országokból a Szovjetuniót, hogy a helyszínen tanulmányozzák a szovjet sztahanovista mozgalmat. Ezeket a kölcsönös találkozókat a szovjet sztahanovisták és a népi demokratikus országok sztahanovistái között kiépült élénk levélbeli kapcsolat egészíti ki. A népi demokratikus országok munkásai úgy tekintenek a szovjet sztahanovistákra mint a szocialista munka tanítóira, s ezek a kölcsönös kapcsolatok gyakran alkalmat adnak a Szovjetunió iránti szeretet és hála nyílt kifejezésére.

A népi demokratikus országok dolgozói közvetlenül látják, hogy a szovjet sztahanovisták tapasztalatainak átvétele bámulatos gazdasági eredményeket tesz lehetővé, s nagy mértékben hozzájárul a népi demokráciák gazdasági alapjának megszilárdításához, a nép életszínvonalának emeléséhez.

Jellemző ebben a tekintetben a következő példa: 1951 őszén Bulgáriába látogatott N. Sz. Csikarjev szovjet sztahanovista. Ez alkalommal járt a dimitrovói Sztálin-gyárban is, ahol egy általa ismert szovjet gyártmányú munkapadot látott. Csikarjev otthon ezen a munkapadon egy bizonyos alkatrészt három perc alatt munkál meg, ugyanolyan alkatrészt megmunkálása a dimitrovói üzemben viszont 90 percig tartott. Csikarjev elvtárs rögtön odaállt a munkapadhoz és megmutatta az üzem munkásainak, hogy a szóbanforgó alkatrészt három perc leforgása alatt elkészíthető. Látogatása után néhány nappal az üzem legjobb munkásai az adott alkatrészt elkészítésének idejét 90 percről 16 percre szorították le. Ez a népgazdaságnak jelentős megtakarítást eredményezett, ugyanakkor számottevően növelte a munkások keresetét is.

A népi demokratikus országok alkotmányai rögzítik a kifejlesztett szocialista munkaviszonyokat, ezen a téren is átvéve a szovjet államnak a sztálini alkotmányban rögzített tapasztalatait. Ez utóbbi közismert formulája — „a munka... minden munkaképes polgár kötelessége és becsületbeli ügye“ (Sztálin) — szerepel a népi

demokratikus államok alkotmányaiban is. A Magyar Népköztársaság alkotmánya például a következőket mondja ki:

„9. §. (1) A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka.

(2) Minden munkaképes polgárnak joga, kötelessége és becsületbeli ügye, hogy képességei szerint dolgozzék.

(3) A dolgozók munkájukkal, munkaversenyben való részvételükkel, a munkafegyelem fokozásával és a munkamódszerek tökéletesítésével a szocialista építés ügyét szolgálják.“

Ez az alkotmány tehát a munkát teszi a társadalmi rend alapjává. Ennek rendkívül nagy jelentősége van, s ez természetes is, hiszen a népi demokráciák a szocialista építés útján haladnak. A szocializmus pedig — mondja Sztálin elvtárs „a munkán épül fel. A szocializmus és a munka elválaszthatatlan egymástól“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 532. lap. Szikra 1951.)

Végezetül: az európai népi demokratikus államok a termelés és a termékek elosztása terén is a szocializmus elvének megvalósítására törekszenek. Ebben a vonatkozásban is fölhasználják a szovjet államnak a sztálini alkotmányban rögzített tapasztalatait. „A Magyar Népköztársaság megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: „mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint“. (9. §. 4.) A népi demokratikus országok tehát feladatuknak tekintik olyan társadalmi rend fölépítését, amelyben az ember társadalmi helyzetét csakis képességei és munkája határozzák meg. Ezek az államok arra törekednek, hogy teljesen megszüntessék a kizsákmányolást, s megteremtsék a társadalom és minden egyes tagja anyagi és szellemi felvirágzásának föltételeit.

A kommunista és munkáspártok helyes politikájának eredményeként rendkívül gyors ütemben növekszik és erősödik a népi demokratikus állam gazdasági alapja. A kommunista és munkáspártok politikája ez országok egész társadalmi és politikai életének vezérfonala. Ez a politika, amely a munkásosztálynak és élcsapatának nézeteit fejezi ki, a szocializmushoz és kommunizmushoz vezető társadalmi fejlődés fölismert törvényszerűségein alapul. Megvalósítása biztosítja a munka- és termelési eszközök társadalmi, szocialista tulajdonának győzelmét, a gazdasági élet állami tervezését és a munkának legfontosabb társadalmi-gazdasági tényezőként való elismerését. A népi demokratikus országok gazdasági fejlődésének egyik legfontosabb mozgatóereje a Szovjetunió gazdasági segítsége és a sztálini alkotmányban rögzített rendkívül gazdag tapasztalatainak fölhasználása. (Izvesztyija Akadémii Nauk otgyelenyije ekonomiki i prava. 1952. 2. szám.)

SOMOGYI GYÖRGY

A Kínai Népköztársaság gazdasági és politikai eredményei

A kínai nép évszázadokon át a feudalizmus rabláncáiban sínylődött. Az utóbbi száz évben ehhez még a könyörtelen imperialista kizsákmányolás is hozzájárult. Kína nagyobb városaiban mindenütt angol, francia vagy nemzetközi negyedek voltak találhatóak, s Kínát a feldarabolástól csak az mentette meg, hogy az imperialista hatalmak nem tudták a felosztás tekintetében maguk között megegyezni. Keserűen állapította meg Szun Jaiszen, hogy Kína még gyarmati státusszal sem rendelkezik, mert míg a gyarmatot csak egyetlen imperialista állam zsákmányolja ki, Kínában az összes imperialista hatalmak különleges előjogokat élveznek. A kínai nemzeti jövedelem 50 százaléka külföldi tőkészek zsebébe vándorolt.

Ennek az állapotnak vetett örök-re véget a Kínai Népköztársaság megalakulása. Ezzel a világ lakosságának majdnem egynegyede szabadult meg az imperialista kizsákmányolástól, s vette kezébe sorsának irányítását.

Az amerikai imperializmus által támogatott Kuomintang-csapatok megsemmisítése után a kínai nép

előtt igen nagy és nehéz feladatok állottak. A nyolcéves háború a japánokkal és a több mint három évig tartó polgárháború súlyos pusztításokkal járt. A Kuomintang-söpredék visszavonulása alkalmával igyekezett minden ipartelepet, vasutat tönkretenni, s csak a kínai munkások hősiességének köszönhető, hogy a gyárak és nyersanyagok egy részét sikerült megmenteni. A Kuomintang-csapatok teljesen szétdőlt gazdaságot hagytak maguk mögött, s azt remélték, hogy a kínai kommunisták képtelenek lesznek megbirkózni a gazdaság helyreállításának problémájával. Az imperialista hatalmak, hogy a Kínai Népköztársaság helyzetét még jobban megnehezítsék, partjait blokád alá helyezték, s az ENSZ-ben kierőszakolták a Kínai Népköztársaság elleni kereskedelmi tilalmat. Kína Kommunista Pártja nem rettent vissza a nehézségektől, s az építőmunka középpontjába az ország gazdasági helyreállítását állította. A Kínai Népköztársaság majd hároméves fennállása alatt a kommunista párt vezetésével igen jelentős sikereket ért el mind gazdasági, mind politikai téren.

Kína lakosságának 80—85 százaléka mezőgazdasággal foglalkozik, az agrárkérdésnek tehát a kínai népgazdaságban döntő jelentősége van. A multban a földterület legnagyobb része a földbirtokosok tulajdonában volt. A japán háború és a polgárháború idején a föld koncentrációja egyes területeken még fokozódott. A Kuomintang-tisztviselők és tábornokok ugyanis többhelyütt mesterségesen éhínséget idéztek elő az adók könvörtelesen behajtásával. Az éhínség idején a parasztok kénytelenek voltak földjüket néhány kiló rizsért elkötvavetvélni. A földesurak — akik a lakosságnak csak 5 százalékát tették ki — rendelkeztek a föld 60 százalékával, sőt az ország egyes részeiben, mint például Délnyugat-Kínában, 80—90 százalékával is. Ezzel szemben a mezőgazdasági proletároknak és szegény-parasztoknak — a lakosság 50—60 százalékának — birtokában csak a föld 8—10 százaléka volt. 1951 augusztusáig 310 millió parasztlakta területen fejeződött be a földosztás, s 1952 végéig — a nemzetiségek által lakott területek kivételével — egész Kínában véget ért. 1950-ben a földreform 150 millió falusi lakost érintett és 90 millió földnélküli, illetve szegényparaszt, összesen 180 millió mu (20 millió kat. hold) földet kapott. (Egy mu = körülbelül $\frac{1}{16}$ hektár.)

A párt és a kormány a parasztság segítségére 360 000 földosztó csoportot szervezett. A földosztás a földesurak elleni rendkívül éles politikai harc közepette zajlott le. (E harc részleteit egyebek közt a modern kínai regényekből is ismerhetjük, például a Sztálin-díjas Csu Li-po *Az orkán*, Ting-Ling

Fölkelt a nap a Szangan-folyó fölött című könyveiből stb.)

A földosztás nemcsak a földesurak évszázados hatalmát lökte meg, hanem igen nagy mértékben emelte a parasztság öntudatát is. Ennek következtében a parasztszövetség tagjainak száma csupán Kelet-, Délnyugat-, Északnyugat- és Középdél-Kína területén elérte a 88 milliót (30 százaléka nő). A parasztokat újonnan megszerzett földjük védelmére föl is fegyverezték. Megalakultak a népi miliciák, amelyek az előbb említett területen 7,5 millió tagot számolnak, tagjaik száma az egész országban 12,8 millió.

Azokon a területeken, ahol a földreformot még nem hajtották végre, leszállították a bérleti díjakat. A feudális béklyóktól megszabadult parasztság jelentősen növelte a termelést. Ebben három tényező játszott döntő szerepet:

1. *A földreform, illetve a földhasználat csökkenése.* Ez erősen növelte a parasztság vásárlóerejét. Rendkívül nagy kereslet nyilvánult meg a parasztság részéről nem csupán fogyasztási cikkek, hanem új, modern termelési eszközök iránt is. Több mezőgazdasági szerszámüzemet építettek. Ezenkívül ott, ahol ez szükségesnek mutatkozik, a kormány hitelt is nyújt a parasztságnak. 1951-ben jóval több műtrágyát használtak fel, mint az előző években.

2. *A hatalmas folyamszabályozó munkák.* 1949-ben 8 millió hektár kiterjedésű területet pusztított el árvíz. A Kínai Népköztársaság az elmúlt két évben Kína történetében páratlan szervező munkát végzett a folyamszabályozás terén is. Ezekben a munkákban 10 millió paraszt vett részt, akik 960 millió m³ földet mozgattak meg. (A kiter-

melt földből az egyenlítő körül 6 m széles és 4 m magas gátat lehetne építeni.) E jelentős folyam-szabályozó munkák következtében 1951-ben már csak 3,6 millió hektár föld került víz alá. Különös jelentősége van a Huai folyó szabályozásának; ez a folyó ugyanis Kína leggazdagabb területein folyik keresztül, s hosszú időn át átka volt e vidéknek. Csupán a Huai folyó szabályozásán öt millió paraszt dolgozott. A folyó szabályozása során óriási víztárolókat építettek. A víztárolók zsilipjeit már sanghái gyárak szállították, míg azelőtt ilyeneket külföldről importáltak. A víztárolók építésében és különösen a természeti nehézségek leküzdésében a kínai mérnököknek és munkásoknak igen nagy segítségükre voltak a szovjet tanácsadók. A Huai folyó völgyében lakó 55 millió paraszt, akinek földjét évtizedek óta árvíz pusztította, hosszú évek óta 1951-ben takarított be először jó termést. A kínai népi demokratikus kormány fölvette a harcot az aszály ellen is. Az elmúlt évben 200 000 hektár földet fásítottak: tehát egyetlen esztendő alatt akkora területet, amekkorát Csang Kai-sek 24 éves uralma alatt fásított. Nőtt az öntözött területek kiterjedése is.

3. *A kölesönös segítő brigádmozgalom elterjedése a parasztság között.* E mozgalom lényege, hogy a parasztok brigádokba tömörülnek, s a mezőgazdasági munkálatokat az aratás kivételével közösen végzik. (Ez a szervezet alapjában véve tehát a mi első típusú termelőszövetkezeti csoportunknak felel meg.) A kölesönös segítő brigádokban dolgozó parasztok terméseredményei 15—20 százalékkal mulják felül az egyéni gazdálkodókét. A régebben felszabadított területeken a parasztság 70 százaléka. Északkelet-Kíná-

ban pedig több mint 80 százaléka vesz részt ebben a mozgalomban, amely jelentős mennyiségű munkát szabadított fel a falvakban. Északkelet-Kínában például lehetővé tette, hogy 1950-ben több mint 100 000 fiatal paraszt kapcsolódjék be az ipari termelésbe. Tulajdonképpeni mezőgazdasági termelőszövetkezetek — szám szerint 200 — csupán Északkelet- és Északnyugat-Kínában működnek. Fejlődésüknek egyelőre még határt szab a rendelkezésükre álló gépek és felszerelés korlátozott mennyisége.

A felszabadult parasztság igen lelkesen dolgozik, s egyes mintagazdák jelentős terméseredményeket érnek el, messze felülmúlva az országos átlagot. Így például Csu Ja-li brigádvezető 6,9 tonna gyapotot termelt hektáronként, a háborúelőtti átlag tizenkétszeresét, Ka-Tu-sien pedig hektáronként 7,5 tonna rizst termelt, a háborúelőtti átlag háromszorosát. Ezek a kedvező terméseredmények nem elszigetelt jelenségek, mert gyakran előfordul, hogy egész járások rendkívül jó terméseredményeket mutatnak fel. Így például Tiencsin mellett 400 hektáron 2 700 tonna rizst termeltek.

A felszabadult parasztok lelkes munkája nyomán jelentősen emelkedett Kína mezőgazdasági termelése. Az 1951. évi termés öt százalékkal volt nagyobb az 1950. évi rendkívül jó terméshöz képest. Kína mezőgazdasági termelésével ma már nemcsak saját élelmiszerszükségletét fedezi, hanem exportálni is képes. India éhező népének több mint fél millió tonna rizst küldött. A múltban, bár évente jelentős mennyiségű élelmiszert importáltak, 2—3 évenként a több 10 millió lakost érintő inségek „megszokott” jelenségek voltak.

A kínai mezőgazdaság fejlődésének másik jelentős eredménye, hogy

ma már a legfontosabb ipari nyersanyagokból fedezi a feldolgozóipar szükségleteit. A gyapottermés 1951-ben 33 százalékkal múlta felül az addig legjobb év termését. Ennek következtében a kínai mezőgazdaság ma már fedezi a kínai pamutipar nyersanyagszükségletét. Még kedvezőbb a helyzet a dohánytermelés terén. Kína eddig évente 30 000 tonna dohányt importált. Az 1951-es termésből a hazai szükséglet fedezésén kívül már kivitelre is jut.

A kínai mezőgazdaságnak ezek az eredményei jelentős mértékben függetlenítették Kínát az imperialista államok gazdaságától. Kína a harmincas években évente 1,2 millió tonna gyapotot és 1,9 millió tonna élelmiszert (ez megfelel Magyarország évi közepes búzatermésének) importált az imperialista országokból, főleg az Egyesült Államokból és Ausztráliából.

Az 1952. évi rekordtermés biztosítására megtették a szükséges előkészületeket. Az idén 20 %-kal több műtrágya, kétszer annyi növényvédőszer áll rendelkezésre, mint tavaly. Egész járások parasztsága fogadalmat tett arra, hogy a tavalyi eredményeket jelentősen túlhaladja, s eléri a legjobb mintagazdák terméseredményeit. A termelékenység növeléséért vívott harc a parasztság tömegmozgalmává vált. Az 1952. évi termés a tavalyit előreláthatóan 10—15 %-kal felülmúlja.

Kína Kommunista Pártja és népi kormánya igyekszik előmozdítani a mezőgazdaság gépesítését is. Amíg a kínai nehézipar kellő számú traktorral kombáinnal stb-vel nem bírja ellátni a kínai mezőgazdaságot, a mezőgazdaság gépesítését lóvontatású gépekkel oldják meg. Északkelet-Kínában azonban megtették az előkészületeket a mezőgazdaságnak

gépekkel való felszerelésére. 170 000 mezőgazdasági gépet fognak munkába állítani. Ennek következtében a termésátlag 1957-ig előreláthatóan újabb 20 %-kal fog emelkedni, s ugyanakkor csupán a 33 millió lakosságú Északkelet-Kínában egymillió ember fog felszabadulni az ipar, illetve a honvédelem céljaira. A gépek kezelésére 57 000 technikust képeznek ki.

★

A földreform megteremtette Kína iparosításának alapját. Az ipar fejlesztését, Mao Ce-tung elvtárs a „hosszú menetelés“ folytatásának tekinti. Kína ipari termelése a háború pusztításai következtében igen nagy mértékben csökkent. Ha a felszabadulás előtti legnagyobb évi termelési eredményeket 100-nak vesszük, az 1949. évi ipari indexszámok a következőképpen alakulnak: a nyersvas 10,9, acél 15,8, szén 44,5, villamosenergia 72,0, pamutfonal 72,4, pamutszövet 72,6, papír 85,9, liszt 77,6, cukor 39,6.

1951-ben gyors ütemben emelkedett a termelés. A nehézipari minisztérium felügyelete alá tartozó vállalatok jelentősen felülmúlták 1950. évi termelésüket. A nyersvas termelése 106, a vasércé 59, a kokszé 60, a hengereltárué 65 százalékkal emelkedett az 1950. évi termeléshez viszonyítva. 1952-ben a nyersvas termelése el fogja érni a legnagyobb termelési eredmény 78 százalékát, a széné 88 százalékát. 1951-ben a nehézipar termelése — a nyersvasgyártást és a szénbányászatot kivéve — elérte a felszabadulás előtti legmagasabb szintet, a könnyűiparban pedig túlteljesítették a tervet és — a cukor-, gyufa- és lenzsákgyártás kivételével — minden eddigi eredményt meghaladtak.

A szocialista jellegű állami ipar adta 1951-ben Kína egész ipari termelésének felét. A nehéziparban azonban ez a részesedés már elérte a 80 százalékot. A könnyűiparban az állami részesedés csak 33 százalék.

Különös fontosságot tulajdonítanak az állami nehézipar fejlesztésének. A szovjet tanácsadók segítségével létesített új gyárak javarésze a nehézipar körébe tartozik. Ezekben a gyárakban 1953-ban már elegendő mennyiségű vasúti sint, hegesztés nélküli acélsövet és a népgazdasági szükséglet legnagyobb részét fedező különböző minőségű acéllemez fognak gyártani.

Északkelet-Kína (Mandzsúria) válik Kína iparosításának legfontosabb területévé. Ez a terület azelőtt a valóságban japán gyarmat volt, amely nyersanyaggal és félkésztermékekkel látta el Japánt és nem rendelkezett fejlett iparral. Japán mindent elkövetett, hogy gazdasági függőségben tartsa Mandzsúriát. A japán megszállás alatt például gyártottak ugyan mozdonyt Mandzsúriában, a leglényegesebb alkatrészeket ehhez azonban Japánból szállították. Ma pedig a kínai tudósok, mérnökök és munkások erőfeszítései nyomán a legkülönbözőbb és legbonyolultabb gépeket gyártják. Így például mozdonyokat, vízi turbinákat, magas fordulatszámú Dieselmotorokat, légsűrítőket és fejőkalapácsokat. A munka termelékenységére 1951-ben 1950-hez viszonyítva 24,8 százalékkal, 1943-hoz képest pedig 42 százalékkal növekedett. Legnagyobb mértékben (126 százalékkal) a bányászok munkájának termelékenysége emelkedett. Északkelet-Kína iparosodásának gyors ütemét mutatja, hogy amíg az ipar részesedése az egész termelésben 1949-ben csupán 35 százalék

volt, 1951-ben elérte az 52 százalékot.

Az 1952-es terv értelmében Északkelet-Kínában az ipari termelés 41 %-kal, a mezőgazdasági termelés 21 %-kal, a beruházások pedig 125 %-kal növekednek 1951-hez képest. A beruházások 82 %-át a nehézipar fejlesztésére fordítják. Az ipari termelés 24 %-kal fogja meghaladni a felszabadulás előtt elért legmagasabb színvonalat. 1952-ben még jobban ki fog domborodni Északkelet-Kína ipari jellege, s a terv szerint az ipar Északkelet-Kína nemzeti jövedelmének 56 %-át fogja szolgáltatni.

A szocializmus építésére vonatkozó sztálini tanításoknak megfelelően, Kína Kommunista Pártja különös fontosságot tulajdonít a termelési eszközök gyártásának. A párt irányvonalának megfelelően jelenleg az állami ipar termelésének 68 %-át termelési eszközök teszik ki.

1952-ben tovább nő Északkelet-Kína iparában a szocialista szektor súlya, amely Északkelet-Kína egész ipari termelésének 81,5 százalékát fogja adni az 1951. évi 78 %-hoz képest. A munkások száma 17 %-kal növekedik. Az ipar fejlesztése terén a beruházásokon kívül jelentős szerepet játszik a munka termelékenységének a fokozott gépesítés, a szovjet módszerek alkalmazása, illetve az újítások következtében egyre nagyobb mértékben való emelkedése. A bányászatban ez a növekedés 30 %-ot fog elérni.

A termelés emelésében igen nagy szerepet játszanak az „*Állj ellen az amerikai imperializmusnak és segítsd Koreát!*“, valamint a „*Növeld a termelést és takarékoskodj!*“ jelző alatt megindult mozgalmak. Ezekhez kapcsolódott az 1951 de-

emberében a korrupció, a pazarlás és a bürokrácia ellen megindult harc, amely immár tömegmozgalommá vált és amelynek során sikerült a népgazdaság fejlődését gátló, főképp a nemzeti burzsoázia köréből kikerült ellenséges elemek jelentős részét leleplezni és az állami, valamint gazdasági szervezetet nagymértékben megjavítani. E mozgalmak segítségével csupán Északkelet-Kínában 1951-ben mintegy 16 millió tonna gabona értékének megfelelő megtakarítást értek el. E mozgalmaknak a termelés növelésén kívül az önköltség csökkentésében is jelentős részük volt, s nagymértékben hozzájárultak az 1952 áprilisi jelentős árleszállítás lehetővételéhez.

Kína gazdasági eredményeiben nagy szerepe van a Szovjetunióval kötött kölcsönös baráti és segítségnyújtási egyezménynek, amelynek keretében Kína a Szovjetuniótól hiteleket, valamint nagyrészt technikai és gazdasági segítséget kap.

Jelentősen emelkedett a munkásosztály politikai öntudata és szervezettsége is. A szakszervezeti tagok száma az 1948. évi 1,4 millióról, 1952 májusig 7,3 millióra növekedett. A munkások megértették, hogy az ország urai lettek, s ezrével születtek az újtító és észszerűsítő javaslatok. Több mint 2,2 millió munkás vesz részt a munkaversenyben. A munkásosztály legjobbjai közül ezrével kerülnek ki az új vállalatvezetők.

A termelés növekedésével párhuzamosan emelkedik a munkásosztály életszínvonala is. A régebben felszabadított Északkelet-Kínában a munkások bére 1949-ben 27, 1950-ben 12,5 százalékkal, 1951-ben pedig újabb 15 százalékkal lett nagyobb. 1951 május 1-ével kötelezővé tették a társadalombiztosítást minden 100-nál több dolgozót fog-

lalkoztató üzemben. A társadalombiztosításba bevont munkások száma eléri a 2,6 milliót. A bányákban és egyéb üzemekben fokozott mértékben alkalmazták a munkásvédelmi berendezéseket. Ennek következtében 1951-ben a halálos balesetek száma 36 %-kal csökkent 1950-hez képest. Ugrásszerű javulás mutatkozik a munkásosztály lakásviszonyaiban is. Pekingben például 15 000, Sanghájban 100 000 munkáslakás épül, amelyeket villamosárammal, vízvezetékekkel látnak el. A modern lakóház-tömbökben iskolák, bölcsődék, orvosi rendelőik is nyílnak. Néhány éven belül a nagyobb városok munkásai szép, modern lakásokhoz jutnak.

A munkásosztály életszínvonalának emelkedésében nagy szerepe van a munkanélküliség megszüntetésének. A felszabadulás után az iparban bekövetkezett nagy átalakulás egyes iparágakban — főképp a kiviteli célra fényüzési cikkek gyártóiban — munkanélküliséget idézett elő. A munkanélküliség növekedéséhez az is hozzájárult, hogy az üzemek jelentős részét a Kuomintang-csapatok kivonulásukkor felrobbantották. 1949 decemberében a 29 legnagyobb kínai város statisztikája szerint ezekben a városokban 1,7 millió volt a munkanélküliek száma. Az ország gazdasági helyreállítása során ez a szám rohamosan csökkent, s 1951 júniusában már csak 450 000 volt, ma pedig a munkanélküliség teljesen megszűnt.

Ezidőszertint már egyre érezhetőbb hiány mutatkozik technikusokban, szakmunkásokban és értelmiségiekben. A Kínai Népköztársaság minden eszközzel ennek a hiánynak megszüntetésére törekszik. Leszállították az ipari tanulók tanulmányi idejét, az üzemekben

szakmunkásképző tanfolyamokat szerveztek, amelyeknek 1,7 millió munkás-hallgatójuk van. Néhány éven belül a munkásosztály fiai közül mintegy félmillió technikus és több tízezer mérnököt képeznek ki.

Igen jelentős eredményeket értek el a vasutak helyreállításában is. A Kuomintang-csapatok visszavonulásuk alkalmával a vasutakat is felrobbantották, s azt remélték, hogy a vasúti közlekedés néhány éven belül nem fog megindulni. A kínai vasutasok a szovjet tanácsadók segítségével azonban a felszabadulás óta a vasutakat 14 000 kilométer, a hidakat pedig 94,5 kilométer hosszúságban helyreállították. E munkálatok során 1,5 millió m³ földet mozgattak meg. A kínai forradalmi akciókban mindig élen járt vasutasok hősiességére jellemző, hogy például egy éjszaka javítottak ki egy 87 méter hosszú hidat, más alkalommal pedig 24 órás szakadatlan munkával 12 kilométer hosszúságú vasútvonal síneit rakták le. A használatban lévő vasútvonalak hosszúsága már eléri a 22 000 kilométert. 11 500 teherkocsit, 1 000 személykocsit és 566 motorkocsit javítottak ki, s 1 400 új teherkocsit gyártottak, 120 000 kilométer hosszú telefonvezetéket építettek.

1950 második felében az állami terveknek megfelelően új vasútvonalak építéséhez kezdtek hozzá. Ezek közül legjelentősebb a Lajpin-Cenjangvan vasútvonal (420 km), amely a Kanton-Hankau vasútvonal szárnyvonalából indul ki, s Indokína határán ér véget. E vasútvonalon 1951 november elején megindult a forgalom és Pekingtől Kína délnyugati határáig biztosították a vasúti közlekedést. Az említett vasútvonalnak — gazdasági jelentőségén kívül — igen nagy fontossága van Kína határainak vé-

delme tekintetében is. Hiszen Tajföldet és Vietnámot az imperialisták a Kínai Népköztársaság elleni ugródeszkának szeretnék felhasználni.

Egy másik igen fontos, 520 km-es vonal Csunkingot Csöngtuval köti össze. Szecsuan tartománynak (amelynek területe és lakossága körülbelül akkora mint Kelet- és Nyugatnémetországé együttvéve) ez az egyetlen vasútvonala, s lehetővé teszi, hogy ennek az igen gazdag, évenként háromszor is arató területnek termékeit Kína más részeibe is elszállítsák. A vasútvonal építéséhez már több mint 40 évvel ezelőtt hozzáfogtak, sőt a munkálatok megindulásakor márványobeliszket emeltek. 40 év alatt azonban lényegében nem jutottak túl az obeliszik felállításán. A vasútvonal építkezését a Kínai Népköztársaság két év alatt befejezte és Kína Kommunista Pártja megalakításának harmincadik évfordulóján, 1952 július 1-én — határidő előtt — befutott Csöngtuba az első vonat. Ezután azonnal hozzákezdtek a Csöngtu—Tien-svėj-vonal építéséhez.

Az építés alatt álló Tien-svėj-Langso vasútvonal Északnyugat-Kínának Kína egész népgazdaságába való fokozottabb bekapcsolódását teszi majd lehetővé.

Az új vasútvonalak építése gyorsan halad, bár egyes területeken nagy nehézségeket kell legyőzni. Így például a Tien-svėj-Langso vasútvonal 2 200 méter magasan fut, s hatalmas, sebes folyókat szel át. A Csunking-Csöngtu vonalon a sínlefektetés napi átlagát négy és fél km-re emelték föl.

Az új vasútvonalakat kínai szakemberek kínai anyaggal, kínai vasúti sínek felhasználásával építik. A következő öt év rendkívül nagy fontosságú feladata Kína leg-

fontosabb vasútvonalainak megépítése, s ezzel az ország gazdaságának még szorosabb egységbe fogása. A vasútépítésben a parasztság is aktívan résztvesz. Több százezer paraszt önként jelentkezett vasútépítésre, mert tisztában van a vasutak rendkívüli gazdasági és politikai jelentőségével. A parasztok támogatásának és a vasutasok lelkesedésének, újításainak köszönhető, hogy a vasutak építési tervét minden tekintetben túlteljesítik. Így például az előbb említett Tienszvéj—Langso vasútvonal építésének idejét a felére szorították le, s jelentősen csökkentették az építkezés költségeit is.

Megteremtették — Kína történetében először — az egységes vasúti hálózatot és az egységes szállítási tarifát. Jelentős sikereket értek el a vasutak műszaki kihasználása terén is. A tehervonatok átlagos sebessége az óránkénti 20,9 kilométerről 22,4 kilométerre növekedett, a személyvonatok sebessége pedig elérte a 42,3 kilométert. Rövidült a kocsiforduló ideje is. (1949 októberében 4,45, 1951 szeptemberében 3,33 nap.) Nagy mértékben emelkedett a teherforgalom. A megrakott kocsik száma 1951-ben 69 százalékkal volt nagyobb, mint 1950 decemberében. A jelentős eredmények következtében lehetővé vált a szállítási díjak csökkentése.

A vasutasok tízezrei lelkesen vesznek részt a „Segítsd Koreát!” szállítási mozgalomban. A vasutasok között több mint 30 000 él munkás van. Egyes sztahanovista mozdonyvezetők például a teherkocsik napi útját 1100 kilométerre emelték föl. Az egyik sztahanovista mozdonyvezető 275 000 kilométer utat tett meg nagyobb mozdonyjavítás nélkül.

A mezőgazdasági és ipari termelés emelkedésével párhuzamosan megélnékült az áruforgalom a város és falu között. 1951 első felében az 1950. év hasonló időszakához viszonyítva a vegyeskereskedelmi cikkek forgalma 347 százalékkal, az élelmiszereké 65, a petróleumé 46, a széné 125, a sóé 147, a szöveté 16 százalékkal növekedett. Az 1952 áprilisában életbe lépett árleszállítás, amely több ezer közhasználati cikket érintett, a kereskedelem további föllendülését idézte elő.

A felszabadulással gyökeresen megváltozott Kína külkereskedelme is, amely a múltban magán viselte az imperialista elnyomás bélyegét. Az imperialista hatalmak minden eszközzel igyekeztek megakadályozni, hogy Kína saját iparát kifejlessze. Ez visszatükröződött Kína bevételében is, amelynek 21,7%-a élelmiszerekből (főképp búza, rizs, dohánv és cukor), 13,8%-a nyersanyagokból (főleg nyersgyapot) állott, míg a gépbevétel az egész importnak csak 5,8 százaléka volt. Az 1930-as években Kína külföldről évi 300—400 millió dollár értékű árut vitt be. Az Egyesült Államok részesedése ebben a bevételben ekkor elérte a 26%-ot, míg a háború után jóformán monopolizálta az óriási, 475 millió fogyasztóból álló kínai piacot. Kína külkereskedelmében ma már a legnagyobb súlya a Szovjetunióknak és a népi demokráciáknak van, amelyek ellátják Kínát a népgazdaság fejlesztéséhez szükséges cikkekkel. 1951-ben a külkereskedelem megoszlása a következő volt:

	Bevitel százalék	Kivitel százalék
Szovjetunió	45	52
Népi demokráciák	25	26
Többes országok	30	22
	100	100

A külkereskedelem terjedelme is számottevően emelkedett, s jelentősen felülmúlta a háborúelőtti éveket. 1951-ben az állami külkereskedelmi szervek bonyolították le a kivitel 53 és a bevétel 71%-át. Kína külkereskedelmi mérlege 73 év után 1951-ben volt először aktív.

A kínai népgazdaság, illetve a kínai külkereskedelem újabb sikerei a moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezleten Angliával és a június elején Pekingben Japánnal létrejött üzleti megállapodások. Ezek keretében mindkét félre kedvező feltételekkel 10, illetve 30 millió fontsterling értékű árucserét bonyolítanak le.

A felszabadulás magával hozta a munkásosztály kulturális forradalmát is. Az elemi iskolai tanulók száma 1950-ben 30 millió, 1951-ben 37 millió volt, 55%-kal nagyobb, mint az utolsó háborúelőtti év elemi iskolásainak száma. Kína iskoláskorú gyermekeinek fele azonban tanító- és iskolahiány miatt még mindig nem járhat iskolába. Éppen ezért: öt év alatt 1 millió tanítót képeznek ki. Így lehetővé válik, hogy Kína iskoláskorú gyermekeinek 80 százaléka iskolai oktatásban részesüljön. 1952-ben a főiskolai hálózat is jelentősen bővül. A legközelebbi öt év alatt 200 ezer hallgatót szerez majd főiskolai képzettséget.

1948-hoz viszonyítva az újságok példányszáma 300 százalékkal emelkedett. 1950-ben 271 millió könyvet adtak ki, 1951-ben pedig 500 milliót. A mozilátogatók száma 65 százalékkal növekedett.

A Kínai Népköztársaság csaknem hároméves fennállása alatt

tanúságot tett arról, hogy az egykori leigázott félgymarmati és gyarmati népek felszabadulásuk után, a kommunista párt vezetésével, a Szovjetunió tapasztalait felhasználva és a Szovjetunió segítségére támaszkodva, hatalmas gazdasági és politikai eredmények elérésére képesek. A Kínai Népköztársaság sikereinek döntő részük van abban, hogy a függő és gyarmati országokban megerősödött a népek szabadságharca az imperializmus ellen. A népi felszabadító mozgalmak különösen Vietnámban, Burmában, a Malájföldön, Indonéziában és a Fülöp-szigeteken értek el jelentős sikereket. Az imperializmus uralma azonban a kínai forradalom hatására Iránban, Indiában, Ázsia más országaiban és Egyiptomban is megrendült.

A Kínai Népköztársaság békés alkotó munkája fontos fegyver a világ békeszerető népeinek a háborús gyújtogatók elleni harcában. Hiába kísérik meg az amerikai imperialisták a koreai háború ki-robantásával, Taivan megszállásával, szakadatlan határincidensek provokálásával e nagyszerű, történelmi jelentőségű munka megzavarását. A hatalmas kínai nép a Szovjetunió vezette békétábor tagjaként, a szocialista tábor segítségére támaszkodva, az imperializmus mesterkedései ellenére büszkén és bátran, akadályoktól, nehézségektől vissza nem riadva halad előre útján. Mint Mao Ce-tung elvtárs mondotta: „Hadd reszkessen tőlünk a belföldi reakció és a külföldi imperializmus! Hadd szitkozódjanak, hadd szórjanak ránk százféle átkot. A szabad kínai nép töretlen erőfeszítéssel megvalósítja nagy célját.”

A politikai gazdaságtan oktatásának néhány tapasztalata a Közgazdaságtudományi Egyetemen

A politikai gazdaságtan oktatása fontos része a pártunk vezetésével folyó hatalmas arányú oktató és nevelő munkának. A politikai gazdaságtan elsajátítására teljes mértékben érvényes, amit Kalinyin elvtárs a marxizmus-leninizmus tanulmányozásáról mondott: „A marxizmus-leninizmus tanulmányozása nem öncél; nem a látszat kedvéért történik. Nem azért tanuljuk, hogy formálisan ismerjük, mint azelőtt a katekizmust. Eszközt és módszert látunk benne, amelynek segítségével helyesen határozhatjuk meg politikai, társadalmi és egyéni magatartásunkat. Szerintünk a marxi-lenini módszer az ember legerősebb támasza a gyakorlati életben.” (M. I. Kalinyin. A kommunista nevelésről. 44—45. lap. Szikra 1950.)

A politikai gazdaságtan a termelési viszonyokkal foglalkozó tudomány „... azoknak a törvényeknek tudománya, melyek az emberi társadalomban a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak termelése és cseréje felett uralkodnak.” (*Engels Frigyes*. Anti-Dühring. 150. lap. Szikra 1950.) A marxista-leninista politikai gazdaságtan a termelési viszonyokat vizsgálva: leleplezi a kapitalizmus kizsákmányoló jellegét, fényt vet a dolgozók kizsákmányoltságára; megvilágítja a tőkés társadalom termelési viszonyait, amelyek osztályviszonyok, fölfedi a kapitalista gazdaság objektív törvényszerűségeit, s nagy segítséget nyújt a békeharchoz, az imperialisták háborús céljainak leleplezésében, a dolgozók felvilágosításában. A marxista-leninista politikai gazdaságtan megmutatja a kapitalista termelési mód történelmileg

korlátozott, átmeneti voltát, a tőkés termelési viszonyok antagonisztikus jellegét. Világossá teszi, hogy a tőkés társadalom osztályellentétei a kapitalizmus fejlődésével egyre éleződnek, s hogy a szocialista forradalom győzelme történelmi szükség-szerűség.

A marxista-leninista politikai gazdaságtan szocializmust építő munkánknak is hatalmas emelője. Feltárja a szocialista gazdaság törvényeit, megmutatja a szocializmus építésének, a kapitalista maradványok kiküszöbölésének útját.

A természeti törvények fokozatos megismerésével az emberi társadalom már régen megindult azon az úton, amelyen egyre inkább uralma alá veti a természetet. A társadalmi fejlődés mozgástörvényeinek fölismerése azonban sokkal később, a marxizmus-leninizmus elméletének megalkotásával következett be. A törvények fölismerése természetesen önmagában nem elegendő. Ha ismerjük is a légköri elektromosság törvényeit, a villám pusztító hatását mindaddig nem korlátozhatjuk, míg villámhárítót nem készítünk. Ugyanígy nem elég a marxizmus-leninizmus alapján a kapitalizmus pusztító gazdasági törvényeinek, a válságoknak, a kistermelők proletarizálódásának, a munkásosztály elnyomódásának stb.-nek fölismerése. Azzal, hogy az emberek fölismerik a gazdasági törvényeket, még nem képesek uralkodni saját társadalmi viszonyaikon. Ehhez az is szükséges, hogy e törvények ismeretében új társadalmat hozzanak létre — a proletariátus államhatalmát; társadalmi tulajdonba vegyék a termelési eszközöket, megteremtsek a szocializmust. Ez egyszer-

smind azt is jelenti, hogy az ember a történelemben eddig még nem látott méretekből veti uralma alá a természetet, mint ahogy a nagy sztálini természetátalakító tervek bizonyítják.

Engels mondja erről a hatalmas átalakulásról: „Az embereket körvevő életfeltételek köre, amely idáig uralkodott az embereken, most az emberek uralma és ellenőrzése alá kerül, akik most először válnak a természet tudatos, tényleges uraivá, mert és amennyiben saját társadalmasításuk uraivá lesznek. Saját társadalmi tevékenységük törvényeit, amelyek idáig idegen, rajtuk uralkodó természeti törvényekként állottak velük szemben, az emberek akkor majd teljes szakítással alkalmazzák, s ezzel uralmuk alá vetik... Csak ettől kezdve fogják az emberek teljes tudatossággal maguk csinálni történelmüket, csak ettől kezdve lesznek meg az általuk mozgásba hozott társadalmi okoknak túlnyomólag s

állandóan növekvő mértékben, az általuk elérni kívánt hatásai is. Ez az emberiség ugrása a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába.“ (I. m. 292—293.)

A marxizmus-leninizmus politikai gazdaságtana, a szocializmus gazdasági törvényeinek feltárásával nagy mértékben elősegíti a kizsákmányolás teljes megszüntetését, a szocialista rendszer állandó erősítését, a termelőerők eddig nem látott, hatalmas ütemű fejlődését.

A politikai gazdaságtan nagy jelentősége fokozottan megokolja, hogy mindent elkövessünk e tudományág oktatásának legteljesebb eredményessége végett. Cikkünknek az a feladata, hogy fölvesse néhány szempontot, amelyeket a Közgazdaságtudományi Egyetemen a politikai gazdaságtan oktatásának tapasztalataiként szűrtünk le. Ha ezzel némileg előbbre viszi az oktató munkát más tanintézetekben, illetve más oktatási formákban is, akkor elérte célját.

Az előadások módszere és célja

Az előadások egyik fő célja, hogy megmutassa a marxista-leninista politikai gazdaságtan *pártos tudomány*-voltát. A polgári közgazdák igyekeznek a közgazdaságtant olyan tudománynak beállítani, amely felülemelkedik osztályokon és pártokon. Ennek az álobjektívitásnak természetesen nem szabad megtévesztenie hennünket. Nincs osztályokon és pártokon felül álló tudomány. Különösen vonatkozik ez a politikai gazdaságtanra, amely az osztályok legalapvetőbb érdekeit érinti. Ahogy Lenin mondja a burzsoázia közgazdáiáról: „... a politikai gazdaságtan *egyetlenegy* professzorának sem szabad elhinnünk *egyetlenegy* szó *sem*, mihelyt a politikai gazdaság-

tan általános elméletéről van szó, bármilyen értékes munkát képes is adni a tényekkel foglalkozó speciális kutatások terén. Mert a politikai gazdaságtan a modern társadalomban éppen olyan párttudomány, mint az *ismeretelmélet*. A gazdaságtan professzorai nagyjában és egészében csak a tőkés osztályok tudós segédei...“ (Lenin. Materializmus és empiriokritizmus. 350—351. lap. Szikra 1949.) A polgári gazdaságtan ma már korántsem azt vizsgálja, „hogy ez vagy az az elméleti megállapítás igaz-e, hanem... hogy a tőkének hasznos-e vagy káros, kellemes-e vagy kellemetlen, rendőrileg tilos-e vagy sem? (Marx).

A marxista-leninista politikai gazdaságtan a munkásosztály álláspontját fejezi ki. Harcos tudomány, amely szenvedélyesen áll a munkásosztály pártjára, gyűlölettel fordul szembe a kapitalistákkal. Marx és Engels, Lenin és Sztálin harcos állásfoglalása mellett milyen szálnalmas dadogás a polgári gazdaságtan „professzori“ álobjektivitása, amely mögül kilóg a kapitalizmus védelmezőinek lólába. Ha a marxista-leninista politikai gazdaságtan a munkásság osztály-álláspontját képviseli is, ez nem jelenti, hogy helytelenül túlkrozi a valóságot. A történelem folyamán a haladó osztályoknak többé-kevésbé mindig érdekükben állt a valóság helyes fölismerése és feltárása. A feltörekvő burzsoáziának a feudalizmus bomlása idején érdekében állott a hűbéri osztály elleni harcban a feudalizmus visszasságainak megvilágítása. Mikor azonban a kapitalista rend megszilárdult, a burzsoáziának már nem volt érdeke a valóság föl fedése. Hiszen a polgári forradalmak győzelmével csupán az történt, hogy a kizsákmányolás hűbéri formáját felváltotta a kizsákmányolás tőkés formája. A burzsoáziát persze még abban az időszakban is, amikor haladó osztály volt, akadályozták osztálykorlátai a valóság teljes feltárásában. Mint kizsákmányoló osztály nem ismerhette föl a hűbéri kizsákmányolás lényegét, valamint azt, hogy a „szabadság, egyenlőség, testvériség“ burzsoá jelszavai lényegükben a tőkés kizsákmányolást takarják.

A történelem során egyetlenegy osztály van, amelynek érdeke a társadalmi valóság teljes megismerése. Ez a munkásosztály, amelynek célja nem a kizsákmányolás

egyik formájának felváltása a kizsákmányolás másik formájával, hanem mindennemű kizsákmányolás megszüntetése. Így a munkásosztály álláspontja — amelyet a marxista-leninista politikai gazdaságtan fejez ki — lehetővé teszi a valóság teljes megismerését.

A politikai gazdaságtan pártos jellegének kifejezésre kell jutnia előadásainkban. *Leplezzük le a kapitalizmus népellenes voltát.* Mutassunk rá a tőkés felhalmozás általános törvényére, az egyre kisebb számú tőkés szüntelenül fokozódó profitjára, s a dolgozók mindinkább súlyosbodó nyomorára. Tanuljunk a marxizmus-leninizmus klasszikusaitól, akik hangsúlyozzák, hogy az a tudomány, amely valóban az igazságot kívánja szolgálni, egyesíti magában a valóság teljes feltárását a haladás ügye melletti harcos állásfoglalással. Marx Tőké-jét például a többi között az teszi utólérhetetlen tudományos munkává, hogy mikor a munkanap hosszúságáért folyó harcról, az eredeti tőkefelhalmozásról vagy más kérdésekről ír, izzó gyűlölettel szól a tőkésekről, akik „tűzzel és vérrrel“ írták fel nevüket a történelem lapjaira. Ugyanígy a harcos állásfoglalás klasszikus példája számunkra *Lenin: Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka* című műve. Különösen fontos, hogy az imperializmusnak és a kapitalizmus általános válságának tárgyalása során mutassunk rá a tőkések aljas céljaira, s fokozzuk a gyűlöletet az imperialistákkal szemben.

Állandóan le kell lepleznünk a különféle polgári „elméleteket“. Nem elég például, hogy csupán ismertetjük Keynes válságelméletét, amely szerint a kapitalizmus egyetlen hibája, hogy munkanélküliség-

gel jár. Ennek oka Keynes szerint az, hogy az emberek „megtakarítási hajlamuk“ következtében jövedelmük jelentékeny részét nem költik személyes fogyasztásra, illetve nem fektetik a termelésbe, beruházásokba. A munkanélküliséget szerrinte csak úgy lehet megszüntetni, ha rábírják az embereket, hogy pénzüket fektessék a termelésbe. A megtakarítási hajlam és az így fellépő kereslethiány leküzdésére Keynes a többi között a kamatláb csökkentését javasolja addig a mértékig, amikor a tőkés számára már sokkal kedvezőbb a befektetés, mint pénzének kikölcsönzése. Csökkenteni kell a reálbéréket, mert így egyrészt a munkások kénytelen-kelletlen minden pénzüket elköltik, nincs mit megtakarítaniuk, másrészt csökkennek a termelési költségek, s nő a tőkés felhalmozható profitja. Ezenkívül a kereslethiány megszüntetésére fokozott állami beruházásokat javasol. Javaslatainak megvalósítására Keynes enyhe inflációt tart helyesnek.

Világos, hogy ennek az „elméletnek“ egyszerű ismertetése nem elegendő. Ezt az „elméletet“ le kell lepleznünk és meg kell cáfolnunk. Mutassunk rá arra, hogy Keynes „elmélete“ nem más, mint „a munkásosztály kirablásának kifinomult módszerű programja, amit a munkásosztály éltszínvona-:a ellen indított általános támadás útján hajt végre.“ (Altjer. Az USA burzsoá közigazdászai az imperialista reakció szolgálatában. 103. lap. Szikra 1949.) Meg kell világtítani, hogy Keynes csupán a felületen mozog, amikor a pénzheli megtakarításokról, a kamatláb színvonaláról stb.-ről beszél. Nem érti és nem is ismerheti el a kapitalizmus alapvető ellentmondását a termelés

társadalmi jellege és az elsajátítás tőkés magánjellege között, ami a válságok végső oka. Nekünk látnunk kell, hogy nem a kamatláb és a pénzheli megtakarítás a tőkés ciklus mozgatóereje, hanem ellenkezőleg a tőkés ciklus mozgása szabályozza a pénztőkék keletkezését és a kamatláb változását. A válságok oka magában a kapitalizmusban rejlik, s a kamatláb csökkentése, a beruházások fokozása nem akadályozza a válság kiterjedését, ellenkezőleg: meggyorsítja bekövetkeztét és kielezi.

Meg kell világtítani azt is, hogy a „teljes foglalkoztatottság“ lehetetlen a kapitalizmusban, amelynek a munkanélküliség szükség-szerű velejárója. „Egyetlen kapitalista sem fog soha, semilyen áron beleegyezni a munkanélküliség teljes felszámolásába, az ipari tartaléksereg megsemmisítésébe, amelynek rendeltetése: lenyomni a munkabéreket, biztosítani az olcsóbb munkáskezeket.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 10. kiadás. 600. lap. Oroszul.) Amikor Keynes állami beavatkozást javasol, voltaképpen a fasiszták, valamint mindazon burzsoá és szociáldemokrata közigazdák szellemi atyjává lesz, akik ma a tőkés országokban a „tervszerű kapitalizmus“ fából-vaskarika „elméletét“ hirdetik. Az állami beruházások propagálása ma tulajdonképpen a gazdaság militarizálásának „ideológiai“ alátámasztása a tőkés államokban. A „teljes foglalkoztatottság“ programjában szereplő közmunkák elsősorban háborús célokat szolgálnak. (Így például a Tennessee-folyó völgyében létesített erőműveket az atombomba gyártásának energiaforrásául használják fel.)

A burzsoá álelméletek harcos leplezése növeli a hallgatók tisztánlátását, harcokésztségét az imperializmussal szemben.

A különböző polgári „elméletek” leplezéséhez tartozik az is, hogy előadásainkban harcolunk a hallgatók tudatában meglévő kapitalista csökevények ellen. A legelősebben föl kell vennünk a harcot a kozmopolitizmus, a nacionalizmus minden megnyilvánulásával. Ezekre a kérdésekre még visszatérünk, amikor oktatói munkánkban a nevelési szempontok érvényesítéséről lesz szó.

A politikai gazdaságtan oktatása ne legyen elvont. *Világítsa meg a problémákat az osztályharc szempontjából.* Úgy vesse föl azokat, hogy megmutassa, mit jelentenek a kapitalizmus ellen való harcban, a szocializmus építésében. Nézzünk néhány erre vonatkozó példát.

Sztálin elvtárs a nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozó klasszikus munkáiban rámutatott a felépítmény aktív szerepére. „Az alap éppen azért hozza létre a felépítményt, hogy ez szolgálatára legyen, hogy tevékeny segítséget nyújtson neki kialakulásában és megerősödésében, hogy tevékenyen küzdjön a régi, önmagát túlélő alapnak és régi felépítményének felszámolásáért.” (Sztálin. *Marxizmus és nyelvtudomány.* 7. lap. Szikra 1950.) A felépítmény aktív jellegével kapcsolatban, amikor erre mód nyílik, mutassunk rá a politikai gazdaságtannak, mint a felépítmény alkotórészének szerepére, visszahatására az alpra. A mennyiségi pénzelmélet tárgyalása folyamán például ismertetni lehet az úgynevezett Currency-iskola nézeteit. Ez az iskola a bankárok érdekeinek képviselőjében arra törekedett, hogy mesterséges pénzü-

két teremtsen, s ezzel biztosítsa a magas kamatlábat. Az iskola tanításai valósultak meg az 1844-es angol banktörvényben, az úgynevezett Peel-actben, amely kimondja, hogy az Angol Bank által kibocsátható bankjegyek mennyiségének a bank aranykészletéhez kell igazodnia. De a polgári gazdaságtan számos más tanításáról is konkrétan kimutathatjuk aktív visszahatásukat a kapitalista alpra. (Keynes, Beveridge stb.)

A döntő ebből a szempontból természetesen a marxista-leninista politikai gazdaságtan aktív szerepének megvilágítása a szocializmus építésében. Gondoljunk például a szocialista terveződés megvalósítására, a „nep” alkalmazására, a szocialista iparosításra, a mezőgazdaság szocialista átalakításának lenini-sztálini tervére. A szocialista állam minden gazdasági intézkedése a marxista-leninista politikai gazdaságtan alapvető tanításaiból indul ki. Népi demokráciánk gazdasági intézkedései számára is a marxista-leninista politikai gazdaságtan az iránymutató vezérfonal. Vegyük például pártunk és kormányunk 1951 december elseji határozatát, amely a marxista-leninista politikai gazdaságtan tanításainak alapján állva — a többi között — igen jelentős ár- és bérszabályozási intézkedéseket léptetett életbe. Alapvetően megváltoztatta árrendszerünket, megszüntette a jegyrendszerét és az új termelésig a forgalmi korlátozásokat, ezzel is megmutatva rendszerünk fölényét a kapitalista országokéval szemben, ahol egyre csökkennek a fejadagokat, s mind újabb meg újabb korlátozásokhoz folyamodnak. A határozat megszüldötte a proletárdiktatúra alapját, a munkás-paraszt szövetséget s lehetővé tette a termelés to-

vábbi föllendítését az iparban és mezőgazdaságban egyaránt. Az eltelt hónapok pártunk politikájának teljes sikeréről tanuskodnak. Rákosi elvtárs a határozat jelentőségéről azt mondta, hogy ez „folytatása annak a fejlődésnek, amellyel megteremtettük a jó pénzt, államosítottuk az ipart, megkezdtük a falu és az egész ország szocialista átépítését.” (Beszámoló a Központi Vezetőség 1951 november 30-i ülésén. Társadalmi Szemle. 1951. 869. lap.)

Igen fontos a felépítménynek a gazdaságra gyakorolt hatásával kapcsolatban annak bemutatása, hogy a felépítménynek a kapitalizmusban és a szocializmusban betöltött szerepe gyökeresen eltérő. A szocialista felépítmény az új társadalom felépítésének, a haladásnak hatalmas előrevívő ereje. Ezzel szemben a burzsoá felépítmény az imperializmus korában a reakciós monopóliumok eszköze, a pusztulásra ítélt osztályok védelmezője, a társadalom fejlődésének fékje.

A politikai gazdaságtan egész anyagának tárgyalásán uralkodnia kell annak a szempontnak, hogy az osztályharccal szerves egységben világítja meg az elméleti problémákat. Vegyük például az értékelméletet. Mikor a marxai értékelmélet jelentőségéről beszélünk, hangsúlyozzuk, hogy Marx azal a megállapítással, amely szerint az érték egyetlen forrása a munka, hatalmas fegyvert adott az elnyomottak, a kizsákmányoltak kezébe. A dolgozó tömegek a kapitalista országokban azt követelik, hogy a munkájukkal megteremtett értékek ne a tőkéskeket gazdagítsák, hanem az egész társadalom javát szolgálják. Meg kell világítanunk azt is,

hogy az érték történelmi kategória, amely az árutermeléssel együtt keletkezett, s az árutermeléssel együtt — a kommunista társadalom felső szakaszán — el fog tűnni. Nyomatékosan hangsúlyozzuk azt a marxai megállapítást, hogy a termelési eszközök magántulajdonán alapuló árutermelő társadalomban az értéktörvény vak, elemi erőként uralkodik az embereken; spontán módon szabályozza a termelést, differenciálja a termelőket és spontánul fejleszti a termelőerőket. Ezzel szemben a szocialista társadalomban az értéktörvény az emberek által tudatosan felhasznált eszközözzé válik a szocializmus építésének szolgálatában. Ilymódon is hangsúlyozzuk tehát a szocialista társadalom magasabbrendűségét.

Mindig világítsuk meg a különféle gazdasági jelenségek osztályjellegét. Így például nem elég meghatároznunk, mi az infláció. Rá kell mutatnunk arra is, hogy a forgalom valóságos szükségleteit meghaladó papírpénzkibocsátás az uralkodó osztályok érdekében történik. Az infláció kedvező a tőkéssek számára, akik a gyorsan emelkedő árak és az ezeket csak igen lassan követő bérek közt egyre mélyülő szakadék segítségével csökkenetik a munkások reálbérét, növelik kizsákmányolásukat s így a profitot. Hatalmas nyereségeket érnek el az inflációs időszak spekulációs ügyleteivel. Fokozódik a tőke koncentrációja és centralizációja. A központi jegybank az inflációban is alacsony kamatért ad hitelt a nagybankoknak, nagytőkésnek, amelyek viszont az így kapott pénzt a szabadpiaci magas kamatért adják tovább és esőkent értékű pénzben fizetik vissza. A nagybirtokosok a mezőgazdasági termékek kivitele alkalmával ilyen-

kor rendszerint rendkívüli nagy jövedelemre tesznek szert annak következtében, hogy a belföldi és külföldi árszínvonal különbözőképpen alakul. Ezenkívül a nagybirtokok megszabadulnak birtokaik adósságterheitől, amelyeket érték-telen, inflációs pénzben fizelhetnek vissza. (Gondoljunk például az első világháborút követő magyarországi inflációra.) Megszedik magukat az infláción a kulákok is. Ezzel szemben a dolgozók igen súlyos helyzetbe kerülnek. A munkásosztály reálbére egyre csökken, kizsákmányolása egyre fokozódik. A szegényparasztság nyomora is fokozódik, mivel jövedelme egy része munkabérből adódik és inkább vásárlója, mint eladója a mezőgazdasági termékeknek. Az infláció tehát kiélezi az osztályviszonyokat.

A szocializmus politikai gazdaságtanának tárgyalása során be kell bizonyítanunk, hogy a szocializmus építését csak az osztályellenséggel szemben vívott következetes harcban lehet biztosítani. Rá kell mutatnunk az ellenségnek azokra a próbálkozásaira, amelyekkel gazdasági, politikai és ideológiai téren meg akarta és akarja akadályozni a szocializmus fölépítést. Ki kell mutatnunk, hogy a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban az osztályharcban elért eredmények és a gazdasági sikerek kölcsönösen erősítik egymást. Az osztályharc politikai sikerei előbbre viszik a gazdasági építőmunkát, a népgazdaság építésének előrehaladása pedig nagyot lendít az osztályharc eredményességén. Ezt a magyar népi demokrácia fejlődésének konkrét példáival is jól meg lehet világítani.

Igen fontos helyesen megvilágítani és kifejteni a politikának a

gazdasággal szemben való elsőbbségéről szóló lenini tanítás lényegét. Ez a tanítás azt jelenti, hogy a társadalom gazdasági jelenségeit elsősorban politikai szempontból, a munkásosztály politikai céljai szempontjából kell megítélnünk. A kapitalizmus megdöntéséért harcoló munkásosztály például alárendeli a politikai harcnak a gazdasági célokért vívott küzdelmét. Mikor a tőkés országok dolgozói bérharcot vívnak, akkor is elsősorban a békéért, az imperialisták ellen küzdenek. A szocialista társadalomban is minden gazdasági rendszabályt elsősorban aszerint értékelünk, megfelel-e a párt politikájának. A szocialista tervgazdaság azokat a célokat valósítja meg, amelyek a kommunista párt politikájából adódnak.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a politikai felépítmény határozza meg a gazdasági alapot. A párt politikája nem önkényes, hanem a gazdaság megérett feladataiból indul ki. „A gazdaságnak a politikai felépítményt meghatározó szerepe a szocializmusban úgy érvényesül, hogy a Szovjetállam a szocialista építés politikai vonalának meghatározásakor a következőkből indul ki: 1. a termelőerők elért színvonalának és a rendelkezésre álló anyagi erőforrásoknak pontos számbavételéből; 2. a szovjet gazdaság új, érett szükségleteiből és haladó irányzataiból; 3. a szocialista termelés fejlődésének ama lehetőségeiből, amelyek a szocialista gazdasági rendszer fölényében, gazdasági törvényeiben, a szocialista építés tevékeny részvevőit képező tömegek alkotóerejében és kezdeményezésében rejlenek.” (Osztrovitjanov. Lenin és Sztálin a gazdaságról és a politikáról. Magyar-Szovjet Közgazdasági

Szemle, 1949. 6. szám. 538. lap.) A párt meghatározza a fejlődés adott fokának megfelelő konkrét feladatokat és megjelöli azt a döntő láncszemet, melynek megragadásával a szocializmus építésének ügyét a legjobban lehet előrevinni.

Döntő feladata politikai gazdaságtani oktatásunknak a *szocialista rendszer magasabbrendűségének megvilágítása*. „Válság, munkanélküliség, pazarlás, a széles tömegek nyomora, — ezek a kapitalizmus gyógyíthatatlan betegségei. A mi rendszerünk mentes ezektől a betegségektől, mert a hatalom a mi kezünkben, a munkásosztály kezében van, mert tervezdaságot folytatunk, tervszerűen halmozzuk fel az erőforrásokat és helyesen osztjuk el azokat a népgazdaság ágai-ban. Mi mentesek vagyunk a kapitalizmus gyógyíthatatlan betegségeitől. Ebben különbözünk a kapitalizmustól, ez a mi döntő előnyünk a kapitalizmussal szemben... A mi előnyünk az, hogy nem ismerünk túltermelési válságokat, hogy nincsenek és nem is lesznek milliósámra munkanélkülieink, hogy a mi termelésünkben nincs anarchia, mert tervezdaságot folytatunk. De ez nem minden. Mi a legkoncentráltabb ipar országa vagyunk. Ez azt jelenti, hogy iparunkat a legjobb technika alapján építhetjük és ennek következtében biztosíthatjuk a munka példátlan termelékenységét, az akkumuláció példátlan ütemét. A múltban az volt a gyengén, hogy ez az ipar szétforgácsolt és apró parasztgazdaságokon alapult. De ez volt. Ez most már nincsen... Ez pedig azt jelenti, hogy a mi rendszerünk, a szovjet rendszer olyan lehetőségeket nyújt, amelyenkről semmiféle hurcsó ország még csak nem is álmodhat.“

(*Sztálin. A leninizmus kérdései. 423. lap. Szikra 1951.*) A Szovjetunió egész fejlődése a gyakorlatban bebizonyította a szocialista rendszer fölényét a kapitalizmussal szemben. A népi demokratikus országok szocialista építésének hatalmas sikerei is ezt mutatják.

Előadásainkban világítsuk meg a *marxista-leninista politikai gazdaságtan magasabbrendűségét* a polgári gazdaságtannal szemben. Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy a marxista-leninista politikai gazdaságtan a munkásosztály álláspontját fejezve ki, a teljes valóságot tárja fel, a haladást, a kapitalizmus felszámolását, a szocializmus építését szolgálja, míg a polgári gazdaságtannak egyedüli célja — mint ahogy már az előbbieken láttuk — a kapitalizmus apológiája. Ebből következik, hogy a polgári gazdaságtan nem képes és nem is kívánja felismerni a kapitalizmus ellentmondásait. Ezzel szemben a marxista-leninista politikai gazdaságtan feltárja ezeket az ellentmondásokat és bebizonyítja, hogy kiküszöbölésük csak a tökéletes társadalom forradalmi megdöntésével lehetséges. A polgári gazdaságtan a kapitalizmus kategóriáit örökérvényűeknek tekinti. A marxista-leninista politikai gazdaságtan viszont bebizonyítja, hogy ezek történelmi kategóriák, amelyek kelttek és el is fognak múlni. A polgári gazdaságtan csak a felületet látja meg. Ezzel szemben a marxista-leninista politikai gazdaságtan a dialektikus materializmus alapján állva, sohasem elégszik meg felületi jelenségek vizsgálatával, hanem felkutatja a felszín mögött a valóság objektív törvényszerűségeit.

Az ismertetett szempontok érvelésüket egyebek között azt jelenti, hogy valóban pártos tudományként

adjuk elő hallgatóinknak a marxista-leninista politikai gazdaságtant.

Oktatómunkánk igen fontos feladata *nevelési szempontjaink* érvényesítése. Eredményes oktató munka nevelés nélkül nem képzelhető el. Melyek azok a legfontosabb tulajdonságok, amelyekre hallgatóinkat nevelnünk kell?

Erősíteniünk kell a hallgatókban a hazafiság érzését. Ezzel kapcsolatban olyan ragyogó példákra hivatkozhatunk, mint a szovjet emberek hazafisága, akik a békés építés és a Nagy Honvédő Háború idején egvaránt, hazájuk és az egész dolgozó emberiség iránti forró szeretetüknek számtalan tanújelét adták. Mikor a szocializmus építéséről beszélünk a Szovjetunióban, mutassunk rá a szovjet emberek hősiességére, áldozatvállalására a hadikommunizmus időszakában, a sztálini öt éves tervek végrehajtásában a Nagy Honvédő Háborúban. A munka szerinti elosztás szocialista elvének tárgyalásakor, a munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom tárgykörében nevezzük meg a szocialista hazaszeretet példáiként a szovjet sztahanovistákat, Bortkevicset, Bikovot, Maximenkót és a többieket. Beszéljünk ugyanakkor a munka magyar hőseiről is.

A hazafiság szent érzésének erősítésében mutassunk rá haladó hagyományainkra, arra, hogy népünk legjobbjai mindig következetesen harcoltak az elnyomás ellen. Világítsuk meg, hogy szocializmust építő, békéért harcoló munkánk, szabadságharcos történelmi hagyományaink folytatása és betetőzése. Szüntelenül hangsúlyozzuk, hogy a hazafiság döntő mértéke a *Szovjetunió iránti ragaszkodás és szeretet*. A magyar népi demokrácia problémáinak tárgyalása során mutassunk rá arra, hogy a szocializ-

mus építésében elért sikereink alapvető föltétele a felszabadító Szovjetunió nagyértékű és sokoldalú támogatása volt. A Szovjetunió segített bennünket a kezdet kezdetén élelmiszerekkel, s ma nélkülözhetetlen nyersanyagokat, legújabb gépeket, berendezéseket kapunk tőle. A Szovjetunió sokoldalú tudományos és technikai segítségét nyújt számunkra. Elküldi hozzánk legjobb sztahanovistáit és tudósait, mérnökeiket és élenjáró kolhozparasztjait, akik gazdag tapasztalataikkal közreműködnek feladataink megoldásában.

Részletesen fejtjük ki, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok egymás közti kapcsolata alapvetően különbözik a kapitalista országok közti kapcsolattól. Nagy súllyal szerepeljen előadásainkban az útmutató és vezető szovjet tudomány rendkívül nagy jelentősége. Mutassunk rá a szovjet tudomány legújabb eredményeire a politikai gazdaságtan területén, a gazdasági törvények jellegében, a kapitalizmus és szocializmus alapvető gazdasági törvényeinek, a város és falu, a szellemi és fizikai munka különbségének kérdésében stb.

Neveljük a hallgatókat pártunk iránti szeretetre és odaadásra. Mutassuk meg, mit jelent hazánk föl-emelkedése szempontjából a párt és Rákosi elvtárs biztoskezü vezetése és iránymutatása.

Hangsúlyozzuk, hogy a hazafiság nem szemlélődő, hanem cselekvő érzés, mely a haza érdekében kifejtett odaadó munkára és hőstettekre lelkesít. Tartsuk szem előtt Kalinyin elvtárs szavait: „... a Szovjetunió minden dolgozóját a lángoló hazafiság szellemében, a haza határtalan szeretetének szellemében kell nevelnünk. Nem elvont, platonikus szeretetről beszélek, hanem sarkaló,

aktív, szenvedélyes, megtörhetetlen szeretetről, amely nem ismer kiméletet az ellenséggel szemben, amely a hazáért nem riad vissza semmiféle áldozattól.“ (*Kalinyin*. A kommunista nevelésről. 101. lap. Szikra 1950.) Ennek teljes mértékben érvényesülnie kell a mi oktató munkánkban is. Neveljük a hallgatókat hazafiságra, a munka és a társadalmi tulajdon iránt tanúsított kommunista magatartásra.

Fejlesszük ki hallgatóinkban a szocialista humanizmus érzését, a „mindenki egyért, egy mindenkiért“ elvét. Nyikolaj Osztrovszkijtől, a vad és béna írótól a News Chronicle tudósítója megkérdezte, honnan veszi a lelkiertő hősi munkájához. Osztrovszkij így válaszolt: „A közös ügy, a közös harc erőt ad minden elviselésére... Az ember úgy érzi, hogy testvéri kollektívában él, ez a tudat ad olv óriási lelkiertőt.“ (*Kolbanovszkij*. A kommunista erkölcs. 47. lap. Szikra 1951.) Mutasunk rá oktató munkánkban a szovjet emberek, szovjet tudósok mélyvséges humanizmusára, szembeállítva azt az imperialisták aljas, embergyűlölő tevékenységével. Világítsuk meg, hogy a szocialista humanizmus nemcsak azt jelenti, hogy a dolgozókat segíteni, szeretni kell, hanem azt is, hogy gyűlölni kell az imperialistákat, a kizsákmánvókat.

A politikai gazdaságtani előadások eredményességének fontos feltétele *szerves egységük* biztosítása. Neveljük rá a hallgatókat arra, hogy a problémákat ne külön-külön, hanem egymással szoros egységben lássák. „... A különálló másképpen nem létezik, csak azokkal kapcsolatban, amelyekkel együtt az egészet alkotja.“ (*Lenin* Művei. 18. kötet. 302--303. lap. Oroszul.)

Előadásainkat kapcsoljuk össze a korábban tanult anyaggal. Ha a hallgató tapasztalni fogja, hogy a már tanultakra támaszkodhatik, egyrészt nő az önbizalma, másrészt nagyobb lendülettel tanul, hiszen látja, hogy a tanultakat a későbbiek során is hasznosíthatja. Ne féljünk az ismétlésektől. Usinszkij, a híres orosz pedagógus az olyan tanítót, aki nem gondoskodik az anyag ismétléséről, azzal a kocsisal hasonlítja össze, aki megrakott kocsit hajt, de a fordulóknál nem törődik azzal, mi történik a teherrel.

A legfontosabb kérdések ismétlése, sokoldalú megvilágítása elmélyíti, alaposabbá teszi a hallgatók tudását. Ugyanakkor természetesen óvakodnunk kell attól, hogy ugyanazt a témát a rokontárgyak előadása során többször adjuk elő. A Közgazdaságtudományi Egyetem politikai gazdaságtani oktatásában nyilvánvalóan figyelembe kell vennünk, hogy a hallgatók az ágazati gazdaságtan különböző területeivel is meg fognak ismerkedni. (Az ipar, a mezőgazdaság, a kereskedelem gazdaságtanával stb-vel.) Nem helyes tehát a politikai gazdaságtani oktatásban olyan részletkérdésekre aprólékosan kitérni, amelyek az egyik vagy másik ágazati gazdaságtan anyagának körébe tartoznak. Persze a fontos, átfogó problémákat még akkor is világítsuk meg, ha azokkal később az ágazati gazdaságtan is foglalkozni fog.

Az oktató munkának figyelembe kell vennie a hallgatók előképzettségét és teherbíróképességét is. A Közgazdaságtudományi Egyetemen a politikai gazdaságtant két éven át tanulja valamennyi hallgató. Ahogy a hallgatók egyre mélyebben hatolnak be az anyagba és mind nagyobb mértékben sajátítják el a tanulás technikáját, rá lehet térni

arra a módszerre, hogy az előadás csak felveti az anvag legfontosabb kérdéseit és csupán egy-két alapvető problémát tárgyal meg, de azokat valóban mélyrehatóan.

Az oktató munka szervezéséhez tartozik, hogy az előadások teljes összhangban legyenek a megadott irodalommal. Az előadás és a megadott irodalom közti szakadék komoly nehézséget okoz a hallgatóknak. Az irodalom kiválasztása során arra törekedjünk, hogy a hallgatók a marxizmus-leninizmus klasszikusainak munkáit — a lehetőség szerint — összefüggésükben ismerjék meg. Oktató munkánk egyik nagy hiányossága, hogy a hallgatók innen-onnan olvasnak részleteket. A kapitalizmus politikai gazdaságtana oktatásában elsősorban Marx Tőkéjére támaszkodjunk, a szocializmus anyagában pedig Lenin és Sztálin elvtárs munkáira.

Igen fontos, hogy a hallgatókkal szemben *nagy követelményeket* támasszunk. Ezt természetesen nem szabad túlzásba vinni. A nagy követelményeket kapcsoljuk össze a fokozatosság elvével. Kezdetben könnyebb és kevesebb problémát vesszünk fel, a későbbiek során azután már több és nehezebb problémával foglalkozhatunk.

A nagyobb, de reális követelmények a hallgatókat fokozott erőfeszítésre, nehézségek leküzdésére sarkalják. A nagy követelmények megkívánják az előadótól, hogy a problémákat tudományosan — de természetesen ne tudálékosan — vesse fel. „A marxizmus maximuma annyi, mint a népszerűség és az egyszerűség maximuma” — mondotta Lenin elvtárs. (*Lenin Művei*, 30. kötet, 331. lap. Oroszul.) A kérdések tudományos színvonalon történő felvetése ne jelentse azt, hogy valamiféle „áltudományos tolvaj-

nvelvet” használjunk. Éppen ellenkezően, egyszerűen és világosan, de ugyanakkor emelkedett elvi színvonalon, a probléma egész gazdagságában kell tárgyalnunk az anyagot.

Az egyszerűség természetesen nem lehet vulgarizálás. A kérdések egyszerű, de tudományos felvetése megköveteli az anvag teljes birtoklását, alapos ismeretét. A sekélyes tudás mindig vulgarizálással, a problémák túlbonyolításával, misztifikálásával jár. Óvakodjunk az erőltetett egyszerűsítésekől és párhuzamoktól. Egyes előadók például az értéktörvényt a kapitalizmushoz úgy határozzák meg, hogy az nem más, mint az egyenlő értékek eséréjének törvénye. Ugyanakkor azonban nem mutatnak rá arra, hogy bár ez az értéktörvény lényeg, de meghatározásában nem tekinthetünk el attól, hogy a termékekben foglalt munkaközlő értéként jelenik meg, ahhoz fejeződik ki. Beszélünk kell arról, hogy az értéktörvény spontán, elemi erővel hat az árutermékeket differenciálja, a termelőerőket fejlődésébe jár, utólag és spontán szabályozza a termelést. Rá kell mutatni arra, hogy az értéktörvény a kapitalizmushoz a kizsákmányolást segíti elő, megerősíti a társadalomnak kizsákmányolókra és kizsákmányoltokra való hasadását. Elősegíti kevesek gazdagodását, fokozza a dolgozók nyomorát. Továbbá, hogy az értéktörvény az átlagprofitráta törvényén át érvényesül, válságot, munkanélküliséget idéz elő stb. Anélkül tehát, hogy túlbonyolítanánk a kérdéseket, a maguk egészében kell azokat megmagyaráznunk és nem szabad vulgarizálnunk.

A problémák helyes módon történő felvetése *e tudományia megszeretetésének* is igen fontos eszköze. A hallgatók lássák a politikai gazdaságtan fontosságát, perspektí-

váját. Mutassunk rá a politikai gazdaságtan helyére a tudományok rendszerében. A politikai gazdaságtan a termelési viszonyokkal a gazdasági élet mozgástörvényeivel foglalkozik és így igen nagy fontosságú a társadalmi fejlődés megértése és előrelátása szempontjából. A politikai gazdaságtan a marxizmus-leninizmus elméletének alapvető része. Minthogy a politikai gazdaságtan tárgykörébe a termelési viszonyok, az osztálytársadalmakban az osztályviszonyok tartoznak, a politikai gazdaságtan elsősorúan politikai tudomány. A politikával való közvetlen kapcsolata az oka annak, hogy a polgári közgazdák oly nagy mértékben törekednek a tények meghamisítására, a valóság lenyelésére. Ezzel szemben a marxizmus-leninizmus politikai gazdaságtana a valóságot tárja fel és fontos fegyver a szocializmus építésében.

Mutassunk rá arra, hogy a gazdaságtudományok rendszerében a politikai gazdaságtan alapvető tudomány, alapja az ágazati gazdaságtanoknak, amelyek a politikai gazdaságtan által feltárt összefüggésekből indulnak ki és szakmai kutatóikkal anyagot szolgáltatnak a politikai gazdaságtan tágabb s egyben összefoglaló jellegű megállapításai számára.

Az előadások során válaszoljunk tudományágunk perspektíváját, hangsúlyozzuk jelentőségét a szocializmus építésében. Mutassuk ki, hogy gazdasági életünket pártunk a marxista-leninista politikai gazdaságtan tanításai szerint irányítja. Ismertessük az 1951. december 1-i párt- és kormányhatározatot, amely nagyszerű példája az értéktörvény tudatos felhasználásának a szocializmus építésében.

Az előadásokban ne csak azt foglalkozunk, hogy milyen nagy a politikai

gazdaságtannak mint tudománynak a jelentősége, hanem azt is, hogy a közgazdák milyen óriási lehetőségeik vannak tervgazdaságunk feladatainak végrehajtásában. Az ötéves terv ismertetésekor térjünk ki részletesen arra, hogy mennyi szakemberre van szüksége pártunknak és népünknek a gazdasági élet területén.

Oktató munkánkban meg kell nyilvánulnia az elmélet és gyakorlat szerves egységének. Lenin elvtárs mondta: „A legfőbb rossz és a legnagyobb nyomorúság, amit a régi tőkés társadalom ránk hagyott — a könyv és a gyakorlati élet közti teljes szakadás.” (*Lenin Művei*, 20. kötet, 404. lap. Oroszul.) Az előadás adjon feleletet az elméleti anyag gyakorlati alkalmazásának kérdéseire és jelöljön meg konkrét példákat ezzel kapcsolatban. A kérdéseket az osztályharc, a szocialista társadalom építésének szempontjából kell fölvetni. A súlypontot az időszerű problémákra helyezjük; a mai elméleteket ismeretve és bírálva, az elavultakat csak röviden bírálva tárgyaljuk. Nem elegendő, ha például általánosságban beszélünk a szocialista hérezés alapelveiről, be kell mutatnunk konkrétan is ezek érvényesülését. Hogy a hérnek a végzett munkához kell igazodnia, függetlenül a dolgozó korától, nemétől, nemzetiségi hovatartozásától, hogy a munkabér megszabásakor figyelembe kell venniünk az egyes termelőágak gazdasági és politikai jelentőségét (például a bányászat és kohászat az első, illetve a második helyen van a bérsorrendben) stb.

Ne tárgyaljuk a kérdéseket elszakítva az osztályharc időszerű problémáitól. A kapitalizmus általános válságának elvi ismertetése alkalmával például részletesen is-

mertessük a kapitalizmus általános válságának elmélyülését, az imperialisták fokozott háborús készülődését bizonyító adatokat. Mindig emeljük ki a tárgykörök magyar vonatkozásait. Amikor például a munkásosztály elnyomódásáról beszélünk a kapitalizmusban, ismertessük a magyar dolgozók fokozódó nyomorát a Horthy-rendszerben. A szocializmus politikai gazdaságtanának tárgyalása során pedig természetesen mindig a Szovjetunió példájából induljunk ki. De ugyanakkor azt is mutassuk meg, hol tartunk mi ezen a téren. Együtt kell taglalnunk a kérdéseket. A szovjet példa ismertetése után, vele szerves egységben mutassuk ki, hogyan alkalmazzuk ezt Magyarországon.

Az előadásoknak gazdagítaniuk kell a hallgatók *általános műveltségét is*. Harcolnunk kell az úgynevezett „szakbarbarizmus” ellen. Világítsuk meg a diákok előtt, hogy a marxizmus-leninizmus elméletének alapvető kérdéseit minden oldalról ismerniük kell a képzett közgazdáknak. Magyarazzuk meg például, hogy mit jelent a filozófiai materializmus alkalmazása a politikai gazdaságtan területén. Világítsuk meg, hogy a világ anyagságának elvét alkalmazzuk, amikor megállapítjuk az anyagi természet elsőbbségét az elosztással, cserével és a fogyasztással szemben. Ha a világ természete anyagi, akkor szükség-szerű, hogy az emberi társadalom életének alapja az anyagi javak termelése. A marxista filozófiai materializmus második alapelve az anyag elsőbbsége. Abból a tételből, hogy az emberek tudatát létük határozza meg, következik, hogy a társadalom gazdasági törvényszerűségeit nem magyarázhatjuk meg az egyén lelki alkatából, hanem éppen ellenkezőleg az egyén „gondolkozá-

sát, magatartását osztályhelyzetéből kell megmagyaráznunk. A kapitalizmust nem lehet az egyes tőkés vagy munkás magatartásából megmagyarázni. A tőkés vagy munkás magatartását osztályhelyzete és a társadalom törvényszerűségei határozzák meg. Az anyagi világ elsőbbségéből következik az is, hogy a gazdasági kategóriák az anyagi valóság visszatükröződései. Az egyes fogalmak tárgyalásakor tehát ki kell mutatnunk, hogy ezekben a kategóriákban milyen társadalmi viszonyok tükröződnek.

A marxi filozófiai materializmus harmadik alaptétele, hogy a világ törvényszerűségei megismerhetők. A marxista-leninista politikai gazdaságtannak pedig alapvető érdeke a valóság megismerése. E kérdés tárgyalása folyamán feltétlenül mutassuk meg azt is, hogy Lenin és Sztálin a szocializmus építésének gyakorlati problémáit az elmélet segítségével oldotta meg és ilymódon fejlesztette tovább a marxi politikai gazdaságtant.

Az elmondottakban csak néhány példát említettünk arra, hogyan világítsuk meg a marxi-lenini elmélet ismeretének fontosságát. Az oktatás során természetesen időnként ki kell térnünk a többi tantárgy, tudományág problémáira is, hogy ilymódon is szélesítsük a hallgatók látókörét.

Az előadások és szemináriumok színvonalát, közérthetőségét, nevelési céljait jelentős mértékben szolgálják a *szemléltető eszközök és a szépirodalom*. A béketábor egyre növekvő erejét jól szemléltetik a térképek, a szocialista gazdaság főlényvét pedig a kommunizmus gigászi békeműveit vagy öt éves termünk építkezéseit ábrázoló kiadványok, képek. A szemléltető eszközök konkrétabbá teszik a hall-

gatók elképzeléseit arról, hogy mi van a számok, adatok mögött. Például a társadalmi összetöke újratemelésének sematikus ábrázolása nagymértékben elősegíti az anyag megrögződését a hallgatók emlékezetében. Ámde a szemléltető eszközök alkalmazását nem szabad túlzásba vinni. Ha ugyanis ezt öncélúvá tesszük, a témát felaprózzuk és a hallgatóknak nem lesz az összefüggésekről átfogó képük.

Oktató-nevelő munkánk fontos eszköze a szépirodalom. A szépirodalom kiszélesíti a hallgatók látókörét, harcos állásfoglalásra készítet. Alexej Tolsztoj *Kenyér* című munkája szinte kikapinthatóvá teszi az intervenció, a hadikommunizmus időszakának problémáit. A mezőgazdaság kollektívizálásának megértéséhez jó eszköz Solohov *Új barázdát szánt az eke* című regénye. Az imperialisták háborús politiká-

ját, a monopóliumok lényegét kítűnően világítja meg Spanov *Gyujtogatók* című könyve stb.

Végül még néhány szó az előadás formájáról. Az előadás legyen tagolt. Helyes, ha az elején megjelöljük, melyek azok a főbb problémák, melyekről beszélni fogunk. A végén foglaljuk össze az elmondottakat, hogy a hallgatók lássák az anyag összefüggéseit.

Igen fontos a világos és tömör előadás. Sztálin elvtárs mondja Leninről: „Csak Lenin tudott a legösszefüggőbb dolgokról is ily egyszerűen és világosan, ily tömören és merészen írni úgy, hogy minden egyes mondata egy-egy lövés.” (*Sztálin Művei*. 6. kötet. 59. lap. Szikra 1951.) Lenin stílusa legyen a mintakép. Előadásainkban ne legyenek semmitmondó frázisok. Mondanivalónkat fogalmazzuk meg pontosan és szabatosan.

Szemináriumok és tanulókörök

Az eddig elmondottak nagyrészt a szemináriumokra és tanulókörökre is érvényesek. Szeretnénk azonban az előadottakat még néhány szemponttal kiegészíteni.

A szemináriumi és tanulóköri munka a *szemináriumra való felkészüléssel kezdődik*. Nem elegendő csupán a hallgatóknak megadott irodalom elolvasása. A szemináriumvezetőnek alaposabban kell ismernie és megvilágítania a kérdéseket. Csak ez teszi lehetővé a szeminárium, illetve tanulókör megfelelő színvonalának biztosítását. A szemináriumvezető példamutató felkészülése ösztönzően hat a hallgatókra is. Vegyünk példát a marxizmus-leninizmus klaszikusairól, akik rendkívüli alapossággal készültek fel minden esetben propagandamunká-

jukra. „Bár Lenin óriási ismeretekkel rendelkezett — mint propagandistának igen széleskörű tapasztalatai voltak, számos előadást tartott, sok propagandacikket írt — mégis minden beszámolójára, minden előadására gondosan felkészült. A lenini felszólalásoknak, előadásoknak számos jegyzete maradt fenn. Ezekből látszik, hogy Lenin milyen lelkiismeretesen átgondolta minden propagandajellegű tevékenységét.” (*Krupszkaja*.)

A szemináriumra, tanulókörre úgy készülünk fel, hogy valóban biztos tájékozottságunk legyen a tárgyalta anyagról. Vegyük például „A társadalmi munka szocialista szervezete és a munka szerinti elosztás szocialista elve” című témakört. Helyes, ha a hallgatóknak

megjelölt irodalmon kívül (Lenin. A nagy kezdeményezés és Hogyan szervezzük meg a versenyt, Sztálin Új helyzet, új feladatok a gazdasági építőmunkában és Beszéd a sztahanovisták első szovjetuniói tanácskozásán, Rákosi és Gerő elvtársak felszólalásai a sztahanovisták I. országos tanácskozásán stb.) áttanulmányozzuk a kapcsolódó legfontosabb cikkeket a Szikra gyűjteményes kötetéből, amely Lenin és Sztálin elvtársaknak a szocialista munka és munkaverseny-nyel foglalkozó munkáit tartalmazza. Meg kell ismerkednünk a legújabb problémákat tárgyaló munkákkal is (Konakov. A műszaki normamegállapítás és a munkabér a szocialista iparban. Zvorikin. A szocialista munkaverseny a Szovjetunió iparában. Ljapin. Munka a szocializmusban. Rákosi elvtárs felszólalása a gazdasági vezetők országos értekezletén. Friss István elvtárs idevonatkozó cikkei stb.) Mindezek alapján a szemináriumi főkészülés során valóban alapos ismereteket fogunk elsajátítani. Természetesen vigyázzunk, nehogy „elsüllyedjünk az anyagban”! Ne vállalkozunk túlméretezett feladatok megoldására, mert így könnyen szem elől téveszthetjük a szemináriumi főkészülés és foglalkozás valódi célját.

A szemináriumok alapos előkészítésének szerves része a szemináriumvezetői értekezlet. Helyes, ha az értekezlet mindenekelőtt kiválasztja a legfontosabb kérdéseket. Ügyelni kell arra, hogy javaslatokat ne csak az értekezlet vezetője, hanem a többi résztvevő is tegyen. Röviden foglalkozni kell azzal is, hogy minő megállapításokat, következtetéseket kell az egyes kérdések tárgyalásából levonni. Majd

a legfontosabb és legproblematicusabb kérdést a résztvevők vitássááá meg részleteiben is.

Maradjunk az előbb említett „A társadalmi munka szocialista szervezete és a munka szerinti elosztás szocialista elve” című témakörnél. Ebből a Közgazdaságtudományi Egyetemen két szemináriumi foglalkozást tartunk (és ennek megfelelően két szemináriumvezetői értekezletet).

Az első foglalkozás fő kérdései:

1. Miben nyilvánul meg a munka jellegének különbözősége a kapitalizmusban és a szocializmusban?

2. Mi a jelentősége és melyek a főbb formái a munkaversenynek és a Sztahanov-mozgalomnak?

3. Hogyan biztosítják a műszakilag megalapozott haladó átlagnormák a munka termelékenységének növelését, és melyek feladataink ezen a téren?

4. Melyek döntő feladataink a munkaerőgazdálkodás területén?

A második szemináriumi foglalkozás fő kérdései:

1. Miért törvényszerűsége a munka szerinti elosztás a szocialista társadalomnak?

2. Munkabér és munkabérrendszer a szocialista iparban.

3. Hogyan érvényesül a munka szerinti elosztás a szocialista mezőgazdaságban?

4. Mit jelent, hogy az életszínvonal növekedése törvényszerű a szocialista rendszerben?

A főkérdéseken belül 2—3 mellékkérdést is állapítsunk meg. Ezeket természetesen nem kell okvetlenül feltennünk a szemináriumon, hiszen lehetséges, hogy más kérdés tárgyalása során tisztázódnak.

Igy például a Munkabér és munkabérrendszer a szocialista iparban című pont alkérdései:

a) Mi a különbség a kapitalista és szocialista munkabér között?

b) Melyek munkabérpolitikánk problémái?

c) Az 1951 december 1-i párt-és kormányhatározat jelentősége munkabérpolitikánk szempontjából.

A szemináriumvezetői értekezlet így tisztázza, melyek a szemináriumon megvitatásra kerülő legfontosabb kérdések. Az értekezlet azonban csak szempontokat adhat. Ezekután kell minden szemináriumvezetőnek konkretizálni a kérdéseket a maga szemináriuma számára, majd pedig kidolgozni a vita-vázlatot.

Milven legyen a szemináriumú vázlat?

1. Támaszkodjék a szemináriumvezetői értekezleten elmondottakra. Tartalmazza az ott elhangzott legfontosabb problémákat.

2. Az anyagot csoportosítsa 3—4 főkérdés köré. Ezek mellett tüntesse fel az időbeosztást, nehogy kifogyjunk az időből.

3. A főkérdésen belül határozzon meg alkérdéseket. Ezekkel felbontjuk az anyagot kisebb részekre, úgyhogy az alkérdések válaszai összefüggő képet adjanak a főkérdésről.

4. A kérdéseket fogalmazzuk meg pontosan és világosan, s tartsuk szem előtt, hogy a szemináriumnak nem az iskolás kérdés-felelet forma alkalmazása a célja.

5. A vázlat tartalmazza a főkérdések összefoglalását. (Ezekhez természetesen a szemináriumú foglalkozás alkalmával hozzá kell venni a vita során felvetődött fontos szempontokat, értékelni kell a legjobb, vagy helytelen hozzászólásokat stb.) Csak előre elkészített összefoglaló alapján tudjuk a kér-

déseket valóban tömören, röviden összefoglalni.

A szemináriumú vázlatot természetesen rugalmasan kell kezelnünk. Ha az előre elkészített kérdésekhez mereven ragaszkodunk, elszakadunk a hallgatóktól. A szemináriumokon felvetődhetnek olyan problémák, amelyekkel feltétlenül foglalkozni kell. A szemináriumú vázlatot akkor használjuk helyesen, ha keretei között maradjunk, de szükség esetén, a felmerült fontos problémáknak megfelelően formáljuk.

A szemináriumot mindig konzultációval kezdjük. Kérdezzük meg, felmerült-e tisztázatlan kérdés az anyag tanulmányozása során. Ha fontos kérdést tesznek fel, válaszoljunk rá, illetve válaszoltassunk a hallgatókkal. Ha a kérdés lényegtelen, ne térjük ki rá. (Esetleg válaszoljunk külön a kérdés feltevőjének.) Ha olyan problémát vetnek fel, amelyet a szemináriumú vita alkalmával úgyis megtárgyalunk, akkor közöljük, hogy arra rá fogunk térni a későbbiek során. Ha valamely kérdésre nem tudunk válaszolni, mondjuk meg, hogy majd utánanézzünk. Semmiestre se kerüljük meg a választ. Kalinvin elvtárs mondta, hogy ha nem tudtok válaszolni „... ne tagadjátok meg a választ, ne menjétek el a kérdést. Ha nem tudtok azonnal felelni, mondjátok meg nyíltan: a kérdés fontos és érdekes, szívesen adnék rá választ, pillanatnyilag nem vagyok rá felkészülve, nem gondoltam még át, megbeszélem az elvtársakkal és utána megadom a feleletet.” (*Kalinvin. A kommunista nevelésről. 122. lap. Szikra 1948.*)

A szemináriumú foglalkozás következő lépése a vita fő kérdéseinek ismertetése. Így a hallgatók

már kezdettől átfogó képet nyernek a vita tárgyáról.

Ezekután következnek a tulajdonképpeni vita. A nagyobb kérdések feltevése után hagyjunk a hallgatóknak rövid gondolkodási időt. Így a hallgatók nem fognak rögtönözni, másrészt a szemináriumi kérdések nem követik egymást géppuskaropogásszerűen. A hallgatók nem fáradnak ki és követni tudják a szeminárium gondolatmenetét.

Felvetődik a kérdés, melyik a helyesebb módszer: a hallgatók felszólítása vagy az önkéntes jelentkezés alapján történő feleltetés. A két módszert kombinálva kell alkalmaznunk. Az önkéntes jelentkezés figyelembevétel helyes, mert aktivitásra nevel. Ugyanakkor viszont, ha csak ezt alkalmazzuk, a passzívabb hallgatók sose fognak felelni.

A szemináriumon mindenkit aktivizálni kell. Ne legyen olyan hallgató, aki nem szól hozzá a kérdésekhez. Ne engedjük meg azt, hogy csak egy-két hallgató beszéljen és a többi hallgasson. Ha a szeminárium minden résztvevőjét aktivizáljuk, érezni fogják, hogy a szeminárium eredménye közös munka gyümölcse. A vitára történő felszólítás ne történjék oly módon, hogy a legjobb hallgatót szólítjuk elsőnek. Ez rendszerint elvágja a további vita fonalát, a gyengébbek nem mernek hozzászólni. Persze, esetenként a legjobbakat is felszólíthatjuk elsőnek, márcsak azért is, hogy ne lankadjon figyelmük. Az aktivizálás általában helyes módszerrel történjék. Ne éreztessük a gyengébbekkel, hogy ők kevesebbet, az erősebbekkel, hogy ők többet tudnak, mert ez esetleg letörést, illetve elbizakodottságot idézhet elő. Ellenben nevelési szempontból he-

lyes, ha az esetleges öntelt, nagyhangú résztvevőknek nehéz kérdést teszünk fel. A passzív, gyengébb elvtársakat viszont — főleg eleinte — ne a legnehezebb, hanem az egyszerűbb kérdések tárgyalására szólítsuk fel. Csak így tudjuk erősíteni önbizalmukat.

Ha valamelyik hallgató gondolatmenetében megakad, tegyünk fel számára kiegészítő kérdést. Ez természetesen ne legyen olyan, hogy mindjárt meg is adja a választ, hanem vezesse rá az illetőt önálló gondolkodással a helyes feleletre. Ha egy-egy passzív hallgató a kiegészítő kérdések ellenére sem birkózik meg a problémával, ne nyagassuk túlságosan, mert ezzel nem aktivizáljuk, hanem letörjük. A kiegészítő kérdések természetesen ne jelentsék, hogy minduntalan félbeszakítjuk az illető mondanivalóját. Csak akkor szakítsuk félbe a feleletet, ha megakad vagy mellékvágányra tér.

A jó vitavezetés fontos kelleke a helyes kérdésfeltevés. Lenin elvtárs mondotta, hogy a helyesen feltett kérdés egyenlő a felelet felével. A kérdés világos legyen és kapcsolódjék az előzőhöz. Ez rendszeressé teszi a megbeszélést, megkönnyíti a hallgatók számára az összefüggések megértését. Szükség esetén a szemináriumvezető kösse össze az egymást követő kérdéseket néhány mondattal.

Helyes, ha nem úgy tesszük fel a kérdést, hogy igennel vagy nemmel lehessen felelni. Óvakodjunk azonban a beugrató kérdésektől. Ezeket a hallgató becsapásnak érzí és megrendül bizalma a szemináriumvezető komolyságában.

A helyes, problematikus kérdésfeltevés eredményeként a szeminárium valóban elvi, konkrét viták sorozata lesz. Nem szabad megen-

gedni, hogy a hallgatók félmondatokban vagy általánosságban beszéljenek. Arra neveljük a hallgatókat, hogy a nagy meghatározásokat konkretizálják, támásszák alá érvekkel. Törekedjünk arra is, hogy a hallgatók megtanuljanak gondolatmeneteket összefüggően elmondani. Persze, a hallgatóknak nemcsak az összefüggéseket kell látniuk, hanem ismerniük kell az anyagot is. Azt például nem kívánhatjuk, hogy a hallgatók az imperializmus tárgyalása során pontos adatokat soroljanak fel például a századforduló idején az Egyesült Államokban lezajlott tökekoncentrációról. Feltétlenül szükséges azonban, hogy a sztálini ötéves terveknek, vagy népi demokráciánk ötéves tervének főbb feladatait ismerjék. Az adatok alátámasztják az összefüggéseket, s így elősegítik színvonalas vita kialakulását is.

A vita élénk legyen, de ne öncélú, meddő. Ha szükséges, a szemináriumvezető lépjen közbe és kapcsolja ki az esetleges álproblémákat. Magyarázza meg, hogy csupán a szocializmus építése, az osztályharc szempontjából fontos kérdéseket kell megvitatni. Természetesen nem szabad háttérbe szorítani az elvi kérdéseket és csak napi problémákról vitatkozni. Az elmélet és gyakorlat egysége azt jelentse, hogy fontos elvi kérdéseket vitassunk meg, gyakorlati oldalról alátámasztva. De ez ne jelentsen vulgarizálást. A „mindent mindenre aktualizálni“ módszerét.

Ki kell küszöbölni az ismételtetést is a vitából. Vannak olyan hozzászólók, akik oda sem figyelnek arra, mit mond a másik. Előre elkészítik a maguk mondókáját és ha azt előtűik — más szavakkal — már más is elmondta, ők akkor is végigmondják a magukét. Az ilyen

„vita“ helytelenségét meg kell magyaráznunk.

A vita során meg kell tanítani a hallgatókat az érvelésre. Feladatuk tűzzük ki egyes kérdéseknek olyan valaki számára való megmagyarázását, aki a problémáról még sohasem hallott. Meg kell tanítani a hallgatókat a helyes álláspont megvédésére, az ellenséges nézetek leleplezésére. Fejlesszük ki a hallgatókban az elvi éberséget. A szemináriumvezető ne igazítsa azonnal helyre a helytelen nézeteket, hanem vezesse rá a résztvevőket megcáfolásukra. A hallgatókat önálló gondolkodásra kell nevelni.

A szemináriumon felvetődött problémákat világosan, mindenki számára érthetően tisztázni kell. Küzdeni kell a bonyolult, tudálékos beszédmód ellen. Kirov elvtárs a tudálékos embereket így tette nevetéssé: „Hallottam — mondotta —, hogy az egyik funkcionárius beszédében itt ilyeneket mondott: „Az általános helyzetből kiindulva, a természeti feltételekkel kapcsolatban, a főláncszem nálunk a boglyarakás problémája.“

A szemináriumi foglalkozást a szeminárium értékelésével zárjuk le. Mondjuk meg, kik szerepeltek legjobban, kik gyengén. Lássák a hallgatók, hol van pótolnivalójuk és ismerjék fel, mi a helyes, mi a helytelen munkamódszerükben. Az értékelés elősegítésére esetleg készíthetünk a szeminárium közben a hallgatók hozzászólásairól rövid feljegyzéseket. A szeminárium bírálatára legyen éles. Építő, de kemény bírálatot kell gyakorolnunk, mert ez hozzájárul a szeminárium elvtársi légkörének kialakításához, a hallgatók eredményes tanuláshoz.

A szemináriumi munka fontos feladata a *szemináriumi hallgatók*

nevelése. Teendőinkről ezen a téren ugyanazt mondhatjuk, amit már az előadásokkal kapcsolatban megállapítottunk. Ehhez még hozzáfűzzük, hogy a szemináriumvezető magatartásának példamutónak kell lennie. Nem követelhetjük meg a hallgatóktól az alapos fölkészülést, ha mi magunk nem készülünk a szemináriumra. Nem kívánhatunk tervszerű munkát, ha mi magunk nem dolgozunk tervszerűen. A szemináriumvezető is kérje a hallgatók bírálatát saját munkájáról. A bírálat saját fejlődését nagymértékben előmozdítja. A szemináriumvezető példamutatása fél győzelem a nevelőmunkájában.

Az eredményes nevelőmunkához szükséges a szemináriumvezető tekinthetősége. Ezt azonban ne úgy szerezzék meg, hogy „három lépés távolságra” tartja magától a hallgatókat. Ez ugyanolyan hiba, mint ha „bizalmaskodó légkör” alakul ki. Előbbi esetben a rosszul értelmezett tekintély inkább félelmen alapul, az utóbbi esetben viszont a fegyelem meglazul, a kollektíva szét-esik. A szemináriumvezető a tekintélyt jó munkával, tudásával, példamutató magatartásával érdemeli ki.

A nevelőmunka eredményességéhez, az öntudatos fegyelem kialakításához igen fontos a kollektíva nevelő hatásának felhasználása. Ennek nevelőereje gyakran sokkal hatásosabb, mint a szemináriumvezető ilyenirányú munkája.

A szemináriumon kívül az oktató-nevelőmunka fontos eszközei a *tanulókörök*. A Közgazdaságtudományi Egyetem oktatásában eddig szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy egyedül a szemináriumok nem biztosítják a hallgatók folyamatos tanulását, a problémák el-

mélyítését, nagyobb problémakörökről összefüggő előadásmód elsa-játítását. Ezért a jövő tanévben a Szovjetunió példája nyomán a tanulóköri foglalkozást is meghonosítjuk a szemináriumokon kívül.

A tanulókör feladata egyes, viszonylag könnyebben érthető problémák feldolgozása. A tanulókörben általában 1—2 előadást tartatunk azokról a legfontosabb kérdésekről, melyek elmélyítését fontosnak látjuk. Így például a munkásosztály kapitalizmusbeli elnyomódásáról szóló tárgykörben az egyik hallgató referál a munkásosztály elnyomódásáról a Horthy-rendszerben, egy másik a dolgozók nyomorának fokozódásáról a kapitalista országokban a második világháború után.

A körülbelül 30 percig tartó előadás felveti a tárgykör legfontosabb problémáit és lehetővé teszi, hogy a hallgatók a kiselőadás alapján elmélyítsék tudásukat. Az előadás elhangzása után a tanulókör vezetője szükség szerint helyreigazítja azokat a tévedéseket, melyek megvilágítása nélkül a vita ferde vágányra csúsznék és megjelöli azokat a fő problémákat, melyek keretében a vitának a lehetőséghez képest mozognia kell. Ezután következnek a hallgatók hozzászólásai, melyek egyrészt az előadás kapcsán felmerült vitás kérdésekkel, másrészt magának az előadásnak (szerkezetének, arányainak, stílusának stb.) bírálatával foglalkoznak. Szükség esetén a hozzászólások időtartamát is szabjuk meg. A hallgatók hozzászólása után következik az előadó válasza, majd a tanulókör vezetőjének összefoglalója. A zárzó tartalmazza a kiselőadás és a hozzászólások értékelését, a felvetődött vitás problémák és helytelen nézetek tisztá-

zását és a vezető által szükségesnek látott kiegészítéseket. Az első tanulóköri megbeszélésen célszerű, ha a szemináriumvezető ismerteti a bírálat helyes módszereit, nehogy a vita helytelen mederbe terelődjék.

A tanulókörre is alaposan föl kell készülni. A tanulókör csak úgy

fogja elmélyíteni a hallgatók tudását, ha az előadóval előzetesen behatóan foglalkozunk, megbeszéljük vele az előadás vázlatát stb. Ugyanakkor a tanulókör vezetőjének is lelkiismeretesen kell foglalkoznia az anyaggal. Csak ilymódon tud valóban alapos ismereteket nyújtani a hallgatók számára.

A hallgatók egyéni munkája

A hallgatók egyéni munkája az ismeretszerzés nélkülözhetetlen feltétele. Ezért törekednünk kell arra, hogy a hallgató mielőbb elsajátítsa az egyéni tanulás módszereit. Erre azért is szükség van, mert csak így lesz képes arra, hogy az egyetem elvégzése után önállóan tovább képezze magát. Igen fontos feladatunk ezzel kapcsolatban, hogy a hallgatókat megtanítsuk a jegyzetkészítésre. Ne sajnáljuk a fáradságot és az első szemináriumi összejövetelen beszéljük meg a jegyzetkészítés módszereit és technikáját. Természetesen hangsúlyoznunk kell, hogy nem adhatunk abszolút érvényű „recepteket”, csupán alapvető útmutatásokat, amelyek keretén belül mindenkinek egyéni munkával kell a maga módszereit kialakítani.

Helyes, ha a szemináriumi foglalkozáson az irodalom egy részletét megbeszéljük jegyzetkészítési szempontból. Megvilágítjuk — esetleg írásban is lerögzítjük — melyek azok a legfontosabb gondolatok, amelyeket ki kell jegyezni. Ezenkívül igen fontos, hogy főképp a jegyzetkészítésben kevésbé gyakorlott hallgatók jegyzetét a szemináriumvezető állandóan figyelemmel kíséresse, útmutatásokat adjon számukra.

A szemináriumvezető szervezze meg a hallgatók rendszeres kon-

zultációját is. Jelöljön ki időpontot, amikor a tananyag nehezebben érthető részleteire vonatkozóan magyarázatokat kérhetnek tőle. A tapasztalat azt mutatja, hogy — főleg kezdetben — a hallgatók maguktól nem igen fordulnak konzultációs kérdésekkel a szemináriumvezetőhöz. A szemináriumvezetőnek tehát öntevékenynek kell lennie. Szükség esetén ő hívjon be magához egyes hallgatókat, beszélje meg velük az anyag nehezebben érthető részeit és győzze meg őket arról, hogy a konzultáció hasznos számukra.

A hallgatók nagy segítségére szolgál a tanszék kabinetje, ahol az ügyeletes tanársegéd ad felvilágosítást az odaforduló hallgatóknak. Könyvtár, témakörönként csoportosított irodalmi és adatdokumentáció, szemléltető eszközök stb. állnak rendelkezésükre.

A hallgatókkal való egyéni foglalkozást rendszeressé kell tenni oly értelemben is, hogy a hallgatókkal problémáikról félévenként legalább kétszer részletesen el kell beszélgetnünk. Ez az egyéni foglalkozás természetesen ne legyen „lelki klinika”. Beszélgessünk a hallgatóval egyéni problémáiról is, de a döntő kérdés munkája, tanulása legyen. Elsősorban tanulásán át ismerjük meg és nyújtunk neki segítséget.

Az egyéni foglalkozás egyúttal arra is alkalmas, hogy a hallgatókat behatóbban megismerjük, közelebb kerüljünk hozzájuk. Így alakíthatjuk ki azt az elvtársi légkört, mely az eredményes munkának elengedhetetlen föltétele.

Keltsük fel hallgatóinkban a tudás elsajátításának szenvedélyességét, amiről Sztálin elvtárs a következőket mondja: „A tudomány, a technikai tapasztalatok, az ismeretek, — mindez olyan dolog, amit meg lehet szerezni. Ma még hiányoznak, de holnap meglesznek. A fődolog itt, hogy meglegyen bennünk a technika elsajátításához, a termelés tudományának az elsajátításához szükséges szenvedélyes bol-

sevik akarat. Szennvedélyes akarással mindent el lehet érni, minden akadályt le lehet küzdeni.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 426. lap. Szikra 1951.)

Az előadók és szemináriumvezetők jó oktató- és nevelőmunkája azt jelenti, hogy áldozatkész, képzett kádereket nevelünk népi demokráciánknak, akik megállják helyüket azon a poszton, ahová pártunk és államunk állítja őket. Az egyetemi oktatóknak fel kell ismerniük azokat a nagyszerű feladatokat, melyek a szocializmus építésében, a békeharcban rájuk várnak és mindent meg kell tenniük, hogy megfeleljenek a beléjük helyezett bizalomnak.

Megjelent

A STATISZTIKAI SZEMLE

júliusi száma

Tartalmából:

Tervjelentés

Népgazdaságunk eredményei a Központi Statisztikai Hivatal jelentésének tükrében

A statisztika, mint tudomány tartalmáról

Az I. negyedévi műszaki beszámolók tapasztalatai

A forgóeszközök forgási sebességének kiszámítási módszereiről lefolyt vita eredményeihez

Vágóállatkitermelési és húsmérlegek

A beszámolási rendszer kialakítása

Az 1952. évi városi és községi helyzetképstatistikai adatgyűjtés főbb eredményei

HOZZÁSZÓLÁS — NEMZETKÖZI STATISZTIKA

STATISZTIKAI HÍRADÓ — IRODALOM

Ára: 8— Ft

Kapható:

IBUSZ-PAVILLONOKBAN ÉS A STATISZTIKAI KIADÓVÁLLALATNÁL,
Budapest, II., Keleti Károly-u. 5. I. 1.

Telefon: 350-126, 130 mellék

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve második negyedének végrehajtásáról

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedését. 1952 második negyedében a következő adatok jellemzik:

A második negyedévben az egyes iparcsoportok tervteljesítése a következőképpen alakult:

Ipar

A gyáripár 1952 második negyedévi tervét sikerrel teljesítette. Az egész gyáripár teljes termelési tervét 101,7 százalékra, ezen belül a nehézipar 101,8 százalékra, a könnyűipar 101,5 százalékra, az élelmezési ipar 105,4 százalékra teljesítette. A gyáripár 1952 második negyedében 23,5 százalékkal termelt többet, mint 1951 azonos időszakában, ezen belül a nehézipar termelése 29,6 százalékkal, a könnyűiparé 10,9 százalékkal, az élelmezési iparé 33,7 százalékkal emelkedett. Az iparcsoportok közül a bányászat termelése 23,1 százalékkal, a kohászaté 20,8 százalékkal, a gépgyártásé 37,3 százalékkal, az építőanyagiparé 24,7 százalékkal, a textiliparé 10,3 százalékkal, a ruházati iparé 14,0 százalékkal emelkedett.

Az év első felében a gyáripár termelése 26,8 százalékkal haladta meg 1951 első félévi termelését.

Iparcsoport	1952 II. negyedének tervteljesítési százaléka
<i>Bányászat</i>	100,7
<i>Kohászat</i>	102,8
<i>Gépgyártás</i>	100,2
<i>Erősáramú berendezések gyártása</i>	103,4
<i>Gyengeáramú berendezések gyártása</i>	96,2
<i>Finommechanika</i>	101,5
<i>Tömegcikkipar</i>	101,1
<i>Javitóműhelyek</i>	107-8
<i>Villamosenergiaipar</i>	102,5
<i>Építőanyagipar</i>	104,5
<i>Vegyészeti ipar</i>	103,3
<i>Nehézipar összesen:</i>	101,8
<i>Faipar</i>	103,3
<i>Papíripár</i>	101,3
<i>Nyomdaipar</i>	102,1
<i>Textilipar</i>	101,2
<i>Bőr- és szőrmeipar</i>	101,3
<i>Ruházati ipar</i>	101,7
<i>Könnyűipar összesen:</i>	101,5
<i>Élelmiszeripar</i>	105,4
<i>Gyáripár összesen:</i>	101,7

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok 1952 II. negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Miniszterium	1952 II. negyedének tervezési százaléka		1952 II. negyed 1951 II. negyedének százalékában
Bánya- és energiaügyi miniszterium	102,5	Tégla	146,8
Kohó- és gépipari miniszterium	100,7	Mész	132,7
Középgéipari miniszterium	95,4	Cement	112,0
Kőnyűipari miniszterium	101,4	Tűzállóanyag	119,3
Élelmiszeripari miniszterium	105,4	Táblaüveg	140,4
Építőanyagipari miniszterium	105,0	Pamutszövet	104,8
Építésiügyi miniszterium iparvállalatai	108,8	Selyemszövet	93,4
Közlekedésügyi miniszterium iparvállalatai	107,7	Len-, kenderszövet	110,5
Helyiipari miniszterium	90,1	Selyemharisnya	120,9
		Pamutharisnya	134,2
		Férfiöltöny	79,0
		Bőr cipő	117,4
		Liszt	147,9
		Cigaretta	141,1
		Édesipari készítmények	145,2
		Szappan	120,6
		Nyershúsok, zsír- és zsírszalonna	113,8
		Gyufa	100,1

A helyiiparhoz tartozó állami vállalatok termelése az előző év megfelelő időszakához képest 94,2 százalékkal, a kisipari termelőszövetkezeteké 150,4 százalékkal emelkedett.

A fontosabb iparcikkek termelése 1952 II. negyedében 1951 II. negyedéhez képest a következőképpen alakult:

Cikk megnevezése	1952 II. negyed 1951 II. negyedének százalékában
Szén	122,7
Vas és acél	115,8
Öntvény	122,1
Hengerelt rúdacél	123,8
Hengerelt idomacél	85,1
Esztergagépek	102,4
Mozdony	96,9
Vasúti teherkocsi	104,5
Tehergépkocsi	276,1
Motorkerékpár	148,8
Kerékpár	118,3
Dieselmotor	382,8
Talajművelőgépek	108,7
Rádióvevőkészülék	200,4
Izzólámpa	65,6
Varrógép	109,9
Villamosenergia	119,7
Gépolaj és motorolaj	129,7
Tehergépkocsiabroncs-köpeny	131,7

Terven felül a második negyedében jelentős mennyiségű finomrúdacélt, szalagacélt, durvalemezt, kovácsoltacélt, gőzturbinát, gyorségésű gépkocsimotort, fűrógépet, tárcsás talajművelőt, növényvédőszer, kartonkészárut, kötöttárut, gyermekcipőt, női kabátot, férfiinget, sört és étolajat gyártottak.

A tervvel szemben lemaradás van az acélnyersvas, elektroacél, hajókazán, gőzerőgép, motorvonat, lánctalpas traktor, gépolaj, acetón, kénsav, flanel, fehérneműanyag, selyemszövet, furnír, égetett mész és égetett cserép termelésében.

Továbbra sem kielégítő az iparban a termelés ütemessége; van ugyan ezen a téren is javulás, azonban a hónapvégi rohammunkát a vállalatok nagy része nem küszöbölte ki. Néhány iparágban, elsősorban a ruházati és a cipőiparban egyes gyártmányok minősége nem megfelelő; az elsőrendű áruk részaránya nem éri el az előírt mértéket. A termékek önkölt-

sége csökkent, azonban az önköltségcsökkentési tervet a vállalatok általában nem teljesítették. A gépek jelentős részének kihasználása nem megfelelő.

Építőipar

Az építőipar 1952 II. negyedévi termelési tervét 95,8 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 107,3 százalékra, a mélyépítőipar 80,1 százalékra teljesítette. Az építőipar termelési értéke 23,5 százalékkal volt több, mint 1951 II. negyedében, az emelkedés a magasépítőiparban 24,3 százalék, a mélyépítőiparban 22,0 százalék.

Az egyes minisztériumokhoz tartozó építőipari vállalatok II. negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

	százalék
<i>Építésügyi minisztérium</i>	107,0
<i>Közlekedésügyi minisztérium</i>	76,7
<i>Bányá- és energiaügyi minisztérium</i>	118,5
<i>Helyi építőipari vállalatok</i>	94,8

Az építőipar még mindig nem elegendő mértékben összpontosította erőit a folyamatban lévő jelentősebb építkezések befejezésére. Bár a negyedév folyamán számos igen jelentős létesítményt adott át a népgazdaságnak — a fontos létesítmények egy része, mint például a sztálinvárosi mozdonyjavító és az öntöde, a Kábelgyár három szerelőcsarnoka és az ajkai vágáriskola épületei nem készültek el határidőre.

Mezőgazdaság

Mezőgazdaságunkban a vetési munkák időben befejeződtek. A májusi fagyok az ország egyes részein a vetésekben kárt tettek, azonban a kormány azonnali intézke-

dései, a szükséges pótvetőmag biztosítása, valamint a mezőgazdaság dolgozóinak alapos növényápolási munkái révén a károk túlnyomó részét sikerült kiküszöbölni.

A vetésterületek hasznosítása kedvezőbb, mint az előző években. Állatállományunk fejlesztését szolgálja a takarmányterületek növelése. Mintegy 90 000 holddal emelkedett a tavaszinál magasabb hozamú ősziárpa vetésterülete és kb. 100 000 holddal nagyobb a tavalyinál a szalastakarmányok vetésterülete. A gyapot vetésterülete már közel 80 ezer hold. Emelkedett a rost- és a többi ipari növény, a rizs és a dohány vetésterülete is. Jelentősen nőtt a városi dolgozók jobb ellátását szolgáló szántóföldi zöldség vetésterülete.

A negyedév folyamán tovább erősödött a mezőgazdaság szocialista sektora.

Az állami gazdaságok összes területe az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva 41,4 százalékkal, szántóterülete 42,8 százalékkal emelkedett. A terület növekedésénél nagyobb arányú az állatállomány növekedése. Különösen jelentős az elmúlt év azonos időszakához képest a loállomány 74,1 százalékos, a szarvasmarhaállomány 75,1 százalékos és a sertésállomány 47,6 százalékos emelkedése.

Az állami gazdaságok tejtermelése tovább javult. 1952 második negyedévében 76,3 százalékkal több tejet termeltek és több mint kétszerannyit adtak át az államnak, mint az előző év azonos időszakában. A napi átlagos tejhozam egy év alatt 24,6 százalékkal emelkedett. A hízóba állított szarvasmarhák száma 57,0 százalékkal, az állami gazdaságokban és hizaldákban a hízósertések száma 70 százalékkal több mint egy évvel ez-

előtt. Az állami gazdaságok traktor- és vontatóállománya együttesen 41,3 százalékkal haladja meg a múlt év azonos időszakának állományát.

A termelőszövetkezetek területe a múlt év II. negyedévének 137 százalékára, közös állatállománya 223 százalékára emelkedett. Sertésállományuk a tavalyinak közel két és félszerese, a szarvasmarha- és lóállomány a tavalyinak kétszerese. A termelőszövetkezetekbe belépő tagok közül lényegesen többen hozták be állataikat, mint egy évvel ezelőtt.

Sem az állami gazdaságok, sem a termelőszövetkezetek nem teljesítették sertéshizlalási és sertésbeadási tervüket.

A gépállomások fokozott segítségnyújtást nyújtanak mezőgazdaságunknak. A gépállomások traktor- és vontatóállománya az előző év azonos időszakához képest jelentősen nőtt. A gépállomásokon lévő kombájnok száma egy év alatt több mint három és félszeresére, az aratógépeké mintegy 25 százalékkal, a cséplőgépeké száma 45 százalékkal emelkedett.

Erőteljes ütemben folyik a kormány kétéves fásítás-fejlesztési háttározatának végrehajtása. A tavaszi erdősfítési idényben mintegy 16 500 hold területen végeztek fásítást. Ezzel az 1952 végéig kitűzött feladatot 52,4 százalékra teljesítették.

Közlekedés

A vasút áruszállítási tervét 101,7 százalékra teljesítette. 1951 második negyedéhez képest a teheráruforgalom emelkedése 25,3 százalék, a személyszállítása 23,2 százalék. A fontosabb árucikkek napi átlagos rakodásának emelkedése a

múlt év második negyedéhez képest a következő volt: szénél 18,1 százalék, olajnál 35,0 százalék, méz-cementnél 5,6 százalék, kő-kavicsnál 32,9 százalék, burgonyánál 29,0 százalék, kenyérgabonánál 32,7 százalék.

A víziközlekedés teherszállítási tervét 108,9 százalékra teljesítette, a teheráruforgalom a múlt év azonos időszakának 120 százalékára nőtt.

A tehergépkocsik áruszállítása 48,4 százalékkal volt több mint 1951 második negyedében.

A városi közúti vasutak személyszállítása 5,8 százalékkal nőtt. A városi autóbúszközlekedés személyforgalma egy év alatt 29,9 százalékkal, a távolsági autóbúszközlekedése 32,9 százalékkal emelkedett.

Áruforgalom

A negyedév folyamán az áruforgalom növekedett. A dolgozó parasztok és a termelőszövetkezetek által piacra hozott termékek mennyisége tovább emelkedett, az árak tovább csökkentek: így Budapesten a negyedév végén a zsír ára 20 százalékkal, az olajé 34 százalékkal, a baromfié 30 százalékkal, a tojásé 12 százalékkal, a burgonyáé 14 százalékkal volt alacsonyabb, mint az elmúlt év azonos időpontjában.

1952 második negyedében a kiskereskedelmi hálózaton keresztül a lakosság zsírból 20,4 százalékkal, édesipari készítményekből 28,6 százalékkal, cigarettából 22,7 százalékkal, bőrcipőből 47,2 százalékkal, kartonból 34,0 százalékkal, csecsemőkelengyéből 23,1 százalékkal többet vásárolt, mint egy évvel ezelőtt, edényből 51,8 százalékkal többet vásárolt, mint egy évvel ezelőtt.

A begyűjtési minisztérium második negyedévi begyűjtési tervét kenyérgabonából 122,6 százalékra, baromfiból 117,4 százalékra, tejből 111,6 százalékra, malacból 290,4 százalékra teljesítette. Hízottsertésből és vágómarhából a begyűjtés az előirányzatot nem érte el, bár hízottsertésből 93 000 darabbal, vágómarhából 7000 darabbal többet gyűjtöttek be, mint a múlt év második negyedében, 23 millió darabbal több tojást, 39 millió literrel több tejet, 206 vagonnal több baromfit gyűjtöttek be, mint egy évvel ezelőtt.

Munkások és alkalmazottak számának emelkedése, a munkatermelékenység alakulása

Az év második negyedében a munkások és alkalmazottak száma a népgazdaság valamennyi ágában tovább emelkedett. A gyáriparban és építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt mintegy 74 000 fővel nőtt. Ezen belül a nők létszámának emelkedése közel 39 000.

Az 1952 második negyedévi munkabérialap a gyáriparban — leszámítva az 1951 december 1-i bér-emelést — a múlt év második negyedéhez képest 22,8 százalékkal magasabb.

Emelkedett a gyáriparban és az építőiparban a munka termelékenysége. A gyáriparban az egy főre eső termelés 11,6 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 13,3 százalék, a kohászatban 13,8 százalék, a gépgyártásban 18,3 százalék, a textiliparban 3,8 százalék, a ruházati iparban 3,3 százalék. Az építőipar-

ban a termelékenység egy év alatt 22,6 százalékkal emelkedett.

A negyedév folyamán a gyáriparban a munkafegyelem általában javult, az igazolatlanul mulasztók száma csökkent. Nem alakult ki elégtőn a munkafegyelem a minisztériumi és helyi építőiparban, sem az igazolatlan mulasztások, sem az önkényesen kilépők tekintetében.

Beruházások

1952 második negyedében a beruházásokra folyósított összeg 27,6 százalékkal volt több, mint 1951 azonos időszakában. Az emelkedés a gyáriparban 37,4 százalék. A gyáripar beruházásából a nehéziparra 93,3 százalék, a könnyűiparra 4,8 százalék, az élelmiszeriparra 1,9 százalék jutott.

Az üzembehelyezett beruházások értéke a múlt év hasonló időszakához képest 40,9 százalékkal emelkedett. Az emelkedés a gyáriparban 87,5 százalék.

A negyedév folyamán számos új üzem kezdte meg működését. Átadták rendeltetésének a korszerű technikai berendezéssel felszerelt Tiszamenti Vegyiműveket, a Mályi Téglagyárat, a 700 köbméteres diógyőri kohót, az ajka—söjtöri és a kőbánya—sztalinvárosi 120 kW-os elektromos távvezetékét. Megkezdődött a Hajdúsági Gyógyszergyár próbaüzemeltetése.

A negyedév folyamán számos üzemet bővítettek és korszerűsítettek. Elkészült a Mélyfúróberendezések Gyára szerelő- és műhelycsarnoka, a Vörös Csillag Traktorgyár acélöntvénytisztító épülete, a Békéscsabai Téglagyár új műszárítója.

A bányászatban több új nagyteljesítményű bányagépet, szovjet mintájú bányakombájnt, rakodó-

gépet, kaparószalagot, fejtőkalapácsot helyeztek üzembe.

A negyedévben több új jelentős beruházást kezdtek meg, így a sztálinvárosi 700 köbméteres kohó és a MÁVAG Kohászati Üzemek 180 tonnás új Martjn-kemencéje alapozási munkáit, a MÁVAG Mozdony- és Gépgyárban új csarnok és irodaház, Kisigmánd—Komárom közötti 120 kilovoltos elektromos távvezeték és Veszprémi Kenyérgyár építését.

A második negyedben mezőgazdaságunk nagyszámú erő- és munkagépet kapott, köztük 879 traktort, 575 kéveköto-aratógépet, 373 arató-cséplőgépet, ezenkívül több ezer kisebb gépet.

A közlekedés fejlesztését szolgálja a negyedévben üzembehelyezett Kunszentmárton—Lakitelek közötti új vasútvonal, 10 új híd, több korszerű vasútbiztosító berendezés.

Ez év második negyedében 22 falut, 25 termelészövetkezetet, 21 állami gazdaságot villamosítottak, 135 községbe falutelefont vezettek be.

Égésügyvi hálózatunk a negyedév folyamán elkészült debreceni tüdőbeteg-sebészettel, várpalotai és sztálinvárosi új rendelőintézetekkel bővült.

Kulturális és szociális eredmények

A negyedév folyamán a szocialista kultúra minden területén jelentős eredményeket értünk el. A kinvontatott művek száma 31 százalékkal, példányszáma 14 százalékkal volt több, mint 1951 második negyedében. A megjelent napilapok példányszáma 4,6 millióval haladta meg az előző év azonos időszakát.

A negyedévben a mozgóképszínházakat 35 százalékkal, a színházakat 30 százalékkal látogatták többen mint a múlt év hasonló időszakában. A második negyedévben 65 új népkönyvtár nyílt meg.

Fejlődött egészségügyi hálózatunk. A kórházi ágyak száma 1700-zal emelkedett. Több új kórházi osztály létesült, elsősorban vidéken. A rendelőintézeti órák száma, részben új rendelőintézetek létesítése folytán több mint 30 százalékkal emelkedett. A negyedév folyamán 1000 férőhellyel bővült a bölcsődei hálózat.

1952 második negyedében 50 ezer dolgozó részesült kedvezményes szakszervezeti üdültetésben.

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azokat a szovjet cikkeket, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például: Voproszi Ekonomiki. 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbé rövidített formában közöljük lapunkban.

A. ZASZJADKO

A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja a Szovjetunió szénbányászatában

A Szovjetunió népgazdaságának fejlődése elválaszthatatlanul összefügg a munkatermelékenység rendszeres növekedésével. Már Lenin megállapította, hogy a munka termelékenysége — végeredményben a legfontosabb, a legfőbb az új társadalmi rendszer győzelme szempontjából. Éppen ezért a szocialista társadalmat a munkatermelékenység szakadatlan növekedése, az egységes állami terv alapján meghonosított új technika nagyméretű alkalmazása és a dolgozó tömegek alkotó kezdeményezésének föllendülése jellemzi.

A munkatermelékenység emelkedésének különösen nagy jelentősége van a tüzelőanyagiparban, s elsősorban a széniparban, amely jelentős helyet foglal el a népgazdaságban. A szénbányászat fejlődésének meg kell haladnia más gazdasági ágak növekedését, mert biztosítani kell az egyre fokozódó szocialista ipari termelés tüzelőanyagellátását, a vasúti szállítás és az erőművek folyamatos munkáját stb.

A cári Oroszország szénipara a hatalmas természeti kincsek ellenére sem tudta kielégíteni az ország tüzelőanyagszükségletét. Ez az iparág elmaradott volt, nem ismerte a gépesítést, s a nehéz bányamunkát kézi erővel végezték. 1913-ban a réselés és a fejtés mind-

össze 1,7 százalékban volt gépesítve, a fejtésbeli szállítást kizárólag a munkás izomerejével — szánkák segítségével, a csilleszállítást pedig lóvontatással, vagy kézierővel végezték. A szén félíg kézműves technikával jórészt kis bányák termelték. Az 1914—1918-as világháború és az ezt követő imperialista beavatkozás nagy károkat okozott a széniparnak. A Donyc-medencében, ahol 1913-ban az egész orosz széntermelés 87 százalékát bányászták, 1920-ban mindössze az 1913. évi termelés 18 százalékát — 4,5 millió tonna szén termelték ki.

A fiatal szovjet állam egyik legfontosabb feladatának a széntermelés fokozását tekintette. A pártnak és a kormánynak a széntermelés növelése céljából kiadott intézkedései egyben arra is irányultak, hogy a bányákban a szerfölött munkaigényes, nehéz termelési folyamatokat gépesítsék, s növeljék a bányászmunka termelékenységét.

A szovjet gazdasági rendszer fölbecsülhetetlen előnyei és a munkásosztály példátlan munkahősiessége lehetővé tette, hogy a szénipart rövid idő alatt helyreállítsák. A Donyc-medence széntermelése már 1927—1928-ban meghaladta az 1913. évi színvonalat. Ugyanakkor tették meg az első lépéseket a bányák gépesítésére. 1927-ben a

szénfejtés gépesítésének színvonalát csaknem tízszeresítette, ez a múlt felül az 1913. évi.

A Szovjetunió szénbányászata a sztálini ötéves tervek éveiben a párt, a kormány és Sztálin elvtárs személyes segítségével következtében a szocialista termelés legkorszerűbb technikával felszerelt hatalmas iparágává fejlődött. A szénbányák munkájának komplex gépesítése, a Donyec- és a moszkvai medence fejlesztése, az új urali, kuznyeci és távolkeleti szénmedencék feltárása a széntermelés példátlan ütemű növekedését eredményezte.

A termelési folyamatok gépesítését csak a gépgyártás nagyarányú fejlődése biztosíthatta. A széniparnak a szükséges gépekkel való ellátása céljából új iparág jött létre — a bányagépgyártás. A háborúelőtti években a bányák főbb munkáigényes folyamatainak gépesítése jelentősen megnövekedett. Ennek következtében rövid idő alatt a bányászati munka termelékenysége több mint kétszeresére emelkedett, imé néhány idevágó adat:

	1927/28	1932	1937	1940
A réselés és fejtes gépesítésének színvonalát (a teljes termelés százalékában)	16,5	62,6	89,6	94,8
A bányászati munka termelékenysége (1927/28 = 100 %)	100	128	204	241

A gépesítés rendkívül megkönnyítette a bányamunkát, megváltoztatta jellegét, emelte a bányászok kulturális színvonalát.

Már a Nagy Honvédő Háború előtt teljesen eltűntek a bányákból a teknőhúzó-csillések és réselővájárok, s nagy mértékben csökkent a csákánnyal fejttő vájárok, a kézzel dolgozók, a lóvezetők és a csillések száma. Jelentős szerephez jutottak a réselőgépezetek, a villany-szerelők és motorkezelők. A mun-

ka jellegének megváltozása fokozta a bányamunkások alkotó kezdeményezését. Nevezetesen a második sztálini ötéves terv idején a bányában született meg korunk egyik leghaladóbb, legyőzhetetlen erejű mozgalma, a Sztahanov-mozgalom.

A háború éveiben a német-fasiszta megszállók elpusztították a moszkvai és a Donyec-medence szénbányáit. Az ország zavartalan szénellátásának teljes súlya a távolkeleti szénmedencékre nehezedett. Ezek a bányák azonban Sztálin elvtárs zseniális előrelátása következtében gyors ütemben fejlődtek.

Az urali, a kuznyeci, a karagandai és kelet-sibériai szénbányák a háború idején ellátták a vas- és acélgyártást jól kokszolható szenekkel, s biztosították az erőművek és a vasút szénellátását. A gyorsütemű gépesítés következtében a keleti körzetekben 1941—1945-ig csaknem a másfélszeresére emelkedett a széntermelés.

A Donyec-medence és a moszkvai medence bányáinak helyreállítását nyomban a megszállók kiűzése után megkezdték, s csakhamar be is fejezték. Ezek a bányák új, legkorszerűbb felszerelést kaptak.

A sztálini ötéves tervek éveiben a széntermelés növekedésének példátlanul gyors ütemét, az új szénvidékeknek különösen a háború idején való rohamos fejlődését, a lerombolt bányák helyreállítását és korszerű gépekkel való felszerelését a szocialista gazdasági rendszer hatalmas fölénye és tervszerű vezetése tette lehetővé.

Sztálin elvtárs 1946 februári választási beszédében beszélt a kommunista párt és a szovjet kormány távlati terveiről, s azt a feladatot tűzte a szénbányászat elé,

hogyan érje el az évi 500 millió tonna széntermelést. E feladat teljesítése a gépek további, még általánosabb alkalmazását, s a széntermelés folyamatainak teljes gépesítését követeli.

A háborúutáni ötéves terv a széntermelés nagyarányú gépesítését irányozta elő. Elsősorban a szénrakodást és a meddő kőzet felrakását gépesítették.

A szénbányászatot mindenekelőtt műszakilag kellett átszervezni. Új gépeket és mechanizmusokat kellett alkotni. A frontfejtés gépesítésére teljesen új gépet — szénkombájnt — kellett szerkeszteni. Ez a gép egyszerre végzi a réselést, a fejtést és a szénrakodást. Fokozni kellett az akna-szállítóberendezések teljesítőképességét és megbízhatóságát. Időszerűvé vált újfajta ducolás és korszerű világítás alkalmazása. Modernizálni kellett a szén dúsítását. Új vágatkijárató gépek egész sorát kellett létrehozni.

E feladatok mielőbbi megoldása nagyszabású tervezőmunkát követelt. Egyebek közt nagyméretű géptervező és szerkesztő kísérleti intézet szervezését tette szükségessé. Ez az intézet kellő bázist és megfelelő tehetséges gépészesztereket kapott. Ennek eredményeképpen a háborúutáni években az intézet több mint 100 új bányagéptípust és mechanizmust szerkesztett.

Az intézet a Donbassz-kombájn megalkotásával aratta a legnagyobb sikert. Ennek a gépnek az elkészítése ragyogó példája a tudomány és a gyakorlat egybekapcsolásának, a tervezők és a munkások közötti szocialista együttműködésnek. A Donyc-medence egyik bányájában 1948 végén kísérletképpen bemutatott első mintakombájn szerkezetének megjavításában résztvettek a bányász és a gorlovi Kirov-

gépgyár munkásai, mérnökei, technikusai és több mint 100 változtatást hajtottak végre rajta. S amikor a Donbassz-kombájnokokat a Kuznyec-medence bányáiba vitték, ahol a széntermelés viszonyai mások, a bányászok és a szakemberek ott is igen sokat változtattak rajtuk. Arra törekedtek, hogy a kombájnt a helyi viszonyoknak megfelelően átalakítsák, s emeljék eredményességét. Jelenleg a szénbányákban sokszáz Donbassz-kombájn dolgozik.

Fokozott ütemben gépesítették a bányákban a szén és a meddőközet rakodását, a dúsítást és az elővájtási vágatok kihajtását. A szovjet tervezők négyfajta rakodógépet szerkesztettek, s a gépgyárak ezeket már szériában gyártják. Jelenleg több mint 1500 ilyen szénrakodógép működik.

A háború előtt a szénipar csak egyfajta jövesztő szerkezetet ismert — a rakodócsúzdát. A háború utáni sztálini ötéves terv idején új kaparószalag-típusokat állítottak elő. Ezeket különböző széntelölhelyi viszonyok közt alkalmazták.

Fontos feladat volt az új ácsolómódszerek kidolgozása is. A szénipar az egyik legfőbb felfogyasztó. Minden ezer tonna szén kiaknázásához a ducolófák tíz és tíz köbméterére van szükség. A faducolás könnyen korhad, nem tartós és így folyton pótlásra szorul. Az új gépek alkalmazása tökéletesebb ácsolást követelt. Első lépés ezen a téren a szovjet tervezők által szerkesztett különféle típusú fémducok meghonosítása volt. Számos bányagépgyár már szériában gyártja, a bányák pedig kiterjedten alkalmazzák ezeket a fémducokat.

Előnyük, hogy fokozzák a ducolás megbízhatóságát, s többször felhasználhatók. A fémducokból az elővájtási vágatok számára is ké-

szítettek néhány típust. Ezenkívül a bányafát vasbetonducokkal is helyettesítik.

A háborúutáni öt éves terv éveiben sokat fejlődött a földalatti szénszállítási gépesítése is. A fő szállítási útvonalak számára nagyteljesítményű, a kisebb keresztmetszetű elővájási vágatok könnyebb rakománnyal terhelt szerelvényeinek vontatására pedig könnyű, kis-méretű villamosmozdonyokat szerkesztettek.

Az új bányagépek és fölszerelések gyártásával párhuzamosan, a háború után teljesen felújították a régebben használt gépeket is.

A bányagépek automatizálása és távvezérlése felé is megtették az első lépéseket. A műszaki fölszerelés gyorsan gyarapodott, átalakította és valóságos földalatti gyárrá változtatta a szénbányákat.

A szénipar túlteljesítette a háborúutáni öt éves tervet. A széntermelés 1950-ben 57 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. A Donyec-medencében és más körzetekben helyreállították a régi bányákat, s újakat építettek. E bányák új gépekkel való fölszerelése és a munkaszervezés megjavítása következtében a bányászok munkatermelékenységére és a széntermelés napi átlaga jelentősen emelkedett. 1950-ben a távolkeleti szénmedencékben a háborúelőtti szénmennyiségnek több mint kétszeresét bányászták. A moszkvai medencében háromszorosára emelkedett a széntermelés. A Donyec-medence termelése már 1949 IV. évnegyedében meghaladta a háborúelőtti színvonalat, s újra a Szovjetunió legnagyobb és legjobban gépesített szénmedencéje lett. Az ország egész széntermelése 1951-ben 8 százalékkal volt nagyobb az 1950. évinél, s 70 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat.

A szénbányászatban a korszerű szovjet technika meghonosításának méretei igen figyelemreméltóak. Teljesen gépesítették a réseiést, a jövesztést, a szállítást és a szén vasúti vagonokba való felrakását. A szénrakodást már csaknem 600 fejtési fronton gépekkel végzik. A lejtős és a meredek dűlésű szénrétegekben az összes kitermelt szénmennyiség több mint egyötödének rakodását is gépesítették. A vízszintes elővájási vágatokban több mint 1500 fejtőhelyen gépesítették a szén és a meddőközet rakodását. Ezekben a vágatokban az összes rakodómunkáknak körülbelül egyharmad részét felrakógépek segítségével végzik. Villamos mozdonnyal szállítják a bányákban a kitermelt szénnek mintegy 90 százalékát. Több mint 440 kilométer azoknak a vízszintes és lejtős bányatereknek hosszúsága, amelyeken speciális földalatti villamoson szállítják a munkásokat. 1300 kilométer hosszú vágatokban van villanyvilágítás. 500 frontfejtést állítható fémducokkal szereltek föl. 1000 kilométernél hosszabb elővájási vágatot újfajta ácsalattal biztosítottak. Több mint 5000 gépet automatikus működésre és távvezérlésre állítottak át.

A fejtésekben a munka termelékenységét 40—50 százalékkal növelő szénkombájnok és az elővájási vágatok kihajtásának munkaigényét 30—40 százalékkal csökkentő rakodógépek, valamint más gépek és mechanizmusok alkalmazása következtében a dolgozók ezekre mentesültek a nehéz testi munkától, s váltak a gépek kezelőivé.

Vizsgáljuk meg az új technika meghonosításának eredményeit a Donyec-medencei Csisztyakovantracit tröszt 3. számú „B” aknájában szerzett tapasztalatok alap-

ján. A bánya összes fejtőhelyein Donbassz-kombájnt, az összes szintek elővájási vágataiban pedig rakodógépet használnak. A többi folyamat gépesítését is fokozták. Ezért jelentősen csökkent a fejtési és az elővájási munkálatok munkaigénye. Ha az 1948 májusában kitermelt ezer tonna szén munkaigényét 100 százaléknak vesszük, akkor 1951 augusztusában a fejtés munkaigénye 44, az elővájásé pedig 56,5 százalékra süllyedt. A szénjövésztő munkások munkatermelékenysége a 3. számú „B” aknában 1949-től 1951-ig több mint a kétszeresére növekedett. Noha a munkások bére jelentősen emelkedett, az egy tonna szénre eső önköltség mégis csökkent.

A termelés és a munkaszervezés területén az új, nagytermelékenységű gépek és mechanizmusok széleskörű meghonosítása gyökeres változtatásokat tett szükségessé. Sztálin elvtárs a gazdasági vezetők értekezletén már 1931-ben hangsúlyozta, hogy a munkát jól meg kell szervezni, ki kell építeni az egyéni felelősséget, s hogy meghatározott, állandó munkáscsoportokat kell kijelölni a gépek és a szerzőgépek mellé.

A termelés és a munka szervezésének formáját nem lehet egyszersmindenkorra meghatározni. Meg kell felelnie a termelési eszközök mindenkori fejlettségi színvonalának és biztosítania kell a gépek legteljesebb kihasználását. Az eddigi munkaszervezés nem felelt meg az új műszaki lehetőségeknek, nem biztosította a bányákban a munkatermelékenység gyors növekedését és az új technika teljes kihasználását.

A munkaszervezés formája alap-

jában véve a szénbányászat háborúelőtti műszaki színvonalához alkalmazkodott. Akkoriban még nem voltak új, nagy teljesítőképességű réselőgépek, kaparószalagok, szénkombájnok, ismeretlenek voltak a ducolás új módszerei, nem volt gépesítve a szállítás és így tovább. A fejtőhelyeken három műszakban dolgoztak, s minden váltás ki is szállította a szenet. Az új bányagépeket ilyen viszonyok közt nem használhatták ki eléggé. A gépek kellő felügyelet és megelőző javítás nélkül dolgoztak.

A helyzetet gyökeresen változtatni kellett. Ezért 1950 második felében a kormány errevonatkozó határozata alapján megkezdődött a Donyec-medence frontfejtésein a munka és a termelés átszervezése a napi egyciklusú ütemterv alapján.

A frontfejtésben végzett munkálatok során az egyes műveletek bizonyos egymásutánban ismétlődnek. Aláréselek a szénréteget, robbantólukakat fúrnak a robbantásnak, a lerobbantott szenet ráraják a szállítószalagra, csillékbe töltik, csillét váltanak, s a megtelt csilléket elszállítják a szállítóaknához. Ahol kombájnt alkalmaznak, az első négy műveletet a gép végzi el. Ezenkívül a fejtőhelyeken időnként előre kell vinni a kombájnt, ducolni és szabályozni kell a főtét. E munkák összessége a ciklus: A termelés maximális hatékonyságát úgy biztosíthatjuk, ha ezeket a műveleteket megszabott sorrendben végezzük, s időpontjukat is egybehangoljuk. A legalkalmasabb és leghatékonyabb a napi egyciklusú ütemterv alapján végzett munka.

Ilyen munkaszervezés esetén minden váltás átveszi az előzőtől a munkahelyet. Minden munkás helyét és teljesítményét az ütemterv-

ben előre megállapítják. Két váltás szenet termel, a harmadik pedig elvégzi az előkészítő munkát, megvizsgálja és kijavítja a berendezést. A munkásbrigádok létszámát váltásonként, a munka tervezett volumenének megfelelően változtatják.

Mivel az előkészítő műszak folyamán szenet nem termelnek, csökkenthető a kisegítő munkások száma. Ilyenkor a pályatestet és a bányatereket is megvizsgálják és kijavítják.

Ilyen munkaszervezés csak a szénbányák fokozott gépesítése esetén lehetséges. Egyúttal azonban az új gépek hatékonyabb kihasználását is lehetővé teszi, s fokozza a szénjövesztés intenzitását. A ciklusos munkaszervezés hatékonyságát különösen a Donbassz-kombájn alkalmazása növeli. Ez a gép naponként átlag 24 jövesztő-vájár munkáját végzi el. Ugyanakkor a kombájnfejtéssel párosult ciklusos munka megköveteli a termelés pontos megszervezését. Azelőtt — amikor még géppel réselték, robbantással fejtették és kézzel rakták a szenet a szállítószalagra — ha valamely művelet végzése fennakadt, nem akadályozta a fejtőhelyen folyó munkálatokat. Kombájn használata esetén azonban mind a szállítószalag leállása, mind a csillehiány a kombájn munkáját is leállítja. Rendkívül fontos tehát, hogy az előkészítő műszak alatt a fejtőhelyek berendezését jól előkészítsék a zavartalan termelő munkára.

1950-ben a Donyec-medence többszáz tárójában áttértek a napi egy-ciklusú ütemterv alapján végzett munkára. Az ott szerzett tapasztalatok bebizonyították, hogy a munkaszervezésnek ez az új formája valóban jól bevált. 1951-ben számos más bánya is követte ezt a példát. Az új munkaszervezési

módszer nagymértékben növeli a termelést, fokozza a munkatermelékenységet és biztosítja a gépek jobb kihasználását. 1951 végén a bányaiipari minisztérium bányáiban a fejtőhelyek egyharmada már a ciklusos ütemterv alapján dolgozott. Ennek következtében az évek a munkahelyeken a szénjövesztés 42,5, a munkatermelékenység pedig 25 százalékkal emelkedett. Az ütemtervet rendszeresen teljesítő fejtési helyeken ennél jóval nagyobb eredményeket is elértek.

A ciklusos ütemterv meghonosítása révén a fontosabb bányagépek termelékenysége is jelentősen fokozódott. Így például 1951-ben a Donbassz-kombájn termelékenysége 19 százalékkal növekedett az előző évihez képest. Ez másfél év átlagában — összehasonlítható áron számítva — tonnánként 7 rubellel csökkentette a donveci szén önköltségét.

A bányák gépesítését és a termelés átszervezését csak a műszaki vezetés megújítása és a vállalati adminisztráció egyszerűsítése útján valósíthatjuk meg. Noha új bányákat helyeztek üzembe, a bányakörletek száma egyesítésük következtében az elmúlt 3 év alatt 725-re csökkent. Egy körlethez most nem 1—2, hanem 2—3 táró tartozik. Ennek következtében egykörlet napi átlagos széntermelése 65 százalékkal emelkedett.

A szénbányáknak főként 1949—51-ben végrehajtott intenzív gépesítése és a termelőmunka 1950—51. évi gyökeres átszervezése biztosította a bányászmunka termelékenységének emelkedését. Míg 1945-től 1948-ig a munkatermelékenység a széniparban csupán 5 százalékkal emelkedett, addig a rákövetkező 3 év alatt — 1949—51-ig — 29 százalék volt a növekedés. Ilyen

gyorsütemű emelkedés tőkés viszonyok közt elképzelhetetlen. Az Egyesült Államokban például 20 év óta úgyszólván semmit nem változott a bányász munka termelékenysége; Franciaországban pedig lényegesen alacsonyabb, mint 15 évvel ezelőtt.

A szénbányák gépesítése és a bányamunka jobb megszervezése következtében — bár a széntermelés jelentős mértékben fokozódott — a munkások létszáma a Szovjetunióban alig változott. 1951-ben a széntermelés 20 százalékkal, a munkások száma pedig csak 1,3 százalékkal emelkedett 1949-hez képest. A munkatermelékenység csaknem ugyanolyan ütemben növekedett, mint a széntermelés. A múltévi hivatalos tervjelentés adatai szerint 1951-ben a széntermelés és a bányászok munkatermelékenysége egyaránt 8 százalékkal emelkedett. Ezek az adatok bizonyítják, hogy a Szovjetunióban a széntermelést kizárólag a munkatermelékenység fokozása révén növelik.

A szocialista társadalom feltételei között a bányász munkája mindinkább megközelíti a mérnökök és műszaki dolgozók munkájának jellegét.

A szovjet bányagépgyártó szakemberek igyekeznek valamennyi kézzel végzett munka gépesítésére alkalmas, mindenfajta bányagépet megszerkeszteni. Elkészítették és most próbálják ki a bányákban az új ducolószerkezeteket. Ezek segítségével gépesíteni lehet a fejtési szintek ducolását. Tökéletesített kombájnokat és más gépeket gyártottak a vízszintes és ferde dőlésű telepek fejtési munkálatainak teljes gépesítésére. Ezenkívül gépeket szerkesztettek a bányákban és a külszínen folyó kisegítő munkála-

tok gépi úton való elvégzésére.

A Szovjetunió szénipara már most is teljes mértékben fedezi a népgazdaság szükségletét és biztosítja megfelelő szénmennyiség készletét. A kommunizmus anyagi és műszaki bázisának megteremtéséhez azonban szükség van a széntermelés további jelentős növelésére. Fokozni kell tehát a szénbányászat gépesítésének és az új gépek alkalmazásának ütemét. Eltökélt harcot kell vívni a berendezés jobb kihasználásáért, a ciklusos munkaszervezés minden bányában való meghonosításáért, a munkafegyelem megszilárdításáért és a munkatermelékenység fokozásáért. Fejlesztetni kell a szocialista munkaverseny új formáit, hogy valamennyi mutatószám tekintetében biztosíthassuk a termelési terv teljesítését és túlteljesítését.

A szénbányászat új gépekkel való felszerelése szemléltetően mutatja, hogy a szocialista rendszerben a technikai haladásnak milyen hatalmas lehetőségei vannak.

A bolsevik párt vezetésével létrehozott hatalmas gyáripar, a szovjet nép növekvő kutúrája és alkotó kezdeményezése biztosítja a legnehezebb műszaki feladatok sikeres megoldását és minden iparág gépesítéséhez szükséges új gépek tömeges gyártását. A szocializmusban nemcsak az ipari termelés volumenének, hanem a korszerű technika alkalmazásának tervezése is valóra vált, mivel a Szovjetunióban — a kapitalista társadalommal ellentétben — a technikai fejlődés perspektívái korlátlanok.

A szénipar dolgozóinak most valamennyi bányamunka komplex gépesítésének feladatát kell megoldaniuk. E feladat megoldásának első

szakaszán megvalósították a nehéz testmunkát igénylő egyes munkafolyamatok gépesítését, jobban megszervezték a termelést, meghonosították egyes bányagépek távvezérlését.

A komplex gépesítés valóráváltásának második szakaszán át kell térni az egyes munkafolyamatok gépesítéséről valamennyi bányamunka gépesítésére, a fejtéstől kezdve egészen a vasúti kocsiba való felrakásig.

A szénbányászat gépesítésének harmadik szakaszában sor kerül a bányamunka minden folyamatának teljes automatizálására. Ha ez megvalósul, akkor a bányászok munkája pusztán az önműködő automatikus gépcsoportok vezérlésére szorítkozik majd.

Szocialista termelési viszonyok között a munkatermelékenység növekedésének alapja a gépesítés. A szovjet állam a dolgozók érdekében gyors ütemben gépesíti a munkát, s ezzel lehetővé teszi szakképzettségük, technikai és kulturális színvonaluk, valamint anyagi jólétük szüntelen emelkedését. Ezt bizonyítja a bolsevik párt és a kormány messzemenő szociális és kulturális gondoskodása a szovjet bányamunkásokról.

A szovjet bányászok erre a gondoskodásra a kommunizmus építésében való lelkes részvételükkel válasznak, egyre többet termelnek, javítják a szén minőségét és csökkentik az önköltséget. (*Bolsevik*. 1952. 3. szám.) K. M.

Székely Artúr

Székely Artúr elvtárs, aki lapunk szerkesztőbizottságának megalakulásától kezdve aktív tagja s az elmúlt évben lapunk belső munkatársa volt, ez év július 27-én tragikus hirtelenséggel elhunyt.

Székely Artúr elvtárs mint szerkesztőbizottságunk tagja és lapunk belső munkatársa kommunista példamutatással végezte munkáját és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy lapunk sikeresen szolgálja a szocializmus építését.

Emlékét megőrizzük.

AZ ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ

JÚLIUS HAVI ÚJDONSÁGAI

Szokolov : *Szikrák* című kétkötetes regénye a XIX. század végétől az 1905-ös forradalom véres leveréséig terjedő időszakot dolgozza fel. A kitűnő könyv a Bolsevik Párt hőskorának történetét mondja el. Páratlanul izgalmas, érdekes olvasmány mindenkinek. Nagy segítséget nyújt a Bolsevik Párt történetének tanulmányozásához.

Kötve : 22— Ft

Pagyerin : *Fő irányban* című regénye a Nagy Honvédő Háborúban játszódik. A szerző a szovjet emberek, a szovjet katonák életéből vett példákon mutatja meg a Bolsevik Párt döntő szerepét a Honvédő Háború dicső győzelmeinek megvívásában, a szovjet emberek lelkes szeretetét vezetőik s mindenekelőtt Sztálin elvtárs iránt. A könyv katonáink politikai nevelésében nélkülözhetetlen.

Kötve : 12— Ft

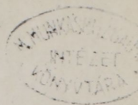
Leszkov : *Vasakarát* című kötetében a multszázadbéli klasszikus orosz remekíró legszebb elbeszéléseit olvassuk. A mesteri elbeszélésekből szemünk elé tárul a cári Oroszország rendszerének minden rothadtsága, és közvetve arra s magyarázatot kapunk, hogy miért volt ez az egész rendszer pusztulásra ítélve.

Kötve : 18.50 Ft

Ara 8 forint

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYANAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC,
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR,
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Lenin—Sztálin nagy pártjának XIX. kongresszusa elé

Gladkov: A szocialista gazdaság tervszerű fejlődése

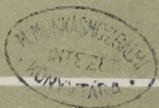
Koczor Lajos: Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről

Zverjev: Pénzügyi fegyelem és rubeellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában

Román Zoltán: A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink
tervező munkájának továbbfejlesztésében

Alekszandrov: Az amerikai imperializmus kannibáli ideológiája

Jürgen Kuczynski: A marxista gazdaságtörténet feladata és módszerei

8-9

TARTALOM

Lenin—Sztálin nagy pártjának XIX kongresszusa elé	97
<i>I. Gladkov</i> : A szocialista gazdaság tervszerű fejlődése	111
<i>Koczor Lajos</i> : Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről	133
<i>A. Zverjev</i> : Pénzügyi fegyelem és rubeellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában	157

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A XIX Pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	169
<i>Román Zoltán</i> : A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink tervező munkájának továbbfejlesztésében	189
Az Albán Népköztársaság első ötéves terve	199
A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	210

IPARI SZEMLE

<i>A. Arakeljan</i> : Az önálló elszámolás jelentősége az állóeszközök jobb kihasználásáért vívott harcban	212
--	-----

SZEMLE

<i>G. Alekszandrov</i> : Az amerikai imperializmus kannibáli ideológiája	222
<i>Frigyes Júlia</i> : Japán gazdasági helyzetének alakulása az amerikai megszállás alatt	231

VITAK ÉS ELŐADÁSOK

<i>Jürgen Kuczynski</i> : A marxista gazdaságtörténet feladata és módszerei	244
Irodalmi tájékoztató	256

Felelős szerkesztő:

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon: 125-896

Kiadóhivatal: Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 00 878 006-47

Példányszám: 8300 - Terjedelem: 10 ív

Felelős kiadó: Lányi Pál

Lenin—Sztálin nagy pártjának XIX. kongresszusa elé

A pártkongresszus irányelvei az ötödik sztálini ötéves tervről

Október 5-én ül össze a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XIX. kongresszusa. A kongresszus szinte fölmérhetetlen jelentőségű történelmi esemény a bolsevik párt és a szovjet nép életében.

A XIX. pártkongresszus összehívásának híre a hatalmas Szovjetunió határain kívül nemcsak a béke, a demokrácia és a szocializmus táborához tartozó országok népeiben, hanem a kapitalista, a gyarmati és a függő országok elnyomott és kizsákmányolt dolgozóinak tömegeiben is szívből jövő, őszinte örömet és lelkesedést keltett.

Az SzK(b)P XIX. kongresszusa összegezi majd a pártnak és a szovjet népnek a XVIII. kongresszus óta eltelt időszak győzelmes harcaiban elért nagyszerű eredményeit, s megjelöli a kommunizmusba vezető további előrehaladás útját. A kongresszus napirendjén rendkívül fontos kérdések szerepelnek. Az SzK(b)P központi bizottságának munkájáról *G. M. Malenkov* elvtárs, a központi bizottság titkára számol be. Az SzK(b)P központi számvizsgáló bizottságának munkáját *P. G. Moszkatov* elvtárs, a számvizsgáló bizottság elnöke ismerteti. A kongresszus megvitatja továbbá a *XIX. Pártkongresszus irányelveit a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik ötéves tervről*. E napirendi pont előadója *M. Z. Szaburov* elvtárs, az Állami Tervbizottság elnöke. Megvitatja még a kongresszus a párt módosított szervezeti szabályzatának ter-

vezetét is. A módosított szervezeti szabályzattervezetet *N. Sz. Hruscsov* elvtárs, a központi bizottság titkára ismerteti majd. Végül, a kongresszus megválasztja a párt központi szerveit.

Az egész szovjetország lázasan készülődik a dicső lenini—sztálini párt kongresszusára. Az SzK(b)P központi bizottsága kötelezte az összes területi és határterületi pártbizottságokat, valamint a szövetségi köztársaságok kommunista pártjainak központi bizottságait, tegyék lehetővé az új ötéves terv irányelveinek és a párt szervezeti szabályzattervezetének széleskörű megvitatását.

Az említett kongresszusi dokumentumok megvitatásába bevonják az összes párttagokat és tagjelölteket, s biztosítják a bírálat teljes szabadságát. A pártsajtó is mindennap részletesen foglalkozik a közeledő kongresszus jelentőségével, s cikkek sorozatában számol be a pártszervezetekben elhangzott bíráló megjegyzésekről, javaslatokról.

A kongresszus nagyjelentőségű időpontban ül össze. A szovjet emberek dicső kommunista pártjuk, s forrón szeretett vezérük és lángeszű tanítójuk, Sztálin elvtárs vezetésével óriási aktivitással és energiával dolgoznak nagy céljuk megvalósításán, a kommunista társadalom fölépítésén. Gyors ütemben építik a kommunizmus nagy alkotásait, s máris átadták rendeltetésének a kommunizmus nagy építkezéseinek elsősülöttjét, a Leninről elnevezett Volga—Don hajózható csatornát.

A bolsevik párt kongresszusai mindenkor rendkívül fontos szerepet tölthettek be a párt, a munkásosztály és az egész szovjet nép életében. A pártkongresszusok hosszú időre megjelölték a párt megoldásra érett feladatait, s hatalmas ösztönzői voltak a kommunista tudatosság és aktivitás újabb meg újabb föllendülésének a párttagok és a dolgozó tömegek körében. A kommunista párt kongresszusai fontos történelmi határkövek a párt és a szovjet állam fejlődésének és megerősödésének útján, a kommunista építés útján. Sztálin elvtárs a *XIV. pártkongresszust a szocialista iparosítás kongresszusának* nevezte. A szovjetország ebben az időben lépett át a gazdaság helyreállításának sikerrel teljes időszakából a szocialista

népgazdaság fejlesztésének időszakába. A bolsevikok pártja minden erőt és az összes eszközöket mozgósítva újabb történelmi periódusba, a szocialista iparosítás időszakába vezette át a szovjetországot. A XIV. pártkongresszus a szocialista iparosítást, a szocializmus győzelméért vívott harcot jelölte meg a párt főfeladatául. A XV. *pártkongresszus a kollektivizálás kongresszusa* volt; határozatot hozott a mezőgazdaság kollektivizálásának mindenoldalú kibontakoztatásáról, s kijelölte a kolhoz- és szovhozálózat kiszélesítésének és megerősítésének tervét. A XVI. *kongresszus mint a szocializmus egész fronton kibontakoztatott támadásának, a kulákság, mint osztály felszámolásának és a teljes kollektivizálás megvalósításának kongresszusa* vonult be a párt történetébe (Sztálin). A XVII. *pártkongresszus, a győzők kongresszusa* megállapította a szocializmus döntő sikereit a népgazdaság és a kultúra minden területén, s egyúttal megjelölte a szocialista állam további megerősítésének útját.

A kommunista párt XVIII. kongresszusáig már végrehajtotta az ország szocialista átalakításának lenyűgöző méretű programját. Az *SzK(b)P XVIII. kongresszusa* a párt főirányvonalának teljes győzelme jegyében ült össze. Ez a kongresszus fölfegyverezte a pártot és a szovjet népet az osztály nélküli szocialista társadalom építésének betetőzésére és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet végrehajtására irányuló programmal. Ezt a programot Sztálin elvtárs adta meg történelmi jelentőségű beszámolójában, amely újabb nagy értékkel gazdagította a marxizmus-leninizmus kincsesárát. A kongresszus Sztálin elvtárs beszámolóját egyhangúlag jóváhagyta, s kötelező erejű irányelvnek, a párt tevékenységét megszabó törvénynek fogadta el. Az *SzK(b)P XVIII. kongresszusa*, az egész párt példátlan egységét és egyöntetűségét, leninistálini központi bizottsága köré tömörülését demonstrálta.

A XVIII. és a XIX. kongresszus közötti időszakban a bolsevik párt és a Szovjetunió népei újabb világtörténelmi jelentőségű győzelmeket arattak. E győzelmek nemcsak a szovjet ember jogos büszkeségének forrásai, hanem örömmel és lelkesedéssel töltik el a világ dolgozóit is.

A bolsevik párt politikája a szovjetországnak a szocializmusból a kommunizmusba való szüntelen előrehaladást biztosító politika.

Ez a politika fejeződik ki a Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló harmadik öt éves tervben, amelyet az SzK(b)P XVIII. kongresszusa fogadott el. A szovjet nép erejét nem kímélve és megfeszítve dolgozott a harmadik sztálini öt éves terv megvalósításán. A harmadik öt éves terv idején példátlanul föllendült az ipar és a mezőgazdaság, rendkívüli módon fokozódott a dolgozók jóléte és felvirágozott a kulturális élet. A szovjet népnek ezt a békés alkotó munkáját szakította félbe a hitlerista rablók aljas támadása. A fasiszta Németországnak a Szovjetunió ellen intézett hitszegő támadása mérhetetlenül súlyos megpróbáltatásokat zúdított a Szovjetunióra. A szovjetország története folyamán még sohasem volt ilyen rettenetes veszélyben. A szocialista államnak és a Szovjetunió népeinek léte forgott kockán; arról volt szó, hogy a Szovjetunió népei továbbra is szabadok maradnak-e, vagy a leigázott népek sorába kerülnek. A kommunista párt hívó szavára Sztálin elvtárs fölhívására a szovjetország valamennyi népe fegyverre kelt szeretett hazája védelmére.

A kommunista párt vezette a szovjet nép harcát a fasiszta német rablók ellen, egyesítette és egy célra összpontosította a szovjet emberek erőfeszítéseit, s minden erőt és eszközt az ellenség megsemmisítésére irányuló harc céljainak rendelt alá. A párt még szorosabban egybeforrott a néppel, még szorosabbra fűzte kapcsolatait a néptömegekkel. A szovjet nép Lenin—Sztálin pártjának vezetésével, az ellenséggel vívott kemény harcokban kivívta a győzelmet; megvédte a szovjet haza becsületét, szabadságát és függetlenségét, fölszabadította a fasiszta rabságába került európai népeket, s megmentette a világ civilizációját a fasiszta barbároktól. A szovjet népnek az 1941-től 1945-ig tartott Honvédő Háborúban aratott győzelme a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja politikájának diadala. Győzelmet aratott mindenekelőtt a szovjet társadalmi rend, amely a háború lüzében sikerrel kiállotta a legsúlyosabb megpróbáltatásokat, s lebizonyította nagyszerű életképességét. De győzött a szovjet államrend is, hiszen a sok nemzetiségű szovjet állam is példásan kiállotta a háború minden megpróbáltatását, s ismétellen bizonyította életképességét. Végül nem utolsó sorban: győzelmet aratott a kerünk elsőrendű hadseregének bizonyult Szovjet Hadsereg.

A Honvédő Háború éveiben teljes erővel érvényesült a szovjet nép erkölcsi és politikai egysége. A szovjet hazafiság a szovjetország minden nemzetét és népét — sokkal inkább, mint valaha — egyetlen meghitt családban egyesítette. A Honvédő Háborúban még jobban megerősödött a szovjet népek barátsága, a Szovjetunió népei még szorosabban tömörültek idősebb testvérük, az orosz nép köré.

A háború győzelmes befejezése után a Szovjetunió gazdasági fejlődésének újabb békés időszakába lépett. A szovjet nép előtt az a feladat állott, hogy megerősítse kivívott állásait és tovább haladjon előre újabb gazdasági sikerek felé. „Nem érhetjük be állásaink megerősítésével, mert ez pangásra vezetne — mondotta Sztálin elvtárs. — Tovább kell haladnunk, hogy megteremthessük a népgazdaság új, nagyarányú föllendülésének feltételeit. A legrövidebb időn belül be kell gyógyítanunk az ellenség által országunkon ütött sebeket, s úgy kell helyreállítanunk a népgazdaság háborúelőtti fejlődési színvonalát, hogy a legközelebbi jövőben jelentős mértékben túlléphessük ezt a színvonalat, növelhessük a nép anyagi jólétét, s még jobban megszilárdíthassuk a szovjetállam katonai és gazdasági hatalmát.“

Sztálin elvtárs, a kommunista párt és a szovjet nép nagy vezére 1946 február 9-i történelmi jelentőségű beszédében nemcsak a legközelebbi idősakra, hanem a távolabbi jövőre is megszabta a kommunista párt munkatervét. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának 1946 márciusi ülészsaka jóváhagyta a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítását és továbbfejlesztését szolgáló 1946/1950. évi öt éves tervet. Ez a terv valóban nagyszabású volt. A fasiszta német rablók óriási károkat okoztak a Szovjetunió népgazdaságának, egész vidékeket pusztítottak el és változtattak pusztasággá; tönkretették a szovjet emberek sokéves megfeszített munkájának gyümölcsseit. Ilyen óriási veszteség évtizedekre vetett volna vissza fejlődésében s másodrangú hatalommá változtatott volna bármely mai tőkés államot, még a legnagyobbat is. A Szovjetunióval azonban nem ez történt: a háborúból szilárdan és erősen került ki. A tőkés államoktól eltérően, a szovjetország válságok és megrázkódtatások nélkül tért át a békés építés munkájára. Csak a szovjet szocialista állam, s a nagy leninista párt vezette szovjet nép volt képes, hogy ilyen pusztító és

nehéz háború után azonnal nagyszabású tervet tűzön ki a népgazdaság fejlesztésére és föllendítésére, s tüstént hozzá is fogjon e terv feladatainak végrehajtásához.

A szovjet nép az új öt éves tervet harci programnak tekintette, amely minden szempontból megfelelt legélethevágóbb érdekeinek. Az alkotó munka lendülete milliókat ragadott magával. A kommunista párt felhívására az egész országban nagyszabású szocialista verseny bontakozott ki a háborúutáni öt éves terv teljesítéséért és túlteljesítéséért.

Mint Sztálin elvtárs mondotta: „... A szovjet emberek, élükön a kommunista párttal, nem kímélnék erőt és fáradságot, hogy necsak teljesítsék, hanem túl is teljesítsék az új öt éves tervet.“ A szovjet nép a szocialista gazdaság és kultúra minden ágában újabb hatalmas fejlődést ért el, s nagyszerű munkával igazolta Sztálin elvtárs lelkesítő szavait. A szovjet dolgozók sikeresen teljesítették a háborúutáni első sztálini öt éves tervet, sőt legfontosabb feladatait még jelentős mértékben túl is teljesítették. A háborúutáni első öt éves terv sikeres befejezése a szovjet nép újabb győzelme volt, amelynek eredményeképpen mégjobban megnövekedett a szocialista állam **hatalma.**

A háborúutáni öt éves terv idején a szovjetország igen nagy sikereket ért el a szocialista ipar helyreállításában és fejlesztésében. Az ipar négy év és három hónap alatt, tehát határidő előtt teljesítette öt éves tervét. 1950-ben, az öt éves terv utolsó évében az ipar termelése az előirányzott 48 százalékhelyett 73 százalékkal haladta meg 1940. évi színvonalát. Óriási mértékben föllendült a szocialista mezőgazdaság is. Továbbfejlődött és erősödött a kolhozok közös gazdasága, megnövekedett a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa.

A népgazdaság szüntelen fejlődése alapján szakadatlanul javult a szovjet dolgozók jóléte. Eltérően a tőkés országoktól, ahol a termelést a konkurrencia és a profitszerzés elve szabályozza, ahol éppen ezért egyre inkább fokozódik a nyomor és a munkanélküliség, s mind mélyebbre süllyed a dolgozók életszínvonala, a Szovjetunióban szüntelenül növekszik a dolgozók anyagi jóléte és egyre magasabb lesz kulturális színvonaluk.

A kapitalizmussal ellentétben, a szocializmus elképzelhetetlen a dolgozók jólétének megjavítására irányuló rendszeres állami gondoskodás nélkül. A szocializmus fő törvénye: *az egész társadalom anyagi és kulturális szükségleteinek lehető legnagyobb mértékű kielégítése, a fejlett technikán alapuló szocialista termelés szüntelen növelése és tökéletesítése útján.* A Szovjetunióban az összes állami és társadalmi szervezetek tevékenységét az a törekvés hatja át, hogy minden módon gondoskodjanak a nép megnövekedett igényeinek kielégítéséről. A dolgozók szükségleteinek figyelmes számbavétele és kielégítése elválaszthatatlan tulajdonsága a pártmunkásoknak és a szovjet szervezetek dolgozóinak.

A háborúutáni öt éves terv sikeres teljesítése ismételt bizonyítéka a szocialista gazdaság felsőbbbségének a tőkés gazdasággal szemben. Homokra épültek az imperialisták számításai, hogy a fasizmus legyőzése során mérhetetlen áldozatokat hozott szovjetország képtelen lesz megbirkózni a háborúutáni építőmunka nehézségeivel.

A békés építés időszakában csakúgy, mint a háború éveiben a kommunista párt vezette és irányította a szovjet népet. A Honvédő Háború napjaiban a kommunista párt Sztálin elvtárs vezetésével lelkesítő és szervező ereje volt a fasiszta rablókkal vívott népi harcnak. A béke idején is a párt vezette a népgazdaság helyreállításán és továbbfejlesztésén fáradozó szovjet dolgozók lelkes és odaadó munkáját. A szovjet nép győzelmei nem önmaguktól valósultak meg. Ezek a győzelmek a nehézségek leküzdéséért vívott harc eredményei, s elsősorban annak köszönhetőek, hogy a kommunista párt fáradhatatlanul folytatta és folytatja mindennapos szervező és eszmei nevelő munkáját a tömegek között.

Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson mondott beszámolójában meghatározta a párt további megszilárdításának feladatait. Az egyik központi feladatnak jelölte meg a káderek megedzésére, nevelésére, kiválasztására és elosztására irányuló munka tudományosan megalapozott bolsevik programját. A káderek döntő erőt képviselnek; nélkülük lehetetlen a párt- és az állami vezetés biztosítása. A párt igen sok kezdeményezőkésséggel megáldott, becsületes kádert nevelt föl, akik odaadó hűséggel szolgálják szocialista

hazájukat, Lenin—Sztálin nagy ügyét. A szovjetországban a kommunizmus sikeres építése újabb meg újabb erők bevonását követeli a gazdasági és kulturális élet vezetésébe.

Óriási jelentősége van a káderek és az összes párttagok marxista-leninista nevelésének. Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson mondott beszámolójában egyik fontos feladatnak jelölte meg a marxizmus-leninizmus eszméinek széleskörű propagandáját, a káderek elméleti fölkészültségének és politikai képzettségének fokozását. A kommunista párt követte ezt az útmutatást, s nagyszabású munkába kezdett, hogy növelje a párt- és szovjetkáderek politikai és elméleti fölkészültségét, hogy még jobb politikai felvilágosító munkát végezzen a párttagok és tagjelöltek között, s hogy kommunista nevelésben részesítse a dolgozókat. A párt a kommunizmus szellemében, a szovjet hazafiság és a népek barátsága szellemében neveli a tömegeket, s könnyörtelenül harcol az emberek tudatában még meglévő kapitalista csökevények ellen.

A párt mindenkor nagy gondot fordított és fordít a dolgozók politikai nevelésére és felvilágosítására, kommunista tudatosságuk fokozására. Lenin elvtárs mondta: A szovjet állam „ereje a tömegek tudatossága. Az állam akkor erős, ha a tömegek mindentről tudnak, mindentről képesek ítéletet alkotni, s mindent tudatosan tesznek.“ A szocialista tudatosság meggyorsítja a szovjet társadalom előrehaladását, gyarapítja erejének és hatalmának forrásait. A kommunista építés nagyszabású feladatai lendületes és magas eszmeiségű nevelő és kulturális munkát követelnek.

Sztálin elvtárs útmutatásai és a párt központi bizottságának az elmúlt évek során ideológiai kérdésekben hozott határozatai újabb lendületet adtak a szovjet kultúra fejlődésének, a Szovjetunióban folyó eszmei nevelő munkának.

Bár a szovjetország óriási sikereket ért el a gazdaság és a kultúra minden ágában, a Lenin—Sztálin pártja által nevelt szovjet emberektől idegen a munkasikerektől való megrészegülés szelleme. Kivívott sikereiket mindössze újabb állomásnak tekintik az új sikerekért vívott harcban. A kommunista párt most még nagyobb-

szabású gazdasági és kulturális tervek megvalósítására mozgósítja a szovjet dolgozók tömegeit.

A szovjet rendszer nagy életerejét napnál világosabban bebizonyította, hogy a szovjet nép igen rövid idő alatt begyógyította háborúokozta szörnyű sebeit, s csakhamar az egész világ csodálatát és tiszteletét keltő fényes sikereket aratott a példátlan méretű békés építőmunka arcvonalaán is. És ma, mint azelőtt is mindig, a szovjet emberek munkájukkal a béke megszilárdításán fáradoznak. Félreérthetetlenül mutatják ezt az új öt éves terv irányelvei is.

Mint Sztálin elvtárs megállapította, „egyetlen állam sem, a szovjetállam sem képes teljes erővel kifejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, nem képes olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amu-darjai vízierőművek, amelyekhez többtízmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a közszükségleti cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amihez ugyancsak a költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság helyreállításába, s ezzel együtt, ezzel egyidejűleg még meg is sokszorozni fegyveres erőit, még ki is bővíteni hadiiparát. Nem nehéz megérteni, hogy ilyen esztelen politika az államot csődbe juttatná“.

Sztálin elvtárs bölcs szavait az ötödik öt éves terv irányelvei is meggyőzően igazolják. Ez a terv roppant arányokban kibontakozó békés építőmunkával és a dolgozók minden alkotóerejének e célra való összpontosításával számol. Ez a terv a népgazdaság további hatalmas föllendítésének és a nép anyagi és kulturális jóléte példátlan emelésének terve. Az irányelvek az ipari termelés emelkedését öt év alatt mintegy 70 százalékban szabják meg, az ipar teljes termelésének évi átlagban körülbelül 12 százalékos növekedési üteme mellett. E cél elérését — a többi közt — a munkatermelékenység 50 százalékos emelkedése és az ipari beruházásoknak az előző öt éves tervhez képest mintegy kétszeresére emelése teszi lehetővé.

A Szovjetunió nagyszabású iparfejlesztő politikája az ipari termelés példátlanul gyorsütemű fejlődését biztosítja. A tőkés országok ipari termelése nagy megrázkódtatások, visszaesések közepette fejlődik, sőt sokszor hosszú éveken át egyhelyben topog. A Szovjet-

unió öt éves tervei viszont szüntelen és mind gyorsabb ütemű iparfejlődést biztosítanak. Ezt mutatják az *Humanité* francia lap nemrég közölt adatai, amelyek már az új öt éves terv irányelveit is figyelembe vették.

Az ipari termelés emelkedése a Szovjetunióban és a főbb tőkés országokban (1920 = 100)

	1937	1946	1951	1955
Szovjetunió	428,9	466	1230	1802
Egyesült Államok	102,7	154	200	—
Nagy-Britannia.....	123,7	111	164	—
Franciaország	81,7	69	110	—

Az új öt éves terv további föllendülést hoz majd a nehéz- és a könnyűipar valamennyi ágában, mindazonáltal a sztálini iparosítási politika szellemében, a nehéziparnak a könnyűiparnál nagyobbarányú fejlesztésére törekszik, s éppen ezért a nehézipar számára gyorsabb fejlődési ütemet irányoz elő. A kongresszusi tervirányelvek a termelési eszközök („A“-csoport) termelésének növekedési ütemét 13 százalékban, a fogyasztási cikkek gyártását („B“-csoport) 11 százalékban állapítják meg.

Mint az irányelvekből kitűnik, az ötödik sztálini öt éves terv éveiben új ipari központok épülnek, nevezetesen a kaukázusontúli és a baltikumi területeken. Az elmaradottabb területek gyorsütemű fejlesztésének sztálini politikája mutatkozik meg abban, hogy a tervirányelvek különös figyelmet szentelnek a Balti Szovjet köztársaságok mindenirányú fejlesztésének. E köztársaságokban köztudomásúan jóval később kezdődött meg a szocializmus építése, mint a Szovjetunió többi részében.

Az irányelvek nagyszabású intézkedéseket javasolnak a mezőgazdaságnak, a szovjet szocialista gazdaság egyik létfontosságú ágának fejlesztésére is. Ezen a területen a fő feladat továbbra is az összes mezőgazdasági növényfajták terméshozamának növelése, a közös állatállomány gyarapítása és produktivitásának jelentős mértékű fokozása, a földművelés és az állattenyésztés teljes termelésének és árutermelésének növelése a kolhozok közös gazdaságának további megszilárdítása, a szovhozok, valamint a gép- és traktor-

állomások munkájának megjavítása útján és a fejlett technika és agrokultúra alkalmazása alapján.

A természetátalakítás történelmi jelentőségű sztálini tervének keretében gyors ütemben folyó erdőültetések és öntözőrendszer-építések, valamint a mezőgazdasági munkafolyamatok komplex gépesítésének munkálatai lehetővé teszik, hogy az új öt éves terv irányelvei a mezőgazdasági termelésnek igen nagymértékű emelésével számoljanak: a gabonafélék terméshozamát az öt éves terv időszakában 40—50 százalékkal, a takarmányfélékét pedig többszörösre emelik majd. Jelentős előrehaladás következik be a tervidőszakban az állattenyésztés területén is.

A villamosítás ugyancsak óriási léptekkel halad majd előre, hiszen a munkafolyamatok villamosítása a kommunizmus építésének egyik fontos feltétele. A villamoserőművek összkapacitása az öt éves terv irányelvei szerint körülbelül kétszeresre emelkedik majd, s ezen belül a vízierőműveké háromszorosra. Az öt éves terv időszakában működésbe lépő vízierőművek között lesz a többi között a 2 100 000 kW kapacitású kujbisevi erőműóriás is; az összes többi új erőművek együttes teljesítőképessége ugyancsak mintegy 2 000 000 kW-ra tehető. Még nagyobb lendülettel folytatják majd a tervidőszakban a sztálingrádi és a kahovkai vízierőmű építését, s megkezdik a csebokszári, a votkinszki, a buhtarmini és más új nagy vízierőművek építését; a szibériai Angara-folyó energiaforrásainak kiaknázására irányuló munkálatok máris megkezdődtek.

A kommunista párt minden tevékenységét a nép érdekeinek szolgálata, a nép szükségleteinek kielégítése irányítja. A szovjetek országában az ember a legértékesebb tőke. A Szovjetunióban minden az emberekért, a kommunista társadalom építőiért történik. Az emberekről való sztálini gondoskodás nagyszerű eszméje hatja át a XIX. pártkongresszus irányelveit, amelyek egyebek közt a Szovjetunió nemzeti jövedelmének öt év alatt legalább 60 százalékos növekedésével számolnak, tervbe veszik a népgazdaságban dolgozó munkások és alkalmazottak számának növelését, reálbérüknek, valamint a parasztok jövedelmének emelését, a közszükségleti cikkek termelésének gyorsütemű fokozását, új lakóházak építését,

a városok és falvak fejlesztését, az egészségvédelem megjavítását, az iskolahálózat bővítését.

Az ötödik öt éves terv kongresszusi irányelvei szerint a többi között a könnyű- és élelmiszeripari gyártmányok termelését a tervidőszakban legalább 70 százalékkal növelik, s ezzel párhuzamosan évről évre csökkentik majd az összes közszükségleti cikkek kiskereskedelmi árát, minthogy „az árak csökkentése a legfőbb eszköz a munkások és alkalmazottak reálbérének és a parasztok jövedelmének rendszeres emelésére.“ Az irányelvek megszabják, hogy a munkások és alkalmazottak reálbérének a tervidőszakban legalább 35 százalékkal emeljék. Mindezek a számok a pártnak és a kormánynak a szovjet nép mindnagyobb jólétéről való állandó gondoskodását bizonyítják.

Csak néhány adatot ragadtunk ki az új szovjet öt éves terv előirányzatai közül, de már ezek is megcáfolhatatlanul bizonyítják a Szovjetunió nagyszabású építőmunkájának békés jellegét. Mint a XIX. kongresszusnak az ötödik öt éves tervre vonatkozó irányelveiben olvashatjuk, az új öt éves terv „a békés gazdasági és kulturális építés terve. Ez a terv elősegíti a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének megszilárdítását és kiszélesítését, valamint a gazdasági kapcsolatok fejlesztését mindazokkal az országokkal, amelyek az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján fejleszteni kívánják kereskedelmüket.“

A szovjet gazdaságnak az öt éves tervben megszabott békés fejlődésével homlokegyenest ellenkező a kapitalista országok gazdasági helyzete. A tőkés országok a gazdaság militarizálásának a lehető legnagyobb tőkés profit biztosításának és a dolgozók további elnyomorodásának útján haladnak.

A szovjetállam tettei önmagukért beszélnek. Ezt most még azokban a berkekben is kénytelen kelletlen elismerik, ahol egyébként vajmi ritka a Szovjetunió iránti objektív magatartás. A szélső jobboldali *Paris-Presse—L'Intransigeant* című gaulleista francia újság például a közelgő pártkongresszusról megemlékezve a következőket írta: „A kongresszus legfontosabb napirendi pontja kétségkívül az új öt éves terv elfogadása. A negyedik öt éves terv 117 százalékos teljesítéséről szóló 1950 decemberi hivatalos jelentést nem

követe az új-terv közzététele. Ebből a körülményből a nyugati fővárosok bizonyos köreiből arra következtettek, hogy a Szovjetunió abbahagyta óriási beruházásokon alapuló gyorsütemű gazdaságfejlesztő politikáját, mert gazdasági erőfeszítéseit főképpen a haditermelés céljára kívánja összpontosítani. Ez a felfogás az új-terv bejelentése nyomán alaptalannak bizonyult.

Az *Economist*, az angol nagytőkések lapja három héten keresztül folytatólagos cikkben foglalkozott az új szovjet öt éves tervvel. A cikksorozat megállapítja, hogy a nehézipar eddigi gyors fejlődési ütemének fenntartása mellett az új tervidőszakban rendkívül nagymértékben emelkedik a fogyasztási cikkek termelése is. Az *Economist* cikke egy összehasonlító táblázatot is közöl, amely kimutatja, hogy a Szovjetunió széntermelése körülbelül egyenlő, vas- és acéltermelése pedig jelentősen több lesz az öt éves terv végén, mint Anglia, Franciaország és Nyugat-Németország együttes termelése. Ehhez a cikk keserűen még azt is hozzáfűzi, hogy „a Szovjetunió ilyen gazdasági fölénye nemrégén még hihetetlen volt számunkra”. Külön részben foglalkozik a cikksorozat a mezőgazdaság rendkívül gyorsütemű fejlődésével. Az erről szóló cikk címe „Ragyogó kilátások a szovjet parasztok számára.” A cikksorozat írója megállapítja, hogy „a szovjet emberek egészen kedvező eredménnyel hasonlíthatják össze helyzetüket a legtöbb európai ország helyzetével”.

Könnyen elképzelhető, milyen hatással vannak a kapitalista országok dolgozóira a Szovjetunió új öt éves tervéről megjelenő hírek. A tőkés országok dolgozói számára igen szomorú eredménnyel jár, ha helyzetüket összehasonlítják a Szovjetunió, s ma már a szovjetország példája nyomán a szocializmus építésének útjára lépett népi demokráciák dolgozóinak helyzetével. S méginkább fokozódik elkeseredésük, amikor lapjaikban egyre csak azt olvashatják, hogy kormányaik a jövőre nézve sem kecsegtetik őket kedvezőbb kilátásokkal. A tőkés lapok ugyanis arról számolnak be, hogy az ipari termelés 1952. évi indexei a legtöbb tőkés országban (elsősorban az Egyesült Államokban, Angliában és Nyugat-Németországban) alacsonyabbak voltak 1951 megfelelő hónapjának indexeinél. Mindebből máris levonható a következtetés, hogy a tőkés világ ipari termelése ez évben alacsonyabb lesz, mint 1951-ben, a

távolabbi évek perspektívái még sötétebbek. Ma már a burzsoá sajtó is elismeri, hogy a nyugati országok gazdasági helyzetét és fejlődését döntően a fegyverkezés határozza meg. Nagy szakadék tátong valamennyi tőkés országban a termelési eszközök gyártása és a fogyasztási cikkek termelése között. A textiliparban már hosszú idő óta tart a válság az egész tőkés világon. Angliában például a műselyem termelése ez év júniusában 66 százalékkal volt kevesebb, mint egy esztendővel ezelőtt.

Már ez a néhány adat is szemléltetően megmutatja, mennyire igaz az ötödik öt éves terv irányelveinek az a megállapítása, hogy „a mostani öt éves terv ismétellen bizonyítja az egész világnak a szocializmus nagy életerejét, a szocialista gazdasági rendszer vitathatatlan fölényét a kapitalista rendszerrel szemben.”

Az első öt éves tervünk sikeres megvalósításán fáradozó magyar dolgozók óriási lelkesedéssel vitatják meg országszerte a Szovjetunió ötödik sztálini öt éves tervének kongresszusi irányelveit. A magyar dolgozókat az új szovjet öt éves terv irányelveinek olvasásakor nemcsak az a biztos tudat lelkesíti, hogy ez az öt éves terv tovább erősíti a Szovjetunió s vele együtt a béke, a demokrácia és a szocializmus egész nemzetközi táborának hatalmát, hanem az a fölismerés is, hogy a szovjet népgazdaság új, hatalmasarányú fölledülése hazánkban is elősegíti majd a szocializmus építését. Dolgozóink jól tudják, hogy már kivívott és jövőbeli sikereik legfőbb forrása és legszilárdabb biztosítéka a nagy Szovjetunió baráti segítsége, nagszerű szocializmus- és kommunizmusépítő tapasztalatainak felhasználása és a szovjetek országával való gyümölcsöző gazdasági együttműködésünk. Éppen ezért a kongresszusi irányelvekből igen nagy örömmel veszik tudomásul, hogy az ötödik sztálini öt éves terv „elősegíti a Szovjetunió és a népi demokratikus országok együttműködésének megszilárdítását és kiszélesítését.” De az új szovjet öt éves terv irányelvei egyben a szocializmus építésének leniniszta-
lini útjára lépett magyar dolgozók ragyogó távolabbi perspektíváját is megvilágítják, hiszen nagy pártunk és szeretett vezérünk Rákosi elvtárs bölcs vezetésével, a Szovjetunió dicső példája nyomán a mi népünk is napról napra közelebb jut nagy céljához, a szocializmushoz.

A szocialista népgazdaság tervszerű fejlődéséről

A tervgazdaság a szocialista rendszer legfőbb erőssége a kapitalista rendszerrel szemben. A Szovjetunió szocialista tervgazdaságának nagyszerű eredményei és a népi demokratikus országok épülő szocialista gazdaságának sikerei megdöntötték a kapitalizmus védelmezőinek állítását, hogy a tőkés gazdasági rendszer a gazdaság legjobb és örökkévaló rendszere. A szocialista tervgazdasági rendszer minden körülmények között megállotta helyét a gazdasági fejlődés nehézségeivel szemben, s ezzel a gyakorlatban bizonyította be azt a marxista tételek, hogy a kapitalizmus ideje lejárt, s át kell, hogy adja helyét egy újabb, magasabbrendű gazdasági rendszernek, a szocializmus rendszerének.

A szocializmus felsőbbrendűsége egészen rövid történelmi időszak alatt bizonyosodott be. Köztudomású, hogy a feudalizmusnak körülbelül 200 évre volt szüksége, hogy bebizonyítsa felsőbbtségét a rabszolgatartó gazdasági rendszerrel szemben. A kapitalizmus mintegy 100 év alatt bizonyította be, hogy alkalmasabb gazdasági rendszer a feudalizmusnál. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom vívmányaként megszületett szocialista rendszer pedig példátlanul rövid idő alatt mutatta meg nagyszerű életképességét, kimeríthetetlen erejét, s bizonyította be a kapitalizmussal folytatott versenyében során felsőbbrendűségét: ehhez a háborúelőtti sztálini ötéves tervek időszakában alig valamivel több mint tíz évre volt szüksége. Mindez a termelési eszközök társadalmi tulajdonának és a felszabadult munkának hatalmas győzelme a tőkés magántulajdonon és a kizsákmányolás rendszerén, a szocialista tervgazdaság diadala az anarchikus kapitalista gazdaság fölött.

A háborúelőtti sztálini ötéves tervek 13 esztendeje alatt a Szovjetunióban megtett óriási ugrás — a korábban elmaradott ország átalakítása ipari- és kolhozmagyhatalommmá — ékesen bizonyítja a

szocialista rendszer haladó voltát, kétségbevonhatatlanul igazolja a szocialista tervgazdaság felsőbbrendűségét a kapitalista gazdasággal szemben.

A békés építés időszakában a történelemben addig sose látott gazdasági és kulturális fölemelkedés, a szovjetország termelőerőinek rohamos növekedése, a dolgozók jólétének gyorsütemű emelkedése bebizonyította a népgazdaság szocialista szervezetének felsőbbrendűségét. A Nagy Honvédő Háború újabb, meggyőző bizonyítékát szolgáltatta a szocialista rendszer felsőbbségének, a szocialista tervgazdasági rendszer magasabbrendűségének. A szocialista tervgazdaság rendszere ugyanis lehetővé tette az ország minden erőforrásának, a nép minden erejének gyors mozgósítását és helyes fölhasználását a győzelem érdekében. A szocialista tervgazdaság felsőbbtsége újult erővel nyilvánult meg a szovjet népgazdaság helyreállítását és továbbfejlesztését szolgáló háborúutáni első öt éves terv sikeres teljesítésében. A háborúutáni első öt éves terv teljesítésének eredményeként óriási mértékben megnövekedett a szocialista állam gazdasági ereje. A Szovjetunió békegazdaságának ragyogó sikere, a kommunizmus anyagi termelési alapja kiépítésének és a természet átalakításának óriási lendülete újra meg újra meggyőzően bizonyítja, hogy csak a szocialista tervgazdasági rendszer nyit szabad teret az emberiség progresszív fejlődésének.

A termelési eszközök társadalmi tulajdonán alapuló szocialista gazdaságot a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók elvtársi együttműködése és kölcsönös segítsége jellemzi. A szocialista gazdaság új típusú gazdaság: tervgazdaság, amely a társadalom érdekében határtalan fejlődési lehetőséget biztosít a termelőerőknek, nem ismer vészeségeket és munkanélküliséget, nyomort és pusztulást, s minden lehetőséget megad a dolgozóknak, hogy jólétben és művelt emberek módjára éljenek. Mindez a szocialista társadalom fő gazdasági törvényéből következik.

Szállin elvtárs azt tanítja, hogy a szocializmus fő gazdasági törvényének leglényegesebb vonása: *az egész társadalom szüntelenül növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek lehető legnagyobb mértékű kielégítése*, a szocialista termelésnek a legfejlettebb technikán alapuló szakadatlan növelése és tökéletesítése útján.

Ezzel szemben a termelési eszközök tőkés magántulajdonán és a bérmunka kizsákmányolásán alapuló tőkés gazdaság jellemzői: az elkeseredett konkurrencia, a termelés anarchiája és a vészeségek, a termelés és a technika fejlődésének időről időre való megszakadása, a termelőerők pusztulása, a tömeges munkanélküliség, s végül mindennek következményeképpen a dolgozók nyomora és pusztulása az ingyenélők gazdagodása és pazarlása kedvéért. A tőkés termelő-

mód ellentmondásokkal terhes fejlődési folyamatának ezek a sajátosságai a kapitalizmus fő gazdasági törvényéből fakadnak.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a jelenkori kapitalizmus fő gazdasági törvényének legfontosabb jellemző vonása: *a lehető legnagyobb tőkés profit biztosítása* az ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és elnyomorítása útján, más országok, s különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kirablása útján, s végül háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján.

A kapitalizmus és a szocializmus gyökeresen különböző gazdasági törvényeiből következnek e két rendszer fejlődésének különböző útjai és ellentétes gazdasági eredményei.

A kapitalizmus védelmezői megkísérlik demagóg célokra felhasználni a tervgazdaság eszméjét, amely a tervszerűen fejlődő szovjet népgazdaság vitathatatlan sikereinek hatására mindenütt népszerűvé vált. A burzsoázia bérencei a néptömegek megtévesztése céljából mindenféle „elméleteket“ és tervezeteket agyalnak ki a kapitalizmus „meggyógyításáról“ s a tőkés gazdaságot „tervezéssel“ akarják kigyógyítani halálos betegségéből. Ámde a mai kapitalizmus való helyzete — amelyet a burzsoá rend összes ellentmondásainak további kiéleződése, a nyomor és a munkanélküliség növekedése, a népek életszínvonalának szakadatlan süllyedése jellemez — pozdorzává zúzza a „tervezhető“ kapitalizmusról szőtt reakciós ábrándokat. A tőkés gazdaságban állandóan és változatlanul a konkurencia és a termelés anarchiája uralkodik.

A termelés anarchiája és a konkurencia a kapitalizmus gazdasági törvénye. A kapitalizmus nem egyeztethető össze a népgazdaság tervszerű fejlődésével; a tőkés gazdaságot, amely a profit növeléséért termelő tőkésék és monopolista egyesületeik magánvállalataira tagolódik, a piac ösztönössége szabályozza. A termelés anarchiája, a tőkés gazdaság fejlődésének tervszerűtlensége a kapitalista rendszer fő ellentmondását, a termelőfolyamat társadalmi jellege és a munkatermékek elsajátításának magánkapitalista formája közti ellentmondást fejezi ki. A tőkés burokból kinőtt termelőerők jellegének és a tőkés termelőviszonyoknak ez a kibékíthetetlen ellentmondása a tőkés országokat időről időre megrázó gazdasági válságokban robban ki.

A termelés anarchiája méginkább fokozódik, amikor a kapitalizmus eljut legfelsőbb és utolsó szakaszába: az imperializmusba. A monopolkapitalizmus kiélezi a tőkés rendszer összes ellentmondásait. A végsőkéig kiéleződik a fő ellentmondás: a termelőfolyamat

társadalmi jellegének és a munkatermék-elsajátítás magánkapitalista formájának ellentmondása. A burzsoázia szolgálatába szegődött tudós lakajok hazugságaival ellentétben az imperializmus korántsem változtatja meg a kapitalizmus anarchikus természetét. A valóság éppen azt bizonyítja, hogy a monopolkapitalizmus méginkább kiélezi a termelés anarchiáját. A monopóliumok, amelyek a szabadversenyből nőnek ki, nem küszöbölik ki a szabadversenyt, hanem fölötte és mellette léteznek, kiélezik a konkurrenciaharcot, amely különösen elkeseredetté válik. Az egyes vállalatoknak és iparágaknak a kapitalizmusban elkerülhetetlenül egyenlőtlen, ugrásszerű fejlődése növeli a tőkés gazdaság aránytalanságait, elmélyíti a zürzavart és a válságokat.

„A válságoknak kartellek útján való kiküszöbölése nem egyéb a polgári kögazdák meséjénél, akik a kapitalizmust mindenáron szépítgetik. Ellenkezőleg, az ipar egyes ágaiban kialakult monopólium fokozza és kiélezi az egész tőkés termelésnek mint rendszernek lényegéhez tartozó fejtelenséget.“ (Lenin Művei. 22. kötet. 215. lap. Szikra 1951.) Az imperializmus korszakában a gazdasági válságok egyre hosszabb időtartamúak és mind pusztítóbbak lesznek. A kapitalizmus általános válságának időszakában a tömeges munkanélküliség és a termelőapparátus kihatásatlansága krónikus jellegű; szakadatlanul növekszik a dolgozók abszolút és viszonylagos elnyomódása, mesébe illő módon emelkedik a tőkésök profitja. Ilyenformán maga az élet cáfolta meg a burzsoázia védelmezőinek azt az állítását, hogy az imperializmus „szervezett kapitalizmussá“ alakult át.

Az imperializmus semmiképpen sem küszöböli ki s nem gyöngeti a termelés anarchiáját és az állammonopolkapitalizmus növekedését. A polgári kögazdák és a jobboldali szociáldemokraták azt erősítgetik, hogy a kapitalizmus „államszocializmussá“ alakult át. A való helyzet viszont az, hogy az állammonopolkapitalizmus nem változtatja meg a kapitalizmus természetét. Az élet teljes mértékben igazolja a marxizmus-leninizmusnak azt a tételét, hogy amíg a termelési eszközök magántulajdona marad a kapitalizmus alapja, addig „mindazok a lépések, amelyek a termelés nagyobbarányú monopolizálására és államosítására irányulnak, elkerülhetetlenül együttjárnak a dolgozó tömegek kizsákmányolásának fokozásával, az elnyomás fokozásával, azzal, hogy nehezebb lesz szembeállni a kizsákmányolókkal, a reakció és a katonai despotizmus erősödésével, s ugyanakkor elkerülhetetlenül a nagytőkésök profitjának hihetetlen mérvű növekedésére vezetnek a lakosság valamennyi többi rétegének rovására, arra vezetnek, hogy a dolgozó tömegeket hosszú évtizedekre szolgásgádba dönti az a sarc, amelyet a kapitalistáknak fizetnek a köl-

csönök sokmilliárdos kamatainak formájában.“ (*Lenin Művei*. 24. kötet. 315—316. lap. Szikra 1952.)

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a kapitalizmusban a gazdaság nem az állam, hanem a magátulajdonosok, a monopolisták kezében van. Sőt mi több, az állam is teljesen a hatalmas monopolisták kezében van, ők nevezik ki és váltják le a kormányokat, s úgy irányítják az állam gépezet egész tevékenységét, hogy a maximális profit kisajtolását és az imperialista rezsim megőrzését szolgálja. A burzsoá államnak a gazdasági élet „szabályozására“ irányuló intézkedéseit is teljes mértékben ezeknek az érdekeknek rendelik alá. A tőkés állam azonban a gazdaság „szabályozását“ célzó intézkedéseivel nem szüntetheti meg a versenyt és a termelés anarchiáját. A különféle burzsoá kormányok több mint 100 éven át a legkülönbözőbb módon kísérleteztek a gazdasági válságok „megelőzésével“ és „megszüntetésével“. Mindezek a próbálkozások szükségszerűen kudarccal végződtek, mert a *termelés anarchia és a válságok megszüntetéséhez a kapitalizmust kell megsemmisíteni.*

Két világháború tapasztalatai bizonyítják, hogy a tőkegazdaság háborús állami „szabályozása“ sem küszöböli ki a konkurenciát és a termelés anarchiáját. A háború a tőkés szemponjtjából mindenképp profitforrás. Háború idején is a maximális profit hajszája a tőkés termelés legfőbb mozgatóereje. Így tehát a konkurrencia és a termelés anarchiája is megmarad. A burzsoá államok gondoskodnak róla, hogy a tőkésnek mesébeillő profitot biztosítsanak, miközben a háború minden terhét és következményét a dolgozókra hárítják át. Lenin az első világháború éveiben a fő imperialista hatalmak — Amerika és Németország — példáján mutatta meg, hogy a tőkés államok „úgy szabályozzák a gazdasági életet“, hogy a munkások (és részben a parasztok) számára *katonai fegyházat*, a bankárok és a tőkésnek számára *paradicsomot* teremtenek. Az ő szabályozásuk abban áll, hogy a munkásokat annyira „megszorítják“, hogy csaknem éheznek, a kapitalistáknak pedig (útkban, reakciós-bürokratikus módon) a háború előttinél is *nagyobb* profitot biztosítanak.“ (*Lenin Művei*. 25. kötet. 358—359. lap. Szikra 1952.) A tőkés államok a második világháborúban is ilyen módon „szabályozták“ a gazdaságot, s politikájukat a második világháborút követő időszakban is a maximális profit biztosításának rendelik alá. Az Egyesült Államok vezette imperialista táborban militarizálják a gazdaságot, s újabb világháborút készítenek elő. A burzsoá állam a gazdaság militarizálásának és a fegyverkezési hajszának minden terhét a dolgozókra hárítja át: növekszik a kizsákmányolás és az adóteher súlya, emelkedik a közszükségleti cikkek ára, fokozódik a néptömegek nyomora. Ugyanakkor szakadatlanul emelkedik a tőkés profitja. Az amerikai mono-

póliumok profitja ma kétszer akkora, mint a második világháború idején. Ilyen célból es ilyen eredménnyel „szabályozza a gazdasági életet“ a tőkés állam.

A burzsoáziának és kiszolgálóinak reményeivel és számításaival ellentétben a fegyverkezési hajsza és a gazdaság militarizálása nem biztosíthatja a tőkés gazdaság válságmentes, tervszerű fejlődését. A gazdaság militarizálása fokozza a termelés anarchiáját, s végülis menthetetlenül gazdasági összeomláshoz vezet. Az ország gazdaságának átállítása a hadigazdaság vágányára — mondotta Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson — azt jelenti, hogy „az iparnak egyoldalú, háborús irányt adnak, hogy mindenképpen kiszélesítik a háború céljaira szükséges cikkek termelését, amelyek nem függenek össze a népesség fogyasztásával, mindenképpen szűkítik a népesség fogyasztására szükséges cikkek termelését s különösen piacra bocsátását — vagyis csökkentik a népesség fogyasztását és gazdasági válságba sodorják az országot“. (*Sztálin. A leninizmus kérdései.* 705. lap. Szikra 1951.) A gazdaság militarizálásának ezek a végzetes következményei napjainkban mind élesebben jelentkeznek az Egyesült Államok gazdaságában.

Tervgazdaságról szó sem lehet a kapitalizmus megdöntése nélkül, s a termelési eszközök tőkés magántulajdona esetében. A tervgazdaság nem fér össze a kapitalizmus alapjaival, a tőkés osztályérdekeivel, a tőkés termelés fő elvével: a profithajzával. A tőke a néptömegek szükségleteire való tekintet nélkül olyan gazdasági ágak felé törekszik, amelyek nagy profittal kecsegtetik. Egyetlen tőkés sem hajlandó, hogy alacsonyabb profitrátaival termeljen olyan árukat, amelyekre a néptömegeknek szükségük van, egyetlen tőkés sem mond le profitjáról a dolgozók szükségleteinek kielégítése kedvéért. A tervgazdaság kizárja a munkanélküliséget, a néptömegek nyomorát. Világos, hogy az ilyen gazdaság összeférhetetlen a kapitalizmussal. „Egyetlen tőkés sem fog soha, semilyen áron beleegezni a munkanélküliség teljes fölszámolásába, a munkanélküliek tartalékseregének megsemmisítésébe, amely utóbbinak az a rendeltetése, hogy nyomást gyakoroljon a munkapiacra és olcsóbb munkáskezeket biztosítson“. (*Sztálin. A leninizmus kérdései.* 10 kiadás. 600. lap. Orcazul.)

Az élet szüntelenül és változatlanul igazolja a marxizmus-leninizmusnak azt a következtetését, hogy amíg valamely országban tőkés rendszer uralkodik, a tervgazdaság megvalósítása lehetetlen. A mai kapitalizmus reális helyzete bizonyítja, hogy a tőkés gazdaság „tervezéséről“ szóló különféle „elméletek“ tarthatatlanok. Ami a burzsoá kormányok „terveit“ illeti, ezek — mondja Sztálin elvtárs — „tervjóslatok, tervtálgatások, amelyek senki számára nem köte-

lezők és amelyek alapján nem lehet vezetni az ország gazdaságát.“ (Sztálin Művei, 10. kötet. 326. lap. Oroszul.)

Tervszerű gazdasági fejlődés csak a kapitalizmus megdöntése után, s csak abban a társadalomban lehetséges és kötelező, ahol az államhatalom a dolgozóké, a fő termelési eszközöket elvették a tőkésaktől és társadalmi tulajdonná változtatták, s ahol fölszámolták a kizsákmányolás rendszerét. E marxista-leninista tétel helyességét igazolják a tőkés gazdaság bármilyen „tervezésére“ irányuló próbálkozások és kísérletek folytonos kudarcai. Ezt a tételt bizonyítják a Szovjetunió szocialista tervgazdaságának ragyogó sikerei, úgyszintén a szocializmus útján haladó népi demokratikus országoknak a tervgazdaság építésében elért eredményei.

A szocialista gazdaság nem kész formában kel életre a kapitalizmus méhéből; a kapitalizmus csak a szocializmus anyagi föltételeit teremti meg. E mellett a kapitalizmusban kialakul a munkásosztály — a világ forradalmi átalakítására képes hatalmas társadalmi erő.

A szocializmus anyagi feltétele mindenekelőtt a kapitalizmus által létrehozott gépi nagyipar. A szocializmust készíti elő a termelés nagyarányú társadalmiasítása is, amely a kapitalizmus legfelsőbb, imperialista szakaszában igen magas fokra emelkedik. A termelés társadalmiasításának előrehaladást mutatják: a fejlett termelési eszközökkel felszerelt sokszáz és sokezer munkást foglalkoztató nagyvállalatok; a társadalmi munkamegosztás elmélyülése, amely együtt jár a vállalatok és termelési ágak bonyolult kapcsolataival és egymástól való függésével; az országrészeket, államokat és világrészeket összekötő közlekedési utak fejlődése; a népgazdaság minden ágát átfogó bank- és törzstszerkezet; a fogyasztók millióit kiszolgáló kereskedelmi szervezet fejlődése és így tovább.

A kapitalizmust — fejlődésének legmagasabb fokán — a tőke koncentrációjának és centralizációjának óriási méretei, a termelés és a munka társadalmiasításának rendkívül nagymértékű előrehaladása jellemzi. A termelés koncentrációja elérte azt a fokot, amikor már hozzávetőlegesen számbavehetők az egyes országok és az egész világ nyersanyagforrásai, a piac méretei és a munkaerőforrások. A tőkés monopóliumok megkaparintják a nyersanyagforrásokat, a termelési és forgalmi eszközöket, valamint a munkaerő legnagyobb részét; tömegesen termelik és értékesítik az árukat. Mindezek a jelenségek azt mutatják, hogy a monopolkapitalizmus erősen megközelíti a termelés mindenoldalú társadalmiasítását. A termelőfolyamat társadalmi jellege egyre kevésbé egyeztethető össze a termelési eszközök tőkés magántulajdonával.

Napirendre kerül a szocialista forradalom, amely arra hivatott, hogy a termelési eszközök társadalmi tulajdonba vételével megszabadítsa a termelőerőket tőkés burkuktól, szétronbolja a burzsoá termelőviszonyokat, új, szocialista termelőviszonyokat teremtsen, s összhangba hozza őket a termelőerők jellegével. A szocialista forradalom győzelmének, győzelme megszilárdításának és az új társadalom fölépítésének eszköze: a proletariátus diktatúrája.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom megteremtette a proletariátus diktatúráját és a szovjet hatalmat, nacionalizálta a földet, a nagyipart, a közlekedést, a bankokat és a külkereskedelmet. A termelési eszközök társadalmisításával kialakult a gazdaság szocialista formája. Az állami tulajdonba vett vállalatok következetesen szocialista vállalatokká váltak; ezekben már nincs magántulajdon és kizsákmányolás, nincsenek tőkésék és a tőkésék által elnyomott bér munkások. Mig a termelési eszközök tőkés magántulajdona a dolgozók kizsákmányolását és nyomorát szüli, a szocialista tulajdon az emberek közti új viszonyok alapja: a kizsákmányolástól mentesült dolgozók elvtársi együttműködéséé és szocialista kölcsönös segítségüké. A termelési eszközök társadalmi tulajdona a néptömegek jóléte szakadatlan növekedésének forrása.

A termelési eszközök szocialista társadalmisítása nyomán létrejövő új gazdasági viszonyok talaján a tőkés gazdaság fejlődéstörvényei érvényüket veszítik, letűnnek a színről, s új, szocialista gazdasági törvények keletkeznek. A szocialista társadalomban „a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával, mert a termelési folyamat társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 694. lap. Szikra 1951.)

A szocialista termelőviszonyok korlátlan lehetőségeket biztosítanak a társadalmi termelőerők szakadatlan és gyorsütemű fejlődésére

A tőkés társadalomban, ahol a magántulajdonosok gazdasági tevékenysége profithajszának van alárendelve, „a gazdagság felhalmozása az egyik oldalon egyúttal a nyomor, kinzó munka, szolgátság, tudatlanság, erőszak, erkölcsi lealacsonyítás felhalmozása a másik oldalon, azaz annak az osztálynak az oldalán, amely saját termékét, mint tőkét termeli“. (Marx. A Tőke. I. kötet. 699. lap. Szikra 1949.) A szocializmusban a termelést azért fejlesztik, hogy maximálisan kielégíthessék az egész társadalom szakadatlanul és gyorsan növekvő anyagi és kulturális szükségleteit. „A szocializmust — tanítja Sztálin elvtárs — csak a társadalom termelőerőinek rohamos növekedése alapján, a termékek és áruk bősége alapján, a dolgozók jómódú élete alapján, a kultúra rohamos növekedése alapján lehet

felépíteni. Mert a szocializmus, a marxista szocializmus nem a személyes szükségletek csökkentését, hanem minden módon való növelését és fejlesztését jelenti, nem e szükségletek korlátozását vagy kielégítésük megtagadását, hanem a kulturálisan fejlett dolgozó emberek minden szükségletének mindenre kiterjedő és teljes kielégítését.“ (Sztálin Művei. 13. kötet. 381. lap. Szikra 1951.)

A szocialista termelés fő célja: a néptömegek növekvő szükségleteinek kielégítése, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának rendszeres emelése. Ennek a feladatnak rendelik alá a termelés fejlesztését, a nemzeti jövedelem elosztását. Ugyanakkor a néptömegek jólétének emelkedése a termelés fejlődésének hatalmas ösztönzőjévé válik. „A dolgozók anyagi helyzetének rendszeres javítása és szükségleteik (vásárlóképességük) szakadatlan növekedése, mint a termelés kibővítésének állandóan duzzadó forrása, megóvja a dolgozókat a túltermelési válságoktól, a munkanélküliség és a nyomor növekedésétől.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 344. lap. Szikra 1950.) Erről tanuszkodnak a szocialista szovjet állam és a szocializmus útján haladó népi demokratikus országok világtörténelmi jelentőségű tapasztalatai.

A szocializmustól elválaszthatatlan a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye. E törvény gazdasági alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona és az ennek megfelelő termelőviszonyok, politikai föltétele pedig a dolgozók hatalma, amely nélkül lehetetlen gyökeresen átalakítani a társadalmat, s érvényesíteni a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvényét.

A népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye objektív törvény, amely a termelési eszközök szocialista társadalmisításának viszonyai között végbemenő gazdasági folyamatok törvényszerűségét tükrözi vissza. A termelési eszközök tőkés magántulajdona, valamint a termelési folyamat társadalmi jellege és az elsajátítás magánkapitalista formája közti ellentmondás — mint említettük — elszigetelt magánvállalatokra tagolja a nemzetgazdaságot, konkurenciát, a termelésben pedig anarchiát szül, s kizárja a gazdaság tervszerű fejlődésének lehetőségét. A társadalmi tulajdon viszont egységes gazdasági szervezetbe tömöríti az ország gazdaságát, s megköveteli az egész népgazdaság tervszerű fejlődését. A proletariátus diktatúrája által nacionalizált gyárak, üzemek, bankok, vasutak, állami mezőgazdasági birtokok és egyebek nem működhetnek többé a régi módon, a konkurencia és a termelés anarchiája alapján. A szocialista vállalatok és gazdasági ágak új kapcsolatait, egymáshoz való új viszonyaikat a népgazdaság tervszerű fejlődésének objektív törvénye határozta meg.

A szocialista népgazdaság jelenleg a termelési ágak sokaságából, az ipari, mezőgazdasági, közlekedési, kereskedelmi, kommunális és egyéb vállalatok százazezreiből áll.

Az összes népgazdasági ágak és vállalatok szerves kapcsolatban vannak egymással, s egyetlen hatalmas bonyolult termelőszervezetbe tömörülnek. Ez a szervezet következetesen szocialista állami vállalatokat és szocialista szövetkezeti kolhozvállalatokat egyesít magában.

A szocialista népgazdaság sokmilliárdnyi értékű termelési alapot összpontosít, s a dolgozók tízmillióit foglalkoztatja. Ilyen óriási társadalmi gazdaság csak tervezetten fejlődhet.

Lenin kifejtette, hogy a gazdaság tervszerűsége a társadalmi termelés fejlődésének állandó, tudatosan fenntartott arányosságát (vagy összhangját) jelenti. Ez jellemzi a szocialista társadalmat. Az anarchikus kapitalizmusban a társadalmi tőkét az elkülönült magántulajdonosok ösztönösen alakuló konkurrenciája osztja el az egyes termelőágak között. Marx megírta, hogy „az egyes termelési ágak arányossága az aránytalanságból jön létre mint állandó folyamat, mert itt az egész termelés összefüggése vak törvényként erőszakolja rá magát a termelés szereplőire...” (*Marx, A Tőke*. III. kötet, 296. lap. Szikra 1951.) A tőkés gazdaságban a társadalmi termelés egyes részeinek bizonyosfokú összhangja „a gyakorlatban csak a szakadatlan ingadozások átlagos mennyiségeként áll elő — ez az összhang a tőkés társadalomban minduntalan megbomlik az ismeretlen piacra dolgozó egyes termelők elkülönültsége következtében. Az ipar különböző ágai, amelyek egymás „piacai”, nem egyenletesen fejlődnek, hanem tulszárnyalják egymást...” (*Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban*. 47—48. lap. Szikra 1949.) Ebből kitűnik, hogy a tőkés gazdaságnak sajátos jellemzője „az egyes termelési ágak fejlődésének aránytalansága.” A tőkés termelőmódban a tőke megoszlás megváltoztatásának „a *minduntalan megbomló* arányosság helyreállítása céljából válságra van szüksége.” (I. m. 612. lap.) A társadalmi termelés fejlődésében az arányosság folytonos megbomlása a társadalmi munka mérhetetlen pazarlását és a termelési eszközök improduktív felhasználását eredményezi. Kirívó példái ennek a pusztító gazdasági válságok.

A szocialista társadalomban a gazdasági ágak arányos fejlődése a szocialista termelők által fölismeret és tudatosan alkalmazott törvény, „egyesült értelmük által felismert s ily módon uralmuk alá hajtott törvény”, amely „a termelési folyamatot közös ellenőrzésük alá veti”. A szocializmusban a társadalom megteremti „az összhangot a meghatározott cikkek termelésére fordított társadalmi munkaidő és az e cikkek által kielégítendő társadalmi szükséglet terjedelmek között”. (*Marx, A Tőke*. III. kötet, 296. és 223. lap. Szikra 1951.)

A szocialista népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének, mint az arányos gazdasági fejlődés törvényének lényegét és jelentőségét Sztálin elvtárs tárta fel. Sztálin elvtárs munkáiban mélyrehatóan és sokoldalúan jellemzi a szocializmus fő gazdasági törvénye által meghatározott arányokat: a társadalmi termék termelésének és elosztásának, a társadalmi munka és a termelési eszközök elosztásának arányait; jellemzi továbbá az újratermelés egyes szféráinak (a termelésnek, a fogyasztásnak, a forgalomnak, a felhalmozásnak) összhangját, a gazdasági ágaknak, az iparnak és a mezőgazdaságnak, a termelési eszközök és a fogyasztási cikkek gyártásának, a termelés emelkedésének és a közlekedés fejlődésének kölcsönös viszonyát, valamint a termelés helyes területi elosztását. A szocialista gazdaság fejlődésének tervszerűsége (arányossága), a társadalmi termelőágak észszerű összhangjának megteremtése kiküszöböli a kapitalizmusra jellemző munkaerőpazarlást, biztosítja a munkaerőforrások és a termelési eszközök legtakarékosabb kihasználását.

A népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődésének törvényét — éppen úgy, mint a szocializmus többi objektív gazdasági törvényét — a bolsevik párt és a szocialista állam a társadalom érdekében tudatosan alkalmazza. A bolsevik pártot a szocializmus és a kommunizmus építésének gyakorlati munkájában a társadalom fejlődésének objektív törvényei és a belőlük levont gyakorlati következtetések vezérlik.

A bolsevik párt és a szocialista állam a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye alapján tervezi a népgazdaságot.

A népgazdaság tervezése a szocialista állam gazdasági parancsnoki magaslatainak szaporodásával és megerősödésével, valamint a társadalmi tulajdon és a szocialista gazdasági rendszer kiszélesedésével és megszilárdulásával egyenes arányban fejlődött és szilárdult meg. A szocialista építés minden egyes újabb eredménye fokozta a lehetőséget, hogy a terv mind szélesebben és mélyebben fogja át az ország gazdasági életét. A tervezés méretei megnövekedtek, mind több termelési eszközt használtak föl tervszerűen, egyre nagyobb tömegek dolgoztak egységes gazdasági terv alapján. A szocialista állam az államosított ipart már kezdetben is tervszerűen fejlesztette. Más volt a helyzet a mezőgazdaságban, ahol a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakában szétforgácsolt kisárutermelés uralkodott. A bolsevik párt és a Szovjethatalom itt a parasztgazdaságok tervszerű gazdasági szabályozásának eszközához folyamodott. E szabályozáshoz fölhasználta az ár-, adó- és hitelpolitikát, a begyűjtés és a szerződéses termeltetés rendszerét, a szövetkezetek fejlesztését, a gépellátást és az ehhez hasonló eszközöket. A paraszt-

ságnak a szocialista kolhozrendszerre való áttérése méginkább fokozta a népgazdaság tervszerű vezetésének lehetőségeit.

Ámde a népgazdaság tervszerű fejlődésének lehetőségei nem valósulhattak meg önmaguktól. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „szigorú különbséget kell tenni a rendünkben rejlő *lehetőségek* és *e* lehetőségek *kihasználása*, e lehetőségek *valóráváltása* között.“ (Sztálin Művei, 12. kötet, 364. lap. Szikra 1950.) A Szovjetunió tervgazdaságának növekvő sikerei arról tanuskodnak, hogy a bolsevik párt gazdaságpolitikájában és gyakorlati tevékenységében mind nagyobb hozzáértéssel alkalmazza és használja föl a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvényét és a szocialista társadalom más gazdasági törvényeit.

A népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye éppen úgy, mint a szocializmus többi gazdasági törvénye, a dolgozó tömegek aktív gyakorlati tevékenysége útján valósul meg. A szocializmus fő gazdasági törvényének követelményein és a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvényén alapuló gazdasági tervek a szocialista társadalom fejlődése során megérett szükségleteket, a dolgozók léteérdekeit fejezik ki, s éppen ezért alkalmasak a szocializmus- és kommunizmusépítők hatalmas hadseregének mozgósítására és megszervezésére. Sztálin elvtársnak az a zseniális megállapítása, hogy a Szovjetunió gazdasági terve nem számok és feladatok felsorolása, s hogy a termelési terv az emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenysége, föltárta a szocialista terv valódi tartalmát, megmutatta erejének forrását.

A szocialista gazdasági tervek biztosítják a cél egységét és a szovjet dolgozók akcióegységét. A bolsevik gazdasági tervek haladó-átlag-normákra épülnek, vagyis a gazdasági terveket túlteljesítő legjobb munkások, mérnökök és technikusok teljesítményéhez igazodnak. A tömegek bolsevik szervezettséggel párosuló alkotó kezdeményezése megtízszerezi a szocializmus és kommunizmus építőinek erejét.

A szovjet gazdasági tervezés sikereinek alapja a bolsevik párt vezető és szervező tevékenysége. A marxista-leninista elmélettel és a társadalmi fejlődés törvényeinek ismeretével fölfegyverzett kommunista párt tudományos alapon határozza meg a szocializmus és kommunizmus építésének soronkövetkező feladatait, s szervezőmunkájával biztosítja a gazdasági tervek sikeres teljesítését.

A szocialista népgazdaság óriási s egyre növekvő gazdasági lehetőségekkel és erőforrásokkal rendelkezik. Helytelen volna azonban, ha föltételeznénk, hogy ezek a lehetőségek maguktól átváltozhatnak valóságos gazdasági eredményekké. Elengedhetetlen követelmény, hogy a szocialista állam helyesen használja ki és a legnagyobb mér-

tekben mozgósítsa a lehetőségeket, szüntelenül tökéletesítse a termelés szervezetét és a gazdasági vezetés módszereit.

A tervezés nem érheti el célját a tervteljesítés szigorú és rendszeres ellenőrzése nélkül. Az ilyen ellenőrzés feltárja a népgazdaság egyes területeinek elmaradását, s hozzájárul az elmaradás megszüntetéséhez, a szocialista gazdaság fejlődésének meggyorsításához. A tervteljesítés ellenőrzése segíti a pártot és a kormányt a népgazdasági tartalékok feltárásában és kiaknázásában, a berendezések és a forgóeszközök jobb kihasználásának biztosításában, a termelést növelő és a munkatermelékenységet fokozó új tartalékok fölkutatásában, a nyersanyag- és tüzelőanyagfelhasználás normáinak csökkentésében.

A szovjet állam gazdasági tervező tevékenységében az értéktörvényt az önálló elszámolás megvalósítására, a termékek önköltségének csökkentésére, a vállalatok jövedelmezőségének emelésére és más célokra használja fel.

A szocialista tervgazdaság a bővített újratermelés alapján fejlődik. Évről-évre óriási méretekben emelkedik a termelés, s gyarapodik a társadalmi vagyon. A Szovjetunió nemzeti jövedelme, amely az újratermelés folyamatának végeredményét mutatja, az 1928. évi 25 milliárd rubelről 1940-ben 128,3 milliárd rubelre emelkedett. A háborúutáni időszakot a nemzeti jövedelem újabb emelkedése jellemzi: a Szovjetunió nemzeti jövedelme 1950-ben 64 százalékkal volt több, mint 1940-ben. A szocialista társadalomban az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké, s a munkások, kolhozparasztok és értelmiségiek jólétének rendszeres növelését, a szocialista termelés bővítését szolgálja. Jelenleg a nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyedét fordítják a dolgozók személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítésére, egynegyedét pedig az állam, a kolhozok és a szövetkezeti szervek használják föl a szocialista termelés bővítésére és más állami és társadalmi szükségletek kielégítésére.

A tőkés országoktól eltérően a Szovjetunióban a társadalmi vagyon és a felhalmozás növekedése együttjár a nép fogyasztásának szakadatlan emelkedésével. A szocializmusban évről évre növekszik a dolgozók jövedelme, fokozódik a közszükségleti cikkek termelése, mind nagyobb arányokban hontakozik ki a kulturális építőmunka, szüntelenül emelkedik a nép jóléte. A szocialista állam következetesen alkalmazza az árleszállításnak, a termékek olcsóbbá tételének politikáját, ezzel növeli a belső piac fölvevőképességét, s megteremti a termelés további emelkedésének egyre bővebben buzgó forrását.

A népgazdaság tervezésének általános feladatait, amelyeket a szocializmus fő gazdasági törvénye szab meg, a Szovjetunió Alkotmánya

foglalja írásba. Az alkotmány 11. cikkelye kimondja: „Az SzSzkSz gazdasági életét az állami népgazdasági terv szabja meg és irányítja a köztulajdon növelése, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának szakadatlan emelése, az SzSzkSz függetlenségének erősítése és védelmi képességének fokozása céljából.“ Ezek a feladatok a szocialista állam rövidlejárátú és távlati terveiben fejeződnek ki konkrétan.

A kapitalizmusban a termelés megszakításokkal, egyenetlenségek és aránytalanságok közepette fejlődik: a föllendülés szakaszait a válságok szakaszai váltják föl; az egyik gazdasági ág fejlődése gyakran a másik hanyatlását okozza; a földművelés mindinkább elmarad az ipartól és így tovább. A tőkés országokat időszakonként megrázó gazdasági válságok mérhetetlen anyagi kárt okoznak a társadalomnak, és a termelőerők pusztulását idézik elő.

A népgazdaság tervszerű fejlődésének lényeges vonása, amely a szocializmus fő gazdasági törvényéből következik, *a termelés szakadatlan fejlődése a legfejlettebb technika alapján.* Ez a szocialista gazdaság egyik legnagyobb erőssége a tőkés gazdasággal szemben.

A szocializmus kizárja a gazdasági válságok lehetőségét. Ezt a Szovjetunió gazdasági fejlődésének tapasztalatai bizonyítják. A termelési eszközök szocialista tulajdona, a termelőviszonyoknak és a termelőerők jellegének teljes összhangja utat nyit a termelőerők határtalan fejlődése, a gazdaság fölvirágzása felé.

A társadalmi termelés szakadatlan növekedésének igen fontos feltétele, hogy a termelési eszközök gyártása gyorsabban növekedjék, mint a fogyasztási cikkek termelése. A kapitalizmusban a társadalom termelőerőinek fejlődésével nem jár együtt a népesség fogyasztásának megfelelő növekedése, s így a termelőerők nem használhatók ki a dolgozó tömegek javára. Ezért a kapitalizmusban a termelőerők gyors fejlődése tovább fokozza a termelés és a fogyasztás kibékíthetetlen ellentmondását. A szocializmus megszüntette a termelés társadalmi jellegének és az elsajátítás magánformájának ellentmondását, kiküszöbölte a termelés és a fogyasztás áthidalhatatlan ellentétét. A szocialista termelés célja: a társadalom anyagi és kulturális szükségleteinek lehető legtökéletesebb kielégítése. Éppen ezért: a termelési eszközök gyártásának a fogyasztási cikkek termelésénél gyorsabb ütemű emelkedése biztosítja a társadalmi termelés szakadatlan növekedését, s szilárd alapja a szocialista bővített újratermelésnek.

A termelési eszközök gyártásának gyorsabbütemű növekedését a szocialista állam gazdasági tervei biztosítják. A szocializmus építésének időszakában a nehéziparnak és szívének, a gépiparnak gyorsabb fejlesztése volt a népgazdaság szocialista újjaalakításának és új technikával való ellátásának kulcsa: ugyancsak ez biztosította a Szovjetunió gazdasági függetlenségének és védelmi képességének megszi-

lárdulását. A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a termelési eszközök gyártásának gyorsabbütemű növelése biztosítja a legfejlettebb technikán alapuló termelés rendszeres növekedését. Emellett a termelés fokozásának elengedhetetlen feltétele: a technikai vívmányok és a gyártási eljárások szüntelen tökéletesítése, új gépek, berendezések, és gyártási módok alkalmazása, a villamosítás fejlesztése, a termelési folyamatok gépesítése és automatizálása.

A szocializmus műszaki fejlődésének legvilágosabb bizonyítéka a szovjet gépgyártás fejlődése. A gépipar a háborúutáni ötéves tervben egészében 2,3-szer annyi gépet gyártott, mint 1940-ben. Ezen belül a vas- és fémipari berendezések gyártása 4,8-szeresével, a gőzturbináké 2,6-szeresével, a villamos berendezéseké 3-szorosával, a traktoroké 3,8-szeresével, a kombájnoké pedig 3,6-szeresével haladta meg az 1940. évi gyártási színvonalat. Csak három év alatt (1949-től 1951-ig) 1200 új géptípus és szerkezet gyártását kezdték meg.

A Szovjetunió az ipari és a mezőgazdasági termelés műszaki fejlettsége tekintetében már túlszárnyalta a legfőbb tőkés országokat. A szocialista forradalom előtt Angliának négyszer, Németországnak ötször, az Egyesült Államoknak pedig tízszer annyi korszerű termelési eszköze volt, mint Oroszországnak. A szovjet szocialista ipar már a második ötéves terv eredményeként első helyre került a világon műszaki fejlettsége, legújabb termelési eszközökkel való ellátottsága tekintetében.

A kapitalizmusban a technika fejlesztése a kizsákmányolás fokozását, a profit növelését szolgálja, következképpen a műszaki fejlődés abbamarad, ha az új technika nem biztosítja a profit növekedését. A szocializmusban viszont a technika fejlesztése az egész társadalom szívügye. A szocializmusban a gépek munkát takarítanak meg a társadalomnak, s megkönnyítik a dolgozók életét. Ez pedig a szocializmus fő gazdasági törvényének követelménye. A szocialista állam rövidlejáratú és távlati népgazdasági terveinek tehát egyik legfontosabb feladata a fejlett technika minden módon való fejlesztése és meghonosítása a termelésben.

A termelés szakadatlan emelésének igen fontos tényezője a munka termelékenységének szüntelen fokozása a népgazdaság minden ágában. Ezt a munkafolyamatok mind nagyobbarányú gépesítése, a munkások és kolhozparasztok általános műveltségének és szakmai ismereteinek gyarapítása, valamint a műszaki szakemberek számának növelése biztosítja. A háborúutáni első ötéves terv időszakában a népgazdaság káderei körülbelül kétmillió közép-, illetve főiskolai képzettségű műszaki dolgozóval gyarapodtak.

A szovjet népgazdaság tervszerű fejlődését a gazdasági fejlődés gyors üteme jellemzi. Ilyen ütemet a tőkés országok sohasem ismer-tek. Az 1913-tól 1936-ig terjedő időszakban az Egyesült Államok ipari termelése évenként átlagosan 1,7 százalékkal emelkedett. A Szovjetunió iparában viszont 1920-tól 1936-ig évenként átlagosan 28,4 százalékkal növekedett a termelés. Amerika ipari termelésének színvonala 1938-ban csak 20 százalékkal haladta meg az 1913. évi színvonalat. A Szovjetunió nagyipari termelésének színvonala viszont 1937-ben 8,2-szerese, 1940-ben pedig 12-szerese volt az 1913. évi termelési szintnek. A második világháború után a szovjet ipari termelés emelkedésének évi átlagos üteme meghaladja a 20 százalékot. Az Egyesült Államokban és a többi imperialista országban a háború-utáni ipari termelést főként a fegyverkezési hajszával, különféle tömeggyilkos eszközök gyártásával igyekeznek fejleszteni.

A Szovjetunió gazdasági fejlődése azért olyan gyorsütemű, mert a szocialista állam helyesen használja ki a termelési eszközök társadalmi tulajdonában rejlő lehetőségeket a termelőerők határ-
talan fejlesztésére. A gazdasági fejlődés üteme döntő jelentőségű kér-
dés volt a szocializmus győzelme és a Szovjetunió védelmi képességé-
nek biztosítása szempontjából.

*A népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődését az újratermelés
különbéle területei és az egyes gazdasági ágak közti harmonikus
együttműködés, a termelési eszközök és a munka arányos elosztása,
a termelőerők helyes elhelyezése jellemzi.*

Az egyes népgazdasági ágak arányos fejlesztése a szocialista gaz-
daság szüntelen fejlődésének és felvirágzásának legfőbb feltétele. A
szocialista tervezésnek tehát egyik legfőbb feladata a népgazdasági
fejlődés helyes arányainak biztosítása és aránytalanságainak kikü-
szöbölése. Nem véletlen, hogy az egyes gazdasági és tervező intézmé-
nyekbe befurakodott ellenséges elemek éppen a különféle gazdasági
ágak fejlesztése közti helyes viszony megzavarására törekedtek, s
aránytalanságot próbáltak előidézni a gazdasági szervezet egyes részei
között.

Az állami népgazdasági tervben megszabott konkrét arányok
minden időben a szocializmus és a kommunizmus építésének fő fel-
adatait szolgálják: a társadalmi tulajdon fejlesztését és szarapítását,
az ország gazdasági függetlenségének további erősítését, védelmi
képességének fokozását és a nép anyagi jólétének szakadatlan eme-
lését.

A népgazdaság arányos fejlődése anyag-, munkaerő- és pénzügyi
tartalékokat tesz szükségessé, s ezek célszerű kihasználását követeli.
Sztálin elvtárs fölvetette és megokolta munkáiban a tartalékoknak,
mint a tervszerű (arányos) népgazdasági fejlődés legfontosabb fölté-

telének kérdését. Tartalékok nélkül tervgazdaság lehetetlen. Ez egyaránt vonatkozik a kapitalizmusból a szocializmusba és a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet időszakára. A párt és a kormány szüntelenül gondoskodik munkaerőtartalékokról, termelési eszköz-, valuta-, gabona-, áru- és más tartalékok felhalmozásáról. Mindezek a tartalékok jelentős segítséget nyújtanak mindennemű nehézség elhárításában, megbízható biztosítékok mindenféle eshetőséggel szemben, s hozzájárulnak, hogy a szocialista állam bármilyen körülmények között biztosíthassa a munka folyamatosságát és a népgazdaság szakadatlan fejlődését. A tartalékokat a honvédelem követelményei is szükségessé teszik.

A szocialista gazdaság arányos fejlesztését a népgazdasági mérleg szolgálja. A szocialista újratermelés fő arányait meghatározó népgazdasági tervmérleg magában foglalja a társadalmi termék mérlegét (különvéve a termelési eszközök és a fogyasztási cikkek csoportját), a nemzeti jövedelem mérlegét, a munkaerő mérlegét, továbbá az anyagmérlegeknek, valamint a termelési eszközök és fogyasztási javak elosztási terveinek rendszerét. A népgazdasági terv jelenleg alkalmazott mérlegei átfogják a társadalmi újratermelés minden területét, az összes gazdasági ágakat, valamint az egyes gazdasági ágak, illetve országrészek közti döntő összefüggéseket.

Sztálin elvtársnak a bolsevik párt kongresszusain és a Központi Bizottság teljes ülésein elmondott beszámolóí és más munkái nagyszerűen példázzák, hogyan elemezhetjük mélyrehatóan, tudományosan a népgazdasági mérleget és az egyes gazdasági ágak fejlődésének konkrét arányait a szocializmus, illetve a kommunizmus építésének adott szakaszán.

Ezek a munkák világos képet adnak a kapitalizmus ellen irányuló szocialista támadás kibontakozásáról, a gazdasági építés nehézségeinek leküzdéséről, a népgazdaság aránytalanságainak megszüntetéséről, az egyes gazdasági ágak és országrészek új kapcsolatairól, amelyek a szocialista gazdaság harmonikus fejlődését és szüntelen gyarapodását biztosították. Sztálin elvtárs konkrét példákon bizonyította, hogy helyes arányokat kell biztosítani az egyes népgazdasági ágak között, hogy a konkrét arányokat a termelőerők adott fejlettségi foka határozza meg és így tovább.

A szocialista állam gazdag anyag- és pénzügyi forrásokkal rendelkezik, s ezeket tervszerűen osztja el a népgazdasági ágak között. Az imperiálista államok, a tőkés mágnások maximális profitjának biztosítása céljából, militarizálják a gazdaságot és örült fegyverkezési hajszát folytatnak. Ezzel szemben a szovjet állam — a szocializmus fő gazdasági törvényének megfelelően — tovább fejleszti békegazdaságát, s még nagyobb erővel folytatja kulturális építőmunkáját, hogy

a lehető legtökéletesebben kielégíthesse a társadalom megnövekedett szükségleteit. A szocialista gazdaság egyes ágainak konkrét arányait is a szovjet államnak ez a törekvése szabja meg.

Sztálin elvtárs a Pravda tudósítójának adott nyilatkozatában mélyrehatóan megokolta a népgazdasági arányok objektív jellegét. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a szovjet állam nem képes teljes erővel kifejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amu-darjai vízierőművek, amelyekhez többszázmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a közszükségleti cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amelyhez ugyancsak a költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság helyreállításába és ezzel együtt, ezzel egyidőben megsokszorozni fegyveres erőit, fejleszteni hadiiparát. Hiszen nem nehéz megérteni, hogy ilyen esztelen politika — államesődhöz vezetne. „Értehető — mondotta Sztálin — hogy amennyiben a Szovjetunió nem szűkíti, hanem ellenkezőleg, kiszélesíti polgári szükségletekre dolgozó iparát, nem korlátozza, hanem ellenkezőleg, fejleszti az új, hatalmas vízierőművek és öntözőrendszerek építését, nem szünteti meg, hanem ellenkezőleg, folytatja az árleszállítás politikáját, akkor ezzel egyidőben nem duzzaszthatja fel hadiiparát, nem sokszorozhatja meg fegyveres erőit a csődbejutás kockázatása nélkül“. (Tartós Békéért, Népi Demokráciáért. 1951 febr. 25.)

A népgazdaság harmonikus fejlődése szempontjából különösen nagy jelentősége van az ipar és a mezőgazdaság közti helyes viszonyak. „A szocialista társadalom — mondotta Sztálin elvtárs — az ipari és mezőgazdasági dolgozók termelési és fogyasztási társulása. Ha ebben a társulásban az ipar nincsen összeegyeztelve a mezőgazdasággal, amely a nyersanyagot és az élelmiszert adja és az ipar készítményeit felszívja, ha tehát az ipar és a mezőgazdaság nem alkot egységes népgazdasági egészet, akkor ebből nem lesz semmiféle szocializmus.“ (Sztálin Művei. 7. kötet. 212. lap. Szikra, 1951.)

A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában ellentmondás volt a szocialista bővített újratermelés törvénye alapján fejlődő szocialista ipar és a gyakran még egyszerű újratermelésre is képtelen kisárutermelő parasztgazdaság között. A kolhozrendszer győzelme a mezőgazdaságban is utat nyitott a szocialista bővített újratermelés felé a korszerű technika és tudomány alkalmazása, a termelőerők szakadatlan fejlődése felé.

A kapitalizmust az jellemzi, hogy a mezőgazdaság rendszeresen elmarad az ipartól, s mélyül a város és a falu ellentéte (ami egyébként egyik oka a tőkés gazdasági ágak közti arányosság meg-

bomlásának). A szocializmusban viszont megszűnt a város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság ellentéte. A Szovjetunió szocialista mezőgazdasága a világ legnagyobb, legtöbb árut termelő, s fejlett technikával legjobban felszerelt nagyüzemi mezőgazdasága.

A Szovjetunióban a szocializmus fölépítésének eredményeként megszűntették a multtól örökölt torz arányokat, s megteremtették a szocialista népgazdaságra jellemző új arányokat. Gyökeresen megváltozott az ipar és a mezőgazdaság viszonya. A forradalom előtti Oroszországban (1913-ban) a népgazdaság teljes termelésének 42,1 százalékát adta az ipar és 57,9 százalékát a mezőgazdaság. A győzelmes szocializmus országában pedig a második ötéves terv végén az ipar részesedése 77,4 százalékra emelkedett, a mezőgazdaságé viszont 22,6 százalékra csökkent. A szocialista iparosítás eredményeként az iparban is új arányok keletkeztek: a termelési eszközök gyártása uralkodó helyet foglalt el az ipari termelésben. A termelési eszközök gyártásának részesedése az ipar teljes termelésében az 1913. évi 40 százalékról 1940-ben 61 százalékra emelkedett.

A népgazdaság tervszerű fejlődésének lényeges vonása a termelőerők egyenletes, arányos elosztása. Ezt úgy érik el, hogy az ipartelepeket a nyersanyagforrások és a fogyasztóközrzetek közelében létesítik, a fő gazdasági körzetek gazdaságát komplex módon fejlesztik, s a nemzetiségi területek gazdasági elmaradottságát fől-számolják. A termelőerők arányos elosztásának említett követelményeit tükrözik az SzK(b)P XVIII. kongresszusának irányelvei, amelyek szükségesnek mondták ki a Szovjetunió fő gazdasági körzetei komplex fejlődésének biztosítását, a tüzelőanyagok és építőanyagok kitermelésének, valamint a közszükségleti célokat szolgáló élelmiszerek és iparcikkek termelésének célszerűbb megszervezését.

A népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye alapján a szocialista állam gyökeresen megváltoztatta a termelőerők elosztását. Erről tanuskodik a második szén és kohászati bázis megteremtése keleten (Ural—Kuznyec-medence), az újabb hatalmas ásványolajbázis létesítése, sok gazdasági körzetben új szénmedencék feltárása, új gépgyártási, színesfémkohászati, vegyészeti, textil- és élelmiszeripari központok, valamint új árugabona- és ipari növénytermelő bázisok kialakítása. Megszűnt az aránytalanság a korábbi ipari és agrár körzetek, „termelő“ és „fogyasztó“ körzetek között, mindenütt fejlődik az ipar és a mezőgazdasági termelés is. A szocialista iparosítás és a mezőgazdaság kollektivizálása rövid idő alatt megszüntelte a nemzetiségi területek elmaradottságát. A termelőerők új elosztása a kapitalista környezetben fejlődő szocialista állam vé-

delmi képességének erősítése szempontjából is óriási jelentőségű.

A termelőerőknek a tervgazdaságot jellemző komplex fejlesztésre nagyszerű példát szolgáltatnak a kommunizmus sztálini építkezései — a volgai és a dnyeperi, a doni és az amu-darjai hatalmas vízierőművek és csatornák. Ezek az építkezések mérhetetlenül nagy jelentőségűek a kommunista társadalom anyagi-termelési alapjának megteremtése szempontjából. Az új vízierőművek kapacitása több mint 4,2 millió kilowatt, évi villamosenergiatermelése pedig — közepes vízállás esetén — 22,5 milliárd kilowattóra, vagyis tizenegyszer annyi, mint a cári Oroszország 1913. évi egész villamosenergiatermelése. A szovjet népgazdaság villamosenergiabázisának megerősítése lehetővé teszi a legfejlettebb technikán alapuló társadalmi termelés nagyszabású továbbfejlesztését. A kommunizmus építkezéseinek mindegyikéhez tartoznak vízierőművek, gátak, csatornák, víztárolók és öntözőrendszerek. Az új építkezések a műszaki létesítményeknek olyan bonyolult komplexumai, aminek csak tervgazdaság hozhat létre.

A kapitalista környezetben fejlődő szocialista állam gazdasági terveiben és gazdasági politikájában számításba veszi azt az objektív szükségszerűséget, hogy erősíteni kell az ország gazdasági önállóságát, biztosítani kell technikai és gazdasági függetlenségét s tovább kell fokozni védelmi képességét. Sztálin elvtárs a XIV. pártkongresszuson hangsúlyozta: úgy kell fölépíteni gazdaságunkat, hogy a szovjet ország ne váljék a kapitalista világrendszer függvényévé, hogy a szovjet gazdaság önálló gazdasági egységként fejlődjék, amely főképpen a belső piacra támaszkodik. A szocialista állam hihetetlenül rövid idő alatt sikeresen megoldotta történelmi jelentőségű feladatát: a gyöngye agrárország átalakítását a világkapitalizmus szeszélyeitől független ipari nagyhatalommá. És ennek eredményeképpen saját műszaki felszerelésével elégíthette ki gazdasági és honvédelmi szükségleteit.

A tőkés környezetben tervszerűen fejlődő szocialista népgazdaság sajátosságainak figyelembevételével dolgozták ki a nagy munkások sztálini programját, amely biztosítja az országot mindenféle eshetőséggel szemben. Ez a program a szocialista gazdaság további nagyszabású föllendülését irányozza elő: a legközelebbi öt-éves tervekben az évi nyersvastermelésnek 50 millió tonnára, az acéltermelésnek 60 millió a kőszéntermelésnek 500 millió, az ásványolajtermelésnek pedig 60 millió tonnára emelését.

A Sztálin elvtárs útmutatása alapján kidolgozott bolsevik népgazdaságfejlesztő tervek a Szovjetunió gazdasági főfeladata megoldásának legfőbb gyakorlati módszereit és legfontosabb hátraidőit is megjelölik. A Szovjetunió gazdasági főfeladata egyébként így fog-

lalható össze: a legfőbb tőkés országok túlszárnyalása gazdasági tekintetben is, s olyan termékbőség elérése, amely lehetővé teszi a kommunizmus elvének megvalósítását: mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint.

A Szovjetuniót, a Kínai Népköztársaságot és a többi népi demokratikus országot egyesítő, természeti kincsekben mérhetetlenül gazdag és fejlett technikával rendelkező 800 milliós demokratikus, szocialista tábor kialakulása a terv alapján fejlődő szocialista világgazdaság megteremtésének kezdete.

Lenin 1920 júniusában hangsúlyozta, hogy nagy szükség van a töke igájából felszabadult népek baráti szövetségére és együttműködésére, mert csak így védhetik meg magukat az imperialista ragadozókkal szemben, így őrizhetik meg függetlenségüket, s így folytathatják sikeresen építómunkájukat. Lenin már akkor felhívta figyelmünket „a világ minden nemzetének proletariátusa által közös terv szerint szabályozandó egységes világgazdaság létrehozásának tendenciájára, amely tendencia már a kapitalizmus idején is egészen világosan megmutatkozott és amelyet a szocializmusban feltétlenül tovább kell fejleszteni, s teljesen meg kell valósítani“. (Lenin Művei. 31. kötet. 141. lap. Szikra 1951.)

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a kapitalizmus „a nemzetközi munkamegosztás és a sokoldalú kölcsönös egymásrautaltság köteleivel“ fűzi össze a népeket, s ezzel „előkészíti a jövődő szocialista világgazdaság anyagi előfeltételeit.“ Ezt a folyamatot a kapitalizmusban a népek kiszípolozása és erőszakos elnyomása jellemzi. „A népek kölcsönös egymásrautaltsága és a területek gazdasági egyesülése a kapitalizmus fejlődése folyamán nem a népek mint egyenjogú felek együttműködése útján, hanem oly módon valósult meg, hogy egyes népek alávetettek maguknak más népeket, hogy a fejlettebb népek elnyomták és kizsákmányolták a kevésbé fejlett népeket.“ (Sztálin Művei. 5. kötet. 195—196. lap. Szikra 1951.) Az imperializmus táborában az Amerikai Egyesült Államok és a többi kapitalista ország kapcsolatai a függő országok kiuzsorázására, kirablására és kizsákmányolására épülnek.

Lenin és Sztálin többször hangsúlyozta, hogy a népeknek egységes világgazdaságban való egyesítése csak a szabad és egyenjogú népek baráti együttműködése, kölcsönös bizalma és önkéntes megegyezése útján valósítható meg. A világot átfogó tervgazdaság megteremtésének döntő feltétele minden ország felszabadítása a tőkés rabság alól. Sztálin elvtárs mondta: ha már az országok egész sorában győzött a szocialista forradalom, akkor „politikánk már nem arra fog irányulni, hogy országunkat független gazdasági

egységgé tegyük, hanem arra, hogy országunkat bekapcsoljuk a szocialista fejlődés általános menetébe.“ (Sztálin Művei, 7. kötet, 319. lap. Szikra 1951.) A demokrácia és a szocializmus táborának Szovjetunió vezette országai már megszervezték gazdasági együttműködésüket a nagy és kis népek egyenjogúságának, baráti együttműködésének, kölcsönös segítségének és támogatásának szocialista elvei alapján.

A nagy Szovjetunió sokoldalú gazdasági segítséget nyújt a népi demokratikus országoknak. Velük való gazdasági együttműködése a külkereskedelem, a tudományos és technikai segítség, a népgazdaság és a kultúra fejlesztésében való együttműködés, a szakkaderképzés, a termelési tapasztalatsere, a hitelfolyósítás vonalán és sok más területen valósul meg. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének alapja: az általános gazdasági fölvirágzásra, a demokrácia és a szocializmus táborának megerősítésére törekvő őszinte segíteniakarás.

A világgazdaság új, szocialista rendszerét, amelyet a demokrácia és a szocializmus táborához tartozó népek baráti együttműködése teremtetett meg, az egyes országok gazdasági fejlődésének tervszerű egybehangolása jellemzi. Fontos szerepet tölt be e téren a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa, amelyben a Szovjetunió és a népi demokratikus országok az egyenjogú képviselői elve alapján vesznek részt. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának feladata, hogy elvtársiasan összeegyeztesse a szocialista országok gazdasági terveit, segítse gazdasági tapasztalatserejüket, kölcsönös technikai segítségnyújtásukat, s megszervezze, hogy tagjai gépekkel, berendezésekkel, nyersanyaggal, élelmiszerekkel és más módon is segítsék egymást. A szocialista tábor országainak tervszerű együttműködése rövid- és hosszúlejáratú egyezmények keretében valósul meg. Ez lehetővé teszi, hogy az egyes népi demokratikus országok lehetőségeik és szükségleteik figyelembevételével készült gazdasági terveiket a baráti államok szükségleteivel is összeegyeztessék.

A demokrácia és a szocializmus táborához tartozó országok tervszerűen fejlődő gazdasága évről-évre újabb sikereket arat a termelés szüntelen növelése és a nép jólétének emelése terén. A szocialista tábor békegazdaságának nagyszerű eredményei a szabad népek tervszerű együttműködésének mérhetetlen lehetőségeiről és rendkívül kedvező hatásáról tanuskodnak. A demokrácia és a szocializmus táborának gazdasági sikerei újult erővel bizonyítják a szocialista tervgazdaság rendszerének felsőbbbségét a kapitalista rendszerrel szemben, amely az ingyenélők gazdagodása végett a népeket nyomorra, éhségre, s háborús szenvedésekre kárhoztatja.

A jövő a szocializmusé, amely békét, szakadatlan gazdasági és kulturális fejlődést biztosít az emberiség számára.

Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről

A mezőgazdaság szocialista átszervezése pártunk központi vezetősége, elsősorban Rákosi elvtárs útmutatásai nyomán mindinkább egész népünk ügyévé válik. Dolgozó népünk nagy tömegei megértették, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése az ország további szocialista fejlődésének alapkérdése; meggyorsítja népgazdaságunk előrehaladását, biztosítja a dolgozóknak élelmiszerral és iparunknak mezőgazdasági nyersanyaggal való jobb ellátását.

E hatalmas feladat megoldására megtettük az első lépéseket, s az elmúlt évek folyamán számottevő eredményeket értünk el. További sikereink azon múlnak, mennyire eltökélten harcolunk a mezőgazdaságban is az újért, a régi, az elavult ellen.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének igen fontos tényezői az állami gazdaságok: nekik kell példamutatóan előljárniuk a szocialista nagyüzemi gazdálkodás kialakításában és megszilárdításában, elsőeknek kell lenniük a termelésben, a szervezettségben, a fejlett agrotechnikai eljárások alkalmazásában.

Állami gazdaságaink feladatait három csoportba foglalhatjuk.

Először is: nagy árutermelő gazdaságokká kell válniuk, hogy — különösen a szocialista termelésre való áttérés idején — segítséget nyújthassanak a mezőgazdasági termelés és áruellátás terén mutatkozó esetleges nehézségek leküzdésében.

A második feladat: állami gazdaságainknak minőségi termelést kell folytatniuk, hogy nagy tenyészértékű törzsállatokkal és különféle minőségi vetőmagvakkal *egész mezőgazdaságunkat* elláthassák.

Végül, de nem utolsó sorban: minden állami gazdaságnak a korszerű nagyüzemi gazdálkodás iskolájává kell válnia, hogy termelőszövetkezeteink megtanulhassák tőlük a szocialista nagyüzemi gazdálkodás módszereit, az egyénileg gazdálkodó parasztok pedig állami gazdaságaink példáján meggyőződhetnek a nagyüzemi gazdálkodás mérhetetlen fölényéről a kisparaszti gazdálkodással szemben.

Rákosi elvtárs az MDP II. Kongresszusán a következőket mondotta:

„Még sok erőfeszítésre van szükség, hogy az állami gazdaságok be-
váltsák a hozzájuk fűzött reményeket. Ők lesznek a szocialista mező-
gazdaság legjobb árutermelő mintabirtokai, amelyek nemesített vetőmag-
gal, fajállatokkal is támogatják a mezőgazdaságot új kultúrák, új terme-
lési módok kísérletezésével, meghonosításával és elterjesztésével gyorsítják
sílják mezőgazdaságunk további fejlődését.“

Hegedüs András elvtárs az MDP Pártfőiskoláján a következő-
képen határozta meg állami gazdaságaink helyét és szerepét a mező-
gazdaság szocialista átalakításában:

„Az állami gazdaság szocialista nagyüzem, így a faluban a szocia-
lista állam előretolt bástyájának kell tekinteni. Ha jól dolgozik, kézzel-
fogható eredménnyel bizonyítja a szocialista nagyüzem fölényét és segít
az egyénileg dolgozó parasztok társas, nagyüzemi gazdálkodásra való
átterésében. Ha munkájuk nem kielégítő — mint ez jelenleg még sok
állami gazdaságra mondható, — akkor a faluban gúny tárgya s lehető-
séget ad, hogy az ellenség rossz példájával a nagyüzemi gazdálkodás ellen
érveljen.“

I

1948-ban, Rákosi elvtárs kecskeméti beszéde után a szövetke-
zeti mozgalom fejlesztésének megkezdésével egyidőben láttunk
hozzá az állami gazdaságok szervezéséhez. Azóta e téren nagy fej-
lődés tapasztalható: jelenleg 363 állami gazdaságunk van, terüle-
tük az elmúlt év folyamán tizenhatszorosára nőtt. Ezenkívül egy
sor kutatási célokat szolgáló kísérleti gazdaság, agrároktatási célo-
kat szolgáló tangazdaság, valamint különleges rendeltetésű mező-
gazdasági célgazdaság tartozik az állami gazdaságok csoportjába.

Állami gazdaságainkat régi állami birtokokból és különféle
felajánlások következtében állami tulajdonba került kisebb-nagyobb
ingatlanokból szerveztük. Ez a magyarázata annak, hogy földjeink
— különösen eleinte — szinte megszámlálhatatlan apró tagból,
szétszórt fekvésű táblákból álltak. Ezen a helyzeten javarészt már
segítettünk. A nagyüzemi gazdálkodás fő feltételének biztosítása
— a nagy gépekkel művelhető, területileg összefüggő táblák kiala-
kítása — az elmúlt években tagosítások, birtokrendezések útján
nagyváltásokból megtörtént. Ennek eredményeképpen az egyes táblák
területe megnövekedett, s így szántóterületünknek túlnyomó része
— mintegy 93 százaléka — ma már lényegében alkalmas nagyüzemi
művelésre.

Bizonyos hiányosság azonban még ebben a vonatkozásban is
van. Tagosítás útján sikerült ugyan valóban számottevő területű,
nagyüzemi gazdálkodásra, tehát géppel való művelésre alkalmas

táblákat összehozni, e táblák azonban egymástól távol esnek. Ezt még orvosolnunk kell, hogy megkönnyítsük a művelést, az üzemi szállítást és az ellenőrzést.

Az 1948 óta elért fejlődés a gépesítésben is megmutatkozik, noha a termelés még korántsincs teljesen gépesítve az állami gazdaságokban. Mindazonáltal a gépesítés már most is sokkal magasabb színvonalú, mint volt a Horthy-rendszer nagybirtokain, a legkorszerűbbeket is beleértve. A gépesítés, különösen az elmúlt két év során, nagyot fejlődött. Ez részben a Szovjetunióból és a népi demokratikus országokból behozott legkorszerűbb mezőgazdasági gépeknek (mint a népszerű láncaltpas Sztalinyec nehéz traktorok, szovjet kombájnok, könnyű Zetor-traktorok, kultivátorok), részben pedig hazai gyártmányú gépeknek köszönhető. Népi demokratikus államunk, — pártunk központi vezetőségének határozatai értelmében — azóta is állandóan segíti állami gazdaságainkat, hogy gépesítésük a kívánt módon fejlődjék és egy lépéssel mindig meg is előzze a gépállomások, illetve a termelőszövetkezetek gépesítési fokát.

Néhány jellemző adat állami gazdaságaink gépesítéséről:

Az állami gazdaságok szántótraktoraire átlagosan 320 kat. hold szántóterület jut, az országos átlag viszont szántótraktoronként 800 kat. hold.

Az összes univerzál-traktoroknak mintegy 65 százaléka állami gazdaságaink területén dolgozik.

1952 nyarán az aratást 68 százalékgig gépesítettük állami gazdaságainkban, a termelőszövetkezetekben pedig 30 százalékgig. Idén már tömegesen jelentek meg a kombájnok, s gazdaságainkban az aratásnak már 15 százalékat ezek végezték.

Ez év végéig villamosítottunk 230 gazdaságot, és már az idei cséplési idényben 309 cséplőgép villamos meghajtással dolgozott. A villamoscséplés keretében Bredjuk-rendszerű gyorscséplésre átállított gépek teljesítménye kítőnő eredményekkel járt. A villamosított gazdaságokban fokozatosan kiszorulnak az álló munkagépek meghajtására eddig használt robbanómotorok s mind több és több traktor szabadul föl a szántóföldi munkákhoz.

Nagy fejlődést értek el állami gazdaságaink az állatállomány növelésében is, bár az állatállomány növekedése elmaradt területük növekedésének ütemétől. Különösen 1950 óta számottevő az állatállomány növekedése, mind egészében, mind állatfajonként. Így például: állami gazdaságaink sertésállománya — az 1950. évi állományt 100-nak véve — 1951-ben 354,1, 1952-ben 424,8 a szarvasmarhaállományunk 1951-ben 215,4, 1952-ben 256,2, lóállományunk 1951-ben 202,2, 1952-ben 315,4, juhállományunk 1951-ben 196,8, 1952-ben 241,7; s ugyanakkor az állami gazdaságok területe — ha

az 1950. évit 100-nak vesszük — 1951-ben 127,9 1952-ben pedig 149,7 volt.

Számottevő az állami gazdaságok állatállománya az ország állatállományához viszonyítva is, hiszen hozzávetőlegesen az ország szarvasmarhaállományának több mint 5%-a, sertésállományának közel 10%-a, lóállományának 4%-a, juhállományának több mint 14%-a van az állami gazdaságokban.

Az állami gazdaságok részesedésének súlyát az ország állatállományából lényegesen növeli az a tény, hogy az állami gazdaságainkban vannak az ország legjobb tenyészállatai.

Még az említetteknel is fontosabb eredményeknek kell tekintenünk, hogy az elmúlt évek során állami gazdaságainkban új kádereket neveltünk és képeztünk ki, akik mindjobban megtalálják helyüket a vezetésben, a termelésben, sőt egyre több lesz az olyan igazgató, agronómus és önálló munkakörben dolgozó szakmunkás, aki kiváló termelési eredményeivel magas állami kitüntetésekért érdemelt ki.

Az imént felsorolt néhány adatból kitűnik, hogy az elmúlt évek folyamán állami gazdaságaink állóalapjai és termelésük méretei jelentősen növekedtek, ugyanakkor azonban ez a rendkívül figyelemreméltó növekedés — eléggé sajnálatosan — nem járt együtt az állami gazdaságok gazdasági megszilárdulásával. A kezdeti nehézségek — a szocialista, nagyüzemi gazdálkodásban való járatlanság és lazaság — a gyors növekedéssel nem csökkentek, hanem megnövekedtek. Lényegében minden anyagi és technikai adottság megvan, hogy állami gazdaságaink minlaszerűen szervezett és példásan termelő mezőgazdasági üzemekké váljanak, ennek ellenére még mindig igen sok hiba és hiányosság észlelhető munkájukban. A hiányosságok káros következményei abban nyilvánultak meg, hogy — a termelési eszközök imént vázolt növekedése ellenére — 1951-ben gazdálkodásuk nem fejlődött, sőt bizonyos mértékig visszaesett az előző évhez viszonyítva. Ez a visszaesés főképp a következőkben mutatkozik:

a) Állami gazdaságaink állóeszközeiket nem használták ki kellően a termelés növelésére. Egyes gazdaságokban, egyes növénytermelési ágakban voltak ugyan egészen kiváló eredmények, mégis az állami gazdaságokban a növények — különösen a munkaigényesebbek — terméshozamai kisebbek voltak az országos átlagnál.

b) Bár állami gazdaságainkban vannak a legjobb tenyészállatok, az állattenyésztés hozamai mégis alacsonyak s a megengedhetőnél nagyobb az elhullás, különösen a növendék állatoknál. A hozamok színvonalát a következő számok jellemzik: 1951-ben egy tehéntől 2110 liter kifejt tej; egy anyakocától átlagosan hat felnevelt

malac; egy tyúktól 60 tojás. Az állattenyésztés alacsony hozamainak kedvezőtlen hatását nagymértékben fokozta, hogy az állami gazdaságok — részben a rossz termelési eredmények, részben a megokolatlanul nagy belső fogyasztás miatt — beadási tervüket a legtöbb termékből nem teljesítették. 1951-ben például a termelt tojásnak 55 százalékát, a tejnek 45 százalékát adták be az államnak és sajnos a többi termékből sem volt sokkal nagyobb az árutermelés.

c) Még 1951-ben is a gondatlan, laza gazdálkodás jellemezte az állami gazdaságok pénzügyi tevékenységét. Még az elmúlt évben is az a felfogás uralkodott, hogy „mindegy mibe kerül a termelés, a deficitet ugyanis az állam fizeti“. A rossz termelési eredményeken felül tehát a pénzügyi gazdálkodás is kedvezőtlenül hatott a termékek önköltségének alakulására: még az olyan gazdaságokban vagy termelési ágakban is nagyok voltak a termelési költségek, ahol viszonylag jó termelési eredményeket értek el. A pénzügyi gazdálkodás hibáiról szólva kell megemlítenünk, hogy állami gazdaságainkban — a gyenge termelési eredményeken kívül — a veszteség oka elsősorban a munkabérialap túllépése, a munkateljesítmények ellenőrzésének felületes volta, valamint a hanyag anyaggazdálkodás és az idegen fuvar túlzott mértékű alkalmazása volt.

Az állami gazdaságokban mutatkozó hibák őszinte feltárásakor azt is vegyük figyelembe, hogy az 1950—1951. évi rossz eredményeknek voltak — az állami gazdaságok igazgatóitól és vezetőitől nagyrészt független — objektív okai is.

Ilyen objektív ok volt elsősorban, hogy az állami gazdaságok jelentős része — mintegy 20 százaléka — 1950—51-ben szétszórtan, ötvennél több tagból álló földbirtokon gazdálkodott. Misem mutatja jobban a nehézségeket, mint hogy földjeik 1620 község határában 15,174 tagból álló kisebb-nagyobb táblákból tevődtek össze, ami érthetően rendkívül megnehezítette az egységes irányítást és termelést. Itt ismét megjegyezzük, hogy ezen a helyzeten az eddig végzett támogatásokkal már sokat javítottunk.

Az állattenyésztést — s főleg a tejtermelést — nagyon hátráltatta, hogy az állomány gyors növelése céljából nagyrészt a legkülönbözőbb paraszti gazdaságoktól összevásárolt jószágokkal egészítették ki a törzseket s így a jó minőségű tenyészállatok közé igen sok nem produktív, leromlott, beteg állat került.

Az is igen súlyos következményekkel járt, hogy az állami gazdaságok egészen a közelmúltig — ameddig a Földművelésügyi Minisztérium kötelékébe tartoztak — nem kaptak kellő támogatást a minisztériumtól. A minisztériumnak az állami gazdaságokkal való „törődését“ mutatja például, hogy a gépállomások gépszínjeiben voltak kihasználatlanul heverő traktorok s a minisztérium mégis

türte, hogy ugyanakkor az 1950—51-ben bekövetkezett területi növekedés következményeképp csökkenjen az állami gazdaságok gépekkel való ellátottsága. (100 kat. hold számlóterületre 1950 június 30-án 13,5, 1951 június 30-án 12,5, 1951 szeptember 30-án 11,3 traktor-lóerő jutott.) 1951 ősze óta ezt az aránytalanságot megszüntették.

A kellő támogatás hiányát mutatja az is, hogy a Földművelésügyi Minisztérium szervei által irányított tagosítás során állami gazdaságaink igen sok esetben háttérbe szorultak. Jól gondozott, jó termőerőben lévő földterületeket, nagyüzemi gazdasági épületeket, sőt nem egy esetben egész majorokat tagosítottak el az állami gazdaságoktól s juttattak olyan szövetkezeteknek, amelyek azokat nem használhatták ki. Ilyen eset volt például a pusztaszikszerői is, ahol egy egész majort — benne nagyüzemi tehénistállót — juttattak egy termelőszövetkezetnek — mondván: „majd csak lesz egyszer, évek múlva a szövetkezetnek tehénállománya is az istállóhoz...” Jelenleg összesen 14 tehénük van!

A szikszerői példa korántsem egyedülálló. Ezért hangsúlyozta Rákosi elvtárs:

„Olyan kérdéseknél, mint a tagosítás vagy egyéb, rendszerint először a tszes-ket elégitik ki, azután a dolgozó parasztok különböző kategóriáit, amelyekbe néhány helyen ügyesen beleszuszterolták a kulákokat is, s csak ami megmarad, az jut az állami gazdaságoknak. Mi ezt úgy akartuk kiküszöbölni, s megértetni az elvtársakkal, hogy az állami gazdaság az első, hogy az őszi tagosításkor kimondottuk: az állami gazdaságnak minden tagosítási kérdésben vétőjoga van.

Azaz, ha nem egyeznek bele a javaslatba, akkor nem hajtható végre, hanem azonnal föl kell terjeszteni a megyéhez és ott háromszor 24 óra alatt döntenek. Ez kétségkívül helyes volt... most, amikor járjuk a gazdaságokat, észrevevesszük, hogy bizony nem egyhelyütt — elsősorban az igazgató hibájából — ezt nem tették, s megrövidítették az állami gazdaságokat, hol a dolgozó parasztok, hol a szövetkezetek javára. Ez helytelen.“ (Rákosi elvtársnak a dunántúli és északmagyarországi állami gazdaságok igazgatóihoz 1952 január 14-én intézett beszédéből.)

Állami gazdaságaink pénzügyi helyzetét az is igen kedvezőtlenül befolyásolta, hogy minőségi termékeiket értéken alul vették át. Tenyészállatokért, minőségi vetőmagért például — jóllehet termelési költségük sokkal nagyobb — ugyanannyit kaptak, mint a közönséges kereskedelmi áruért. Ezt a hátrányos helyzetet most rendezzük: már minőség szerint különböző árak vannak. Ezenkívül a tenyészállatokért tenyésztesési felárat is kapnak gazdaságaink.

Nagyon megnehezítette a gazdálkodást — s nagymértékben növelte az önköltséget, — hogy az állami gazdaságokban 1951-ben nagy hiány volt fogaterőben és szállítóeszközökben. Emiatt az állami

gazdaságok idegen fuvar, nem egy esetben kulák-fuvar igénybevételeére kényszerültek. Az állami gazdaságokban 1952 februárjában — tehát még nem is olyan régen — egy lófogatra 95 kat. hold szántóterület jutott, ami — 40—45 hold szántót számítva egy lófogatra — csaknem kétszerese a normálisnak.

Ugyancsak nagy nehézséget okozott a termelésben, hogy az állami gazdaságok építkezéseit végző építésügyi minisztériumi és a megyei építési vállalatok nem teljesítették tervüket. Emiatt nem lehetett a megnövekedett állatállománynak kellő férőhelyet és — általában — megfelelő körülményeket biztosítani. Az építkezések terén jelentős lemaradás volt; az 1951-re előirányzott 205 millió építkezéseknek alig fele, mintegy 100 millió értékű építkezés készült el.

Az építkezési tervek nem teljesítése a dolgozók megfelelő elhelyezését is megnehezítette, sőt sok esetben teljességgel lehetetlenné tette. Ez is igen hátrányos következménnyel járt; még az elmúlt évben sem sikerült *állandó munkásokat* biztosítani az állami gazdaságok számára. Rákosi elvtárs a dunántúli és északmagyarországi állami gazdaságok igazgatóit 1952 január 14-én a következő szavakkal figyelmeztette a mulasztás következményeire és az állandó munkások biztosításának módjára:

„A mi egyik legnagyobb gyöngénk, hogy nem tudunk sok dolgozónak egyelőre megfelelő lakást adni az állami gazdaságokban. Nem szívósen mennek oda dolgozni, akik gyakran 30—40 kilométert kerékpároznak vagy vonaton járnak a munkába. Így könnyű a kuláknak, vagy még a közép-parasztoknak is, aratás idején elcsalni a dolgozókat az állami gazdaságokból.

Most rátérünk arra, hogy mindenkinek, aki állami gazdasági dolgozó és házat akar építeni, segíteni fogunk házhellyel, építőanyaggal, pénzügyi támogatással.

Az elvtársak tudják, hogy a saját ház nagy vonzóerő. Az a munkás, akit biztosítunk róla, hogy hamarosan saját háza lesz 600 négyszögöl kerttel, nem fog elmenni az állami gazdaságból, hanem ottmarad. Az elvtársak magyarázzák meg a munkásoknak, hogy érdemes az állami gazdaságban dolgozni, mert 1—2 éven belül lehet rendes saját házuk, kertjük, ami különb dolog, mint a kulákhöz szaladgálni munkáért. A jó lakás, a saját ház és kert a munkásvándorlás legjobb ellenszere. (Rákosi elvtárs idézett beszédéből.)

2

Az állami gazdaságok 1951. évi rossz eredményei azonban első sorban nem az objektív, külső körülmények, hanem a Földművelésügyi Minisztérium, illetve illetékes főosztálya — az Állami Gazdaságok Igazgatósága (ÁGI) — rossz vezetésének következményei. A vezetésben már döntő változás történt az Állami Gazdaságok és Erdők

Minisztériumának létrehozásával: „... azért hoztunk létre külön minisztériumot az állami gazdaságok részére, hogy teljes erővel segíthessük őket” — mondotta Rákosi elvtárs.

Az állami gazdaságok történetéről szólva, az ÁGI-korszak legkirívóbb mulasztásáról is meg kell emlékeznünk. Elsősorban igen súlyos hiba volt, hogy 1951-ben az állami gazdaságoknak nem volt jól kidolgozott tervük. Éves üzemterveket készítettek ugyan, de ez a tervekészítés formális volt. Valamikor az év elején elkészült az üzemterv, azután betették az íróasztal fiókjába s még jó volt, ha év végén a porosodó akták között egyáltalán megtalálták. A terveket nem bontották fel negyedévekre, nem bontották fel feladatok szerint, s így természetes, hogy a gazdálkodás nem terv alapján, hanem ötletszerűen, találmokra folyt.

Persze az ilyen papírostervek nem voltak alkalmasak a dolgozók mozgósítására, s nem alakulhatott ki igazi munkaverseny a tervek teljesítésére és túlteljesítésére.

E helyzetet 1952-ben már sokat változtattunk. Az állami gazdaságok 1952. évi üzemtervei már az Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériumának részletes utasítása szerint készültek. A minisztérium az Országos Tervhivataltól kapott termelési feladatokat fől-bontotta az állami gazdaságok igazgatóságai számára s az igazgatóságok tovább bontották trösztök részére. Ilymódon a minisztérium az igazgatóságok számára, az igazgatóság a trösztök számára, végül a tröszt a gazdaságok számára megszabta az 1952. évi konkrét termelési feladatokat.

Az így elkészített üzemtervek lehetővé teszik állami gazdaságaink tervszerű gazdálkodását, tervteljesítésük állandó folyamatos ellenőrzését és szükség esetében a menetközben való segítségnyújtást. A rendszeres, szigorú ellenőrzéssel máris elértük, hogy terveinknek becsülete van, igazgatóink és vezető szakembereink ismerik a tervfeladatokat, s harcolnak végrehajtásukért.

Az üzemtervek és a minisztérium részéről megadott negyedéves operatív tervek azt is lehetővé teszik, hogy a tervfeladatokat brigádokig, munkacsapatokig, sőt esetenként egyes dolgozókig is lebontsák, s ennek alapján harcba lendítsék a dolgozókat a tervek teljesítéséért.

A Földművelésügyi Minisztérium mulasztást követett el abban is, hogy nem eléggé segítette az állami gazdaságok új kádereinek kellő politikai és szakmai képzését, s feladataiknak — a gazdálkodás, a termelés irányításának — jó elvégzését. Pedig állami gazdaságainkban már akkor is napról-napra több és több olyan káder volt, aki alkalmas arra, hogy jó vezetővé váljék. Ennek ellenére a legtöbb állami gazdaságban egyszemélyi vezetés mégsem alakulha-

tott ki, mert az új munkás- és paraszt-káderek, akiket a párt az állami gazdaságok élére állított, kellő képzés híján nem tanulhatták meg gazdaságuk vezetését, nem sajátíthatták el kielégítően a termelés legfontosabb tudnivalóit, nem tanulhatták meg a helyes pénzügyi gazdálkodást. Állami gazdaságainkra is érvényes, amit Sztálin elvtárs mondott 1931-ben:

„Gyakran kérdik tőlünk, hogy miért nincs nálunk egyszemélyi vezetés. Nincs és nem is lesz, amíg a technikát el nem sajátították. Amíg közöttünk, bolsevikok között nem lesz elegendő ember, aki jól ismeri a technikát, a gazdaság, a pénzügy kérdéseit, addig nem lesz nálunk egyszemélyi vezetés. Írhatunk akárhány határozatot, esküdözhetünk életre-halálra, de ha nem fogjuk elsajátítani az üzemek, gyárak, bányák technikáját, pénzügyét, mindez semmit sem ér, egyéni vezetés nem lesz!“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 426. lap. Szikra 1951.)

A gazdaságok igazgatóinak és többi vezetőjének munkáját az is igen megnehezítette, hogy a Földművelésügyi Minisztérium még 1951-ben is nyaklól nélkül cserélgette az állami gazdaságok igazgatóit és vezetőit. Voltak olyan gazdaságok, ahol a múlt évben ötször cserélték az igazgatót, négyszer cserélték a főagronómust és a többi vezető beosztású dolgozót. S ki tudná megszámolni, hányszor helyeztek át vagy tettek más beosztásba kisebb beosztású funkcionáriusokat, például brigádvezetőket. Mindenesetre fölöttébb jellemző az ÁGI-időszakra, hogy egyetlen olyan igazgatónk sincs, aki három éve egy helyen volna, sőt még az olyan igazgató is ritka, mint a fehér holló, aki legalább két évet egy gazdaságban töltött. És ez volt a helyzet az állami gazdaságok egyéb irányító szerveiben is: 1951-ben az állami gazdaságok megyei központjaiban például 11 igazgató nem volt kinevezve.

A személyzeti ügyekben uralkodott anarchikus állapotokat az mutatja legjobban, hogy amikor az új minisztérium megalakulásakor szükségessé vált az igazgatók újból való kinevezése, az ÁGI személyzeti osztályán senki sem tudta megmondani, hogy az állami gazdaságok igazgatói közül kit neveztek ki, kit nem. Az is előfordult, hogy egyes állami gazdaságaink igazgatóit nem illetékes hatóság, hanem megyei, illetve járási pártbizottság vagy tanács „nevezte ki“.

Természetes, hogy ilyen körülmények között a vezetők nem is ismerhették meg munkaterületüket, s nem irányíthatták a gazdálkodást. Nyilvánvaló, ha valahol rendszerré válik a vezetők örökös cserélgetése és áthelyeztetése, ott a gyakorlatban nem lehet semmiért felelőssé tenni sem az igazgatót, sem a vezető szakembereket, mert mire ellenőrzésre kerülne a sor, ők akkorra már régen heted-hét határon túl vannak. Méltán ítélte el és bélyegezte meg Rákosi

elvtárs „... azt a káros és kártevő módszert, amely három hónapokig lökdöste az igazgatókat és agronómusokat egyik helyről a másikra“.

Az e téren tett intézkedések máris nagymértékben javítottak a helyzeten. Elsősorban érvényt szerezünk annak a két év óta meglévő törvényerejű rendeletnek, amely megszabja, hogy igazgatót csak a miniszter nevezhet ki, csak a miniszter válthat le vagy helyezhet más beosztásba. Ezzel egyidőben pontosan meghatároztuk, hogy melyik dolgozó kinevezése, leváltása, áthelyezése kinek a hatáskörébe tartozik. Azóta szigorúan ellenőrizzük az új rendszer megtartását.

Állami gazdaságaink vezetésének megjavításában különösen nagy jelentősége van a *szakemberekkel való helyes bánásmódnak*. Pártunk iránymutatása mindig világos volt ezen a téren. Pártszervezeteink és állami szerveink mégis sok hibát követtek el. Az egyik ilyen hiba, hogy minden szakembert ellenségnek tekintettek, nem segítették őket feladataik megoldásában és az új megismerésében; hagyták folygyülemelni kisebb-nagyobb hibáikat, s a végén megfélemlítették, megbüntették, sőt sok esetben lecsukták őket. Ezzel elfojtották minden kezdeményezésüket, lehetetlenné tették, hogy elgondolásaikat megvalósíthassák és hathatósan dolgozhassanak a demokrácia érdekében.

A másik végtel, hogy minden kritika és ellenőrzés nélkül a „szakemberek“-re bízta a gazdaság vezetését, s ezzel esetleg kiszolgáltatták állami gazdaságainkat az oda befurakodott ellenségnek.

Nyilvánvaló, hogy mindkét végtel rendkívül káros. Segítsük és támogassuk tehát azokat a szakembereket, akik népi demokráciánk mellé álltak, s leplezzük le, távolítsuk el azokat, akik hátráltatják állami gazdaságaink rendbehozását és fejlődését. Ha párti- és állami funkcionáriusaink ilymódon foglalkoznak majd a szakemberekkel, ezek többsége minden tudásával és tapasztalatával segít majd bennünket céljaink elérésében.

Az új értelmiségre is egyre nagyobb figyelmet kell fordítani állami gazdaságainkban. Ma már évenként ezrével kerülnek ki új szakemberek az egyetemről, az akadémiáról és a különböző mezőgazdasági szakiskolákból: munkások és dolgozó parasztok vagy fiaik, leányaik. Őket már mi neveltük. Minden erőnkkel támogatni kell fejlődésüket, bátran elő kell léptetnünk őket vezető állásokba, fel kell használnunk lelkes törekvésüket a hibák megszüntetésére, s erőfeszítéseiket, hogy állami gazdaságainkat mintaszerű socialista nagyüzemekké fejlesszék. Sajnos, eddig azt tapasztalhattuk, hogy sokszor az új káderek iránt bizalmatlanság mutatkozik, nem segítjük őket fejlődésükben, nem használják ki fiatalos lendületüket.

3

Az állami gazdaságokban 1951-ben rendkívül laza volt a munkafegyelem, s ez ellen úgyszólván semmi érdemleges intézkedést sem tettek.

A munkafegyelem hiánya vagy lazasága több formában nyilvánult meg. Így például abban is, hogy a dolgozók se szó, se beszéd otthagyták a munkát, nem jelentek meg a munkaidő kezdetekor, vagy napokig hiányoztak a munkából. Igen gyakran már szombat délben abba hagyták a munkát, s hétfőn csak a délutáni órákban kezdték meg ismét. Még a legnagyobb dologidőben is előfordultak ilyen esetek. Megtörtént egyes gazdaságokban, hogy az önkéntes, társadalmi munkaerőként mozgósított ipari dolgozók, diákok vasárnap kimentek az állami gazdaságokba gyapotot szedni s ugyanakkor nem dolgoztak az állami gazdaságok állandó és időszakos munkásai. Olyan elképesztő esetre is volt példa, nevezetesen a Somodorpusztai Állami Gazdaságban, hogy egy Vég nevű traktoros 16 kilométernyire lévő lakására — láncaltapas traktorral ment haza.

Rákosi elvtárs, e jelenségekről szólva, a munkafegyelem megszilárdításának módját is megjelölte:

„Vannak még az állami gazdaságokban fegyelmezetlen elemek. Ezekkel szemben — ahol a jó szó nem használ — a törvényt vegyék igénybe az elvtársak. Ha egy-két fegyelmezetlennel szemben alkalmazzák ezt a törvényt, annak hatása nem marad el. De a döntő a munkafegyelem helyreállításában a politikai meggyőzés, a jó lakásról, kultúráról való gondoskodás, meg a jó kollektív szellem létrehozása. Külön gondot kell fordítani a nőkre, akik nem olyan könnyen változtatják meg helyüket, mint a férfiak.

Mi mostanában végigjártunk egy sor állami gazdaságot. Mindenütt panaszkodtak a munkafegyelemre. De amikor az igazgató mellének szegteük: adjon ide néhány fegyelmezetlent, majd mi megfegyelmezzük, akkor az igazgató nem egyszer visszavonulót fűjt. Éljenek az elvtársak azzal a lehetőséggel, hogy a javíthatatlan lógósokkal, a fegyelem megbontóival szemben most fel lehet lépni. Eddig az volt a helyzet, hogy ha valaki az állami gazdaságból napokon át igazolatlanul távol volt, legfeljebb kis pénzbüntetést kapott, vagy legtöbbször még azt sem, mert az igazgató attól félt, hogy az illető faképnél hagyja. Ha ezután ilyesmi előfordul, tegyenek róla jelentést, és majd eljárnak az anyyi kárt okozó fegyelmezetlenekkel szemben. Az elvtársak ne legyenek e téren puhakezűek.

Teljesen igazuk van azoknak a felszólalóknak, akik azt mondják, hogy udvarlással és népszerűségahajhászással munkafegyelmet teremteni nem tudunk.

A szövetkezetekben is ugyanez a tapasztalat. Amikor kiraktak onnan néhány naplopót, ugrásszerűen megjavult a munkafegyelem. Ezt azért hangsúlyozom ennyre, mert nem akarjuk, hogy az állami gazdaságok

rossz munkafegyelme az idén is felforgassa egész munkaerőgazdálkodásunkat, mint tavaly történt. Az állam a múlt nyáron a legkülönbözőbb helyekről kapkodta össze a munkásokat az állami gazdaságokba. Még olyan javaslatot is kaptunk, hogy néhány hétre állítsuk le a textilipart, s küldjük a munkásokat gyapotot szedni. Ezért egyik legfontosabb feladatunk, hogy az idén biztosítva legyen a munkaerő. Ehhez a dolgozók lakásviszonyainak, egyéb életfeltételeinek megjavítása — közte a politikai öntudat megjavítása is — szükséges.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a rendes munkások maguk is nagyon gyakran elégedetlenek azzal, ha az igazgató türi a fegyelmezetlenségét. Nem egyszer megtörténik, amikor járjuk az állami gazdaságokat, hogy egy-egy munkás odamegy valamelyikünkhöz, s követeli, hogy ne tőrjünk tovább azt a fegyelmezetlenséget, ami az ő gazdaságukban folyik. A naplopók megfegyelmezése a rendes dolgozók előtt rokonszenves.“ (Rákosi elvtárs idézett beszédéből)

A munkafegyelem lazaságát a helytelen bérezési módszer is elősegítette. A bérezés ugyanis — különösen az állattenyésztésben — nem függött a teljesítményektől.

A munkafegyelem megszilárdítása egyik legfontosabb feladatunk állami gazdaságaink rendbehozása és továbbfejlesztése során. A jó munkafegyelem megleremtése sokféle intézkedést követel. Csak akkor oldhatjuk meg feladatainkat, ha olyan munkáskollektívákat alakítunk ki, amelyeknek tagjai az állami gazdaságokat *nem ideiatenes* munkahelynek tekintik, hanem lelkesedéssel, szocialista munkához méltóan dolgoznak ott terveik teljesítéséért és túlteljesítéséért.

Vannak kialakulóban ilyen munkáskollektívák, de e téren még csak a kezdet-kezdeténél tartunk. A helyzet megjavítása végett máris fokoztuk a politikai munkát, s több irányban intézkedtünk. Ilyen intézkedés a magyar mezőgazdaságban eddig ismeretlen *progresszív bérezés alkalmazása*. Ennek megfelelően újból rendeztük a normákat is, hogy a termelési eredmények növelésében valóban érdekeltté tegyük a dolgozókat. Az új bérezési rendszer jelentősége a következőkben foglalható össze:

Az eddigi normákat módosítottuk, mégpedig mérésen alapuló munkanormákra tértünk át. Ezzel csökkentettük a múlt évben még nagymértékben észlelt aránytalanságokat, s igazságosabbá tettük a bérezést.

A múlt évben megállapított normák egyik nagy hibája volt túlzott differenciáltságuk, s hogy alkalmazásukkor túlsok befolyásoló tényezőt kellett figyelembe venniük a normásoknak és a bérelszámolóknak, nemkülönbben maguknak a munkásoknak is. Ezért rendkívül bonyolult volt az elszámolás, s bő alkalom nyílt a csalásra. A múlt évben még mintegy 38 000 normánk volt. Az új normák megállapításakor csökkentettük a normák számát, mégpedig körül-

belül 6500-ra. Az új normák megállapításával összefüggésben csak olyan tényezőket vettünk figyelembe, amelyek a gyakorlatban valóban mérhetőek és ellenőrizhetőek.

A bérezés lazaságainak másik forrása az úgynevezett helyi norma volt. A jövőben szigorúan tilos helyi normák alapján mérni olyan munkákat, amelyekre országos normát állapítottak meg. A régi normák aránytalanságainak kiküszöbölése céljából egyes normákat szűkítettünk, másokat lazítottunk, s ezzel teljesíthetővé tettük őket.

Megváltozott a bérezés módszere az állattenyésztésben is. Eddig alapbőren felül az állattenyésztő munkások inkább csak formális prémiumot kaptak teljesítményeikért, s ez — éppen kicsiny volta miatt — nem ösztönzött a termelés fokozására. Ezért az állattenyésztésben rátértünk a darabbér alkalmazására. A munkabér nagysága most tehát a gondozott állatok számától és hozamától függ. Így például 1951-ben egy fejőgulyás 13 tehén gondozásáért mintegy 6000 forintot kapott egy évre a kifejt tejért, valamint tíz ellés levezetéséért, az ellési százalék túlteljesítéséért az elválasztott növendék-állatok kellő súlyban való átadásáért pedig összesen körülbelül 300 forintot. Ez összesen 6300 forint volt.

A bérezés új szabályozása alapján egy fejőgulyás 13 tehén gondozásáért körülbelül 3500 forintot kap. A normaként megállapított tejmennyiség elérése esetében ehhez jön még a 13 tehén fejéséért járó összeg: 5300 forint. A borjúgondozásért, az ellések levezetéséért, a borjaknak a megszabott súlyban való elválasztásáért pedig további, mintegy 900 forint jár. Tehát, ha a fejőgulyás jól ellátja munkáját, összesen mintegy 9700 forintot, vagyis 3400 forinttal többet kereshet, mint ezelőtt.

Népgazdasági szempontból fontos munkák esetében — a munkáknak kellő időre és megfelelő minőségben való elvégzetése céljából — már 100 százaléknál kisebb teljesítményeket is progresszíven béreznünk. Így például traktormunkáknál, ahol a munkatermelékenység növelése céljából a gépek fokozott kihasználására kell törekednünk, a norma napi 80 százalékos teljesítésén felül már progresszív bérezést alkalmazunk. (Traktormunkáért 80 százalékos napi teljesítményen felül egy műszakban végzett munka esetén 33 százalékkal, két műszakban végzett munka esetén 50 százalékkal emelt darabbért kell a traktoros dolgozók részére elszámolni.)

Hasonlóképpen progresszívvá tettük a betakarítási munkák bérezését is, mert az aratási, cséplési és hordási munkák határidőre vagy határidő előtt való elvégzése elsőrendű népgazdasági érdek.

Az elmúlt esztendőben a tejtermelés, a szaporulat, a hizottjóság-beadás tervelőirányzatainak teljesítése terén mutatkozott a

legnagyobb mértékű lemaradás. Éppen ezért e téren az eddiginél fokozottabban alkalmaztuk a természetben való premizálást. Például a tehenészetben az előirányzaton felül kifejt tej 10 százaléka a fejjögulyásé. Természetbeni prémiumot kap az ellető kanász is, ha az elválasztásig fölnevelt malacok előirányzatát túlteljesíti. Ha az ellető kanász túlteljesítette az anyakocák szaporulatának normáját, az előirányzott *átlagos* szaporulatnak minden egyes malaccal való növeléséért egy 40 kg-os südőt kap prémiumként. A hizlaló kanász pedig, ha egész évben eredményesen végezte munkáját, s ha a takarmánynormákat és a hizlalási normákat teljesítette, 80—100 kg-os hízót kap prémiumként.

A vezetőbeosztásban dolgozók fizetését is lényegesen emeltük, s ugyanakkor — megfelelő, ösztönző prémiumrendszer segítségével — érdekeltté tettük őket a tervek teljesítésében. Az elmúlt esztendőben a vezetőállású dolgozók besorolása a gazdaságok nagysága (kat. hold terület) alapján történt. Minthogy azonos területű gazdaságok termelési értéke egészen különböző lehet — a gazdaságok termelési profiljától függően — a különféle fontosságú gazdaságok egy kategóriába kerültek és vezető dolgozóikat azonos módon díjazták. Az új besorolás e hiányosságokat kiküszöbölte. Az idén a besorolás a gazdaságok tervezett termelési értéke alapján történik.

Az igazgatói fizetések rendezésére jellemző, hogy az igazgatók fizetését a múltévi maximális 1380 forintról 1900 forintra növeltük, s ezen kívül minden igazgató, ha jól dolgozik, négy hónapi fizetésének megfelelő prémiumot kaphat.

A bérezés újból való szabályozásakor igyekeztünk kiküszöbölni minden olyan lehetőséget, amely bércsalásra ad alkalmat. Ilyen lehetőséget kínált a múltban az állásidő fizetése is. A traktorosok bércsalásának legáltalánosabb formája például az volt, hogy egész napi teljesítményüket rövidebb időre számolták el, a hiányzó időre pedig — kisebb gépjavítást vagy egyéb okokat emlegetve — állásidőt számoltak fel. Most nem fizetjük az állásidőt; a traktorost csak a valóban elvégzett talajművelő-, növényápoló-, vontatómunkáért díjazzuk.

Az új bérezési rendszer alkalmazása harci kérdés. Türelmes nevelő munkát és szigorú ellenőrzést követel; e nélkül nem jár a kívánt eredménnyel.

A fegyelem megszilárdításának másik követelménye, az igazgatók, a vezető szakemberek tekintélyének megerősítése, s utasításaik, intézkedéseik maradéktalan végrehajtásának szigorú megkövetelése. E téren még súlyos hibák vannak. Gyakori, hogy az igazgató vagy a vezető szakemberek utasításait semmibe veszik, nem hajtják végre vagy pedig mást tesznek, mint amire utasítást kapnak. Még

az is előfordult, hogy a gazdaság igazgatóját vagy vezető szakembereit a feladat megbeszélésekor leszavazták. Fontos, hogy állami gazdaságaink vezetésében érvényesítsük az alá- és fölérendeltség elvét; a fölérendelt vezető határozza meg a feladatot, s ő ad utasítást végrehajtására, az alárendeltek pedig végrehajtják.

A munkafegyelem megjavítására Rákosi elvtárs útmutatásai, valamint pártunknak a munkafegyelem megszilárdítását szolgáló határozatai alapján számos intézkedést tettünk.

4

Az eddigi rossz, bürokratikus vezetés következménye, hogy állami gazdaságaink igazgatói és vezető szakemberei nem használták ki lehetőségeiket a termelés fokozására. Egyik ilyen óriási lehetőség a dolgozók mozgósítása. Igazgatóink és vezető szakembereink nem ébresztették fel a dolgozók kezdeményező-készségét, nem segítették elő, s nem támogatták a dolgozók kezdeményezéseit. Pedig a dolgozók lelkes, kezdeményező tevékenysége nyomán nagy rejtett tartalékok tárulhatnak fel. Fényesen bizonyítja ezt, hogy a Rákosi elvtárs születésnapjának tiszteletére kibontakozott példátlan arányú tömegmozgalom eredményeképpen állami gazdaságaink már február végére végére elkészültek a tavaszi szántás-vetés előmunkálataival.

Az állami gazdaságok az elmúlt években nemhogy február 25-re, hanem sokszor még április végére sem készültek fel a vetésre, s ezért gyakran félbemaradt a munka, s javításokkal, alkatrészbeszerzésekkel és cserélgetésekkel kellett bibelődni. Az állami gazdaságokban a vetést még a múlt évben is kapkodva, hajrázva végezték, bizony sokhelyütt a vetőmag is rossz volt.

Állami gazdaságaink az idén már idejében felkészültek a tavaszi munkákra, sőt a tavaszi vetési munkák elvégzésében is elsők voltak az országban. A munkaversenymozgalom eredménye tejtermelésünkben is megmutatkozott: már március első tíz napjában annyi tejet adtak államunknak, mint tavaly egész november folyamán.

A Rákosi elvtárs születésnapjára kezdeményezett mozgalom hatása állami gazdaságainkban sok más területen is megnyilvánult. A szocialista munkaversenymozgalom az aratás-cséplés idején újra föllendült. Háy, Maczkó, Stigmund és még több kombájnvezető kimagasló eredményeket ért el. Tömegesen alakították át cséplőgépeket Bredjuk-cséplési módszerre, számos nagyszerű eredmény született flymódon.

Még nagyobb jelentőségű a Sáríbesnyői Állami Gazdaság dolgozóinak kezdeményezése. A Timasevszkij-szovhoz példája nyomán

mozgalmat indítottak a gazdaság *sajátos helyi lehetőségeinek* kihasználására, hogy ezáltal csökkenthessék a termelési költségeket. Mozgalmuk máris komoly eredményt ért el. A sáribesnyői mozgalomhoz mind több és több állami gazdaság dolgozója csatlakozik. A különféle mozgalmak, az egyre tömegesebbé váló egyéni kezdeményezések eredményei azt bizonyítják, hogy az állami gazdaságok dolgozóiban van lelkesedés és akarat, hogy többet és jobbat termeljenek. Állami gazdaságaink dolgozói egyre inkább saját ügyüknek tekintik munkaterületük problémáit, mindinkább a jó gazda gondosságával végzik munkájukat és törődnek a rájuk bízott állami vagyonnal, mind eredményesebben harcolnak az állami gazdaságokban fellelhető hibák és hiányosságok megszüntetéséért, terveik teljesítéséért és túlteljesítéséért.

E hatalmas erőforrásokat: a dolgozók lelkesedését, az egyes állami gazdaságok sajátos helyi lehetőségeit az eddiginél sokkal fokozottabban föl kell használniuk állami gazdaságaink vezetőinek.

Jóllehet a hibák kiküszöbölésében még csak az első lépéseknél tartunk, ezen a téren is javulás mutatkozik. A tavaszi munkák során a gépeket például lényegesen jobban kihasználták, mint bármikor az előző években. Sokkal nagyobb mértékben kihasználják már a helyi építkezési anyagokat és erőforrásokat.

A vezetés másik súlyos hibája, hogy tavaly rosszul szervezték meg a fő feladatok végrehajtását. A rossz munkaszervezés következtében megkéstek például a kapásnövények ápolásával. Egyes gazdaságaink későn fejezték be az aratást és cséplést, s így természetesen nagy volt a szemvesztésük. De voltak mulasztások más növények betakarításában is. Egyik-másik gazdaságban például a cukorrépa, a gyapot és egyéb növények — termésének tekintélyes része — 20—25 százaléka — elpusztult; kint maradt a földön, s télen megrothadt.

Az új minisztérium életrehívása a munkaszervezésre is kedvezően hatott: a tavaszi szántó-vető munkákat általában állami gazdaságaink végezték el elsőnek az országban. Hasonló a helyzet az aratási és cséplési munkák elvégzése terén: e munkákat az állami gazdaságok mindenütt határidő előtt és az elmúlt éviéknél sokkal jobb minőségben végezték el. A kapásnövények ápolása is jobb volt az idén, mint az előző évben. Ennek köszönhető, hogy a májusi fagyok ellenére az állami gazdaságokban a gyapot idei hozama — becslés szerint — eléri a múltévi átlagot. A gyapot betakarítására is szervezettebben, alaposabban felkészültek állami gazdaságaink, mint tavaly.

A rossz gazdálkodást tükrözte vissza az állami gazdaságok pénzügyi helyzete is. Hiányzott a pénzügyi fegyelem, nem törődtek

a jövedelmezőség kérdéseivel, a pénzügyi terv teljesítését, a munkabérialap felhasználását csak formailag ellenőrizték, nem érvényesült a bankhitelek folyósításának ellenőrző szerepe sem. A hitelfolyósítás automatikus volt, a termeléstől független, a gazdaságok akkor is megkapták a hitelt, ha nem volt rá fedezet. A túlköltekezést tehát úgy szőlván semmi sem akadályozta.

Jelentős javulást értek el az idén állami gazdaságaink a pénzgazdálkodásban. A munkabérialap felhasználását szigorúan ellenőrizték, és a hitelnyújtás feltételeit is pontosan megszabtuk.

Állami gazdaságainkat igen nagymértékben segítette és segíti pártunk központi vezetősége, s pártunk és dolgozó népünk szeretett vezére, Rákosi elvtárs is. Rákosi elvtárs szerető gonddal figyeli állami gazdaságaink fejlődését, s mindenkor segíti őket a hibák feltárásában, az akadályok elhárításában.

Egyre rendszeresebbé válik — különösen Rákosi elvtársnak a járási titkárok értekezletén mondott beszéde óta —, hogy megyei pártbizottságaink is beszámoltatják a trösztigazgatókat, ellenőrzik tevékenységüket, segítenek gazdasági problémáik megoldásában, ügyelnek az állami gazdaságok érdekeire.

Összefoglalva: megállapíthatjuk, hogy az elmúlt hótapokban az új minisztérium több fontos intézkedése nyomán *állami gazdaságainkban már konkrét eredmények is mutatkoznak*, helyes működésük biztosítása és tervszerű fejlesztésük terén azonban csak a kezdet kezdetén tartunk.

5

Állami gazdaságaink fejlesztésekor figyelmünket elsősorban szervezeti és gazdasági megszilárdításuk problémáira kell összpontosítanunk. Párt- és állami szerveinknek arra kell törekedniük, hogy az állami gazdaságok 1952. évi terveiket teljesíthessék, s megszilárdulva, rendezett viszonyok között kezdhessék meg a következő évet. Ez még igen sok tennivalóval jár, s itt csak a legfontosabbakat említjük meg közülük.

Elsősorban fejlesztenünk kell az állami gazdaságok szervezetét; vezetésük legyen operatív, s érvényesítse az egyszemélyi vezetés elvét.

Ezt a célt szolgálta, hogy pártunk határozatára 1951 decemberében az állami gazdaságok a Földművelésügyi Minisztérium felügyelete alól az újonnan létrehívott Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériumának felügyelete alá kerültek. Az új minisztérium szervezésekor arra törekedtünk, hogy a felső irányítást operatívabbá tegyük,

továbbá, hogy a minisztérium valamennyi vezetőbeosztású dolgozójának és munkatársaiknak magatartásában kidomborodjék az egy személyi vezetés és az egyszemélyi felelősség.

A minisztérium öt igazgatóság segítségével irányítja az állami gazdaságokat: 1. a Dunántúli Állami Gazdaságok Igazgatósága, amelyhez nyolc dunántúli megye valamennyi állami gazdasága, valamint a Nagyberek-i Állami Gazdaság tartozik; 2. az Észak-magyarországi Állami Gazdaságok Igazgatósága, amelyhez az északi megyék, ezenkívül Komárom, Pest és Hajdu megye állami gazdaságai, valamint a Hortobágyi Tröszt tartozik; 3. a Délmagyarországi Állami Gazdaságok Igazgatósága, amely egyúttal a gyapot- és rizstermelő trösztök irányítószerve és a Bács-Kiskún, Csongrád, Békés, Szolnok megyei és a dunántúli gyapot- és rizstermelő trösztök munkáját irányítja; 4. a Gyümölcs- és Szőlőtermelő Állami Gazdaságok Igazgatósága, amely öt tröszt és három önálló nagy gazdaság útján irányítja az ország összes nagyobb gyümölcs-, szőlő- és kertgazdaságait; 5. az Állattenyésztő Állami Gazdaságok Igazgatósága, amely az ország legjobb törzsállattenyésztő gazdaságait irányítja. (Ide tartoznak a mezőhegyesi, bábolnai és hortobágyi törzsállattenyésztő gazdaságok. Állami gazdaságaink és termelőszövetkezeteink számára ezek biztosítják a tisztavérű, tenyésztési célokra alkalmas apa- és anyaállatokat.)

Az igazgatóságok munkáját segítik a minisztérium általános, úgynevezett elvi osztályai, valamint a különleges szakigazgatóságok. Ilyenek a tervgazdasági és személyzeti főosztály, a főkönyvelőség, a beruházási és építési igazgatóság, az ellátási igazgatóság, s a többiek.

A vezetés megszilárdítására a minisztérium megszervezése volt az első lépés, s a következő, hogy 1952 januárjában a régi megyei központok helyett megyei trösztöket szerveztünk. A 19 megyei központ munkáját most 26 tröszt végzi. A megyei trösztök szervezete hasonló a minisztériuméhoz, s e trösztök szervezetileg is alkalmasak az állami gazdaságok operatív, rugalmas, közvetlen irányítására és ellenőrzésére.

A megyei központok 50—60-as létszáma helyett a trösztök átlagos létszáma 23—30 ügyintéző és 7—10 adminisztratív dolgozó. A trösztök dolgozóinak létszáma természetesen a tröszt termelési feladataitól, nagyságától és sajátos helyzetétől függ.

Az igazgatóságok a trösztök segítségével irányítják az állami gazdaságokat. Feladatuk, hogy az éves tervfeladatokat trösztök szerint felbontsák, s a trösztöket a tervfeladatok, valamint a miniszteri utasítások végrehajtásában irányítsák. Egy-egy tröszttel csak az illetékes igazgatóság foglalkozhat közvetlenül.

Egy-egy igazgatóság munkáját az igazgatóság vezetője fogja össze, ezenkívül közvetlenül ő irányítja a trösztök igazgatóinak munkáját is. Az egyes szakcsoportok vezetői a maguk szakvonalán felelősek az igazgatósághoz tartozó összes trösztök és gazdaságok munkájáért, így például a főagronómus a növénytermelésért, a főállattenyésztő az állattenyésztésért, a főállatorvos az állategészségügyért felelős. Ugyanígy foglalkoznak a trösztök igazgatói és felelős szakemberei a hozzájuk tartozó állami gazdaságok munkájának megszervezésével és irányításával.

Ez a szervezet lehetővé teszi, hogy érvényesítsük az egyszemélyi felelősség elvét. Pontosan elhatárolható az egyes igazgatók, főosztályok, osztályok, trösztök munkaterülete, ezenkívül elhatárolható minden egyes szakember és önálló, felelős munkakörű dolgozó feladata. Munkájuk a jelenlegi szervezettség következtében már valóban ellenőrizhető és értékelhető, s szükség esetén felelősségre is vonhatók.

A harmadik lépés az állami gazdaságok új vezetésének és új szervezetének kidolgozása és átültetése a gyakorlatba. Ezen most dolgozunk.

Az állami gazdaságok végleges szervezeti formájának kialakítása igen nagy figyelmet és körültekintést követelő munka. Egyszermindenkorra meg kell határozunk az egyes vezetők feladatkörét és a helyes munkaszervezést, továbbá biztosítanunk kell az irányítás egyöntetűségét és az igazgatók egyszemélyi vezetésének és felelősségének érvényesítését. A helyes szervezeti forma kialakítása a helyes vezetésnek természetesen még csak egyik feltétele. Ehhez járul a vezetés rendszerének továbbfejlesztése, különösen az utasításadás tekintetében.

A Földművelésügyi Minisztérium, illetve az ÁGI irányításának a múltban az volt az egyik fő hibája, hogy az ÁGI sokszor egymásnak ellentmondó, helytelen, minden részletre kiterjedő papírosintézkedéseket bocsátott ki. Az ÁGI bürokratikus vezetésére jellemző, amit az egyik állami gazdaság főagronómusa mondott el: december végén összegyűjtötték, s megszámozták az 1951-ben kapott körleveleket és utasításokat. Több mint hatezret számoltak össze, bár évközben igen sok elkallódott. Az efféle bürokratikus módszereknek nem lehetett más következménye, mint fejtelenség, egymásnak ellentmondó intézkedések és az, hogy az állami gazdaságok vezetői már egyáltalán el sem olvasták az utasításokat.

Az új minisztérium megalakulásakor rögtön megszüntettük az ilyen felelőtlen intézkedések lehetőségét. Az új szervezeti rendszer szerint konkrét ügyben csak az illetékes igazgatóságok és ezek is csak a trösztök útján adhatnak utasítást.

A szervezeti intézkedéseken kívül, a gazdálkodás legfontosabb kérdéseiben megkezdtük a miniszteri alaputasítások kidolgozását és érvényre juttatását.

A miniszteri alaputasítások célja, hogy a gazdálkodás egyes területein rendet teremtsenek, pontosan meghatározzák a gazdálkodás módját és a legfontosabb szakmai szabályokat. Eddig több, mint 50 miniszteri alaputasítást adtunk ki. Ilyenek például :

a 8. számú utasítás a tavaszi talajművelés, vetés és műtrágyázás helyes végrehajtásáról,

a 9. sz. utasítás a tejtermelés fokozásáról az állami gazdaságokban,

a 11. sz. utasítás a legfontosabb állategészségügyi rendszabályokról az állami gazdaságokban,

a 15. sz. utasítás a mezőgazdasági bérezés általános rendjéről,

a 21. sz. utasítás a csibekeltetés és nevelés megjavításáról,

a 29. sz. utasítás a sertésstenyészítő munka megjavításáról,

a 33. sz. utasítás a társadalmi tulajdon védelmének megszilárdításáról,

a 34. sz. utasítás az aratás, a hordás, a cséplés, a tarlóhántás és a másodvetések végrehajtásáról,

a 40. sz. utasítás a vetőmagtermelés és vetőmagellátás szabályozásáról,

a 48. sz. utasítás az őszi gabonafélék kötelező agrotechnikájáról.

További miniszteri alaputasításokkal rendezzük majd az állami gazdaságok gazdálkodásának minden ágát, hogy kialakítsuk végül is az állami gazdaságok gazdálkodásának egész rendszerét.

A rendszeres utasításokon kívül csak egészen kivételes esetben fordul a minisztérium az állami gazdaságokhoz, s általában akkor is az igazgatóságok és a trösztök útján. Megszüntettük tehát a még tavaly is burjánzott gyakorlatot, hogy az egyes előadóktól a Földművelésügyi Minisztérium osztályáig mindenki „utasította“ az állami gazdaságokat.

Az állami gazdaságok szervezetének és gazdálkodásának kialakításával egyidőben meghatározzuk minden egyes gazdaság termelési irányát (profilját) is.

A helyes termelési irány gazdaságonként való kialakítása (meghatározása) a feltétele, hogy valamennyi gazdaság munkáját tervszerűvé tegyük, határozott irányt szabjunk fejlődésüknek.

A gazdaságok termelésének irányát úgy állapítjuk meg, hogy a különféle növények termelése, úgyszintén a különféle fajú és fajtájú állatok tenyésztése a legmegfelelőbb gazdasági, üzemi és természeti feltételekkel bíró gazdaságokban történjék. Ugyanígy határozzuk meg az egyes gazdaságok fő termelési feladatát, fő üzemi ágát, s mellé olyan jellegű és méretű társ-, kiegészítő és feldolgozó

üzemágakat szervezünk, amelyek szervesen kapcsolódnak a főüzemágakhoz, s elősegítik a munkaerő egyenletes foglalkoztatását, a melléktermékek felhasználását, a gépek és a talaj jó kihasználását.

Eddig — mint már említettük — állami gazdaságaink termelési profiljukat maguk állapították meg, mégpedig vagy ötletszerűen (néha-néha adottságaik figyelembevételével) vagy pedig az illetékes megyei központtól és a Földművelésügyi Minisztériumtól kapott rendszertelen, egymásnak ellentmondó termelési feladatok alapján. Így természetesen nem folytathattak megfelelő talajerőgazdálkodást, nem tervezhettek évekre átgondolt vetésforgókat, nem gazdálkodhattak tervszerűen.

Valamely gazdaság üzemtípusának, termelési irányának kialakításakor a gazdaság adottságainak figyelembevételén kívül népgazdaságunk mezőgazdasági szükségleteit is szem előtt kell tartanunk. E szempontok figyelembevételével vetőmagtermelő, gyapottermelő, rizstermelő, iparinövénytermelő, törzsállattenyésztő, állattenyésztő, zöltségtermelő, valamint gyümölcs- és szőlőtermelő üzemtípusú állami gazdaságokat alakítunk ki.

Az üzemtípus (termelési profil) kialakítása korántsem jelenti, hogy a jövőben egyoldalúvá válik az állami gazdaságok termelése. Ellenkezőleg: az üzemtípus kialakítása azt jelenti, hogy természeti adottságainak, valamint a népgazdasági terv előirányzatainak figyelembevételével meghatározzuk minden egyes állami gazdaság fő termelési ágát, de ugyanakkor minden egyes állami gazdaság sokoldalú termelést folytat.

Például, ha egy gyapottermelő gazdaság vetésterületét a gazdaság területének mintegy 13—15 százalékára irányozzuk elő, a többi növény vetésterületének terjedelmét és összetételét úgy határozzuk meg, hogy a vetésforgó összeállításával egyrészt minél egyenletesebbé tegyük a gazdaság munkaerőszükségletét, biztosítsuk a talajigénynek és művelésnek megfelelő helyes növényi sorrendet, s hogy másrészt a vetésterület megosztása biztosítsa az előirányzott állatállomány takarmányellátását. Bármily üzemtípusúvá is alakítunk tehát egy állami gazdaságot, akár a növénytermelés, akár pedig az állattenyésztés egy ágát jelöljük ki fő termelési ágává, a gazdaságban természetesen növénytermelésnek is, állattenyésztésnek is lennie kell. Szóval: a szakosítás, az üzemtípus meghatározása csak azt jelenti, hogy a fő üzemágnak alárendeljük a többi termelési ágat.

Az állami gazdaságok gazdálkodási rendszerének kialakításában és termelésük fejlesztésében nagy segítségünkre vannak a világ legfejlettebb mezőgazdasági üzemeinek, a Szovjetunió szovhozainak tapasztalatai. A szovhozok termelési, gazdálkodási tapasztalatainak

felhasználása nemcsak a termelést növeli és teszi jövedelmezőbbé, hanem hozzásegíti állami gazdaságainkat ahhoz is, hogy betölt-hessék vezető szerepüket a mezőgazdaság szocialista átszervezésében.

Éppen ezért: az állami gazdaságok gazdálkodási rendszerét mind az állattenyésztésben, mind a növénytermelésben a Szovjetunió tapasztalatai szerint dolgozzuk ki. Az ezzel összefüggő feladatok a következők:

1. Az eddigi alaputasítások végrehajtásán kívül ki kell dolgoznunk az állami gazdaságok állattenyésztési rendszerét; így a takarmányozás, az évi kétszeri malacoztatás, a háromszori, illetve négy-szeri fejés, a mesterséges rideg borjúnevelés, a nagyüzemi baromli-nevelés stb. módszerét, mégpedig olymódon, hogy az előírt enyészítési módszerek összességükben irányt szabjanak valamennyi állami gazdaság állattenyésztésének.

2. Minthogy az állami gazdaságokban az egyik legnagyobb hiba az állategészségügy elhanyagolása és az ennek következtében tűrhetetlenül sok állatmegbetegedés és elhullás volt, megfelelő állategészségügyi hálózatot kell létesítenünk — a minisztériumtól egészen az állami gazdaságokig, s az állategészségügyi rendszabályok szigorú, következetes megtartásával biztosítanunk kell a betegségek megelőzését és az elhullás megakadályozását. Hogy a Földművelésügyi Minisztériumban az állategészségügyet mennyire elhanyagolták, misem mutatja jobban, mint hogy egészen ez év márciusáig mindössze három állatorvos volt az állami gazdaságokban. Az állatok egészségére a városi- és járási körállatorvosoknak kellett volna ügyelniük, őket azonban ebben egyáltalán nem tették érdekeltté, s munkájukért sem tartoztak felelősséggel.

3. Állattenyésztésünk fejlesztésének és különösen az állategészségügy rendbehozásának egyik akadálya a megfelelő épületek hiánya. Saját rezsiben végzett építkezésekkel és a helyi lehetőségek fokozottabb kihasználásával gondoskodni kell megfelelő számú férőhelyről, valamint a nagyüzemi állattenyésztéshez szükséges egyéb gazdasági épületek — például elkülönítő istállók, takarmánykonyhák, silók és egyebek — építéséről. Az állami gazdaságok építkezési terveit e szempontból is felülvizsgáljuk, s az eddiginél erélyesebben lépünk fel a tervüket nem teljesítő építésügyi minisztériumi és más építési vállalatok ellen.

Állami gazdaságaink állattenyésztésének rendbehozása és fejlesztése nem választható el az állami gazdaságok növénytermelésében mutatkozó hiányosságok megszüntetésétől, hiszen az egész mezőgazdasági termelésnek a növénytermelés az alapja. Állatte-

nyésztésünket csak akkor hozhatjuk rendbe, ha az eddiginél jobban, hatásosabban fokozzuk a növénytermelés mennyiségét és minőségét.

Az állami gazdaságok növénytermelési feladatai hasonlóak az állattenyésztés feladataihoz; ki kell alakítanunk a gazdálkodás helyes rendszerét a növénytermelésben. Ennek az a lényege, hogy a Szovjetunió tapasztalataira támaszkodva, tovább fejlesszük az állami gazdaságok növénytermelésének gépesítését, a növényápolás gépi agrotechnikáját és a gépi betakarítást.

Állami gazdaságainknak újabb meg újabb módszerekkel, új gépek alkalmazásával, a gépek legteljesebb kihasználásával kell gondoskodniuk a növénytermelés és betakarítás nagyfokú gépesítéséről.

Az eddigi kapkodás kiküszöbölése végett a fő növényápoló és betakarító munkákra időszaki terveket kell készíteni, s végrehajtásukat szigorúan ellenőrizni kell, hogy a gépeket és a munkaerőt tervszerűen kihasználhassák. A kézi növényápoló munkákat területre és munkásokra felbontva kell kiadni, továbbá felelőssé és egyben érdekeltté kell tenni a dolgozókat a reájuk bízott munkák gondos és időben való elvégzéséért.

Állami gazdaságaink jelenlegi helyzetének ismertetésekor már kifejtettük, hogy az állami gazdaságok megszilárdítása terén egyik fő feladatunk az öntudatos, szocialista munkáskollektívák kialakítása, vagyis állandó munkások letelepítése minden gazdaságban. Ezért már 1952-ben 1400 családi ház felépítésére biztosítottunk kedvezményes hitelt, 1953-ban pedig a hitelből építendő munkáslakóházak építési előirányzatát mintegy megnégyszerezzük.

Ezekon az intézkedéseken kívül, megfelelő munkaerők biztosítása céljából, bontási anyagok és egyéb építési lehetőségek felhasználásával meggyorsítjuk a lakóház építkezéseket, továbbá megfelelő lakást, munkásszállásokat, tisztálkodási lehetőségeket teremtünk minden állami gazdaságban. Ezenkívül az állami gazdaságokban lakó idegeneket kiköltöztetjük, házhelyeket juttatunk azoknak, akik állandó munkásként letelepednének, s építkezésüket anyaggal és pénzzel segítjük.

Az említett feladatok megoldásán kívül állami gazdaságaink megszilárdítása még sok gyökeres változást követel. Sok még az olyan terület, ahol rendet kell teremteni. Ilyen például az állami gazdaságok pénzgazdálkodása. Egyszersmindenkorra szűnjék meg, hogy egyesek államunk, dolgozó népünk pénzét Csáky-szalmájának tekintik.

A beadási kötelezettségek teljesítése terén is sok még a javítani való. Állami gazdaságaink elsősorban beadási terveiket teljesítsék,

s csak azután kerülhet sor termékeiknek egyéb célokra való felhasználására.

1952-ben egyszerűsítettük a pénzügyi tervezés rendszerét. A termelés költségeire a negyedévi operatív tervfeladatoknak megfelelő keretet (limitet) kapnak a gazdaságok. A keretek alapján készítik el pénzügyi és hiteltervüket; tervfeladataikat ennek szem előtt tartásával kell végrehajtaniuk. A Magyar Nemzeti Bank csak a már elvégzett növénytermelési munkák tervszerinti értéke erejéig nyújt hitelt, az állattenyésztésben pedig a meglévő állatállomány szolgál a hitel fedezetéül. A munkabérialap-ellenőrzés az elvégzett termelő munkafolyamatokon, a nem termelő munkát végzőknél pedig a megszabott létszám- és bérialapkereteken alapszik.

Az állami gazdaságok — a Szovjetunióban alkalmazott rendszernek megfelelően — forgóalapot kapnak. Azok az állami gazdaságok, amelyek termelési adottságaiknál fogva a kijelölt termékeket csak nagyobb termelési költséggel termelhetik meg, e költség-többletük fedezésére dotációt kapnak.

Az önköltség megállapítása, vizsgálata és végeredményben csökkentése céljából a gazdaságok egyszerűsített utó kalkulációt készítenek. Az 1953. évi tervezéskor az állami gazdaságok már termékenként fogják az önköltséget tervezni.

E cikkben nem ismertethetünk minden problémát, csak a legfontosabbakra szorítkoztunk, s a legfőbb feladatok megvilágítására törekedtünk. Végezetül hadd irányítsuk ismét a figyelmet a leg-sürgősebb, legfontosabb feladatra. Állami gazdaságaink — mint Rákosi elvtárs figyelmeztette őket — „tartsák be a gazdálkodás alapvető, egyszerű rendszabályait“. Rákosi elvtárs az állami gazdaságok igazgatóinak januári megbeszélésén azt is hangsúlyozta, hogy az állami gazdaságok „Nem fognak gyorsan eredményt elérni, ha az összes feladatokat egyszerre akarják megoldani. Az elvtársak leg-sürgősebb munkája, a legközelebbi láncszem: helyreállítani a munkafegyelmet, kijavítani és jól kihasználni a gépeket, kiküszöbölni a lopást stb.

Amíg a legegyszerűbb alapfeltételeket meg nem teremtették, nem tudnak magasabb fokra lépni... Az elvtársak most tudhatják, hogy a párt, az állam teljes erejével az állami gazdaságok segítségére siet, s ennek megfelelően feködjenek neki a munkának... Az idén az állami gazdaságokban fordultnak kell bekövetkeznie.

Ezen a téren is kövessük a nagy Szovjetunió példáját, ahol az állami gazdaságok, mint zászlóvivők haladnak az egész szocialista mezőgazdaság élén.“

Pénzügyi fegyelem és rubelellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában

A Szovjetunió népgazdasága újabb, hatalmas föllendülés korszakában van. A szocialista termelés továbbra is gyors ütemben bővül és nagyarányú beruházások bontakoznak ki. Ezzel egyidőben rendszeresen csökkennek a közszükségleti cikkek állami kiskereskedelmi árát, javul a dolgozók anyagi helyzete, töretlen ívben emelkedik kulturális színvonaluk.

A Szovjetunió nagyszabású gazdasági és kulturális feladatainak megoldásában jelentős szerepet tölt be a szovjet pénzügy. A szovjet állam biztosítja a szocialista bővített újratermelés pénzügyi és anyagi forrásait és ugyanakkor a rubel segítségével ellenőrzi a vállalatok és szervezetek gazdasági és pénzügyi tevékenységét. A vállalatok és gazdasági ágak tevékenységének sikere nagymértékben függ pénzügyi helyzetüktől. A szovjet pénzügy a szocialista állam gazdaságpolitikájának fontos fegyvere. Lenin az ország szocialista átalakításának feladatait jellemezve, 1918-ban ezt írta: „Ne felejtjük el, hogy a legradikálisabb reformjaink is kudarcra ítélték, ha pénzügyi politikánkban nem érünk el sikereket.“ (*Lenin Művei*, 27. kötet. 347. lap. Oroszul.)

A szovjet pénzügy közvetlen kapcsolatban áll a termeléssel. Ezt a szocialista rendszer sajátosságai és előnyei teszik lehetővé, amelyek abból erednek, hogy a termelési eszközök szocialista tulajdonban vannak, s a gazdaságot — az egész társadalom szüntelenül növekvő anyagi és kulturális szükségletének legjobb kielégítése céljából terv alapján vezetik.

A szovjet állam figyelembe veszi a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének objektív gazdasági törvényét és a szocialista gazdaságot terv alapján vezeti. A szovjet állam a pénzügy segítségével tartja nyilván és ellenőrzi a termelést, valamint a munka és a fogyasztás mértékét; az állam a pénzügyeket arra is felhasználja, hogy a társadalmi terméket és a nemzeti jövedelmet a népgazdaságfejlesztő terveknek megfelelően ossza el.

Lenin több ízben hangsúlyozta, hogy a szocializmusban szükséges a termelésnek és a társadalmi termék elosztásának össznépi nyilvántartása és ellenőrzése. „Nyilvántartás és ellenőrzés — ez a *legfontosabb*, ami a kommunista társadalom első fokának „elindításához”, helyes működéséhez kell.“ (Lenin Művei. 25. kötet. 507. lap. Szikra 1952.)

A népgazdaságban gyakorolt rubeellenőrzéssel a szocialista állam szüntelenül befolyásolja a vállalatokat és gazdasági szervezeteket, hogy teljesítsék termelési és önköltségsökkentési tervüket, s az anyag- és pénzforrások leghatékonyabb és leggazdaságosabb felhasználásával fokozzák jövedelmezőségüket. A rubeellenőrzés szigorú pénzügyi fegyelmet követel.

A pénzügyi fegyelem feltételezi, hogy a vállalatok, gazdasági szervezetek és intézmények termelő tevékenységük menetével és eredményeivel teljes összhangban teljesítik pénzügyi tervüket és költségelőirányzatukat, megszilárdítják az önálló elszámolást, gazdaságosan használják fel a különféle anyagokat és a munkabéralapot, s minden egyéb kiadásukban a takarékoság elvét tartják szem előtt. A pénzügyi fegyelem fontos követelménye, hogy a vállalatok kellő időben és pontosan teljesítsék pénzügyi kötelezettségeiket a költségvetéssel, a hitelintézetekkel, valamint más vállalatokkal és szervezetekkel szemben. A pénzügyi fegyelem megtartása minden egyes vállalat törvényes kötelezettsége.

A szocialista vállalatok és szervezetek pénzügyi és gazdasági tevékenysége az önálló elszámolás elvén alapszik. Az önálló elszámolásnak viszont éppen az a célja, hogy a legészszerűbb és legtakarékosabb anyag-, munkaerő- és pénzfelhasználással biztosítsa a tervek teljesítését.

A szocialista termelési mód igen nagy lehetőségeket rejt magában az észszerű és takarékos gazdálkodásra, az anyagok és pénzeszközök célszerű felhasználására. Ezt segíti elő az önálló elszámolás és a gazdaságosság rendszere is.

Sztálin elvtárs többször hangsúlyozta az önálló elszámolás nagy jelentőségét a szocialista termelés fejlesztésében. Sztálin elvtárs útmutatása alapján a kommunista párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik az önálló elszámolás megszilárdításáról és a szocialista felhalmozás növeléséről.

A Szovjetunió háborúutáni első ötéves tervének törvénye egyebek közt azt is feladatul tűzte ki, hogy fokozni kell a nyereségnek és az önálló elszámolásnak, mint a termelés fokozását elősegítő

tényezőknek népgazdasági jelentőségét. A háborúutáni ötéves terv teljesítése során a szovjet népgazdaságban számottevő eredményeket érték el az önálló elszámolás megszilárdításában és a gazdaságosság rendszerének megerősítésében. Ezt elősegítette a pénzügyreform, a rubel vásárlóerejének növekedése, a munkabérek jelentőségének fokozása, az állami dotáció megszüntetése az iparban és a közlekedésben, a közszükségleti cikkek állami kiskereskedelmi árának csökkentése, valamint a termelési eszközök nagykereskedelmi árának és az áruszállítás díjtételeinek szabályozása. Megnövekedett a prémiumos progresszív bérezés, a jutalmak és az igazgatói alap jelentősége is, amelyek mintegy kiegészítő ösztönző tényezői a munkatermelékenység emelésének és az önköltség csökkentésének.

A munkatermelékenység emelkedése, az ipari berendezések jobb kihasználása, az anyagok, a tüzelőanyag és a villamosenergia gazdaságosabb felhasználása, az áruk és anyagi értékek megtérülésének meggyorsítása évről évre biztosította az ipari termékek önköltségének rendszeres csökkentését és a felhalmozások növelését. A népgazdaságban elért nyereség összege az 1946. évi 22,1 milliárd rubelről 1951-ben 74,7 milliárd rubelre emelkedett.

A kommunizmus építése megköveteli a gazdaságvezetés szocialista módszereinek tökéletesítését, a szocialista vállalatvezetés minden emelőjének, elsősorban az önálló elszámolásnak további megszilárdítását. Az önálló elszámolás és a gazdaságosság rendszere egyik döntő feltétele a népgazdasági terv teljesítésének és túlteljesítésének, a szocialista felhalmozás növelésének. Az önálló elszámolás megköveteli a vállalatok és szervezetek pénzügyi tevékenységének szüntelen tökéletesítését.

A vállalatok pénzügyi tevékenységének helyes megszervezése lehetetlen a vállalati pénzügyi terveknek, vagyis a bevételi és kiadási mérlegeknek kellő idejű összeállítására és rendszeres teljesítésére nélkül. A vállalat pénzügyi terve közvetlenül tükrözi a termelést és az értékesítést; ez a terv fontos eszköze a vállalatok gazdasági és pénzügyi vezetésének és a rubellellenőrzésnek.

A vállalati pénzgazdálkodás helyes megszervezésének alapvető és elengedhetetlen feltétele a szigorú állami fegyelem betartása. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a vállalati pénzügyi tervek megfelelő kidolgozására és végrehajtására. Lényeges követelmény az is, hogy a vállalatok és szervezetek kellő időben készítsék el pénzügyi tervüket, s e tervek összhangban legyenek a termelési és értékesítési tervvel.

Meg kell jegyezni, hogy mindezeket a követelményeket sokszor figyelmen kívül hagyják. Így azután a vállalati pénzügyi ter-

vek az egyes gazdasági ágak pénzügyi tervezésében még korántsem foglalták el az őket megillető helyet.

A pénzügyi tervek jóváhagyása több minisztériumban elhúzódik. A már jóváhagyott terveket pedig nem egy esetben megváltoztatják. Megesett az is, hogy egyes vállalatok pénzügyi tervei egyáltalán nem kerültek jóváhagyásra. Mindez nagyon megnehezíti a vállalatok pénzügyi munkájának jó megszervezését és akadályozza a gazdasági munka operatív vezetését.

Néhány vállalat termelési és pénzügyi terve között nincs meg a kellő kapcsolat. Sokszor egyes vállalatok termelésének legfontosabb mutatószámai lényegesen megváltoznak. Ez a változás viszont nem tükröződik a pénzügyi tervben.

A vállalatok termelésének és pénzügyi munkájának tervezésében megfelelő helyet kell biztosítani az önköltségszámításnak. A szovjet kormány 1952-ben szabályozta a gépgyárak önköltségszámítását. Ezt a kormányrendeletet más iparágak vállalatainak is figyelembe kell venniük, mert pénzügyi munkájukat csak így javíthatják meg.

A pénzügyi tervezés hiányosságainak kiküszöbölésére minden módon törekedni kell. A jól megszervezett pénzügyi tervezés ugyanis fontos feltétele az önálló elszámolás megszi.árdításának és a rubell ellenőrzés fokozásának.

A rubellenőrzésnek a termelési ráfordítások valamennyi elemére ki kell terjednie. Közülük a legfontosabb: a munkabéralap felhasználásának, az anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagráfordításoknak és a rezsiköltségeknek ellenőrzése.

A munkabéralap minden egyes iparágban igen jelentős költségterhel. A szövetségi jelentőségű iparvállalatok 1951. évi termelési költségeinek 26,6 százaléka munkabérfizetésből származott. A szénbányászásban az összes termelési költségeknek 49,1 százaléka, a gépkocsi és traktorgyártó iparban pedig 24,5 százaléka volt munkabér.

Az önköltségsökkentés egyik fontos feltétele a termékegységre eső élőmunkaráfordítás csökkentése. Ez mindenekelőtt a munkatermelékenység folytonos fokozásával, a legújabb technikai vívmányok alkalmazásával, a munkások szakmai ismereteinek bővítésével, a szocialista munkaverseny továbbfejlesztésével, valamint helyes munkaszervezéssel és a munkabéralap takarékos felhasználásával érhető el. Az állami népgazdaságfejlesztő terv előre meg-

szabja az egyes iparágak évi munkabérialapjának nagyságát. Az iparágak munkabérialapját azután a vállalati termelési programok arányában osztják el az egyes vállalatok között.

A vállalati munkabérialap takarékos felhasználása kedvezően befolyásolja a vállalat pénzügyi tevékenységét. Ennek ellenére sok vállalat túllépi munkabérialapját. Ennek oka elsősorban a rossz munkaszervezés, illetve a helytelen bérezés.

A munkatermelékenységi tervüket nem teljesítő vállalatok gyakran létszámuk bővítésével igyekeznek hibájukat kiküszöbölni. Arra viszont nem gondolnak, hogy ez felétlenül az önköltség emelkedésével jár.

A gazdasági szervezeteknek tehát nem szabad megtérniük a megszabott létszámkeret túllépését, s szüntelenül harcolniuk kell a helyes munkaszervezésért és munkabérezésért. Ebben a tekintetben nagy kötelezettségek hárulnak a pénzügyi és hitelügyi szervekre, amelyek segítséget nyújthatnak a munkabérialap felhasználásának rendszeres ellenőrzésében, valamint a munkaszervezés és a bérezés fogyatékoságainak felszámolásában.

A Szovjetunió minisztertanácsa a közelmúltban kötelezte a minisztériumokat, hogy a hatáskörükbe tartozó vállalatokban, intézményekben és szervezetekben szilárdítsák meg a létszámfegyelmet és szigorúan vonják felelősségre mindazokat, akik túllépik a megállapított létszámkeretet és munkabérialapot. A pénzügyi és hitelügyi szerveknek a létszámkeret és az igazgatási költségelőirányzat ellenőrzése során fokozottabban kell harcolniuk a létszámfegyelem és a költségvetési fegyelem megszegése ellen.

A vállalatok gazdasági és pénzügyi tevékenységének ellenőrzése kiterjed a különféle anyagok felhasználására és az általános költségekre (az ú. n. rezsiköltségekre) is. A háborúutáni években a termelési eszközök jobb kihasználásáért, a komplex takarékosságért és az összes termelési folyamatok ráfordításainak csökkentéséért kihontakozott szocialista verseny eredményeképpen valamennyi iparágban jelentős mértékben megjavult a nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok és a villamosenergia felhasználása. Miandez fontos tényezője volt az önköltség csökkentésének. A termelési ráfordítások csökkentésére azonban még sok lehetőség van. Jónéhány vállalatban nem takarékoskodnak kellőképpen az anyagokkal, nagy a selejtvesztés, sok a gyártási hulladék és igen nagy az improduktív kiadások összege. Egyes üzemekben rosszul dolgoznak az anyagraktárak, nem ellenőrzik az anyagkiadást és senki sem felelős a túlméretezett anyagfelhasználásért.

Az anyagpazarlás egyik oka az anyagfelhasználási normák helytelen megállapítása. Gyakran figyelmen kívül hagyják a legjobb

vállalatok értékes tapasztalatait és a normákat túlságosan lazán állapítják meg. Ez azután elkerülhetetlenül anyagpazarlást, illetve anyagfelhalmozást eredményez.

A termelés hiányos ellenőrzése is lehetőséget nyújt anyagpazarlásra. Az ilyen hiányosságok megszüntetésének kitűnő módja a rubeellenőrzés fokozása. A rubeellenőrzéssel ugyanis megszilárdítható az anyagfelhasználásban megkívánt állami fegyelem és fokozható a vállalati igazgatók, mérnökök és technikusok felelőssége.

Az anyagfelhasználás hiányosságainak kiküszöbölését szolgálja az anyagraktárak munkájának megjavítása, az anyagok ismételt felhasználása és a gyártási hulladék csökkentése.

Az általános költségek csökkentésének egyik módja a szállítási osztály gépkocsiparkjának jobb kihasználása. Sok vállalat helytelenül használja ki gépkocsiparkját, nem gondoskodik a gépkocsik észszerű beosztásáról és a szükséges javítások elvégzéséről. Így azután növekednek a gépkocsiszállítás improduktív kiadásai és a termékek önköltsége is emelkedik. A gépkocsiszállításban feltétlenül alkalmazni kell az önálló elszámolás rendszerét, amely rendezettebbé teszi a szállítási osztály munkáját és megkönnyíti az ellenőrzést.

Nagy figyelmet kell fordítani a mezőgazdasági termékek begyűjtése, raktározása és értékesítése során felmerülő kiadások fokozottabb ellenőrzésére. Számos begyűjtő, értékesítő és kereskedelmi szervezet figyelmen kívül hagyja a kiadási normákat és nem ellenőrzi a begyűjtéssel járó kiadásokat. A begyűjtő szervezetek gyakran minden különösebb ok nélkül növelik alkalmazottaik számát, ami természetesen az általános költségek emelésével jár. A begyűjtő szervezeteknek különös gondot kell fordítani az általános költségek csökkentésére, munkájuk gazdaságossá tételére, az önálló elszámolás meghonosítására és a pénzügyi fegyelem megtartására.

A vállalatok és gazdasági szervezetek saját forgóeszközeinek helyes kihasználása elősegíti az önálló elszámolás megszilárdulását. A forgóeszközök jobb kihasználása viszont szilárdabb pénzügyi fegyelmet, a pénzügyi és hitelszervezetek részéről pedig jobb rubeellenőrzést kíván. A saját forgóeszközök helyes és hatékony kihasználásának fokmérője az áruk és anyagok megtérülésének meggyorsítása és a normáfelüli anyagkészletek felszámolása.

Az utóbbi években a vállalatok jelentős sikereket értek el a forgóeszközök kihasználásában. Sikerüket főleg az anyagi és műszaki ellátás megjavítása, az önálló elszámolás megszilárdulása,

valamint az áruk és anyagok megtérülésének meggyorsításáért kibontakozott széleskörű mozgalom tette lehetővé. Egyes vállalatok azonban a saját forgóeszközök kihasználásában még sok hibát követnek el, normánfelüli anyag- és árukészleteket halmoznak fel, forgóeszközöket nem rendelkezésük szerint használják fel.

A tapasztalatok alapján megállapítható: normánfelüli anyag- és árukészletek főképpen abból adódnak, hogy a termelés nem ütemes, a tervben megszabott választékot figyelmen kívül hagyják, az ellátási terv és a termelési ráfordítások nincsenek összehangolva, és rosszul szervezik meg az anyagi és műszaki ellátást.

Egyes minisztériumok főigazgatóságai az anyagszállítások intézése során számításon kívül hagyják a vállalatok valóságos szükségleteit. Ezzel természetesen felesleges költségeket okoznak, elősegítik az anyagfelhalmozást, vagy esetleg akadályozzák az ütemes termelést.

Az ilyen hiányosságok kiküszöbölésével nagy áru- és anyagkészletek és jelentős pénzösszegek szabadíthatók fel a népgazdaság számára, megszüntethetők az anyagellátás fogyatékosai, megszilárdítható a vállalatok pénzügyi helyzete és önálló e számlása. Mindehhez persze az is szükséges, hogy a vállalatok és szervezetek vezetői még nagyobb felelősséget vállaljanak a forgóeszközök rendelkezésszerű felhasználásáért, a normánfelüli anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagkészletek felszabadításáért.

Fontos, hogy a minisztériumok és főigazgatóságok fokozottabban ellenőrizzék a vállalatok forgóeszközeinek felhasználását. Ehhez viszont az szükséges, hogy jobban állapítsák meg a forgóeszközök normatíváit, a vállalatok valóságos szükségletei alapján szervezzék meg az anyagi és műszaki ellátást és szakítsanak azzal a helytelen gyakorlattal, hogy a minisztériumok, illetve főigazgatóságok önkényesen végzik a vállalatok forgóeszközeinek újraelosztását. A forgóeszközök önkényes újraelosztása ugyanis megnehezíti a vállalatok munkáját és megbontja a termelés normális menetét. Mindenképpen lehetővé kell tenni tehát, hogy a vállalatok és szervezetek — pénzügyi tervük keretei között — szabadon rendelkezhessenek forgóeszközeikkel. Ez feltétlenül elősegíti a pénzügyi fegyelem megszilárdulását és fokozza a rubelellenőrzés hatékonyságát.

A forgóeszközök tervszerűtlen újraelosztásának megszüntetése és kihasználásuk fokozottabb ellenőrzése céljából a Szovjet kormány 1952-ben rendeletben engedélyezte a Szovjetunió és a szövetségi köztársaságok minisztériumainak és központi intézményeinek, hogy a forgóeszköz-normatívák növelésére előirányzott összeg 10 százalékát és a tervenfelüli nyereség 25 százalékát visszatartathadják az egyes vállalatok átmeneti pénzügyi nehézségeinek leküzdésére.

A vállalatok forgóeszközeinek helyes kihasználásáért jelentős mértékben felelősek a pénzügyi- és hitelszervek. A pénzügyi és hitelszervek kötelesek ellenőrizni a forgóeszközszükséglet megállapításának helyességét, a forgóeszközök célszerű felhasználását, s kötelesek megakadályozni a vállalatok forgóeszközeinek önkényes újraelosztását.

Azért, hogy a vállalatok forgóeszközeinek gyarapodása mindinkább pénzügyi tervük teljesítésétől függjön, az utóbbi években a vállalatok forgóeszközállományukat egyre inkább saját forrásaikból növelik. 1948-ban a forgóeszközök növelésében a saját eszközök aránya 36,7 százalék volt, 1951-ben 52,6 százalékra emelkedett, 1952-ben eléri az 57,2 százalékot. A forgóeszközök gyarapításában a saját források arányának további növekedése megszilárdítja az önálló elszámolást és a rubeellenőrzést, további kezdeményezésre ösztönzi a vállalatokat, termelési és pénzügyi tervük teljesítésében pedig fokozza önállóságukat.

A forgóeszközgyarapítás költségvetési pénzellátásának rendszerét is tökéletesíteni kell, hogy a forgóeszközök kiegészítése a termelési terv teljesítésétől és a nyereségfelhalmozásától függjön.

A vállalatok saját forgóeszközeinek kihasználásával szorosan összefügg az elszámolási és hitelviszonyok szervezete. A vállalatok elszámolása a gazdasági és pénzügyi tevékenységük felett gyakorolt hatékony rubeellenőrzés egyik formája. A szocialista gazdaság igazgatásában alkalmazott önálló elszámolás rendszere feljogosítja a vállalatokat és szervezeteket, hogy szerződéses viszonyba lépjenek más vállalatokkal és szervezetekkel, bank útján számolják el a szállított, illetve vásárolt áruk ellenértékét, s a hitelintézetektől visszatérítési kötelezettséggel rövidlejáratú hiteleket vegyenek fel. A termelés bővülése során az elszámolások volumene is rendkívül megnövekszik. Az Állami Bank útján lebonyolított elszámolások volumene 1951-ben 1940-hez képest háromszorosára növekedett.

A vállalatok és gazdasági szervezetek kölcsönös elszámolásának jelenleg érvényes rendszere azon az elven alapszik, hogy a bankellenőrzésén kívül a vállalatok, illetve gazdasági szervezetek kölcsönösen ellenőrzik a gazdasági szerződések teljesítését. Ez a rendszer általában megfelel a szocialista gazdaság követelményeinek, mert lehetővé teszi a vállalati munka rubeellenőrzését, valamint az önálló elszámolás és a pénzügyi fegyelem megszilárdítását. Az elszámolások lebonyolításában azonban hiányosságok is mutatkoznak. Egyes vállalatok például késedelmesen egyenlíti ki a leszállított áruk ellenértékét, vagy határidő után fizetik vissza a bankkölcsönöket.

Az elszámolási fegyelem megszegése főként abból ered, hogy helytelenül használják fel a vállalat saját forgóeszközeit, nagy összegeket vonnak el tervenfelüli anyag- és árukészletek felhalmozására, nem tervezett beruházásokra vagy felújításokra és nem teljesítik az önköltségsökkentési tervet. Az elszámolási fegyelem megvalósítását eredményezik a különböző veszteségek, hogy egyes vállalatok nem teljesítik termelési és pénzügyi tervüket, nem tesznek eleget az önálló elszámolás és a pénzügyi fegyelem követelményeinek.

Az említett hiányosságok kiküszöbölése mindenekelőtt a vállalatoktól függ. A vállalatoknak törekedniük kell termelési, értékesítési, önköltségsökkentési és felhalmozási tervük teljesítésére. Emellett a minisztériumoknak, a pénzügyi és hitelintézeteknek is ügyelniük kell arra, hogy a rubeellenőrzéssel elsősorban a termelési és pénzügyi tervek teljesítését segítsék elő.

A pénzügyi és hitelintézetek nagy mértékben felelősek az elszámolási és pénzügyi fegyelem hiányosságaiért. Hiba, hogy mindeddig nem tanulmányozták kellőképpen a vállalatok és szervezetek pénzügyi helyzetét, s nem tettek meg mindent a feltárt hibák megszüntetése céljából.

Az Állami Banknak mind a termelés, mind a forgalom szférájában tökéletesíteni kell a rubeellenőrzést. Az elszámolásokat úgy szervezze meg a népgazdaságban, hogy a leszállított termékek árának kiegyenlítése zökkenőmentes legyen. Ugyancsak fontos, hogy az Állami Bank még jobban ismerje meg a vállalatok gazdasági-pénzügyi tevékenységét és határozottan harcoljon a fizetési fegyelem megszegői ellen.

A bankhitel fontos eszköz az állam kezében a vállalatok jól szervezett munkájának biztosítására. A hitelműveletek elengedhetetlen feltétele, hogy a hiteleket céljuknak megfelelően használják fel és idejében térítsék vissza. A hitel visszahát a termelésre és az áruk értékesítésére, megakadályozza felesleges anyagkészletek felhalmozását és a késztermékek hosszantartó raktározását. Az Állami Bank elsősorban arra ügyeljen, hogy a vállalatok és szervezetek helyesen használják fel és kellő időben fizessék vissza a hiteleket.

Nem szabad lebecsülni az elszámolásokat és a számvitel megjavítására irányuló intézkedéseket sem. Erre főleg ott van szükség, ahol a számviteli dolgozók változtatása, vagy rossz munkája következtében gyakran követnek el súlyos hibákat.

Az elszámolások megkönnyítésére mind szélesebb körben alkalmazzák a készpénznélküli elszámolásokat. 1940-ben az elszámolá-

soknak csak 11,2 százalékát, 1951-ben pedig már 37,5 százalékát bonyolították le készpénznélküli elszámolások útján. Ez az elszámolási forma meggyorsítja az Állami Bank és a gazdasági szervezetek eszközeinek megtérülését, csökkenti a készpénzszükségletet, biztosítja a kölcsönös elszámolások határidejének megtartását és a vállalatok rendszeres bankellenőrzését.

A pénzügyi- és hitelszerveknek nagy szerepük van a beruházási tervek teljesítésének ellenőrzésében. A szocialista állam óriási összegeket fordít beruházásokra. Ezeket az összegeket a legtermelékenyebben és leggazdaságosabban kell felhasználni. 1952-ben a népgazdasági beruházások összege 143 milliárd rubel. Ebből 98 milliárd rubelt a költségvetésből folyósítanak.

A költségvetésnek és a gazdasági szervezeteknek beruházásra szánt eszközei a hosszúlejáratú hiteleket nyújtó bankokban (beruházási bankokban) vagy az Állami Bankban összpontosulnak, ami lehetővé teszi felhasználásuk rendszeres rubeellenőrzését.

A beruházási bankok és az Állami Bank intézetei mindenekelőtt az építőmunkák minőségi mutatóit, s köztük is elsősorban az építési költség csökkentésének feladatát ellenőrzik. Az utóbbi években ezen a területen már mutakoztak bizonyos eredmények, az építő- és szerelőmunkák költségei csökkentésének lehetőségeit (a bőségesen rendelkezésre álló gépeket, jól képzett szakembereket stb.-t) azonban még mindig rosszul használják ki. Egyes építőszervezetek nem teljesítik az építő- és szerelőmunkák költségcsökkentési tervét, túllépik a munkabérialapot és az anyagfelhasználási normát, figyelmen kívül hagyják a költségelőirányzatban (költségvetésben) megjelölt építési költségeket és anyagárakat, s túlságosan magas rezsiköltséget számítnak fel. Mindezeknek egyik oka a gépek nem megfelelő kihasználása és a helytelen munkaszervezés.

Az építőszervezetek ellenőrzése során az is kitűnt, hogy egyes esetekben el nem végzett munkákat is elszámoltak, a megengedettnél több anyagot használtak fel, túlzottan magas árakat állapítottak meg, bizonyos költségeket pedig ismétellen is felszámítottak.

Az említett hiányosságokért mindenekelőtt az építkezések vezetői felelősek, akik nem tartják be a pénzügyi fegyelmet, de felelősség terheli a minisztériumokat és a megrendelő vállalatokat is, mert nem ellenőrzik a fizetésre benyújtott elszámolásokat. Az építővállalatok vezetőinek fokozottabb figyelmet kell fordítaniuk a minőségi mutatószámok megjavítására, s mindenképpen takarékoskodniuk kell az állami eszközökkel, az építőanyagokkal és a gépi felszereléssel.

A beruházási bankok még mindig hiányosan szervezik meg az építési költségek csökkentésének ellenőrzését, nem kutatják fel kellőképpen az egyes munkafajtákra megállapított költségek túlméretezésének okait, s nem tanúsítanak kellő állhatatosságot e hiányosságok megszüntetésében. Szükséges, hogy a beruházási bankok részletesebben foglalkozzanak az építkezések kérdéseivel, segítsék a rejtett tartalékok feltárását, alaposabban ellenőrizzék az elszámolásokat és kíméletlenül járjanak el a pénzügyi fegyelem megszegői ellen.

A pénzügyi fegyelem egyik fontos követelménye, hogy a szocialista vállalatok és szervezetek idejében és teljes egészében teljesítsék kötelezettségeiket az állami költségvetéssel szemben.

A szovjet költségvetés bevételeinek döntő része — több mint 80 százaléka — a szocialista gazdaságból származik. A szovjet költségvetés bevételei a termelés szüntelen bővülése és a szocialista gazdaság felhalmozásának gyarapodása alapján növekednek. A Szovjetunió 1952. évi állami költségvetése a bevételek növekedését 41,9 milliárd rubelben irányozza elő. A költségvetési bevételek tehát 8,9 százalékkal emelkednek 1951-hez viszonyítva.

A költségvetési finanszírozás csak úgy bonyolítható le zavartalanul, ha a vállalatok költségvetési befizetéseiket határidőre teljesítik. Ehhez pedig az kell, hogy minden egyes vállalat és szervezet teljesítse termelési, értékesítési és önköltségszökkentési tervét.

A vállalatok és szervezetek túlnyomó része határidőre teljesíti költségvetési befizetéseit. Akadnak azonban még olyan vállalatok és szervezetek is, amelyek megszegik a megállapított befizetési határidőt, vagy helytelenül számítják ki a különféle adók összegét. Egyes vállalatok pedig azért késlekednek a befizetéssel, mert vezetőik a vállalat forgalmában akarják visszatartani az államnak járó összegeket.

A pénzügyi fegyelem megszilárdításának legfontosabb követelménye az említett visszasságok megszüntetése.

A költségvetési befizetések pontos teljesítésének biztosítása megkívánja, hogy a pénzügyi szervek mélyrehatóbban ismerjék meg a vállalatok és szervezetek gazdasági munkáját, rendszeresen ellenőrizzék a termelési és értékesítési tervek teljesítését és feltárják a tervtől való eltérés okait. Szükséges, hogy a pénzügyi szervek jobban ellenőrizzék a kereskedelmi szervezetek munkáját is, figyelemmel kísérjék az áruk mozgását a nagy- és kiskereskedelmi hályzatban, és ellenőrizzék a kiskereskedelmi áruforgalmi tervek telje-

sítését. A pénzügyi szerveknek több gondot kell fordítaniuk az okmányforgalom meggyorsítására, és a gazdasági szervezetek kölcsönös elszámolásaiban mutatkozó hiányosságok felszámolására is.

A pénzügyi fegyelem megsértőivel a legszigorúbban kell elbánni. A nyereségbefizetés kiszámításának és befizetésének felülvizsgálatakor nemcsak a vállalatok pénzügyi terveit és elszámolásait kell gondosan ellenőrizni. A felhalmozások újabb forrásainak feltárása és a felfedett hibák kiküszöbölése ugyancsak igen fontos feladat. Emellett figyelembe kell venni, hogy a forgalmi adó rubellenőrzése elsősorban a mennyiségi mutatókat, vagyis a termelést és az értékesítést érinti, a nyereségbefizetés ellenőrzése viszont főként a minőségi mutatókra, azaz az önköltségi és a felhalmozási terv teljesítésének vizsgálatára irányul.

A nyereségbefizetés jelenleg érvényes rendszere olymódon ösztönzi a vállalatokat és szervezeteket felhalmozási tervük teljesítésére, hogy a nyereség egy részével a vállalatok, illetve szervezetek rendelkeznek. Ezt a nyereségrészt azután beruházásra, illetve forgóeszközök gyarapítására fordíthatják. Az iparvállalatok ilyen célokat szolgáló nyereségrészének aránya egyébként az 1945. évi 20 százalékról 1952-ben 33,3 százalékra emelkedett.

A vállalatok gazdasági és pénzügyi tevékenysége további megjavításának és az állami terv teljesítésének elengedhetetlen feltétele: a pénzügyi fegyelem betartása és a rubelellenőrzés megszilárdítása. Az anyag-, munkaerő- és pénzmegtakarításokra serkentő rubellenőrzés nemcsak a szocialista felhalmozás növelését szolgálja, hanem a társadalmi munka termelékenységének fokozására is ösztönöz. A rubelellenőrzésnek tehát feltétlenül ki kell terjednie a vállalatok egész gazdasági és pénzügyi tevékenységére.

A pénzügyi fegyelem megszilárdításáért és a rubelellenőrzés kiterjesztéséért folytatott harc megköveteli, hogy a gazdasági vezetők, a párt és szakszervezeti funkcionáriusok jobban ismerjék vállalatuk és iparáguk gazdasági és pénzügyi kérdéseit, felkarolják a vállalatok gazdasági és pénzügyi munkájának megjavítására irányuló kezdeményezéseket, s elősegítsék a doigozók gazdasági ismereteinek bővítését.

A pénzügyi fegyelem megszilárdítása és a rubelellenőrzés megerősítése valamennyi gazdasági ágban kedvező eredménnyel jár, s éppen ezért fontos tényezője a kommunizmus építésének. (*Bolsevik*. 1952. 12. szám.)

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

Az SZK(b)P központi bizottságának tervezete:

A XIX. Pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik ötéves tervről

A negyedik ötéves terv sikeres teljesítése lehetővé teszi, hogy a népgazdaság valamennyi ágának továbbbi föllendülését, a nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának emelkedését, valamint a közegészségügy fejlődését biztosító új ötéves tervet fogadjunk el.

Ezért a Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa szükségesnek véli, hogy a párt központi bizottságának és a Szovjetunió Minisztertanácsának a Szovjetunió fejlesztését célzó 1951—1955. évi ötödik ötéves tervre vonatkozóan a következő irányelveket adja.

I. Az ipar területén

1. Az ipari termelés színvonalának öt év alatti növekedését körülbelül 70 százalékbán állapítsák meg, az ipar teljes termelésének évi átlagban, körülbelül 12 százalékos növekedési üteme mellett. A termelési eszközök („A“-csoport) termelésének növekedési ütemét

13 százalékbán, a fogyasztási cikkek gyártását („B“-csoport) 11 százalékbán szabják meg.

2. A legfontosabb ipari terméktípusok termelésének 1955-re 1950-hez viszonyítva, hozzávetőlegesen a következő arányú növelését irányozzák elő:

Nyersvas	76%-kal
Acél	62%-kal
Hengereltáru	64%-kal
Szén	43%-kal
Ásványolaj	85%-kal
Villamosenergia	80%-kal
Gőzturbina	2.3-szeresre
Viziturbina	7.8-szeresre
Gőzkazán	2.7-szeresre
Vaskohászati berendezés	85%-kal
Ásványolajipari berendezés	3.5-szeresre
Nagy forgácsoló-szerszám	2.6-szeresre
Gépkocsi	20%-kal
Traktor	19%-kal

Kalicinált szóda	84% -kal
Marónátron	79% -kal
Műtrágya	88% -kal
Műgumi	82% -kal
Cement	2.2-szeresre
A kitermelés helyéről elfuvarozott ipari famennyiség	56% -kal
Papíros	46% -kal
Pamutszövet	61% -kal
Gyapjuszövet	54% -kal
Bőrcipő	55% -kal
Kristálycukor	78% -kal
Hús	92% -kal
Hal	58% -kal
Állati zsiradék	72% -kal
Növényi zsiradék	77% -kal
Konzerv	2.1-szeresre

3. Az ipari termelés további emelésére vonatkozó tervnek megfelelően 1951—1955-ben az 1946—1950. évi színvonalnak hozzávetőlegesen kétszeresére növelje az állam ipari beruházásait. Az új vállalatok és gépcsoportok üzembelyezésén kívül biztosítsák a működő üzemek kapacitásának növelését mégpedig újjáalakításuk, új berendezésekkel való ellátásuk, gépesítésük, termelésük hatékonyságának fokozása és technológiai folyamataik tökéletesítése útján. Használják ki a meglévő vállalatok kibővítésének lehetőségét, mint a termelés legkisebb költséggel való növelésének legfontosabb tartalékát. Készítsenek előregyártott épületelemeket a kohászati vállalatok, villamos erőművek, olajfeldolgozó üzemek és szénbányák építéséhez, hogy a következő években biztosítsák ezeknek az iparágaknak megszabott fejlődését.

Biztosítsák az új ötéves terv során épülő ipari vállalatok jobb földrajzi elhelyezését, s ne téveszszék szem elől, hogy az észszerűtlen és a rendkívül nagy távolságra irányuló szállítások megszüntetése

végett az ipart még közelebb kell vinni a nyersanyag- és üzemanyagforrásokhoz.

4. A vas és acél termelésének további növelésével egyidőben bővítsék ki a vaskohászat választékát, s jelentősen fokozzák a hiánycikkek közé tartozó hengerelt áru-fajták termelését, egyebek közt a durvalemezacél gyártását mintegy 80 százalékkal, a finomacélét és hengereltacélét 2.1-szeresre, a rozsdamentes acéllemezekét pedig 3.1-szeresre. Fejlesszék tovább a gazdaságos méretű és profilú hengerelt áruk gyártását.

Növeljék a gépgyártáshoz szükséges különleges acélfajták és ötvözetek termelését, s javítsák minőségüket.

Biztosítsák a kohászati vállalatok kapacitásának jobb kihasználását. Fejtsenek ki fokozott munkát a vaskohászati üzemek kohászati folyamatainak hatékonyabbá tétele, valamint a kohászati berendezések, meg a munkaigényes folyamatok automatizálása és gépesítése végéig.

Az ötödik ötéves tervben a nyersvasgyártás termelő kapacitását új kapacitások üzembelyezésével

emeljék körülbelül 32 százalékkal, az acélgyártását 42 százalékkal, a hengereltáru termelését legalább kétszeresére, a kokszyártását 80 százalékkal és a vasérc kitermelését háromszorosra, a negyedik öt-éves tervhez viszonyítva.

A déli, urali, szibériai, központi és északnyugati területek vaskohászatának fejlesztésével egyidejűleg biztosítsák a kaukázusontúli területek kohászati iparának továbbfejlesztését is.

Törekedjenek a vas és acél termelésének a helyi iparhoz tartozó kisebb vasöntődék építése útján való fejlesztésére.

5. Jelentősen fokozzák a színesfémek termelését. Termelésüket öt év alatt a következő arányokban növeljék: a finomított rézét 90 százalékkal, az ólomét 2,7-szeresre, az alumíniumét legalább 2,6-szeresre, a cinkét 2,5-szeresre, a nikkelét 53 százalékkal és az ónét 80 százalékkal.

Gépesítsék a bányamunkákat és a többi munkaigényes termelőfolyamatot automatizálják és tegyék hatékonyabbá a termelési folyamatokat, növeljék az ércekből komplex módon kivont vas- és fémmennyiséget, biztosítsák a kiváló minőségű vas és fém termelésének további növelését, jelentősen bővítsék ki és javítsák meg a működő üzemek termelőkapacitásának kihasználását, építsenek új vállalatokat.

6. A villamosítás területén biztosítsák a villamoserőművek kapacitásának gyorsütemű növelését, hogy tökéletesebben kielégíthessék a népgazdaság és a lakosság növekvő villamosenergiaszükségletét, s gyarapíthassák az energetikai rendszerek tartalékait.

Öt év alatt emeljék a villamoserőművek összkapacitását körülbelül

kétszeresre, a vízierőműveket háromszorosra, a hőerőművek közül pedig elsősorban a már működők kibővítését biztosítsák. Helyezzék üzembe az épülő nagy vízierőműveket, mégpedig a 2,100.000 kilowattos kujbisevi, valamint a kámai, a gorkiji, a mingecsauri, az usztykamenogorszki és más vízierőműveket összesen 1.916,000 kilowatt teljesítőképességgel. Építsék föl és adják át rendelkezésére a kujbisev — moszkvai villamosátvezetékét.

Még nagyobb lendülettel folytatásuk a sztálingrádi és a kahovkai vízierőmű építését, s kezdjék meg új, nagy vízierőművek építését: a csebokszáriét a Volga mentén, a votkinszkiét a Káma partján, a buhtarminiét az Irtis mellett és a többiekét.

Kezdjék meg az Angara folyó energiaforrásainak kiaknázására irányuló munkákat, hogy az olcsó villamosenergia és a helyi nyersanyagforrások bázisán fejleszthessék az ércbányászatot, az alumínium- és a vegyészeti ipart, valamint más iparágakat.

A déli területek, az Ural és a Kuznyec-medence áramellátásának jelentős mértékű megjavítása céljából biztosítsák ezeken a vidékeken a kerületi és üzemi hőerőművek kapacitásának számottevő növelését. A városok és kerületek áramellátásának biztosítására a nagyteljesítményű villamoserőműveken kívül kiscsbekeket és közepes teljesítményűeket is építsenek.

A további iparosítás feladataival összefüggésben biztosítsák, hogy a villamosenergia termelését a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságban, a Lett Szovjet Szocialista Köztársaságban és az Észt Szovjet Szocialista Köztársaságban, 2—2,5-szeresére emeljék. Építsék föl a

narvai vízierőművet, a rigai hőerőműközpontot és nagyobb ütemben folytassák a kaunaszi vízierőmű építését.

A városok és iparvállalatok távfűtésének kiterjesztése céljából biztosítsák a hőerőműközpontok és távfűtőhálózatok építését.

Nagy mértékben automatizálják a villamoserőművek termelési folyamatait. Fejezzék be a kerületi vízierőművek teljes automatizálását és térjenek át az energetikai rendszerek távvezérlésére.

7. Biztosítsák az ásványolajipar gyorsütemű fejlesztését. Törekedjenek a tengeri lelőhelyek ásványolajtermelésének továbbfejlesztésére.

Az ásványolajtermelés tervezett növelésének megfelelően biztosítsák az ásványolajfeldolgozó ipar fejlesztését, az ásványolajfeldolgozó üzemeket pedig az olajtermékforgaszotk vidékek közelében helyezték el.

Az elsődleges ásványolajfeldolgozó üzemek kapacitását öt év alatt körülbelül kétszeresre, a nyersanyagkrakkoló üzemekét pedig 2,7-szeresre növeljék. Ezt az ásványolajfeldolgozás jelentős kibővítésével és a könnyű ásványolajtermékek gyártásának fokozásával érjék el mind a működő, mind pedig az újonnan üzembe helyező ásványolajfeldolgozó üzemekben.

Fejlesszék tovább a mesterséges folyékony tüzelőanyagok termelését.

Az eddiginél jóval több olajfőzeteket, valamint ásványolaj- és olajtermék-tároló berendezést építsenek és adjanak át rendeltetésének.

8. Biztosítsák a gázgyártás jelentősmértékű fejlesztését. Öt év alatt körülbelül 80 százalékkal növeljék

a földgáz és az olajjal együtt fel-törő egyéb gázfajták termelését, valamint a szénből és égőpalából kitermelt gáz mennyiségét. Fokozzák a gázszolgáltatást a háztartások részére, nagyobb arányokban használjanak gázt gépkocsik meghajtására, s fokozzák a gáz vegyi mel-léktermékeinek gyártását.

Az Észt Szovjet Szocialista Köz-társaságban körülbelül 2,2-szeresre növeljék az égőpalából termelt gáz mennyiségét, fejezzék be a kohtla—járve—tallini gázvezeték építé-sét, s az elkészült vezetékét helyez-zék üzembe.

9. A széniparban törekedjenek a kokszolható szenek termelésének meggyorsítására. Öt év alatt leg-alább 50 százalékkal növeljék az ilyen szénfajták termelését.

Javítsák a szén minőségét, jelen-tősen terjesszék ki dúsítását és brikettezését; öt év alatt körülbelül 2,7-szeresre növeljék a dúsított szén mennyiségét.

Rendszeresen javítsák a szénlelő-helyek kiaknázásának módszereit. Nagyobb mértékben alkalmazzák a legújabb bányagépeket és mecha-nizmusokat a szénbányászat kom-plex gépesítésére, további műszaki fejlesztésére és a munkatermelé-kenység fokozásának biztosítására. Minden módon fejlesszék a leg-inkább munkaigényes termelési fol-yamatok gépesítését, elsősorban a szén felrakását a fejtési szintekre, valamint az elővájtási vágatok mé-lyítésekor a szén és a meddő kőzet rakódását s nagyobb mértékben al-kalmazzák a fejtési szintek duco-lásának gépesített módszereit.

A negyedik ötéves tervhez ké-pest körülbelül 30 százalékkal nö-veljék a szénbányák kapacitásának kihasználását.

Öt év alatt biztosítsák a tőzgermelés 27 százalékos emelését, s törekedjenek a helyi szénfajták termelésének továbbfejlesztésére; az égőpala termelését 2,3-szeresre növeljék, s különösen fokozzák az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban. Az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban az égőpala-vegyszereti ipar fejlesztése alapján öt év alatt körülbelül 80 százalékkal növeljék a mesterséges folyékony tüzelőanyagok termelését.

10. Gyors ütemben fejlesszék a gépgyártást, amely az újabb hatalmasarányú műszaki fejlődés alapja a Szovjetunió népgazdaságának minden ágában. Öt év alatt körülbelül kétszeresre növeljék a gépgyártás, valamint a vas- és fémfeldolgozó ipar termelését.

A gépgyártásban tekintsek különösen fontos feladatnak a villamoserőművek, a vas- és színesfémkohászati vállalatok, az ásványolajfeldolgozó és a mesterséges folyékony tüzelőanyagtermelő vállalatok építkezéseinek ellátását gépi berendezésekkel. A mennyiségi követelményeknek megfelelően fejlesszék tovább a vízi- és gőzturbinák, generátorok, nagyfeszültségű berendezések és különféle vezérlőkészülékek gyártását a nagy hő- és vízierőművek, kohászati, ásványolajfeldolgozó és más üzemek számára, s gyártsanak mind több és több nagy szerszámgépet és kovacsolósajtoló berendezést.

Öt év alatt a hengerműberendezések gyártását több mint kétszeresre, a precíziós szerszámgépeket körülbelül kétszeresre, a nehéz kovacsolósajtoló gépeket nyolcszorosra, az irányító és ellenőrzőkészülékeket pedig körülbelül 2,7-szeresre növeljék. A vegyszereti ipari berendezések gyártásának öt év

alatti növekedését körülbelül 3,3-szeresre méretezzék. Jelentősen fokozzák a nagyteherbírású Dieselmotoros és gázgenerátoros gépkocsik gyártását.

1955-re a tengeri teherhajók és tartályhajók gyártását körülbelül 2,9-szeresre, a folyami személyszállítóhajókat 2,6-szeresre, a halászhajókat pedig 3,8-szeresre növeljék 1950-hez képest.

Biztosítsák a gépgyártás további fejlesztését: a hajógyártás, a turbinagyártás és a szerszámgyártás fejlesztését a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságban; a villamosgépgyártás, a szerszámgyártás, és hajógyártás fejlesztését a Lett Szovjet Szocialista Köztársaságban; a hajógyártás és a villamosgépgyártás fejlesztését az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban.

Mozdítsák elő az emelő- és szállítóberendezések, a munkaigényes termelőfolyamatok gépesítését szolgáló gépek, a komplex építőanyaggyártó berendezések, valamint az önműködő könnyű- és élelmiszeripari berendezések gyártásának jelentős fokozását, gyártásának még több új szövőgépfajtát.

Fejlesszék tovább a nagyteljesítményű gépek és berendezések gyártását az erdőkitermelés, a cellulóze és papíripar, a fűrésztelepek és a felfeldolgozó ipar számára.

Az új gépek tervezésekor a minőség javításán kívül törekedjenek a gépek súlyának csökkentésére.

A legfontosabb berendezésfajták gyártási feladatainak teljesítése céljából 1951-től 1955-ig építsenek föl és helyezzenek üzembe új erőgépgyárakat és hengerműberendezés-gyártó üzemeket, a működő üzemek átalakítását pedig fejezzék be, s kezdjék meg új hengerműberende-

zés-, turbina- és kazángyarak építését.

Bővítsék ki a meglévő kapacitásokat és helyezzenek üzembe újakat az olajberendezéseket, emelő- és szállítóberendezéseket, valamint teljes építőanyagipari berendezéseket gyártó üzemekben.

Jelentősen bővítsék ki a meglévő kapacitásokat és helyezzenek üzembe újakat a nagy szerszámgépek, kovacsoló-sajtológépek, precíziós mérőműszerek és a gyártási folyamatokat önműködően vezérlő készülékek gyártása terén.

11. A vegyészeti iparban mozdítsák elő a műtrágya, a szóda és a műgumi termelésének még gyorsabb ütemű fokozását, s fordítsanak különös figyelmet a műgumigyártásnak a földgázak felhasználásával történő nagymértékű fejlesztésére.

Fokozzák a műanyagok, festékfajták és műselyem-nyersanyagok termelését, s bővítsék az egyéb vegyészeti termékek választékát. Fejlesszék a színesfémipótló műanyagok termelését.

Gondoskodjanak az ammóniák-, kénsav-, műgumi-, szintétikus szeszóda-, műtrágya, — különösen a szemcsés műtrágya — és a növényvédő vegyszergyártás kapacitásának növeléséről.

Az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban szervezzék meg a szuperfoszfát termelését.

Készítsenek előregyártott épületelemeket a műtrágyagyarak építéséhez, hogy a következő években ilymódon is biztosítsák a műtrágyagyártás kellő fejlesztését. A foszfátsalakat teljes mértékben használják föl műtrágyázásra.

Széles körben használjanak oxigént a különféle iparágak — első sorban a vas- és fémkohászat —

gyártási folyamataiban, a gázgyártásban, a cellulóze- és cementiparban.

12. Szüntessék meg a faiparnak a népgazdaság növekvő szükségleteitől való elmaradását. Növeljék a fűrészáruk termelését, s fokozzák a faanyagoknak termelési, valamint építkezési célokra való felhasználását. Minél nagyobb mértékben helyezték át a fakitermelést az erdőben gazdag vidékekre, különösen az északi kerületekbe, az Ural, Nyugat-Szibéria és a Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság vidékeire, csökkentésük az erdők irtását az ország időben szegény vidékein. A fakitermelés idényjellegének csökkentése végett az új fakitermelő körzetekben létesítsenek gépesített üzemeket, s biztosítsanak számukra állandó munkásokat. Fejlesszék tovább a fakitermelő munkálatok komplex gépesítését. Javítsák meg a fakitermelés szervezését és gépeinek felhasználását, biztosítsák a fakitermelő munka termelékenységének emelését. Öt év alatt az új fakitermelő körzetekben üzembehelyezett fűrésztelepek számát az előző öt éves tervhez viszonyítva emeljék mintegy nyolcszorosra.

Minden módon biztosítsák a papír-, cellulóze-, bútort-, furnírlemez-, favegyészeti és hidrolitikai ipar fejlesztését. A bútorgyártást emeljék legalább háromszorosára.

13. A népgazdaság növekvő szükségleteinek kielégítése céljából fokozzák legalább kétszeresre a főbb építőanyagok gyártását, javítsák meg az építőanyagok minőségét és bővítsék választékát. A téglagyártást emeljék körülbelül 2.3-szeresre, a palagyártást 2.6-szeresre, a csiszoltüveg gyártását négyszeresre. A városépítésben és az ipari

épitkezésekhez határozottabban alkalmazzák az új, korszerű falazóanyagokat, s fokozzák a nagy salakbeton- és betontömbök gyártását. Gyártsanak jóval több új, kiváló minőségű díszítő- és burkolóanyagot, gyári készítésű kerámia-, gipsz-, beton- és vasbetonalkatrészt, valamint szerkezetet, amelyek elősegítik a nagyipari építómódok fokozottabb alkalmazását, csökkentik az építkezés önköltségét, szebbé, jobbá és hosszabb élettartamúvá teszi az épületeket és építményeket. Az Uralban, Szibériában, a Volga vidékén, Távol-Keleten és Közép-Ázsiában, továbbá a nagy iparvidékeken, ahol nagyszabású építkezések folynak, az országos átlagnál gyorsabb ütemben növeljék az építőanyaggyártást. Emeljék mintegy 2.1-szeresre a cementgyártás kapacitását.

14. Biztosítsák a közszükségleti cikkek gyártásának gyorsütemű fokozását. A könnyű- és élelmiszeripari gyártmányok termelését legalább 70 százalékkal növeljék.

A mezőgazdasági nyersanyagforrások növekedésének arányában építsenek nagyszámú könnyű- és élelmiszeripari üzemet, különösen pamutipari kombinátokat, műrostfonalgyárakat, selyem-, konfekcióipari-, kötő-szövőüzemeket, bőr- és cipőipari, kukoripari, olajsajtoló, zöldségzárító, édesipari, teaszárító, konzerv-, serfőző, borászati, hús-, hal-, vaj- és sajtipari üzemeket.

1955 végére a pamutszövetgyártás kapacitását körülbelül 32 százalékkal, a műrostfonalgyártást 4.7-szeresre, a cipőgyártást 34 százalékkal, a kristálycukor-gyártó üzemek teljesítőképességét 25 százalékkal, a cukorgyárakét 70 százalékkal, a teafeldolgozó üzemekét

80 százalékkal, az olajosmagvakat feldolgozó olajsajtoló üzemek teljesítőképességét 2.5-szeresre, a zöldségzárító üzemekét 3.5-szeresre, a hal-, zöldség- és gyümölcskonzervüzemek termelését 40 százalékkal, a hűtőházi kapacitást és a halfagyasztó hűtőhajók kapacitását 70 százalékkal, a húsfeldolgozó kombinátokét 40 százalékkal, az állati zsiradékfeldolgozó üzemekét 35 százalékkal, a sajtgyárak kapacitását kétszeresre, a tejkonzervüzemekét 2.6-szeresre, a tejporüzemekét kétszeresre, a teljes tejtermékeket készítő üzemekét 60 százalékkal növeljék 1950-hez viszonyítva.

Széles körben automatizálják és gépesítik az élelmiszerek és iparcikkek termelési folyamatait.

Minden lehető módon mozdítsák elő a haltenyésztésben a halállomány — különösen a mesterséges tavak halállományának — gyarapodását.

Öt év alatt a Litván Szovjet Szocialista Köztársaságban körülbelül 2.9-szeresre, a Lett Szovjet Szocialista Köztársaságban 80 százalékkal, az Észt Szovjet Szocialista Köztársaságban 35 százalékkal növeljék a kifogott hal mennyiségét. Az említett köztársaságokban bővítsék ki a már működő halfeldolgozó üzemeket, s építsenek újakat.

Biztosítsák a közszükségleti élelmiszerek és iparcikkek minőségének és választékának további javítását, tökéletesítsék az élelmiszerárak csomagolását és kiszerelését.

15. A helyiipari vállalatok és kisipari szövetkezetek termelését öt csztendő alatt körülbelül 60 százalékkal növeljék. Elsősorban a közszükségleti cikkek, háztartási és gazdasági eszközök, továbbá a helyi építőanyagok termelését fokozzák

s jelentős mértékben javítsák a termékek minőségét. Fejlesszék ki a szövetségi köztársaságok saját nyersanyagbázisát helyi iparuk és kisipari szövetkezeteik számára. Javítsák meg a lakosság szükségleteinek kielégítését szolgáló helyi ipari vállalatok műhelyeinek és a kisipari szövetkezeteknek a munkáját. Fokozzák a helyi szovjetek szerepét a helyi ipar és kisipari szövetkezetek irányításában.

16. A meglévő építőszervezetek megszilárdítása és kiszélesítése alapján fejlesszék tovább az építőipart, s a nagy építkezések körzeteiben létesítsenek új, építő szervezeteket. Erősítsék meg a nehézipari üzemépítési minisztérium vas- és lémkohászati üzemeket építő szervezeteit, különösen a keleti vidékeken. Erősítsék meg a villamoserőművek minisztériumához és az ásványolajipari minisztériumhoz tartozó építőszervezeteket, továbbá a gépgyárépítési minisztérium építő szervezeteit, amelyek erőgépgyártó, kohászati és ásványolajipari berendezésgyárakat, valamint nagy és különleges szerszámgepeket, nehéz kovácsoló-sajtológépeket, emelő- és szállítóberendezéseket gyártó üzemeket, valamint hajógyárakat építenek. Széles körben alkalmazzának nagyipari építési módszereket.

Legalábbis kétszerezessék meg a vasszerkezet-gyárak teljesítőképességét. Építsenek kellő számú nagyüzemet előregyártott vasbetonszerkezetek gyártására. Bővítsék ki a

meglévő kő-, kavics-, homok- és terméskőbányákat, s létesítsenek teljesen gépesített új helyijelentőségű kőbányákat. Fejlesszék be a legfontosabb építőmunkák gépesítését, s biztosítsák az átmenetet az egyes folyamatok gépesítéséről az építés teljes gépesítésére. Őt esztendő alatt emeljék az ekskavátorok számát körülbelül 2.5-szeresre, a talajnyesőkét és talajgyalukét 3—4-szeresre, a mozgódaruké pedig 4—5-szörösre.

Tökéletesítsék az építkezések tervezését, csökkentésük az időtartamát, idejekorán lássák el az építőipart tervekkel és költségvetésekkel, s széles körben alkalmazzák a típustervezést. A tervező szervezeteiket erősítsék meg szakképzett káderekkel.

17. Az ipar minden ágazatában biztosítsák a termelés minőségének további jelentős megjavítását. Bővítsék ki és javítsák meg a választékot; a népgazdaság szükségleteinek megfelelő mértékben fokozzák a hiánycikkek termelését. Alkalmazzák sokkal általánosabban a korszerű követelményeknek megfelelő állami szabványokat.

18. A népgazdaság növekvő nyersanyag- és tüzelőanyag-szükségletének kielégítése céljából biztosítsák a természeti kincsek, a hasznos ásványok, — elsősorban a színes- és ritkafémek, a kokszolható szenek, a bauxit, az ásványolaj, a gazdag vasércék és egyéb ipari nyersanyagok fellárását.

II. A mezőgazdaság területén

1. A mezőgazdaság területén a fő feladat továbbra is valamennyi mezőgazdasági növény terméshozamának növelése, a közös állatállomány szaporítása és hozamának

egyidejű jelentős emelése, továbbá a földművelés és állattenyésztés teljes termékének és ártermékének fokozása a kolhozok közös gazdaságának további megszilárdítása és

fejlesztése útján, a szovhozok meg a gép- és traktorállomások munkájának megjavítása, fejlett mezőgazdasági technika és agrokultúra vívmányainak alkalmazása alapján.

A földművelésnek fejlett takarmányütermelés és helyes vetésforgók alkalmazásával, továbbá az ipari- és takarmánynövények, a zöldségfélék és a burgonya vetésterületének növelésével még ternelekenyebbé és magasabb színvonalúvá kell válnia.

2. A mezőgazdasági termelést öt év alatt a következőképpen növeljük: a gabonafélék terméshozamát 40—50 százalékkal — ebből a búzáét 55—65 százalékkal —, a nyersgyapotét 55—65 százalékkal, a rostlenét 40—50 százalékkal, a cukorrépáét 65—70 százalékkal, a burgonyáét 40—45 százalékkal, a napraforgót 50—60 százalékkal, a szőlőt 55—60 százalékkal, a dohányt 65—70 százalékkal, a minőségi teát körülbelül 75 százalékkal.

Fokozzák az olajlen, a szója, a földimogyoró és egyéb olajos növények termelését.

A takarmányfélék közül a széna termelését 80—90 százalékkal, a gumósnövényekét három-négyszeresre, a silótakarmányokét pedig kétszeresre emeljük.

A gabonafélék hektáronkénti terméshozamát a következő arányban fokozzák: a délkrajnai és északkaukázusi területeken 20—22 mázsára, e területek öntözött földjein pedig 30—34 mázsára; a Volga-vidéken 14—15 mázsára, az öntözött földeken 25—28 mázsára; a közép-oroszországi feketeföld-övezetekben 16—18 mázsára, az öntözött földeken 30—34 mázsára; a nem feketeföld-övezetben 17—19 mázsára; az Ural, Szipéria és Északkelet-Kazahsztán körzeteiben 15—16

mázsára, az öntözött földeken 24—26 mázsára, a kaukázusontúli vidékeken 20—22 mázsára, az öntözött földeken 30—34 mázsára, a rizs terméshozamát az elárasztott földeken hektáronként 40—50 mázsára növeljük.

A gyapot terméshozamát hektáronként emeljük: Közép-Ázsiában és Dél-Kazahsztánban 26—27 mázsára, a kaukázusontúli körzetekben 25—27 mázsára és a Szovjetunió európai része déli körzeteinek elárasztott földjein 11—13 mázsára, nem öntözött földeken pedig hektáronként 5—7 mázsára.

A rostlen terméshozamát a nem feketeföld-övezetben emeljük 4,5—5,5 mázsára, az Ural vidékén és Szipériában hektáronként 4—5 mázsára.

A cukorrépa hektáronkénti terméshozamát az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságban, a Moldvai Szovjet Szocialista Köztársaságban és Észak-Kaukázusban 255—265 mázsára, a közép-oroszországi feketeföld-övezetben 200—210 mázsára, Közép-Ázsia és Kazahsztán területein pedig 400—425 mázsára növeljük.

A burgonya terméshozamát a nem feketeföld-övezetben hektáronként 155—175 mázsára, a közép-oroszországi feketeföld-övezetben 140—160 mázsára, a déli területeken és Észak-Kaukázusban 135—155 mázsára, az Ural és Szipéria körzeteiben pedig 125—145 mázsára emeljük.

A napraforgó terméshozamát az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Moldvai Szovjet Szocialista Köztársaság és Észak-Kaukázus körzeteiben hektáronként emeljük 17—20 mázsára, a közép-oroszországi feketeföld-övezetben 14,5—16,5 má-

zsára, a Volga vidékén 10—12 mászára.

3. Moszkva, Leningrád, az Ural, a Donyec-medence, a Kuznyec-medence, valamint más ipari központok és nagyvárosok környékén fokozzák a zöldségfélék, a burgonya és az állati termékek termelését. Az új iparvidéken létesítsenek burgonya- és zöldségtermelő, valamint állattenyésztő bázisokat.

A szesz- és keményítőgyárak, valamint a szirupüzemek övezeteiben öt esztendő alatt körülbelül 50 százalékkal növeljék a burgonyatermelést, a konzerv- és zöldségszárító üzemek övezeteiben pedig kétszeresére a zöldségtermelést.

Öt esztendő alatt körülbelül 70 százalékkal növeljék a kolhozok gyümölcsöseinek, 50 százalékkal szőlőinek, 60 százalékkal teaültetvényeinek és 4,5-szeresre citrom-, valamint narancsültetvényeinek területét.

4. Öt esztendő alatt a következő arányban növeljék az állattenyésztés hozamát: a hús és szalonna mennyiségét 80—90 százalékkal, a tejét 45—50 százalékkal, a gyapjút körülbelül 2,5-szeresre, ebből a finomgyapjút 4—4,5-szeresre, a tojását (a kolhozokban és szovhozokban) 6—7-szeresre.

A szarvasmarhaállományt az egész mezőgazdaságban 18—20 százalékkal — ebből a kolhozok szarvasmarhaállományát 36—38 százalékkal, tehénállományát pedig körülbelül kétszeresre gyarapítsák. Az egész mezőgazdaság juhállományát 60—62 százalékkal, a kolhozokét pedig 75—80 százalékkal növeljék. Az egész mezőgazdaság sertésállományát 45—50 százalékkal, a kolhozokét 85—90 százalékkal, a kolhozok baromfiállományát pedig 3—3,5-szeresre emeljék; az egész

mezőgazdaság loállományát 10—12 százalékkal, a kolhozokét pedig 14—16 százalékkal növeljék.

A Litván, a Lett és az Észt Szovjet Szocialista Köztársaságban biztosítsák a nagyhozamú állattenyésztés, különösen a tejelő szarvasmarha-, valamint a sertésenyésztés további fejlesztését.

Egy-egy tehén tejhozamát a feketeföld-övezeten kívül eső kolhozokban 1800—2000 kg-ra, a közép-oroszországi feketeföld-övezetben 1700—2000, a déli és volgamenti területeken 1600—1900, Szibériában, az Uralban és Északkelet-Kazahsztánban 1500—1700, Közép-Ázsiában 700—900, a Kaukázuson túl 900—1100 kg-ra emeljék.

A lenyírt gyapjú mennyiségét a délvidéki és az észak-kaukázusi kolhozokban egy-egy finomgyapjas juhról 5,2—5,8 kg-ra, egy-egy félfinomgyapjas juhról 4,2—4,8 kg-ra emeljék, a középoroszországi feketeföld-övezetben egy-egy finomgyapjas juhról 4,2—5 kg-ra és egy-egy félfinomgyapjas juhról 4,0—4,2 kg-ra, a Volga mentén egy-egy finomgyapjas juhról 4,6—5,4 és egy-egy félfinomgyapjas juhról 3,9—4,5, Szibériában egy-egy finomgyapjas juhról 4,3—4,9 és egy-egy félfinomgyapjas juhról 3,8—4,2 kg-ra növeljék.

5. Biztosítsák új, hőtermesű gabonafélék, nagyobb termésű és korábban beérő gyapotfélék, nagyobb cukortartalmú cukorrépa-félék, nagyobb olajtartalmú napraforgófélék termelésének meghonosítását, valamint új mezőgazdasági növényfajták létrehozását az öntözött földeken való termelés céljából. Javítsák meg a kolhozok és a szovhozok vetőmagtermelését.

6. Biztosítsák a mezővédő erdősávok létesítésére irányuló munkák

kiterjesztését, a sztyeppés és erdősztyeppés területeken, mezőgazdasági erdősítő és talajjavító intézkedések végrehajtását a talajerózió elleni harcban, valamint a homokos területek erdősítését, gazdasági jelentőségű erdők ültetését, zöldövezetek kialakítását a városok és ipari központok körül, a folyók, csatornák és víztárolók partján.

Az öt éves terv idején legalább 2,5 millió hektáron ültessenek védő erdősávokat a kolhozokban és a szovhozokban, s körülbelül 2,5 millió hektár területen létesítsenek állami erdőket.

7. Biztosítsák az öntözött földek, valamint a mocsaras területek lecsapolása útján nyert földterületek leghatékonyabb kihasználását. Mozdítsák elő, hogy mindenütt áttérjenek az állandó öntözőcsatornák helyett az ideiglenes öntözőcsatornákat alkalmazó új öntözési rendszerre. Tekintsék elsőrendű feladatnak öntöző- és vízellátó rendszerek építését a kujbisevi vízierőmű villamosenergiájának felhasználása alapján és a Leninről elnevezett Volga—Don hajózható csatorna övezetében; kezdjék meg az öntöző- és vízellátó rendszerek építését a sztálingrádi vízierőmű, a turkmén főcsatorna, a délkrajnai és az észak-krimli csatorna övezetében is.

Végezzék el a kulungyini sztyeppé öntözésére és vízellátására szolgáló öntözőrendszerek építésének előkészítő munkálatait. Folytassák az öntözőrendszerek építését a közép-oroszországi feketeföld-övezetben, a Kura-Arakszini alföldön, a Szir-Darja, a Zeravsán és a Kaska-Darja folyók völgyében, a középfurgánai övezetben; építsék tovább Kubányban a jigorliki rendszert, az ortokoji víztárolót és a csui nagycsa-

torrát. Öt év alatt 30—35 százalékkal növeljék az öntözött földterületeket, a kolhozokban és a szovhozokban építsenek 30—35 000 tavat és víztárolót, biztosítsák sokoldalú gazdasági felhasználásukat.

Végezzenek mocsár-lecsapolási munkákat a Bjelorussz és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságban (elsősorban a poleszjei síkságon), a Litván, a Lett és az Észt Szovjet Szocialista Köztársaságban, az Oroszországi Föderatív Szovjet Szocialista Köztársaság északnyugati és központi vidékein, a barabini-síkságon és más területeken. 1951-től 1955-ig 40—45 százalékkal növeljék a mocsarak lecsapolásával nyert termőföldek területét.

8. A kolhozok és szovhozok szarvasmarhaállománya tejhozamának emelése céljából tekintsék különösen fontos feladatnak intenzívebb állattenyésztési rendszerre, jelesül az istállózott állattartásra való átterést az egyes területek sajátosságainak figyelembevételével.

A juhtenyésztés további fejlesztése végett a Leninről elnevezett Volga—Don hajózható csatorna vízellátási övezeteiben, a Kaspi-tenger menti alföldön, a Nogaj sztyeppén és turkmén főcsatorna övezetében létesítsenek jó legelőket. A vízellátó létesítmények üzembehelyezésének arányában gondoskodjanak a legelők vízellátásáról, hogy az említett területeken a nagy, sőt még a legnagyobb juhnyájak számára is alkalmas kövér legelőket létesíthessenek.

A középzásiai és kazahsztáni területeken a helyi öntözőművek és az artézi vizek felhasználásával létesítsenek nagy terméshozamú szénakészülőket és legelőket, hogy fokozatosan megszüntethessék a jószág nagy távolságra terelését.

9. Fejezzék be a kolhozok főbb mezői munkáinak gépesítését, nagymértékben gépesítsék a munkai-gyenes folyamatokat az állattenyésztésben, a zöldségtermelésben, a kertészetben, a mezőgazdasági termékek szállításában, rakodásában, az öntözéses gazdálkodás, a lecsapolt mocsarak és a föltört szűzföldek területén.

1955-ben a gépesítés a következő színvonalat érje el: a gabonafélék, ipari növények és takarmánynövények szántásában és vetésében 90—95 százalékot, a gabonafélék és a napraforgó kombájnnal való aratásában 80—90 százalékot, a cukorrépaszedésben 90—95 százalékot, a nyersgyapotnak gyapotszedő gépekkel való aratásában 60—70 százalékot, a hosszúrostú len vetésében és betakarításában 80—90 százalékot, a burgonya vetésében, sorközi megművelésében és szedésében 55—60 százalékot, a szénakaszálásban és a silózásban 70—80 százalékot.

Biztosítsák a gép- és traktorállomások munkájának további javítását, végezzenek az eddiginél is nagyobb munkát, hogy gépesítsék a kolhoztermelés minden ágának munkaigényes termelőfolyamatait, fckozzák a gép- és traktorállomások felelősségét, a mezőgazdasági növényfajták terméshozamát és az állattenyésztés produktivitását meg-szabó tervek teljesítéséért.

Az ötéves terv végére mintegy 50 százalékkal növeljék a gép- és traktorállomások traktorállományának teljesítőképességét, különösen pedig a mezőgazdasági növényfajták sorközi műveléséhez szükséges gépeket vontató szántó traktorokét. Az ötéves terv idején biztosítsák a traktorok napi teljesítményének körülbelül 50 százalékos emelését. Fejez-

zék be a gazdaságosabb Diesel-motoros traktorok alkalmazására irányuló munkát.

A Litván, a Lett és az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban növeljék a gép- és traktorállomások hálózatát, s lássák el őket traktorokkal és egyéb mezőgazdasági gépekkel.

Az egyik legfontosabb feladat a villamosmotorok és a villamosenergiával meghajtott mezőgazdasági gépek alkalmazása, különösen azokon a vidékeken, ahol nagy víz-erőművek vannak.

10. Biztosítsák, hogy a kolhozok beruházásai elsősorban a közös gazdaság fejlesztését szolgálják: gazdasági épületek, állattartáshoz szükséges helyiségek, öntöző- és leveletöcsatornák, víztárolók építését, a földek megtisztítását a bozóttól, mezővédő erdősávok ültetését, kolhoz-villanytelepek és egyéb olyan építmények létesítését, amelyek a kolhozok közös gazdaságának sikeres fejlesztéséhez, a kolhozok és a kolhozparasztok jövedelmének növeléséhez szükségesek.

11. A szovhozok fejlesztése terén a legfontosabb feladat áruterelésük növelése, elsősorban búzából, finom- és félfinom gyapjúból húsból, továbbá az állattenyésztő kolhozok ellátása fajtiszta apaállatokkal.

A szovhozokban növeljék 45—55 százalékkal a takarmányfélék vetésterületét, hogy állandó takarmánybázist teremthessenek és a jószágállományt teljes mértékben elláthassák szálás és nedvdús takarmánnyal. A szovhozokban biztosítsák az összes mezőgazdasági növényfajták terméshozamának jelentős emelését. A szovhozok szarvasmarhaállományát 35—40 százalékkal,

tehenállományát 70—75 százalékkal, juhállományát 75—80 százalékkal, sertésállományát 40—45 százalékkal gyarapítsák.

A szovhozokban 1955-ig az egy tehénre eső tejhozam a következő legyen: a nem feketeföld-övezetben 2500—3900 kilogramm, a központi feketeföld-övezetben 3000—3100, Délen és Észak-Kaukázusban 2800—3200, Szibériában és Kazahsztán északi területein 2400—2900, a volgamenti, középázsiai, kaukázusontúli és délkazahsztáni fajállattenyésztő kolhozokban 2100—2600 kilogramm.

A szovhozokban egy-egy finomgyapjas juhról átlagosan lenyírt gyapjú mennyiségét a következőképpen emeljék: Délen, Észak-Kaukázusban és a Volga mentén 5,5—

6,5 kg-ra, Szibériában, Kazahsztánban, Közép-Ázsiában és a Kaukázuson túl 4,3—5,0 kg-ra.

A szovhozok lényegében fejezzék be valamennyi munkaigényesebb termelőfolyamat komplex gépesítését a földművelésben, az állattenyésztésben, a takarmánytermelésben és a takarmányelőkészítésben. A szovhozok nagyszámban építsenek lakóházakat, kulturális és gazdasági épületeket.

12. A mezőgazdasági termelés megszabott növekedésének biztosítása céljából az ötéves terv idején a mezőgazdaság fejlesztésére körülbelül 2,1-szer, öntöző és talajjavító létesítményekre pedig mintegy négyszer annyi állami beruházást szánjanak, mint a negyedik ötéves tervben.

III. Az áruforgalom, a közlekedés és a hírközlés területén

Az ipari és mezőgazdasági termelés emelkedése alapján az ötéves terv ideje alatt mintegy 70 százalékkal növeljék az állami és szövetkezeti kereskedelem kiskereskedelmi áruforgalmát.

1955-re hozzávetőlegesen a következő mértékben növeljék a lakosságnak eladott legfontosabb árucikkek mennyiségét: húsárut 90 százalékkal, halféléket 70 százalékkal, állati zsiradékokat 70 százalékkal, sajtkészítményeket kétszeres mennyiségben, növényi olajat kétszer annyit, zöldség-, gyümölcs- és tejkonzervet 2,5—3-szor annyit, cukrot kétszer annyit, teát kétszer annyit, bort kétszer annyit, sört 80 százalékkal, ruházati cikkeket 80 százalékkal, pamut-, gyapjú-, selyem és lenanyagokat 70 százalékkal, cipőt 80 százalékkal, férfi és

női harisnyát kétszer annyit, köztöltőárut 2,2-szer annyit, bútort háromszor annyit, vas- és fémedényeket 2,5-szer annyit, kerékpárt 3,5-szer annyit, varrógépet 2,4-szer annyit, rádió- és televíziós vevőkészüléket kétszer annyit, órát 2,2-szer annyit, háztartási jégszekrényt, mosógépet, porszívót jónéhányszoros mennyiségben adjanak el, mint 1950-ben.

Az ötéves terv idején bővítsék az étkezdék, vendéglők, teázók hálózatát s mintegy 80 százalékkal növeljék a közétkeztetési vállalatok forgalmát, jelentősen gyarapítva áruik választékát.

Növeljék az élelmiszereket, ruhát, lábbelit, textilanyagokat, bútort, edényt, gazdasági felszereléseket, kulturális szükségleti cikkeket és építőanyagokat forgalomba hozó

különleges boltok számát. Jelentősen fokozzák az ipari és kereskedelmi célokat szolgáló hűtőházak és raktárak építését. Folytassák az élelmiszerüzletek, étkezdék, vendéglők és raktárak felszerelését hűtőberendezésekkel és a legkorszerűbb berendezési tárgyakkal.

2. A vasút áruforgalmát 1955-re 35—40 százalékkal emeljék az 1950. évihez viszonyítva, a folyami szállítást 75—80, a tengeri szállítást 55—60, a gépkocsifuvarozását 80—85 százalékkal, a légiszállítást legalább kétszeresre, csővezetékeken történő gáz- és olajszállítást pedig körülbelül ötszörösére.

3. A vasúti szállítás területén a legfontosabb feladatnak tekintésk, hogy növekedjen a vasútvonalak át-bocsátó képessége. Ennek megfelelően:

a) Az előző ötéves tervhez képest mintegy 60 százalékkal több második vonalat és négyszer több villamosított vasútvonalat helyezzenek üzembe. Az állomási rendezővágányok hosszát emeljék a vasutak üzemi útvonalainak hozzávetőlegesen 46 százaléka.

b) Körülbelül 2.5-szer annyi új vasútvonalat kell építsenek és adjanak át a menetrendszerű forgalomnak, mint 1946-tól 1950-ig. Fejezzék be a délszibériai fővonal építését az Abakantól Akmolinszkig terjedő szakaszon. Fejezzék be a Csardzsou—Kungrád vasútvonal építését és fogjanak hozzá a Kuutgrád—Makat-vonal építéséhez.

Gyorsítsák meg a Kiasznojarszk—Jenisejszk, Gurjev—Asztrahány, Agriz—Pronyino—Szurgut vasútvonalak építését. A Litván, Lett és Észt Szovjet Szocialista Köztársaságokban végezzék el a vasútvonalak újjáépítéséhez szükséges munkákat.

c) Az ötéves terv végére az önműködő térközbiztosító berendezéscskekkel felszerelt szakaszok hosszúságát mintegy 80 százalékkal, az önműködő vonatmegállító berendezésekkel felszerelt szakaszokét pedig az 1950. évihez képest legalább 2.5-szeresre növeljék, a távvezérelt váltóberendezések számát pedig ugyancsak 2.5-szeresére emeljék. Jóval szélesebb körben alkalmazzák a központosított diszpécser-szolgálatot. Biztosítsák a kocsirendezéshez szükséges gurítódombok további gépesítését. Még fokozottabban használják föl a rádiót a vonatközlekedés és a tolatás irányítására.

d) Tökéletesítsék a vasutak pályafenntartó szolgálatát. Az ötéves terv idején szállítsanak mintegy 85 százalékkal több új sínt a vasutaknak, mint 1946—1950 között;

e) Teljes mértékben fedezzék a vasúti közlekedésszükségletet főútvonalai mozdonyokból, villamosmozdonyokból, motoros mozdonyokból, teher-, hűtő- és személykocsikból. Lényegében fejezzék be a használatban lévő kocsiállomány automatikus kapcsolásra való átalakítását és fogjanak hozzá a gördülőállomány gőrgős-csapágyakkal való felszereléséhez. Kezdiék meg új, nagyteljesítményű gőzmozdonyok, villamosmozdonyok és motoros mozdonyok, köztük gázgenerátoros mozdonyok gyártását.

f) Még jobban használják ki a gördülőállományt. A kocsiforduló idejét 1955-re 1950-hez képest legalább 18 százalékkal csökkentés s legalább 12 százalékkal növeljék a gőzmozdonyok napi átlagos futását. Jelentősen javítsák meg a vasúti kocsik teherbíróképességének kihasználását s növeljék a tehervonatok terhelését.

Intézkedjenek, hogy jobban szervezzék meg a vasúti közlekedés dolgozóinak munkáját, különösen a mozdonybrigádokét.

4. Emeljék körülbelül kétszeresre a folyami kikötők átbocsátó-képességét. Fejazzék be a sztálingrádi, szaratovi, kujbisevi, uljanovszki, kazanyi, gorkiji, jaro-szlavi, molotovi, omszki, movoszi-birszki, habarovszki, oszetrovói, kotlaszi és pecsorai kikötők építési és újjáépítési munkálatainak első részét. A fontosabb kikötőket lás-sák el nagyteljesítményű gépekkel. Még nagyobb arányokban folytassák a folyómenti iparvállalatok gépe-sített kikötőinek építését.

Fejazzék be a volga—baltitengeri víziút átépítését, növeljék a Káma medrének hajózási mélységét, s a Szovjetunió európai részében léte-sítsenek egységes mélyvízű közle- kedési rendszert.

Javítsák meg a hajózást és növel-jék az utas- és teherszállítást a Nyeman- és a Daugava-folyók víz-gyűjtő medencéjében. Építsenek hi-dat a Nyeman-folyón Kaunasban s a Daugaván Rigában.

Építsék újjá a meglévő folyami hajóépitő és hajójavító üzemeket, létesítsenek újakat. Biztosítsák nagy víztárolókon való hajózásra alkal-mas utas- és teherszállító folyami flotta építését. Fokozzák a folyami közlekedés szerepét a szibériai és távoli északi vidékek teherszállítá-sában.

A helyi szükségletek kielégítésére a kisebb folyókon is biztosítsák a szállítások fejlesztését.

5. Jelentős mértékben növeljék a tengeri kereskedelmi flotta ür-tartalmát, új hajógyarak és javító-műhelyek építésével, valamint a

meglévők kibővítésével bővítsék a hazai tengerjáró-hajók gyártásának bázisát. Szélesítsék ki és építsék át a leningrádi, ogyesszai, zsdánovi, novorosszijszki, mahacskalai, mur-manszki, narjanmarei kikötőt és a távolkeleti tengeri kikötőket. Biz-tosítsák a tengeri közlekedés to-vábbi fejlődését a Litván, a Lett és az Észk Szovjet Szocialista Köz-társaságban, s bővítsék ki a rigai és a klajpedai kikötőt.

Növeljék a tengeri kikötők át-bocsátó-képességét körülbelül a két-szeresre, bővítsék ki a tengeri hajó-javítóüzemek teljesítő-képességét. Növeljék a halászati kikötők befo-gadó-képességét.

Fokozzák a teherszállítást az északi tengeri útvonalon. A tengeri flottát pedig újabb jégtörőkkel egé-szítsék ki.

Javítsák meg a folyami, a ten-geri és a halászflootta munkáját, csökkentsek a rakományoknak a fogyasztókhöz juttatására fordított időt, tegyék jobbá a kikötői mun-kát, csökkentsek a hajók állási idejét.

6. Az 1946—1950. évihez képest építsenek mintegy 50 százalékkal több keményburkolatú gépkocsi-utat, vagy alakítsanak újjá külö-nösen a déli területeken, a Kaukázuson túl, továbbá a Baltikumban.

Növeljék a közúti gépkocsiközle- kedés részvételét a teherszállítás-ban és az utasszállításban. Fejazzék be a hivatali gépkocsiszolgálat egye-sítését. Javítsák meg a gépkocsik kihasználását és jelentősen csök-kentsék a gépkocsifuvarozás önkölt-ségét. Nagyobbítsák meg a gép-kocsijavító üzemek és állomások hálózatát és a gépkocsillátó állo-másokat. A városközi állandó auto-

buszvonalak hosszúságát az ötéves terv idején növeljék körülbelül kétszeresére.

7. Jelentősen növeljék a szállító repülőgépek és a polgári légitollata állományát, valamint a légi útvonalak és az éjjel-nappali szolgálata berendezett légikikötők hálózatát.

8. Biztosítsák a hírközlés további fejlődését: az ötéves terv folyamán növeljék legalább kétszeresre a városközi távbeszélő- és távirókábelek hosszúságát. Jelentős mértékben növeljék a rádióállomások kapacitását. Kezdjék meg az ultrarövidhullámú rádióadást és rádióhírszol-

gálatot. Az ötéves terv során 30--35 százalékkal növeljék a városi távbeszélőállomások kapacitását.

Javítsák meg a posta munkáját a sajtó- és postaküldeményeknek a lakossághoz való eljuttatása terén: a kerületi útszakaszokon főleg gépkocsik igénybevételével biztosítsák a postai szállítást.

9. A közlekedés és a hírközlés továbbfejlesztési tervének megfelelően 1951-től 1955-ig az 1946—1950. évekhez viszonyítva mintegy 63 százalékkal növeljék a közlekedésre és a hírszolgáltatásra fordított állami beruházásokat.

IV. A nép anyagi jólétének, egészségvédelmének és kulturális színvonalának továbbfejlesztése terén

1. A szocialista ipar szüntelen növekedése és a társadalmi munka termelékenységének folytonos emelkedése alapján az ötéves terv folyamán legalább 60 százalékkal emeljék a Szovjetunió nemzeti jövedelmét, s ezzel összefüggésben biztosítsák a munkások, alkalmazottak és parasztek jövedelmének további emelkedését.

A termelés növekedésének, a munkatermelékenység emelkedésének, valamint a kulturális építés terén végrehajtásra kerülő feladatoknak megfelelően 1955-re, vagyis az ötéves terv utolsó évére, 1950-hez viszonyítva mintegy 15 százalékkal növeljék a népgazdaságban foglalkoztatott munkások és alkalmazottak számát.

2. Szüntelenül csökkentsék a közszükségleti cikkek kiskereskedelmi árát, minthogy az árak csökkentése a legfőbb eszköz a munkások és alkalmazottak reálbérének és a parasztek jövedelmének rendszeres

emelésére. A munkások és alkalmazottak reálbérét — a kiskereskedelmi árak csökkentését is számítva véve — legalább 35 százalékkal emeljék.

A munkások és alkalmazottak társadalombiztosítására fordított állami kiutalásokat az ötéves terv folyamán 1950-hez viszonyítva legalább 30 százalékkal emeljék.

A kolhozparasztek munkatermelékenységének emelkedése, a kolhoztermelés növekedése, a földművelés és állattenyésztés termelékenységének emelkedése alapján legalább 40 százalékkal növeljék a kolhozparasztek pénzbeli és természetbeni jövedelmének együttes összegét.

3. A munkások és alkalmazottak lakásviszonyainak további megjavítása céljából építsenek mind több és több lakóházat. Az ötéves terv folyamán széleskörű állami lakásépítő programot tüzzenek ki, s

lakóházépítésre kétszer akkora összeget fordítsanak, mint az előző öt éves tervben. A városokban és munkáslakótelepeken állami építkezések útján, mintegy 105 millió négyzetméter új lakóteret bocsássanak a lakosság rendelkezésére. A városokban és munkáslakótelepeken segítsék elő az egyéni lakóházépítkezést, amelyet a lakosság állami hitelekkel saját költségén végez.

Még jobb közszolgáltatást biztosítsanak a városok és munkáslakótelepek lakosságának, bővítsék a vízvezeték- és csatornahálózatot, a távfűtés- és gázszolgáltatás hálózatát, fejlesszék a városi közlekedést, folytassák a városrendezés munkáját. Az ötéves terv végére 1950-hez képest mintegy 50 százalékkal növeljék a középítkezésekre fordított beruházások összegét.

4. Biztosítsák a lakosság egészségvédelmének további javulását és fejlődését.

Az ötéves terv éveiben szaporítsák a kórházak, rendelőintézetek, szülőotthonok, szanatóriumok, üdülők, napközi otthonok, óvodák számát; a kórházi ágyak számát legalább 20 százalékkal, a szanatóriumok férőhelyeit körülbelül 15 százalékkal, az üdülőkét 30, a csecsemőotthonokét 20, a napközi otthonokét 40 százalékkal növeljék.

Az ötéves terv idején a Litván SZSZK-ban mintegy 40 százalékkal, a Lett SZSZK-ban 30 százalékkal és az Észt SZSZK-ban ugyancsak 30 százalékkal növeljék a kórházi ágyak számát.

Biztosítsák, hogy a kórházakat, rendelőintézeteket, szanatóriumokat továbbra is a legkorszerűbb orvosi

berendezésekkel lássák el és javítsák munkájukat.

Öt év alatt az országban legalább 25 százalékkal növeljék az orvosok számát, még fokozottabban gondoskodjanak az orvosok szakképzettségének tökéletesítéséről.

Az orvostudományi kutatók fordítsák minden erejüket az egészségvédelem legfontosabb feladatainak megoldására, szenteljenek különös figyelmet a betegségmegelőzés kérdéseinek, biztosítsák az orvostudomány vívmányainak nielőbbi alkalmazását.

1955-re 1950-hez képest emeljék 2,5-szeresre a gyógyszerek, az orvosi berendezések és műszerek gyártását, fordítsanak nagy gondot a legújabb gyógyszerek és más hatásos betegségmegelőző gyógyászati eszközök, valamint a modern diagnosztikai és gyógyító orvosi berendezések gyártásának fokozására.

Biztosítsák a testnevelés és a sport további fejlődését.

5. Az ötéves terv végéig a köztársaságok fővárosaiban, városaiban, a területi, határterületi és nagyobb ipari központokban fejezzék be az áttérést a hétosztályos oktatásról az általános középfokú (tízosztályos) oktatásra. Teremtsék meg a föltételeket, hogy a következő öt éves tervben az általános középfokú (tízosztályos) oktatást minden városban és faluban teljesen megvalósítsák.

Az iskolahálózat bővítésének biztosítása céljából 1951-től 1955-ig az 1946—1950-es évekhez viszonyítva emeljék 45 százalékkal a pedagógiai főiskolákra fölvett hallgatók számát, de ugyanakkor a Litván SZSZK-ban 2,3-szeresére, a Lett SZSZK-ban 90 százalékkal és

az Észti SZSZK-ban 60 százalékkal emeljék a pedagógiai főiskolák hallgatóinak számát.

Mintegy 70 százalékkal több városi és falusi iskolát építsenek, mint az előző ötéves tervben.

Fokozzák az általános iskolák jelentőségét a szocialista nevelésben, a középiskolát végzett tanulóknak pedig tegyék lehetővé, hogy szabadon választhassák meg foglalkozásukat; kezdjék meg a műszaki ismeretek oktatását a középiskolákban, s tegyék meg a szükséges intézkedéseket az általános műszaki oktatásra való átmenet biztosítására.

6. A népgazdaság és a kultúra továbbfejlesztésével összefüggő feladatoknak megfelelően az ötéves terv idején körülbelül 30—35 százalékkal növeljék a főiskolákról és a középfokú szakiskolákról kikerülő szakemberek számát.

1955-re az 1950. évihez képest emeljék körülbelül kétszeresre a legfontosabb ipari, építkezési és mezőgazdasági szakmák főiskolavégzettségű szakembereinek számát.

Az előző ötéves tervhez képest a következő ötéves tervben a főiskolák és a tudományos kutatóintézetek aspiranturái segítségével növeljék körülbelül kétszeresre a tudományos és neveléstudományi káderek képzését.

Javítsák meg a tudományos kutatóintézetek munkáját és a főiskolák tudományos munkáját. Jobban használják ki a tudományos erőket a népgazdaság fejlesztését célzó legfontosabb problémák megoldására. Ismertessék széles körben a legjobb tapasztalatokat, s így biztosítsák a tudományos fölfedezé-

sek kiterjedt gyakorlati alkalmazását. Minden módon segítsék a tudósokat valamennyi tudományág elméleti problémáinak kidolgozásában, s erősítsék meg a tudomány és a termelés kapcsolatát.

Vegyék figyelembe a felnőtt lakosság egyre növekvő művelődési igényeit, s továbbra is biztosítsák a levelezőtagozatoknak, az esti főiskoláknak és az esti középfokú szakiskoláknak, valamint a dolgozók általános iskoláinak fejlesztését.

7. A népgazdaság egyre növekvő szakkáderezükségletének kielégítése, s különösen a fejlett technika fokozódó alkalmazása következtében jelentkező szakmunkaerőhiány leküzdése céljából javítsák meg a fiatal szakmunkásoknak az állami munkaerőtartalékok rendszerében való képzését, s biztosítsák a munkások továbbképzését és szakmai ismereteik gyarapítását egyéni és csoportos tanulás útján, illetve a gyári tanfolyamokon és iskolákban.

8. Fejlesszék tovább a filmtéchnikát és a televíziót, bővítsék a filmszínházak hálózatát, öt év alatt körülbelül 25 százalékkal gyarapítsák a moziberendezéseket, s fokozzák a filmgyártást.

1955-re, 1950-hez képest növeljék legalább 30 százalékkal a könyvtárak, 15 százalékkal a klubok számát, s javítsák meg közönségszolgálatukat.

A szépirodalmi és tudományos kiadványok, tankönyvek, folyóiratok és napilapok példányszámának jelentős mértékű növelése céljából fejlesszék a nyomdaipart, s javítsák meg a nyomdai munkáknak és a könyvek kivitelezésének minőségét.

9. Az egészségvédelem és közoktatás tervbevett fejlesztésének megfelelően a tudományos és kulturális ismeretterjesztő intézmények az ötéves terv idején az előző ötéves tervhez képest körülbelül 50 százalékkal emeljék az e célra fordított beruházások összegét.

Az ötödik ötéves terv a Szovjetunió népgazdaságának újabb hatalmas masarányú fejlődését eredményezi, s biztosítja a nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának további jelentős emelkedését.

Az ötödik ötéves terv teljesítése hatalmas lépés a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet útján.

Az ötödik ötéves terv feladatainak teljesítése céljából:

a) Mozgósítsák a gazdaság belső tartalékait a szocialista felhalmozás további fokozására, szigorúan ügyeljenek az állami fegyelem megtartására, s mozdítsák elő, hogy minden egyes vállalat teljesítse a megállapított cikklista szerinti termelési tervét. A népgazdaság fejlesztését és a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelését szolgáló ötéves tervfeladatok végrehajtása szükségessé teszi, hogy 1951-től 1955-ig az állami beruházások volumenét körülbelül 90 százalékkal emeljük, a beruházási célokat szolgáló állami kiutalások összegét pedig csak mintegy 60 százalékkal növeljük a negyedik ötéves tervhez viszonyítva, s a hiányzó 30 százalékat a munka termelékenységének növelése, az általános üzemi költségek csökkentése, az építőanyagok és berendezések árának leszállítása útján elért megfe-

lő önköltség csökkentésével fedezzük.

b) A fejlett technikának a népgazdaság minden ágában való alkalmazása, a munkaszervezés tökéletesítése, s a dolgozók általános műveltségének és műszaki képzettségének fokozása révén az ötéves terv alatt az iparban körülbelül 50 százalékkal, az építkezésben 55 százalékkal, a mezőgazdaságban 40 százalékkal emeljük a munka termelékenységét. Az ötödik ötéves terv időszakában lényegében fejezzék be a nehéz és munkaigényes ipari és építkezési munkafolyamatok gépesítését.

c) Öt esztendő alatt körülbelül 25 százalékkal csökkentsek az ipari termékek önköltségét és legalább 20 százalékkal az építkezési munkák költségét. Csökkentsek az építkezések időtartamát és biztosítsák az építőmunkák minőségének javítását. A gép- és traktorállományok traktoros munkáit körülbelül 25 százalékkal, a vasúti szállításokat 15 százalékkal, a kiskereskedelem forgalmi költségeit pedig 23 százalékkal tegyék olcsóbbá. — Jelentős mértékben csökkentsek az ipar értékesítő szervezeteinek, valamint a mezőgazdasági termékek begyűjtésének és eladásának általános költségeit.

d) A mérnökök, technikusok, munkások és kolhozparasztkörökben lendítsék föl a feltalálóknaak és észserősítőknek a termelés technikai tökéletesítéséért és kibővítéséért, a mindenirányú gépesítésért, a munkakörülmények további megkönnyítéséért és megjavításáért indított tömegmozgalmát. Bővezzék meg a gazdasági szervezeteknek azt a gyakorlatát, amely lehetővé teszi az új technika alkalmazásának

és a munka gépesítésének feladatait, s megtűri a munkaerő elégtelen kihasználását.

e) A gazdasági építés valamennyi nagy és kicsiny szakaszán következetesen érvényesítsék a gazdaságosság követelményeit, fokozzák az üzemek jövedelmezőségét. A gazdasági dolgozók kutassák föl és használják ki a rejtett tartalékokat, a lehető legnagyobb mértékben aknázzák ki a termelőkapacitásokat, rendszeresen tökéletesítik a termelési módszereket, csökkentik a termelés önköltségét, valószínűsítik meg az önálló elszámolást.

Az anyag- és fölszerelés-pazarlás megszüntetésével, a selejt elleni harc fokozásával, a gazdaságos anyagfajták használatára való áttéréssel, teljesértékű pótanyagok széleskörű alkalmazásával és fejlett termelési technológiával biztosítsák az anyagi erőforrások jelentős mértékű megtakarítását.

A pénzügyi szervek fokozzák a gazdasági tervek teljesítése és a gazdaságosság rendszerének megtartása fölötti rubelellenőrzést.

f) Az állami anyag- és élelmiszer-tartalékokat kétszerezze meg, hogy minden eshetőségre biztosítsák az országot.

A mostani (ötödik) ötéves terv ismételten bebizonyítja az egész világnak a szocializmus nagy életterejét, a szocialista gazdasági rendszer vitathatatlan fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. Ez az ötéves terv a békés gazdasági és kulturális építés terve. Ez a terv elősegíti a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének megszilárdítását és kiszélesít-

tését, valamint a gazdasági kapcsolatok fejlesztését mindazokkal az országokkal, amelyek az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján kívánják fejleszteni velünk folytatott kereskedelmüket.

A szovjet gazdasági életnek az ötéves tervben megszabott békés fejlődésével homlokegyenest ellenkező a kapitalista országok gazdasági helyzete. A tőkés országok a gazdaság militarizálásának, a tőkés részére a legnagyobb profit biztosításának s a dolgozók további elnyomódásának útján haladnak.

Az ötéves tervben megszabott feladatok nagy követelményeket támasztanak a párt-, állami, gazdasági, szakszervezeti és Komszomolszervezetekkel szemben, kötelezik őket, hogy a dolgozók nagy tömegeit az új ötéves terv teljesítésére és túlteljesítésére, s a szervezeteink munkájában mutatkozó hiányosságok széleskörű bírálatára mozgósítsák e hiányosságok mihamarabbi megszüntetése céljából.

Minden eszközzel támogassuk az ipari és kolhoztermelés újítóit, a közlekedés és a többi népgazdasági ág legjobb dolgozóit abban a törekvésükben, hogy fokozzák a termelést, emeljék a termelékenységet, csökkentik az önköltséget.

A szocialista verseny hatalmas erejét a munkások, a kolhozparaszatok és az értelmiség egyöntetű békeharcos akaratát, a dolgozóknak a kommunista társadalom fölépítésére irányuló rendíthetetlen elszántságát összpontosítsák az új ötéves terv teljesítésére, túlteljesítésére.

A Szovjetunió népei a kommunista párt kipróbált vezetésével sikeresen teljesítik majd az új ötéves tervet.

A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink tervezési munkájának továbbfejlesztésében

I.

A marxizmus tanítása szerint a termelés szervezésének jellegét döntő módon meghatározza az adott termelőmód, azok a termelőviszonyok, amelyek között a termelőfolyamat végbemegy. Ebből következik, hogy a termelés szervezésének tartalma, kitűzött céljai, módszerei gyökeresen mások a kapitalista és mások a szocialista gazdaságban. Más a termelés szervezésének tartalma, más a célja, módszere a társadalmi termelés egészére vonatkozóan, s más az egyes termelő egységekben, az iparvállalatokban is. Éppen ezért iparvállalataink államosítása után sokat kellett dolgoznunk, s keményen harcolnunk, hogy iparvállalatainkban a termelés szocialista szervezését érvényre juttassuk. Ez a munka korántsem ért véget; még e téren is igen sok feladat vár megoldásra.

Szocializmust építő népgazdaságunkban a termelés szocialista szervezésének kialakítása az adott történelmi helyzetben elsősorban és legfőképpen a szovjet tapasztalatok elmélyült tanulmányozását, megismerését és alkalmazását, valamint az e téren is megnyilvánuló kapitalista csökevények és a maradáság ellen való harcot követeli. Iparvállalataink szervezési és tervezési munkájának fejlődését vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a szovjet tapasztalatok segítségével, a szocialista gazdálkodás páratlanul kedvező lehetőségeit kihasználva, ebben a vonatkozásban is nagy eredményeket értünk el, hiszen iparunk a multban még a kapitalista országok

iparához képest is — mind műszakilag, mind a termelés szervezése szempontjából igen alacsony színvonalon állott. A Szovjetunió számtalan formában megnyilvánuló baráti segítsége, a szovjet tapasztalatokat mind lelkesebben tanulmányozó és alkalmazó, Pártunk útmutatásaitól irányított munkásaink és értelmiségünk hatalmas erőre kapott alkotóvágya, ugrásszerű fejlődést eredményezett üzemeink munkájában, iparvállalataink vezetésében. Üzemeink tervszerű vezetése, dolgozóink mindjobban kibontakozó szocialista munkaversenyével, újító és Sztahanov-mozgalmával párosulva lehetővé tette, hogy iparvállalatainkban megteremtsük a termelés szocialista szervezésének és tervezésének alapjait.

A nemzetközi helyzet és ötéves tervünk nagyszabású, feszített, de föltétlenül megvalósítható céljai azonban megkövetelik, hogy iparvállalataink a termelés szervezésének továbbfejlesztésével, tökéletesítésével, hiányosságainak minél gyorsabb kiküszöbölésével biztosítsák a tervek teljesítését. Az e téren megoldandó legfontosabb feladatokat Pártunk II. Kongresszusa, majd az ez év januárjában tartott országos termelési aktívaértekezlet világosan megjelölte. A feladatok megoldásának, az iparvállalati szervezés és tervezés minden területén való *előrehaladásunk meggyorsításának legfőbb eszköze: a szovjet tapasztalatok tanulmányozása, megismerése és megismertetése, gondos földolgozása, hazai viszonyainknak megfelelő alkalmazása*

és elterjesztése. E tekintetben sokat tettünk s igen jelentős eredményeket értünk el, de még igen sok további tennivalónk van.

Néhány évvel ezelőtt, amikor szakembereink szinte a fölfedező örömeivel és mohóságával vetették rá magukat a mérhetetlenül gazdag szovjet tapasztalatok tanulmányozására, még az volt a probléma, hogy kevés a magyarra fordított szovjet szakkönyv, nehezen lehet hozzájutni a fordításokhoz. Ma viszont e téren lényegében már pótoltuk a hiányosságokat, s inkább a rendelkezésre álló szovjet tapasztalatok gondos megismerésében és földolgozásában vagyunk elmaradva. Az iparvállalatok szervezése és tervezése kérdéseivel foglalkozó kiváló szovjet szakkönyvek közül igen sok már magyarul is megjelent. A Szovjetunió állandó segítségének sok más megnyilvánulása mellett — ezek a szakkönyvek is igen nagy segítséget nyújtottak iparvállalatainknak, jelentősen hozzájárultak iparvállalataink szervezési és tervezési munkájának fejlődéséhez. Nem lehetünk azonban elégedettek a szovjet tapasztalatok földolgozásával és alkalmazásával. Igen gyakori jelenség, hogy üzemünk dolgozói érdeklődéssel olvassák a szovjet szakkönyveket, megismerik a bennük leírt fejlett módszereket, de nem értik, hogy vajjon miért tér el a mi gyakorlatunk ezektől, s hogyan kell és mennyiben lehet átvenni ezeket a tapasztalatokat.

Az iparvállalati szervezés és tervezés tudománya nálunk még fejlődésének kezdetén tart, föltétlenül dicséretesek tehát mindazok a törekvések, amelyek e kérdések önálló feldolgozását tűzik ki célul. Gyakran előfordul azonban, hogy szinte egyidőben jelenik meg ugyanazzal

a tárgykörrel foglalkozó szovjet és magyar könyv, s bár az utóbbi rendszerint szovjet tapasztalatok felhasználásával készült, nem ismereti a szovjet és a magyar üzemekben alkalmazott módszerek különbözőségének okait, nem mutat iránymutatást a szovjet tapasztalatok átvételére. Gyors egymásutánban jelent meg például Kontorovics szovjet szerző *Ipari üzemek műszaki és gazdasági tervei* című könyvének fordítása és az *Iparvállalatok termelési munkájának alapjai* című könyv. Ha ez utóbbi — egyébként igen jó szolgálatot tett — könyv szerzői munkájuk során megpróbálták volna, hogy megmagyarázzák a vállalati tervezés szovjet és magyar metodikája közötti eltérések okait, például a termelés és a műszaki fejlesztés tervezése tekintetében, munkájuk még hasznosabb lehetett volna, nem hagyná tanácstalanul az olvasót e kérdésekben, s a vállalati tervezés módszertanának fejlesztését is sokkal előbbre vitte volna. Ez év elején jelent meg *A munkairányítás és ezen belül a díszpécserszolgálat a műszeriparban* című, fontos kérdéseket tárgyaló könyv. Tyeplovnak a *Gépgyárak gazdasági tervezése*-vel foglalkozó, már korábban magyarul is megjelent kitünő munkája részletesen foglalkozik az e könyvben tárgyalt kérdésekkel, megoldásuknak a szovjet üzemekben kialakult módszereivel. A magyar munka nem vette eléggé figyelembe a szovjet tapasztalatokat; a szerzők sokkal inkább támaszkodhattak volna Tyeplov könyvére, a szovjet tapasztalatokra, s ez nagymértékben megkönnyítette volna kétségtelenül nehéz feladatuk jó megoldását.

Az iparvállalati szervezés és tervezés kérdéseivel foglalkozó szak-

embereknek és különösen tudományos egyesületeinknek, folyóiratainknak figgelmüket az eddigiek-nél még fokozottabban a szovjet tapasztalatok feldolgozására, elemzésére és alkalmazására kell tehát fordítaniuk. Meg kell vizsgálnunk, mit vettünk át ezekből a tapasztalatokból, mit kell még sürgősen átvinnünk, hol okolják meg valóban hazai sajátosságok — és nem burzsoá csökevények, vagy maradi fölfogások — más módszerek alkalmazását. Folyóirataink szép számmal közölnek szovjet cikkeket, és szovjet szakkönyvekről szóló ismertetéseket, rendkívül kevés azonban az olyan cikk, amely megmagyarázza, hogyan alkalmazhatók egyes konkrét szovjet tapasztalatok a mi viszonyaink között. E téren a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle is, de nem kevésbé a Többtermelés, a Számvitel és a többi folyóirat is erősen elmaradt.

A szocialista társadalomban a bírálat és az önbírálat a fejlődés nélkülözhetetlen hajtóereje. A szovjet tapasztalatok az iparvállalati szervezés és tervezés területén is igen nagy, konkrét segítséget nyújtanak a bírálat és az önbírálat fegyverének alkalmazásához. Ha munkánkat, eredményeinket, módszereinket egybevetjük a szovjet tapasztalatokkal, elemezzük a konkrét helyzetet, az eltérések okait, mindennél világosabban láthatjuk a megtett utat, az elért színvonalat, a hiányosságokat és további feladatainkat, legközelebbi teendőinket.

★

A szocialista iparvállalat egyik legfontosabb jellemvonása, hogy munkáját tervszerűen, állami terv alapján végzi, s pontosan beilleszkedik a népgazdasági tervszerű irá-

nyításának rendszerébe. Ez a körülmény is gyökeresen megváltoztatja a vállalati termelés szervezésének jellegét. A termelés szocialista szervezésének alapja az állami terv, amely meghatározza a vállalat feladatait, s így megszabja egész munkájának irányát. A kapitalista iparvállalatban legfőképpen a vállalati tevékenység egyes részterületeire vonatkozóan próbálnak „tervet” készíteni, de az egész társadalmi termelés anarchikus jellege miatt ez csak teljesen bizonytalan alapokon álló tervezgetés marad. A termelés szocialista szervezésének kialakítására irányuló harc egyik fő célja tehát a szocialista vállalati tervezés megteremtése volt. Anélkül, hogy az e téren megtett fejlődés mélyrehatóbb elemzésével foglalkoznánk, vizsgáljuk meg a szovjet tapasztalatok alkalmazását iparvállalataink tervezési munkájának néhány fontos kérdésével összefüggésben; ezek:

a műszaki fejlesztési terv és a tervezés műszaki jellege,

a tervteljesítés elemzése és

a termelés operatív tervezése.

II.

Ha összehasonlítjuk a vállalati részlettervek kidolgozásának szovjet és magyar módszereit, azt látjuk, hogy módszerünk a vállalati részlettervek fölépítésében majdnem teljesen a szovjet módszert követi. Lényegesebb eltéréseket látunk mégis a műszaki fejlesztési terv esetében, de ezeket az 1953. évi tervutasítás már javarészt ki fogja küszöbölni. Vizsgáljuk meg, mi a műszaki fejlesztési terv tartalma a szovjet és a magyar módszer szerint:

Szovjet módszer : (Tyeplov könyve alapján)	Magyar módszer : (1952. évi)
Új műszaki eljárások meghonosítása	Új és korszerűsítendő technológiák (a KGM területén)
Új gyártmányok meghonosítása	Új gyártmányok meghonosítása
Tudományos kutatómunka	—
Szabványosítási javaslatok	—
—	Műszaki fejlesztési mutatók
—	Berendezések kihasználása
—	Kapacitásváltozások
—	Műszaki-szervezési intézkedések

Elemezzük a mutatkozó eltéréseket:

1. A magyar módszer nem emeli ki külön a tudományos kutatómunkák és a szabványosítási javaslatok tervét; vállalataink az ilyen vonatkozású tervfeladatokat a műszaki-szervezési intézkedések tervébe veszik föl. Ez a megoldás azért látszik hátrányosnak, mert e két műszaki fejlesztési alapkérdés tervezésének megfelelő súlyát nem biztosítja kellőképpen.

2. Sokkal lényegesebb eltérés azonban, hogy a szovjet módszer nem alkalmazza a műszaki fejlesztési mutatók összefoglaló tervét. Hogyan hiányozhat ez a módszerünkben központi helyet elfoglaló tervrész a szovjet módszerből? Ha ezt a kérdést megvizsgáljuk, azt látjuk, hogy természetesen a szovjet iparvállalatok is tervezik a műszaki fejlesztési mutatókat, de nem külön a műszaki fejlesztési tervben összegyűjtve, hanem mindig a megfelelő részlettervek keretében, aho-

gyan ezt összefüggéseik föltétlenül meg is követelik; például az anyagfelhasználási mutatókat az anyagtervben, a munkaerőfelhasználási mutatókat a munkaügyi tervben, s így tovább. Ebből a látszólag nem is olyan nagy eltérésből súlyos hibák származtak igen sok vállalatunkban. A műszaki fejlesztési mutatók külön tervének elkészítése sok esetben azzal a következménnyel járt, hogy ezeket a mutatókat a terv megfelelő részétől elszakítva dolgozták ki; hiányzott tehát a terv egysége, kölcsönös műszaki és gazdasági megalapozottsága; a műszaki fejlesztési mutatók a terv külön függelékévé és nem egyik alapjává váltak.

3. A berendezés-kihasználási terv és a kapacitásváltozások terve a szovjet termetodika szerint nem a műszaki fejlesztési terv alkotórésze, hanem ezeket a tervrészeket a termelési terv tartalmazza. Ma már minden termv munkás jól látja, hogy a vállalati termelési terv kidolgozásának alapja elsősorban a kapacitás fölmérése és a kapacitás kihasználásának tervezése, s így azt is tudja, hogy ezeket a tervrészeket — bár természetesen a legszorosabban összefüggnek a műszaki fejlesztéssel — a termelési tervhez kell kapcsolni.

4. Végül a műszaki-szervezési intézkedések tervét a szovjet módszer többnyire (nem mindig, lásd például Kontorovics könyvét) mint önálló, külön tervrészt szerepelteti, hogy jelentőségét, az összes többi részletterv megalapozásában betöltött szerepét evvel is kidomborítsa. E terv jelentősége ma már nálunk is mindinkább tudatossá válik, azonban hiba, hogy igen gyakran „műszaki intézkedési terv“-néven szerepel, s elfelejtik

hogyan e tervnek a többi részlettervben meghatározott valamennyi feladat teljesítését kell biztosítani; szükséges tehát, hogy ne csak a műszaki intézkedéseket, hanem valamennyi intézkedést, köztük a kifejezetten szervezési jellegűeket is összefoglalja.

Mindebből az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

A mi műszaki fejlesztési tervünk lényegében valamennyi műszaki jellegű tervfeladat magába foglalására törekedett. Ez igen sokhelyütt arra a mérőben téves nézetre és gyakorlatra adott alapot, hogy a vállalati tervezésben csak a műszaki fejlesztési terv kidolgozása műszaki feladat, a terv többi részének kidolgozása adminisztratív munka. Ennek a nézetnek a veszélyességét fokozza, hogy hagyományai vannak, természetesen burzsoá hagyományai. ismeretes, hogy a tőkés üzemgazdaságtan az „előirányzatokat” a számvitel egyik ágának tekintette, s hogy a tőkés mindig a műszaki és gazdasági vezetés éles elválasztására törekedett.

Látjuk tehát, hogy a szovjet módszerek, valamint a magyar módszerek csektől való eltérésének elemzése segítségével fölismerhetjük fejlődésünk lényeges fogyatékoságait; világosabban megérthetjük, mennyire fontos, hogy az eddiginél jóval fokozottabban hangsúlyozzuk a terv egységét, a vállalati tervezésnek éppen annyira műszaki, mint gazdasági jellegét, harcoljunk a „funkcionális” tervezés, vagyis a terv egyes részeinek egymástól különálló kidolgozása ellen, s megtaláljuk és leküzdjük a tőkés gazdálkodás ezek alapjául szolgáló maradványait.

III

A tervezés kiindulópontja minden esetben az előző időszakok tervteljesítésének elemzése. Az elemzés az iparvállalat munkájában rendkívül fontos helyet tölt be. Meg kell mutatnia a tervteljesítés menetét jó vagy rossz irányban befolyásoló tényezőket és hatásuk fokát, s ennek alapján lehetővé kell tennie az elmult időszak tevékenységének értékelését, föl kell kutatnia a további tartalékokat, magában kell foglalnia kihasználásukra és a korábbi hiányosságok kiküszöbölésére szolgáló intézkedéseket, s ily módon egyik alapja kell hogy legyen mind az operatív munkának, mind az ellenőrzésnek, mind a következő időszakra vonatkozó tervek kidolgozásának.

A Szovjetunióban az elemzésnek részleteiben is kialakult gyakorlata és nagy irodalma van. Már magyar fordításban is három elemzési munka áll rendelkezésre: Liberman: *Pamutfonó-szövő gyárak termelésének elemzése*, Poklad: *Öntödék munkájának műszaki- és gazdasági elemzése* és Solomovics: *Iparvállalatok gazdasági tevékenységének elemzése* című könyve. Ezek a munkák pontosan meghatározzák az elemzés fogalmát, módszereit, s gyakorlati példák egész sorozatát tartalmazzák. Ugyanakkor sok más szovjetforrásból is megismerjük az elemzés munkáját. Ennek ellenére az elemzési munka nálunk még mindig igen alacsony színvonalú, s alapelvei sem teljesen tisztázottak. Az iparvállalatok tervteljesítésének elemzését vállalatunkban a statisztikai munka és a mérlegelemzés (mérlegbeszámolók elemzése) keretében végzik. Vizsgáljuk meg, milyen eltérések vannak a szovjet

szakirodalomból megismerhető és a mi gyakorlatunkban szokásos elemzési munka között?

A statisztikai munka keretében végzett elemzés során vállalatainkban majdnem mindig a vállalati munka egy-egy területét vizsgálják (termelés, létszám, stb), az elemzés feladatköre azonban ennél jelentősen bővebb. Feladata, hogy egységében, összefüggéseiben vizsgálja a vállalat tervteljesítését, meghatározza a terv teljesítését befolyásoló tényezőket, az egyes tényezők hatásának fokát, súlyát, s meghatározza a megállapításokból következő intézkedéseket is. Az elemzésnek tehát tovább kell terjednie, mint a szűkebb értelemben vett statisztikai munkának; tervmunkásaink és statisztikusaink képzésében és gyakorlati munkájukban is sokkal nagyobb helyet kell biztosítani a szovjet szakirodalomból megismerhető műszaki-gazdasági elemzésnek. (A szovjet főiskolákon sok esetben külön tantárgy keretében tanítják a tervteljesítés elemzését). Könyvviteli dolgozóink elemző munkájának elsősorban az a hiányossága, hogy túlságosan a mérleg elemzésére szorítkozik, szinte kizárólag forint-adatokból akar olyan következtetéseket leszűrni, amelyek kialakításához sokkal mélyebb, műszaki és gazdasági szempontokat egyaránt felölelő elemzés szükséges. A negyedévi mérlegbeszámolók elemzéséről még az elmúlt évben közreadott kiadvány csak első úttörő kísérletnek tekinthető ezen a területen. E könyv I. fejezete a szovjet tapasztalatokat követve, helyes alapelveket közöl, de a továbbiakban nem sikerül ezeket megfelelően alkalmaznia. Az új elemzési útmutató kidolgozásakor még jobban el kell mélyedni a szov-

jet szakkönyvekben (Solomovics és a többi szerző munkájában), mint az első kiadvány esetében; ez feltétlenül eredményes, jó munkát biztosít majd.

Melyek a szovjet tapasztalatokból elsősorban átveendő legfontosabb elemzési alapelvek?

1. A vállalat munkájára jellemző mutatószámokat, az egyes tervfeladatok teljesítését mindig kölcsönös összefüggésükben, egymásra való hatásukban vizsgáljuk. Például a termelési terv teljesítését csak úgy elemezhetjük, ha megvizsgáljuk a kapacitáskihasználásnak, a termelékenységeknek, a létszámnak, az anyagellátásnak és egyéb tényezőknek e terv teljesítésére gyakorolt hatását.

Az elemző munkát elvégezhetjük a vállalati tevékenységnek a részlettervekben meghatározott területei szerint; termelés, munkaerő és munkatermelékenység, munkabérialap, anyagellátás, stb., de mint-hogy az egyes területek egymással igen szorosan összefüggnek, az elemzést gyakran úgy végezzük, hogy a vállalat tervteljesítését három keresztmetszetben vizsgáljuk: a termelési terv teljesítését, az önköltséget és a vállalat pénzügyi helyzetét elemezzük. Az elemzés természetesen ebben a csoportosításban is kiterjed a vállalat teljes tevékenységére; az egyes területek, mutatók, összefüggések elemzése után összhangot kell teremtenünk az elemzés valamennyi megállapítása között; a vállalat munkáját, valamennyi tényező hatását egységében, a termelés mennyiségére, gazdaságosságára, valamennyi tervfeladat teljesítésére való kihatásában együttesen kell értékelnünk.

2. A tervteljesítést befolyásoló egyes tényezők hatását lehetőség

szerint számszerűen is (esetleg megközelítéssel) meg kell határozni. Ez lehetővé teszi, hogy az egyes tényezők fontosságát súlyozzuk, s azért igen fontos, mert *megszüntetni a nálunk igen gyakori általánosságban való magyarázkodást a terv teljesítésének akadályáról.* Ha pontosan meghatározuk (és erre a szovjet munkákban bőségesen találunk példát, útmutatást), hogy például a termelési tervtől való elmaradást milyen mértékben idézte elő munkaerőhiány, kisebb létszám, vagy a munkafegyelem lazaságai miatt a tervezett termelékenységi szinttől való elmaradás, a kapacitás nem kielégítő kihasználása, és további körülmények — szintén pontosan meghatározható okok következtében — akkor világosan elhatárolhatjuk a vállalat egyes szerveinek felelősségét. Ennek alapján a végrehajtandó intézkedéseket és az ezek segítségével elérendő eredményeket is meghatározhatjuk, s ezt az elemzés olyan nélkülözhetetlen részének kell tekintelnünk, amely elsősorban biztosítja az elemzés hatékony, operatív jellegét.

Az egyes tényezők hatását vizsgálva, gondosan elemeznünk kell a szóbanforgó tényezők összefüggéseit. Vegyük figyelembe, hogy egyes tényezők kiegyenlítik vagy esetleg eltakarják egymást (például a nagyobb létszám a munkaidő rossz kihasználását, az anyagbeszerzés hiányosságait a más anyagokkal való helyettesítés, stb.); hatásukat tehát vizsgáljuk meg külön-külön is. Más tényezők hatásai átfedik egymást: például, ha anyaghiány miatt a gép is, a munkás is vesztéglésre kényszerül, a termelési terv teljesítését gátló okként egyidejűleg anyaghiány, gépállás és az egy főre eső termelékenység

csökkennése jelentkezik. Nyilvánvaló, hogy az elemzést dialektikusan és nem mechanikusan kell végeznünk, mindig meg kell keresnünk az alapvető, a termelési terv teljesítését elsölegesen befolyásoló tényezőket.

3. Végül igen fontos szem előtt tartanunk, hogy a tervteljesítés mutatóinak összefüggésükben, egységükben való vizsgálata *erőben* a műszaki, gyártásszervezési és gazdasági tényezőknek együttes, összefüggéseikben való vizsgálatát is jelenti. Az iparvállalat tervteljesítésének elemzése szükségképpen *műszaki és gazdasági elemzés*, ha a pénzügyi szervek elemző munkája elsősorban a vállalat tevékenységének gazdaságosságát vizsgálja is. Bármelyik részletterv teljesítését elemezzük, azt látjuk, hogy döntő hatást gyakorol rá a termelés szervezése, technológiája. Ebből egyrészt az következik, hogy a kérdések gyökeréig hatoló gondos elemzés csak a vállalati termelőfolyamat szervezésének és technológiájának beható ismerete esetén lehet eredményes; másrészt, hogy a tervteljesítést nem lehet „általában“ elemezni, hiszen mindig egy adott technológiai, szervezési és egyéb sajátosságokkal bíró vállalat munkáját vizsgáljuk, az elemzésre tehát — az általános alapelvek figyelembevételével — iparágankint sajátos módszertant kell kialakítanunk. (A Szovjetunióban Liberman és Poklad említett könyvén kívül valamennyi fontosabb iparág tervteljesítésének elemzéséről jelent meg könyv).

4. Az elemzés alapelveinek tisztázása, módszereinek megismerése a tervmunkások számára nemcsak a tervteljesítés ellenőrzése és a tervezés előkészítése szempontjából fontos. A tervezési munka során is ha-

sonló feladatokat kell elvégeznünk. Ilyen módszerekkel, számításokkal kell például meghatározni, meg-alapozni, hogy a termelés mi-lyen mértékű fokozása, az önköltségek milyen arányú csökkentése ér-hető el különböző intézkedések megvalósításával. Az elemzés során vizsgált összefüggések a terv kom-plex jellegének megértését, a terv-utamatók összefüggéseinek figye-lembevételét is elősegítik. Mindez együttvéve iparvállalataink tervezési munkájában is komoly fejlődést eredményez majd.

IV

Vállalati tervezésen nálunk első-sorban és többnyire csakis az éves-negyedéves részlettervek kidolgozá-sát értik. A szovjet üzemek gyakor-latában, mint ezt számos magya-rul is megjelent szovjet szakkönyv bizonyítja, megkülönböztetik a mű-szaki-gazdasági tervezést (az éves-negyedéves részletterv kidolgozását) és az operatív tervezést (az opera-tív munka közvetlen alapjául szol-gáló tervek kidolgozását, teljesíté-sük biztosítását).

„Csak bürokraták gondolhatják — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy a tervező munka a terv össze-állításával befejeződik. A terv össze-állítása csak kezdete a tervezés-nek. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a terv megvalósítása, javítása és tökéle-tesítése után bontakozik ki“ (*Sztálin Művei* 12. kötet, 370. l. Szikra 1950.) Sztálin elvtársnak ezt az útmutatá-sát iparvállalatainkban mindenke-előtt az operatív tervezéssel kell megvalósítani.

A terv végrehajtására mozgósítanunk kell az egész vállalatot, hi-szen a tervteljesítés munkájában a

vállalat minden egyes dolgozója részt vesz, mindegyiküknek meg- van a feladata, amelynek időben töltendő hiánytalan végrehajtása nélkül az egész vállalat terve sem teljesíthető.

A termelési terv végrehajtásának megszervezését a terv részletes idő-beli ütemezésével és üzemekre, mű-helyekre, munkavállalókra való föl-bontásával alapozzuk meg.

A következő feladat: biztosítsuk és ellenőrizzük a pontosan meghatá-rozott tervfeladatok teljesítését a termelés minden egységében, min-den időszakban, s előzzük meg, ille-tőleg hátrítsuk el, küszöböljük ki a terv teljesítése során jelentkező minden akadályt, aránytalanságot. Az első feladatsorozat a termelés naptári tervezésének, a második fel-adatsorozat a munkairányításnak a fogalomkörébe sorolható. Az egész tevékenységet együttvéve a terme-lés operatív tervezésének nevezzük.

„Az operatív tervezés két sza-kaszban történik, ezek: a) a *naptári tervezés*, amely magában foglalja a tervfeladatokra vonatkozó számítá-sokat, a tervfeladatok megfogalma-zását és eljuttatását végrehajtók-hoz, valamint tárgyi, mennyiségi szempontból és határidők szem-pontjából való konkretizálásukat, b) a *munkairányítás* (diszpécser-ezés, a munka operatív szabályo-zása), amely kiterjed a feladatok tei-jesítésének rendszeres ellenőrzésére és irányítására, továbbá az összes egymással összefüggő folyamatok rendszeres egybehangolására és a tervtől való eltérések megelőzésére, illetve megszüntetésére.“ (Gépi-ari Enciklopédia. XV. kötet, 143. lap. Oroszul.)

A termelés operatív tervezése iparvállalataink munkájának egyik legelmaradottabb területe. Ennek az

elmaradásnak a helyrehozása — mindenekelőtt a gépgyártásban — egyik legfontosabb megoldandó feladatunk: nélkülözhetetlen föltétele ez a tervszerű, ütemes munkának, amelynek megvalósítását a januári országos termelési aktívaértekezlet döntő feladatul tűzte üzeimeink elé.

Az operatív tervezésnek a Szovjetunióban — különösen a mi számunkra is legdöntőbb gépiparra vonatkozóan — magasszínvonalú gyakorlata és tudományos irodalma van. Ennek tanulmányozása és alkalmazása alapján már nálunk is több vállalat ért el komoly eredményeket. Ezen a területen azonban még igen sok a tisztázatlan fogalom, s ez a gyakorlati munka előrehaladását is hátráltatja.

Mindenekelőtt próbáljuk meg tisztázni az operatív tervezés és az ú. n. programozás különbségét. A felszabadulás előtt a fejlettebb ipari tőkés országok mintájára náltak a program- és határidőirodákat. (ban a gépipariakban) megtalálhatuk a program- és határidőirodákat. Ezek feladata a kapacitás terhelésének nyilvántartása, a termelési bizonyos időrendi tervezése és ellenőrzése volt. E szervek működését természetesen nagymértékben akadályozta, hogy a vállalatoknak nem volt szilárd tervük, s termelési programjukat a konjunktúra szintelen hullámozása befolyásolta; a termelés kapitalista szervezésének egyéb jellemző vonásai mellett ez határozta meg a „programozás és határidőzés“ rendszerének sajátosságait. A felszabadulás, különösen pedig az államosítások után, amikor erős munka indult meg üzeimeink tervszerű, szervezett munkájának biztosításáért, a program- és határidőirodáknak a többi üzemből való kiépítésére is sor került, anél-

kül azonban, hogy feladataikat megfelelően beillesztettük volna a szocialista iparvállalat munkájába, anélkül, hogy tisztáztuk volna, milyen különbségeknek kell lenniük a szocialista és a kapitalista üzemek programkészítő — határidőmegállapító módszerei között. Bár egyáltalában nem akarjuk lebecsülni ennek a munkának az eredményeit, meg kell mondanunk, hogy ebből komoly hiányosságok is származtak.

A szocialista iparvállalat munkáját döntő módon az éves-negyedéves műszaki-gazdasági terv határozza meg, a termelés operatív naptári tervezésének erre kell fölépülnie, ennek teljesítését kell biztosítani. A programirodák azonban továbbra se igen vették figyelembe, hogy tervosztályok nőttek ki mellettük, s hogy a vállalatnak törvényerejű éves-negyedéves terve van; a programirodák és a tervosztályok között, valamint a vállalat éves-negyedéves terve és a kiadott programok között gyakran még ma is igen laza a kapcsolat. Tegyük hozzá ehhez, hogy sokszor a felsőbb szervek gyakori termédmódosításai, a tervtől teljesen eltérő „programok“, „diszpozíciók“, „ütemezések“ kiadása is nehezítették a terv törvényjellegének megszilárdulását, tudatosodását.

A programkészítést a maximális rugalmasságra való törekvés jellemezte, melynek célja a minél nagyobb alkalmazkoni-tudás a változó piaci helyzethez. Ebből a szempontból különösen fontosnak tartjuk, hogy *átvegyük a szovjet operatív tervezés és naptári tervezés kifejezést és gyakorlatot.* Ez ugyanis hangsúlyozza, hogy a rövid időszakra szóló program is terv, tehát törvény, s hogy a programnak a legszorosabb összhangban kell lennie a mű-

szaki gazdasági tervvel. Az operatív tervezés fő sajátossága tehát ne a maximális rugalmasság, hanem a terv olyan kidolgozása, teljesítésének olyan operatív ellenőrzése legyen, amely biztosítja a tervfeladatok hiánytalan teljesítését.

Megemlítjük, bár erre ezúttal nem térhetünk ki részletesen, hogy ezen túlmenően a programkészítés egész sor olyan helytelen fogalommal, módszerrel dolgozik, amely akadályozza ennek a munkának helyes irányú fejlődését, s megfelelő beilleszkedését az iparvállalat termelésének szocialista szervezésébe és tervezésébe (durva-, közép- és finomfázisú programozás, személyi kapacitás, stb.). Ugyanakkor például az operatív tervezésnek olyan alapvető törvényei, mint a *naptári tervek részletes, pontos normatívákra való alapozása*, egyáltalán nem érvényesülnek kellőképpen.

A programozás mellett üzemünk szovjet tapasztalatok alapján megkezdtek a diszpécser- (munkairányító-)szolgálat kiépítését. Természetes azonban, hogy amíg pontosan nem tisztáztuk az operatív tervezés és a programozás legfontosabb különbségeit, a naptári tervezés és a diszpécserrendszer szoros összefüggéseit, a diszpécser-szolgálat kiépítésével sem érhetünk el megfelelő eredményeket. Vállalataink nagy részében a diszpécserek még nem irányítanak, hanem a sürgetők szerepét töltik be: munkájuk lényege

nem a normák alapján fölépített naptári tervek teljesítésének, a tervszerű ütemes munkának a biztosítása, hanem a termelés hiányos előkészítéséből, nem elég alapos tervezéséből, a tervek gyakori módosításából adódó állandó nehézségek, áthidalásában való részvétel.

Rendkívül sürgős és döntő feladat tehát, hogy a rendelkezésre álló szovjet szakirodalom felhasználásával elemezzük vállalataink operatív tervezésének hiányosságait, e hiányosságok okait, s hogy a *termelés operatív tervezésének egyetlen tudományos szocialista rendszerét valósítsuk meg üzemünkben.*

*

Az iparvállalatok tervezési munkájának három fontos kérdésével összefüggésben vizsgáltuk meg, milyen közvetlen útmutatást kaphatunk a szovjet tapasztalatokból. A tervezés a termelés szocialista szervezésének központi feladata. Iparvállalataink tervezési munkájának továbbfejlesztése döntő jelentőségű feladat az ötéves tervünkben előírt magasabb termelési színvonal elérése szempontjából. A tervek helyes műszaki-gazdasági megalapozása, a tervteljesítés tudományos elemzése, a termelés operatív tervezése — megannyi döntő láncszeme e feladatok megoldásának. A szovjet tapasztalatok helyes, alkotószellemű alkalmazása biztosítja majd e feladatok sikeres teljesítését is.

OLVASÓINKHOZ!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azokat a szovjet cikkeket, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például: Voproszi Ekonomiki. 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbé rövidített formában közöljük lapunkban.

Az Albán Népköztársaság első öt éves terve*

I.

Az öt éves terv fő feladatai

Az öt éves terv *politikai* fő feladata a munkás-paraszt szövetség megerősítése, a kulákság, valamint a városi tőkés elemek elszigetelése, a dolgozók kulturális színvonalának nagymértékű emelése, a munkásosztály szocialista öntudatának, forradalmi éberségének és hazafiságának fejlesztése.

Az öt éves terv fő feladata *gazdasági téren* az ország szocialista iparosítása, Albánia átalakítása elmaradt agrárországból agrár-ipari országgá.

Az Albán Munkapárt ezeket a feladatokat a következő megfontolás alapján tűzi ki az albán nép elé:

1. Albániának ki kell emelkednie abból a technikai és gazdasági elmaradottságból, amelybe a régi reakciós rendszer taszította. Ezért viszonylag erős ipart kell létrehozni, a mezőgazdaságot gépesítés útján jelentősen fejleszteni kell, meg kell javítani a mezőgazdasági termelés módszereit és elő kell készíteni az áttérést a kollektív gazdálkodásra.

2. El kell érni, hogy Albánia az eddiginél kisebb mértékben szoruljon bevételre fogyasztási iparcikkekből, egyszerűbb gépekből, gabonafélékből, stb.-ből. Ezeket a cikkeket a jövőben a belföldi szükséglet fedezésére az országban kell termelni.

3. Meg kell gyorsítani a kulturális forradalmat, meg kell szüntetni az frástudatlanságot, ki kell nevelni a szocialista gazdaság új szakembereit, az új szocialista embert, állandóan harcolva az embe-

rek tudatában meglévő kapitalista csökevények ellen.

4. Minthogy Albániát minden oldalról a szocializmus ellenségei veszik körül, az albán népek építőmunkája közben honvédelmét is erősítenie kell és fokoznia kell forradalmi éberségét.

5. Mindennek megvalósítását lehetővé teszik az ország természeti erőforrásai, a népek és vezetőinek képességei, a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák segítsége.

Az öt éves terv feladatai részletesebben a következőkben foglalhatók össze:

1. Az ipar gyorsabb fejlesztése, egyes fontos közszükségleti cikkek és egyszerűbb munkaeszközök termelésének növelése, a bevétel csökkentése ezekből a termékekből. A dolgozók jobb, rendszeres ellátása iparcikkekkel, a parasztságnak pedig ezenkívül munkaeszközökkel való ellátása is. A mezőgazdasági és ipari termékek ára között ezidő szerint fennálló aránytalanság kiküszöbölése. A különféle ércek ki-termelésének fokozása.

2. A mezőgazdaság olyirányú fejlesztése, hogy az ipar nyersanyagszükségletét (gyapot, cukorrépa, dohány, olivaolaj stb.) legnagyobb mértékben biztosítsa. A mezőgazdasági ártermelés fokozása, a dolgozók élelmiszerellátásának megjavítása és a gabonabevétel csökkentése érdekében. E célból az állatállomány növelése és minőségének megjavítása. A mezőgazdaság gépesítésének fokozása, a gép- és traktorállomásoknak elegendő géppel való ellátása. Az állami gazdaságok kibővítése, és megszilárdítása. A szegény- és középparasztság állami támogatása, a kulákság kor-

* Mehmet Sehu elvtársnak, az Albán Munkapárt II. kongresszusán elmondott beszámolója nyomán.

látozása. A mezőgazdasági termékek kivitelének növelése.

3. A népgazdaság szállítási szükségletei és a rendelkezésre álló szállítási kapacitás közti aránytalanság kiküszöbölése. A telefon- és távíróhálózat kibővítése. Az állami és szövetkezeti kereskedelem kiszélesítése, a magánkereskedelm és a spekuláció korlátok közé szorítása.

4. A dolgozók műveltségi színvonalának emelése és egészségügyi ellátásának megjavítása. A reálbérek emelése, ami fokozza az alban pénz, a lek szilárdságát. A jegyrendszer fokozatos megszüntetése. A kötelező elemi iskolai oktatás megvalósítása, a középfokú oktatás kibővítése és felsőfokú oktatás létrehozása. A vezető és tanult dolgozók szakmai színvonalának eme-

lése és új, szakképzett munkaerők nevelése a terv szükségleteinek kielégítésére.

5. Állami tartalékok képzése a terv végrehajtása folyamán fellépő szükségletek fedezésére. Csak állami tartalékok biztosíthatják a sikeres manőverezést a külső és belső piacon.

6. Azoknak a politikai és gazdasági kulcspozícióknak a megszilárdítása, amelyeknek segítségével a nép állama a belső és külső ellen-séget legyőzheti.

7. A dolgozó tömegek nevelése a párt iránti bizalomra, a munkásosztály mennyiségi és minőségi erősítése, Albánia, a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák népei közötti barátság megszilárdítása és elmélyítése.

II.

A termelés növekedése és a beruházások

Az ötéves tervben megvalósítandó beruházások értéke 21 milliárd lek. 1946 és 1950 között 6,8 milliárd lek beruházást hajtottak végre. E két adat összehasonlításából azt látjuk, hogy az ötéves terv beruházásait az 1946-50. évek beruházási üteme mellett, csak 16 esztendő alatt lehetne megvalósítani. A hatalmas beruházási program azonban teljesen reális és megvalósítható.

Az ipar és a mezőgazdaság termelésének értéke 1955-ben együttesen 19 milliárd lek lesz (1950-es áron). 1950-ben 8 milliárd lek volt a termelés, tehát az utóbbi évhez képest 239, a háborúelőttihez képest pedig 426 százalékos emelkedést jelent. A mezőgazdaság és ipar teljes termelése együttes értékének évi növekedési üteme a terv-években átlagosan 19 százalék.

A nemzeti jövedelem előzetes és nem teljes becslés szerint, 1955-re az 1950. évi 9,2 milliárd lekről. 1947-es áron számítva, 19 milliárd lekre, azaz több mint kétszeresére nő. Ez több, mint az 1949 és 1950-es évek nemzetj jövedelme együttvéve.

1. Ipari termelés

1955-ben az ipari termelés (ipar, bányászat, kisipar) értéke (1950-es áron) 11,1 milliárd leket fog kitenni az 1950. évi 3,2 milliárd lekkel szemben. A növekedés 239 százalékos, és a termelés háborúelőtti színvonalának 12-szeresét éri el. Az átlagos évi növekedés 27,7 százalékos, az 1949 és 1950 közötti 10,5 százalékkal szemben.

Az ipari termelés növekedését az egyes termelőágakban részletelesen az alábbi táblázat szemlélteti:

Az ipari termelés növekedése

Termelési ág	1950	1955	Index 1955 (1950 = 100)
	abszolút egységekben, ill. termelési érték millió lebben, 1950-es árakon		
Az egész ipar	3 666	11 100	339
A. csoport:	761	2 941	386
1. Bányászat	452	1 382	306
a) kőolaj (tonna)	131 800	263 000	306
b) krómérc α	52 000	120 000	230
c) rézérc α	900	2 500	267
d) szén (köbméter)	42 000	250 000	588
2. Mechanikai ipar	54	181	335
3. Villamosenergia (millió kWó)	21	121	572
4. Építőanyagipar	179	682	383
a) cement (tonna)	15 000	58 000	365
b) fűrészáru (köbméter)	51 000	82 000	161
c) üveg (tonna)	—	2 000	—
B. csoport:	2 505	8 131	324
1. Élelmiszeripar	339	2 048	604
a) cukor (tonna)	610	11 000	1 803
b) tésztafélék (tonna)	4 700	9 800	208
c) olívaolaj (tonna)	1 300	5 150	384
d) mosószappan (tonna)	950	3 700	386
e) sör (hektoliter)	21 000	30 000	143
f) cigaretta (tonna)	700	850	116
2. Ruházati ipar	198	1 936	977
a) pamutszövet (1000 méter)	1 100	21 500	1 886
b) gyapjuszövet (1000 méter)	—	852	—
c) cipő (pár)	272 000	598 000	220
3. Kereskedelmi és Begyűjt. Min.	243	800	288
4. Helyi ipar	95	413	434
5. Fogyasztási szövetkezetek	1 017	1 278	125
6. Kisipari szövetkezetek	353	1 511	428
7. Egyéb	—	144	—

Az A szektor évi növekedési üteme átlagban 31, a B szektoré pedig 26,5 százalék. Az ötéves terv végére az A szektor részaránya az iparban 26,6 százalék lesz. Ezzel kapcsolatban felmerül az a kérdés,

miért nem növelik gyorsabban az A szektort. Az ötéves tervben előirányozottnál gyorsabb emelkedés az alábbi okokból nem valósítható meg:

Először: Sürgősen meg kell ja-

vítani a dolgozók ellátását és minél nagyobb mértékben csökkenteni kell a hazai nyersanyagokból az országban is termelhető közszükségleti cikkek bevételét. Arra a kérdésre, hogy akkor miért nem növelik még gyorsabban a B szektort, az a válasz, hogy a termelési eszközök gyártásával meg kell teremteni az albán ipar további fejlődésének szilárd alapját. Gépgyártó üzemek létesítését az ötéves tervben ugyan még nem irányozzák elő, mert ilyen hatalmas beruházásokra még nincs meg a lehetőség. Inkább a már meglévő kisebb üzemeket és javítóműhelyeket fejlesztik. A meglévő gépek jobb kihasználásával, az alapanyagok termelésével és a kohászat bizonyos korlátokon belüli fejlesztésével fedezni fogják a legsürgősebb szükségleteket. Ezt a Szovjetunió, valamint a népi demokratikus országok segítségével teszi lehetővé. Ilymódon lehetővé válik, hogy egyidejűleg kielégítsék a nép szükségleteit és lerakják a nehézipar alapját.

Másodszor. Albániának még nincs lehetősége modern, nagy gépek gyártásának megszervezésére. Ehhez előbb a szükséges alapot kell létrehozni. Ezért az ötéves tervben a bányászat fejlesztése, villamoserőművek, javítóüzemek létesítése a legfontosabb feladat. Ezen az alapon épül majd fel az albán gépipar. Ehhez azonban idő kell.

Az egyes iparágak feladatai az ötéves tervben a következők:

Az *ásványolajiparban* meg kell javítani a munkaszervezést. Fokozni kell a meglévő kutak kihasználását és egy sor új kutat kell üzembehelyezni. Villamosítani kell az olajtelepeket és egyenletessé kell tenni a termelést. Új geológiai kutatásokkal további forrásokat kell feltárni. A munka termelékenysége a terv folyamán ebben az iparágban 41 százalékkal nő, az önköltséget pedig 43 százalékkal csökkentik.

A *bányászatban* fontos feladat a villamosítás és a gépesítés, elsősorban a szén- és krómbányákban. Javítani kell a bányászok anyagi helyzetét és ki kell küszöbölni a munkaerőhullámzást. Új tartalékok feltárása céljából széleskörű geológiai kutatásokat kell folytatni és a meglévő bányákat jobban ki kell használni. A munka termelékenysége a bányászat egyes ágai-
ban az ötéves terv folyamán a következő mértékben növekszik: bitumenbányászatban 87, rézbányászatban 120, krómbányászatban 42, szénbányászatban 157 százalékkal. Az előirányzott önköltség-csökkentés a megfelelő bányászati ágakban 39, 43, 11, illetve 27 százalékkal.

Nagy perspektívák nyílnak az ötéves tervben Albánia vas- és fémfeldolgozó ipara előtt. Fejleszteni kell a vas- és acélöntést, növelni kell a géppark kihasználását. Sok új gépet állítanak be és fokozzák a munkaeszközök gyártását az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés számára. Kiszélesítik a tömegcikkek termelését is. A tervidőszak alatt ebben az iparágban a termelékenység 84 százalékkal emelkedik, az önköltség pedig 14 százalékkal csökken.

Albánia villamosenergiatermelése fejlődik a terv éveiben a leggyorsabban, mert ez egyik alapja az egész ipar, sőt az egész népgazdaság további fejlődésének. Hő- és vízierőművek létesítésével kiépítik a népgazdaság energiabázisát. Az épülő erőművek a már meglévőkkel együtt, egységes rendszert fognak alkotni. Több kisebb régi erőművet távolabbeső vidékekre tele-

pítenek át, ahová az új nagyfeszültségű hálózat nem ér el. A parasztságot segítik kisebb falusi erőművek létesítésében. A villamos-energiatermelésben a munka termelékenysége 84 százalékkal fog emelkedni, az önköltségszökkenés pedig 28 százalékos lesz.

Az építőanyagiparban meg kell javítani a káderképzést és a műszaki felszerelést. Az építőanyag-termelés fontos feladata a helyi iparnak és a szövetkezeteknek is. Az építkezések során takarékoskodni kell az anyaggal, egyszerű, tartós épületeket kell építeni, melőzve az importanyagok használatát. A tervidőszak alatt a munka termelékenysége ebben az iparágban 115 százalékkal emelkedik, az önköltség pedig 26 százalékkal csökken.

A tömegfogyasztási cikkek gyártása terén meg kell javítani a nyersanyagellátást, új szakképzett munkaerőket kell nevelni, és ki kell alakítani ennek az iparágban irányító szerveit. Elő kell segíteni a helyi ipar fejlődését és emelni kell a női munkaerők számát, különösen a textiliparban, a kereskedelemben és a könnyűipar egyéb ágaiban. Az élelmiszer-, a kötöttáru- és cipőiparban meg kell javítani a termékek minőségét és bővíteni kell a választékot. A munkatermelékenység az élelmiszeriparban 88, a ruházati iparban 154, a helyi iparban pedig

74 százalékkal nő, az önköltség megfelelően 24, 41, illetve 24 százalékkal csökken.

Az ipari szövetkezeteknek mind nagyobb mértékben kell a hulladékokat és helyi nyersanyagokat feldolgozniuk és ki kell szelésíteniük a mezőgazdasági szerszámok gyártását. A munkatermelékenység e területen 165 százalékkal fog emelkedni, az önköltség pedig 40 százalékkal csökken.

Minden iparágban erősíteni kell a munkafegyelmet. A termelékenység emelését és az önköltség csökkentését döntő harci kérdéssé kell tenni. A bérekben ki kell domborítani a könnyű és nehéz testi munka közötti különbséget és figyelembe kell venni a munka minőségét. Az élenjárókat jutalmazni és népszerűsíteni kell. Valamennyi termelőágban el kell terjeszteni a szovjet módszerek felhasználását.

2. Mezőgazdaság

A mezőgazdaság termelésének értéke 1955-ben az 1950. évi 4 780 millió lekről (1950-es árakon) 8 158 millió lekre, 71 százalékkal emelkedik és a háborúelőtti színvonal két-ésfélszeresét éri el. A termelés átlagos évi növekedése 11 százalék. Ezt a nagyarányú fejlődést a művelés alatt álló terület növelése és még inkább a terméshozamok emelése teremti meg.

N ö v é n y f a j t a	Termés 1955-ben (q)	Százalékos növekedés 1950-nel szemben
Búza	2.840.000	147,0
Cukorrépa	1.000.000	1.500,0
Dehiny	52.000	218,0

Az ipari és takarmánynövények, valamint a zöldségfélék termelése növelésének célja elsősorban a la-

kosság ellátásának megjavítása. Ezt szemléltetik az alábbi adatok:

Növényfajta	Terméshozamok q hektár		Százalékos növekedés
	1950	1955	
Búza	9,7	11,5	18,5
Kukorica	8,8	12,5	42,0
Rizs	17,6	25,0	42,0
Árpa	9,8	10,5	7,1
Gyapot	4,4	8,0	81,8
Cukorrépa	45,1	200,0	343,4
Dobány	3,5	7,0	100,0
Burgonya	72,2	100,0	38,5

Növényfajta	Vetésterület (hektár)		Százalékos növekedés
	1950	1955	
Gabonafélék	269,000	284,700	5,7
Ipari növények	31,000	46,000	47,0
Zöldségfélék	12,000	15,800	30,0
Takarmánynövények	18,000	38,500	114,0
Összesen:	330,000	385,000	16,6

A mezőgazdaság feladatai a terv-időszakban a következők:

1. *Gépesítés.* 1950-ben 40 000 kis-paraszti gazdaságnak (a gazdaságok 27 százaléka) egyáltalán nem volt igásállata. Ugyanebben az évben Albániában 200 traktor működött. Számuk 1955-re 700-ra emelkedik. Sok traktort és más mezőgazdasági gépet visznek be. Mezőgazdasági gépkezelők képzésére gépészeti iskolák létesülnek. A gépállomások, amelyek gépjavító műhelyeket is

tartanak fenn, hathatósan segítik a dolgozó parasztságot, és előmozdítják az ipari növények termelését is.

2. *Magramesítés.* A búza, rizs, kukorica eddig termelt fajtáit termelékenyebb, elsősorban a Szovjetunióból behozott, nemesített fajtákkal kell helyettesíteni.

3. *Talajjavítás.* Mocsarak lecsapolása, száraz éghajlatú területek öntözése és csatornák építése. Egyik legjelentékenyebb munka e téren a műzeget-i mocsaras területek le-

csapolása. Az így nyert termőterületeken elsősorban ipari növényeket termelnek.

4. A növények fokozott *trágyázása*. Jobban ki kell használni a szerves- és a műtrágyát, és agitációval, szervezéssel el kell érni, hogy a parasztság észszerűen használja fel. Elsősorban az ipari növények és zöldségfélék termelésében jelentős mennyiségű műtrágyát is kell alkalmazni.

5. Fokozni kell a *gépek kihasználását*. Elsősorban a gépállomások szervezési és műszaki munkáját kell megjavítani. Ezzel lehet meggyőzni a dolgozó parasztokat a nagyüzemi gazdaság előnyeiről. A tervidőszakban megkezdik a tagosítást.

6. Az *ipari növények termelésére*, jutalmakkal, technikai segítséggel, hitelekkel stb.-vel kell ösztönözni. A dolgozók alkotó kezdeményezései már eddig is szép eredménnyel jártak ezen a téren. Van olyan állami gazdaság, ahol egy 20 hektáros gyapottábláról hektáronként 15 q-át takarítottak be. Egy szövetkezeti brigád pedig egy 20 hektáros búzátáblán 28 q-ás termésátlagot ért el.

A tervidőszakban jelentősen emelkedik az olivaolaj, valamint a citrom- és narancsfélék termelése: 1950-hez képest 520, illetve 370 százalékra.

Igen fontos feladat az állattenyésztés nagymértékű fejlesztése. Az állatállomány növelését a következő százalékokban irányozták elő: ló és szamár 5, szarvasmarha 7, bivaly 9, juh 8, kecske 2, sertés 171, baromfi 160.

E célok elérésének a következők a feltételei:

1. A takarmánybázis megjavítása és kibővítése, a legelők feljavítása és több abraktakarmány etetése.

2. Az állatállomány feljavítása szelekció útján és nemesítő telepek hálózatának bővítésével. Ebben a munkában fontos feladatok várnak az állami gazdaságokra, amelyeknek a szövetkezeteket és az egyénileg gazdálkodó parasztokat tenyésztő állatokkal kell ellátniuk. Erősen fokozni kell a jöminőségű gyapjút adó „rude” juh fajta tenyésztését nemesítés és a szovjet módszerek meghonosítása útján. Importálni kell megfelelő, az albán éghajlatot jól bíró állatfajtákat.

3. Az értékes állatok levágásának megakadályozása. Fokozni kell a baromfi-, sertés- és a haltenyésztést. Ez utóbbival a húsellátás egyharmadát kívánják biztosítani.

4. Az állami szervezeteknek különösen elő kell segíteniük a ló, szarvasmarha, bivaly és a „rude” juh fajta tenyésztését.

A fásítás keretében 67 000 facsemetét ültetnek és 10 000 hektárnyi régi erdőt felújítanak. Az ötéves terv nagy épületfa-szükségletének kielégítésére új erdők telepítésén kívül nagy fontossága van a meglévő erdőterületek észszerű kihasználásának. Az ötéves terv végrehajtásának a mezőgazdaságban igen fontos tényezője az állami szektor megerősítése, az állami gazdaságok és gépállomások munkájában fellelhető hibák kijavítása.

A mezőgazdaság kollektív vizsgálata terén semmilyen elhamarkodott lépésnek sem szabad történnie, de megállni sem szabad. A mostani időszakban a fő feladat, a meglévő szövetkezetek megszilárdítása. E mellett az állam támogatja az egyénileg dolgozó parasztokat is.

3. Közlekedés és kereskedelem

Az ötéves tervben az emelkedő áruszállítási szükségleteket csak a közlekedés jelentős fejlesztésével

lehet kielégíteni. 1955-ben a teherautószállítás terjedelme 110 millió tonnakilométerre, az 1950. évének háromszorosára növekszik. A vasúti szállítás terjedelmét 42 millió tonnakilométerre irányozták elő, ami ötszörösre való emelkedésnek felel meg. A tengeri szállítás terjedelme pedig 23 millió tonnamérföldre, vagyis az 1951. évének kétszeresére növekedik.

A tervidőszakban 360 új teher-, 70 személykocsit és 30 mozdonyt állítanak forgalomba. Az autópark 400 teherautóval és 70 autóbusszal bővül. Kibővítik a hajó-, vasúti és autójavító-műhelyek hálózatát is. 300 km új autótút és 90 km új vasútvonal épül. Az önköltséget a közlekedés minden ágában 40 százalékkal kell csökkenteni.

E feladatok megvalósításához felültenül szükséges új, szakképzett

dolgozók nevelése, a közlekedési eszközök jobb kihasználása, a közlekedési eszközök és utak karbantartásának megjavítása.

A terv folyamán kiépül az ország központja és távolabbeső területei közötti kapcsolatot biztosító távíró-és telefonhálózat.

A lakosság ellátásának megjavítása végett jelentősen bővül a kereskedelmi hálózat. Az állami kereskedelem 209, a szövetkezeti kereskedelem pedig 160 százalékkal növeli üzleteinek számát, ami jelentősen erősíti a falu és város közötti kapcsolatot. A falusi szövetkezeteket igazi tömegszervezetekké kell kiépíteni.

4. Beruházások

A beruházások terjedelméről, növekedéséről és megoszlásáról az alábbi táblázat nyújt átfogó képet:

	Beruházások terjedelme (millió lek)		A második időszak az első 100-nak véve	Az öt éves terv beruházásainak százalékos megoszlása
	I. 1946-50	II. 1951-55		
Ipar és bányászat	2,136	8,943	418,6	42,7
Mezőgazdaság	961	2,821	293,4	13,5
Közlekedés	2,410	3,002	124,5	14,3
Szociális és kulturális létesít- mények	780	3,460	443,5	16,5
Egyéb célok	537	2,717	506,9	13,0
Összesen :	6,824	20,943	306,9	100,0

A beruházási program megvalósításában nagy szerepet játszik az építkezési idő megrövidítése, az építőanyagok észszerűbb kihasználása, fontos építőanyagok hazai termelése, valamint az építkezéseknek lehetőség szerint a nyersanyagforrások közelében való megvalósítása.

Az építési munkák önköltsége a tervidőszakban 25 százalékkal

csökken, az építőiparban a munka termelékenysége pedig 50 százalékkal emelkedik.

Az öt éves terv folyamán az egyes iparágakban a következő nagy létesítmények épülnek:

Új olajfinomító évi 150 000 tonna teljesítőképességgel. A 169 hektáros területen fölépítésre kerülő üzemhez 3500 lakásos lakótelep és 7500 kilo-

watt teljesítőképességű villamoserőmű tartozik majd. Épül egy rézfinomító üzem is.

Egy 10 000 tonna teljesítőképességű cukorgyár, amely az egész ország cukorellátását biztosítja. Ezt már 1951-ben üzembe helyezték.

Halkonzervgyár évi 2 000 tonna termelőképességgel. Tiranában kenyérgyár. Dohányfermentáló üzem 1 500 tonna kapacitással. Az öt éves terv első évében, 1951-ben elkészült a Sztálin Textilmű, amely évi 20 millió méter pamutszövet termelésével fedezi az ország pamutszövet-szükségletét. 1951-ben már üzembe helyeztek egy nagy gyapottisztító telepet, a terv folyamán még egy épül 10 000 tonna teljesítőképességgel. Tiranában gyapjúszövőgyár létesül 900 000 méter, valamint pamutcérnagyár 600 tonna termelőképességgel. Cementgyárat létesítenek 40 000 tonna kapacitással. A tervezett faipari nagyüzem évente 36 000 köbméter fát fog feldolgozni. Az új tiranai üvegyár 2 000 tonna üveget termel majd. Egy új papírgyár 5 000 tonna papírt gyárt.

Nagyjelentőségű a vízierőművek építése. Ezek közül az 5 000 kW kapacitású Lenin erőmű 1951-ben elkészült, és villamosárammal és ivóvízzel látja el Tiranát. A Mati folyón 20 000 kW teljesítőképességű nagy vízierőmű épül, amelyből az áramot 110 000 voltos távolsági vezeték viszi a selenicei bitumen-gyárba. Több kisebb erőmű is létesül. Valamennyi erőművet egységes villamosenergia rendszerbe fogják össze és ezzel létrehozzák a népgazdaság energiabázisát.

Új vas- és acélöntöde is épül 3 000 tonna termelőképességgel, a meglevőket pedig kibővítik. Ezek az üzemek az alapjai Albánia kohászati iparának.

A mezőgazdaságban elsősorban mocsarak lecsapolását, öntözőművek létesítését és a gépesítést célzó beruházások létesülnek. A műzgesi mocsarak lecsapolásával 4500 hektár igen termékeny szántóföldet nyertek, amelyen főleg kukorrépát termelnek majd. Szabályozzák a Devolli és Dunaveci folyót. Kiterjedt talajjavító munkák következtében több mint 50 000 hektárnyi új termőföld keletkezik, amely az ország fő gyapottermelőbázisa lesz. Új öntözőcsatornák létesítésével Albánia öntözött területeinek nagyságát az 1950. évi 39 000 hektárról 1955-re 83 000 ha-ra növelik. Két hatalmas öntözőcsatorna épül, az egyik 50, a másik 43 km hosszúságban. Ezek segítségével 10 000, illetve 7000 hektár földet fognak öntözni. Több kisebb csatorna is létesül, a meglévőket pedig kibővítik. A parasztokat állami támogatással segítik öntözőcsatornák építésében. Tiraná mellett létesül a víztárolóból 2500 ha területet öntöznek majd. Ezek a munkálatok nemcsak a mezőgazdaság terméseredményeit növelik, hanem a maláriás góccok megszüntetésével megjavítják Albánia egészségügyi viszonyait is.

A mezőgazdaság gépesítésére 675 traktort, 670 traktorekét, 38 kombájnt, 342 aratógépet és számos cséplőgépet importálnak. Hét új állami gazdaságot, 130 állatnemesítő telepet létesítenek és növelik a gépállományok számát is. Bevisznek még fajlatokat, jóminőségű vetőmagot és többszázezer tonna műtrágyát.

A közlekedés beruházásai közül a legjelentősebb a Vallona-Memalia közti 90 km-es vasútvonal megépítése, amely a többi között a memaliai szénbányák szénének elszállítását teszi lehetővé. Egy másik épülő

vasútvonal az említett új olajfinomítót fogja összekapcsolni a Durres-Elbasszani vonallal. A távolabbi vidékek és a központ kapcsolatának megjavítására autótutakat építenek, amelyeknek egy része 1951-ben már el is készült. A közlekedés megjavítását célozza mozdony- és gépkocsijavító műhelyek létesítése, valamint a durresi kikötő szabályozása. Tiranában nagy rádióállomás épül.

Több közoktatásügyi intézmény létesül, mint például műszaki, közgazdasági és egészségügyi főiskola stb.

A beruházási és építkezési munkák során megvalósítandó általános jellegű legfontosabb feladatok a következők: *a)* Az építkezések gépesítése, e célból az építőipari gépek bevitelének fokozása, a már meglévő gépek jobb kihasználása, a szervezési hibák kiküszöbölése. *b)* A szovjet tapasztalatok elterjesz-

tése. *c)* Takarékoság az építőanyagokkal és a helyi anyagok jobb kihasználása. *d)* Az építkezések terveinek időre való elkészítése. *e)* Az építkezések előrehaladásának folyamatos ellenőrzése nemcsak érték, hanem műszaki megvalósítás szempontjából is. *f)* A szocialista verseny jobb megszervezése, az élenjárók jutalmazása és népszerűsítése. Normák alkalmazása mindenfajta építési munkán. A tervek felbontása egészen egy-egy munkáig. *g)* Az építőipari dolgozók helyzetének, élelmezésének és lakásvizonyainak megjavítása. *h)* A szükséges munkaerő biztosítása a megfelelő időben. A munkaerőhullámzás felszámolása. *i)* Új szakképzett dolgozók kiképzése és a meglévők továbbképzése. *j)* A rendelkezésre álló erők összpontosítása a fő objektumokra, elsősorban a Mati folyón épülő vízierőműre, az olajfinomítóra és a cementgyárra.

III.

A dolgozók életszínvonalának és kultúrszínvonalának emelése

Az ötéves terv egyik fontos feladata a munkásosztály életfeltételeinek megjavítása, kulturális színvonalának emelése.

A szocialista kereskedelem áruforgalma 1955-ben 11 328 millió lek lesz, az 1950 évének kétszerese. A dolgozókra jutó árumennyiség egyes termékekből 1955-ben 1950-hez képest a közölt táblázat szerint emelkedik.

A munkások és alkalmazottak száma 1955-ben 79 százalékkal lesz nagyobb, mint 1950-ben, beralapjuk pedig 115 százalékkal nő. A munkások átlagbére 23, az alkalmazottaké 8 százalékkal növekszik.

A szociális és kulturális kiadások az ötéves terv időszakában az

Árucikk	Index (1950=100)
Hús és hal	200
Zsiradék	235
Tésztafélék	178
Bab és rizs	145
Cukor	192
Szappan	263
Pamutárú	246
Cyapjúárú	210
Lábbeli	285
Cérna	210
Világító petróleum	164

1946—1950-es időszakhoz képest 243 százalékkal emelkednek. Az elemi iskolák száma 106, az általános- és középiskoláké 180 százalékkal nő. A kórházi ágyak számát 123, a kultúrotthonokét pedig 227 százalékkal emelik.

A tervidőszakban 586 000 négyzetméter munkáslakás épül. A dolgozók egészségének védelmében fokozzák a harcot a malária és egyéb fertőző megbetegedések ellen.

A tanulók és diákok száma 1955-ben 215 800 lesz (ebből 2 000 főiskolás), ami 1938-hoz (= 100) képest 370 százalékos emelkedést jelent. Az elemi iskolai tanítók száma 1955-ben 321, a közép- és általános iskolai tanítóké 878, az agrónómusoké 506, az egészségügyi dolgozóké 377 százalék lesz 1938-hoz (= 100) képest, a mérnökök és technikusok száma pedig 18-szorosa uő.

A szakképzés és a kulturális színvonal emelése terén nagy jelentőségük van a létesítendő munkásiskoláknak, előkészítő iskoláknak, esti tanfolyamoknak és az ipari iskolák széles hálózatának. A népgazdaság legfontosabb szektorai számára megszervezik a munkaerő-tartalék iskolákat. Öt év alatt 8 500 technikust és 5 400 szakmunkást képeznek ki.

Jelentős helyet foglal el a tervben az elmaradott területek anyagi és kulturális helyzetének megjavítása. Ebből a szempontból nagyjelentőségű a Mati folyvón létesülő villamoserőmű építkezése, amelyen ezerszámra dolgoznak majd az elmaradt területekről toborzott munkások. Ez elő fogja mozdítani új káderek képzését és a párt megerősödését ezeken a területeken. Az öt-éves terv folyamán kialakul az új népi értelmiség és folytatódik a régi értelmiség átnevelése.

Albánia népgazdasága fejlesztésének első öt éves terve hatalmas feladatokat állít az Albán Munkapárt, a munkásosztály és az egész dolgozó nép elé. E feladatok megvalósítása komoly erőfeszítéseket és áldozatokat követel, de teljesen reális. Az öt éves terv feltétlen megvalósításának biztosítéka:

1. Albánia harcokban megedzett marxista-leninista Munkapártja, amely a fasiszta elnyomók elleni harcban született és ma szilárdan vezeti a dolgozó népet a szocializmus építéséért folyó harcban.

2. A népi hatalom, amely a szocializmus építésének politikai bázisa és amely meg nem alkuvó harcot folytat a dolgozó nép belső és külső ellenségei ellen, megvalósítva a proletariátus diktatúrájának funkciót.

3. A hatalmas természeti kincsekre támaszkodó albán gazdaság szilárd alapja, amelyet a kapitalista és feudális elemek gazdasági pozícióinak szétzúzása, az átmeneti gazdaság kiépítése teremtett meg.

4. Az albán dolgozó tömegek forradalmi lendülete és hazafisága, amelyek követve a pártot, fokozódó öntudattal, mind áldozatkészebb hazafisággal, minden akadályt leküzdve megvalósítják a terv céljait.

5. A Szovjetunió segítsége. A Szovjetunió tette lehetővé, hogy Albánia felszabaduljon a fasiszta elnyomás alól, hogy rálépjen a szocialista fejlődés útjára, és azóta is állandó önzetlen segítségben részesíti az országot. Mint ahogyan Albánia eddigi gazdasági és politikai sikereinek legfőbb forrása a Szovjetunió segítsége volt, ez a segítség a legfőbb biztosítéka a nagyszabású öt éves terv megvalósításának is.

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami tervteljesítésének második negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal
közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődése, valamint az áruforgalom növekedését 1952 második negyedében a következő adatok jellemzik:

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar teljes termelésének negyedévi tervét 102 százalékra teljesítették. Az ipar teljes termelésének tervéből az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1952. második negyedévi terv teljesítése %-ban
Vaskohászati Minisztérium	103
Színészfémkohászati Minisztérium	104
Szénipari Minisztérium	
Ásványolajipari Minisztérium	103
Villamoserőművi Minisztérium	100,9
Vegyészeti-ipari Minisztérium	102
Villamossági-ipari Minisztérium	104
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	161
Nehézgépgyártási Minisztérium	99,9
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	102
Szerszámgyártási Minisztérium	102
Gép- és Műszergyártási Minisztérium	100,3
Építő- és Útépítő-gépgyártási Minisztérium	105
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	96

A Szovjetunió Építőanyag-ipari Minisztériuma	100
A Szovjetunió Erdőkitermelőipari Minisztériuma	92
A Szovjetunió Papíripari és Fafeldolgozóipari Minisztériuma	104
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	97
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	94
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	105
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériumának iparvállalatai	102
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	162
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	104
A Szovjetunió Filmipari Minisztériumának iparvállalatai	104
A szövetségi köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	104
Kisipari szervezetek	103

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1952 második negyedében 11 százalékkal nőtt 1951 második negyedéhez viszonyítva.

Az ipari munkások munkájának termelékenysége 1952 második negyedében 6 százalékkal emelkedett 1951 második negyedéhez képest.

Az ipari termelés önköltségszökkenésének 1952 második negyedére előírt feladatát túlteljesítették.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozok, gép- és traktorállomások és szovhozok rövid idő alatt sikeresen és magasabb agrotechnikai színvonalon végezték el a tavaszi vetést. A tavasziak vetéstervét a kolhozok és szovhozok túléljesítették.

1952-ben az élelmezés szempontjából legértékesebb növénykultúra, a búza vetésterülete az elmúlt évhez képest növekedett. Gyarapodott a gyapot, a cukorrépa és a többi ipari növény vetésterülete is. 1952-ben jelentősen növelték az évelő füvek, a gumós takarmánynövények és a silózásra alkalmas növények vetésterületét.

A kolhozokban és szovhozokban tovább emelkedik a közös tulajdonban lévő állatállomány. A kolhozokban az állatállomány 1952 második negyedévének végére 1951 második negyedévének végéhez képest a következőképpen növekedett: a szarvasmarhaállomány 8 százalékkal, ezen belül a tehénállomány 14 százalékkal, a sertésállomány 17 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 10 százalékkal és a lóállomány 7 százalékkal. A kolhozok felnevelt baromfiállománya 28 százalékkal gyarapodott. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiiban az állatállomány ugyanez idő alatt a következőképpen szaporodott: a szarvasmarhaállomány 8 százalékkal, ezen belül a tehénállomány 9 százalékkal, a sertésállomány 14 százalékkal,

a juh- és kecskeállomány 12 százalékkal és a lóállomány 12 százalékkal. A szovhozok baromfiállománya 9 százalékkal növekedett.

III.

Az áruforgalom növekedése

1952 második negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A közszükségleti élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának 1952 április 1-én, a szovjet kormány és az SzK(b)P központi bizottsága határozata alapján végrehajtott új — ummár ötödik — csökkentése az állami és szövetkezeti kereskedelemben jelentősen növelte az áruladást.

A második évnegyedben a lakosságnak az állami és szövetkezeti kereskedelem útján, összehasonlító árakban kifejezve, 11 százalékkal több árut adtak el, mint 1951 második negyedében. Így az egyes áruajták eladása a következőképpen emelkedett: húst és halfterméket 8, olajat és más zsiradékot 22, sajtot 41, tejet és tejterméket 7, cukrot 28, édesipari termékeket 24, selyemszövetet 32, konfekcióipari terméket 4, kötött árut 10, barisnyát és zoknit 16, bőrlábbelit 16, kerékpárt 77, rádiót 33, órát 18, varrógépet 34, fényképezőgépet 31 százalékkal többet adtak el.

1952 második negyedében a kolhozprácokon a lakosságnak eladott liszt, fűs, baromfi, tojás és más mennyisége szintén emelkedett 1951 második negyedéhez képest.

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG

népszerű képes hetilapja:

az ÚJ VILÁG

A. ARAKELJAN

Az önálló elszámolás jelentősége az állóeszközök jobb hihasználásáért vívott harcban*

Az önálló elszámolás a szocialista iparvállalatok tervszerű vezetésének módszere. Alkalmazása rendkívül fontos az állóeszközök eredményesebb kihasználásáért vívott harcban is. Az önálló elszámolás rendszere biztosítja a vállalat észszerű vezetését, az álló- és forgóeszközök jobb kihasználását, a termelési ráfordításoknak a termelés eredményeivel való egybevetését; biztosítja továbbá, hogy a vállalatok megfelelő nyereséget igyekezzenek elérni, rendszeresen csökkentsek a termékegységre eső önköltséget javítsák a termékek minőségét, s az állami terveknek a legkisebb munka- és anyagráfordítással való teljesítésére törekedjenek.

Eltérően az állami költségvetés terhére működő intézményektől és gazdasági szervezetektől, az önálló elszámolású vállalatok kiadásai teljes mértékben bevételeiktől függenek. Költségeiket, valamint pénzügyi és gazdasági helyzetüket az szabja meg, hogy milyen hatékonyan használják ki az állóeszközöket és többi erőforrásukat, s milyen mértékben teljesítik az állami tervfeladatokat.

* A. Arakeljan »Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában« című munkája nyomán. Az állóeszközök extenzív és intenzív kihasználása fokozásának módszereit ugyancsak Arakeljan e munkája nyomán, ezévi 5. számunkban ismertettük.

Az önálló elszámolású vállalatok termékeik értékesítésekor nemcsak a termelés során felhasznált anyagokat pótolják, hanem a termelési folyamatban létrehozott többletterméket is értékesítik, vagyis nyereséget érnek el, amelynek nagysága munkájuk minőségének egyik döntő jellemzője.

A vállalat jövedelmező munkája első sorban az önálló elszámolás meghonosítása útján biztosítható. Az önálló elszámolás rendszerében a termékek értékesítéséből nyert bevételek nemcsak az összes ráfordításokat fedezik, hanem módot adnak az álló- és forgóeszközök kiegészítésére, valamint a dolgozók jólétének fokozását szolgáló igazgatói alap térítésére is.

Hogyan jön létre a vállalat nyeresége?

A gépgyártó-, vegyészeti, fakitermelő és feldolgozó iparban, valamint számos más nehézipari ághban a gyári eladási árak megállapításakor az állam az önköltséget és a vállalat tervezett nyereségét veszi alapul. A könnyű-, az élelmiszer- és az ásványolajiparban, valamint számos más iparágban a gyári eladási ár az önköltségen és a nyereségen kívül a forgalmiadót is magában foglalja.

A vállalat nyereségét tehát az a különbözet alkotja, amennyivel a forgalmiadó és az önköltség együttes összegét a gyári eladási ár meghaladja. A forgalmiadó fizetése alól mentesített vállalatokban az eladási ár és a termék önköltsége közötti egész különbözet — a nyereség. De a nyereség az állami terv mennyiségi és minőségi mutatóinak teljesítésétől, mindenekelőtt az önköltség színvonalától is függ. Az önálló elszámolás rendszere tehát a termelés önköltségének minden esz-közzel való csökkentésére és a vállalat nyereségének fokozására mozgósít.

A vállalat csak akkor fedezheti termelési költségeit és biztosíthatja megszabott nyereségét, ha termelési ráfordításai megfelelnek a tervben foglalt normáknak. Ha a vállalat valóságos ráfordításai a tervezett ráfordításoknál alacsonyabbak, tervenfelüli nyereséghez jut. Ellenkező esetben, vagyis ha a termelési ráfordítások meghaladják a tervnormákat, ha nem ügyelnek a termék választékára és minőségére, vagy ha az önköltséget nem csökkentik, a vállalatnak nem lesz nyeresége.

A szovjet állam fontos feladatának tekinti, hogy a vállalatvezetés önálló elszámoláson alapuló módszere segítségével jövedelmezővé tegye a vállalatokat; növelje nyereségüket. A szocialista állam azonban nem a maximális nyereség hajszolását, hanem a szocialista gazdasági rendszer gazdasági önállóságát, osztatlan uralmát és az ország védelmi képességének megszilárdítását biztosító szocialista bővített újratermelés elveit követi.

A szovjet állam vállalatok és iparágak létesítésekor vagy fejlesztésekor abból indul ki, hogy jövedelmezőségüktől függetlenül mennyire

fontosak a kommunizmus építése szempontjából.

„A jövedelmezőséget — tanítja Sztálin elvtárs — az ország egész gazdaságának szempontjából több év keresztmetszetében kell nézni. Csak ezt az álláspontot lehet igazán lenini, igazán marxista álláspontnak nevezni.“ (Sztálin. A leninizmus kérdései. 490. lap. Szikra 1951.)

Az állam tervszerűen osztja el az összes vállalatok jövedelméből létesített felhalmozási alapot. Éppen ezért: az önálló elszámolás és a jövedelmezőségért vívott harc nem zárja ki eleinte nem jövedelmező vállalatok létesítését. Az önálló elszámolás fejlesztése útján azonban minden szocialista vállalatot jövedelmezővé kell tenni, s arra kell törekedni, hogy nyereségük szüntelenül növekedjék. A jövedelmezőségben a vállalatok is érdekeltek, mert a nyereség a munkások anyagi ösztönzését s ily módon a dolgozók fokozódó anyagi jólétét szolgálja. A vállalat jövedelmezőségének kérdésében is megmutatkozik tehát, hogy a szocialista társadalomban az egyén és a társadalom érdeke teljesen egybefonódik.

Az állóeszközök jobb kihasználása nagymértékben hozzájárul a vállalat jövedelmezőségének biztosításához. A berendezés egészségére és az üzemterület egy négyzetméterére számított termékmennyiség gyarapodása növeli a nyereséget, tehát javítja a vállalat pénzügyi helyzetét.

★

Az állóeszközök jobb kihasználása elválaszthatatlanul összefügg a forgóeszközök gyorsabb megtérülésével. A berendezés egységéről és az eszközeik gyorsabb megtérülésénvrt termékmennyiség fokozása következtében növekszik a forgó-

eszközök egy rubeljére eső termelés is.

A forgóeszközök nagyrésze (nyersanyag, anyag, tüzelőanyag stb.) résztvesz a termelési folyamatban. Megtérülésük gyorsasága az állóeszközök kihasználásának mértékétől függ. Mennél jobban használják ki a berendezéseket és az üzemterületet, annál rövidebb a termelési ciklus, annál gyorsabb a forgóeszközök megtérülése és annál kevesebb forgóeszköz szükséges egy és ugyanazon termékmennyiség gyártásához.

Az állóeszközök jobb kihasználása nemcsak a forgóeszközök megtérülését gyorsítja meg, hanem egyúttal döntő tényezője a termelési önköltség csökkentésének is. Az önköltség egyes elemei: az értékcsökkenési leírás, a fűtési, világítási, valamint az igazgatási költségek az állóeszközök jobb kihasználása esetén vagy egyáltalán nem, vagy pedig jóval lassabban emelkednek, mint a termelés terjedelme. Ennek eredményeként a termékegységre kevesebb ráfordítás jut. Az állóeszközök üzemidejének meghosszabbítása (gépállások megszüntetése, a két javítás közötti időtartam meghosszabbítása, a műszakváltási együttható emelkedése stb.) és a termelőfolyamatok intenzívebbé tétele az önköltség számottevő csökkenését eredményezi, valamint tetemes anyag- és munkaeörmegtakarítást biztosít.

★

A termékegységre jutó termelési költségek rendszeres csökkenése a szocialista gazdaság egyik legfontosabb törvénye. Amint Marx kifejtette, minden megtakarítás végső soron időmegtakarítás. Éppen ezért: a nagyarányú időmegtakarítás a szocializmus fejlődésének törvényszerű-

sége. Marx hangsúlyozta, hogy a szocializmusban „... az időmegtakarítás ugyanúgy, miként a munka-ideőnek az egyes termelési ágak közti tervszerű elosztása, a kollektív termelésen alapuló döntő gazdasági törvény marad. Sőt, még jóval nagyobb mértékben válik törvénnyé.” *Marx-Engels. Archivum. IV. kötet. 119. lap. Oroszul.*

E törvény érvényrejuttatása tekintetében is döntő jelentősége van az állóeszközök jobb kihasználásának. Mennél hatékonyabban használják ki az állóeszközöket, annál nagyobb a társadalmi időmegtakarítás.

Az iparvállalatok állóeszközeinek jobb kihasználása nemcsak arra irányul, hogy a társadalmilag szükséges mértékre csökkentjük a munkaráfordítások mennyiségét, hanem arra is, hogy a társadalmilag szükséges munkaráfordítás nagyságát csökkentjük.

A szocialista vállalatok állóeszközeinek jobb kihasználásában fontos szerepe van az önálló elszámolásnak — a gazdálkodás szocialista módszerének. Az önálló elszámolás meghonosítása révén rendszeresen csökkenthető a termékegység gyártásához társadalmilag feltétlenül szükséges munkaidő.

★

A termékegységre eső termelési költségek csökkentésért vívott harc megkívánja, hogy az önálló elszámolást ne csak vállalati viszonylatban, hanem az egyes műhelyekben, üzemrészekben és brigádokban is alkalmazzák.

Az SzK(b)P központi bizottsága „Az iparigazgatás újjászervezéséről 1929 december 5-én hozott határozatában a többi között a következőket mondja ki:

A vállalatok önálló elszámolásának következetes végrehajtása szükségessé teszi, hogy a vállalat egyes műhelyeiben és osztályaiban is feltárják az elért sikereket és hibákat. Ebből a célból meg kell állapítani a vállalat egyes részeinek (műhelyeinek, osztályainak) tervfeladatait. Műhelyek és osztályok szerint nyilván kell tartani a havi kiadásokat (köztük az amortizáció és a rezsiköltségek megfelelő hányadát is.) A vállalat egyes részeinek költségeit egybe kell vetni termelőtevékenységük eredményeivel.

A műhelyek vezetői, miután megkapták a tervfeladatot, a műhely dolgozóival közösen kidolgozzák a műhely önköltségének csökkentésére irányuló műszaki-szervezési intézkedések tervét. E terv egyik központi kérdése az állóeszközök jobb kihasználása.

Különbséget kell tennünk a műhelyek és a vállalatok önálló elszámolása között. Az önálló elszámoláson alapuló kapcsolat a műhelyek (valamint az üzemszerek és a brigádok között) nem lehet szerződészerű, mert a műhely az ártermelés és értékesítés tekintetében nem önálló egész. A műhelynek nincs önálló elszámolási számlája az Állami Bankban, s a műhely nem kap hitelt a banktól.

A műhelynek vagy az üzemszereknek az a terméke, amelyet továbbfeldolgozás végett másik műhelynek, vagy üzemszereknek adnak át, még nem áru. Ennélfogva a műhely vagy az üzemszerek nem másolhatja le a vállalat önálló elszámolását. A műhelytől eltérően: a vállalat jogi személy, joga van arra, hogy más vállalatokkal önállóan kössön gazdasági szerződéseket, elszámolásait az Állami Bank útján honyoltsa le és hitelt vegyen igénybe.

Az önálló elszámolású műhelyben pontosan nyilvántartják az összes műhelyköltségeket, s egybevetik őket a termelés mennyiségi és minőségi eredményeivel. Ezért a nyersanyag, tüzelőanyag, villamosenergia-, segédanyag- és munkaráfordításokra (munkabérekre) pontos normákat kell megállapítani. Az önálló elszámolású műhely számára a műhely termeléséhez szükséges minden költségfajtára keretet szabnak meg. A műhely munkája akkor gazdaságos, ha a tervfeladatok teljesítésének költségei kisebbek a megszabottaknál (a normánál).

A költségek csökkentése elsősorban a technika elsajátításának mértékétől, a munkások szakképzettségének színvonalától, valamint az állóeszközök jó kihasználásától függ. A vállalatbelüli önálló elszámolás központi kérdése a gépidővesztések elleni harc, az üzemszerek terület és a berendezések egyszerű kihasználása. A műhelyek és a vállalatok önálló elszámolásának feladatai tehát azonosak, de ezeket a műhelyekben másként hajtják végre, mint vállalati viszonylatban.

Az önálló elszámolás alapján dolgozó műhelyre rábízják a termelésükhöz szükséges állóeszközöket, rendelkezésükre bocsátják a forgóeszközök bizonyos részét, s elkészítik a gyártott termékek mennyiségére, minőségére és választékára vonatkozó termelési tervüket.

Az önálló elszámolású műhely számára megállapítják a költségnormákat is. Az önálló elszámolás megszilárdítása céljából igen fontos, hogy a műhelytől függő költségeket különleges táblázatok alapján pontosan megtervezzék és nyilvántartsák, tökéletesítsék a normákat és a belső árjegyzékeket (az üzemenbelüli anyag táblázatokat), valamint meg-

felelően egybehangolják a vállalat termelési-, műszaki- és pénzügyi tevékenységét.

Nagy jelentőségük van a személyes megtakarítási számláknak is. Ezekben a munkások a terv túlteljesítésén kívül vállalják, hogy takarékoskodnak az anyaggal és a szerzőmunkával, javítják a termékek minőségét, jó karban tartják és megfelelően gondozzák a berendezést, valamint számottevő gépidőmegtakarítást érnek el. A szocialista versenynek ez a formája szervezen egybekapcsolja a jövedelmezőségért vívott harcot a vállalatbanbelüli önálló elszámolás további megszilárdításával. Ez a mozgalom a munkások kezdeményezésére indult meg, s tömegjellegűvé vált.

A szocialista ipar fejlődésének mai szakaszában az önálló elszámolást főképpen az jellemzi, hogy szorosán összefügg a vállalat rendelkezésére bocsátott összes erőforrások — többi között az állóeszközök — jobb kihasználásáért indított országos tömegmozgalommal.

A javítószolgálat önálló elszámolása szintén nagy mértékben módítja elő az állóeszközök jobb kihasználását. Az önálló elszámolás meghonosítása a javítószolgálatban két vonalon befolyásolja az önköltségcsökkentést és a jövedelmezőség emelkedését: *a)* megjavítja az állóalapot kihasználását és végeredményben csökkenti a termelés önköltségét; *b)* csökkenti a közvetlen javítási költségeket és ezáltal a rezsiköltségeket. Az egész ipari területen tekintélyes helyet foglalnak el a javítási munkálatok: 1950-ben például az erőművek javítószemélyzetének létszáma az összes dolgozók számának 20—25 százalékát érte el. A Kirov-gyárban 1949-ben a kar-

bantartási költségek az üzem összes költségeinek 7,8 százaléka, a generáljavítási költségek pedig 2,8 százaléka, vagyis összesen 10,2 százaléka volt. 1950-ben az üzem összes dolgozóinak 9 százaléka volt javító-munkás. A Néva-gyárban 1950-ben az egész munkáslétszám 13,1 százaléka javító-munkás volt, munkabéralapjuk pedig elérte az összes dolgozó munkabéralapjának 12,4 százalékát. Nagyjából ugyanilyen a helyzet sok más vállalatban is.

Ezek az adatok a javítószolgálat hatalmas méreteiről tanúskodnak, s felhívják a figyelmet arra, hogy mennyire fontos ezen a területen az önálló elszámolás alkalmazása.

Az önálló elszámolás meghonosítását a javítószolgálatban a javítás szervezeti formáinak fejlődése jelentősen elősegítette. A Nagy Honvédő Háború folyamán és különösen a háborúutáni ötéves terv során ez a fejlődés konkrétan abban fejeződött ki, hogy pontosan elhatárolták a termelőüzemeknek és javítóüzemeknek az állóalapot javításával összefüggő munkálatait.

Jelenleg a vállalatban belül a karbantartást és a közepes javításokat rendszerint a termelőüzemek (műhelyek), a generáljavításokat pedig speciális javítóüzemek (műhelyek) végzik. Minden termelőműhelyben a műhely gépészenek közvetlen vezetésével javítórészleg működik. A részleg megfelelő berendezéssel és munkaerővel — javító- és ügyveléses lakatosokkal, villanyszerelőkkel, szíjgyártókkal és más szakmunkásokkal — rendelkezik. A speciális javítóműhelyek, bár lényegében a főtermelés segédműhelyei, sajátos önálló termelést végző műhelyeknek tekinthetők.

A javítási munkák elhatárolása szükséges szervezési intézkedés volt az önálló elszámolásnak a javítás

terén való többé-kevésbbé számottevő meghonosítása céljából. Az elhatárolás számos akadályt hártott el az önálló elszámolás fejlesztésének útjából, megszüntelte a javító-munkáknál az egyéni felelősség hiányát, előmozdította a javítórészleg-ek létesítését a termelőműhelyben, lehetővé tette karbantartási tervek készítését, a javító munkások bére-zi rendszerének megjavítását stb. Az állóeszközök javításával össze-függő elhatárolása egyúttal az ön-álló elszámolás sajátos formáját hozta létre a karbantartási és a generáljavítási munkák területén, valamint kialakította az önálló el-számolásnak azt a különleges for-máját, amely biztosítja a berende-zés és az üzemerület jókarbantar-tását.

A termelőüzemek (műhelyek) javítórészlegeiben és a javító-mű-helyekben az önálló elszámolás ál-talában a vállalaton belüli önálló elszámolás elveire épül, néhány a javítószolgálat sajátosságai-ból eredő változtatással.

Mielőtt a javítószolgálat önálló elszámolásának sajátosságáról szol-nánk, hangsúlyoznunk kell, hogy a karbantartás és a generáljavítás meghatározott programmal rendel-kező anyagi termelés. Miként a javító-műhelyekben, úgy a műhelyek javítórészlegeiben is a javítás min-den fajtájára munkaigény *normati-vákat*, a berendezések javítására és karbantartására pedig anyagfelhasz-nálási *normákat* alkalmaznak. Ma, amikor az iparvállalatok többsége megszabja a javítási költségek nor-máit, lehetővé vált a javítások rész-letes műszaki, termelési és pénzügyi tervének elkészítése is.

★

A javítószolgálat normáinak meg-állapítása igen fontos követelmény.

E normáknak igen nagy szerepük van abban, hogy a vállalaton be-lül a javítószolgálatban is bevezes-sük az önálló elszámolást. A mű-helyek önálló elszámolása azon alapul, hogy pontosan nyilván-tartják az összes műhelyköltsége-ket, egybevetik őket a termelés mennyiségi és minőségi eredmé-nyeivel. E célból pontos normákat kell megállapítani a nyersanyag-, tüzelőanyag-, villamosenergia- és segédanyagráfordításokra, valamint a munkabérekre.

E normák lehetővé teszik, hogy a javítószemélyzet kezdeményezője lehessen a normák túlteljesítésé-nek, a munkatermelékenység foko-zásának és az önköltség csökken-tésének.

A javítószolgálat megkülönböz-tető sajátossága, hogy a javítás, mint anyagi termelési folyamat, egyedi vagy kissorozat jellegű. Azonos javítási munkák csak igen ritkán ismétlődnek. Ilyen körü-lmények között a vállalat igen sok-féle norma alkalmazására kénysze-rül, olyannyira, hogy egyes vállalatokban a generáljavítási munkákra több ezer normát állapítottak meg.

A normák jelentős száma, vala-mint a normák tetemes részének tapasztalati-statisztikai jellege erő-sen akadályozza az önálló elszá-molás meghonosítását a javító-mű-helyekben és részlegekben. Ezeket az akadályokat kétféle módon le-het leküzdeni: *a)* a javítási mun-kákra vonatkozó normamegállapí-tási módszerek tökéletesítése, *b)* a javítószolgálat élenjáró formáira való áttérés útján.

A gyakorlatban háromféleképpen állapítják meg a javítási munkák normáit: az első esetben a normá-kat a javítás összes költségelemei-nek figyelembevételével dolgozzák

ki. Ez nagyszámú normát eredményez. A normák ilyen nagy tömege rendszerint holt számok halma marad, nem segíti elő az önálló elszámolás meghonosítását. A normamegállapítás másik módjának alkalmazásakor csak egyes szerkezeti részegységekre készítenek normákat, tehát a javítási munkák jelentős részének normáit nem szabják meg. A harmadik, legelterjedtebb mód a teljes időszükségletre vonatkozó normamegállapítás, de ennek a módszernek is lényeges fogyatékoságai vannak: ha összesítve (az egész munkapadra) határozzuk meg az időnormát, ez nem biztosítja a munka és a bérézés helyes megszervezését, mert az így megállapított normák nem számolnak a munka és a műveletek összetételével.

A termelés és a tudomány dolgozóinak feladata, hogy tökéletesítsék a javítási munkákra vonatkozó normamegállapítást. Ezt a feladatot a legkönnyebben összevont normák készítése útján oldhatják meg. Az összevont norma lényege, hogy műveletenként veszik figyelembe a javítási ráfordítások fő tényezőit, s a másodrendű tényezőkkel nem számolnak. E módszernek az az előnye, hogy a normák számát jelentősen csökkenti, s lehetővé teszi a munka és a műveletek összetételének figyelembevételét, valamint a javítómunkások munkájának és bérézésének jobb megszervezését.

Az önálló elszámolás alkalmazásának nemcsak az a célja, hogy mérsékelje a közvetlen javítási költségeket, hanem az is, hogy csökkentse a javítások miatt előforduló gépállások idejét, s meghosszabbítsa két javítás közötti üzemidejüket.

A javítószemélyzet anyagi ösztönzése is nagyobb szerephez jut az önálló elszámolású javítóműhelyekben és részlegekben, a javítószemélyzet helyes, ösztönzőjellegű bérézése pedig ugyancsak hozzájárul az állóeszközök jobb kihasználásához. A javítószemélyzet bérézésének általában kétféle formája van: az üzemek (műhelyek) javítórészlegeinek szakmunkásai, — vagyis az ügyeletes lakatosok, villanyszerelők, szíjgyártók, olajozómunkások — prémiumos időbért, a javítóműhelyek többi dolgozója pedig sima darabbért kap.

A karbantartási munkák elvégzését prémiumos időbérrel ösztönzik. Ha a munkások volumen és nomenklatura tekintetében teljesítik a karbantartási tervet, a bérosztályuk szerint járó időbéren kívül prémiumot is kapnak. A prémium nagysága számos mutatótól függ, így például a berendezés tervszerű javításának határidőre történő elvégzésétől, a berendezés tervenkívüli vesztégesítésének (üzemzavarainak) csökkentésétől, s a havi javítási tervnek volumen tekintetében való túlteljesítésétől.

A prémium nagyságát a javító munka minősége is befolyásolja. Három minősítés van, „kielégítő“, „jó“ és „kitűnő“. „Kielégítő“ javításért nem jár prémium. A „kitűnő“ minősítésű, tervszerű javításért az illető gépegység javítására megállapított prémium összege emelkedik.

A termelőüzemek (műhelyek) javítóbrigádjainak dolgozói a valóban ledolgozott időbért, órabért, a javítási költségek leszorításáért, a javítások gyorsabb elvégzéséért és a tervenfölüli javítások csökkentéséért pedig *prémiumot kapnak*.*

* A javítómunkások (miként az összes dolgozók általában) az igazgatói alaphól és az országos munkaverseny-alaphól is kapnak prémiumot.

Következésképpen a karbantartómunkát anyagilag ösztönzik, de ez az ösztönző rendszer még tovább tökéletesíthető. Ajánlatos volna olyan prémiumszabályzat megalkotása, amely a tervenfölüli nyereség összegének arányában állapítja meg a jutalom nagyságát, s egyúttal azt is figyelembe veszi, hogy a karbantartás elvégzése után terven fölül mennyi ideig működik a berendezés. A javítószolgálat ma érvényes jutalmazási szabályzata különféle formában a javítások gyorsabb elvégzésére serkent, s így csökkenti ugyan a javítások következtében előálló gépállások idejét, de nem buzdít a két javítás közti időtartam meghosszabbításáért vívott harcra.

Más a helyzet a generáljavításokat végző javítóműhelyekben. Itt csak a vezetők, mérnökök és műszaki dolgozók kapnak prémiumot, ha a generáljavítás tervét és ütemtervét természetben és érték szerint teljesítették vagy túlteljesítették, ha nem lépték túl a munkabérelapot és teljesítették a munkatermelékenységi tervet.

A javítóműhely munkásai nem kapnak prémiumot. Akár „jó“, akár pedig „kitűnő“ minősítésű a generáljavítás, a munkások egyaránt sima darabhér szerint kapják meg bérüket. Akár a tervben előírt ideig működik a megjavított szerszámgép, akár növekszik az egyes javítások közötti üzemidő tartama, a munkások egyforma díjazást kapnak. Pedig a generáljavítást végző munkások ösztönzése igen fontos volna, minthogy a vállalatoknál végzett vizsgálatok szerint a megjavított munkaeszközök túlnyomó részének generáljavítása csak „jó“ minősítésű, holott tudvalévő, hogy az ennél egy fok-

kal gyengébb „kielégítő“ minősítés esetén a termelőműhely át sem veszi a kijavított gépet. Kétségtelen, hogy a „kitűnőnek“ minősített generáljavítások jutalmazása fokozná a javítás minőségét, meghosszabbítaná a munkaeszközök két javítás közötti működésének időtartamát, kezdeményezésekre serkentené a javítómunkásokat, megszilárdítaná az önálló elszámolást a javítóműhelyekben.

A berendezés megóvása és tényleges munkaidejének meghosszabbítása sok tekintetben a berendezést kezelő munkástól függ.

A berendezés műszaki állapotának megjavítása, az egyes javítások közötti működési idejének meghosszabbítása és a gépek javítási idejének csökkentése végett nemcsak a javítószemélyzet munkáját kell anyagilag ösztönözni, hanem jutalmazni kell azokat a munkásokat is, akik a munkapadokon és a gépeken dolgoznak.

★

A *szocialista verseny* döntő szerepet játszik az állóeszközök megóvásáért vívott harcban. Azok a hatalmas sikerek, amelyeket a szocialista vállalatok a berendezések megőrzése terén elértek, jelentős mértékben növelik a munkások öntudatát, elősegítik az állami tulajdon iránti kommunista magatartás fejlődését. A verseny jelentőségét igazolja a Szkorohod-gyárban dolgozó Alexandrova elvtársnő példája. Ez a munkásnő csatlakozott a berendezés megóvásáért folyó versenyhez. Ennek következtében gépének a tervben megállapított egy év helyett három évig nem volt szüksége generáljavításra és az előirányzott hat hónap helyett

két évig nem szorult „közepes javításra.“

Ha a munkások felelősségérzetét és öntudatos magatartását anyagilag is ösztönöznék az önálló elszámolás teljes mértékben érvényesülhetne a munkaeszközök megóvásáért vívott harcban.

Nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy a munkások anyagi ösztönzésének rendszerében törés van: a forgóeszközökkel való takarékosagra serkentik a dolgozókat, az állóeszközök jobb kihasználását azonban nem jutalmazták. A dolgozók anyagilag érdekeltek abban, hogy a forgóeszközökkel (nyersanyaggal, tüzelőanyaggal, villamosenergiával stb.-vel), gazdaságosan bánjanak és megtakarítást érjenek el. Abban viszont, hogy az állóeszközöket gondosan kezeljék és gazdaságosan használják ki anyagilag nem érdekeltek. Pedig jelentőségüket tekintve, az állóeszközök nem kevésbé fontosak, mint a forgóeszközök.*

A berendezés jobb gondozása és két javítás közti működési idejének meghosszabbítása szempontjából tehát igen fontos, hogy a javítóműhelyekben és javítórészlegekben meghonosítsák és megszilárdítsák az önálló elszámolást. Ebből a célból tökéletesíteni kell a javítási munkákra vonatkozó normamegállapítás rendszerét, a javítóműhelyekben rendszeresíteni, a javítórészlegekben pedig tökéletesíteni kell a premizálást.

★

A pártszervezetek feladata, hogy az üzemekben tudatosítsák az ön-

* Ez idő szerint a Szovjetunió iparában állóalapot (állóeszköz) a termelési alapok kétharmada, a vezető iparágakban 80–90 százalék.

álló elszámolás meghonosításának és az állóeszközök jobb kihasználásának fontosságát. A szakszervezetekre, a komszomolszervezetekre, a sztahanovistákra és a termelés újjítóira támaszkodva és a kommunisták élcsapatszerepét erősítve, a pártszervezeteknek fejlett termelési módszerek alkalmazására és hazafias kezdeményezésre kell mozgósítaniuk a dolgozókat. A munkásosztálynak a kommunista párt vezetésével önfeláldozó harcot kell vívnia az állóeszközök jobb kihasználásáért, valamint a meglévő üzemterületre és berendezésre jutó termékmennyiség növeléséért.

Az állóeszközök kihasználására törekvő hazafias mozgalmat az iparvállalatok pártszervezetei irányítják. A párt a munkások, alkalmazottak, mérnökök és technikusok számottevő tömegeit vonja be a mozgalomba, s mozgósítja őket a normák teljesítésére és túlteljesítésére, s támogatja őket a technika eredményes és hozzáértő kihasználásában. A kommunisták állandó felvilágosító munkát végeznek. Megmagyarázzák, hogy a szocialista ipar állóeszközeinek jobb kihasználása valamennyi dolgozó érdekeit és a szocialista ipar föllendülését szolgálja.

Az állóeszközök magasabb színvonalú kihasználása az állami tervek határidőelőtti teljesítésének fontos tényezője. Az üzemterület és a berendezés teljesebb kihasználása is hozzájárult a háborúutáni sztálini ötéves terv jelentős túlteljesítéséhez. A szovjet dolgozók a termékbőség megteremtése és a Szovjetunió gazdasági fő feladatának megoldása végett minden eszközzel fokozzák a termelést.

G. ALEKSZANDROV

Az amerikai imperializmus kannibáli ideológiája

A kapitalista országokban, különösen az Amerikai Egyesült Államokban, féktelenül propagálják a reakciós malthusi eszméket. A malthusianizmus megszállottjai azt hirdetik, hogy a tökéletes országokban a dolgozók súlyos helyzetének oka nem a kapitalista kizsákmányolás, nem az imperialisták agresszív politikája és nem is az eszevesztett fegyverkezési hajszja, hanem a föld állítólagos túlnépesedése.

A sajtót, a rádiót, a televíziót, a filmet és a színházat, sőt a parlament szónoki emelvényét és az egyetemi katedrákat egyaránt annak az arcátlan törekvésnek a szolgálatába állítják, hogy a malthusianizmus mérgeit beoltsák a tömegek tudatába. Az amerikai imperialisták e reakciós eszmék terjesztésére felhasználják az Egyesült Nemzetek Szervezetét is. Az Egyesült Nemzetek titkársága ez év májusában *A világ szociális helyzete*-ről jelentést tett közzé, s ebben a néptömegek nyomorának okául „a világ népességének szörnyű ütemű növekedését“ jelölte meg.

Az egyik hírhedt amerikai malthusianus, A. Pendell is azt írja *A népesség feltartóztathatatlan szá-*

porodása című könyvében (New-York 1951.), hogy „a jelenlegi időszakban a túlnépesedés okozza a világon a legnagyobb szerencsétlenségeket.“ Pendell követeli, hogy a föld népességét, 700 millióval, azaz egyharmadával csökkentésék. Enélkül — Pendell véleménye szerint — „a katasztrófa elkerülhetetlen.“ Egy másik amerikai reakciós szerző, R. Cook arról sápitózik, hogy „a mai világban“ az emberek szaporodása a „legvégtesebb erő.“

Az amerikai malthusianusok „elméletei“ Angliában is visszhangot keltettek: Bertwhistle elméletileg igyekszik „megalapozni“ korunk malthusianusainak divatos jelzavát, hogy „termeljetez többet, szaporodjatok kevésbbé“, amikor azt hirdeti: „kevés a kenyér, hogy az egész családnak jusson.“

Párizsban az újmalthusianus Myrdal és Vincent *Nem vagyunk-e túlsokan?* című könyvükben a föld népességének drasztikus korlátozását javasolják. Paul Reboux a gyermekgyilkosság propagandistája, — nemrég Párizsban megjelent *Nem sok-e a gyermekek?* című könyvében tengerentúli gazdái cinkosaként azt állítja, hogy „minden baj kútfor-

rása: az emberi nem ijesztő szaporasága, a munkanélküliség, az éhínség, a lakásválság, a drágaság, a bürokrácia és a forradalom...

A túlnépesedés elhíttetéséért folyó propagandahadjárat azt bizonyítja, hogy a burzsoázia ideológusai minden lehető eszközzel megkísérlik „bizonyítani” a dolgozók százmillióra zúdított baj és nyomorúság elkerülhetetlen voltát.

A malthusianizmus nem mai találmány. A reakció ideológusai a monopolisták osztályérdekeinek védelmére támasztották fel poraiból és kezdték újra terjeszteni Malthus angol pap aljas elméletét, amelyet — Marx szavai szerint — „a gondolat rendkívüli alantassága” jellemez.

A marxizmus-leninizmus már régcs-régen leleplezte a malthusianizmus reakciós lényegét. Az Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban és a többi tőkés országban az új malthusianizmus széleskörű elterjedése — az imperializmus, különösen a kapitalizmus általános válsága szakaszán — a burzsoa kultúra hanyatlásának és elöregedésének, a burzsoa ideológia felbomlásának a következménye. Az imperialista burzsoázia az új-malthusianizmus reakciós eszméit ideológiai kártevésre, új világháború előkészítésére használja fel.

Földünk népességének gyarapodása olyan tény, amelyet az emberiség már jóval a mai burzsoa áldemográfusok előtt is ismert. De — természetesen — nem a föld népességének növekedésében, a dolgo-

zók számának gyarapodásában, van a problémák gyökere, hanem a milliőkat és milliőkat nyomorral, éhséggel, tűrhetetlen szociális viszonyokkal sújtó kapitalista rendszerben. A burzsoa áltudósok a tőkés rendnek ezeket az „áldásait” a népesség növekedésének tulajdonítják, s ily módon szeretnék elkendőzni a kapitalizmus valódi természetét, holott a tények tagadhatatlanul bizonyítják, hogy a tőkés rendszer a termelés nem a nép szükségleteinek kielégítésére, hanem a lehető legnagyobb profit megszerzésére irányul.

Az utolsó három évszázad folyamán a föld lakossága csaknem négyszeresére növekedett. A legutóbbi évek népszámlálási adataiból kitűnik, hogy évente 85 millió ember születik és 60 millió hal meg. Ámde a statisztikai adatok azt is megmutatják, hogyha észszerűen használnák ki a már meglévő termelőerőket, akkor nemcsak kétésfél-milliárd embert, hanem sokszor annyit, és pedig — a közgazdák véleménye szerint — 8—11 milliárd embert is eltartathatna földünk. A kapitalizmus azonban megakadályozza, hogy a dolgozók jólétben, szabadon és boldogan éljenek. E föllímerésből jutottak a világ haladó emberei arra a következtetésre, hogy olyan társadalmi rendet kell létesítenünk, amely elsöpri az ingyenélőket, megszüntet mindenféle kizsákmányolást és biztosítja az egész népesség szükségleteinek kielégítését.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok példája cáfolha-

tatlanul bizonyítja, hogy ez nem utópia, hanem már a valóságban is létezik ilyen társadalmi rend. Éppen ezért hirdetik a szocializmus ellenségei — a tények és a józan esz ellenére — hogy csakis a népesség csökkentésével oldhatók meg a szociális problémák, s „szociálpolitikájuk” megvalósításához, ezért látják a háborúban, járványokban, éhínségben, sterilizációban és egyebekben a legmegfelelőbb eszközöket.

Az amerikai imperializmus ideológusai azt javasolják, hogy meg kell gátolni a lakosság növekedését — az Egyesült Államok kivételével — az egész világon, s ugyanakkor minél több embert el kell pusztítani háború, éhínség és járványok útján. E szörnyűséges gondolat nemcsak afféle elvont, csak a képzelet világában létező „elmélet”; az embergyűlölő malthusianusok a gyakorlatban is már mindenütt e kannibáli ideológia szerint ármánykodnak.

1918-ban Lenin azt írta, hogy „a mai rabszolgatartók, az amerikai milliárdosok, rendkívül tragikus fe-

jezetet kezdtek a véres imperializmus véres történetében.” (*Lenin Művei*, 28. kötet, 44. lap. Oroszul.)

Az amerikai kannibálok a hille-rista rablók nyomdokain haladnak. Koreában többszázezer békés embert irtottak ki, köztük háromszázezer gyermeket. Az amerikai imperialisták a baktérium- és a vegyi-háború megkezdésével gyalázatos célt tűztek ki: kihalt, lakatlan sivataggá akarják változtatni Koreát. A koreai és kínai hadifoglyok tömeges kínzásával és lemészárlásával a legdurvábban megsértették a hadifoglyok és a békés lakosság iránt emberséges bánásmódot előíró nemzetközi egyezményeket. Kocsedón, a halál szigetén elkövetett véres gáztettek az egész világon fölháborodást és megvetést váltottak ki az amerikai betolakodók ellen. A világ népei sohasem felejtik el az amerikai hadsereg gyalázatos tetteit. A kivégzett és halálra kínzott koreai és kínai hadifoglyok, valamint Korea békés népének pusztulásáért és véréért teljes mértékben az amerikai agresszorok a felelősek.

Páni félelem a néptől

A népesség további szaporodásának „veszélyéről” és „katasztrofális jellegéről” szóló malthusianus elmélet — lényegét tekintve — a dolgozók és mindenekelőtt a munkásosztály ellen irányul. Már Engels megállapította Malthus hírhedt „művéről” (Tanulmány a népesedés törvényéről), hogy: „a burzsoázia legnagyobb hadüzenete a proletáriá-

tusnak”. A malthusianusok nem az ősdi kizsákmányolókat tartják „feleslegeseknek”, hanem a dolgozókat, vagyis a föld lakosságának hatalmas többségét!

Az egész világon növekszik a munkásosztály által vezetett dolgozó tömegek ereje és szervezettsége, érik forradalmi elszántságuk, hogy megvívják az imperializmus

gyűlöletes rendszere elleni döntő harcot. Ezért emelik most magasba a nép ellenségei a malthusianizmus véres zászlaját, amelyre azt írták: néma rabokká kell változtatni a dolgozókat, hogy könnyebben végezhessünk velük.

Az imperialisták eszelősen félnék a néptől, gyűlölik, és kétségbeesésükben azon erőlködnek, hogy a dolgozókbba beoltsák saját „alacsonyabbrendűségükről“, „végzetükről“ szóló hazug „elméleteket“. Azt szeretnék elhitetni, hogy a föld túl kevés ennivalót ad népességének eltarására. A nép ellenségeinek létérdeke, hogy a dolgozók bedőljenek az olyan agyrémeknek, mint például az ember elkerülhetetlen biológiai kihalásáról szóló „törvény“, Cook különleges „genetikai eróziója“, Vogt „biológiai potenciál“ elmélete, vagy a föld népességének „drága“ és „olcsó“ emberek szerint való megkülönböztetése, amelyet viszont Pendell agyalt ki.

Amikor Pendell azt üvöltözi, hogy 700 millió emberrel kell csökkenteni a föld lakosságát, és amikor Reboux cinikusan azt forgatja a fejében, hogy „miként lehetne megakadályozni az emberek hemzsegését a terméketlen Földön“, vagy amikor Churchill a Földön a sötétség uralmának és a „kőkorszaknak“ bekövetkezését jövendölgeti, akkor a szövegek és jóslatok mögött nincs más, mint az embermilliók vérével és életével kufárkodó monopolisták nagyon is reális osztályérdeke. Ezekkel az „érvekkel“, a neomalthusianizmussal akarják felfűrészelni a burzsoázis ideológusok

a kapitalizmus és a reakciós burzsoázis kormányok valamennyi gáztettét, ebben keresnek a dolgozók forradalmi mozgalmait ellen „jogcímet“ a véres rendőr-terrorhoz, így akarják „erkölcsileg“ megokolni a gyarmati és függő országok népeit elnyomó és szörnyűségesen kizsákmányoló imperialista politikát, sőt ideológiai téren is elő szeretnék készíteni a lakosságot egy új világháborúra, amelynek célja a világuralom megszerzése az Egyesült Államok monopolistái számára.

„Nincs a földön annyi élelem, hogy mindenkinek jusson“ — állítja Pendell, majd így folytatja — „másfélmilliárd ember kevesebb élelmet kap, mint amennyi szervezetének pusztán fenntartásához kellene“. E tény elismerésével az imperializmus ideológusai önmagukat leplezik le, mert hiszen a tömegek nyomorának és nélkülözésének a tőkés országokban nem a „túl sok száj“ az oka, hanem a rothadó kapitalista rendszer. Egy haladó angol tudós, James Fyfe valamennyi haladó értelmiségi vélcmenyét fejezte ki, amikor megállapította, hogy az újmalthusianizmus: „veszedelmes elmélet“, amelyre azért van szükség az imperialistáknak, hogy „szolgálja az uralkodó osztály kapzsi törekvéseit, s növelje az emberi szenvedések sokaságát“.

Hogy csak néhány példát említsünk, íme a következő adatok: az Egyesült Államok népessége egy százalékának, a legnagyobb bank-, iparvállalat- és vasúttulajdonosoknak kezében van az ország egész vagyonának 59 százaléka, a lakosság to-

vábbi 12 százalékanak kezében pedig az egész vagyon 33 százaléka, ugyanakkor a lakosság 87 százaléka, vagyis a népesség túlnyomó többsége a nemzeti vagyonnak mindössze 8 százalékaival rendelkezik.

Benoit Frachon, a Francia Általános Munkásszövetség XXVIII. kongresszusán tartott beszámolójában hasonló adatokat említett a tőkésnek, illetve a munkásoknak és alkalmazottaknak a francia nemzeti jövedelemben való részesedéséről. 1938-ban a munkások és alkalmazottak részesedése 45 százalék, a tőkéséké 29 százalék volt. A munkásoknak és alkalmazottaknak 1950-ben a nemzeti jövedelemből már csak 34 százalék jutott, a tőkéséknek viszont 50,5 százalék. Ezek az adatok azonban nemcsak Franciaországra, hanem valamennyi tőkés országra egyaránt jellemzők.

A tőkés országokban állandóan romlik a proletariátus anyagi helyzete, egyre inkább csökken a munkásosztály részesedése a nemzeti jövedelemből. A munkásosztály abszolút és relatív elnyomorodásának törvénye még rombolóbb erővel érvényesül az imperializmus szakaszán és egyre jobban elmélyíti a munka és tőke közti szakadékot. Lenin hangsúlyozta, hogy a tőkés országokban „a munkás *abszolút* elnyomorodik, vagyis egyenesen szegényebbé válik, mint korábban volt, kénytelen rosszabbul élni, szűkösebben táplálkozni, gyakrabban kénytelen éhezni, pincékben és padlásokon húzni meg magát“ (*Lenin-Sztálin. A munkáról.* 60. lap. Szikra 1950.)

Az újmalthusianusok a „csökkenő földhozadék törvényé“-re hivatkozva, az élelmiszertermelés csökkenéséről fecsegnek. Ugyanakkor mélyen hallgatnak arról, hogy a kapitalizmus elpusztítja, kimeríti a természeti kincseket, a társadalmi vagyon valamennyi forrását és éhhalálra, pusztulásra kárhoztatja az emberek millióit. Engels előre látta, hogy a kapitalizmusban hatalmas területeken föltétlenül bekövetkezik a talajerózió. E mult század közepétáján elhangzott jóslat a kapitalista országokban már valósággá vált.

Sem a tőkés országok kormányainak politikája, sem a tőkés érdekeket szolgáló burzsoá tudomány nem képes kivezetni a mezőgazdaságot katasztrofális helyzetéből, amelybe a kapitalizmus juttatta. Vitathatatlan tény, hogy a legnagyobb tőkés országokban a művelt földek 50—75 százaléka már alkalmatlan, illetve a legközelebbi időkben alkalmatlanná válik művelésre. Amerikában például több mint ötszázezer amerikai farmer-család éhezik. Annyi termést sem bírnak betakarítani, hogy saját szükségletüket fedezzék, mert annyira kimerültek földjeik, annyira nagyok az adók és oly alacsony a földművelés termelékenysége az Egyesült Államokban. Csúpan 1940 és 1945 között 238 ezer farmer ment tönkre és kényszerült felhagyni a gazdálkodással. Az Egyesült Államokban hihetetlen méretekben pusztul a termőtalaj, letarolják az erdőket, elherdálják a föld méhének kincseit. Az utóbbi 30 évben az erdőterületnek nem

kevesebb, mint 44 százalékát irtották ki.

A burzsoá országokban nincs többé lehetőség a művelhető földterületek növelésére, sőt a jelenlegi társadalmi viszonyok miatt csak csökkenésükkel lehet számolni.

Számos tőkés országban rohamosan hanyatlak a mezőgazdasági növények hozama, romlik a földművelés technikája, elpusztulnak a régebben megépített öntöző és talaj-

javító berendezéscsk. Számos öntözőmű ment tönkre, például Indiában, Dél-Afrikában és Egyiptomban.

A tőkésék a lehető legnagyobb profitra sóvárognak, mitsem törődnek a tömegek jólétével, s kalandorok, rablók módjára csak arra törekednek, hogy minden eszközzel növeljék profitjukat és minél hamarabb kiszipolyozzák az ország gazdaságát.

Japán és Németország: két kísérleti terület

A reakció tábora mind hangosabb az olyan uszításoktól, hogy meg kell már kezdeni „a tudományos megszervezett gyilkolást“ (Reboux), mert az „emberi erőforrások“ többé már „nem hajthatnak hasznot az emberiség többi részének“ (Pendell). Ebből az agyrémükből vezetik le aztán kannibáli javasataikat: háborúval ki kell irtani az embereket, sterilizálni kell a népesség dolgozó tömegeit. Pendell szemrebbenés nélkül nyíltan meg is írja: „Ha sterilizáció útján akarjuk a születést szabályozni, akkor tömegesen kell alkalmaznunk e módszert.“ Reboux frivol módon „felháborodik“, mert merészeli „emberevőként kezelni az olyan embert, aki megesi a másikat“, holott — úgymond — „nem is rossz találmány az egyik embernek másik által való felfalása“. Íme, ilyen korunk kannibálistmusa!

A malthusiánusok a dolgozók kiirtására irányuló véres program megvalósítása céljából követelik, hogy szüntessék meg a gyógyszer-

ellátást. mesterségesen terjesszék a fertőző betegségek kórokozóit, hagyjanak föl a tudományos kutatással, amely az emberiség egyik hatásos eszköze a természet ösztönös erőinek megfékezéséért vívott harcban. Reboux sajnálkozva kiált fel: miért is sikerült „a szulfamid és a penicillin segítségével legyőzni a bacillusokat!“

A malthusiánusok az agresszív háborúk szükséges voltának igazolása céljából mind csalárdabb mesterkedésekhez folyamodnak. Reboux véleménye szerint a kérdés egyetlen megoldása: a háború. Russel még tovább megy: azonnal kezdjék meg a békeszerető népek atombombázását, és az imperialista kormányok gondoskodjanak, hogy „a halálórást rorma magas maradjon“. Pendell szintén a háborúban látja „az emberiség üdvét!“

A malthusiánusok nem azért írták meg uszító írásaikat, hogy „programjuk“ frott malaszt maradjon. Az Egyesült Államokban — Arizona

és Oklahoma államokban — a náci hálgályarak mintájára koncentrációs táborokat létesítettek. Az Egyesült Államokban töviről hegyire kidolgozzák a koreai és kínai hadifoglyok, a békés koreai, vietnami, fülöp-szigeti és japán lakosság kiűtésének tervét, „tudományos” módszerekkel határozzák meg az európai és ázsiai népesség csökkentésére legalkalmasabb eszközöket.

Az amerikai imperialisták — akik mint a hitleristák, saját népükben a legaljasabb ösztönöket igyekeznek felkelteni és az állatias nacionalizmus és fajelmélet lángját szítják — el akarják hitetni az amerikai néppel, hogy a föld „teljes értékű” népességének nagy része az Egyesült Államokban él. Ettől már csak egy lépés az imperialisták agresszív törekvéseit szolgáló következtetés: az Egyesült Államoknak kell kezébe vennie a népesség-csökkentés irányítását az egész világon.

Az újmalthusiánusok tehát nyíltan magukévá tették a hitleri fajelméletet. Hitler amerikai tanítványai „ideológiájukat” szőröstől-bőröstől a német fasisztáktól kölcsönzik, s csak annyiban különböznek a náciaktól, hogy ők nem az árjákak, hanem az amerikai agresszorokat tekintik „felsőbbrendű fajnak”.

Mindenki tudja, hogy hiába hirdették: csak a németül beszélő emberek alkotnak „teljes értékű nemzetet”, a fajelmélet nem mentette meg Hitlert. Az új világháborút előkészítő amerikai és angol agresszorok szintén erőteljesen terjesztik a fajelméletet — amint Churchill egyik

beszédével kapcsolatban Sztálin elvtárs megállapította. Az angol és amerikai imperialisták a fajelméletet most úgy értelmezik, hogy „csak az angolul beszélő nemzetek teljes értékű nemzetek, és csak ezek a nemzetek vannak hivatva az egész világ sorsának eldöntésére.” (Sztálin a békéért. 24. lap. Szikra 1952.)

A fajelmélet azonban az amerikai monopolistákat éppoly kevésbé fogja megmenteni, mint annak idején a német fasisztákat.

Az amerikai imperialisták az újmalthusiánus ideológusokon keresztül nemcsak a lakosság szaporodásának „korlátozására” adnak rancsot európai és ázsiai csatlósáiknak, hanem a csökkentés mértékét, sőt még a módszereit is megszabják. A legszigorúbb népességszökkentő normákat Németország és Japán számára állapítják meg, mert félnek, hogy e két ország erős és önálló államként újjászületik és ismét versenytársként lép fel. Az amerikai imperialisták azt remélik, hogy ezzel a módszerrel egyszerűsmindenkorra leszámolhatnak a két veszélyes vetélytárral a világpiacon. A már többször idézett Pendell előszeretettel utal egy német szerzőre, aki 30 millió német számára megoldásként a halált javasolja. Az amerikai szörnyeteg ezt még azzal a követeléssel tetézi, hogy a gyermekszülésre 10 éves tilalmi időt szabjanak ki. Az amerikai kannibálok egyáltalán nem titkolják, hogy a 30 millió német elpusztításának programja arra irányul, hogy megakadályozzák Németországnak önálló, erős, demokratikus és békeszc-

rető országgá fejlődését. Pendell cinikusan ki is jelenti: „az amerikai gyáripárosok nem túlságosan égnék a vágytól, hogy ismét találkozzanak német versenytársaikkal!”

E kijelentések mindenki számára megvilágítják az úgynevezett „keretszerződés” valódi szellemét, amelyet az angol-amerikai és francia megszállók kötöttek a bonni revan-sistákkal. A szerződés célja: a német egység megteremtésének megakadályozása és a német nép megtizedelése az amerikai imperialisták szította új háborúban.

Ugyanilyen gyűlölettel frnak az amerikai újmalthusiánusok a japán népről is. „A japánok túl sokan vannak!” — nyugtalankodnak a Pentagon kannibáljai. „Japán a nép-szaporodás ösztönzésének politikájával évtizedeken keresztül nyílt elenségünk volt” — állapítja meg Pendell. Reboux különböző „jó tanácsokat” ad az amerikaiaknak: erőszakkal akadályozzák meg Japánban és Németországban a lakosság növekedését, 80 milliőről 30 millióra csökkentésék a japánok számát.

Az amerikai megszállók — a do-iog lényegét tekintve — már a gyakorlatban is megkezdték a japán nép „csökkentésének” politikáját: a dolgozókat munkanélküliségre.

éhínségre és nyomorra kárhoztatják, mert megtiltják Japánnak a más országokkal — mindenekelőtt Kínával és a Szovjetunióval — való kereskedést; katonai bázisok létesítése miatt számos szigetről elűzik a helybeli lakosságot; az amerikai csapatok ellátása céljából elviszik a paraszt rizsét, házába pedig a megszálló hadsereg katonáit szállásolják el. Dulles 1952 januárjában mondott rádióbeszédében szélhámos mesterkedésekkel kísérelte meg elhárítani a felelősséget az Egyesült Államokról a japán dolgozók nyomorúságos helyzetéért. A japán ipari és mezőgazdasági helyzet katasztrofális romlásának okát Dulles — mint egyébként valamennyi malthusiánus — a japánok túl nagy számában és földrajzi helyzetében találta („négy szegény sziget...”).

A haladó sajtó tüstént leleplezte Dulles hazugságait. Ami a „szigetek szegénységéről” szóló fecsegést illeti, nem nehéz megérteni, hogy minden terület „szegény” lesz mindaddig, amíg ott az amerikai bankárokhöz és gyárosokhoz, katonákhoz és tisztetekhez hasonló külföldi megszállók garázdálkodnak, akik a japán monopolistákkal és földesurakkal egyetértésben gyötrik és fosztogatják a japán dolgozókat.

A dzsungel törvénye

Az újmalthusiánusok különös gyűlöletet éreznek a gyarmati és függő országok népei iránt. Csandraszekar: *Népesedési problémák Indiában és Pakisztánban* című könyvében megállapítja, hogy Indiában évente

több mint 10 millió ember pusztul el és 100 gyermek közül 40 nem éri el ötödik életévét sem. A hindu szerző azonban nem az angol imperialistákat teszi felelőssé, akik Indiát hallatlan nyomorba taszították

és uralmuk folyamán többszáz millió indiait kergettek az éhhalálba, hanem saját „túlságosan gyorsan“ szaporodó népét. Sőt arra vetemedik, hogy a szegény néprétegek szeliskörű sterilizációját javasolja a születések csökkentése céljából. Az angol reakciós Douglas Read azt követeli, hogy „ne kiméljék“ a négereket és az indiánokat. Pendell pedig cinikusan kijelenti, hogy — „az indián csak halva jó.“

A malthusiánusok azt javasolják, hogy legelőször a dolgozók gyermekeivel kell elbánni. „Túlságosan sok a gyerek!“ — jajveszékeli a kannibálok, ezért hát „vízbe kell őket fojtani, mint a kölyökkutyákat, kasztrálni kell őket.“

Fontos, hogy a világ valamennyi becsületes embere megismerje a tényeket: tudja meg minden ember, hogy az amerikai imperialisták és cinikusaik vérszomjas vadállatok, az emberiség ádáz ellenségei.

Az imperialisták szörnyűséges, vérszomjas nézetei és tettei mögött a kapitalista monopóliumok önző, ragadozó érdekei húzódnak meg. Közismert, hogy a második világháborúban az Egyesült Államok és Anglia tőkésai 20 milliárd dollár profitot vágtak zsebre. Hatalmas profittal jár a koreai nép ellen indított háború is. Ma különösen időszerűek Leninnek az első világháború után elmondott szavai: „Minden dollár szennyes a jövedelmező katonai szállítások sarától, minden egyes dollárhoz vér tapad.“ (*Lenin Művei*. 28. kötet. 46. lap. Oroszul)

Érthető tehát az a nagy buzgóság, amellyel a négymilliós hadsereg felállítását az Egyesült Államok Kongresszusában a fináncmágnások képviselői megszavazták. A fegyverkezés újabb óriási profittal kecsegteti a bankárokat. Ezért csörtetik hát kardjukat az imperialisták.

S valóban, amikor a háborút és a népek kiirtását hirdetik az újmalthusiánusok, egyáltalán nem titkolják, hogy kik ellen szeretnék fordítani a szuronyokat és kiknek szánják a bombákat. A kannibálizmus egyik angol ideológusa, B. Russel szerint a dzsungel törvénye az igazi törvény: „az győz, aki előbb öli meg a másikat.“ A hasonszörűeknek azt a tanácsot adja, hogy a népesedés problémáját „ne általában az egész világon“ vizsgálják, hanem „egyes körzetenként és nemzetenként külön-külön“. Ezt a hiénát mindenekelőtt a Szovjetunió, a népi demokratikus országok és Kína lakosságának rohamos növekedése aggasztja. Reboux-nak minden hajszála égnek áll attól a gondolatól, hogy Kína lakossága már most is 475 millió, 50 év múlva pedig 800 millióra emelkedik. Pendell valósággal dühöng, hogy a Szovjetunióban és Kínában „túl sok ember van“.

A burzsoázia és fizetett ideológusai a legzagyvább magyarázatokat egyalják ki, hogy palástolhassák: a Szovjetunióban a népesség növekedésével együtt az általános jólét is emelkedik. Ezért találtak ki olyan „elméletket“, mint az „átmeneti növekedés“, a „különleges demográfiai forradalom“, amelyen szerintük minden ország átmegy. A

lakosság kedvező „korszerinti megoszlásáról“ fecsegnék és egyéb hasonló képtelenségekkel hozakodnak elő.

Ámde érthető okok miatt egyetlen burzsoá szociológus sem vállalja a kockázatot, hogy a valóságot megmondja: azt, hogy a Szovjetunió népességének gyors növekedése anyagi helyzete javulásának, kulturális színvonala emelkedésének, a kizsákmányolástól való megszabadulásának és a szocialista rend győzelmének az eredménye. A Szovjetunió népessége gyorsütemű növekedésének ez az egyetlen helytálló magyarázata.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a szocializmus fő gazdasági törvénye: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek legteljesebb kielégítése. És valóban a törvény a Szovjetunióban következetesen érvényesül a dolgozók jólétének állandó emelkedésében. Elég rámutatnunk, hogy 1950-ben a munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelmeinek összege összehasonlítható áron számítva 62 százalékkal volt több a háborúelőtti, 1940-es jövedelmeknél. A közszükségleti cikkek árát egyre csökkentik és szüntelenül nő a szovjet nép anyagi jóléte.

Az Egyesült Államokban viszont állandóan emelkednek a közszükségleti cikkek árai, a munkabérek pedig már 1949-ben 25 százalékkal kisebbek voltak a háborúelőttinél. A bérszínvonal azóta is egyre süllyedt. Hasonló a helyzet a többi tőkés országban. Az angol dolgozók például 20—25 százalékkal kevesebb élet-

miszert fogyasztanak jelenleg, mint a háború előtt, a francia dolgozók életszínvonala pedig a háborúelőtti felére zuhant.

A Szovjetunió népességének növekedését jellemezve, Sztálin elvtárs a következőket mondta: „Nálunk most mindenki arról beszél, hogy az élet jobb, vidámabb lett. Ez természetesen igaz, de ez oda vezet, hogy a lakosság száma sokkal nagyobb ütemben kezdett növekedni, mint a régi időkben. A halálozások száma csökkent, a születéseké növekedett és a természetes szaporulat összehasonlíthatatlanul nagyobb. Ez természetesen jó dolog és mi ezt örömmel fogadjuk.“

A hatalmas Szovjetunió példáján tanulták meg a felszabadult népek, hogyan építsék életüket új módon, saját érdekeiknek megfelelően. Ez a magyarázata, hogy a népi demokratikus országokban emelkedik a dolgozók életszínvonala, teljesen fől számolták a munkanélküliséget, növekedik az ipari és mezőgazdasági áruk termelése és fogyasztása, valamint a nemzeti jövedelemnek a dolgozók személyes szükségletei kielégítését szolgáló része. Az olyan társadalom, amelyben a kormány politikáját nem az imperialisták profithajhászása határozza meg, hanem az államnak az a törekvése, hogy a nép anyagi jólétét és kulturális fejlődését biztosítsa, büntetnek minősíti a háborús uszítást, a más népek iránti gyűlölet szítását, valamint a népesség „csökkentését“ hirdető malthusianus fantazmagóriák terjesztését.

A malthusiánusok és gazdáik jól tudják, hogy előbb, vagy utóbb felléniük kell embergyűlölő nézeteikért és tetteikért. Kannibálizmust és rablást eszményítő ideológiájuk világszerzte a haladó emberek mind nagyobb ellenállásába ütközik, s fokozódik a békeszerető népek gyűlölete az amerikai háborús uszítók és kannibál ideológusaik iránt. Valamennyi békeharcosnak, valamennyi haladó embernek az a kötelessége, hogy leleplezze a háborús uszítók ideológiáját és hiúsítsa meg gaztetteiket.

A népek az egész világon fokoz-

zák békeharcurkat és egyre határozottabban lépnek fel az imperialista háborús uszítók ellen, akik a monopolisták profitjáért véres háborúba akarják dönteni az emberiséget. A népek válnak országuk uraivá és olyan új, holdog világot építenek, amelyben nem lesz helyük a nap alatt az ingyenélőknek és élősdiyeknek, ahol nem lesz többé véres háború, ahol a háborús uszítók, a malthusiánusok és gazdáik nem garázdálkodhatnak. Az új világot már 800 millió ember építi győzelmesen. Övék, csakis az övék a jövő! (*Pravda*. 1952. 159. szám.)

FRIGYES JÚLIA

Japán gazdasági helyzetének alakulása az amerikai megszállás alatt

A második világháború után Japán politikai és gazdasági életének irányítása azonnal az amerikai megszállók kezébe került. Az amerikai megszállók politikája teljesen ellentétben áll a potsdami és a többi nemzetközi egyezménynek Japán újjáépítésére és demokratizálására irányuló határozataival. Az amerikai megszállók támogatják a japán reakciót, feltámasztják a régi japán fináncoligarchiát (a zaibacu-t). Japán hadseregét csak látszólag szerelték le. A rendőrséget mértéktelenül felduzzasztották, fölfegyverzik, s amerikai kiképzésben részesítik. Egyre gyorsuló ütemben építik újjá a japán hadiflottát, nagy iramban folyik a japán repülők kiképzése.

A japán hadsereg feltámasztásá-

val egyidőben lázas ütemben fejlesztik a japán hadiipart is, a nép javát szolgáló békeiparágakat viszont elszorvasztják. Az Egyesült Államok tehát mindinkább militarizálja Japán egész gazdaságát.

A Josida-kormány a költségvetésnek több mint 60 százalékát irányozza elő fegyverkezésre, s még a „közmunka“ vagy „munkanélküli segély“ címén szereplő tételeket is valójában hadicélokra fordítja. A háborús hűnösöket tömegesen bocsátják szabadon, a japán nép szabadságáért, politikai és gazdasági függetlenségéért harcoló demokratákat pedig üldözik. A demokratikus elemek fokozott üldözése céljából az 1951-52. évi pótköltségvetésben egy milliárd jent irányoztak elő

a politikai rendőrség megnövekedett kiadásainak finanszírozására.

Híven tükrözi az amerikai imperialisták gyarmatosító politikáját a Japánnal megkötött sanfranciskói „különbéke“, s a vele egyidőben Japán és az Amerikai Egyesült Államok között létesített katonai egyezmény, amely katonai, gazdasági és politikai téren egyaránt szentesíti Japán függő helyzetét. Az egyezmény értelmében Japán az amerikai imperializmus agressziós terveit szolgáló katonai támaszponttá és ágyúöltelék-toborzó gyarmattá vált. Az egyezmény durván semmibeveszi a japán nép legegységesebb gazdasági érdekeit; Japánt kínai gazdasági kapcsolatainak megszakítására kényszerítette, s külkereskedelmét az amerikai gazdasági élet függvényévé tette; egész iparát az Egyesült Államok háborús előkészületeinek szolgálatába állította. Jellemzőképpen megemlítjük, hogy például a *Javata*, a legnagyobb vas- és acélkonzern nem Japán gazdaságának és kultúrájának fejlesztését

szolgálja, hanem a Koreába küldött 8. amerikai hadsereg egyik legfőbb hadianyagszállítója. Az elmondottakat tetetözi az egyezmény politikai része, amely nyíltan deklarálja Japán függő helyzetét, kimondván, hogy Japán minden körülmények között köteles az ENSZ-et támogatni.

Japán ipara a fegyverkezés szolgálatában

A megszállás óta a japán ipar fejlődésének az amerikai imperialisták mindenkorai politikája szab irányt. A háború befejeztét követő években az ipari termelés rendkívül nehezen indult meg. 1948-ban azonban az Egyesült Államok úgynevezett „stabilizációs programot“ dolgozott ki, amelynek célja a hadiipar fejlesztése volt. A békés iparágak helyreállítása azonban, melynek termékei előreláthatólag felvették volna a versenyt az USA termékeivel -- ebben az időpontban nem látszott kívánatosnak.

Ezt bizonyítja a következő táblázat is:

A főbb iparágak havi átlagtermelése

	1937	1948	1949	1950	1951
villamosenergia (millió kWó)	2.226	2.644	3.006	3.236	3.426
széntermelés (ezer tonna)	3.722	2.882	3.172	3.205	3.608
nyersvas és ötvözetek (ezer tonna)	200	70	134	192	269
nyersacél (ezer tonna)	483	143	259	403	542
cement (ezer tonna)	509	155	273	372	546
alumínium (ezer tonna)	0,92	0,58	1,77	2,06	3,07
pamutfonal (millió méter)	60	10,4	13,1	19,9	28,1
pamutszövet (millió m ²)	336	64,4	68,6	107,4	151,8

1951-ben tehát az ipari termelés általában elérte, sőt több iparágban meghaladta az 1937. évi átlagot. Egyes hadianyagok gyártásának színvonala pedig már megközelíti az 1940. évi szintet. (Köztudomású, hogy 1940-ben Japán uralkodó körei már lázasan fegyverkeztek a második világháborúra.) Így például az 1951. évi nyersvastermelés 3 122 397 tonna (1940-ben 3 516 000 tonna), az acéltermelés 6 500 000 tonna (1940-ben 6 852 000), az alumíniumgyártás pedig 36 840 tonna (1940-ben 37 508) volt.

Az amerikai és japán monopoltókések hadiszekerebe fogott japán imperialista kormány minden esz-közzel támogatja a vas- és acéltermelés fejlesztését. 1950 októberében új, 600 tonnás nagyolvasztót helyeztek üzembe, s megkezdték újabb három — köztük két 1000 tonnás — nagyolvasztó építését. A japán kormány hivatalos szervet létesített az amerikai hadsereg megrendeléseinek ellenőrzésére, ezen fölül kölcsönöket, s különféle kedvezményeket biztosítanak az amerikai „különleges megrendelések”-et teljesítő vállalatoknak. A japán vállalatok 1950 júniusától 1952 április 20-ig 620 millió dollár értékű ilyen „különleges megrendelés”-t kaptak.

Ugyanakkor azonban, amikor a háború után a hadiipar fejlesztése újra megkezdődött, elhanyagolták a polgári célokra termelő iparágak helyreállítását és fejlesztését. A békeiparágak sem hitelt, sem megfelelő nyersanyagot nem kaptak. Íme néhány adat: nagy lemaradás mutatkozik például a textil-

iparban, Japán egykor legjelentősebb iparágában. A pamutfonal- és pamutszövettermelés 1950-ben még 30 százalékát sem érte el az 1937. évi termelésnek. Az élelmiszeriparban is hanyatlás mutatkozik: az 1932-36. évi termelési átlagot 100-nak véve, a termelés 1949-ben 74,1, 1950-ben pedig már csak 73,4 volt.

A textilipar csak 1950-től kezd némileg élénkülni. Erre is csak azért kerülhetett sor, mert időközben az Amerikai Egyesült Államok nagytőkésai érdekeltséget szereztek a japán textiliparban, másrészt pedig azért, mert az amerikaiak Japán segítségével is fokozzák az angol textilipar ellen irányuló versenyt. Ez a törekvés jutott kifejezésre az amerikai kormány 1950—51. évi gya-potelosztásában is: nyersgyapothól jóval nagyobb mennyiséget juttattak Japánnak, mint volt szövetségesüknek, Angliának. (Washingtoni jelentés szerint Japán 873 000, Anglia mindössze 290 000 bálát kapott az 1950-51-es évadban.)

A tőkés piacokon mutatkozó elhelyezési nehézségek következtében azonban a békés iparágak nehezen megindult termelése ismét elakadt, s 1951 közepétől kezdve erős hanyatlás következett be, 1952 elejétől kezdve pedig már a túltermelési válság jelei mutatkoztak. A válságot különösen a *textilipar* sínyli meg; a fonóüzemek jelenlegi kapacitása — a mintegy 6,5 milliós orsóállomány mellett (a háború előtt 12 millió orsó volt) — havi 230—250 000 bála. A kapacitás — a becslések szerint — 80—100 000 bálával nagyobb a keresletnél. A

belföldi piac jelenlegi fölvevőképesége — a dolgozók életszínvonalának folytonos csökkenése miatt — alig éri el a 60 000 bálát, a külföldi pedig a 90 000 bálát. Ezt bizonyítja egyébként az is, hogy a kormány a nagy, eladatlan készletekre való tekintettel 1952 márciusában elrendelte a pamutárutermelés 40 százalékos csökkentését. A textilanyagok gyártását is 20 százalékkal csökkentik. A műrost- és papírtermelés korlátozása visszavetette a *maróncátron* iránti keresletet, és ezért 1952 első negyedében termelést: 78 000 tonnáról 67 000 tonnára korlátozták. A *gumi- és papírosiparban* is visszaesett a termelés. Még nagyobb nehézségekkel küzd az *olaj- és zsiradékfeldolgozó ipar*: 411 gyár közül eddig 204 szüntette meg termelését. A nehézségszerű ipar polgári célokat szolgáló ágaiiban, például a műtrágyaiparban, szintén szükségessé vált a termelés korlátozása.

A válság — a hadigazdálkodásra való áttérés ellenére — a nehézipart sem kerülte el. A külföldi kereslet hanyatlása következtében még az acéliparban is igen nagy készletek halmozódtak föl egyes cikkekből, például vékonylemezből. Ezért a japán kormány tervbevette a termékgyártásának több mint 50 százalékos csökkentését.

A külföldi keresletnek az acélipar területén érezhető megcsappanását főként az a körülmény idézte elő, hogy Japán az amerikai imperialisták nyomására kénytelen volt megszüntetni kereskedelmét Kínával. Most a szén és a vasércet

jóval drágábban, más forrásokból kell beszereznie, s ezáltal a japán acélipar árai kevésbé versenyképesek. Az acélipar helyzetét súlyosbítja, hogy a kormány a külkereskedelmi mérlegben mutatkozó jelentős föntöbblet miatt a sterlingterületekre irányuló kivitt korlátozta.

Az ipari termelés csökkenése következtében növekszik a munkanélküliség, s a japán nép amúgyis nagyfokú elnyomorodása.

A közlekedési gépgyártás fejlesztése

A koreai háború előkészítése során az amerikaiak egyre nagyobb gondot fordítottak a japán kereskedelmi flotta kiépítésére. 1949-ben a hajógyártóipar negyedévi átlagtermelése még csak 37 000 bruttó-regisztertonna volt (szemben az 1938 negyedévi 110 400 bruttó-regisztertonnás átlaggal), 1951-ben pedig már elérte a háborúelőtti termelési szintet. A nagy japán hajógyárak — *Nippon Steel Tube, Asano Dock* stb. — amerikai megrendeléseken dolgoznak. A japán flottát javarészt Koreába irányuló hadianyag- és csapatszállításra használják. A gépkocsigyártás — hasonló okokból — ugyancsak jelentősen fejlődött. 1937-ben havonta átlag 150 személy- és 1350 tehergépkocsit gyártottak. 1951-ben a személygépkocsi-gyártás havi átlaga 260, a tehergépkocsiké pedig 2933 volt. (Megjegyzendő, hogy az amerikai munkabéreknel jóval olcsóbb munkabérrrel dolgozó japán gépkocsiipar főként amerikai

rendeléseket teljesít.) Az amerikai megszállók támogatásával Japán új-jáeleszti repülőgépiparát is. Japán jelentés szerint a már működő *Nihon* részvénytársaságon kívül újabb 3 repülőgépgyártó részvénytársaság alapítását tervezik, amerikai tőke bevonásával.

A japán államvasutak forgalmának jelentős része a Koreába irányuló hadianyagok szállításából származik. Ugyanakkor erősen korlátozzák a polgári vasúti közlekedést és szállítását. A vasútállomásokon veszteglő polgári teherszállítmányok mennyisége már 1951 májusában 2,5 millió tonnára rúgott. Az amerikai megrendelők hadianyag-szállítmányaira külön kedvezményes tarifákat állapítottak meg. A japán államvasutaknak ebből származó veszteségét a kormány a néppel fizetteti meg: 1951 novemberében fölemelték a polgári szállítmányok díjteleit.

Külkereskedelem

Japán nyersanyagokban és élelmiszerekben egyaránt jelentős bevételre szorul. Gumi-, nyersgyapot-, bauxit- és káliumszükségletét teljesen, vasércszükségletének 70 százalékát, ásványolajszükségletének pedig 50—60 százalékát bevételből fedezi. Élelmiszerbevétele — még kedvező termés esetén is — igen nagy. A japán mezőgazdaság termelése az ország rizs- és gabonaszükségletének például 85, babszükségletének 68, cukorszükségletének pedig csak 5 százalékát fedezi. A bevételből kielégíthető termékszükséglet növekedése miatt Japán számára tehát lét-

kérdés kivitelének lehető legnagyobb fokozása.

Jöllehet a külkereskedelmi forgalom a legutóbbi évek folyamán számottevően fejlődött, Japán kereskedelmi mérlege mégis egyre növekvő hiánnyal zárul.

	1937	1948	1949	1950	1951
	millió amerikai dollárban				
kivitel	1.200	258	510	820	1.351
bevétel	1.363	684	965	973	2.000

1950-ben a kivitel a koreai háború következtében erősen föllendült. A koreai háborúval kapcsolatos megrendelések mintegy 200 millió dollárra tehetőek. Japán kivitele 1951 májusában érte el csúcspontját, majd ettől az időponttól hanyatlás következett be. A bevétel 1950 júniusa óta egyre gyorsuló ütemben emelkedett, sőt 1951-ben az előző évinek több mint kétszeresére növekedett. Ennek oka részben a fegyverkezéshez szükséges nyersanyagok nagymértékű áremelkedése.

Japán kivitelében a legfontosabb helyet a textilárúk és kohászati termékek, bevételében pedig — mint már utaltunk rá — az élelmiszerek és az ipari nyersanyagok (szén, vasérc stb.) foglalják el. Mind a bevételben, mind a kivételben első helyen — Japán függő helyzetének megfelelően — az Egyesült Államok áll. Utána következik: Ausztrália, Indonézia, Pakisztán, Malájföld, Nagy-Britannia, India és Thaiföld.

Japán külkereskedelmi mérlegét

és egyben egész gazdaságát rendkívül kedvezőtlenül befolyásolja, hogy földrajzi fekvése és történeti fejlődése folytán korábban kialakult kereskedelmi kapcsolatait amerikai parancsra megszakította, illetve rendkívül korlátozta. Japán legfontosabb külkereskedelmi partnere azelőtt Kína volt. Hogy csak néhány adatot említsünk: 1936-ban Japán kokszolható szénbevitelének 75 százalékát, kokszbavitelének 97, kősóbevitelének 35 százalékát Kínából szerezte be. Hasonló fontossága volt Kínának Japán élelmiszerbevitelében is: szójabab-, növényolaj- és húszükségletének javarészét Kína biztosította. Ugyanakkor a japán kivitel javarésze (gépek, pamutszövet, pamutfonal, gyapjúszövet stb.) Kína piacain talált vevőkre. Japán háborúelőtti külkereskedelmében fontos szerepet játszott a Szovjetunió is, ahonnan fát és szénét vitt be, cserébe pedig iparcikkeket szállított.

Az amerikai megszállók mindent elkövettek, hogy Japánt régi kereskedelmi partnereitől teljesen elszakítsák. Ez igen nagy kárt okoz az országnak, tekintve, hogy a nyersanyagokat máshonnan nemcsak jóval drágábban szerezheti be, de többbe kerül a szállítás költsége is. A japán kikötőbe szállított amerikai szénért például 50—60 százalékkal, az indiai szénért 19—20 százalékkal kell többet fizetnie, mint a kínaiért. Ilymódon 1951-ben Japán 9—10 millió dollárt fizetett rá szénimportjára. 1951-ben a vasércet tonnánként 10—15 dollárral drágábban szerezte be, mint ahogyan Kí-

nából kaphatta volna. A szójababbevitellel kapcsolatos tonnánkénti túlfizetés körülbelül 30 dollár. Mivel például az 1952—53 évadra 350 000 tonnás szójabab-bevitelt irányoztak elő, ez a ráfizetés is tetemesen súlyosbítja a japán nép helyzetét. Az amerikai és egyiptomi só tonnánként 20—22 dollárba kerül, holott Japán Kínából 14—15 dollárért vásárolhatná meg. Könnyű kiszámítani, hogy az évi 1,8 millió tonnás sóimport ugyancsak számottevően befolyásolja Japán külkereskedelmi mérlegét.

Jelentősen drágítja Japán bevételét a magas tengeri fuvar költség. Japán háborúelőtti hajótere 6 millió bruttó-regisztertonna volt, a jelenlegi pedig csak 2,5 millió. Ezért a szállítások túlnyomó részét külföldi hajókkal kénytelen végeztetni.

A nagyobb szállítási költséggel importált, drágább nyersvas és szén növeli a japán ipar termékeinek árát, s ilymódon csökkenti Japán versenyképességét a világpiacon. A japán nyersvas nagykereskedelmi ára például a Kínával folytatott normális kereskedelem idején 47 százalékkal volt olcsóbb, mint az amerikaié. Viszont félévvel a japán-kínai kereskedelem korlátozása után a japán nyersvas nagykereskedelmi ára 64 százalékkal magasabbra szökött az amerikai nyersvas áránál. Korábban a Japánban gyártott acéllemez világpiaci ára is olcsóbb volt, mint az amerikaié, 1950 júliusától azonban már 162 százalékkal drágábbá vált. A japán autók ára 20—30 százalékkal magasabb az európai vagy amerikai gyártmányok áránál.

A korábbi kereskedelmi kapcsolatok csaknem teljes megszakításából származó veszteséget igen szemléltetően visszatükrözi Japán kereskedelmi mérlege. Japán azelőtt az Amerikai Egyesült Államokkal is deficitmentes kereskedelmet folytatott. Most azonban, hogy az Egyesült Államokba irányuló nyersselyemexportja úgyszólván jelentéktelenné zsugorodott, s szén és vasércszükségletének javarészét az Egyesült Államokból kénytelen importálni, hatalmas dollárhiány keletkezett Japán kereskedelmi mérlegében. A dollárdeficit 1951-ben már elérte az 575 millió dollárt.

Az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem hátrányos voltát fokozza a megszálló hatóságok által Japánra kényszerített vámrendelkezés is: az 1952 februárjában létrejött „közigazgatási egyezmény” értelmében az amerikaiak katonai övezetekbe vámmentesen szállíthatnak amerikai árukat, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az amerikai cikkek nagyrésze vámmentesen kerül az országba.

Nehézségek mutatkoznak Japánnak a sterlingterülettel folytatott kereskedelmében is. Japán a sterling-területre késztermékeket szállít, viszont nem kap ugyanerről a területről az export ellenértékének megfelelő mennyiségű nyersanyagot. 1951 végére mintegy 100 millió fontra emelkedett a sterlingterület tartozása, s ez komoly gondot okoz a japán kormánynak. A kivezető utat a japán kormány 1952 márciusában a sterlingterületre irányuló export korlátozásában kereste. A

világpiac alakulása s az egyre súlyosabb értékesítési nehézségek miatt e rendelkezés hátrányosnak bizonyult. Az egyre súlyosbodó válság a japán kormányt máris enyhítő rendelkezésekre készítette.

A Kínával való kereskedelmi kapcsolatok korlátozása tehát Japán egész gazdasági életét megrendíti. Ez a magyarázata, hogy még a japán kapitalisták is egyre jobban ragaszkodnak a Kínával való egészséges kereskedelmi kapcsolatok kiépítéséhez. A *Recorder* című angol burzsoá lap szerint japán üzleti körök sürgetik a kínai kapcsolatok kiszélesítését, még akkor is, ha „ezzel az Egyesült Államokat magukra haragítanák, s Amerikából kevesebb tőke kerülne az országba.”

A *Nippon Times* című japán újság ez év elején ismertette a teljesen amerikai irányítás alatt álló Japán Gazdasági Stabilizációs Hivatal hároméves „tervét”. A „terv” keretében Japán 33 milliárd jent (majdnem 100 millió dollárt) fektet be az elmaradt ázsiai országok nyersanyagkitermelő iparába, hogy nyersanyagszükségletének jelentős részét ezekből az országokból fedezhesse. A japán tőkés körök a Fülöp-szigetéről réz, vasérc, mangánérc, Malajzföldről vasérc, bauxit, Thaiföldről szén, Indiából vasérc, Indonéziából szén, vasérc, nikkel, épületfa és só bevitelére számítanak.

Mondanunk sem kell, hogy az eladósodott Japán tőke kivitele mögött a japán iparban erősen érdekelt amerikai tőkecsoportok állanak, s ezért szorgalmazza az Egyesült Államok az ázsiai országok gazdasá-

gába való japán tőkebefektetést. E japán tőkeexport céljai a következők:

1. Gazdasági célok: egyrészt az amerikai érdekeket szolgáló japán ipar nyersanyagszükségletének kielégítése, másrészt angol érdekszférába tartozó piacok megszerzése a japán ipar számára.

2. Politikai ok: a Népi Kínával való normális kereskedelem helyreállítására irányuló törekvések ellensúlyozása.

Az Egyesült Államok mesterkedései azonban csak ideig-óráig szakíthatják el Japánt természetes kereskedelmi partnereitől. Nemcsak a nép, hanem a burzsoázia ellenállása is egyre erősödik. A moszkvai gazdasági értekezlet megmutatta az egyenlőségen alapuló békés gazdasági kapcsolatok kiépítésének útját: az értekezlet eredményeképpen Japán és Kína már június elsején kereskedelmi megállapodást kötött. Ez a megállapodás mindkét fél számára 30 millió fontsterlingnyi áru-cserét irányoz elő 1952 végéig.

Az amerikai tőke behatolása

Japán gyarmatosításának egyik fő eszköze az amerikai monopoltőke behatolása Japán gazdaságába. E folyamat már a második világháború előtt megkezdődött. A japán fegyverletétel után az amerikai monopolisták a megszálló hatóságok támogatásával igyekeztek az ipar minden ágába benyomulni, s — főhasználva a rendkívül olcsó munkacserét — Japánt „ázsiai műhelyükké” kiépíteni.

A külföldi tőkebefektetéseket nyil-

vántartó japán bizottság egyik legutóbbi jelentése szerint a japán vállalatokba befektetett külföldi tőkék összege 1952 április végén meghaladta a 6 milliárd jent. A befektetett tőke javarészt az Egyesült Államokból származik, s főleg az olaj-, gumi-, az energiatermelő-, a vegyészeti- és a repülőgépiparban, valamint a külkereskedelemben helyezkedett el. Az amerikai érdekeknek megfelelően, legkisebb a befektetés a könnyű- és az élelmiszeriparban. Viszont rendkívül nagy részesedésük van az amerikai *Caltex Oil Producte*, az *American Standard Oil Co.*, a *California Texas Corp.* és a *Tide Water Associated Co.* cégeknek a japán olajiparban. A Szibaúra gyárat a *General Electric* amerikai tröszt „építi újjá”. A *Nissan* vegyészeti ipari társaság részvényeinek felét amerikaiak vásárolták meg. A *Kasei K. K.* vegyészeti gyár részvényeinek 51 százaléka már a *Montanto Chemical* amerikai részvénytársaság birtokában van. Az amerikai *Ford Motor Co.* és *General Motors* már csaknem az egész japán gépkocsipar gazdája.

Az *East Japon Heavy Industries Co.*-ban a hírhedt Micubiszi tröszt egyik régi vállalatát támasztották föl, s ez most Amerikából bevitt alkatrészek fölhasználásával szériában gyárt Kaiser-Frazer rendszerű gépeket. Persze nem a japán ipar fejlesztésére, hanem exportra. Hasonló jellegű termelés folyik a japán *Remington Rand* gyárban is. Az *American Viscose Co.* a japán *Imperial Rayon Co.*-val fűzi mind szorosabbra együttműködését. A szakfolyóiratokból is-

meletes, hogy a régi japán fegyver- és hajógyárakat amerikai-japán vegyes társaságok „vásárolták meg”. Ezek a gyárak most teljesen az Egyesült Államok távolkeleti háborús céljait szolgálják, termelésük irányát a fasiszta japán vezérkar utasításai szabják meg.

Az amerikai monopóliumok behatolására igen jellemző a *Financial Times* közlése: 1950 júliusától 1951 júliusáig Japánnak adandó „tanács és műszaki segítség” céljából 80 külföldi cég kötött szerződést japán vállalatokkal, s a jótékony segítség cégére alatt folyó kereskedelem nagy hasznot hajt az amerikai monopolistáknak. A 80 külföldi cég közül 59 amerikai; szerződéseik pedig csaknem minden iparággra kiterjednek.

Az Egyesült Államok és Japán gazdasági és pénzügyi kapcsolatainak elmélyítésére 1951 áprilisában a japán kormány az amerikai hatóságok jóváhagyásával új bankot alapított „Japán fejlesztésére”. A bank a megszállás óta leállított gyárak közül azokat finanszírozza, amelyeket az Egyesült Államok agresszív politikájának megfelelően hadianyagok gyártása céljából helyezni üzembe. A bankot főképpen amerikai pénzemberek, kisebb mértékben japán bankárok finanszírozzák. Így aztán nem is kétséges, hogy a japán ipar „fejlesztése” teljesen az amerikai imperialisták és az őket hűségesen kiszolgáló japán tőkésék érdekeit szolgálja.

Az amerikai pénzügyi intézetek Japánt haszonhajtó gyarmatuknak tekintik:

az országban 1951 tavaszán már negyedik fiókját állította föl a *National City Bank of New-York*. Több fiókjá van az országban a *Chase National Bank*-nak is. Ezeké a bankoké a vezetőszeret Japán gazdasági és pénzügyi életében. Az amerikai pénzügyi intézetek persze elsősorban a hadiiparnak nyújtanak hitelt.

A japán kormány minden lehető módon ösztönzi a külföldi tőkebefektetések növekedését; ezért módosította oly szolgálatkészen 1951 áprilisában az idegen tőkebefektetésekről szóló törvényt is, s lehetővé tette, hogy az osztalékok és kamatot kivigyék az országból. Ezért dolgozott ki a kormány nemrég törvényjavaslatot, hogy újabb még nagyobb kedvezményeket nyújthasson a külföldi tőkének. A törvényjavaslat kidolgozásában résztvett az Egyesült Államok Kereskedelmi Kamarájának tokiói ügynöksége is. Ez a körülmény ismételten bizonyítja, hogy a törvényjavaslatot amerikai érdekek diktálták.

Japán növekvő befolyása a világpiacon

Japán újjáéledő világpiaci versenyre egyre nagyobb aggodalmat kelt Nagy-Britannia kereskedelmi köreibben.

Jóllehet az 1950 májusi, Osakában megtartott angol-amerikai-japán hármas konferencián meggyeztek, hogy Japán legfőbb 10 százalékkal emelheti pamutárúki-vitelét az 1949. évi mennyiséghez viszonyítva, exportja 1950-ben mégis 40, 1951-ben pedig további 20 szá-

zalékkal emelkedett. Tokióban az 1951 május 24-én befejezett amerikai-japán tárgyalásokon a japán kormány kötelezettséget vállalt, hogy nem folytatja háborúelőtti dömpingmanővereit. E kötelezettségvállalás nem nyugtatta meg az angolokat, a többi között azért sem, mert ezt követően a japán kereskedelem vezetőinek szövetsége, Japán Gazdasági Stabilizációs Hivatalához benyújtott emlékiratában a 48 órás munkahét és a szünnapok eltörlését, a túlórák korlátozásának megszüntetését, a fizetett szabadságidő csökkentését kérte. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen jelenségek az angolokat fölöttébb nyugtalanítják. A japán dömping-árakat és a kíméletlen japán versenyt a munkások gátlástalan kizsákmányolása teszi lehetővé. A textilvilágpiac pangása pedig méginkább a verseny fokozására készíti a japán tőkéseket. Dél-Afrikában például 1952 májusában 50 százalékkal volt olcsóbb a japán textiláru, mint 6 hónappal azelőtt. Angol szakkörök véleménye szerint a brit textilipar még csökkentett áraival sem versenyezhet Japánnal.

A japán gépipar versenye az ázsiai és egyéb piacokról egyre inkább kiszorítja az angol gépeket. És bár a nyersanyagárak emelkedése mind erősebben megmutatkozik a japán termékek árában, a japán gépek ára egyes piacokon mégis 35—40 százalékkal olcsóbb. A japán gépipar főleg olcsó és egyszerű gépekkel tör előre az iparosító országok piacain, így például Délkelet-Ázsiában és Latin-Amerikában. A japán árakra jellemző, hogy az

Egyesült Államokban a Japánból bevitt varrógépek általában 35—40 százalékkal olcsóbbak, mint a bel-földi gyártmányok. Jól jellemzi a japán exportárakat és egyben az Egyesült Államokkal folytatott kedvezőtlen kereskedelmet a következő eset: Japán cégek potom áron varrógépeket szállítanak Amerikába, az amerikai cégek pedig a gépek egy részét Singer márkázással reexportálják Japánba.

Anglia máris megérzi, s a jövőben méginkább megsínyli majd a japán versenyt, annál is inkább, mert Japán csak az exportja növelésével fedezheti egyre növekvő élelmiszer- és ipari nyersanyagbevitelét. Egyelőre azonban Japán versenyét még fékezi az Egyesült Államok politikája, amely gondoskodik arról, hogy Japán az amerikai eredetű nyersanyagok javarészét hadicélokra használja föl.

A japán verseny kiéleződését nagymértékben fokozza, hogy az Egyesült Államok anyagilag is érdekelt a japán iparban. A japán-amerikai „együttműködés“ a jövőben még komoly gondot okozhat Angliának és az ipari termékeket exportáló többi tőkés országnak.

Általános gazdasági helyzetkép

Az amerikai megszállók politikája csődbejuttatja a japán gazdaságot. A japán államadóságok szüntelenül emelkednek. 1945 szeptemberétől 1946 decemberéig 200 millió dollár volt az Egyesült Államok

követelése, s 1947-ben további 350 millióval, 1948-ban pedig 425 millióval növekedett. 1950 végén a japán államadósságok összege már elérte az 1,72 milliárd dollárt.

Az úgynevezett „stabilizációs program” nemhogy a japán gazdaság megszilárdulásával járt volna, hanem alig tíz hónap alatt — 1949 áprilistól 1950 februárig — 6899 közép- és kisüzemet juttatót csödbe. Ezzel egyidőben kezdődött meg a régi japán családi monopóliumok újjáélesztése. A háború befejeztekor az amerikai megszállók monopóliumellenes rendszabályokról fecsegték, s fölsozlatták a mammutvállalatokat. Ezt azonban csak azért tették, hogy meggyöngítsék a japán nemzeti burzsoázia önállóságát. Később, miután a japán vállalatok részvényeit az amerikai vállalatok és bankok olcsó pénzen fölvásárolták, természetesen maguk is szorgalmazták a japán monopóliumok újjáélesztését.

1951 vége felé, az exportlehetőség csökkenése miatt a pénzügyi válság jelei kezdtek mutatkozni Japánban. Azóta a japán kereskedelmi vállalatok egyre nagyobb pénzügyi nehézségekkel küzdenek. A múlt évben sok vállalat spekulációs vásárlásokba fektette pénzét, s ma, a forgalom hanyatlásával már nincs megfelelő tőkéje. A bankok viszont a jelenlegi körülmények között nem hajlandók, de nem is képesek kölcsön folyósítására. Mind több és több a beváltatlan váltó: az 1951 júniustól szeptemberig terjedő időszakban számuk napi átlagban 300-ra, novemberben 500-ra emelkedett.

Egyre gyakoribbak a csődök, főleg a kis- és középkereskedelemben, mégpedig elsősorban a selyem-, a zsiradék- és az olajkereskedelemben. A válság a nagyobb részvénytársaságokat is sújtja: az *Asahi Silk Company Ltd.* és a *Kobe*, japán egyik legnagyobb nyersselyemexportőr cége nemrég jelentette be, hogy abbahagyja működését. A *Koizumi Shoten Jokahama*, az egyik nagy selyemáruelexportáló cég a selyem áresése miatt igen nagy veszteségeket szenvedett, s 350 millió jen adóssággal fejezte be pályafutását. A *Taisei Trading Co.*, tokiói nyersselyemexportáló cég is 210 millió jen adóssággal szünteti be működését. A *Toa Trading Co. Ltd.*-et az importált zsiradék és olaj jelentős áresése 160 millió jen adóssággal felszámolásra kényszerítette.

Az Egyesült Államok monopolistái még a japán külkereskedelem nehézségeiből is igyekeznek hasznot húzni: amerikai cégek, bankok (*A Buche Co. cég, a National City of New-York, a Chase National Bank* stb.) fölvásárolják a részvényeket, s illy módon kezükbe kaparintják a japán külkereskedelem apparátusát.

A hadigazdaságra való áttérés egyre nyomasztóbb teherként nehezedik a japán dolgozók vállára. Míg a koreai agresszióval kapcsolatos „különleges megrendelések” bizonyos fokú konjunktúrát idéznek elő az ipar egyes ágaiban, s ebből az amerikaiakkal osztozkodó japán tőkésék óriási hasznot vágnak zsebre, a dolgozók életszínvonala egyre jobban süllyed. A külföldi nyersanyagokkal dolgozó japán ipar termékei

és az élelmiszerek a koreai agresszió kezdete óta jelentősen megdrágultak. A nagy áremelkedéssel a munkabérek emelkedése egyáltalán nem tart lépést. A koreai háború óta az általános árszínvonal több mint 60 százalékkal emelkedett (ezen belül az élelmiszerek és a létfontosságú fogyasztási cikkek drágulása még jelentősebb), ugyanakkor a béreket alig 10—14 százalékkal emelték.

1951 decemberében egy japán munkáscsalád havi létminimuma 20 000 jen volt, ugyanakkor például a kohászatban (a legjobban fizetett iparágban) a férfiak 6000, a nők pedig 5000 jent kerestek havonta; a textiliparban, ahol a dolgozók 90 százaléka nő, 3000 jen a havi fizetés.

A katonai kiadások fedezése céljából rendszeresen emelik az adókat. A munkások és alkalmazottak fizetéséből egyenesadó címen 50 százalékot vonnak le. Ezenkívül igen jelentős a közvetett adó is. A burzsoá sajtó adatai alapján túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy a japán dolgozók éhbérük felét adóra költik.

Rendkívül rossz a parasztság helyzete is. A parasztság elnyomódását fokozza az a körülmény, hogy az amerikai megszállók jelentős földterületeket foglalnak le légitámaszpontok, gyakorló- és lőterek építésére.

Az életszínvonal csökkentésének tényét a japán hivatalos adatok is elárulják. A japán nemzeti jövedelemnek 1950—52-ben — a Gazdasági Stabilizációs Hivatal előirányzata szerint — 8 százalékkal kellene

emelkednie, de az egy főre jutó nemzeti jövedelem még ez esetben is 7 százalékkal kisebb lesz az 1934—36. évi átlagnál. Közben a monopóliumok profitja egyre emelkedik, s a dolgozók nyomora fokozódik. Az életszínvonal hanyatlását igazolja a kormány hivatalos statisztikája is, amely szerint az átlagos fogyasztási színvonal a háborúelőttinek csupán 65,5 százaléka. S nyilvánvaló, hogy a gyorsütemű ár-emelkedés a fogyasztás további, rohamos csökkenését idézi elő.

A japán gazdaság csődbejuttatását segíti elő a japán kormány pénzügyi politikája is.

A „rendőri alakulatok“ fenntartására egyre több papírpénzt bocsátanak ki. Ez természetesen az infláció fokozódásával jár. A forgalomban lévő pénz mennyisége óriási mértékben felduzzadt; 1950 júniusában 300 milliárd jen, 1951 november végén 432 és december 31-én már 506,4 milliárd jen volt forgalomban.

A békeiparágak amerikai parancsra való elsorvasztása következtében rengeteg munkás maradt kenyér nélkül. De sok munkás kerül utcára öntudatos, haladó magatartása miatt is. A japán demokratikus szervezetek szerint a teljes és részleges munkanélküliek száma eléri a 18 milliót.

A japán nép nyomorára jellemző a Tokiói Nők és Kiskorúak Irodájának jelentése. A jelentés szerint egyre ijesztőbb méreteket ölt a rabszolgakereskedelem: 1951-ben több mint 1500 személyt adtak el rab-

szolgának (személyenkint 8—30 dollárért), de sokezerre tehető azok száma is, akiknek eladásáról a japán hatóságoknak egyáltalán nincs tudomásuk. A nyomor rányomja bélyegét a serdülő fiatalság erkölcsére. Tokióban például 1951 februárjának utolsó hetében több mint 5 000 bűncselekményt követtek el javarészt fiatalok.

Rendkívül súlyosak a lakásviszonyok is. Milliókra rúg a hajléktalankok száma. A lakásínséget még inkább növelik az amerikai megszállók intézkedései: 1951-ben például arra kötelezték a japán kormányt, hogy 4000 nagy házat építtessen az amerikai katonaság elszállásolására. A lakáskérdés megoldása úgyszólván teljesen reménytelen: nincs számottevőbb lakásépítkezés, s ami van, természetesen az is csak a burzsoázia lakásviszonyainak kedvezőbbé tételét szolgálja. 1952-re a japán kormány 25 000 ház építését vette tervbe, holott legalább 4 millió házra volna múlhatatlan szükség. Lakásépítésre egyébként is alig 2/5-ét szánták a „rendőri tartalékhadtest”-kaszárnyák építésére előirányzott összegeknek.

A japán dolgozók napról-napra világosabban látják, hogy az Egye-

sült Államok Japán népét faltörő kosnak, ágyútülteléknek akarja felhasználni a Szovjetunió, Kína és a többi, békére vágyó ázsiai nép ellen tervezett agresszív háborújában.

Ámde az amerikai imperialisták gyarmatosító és agresszív politikája a japán nép hatalmas ellenállásába ütközik.

A békéért és szabadságért vívott harc mind szervezettebbé válik: a munkások óriási tömegei sztrájkolnak az emberi jogok és az emberhez méltó munkafeltételek kiharcolásáért; a dolgozók milliói követelik a békét, az amerikai csapatok kivonását, az ország függetlenségének helyreállítását.

A japán nép harcát Japán Kommunista Pártja vezeti, amelynek ereje és befolyása a véres rendőrterror ellenére is napról napra fokozódik.

A japán dolgozók tudják, ki a barátjuk és ki az ellenségük. Tapasztalhatták, hogy a Szovjetunió mindenkor kész segítséget nyújtani az elnyomott népeknek, s Sztálin elvtárs újévi üdvözlöte újabb erőt adott nekik a kizsákmányolás ellen, hazájuk függetlenségéért és a béke fenntartásáért vívott harcukhoz.

A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK

TÁJÉKOZTATÓ IRODÁJÁNAK HETILAPJA A

Tartós Békéért, Népi Demokráciáért!

VITÁK ÉS ELŐADÁSOK

JÜRGEN KUCZYNSKI

A marxista gazdaságtörténet feladata és módszerei*

I.

Az általános gazdaságtörténet kilenc fő feladata

Úgy vélem, hogy ha az általános gazdaságtörténet módszeréről és feladatáról beszélünk, Sztálinnak a dialektikus és történelmi materializmusról szóló fejtegetéseiből kell kiindulnunk.

Az általános gazdaságtörténet első fő feladata Sztálin ismert megállapításából következik: „A társadalom fejlődésének története mindenekelőtt a termelés fejlődésének története, a századok folyamán egymást felváltó termelési módok története, a termelőerők és az emberek termelőviszonyai fejlődésének története.” (Az SZK(b)P története. 150. lap. Szikra 1950.)

A gazdaságtörténet első fő feladata tehát a termelőerők és a termelőviszonyok történetének megírása. Ez szükségessé teszi, hogy tanulmányozzuk a termelőerők hatását a termelőviszonyokra, és fordítva, a termelőviszonyok hatását a termelőerőkre. Természetesen ezt a módszert sok német tudós ismeri, de mondjuk meg, hogy ebben a munkában még csak a kezdet kezdetén vagyunk. Még nem alakult

meg az olyan kutatók csoportja, akik hozzáfogtak volna a termelőerők történetének megírásához. De nincs olyan csoport sem, amely nekilátott volna, hogy például az eke vagy a kalapács monográfiáját megírja. Azt kell tehát mondanunk, hogy e fő feladat megoldásában bizonyos mértékig a kezdet kezdetén tartunk.

Egyetlen kis kivétel: a termelőviszonyok részleges történetének megírására irányuló kísérlet, amely a németországi kapitalizmus keletkezését vizsgálja. Ennek során a kutatók egy csoportja két évvel ezelőtt megkezdte a textilipar történetének kutatását. Ebben a munkájukban sokkal inkább Leninnek az oroszországi kapitalizmus fejlődéséről szóló művére támaszkodtak, mint Marx Tőké-je I. kötetének XXIV. fejezetére.

Ennek az az oka, hogy a kapitalizmus kezdetén a németországi viszonyok sokkal jobban hasonlítottak az oroszországi, mint az angliai viszonyokhoz. A 16. századbeli Angliában már a termelőviszonyok nagyrészt kapitalisztikusnak nevezhetjük, a 17. században pedig már tőkés termelőviszonyokról és tőkés társadalomról beszélhetünk. Az akkori Németországban viszont

* Jürgen Kuczynski, a berlini Humboldt-egyetem gazdaságtörténelmi tanszékének vezetője 1952 július 10-én előadást tartott a Magyar Történelmi Társulatban. Az előadás némileg rövidített gyorsírói jegyzetét közöljük.

igen pontosan, szinte nagyítóval kell az egyes viszonyokat megvizsgálni, hogy tőkés viszonyokat találhassunk. Bizonyos mértékig ez a magyarázata annak, hogy azokat a módszereket kell alkalmaznunk, amelyeket Lenin használt, amikor az oroszországi kapitalizmus eredetét vizsgálta.

Most áttérek a második feladatra.

Marxizmus és nyelvtudomány című munkájában Sztálin a következőket állapítja meg a felépítményről: „... miután létrejött, hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében.” (Sztálin. *Marxizmus és nyelvtudomány*. 7. lap. Szikra 1950.) Ez azt jelenti, hogy nem lehet megírni a termelőviszonyok történetét, ha nem vizsgáljuk a felépítmény hatását az alapra.

A gazdaságtörténet második fő feladata tehát, hogy megírja a felépítmény hatásának történetét az alapra.

Németországban az ilyen vizsgálat tekintetében még csak a kezdet kezdetén vagyunk. Ez mindenképp előtt azzal magyarázható, hogy még csak igen keveset tudunk a felépítményről. Természetes ugyan, hogy a felépítményt tagolni tudjuk irodalomra, tudományra, stb., de a marxizmus-leninizmus klasszikusainak döntőfontosságú írásait kivéve, még csak igen kevés német munka foglalkozik a felépítménnyel. De ugyanezt mondhatjuk a felépítményre vonatkozó franciaországi, amerikai, vagy angliai vizsgálatokról is.

A harmadik fő feladatról a következőket mondhatom: A szovjet

tudósok Sztálinnak *Marxizmus és nyelvtudomány* című írásában lefektetett iránymutató útmutatásait követve, megkezdték a tudomány egyes ágainak, a természettudománynak, a műszaki tudományoknak és más tudományágaknak vizsgálatát. Eközben arra a megállapításra jutottak, hogy a természettudomány és a technika nem hat felépítményként az alapra, hanem közvetlenül a termelőerőkre hat.

A gazdaságtörténet harmadik fő feladata tehát a következő: meg kell vizsgálnia a felépítményhez nem közvetlenül tartozó tudományágak, valamint a gazdaság hatását a termelőerőkre.

A német gazdaságtörténet-tudomány még ezen a téren is csak igen keveset tett. Sőt, ha azt mondom, hogy igen keveset, tulajdonképpen már akkor is túloztam. Valójában még egyetlen számottevő monográfia, egyetlen komoly tudományos munka sem jelent meg erről a tárgyról. Meg kell tehát állapítanunk, hogy az említett három fő feladat elvégzése tekintetében németországi tudósaink még igen elmaradtak. A szovjet tudomány ezen a téren mindnyájunkat megelőzött. De ha figyelembe vesszük egyfelől a felépítmény és általában az igazi tudomány követelményeit, másfelől amit az összes haladó tudósok elvégeztek, megállapíthatjuk, hogy egy igazi gazdaságtörténet megírása előtt még igen sok a tennivaló. Minden haladó gazdaságtörténétíróra igen nagy feladatok hárulnak, s minden igazi tudós — akár Németországban, akár Magyarországon vagy a Szovjetunióban — rendkívül sokat kell tennie. Eddig sehol sem jelent meg mindnyájunkat kielégítő gazdaságtörténeti tankönyv, s éppen

a mindannyiunkat megelőzőt szovjet tudósok az elsők, akik az előttünk álló feladatok nehézségeire utáltak.

A gazdaságtörténet negyedik fő feladata, a történelem periodizálása. A szovjet tudósok ebben a kérdésben is messze előttünk járnak. Marx, Engels, Lenin és Sztálin, a marxizmus-leninizmus klasszikusai, megoldották a gazdaságtörténet 1789 utáni periodizálásának kérdését. Az 1789 előtti periodizálás kérdésének megoldásához vezető úton a szovjet történetírók vezetésével szintén elég messzire jutottunk, de a kérdés végleges megoldásától még távol vagyunk. Bizonyára olvasták a periodizálás kérdéséről az elmúlt három évben a Szovjetunióban lefolytatott viták beszámolóit. Ezekből megállapíthattuk, milyen eredménnyel járt a vita a kérdés mélyebb vizsgálatában. De minél mélyebben hatoltak be az említett problémába a szovjet tudósok, annál világosabbá vált mindnyájunk előtt, hogy a végleges megoldás még távol van.

A periodizálás kérdésének megoldása nem olyan nehéz, ha a lár-sadalmi viszonyok robbanásszerű megváltozásáról, azaz ha egyszerű forradalmi változásról van szó. De mihelyt nem egyszerű forradalmi változásokat vizsgálunk, a periodizálás kérdése roppant bonyolultá válik. Erre csak két példát szeretnék megemlíteni. Számos szovjet tudós megkísérelte, hogy a szocializmus előtti korszakban, főképp a feudális korszakban a periodizálás elvéül a munkajáradéknak terményjáradékkal, majd a terményjáradéknak pénzáradékkal való fölváltását tekintse. De a szovjet tudósok többsége — úgy vélem joggal — kijelentette, hogy a periodizálásnak ez az elve nem helytálló.

A másik példa az ősközösség periodizálása. Az idevágó kutatások — főképp a szovjet tudósok kutatásai — világossá tették, hogy Morgan és még inkább Engels periodizálása ma már nem fogadható el. Ennek a területnek vezető szovjet tudósai — köztük Tolszov, a kérdés legjelentősebb kutatója és teoretikusa — azt mondták, hogy bár a Morgan—Engels-féle periodizálást még semmivel sem helyettesíthetjük, mégis új periodizálásra kell törekednünk. E világos megállapítás után Tolszov épp oly világosan kijelentette, hogy sem ő, sem más gazdaságtörténet tudós nem tud jobb periodizálást ajánlani. Bizonyos tekintetben tehát sokratesi állásponthez érkeztünk: tudjuk, hogy semmit sem tudunk.

Láthatjuk tehát, mily rendkívül sürgős a két feladat megoldása, azaz, hogy megtaláljuk a periodizálás módszerét és elvégezzük magát a periodizálást. De a periodizálás kérdései szinte könnyűek és egyszerűek a következő fő feladathoz viszonyítva.

Az ötödik fő feladat annak alapos megvizsgálása, amit átmeneti korszaknak nevezünk. Itt saját kutatásával és saját meghatározásával Sztálin mutatta meg az utat. De épp az ő meghatározásából tűnik ki, milyen rendkívül nehéz ez az út. Sztálin megadta két átmeneti korszak fogalmi terminológiáját.

Az egyik átmeneti korszak a prefeudális korszak. Ezt a kifejezést Sztálin arra az időre alkalmazta, amely a keleti Oroszországban az ősközösség bomlásának kezdetétől a feudalizmusig terjed, azaz itt az ősközösségből a feudalizmusba való átmenet korszakáról van szó. Itt a patriarchális rabszolgaság formájában megtalálhatók a rabszolgatartó

alakulat egyes elemei. Bár az említett átmeneti formának vizsgálata még nem jutott odáig, hogy teljes képet alkothoznánk erről a folyamatról, azt mindenesetre megállapíthatjuk, hogy a kievi Oroszország prefeudális korszakának vizsgálata rendkívül fontos az általános gazdaságtörténet szempontjából. Ez két okból fontos. *Először* is azért, mert hasonló átmeneti állapotokat találunk Európa Germániának nevezett részében, s azt hiszem, hogy Magyarországon is találkozhatunk hasonló jelenséggel, azaz átmenettel az ősközösségből a patriarchális, tehát a nem teljesen kifejlődött rabszolgatartó társadalmon át a feudalizmusba.

Ebből az a kérdés adódik, beszélhetünk-e például Olaszországból is prefeudális, vagyis a rabszolgatartó társadalom bomlása és a teljesen kifejlődött feudális társadalom közötti korszakról. Fölmerül tehát, vajjon csak ott találunk-e prefeudális korszakot, ahol az ősközösségből való átmenetről van szó egy bizonyos fajta rabszolgatartáson át a feudális társadalomba, avagy megtalálható-e ez a prefeudalizmus ott is, ahol az átmenet teljesen kifejlődött rabszolgatartó társadalomból történik a feudális társadalomba. A prefeudális társadalomnak tehát nemcsak az a problémája megoldatlan, amelyet Sztálin a kievi Oroszországról szóló írásában fölvetett, hanem elvileg még az egész kérdés megoldatlan. Sztálin azt tanítja, hogy a kievi Oroszországban beszélhetünk prefeudális korszakról, de nem tudhatjuk, hogy egyáltalában szó lehet-e prefeudális korszakról Itáliában. Igaz ugyan, hogy a prefeudális korszak kérdését a kievi Oroszországot illetően jobban megvizsgálták, mint

Németországot és Magyarországot, vagy akár Olaszországot illetően, viszont az is megállapítható, hogy a prefeudalizmus korszaka még Oroszországra nézve sem annyira tisztázott kérdés, hogy valóban világos képet alkothoznánk róla.

Remélem, hogy a prefeudalizmus korszakának átmeneti kérdése nem lünik túlságosan bonyolultnak, mert az átmenetnek a következőkben tárgyalni kívánt *második* kérdése valóban egészen bonyolult. Az újkor történetéről, a francia forradalmat, azaz 1789-et megelőzőtt évszázadok történetéről van szó. Ezt az átmeneti korszakot Sztálin prekapitalista vagy még inkább abszolutisztikus-feudális alakulatnak nevezi. Ez az egyedüli eset, hogy Sztálin — jóllehet jobb kifejezést talál — mégis a kevésbé jót is használja, s mindkettőt megtartja. Miért nevezi Sztálin ezt a korszakot prekapitalistának, ha ugyanakkor azt mondja, hogy jobb, ha abszolutisztikus-feudálisnak nevezzük? Miért közli velünk Sztálin első gondolatát is, ha azután azt mondja, hogy második gondolata jobb, mint az első? Nyilván azért, mert az első meghatározás bizonyos árnyalati különbségek tekintetében mégis jobb, mint a második. Azaz amikor Sztálin a 16. és 17. századot, valamint a 18. század egy részét abszolutisztikus-feudális alakulatnak nevezi, akkor az az érzése, hogy ez a meghatározás valami másra emlékeztet, mint amit az ember a prekapitalista alakulaton ért.

És elképzelhetik, hogy milyen nehéz a termelőviszonyok gyakorlati vizsgálata egy ilyen korszakban. A lengyel történetírók vizsgálni kezdték a lengyel történetnek ezt a korszakát, s — az érdeklődés fölkeltesére — a varsói nemzeti

múzeumban ilyen tárgyú kiállítást is rendeztek. Az orosz történelemnek ezt a korszakát különösen a manufaktura történetének területén végzett kutatások során részletesen megvizsgálták. De az eről az időszakról megjelent minden egyes újabb könyv heves vitákat és nézeteltéréseket idéz elő. Alapjában véve tehát e bonyolult átmeneti korszak vizsgálatának még csak kezdetén vagyunk, s ezért úgy vélem, hogy a gazdaságtörténet hatodik fő feladatául a következőt állapíthatjuk meg:

Az egyik társadalmi alakulathól a másikba való átmenet korszakát — különösen a kapitalizmusba való átmenetét — sokkal alaposabban kell megvizsgálnunk, mint ahogy eddig tettük.

Most jutok el a hetedik fő feladathoz. Az eddig mondottakat főként az európai gazdaságtörténetből vett példákkal világítottam meg, de a fejlődés, különösen a legutóbbi évek politikai fejlődése, határozottan azt mutatja, hogy a gazdaságtörténetnek Európán kívül is rendkívül fontos területei vannak. Csupán Kína és India gazdaságtörténetét említem. Mondjuk meg, hogy Kína és India gazdaságtörténetéről — akárcsak a tények tekintetében is — sok gazdaságtörténetíró vajmi keveset tud. És még ennél is hátrább vagyunk az ázsiai feudalizmus gazdasági rendszereinek részletes elemzésében. Mint látnivaló, itt — hogy úgy mondjam — csaknem új és rendkívül fontos kutatási terület van előttünk. A kínai kutatási területet ma mindenekelőtt a Szovjetunió és Kína tudósai vizsgálják. India gazdaságtörténetében alapos vizsgálatokat szinte csakis szovjet kutatók végeznek. Egészen nyilván-

való azonban, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok sinológusainak és indológusainak, valamint gazdaságtörténetíróinak és a többi ország marxista-leninista tudósainak is elmélyülten kell ezzel a kutatási területtel foglalkozniuk.

Itt is, mint más területeken is, a szovjet kutatók mindnyájunkat megelőztek. Fontos feladatunk tehát, hogy a szovjet kutatók könyveit és tanulmányait lefordítsuk és a szovjet kutatás eredményeit diákjainkkal, asszisztenseinkkel és aspiránsainkkal megismertessük. Semmikép sem volna azonban helyes, ha a kutatást ezeken a területeken teljesen a szovjet kutatóknak engednénk át. És ezért az összes gazdaságtörténettudósoknak azt a feladatot szeretném felémükbe ajánlani, hogy készüljenek föl az egyetemes gazdaságtörténetnek, olyan gazdaságtörténetnek megírására, amely — nem úgy, mint akár az én három évvel ezelőtt írt munkám — mindenekelőtt Európával foglalkozik.

A feladat a valóban egyetemes gazdaságtörténet megírása, amely figyelembe veszi és mélyrehatóan elemzi, például India, Kína és Ázsia egyéb területeinek gazdasági rendszereit is.

Most eljutottam a nyolcadik feladathoz. Az eddigi gazdaságtörténeti kutatás nagy része polgári kutatók munkája. Ezeket a polgári forráskutatásokat korlátozott osztályálláspont szerint dolgozták föl. Számos forrást, amelyek a mi számunkra ma különösen nagyjelentőségűek, nem tettek közzé, vagy nem használtak föl. Ilyenek lehetnek például a különféle periratok, a hatóságokhoz intézett beadványok, feudális és korai kapitalista

kötelezettségekről szóló okiratok, adókataszterek, röplapok, trösztök, monopóliumok iratai, a népköltészet termékei. Mindezek a dolgozók helyzete megrajzolásának vagy az értéktöbbletráta- és a profitráta-számításoknak kiváló forrásai. Lehetetlen a munkások helyzetének és a profitráta alakulásának megírása az egyes trösztök történetének az említett és más iratok alapján való megírása nélkül.

A nyolcadik fő feladat tehát a gazdaságtörténet forrásainak marxista-leninista szempontból való feldolgozása.

Most át szeretnék térni a kilencedik és egyben utolsó fő feladatra. Ha új gazdaságtörténetet kívánunk írni — legyen az akár monográfia, akár általános ábrázolás — heves harcot kell vívniunk a monopolkapitalizmus összes apologetáival, azokkal az ideológusokkal, akik eddig kozmopolita, objektívista vagy funkcionalista módon írtak gazdaságtörténetet. Vagyis gazdaságtörténetünknek élesen bírálónak, harcosnak kell lennie. De ez csak az egyik oldal. Ugyanakkor meg kell tanulnunk, hogy figyelembevegyük a meglehetősen sok jó polgári hagyományt, a gaz-

dasági folyamatok gondos és bátor megfigyeléseit.

Természetesen tisztában kell lennünk a polgári tudósok forrásközléseinek osztálykorlátaival. Vitathatatlan, hogy a források elemzése, értékelése polgári szempontoktól történt, de teljesen hibás volna ezeknek a kutatásoknak, különösen a bátor polgári kutatók hasznos munkájának mellőzése.

Arra is föl kívánom hívni a figyelmet, hogy a gazdaságtörténet forrásai korántsem merülnek ki gazdasági kiadványokban, emlékiratokban, okiratokban, aktákban és iratsomókban. A tözsdét például gazdasági szempontból is nagyszé- rűen írja le Balzac. Arról, amit Marx feudális túlforgvasztásnak nevez, ki- tűnő példákat találunk Shakespeare írásaiban. Általában nem feledkez- zünk meg arról, hogy a nagy klasz- szikusok, Goethe, Puskin, Petőfi írásai gyakran mélyen bepillantanak a gazdasági viszonyokba is.

Az egyetemes gazdaságtörténet kilencedik és utolsó fő feladata: el- keseredett harc a monopolkapita- lizmus ellenséges ideológiája ellen, és a gazdaságtörténet eddigi ered- ményeinek kritikai vizsgálata.

II.

A nemzeti gazdaságtörténet fő feladatai

Ha nemzeti gazdaságtörténetet írunk, a következőt kell mint első és döntő tényt szem előtt tartanunk: egy nemzet gazdaságtörténe- tében a dolgozó népnek kell a tör- ténetírás pozitív hőségének lennie. A dialektikus és történelmi materia- lizmusról szóló írásában Sztálin ezt mondja: „A társadalmi fejlődés története egyben maguknak az

anyagi javak termelőinek története, a dolgozó tömegek története, ame- lyek a termelési folyamat fő erői, s a társadalom létezéséhez szüksé- ges anyagi javak termelését meg- valósítják.“ (Az SzK(b)P története. 150. lap. Szikra 1950.)

Ebből következik a nemzeti gaz- daságtörténet második fő feladata: azoknak a hősöknek életét és tet-

teit kell megírni, akik megváltoztatták a termelőerőket, azaz az újítók és feltalálók történetét. A nemzeti gazdaságtörténet a hősök két fajtáját ismeri: a dolgozó tömegek kollektíváját, továbbá az egyes feltalálókat és újítókat, akik a termelőerőket, vagyis a gazdaság legforradalmibb elemeit fejlesztették.

A nemzeti gazdaságtörténet harmadik fő feladata: minden ország gazdaságtörténetészeinek ismertetniük kell gazdaságuk történetének nemzeti sajátosságait, amelyek egészen nagy jelentőségűek lehetnek, s az egyes országok nemzeti gazdaságtörténetét kiemelhetik az egyetemes gazdaságtörténetből. Szeretnék néhány ilyen nemzeti sajátosságot megemlíteni.

Egy németországi példával kezdem. Mindnyájan tudják, hogy a kapitalizmus történetében először a könnyűipar fejlődött ki, s csak azután a nehézipar. Ezt a körülményt Sztálin a szocializmusra jellemző fordított fejlődéssel összefüggésben pontosan megvilágította. A nehézipar fejlődése általában abban a pillanatban kezdődik, amikor a munka termelékenysége és intenzitása különösen emelkedik. Ez az a korszak, amikor a munkanapot is megrövidítik, amikor csökken a női és a gyermekmunka alkalmazása, ez az a korszak, amely nagy változásokat hoz a kizsákmányolás módszereiben és a termelési módszerekben.

Más országokkal ellentétben Németországban a nehéziparnak ez a sajátos fejlődési korszaka csak a hatvanas években kezdődött. Nagy ítéletesség volna azonban, ha a németországi fejlődés nemzeti sajátosságát csak ebben a körülményben látnánk.

Ezzel egyidőben ugyanis egy igen fontos tényező jelentkezik Nyugat-Európa és Közép-Európa minden országában: ez pedig nem más, mint a fejlődő monopólium. Lenin a hatvanas éveket a monopóliumok embrionális időszakának nevezi Angliában, Amerikában, Franciaországban és Németországban. Németországban a nehézipar csak a hatvanas években fejlődik különösen erősen, vagyis csak abban az évtizedben, amelyben majd minden vezető kapitalista országban már nehézipari monopóliumok alakulnak. Németországban tehát a modern nehézipar szinte mindjárt monopolizáltan születik. Elképzelhető, milyen jelentősége volt ennek Németország gazdasági fejlődésére.

A modern nehézipar Angliában viszont egy egész nemzedéken át, Franciaországban pedig legalább egy fél nemzedéken át fejlődött anélkül, hogy ez a fejlődés monopóliumok keletkezésére vezetett volna.

Most rátérek egy második sajátosságra. Ezúttal Angliát szeretném példának venni. Az angol nemzeti gazdaságtörténet egyik sajátossága — s erre egyébként már Lenin is utalt — hogy az angol gazdaság inár a 19. század közepe óta az imperializmus sok vonását viseli, s hogy monopolisztikus vonásai is vannak. Hosszú időn át beszélhetünk Anglia esetében ipari monopóliumról és gyarmati monopóliumról, valamint kereskedelmi monopóliumról. Természetes, hogy ez a tényező az angol gazdaságtörténetet, Anglia nemzeti gazdaságtörténetét egészen különleges vonásokkal gyarapítja.

A harmadik sajátosságot Oroszországban észlelhetjük. Ismeretes, hogy a 16. században Angliában,

Franciaországban, Olaszországban és Németország nagy részében tökéletes termelési viszonyok fejlődtek ki. A kapitalizmus e korai időszakának megvannak a külön sajátosságai. A kereskedelmi tőkének ekkor nagy szerepe volt, s nem kevésbé jelentős tényezője az említett időszaknak a gyarmati rablásal összefüggő crediti felhalmozás. A cári Oroszország azonban nem ismeri a korai kapitalizmus ilyen időszakát. Megkísérelték, hogy I. Péter uralkodása idején bukkanjanak rá ilyen alakulatra, de a szovjet tudomány megállapította, hogy a kutatók hamis utakon járnak. Az viszont természetes, hogy ha valamely ország nem élt át ilyen időszakot, ez a körülmény nemzeti gazdaságát különös mértékben befolyásolta.

Nézzük a negyedik és utolsó sajátosságot. 1918—19-ben, az új lengyel állam megalakulásakor Lengyelország gazdasága három részből tevődött össze. Az új állam megalakulása előtt az ország gazdaságának egyik része a német imperializmushoz, a másik a cári Oroszországhoz, a harmadik pedig az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. Magától értetődik, hogy ez olyan nemzeti sajátosságnak tekinthető, amelynek döntő befolyása volt az ország gazdaságtörténetére.

Ez a négy példa mutatja, milyen fontos, hogy a gazdaságtörténet nemzeti sajátosságait földolgozzuk. Szilárd meggyőződésem, hogy a magyar gazdaságtörténet vizsgálata során ugyancsak számos fontos tényezőt találunk majd s ezek Magyarország nemzeti gazdaságtörténetét is sajátos jellegűvé teszik. Még az is, aki annyira tájékozatlan Magyarország gazdaságtörténetében

mint én, egészen könnyűszerrel találhat ilyen tényezőket. Említsük meg például az osztrák nagytőkések döntő gazdasági befolyását, valamint az osztrák és a magyar gazdaság kapcsolatainak sajátos formáját 1918-ig. Biztos vagyok benne, hogy az ilyen nemzeti tényezők pontos vizsgálatával és feltárásával nemcsak az egyetemes gazdaságtörténetet gazdagítanánk, hanem példájukból még mi is sok tanulságot szűrhetnénk le más országok nemzeti sajátosságainak kutatásához.

Magyarország nemzeti gazdaságtörténetének megírása mindenké előtt a magyar nép számára nagyjelentőségű. E feladat megoldásával azonban más országok gazdaságtörténeteinek munkája is megkönnyíthető. Remélem, hogy Németország nemzeti gazdaságtörténetének megírásakor sok tanulságos következtetésre juthatunk azokból az írásokból, amelyek a közeljövőben várhatók Magyarország gazdaságtörténetéről.

Valamely ország nemzeti gazdaságtörténete megírásának negyedik feladata a periodizálás kérdésével függ össze. Már az előzőekben említettem az egyetemes gazdaságtörténet periodizálásának nehézségeit. Útalnom kell arra, hogy az egyetemes gazdaságtörténet periodizálása nem azonos a nemzeti gazdaságtörténet periodizálásával. A nemzeti gazdaságtörténet periodizálása általában 1900 vagy 1917 óta azonos ugyan az egyetemes gazdaságtörténet periodizálásával, de arra a sokezer évre, amely 1900 vagy 1917 előtt telt el, a nemzeti gazdaságtörténet periodizálása más lesz, mint az egyetemésé.

Csak néhány példát szeretnék említeni a periodizálás különböző-

ségére. Sztálin azt tanítja, hogy az újkor — általánosságban szerelvé — az 1789. évvel kezdődött. De vajjon azt jelenti-e ez, hogy Németország, Amerika, Oroszország vagy Anglia újkori története szintén 1789-el kezdődik? Természetesen nem. Sztálin maga hangsúlyozta, hogy az újkor történetének első fejezete fölé az 1789-es évszámot mint vastagbetűs címet tegyük, de az alcím, a bevezetés a németalföldi és az angol forradalommal kezdődik. Ez tehát azt jelenti, hogy a nemzeti gazdaságtörténet Hollandiában a 16. században kezdődik és Angliában 1640-ben, de semmiképpen sem 1789-ben. S mondanunk sem kell, hogy Amerika újkori gazdaságtörténetét 1776-al, a gyarmati fölkelés évével fogjuk kezdeni. Hogy Németország újkori gazdaságtörténetét mikor kezdjük, sajnos, még senki sem tudja. Habár sokan közülünk úgy vélik, hogy tudják.

Mi ennek a vizsgálatnak az elején vagyunk, s még nem jutottunk olyan következtetésekre, amelyeket közölhetnénk. De nagyon örültem, amikor hallottam, hogy a magyar történészek már sokkal előbbre vannak, s jóval alaposabb clótanulmányozást végeztek, mint mi. Az egyik legfontosabb feladat: a periodizálás kérdése a legprimitívebb formájában. Megvizsgálandó tehát, hogy a nemzeti gazdaságtörténetben mikor kezdődött például az újkor, mikor a feudális korszak és mikor más alakulatok története.

Ez a periodizálás azonban önmagában semmiképpen sem elegendő. Sokkal részletesebb periodizálásra van szükségünk. Fontoljuk meg, hogy bár Sztálin tanítása szerint a kapitalizmus történetének első al-

korszaka a Kommünnel végződik, Sztálin korántsem gondolta, hogy az amerikai történet vagy a magyar történet vagy a cári orosz történet új korszaka szintén a Kommünnel kezdődik. Csak egy forradalom, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentett minden ország számára korszakhatárt. Az SzK(b)P rövid tanfolyamát olvasva, látjuk, hogy az első fejezet nem az 1871-es Komünnel kezdődik, hanem a nyolcvanas évekkel. Ugyanígy nyilvánvaló, hogy az amerikai történetben az első korszak a polgárháború kitörésével, azaz tíz évvel a Kommün előtt kezdődik. Hogy a német történelemmel mi a helyzet, azt ezúttal pontosan megmondhatom: nyilvánvaló, hogy Németországnak az 1870—71-es háborúban bekövetkezett egyesítése döntő korszakhatár a német történelemben. Azzal azonban még mindig nem vagyunk tisztában, hogy 1871-ben alfejezetet kezdünk-e történetünkben, vagy pedig azt kell mondanunk, hogy ezt megelőzően tökéletes társadalomról egyáltalán nem lehet szó Németországban. Ebből következik, hogy bár most nagy büszkén mondhatom: 1871-ben új fejezet kezdődött a német történelemben, mégis szerényen be kell vallanom: nem tudjuk, nagy vagy kisbetűkből szedessük-e ennek a fejezetnek a címét. Láthatjuk tehát, mennyire elmaradtunk még saját történetünk periodizálásának kérdésében is.

Még egy utolsó példa. Tudjuk, Engels azt mondta, hogy az 1848-as forradalom után az európai kontinensen gazdasági forradalom kezdődött, amely kétségtelenül fontos korszakhatár az egyes országok gazdaságtörténetében. Engels nagyon pontosan mondta: az európai

kontinensen, mert Angliában ez a gazdasági forradalom már a harmincas években kezdődött. Ezt a gazdasági forradalmat egyebek közt a nehézipar erős fejlődése jellemzi. Ez Franciaországban valóban 1848—49-ben, Németországban pedig csak az 1860-as években kezdődött.

Itt ismét azt látjuk, hogy a nemzeti gazdaságtörténetben még akkor is különfélek az egyes korszakhatárok, ha hasonló jellegű korszakhatárok már más országok történetében is föllelhetők.

Kiegészítésképpen megjegyzem, hogy az eddig említett korszakhatárok közül egyiknek sem volt különösebb kapcsolata Kína és India helyzetével, kivéve az 1917-es korszakhatárt.

Most áttérek a nemzeti gazdaságtörténet ötödik fontos feladatára. Valamely nemzet gazdaságtörténetének megírásakor igen nagy jelentőségű a nemzeti sajátosságoknak, s a felépítmény és az alap viszonyának vizsgálata.

Lenin utalt rá, hogy Németországban az állam szerepe 1870—71-től kezdve, vagyis a hanyatló kapitalizmus korszakában sokkal nagyobb volt, mint Angliában, Franciaországban vagy Amerikában. Ennek bizonyítására a példák ezreit sorolhatnánk föl. Ha csak a monopóliumok történetére gondolunk, tüstént feltűnik, hogy Németországban a monopóliumok gyakran állami kényszerrendszabályok hatására keletkeztek. Ilyen körülmény természetesen nagymértékben befolyásolja a nemzeti gazdaságtörténet alakulását.

Az államnak, vagyis a felépítmény egyik alkotóelemének beavatkozása az alap fejlődésébe igen nagy szerepet játszik. Elképzelhető,

hogy a magyar történelemben a bécsi Hofburg beavatkozásának nagy jelentősége volt, s föltéhető, hogy az osztrák felépítmény szerepének kérdése igen nagy fejezetet foglalhat el a magyar gazdaságtörténetben. Nyilvánvaló, hogy a magyar gazdaságtörténet nemzeti sajátosságainak ilyenfajta ábrázolásából, vagyis, hogy egy idegen, jelen esetben az osztrák felépítmény beavatkozásának hatását taglalják, a nyugatnémet gazdasági élet fejlődésének elemzése során is sokat tanulhatunk. Világos tehát, hogy a magyar történészeknek ezek a vizsgálatai kedvezően befolyásolhatják a német történészek munkáját.

Még egy példa arra, hogy milyen szerepe lehet a felépítménynek és nemzeti sajátosságának a gazdaságtörténetre. Tudjuk, hogy a fiziokratizmus tanítása a tőkés burzsoázia 1789 előtti tanítása volt. E felépítményelem ideológiájának tehát nagy szerepe volt az 1789-es forradalom gyakorlati rendszabályaiban. Marx szerint a fiziokratizmus ideológiája a francia forradalom gazdasági rendszabályainak ideológiája volt. Lény gében a fiziokratizmus tanítása a francia mezőgazdaság tőkés elemeinek érdekeit képviselte, s a mezőgazdaság elsődleges jelentőségét hangsúlyozta.

Most pedig vizsgáljuk meg a fiziokratizmus szerepét a cári Oroszországnak ugyanabban a korszakában. Oroszországban a francia mezőgazdasági tőkés burzsoáziának ezt a forradalmi tanítását reakciós tanítássá változtatták. Az 1780-as cári Oroszország feudális felépítménye átvette a mezőgazdaság elsődlegességéről szóló tanítást. Csak hogy a cári Oroszországban a mezőgazdaságban nem voltak polgári elemek. A burzsoá-tőkés ele-

mek a városokban éltek, mégpedig mindenekelőtt a kereskedelemben. Oroszország feudális urai és földhírtokosai a mezőgazdaság elsődlegességéről szóló tanítást a városi elemek ellen indított harcukhoz használták föl.

Példánkból kitűnik, hogy a fizokratizmus tanítása Franciaország és a cári Oroszország gazdasági alapjának eltérő voltától függően más és más szerepet töltött be. Mondanunk sem kell, hogy valamely nemzet gazdaságtörténetének egyben a politikai gazdaságtani elméletek történetének is kell lennie. És itt mindjárt jó példát találunk arra, hogy nemzetek szerint milyen különböző maga a felépítmény, még ha föltételezzük is, hogy a felépítmény egyes részei, amelyeket vizsgálunk — t. i. a fizokratizmus — Franciaországban és Oroszországban azonos.

És most térjünk rá a nemzeti gazdaságtörténet megírásának hatodik és utolsóelőtti fontos pontjára. A Szovjetuniót kivéve, minden ország nemzeti gazdaságtörténetében ma igen sok, úgynevezett fehér folt található. Ezek a fehér foltok a gazdaságtörténetnek azok a fontos kérdései, amelyek a burzsoá történészek osztálykorlátai miatt eddig még tisztázatlanok. Ilyen fehér folt például a Szovjetunió kivételével minden országban: az ipartöke és a banktöke finánciókévá váló egyben-növéseiről szóló leírások hiánya.

Egy másik fehér folttal a haladó országokban ma már sokkal jobb a helyzet: ez a munkások helyzetére és harcaira vonatkozó adatok összegyűjtése és feldolgozása. Örömmel láttam, hogy a Magyar Munkásmozgalmi Intézet e területen már eddig is kiváló eredményeket

ért el. Az intézet munkatársai ugyan keveslik amit eddig végeztek. Viszont az is igaz, hogy bármilyen jó eredményeket is érnek el, mindig ezt hajtogatják majd. Számunkra azonban mindenképpen nagy meglepetés és igen tanulságos példa a magyar Munkásmozgalmi Intézet kitűnő munkája

Más a helyzet a parasztság harcai történetének megírásával. A történetírásnak ez a területe a Szovjetunió kivételével ma még valamennyi országban igen elhanyagolt. Németországban például megvan az 1524—25-ös parasztháború története és előtörténete. Erről a nemzeti jelentőségű eseményről ugyanis rendelkezésünkre áll Engels zseniális munkája. De a 800 és 1800 közti parasztháborúk további története teljesen feldolgozatlan. Pillanatnyilag két aspiráns foglalkozik ezzel a kérdéskomplexummal. Mindegyikük egy-egy század harcainak történetét dolgozza fel. Ez aránylag kis időszak, de még ilyen szerény munkával is sok olyan adatot fedeztünk föl, amelyekről mindeztideig nem tudtunk. A nagy fölkelések természetesen aránylag ritkák voltak, de a kisebb fölkelések és ellenállási mozgalmak tucatjait ismerve, egészen új kép tárul elénk a német parasztság történetéről. S nincs egyetlen olyan ország sem, ahol hasonló vizsgálat ne vezetne hasonló eredményhez.

Most pedig térjünk át az utolsó, a hetedik feladatra. Úgy vélem, fontos volna, ha a tőkés fejlődés szakaszán átment minden egyes nép gazdaságtörténetészei megírnák a gyarak és bányák történetét.

Az 1920-as évek végén Gorkij felhívással fordult a Szovjetunió minden munkásához, minden írójához, minden tudósához, hogy közös erő-

vet írják meg a bányák a gyárak történetét. Mi legyen e munka célja? Az, hogy dolgozó népünknek megmutassa, mit alkottak az emberek a múltban, mit szenvedtek, s miben különbözik mai helyzete elődeinek helyzetétől.

A bányák és üzemek történetének megírásával, nemzeti gazdaságtörténetünk nemzetünk jelenébe torkollik. Az ilyen munkát végző gazdaságtörténész a legnagyobb és legszebb feladatot teljesíti, amelyet

csak teljesíthet: az embereket arra bátorítja, hogy a mult súlyos viszonyainak és harcainak ismeretében építsék újabb és szebb jövőjüket.

Fejtegetéseimet főlhívással szeretném zárni: a magyar nemzet gazdaságtörténete torkolljon a gyárak és bányák történetének abba a szakaszába, amelyben az új, boldogabb korszak kialakításán nagy sikerrel fáradoznak a magyar dolgozók.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

legújabb száma

TARTALMÁBÓL:

Képzettebb statisztikusokkal a jobb statisztikáért!

A statisztika az ütemes termelés szolgálatában

A statisztika elméletének egyes kérdései

A termelési terv teljesítésének elemzése

A gazdaságos áramvételezés kérdése iparvállalatainknál

A létfenntartási index meghamisítása az USA-ban

Elemzés (és beszámoló készítése) a kiskereskedelmi eladási árforgalmi statisztikában

A magyar könyvstatisztika

A SZOVJET TAPASZTALATOKBÓL

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

IRODALOM

*Kapható IBUSZ-pavilonokban és a Posta Központi Hírlapirodánál
(V., József nádor-tér 1.)*

Johann Kopenig: VÁLOGATOTT CIKKEK ÉS BESZÉDEK. — Napjainkban a magyar dolgozók fokozott figyelemmel fordulnak Ausztria felé. És ez érthető is: az amerikai, angol és francia imperialisták minden erővel arra törekszenek, hogy az országot a Szovjetunió és a népi demokratikus országok — köztük hazánk — ellen irányuló támadás hídfőállásává építsék ki. Ezért jelentős esemény Johan Kopenig elvtárs, az Osztrák Kommunista Párt elnöke válogatott cikkeinek és beszédeinek magyarnyelvű megjelenése. Ezekből a munkákból megismerhetjük az osztrák munkásosztály és az Osztrák Kommunista Párt negyedszázados harcának történetét. (A kötet Kopenig elvtársnak 1924 és 1950 közti időszakból származó cikkeit és beszédeit tartalmazza.)

Az első világháború utáni osztrák munkásmozgalom fejlődésének fontos határköve az 1927 július 15-én fölkelésbe átsapott hatalmas tüntetés. Ezt a korszakot zárja be Kopenig elvtársnak az esküdtbíróság előtt elmondott beszéde. A következő korszakot, amely az 1934 február 12-i fasiszta pogrommal és az osztrák proletariátus négy napos hősi harcával ér véget, a kötet több munkája világítja meg. Ezek a művek visszatükrözik a pártnak az 1928—1934-es években vívott harcát az előretörő fasiszmus és a háborús veszély ellen, az akcióegységért és az egységfrontért.

A felszabadulás utáni írások és beszédek a nemzetközi munkásmozgalom legégetőbb kérdéseivel foglalkoznak: az amerikai terjeszkedők elleni harccal, szociáldemokrata csahosaik leleplezésével és az osztrák népnek a békéért vívott harcával. Ezek a cik-

kek és beszámolók megmutatják, hogy Ausztria osztályöntudatos és nagy forradalmi hagyományokkal rendelkező munkásosztálya szilárdan áll a Szovjetunió, a szocializmus és a béke táborának oldalán.

A kötet utolsó cikke a békéért és a munkásosztály egységéért folvó harccal foglalkozik és feltárja a kettő közti szerves összefüggést: „A megerősödött munkásegység — a békéért folyó széleskörű népharc gerince — egyike a legfontosabb okoknak, amelyek miatt napjainkban megvan a reális lehetősége a harmadik világháború megakadályozásának. A munkásegységért folyó harc tehát a békéért folyó harc egyik döntő tényezője.” (Szikra 1952. 208 lap.)

William Z. Foster: AZ AMERIKAI FÖLDRÉSZ RÖVID POLITIKAI TÖRTÉNETE. — Foster elvtárs, az Amerikai Kommunista Párt elnöke fontos pártmunkája mellett és előrehaladt kora ellenére még ma is rendkívül jelentős publicisztikai tevékenységet fejt ki. Írásait nálunk is jól ismerik, de magyarul most megjelent műve talán minden eddiginél nagyobb szabású alkotása.

Az amerikai kontinens politikai történetének megírására eddig mindössze két polgári szerző tett kísérletet. Ezt a feladatot azonban korántsem tudták kielégítő módon megoldani. Foster elvtárs az amerikai kontinens története megírásának szükségét — elméleti megfontolásokon túl — a politikai harc parancsoló követelményeiből vezeti le. Az amerikai imperializmus ma fokozott mértékben törekszik arra, hogy az egész amerikai kontinenst fölfegyverzett hátorszázává változtassa. Ámde ugyanakkor Ame-

rika népeinek harca is egyre inkább fokozódik a háborús terveket követő Wall Street urai ellen. Harcukhoz nagy segítséget nyújt Foster elvtárs könyve, amely feleleveníti az amerikai kontinens népeinek forradalmi hagyományait, a külső és belső reakciós erők ellen vívott harcukat, felidézi a nagy forradalmárok és néptribunok, Washington, Bolivar, Juárez alakjait.

Foster könyve azért is nagyjelentőségű, mert lerántja a leplet az amerikai monopolkapitalizmusról és hozzásegíti a munkásosztályt, hogy tisztábban láthassa a társadalmi fejlődést akadályozó imperialisták bűnös mesterkedéseit. (Szikra 1952. 841 lap.)

Bukstein—Protopopov—Szirovca: AZ ÉPÍTKEZÉS SZERVEZÉSE ÉS TERVEZÉSE. — Ma, amikor országszerte százával épülnek új gyárépületeink és lakóházaink, igen nagy jelentősége van a szovjet építőiparban alkalmazott tervezési és szervezési módszerek megismerésének. Nagy segítséget nyújt ehhez Bukstein—Protopopov és Szirovca könyve, amely az építkezések tervezésének és szervezésének elvi és gyakorlati kérdéseit tárgyalja.

Az építkezések tervezésével foglalkozó rész kitér a beruházások műszaki és pénzügyi tervezésének kérdéseire. Ismerteti a tervezés alapelveit és az építész, illetve kivitelező szervezeteknél használatos tervezési módokat.

A résztervek összeállításának ismeretése során külön-külön tárgyalja a gépesítés, a szerelőmunkák, a műszaki és anyagellátás, a szállítás, munkatermelékenység, munkáslétszám, béralap és önköltség tervezésének kérdéseit. Majd kitér a legfontosabb pénzügyi problémákra és az önálló el-

számolás sajátosságainak ismertetésére is.

A szerzők részletesen foglalkoznak az építőipari vállalatok szervezeti felépítésének problémáival és az egyes munkahelyek megszervezéséről is sok hasznos úmulatást adnak. (Tervgazdasági Könyvkiadó 1952. 248 lap.)

OROSZ-MAGYAR, MAGYAR-OROSZ VASÚTI ZSEBSZÓTÁR. — Főszerkesztő *Steinmetz István.* Népgazdaságunk minden területe — így a közlekedés is — hatalmas segítséget kapott a Szovjetunióól. A Szovjetunió segített helyreállítani vasúti közlekedésünket. Szovjet tapasztalatok alapján indult meg nálunk az 500 km-es és 2000 tonnás mozgalom s születtek nagyszerű eredmények. Panyin elvtárs és más szovjet vasutasok vasúti szakemberek nálunk tett látogatásaik alkalmával megismertették vasúti dolgozóinkkal a szovjet vasutasok munkáját, átadták tapasztalataikat.

Az 1952. évi vasutasnapra kiadott vasúti zsebszótár még közelebb viszi vasúti dolgozóinkat a szovjet vasutak tapasztalatainak megismeréséhez és elősegíti a különféle kítőnő szovjet szaklányvek, folyóiratok tanulmányozását. (Akadémiai Kiadó—Közlekedési Kiadó 1952. 470 lap.)

Sz. Kamenyicer: SZOCIALISTA IPARVÁLLALATOK SZERVEZÉSE ÉS TERVEZÉSE. A Szovjetunió iparvállalatai sikeres termelőmunkájuk során gazdag iparszervezési tapasztalatokat halmoztak fel. A szerző ezeket a tapasztalatokat általánosítja. A termelés szervezését és tervezését elsősorban gazdaságtudománynak és nem műszaki tudományagnak tekinti. A kérdés ilyen feltevése teszi lehetővé, hogy a szocialista ipargazdaságtan alapvető elvi kérdéseit jól kapcsolja

Kettős szám, ára: 18 forint

össze az iparvállalatok termelés-szervezési gyakorlatának tárgyalásával.

Kamenyicer átfogó képei: ad az iparvállalatok szervezéséről és tervezéséről, részletesen tárgyalja a szocialista iparvállalatok jellegének kérdését. Könyve egyaránt érdekes a tervezés és iparszervezés elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó szakembereinek részére. (Tervgazdasági Könyvkiadó 1952. 438 lap.)

N. Rovinszkij: BERUHÁZÁSOK FINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS HITELELTETÉSÉNEK SZERVEZETE. — A Szovjetunió példáját követve és többévtizedes tapasztalatait felhasználva, népi demokratikus országunk és nagy összegeket fordít a népgazdaság fejlesztésére, népünk anyagi és kulturális jólétének további javítására. Beruházási programunk sikeres végrehajtásának egyik fontos fel-

tétele az építési költségek csökkentése. Ez viszont megköveteli a beruházások finanszírozásának jó megszervezését, a beruházási bankok munkájának megjavítását.

Rovinszkij könyve ezzel a kérdéssel foglalkozik. A könyv tulajdonképpen főiskolai hallgatók részére készült, de a gyakorlati életben dolgozó pénzügyi szakembereink is sok értékes tapasztalatokat szűrhetnek le belőle. A könyv szerzője — a beruházások néhány elvi kérdéseinek tisztázásán kívül főként a következő problémákra tárgyalja: a beruházások tervezése és pénzügyi ellenőrzése, a beruházási bankok munkája, az építőipari elszámolások rendszere, az állami vállalatok, kolhozok, szövetkezetek és az egyéni lakóházépítkezések hiteleltetése, a beruházási bankok és az Állami Bank kapcsolata. (Pénzügyi Kiadó 1952. 351. lap.)

ÚJ KÖNYVEK

G. Opitz: A számviteli munka megszervezése ütemterv szerint. 63 lap. Népszava 1952.

Büki Pál — Szabó Károly — Tóth Antal: A sztahanovista műhely megszervezése. 134 lap. Népszava 1952.

G. G. Bacsorov: A gépgyártás kalkulációja. 86 lap. Népszava 1952.

G. A. Prudenszkij: A sztahanovista munkamódszerek népszerűsítése. 48 lap. Népszava 1952.

Lenin Művei: 25. kötet. 580 lap. Szikra 1952.

Lenin Művei: 26. kötet. 618 lap. Szikra 1952.

William Z. Foster: Az amerikai földrész rövid politikai története. 842 lap. Szikra 1952.

Johann Kopenig: Válogatott cikkek és beszédek. 208 lap. Szikra 1952.

Aranyossi Magda: Frankel Leó. 360 lap. Szikra 1952.

A. T. Fjodorova: A szocialista munka szerepe a dolgozó tömegek kommunista nevelésben. 208 lap. Szikra 1952.

Számvitel szervezése ütemterv szerint. 325 lap. Pénzügyi Kiadó 1952.

N. N. Rovinszkij: A Szovjetunió állami költségvetése. II. 343 lap. Pénzügyi Kiadó 1952.

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDÓR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Sztálin: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban

Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján

P. Krilov: Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése

M. M. Rozental: Az ellentétek harca törvényének kidolgozása Marx „Töké“-jében

Morva Tamás: Az ütemes termelés kérdései a gépiparban

M. Taraszov: Az Egyesült Államok új költségvetésének agresszív jellege

10-11

TARTALOM

<i>Sztálin</i> : A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.....	259
Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján	325
<i>P. Krilov</i> : Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése	344
<i>M. M. Rozental</i> : Az ellentétek harca törvényének kidolgozása Marx »Tőké«-jében	361

TERVEGAZDASÁGI SZEMLE

<i>Morva Tamás</i> : Az ütemes termelés kérdései a gépiparban	387
<i>A. Galickij</i> : A szocialista közlekedés tervezése	415
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve harmadik negyedének végrehajtásáról	427
A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	430

TŐKÉS ORSZÁGOK GAZDASÁGA

<i>M. Taraszov</i> : Az Egyesült Államok új költségvetésének agresszív jellege	432
--	-----

KÖNYVSZEMLE

<i>Román Zoltán</i> : A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése.....	441
---	-----

Felelős szerkesztő:

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 00 878 006-47

Példányszám : 9000 - Terjedelem : 12 ív

Felelős kiadó : Lányi Pál

SZTÁLIN

A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban

A közgazdasági vita résztvevőihez

Megjegyzések az 1951. évi novemberi vitával kapcsolatos közgazdasági kérdésekről

Megkaptam a politikai gazdaságtan tankönyve tervezetének értékelésével kapcsolatban lefolytatott közgazdasági vitára vonatkozó minden dokumentumot. Megkaptam többek között: „A politikai gazdaságtan tankönyve tervezetének megjavítására vonatkozó javaslatokat“; a tervezetben előforduló „Hibák és pontatlanságok kiküszöbölésére vonatkozó javaslatokat“ és „A vitás kérdésekről szóló tájékoztatót“.

Szükségeseznek tartom, hogy az egész anyagról, valamint a tankönyv tervezetéről a következő megjegyzéseket tegyem.

1. A GAZDASÁGI TÖRVÉNYEK JELLEGÉNEK KÉRDÉSE A SZOCIALIZMUSBAN

Egyes elvtársak tagadják, hogy a szocializmusban a tudomány törvényei, különösen a politikai gazdaságtan törvényei, objektív jellegűek. Tagadják, hogy a politikai gazdaságtan törvényei olyan folyamatok törvényszerűségeit tükrözik, amelyek az emberek akaratától függetlenül mennek végbe. Azt tartják, hogy annál a különleges szerepnél fogva, amelyet a történelem a Szovjetállamnak juttatott, a Szovjetállam vagy vezetői, hatályon kívül tudják helyezni a politikai gazdaságtan fennálló törvényeit, új törvényeket tudnak „kialakítani“, új törvényeket tudnak „teremteni“.

Ezek az elvtársak mélységesen tévednek. Mint látható, összekeverik a tudomány törvényeit, amelyek a természetben vagy a társadalomban az emberek akaratától függetlenül végbemenő objektív

folyamatokat tükröznek, azokkal a törvényekkel, amelyeket a kormányok adnak ki, amelyek az emberek akaratából jönnek létre és amelyeknek csupán jogi érvényük van. A kettőt azonban semmiképpen sem szabad összekeverni.

A marxizmus a tudomány törvényeit — akár a természettudomány, akár a politikai gazdaságtan törvényeiről van szó — az ember akaratától függetlenül végbemenő objektív folyamatok visszatükrözésének fogja fel. Az emberek ezeket a törvényeket felfedezhetik, megismerhetik, tanulmányozhatják, cselekedeteikben számbavehetik, a társadalom érdekében felhasználhatják, de megváltoztatni vagy hatályon kívül helyezni nem képesek. Még kevésbé képesek a tudomány új törvényeit kialakítani vagy teremteni.

Azt jelenti-e ez, hogy például a természeti törvények hatásának eredményei, a természeti erők hatásának eredményei általában elháríthatatlanok, hogy a természeti erők romboló hatása mindenhol és mindig kérlelhetetlen elemi erővel érvényesül, amellyel szemben az emberi beavatkozás tehetetlen? Nem, nem jelenti ezt. A csillagászati, geológiai és egyes más hasonló folyamatok kivételével, amelyekre az emberek, még ha megismerték is e folyamatok fejlődéstörvényeit, valóban képtelenek hatást gyakorolni, sok más esetben az emberek korántsem tehetetlenek, egyáltalán nincsenek megfosztva attól a lehetőségtől, hogy a természeti folyamatokra hatást gyakoroljanak. Az emberek minden ilyen esetben, miután megismerték a természeti törvényeket, számbaveve őket, támaszkodva rájuk, hozzáértően alkalmazva és felhasználva őket, korlátozhatják hatókörüket, a természet romboló erőinek más irányt szabhatnak, a természet romboló erőit a társadalom javára fordíthatják.

Nézzünk egyet a nagyszámú példából. A legrégebbi időkben a nagy folyók kiöntését, az áradásokat, s a lakóházak és vetések ezzel kapcsolatos pusztulását elháríthatatlan csapásnak tartották, amellyel szemben az emberek tehetetlenek voltak. Idővel azonban, az emberi ismeretek fejlődésével, amikor az emberek megtanultak gátakat, vízierőműveket építeni, lehetővé vált, hogy megóvják a társadalmat az árvíz csapásaitól, amelyek régebben elháríthatatlanoknak látszottak. Sőt, az emberek azt is megtanulták, hogy megfékezzék, úgyszólván megnyergeljék a természet romboló erőit, hogy a víz erejét a társadalom javára fordítsák és földek öntözésére, energiatermelésre felhasználják.

Azt jelenti-e ez, hogy az emberek ily módon hatályon kívül helyezték a természeti törvényeket, a tudomány törvényeit, és új természeti, új tudományos törvényeket leremtettek? Nem, nem azt jelenti. Ez az egész eljárás ugyanis, amellyel az emberek elhárítják a víz romboló erejének hatását és a víz romboló erejét a társadalom

érdekében használják fel, végbemegy anélkül, hogy a legkisebb mértékben is megsértenék, megváltoztatnák vagy megszüntetnék a tudomány törvényeit, anélkül, hogy új tudományos törvényeket teremtenének. Ellenkezőleg, ezt az egész eljárást a természet törvényeinek, a tudomány törvényeinek pontos számbavételével valósítják meg, mert a természeti törvények bármilyen megsértése — még a legcsekélyebb megsértésük is — csak zűrzavarra, az eljárás kudarcára vezetne.

Ugyanezt kell mondanunk a gazdasági fejlődés törvényeiről, a politikai gazdaságtan törvényeiről is, akár a kapitalizmus időszakáról, akár a szocializmus időszakáról van szó. Éppúgy, mint a természettudomány törvényei, a gazdasági fejlődés törvényei is objektív törvények, amelyek a gazdasági fejlődésnek az emberi akarattól függetlenül végbemenő folyamatait tükrözik. Az emberek felfedezhetik, megismerhetik ezeket a törvényeket, támaszkodhatnak rájuk, felhasználhatják őket a társadalom javára, más irányt szabhatnak egyes törvények romboló hatásának, korlátozhatják hatókörüket, teret adhatnak más törvényeknek, amelyek utat igyekeznek törni maguknak, de nem szüntethetik meg őket, és új gazdasági törvényeket sem teremthetnek.

A politikai gazdaságtan egyik sajátossága abban áll, hogy törvényei, a természettudomány törvényeitől eltérően, nem hosszúéletűek, hogy ezek a törvények — legalábbis többségükben — meghatározott történelmi időszak folyamán hatnak, azután pedig új törvényeknek adják át helyüket. De ezek a törvények nem semmisülnek meg, hanem az új gazdasági viszonyok folytán elvesztik érvényüket és letűnnek a színről, hogy helyet adjanak új törvényeknek, amelyek nem az emberi akarat teremtményei, hanem az új gazdasági viszonyok talaján keletkeznek.

Hivatkoznak Engels „Anti-Dühring“-jére, Engelsnek arra a tételére, hogy a kapitalizmus felszámolásával és a termelési eszközök társadalmasításával az emberek uralmuk alá vetik termelési eszközeiket, felszabadulnak a társadalmi-gazdasági viszonyok járma alól, „uraivá“ válnak társadalmi életüknek. Engels ezt a szabadságot „felismert szükségszerűségnek“ nevezi. De mit jelenthet a „felismert szükségszerűség“? Azt jelenti, hogy az emberek, miután megismerték az objektív törvényeket (a „szükségszerűséget“), teljesen tudatosan alkalmazzák őket a társadalom érdekében. Éppen ezért mondja Engels ugyanott:

„Saját társadalmi tevékenységük törvényeit, melyek idáig idegen, rajtuk uralkodó természeti törvényekként állottak velük szemben, az emberek akkor majd teljes szaktudással alkalmazzák s ezzel uralmuk alá vetik.“ (Engels: Anti-Dühring, 292. lap. Szikra 1950.)

Mint látható, Engels tétele egyáltalán nem azok mellett szól, akik azt hiszik, hogy a szocializmusban a gazdasági törvényeket meg lehet szüntetni és újakat lehet teremteni. Ellenkezőleg, ez a tétel a gazdasági törvényeknek nem megszüntetését, hanem megismerését és hozzáértő alkalmazását követeli.

Azt mondják, hogy a gazdasági törvények ösztönös jellegűek, hogy e törvények hatásai elháríthatatlanok, hogy a társadalom tehetetlen velük szemben. Ez nem igaz. Ez a törvények feliszálása, rab-szolgai meghódolás a törvények előtt. Bebizonyosodott, hogy a társadalom nem tehetetlen a törvényekkel szemben, hogy a társadalom, ha felismerte a gazdasági törvényeket és rájuk támaszkodik, korlátozhatja hatókörüket, a társadalom érdekében felhasználhatja és „megnyergelheti“ őket, mint ahogy ez a természeti erőkkel és a természeti erők törvényeivel is történik, mint ahogy a nagy folyók kiáradásával kapcsolatban imént említett példában is történik.

Hivatkoznak a Szovjethatalomnak a szocializmus felépítésében betöltött különleges szerepére, amely állítólag lehetővé teszi számára, hogy megszüntesse a gazdasági fejlődés fennálló törvényeit és újakat „alakítson ki“. Ez sem igaz.

A Szovjethatalom különleges szerepét két körülmény magyarázza: először is az, hogy a Szovjethatalomnak nem az volt a feladata, hogy a kizsákmányolás egyik formáját a kizsákmányolás egy másik formájával helyettesítse, mint ahogy a régi forradalmaknál történt, hanem az, hogy mindennemű kizsákmányolást felszámoljon; másodsor pedig az, hogy mivel az országban a szocialista gazdaságnak semilyen kész csirája sem volt meg, megteremtse — úgyszólván „szűz területen“ — a gazdaság új, szocialista formáit.

Ez kétségtelenül nehéz, bonyolult és precedens nélkül álló feladat. Ennek ellenére a Szovjethatalom becsülettel teljesítette ezt a feladatot. De nem azért teljesítette, mert — állítólag — megszüntette a fennálló gazdasági törvényeket és újakat „alakított ki“, hanem egyesegyedül azért, mert arra a gazdasági törvényre támaszkodott, hogy a termelési viszonyoknak *feltétlenül összhangban kell lenniök* a termelőerők jellegével. Országunk termelőerői, különösen az iparban, társadalmi jellegűek voltak, a tulajdon formája pedig magán-, kapitalista tulajdon volt. A Szovjethatalom, arra a gazdasági törvényre támaszkodva, hogy a termelési viszonyoknak *feltétlenül összhangban kell lenniök* a termelőerők jellegével, társadalmisította a termelési eszközöket, az egész nép tulajdonává tette őket és ezzel megszüntette a kizsákmányolás rendszerét, megteremtette a gazdaság szocialista formáit. Ha ez a törvény nem lett volna, és nem támaszkodtunk volna rá, a Szovjethatalom nem tudta volna teljesíteni feladatát.

Az a gazdasági törvény, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével, már régóta igyekszik utat törni magának a kapitalista országokban. Hogy nem tört még utat magának és nem érvényesül szabadon, ennek az az oka, hogy a társadalom magukat túlélte erőinek rendkívül erős ellenállásába ütközik. Itt a gazdasági törvényeknek egy másik sajátosságával találkozunk. Eltérően a természettudomány törvényeitől, ahol egy új törvény felfedezése és alkalmazása többé-kevésbé simán megy végbe, gazdasági léren egy olyan új törvény felfedezése és alkalmazása, amely a társadalom magukat túlélte erőinek érdekeit sérti, ezeknek az erőknek legerősebb ellenállásába ütközik. Olyan erőre, olyan társadalmi erőre van tehát szükség, amely képes leküzdeni ezt az ellenállást. Országunkban akadt ilyen erő: a társadalom túlnyomó többségének, a munkásosztálynak és a parasztságnak a szövetsége. Más országokban, a tőkés országokban, ilyen erő még nem akadt. Ez a titka annak, hogy a Szovjethatalomnak sikerült szétzúznia a társadalom régi erőit, és hogy minálunk teljesen szabadon érvényesült az a gazdasági törvény, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével.

Azt mondják, népgazdaságunk tervszerű (arányos) fejlődésének szükségessége lehetővé teszi, hogy a Szovjethatalom megszüntesse a fennálló gazdasági törvényeket és újakat teremtsen. Ez teljesen helytelen. Éves és ötéves terveinket nem szabad összekeverni a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének objektív gazdasági törvényével. A népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye a konkurenciának és a termelési anarchiának a kapitalizmusban fennálló törvénye ellentétként keletkezett. Ez a törvény a termelési eszközök társadalmasítása alapján keletkezett, az után, hogy a konkurrencia és a termelési anarchia törvénye megszűnt működni. Azért lépett működésbe, mert a szocialista népgazdaságot csak a népgazdaság tervszerű fejlődésének gazdasági törvénye alapján lehet vezetni. Ez azt jelenti, hogy a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye *lehetőséget* ad tervező szerveinknek, hogy helyesen tervezzék a társadalmi termelést. A *lehetőséget* azonban nem szabad összekeverni a *valósággal*. Ez két különböző dolog. Ahhoz, hogy ezt a lehetőséget valósággá változtassuk, tanulmányoznunk kell, el kell sajátítanunk ezt a gazdasági törvényt, meg kell tanulnunk teljes hozzáértéssel való alkalmazását, olyan terveket kell összeállítanunk, amelyek teljesen visszatükrözik ennek a törvénynek a követelményeit. Nem mondhatjuk, hogy a mi éves és ötéves terveink teljesen tükrözik ennek a gazdasági törvénynek a követelményeit,

Azt mondják, hogy egyes, nálunk a szocializmusban működő gazdasági törvények, köztük az értéktörvény is, a tervgazdaság alapján „átalakított“, sőt „gyökeresen átalakított“ törvények. Ez sem igaz. A törvényeket nem lehet „átalakítani“, még kevésbé „gyökeresen átalakítani“. Ha át lehetne őket alakítani, akkor meg is lehetne szüntetni, más törvényekkel lehetne helyettesíteni őket. A törvények „átalakításáról“ szóló tétel a törvények „megszüntetéséről“ és „kialakításáról“ szóló helytelen tételnek a csökevénye. Noha a gazdasági törvények átalakításáról szóló formula nálunk már régen bevonult a közhasználatba, a pontosság kedvéért le kell mondanunk róla. Az egyes gazdasági törvények hatókörét lehet korlátozni, el lehet hátrítani romboló hatásukat — persze, ha van ilyen hatásuk —, de nem lehet őket „átalakítani“ vagy „megszüntetni“.

Amikor tehát a természeti vagy gazdasági erők „leigázásáról“, a rajtuk való „uralkodásról“ stb. beszélünk, ezzel egyáltalán nem azt akarjuk mondani, hogy az emberek „megszüntethetik“ a tudomány törvényeit, vagy „kialakíthatnak“ ilyen törvényeket. Ellenkezőleg, ezzel csak azt akarjuk mondani, hogy az emberek felfedezhetik, megismerhetik, elsajátíthatják a törvényeket, megtanulhatják teljes hozzáértéssel alkalmazni és a társadalom érdekében felhasználni őket — és ilyen módon leigázhatják, uralmuk alá vethetik őket.

A politikai gazdaságtan törvényei tehát a szocializmusban objektív törvények, amelyek a gazdasági élet akaratunktól függetlenül végbemenő folyamatainak törvényszerűségét tükrözik. Azok, akik ezt a tételt tagadják, lényegében a tudományt tagadják, márpedig, ha a tudományt tagadják, akkor mindennemű előrelátás lehetőségét is tagadják, következképpen a gazdasági élet vezetésének lehetőségét tagadják.

Azt mondhatják, hogy mindaz, amit itt elmondottunk, helyes és közismert, de nincs benne semmi új, és ennél fogva nem érdemes időt fecsérelni közismert igazságok ismétlésére. Persze, valóban nincs benne semmi új, de helytelen lenne azt gondolni, hogy bizonyos, általunk ismert igazságok ismétlésére nem érdemes időt vesztegetni. Hozzánk, mint vezető maghoz, ugyanis évről évre ezrével jönnek az új, fiatal káderek, akik égnék a vágytól, hogy segítsenek nekünk, égnék a vágytól, hogy kitegyenek magukért, de kellő marxista nevelés híján sok általunk jólismert igazságot nem ismernek és kénytelenek sötétben botorkálni. Lenyűgözik őket a Szovjet-hatalom kolosszális eredményei, megszádfítik őket a szovjet rend nem mindennapi sikerei, és már-már azt képzelik, hogy a Szovjet-hatalom „mindenre képes“, hogy számára „minden gyerekjáték“, hogy megszüntetheti a tudomány törvényeit és új törvényeket alakíthat ki. Mitévők legyünk ezekkel az elvtársakkal? Hogyan neveljük őket a marx-

izmus-leninizmus szellemében? Úgy gondolom, hogy az úgynevezett „közismert“ igazságok rendszeres ismétlése, türelmes megmagyarázása az ilyen elvtársak marxista nevelésének egyik legjobb eszköze.

2. AZ ÁRUTERMELÉS KÉRDÉSE A SZOCIALIZMUSBAN

Egyes elvtársak azt állítják, hogy a párt helytelenül járt el, amikor fenntartotta az árutermelést azután, hogy megragadta a hatalmat és államosította a termelési eszközöket országunkban. Úgy vélik, hogy a pártnak már akkor ki kellett volna küszöbölnie az árutermelést. Ezzel kapcsolatban Engelsre hivatkoznak, aki ezt mondja:

„A termelési eszközöknek a társadalom által való birtokba vételével megszűnik az árutermelés, s ezzel a termékeknek a termelők feletti uralma.“ (Lásd „Anti-Dühring“, 292. lap. Szikra 1950.)

Ezek az elvtársak mélységesen tévednek.

Elemezzük Engels formuláját. Engels formuláját nem tekinthetjük teljesen világosnak és pontosnak, mert nem mutat rá arra, vajjon *minden* termelési eszköznek, avagy a termelési eszközök csak egy részének társadalmi birtokba vételéről van-e szó, vagyis, hogy *minden* termelési eszköz, avagy a termelési eszközöknek csak egy része került-e az egész nép tulajdonába. Engelsnek *ezt* a formuláját tehát így is és úgy is lehet érteni.

Az „Anti-Dühring“ más helyén Engels „*minden* termelési eszköz“ birtokba vételéről, „a termelési eszközök *összességének*“ birtokba vételéről beszél. Engels tehát formulájában nem a termelési eszközök egy részének, hanem minden termelési eszköznek nacionalizálására, vagyis arra gondol, hogy nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is az egész nép tulajdonába kerülnek a termelési eszközök.

Ebből következik, hogy Engels olyan országokat tart szem előtt, amelyekben a kapitalizmus és a termelés koncentrációja nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is eléggé előrehaladott ahhoz, hogy kisajátítsák és az egész nép tulajdonába adják át az ország *minden* termelési eszközét. Engels tehát úgy véli, hogy az *ilyen* országokban *minden* termelési eszköz társadalmiasításával egvidejűleg ki lehet küszöbölni az árutermelést. És ez természetesen helyes is.

Ilyen ország a múlt század végén, az „Anti-Dühring“ megjelenése idején, csak egy volt: Anglia, ahol a kapitalizmus fejlődése és a termelés koncentrációja az iparban és a mezőgazdaságban egyaránt olyan fokot ért el, hogy a proletariátus hatalomrajutása esetén lehetőség volt arra, hogy az országban *minden* termelési eszközt az egész nép tulajdonába adjanak, és az árutermelést kiküszöböljék,

Most nem foglalkozom azzal a kérdéssel, milyen jelentőségű Anglia számára a külkereskedelem, amelynek részaránya az angol nemzetgazdaságban óriási. Azt hiszem, hogy csak e kérdés tanulmányozása alapján lehetne véglegesen eldönteni azt a kérdést, milyen sors vár az árutermelésre Angliában a proletariátus hatalomrajutása és *minden* termelési eszköz nacionalizálása után.

Egyébként nemcsak a múlt század végén, hanem még most sem érte el egyetlen ország sem a mezőgazdaságban a kapitalizmus fejlődésének és a termelés koncentrációjának azt a fokát, amely Angliában megfigyelhető. Ami a többi országot illeti, ezekben az országokban a kapitalizmusnak a falun végbemenő fejlődése ellenére még mindig eléggé számottevő a kis- és középbirtokos falusi termelők osztálya, akiknek sorsáról dönteni kellene a proletariátus hatalomrajutása esetén.

De felmerül a kérdés: mitévő legyen a proletariátus és pártja, ha ebben vagy abban az országban, köztük a mi országunkban, megvannak a kedvező feltételek ahhoz, hogy a proletariátus kezébe vegye a hatalmat és megdöntse a kapitalizmust, és itt a kapitalizmus az iparban annyira koncentrált a termelési eszközöket, hogy ki lehet sajátítani és át lehet adni azokat a társadalom tulajdonába, de a mezőgazdaság a kapitalizmus növekedése ellenére még annyira elapozódik a nagyszámú kis- és középbirtokos termelő között, hogy nem lehet felvelni e termelők kisajátításának kérdését?

Erre a kérdésre Engels formulája nem ad választ. Egyébként nem is kell rá választ adnia, mivel ez a formula egy másik kérdésnek, mégpedig annak a kérdésnek alapján vetődött fel, hogy mi legyen az árutermelés sorsa *minden* termelési eszköz társadalmosítása után.

Mi történjék tehát, ha *nem minden* termelési eszközt, hanem a termelési eszközöknek csak egy részét társadalmosítják, annak pedig, hogy a proletariátus kezébe vegye a hatalmat, megvannak a kedvező feltételei, — kézbe kell-e vennie a proletariátusnak a hatalmat és mindjárt ez után meg kell-e szüntetni az árutermelést?

Természetesen nem lehet válaszunk nevezni egyes gyász-marxisták véleményét, akik azt tartják, hogy ilyen körülmények között le kellene mondani a hatalom kézbe vételéről, és meg kellene várni, amíg a kapitalizmus tönkre nem teszi a kis- és középtermelők millióit, mezőgazdasági munkásokká változtatva őket, és nem koncentrálna a mezőgazdasági termelési eszközöket, s hogy csak ezután lehetne szó arról, hogy a proletariátus kezébe vegye a hatalmat és társadalmosítsa *minden* termelési eszközt. Érthető, hogy ilyen „megoldást” marxisták nem választhatnak, ha nem akarnak végképp gyalázatot hozni magukra.

Nem lehet válasznak tekinteni más gyász-marxisták véleményét sem, akik úgy vélik, hogy esetleg kézbe kellene venni a hatalmat, ki kellene sajátítani a falusi kis- és középtermelőket és társadalmisítani kellene termelési eszközeiket. Erre az értelmetlen és bűnös útra szintén nem térhetnek a marxisták, mert ennek az útnak követése aláásná a proletárforradalom győzelmének minden lehetőségét és a parasztságot hosszú időre a proletariátus ellenségeinek táborába taszítaná.

Erre a kérdésre Lenin adott választ a „terményadóról“ szóló munkáiban és híres „szövetkezeti tervében“.

Lenin válasza röviden a következőkben foglalható össze:

a) nem szabad elszalasztani a hatalom kézbevitelére kínálkozó kedvező alkalmat, a proletariátus vegye kezébe a hatalmat és ne várja meg, amíg a kapitalizmus tönkreteszi az egyéni kis- és közép-termelők millióit;

b) ki kell sajátítani és az egész nép tulajdonába kell adni az ipar termelési eszközeit;

c) ami az egyéni kis- és közép-termelőket illeti, ezeket fokozatosan termelészövetkezetekben, azaz mezőgazdasági nagyüzemekben, kolhozokban kell egyesíteni;

d) minden módon fejleszteni kell az ipart és meg kell teremteni a kolhozok számára a nagyüzemű termelés korszerű technikai bázisát, de ezeket nem kell kisajátítani, hanem ellenkezőleg, fokozott mértékben el kell látni őket elsőrendű traktorokkal és más gépekkel;

e) a város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság gazdasági összefogása érdekében pedig bizonyos ideig fenn kell tartani az áru-termelést (az adás-vétel útján történő cserét), mint a várossal való gazdasági kapcsolatoknak a paraszt számára *egyedül elfogadható* formáját, és teljes erővel ki kell fejleszteni a szovjet kereskedelmet, az állami és szövetkezeti-kolhozkereskedelmet, kizorítva az áruforgalomból minden rendű és rangú kapitalistát!

Szocialista építésünk története azt mutatja, hogy a fejlődésnek ez az útja, amelyet Lenin körvonalazott, teljes mértékben bevált.

Nem lehet kétséges, hogy minden olyan kapitalista ország számára, amelyben többé-kevésbé számottevő kis- és közép-termelő osztály van, a fejlődésnek ez az útja az egyetlen lehetséges és célszerű út a szocializmus győzelmé szempontjából.

Azt mondják, hogy az áru-termelésnek mégis, minden körülmények között kapitalizmusra kell vezetnie, és feltétlenül kapitalizmusra vezet. Ez nem igaz. Nem mindig és nem minden körülmények között! Nem szabad az áru-termelést a tőkés termeléssel azonosítani. Ez két különböző dolog. A tőkés termelés az áru-termelés legmagasabb formája. Az áru-termelés csak abban az esetben vezet

kapitalizmusra, ha a termelési eszközök magántulajdonban vannak, ha a munkaerő piacra kerül mint áru, amelyet a kapitalista megvásárolhat és a termelési folyamatban kizsákmányolhat, ha tehát az országban a bérmunkások tőkés kizsákmányolásának rendszere áll fenn. A tőkés termelés ott kezdődik, ahol a termelési eszközök magánkézben összpontosulnak, a termelési eszközöktől megfosztott munkások pedig kénytelenek munkajerejüket áruként eladni. Enélkül nincs tőkés termelés.

No és, ha nincsenek meg ezek a feltételek, amelyek az áru-termelést tőkés termeléssé változtatják, ha a termelési eszközök már nem magántulajdonban, hanem szocialista tulajdonban vannak, ha a bérmunka rendszere nem áll fenn, és a munkaerő már nem áru többé, ha a kizsákmányolás rendszerét már régen felszámolták — mi történik akkor: állíthatjuk-e, hogy az árutermelés mégis kapitalizmusra vezet? Nem, ezt nem állíthatjuk. Márpedig a mi társadalmunk éppen olyan társadalom, amelyben a termelési eszközök magántulajdona, a bérmunka rendszere, a kizsákmányolás rendszere már rég nem létezik.

Az árutermelést nem lehet önmagábazárt, a környező gazdasági viszonyoktól független valaminek tekinteni. Az árutermelés régibb a tőkés termelésnél. Megvolt a rabszolgatartó rendben és kiszolgálta azt, de nem vezetett kapitalizmusra. Megvolt a feudalizmusban és kiszolgálta azt, de — jóllehet előkészítette a tőkés termelés bizonyos feltételeit — nem vezetett kapitalizmusra. Felmerül a kérdés: miért ne szolgálhatná ki bizonyos ideig az árutermelés a mi szocialista társadalmunkat is, anélkül, hogy kapitalizmusra vezetne, hiszen nálunk az árutermelés nem terjedt el olyan korlátlanul és mindent felölelően, mint a kapitalista viszonyok között, hiszen nálunk az árutermelést megszabott keretek közé szorítják olyan döntő gazdasági feltételek, mint a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a bérmunka rendszerének felszámolása, a kizsákmányolás rendszerének felszámolása?

Azt mondják, hogy miután országunkban létrejött a termelési dalmi tulajdona, a bérmunka rendszerének felszámolása, a kizsákmányolás rendszerét pedig felszámoltuk, az árutermelés elvesztette létjogosultságát és ennélfogva ki kellene küszöbölni az árutermelést.

Ez sem igaz. A szocialista termelésnek nálunk ma két fő formája van: az állami — össznépi forma, és a kolhoz-forma, amelyet nem lehet össznépinek nevezni. Az állami vállalatok termelési eszközei és termékei az egész nép tulajdonában vannak. A kolhoz-vállalatok viszont, bár a termelési eszközök (a föld, a gépek) az állam tulajdonában vannak, a termelés eredménye az egyes kolhozok tulajdona, minthogy a kolhozokban a munka is, a vetőmag is a

kolhozok sajátja, a földdel pedig, amelyet örök használatra átadtak a kolhozoknak, a kolhozok ténylegesen saját tulajdonukként rendelkeznek, noha nem adhatják el, nem vásárolhatják, nem adhatják bérbe és nem zálogosíthatják el.

Ez a körülmény arra vezet, hogy az állam csak az állami vállalatok termékeivel rendelkezhet, a kolhozok termékeivel viszont csak a kolhozok rendelkeznek úgy, mint saját tulajdonukkal. De a kolhozok nem akarják termékeiket másként elidegeníteni, mint áruk formájában, amelyekért cserébe meg akarják kapni a nekik szükséges árukat. Másmilyen gazdasági kapcsolatot a várossal, mint árukapcsolatot, mint az adás-vétel útján történő cserét, a kolhozok ma nem fogadnak el. Ezért az árutermelés és az áruforgalom nálunk jelenleg éppen olyan szükségszerűség, mint mondjuk harminc évvel ezelőtt volt, amikor Lenin kijelentette, hogy az áruforgalmat minden eszközzel fejleszteni kell.

Persze, amikor majd a két fő termelési szektor, az állami szektor és a kolhozszeaktor helyén megjelenik egy mindent felölelő termelési szektor, amelynek joga lesz arra, hogy az országban minden fogyasztási cikkel rendelkezék, — az áruforgalom, „pénzgazdaságával“ együtt, a népgazdaság felesleges elemeként eltűnik. De amíg ez nincsen meg, amíg megmarad a két fő termelési szektor, az árutermelésnek és az áruforgalomnak, mint népgazdasági rendszerünk szükséges és fölöttébb hasznos elemének, meg kell maradnia. Hogy hogyan jön majd létre az egységes, egyesült szektor, egyszerűen úgy-e, hogy az állami szektor elnyeli a kolhozszeaktort, ami kevésbé valószínű (mert ezt a kolhozok kisajátításának fognák fel), avagy egy egységes *össznépi* gazdasági szerv megszervezése útján (amelyben mind az állami ipar, mind a kolhozok képviselve vannak), amelynek joga lesz kezdetben arra, hogy nyilvántartson az országban minden fogyasztási cikket, idővel pedig arra is, hogy elossa a termékeket, mondjuk, termékcseré útján — ez külön kérdés, amelyet külön kell majd megvitatni.

A *mi* árutermelésünk tehát nem közönséges árutermelés, hanem az árutermelés különleges fajtája, árutermelés tőkésék nélkül, amelynek alapjában vége az egyesült szocialista termelők (az állam, a kolhozok, a szövetkezetek) áruival van dolga, amelynek hatóköre a személyes fogyasztási cikkekre korlátozódik, amely nyilvánvalóan semmiképpen sem fejlődhet tőkés termeléssé, és amelynek az a rendeltetése, hogy „pénzgazdaságával“ együtt a szocialista termelés fejlesztését és megerősítését szolgálja.

Ezért egyáltalán nincs igazuk azoknak az elvtársaknak, akik kijelentik, hogy ha a szocialista társadalom nem küszöböli ki az árutermelési formákat, vissza kell állítanunk a kapitalizmusra jel-

lemző összes gazdasági kategóriákat: a munkaerőt mint árut, az érték-többletet, a tőkét, a tőkeprofitot, az átlagprofitrátát stb. Ezek az elvtársak összekeverik az árutermelést a kapitalista termeléssel és úgy vélik, hogy ha egyszer van árutermelés, akkor lennie kell kapitalista termelésnek is. Nem értik meg, hogy a mi árutermelésünk gyökeresen különbözik a kapitalizmus árutermelésétől.

Sőt, úgy gondolom, hogy sutba kell dobni egyes más fogalmakat is, amelyek Marx „Tőké“-jéből származnak, ahol Marx a kapitalizmus elemzésével foglalkozott, és amelyeket mesterségesen ráhúznak a mi szocialista viszonyainkra. Többek között olyan fogalmakra gondolok, mint a „szükséges“ és „többlet“-munka, a „szükséges“ és „többlet“-termék, a „szükséges“ és „többlet“-munkaidő. Marx a kapitalizmust elemezte, mégpedig azért, hogy felfedezze a munkásosztály kizsákmányolásának forrását, az érték-többletet, és hogy eszmei fegyvert adjon a termelési eszközöktől megfosztott munkásosztály kezébe a kapitalizmus megdöntésére. Érthető, hogy Marx itt a kapitalista viszonyoknak teljesen megfelelő fogalmakat (kategóriákat) használ. De rendkívül furcsa, ha ezeket a fogalmakat használjuk ma is, amikor a munkásosztály nemcsak hogy nincs megfosztva a hatalomtól és a termelési eszközöktől, hanem ellenkezőleg, kezében tartja a hatalmat és birtokosa a termelési eszközöknek. Szinte képtelenségnek hangzik most, a mi rendünkben, ha a munkaerőről mint áruról és a munkások „bérbevételéről“* beszélünk, mintha a termelési eszközök birtokában levő munkásosztály önmagát „venné bérbe“ és saját magának adná el munkaerejét. Épp ilyen furcsa ma „szükséges“ és „többlet“-munkáról beszélni: mintha a mi viszonyaink között a munkások munkája, amelyet a termelés kibővítésére, a közoktatás, az egészségvédelem fejlesztésére, a honvédelem megszervezésére stb. a társadalom rendelkezésére bocsátanak, nem volna ugyanolyan szükséges a ma hatalmon levő munkásosztály számára, mint a munkás és családja személyes szükségleteinek fedezésére fordított munka.

Meg kell jegyezmem, hogy Marx „A gothai program kritikája“ című munkájában, amelyben már nem a kapitalizmussal, hanem egyebek között a kommunista társadalom első fokával foglalkozik, a társadalomnak a termelés kibővítésére, közoktatásra, egészségvédelemre, igazgatási költségekre, tartalékok képzésére stb. rendelkezésre bocsátott munkát épp olyan szükségesnek tekintti, mint a munkásosztály fogyasztási szükségleteinek fedezésére fordított munkát.

* Az orosz „najom“ szó jelentése: bérbevétel, „najom rabocsevo“ — a munkás felvétele, de szó szerinti: „a munkás „bérbevétele“; oroszul „bér munkás“ — „najomnij rabocsij“, ami szó szerinti „bérbevett munkást“ jelent. — Ford,

Azt hiszem, közgazdászainknak véget kell vetniök a régi fogalmak és a szocialista országunkban uralkodó új helyzet közötti diszharmóniának, felváltva a régi fogalmakat újakkal, amelyek megfelelnek az új helyzetnek.

Egy ideig túrhettük ezt a diszharmóniát, de most elérkezett az ideje, hogy végre felszámoljuk.

3. AZ ÉRTÉKTÖRVÉNY KÉRDÉSE A SZOCIALIZMUSBAN

Néha ezt kérdezik: megvan-e és működik-e nálunk, a mi szocialista rendünkben, az értéktörvény?

Igen, megvan és működik. Ott, ahol van áru és áru-termelés, szükségszerűen van értéktörvény is.

Az értéktörvény hatóköre nálunk mindenekelőtt az áruforgalomra, az adás-vétel útján történő árucserére, a főképpen személyes fogyasztási cikkek felőlelő cserére terjed ki. Itt, ezen a területen az értéktörvény — természetesen bizonyos korlátok között — megtartja szabályozó szerepét.

De az értéktörvény hatása nem korlátozódik az áruforgalom területére. Kiterjed a termelésre is. Igaz ugyan, hogy az értéktörvénynek szocialista termelésünkben nincs szabályozó jelentősége, de mégis hatással van a termelésre, s ezt figyelembe kell venni a termelés irányításakor. Azokat a fogyasztási cikkekét ugyanis, amelyek a termelési folyamatban elhasznált munkaerő pótlására szükségesek, nálunk az értéktörvény hatásának alávetett árukként termelik és értékesítik. Éppen itt kezdődik az értéktörvény hatása a termelésre. Ezért időszerűek vállalatainkban az olyan kérdések, mint az önálló gazdaságos elszámolás és a jövedelmezőség kérdése, az önköltség kérdése, az árak kérdése stb. Ezért vállalatainknak nem lehet és nem szabad mellőzniök az értéktörvény számbavételét.

Jó ez? Nem rossz. Mai viszonyaink között ez valóban nem rossz, mert ez a körülmény gazdasági vezetőinket a termelés észszerű irányításának szellemében neveli, és fegyelmezi őket. Nem rossz, mert arra tanítja gazdasági vezetőinket, hogy számbavegyék a mennyiségeket a termelésben, pontosan számbavegyék ezeket, és ugyanolyan pontosan számbavegyék a reális dolgokat a termelésben, ne pedig légbőlkapott „tájékoztató adatokról“ fecsegjenek. Nem rossz, mert arra tanítja gazdasági vezetőinket, hogy keressék, megtalálják és felhasználják a termelés rejtett tartalékait, s ne hagyják kárbaveszni azokat. Nem rossz, mert arra tanítja gazdasági vezetőinket, hogy rendszeresen javítsák a termelés módszereit, csökkentsék a termelés önköltségét, megvalósítsák az önálló gazdaságos elszámolást és a vállalatok jövedelmezőségére törekedjenek. Jó gya-

korlati iskola ez, amely meggyöfsítja gazdasági kádereink fejlődését, azt, hogy a fejlődés jelenlegi szakaszán a szocialista termelés igazi vezetőivé váljanak.

Nem az a baj, hogy az értéktörvény nálunk hat a termelésre. A baj az, hogy gazdasági vezetőink és tervezőink — kevés kivétellel — nem ismerik eléggé az értéktörvény hatását, nem tanulmányozzák és nem tudják figyelembe venni számításaikban. Tulajdonképpen ezzel magyarázható az a zűrzavar, amely az árpolitika kérdésében még mindig uralkodik nálunk. Íme, egy példa a sok közül. Nemrégiben elhatározták, hogy a gyapottermelés érdekében rendezik a gyapot és a gabona árának arányát, pontosan megállapítják, milyen áron adnak el gabonát a gyapottermelőknek és felemelik az államnak beadott gyapot árát. Ezzel kapcsolatban gazdasági vezetőink és tervezőink olyan javaslattal álltak elő, amely ámulatba ejtette a Központi Bizottság tagjait, mert e javaslat szerint egy tonna gabona ára majdnem azonos lett volna egy tonna gyapot árával, s emellett egy tonna gabona árát egyenlőnek vették egy tonna kenyér árával. A Központi Bizottság tagjainak arra a megjegyzésére, hogy egy tonna kenyér árának magasabbnak kell lennie egy tonna gabona áránál az őrlési és sütési költségek miatt, és hogy a gyapot általában sokkal drágább, mint a gabona, amiről a gyapot és a gabona világpiaci árai is tanuskodnak, a javaslat szerzői semmi értelmes választ nem tudtak adni. A Központi Bizottság ezért arra kényszerült, hogy maga foglalkozzék az ügygel: csökkentette a gabonaárakat és felemelte a gyapotárakat. Mi lett volna, ha ezeknek az elvtársaknak a javaslata törvényerőre emelkedett volna? Tönkretettük volna a gyapottermelőket, és ma nem volna gyapotunk.

De vajjon azt jelenti-e mindez, hogy az értéktörvény hatásának ugyanolyan tere van nálunk, mint a kapitalizmusban, hogy az értéktörvény nálunk a termelés szabályozója? Nem, nem azt jelenti. A valóságban az értéktörvény hatóköre a mi gazdasági rendünkben szigorúan korlátozott és megszabott keretek közé van szorítva. Arról már beszéltünk, hogy az árutermelés hatóköre a mi rendünkben korlátozott és keretek közé van szorítva. Ugyanezt kell mondanunk az értéktörvény hatóköréről is. Kétségtelen, hogy mivel nálunk megszűnt a termelési eszközök magántulajdona és társadalmassítottuk a termelési eszközöket mind a városban, mind a falun, ez szükségképpen korlátozza az értéktörvény hatókörét és a termelésre gyakorolt hatásának fokát.

Ugyanebben az irányban hat a népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődésének törvénye is, amely felváltotta a konkurrenciának és a termelés anarchiájának törvényét.

Ugyanebben az irányban hatnak éves és ötéves terveink, és általában egész gazdaságpolitikánk, amely a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének követelményeire támaszkodik.

Mindez együttvéve arra vezet, hogy az értéktörvény hatóköre nálunk szűk korlátok közé van szorítva, és hogy a mi rendünkben az értéktörvény nem lehet a termelés szabályozója.

Eppen ezzel magyarázható az a „meglepő“ tény, hogy szocialista termelésünk szakadatlan és rohamos fejlődése ellenére az értéktörvény nálunk nem vezet túltermelési válságokra, míg ugyanez az értéktörvény, amelynek a kapitalizmusban kiterjedt hatóköre van, annak ellenére, hogy a kapitalista országokban a termelés lassú ütemben fejlődik, periodikus túltermelési válságokra vezet.

Azt mondják, hogy az értéktörvény állandó törvény, mely a történelmi fejlődés minden időszakában feltétlenül érvényes, és ha az értéktörvény a kommunista társadalom második fokának időszakában elveszti is érvényét, mint a csereviszonyok szabályozója, a fejlődésnek ezen a fokán is érvényben marad, mint a különböző termelési ágak közötti viszonyok szabályozója, mint a termelési ágak közötti munkaelosztás szabályozója.

Ez teljesen helytelen. Az érték, éppúgy mint az értéktörvény, történelmi kategória, amely az árutermelés fennállásával függ össze. Az árutermelés eltűnésével eltűnik az érték is, az értékformákkal együtt, valamint az értéktörvény is.

A kommunista társadalom második fokán a termékek előállítására fordított munka mennyiségét nem kerülőúton, nem az érték és az értékformák közvetítésével fogják mérni, amint ez az árutermelés idején történik, hanem egyenesen és közvetlenül — a termékek előállítására fordított idő mennyiségével, órák számával. Ami pedig a munkaelosztást illeti, a termelési ágak közötti munkaelosztást nem az értéktörvény fogja szabályozni, amely addigra érvényét veszti, hanem a társadalom termékszükségletének növekedése. Ez olyan társadalom lesz, amelyben a termelést a társadalom szükségletei fogják szabályozni, a társadalom szükségleteinek nyilvántartása pedig elsőrendű jelentőségre tesz szert a tervező szervek szempontjából.

Teljesen helytelen az az állítás is, hogy mai gazdasági rendünkben, a kommunista társadalom fejlődésének első fokán az értéktörvény szabályozza a különböző termelési ágak közötti munkaelosztás „arányát“.

Ha ez igaz volna, akkor érthetetlen, hogy nálunk miért nem fejlesztik minden erővel a könnyűipart, mint a legjövődelműbb ipart, különösen a nehéziparral szemben, amely gyakran kevésbé jövődelmű, néha pedig egyáltalán nem jövődelmű.

Ha ez igaz volna, akkor érthetetlen, hogy miért nem zárnak be nálunk több, ma még nem jövedelmező nehézipari vállalatot, amelyekben a munkások munkája nem jár a „kellő eredménnyel“, és miért nem létesítenek új, feltétlenül jövedelmező könnyűipari vállalatokat, amelyekben a munkások munkája „nagy eredménnyel“ járhatna.

Ha ez igaz volna, akkor érthetetlen, hogy miért nem viszik át nálunk a munkásokat a kevésbé jövedelmező, bár a népgazdaság számára igen szükséges vállalatokból jövedelmezőbb vállalatokba, az értéktörvénynek megfelelően, amely állítólag szabályozza a termelési ágak közötti munkaelosztás „arányát“?

Nyilvánvaló, hogy ha ezekre az elvtársakra hallgatnánk, le kellene mondanunk a termelési eszközök termelésének elsőbbségéről a fogyasztási cikkek termelése javára. Márpedig mit jelent a termelési eszközök termelésének elsőbbségéről való lemondás? Ez azt jelenti, hogy elvágjuk népgazdaságunk szakadatlan fejlődésének lehetőségét, mert lehetetlen a népgazdaság szakadatlan fejlődésének megvalósítása; ha nem valósítjuk meg egyúttal a termelési eszközök termelésének elsőbbségét.

Ezek az elvtársak elfelejtik, hogy az értéktörvény csak a kapitalizmusban, a termelési eszközök magántulajdona mellett, a konkurencia, a termelés anarchiája, a túltermelési válságok mellett lehet a termelés szabályozója. Elfelejtik, hogy az értéktörvény hatókörét nálunk korlátozza a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének hatása, következtéppen korlátozzák éves és ötéves terveink is, amelyek megközelítően tükrözik ennek a törvénynek a követelményeit.

Egyes elvtársak ebből azt a következtetést vonják le, hogy a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye és a népgazdaság tervezése érvényteleníti a termelés jövedelmezőségének elvét. Ez egyáltalán nem igaz. Éppen ellenkező a helyzet. Ha a jövedelmezőséget nem egyes vállalatok vagy termelési ágak szempontjából és nem egy év távlatában, hanem az egész népgazdaság szempontjából és, mondjuk, 10—15 év távlatában nézzük — ami az egyetlen helyes eljárás ebben a kérdésben —, akkor az egyes vállalatok vagy termelési ágak ideiglenes és nem tartós jövedelmezőségét össze sem lehet hasonlítani a tartós és állandó jövedelmezőségnek azzal a legmagasabb formájával, amelyet a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének hatása és a népgazdaság tervezése nyújt azzal, hogy megszabadít bennünket a gazdaságot romboló és a társadalomnak óriási anyagi kárt okozó periodikus gazdasági válságoktól, és biztosítja számunkra a népgazdaság szakadatlan és igen gyors ütemű fejlődését.

Röviden: nem lehet kétséges, hogy jelenlegi szocialista termelési viszonyaink között az értéktörvény nem lehet az „arányok szabályozója“ a különböző termelési ágak közötti munkaosztás terén.

4. A VÁROS ÉS A FALU, A SZELLEMI ÉS A FIZIKAI MUNKA KÖZÖTTI ELLENTÉT MEGSZÜNTETÉSÉNEK, VALAMINT A KÖZTÜK LEVŐ KÜLÖNB-SÉGEK FELSZÁMOLÁSÁNAK KÉRDÉSE

Ez az alcím több, egymástól lényegesen különböző problémát érint, én azonban egy fejezetben foglalom össze ezeket a problémákat, nem azért, hogy összekeverjem őket, hanem kizárólag a kifejtés rövidege kedvéért.

A város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság közötti ellentét megszüntetésének problémája régi probléma, amelyet Marx és Engels már régen felvetett. Ennek az ellentétnek a gazdasági alapja az, hogy a kapitalizmusban a város kizsákmányolja a falut, a parasztságot kisajátítják, és az ipar, a kereskedelem és a hitelrendszer fejlődésének egész menete tönkreteszi a falusi lakosság többségét. Ezért a kapitalizmusban a város és a falu közötti ellentétet érdekellentétnek kell tekinteni. Ezen a talajon jött létre a falu ellenes érzülete a várossal és általában a „városi emberekkel“ szemben.

Kétségtelen, hogy a kapitalizmusnak és a kizsákmányolás rendszerének megszüntetésével, a szocialista rendnek országunkban való megszilárdulásával el kellett tűnnie a város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság közötti érdekellentétnek is. Ez így is történt. Az a hatalmas segítség, amelyet a szocialista város, munkásosztályunk nyújtott parasztágunknak a földbirtokosok és a kulákság felszámolása terén, megszilárdította a talajt a munkásosztály és a parasztság szövetsége számára, a parasztságnak és kolhozainknak elsőrendű traktorokkal és egyéb gépekkel való rendszeres ellátása pedig barátsággá változtatta a munkásosztály és a parasztság szövetségét. Persze, a munkásság és a kolhozparasztság mégis két osztály, amelyek helyzetüket tekintve különböznek egymástól. De ez a különbség a legkevésbé sem gyengíti barátságukat. Ellenkezőleg, érdekeik közösek, mind a kettőnek érdeke a szocialista rend megszilárdulása és a kommunizmus győzelme. Ezért nem csoda, hogy annak az egykori bizalmatlanságnak, hát még a gyűlöletnek, amelyet a falu érzett a város iránt, nyoma sem maradt.

Mindez azt jelenti, hogy a város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság ellentétének talaját mostani, szocialista rendünk már megszüntette.

Ez persze nem jelenti azt, hogy a város és a falu közti ellentét megszűnésének „a nagyvárosok pusztulására“ kell vezetnie (lásd

Engels. „Anti-Dühring“). A nagyvárosok nem pusztulnak el, sőt új nagyvárosok keletkeznek, mint olyan központok, amelyekben a kultúra növekedése a legnagyobb, mint olyan központok, amelyek nemcsak a nagyiparnak, hanem a mezőgazdasági termékek feldolgozásának és az élelmiszeripar valamennyi ága hatalmas fejlődésének is központjai. Ez a körülmény megkönnyíti az ország kulturális felvirágzását és elvezet a városi és falusi életfeltételek kiegyenlítéséhez.

Hasonló a helyzet a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetésének problémája terén is. Ez a probléma szintén ismert probléma, amelyet Marx és Engels már régen felvetett. A szellemi és fizikai munka közti ellentét gazdasági alapja a fizikai dolgozók kizsákmányolása a szellemi munkát végzők által. Közismert az a szakadás, amely a kapitalizmusban az üzemek fizikai dolgozói és a vezető személyzet között fennáll. Tudjuk, hogy ennek a szakadásnak az alapján fejlődött ki a munkások ellenséges magatartása az igazgatóval, a művezetővel, a mérnökkel és a műszaki személyzet többi képviselőjével, mint ellenségeivel szemben. Érthető, hogy a kapitalizmusnak és a kizsákmányolás rendszerének megszüntetésével el kellett tűnnie a fizikai és szellemi munka közötti érdekellentétnek is. És mostani szocialista rendünkben valóban el is tűnt. Most a fizikai dolgozók és a vezetők nem ellenségek, hanem társak, barátok, az egységes termelő kollektíva tagjai, akiknek létérdekük a termelés sikeres menete és megjavítása. Egykori ellenségeskedésüknek nyoma sem maradt.

Egészen más jellegű a város (az ipar) és a falu (a mezőgazdaság), a fizikai és szellemi munka közti különbségek eltűnésének problémája. Ezt a problémát a marxizmus klasszikusai nem vetették fel. Ez új probléma, amelyet szocialista építésünk gyakorlata vetett fel.

Nem kiagyalt probléma-e ez, van-e számunkra valamilyen gyakorlati vagy elméleti jelentősége? Nem, ezt a problémát nem lehet kiagyalttnak tekinteni. Ellenkezőleg, ez számunkra a legnagyobb mértékben komoly probléma.

Ha például a mezőgazdaság és az ipar közti különbséget nézzük, nálunk ez nemcsak abban áll, hogy a mezőgazdasági munka feltételei különböznek az ipari munka feltételeitől, hanem mindenekelőtt és főként abban, hogy nálunk az iparban a termelési eszközök és az előállított termékek össznépi tulajdonra áll fenn, ezzel szemben a mezőgazdaságban nem össznépi tulajdon, hanem csoporttulajdon, kolhoztulajdon áll fenn. Már beszéltünk arról, hogy ez a körülmény az áruforgalom fenntartására vezet, hogy csakis az ipar és a mezőgazdaság közti e különbség eltűnésével tűnhet el az árutermelés,

minden belőle folyó következménnyel együtt. Nem tagadható tehát, hogy a mezőgazdaság és az ipar közti ezen lényeges különbség eltűnése számunkra feltétlenül elsőrendű jelentőségű.

Ugyanezt kell mondanunk a szellemi munka és a fizikai munka közti lényeges különbség megszűnésének problémájáról is. Ez a probléma számunkra szintén elsőrendű jelentőségű. A tömegek szocialista versenyének kibontakozása előtt nálunk az ipar fejlődése dőcögve haladt, sok elvtársunk még az iparfejlesztés üteme lassításának kérdését is felvetette. Ez főként azzal magyarázható, hogy a munkások kulturális és technikai színvonala nagyon alacsony volt, és messze elmaradt a műszaki személyzet színvonalától. A dolog azonban gyökeresen megváltozott az után, hogy a szocialista verseny nálunk tömeges jelleget öltött. Az ipar éppen ezután kezdett meggyorsult ütemben előrehaladni. Miért öltött a szocialista verseny tömeges jelleget? Azért, mert a munkások között csoportostul akadtak olyan elvtársak, akik nem csupán a technikai minimumot sajátították el, hanem továbbmentek, felemelkedtek a műszaki személyzet színvonalára, korrigálni kezdték a technikusokat és a mérnököket, kezdték megdönteni a fennálló elavult normákat, új, korszerűbb normákat kezdtek bevezetni stb. Mi lenne, ha nem egyes munkáscsoportok, hanem a munkások többsége emelné fel kulturális és technikai színvonalát a mérnöki-technikusi személyzet színvonalára? Iparunk más országok ipara számára elérhetetlen magaslatra emelkedne. Nem tagadható tehát, hogy a szellemi és a fizikai munka közti lényeges különbség megszüntetése a munkások kulturális és technikai színvonalának a műszaki személyzet színvonalára való felemelése útján számunkra feltétlenül elsőrendű jelentőségű.

Egyes elvtársak azt állítják, hogy idővel nemcsak az ipar és a mezőgazdaság, a fizikai és szellemi munka közötti lényeges különbség tűnik el, hanem *mindennemű* köztük lévő különbség is eltűnik. Ez nem igaz. Az ipar és a mezőgazdaság közti lényeges különbség megszüntetése nem vezethet *mindennemű* köztük lévő különbség megszüntetésére. Némi — bár lényegtelen — különbség feltétlenül marad az ipari és a mezőgazdasági munkafeltételek különbségei miatt. Még az iparban sem mindenütt egyformák a munkafeltételek, ha a különböző iparágakat vesszük tekintetbe: így például a szénbányászok munkafeltételei különböznek a cipőgyár munkásainak munkafeltételeitől, az ércbányászok munkafeltételei különböznek a gépipari munkások munkafeltételeitől. Ha ez igaz, akkor annál inkább fenn kell maradnia bizonyos különbségnek az ipar és a mezőgazdaság között.

Ugyanezt kell mondanunk a szellemi munka és a fizikai munka közötti különbségről is. A köztük lévő lényeges különbség — értve

rajta a kulturális és technikai színvonalban mutatkozó szakadékok — feltétlenül eltűnik. De némi — bár lényegtelen — különbség mégiscsak megmarad, már csak azért is, mert az üzemek vezető dolgozóinak munkafeltételei és a munkások munkafeltételei nem egyformák.

Azok az elvtársak, akik ennek az ellenkezőjét állítják, nyilván arra az egyes beszédeimben és cikkeimben szereplő ismert megfogalmazásra támaszkodnak, ahol az ipar és a mezőgazdaság, a szellemi és a fizikai munka közti különbség megszűnéséről van szó, azon fenntartás nélkül, hogy a *lényeges* különbség megszűnéséről, nem pedig minden különbség megszűnéséről van szó. Az elvtársak éppen így értették ezt a megfogalmazást, feltételezve, hogy az mindennemű különbség megszűnését jelenti. Ez azonban azt jelenti, hogy a megfogalmazás nem volt pontos, nem volt kielégítő. Ezt a megfogalmazást sutba kell dobni és más megfogalmazással kell felcserélni, amely az ipar és a mezőgazdaság, a szellemi és a fizikai munka közti lényeges különbségek megszűnéséről és a lényegtelen különbségek megmaradásáról szól.

5. AZ EGYSÉGES VILÁGPIAC SZÉTESÉSÉNEK ÉS A KAPITALISTA VILÁGRENDSZER VÁLSÁGA ELMÉLYÜLÉSÉNEK KÉRDÉSE

A második világháború, valamint gazdasági következményei legfontosabb gazdasági eredményének az egységes, mindent átfogó világpiac szétesését kell tekinteni. Ez a körülmény megszabta a kapitalista világrendszer általános válságának további elmélyülését.

Magát a második világháborút is ez a válság szülte. A háború idején egymással hajbakapott két kapitalista koalíció mindegyike arra számított, hogy széttűzza ellenfelét és kivívja a világuralmat. A háborúban kerestek kivezető utat a válságból. Az Amerikai Egyesült Államok arra számított, hogy kiüti a sorból legveszélyesebb konkurrensait, Németországot és Japánt, megkaparintja a külföldi piacokat, a világ nyersanyagforrásait és kivívja a világuralmat.

A háború azonban nem igazolta ezeket a reményeket. Németország és Japán ugyan kidőlt a sorból, mint a három fő kapitalista ország — az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország — konkurrensé. Ugyanakkor azonban a kapitalista rendszerből kiváltak Kína és az európai népi demokratikus országok, amelyek a Szovjetunióval együtt megalakították a kapitalizmus táborával szembenálló egységes és hatalmas szocialista tábort. A két ellentétes tábor létezésének gazdasági eredménye az volt, hogy szétesett az egységes, mindent átfogó világpiac, aminek következtében most két, egymással szintén szembenálló, párhuzamos világpiac van.

Megjegyzendő, hogy az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország maga segítette elő — persze, akarata ellenére — az új, párhuzamos világpiac kialakulását és megszilárdulását. Gazdasági blokádnak alá vették a Szovjetuniót, Kínát és az európai népi demokratikus országokat, amelyek nem léptek be a „Marshall-terv” rendszerébe, s azt gondolták, hogy ezzel megfojtják őket. A valóságban azonban nem megfojtás, hanem az új világpiac megszilárdulása lett belőle.

A dolog lényege azonban természetesen nem a gazdasági blokádnak, hanem az, hogy a háborúutáni időszakban ezek az országok gazdaságilag tömörültek, megteremtették a gazdasági együttműködést és kölcsönös segélynyújtást. Ennek az együttműködésnek a tapasztalata mutatja, hogy egyetlen kapitalista ország sem tudna a népi demokratikus országoknak olyan igazi és magas műszaki színvonalú segítséget nyújtani, amelyet a Szovjetunió nyújt nekik. Nemcsak arról van szó, hogy ez a segítség a lehető legolcsóbb és műszakilag elsőrendű. Elsősorban arról van szó, hogy ennek az együttműködésnek alapja a kölcsönös segítségnek és a közös gazdasági fellendülés elérésének őszinte vágya. Az eredmény az, hogy ezekben az országokban az ipar igen gyors ütemben fejlődik. Bátran mondhatjuk, hogy az ipar fejlődésének ilyen ütemével hamarosan sor kerül arra, hogy ezeknek az országoknak nemcsak hogy nem lesz szükségük áruimportra a kapitalista országokból, hanem maguk érzik majd szükségét, hogy külföldön helyezték el termelésük árufeleslegét.

Ebből azonban az következik, hogy a fő kapitalista országok (az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország) számára nem bővülni, hanem szűkülni fog a világ erőforrásai kiaknázásának szférája, hogy a világ felvevőpiacának feltételei ez országok számára rosszabbodni fognak, az üzemek kapacitásának kihasználása pedig ezekben az országokban csökkenni fog. Tulajdonképpen ebben rejlik a kapitalista világrendszer általános válságának a világpiac szétesésével kapcsolatos elmélyülése.

Érzik ezt maguk a kapitalisták is, mert nehéz nem megéreznii olyan piacok elvesztését, mint a Szovjetunió és Kína. Igyekeznek ezeket a nehézségeket a „Marshall-tervvel”, a koreai háborúval, a fegyverkezési hajszával, az ipar militarizálásával ellensúlyozni. Ez azonban nagyon hasonlít arra, amikor a fuldokló szalmaszálba kapaszkodik.

E helyzettel kapcsolatban a közgazdászok előtt két kérdés merült fel:

a) Lehet-e azt állítani, hogy még mindig érvényben van Sztálinnak az az ismert tétele, amelyet a második világháború előtt fogal-

mazott meg, és amely szerint a piacok a kapitalizmus általános válsága időszakában viszonylag szilárdak?

b) Lehet-e azt állítani, hogy még mindig érvényben van Leninnek az az ismert tétele, amelyet 1916 tavaszán fogalmazott meg és amely szerint a kapitalizmus rohadása ellenére „a kapitalizmus egészben véve hasonlíthatatlanul gyorsabban fejlődik, mint azelőtt“?

Azt hiszem, ezt nem lehet állítani. A második világháborúval kapcsolatban létrejött új feltételekre való tekintettel azt kell mondanunk, hogy mindkét tétel érvényét veszítette.

6. A KAPITALISTA ORSZÁGOK KÖZTI HÁBORÚ ELKERÜLHETETLENSÉGÉNEK KÉRDÉSE

Egyes elvtársak azt állítják, hogy a második világháború után kialakult új nemzetközi feltételek következében a kapitalista országok közti háborúk nem elkerülhetetlenek többé. Úgy vélik, hogy a szocializmus táborá és a kapitalizmus táborá közti ellentétek erősebbek, mint a kapitalista országok közti ellentétek, hogy az Amerikai Egyesült Államok eléggé maga alá rendelte a többi kapitalista országot ahhoz, hogy ne engedje őket egymás ellen háborút viselni és egymást gyengíteni, úgy vélik, hogy a kapitalizmus vezető személyiségei az egész kapitalista világ komoly kárára vált két világháború tapasztalatából eleget okultak, semhogy újból egymásközti háborúba mernék belesodorni a kapitalista országokat, s hogy mindezek következtében a kapitalista országok közti háborúk nem elkerülhetetlenek többé.

Ezek az elvtársak tévednek. Látják a felszínen mozgó, külső jelenségeket, de nem látják a mélyben ható erőket, amelyek, bár egyelőre észrevétlenül működnek, mégis meg fogják szabni az események menetét.

Látszólag minden „a legnagyobb rendben“ van: az Amerikai Egyesült Államok kényszerítette Nyugat-Európát, Japánt és a többi kapitalista országot, hogy összehúzzák nadrágszíjukat; Németország (Nyugat-Németország), Anglia, Franciaország, Olaszország és Japán az Egyesült Államok karmai közé került és engedelmesen teljesíti parancsait. Helytelen lenne azonban azt gondolni, hogy „örökkön-örökké“ minden „a legnagyobb rendben“ maradhat, hogy ezek az országok a végtelenségig tűrni fogják az Egyesült Államok uralmát és jármát, nem próbálják meg, hogy az amerikaiak rablásából kiszabaduljanak és az önálló fejlődés útjára lépjenek.

Nézzük mindenekelőtt Angliát és Franciaországot. Kétségtelen, hogy ezek imperialista országok. Kétségtelen, hogy az olcsó nyersanyag és a biztos felvevőpiac számukra elsőrendű jelentőségű. Fel-

tételezhető-e, hogy ezek az országok a végtelenségig túrni fogják a mai helyzetet, amikor az amerikaiak a „Marshall-terv“ keretében nyújtott „segély“ leple alatt befészkelik magukat Anglia és Franciaország gazdaságába, és igyekeznek az Egyesült Államok gazdaságának függvényévé tenni, amikor az amerikai tőke elhódítja az angol és francia gyarmatokon levő nyersanyagot és felvevőpiacokat, és ily módon véstesen fenyegeti az angol és francia kapitalisták nagy profitjait? Nem helyesebb-e azt mondani, hogy a kapitalista Anglia, majd nyomában a kapitalista Franciaország, végülis kénytelen lesz kitépni magát az Egyesült Államok öleléséből és konfliktusba kerülni vele, hogy biztosítsa magának az önállóságot és persze a búsás profitot?

Térjünk át a fő legyőzött országokra. Németországra (Nyugat-Németországra) és Japánra. Ezek az országok ma nyomorúságosan tengődnek az amerikai imperializmus csizmája alatt. Az amerikai megszállási „rendszer“ bilincsbe verte iparukat és mezőgazdaságukat, kereskedelmüket, kül- és belpolitikájukat, egész életüket. De hiszen ezek az országok tegnap még imperialista nagyhatalmak voltak, amelyek Anglia, az Egyesült Államok és Franciaország uralmának alapjait Európában és Ázsiában megrendítették. Aki úgy véli, hogy ezek az országok nem kísérik meg, hogy újból talpraálljanak, szétzúzzák az Egyesült Államok „rendszerét“, s erőszakkal kitörjenek az önálló fejlődés útjára — az csodákban hisz.

Azt mondják, a kapitalizmus és a szocializmus közötti ellentétek erősebbek, mint a tőkés országok közti ellentétek. Ez elméletileg természetesen helyes. Ez nemcsak most, napjainkban helyes, helyes volt a második világháború előtt is. S ezt többé-kevésbé megértették a tőkés országok vezetői is. És a második világháború mégsem a Szovjetunió elleni háborúval, hanem a tőkés országok egymásközti háborújával kezdődött. Miért? Először is azért, mert a Szovjetunió, a szocializmus országa elleni háború veszélyesebb a kapitalizmus számára, mint a tőkés országok egymásközti háborúja, minthogy a tőkés országok közti háború csupán azt a kérdést veti fel, hogy mely tőkés országok uralkodjanak a többi tőkés ország felett, a Szovjetunió elleni háborúban viszont feltétlenül magának a kapitalizmusnak a léte forogna kockán. Másodszer azért, mert a tőkésök, habár „propaganda“ céljából a Szovjetunió agresszivitásáról üvöltöznek, maguk sem hisznek agresszivitásában, mivel számításba veszik a Szovjetunió békés politikáját, és tudják, hogy a Szovjetunió nem támadja meg a kapitalista országokat.

Az első világháború után is úgy vélték, hogy Németország végérvényesen kidőlt a sorból, mint ahogy egyes elvtársak most úgy vélik, hogy Japán és Németország végérvényesen kidőlt a sorból.

Akkor is arról beszéltek és lármáztak a sajtóban, hogy az Amerikai Egyesült Államok kényszerítette Európát, hogy összehúzza a nadrágszíját, hogy Németország nem tud többé talpraállni, hogy ezután már nem szükségzerű a háború a kapitalista országok között. Németország azonban ennek ellenére alig 15—20 esztendővel veresége után felemelkedett és nagyhatalomként állt talpra, kitört a rabságból és az önálló fejlődés útjára lépett. Jellemző egyébként, hogy éppen Anglia és az Amerikai Egyesült Államok segítette Németországot a gazdasági felemelkedésben és hadigazdasági potenciáljának növelésében. Az Egyesült Államok és Anglia, amikor Németországot segítette, hogy gazdaságilag felemelkedjék, természetesen arra gondolt, hogy a talpraállt Németországot a Szovjetunió ellen fordítsa s felhasználja a szocializmus országa ellen. Németország azonban elsősorban az angol-francia-amerikai blokk ellen fordította erejét. És amikor a hitleri Németország hadat üzent a Szovjetunióknak, az angol-francia-amerikai blokk nemcsak hogy nem csatlakozott a hitleri Németországhoz, hanem ellenkezőleg, kénytelen volt koalícióra lépni a Szovjetunióval a hitleri Németország ellen.

Következésképpen, a kapitalista országoknak a piacokért vívott harca és az a vágya, hogy konkurrensüket megfojtsák, gyakorlatilag erősebbnek bizonyult, mint a kapitalizmus tábora és a szocializmus tábora közti elientétek.

Felmerül a kérdés, mi a biztosíték arra, hogy Németország és Japán nem áll újból talpra, nem próbál kitörni az amerikaiak rabságából, nem próbál önálló életet élni? Úgy gondolom, nincs ilyen biztosíték.

Ebből azonban az következik, hogy a kapitalista országok közti háborúk elkerülhetetlensége továbbra is fennáll.

Azt mondják, Leninnek azt a tételét, hogy az imperializmus elkerülhetetlenül háborúkat szül, elavultnak kell tekinteni, mert mostanában hatalmas népi erők nőttek fel, s ezek síkra szállnak a béke védelmében az új világháború ellen. Ez helytelen.

A mostani békemozgalomnak az a célja, hogy harcha vigye a néptömegeket a béke megvédéséért, az új világháború elhárításáért. Tehát nem az a célja, hogy megdöntse a kapitalizmust és megteremtse a szocializmust, hanem a béke megvédéséért vívott harc demokratikus céljaira korlátozódik. Ebben a tekintetben a béke megvédését célzó mostani mozgalom különbözik az első világháború időszakában az imperialista háborúnak polgárháborúvá való átválttatásáért folyt mozgalomtól, mert az utóbbi tovább ment és szocialista célokat tűzött ki.

Lehetséges, hogy a körülmények bizonyos összetalálkozása esetén a békéért vívott harc helyenkint a szocializmusért vívott harccá

fejlődik, de ez már nem a mostani békemozgalom, hanem a kapitalizmus megdöntéséért folyó mozgalom lesz.

A legvalószínűbb, hogy a mostani békemozgalom, mint a béke megvédéséért folyó mozgalom, siker esetén elvezet az *adott* háború elhárításához, ideiglenes elodázásához, az *adott* béke ideiglenes fennmaradásához, a kardcsörtető kormány lemondásához, és olyan kormánnyal való felváltásához, amely kész ideiglenesen fenntartani a békét. Ez természetesen jó. Sőt igen jó. De ahhoz mégsem elégséges, hogy egyszersmindenkorra megszűnjön a kapitalista országok közti háborúk elkerülhetetlensége. Nem elégséges, mert az imperializmus a békemozgalom mindezen sikere ellenére mégiscsak fennmarad, érvényben marad, — következésképpen érvényben marad a háborúk elkerülhetetlensége is.

Hogy véget vessünk a háborúk elkerülhetetlenségének, meg kell szüntetni az imperializmust.

7. A MODERN KAPITALIZMUS ÉS A SZOCIALIZMUS GAZDASÁGI ALAPTÖRVÉNYÉNEK KÉRDÉSE

Mint ismeretes, a kapitalizmus és a szocializmus gazdasági alaptörvényének kérdése több ízben felmerült a vita során. Különböző vélemények hangzottak el róla, még egészen fantasztikusak is. Igaz ugyan, hogy a vita résztvevőinek többsége gyengén reagált rá és ebben a kérdésben semmiféle döntést nem javasoltak. De a vita egyetlen résztvevője sem tagadta, hogy ilyen törvények vannak.

Van-e a kapitalizmusnak gazdasági alaptörvénye? Igen, van. Miféle törvény ez, mik a jellemző vonásai? A kapitalizmus gazdasági alaptörvénye olyan törvény, amely a kapitalista termelés fejlődésének nem egy és nem is akármilyen oldalát, nem is egyes és nem akármilyen folyamatait, hanem ennek a fejlődésnek valamennyi fő oldalát és valamennyi fő folyamatát, tehát a kapitalista termelés mivoltát, lényegét határozza meg.

Vajjon nem az értéktörvény a kapitalizmus gazdasági alaptörvénye? Nem. Az értéktörvény mindenekelőtt az árutermelés törvénye. Ez a törvény megvolt a kapitalizmus előtt is és továbbra is megvan, mint ahogy az árutermelés is megmarad, a kapitalizmus megdöntése után, például a mi országunkban, bár korlátozott hatókörrel. Az értéktörvény, amelynek a kapitalizmus feltételei között széles hatóköre van, persze nagy szerepet játszik a kapitalista termelés fejlődésében, de nemcsak hogy nem határozza meg a kapitalista termelés lényegét és a kapitalista profit alapjait, de még csak fel sem veti ezeket a problémákat. Éppen ezért nem lehet a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

Ugyanezen megfontolások alapján nem lehet a kapitalizmus gazdasági alaptörvénye a konkurenciának és a termelés anarchiájának törvénye, vagy az a törvény, hogy a kapitalizmus különböző országokban egyenlőtlenül fejlődik.

Azt mondják, hogy az átlagprofitrátá törvénye a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye. Ez nem igaz. A modern kapitalizmus, a monopolkapitalizmus nem elégedhet meg az átlagprofittal, amelynek a tőke szerves összetételének növekedése folytán ráadásul még süllyedő tendenciája is van. A modern monopolkapitalizmus nem átlagprofitot, hanem maximális profitot követel, mert ez elengedhetetlen ahhoz, hogy többé-kevésbé rendszeresen megvalósíthassa a bővített újratermelést.

Leginkább megközelíti a kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fogalmát az értéktöbblet-törvény, a tőkés profit létrejöttének és növekedésének törvénye. Ez a törvény valóban eleve meghatározza a tőkés termelés fő vonásait. Az értéktöbblet-törvény azonban túlságosan általános törvény, nem érinti a legmagasabb profitrátá biztosítását a monopolkapitalizmus fejlődésének feltétele. Hogy ezt a hézagot kitöltsük, konkretizálnunk kell az értéktöbblet-törvényt, tovább kell fejlesztenünk a monopolkapitalizmus viszonyaira alkalmazva, figyelembe véve, hogy a monopolkapitalizmus nem akármilyen profitot, hanem éppen maximális profitot követel. Éppen ez lesz a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fő vonásait és követelményeit körülbelül így lehetne megfogalmazni: a maximális tőkés profit biztosítása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése útján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása útján, végül a legmagasabb profit biztosítása háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján.

Azt mondják, hogy az átlagprofitot — a mai viszonyok között — mégis teljesen elegendőnek lehetne tekinteni a kapitalista fejlődés számára. Ez nem igaz. Az átlagprofit a jövedelmezőség alsó határa, amely alatt a tőkés termelés lehetetlenné válik. De nevetséges lenne azt gondolni, hogy a modern monopolkapitalizmus főkolompasai gyarmatok elfoglalásával, népek leigázásával és háborúk ki-robantásával csupán az átlagprofit biztosítására törekednek. Nem, nem az átlagprofit, és nem is az extraprofit, amely rendszerint csak alig valamivel nagyobb az átlagprofitnál, hanem éppen a maximális profit a monopolkapitalizmus hajtóereje. Éppen a maximális profit megszerzésének szükségessége sarkalja a monopolkapitalizmust olyan kockázatos lépésekre, mint a gyarmatok és más elmara-

dott országok leigázása és rendszeres kifosztása, számos független ország függő orszaggá való változtatása, új háborúk szervezése, amelyek a modern kapitalizmus főkolomposai számára a maximális profitot biztosító legjobb „üzletet” jelentik, és végül mint a gazdasági világalom kivívására irányuló kísérletek.

A kapitalizmus gazdasági alaptörvényének jelentősége egyebek között abban rejlik, hogy, meghatározva a tőkés termelési mód fejlődése terén mutatkozó legfontosabb jelenségeket, e termelési mód fellendüléseit és válságait, győzelmeit és vereségeit, erényeit és hibáit — ellentmondásos fejlődésének egész folyamatát —, lehetővé teszi e jelenségek megértését és megmagyarázását.

Íme, egy a sok „meglepő” példa közül.

Mindenki ismeri a kapitalizmus történetéből és gyakorlatából azokat a tényeket, amelyek megmutatják, mily rohamosan fejlődött a technika a kapitalizmusban, amikor a tőkés mint a haladó technika zászlóvivője, mint forradalmárok lépnek fel a termelés technikájának fejlesztése terén. De ismerünk másfajta tényeket is, amelyek azt mutatják, hogy a technika fejlődését megállítják a kapitalizmusban, amikor a tőkés mint reakcióskok lépnek fel az új technika fejlesztése terén és gyakran a kézi munkára térnek át.

Mivel magyarázható ez a kirívó ellentmondás? Csakis a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényével magyarázható, vagyis a maximális profit megszerzésének szükségességével. A kapitalizmus az új technika mellett van, amikor ez a technika a legnagyobb profittal kecsegtet. A kapitalizmus az új technika ellen és a kézi munkára való áttérés mellett van, amikor az új technika többé nem kecsegtet a legnagyobb profittal.

Ez a helyzet a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényével.

Van-e a szocializmusnak gazdasági alaptörvénye? Igen, van. Miben rejlenek e törvény lényeges vonásai és követelményei? A szocializmus gazdasági alaptörvényének lényeges vonásait és követelményeit körülbelül így lehetne megfogalmazni: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése útján.

Tehát: a maximális profit biztosítása helyett — a társadalom anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása; a termelésnek fellendüléstől válságig, válságtól fellendülésig tartó megszakításokkal végbemenő fejlődése helyett — a termelés szakadatlan fejlődése: a technika fejlődésének periodikus megszakadásai helyett, amelyek a társadalom termelőerőinek elpusztításával járnak együtt — a termelés szakadatlan tökéletesedése a legfejlettebb technika alapján.

Azt mondják, hogy a szocializmus gazdasági alaptörvénye a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének törvénye. Ez nem igaz. A népgazdaság tervszerű fejlődése, tehát a népgazdaság tervezése is, amely többé-kevésbé híuen tükrözi ezt a törvényt, önmagában semmit sem adhat, ha nem tudjuk, hogy milyen feladat érdekében valósul meg a népgazdaság tervszerű fejlődése, vagy ha a feladat nem világos. A népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye csak abban az esetben járhat a kellő eredménnyel, ha van feladat, amelynek végrehajtása érdekében a népgazdaság tervszerű fejlődése megvalósul. Ezt a feladatot maga a népgazdaság tervszerű fejlődésének törvénye nem adhatja meg. Még kevésbé adhatja meg a népgazdaság tervezése. Ezt a feladatot a szocializmus gazdasági alaptörvénye tartalmazza fentebb kifejtett követelményei formájában. Ezért a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének hatása csak abban az esetben érvényesülhet teljesen, ha az a szocializmus gazdasági alaptörvényére támaszkodik.

Ami a népgazdaság tervezését illeti, az csak két feltétellel érhet el pozitív eredményeket: *a)* ha helyesen tükrözi a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének követelményeit, *b)* ha mindenben alkalmazkodik a szocializmus gazdasági alaptörvényének követelményeihez.

8. EGYÉB KÉRDÉSEK

1. A gazdaságonkívüli kényszer kérdése a feudalizmusban.

A gazdaságonkívüli kényszernek természetesen volt szerepe a feudális földbirtokosok gazdasági hatalmának megszilárdításában, de nem ez, hanem a feudális földtulajdon volt a feudalizmus alapja.

2. A kolhozporta személyi tulajdonának kérdése.

Helytelen volna a tankönyvtervezetben olyasmit írni, hogy „minden egyes kolhozportának személyi használatában van tehene, birkája, kecskéje, sertése és baromfija“. A valóságban, mint ismeretes, a tehén, a sertés, a baromfi stb. a kolhozportának nem személyi használatában, hanem személyi *tulajdonában* van. A „személyi használatában“ kifejezést úgylátszik a mezőgazdasági értelel mint a- alapszabályzatából vették. A mezőgazdasági értelel mint a- alapszabályzatába azonban hiba csúszott be. A Szovjetunió Alkotmánya, amelyet gondosabban dolgoztak ki, mást mond, mégpedig a következőket:

„Minden egyes kolhozportának... személyi tulajdonában háztáji mellékgazdasága, lakóháza, haszonállata, baromfija és kisebb mezőgazdasági felszerelése van.“

Ez természetesen helyes.

Ezenkívül részletesebben meg kellene mondani, hogy minden kolhoztagnak személyi tulajdonában van egytől legfeljebb — a helyi viszonyoktól függően — ennyi meg ennyi számú tehene, egytől legfeljebb — szintén a helyi viszonyoktól függően — ennyi meg ennyi számú birkája, kecskéje, sertése és korlátlan számú baromfija (kacsája, libája, tyúkja, pulykája).

Ezek a részletek nagyjelentőségűek külföldi elvtársaink számára, akik pontosan akarják tudni, tulajdonképpen mi is maradt a kolhozporta személyi tulajdonában mezőgazdaságunk kollektivizálása után.

3. A parasztok által a földbirtokosoknak fizetett haszonbér értékének és a földvásárlási kiadások értékének kérdése.

A tankönyvtervezet azt mondja, hogy a föld államosítása eredményeként „a parasztság megszabadult évente mintegy ötszázmillió rubel haszonbértől, amelyet a földbirtokosoknak fizetett“ (meg kell mondani: „aranyban“). Ezt az adatot pontosabban meg kellene állapítani, mert szerintem nem az egész Oroszországban, hanem csak az oroszországi kormányzóságok többségében fizetett haszonbért vették figyelembe. Ezzel kapcsolatban szem előtt kell tartani, hogy Oroszország több határvidékén a haszonbért természetben fizették, amit a tankönyvtervezet szerzői nyilván nem vettek tekintetbe. Ezenkívül figyelembe kell venni, hogy a parasztság nemcsak a haszonbértől, hanem a földvásárláshoz szükséges évi kiadásoktól is mentesült. Figyelembe vették-e ezt a tankönyvtervezetben? Azt hiszem, hogy nem vették figyelembe, pedig figyelembe kellene venni.

4. A monopóliumok és az államgépezet összenövésének kérdése.

Az „összenövés“ kifejezés nem megfelelő. Ez a kifejezés felületesen és leírólag megállapítja a monopóliumoknak és az államnak a közeledését, de nem tárja fel ennek a közeledésnek gazdasági értelmét. A dolog lényege abban van, hogy e közeledés folyamán nem egyszerű összenövés megy végbe, hanem az államapparátus alárendelése a monopóliumoknak. Éppen ezért az „összenövés“ szót mellőzni kellene és az „államapparátus alárendelése a monopóliumoknak“ szavakkal kellene helyettesíteni.

5. A gépek alkalmazásának kérdése a Szovjetunióban.

A tankönyvtervezet azt mondja, hogy a „Szovjetunióban a gépeket mindazokban az esetekben alkalmazzák, mikor azok munkát takarítanak meg a társadalomnak“. Ez egyáltalán nem az, amit mondani kellene. Először is, a gépek a Szovjetunióban minden esetben munkát takarítanak meg a társadalomnak, tehát nem ismerünk

olyan esetet, amikor a gépek a Szovjetunió viszonyai között nem takarítanak meg munkát a társadalomnak. Másodszor, a gépek nem csupán munkát takarítanak meg, hanem egyúttal meg is könnyítik a dolgozók munkáját, és ezért a mi viszonyaink között, eltérően a kapitalizmus viszonyaitól, a munkások igen szívesen használják a gépeket a munkafolyamatban.

Éppen ezért azt kellene mondani, hogy gépeket sehol sem alkalmaznak olyan szívesen, mint a Szovjetunióban, mivel a gépek munkát takarítanak meg a társadalomnak és megkönnyítik a munkások munkáját, és mivel a Szovjetunióban nincs munkanélküliség, a munkások igen szívesen használják a gépeket a népgazdaságban.

6. A munkásosztály anyagi helyzetének kérdése a tőkés országokban.

Amikor a munkásosztály anyagi helyzetéről beszélnek, rendszerint a termelésben foglalkoztatott munkásokra gondolnak, és nem veszik számításba az úgynevezett munkanélküli tartaléksereg anyagi helyzetét. Helyes-e, ha ilyen módon vizsgálják a munkásosztály anyagi helyzetének kérdését? Azt hiszem, hogy nem helyes. Ha van munkanélküli tartaléksereg, amelynek tagjai nem élhetnek egyébből, mint munkaerejük eladásából, akkor a munkanélküliek feltétlenül a munkásosztály létszámába tartoznak, ha pedig a munkásosztály létszámába tartoznak, akkor nyomorúságos helyzetük feltétlenül befolyásolja a termelésben foglalkoztatott munkások anyagi helyzetét. Ezért úgy vélem, hogy a kapitalista országok munkásosztálya anyagi helyzetének jellemzésénél számításba kellene venni a munkanélküli munkások tartalékseregének helyzetét is.

7. A nemzeti jövedelem kérdése.

Azt hiszem, hogy a tankönyv tervezetébe *feltétlenül* fel kellene venni egy új fejezetet a nemzeti jövedelemről.

8. A tankönyv Leninről és Sztálinról, mint a szocializmus politikai gazdaságtanának megteremtőiről szóló külön fejezetének kérdése.

Úgy vélem, hogy „A szocializmusról szóló marxista tanítás. A szocializmus politikai gazdaságtanának megteremtése V. I. Lenin és I. V. Sztálin által“ című fejezetet törölni kell a tankönyvből. Erre semmi szükség sincs a tankönyvben, mert nem mond semmi újat, és csak színtelen ismétlése annak, amit a tankönyv előző fejezeteiben részletesebben elmondottak.

Ami a többi kérdést illeti, nincs semilyen megjegyzésem Osztrovityanov, Leontyev, Sepilov, Gatovszkij és a többi elvtárs „javaslataihoz“.

9. A POLITIKAI GAZDASÁGTAN MARXISTA TANKÖNYVÉNEK NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGE

Azt hiszem, az elvtársak nem veszik figyelembe a politikai gazdaságtan marxista tankönyvének egész jelentőségét. A tankönyvre nemcsak a mi szovjet ifjúságunknak van szüksége. Különösen szüksége van rá minden ország kommunistáinak és a kommunistákkal rokonszenvező embereknek. Külföldi elvtársaink tudni akarják, hogyan szabadultunk meg a kapitalista rabságból, hogyan alakítottuk át országunk gazdaságát a szocializmus szellemében, hogyan értük el a parasztsággal való barátságot, hogyan érték el, hogy nemrég még szegény és gyenge országunk gazdag, hatalmas országgá változott, mik a kolhozok, miért nem szüntetjük meg az árutermelést, a pénzt, a kereskedelmet stb., annak ellenére, hogy a termelési eszközöket társadalmisítottuk. Mindezt sok mással együtt nem pusztán kíváncsiságból akarják tudni, hanem azért, hogy tanuljanak tőlünk és felhasználják tapasztalatainkat országuk számára. Ezért a politikai gazdaságtan jó marxista tankönyve megjelenésének nemcsak helypolitikai, hanem nagy nemzetközi jelentősége is van.

Következésképpen olyan tankönyvre van szükség, amely nemcsak országunkban, hanem külföldön is a forradalmi ifjúság kézikönyvéül szolgálhat. Ne legyen nagyon terjedelmes, mert a nagyon terjedelmes tankönyv nem lehet kézikönyv, és nehéz lesz elsajátítani, nehéz lesz vele megbirkózni. De tartalmaznia kell minden lényegeset, ami országunk gazdaságára, valamint a kapitalizmus és a gyarmatrendszer gazdaságára vonatkozik.

Egyes elvtársak a vita során azt javasolták, hogy vegyenek fel a tankönyvbe számos új fejezetet: a történészek — történelmi, a politikusok — politikai, a filozófusok — filozófiai, a közgazdászok — közgazdasági fejezeteket javasoltak. Ez azonban arra vezetne, hogy a tankönyv mérhetetlenül felduzzadna. Ez természetesen megengedhetetlen. A tankönyv felhasználja a történelmi módszert a politikai gazdaságtan problémáinak illusztrálására, de ez még nem jelenti azt, hogy a politikai gazdaságtan tankönyvét a gazdasági viszonyok történetévé változtassuk.

Ötszáz, legfeljebb hatszáz oldalas tankönyvre van szükségünk és nem nagyobbra. Ez lesz a marxista politikai gazdaságtan kézikönyve, — szép ajándék minden ország fiatal kommunistái számára.

Egyébként a legtöbb külföldi kommunista párt marxista fejlődésének nem elégséges színvonala folytán ilyen tankönyv az idősebb külföldi kommunista kádereknek is nagy hasznára lehet.

10. A POLITIKAI GAZDASÁGTAN TANKÖNYVTERVEZETE MEGJAVÍTÁSÁNAK MÓDJAI

Egyes elvtársak a vita során nagyon buzgón „szapulták“ a tankönyv tervezetét, szidták szerzőit a hibákért és hézagokért, azt állították, hogy a tervezet nem sikerült. Ez nem igazságos. A tankönyvben persze vannak hibák és hézagok, ilyesmi majdnem mindig előfordul egy nagy munkában. De bármint van is, a vita résztvevőinek túlnyomó többsége mégis elismerte, hogy a tankönyvtervezet alapja lehet a kiadandó tankönyvnek s csupán néhány módosításra és kiegészítésre szorul. Valóban, csak össze kell hasonlítani a tankönyvtervezetet a forgalomban levő politikai gazdaságtani tankönyvekkel, hogy arra a következtetésre jussunk, hogy a tankönyvtervezet színvonala jóval magasabb, mint a jelenlegi tankönyveké. Ez a tankönyvtervezet szerzőinek nagy érdeme.

Azt hiszem, hogy a tankönyvtervezet kijavítására egy nem nagyszámú bizottságot kellene kijelölni, amelynek nemcsak a tankönyv szerzői és nemcsak a vita résztvevői többségének hívei volnának a tagjai, hanem a többség ellenfelei, a tankönyvtervezet heves bírálói is.

Jó volna, ha a bizottságba meghívnának egy tapasztalt statisztikust is az adatok ellenőrzésére és új statisztikai adatoknak a tervezetbe való felvételére, valamint egy tapasztalt jogászt a megfogalmazások pontosságának ellenőrzésére.

A bizottság tagjait ideiglenesen fel kellene menteni minden más munka alól, anyagi tekintetben teljesen ellátva őket, hogy minden erejüket a tankönyv munkálataira fordíthassák.

Ezenkívül egy, mondjuk, háromtagú szerkesztőbizottságot kellene kinevezni a tankönyv végleges szerkesztésére. Ez azért is szükséges, hogy elérjük a stílus egységét, amely sajnos nincs meg a tankönyvtervezetben.

A kész tankönyvet egy éven belül kell bemutatni a Központi Bizottságnak.

1952 február 1.

J. SZTÁLIN

Válasz Alekszandr Iljics Notkin elvtársnak

Notkin Elvtárs!

Nem siettem a válasszal, mert az Ön által felvetett kérdéseket nem tartom sürgőseknek. Annál kevésbé, mert vannak más, sürgős kérdések, amelyek természetesen elvonják a figyelmet az Ön levelétől.

Pontonként válaszolok.

Az első pontot illetően.

A „Megjegyzések“ tartalmazzák azt az ismert tételt, hogy a társadalom nem tehetetlen a tudomány törvényeivel szemben, hogy az emberek, miután megismerték a gazdasági törvényeket, felhasználhatják azokat a társadalom érdekében. Ön azt állítja, hogy ez a tétel nem terjeszthető ki más társadalmi alakulatokra, hogy ez csak a szocializmusban és a kommunizmusban lehet érvényes, hogy a gazdasági folyamatok ösztönös jellege, például a kapitalizmusban, nem ad lehetőséget a társadalomnak arra, hogy a gazdasági törvényeket a társadalom érdekében felhasználja.

Ez nem igaz. A polgári forradalom korszakában, például Franciaországban, a burzsoázia felhasználta a feudalizmus ellen azt az ismert törvényt, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével, megdöntötte a feudális termelési viszonyokat, új, burzsoá termelési viszonyokat teremtett, és ezeket a termelési viszonyokat összhangba hozta a feudális rend méhében kifejlődött termelőerők jellegével. A burzsoázia ezt nem különleges képességei folytán tette, hanem azért, mert ez léleerdeke volt. A feudális urak nem bárgyúságuk miatt szálltak szembe ezzel, hanem azért, mert létérdekük volt, hogy megakadályozzák e törvény megvalósítását.

Ugyanezt kell mondanunk az országunkban végbement szocialista forradalomról is. A munkásosztály felhasználta azt a törvényt, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével, megdöntötte a burzsoá termelési viszonyokat, új, szocialista termelési viszonyokat teremtett és összhangba hozta őket a termelőerők jellegével. Ezt nem különleges képességei

folytán tudta megtenni, hanem azért, mert ez létérdeke volt. A burzsoázia — amely haladó erőből, ami a polgári forradalom hajnalán volt, már ellenforradalmi erővé vált — minden módon ellenállást tanúsított e törvény megvalósításával szemben, — ellenállást tanúsított nem szervezetlensége folytán, és nem azért, mert a gazdasági folyamatok ösztönös jellege ellenállásra készítette, hanem főleg azért, mert létérdeke volt, hogy ez a törvény ne valósuljon meg.

Következésképpen:

1. a gazdasági folyamatok, gazdasági törvények felhasználása a társadalom érdekében bizonyos mértékben megtörténik nemcsak a szocializmusban és a kommunizmusban, hanem más alakulatokban is;

2. a gazdasági törvények felhasználásának osztálytársadalomban mindig és mindenütt osztályháttere van, és a gazdasági törvényeknek a társadalom érdekében való felhasználása terén a zászlóvivő mindig és mindenütt a haladó osztály, míg a magukat túlélő osztályok ellenállást tanúsítanak ezzel szemben.

Ebben tekintetben egyfelől a proletariátus, másfelől más osztályok között, amelyek a történelem folyamán valamikor forradalmat hajtottak végre a termelési viszonyokban, az a különbség, hogy a proletariátus osztályérdekei egybeolvadnak a társadalom túlnyomó többségének érdekeivel, mert a proletariátus forradalma nem a kizsákmányolás egyik vagy másik formájának megszüntetését, hanem minden kizsákmányolás megszüntetését jelenti, más osztályok forradalmi ellenben azáltal, hogy a kizsákmányolásnak csupán egyik vagy másik formáját szüntették meg, a társadalom többségének érdekeivel ellentétben álló szűk osztályérdekeik kereteire szorítottak.

A „Megjegyzésekben“ szó van a gazdasági törvények felhasználásának — a társadalom érdekében való felhasználásának — osztályhátteréről. Ott az áll, hogy „eltérően a természettudományi törvényeiről, ahol egy új törvény felfedezése és alkalmazása többé-kevésbé simán megy végbe, gazdasági téren egy olyan új törvény felfedezése és alkalmazása, amely a társadalom magukat túlélő erőinek érdekeit sérti, ezeknek az erőknek legerősebb ellenállásába ütközik“. Ön azonban nem fordított erre figyelmet.

A második pontot illetően.

Ön azt állítja, hogy a termelési viszonyoknak a termelőerők jellegével való teljes összhangját csak a szocializmusban és a kommunizmusban lehet elérni, más alakulatokban pedig csak nemteljes összhang valósítható meg.

Ez nem igaz. A polgári forradalom utáni korszakban, amikor a burzsoázia lerombolta a feudális termelési viszonyokat és megteremtette a burzsoá termelési viszonyokat, feltétlenül voltak olyan időszakok, amikor a burzsoá termelési viszonyok teljesen összhangban voltak a termelőerők jellegével. Ellenkező esetben a kapitalizmus nem fejlődhetett volna olyan gyorsan, mint ahogyan a polgári forradalom után fejlődött.

Továbbá, nem szabad abszolút értelemben felfogni a „teljes összhang“ kifejezést. Ezt nem szabad úgy érteni, hogy a szocializmusban a termelési viszonyok semmiképp sem maradnak el a termelőerők fejlődése mögött. A termelőerők a termelés legmozgékonyabb és legforradalmibb erői. Vitathatatlanul a termelési viszonyok előtt járnak a szocializmusban is. A termelési viszonyok csupán bizonyos idő múlva alakulnak át a termelőerők jellegének megfelelően.

Hogyan értsük hát ebben az esetben a „teljes összhang“ kifejezést? Úgy, hogy a szocializmusban rendszerint nem kerül sor konfliktusra a termelési viszonyok és a termelőerők között, hogy a társadalomnak lehetősége van arra, hogy idejében összhangba hozza az elmaradó termelési viszonyokat a termelőerők jellegével. A szocialista társadalom meg tudja tenni ezt, mert nincsenek benne magukat túlélt osztályok, amelyek ellenállást szervezhetnének. Persze, a szocializmusban is akadnak elmaradó, tehetetlen erők, amelyek nem értik meg a termelési viszonyokban történő változtatások szükségességét, ezeket az erőket azonban természetesen nem nehéz leküzdeni anélkül, hogy konfliktusra kerülne sor.

A harmadik pontot illetően.

Az Ön fejtegetéseiből az következik, hogy az államosított vállalatok által termelt termelési eszközöket és mindenekelőtt munkaeszközöket Ön árunak tekinti.

Vajjon lehet-e a termelési eszközöket a mi szocialista rendünkben árunak tekinteni? Szerintem semmiképpen sem lehet.

Az áru a termelés olyan terméke, amelyet bármely vásárlónak eladnak, az áru eladásával pedig az árutulajdonos elveszti annak tulajdonjogát és a vásárló válik az áru tulajdonosává, aki azt újra eladhatja, elzálogosíthatja, vagy veszni hagyhatja. Illik-e ez a meghatározás a termelési eszközökre? Világos, hogy nem illik rájuk. Először is, a termelési eszközöket nem bármely vásárlónak „adják el“, nem „adják el“ még a kolhozoknak sem, az állam csupán elosztja azokat vállalatai között. Másodsor, a termelési eszközök tulajdonosa, az állam, amikor átadja azokat az egyik vagy a másik vállalatnak, a legkisebb mértékben sem veszíti el, hanem ellenkező-

leg, teljes mértékben megtartja a termelési eszközök tulajdonjogát. Harmadszor, a vállalatok igazgatói, akik termelési eszközöket kaptak az államtól, nemcsak hogy nem válnak azok tulajdonosaivá, hanem ellenkezőleg, őket a Szovjetállam mint meghatalmazottait erősíti meg, akik a termelési eszközöket az állam által megadott terveknek megfelelően használják fel.

Mint látható, a termelési eszközöket a mi rendünkben semmiképp sem lehet az áruk kategóriájába sorolni.

Miért beszélnek ebben az esetben a termelési eszközök értékéről, önköltségéről, áráról stb.?

Két okból.

Először, szükség van rá a kalkulációhoz, az elszámoláshoz, annak megállapításához, hogy vajjon a vállalat jövedelmező vagy ráfizetéses-e, szükséges a vállalat ellenőrzéséhez. Ez azonban a dolognak csupán formai oldala.

Másodsor, szükség van rá ahhoz, hogy a külkereskedelem érdekében el lehessen adni termelési eszközöket más államoknak. Itt, a külkereskedelem terén — *de csakis ezen a téren* — termelési eszközeink valóban áruk és valóban eladják őket (idézőjel nélkül).

Kitűnik tehát, hogy a külkereskedelmi forgalom terén a vállalataink által termelt termelési eszközök mind lényegileg, mind formailag megtartják az árujellegét, ugyanakkor azonban az országon belüli gazdasági forgalom terén a termelési eszközök elvesztik az árujellegét, nem áruk többé és kikerülnek az értéktörvény hatóköréből, s csupán az áruk külső burkát (kalkuláció stb.) tartják meg.

Mivel magyarázható ez a sajátságosság?

A dolog úgy áll, hogy a mi szocialista viszonyaink között a gazdasági fejlődés nem forradalmi fordulatok útján, hanem fokozatos változások útján megy végbe, amikor a régi nem egyszerűen teljesen megszűnik, hanem az újhoz alkalmazkodva megváltoztatja lényegét, s csak a formáját tartja meg, az új pedig nem egyszerűen megsemmisíti a régit, hanem áthatja a régit, megváltoztatja annak lényegét, annak funkcióit, de nem töri össze annak formáját, hanem az új fejlesztésére használja fel. Ez a helyzet nemcsak az árukkal, hanem a pénzzel is gazdasági forgalmunk terén, éppúgy, mint a bankokkal, amelyek ugyanakkor, amikor elvesztik régi funkcióikat és új funkciókra tesznek szert, megtartják a régi formát, amelyet a szocialista rend felhasznál.

Ha ezt a dolgot formális szempontból, a jelenségek felszínén végbemenő folyamatok szempontjából vizsgáljuk, arra a helytelen következtetésre juthatunk, hogy a kapitalizmus kategóriái érvényben

maradnak gazdasági rendszerünkben. Ha viszont a dolgot marxista elemzéssel vizsgáljuk, amely szigorú különbséget tesz a gazdasági folyamat tartalma és formája között, a fejlődés mélyenjáró folyamatai és a felszíni jelenségek között, akkor arra az egyedül helyes következtetésre juthatunk, hogy a kapitalizmus régi kategóriáiból nálunk főként a forma, a külső megjelenés maradt meg, lényegükben azonban gyökeresen megváltoztak nálunk a szocialista népgazdaság fejlődése szükségleteinek megfelelően.

A negyedik pontot illetően.

Őn azt állítja, hogy az értéktörvény szabályozólag hat a mezőgazdaságban termelt és begyűjtési áron az államnak beadott „termelési eszközök” árára. Őn itt olyan „termelési eszközökre” gondol, mint a nyersanyag, például a gyapot. Hozzátehetette volna ehhez a lent, a gyapjút és a többi mezőgazdasági nyersanyagot is.

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy ebben az esetben a mezőgazdaság nem „termelési eszközöket” termel, hanem a termelési eszközök egyikét, a nyersanyagot termeli. Nem lehet játszani a „termelési eszközök” szavakkal. Amikor a marxisták termelési eszközök termeléséről beszélnek, mindenekelőtt a munkaeszközök termelésére gondolnak, — azoknak a dolgoknak a termelésére, amelyek Marxnál úgy szerepelnek, mint „mechanikai munkaeszközök, amelyeknek összessége a termelés csont- és izomrendszerének nevezhető” és „a társadalmi termelés valamely korszakának jellegzetes ismertetőjeleit” alkotják. Aki egy kalap alá veszi a termelési eszközök egy részét (a nyersanyagot) és a termelési eszközöket, beleértve a munkaeszközöket is, az vétkezik a marxizmus ellen mert a marxizmus abból indul ki, hogy a munkaeszközöknek meghatározó szerepük van valamennyi többi termelési eszközhöz képest. Köztudomású, hogy a nyersanyag magában véve nem termelhet munkaeszközöket — jöllehet egyes nyersanyagfajták a munkaeszközök termeléséhez mint anyagok szükségesek —, viszont semilyen nyersanyag sem állítható elő munkaeszközök nélkül.

Továbbá. *Szabályozó* hatás-e, mint ön állítja, Notkin elvtárs, az a hatás, amelyet az értéktörvény a mezőgazdaságban termelt nyersanyag árára gyakorol? Ez a hatás szabályozó lenne, ha nálunk megvolna a mezőgazdasági nyersanyagok árának „szabad” játéka, ha nálunk hatna a konkurenciának és a termelés anarchiájának törvénye, ha nálunk nem volna tervgazdaság, ha a nyersanyagtermelést nem szabályozná a terv. Minthogy azonban ez a sok „ha” hiányzik népgazdaságunk rendszeréből, az értéktörvény hatása a mezőgazdasági nyersanyag árára semmiképpen sem lehet szabályozó.

Először is, nálunk a mezőgazdasági nyersanyagok árai rögzített árak, amelyeket a terv állapít meg, nempedig „szabad” árak. Másodsor, a mezőgazdasági nyersanyag termelésének méreteit nem valkon ható és nem holmi véletlen elemek határozzák meg, hanem a terv. Harmadszor, a mezőgazdasági nyersanyag termeléséhez szükséges munkaeszközök nem egyes személyek vagy csoportok kezében, hanem az állam kezében összpontosulnak. Mi marad meg ezek után az értéktörvény szabályozó szerepéből? Kiderül, hogy magát az értéktörvényt szabályozzák a szocialista termelésre jellemző fentemlített tények.

Nem lehet tehát tagadni azt, hogy az értéktörvény hatással van a mezőgazdasági nyersanyagok árának alakulására, hogy az értéktörvény ennek az áralakulásnak egyik tényezője. De még kevésbé lehet tagadni azt, hogy ez a hatás nem szabályozó és nem is lehet szabályozó.

Az ötödik pontot illetően.

A szocialista népgazdaság jövedelmezőségéről szólva „Megjegyzéseimben” ellenvetéseket tettem egyes elvtársaknak, akik azt állítják, hogy mivel tervszerű népgazdaságunk nem nagyon részesíti előnyben a jövedelmező vállalatokat, és megengedi, hogy e vállalatok mellett nem jövedelmező vállalatok is fennálljanak, ezzel agyoncsapja magát a jövedelmezőség elvét a gazdaságban. A „Megjegyzésekben” az áll, hogy az egyes vállalatok és termelési ágak szempontjából nézett jövedelmezőség össze sem hasonlítható azzal a magasabbrendű jövedelmezőséggel, amelyet a szocialista termelés nyújt nekünk azzal, hogy megszabadít bennünket a túltermelési válságoktól és biztosítja számunkra a termelés szakadatlan növekedését.

Helytelen lenne azonban ebből azt a következtetést levonni, hogy az egyes vállalatok és termelési ágak jövedelmezőségének nincs különösebb értéke és nem érdemli meg, hogy komoly figyelmet fordítsunk rá. Ez természetesen helytelen. Az egyes vállalatok és termelési ágak jövedelmezőségének óriási jelentősége van termelésünk fejlődése szempontjából. A jövedelmezőséget figyelembe kell venni mind az építés tervezésénél, mind a termelés tervezésénél. Ez gazdasági tevékenységünk ábécéje a fejlődés jelenlegi szakaszán.

A hatodik pontot illetően.

Nem világos, hogyan kell érteni a kapitalizmusra vonatkozó következő szavait: „bővített termelés erősen eltorzult formában”. Meg kell mondanom, hogy ilyen termelés, amely tetejébe még bővített is, nincs a világban.

Nyilvánvaló, hogy miután a világpiac kettészakadt, és a fő kapitalista országok (az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Franciaország) számára szűkülni kezdett a világ erőforrásai kiaknázásának szférája, a kapitalizmus fejlődésének ciklikus jellege — a termelés növekedése és csökkenése — mégis meg kell hogy maradjon. De a termelés növekedése ezekben az országokban összeszűkült bázison fog végbemenni, mivel a termelés volumene ezekben az országokban csökkenni fog.

A hetedik pontot illetően.

A kapitalista világrendszer általános válsága az első világháború időszakában kezdődött, különösen annak következtében, hogy a Szovjetunió kivált a kapitalista rendszerből. Ez volt az általános válság első szakasza. A második világháború időszakában kibontakozott az általános válság második szakasza, különösen az után, hogy az európai és ázsiai népi demokratikus országok kiváltak a kapitalista rendszerből. Az első válságot az első világháború időszakában és a második válságot a második világháború időszakában nem úgy kell tekinteni, mint különálló, egymástól elszakított önálló válságokat, hanem mint a kapitalista világrendszer általános válságának fejlődési szakaszait.

Vajjon csak politikai vagy csak gazdasági válság-e a világkapitalizmus általános válsága? Sem az egyik, sem a másik. Ez a kapitalizmus világrendszerének általános, vagyis mindenoldalú válsága, amely kiterjed mind a gazdaságra, mind a politikára. Világos, hogy e válság alapja egyrészt a kapitalizmus világgazdasági rendszerének egyre fokozódó bomlása, másrészt pedig a kapitalizmusból kivált országok — a Szovjetunió, Kína és a többi népi demokratikus ország — növekvő gazdasági ereje.

J. SZTÁLIN

1952 április 21.

L. D. Jarosenko elvtárs hibáiról

Az SzK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai Jarosenko elvtárstól nemrég egy 1952 március 20-án kelt levelet kaptak az ismeretes novemberi vita során tárgyalt közgazdasági kérdésekkel kapcsolatban. A levél írója panaszt tesz amiatt, hogy a vitával kapcsolatos alapvető összefoglaló dokumentumok, valamint Sztálin elvtárs „Megjegyzései” „egyáltalán nem tükrözik” Jarosenko elvtárs álláspontját. A levélben ezenkívül Jarosenko elvtárs azt javasolja, engedjék meg neki, hogy megírja „A szocializmus politikai gazdaságtanát” egy vagy másfél éven belül, és ehhez bocsássonak rendelkezésére két munkatársat.

Úgy vélem, hogy Jarosenko elvtárs panaszát is, javaslatát is, érdemileg meg kell vizsgálni.

Kezdjük a panasszal.

Szóval, mi is Jarosenko elvtárs „álláspontja”, amelyet egyáltalán nem tükröznek a fentemlített dokumentumok.

I

JAROSENKO ELVTÁRS LEGFŐBB HIBÁJA

Ha két szóban akarjuk jellemezni Jarosenko elvtárs álláspontját, azt kell mondanunk, hogy ez az álláspont nem marxista — következetesen mélységesen hibás.

Jarosenko elvtárs legfőbb hibája az, hogy eltávolodik a marxizmustól a termelőerőknek és a termelési viszonyoknak a társadalom fejlődésében beöltött szerepe kérdésében, túlozza a termelőerők szerepét, lekicsinyli a termelési viszonyok szerepét, és azzal végzi, hogy a szocializmusban fennálló termelési viszonyokat a termelőerők részének nyilvánítja.

Jarosenko elvtárs hajlandó elismerni a termelési viszonyok némi szerepét „az antagonisztikus osztályellentétek” viszonyai között, mivel itt a termelési viszonyok „ellentmondanak a termelőerők fejlődésének”. Ezt a szerepet azonban negatív szerepre korlátozza, olyan tényező szerepére, amely fékezi, bénítja a termelőerők fejlődését.

dését. A termelési viszonyok más funkcióit, valamiféle pozitív funkcióit, Jarosenko elvtárs nem látja.

Ami a szocialista rendet illeti, ahol már nincsenek „antagonisztikus osztályellentétek“ és ahol a termelési viszonyok „nem mondanak többé ellent a termelőerők fejlődésének“, Jarosenko elvtárs úgy véli, hogy itt eltűnik a termelési viszonyok minden néven nevezendő önálló szerepe, a termelési viszonyok nem komoly tényezői többé a fejlődésnek és elnyelik őket a termelőerők, mint ahogy a részt elnyeli az egész. A szocializmusban „az emberek termelési viszonyai — mondja Jarosenko elvtárs — a termelőerők szervezetébe tartoznak, mint ennek a szervezetnek eszköze, mozzanata“ (lásd Jarosenko elvtársnak a Központi Bizottság Politikai Irodájához intézett levelét).

Mi tehát ebben az esetben a szocializmus politikai gazdaságtanának fő feladata? Jarosenko elvtárs így válaszol: „A szocializmus politikai gazdaságtanának fő problémája tehát *nem az*, hogy a szocialista társadalomban élő emberek termelési viszonyait tanulmányozza, *hanem az*, hogy tudományos elméletet dolgozzon ki a termelőerőknek a társadalmi termelésben való megszervezéséről, a népgazdaság fejlődésének tervezéséről és fejlessze ezt az elméletet“ (lásd Jarosenko elvtárs beszédét a vita plénumán).

Tulajdonképpen ezzel magyarázható, hogy Jarosenko elvtárs nem érdeklődik a szocialista rend olyan gazdasági kérdései iránt, mint a különböző tulajdonformák léte gazdasági rendszerünkben, az áruforgalom, az értéktörvény és így tovább, ezeket másodrangú kérdéseknek tartja, amelyek csupán skolasztikus vitákat idéznek elő. Nyíltan kijelenti, hogy a szocializmus általa megírandó politikai gazdaságtanában „a szocializmus politikai gazdaságtana egyik vagy másik kategóriájának — az értékeknek, az árunak, a pénznek, a hitelnek stb. — szerepe körül folyó vitákat, amelyek nálunk gyakran skolasztikus jelleget öltenek, *helyettesítik* a termelőerőknek a társadalmi termelésben való észszerű megszervezéséről és e szervezés tudományos megalapozásáról szóló egészséges okfejtések“ (lásd Jarosenko elvtárs beszédét a vita plénumának szekciójában).

Tehát: politikai gazdaságtan — gazdasági problémák nélkül.

Jarosenko elvtárs azt gondolja, hogy elég biztosítani „a termelőerők észszerű megszervezését“, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetet különösebb nehézségek nélkül menjen végbe. Úgy véli, hogy ez teljesen elegendő a kommunizmusba való átmenethez. Kereken kijelenti, hogy „a szocializmusban a kommunista társadalom felépítéséért folytatott fő harc nem egyéb, mint harc a termelőerők helyes megszervezéséért és a termelőerőknek a társadalmi termelésben való észszerű felhasználásáért“ (lásd a vita

plénúmán mondott beszédét). Jarosenko elvtárs ünnepélyesen ki nyilatkoztatja: „A kommunizmus nem más, mint a termelőerők legmagasabb fokú tudományos megszervezése a társadalmi termelésben.“

Kiderül tehát, hogy a kommunista rend lényegét kimeríti „a termelőerők észszerű megszervezése“.

Mindből Jarosenko elvtárs azt a következtetést vonja le, hogy nem lehetséges egységes politikai gazdaságtan valamennyi társadalmi alakulat számára, hogy két politikai gazdaságtannak kell lenni: egynek a szocializmus előtti társadalmi alakulatok számára, amelynek tárgya az emberek termelési viszonyainak tanulmányozása, és egy másiknak a szocialista rend számára, amelynek tárgya ne a termelési, vagyis gazdasági viszonyok tanulmányozása, hanem a termelőerők észszerű megszervezésével kapcsolatos kérdések tanulmányozása legyen.

Ez Jarosenko elvtárs álláspontja.

Mit mondhatunk erről az álláspontról?

Nem igaz, először is, az, hogy a termelési viszonyok a társadalom történetében egyesegyedül a termelőerők fejlődését bénító fék szerepét töltik be. Amikor a marxisták a termelési viszonyok fékező szerepéről beszélnek, nem akármilyen termelési viszonyokra gondolnak, hanem csak a régi termelési viszonyokra, amelyek már nincsenek összhangban a termelőerők növekedésével, és következésképpen fékezik a termelőerők fejlődését. A régi termelési viszonyokon kívül azonban, mint ismeretes, vannak új termelési viszonyok is, amelyek a régiak helyébe lépnek. Mondhatjuk-e, hogy az új termelési viszonyok a termelőerők fékjének szerepét töltik be? Nem, ezt nem mondhatjuk. Ellenkezőleg, az új termelési viszonyok azt a fő és döntő erőt alkotják, amely tulajdonképpen meg is határozza a termelőerők további, mégpedig erőteljes fejlődését, és amely nélkül a termelőerők tengődésre vannak kárhozthatva, mint ma a kapitalista országokban.

Senki sem tagadhatja szovjet iparunk termelőerőinek az öt éves tervek során végbement kolosszális fejlődését. Ez a fejlődés azonban nem következett volna be, ha 1917 októberében nem váltottuk volna fel a régi, kapitalista termelési viszonyokat új, szocialista termelési viszonyokkal. Ha nem következett volna be ez a forradalmi átalakulás országunk termelési, gazdasági viszonyaiban, a termelőerők nálunk ugyanúgy tengődnének, mint ahogy ma a kapitalista országokban tengődnék.

Senki sem tagadhatja mezőgazdaságunk termelőerőinek az elmúlt 20—25 év alatt végbement kolosszális fejlődését. Ez a fejlődés azonban nem következett volna be, ha a harmincas években

nem vállottuk volna fel a régi, kapitalista termelési viszonyokat a falun új, kollektív jellegű termelési viszonyokkal. A termelési viszonyok e forradalmi átalakulása nélkül mezőgazdaságunk termelőerői ugyanúgy tengődnének, mint ahogy ma a kapitalista országokban tengődnek.

Az új termelési viszonyok természetesen nem maradhatnak és nem is maradnak örökké újak, idővel elavulnak és ellentétbe kerülnek a termelőerők további fejlődésével, elvesztik a termelőerők fő hajtóerejének szerepét és fékjükké válnak. Akkor az ilyen — már régivé lett — termelési viszonyok helyébe új termelési viszonyok lépnek, amelyeknek az a szerepük, hogy a termelőerők további fejlődésének fő hajtóereje legyenek.

A termelési viszonyok fejlődésének ez a sajátzerűsége — fejlődésük a termelőerők fékjének szerepéből a termelőerők fő hajtóerejének szerepébe, és a termelőerők fő hajtóerejének szerepéből a termelőerők fékjének szerepébe — a marxista materialista dialektika egyik fő eleme. Ezt ma tudja mindenki, aki csak valamit is konyít a marxizmushoz. De, mint kiderül, Jarosenko elvtárs nem tudja.

Nem igaz, másodszor, az, hogy a termelési, vagyis gazdasági viszonyok önálló szerepe eltűnik a szocializmusban, hogy a termelési viszonyokat elnyelik a termelőerők, hogy a szocializmusban a társadalmi termelés a termelőerők megszervezésére korlátozódik. A marxizmus a társadalmi termelést egyetlen egésznek tekinti, amelynek két egymástól elválaszthatatlan oldala van: a társadalom termelőerői (a társadalom viszonyai a természeti erőkhöz, amelyekkel harcolva megszerzi a szükséges anyagi javakat) és a termelési viszonyok (az emberek egymáshoz való viszonyai a termelési folyamatban). Ez a társadalmi termelés két különböző oldala, bár egymással elválaszthatatlan kapcsolatban vannak. És éppen azért, mert ezek a társadalmi termelés különböző oldalai, hathatnak egymásra. Aki azt állítja, hogy ezek közül az oldalak közül az egyik elnyelheti és alkotó részévé változtathatja a másikat, az igen súlyosan vétkezik a marxizmus ellen.

Marx ezt mondja:

„A termelésben az emberek nemcsak a természetre hatnak, hanem egymásra is. Csak úgy termelhetnek, hogy meghatározott módon együttműködnek és tevékenységeiket kölcsönösen kicserélik. Hogy termelhessenek, meghatározott vonatkozásokba és viszonyokba lépnek egymással és behatásuk a természetre, termelésük csak ezek között a társadalmi vonatkozások és viszonyok között folvik le“ (lásd K. Marx és F. Engels Művei, V. köt. 429. lap. Oroszul. Idézve: Marx—Engels. Válogatott művek. I. kötet, 66. lap. Szikra 1949).

Következésképpen a társadalmi termelés két oldalból áll, amelyek, bármennyire elválaszthatatlan kapcsolatban vannak is egymással, mégis a különböző viszonyok két sorát tükrözik: az embereknek a természethez való viszonyait (termelőerők) és az emberek egymáshoz való viszonyait a termelési folyamatban (termelési viszonyok). Társadalmi termelés csak akkor van, ha megvan a termelés mindkét oldala, akár a szocialista rendről van szó, akár más társadalmi alakulatokról.

Jarosenko elvtárs nyilván nem ért teljesen egyet Marx-szal. Neki az a véleménye, hogy Marxnak ez a tétele nem alkalmazható a szocialista rendre. Éppen ezért azonosítja a szocializmus politikai gazdaságtanának problémáját a termelőerők észszerű megszervezésének feladatával, elvetve a termelési, gazdasági viszonyokat és elszakítva tőlük a termelőerőket.

Jarosenko elvtársnál tehát a marxista politikai gazdaságtan helyett olyasvalamit találunk, ami Bogdanov „Egyetlenes szervezési tudományához” hasonlít.

Jarosenko elvtárs tehát átveszi azt a helyes gondolatot, hogy a termelőerők a termelés legmozgékonyabb és legforradalmibb erői, de ezt a gondolatot a képtelenségig viszi, annak tagadásáig, hogy a termelési, a gazdasági viszonyoknak a szocializmusban bármilyen szerepük volna, és az élettel teljes társadalmi termelés helyett nála egyoldalú és sivár termelési technológiát találunk, olyasvalamit, mint a Buharin-féle „társadalmi-szervezési technika“.

Marx ezt mondja:

„Életük társadalmi termelésében (vagyis az emberek életéhez szükséges anyagi javak termelésében. — J. Szt.) az emberek meghatározott, szükség szerű, saját akaratuktól független viszonyokba, termelési viszonyokba lépnek egymással, amelyek anyagi termelőerőik meghatározott fejlődési fokának felelnek meg. E termelési viszonyok összessége alkotja a társadalom gazdasági szerkezetét, azt a reális alapot, amelyen egy jogi és politikai felépítmény emelkedik, s amelynek a társadalmi tudat meghatározott formái felelnek meg.“ (Lásd „A politikai gazdaságtan bírálatahoz“, „Előszó“. Idézye: *Marx—Engels*. Válogatott művek. I. kötet. 339—340. lap. Szikra 1949.)

Ez azt jelenti, hogy minden társadalmi alakulatnak, így a szocialista társadalomnak is, megvan a maga gazdasági alapja, amely az emberek termelési viszonyainak összességéből áll. Felmerül a kérdés hogy mi a helyzet Jarosenko elvtársnál a szocialista rend gazdasági alapjával. Mint ismeretes, Jarosenko elvtárs a szocializmus termelési viszonyait mint többé-kevésbé önálló területet már felszámolta, azt a keveset pedig, ami még megmaradt belőlük, bele-

foglalta alkatrészként a termelőerők megszervezésébe. Felmerül a kérdés, hogy van-e a szocialista rendnek saját gazdasági alapja. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a szocializmusban a termelési viszonyok mint többé-kevésbé önálló erő eltűntek, a szocialista rendnek nincsen saját gazdasági alapja.

Következésképpen: szocialista rend saját gazdasági alap nélkül. Ebből meglehetősen mulatságos dolog sül ki...

Lehetséges-e egyáltalán társadalmi rend anélkül, hogy saját gazdasági alapja volna? Jarosenko elvtárs nyilván azon a véleményen van, hogy lehetséges. A marxizmus viszont azon a véleményen van, hogy ilyen társadalmi rend nincs a világon.

Nem igaz végül az, hogy a kommunizmus a termelőerők észszerű megszervezése, hogy a termelőerők észszerű megszervezése kimeríti a kommunista rend lényegét, hogy csak észszerűen meg kell szervezni a termelőerőket és különösebb nehézség nélkül át lehet menni a kommunizmusba. A mi irodalmunkban más meghatározása, más formulája van a kommunizmusnak, mégpedig a lenini formula: „A kommunizmus — Szovjethatalom plusz az egész ország villamosítása“. (*Lenin Művei*. 31. kötet. 533. lap. Szikra 1951.) Jarosenko elvtársnak nyilván nem tetszik a lenini formula és saját gyártmányú formulájával cseréli fel: „A kommunizmus nem más, mint a termelőerők legmagasabb fokú tudományos megszervezése a társadalmi termelésben.“

Főszöris, senki sem tudja, mi is a termelőerőknek ez a Jarosenko elvtárs által reklámozott „legmagasabb fokú tudományos“ vagy „észszerű“ megszervezése, mi ennek a konkrét tartalma. Jarosenko elvtárs unos-untalan ismételteti ezt a mitikus formulát a vita plénumán, szakosztályaiban mondott beszédeiben, a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levélben, de sehol egyetlen szóval sem próbálja megmagyarázni, tulajdonképpen hogyan is kell értelmezni a termelőerők „észszerű megszervezését“, ami állítólag kimeríti a kommunista rend lényegét.

Másodszor, ha már választani kell a két formula között, akkor nem az egyedül helyes lenini formulát kell elvetni, hanem Jarosenko elvtárs nyilvánvalóan mondva csinált és nem marxista úgynevezett formuláját, amely az „Egyetemes szervezési tudomány“ Bogdanov-féle fegyvertárából származik.

Jarosenko elvtárs azt hiszi, hogy csak el kell érni a termelőerők észszerű megszervezését és máris megkapjuk a termékbőséget, máris átmehetünk a kommunizmusba, a „mindenkinek munkája szerint“ formuláról áttérhetünk a „mindenkinek szükségletei szerint“ formulára. Ez nagy tévedés, amely a szocializmus gazdasági fejlődésvivényeinek teljes megneemtéséről tanuskodik. Jarosenko elvtárs

túlágoston egyszerűen, gyermekes módon egyszerűen képzeli el a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet feltételeit. Jaro-senko elvtárs nem érti, hogy nem érhető el sem az a termékbőség, amely a társadalom minden szükségletét képes fedezni, sem pedig az áttérés „a mindenkinek szükségletei szerint” formulára, ha olyan gazdasági tényeket, mint a kolhoz-csoporttulajdon, az áruforgalom stb. érvényben hagyunk. Jaro-senko elvtárs nem érti, hogy mielőtt áttérnénk a „mindenkinek szükségletei szerint” formulára, előbb meg kell járnunk a társadalom gazdasági és kulturális átnevelésének több szakaszát, amelyek folyamán a munka pusztán a létfenntartást szolgáló eszközből a társadalom szemében legfőbb létszükségletté, a társadalmi tulajdon pedig a társadalom létezésének megingathatatlan és sérthetetlen alapjává válik.

Ahhoz, hogy a kommunizmusba való tényleges, nempedig csak kijelentéseken alapuló átmenetet előkészíthessük, legalábbis három alapvető előfeltételt kell megteremteni:

1. Először is tartósan biztosítani kell nem a termelőerők mitikus „ésszerű megszervezését”, hanem az egész társadalmi termelés szakadatlan növekedését — elsősorban növelve a termelési eszközök termelését. A termelési eszközök termelésének elsősorban történő növelésére nemcsak azért van szükség, mert annak kell felszereléssel ellátnia mind saját üzemeit, mind pedig a népgazdaság valamennyi többi ágának üzemeit, hanem azért is, mert nélküle egyáltalában lehetetlen a bővített újratermelés megvalósítása.

2. Másodszor az szükséges, hogy a kolhozok számára és következőképpen az egész társadalom számára előnyösen végrehajtott fokozatos átmenetek útján a kolhoztulajdont az ös-sz-népi tulajdon színvonalára emeljük, az áruforgalmat pedig szintén fokozatos átmenetek útján a termékesere rendszerével váltsuk fel azért, hogy a központi hatalom, vagy valamely más társadalmi-gazdasági központ, a társadalom érdekében átfoghassa a társadalmi termelés ös-szes termékét.

Jaro-senko elvtárs téved, amikor azt állítja, hogy a szocializmusban semmiféle ellentmondás sincs a termelési viszonyok és a társadalom termelőerői között. Mai termelési viszonyaink persze abban a szakaszban vannak, amikor, mivel teljes összhangban vannak a termelőerők növekedésével, ezeket hétmérföldes léptekkel viszik előre. Helytelen volna azonban ezzel megelégedni és azt gondolni, hogy termelőerőink és termelési viszonyaink között nincs semmiféle ellentmondás. Ellentmondások feltétlenül vannak és lesznek, mint-hogy a termelési viszonyok fejlődése elmarad és el is fog maradni a termelőerők fejlődéséről. A vezető szervek helyes politikája esetén azonban ezek az ellentmondások nem válhatnak ellentétté és itt

nem kerülhet sor konfliktusra a termelési viszonyok és a társadalom termelőerői között. Más az, ha helytelen politikát fogunk folytatni, olyasfélét például, amelyet Jarosenko elvtárs ajánl. Ebben az esetben a konfliktus elkerülhetetlen lesz, és termelési viszonyaink a termelőerők további fejlődésének igen komoly fékjavé válhatnak.

Ezért a vezető szervezeteknek az a feladatuk, hogy idejekorán figyeljenek az érlelődő ellentmondásokra és idejében intézkedéseket tegyenek azok leküzdésére a termelési viszonyoknak a termelőerők növekedéséhez való alkalmazása útján. Ez mindenekelőtt olyan gazdasági jelenségekre vonatkozik, mint a kolhoz-csoporttulajdon, az áruforgalom. Ezeket a jelenségeket ezidőszert természetesen sikerrel használjuk fel a szocialista gazdaság fejlesztésére, és ezek a jelenségek kétségtelenül hasznára vannak társadalmunknak. Kétségtelen, hogy a közeljövőben is hasznosak lesznek. Megbocsáthatatlan vakság volna azonban, ha nem látnók, hogy ezek a jelenségek ugyanakkor már most is fékezni kezdik termelőerőink erőteljes fejlődését, mivel akadályozzák az állami tervezést abban, hogy az egész népgazdaságot, különösen a mezőgazdaságot, teljesen átfogja. Nem lehet kétséges, hogy minél tovább haladunk, ezek a jelenségek annál jobban fogják fékezni országunk termelőerőinek további növekedését. A feladat tehát az, hogy ezeket az ellentmondásokat felszámoljuk, mégpedig oly módon, hogy a kolhoztulajdont fokozatosan ösznépi tulajdonná változtatjuk és az áruforgalom helyett ugyancsak fokozatosan bevezetjük a termékcserét.

3. Harmadszor az szükséges, hogy elérjük a társadalom kulturájának olyan növekedését, amely a társadalom minden tagja számára biztosítja fizikai és szellemi képességeinek mindenoldalú fejlesztését, hogy a társadalom tagjai olyan képzettséget szerezhessenek, amely elegendő ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés aktív tényezőivé váljanak, hogy szabadon választhassanak foglalkozást és ne legyenek a fennálló munkamegosztás folytán egész életükre egy bizonyos foglalkozáshoz láncolva.

Mi szükséges ehhez?

Helytelen lenne azt gondolni, hogy a munka mai helyzetében bekövetkező komoly változások nélkül elérhető a társadalom tagjainak ilyen komoly kulturális fejlődése. Ennek érdekében mindenekelőtt legalábbis hat, majd öt órára kell csökkenteni a munkanapot. Erre azért van szükség, hogy a társadalom tagjai megkapják a mindenoldalú képzettség megszerzéséhez szükséges elegendő szabadidőt. Ennek érdekében továbbá be kell vezetni az általános és kötelező politechnikai oktatást, amelyre azért van szükség, hogy a társadalom tagjai szabadon választhassák meg foglalkozásukat,

és ne legyenek egész életükre egy bizonyos foglalkozáshoz láncolva. Szükséges továbbá ennek érdekében a lakásviszonyok gyökeres megjavítása, a munkások és alkalmazottak reálbérének felemelése legalább kétszeresére, ha nem még nagyobb arányú emelése, mind a pénzbeli fizetés közvetlen emelése, mindpedig — különösen — a közszükségleti cikkek árának további rendszeres csökkentése útján.

Ezek a kommunizmusba való átmenet előkészítésének fő feltételei.

Csupán együttvéve *mindezeknek* az előfeltételeknek megteremtése után remélhető, hogy a munka a társadalom tagjainak szemében teherből a „legfőbb létszükségletté“ fog válni (Marx), hogy „a munka a nehéz teherből élvezetté válik“ (Engels), hogy a társadalmi tulajdont a társadalom minden tagja úgy fogja tekinteni, mint a társadalom létezésének megingathatatlan és sérthetetlen alapját.

Csupán együttvéve *mindezeknek* az előfeltételeknek megteremtése után lehet majd áttérni a „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“ szocialista formuláról a „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint“ kommunista formulára.

Radikális átmenet lesz ez az egyik gazdasági rendből, a szocializmus gazdasági rendjéből — a másik, magasabbrendű gazdasági rendbe, a kommunizmus gazdasági rendjébe.

Amint látható, a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet nem olyan egyszerű, ahogy Jarosenko elvtárs elképzei.

Aki ezt az igen komoly gazdasági változásokat igénylő bonyolult és sokrétű dolgot „a termelőerők észszerű megszervezésére“ próbálja leegyszerűsíteni — mint ahogy Jarosenko elvtárs teszi — az bogdanovizmussal cseréli fel a marxizmust.

II

JAROSENKO ELVTÁRS EGYÉB HIBÁI

1. Jarosenko elvtárs, helytelen álláspontjából kiindulva, helytelen következtetéseket von le a politikai gazdaságtan jellegét és tárgyát illetően.

Jarosenko elvtárs tagadja, hogy egységes politikai gazdaságtan szükséges valamennyi társadalmi alakulat számára, abból indulva ki, hogy minden társadalmi alakulatnak megvannak a maga saját-

szerű gazdasági törvényei. De egyáltalán nincs igaza és itt ellentétbe kerül olyan marxistákkal, mint Engels és Lenin.

Engels azt mondja, hogy a politikai gazdaságtan „ama feltételek és formák tudománya, melyek között a *különböző emberi társadalmak* termeltek és cseréltek, és amelyek között a termékeket ennek megfelelően mindenkor elosztották“ („Anti-Dühring“). Következésképpen, a politikai gazdaságtan nem egyvalamilyen társadalmi alakulat, hanem a különböző társadalmi alakulatok gazdasági fejlődésének törvényeit tanulmányozza.

Mint ismeretes, Lenin ezzel teljesen egyetért. Lenin Buharinak „Az átmeneti időszak gazdasága“ című könyvével kapcsolatos bíráló megjegyzéseiben azt mondta, hogy Buharinnak nincs igaza, amikor a politikai gazdaságtan hatókörét az árutermelésre, és mindenekelőtt a kapitalista termelésre korlátozza megjegyezve ezzel kapcsolatban, hogy Buharin itt „Engelshez képest visszafelé tesz egy lépést“.

Teljes összhangban van ezzel a politikai gazdaságtannak az a meghatározása, amelyet a politikai gazdaságtan tankönyvének tervezete ad. Ebben az áll, hogy a politikai gazdaságtan olyan tudomány, amely tanulmányozza „az anyagi javak társadalmi termelésének és elosztásának törvényeit az emberi társadalom *különböző fejlődési fokain*“.

Ez érthető is. A különböző társadalmi alakulatok gazdasági fejlődésükben nemcsak a maguk sajátos gazdasági törvényeinek vannak alárendelve, hanem azoknak a gazdasági törvényeknek is, amelyek közösek valamennyi társadalmi alakulat számára, például olyan törvényeknek, mint a termelőerők és a termelési viszonyok egységének törvénye egy egységes társadalmi termelésben, a termelőerők és a termelési viszonyok közötti viszony törvénye valamennyi társadalmi alakulat fejlődési folyamatában. A társadalmi alakulatok tehát nemcsak el vannak határolva egymástól a maguk sajátos törvényei által, hanem egybe is vannak kapcsolva egymással a valamennyi alakulatra nézve közös gazdasági törvények révén.

Engelsnek teljesen igaza volt, amikor azt mondta:

„Ahhoz, hogy a polgári gazdaságtan e bírálását teljesen véghezvigyük, nem volt elégséges a termelés, a csere és az elosztás kapitalista formájának ismerete. Az azt megelőző vagy a kevésbé fejlett országokban mellette még fennálló formákat, legalább fő vonásaikban, szintén meg kellett vizsgálni és össze kellett vele hasonlítani.“ („Anti-Dühring“ 154. lap. Szikra 1950.)

Nyilvánvaló, hogy itt, ebben a kérdésben Jarosenko elvtárs Buharinnal egy nótát fúj.

Továbbá. Jarosenko elvtárs azt állítja, hogy a szocializmus általa megírandó politikai gazdaságtanában „a politikai gazdaságtan kategóriáit — az értéket, az árut, a pénzt, a hitelt stb. — *helyettesítik* a termelőerőknek a társadalmi termelésben való észszerű megszervezéséről szóló egészséges okfejtések“, hogy következőképpen *ennek* a politikai gazdaságtannak *nem* a szocializmus termelési viszonyai a tárgya, *hanem* „tudományos elmélet kidolgozása a termelőerők megszervezéséről, a népgazdaság tervezéséről stb. és ennek az elméletnek fejlesztése“, hogy a termelési viszonyok önálló jelentősége a szocializmusban megszűnik, és a termelési viszonyokat a termelőerők mint saját alkatrészüket elnyelik.

Meg kell mondanom, hogy ilyen hajmeresztő zagyvaságot nálunk még nem tálalt fel egyetlen megtévedt „marxista“ sem. Hiszen mit jelent a szocializmus politikai gazdaságtana gazdasági, termelési problémák nélkül? Hát van a világon ilyen politikai gazdaságtan? Mit jelent az, ha a szocializmus politikai gazdaságtanában a gazdasági problémákat a termelőerők megszervezésének problémáival cserélik fel? Azt jelenti, hogy felszámolják a szocializmus politikai gazdaságtanát. Jarosenko elvtárs éppen így jár el — felszámolja a szocializmus politikai gazdaságtanát. Itt teljesen csatlakozik Buharinhoz. Buharin azt *mondta*, hogy a kapitalizmus megszűnésével meg kell szűnnie a politikai gazdaságtannak is. Jarosenko elvtárs ezt nem mondja, de ezt *teszi*, felszámolva a szocializmus politikai gazdaságtanát. Igaz, ugyanakkor azt a látszatot kelti, mintha nem értene teljesen egyet Buharinnal, de ez ravaszság, mégpedig eléggé olcsó ravaszság. Valójában azt teszi, amit Buharin hirdetett. és ami ellen Lenin síkra szállt. Jarosenko elvtárs Buharin nyomdokaiban halad.

Továbbá. Jarosenko elvtárs a szocializmus politikai gazdaságtanának problémáit a termelőerők észszerű megszervezésének problémáira, a népgazdaság tervezésének stb. problémáira vezeti vissza. De mélységesen téved. A termelőerők észszerű megszervezésének, a népgazdaság tervezésének stb. problémái nem a politikai gazdaságtan tárgya, hanem a vezető szervek gazdasági politikájának tárgya. Két különböző terület ez, és ezeket nem szabad összekeverni. Jarosenko elvtárs ezt a két különböző dolgot összekuszálta és csávába került. A politikai gazdaságtan az emberek termelési viszonyainak fejlődéstörvényeit tanulmányozza. A gazdaságpolitika levonja ebből a gyakorlati következtetéseket, konkretizálja azokat és erre építi mindennapi munkáját. Ha a politikai gazdaságtant megterhelik a gazdaságpolitika kérdéseivel, akkor tönkreteszik mint tudományt.

A politikai gazdaságtan tárgya: az emberek termelési, gazdasági viszonyai. Ide tartoznak: a) a termelési eszközök tulajdonformái; b) a különböző társadalmi csoportok ebből következő helyzete a termelésben és e csoportok kölcsönös viszonya, vagy mint Marx mondja: „tevékenységük kölcsönös kicserélése“; c) a termékek elosztásának teljes mértékben ez előbbiektől függő formái. Mindez együttvéve alkotja a politikai gazdaságtan tárgyát.

Ebből a meghatározásból hiányzik az Engels meghatározásában szereplő „csere“ szó. Azért hiányzik, mert a „cserén“ sokan általában árucserét értenek, amely nem az összes, hanem csak egyes társadalmi alakulatokban van meg, ez pedig néha félreértésre vezet, jóllehet Engels a „csere“ szón nemcsak az árucserét értette. Amint látható azonban, az, amit Engels a „csere“ szón értett, az említett meghatározásban mint annak alkotórésze benne van. Következésképpen a politikai gazdaságtan tárgyának ez a meghatározása tartalmilag teljes mértékben egyezik Engels meghatározásával.

2. Amikor valamely társadalmi alakulat gazdasági alaptörvényéről beszélnek, rendszerint abból indulnak ki, hogy az adott társadalmi alakulatnak nem lehet több gazdasági alaptörvénye, hogy csak egyvalamilyen gazdasági alaptörvénye lehet, éppen mint alaptörvény. Ellenkező esetben minden társadalmi alakulatnak több gazdasági alaptörvénye volna, ami ellentmond magának az alaptörvény szó fogalmának. Jarosenko elvtárs azonban nem ért egyet ezzel. Úgy véli, hogy a szocializmusnak nem egy, hanem több gazdasági alaptörvénye is lehet. Ez hihetetlen, de tény. A vita plénumán mondott beszédében azt mondta:

„A társadalmi termelés és újratermelés anyagi alapjainak nagyságát és kölcsönös viszonyát a társadalmi termelésbe bevonható munkaerő mennyisége és várható növekedése határozza meg. Ez a szocialista társadalom gazdasági alaptörvénye, amely megszabja a szocialista társadalmi termelés és újratermelés szerkezetét.“

Ez a szocializmus első gazdasági alaptörvénye.

Ugyanebben a beszédében Jarosenko elvtárs kijelenti:

„Az I. és II. alosztály közötti kölcsönös viszonyokat a szocialista társadalomban az szabja meg, hogy milyen mennyiségben kell termelni termelési eszközöket ahhoz, hogy az egész munkaképes lakosságot bevonhassuk a társadalmi termelésbe. Ez a szocializmus gazdasági alaptörvénye és ugyanakkor ez Alkotmányunknak is követelménye, amely a szovjet embereknek a munkához való jogából következik.“

Ez, hogy úgy mondjuk, a szocializmus második gazdasági alaptörvénye.

Végül a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levelében Jarosenko elvtárs ezt írja:

„Ebből kiindulva, a szocializmus gazdasági alaptörvényének lényeges vonásait és követelményeit véleményem szerint körülbelül a következőképpen lehetne megfogalmazni: a társadalom anyagi és kulturális életfeltételeinek szakadatlanul növekvő és tökéletesedő termelése.“

Ez immár a szocializmus harmadik gazdasági alaptörvénye.

Hogy mindezek a törvények gazdasági alaptörvényei-e a szocializmusnak, vagy csupán az egyik, ha pedig csak az egyik, akkor melyik az — ezekre a kérdésekre Jarosenko elvtárs nem ad választ a Politikai Iroda tagjaihoz intézett utolsó levelében. Amikor a Politikai Iroda tagjaihoz írt levelében megfogalmazta a szocializmus gazdasági alaptörvényét, fel kell tételeznünk, „megfeledezett“ arról, hogy három hónappal ezelőtt a vita plénumán mondott beszédében már megfogalmazta a szocializmus két másik gazdasági alaptörvényét, — „megfeledezett“ nyilván abban a hitben, hogy erre a több mint kétes mesterkedésre nem fordítanak majd figyelmet. De, mint látható, számítása nem vált be.

Tegyük fel, hogy a szocializmusnak Jarosenko elvtárs által megfogalmazott két első gazdasági alaptörvénye nem létezik többé, hogy Jarosenko elvtárs mostanól fogva a szocializmus gazdasági alaptörvényének azt a harmadik megfogalmazást tartja, amelyet a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levelében fejtett ki. Nézzük meg Jarosenko elvtársnak ezt a levelét.

Jarosenko elvtárs e levelében azt mondja, hogy nem ért egyet a szocializmus gazdasági alaptörvényének azzal a meghatározásával, amelyet Sztálin elvtárs a „Megjegyzésekben“ fogalmazott meg. Ezt mondja:

„Ebben a meghatározásban a legfőbb „az egész társadalom... szükségletei maximális kielégítésének biztosítása“. A termelés itt úgy szerepel, mint e fő cél — a szükségletek kielégítése — elérésének eszköze. E meghatározás feljogosít annak feltételezésére, hogy a szocializmusnak Ön által megfogalmazott gazdasági alaptörvénye nem a termelés elsőbbségéből, hanem a fogyasztás elsőbbségéből indul ki.“

Nyilvánvaló, hogy Jarosenko elvtárs egyáltalán nem értette meg a probléma lényegét, nem látja, hogy a fogyasztás vagy a termelés elsőbbségéről szóló fecsegésnek egyáltalán semmi köze sincs a dologhoz. Amikor valamilyen társadalmi folyamatnak más folyamatokkal szembeni elsőbbségéről beszélünk, rendszerint abból indulunk ki, hogy mindkét folyamat többé vagy kevésbé egyenmű. Lehet beszélni és kell is beszélni a termelési eszközök termelésének

elsőbbségéről a fogyasztási cikkek termelésével szemben, mivel mind ebben, mind a másik esetben termeléssel van dolgunk, következésképpen ezek többé-kevésbé egyneműek. De nem lehet beszélni, helytelen volna beszélni a fogyasztás elsőbbségéről a termeléssel szemben vagy a termelés elsőbbségéről a fogyasztással szemben, mivel a termelés és a fogyasztás két teljesen különböző terület, amelyek, igaz, kapcsolatban vannak egymással, de mégis különböző területek. Jarosenko elvtárs nyilvánvalóan nem érti, hogy itt nem a fogyasztás vagy a termelés elsőbbségéről van szó, hanem arról, hogy milyen *célt* tűz ki a társadalom a társadalmi termelés elé, milyen *feladatnak* rendeli alá a társadalmi termelést, mondiuk a szocializmushoz. Ezért egyáltalán nem tartozik a tárgyhoz Jarosenko elvtársnak az a fecsegése sem, hogy „a szocialis'ta társadalom életének alapját minden más társadalomhoz hasonlóan a termelés alkotja“. Jarosenko elvtárs elfelejti, hogy az emberek nem a termelés kedvéért termelnek, hanem szükségleteik kielégítése érdekében. Elfelejti, hogy az olyan termelés, amelyet elszakítottak a társadalom szükségleteinek kielégítésétől, elsorvad és elpusztul.

Egyáltalán lehet-e beszélni a kapitalista vagy a szocialista termelés céljáról, olyan feladatokról, amelyeknek a kapitalista vagy a szocialista termelés alá van rendelve? Én azt hiszem, hogy lehet és kell is beszélni róluk.

Marx azt mondja:

„A kapitalista termelés közvetlen célja nem az áruk termelése, hanem az érték'öbbslet vagy a profit termelése annak kifejlett formájában, nem a termék, hanem a többlettermék termelése. Ebből a szempontból maga a munka csak annyiban termelékenny, amennyiben profitot vagy többletterméket hoz létre a tőke számára. Ha a munkás ezt nem hozza létre, munkája nem termelékenny. Az alkalmazott termelőmunka tömege tehát csak annyiban érdekes a tőke számára, amennyiben általa — vagy neki megfelelően — nő a többletmunka tömege: csak ennyiben szükséges az, amit mi szükséges munkaidőnek neveztünk. Amennyiben a munka nem hozza meg ezt az eredményt, felesleges és beszüntetendő.

A kapitalista termelés állandó célja az, hogy minimális előlegezett tőkével az érték'öbbslet vagy többlettermék maximumát hozza létre; amennyiben ezt az eredményt nem érik el a munkások túlfeszített munkájával, a tőkének az a tendenciája, hogy igyekszik az adott terméket a lehető legkisebb költséggel előállítani, igyekszik takarékoskodni a munkaerővel és a költségekkel...

Ebben a felfogásban maguk a munkások úgy jelennek meg, mint amik a valóságban a tőkés termelésben — csupán termelési eszközök; nem öncélként, és nem a termelés céljaként.“ (Lásd:

„Értéktöbbletelméletek“. II. köt. 2. rész. *Marx: Theorien über den Mehrwert*. 2. kötet, 2. rész. 333—334 lap. Dietz, Stuttgart 1905.)

Marx e szavai nemcsak abból a szempontból figyelemreméltók, hogy tömören és pontosan határozzák meg a kapitalista termelés célját, hanem abból a szempontból is, hogy kitűzik azt a legfőbb célt, azt a fő feladatot, amelyet a szocialista termelés elé kell kitűzni.

A kapitalista termelés célja tehát a profitszerzés. Ami a fogyasztást illeti, arra a kapitalizmusnak csak annyiban van szüksége, amennyiben biztosítja a profitszerzés feladatát. Ezen túl a fogyasztás kérdésének a kapitalizmus számára nincs értelme. Az ember a maga szükségleteivel eltűnik a látóköréből.

Mi a célja a szocialista termelésnek, miféle fő feladat teljesítésének kell alárendelni a társadalmi termelést a szocializmusban?

A szocialista termelés célja nem a profit, hanem az ember a maga szükségleteivel, vagyis az ember anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítése. A szocialista termelés célja, mint Sztálin elvtárs „Megjegyzéseiben“ olvasható: „az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása“.

Jarosenko elvtárs úgy gondolja, hogy itt a fogyasztásnak a termeléssel szembeni „elsőbbbségével“ van dolga. Ez természetesen badarság. A valóságban itt nem a fogyasztás elsőbbbségével van dolgunk, hanem a szocialista termelés *alárendelésével* fő céljának: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítése biztosításának.

Következésképpen, az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása — ez a szocialista termelés *célja*; a szocialista termelés szabaddal növelése és tökéletesítése a legfejlettebb technika alapján — ez a cél elérésének *eszköze*.

Ez a szocializmus gazdasági alaptörvénye.

Jarosenko elvtárs, mivel meg akarja tartani a termelés úgynevezett „elsőbbbségét“ a fogyasztással szemben azt állítja, hogy „a szocializmus gazdasági alaptörvénye“ „a társadalom anyagi és kulturális feltételei termelésének szakadatlan növekedése és tökéletesedése“. Ez egyáltalán nem igaz. Jarosenko elvtárs durván meghamisítja és elrontja a Sztálin elvtárs „Megjegyzéseiben“ kifejtett formulát. Nála a termelés eszközből céllá változik, a társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása pedig — kimarad. Ebből aztán az sül ki, hogy a termelés a termelés növekedéséért növekszik, hogy a termelés öncél, az ember pedig a maga szükségleteivel eltűnik Jarosenko elvtárs látóköréből.

Nem csoda hát, hogy az embernek mint a szocialista termelés céljának az eltűnésével együtt Jarosenko elvtárs „konceptiójában“ a marxizmus utolsó maradványai is eltűnnek.

Az, amit Jarosenko elvtársnál látunk, tehát nem a termelés „elsőbbsege“ a fogyasztással szemben, hanem inkább a burzsoá ideológia „elsőbbsege“ a marxista ideológiával szemben.

3. Külön kérdés az újratermelés marxi elméletének kérdése. Jarosenko elvtárs azt állítja, hogy az újratermelés marxi elmélete csakis a tőkés újratermelés elmélete, hogy az semmi olyasmit nem tartalmaz, ami más társadalmi alakulatokra, többek között a szocialista társadalmi alakulatra is érvényes lehetne. Ezt mondja:

„Ha Marx újratermelési sémáját, amelyet a tőkés gazdaságra vonatkozólag dolgozott ki, átviszik a szocialista társadalmi termelésre, ez a marxi tanítás dogmatikus értelmezésének terméke, és ellentmond Marx tanítása lényegének“ (lásd Jarosenko elvtársnak a vita plénumán mondott beszédét).

Jarosenko elvtárs továbbá azt állítja, hogy „Marx újratermelési sémája nem felel meg a szocialista társadalom gazdasági törvényeinek és nem lehet a szocialista újratermelés tanulmányozásának alapja“ (lásd ugyanott).

Jarosenko elvtárs kitér az egyszerű újratermelés marxi elméletére, amelyben Marx meghatározott kölcsönös viszonyt állapít meg a termelési eszközök termelése (I. osztály) és a fogyasztási cikkek termelése (II. osztály) között, és ezt mondja:

„Az I. és II. osztály kölcsönös viszonyát a szocialista társadalomban nem határozza meg Marxnak az I. osztály $v + m$ -jére és a II. osztály c -jére vonatkozó formulája. A szocializmus viszonyai között a fejlődés folyamán az I. és a II. osztály között az említett kölcsönös összefüggésnek nem szabad fennforognia“ (lásd ugyanott).

Jarosenko elvtárs azt állítja, hogy „Marxnak az I. és II. osztály kölcsönös viszonyáról kidolgozott elmélete elfogadhatatlan a mi szocialista viszonyaink között, minthogy Marx elméletének alapja a tőkés gazdaság a maga törvényeivel“ (lásd Jarosenko elvtársnak a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levelét).

Igy rombolja szét Jarosenko elvtárs az újratermelés marxi elméletét.

Kétségtelen, hogy az újratermelés marxi elmélete, amelyet Marx a tőkés termelés törvényeinek tanulmányozása alapján dolgozott ki, a tőkés termelés sajátosságát tükrözi vissza, és természetesen a tőkés árutermelés értékviszonyainak formájába van burkolva. Másként ez nem is lehetett. Ha azonban Marx újratermelési

elméletében csak ezt a formát látjuk és nem vesszük észre alapjait, nem vesszük észre fő tartalmát, amely nemcsak a tőkés társadalmi alakulatra érvényes, akkor semmit sem értettünk meg ebből az elméletből. Ha Jarosenko elvtárs bármit is megértett volna ebből, megértette volna azt a nyilvánvaló igazságot is, hogy az újratermelés marxi sémái egyáltalán nem merülnek ki a tőkés termelés sajátosságának tükrözésében, hogy azok ugyanakkor az újratermelésnek számos olyan alaptételét tartalmazzák, amelyek minden társadalmi alakulatra érvényesek, köztük és különösen a szocialista társadalmi alakulatra is. Marx újratermelési elméletének olyan alaptételei, mint a társadalmi termelésnek termelési eszközök termelésére és fogyasztási cikkek termelésére való felosztásáról szóló tétel; az a tétel, amely szerint a bővített újratermelésnél főképpen a termelési eszközök termelésének kell növekednie; továbbá az I. és II. alosztály kölcsönös viszonyáról szóló tétel; a többlettermékről, mint a felhalmozás egyetlen forrásáról szóló tétel; a társadalmi alapok képzéséről és rendeltetéséről szóló tétel; a felhalmozásról, mint a bővített újratermelés egyetlen forrásáról szóló tétel. — Marx újratermelési elméletének mindezek az alaptételei olyan tételek, amelyek nemcsak a kapitalista társadalmi alakulatra érvényesek, és amelyeknek az alkalmazását egyetlen szocialista társadalom sem nélkülözheti a népgazdaság tervezésénél. Jellemző, hogy maga Jarosenko elvtárs is — aki olyan fölényesen gúnyolódik Marx „újratermelési sémáin” — kénytelen lépten-nyomon ezekhez a „sémákhoz” folyamodni segítségért, amikor a szocialista újratermelés kérdéseit tárgyalja.

Hogyan látták ezt a kérdést Lenin és Marx?

Közismertek Leninnek Buharin „Az átmeneti időszak gazdagsága” című könyvével kapcsolatos bíráló megjegyzései. Lenin ezekben a megjegyzésekben, mint tudjuk, elismerte, hogy az I. és II. alosztály kölcsönös viszonyának marxi formulája, amely ellen Jarosenko elvtárs kirohan, érvényben marad mind a szocializmusban, mind a „tisztá kommunizmusban”, vagyis a kommunizmus második fokán.

Ami Marxot illeti, ő, mint ismeretes, nem szeretett elkalandozni a kapitalista termelés törvényeinek tanulmányozásától és nem foglalkozott „Tőké”-iében azzal a kérdéssel, hogy mennyire alkalmazhatók újratermelési sémái a szocializmusra. A „Tőke” II. kötetének 20. fejezetében azonban, „Az I. alosztály állandó tőkéje” című rovatban, amelyben az I. alosztály termékeinek ez alosztályon belül végbemenő cseréjét tárgyalja, mintegy mellékesen megjegyzi, hogy ebben az alosztályban a termékek cseréje a szocializmusban

ugyanolyan állandó lenne, mint a kapitalista termelésben. Marx ezt mondja:

„Ha a termelés nem kapitalista termelés, hanem társadalmi termelés volna, világos, hogy az I. alosztály termékeit az újratermelés céljából ugyanolyan állandóan osztanak el mint termelési eszközöket ennek az alosztálynak a termelési ágai között: egy részük közvetlenül abban a termelési szférában maradna, amelyből mint termék kikerült, a másik részük ezzel szemben más termelési helyekre kerülne át és ilymódon ennek az alosztálynak kü'önböző termelési telepei között állandó ide-oda mozgás jönne létre. (Lásd *Marx*. „A tőke.“ II köt. 8. kiad. 307. lap. Oroszul. *Marx*. Das Kapital. 2. kötet. 428—429. lap. Dietz, Berlin 1951.)

Marx tehát egyáltalán nem volt azon a véleményen, hogy újratermelési elmélete csak a kapitalista termelésre érvényes, bár a kapitalista termelés törvényeinek vizsgálatával foglalkozott. Ellenkezőleg, mint látható, abból indult ki, hogy újratermelési elmélete érvényes lehet a szocialista termelésre is.

Megjegyzendő, hogy Marx „A gothai program kritikájá“-ban a szocializmus és a kommunizmusba való átmenet időszaka gazdaságának elemzése során újratermelési elméletének alaptételeiből indul ki, amelyeket nyilvánvalóan a kommunista rendre is feltétlenül érvényeseknek tart.

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy Engels az „Anti-Dühring“-ben Dühring „szocialitárius rendszerének“ bírálata és a szocialista rend gazdaságának jellemzése során szintén a marxi újratermelési elmélet alaptételeiből indul ki, amelyeket a kommunista rendre feltétlenül érvényeseknek tart.

Ezek a tények.

Kiderül, hogy Jarosenko elvtárs itt, az újratermelés kérdésében is, bármilyen nagy hangon beszél is Marx „sémáiról“, ismét zátonyra futott.

4. Jarosenko elvtárs a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levelét azzal a javaslattal fejezi be, hogy bízzák meg őt „A szocializmus politikai gazdaságtanának“ megírásával. Ezt írja:

„Kiindulva a szocializmus politikai gazdaságtana tárgyának abból a meghatározásából, amelyet a plenáris ülésen, a szakosztályban és ebben a levélben kifejtettem, a marxista dialektikus módszer alkalmazásával egy vagy legfeliebb másfél év alatt két ember segítségével ki tudom dolgozni a szocializmus politikai gazdaságtanába tartozó alapvető kérdések elméleti megoldását: ki tudom fejteni a szocializmus politikai gazdaságtanának marxista, leninisztálini elméletét, amely ezt a tudományt a nép hatékony fegyverévé változtatja a kommunizmusért vívott harcban.“

El kell ismernünk, hogy Jarosenko elvtárs nem túlságosan szerény. Mi több, egyes írónk stílusában ezt lehet mondani: „sőt, tökéletesen ellenkezőleg“.

Fentebb már volt szó arról, hogy Jarosenko elvtárs a szocializmus politikai gazdaságtanát összekeveri a vezető szervek gazdasági politikájával. Ami szerinte a szocializmus politikai gazdaságtanának tárgya — a termelőerők észszerű megszervezése, a népgazdaság tervezése, társadalmi alapok képzése stb. —, az nem a szocializmus politikai gazdaságtanának, hanem a vezető szervek gazdasági politikájának tárgya.

Már nem is beszélek arról, hogy azok a komoly hibák, amelyeket Jarosenko elvtárs elkövetett, és nem-marxista „álláspontja“, nem készítetnek arra, hogy Jarosenko elvtársnak ilyen megbízatást adjunk.

Következtetések:

1. Jarosenko elvtársnak a vita vezetői ellen tett panasza alaptalan, minthogy a vita vezetői, mint marxisták, összefoglaló okmányaikban nem tükrözhetnék Jarosenko elvtárs nem-marxista „álláspontját“;

2. Jarosenko elvtársnak az a kérése, hogy bízzák meg a szocializmus politikai gazdaságtanának megírásával, nem tekinthető komolynak, már csak azért sem, mert csak úgy dől belőle a hetvenkedés.

1952 május 22.

J. SZTÁLIN

Válasz A. V. Szanyina és V. G. Venzser elvtársaknak

Megkaptam leveleiket. Látható, hogy e levelek szerzői mélyrehatóan és komolyan tanulmányozzák országunk gazdasági életének problémáit. A levelekben szép számmal találni helyes megfogalmazásokat és érdekes okfejtéseket. De ezek mellett néhány komoly elméleti hiba is van bennük. Válaszomban éppen ezekkel a hibákkal szándékozom foglalkozni.

I. A SZOCIALIZMUS GAZDASÁGI TÖRVÉNYEI JELLEGÉNEK KÉRDÉSE

Szanyina és Venzser elvtársak azt állítják, hogy „csak az anyagi termeléssel foglalkozó szovjet emberek tudatos cselekedetei folytán jönnek létre a szocializmus gazdasági törvényei“. Ez a tétel teljesen helytelen.

Objektíven, rajtunk kívül, az emberek akaratától és tudatától függetlenül léteznek-e a gazdasági fejlődés törvényszerűségei? A marxizmus erre a kérdésre igenlő választ ad. A marxizmus azt tartja, hogy a szocializmus politikai gazdaságtanának törvényei a rajtunk kívül létező objektív törvényszerűségek tükröződései az emberek fejében. Szanyina és Venzser elvtársak formulája azonban erre a kérdésre tagadóan válaszol. Ez azt jelenti, hogy ezek az elvtársak annak a helytelen elméletnek az álláspontjára helyezkednek, amely azt állítja, hogy a gazdasági fejlődés törvényeit a szocializmusban a társadalom vezető szervei „teremtik“, „átalakítják“. Mászóval: szakítanak a marxizmussal és a szubjektív idealizmus útjára lépnek.

Az emberek természetesen felfedezhetik, megismerhetik ezeket az objektív törvényszerűségeket, és rájuk támaszkodva felhasználhatják őket a társadalom érdekében. De sem „teremteni“, sem „átalakítani“ nem tudják őket.

Tegyük fel, hogy egy pillanatra annak a helytelen elméletnek az álláspontjára helyezkedtünk, amely tagadja azt, hogy a szocializmus idején a gazdasági életben objektív törvényszerűségek vannak, és azt hirdeli, hogy a gazdasági törvényeket lehet „teremteni“,

lehet „átalakítani“. Mire vezetne ez? Ez arra vezetne, hogy a káosz és a véletlenek birodalmába kerülnénk, ezektől a véletlenektől szolgai függőségbe jutnánk, megfosztanánk magunkat nemcsak attól a lehetőségtől, hogy bármit is megértsünk, de még attól a lehetőségtől is, hogy egyszerűen eligazodjunk a véletleneknek ebben a káoszában.

Ez arra vezetne, hogy felszámolnók a politikai gazdaságtant mint tudományt, mert a tudomány nem élhet és nem fejlődhet az objektív törvényszerűségek elismerése nélkül, e törvényszerűségek tanulmányozása nélkül. Ha pedig felszámolnók a tudományt, megfosztanók magunkat annak a lehetőségtől, hogy előre lássuk az események menetét országunk gazdasági életében, vagyis megfosztanók magunkat attól a lehetőségtől, hogy akárcsak a legelemibb gazdasági vezetést is megszervezzük.

Végső fokon olyan „gazdasági“ kalandorok önkényének hatalmába kerülnénk, akik készek „megszüntetni“ a gazdasági fejlődés törvényeit és új törvényeket „teremteni“ az objektív törvényszerűségek megértése és számbavétele nélkül.

Mindenki ismeri az e kérdéssel kapcsolatos marxista álláspont klasszikus megfogalmazását, amelyet Engels adott „Anti-Dühring“-jében:

„A társadalom hatóerői mindaddig, amíg fel nem ismerjük őket és nem számolunk velük, ugyanúgy hatnak, mint a természeti erők: vakon, erőszakosan, pusztítóan. Mihelyt azonban megismertük őket, megértettük működésüket, irányukat, hatásaikat, már csak tőlünk függ, hogy akaratumknak mindinkább alá vessük őket, hogy segítségükkel elérjük céljainkat. És különösen érvényes ez a mai hatalmas termelőerőkre. Amíg makaesul vonakodunk attól, hogy megértsük természetüket és jellegüket — s e megértés ellen kapálódzik a tőkés termelési mód, s kapálódznak védelmezői — mindaddig ezek az erők velünk dacolva és ellenünkre fejtik ki hatásukat, mindaddig ők uralkodnak rajtunk, mint ezt részletesen kifejtettük. De mihelyt megértettük természetüket, a szövetkezett termelők kezében démoni uralkodókból engedelmes szolgákká változtathatók. A különbség ugyanaz, mint a vihar villámában levő elektromosság romboló hatalma s a láviro és az ívlámpa megfékezett elektromossága, vagy a tűzvész és az ember szolgálatában működő tűz közötti különbség. A mai termelőerőknek végre megismert természetük szerinti ily kezelésével a társadalmi termelési anarchia helyébe a termelésnek az összesség és minden egyes ember szükségleteinek megfelelő tervszerű társadalmi szabályozása lép. Ezzel a tőkés elsajátító módot, melyben a termék először a termelőt, azután azonban a kisajá-

títót is leigázza, felváltja a termékeknek magában a modern termelési eszközök természetében gyökerező elsajátítási módja: egyfelől a közvetlen társadalmi elsajátítás, mint a termelés fenntartásának és kibővítésének eszköze, másfelől a közvetlen egyéni elsajátítás, mint a létfenntartás és élvezet eszköze.“ (Engels. Anti-Dühring. 288—289. lap. Szikra 1950.)

2. A KOLHOZTULAJDONNAK AZ ÖSSZNÉPI TULAJDON SZÍNVONALÁRA EMELÉSÉT CÉLZÓ INTÉZKEDÉSEK KÉRDÉSE

Milyen rendszabályok szükségesek ahhoz, hogy a kolhoztulajdont, amely természetesen nem össznépi tulajdon, az össznépi („nemzeti“) tulajdon színvonalára emeljük?

Egyes elvtársak azt hiszik, hogy egyszerűen államosítani kell a kolhoztulajdont, össznépi tulajdonnak kell nyilvánítani ugyanúgy, mint ahogy annakidején a tőkés tulajdonnal tettük. Ez a javaslat teljesen helytelen és feltétlenül elfogadhatatlan. A kolhoztulajdon szocialista tulajdon, és ezért semmikép sem bánhatunk vele úgy, mint a tőkés tulajdonnal. Abból, hogy a kolhoztulajdon nem össznépi tulajdon, semmiesetre sem következik az, hogy a kolhoztulajdon nem szocialista tulajdon.

Ezek az elvtársak azt feltételezik, hogy egyes személyek és csoportok tulajdonának az állam tulajdonába való átadása a nacionalizálás egyetlen vagy legalábbis legjobb formája. Ez nem igaz. A valóságban az állam tulajdonába való átadás a nacionalizálásnak nem egyedüli, sőt még csak nem is a legjobb formája, hanem a nacionalizálás kezdeti formája, amint azt Engels az „Anti-Dühring“-ben helyesen megállapítja. Kétségtelen, hogy amíg létezik állam, az állam tulajdonába való átadás a nacionalizálás legérthetőbb kezdeti formája. Állam azonban nem lesz örökkön-örökké. Amikor a szocializmus hatóköre kiterjed a világ országainak többségére, az állam el fog halni, és ezzel kapcsolatban természetesen eszik az a kérdés, hogy egyes személyek és csoportok vagyonát az állam tulajdonába adják át. Az állam elhal, a társadalom pedig megmarad. Következésképpen az össznépi tulajdon örököse már nem az állam lesz, amely elhal, hanem maga a társadalom, amelyet központi, vezető gazdasági szerve képvisel.

Mit kell ebben az esetben tenni annak érdekében, hogy a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emeljük?

A kolhoztulajdon ilyen felemelését célzó alapvető rendszabályként Szanyina és Venzser elvtársak a következőket javasolják:

eladás útján adjuk a kolhozok tulajdonába a gép- és traktorállomásokon összpontosított fő munkaeszközöket, mentesítsük ily módon az államot a mezőgazdasági beruházásoktól, és érjük el azt, hogy maguk a kolhozok viseljék a felelősséget a gép- és traktorállomások fenntartásáért és fejlesztéséért. Azt mondják:

„Helytelen lenne feltételezni, hogy a kolhozberuházásoknak főként a kolhozfalu kulturális szükségleteit kell szolgálniuk, a mezőgazdasági termelés szükségleteit szolgáló beruházások zömét pedig továbbra is az államnak kell majd eszközölnie. Nem lenne-e helyesebb megszabadítani az államot ettől a tehertől, minthogy a kolhozok teljes mértékben képesek arra, hogy ezt a terhet egészében magukra vállalják. Az államnak éppen elég helye van, ahová beruházhatja eszközeit abból a célból, hogy az országban megteremtse a fogyasztási cikkek bőségét.“

A javaslat szerzői e javaslat indoklásául több érvet sorakoztatnak fel.

Először. A javaslat szerzői, hivatkozva Sztálin szavaira, hogy termelési eszközöket még kolhozoknak sem adnak el, kétségbevonják Sztálinnak ezt a tételét és kijelentik, hogy az állam mégis ad el termelési eszközöket a kolhozoknak, olyan termelési eszközöket, mint a kasza és sarló, a kismotor és más kisebb felszerelési tárgyak. Azt tartják, hogy ha ilyen termelési eszközöket ad el az állam a kolhozoknak, akkor minden más termelési eszközt is eladhatna nekik, például a gép- és traktorállomások gépeit is.

Ez az érv tarthatatlan. Az állam persze elad a kolhozoknak kisebb felszerelési tárgyakat, mint ahogy azt a mezőgazdasági értelemszerűen a minta-alapszabályzata és az Alkotmány leszögezi. De vajjon egy kalap alá vehetők-e a kisebb felszerelési tárgyak és az olyan fő mezőgazdasági termelési eszközök, mint a gép- és traktorállomások gépei, vagy mondjuk a föld, amely utóvégre szintén a mezőgazdaság egyik fő termelési eszköze. Világos, hogy nem lehet. Nem lehet, mert a kisebb felszerelési tárgyak semilyen mértékben sem döntik el a kolhoztermelés sorsát, az olyan termelési eszközök ellenben, mint a gép- és traktorállomások gépei és a föld, a mai viszonyok között teljes mértékben eldöntik a mezőgazdaság sorsát.

Nem nehéz megérteni, hogy amikor Sztálin arról beszélt, hogy termelési eszközöket nem adnak el a kolhozoknak, nem a kisebb felszerelési tárgyra, hanem a mezőgazdasági termelés fő eszközeire: a gép- és traktorállomások gépeire és a földre gondolt. A javaslat szerzői játszanak a „termelési eszközök“ kifejezéssel és összekevernek két különböző dolgot, s közben nem veszik észre, hogy bakot lőnek.

Másodsor Szanyina és Venzser elvtársak a továbbiakban arra hivatkoznak, hogy 1929 végén és 1930 elején, a tömeges kolhozmozgalom kezdeti időszakában, az SzK(b)P Központi Bizottsága maga foglalt állást amellelt, hogy a gép- és traktorállomásokat át kell adni a kolhozok tulajdonába, azt követelve, hogy a kolhozok három év alatt törlesszék le a gép- és traktorállomások árát. Azt tartják, hogy ha ez a dolog annakidején a kolhozok „szegénysége miatt” meg is bukott, most, amikor a kolhozok meggazdagodtak, vissza lehetne térni ehhez a politikához, el lehetne adni a kolhozoknak a gép- és traktorállomásokat.

Ez az érv szintén tarthatatlan. Az SzK(b)P Központi Bizottsága 1930 elején valóban hozott határozatot arról, hogy a gép- és traktorállomásokat el kell adni a kolhozoknak. Ezt a határozatot az élenjáró kolhozparasztok egy csoportjának javaslatára kísérletképpen, próbaképpen hoztuk, azzal, hogy legközelebb visszatérünk erre a kérdésre és ismét megvizsgáljuk. De már az első vizsgálat megmutatta e határozat célszerűtlenségét, és néhány hónap múlva, 1930 végén, a határozatot hatályon kívül helyeztük.

A kolhozmozgalom további növekedése és a kolhozépítés fejlődése végérvényesen meggyőzte mind a kolhozparasztokat, mind a vezető funkcionáriusokat arról, hogy a fő mezőgazdasági munkeszközök összpontosítása az állam kezében, a gép- és traktorállomások kezében, az egyetlen eszköz a kolhoztermelés gyorsütemű fejlődésének biztosítására.

Valamennyiünket örömmel tölt el országunk mezőgazdasági termelésének óriási arányú növekedése, a gabonatermelés, a gyapot-, len-, cukorrépatermelés stb. növekedése. Mi e növekedés forrása? E növekedés forrása a korszerű technika, a nagyszámú korszerű gép, amely mindezeket a termelési ágakat kiszolgálja. A dolog lényege itt nemcsak általában a technika, hanem az, hogy a technika nem vesztegelhet egyhelyben, szüntelenül tökéletesednie kell, hogy a régi technikát ki kell vonni a használatból és fel kell cserélni az újjal, az újat pedig — a legújabbal. Enélkül elképzelhetetlen a szocialista földművelésünk állandó előrehaladása, elképzelhetetlenek mind a magas terméseredmények, mind a mezőgazdasági termékek bősége. De mit jelent az, ha a kerekes traktorok százzeit kivonjuk a használatból és láncaltpas traktorokkal cseréljük fel, mit jelent az, ha az elavult kombájnok tízzeit újakkal cseréljük fel, vagy ha új gépeket alkotunk, mondjuk, az ipari növények számára? Ez azt jelenti, hogy milliárdos kiadásokba verjük magunkat, amelyek csak 6—8 év múlva térülhetnek meg. Elbírják-e kolhozaink ezeket a költségeket, még ha milliomos kolhozok is? Nem, nem bírják el,

mivel nem vállalhatnak milliárdos költségeket, amelyek csak 6—8 év múlva térülhetnek meg. Ezeket a költségeket csak az állam vállalhatja magára, mivel az állam és csakis az állam képes magára vállalni a régi gépek kivonásával és újakkal való felcserélésével kapcsolatos veszteségeket, mivel az állam és csakis az állam képes elviselni ezeket a veszteségeket 6—8 éven át, amíg ennek az időnek a lejártával a kiadások meg nem térülnek.

Mit jelent ezek után, ha azt követelik, hogy a gép- és traktorállomásokat adjuk el a kolhozoknak? Ez azt jelenti, hogy nagy kiadásokba verjük és tönkretesszük a kolhozokat, aláássuk a mezőgazdaság gépesítését, csökkentjük a kolhoztermelés ütemét.

Ebből az a következtetés, hogy amikor Szanyina és Venzser elvtársak azt ajánlják, hogy a gép- és traktorállomásokat eladás útján adjuk a kolhozok tulajdonába, egy lépést tesznek vissza az elmaradottság felé és megkísérlik visszaforgatni a történelem kerekét.

Tegyük fel egy pillanatra, hogy elfogadtuk Szanyina és Venzser elvtársak javaslatát és eladás útján a kolhozok tulajdonába adjuk a fő munkaeszközöket, a gép- és traktorállomásokat. Mi adódnék ebből?

Ebből először is az adódnék, hogy a kolhozok a fő munkaeszközök tulajdonosaivá válnának, vagyis olyan kivételes helyzetbe kerülnének, amilyen országunkban egyelőre egyetlen vállalatnak sincs, mivel, mint ismeretes, még államosított vállalataink sem tulajdonosai a munkaeszközöknek. Mivel lehetne megindokolni a kolhozok e kivételes helyzetét, a haladás, az előbbrejutás milyen szempontjaival? Mondhatjuk-e, hogy ez a kivételes helyzet előmozdítaná a kolhoztulajdonnak az össznépi tulajdon színvonalára emelését, hogy meggyorsítaná társadalmunknak a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetét? Nem lesz-e helyesebb, ha azt mondjuk, hogy az ilyen helyzet csak növelné a távolságot a kolhoztulajdon és az össznépi tulajdon között és nem a kommunizmushoz való közeledésre, hanem ellenkezőleg, a tőle való távolodásra vezetne?

Másodszor, ebből az adódnék, hogy kibővülne az áruforgalom hatóköre, mivel a mezőgazdasági munkaeszközök kolosszális mennyisége az áruforgalom körébe kerülne. Mit gondolnak Szanyina és Venzser elvtársak: előmozdíthatja-e az áruforgalom hatókörének bővülése előrehaladásunkat a kommunizmus felé? Nem lesz-e helyesebb, ha azt mondjuk, hogy ez csak gátolhatja a kommunizmus felé vezető előrehaladásunkat?

Szanyina és Venzser elvtársak legfőbb hibája az, hogy nem értik, mi az áruforgalom szerepe és jelentősége a szocializmusban,

nem értik, hogy az áruforgalom összeegyeztethetetlen a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet távlatával. Nyilván azt gondolják, hogy áruforgalom mellett is át lehet térni a szocializmusból a kommunizmusba, hogy az áruforgalom ezt nem akadályozhatja. Ez a marxizmus megnevezéséből származó óriási tévedés.

Engels Dühringnek az áruforgalom viszonyai közepette működő „gazdasági kommunáját” bírálva „Anti-Dühring”-jében meggyőzően bebizonyította, hogy az áruforgalom fennállása Dühring úgynevezett „gazdasági kommunáit” múlhatatlanul elvezeti a kapitalizmus újjászületéséhez. Szanyina és Venzser elvtársak úgylátszik ezzel nem értenek egyet. Annál rosszabb rájuk nézve. Mi, marxisták, viszont abból az ismert marxista tételből indulunk ki, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet és a termékek szükségletek szerinti elosztásának kommunista elve kizár mindenemű árucserét, tehát kizárja a termékek áruvá válását, s egyszerűsmind értékévé válásukat is.

Ez a helyzet Szanyina és Venzser elvtársak javaslatával és érveivel.

Végülis mit kell hát tennünk, hogy a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emeljük?

A kolhoz sajátzerű üzem. A kolhoz olyan földön dolgozik és olyan földet művel meg, amely már régóta nem kolhoztulajdon, hanem össznépi tulajdon. A kolhoz tehát nem tulajdonosa az általa megművelt földnek.

Továbbá. A kolhoz olyan fő munkaeszközökkel dolgozik, amelyek nem kolhoztulajdonban, hanem össznépi tulajdonban vannak. A kolhoz tehát nem tulajdonosa a fő munkaeszközöknek.

Továbbá. A kolhoz szövetkezeti üzem, tagjainak munkáját veszi igénybe és a jövedelmet a tagok között munkaegységek alapján osztja el, ugyanakkor a kolhoznak van saját vetőmagja, amely évente megújul és bekerül a termelésbe.

Felmerül a kérdés: voltaképpen mi az, ami a kolhoz sajátja, hol az a kolhoztulajdon, amellyel a kolhoz teljesen szabadon, saját belátása szerint rendelkezhet? Ilyen tulajdon a kolhoz termelése, a kolhoztermelés termékei: a gabona, a hús, a vaj, a zöldségfélék, a gyapjú, a cukorrépa, a len stb., az épületeken és a kolhozparaszatok személyi háztáji gazdaságán kívül. Az a helyzet, hogy e termelés jelentős része, a kolhoztermelés feleslege, piacra kerül és ily módon bekapcsolódik az áruforgalom rendszerébe. Éppen ez az a körülmény, amely jelenleg akadályozza azt, hogy a kolhoztulajdont

az össznépi tulajdon színvonalára emeljük. Éppen ezért ennél a végénél kell kezdeni a munkát a kolhoztulajdonnak az össznépi tulajdon színvonalára emelése érdekében.

Ahhoz, hogy a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emelhessük, a kolhoztermelés feleslegeit ki kell rekesztenünk az áruforgalom rendszeréből és be kell kapcsolnunk az állami ipar és a kolhozok közti termékcserébe. Ez a lényeg.

Nálunk még nincs meg a termékcseré fejlett rendszere, de a termékcseré csirái megvannak a mezőgazdasági termékek „áruraváltása“ formájában. Mint tudjuk, a gyapot-, len-, cukorrépatermelő és egyéb kolhozok termékei már régen „árura váltódnak“, igaz ugyan, hogy nem teljesen, csak részben, de mégiscsak „árura váltódnak“. Mellesleg megjegyzem, hogy az „áruraváltás“ szó nem szerencsés, a termékcseré szóval kellene helyettesíteni. A feladat az, hogy a termékcseré e csiráit a mezőgazdaság minden ágában megszervezzük és a termékcseré széles rendszerévé fejlesszük, olyanformán, hogy a kolhozok termékeikért ne csak pénzt, hanem — főként — szükséges iparcikkeket kapjanak. Ez a rendszer a város által a falu rendelkezésére bocsátott termékek óriási növelését követeli, ezért különösebb sietség nélkül, a város által előállított termékek felhalmozódása arányában kell bevezetni. De következetesen, ingadozás nélkül be kell vezetni, lépésről lépésre szűkítve az áruforgalom hatókörét és bővítve a termékcseré hatókörét.

Ez a rendszer, azáltal, hogy szűkíti az áruforgalom hatókörét, megkönnyíti az átmenetet a szocializmusból a kommunizmusba. Azonkívül lehetővé teszi, hogy a kolhozok legfőbb tulajdonát, a kolhoztermelés termékeit bekapcsoljuk az össznépi tervezés általános rendszerébe.

Ez lesz a reális és döntő eszköze annak, hogy a kolhoztulajdont mai viszonyaink között az össznépi tulajdon színvonalára emeljük.

Előnyös-e ez a rendszer a kolhozparasztágnak? Feltétlenül előnyös. Előnyös, mert a kolhozparasztág az államtól sokkal több terméket fog kapni, mégpedig olcsóbb áron, mint az áruforgalom mellett. Köztudomású, hogy azok a kolhozok, amelyeknek a kormánnyal termékcseré („áruraváltás“) szerződésük van, hasonlíthatatlanul több előnyhöz jutnak, mint azok a kolhozok, amelyeknek nincs ilyen szerződésük. Ha a termékcseré rendszerét az ország minden kolhozára kiterjesztjük, akkor ezek az előnyök egész kolhozparasztágunk közkincsévé válnak.

J. SZTÁLIN

Történelmi jelentőségű mérőföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján

• A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusáról

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa új, fényes lapot nyitott meg a nagy lenini-sztálini párt, a szovjet állam és a nemzetközi kommunista mozgalom történetében.

A XIX. pártkongresszus világtörténelmi jelentőségű esemény volt, mert megoldotta az összes legfőbb kérdéseket, amelyek ezidőszereint a kommunista pártot és a Szovjetunió népeit foglalkoztatják. Sztálin elvtársnak a kongresszus megnyitása előtt közzételt új, lángeszű munkája, „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban“, a kongresszusi beszámolók és határozatok, valamint Sztálin elvtárs beszéde a kongresszus záróülésén: a marxizmus-leninizmus ragyogó fényével világították meg a szovjet nép és az egész dolgozó emberiség haladásának útját, s csalhatatlan vezérfonalat adtak mind a nemzetközi helyzetnek, mind a kommunizmusépítő szovjetország belső helyzetének megértéséhez. A kongresszus a békés alkotómunka és az új kommunizmusépítő sikerek nagyszerű távlatait tárta a szovjet emberek elé, s az egész világ előtt a Szovjetunió törhetetlen békeakarátát, a marxizmus-leninizmus mindent legyőző elméletének megcáfolhatatlan igazságát, s a marxista-leninista elmélet gránitalpazatára lámaszkodó szovjet társadalomépítés egyedül helyes voltát bizonyította.

A kongresszus napjaiban ezért összpontosult az egész világ, barát és ellenség figyelme egyaránt Moszkva felé, s a kongresszusi események ezért vertek oly élénk visszhangot a világ minden táján, a földkerekség lakosságának minden rétegében.

A kongresszusnak az a feladat jutott osztályrészéül, hogy meghatározza a Szovjetunió békés fejlődésének útját, s kijelölje azokat az új feladatokat, amelyek végrehajtásával sikeresen biztosítható a szovjt társadalom átmenete a szocializmusból a kommunizmusba.

A Szovjetunió népei a gazdasági és a kulturális építőmunka újabb sikereivel ünnepelték ezt a világtörténelmi eseményt. Velük együtt ünnepeltek a népi demokrálikus országok dolgozói, akik a XIX. pártkongresszus tiszteletére óriási arányokban kibontakozó munkaversenyeikkel ismétellen tanúbizonyságot tettek a Szovjetunió és nagy kommunista pártja iránti határtalan bizalmukról, szeretetük-ről és ragaszkodásukról. S a lelkes ünneplők közt ott voltak a tőkés és a gyarmati országok dolgozóinak, egyszerű embereinek milliói is, akik a béke és a demokrácia támaszának, a népek boldogsága bölcsőjének tekintik az épülő kommunizmus országát.

Mint Rákosi elvtárs mondta: „A kongresszus néhány napja összesűrítve demonstrálta mindazokat az anyagi és szellemi változásokat, a kommunizmus megvalósítására irányuló gigászi terveket, melyek nemcsak a termelést és a természetet változtatják át, de újjáformálják magát a legdöntőbb tényezőt, a kommunista embert is. És érzékeltük e világot átalakító tervek mögött a hatalmas motort, a fejlődés serkentőjét, meggyorsítóját, a Szovjetunió hatalmas kommunista pártját, élén a zseniális, nagy kormányossal, Sztálin elvtárrsal, aki ennek a fejlődésnek tervezője és biztoskezü megvalósítója.“

A szovjet emberek lerázták magukról a tőke jármát, az emberiség történelmében először építették föl a szocialista társadalmat, s ma már a kommunizmusba való fokozatos átmenet megvalósításán fáradoznak. A XIX. pártkongresszus rendkívül fontos határköve ennek a nagyszabású, óriási energiával végzett békés építőmunkának. A kongresszus határozataiban kézzelfoghatóan ölt testet a marxizmus-leninizmus győzelmes elmélete, amely a kongresszus előestéjén a szovjet nép és az egész világ dolgozói nagy vezérének és tanítómesterének, Sztálin elvtársnak újabb klasszikus művével gazdagodott. Sztálin elvtársnak „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban“ című műve újabb remeke a marxizmus-leninizmus kincsestárának.

Amint Malenkov elvtárs mondotta kongresszusi beszámolójában: „Ebben a munkájában Sztálin elvtárs részletesen megvizsgálja az anyagi javak társadalmi termelésének és elosztásának a szocialista társadalomban érvényes törvényeit, meghatározza a szocialista gazdaság fejlődésének tudományos alapjait, megmutatja a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útját. A gazdasági elmélet kérdéseinek kidolgozásával Sztálin elvtárs messze előrevitte a marxista-leninista politikai gazdaságtant.“

Sztálin elvtárs mélyrehatóan elemezte a kommunista pártnak a kommunizmus fölépítéséért vívott harcát, általánosította e harc történelmi tapasztalatait, alkotóan továbbfejlesztette a marxizmus-

leninizmust, nagyszerűen elemezte a modern kapitalizmus törvényeitől gyökeresen különböző szocialista gazdasági törvények jellegét, s meghatározta a kommunizmusba való átmenet előkészítésének legfontosabb feltételeit. A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének megfogalmazásával Sztálin elvtárs megvilágította a kapitalista világrendszer általános válsága további kiéleződésének rúgóit, s rámutatott az erőviszonyok eltolódására a nemzetközi küzdőtéren.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a szocializmus politikai gazdaságtanának törvényei az akaratunktól és tudatunktól függetlenül „létező objektív törvényszerűségek tükröződései az emberek fejében“. Szakítanak a marxizmussal és a szubjektív idealizmus útjára lépnek azok, akik úgy vélik, hogy a gazdasági fejlődés törvényeit a szocializmusban a társadalom vezető szervei „teremtik“ vagy „átalakítják“. A vezető szervek feladata az, hogy fölfedezzék, megismerjék, tanulmányozzák, számbavegyék cselekedeteik során s a társadalom javára felhasználják ezeket a törvényeket.

Sztálin elvtársnak ez az útmutatása a népi demokratikus országok számára is fölbecsülhetetlen jelentőségű. Ismételten bizonyítja, hogy a gazdasági törvények a kapitalizmus megdöntése után, a szocialista építés idején is objektív jellegűek maradnak. Ezekkel a törvényekkel a szocializmus építései is föltétlenül számolni kell. Így van ez például az értéktörvénnyel, amelyről Sztálin elvtárs azt mondja, hogy megvan és hat, amennyiben van áru és áruterelés. „Ezért időszerűek vállalatunkban az olyan kérdések“ — állapítja meg — „mint az önálló elszámolás és a jövedelmezőség kérdése, az önköltség kérdése, az árak kérdése stb. Ezért vállalatunknak nem lehet és nem szabad mellőzniük az értéktörvény számbavételét.“ A szocializmust építő népi demokratikus országokban az önálló elszámolás, a jövedelmezőség, az önköltség, az árak kérdésével különösen nagy figyelemmel kell foglalkozni. A takarékoság követelményeinek szem előtt tartása a termelésben, a beszerzés és az értékesítés területén egyaránt fontos feltétele a gazdasági építőmunka sikerének.

Sztálin elvtárs mélyrehatóan elemezte a szocialista társadalmi rend törvényszerűségeit, s föltárta a szocializmus gazdasági alaptörvényét, amelynek lényeges vonásait és követelményeit így fogalmazta meg: „... Az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történelmi szakszerű növekedése és tökéletesedése útján.“

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a szocializmus gazdasági alaptörvénye három szorosan összefüggő részt tartalmaz:

1. a célt: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítását;
2. a cél elérésének eszközét: a termelés szakadatlan növekedését;
3. a szakadatlanul növekvő termelés biztosításának útját: a termelés szüntelen tökéletesedését a legfejlettebb technika alapján.

Ezek a részek elválaszthatatlanok egymástól, s arra intenek bennünket is, hogy sohase feledkezzünk meg a termelés szakadatlan növeléséről, a termelés technikájának szüntelen tökéletesítéséről.

A szocialista gazdasági rendszer fölényéről szóló tanítást továbbfejlesztve, Sztálin meghatározta a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének lényegét is. E törvény fő vonásait és követelményeit így fogalmazta meg: „a maximális tőkés profit biztosítása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorhadöntése útján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása útján, végül a legmagasabb profit biztosítása, háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján“.

A szocialista társadalom gazdasági rendjét jellemezve, a marxizmus-leninizmus nagy klasszikusa föltárta a népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődése törvényének jelentőségét és szerepét a szocializmusban. Ennek a törvénynek a hatása „csak abban az esetben érvényesülhet teljesen, ha a szocializmus gazdasági alaptörvényére támaszkodik“. Ugyanakkor Sztálin elvtárs foglalkozik az árutermelés és az értéktörvény sajátosságaival a szocializmusban, s megállapítja, hogy „az értéktörvény hatókörét nálunk korlátozza a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének hatása, következésképpen korlátozzák éves és ötéves terveink, amelyek megközelítően tükrözik ennek a törvénynek a követelményeit“.

A szocialista társadalomban már eltűnt a város és a falu, a fizikai és a szellemi munka multban fönnállott ellentéte, amely a kizsákmányoláson alapuló termelési viszonyok talaján keletkezett, lényeges különbség azonban mindkét területen maradt még. A város (az ipar) és a falu (a mezőgazdaság) lényeges különbségének alapja a Szovjetunióban a szocialista tulajdon két formája: „... Nálunk az iparban a termelési eszközök és az előállított termékek össznépi tulajdona áll fenn, ezzel szemben a mezőgazdaságban nem össznépi tulajdon, hanem csoporttulajdon, kolhoztulajdon áll fenn.“ Ez a körülmény — mint Sztálin elvtárs mondotta — az áruforgalom fenntartására vezet, s csakis az ipar és a mezőgazdaság lényeges különbségének megszűnésével tűnhet el az árutermelés minden következményével együtt. Ebből viszont nyilvánvaló, hogy az ipar

és a mezőgazdaság lényeges különbségének megszüntetése a Szovjetunióban föltétlenül elsőrendű jelentőségű feladat.

Lényeges különbség van még a szocializmus országában a szellemi és a fizikai munka közt is. Sztálin elvtárs ugyancsak hangsúlyozza, hogy „a szellemi és a fizikai munka közti lényeges különbség megszüntetése a munkások kulturális és technikai színvonalának a műszaki személyzet színvonalára való felemelése útján számunkra feltétlenül elsőrendű jelentőségű“.

Sztálin elvtárs a kommunizmusról szóló tanítást is továbbfejlesztette új, zseniális művében. Megállapította, hogy a kommunista társadalom „olyan társadalom lesz, amelyben a termelést a társadalom szükségletei fogják szabályozni, a társadalom szükségleteinek nyilvántartása pedig elsőrendű jelentőségre tesz szert a tervező szervek szempontjából“. Olyan társadalom lesz ez, amelyben a termelési és munkaeszközök össznépi tulajdona osztatlanul uralkodik majd, s az áruforgalmat fölváltja a termékcsere, amelyet egy központi, vezető gazdasági szerv szervez meg.

Korunk nagy dialektikusa elsőként tárta fel a szovjet szocialista társadalomnak azt az ellentmondását, amely a termelőerőknek a kommunizmus irányában való fejlődése és a jelenlegi termelési viszonyok között fönnáll. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „az új termelési viszonyok . . . nem maradhatnak és nem is maradnak örökké újak, idővel elavulnak és ellentétbe kerülnek a termelőerők további fejlődésével, elvesztik a termelőerők fő hajtóerejének szerepét és fékjükké válnak“. S akkor az ilyen — már régivé lett — termelési viszonyok helyébe új termelési viszonyoknak kell lépniük, amelyek ismét betöltik a termelőerők fő hajtóerejének szerepét.

Sztálin elvtárs elemzi a termelőerők további fejlődésének és a társadalmi tulajdon szovjetunióbeli formáinak ellentmondását. Megemlíti a kolhozcsoporthajdókat és az áruforgalmat, amelyeket a Szovjetunióban sikerrel használnak fel a szocialista gazdaság fejlesztésére. Utal rá, hogy ezek a jelenségek kétségtelenül hasznára vannak, s a közeljövőben is hasznára lesznek a szovjet társadalomnak. Ugyanekkor hangsúlyozza: „Megbocsáthatatlan vaklás volna azonban, ha nem látnók, hogy ezek a jelenségek ugyanakkor már most is fékezni kezdik termelőerőink erőteljes fejlődését, mivel akadályozzák az állami termelést abban, hogy az egész népgazdaságot, különösen a mezőgazdaságot, teljesen átfogja. Nem lehet kétséges, hogy minél tovább haladunk, ezek a jelenségek annál jobban fogják fékezni országunk termelőerőinek további növekedését.“ És a nagy tanító felhívja a figyelmet, hogy a pártnak és vezetőszerveinek nem az ellentmondások megkerülése a feladatuk, hanem az, hogy idejekorán felfigyeljenek az érlelődő ellentmondásokra és idejében

intézkedjenek leküzdésükről a termelési viszonyoknak a termelő-erők növekedéséhez való alkalmazása útján.

Sztálin új, zseniális munkájában azt is föltárta, mi szükséges a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet biztosításához, s milyen döntő feltételeket kell megteremteni az átmenethez.

A kommunizmusba való tényleges, nempedig csak kijelentéseken alapuló átmenet előkészítéséhez Sztálin elvtárs tanítása szerint legalábbis három döntő feltételt kell megteremteni:

1. tartósan biztosítani kell az egész társadalmi termelés szakadatlan növekedését, elsősorban növelve a termelési eszközök termelését;

2. szükséges, hogy a kolhozok számára, s következésképpen az egész társadalom számára előnyösen végrehajtott fokozatos átmenetek útján a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emeljük, az áruforgalmat pedig szintén fokozatos átmenetek útján a termékcserre rendszerével váltsuk fel;

3. szükséges, hogy elérjük a társadalom kultúrájának olyan növekedését, amely a társadalom minden tagja számára biztosítja fizikai és szellemi képességének mindenoldalú fejlesztését.

„Csupán együttvéve *mindezeknek* az előfeltételeknek megteremtése után remélhető — mondja Sztálin —, hogy a munka a társadalom tagjainak szemében teherből a „legfőbb létszükségletté” fog válni (Marx), hogy „a munka a nehéz teherből élvezetté válik” (Engels), hogy a társadalmi tulajdont a társadalom minden tagja úgy fogja tekinteni, mint a társadalom létének megingathatatlan és sérthetetlen alapját.

Csupán együttvéve *mindezeknek* a feltételeknek a megteremtése után lehet majd áttérni a „mindenkitől képességei szerint, mindenkiné munkája szerint” szocialista formuláról a „mindenkitől képességei szerint, mindenkiné szükségletei szerint” kommunista formulára.

Radikális átmenet lesz ez az egyik gazdasági rendből, a szocializmus gazdasági rendjéből — a másik, magasabbrendű gazdasági rendbe, a kommunizmus gazdasági rendjébe.“

Sztálin elvtárs tehát új közgazdasági művében a szovjet társadalom elméleti és gyakorlati problémáinak tudományos elemzése alapján a kommunizmus építésének részletes programjával vértette föl a XIX. pártkongresszust.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának legfőbb erőssége, hogy tevékenysége során a marxizmus-leninizmus elmélete vezérli. A kommunista párt életének és tevékenységének elméleti alapjai: Marx—Engels—Lenin—Sztálin műveinek összesége. Sztálin, a forradalmi elmélet jelentőségét értékelve a bolsevik párt gyakorlati tevékeny-

sége szempontjából, már 1929-ben megállapította, hogy „az elmélet, ha valóban elmélet, a gyakorlat embereinek tájékozódó erőt, világos távlatot ad, biztonságot a munkában, hitet ügyünk győzelmében“. Sztálin elvtárs legújabb művében az elméleti problémák fölvetésével egyidőben számos nagyjelentőségű gyakorlati kérdésre is válaszol, s ugyanakkor megjelöli a kommunista párt és a szovjet állam legfontosabb gazdasági-szervező feladatait. Sztálin elvtárs megvilágítja azt az utat, amelyen a Szovjetunióknak haladnia kell, s fölfegyverzi a Szovjetunió Kommunista Pártját a kommunizmus építésének tudományosan megalapozott módszerével.

„Sztálin elvtárs elméleti felfedezései — hangsúlyozta Malenkov elvtárs — világtörténelmi jelentőségűek, valamennyi népet felvértezik a társadalom forradalmi átalakítása útjainak ismeretével. felvértezik azokkal a kimeríthetetlen tapasztalatokkal, amelyeket pártunk a kommunizmusért vívott harcban szerzett.“

A nagy Sztálin vezette kommunista pártot a szovjet nép megbízható és kipróbált vezetőjének tekinti. A párt iránymutatásai mindenkor a társadalmi és gazdasági fejlődéstörvények mélyreható ismeretén alapultak, pontosan és helyesen határozták meg a szovjet nép történelmi feladatait, s egyúttal megjelölték e feladatok megoldásának módját is.

A szovjet munkásosztály a kommunista párt vezetésével a termelési viszonyok és a termelőerők jellege kötelező összhangjának törvényét használta föl, amikor 1917-ben forradalmi úton megdöntötte a régi, kapitalista termelési viszonyokat, s új, szocialista termelési viszonyokkal váltotta fel őket; ezzel határtalan fejlődési lehetőséget biztosított a termelőerőknek.

A Szovjetunió Kommunista Pártja kovácsolta egybe a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségét. A párt vezette a szovjet nép harcát a tőkés és a földesurak hatalmának megdöntéséért, a proletárdiktatúra megteremtéséért, az imperialisták és a polgárháború által elpusztított népgazdaság helyreállításáért, majd pedig a szocializmus fölépítéséért. S a szocializmus fölépítéséért vívott harc hatalmas sikerrel járt. Sztálin elvtárs így értékelte a párt munkáját a XVII. és a XVIII. pártkongresszus közt eltelt időszakban: „A politikai vonal és a mindennapi gyakorlati munka szempontjából a beszámolómban tárgyalt időszak pártunk vezérvonala teljes győzelmének időszaka volt.“

A párt győzelemre vitte a szocializmust a Szovjetunióban, s a XVIII. kongresszuson a szocialista társadalom fölépítésének betetőzését és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet biztosítását jelölte meg a szovjet nép feladatának. A XVIII. és a XIX. kongresszus között eltelt időszak a kommunista párt politiká-

jának újabb diadalát hozta. Ezt az időszakot az jellemezte, hogy a XVIII. pártkongresszus irányelveinek megvalósításán kitaratóan munkálkodó szovjet emberek békés tevékenységét félbeszakította a hitleri rablók aljas orvtámadása, s a szovjet ország egész gazdasági életét haditermelésre kellett átállítani. A XVIII. pártkongresszus óta eltelt időszak világtörténelmi jelentőségű eseményeit Malenkov elvtárs így foglalta össze kongresszusi beszámolójában:

„A második világháború alapjaiban megrendítette sok nép és állam életét, s megváltoztatta a világ arculatát. A háború, amelyet a nemzetközi imperialista reakció erői készítettek elő, s amelyet Keleten a militarista Japán, Nyugaton pedig a hitleri Németország robbantott ki, felrúgta kezdeményezőinek számításait, és hála a szovjet nép hősiességének, az imperialisták számára nem várt eredményekkel végződött.

A Szovjetuniót nem sikerült megsemmisíteni vagy meggyöngíteni, sőt, a Szovjetunió megerősödött, nemzetközi tekintélye megnövekedett. A demokráciát nem sikerült meggyöngíteni és elpusztítani, sőt, több közép- és délkelet európai ország kiszakadt a kapitalizmusból, s ezekben az országokban gyökeret vert a népi demokratikus rendszer. A gyarmati és függő országok népeit nem sikerült még súlyosabb rabságba dönteni, sőt, ezekben az országokban újabb hatalmas lendületet vett a nemzeti szabadságharc, kiéleződött az imperializmus gyarmati rendszerének válsága. Az egész imperialista világrendszerre súlyos csapást mért a nagy kínai nép történelmi jelentőségű győzelme. Az emberiségnek immár egyharmada kiszabadult az imperializmus járma alól, lerázta az imperialista kizsákmányolás láncait.“

A szovjet nép kommunista pártja vezetésével világtörténelmi jelentőségű győzelmet aratott a Nagy Honvédő Háborúban, s az egész világnak bebizonyította a szovjet rendszer döntő fölényét minden más társadalmi renddel szemben. A győzelem kivívása után pedig újra hozzálátott békés építőmunkájára folytatásához. Nagy erőfeszítésekre, a szovjet nép hősiességgel végzett munkájának újabb nagyszerű kibontakozására volt szükség, hogy a lehető legrövidebb idő alatt begyógyítsák a háború okozta sebeket, helyreállítsák a német megszállók által elpusztított körzetek gazdasági életét, s az egész népgazdaságot gyors ütemben továbbfejlesszék. A szovjet nép a békés alkotómunkában aratott nagyszerű győzelmeit is a párt vezetésével érte el. Sikerral teljesítette, sőt túlteljesítette a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítására és továbbfejlesztésére irányuló negyedik ötéves terv valamennyi fontosabb mutatószámát, megteremtette a további fejlődés alapjait, s a kommunista párt vezetésével hozzálátott a kommunizmus anyagi-műszaki feltételeinek bizto-

sításához. A nagyszabású vízierőművek és öntözőrendszerek építése nyilvánvaló és cáfolhatatlan bizonyítéka e grandiózus munka sikeres teljesítésének.

Az anyagi-műszaki feltételek biztosításával egyidőben megteremtődnek a kommunizmus fölépítésének szellemi feltételei is. A párt óriási munkát végzett a dolgozók kommunista szellemű nevelése végett. Az ideológiai kérdésekben hozott párthatározatok újabb, még magasabb fokra emelték a dolgozók kommunista nevelésének ügyét.

A politikai és a termelő munkának az az általános föllendülése, amely az SzK(b)P központi bizottságának a XIX. pártkongresszus összehívásáról szóló közleményét fogadta, mindennél meggyőzőbb bizonyítéka a szovjet nép és a párt teljes egységének. A szovjet nép sokéves tapasztalatából jól tudja, hogy a kommunista párt a ragyogó jövőhöz, a kommunizmushoz vezető úton csak reális, tudományosan megalapozott föladatokat tűz ki, s egyúttal megteremti teljesítésük föltételeit is.

Sztálin elvtárs közgazdasági tanításaival összhangban a párt módosított szervezeti szabályzata így fogalmazza meg az SzKP jelenlegi főfeladatait: „Jelenleg a Szovjetunió Kommunista Pártjának legfőbb feladata, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útján felépítse a kommunista társadalmat, állandóan emelje a társadalom tagjait, minden eszközzel erősítse a Szovjet Haza aktív védelmét ellenségeinek agresszív cselekedeteivel szemben.“ A párt feladatai egybeforrnak a szovjet nép érdekeivel, a szovjet emberek leghőbb vágyait és reményeit fejezik ki. A szovjet dolgozók ezért fogadták határtalan lelkesedéssel és ragyogó munkateljesítményekkel a kongresszusi anyagok közzétételét, ezért tanulmányozzák most részletesen a kongresszuson elhangzott nagyjelentőségű beszámolókat és hozzászólásokat.

A XIX. pártkongresszus nagy figyelmet szentel határozataiban a gazdasági építőmunka kérdéseinek. A Szovjetunió 1951—1955. évi ötödik ötéves tervének kongresszusi irányelvei a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének és a kommunista párt legközelebbi feladatainak megfelelően szabják meg a szovjet népgazdaság fejlesztésének feladatait. A kongresszus irányelvei megállapították: „Az ötödik ötéves terv a Szovjetunió népgazdaságának újabb hatalmas arányú fejlődését eredményezi, s biztosítja a nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának további jelentős emelkedését. Az ötödik ötéves terv teljesítése hatalmas lépés előre a szocializmusból a kommunizmusba vezető fejlődés útján.“

A XIX. pártkongresszus határozatai azt bizonyítják, hogy a

kongresszus a kommunizmus építése kibontakozásának jegyében zajlott le.

Az ötödik ötéves terv irányelvei a kommunizmusépítés feladataival teljes összhangban a szocialista ipar további óriási fejlődésével számolnak. Az új ötéves terv előirányzata szerint az ipari termelés színvonala 1955-ben körülbelül 70 százalékkal múlja felül az 1950. évi termelését. Ez azt jelenti, hogy az ipari termelés az ötödik ötéves terv végén háromszorosa lesz a háborúelőttinek. Az 1952. évi termelési színvonal máris 130 százalékkal magasabb az 1940. évinél. Sztálin elvtárs tanításának megfelelően az ipar további fejlődése a termelési eszközök gyártásának primátusa jegyében megy végbe: a termelési eszközök gyártása évi átlagban 13 százalékkal, a fogyasztási cikkeké pedig 11 százalékkal emelkedik majd.

Az irányelvek sokat foglalkoznak a kohászat fejlesztésének kérdéseivel. Az új ötéves terv a fontosabb kohászati termékek gyártásának jelentős mértékű növelését irányozza elő: 1955-ben 1950-hez viszonyítva a nyersvastermelés 76 százalékkal, az acélgyártás 62, a hengereltacél termelése 64, a finomított réz 90, az alumíniumé 160, az ólomé 170, a cinké 150, a nikkelé 53 és az óné 80 százalékkal emelkedik.

A kommunizmus fölépítése megköveteli, hogy még magasabbra emeljék a szovjet ország technikai fejlettségének és villamosenergia-ellátásának színvonalát. Ezért az ötéves terv elsőrendű feladata új iparvállalatok építése, a régiak termelőképességének fokozása és az ország további villamosítása. Az ipari beruházások összege az ötéves tervidőszakban hozzávetőlegesen kétszerese lesz az 1946—1950. évi beruházásoknak. Lenin tanítása szerint villamosítással biztosítható az a műszaki alap, amely elősegíti a munkatermelékenység maximális fokozását és a fogyasztási cikkek bőségének megteremtését. A szovjet állam Lenin tanítását váltja valóra, amikor új ötéves tervében 1950-hez viszonyítja mintegy 80 százalékkal, növeli a villamosenergia termelését. Öt év alatt az összes villamoserőművek teljesítőképessége körülbelül kétszeresre, a vízierőműveké pedig háromszorosa emelkedik. A Volgán, a Dnyeperen és az Amu-Darján fölépülnek a világ legnagyobb vízierőművei, amelyek üzembehelyezésével eddig nagy nehézségeket okozott problémák oldódnak meg az energiaellátás, az öntözés és a vízszállítások területén. Már elkészült a kommunizmus nagy építkezéseinek első remekműve: a Leninről elnevezett Volga—Don-csatorna és a cimljanszki vízierőmű. 1955-ig elkészül a 2 100 000 kilowattos kujbisevi vízierőmű, a kahovkai vízierőmű építési munkáját pedig a tervezettnél egy évvel hamarabb fejezik be. Az urali ipartelepek energiaellátására a Káma-folyón építenek nagy vízierőművet, amely

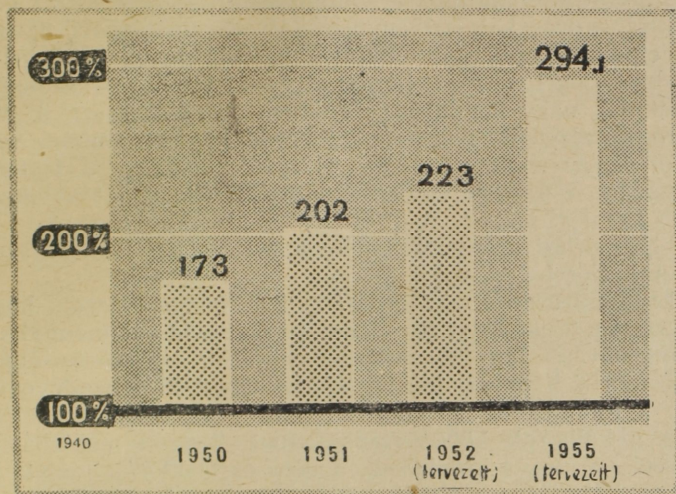

már 1954-ben működni fog. Hozzálatnak az Angara-folyó energiatar-
talékainak kiaknázására irányuló munkákhoz, hogy az olcsó vil-
lamosenergia és a helyi nyersanyagforrások alapján fejleszthessék
az alumínium- és a vegyészeti ipart, az ércbányászatot, valamint más
iparágakat. Fokozott ütemben folytatják a sztálingrádi és a novo-
szibirszki vízierőmű építését, s egyúttal megkezdik több új vízi-
erőmű építését is. Nagy figyelmet fordít a terv a balti szovjet köz-
társaságok villamosenergiatermelésének növelésére. Főlépítik a nar-
vai vízierőművet, a rigai hőerőműközpontot és nagy ütemben foly-
tatják a kaunaszi vízierőmű építését.

Jelentős mértékben fejlődik az ásványolajipar: termelése öt év
alatt mintegy 85 százalékkal emelkedik.

A Szovjetunió ipari termelésének növekedése

(1940 = 100 százalék)

A szénlelőhelyek kiaknázási módszereinek megjavításával a
szénttermelést további 43 százalékkal növelik. Gyors ütemben fej-
lesztik a vegyészeti ipar egyes ágait, különösen a szóda-, a műtrá-
gya- és a műgumigyártást. S a tervben megjelölt nagyszabású beru-
házási program végrehajtásának biztosítása céljából megkezdik
az építőanyagok termelését.

Igen jelentős hely jut a tervben a gépgyártásnak, amelynek
megtisztelő feladata: a munkások és parasztok munkájának meg-

könnyítése, s az egyes népgazdasági ágakban a nehéz és fáradságos munkák egyre fokozódó gépesítésének elősegítése. A gépgyártóipar az ötéves terv folyamán körülbelül kétszeresre növeli termelését. Nagy figyelmet fordít a terv a termelés automatizálására és fejlett géptípusok alkalmazására.

Új gépek alkalmazásával, a nehéz és fáradságos munkák gépesítésével és villamosításával, továbbá a legfejlettebb termelési módszerek alkalmazásával jelentősen emelkedik majd a munka termelékenysége. A terv előirányzata szerint az ipari munka termelékenysége öt év alatt 50 százalékkal kell emelkednie.

Nagy fejlődést biztosít a terv a fogyasztási cikkek gyártó iparágakban: öt év alatt a könnyű- és az élelmiszeripar termelése 70 százalékkal emelkedik.

A mezőgazdasági nyersanyagforrások növekedésének arányában nagyszámú könnyű- és élelmiszeripari gyárat építenek, s köztük is elsősorban pamutipari kombinátokat, gyapottisztító üzemet, műtrágyagyárat, selyemgyárat, konfekcióipari üzemet, bőr- és cipőipari, cukoripari, olajütő, zöldségszárító, édesipari, teaipari, konzervipari, serfőző, borászati, hús-, hal-, vaj- és sajtipari üzemet. Új, nagy textilgyárak épülnek egyebek közt a Volgamenti Kamisinben, Barnaulban (Altáji-vidék), Herszonban, Sztálinababban, vagyis a gyapottermelő vidékek közelében. A legtöbb új gyár lényegesen nagyobb teljesítőképességű lesz, mint a világ legnagyobb jelenlegi textilgyárjai.

Az ipar óriási arányú fejlődése lehetővé teszi a mezőgazdaság gyorsütemű előrehaladását is.

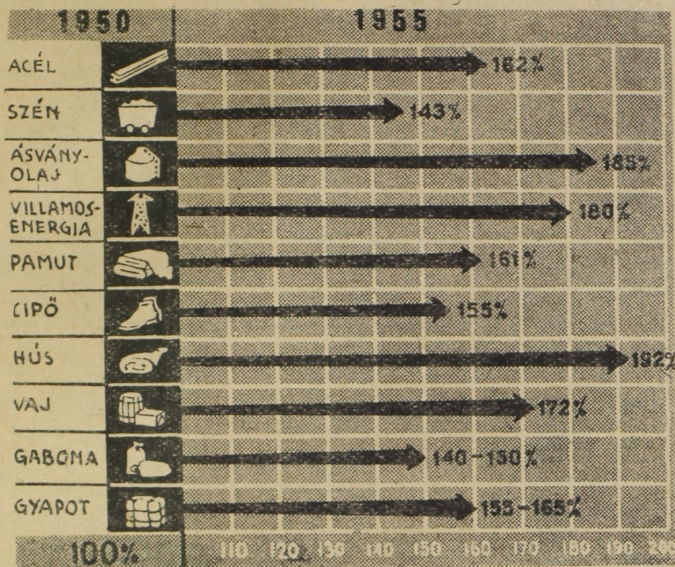
A kongresszuson elfogadott irányelvek hangsúlyozzák, hogy „a mezőgazdaság területén a fő feladat továbbra is valamennyi mezőgazdasági növény terméshozamának növelése, a közös állatállomány szaporítása és produktívitásának egyidejű jelentős emelése, továbbá a földművelés és állattenyésztés össz- és árutermelésének fokozása a kolhozok közös gazdaságának további megszilárdítása és fejlesztése útján, a szovhozok, a gép- és traktorállomások munkájának megjavítása az élenjáró technika és a korszerű földművelési módszerek meghonosítása alapján.”

1952-ben a Szovjetunió igen nagy gabonatermést takarított be: 8 milliárd pudot. A legfontosabb kenyérgabona, a búza termése csaknem másfélszer haladta meg az 1948. évi termést. Így a Szovjetunió továbbra is szilárdan a világ első gabonatermelő országa.

Az új ötéves terv során a gabonafélék termelése 40—50 százalékkal emelkedik. Az ipari növények termelése még nagyobb arányban növekszik. A szovjet mezőgazdaság nagymértékben fokozza a burgonya, a kender, a dohány és a zöldségfélék termelését is. Jelen-

tős föllendülés várható az állattenyésztés területén: az ötéves terv a szarvasmarhaállomány 18—20 százalékos, a juhállomány 60—62 százalékos és a sertésállomány 45—50 százalékos gyarapítását irányozza elő. Ezzel egyidejűleg jelentős mértékben emelkedik az állattenyésztés hozama is: a hús és szalonna mennyisége 80—90 százalékkal, a tejé 45—50 százalékkal, a gyapjúé körülbelül 2—2,5-szeresre, a tojásé 6—7-szeresre emelkedik.

Fontosabb ipari és mezőgazdasági cikkek termelésének növekedése
(százalékban)

A mezőgazdaság föllendülését elsősorban a gépesítés további fejlesztése biztosítja. A háború befejezése óta mintegy 150 új géptípust honosítottak meg a mezőgazdaságban. Napjainkban már 170-féle mezőgazdasági munkaműveletet végeznek géppel, szemben az 1940. évi 90-félével. Egyebek közt sikerrel megoldódott a gyapotszedésnek, ennek a rendkívül fáradságos munkának a teljes gépesítése. A mezőgazdasági termelésben az eddigieknél jóval nagyobb

arányokban használnak majd villamosenergiát. Különösen fokozák a villamosenergiafelhasználást a nagy vízierőművek körzetében. Az új terv fontos feladatul jelöli meg lökéletesebb szerkezetű villafokozottabb gyártását és alkalmazását. 1955-ig a legfontosabb mezőgazdasági munkák 75—90 százalékát gépesítik. mostraktorok és villamosenergiával hajtott mezőgazdasági gépek

A mezőgazdaság gépesítésének és villamosításának feladatát a mezővédő erdősávok ültetésének és öntözőművek létesítésének nagyszabású programja egészíti ki. Az ötéves terv folyamán a kolhozokban és a szovhozokban legalább 2,5 millió hektáron ültetnek védő erdősávokat, s körülbelül 2,5 millió hektár területen létesítenek állami erdőket. Az öntözött földterületek nagysága öt év alatt 30—35 százalékkal, a mocsarak lecsapolásával nyert termőföldek pedig 40—45 százalékkal növekszik. A kolhozokban és a szovhozokban mintegy 30—35 000 tavat és víztárolót építenek.

Az ötödik ötéves tervben a szovjet állam nagy összegeket fordít a mezőgazdaság fejlesztésére: a negyedik ötéves tervhez képest az állami beruházások összege 2,1-szeresre, az öntöző- és talajjavító létesítmények építésére előirányzott összegeké pedig négyszeresre emelkedik.

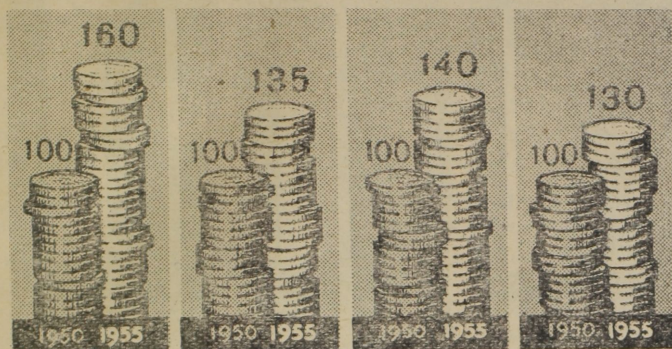
A sztálini természetátalakító terv valóraváltásával gyökeresen megváltozik az egyes vidékek arculata. A déli sztyeppén például, ahol a multban száz és száz kilométereken át egyetlen fát sem láthatunk, most 180 000 hektár területen új erdők létesülnek, s az eljövendő években a szovjet emberek már méltán mondhatják, hogy jelentős mértékben előrehaladtak a pusztító száraz szelek káros hatásának leküzdésében. S a természet átalakítása nemcsak a Szovjetunió európai területein, hanem Szibéria és Közép-Ázsia kiterjedt sztyeppés vidékein is nagy erővel folyik. A szovjet emberek e munkájuk során mind jobban érzik iparuk óriási arányú technikai fejlődését. A természetátalakítás tervének sikeres teljesítésében a legcorszerűbb gépek — lépkedő exkavátorok, földgyaluk, földszivattyúk stb. — légiója segíti őket. Jellemző, hogy a mult évben egyedül a mezőgazdaságban csaknem nyolcszor annyi exkavátor dolgozott, mint 1940-ben.

A terméshozamok növeléséért vívott harcban nagy szerep jut az élenjáró mezőgazdasági tudománynak. A szovjet kutatók csak a háború befejezése óta eltelt néhány év alatt 290 kiváló minőségű új gabonafajtát kísérleteztek ki, köztük 57 búzafélét. Eredményesen foglalkoztak más, edzett növényfajták, korai rizsfélék, gyapotfélések és igen nagy cukortartalmú cukorrépa-fajták kitermelésével. A Micsurin tanításait továbbfejlesztő szovjet agrobiológia lehetővé tette a búza és a gyapot vetésterületének nagyarányú kiterjesztését, s

általában a növénytermelés termelési eredményeinek megjavítását. Az új ötéves terv a mezőgazdaság területén is nagy súlyt helyez a tudományos kutatómunkák továbbfejlesztésére, s e célra nagy összegeket irányoz elő.

Az új ötéves terv a szocializmusnak Sztálin elvtárs által feltárt gazdasági alaptörvényére támaszkodva igen fontos intézkedéseket irányoz elő a szovjet nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának további emelése céljából. A szocialista termelés szüntelen növe-

A szovjet nép életszínvonalának emelkedése
(százalékban)

A Szovjetunió
nemzeti
jövedelme

Munkások és
alkalmazottak
reálbére

Kolhoz-
parasztok
jövedelmei

Állami
társadalom-
biztosítási
kiutalások

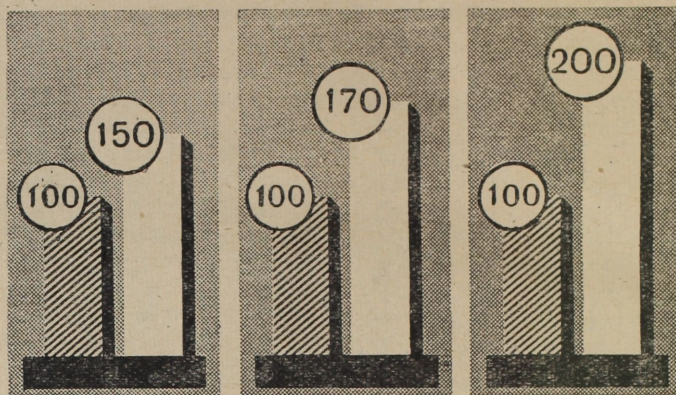
kedése és a társadalmi munka termelékenységének folytonos emelkedése alapján öt év alatt legalább 60 százalékkal növekszik a Szovjetunió nemzeti jövedelme. A nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyedét fordítják a dolgozók személyes szükségleteinek kielégítésére.

A dolgozók életszínvonalának szüntelen emelkedése a legjobb bizonyítéka a szovjet ötéves tervek békés, építőjellegének. A Szovjetunió azért fejlesztheti olyan gyorsan termelőerőit, mert a termelés fejlesztése összhangban van a nép anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítésével.

Az új ötéves terv irányelvei szerint a munkások és alkalmazottak reálbére — számításba véve a kiskereskedelmi árak csökkentését — legalább 35 százalékkal emelkedik, a kolhozparasztok pénz-

beli és természetbeni jövedelme (pénzben kifejezve) legalább 40 százalékkal növekszik. Lakásépítésre az új ötéves terv körülbelül kétszerannyit fordít, mint a negyedik ötéves terv. A most épülő házakat a legkorszerűbb berendezési tárgyakkal szerelik fel. Az

Az egészségvédelemre, kulturális célokra és lakásépítésre előirányzott állami kiadások növekedése az ötödik ötéves tervben a negyedik ötéves tervhez képest (százalékban)

Egészségvédelmi,
közoktatási és
kulturális célokot
szolgáló beruházások

Iskolák építése

Lakásépítés

állami lakásépítő-programmon kívül a városokban és a munkáslakótelepeken állami hitelt is biztosítanak családi házak építésére.

A szovjet gazdaság fejlődésével párhuzamosan egyre jobban csökken a szellemi és a fizikai munka közti lényeges különbség. Szüntelenül emelkedik a munkások műszaki és kulturális színvonala. A tanulók száma már a negyedik ötéves terv végén elérte a 37 milliót, s azóta folytonosan emelkedik. Az új ötéves terv egyik jelentős vívmánya, hogy 1955-ig a nagyvárosokban és az ipari központokban áttérnek a hétosztályos oktatásról a kötelező középiskolai (tízosztályos) oktatásra. Az ötéves terv irányelvei figyelembe veszik Sztálin elvtárs tanítását a kommunizmusba való átmenet szükséges feltételeiről, és megállapítják:

„Az általános műveltséget nyújtó iskolák szocialista nevelő jelentőségének növelése és a középiskolát végzett tanulók szabad

pályaválasztási lehetőségének biztosítása céljából kezdjék meg a politechnikai oktatást a középfokú iskolákban és tegyék meg az általános politechnikai oktatásra való áttéréshez szükséges intézkedéseket.“

Különösen nagy figyelmet szentel a terv a főiskolai oktatás és a tudományos káderek képzés kérdésének. 1955-ben a főiskolákról kétszerannyi szakember kerül ki, mint 1950-ben. A mostani ötéves tervben az előzőhöz képest a főiskolák és a tudományos kutatóintézetek aspiránsképzés útján körülbelül kétszeresre növelik a kítőően képzett tudományos és tudományos-oktató káderek számát.

A Szovjetunió ötödik ötéves terve a békés gazdasági és kulturális építés terve, s mint ilyen, nagy lehetőségeket biztosít a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kiszélesítésére. Mint a kongresszusi irányelvek hangsúlyozzák: „Elősegíti a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének további megszilárdítását és kiszélesítését, valamint a gazdasági kapcsolatok fejlesztését mindazokkal az országokkal, amelyek az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján kívánják fejleszteni kereskedelmüket.“

A Szovjetunió külkereskedelmi forgalma jelenleg háromszorosa a háborúelőttinek. Az ország import- és exportkapacitása folytonosan növekszik. A szovjet belső piac szüntelenül bővül, minthogy a szovjet dolgozók vásárlóképessége szakadatlanul emelkedik. A szovjet külkereskedelem fejlesztése tehát szilárd alapokon nyugszik. A népi demokratikus országokkal folytatott külkereskedelem 1948-tól 1952-ig több mint háromszorosra növekedett. S a külkereskedelmi kapcsolatok kiszélesítésének megvan minden lehetősége. Jó példa erre a szovjet- finn kereskedelmi kapcsolatok alakulása: a két ország közti forgalom 1951-ben — összehasonlítható áron számítva — kilencszerese volt az 1938. évének. Az 1951—1955. évi hosszúlejáratú egyezmény pedig még nagyobb fejlődést ígér. A Szovjetunióval kötött hosszúlejáratú kereskedelmi egyezmények, amelyek a népi demokratikus országok számára szilárd alapot biztosítanak külkereskedelmük több évre vonatkozó tervezéséhez, s megteremtik a feltételeket egyes gazdasági ágaiik termelési és beruházási terveinek egybehangolásához, hatalmas és szilárd piacot nyithatnak meg mindazon tőkés országok előtt is, amelyek „az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján kívánják fejleszteni kereskedelmüket“.

A Szovjetunió ötödik ötéves terve a szovjet állam újabb hozzájárulása a világbéke ügyéhez. Ez a terv tovább erősíti és növeli a Szovjetunió nemzetközi tekintélyét, s elősegíti a béke, a demokrácia és a szocializmus többszázmilliós táborának további megszilárdulá-

sát. A szovjet népgazdaság óriási arányú fejlődésével méginkább szélesíthetők a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági kapcsolatai, amelyeknek alapja — mint Sztálin elvtárs mondta — „a kölcsönös segítésnek és a közös gazdasági fellendülés elérésének őszinte vágya“. Az új ötéves terv irányelvei egyúttal azt is bizonyítják, hogy a Szovjetunióknak megvan minden lehetősége, hogy más országokkal is létesítsen kölcsönösen gyümölcsöző gazdasági kapcsolatokat. Ezt egyébként a kommunista párt külpolitikai feladatairól szólva Malenkov elvtárs is hangsúlyozta: „A jövőben is folytatnunk kell a nemzetközi együttműködésnek és a többi országgal való kapcsolatok fejlesztésének politikáját.“

A szovjet gazdaságnak az ötéves tervben kijelölt békés fejlődésével homlokegyenest ellenkező a tőkés országok gazdasági helyzete. A tőkés országok a gazdaság militarizálásának, a tőkések maximális profitja biztosításának, s a dolgozók további elnyomorodásának útján haladnak.

A tőkés országok termelése már hosszabb ideje egyhelyben topog. Ha az 1951-es év első negyedét száznak vesszük, akkor az Egyesült Államok ipari termelésének indexe negyedévenként a következőképpen változott: 1951 első negyede — 100, második negyede — 103, harmadik negyede — 101, negyedik negyede — 101; 1952 első negyede — 100, második negyede — 97. Az ipari termelés indexe tehát 1951 második negyedében érte el tetőpontját, majd süllyedni kezdett. Jóllehet a fegyverkezési hajsza rohamos ütemben folytatódik, az ipari termelés általános színvonala mégis csökkenő tendenciát mutat. Ennek oka teljesen világos: a polgári célokra termelő ipart olyan jelentős mértékben szűkítik, hogy a termelés általános színvonalának csökkenését még a haditermelés növekedése sem ellensúlyozhatja.

És ugyanilyen, sőt még sokkal rosszabb helyzetben vannak az európai tőkés országok, a gyarmatokról nem is beszélve. A fegyverkezési hajsza az agresszív tábor minden országában fokozta az amúgyis jelentős inflációt. A pénzforgalom csatornáit csordultig megteltek papírpénzzel. Egyre kisebb lesz a pénz vásárlóereje. Szüntelenül emelkedik a közszükségleti cikkek ára, s gyors ütemben csökken a dolgozók életszínvonala. A teljes és részleges munkanélküliek száma az Egyesült Államokban, Japánban, Angliában, Olaszországban, Belgiumban és Nyugat-Németországban — eléri a 32 milliót. A burzsoá közgazdák most nem arról vitáznak, lesz-e újabb gazdasági válság, hanem arról, mikor tör ki a válság.

Így fest a tőkés országok nagy vonásokban fölvázolt, de mindenképen siralmas gazdasági helyzetképe. Ennek fényében még

nyilvánvalóbbak, még lenyűgözőbbek a kommunizmust építő Szovjetunió óriási gazdasági és politikai sikerei. A Szovjetuniót nem fenyegeti a gazdasági válság, munkanélküliség és a tőkés gazdaságra jellemző pusztulás. Nyomort ígérő gazdasági megrázkódtatások réme. A Szovjetunió Kommunista Pártja XIX. kongresszusának előadói és felszólalói egyaránt népük anyagi és kulturális jólétének felvirágoztatásáról, töretlen ívű emelkedéséről beszéltek. S e probléma jó megoldása céljából valamennyien szükségesnek tartották a szovjet nép kimeríthetetlen erőinek összpontosítását, a kommunista társadalmat építő szovjet emberek politikai és termelő tevékenységének maximális fokozását. Különösen nagy feladat hárul a kommunista párt tagjaira, akik az élet minden területén példamutatóan veszik ki részüket a kommunizmus építéséből. A kongresszus határozatai szükségesnek tartják a kommunista pártnak, a szovjet társadalom vezetőereinek további erősítését, a kommunisták élenjáró szerepének fokozását.

A Szovjetunió Kommunista Pártja XIX. kongresszusának határozatai ismételten bizonyítják a kommunista párt és a szovjet nép egybeforrottságát és a szovjet dolgozók szilárd elhatározását, hogy pártjuk és vezérük, Sztálin elvtárs vezetésével diadalra viszik a kommunizmus ügyét.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa az egész világ elé tárta mindazt az újat és életképeset, ami feltartóztathatatlanul fejlődni fog, ami egymaga mutat csak a jövőbe, s ami az egész emberiség egyetlen reménysége. Méltán mondta Rákosi Mátyás elvtárs, a magyar nép vezére:

„...a Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa... hatalmas megnyilvánulása volt a Szovjetunió megdönthetetlen erejének, a szocializmust építő, 800 millió főt számláló nemzetek egységének és összeforrottságának, az egész földkerekségre kiterjedő felszabadító mozgalom és a legyőzhetetlen békétábor jelentőségének. Ez a kongresszus új energiát, új lendületet, új bizalmat és elszántságot ad az egész haladó emberiségnek. A mi feladatunk, hogy ebből az új erőforrásból bőven merítsünk, hogy tapasztalatait, útmutatásait következetesen használjuk fel és alkalmazzuk a magyar népi demokrácia megerősödésére, hogy tudásban, tapasztalatban meggyarapodva bátrabban és gyorsabban haladjassunk a felszabadító Szovjetunió oldalán. Lenin zászlaja, Sztálin vezetése alatt új sikerek, új győzelmek felé!”

P. KRILOV

Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése

A Szovjetuniónak a második világháborúban aratott világtörténelmi jelentőségű győzelme és a népi szabadságmozgalmak eredményeképpen létrejött európai népi demokratikus országok már évek óta sikeresen folytatják népgazdaságuk tervezését. A népi demokratikus országokban a népgazdaság tervezése azért vált lehetővé, mert a parasztsággal szövetséges munkásosztály meghódította a politikai hatalmat, s a népgazdaság legfontosabb parancsnoki magaslatait a proletárdiktatúra funkcióit sikeresen teljesítő népi demokratikus államok foglalták el.

A népi demokratikus országok szocialista szektorának fejlődése szolgál népgazdasági tervezésük kiszélesítésének és szüntelen erősödésének alapjául. Jelenleg az európai népi demokratikus országok ipari és közlekedési vállalatok közül a nagy- és középvállalatok teljesen, a kisvállalatok pedig részben az állam tulajdonában vannak; ugyancsak az állam tulajdona az egész külkereskedelem és a nagykereskedelem, valamint a kiskereskedelem zöme. Az egész ipari termelés 95—99 százalékát a szocialista gazdasági formák biztosítják. A szövetkezeti mozgalom széleskörű fejlődése, valamint az állami gazdaságok s a gép- és traktorállomások létrehozása következtében a szocialista szektor mind nagyobb teret hódít a mezőgazdaságban is. Az európai népi demokratikus országok szocialista gazdasági szektora jelenleg mintegy háromnegyedét termeli a nemzeti jövedelemnek.

A népgazdaság állami tervezése a szocialista gazdasági rendszer egyik legnagyobb erőssége a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben. A népgazdaság tervezése elősegíti a szocialista építés legfontosabb feladatainak sikeres végrehajtását: egyebek közt a népi demokratikus országok függetlenségének megszilárdítását, a szocialista gazdasági formák kiszélesítését és megszilárdítását a tőkés ele-

mekkel vívott harcukban, s a népgazdasági ágak arányos fejlődésének biztosítását. A népi demokratikus országok állami tervei magukban foglalják a szocialista társadalom alapjainak lerakására irányuló összes fontosabb kormányintézkedéseket.

A népi demokratikus országok sikeresen valósítják meg a szocializmus építésének távlati terveit. Népgazdaságuk fejlődésének 1951. évi eredményei bizonyítják, hogy az ilvenirányú tervfeladatokat nemcsak teljesítik, hanem túl is teljesítik. Lengyelországban például az 1951. évi ipari termelés az előirányzott 147.3 százalékhelyett 162.7 százaléka volt az 1949. évének. Bulgária az ipari termelésnek az ötéves tervben 1953-ra előírt színvonalát már 1952 elején elérte. Magyarország 1951-ben túlteljesítette az ötéves terv jelentősen fölemelt előirányzatait.

A népi demokratikus országok szocialista ipara gyors ütemben fejlődik. Az ipari termelés volumene 1951-ben 1950-hez képest Magyarországon 30, Romániában 28,7, Lengyelországban 24,4, Bulgáriában 19, Csehszlovákiában 14,9, Albániában pedig 47 százalékkal emelkedett.

A népi demokratikus országok tervezésének fejlesztése szempontjából óriási jelentőségű a Szovjetunió szocialista tervezési tapasztalatainak széleskörű felhasználása és átvétele. A népi demokratikus országok lényegében a szocializmus építésének ugyanazt az útját járják, amelyet a Szovjetunió megtett. Az átmeneti időszakban a népi demokratikus országok gazdaságának fejlődésörvényei elvileg megegyeznek a Szovjetunió gazdaságának fejlődésörvényeivel. Ez lehetővé teszi, hogy a népi demokratikus államok — országaik fejlődési sajátosságainak figyelembevételével — széles körben alkalmazzák a szovjet tervezés tapasztalatait.

A szovjet tapasztalatok felhasználásának jelentőségéről szólva, Gheorghiu-Dej hangsúlyozta: „A Szovjetunió tapasztalata lehetővé tette, hogy a népi demokráciák viszonylag rövid idő alatt áttérjenek az ötéves gazdasági tervek kidolgozására és megvalósítására. A népi demokráciákban a szocializmus építésének gyors üteme azzal magyarázható, hogy ez országok dolgozóit nemcsak a Szovjetunió a szocializmus építése korszakában szerzett tapasztalatai vezérlik, hanem figyelmesen tanulmányozzák annak az óriási előrehaladásnak törvényszerűségeit is, amelyet a Szovjetunió a tervezés, a tudomány és a technika területén napjainkban — a kommunizmus építésének korszakában — elért.”

A népi demokratikus országok részletesen tanulmányozzák az átmeneti időszak szovjet tervezési tapasztalatait, s nagymértékben alkalmazzák a mostani szovjet tervező módszereket. A népgazdasági tervezés sokéves szovjet tapasztalatainak felhasználásával a nép-

demokratikus országok elkerülhetik azokat a nehézségeket, amelyek a tervgazdaság első éveiben a Szovjetunió elé tornyosultak, s gyorsabban áttérhetnek a tőkéletesebb szervezeti formák és tervezési módszerek alkalmazására.

A népi demokratikus országok népgazdaságát a sokszektortú gazdaság viszonyai jellemzik. Ez a körülmény az egyes népgazdasági ágak tervezésének és szabályozásának különféle módszereit és formáit teszi szükségessé. A közvetlen állami tervezés módszereit főként azokban a népgazdasági ágakban alkalmazzák, ahol a munkaeszközök és a termelési eszközök állami tulajdonban vannak. Az idetartozó vállalatok — a szovjet vállalatokhoz hasonlóan — állami tervek alapján működnek. Állami tervek határozzák meg termelésük volumenét, termékeik választékát, anyagkészleteik és munkaerőállományuk nagyságát, valamint termelőtevékenységük fontosabb műszaki és gazdasági mutatóit.

A népgazdaság olyan ágait és területeit, ahol a kisárutermelő szektor túlsúlyban van, vagy jelentős helyet foglal el, s ahol még vannak tőkés elemek, a népi demokratikus államok egyrészt tervfeladatok megszabásával, másrészt a gazdasági szabályozás módszereinek alkalmazásával irányítják. A mezőgazdaság tervezését és szabályozását szolgálja például: a mezőgazdasági termékek tervszerű begyűjtésének és főlvasárlásának rendszere, a parasztgazdaságok tervszerű ellátása mezőgazdasági fölszereléssel és műtrágyával, a gép- és traktorállomások traktormunkáinak tervezése, valamint a tudományos szervezési módszerek és a fejlett agrotechnikai eljárások tervszerű meghonosítása. A mezőgazdaság tervezésekor és szabályozásakor a népi demokratikus államok mindenképp előtt a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének megszilárdítására törekcsenek. A mezőgazdasági terv sikeres teljesítése céljából a népi demokratikus országok kormányai gazdaságilag ösztönzik a parasztokat egyes növényfajták fokozottabb termelésére, az állatállomány gvarapítására és számos agrotechnikai munka elvégzésére. E célból kedvezményes juttatásokban részesítik a parasztokat, magasabb begyűjtési árakat szabnak meg egyes növényi és állati termékekre, kedvező föltételű mezőgazdasági hitelt nyújtanak a parasztoknak, kedvezményes áron biztosítanak műtrágyát és minőségi vetőmagvakat nekik.

A népi demokratikus országokban a népgazdaság tervezése teljesen a szocialista gazdaság alapjainak lerakását szolgálja.

Így például Bulgária ötéves népgazdaságfejlesztő terve kimondja, hogy „... az 1949—1953. évi ötéves állami népgazdasági terv főfeladata a *szocializmus alapjainak* lerakása Bulgáriában. Ehhez szükséges az ország villamosítása és iparosítása, a mezőgazdaság és a

kisipar szövetkezetesítése és gépesítése, az ipar, a kereskedelem és a közlekedés kapitalista elemeinek felszámolása, a kulákok korlátozása és kiszorítása, s végül a tömeges kollektivizálás alapján a kulákság mint osztály felszámolása“.

Románia ötéves népgazdaságfejlesztő tervtörvénye szerint „Az 1951—1955. évi Ötéves Terv főfeladata a szocializmus gazdasági alapjainak kiépítése a Román Népköztársaságban, a tőkés elemeknek az ország összes gazdasági ágaiból való fokozatos kiszorítása oly módon, hogy az ötéves terv legutolsó eszledejében az iparból teljesen kiküszöböljük, a kereskedelemben és mezőgazdaságban pedig nagymértékben korlátozzuk őket.“

A népi demokratikus országok távlati tervei, megjelölik a népgazdaság vezető láncszemeit és legfontosabb ágait, amelyeknek fejlesztésétől döntő mértékben függ az állami tervek sikeres teljesítése. A szocialista iparosítás megvalósítása céljából a népgazdasági tervek főleg a nehézipar, s különösen a gépgyártás fejlesztését irányozzák elő. Természetesen a terv legfontosabb feladatait és vezető láncszemeit az egyes népi demokratikus országok sajátos gazdasági föltételeinek megfelelően, az illető ország ipari fejlettségének, mezőgazdasági állapotának, s meglévő természeti kincseinek számbavételével konkretizálják. A tervek konkrét feladatokat szabnak meg az elmaradt gazdasági ágak fejlesztésére és a szocializmus fölépítését szolgáló új népgazdasági arányok kialakítására. Csehszlovákia egyik legfőbb gazdasági feladata például, mint Klement Gottwald köztársasági elnök megjegyezte, hogy a csehszlovák ipar fejlődését a könnyűipari ágazatokból olyan ágazatokba tereljük, mint a vas- és fémfeldolgozó ipar, s különösen a gépgyártás, amelyeknek fejlesztésére Csehszlovákiának kedvező föltételei vannak. Bulgária ötéves terve szerint az ország iparosítását biztosító legfőbb iparágak: a villamosenergiatermelés, a bányászat, a vas- és fémkohászat, valamint a gépgyártás. Románia ötéves terve hangsúlyozza, hogy első sorban az ásványolajipart, a gépgyártást és a villamosenergiatermelést kell fejleszteni. Lengyelország hatéves terve a gépgyártás túlnyomó fejlesztésével párhuzamosan a kohászat, a vegyészeti ipar, valamint az ércbányászat jelentős fejlesztését irányozza elő.

★

A népi demokratikus országok tervgazdaságának kialakításakor a központi tervező szervek megszervezése volt az első lépés. Csehszlovákiában és Lengyelországban például a központi tervező szerveket már 1945-ben, Magyarországon az Országos Tervhivatalt 1947 augusztusában, Romániában pedig az Állami Tervbizottságot 1948 júliusában szervezték meg.

A népi demokratikus országok központi tervező szervei jórészt a minisztertanács mellé rendelt bizottságként működnek. Így nagyobb a jogkörük, s közvetlenül a kormánynak felelősek.

Csehszlovákia minisztertanácsának az Állami Tervbizottságról 1951-ben kibocsátott törvénye a bizottság feladatait a következőkben foglalja össze: a népgazdaságfejlesztő tervek, az anyagelosztási tervek, s az új technika meghonosítására irányuló tervek beterjesztése a kormányhoz, az állami költségvetéstervezet, valamint a pénztári és hiteltervek véleményezése, az ártervezés alapelveinek kidolgozása, a tervteljesítés ellenőrzése és a tervezés módszertanának irányítása. Csehszlovákia állami tervbizottságára hárul még az a feladat is, hogy a kormány elé terjessze a minisztériumok javaslatait a népgazdaság fejlesztésének egyes kérdéseiről.

A népi demokratikus országok tervező rendszerének megszilárdítását nagymértékben elősegítette a helyi, vagyis a területi (megyei) és kerületi (járási) tervező szervek megszervezése. A legtöbb népi demokratikus országban a helyi tervező szerveket 1949—50-ben szervezték meg az újonnan megválasztott területi és kerületi (illetve megyei és járási) tanácsok mellett. A helyi tanácsokra hárulnak a mezőgazdaság, a kereskedelem, a közoktatás, az egészségügy, a kommunális gazdálkodás, továbbá az állami és a szövetkezeti helyi ipar tervezésének nagy feladatai.

A népi demokratikus országok minisztériumai és hivatali tervező szerveinek fejlődése az egyes népgazdasági ágak önálló minisztériumainak megszervezését is szükségessé tette. Lengyelországban például jelenleg öt, Romániában hat, Csehszlovákiában pedig kilenc ipari minisztérium működik. Az elmúlt években önálló minisztériumokat és központi hivatalokat szerveztek olyan fontos népgazdasági ágak irányítására, mint a belkereskedelem, a hegyüjtés, a helyi ipar, az erdőgazdaság stb. A minisztériumok népgazdasági ágak szerinti szakosítása biztosítja az egyes ágazatok és a vállalatok tervezésének konkrétabb irányítását, s így az állami tervek kidolgozásának és teljesítésük ellenőrzésének megjavítását.

A népi demokratikus országokban alkalmazott tervezési elvek és módszerek a népgazdaság, szocialista tervezéséről szóló leninista állami tanításon alapszanak.

Sztálin elvtárs tanítása szerint a szocialista tervek állami utasítások, s teljesítésük kötelező. A népi demokratikus államok állami tervfeladatainak utasítás-jellege népgazdaságuk szocialista szektorának fejlődése és megszilárdulása, valamint államapparátusuk tökéletesedése és megerősödése arányában fokozódik. A legtöbb népi demokratikus ország a gazdasági helyreállítás első éveiben csak a főbb nagyipari ágak és a közlekedés számára tűzött ki közvetlen

állami feladatokat. A gazdasági élet többi területén, a kisárutermelés és a magánkapitalista gazdaság túlsúlya miatt a tervfeladatok csak tájékoztató jellegűek voltak. Ma már közvetlen állami feladatokat kap az ipar, az építőipar és a közlekedés túlnyomó többsége, az egész nagykereskedelem és a kiskereskedelem nagy része, s valamilyen nyi állami mezőgazdasági üzem.

A tervgazdaság kiépítésének első éveiben néhány népi demokratikus ország kormánya csak ágazati bontásban hagyta jóvá a tervfeladatokat. A minisztériumok és a főigazgatóságok részletes terveinek elkészítését a központi tervező szervekre vagy a minisztériumokra bízta. A népi demokratikus országok kormányai a legutóbbi időben áttértek a minisztériumi és hivatali, valamint a területi bontásban összeállított tervek jóváhagyására. Így nagyobb a vezetők felelőssége az állami tervek teljesítéséért, s a párt- és gazdasági szervezetek is fokozottabban ellenőrizhetik a tervek teljesítését. Mindez növeli a terv mint föltétlenül teljesítendő állami törvény jelentőségét.

A szocialista tervezés egyik legfontosabb elve, hogy az állami terveket az élenjáró haladó műszaki-gazdasági normák alapján kell kidolgozni. Sz'álin elvtárs már a sztahanovisták első országos tanácskozásán hangsúlyozta, hogy műszaki normák nélkül a tervgazdaság lehetetlen.

Napjainkban a Szovjetunió állami tervének valamennyi feladatát műszaki-gazdasági normák alapján dolgozzák ki. A berendezés kihasználásának műszaki-gazdasági normái a termelési és a beruházási tervet alapozzák meg; az anyagfelhasználási normák az anyag- és műszaki ellátás tervét és a termelés önköltségének egyik legfontosabb elemét, az anyagráfordítást határozzák meg, a munkanormákat (munkaidőráfordítás) a munkatermelékenység-növelés tervének elkészítésekor használják föl.

A népi demokratikus országok népgazdasági tervezésének tökéletesítése szempontjából elsőrendű fontosságú feladat a műszaki-gazdasági normák meghonosítása. Ezt egyébként az egyes kormányok és tervező szervek számos határozata is kifejezi. A Csehszlovák Köztársaság öt éves népgazdaságfejlesztő terve például külön hangsúlyozza a munka-, a nyersanyag- és anyagfelhasználási normák helyes megállapításának jelentőségét. A Román Népköztársaság állami terveinek teljesítését előmozdító legfontosabb szervezési rendszabályok közt első helyen szerepel a gép- és gépcsonor kihasználási normák, továbbá a tüzelőanyag- és villamosenergiafelhasználási normák helyes megállapítása. A népi demokratikus országok számára különösen fontos az élenjáró műszaki normák kidolgozása és alkalmazása, minthogy a kapitalizmustól örökölt berendezés-

kihasználási és anyagfelhasználási normáik legkevésbé sem felelnek meg a szocialista vállalatokban kialakult új munkafeltételeknek. A Magyar Dolgozók Pártja központi bizottságának 1950 május 31—június 1-i teljes ülése egybeközött számos műszaki norma elavultságára, s hangsúlyozta, hogy a magyar népgazdaság tervezésének egyik fő hibája „*az iparunkban s általában termelésünkben használatos normák elavultsága*, ami további előrehaladásunknak mindinkább legnagyobb fékjévé válik, megnehezíti új gépek, új korszerű termelőeszközök bevezetését, új, korszerűbb eljárások alkalmazását termelésünkben, s akadályozza a technikai felszerelés maximális kihasználását“.

Az a körülmény, hogy a népi demokratikus országok tervgazdaságuk első éveiben terveiket csak imitt-amott alapozták élenjáró műszaki normákra, akadályozta a tervekben rejlő tartalékok föltárását és számbavételét. Így például Hilary Minc 1950-ben a Lengyel Egyesült Munkáspárt központi vezetőségének V. teljes ülésén elmondott beszédében hangsúlyozta: „Tervezésünk eddig nem vette kellőképpen figyelembe a termelés fejlődését, s mivel nem használta ki teljes mértékben népgazdaságunk tartalékait, csökkentette lehetőségeinket.“ 1949/1950-ben Magyarország és Bulgária egyes iparágainak terveit is ugyanez jellemezte.

A csökkentett feladatok oka nemcsak a rejtett tartalékok feltárásával foglalkozó tervező káderek tapasztalatlansága volt: hozzájárultak ehhez az „óvatosságot“, s a helyreállítási időszak befejeztével az ütem lassubbodásának elkerülhetetlenségét és egyéb álgazságokat prédikáló burzsoá és jobboldali opportunisták elemek káros „elméletei“ is. A népi demokratikus országok kommunista és munkáspártjai szétűzték ezeket az ellenséges „elméleteket“, döntő módon megjavították az állami tervek kidolgozását, s fokozták mozgósító erejüket. E feladat megoldásának fontos föltétele volt az élenjáró műszaki-gazdasági normákon alapuló népgazdasági tervek kidolgozása.

Ma már a népi demokratikus országok állami terveinek kidolgozásakor mind szélesebb körben alkalmaznak normatívákat a berendezés kihasználására, a nyersanyag- és anyagfelhasználására, a tüzelőanyagfogyasztásra, valamint néhány fontosabb gyár-művek munkaigényének megszabására. Számos fontosabb műszaki-gazdasági normát pedig mint utasításjellegű feladatot erősítették meg. Lengyelországban például az 1951. évi népgazdasági terv magában foglalja a gépek és gépcsoportok kihasználásának legfontosabb műszaki és gazdasági normáit, az 1952. évi terv pedig már a legfontosabb nyersanyagok, anyagok és tüzelőanyagok fölhasználási normáit is tartalmazza. A Bolgár Népköztársaság minisztertanácsá-

nak az 1951. évi tervről szóló határozata jóváhagyta a nyersgyapotrostból, gyapjúból és lenrostból fonható fonalmennyiség normáját, a cukor, a napraforgóolaj, a gyapotmagolaj, a vaj és a sajt és más ipari termékek kihozatali normáit. Ugyanakkor az Állami Tervbizottságot, az Állami Ellátás és Állami Tartalékok Igazgatóságát, valamint az Iparügyi Minisztériumot kötelezték, hogy dolgozza ki a vas- és fémföldolgozó ipar részletes fémfelhasználási normatíváit, a villamoserőművek tüzelőanyagfőlhasználási normáit, s általában a szén- és vegyianyagfőlhasználási normákat. A Román Népköztársaság minisztertanácsának az 1951. évi állami tervről szóló határozata jóváhagyta az olajkútak fúrási sebességére, a lecsapolt acél mennyiségére vonatkozó normákat, a villamoserőművek felhasználási idejét órákban kifejezve, az egy orsó/óra alatt termelt fonalmennyiségét stb. A népi demokratikus országok közgazdasági sajtója hangsúlyozza, hogy az ipari termelési program, a beruházási terv és az anyag- és műszaki ellátási terv kidolgozásakor a tervezőknek méginkább a műszaki és gazdasági normákra kell támaszkodniuk.

A rejtelt népgazdasági tartalékok föltárásának fontos formája a vállalatok számvitele és termelőkapacitásuk tervezése. Több népi demokratikus országban hozzáfogtak az ipari termelőkapacitások fölméréséhez, s kihasználásuk megjavításához. E munkájuk során a tervező szervek a termelőkapacitások fölmérése, nyilvántartása és kihasználása terén összegyűjtött szovjet tapasztalatokat hasznosítják. Magyarországon például az Országos Tervhivatal a fontosabb iparágak termelőkapacitásának fölméréséről kiadott utasításában kötelezővé tette, hogy a vállalatok kapacitását haladó berendezés-kihasználási normák alkalmazásával, s a főbb műhelyek kapacitásának alapulvételével határozzák meg.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a szocialista állam gazdasági terveinek helyesen kell tükrözniük a népgazdaság tervszerű (arányos) fejlődése törvényének követelményeit.

Az egyes ágazatok fejlesztésének terveit az egységes gazdasági tervben kell gondosan egybehangolnunk. E tervezési feladat megoldásának fő módszere a mérlegmódszer, mert a mérlegek készítése teszi lehetővé, hogy — a népgazdaság és a lakosság szükségleteinek figyelembevételével — helyesen koordinálhassuk az egyes ágazatok munkáját, s kölcsönösen egybehangolhassuk a termelést, az elosztást, a fogyasztást és a felhalmozást.

A szovjet tervező szervek sokéves gyakorlata során alakult ki a tervmérlegek és a beszámolómérlegek rendszere, amely a többi közt magában foglalja: az anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia-mérlegeket, a berendezés mérlegét, a termelőkapacitások mérlegét,

a munkaerőmérleget, a vállalatok bevételi és kiadási mérlegét, a lakosság pénzbeli bevételeinek és kiadásainak mérlegét.

A Szovjetunió tapasztalatait hasznosítva: a népi demokratikus országok tervező szervei munkájuk során nagy figyelmet fordítanak a mérlegmódszer alkalmazására. Már első terveik elkészítésekor összeállítottak néhány mérleget, főként a legfontosabb nyersanyagok és tüzelőanyagok anyagmérlegeit, valamint a munkaerőmérlegeket. Lengyelországban például kidolgozták a fontosabb ipari és mezőgazdasági nyersanyagok mérlegeit. Magyarország hároméves helyreállítási tervének kidolgozásakor a tervkészítők elvégezték néhány legfontosabb anyagmérleg elkészítésének hozzávetőleges számításait. A legtöbb népi demokratikus országban az állami helyreállítási tervek összetett (szintetikus) mérlegeiből kiindulva elkészítettek a munkaerőmérlegeket és a nemzeti jövedelem mérlegeit. A helyreállítási tervekben kidolgozott mérlegek rendszerint tájékoztató jellegűek voltak, mert még nem támaszkodtak pontos készletnyilvántartásra, s megalapozott anyagfelhasználási normákra.

A népi demokratikus országok tervező szervei a Szovjetunió tapasztalatai alapján az egyes mérlegszámítások gyakorlatáról fokozatosan áttérnek az anyagi és pénzügyi mérlegek tervének részletes megalapozására.

Anyagmérlegek manapság a fontosabb nyersanyagokról, anyagokról és berendezésekről készülnek. Magyarországon például az 1952. évi terv összeállításakor a tervkészítők kidolgozták a vas-tartalmú és a színesfémek, a szén, ásványolaj és ásványolajtermékek, a főbb vegyszerek, a fa, az építőanyagok mérlegeit, a mezőgazdasági nyersanyagok mérlegeit, a főbb élelmiszerek és iparcikkek mérlegeit, valamint a berendezésmérlegek jelentős részét. Az anyagmérlegek szerepe is megváltozik: hozzávetőleges számításokból az állami anyag- és műszaki ellátási terv kiinduló bázisává alakulnak át. Anyagmérlegek alapján dolgozzák ki az elosztási terveket s látják el a vállalatokat meg az építkezéseket anyaggal és berendezéssel. Az anyagmérlegek jobb megalapozása céljából sok népi demokratikus ország a legfontosabb termékekre és munkafajákra nyersanyag- és anyagfelhasználási normákat dolgoz ki.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a népgazdaság tervezése elválaszthatatlanul összefügg a dolgozó milliók eleven, gyakorlati tevékenységével. E tervezési elv érvényesítése megköveteli, hogy a tervek összeállításakor nagymértékben figyelembe vegyünk az élenjáró termelési tapasztalatokat, számoljunk a tömegek széleskörű részvételével, s a tervfeladatokat bontsuk le egészen az egyes dolgozóig.

A népi demokratikus országok terveik kidolgozásakor hasznosítják a legjobb munkások, dolgozó parasztok és műszaki értelmi-

ségi tapasztalatait. Vállalataik alkalmazzák a műszaki és szervezési intézkedések tervét, melyet a munkások és a műszaki értelmiségiek bevonásával dolgoznak ki; a tervek teljesítése és túlteljesítése céljából pedig rengeteg újírtási javaslatot valósítanak meg.

A tömegeknek a tervezésben való részvételére jellemző példa, hogy Magyarországon a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségének kezdeményezésére 1951 októberében a vállalatok dolgozói részletesen megvitatták az 1952. évi termelési terv főfeladatait. A megvitatás során sok vállalat dolgozói javasolták a vállalat termelési és munkatermelékenységi feladatainak fölemelését.

Az állami tervek sikeres teljesítése céljából a népi demokratikus országok nagy gondot fordítanak a terveknek egészen az egyes dolgozókig történő lebontására. Boleslaw Bierut elvtárs a Lengyel Egyesült Munkáspárt központi vezetőségének V. teljes ülésén a következőket mondta: „... valamely vállalat termelési tervének eredményes teljesítése megkívánja, hogy a tervet ne csak a vállalati kollektíváig bontsuk le, hanem az egyes részlegig, az egyes termelő csoportokig, s végül az egyes munkásokig is. Ha a gyár minden munkása megismeri és megérti a tervfeladatokat, s öntudatosan részvesz végrehajtásukban, akkor harcolni fog a pazarlás mindenmű megnyilvánulása ellen, az összes tartalékok teljes fölhasználásáért, saját munkájának és az egész kollektíva munkájának maximális termelékenységéért.“

A szocialista tervezés nem korlátozódik a tervek összeállítására. „A terv összeállítása — tanítja Sztálin elvtárs — csak *kezdeté a tervezésnek*. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki.“ (Sztálin Művei. 12. kötet. 370. lap. Szikra 1950.)

A népi demokratikus országok ötéves tervtörvényei kötelezővé teszik az állami terv teljesítésének folyamatos ellenőrzését. A Román Népköztársaság 1951—1955. évi ötéves népgazdaságfejlesztő tervének törvénye például felhatalmazza a minisztertanácsot, hogy „... a Terv teljesítésének biztosítása, valamint a fölmerülő nehézségek elhárítását és az esetleges aránytalanságok megelőzését szolgáló azonnali operatív intézkedések foganatosítása céljából megszerveze és irányítsa az Ötéves Terv végrehajtásának állandó és rendszeres ellenőrzését.“

A népi demokratikus országok kormányai fokozatosan építik ki a népgazdasági tervek teljesítésének állami ellenőrzését. A Magyar Népköztársaság Népgazdasági Tanácsa például határozatot hozott a tervvégrehajtás ellenőrzésének megszervezéséről. A határozat megállapítja az egyes állami szervek felelősségét a tervtelje-

sítés ellenőrzéséért, meghatározza a tervek teljesítéséről szóló jelentések elkészítésének módszereit és benyújtásuk határidejét, s különösen hangsúlyozza, hogy „a vezető szervek ellenőrző munkáját a dolgozók széleskörű ellenőrzésének kell kiegészíteni“.

A népi demokratikus országokban a tervteljesítés ellenőrzését mind a helyszínen (a vállalatokban, a területi tervező szervezetekben), mind felső fokon (a minisztériumokban, a felsőbb tervező szervezetnél), egyaránt megszervezték. A népi demokratikus országok központi tervező szervei negyedévenként vagy havonta beszámolókat készítenek a minisztertanács részére az állami tervek végrehajtásáról és a tervfeladatok teljesítésére irányuló intézkedések eredményeiről. A tervteljesítés ellenőrzésének megjavítása céljából az állami statisztikai szervek a legutóbbi években kibővítették a beszámolók körét. Az iparban és a közlekedésben például a beszámolási kötelezettséget az anyagmérlegekre és a műszaki gazdasági normatívákra is kiterjesztették. Beszámolókat készítenek a fontosabb mezőgazdasági munkákról, az agrotechnikai rendszabályok teljesítéséről, a beruházásokról, a kiskereskedelmi áruforgalomról, valamint a termelés önköltségének csökkentéséről. A statisztikai beszámolók rendszerének kialakításakor arra törekszenek, hogy a beszámolók ne csak a tervfeladat teljesítésének mértékét mutassák meg, hanem adatokat szolgáltatassanak a tervfeladatoktól való eltérés okainak megállapítására, s az állami tervek túlteljesítésének lehetőségét biztosító tartalékok föltárására is.

A népi demokratikus országok kormányai nemcsak a globális tervteljesítést tartják a szocialista vállalatok fontos feladatának: megkövetelik, hogy teljesítsék a termékek választékára, minőségére és önköltségére megszabott feladatokat, valamint a munkatermelékenység emelésének tervét is.

A népi demokratikus országokban a prémiumrendszer alkalmazása és a vállalati igazgatói alap létesítése egyre jobban kifejleszti az állami tervek teljesítésére és túlteljesítésére való gazdasági ösztönzés módszereit.

★

A Szovjetunió tervező tapasztalatainak megfelelően az európai népi demokratikus országok állami terveinek rendszere távlati terveket és folyó — évi és negyedévi — terveket foglal magába. Az első tervek általában két-hároméves helyreállítási tervek voltak, s ezek alapján dolgozták ki az összesített évi terveket.

Mint ismeretes a népgazdaság helyreállításának terveit a népi demokratikus országokban 1946—1947-ben dolgozták ki, vagyis olyan időszakokban, amikor (Lengyelország kivételével) még nem

történt meg az egész nagyipar és a közlekedés államosítása, a többi gazdasági ágban pedig a szocialista szektor még jelentéktelen helyet foglalt el. Ennek megfelelően a népgazdaság helyreállításának tervfeladatai nagyrészt csak általános utasítások jellegével bírtak; részletesebb terveket a népi demokráciák csak olyan fontosabb népgazdasági ágakra dolgoztak ki, mint a nagyipar és a közlekedés.

A tervezés fejlődésének következő szakasza az öt éves tervek — Lengyelországban a hat éves terv — kidolgozása volt. A távlati tervek kidolgozásakor a szocialista szektor már uralkodóvá vált az iparban, a közlekedésben, a nagykereskedelemben és a hitelszervezetben. Az öt éves terveket mint az egész népgazdaság fejlesztésének összesített terveit dolgozták ki. Az egyes gazdasági ágak tervfeladatainak kibővítésére a következő fontosabb módszerek alkalmazták: a tervezett termékek cikklisztájának növelése, számos minőségi mutatószám, egyebek közt a műszaki fejlesztési mutatószámok és az élenjáró agrotechnika alkalmazását jelző mutatók beépítése a tervbe, a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését megszabó mutatószámok körének kiszélesítése stb.

A népi demokratikus országok távlati tervezésük során hosszabb időtartamra is készítenek terveket, s ugyanakkor egyes népgazdasági ágakra és fontosabb gazdasági körzetekre külön három-, illetve öt éves terveket dolgoznak ki. A Román Népköztársaság Minisztertanácsa például 1950 októberében tízéves tervet hagyott jóvá az ország villamosítására és víziergiaforrásainak kihasználására. A terv előírja a villamosenergia-termelés növelését, s feladatokat szab meg az ország villamosításához szükséges berendezések és anyagok gyártására, talajöntözésre, erdőültetésre és a mezővédő erdősávok fejlesztésére. Bulgáriában 1951-ben távlati tervet dolgoztak ki Dobrudzsa mezőgazdaságának fejlesztésére, víz- és villamosenergiaellátásának megjavítására. A tervben feladatul tűzik ki védőerdősávok létesítését, az öntözőt területek növelését, a füves vetésforgó meghonosítását, s számos agrotechnikai intézkedés végrehajtását.

Az éves tervek és távlati tervek kapcsolatának biztosítása végett a legtöbb népi demokratikus ország távlati tervei éves bontásban készülnek el. Ez lehetővé teszi minden egyes év tervfeladatának helyes meghatározását.

A népi demokratikus országok negyedéves terveket is készítenek. Kezdetben ezeket a terveket a legtöbb népi demokratikus országban negyedévenként is hagyták jóvá. Erre főleg azért volt szükség, mert a tervgazdaság kialakításának kezdeti időszakában a még tapasztalatlan tervekészítőknek nehézséget okozott az éves és negyedéves tervek egyidejű kidolgozása. Ma már a népi demokratikus

országok többségében negyedéves bontásban készített évi terveket hagynak jóvá. Ez a rendszer érvényesül Lengyelországban, Romániában, ezt alkalmazzák 1951 óta Bulgáriában, s most térnek rá Magyarországon is. Az éves és negyedéves tervek egyidejű jóváhagyása biztosítja a vállalatok tervfeladatainak nagyobb szilárdságát, s lehetővé teszi a tervteljesítés ellenőrzésének megjavítását.

A népi demokratikus országok éves terveinek kidolgozásakor ma már a Szovjetunióban alkalmazott módszer is érvényesül: először a keretszámokat, majd az éves terv tervjavaslatát dolgozzák ki. Így lehetővé válik az éves terv feladatainak mélyrehatóbb és pontosabb megalapozása, s a legfontosabb népgazdasági ágak fejlesztését előírányzó főbb mutatószámok előzetes egybehangolása, ami viszont jelentősen megkönnyíti a minisztériumoknak és a helyi tervező szervezeteknek a gazdasági tervjavaslatok összeállítására irányuló munkáját.

A népi demokratikus országok terveinek kidolgozásában mind nagyobb feladat hárul a felsőbb tervszervekre és a minisztériumokra, amelyek a központi pártszervek és a kormány utasításai alapján centralizáltan dolgozzák ki az előzetes ellenőrzőszámokat és az állami tervek előírányzatait. Ez a rendszer eltér a régebbi gyakorlattól, amely szerint a terv kidolgozása a vállalatoknál kezdődött. Az új rendszer érvényesülésével átfogóbban mérhetőek fel a népgazdaság szükségletei, és megakadályozhatók az egyes hivatalok kísérletei a tervfeladatok csökkentésére.

A népi demokratikus államok fokozatosan áttérnek a tervmutatószámok szovjet rendszerének alkalmazására.

A népi demokratikus országok első népgazdasági terveiben mindössze néhány mutatószám szerepelt. Kezdetben csak a legfontosabb népgazdasági ágak fejlesztésének feladatait szabták meg. A helyreállítási tervekből hiányoztak számos termelési ág minőségi mutatószámai; nem jelöltek meg tervfeladatokat az új technika meghonosítására, az anyag- és műszaki ellátásra, s a fontosabb műszaki-gazdasági normákra vonatkozóan.

A népi demokratikus országok most már olyan mutatószám-rendszert alkalmaznak, amely lényegében átfogja az egész népgazdaság fejlesztését, s tartalmazza az összes fontosabb mennyiségi és minőségi feladatokat. A román népgazdaság fejlesztésének ötéves terve például részletes tervfeladatokat szab meg: az iparban — valamennyi fontosabb termékfajta gyártására, valamint a legfontosabb műszaki-gazdasági normatívákra; a mezőgazdaságban — a főbb termékfajlák terméshozamára és velésterületének nagyságára, továbbá az állatállomány gyarapítására és hozamára, mezővédő erdősávok létesítésére, a mezőgazdaság gépesítésére és mezőgazdasági gépek

szállítására; a közlekedésben — egyes szállítási ágak teherforgalmára és a gördülőanyag kihasználására stb. Az ötéves terv tartalmazza még a munka termelékenységének és a munkaerő létszámának feladatát népgazdasági ágak szerint, a termelési és a szállítási önköltség, továbbá a forgalmi költségek csökkentésének feladatait, a kiskereskedelmi áruforgalom tervét áruajtánként, a közoktatás, az egészségügy s a kommunális gazdálkodás fejlesztési terveit.

Az éves tervek lényegesen több mutatószámot foglalnak magukban, mint az ötéves tervek. Az éves tervekben föltüntetik: az ipari termékek részletes cikklisztáját, a legfontosabb építkezések jegyzékét, az anyag- és műszaki ellátás tervét, továbbá a legfontosabb műszaki-gazdasági normatívákat. A tervfeladatokat a tervek teljesítéséért felelős minisztériumok, főhatóságok, helyi tanácsok szerint állapítják meg.

A termelési terv mutatóinak köre felöleli az összes fontosabb ipari és mezőgazdasági termékfajtákat. A Magyar Népköztársaságban például az Országos Tervhivatal az ipari termelés évi tervéhez mintegy 1500 tételt tartalmazó cikklisztát hagyott jóvá. A mezőgazdasági és ipari termékek részletesebb cikklisztája elősegíti a termékek minőség és választék szerinti tervezésének megjavítását, s az anyagmérlegek rendszerének kibővítése útján a tervfeladatok jobb megalapozását.

A népi demokratikus országok terveinek új fejezetei: az élenjáró technika meghonosítására irányuló tervfeladatok a legfontosabb népgazdasági ágakban. Lengyelország hatéves népgazdaságfejlesztő terve például megszabja az egyes gazdasági ágak feladatait új, fejlett technológiai eljárások bevezetése, a termelés gépesítése és automatizálása, új, korszerűbb gépek, berendezések és anyagfajták termelése terén. Bulgária népgazdaságfejlesztő terve nagy figyelmet fordít tudományosan megokolt mezőgazdasági munkamódszerek alkalmazására, s ennek megfelelően szabja meg a tudományos kutatóintézetek általános munkaterveit. A Magyar Népköztársaság minisztertanácsa jóváhagyta az egyes népgazdasági ágak műszaki fejlesztését előmozdító, éves bontásban kidolgozott ötéves műszaki fejlesztési terveket, valamint a tudomány fejlesztésének ötéves tervét.

A legtöbb népi demokratikus ország népgazdasági tervében jelentős mértékben kibővült a beruházások fejezete. A helyreállítási tervek még csak a beruházások teljes terjedelmét és az ágazatok közli eloszlását szabták meg. A mostani beruházási tervek viszont magukban foglalják a fontosabb építkezések címjegyzékeit, valamint ágazati bontásban az állóalapok és a termelőkapacitások üzembehelyezésének feladatait is.

A beruházások tervezésének tökéletesítésére a népi demokratikus országok kormányai több intézkedést léptettek életbe. A Bolgár Népköztársaság minisztertanácsa például az 1951. évi tervről hozott határozatában megtiltja, hogy a kormány engedélye nélkül hozzáfogjanak a tervben nem szereplő új építkezésekhez, illetve önkényesen kibővítsék a megállapított beruházási tervet. Ennek biztosítására 1951 január 1-től megszüntették a népgazdasági tervben nem szereplő építkezések finanszírozását és építőanyagellátását. A határozat kötelezi a minisztériumok és főhatóságok vezetőit, hogy ellenőrizzék az összes épülő objektumok terveit és költségvetési előirányzatait, s 20 százalékkal csökkentsék az építő-szerelő munkák előirányzott költségeit. A beruházások tervezésének további tökéletesítése szempontjából nagyjelentőségű feladat a műszaki tervező munkálatok tervezésének és a költségelőirányzatok összeállításának jobb megszervezése.

A népi demokratikus országok állami terveinek új fejezete az anyag- és műszaki ellátás terve is. Ezt a tervet a hosszúlejáráú tervek készítése tette különösen fontossá. A népgazdaság gyorsütemű fejlesztése ugyanis megköveteli az anyagkészletek észszerűbb és takarékosabb fölhasználását. A népi demokratikus országok ennek biztosítása céljából rátértek az anyag- és műszaki ellátás állami tervezésére. A Bolgár Népköztársaság minisztertanácsa az 1951. évi tervről szóló határozatában jóváhagyta a berendezések, gépek, nyersanyagok, késztermékek, élelmiszerek, a piaci és piaconkívüli alapok elosztásának terveit, a központi tervszerveket pedig megbízta, hogy szigorúan ellenőrizzék az egyes minisztériumok tervszerű ellátását és az anyagok rendeltetésszerű felhasználását.

A népi demokratikus országokban különösen nagyjelentőségű a munkaügyi tervezés kérdése, s főleg a munkaerőtoborzási tervek kidolgozása. A lengyel hatéves terv megszabja a szakiskolákból kikerülő szakmunkások számát, valamint a szakmai továbbképzés feladatait. Magyarországon és Csehszlovákiában is készítenek munkaerőtoborzási és káderképzési terveket.

Munkatermelékenységi tervet a helyreállítás időszakában a legtöbb népi demokratikus országban nem dolgoztak ki, vagy csak egyes iparágakban készítettek; ma viszont már az anyagi termelés minden ágában alkalmazzák ezt a tervet. A munkatermelékenységi terv mutatói közt szerepel az egy munkásra eső teljesítmény értékben kifejezve; újabban a teljesítmény kimutatására természetbeni egységeket is használnak, főleg a kitermelőiparban és a közlekedésben.

A legfontosabb népgazdasági ágak fejlesztési tervei a munkatermelékenység növelésének feladatait úgy állapítják meg, hogy a

termelés emelkedése túlnyomórészt a munka termelékenységének fokozása útján következtek be.

Az ipari termelés önköltségsökkentési tervének kidolgozására általában az állami terv egyéb fejezeteinél valamivel később került sor. Ez azzal magyarázható, hogy a helyreállítási időszak első éveiben a legfontosabbnak a termelés fokozását tekintették. Az önköltség tervezését egyébként is megnehezítette a népi demokráciák valutáinak romlása. A későbbiek során azonban az önköltség tervezése elsődrendű gazdasági feladattá vált, mert az iparosítás megvalósítása és a mezőgazdaság szocialista átalakításának megkezdése megkövetelte a felhalmozás belső tartalékainak feltárását.

Ez a feladat részletesen kifejeződött az ötéves és éves tervekben, valamint a népi demokratikus országok kormányainak egyes határozataiban. A lengyel hatéves terv, a bolgár és a román ötéves terv az ipar, az építőipar és a közlekedés számára feladatokat szab meg a termékek önköltségének csökkentésére, s a kereskedelem társadalmasiított szektora számára is meghatározza a forgalmi költségek csökkentésének feladatait.

Csehszlovákia Kommunista Pártjának központi bizottsága 1951 júliusában határozatot fogadott el az állami eszközök takarékos felhasználására irányuló intézkedésekről, amelyeknek célja: 50 millió korona összegű pótlólagos felhalmozás biztosítása, elsősorban az önköltség csökkentése révén.

A Magyar Népköztársaság minisztertanácsa 1950 végén határozatot bocsátott ki a takarékosaságról. A határozat egyik legfontosabb feladatnak jelöli meg a termelés önköltségének csökkentését a különféle anyagfajták és a munkabérialapok takarékos felhasználása útján. Magyarországon az ipari termelés önköltségét 1951-ig globálisan mérték, s csak ekkor, az ötéves terv második évében kezdték meg az önköltség gyártmányonkénti tervezését.

Több népi demokratikus országban az önköltség tervezésének fejlődését komolyan akadályozta a burzsoá könyvelési rendszer, amely nem tette lehetővé valamennyi termékfajta önköltségének, valamint az egész önköltség, illetve egyes elemei alakulásának megállapítását. A népi demokratikus országok éppen ezért fokozatosan áttérnek a Szovjetunió könyvelési rendszerére, amely biztosítja a termékek önköltségének és az önköltség alakulásának pontos nyilvánosságát. Az önköltség-tervezés megjavításának másik fontos feltétele a műszakilag megalapozott nyersanyag- és anyagfelhasználási, valamint munkaráfordítási normatívák megállapítása. Az önköltség tervezésének megszervezése valamennyi népi demokratikus országban elősegíti az önálló elszámolás széleskörű alkalmazását.

Az elmúlt években jelentősen kiszélesült a kiskereskedelem ter-

vezése is. Ez főleg azért vált lehetővé, mert 1951-ben a kiskereskedelem áruforgalmának már több mint háromnegyedét a szocialista szektorhoz tartozó kiskereskedelmi vállalatok bonyolították le. A kiskereskedelmi áruforgalom állami tervezése fontos eszköze a város és a falu közti gazdasági szövetség megszilárdításának és fejlesztésének, valamint a kereskedelem területén még meglévő tőkés elemek ellen vívott harcnak.

A népi demokratikus országokban jelenleg már kiskereskedelmi áruforgalom fejlesztésének főbb mutatószámait is tervezik. Románia öt éves népgazdaságfejlesztő terve például feladatokat szab meg a városi és falusi állami, illetve szövetkezeti kiskereskedelmi áruforgalom terjedelmére, a közétkeztetési vállalatok forgalmára, a legfontosabb árucikkek piaci alapjaira, a kereskedelmi hálózat fejlesztésére, valamint a kereskedelmi dolgozók létszámára vonatkozóan. A Bolgár Népköztársaság miniszertanácsa az állami és szövetkezeti kereskedelem áruforgalmának és árualapjai nagyságának tervét nemcsak országos viszonylatban hagyja jóvá, hanem körzetenként is. A kiskereskedelem áruforgalmi terveinek megalapozására árumérlegeket dolgoznak ki, de felhasználják a lakosság pénzbevételeinek és kiadásainak mérlegszámításait is. A tervekészítő szervek ma már egyre fokozottabban ellenőrzik az eladásra kerülő árucikkek választékát és minőségét is.

A népi demokratikus országok tervgazdasága megszilárdításának fontos tényezője a külkereskedelem állami tervezése. A népi demokráciák mind kiterjedtebb kereskedelmi kapcsolatokat létesítenek a Szovjetunióval és egymással. Így természetesen fedezhetik fontos nyersanyagokban és gépi berendezésekben mutatkozó szükségleteiket, és egybehangolthatják gazdasági terveiket. A Szovjetunió 1951—1955. évi öt éves népgazdaságfejlesztő terve tovább szélesíti és még szilárdabbá teszi majd a Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködését.

★

A népi demokratikus országoknak még nagy feladatokat kell megoldaniuk, népgazdasági tervezésük továbbfejlesztése és tökéletesítése végett. Nagy munkát jelent majd termelőkapacitásaik fölmérése és műszaki-gazdasági normatíváik megállapítása, továbbá mérlegrendszerük tökéletesítése, a munka termelékenységének és az önköltség csökkentésének pontosabb tervezése, valamint állami terveik teljesítésének rendszeres ellenőrzése.

A tervgazdaság megszilárdítása, a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak tanulmányozása és gyakorlati alkalmazása útján a népi demokratikus országok újabb meg újabb győzelmeket arathatnak a szocializmus építésében. (*Planovoje Hozajsztvo. 1952. 4. szám.*)

Az ellentétek harca törvényének kidolgozása Marx „Tőké“-jében

I.

A „Tőke“ a tudományos szocializmus egyik legkiemelkedőbb alkotása. Hogy a szocializmus utópiából tudománnyá vált, az leginkább a „Tőkének“ köszönhető, amelyben Marx a kapitalista társadalom törvényszerűségeit elemezte. Ez a mű volt az első, amely a legapróbb részleteket is figyelembe véve kimutatta, hogy a kirívó, antagonisztikus ellentéteken alapuló kapitalizmus fejlődése elkerülhetetlenül, törvényszerűen, természettörténeli szükségszerűség erejével előkészíti a szocializmusba való átmenet feltételeit.

Az utópikus szocialisták alkottak ugyan szocialista elméleteket, de nem tudták felfedni a kapitalizmus működésének azt az objektív mechanizmusát, amely a kapitalizmust pusztulásba dönti. Marxnak ellenben az az érdeme, hogy kimutatta: a szocializmus nem jámbor óhaj, hanem a társadalmi fejlődés szükségszerű, törvényszerű eredménye. A „Tőke“ nélkül tehát nincs tudományos szocializmus.

A „Tőke“ egyben a marxizmus kiváló filozófiai alkotása is, amely elképzelhetetlen lett volna a dialektikus és a történelmi materializmus nélkül. A „Tőke“ filozófiai alapja, lelke a dialektikus materializmus, a materialista történelemfölfogás. Lenin azt írta, hogy ha Marx nem is hagyott ránk nagybetűs „Logikát“, azaz a dialektikát nem hagyta ránk rendszerbe foglalt formában, ránk hagyta a kisbetűs logikát, a „Tőke“ logikáját, és ezt a logikát a legteljesebb mértékben ki kell aknáznunk. Lenin azt írta, hogy Marx a „Tőkében“ egy tudományra alkalmazta a dialektikát, a dialektikus logikát, a dialektikus ismeretelméletet, mégpedig nem elvontan, hanem konkrétan, egy egész társadalmi-gazdasági alakulat — a tőkés rend — elemzésére.

Engels Marxnak „A politikai gazdaságtan bírálatahoz“ című művéről írt ismertetésében, amely rendkívül nagy érték és sok tekintetben vezérfonal számunkra a „Tőke“ módszerének vizsgálatában, a következőket írja:

„A politikai gazdaságtan marxi bírálatainak alapjául szolgáló módszer kidolgozását oly eredménynek tartjuk, amely aligha áll mögötte a materialista alapfelfogásnak.“ (*Marx—Engels. A tőke első kötetéről.* 125. lap. Szikra 1950.)

A „Tőke“ felmérhetetlen jelentőségű a marxista dialektikus módszer kidolgozása szempontjából. A „Tőke“ a materialista dialektikának valóságos enciklopédiája. Marx művében mindenoldalú bírálatnak vetette alá Hegel idealista dialektikáját és szembeállította vele saját módszerét — a materialista dialektika egvedül tudományos módszerét. A „Tőke“ első kötetének második kiadásához írt utószavában Marx így ír erről: „Az én dialektikus módszerem nemcsak különbözik alapjában a hegelitől, hanem ennek egyenes ellentéte.“ (*Marx. A tőke. 1. kötet. 22. lap. Szikra 1949.*)

A forradalmi marxistákat az elméleti megismerés és a forradalmi cselekvés mindent legyőző módszerével nem Hegel idealista, misztifikált dialektikája, hanem Marx materialista dialektikája fegyverezte fel, amelyet legteljesebb és legrészletesebb formájában a „Tökében“ találunk meg.

Marx és Engels materialista dialektikáját Lenin és Sztálin, az orosz és a nemzetközi proletariátus nagy vezetéi fejlesztették tovább. Lenin és Sztálin ezt a hatalmas elméleti fegyvert az új történelmi korszaknak, az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának, a szocializmus és a kommunizmus építése korszakának tapasztalatai alapján még jobban kiélesítette.

A „Tökében“ mélyrehatóan kidolgozott marxi módszernek mindenekelőtt az a jellemző vonása, hogy minden ízében forradalmi és pártos. A „Tökében“ roppant erővel nyilvánul meg a marxizmus forradalmi-kritikai jellege. Marx módszere segítségével könyörtelenül föltárja a tőkés termelési mód ellentmondásait, a kapitalizmus gyógyíthatatlan fekélyeit, kimutatja, hogy a kapitalizmus elkerülhetetlen bukásra van kárhoztatva. A marxi elemzés minden mozzanata az objektív tények egész Mont Blanc-ján alapul s ugyanakkor ezt az elemzést át- meg áthatja a forradalmi szenvedélyesség, a burzsoázia gyűlölete és a proletariátus szeretete: Marx a proletariátusban az egész dolgozó emberiség boldog jövőjéért vívott küzdelem harcosát látta.

Marx módszere nemcsak a kapitalizmus tanulmányozásának módszere. Ezzel a módszerrel bírálja Marx a kapitalizmus ügyvé-

deinek elméleteit is, ezzel vívja kíméletlen forradalmi harcát az egész burzsoá politikai gazdaságtan kapitalizmust védő következtetései ellen. Nem véletlen, hogy a „Tőke“ alcíme: „A politikai gazdaságtan híralata“. Marx nem ok nélkül írta egyik levelében, amelyben örömmel közli, hogy befejezte a „Tőke“ első kötetét: „Ez a legfélelmetesebb lövedék, amelyet valaha a burzsoá fejébe eresztettek.“

Nyilvánvaló tehát, hogy a „Tőke“ dialektikáinak tanulmányozása nemcsak elméleti szempontból nagyjelentőségű. Marxtól, aki a dialektikát a kapitalizmus elemzésére alkalmazta, megtanulniuk, hogyan kell forgatni ezt a rendkívül éles elméleti fegyvert. A marxizmus és módszere tanulmányozásának időszzerű politikai jelentősége is van. Hiszen mi a „Tőke“ dialektikája, ha röviden akariuk kifejezni e kérdés lényegét? Mindenekelőtt legmélyebbre ható elemzése a kapitalista termelési mód ellentmondásainak, amelyeknek mozgása, fejlődése elkerülhetetlenül pusztulásba dönti a kapitalizmust. Éppen ez az oka annak, hogy a marxizmus ellenségei, köztük a napjainkban működők is, mérgezett nyilakat a „Tökére“, a „Tőke“ forradalmi módszerére, Leninnek és Sztálinnak azokra a zseniális műveire irányítják, amelyekben Lenin és Sztálin a kapitalizmus utolsó szakaszának, az imperializmusnak az ellentmondásait elemzik a dialektika segítségével s amelyekben az új történelmi feltételekre alkalmazva alkotó módon továbbfejlesztik a „Tőke“ eszméit.

A mai jobboldali szocialisták veszett dühvel támadják a „Tőke“ alapételeit. Elődeikhez, Bernsteinhez Kautskyhoz és társaikhoz hasonlóan, ádázul harcolnak a „Tőke“ forradalmi dialektikája ellen. Ennek igen egyszerű a magyarázata: ahhoz, hogy a „Tőkét“ megfoszthassák élő lelkétől, ki kell venni belőle a dialektikát. Dialektika nélkül nincs „Tőke“, nincs a „Tőkét“ jellemző forradalmi kritikai szellem. Az az elemzés, amelyet a „Tökében“ kapunk: a kapitalizmus dialektikus elemzése. Ezért a munkásosztály mai árulóinak harca Marx dialektikája ellen nem más mint harc a forradalmi marxizmus, a „Tökeből“ adódó forradalmi következtetések, a tudományos szocializmus ellen.

A mai jobboldali szocialisták támadása a dialektika ellen nem egyéb, mint fogás, eszköz, amely a kapitalizmus elemzésének forradalmi, marxizmus elleni harcukat szolgálja.

Bármely öntudatos munkás leleplezheti a marxizmus meghamisított és magának Marxnak a szavaival tárhatja fel, hogy a valóságban miért gyűlölik a burzsoázia jobboldali szocialista ügyvédei a dialektikát. „... A dialektika... a polgárságnak és doktrinér szószólóinak botránkozás és borzalom, mert a meglévő pozitív

megértésébe tagadásának, szükségszerű elmúlásának megértését is belefoglalja, minden keletkezett formát a mozgás folyamatában, tehát mulandó oldaláról is felfog, semmi előtt meg nem hódol, lényegében kritikus és forradalmár." (Marx. A tőke. 1. kötet. 22. lap. Szikra 1949.)

A jobboldali szocialisták ugyanebből az okból gyűlölik a forradalmi dialektikát. Ezek az urak nem véletlenül vállalkoznak a dialektikus materializmus megcáfolásának reménytelen munkájára. A proletár párt politikájára alkalmazott marxista dialektika azt tanítja, hogy a kapitalizmus kirívó ellentmondásainak nem reformista elkenése és elpalástolása, hanem a proletariátusnak és a tőke valamennyi elnyomott rabszolgájának az imperializmus elleni retenthetetlen forradalmi harca hajtja előre a társadalmat. ez a harc a fejlődés döntő ereje. A marxista dialektika azt tanítja, hogy a bajokat, a dolgozó tömegek nyomorát, tönkrejutását nem szüntethetik meg a fennálló kapitalista rend reformista, mennyiségi javítgatásával. E cél elérésének egyetlen módja: a kizsákmányolás rendjének gyökeres minőségi megváltoztatása, a kapitalista rend megsemmisítése és a szocializmus fölépítése. A jobboldali szocialisták, a kapitalisták cinkosai azonban éppen az ilyen harctól, az ilyen forradalmi ugrástól rettegnek. Ezért irányul egész haragjuk a dialektika, a dialektikus materializmus ellen, ezért erőlködnek annyira, hogy a dialektikus materializmust „agyrémnek“, „fikciónak“ tűntessék fel, ezért akarják megsemmisíteni.

Egy cikk keretében természetesen nincs lehetőség arra, hogy kimerítsük, vagy akár csak vázlatosan kifejtsük a dialektika, a dialektikus logika és ismeretelmélet valamennyi főbb kérdését, amelyet Marx a „Tőkében“ kifejtett. Marx nagy művében mélyen-szántóan kidolgozta a materialista dialektika valamennyi oldalát. De könnyen érthető okokból különösen nagy figyelmet szentelt a dialektika legfontosabb kérdésének, az ellentmondások kérdésének, annak a kérdésnek, hogy miként bontakoznak ki az ellentmondások, amelyek a fejlődés forrását és belső tartalmát alkotják. A súlyos ellentmondásokkal terhes kapitalista termelési mód elemzése szempontjából a dialektikának ez az oldala elsőrendű jelentőségű.

Éppen ezt a kérdést ragadjuk ki most mindazon kérdések közül, amelyek összefüggenek a „Tőke“ dialektikájának kidolgozásával.

II.

A „Tőke“ módszerének jellemző sajátossága, ellentétben a burzsoá közgazdászok módszerével, a *dialektikus fejlődéelmélet* alkal-

mazása a tőkés termelési mód elemzésére. A politikai gazdaságtan történetében ez nagyszabású forradalmi átalakulás volt. Smith és Ricardo a tőkés termelési módot a társadalmi élet örök és természetes megnyilvánulásának tekintette. Mint a burzsoázia ideológusai, azt tanították, hogy a tőkés termelési mód egyszersmindenkorra adott, változatlan termelési mód. Marx nagysága abban rejlik, hogy mint a proletariátus ideológusa, a dialektikus fejlődéstudomány szem-pontjából elemezte a kapitalizmust.

A „Tőke” első kötetének első kiadásához írt előszavában maga Marx is hangsúlyozza a közte és elődei közt fennálló gyökeres különbséget. Leszögezi, hogy „a mai társadalom nem szilárd kristály, hanem átalakítható és folytonosan az átalakulás folyamatában levő szervezet”. (I. m. 1. kötet. 13. lap. Szikra 1949.)

Marx dialektikus történelmi szemléletét szembeállítja a régi burzsoá közgazdászok történelemellenes szemléletével. A régi közgazdászok módszerének jellegzetessége az volt, hogy figyelmen kívül hagyták a kapitalista termelés történelmi sajátosságait, azokat a sajátos formákat, amelyeket a kapitalizmusban a munka és valamennyi társadalmi viszony felölt. Ezekre a közgazdászokra a *menyiségi* elemzés a jellemző, mint például az érték, a profit, a járadék stb. nagyságának elemzése. De egyáltalán nem törődtek azzal, hogy az emberek közötti társadalmi viszonyok miért ilyen és nem más jellegűek, azaz mellőzték a kapitalizmus minőségi oldalát, következtetés-képpen, történelmileg mulandó jellegét.

Marx, ellentétben a régi burzsoá közgazdászokkal, minden figyelmét annak a történelmi formának az elemzésére összpontosította, amelyet a munka meghatározott viszonyok között felvesz, vagyis a kapitalista termelési mód *minőségi* sajátosságait.

Marx azt vizsgálja, hogy az ártermelés uralma idején az emberi munka termékei miért veszik fel az érték, az értékfeletti stb. formáikat. Éppen e módszer segítségével hajthatott végre Marx forradalmat a kapitalista termelési módról szóló tudományban, vizsgálhatta a keletkezése, fejlődése és pusztulása folyamatában ezt a termelési módot, mint olyan jelenséget, amelyet meghatározott történelmi feltételek idéztek elő.

Marx leszögezte, hogy művének végső célja „a modern társadalom gazdasági mozgástörvényének feltárása”. (I. m. 1. kötet. 12. lap. Szikra 1949.)

Marx a fejlődés dialektikus elvét a kapitalizmus elemzésére alkalmazva, konkrét adatok alapján mindenoldalúan kidolgozta az ellentmondások kérdését. Lenin az ellentmondások kérdé-

sét a dialektika lényegének, savának nevezte. A „Filozófiai füzetekben“ a dialektikáról tett megjegyzéseiben külön figyelmet fordít a „Tökének“ erre az oldalára.

A „Tőke“ gazdagsága csakugyan kimeríthetetlen ebben az értelemben is. A fejlődés ellentmondásokban megy végbe. Az ellentétek harca a fejlődés haitóereie. A kapitalizmusra különösen jellemző a benne uralkodó társadalmi viszonyok antagonizmusa. Ha tudományosan meg akarjuk mutatni a kapitalista termelési mód keletkezését, fejlődését és elkerülhetetlen pusztulását, akkor meg kell mutatnunk, hogyan jönnek létre a kapitalizmus ellentmondásai, hogyan fejlődnek és éleződnek, s válnak kibékíthetetlen szélsőségekké, fejlődésük meghatározott fokán hogyan robbantják föl belülről a kapitalista rendet és hogyan vezetnek forradalmi ugráshoz: a kapitalizmusból a szocializmusba való szükségszerű, törvényszerű átménethez.

Marx ezért fordít különösen nagy figyelmet a kapitalizmus ellentmondásainak kérdésére, s ezzel egvszersmind az ellentmondásokról szóló dialektikus tanítást fejleszti.

Marx rámutat arra, hogy minden dialektikus fejlődés forrása — az ellentmondások, az ellentmondások fejlődése és leküzdése:

„Az ellentmondások fejlődése... az egyetlen történelmi út, amelyen valamely történelmi termelési forma ellentmondásai feloldódhatnak és újjáalakulhatnak.“ (I. m. 1. kötet, 529. lap. Szikra 1949.)

Ez tehát az egész „Tőke“ kulcsa! Ez a marxi tétel az idealisták, a kispolgári szocialisták, a romantikusok és a proletariátus egyéb különböző rendű és rangú ellenségei ellen irányul, akik rettegnek az ellentmondások fejlődésétől és ha látják is az ellentmondásokat, semlegesítésükre, szintétizálásukra, kibékítésükre törekszenek, oly módon, hogy az ellentmondásokat a gondolkodás, a tudat, a logikai kategóriák területére viszik át. Marxnak ebben a kérdésben éles harcot kellett vívnia Smith, Ricardo, Hegel, Proudhon, valamint más filozófusok és közgazdászok ellen.

Marxnál a logikai fogalmak és mozgásuk a való élet ellentmondásait tükrözik. Számára az a legfontosabb, hogy föltárja, hogyan fejlődnek és hogyan oldódnak meg az ellentmondások a *valóságban*.

„A filozófia nyomora“ című munkájában és számos levelében Marx bírálja Proudhont szánalmas kísérleteiért, amelyekkel gondolati műveletek útján próbálta a kapitalizmus kirívó, valóságos ellentmondásait egyensúlyba hozni, szintétizálni.

Annnyenkovhoz intézett levelében így ír: „Attól az óhajtól vezetve, hogy az ellentmondásokat összeegyeztesse, Proudhon úr fel sem teszi magának azt a kérdést, vajjon nem kell-e az ellentmondások alapját magát felforgatni. Minden tekintetben ahhoz a doktrínér politikushoz hasonlít, aki a királyt, a képviselőházat és a felsőházat minden társadalmi élet alkatelemeinek, örök kategóriáknak tekinti, csupán új formulát keres, melynek segítségével ezek a hatalmak egyensúlyba hozhatók, holott az egyensúlyuk éppen a tényleges mozgalom, melyben e hatalmak egyike hol legyőzi a másikat, hol rabszolgája annak. Így történt, hogy a XVIII. században egész csomó középszerű elme azon fáradozott, hogy megtalálja az igazi formulát, melynek segítségével a társadalmi rendek, a nemeség, a király, a parlamentek stb. egymással egyensúlyba hozhatók, másnap pedig nem volt már sem király, sem parlament, sem nemeség. Ebben az antagonizmusban az igazi egyensúly mindazon társadalmi viszonyok összeomlása volt, amelyek e feudális egzisztenciáknak és ez egzisztenciák ellentéteinek alapjául szolgáltak.” (Marx—Engels. Válogatott levelek. 38—39. lap. Szikra 1950.)

Ez a nagyszerű marxi megállapítás gyökerében feltárja a burzsoá filozófusok és közgazdászok döntő hibáját. A burzsoá filozófusok és közgazdászok az ellentmondások kibékítésére törekszenek és olyan formulát akarnak találni, amely nem semmisíti meg, hanem újra egyensúlyba hozza az ellentmondások alkotó elemeit. Marx tétele szerint az igazi fejlődés abban áll, hogy megsemmisíti az ellentmondások reális alapját, magukat az ellentmondásokat.

A feladat tehát nem az, hogy kibékítsük az ellentmondásokat, hanem az, hogy megvizsgáljuk, hogyan fejlődnek az ellentmondások a valóságban, hogyan oldódnak meg, hogyan küzdik le őket. Marx módszere és Hegel dialektikája között éppen ez az egyik döntő különbség.

Marx, miután kimutatta, hogy ellentétben a hegeli, idealista dialektikával, az ő dialektikus módszere materialista, megállapítja, hogy Hegel dialektikáját a létező szentesítése, következőleg az ellentmondások kibékítése jellemzi. A materialista dialektika viszont minden létezőt keletkezése, fejlődése és elkerülhetetlen pusztulása szempontjából vizsgál.

Ezek a marxi gondolatok dominálnak a tökés termelési módnak a „Tökében” adott elemzésénél.

A kérdés megértéséhez vezéreszméül idéznünk kell Engels megállapítását recenziójából, amelyet Marxnak „A politikai gazdaságtan bírálatához” című munkájáról, a „Tökének” erről az egyik első előmunkálatáról írt. Engels megmutatja, hogyan elemzi Marx az ellentmondásokat:

„Ennél a módszernél ... az első és legegyszerűbb viszonyból indulunk ki... az első gazdasági viszonyból... Ezt a viszonyt elemezzük... Ellentmondásokra bukkanunk, melyek megoldást követelnek. De mivel itt nem elvont gondolati folyamatot vizsgálunk, amely csak fejünkben folyik le, hanem valóságos eseményt, amely valamikor tényleg megtörtént, vagy megtörténik, ezek az ellentmondások is a gyakorlatban fejlődtek és nyertek valószínűleg megoldást. Szemügyre vesszük ennek a megoldásnak a módját és akkor azt látjuk, hogy az ellentmondás új viszony létrejötte segítségével oldódott meg. Most az új viszony két ellentétes oldalát kell majd szemügyre vennünk...“ (Marx—Engels. A „Tőke“ első kötetéről. 126. lap. Szikra 1950.)

Mint ismeretes, Marx a tőkés termelés elemzését az áruval kezdi. Már a „Tőke“ első soraiban megállapítja, hogy „azoknak a társadalmaknak a gazdagsága, melyekben a tőkés termelési mód a uralkodó, mint „óriási árugyűjtemény“ jelenik meg, az egyes áru mint e gazdagság *elemi formája*“. (Marx. A tőke. 1. kötet. 43. lap. Szikra 1949.)

Már a kutatás kiindulási pontjának megválasztása is zseniális. Miért kezdi Marx az elemzést éppen az áruval? A választ maga Marx adja meg: azért, mert a kapitalista társadalom gazdagsága óriási árugyűjtemény, az egyes áru pedig e gazdagság elemi formája, sejtje. És mint ahogy a szervezet az egyes sejtek szaporodása útján növekszik, az árusejtek szaporodása útján nő az árutertermelés is s jön létre előbb az egyszerű árutertermelés, majd pedig a tőkés árutertermelés.

Marx művét az áru elemzésével kezdi, minthogy meghatározott történelmi feltételek között az emberek által előállított termékek áruformát öltenek. Amikor az emberek közti kapcsolatok a társadalmi munkamegosztás és a magántulajdon kifejlődése következtében nem közvetlenül, hanem csere közvetítésével valósulnak meg, akkor a termék áruformát ölt. Az árutertermelés és az áruforgalom már jóval a kapitalizmus megjelenése előtt létezett, de uralkodóvá csak a burzsoá társadalomban vált. A burzsoá társadalomban, mondja Sztálin elvtárs „... minden áruformát ölt, mindenütt az adás-vétel elve uralkodik. Itt nemcsak fogyasztási cikkek, nemcsak élelmicikkeket vásárolhatnak, hanem megvehetik az emberek munkaerejét, vérüket és lelkiismeretüket is.“ (Sztálin Művei. 1. kötet. 348. lap. Szikra 1949.) Ezért az áruformában, az árusejtben, a csere egyszerű aktusában a tőkés termelés valamennyi titka, a kapitalizmus valamennyi ellentmondásának csírája benne rejlik.

Nyilvánvaló, hogy az áru előzetes elemzése nélkül nem érthetjük meg a kapitalizmus problémájának többi részét: a pénz, az értékőbblet megjelenését, a kapitalista termelési mód egész mechanizmusát, nem érthetjük meg a kapitalizmus történelmileg mulandó jellegét.

Marx a „Tőke” elemzését az áruval kezdi és ezzel egycsapásra föltárja a tőkés termelési mód *történelmi* sajátosságát, kimutatja, hogy a tőke nem örök kategória, hanem csupán az emberiség fejlődésének egy szakasza. Mint maga Marx kijelenti, már rögtön az áru formájában „a burzsoá termelés sajátos társadalmi, korántsem *abszolút* jellegét” elemzi (*Marx—Engels. Briefwechsel. II. Band. 500. lap. Dietz. Berlin. 1949. Németül.*)

Az árut tanulmányozva, Marx egyszeribe föltárja ennek a kiindulási sejtnek ellentmondásos jellegét. Az áru használati érték is, csereérték is, ennek a két ellentétnek az egysége. Az árukat előállító munka is tartalmaz belső ellentmondást, minthogy a konkrét és absztrakt munka, a magán- és társadalmi munka egysége. Ezek a munkában rejlő ellentmondások a magántulajdonon alapuló áru-termelés anarchikus természetének megnyilvánulásai.

Marx nagy jelentőséget tulajdonított az ellentmondások, az áru-termelő munka, valamint az áru kettős jellege elemzésének. A burzsoá közgazdászok még akkor is, amikor a használati érték és csereérték közti különbségről beszéltek, elkenették a köztük levő ellentmondást, nem értették meg és nem is akarták megérteni ennek az ellentmondásnak társadalmi jellegét. A munka ellentmondásos kettős jellegét pedig egyáltalán nem látták. Ezt a tényt elsőnek Marx állapította meg. És a marxizmus joggal büszke az absztrakt munka felfedezésére, mert a konkrét munka és az absztrakt munka megkülönböztetése nélkül érthetetlen az áru-termelés és az áruforgalom, az értékőbblettermelés egész mechanizmusa.

Az áru és a munka ellentmondásaiban *lehetőségként* bennrejlík a kapitalista termelési mód fő ellentmondása: a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magántőkés formája közötti ellentmondás. Ezért csupán ezeknek az ellentmondásoknak az elemzésével, az egyszerű áru-termelés ellentmondásai növekedésének, kibontakozásának, a kapitalista termelés ellentmondásaivá való átalakulásának elemzésével tárhatók fel a burzsoá társadalom valódi törvényei, e társadalom keletkezésének, fejlődésének és elkerülhetetlen pusztulásának törvényei.

Lenin „A dialektika kérdéséhez” című, csak töredékben fennmaradt munkájában hangsúlyozza, milyen jelentős a burzsoá társa-

dalom legegyszerűbb, legmegszokottabb viszonya, az árucserre ellentmondásainak marxi elemzése.

„Az elemzés — írja Lenin — ebben a legegyszerűbb jelenségben (a burzsoá társadalomnak ebben a „sejtcskéjében“) a modern társadalomnak összes ellentmondásait (illetve összes ellentmondásainak csíráit) feltárja. A további tárgyalás megmutatja nekünk az ellentmondásoknak és e társadalomnak fejlődését (növekedését is, mozgását is) egyes részeinek összességében, elejétől végig“ (Lenin. Marx, Engels, marxizmus. 271—282. lap. Szikra 1949.)

Nem nehéz tehát megérteni, hogy a polgári közgazdászok, a kapitalista-rend ügyvédei miért nem tudták és miért nem akarták fölfedni az áruhan és a munkában rejlő ellentmondásokat. Marx harcol a burzsoá közgazdászok ellen, akik elkenték az áru-termelés viszonyai között a munkában rejlő rendkívül mély ellentmondásokat. A burzsoá közgazdászok, abból a metafizikus fölfogásból kiindulva, hogy az áru a használati érték és a csereérték azonossága, olyan idillikus képet festettek, hogy a burzsoá társadalomban az árukat a fogyasztás kedvéért termelik. Ebből vonták le következtetésüket, hogy túltermelési válságok lehetetlenek. Marx, Ricardo egyik idevágó kijelentését idézve, gúnyosan megjegyzi:

„A burzsoá viszonyoknak milyen bűbájos ábrázolása ez!“ (Marx. Értéktöbbletelméletek. II. kötet. 2. rész. 183. lap. 1936. Oroszul.)

J. Mill egyik tételével kapcsolatban, amelynek lényege tulajdonképpen a használati érték és a csereérték ellentétének elkenése, Marx a következőket írja: „...amitől ő (azaz az áru-termelő. — M. R.) meg akar szabadulni — a használati érték meghatározott mennyisége; amit birtokolni akar, az ennek a használati értéknek az értéke. *E két dolog minden, csak nem azonosság.*“ (Marx. Értéktöbbletelméletek. III. kötet. 78. lap. Oroszul. — A mi kiemelésünk. M. R.)

A burzsoá közgazdászok azonban tudatosan azonosítják a használati értéket a csereértékkel, az árut és a munkát megfosztják ellentmondásaiktól, hogy bebizonyíthassák a kereslet-kínálat összhangját, a túltermelési válságok lehetetlenségét és egyéb tételeket.

Csupán az áru-termelés kiindulási „sejtjében“, valamint a munkában rejlő ellentmondások zseniális marxi elemzése teszi lehetővé az áru-termelés további fejlődésének, a kapitalista termelésbe való átmenetének, a kapitalizmusban rejlő ellentmondások növekedésének stb. megértését. Marx megmutatja, hogy a valóságban ezek az ellentmondások hogyan találják meg mozgásuk, fejlődésük formá-

ját. Elemzi az értékformákat, az értékformák fejlődését a csere folyamatában, azt a fejlődést, amely az egységes kettéhasadásával, azaz az árunak árura és pénzre való hasadásával tetőződik be.

Az áru használati értéke és csereértéke közötti ellentmondás, mint minden ellentmondás, követeli, hogy leküzdjék, megoldják. A csere történelmi folyamatában érvényesülő tényleges mozgás meg is teremti az ellentmondás leküzdésének reális formáját.

Marxnál az ellentmondások logikai elemzése a valóságos, objektív mozgást, az árutermelés tényleges ellentmondásainak fejlődését tükrözi vissza. Másszóval e logikai elemzés mögött, a Marx vizsgálta gazdaságtani kategóriák mögött óriási — a „Tökében“ általánosított — történelmi anyag húzódik meg.

„A filozófia nyomorá“-ban, bírálva Hegel idealista módszerét, valamint Proudhont, aki ezt a módszert — Marx kifejezésével élve — „a legszánalmasabb határokig“ fejlesztette, Marx ezt írta: „A közgazdaságtani kategóriák csak a társadalmi termelési viszonyok elméleti kifejezését, absztrakciói.“ (Marx. A filozófia nyomora. 112. lap. Szikra 1952.)

A Marx által megfogalmazott gazdaságtani kategóriák éppen azért olyan mélyek, élők és rugalmasak, mert absztrakciók, azaz valóságos „társadalmi termelési viszonyok“ általánosításai, s mert Marx ezeket a viszonyokat nem statikusan, hanem dinamikusan, nem mint mozdulatlan, hanem mint fejlődő és változó valamiket vizsgálta. Az egyik gazdaságtani kategóriából a másikba való átmenet, például az egyszerű értékformából a kifejlett értékformába, a kifejlett értékformából az általános értékformába, az áruból a pénzbe, a pénzből a tőkébe való átmenet stb. Marxnál a valóságos objektív fejlődést tükrözi és rengeteg tényanyag gondos tanulmányozásán alapul. Marx maró gúnnyal bírálja Proudhont, akinél idealista módszere következtében a gazdasági kategóriák olyan formát öltenek, „mintha vadonatújonnan pattantak volna ki egy tiszta ésszel teli fejből; — olyannyira erős az a látszat, hogy ezek a kategóriák egymást nemzik...“ (Marx. A filozófia nyomora. 111. lap. Szikra 1952.)

Marxnál a mozgást nem a gazdasági kategóriák hozzák létre. A kategóriákban csak a termelésnek és a kapitalizmus társadalmi viszonyai összességének valóságos mozgását foglalja össze. Marx kimutatja, hogy a használati érték és a csereérték közti mély ellentmondások nem egyszerre jönnek létre, föltárja a különféle értékformák — az egyszerű, vagy egyes, a kifejlett, az általános értékforma és a pénzforma természetét. Ezek az értékformák mérföld-

kövek az áru és az árucseré ellentmondásainak elmélyülő fejlődése útján.

Az egyes értékforma a gazdasági fejlődés azon szakaszának felel meg, amikor még nem volt árucseré, s a véletlenül találkozó közösségi csoportok (innen származik a *véletlen* értékforma kifejezés) termékefeleslegeiket cserélték. De ebben a véletlen cserében már megjelenik egy lényeges különbség, már megvan benne a használati érték és a csereérték közötti ellentmondás kezdete, mert azokat a termékeket cserélik ki, amelyek termelőik számára már nem jelentenek használati értéket, hanem csupán csereértéket.

A termelés és a csere fejlődése odavezet, hogy egyre több terméket kezdenek cserére termelni. A termelés egyre inkább árutermelés jellegét ölti. Az új körülmények között egy-egy áru már egész sor más árura cserélhető ki. És ez a használati érték és a csereérték közti ellentmondások, a köztük levő szakadék további kimélyülését jelenti. Új értékforma keletkezik: a kifejlett értékforma.

A fejlődés folyamata azonban itt sem szakad meg. Az árucseré fejlődésének eredményeként egy bizonyos áru olyan csereértékként válik ki, amely valamennyi többi áru értékét kifejezi. Idővel az arany lesz ez az általános értékforma. Létrejön a pénz, mint különleges áru, amelynek jellemző sajátossága, hogy minden más árura cserélhető. Ebben a különleges áruban anyagi alakot ölt a használati értékektől elkülönült érték, benne jut kifejezésre a társadalom gazdagsága, függetlenül e gazdagság konkrét formáitól.

Az áruban rejlő ellentmondások fejlődésének eredményeként az egységes áru árura és pénzre hasad. Az, ami eredetileg viszonylagos egység volt, most egymással szemben álló külső ellentétekre hasadt szét.

Látjuk tehát, hogy magában a valóságban hogyan jönnek létre az ellentmondások és megoldásuk formái. Marxnak nem volt szüksége arra, hogy Hegel módjára mesterséges „szintézist” agyaljon ki, olyan ellentmondást elemezve, mint a használati érték és a csereérték közötti ellentmondás. Ennek az ellentmondásnak objektív fejlődése létrehozta megoldásának meghatározott objektív formáját. Az ellentmondások megoldása azonban az ellentmondásoknak nem eltűnését, kibékítését, hanem további elmélyülését jelenti. Az áru ellentmondásai csak kezdetét jelentik az árutermelésben rejlő ellentmondások mozgásának, és az árunak árura és pénzre való kettéhasadásában az ellentmondásoknak nem megsemmisülése, hanem kimélyülése, kiéleződése jut kifejezésre. „Az áru fejlődése — írja Marx — ezeket az ellentmondásokat nem szünteti meg, de

megteremti azt a *formát*, amelyben mozoghatnak. Ez általában az a módszer, amellyel valóságos ellentmondások megoldódnak.“ (Marx. A tőke. 1. kötet. 114. lap. Szikra 1949.)

Az áruban rejlő ellentmondások további mozgásának formája az áru és a pénz között létrejött új ellentét. „Ez (a cserefolyamat — A ford.) az *áruk megkettőzését* hozza létre *áruba és pénzbe*, oly külső ellentétbe, amelyben a használati érték és az érték belső ellentéte jelenik meg. Ebben az ellentétben az *áruk mint használati értékek a pénzzel mint csereértékkel lépnek szembe*.“ (I. m. 115. lap. Szikra 1949.)

A pénz az adás-vétel egységes aktusát két önálló aktusra bontja. Az áru pénzre való cseréjével nem jár együtt a pénz azonnali áruvá válása. A meghatározott használati értékkel bíró áruk formájában létező csereérték realizálása külső körülményektől függ és lehet, hogy be sem következik. A csere egységes folyamata két ellentétes részre hasad: *A—P-re* és *P—Á-ra*.

És ebben, mint Marx kimutatja, már benne rejlik a válság lehetősége. De ez még csupán *lehetőség*, Ez a lehetőség már az egyszerű árutermeleésben és áruforgalomban is megvan. A válság lehetőségének valósággá válásához a feltételeket csupán a kapitalista termelési mód fejlődése teremti meg. Marx erről így ír: „Az áruban bennrejlő ellentét használati érték és érték között, magánmunka között, amelynek ugyanakkor közvetlenül mint társadalmi munkának kell kifejeződnie, különös konkrét munka között, amely ugyanakkor csak mint elvont általános munka jön tekintetbe, a dolog megszemélyesítése és a szerények eldologiasítása között — ez a belső ellentmondás az árumetarmorfózis ellentéteiben kapja meg kifejtett *mozgási formáit*. Ezek a formák tehát magukba zárják a válságok *lehetőségét*, de csak a lehetőségét. Ennek a lehetőségnek kifejlődése valósággá oly viszonyok egész körét követeli, amelyek az egyszerű áruforgalom álláspontjáról még meg sincsenek.“ (I. m. 124. lap. Szikra 1949.)

Marx rámutat arra, hogy a válságban az áru és értékalakja, a pénz között fennálló ellentét „az abszolút ellentmondásig fokozódik“. (I. m. 150. lap. Szikra 1949.)

Marx, miután megvizsgálta az egyszerű árutermeleés ellentmondásait, hozzáfog a tőke ellentmondásainak, önértékesítésének elemzéséhez. Ezzel elérkezünk Marx művének központi kérdéséhez, az értéktöbblet elemzéséhez, azaz az új ellentmondásoknak, a tőkés árutermeleés ellentmondásainak elemzéséhez.

Marx rámutat, hogy az egyszerű áruforgalom végső terméke a pénz. A pénz egyben a tőke első megnyilvánulási formája. Az egyszerű árutermeleés jelszava: használati értékek termelése, áru cseréje

árura, pénz közvetítésével. A tőkés árutermelés jelszava: önmagát értékesítő érték termelése a tőkés meggazdagodása érdekében.

„Az egyszerű áruforgalom — írja Marx — a vétel céljából történő eladás — a forgalmon kívül álló végcél elérésére, használati értékek elsajátítására, szükségletek kielégítésére szolgál eszközül.“ (I. m. 165. lap. Szikra 1949.)

A tőkés fő célja: értéktöbblet termelése, „szenvedélyes hajtvadászat az érték után“. (I. m. 166. lap. Szikra 1949.) „A használati értéket tehát sohasem szabad a tőkés közvetlen céljának tekinteni.“ (L.: ugyanott.)

De honnan ered az értéknek, a pénznek az a bűvös képessége, hogy önmagát értékesíteni tudja? Ez a sarkalatos kérdés botránköve volt a Marx előtti egész polgári politikai gazdaságtannak, amely tapogatózva közeledett az értéktöbblet rejtélyének megértése felé, a rejtélyt feltárni azonban nem tudta. Ezt Marx oldotta meg és ez halhatatlan érdeme.

Mint ismeretes, Marx fölfedezte, hogy az értéktöbblet forrása: a munkások tőkés kizsákmányolása. Ettől kezdve az ellentmondások marxi elemzésének középpontjába a munkásosztály és a tőkésosztály közti ellentmondások elemzése került.

A használati értéket előállító konkrét munka és az értéket előállító absztrakt munka közti előbb levezetett ellentmondás az árutermelés új fejlődési szakaszán a tőkés termelési folyamat ellentmondásává alakul át. Marx erről a kérdésről így ír:

„Mint látható: az előbbieken az áru elemzése alapján a használati értéket és az értéket előállító ugyanazon munka két oldala között megállapított különbség most a termelőfolyamat más-más oldalainak különbségeként mutatkozik meg.

A termelőfolyamat mint a munkafolyamat és értékképző folyamat egysége árunk termelésének a folyamata, *mint a munkafolyamat és értékesítési folyamat egysége* pedig tőkés termelőfolyamat, az árutermelés tőkés formája.“ (I. m. 212. lap. Szikra 1949.)

Ez az ellentmondás sajátosan jut kifejezésre a munkaerő ellentmondásos jellegében: a munkaerő értéke és az az érték, amelyet a munkás munkaerejének használata folyamán termel, két különböző nagyság. A tőkésnek, akinek egyetlen célja az értéktöbblet termelése, érdeke a munkaerő értékének pótlásához szükséges munkamennyiség maximális csökkentése és a többletmunkaidő maximális növelése. A munkásnak, ellenkezőleg, az az érdeke, hogy minél kevesebbet dolgozzék a tőkés számára. A munkások és tőkésök életbevágó érdekeinek e kibékíthetetlen ellentmondása az alapja a munkásosztály és a tőkésosztály elkeseredett harcának.

„És így a kapitalizmus történetében — írja Marx — a munkanap szabályozása mindig a munkanap korlátozásáért való harcot jelentette. Ez a harc az ösztökés, azaz a tőkésosztály és az öszsmunkás, vagyis a munkásosztály között folyik le.“ (I. m. 251. lap.)

Marx ezután az abszolút és relatív értéktöbblet termelésének útjaival és módszereivel foglalkozik. Megrázó képet fest a munkások — felnöttek és gyermekek — kizsákmányolásáról, híven ábrázolja az új rabszolgotartó alakulat embertelen viszonyát a munkásokhoz és családjukhoz. Az abszolút és relatív értéktöbblet termeléséről szóló fejezetekben Marx kimutatja, hogy a tőkésosztály és a munkásosztály közti ellentmondás mind jobban kimélyül.

A gépek bevezetésével ellentmondás jön létre a munkaerő termelészetes határai és a gépnek azon képessége közt, hogy örök mozgóként tud működni. A gép, ha kell, naponta 24 órát is dolgozhat, éjjel-nappal üzemben tartható, a munkaerőt azonban 24 órán keresztül nem lehet kizsákmányolni. A tőkés úgy akarja megoldani ezt az ellentmondást, hogy a munkást intenzívebb munkára kényszeríti, kisajtolja belőle egész életerejét.

A munkásosztály — mondja Marx — „képviseli a fejlődés hiányát, hogy más osztályok az emberi fejlődés képviselői lehessenek“. (Marx. Értéktöbbletelméletek. III. kötet. 74. lap. Oroszul.)

A Smith és Ricardo képviselte régi burzsoá politikai gazdaságtan, ha a vulgáris politikai gazdaságtantól eltérően nem kente is el teljesen a munkások és tőkésök közti ellentmondásokat, igyekezett bebizonyítani az osztályérdekek harmóniáját. Marx a kapitalizmus ellentmondásainak zseniális elemzésével szétzúzta a burzsoázia és a proletariátus közti állítólagos harmónia elméletét, és a munkásosztály tudatát olyan fokra emelte, hogy megértse: saját érdekei és a burzsoázia érdekei szöges ellentétei egymásnak.

Marx a tőkés felhalmozás általános törvénytől szóló fejezetben és a „Tőke“ egyéb fejezeteiben az ellentmondások további elemzésével kimutatja a munkásosztály és a burzsoázia közti ellentmondások éleződését és kimélyülését.

A kapitalista újratermelés folyamata olyan újratermelési folyamat, amely valamennyi tőkés viszonynak és e viszonyok valamennyi ellentmondásának bővített alapján megy végbe. A bővített újratermelés a kapitalista termelési mód ellentmondásainak és mindenekelőtt a proletariátus és a burzsoázia közti ellentmondásoknak további kibővülését, elmélyülését jelenti.

„Amint az egyszerű újratermelés állandóan újratermeli magát a tőkeviszonyt, — írja Marx — az egyik oldalon a tőkéseket, a másik oldalon a bér munkásokat, úgy a bővített újratermelés, vagyis a fel-

halmozás, a *tőkeviszonyt bővített fokon* termeli újra, tehát az egyik oldalon több vagy hatalmasabb tőkést, a másik oldalon több bérmunkást.“ (Marx. A tőke. 1. kötet. 663. lap. Szikra 1949.)

A tőkefelhalmozás folyamatával együtt jár a tőke szerves összetételének növekedése, ami a változó tőkerész viszonylagos csökkenését idézi elő. Az egyik póluson — a burzsoázia pólusán — a tőke és a termelés koncentrációjának fokozódása következtében hallatlan gazdagság összpontosul, a másik póluson — a proletariátus pólusán — fokozódik a szörnyű ínség, a munkásosztály abszolút elnyomorodása, növekszik az ipari tartaléksereg.

A tőkés felhalmozási folyamat ellentmondásainak mélyeszántó elemzése alapján Marx megfogalmazta a tőkés felhalmozás híres általános törvényét, amelyben koncentrált formában kifejezésre jut a tőkés termelési mód ellentmondásainak teljes élessége és kibékíthetlensége.

„*Mennél nagyobb a társadalmi gazdagság, a működő tőke, — írja Marx — mennél nagyobb növekedésének terjedelme és energiája, tehát a proletariátus abszolút nagysága és munkájának termelőereje is, annál nagyobb az ipari tartaléksereg. A rendelkezésre álló munkaerőt ugyanazok az okok fejlesztik ki, mint a tőke terjeszkedési erejét. Az ipari tartaléksereg viszonylagos nagysága tehát a gazdagság halványozódásával együtt nő. Mennél nagyobb azonban a tartalék a dolgozó munkásseregrez képest, annál nagyobb az állandósult túlnépesség, melynek nyomorúsága fordított arányban áll munkájának gyötrelmeivel. Mennél nagyobb végül a munkásosztály lázárjainak rétege és az ipari tartaléksereg, annál nagyobb a hivatalosan elismert pauperizmus. Ez a tőkés felhalmozás feltétlen érvényű általános törvénye.*“ (I. m. 697—698. lap. Szikra 1949.)

És a továbbiakban: „A gazdagság felhalmozása az egyik oldalon egyúttal a nyomor, kínzó munka, szolgaság, tudatlanság, erőszak, erkölcsi lealacsonyítás felhalmozása a másik oldalon, azaz annak az osztálynak az oldalán, amely saját termékét, mint tőkét termeli.“ (I. m. 699. lap. Szikra 1949.)

A tőkés felhalmozás folyamata a végsőkig kiélezi a fejlett kapitalizmus fő ellentmondását, a termelés társadalmi jellege és a magántőkés elsajátítás közti ellentmondást.

A „Tőke“ előkészítő munkálataiban és magában a „Tőkében“ Marx föltárja és világosan megmutatja a tőkés termelés és forgalom ellentmondásainak mozgását. Kimutatja, hogy mozgása során a tőke hogyan állít saját útja elé korlátokat, amelyeket le kell küzdenie, hogy azután újra újabb korlátokba ütközzék és így tovább, míg

végül maga a kapitalizmus léte nem válik a társadalom további fejlődésének abszolút akadályává.

A tőke profitja növelése érdekében kénytelen az áruk termelését határ nélkül bővíteni, ugyanakkor azonban fő fogyasztóinak, a munkásoknak és valamennyi dolgozónak kizsákmányolásával saját maga alatt fűrészezi a fát. Az áru ellentmondásai, a használati érték és a csereérték, a magánmunka és a társadalmi munka közti ellentmondások stb. a legvégsőkig kiéleződnek. A tőkés nem ismer és nem akar határt ismerni az értéktermelésben. Használati érték nélkül azonban nincs érték. Minél több értéket termel a tőkés, annál több használati értéket is termel. Használati értékből azonban csak meghatározott mennyiségre van szükség, ha pedig több van belőle, a felesleg nem alakulhat át általános értékformává, pénzzé. A termelt árukat, Marx kifejezése szerint nem lehet „megaranyozni“.

„Ahhoz, hogy általános értékformává alakulhasson át, — írja Marx — a használati érték csak meghatározott mennyiségben lehet jelen, olyan *mennyiségben*, amelynek mértéke nem a *benne* eldologiasított *munkában* rejlik, hanem a használati érték — mégpedig mások számára való használati érték — jellegéből adódik.“

Marx ezzel kapcsolatban föltárja a kapitalizmus antagonisztikus ellentmondásainak jellemző sajátosságát, azt, hogy a tőkés termelési mód alapján megoldhatatlanok.

„A tőkés termelés állandóan arra törekszik, hogy ezeket a benne rejlő korlátokat ledöntse, de ezt csak olyan eszközökkel éri el, amelyek e korlátokat újból és mind nagyobb méretekben állítják útjába.

A tőkés termelés *igazi korlátja maga a tőke*, vagyis az, hogy a tőke és annak önértékesítése úgy jelentkezik, mint a termelés kiindulási és végpontja, indítéka és célja; hogy a termelés csak a *tőke* számára való termelés, ahelyett, hogy fordítva, a termelési eszközök pusztá eszközei lennének az életfolyamat folytonos gazdagításának a termelők *társadalma számára.*“ (Marx. A tőke, 3. kötet. 288—289. lap. Szikra 1951.)

A termelés korlátlan fejlesztésére irányuló törekvés és e fejlesztésnek a kapitalizmus által a termelők tömeges tönkretételével és a dolgozók nyomorba, ínségbe taszításával emelt korlátai közti ellentmondást csak abban az esetben lehetne megoldani, ha a termelést a tömegek létérdekeinek rendelnék alá. Ebben az esetben azonban a kapitalizmus nem lenne többé kapitalizmus. A kapitalizmus célja: termelés az érték önértékesítése kedvéért. Ezért lehetetlen a kapitalizmus ellentmondásainak megoldása magának a kapi-

talizmusnak a talaján. A megoldás egyetlen útja csak a tőkés termelési mód megsemmisítése és a szocialista termelési mód megteremtése lehet, mert a kapitalizmus összes ellentmondásai mögött ott áll a fő és döntő ellentmondás: a burzsoá termelési viszonyok keretein túlnőtt, új, szocialista termelési viszonyokat követelő termelőerők társadalmi jellege és a magántőkés elsajátítás közti ellentmondás.

A kapitalizmus virágkorában azért fejleszthette a termelést, mert ezt elősegítették akkoriban haladó termelési viszonyai. Ezek a termelési viszonyok teljes összhangban voltak a termelőerőkkel. Idővel azonban a kapitalista termelési viszonyok a termelőerők fejlődésének formáiból e termelőerők béklyóivá váltak, és ezért csakis ezeknek a termelési viszonyoknak a megsemmisítése nyitja meg az utat a társadalom további fejlődése számára.

„Az ellentmondás az általános társadalmi hatalom között, amellyé a tőke fejlődik és az egyes tőkéseknek e társadalmi termelési feltételek fölötti magánhatalma között mind kiáltóbbá válik és magában foglalja e viszony felbomlását, mert egyszersmind a termelési feltételeknek általános közösségi, társadalmi termelési feltételekké való kimunkálását is magában foglalja.“ (Marx, A tőke. 3. kötet. 303. lap. Szikra 1951.)

Mással az a kapitalizmus saját törvényeinek működése, a konkurrenca mechanizmusa, a tőkésnek telhetetlen nyereségvágya arra vezet, hogy hatalmas mértékben megnövekednek a társadalom termelőerői, kifejlődik a termelési folyamat egyes részei közötti mindenoldalú kölcsönös függőség és kölcsönös összefüggés, növekszik a termelés társadalmi, vagy amint Marx mondja, kooperatív jellege. A termelés társadalmi jellege parancsolóan követeli, hogy a termelést — objektív tartalmának megfelelően — máskép, tervszerűen szervezzék meg. A tervszerű megszervezést gátolja a tőkésosztály, amely saját meggazdagodása érdekeinek rendeli alá a társadalmi termelést. Ebből erednek az elkerülhetetlen túltermelési válságok, a gazdasági katasztrófák, amelyek időszakosan és minden egyes esetben egyre nagyobb pusztító erővel rendítik meg a társadalmi szervezetet. Az, ami az árutermelés fejlődésének kezdetén a kirívó ellentmondásoknak csak csirája, lehetősége volt, a kapitalizmusban valósággá változik. Az ellentmondások kezdetleges, fejletlen formáiból katasztrófális ellentmondások bontakoztak és fejlődtek ki, amelyek válaszút elé állítják az emberiséget: vagy elpusztul, vagy megszabadítja a termelőerőket tőkés béklyóiktól és előrehalad a társadalom új, szocialista szervezete felé.

Rendkívül érdekes megfigyelni, hogy a mai burzsoá politikai gazdaságtan hogyan igyekszik „levenni a papírendről“ a kapitaliz-

musnak ezeket az ellentmondásait. Ebben a vonatkozásban jellemző Keynes angol közgazdász elmélete, aki szinte prófétájává vált a mai tőkéseknek és jobboldali szocialista lakájaiknak. A kapitalizmus ellentmondásait, különösen a kereslet és a kínálat, a tömegek fogyasztásának nyomorúságos színvonala és a termelés közti ellentmondást már nem lehet többé elhallgatni. Keynes kénytelen bevallani, hogy illúzióknak bizonyult a régi közgazdászoknak az a tétele, hogy a kapitalizmushban állítólag összhang van a kereslet és a kínálat között. Lehetetlen nem meglátni a tényleges „nehézségeket“ — mondja Keynes.

Keynes egész elmélete azonban arra irányul, hogy elpalástolja a kapitalizmus „nehézségeinek“ valódi okait, fehérre mossa és mentesítse a burzsoáziát az alól a felelősség alól, amelyet viselnie kell mindazért a nyomorúságért, amelyet a dolgozók millióira és tízmillióira zúdít. Azt hangoztatja, hogy mindennek az oka valami „pszichológiai alaptörvény“, amely folytán az emberek jövedelmeik növekedésével hajlamosak fogyasztásukat fokozni, de kisebb mértékben, mint ahogy jövedelmük növekedett! Ez az oka a munkanélküliségnek (amit a mai burzsoá közgazdászok szintén nem hallgathatnak már el), a gazdasági válságoknak és más efféléknek. Keynes, az imperializmusnak ez az ideológus bérence nem hajlandó elismerni, hogy a tömegek fogyasztásának katasztrófális összezsugorodása a kapitalizmushban nem valami „pszichológiai törvény“ eredménye, hanem a dolgozókat nyomorra és éhínségre kárhozható tőkés termelési mód lényegének következménye. Fél elismerni azt a tényt, — amelyet pedig Marx kétségbevonhatatlanul megállapított — hogy a tömegek vásárlóképességének elmaradása a termelés növekedése mögött a valóságban a fő ellentmondás: a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magánkapitalista formája közti ellentmondás kifejezője.

Keynes megpróbálja bebizonyítani, hogy a kapitalizmus ellentmondásai és „nehézségei“ megoldhatók a kapitalista rend talaján. A „bizonyítékok“ és a kapitalizmust megmentő keynesi receptek csak azt bizonyítják, hogy napjainkban milyen mélyre süllyedt a burzsoá „politikai gazdaságtan“.

Marx a „Tökében“ megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy a tőkés termelési mód ellentmondásai csak a kapitalizmus felszámolása útján oldhatók meg. Hangsúlyozva, hogy a kapitalizmus talaján a tőke antagonisztikus ellentmondásait nem lehet megoldani, kimutatja, hogy a burzsoá társadalomban létrejön az az erő, amely ezeket az ellentmondásokat megoldja. Ez az erő a proletariátus.

A „Tőke“ első kötete 24. fejezetének „A tőkés felhalmozás történelmi tendenciája“ című 7. pontjában Marx összegezi a kapitaliz-

mus fejlődésének ellentmondásaival kapcsolatos kutatásait. Kimutatja, hogy míg korábban a tőkés sajátította ki a dolgozót, most már maga a tőkés az, akit ki kell sajátítani:

„A tőkemonopólium bilincsevő válik annak a termelési módnak, amely vele és alatta virágzott fel. A termelési eszközök centralizációja és a munka társadalmisítása olyan fokra hágnak, ahol nem férnek meg tőkés burkukban. A burkot szétrepesztik. *Útött a tőkés magántulajdon végórája. A kisajátítottakat kisajátítják.*“ (Marx: A tőke. 1. kötet. 824. lap. Szikra 1949.)

Marx Engelshez intézett egyik levelében, amelyben a „Tőke“ felépítését vázolja, így ír:

„...befejezésül (vagyis a kapitalizmusban rejlő ellentmondások egész mozgásának befejezéséül. — M. R.) az *osztályharc*, amelyben ez a folyamat feloldódik és az egész szemét megszűnik...“ (Marx—Engels. A „Tőke“ első kötetéről. 118. lap. Szikra 1950.)

III.

A tőkés termelési mód ellentmondásainak a „Tőkében“ adott zseniális elemzéséből több következtetést vonhatunk le, amelyek rendkívül fontosak a marxista dialektikának az ellentmondásokról szóló tanítása szempontjából. Ilyen következtetés mindenekelőtt az, hogy az ellentétek harcának mozzanata fő és döntő mozzanat a fejlődés folyamatában. Lenin később továbbfejlesztette ezt a marxizmus tételt, amikor megfogalmazta az ellentétek harcának abszolút jellegeről szóló ismert tételét. Marx heves harcot vívott a burzsoá vulgáris közgazdászok ellen, akik elpalástolták a kapitalizmus ellentmondásait és az egységet, nem pedig az ellentmondás, a harc mozzanatát helyezték előtérbe. Marx a burzsoá politikai gazdaságtan egyik ilyen képviselőjének, Millnek módszerét jellemezve ezt írja:

„Ahol a gazdasági viszony — következésképpen az azt kifejező kategóriák is — ellentéteket tartalmaz, ellentmondásként, és éppen ellentmondások egységeként jelentkezik, ott Mill az ellentétek *egységének* mozzanatát hangsúlyozza és tagadja az *ellentéteket*. Az ellentétek egységét ezeknek az ellentéteknek közvetlen azonosságává változtatja.“ (Marx. Értéktöbbletelméletek. III. kötet. 66. lap. Oroszul.)

És másutt: „Ha a viszony ellentéteket rejt magában, akkor ez következésképpen nem csupán ellentét, hanem ellentétek *egysége* is. Ezért ez egység *ellentétek nélkül*. Ez Mill logikája, amelynek segítségével kiküszöböli az ellentmondásokat.“ (U. o. 76. lap.)

A gazdasági viszonyok elemzésének marxi módszere tehát abban áll, hogy fel kell tárunk e viszonyok belső ellentmondásait. Az árutermelés bármely gazdasági jelenségében — az áruban, a munkában, a cserében, a tőkében stb. — Marx föltárja az ellentmondásokat, az ellentmondásos oldalakat és a leggondosabban elemzi ezeket.

Marx kimutatja, hogy valamely gazdasági jelenségben az ellentmondásos oldalak egyesítése, kombinációja ez oldalak *harcát* jelenti, olyan harcot jelent, amelynek eredménye: az adott ellentmondás megoldása és új, mélyebb ellentmondás keletkezése. A burzsoá termelési mód ellentmondásainak a „Tökében“ adott zseniális elemzése megcáfolhatatlan bizonyviték amellett, hogy az ellentmondások *harca*, és nem az ellentmondások kibékítése a fejlődés hajtóereje.

Marx az ellentmondásokat fejlődésükben, mozgásukban vizsgálja és megoldásuknak azokat a valóságos objektív formáit kutatja, amelyeket maga az ellentmondások fejlődése, elmélyülése teremt meg. Éppen ezért Marxnál a gazdasági kategóriák, fogalmak is mentesek attól a mozdulatlanságtól, statikus állapottól, történelemellenességtől, amely anvira jellemzi Smith és Ricardo gazdasági kategóriáit, a vulgáris közgazdászokról nem is szólva. Nála ezek a kategóriák elevenek, rugalmasak, változóknak, átalakulnak, átmennek egymásba, a valóság fejlődésével és átalakulásaival összhangban.

Lenin megemlíti, hogy Marx a „Tökében“ a burzsoá társadalom bármelyik kategóriájában föltárja az ellentmondásokat, s azután nyomon követi növekedésüket, fejlődésüket, „elejétől végig“. Lenin ezzel kapcsolatban megmutatja, hogy ennek a körülménynek milyen jelentősége van a dialektika szempontjából általában.

„Ilyennek kell lennie a dialektika tárgyalási (illetve tanulmányozási) módszerének általában — írja Lenin „A dialektika kérdéséhez“ című munkájában — (mert a polgári társadalom dialektikája Marxnál csak egy bizonyos esete a dialektikának).“ (*Lenin*, Marx, Engels, marxizmus. 272. lap. Szikra 1949.)

Marx hangsúlyozva, hogy a fejlődés döntő mozzanata az ellentmondások harca, nem hagyja figyelmen kívül egységük mozzanatát sem. A „Tökében“ rendkívül fontos útmutatások találhatók arra vonatkozólag, hogy ennek a mozzanatnak mi a jelentősége a fejlődés folyamatában. Marxnál persze nem a burzsoá közgazdászok „egységéről“ van szó, akik ezt a fogalmat megfosztották a belső

ellentmondásoktól, hanem a belső ellentmondásokkal terhes dialektikus egységről. Marx a burzsoá társadalom valóságos gazdasági jelenségeinek konkrét elemzése alapján mutatja ki, hogy ha az ellentétek, amelyeknek az a tendenciája, hogy mindjobban elkülönüljenek egymástól, szétváljanak, mégis viszonylagos egységet alkotnak, azaz föltételezik egymást, ideig-óráig kapcsolatban vannak egymással, ez a köztük folyó harcnak nem *enyhülésére*, hanem *kiéleződésére, kibontakozására* vezet. Ha az ellentétek semmiféle viszonyban nem volnának egymással, egymástól függetlenül léteznének, akkor ellentmondás, vagyis harc sem lenne köztük. Ezért az ellentétek egységének, kölcsönös összefüggésének mozzanata Marx szerint szintén fontos mozzanat, amely az ellentmondásoknak nem enyhülésék, kibékítését föltételezi, mint ahogy a metafizikusok állítják, hanem ellenkezőleg: kibontakozásukat, *kiéleződésüket*.

Jól látható ez olyan ellentétek egységének példáján, amelyen például a burzsoá társadalomban a termelés és a forgalom szférája. A termelés szférája és a forgalom szférája a tőkés társadalomban jelentős mértékben önálló jelleget ölt. De a valóságban a két ellentétes szféra között belső összefüggés van, és éppen azért, mert belső összefüggés van köztük, mert ellentétek *egységét* alkotják, egymástól való elkülönülésük bizonyos fokán válság robban ki, amely erőszakosan és ideiglenesen helyreállítja a két szféra *egységét*.

„Ha csak *különállók volnának* (a termelés és a forgalom fázisai — *M. R.*) és *egyidejűleg nem alkotnának egységet*, akkor lehetetlen volna az egység erőszakos helyreállítása és lehetetlen volna a válság. Ha csupán egységes, osztatlan (azaz ellentmondástól mentes. — *M. R.*) valamit alkotnának, akkor nem kerülhetne sor erőszakos megosztásukra, ami ismét csak válságot jelent. A válság egység erőszakos megteremtése az elkülönült mozzanatok között és azoknak a mozzanatoknak erőszakos elkülönítése, amelyek lényegében egységes valamit alkotnak.“ (*Marx, Értéktöbblet-elméletek*, II. kötet, 2. rész, 180. lap. Oroszul. — A mi kiemelésünk. — *M. R.*)

És végül a tőkés termelési mód ellentmondásainak marxi elemzése azért is rendkívül jelentős a dialektika szempontjából, mert zseniális módon fölfedi a fejlődésnek azt a típusát, amely jellemző az *antagonisztikus* ellentmondások uralma idején. Marx kimutatta, hogy antagonisztikus ellentmondások alapján a fejlődés útja az egységes fokozatos *kettéhasadása*, az ellentmondások elmélyülése, *kiéleződése*, amely törvénytzerűen az egyik ellentét megsemmisíté-

sével, azaz a burzsoázia fölszámolásával és a proletariátus győzelmével végződik.

Ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy a tőkés társadalom fejlődésének dialektikája — abban a formájában, amelyben a „Tökében“ kifejezésre jut — Lenin szavaival élve csak egy bizonyos esete a dialektikának.

A legrosszabb fajtájú dogmatizmus lenne az antagonisztikus ellentmondások fejlődésének dialektikájáról szóló marxi tételek egyszerű átvitele a szocialista társadalomra, amelyben egészen más jellegű, nem antagonisztikus ellentmondások érvényesülnek. Marx maga a „Tökében“ számos értékes megjegyzést tesz a szocializmus fejlődéstörvényeinek teljesen eltérő jellegére vonatkozóan. Több ízben hangsúlyozza, hogy a szocializmusban nem az érték többletnek a munkások munkájából való kipréselése lesz a termelés célja, hanem a dolgozók „életfolyamatának bővítése“, és ez az egy tény már önmagában gyökeres módon megváltoztatja a társadalmi fejlődés képét.

A kapitalizmus megsemmisítése utáni fejlődés teljesen új jellegének megértéséhez elegendő a szovjet társadalom tapasztalataira utalnunk. Ebben a társadalomban a termelés nem az érték többlet termeléséért, hanem a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának emeléséért folyik. A kapitalizmus alapvető ellentmondásának a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás tőkés formája közti ellentmondásnak leküzdésével a szocialista rend a Szovjetunióban eltüntette, megsemmisítette a társadalom fejlődésének útjába álló összes korlátokat.

Sztálin elvtárs tanítása szerint a szocializmus gazdasági alap törvénye: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése útján. Ebből következően a szocializmusban egészen más a termelésnek és a tömegek fogyasztásának viszonya, mint volt a kapitalizmusban. A kapitalizmus jellemző ellentmondása: a termelés növekedése és a tömegek fogyasztásának (vásárlókéességének) ehhez viszonyított lemaradása, amiben a termelőerők és a termelési viszonyok közti ellentmondás jut kifejezésre. A szocializmusban, amint arra Sztálin elvtárs rámutat, az ellentmondás helyébe a termelő erőknek és termelési viszonyoknak egészen más jellegű viszonya lép: a tömegek fogyasztásának (vásárlókéességének) növekedése állandóan megelőzi a termelés növekedését és ezáltal ösztönzést ad a termelés határtalan fejlesztésére. A termelés és a fogyasztás közti „anyagcsere“ a kapitalizmusban állandóan megbomlik a tőkés társadalom kizsákmányoló jel-

lege következtében. A szocialista rend viszont az antagonisztikus osztályellentmondások megszüntetésével megteremti a termelés és fogyasztás normális „anyagcseréjének“ feltételeit: a termelés növekedése emeli a tömegek életszínvonalát, a tömegek életszínvonalának emelkedése előrehajtja a termelést.

Mind ennek az alapja: a szocialista társadalomban végbemenő fejlődés teljes különbözősége a kapitalizmusétól, a szocializmus ellentmondásainak és az ellentmondások leküzdése formájának eltérő jellege. Lenin és Sztálin a Szovjetunió tapasztalata nyomán fölfedte a fejlődés dialektikájának sajátosságait a szocializmusért és a szocialista rend győzelméért vívott harc körülményei között.

A tőkés termelési mód ellentmondásainak elemzése, amelyvel Marx végigvisz a kisajátítóknak a proletárforradalom útján végbemenő elkerülhetetlen kisajátításáig, teljesen érvényes a kapitalizmus jelenlegi fejlődési szakaszára is. Lenin és Sztálin a „Tőke“ eszméire támaszkodva és ezeket az eszméket alkotóan továbbfejlesztve elemezték az imperializmust, mint a kapitalizmus legfelső és utolsó fokát, föltárták a kapitalizmus gazdasági és politikai fejlődésének törvényeit ebben a szakaszban. Kimutatták, hogy a tőkés termelési módnak mindazon ellentmondásai, amelyeket Marx a „Tőkében“ felfedezett, nemcsak érvényben maradnak, hanem még élesebben jelentkeznek ebben a szakaszban. Lenin bebizonyította, hogy éppen az imperializmus a kapitalizmus fejlődésének az a foka, amikor létrejönnek a „kisajátítók kisajátításának“ feltételei. Lenin megállapította, hogy az imperializmus a proletariátus szociális forradalmának előestje.

Lenin és Sztálin leleplezte a revizionisták és a reformisták szofista bűvészműtávjait, amelyekkel tompítani próbálták a kapitalizmusban rejlő ellentmondások marxi elemzésének élet és úg tüntették fel a kapitalizmus új szakaszát, az imperializmust, mint a burzsoázia és a proletariátus közti osztályharmónia, a „szervezett kapitalizmus“ szakaszát.

A mai jobboldali szocialisták még aljasabb formában folytatják a régebbi reformisták szociáláruló vonalát. A különösen kiéleződött osztályharc mai szakaszában, amikor a világ két táborra, az imperializmus és a háború táborára, s a béke, a demokrácia és a szocializmus táborára hasadt ketté, az imperialisták jobboldali szocialista lakójai szemérmetlenül azt hajtogatják, hogy a kapitalizmus ellentmondásainak marxi elemzése „elévült“, s új fejlődési

szakasz érkezett el, amikor — Blum kifejezése szerint — a „polémikus“ szakasz helyébe az ellentmondásmentes, „békés“ szakasz lép.

A munkások öntudatának elbódítására törekvő jobboldali szocialisták azt hirdetik, hogy eltérően attól a korszaktól, amelyben Marx a „Tőkét“ írta, jelenleg a tőkés országokban osztály-„közösség“, a burzsoázia és a proletariátus „érdekközössége“ áll fenn.

Nem szorul bizonyításra, hogy ilyen „érdekközösség“ csak a jobboldali szocialisták fantáziájában létezik. Milyen „osztályközösségről“ lehet szó például az Egyesült Államokban, ahol a tőkés mesébeillő profitokat zsebelnek be, a munkások pedig legminimálisabb szükségleteiket sem képesek kielégíteni! Az Egyesült Államokban, amelyet a jobboldali szocialisták az osztályfeletti „demokrácia“ iskolapéldájának tüntetnek fel, a munkás minimális költségvetésének deficitje 30 százalék. Az Egyesült Államokban a családok 60 százalékának jövedelme 25—30 százalékkal van alatta a létminimumnak.

A „Töke“ „elévüléséről“ szóló fecsegésre azért van szükségük a jobboldali szocialista vezetőknek, hogy elleplezzék a rothadó imperializmus kirívó ellentmondásait. Ha van is különbség napjaink és Marx kora között, ez a különbség csak az, hogy a modern kapitalizmus ellentmondásai tetőfokjukra hágtak azoknak a sajátosságoknak eredményeként, amelyeket a kapitalizmus imperialista szakaszában szerzett.

Marx közgazdasági tanítását továbbfejlesztve, Lenin és Sztálin hebizonyította, hogy a régi, monopóliumok előtti töke átalakulása monopolista finánctőkévé, a kartellek és trösztök növekedése, a kapitalizmus egyenlőtlen, ugrásszerű fejlődése, amely szükségessé teszi a világ időszakos újrafelosztását imperialista háborúk útján stb., soha nem látott mértékben kielezi a kapitalizmus ellentmondásait. „Köztudomású — írja Lenin —, hogy a monopolkapitalizmus mennyire kielezte a kapitalizmus valamennyi ellentmondását. Elég, ha a drágaságra és a kartellek, jármára utalunk. Az ellentmondásoknak ez a kieleződése a leghatalmasabb hajtóereje annak az átmeneti történelmi időszaknak, amely a világméretű finánctőke végleges győzelmével vette kezdetét.“ (Lenin Művei. 22. kötet. 312. lap. Szikra 1951.)

Erre tanít Sztálin elvtárs is: „... az imperializmus — írja *A leninizmus alapjairól* című művében — a kapitalizmus ellentmondásait a legvégső fokig, a legszélső határokig élezi ki, amelyeken túl a forradalom kezdődik.“ (Sztálin Művei. 6. kötet. 80. lap. Szikra 1951.) Sztálin elvtárs felsorolja, hogy melyek az imperializ-

musnak azok a fő ellentmondásai, amelyek a proletárforradalmat a „közvetlen gyakorlat kérdésévé“ (u. o.) teszik. Ezek az ellentmondások: a munka és a tőke közti ellentmondás, a különböző pénzcsoportok és imperialista hatalmak közti ellentmondás a nyersanyagforrásokért, idegen területekért folyó harcukban, az imperialisták és a világ gyarmati és függő népei közti ellentmondás.

A burzsoá társadalom mai, imperialista fejlődési szakaszán a tőkés nem elégednek meg többé azzal a profittal, amelyet azelőtt zsebre vágtak. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye: hajsza a maximális profit után, amelyet az imperialisták saját országuk dolgozóinak kegyetlen kizsákmányolása és más országok népeinek leigázása, kifosztása útján szereznek meg. Ezért irányul az imperialisták politikája új rablőháborúk kirobantására, amelyek a tőkés számára aranybányát jelentenek. A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének hatása következtében tehát a proletariátus és a burzsoázia, a munka és a tőke közti ellentmondások, amelyeket Marx a „Tökében“ elemzett, nemcsak nem tompultak, hanem ellenkezőleg, ma élesebbek, mint hármikor.

A monopolkapitalizmus kiéleződött ellentmondásainak elemzése alapján Lenin és Sztálin továbbfejlesztette a marxista dialektikus módszernek a fejlődésről mint ellentétek harcáról szóló tételét. Sztálin elvtárs kimutatja, hogy az ellentétek harca az új és a régi, a születő és az elhaló, sorvadó harca. A kapitalizmus hajdan új, haladó rend volt a feudális rendhez viszonyítva. De már régen olyan fékké változott, amelynek megsemmisítése nélkül lehetetlen a társadalom további fejlődése.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme, amely a Marx, Engels, Lenin és Sztálin által kijelölt úton a földkerekség egyhatodán megoldotta a kapitalizmus ellentmondásait, a tőkés termelési módban rejlő ellentmondások marxista elemzésének legnagyobb diadala. A népi demokratikus országok kiválása az imperializmus láncából a második világháború eredményeként, a nagy kínai forradalom győzelme, a többi ázsiai országban kibontakozó hatalmas erejű nemzeti szabadságmozgalom megannyi újabb bizonyítéka a marxizmus igazságának.

A kapitalizmus ellentmondásainak dialektikus elemzése, amelyet Marx halhatatlan műve tartalmaz, azért is értékes, mert a valóság forradalmi szemléletére tanít, arra tanít, hogy — Sztálin elvtárs szavaival élve — nem elkenni kell az osztályellentéteket, nem elolítani kell a burzsoázia elleni osztályharcot, hanem végig kell vinni, a proletariátus teljes győzelméig.

MORVA TAMÁS

Az ütemes termelés kérdései a gépiparban

I. A berendezés jobb kihasználása és a termelés egyenletes növekedésének biztosítása

Az ütemes termelés ma egész iparunknak és különösen gépiparunknak egyik központi kérdése. Pártunk vezetői már több ízben föl hívták rá a figyelmet. Gerő elvtárs 1951 februárjában az MDP II. kongresszusán a népgazdaság hiányosságai között megemlítette „a rendelkezésre álló ipari fölszerelés, gépek elégtelen kihasználását“, az idei januári termelési aktivaértekezleten pedig 1952. évi tervteljesítésünk egyik fő feltételének jelölte meg „a termelési eszközök jobb kihasználását és a termelés egyenletesebbé tételét“. Kormányzatunk azóta számos rendeletet bocsátott ki az ütemes termelés föltételeinek biztosítása és megvalósításának szigorúbb ellenőrzése végett. A Szabad Nép, Pártunk központi napilapja is rendszeresen foglalkozik az ütemesség kérdésével. Mindennek ellenére a gépiparban a fejlődés továbbra is egyenetlen. De még súlyosabb hiba, hogy sokan máig sem értették meg e kérdés jelentőségét, s számos helytelen nézet terjedt el az ütemes termelés ezidő szerinti megvalósíthatatlanságáról, s előfeltételeinek

hiányáról. E nézetek szerint az ütemesség hiánya nálunk természetes jelenség, törődünk tehát csak bele.

★

Miért vetette föl ezt a kérdést iparunk fejlődése, s miért vált iparunk továbbfejlesztésének egyik központi problémájává?

Az ütemesség hiánya ma termelésünk tervszerű fejlődésének egyik legfőbb akadály, olyan hiba, mely a növekedéssel, a rohamos fejlődéssel függ össze.

Gépiparunk termelése 1938-hoz képest 1949-ben 212 százalékra, 1950-ben 301 százalékra, 1951-ben 455 százalékra emelkedett. S ez nem egyszerű mennyiségi növekedés: együtt járt az ipar műszaki újjáalakításával. Eltűntek a Horthy-korszakra jellemző elavult vegyekereskedés jellegű üzemek, s ma már a gépipar teljes termelésének mind nagyobb hányadát a tömeg- vagy sorozatgyártó rendszer szerint dolgozó üzemek biztosítják. A hatalmas változások új és napról napra növekvő feladatokat állítanak az ipar vezetői elé. Az elmúlt években

ipari vezetésünk színvonala gyorsan emelkedett, mégis elmaradt a műszaki fejlődéstől és a termelés méreteinek gyors növekedésétől, az új követelményektől. Az ütemesség hiánya azzal magyarázható, hogy új, korszerű, nagyméretű üzemeinket a gépipar vezetői még nem tudják megfelelően irányítani, s a tervező és szervező munka színvonala elmaradt a növekvő és újszerű feladatoktól.

Az ütemesség hiánya nem csak magyar probléma, nem sajátos magyar jelenség. Fölvetődik a többi népi demokratikus országban is. A lengyel sajtó például több cikkben foglalkozott a tervteljesítés egyenetlenségeivel. De fölvetődött ez a kérdés — persze jóval régebben — a Szovjetunióban is. A bolsevik párt XVIII. konferenciája a szovjet ipar egyik fő hibáját a tervek egyenlőtlen teljesítésében látta. Malenkov elvtárs: „A pártszervezetek feladatai az ipar és a közlekedés terén“ című előadói beszédében részletesen foglalkozott ezzel a kérdéssel. „Most, elvtársak, az a helyzet, hogy a termelés a legtöbb üzemben nem egyenletes, megszakításokkal folyik, s a késztermékgyártás rendszerint a hónap végére összpontosul. Az üzemekben nincs meg a késztermékgyártás előre kidolgozott, szigorúan megállapított grafikonja... A késztermékgyártó műhelyek, a szerelő-műhelyek fennakadásokkal, egyenlőtlenül kapják a félkészgyártmányokat a többi műhelytől. Az üzemek normális tartalék nélkül dolgoznak, s a hónap első felében rendszerint az üzem minden erejét a tartalék megteremtésére összpontosítják. Ez a helytelen munkarendszer örökös üzemzavarokra, gépállásokra, munkaidővesztésekre, a termelőkapacitások kihasználatlan-

ságára, a selejt növekedésére, fölösleges túlóráköltségekre vezet. Ez a helytelen rendszer lázas állapotban tartja az üzemet, s állandóan veszélyezteti az állami terv teljesítését. Az üzemek munkájában véget kell vetni a tervszerűtlenségnek, az egyenlőtlen termékkibocsátásnak, a káros rohammunkának, s el kell érni, hogy az üzemek napról napra, jóelőre kidolgozott terv szerint teljesítsék a termelési programot.“ (V. ö.: Pártépítés Kiskönyvtára. 3. sz. 30. lap. Szikra 1950.)

A XVIII. pártkonferencia Malenkov elvtárs beszámolója alapján határozatot fogadott el, hogy az iparvállalatokat kötelezzék a tervek egyenletes, ütemes teljesítésére. E határozat szellemében a szovjet ipar vezetői a tudományos dolgozókkal együttműködve kidolgozták a grafikon szerinti munka elméleti és gyakorlati kérdéseit. Az élenjáró szovjet üzemek nagyszerű eredményeket értek el az ütemes munka megvalósítása során. A grafikon szerinti ütemes munka megszervezésének nagy szerepe volt a Nagy Honvédő Háború idején a front egyenletes hadianyagellátásában. A háború után a grafikon szerinti munkamódszert tovább fejlesztették, s még szélesebb körben alkalmazták. A Szovjetunió üzemeinek példája arra tanít bennünket, hogy az ütemes munka megvalósításáért folyó harc a szocialista iparvállalatok fejlődésének egyik fontos emelője. Az ütemes munka legfejlettebb formája; az óránkénti egyenletes tervteljesítés is elérhető, ha az üzemek vezetői jó tervező és szervező munkával biztosítják ennek feltételeit.

Három példát említünk meg a Szovjetunió élenjáró üzemeinek tapasztalataiból. Elsősorban a moszk-

vai lámpagyár brigádvezetője, V. Hriszanova komszomolbrigádjának híres kezdeményezését. Hriszanova fölfigyelt arra, hogy brigádja egyenlőtlenül dolgozik, a napi feladatot nagyrészt rohammunkával az utolsó órákban teljesíti. Megállapította, hogy a munkanap elején milyen hiányosságok akadályozták a munkát, s minden órára egyenletesen megtervezte a gyártási feladatot. Az óraütemterv teljesítésének ellenőrzésére jelzőlámparendszert alkalmazott. Az első napokban a munkaóra leteltével gyakran nem gyulladt ki a jelzőlámpa, ilyenkor azonnal megvizsgálták az elmaradás okait, s intézkedtek kiküszöbölésükről. Megszavazták például a selejt óránkénti folyamatos nyilvántartását; rátértek az egyéni óraütemterv készítésére; a rádiócső összeállításának eddig alkalmazott kétféle módszere közül kiválasztották a termelékenyebbet, s ezt mindenki átvette. Hriszanova kezdeményezésének Szovjetuniószerre számos követője akadt. (Bővebben lásd: Magyar—Szovjet Közgazdasági Szemle V. évf. 1951. 10—11. szám. 404. lap.)

A másik példa: P. Petrov, Sztálin-díjas mérnöknek, a moszkvai ZISZ autógyár öntőműhelyvezetőjének sikeres kezdeményezése. 1946-ban, amikor Petrov átvette az öntőde vezetését, az öntőműhely a késztermékgyártás tervét 84 százalékra teljesítette. Bár a műhelyben szép számmal voltak jól képzett, lelkes szakemberek, de a legnagyobb fejetlenség uralkodott, s ez akadályozta a jó munkát. „Olyan helyzetet kellett teremteni — írja Petrov elvtárs —, amely lehetővé teszi, hogy a napi és óránkénti feladat pontos teljesítése minden osztály, csoport és brigád számára a termelés sérthetetlen törvényévé válhasson.“ Ho-

gyan érte el ezt a célt? Az egész kollektíva harmonikus együttműködésének megszervezésével. A legnagyobb figyelmet fordították a termelési terv kidolgozására, megfelelő raktárkészleteket hoztak létre a tervszerűtlen megszakítások kiküszöbölésére. A termelés és a karbantartás dolgozóinak szoros együttműködése alapján harcot indítottak a gépállások kiküszöböléséért, s a gépjavítások terén megszüntették a felelőtlen séget és tervszerűtlenséget. **Harcra** mozgósították a dolgozókat a selejt ellen és a munka magasabb termelékenységéért. Az eredmények hamarosan megmutatkoztak. 1947 januárjában, tehát már az első hónapokban teljesítették tervüket, s 1947 szeptemberében már az öntőde kapta meg a gyár vörös vándorszalját. Az eredményekkel azonban nem elégedtek meg, hanem lankadatlanul tovább javították a munkát. Meghonosították a folyamatos gyártást és az óraütemtervet. Elnyerték a kollektív sztahanovista üzem címet, de Petrov elvtárs elve továbbra is ez maradt: „A tökéletesítésnek nincs határa!“

A harmadik példát Afanaszjev elvtársnak, a Kirov Villamosgépgyár egyenáramú gépműhelye vezetőjének írásából vesszük. Ez a műhely a háború után új és hatalmas feladatokat kapott. Kezdetben nem tudták teljesíteni a tervet, de abból indultak ki, hogy a feladat a műhely belső tartalékainak mozgósításával mégis megoldható. „Más utat is választhattunk volna — írja Afanaszjev elvtárs. — Kérhettünk volna több munkást a gyárvezetőségtől, ezenkívül új berendezést és sok más is. Aztán járhattunk volna könyörögni a gyárigazgatósághoz, hogy szerezzék be, amit kérünk. De ez az út komoly veszélyekkel járt volna.

A legfőbb veszélyt abban láttuk, hogy ha mi másoktól várjuk feladataink megoldását, akkor önmagunk semmit sem teszünk majd megoldásuk végett. Egyszerre úgysem tehetne senki eleget kéréseinknek. Kielégítetlen kérelmek emlegetésével csak az olyan vezetők takaróznak, akiknek semmi közük sincs a bolsevik munkastilushoz. Pedig a gépműhely feladata nem volt csekély. Ha a műhely 1947 januári termelését 100-nak vesszük, akkor a termelés áprilisban 206-ra, júliusban 215-re, decemberben pedig 270-re emelkedett. 1946-hoz képest megkétszereződött a termelés anélkül, hogy a géppark vagy a munkaerőlétszám emelkedett volna. A műhely a kollektív sztahanovista munka megszervezésével érte el sikereit. A sikerek fontos tényezője volt annak az alapelvnek érvényesítése, hogy „az ütemterv a termelés törvénye!” A műhely minden részlege megkapja nemcsak a havi és a dekádtervet, hanem a napra és a műszakra szóló feladatot is. A művezetők a részleg dekád- és napi műszak feladata alapján összeállítják minden egyes munkás dekád- és műszakfeladatát. Megszervezték az ütemterv végrehajtásának ellenőrzését is. Táblákon ismertetik a tervehajtás eredményeit, s a művezetők nem mehetnek el a műhelyből, amíg be nem számoltak a főművezetőnek a napi műhelyfeladat teljesítéséről.

Még számos példát ismertethetnénk a Szovjetunió élenjáró üzemének tapasztalataiból. Szándékosan három teljesen eltérő típusú üzem példáját vettük, hogy ezzel is bizonyítsuk: a Szovjetunió élenjáró üzeime bármilyen jellegű gyártás esetében meg tudták szervezni az ütemes munkát.

Hogyan jelentkezik az ütemesség hiánya a magyar iparban?

A magyar ipar az államosítások óta hatalmas utat tett meg. Egész népgazdaságunkban, de különösen az iparban mindinkább érvényesült a szocialista tervszerűség. Sikerült elérnünk, hogy az ipar évről évre szakadatlanul és gyors ütemben fejlődött. Ez a fejlődés nemcsak a Horthy-korszak fejletlen magyar iparának növekedési ütemét hagyja messze maga mögött, hanem túlszárnyalja a fejlett tőkés országok iparosodásainak időszakában bármikor elért ütemet is. A gépipari termelés a Horthy-korszakban 12 év alatt — 1926-tól 1938-ig — 13,5 százalékkal nőtt, évi átlaga tehát alig volt több 1 százaléknál. A gépipar termelése 1950-ben, az ötéves terv első évében 42 százalékkal, 1951-ben pedig 51,1 százalékkal volt nagyobb, mint az előző évben. Ez a körülmény kétségtelenül népi demokráciánk nagy eredménye, s egyik bizonyítéka társadalmi rendszerünk magasabbrendűségének a kapitalizmussal szemben.

Ha azonban a fejlődés ütemét egy-egy éven belül vizsgáljuk, akkor még komoly egyenlenségeket tapasztalhatunk. Gerő elvtárs a januári aktívaértekezleten részletesen foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az erre vonatkozó részleteket teljes terjedelmükben idézzük.

„Jóllehet, 1951-ben a termelési tervet egészében túlteljesítettük, az év folyamán azonban komoly nehézségek mutatkoztak a *termelés egyenlensége* következtében. (A mi kiemelésünk.) Az év legelején, januárban egy kissé lemaradtunk, azután a kongresszusi verseny megint hatalmasan előrelendítette a termelést, s ezt újból a nyári völgy kö-

vette, majd augusztustól kezdve, de még akkor sem egyenletesen, mind következetesebben teljesítettük, s végül túlteljesítettük tervünket. Ezért 1952-ben a termelésnek lefölhullámzó görbáját szívós, öntudatos, következetes harc útján, helyes szervezés és vezetés útján, jó felvilágosító tömegmunka segítségével is egyetlen egyenletesen emelkedő vonallal kell helyettesítenünk.“

„Az elmúlt év tapasztalatai alapján néhány alapvető kérdésre kell felhívunk gazdasági vezetőink s ugyanakkor párt- és tömegszervezeti funkcionáriusaink figyelmét is annak érdekében, hogy 1952. évi tervünket sikeresen teljesíthessük . . .

... Az első kérdés: a rendelkezésre álló termelőeszközök, ipari felszerelés, gépek, berendezések, épületek, nyersanyag jobb kihasználása, s persze ezzel együtt a munkaerő helyesebb, rendszeresebb, tervszerűbb felhasználása.

Mi szükséges ehhez? Mi az, amit ezzel kapcsolatban felvet az 1951-es év tapasztalata? Mindenekelőtt a termelés egyenletes ütemű emelkedésének biztosítása, s ezen belül is elsősorban a tíznapos, dekádtervek szerinti egyenletesen emelkedő termelés megvalósítása, s a hóvégi rohammunka felszámolása. (A mi kiemelésünk.)

Persze, egyes területeken, egyes iparágakban nem elégedhetünk meg már most sem a dekádtervek szerinti egyenletesen emelkedő termeléssel, hanem az egyes iparágakban naponta meg kell határozunk a termelést, s naponta — sőt vannak területek, ahol óránként is — tudnunk kell követni.“ (Gerő Ernő elvtárs beszéde az országos aktívatörvénykezleten. Szabad Nép. 1952. I, 13.)

Gerő elvtárs e megállapításai nyomán elsősorban két fő feladat megoldására kell törekednünk: 1. az évi tervek egyenletes teljesítésére, az éven belüli nagy hullámzások és aránytalanságok kiküszöbölésére, s a havi egyenletes fejlődési ütem biztosítására;

2. a hónapon belüli hullámzások kiküszöbölésére, az első dekád elmaradásainak és az utolsó dekád kiugrásainak, rohammunkáinak megszüntetésére.

A havi tervek egyenletes teljesítése, s dekádonként egyenletesen emelkedő termelés megvalósítása — ez ma a gépipar fejlődésének megoldására teljesen megérett, központi feladata, az ütemes termelés döntő láncszeme. Az első és második dekád elégtelen termelése idézi elő a gépek, berendezések és a rendelkezésre álló munkaerő havonta ismétlődő kihasználatlanságát, fékezi a termelékenység emelkedését, a munkafegyelem megszilárdítását, a termékek minőségének javítását és az önköltség csökkentését.

Az ütemes termelés megvalósítását különösen időszerűvé teszi, hogy öt éves tervünk harmadik, döntő évében vagyunk, hiszen, mint ismeretes, „öt éves tervünk nagy és legnagyobb létesítményeibe 1952-ben kell a leg-hatalmasabb összegeket befektetnünk, de a hatalmas befektetéseknek eredményeit legnagyobb részét csak 1953 végén és 1954-ben fogjuk a termelésben kézzelfoghatóan érezni.“ (Gerő Ernő.) Ebből következik, hogy most különösen nagy jelentőségű a meglévő berendezések, gépek jobb kihasználása. Ez pedig nem könnyű feladat az ipar vezetői számára. „Itt mindenekelőtt figyelembe kell venni, hogy bár népgazdaságunkban a tartalékok még

igen nagyok, sőt a tartalékok egy része újratermelődik, 1951-ben és a megelőző években a viszonylag köny-

nyebben mozgósítható tartalékaink tekintélyes részét már igénybevetjük". (Gerő Ernő.)

II. Az ütemes termelés fogalma és népgazdasági jelentősége

Az ütemesség hiányának kérdése szélesebb körben nem is olyan rég vetődött fel a magyar iparban. Ma már sok szó esik róla, de nem mindenki előtt világos, hogy mit is értünk ütemes termelésen. Nem világos, hogy milyen összefüggés van a vállalat munkájának egyéb oldalai és az ütemesség között. Az ipar vezetői, akiktől számonkérjük az ütemesség hiányát, joggal várnak választ erre a kérdésre.

Az ütemesség fogalmának meghatározásakor a bolsevik párt XVIII. konferenciájának határozatából kell kiindulnunk. (Lásd: Malenkov. A pártszervezetek feladatai az ipar és a közlekedés terén. Pártépítés Kis-könyvtára, 13. szám. 50. lap.)

E határozat teljes pontossággal megfogalmazza az iparvállalatok tervteljesítésének, tervszerű munkájának követelményeit. Az ütemes munka is köztük szerepel. Az ütemes termelés a határozat értelmében azt jelenti, hogy a tervet ne csak egy-egy időszak átlagában teljesítsük, hanem havonta egyenletesen emelkedő fejlődéssel érjük el az év végére előírányzott színvonalat. Ne csak havi átlagban teljesítsük a tervet, hanem egyenletesen, a hónap minden egyes napján, a munkanap minden műszakjában és a műszakok minden órájában.

A népgazdasági tervezés egyik legfontosabb követelménye a hosszabb lejáratú tervek fölbontása rövidebb időszakokra és a vállalati, általános gyári tervek fölbontása üzemekre, műhelyekre, minden egyes

munkahelyre. Az éves tervet negyedéves és egyhónapos időszakokra kell bontani. A havi tervet fölbont-hatjuk dekádokra és napokra. A napi tervet műszakokra, egyes dolgozókra kell fölbontanunk. A tervek fölbontása a valóban tervszerű munkának egyik legfontosabb előfeltétele.

Egyenletes termelésen persze nem a tervfeladatoknak rövidebb időszakokra való gépies fölosztását értjük. Az évi felfutás görbéje függ például a főbb beruházások üzembehelyezésének időpontjától, valamint a főbb szervezési és műszaki intézkedések megvalósításának időpontjától. A szerelés átszervezése a folyam-szerű gvártás elvei alapján, vagy a mechanikai megmunkálás stíúk keresztmetszeteinek kibővítése okvet-lenül a késztermékgvártás mennyi-ségének gyors, ugrásszerű emelke-désével jár együtt. Az egyenletes fejlődés követelménye nem ezeknek a kiugrásoknak csökkentését jelenti. De az egyenletes vagy egyenletesen növekvő termelésnek kell a fejlődés általános jellemzőjéül szolgálnia, s a kiugrásoknak is szigorúan terv-szerűeknek kell lenniük. A kiugrá-soknak van egy másik fajtája is, amely az előre nem látható, nem tervezett tartalékok feltárásából, a szocialista verseny gyors fejlődéséből ered. Az ilyen kiugrások is egész-ségesek, s meggyorsítják a fejlődést. Megkövetelik azonban, hogy a mű-szaki vezetők gyorsan és előrelátóan intézkedjenek, biztosítsák a kiugrás eredményeinek megszilárdítását, s idejekorán gondoskodjanak a kész-

letek feltöltéséről és a folyamatos munkamenetről.

Az ütemes termelés megköveteli a vezetőktől, hogy legalábbis a következő három követelmény szem előtt tartásával szervezzék meg a termelést:

1. az egész gyár munkáját úgy szervezzék meg, hogy a késztermégyártás ütemes, egyenletes legyen;

2. egyenletes legyen a gépek, berendezések és a munkaerő terhelése.

3. úgy szervezzék meg a munkát, hogy a gyár minden egyes műhelye, brigádja, munkahelye és valamennyi osztálya teljesítse a tervet.

A felsorolt követelmények a legszorosabban összefüggnek egymással, kölcsönösen föltételezik és egészítik egymást.

Vegyük sorra ezeket a követelményeket.

Az egyenletes késztermégyártás az ütemes termelés legfőbb követelménye és legfőbb ellenőrzőszáma.

Egvidőben nálunk sokan a teljes termelési értéket tartották a vállalati termelés legfőbb mutatószámának. Egyáltalán nem helyes azonban, ha a teljes termelés mutatószámát a késztermégyártás mutatószámára elhelyezzük. A késztermégyártás megmutatja, mit ad a vállalat egy-egy időszakban a népgazdaságnak. A késztermégyártás az egész munka célja és végső eredménye. S ezenkívül: a vállalati munka ütemessége szempontjából a késztermégyártás sokkal jellemzőbb is, mint a teljes termelés. A teljes termelési terv úgy is teljesíthető, hogy a befejezetlen termelés állománvát a tervezett fölé emeljük, a késztermégyártási tervet pedig nem teljesítjük. Más időszakokban viszont fordítva: a késztermégyártás túlhaladhatja a tervezett mértéket, a befejezetlen ter-

melés állománya viszont a tervezett alá csökken. A teljes termelés mutatója tehát eltakarja az ütemesség hiányát. Hiszen a teljes termelés értéke akkor is egyenletes lehet, ha a késztermégyártás és a befejezetlen termelés állománykülönbözete erősen hullámzik. A késztermégyártás hullámzása pedig a vállalat munkájának ütemezetlenségét, tervszerűtlenségét mutatja.

A késztermégyártási terv jelentőségének kidomborítása nem jelenti a teljes termelés tervének háttérbe szorítását. Éppen az egyenletes késztermégyártás követeli meg, hogy a teljes termelésre vonatkozó tervet is teljesítsük. A félkészgyártmányok tervszerű gyártása készíti elő és biztosítja az egyenletes késztermégyártást. A teljes termelési terv teljesítése tehát az ütemes késztermégyártás fontos előfeltétele.

Az egyenlőtlen késztermégyártás főbb formái: a hó végére, a negyedév végére, vagy az év végére összpontosuló késztermékszállítás.

A hó végére összpontosuló késztermégyártás nagy károkat okoz a népgazdaságnak. A vállalat tervteljesítése ilyenkor állandóan veszélyben van, s a gyár egész munkája a „beteges, lázas állapot” képét mutatja. A hó elején lanyha a termelés üteme, a kapacitás kihasználása rendszerint alacsony, sok az állásidő. A befejezetlen termelés felduzzad, mert megnövekednek a tervszerűtlenül gyártott alkatrészekészletek, a szerelőműhelyben félig kész gépek gyűlnek össze, amelyekhez még egy sor alkatrész hiányzik. A hó végén viszont nagy „hajrák”, rohamunkák vannak, nem kímélik és nem gondozzák megfelelően a berendezést, sok a selejt, a munkásokat hajszolják, a béralapot túllépi, s így teljesítik a havi tervet,

A hó legutolsó és legelső napjain tele van a késztermékraktár, a gépek egyenletes kiszállítását lehetetlen biztosítani. Mind a befejezetlen termelés megnövekedése, mind a késztermékkészletek felhalmozása lekötí a vállalat forgóeszközzeit és meglasztja megtérülésüket. A népgazdaság így drágán, nem megfelelő minőségben és nem pontos határidőre kapja meg a gyártól a szükséges termékeket. Ezenkívül eltorzul a népgazdaságban a forgalom folyamata is, mert minden gyár a hó végén szállít készgyártmányt. A forgalom maga is egyenetlenné válik, meglással a forgóeszközök körforgása az egész népgazdaságban.

Az egyenletes késztermékgyártás azonban nemcsak gazdasági szempontból jelentős: nagy a szervező és mozgósító jelentősége is. Az egyenletes késztermékgyártás szigorú, tervszerű rendet követel a vállalat munkájában. A szerelés munkájának minden fennakadása, hiányossága közvetlenül és azonnal megmutatkozik a késztermékgyártás ütemezetlenségében. Egyenletes késztermékgyártás a szerelés nagyfokú szervezottsége nélkül lehetetlen. A szerelésben pedig a kézzel végzett munkák nagy szerepe miatt a jó munkaszervezés különösen nagy jelentőségű. „A szerelőműhely munkája mindenekelőtt tervszerű és rendszeres legyen.“ (Szokolovszkij. A gépgyártás technológiája.) A gépgyártás technológiája.) A folyamatos gyártás meghonosítását is általában a szerelőműhelyeknél kell kezdeni. „A szerelés általában az a tükör, amelyben az egész gyár munkája visszatükröződik.“ (Szokolovszkij. A gépgyártás technológiája.)

A szerelés munkáját műszaki vezetőink gyakran elhanyagolják. A szerelés kapacitása ugyanis a legtöbb gépgyárban elég nagy, s arány-

lag könnyen növelhető. A szakmunkáshiány is kevésbé súlyos, mint a forgácsoló munkáknál. Az egyenletes késztermékgyártás mégis megköveteli, hogy nagyobb figyelemmel forduljunk a szerelés felé, s jobban szervezzük meg munkáját. A szerelőmunkák jobb megszervezése feltétlenül nagy ösztönző erő az ütemes munka megszervezésére a gyár többi részlegében. Az ütemes munka feltétele, hogy a gyár minden részlegének figyelme a szerelés és késztermékgyártás felé forduljon. Ez persze nem jelenti például a forgácsoló műhelyek szerepének lebecsülését. Döntően tőlük függ, hogy a szerelés tervszerűen dolgozhat-e, de éppen ezért egész munkájukat sokkal szorosabban hozzá kell igazítani a szerelés szükségleteihez. A szerelőműhelyeket pedig úgy kell megszerveznünk, hogy idejében jelezzék, ha a megmunkáló műhelyek pontatlanul, vagy késve szállítanak.

Az ütemes termelés másik legfontosabb követelménye: a gépek, berendezések és a munkaerő egyenletes terhelése. Ez is mutatja, mily szoros a kapcsolat mind a kapacitás kihasználása és az ütemes termelés, mind a munka termelékenysége és az ütemes termelés között.

Az ütemesség hiányával együttjár a nagy munkaidővesztés, a sok gépállás. A munka termelékenysége hullámzik. A munkanap első részében lanyhán indul a termelés, majd fokozatosan növekszik, s délből ismét csökken a munka lendülete, ebéd után ismét emelkedik, s a munkaidő vége felé megint csökken. Az első műszak termelése nagyobb, mint a második műszaké, s különösen elmarad a harmadik műszaké. A hét elején és végén a munkaiitem lanyhább, mint a hét közepén. A hónap első és második dekádjában

a termelés sokkal alacsonyabb, mint a harmadikban. A harmadik dekád kiugró termelését a munka jobb megszervezése, az állásidők kiküszöbölése, a munka nagyobb termelékenységége, de különösen a nagy túlórázások és a rohammunka magyarázza. A kapacitás egyenletes kihasználása útján a meglévő berendezésekkel a jelenleginél jóval többet termelhetnénk. Az ütemes termelés megszervezése igen kedvező feltételeket teremt a munka termelékenységének növelésére. A jó és egyenletes munkaszervezés nemcsak a tervszerűtlen idővesztéseket küszöböli ki, hanem megteremti a normák rendszeres túlteljesítésének, a munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom fejlődésének, a Sztahanov-mozgalom magasabb foka: a kollektív sztahanovista munka kialakulásának előfeltételeit is.

A termelés ütemessége megköveteli, hogy a tervet ne csak vállalati átlagban teljesítsük, hanem minden egyes műhelyben, részlegben, brigádban és munkapadon is. Lehet, hogy a szerelés teljesítette egyik hónapban a tervét, de a mechanikai műhelyek elmaradtak. Ez — ha az elmaradást nem küszöböljük ki idejében — mindenképp odavezet, hogy a következő tervidőszakban a szerelés és a késztermékgyártás is elmarad a tervtől. A szerelés szempontjából minden egyes alkatrész nagyjelentőségű. Gyakran egy lényegtelennek látszó kis alkatrész hiánya miatt fennakad és késik a szerelőmunka. Ezért fontos, hogy minden brigád, minden munkapad teljesítse tervét. De az sem elegendő, ha csak a termelőműhelyek teljesítik tervüket. Az ütemes munka szempontjából az igazgatási osztályok és a segédműhelyek munkája is nagyjelentőségű. Ha például a ter-

vet a termelés tekintetében teljesíti a vállalat, s „csak“ a következő időszakban bevezetendő új gyártmányfajták termelésének előkészítő munkáival maradtak el — ez megnehezíti, s végső fokon megakadályozza a következő tervidőszak munkáját, a következő időszak tervének teljesítését. Vagy: ha a hónap, a negyedév vagy az év végén sürgős munkákra hivatkozva elmaradnak a gépek karbantartásával, ez több váratlan géphibával és különösen a gépek időelőtti elkopásával bosszualja meg magát, s a karbantartó munka tervszerűtlen összetorlódását okozza. Hasonlóan fontos az ütemes termelés szempontjából a szerszám-műhelyek pontos, tervszerű munkája. Az ütemes termelés tehát azt is jelenti, hogy a vállalat minden termelő és kiszolgáló részlege, műhelye, osztálya egyaránt teljesíti az adott tervidőszakra eső minden feladatát.

Az ütemes termelésnek és a terv teljesítésének a XVIII. pártkonferencia határozatában megjelölt többi követelménye között is szoros az összefüggés.

Az ütemes termelés egyik fontos előfeltétele például az a követelmény, hogy ne csak iparági átlagban teljesítsük a tervet, hanem minden egyes vállalatban. A népgazdaság egyes vállalatai bonyolult kölcsönös viszonyban állnak egymással. Minden egyes vállalat fogyasztó is, meg szállító is. A szállítási határidők elhanyagolása megzavarja a felhasználó vállalat ütemes munkáját. Ha pedig a késések általánossá válnak, akkor a vállalatok túlzott biztonsági határidőkkel és készletekkel védekeznek. Hatalmas összegeket vonnak így el a valóban tervszerű felhasználás elől, és ezek az értékek hosszabb-rövidebb időre

befagynak. A népgazdaságban meglassul a forgóeszközök körforgása, s ez igen jelentős népgazdasági veszteségeket okoz.

A tervteljesítés fontos követelménye, hogy a tervet ne csak mennyiségileg, hanem a minőségi mutatók szerint is teljesítsük. A minőségi mutatóknak megfelelő tervteljesítés és az ütemes termelés között is szoros az összefüggés:

a) A tervek választék szerinti teljesítése a terv teljesítésének egyik fontos követelménye. Az ütemesség hiánya rendszerint a választék szerinti tervteljesítés rovására megy. A rohammunkák idején (a hónap, a negyedév, vagy az év végén) előtérbe kerül a könnyebben, kevesebb erőfeszítéssel gyártható termékek termelése. Ezekből túlteljesítik a tervet, más gyártmányokból viszont elmaradások mutatkoznak. A bő gyártmánylistájú vállalatokban vagy a sokfajta alkatrészt gyártó műhelyekben az is előfordul, hogy tudatosan manővereznek a különféle gyártmányok programmba állításával és gyártásával. A sok munkát kívánó és viszonylag kisértékű gyártmányok elkészítésével késnek, gyártásokat elhanyagolják, s inkább más gyártmányokból teljesítik túl a tervet. Előbb-utóbb viszont kénytelen-kelletlen az úgynevezett „rossz” termékfajták gyártására is ráfanyalodnak. Így aztán vannak jobb és rosszabb gyártmánylistájú hónapok, s ez a gépek és a munkaerő egyenlőtlen terhelésére és az ütemesség hiányára vezet.

b) A termékek minősége és az ütemes termelés között szintén szoros az összefüggés. A selejttermelés fennakadást okoz a munka menetében, s megbontja az ütemességet. A selejt kijavítása tervenfölüli többletmunkát követel. A selejt anyagot

von el a termelés elől, s fennakadást okozhat az anyagellátásban. A jóminőségű termékek gyártása a termelés növeléseként hat, mert meghosszabbítja a termékek élettartamát, csökkenti a javításokra fordítandó munka mennyiségét. A hóvégi rohammunkák viszont rongálják a berendezést és a selejt növekedésére, minőségromlásra vezetnek.

A termékek minőségével összefüggő kérdések közül az ütemes termelés szempontjából különösen nagy szerepe van a megmunkálások pontosságának. A szerelőmunka egyedi, sorozat-, vagy tömeggyártási jellegét nagy mértékben az összedolgozási munkák arányának nagysága határozza meg. „A gépi megmunkálás pontosságának fokozása az egyszerű szerelés első és legfontosabb feltétele.” (Szokolovszkij. A gépgyártás technológiája.) A mi üzemeinkben a mechanikai megmunkálás pontosságának és a pontosság ellenőrzésének gyöngesége egyik nagy akadálya a sorozat- vagy folyamszerű szerelés meghonosításának vagy továbbfejlesztésének.

c) Az önköltségi terv teljesítése a vállalat ütemes munkájának egyik fontos ellenőrző száma. Az ütemesség hiánya tervenfölüli többletkiadásokkal jár, s növeli az önköltséget. Az ütemes munka viszont növeli a gépek kihasználását, a munka termelékenységét, s csökkenti a termékegységre eső állandó költségeket. Az önköltségben összegezve tükröződik vissza a vállalat munkájának minden oldala, a munka megszervezésének minden eredménye és hiányossága. Az önköltségi tervek teljesítése a népgazdasági terv teljesítésének egyik legfontosabb követelménye,

Az ütemes termelés fogalma, összefüggése a vállalat munkájának többi mutatójával már jellemzi népgazdasági jelentőségét. Mégis helyesnek látjuk, ha ezt röviden még külön is összefoglaljuk.

Az ütemesség hiánya helytelen munkarendszerre vezet: fennakadásokat, zökkenőket okoz a termelésben, ezek pedig a tervidőszak végén rohammunkákat szülnek. Az ütemesség hiánya miatt a tervteljesítés állandó veszélyben forog. Az ütemesség hiányának következményei:

1. Az egyes vállalatokat közvetlenül érintő kihatások (amelyek a vállalat munkáját jellemző mutatókban közvetlenül visszatükröződnek):

a) a kapacitás kihasználatlan, a gépeket gyakran fölöslegesen állítják, a gépek időelőtt tönkremennek;

b) a munkaerőt rosszul használják föl, sok a munkaidővesztés és túlórázás, alacsony a termelékenységek;

c) a termelésben lekötött forgóeszközök forgási sebessége meglaszul a befejezetlen termelés nagy méretei és a késztermékkészletek növekedése miatt;

d) a rohammunkák miatt sok a selejt, a termékek minősége gyöngé, tehát pazarolják a nyersanyagot;

e) az állásidőkre és a túlórákra kifizetett bérek, a selejt, az állandó költségek növekedése és egyéb tényezők miatt nő a gyártmányok önköltsége.

2. Az egész népgazdaságra kiható káros következmények (az egyes vállalatokat közvetlenül érintő tényezőktől kivül):

a) kooperációs zavarok jelentkeznek a népgazdaságban, más vállalatok egyenletes munkáját megzavarja a szállítások pontatlansága és a termékek rossz minősége;

b) hosszú átfutási idő alakul ki a népgazdaságban (az alapanyagtól a kész gép elkészüléséig), megnőnek a vállalatok biztonsági készletei, meglaszul a forgalom szférájában lekötött forgóeszközök forgási sebessége;

c) a szállítások ütemességét is megzavarja a termelés ütemességének hiánya.

Az ütemes termelés megszervezése kiküszöböli mindezeket a népgazdasági veszteségeket, s a vállalat munkáját jellemző összes mutatók megjavulását és a tervek túlteljesítését eredményezi.

III. Az ütemes termelés sajátos problémái tömeg-, sorozat- és egyedi gyártásban. A folyamszerű gyártás és az ütemesség

Hogyan vetődik föl az ütemes termelés kérdése különböző jellegű gyártás (tömeg-, sorozat-, vagy egyedi gyártás), s a különböző gyártási rendszerek (megszakítás nélküli folyamszerű, folyamszerű sorozat és zárt csoportos gyártás) esetén?

A termelés jellege szerint a gép- iparban három fő gyártástípust kü-

lönböttenek meg: tömeg-, sorozat- és egyedi gyártást.

A *tömeggyártást* az jellemzi, hogy a választék köre egészen szűk, s a gyártmányok hosszú ideig azonosak. Ezért a tömeggyártásban a munkát általában a *folyamszerű* gyártási rendszer szerint szervezik meg,

A folyamszerű gyártás a legfejlettebb gyártási rendszer, amelyben a munkadarabok a technológiai folyamat sorrendjének megfelelő menetirányt követik, s az egyik művelet befejezése után közvetlenül és rövid úton a következő műveletbe kerülnek. A munkadarabok mozgását az egymást követő műveletek között lehetőleg gépesített szállítóeszközökkel végzik. A folyamszerű gyártást a gépek és berendezések olyan elhelyezése jellemzi, amely szigorúan követi a technológiai folyamat sorrendiségét. A folyamszerű gyártás legfejlettebb formája a megszakítás nélküli vagy szinkronizált folyamszerű gyártás. Ez a forma a munkaütemek legszigorúbb összehangoltságát követeli.

A termelésnek az a szigorú rendje, amelyet a megszakítás nélküli folyamszerű gyártás kialakít, az ütemes termelés legmagasabb foka. A folyamszerű gyártás egész rendjét az előre meghatározott és összehangolt munkaütemek szabályozzák. Itt meg kell jegyeznünk, hogy egyesek — igen helytelenül — ütemes termelésen csak a gyártásnak ezt a legfejlettebb formáját, a megszakítás nélküli folyamszerű gyártást értik. Ütemes termelésen a tervek egyenletes tervszerű teljesítése értendő, s ezt megköveteljük a nem folyamszerű rendszerben dolgozó gyáraktól is. Viszont folyamszerű rendszerben dolgozó gyárakban is bekövetkezhet az ütemesség hiánya, ha rossz a munkaszervezés és a terv teljesítésének menetében fennakadások mutatkoznak.

A munkaütemek megállapítása és összehangolása, a folyamszerű gyártás szigorú rendje igen kedvezően hat a termelésre: emelkedik a munka termelékenység: nagy lehetőségek nyílnak a munkaverseny kifejlesztésére;

lényegesen rövidebbé válik a gyártási ciklus időtartama, csökken a befejezetlen termékek állománya és a forgóeszközök megtérülési ideje; javul a minőség, s mindezek eredményeként csökken az önköltség és növekszik a termelés.

A folyamszerű gyártási rendszerrel sokáig úgy vélekedtek, hogy ez a rendszer csak a tömeggyártásban alkalmazható. A Szovjetunióban megdöntötték ezt az elméletet, s a Nagy Honvédő Háború éveiben és a háború utáni ötéves terv idején a folyamszerű gyártást a sorozatgyártásban is széleskörűen alkalmazták. Ezzel a folyamszerű gyártásnak több változata, formája alakult ki (folyamszerű sorozatgyártás, zárt csoportos gyártás stb.).

A sorozatgyártás mechanikai munkáló üzemeiben különösen gyakran alkalmazzák a zárt csoportos gyártást, vagy — ahogyan mondani szokták — a zárt ciklust. A zárt csoport egy-egy hasonló technológiájú alkatrészekből álló alkatrész-csoport gyártására specializálódik. Minden egyes alkatrész teljes megmunkálása a csoporton belül történik. Az alkatrészt az előgyártó üzemből (öntödéből, kovácsműhelyből) közvetlenül a zárt csoport területére szállítják, s onnan már csak szerelésre továbbítják. A zárt csoporton belül a gépeket a megmunkálás sorrendjében helyezik el. Az egyes műveletek munkaüteme azonban ez esetben nincs összehangolva. A szerelés folyamatos ellátását alkatrészekkel megfelelő raktári félkészgyártmánykészletek tartálékolásával biztosítják.

A folyamszerű gyártás meghonosítását általában a szerelésnél szokták megkezdeni. A szerelőmunkák túlnyomó részét kézzel végzik. A szerelőműhelyek felszerelése arány-

lag olcsó, s elégtelen kihasználása sem okoz jelentős veszteségeket. Ezért a szerelőműhelyekben a munkaütemek összehangolása sokkal könnyebb, mint a gépi megmunkáló műhelyekben. A munkások teljes terhelése a szerelésben úgy biztosítható, hogy egy munkásra több egymásután következő művelet elvégzését bízjuk. A folyamszerű szerelés megszervezése igen kedvező feltételeket teremt az egyenletes késztermégyártásra, növeli a munka termelékenységét, csökkenti a szerelési ciklus idejét. De ezenkívül nagy a már korábban említett szervező szerepe is. „A folyamszerű szerelés fegyelmezően hat a gyár egész termelésére. A szerelés a többi műhely és osztály munkájától függ, s ez a körülmény erősen megnehezíti a folyamszerű rendszer meghonosítását, de ha már rátértek a folyamszerű szerelésre alkalmazására, akkor ez a rendszer az egész termelés szabályozója lesz.” (Szokolovszkij. A gépgyártás technológiája.)

A folyamszerű szerelés alkalmazását a Szovjetunióban a közép- és kisorsozatgyártó üzemekben is megoldották. Nálunk is történtek már ilyen irányú kezdeményezések. Például: a Kismotor- és Gépgyárban kisorsozatok gyártásakor is alkalmazták a folyamszerű szerelést. Őt munkából álló szerelősort létesítettek, s még ilyen kis méretekben is bevált ez a módszer. Az előkészületi és befejezési idők bizonyos mértékig növekedtek, mert egy munkás most több műveletet végez, a folyamszerű szerelés kedvező oldalai azonban bőven kárpótolják az üzemet ezért a kedvezőtlen körülményért.

A folyamszerű gyártás nem előfeltétele az ütemes munka megszervezésének, de szigorú rendjével a

legkedvezőbb lehetőségeket teremti meg az ütemes munka számára, s lehetővé teszi az ütemes termelés legmagasabb fokának elérését.

Az ütemes munka egészen más jellegű a sorozatgyártásban, mint a megszakítás nélküli folyamszerű gyártásban. A termelés szabályozó szerepét itt a sorozatok nagysága és ismétlődési periódusa, ismétlődési üteme tölti be.

„Gyártmány sorozatnak nevezzük a kész gépek egy időben elkészített, vagy szerelésre munkába adott mennyiségét. Alkatrészsorozatnak nevezzük az alkatrészeknek, vagy gép-részeknek egy időben elkészített, vagy munkába adott mennyiségét.” (Gépipari Enciklopédia. XV. kötet. Oroszul.) A sorozatgyártást tehát úgy szervezik meg, hogy egyszerre ugyanabból a gyártmányfajtából meghatározott számú darabot adnak munkába, illetőleg készítenek el. A készgyártmányok sorozatnagysága eltérhet az egyes alkatrészek és az előgyártmányok sorozatnagyságától. Sőt a sorozatnagyság ugyanarra az alkatrészre vonatkozóan műveletek szerint is eltérő lehet. A sorozatnagyságok megválasztása azonban nem lehet önkényes s egymással szigorúan össze kell hangolnunk őket.

A sorozatnagyság megválasztása meghatározza a gyártás egész menetét. A gépek, berendezések állítmásainak gyakorisága és a gyártási ciklus időtartama közvetlenül a sorozatnagyságok megválasztásától függ. De nincs a vállalat munkájának olyan mutatója, melyet közvetlenül vagy közvetve ne befolyásolna a sorozatnagyság megválasztása. A termelés méreteinek növekedésével általában együtt jár a sorozatnagyságok növekedése. A sorozatnagyságok növekedésének vannak kedvező és kedvezőtlen következményei.

A sorozatnagyságok növekedésének kedvező következményei:

1. nő az átállítások közti idő, csökkennek a gépek átállítására eső munkabér-ráfordítások;

2. nő a gépi berendezés operatív munkaidőalapja, csökkennek az átállítási idővesztések, növekszik a gépek kapacitásának kihasználása;

3. az idővesztések csökkenése és a fokozottabb begyakorlottság következtében növekszik a munka termelékenység;

4. egyszerűbb lesz a tervezés.

A sorozatnagyságok növekedésének kedvezőtlen hatásai:

1. nőnek az alkatrészkezesetek a raktárakban, s ennek következtében a raktárterületek is nagyobbodnak;

2. növekszik a gyártási ciklus időtartama;

3. növekszenek a szükséges üzemi területek;

4. nő a termelésben lekötött forogésszükséglet állománya.

A termelés feltételeit konkrétan és mélyrehatóan kell elemeznünk, hogy megállapíthassuk: az adott körülmények között melyik sorozatnagyság a legkedvezőbb. A sorozatnagyságok növelése nyomán csökken az egyszerre gyártott gyártmányok és alkatrészek száma, egyszerűsödik a termelés vezetésének és kiszolgálásának feladata. Ugyanakkor viszont mind nehezebbé válik a gépek és berendezések állandó terhelése, a berendezések terhelésének összehangolása. Általában a nagyobb sorozatnagyság a helyesebb, mert előmozdítja a fejlődést, a termelés növelésére és magasabb szervezési formák kialakítására ösztönöz. De a közvetlen gazdaságossági számítások is a nagyobb sorozatnagyság kedvezőbb voltát igazolják.

„A sorozatnagyság legfontosabb szervezési és gazdasági jelentősége abban áll, hogy meghatározza a termelés szakaszait (periódusait, ütemét)“. (Gépipari Enciklopédia. XV. kötet. Oroszul.)

„A sorozatgyártásban a termelés ütemességét az jellemzi, hogy azonos termékek elkészülése törvényzerűen ismétlődik minden egyes termelő üzemszabványban és minden egyes munkahelyen. Ennek az ismétlődésnek gyakoriságát az az időtartam határozza meg, amely egy és ugyanazon alkatrészsorozat (szerelevény-sorozat, gyártmány-sorozat) egymást követő gyártásbaadása és elkészítése között eltelik. Ezt az időtartamot nevezzük a sorozatgyártás ismétlődési periódusának“. (Tyeplov. Gépgyárak gazdasági tervezése.)

A sorozatgyártás ismétlődési periódusát a sorozatok nagysága alapján határozhatjuk meg:

$$P = \frac{n}{Q} \text{ nap}$$

ahol P = a sorozat ismétlődési periódusa napokban kifejezve,

n = a sorozatban szereplő alkatrészek (gyártmányok) száma, azaz a sorozatnagyság.

Q = az alkatrész (gyártmány) gyártására vonatkozó átlagos napi programfeladat darabszámában kifejezve.

Például a sorozatnagyság $n = 100$ db és a havi programfeladat 650 db, azaz a napi átlagos feladat 25 db, akkor 4 naponként kell 1—1 százdarabos sorozatot indítani, mert

$$P = \frac{100}{25} = 4 \text{ nap.}$$

Ha valamely alkatrész havi programfeladata 100 db és sorozatnagysága is 100 db, akkor havonta

egyszer kell munkábaadnunk egy-egy sorozatot.

A sorozatnagyság helyes megállapításának egyik legfontosabb ellenőrzési módszere az ismétlődési periódusok (ütemek) kiszámítása.

A fenti képlet azonban meg is fordítható úgy, hogy a sorozatnagyságot az ismétlődési periódus (ütem) alapján határozzuk meg:

$$n = P \times Q$$

Gyakran először nem a sorozatnagyságot határozzák meg, hanem a sorozatok napokban vagy hónapokban kifejezett ismétlődési periódusát. Például, ha abból indulnak ki, hogy az évi feladat 1200 db alkatrész elkészítése, s a programmba legcélszerűbben kéthavonként egyszeri gyártás illeszthető be, akkor a sorozatnagyság 200 db lesz, mert $P = 2$ hónap, $Q = 100$ db (havi átlag), $n = 2 \times 100 = 200$ db.

Az ismétlődési periódus meghatározása a korszerűbb forma, s jobban meg is felel az ütemes termelés követelményeinek.

A gyártás ismétlődési periódusa meghatározza a termelés ütemességét. A termelés sorozatjellege szakaszokra bontja a termelés menetét, s ezért a készgyártmány egy-egy gyártmányfajtajából nem folyamatosan jelenik meg — mint a folyamatos gyártásban, vagy ahogyan kisméretű és kismunkaigényű gépek egyedi gyártása esetén is lehetséges, — hanem lökészerűen, szakaszosan. Ezt a szakaszosságot okvetlenül figyelembe kell vennünk, amikor a sorozatgyártó üzemek termelésének ütemességét vizsgáljuk.

Gyakori eset, hogy egy-egy gyártmány ismétlődési periódusa egy hónap, illetve 26 munkanap, azaz havonta egy-egy sorozat készgyárt-

mány készül el. Helyes-e, ha ilyenkor, a dekádonkinti egyenletes késztermékgyártás követelményét hangsúlyoztatjuk, s az ütemesség hiányáról beszélünk? Ebben az esetben nem az ütemesség hiányáról van szó, hanem a sorozatgyártás olyan sajátosságáról, hogy a késztermékgyártás az illető gyártmányfajtaból csak havonta egyszer ismétlődik. Előfordulhat, hogy a havi késztermékgyártási feladat egy-egy sorozatszerelő brigádot vagy műhelyrészt az egész hónapban egyenletesen terhel, s így, bár havonta egyszer van késztermékszállítás, a terhelés egyenletes és nincs rohammunka. Ilyenkor általában nem volna helyes, ha dekádonkinti egyenletes késztermékgyártásra hivatkozva a sorozatot három egyenlő, kisebb sorozatra bontanánk föl. Igaz, hogy így minden dekádban lenne késztermékgyártás, de ha ezt a gyártás egyéb feltételei nem okolják meg, akkor ez a hátrafelé tett lépés a sorozatnagyságot csökkenti, a sorozatgyártás fejlődését, kedvező oldalainak kihasználását akadályozza. Az idén tavasszal, amikor az ütemes termelés követelménye fölmerült, a sorozatgyártó üzemek egy része az ütemességre hivatkozva a szerelésben csökkentette a sorozatnagyságot. Valójában azonban emögött az húzódozott meg, hogy a nagyobb sorozatok szigorúbb gyártási rendet követelnek, a kisebb sorozatok viszont könnyebben biztosíthatók, s kisebb a tervvégrehajtás váratlan fennakadásainak veszélye. A sorozatnagyságok csökkentése azonban veszélyes irányzat, mert alapjában véve mégis a nagyobb sorozatok gyártása teremti meg a kedvezőbb lehetőségeket az ütemes munka megszervezésére, s a gépipar fejlődése általában a sorozatgyártás kiszélesítése és a

sorozatnagyságok növelése útján valószínűsíthető meg.

A sorozatgyártásban az ütemes termelés azt jelenti, hogy a sorozatokat egyenletesen, az előre meghatározott ütemnek (szakaszoknak) megfelelően készítjük el, s e szakaszokat úgy állapítjuk meg, hogy a berendezések és a munkaerő egyenletes terhelése biztosítható legyen.

Sorozatgyártás esetén az ütemes termelés vizsgálatakor főleg azt kell ellenőriznünk, hogy a vizsgált időszakban minden részleg termelése egyenletes-e, s hogy fennakadások és rohammunkák nélkül, az előre kidolgozott grafikonoknak megfelelően teljesítették-e a tervet. Másrészt, ha egyes gyártmányok esetében a havi késztermékgyártásnak megfelelő sorozat kialakítása megokolható és helyes is, minden gyártmánynak egyszerre, a hónap végén történő szállítása nagyon ritkán magyarázható meg az üzem vagy a gyártmány műszaki-gazdasági adottságaival. A sorozatgyártásban sem tekinthető ütemes munkának, ha a késztermékgyártás minden gyártmányból, vagy a gyártmányok zöméből a hónap végére összpontosul. Semmiképpen sem magyarázható meg a sorozatgyártással az utolsó dekádra összpontosuló kiugró késztermék-szállítás, de mégkevésbé a hóvégi rohammunkák rendszere, amely számos sorozatgyártó üzemünket is jellemzi, s amely együtt jár a hónap elején rendszeresen visszatérő „uborkaszennel”, a kapacitás kihasználtságával.

Egyedi gyártás esetében a gyártás jellege nem követel olyan szigorú rendet, mint a folyamszerű gyártás, és ennek a rendszernek nincsenek meg azok a kedvező tulajdonságai sem, amelyekkel a sorozatgyártásban találkozunk. Az egyedi

gyártást a gyártmányok bő választéka és az egyfajta gépek gyártásának kis darabszáma, valamint ritka, tervszerűtlen ismétlődése jellemzi. Az egyedi gyártásban a termelés tárgya szüntelenül változik, s a termelés rendjét a változó feladatoknak megfelelően újra meg újra ki kell alakítanunk. A termelési tervek határidőinek kidolgozása sokkal kevésbé részletes, mint a tömeg- vagy sorozatgyártásban. A vezetésnek ezért itt sokkal hajlékonyabb módszerekkel kell biztosítani az egyenletes tervteljesítést. A tömeggyártásban, ha a rendszer kialakult, a tervezés és a szervezés rendkívül egyszerűvé válik. Az egyedi gyártás azonban állandóan, napról napra új meg új feladatokat állíthat vezetői elé, itt tehát különösen fontos a magas műszaki képzettség és a gazdag gyakorlati tapasztalat. De hangsúlyozzuk, hogy az ütemes termelés elvei az egyedi gyártásban éppúgy érvényesek, s éppúgy érvényesíthetők is, mint sorozat- vagy tömeggyártásban. Az egyedi gyártásban a viszonylag laza rendszer miatt különösen nagy az a veszély, hogy a tervidőszakok elején az üzem elmarad a tervek teljesítésében, s a végén rohammunkával hozza helyre az elmaradást. Erélyes és előrelátó vezetés azonban kiküszöbölheti ezt a hibát. Ha a műszaki vezetők a tervidőszakok elején éppolyan jól előkészítik a munkát, mint a tervidőszak végén; ha az egyenletes késztermékgyártás elvét tartják szemük előtt, s nemcsak a tervidőszakok végére irányoznak elő késztermék-szállítást; ha egyenletesen szervezik meg a gépek és a munkások terhelését, s minden fennakadást, elmaradást azonnal kiküszöbölnék; ha állandóan figyelemmel kísérik minden egyes termelési részleget:

szerelem és megmunkálást, kiszolgáló műhelyeket és termelőműhelyeket, akkor az egyedi gépgyár is egyenletesen, fennakadások és rohammunkák nélkül teljesítheti tervéit.

Kisméretű, viszonylag nem nagy munkaigényű gépek egyedi gyártása esetén világos, hogy a havi késztermékgyártás teljesen egyenletesen osztható el. Ha például a havi feladat 1000 db kisgép szállítása, semmi sem okolja meg, hogy ebből 6—7—800 db az utolsó dekádban készüljön el, mint ahogyan ez ma egyes vállalatainkban előfordul.

A hosszú átfutási idejű nagygépek gyártásakor másként alakul az ütemesség. A késztermékszállítás aránylag ritka, s lökésszerűen jelentkezik. Itt az ütemes termelés követelménye: az alkatrészek és szerelvények pontos, határidőre való elkészítése, a késztermékszállítás határidőinek pontos megtartása, az előre kidolgozott grafikonnak megfelelő, egyenletes terhelés és munka.

Igen elterjedt nézet egyedi gépgyáraink vezetői között, hogy a tömeggyártás, vagy a sorozatgyártás megszervezése és ütemes munkájának biztosítása könnyebb, mint az egyedi gyártásé. Ez azonban nem igaz. A tömeggyártás és a sorozatgyártás sokkal nagyobb követelményeket támaszt a gyártmányok pontosságára és minőségére tekintetben, sokkal érzékenyebb a tervekől való eltérések iránt. Az egyedi gyártás egy-egy részlegében, vagy műhelyében adódó váratlan fennakadás csak alig észrevehető zavart okoz az egész gyár munkájában. A jó vezetés természetesen itt is nyomban intézkedik a fennakadás kiküszöböléséről, s éppen ez az egyedi gyártás ütemes munkájának egyik fontos feltevéle. De a sorozat- vagy folyam-

szerű gyártás egy-egy munkahelyén bekövetkező váratlan fennakadás közvetlenül és azonnal kihat egész részlegek, vagy gyártási utak munkájára. A szalaggyártásban egy-egy ilyen fennakadás az egész gyártási út leállításával fenyeget, s ha nincsenek megfelelő tartalékok, akkor a többi kapcsolódó részlegek teljes leállása is bekövetkezhet. A folyamatos gyártás olyan, mint egy finom műszer, amellyel sokkal pontosabban mérhetünk, de gondosabb kezelést is kíván, mert különben használhatatlanná válik.

Az egyedi gépgyárakban számos lehetőség van a sorozatgyártás kedvező oldalainak kihasználására. Egyes részlegek megfelelő specializálással és az alkatrészek tipizálásával sorozatgyártásra állíthatók át. A szocialista építés során a gyárak profizolása ezen a téren is nagy lehetőségeket teremtett a fejlődés számára. Ezeket a lehetőségeket egyedi gépgyáraink még korántsem használták ki. Nagy figyelmet kell fordítanunk az egyes munkahelyek és munkások minél nagyobb arányú specializálására, mert ez az egyedi gyártás rendjének megszilárdulását, a tervezés egyszerűsítését és a termelékenység fokozását eredményezi.

A szocializmusban a gépek nagy többségét tömeg- és sorozatgyártó üzemek gyártják. „A Szovjetunióban már a Nagy Honvédő Háború előtt a gépek háromnegyed részét tömeg- vagy nagysorozatgyártó rendszerben gyártották”. (Szakszaganszkij. A termelés megszervezése a gépgyárakban.) Ámde ez nem úgy értendő, hogy az egyedi gyártás nem nagy jelentőségű. Számos, nagyfontosságú, speciális gép készül egyedi gyártással. Az új gyártmányok mintapéldányainak elkészítése is rendszerint az egyedi gyárak feladata.

Tehát az egyedi gyártásnak nagy szerepe van az egész népgazdaság műszaki fejlesztésében. Annak ellenére, hogy a fejlődés során az egyedi gyártással készített gépek aránya a gépgyártás egész termelésében mindinkább csökken, az egyedi gyártásnak továbbra is nagy a szerepe és jelentősége a népgazdaságban.

Összefoglalva: az ütemes termelés a gépgyártás minden válfajában — mind a tömeg-, mind a sorozat-, mind az egyedi gyártásban — egyaránt megvalósítható. A gyártás jellegének sajátosságait természetesen figyelembe kell vennünk. Az ütemes termelést a megszakitás nélküli folyamszerű gyártás emeli a legmagasabb fokra, mert szigorúan meghatározott és összehangolt munkaütemet állapít meg minden művelet számára, s képesíti a munka-

daraboknak egyik művelettől a másikig való szállítását. A sorozatgyártásban a termékek gyártása periódikusan ismétlődik, s ez az ütemesség kedvező feltételeket teremt a tervek egyetlenes teljesítésére, a munka termelékenységének emelésére és az önköltség csökkentésére. A gyártásnak minél magasabb fokon való megszervezése az ipar egészében megteremti az ütemes munka szilárdabb alapját. A magyar ipar fejlődésének egyik fontos követelménye a folyamszerű gyártás mind szélesebb körben való alkalmazása és a sorozatgyártás továbbfejlesztése. E fejlődés egyre kedvezőbb feltételeket teremt az egyes vállalatok ütemes munkájához. Az ütemes termelés azonban minden vállalatban harci kérdés. Megoldása a vállalat vezető kollektíváján és dolgozóián múlik.

IV. Az ütemesség előfeltételei

Az ütemes termelésnek nem előfeltétele tehát a gyártás ilyen vagy olyan jellege vagy bizonyos meghatározott rendszere, mert az ütemes munka megvalósítható minden vállalatban, legfőljebb megszervezésének formái és módszerei változnak.

Melyek a vállalat egyetlenes, ütemes tervteljesítésének előfeltételei?

Az ütemesség csak a vállalat egész kollektívájának közös munkájával valósítható meg. Az említett szovjet üzemek példája is ezt tanúsítja. Vezetők és dolgozók közös, céltudatos erőfeszítéseinek eredményeként sikerült ezekben a vállalatokban a napi és óránkénti egyetlenes munka megvalósítása. Az ütemes munka megvalósításában a műszaki vezetés a döntő szerep. Hiába akarnak az üzemek dolgozói egyetlenesen,

tervszerűen dolgozni, ha a műszaki vezetés nem biztosítja az ütemes munka előfeltételeit minden egyes dolgozó számára. A műszaki vezetők munkáján áll vagy bukik az ütemes termelés — ezt ma már egyre több műszaki vezető fölismeri és megérti. De az ütemes munkához nem elégséges, az egyes részletfeladatokat végző mérnökök pontos, tervszerű munkája. Az egész műszaki vezetés jól összehangolt, tervszerű együttműködése is szükséges hozzá. Ennek biztosítása az üzemek vezetőinek kötelessége. A vállalat ütemes munkájáért az igazgató és a főmérnök, a műhely ütemes munkájáért pedig a műhely vezetője felelős. Az említett szovjet példákban mindig maga a részleg vezetője állt az ütemes munkáért folyó harc

élén; ezért járhatott a harc sikerrel. Hriszanova brigádvezető maga szervezte meg az ütemes munkát, Petrov és Afanaszjev elvtársak üzemüknek valóban vezetői voltak, s az egész kollektíva élén álltak. Az ütemes termelés tehát megköveteli az egyszemélyi vezetést és a felelősség megszilárdítását.

A bátor, kezdeményező, önálló egyéni irányítást, a szilárd egyszemélyi vezetést össze kell kapcsolni a műszaki vezetők és középkáderek bevonásával az ütemes munkáért folyó harccal. Ma még gyakran tapasztalhatjuk, hogy egyes vezetők bár fölismerték az ütemes termelés jelentőségét, de az ütemes termelésért folyó harcban magukra maradtak. Ezért különösen fontos, hogy minél több műszaki vezetőnk mihamarább megismerje e kérdés jelentőségét, s hogy saját munkája hogyan függ össze az egész vállalat ütemes munkájával.

Az ütemes munka megszervezésében döntő szerepe van a vállalati operatív tervezőmunkának. Az ütemes munka első feltétele a pontos naptári terv. Petrov elvtárs a ZISZ autógyár öntőműhelyében először a termelési tervek kidolgozásához fogott hozzá. Afanaszjev elvtárs a a műhely munkájának megjavítását azzal kezdte, hogy jelentést tett a gyár pártszervezetének a gyári tervezésben előforduló hibákról. A gyár pártszervezetének vizsgálata nyomán a gyárvezetőség kijavította a hibákat, s így megteremtette a műhely tervszerű munkájának előfeltételeit. De Afanaszjev elvtárs átszervezte és megjavította a tervező munkát saját műhelyében is. Az ütemességért folyó harc az „ütemterv — a termelés törvénye“ jelszóval bontakozott ki az üzemben.

Az operatív tervezés feladata el-

sősorban a termelés grafikonjainak összeállítására, a termelés naptári terveinek kidolgozása a vállalati műszaki-termelési-pénzügyi terv alapján. A grafikonokat műhelyenkinti és munkapadonkinti részletezésben kell kidolgozni. A grafikonok formája, időtartama rendkívül sokféle lehet, mert alkalmazkodniuk kell a gyártás különböző feltételeihez. A ZISZ autógyár és a moszkvai izzólámpagyár pontos napi feladatai alapján a műhelyek és brigádok az óraütemtervet is pontosan kidolgozhatták. A Kirov villamosgépgyár napokra bontott dekádtervek alapján dolgozott. De a magyar vállalatokból is hozhatunk föl példákat. A Csepel Autógyárban napokra bontott havi tervek, grafikonok alapján dolgoznak. A Kismotor- és Gépgyárban napokra bontott dekádterveket, tíznapos grafikonokat dolgoznak ki minden egyes munkahelyre.

A terv-grafikonokat az időnormák és a különböző egyéb normatívák alapján kell kidolgozni. E normákat és normatívákat viszont vagy a gyártástechnológia adja meg, vagy az általa kidolgozott utasításokból és rajzokból kell elkészíteni őket. Így tehát az operatív tervezés a gyártás technológiai utasításaira támaszkodik. Az operatív tervek minősége nagymértékben függ a technológia kidolgozásának pontosságától, korszerűségétől, a normák haladó jellegétől.

A termelési grafikonok kidolgozása még nem biztosítja a vállalat ütemes munkáját. Biztosítanunk kell a tervek végrehajtásának előfeltételeit is. Elsősorban, hogy rendelkezésre álljanak és jó állapotban legyenek a gépek. A gépek állapota főleg a karbantartási munkák tervszerűségétől és minőségétől függ. A tervek pontos végrehajtásához szük-

séges, hogy minden munkahelyet pontosan, a tervnek megfelelően ellássunk anyaggal és alkatrészszel. Ez függ a vállalat anyagmozgatásától, készlet- és raktárgazdálkodásától. A tervek pontos végrehajtása azt is megkívánja, hogy a szerszámok és készülékek idejében elkészüljenek, s a munka megkezdésének idejére a munkahelyen legyenek. Ugyancsak idejében biztosítanunk kell a szükséges dokumentációt, rajzokat, utasításokat, anyag- és szerszámatalványokat stb. Váratlan fennakadások (selejt, géphiba stb.) esetére legyenek megfelelő biztonsági tartalékaink. Az operatív tervek végrehajtását aktívan irányítsuk és ellenőrizzük, idejében jelezzük a hibákat, fennakadásokat, tegyük meg a szükséges intézkedéseket a tervek folyamatos teljesítése érdekében.

A vállalat ütemes munkája tehát igen sok tényezőtől függ. A különféle igazgatási osztályok és az egyes

műhelyek jól összehangolt együttműködése biztosíthatja csak a terv egyenletes teljesítését. E munka megszervezésében központi szerepe van a vállalati operatív tervezésnek.

Az ütemes munkának vannak vállalaton kívüli előfeltételei is: így különösen a vállalatok anyagi-műszaki ellátása és a vállalatok kooperációja. De hangsúlyoznunk kell, hogy a döntő szerep a vállalatokon belüli tényezőké. A vállalati operatív tervezés ugyanis javarészt előre megállapíthatja és kiküszöbölheti a terv teljesítésének menetét zavaró külső tényezőket. A váratlanul jelentkező külső nehézségeket is nagymértékben ellensúlyozhatja a vállalat operatív tervező és irányító munkája. A külső okokra való hivatkozás rendkívül kényelmes és fölmentí a vállalat vezetőit a felelősség alól. E hivatkozás azonban a legtöbb esetben elfogadhatatlan, mert csak a belső hibák kendőzését szolgálja.

V. A vállalati operatív tervezés

— a grafikon szerinti munka megszervezése a gépgyártásban

Vállalati tervezés a népgazdaság tervezése nélkül lehetetlen. Az iparvállalatoknak a kapitalista rendszerben kialakult belső szervezése, mind tartalmát, mind pedig formáit tekintve minőségileg különbözik a szocialista vállalatok tervező munkájától.

A népgazdaság tervszerű vezetése a szocialista rendszer egyik hatalmas előnye a kapitalista rendszerrel szemben. A népgazdasági terv a párt és a kormány által kitűzött céloknek megfelelő arányokat szab meg a népgazdaság egyes ágai közt, s tervszerűen összehangolja az egyes vállalatok és iparágak munkáját. A

népgazdasági tervezés folytatása és szerves alkotórésze a szocialista vállalatok tervező munkája. A vállalati terv meghatározza a népgazdasági tervből a vállalatra jutó feladatokat, s e feladatok végrehajtásának módját. A vállalatokban — a műszaki tervezésen kívül — kétféle tervezőmunka folyik:

1. *műszaki-gazdasági tervezés*, amely elkészíti a vállalat hosszúlejáratú, éves és negyedéves terveit, a műszaki-termelési-pénzügyi tervet, s ellenőrzi a terv teljesítését;

2. *operatív tervezés*, amely a műszaki-termelési-pénzügyi tervet részletezi és konkretizálja. Az operatív

tervezés legfontosabb része a termelési naptári tervének, vagyis a termelési grafikonoknak kidolgozása, a termelési terv fölbontása rövidebb időszakokra (lehetőleg napokra, sőt órákra) és egyes munkahelyekre. Az operatív tervezés kiszámítja a tervek fölbontásához szükséges normatívákat, ellenőrzi a termelés előkészítésének munkáját, a grafikonok fölhasználásával irányítja és folyamatosan ellenőrzi a tervvégrehajtás menetét, s operatív intézkedésekkel kiküszöböli a tervek végrehajtását gátló okokat.

„A műszaki-termelési-pénzügyi terv készítése a legfontosabb, de csak kezdeti láncszeme a vállalati tervezésnek. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a tervmunka nem fejeződik be a tervek összeállításával. „A terv összeállítása csak kezdete a tervezésnek. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki“. Sztálinnak ez a tanítása teljes mértékben vonatkozik az üzemi tervezésre is. A műszaki-termelési-pénzügyi terv teljesítésének megszervezéséhez rendszeres és mindennapi tervszerű irányítás kell, s ez az ú. n. operatív tervezés formájában valósul meg.“ (Gépipari Enciklopédia. XV. kötet. Oroszul.)

Az operatív tervezés a „kivitelezés láncszeme“ a tervezőmunkában. Átfogja a vállalati tevékenység minden oldalát: a műszaki előkészítést és a termelés kiszolgálását, a beszerzést és az értékesítést stb. „Központi eleme a vállalati alapgyártmány termelésének és kibocsátásának operatív tervezése.“ (U. o.)

Az operatív tervezésnek 2 szakasza van: 1. a naptári tervezés, 2. a folyamatos munkairányítás és ellenőrzés.

A naptári tervezés az operatív programmozás és a termelési grafikonok kidolgozását, a kapacitás kihasználásának és a termelési terv teljesítéséhez szükséges előfeltételeknek az ellenőrzését, s végül a programfeladatok végrehajtásának ellenőrzését és elemzését jelenti.

„A munkairányítás (diszpécsermunka) a szocialista vállalatokban a tervteljesítés központosított operatív irányításának módszere.“ „A munkairányítás fölfedi, kiküszöböli a termelési zavarokat és a tervektől való eltéréseket, a termelési folyamat lefolyását az előre megállapított szervezési-technológiai rendketei között tartja, s így biztosítja a termelési feladatok teljesítését és túlteljesítését.“ (U. o.)

A vállalati tervezésnek ezek az alapelvei a magyar gyárak gyakorlatában még nem valósulnak meg hiánytalanul. A vállalati tervező munka két területe — a műszaki-gazdasági tervezés és az operatív tervezés — még nem kapcsolódik össze olyan szorosan, mint ahogy ezekből az elvekből következnék. Az ú. n. „programmozás“ vagy „hátáridőzés“ és a nálunk folyó „diszpécsermunka“ nem helyettesíti az operatív tervezést, nem pontos megfelelője a szovjet gyárak operatív tervező munkájának.

A „programmozás“ nem folytatása és befejezése annak a tervező munkának, amely a vállalatban a műszaki-termelési-pénzügyi terv kidolgozásával kezdődik. Az ú. n. „program“ gyakran elszakad a gyár műszaki-termelési-pénzügyi tervétől, nem annak mennyiségi és minőségi mutatóit konkretizálja. A „programmozás“ azért sem helyettesítheti az operatív tervezés munkáját, mert sokkal szűkebb területre terjed ki. A „programmozás“ nem fogja

át a vállalat tevékenységének minden oldalát, így nem foglalkozik például a termelés műszaki előkészítésének és kiszolgálásának ellenőrzésével sem.

A magyar gyárak programozó munkája főként abban különbözik a szovjet gyárak naptári tervezésétől, hogy az ú. n. „programozás” munkája nem normatívákön alapul. A naptári tervezés a Szovjetunióban az ütemre, a sorozatnagyságra, a gyártási ciklus időtartamára és a befejezetlen termelés méreteire vonatkozó normatívák összeállításával kezdődik, eredménye pedig a terhelésre és a gyártás naptári előrehaladására vonatkozó különféle grafikonok alakjában ölt testet. E grafikonok hatalmas szervező és mozgósító erejét a mi ú. n. „programjaink” teljesen nélkülözik.

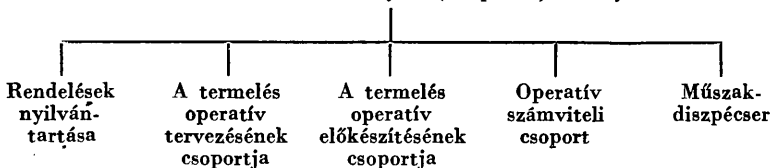
Az operatív tervezés nem fejeződik be a tervgrafikonok kidolgozásával. Feladata a tervek végrehajtásának operatív irányítása és ellenőrzése is. Legtöbb vállalatunkban ezt a feladatkört most a diszpécser-osztályok látják el. De a diszpécser-osztály a termelés operatív terveitől elszakadva, a grafikonok segítségével nélkül egyáltalán nem oldhatja meg kielégítően ezt a feladatot. A grafikonok adják meg a szovjet üzemekben azt az alapot, amely lehetővé teszi, hogy mindig világosan lássák, melyek a feladatok, mit kell végrehajtaniuk, mit kell ellen-

őrizniük. Az ellenőrzésnek éppen az az egyik alapelve, hogy megelőzze a bajokat. A mi diszpécserünk azonban, minthogy nincsenek megfelelő grafikonok a kezükben, sötétben tapogatóznak, nem látják időben előre a feladatokat, a már bekövetkezett bajok orvoslásával próbálkoznak. Az ú. n. „programozás”-nak a „diszpécser” munkától való elszakítása nem felel meg a szovjet elméletnek és gyakorlatnak. A Szovjetunióban ugyanis ezek a munkák egymással szorosan összefonódnak, s így valósul meg az operatív tervezőmunka, a tervek kidolgozásának, végrehajtásának és ellenőrzésének egysége.

Milyen vállalati szervek feladata a tervező munka?

A Szovjetunió kisebb vállalataiban a tervező munkát egyetlen szerv, a terv- és termelési osztály végzi. A tervezés két fajtája itt egyetlen szervben összpontosul. A nagyobb szovjet vállalatokban azonban a tervezés két különböző fajtájának megfelelően, a tervező munkának két, egymással szorosan együttműködő, de önálló szerve alakult ki: 1. a tervgazdasági osztály, amely a műszaki-gazdasági tervezés funkcióját tölti be, s a vállalat műszaki termelési-pénzügyi tervéért felelős; 2. a termelési diszpécser osztály, amely az operatív tervezés munkáját végzi. Főlépítése a szovjet gyárakban többnyire a következő:

Termelési és munkairányító (diszpécser) osztály*

* Tyeplov. Gépgyárak gazdasági tervezése című könyvből.

Mivel az ütemes termelés megvalósítása elsősorban az operatív tervezés munkáján múlik, az ütemességért vívott harc központja a termelési diszpécser osztály legyen.

A termelési-diszpécser osztály a vállalati operatív tervezés feladatkörét látja el. Elkészíti a termelési naptári terveit, s kiszámítja az ehhez szükséges normatívákat. Ellenőrzi a termelési műszaki előkészítést és kiszolgálását. Irányítja és ellenőrzi a termelési tervek végrehajtásának menetét, kiküszöböli a fennakadásokat. Rendszeres nyilvántartásokat vezet a tervek teljesítésének menetéről, s elemzi a tervek-től való eltérések okait. E feladatok konkrét tartalma, megoldásuk eszközei és formái tömeg-, sorozat-, vagy egyedi gépgyártás esetén teljesen különbözők lehetnek, sőt még egyes gyárakban is különböző formákban jelentkezhetnek a méreteknél, a gyártási feladatoknak és a gyár általános fölépítésének megfelelően. Ezért az általános szervezeti sémák itt csak tájékoztatásul szolgálnak, de gépies lemásolásuk helytelen volna.

A termelési főnökség irányítása alatt működő termelési-diszpécser osztályok nálunk még csak rövid multra tekintenek vissza. A termelési-diszpécser szolgálat szervezete és munkarendje még nem szilárdult meg, s nem is felel meg a követelményeknek. Az osztályok általában

ú. n. program- és határidőirodából, a gyártáselőkészítésből (GYEK) és a diszpécser szolgálatból állnak. Ez a fölépítés alkalmatlan az operatív tervezés egész feladatkörének ellátására. Csak a gyártás jellegének megfelelő szervezet, az egyes szervek szoros együttműködése biztosíthatja minden vonatkozásban a tervszerű munkát. Ennek kialakítása nálunk még jórészt a jövő feladata.

Az operatív tervezés munkájával kapcsolatban részletesen ismertetjük a szovjet tapasztalatok alkalmazásának néhány eredményét a Csepel Autógyárban.

A Csepel Autógyár termelési-diszpécser szervezetét a moszkvai ZISZ autógyár példája nyomán alakították ki. A Csepel Autógyár néhány vezetője a szovjet autógyártás tanulmányozására három hónapot töltött a moszkvai ZISZ-gyárban. A termelési-diszpécser szolgálat megszervezése is e tanulmányút tapasztalatainak eredménye.

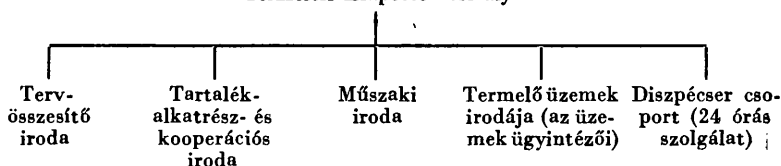
A termelési-diszpécser szolgálat szervei a Csepel Autógyárban:

1. a vállalati igazgatás termelési-diszpécser osztálya (TDO);
2. az üzemek termelési-diszpécser irodái (TDI);
3. a műhelyek diszpécseri.

A vállalati igazgatás termelési-diszpécser osztálya a következő főbb csoportokból áll:

Csepel Autógyár

Termelési-diszpécser osztály

Ha ezt a sémát összehasonlítjuk az előzőleg közölt általános sémával, lényeges eltérést látunk. A rendelésnyilvántartó-csoportot a Csepel Autógyárban a nagysorozatgyártás teljesen fölöslegessé teszi. A termelés naptári tervezése főleg a tervösszesítő iroda és a tartalékalkatrész- és kooperációs iroda feladata. A diszpécser-munka a termelő üzemek irodája és a 24 órás szolgálat közt oszlik meg. Az operatív számvetési munka beépül a 24 órás szolgálat, a tervösszesítő iroda, valamint a tartalékalkatrész- és kooperációs iroda munkájába. Az osztály feladata a termelés operatív előkészítésének ellenőrzése is; ezt a feladatot főleg a termelő üzemek irodája látja el.

A tervösszesítő iroda a vállalati tervosztállyal együtt összeállítja a havi termelési programot. A tervösszesítő iroda feladata, hogy megadja az egyes üzemeknek a havi késztermékgyártási feladatot napi bontásban. Külön meghatározzák a raktárra szállítás, a fékezés és a szerelés napi ütemtervét. E feladatokat lépcsőzetes grafikon formájában dolgozzák ki.

A tervösszesítő iroda ezenkívül meghatározza a termelő üzemeknek az alkatrészek munkábaadására és elkészítésére vonatkozó feladatait is. Ennek meghatározása a raktári készletek és az üzemen lévő „forgó alkatrészkészletek” normái alapján történik. Az alkatrészek raktárba szállításának feladatát a szerelési szükséglet és a raktári normáktól való eltérés alapján határozzák meg.

A tervösszesítő iroda főfeladata tehát a készgyártmánytermelés és a befejezetlen termelés tervének elkészítése. E tervek alapján koordinálja a vállalat egyes üzemének

munkáját, ellenőrzi az egyes üzemek tervteljesítését.

A tartalékalkatrész- és kooperációs iroda munkája kiegészíti a tervösszesítő iroda munkáját. A vállalat kötelessége a kész gépekhez tartalékalkatrészeket gyártani. A tartalékalkatrészgyártás ellenőrzése külön feladat. A tartalékalkatrész- és kooperációs iroda kötelessége továbbá a vállalat kooperációs kapcsolatainak nyilvántartása és ellenőrzése, a más vállalatok részére történő szállítási kötelességek tervezése és ellenőrzése. Az iroda feladata a vállalaton belüli és az üzemek közti kooperáció megtervezése és ellenőrzése is.

A termelési-diszpécser osztály műszaki irodája kezeli az alaptermelés műszaki dokumentációját, készíti el az alkatrészek és anyagok jegyzékeit. A termelés folyamán a fölmerülő műszaki problémák operatív megoldása is ennek az irodának a feladata. A műszaki iroda határozza meg a műszaki változtatások határidőit és az új gyártmányok vagy új alkatrészek gyártásának helyét.

A termelő üzemek irodája az egyes üzemek ügyintézőiből áll. Az ügyintézők feladata és hatásköre igen kiterjedt; jóváhagyják és ellenőrzik az üzemek programjait, kooperációs feladatait és karbantartási tervét. Ellenőrzik, hogy megvannak-e a program végrehajtásának előfeltételei. A gépállomány csak jóváhagyással változhat. A sürgős gépjavításokra és szerszámjavításokra az ügyintézők megfelelő kerettel rendelkeznek, s a gyári anvagbeszerző szervek segítségével ők biztosítják kellő előretartással az anyag beérkezését.

Az ügyintézők a gváregységek (üzemek) igazgatásának előretolt operatív szervei a vállalati igazga-

tás apparátusában, elősegítik üzemük termelési problémáinak megoldását, de ugyanakkor ellenőrzik is az üzem munkáját. Prémiumot az üzemi tervteljesítés mutatói alapján kapnak. Az ügyintézők munkájában sajátos módon kapcsolódnak a naptári tervezés, a munkairányítás és ellenőrzés feladatai. A diszpécser-munka jelentős része is rájuk hárul.

Az ügyintézők tehát a termelés folyamatos irányításának és ellenőrzésének sajátos szervei. Ugyanezt a funkciót töltik be, de egészen másként, más módszerekkel és hatáskörrel a diszpécser-csoport tagjai. A diszpécser-csoport tagjai 24 óráig vannak szolgálatban, s utána 48 óra szabadidejük van. A diszpécser-készülék segítségével minden fennakadásról nyomban értesülnek, s operatív módon intézkednek. A szolgálat ideje alatt felelősek a napi tervteljesítés zavartalan menetéért. Kiterjedt hatáskörük van rendkívüli intézkedések foganatosítására; utasításai az üzemi szervekre kötelezőek. A második műszakban vagy éjszaka, az igazgató, a főmérnök és a termelési főnök távollétében, ők képviselik a gyár igazgatóját.

Az üzemek termelési-diszpécser irodái a vállalati termelési-diszpécser osztálytól kapott termelési program alapján elkészítik az alkatrészek munkábaadásának és elkészítésének dekádterveit és napi terveit. Az ú. n. „láncszerűen dolgozó műhelyek” (megszakítás nélküli folyamatos műhelyek, gyártási utak) havi feladatukat egyenletesen kötelesek végrehajtani, azaz 25 munkanapot véve alapul, naponta a terv 4 százalékát kötelesek teljesíteni. A zárt csoportos rendszerű műhelyek az első dekádban kötelesek teljesíteni a havi tervnek legalább 25 százalékát, a második dekádban legalább

35 százalékát. A sztahanovista műhelyek zárt csoportos rendszer esetén is napi egyenletes tervteljesítést vállalnak. Az üzem termelési-diszpécser irodája a programok alapján elkészíti a gépek terhelési grafikonját, s a termelés operatív előkészítéséről is gondoskodik. Az üzem termelési-diszpécser irodája a műhelyek programozóiból, a „sokszorosító csoportból”* és diszpécser-csoportból áll. A diszpécser-csoport az üzemekben is 24 órás szolgálatot tart.

A műhely-diszpécser a termelési diszpécser szolgálat műhelyszervei. A műhely-diszpécser irányítja a termelési grafikon alapján a műhelyben a munkaadagolást. Szállítómunkások segítségével odakészítik az anyagot minden munkahelyre, s előkészítik a munkához szükséges dokumentumokat. Gondoskodnak a sürgős feladatok határidőre való elvégzéséről; a fennakadásokat kiküszöbölik, a váratlan nehézségeket azonnal jelentik a felsőbb szerveknek. Ellenőrzik a készletek tervszerű alakulását, s minden hónap első napján elkészítik a befejezetlen termelés leltárát. A gépállásokról és a selejtről is jelentést készítenek.

A termelési-diszpécser szolgálat a tervteljesítés menetéről különféle nyilvántartási lapokat vezet; ezek megkönnyítik a tervteljesítés ellenőrzését és a hibák föltárását, okaik elemzését és kiküszöbölését.

A Csepel Autógyár termelési-diszpécser szolgálatának fölépítése pontosan alkalmazkodik a gyártás jellegéhez, s rendkívül operatívvá teszi az egész szervezetet. A termelési diszpécser szervek betöltik az operatív tervezés minden feladatát: nemcsak a tervek kidolgozását végzik, de tel-

* A Csepel Autógyárban »Ormig-csoport«.

jesztésük folyamatos irányítását és ellenőrzését is. A szervezetnek ez a fölépítése természetesen nem szolgálhat közvetlen mintául más jellegű

gyárak szervezetéhez és munkarend-jéhez, de jó példa a termelési-diszpécser szervezet helyes kialakítására.

VI. A munkaverseny és az ütemes termelés

Az ütemes munka megszervezése a vállalat műszaki vezetőinek feladata. De az ütemes munkáért folyó harcban a vezetők nem nélkülözhetik a dolgozók aktív, kezdeményező támogatását. A szocialista munkaverseny az ütemes munka elérésének egyik leghatalmasabb eszköze.

A grafikon szerinti munkaszervezés megteremti a munkaverseny kifejlődésének minden előfeltételét. A feladatokat a munkások pontosan és előre megkapják. Mentésülnek az anyagért, szerszámért való szaladgálástól. A munkások mindjebb specializálódhatnak egyes műveletek elvégzésére, illetőleg alkatrészek gyártására.

A grafikon szerinti munka a verseny nyilvánosságának előfeltételeit is megteremti.

A termelési grafikonok kidolgozása normákon és normatívákon alapszik. Az ütemek meghatározása, a gépek terhelésének meghatározása, a napi feladatok kitézése meghatározott munkaidőnormákat és normatjeljesítési százalékokat követel. A grafikonok végrehajtásának feltétele a normák rendszeres teljesítése és túlteljesítése, s ezt a szocialista munkaverseny biztosítja.

A grafikonok kidolgozásába vonjuk be az élenjáró sztahanovista munkásokat. Tapasztalataik és tanácsaik segíthetik a műszaki vezetőket a nehézségek leküzdésében. A várható nehézségekre a grafikonok kidolgozása után hívjuk föl a műhelyek dolgozóinak figyelmét.

A munkaverseny és a tervteljesítés szorosabb összekapcsolását szolgálja a kohó- és gépipari miniszter és a Fémipari Dolgozók Szakszervezete elnökségének a munkaverseny továbbfejlesztéséről szóló ez év júniusi közös határozata. Ez a határozat kimondja, hogy a havi tervfeladatokat és az előírányzott normatjeljesítési százalékot az igazgató előre köteles közölni a szak szervezeti szervekkel. A havi terv megvitatására minden hó 2-ig csoportértekezletet kell tartani. A határozat kötelezi az igazgatót, hogy a dolgozók termelési eredményeit, ahol lehet naponta, de legfőlőbb dekádonként értékeljék ki, s hozzák nyilvánosságra. A határozat szervezeti intézkedései biztosítják a munkaverseny és a vállalat ütemes tervteljesítésének kapcsolatát. E szervezeti formák elősegítik a munkaverseny továbbfejlesztését.

A Szovjetunióban a munkaverseny egyik főformája a dolgozók szocialista kötelezettségvállalása a tervek teljesítésére és túlteljesítésére. A grafikonok összeállításakor figyelembe veszik a dolgozók korábbi szocialista vállalásait, s a feladatokat úgy szabják meg, hogy a dolgozók teljesíthessék vállalásaikat.

A szocialista verseny fejlődését a műszaki vezetés a döntő pontokra irányíthatja. Az ütemes munka megköveteli a szűk keresztmetszetek megszüntetését. Ebben a szocialista munkaverseny hatalmas és nélkülözhetetlen segítséget nyújthat a műszaki vezetőknek. Például: a Kis-

motor- és Gépgyárban a mechanikai megmunkálás szűk keresztmetszeteinek megszüntetésében, s ezáltal az egész gyár kapacitásának kibővítésében nagy szerepet játszott a munkaverseny, különösen a gyorsvágási mozgalom.

A Kismotor- és Gépgyár vezetői eredményesen használták föl a munkaversenyt a tervtől való elmaradás megszüntetésére: ez év áprilisában az eszterga-műhelyben a teljesítmény-százalék váratlanul erősen visszaesett; a visszaesés következtében a műhely elmaradt tervének teljesítésében, s ez az elmaradás nem sokára olyan méreteket öltött, hogy veszély fenyegette az egész gyár tervteljesítését. A gyár vezetősége mozgósította a műhely dolgozóit az elmaradás megszüntetésére. A műhelyben hatalmas grafikonot helyeztek el, amely lépcsőzetes formában tartalmazta a havi terv normaórákban kifejezett napi feladatait, s a grafikonon minden reggel, munkakezdés előtt föltüntették az előző napi eredményeket. A grafikonra azt is fölírták, hogy mennyi a műhely adóssága, eddig hány normaórával maradt el feladatainak teljesítésében, s a hó eleje óta mennyi sikerült törlesztenie az adósságból. A munkaverseny föllendülése nyomán a műhely teljesítményszázalékai újra emelkedni kezdtek.

A Kismotor- és Gépgyár példája különösen azért tanulságos, mert gyakori jelenség, hogy a mechanikai műhelyek szűk keresztmetszetei egész gyárak tervszerű munkáját akadályozzák. A mechanikai műhelyek ütemes munkájának biztosítása céljából bizonyos előretartás szükséges a szereléshez képest. E feladat megoldásának minden gépgyárban nagy

emelője lehet a szocialista verseny kifejlesztése.

Persze a szocialista verseny fejlődésében mindig akadnak tervszerűtlen elemek. Egyes munkások vagy egyes részlegek munkájának termelékenységére új módszerek alkalmazása nyomán, újítások révén megnövekszik, s messze túlszárnyalja a korábbi eredményeket. A gyorsan fejlődő részleg feladatait rendszeresen túlteljesíti, fölemészti az anyagtartalékokat; megbomlik a kapacitások összhangja a műhelyben. A tervszerű folyamatos ellenőrzés idejében földerítheti az ilyen „veszélyeket“, s a műszaki vezetés intézkedhetik a kapcsolódó részlegek gyorsabb fejlesztéséről és az új kapacitásnak megfelelő összhang megteremtéséről. Ilyen intézkedések lehetnek például: a megelőző részlegek fölfejlesztése a munkaverseny fokozása útján; technológiai változtatások; egyes alkatrészek megmunkálásának átkormányozása a szűk keresztmetszetű munkahelyekről a bő keresztmetszetűekre stb. Ha azonban a műszaki vezetés ezt elmulasztja, a kiugrás később fennakadást okozhat a munkában és az ütemesség hiányára vezethet.

Előfordul, hogy egyes műszaki vezetők az ütemességre hivatkozva hátráltatják a munkaverseny fejlődését. Ezzel azonban éppen az ütemes munka egyik leghatékonyabb emelőjét kapcsolják ki, fékezik a fejlődést, károkat okoznak a vállalatnak és az egész népgazdaságnak. Az effajta gyakorlatnak persze semmi köze sincs az ütemes termeléshez; ez csak az illető vezetők kénelvességét bizonyítja. Az ütemességre való hivatkozással munkájuk hibáinak „elméleti“ igazolására törekcsenek. A grafikon szerinti munka jó megszervezése előrelendíti a mun-

kaverseny fejlődését, a munkaverseny fejlődése pedig biztosítja a grafikonok tervszerű teljesítését és túlterjesztését. A jó vezetés összekapcsolja a munkaversenyt és a grafikon szerinti munkaszervezést, s így olyan erőforrásra tesz szert, amely egészen „váratlan” sikereket eredményez.

A szocialista verseny egyes formái különösen nagy segítséget nyújtanak az ütemes munka megvalósításában. A versenymozgalom legutóbbi időben keletkezett változatos formái a párt és kormány által kitűzött célok megvalósulásának támogatására törekvő magyar dolgozók alkotó kezdeményezését bizonyítják.

Nagyjelentőségű például a Rödermozgalom, amelyben a sztahanovisták vállalják a normát nem teljesítő munkások védnökségét. Az elmaradók segítése, a normán alulmaradó teljesítmények kiküszöbölése megkönnyíti a grafikonok teljesítését és az egyenletes munkát.

Loy Árpád Kossuth-díjas tokodi főaknász kezdeményezése: a „termelj ma többet, mint tegnap!” mozgalom közvetlenül az egyenletes, töretlen vonalú fejlődést tűzi ki célul. E jelszó érvényesítésének útja: a grafikon szerinti munka megszervezése.

A gépek jobb kihasználása az ütemes munkaszervezés egyik legfontosabb eredménye. A DIMÁVAG főlhívására megindult 550 órás mozgalom kitűzött célja a munkások és műszakiak közös munkájával érhető el. A havi 550 órás munkaidőalap csak 3 műszakban dolgozó gépekkel érhető el, de a mozgalom lényegében a kevesebb műszakban dolgozó gépekre is alkalmazható.

Az ütemes munkaszervezésnek és a gépek jobb kihasználásának eredményeit tükrözik vissza a beruházá-

sok vonalán elért megtakarítások. E megtakarítások sok millió forintot adtak vissza a népgazdaságnak a vállalatok tervfeladatainak csökkentése nélkül.

A grafikon szerinti munka megszervezése szorosan összefügg a munkaverseny minden formájával. A különböző sztahanovista mozgalmak és versenyformák helyes összeegyeztetése, a komplex sztahanovista mozgalom jelentős szerepet tölthet be az ütemes munka megvalósításában.

A Szovjetunióban a grafikon szerinti munka megszervezése nyomán a műszaki vezetők irányításával bontakozott ki a háborúutáni öt éves terv idején a kollektív sztahanovista mozgalom: sztahanovista brigádok, műhelyek és gyárak szervezése. A kollektív sztahanovista munka meghonosítására vannak már hazai kezdeményezések is.

A grafikon szerinti munka megszervezését megkönnyíti a Szovjetunióban a dolgozók többgépes és több szakma elsajátítását célzó mozgalma is. A szűk keresztmetszetek kiküszöbölését és a bő keresztmetszetek kielégítő terhelését, a folyamatos gyártásban a munkautemek összehangolását a dolgozók különféle kezdeményezései támogatják.

Az ütemes munkáért folyó harcot népszerűsíteniünk kell a dolgozók közt. A műszaki vezetés és a dolgozók szoros kapcsolata és együttműködése nagyszerű eredményekkel járhat. A dolgozók aktív támogatásával és a műszaki vezetés jó munkájával az ipar fejlődésének ez a gátja, az ütemesség hiánya is kiküszöbölhető. E harc eredményeképpen az egész gépipar fejlődése meggyorsul, munkája magasabb fokra emelkedik.

A szocialista közlekedés tervezése

Sztálin elvtárs 1935 júliusában a vasúti dolgozók kremlbeli fogadásán jellemezte a szovjet ország vasúti közlekedésének jelentőségét, s a következőket mondotta: „Ilyen óriási állam népgazdaságának fejlesztése lehetetlen megfelelő vasúti közlekedés nélkül, amely összeköti, s egyetlen gazdasági egységbe olvasztja az ipari központokat a nyersanyag és élelmiszerszolgáltató mezőgazdasági területekkel és kerületekkel.“ (Pravda, 1935 augusztus 2.)

A szocialista közlekedés, a kapitalista közlekedéssel ellentétben, népi tulajdon, amelyet a szovjet állam tervszerűen használ föl a népgazdaság fejlesztésére, s a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának szüntelen emelésére.

A szovjet közlekedés valamennyi ágának fejlesztési tervei szerves részei az egységes állami népgazdasági tervnek: egészükben véve a népgazdaság szükségleteiből következnek, s a többi népgazdasági ág tervéhez hasonlóan, a kommunista párt és a szovjet állam direktívái, amelyeknek teljesítése föltétlenül kötelező.

A közlekedés fejlesztési tervének főfeladata: a népgazdaság és a lakosság szállítási szükségleteinek teljes és idejekorán való kielégítése. Fontos, hogy a közlekedés fejlesztési tervei az összes népgazdasági ágaknak az állami tervben előírányzott arányaira és kapcsolataira épüljenek, s megelőzzék aránytalanságok keletkezését a termelés növekedése és a szállítás méretei közt.

A közlekedés munkájának tervezése az egyes népgazdasági ágak, s köztük is elsősorban a szénipar, az ásványolajipar, a vas- és fémkohászat, a faipar, az építőipar, az élel-

miszeripar, a könnyűipar, valamint a mezőgazdasági termelési és anyagműszaki ellátási tervein alapszik. A közlekedés munkaterveiben biztosítani kell az összhangot az ipar és a mezőgazdaság fejlesztési terveivel, valamint a termékgazdálkodás tervével, s ki kell küszöbölni az aránytalanságok fölmerülésének lehetőségét a közlekedés és más népgazdasági ágak fejlődése közt. A közlekedési tervek feladata még, hogy biztosítsák az egyes közlekedési ágak arányos fejlődését, meghatározzák a műszaki fejlesztés leghatékonyabb módjait, valamint a közlekedés munkájának megjavításához szükséges műszaki és gazdasági intézkedéseket.

A közlekedés tervezése során a szállítási feladatok megállapításakor, valamint a szállítások országos megosztásakor föltétlenül az állam érdekeit kell szem előtt tartani. Így tehát elsősorban a fontosabb termékek (mint például a szén, az ásványolaj, a kohászati nyersanyagok, fémek, fa, gabona stb.) szállítását kell biztosítani. A szállítások tervezésében helyenkint még megnyilvánuló, szüklátókörü hivatali irányzatok ellen mindenkor harcolnunk kell.

A közlekedés fejlesztési tervének főbb fejezetei: a teher- és utasszállítás mérete; a gördülőanyag kihasználásának műszaki-gazdasági mutatószámai és munkaterve; a közlekedés állóeszközeinek, elsősorban a gördülőanyagoknak és a pályának javítása; a beruházások (amelyek biztosítják a népgazdaság számára az egyes útirányok szükséges áthocsátóképességét); a közlekedés anyag- és műszaki ellátása; a közlekedés üzemi munkája, a szállítás önköltsége

és pénzügye (a vasutak, hajózási igazgatóságok és más közlekedési vállalatok bevételi-kiadási mérlegei).

A közlekedés fejlesztési tervének valamennyi fejezetét szorosan egybe kell hangolni. Az új gördülőanyag beszerzési terve, s következősképpen a nagyteljesítményű mozdonyok és kocsik üzembehelyezése például föltétlenül összhangot követel a pályafenntartás fejlesztési és újjáalakítási tervével. Az egyes útirányok átbocsátóképességének fokozására irányuló beruházási tervek összeállításának alapja: a szállítások terve és a teherforgalom megoszlási terve. A kikötők fejlesztési tervét meghatározzák: a teherforgalom tervezett méretei, továbbá a meglévő kikötői rakodóhelyek, rakterületek, berendezések leghatékonyabb kihasználásának és a kikötők további kibővítésének feladatai.

A közlekedés fejlesztési tervei előirányozzák: a népgazdaság szállítási szükségleteinek zavartalan és teljes kielégítését, a közlekedés egyes elemei műszaki fejlesztésének színvonalában mutatkozó aránytalanságok kiküszöbölését, az egyes közlekedési ágak komplex fejlesztését és a szükséges tartalékok megteremtését, elsősorban átbocsátóképességben és gördülőanyagban, ami különösen fontos egy olyan hatalmas államban, mint a Szovjetunió.

A közlekedés munkájának tervezésekor nagymértékben alkalmazzák a mérlegmódszert. Ide tartozik egyebek közt: az egyes termékek körzeteire bontott termelési és fogyasztási mérlege, a gördülőanyagmérleg, (a mozdony- és kocsiszükséglet fedezéseinek forrásai), a tüzelőanyagok, sínek és a közlekedésben használatos egyéb anyagok mérlegei, valamint a munkaerő mérlege. Nagyjelentőségű az egyes útirányok szük-

séges átbocsátóképességének kiszámítása és az átbocsátóképesség fokozását szolgáló intézkedések kidolgozása is. Ezek a mérlegek egyébként a legszorosabban összefüggnek az általános népgazdasági mérlegekkel.

A szállítási terveket az egyes körzetek észszerű összeköttetési alapján kell kidolgozni, figyelembe véve: a szállítás helyes megosztását az egyes közlekedési ágak közt, az észszerűtlen és fölöslegesen távoli szállítások kiküszöbölését, a gördülőanyagkihasználás megjavítását, különösen irányvonatokkal lebonolyított szállítások és a kocsi-rakusúly fokozottabb kihasználása útján.

A szállítási tervekben a következő mutatószámokat irányozzák elő:

a) *a teherszállítás teljes mennyisége tonnában, termékfajtánkénti megoszlása.* A szállítási terv összeállítására a tonnában kifejezett teherszállítási feladat megállapításával kezdődik, mert nélküle nem határozható meg a népgazdaság szállítási szükséglete, s nem jelölhetők meg e szükséglet kielégítésének módjai és eszközei. Az egyes vasútakon nemcsak a tonnákban kifejezett teherfeladási tervet állítják össze, hanem a szállított termékek érkezési és átbocsátó tervét is;

b) *a teherszállítmány átlagos útja.* Meghatározásakor törekedni kell az összes észszerűtlen, fölöslegesen távoli, keresztező, ismétlődő stb. szállítások kiküszöbölésére, s a különféle közlekedési ágak, a vasúti, vízi és gépkocsiközlekedés helyes párosítására;

c) *teherforgalom tonnakilométerben.* Ez a közlekedés munkájának fontos mutatószáma. A legátfogóbban határozza meg a közlekedés egész munkáját, munkaerő-, tüzelőanyag- és egyéb anyag szükségletét.

A közlekedésnek ezt az összesített mutatószámát a vasutakon díjszá-
bási és üzemi tonnakilométerben ál-
lapítják meg. A díjszá-
bási tona-
kilométert a legrövidebb távolság
alapján határozzák meg, amelyért a
teher szállítvány feladói a fuvaro-
zásért a vasútnak fizetnek. A vas-
utak üzemi tonnakilométerben kife-
jezett teljesítménye némileg nagyobb
a díjszá-
bási tonnakilométerben szá-
mított teljesítménynél. Ennek oka
egyebek közt: bizonyos teher szállít-
mányok kerülő útirányú szállítása,
(mert a legrövidebb útirány átho-
csátóképessége nem elegendő a
szükséges mennyiségű teher szállít-
mány átbocsátására), a kocsik ki-
állítás az iparvállalatok iparvá-
gányára, ami miatt azután a kocsik
nagyobb távolságot futnak be, mint
amikor azt a teher szállítvány feladói
fizettek. 1949-től a szovjet vasutak
munkájának minőségi mutatószá-
mait — mindenekelőtt a munka ter-
melékenységét és a szállítások ön-
költségét — a díjszá-
bási tonnaki-
lométerben értékelt teherforgalom mé-
retétől függően számítják ki;

d) a kocsik napi átlagos berakása.
Ez főleg a szükséges kocsiállomány
kiszá-
mításához és a vasutak üzemi
tervének meghatározásához szüksé-
ges.

A népgazdasági tervek előirányza-
tai szerint az ipari és a mezőgazda-
sági teljes termelés emelkedésének
meg kell előznie a közlekedés mun-
kájának növekedését. A népgazda-
sági tervek egyúttal a közlekedési
költségek csökkentésével is számol-
nak. Mindez a termelőerők területi
megoszlásának javításával, az ipar-
nak a nyersanyag- és tüzelőanyag-
lelőhelyekhez, valamint a fogyaszt-
tási körzetekhez való közelebbvite-
lével, a helyszínen fogyasztott ter-
mékek arányának növelésével, az

anyagi termelés szerkezetének meg-
változtatásával (például az ipari
és a mezőgazdasági termelésben
drága és könnyű iparcikkek és mez-
őgazdasági termékek: gépek, vegy-
szerek, ipari növények, állati termé-
kek stb. arányának növelésével) ér-
hető el. Sok szállítási költség taka-
rítható meg a tüzelőanyag- és vil-
lamosenergiatovábbítás (új eszközei-
nek alkalmazásával (villamos-táv-
vezetékek, gázvezetékek, ásványolaj-
vezetékek építésével), illetve új ter-
melési ágak létesítésével és fejlesz-
tésével (például: a lelőhelyek terü-
letén szén- és ércdúsító üzemek épít-
tésével).

A szállítási költségek csökkenté-
sére döntő hatással van még a szál-
lítás tervezésének javítása, s ily-
módon az észszerűtlen (keresztező,
főlőselegesen távoli, ismétlődő stb.)
szállítások kiküszöbölése.

A közlekedés munkaterve iránt
támasztott egyik legfontosabb köve-
telmény: a vasúti szállítás távolsá-
gának rendszeres csökkentése. A
háborútáni első ötéves terv ide-
jén a Szovjetunióban a teher szállít-
tás távolsága jelentősen csökkent. A
szállítási távolságok csökkentése
nagy népgazdasági jelentőségű, mert
ha a teher szállítványok kevesebb
időt töltenek úton, akkor mind a
népgazdaság, mind a közlekedés
forgóeszközei gyorsabban térülnek
meg. A szállítás gyorsulásával fölssa-
baduló szállítványok (tüzelőanyagok
nyersanyagok és félkésztermékek)
gyorsabban jutnak el a termelés he-
lyére, s ez újabb forrása a terme-
lés fokozásának. Az észszerűtlen
szállítások kiküszöbölésével, s külö-
nösen a vasúti szállítások távolsá-
gának csökkentésével jelentős mér-
tékben csökkenthetők a teher szállít-
tás anyagi ráfordításai, fokozható
a társadalmi munka termelékeny-

sege, csökkenthető a termékek önköltsége.

Az észszerűtlen szállítások kiküszöbölése és a vasúti szállítások távolságának csökkentése fontos népgazdasági feladat. Megoldásához szükséges:

a) a vállalatok helyes területi elosztása;

b) a népgazdaság anyag- és műszaki ellátásának javítása;

c) a szállítások tervezésének javítása s az egyes közlekedési ágak munkájának észszerű párosítása útján a folyami, tengeri és gépkocsiszállítás arányának növelése;

d) a vasúthálózat elrendezésének javítása, elsősorban közvetlen vasútvonalak építésével.

Az ipari és mezőgazdasági termelés területi elhelyezésének biztosítása kell a fontosabb körzetek komplex gazdasági fejlődését, a helyi nyersanyagok és tüzelőanyagok maximális kihasználását és a teherszállítás távolságának csökkentését. Ez utóbbi elsősorban a szénre, ásványolajra, ércre, vasra, fára, cementre, sóra és a különféle ásványi építőanyagokra vonatkozik. Az észszerűtlen és különösen az ismétlődő szállítások kiküszöbölését nagymértékben elősegíti az egymáshoz kapcsolódó gyártási folyamatok egy helyen való összpontosítása (például a kohászatban, a fűrészelő, olajfinomító, gabonaörlő iparban), valamint a raktárak észszerű elhelyezése és a közbeeső raktári műveletek csökkentése.

A közlekedés a fölösleges szállításoktól az egyes vállalatok észszerű együttműködésével is mentesíthető. Ez viszont megköveteli, hogy a vasutak zavartalan szállítási kapcsolatokat biztosítsanak az együttműködő vállalatok közt, idejekorán és pontosan teljesítsék a vállalatok

együttműködéséből adódó szállítási terveket.

A teherforgalom tervezésének megjavítása szempontjából fontos az egyes körzetek gazdasági kapcsolatainak gondos elemzése, a termelő körzetek területi elhelyezkedésének és a termékek elosztásának ismerete.

Az egyes ipari termékek termelési és fogyasztási mérlegeit a szövetségi köztársaságok gazdasági körzetei és területei szerint állapítják meg. A termelési és fogyasztási mérlegek alapján határozzák meg az egyes körzetek termékhiányának vagy termékfölöslegének mértékét. A körzeteket úgy párosítják, hogy

a) a termékfölösleggel rendelkező körzetek fedezzék a termékhiányban szenvedő körzetek tervszerinti szükségletét; b) teljes mértékben realizálják a termékfölöslegeket; c) biztosítsák a közlekedési eszközök legészszerűbb kihasználását, a szállítások észszerű megoszlását az egyes útirányokon és az egyes közlekedési ágak közt, a gördülőanyag maximális kihasználását, s minél több irányvonal indítását.

A teherszállítás rendezésének egyik fontos föltétele, hogy az egyes minisztériumok kidolgozzák a legfontosabb termékfajták forgalmának, forgalmi irányának vázlatát. Ez is elősegíti a keresztező és a fölöslegesen távoli szállítások kiküszöbölését.

A teherszállítási távolságok csökkentését szolgálja a franko-állomás (kikötő) árak alkalmazása. Jelenleg franko-állomás (kikötő) árak érvényesek az ásványolajra, cementre, a különféle fémekre és az élelmiszerekre. A franko-állomás (kikötő) árak főleg azért segítik elő a teherszállítási távolságok csökkentését, mert a szállítási költségeket nem a fogyasztók, hanem az árufeladók viselik.

Az észszerűtlen szállítások megszüntetése céljából használjuk ki még jobban a víziközlekedést. Ez elsősorban a fa, ásványolaj, gabona, cement, só és építőanyagok szállítására vonatkozik.

★

A kommunista párt és a szovjet állam szüntelenül gondoskodik minden egyes közlekedési ág fejlesztéséről. A vasúti, folyami, tengeri és a gépkocsiközlekedés szerves része az egységes közlekedési rendszernek, s állami terv alapján fejlődik. Így az egyes közlekedési ágak munkája jól egybehangolható.

Az állami tervek a vasúti közlekedés döntő szerepének megtartásával — a vasúti közlekedés tehermentesítése és a fuvarozási költségek csökkentése végett — a vízi- és a gépkocsiközlekedés arányának növelését irányozzák elő. Egyes útirányokon pedig különlegesen nagy szerepet biztosítanak ezeknek a közlekedési ágaknak. A szállítások elosztásakor figyelembe veszik az egyes közlekedési útirányok viszonylagos átbocsátó- és szállítóképességét, a szükséges szállítási sebességet, s a szállítás önköltségének közlekedési ágak szerint számított színvonalát.

A háborúutáni első öt éves terv végén a teherszállítás közlekedési ágak szerint a következőképpen oszlott meg: vasúti közlekedés 85,3, folyami közlekedés 6,4, tengeri közlekedés 5,4, gépkocsiközlekedés 2,9 százalék. A vasutak tehát több mint négyötödrészét bonyolítják le a szállításoknak, a személyforgalomban pedig 95 százalékkal részesednek. A víziközlekedés sok fontos útirányon tehermentesíti a vasutakat, s csökkenti a szállítás önköltségét. A víziközlekedés egyik előnye, hogy — a hajózható csatornák kivételé-

vel — az építési munkák a vasútépítésnél jóval kisebb költséggel végezhetőek el.

A víziközlekedésben a gördülőanyag egységének teherbíróképessége nagyobb, mint a vasúti közlekedésben. Ez a körülmény viszonylagosan csökkenti a hajóállomány beszerzési költségeit. A hajón szállítható termékek súlya csaknem egyenlő teljesítmény esetén — csaknem ötszöröse a vasúton szállíthatóknak. A vasúti közlekedésre jellemző műveletek — mint például: vonat összeállítása és rendezése, tolatás stb. — a víziközlekedésben majdnem teljesen szükségtelenek, s jóval kisebb költséggel is megoldhatók.

A szállítási tervek előirányozzák a víziközlekedés arányának növelését. Ennek módja: a szállítandó termékmennyiség növelése, s a legtovábbi szállítások átterelése víziútvonalra. A szállítási tervekben a kombinált vasúti-vízi szállítás minden lehetőségét vegyük figyelembe.

A szállítási tervek a gépkocsiközlekedés arányának növelésével is számolnak. A gépkocsiközlekedés különösen rövid távolságú szállításokra nagyjelentőségű.

Az éves szállítási tervekben kívül negyedéves szállítási tervek is készülnek. Ezeket részletes cikklista és a teherszállítmányok feladójának igényléseire épülő programok alapján a közlekedésügyi minisztérium, a folyamhajózásiügyi minisztérium, a tengerhajózásiügyi minisztérium és az ásványolajipari minisztérium dolgozza ki az egyes közlekedési ágak számára. A negyedéves szállítási tervek összeállításakor a szállításügyi minisztériumok dolgozói a kitermelt vagy gyártott termékmennyiség és az anyag- és műszaki ellátási tervek alapján ellenőrzik a benyújtott igénylések helyességét.

A szállításiügyi minisztériumok dolgozói törekedjenek az észszerűtlen szállítások földérintésére és kiküszöbölésére. Fontos, hogy az igénylések alapján minél több irányvonatos szállítást biztosítsunk, a különféle közlekedési ágak szállítási terveit összehangoljuk, s a kombinált vasúti-víziszállítás minden lehetőségét kihasználjuk.

A közlekedésügyi minisztérium a szállítási tervek alapján összeállítja az üzemi hálózati terveket, amelyekben előírnyozza az egyes útirányokon szállítandó termékek mennyiségét és a szükséges gördülőanyagot, s egyúttal megállapítja az üres kocsik kiegészítési feladatait.

★

Az üzemi tervben megállapított műszaki-gazdasági mutatószámok közvetlenül összefüggnek a terv egyéb részeivel, s alapul szolgálnak: a gördülőanyag munkájának, az egyes útirányokon az átbocsátóképesség növelésére szükséges építőmunkáknak, a beszerzendő gördülőanyag mennyiségének és a gördülőanyag javítási szükségleteinek meghatározásához, az anyagellátási terv kidolgozásához, valamint az egyes közlekedési ágak munkaterveivel, önköltségi és pénzügyi terveivel kapcsolatos mutatószámok kiszámításához.

Az új munkamódszerek és az új technika alkalmazásának eredményeképpen a teherkocsik terhelése 1950-ben az 1940. évihez viszonyítva 14 százalékkal, a vonatok átlagos terhelése 10 százalékkal, a teherkocsik átlagos napi futása pedig 4,6 százalékkal növekedett.

A tervidőszakra érvényes műszaki-gazdasági mutatószámok megállapításakor gondosan tanulmányoznunk kell a teherforgalom ösz-

szetételét és irányát, az egyes közlekedési szervek műszaki fölszerelését, a technológiai folyamatokat és a szocialista közlekedés legjobb dolgozóinak tapasztalatait. Ez elősegíti a közlekedés rejtett tartalékainak feltárását és a haladó műszaki normák széleskörű alkalmazását.

Az üzemi terv jelöli meg a rakomány-kihasználás, a sebesség és a gördülőanyag-forduló mutatószámait. A rakomány-kihasználás mutatószámaihoz tartozik egyebek közt az egy kocsi tengelyre eső statikus terhelés, amely a kocsi teherbíróképességétől abban különbözik, hogy figyelembe veszi a szállított termékek összetételét is. Ugyanide tartozik a rakott kocsik tengelyére eső dinamikus terhelés és a dolgozó kocsi tengelyére eső dinamikus terhelés mutatószáma. Az első — a statikus terheléstől eltérően — a szállítás távolságát is, a második pedig még a kocsi üres futását is figyelembe veszi.

A terv egyik legfontosabb mutatószáma a vonat tiszta- és elegysúlya. Tegyük föl, hogy az egyvágányú vasútvonal napi átbocsátóképessége 24 vonattal. Ezen a szakaszon azonban a közlekedő vonat elegysúlyától függően több vagy kevesebb áru szállítható. A vonalak elegysúlyának növelése csökkenti a vasúti közlekedés tüzelőanyag- és munkaerőszükségletét (mozdony és vonatkísérő brigádokban), s így csökken a szállítás önköltsége is.

A kocsi forduló idejének mutatószámai a kocsi forduló távolságától (a teljes oda-vissza úttól) függenek. Ez utóbbi viszont a teherszállítás távolságának (minél nagyobb a távolság, annál nagyobb a kocsi oda-vissza útja) és a kocsi üres futásának függvénye (minél nagyobb a kocsi üres futása, annál nagyobb

az oda-vissza út). A tervek tehát a teherszállítási távolság csökkentésén kívül a kocsik üres futásának csökkentésére irányuló intézkedéseket is előirányozzák.

A tervek számításba veszik a vonatok alap- és utazási sebességének növelését, ami a kocsiforduló gyorsításának egyik legfontosabb eleme. A kocsiforduló idejének nagyságára hat a kocsik rendezőpályaudvari tartózkodásának időtartama is; amely viszont az üzemi munka megjavításával, az önműködő kapcsolóberendezések alkalmazásával, a gurítódombok gépesítésével, a vonatösszeállítás és rendezés gyorsításával, s más intézkedések segítségével csökkenthető. Végül a kocsiforduló idejét meghatározza a kocsik berakására és kirakására fordított idő, amelynek nagysága a rakodóhelyek állapotától, a rakodás gépesítésétől, a párhuzamos rakodóműveletek végrehajtásától (a kocsik berakása a kirakó állomásokon), s a rakodó állomások munkaszervezésétől függ. A kocsiallómaný kihasználásának fontos mutatószáma a kocsik napi átlagos futása.

Tegyük fel, hogy a terv az utazási sebesség tervfeladatát „a” km/ó-ban, a kocsik tartózkodását egy rendezőpályaudvaron „b” órában, egy rakodási művelet időtartamát „c” órában állapította meg, a kocsik teljes oda-vissza útja pedig „d” km. Ebben az esetben a kocsiforduló ideje:

$$\frac{d}{a} + (b \times \text{rendezőpályaudvarok száma}) + (c \times 2),$$

ahol a 2 azt jelenti, hogy föltétlenül két árukezelési műveletet — berakást és kirakást — vettek alapul;

a kocsik átlagos futása pedig a következő képlettel határozható meg:

$$\frac{d}{e}$$

ahol e a kocsiforduló ideje napokban.

A terv előirányozza a mozdonyforduló meggyorsítását, s — a mozdonyüzemélyzet megállapított munkarendszerének kötelező megtartásával — a mozdony napi átlagos futásának növelését is.

A mozdonyforduló teljes idejét mint a mozdonyok úton töltött idejének és a honos, valamint a forduló fűtőházi tartózkodásra elfogadott normáknak összegét határozzuk meg. A mozdony napi átlagos kilométerteljesítménye úgy állapítható meg, hogy a két vontatási szakaszt elosztjuk a mozdonyforduló tervnormájával.

A második közlekedés kocsik és mozdonyszükségletét a kocsiforduló és a napi átlagos mozdonyfutás terve alapján, a tervben megadott szállítási méretének figyelembevételével számítjuk ki. Ha például a kocsiforduló normája 3 nap, a berakás és a teherfölvétel pedig naponként 20 ezer kocsirakomány, akkor ehhez a munkához 60 ezer kocsi szükséges. Ezenkívül figyelembe kell vennünk a vasúti közlekedés önkezelési és egyéb szükségleteire fölhasznált gördülőanyagot is.

★

A közlekedés fejlesztési tervének egyik legfontosabb fejezete a beruházási munkák terve, amely megszabja a közlekedés fejlesztésének és további műszaki felszerelésének feladatait. A beruházási terv feladatai a kommunista párt és a szovjet kormány határozataiban megállapított gazdasági és politikai feladatok-

ból következnek. A közlekedés beruházási terve összeállításának egyik legfontosabb feladata az aránytalanságok keletkezésének megakadályozása a közlekedés egyes elemeinek fejlődésében, s komplex műszaki intézkedések végrehajtása. Például: újabb sorozatú gördülőanyag (kocsik és mozdonyok) alkalmazására és a vasutak egyes útirányain a pálya újjáépítésére csak komplex módon, egymástól függően, a teherforgalom sűrűségének és a vonatközlekedés feltételeinek figyelembevételével kerülhet sor; nagyteljesítményű mozdonyok üzembehelyezése pedig megköveteli a fűtőházak átépítését, a mozdonyszínek hosszának növelését stb., valamint az állomások sínpárainak meghosszabbítását, a pálya fölépítményének megerősítését stb.

A közlekedés beruházási terveinek összhangban kell lenniük a többi népgazdasági ág beruházási terveivel. Az egyes vasútvonalakat például azokkal az iparvállalatokkal egyidejűleg kell üzembe helyezni, amelyeknek kiszolgálására a vasutat építik; másrészt a villamosított vasútvonalak üzembehelyezésének feltétele új villamos áramfejlesztők üzembehelyezése. A pálya csak akkor építhető újjá, ha az ipar nehezebb síneket tud szállítani.

A beruházások tervezésének egyik fontos feladata a beruházásra szánt összegek helyes elosztása az egyes létesítmények közt. A beruházások elaprózása akadályozza az új létesítmények gyors üzembehelyezését s a fontosabb építkezések sikeres végrehajtását.

A sztfalini ötéves tervek idején nagy eredmények mutatkoztak a vasúti közlekedés műszaki újjáalakításában, s különösen második sínpárok építésében, nagyteljesítményű

és korszerű mozdonyok és kocsik üzembehelyezésében, egyes vasútvonalak villamosításában, a pálya fölépítményének megerősítésében, műszakilag tökéletes távközlő és jelzőberendezések alkalmazásában, az állomások és csomópontok fejlesztésében és újjáépítésében. A vasúti közlekedés a népgazdaság élenjáró ágává vált. A háború utáni években az átmenetileg ellenséges megszállás alá került körzetek vasútainak helyreállításán kívül nagyszabású vasúti munkák folytak más körzetek vasúti közlekedésének újjáalakítására is.

Új vasutak építési tervét az új iparvállalatok építési tervéből és a megfelelő tüzelőanyag- és nyersanyagbázisok elhelyezési tervéből kiindulva kell összeállítanunk. Lényeges körülmény, hogy a terv készítői számoljanak az egyes köztársaságok és gazdasági körzetek új közlekedési útvonalszükségletével, ismerjék a meglévő közlekedési hálózat hiányosságait, földértsék az egyes útirányok „szűk keresztmetszeit“ s a kerülő útirányú szállításokat. Törekedjünk az egyes közlekedési ágak munkájának összehangolására, a csatlakozó helyeken megfelelő sínpárok építésére, illetve a meglévők teljesítményének fokozására, valamint az átrakóhelyek műszaki berendezésének megjavítására.

★

A közlekedés munkájának tervezésében nagy jelentőségű az anyag- és műszaki ellátás terve. A közlekedés vas- és fémszükségletét mindenekelőtt a sínek és a sínkapcsoló szerek fogyasztásából kiindulva határozzák meg. A vasúti közlekedés sínszükségletét elsősorban a pályafenntartási munkáknak (a pálya új-

jáépitése és javítása), második sínpárok lefektetésének, új vasutak építésének, az állomási sínpárok fejlesztésének és kibővítésének, egyéb vonalak (például fűrészeltfa szállító és kőbányai vonalak) építésének, valamint a kitérők építésének terve határozza meg. A vasutak talpfaszükségletét a pálya javításának, második sínpárok lefektetésének, új vasutak építésének, állomási sínpárok lefektetésének, valamint új fűrészeltfa szállító, kőbányai és iparvágányok építésének terve alapján állapítják meg.

A vasutak zavartalan munkája nagy mértékben függ a javítási munkák, s különösen a teherkocsi-javítások faszükségletének zavartalan kielégítésétől. A vasúti közlekedés gördülőanyagának javításához viszont nagymennyiségű vas és fém szükséges, különösen szelvényvas, vaslemez és tetőfedő bádóg, U-vas, tengelyfélgvártmány és abroncs. A vasúti közlekedésben felhasználásra kerülő hengerelt acél több mint 75 százaléka (nem számítva a síneket és a sínkapcsoló szerkezet) a mozdonyok és a kocsik javítását és tartalékalkatrészek gyártását szolgálja.

Végül, a közlekedés nagymennyiségű tüzelőanyagot, s mindenekelőtt szénét fogyaszt. A tüzelőanyag-fogyasztást s elsősorban a mozdonyok tüzelőanyag-szükségletét a mozdonyok adott munkaterjedelme s a munkaegységre eső tüzelőanyag-fogyasztási norma alapján számítjuk ki. A mozdonyok tüzelőanyag-fogyasztási normáinak kiszámításakor figyelembe vesszük a normát csökkentő tényezőknél, a többi közt az üzemi feltételek megjavításának (különösen a vonatterhelés növelésének és a brigádok munkaszervezésének hatását, továbbá a mozdonyok hőtechnikai állapotát, valamint a fogyasztott tüzelőanyag összetételének változását és minőségének javulását.

★

A szovjet közlekedés munkaszervezésének alapja a szocialista munkaszervezés elve: mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint. A szocializmus elvének érvényesítése biztosítja a közlekedési dolgozók egyéni érdekeinek legjobb összeegyeztetését a szocialista állam érdekeivel, s a munka termelékenységének fokozására serkenti őket.

A vasutak üzemi munkatervében a következő fontosabb mutatószámok szerepelnek: a munka termelékenysége, a dolgozók létszáma, az átlagos munkabér és a teljes munkabéralap. A munkatermelékenység fokozása a közlekedésben is a munkaszervezés egyik legfontosabb feladata. A közlekedésben a munka tervezését a munkatermelékenység feladatának megszabásával kezdjük. A munkatermelékenységi tervtől függ a dolgozók létszáma (megszabott terjedelmű szállítás esetén) és a közlekedési dolgozók munkabéralapja.

Az üzemi munkatervben meghatározzák a munkaerőlétszám feltöltésének forrásait is. E célból elkészítik a munkaerőmérleget és a káderképzés tervét. A vasutak új szakmunkaerőit a vasúti szakiskolák képezik. A szakmai képzés másik fontos módja az üzemi oktatás. Vasúti szakiskolákban képezik ki a mozdonyvezető helyetteseket, a gördülőanyagjavító lakatosokat, a kazánkovácsokat, a pályafenntartó előmunkásokat és a vasúti közlekedés egyéb szakmunkásait. A vasúti szakiskolák a szervezésük óta eltelt idő

alatt igen eredményes munkát végeztek.

A vasutak igen jelentős összegeket fordítanak üzemi költségeik fedezésére. Éppen ezért rendkívül fontos a szállítás önköltségének rendszeres csökkenése. Ehhez pedig a szállítási költségek helyes meghatározása s megfelelő költségcsökkentő intézkedések kidolgozása szükséges.

A közlekedés üzemi költségeinek egyik legfontosabb tétele a tüzelőanyagfogyasztás. A tüzelőanyag költségeit a tüzelőanyag-szükséglet és a tüzelőanyag egységének átlagos ára alapján számítjuk ki. Ha ismerjük egy tonna szén, ásványolaj vagy fa árát, akkor az egyenértékkel egy tonna szabvány-tüzelőanyag ára is

$$\frac{(220 \times 85) + (200 \times 5) + (500 \times 10)}{100} = 247 \text{ rubel.}$$

Ha a vasutak összes tüzelőanyag-fogyasztásában a szénfogyasztást a fafogyasztás 5 százalékos csökken-

kiszámítható. Például, ha egy tonna természetes szén ára 110 rubel, a szabvány-tüzelőanyag 0,5 együtthatóval átszámított tonnánkénti ára 220 rubel.

Egy tonna szabvány-tüzelőanyag átlagos ára a fűtési eljárástól függ, vagyis attól, hogy a vasutak tüzelőanyagellátásában milyen az egyes tüzelőanyagfajták (szén, fa, mazut) aránya. Tegyük föl, hogy az egy tonna szabványtüzelőanyagra átszámított szén ára 220 rubel, a mazuté 200 rubel és a fáé 500 rubel. Ha a vasúti közlekedés teljes tüzelőanyag-szükségletében a szén aránya 85, a mazuté 5, a fáé pedig 10 százalék, akkor egy tonna szabvány-tüzelőanyag átlagos ára:

tésével 90 százalékra fokozzák, akkor egy tonna szabvány-tüzelőanyag átlagos ára:

$$\frac{(220 \times 90) + (200 \times 5) + (500 \times 5)}{100} = 233 \text{ rubel.}$$

A gördülőanyag fővizsgájának és éves javításának költségeit a megszabott javítási terv és a javítás egységairól alapján határozzák meg. A gördülőanyag fővizsgájának és éves javításának tervét a gördülőanyag differenciált egységárainak megfelelően javítási nemenkint (fővizsga és éves javítás), gördülőanyag-nemenként (mozdonyok és kocsik), mozdonyosorozatonként és kocsinemenként (fedett, póre-, gondola-, tartány-, hűtőkocsik stb.) osztják fel.

A gördülőanyag fővizsgájának és éves javításának a munkabért, az anyag- és tüzelőanyagköltségeket és minden egyéb ráfordítást magába

foglaló költségeit azért tüntetjük föl külön számlán, mert például a teherkocsik éves javításának és fővizsgájának költségei csak központilag határozhatók meg. Az így meghatározott költségeket azután a szállítási terv biztosítására megállapított kocsiállománnyal arányosan kell elosztanunk az egyes vasutak közt.

Az anyagokra és a vasutak egyéb üzemi szükségleteire fordított kiadások magukban foglalják a folyó szükségletek kielégítésére szolgáló anyagok (például sinek, sínkapcsolószerek, talpfák) beszerzési költségét, más szervezetek szolgáltatásait, a kisebb leltári tárgyak és

szerszámok javítását, az átköltözési átalányokat, a kiküldetési díjakat, az adminisztrációs és igazgatási költségeket stb. A fősorolt kiadásokat a munka megszabott mérete, a munkaegységre megszabott haladó anyagfogyasztási normák és az egységárak alapján határozzák meg.

A közlekedésben az értékcsökkenési leírások teljes összegének mindenekelőtt fedeznie kell az állóeszközök egész élettartama alatt végzett főjavítások kiadásait. Az értékcsökkenési leírásokat a használati időtől vagy a kihasználás fokától függően az állóeszközök fajtái szerint differenciáltnál állapítják meg. A közlekedés állóeszközeinek sokfélesége miatt a leírási hányad meghatározása igen bonyolult feladat, s általában megkívánja a maximális használati idő kísérleti ellenőrzését. A közlekedés állóeszközeihez tartoznak: az aléptímvány, a feléptímvány, a hidak és más műtárgyak, a lakóépületek, a termelési helyiségek, a gördülőanyag stb.

Az értékcsökkenési leírást a következőképpen végezzük el. Tegyük föl, hogy a kocsii ára 24 000 rubel, a főjavítások költsége 12 000 rubel, a kocsii használati ideje 40 év, a főjavításra pedig 8 évenként kerül sor. Az évi értékcsökkenési leírás összege:

$$\frac{12\,000 \text{ rubel} \times 4}{40 \text{ év}} = 1\,200 \text{ rubel,}$$

a kocsii árához viszonyított évi leírási hányad pedig:

$$\frac{1\,200 \text{ rubel} \times 100}{24\,000 \text{ rubel}} = 5\%.$$

A vasutak, a hajózási és egyéb közlekedési vállalatok az üzemi költségelőirányzatban föltüntetett összegeket csak a megjelölt tételekre használhatják föl. A költségelő-

irányzat önkényes újrafelosztása esetén ugyanis aránytalanság keletkezne a terv egyes fejezetei közt (például a tüzelőanyagfogyasztási terv és a kiutalt tüzelőanyag mennyisége, az anyagfogyasztási terv és a kiutalt anyag mennyisége közt). A jóváhagyott költségelőirányzat szolgálati ágak, gazdasági szervek és alárendelt egységek közti újraelosztására azonban az említett vállalatok is jogosultak.

A szállítási önköltség csökkentésének legfőbb forrása a munkatermelékenység fokozása a gördülőanyag kihasználásának javítása útján. A munkatermelékenység fokozásának, következésképp a szállítási önköltség csökkentésének nagy belső tartaléka az üzemi és a díjszabási tonnakilométer-teljesítmény közti különbség mérséklése, a gördülőanyag üres futásának csökkentése, a kocsik rakulójának jobb kihasználása, a vonatok elegységének növelése, a gördülőanyag fordulójának megrövidítése, különösen pedig a rakodás és a műszaki kezelések alatti veszteségek csökkentése s irányvonatokkal végzett szállítások fokozása. Minthogy a közlekedés üzemi kiadásaiiban a munkabérialap aránya nagy (csaknem 50 százalék), a szállítási önköltség csökkentésének legfontosabb forrása a közlekedés munkatermelékenységének fokozása.

A szállítási önköltség csökkentésének jelentős belső tartaléka a mozdonyok, hajók, gépkocsik üzemanyagfogyasztási normáinak csökkentése kihasználásuk fokozása és hőtechnikai állapotuk javítása útján. A túlzott tüzelőanyagfogyasztás megszüntetése, a tüzelőanyag takarékos fölhasználása, helyes tüzelőanyagkeverék használata, valamint a tüzelőanyagszállítási költségek

csökkentése a nagy távolságról szállított gördülőanyag arányának csökkentésével sokmillió rubelnek üzemi költségmegtakarítást eredményez.

A szállítási önköltség csökkentésének fontos forrása a villamosenergia takarékos felhasználása a szerelvények vontatására és egyéb munkákra, a javítási munkákhoz szükséges anyagok felhasználási normáinak szűkítése, valamint a pálya- és gördülőanyagjavítás technológiájának és minőségének megjavítása.

A szállítás önköltségét az üzemi költségek meghatározott terjedelme és a közlekedés teljesítményi terve, vagyis a személy- és teherszállítás teljes terjedelme alapján határozzuk meg. A szállítás önköltségét egyébként a díjszabási teherfoglalom (a díjszabási tonnakilométer mennyisége) alapján számítjuk ki, egy díjszabási tonnakilométert pedig egyenlőnek tekintünk egy utaskilométerrel.

A szállítás méretének növekedésével csökken a szállítás önköltsége, mert kisebb lesz az egy tonnakilométerre eső állandó költségek, vagyis a szállítás méretétől „független” költségek aránya. Ha például a vasúti szállítás terjedelme 20 százalékkal növekszik, a „független” költségek aránya pedig 50 százalék, akkor a szállítás tervezett önköltsége az utókalkulációval megállapított önköltséghez viszonyítva, e tényező hatására:

$$\frac{50 + (50 \times 1,2)}{100 \times 1,2} = 91,7\% \text{ lesz.}$$

Az egyes vasutak, hajózási vállalatok és gépkocsiközlekedési gazdasági egységek szállítási önköltségének színvonala igen különböző. Ez mindenekelőtt a szállítás terjedel-

métől, a szállításra kerülő termékek összetételétől, a teherszállítás távolságától, a szállítás szervezésének rendszerétől és módjaitól, s főként a munkaszervezés színvonalától és a sztahanovista munkamódszerek alkalmazásától függ.

A szállítási önköltség csökkentését döntően befolyásolja a kocsiforduló meggyorsítása. Ezenkívül a szállítási önköltség csökkentésének más belső tartalékai is föltárhatók: például csökkenthető a mozdonyok kiegészítő futása. Nagy gazdasági megtakarítást eredményez egyes vasútvonalak átépítése gőzvontatásról villamos- vagy motorosvontatásra. Az improduktív ráfordítások, a selejt és a pazarlás ellen vívott harc is jelentős pénzbeli megtakarítást eredményez.

A közlekedési vállalatok anyagilag érdekelték a szállítási önköltség csökkentésében, mert a tervezett nyereség (amely csak az önköltségcsökkentési terv teljesítésével érhető el) egy része és a tervenfölüli nyereség jelentős része a közlekedési dolgozók anyagi és kulturális jólétének növelését szolgáló igazgatói alapot gyarapítja. Az önköltségcsökkentési terv teljesítése egyébként elengedhetetlen föltétele a vezetőállású dolgozók, továbbá a mérnökök és technikusok premizálásának is.

A közlekedés áthocsátó- és szállítóképességének fokozására óriási belső tartalékaink vannak. Tárjuk föl a közlekedési munkatervekben ezeket a tartalékokat, s a közlekedési eszközök kihasználására megszabott haladó normák alkalmazásával biztosítsuk, hogy a közlekedési munkákia mind jobban és jobban kielégítse a népgazdaság szükségleteit. (*Planovoje Hozjajszto*. 1952. 3. szám.)

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve harmadik negyedének végrehajtásáról

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedését 1952 harmadik negyedében a következő adatok jellemzik:

Ipar

A gyáripar 1952 harmadik negyedévi teljes termelési tervét 100,1 százalékra, ezen belül a nehézipar 98,3 százalékra, a könnyűipar 100,9 százalékra, az élelmiszeripar 105,2 százalékra teljesítette.

A gyáripar 1952 harmadik negyedében 24,3 százalékkal termelt többet, mint a múlt év azonos időszakában. Ezen belül a nehézipar termelése 31,0 százalékkal, a könnyűiparé 10,9 százalékkal, az élelmiszeriparé 32,6 százalékkal emelkedett. A nehéziparon belül az emelkedés a bányászatnál 36,5 százalékkal, a kohászatnál 21,2 százalék, a gépgyártásnál 34,2 százalék, az építőanyagiparnál 15,5 százalék; a könnyűiparon belül a textiliparnál 7,1 százalék, a ruházati iparnál 14,1 százalék. A helyi iparhoz tartozó állami vállalatok termelése egy év alatt 103,1 százalékkal emelkedett.

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok 1952 harmadik negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Minisztérium	Az 1952 III. negyed- évi tervteljesítés százaléka
Bánya- és energiaügyi minisz- térium	162,2
Kohó- és gépipari miniszte- rium	99,6
Középgépipari minisztérium	82,8
Könnyűipari minisztérium	101,1
Élelmiszeripari minisztérium	105,2
Építőanyagipart minisztérium	103,2
Építésügyi minisztérium ipar- vállalatai	111,7
Közlekedésügyi minisztérium iparvállalatai	106,5
Helyiipar minisztériuma	102,9

A kisipari termelőszövetkezetek negyedévi termelési tervüket 108,8 százalékra teljesítették, a múlt év harmadik negyedéhez képest a termelés több mint kétszeresére emelkedett.

A fontosabb iparcikkek termelése 1952 harmadik negyedében 1951 harmadik negyedéhez képest a következőképpen alakult:

Cikk megnevezése	Az 1952 III. negyed- évi termelés, az 1951 III. negyed- évi termelés szá- zálékában
Szén	129,0
Villamosenergia	120,2
Acél	112,7
Vasöntvény	126,2
Hengerelt rúdacél	139,9
Hengerelt idomacél	120,5
Esztergagépek	124,7
Vasúti teherkocsi	128,0
Tehergépkocsi	145,0
Dieselmotor	82,4
Gépolaj és motorolaj	128,9
Tehergépkocsi-abroncsköpeny	147,6
Tégla	124,2
Mész	118,2
Cement	111,0
Motorkerékpár	122,4
Kerékpár	120,9
Rádióvevőkészülék	145,5
Varrógép	118,5
Pamutszövet	103,9
Selyemszövet	103,9
Len- és kenderszövet	107,4
Bőr cipő	110,3
Liszt	105,4
Nyershúsok, zsír és zsír- szalonna	151,1
Edesipari készítmények	128,4
Cigaretta	117,2

Terven felül a harmadik negyedében jelentős mennyiségű vasércet, mangánércet, kovácsolt acélt, gépolajat, petróleumot, öntöttvasot, égetett téglát, motorkerékpárt, kerékpárt, varrógépet, rádióműsorvevőt gyártottak.

A tervvel szemben lemaradás van a szén, martin- és elektroacél, hengereltacél, marónátron, kénsav, foszforműtrágya, égetett cserép, csizma, munkaruha, napraforgóolaj termelésében.

Az ipari minisztériumok közül azok, amelyek termelési és termelékenységi tervük teljesítésében elmaradtak, ugyancsak elmaradtak önköltségszökkentési tervük teljesítésében is.

Mezőgazdaság

A harmadik negyedévben a gabona betakarítási munkálatait a mezőgazdaság a múlt évinél gyorsabban hajította végre. Jelentős szerepe volt ebben a betakarítási munkák gépesítésének: a gépállomások és állami gazdaságok több mint kétszer akkora területen arattak géppel, mint a múlt évben.

A gabonaneműek ezévi termése a májusi fagykár és az aszályos időjárás következtében alacsonyabb volt, mint a múlt évben.

Erőteljesen fejlődött a mezőgazdaság szocialista szektora. A termelőszövetkezetek szántóterülete 1952 szeptember 30-án 42 százalékkal, a családok száma 32 százalékkal volt több mint egy évvel ezelőtt. A szövetkezetek területének a családok számánál nagyobb mérvű emelkedése arra mutat, hogy az újonnan belépők között egyre több a középparasztnak. A szövetkezetek állatállománya egy év alatt 123 százalékkal emelkedett, ezen belül a sertésállomány növekedése 165,0 százalék. Az állatállomány erőteljes emelkedése mellett az állatsűrűség a szövetkezetekben még mindig nem érte el az országos átlagot.

Az állami gazdaságok szántóterülete 1952 szeptember végén 37,5 százalékkal volt több, mint egy évvel ezelőtt. Az állatállomány növekedése több mint kétszerese a terület növekedésének. Emelkedett az állati termékek termelése is. A sertés- és szarvasmarhahízalás termelése élőszűnyban kifejezve a harmadik negyedévben háromszor akkora, mint egy évvel ezelőtt. A tej-

termelés — a tehénállomány 46,4 százalékos emelkedése mellett — 73,8 százalékkal több mint 1951 harmadik negyedévében.

Az őszi szántási és vetési munkálatok lényegesen gyorsabban haladnak, mint a múlt évben. A minisztertanács által előírt határidőkhöz képest azonban lemaradás mutatkozik.

Közlekedés

A vasúti teherforgalom a múlt év azonos negyedéhez képest 32,6 százalékkal emelkedett. A víziközlekedés teherforgalma 4,1 százalékkal volt több, mint a múlt év azonos időszakában.

Tehergépkocsin 43,2 százalékkal szállítottak többet mint 1951 harmadik negyedévében.

A városi közúti villamosvasútak személyforgalma egy év alatt 2,6 százalékkal, a városi autóbusszközlekedés 24,4 százalékkal, a távolsági autóbusszközlekedés 16,2 százalékkal emelkedett.

Áruforgalom

1952 harmadik negyedében vágósertésből 109 000 darabbal, malacból 8000 darabbal, süldőből 81 000 darabbal, baromfiból 131 vagonnal, hagamából 1000 vagonnal, tejből 47 millió literrel volt több a begyűjtött mennyiség, mint 1951 hasonló időszakában. A negyedévi begyűjtési tervet vágómarhából 111,7 százalékra, baromfiból 112,7 százalékra, tejből 105,3 százalékra, étkezési burgonyából 147,5 százalékra, takarmánygabonából 106,8 százalékra, borból 276,3 százalékra teljesítették.

Emelkedett a negyedévben a piacra felhozott termékek mennyisége és csökkentek az árak. Budapesten a negyedév végén az őstermelők által piacra hozott zsír ára 52 százalékkal, az olajé 60 százalékkal, a szalonnáé 49 százalékkal, a húzottlibaé 39 százalékkal, a csirkéé 33 százalékkal, a hagamáé 43 százalékkal volt alacsonyabb, mint egy évvel ezelőtt. A

zöldsgfélek ára a tavalyinál rosszabb termés folytán általában emelkedett.

A harmadik negyedévben a kiskereskedelem 65,6 százalékkal több zsírt, 6,4 százalékkal több cukrot, 13,1 százalékkal több bőrcipőt, 58,3 százalékkal több rádiót, 23,0 százalékkal több tüzhelyet, 71,5 százalékkal több sportes-játékárut, 33,0 százalékkal több bútorot adott el, mint a múlt év azonos időszakában.

Munkások és alkalmazottak számának emelkedése, a munka termelékenységének alakulása

Az év harmadik negyedében a munkások és alkalmazottak száma a nép gazdaság valamennyi ágában emelkedett. A gyáriparban és az építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt 98 000-rel nőtt. Ezen belül a nők létszámának emelkedése 22 000.

Az 1952 harmadik negyedévi munkabérelap a gyáriparban — név szerint az 1951 december 1-i béremelést — 18,3 százalékkal volt magasabb, mint a múlt év harmadik negyedében.

Emelkedett a gyáriparban és az építőiparban a munka termelékenysége. Az iparban az egy főre eső termelés 11,6 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 16,1 százalék, a kohászatban 12 százalék, a gépjáratásban 18,8 százalék, a textiliparban 2,9 százalék.

Beruházások

1952 harmadik negyedében a beruházásokra folyósított összeg 20,9 százalékkal volt több, mint 1951 hasonló időszakában.

A negyedév folyamán üzembehelyezték többek között a Diósgyőri Kohászati Üzemek új trióbuga-hengersonorát, a Rákosi Mátyás Művek acélhengerdéjének új bugasorát, a Pécsi Bőrgyár krómoxid-épületét, a Keletmagyarországi Közraktárak Tárházát. Átadták rendeltetésének a Veszprémi Nehézevegypari Kutatóintézetét és az As-

ványolaj- és Földgázkísérleti Intézetét. A szénbányászatban új fejítő- és fúrókalapácsokat, szállítóberendezéseket, szénosztályozó gépeket és egyéb bányagépeket adtak át rendeltetésüknek. Ezenkívül számos üzemet bővítettek és korszerűsítettek.

A harmadik negyedévben a mezőgazdaság többek között 254 kéveköttárológépet, 636 cséplőgépet, 573 traktort, ezenkívül 16 000 darab különféle mezőgazdasági gépet kapott.

Az év harmadik negyedében 180 falu kapott telefont és több ezer vezetékes rádiókészüléket kapcsoltak be. Miskolcon és Veszprémben új egyetemi épületek, több városban és községben új általános- és középiskolák készültek el.

A lakásépítés eredményeképpen többek között Sztálinvárosban, Pécsen, Oroszlányban, Várpalotán, Bodajkon, Nagyhátonyban, Lovásziban és Diósgyőron több száz lakást adtak át a dolgozóknak.

A beruházások terén az elért eredmények ellenére a helyzet nem kielégítő: a beruházási munkálatok megkezdése és befejezése gyakran nem történik meg az előírt határidőre. A tervek teljesítését elsősorban az akadályozza, hogy a tervfeladatot sokszor későn adják ki és a műszaki tervek és költségvetések is későn készülnek el.

Az építőipar nem összpontosította erőit a kívánt mértékben a folyamatban lévő építkezések befejezésére; számos olyan építkezést nem fejeztek be, amelyet a negyedév végéig át kellett volna adni rendeltetésének. Az építkezéseknél nem fordítanak kellő gondot a takarékoságra; az építési költségek különösen a magasépítőiparban emelkedtek.

Kulturális és szociális eredmények

A negyedév folyamán a szocialista kultúra minden területén jelentős eredményeket értünk el. A tanév elején az általános iskolákba kb. 1 200 000 tanuló iratkozott be; a középiskolai tanulók száma közel 120 000. kb. 10

százalékkal magasabb a múlt évinél; az ipari technikumnál a létszámemelkedés 29 százalék. Az egyetemi és főiskolai hallgatók száma 45 000, a múlt évinek 112,5 százaléka.

A harmadik negyedévben 44 százalékkal több mű jelent meg, mint az előző év harmadik negyedében, ezek közül 332 tankönyv, 2,3 millió példányszámban.

A negyedév folyamán a falvakban 66 új keskenyfilmes mozgóképszínház, 66 népkönyvtár és számos kultúrotthon létesült. A negyedév végén a rádióelőfizetők száma 25 százalékkal volt magasabb, mint a múlt év azonos időpontjában.

Fejlődött a negyedév folyamán egészségügyi hálózatunk. A kórházi ágyak száma a múlt év azonos időszakához viszonyítva több mint 1100-zal emelkedett. Javult a kórházak felszerelése.

1951 harmadik negyedéhez képest a rendelőintézeti órák száma körülbelül 20 százalékkal, az üzemorvosi rendelőrák száma körülbelül 25 százalékkal emelkedett. A területi bölcsődei hálózat egy év alatt 2070 új férőhellyel bővült. A társadalombiztosításban részesülők száma egy év alatt 12 százalékkal emelkedett.

A negyedév folyamán 100 000 dolgozó részesült kedvezményes és 80 000 fiatal ingyenes üdültetésben.

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom növekedését 1952 harmadik negyedében a következő adatok jellemzik:

Az 1952 harmadik
negyedévi terv
teljesítése %-ban

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar teljes termelésének negyedévi tervét 100,7 százalékra teljesítette. Az ipar teljes termelésének tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

Az 1952 harmadik
negyedévi terv
teljesítése %-ban

Vaskohászati Minisztérium	103
Szénészfémkohászati Minisztérium	99,9
Szénipari Minisztérium	100,1
Ásványolajipari Minisztérium	100,8
Villamoserőművek Minisztériuma	100,1
Vegyészetiipari Minisztérium	101
Villamosipari Minisztérium	102

Híradástechnikai-ipari Minisztérium	101
Nehézipari Minisztérium	99,2
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	160,8
Szerszámgépgyártási Minisztérium	100
Gép- és Műszeripari Minisztérium	100,1
Építő- és Ütépítő-gépgyártási Minisztérium	104
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	93
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	94
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	99,7
A Szovjetunió Erdőkitermelőipari Minisztériuma	92
Papíripari és Fafeldolgozóipari Minisztérium	104

Az 1952 harmadik
negyedévi terv
teljesítése % -ban

A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	101
A Szovjetunió Haltipari Minisz- tériuma	95
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	100,2
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	105
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériumának iparvállala- latai	83
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	102
A Szovjetunió Egészségügyi Mi- nisztériumának iparvállala- latai	103
A Szovjetunió Filmipari Mi- nisztériumának iparvállala- latai	107
A szövetségi köztársaságok he- lyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisz- tériumai	107
Kisipari szervezetek	103

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1952 harmadik negyedében 11 százalékkal nőtt 1951 harmadik negyedéhez viszonyítva.

Az ipari munkások munkájának termelékenysége 1952 harmadik negyedében 6 százalékkal emelkedett 1951 harmadik negyedéhez képest. Az ipari termelés önköltségsökkentésének 1952 harmadik negyedére előírt feladatát teljesítették.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozok, gép- és traktorállomások és szovhozok sikeresen fejezik be a termés betakarítását. 1952-ben a gabonafélék teljes termelése 8 milliárd pud volt, vagyis 600 millió puddal több, mint az előző évben. A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állami Terméshozammegállapító Főfelügyelőség adatai szerint az idén

a legnagyobb gabonatermés Ukrajnában, Észak-Kaukázusban és Krimben volt. A múltévinél nagyobb gabonatermést értünk el az ország több más vidékén is.

Az 1951. évihez képest növekedett a lenrost, a napraforgó és a burgonya termése. A nyersgyapot és a cukorrépa termése az idén felülmúlja az 1951. évi termést.

Ebben az évben még jobban megszilárdult a mezőgazdaság anyagi-műszaki bázisa, s tovább emelkedett a kolhozokban és a szovhozokban a mezőgazdasági munka gépesítésének színvonala. A gép- és traktorállományok 1952 eddig eltelt időszakában 8 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kolhozokban, mint 1951 megfelelő időszakában. Az idén a kolhozokban 15 százalékkal több gabonafélét arattak le kombájnokkal, mint a múlt évben.

III.

Az áruforgalom növekedése

1952 harmadik negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A lakosságnak az *állami és a szövetkezeti kereskedelem* útján 10 százalékkal több árut adtak el, mint 1951 harmadik negyedében.

Az egyes áruajták eladása a következőképpen emelkedett: hús 17, haltermékek 20, olaj és más zsiradék 25, sajt 21, tojás 24, cukor 31, édesipari termékek 15, pamutszövet 5, selyemszövet 27, konfekcióipari termékek 19, kötöttáru 25, női és férfi harisnya 19, bőrlábbeli 24, mosdószappan 14, mosdószappan 31, kerékpár 12, fényképezőgép 33, varrógép 11, óra 5 százalékkal.

1952 harmadik negyedében a *kolhozpiacokon* a lakosságnak eladott mezőgazdasági termékek, s különösen a vaj, tojás, baromfi, zöldségféle, búzaliszt és daraféleségek mennyisége emelkedett 1951 harmadik negyedéhez képest. A kolhozpiacokon a sütőipari készítmények ára csökkent

TŐKÉS ORSZÁGOK GAZDASÁGA

M. TARASZOV

Az Egyesült Államok új költségvetésének agresszív jellege

Az Egyesült Államok 1952/53-as állami költségvetésének vitája a heves választási harc és a belpolitikai helyzet további kiéleződése közepette zajlott le. Az amerikai nép mind nagyobb tömegei tiltakoznak a Truman-kormány véres koreai kalandjának folytatása ellen. A koreai háború és a fegyverkezési verseny fokozza az amerikai dolgozók elnyomorodását. Országszerte erősödik a sztrájkmozgalom.

A „Journal of Commerce“, az amerikai monopolisták lapja május 27-i számában megjegyezte, hogy a kormány gazdasági tanácsadói és más vezető állású állami tisztviselők becslése szerint jelenleg az összes amerikai vállalatok egyharmada — közvetve vagy közvetlenül — katonai megrendelések teljesítésén dolgozik. Véleményük szerint hadimegrendelések híján az egész amerikai ipar máris a „szörnyű hanyatlás“ állapotába került volna.

A fegyverkezési hajsza ellenére az ipari termelés általános indexe 1952 áprilisában hat ponttal volt alacsonyabb a tavalyinál. A textilipar termelése harminchárom ponttal, vagyis az 1951. évi színvonalhoz képest mintegy 20 százalékkal esett vissza. A textiliparban foglalkoztatott munkások száma a múlt

évihez képest 115 000-rel, a felfeldolgozóipari munkásoké 89 000-rel, a konfekcióipari munkásoké pedig 70 000-rel csökkent. Megsappant a kiskereskedelmi hálózat és az áruházak forgalma is. A teljes és részleges munkanélküliek száma egy év alatt egy millióval emelkedett, s ma már több mint 13 millió.

Az amerikai kormány az üzleti tevékenység fölélnéklítése céljából felfüggesztette a koreai háború kirobantása után életbeléptetett „ár-szabályozó“ rendszabályokat. Megszüntették a részletvásárlási korlátozásokat, valamint a kereskedelmi és szórakoztató vállalatok építésére vonatkozó megkötéseket. De az Egyesült Államok kormánykörei továbbra is úgy gondolják, hogy a gazdasági válság elkerülésének fő eszköze a fegyverkezési hajsza, amelyet elsősorban az állami költségvetésből finanszíroznak. A hadikonjunktura lehetővé teszi, hogy az amerikai monopolisták a magas monopoláron elszámolt hadianyag- és fegyverszállítmányok után maximális profitra tegyenek szert.

Az 1952/53. évi költségvetési előirányzat teljesen az amerikai monopolisták érdekeit szolgálja. Az új költségvetés az amerikai gazdaság

militarizálásának további fokozását tűzi ki céljául.

Az új költségvetési előirányzat előkészítése idején az amerikai sajtóban és a kongresszusban újabb nagyarányú rágalmozó hadjárat indult a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen. Célja a háborús pszichózis fokozása és a fegyverkezésre előirányzott újabb tízmilliárdok igazolása volt. A háborús hisztériát mindenekelőtt a monopóliumok és a szolgálatukba szegődött katonai körök, nevezetesen Lovett hadügyminiszter, Eisenhower, Bradley, Collins tábornokok és mások szították. A Wall-Street hűséges szolgálójának kórusa a „nemzetközi kommunizmus“ állítólagos veszélyéről sópánkodott, s a hadihitelek újabb emelését követelte. Pedig a hadihitelek máris csillagászati számokat értek el: 70—100 milliárd dollár közt mozognak. Állítólag ennyi kell az Egyesült Államok „biztonságához“ az 1952/53. költségvetési évre.

A költségvetési előirányzat a hadikiadások jelentékeny mértékű emelésével számol. Truman kongresszusi üzenetében elismerte, hogy az új költségvetés összege messze meghaladja az Egyesült Államok minden előbbi költségvetését, s csak a második világháború alatti időszak legfeszítettebb költségvetéseivel mérhető össze (tehát az 1943/44. és 1944/45. évi költségvetésekkel). A háborúutáni időszakot vizsgálva kitűnik, hogy az 1952/53. évi költségvetési kiadások az 1947/48. évi kiadásoknál kétfélszer, az 1949/50. éviéknél 2,12-szer, az 1951/52. éviéknél pedig 1,2-szer nagyobbak.

Az új költségvetés egyik jellemzője, hogy a kiadások kizárólag a közvetlen háborús kiadások növekedése miatt emelkedtek, s ugyanakkor az Egyesült Államok kormányának egyéb szükségleteire szánt kiadások összege abszolúte és relatíve is csökkent. Ez jól látható a következő táblázatból, amely több év költségvetési kiadásait részletezi:

Költségvetési év	A költségvetési kiadások teljes összege	E b b ő l		A közvetlen katonai kiadások az összes költségvetési kiadások %-ában
		közvetlen katonai jellegű kiadások	egyéb kiadások	
m i l l i ó d o l l á r				
1938—39	8 765	1 251	7 514	14,3
1942—43	80 437	74 000	6 437	92,0
1947—48	33 791	10 963	22 828	32,4
1949—50	40 057	19 689	20 368	49,0
1950—51	44 633	28 689	15 944	64,0
1951—52*	70 881	52 401	18 480	73,7
1952—53**	85 444	67 567	17 877	79,1

* Előzetes adatok.

** Előirányzat.

Az Egyesült Államok 1952/53. évi költségvetési kiadásainak tehát négyötöde szolgál a fegyverkezési verseny fokozására, a fegyveres erők növelésére, az Egyesült Államok agresszív külpolitikájának folytatására, a koreai és vietnami háború finanszírozására. Az új költségvetési évben a hadikiadások összege — még összehasonlítható árakon számítva is — csaknem harmincszorosán haladja meg az 1938/39. évi kiadások összegét, s 28,8 százalékkal nagyobb az 1951/52. költségvetési év hadikiadásainál.

Ezek a számadatok meggyőző erővel leplezik le az amerikai imperialisták politikájának agresszív jellegét, s cáfolják meg az amerikai hivatalos propaganda hazugságait a hadikiadások csökkentéséről. Az Egyesült Államok hadiköltségvetésével élesen ellentétes a szovjet szocialista állam 1952. évi költségvetése, amely honvédelmi célokra a költségvetési eszközöknek mindössze 23,9 százalékát irányozza elő, s költségvetési kiadásainak több mint háromnegyedét békés építőmunkára, a szovjet emberek anyagi és kulturális életszínvonalának további emelésére szánja.

Lássuk csak a hadikiadások mi-féle csökkentéséről fecseg az amerikai burzsoá sajtó?

A Truman-kormány annak elhittetésével próbálkozik, hogy az Egyesült Államok hadügyminisztériumának szükségleteire és egyéb katonai célokra bizonyos mértékig csökkentett összeget irányoztak elő. Az Egyesült Államok kormánya és sajtója azonban elhallgatja, hogy az amerikai hadügyminisztérium és más katonai hivatalok a kongresszustól már olyan óriási összegek felhasználására kaptak fölhatalmazást, amelyek az új kiutalásokkal

együtt jelentősen meghaladják az eddigi hadikiadások összegét.

Truman költségvetési üzenetében kérte, hogy az 1950/52-es időszakra megajánlott 139 milliárd dolláros hadiköltségvetésen fölül a kongresszus az 1952/53. költségvetési évre további 65,9 milliárd dollárt szavazzon meg a fegyverkezési verseny finanszírozására. Ez az összeg 11,4 százalékkal kisebb ugyan az előző költségvetési év hasonló jellegű kiadásainál, de az 1949/50. évi hadikiadásokat mégis 2,7-szer felülmúlja.

Az Egyesült Államok kormánya az 1952/53. évi költségvetés csökkenő hadikiadásairól beszél, de valójában tovább növeli a hadicélokot szolgáló kiutalásokat. Összegük az új költségvetési évben jelentősen meghaladja az eredeti előirányzatot. Truman már ez év májusában 4,2 milliárd dolláros pótkiutalást kért az atomfegyvergyártás bővítésének finanszírozására, 3,4 milliárd dollárt légitámaszpontok és egyéb katonai objektumok építésére, 1,5 milliárd dollárt pedig a koreai háború folyó kiadásainak fedezésére.

Az Egyesült Államok kormánya köréi a koreai fegyveres agressziót használják föl a hadikiutalások nyaklól nélküli fokozására. Az 1950/51. és az 1951/52. évi költségvetések alapján az Egyesült Államok kongresszusa óriási összeget — 139 milliárd dollárt — folyósított hadicélokra. A költségvetési kiutalások az amerikai monopólista oligarchia maximális profitjának forrásai, s hosszú időre igen kedvező feltételű katonai megrendeléseket biztosítanak a hadiipari monopóliumoknak. Az amerikai fegyvergyárosok az elmúlt két évben csaknem 90 milliárd dollár értékű hadimegrendelést kaptak. Ez jóidőre biztosítja maximális

profitjukat, annál is inkább, mert az Egyesült Államok kongresszusa 1950 júliusától nem korlátozza a hadicélokra előirányzott összegek felhasználásának időtartamát, s így a felhasználatlan hiteleket már nem törlik az új költségvetési év elején.

Az Egyesült Államokban a hadimegrendelések zömét a leghatalmasabb hadiipari monopóliumok kaparintják meg; e célból a kormány nál latba vetik minden befolyásukat, megvesztegetik és megvásárolják a köztisztviselőket. Amerikai adatok szerint az összes hadiipari megrendelések értékének több mint 40 százalékát az Egyesült Államok tíz legnagyobb monopóliuma kapta meg, 50 nagy cég pedig 65 százalékkal részesedik az összes hadimegrendelésekből. A rendelések összegét tekintve, vezetőhelyet foglalnak el a Morgan-csoport autó-, repülőgép és elektrotechnikai vállalatai, a Du Pont hadivegyészeti ipari konszern, a Rockefeller-csoport olajtársaságjai, a Ford-társaság és más nagy tőkés társaságok.

Az amerikai imperialistáknak az új háború kirobbantására irányuló politikája még inkább fokozza az Egyesült Államok gazdaságának amúgyis mélyreható rothadását. Az Egyesült Államokban a termelőerőknek mind tetemesebb részét vonják el a polgári termeléstől és használják föl a háború előkészítésére.

Az új költségvetési előirányzat szerint a háborús célokra fordított kiadások még a csökkentett hivatalos adatok szerint is több mint 20 százalékát nyelik el az Egyesült Államok nemzeti jövedelmének, szemben az előző évi 15 százalékkal, s az 1950. évi 4 százalékkal.

Amerikai adatok szerint az Egyesült Államok fegyveres erejének létszáma meghaladja a 3,8 millió főt.

Hatmillió ember dolgozik a hadiapparátusban, a fegyvergyártó üzemekben és különféle katonai építkezéseken. Ha ehhez hozzászámítjuk a hárommillió teljes és tízmillió részleges munkanélkülit, valamint a nép nyakán ülő és a dolgozók kizsákmányolásának lehetőségét biztosító állami alkalmazottak és bürokraták hatmillió seregét, kitűnik, hogy az Egyesült Államok keresőképes lakosságának mintegy 45 százalékát tartják távol a békés alkotómunkától.

A hatalmas hadigépezetnek és a bürokraták népes seregének fenntartására fordítják a költségvetési kiadások oroszlánrészét. A hadügyminisztériumnak folyósított összegek döntő része a hadiipari konszernekhez kerül, hogy az amerikai hadsereget ellássák tankokkal, repülőgépekkel, fegyverekkel, hajókkal és más hadfelszereléssel.

A fegyveres erőknél élelmiszert, egyenruhát, fűtőanyagot és egyéb hadfelszerelési cikkeket szállító tőkés cégek több mint 12 milliárd dollárnyi hadimegrendelést kapnak. Négy milliárd dollárt költenek majd az Egyesült Államokban és a külföldön építendő katonai támaszpontokra és egyéb objektumokra.

Csaknem 12 milliárd dollárt szánnak a sokmillió amerikai hadsereg személyi kiadásainak fedezésére.

Lenin már annakidején kifejtette; hogy a burzsoá hadseregben „... a tiszték és tábornokok nagy része maga is vagy a tőkés osztályhoz tartozik, vagy annak érdekeit védi”. (Lenin Művei. 24. kötet. 324. lap. Szikra 1952.) Lenin megállapítása az amerikai hadseregre is érvényes. Az amerikai imperialisták magas fizetésekkel megvásárolják a parancsnoki kart, hogy rabló terveik megvalósítható végrehajtójává tehessék,

Csak ezzel magyarázhatjuk az amerikai kongresszusnak azt a határozatát, amely az 1952/53. évre 470 millió dolláros póthitelt engedélyez a katonai szolgálatot teljesítők újabb fizetésemelésére.

Az amerikai költségvetés pazar bőkezűséggel osztogatja a dollármilliókat a sokezerfőnyi szoldateszka részére, amelynek tagjai zsíros vezérkari állásokban, s a hadsereg egyéb vezetőposztjain terpeszkednek. A háborús fölkészültséget vizsgáló szenátusi albizottság 1952 március 20-i jelentése szerint ma az amerikai hadseregben ismét annyi tábornok, tengernagy s legkülönbözőbb rendű és rangú bürokrata tevékenykedik, mint a második világháború végén. Csak a Pentagonhoz (az Egyesült Államok hadügyminisztériuma) tartozó hivatalokban 160 000 katonai személy és polgári alkalmazott teljesít szolgálatot.

Ámde az új világháború kirobbantására törekvő amerikai imperialisták néppellenes politikáját már az amerikai hadsereg tagjai közül is egyre többen ellenzik. Jóllehet a tiszték magas fizetést kapnak, közülük mégis sokan megtagadják a Wall-Street érdekeinek fegyveres szolgálatát. Elégséges, ha megemlítjük, hogy nemrég sok hadirepülő tagadta meg a főlzállást egyes texasi, kaliforniai és más légítámaszpontokon. Az utóbbi két évben különféle ürüggyel több mint 2200 pilóta vált ki az amerikai légierők kötelékéből.

A koreai fronton egyre gyakoribb jelenség az amerikai katonák szökése, s az Egyesült Államokban is mindtöbben rejtőznek el a behívó elől. Az sem javít a helyzeten, hogy az új költségvetésben 2 millió dollárra emelték a katonaszökevények elfogatására szánt jutalomösszeget.

A tények mindenképpen azt bizonyítják, hogy a koreai háború „... a legnagyobb mértékben népszerűtlen az amerikai és angol katonák körében.” (Sztálin. A békéért. 1946—1951. 90. lap. Szikra 1952.)

A Koreában baktérium- és vegyifegyverek alkalmazására vetemedett amerikai agresszorokat ma már világszerte háborús bűnösöknek tekintik.

Bullene vezérőrnagy az amerikai hadsereg vegyészeti hadtestének főnöke a kongresszus költségvetési vitájában beismerte, hogy az Egyesült Államok már tíz év óta készülődik baktériumháborúra. Bullene nagy hangon követelte, hogy a jövőben még nagyobb összegeket utaljanak ki erre a célra. A költségvetési előirányzathól egyébként kiténik, hogy a baktérium- és vegyiháború előkészítésére és folytatására a koreai események kezdete óta mintegy 100 millió dollárt utaltak ki, 1952/53-ban pedig újabb 50 milliót irányoztak elő. Az új költségvetési évben külön 17 millió dollárt folyósítanak a Camp Dietrichben (Maryland állam) folyó kutatómunkák kiszélesítésére és különféle titkos baktériumtenyésztő laboratóriumok építésére.

Az Egyesült Államok hadügyminisztériuma az új költségvetési évben stratégiai nyersanyagkészletek növelésére több mint egymilliárd dollárt, haditechnikai kutatómunkákra pedig 1,7 milliárd dollárt irányoz elő. A legnagyobb arányban a légierők fejlesztésére fordított kiadások növekednek. Az amerikai stratégiák ugyanis úgy vélik, hogy a jövő háborújában a légerő lesz a döntő szerep.

A légierők fejlesztésén kívül az amerikai vezetőkörök az atombomba gyártás további fokozásával is szá-

molnak. Truman az atomfegyvergyártásra előirányzott 1,2 milliárd dolláron kívül már ez év májusában 4,2 milliárd dollárt kért a kongresszustól az atomfegyverkezési versenyre. Az amerikaiak háborús terveikben európai csatlósáiknak az ágyúöltelékészállítók szerepét szánják. Arra számítanak, hogy a következő háborúban főleg mások véreznek majd helyettük. Európai partnereikre mindenféle elavult hadfölszerelési cikket rásóznak. Cseréppen katonákat és fontos stratégiai nyersanyagokat követelnek az európai marshallizált kormányoktól. Az amerikai üzletemberek katonai, gazdasági, műszaki és egyéb „segély” örvé alatt az Egyesült Államokban eladhatatlan készáru fölöslegeiket is szívesen rátukmálnák partnereikre. A „Steel”, az amerikai üzletemberek egyik folyóirata 1952. április 28-i számában kioktatta a kongresszus néhány makrancoskodó tagját, aki szót emelt a külföldi terjeszkedés céljaira szánt kiutalások emelése ellen. A folyóirat „megmagyarázta”, hogy a külföldi „segély”-re kiutalt összegek 80—85 százaléka mindenképpen az Egyesült Államokban marad. A „segély” föltételei ugyanis a csatlós országok kormányait a rendelkezésükre bocsátott összegből körülbelül ilyen értékű amerikai áru vásárlására és a megfelelő szállítási költségek fedezésére kötelezik. A Marshall-terv révén az amerikai üzletemberek már eddig is 8,4 milliárd dollárért sóztak el borsós áron külföldre árukat. Az amerikai export tekintélyes részét továbbra is a külföldi államoknak biztosított gazdasági és katonai „segély” pénzügyi alapjából finanszírozzák.

A mostani költségvetés külföldi terjeszkedésre 10,8 milliárd dollár

kiadást irányoz elő, vagyis másfélszer annyit, mint a előző költségvetési évben. Ez az összeg az 1951. évi teljes amerikai export értékének 50 százaléka.

Rendkívül tekintélyes összeget költenek majd a hátország háborús előkészítésére. Truman erre a célra 3,1 milliárd dollár megszavazását kérte. Ebből az összegből akarják finanszírozni az óvóhelyek, közlekedési útvonalak és az úgynevezett „különleges célú” villamoserőművek építését. De ezt a tételt terhelik a közlekedési és híradástechnikai eszközök háborús mozgósításának előkészítésére szánt összegek is.

Az elmondottakból kitűnik, hogy az amerikai kormány az új háború előkészítésével közvetlenül összefüggő célokra 67,5 milliárd dollárt szándékozik költeni, azaz az összes szövetségi kiadások 79,1 százalékát. E számok világosan kifejezik a vérszomjas amerikai imperializmus agresszív militarista lényegét.

A mai Amerikában a nép egész gazdasági, politikai és kulturális élete a leghatalmasabb monopóliumoknak van alárendelve. Ezért az amerikai költségvetésben rendkívül nehezen találhatunk olyan kiadási tételket, amelyek a békegazdaság és a kultúra fejlesztését szolgálják.

Vegyük csak az államadósságok kamataira és a volt katonai alkalmazottak nyugdíjára kifizetett összegeket, amelyek elérik a 10,4 milliárd dollárt, vagyis az összes szövetségi kiadások 12 százalékát. Nyilvánvaló, hogy ezeket a kiadásokat a háború és az amerikai imperialisták agresszív politikája teszi szükségessé. Truman becslése szerint az Egyesült Államok államadóssága idén újabb 15 milliárd dollárral emelkedik s eléri a 275 milliárd dollárt. Ez azt jelenti, hogy az Egye-

sült Államok minden egyes lakosára 1775 dollár államadósság esik, szemben az 1940. évi 326 dollárral. Az államadósságok kamatainak fedezésére fordított költségvetési kiutalások az amerikai tőkéseknek és bankároknak rendkívül jelentős póttj-vedelmet biztosítanak.

Mintegy 1,5 milliárd dollárt fordítanak az Egyesült Államok szövetségi kormányának központi apparátusában dolgozók fizetésére. S ez az összeg csak jelentéktelen részt fedezi a hatalmasan földuzzasztott hivatalnoki kar fenntartási költségeinek. Shoppel szenátor 1952 április 16-i szenátusi beszédében megállapította, hogy a szövetségi kormány polgári alkalmazottainak száma ezidőszertől több mint 2,5 millió, s eltartásuk évi 10 milliárd dollárba kerül. Mondanunk sem kell, hogy ez az óriási apparátus az Egyesült Államok vezető köreinek érdekeit szolgálja, s minden úton-módon igyekszik biztosítani számukra a dolgozók elnyomásának és fokozott kizsákmányolásának lehetőségét. A hivatalnoki kar fenntartásának kiadásait viszont e dolgozókkal fizetik meg.

Az új költségvetési évben tehát az amerikai költségvetés összes kiadásainak mintegy 93 százaléka közvetve vagy közvetlenül háborús célokat szolgál. Közoktatásra, egészségügyre és más, nem katonai jellegű célokra viszont a kormány mindössze 6 milliárdot szán, vagyis a kiadások 7 százalékát. Lenin erről így ír: „A polgári államban a burzsoázia kulturális célokra a valóságban nem fordíthat többet filléreknél, mivel a milliókra szüksége van a burzsoázia, mint osztály uralmának biztosítása céljából.” (Lenin. Az agrárkérdésről. 559. lap. Szikra 1950.) De a burzsoázia a munkások oktatására

is elsősorban csak azért áldoz valamit, hogy értsenek a korszerű fegyverek gyártásához, illetve kezeléséhez. Ilyenformán a tőkés állam közoktatásügyi kiadásai lényegében burkolt hadikiadások. Truman kongresszusi üzenetének tanúsága szerint az Egyesült Államok több államában „a katonai sorozóbizottságokhoz 1951-ben behívott fiatalemberek egyharmadát alkalmatlannak kellett nyilvánítani alacsony műveltségi színvonaluk miatt... Sokan közülük arra sem alkalmasak, hogy az iparban foglalkoztassák őket”.

Mindennek ellenére a szövetségi költségvetésből mindössze 300 millió dollárt szánnak az iskolák támogatására. Megjegyezzük, hogy az elmúlt évben még kevesebbet, mindössze 200 millió dollárt költöttek erre a célra. Ez az összes kiadásoknak 0,3 százaléka volt. A Szovjetunióban viszont 1952-ben az összes költségvetési kiadások 12,6 százalékát irányozták elő a közoktatás finanszírozására.

A Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban hatalmas arányú természetátalakító munkálatok folynak. Az Egyesült Államokban viszont évről évre csökkentik az árvízvédelemre, a talajerózió megelőzésére és az erdőültetésre szánt amugyis nyomorúságos összegeket. Pitman, az amerikai képviselőház tagja 1952 május 15-i felszólalásában adatokat sorol föl Texas államban immár katasztrófálissá vált talajerózióról. Hangsúlyozta, hogy az állam egész földterületének 97 százalékát erózió pusztítja, s tízmillió hektárnyi földterületen a termőre-tegeknek több mint 60 százalékát elmosta. A Mississippri és a Missouri folyók tavaszi áradása többszáz millió dolláros kárt okozott. A víz több mint 800 000 hektár megmű-

velt földet árasztott el, s ennek nyomán a családok tízezrei váltak hajléktalanokká. A két folyó az elmúlt évben is kiáradt, s szörnyű nyomort okozott. A vízszabályozásra, talajjavításra, öntözésre, erdőültetésre és egyéb gazdasági rendszabályokra előirányzott kiadások összege mégis elenyészően csekély, alig 2 százaléka az összes kiadásoknak. S a kongresszus ezt az összeget még 25—30 százalékkal csökkentette is. Az indián rezervációs területek halaszthatatlanul szükséges talajvédő és öntöző munkáira a kormány csak filléreket szándékozott folyósítani, de a „fajvédő“ kongresszusi képviselők még ezt is sokallották, s 85 százalékkal csökkentették. Nem állottak ilvémire vetemedni, amikor maga Truman elismerte, hogy az indiánok művelte földek még a legsürgösebb munkák elvégzése után is mindössze felét fedezhetik az indián lakosság élelmiszerszükségletének.

A szövetségi kormány társadalombiztosítási kiadásai jóval kisebbek a tavalviaknál, s alig érik el az összes kiadások 2,5 százalékát. Ugyanakkor az Egyesült Államokban többmillió öregember semmiféle segílyt sem kap, s a legjobb esetben is csak könyvörhödományrak tekinthető segílyfillérekből tengődik. Feighen képviselő adatai szerint az Egyesült Államokban négy millió 65. életévét betöltött személy semmiféle segílyt sem kap. A rokkantsági és öregségi járulékok összegét még a háború előtt állapították meg, s azóta nem emelték, jóllehet a létfenntartási költségek ez idő alatt több mint kétszeresükre növekedtek. S azt is vegyük figyelembe, hogy a nyomorúságos nyugdíjra igényt tartó amerikai dolgozók bériük meghatározott

részét nyugdíjpénztárba kötelesek befizetni.

Ismeretes, hogy az Egyesült Államokban az orvosi ellátás méregdrága, s csak a jómódú rétegek számára elérhető. Az amerikai kormány jól ismeri ezt a helyzetet. Ennek ellenére 1952/53-ra csak 341 millió dollárt, vagyis a költségvetési kiadások fél százalékát irányozta elő egészségügyi célokra.

Az új költségvetésben jelentősen csökkentették a lakásépítésre előirányzott összeget is, pedig a lakáshiány igen nagy. A amerikai sajtó megállapítása szerint az országban tízmillió családnak nincs lakása, másfélmillió ember pedig kimustrált vagonokban él. Az amerikai városokban négy millió lakóházat minősítettek lakhatatlannak. S mindezek ellenére az amerikai kormány a múlt évi 800 millió dollár helyett csak 300 milliót irányoz elő lakásépítésre, de még ennek kétharmadrészét is a terjeszkedő hadiipar munkásbarakjainak építésére fordítja.

Az amerikai kormány a nép szociális, kulturális és gazdasági szükségleteinek kielégítésére csak filléret köl, de az új háború előkészítésének és a bürokratikus államgépezet fenntartásának teljes terhét a dolgozó tömegekre hárítja. A Szovjetunió állami költségvetésében a lakosság adóinak összege mindössze 9,3 százaléka az összes állami bevételeknek. Az Egyesült Államokban viszont a költségvetési kiadások fedezésének főforrásai a különféle adók. Ebben az évben minden egyes amerikai állampolgártól csupán szövetségi adók címén 470 dollárt hajtának be. Az adóterhek szintje ezidőszerinti 50 százalékkal magasabb, mint a második világháború idején. Amerikai közgazdák számítása szerint 1952-ben az átlagos amerikai

dolgozó tulajdonképpen csak május 19-én kezdett „önmagának“ dolgozni. A január 1-e és május 19-e között szerzett minden jövedelmét adók emésztették föl. Jelentős mértékben emelkedtek a közvetett adók is, amelyek különösen érzékenyen érintik a dolgozókat.

Az amerikai kormány adópolitikájával is hűségesen szolgálja a tőkéseket. Bár a tőkés társaságok és nagytőkések adói a legutóbbi időben némiképp ugyancsak emelkedtek, a tőkések emiatt korántsem nyugtalanok. S ez érthető is, mert hiszen még a magáncégek közléseiből is megállapítható, hogy a tőkés profit összege a háborúelőttihez képest 3—4-szeresre, az 1944. évi összegnek pedig több mint kétszeresére emelkedett. A tőkés érdekeket minden módon védő adópolitika még világosabban fölismerhető, ha figyelembe vesszük, hogy az állami hivatalnokokat megvesztegető tőkéseknek számtalan alkalmuk nyílik valóságos jövedelmeik eltitkolására.

A hadiipari konszernek különleges adókedvezményekben részesülnek. „Az 1950. évi honvédelmi termelésről“ kibocsátott törvény például gyorsított ütemű értékcsökkenési leírást engedélyez a hadiipar és a vele együttműködő iparágak új beruházásaira. A tőkéseknek tehát újabb nagyszerű lehetőségük nyílik profitjuk eltitkolására. Eddig mintegy 18 milliárd dolláros kedvezményes

értékcsökkenési leírást engedélyeztek.

A dolgozókat sújtó adóteher mind nagyobb lesz. A mértéktelenül földuzzasztott hadikiadások azonban még így sem fedezhetők. Truman becslése szerint az 1952/53-as költségvetési év végére a költségvetési hiány eléri a 14,4 milliárd dollárt. A költségvetési hiány növekedésével tovább fokozódik az infláció, s még kisebb lesz a dolgozók reálbére.

A kongresszusban lezajlott költségvetési vita bebizonyította, hogy a demokraták és a republikánusok egyaránt helyeslik a hadikiadások további növelését, mert ebben látják a fenyegető válságból kivezető utat, s így akarják továbbra is biztosítani a monopóliumok maximális profitját.

Az 1952 július elsejétől 1953 július 1-ig terjedő új költségvetési év költségvetésének jóváhagyása ismételten bizonyítja, hogy az Egyesült Államok kormánykörei nem mondanak le bűnös tervükről, hogy pusztító háborúba sodorják a világot. Ámde az amerikai imperialisták aljas terveit már világszerte jól ismerik. A népek — köztük az amerikai nép is — fokozzák békeharukat, mert erre lelkesíti őket Sztálin elvtárs megállapítása: „A béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megvédésének ügyét, s mindvégig kitartanak mellette.“ (*Finanszi i kredit SzSzSzR.* 1952. 1. szám.)

OLVASÓINKHOZ!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azokat a szovjet cikkeket, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például: Voproszi Ekonomiki. 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbé rövidített formában közöljük lapunkban.

ROMÁN ZOLTÁN

A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése

(Sz. J. Kamenyicer könyvéről)*

Az iparvállalati szervezés és tervezés jelentősége

Főlemelt öt éves tervünk hatalmas feladatokat állít iparunk elé. A gyár-
ipar termelésének 1954-ben el kell
érnie az 1949. évi termelés 310
százalékát. Ezt az óriási ütemű nö-
vekedést a 41 milliárd forintos be-
ruházáson kívül elsősorban a mun-
katermelékenység 92 százalékos eme-
lésével kívánja a terv biztosítani,
s ezzel egyidőben az önköltség 25
százalékos csökkentését irányozza
elő. Mint öt éves tervünk eddig el-
telt időszaka mutatja, nagyra mé-
retezett, feszített, de ugyanakkor
reális, teljesíthető feladatok állnak
előttünk. Pártunk irányítása, dolgo-
zóink lelkes, odaadó munkája azon-
ban szilárd biztosítéka e feladatok
végrehajtásának. Különösen fontos
feltétele ennek, amint Gerő Ernő
elvtárs az 1952 január 12-i aktíva-
értekezleten rámutatott, az 1952. év
— öt éves tervünk döntő esztendeje
— tervének teljesítése.

A Központi Statisztikai Hivatal
jelentései szerint gyár-
iparunk 1952-

ben első negyedévi teljes termelési
tervét 101,7 százalékra, második ne-
gyedévi tervét ugyancsak 101,7 szá-
zalékra, harmadik negyedévi tervét
100,1 százalékra teljesítette.
A jelentésekből, s köztük az
1952-es harmadik negyedévi terv
teljesítéséről szóló legutóbbi jelen-
tésből azonban az is kitűnik, hogy
bár az általános eredmények jók,
egyes minisztériumok és iparágak
még mindig nem teljesítették termel-
ési és munkatermelékenységi, il-
letve önköltségsökkentési tervüket.
Sok vállalat is elmaradt munkájá-
ban. Hidas István elvtárs ez év má-
jusában előadást tartott a Budapesti
Pártbizottság Pártoktatók Házában,
s egyebek közt hangsúlyozta, hogy
a legfontosabb budapesti üzemek
közül 30 nem teljesítette 1951-es
tervét, köztük vannak olyan nagy
gyárak is, mint a Lőrinci Henger-
mű, a MÁVAG, a Beloianisz gyár
és a Ganz Villamossági gyár. 1952-
ben nem teljesítette első negyedévi
tervét a VIII. és XIV. kerület 24 üze-
me, az RM Acélmű, a Ganz Vagon,
az EMAG és a Beloianisz gyár.
Márciusban 492 tervköteles üzem-
ből 78 (15,85%), áprilisban 494

* A magyarnyelvű kiadás címe: Sz. J. Kamenyicer. Szocialista iparvállalatok tervezése és szervezése. 438 lap. Tervgazdasági Könyvkiadó, 1952. A könyv címének pontos fordítása: A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése, a szerző neve pedig Sz. J. Kamenyicer.

üzemből 118 (23,88%) nem teljesítette tervét.

Ez a néhány adat is világosan mutatja, hogy eredményeink ellenére iparunk, üzemeink munkájában bőven akadnak még komoly hiányosságok is, amelyek kiküszöbölése feltétele öt éves tervünk további sikeres teljesítésének. Az ipar alapvető láncszeme, döntő termelő egysége az iparvállalat, hiszen a termelési folyamat közvetlenül itt megy végbe. A hiányosságok kiküszöböléséhez, a további sikerek eléréséhez tehát az szükséges, hogy vállalatunk az eddigénél is jobb munkát végezzenek, s minél tökéletesebben sajátítsák el és valósítsák meg a termelés szocialista szervezését és tervezését.

Iparvállalataink nagy feladatai különös jelentőséget adnak a termelés szervezése és tervezése, vagy tágabb megfogalmazásban az iparvállalat szervezése és tervezése tudományának. E tudományág feladata, hogy feldolgozza, általánosítsa a termelés szervezésének és

tervezésének élenjáró tapasztalatait, megtanítsa bennünket a termelés szervezésének szocialista módszereire, elősegítse üzemeinkben az élenjáró szovjet tapasztalatok átvételét. Pártunk útmutatásai alapján, elsősorban a szovjet tapasztalatok alkalmazása útján az iparvállalati szervezés és tervezés területén már eddig is komoly eredményeket értünk el, de hibáink még vannak, különösképpen a kérdések tudományos feldolgozása területén. Nem jelent még meg e tudományág általános és ágazatok szerinti tanácskönyve, nem került még sor több, fejlődésünk mai szakaszában különösen fontos problémának, mint például az ütemes termelés kérdésének feldolgozására, sőt: a tudományág tárgya, jellege, feladatai, módszerei sincsenek még megfelelően tisztázva. Kamenyicer magyarul megjelent könyve: A szocialista iparvállalatok tervezése és szervezése — a már eddig megjelent, hasonló témakörű szovjet szakmunkák mellett — elsősorban ebből a szempontból nagyjelentőségű számunkra.

Az iparvállalati szervezés és tervezés tudományának tárgya

Az első fontos kérdés, amelynek szempontjából meg kell vizsgálnunk Kamenyicer munkáját, az iparvállalati szervezés és tervezés, mint tudomány meghatározása, tárgyának, feladatainak tisztázása. Kamenyicer megállapítja, hogy az iparvállalati szervezés és tervezés a közgazdasági tudományok körébe tartozik. Kifejti, hogy ez a tudományág tanulmányozza: a szocialista gazdaság fejlődéstörvényeinek konkrét megnyilvánulásait a szocialista iparvállalaton belül;

e törvények alkalmazásának módját a párt és a kormány, által;

a vállalat és a termelő folyamatok egyes területei, elemei egybehangolásának útjait, módszereit, vagyis az iparvállalat termelésének és gazdasági tevékenységének szervezését és tervezését. Az iparvállalati szervezés és tervezés elsőrendű feladata és célja, hogy elősegítse a szocialista bővített újatermelést, valamint az iparvállalati eszközök leghatékonyabb kihasználási módszereinek kialakítását és elterjesztését.

Kamenyicer könyvének bevezetőjében az iparvállalati szervezés és tervezés és a többi tudományág kap-

csolataira is utal. Az iparvállalati szervezés és tervezés és a vele érintkező tudományágak elnevezése, tárgyuk elhatárolása körül nálunk meglehetősen nagy fogalomzavar uralkodik. Megvannak még a régi, tőkés világból átvett kifejezések, mint: üzembgazdaságtan, üzemszervezés, s ugyanakkor sok új, még korántsem teljesen tisztázott elnevezés is meghonosodott, mint például: tervgazdaságtan, terv- és üzembgazdaságtan, üzemi tervgazdaságtan, ipari tervgazdaságtan, amelyek mögött többnyire különböző tudományágak eléggé rendszertelen keverékét találjuk meg. Az iparvállalati szervezés és tervezés tudományának a Szovjetunióban — bár vannak problémái* — kialakult a tárgya, módszere, megvár a helye a közgazdasági tudományok rendszerében.

A közgazdasági tudományok rendszerében a fő helyet a politikai gazdaságtan foglalja el. Tárgyát Sztálin elvtárs „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban” című zseniális művében így határozza meg: „A politikai gazdaságtan tárgya: az emberek termelési, gazdasági viszonyai. Ide tartoznak: a) a termelési eszközök tulajdonformái, b) a különböző társadalmi csoportok ebből következő helyzete a termelésben és e csoportok kölcsönös viszonya, vagy mint Marx mondja: „tevékenységük kölcsönös kieserlése”; c) a termékek elosztásának teljes mértékben az előbbiektől függő formái.” (Sztálin. A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 72. lap. Szikra 1952.)

Az úgynevezett *ágazati gazdaságtanok* részletesebben, az egyes nép-

gazdasági ágazatokra vonatkoztatva tanulmányozzák a politikai gazdaságtan által vizsgált jelenségeket, törvényeket. Emellett az egyes ágazatok gazdaságpolitikájának kérdéseivel is foglalkoznak. Az ágazati gazdaságtanokhoz tartoznak: az ipar, a mezőgazdaság, a kereskedelem és a közlekedés gazdaságtana.

Egy-egy népgazdasági ágazaton belül különböző ágakat, például az iparon belül különböző iparágakat különböztethetünk meg. Az ipar általános gazdaságtanának speciális elágazásaitól kialakulnak az egyes iparágak gazdaságtanának tudományágai is, így a gépipar, a kohászat, a vegyészeti ipar gazdaságtana és így tovább. Az egyes iparágak gazdaságtana leszűkítve, egy-egy iparág területén vizsgálja mindazokat a kérdéseket (például a termelés műszaki alapjainak, a munkatermelékenység fokozásának, a bérezésnek, az önköltségnek kérdéseit stb.), amelyeket az ipar általános gazdaságtana az ipar egészét tekintve vizsgál. Az ágazati gazdaságtanok, konkrétan az ipar és az egyes iparágak gazdaságtanai az egész iparral, illetőleg iparággal foglalkoznak; a vállalatokat mint az ipari termelés alapvető egységét csak egészükben vizsgálják, s nem érintik a vállalaton belüli kérdéseket, a termelés szervezésének és tervezésének vállalatbelüli problémáit. E kérdések vizsgálata a fejlődés során egy további gazdasági tudományág feladata lett, amelyet — a gazdaságtan kifejezést megtartva — vállalati gazdaságtannak nevezhetünk. A vállalati gazdaságtan tehát valamely ágazathoz tartozó vállalatok gazdasági kérdéseit vizsgálja. Az ágazati gazdaságtanoknak megfelelően beszélhetünk az iparvállalatok (általános) gazdaságtanáról, továbbá,

* Lásd a *Voprosszi Ekonomiki* 1952. 7. számában Hromov 8. számában Gotlober-Ganstak cikkét.

mint ennek speciális területeiről el-ágazásairól: a gépipari vállalatok, a kohászati vállalatok, tehát a különböző iparágakhoz tartozó vállalatok gazdaságtanáról és ehhez hasonlóan a kereskedelmi, mezőgazdasági, valamint közlekedési vállalatok gazdaságtanáról is.

Megjegyezzük, hogy a közgazdasági tudományok rendszerében vannak olyan tudományágak is, amelyek a népgazdaság egyes speciális kérdéseit nem ágazatok szerint, hanem más szempontok alapján vizsgálják. Ilyen például a népgazdasági tervezés tudománya, a szocialista pénzügyek tudománya és így tovább.

Kamenyicer könyve az iparvállalatok általános gazdaságtanának tankönyve, tehát nem egy meghatározott iparág vállalatainak kérdéseit, hanem a különböző iparágakhoz tartozó vállalatok közös jellemző kérdéseit, problémáit dolgozza fel. (Az egyes részek tárgyalásakor egyébként főleg a gépiparból vesz példákat.)

Kamenyicer könyvének címe: A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése. Az iparvállalati szervezés és tervezés (az iparvállalatok gazdaságtana) tudományának a szovjet szakirodalomban is különböző elnevezéseivel találkozhatunk, ezek az elnevezések azonban minden esetben helyesen jelölik meg, hogy e tudományág milyen kérdéseivel

foglalkozik a szóbanforgó munka. Használják például a termelés szervezése és tervezése, illetve a termelés szervezése és gazdaságtana elnevezést. Ez utóbbi címet viseli a Gépipari Enciklopédia XV. kötete. Az elnevezés arra utal, hogy az enciklopédia ez esetben elsősorban az iparvállalat termelésének szervezési, tervezési, gazdaságtani kérdéseivel foglalkozik. Az iparvállalat azonban nemcsak termelő, hanem beszerző és értékesítő funkciókat is betölt. Ezért szükséges tehát az iparvállalati szervezés és tervezés, s az iparvállalat gazdaságtana elnevezés használata. Az ilyen címmel megjelenő szovjet munkák a termelés szervezési és tervezési kérdésein kívül általában nagy figyelmet fordítanak a beszerzés és az értékesítés kérdéseire is.

Hogy mennyire szükséges volna e fogalmak tisztázása (valamint az ilyen jellegű tájékoztatók gondosabb megszövegezése), jól bizonyítja az is, hogy a Többtermelés, az Üzemi Tervgazdasági és Szervezési Tudományos Egyesület lapja 1952. évi 8—9. számában a következőképpen hirdeti Kamenyicer könyvét: „Az iparvállalat szervezéséről és tervezéséről nyújt olyan átfogó egységes képet, amely lehetővé teszi a szocialista ipargazdaságtan fejlődéstörténetének legteljesebb megismerését... Magas elméleti színvonalon tárgyalja a szocialista ipargazdaságtan elvi alapjait...“

A termelés szervezésének kapitalista elméletei

Az iparvállalati szervezés és tervezés tárgyának elhatárolása mellett nem kevésbé fontos kérdés e tudományág feladatainak, módszereinek tisztázása, mindazoknak a különbségeknek a megmutatása,

amelyek a termelés szervezésének tőkés elméleteitől elválasztják. Kamenyicer könyve ennek a kérdésnek is igen nagy figyelmet szentel. Rámutat, hogy a termelés szervezésének tőkés elméletei és a termelés

szervezésének kifejezett kultusza az imperializmus korának, azaz a termelés nagymértékű koncentrációja, s a mind gyakoribb válságok korának termékei. A termelés szervezésének tőkés elméletei azonban nem emelkedhetnek fel a tudomány színvonalára: a termelés szervezése mint tudományág, a kapitalizmusban nem alakult és nem is alakulhatott ki.

Nem alakulhatott ki a termelés szervezésének tudománya a kapitalista gazdaságban mindenekelőtt a vállalatokon belül uralkodó termelési viszonyok ellentmondásos volta következtében. A termelés szervezése tőkés elméleteinek célja: a kizsákmányolás fokozásának előmozdítása, s ezzel egyidőben a kapitalizmus ellentmondásainak takargatása, ami szükségszerűen a valóság meghamisításával jár. Nem alakulhatott ki ez a tudomány a vállalatnak a társadalmi-gazdasági viszonyoktól való erőszakolt, mesterséges elszakítása folytán sem. Jellemző erre a magán-gazdaságtan (Privatwirtschaftslehre) kifejezés, s e fogalom szembeállítása a nemzetgazdasági viszonyokkal. Ennek a törekvésnek a megnyilvánulása az ún. technicizmus is, amelyet Kamenyicer élesen bírál. A technicizmus lényege: a termelés szervezési gazdasági kérdéseinek elszigetelése a társadalmi-gazdasági viszonyoktól, a termelés szervezésének tisztán műszaki tudományként való felfogása. A technicizmus célja: a termelés szocialista és kapitalista szervezése közt levő alapvető különbségek elhomályosítása, a szocialista iparvállalat fölényének elkenődése. Továbbá: nem fejlődhetett ki a termelés szervezésének tudománya a kapitalizmusban azért sem, mert a kapitalista gazdaságból hiányzik a termelés szervezésének alapvető eleme, a terve-

zés. Végül: a tőkés konkurrencia kizárja a tapasztalatcserét, az egyes vállalatok munkájának megismerését, a tapasztalatok általánosíttatása pedig fontos feltétele a tudományos munkának.

A termelés szervezési problémáinak feldolgozása terén, főleg a kezdeti időszakában, ért el részeredményeket a kapitalista „tudomány” is. Ezeket megfelelően értékelve fel kell használnunk, helyesebben: a szovjet tudomány fel is használta és ma már messze túlszárnyalta a kapitalista tudomány mind jobban üzleti célokat szolgáló törekvéseit.

Kamenyicer könyvének ez az útmutatása igen tanulságos a mi számunkra is. Bár nálunk nem alakult ki a kapitalista időkben a termelés szervezésének olyan kultusza, mint a fejlettebb tőkés ipari országokban, mégis erős hagyományai vannak. Ilyen „hagyományok” jelentkeznek például a szervezés elvont, általános tudományának fetiszizálásában, az úgynevezett műszaki és ügyviteli szervezés éles szétválasztásában. Egyes vezetőknél ez abban mutatkozik meg, hogy nem tulajdonítanak jelentőséget a dolgozók bevonásának a szervezés munkájába. Ilyen és ehhez hasonló téves eszmékkel sok konkrét munkaterületen, mint például a normakészítésben, a termelés operatív tervezésében és másutt is találkozhatunk. Elég gyakran felüti még fejét — bár nyíltan ma már nem igen jelentkezik — a technicizmus, azaz a termelés, az iparvállalat kapitalista és szocialista szervezése közötti különbségeknek, az utóbbi fölényének tagadása. A közelmúltban nem egy esetben a párt beavatkozására, kormányhatározatra volt szükség a technicizmus megnyilvánulásai ellen (gondoljunk például arra a harcra, amely a szo-

cialista számvitel megteremtése, a vállalaton belüli önálló elszámolás kérdése körül folyt). A technicizmus

és általában a kapitalista maradványok elleni harc még ma is rendkívül időszerű és fontos feladat.

A termelés szervezésének és tervezésének összefüggései

A termelés szervezésével foglalkozó kapitalista elméletek kiragadják és előnyben részesítik a termelés szervezésének egyes kérdéseit, így elsősorban a bérezés, a foglalkoztatottság és a számvitel kérdéseit. Az iparvállalati szervezés és tervezés szocialista tudománya az iparvállalat munkájának minden területét át fogja. Kamenyicer könyve — bár az egyes témák elhelyezése, sorrendje vitatható — ebben a vonalkoztatásban is útmutatást nyújt.

Kamenyicer munkája a következő kérdésekkel foglalkozik:

bevezetőül a szocialista iparvállalat fogalmával, az iparvállalatban végbemenő termelőfolyamat jellemzésével, az iparvállalatok osztályozásával, termelési struktúrájával, továbbá

az iparvállalati szervezés és tervezés alapelveivel, a tőkés termelés-szervezési elméletek bírálatával, a szocialista iparvállalatok szervezésének és tervezésének fejlődésével; majd sorjában tárgyalja

a vállalati tervezés rendszerét, alapelveit, az iparvállalat igazgatásának megszervezését, majd a termelés előkészítését, az alap- és ki-segítő termelőfolyamatok, üzemek megszervezését;

a műszaki fejlesztés kérdéseit, tervezését, külön kiemelve a műszaki-szervezési intézkedések tervének jelentőségét;

szoros egységben a szocialista munkaszervezés kérdéseit, a mun-

kanormák megállapítását, a munkaügyi terv kidolgozását;

ismét szoros összefüggésben a vállalat termelési tervét és a tervteljesítés megszervezését, a termelés operatív tervezését és a kapacitáskihasználás tervezését; végül

az anyagellátás szervezését és tervezését;

az önköltségsökkentés és az önköltségi terv kérdéseit;

a vállalat pénzügyi tervét és az önálló elszámolás (hozaszcot) problémáit.

Az anyag tárgyalási módját és felépítését az jellemzi, hogy a vállalati munka egyes területeinek szervezési és tervezési kérdéseit szoros összefüggésben tárgyalja. Ez különösen alkalmas arra, hogy érzékeltesse

a terv, a tervezés döntő szerepét a termelés és a vállalati munka egészének megszervezésében;

a terv szervező erejének érvényesítésével kapcsolatos feladatokat;

a szervezés és tervezés szoros összefonódását a gyakorlati munkában, amit azután az egyes kérdéseknél külön is kiemel.

A termelés szervezésének és tervezésének szoros kapcsolata szintén olyan kérdés, amelynek tisztázása rendkívül fontos számunkra. Kamenyicer könyvéből ehhez igen nagy segítséget kapunk. Egyfelől világosan bemutatja, hogy a vállalat munkájának alapja, kiindulópontja — a terv: a távlati, az éves, a negyedéves és a rövidebb időszakra szóló operatív terv. Minden vállalatban belüli szervező munka általános fel-

adata: a tervfeladatok teljesítésének biztosítása. Kamenyicer ugyanakkor azt is megmutatja, hogy milyen főlényt biztosít a szocialista vállalatnak a kapitalista vállalattal szemben munkájának, termelésének tervszerű jellege. A szerző hangsúlyozza a terv szervező erejének jelentőségét, s utal azokra a feladatokra is, amelyeket e szervező erő érvényesítésével kapcsolatban meg kell valósítanunk. Különösen nagy fontosságot tulajdonít a műszaki-szervezési intézkedések tervének.

„A tervteljesítés biztosítása, valamint a vállalat szervezett munkája érdekében magában a tervben kell előírni azokat a műszaki és szervezési intézkedéseket, melyek biztosítják a terv különböző részeiben megjelenő mennyiségi és minőségi feladatok teljesítését. Így a műszaki-szervezési intézkedések terve a műszaki fejlesztési terv és — következéskép — az egész vállalati részletterv egyik legfontosabb része, miután ebben határozzák meg az egész terv teljesítésének útját és módját.“ (73. lap.) A műszaki-szervezési intézkedések terve világosan mutatja a termelés szervezésének és tervezésének szoros összefonódását.

A szervezés és tervezés összekapcsolódásának másik fontos megnyilvánulása az a tény, hogy a haladó átlagnormák megállapításakor minden esetben a teljesítésüket biztosító intézkedéseket is meg kell határozni. „A haladó norma azoktól a műszaki-szervezési intézkedésektől függ, amelyeknek célja, hogy az átlagos üzemszervezőket felemelje az élenjáró üzemek színvonalára. A normák megállapításának legfontosabb módszere az élenjáró és az átlagos üzemszervezőkhez tartozó berendezés munkájának részletes elemzése és azoknak az intézkedéseknek a kidolgo-

zása, amelyek biztosítják az összes üzemszervező felemelését az élenjáró üzemszervezők színvonalára.“ (30. lap.) A szerző ennek fontosságát a munkanormák megállapításával kapcsolatban is hangsúlyozza: „A műszaki normák megállapításának feladatai: a) a munkahely munkaszervezési rendszerének tanulmányozása, b) olyan intézkedések tervezése és a termelésbe való bevezetése, amelyek elősegítik a munkaszervezés megjavítását s a gyártmány előállítására fordított munkaidőfelhasználás csökkentését, c) olyan időnormák megállapítása, amelyek megfelelnek a munkaszervezés új színvonalának.“ (249. lap.)

Kamenyicer a termelés szervezésének és tervezésének egységét a termelés tervezésével, a grafikon szerinti munka megszervezésével kapcsolatban is megmutatja. „A terv, a tervteljesítés szervezésének és ellenőrzésének egysége, a termelés tervezésének rendszere által valósul meg, amelynél a tervnek bizonyos időszakokra történő kidolgozását (hó, hét, nap, műszak) összekötik a terv teljesítésének biztosítására szolgáló intézkedésekkel.“ (321. lap.)

Ezek a példák mutatják, mennyire döntő a termelés szervezésének és tervezésének egysége a vállalat életében, mennyire fontos, hogy a tervben kitűzött minden egyes feladat megoldását megfelelő szervező munkával biztosítsuk, ugyanakkor szervező munkánkat a terv irányítsa.

A könyv további tanulságai:

Kamenyicer könyve számunkra azért is jelentős — s erre külön felhívjuk a figyelmet — mert meghatározza és alkalmazásukban bemutatja a szocialista iparvállalatok

szervezésének és tervezésének alapelveit, valamint az iparvállalati szervezési és tervezési kérdések tudományos feldolgozásának irányelveit, módszereit. A marxizmus-leninizmus klasszikusaitól, más szovjet munkákból, pártunk vezetőinek tanításából megismerhetjük már eddig is a termelés szocialista szervezésének és tervezésének alapelveit, a kapitalista elméletek bírálását. Kamenyicer könyvében ezeknek a kérdéseknek magvas összefoglalását találjuk meg és — ami különösen értékes számunkra — igen sok példát kapunk, hogyan kell ezeket az elveket, a kapitalista maradványok elleni harc során az iparvállalati szervezés és tervezés különböző területein érvényesíteni. Igen fontos számunkra az iparvállalati szervezési és tervezési kérdések tudományos feldolgozásának alapelveiről adott összefoglalás, amelyben a szerző a következő irányelveket rögzíti:

1. a szocialista vállalat fölényének, s a kapitalista vállalatától elvileg megkülönböztető vonásainak feltárása;

2. annak megmutatása, hogyan érvényesülnek a szocialista gazdaság fejlődéstörvényei az iparvállalat munkájában;

3. a párt és az állam vezető szerepének érvényesülése a szocialista iparvállalat szervezésében és egész tevékenységében;

4. könyörtelen harc a tőkés termelés-szervezési elméletei ellen, e tudomány pártos jellege;

5. az élenjáró tapasztalatok általánosítása, a munkások tevékeny szerepének bemutatása a szocialista iparvállalat munkájának szervezésében.

Ezek az irányelvek fontos útmutatást adnak az iparvállalati szerve-

zés és tervezés nálunk most fejlődő tudománya számára. A szervezéssel és tervezéssel foglalkozó hazai munkák még nem érvényesítik kellőképpen ezeket a szempontokat, pedig ez lényeges feltétele, hogy jó, tudományos színvonalon álló, s ugyanakkor pártos, mozgósítóerejű munkákat írjunk.

Kamenyicer könyve jelentős abból a szempontból is, hogy az iparvállalati szervezés és tervezés sok olyan kérdését dolgozza fel, több olyan fogalmát tisztázza, melyeket más szovjet munkákból még nem ismertünk meg megfelelően. Az iparvállalati szervezés és tervezés egyes kérdéseiről ismerünk részletesebb, alaposabb munkákat is, mint Kamenyicer könyve, de ez a könyv mutatja be az eddig megjelentek közül a legjobban a szocialista iparvállalat munkáját, a termelés szervezésének és tervezésének általános feladatait, ez ad leginkább átfogó képet e tudományág feladatairól és módszereiről. Kamenyicer tanulságosan mutatja meg az iparvállalati szervezés és tervezés egyes kérdéseinek összefüggését, a dolgozók bevonásának különböző formáit, a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom szerepét, a belső tartalékok feltárásának és kihasználásának feladatait, a termelés szervezésének és tervezésének összekapcsolódását, a tervek készítésének, a tervteljesítés elemzésének és a tervből következő intézkedések kidolgozásának szerves kapcsolatát.

A termelés előkészítésével, a munkaszervezési feladataival, a termelési és kapacitáskihasználási terv kidolgozásával foglalkozó fejezetek azért jelentősek számunkra, mert kevésbé ismert kérdések részletes tárgyalásával hozzásegítenek bennünket a szocialista iparvállalat mun-

kájának közelebbi, helyesebb megismeréséhez.

Kamenyicer könyve értékes és számunkra különösen tanulságos munka. Hibátlanak azonban nem tekinthető. A Planovoje Hozjajsztovo 1951. évi 4. számában Pisceulin elvtárs bírálatot írt Kamenyicer könyvéről. A bíráló számos hiányosságot állapít meg Kamenyicer munkájában. Főlrója például, hogy a könyv kevés példát hoz, nem ismertet elég gyakorlati módszert, nem kellő alaposággal dolgozza fel a termelés szervezésének és tervezésének élenjáró tapasztalatait, a különböző iparágak sajátosságait, sokhelyütt nem eléggé konkrét. Hézagosan tárgyalja a gazdaságosság kérdéseit, a termelés szervezési és tervezési kérdéseit az üzemekre, műhelyekre, brigádokra vonatkozóan. Több fontos kérdést csak futólag tárgyal. A bíráló nem ért egyet az egyes fejezetek elrendezésével (első sorban a termelési tervvel kapcsolatos részek elhelyezésével). Többhelyütt pontatlan meghatározásokat állapít meg stb.

Pisceulin elvtárs bírálata nemcsak a könyv egyes hiányosságaira mutat rá, hanem újabb példája annak a magas követelménynek is, amelyet a Szovjetunióban a tudományos munkákkal szemben támasztanak. A bírálóban felvetett hiányosságokat természetesen figyelembe kell vennünk a könyv tanulmányozásakor. De semmiképpen sem szabad annak bekövetkeznie, hogy a bírálóban említett hiányosságok elhomályosítsák azokat a fontos tanulságokat, amelyeket feltétlenül meg kell szívlelnünk. Kamenyicer munkája mindenképpen értékes útmutatásokat ad az iparvállalati szervezés és tervezés továbbfejlesztéséhez, s jól közvetíti a magyar szakembereknek

a szovjet tudomány és gyakorlat gazdag eredményeit.

Végül, röviden foglalkozni kell a könyv magyar kiadásával, a szerkesztés munkájával. Véleményünk szerint helyes lett volna, ha a magyar kiadás részletesebb előszóval jelent volna meg, amely felhívta volna a figyelmet a könyv legfontosabb útmutatásaira, s ezzel egy időben a szovjet szaksajtóban megjelent bírálókat jelentősebb megállapításait is közölte volna. A fordítás, és a szerkesztés korántsem mondható tökéletesnek. Többhelyütt magyarul, nem egyhelyütt helytelen a szövegezés, s meglehetősen sok értelemzavaró sajtóhiba van a könyvben. Súlyos hiba, hogy gyakran ugyanarra az orosz kifejezésre ugyanazon az oldalon két-háromféle magyar kifejezést használ a fordító, ami a járatlanabb olvasót erősen megzavarja. A „hozraszcsoť“ kifejezés fordításának például valóságos gyűjteményét találhatjuk meg a könyvben. Egyedül az 53. oldalon négy kifejezés szerepel e fogalom fordítására: gazdaságos számvetés, önálló gazdasági elszámolás, önálló gazdasági számvetés, önelszámolás (önelszámoló egységek). Hasonlóképpen cserélgeti a könyv fordítása pl. a „ceh“ kifejezés magyar megfelelőjét is, ami sokszor komoly félreértésre is okot adhat. A 109. oldalon például egy nagyobb műhely igazgatási szervezetének felépítését közli a könyv magyar kiadása. Az ilyen méretű igazgatási szervezettel bíró egységeket gyárainkban üzemnek nevezik; (a 24. oldalon a fordító is több ízben — nem mindig — üzemnek nevezi ezeket az egységeket). Ilyen nagy igazgatási szervezet létrehozása még egy nagyobb műhelynél is komoly hiba lenne. Az elmondottak alapján leszögezhet-

jük, hogy a Tervgazdasági Könyvkiadónak, a fordítónak, s a szerkesztőknek sokkal gondosabb munkát kellett volna végezniük.

★

Összegezve: Kamenyicer könyvének jelentőségét a mi szempontunkból a következőkben foglalhatjuk össze:

az iparvállalati szervezéssel és tervezéssel foglalkozó szovjet tudománynak és a szovjet üzemek gyakorlatának igen sok eredményét rövid összefoglalásban, rendszerezve nyújtja számunkra;

ezzel — a tudomány egyes részterületeit tárgyaló egyéb szovjet munkák mellett — döntő segítséget nyújt számunkra, hogy tisztázhasuk az iparvállalati szervezés és tervezés számos kérdését, e tudományág tárgyát, feladatait, alapelveit és módszereit;

lehetővé teszi, hogy az eddiginél keményebb harcot folytassunk a termelés szervezése terén megnyilvánuló kapitalista maradványok ellen, szervezettebben folytassuk az iparvállalati szervezés és tervezés tudományának művelését, fejlesztését és ezen a területen is megteremtjük a vélemények harcát, kifejlesztjük a bírálatot és önbírálatot; elmélyítsük, megszilárdítsuk a tudomány és a gyakorlat kapcsolatát, együttműködését, szem előtt tartva Malenkov elvtárs megállapítását, hogy „ez az együttműködés a gy-

akorlat tapasztalataival gazdagítja a tudományt, a gyakorlat emberének pedig segítséget nyújt abban, hogy gyorsabban oldja meg az előtte álló feladatokat“.

Az iparvállalati szervezés és tervezés tudományának és gyakorlatának továbbfejlesztésével kapcsolatban feltétlenül meg kell emlékeznünk Sztálin elvtárs új művének és a Szovjetunió Kommunista Pártja XIX. kongresszusának jelentőségéről. Sztálin elvtárs világtörténelmi jelentőségű új művének és a XIX. kongresszus útmutatásainak méltatása nem feladatunk. Mégis külön fel kell hívnunk a figyelmet arra az óriási segítségre, amelyet Sztálin elvtárs új művének, továbbá a Szovjetunió ötödik ötéves terve irányelveinek és a kongresszus egész anyagának feldolgozása az iparvállalati szervezés és tervezés elméleti és gyakorlati munkája számára nyújt. A marxizmus-leninizmus e történelmi jelentőségű dokumentumainak feldolgozása minden tudománynak, de különösen a közgazdasági tudományoknak — s így az iparvállalati szervezésének és tervezésének is — hosszú időre szóló programot és felbecsülhetetlen fontosságú útmutatást ad. Sztálin elvtárs zseniális művének és a kongresszus anyagainak ismerete hatalmas segítséget nyújt Kamenyicer munkájának tanulmányozása és megállapításainak gyakorlati alkalmazása során is.

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG

népszerű képes hetilapja:

az **ÚJ VILÁG**

ÚJ KÖNYVEK

- A dialektikus és a történelmi materializmus kérdései I. V. Sztálin nyelvtudományi munkájában. 385 lap. Szikra, 1952.
- ctor Perlo : Az amerikai imperializmus. 307 lap. Szikra, 1952.
- tálin Múvei 10. kötet. 431 lap. Szikra, 1952.
- M. Rozental : A marxista dialektikus módszer. 352 lap. Szikra, 1952.
- Csernov : A szovjet szocialista állam. 187 lap. Szikra, 1952.
- számú segédlet. Az 1953. évi minisztériumi tervjavaslatok kidolgozásához. 206 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
- sz. (műszaki) segédlet. Az 1953. évi népgazdasági terv elkészítéséhez. 136 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
3. sz. segédlet az 1953. évi beruházási építkezések tervezéséhez. 199 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
4. sz. segédlet a sorozatgyártású gépek 1953. évi tervezéséhez. 98 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
5. sz. segédlet a gazdálkodás alá vont műszerek 1953. évi tervezéséhez. 308 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
- Rjabov : A szocialista felhalmozás és forrásai az első és második ötéves tervben. 208 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
- Szentkúti László : Iparvállalatok utókalkulációs irányelvei. 121 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1952.
- Fogarasi Béla : Filozófiai előadások és tanulmányok. 188 lap. Akadémiai Kiadó, 1952.
- Mao Ce-tung : Válogatott Múvei I. kötet. 580 lap. Szikra 1952.
- Sz. Trapeznyikov : A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektivizálá:áért az első sztálini ötéves terv éveiben. 280 lap. Szikra 1952.
- A. Leontyev : Az Atlanti Egyezmény — a háborus gyújtogatók eszköze. 82 lap. Szikra 1952.
- Balla Aladárné : 1930 szeptember 1. 138 lap. Szikra 1952.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

legújabb száma

Tartalma :

- A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala kerületi és járási felügyelőiségei munkaszínv nálának emeléséért
Az építőipari termelés számbavételének néhány kérdése
A statisztikai tudomány
A Könnyűipari Minisztérium statisztikai szervezetének munkája
A lakosság pénzforgalmi mérlegének néhány kérdése
Az amerikai imperializmus gazdasági terjeszkedése a háború után
A közgazdasági technikumok »Általános statisztika« c. tankönyvének bírálata
Pályázati felhívás

STATISZTIKAI SZÓTÁR

HOZZÁSZÓLÁS

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

STATISZTIKAI HÍRADÓ

IRODALOM

Kapható Ibusz-pavilonokban és a Posta Központi Hírlapirodájánál

Kettős szám. Ára 16 forint

a 149

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SÜLYOK BÉLA, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

★ Felelős szerkesztő: ★
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

G. Kozlov: Sztálin az árutermelésről és az értéktörvényről a szocializmusban

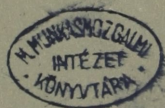
Gergely Miklós—Szabó Kálmán: Az 1951. december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei

P. Fedoszejev: A szocializmus alapelve

Csikós-Nagy Béla: A helyi ipar néhány kérdése

12

TARTALOM

<i>G. Kozlov</i> : Sztálin az árutermelésről és az értéktörvényről a szocializmusban	451
<i>Gergely Miklós—Szabó Kálmán</i> : Az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei	474
<i>P. Fedoszejev</i> : A szocializmus alapelve	493
<i>Csikós-Nagy Béla</i> : A helyi ipar néhány kérdése	517
S Z E M L E	
<i>Molnár Ferenc</i> : Tito-Jugoszlávia gazdasági züllése	540

Felelős szerkesztő:

Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség : Budapest VI, Sztálin-út 40. Telefon : 125-896, 127—694

Kiadóhivatal : Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20. Telefon : 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám : 09 878 006-47

Példányszám : 9000 - Terjedelem : 6 $\frac{1}{2}$ ív

Felelős kiadó : Lányi Pál

Sztálin az árutermelésről és az értéktörvényről a szocializmusban

Az árutermelésnek és törvényszerűségeinek problémája fontos helyét foglal el a marxista-leninista politikai gazdaságtanban. Sztálin elvtárs a marxista közgazdasági elmélet továbbfejlesztéseképpen új megvilágításba helyezte és részletesen kidolgozta az árutermelés és az értéktörvény kérdését a szocializmusban. A *szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című lángeszű munkájában rendkívül behatóan elemzi az árutermelés szükségszerűségét és sajátosságait a szocialista társadalomban, s megoldja az árutermelés sorsának kérdését a szocialista gazdaságról a magasabbrendű, kommunista gazdaságra való áttérés időszakában.

A szocialista társadalom árutermelésének és az értéktörvény szocializmusban érvényesülő hatásának sztálini elemzése nagymértékben gazdagítja a marxista-leninista politikai gazdaságtant.

★

Az árutermelés: termékeknek eladás, piaci csere céljából való termelése. Ezért a munkatermékek itt áruformát öltenek: adás-vétel útján kerülnek az egyik tulajdonostól a másikhoz. „Árutermelésen a társadalmi gazdaság olyan szervezetét értjük — írja Lenin —, amelyben a termékeket egyes, különálló termelők állítják elő, amikor mindenki egy bizonyos termék előállítására specializálódik, úgyhogy a társadalmi szükségletek kielégítése megköveteli a termékek piaci adás-vételét (miáltal e termékek áruvá válnak)“. (V. ö.: *Lenin Művei*. 1. kötet, 88—89. lap. Szikra 1951.)

Az árutermelés keletkezésének és fejlődésének általános feltétele a társadalmi munkamegosztás, s ugyanakkor a termelőeszköz- és munkaterméktulajdonosok különbözősége. A termékcserre csak abban az esetben válik gazdasági szükségszerűséggé, ha a társadalmi munkamegosztás együttjár a termelők mint tulajdonosok megoszlásával. Ha van is társadalmi munkamegosztás, de minden termelőeszköznek és munkatermékeknek egy a tulajdonosa, akkor nincs talaja

a cserének, vagyis a munkatermékek áruvá válásának. Ezért nem volt például az ősközösségekben árucseré, jóllehet bizonyosfokú munkamegosztás már kialakult; a termelőeszközök és a munkatermékek ugyanis ebben a társadalmi alakulatban közös tulajdonban voltak. „Az árucseré ott kezdődik, ahol a közösségek végződnek, az idegen közösségekkel vagy az idegen közösségek tagjaival való érintkezésük pontjain“. (Marx.)

A társadalmi munkamegosztás fejlődése és a magántulajdon megjelenése nyomán a közösségekben is fejlődésnek indult az árucseré, az áruforgalom gazdasági szükségszerűséggé vált, s megkezdődött az árutertermelés. Marx kifejtette, hogy az árucseré útján megvalósuló bármiféle fejlett munkamegosztásnak, a város és a falu elkülönülése az alapja.

Lenin az árutertermelés fejlődésének oroszországi föltételeit elemezve, ezt írta: „Az árutertermelés létre sem jöhetett volna Oroszországban, ha nem lett volna meg a termelőegységek (a parasztgazdaságok) elkülönültsége, azt pedig mindenki tudja, hogy minden egyes parasztunk valóban külön-külön, másoktól függetlenül gazdálkodik; a magántulajdonává váló cikkek termelését saját egyéni kockázatára folytatja, külön-külön, egyenként veszi fel a kapcsolatot a piaccal.“ (Lenin Művei. 1. kötet. 120. lap. Szikra 1951.)

Az árutertermelés, hangsúlyozza Sztálin elvtárs, különféle társadalmi alakulatok sajátja: kiszolgálta mind a rabszolgatartó rendet, mind a feudalizmust, s mégsem vezetett kapitalizmusra. Kiszolgálja a tőkés társadalmat, s kiszolgálja a szocialista társadalmat is. Az árutertermelés tehát önmagában véve nem egy bizonyos termelőmóddal függ össze. Az árutertermelés jelentőségét valamely termelőmódban csak akkor világithatjuk meg, ha az árutertermelést nem önmagába zártan, nem elszigetelten, hanem az összes többi gazdasági föltétellekkel összefüggésben vizsgáljuk.

Az árutertermelés a kapitalizmus előtti gazdasági alakulatokban meglehetősen szűk hatókörű, s csak a kapitalizmusban fejlődik ki teljesen. Csak abban a társadalomban, ahol a munkaerő áruvá válik, s a tőkés magántulajdon uralkodik, tehát csak a kapitalizmusban szélesül ki az árutertermelés és az áruforgalom köre a lehető legtélsebben. A kapitalizmus az árutertermelés legkifejlettebb formája. Itt minden árualakot ölt, s mindenütt az adás-vétel elve uralkodik.

Az árutertermelés régibb a tőkés termelésnél. Éppen ezért ne keverjük össze a tőkés termelést az árutertermeléssel. Árutertermelés ott is van, ahol a termelőeszközök tulajdonosai és használói kistermelők, akik nem zsákmányolnak ki idegen munkát; ez egyszerű áru-gazdaság. Az árutertermelés csak meghatározott föltételek közt válik tőkés termeléssé. „Az árutertermelés csak abban az esetben vezet kapi-

talizmusra, ha a termelési eszközök magántulajdonban vannak, ha a munkaerő piacra kerül mint áru, amelyet a kapitalista megvásárolhat és a termelési folyamatban kizsákmányolhat, ha tehát az országban a bérmunkások tökéletes kizsákmányolásának rendszere áll fenn“. (Sztálin. A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 17. lap. Szikra 1952.)

A tökéletes árutertermelés fejlődése során mindinkább elmélyül a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magántőkés formája között az ellentmondás. Előbb-utóbb ez az ellentmondás a végsőkig kiéleződik, s proletárforradalomra vezet.

A proletárforradalom a nagytőkés tulajdon mellett — főleg falun — az egyéni kis- és középtertermelők tömegeinek magántulajdonát is megtalálja. A mezőgazdaság, szétaprózottsága folytán, a proletárforradalom pillanatában még nem érett meg a termelőeszközök közvetlen társadalmosítására.

Lenin—Sztálin pártja, a szovjet hatalom megteremtéséért és a szocializmus győzelméért vívott harc programját megjelölve, határozottan elvetette a menseviknek és a marxizmus egyéb ellenségeinek álláspontját, amely szerint a proletáriátusnak mindaddig nem szabad megragadnia a hatalmat, amíg nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is meg nem történik a termelőeszközök megfelelő koncentrációja. Lenin—Sztálin pártja elvetette a trockistáknak és a dolgozók egyéb ellenségeinek azt az esztelen és bűnös tervét is, amely a falusi kis- és középtertermelők kisajátítása útján törekedett termelőeszközök társadalmosítására. Sztálin elvtárs hangsúlyozta: ilyen módszer alkalmazásával megghiúsítottuk volna a proletárforradalom győzelmének minden lehetőségét, s a parasztságot jó időre a proletáriátus ellenségeinek táborába taszítottuk volna.

A pártnak szilárdan az volt a véleménye, hogy nem szabad elszalasztani a hatalom megragadásának kedvező föltételeit, s nem szabad addig várni, amíg az összes egyéni kis- és középtertermelők végérvényesen tönkre nem mennek és zselléreké nem válnak, amíg valamennyi termelőeszköz a kapitalisták kezében nem koncentrálódik és államosítás útján nem társadalmosítható.

Engels ezt írta az *Anti-Dühringben*: „A termelőeszközöknek a társadalom által való birtokbavételével megszűnik az árutertermelés, s ezzel a termékeknek a termelők fölötti uralma“. Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című munkájában megállapította, hogy ez a formula nem tekinthető teljesen világosnak és pontosnak, mert Engels az árutertermelésnek a termelőeszközök társadalmosítását követő megszűnéséről beszélve nem mutat rá, vajjon minden termelőeszköznek, avagy csak a termelőeszközök egy részének társadalmosításáról van-e szó. Az *Anti-Düh-*

ring más helyén Engels minden termelőeszköz társadalmi tulajdonba vételéről beszél, s nyilvánvalóan olyan országra gondol, ahol a kapitalizmus és a termelés koncentrációja nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is eléggé fejlett, s ahol következésképpen minden termelőeszköz kisajátítható. Ez esetben viszont tisztázatlan marad az a kérdés, hogy mi legyen az árutermelés sorsa azokban az országokban, ahol nem minden termelőeszközt, hanem csak a termelőeszközök egy részét társadalmassították, s ahol a koncentrált ipar mellett szétaprózott mezőgazdaság is van, a kisárutermelők millióival.

„Erre a kérdésre — írja Sztálin elvtárs — Engels formulája nem ad választ. Egyébként nem is kell rá választ adnia, mivel ez a formula egy másik kérdésnek, mégpedig annak a kérdésnek alapján vetődött fel, hogy mi legyen az árutermelés sorsa minden termelési eszköz társadalmassítása után.“ (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 15. lap.) Az említett kérdésre Lenin válaszol a terményadóról és a kisparaszti gazdaság szocialista átalakításának szövetkezeti tervéről írott munkáiban.

Lenin és Sztálin, a marxizmus ellenségeivel harcolva, alkotó módon továbbfejlesztette a marxista elméletet, s rámutatott, hogy a proletariátusnak kedvező föltételek esetén meg kell ragadnia a hatalmat, s a termelőviszonyok és termelőerők jellege közötti kötelező összhang törvényére támaszkodva az iparban ki kell sajátítania és az egész nép tulajdonává kell tennie a tőkés tulajdont. A kis- és középtermelőket viszont fokozatosan a szocializmus útjára kell téríteni, az önkéntesség alapján termelőszövetkezetekbe, kolhozokba egyesítve őket, kollektív gazdaságaikat a korszerű gépi technika alapjára helyezve.

A város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság összefogásának biztosítása végett fenn kellett tartani az árutermelést, az adás-vétel útján lebonyolódó cserét mint a várossal való gazdasági kapcsolatoknak a paraszt számára egyetlen elfogadható formáját, teljes erővel ki kellett fejleszteni a kereskedelmet — az államit éppúgy, mint a szövetkezeti és a kolhozkereskedelmet — kizorítva az áruforgalomból minden rendű és rangú tőkéselemet.

Az áruforgalom bizonyos mértékű szabadsága gazdaságilag érdekeltté tette a parasztokat, fokozta munkájuk termelékenységét, föllendítette a mezőgazdaságot, s megteremtette a szocialista ipar gyors helyreállításának és fejlesztésének lehetőségét. Lenin hangsúlyozta, hogy ostobaságot és öngyilkosságot követne el az a párt, amelyik megkísérelné a kereskedelem eltiltását, amikor a kistermelők milliói érdekelték termékfőlöslegüknek iparcikkekre való cseréjében: „Ostobaságot követne el, mert ez a politika gazdaságilag lehetetlen; öngyilkosságot követne el, mert az ilyen politikával próbál-

kozó pártok föltétlenül hajótörést szenvednek“. (*Lenin*, Válogatott Művek, 2. kötet, 852. lap, Szikra 1949.)

Az átmeneti időszak árutermelése és áruforgalma, a sokalaku-
latú gazdaságnak megfelelően, sajátos jellegű volt. Az akkori idők
gazdaságában jelentős súlyuk volt a kisparaszt-gazdaságoknak.
A termelőeszközök magántulajdonán alapuló kisüzem pedig — mint
Lenin megállapította — „állandóan, minden nap minden órájában
önmagától és tömegméretekben szüli a kapitalizmust“. (*Lenin* Művei,
31. kötet, 8. lap, Szikra 1951.) Másrészt a parasztgazdaságok zöme
mégsem tőkés, hanem kisárutermelő gazdaság; természetes tehát,
hogy a tőkés fejlődés útja végső soron csak pusztulásba dönthette
őket. Csakis a szocialista fejlődés útja nyithatta meg a dolgozó
parasztok előtt a jómódú és kulturált élet széles látóhatárát. Ez egy-
szersmind megteremtette a kapitalizmus ellen harcoló munkásosz-
tály és dolgozó paraszttömegek szilárd összefogásának objektív alap-
ját, s biztosította a parasztság fokozatos áttérését a szocializmus
útjára.

Az átmeneti időszak árutermelésének sajátos jellege kettősségé-
ben rejlik. Egyrészt az árutermelés a munkásosztály és a parasztság
szövettségének megszilárdítását, a szocializmus ügyének diadalra
jutását szolgálta. Másrészt még volt bizonyos fokú lehelőség rá,
hogy a kereskedelmet és a pénzt a tőkéselemek is kihasználják saját
céljaikra. Az átmeneti időszak árutermelésének ezzel a kettősségé-
vel okvetlenül számolni kellett, s ez a szükségszerűség a „nep“-ben,
az új gazdasági politikában fejeződött ki. A szovjethatalom új
gazdasági politikája — mint ismeretes — a kapitalizmus megtűré-
sére épült, de úgy, hogy a kulcspozíciók a proletárállam kezében
maradjanak; olyan politika volt, amely számol a kapitalista és a
szocialista elemek harcával, s arra számít, hogy a szocialista elemek
legyőzik a kapitalista elemeket; olyan politika volt, amely az osztá-
lyok megszüntetésére és a szocialista gazdaság alapjainak leraká-
sára irányul. A proletariátus diktatúrája ebben az időben az
átmeneti időszak osztályharcainak körülményei között felhasználta
az árutermelést, s ez a kérdés szorosan összefüggött a „ki kit győz
le“ problémájának megoldásával.

A szovjet állam az árutermelést a szocializmus építésének szol-
gálatába állította. Sztálin elvtárs leleplezve a trockistákat, akik azt
állították, hogy az átmeneti időszakban a kereskedelem és a pénz
ugyanolyan marad, mint amilyen a kapitalizmusban volt, az
Szk(b)P XIV. kongresszusán így beszélt erről a kérdéstről: „Egyál-
talanban nem az a lényeg, hogy a kereskedelem és a pénzrendszer a
„kapitalista gazdaság“ módszere. A lényeg az, hogy gazdaságunk
szocialista elemei a kapitalista elemek ellen vívott harcban a bur-

zsoáiának ezeket a módszereit és fegyvereit, a kapitalista elemek leküzdése céljából veszik át, a lényeg az, hogy ezeket a módszereket és fegyvereket *sikerrel* használják fel a kapitalista elemek *ellen*, hogy *sikerrel* használják fel őket gazdaságunk szocialista alapjának felépítésére. A lényeg tehát az, hogy fejlődésünk dialektikája következtében a burzsoázia ezen eszközeinek funkciója és rendeltetése *elvileg*, gyökeresen megváltozik — megváltozik a szocializmus javára, a kapitalizmus rovására“. (Sztálin Művei. 7. kötet. 394. lap. Szikra 1951.)

S valóban a döntő termelőeszközök a Szovjetunióban már az átmeneti időszak folyamán is az egész nép tulajdonában voltak, s nem kerültek be az áruforgalomba. A párt gazdasági politikája a szocialista iparnak a népgazdaságban betöltött vezető szerepére, a nacionalizált közlekedésre, földre, bankokra, nagykereskedelemre, s a külkereskedelem monopóliumára támaszkodott; az országban a kereskedelem szabadsága korlátok közé szorult, s kifejlődött és megerősödött a tervgazdaság. Ilyenképpen egyre nagyobb súlyúvá és jelentőségűvé vált a szervezett áruforgalom. A proletariátus diktatúrája az árutermelést és a kereskedelmet fölhasználta a kapitalista elemek ellen, a szocialista nagyipar és a kisárutermelő parasztgazdaság összefogásának megszilárdítására, s arra is, hogy a kisárutermelő gazdaságokat a kollektív szocialista termelés útjára terelje, s ezzel városban és falun egyaránt biztosíthassa a szocializmus teljes győzelmét.

A szocializmus szovjetunióbeli győzelme a lenini-sztálini elmélet legfényesebb diadala. Ennek az elméletnek mindent legyőző erejét újabb tanúságtételként bizonyítják a szovjet állam tapasztalatait hasznosító népi demokratikus országok szocializmusépítő sikerei. A Szovjetunió gyakorlati tapasztalatai a szocializmus építésében s különösen az árutermelés fölhasználásában mérhetetlenül fontosak mindazoknak az országoknak, amelyekben még többé-kevésbé jelentős helyet foglal el a kis- és középtermelők osztálya. Ez országok számára a parasztgazdaságok fejlődésének a Szovjetunióban teljesen igazolódott útja „a szocializmus győzelmének egyetlen lehetséges és célszerű útja“ (Sztálin).

★

Miután a szocialista szektor a Szovjetunió egész népgazdaságában győzelmet aratott, új módon merült föl az árutermelés kérdése is. A marxisták az árutermelés meghatározásakor mindig hangsúlyozták, hogy az árutermelés a piacra termelő elkülönült termelők, magántulajdonosok létevel függ össze. Az árutermelés a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában is ilyen elkülö-

nült termelőkhez, főként egyéni parasztgazdaságokhoz kapcsolódott. De mi lesz az árutermelés sorsa, ha a magántermelők helyébe egyesült szocialista termelők — az állam, a kolhozok és a szövetkezetek lépnek. Erre a kérdésre a marxista irodalomban ezideig nem kaptunk választ. Ezt a kérdést maga az élet, a szocializmus szovjetunióbeli győzelmének ténye vetette föl, s tudományos részletességgel első ízben Sztálin elvtárs dolgozta ki.

A mai szovjet gazdaságra nem alkalmazható Engelsnek az az általános formulája, hogy minden termelőeszköznek az egész nép tulajdonává válása esetén eltűnik az árutermelés. A Szovjetunió népgazdaságában ugyanis az állami vállalatokon kívül szövetkezeti és kolhozvállalatok is vannak, következésképp a szocialista tulajdon is két formájú: össznépi és szövetkezeti, illetve kolhoztulajdon. Amíg megmarad a két fő termelési szektor: az állami szektor és a kolhozszektor, addig az árutermelésnek és az áruforgalomnak mint a szovjet népgazdaság szükséges és fölöttébb hasznos elemének ugyancsak meg kell maradnia.

A szocialista termelés két fő formájának fennállása következtében állapítja meg Sztálin elvtárs: „az állam csak az állami vállalatok termékeivel rendelkezhet, a kolhozok termékeivel viszont csak a kolhozok rendelkeznek úgy, mint saját tulajdonukkal. De a kolhozok nem akarják termékeiket másként elidegeníteni, mint áruk formájában, amelyekért cserébe meg akarják kapni a nekik szükséges árukat. Másmilyen gazdasági kapcsolatot a várossal, mint árukapcsolatot, mint adás-vétel útján történő cserét, a kolhozok ma nem fogadnak el. Ezért az árutermelés és az áruforgalom nálunk jelenleg éppen olyan szükségszerűség, mint mondjuk 30 évvel ezelőtt volt, amikor Lenin kijelentette, hogy az áruforgalmat minden eszközzel fejleszteni kell“. (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 18. lap.)

Érthető, hogy ha a kolhozok termékeiket adás-vétel formájában, mint árut idegenítik el, akkor az ipar által termelt fogyasztási cikkeket is áru formájában adják el a falusi és a városi lakosságnak. Mindez azt jelenti, hogy a szocializmusnak az egész népgazdaságban aratott győzelme nyomán kialakult új föltételek között sem szűnik meg az árutermelés és az áruforgalom objektív szükségszerűsége; az árutermelésnek és az áruforgalomnak fenn kell maradnia, s megszabott keretek közt fenn is marad.

A kommunista párt és a szovjet állam figyelembe veszi a népgazdaság, s a két szocialista népgazdasági szektor fejlődésének objektív föltételeit és szükségleteit, s nemcsak a város és a falu termelési összefogásának általános megszilárdulását biztosítja, hanem az áruforgalom, a szovjet kereskedelem továbbfejlesztéséről is hat-

hatósan gondoskodik. A párt leleplezte mindazokat a kispolgári fecsegőket, akik éppen akkor követelték a kereskedelem és a pénz kiküszöbölését, amikor a szovjetország a szocializmus szakaszába lépett, s amikor éppen a szovjet kereskedelem kifejlesztése és a szovjet pénz megszilárdítása volt a feladat. Sztálin elvtárs bebizonyította, hogy a szovjet szocialista gazdaságban a termelési összefogás a város és a falu összefogásának fő formája. De a termelési összefogás egymagában még nem elégséges. Hogy a város és a falu kötelei tartósak és elszakíthatatlanok legyenek, a termelési kapcsolathoz még árukapcsolatnak is kell járulnia. Ezt pedig csakis a szovjet kereskedelem kifejlesztése útján, az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózatnak, továbbá a kolhozkereskedelemnek, egyszóval a kereskedelem valamennyi csatornájának fölhasználása útján érhattük el. Sztálin elvtárs már 1933-ban, az első ötéves terv eredményeiről mondott beszámolójában megemlítette, hogy a szovjet kereskedelem különösfajtájú kereskedelem, kereskedelem kis- és nagykapitalisták nélkül, kis és nagy spekulánsok nélkül. A szovjet kereskedelem nagyarányú fejlődését az állami ipar, a kisipari szövetkezetek, a kolhozok és a szovhozok által termelt iparcikkek és mezőgazdasági termékek óriási készletei biztosítják.

A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban című munkájában Sztálin elvtárs kimerítően, marxista szabadsággal elemezte a szocialista árutertermelés természetét, s világosan kimutatta elvileg eltérő voltát a tőkés árutertermeléstől. A szocialista árutertermelés, mondja Sztálin elvtárs, „nem közönséges árutertermelés, hanem az árutertermelés különleges fajtája, árutertermelés tőkésék nélkül, amelynek alapjában véve az egyesült szocialista termelők – (az állam, a kolhozok, a szövetkezetek) áruival van dolga, amelynek hatóköre a személyes fogyasztási cikkekre korlátozódik, amely nyilvánvalóan semmiképpen sem fejlődhet tőkés termeléssé, s amelynek az a rendeltetése, hogy „pénzgazdaságával“ együtt a szocialista termelés fejlesztését és megerősítését szolgálja“. (19. lap.)

Az áruk termelői a rabszolgatársadalom óta mindig magántulajdonosok, elkülönült termelők voltak; ezek piacra szánt termékeiket saját kockázatukra termelték. A szocialista társadalomban a történelem során első ízben nem magántulajdonosok, nem tőkésék az árutertermelők, hanem egyesült szocialista termelők: az állam, a kolhozok és a szövetkezetek.

A Szovjetunióban az új gazdasági viszonyok az árutertermelést szigorúan megszabott keretek közé szorítják, s érvényesülésének nem biztosítanak olyan nagy teret, mint a tőkés társadalom. A szocializmusban az árutertermelést a termelőeszközök társadalmi tulajdona, a bérmunka alkalmazásának, valamint az emberek kizsák-

mányolásának lehetőségét kizáró szocialista termelőviszonyok uralma és a népgazdaság tervszerű fejlődése korlátozza. Kirekesztődött az áruforgalom köréből a föld, amely nem áru többé, nem adásvétel tárgya. A munkaerő sem áru, mert a Szovjetunióban a munkaerő sem adásvétel tárgya. A termelőeszközök tulajdonosává vált munkásosztály ugyanis nem veheti bérbe önmagát, s nem is adhatja el munkaerejét önmagának. A szocialista társadalom termelőeszközei sem áruk. Kirekesztődtek az áruforgalom köréből. A szocialista rendben a termelőeszközök semmiképpen sem tekinthetők árunak — mondja Sztálin elvtárs. „Az áru a termelés olyan terméke, amelyet bármely vásárlónak eladnak, az áru eladásával pedig az árutulajdonos elveszti annak tulajdonjogát, s a vásárló válik az áru tulajdonosává, aki azt újra eladhatja, elzalogosíthatja, vagy veszni hagyhatja.“ (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 52. lap.)

Ez a meghatározás — jegyzi meg Sztálin elvtárs — nem illik a termelőeszközökre, minthogy ezek az állam kezében összpontosulnak, s nem „adják el“, hanem az állam *elosztja* őket vállalatai között. S amikor az állam a termelőeszközöket egyik vagy másik vállalatának átadja, semmiképp se veszíti el a termelőeszközök tulajdonjogát. A vállalatok igazgatói csak a szovjet állam meghatalmazottaiként az állami tervben megszabott célokra használhatják föl a termelőeszközöket. Következésképpen a termelőeszközök belföldi gazdasági forgalmában nem változik meg tulajdonosuk: a termelőeszközök továbbra is ösztönei tulajdonban maradnak. A termelőeszközök árúként csak a Szovjetunió külkereskedelmi forgalmában szerepelnek. Formájukat és lényegüket tekintve csakis ezen a területen áruk, mivel itt valóban eladják őket. Másként áll a dolog a fogyasztási cikkekkel, amelyeket az állami vállalatok, a kolhozok meg a szövetkezetek a falusi és a városi lakosság szükségleteinek kielégítésére termelnek. A fogyasztási cikkek a Szovjetunióban is áruk, mivel adásvétel formájában, az állami kereskedelmi hálózat, illetve a szövetkezetek és a kolhozpiac útján értékesítik őket. Az áru-termelés hatóköre a szocializmusban a személyes fogyasztási cikkekre korlátozódik. Ilyenképpen az árutermelés nem vezethet kapitalista árutermelésre. A szocialista árutermelés mentes az antagonista ellentmondásoktól.

A termelőeszközök magántulajdonának uralma idején a termelt áruk a magánmunka és a társadalmi munka közötti ellentmondással terheseek, s ez az ellentmondás a használati érték és az érték ellentétéként jelentkezik. Az árunak a szocializmusban is, mint bármely társadalomban van használati értéke és értéke. Csakhogy a szocializmusban nincs antagonista ellentmondás az áru hasz-

nálatti értéke és értéke között. A tőkés társadalomban a termelés célja a profit, vagyis az érték növelése, a tőke önértékesítése. A használati érték vajmi kevésbé érdekli a tőkést. A tőkés célja: a profitszerzés, az imperializmusban pedig a maximális profit megszerzése; a használati értékek termelése számára csak e cél elérésének eszköze.

A szocializmusban a termelés célja az egész társadalom folytonosan növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégítése. Ezért itt az áruk használati értéke rendkívül nagy jelentőségűvé válik. A termelés minden eszközzel való bővítéséről, a termékhőség eléréséről, valamint a gyártott termékek minőségéről és választékáról való gondoskodás elsőrendű társadalmi üggyé vált. Persze, ugyanakkor az áruk értékét is okvetlenül számításba kell venni és rendszeresen csökkenteni kell, mert minél kisebb az áruk értéke, annál nagyobb lehetőség nyílik a társadalmi szükségletek kielégítésére.

A magántulajdonra támaszkodó árutermelésen a piaci ösztönöség uralkodik. Ezért itt a munka társadalmi jellege, az emberek közötti termelési kapcsolat nem közvetlenül fejeződik ki, hanem csak munkatermékeik piaci cseréjén keresztül. A termelőviszonyok dolgok viszonyaiként jelennek meg, a piaci ösztönöség uralma pedig a dolgoknak az embereken való uralkodásaként jelentkezik. Ebből ered az árufetisizmus.

A szocializmusban, ahol a termelőeszközök társadalmi tulajdonba kerültek, s ahol a népgazdaság tervszerűen fejlődik, az emberek termelőviszonyai a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók elvtársi együttműködésének és szocialista kölcsönös segítségének viszonyai. Ezért itt a dolgok, vagyis az áruk piaci cseréje nem homályosítja el és nem hamisítja meg a termelőviszonyokat; minden egyes termelő munkája közvetlenül úgy jelenik meg, mint a szocialista társadalomnak végzett munka: tervszerűen szervezett, s meghatározza minden egyes ember helyét a társadalomban. A szocialista társadalom kiküszöbölte a termelés anarchiáját meg a konkurenciát és a piaci ösztönöséget; velük együtt megszűnt a dolgok vak uralkodása is az embereken, s az árufetisizmus a múlté lett.

A szocialista társadalomban megszűnt a használati érték és az érték között az antagonistá ellentmondás. De bizonyos — nem antagonistá jellegű — ellentmondásról még beszélhetünk, mert az áruk egy része nem az egész társadalom, hanem az egyes kolhozok tulajdonában van. Az áru a szocializmusban közvetlenül-társadalmi munka terméke, mindazonáltal itt is van különbség az állami méretekben szervezett munka, valamint az egyes mezőgazdasági artelek keretében megszervezett kolhozmunka között,

Az árutermelés szükségképen föltételezi a pénzt és a pénzforgalmat. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a pénz a Szovjetunióban megmarad a kommunizmus első fázisának, vagyis a fejlődés szocialista szakaszának befejeződéséig. A szocializmusban a pénz nem a piaci ösztönösség emberekfölötti hatalmának eszköze, s már nem a magán-árutermelők közti viszony kifejezője. A szocializmusban a pénz olyan szerszám, amelyet a szocialista társadalom az áruforgalom kifejlesztésére, a szocialista termelés nyilvántartására és ellenőrzésére, valamint az önálló elszámolás rendszerének megvalósítására használ föl. A pénz itt nem szolgálhat a dolgozók kizsákmányolásának és tönkretetésének eszközéül, nem válhat tőkévé, következésként nem rejt magában antagonista ellentmondásokat. A szocializmusban a pénz — éppúgy, mint az árutermelés — a szocialista népgazdaságot és a szocialista termelés két szektora, a város és a falu közötti árukapsolatokat szolgálja.

Így tehát a szocializmusban még fennmaradt árutermeléssel összefüggő közgazdasági kategóriák természete gyökeresen megváltozik. Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című munkájában klasszikus példát mutatott a materialista dialektikus módszer alkalmazására, s élesen megvilágította a szocialista közgazdasági kategóriák formájának és tartalmának új, kölesönös viszonyát. „A dolog úgy áll — mondja Sztálin elvtárs — hogy a mi szocialista viszonyaink között a gazdasági fejlődés nem forradalmi fordulatok útján, hanem fokozatos változások útján megy végbe, amikor is a régi nem egyszerűen teljesen megszűnik, hanem az újhoz alkalmazkodva megváltoztatja lényegét, s csak a formáját tartja meg, az új pedig nem egyszerűen megsemmisíti a régit, hanem átveszi, s megváltoztatja ennek lényegét és funkcióit, de nem törli össze formáját, hanem az új fejlesztésére használja föl. Ez a helyzet nemcsak az árukkal, hanem a pénzzel is gazdasági forgalmunk területén, éppúgy, mint a bankokkal, amelyek ugyanakkor, amikor régi funkcióikat elvesztik, s új funkciókra tesznek szert, megtartják a régi formát, amelyet a szocialista rend fölhasznál“ (53—54. lap).

Ha ezt a dolgot formális szempontból, a jelenségek felszínén végbemenő folyamatok szempontjából vizsgáljuk — folytatja fejtegetéseit Sztálin elvtárs — arra a helytelen következtetésre juthatunk, hogy a kapitalizmus kategóriái érvényben maradnak gazdasági rendszerünkben. Ha viszont a dolgot marxista elemzéssel vizsgáljuk, amely elemzés szigorúan megkülönbözteti a gazdasági folyamat tartalmát formájától, a fejlődés mélyenjáró folyamatait a felszíni jelenségektől, akkor arra az egyetlen helyes következtetésre juthatunk, hogy a kapitalizmus régi kategóriáiból nálunk főként a

forma, a külső megjelenés maradt meg. De lényegükben ezek a kategóriák a szocialista népgazdaság fejlődésének szükségleteihez mérten nálunk gyökeresen megváltoztak.

★

Az árutermelés összefügg az értéktörvény érvényesülésével. „Ott, ahol van áru és árutermelés, szükségszerűen van értéktörvény is” — mondja Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című munkájában. (21. lap.)

A szovjet közgazdasági irodalomban az értéktörvény szocializmusbeli érvényesülésének kérdésében sok eltévelyedést tapasztalhattunk: egyes közgazdák tagadták e törvény érvényesülését a szocialista társadalomban, mások azt tartották, hogy az értéktörvény örökérvényű, következésképpen a kommunizmus második fázisában is megmarad. Az is köztudomású, hogy közgazdasági irodalmunkban unos-untalan fölbukkant az értéktörvény „átalakításának” helytelen formulája.

Sztálin elvtárs lángeszű munkája, *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban*, teljes fényt derít e kérdés lényegére. Sztálin elvtárs behatóan foglalkozott mind a szocializmus közgazdasági törvényeinek, mind a szocialista társadalom árutermelésének kérdésével, s ugyanakkor tudományosan megokolta az értéktörvény érvényesülését a szocializmusban, s megvilágította az értéktörvény történelmileg korlátozott voltát. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy az értéktörvény az árutermelés törvénye, s hangsúlyozta, hogy ez a törvény már a kapitalizmus előtt is létezett, s az árutermeléshez hasonlóan, mint ahogy a szovjet példa is mutatja, a kapitalizmus megdöntése után is fennmarad, igaz ugyan, hogy korlátozott hatókörrel.

A termelőeszközök magántulajdonán alapuló tőkés árutermelésben az értéktörvény spontánul hat. Az áruknak az érték körüli spontán ingadozásával az értéktörvény az áruk termelésének és forgalmának szabályozójaként érvényesül. Az értéktörvény hatóköre kiterjed a munkaerőre is, mivel a kapitalizmusban ez is áru. Az értéktörvény spontán, pusztítóerejű hatása a kapitalizmusban a legvilágosabban a gazdasági válságokban mutatkozik meg.

Más a helyzet a szocializmusban. Itt az értéktörvény hatóköre megszabott korlátok közé szorul. „Az értéktörvény hatóköre nálunk mindenekelőtt az áruforgalomra, az adás-vétel útján történő árucserére, a főképpen személyes fogyasztási cikkeket felölelő cserére terjed ki. Itt, ezen a területen az értéktörvény — természetesen bizonyos korlátok között — megtartja szabályozó szerepét”. (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 21. lap.)

A szocialista áruforgalom folyamatában az értéktörvény szabályozó hatása abban nyilvánul meg, hogy a fogyasztási cikkek árának megállapításakor számolnunk kell az áruk értékével, s hogy az árak nagysága hat az árukínálat és -kereslet kölcsönös viszonyára. A fogyasztási cikkek ugyanis áruként értékesítődnek, a munkások és alkalmazottak bérének kifizetése pedig pénz-formában történik. Adott árszínvonal mellett a munkabér nagysága határozza meg a társadalmi munka termékének azt a részét, amely a forgalom területén át egyéni fogyasztás céljára a dolgozóknak juthat. A parasztok jövedelme bizonyos mértékben ugyancsak függ az árszínvonalától. Éppen ezért, a lakosság pénzbevételeinek, valamint a közszükségleti cikkek árszínvonalának és a kereskedelmi hálózathoz kerülő áruk mennyiségének kölcsönös viszonya semmiképp sem alakulhat önkényesen. Az állam tervezi az áruforgalmat és a lakosság pénzjövödelmeit. Az ármegállapításakor az államnak számolnia kell a termék értékével, termelésének reális lehetőségeivel, s bizonyos mértékig a kereslet és a kínálat kölcsönös viszonyával is, mert csak így biztosítható valamennyi népgazdasági ág fejlődése és a dolgozók jólétének növekedése.

Persze, az értéktörvény szabályozó szerepe a forgalom folyamatában csak meghatározott keretek között érvényesül. A Szovjetunióban nem kerülhet sor az árak szabad játékára, amellyel a tőkés országokban találkozunk. A szovjet állam a fogyasztási cikkek állami árának megszabásakor, az értéktörvény hatásával számolva, a szocializmus gazdasági alaptörvényének meghatározó szerepéből indul ki, szem előtt tartva ennek lényeges vonásait és követelményeit, vagyis az egész társadalom folytonosan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítását a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan fejlődése és tökéletesedése útján. Az állam ármegállapító munkájának másik kiindulópontjául a tervszerű, arányos népgazdasági fejlődés törvényének érvényesülése szolgál.

Az értéktörvény szabályozó hatása jelentősebb mértékben érvényesül a kolhozpiacon, ahol az árak az árukínálatnak és -keresletnek megfelelően alakulnak. De ez a hatás nem terjed ki a kolhoztermelésre, minthogy az utóbbit terv határozza meg. Azt se feledjük, hogy ha az állami és a szövetkezeti kereskedelem megfelelő tartalékokkal rendelkezik, akkor az állami árak a kolhozpiaci árak alakulását is befolyásolják, s következésképpen a kolhozpiaci árak is bizonyos mértékig ezektől az áraktól függenek.

Az értéktörvénynek a forgalom területén megnyilvánuló bizonyos mértékű szabályozó szerepe azt jelenti, hogy az államnak számolnia kell a pénzforgalom objektív törvényeivel, a forgalomhoz

szükséges pénz mennyiségét meghatározó törvényekkel. A forgalomba került fölösleges pénzmennyiség megbonthatja a kereslet és a kínálat helyes viszonyát, s kedvezőtlenül hathat a piac helyzetére.

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a Szovjetunióban az értéktörvény hatása nem korlátozódik az áruforgalom területére. Kiterjed a szocialista termelésre is, jöllehet itt az értéktörvénynek nincs szabályozó jelentősége. „Azokat a fogyasztási cikkeket ugyanis, amelyek a termelési folyamatban elhasznált munkaerő pótlására szükségesek, nálunk az értéktörvény hatásának alávetett árukként termelik és értékesítik. Éppen itt kezdődik az értéktörvény hatása a termelésre. Ezért időszerűek vállalatainkban az olyan kérdések, mint az önálló gazdaságos elszámolás és a jövedelmezőség kérdése, az önköltség kérdése, az árak kérdése, stb. Ezért vállalataink nem mellőzhetik és nem is szabad, hogy mellőzzék az értéktörvény számbavételét“. (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 21—22. lap.) A szocializmusban a munka mértékének és a fogyasztás mértékének ellenőrzése értékformában történik. Ebből szükségszerűen következik, hogy az élő- és a holtmunkaráfördításokat egyaránt közvetve, értékük szerint kell számbavenni.

Sztálin elvtárs megjegyzi, hogy az értéktörvénynek gazdasági vezetőinktől megkívánt számbavétele kedvező hatású körülmény, mert a termelés észszerű irányításának szellemében neveli, fegyelmezi és arra készíti őket, hogy pontosan számbavegyék a termelési értéknagyságokat, s számoljanak a reális dolgokkal a termelésben.

S valóban, valamely termék értéknagyságát nem az egyéni, hanem a társadalmilag szükséges munkaráfördítés határozza meg. Az érték szerinti számbavétel pedig éppen a társadalmilag szükséges ráfordítás figyelembevételére készítet. Ennek viszont arra kell ösztönöznie a gazdasági vezetőket, hogy a leggazdaságosabban használják föl az élő és a holt munkát, s megkeressék a gazdaságvezetés legészszerűbb módszereit. A szocialista társadalom szigorúan ügyel arra, hogy a vállalatokhoz folyó tevékenységük céljaira csak a termékeik gyártásához társadalmilag szükséges ráfordításoknak megfelelő összegek térüljenek vissza, s hogy ebben a kérdésben semmiféle önkényeskedés vagy véletlen ne érvényesülhessen.

Az értéktörvény termelésre kifejtett hatásának számbavétele egyértelmű azzal, hogy a szocialista vállalatok jövedelmező munkájára törekszünk. A vállalat jövedelmezőségét egyébként azonos feltételek esetén az határozza meg, hogy az árakban kifejezett érték milyen mértékben haladja meg az önköltséget; adott termékár mellett minél kisebb az önköltség, annál nagyobb a vállalat jövedelmezősége.

Az állam a vállalat rendelkezésére bocsátja a nyereség egy részét, amelyből a vállalat feltölti saját készleteit, s a dolgozók jutalmazására, jólétük növelésére szolgáló ösztönző alapokat létesít. A termelési önköltség csökkentésének követelménye arra neveli a gazdasági vezetőket, hogy szüntelenül fokozzák a munka termelékenységét, a gazdasági építés fontos és kevésbé fontos területein egyaránt érvényesítsék a gazdaságosság rendszerét, s vállalatuk nagyfokú jövedelmezőségére törekedjenek.

Sztálin elvtárs tudományos pontossággal meghatározta a szocialista gazdaság jövedelmezőségének fogalmát. „Ha a jövedelmezőséget nem egyes vállalatok vagy termelési ágak szempontjából és nem egy év távlatában, hanem az egész népgazdaság szempontjából és, mondjuk, 10—15 év távlatában nézzük — ami az egyetlen helyes eljárás ebben a kérdésben —, akkor az egyes vállalatok vagy termelési ágak ideiglenes és nem tartós jövedelmezőségét össze sem lehet hasonlítani a tartós és állandó jövedelmezőséggel a legmagasabb formájával, amelyet a népgazdaság tervszerű fejlődése törvényének hatása és a népgazdaság tervezése nyújt, megszüadítva hennünket a gazdaságot romboló és a társadalomnak óriási anyagi kárt okozó periódikus gazdasági válságoktól, és biztosítva számunkra a népgazdaság szakadatlan és igen gyorsütemű fejlődését”. (I. m. 26. lap.) De az is helytelen volna, mondja Sztálin elvtárs, ha ebből arra a következtetésre jutnánk, hogy az egyes vállalatok és termelési ágak jövedelmezősége nem különösebben jelentős kérdés, és nem érdemli meg, hogy komoly figyelmet fordítsunk rá. Az egyes vállalatok és termelési ágak jövedelmezősége mérhetetlenül fontos a szovjet népgazdaság fejlődése szempontjából, ezt a jövedelmezőséget számításba kell venni mind az építkezések, mint a termelés tervezésekor.

A XIX. pártkongresszusnak az ötödik ötéves tervről szóló határozata hangsúlyozza: szükséges, hogy a gazdasági vezetők keressék, megtalálják és fölhasználják a termelés rejtett tartalékait, a lehető legnagyobb mértékben kihasználják a meglévő termelőkapacitást, rendszeresen javítják a termelés módszereit, csökkentik önköltségét, s érvényesítsék az önálló elszámolást. A határozat kötelezi a gazdasági vezetőket, hogy biztosítsák további jelentős anyagkészletek megtakarítását a pazarló anyag- és berendezésfölhasználás megszüntetésével, a selejt elleni harc fokozásával, gazdaságos anyagfajták alkalmazásával, teljes értékű pótanyagok széleskörű használatával és haladó gyártástechnológia alkalmazásával. A XIX. pártkongresszus kötelezte a pénzügyi szerveket, hogy fokozzák a gazdasági tervek teljesítésének és a gazdaságosság rendszere érvényesítésének rubeellenőrzését. Ezek a kongresszusi irányelvek Sztálin elvtársnak

abból az útmutatásából indulnak ki, hogy számolnunk kell az értéktörvény hatásával, s az értéktörvényt föl kell használnunk az összes gazdasági vállalatok és intézmények munkájának észszerű megszervezésére.

Az értéktörvény fölhasználásának meghatározott formája a szovjet pénzügyi és hitelrendszer. A pénzügyi és hitelszervek ellenőrzik a termelés és a gazdasági forgalom tervteljesítésének menetét, s az önálló elszámolás érvényesítésére ösztönöznek. A szocialista társadalom pénzügyi és hitelrendszere útján fölhasználja az értéket és formáit arra, hogy a nemzeti jövedelem elosztása és a szocialista bővített újratermelés biztosítása a szocializmus gazdasági alaptörvényének követelményeivel összhangban történjék.

Gazdasági vezetőink és tervezőink, alapította meg Sztálin elvtárs, kevés kivétellel nem ismerik eléggé az értéktörvény hatását, nem tanulmányozzák és nem tudják figyelembe venni számításaikban. Sztálin elvtárs utalt rá, milyen káros következményekkel járt volna, ha például a gyapottermelő vidékek kolhozparasztjai részére a gabona árát önkényesen, az értéktörvény hatásának figyelembevétel nélkül, a gabona és a gyapot termelési költségei közötti különbség számításbavétele nélkül állapították volna meg, mint ahogy néhány szakember ajánlotta. Ha a rendkívül munkaigényes gyapot tonnánkénti árát egy tonna gabona árával azonos színvonalon állapították volna meg, tönkretették volna a gyapottermelőket, s az ország gyapot nélkül maradt volna.

Bár az értéktörvény a szocialista gazdaságban hat a termelésre, de a szocialista termelésnek semmi esetre sem szabályozója. A termelőeszközök két formában, állami és szövetkezeti-kolhoztulajdon formájában osztatlanul uralkodó társadalmi tulajdona, a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődése törvényének hatása, továbbá az e törvény követelményeire támaszkodó tervezés és a szocialista állam egész gazdaságpolitikája korlátozza az értéktörvény hatókörét, s lehetetlenné teszi termelésszabályozó szerepének, illetve az egyes termelési ágak közötti munkaelosztás „arányait” szabályozó szerepének érvényesülését. Ha az értéktörvény volna a szocialista termelés szabályozója, akkor képtelenek volnánk biztosítani a termelőeszközök termelésének elsőbbségét, s végső soron megakadályoznánk valamennyi népgazdasági ág bővített újratermelésének folyamatát.

A szocializmusban az értéktörvény a szocialista gazdaság szakadatlan és gyorsütemű fejlődése ellenére sem okoz túltermelési válságokat, mint a kapitalizmusban. A szocialista társadalom, amely a szocializmus gazdasági alaptörvényének követelményeivel összhangban bővíti és tökéletesíti a szocialista termelést, egyidejűleg a gyártott termékek értékének és önköltségének csökkenését is biztosítja.

Ez szilárd alapot teremt a rendszeres árcsökkenésre, a pénzrendszer megszilárdítására és a lakosság reáljövedelmeinek növelésére. Sztálin elvtárs a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet végrehajtását biztosító föltételekről szólva, rámutat a társadalom tagjai komoly kulturális fejlődésének szükségszerűségére, s ehhez egyebek közt szükségesnek tartja, hogy a munkások és az alkalmazottak reálbére minimálisan kétszeresre emelkedjék, mégpedig ne csak a pénzben kifizetett bérek közvetlen növelése, hanem különösen a közszükségleti cikkek árának további rendszeres csökkentése útján.

Tehát az értéktörvény hatása a szocialista gazdaságban elvileg különbözik a kapitalizmusban érvényesülő hatásától: *először*, mert e törvény hatóköre, éppen úgy, mint az árutermelés területe, a személyes fogyasztási cikkekre korlátozódik; *másodszor*, mert a szocializmusban a társadalom tudatosan használja föl az értéktörvényt; *harmadszor*, mert a szocializmusban az értéktörvény hatása nem vezet a szocialista termelők tönkretételére, az érték tőkévé válására. Az értéktörvény a szocializmusban a termelésnek nem szabályozója, s hatása nem jár azokkal a pusztító következményekkel, nem jár gazdasági megrázkódtatásokkal és válságokkal, amelyek a kapitalizmusban elkerülhetetlenek.

Már utaltunk rá, hogy a szovjet közgazdasági irodalomban hosszabb ideje használatos volt az értéktörvény „átalakításának” formulája. Sztálin elvtárs bebizonyította e formula helytelenségét. „A törvényeket — mondotta — nem lehet ’átalakítani’, még kevésbé ’gyökeresen átalakítani’. Ha át lehetne őket alakítani, akkor meg is lehetne szüntetni, más törvényekkel lehetne helyettesíteni őket. A törvények ’átalakításáról’ szóló tétel a törvények ’megszüntetéséről’ és ’kialakításáról’ szóló helytelen tételnek a csökevénye. Noha a gazdasági törvények átalakításáról szóló formula nálunk már régen bevonult a közhasználatba, a pontosság kedvéért le kell mondanunk róla. Az egyes gazdasági törvények hatókörét lehet korlátozni, el lehet hárítani romboló hatásukat — persze, ha van ilyen hatásuk —, de nem lehet őket ’átalakítani’, vagy ’megszüntetni’.” (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 11. lap.)

Megjegyezzük, hogy az értéktörvény „átalakításáról” (vagy módosításáról) szóló formula a gyakorlatnak nem ad semmiféle konkrét útmutatást. Az értéktörvény szocializmusbeli hatókörének helyes elméleti értelmezésével lehetőségünk nyílik, hogy e törvény hatókörét az objektív szükségszerűségnek megfelelően bővíthessük, vagy szűkíthessük. Éppen ezért óriási jelentőségű a gyakorlat számára is Sztálin elvtársnak az a megállapítása, hogy az egyes gazda-

sági törvények hatóköre korlátozható, s romboló hatásuk elhárítható.

Az árutermelés és az értéktörvény nem örök kategóriák, nem valamennyi társadalmi alakulat sajátjai.

Az árutermelést a szocializmusban, mint Sztálin elvtárs megállapította, — a szocialista termelés két különböző formája teszi szükségessé: az állami, vagyis az ösztnépi termelés és a kolhoztermelés, amelyet nem nevezhetünk ösztnépinek. De a társadalmi termelés e két formája csak időleges jelenség. Minél messzebb jutunk, annál inkább megköveteli a termelőerők fejlődése az egységes ösztnépi tulajdon létrehozását az egész népgazdaságban. Az egységes ösztnépi tulajdon kialakulása után nem lesz szükség árutermelésre és árucserére, mert a gazda is egy lesz. Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című munkájában erről a következőket mondta: „... amikor majd a két fő termelési szektor, az állami szektor és a kolhozszektor helyének megjelenik egy mindent felölelő termelési rendszer, amelynek joga lesz arra, hogy az országban minden fogyasztási cikkel rendelkezzen, — az áruforgalom, 'pénzgazdaságával' együtt, a népgazdaság fölösleges elemeként eltűnik“. (18—19. lap.)

A kommunista párt és Sztálin elvtárs mindenkor az árutermelés és az értéktörvény történelmileg korlátozott voltának ismeretéből indult ki. Sztálin elvtárs már a XVII. pártkongresszuson beszélt róla, hogy a szocialista fejlődés mai szakaszán szükség van a szovjet kereskedelemre és a pénzre, s megemlítette, hogy „a pénz a polgári gazdaságnak az az eszköze, amelyet a Szovjethatalom a maga kezébe vett, s a szocializmus érdekeihez alkalmazott, hogy a szovjet kereskedelmet teljes erővel kifejlessze, s ezzel a közvetlen termékcseré feltételeit előkészítse“. (V. ö. *Sztálin Művei*. 13. kötet. 363. lap. Szikra 1951.) Sztálin elvtárs már akkor hangsúlyozta a szovjet kereskedelem és a pénz fontosságát a szocialista építés szempontjából, határozottan visszautasította a baloldaliaskodók fecsegését a kereskedelem és a pénz gyors fölszámolásának szükségéről, s egyúttal történelmileg korlátozott szerepet tulajdonított a kereskedelemnek és a pénznek, a termékcseré előkészítését szolgáló egyik eszköznek tekintve őket.

Ezidőszerint a kolhoztermelés és az áruforgalom kétségtelenül hasznára válik, s mint Sztálin elvtárs hangsúlyozza, még a közeljövőben is hasznára lesz a szovjet társadalomnak. A szovjet társadalom mostani termelőviszonyai teljesen megfelelnek és előrehajtott erői a termelőerők fejlődésének. De megbocsáthatatlan vakság volna,

ha úgy gondolnánk, mondta Sztálin elvtárs, hogy jelenlegi viszonyaink között nincs semmiféle ellentmondás a szovjet társadalom termelőerői és termelőviszonyai között. A termelőviszonyok és a termelőerők jellegének teljes összhangját nem szabad abszolút értelemben fölfognunk; a teljes összhang nem zárja ki az ellentmondásokat. Ellentmondások vannak és lesznek, minthogy a termelési viszonyok fejlődése elmarad és a jövőben is el fog maradni a termelőerők fejlődésétől.

Sztálin elvtárs megvilágítja, hogy a kolhoz csoporttulajdon és az áruforgalom már most is fékezik, s a jövőben még inkább fékezik majd a szovjet ország termelőerőinek nagyarányú fejlődését, mivel útjában állnak, hogy az állami tervezés teljesen átfogja az egész népgazdaságot, s különösen a mezőgazdaságot. Hogy ne kerülhessen sor a termelőviszonyok és a termelőerők konfliktusára, s hogy biztosíthassuk társadalmunk előnyomulását a kommunizmus felé, ahhoz a párt és a szovjet állam vezetőszerveinek helyes politikája szükséges, mégpedig olyan politika, amely a társadalom gazdasági fejlődéstörvényeinek ismeretére támaszkodva lehetővé teszi, hogy a vezetőszervek „idejekorán fölfigyeljenek az érlelődő ellentmondásokra, s idejében intézkedjenek leküzdésükről a termelési viszonyoknak a termelőerők növekedéséhez való alkalmazása útján”. (67. lap.)

Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című munkájában megállapítja, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet és a szükségletek szerinti termékelosztás kommunista elve kizárja mindenféle árucserre lehetőségét, s következésképpen a termékek áruvá válását, értékkeé válását is. Ilyen átmenet végrehajtásához azonban több más föltétel előkészítésével egyidejűleg szükséges a kolhoztulajdon fokozatos fölemelése az össznépi tulajdon színvonalára, s az árucserre fölváltása a termékcserre rendszerével.

A dolog úgy áll, hogy a kolhoz, amint Sztálin elvtárs kifejtette, sajátos üzem: olyan földön és olyan fő munkaeszközökkel dolgozik, amelyek nem kolhoztulajdonban, hanem össznépi tulajdonban vannak. A kolhoz szövetkezeti üzem, tagjainak munkáját veszi igénybe, a jövedelmet a tagok között munkaegységek szerint osztja el, saját vetőmagkészlettel rendelkezik, amely évente megújul, s bekerül a termelésbe. A kolhoz tulajdona, amellyel saját belátása szerint rendelkezhet: a kolhoztermelés termékei, vagyis a gabona, a hús, a vaj, a zöldségfélék, a gyapot, a cukorrépa, a len stb., kivéve a kolhozparasztok épületeit és személyi háztáji gazdaságát. A kolhoztermelés jelentős része — a kolhoztermelés fölöslege — a piacra kerül, s ily módon bekapcsolódik az áruforgalom rendszerébe.

Éppen ez a körülmény akadályozza, hogy a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emelhessük. Éppen ezért ennél a végénél kell megkezdenünk a munkát — mondja Sztálin elvtárs — „Ahhoz, hogy a kolhoztulajdont az össznépi tulajdon színvonalára emelhessük, a kolhoztermelés fölöslegeit ki kell rekesztenünk az áruforgalom rendszeréből s be kell kapcsolnunk az állami ipar és a kolhozok termékcseréjének rendszerébe. Ez a lényeg“. (A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 92. lap.)

A Szovjetunióban ma még nincs meg a termékcserre fejlett rendszere, de a termékcserre csirái már megvannak. Sztálin elvtárs szerint a termékcserre csirájának tekinthető több mezőgazdasági termék részleges „áruváltása“. Közéjük tartozik például a gyapot, a cukorrépa, a len és még néhány más mezőgazdasági termék. Most az a feladat, hogy a termékcserre e csiráit a mezőgazdaság minden ágában megszervezzük, s a termékcserre széles rendszerévé fejlesztjük, olyanformán, hogy a kolhozok termékeikért ne csak pénzt, hanem — főként — szükséges iparcikkeket kapjanak.

Azoknak a kolhozoknak a tapasztalatai, amelyek már szerződést kötöttek az állammal termékcserére („áruváltásra“) világosan bizonyítják, hogy ez a rendszer minden kolhoznak előnyös lesz, mivel így az államtól sokkal több terméket kap, mégpedig olcsóbban, mint áruforgalom esetén. A termékcserre rendszere kétségtelenül megköveteli, hogy a városból a falvakba kerülő termékek mennyisége óriási arányban növekedjék, s éppen ezért a termékcserét fokozatosan, különösebb sietség nélkül, a városi termékek fölhalmozódásának arányában kell bevezetni. De ugyanakkor ezt a rendszert, mint Sztálin elvtárs hangsúlyozza, következetesen, ingadozás nélkül be kell vezetni, lépésről lépésre szűkítve az áruforgalom hatókörét, s bővítve a termékcserre hatókörét. Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy a kolhozok legfőbb tulajdonát, a kolhoztermelés termékeit bekapcsoljuk az össznépi tervezés általános rendszerébe. Ez lesz a reális és döntő eszköze annak, hogy a kolhoztulajdont mai viszonyaink közt az össznépi tulajdon színvonalára emeljük.

A termékcserre, amelyet a kommunista párt fokozatosan vezet majd be, mai viszonyaink közt természetesen gyökeresen különbözik attól a termékcserétől, amelynek bevezetésére a párt a „nep“-korszak kezdetén gondolt. Akkor a kisgazdaság és az áruforgalom fölélnékitéséről volt szó. Az akkori helyzetben a párt az állami vállalatok és a kisparasztagazdaságok közvetlen cseréjének biztosítására törekedett, hogy ezzel mindennekelőtt a tőkés elemeket korlátozhassa. Mint ismeretes, a termékcserre gyakorlati megvalósítása nem volt széleskörű. Lenin 1921 őszén utalt erre a körülményre, s ezt mondta: „Többé-kevésbé szocialista módon arra törekedtünk, hogy

az ipar termékeit az egész államban a földművelés termékeire cseréljük, s ezzel az árucserével helyreállítsuk a nagyipart, mint a szocialista szervezet kizárólagos alapját. De mi derült ki? Kiderült . . . , hogy az árucserékudarcot vallott: kudarcot vallott olyan értelemben, hogy adás-vételbe torkollott. (*Lenin Művei*. 33. kötet. 72. lap. Oroszul.)

Az árucseré bevezetése annak idején azért nem sikerült, mert a nagyipar fejletlen volt, nem rendelkezünk fejlett kereskedelmi apparátussal sem, a mezőgazdaság pedig a kisparasztgazdaságok millióinak tengere volt. De ma már egészen más a helyzet. Most már a városokban hatalmas szocialista nagyiparunk van, falun pedig a kisparasztgazdaságok helyére nagy kolhozok kerültek. Most már arról van szó, hogy a gigászi ütemben fejlődő hatalmas szocialista nagyipar és az egyre jobban fölvirágzó kolhozok gazdasági kapcsolatainak formáit kell megtalálnunk. Most már nem a tőkés elemek kiszorításáról van szó, merthiszen a tőkés elemeket már régen kiküszöböltük, hanem a termékcseré előkészítéséről, az áruforgalom hatókörének fokozatos szűkítéséről, s nem a kapitalizmusból a szocializmusba, hanem a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetről. Nyilvánvaló, hogy ebben a helyzetben a termékcseré rendszeré a népgazdaság és a kolhozok számára egyaránt előnyös lesz.

Sztálin elvtárs megemlíti, hogy a kolhozok a város termékeihez termékcseré útján olcsóbban fognak hozzájutni. Ebből az következik, hogy a termékcseré fokozatos bevezetése idején a termékeket még pénzben fogjuk értékelni. A termelésnek a termékcseré körébe lépő termékei már nem áruk, jóllehet bizonyos fokig megőrzik az áruk külső burkát.

Lenin nem az áruforgalomra, hanem a közvetlen árucserére gondolt, amikor 1921-ben ezt írta: „ . . . az állam kezében lévő termék — a szocialista ipar terméke, amelyet a paraszt élelmiszere ellenében kicserélünk, nem áru a szó politikai gazdaságtani értelmében, minden esetre nem csak áru, már nem áru, megszűnik áru lenni“. (V. ö. *Lenin*. Az agrárkérdésről. 2. kötet. 701. lap. Szikra 1950.) Ne feledjük, hogy akkor a szocialista gyárak termékeinek a kisparasztgazdaságok termékeire való közvetlen cseréjéről volt szó. A termékcserére való áttérés kérdésének sztálini kidolgozása Lenin útmutatásait fejleszti tovább az új körülményeknek, a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet föltételeinek megfelelően. Most Sztálin elvtárs a szocialista gyár termékének a szocialista kolhozvállalat termékére való közvetlen cseréjéről beszél. A jelenlegi helyzetben a termékcseré azzal az eredménnyel járna, hogy a kolhoz tulajdon fölemelkedik az ösztönei tulajdon színvonalára, s a kol-

hoztermelés fölöslegei bekerülnek az össznépi tervezés rendszerébe. A termékesere most egészen új tartalmú az árucseréhez viszonyítva, jóllehet a csere-forma még mindig megmarad. A termékesere még nem közvetlen elosztás. Közvetlen elosztás csak a kommunizmusban lesz.

Vajjon a kommunizmusban, közvetlen elosztás esetén, megmarad-e az értéktörvény?

Egyes szovjet közgazdák azt állították, hogy a kommunizmus második fázisában az áruforgalom eltűnésével összefüggésben az értéktörvény csak mint a cserearányok szabályozója tűnik le a színről, de állítólag érvényben marad mint az egyes termelési ágak között a termékek gyártásához szükséges munkaráfordítások nagyságának arányában történő munkaelosztás szabályozója. Ez az állítás arra a hamis fölfogásra támaszkodik, hogy az értéktörvény állítólag minden egyes gazdasági alakulatnak föltétlenül sajátja, s a termelés mindenkor szabályozója.

Annakidején a Bogdanov-féle antimarxisták azt állították, hogy az értéktörvény egymagában határozza meg a társadalmi termelés arányait, s hogy a „munkaráfordítás“ az arányok örök szabályozója. Köztudomású, hogy a nép ellenségei ezt a bogdanovi fölfogást ellenforradalmi célokra használták ki, s hadakoztak a szovjet népgazdaság arányainak megváltoztatása ellen, jóllehet ezt követelte a szocializmus gazdasági alaptörvénye és a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének törvénye.

Sztálin elvtárs behozta, mily mélységesen antimarxista jellegű az értéktörvénynek a termelés örök szabályozójaként való értelmezése, s ugyanakkor kifejtette, hogy a kommunizmus második fázisában — amikor már nem lesz árutermelés — az értékkel és formáival együtt érvényét veszti és megszűnik az értéktörvény is. A kommunizmusban a munkát nem kerülő úton, nem az érték és az értékformák közvetítésével mérik majd, mint ahogy az árutermelés idején történt, hanem közvetlenül, az áruk termelésére fordított idő mennyiségével, az órák számával. A kommunizmus második fázisában a termelési ágak közt a munka elosztását nem az értéktörvény fogja szabályozni, amely addigra érvényét veszti, hanem a társadalom termékszükségletének növekedése. Ez olyan társadalom lesz — mondja Sztálin elvtárs — amelyben a termelést a társadalom szükségletei szabályozzák, a társadalom szükségleteinek nyilvántartása pedig elsődrendű jelentőségre tesz szert a tervező szervek szempontjából.

★

Sztálin elvtárs klasszikus munkája — *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* — mérhetetlen jelentőségű a

marxista-leninista elmélet és egész gyakorlati munkánk szempontjából. Ez a munka nagyszerű példája a marxista-leninista tudomány alkotó továbbfejlesztésének. Sztálin elvtárs a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet előkészítéséhez szükséges legfontosabb föltételek programtétéleinek kidolgozásával a szovjet népet és a világ dolgozóit a kommunizmus diadaláért vívott harc világos programjával fegyverezte föl.

A kommunizmusba való átmenet végrehajtása hosszadalmas és nagy munkát követel az egész szovjet néptől, s megkívánja a Szovjetuniónó népgazdaságának még hatalmasabb arányú fölvirágzását.

Sztálin elvtárs megjelölte a kommunizmusba való átmenet föltételeit, s ugyanakkor óva intett bennünket, hogy az ilyen átmenet-höz szükséges föltételek előzetes megteremtése nélkül könnyelműen meg ne kíséreljük a magasabb gazdasági formára való áttérést. A kommunizmusba való átmenet nemcsak a kolhoztulajdonnak az össznépi tulajdon színvonalára való fölemelését és az áruforgalomnak termékcserével való fölváltását követeli meg, hanem egyéb föltételek megvalósulását is: szilárdan biztosítanunk kell az egész társadalmi termelés szakadatlan növekedését, elsősorban növelve a termelőeszközök gyártását, s egyúttal meg kell teremtenünk a föltételeket a társadalom kultúrájának olyan növekedéséhez, amely a társadalom minden tagja számára biztosítja fizikai és szellemi képességeinek mindenoldalú fejlesztését.

Csupán együttvéve *mindezeknek* a föltételeknek megteremtése után remélhető — tanítja Sztálin elvtárs —, hogy a munka a társadalom tagjainak szemében teherből a „legfőbb létszükségletté” válik, (*Marx*), hogy „a munka nehéz teherből élvezetté válik” (*Engels*), hogy a társadalmi tulajdonra a társadalom minden tagja úgy tekint, mint a társadalom létének megingathatatlan és sérthetetlen alapjára. Csupán együttvéve *mindezeknek* a föltételeknek megteremtése után térhetünk majd át a „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint” szocialista formuláról a „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint” kommunista formulára.

Radikális átmenet lesz ez az egyik gazdasági rendből, a szocializmus gazdasági rendjéből a másik gazdasági rendbe, a kommunizmus gazdasági rendjébe, ahol nem lesz árutermelés, s ahol következképpen érvényét veszti, s már nem hat az értéktörvény.

A kommunista párt sikerrel hajtja végre ezt az áttérést, s a szovjet népet a kommunizmus felé vezeti, mert a gazdasági törvények ismeretére támaszkodik, s a kommunista társadalom építéséről szóló marxista-leninista tudományra, melyet Sztálin elvtárs új, magasabb fokra emelt.

Az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei

A határozat gazdaságpolitikai intézkedéseinek elvi alapjairól

Lenin és Sztálin kidolgozta a szocializmus fölépítésének elméletét, föltárta a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet legfőbb törvényszerűségeit, s Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című lángeszű munkájában bebizonyította, hogy a társadalom az emberek akaratától független objektív gazdasági törvények szerint fejlődik.

A szocialista állam nem hagyhatja figyelmen kívül ezeket az objektív törvényszerűségeket, nem változtathatja meg természetüket, nem szüntetheti meg őket, s nem teremthet helyettük új törvényeket. De nem is tehetetlen az objektív gazdasági törvényekkel szemben. „Az emberek felfedezhetik, megismerhetik ezeket a törvényeket, támaszkodhatnak rájuk, felhasználhatják őket a társadalom javára, más irányt szabhatnak egyes törvények romboló hatásának, korlátozhatják hatókörüket, teret adhatnak más törvényeknek, amelyek igyekeznek utat törni...” (Sztálin. *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban*. 7—8. lap. Szikra 1952.)

Pártunk és kormányunk egy esztendővel ezelőtt, 1951 december 2-án határozta el a jegyrendszer megszüntetését, az árak és bérek rendezését és a mezőgazdasági termékek forgalmának föl-szabadítását.

Ez a rendkívül fontos párt- és kormányhatározat a szocialista szektor uralkodó helyzetére, fejlődésünk objektív törvényeire, s elsősorban a szocializmus gazdasági alaptörvényére és a tervszerű, arányos fejlődés törvényére támaszkodott. Ezek az objektív törvények már a szocializmust építő társadalomban is érvényesülnek, bár hatókörük még nem terjed ki az egész népgazdaságra. Pártunk és kormányunk fölhasználta ezeket a gazdasági törvényeket a magán-szektorban még érvényesülő ösztönös jellegű kapitalista törvények romboló hatásának leküzdésére, hatókörük szigorú korlátozására, a

szocializmus építésének meggyorsítására, a proletárdiktatúra alapjainak további megszilárdítására.

Az említett határozat értelmében megvalósított, gazdaságpolitikai intézkedések, méreteiket és gazdasági fejlődésünkre gyakorolt hatásukat tekintve, az öt évvel korábban végrehajtott stabilizációhoz és népi demokráciánk egyéb nagy vívmányaihoz hasonlíthatók.

„Jelentősége alapján ez a mostani javaslatunk — állapította meg Rákosi elvtárs az MDP központi vezetőségének 1951 november 30-i ülésén — folytatása annak a fejlődésnek, amellyel megteremtettük a jó pénzt, államosítottuk az ipart, megkezdtük a falu és az egész ország szocialista átépítését.“

Ha a határozat megjelenése után kerek egy esztendővel végrehajtásának sikereit vizsgáljuk, ne feledjük, hogy e sikereket éppen azért érhattük el, mert az 1951 december 2-i határozat számolt fejlődésünk kielégítésre érett szükségleteivel, s mert gazdasági fejlődésünk törvényszerűségeinek követelményeire igazodó feladatokat tűzött ki dolgozó népünk elé.

Milyen szükségletekről, követelményekről volt szó? Azokról, amelyeket gazdaságunk mélyreható szerkezeti változásai vetettek föl, annak nyomán, hogy „... hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá és kapitalista országból szocializmust építő országgá vált“. (Rákosi) Ipari termelésünk és mezőgazdasági termelésünk aránya ugyanis döntően az ipar javára tolódott el. Míg 1938-ban a mezőgazdaság hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez mintegy 10 százalékkal nagyobb volt az iparénál, 1951-ben, az ipar részesedése a nemzeti jövedelemben már jóval meghaladta a mezőgazdaság részesedésének kétszeresét, noha a mezőgazdasági termelés a szóbanforgó időszakban 16 százalékkal emelkedett.

Iparosításunk a proletárdiktatúra föltételei között, fejlődésünk objektív gazdasági törvényei szerint valósul meg, szükségszerűen együttjár tehát a szocialista szektor jelentős bővülésével, a tőkés szektor összezsugorodásával, továbbá a dolgozó tömegek életszínvonalának, szükségleteiknek gyorsütemű emelkedésével.

De a szocialista iparosítás nyomán megnövekedett termelési és fogyasztási szükségletek kielégítését mindinkább gátolta mezőgazdaságunk elmaradott jellege. Ehhez még az is hozzájárult, hogy a dolgozó parasztság saját fogyasztása a fölszabadulás óta gyors ütemben megnövekedett. Mezőgazdaságunk túlnyomórészt még a magán-, főképp kisárutermelő szektorhoz tartozik. Emiatt a mezőgazdasági termelés lassabban emelhető, mint ahogy a szükségletek megkövetelnék. A mezőgazdasági termelés elmaradottságából fakadt nehézségeket méginkább fokozta, hogy a mezőgazdasági termékek

szabadpiaci árát államunk kevésbé szabályozhatja, mint például a szocialista ipar termékeiét.

Gazdaságunk szerkezetének gyökeres változásai mindinkább kiélezték az ellentmondást a mezőgazdasági termékek iránti szükségletek és kínálatuk között. Ez az ellentmondás már 1950-ben felszínre tört, s bizonyos közellátási nehézségeket okozott. A közellátás zökkenőinek leküzdése végett ideiglenesen bevezettük a jegyrendszert.

A jegyrendszer segítségével biztosíthattuk a városi dolgozók ellátását a legfontosabb fogyasztási cikkekkel. De mivel a közellátási nehézségek gazdaságunk szerkezeti változásainak csak külső megnyilvánulásai voltak, világossá vált, hogy a nehézségeket csak mélyrehatóbb intézkedésekkel oldhatjuk meg. A közellátási problémák megoldása elsősorban az árviszonyok kérdésének megvizsgálását tette szükségessé.

★

Az árak alakulása mögött mind a kapitalizmusban, mind a szocializmusban az értéktörvény rejtőzik, vagyis az a törvény, hogy az árak értékét az előállításukhoz társadalmilag szükséges (absztrakt) munka mennyisége határozza meg, s hogy következésképpen az árak árának, vagyis értékük pénzbeli kifejezésének is a társadalmilag szükséges munkaráfordítás az alapja. A kapitalizmusban az árak színvonala és aránya ösztönösen érvényesülő törvények hatására alakul ki. A szocializmust építő társadalomban viszont letűnik a színről a termelési anarchia és a konkurrenca törvénye, az értéktörvény hatóköre is egyre szűkül, s az értéktörvény mind nagyobb mértékben válik a szocialista állam tudatosan fölhasznált eszközévé.

A népi demokrácia gazdaságában az értéktörvény nem szabályozza a szocialista üzemek termelését; ezt a szabályozó szerepet itt a népgazdaság arányos fejlődésének törvénye veszi át. Mindazonáltal az értéktörvény bizonyos mértékig hat a szocialista szektor termelésére is; a magánszektor termelését, a szabadpiaci forgalmat és a szocialista kereskedelem áruforgalmát viszont továbbra is szabályozza. De ezeken a területeken is szigorú korlátok közé szorítva tölti be szabályozó szerepét. A szocialista állam az értéktörvényt tudatosan fölhasználja a szocialista termelés serkentésére, a gazdasági vezető és szervező munka tökéletesítésére, s az áruforgalom szocialista szektorában is tudatosan alkalmazza. Az értéktörvénynek az áruforgalomban való tudatos fölhasználása különösen fontos tényezője volt a múlt év december 2-i határozatnak.

Az áruként termelt termékeket mind a bérből és fizetésből élők, mind a parasztság pénzért vásárolja. Adott árszínvonal esetén

a bérek és a fizetések összege határozza meg, hogy a munkások és alkalmazottak milyen arányban részesednek a társadalmi termék személyes fogyasztásra kerülő részében. A parasztság részesedésének nagyságát viszont több egymással összefüggő tényező dönti el. Hogy csak a legfőbbeket említsük: a parasztagazdaságok termelésének nagysága: a szabadpiacon, a fölvásárló szerveknek eladott, valamint a begyűjtött termékek mennyisége közötti arányok; a fizetett adók összege; végül az árviszonyok, amelyek közt a legfontosabb a szabadpiaci árak, a begyűjtési, valamint a fölvásárlási árak színvonala, s nem utolsósorban a parasztság által vásárolt iparcikkek és a nekik nyújtott szolgáltatások árszínvonala, s mindezek egymáshoz viszonyított aránya. Látjuk tehát, hogy a parasztság jövedelme is nagymértékben függ az árak színvonalától és arányaitól.

Mindebből, következik, hogy államunk nem hagyhatja figyelmen kívül a lakosság pénzjövedelmei és az árszínvonal, valamint a forgalombajutó árumennyiségek szoros összefüggéseit.

Az értéktörvény tudatos fölhasználása a szocialista kereskedelembe kerülő áruk árának megállapításakor azt jelenti, hogy államunknak számolnia kell az áruk értékének nagyságával, a termelés lehetőségeivel, de azzal is, hogy az árak színvonala hat az áruk keresletének és kínálatának viszonyára. Figyelembe kell vennie az értéktörvénynek azt a követelményét, hogy a társadalmi termelés arányaiban, továbbá a termelés és a fogyasztás, a kereslet és a kínálat viszonyában bekövetkezett tartós, mélyrehatóbb változások megkívánják az árviszonyok megfelelő átrendezését.

Államunk a szabadpiaci árakat nem szabhatja meg; itt az értéktörvény ösztönösen érvényesül. De az állam nem tehetetlen a szabadpiaci áralakulás ösztönösségével szemben. A szabadpiacot is nagymértékben befolyásolhatja, ha megvannak az ehhez szükséges föltételek. Ilyen föltétel, hogy a szocialista kereskedelem uralkodó szerepet töltsön be az ország áruforgalmában, s a lehető legjobban működjék, a lakosság pedig a szocialista kereskedelemben szabott áron, korlátozás nélkül beszerezhesse a szükséges fogyasztási cikkeket. Az utóbbinak egyik legfontosabb alapja az olyan begyűjtési rendszer, amely megfelelő állami készleteket biztosít.

Az átmeneti időszakban a szocialista állam a szilárd állami árak rendszerével is hatást gyakorol a szabadpiaci árakra.

★

1951 decemberéig a fogyasztási cikkek területén lényegében az 1946-os stabilizációs árrendszer maradt érvényben. A stabilizációs árviszonyok szükségképpen a fölszabadulás előtti agrárország termelési és fogyasztási arányait tükrözték. De az ország szocialista

iparosítása következtében, amint már említettük, eltolódtak az ipari és mezőgazdasági termelés, s ennek megfelelően az iparcikkek és a mezőgazdasági termékek keresletének és kínálatának arányai. Így a régi viszonyok alapján kialakított árrendszer is ellentmondásba került a fejlődésünket meghatározó törvények, a többi között az értéktörvény követelményeivel.

A régi árrendszer és fejlődésünk új követelményei közt az ellentmondás a szabadpiaci árak nagyfokú emelkedésében, s az ezzel összefüggő egyéb jelenségekben (spekuláció stb.) fejeződött ki. Mivel a szocialista kereskedelemben a régi viszonyokhoz igazodó árak voltak érvényben, az értéktörvény a szabadpiaci árak területén igyekezett elemi erővel utat törni.

A magánszektor ösztönössége mind nagyobb területen éreztette hatását, hátráltatta a szocializmus gazdasági törvényeinek érvényesülését, s végeredményben államunk gazdaságszervező és tervszerű irányító tevékenységét.

1949 óta a mezőgazdasági termékek szabadpiaci árai egyre inkább elszakadtak az állami áráktól. Ezt a folyamatot az 1950-es roszs takarmánytermésünk méginkább meggyorsította, de ilyen irányban hatott az 1950-ben életbeléptetett jegyrendszer is. Hiába volt 1951-ben jó termésünk, államunk csak összel rendelkezett megfelelő készletekkel ahhoz, hogy ellensúlyozza a szabadpiaci árak további gyors emelkedését egy sor intézkedés egyidejű alkalmazásával.

A mezőgazdasági termékek szabadpiaci árának az állami áráktól való elszakadása arra vezetett, hogy a parasztság — különösen a jómódú parasztok — jövedelme aránytalanul megnövekedett a bérből és fizetésből élő lakosság jövedelmének rovására. Az emelkedő szabadpiaci árak a kulákokat és az egyéb burzsoá elemeket egyaránt nagy spekulációs nyereséggel kecsegtették. A spekulációs lehetőségek kihasználásába a középparasztság felsőbb, tehetősebb rétege is bekapcsolódott. A szabadpiaci árak alakulása, sőt bizonyos mértékig a jegyrendszer is nehézségeket okozott a dolgozók ellátásában, s a termelést is fékezte.

Az állami és a szabadpiaci árak mind szélesebbre nyíló ollójának kihasználására törekvő spekulánselemek áruhalmozás útján elvonták a dolgozók elől a fogyasztási cikkeket. A megnövekedett pénzjövödelmü parasztság túlzott mértékben szerzett be bizonyos iparcikkeket (ruhát, cipőt), s fölvásárolta őket a városi dolgozók elől. Ugyanakkor bizonyos cikkeken falun is áruszűke kezdett kialakulni. A munkások és alkalmazottak élelmiszerellátását szintén veszély fenyegette, elsősorban azért, mert a spekuláns elemek rávetették magukat az állami áron forgalombahozott élelmiszerekre

(cukorra, lisztre), hogy a drága takarmány helyett hol az olcsó kenyeret, hol az úgynevezett gabonafejadagot használták föl takarmányozásra.

A jegyrendszer bizonyos egyenlősítet idézett elő, minthogy lényegében azonos ellátást biztosított a munkásoknak — munkájuk minőségétől és mennyiségétől függetlenül. Csökkentette a jobb teljesítmény elérésére irányuló törekvéseket. De a mezőgazdasági cikkek magasbaszökött szabadpiaci árai is hozzájárultak, hogy a munkás ne nagyon törekedjék bére növelésére, hiszen a jegyre kapható cikkek kivül megvásárolható fogyasztási cikkek — a méregdrága szabadpiaci árak miatt — nem voltak arányban azzal a munkateljesítménnyel, amelyet többletkeresetért kifejtett.

A szabadpiaci áremelkedés a parasztot a spekuláció felé vonzotta, elvonta a termeléstől, s arra készítette, hogy további fölemelkedését ne a szövetkezés útján keresse. Az iparcikkek hiánya pedig falun azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a parasztok egyrésze fölösleges termékeit nem viszi piacra, mi több, nem törekszik saját szükségletén fölüli termelésre.

A jegyrendszer és a drága piaci árak a munkás, a paraszt és az alkalmazott szemében bizonyos fokig csökkentették a pénz becsületét, jóllehet a forintért állami áron mindvégig sokfajta árut vásárolhatott.

A dolgozó parasztok is egyre elégedetlenebbül kérdezték, miért nincs kellő mennyiségű ruha és lábbeli, miért nem teremt rendet a munkások állama a spekuláció területén. A munkások viszont rosszalóan néztek a parasztra, miért vásárolja föl az ipari fogyasztási cikkeket, miért nem ad elég ételmet. Ez a helyzet a munkás-paraszt szövetség lazulásával és a munkásosztály vezetőszerepének csökkenésével fenyegetett, s ilyképen kedvezőtlen irányban befolyásolta proletárdiktatúránk egész politikájának alapját.

A gazdaságunkban bekövetkezett mélyreható változások hosszú sora, s fölszabadulás utáni fejlődésünk egész menete tehát új szükségleteket érelt meg. Ezek a következők voltak:

1. a lakosság jobb ellátásának biztosítása minden fontos fogyasztási cikkből; szilárd alapok megteremtése mind a városi, mind a falusi dolgozók jólétének további emeléséhez, nem utolsósorban azzal, hogy növeljük a pénz becsületét;

2. a nemzeti jövedelem elosztásának megváltoztatása a bérből és fizetésből élők javára;

3. a tőkés elemek kiszorításának folytatása, mind a termelés, mind pedig a népgazdaság egyéb területein;

4. a munkásosztály és a parasztság szövetségének, s ebben a munkásosztály vezető szerepének megszilárdítása.

Pártunk és kormányunk múlt év december 2-i határozata éppen ezeknek a fejlődésünk során megérett szükségleteknek a kielégítését tartotta szem előtt. Először is, az új követelményeknek megfelelően, gyökeresen átalakította árrendszerünket, hogy a fogyasztási cikkek területén is uralkodóvá tegye az állami árakat, s kiküszöbölje a szabadpiaci árak zavaró hatását. Az ipari fogyasztási cikkek és élelmiszerek árának emelése megkövetelte, hogy a munkások és alkalmazottak ennek ellensúlyozására megfelelő bér- és fizetésemelést kapjanak. Továbbá meg kellett szüntetni a jegyrendszert, ki kellett terjeszteni és tökéletesíteni kellett a begyűjtés rendszerét, s egyidejűleg a korábbinál nagyobb mértékben kellett biztosítani a szabadforgalom lehetőségeit. Ez egyebek közt azt a célt szolgálta, hogy a parasztság a termelés és az értékesítés fokozásával ellensúlyozhassa az általa vásárolt iparcikkek árának emelését. Végül a fogyasztási cikkek termelésének növeléséről, minőségéről emeléséről és választékuk bővítéséről is gondoskodni kellett.

A felsorolt gazdaságpolitikai intézkedések, amelyeket pártunk és kormányunk az adott viszonyok tudományos elemzése, a gazdaságunk fejlődését meghatározó törvények tudatos fölhasználása alapján szabott meg, szükségszerűen kedvezően hatottak egész gazdasági életünk további alakulására: szűk korlátok közé szorították a magánszektor ösztönösségét, s biztosították a szocialista építés törvényszerűségeinek szabadabb kifejlődését.

„A mi intézkedéseink — mondta Rákosi elvtárs a határozat várható hatásával foglalkozva — serkentőleg hatnak a termelésre az iparban és a mezőgazdaságban, tehát hasznosak és előnyösek a munkásoknak és a dolgozó parasztoknak egyaránt. Ellenben súlyos csapást jelentenek a spekuláció, a népi demokrácia minden rangú és rendű ellenségei számára... E rendszabályok helyes végrehajtása csak tovább fogja szilárdítani, még szorosabbra fűzi népi demokráciánkban a munkás-paraszt szövetséget, tovább fogja szilárdítani a békefrontot is, amelynek hű katonái vagyunk, s amelynek minden sikerünk újabb erőt ad.“

Egy esztendő távlatából érdemes fölmérnünk e nagyjelentőségű határozat végrehajtásának gyakorlati eredményeit, hogy belőlük további feladatainkra következtethessünk.

Vegyük tehát sorra a legfontosabb eredményeket.

Az ipari termelés és a termelékenység emelkedése

Mint ismeretes, gyáriparunk 1951. évi fölemelt tervét 103,4 százalékra teljesítette. Ez az egészséges fejlődés öt éves tervünk döntő évében, 1952-ben is tovább folytatódott. Gyáriparunk ez év első 9

hónapjának teljes termelési tervét 100,6 százalékra teljesítette, s 26,4 százalékkal termelt többet, mint a múlt év hasonló időszakában. Jogosan remélhetjük, hogy gyárparunk egész évi tervét teljesíti, sőt túlteljesíti — bár ehhez még komoly erőfeszítések kellene. Gyárparunkhoz hasonlóan egészségesen fejlődtek helyi ipari vállalatok és kisipari szervezetek is. A helyi iparhoz tartozó állami vállalatok termelése egy év alatt 103,1 százalékkal emelkedett. A kisipari szervezetek III. negyedévi termelése is több mint megkétszereződött a múlt év III. negyedéhez képest.

A sikerekben és eredményekben döntő szerepe volt a párt és a kormány december 2-i határozatának, amelynek nyomán a gyárparban a munka termelékenysége (az egy munkásra eső napi termelés) 1951 decemberében, az előző hónaphoz képest 7 százalékkal emelkedett. (Összehasonlításképp megemlítjük, hogy egy esztendővel azelőtt, vagyis 1950 decemberében, a termelékenység novemberhez képest 5,2 százalékkal csökkent.) 1952 első 10 hónapjában a gyárparban a munka termelékenysége mintegy 12,4 százalékkal volt magasabb, mint 1951 hasonló időszakában.

Ámde iparunk idén nemcsak többet termelt, mint 1951-ben, hanem népgazdaságunk megnövekedett követelményeinek megfelelően számos új cikk gyártására is rátért, így például újfajta szerszámgépek karusszel-eszterga, láncfalpas Diesel-traktor, 100 m³-es kompresszor, trollibusz, stb. gyártására.

Ugyanakkor történtek bizonyos lépések a közszükségleti és egyéb iparcikkek minőségének további megjavítására is — bár ezen a téren távolról sincsen minden rendben, sőt számos cikk minősége egyes gyárigazgatóink hanyag, rossz munkája miatt éppenséggel romlott.

Mezőgazdasági termelés, árutermelés és begyűjtés

A májusi fagykár és az aszályos időjárás következtében a gabonaművek és kapásnövények ideji termése általában kisebb volt a múlt évinél. De a kisebb terméseredmény nemcsak a rossz időjárás következménye, közrejátszik benne a mezőgazdasági munkák területén mutatkozó általános elmaradás, az élenjáró szovjet agrotechnikai és zootechnikai módszerek átvétele körül mutatkozó hiányságok. Hogy nemcsak a rendkívül rossz időjárás okozta az elmaradásokat, az is bizonyítja, hogy az élenjáró szovjet munkamódszereket alkalmazó állami gazdaságok és termelészövetkezetek, sőt egyénileg dolgozó parasztok idén is kiváló eredményeket értek el, mégpedig nem egyszer a tavalyinál is jobbat. Példa erre a söptei állami gazdaság holdankinti 18,9 q-ás ősziárpatermése, az ürömi Cservenkov termelészövetkezet 20 q-ás búzatermése, stb.

A gyöngébb terméseredményekre való tekintettel a minisztertanács igen jelentős mértékben csökkentette a dolgozó parasztnak és a termelészövezeteknek kukorica- és burgonyabeadási kötelezettségét.

A munkás-paraszt szövetség megerősödését mutatja, hogy dolgozó parasztságunk zöme a gyöngébb terméseredmények ellenére is, becsületesen és lelkiismeretesen teljesíti beadási kötelezettségét. Ugyanakkor azonban meg kell mondanunk, hogy parasztságunk egyrésze elmaradt kötelessége teljesítésében. Erősen elmaradt a kulákok teljesítése, ami arra mutat, hogy a tanácsok munkájának még mindig sok a hiányossága.

Roszbabb a helyzet a termelészövezeteknél. Termelészövezeteink jelentős része roszbabbul teljesíti kötelezettségét, mint az egyénileg dolgozó parasztnak. Elmaradtak a beadásban az állami gazdaságok is.

A hiányosságok ellenére a begyűjtésben is értünk el eredményeket. Ebben is döntő szerepe van a párt és a minisztertanács 1951 december 2-i határozatának, amelynek nyomán tovább erősödött parasztságunk többségének állampolgári fegyelme.

Ezévi termésünkből november 8-ig több burgonyát gyűjtöttünk be, mint a múlt év hasonló időszakában, s kenyérgabonából, valamint takarmányfélésegekből is megközelítettük a múlt év begyűjtési eredményeit.

Állatállományunk a kedvezőtlen időjárás ellenére is javarészt egészségesen fejlődött. 1951 júniusától 1952 júniusig juhállományunk 32 százalékkal, sertésállományunk 19,1 százalékkal gyarapodott. Szarvasmarhaállományunk 9,5 százalékkal növekedett, de ezen belül a tehénállomány csak 5 százalékkal szaporodott.

A fejlődés visszatükröződik az élőállat és az állati termékek begyűjtési eredményeiben is. Ez év első 10 hónapjában 53,4 százalékkal több sertést, 17,1 százalékkal több marhát, 40,9 százalékkal több tejet, 103,1 százalékkal több baromfit és 23,8 százalékkal több tojást gyűjtöttünk be, mint 1951 hasonló időszakában.

A mezőgazdasági termékek forgalmi korlátozásai, melyek a határozat értelmében gabonaféléknél július 1-én, kapásnövényeknél szeptember 1-én átmenetileg ismét életbeléptek, a begyűjtés nyomán részben megszűntek, részben fokozatosan megszűnnek. Így például a kenyérgabona forgalmát kormányunk szeptember 7-én az egész ország területén főlsszabadította, s november 25-ig hét megye dolgozó parasztsága visszakapta a burgonya, és egy megye parasztsága már a kukorica szabadforgalmának jogát is.

A begyűjtés emelkedése mellett — pártunk és kormányunk december 2-i nagyjelentőségű határozata nyomán — jelentősen nőtt

a parasztság piaci fölhozatala is. Például az év első 10 hónapjában a budapesti piaci fölhozatal zsiradékfeleségekből 40,3 százalékkal, a különféle baromfifajtákból 24,5 százalékkal, tojásból 53,5 százalékkal volt nagyobb, mint 1951 első 10 hónapjában. Különösen szembeötlő a fölhozatal emelkedése, ha összehasonlítjuk az idei év októberét az elmúlt év októberével. Hogy csak egy példát említsünk, idén októberben a parasztok 78,6 százalékkal több baromfit hoztak föl Budapestre, mint az elmúlt év októberében. Nagyjából hasonlóan növekedett a fölhozatal a vidéki városok piacain is.

Az életszínvonal emelkedése

Sztálin elvtárs a szocializmus gazdasági alaptörvényét a következőképpen határozta meg:

„Az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítésének biztosítása a szocialista termelésnek, a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése útján.“

A december 2-i párt- és kormányhatározat megfelelt az idézett alapörvény szellemének, mert legfőbb törekvése a dolgozók ellátásának megjavítása volt.

A határozat eredményes végrehajtása nyomán emelkedett a dolgozók, mindenekelőtt a munkabérből és fizetésből élők életszínvonala. Az életszínvonal említett emelkedését tükrözik mind a kereskedelmi forgalom adatai, mind a háztartás-statisztika fogyasztási mutatószámai.

A határozat általános bőséget eredményezett az iparcikkellátásban. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 1952 III. negyedévében a kiskereskedelem a többi közt 13,1 százalékkal több boricipőt, 58,3 százalékkal több rádiót, 23 százalékkal több tűzhelyet, 71,5 százalékkal több sport- és játékarut, 33 százalékkal több bútort adott el, mint a múlt év azonos időszakában.

A legfontosabb élelmiszerek fejenkinti fogyasztása a városokban az év első 10 hónapjában jelentékenyen fölülmulta a múlt év azonos időszakának fogyasztását. Így például a lisztfogyasztás 31,8 százalékkal, a kenyérfogyasztás 79 százalékkal, a cukorfogyasztás 24,5 százalékkal, a zsírfogyasztás 46 százalékkal, a tojásfogyasztás 21,6 százalékkal, a húsfogyasztás 4,6 százalékkal, a vajfogyasztás 49,3 százalékkal emelkedett. Emelkedett a falusi lakosság élelmiszerfogyasztása is. Hogy csak egy példát említsünk, a falusi lakosság fejenkinti cukorfogyasztása 1952 első 10 hónapjában 33,7 százalékkal

kal haladta meg a mult év hasonló időszakának fogyasztási színvonalát.

De a számok tüzetesebb vizsgálata, egyik-másik szám szembeötlően magas volta figyelmeztet bennünket, hogy egyes élelmiszerek fogyasztásának ilyen ugrásszerű növekedése nem egészen egészséges jelenség.

„Az élelmiszerfogyasztás növekedésében — állapította meg Gerő elvtárs pártunk központi vezetőségének november 29-i ülésén — persze szerepet játszott bizonyos mértékű tartalékolás is. Továbbá szerepet játszott az, hogy a lakosság vásárlása az iparcikkek felől jelentős mértékben a nagyértékű élelmiszerek felé tolódott el. Ezért, bár az élelmiszerfogyasztás növekedése az életszínvonal emelkedését mutatja, ezt az emelkedést nem lehet csak pozitív oldaláról értékelni.“

A fogyasztás emelkedését elsősorban az tette lehetővé, hogy — mint már említettük — a párt- és kormányhatározat nyomán jelentősen nőtt a munka termelékenysége, s ennek megfelelően emelkedtek az átlagbérek. A munkások és alkalmazottak átlagbére ez év III. negyedében 29,6 százalékkal volt magasabb, mint 1951 III. negyedében. Ugyanakkor nőtt a népgazdaságban foglalkoztatottak létszáma, s ennek megfelelően a kifizetett bérek összege is. 1952. III. negyedében a szocialista szektor beralapja 50,1 százalékkal haladta meg 1951 III. negyedének beralapját.

Ugyanakkor a szabadpiaci árak csökkenése is nagymértékben hozzájárult a fogyasztás emelkedéséhez. Így például a budapesti piacon idén októberben a zsír 50,5 százalékkal, a füstöltzalonna 45 százalékkal, a hízott liba 35 százalékkal, a tyúk 35,3 százalékkal volt olcsóbb, mint 1951 októberben. Bár a piaci árak átlagos színvonalára csökkent, a szárazságtól különösen sújtott zöldség- és főzelékfélék, továbbá egyes gyümölcsfajták és a burgonya drágábbak voltak, mint tavaly.

Különösen szembeütő dolgozó népünk életszínvonalának 1952. évi jelentős emelkedése, ha megvizsgáljuk a tőkés országok dolgozóinak helyzetét.

Sztálin elvtárs a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fő vonásait így fogalmazta meg:

„... a maximális tőkés profit biztosítása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése útján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek

leigázása és rendszeres kifosztása útján, végül pedig a legmagasabb profit biztosítása háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján.“

E törvény hatása megmutatkozik a tőkés országok dolgozói élet-színvonalának csökkenésében is. Lássunk néhány adatot erről.

Mikojan elvtárs a Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusán elhangzott beszédében a következőket mondotta: 1947-től 1952-ig a kenyér ára az Egyesült Államokban 28 százalékkal, Angliában 90 százalékkal, Franciaországban 108 százalékkal emelkedett. A hús ára ez alatt az idő alatt az Egyesült Államokban 26 százalékkal, Angliában 35 százalékkal, Franciaországban 88 százalékkal, a cukor ára Angliában 133 százalékkal, Franciaországban 276 százalékkal emelkedett, s így tovább. Az áremelkedések ütemétől messze elmaradnak a béremelések — ha egyáltalán vannak ilyenek; a reálbérek szüntelenül csökkennek. A reálbér csökkenése Angliában 1946-tól 1951-ig 23,4 százalék. Franciaországban 1938-tól 1951 végéig több mint 50 százalék, az Egyesült Államokban csupán két év alatt, 1950-től 1951 végéig 6,1 százalék. A Francia Általános Munkaszövetség — a CGT — számításai szerint a munkások és alkalmazottak $\frac{2}{3}$ -a még az úgynevezett létminimumot sem keresi meg. Az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériumának adatai, mégpedig nyilván szépitett adatai szerint 1950-ben az amerikai munkáscsaládok 70 százalékanak keresete a létminimum alatt volt. Ha ehhez még hozzátesszük, hogy a vezető kapitalista országokban (Egyesült Államok, Anglia, Nyugat-Németország, Japán, Olaszország, Franciaország) 30—35 millió a teljes és részleges munkanélküliek száma, teljesen világossá válik a kapitalista országok dolgozóinak nyomorúságos helyzete.

Mindezekből következik, hogy a tőkés országok dolgozóinak életszínvonala rohamosan csökken. Angliában például 1951-ben a legfontosabb élelmiszerek fejenkinti fogyasztása jóval alacsonyabb volt, mint a második világháború előtt. A csökkenés húsárunknál 40 százalék, vajnál 40 százalék, cukornál 16, rizsnél 37 százalék, s így tovább. Ehhez még hozzátesszük, hogy Angliában ma is, több mint 7 évvel a világháború befejezése után, jegyrendszer van, s a jegyre biztosított fejadagok kisebbek, mint valaha is voltak. Íme, ilyen az „Amerika hangja“ által olyannyira reklámozott „nyugati életforma“.

„A fokozódó fegyverkezési hajsza az angol dolgozók életszínvonalának még nagyobbarányú hanyatlására vezet — állapította meg Mikojan elvtárs. — Nem véletlen, hogy az angol konzervatívok és az angol munkáspárti demagógok — az amerikai imperialisták lakójai — még ígérni sem tudják az angol munkásoknak, hogy helyzetük ezen a világon legalább a jövőben megjavul. Nem marad más

számukra, minthogy papjaikkal együtt paradicsomi életet ígérjenek a túlvilágon.“

Hasonlóan vigasztalan a jugoszláv dolgozók helyzete is, akiket a Tito-banda igyekszik szőröstül-bőröstül eladni, kiszolgáltatni amerikai gazdáinak.

„1952 II. negyedében — vallja be a Tito-fasiszták Borba című szennylapja — egy-egy városi lakos Boszniában és Hercegovinában 500 gramm, Szerbiában 460 gramm, Montenegróban 450 gramm, Macedóniában 430 gramm marha- és borjúhúst fogyasztott.“

Nálunk a Horthy-fasizmus idején még a munkáscsaládok fogyasztása is magasabb volt ennél, holott köztudomású, hogy Horthyék uralma alatt a munkások vajmi kevés húst ettek. Például Illyefalvy horthysta statisztikus adatai szerint 1928-ban 50 budapesti munkáscsalád egy főre jutó negyedévi átlagos marha- és borjúhús-fogyasztása 1334 gramm volt, tehát majdnem háromszorosa a titóisták által közölt legmagasabb „városi fogyasztási“ átlagnak. Minthogy a Borba által közölt adatokban szerepel a titóisták által új életre keltett városi burzsoázia is, könnyen elképzelhetjük, mekkora lehet a munkások fogyasztása. Ehhez még azt is hozzáfűzhetjük, hogy nálunk a városi dolgozók ma havonta megközelítőleg annyi húst fogyasztanak, mint amennyit a Horthy-korszakban egy egész negyedév alatt fogyasztottak.

Ezek után könnyűszerrel elképzelhetjük, milyen mélységes nyomorba taszította a Tito-banda Jugoszlávia népeit.

Hasonló a helyzet a többi kapitalista országban is. Ezt tükrözik az Egyesült Nemzetek Gazdasági Bizottságának Rákosi elvtárs december 15-i beszédében idézett jelentései is: „Anglia, Franciaország, Nyugat-Németország, a Skandináv országok, Belgium, Hollandia és Svájc lakossága — 1952-ben kevesebbet eszik, iszik, dohányzik, kevesebbet utazik, kevesebbet szórakozik és kevesebb ruhát, háztartási cikket vásárol, mint 1951-ben“. Ez a jelentés 1952 első negyedére vonatkozott, s mint Rákosi elvtárs megállapította: „... az év folyamán a helyzet nem javult meg“.

A tőkés elemek kiszorítása a termelésből, az áruforgalomból és a közlekedésből

Vizsgáljuk meg, milyen eredményekkel járt a hátlározat óta eltelt egy év alatt a tőkés szektor visszaszorítása. Nézzük, mit mondanak a számok:

1951-ben a tőkés szektor 5 százalék erejéig részesedett a nemzeti jövedelemben. Előzetes adatok szerint 1952-ben részesedésük

2—2,5 százalékra csökken. Vagy nézzünk egy másik adatot. 1951 első 10 hónapjában a magánszektor bonyolította le a kicsinybeni áruforgalom 25,5 százalékát, ez év első 10 hónapjában a magánszektor részesedése az áruforgalomban 11,1 százalékra csökkent. Ezen belül, az úgynevezett központi, tehát az állami nagykereskedelem által forgalombahozott árukból 1951 októberében a magánkereskedelem 9,8 százalékot forgalmazott, idén októberben pedig 1,5 százalékot. A tőkés szektorhoz tartozó magánfuvarosok 1951-ben — a díjbevétel alapján számítva — a teherforgalom 6,5 százalékát bonyolították le. Idén, egész évre számolva, részesedésük a forgalomban nem egészen 1 százalékos, s ehhez még tegyük hozzá, hogy jelenleg magánfuvarosok már egyáltalában nincsenek.

Az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat tehát — mint Rákosi elvtárs előre megmondta — súlyos csapást mért a régi rendszer híveire, a tőkésosztály maradványaira, a spekulánsokra, s ugyanakkor jelentős mértékben kiszélesítette, tovább erősítette nép-gazdaságunk szocialista alapjait.

• A munkás-paraszt szövetség megszilárdulása, népünk egységének további erősödése

Az elmúlt évben tovább erősödött a munkásosztály és a paraszt-ság szövetsége. Ebben is döntő szerepe volt a párt és a minisztertanács 1951 december 2-i határozatának.

A határozatot megelőző időszakban súlyos közellátási nehézségekkel küzdöttünk. A szabadpiacon nagyarányú áremelkedés következett be. Az iparcikkellátásban is jelentős zavarok mutatkoztak. Föllendült a spekuláció, s dolgozó népünk ellenségei nehézségeink kihasználására törekedtek. Fölvásárolták az élelmiszereket és az iparcikkeket, hogy uzsoraáron adják tovább a munkásoknak és a dolgozó parasztoknak. A helyzetet elemezve Rákosi elvtárs megállapította:

„A munkásosztály egyre elégedetlenebbül nézi ezt a fejlődést, amely életszínvonalát a gazdag parasztság javára megrontja. A parasztság spekulációval nem foglalkozó része is elégedetlen emiatt, s követeli, hogy változtassunk ezen a helyzeten... E jelenségek kezdik lazítani a munkás-paraszt szövetséget is, ami számunkra nem közömbös.“

A határozat nyomán gyökeresen megváltozott a helyzet. Csökkentek a szabadpiaci árak. Iparcikkellátásunk zavarai megszűntek. Súlyos csapást mértünk a spekulációra. Megszűntek, vagy legalábbis

minimálisra csökkentek azok az áruforgalom területén mutatkozó surlódási felületek a város és a falu között, amelyeket részint vázolunk. Ezek a változások — mondhatnánk, természetesen — tovább erősítették a munkás-paraszt szövetséget, s ennek hatása nem utolsó sorban a begyűjtés már ismertetett számaiban is megmutatkozott.

Erősödött népünk békeharca, s ezzel párhuzamosan gyűlölete a háborús gyujtogatók ellen, elsősorban azért, mert dolgozóink világosan megértették és mindjobban megértik, hogy gazdagodó életünket, mindennapi sikereinket, amelyhez nagymértékben hozzájárult pártunk és kormányunk 1951 december 2-i határozata is, a külső és belső ellenség egyaránt veszélyezteti s meg kell tőlük védeni.

Ezt a szépülő, gazdagodó életünket, s ennek megvédéséért kibontakozott elszánt békeharcunkat Tollas Sándorné debreceni dolgozó paraszttasszony, termelőszövetkezeti tag, a következő szavakkal fejezte ki a magyar békeharcosok nemrég lezajlott nagy seregszemléjén, a Harmadik Országos Békekongresszuson:

„Van mindenem bőven. Tele van a kamráim élelmiszerrel, a szekrényem pedig ruhával. Azt üzenik a mi dolgozó társaink, hogy mi építeni, fejleszteni akaró emberek vagyunk, mi nem kívánjuk vissza a mult keserűségét. A jobbért, a szebbért, a szocializmus megteremtéséért megyünk harcba.

Ez fáj a világ tőkés urainak, a jobb és szebb életünk. Szítanak az új háború tüzét, hogy a mi szépülő életünket törje le, de ez nem fog nekik sikerülni, mert hátunk mögött érezzük a világbéke örét, szeretett édesapánkat, Sztálin elvtársat és a mi szeretett vezérünket, Rákosi elvtársat.“

Dolgozó népünk egyebek közt azzal hálálta meg a pártunk és kormányunk emlékeztető határozata nyomán bekövetkezett eredményeket, hogy a Harmadik Békekölcsön kibocsátási összegét több mint 450 millió forinttal túljegyezte, mert megtakarított pénzével is erősíteni akarja szocializmusépítő hazánkat. A Harmadik Békekölcsön jegyzésének lezárásakor közzétett hivatalos nyilatkozat megállapította, hogy „kimagasló volt a kötelességteljesítésben élenjáró munkásosztály, az alkalmazottak, elsősorban Budapest dolgozóinak jegyzése. Derekasán jegyzett dolgozó parasztságunk is, különösen kimagaslóan jegyezték az állami gépállomások“.

★

Az elmondottak korántsem merítik ki az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat segítségével elért összes eredményeket, már

csak azért sem, hiszen a határozatban foglalt rendszabályok mindennapi életünknek minden, vagy legalábbis majd minden területén többé-kevésbé éreztették hatásukat, s éreztetni fogják a jövőben is. Itt csak a leglényegesebb eredményekre kívántunk rámutatni.

Az elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy a határozat végrehajtását lényegében helyesen oldottuk meg, s ennek megfelelőek az eredmények is. De azt se feledjük, hogy a határozat egyik-másik részletében, esetenként ezek gyakorlati végrehajtásában, voltak bizonyos hibák, amelyeket azonban nagyrészt már kiküszöböltünk, részben pedig fokozatosan kiküszöbölünk. Ilyen hibák mutatkoztak például az egyes árucikkek árainak egymáshoz viszonyított arányában. Ezért módosítottuk idén az egyes tüzelőfeleségek árát, csökkentettük a vasúti utazások egyrészénél érvényben volt túlzottan magas és megokolatlan kedvezményeket. Kormányunk ezért szállította le egyebek közt mintegy 25 százalékkal az egyes szárzésztafajták árát, ezért mérsékelte 60 fillérről 50 fillérré a zsemlye árát, s szállította le egyes tejtermékek, baromfi- és halfélék árát. Kisebb következtelenségek történtek a mezőgazdasági cikkek forgalmának főlzabadítása körül is: egyes cikkeknel nem minden tekintetben érvényesült a szabadforgalom lehetősége. Ezeket a hibákat most, az 1953/54. évi beadási rendszer során kell kijavítanunk. De mindezek a hibák, a határozat összes rendszabályainak sikeres végrehajtásához képest lényegtelenek voltak, s a határozat sikerét nem befolyásolták.

Mégis hiba volna, ha úgy gondolnánk, hogy a határozat óta eltelt egy év sikereinek és eredményeinek vizsgálatából azt a következtetést kell levonnunk, hogy ezzel a határozattal már nem kell tovább törödnünk, hogy most már minden simán megy a maga útján, s legföljebb csak az évfordulókon kell ilyen, vagy amolyan formában írásban, vagy szóban ünnepélyesen visszaemlékezni. A kommunistákat az jellemzi, hogy nem részegülnek meg a sikerektől, nem pihennek meg babéraikon. Mi se volnánk kommunisták, ha az ilyen nagyfontosságú határozatot, mint pártunk és kormányunk 1951 december 2-i határozata volt, nem vennénk újra meg újra elő, nem vizsgálnánk meg lelkiismeretesen végrehajtásának újabb hatásait, s a netán fölbukkanó hiányosságokat, ha nem követnénk el mindent, hogy az elért eredményeket tovább szilárdítsuk, s hogy az eddigi eredményekre támaszkodva kiszélesítsük, továbbfejlesszük őket.

Ez már csak azért is szükséges, mert amint említettük, ez a határozat mindennapi életünknek majd minden kérdésével összefügg. S ez nemcsak azt jelenti, hogy a határozat eredményes

végrehajtása nyomán jelentkező sikerek tovább erősítik egész népgazdaságunkat, s fordítva, az esetleges hiányosságok kedvezőtlenül befolyásolhatják más területen elért eredményeinket is, hanem azt is jelenti, hogy népgazdaságunk minden sikere méginkább megszilárdítja az 1951 december 2-i párt- és minisztertanácsi határozat eddig elért eredményeit, hiányosságaink, hibáink pedig gyöngítik azokat. S hogy népgazdaságunknak jelentős eredményei ellenére, még vannak hiányosságai, mégpedig számottevő hiányosságai és ebből fakadóan nehézségei is, arra Gerő elvtárs pártunk központi vezetőségének november 29-i ülésén rámutatott.

★

Pártunk irányításával kormányunk mindent megtesz ezeknek a nehézségeknek leküzdésére.

Mint már említettük, idei termésünk a vártnál gyöngébben sikerült. Kapitalista országokban hasonlóan kedvezőtlen időjárás esetén a dolgozók hatalmas tömegei jutnak válságos helyzetbe, ugrásszerűen emelkednek az árak, csökken a munkások életszínvonala, százezerszám jutnak koldusbotra a parasztok, s csak a nagytőkés- és nagybirtokosok nem érzik a rossz termés okozta károkat, sőt ezeket is arra használják föl, hogy még jobban kizsákmányolják a dolgozókat. De a mi országunk immár nem a kizsákmányolók országa, hanem a dolgozók szabad hazája. Pártunk kezdeményezésére kormányunk, a december 2-i határozatra támaszkodva, megtette a szükséges intézkedéseket, hogy mint eddig, továbbra is biztosítsa a dolgozók szükségleteinek zavartalan kielégítését, egész népgazdaságunk további egészséges fejlődését. Ilyen intézkedések voltak a többi közt az élelmiszerkivitel csökkentése, a kukorica- és burgonyabeadási kötelezettség jelentős mérséklése, a parasztságnak nyújtott vetőmag- és pénzkölcsönök, a korábban előrelátóan és tervszerűen felhalmozott tartalékok egy részének fölhasználása, stb. Az említett intézkedések közé tartozik például az is, hogy az idej gabona jobb minőségének figyelembevételével fokoztuk a gabona kiörlését — ezáltal ugyan a kenyér színe sötétebb lett, de ugyanakkora mennyiségű gabonából jelentősen nagyobb mennyiségű kenyeret készíthetünk. A szükséges intézkedések sorába tartozik az is, hogy bíróságaink szigorúan megbüntetik és a jövőben is megbüntetik majd mindazokat a spekulánsokat, áruhalmozókat és rémhírterjesztőket, akik megkísérlik, hogy a gyöngébb termést saját aljas céljaikra kihasználják.

Idetartozik az a könyörtelen harc is, amelyet pártunk a saját sorainkban is helyel-közzel megtalálható opportunisták és oportunizmus ellen indított.

Végül, de nem utolsó sorban az is hozzásegít bennünket az aszály és fagykár okozta nehézségek leküzdéséhez, hogy tagjai vagyunk a szabad országok Szovjetunió-vezette hatalmas táborának.

„Nem utolsó sorban ez az új típusú gazdasági együttműködés (mármint a béketábor országainak együttműködése) és kölcsönös segélynyújtás tette lehetővé a mi számunkra is, hogy bátran szembenézzünk a nehézségekkel, s a fagy és aszály ellenére biztosítsuk népünk zavartalan ellátását és népgazdaságunk szakadatlan fejlődését” — mondotta Gerő elvtárs a központi vezetőség november 29-i ülésén.

★

Most pedig lássuk, mit kell tennünk, hogy a határozat végrehajtása nyomán elért eredményeket ne csak megtartsuk, hanem tovább is fejlesszük.

Előljáróban mindjárt állapítsuk meg, hogy ehhez semmiféle különleges új intézkedés nem szükséges. Csak az kell, hogy kiküszöböljük a munkánkban mutatkozó hiányosságokat, kiebrudaljuk pártunk soraiból az oportunistát, a liberalizmust, s az eddiginél is szívósabban harcoljunk a párt- és állami határozatok következetes megvalósításáért, hogy végrehajtsuk pártunk központi vezetősége június 27-i és november 29-i üléseinek határozatait.

Pártunk központi vezetőségének november 29-i határozata világosan megjelölte a népgazdaságfejlesztés területén előttünk álló feladatokat, s mint már megállapítottuk, ezek közül mindegyik közvetlenül, vagy közvetett módon összefügg az 1951 december 2-i párt- és minisztertanácsi határozat elért eredményeinek megszilárdításával és továbbfejlesztésével. Ezúttal csak azokat a feladatokat soroljuk föl, amelyek nyilvánvalóan közvetlenül kapcsolódnak ehhez a kérdéshez.

1. Biztosítsuk az 1952-es ipari termelési terv sikeres teljesítését és túlteljesítését.

2. Készítsük elő az iparunk 1953. évi termelési feladataira való zökkenőmentes átmenetet, s biztosítsuk, hogy iparunk 1953-ban 16 százalékkal emelje termelését 1952-höz képest, mégpedig úgy, hogy a termelés januártól decemberig hónapról-hónapra minél egyenletesebben emelkedjék, s a tervek általános teljesítése mellett exporttervünket is sikeresen teljesítsük.

3. Biztosítsuk, hogy mezőgazdaságunk minden szektora, állami gazdaságaink, termelőszövetkezeteink, dolgozó parasztjaink és nem utolsó sorban a kulákok is, idejében és teljesen eleget tegyenek beadási kötelezettségüknek, s ugyanakkor a beadás után fennmaradó fölöslegeiket szabadon, korlátozás nélkül vihessék piacra.

4. Sikeresen fejezzük be az őszi mezőgazdasági munkák hátralevő részét, s készítsük elő a tavaszi munkák gyors és szervezett végrehajtását.

5. Emeljük tovább az egész mezőgazdaság — mind a növénytermelés, mind az állattenyésztés — hozamát és árutermelését.

6. Szüntessük meg a munkafegyelem lazaságait, javítsuk meg a bérfegyelmet, szüntessük meg a lógásokat, az igazolatlan hiányzásokat, stb.

7. Valósítsunk meg szigorú takarékossgot a népgazdaság és az állami élet minden területén. Az eddiginél is szigorúbban lépünk föl azokkal szemben, akik pazarolják a nép vagyont, károsítják a szocialista vagyont, az állami, vagy a szövetkezeti tulajdont.

8. Gyökeresen javítsuk meg a gazdaság állami vezetését és a pártmunkát. Növeljük a gazdasági és pártkáderek szakképzettségét.

A pártmunka megjavításához nem utolsó sorban az is hozzátartozik, hogy megszüntessük a párttagok, sőt pártszervezetek egy része közt is mutatkozó olyanfajta opportunizmust, hogy nemtörődöm módon szemlélik az ellenség támadását a közellátás frontján, s beállnak azok soraiba, akiket a központi vezetőségünk határozata úgy jellemzett, hogy „személyes sértésnek tekintik, ha ilyen aszályos esztendőben a kenyér színe valamivel barnább, mint az előző évben megszoktuk... morognak, ha véletlenül valamely áruból, amely nem is elsőrendű fontosságú, vagy amelyet kényelmesen lehet helyettesíteni más áruval, más termékkel, a szokottnál esetleg kissé kevesebb van“.

Ezek az előttünk álló legdöntőbb feladatok, s kétségtelen, hogy e feladatainkat teljesíteni is fogjuk, ha jól dolgozunk, kijavítjuk munkánk eddigi hiányosságait, bátran szembenézünk a fagy és az aszály okozta nehézségekkel, határozottan harcolunk a párt- és kormányhatározatok következetes végrehajtásáért.

Teljesíteni fogjuk az előttünk álló feladatokat, mert pártunk és kormányunk élén olyan vezér áll, mint a mi forrón szeretett Rákosi elvtársunk, mert tagjai vagyunk a Szovjetunió-vezette nagy béketábornak, amelynek vezetője, az egész haladó emberiség reménye, büszkesége és vezére: Sztálin elvtárs.

A szocializmus alapelve

A szocializmus szovjetunióbeli győzelmével az emberiség sokszázados fejlődése során először valósult meg a társadalmi élet történelmileg leghaladóbb és legigazságosabb elve: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“. Ez a döntő történelmi mozzanat megnyitotta a termelőerők példátlanul gyors fejlődésének korszakát, a személyiség igazi és mindenirányú fölvirágzásának, szellemi és fizikai képességei teljes kibontakozásának korszakát.

Lenin—Sztálin pártja a gyakorlatban valósította meg a szocialista társadalom alapelvét, s ma már a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útján vezeti a szovjet népet. A szovjet társadalom történelmi fejlődése a legmagasabb fok, a teljes kommunizmus felé a szocializmus legfontosabb tartópilléreinek megszilárdítása alapján történik.

Sztálin elvtárs zseniális eszméi a marxista-leninista tudomány ragyogó fényével világítják meg a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útját, s a szovjetek országának fölvirágoztatása végett újabb munkahőstettekre lelkesítik a szovjet népet. Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című klasszikus munkájában kidolgozta a kommunizmusba való átmenet előkészítéséhez szükséges legfőbb feltételek programtégeit, s fölvázolta a kommunista társadalom fölépítésének tudományosan megalapozott távlatait.

A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik ötéves tervhez a népgazdaság óriási arányú fejlődésével, a szovjet nép anyagi jólétének hatalmas emelkedésével, kulturális és egészségügyi színvonalának további növekedésével számolnak. Az öt éves terv teljesítése a szovjet társadalom újabb nagy lépése lesz a kommunizmusba vezető úton.

A munka joga és a képesség szerinti munka kötelezettsége

A szocializmus alapelve — „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“ — a szocialista termelőviszonyok kifejezője. Nemcsak elosztási elv ez, hanem mindenekelőtt a társadalmi termelés szervezetének elve, a kommunizmus első fázisának általános marxista formulája.

A burzsoá társadalom, s minden kizsákmányoló társadalom termelőviszonyai közt elsovad, elcsúszkád, nem bontakozhat ki, s nem fejlődhet megfelelően a dolgozó tömegek képessége, tehetsége, alkotó kezdeményezése.

Az antagonista, vagyis kibékíthetetlenül ellenséges osztályokra tagozódó társadalmak termelőviszonyainak alapja a termelőeszközök magántulajdona. A kizsákmányoló osztályok, mint a termelőeszközök tulajdonosai, a termelőeszközöktől megfosztott milliókat rákényszerítik, hogy nekik dolgozzanak.

Marx kifejtette, hogy a tőkés termelőviszonyok nem a dolgozó emberek kölcsönös viszonyai, hanem munkások és tőkésék, bérlők és földbirtokosok viszonyai, egyszóval kizsákmányolási viszonyok. „Mint független személyek — mondja Marx — a munkások *elszigetelt* emberek, akik egyazon tőkével, de nem egymással lépnek viszonyba. Kooperációjuk csak a munkafolyamatban kezdődik, de a munkafolyamatban a munkás már nem önmagáé.“ (Marx. A tőke. 1. kötet. 359. lap. Szikra 1949.)

A kapitalizmusban a termelőerők alkotóelemei elválnak, elszakadnak egymástól. A munkaeszközöket a magántulajdon korlátja határolja el a dolgozó emberektől.

A szocializmusban a termelőerők elemeit a társadalmi tulajdon egyesíti. A Szovjetunióban a termelőeszközök társadalmi tulajdonának megszilárdulása és a kizsákmányoló osztályok megszüntetése következtében az emberi munka megszabadult a kizsákmányolás jármától. A társadalom valamennyi polgárának egyforma a viszonya a munkaeszközökhöz; mindegyikük egyaránt munkához juthat a társadalom gyáraiban, bányáiban és a társadalom földjein. Az uralkodás és alárendeltség, vagyis a kizsákmányolás régi termelőviszonyait a társadalom egyenlőjogú tagjai baráti együttműködésének és kölcsönös segítségének új termelőviszonyai váltották föl.

Az új termelőviszonyok kizárják az emberek kizsákmányolásának lehetőségét, s ezzel világtörténelmi jelentőségű fölényt biztosítanak a szocializmusnak a kapitalizmussal szemben. A termelőeszközök társadalmi tulajdona, a szocialista terülgazdasági rendszer és a szocialista munkaszervezet biztosítja a társadalom munkaerő-

forrásainak és az emberek alkotóerejének észszerű fölhasználását, s lehetővé teszi, hogy az emberek képességük szerint dolgozzanak. A társadalmi munkatermelékenység növekedésének kimeríthetetlen forrása ez a szocializmusban.

A tőkés gazdasági rendszer nem képes a társadalom munkaerő-forrásainak észszerű kihasználására, valamennyi tagjának létfontosságú fogyasztási cikkekkel való ellátására. A burzsoá rend a dolgozók fizikai és szellemi erőivel való rablógazdálkodás rendszeré.

A tőkés társadalom — bárhogy is szervezze meg a termelést — nem láthatja el az embereket képességüknek megfelelően munkával. A munkanélküliek állandó milliós serege is bizonyítja, hogy a burzsoá társadalom nem használhatja föl az embereket képességeiknek megfelelően. Az Egyesült Államokban 1906-tól 1950-ig — a háborús évek kivételével — a teljes munkanélküliek száma sohasem volt kisebb két milliónál. Ezen kívül sok millió munkás nem teljes munkahetet dolgozott, vagyis részleges munkanélküli volt. A gazdasági válságok idején az Egyesült Államok munkanélkülieinek száma elérte a 17 milliót. A tőkés országok óriási munkanélküli serege nyomást fejt ki a munkapiacra, s rákényszeríti az embereket, hogy bármilyen munkát, akármilyen föltételekkel elfogadjanak, mert csak így menekülhetnek meg az éhhaláltól.

A burzsoá társadalomban a termelés célja és meghatározó mozzanata az értéköbbllet termelése, a lehető legnagyobb profit megszerzése. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fő vonásai és követelményei így fogalmazhatók meg: „a maximális tőkés profit biztosítása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése útján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása útján, végül pedig a legmagasabb profit biztosítása háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján“.

Ez a törvény megvilágítja a burzsoá társadalom dolgozói iránt tanúsított embertelen, rabló magatartás okát, létérdekeik, igényeik, mindennapi szükségleteik, sőt életük teljes semmibebevételének okát. A tőkés vállalkozók nem képességeik szerint, hanem saját önző érdekeiknek megfelelően használják föl a termelésben az embereket. A burzsoá társadalomban a munkanélkülieken, a tétlenségre ítéltelen kívül ezért fecsérlik el milliók és milliók képességüket: szak-képzettségüknek meg nem felelő beosztásban, alacsonyabb minőségű s gyakran kevésbé termelékeny munka végzésére kényszerülnek. A kapitalizmus föltartóztatja a nehéz és munkaigényes termelőfolyamatok gépesítésének fejlődését, mert a tőkésék előnyösebbnek tekintik, ha a szűkölködő embertömegekkel éhbérért

elvégeztetik az ilyen munkákat, s nem kell pénzt költeniük új gépek beszerzésére. A tőkés termelés Marx szavai szerint minden más termelési módnál sokkal nagyobb mértékben tékozolja az embereket.

A tőkés országokban szüntelenül csökken az ipari és mezőgazdasági termelőmunkát végző lakosság száma, s egyre inkább növekszik a kereskedelem és a kereskedelmi reklám körében foglalkoztatottaknak, továbbá a házicselédeknek, valamint a hadsereg, a rendőrség és az államapparátus alkalmazottainak a száma. Lenin *Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka* című művében megjegyezte, hogy 1916-ban Anglia területén körülbelül egymillió járadékos élt. Lenin hangsúlyozta, hogy az imperializmusban erősen csökken a termelő lakosság százalékaránya. 1851-ben a fő iparágak munkásainak száma Anglia egész lakosságának 23 százaléka, 1901-ben viszont már csak 15 százaléka volt.

A termelő lakosság százalékarányának viszonylagos csökkenése különösen élesen megmutatkozik az Egyesült Államokban. W. S. Thompson, reakciós amerikai népeségkutató *Emberbőség* című könyvében kifejti, hogy 1850-ben az amerikai ipar és mezőgazdaság az egész lakosság 80,9 százalékát, 1910-ben 59,6 százalékát, 1940-ben pedig 46,5 százalékát foglalkoztatta. (W. S. Thompson. *Plenty of People*. p. 138. N. Y. 1948.)

A kapitalizmus a lakosság óriási tömegét, a munkások és a fizetési alkalmazottak valamennyi családtagját, a gyermekektől az aggastyánokig, kínzó bérmunkára kényszeríti. Hivatalos adatok szerint az Egyesült Államokban mintegy hárommillió gyermek kényszerül elcsigázó bérmunka végzésére. A férfiak és nők „termelőképes korhatárát” az Egyesült Államokban 64 évek tartják. Az ország 65 milliónyi munkaképes lakosságából több mint 50 millió voñszolja a bérrabszolgaság láncát.

De ugyanakkor az amerikai munkaerők jelentős része improduktív módon elfecsérlődik. 1948 júliusában például 65 153 000 munkaképes emberből 24 430 000 volt a munkanélküliek, nem teljes munkaidőt dolgozók, illetve ideiglenesen munkanélküliek száma.

Az Egyesült Államok mezőgazdasága, bányászata és földolgozóipara a rendelkezésre álló munkaerőállománynak mindössze 42,2 százalékát foglalkoztatja. Ha ehhez hozzászámítjuk az építőiparban, a közlekedésben és a közszolgáltatásban dolgozó munkásokat és alkalmazottakat, kitűnik, hogy az anyagi termelésben foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma csak 55,8 százaléka az egész munkaerőállománynak. Vegyük figyelembe azt is, hogy a Egyesült Államok termelésének zöme haditermelés, a munkaerőállomány fennmaradó része, az összes bérmunkásoknak csaknem fele, a burzsoá kereskedelmi és pénzügyi, illetve rendőri és közigazgatási appa-

rátusban, vagy pedig a burzsoá családok háztartásában dolgozik. Jellemző, hogy a kereskedelmi dolgozóknak az egész lakossághoz viszonyított százalékaránya az 1870-es 6,8-ról 1948-ban 19 százalékra emelkedett, azaz csaknem megháromszorozódott. (V. ö.: Yoder, Manpower economics and labor problems. pp. 39—40. N. Y. 1950.)

Az emberi alkotóképesség esztelen tékozlásának példája, hogy a női munkaerőt valamennyi tőkés országban barbár módon, főként kiegészítő jellegű, szakképzettséget nem igénylő munkákra használják föl. S ugyanakkor a nők egyetlen burzsoá országban sem kapnak a férfiakéval azonos munkáért velük egyenlő bért. A CIO (az Ipari Szakszervezetek Kongresszusa) egyik bizottságának adatai szerint az Egyesült Államok földolgozó iparának 25 ágában a nők átlagos munkabére a legutóbbi években 32 százalékkal volt kisebb, mint a férfiaké. (Lásd: Labor Fact Book. 9. p. 66. N. Y. 1949.) Kanadában a nőket 45 százalékkal kisebb bérért dolgoztatják, mint a férfiakat, Angliában pedig a nők mindössze feleannyi munkabért kapnak, mint a férfiak. S ugyanakkor az európai országok kormányaiban helyetfoglaló jobboldali szocialisták még a kisujjukat sem mozdítják, hogy a nőknek egyenlő munkabért biztosítsanak. Sőt mi több, a Labour-párti miniszterek annak idején váltig erősítették, hogy a férfiakéval egyenlő női munkabéreket a társadalom sínylené meg.

A tőkés országokban különösen féktelenül zsákmányolják ki a nemzeti kisebbségi dolgozók munkaerejét. A munkásoknak ez a csoportja hitvány bérért kényszerül a legnehezebb munkák elvégzésére, s még csak nem is remélheti, hogy a szakmunkások sorába emelkedik. Yoder, amerikai közgazda *A munkaerőgazdálkodás és a munka-problémák* című, ímént idézett munkájában kifejti, hogy a Egyesült Államokban a négerek kétharmada csak gyatrán fizetett segédmunkásként dolgozhat. A néger nők kilenctizede mezőgazdasági segédmunkás vagy pedig háztartási cseléd.

A kapitalizmus munkaerőtékozlása különösen kegyetlenül és embertelenül nyilvánul meg a gyarmatokon. A tőkés termelés tönkreteszi a kisiparosokat és a parasztokat, tízmilliókat változtat hajléktalan koldusokká, fokozza a falusi szegénység földinségét, mérhetetlenül növeli a tömegek nélkülözését és nyomorát, éhínséget, betegséget és halált hoz rájuk.

Az imperializmus tengődésre, elkorcsosulásra ítéli a gyarmati és a függő országok népeit, kiszívja vérüket, aláassa és felőrli fizikai és szellemi erejüket, elnyomja minden alkotóképességüket.

Az amerikai imperialistáktól függő latinamerikai országok dolgozóinak helyzete éppoly nyomorúságos és megalázó, mint a gyarmati

sorban tengődő népeké. Latin-Amerika nemzeti jövedelme egytizenkettede az Egyesült Államok nemzeti jövedelmének, jóllehet lakosainak száma csaknem annyi, mint az Egyesült Államoké (körülbelül 150 millió). William Foster, az Amerikai Kommunista Párt elnöke a tények gondos tanulmányozása alapján a következő megállapításra jut: „A munkásság és parasztság kizsákmányolása olyan nagymérvű Latin-Amerikában, hogy ezeknek az osztályoknak nagy tömegei mélyen az egészség megőrzéséhez szükséges minimális életszínvonal alatt tengődnek. Mindennek következményeként az elnyomorodás egész népek életét veszélyezteti.“

A tőkés termelés mindinkább rontja a munkakörülményeket. A legnagyobb hasznot hajszóló tőkések fokozzák a munka intenzitását, a géptechnikát a munkás erejének kimerítésére használják föl. A mértéktelen megerőltetés miatt a munkások idő előtt elhasználódnak, kidőlnek a sorból.

A munkaerővel való tőkés rablógazdálkodás fejeződik ki a leg-
elemibb munkavédelmi és biztonsági rendszabályok semmibevevé-
sében is. Ez a helyzet sokmillió dolgozó pusztulásával jár, s számtalan balesetet okoz. Az Egyesült Államokban évente körülbelül kétfélmillió munkást ér baleset, s csaknem 20 000 dolgozó pusztul el üzemi balesetek miatt. (Lásd: Munka és tőke az Egyesült Államokban. 68. lap. Oroszul.) Angliában az üzemi balesetek száma 1938-tól 1942-ig 78 százalékkal emelkedett, s a háború idején évente 300 000 munkás vált üzemi balesetek áldozatává. A második világháború idején üzemi balesetek miatt több ember pusztult el Angliában, mint a hadicselékmények következtében.

Egyetlen burzsoá ország sem biztosítja és nem is biztosíthatja a legemlőbb emberi jogot: a munka jogát.

Az Egyesült Államokban éveken át síp-dobbal reklámozták az úgynevezett „teljes foglalkoztatottság“ törvénytervezetét, s végül nagy hűhó után az 1946-ban elfogadott törvény a „mindenkinek biztosítunk munkát“ korábban hangoztatott tétele helyett már csak homályos utalásokat tartalmazott a „maximális foglalkoztatottságról“, amely sem a kormányra, sem a vállalkozókra nem hárít különösebb kötelezettségeket. S mintha csak e törvény megcsúfolása végett történt volna: a következő években az Egyesült Államok munkanélkülisége rohamosan emelkedett. Ez a tény is bizonyítja, hogy a kapitalizmus nem küszöbölheti ki a munkanélküliséget és nem szüntetheti meg a termelőerők tékozlását.

A Szovjetunióban a munka jogát, a biztosított munka jogát a Sztálini Alkotmány mint törvényt rögzíti. E jog biztosítója: a népgazdaság szocialista szervezete, a szovjet társadalom termelőerőinek szakadatlan fejlődése, valamint a válságok és a munkanélküliség

ismeretlensége. A szocializmusban a társadalom tervszerűen osztja el a munkaerőt az egyes termelőágak közt. Az emberek képességeik szerint dolgozhatnak, s a lehető legnagyobb haszonnal gyümölcsözteshetik tudásukat, szakmai ismereteiket és termelési tapasztalataikat. Így azután a szükség kényszerítő hatására vállalt nehéz, nyűgös munka átváltozik alkotó tevékenységgé, amely nagyfokú erkölcsi kielégülést szerez az embernek.

A rohamosan fejlődő szocialista népgazdaság teljesen és a legcélszerűbben használja föl az ország munkaerőforrásait. Fényesen bizonyítja ezt a Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak számának növekedése. A munkások és az alkalmazottak száma 1930-ban 14 530 000, az első ötéves terv végén pedig 39 200 000 volt, s az ötödik ötéves terv végére körülbelül 15 százalékkal haladja meg az 1950. évit.

A szocialista rend nagyszerű, haladó szerepét az emberiség anyagi és szellemi életének fejlődésében a szocializmus Sztálin elvtárs által föltárt gazdasági alaptörvénye határozza meg. A szocialista termelés célja — Sztálin elvtárs tanítása szerint — nem a profit, hanem az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégítése.

A burzsoá társadalomban a technika fejlődése a munkanélküliség növekedésével, nyomorával, a dolgozók még fokozottabb leigázásával jár, s a munkásokat méginkább a gép rabjaivá teszi. A tökéletes termelőmód megszilárdítja és elmélyíti az eltorzult munkamegosztást, amely arra kényszeríti a munkást, hogy életfogytiglan egy és ugyanazzal a szűk keretek közé szorított művelettel bajlódjék. Az ilyen munkamegosztás visszafejleszti a dolgozók képességeit, s fizikai és szellemi fejlődésének kárára egyoldalúan specializálja, megnyomorítja, s korlátozott funkciók rabjává teszi a munkást.

A kapitalizmus munkamegosztása nemcsak a munkásokat nyomorítja meg, de az uralkodó osztályok tagjait is szellemi és fizikai korszokká változtatja. Az uralkodó osztályok képviselői egyoldalúan fejlődnek, s értéktelen semmiemberekké válnak.

A kapitalizmus kényszerű munkamegosztásának elmélyülése a szellemi és a fizikai munka, illetve a város és a falu ellentétének kiegyezésében fejeződik ki. A kapitalizmus ezeket az ellentmondásokat a végsőkig fokozza.

A szocializmus megszabadítja a társadalmat a tökéletes gépfelhasználási mód szörnyű ellentmondások hatásától, a munkamegosztás eltorzult formájától. A szocialista társadalomban a technika fejlődése és a termelés növekedése alapul szolgál a dolgozók anyagi jólétének és kulturális-műszaki színvonalának szüntelen emelkedéséhez. Ez volt egyik legfontosabb oka a Sztahanov-mozgalom-

nak, amelyben a dolgozók általános műveltségének és műszaki ismereteinek nagyarányú fejlődése fejeződött ki. A szocialista társadalomban nincs ellentét a szellemi és a fizikai munka közt; ez a társadalom leküzdí az embereket életfogytiglan részfunkciók elvégzésére kárhóztató régi munkamegosztás káros következményeit.

A szovjet szocialista társadalom megsemmisítette a szellemi és a fizikai munka évszázados szakadékának osztályalapjait, lehetlenné tette, hogy a szellemi munkások kizsákmányolják a fizikai dolgozókat. A fizikai és a szellemi munkának az antagonista társadalmi alakulatokat jellemző ellentéte azon alapszik, hogy a termelőeszközöket birtokló kizsákmányoló osztályok az oktatás, a közigazgatás és a kultúra vívmányait is kisajátították. Az antagonista társadalom megakadályozza, hogy a dolgozók tanuljanak, művelődjenek, közigazgatási funkciókat betöltsenek, s fizikai kényszermunkára, kizsákmányoltságra és rabságra kárhóztatja őket. A szovjet társadalomban nincsenek antagonista osztályok, a szellemi és a fizikai dolgozók érdekei nem ellentétesek, s megszűntek azok az okok, amelyek miatt a kapitalizmushban a szellemi és a fizikai munka emberei közt válaszfal húzódik.

A szocializmushban természetesen nem tűnhetnek el egycsapásra, hanem még hosszú ideig megmaradnak a szellemi és a fizikai dolgozók kulturális és műszaki színvonalának különbségei. A munkások és parasztok kulturális és műszaki színvonala még bizonyos ideig nem éri el a kívánt magas fokot. E színvonal emelése elsőrendű jelentőségű a termelőerők növekedése s az emberek fizikai és szellemi képességeinek mindenirányú kifejlődése szempontjából. Éppen ezért ez a szocialista társadalom egyik legfontosabb feladata. A szocializmus ezen a területen azért van óriási fölényben a kapitalizmussal szemben, mert a szocialista társadalomban a szellemi munka nem osztálymonopólium és semmi sem akadályozza a fizikai munkások fölemelkedését a szellemi munkások színvonalára.

A burzsoá társadalomban az értelmiség sorába csak ritka esetekben juthat be fizikai dolgozó, munkás vagy paraszt. A szovjet értelmiség viszont zömében a munkások és parasztok, illetve gyermekeik közül került ki. A gyárak, a közlekedés és a mezőgazdaság munkáját a népből, a munkásságból és a parasztságból származó emberek vezetik. Az állami és társadalmi tevékenység minden területén, az építő munka valamennyi ágában mindinkább növekszik a dolgozók tudatossága és kulturális színvonala.

A szovjet hatalom megvalósította az általános kötelező oktatást, s ma már a hétéves oktatást tette általánosan kötelezővé. Ez újabb hatalmas lépés a lakosság műveltségi színvonalának fölemelésére. Az új ötéves terv végén befejeződik a hétéves oktatásról az általá-

nos középiskolai oktatásra való áttérés a nagyobb városokban és az ipari központokban, a következő öt éves tervben pedig ez az átmenet megvalósul a többi városban és faluhelyen is.

A szovjet hatalom éveiben több ezer új iskola és kulturális intézmény létesült. A szovjet állam évente a költségvetési kiadásoknak legalább 25 százalékát költi szociális és kulturális célokra.

A felsorolt adatok megvilágításában még kirívóbban mutatkozik meg a tőkés országok közoktatásának nyomorúságos helyzete. Angliában a gyermekeknek több mint 60 százalékát ósdi iskola-épületekben oktatják. London 25 iskolájában még ma sincs villanyvilágítás és vízvezeték. (Lásd: Communist Review. August 1951. pp. 232—233.) Az Egyesült Államokban, a világ leggazdagabb tőkés országában az iskolák többsége düledező viskókban, fészerekben, pincehelyiségekben működik. A tanítókat nyomorúságosan fizetik. Közoktatási célokra a költségvetési kiadásoknak alig egy százaléka jut. Nehezen képzelhető el, hogy az Egyesült Államok iskoláiban sikeresen kibontakozhatnak az ifjúság képességei, amikor minden egyes osztályban több mint 60 gyermek tanul, s a tanítók még a diákok előmenetelének ellenőrzésére sem képesek. Mindennek tetejébe sok gyermek még ezekben a nyomorúságos iskolákban sem tanulhat. Nem csoda tehát, hogy az Egyesült Államokban tízmilliók teljesen, vagy csaknem teljesen írástudatlanok, s ezért csak szakképzetlen munkásként foglalkoztathatók. A gyarmatokon és a függő országokban pedig mondhatni általános az írástudatlanság. Indiában például a lakosság 90 százaléka írástudatlan, s a nőknek alig 2—3 százaléka ír-olvas.

A Szovjetunióban mind nagyobb arányokat ölt a szakmai oktatás és a dolgozók szakmai ismereteinek tökéletesítése. A háború utáni első öt éves terv idején több mint 34 millió munkás és alkalmazott bővítette szakmai ismereteit. Tíz év alatt, 1940-től 1950-ig, csak a munkaerőtartalékok oktatási rendszeréből több mint ötmillió fiatal szakmunkás került ki.

A Szovjetunióban a kultúra vívmányai hozzáférhetőek a néptömegek számára, s a lakosságnak a kapitalizmusban az oktatás és a művelődés lehetőségétől teljesen megfosztott rétegei, vagyis a dolgozó nők, a parasztság és a nemzeti köztársaságok lakossága számára is. A népek történelme eddig nem ismert ahhoz foghatóan nagyszabású és lendületes kulturális építőmunkát, amelyen most a Szovjetunióban folynak.

A szocializmus nemcsak a városban teremti meg az alkotó munka lehetőségét, hanem falun is, mivel megszünteti a falusi lakosság évszázados kulturális és műszaki elmaradottságának alapjait. A parasztság századokig a földesurak, kereskedők és kulákok iga-

jában nyögött, s arra volt kárhozható, hogy kis gazdaságának szűk keretei közt, szegényes technikai felszereléssel, egyoldalú, kezdetleges munkát végezzen. Ez megakadályozta, hogy a falusi lakosság szakismereteket szerezzen, s így azt is lehetetlenné tette, hogy a falvakból szakemberek kerüljenek ki. A szocializmusban a dolgozóknak megvan minden lehetőségük képességeik kifejlesztésére, különféle szakismeretek szerzésére, mesterségbeli tudásuk gyarapítására. A régi, legfőljebb csak a faekét meg a sarlót ismerő írsztudatlan földművelők helyét a földművelés, az állattenyésztés és a kertészet képzett mesterei, a technikai felszerelések kezeléséhez kitűnően értő szakemberek foglalták el.

A szocialista társadalom minden egyes polgárának biztosítja a munka jogát, s ugyanakkor a társadalom javát szolgáló lelkiismeretes munkára kötelezi őket. A szocializmus nem tűri meg a tétlenséget és a tunyaságot, a szocializmus és a munka elválaszthatatlanok. A szocializmusban minden egyes polgárnak egyformán kötelessége, hogy képességei szerint dolgozzék.

A burzsoázia ideológusai égis magasztalják a kapitalizmust, mert állítólag lehetőséget biztosít, hogy az emberek szabadon válasszák meg: hol, mennyit és mikor dolgozzanak. A kapitalizmust azért is dicsőítik, mert állítólag felszabadítja az embereket a munkától. Ezt a mítikus szabadságot szinte még fontosabbnak tartják, mint a teljes foglalkoztatottság problémáját.

Valójában viszont a kapitalizmus csak a tőkéseket mentesíti a munkától, s ezzel lehetővé teszi, hogy élődiek módjára éljenek. Rajtuk kívül ugyan a munkanélküliek is „szabadok“ a munkától, de ez a fajta „szabadság“ a rabságnál is rosszabb.

Az új világháborút előkészítő imperialista burzsoázia dühödt támadásokat intéz a dolgozók életszínvonala és jogai ellen, mindinkább megnehezíti a munkafeltételeket, s mind súlyosabb bérrabszolgaságba dönti a dolgozókat. Az amerikai monopóliumok szövetsége, a McGraw—Hill Publishing Co. 1948. évi külön jelentésében nyíltan hangoztatja: „Nem tudnánk végigharcolni még egy háborút anélkül, hogy mindenkinek meg ne szabjuk, hogyan dolgozzék, mit tegyen és mennyit kapjon érte.“ Claude A. Putnam, az amerikai Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke pedig figyelmeztette az amerikaiakat, hogy „öt, tíz vagy tizenöt évig katonállamban fognak élni“.

A burzsoá „munkaszabadság“ tehát a burzsoáziát mindenféle munkától mentesíti, a munkásokat pedig bérrabszolgaságba dönti.

A szocializmus elítéli a munka megvetését, s a szabad, alkotó munkára épül; a munka itt a társadalom minden egyes polgárának egyformán kötelessége.

Sztálin elvtárs föltárta a munkának, mint a szocializmus alapjának, a jómódú és kulturált élet forrásának nagy alkotó szerepét, leleplezte és kigúnyolta a semmittevők és tunyák szocializmusellenes elméletét. Az élenjáró kolhozparasztok első kongresszusán mondott beszédében így szólt erről a kérdéstről:

„Néha azt mondják: ha már szocializmus van — minek akkor még dolgoznunk? Dolgoztunk azelőtt, dolgozunk most is — nem volna már ideje abbahagyni? Az ilyen beszéd, elvtársak, teljesen helytelen. Semmittevők, nempedig becsületes dolgozók filozófiája ez. A szocializmus egyáltalán nem tagadja a munkát. Ellenkezőleg: a szocializmus alapja a munka. A szocializmus és a munka egymástól elválaszthatatlan“. (*Sztálin Művei*, 13. kötet. 265. lap.)

A szocialista munkafegyelem a dolgozók tudatos kötelességteljesítésén alapszik, s megköveteli a szocialista társadalom törvényeinek és szabályainak megtartását. A jog és a kötelesség a szocialista társadalomban harmonikusan párosul, mert mindkettő a dolgozók érdekeit fejezi ki. A szocializmusban a munkafegyelem bármilyen megszegése az egész népet károsítja. Ezért harcol a szocialista állam a munkafegyelem megsértői ellen.

A szocializmus az egész népnek gazdag lehetőséget biztosít munkája termelőerejének fölhasználására. De ezek a lehetőségek még koránt sincsenek teljesen kihasználva.

A Szovjetunióban a vállalatok közt nincs konkurenciaharc, amely a burzsoá társadalomban spontánul szabályozza a munkaráfordításokat. A szocializmusban a munkaerőforrások elosztása nem ösztönösen, hanem tervszerűen folyik, s a munkaerő helyes fölhasználása a termelés emelkedésének gazdag forrása.

A fejlődés gazdag forrása

A társadalmi élet szocialista elve: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“ — a termelés gyorsuló fejlődésének egyik alapja.

A szocialista társadalom azzal, hogy az embereknek képességük szerinti munkára nyújt lehetőséget, az ember, vagyis a legfontosabb társadalmi termelőerő termelési gyakorlatának és tapasztalatának észszerű fölhasználását biztosítja. Ez óriási előnye a szocialista munkaszervezetnek a kapitalistával szemben.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a világ minden becses tőkéje közül a legbecsesebb és legdöntőbb tőke — az ember, a káder. Az emberek elhelyezésének vezérelve, hogy minden egyes munkás a megfelelő helyre jusson, s így a legjavát adhassa annak, ami tudása alapján tőle telik. Lehetővé kell tennünk, hogy a munkások növel-

jék a munka termelékenységét, s javítsák a termékek minőségét, Ez a vállalati munkaszervezés fő feladata.

A szocializmus elve — a „mindenkitől képessége szerint, mindenkinek munkája szerint” — harmónikusan egybehangolja a dolgozók egyéni és társadalmi érdekeit. Ez az elv anyagilag érdekltté teszi az embereket a termelési technika elsajátításában, munkájuk termelékenységének fokozásában.

A szocialista elosztási elvet fejezi ki a munka díjazásának az a rendszere, amely a termelés növelésére ösztönzi a dolgozókat, s biztosítja anyagi jólétük emelkedését.

A szocializmus alapelvéből következő elosztási elv éppoly gyökeresen különbözik a tőkés elosztási elvtől, mint amilyen gyökeresen különbözik a szocialista termelőmód a burzsoá termelőmódtól. Amint Marx kifejti, az elosztási viszonyok a termelőviszonyok egyik oldalát fejezik ki. Az embereknek a termelés folyamatában kialakult viszonya eleve meghatározza az elosztási viszonyok jellegét és formáját is.

A szocializmus termelőviszonyainak alapja a termelőeszközök társadalmi tulajdona. Az elosztási formák és a nemzeti jövedelemben való részesedés nagysága nem tőke vagy föld birtoklásától függ, s éppen ezért a szocializmusban lehetetlen profit vagy járadék formájában munkanélküli jövedelmet szerezni.

A Szovjetunióban a munkások és az alkalmazottak munkájukért munkabért kapnak, a kollhozparasztokat pedig teljesített munkaegységeik alapján díjazák. A díjazás mindkét esetben munka szerint, vagyis az elvégzett munka mennyisége és minősége arányában történik.

A burzsoá társadalomban a munkabér a munkaerő ára, mint-hogy itt a munkások kénytelenek munkaerejüket eladni a tőkéseknek. A munkabért a kapitalizmusban nem az elvégzett munka arányában fizetik, hiszen mindazt, amit a munkások a munkaerejük árán fölül termelnek, vagyis az általuk gyártott termékek nagyobb részét, a tőkések sajátítják ki.

A bérmunka alkalmazása a hűbériséghez képest nagy lépés volt a társadalom gazdasági fejlődésében. Ez annakidején megfelelt a termelőerők adott színvonalának, s hozzájárult a termelőerők fejlődéséhez. De az idők során a bérmunkarendszer a gazdasági fejlődés fékjévé vált; a tőkések kis csoportjának mérhetetlen gazdagságot biztosított, a néptömegeket viszont nyomorba döntötte, vásárló-képességüket csökkentette, a kapitalizmus gazdasági alapját pedig meggyöngyöztette és megrendítette.

A burzsoá elosztási viszonyok és a bennük kifejeződő burzsoá termelőviszonyok kirívó ellentmondásban vannak a modern ter-

melőerőkkel. Föltartóztatják a termelőerők fejlődését, s a dolgozók tömegét, vagyis a társadalom fő termelőerejét minden úton-módon akadályozzák alkotóképességének kifejlesztésében. Ez az ellentmondás nyilvánvalóan bizonyítja és kifejezi azt a tényt, hogy a kapitalista gazdasági alap elavult, s a társadalom anyagi és szellemi élete progresszív fejlődésének türehtetlen akadályává vált.

Korunkban az anyagi termelés csakis szocialista társadalmi formájában fejlődhet akadálytalanul és sikeresen.

A szocialista termelőmódnak új elosztási elv felel meg. A szocializmus elosztási viszonyai a dolgozók elvtársi együttműködésén és kölcsönös szocialista segítségével alapuló termelőviszonyokat fejeznek ki. Ezek az elosztási viszonyok és a bennük kifejezett szocialista termelőviszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával, a termelés társadalmi jellegével, s ezért a termelés példátlan arányú növekedését biztosítják.

A munkabér a szocialista társadalom elosztási formája: a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók részesedési formája a társadalmi termékben. A munkabér nagyságának meghatározásakor számolnunk kell a szakképzett és szakképzetlen munkának a szocializmusban még meglévő különbségével. Ez a bérezési rendszer biztosítja, hogy a szakképzett munkás öt megillető díjazást kapjon, a szakképzetlent pedig szakmai ismereteik szerzésére, a szakképzett munkások színvonalának elérésére ösztönzi.

A bérezés fő formája a darabbér, amelyben a legkövetkezetesebben fejződik ki, hogy a díjazás a végzett munka mennyiségétől és minőségétől függ. Ez a fejlett bérezési rendszer szorosan összefügg a haladó műszaki normákkal, amelyek nem az elmaradó, hanem az élenjáró munkások teljesítményéhez igazodnak.

A kolhozok jövedelmének elosztásakor hasonlóképen nemcsak a munka mennyiségét, hanem minőségét, eredményeit is figyelembe veszik. A kolhozparasztok munkaegység szerinti díjazása a terméshozamtól, illetve a jószág produktivitásától függ.

A szocialista munkabérrendszer az embereket a munkaidő és a gépi felszerelés legtermelőkenyebb kihasználására, szakmai tudásuk tökéletesítésére és munkájuk termelőkenységének növelésére ösztönzi. A társadalmi termék elosztásának ez a rendszere hozzájárult a szocialista munkafegyelem megszilárdításához, a társadalmi vagyon gyarapításához.

A szocializmusban gyökeresen megváltozott a dolgozók helye és szerepe a társadalmi termelés rendszerében, helyzetük a termelésben és a társadalmi életben.

A termelőeszközök magántulajdonának uralma mindenkor lealacsonyító, alárendelt helyzetre kárhoztatta a dolgozókat a társa-

dalmi termelés rendszerében. A kapitalizmusban a társadalmi termelés rendszerének vezetőhelyeit és a társadalmi élet kulcspozícióit a burzsoázia foglalja el. A munkások sokmilliós tömege viszont kíméletlen kizsákmányolás tárgya. A tőkés megvásárolja a munkærőt: ez a tőke tartozékává válik, s a tőkés rendelkezése szerint, tőkeként funkcionál.

A termelőeszközök társadalmi tulajdona tiszteletreméltó helyzetet biztosít a dolgozóknak mind a szocialista termelési folyamatban, mind a társadalmi életben.

A dolgozók megszabadulása a kizsákmányolás igájától, s a szocialista termelőviszonyok győzelme gyökeresen megváltoztatta az emberek nézeteit a munkáról. A szocializmusban a munkát az egész társadalom tiszteli, itt a munka immár becsület, dicsőség és hősiesség.

Az embereknek a munka iránt tanúsított új magatartását fejezi ki a szocialista munkaverseny, amely valóban népmozgalommá fejlődött. Az országos méretű szocialista munkaverseny a Szovjetunióban igen nagyhatású szervezési formája a néptömegek nagy munkaelkesedésének.

A szocialista társadalomban éppúgy, mint minden más társadalomban, a termelés változása és fejlődése a munkaeszközök változásával és fejlődésével kezdődik. De a munkaeszközök fejlődésének és tőkéletesezésének egyetlenegy társadalomban sem voltak oly rendkívül kedvező feltételei, mint most a szocialista társadalomban, ahol maguk a dolgozó tömegek — az anyagi javak termelői — a legnagyobb mértékben érdekeltek a technika fejlesztésében, a gépek és a technikai találmányok legszélesebbkörű alkalmazásában.

A szocialista társadalomban, ahol a termelés növekedése a néptömegek jólétének további emelkedését eredményezi, a dolgozók lelkesen támogatják a gépek és a műszaki újítások széleskörű alkalmazását.

A kommunista párt és a szovjet kormány biztosítja a szovjet ország gyors technikai haladását, ösztönzi az észszerűsítő és föltaláló mozgalmat, s kifejleszti a tudomány és a termelés dolgozóinak alkotó együttműködését.

A termelés technikája szempontjából a Szovjetunió nemcsak elérte, hanem már el is hagyta a főbb tőkés országokat.

A negyedik sztálini ötéves terv idején az új technikát sikeresen alkalmazó szovjet emberek nagymértékben előrevitték a népgazdaság technikai újjáalakítását. A szerszámgépállomány például a háborúelőtti évekhez viszonyítva öt esztendő alatt megkétszereződött, mégpedig főleg új, termelékenyebb szerszámgépekkel történt kiegészítése útján. A gép- és berendezésgyártás növekedése új tech-

nikai alapon történik. A háborúutáni első öt éves terv idején a Szovjetunióban körülbelül 250 új típusú fémforgácsoló szerszámgép, s több mint 1000 különleges, bonyolult szerszámgép és szerszámgép-sor gyártását kezdték meg. 1951-ben a gépgyártóipar további, mintegy 500 új típusú gép, illetve gépezet gyártását kezdte meg.

Jelentősen emelkedett a munkafolyamatok gépesítésének és vilamosításának színvonala. A fontosabb iparágakban ma már minden nehéz és fáradságos munkát gépek végeznek. A főbb mezőgazdasági munkákat is gépesítették. A kolhozok földművelő munkáinak jó kétharmadát a gép- és traktorállomások végzik.

A termelés gépesítése és automatizálása biztosítja a munkafeltételek további könnyítését és az egészségügyi viszonyok javítását, ami a szocializmusban a műszaki haladás egyik legfontosabb célja.

A műszaki haladás valóraváltásában a szovjet emberek milliói vesznek részt. A dolgozók alkotóképességének kibontakozása fényesen megmutatkozik a termelőfolyamatok tökéletesítésére irányuló gyökeres újítások és találmányok számának rohamos növekedésében. 1949-ben 450 000, 1950-ben több mint 600 000, 1951-ben pedig mintegy 700 000 ilyen találmányt, illetve újítási javaslatot alkalmaztak a gyakorlatban.

A dolgozó tömegeknek a szocializmusban kibontakozott alkotó kezdeményezését jellemezve, Malenkov elvtárs a XIX. pártkongresszuson hangsúlyozta:

„A szocializmus ellenségei s minden rendű és rangú segítőitársaik a szocializmust olyan rendszernek tüntetik föl, amely elnyomja az egyéniséget. Nincs ennél együgyűbb és ostobább elképzelés. Bizonyosult, hogy éppen a szocialista rendszer biztosította az egyéniség felszabadulását, az egyéni és kollektív alkotómunka fölvirágzását, s hogy ez a rendszer teremtette meg a néptömegekben rejlő tehetségek és képességek mindenirányú kifejlődésének feltételeit.“

A szocialista gazdasági rendszer mérhetetlen fölénye, a népgazdaság technikai fölszereltségének mind nagyobbarányú növekedése, a munkások szakmai ismereteinek bővülése, továbbá a szocialista verseny széleskörű kibontakozása a munkatermelékenység gyorsütemű emelkedését biztosítja. A Szovjetunió iparában 1929-től 1937-ig a munka termelékenysége 103 százalékkal növekedett. Ugyanez idő alatt a tőkés világban a munka termelékenysége mindössze 4 százalékkal emelkedett. Az ipari munka termelékenysége a Szovjetunióban 1945-től 1951-ig újabb 50 százalékkal fokozódott. A szovjet emberek munkatermelékenységének ilyen példátlan arányú föllendülése világosan bizonyítja, hogy a szocializmus a munka szempontjából is mérhetetlenül magasabbrendű a kapitalista gazda-

sági rendszernél. Manapság a Szovjetunió ipari termelése jelentős mértékben a munkatermelékenység növekedése, a berendezés jobb kihasználása révén emelkedik.

A Szovjetunió népgazdasága szüntelenül fölfelé emelkedik. Éppen ezért különösen fontos a szocialista munkaszervezet további tökéletesítése, s a szocialista termelési elvek következetes valórválása. Az összes tartalékoknak és lehetőségeknek a termelés továbbfejlesztését és a termékminőség megjavítását szolgáló fölhasználása meggyorsítja a szovjet társadalom haladását, biztosítja a szovjet gazdaság további fejlődését. A „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint”-elv érvényesülése nagy jelentőségű a kommunizmus magasabb fázisába való átmenet föltételeinek előkészítése szempontjából.

A szovjet társadalom már fejlődésének jelenlegi fokán is nagyszabású természetátalakító feladatokat old meg, s a természeti erőket és erőforrásokat példátlan arányokban hasznosítja. Az ország további villamosításának és a népgazdaság villamosenergiaellátásának feladatait a szovjet emberek komplex módon, a természet átalakításával és a közlekedési utak fejlesztésével párhuzamosan hajtják végre. A volgai, doni, dnyeperi és amu-darjai nagy építkezések, a védő erdőültetések nagyszabású tervének végrehajtása, továbbá a műszaki fejlesztés óriási sikerei a szocialista társadalom termelőerőinek minőségileg új fejlődési szakaszát hirdetik.

A szovjet emberek és a haladás hívei világszerte napról napra tapasztalhatják a győzelmes szocializmus országa társadalmának szédületesen gyorsütemű történelmi fejlődését. Valóra válnak Lenin elvtárs bölcs szavai: csak a szocializmussal kezdődik meg a társadalmi és egyéni élet minden területén a gyors, az igazi, a valóban tömegmértetű fejlődés az egész lakosság részvételével.

Az imperialista tábornak a kapitalizmus kieleződött ellentmondásaiba végkép belebonyolódott amerikai és angol vezetői arra számítanak, hogy elodázhathatják a gazdasági válságot, s új világháború kirobbantása útján újabb milliárdokkal örvendeztetik meg a monopolistákat. Szíves-örömmel föltartóztatnák az emberiség progresszív fejlődését, s erőnek erejével arra törekcszenek, hogy elnyomják a szocializmus és a demokrácia egyre növekvő erőit, s az egész földkerekséget az amerikai és angol monopolisták gyarmatává változtassák.

A szocializmus növekvő erői hatalmas akadályként tornyosulnak az új háború gyújtogatóinak útjába. A világ békéjének megmentéséért vívott harc élen a nagy Szovjetunió halad. A szovjet állam hatalmának erősödése tehát az agresszorok megfékezését és a béke megszilárdítását szolgálja.

A szocializmus haladó elvei világtörténelmi győzelmeket aratnak. A szocializmus már túlhaladta az egy ország kereteit, s világméreteken fejlődik. A Szovjetunió nagyfontosságú tapasztalataira és segítségére támaszkodó népi demokratikus országok kimagasló sikereket értek el termelőerőik fejlesztésében, s újra meg újra a szocialista gazdaság magasabbrendűségét bizonyítják a tőkés gazdasági rendszerrel szemben.

A népi demokratikus országok gazdaságának szocialista szektorában már megszilárdult a szocializmus „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“-elve, s hatalmas, éltető erővel hat a termelés fejlődésére. A szocialista termelési viszonyok alapján szakadatlanul fejlődik a népi demokratikus országok állami és szövetkezeti vállalatainak termelése.

A népi demokratikus országokban éppúgy, mint a Szovjetunióban, az új élet építése napról napra növeli a dolgozók anyagi és kulturális jólétét. A népi demokratikus országok előnyomulása a szocializmus útján, amelyet a Szovjetunió népei raktak le, új, szocialista termelőmódjuk fejlődését és megszilárdulását eredményezi.

A szocializmus és az egyenlőség

A szocializmus alapelvében az emberek társadalmi helyzetének, munkához való viszonyának a dolgozók harca árán kivívott egyenlősége testesül meg. A szocialista társadalomban az a szabály érvényesül, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék“.

Minden antagonista társadalmat a múltban is, ma is a kiáltó társadalmi egyenlőtlenség jellemzett. A burzsoáziának a jobboldali szocialisták soraiból kikerült ideológusai igyekeznek eltussolni a burzsoá társadalom osztályellentmondásait, s meséket költenek a munkások és a tőkések egyenlősítéséről, az osztályok eltüntetéséről a kapitalizmusban. A burzsoá propagandisták nagy garral hirdetik, hogy a modern kapitalizmus állítólag kiküszöböli, sőt már ki is küszöbölte a szociális egyenlőtlenségeket. A dolgozók kirablásának leplezésére a tőkés országokban nagynéha előfordul, hogy a tőkés munkásaiknak úgynevezett nyereségrészesedést biztosítanak, vagy egyes munkásoknak jelentéktelen névértékű vállalati részvényt juttatnak, s más hasonló szemfényvesztő fogásokkal kísérleteznek. A tőkéseknek a monopóliumokból származó profitját munkabérnek tisztelik, a tőkésüket. A munkások kizsákmányolót pedig a monopóliumok alkalmazottainak, bérmunkásainak nyilvánítják.

Ámde az élet megcáfolhatatlan tényei pozdorjává zúzzák a kapitalizmus védelmezőinek hazug meséit. A tények azt bizonyítják, hogy a tőke és a munka közt a szakadék egyre mélyebb lesz.

A kapitalista országokban a nemzeti jövedelemnek több mint felét a tőkés osztálya sajátítja ki. A monopolisták profitja évről évre szédületesen emelkedik. 1938-ban az amerikai monopóliumok profitja 3.3 milliárd dollár volt, 1948-ban több mint 34 milliárd, 1951-ben pedig — hivatalos adatok szerint — már csaknem 43 milliárd dollárra szökött fel. Ugyanakkor a tőkés országokban mindinkább növekszik a dolgozók viszonylagos és abszolút elnyomódása. Évről évre csökken a dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemben. Mivel az árak emelkednek, a reálbérek pedig csökkennek, a munkások és az alkalmazottak kénytelen-kelletlen egyre rosszabbul láplálkoznak, szegényesebben ruházkodnak, s mind nyomorúságosabb lakásokban, viskókban tengődnek. Az amerikai kormánystatisztika adatai szerint az ipari munkások életszínvonala a XIX. század végétől 25 százalékkal csökkent. Az amerikai családok mintegy háromnegyed részének nem elégséges a jövedelme a létminimum biztosítására. Amerika csaknem 20 millió főnyi „színesbőrű“ (néger, mexikói, indián, fülöpszigeti és más nemzeli-ségű) lakossága reménytelen nyomorban és inségben tengődik.

Angliában a munkások munkabérének „befagyasztásával“ egyidejűleg szüntelenül növekszenek a létfenntartási költségek: csak a legutóbbi időszakban (1946 óta) jó 34 százalékkal emelkedtek. (Labor Monthly. September. 1951. p. 426.)

A monopolisták profitjának maximális növekedése s a dolgozó tömegek életszínvonalának rendszeres csökkenése a kapitalizmus természetéből következik: a kapitalizmus célja ugyanis a maximális tőkés profit biztosítása. Az osztályok kibékítéséről és egyenlősítéséről szóló burzsoá prédikációk mögött a dolgozók könyörtelen elnyomása és a tőkének való alárendelése húzódik meg.

A szocializmus az emberek igazi egyenlőségét, vagyis a társadalmi termelésben és a társadalmi életben elfoglalt helyzetük szerinti egyenlőségüket biztosítja. A szovjet társadalom tagjai — a munkások, a parasztok és a dolgozó értelmiségiek — teljesen egyenjogúak a gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális élet minden területén. E szociális csoportok közti határok mindinkább elmosódnak. A szocializmusban ismeretlen a nemzetek, illetve a nők és a férfiak egyenlőtlensége.

A szovjet rendszer lehetővé tette, hogy a szovjet ország a legvirágzóbb országgá váljék. A Szovjetunió 1940-ben termelt nemzeti jövedelme hatszorosa volt az 1913. évi nemzeti jövedelemnek. S jóllehet a szovjet ország az elmúlt háborúban óriási károkat szenvedett, nemzeti jövedelme mégis jelentős mértékben fölülmulta a háborúelőtti. A nemzeti jövedelem 1950-ben 1940-hez képest 64

százalékkal emelkedett, az új ötéves tervben pedig ismét legalább 60 százalékkal növekszik.

A Szovjetunióban az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké, s elosztása a munkások, a parasztok és az alkalmazottak anyagi helyzetének további javítását, a szocialista termelés bővítését szolgálja.

A kapitalizmusban a munkások a munkaidő nagy részében a a kapitalistákra dolgoznak. A burzsoá társadalomban egyre nagyobb lesz a többletmunkának, vagyis a dolgozók megfizetetlen munkájának aránya, s mindinkább csökken a szükséges munka aránya. Ennek megfelelően növekszik a kizsákmányoló osztályok és szolgahaduk élődsi fogyasztása.

A szocialista társadalomban megszűnt a többletmunka, mert hiszen az embereket itt nem zsákmányolják ki. De ez persze korántsem azt jelenti, hogy csökken az anyagi javak termelése. Éppen fordítva: a munka termelőerejének növekedése következtében a szocialista termelés jóval több terméket adhat, mint a kapitalizmusban a szükséges és a többletmunka együtt. Marx azt tanítja, hogy mindenkor lesz az adott szükségletek mennyiségét meghaladó munka. Csakhogy míg a kapitalizmusban a tőkésék ezt a munkát mint többletmunkát sajátítják ki, addig a szocializmusban a munkának ez a része a dolgozók egyéni fogyasztási alapjának növelését, s a nép általános szükségleteinek, az egész társadalom szükségleteinek kielégítését szolgálja. Így tehát a szocializmusban az egész munka szükséges munka, mivel az emberek társadalmi és egyre növekvő egyéni szükségleteinek kielégítését szolgálja.

1950-ben a Szovjetunió dolgozói egyéni anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére a nemzetj jövedelem 74 százalékát kapták meg. A fennmaradt 26 százalék a szocialista termelés bővítését, valamint más állami és társadalmi szükségletek kielégítését szolgálta.

A munkások, az alkalmazottak és a parasztok jövedelmének együttes összege 1950-ben 1940-hez képest 62 százalékkal emelkedett. Az új ötéves tervben a munkások és alkalmazottak reálbére legalább 35 százalékkal, a kolhozparasztok jövedelme pedig jó 40 százalékkal emelkedik.

A kommunista párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik a dolgozók jólétének növeléséről. A tömegek anyagi és kulturális életszínvonalának rendszeres emelésére irányuló politika a szocializmus természetéből, gazdasági alaptörvényéből következik.

A szocialista elosztási elv érvényesülése azt jelenti, hogy a társadalom minden egyes tagja munkával szerzett jövedelméből él.

A szocialista társadalomban egyenlő termelési föltétel esetén, azonos mennyiségű és minőségű munkáért egyenlő bért fizetnek, függetlenül a dolgozók nemétől, korától, fajtájától vagy nemzetiségi hovátartozásától.

A nők bevonása a termelésbe: valóságos egyenjogúságuk alapja, s egyben lehetővé teszi, hogy képességeiket mind a munkában, mind a társadalmi és a politikai élet területén érvényesíthessék és kifejleszthessék. A szocializmus a nőknek a férfiakkal azonos föltételeket biztosít a legkülönbözőbb szakismeretek megszerzésére; a női szakmunka eléri, sőt gyakran meg is haladja a férfiak szakmunkájának színvonalát. A fiatalok munkájának, általános műveltségük és szakmai ismereteik fokozásával együttjáró észszerű igénybevétele nagymértékben elősegíti az ifjúság fejlődését.

A szocializmus az elmaradt és régebben elnyomott nemzetek fiainak is lehetőséget teremtett szakképzettség szerzésére és szaktudásuk mindenirányú fejlesztésére. A nemzeti köztársaságok iparának hatalmasarányú fejlődése és a nemzeti köztársaságok dolgozóinak bevonása az iparba, alapja volt az említett szovjet köztársaságok gazdasági és kulturális fölemelkedésének.

A szocializmusban minden állampolgár munkáját, nemétől, korától, nemzeti hovátartozásától függetlenül, egyformán nagyra értékelik. Minden szovjet polgár a társadalomnak teljesített munkája arányában részesül díjazásban. Az elvégzett munkát alapul vevő elosztási elv kizárja az olyan egyenlősdi lehetőségét, amelyben a termelt javakat a végzett munka mennyiségétől és minőségétől függetlenül egyenlően osztják el.

A kommunista párt és a szovjet kormány hatalmas munkát végzett, hogy leküzdje az egyenlősdire törekvő kispolgári nézeteket, s a primitív fogyasztási kommunizmus eszmevilágát. A „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint“ szocialista elv megszilárdulása szempontjából óriási jelentőségű az egyenlőség marxista, sztálini értelmezése:

„A marxizmus egyenlőségen nem a szükségletek és a mindennapi élet terén való egyenlősdi érti — mondta Sztálin elvtárs — hanem az osztályok megszüntetését, vagyis: a) minden dolgozó egyenlő fölszabadítását a kizsákmányolás alól, miután a kapitalistákat megdöntötték és kisajátították; b) a termelési eszközök magántulajdonának mindenki számára egyenlő megszüntetését, miután az egész társadalom tulajdonába adták azokat; c) mindenki egyenlő kötelezettségét, hogy képességei szerint dolgozzék, s minden dolgozó egyenlő jogát, hogy ennek fejében munkájának megfelelő díjazásban részesüljön (szocialista társadalom); d) mindenki egyenlő kötelezettségét, hogy képességei szerint dolgozzék, s minden dolgozó

egyenlő jogát, hogy ennek fejében szükségleteinek megfelelő ellátásban részesüljön (kommunista társadalom).“ (Sztálin Művei, 13. kötet, 375—376. lap. Szikra 1951.)

Sztálin elvtárs leleplezte és kigúnyolta az egyenlőség kispolgári értelmezését. A marxizmus elveti az egyenlőség olyan értelmezését, amely szerint az embereknek egyenlő nagyságú bért, ugyanolyan mennyiségű húst, kenyeret és más élelmiszert kell kapniuk, s egyforma ruhában kell járniuk. A marxista szocializmus sohasem tagadta az ízléseknek, továbbá a szükségletek mennyiségének és minőségének különbözőségét.

Az egyenlősire törekvő „fogyasztási kommunizmus“ eszméjét annak idején az utópista szocialisták hirdették, mert nem értették meg a termelés fejlődésének, mint az új társadalmi rendszer megteremtését szolgáló eszköznek döntő jelentőségét, s a társadalom szocialista újjáalakítását, főként mint az elosztás és fogyasztás reformját képezték el.

A szocializmus burzsoá bírálói rosszindulatúan azonosítják a marxista szocializmust a primitív-utópista vagy vulgáris szocializmussal, s torzképet festenek a szocialista társadalomról. A kapitalizmus védelmezői a marxizmust hazug érvekkel támadják, s a legvadabb és legtudatlanabb otrombaságokkal törekcszenek a szocializmus lejáratására.

Sztálin elvtárs föltárta a szocializmus kapitalizmus fölötti győzelmének objektív szükségszerűségét, s hangsúlyozta, hogy a szocializmus magasabb munkatermelékenységet biztosít, s gazdagabbá teszi a társadalmat, mint a tőkés gazdasági rendszer. A szocializmus nem a meglévő vagyon elosztásának és a szegényes életszínvonal általánosításának alapján épül föl, hanem a társadalmi termelőerők gyorsütemű fejlesztésének, az élelmiszerek és iparcikkek hőségének, a dolgozók jómódú és kulturált életének alapján. A szocializmusban az egyéni szükségletek nem csökkennek, hanem növekednek. A munka és a fogyasztás mértékének szüntelen társadalmi és állami vizsgálata és ellenőrzése arra neveli a szocialista társadalom tagjait, hogy erejük és képességeik teljes kifejtésével dolgozzanak, s munkájuk iránt kommunista magatartást tanúsítsanak, vagyis a munkát elsőrendű életszükségletüknek tekintsék. A szocializmus alapelve nemcsak a termelőerők mindenoldalú fejlődését biztosítja, hanem előkészíti és neveli az embereket a társadalmi együttélés kommunista formájára való áttérésre is.

A szocializmus nyílt ellensége a semmittevők felfogásának és magatartásának. A szocializmus alapja a szocialista társadalom dolgozóinak tevékenysége, kezdeményezése, s alkotóképességük kibon-

takozása. Éppen ezért a szocializmus a kommunizmusnak nemcsak anyagi, hanem szellemi feltételeit is megteremti.

Magától értetődik, hogy a munka mennyisége és minősége szerinti szocialista elosztási elv nem örök és változatlan. A szocializmusban a munka termelékenysége még nem ér el olyan színvonalat, hogy biztosíthatná a teljes termékbőséget. Ezért a fogyasztási cikkek elosztása nem a társadalom szükségleteinek megfelelően, hanem a végzett munka arányában történik. A szocializmusban még van bizonyos vagyoni egyenlőtlenség, mert az emberek szakmai föl-készültsége, családjuk nagysága különböző. A szocializmusban még vannak osztálykülönbségek, a társadalmi tulajdonnak két különböző formája van, s lényeges különbségek vannak még a város és a falu, a fizikai és a szellemi munka közt. A munkások és a parasz-tok általános műveltsége és műszaki képzettsége még nem érte el a műszaki értelmiség képzettségének színvonalát, s a népesség kultu-rális színvonala még nem elég magas, hogy a társadalom tagjai ne legyenek egész életükre egy bizonyos foglalkozáshoz láncolva; ez viszont bizonyos mértékig hátráltatja az emberek sokoldalú fizikai és szellemi képességeinek teljes kibontakozását.

A kommunizmusban, amely felé fokozatosan nyomul előre a szovjet társadalom, eltűnnek majd a vagyoni egyenlőtlenség és az osztálykülönbségek legvégső maradványai is. A munkások és a parasz-tok fejlett öntudatú tagjai lesznek az egységes kommunista társadalomnak, általános műveltségük és műszaki képzettségük föl-emelkedik a műszaki értelmiségiek színvonalára, s így teljesen elmosódik majd a társadalmi csoportok közt ma még meglévő határvonal. A társadalom minden dolgozója sokoldalúan kifejlesz-teti majd képességeit, s megszűnik az a kényszerű megkötöttség, hogy a dolgozók egy-egy szakmához láncolódjának. A szocializmus-ból a kommunizmusba való fokozatos átmenet folyamán sikeresen megoldódik a Marx-megfogalmazta feladat: „A részegyént, egy tár-sadalmi részletfunkció pusztá hordozóját a totálisan fejlett egyén-nel pótolják, akinek a különböző társadalmi funkciók egymást föl-váltó tevékenységi módokat jelentenek“. (A tőke. 1. k. 528. 1.)

E tekintetben óriási szerepe lesz az általánosan kötelező politech-nikai oktatásnak, amely lehetőséget biztosít az embereknek a sza-bad szakmaválasztásra. A szocializmus átalakítja az oktatási rend-szert, az általános oktatást mind elméleti, mind gyakorlati vonatko-zásban észszerűen párosítja a technológiai oktatással. A jövő tár-sadalmának oktatási rendszerét jellemezve, Marx megemlítette, hogy „...*valamennyi* gyermek számára *a termelőmunkát oktatással és tornával* kapcsolja össze, nemcsak mint a társadalmi termelés foko-zására szolgáló módszert, hanem mint olyan módszert, amely egye-

dül alkalmas sokoldalúan fejlett emberek termelésére“. (Marx. A tőke. 1. kötet. 524. lap. Szikra 1949.)

Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című klasszikus munkájában mélyrehatóan elemezte a kommunizmusba való átmenet feltételeit. Sztálin elvtárs egyebek közt az átmenet szükséges feltételének tekinti, hogy a társadalom olyan kulturális fejlődést érjen el, amely minden tagja számára lehetővé teszi fizikai és szellemi képességeinek teljesmértékű kibontakozását. Szükséges — mondotta Sztálin elvtárs — hogy „a társadalom tagjai olyan képzettséget szerezhessenek, amely elégséges ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés aktív tényezőjévé váljanak, hogy szabadon választhassanak foglalkozást, s ne legyenek a fennálló munkamegosztás folytán egész életükre egy bizonyos foglalkozáshoz láncolva“. (A *szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban*. 68 lap. Szikra 1952.) Ennek megvalósítása a jelenlegi munkafeltételek komoly megváltoztatását követeli, mégpedig a munkanap megrövidítését, az általános és kötelező politechnikai oktatás bevezetését, a lakásviszonyok gyökeres megjavítását, továbbá a munkások és alkalmazottak reálbérének további emelését.

A kommunizmusba való átmenet előkészítéséhez szükséges feltételek megteremtésével a munka elsődleges életszükségletté, az emberek életének megszokott, szükséges megnyilvánulásává válik. A munka termelékenysége olyan magas fokot ér el, amely biztosítja a fogyasztási cikkek bőségét, s hogy ezeket a cikkeket a társadalom tagjainak szükséglete szerint osszák el.

A szocialista társadalom termelőerőinek fejlődése a szellemi és fizikai képességek további fölvirágzásának alapja. A munka általánossá válása, vagyis a munka elosztása a társadalom valamennyi munkaképes tagja közt, kizárja annak lehetőségét, hogy a társadalom bármelyik tagja a társadalom más tagjainak túlterhelése és megrablása árán elősködjék. Marx hangsúlyozta: „Ha a munka intenzitása és termelőereje adott, akkor a társadalmi munkanapnak az anyagi termeléshez szükséges része annál rövidebb, vagyis az egyének szabad, szellemi és társadalmi tevékenysége számára meghódított idő annál nagyobb, mennél egyenletesebben oszlik el a munka a társadalom valamennyi munkaképes tagja között, s mennél kevésbé képes valamely társadalmi réteg arra, hogy a munka természeti szükségességét maga helyett más rétegre hárítsa. A munkanap megrövidítésének abszolút határa ebben az irányban a munka általánossá válása.“ (Marx. A tőke. 1. k. 571—572. l.)

A munka általánossá válása a szocialista társadalom fő elve, amely minden tagjától képességei szerint végzett munkát követel. Ez az emberek valódi egyenlőségének egyik fő megnyilvánulási for-

mája. A munka a szocializmusban és a kommunizmusban minden embernek egyaránt kötelessége, a „Mindenkitől képességei szerint“-elv alapján. A szocializmusban az embereket munkájuk, a kommunizmusban pedig szükségleteik szerint díjazták.

A szovjet nép kommunista pártja és Sztálin elvtárs vezetésével évről évre újabb győzelmeket arat népgazdaságának és kulturális életének fejlesztésében, újabb meg újabb sikereket ér el a termékbőség megteremtése útján.

Az ipari termelés nagyarányú növekedése és a mezőgazdaság mind nagyobb mértékű föllendülése biztosítja a közszükségleti cikkek termelésének gyorsütemű és erőteljes fokozását, s ennek alapján az árak rendszeres csökkenését. A háborúutáni időszakban a szovjet kormány már öt alkalommal jelentős mértékben csökkentette a közszükségleti cikkek árát. A lakosság ma jóval több árucikket vásárol, mint a háború előtt. A szovjet emberek szükségleteiket évről évre teljesebben elégíthetik ki. A kommunista párt és a szovjet állam nevelőmunkájának eredményeképpen mind magasabb fokra emelkedik a dolgozók öntudata, s sikerrel küszöbölődnek ki a kapitalizmusnak az emberek tudatában még megrekedt csökevényei. A szovjet emberek alkotómunkája a szovjet társadalmat egyre közelebb viszi a kommunizmushoz, az egész világ dolgozóinak forrón óhajtott vágyához.

A szocializmus fejlődése során mind erősebben megnyilvánul a fölfelé ívelő szocialista rendszer világtörténelmi fölénye a halódó tőkésrendszerrel szemben. Így érvényesül a kapitalizmus és a szocializmus gazdasági alaptörvénye. Malenkov elvtárs az SzK(b)P XIX. kongresszusán ezt mondta: „Sztálin elvtárs azáltal, hogy fölfedezte a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényét és a szocializmus gazdasági alaptörvényét, megsemmisítő csapást mért a kapitalizmus minden védelmezőjére. Ezek a gazdasági alaptörvények arról tanúskodnak, hogy míg a kapitalista társadalomban az ember a maximális profit kiszajtolását célzó könyörtelen törvénynek van alárendelve, s e miatt súlyos szenvedésekre, nélkülözésekre, munkanélküliségre és véres háborúkra van kárhozható, a szocialista társadalom az egész termelést az embernek, az ember szüntelenül növekvő szükségleteinek rendeli alá“.

A szocializmus gazdasági alaptörvényének érvényesülése egyúttal a társadalom termelőerőinek szakadatlan fejlődésével, biztosítja a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának szüntelen emelkedését, az emberek alkotóképességének mindenirányú kifejlődését, s ezzel megteremti a föltételeket a kommunizmus nagyszerű elve, a „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint“-elv valóra váltására. (*Voproszi Filozofii*. 1952. 5. sz.)

A helyi ipar néhány kérdése

1. A helyi ipar jellemző sajátosságai

a) A helyi ipar jelentősége

A szocializmust hazánkban a Szovjetunió példája nyomán, a szovjet nép baráti segítségével építjük. A helyi ipar létrehozásakor, feladatának és jelentőségének meghatározásakor, kialakításakor és fejlesztésekor is a szovjet tapasztalatokra támaszkodunk.

A helyi ipar feladatait és jelentőségét Sztálin elvtárs a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XIV. kongresszusán a következőképpen határozta meg: „... az országos ipar... nem tudja kielégíteni lakosságunk változatos ízlését és szükségleteit. Ahhoz, hogy ezeket a szükségleteket kielégíthessük, föltétlenül el kell érünk, hogy minden járásban, minden kerületben, minden kormányzóságban, minden területen, minden nemzeti köztársaságban fölpezsdüljön az élet, az ipari élet. Ha nem fejlesztjük ki azokat a szerte az országban lappangó helyi erőket, amelyek a gazdasági építés céljára fölhasználhatók, ha nem támogatjuk minden erőnkből a helyi ipart, a járásoktól és a kerületektől fölfelé, ha nem fejlesztjük ki mindezeket az erőket, nem érhetjük el országunkban a gazdasági építésnek azt az általános föllendülését, amelyről Lenin beszélt.“ (V. ö.: *Sztálin Művei*. 7. kötet. 336—337. lap.)

A bolsevik párt XVI. kongresszusa a helyi ipar helyét úgy jelöli ki, mint a nagyipar kiegészítőjét. A helyi gazdálkodás és különösképpen a helyi ipar fejlesztésének jelentőségére 1934-ben az SzK(b)P XVII. kongresszusa mulatott rá: „Az államhatalom helyi, kerületi, területi és köztársasági szerveire fokozottabb kötelezettségeket kell háritani, különösen a helyi ipar területén, hogy a népbiztosságok főosztályai csupán a valóban országos jellegű üzemek irányítását tartsák meg“.

1939-ben a XVIII. kongresszus határozata kötelezővé tette a helyi ipar és a kisipari szövetkezetek minden módon való fejlesztését, mint a dolgozók szükségletei kielégítésének egyik forrását. A közszükségleti cikkek termelésének növelése, vagyis a helyi ipar és az ipari szövetkezetek föfeladata mellett, a határozat mint elengedhetetlenül szükséges fel-

adatot jelölte meg a helyi tüzelőanyagkészletek kiaknázásának és az építőanyag termelésének növelését. Hangsúlyozta továbbá, hogy ki kell építeni a gépesített cipő- és ruhajavító üzemek, valamint a bútort és más lakberendezési tárgyak javításával foglalkozó műhelyek kiterjedt hálózatát és a lakosságot kiszolgáló egyéb kisipari ágakat.

A helyi ipar fejlesztésének irányelveit és feladatait 1941-ben a bolsevik párt központi bizottsága külön határozatban körvonalazta, 1946-ban pedig a Szovjetunió Minisztertanácsa Sztálin elvtárs javaslatára határozatot bocsátott ki a helyi ipar fejlesztéséről. A Szovjetunió Kommunista Pártjának nemrég befejeződött XIX. kongresszusa is foglalkozott a helyi ipar jelentőségével, s e fontos gazdasági ág feladatait a már ismertetett céloknak megfelelően határozta meg.

A Szovjetunió tapasztalatai hazánkban is igen nagy távlatokat nyitottak meg a helyi ipar előtt. Pártunk és kormányunk több ízben foglalkozott a helyi ipar kérdéseivel. Gerő elvtárs a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán a helyi ipart úgy határozta meg, mint túlnyomórészt helyi nyersanyagokat földolgozó és helyi szükségletek kielégítésére hivatott, s a tanácsoknak alárendelt ipart.

Mindebből világosan kitűnik: helytelen volna, ha úgy gondolnánk, hogy a szocialista iparosítással, a mehézipar elsősorban való fejlesztésével a helyi ipar elveszti jelentőségét. Ellenkezőleg, a nehézipar fejlődése megköveteli és föltételezi a helyi ipar fejlesztését is. A helyi ipar népgazdaságunk szerves része, munkájával segíti szocialista iparunk megerősödését. Az egész társadalom folytonosan növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégítése nem utolsó sorban megkívánja a helyi ipar rendszeres fejlesztését is. A helyi iparnak egyre nagyobb számban és választékban kell előállítania a közszükségleti és háztartási tömegcikkeket, s biztosítania kell mindennemű javítási, karbantartási és egyéb szolgáltatási szükséglet kielégítését.

b) *A helyi ipar és a kisipar*

Egyesek a helyi ipart mint kisipart jellemzik. Abból indulnak ki, hogy a helyi ipar a kisipari szervezeteket fogja össze; a helyi ipar fogalmi körébe tartoznak a magánkisiparosok; végül a helyi állami ipar kialakítása némely iparágban úgy történt, hogy a félig gépesített kis üzemek, tehát túlnyomórészt kézműipari jellegű üzemek kerültek a helyi tanácsok közvetlen irányítása alá. Ennek ellenére általában nem helyes a nagyipar és a helyi ipar olyan megkülönböztetése, hogy a nagyipar a fejlett technológiájú, gépesített nagyüzemi termelés, a helyi ipar viszont a kezdetlegesebb technológiájú, félig gépesített kisüzemi termelés szervezési formája. Ezt a megkülönböztetést sem szabálynak, sem kötelező irányelvnek nem fogadhatjuk el. Ez ugyanis azt jelentené, hogy a helyi ipar nem gépe-

síthető, illetőleg, hogy a gépesítés és általában a nagyüzemi termelésre való áttérés az üzemek helyi ipari jellegének megszüntetésével járna.

Gépesítés és a nagyüzemi formára való áttérés a helyi iparban nemcsak lehetséges, de adott esetben szükséges is. Ha a helyi ipar és a kézműipar különbségeit vizsgáljuk, éppen azokat a körülményeket kell elemeznünk, amelyek a helyi ipar gépesítését és nagyüzemi termelését megokolják.

A szocialista állam a népgazdasági terv alapján a rendelkezésre álló új gépek és gépi berendezések túlnyomó többségét a nagyipar bővített újratermelése céljából használja föl. Új gép tehát csak igen korlátozott mértékben és kivételképen áll a helyi ipar rendelkezésére. A gépesítés folyamata a nagyiparban ezért összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint a helyi iparban. De a nagyiparból a fölüjtás során kiselejtezett, használt gépek zöme a helyi iparé. Emellett a helyi ipar egyre jobban növeli a saját gépesítéséhez szükséges gépipari kapacitásokat is.

A helyi ipar legtöbb területén a gépesítés elengedhetetlenül szükséges a munka termelékenységének rendszeres növeléséhez, mert csak így válhat meg az önköltség rendszeres csökkentése, s a dolgozók így juthatnak egyre olcsóbban a közszükségleti cikkekhez, illetve az említett szolgáltatásokhoz.

A gépesítési folyamat a helyi ipar egyes területein persze gyártástechnológiai korlátokba ütközik. Ez leginkább azokban a gyártási ágakban mutatkozik meg, ahol még, ha tömegméretű termelésről van is szó, az egyéni alkotóművészet jellege domborodik ki. Ez a helyzet a népművészeti hímzés, a goblenkészítés, általában a háziipar és a díszműipar (műtövös-, műlakatos-, műasztalosipar) területén, a mértékszerinti munkák, a rendelésszabóságok, a különleges méretű konfekciósárukat gyártó üzemek esetében stb. Egyes munkafolyamatok gépesítése itt is lehetséges és szükséges, de csak a kézműipari jelleg számos elemének érintetlenül hagyása mellett.

A nagyüzemi termelés lehetőségét és szükségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a Szovjetunióban a szövetkezetek ipari termelőmunkáját meghatározó 1940. évi új alapszabály már nem „kis“-iparról, hanem „ipari“ termelőszövetkezetekről beszél. A Szovjetunióban ugyanis a helyes szervezési elvek és a szövetkezeti tagoknak az önköltség csökkentésébe való közvetlen érdekelttsége előmozdította az ipari szövetkezetek tömörülését, s ennek eredményeként jó néhány szövetkezet dolgozóinak létszáma ma már meghaladja a nagyipari üzemek átlagos munkáslétszámát.

De a helyi iparban sajátos körülmények között alakul ki a nagyüzemi forma. Itt erős korlátokba ütközik a szakmai üzemszervezés. (Bár egyes területeken, például a téglauzemek esetében, ez megyei viszonylatban már megtörtént.) A szükségletek helyi-jellege ugyanis számos területen szűkebb keretek közé szorítja az üzemek nagyságát. De ha a szervezés formája kombinált fölépítést, vagyis különböző, de rokonszakmájú üzemek össze-

vonása, akkor ezek a korlátok jelentősen csökkennek. Az állami szektorban már megindult a fejlettebb szervezeti formák kialakítása: a Fővárosi Tanács a vállalatok döntő többségét három — vertikálisan szervezett — trösztbe tömörítette.

A trösztösítési folyamat a helyi ipar fejlődésének későbbi szakaszán általánosan is érvényesülő szervezési elvvé válik. A szövetkezeti iparban pedig már nálunk is megmutatkozik az erőteljes, nagylétszámú szövetkezeti egységek kialakításának irányzata. Mindez világosan mutatja, hogy a „nagy” és a „kis” fogalomkör nem alkalmas nagyipar és a helyi ipar egyértelmű elhatárolására.

c) Országos és helyi szükségletre termelő üzemek

Az országos szükségletekre termelő, tehát országos jellegű szervezett üzemek általában a nagyiparhoz, a helyi szükségletekre termelő, tehát helyi jellegű üzemek pedig a helyi iparhoz tartoznak. Tudvalévő, hogy a helyi ipar elsősorban azokat a fogyasztási cikkeket gyártja, amelyek a dolgozók mindennapi apró szükségleteinek kielégítését biztosítják, s amelyek termelését decentralizáltan, helyileg kell megszervezni. Ezek a fogyasztási cikkek ugyanis különböző területeken típus, modell, szerkezeti összetétel stb. szempontjából eltérőek. De hasonló okból a lakosság részére teljesített szolgáltató és javító munkát is helyileg kell megszervezni.

A szocialista építőmunka fölvirágoztatja a nemzeti kultúrát, s ápolja a népi hagyományokat. Ennek előmozdításában a helyi iparnak is közre kell működnie. A különböző tájak eltérő népi szokásai a ruházatkodásban és a különböző közsükségleti tárgyokban egyaránt visszatükröződnek. A helyi iparnak az iparcikkek külső formáiban is meg kell erősítenie ezeket a hagyományokat, s mivel a kapitalista dekadencia gyakran giccsel helyettesítette őket, kiterjedt területen vissza kell nyúlnia a régebbi multba, hogy az igazi népi motívumokból meríthessen. Hogy a termelésnek csak egy területére utaljak, a játékiparnak föl kell elevenítenie a teljesen feledésbe ment népi játékszerek hagyományait. De a helyi ipar helyi jellege nemcsak az úgynevezett tájcikkek gyártásában és a helyi szolgáltatásokban és javító munkákban érvényesül. A nagyipartól elválasztottunk és a helyi iparhoz soroltunk nem egy olyan vállalatot is, amelyet ezek az ísmertetőjelek nem jellemeznek, de amelynek termelése egyébként helyi szükségletre történik (például a vidéki nyomdák).

Mindezek ellenére mégsem volna helyes, ha egyenlőségjelet vonnánk a helyi ipar és a helyileg szervezett, helyi szükségletre termelő üzemek közé. Gerő elvtárs úgy határozza meg a helyi ipart, mint *túlnyomórészt* helyi szükségletek kielégítésére hivatott ipart. A helyi ipar árutermelésének jelentős része nem decentralizált. A helyi ipari árucikkek iránti országos szükségleteket bizonyos cikkeknel egy, vagy egynéhány országos jellegű üzem elégíti ki. Az ipar átszervezésekor és ennek keretében a helyi

ipar kialakításakor az az elv is érvényesült, hogy egyes iparágakat mint tipikusan helyi ipari ágakat építsünk ki (például a bőrdíszműipart, kefe-kötő- és seprőipart, tőzégbányászatot stb.), függetlenül a termelés üzemi szervezetének formáitól.

Ezért már ma is számos olyan fogyasztási cikk (háztartási gép, vasipari tömegcikk és egyéb közszükségleti cikk) termelése tartozik a helyi ipar kizárólagos hatáskörébe, amelyből az országos szükségletet egy vagy egynéhány vállalat biztosítja. Még gyakoribb ez a szövetkezeti iparban. De még ott is, ahol helyi szükségletekről van szó, a helyi szükséglet nem mindig, sőt sok esetben egyáltalában nem azonos a helyi ipart irányító helyi tanács területének szükségletével.

A helyi szükséglet helyes értelmezése céljából tudnunk kell, hogy a helyi ipar felügyeleti hatáskörének rendezésekor az az irányelv érvényesült, hogy a helyi ipar lényegében tanácsipar. Ezért a Helyi Ipar Minisztériumának közvetlen irányítása alá általában csak az országos feladatokat ellátó tervező, készletező és anyagellátó vállalatok, trösztök és bázisok tartoznak. A helyi tanácsok irányítása alá országos szükségletre, vagy túlnyomórészt exportra termelő üzemek is kerültek, vagyis olyan üzemek is, amelyek termelésének méretei lényegesen meghaladják a helyi tanács területének szükségleteit.

A városokban működő helyi ipar némely esetben még akkor is a városi tanács közvetlen irányítása alá került, ha az egész megye szükségleteire termel. A megyei tanács irányítása alatt működő üzemek sok esetben több megye szükségletére termelnek. Teljes következetességgel csupán a községi vállalatok esetében egyezik meg a község szükséglete a helyi ipari termeléssel. (Falusi vegyipari szövetkezetek.)

d) *A helyi ipar szerkezete*

A helyi ipar szerkezeti fölépítését a következő tényezők világítják meg. A kisiparosok önkéntességen alapuló szövetkezeti tömörülése révén nagymértékben előrehaladt a helyi ipar szocialista átszervezése. 1951 végén még az volt a helyzet, hogy a helyi ipar termelésének felét a szocialista, s felét a magánszektor biztosította. 1952 végén már a helyi ipar termelésének kétharmada, tehát a termelés döntő többsége a szocialista szektorban folyik, s csak egyharmada a kisipari műhelyekben.

Ez világosan mutatja, hogy a kisipar területén is sikerrel valósíthatjuk meg öt éves tervünk legfőbb célját, a szocializmus alapjainak fokozatos lerakását.

E változás mellett mind a szocialista, mind a magánszektorban jelentős eltolódások következtek be. A szocialista szektorban 1951 végén a termelésnek mintegy 87 százaléka jutott a szövetkezetekre, s 13 százaléka a vállalatokra. 1952 év végén már a termelés 23 százaléka esik a vállalatokra, s 77 százaléka a szövetkezetekre. Az arányoknak ez az eltolódása úgy

jött létre, hogy 1952-ben újabb állami vállalatok kerültek a szakminisztériumok irányítása alól a Helyi Ipar Minisztériumának felügyelete és a helyi tanácsok irányítása alá. Ugyanakkor a helyi tanácsok 1952-ben számos új vállalatot is alapítottak.

A kisipari szektorban idén bekövetkezett változások legfőbb jellemzője, hogy igen nagy mértékben csökkent az alkalmazottakat, különösen a nagyobb számú alkalmazottat foglalkoztató kisipari műhelyek száma, s így termelésük részesedése az egész magánkisipar termelésében.

A helyi ipar legáltalánosabb és legfőbb jellemzője, hogy a nagyipar kiegészítője, amelynek az a feladata, hogy közszükségleti és háztartási cikkekkel, mezőgazdasági szerszámokkal és kisebb felszerelésekkel, ilyen cikkek javításával, helyi szükségleteket szolgáló építőanyagokkal lássa el a lakosságot, s kiterjedt hálózatot tartson fenn a lakosság részére teljesített különféle szolgáltatások céljára.

A fejlődés jelenlegi szakaszán a helyi iparnak ez a fő jellege még mindig nem domborodik ki kellőképpen, s ez csak részben magyarázható azzal, hogy a helyi ipar kialakulásakor a nagyipartól átvett vállalatok kész termelési programmal és jelleggel kerültek át hatáskörébe, s hogy a szövetkezeti ipar arculata a termelésnek azt az összetételét tükrözi vissza, amely a magánkisipari üzemet jellemezte. A helyi ipar fő jellegének kidomborodását az is hátráltatja, hogy a már helyes programmal létrehozott kapacitásokat menetközben nem egyszer közületi bedolgozó munka céljaira használják föl. Tehát nemcsak az a probléma, hogy a helyi ipar kialakításának sajátos körülményei a termelés nagyarányú átszervezését követelik, hanem az is, hogy a lakosság részére biztosított kapacitások egy része elsikkad, a termelés menetközben deformálódik. Amikor tehát a helyi ipar termelési jellegének kérdését vizsgáljuk, főleg azt kell figyelembe vennünk, hogy a lakosság ellátásának rendszeres fokozása és megjavítása a helyi iparban gyökeres változtatásokat követel.

De az is nyilvánvaló, hogy a lakosság iparcikkellátása korántsem korlátozódik a helyi ipar területére. A helyi ipar termelési jellegét tehát az egyes iparágak szerint kell meghatároznunk. Az ilyen iparági elhatárolás természetesen csak fő vonalakban, s adott viszonyaink közt korlátozottan lehetséges. Tudnivaló ugyanis, hogy az állami vállalatoknak a helyi tanácsok irányítása alá helyezése még nem zárult le, s nincsenek olyan részletes irányelvek sem, amelyek szerint az ilyen elhatárolásuk egyértelműen megoldható volna.

A *bányászatban* a helyi iparnak igen csekély a szerepe. Két olyan bányászati ágazata van, ahol a helyi ipar fejlődésével számolhatunk: a kőbányászat és a fűzetermelés.

A helyi tanácsok területének szükségleteire termelő, félig gépesített kisebb kőbányák a későbbiek során a helyi iparhoz kerülnek át. Közülük egy-

néhány már ma is a helyi iparhoz tartozik. A háztáji tőzegtermelést, mint tipikusan helyi ipart, most szervezzük meg. De az irányzat az, hogy a nagyobb, félig vagy egészen gépesített tőzegtermelő üzemek is a helyi iparhoz tartozzanak, ha az illető üzemekben termelt tőzeget mint tüzelőanyagot értékesítik, s a nagy tőzegtermelő üzemek csak mint a nagyipar nyersanyagbázisai tartozzanak a nagyiparhoz, ha az ipari fejlődés későbbi szakaszán a nagyipar már berendezkedett tőzégfeldolgozásra. Végül arra is sor kerülhet, hogy a tanácsok irányítása alá kerüljenek a háztartási szükségletek kielégítésére beállított kisebb, vegyes bányauzemek is, amelyek a nagykereskedelmi vállalatok közvetlen részeként működnek.

A *nehézgépgyártás* általában nagyipari jellegű iparág. A helyi ipar szerepe itt elenyésző. De a helyi iparhoz tartoznak a helyi közlekedés javítóműhelyei, amelyek a közlekedési eszközök karbantartása és javítása mellett fokozatosan ráterlenek a helyi ipar gépeinek javítására és a helyi iparban szükséges egyes szerszámok gyártására. A nehézgépeket — saját célra — csak elenyésző mértékben gyárt a helyi ipar; annál jelentősebb a nagyipari gépgyárak számára végzett bedolgozó munkája. A bedolgozó munkát különösen a szövetkezeti ipar végzi, s gyökerei még visszanyúlnak a bedolgozó magánkisipari munkához. Kétségtelenül az a helyes irányzat, hogy a helyi ipar ilyen feladatai a nagyipar vertikálításának fokozódásával egyenes arányban csökkenjenek. Ez csak megfelelően előkészített ipari átszervezéssel lesz megvalósítható.

A *könnyűgépgyártásban* már más a helyzet. A könnyűgépipar számos ágazatában mind a helyi ipari vállalatok, mind a szövetkezetek termelése igen jelentős, és folytonosan fejlődik, különösen a mezőgazdasági felszereléseket gyártó ipar és a közszükségleti tömegcikkipar, a műszergyártás, finommechanikai szerkezeteket és eszközöket, valamint az orvosi felszereléseket gyártó ipar területén. A nagyipar, a tömegcikkipar és a helyi ipar között a feladatok elhatárolása még nem történt meg. Még az elhatárolás főszeponjtjai sem tisztázottak. Az eddig átadott vállalatok esetében az volt az irányelv, hogy a kisebb, félig gépesített üzemek és a lakosság közszükségleti cikkei, valamint a mezőgazdasági szerszámokat gyártó üzemek kerüljenek át a helyi iparhoz. Az elhatárolás gyakorlati szempontjai tehát ezidőszert az üzem nagyság, a gépesítési fok és a gyártástechnológiai fejlettség. De mindez még egyáltalában nem jelenti azt, hogy a helyi ipar fejlődésének későbbi szakaszán, a helyi ipar szerveztségének megcrösödésével a mezőgazdasági felszereléseket gyártó- és a közszükségleti tömegcikkipar a helyi iparhoz kerüljön át.

A *vegyészeti iparban* a helyi ipar működése egyes szervetlen és szerves anyagok gyártására, a háztartási cikkek és vegyszerek gyártására, fogyasztási cikkek gyártásához felhasználható műanyag-elemek gyártására, egyes festékek előállítására, végül egyes közszükségleti és műszaki gumiáruk gyártására terjed ki.

Az *épitőanyagiparban* a profilok elhatárolása nagy területen tisztázott. A gépesített téglagyárak, illetőleg azok, amelyek adottságuknál fogva nagymértékben kifejleszthetők és gépesíthetők, a nagyiparhoz, a félig gépesített kisebb üzemek pedig a helyi iparhoz tartoznak. A cementipar jellegzetesen nagyipari ágazat, viszont a helyi ipar keretében is működnek cementfajtákat készítő üzemek. Jelentős szerepet tölt be a helyi ipar a mésztermelés területén.

Nem tisztázottak még a határvonalak a *kerámiaipar* és a *porcelánipar* ágazatában. Fől fog velődni a feladat, hogy a háztartási porcelántárgyak és

porcelán-díszműáruk gyártását, mint jellegzetesen helyi ipari ágazatot, szervezzük meg. A sík- és öblösüveggyártás jellegzetesen nagyipar. Az üvegfeldolgozásban — különösen az üvegfestés és csiszolás területén — már komoly szerepe van a helyi iparnak.

Jellegzetesen helyi építőanyagipari ágazatként fejlődik ki a *hasznos vízinövények és egyéb helyi anyagok* (például cirokszár, síkárgyökér, csuhéj) felhasználásával készített különböző épületelemek és fogyasztási cikkek gyártása.

Még nem rendeződtek a profilok a *faiparban*. A helyi ipar a faipar minden ágában folytat termelőmunkát, s szerepe a fejlődés későbbi szakaszában még inkább megnövekszik. A bútóripar átszervezésének első ütemében a színesbútorgyártást jellegzetesen helyi ipari ágazatként szervezték meg, de az irányzat az, hogy az egész bútóripar a helyi iparhoz tartozzék. Ugyancsak helyi ipari ágazatként szerveződött meg a seprőipar, de az az irányzat, hogy a kefe- és sörteipar is a helyi iparhoz tartozzék.

A *papír- és nyomdaiparban* döntően a helyi nyomdák vonalán érvényesül a helyi ipar szerepe. Itt az átszervezés lényegében már lezárult, s egynéhány kisebb nyomda ma még kizárólag célszerűségi okokból tartozik a nagyiparhoz, de rövidesen ezek is a tanácsok irányítása alá helyeződnek.

A *textilipar és a bőripar* lényegében nagyipar. De helyi ipari feladatként szerveződik a nyersbőr-hulladékok kikészítése és a fonalhulladékok megmentése és feldolgozása. A textilipari ágazaton belül a helyi iparhoz tartozik a szőnyeggyártás, de komoly szerepet tölt be a helyi ipar a kötszővő-, harisnya- és rövidáruiparágban is. A bőriparban a szíjgyártó szövetkezetek a jelentősek.

Döntő jelentőségű a helyi ipar a *ruházati iparban*. A cipőgyártásban az elhatárolás megtörtént, mégpedig olyan alapon, hogy a félig gépesített cipőgyártást folytató, a méretescipők gyártásával, valamint a cipőjavítással foglalkozó üzemek a helyi iparhoz, a nagy, gépesített cipőgyárak pedig a nagyiparhoz tartozzanak. A bőrdíszműgyártásban az elhatárolás még nem történt meg, de ez az iparág helyesen, mint jellegzetes helyi ipari ágazat szervezhető meg. A textilruházati ágazatban ugyancsak megoldódott a jellegek elhatárolása. Mivel a textilkonfekció területén jelentős számban működnek ipari szövetkezetek, s teljesen biztosítják a helyi jellegű szükségleteket, az állami textilkonfekcióipar általában nagyipari ágazatként szerveződik meg. A szövetkezeti ipar feladata a minőségi textilárúk és tájcikkek gyártása, a közületek kistételű, nagy szériában nem gyártható megrendeléseinek teljesítése, a textilhulladékok és maradékárúk feldolgozása mind ruházati cikkek céljaira, mind különféle textil-kellékanyagok gyártására.

Emellett a helyi ipari vállalatoknak és a szövetkezeteknek egyaránt nagymértékben ki kell építeniük a rendelésre dolgozó szabóságok és a javítórészlegek hálózatát.

A *háziipar* már a kezdet-kezdetén jellegzetesen helyi ipari ágazatként szerveződött meg. Itt különösen a népművészeti cikkek, a kosárárúk, a különféle közhasználható gyékény-, szalma- és csuhéjárúk jelentősek.

A helyi ipar szocialista átszervezése, továbbá a termelőerők összetételében bekövetkezett változások eredményeként a helyi ipar kötelekei megszilárdulnak, szervezettsége fokozódik, s egyre inkább alkalmazkodik a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődése törvényének követelményeire. A minisztériumi, tanácsj és szövetkezeti irányító szervek mindinkább a helyi ipar gazdáivá, ter-

melési és áruelosztási folyamatainak szabályozóivá válnak. A szocialista helyi ipar termelőerőinek fejlettségi színvonala lehetővé teszi, hogy a helyi ipar feladatainak megjelölésekor alapul vegyünk az SzKP XIX. kongresszusának a szovjet helyi iparra vonatkozó határozatait: a helyi ipar lássa el a lakosságot mindenfajta közszükségleti cikkel, fennakadás nélkül végezze el a javításokat és szolgáltatásokat a dolgozók részére, s egyre nagyobb mértékben foglalkozzék a helyi tüzelő- és építőanyagok kitermelésével.

2. A helyi ipar fejlesztése

a) A helyi ipar szervezete

A helyi ipar céltudatos fejlesztése csak 1951-ben kezdődött meg, miután 1950 végén a Magyar Dolgozók Pártjának központi vezetősége és a Népgazdasági Tanács határozata nyomán a helyi és szövetkezeti ipar irányítására Helyi Ipari Igazgatóság létesült. 1951-ig a helyi ipari vállalatok és a kisipari szövetkezetek szakmai irányítását a szakminisztériumok, különösen pedig a Könnyűipari Minisztérium kisipari főosztálya intézte. E szervezési forma fogyatékoságait Szabó elvtárs, a helyi ipar minisztere a Pártoktatók Házában tartott előadásában a következőképpen jellemezte:

„A minisztériumok a kisipari szövetkezeteket tartalékaikként kezelték, nem pedig a nagy állami üzemek kiegészítőjeként. Mindez arra vezetett, hogy a minisztériumokat a ksz-ek munkája csak addig érdekelte, amíg szük szakmai igényeiket kielégítették. A népgazdaság érdekeit nem vették figyelembe, nem irányították a helyi vállalatokat, de különösen a ksz-eket olyan közszükségleti, háztartási cikkek, kisebb mezőgazdasági felszerelések gyártására és javítására, amelyekkel az állami ipar nem foglalkozik. A ksz-eket több esetben a magánkisiparosokkal egyenrangúan kezelték. Nem fordítottak gondot a munkamódszerek, a gyártástechnológiai folyamatok átszervezésére. Nem alkalmazták a nagyipari üzemekben kihasználatlanul heverő gépeket, berendezéseket a helyi ipari vállalatok ksz-ek üzemében, sőt voltak olyan esetek, amikor egyes minisztériumi szakemberek a ksz-ek gépesítéséről olyan véleményt alkottak, hogy ez nem engedhető meg, mert egészségtelen konkurenciát jelentene az állami szektornak. A Kisiparosok Országos Szabadszervezete, a KIOSZ és az Országos Kisipari Szövetség, az OKISZ között sem volt meg sok esetben az a szerves kapcsolat, amely hozzájárulhatott volna a kisiparosok megnyeréséhez az új ksz-ek számára... Mind e hiányosságokat mélyítette az is, hogy a helyi közigazgatási szervek, amelyek a helyi tanácsok megválasztásáig működtek, nem mutattak érdeklődést a helyi ipar kiépítése iránt, s ez érthető is, mert csak a tanácsrendszer tekinti a helyi érdekeket szívügyének, s irányítja úgy tevékenységét, hogy a dolgozó népnek minél jobb életet biztosítson.

A Helyi Ipar Igazgatóságának, méginkább pedig a Helyi Ipar Minisztériumának létrehozása óta a helyzet gyökeresen megváltozott. A helyi ipar fejlesztésének egységes szervezete lehetővé tette, hogy a magánkisiparosok szövetkezeti tömörülése, amely különösen a Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusa óta nagyot fejlődött, alapjábanvéve helyes

irányba terelődjék, s hogy a helyi ipar mind nagyobb mértékben a Párt és a kormány által meghatározott feladatok ellátására rendezkedjék be.

A helyi ipar szervezetét a fejlődés mai szakaszán a következő tényezők határozzák meg:

Először: A helyi ipar 3 szektort foglal magába. A helyi iparnak ez a hármas fölépítése természetesen meghatározza mind a Helyi Ipar Minisztériumának, mind a helyi tanácsok ipari osztályainak szervezeti fölépítését.

A következőesen szocialista állami helyi iparban az állam szabályozó és irányító tevékenysége következetesen a szocialista tervezés és ellenőrzés közvetlen módszereivel érvényesül. Ezzel szemben a kisipari termelőszövetkezeteknek, amelyek az állam által jóváhagyott alapszabályok szerint működnek, magukválasztotta szerveik vannak, s ezek végzik a szövetkezetek közvetlen irányítását. Ezt az irányító tevékenységet országosan az OKISZ, területileg pedig a KISZÖV-ök, vagyis a budapesti és megyei kisipari szövetségek látják el. A Helyi Ipar Minisztériuma és a helyi tanácsok ipari osztályai itt az állami felügyeletet gyakorolják, de minthogy a szövetkezetek a szocialista szektor részei, egyben terv szerinti munkájukat is biztosítják.

A magánkisiparosok számottevő rétegét érdekképviselői szervként a KIOSZ fogja össze. A Helyi Ipar Minisztériuma és a helyi tanácsok ipari osztályai az állami felügyeletet látják el, s a többi központi állami szervvel együttműködve — a magánkisiparosok munkáját tervszerűen befolyásolják; ezt a szocialista állam gazdaságpolitikája teszi lehetővé.

Másodszor: A helyi ipar állami szektora ma még a helyi ipar kiseb-
bik része. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a minisztériumot létrehozó határozat szerint 1953 végéig fokozatosan kell a szakminisztériumok irányítása alatt álló és a lakosság közsükségleti cikkei kielégítő helyi jellegű vállalatokat a tanácsok irányítása alá helyezni. Ennek megfelelően a helyi ipar végleges jellege csak 1954 elejére alakul ki. Hozzá kell ehhez tennünk, hogy számításainkban figyelmen kívül hagytuk a helyi élelmiszeripart, amelynek főfelügyeletét az Élelmiszeripari Minisztérium látja el. Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy iparunk szocialista alapokra helyezésekor a magánkisipari műhelyekben végzett termelőmunka még igen kiterjedt volt, s így széles alapon indulhatott meg a magánkisiparosok szövetkezeti formájú kollektív munkábaállása.

Harmadszor: A helyi ipar szervezetének jelenlegi formája — mint rámutattunk — még nem alakult ki véglegesen, sem az egyes üzemek, sem pedig a tanácsi irányítás tekintetében. Mind a vállalatok, mind a szövetkezetek közt nagy számmal vannak olyan kis üzemegységek, amelyek nem kielégítően szervezettek, s ez a tervszerű munka, a szocialista fegyelem érvényesítése és az ellenőrzés szempontjából számottevő nehézséget okoz. De a tanácsi irányításban ~~sem~~ ~~elég~~ következetesen érvényesítettük még azt

az elvet, hogy a helyi ipar közvetlen irányítását a területileg legközelebb álló helyi tanács végezze. A szövetkezetek irányítását közvetlenül a megyei kisipari szövetségek végzik, de a helyi állami vállalatok túlnyomórésze is a megyei és nem a városi, járási és községi tanácsok közvetlen irányítása alatt áll.

A szocialista helyi ipar a kialakulás szakaszában van. Ezért időről időre fölül kell vizsgálni azokat a szervezeti formákat, amelyek eredményes működését előmozdíthatják.

A Helyi Ipar Minisztériumának jelenlegi fölépítése általában megfelelő, s alkalmas az irányítás feladatainak ellátására. A minisztérium szervezete mindenekelőtt ahhoz az alapelvhez igazodik, hogy egyre nagyobb önállóságot kell biztosítani a kisipari szövetkezetek felügyeletét ellátó szövetkezeti szervezeteknek, tehát az OKISZ-nak és a KISZÖV-öknek. Szervezeti fölépítésében érvényesül az az alapelv is, hogy a helyi tanácsok ipari osztályaival egészséges kapcsolatot tartson fenn. Ezért is nincs kiépítve a szakosított iparigazgatóságok rendszere. A minisztérium kezdettől fogva szem előtt tartotta, hogy az állami helyi ipar lényegében a helyi tanácsok irányítása alatt álló iparvállalatokat foglalja össze. A minisztérium közvetlen irányítása alá ezért csak néhány tröszt, illetőleg vállalat tartozik.

Már nem minden tekintetben mondhatjuk megfelelőnek a megyei tanácsok ipari osztályainak helyzetét. A megyei ipari osztályokat 1952 első negyedében szerveztük, s alig egy fél évre rá, működésük nyomán a helyi ipar fejlesztésének már új távlatai bontakoztak ki. De az ipari osztályok működésének súlyos fogyatékosága, hogy a vállalatvezetők munkakörébe tartozó operatív feladatok egész sorát végzik, s ugyanakkor elvi irányítással alig foglalkoznak.

Az ipar irányítása a termelés mai színvonalán és a vállalatok megnövekedett száma mellett nem folytatható az eddigi módszerekkel. A Fővárosi Tanács ezt a kérdést már korábban fölvetette, s át is alakította szervezetét. A Fővárosi Tanács ipari osztálya a kisebb jelentőségű, főleg szolgáltató helyi ipar irányítását a kerületi tanácsoknak adta át. Közvetlen irányítása alatt tartotta az egész főváros részére egységesen szervezett egyesüléseket, a vállalatokat pedig három trösztbe szervezte.

1953-ban a megyékben is hasonló átszervezéseket hajtottunk végre. Kiszélesítjük a téglauzemeknél bevált megyei egyesülési formát. A téglai ipari egyesülések irányítása alá helyezzük a háztáji tőzgekitermelést, a kőbányákat, sőt a különféle építőanyagipari üzemeket is. Így a téglai ipari egyesülések bánya- és építőanyagipari egyesülésekké alakulnak át. Megyei vas- és faipari egyesüléseket alakítunk ki. Mindezekon kívül a megyei tanácsok irányítása alatt maradnak a megyei nyomdaipari vállalatok.

Lassan elő kell készítenünk a járási és községi iparszervezet kialakítását és 1953-ban ezt kell a megyei tanácsok egyik központi feladatává tennünk. Amíg tehát itt lassúbb folyamatról van szó, addig a városokban

működő ipari üzemeket — kivéve azokat, amelyek a megyei egyesületekhez tartoznak — már a közeljövőben a városi tanácsok irányítása alá helyezzük. Ezzel párhuzamosan vállalati összevonásokat is végrehajtunk. Csak üdvözölhetjük a sztálinvárosi tanácsnak azt a kezdeményezését, hogy a hat helyi szolgáltatóipari vállalatot egy vállalatba kívánja összevonni. Ez minden városban járható út, s biztosítja az ipari szolgáltatások egységes irányítását. A városi árutermelő iparvállalatok összevonásán is gondolkodhatunk, de a trösztösítő összefogást csak mint kivételes és rendkívül indokolt esetekben ajánlatos megoldást vehetjük számításba, s legfőljebb 3—4 olyan városban, ahol fejtett városi helyi ipar van.

Mi a helyzet a szövetkezeti szektorban? Az OKISZ fölépítése általában alkalmas a mozgalmi és gazdasági irányító feladatok ellátására, csak az apparátus szorul még megerősítésre. De átszervezéseket kell végrehajtunk az ipari szövetkezetek megyei irányító szerveiben, a KISZÖV-ökben. Fokozottabb mértékben szükséges ezek szakosítása. A fővárosban a szakosítás már megkezdődött, de itt is tovább kell mennünk. Országosan szervezett szakmai KISZÖV keretében kell megszervezni a háziipari szövetkezetek irányítását. Ez azért szükséges, mert a háziipari szövetkezetek működésében a néprajzi és művészeti szempontok érvényesítése céljából megfelelő formában biztosítani kívánjuk a Népművészeti Tanács irányítását.

Egyes szövetkezetek kezdeményezései azt mutatják, hogy nagyobb egységek kialakítására törekcsenek. Az ilyen kezdeményezéseket támogatnunk kell, persze szem előtt tartva, hogy a nem kellően előkészített intézkedések károsak lehetnek.

Eléggé mélyreható szervezeti változásokat kell végrehajtannunk, illetve előmozdítannunk. E szervezeti változásokat a helyi ipar izmosodása, erőteljes fejlődése követeli, s végrehajtásuk a helyi ipart tovább erősíti és fejleszti.

b) Tervezőmódszerek

A helyi ipar tervezőmódszerei számos tekintetben eltérnek a nagyipari módszerektől. Az első és legfontosabb eltérés a termelés tervezésében mutatkozik. A helyi iparban a javítások, szolgáltatások és a rendelésre végzett munkák aránya az egész termelés 30—35 százaléka. A tervezéskor tehát figyelembe kell venni a termelésnek ezeket az összetevőit. Ezért külön, szakosított tervlapok szabják meg a rendelésre végzendő munkák, a legfontosabb javítások és ipari szolgáltatások mennyiségét és értékét. A helyi ipar az áruk egyrészét közvetlenül értékesíti. Ez szükségessé teszi, hogy a vállalatok és szövetkezetek bolthálózat-fejlesztési tervet készítsenek. Szükségessé teszi továbbá, hogy az árelosztás tervezésében elkülönítsék a központi árualapot, amelynek elosztását a minisztérium (az OKISZ) és a helyi árualapot, amelynek elosztását a megyei szervek tervezik.

Az anyagtervezésnek a helyi ipar területén bonyolultabb feladatokat kell megoldani, mint a nagyiparban. A helyi iparban fölhasználásra kerülő anyagok 4 csoportba tartoznak: a helyi-, a maradék-, a hulladék- és a központi szabványanyagok (ú. n. reguleranyagok) csoportjába. Minden egyes csoportban mások az anyaggazdálkodási szabályok. De eltérők az anyagbeszerzési források is. Ez a különbözőség már a központi szabványanyagoknál is megmutatkozik, mert a Helyi Ipar Minisztériuma mellett a megrendelők is utalványoznak anyagot, s ez laza anyagtervezés esetén kettős anyagellátást eredményezhet. Mindezt az anyagtervezés megfelelően figyelembe veszi.

Munkaügyi tervezés: A létszámtervben külön kell tervezni az öregeket és a csökkent munkaképességűeket, mivel a helyi iparnak különleges feladata az öregek és csökkent munkaképességűek munkábaállítása. A helyi ipar adottságai teszik szükségessé azt is, hogy a termelékenység tervezésekor elhatároljuk a tömegárutermelést, a rendelésre készült gyártmányokat, valamint a javító- és szolgáltató munkát. A termelékenységi mutatók ilyen elkülönített meghatározása azért szükséges, nehogy a javító- és szolgáltató munka termelékenységét az árutermelés színvonalán szabják meg, mert ez az üzemeket arra ösztönözné, hogy javítások helyett árutermelést folytassanak.

c) *A helyi ipar 1953. évi termelési terve*

A Minisztertanács határozata szerint a helyi ipar termelését 1953-ban 16 százalékkal kell emelni. Az állami helyi iparban 37 százalékos, a szövetkezeti iparban pedig 25 százalékos termelésnövekedést kell elérnünk.

A szocialista helyi ipar 1953. évi termelése az ország minden egyes lakosa részére évi 400 forint érték előállítását biztosítja termelői áron, forgalmiadó nélkül számítva. 1953-ban változatlanul az lesz a helyzet, hogy a szocialista helyi ipar termelésének több mint a fele, pontosan 53 százaléka a Nagybudapest területén működő helyi ipari üzemekre esik. Ennek megfelelően Nagybudapest területén az egy lakosra eső termelési érték 1600 forint, vidéken 300 forint kell hogy legyen. A megyék közül az egy lakosra eső átlag Csongrádban 500 forint, Békésben és Szolnok megyében pedig 400 forint körül kell hogy alakuljon. Ebben a három megyében a legfejlettebb a szocialista helyi ipar.

A szocialista helyi ipar 1953. évi fő termelési céljait a következő hat pontban foglalhatjuk össze:

1. *A jelenleginél megfelelőbb arányok kialakítása az árutermelés, a javítás és az ipari szolgáltatások között.*

2. *A nők háztartási munkájának mind fokozottabb megkönnyítése. (Ezt a feladatot jóval tudatosabban kell a helyi ipar termelőmunkájának alapjává tennünk.)*

3. A kulturális cikkek kiterjedt gyártásának megalapozása.
4. A rendelésre történő gyártásnak és a különleges méretek előállításának továbbfejlesztése.
5. A helyi tüzelőanyagok és építőanyagok kitermelésének fokozása.
6. A saját anyagbázis kiszélesítése, s a helyi-, maradék- és hulladékanyagok fokozottabb felhasználása.

Vegyük sorra ezeket a célokat:

1. Az árutermelés, a javító munka és az ipari szolgáltatások között az árnyok nem megfelelők. A javító- és szolgáltató műhelyek hálózata egyes ágazatokban 1952-ben sem fejlődött kielégítő mértékben, s ami súlyosabb hiba, a javító kapacitások egyrészt menetközben árutermelés céljaira kötötték le. Az 1953. évi terv ezen a téren gyökeres változtatásokat tesz kötelezővé: A helyi ipar állami szektorában a javítások és ipari szolgáltatások arányát a teljes termelés 1952. évi 15 százalékaról 1953-ban 24 százalékra kell fölemelni. Ugyanezt az arányt a helyi ipar szövetkezeti szektorában 24 százalékról 32 százalékra kell fölvinni. A szolgáltató ipart (mosoda-, fodrász-, fényképészipar stb.) pedig az állami szektorban 18 százalékkal, a szövetkezeti szektorban 26 százalékkal kell fejleszteni. Ezzel el kell érni, hogy a cipőjavítás, a mosás és vegytisztítás, valamint a fényképészet vállalási ideje 3—5 nap legyen, a fehérnemű és a ruha kisjavítása 5—7 nap alatt, a nagyjavítás, valamint az órajavítás 10—12 nap alatt legyen elvégezhető. Ez megköveteli, hogy az állami és szövetkezeti műhelyek mintegy évi 7,5 millió pár cipő talpalására, évi 330 000 pár cipő fejelésére, napi 100 q fehérnemű és 1000 db ruha javítására, napi 873 q fehérnemű pipere-, kilós és gyorsmosására, a fodrázműhelyek naponta 100 000, a fotóműhelyek naponta 10 000 dolgozó kiszolgálására rendezkedjenek be. A cipőtálpalás, a mosás és vegytisztítás területén figyelembe kell vennünk, hogy a dolgozók szükségletei idény szerint változnak, s ez nem is szüntethető meg teljesen. A megrendelésfölvéő hálózatot jelentősen ki kell terjesztenünk: e célból 1953-ban 800, Budapesten 300 új üzlethelyiséget kell megnyitnunk. Korszerű, tágas üzlethelyiségeket kell berendeznünk, ahol tisztaság és rend uralkodik, s a dolgozók kényelmesen kiszolgálhatók.

2. Mindezzel biztosítani kell, hogy egyre több olyan munka, amelyet ma még a háztartásokban végeznek, kikerüljön a háztartásokból. A nők háztartási munkájának megkönnyítése ugyanakkor megköveteli a főzés, a takarítás és a mosás fokozottabb gépesítését.

A főzés gépesítése egyhelyben topog. Az 1953. évi terv is csak a már ismert és rendszeresített kisebb gépek nagyobb mennyiségű gyártását teszi kötelezővé. De 1953 elején már napirendre tűzzük a nagyobb háztartási gépek, az úgynevezett robotgépek, mindenekelőtt a mosogatógépek gyártásának műszaki előkészítését.

A takarítás gépesítésének helyzete sem kielégítő, pedig megfelelő gépek beállításával a takarítás gyors és fáradságmentes munkafolyamattá egyszerűsíthető. Még 1952-ben megkezdjük a megfelelő géptípusok kialakítását, a padlókefélés, a személtakarítás és porszívás, valamint az ablaktisztogatás gépesítése végett. A vegyszeti ipari üzemek központi feladata jó minőségű háztartási vegyszerek kikísérletezése és gyártása.

A háztartási mosás gépesítésének kialakított szervezeti formája a tömbmosoda rendszer. 1953-ban 300 tömbmosodát kell felállítanunk. Mindez nem több, mint 7200 család szükségletét fedezi, mégis igen jelentősnek minősíthetjük azt a haladást, amelyet ezrei elértünk.

3. A kulturális cikkek tömeges gyártásának megalapozását dolgozó népünk rendszeresen emelkedő életszínvonala követeli.

A helyi ipar már ezidőszert is nagy mennyiségben gyárt játékokat, de a forgalomba kerülő játékok minősége erősen kifogásolható, a játékok kivitelezési formái nem veszik figyelembe a politikai, nevelő szempontokat, s játékiparunk technológiai színvonala is általában alacsony.

E hiányosságok pótlása megkezdődött. Az 1953. évi termelési tervben először intézkedhetünk különféle mechanikai játékok gyártásáról. Megtettük a műszaki előkészületeket a festett játékok festékanyagának megjavítására, s olyan szabványok kötelezővé tételére, amelyek kiküszöbölik a játékok ártalmas, sérülést okozó hatásait.

Az 1953. évi terv biztosítja a hangszerek nagyobb választékát, jobb minőségét és megfelelő mennyiségét. Az eredmények majd 1953 közepe táján jelentkeznek. Akkor indul meg a „Hohner“-rendszerű tangóharmonika és szájharmonika tömeges gyártása is.

1952 II. felében megalapoztuk a különféle sportfőlszerelések nagyobb mennyiségű gyártását. Így a csónakok, sífőlszerelések, teniszfőlszerelések kielégítő mennyiségben való biztosítását.

Már 1952-ben igen szépen fejlődött a háziipari és különösen a népművészeti cikkek tömeges gyártása. A Népművelési Minisztériummal egyetértésben intézkedünk, hogy a gyártás a jövőben figyelembe vegye a néprajzi és művészeti szempontokat. 1953-ban a népi díszítőművészet elhanyagolt területeit is fejlesztieni fogjuk.

Mindezideig úgyszólván teljesen elhanyagoltuk a díszműipari cikkek és az ékszerek és csecebecsék készítését. 1953-ban ezt a lemaradást meg kell szüntetnünk, s különösen az ötvös- és műlakatosművészet népi hagyományait kell fölélesztelnünk.

4. A helyi iparban már eddig is kiterjedt keretekben folyt a rendelésre készülő, különleges méretű, tartós fogyasztási cikkek gyártása. A szocialista helyi ipar megfelelő hálózatu mértékutáni szabóságokkal, rendelésre dolgozó cipőszalonokkal és bőrdíszmű-műhelyekkel rendelkezik. Ezeket a műhelyeket 1953-ban tovább kell fejlesztenünk, hogy legalább 150 000 férfiföltönyt, félmillió darab különféle konfekcionált és egyedileg előállított női ruházati cikket, 160 000 pár cipőt és mintegy 50 000 darab különféle bőrdíszmútárgyat készíthessenek.

5. A helyi ipar termelési tervének főcéljai közé tartozik a helyi tüzelő- és építőanyagok kitermelésének fokozása. A helyi tüzelőanyagok kitermelése a helyi iparra lényegében új feladatot hárít, hiszen a háztáji tőzegkitermelés csak 1952 II. felében indult meg, a tőzegüzemek 1953 január 1-étől kerülnek a helyi iparhoz, a tűzifa, a szén és az egyéb tüzelőanyagok kitermelésével pedig a helyi ipar nem foglalkozik. Az 1953. évi terv sem tartalmaz az említetlen túlmenő kötelező intézkedéseket. Ez alól kivételt jelent a Nádipari Trösztnek adott utasítás, amely elrendeli a nád kitermelése és ipari feldolgozása során keletkező nádhulladék préselését, s helyi tüzelőanyagként való forgalombahozatalát. Ez a kivétel egyben olyan példa, amely a lehetőségeket is meg-

mutatja. Ha az 1953. évi terv még nem is teszi kötelezővé, 1953-ban napirendre kell tűznünk a különféle mezőgazdasági melléktermékek és hulladékok brikettelésének és tüzelőanyagként való hasznosításának kérdését.

Az építőanyagtermelésben a téglatermelés az 1953. évi terv központi feladata. A termés- és zútotkő, a folyami és bányakavics, a mészkö és a márga, a tetőcserép és az égetett mész termelését egyaránt növelnünk kell. Csak így fokozhatjuk tovább a magas- és mélyépítkezések volumenét, s egyben a helyi szociális és kulturális építkezések ütemét. A helyi ipar építőanyagtermelésének fontossága abból is kitűnik, hogy ez az iparág egyre jelentősebb szerepet tölt be az állami gazdaságok és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek építőanyagellátásában, s az ilyenirányú szükséglet a mezőgazdaság szocialista átszervezése során napról napra emelkedik.

6. 1953-ban tovább kell fejlesztenünk a helyi-, a maradék- és a hulladékanyagok fölhasználását, s tovább kell növelnünk részarányukat az egész anyagfelhasználásban. Az anyagok két csoportja, a vas és a fa fölhasználásának ezt a folyamatát meg kell gyorsítanunk.

Az első és a legfontosabb kötelesség tehát a saját anyagbázis lényeges kiszélesítése. Megvannak-e ehhez az adottságok? Kétségtelenül megvannak, mégpedig igen széles körben! A helyi iparhoz tartozik a hasznos vízínövény-gazdálkodás. Még korántsem merítettük ki a nád, a gyékény, a sás, a fűzvesző kitermelésének lehetőségeit, holott ezek részben a helyi ipar anyagai.

Ügyszólván szabadon rendelkezik a helyi ipar a helyi anyagokkal, de még csak az építőanyagiparban és a háziipar egyes területein értünk el fölhasználásuk területén említésre méltó eredményeket. A további nagy lehetőségeket megvilágítja két olyan újítás, amelyre támaszkodva a szervezőmunkát már meg is indítottuk. Az egyik a cirokszár fölhasználása ládaelemek gyártására; a másik a rizsszalma fölhasználása afrik- és kenderpótló anyagként. Ha a cirokszár-ládaelem gyártását helyesen folytatjuk, 1953-ban 30—35 000 m³ importfűrészárut takaríthatunk meg. Ha a rizsszalma földolgozását a nagyiparral együttműködve megfelelően és időben oldjuk meg, 1953-ban 7500 tonnával növelhetjük a fonóanyagok volumenét, s biztosíthatjuk az ország afrikaszükségletét. A példák megmutatják, hogy a lehetőségek szinte határtalanok, ha megjavítjuk kapcsolatainkat a mezőgazdasággal és az ipari földolgozásnak olyan új formáira térünk rá, amelyeket eddig elhanyagoltunk.

A saját anyagbázis másik nagy területe a MÉHES. Teljesen reális követelmény, hogy a MÉHES (a Melléktermék és Hulladékgyűjtő Egyesülés) tevékenyen közreműködjék a helyi anyagok fölkuatásában és begyűjtésében, vagyis, hogy begyűjtési tevékenységét mindinkább kiterjessze újabb meg újabb cikkekre. Emellett 1953-ban a MÉHES egyik központi feladata, hogy a begyűjtött maradék- és hulladékanyagok osztályozott gyűjtését kiterjessze, s olyan ipari előkészítő műveletekre is berendezkedjék, amelyek az anyagok közvetlen ipari földolgozását gazdaságosan teszik lehetővé. Ugyanakkor széleskörű lehetőségek nyílnak arra is, hogy a helyi ipari üzemek a nagyiparban és más területeken keletkező maradékanyagok beszerzésére közvetlen szerződéseket kössenek. Ezek a lehetőségek 1953-ban is nyitva állnak. Természetesen a népgazdaság egyes területein keletkező maradékanyagok ipari előkészítő műveleteinek műszaki megoldása sokkal bonyolultabb probléma, semhogy a MÉHES minden vonat-

kozásban megoldhatná. Ezért igen helyes, hogy 1952-ben több üzem kezdte meg működését kifejezetten ilyen célzattal. Így szerveződött meg a Fővárosi Kályhajavító Vállalat kályhalemezcesempe-gyártó részlege, s példája nyomán el kell érniünk, hogy 1953. utolsó évnegyedében szögletes kályhához már csak ilyen anyag legyen felhasználható. Már korábban berendezkedtünk hulladékból készült bútortalapok gyártására, kilos textilanyagokból különféle textilkellékek gyártására, hulladékbőrből bőrelemek gyártására, s most rendezkedtünk be a textiltörlő-hulladékok mentésére stb. Ezt az irányzatot 1953-ban tovább kell erősíteni, mert mindez kiegészítő anyagi forrásokat teremt, mégpedig elsősorban a helyi földolgozóipar számára.

Természetesen a helyi ipar 1953-ban is igen jelentős mértékben dolgoz föl központi szabványanyagokat. Ezeket az anyagokat sokkal gazdaságosabban kell felhasználnunk. Köztudomású, hogy a központi szabványanyagok minősége is eltérő. Ezeket a minőségi eltéréseket most már tudatosan föl kell használnunk az árminőség megjavításának serkentésére. Nem szabad előfordulnia, hogy a jóminőségű, márkás cikkeket gyártó üzemek kapják a rosszabb, a többiek pedig a jobb minőségű anyagot. Megfontolandó, nem volna-e célszerű az üzemek minőségi gyártás szerinti osztályozása, s ennek az osztályozásnak a központi anyagkiutalás alapjává tétele.

Ma még azt a kérdést sem oldottuk meg, milyen cikkeket szabad részben vagy egészen helyi-, maradék- és hulladékanyagokból előállítani. Erre vonatkozólag kialakultak bizonyos általános gyakorlati szempontok, de mert az anyagelosztás nem működik kielégítően, vannak üzemek, amelyek menetközben szabványanyaghoz jutnak, s ezért a maradék- és hulladékanyagot félreteszik. Ezen a téren, persze egyik napról a másikra nem markolhatunk nagyot. Nem is célunk, hogy az anyaggazdálkodás cél megoldhatatlan feladatokat állítsunk. De azt megköveteljük, hogy anyaggazdálkodásunk napról napra megerősödjék, s az anyagok utalványozásakor megfelelően vegye figyelembe a gyártástechnológiai adottságokat.

3. A helyi ipari termékek értékesítése

a) A központi és helyi árualapok elhatárolása.

A helyi ipar kiépítése és megerősítése a tanácsrendszer gazdasági alapjait erősíti. A tanácsrendszer gazdasági alapjainak megszilárdítása ugyanakkor közvetlenebbé teszi a kapcsolatot a tömegek és a dolgozó nép államhatalmi szervei között, lehetővé teszi a dolgozók közreműködését a gazdaságszervező munkában, lehetővé teszi, hogy érvényesüljön a tömegek alkotó kezdeményezése a helyi erőforrások és a rejtett tartalékok feltárásában, lehetővé teszi a termelésnek a helyi szükségletek szerinti szabályozását.

Sztálin elvtárs *A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban* című új, nagyszerű művében kifejtette, hogy a szocializmus gazdasági alaptörvénye „az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei, maximális kielégítésének biztosítása a szocialista terme-

lésnek a legfejlettebb technika alapján történő szüntelen fejlődése és tökéletesedése útján“.

A társadalom szükségleteinek egy része sajátos helyi szükséglet, s ezért csak a termelés helyi szabályozása útján elégíthető ki. A helyi ipar létrehozása egyebek közt éppen azt a célt szolgálja, hogy azokat az árukat és szolgáltatásokat biztosítsa, amelyek központilag nem biztosíthatók megfelelően. A szocialista gazdaságszervezés tehát szükségszerűen különbséget tesz a központi és a helyi árualap között. A központi árualap körébe azok a termékek tartoznak, amelyekkel a szocialista állam központi szervei közvetlenül rendelkeznek. A helyi árualappal való rendelkezés joga a helyi tanácsi szerveket illeti meg.

A helyi ipar is termel a központi árualap számára. Mégpedig mindenekelőtt olyan anyagokat, amelyek be vannak vonva a központi anyag-gazdálkodás rendszerébe, például építőanyagokat (téglát, cserepet, meszet, betonárukat stb.), amelyekből a helyi ipar igen jelentős mennyiséget termel. De 1953-tól a helyi tanácsok ezeknek az anyagoknak egy részét is szabadon fölhasználhatják a helyi szükségleteknek megfelelően.

A központi árualaphoz tartoznak azok a fogyasztási cikkek, amelyek be vannak vonva a központi árugazdálkodás körébe, s amelyek elosztásáról a Belkereskedelmi Minisztérium központilag rendelkezik. A fogyasztási cikkek meghatározott részével a helyi tanácsok a helyi szükségletek kielégítése céljából szabadon rendelkeznek.

A központi árualaphoz tartoznak végül azok az áruk, amelyeket a helyi ipar exportcélokra, továbbá közületi megrendelések teljesítése végett termel.

A központi és a helyi árualapok pontos elhatárolása most folyik. Az irányelv az, hogy a helyi ipar teljes termelésének mintegy $\frac{2}{3}$ -a a helyi szükségletek kielégítésére legyen biztosítható. Hogy a központi gazdálkodás körébe vont egyes anyagoknak és fogyasztási cikkeknek a helyi tanács milyen nagy részével rendelkezhet, azt az egyes cikkfélések szerint most állapítják meg. E termékek esetében általános alapelv, hogy a termelésből először a központi árualap céljaira szükséges mennyiségeket kell biztosítani, s csak az azután gyártott mennyiség kerül be a helyi árualapba.

A helyi árualapok nemcsak a lakosság iparcikkellátása és a szolgáltatások folyamatos biztosítása szempontjából fontosak. A helyi árualapok kialakítása — döntően 1953-tól kezdve — elő fogja mozdítani, hogy a helyi tanácsok a dolgozók szociális és kulturális életszínvonalának emelése céljából szélesebbkörű kezdeményező tevékenységet fejtsenek ki. 1953-tól ugyanis a helyi ipar által előállított építőanyagok egy részével a helyi tanácsok rendelkeznek, s a helyi vasipart, finommechanikai ipart és építőipart a közszükségleti cikkek gyártásán túlmenően a helyi építkezési szükségletek és egyéb szociális és kulturális intézkedések szolgálatába állíthat-

ják. A közvetlen érdekeltség megteremtése a helyi ipar termelése és mindenfajta helyi szükséglet kielégítése között új perspektívát nyit meg a helyi ipar gyorsütemű fejlesztése előtt.

b) *A helyi ipar és a belkereskedelem kapcsolatainak formái*

A helyi ipar és a belkereskedelem kapcsolata igen sokirányú, s ez a helyi ipari termelés helyzetéből következik.

Ma a belkereskedelem jelentős feladatokat teljesít a helyi ipar anyagellátása terén. De a belkereskedelemnek ez a szerepe a fejlődés során mindinkább csökken. A Helyi Ipar Minisztériuma a közelmúltban kiépítette saját Készletező és Anyagellátó Vállalatát, s a bőrelosztás ma már ezen keresztül történik. 1953 január 1-től a vállalat a textilanyagok elosztását is átveszi. A belkereskedelemnek — az anyag és áruforgalom új rendszere értelmében — általában nem feladata többé, hogy az ipart a működéséhez szükséges alap-, segéd- és üzemanyaggal, illetve árucikkkel ellássa. De a helyi ipar anyagellátásában a belkereskedelemnek még van szerepe. Egyes anyagfajták kisebb mennyiségben való beszerzését a helyi ipar számára továbbra is a belkereskedelem biztosítja. A magánkisipar szintén a belkereskedelem útján fedezi szükségletének azt a részét, amelynek kielégítésére a helyi ipari anyagellátó (készletező) vállalat működése nem terjed ki. Ennek az az oka, hogy a kisipar szükségletei összegszerűen sem számottevőek, rengeteg apró tételből tevődnek össze, nehezen tervezhetők, s szorosan összefüggnek a lakosság fogyasztásával. Egyes helyi ipari ágakat (például rendelésre dolgozó szabóságokat) a belkereskedelem lát el anyaggal, a lakosság részére előírányzott keretből. A szóbanforgó iparágak ugyanis a lakosság szükségleteinek közvetlen kielégítésére termelnek, anyagellátásuk tehát gyakorlatilag a lakosság ellátásával azonos szempontok szerint történik.

Különösen fontos szerepet tölt be az állami belkereskedelem a helyi ipar által termelt cikkeknek a lakossághoz való eljuttatásában. A központi árualap számára termelt áruk túlnyomó része a lakosság ellátását szolgálja, s kizárólag az állami kereskedelem útján kerül forgalomba. A belkereskedelem szabályozza a helyi ipar választék szerinti termelését, hogy az a rendszeresen növekvő állami nagyipar termelésével minden tekintetben összhangban legyen.

Ne feledjük, hogy az ipar szocialista átszervezésének időpontjában egyes fogyasztási tömegcikknek nagyipari termelése még igen alacsony színvonalú volt, s termelésük jórésze a magánkisipar szélaprózott, alacsony termelékenységű műhelyeiben folyt, a szocializmus építésének későbbi szakaszán pedig a kisipari szövetkezetek műhelyeibe került. Különösen így volt ez olyan iparágakban, mint például a textilkonfekcióipar és a bőrháztati ipar. Nagyipari konfekció nálunk a főlsszabadulás előtt lényegé-

ben nem volt. Azóta az állami nagyiparnak ez az ága erőteljesen kiépült, s gyors ütemben fejlődik. Éppen ezért különösen fontos, hogy a nagyipari és a helyi ipari tervek rendszeres egyeztetése és összhangbáhozása alapján biztosított legyen a helyi ipar fejlesztésének helyes iránya. Korábban közvetlenül jött létre a kapcsolat az állami nagykereskedelmi vállalatok és a helyi ipari vállalatok, illetve a kisipari szövetkezetek között. A kapcsolatoknak ez a szétaprózott rendszere természetesen nem volt megfelelő, s nem is lehetett alkalmas alap a helyi ipar tudatos fejlesztésére. 1952-ben a szétaprózott közvetlen kapcsolatok rendszerét fölváltotta a Belkereskedelmi Minisztérium és a Helyi Ipar Minisztériuma kapcsolata és tervszerű együttműködése. Ez lehetővé tette, hogy a helyi ipar fejlesztése szilárd alapokon történjék.

A helyi ipar sajátos feladatainak teljesen megfelel az az irányzat, hogy a helyi iparnak és a belkereskedelemnek ez az új típusú kapcsolata a decentralizáció elvén nyugodjék. A két minisztérium megállapodása lehetővé teszi, hogy az állami áruházak és a megyei nagykereskedelmi vállalatok megbízzák a kisipari szövetkezeteket olyan iparcikkek előállításával, amelyek az áruházak és a megyei nagykereskedelmi vállalatok nagyobb választéka céljából szükségesek. Ezen kívül megvan a lehetőség arra is, hogy a helyi árualap céljaira termelt iparcikkek értékesítésére a helyi ipar az állami kiskereskedelmi hálózatot is fölhasználhassa.

Végeredményben a helyi ipar és állami kereskedelem kapcsolata az áruértékesítés területén 3 formában érvényesül. 1. Az árumennyiség legjelentősebb részét a Belkereskedelmi Minisztérium közvetlenül veszi át és osztja szét. 2. Az áruk kisebb körére az áruházak és a megyei nagykereskedelmi vállalatok közvetlenül adnak föl megrendeléseket, s a teljesítésükhöz szükséges anyagot is ők biztosítják. 3. A helyi árualap céljaira termelt iparcikkek közül azokra vonatkozóan, amelyek az állami kiskereskedelmi hálózatnak azért kellene, hogy a lakosság szükségleteit mindenfajta cikkben folyamatosan kielégíthesse, a helyi ipari vállalatok és szövetkezetek, valamint a kiskereskedelmi vállalatok közvetlen megállapodásokat létesíthetnek. A kapcsolatoknak ez a hármas formája már ma is, tehát már a szabályozás kezdeti szakaszán helyesnek bizonyult, meggyorsította a helyi ipar fejlődését, s megállapíthatóan megjavította a lakosság ellátását mindenfajta közszükségleti cikkel.

A helyi ipar és a belkereskedelem kapcsolatait gazdaságilag és jogilag a szállítási szerződések konkretizálják. A Helyi Ipar Minisztériuma minisztériumi szerződést köt a Belkereskedelmi Minisztériummal azokra a helyi ipari termékekre vonatkozóan, amelyek nem esnek a helyi árualap körébe, s amelyeket a belkereskedelem hoz forgalomba. Ugyanilyen minisztériumi szerződést köt a Belkereskedelmi Minisztériummal az Országos Kisipari Szövetség is a szövetkezeti ipar hasonló termékeinek forgalombahozatala

céljából. Az említett minisztériumi szerződések alapján a helyi ipari vállalatok és a kisipari szövetkezetek közvetlen szállítási szerződést kötnek a belkereskedelmi vállalatokkal. Ott, ahol mindkét vonalon középfokú gazdasági irányító szervek működnek, a közvetlen szerződéseket megelőzően általános szerződések is keletkeznek. A helyi árualapozáshoz tartozó cikkekre általában a helyi termelőüzem és a helyi kereskedelem köt közvetlen szerződést.

Mínt hogy a Belkereskedelmi Minisztérium szervei széles területen érintkeznek a fogyasztók tömegeivel, a helyi ipar új gyártmányok meghonosításakor az ő tapasztalataikat hasznosítja. Evégett az új gyártmányok termeléséről, forgalombahozataláról a Helyi Ipar Minisztériuma a Belkereskedelmi Minisztériummal egyetértésben intézkedik. A Belkereskedelmi Minisztérium rendszeresen közli a Helyi Ipar Minisztériumával a keresett cikkek jegyzékét. Bár a tájczikkek mintadarabjait a helyi ipari vállalatok és a szövetkezetek készítik el, a kivétel részletkérdéseiben megállapodnak a megyei belkereskedelmi vállalatokkal. A Belkereskedelmi Minisztérium gondoskodik bizonyos külföldön gyártott használati cikkek mintadarabjainak behozataláról, s megvizsgálás végett ezeket a helyi ipar szakembereinek rendelkezésére bocsátja. Ennek eredményétől függően állapodik meg a két minisztérium, hogy a helyi ipar programjába vegyeye a szóbanforgó cikk gyártását.

A belkereskedelem átszervezéséről és a piackutatás megszervezéséről szóló újabb rendelkezések szerint a Belkereskedelmi Minisztérium szakfelügyelete a helyi ipari állami és szövetkezeti kereskedelemre is kiterjed. A piackutatást a Belkereskedelmi Minisztérium szervezi meg, de rendszerét a helyi ipar is alkalmazza. A piackutatás propagandáját a Belkereskedelmi Minisztérium egyezteteti össze a saját üzlethálózzal rendelkező más minisztériumokkal, a piackutatás eredményeiről pedig a Belkereskedelmi Minisztérium és a Helyi Ipar Minisztériuma kölcsönösen tájékoztatja egymást.

A központi árualap értékesítésének egyéb formái

A helyi ipar az állami külkereskedelmi vállalatoknak adja át exportcikkeit. A helyi ipar exporttevékenysége aránylag nem nagy. Egyes területeket nem számítva, a helyi ipar az exporttevékenységet elhanyagolta. Pedig népgazdaságilag is rendkívül fontos, hogy mindazokat a helyi anyagkészleteket, amelyeket exportképes áruvá dolgozhatunk föl, a helyi szükségletek kielégítése után exportcélokra is kihasználjuk. A hiba itt is az volt, hogy az exporttevékenység egészen a legutóbbi időkig kizárólag az állami külkereskedelmi vállalatok kezdeményezésére támaszkodott. Idén fokozatosan kialakítottuk a Külkereskedelmi Minisztérium és a Helyi Ipar Minisztériuma közvetlen megállapodásainak rendszerét, s ez 1952 második

felében az export lényeges emelkedését eredményezte. A helyi ipar exportképessége elsősorban a háziipari termékek, a minőségi ruházati cikkek és faipari termékek, köztük különösen a bútorok területén igen nagy. De arról sem feledkezhetünk meg, hogy a helyi maradék- és hulladékanyagok fokozott fölhasználása rendszeresen új tartalékokat tár föl, s következőképpen importszükségletek megszüntetését vagy csökkentését eredményezheti. A két minisztérium kapcsolatainak további megerősödése nyomán a kezdeti eredmények növekedhetnek.

A helyi ipar által termelt központi árualapok értékesítésének kereskedelmi kívüli formái ma még eléggé jelentékenyek, de a fejlődés későbbi szakaszain mindinkább csökkenni fognak. Különösen áll ez az úgynevezett bedolgozó munkára, amelyet a helyi ipar a nagyipar számára végez, s ahol még ma is a közvetlen megállapodások rendszere érvényesül. A bedolgozó munkának különösen az öntődék, a műszeripari és tömegcikkipari vállalatok és szövetkezetek vonalán van nagyobb szerepe. A bedolgozó munka még a helyi ipar egységes szervezeti kialakítását megelőző időre nyúlik vissza, amikor ez az ipar a nagyipar tartalékként működött. Ha a termelési profilok fokozott átalakításával rendszeresen növeljük a fogyasztási cikkek gyártáshányadát, akkor a bedolgozó munkát megszüntethetjük, illetőleg a termelési tervben is közvetlenül meghatározott szükségletekre korlátozhatjuk.

A helyi árualapok értékesítésének formái.

A helyi ipar termékeinek az a része, amely helyi árualapnak számít, döntő részben az állami kiskereskedelem útján, a már említett módon, s a földművesszövetkezeti kereskedelem révén értékesül. A helyi ipar és a földművesszövetkezetek kapcsolata újkeletű kapcsolat, s nagy méretekben csak 1953-tól fog kibontakozni. E kapcsolat megerősödése komolyan előmozdítja majd a tájczikkek gyártásának fokozását. Ez a kapcsolat meg fogja szüntetni az egyes iparcikkek kivitelezésében még ma is tapasztalható izléstelenséget és giccset, a még meglévő kapitalista csökevények érvényesülését, s biztosítani fogja a népi szokások figyelembevételét a termékek előállításakor.

Ugyanezt a célt szolgálja lényegében a helyi ipar közvetlen értékesítési rendszere is. A helyi ipar közvetlen értékesítési formái igen különbözők. Egyes iparcikkek termelése és az ipari szolgáltatás széles körében a lakossággal való közvetlen kapcsolat értelemszerűen adódik a termelés jellegéből. Ide számít a mértékszerinti szabóság, a rendelésre végzett cipőgyártás és egyes bőrdíszműtárgyak gyártása, valamint a különféle irányú ipari javítómunka (munkaruhajavítás, fehérneműjavítás, cipőjavítás stb.), a ruhamosás és a vegytisztítás, a fényképészet, a fodrászat, az órajavítás stb. Ezekben a termelési ágakban a helyi ipart már eleve úgy kellett kiépí-

tenünk, hogy a dolgozók hosszadalmas utánjárás nélkül elérhessék. Ez széles üzlethálózat létesítését és fenntartását követeli.

Emellett mindinkább kialakul a helyi ipar kifejezetten kereskedelmi tevékenysége is. A helyi ipar már hosszabb idő óta közvetlen kereskedelmi hálózattal rendelkezik a háziipari termékek forgalombahozására, s ezt a hálózatot most országos viszonylatban is kiépíti. Kisebb üzlethálózatot tart fenn a textilkonfekció s különösen a maradékárukból konfekcionált ruházati cikkek forgalombahozására. Bördíszmü-rendelő hálózatát ma már kihasználja tömegesen előállított bördíszmüárúk forgalombahozására. Tervbevette néhány vas- és faipari szaküzlet létesítését. Most épül ki a vásároló forgalom. A helyi ipar résztvevett a nemrég elsősorban megrendezett szocialista országos vásárokon, s ez a tevékenysége a jövőben méginkább fokozódik.

A közvetlen kereskedelmi tevékenység igen nagymértékben megjavítja a helyi ipar termékeinek minőségi és választékszerinti összetételét. A lakossággal való közvetlen kapcsolat hatafmas szabályozó erő, amely növeli a helyi ipar fejlődését, s egyre jobban alkalmassá teszi feladatainak betöltésére.

Az 1953-as tervidőszaknak nagymértékben hozzá kell járulnia, hogy a helyi ipar erőteljesen kibontakozhasson és — a Szovjetunió helyi iparához hasonlóan — fontos szerepet töltsön be az egyes községek, járáások, városok életében. Ez csak úgy érhető el, ha a mainál is fokozottabb mértékben biztosítjuk a helyi tanácsok rendelkezési jogát a hatáskörükbe tartozó vállalatokkal. Ma ez a jog még sok tekintetben az üzemeltetésre korlátozódik. A tanácsok rendelkezési jogát kiterjedtebb mértékben kell biztosítani a helyiipari eredetű áruk és szolgáltatások választék szerinti összetételének meghatározásában és az áruk felhasználásában is. Ez a legbiztosabb és leggyorsabb útja, hogy a helyi ipar profiljába beilleszthetetlen gyártási ágak leépüljenek, s ezeket a kapacitásokat különféle közszükségleti cikkek fokozottabb gyártására használhassák fel, vagyis, hogy a helyi ipar ne a nagyipar tartalékaként, hanem szerves kiegészítőjeként végezze munkáját. Ez a legbiztosabb és leggyorsabb útja, hogy a helyi ipar valóban azt termelje, ami helyileg szükséges, vagyis, hogy ne mint központosított állami „kisipar“, hanem mint helyi ipar végezze munkáját.

A helyi tanácsok, s különösen a megyei és a városi tanácsok ipari szervezete 1952-ben jelentősen megerősödött. A munkájukban még megmutatkozó hiányosságok megszüntetésével, a helyi ipar átszervezésével, továbbá a tanácsok gazdasági apparátusával való együttműködésük biztosításával jól elvégezhetik azt a gazdaságsszabályozó munkát, amelyet Népköztársaságunk Alkotmánya a helyi tanácsok feladatává tesz. Arra kell törekedniük, hogy ezt az alkotmányos köteleességüket és jogukat mielőbb megfelelően gyakorolni is tudják.

MOLNÁR FERENC

Tito-Jugoszlávia gazdasági züllése

„A jugoszláv gazdasági válság“ — ezt a föltűnő című cikket közli az *Economist* című angol nagytkés hetilap 1952 november 8-i száma. A jugoszláv gazdasági élet züllése és hanyatlása immár olyannyira nyilvánvaló, hogy többé az angol tőkés sajtó sem hallgathat róla. „A tények makacs dolgok“ — mondja egy régi közmondás, s kénytelen-kelletlen néha még a mai angol nagyburzsoázia bértollnokai is rá-ráfanyalodnak a legszembeötlőbb tények figyelembevételére. Nyilvánvalóan a jugoszláv gazdasági élet letagadhatatlan és ma már túlságosan is szembeötlő tényei készítették az említett nagytkés hetilap cikkíróját, hogy a fenti cím alatt számoljon be annak a Jugoszláviának gazdasági helyzetéről, amelyről — amióta Tito és bandája ezt a szerencsétlen országot kiszolgáltatta az imperialista ragadozóknak — a burzsoá sajtó csak a dicséret és a hízelgés hangján emlékezhetett meg.

Vizsgáljuk meg, hogyan sülygedt a Tito-fasiszták áruló politikája és gazdasági „vezetése“ következtében Jugoszlávia gazdasága oly mélyen a válság posványába, hogy már az angol nagytkések lapja is szüükségesnek tartotta a harangok félre-
verését.

A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának történelmi

fontosságú 1948 júniusi határozata rántotta le először az álarcot Tito—Rankovics—Gyilasz és társaik imperialistabérenc, fasiszta klikkjéről. Azóta politikai és gazdasági téren is mindjobban beigazolódik a határozatnak az a megállapítása, hogy a Tito-fasiszták politikája „Jugoszláviának közönséges burzsoá köztársasággá való elfajulásához, Jugoszlávia függetlenségének elvesztéséhez vezethet, s ahhoz, hogy Jugoszlávia az imperialista országok gyarmatává váljék“. (A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. 24. lap. Szikra 1950.) Politikai téren közismertek a Tito-fasiszták nemzetáruló, országvesztő útjának legfontosabb álmásai. A Rajk, Kosztov, Dzodze és Slansky féle kémbandák elleni perekben teljesen lelepleződött a Tito-klikk cinkosi részvétele az amerikai imperialistáknak az európai népi demokratikus országok ellen irányuló össesküvés-sorozatában. Megmutatták a belgrádi hóhérok igazi, orgyilkos arcukat akkor is, amikor hátbatámadták a hős görög nép szabadságharcát, amelyet angol és amerikai imperialisták támogatva monarcho-fasiszta elnyomói ellen folytattak. A minap leleplezett UDB-bérenc emberrablók magyarországi bűnpere újabb világos bizonyíték a titóista diplomácia szennyes és galád üzelmeire. Ez a titóista „diplomácia“ a nemzetközi

küzdőtéren is nyíltan az imperialistákhoz csatlakozott: az ENSZ szerveiben és közgyűlésein Tito úgynevezett „diplomatai“ habzó szájjal követelték a Kínai Népköztársaság agresszorral nyilvánítását, állást foglaltak a koreai kérdés békés rendezésére irányuló szovjet javaslatok ellen,⁴ s e nemzetközi szervezetben is minden alkalommal a leghűségesebben kiszolgálják kenyéradó gazdáikat, az amerikai monopolistákat. Tito, aki rablóluralmának ideig-óráig való fenntartása végett Jugoszlávia legjobb fiait rendre lemészároltatja, s az egész országot egyetlen hatalmas koncentrációs táborral változtatja, a jugoszláv munkásosztályt és a dolgozó parasztságot pedig könyörtelenül elnyomja és kiszipolyozza, nemcsak hogy teljes közösséget vállalt a nagy imperialista ragadozókkal; de maga is sorompóba állt a szocializmus és demokrácia tábora, a világ kommunista pártjai, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen. Méltán állapíthatta meg Malenkov elvtárs a Szovjetunió Kommunista Pártja XIX. kongresszusán mondott előadói beszédében, hogy „Jugoszlávia vezetői... — a Titók, Kardeljek, Rankovicsok, Gyilaszok, Pijadek és mások — már régén amerikai ügynököknek szegődtek el, s amerikai „főnökeik“ megbízásából kéntevékenységet és aknamunkát végeznek a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen“. *G. M. Malenkov. A Központi Bizottság beszámolója az SzK(b)P XIX. kongresszusának. 23. lap. Szikra 1952.*

Ez a cikk azt kívánja megvizsgálni, hogy a gyilkos Tito-klikk gazdasági „szakértői“, élükön Kidriccse, ezzel a hétpróbás gazemberrel, gazdasági téren hogyan való-

sították meg aljas terveiket, amelyek eredményeként Jugoszláviát a nyugati imperialisták rabigájába, gazdaságát a válság szakadékába, dolgozó népét pedig a legmélyebb nyomorba taszították.

Jugoszlávia gazdasági életének alakulását az elmúlt négy évben három szorosan összefüggő folyamat jellemezte:

1. Az ország gazdaságának fokozódó alárendelése a külföldi, s elsősorban az amerikai monopóliók érdekeinek;

2. ezzel párhuzamosan a kapitalizmus visszaállítása a gazdasági élet minden területén;

3. a gazdaság esztelen militarizálása az amerikai imperializmus agresszív terveinek megfelelően.

Vizsgáljuk meg az első folyamat jellegzetes vonásait.

Az amerikai, angol és egyéb monopóliók Belgrádban székelő bérencei segítségével három olyan fő módszert alkalmaz, amelyek révén mindinkább hatalmába keríti Jugoszlávia gazdasági életét, s mind nagyobb részt hasít ki önmagának a maximálisan kizsákmányolt jugoszláv dolgozók által termelt érték-többletből. Ezek a módszerek:

a) a jugoszláv kormány óriási összegű kártérítést fizet a közvetlenül a háború után államossított külföldi vállalatokért;

b) kiuzsorázó jellegű külkereskedelem;

c) megalázó és az idegen tőke benyomulását elősegítő föltételekkel nyújtott „gazdasági segély“.

Titóék első lépése az ország gazdasági kiszolgáltatásának útján az volt, hogy mind nagyobb összegű kártalanításokat fizettek a külföldi tőkésnek kizsájtított tulajdonáért. Ez a körülmény azért igen

nagyjelentőségű, mert a jugoszláviai tőkebefektetéseknek több mint a fele (7375 millió dinár) külföldi tőkebefektetés volt. Egyébként igen jellemző, hogy kártalanítás címén Tito és cinkosai nagyobb összegeket fizetnek ki, mint amennyit az államosított vállalatok valaha is megértek. Titoék azt is vállalták, hogy a kapitalista hitelezőknek megfizetik a volt jugoszláv monarchia valamennyi háborúelőtti adósságát. Ezen a címen az amerikai tőkésék 55,5 millió dollárt, az angolok 4,5 millió fontsterlinget, a franciák 15 millió dollárt, a svájciak 75 millió svájci frankot, a belgák 365 millió belga frankot, a svéd tőkésék pedig 41 millió svéd koronát kapnak, illetve jelentős részben már kaptak is.

A külföldi tőkésék Jugoszláviából származó profitja folytonos növekedésének másik forrása a Jugoszláviára nézve rendkívül kedvezőlen föltételekkel folytatott külkereskedelem. Mint ismeretes, Jugoszlávia bővelkedik fontos ásványi nyersanyagokban, fában és számos mezőgazdasági termékben. Ma mindezek a természeti kincsek a külföldi s elsősorban természetesen az amerikai monopol-tőkéseket gazdagítják, s a Wall-Street urainak háborús készülődését szolgálják. Jugoszlávia ma hadifontosságú nyersanyagainak nagy részét exportálja, hogy ezzel is az amerikai imperialisták stratégiai nyersanyagkészleteit duzzassza. Így például, míg közvetlenül a háború előtt évenként 5000 tonna ólmet exportált, addig 1951-ben már 56 500 tonnát, vagyis egész termelésének 92 százalékát. Ugyanebben az évben bauxittermelésének 99 százalékát (450 000 tonnát), krómérc-termeléséből pedig 35 000 tonnát vitt ki az imperialista államokba.

S ez a kivétel jóval a világpiaci árszint alatt számított árakon történik, aminek eredménye: Jugoszlávia gazdasága számára hatalmas veszteség, a nyersanyagait fölvásárló tőkés monopóliumok számára pedig búsás profit. Így például a rezet, amelynek világpiaci ára tonnánként 650 dollár, az amerikaiak Jugoszláviától 295 dollárért vásárolják, az ólom tonnáját pedig 370 dollár helyett mindössze 52 dollárért. De az imperialisták ennél jóval aljabb és jövedelmezőbb üzleteket is kötnek Jugoszláviával. Többször is előfordult, hogy a Jugoszláviában vásárolt árukat, elsősorban élelmiszereket, újból eladták Jugoszláviának, mégpedig a vételárnál jóval drágábban; a rossz termés és Titoék parasztnyúzó politikája ugyanis az országban oly nagy élelmiszerhiányt idézett elő, hogy többször tanácsosnak látszott bizonyos mennyiségű élelmiszer visszavásárlása. Az ilyen műveleteken a nyugati monopol-tőkésék csupán 1951-ben mintegy 120 millió dollárt kerestek, s ráadásul az éhező jugoszláv nép „megsegítőinek” szerepében tetszelegtek. S ezek, a külkereskedelem szokványos fogalmát aligha fedő műveletek mind nagyobb méreteket öltenek. Jugoszlávia 1950-ben ötszörannyi nyersanyagot szállított az Egyesült Államokba, mint 1948-ban. Nyersanyagexportja 1951-ben további 25 százalékkal növekedett, s ez év júniusában már mintegy négyszer annyi volt, mint 1951 bármely hónapjában. Az amerikai imperialisták nemcsak saját magukat, hanem agresszív terveik egyik legfőbb európai bázisát, a bonni bábállamot is jelentős mértékben jugoszláv nyersanyagokkal látják el: Nyugat-Németország 1951-ben már a második helyen szerepelt

Jugoszlávia stratégiai nyersanyag-kivitelében.

Jugoszlávia imperialista gyarmati kirablásáról tanúbizonyságot tett Kidrics, a titófasiszta gazdasági „főszakértője“ is, aki a Tito-párt „kongresszusnak“ nevezett színjátéka előtt néhány nappal adott nyilatkozatában elismerte, hogy a fogyasztási cikkek termelése jelentősen csökkent, majd nagy büszkén kijelentette, hogy a stratégiai fontosságú, és főleg az imperialistáknak szállított nyersanyagok termelése viszont emelkedett. Ez a kép — a polgári fogyasztás céljait szolgáló termelés csökkenése az exportnyersanyagok termelésének növekedésével párhuzamosan — az imperialistáknak kiszolgáltatót és kirabolt gyarmati gazdaság jellegzetes képe.

Mondanunk sem kell, hogy az így folytatott külkereskedelem terhét a jugoszláv dolgozók viselik: ugyanazt az árut — ha egyáltalán hozzájuthatnak — jóval drágábban kell megfizetniük, mint a kapitalista külföldnek. Így például 1950-ben, amikor Jugoszláviában igen rossz

termés volt, a tengeri kilóját négy dinárjával vesztegették el Nyugat-Németországnak, a hazai piacon viszont 40 dinárért adták; Olaszország kilónként 6,5 dinárért kapta a Jugoszláviában 500 dináros cukrot, s így tovább. A külkereskedelem összetétele világosan igazolja, hogy Jugoszlávia teljes mértékben az imperialisták nyersanyag- és élelmiszertermelő gyarmatává vált. Kivitelében főleg stratégiai nyersanyagok, fa és élelmiszerek szerepelnek. Importja pedig egyrészt Jugoszláviában is gyártható fölösleges árucikkek-ből, másrészt nagy fegyverszállítmányokból tevődik össze. Gépeket és szerszámokat Titóék kizárólag a külföldi tulajdonban lévő bányák felszereléséhez vagy a hadiipari termelés fokozásához kapnak. Persze a jugoszláv piacon is éles harc folyik az amerikai és az egyéb imperialista tőkések között. Az amerikai monopolisták parancsuralma e téren is érezteti hatását. Az alábbi táblázat világosan megmutatja, hogy az Egyesült Államok miként szorítja ki fokozatosan imperialista versenytársait — főleg az import vonalán — a jugoszláv külkereskedelemből.

A fontosabb kapitalista országok százalékos részesedése Jugoszlávia külkereskedelmében

	Kivitel				Bevitel			
	1937	1949	1950	1951	1937	1949	1950	1951
Nyugat-Németország . .	—	6	13	17	—	5	17	11
Olaszország	9	10	12	12	8	12	11	9
Anglia	7	19	18	18	8	13	13	4
USA	5	8	14	15	6	9	21	38
Franciaország	5	4	3	5	—	—	—	—

Mint ismeretes, szerződéses kötelezettségeinek meg nem tartása miatt Jugoszlávia külkereskedelme a béketábor országaival teljesen megszűnt. Hátrány ebből azonban csak Jugoszláviára háramlott, mert így teljesen ki van szolgáltatva a kapitalista cápák kénye-kedvének. Az egyoldalú külkereskedelmi káros hatásai az ország külkereskedelmi mérlegének kedvezőtlen alakulásában is megmutatkoznak. 1948-ig,

amikor Jugoszlávia még az egyenlőség alapján, kiterjedt kereskedelmet folytatott a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal, külkereskedelmi hiánya csökkenőben volt, amióta azonban kizárólag az imperialista országokkal folytat árucserét kizsákmányoló föltételekkel, azóta külkereskedelmi mérlegének deficitje egyre növekszik. Ezt egyébként kapitalista forrásokból származó adataink is jól bizonyítják.

Jugoszlávia külkereskedelmi mérlegének hiánya

(millió dinár)

1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
10,760	5336	2824	7051	3861	6841	7200

(első félév)

Jugoszlávia imperialista leigázásának igen fontos eszköze az imperialisták, elsősorban az amerikai imperialisták „gazdasági segélye“. Ez a „segély“ azokkal a kétoldalúnak csúfolt szerződésekkel függ össze, amelyek az ország egész gazdaságát kiszolgáltatják a Wall-Street és a londoni City fináncmágnásainak.

Mióta a Tito-banda átvitte Jugoszláviát az imperialista táborba, a belgrádi satrapák állandóan kölcsönökért kilincselnek washingtoni és londoni gazdáiknál. A kölcsönöknek és a „segélyeknek“ azonban súlyos áruk van: a titóista gazdasági „vezetők“ minden alkalommal Jugoszlávia nemzeti vagyonának egy-egy újabb darabját bocsátják áruba értük. Az első kölcsönt az amerikai Export-Import Bank folyósította 1949-ben: a kapott 20 millió dollárért Jugoszláviának bizonyos, elsősorban bányaiipari concessziókat kellett biztosítania. 1950-ben 105 millió dolláros segélykölcsönt kaptak élelmiszerek bevite-

lére. Az amerikaiak ezzel kapcsolatos föltétele az volt, hogy ellenőrizhessék a kölcsön felhasználását, s hogy a törlesztés főleg stratégiai nyersanyagok szállításával történjék. Az Egyesült Államok és Jugoszlávia „segélyegyezménye“ a Kölcsonös Biztonsági Törvény hatályát Jugoszláviára is kiterjesztette, s ezzel lényegében becsmépszte Jugoszláviát az agresszív Atlanti Tömbbe. Ez a „segélyegyezmény“ a valóságban az ország közvetlen amerikai ellenőrzését, a látszatfüggetlenség fokozatos földadását és az ország gyarmati sorba döntését jelenti. Az egyezmény — a United Press amerikai hírügynökség szerint — „forradalmi újítás, mert a segély szétosztásának ürügyén az Egyesült Államok minden faluba amerikai megfigyelőket küldhet“. Az egyezmény titkos záradéka értelmében újabb vállalatokat adtak vissza a külföldi tőkésnek, s ilymódon a hori rézbányák, a kamniki ólom- és ónbányák az Anaconda Copper Mining Co., a zenicei és stroci kohászati

üzemek pedig a Betlehem Steel Co. nagy amerikai monopóliumok tulajdonába kerültek. A gyufagyárakat ismét a svéd Kreuger-konzern ellenőrzi, a trepcsai, zletovoi és belobrodi olombányák pedig újból az angol érdekeltségű Trepcsa Mines Ltd. számára termelnek. Azóta is folytatódik a külföldi monopóliumok behatolása, sőt: a behatolás üteme méginkább meggyorsult. Érdemes megemlítenünk, hogy a Rockefeller amerikai olajtröszt hazánk szomszédságában, a Dráva és a Mura völgyében szerzett olajkoncessziókat. Nagy kapitalista érdekeltségek sorra alapítanak képviselőket Jugoszláviában, így a nyugatnémet Mercedes-Benz autógyár, a Singer varrógépgyár, a holland Philips rádiógyár, az amerikai General Motors autóiipari tröszt, s a többiek. Jugoszlávia gyarmatosítását azonban az Egyesült Államok és Jugoszlávia ez év január 8-án megkötött „1952—1955. évi gazdasági együttműködési egyezménye” tetőzte be. Ennek keretében Jugoszlávia az úgynevezett Kölcsönös Biztonsági Ügynökség (Mutual Security Agency) útján árusegélyt kap, a jugoszláv kormány pedig jelenteni köteles, hogy az áruk értékesítéséért befolyt összegekből létesítendő úgynevezett „ellenérték-alapot” milyen célra akarja felhasználni. A Tito-klikk kötelezettségét e jelentések nélkül is megismerhetjük a *Neue Zürcher Zeitung*ból. Ez a reakciós, nagytőkés svájci lap kifejezi, hogy ezeket az összegeket „fegyverkezésre, stratégiai nyersanyagok termelésére és a hatalmas jugoszláv államodósság törlesztésére fordítják”. Az egyezményben Jugoszlávia kötelezettséget vállal kedvező feltételek mellett nyersanyagszállításra az Egyesült Államok ré-

szére. A szerződés értelmében az Egyesült Államokba szállított vagy onnan behozott áruk vámmentességet élveznek. A Kölcsönös Biztonsági Ügynökség garatálja a külföldi tőkéseknek, hogy Jugoszláviában befektetett tőkéik jövedelmét dollárban kivihetik az országból, amikor pedig a hitelnyújtás gépek, felszerelések formájában történik, az importált berendezésekkel termelt áruk szabad kivitelét biztosítja. Jellegzetes formája még az imperialista tőkebehatolásnak a felerészben külföldi tőkével dolgozó vállalatok alapítása, melyekben persze a külföldi tőkések dirigálnak és övék a profit oroszlánrésze is.

Jugoszlávia 1949 után jelentős összegű kölcsönöket kapott a nyugati imperialista hatalmaktól, s mindezekelőtt az Egyesült Államoktól. Különböző imperialista államoktól, valamint az Egyesült Államok tényleges irányítása alatt álló tőkés „nemzetközi” szervektől Jugoszlávia ezideig mintegy 550 millió dollárt kapott. E kölcsönök közül az úgynevezett háromhatalmi kölcsönök összege ez év június 30-ig 146 millió dollárra emelkedett: ebből az Egyesült Államok 107 millió dollárt, Anglia 27,6 milliót, Franciaország pedig 14,4 millió dollárt folyósított. Mióta azonban az imperialisták mind biztosabban tartják markukban Jugoszláviát, azóta a judáspénz is nehezebben cseppen. Legalábbis erre mutat az a tény, hogy az 1951/52-es évre nyújtott 125 millió dolláros háromhatalmi (USA, Anglia, Franciaország) „segélyvel” szemben az 1952/53-as költségvetési évre, a jugoszláv gazdaság katasztrófális helyzete ellenére is csupán 99 millió dollárt helyeztek kilátásba.

Az elmondottak bizonyítják, hogy a Jugoszláviának nyújtott kölcsönök

és „segélyek“ a fasiszta Tito-klikk jóvoltából rendkívül jövedelmező befektetésnek bizonyulnak a monopóltőke számára. Hogy ez mennyire így van, azt a New-York Herald Tribune című amerikai tőkés lap sokatmondó beismerése is tanúsítja: „Jugoszlávia számunkra ragyogó üzlet, mert az ország egész gazdaságát rendelkezésünkre bocsátották. Minden Jugoszláviára költött dolláron két dollárt keresünk.“ Ehhez felesleges minden kommentár.

Jugoszlávia függetlenségének feladása szoros kapcsolatban van a kapitalista rendszer visszaállításával a gazdasági élet minden területén. Az ország belső gazdasági szerkezetét is az imperialista „segélynyújtók“ szájafe szerint kellett átalakítani, amit a fasiszta „gazdasági szakemberek“ készségesen végrehajtottak. Ugyanakkor persze az átalakulás jelentőségét és végzetes következményeit demagóg elméleti fecsegésekkel igyekeztek eltitkolni a jugoszláv nép elől. Hasztalan erőfeszítés...

A kapitalizmus teljes visszaállításához vezető dicstelen úton az első lépést az állami szektor 1950-ben megkezdett felszámolása jelentette. A jelszó az volt, hogy a túlzott centralizáció nem felel meg az igazi szocializmus kívánalmainak. Hogy ezt a sajtós „jugoszláv szocializmus“ minél tökéletesebben valósítsák meg, a korábban állami tulajdonban volt vállalatokat „munkás-tanácsoknak“ adták át, s élükre — minden bizonnyal a „szocialista elvek“ minél tökéletesebb megvalósítása céljából — a volt tőkés tulajdonosokat állították. És hogy a vállalatok pénzügyi vezetéséből se hiányozzon a megfelelő szakértelem, tanácsadóknak volt bankárokat alkalmaztak. 1950 első felében ily-

módon több mint 600 vállalatot adtak át hazai és külföldi tőkésnek. 1951 januárjában a kereskedelemben hivatalosan is visszaállították a tőkés rendszert. 1951 áprilisában feloszlatták az állami tervbizottságot. A központi állami tervek helyett kétféle „újtípusú“ tervet kezdtek alkalmazni: az állam „társadalmi terveit“, s ezzel párhuzamosan a vállalati tulajdonosok „gazdasági egyesüléseinek“ „független terveit“. Az utóbbiakat a vállalatok tulajdonosai az állami tervekre való tekintet nélkül készítik el. Emellett a „társadalmi tervek“ jóváhagyása a „gazdasági egyesülésektől“, tehát lényegében a bel- és külföldi kapitalistáktól függ. 1951 tavaszán Harri-man, az ismert amerikai nagytőkés és háborús gyujtató meglátogatta Jugoszláviát, s úglátszik újabb tanácsokat adott Kidricsnek a „jugoszláv szocializmus“ továbbfejlesztésére. Jugoszlávia gazdasági életének ez a teljes hatalmú és csupán a monopolisták kénye-kedvétől függő ura nem sokkal később rendeletileg biztosította a magánvállalkozás szabadságának kiterjesztését. A vállalatok jogot kaptak nyereségük 70 százalékának szabad felhasználására, ami Kidrics szerint egészséges mértékben fokozza majd a vállalatok szabad versenyt a nagyobb profitért. A vállalatokat arra is följogosították, hogy nagyobb haszonszerzés céljából azt és annyit termeljenek, amit és amennyit jónak látnak. Ezzel az állítólagos tervgazdaság utolsó maradványa is eltűnt Jugoszlávia gazdasági életéből. Felesleges hangsúlyozni, hogy mindezek az intézkedések a külföldi monopolitőke legnagyobb tetszésével találkoztak.

Bizonyára még nagyobb megelégedést váltottak ki kapitalista körökből a jugoszláv gazdaságban az idén

végrehajtott intézkedések. Június elején — az arany és az ezüst kivételével — megszüntették az összes ipari nyersanyagok és bányászati termékek forgalmának ellenőrzését. Július folyamán újabb intézkedéseket léptettek életbe a gazdasági élet „decentralizálása” céljából: még nagyobb szabadságot biztosítottak az egyes vállalatoknak, s előmozdították versenyharcuk kiéleződését. Az egyes szövetségi köztársaságok fővárosaiban kereskedelmi kamarákat állítottak fel, melyek az „önkéntes tagoknak segítséget nyújtanak üzleti tevékenységük föllendítéséhez, érdekképviselési és döntőbíráskodási jogokat gyakorolnak”.

Ma a kapitalista gazdaság törvényszerűségei teljes mértékben érvényesülnek a jugoszláv gazdaságban. Ennek eredményeként kereslet hiányában egyes üzemeket, sőt egész iparágakat leállítanak, a munkásokat pedig egyszerűen az utcára teszik. A termelést nem a nemzetgazdaság, hanem a nagyobb profitért késhegyig menő harcot vívó kapitalisták érdekei szabják meg. Mindezek a tények világosan bizonyítják, hogy a titóisták sajátosan jugoszlávnak reklámozott „decentralizált szocializmusa” semmiben sem különbözik a mindenki által jól ismert tőkés anarchiától.

Jelentős lépés a kapitalizmus visszaállításában a külkereskedelmi monopólium feladása, amelyre 1952 július 1-én került sor. Mindenféle kivételi korlátozást megszüntettek: a tőkés vállalatok szabadon vihetik ki áruikat külföldre, s csupán a bevitelnél maradtak meg bizonyos ellenőrzést biztosító szabályok. Lényegében teljesen szabadrá tették a devizaforgalmat is. A nagyobb városokban devizatőzsdéket állítottak fel, ahol a devizák szabad adás-vétel

tárgyát képezik és az árfolyamok is ennek megfelelően alakulnak. A tőkés sajtó örömmel és jogosan állapíthatta meg, hogy mindez fontos lépés „új gazdasági rendszer kiépítése felé”. A rendszer persze egyáltalán nem új: a régi, jólismert kapitalista rendszer restaurálása folyik.

A „jugoszláv szocializmus” falusi támasza a kulákság. A dolgozó parasztságot minden eszközzel a kulákság kezében lévő termelőszövetkezetekbe kényszerítették, amelyek minden lehetőséget megadnak a középparasztok tönkretételére és a szegényparasztok féktelen kizsákmányolására. A dolgozó parasztok természetesen nagy ellenállást fejtenek ki. Erre a titóista „teoretikusok” kénytelenek voltak kijelenteni, hogy a falu szocialista építésének eszköze nem feltétlenül a termelőszövetkezet, megfelelő erre a célra az általános (beszerzési és értékesítési) szövetkezet is. De nemcsak a parasztság ellenállása váltotta ki ezt a megállapítást. A „jugoszláv szocializmus” teoretikusai egyébként is kapva-kapnak minden alkalmon, amely ürügyül szolgálhat a marxizmus-leninizmus elméletének (adott esetben konkrétan a lenini szövetkezeti programnak) meghamisítására. A parasztok e kijelentéseken fölbuzdulva tömegesen hagyják ott a kulák termelőszövetkezeteket. Helyzetükön persze ezzel nem sokat javíthatnak. A kulákgazdaságok versenye és a dolgozó parasztságot sújtó adópolitika fokozza a jugoszláv parasztság proletarizálódásának folyamatát. A tönkrement parasztok földjeit a mindinkább gazdagodó kulákok kaparintják meg, akik ismét a jugoszláv falu uralkodó kapitalistáivá nőnek ki magukat.

A titóista bitörők kezére jutott Jugoszláviának igen fontos szerepe van az imperialista agresszorok háborús terveiben. A Jugoszláviának nyújtott „segélyek“ (amellett, hogy búsás profitot hoznak), döntő mértékben azt a célt szolgálják, hogy olcsó ágyútoléleket biztosítsanak az eszeveszett háborús terveket szövögető, s világalomra törekvő amerikai imperialistáknak. E cél megvalósítása végett már évek óta tel-

jes gözzel folyik a jugoszláv gazdaság militarizálása. A belgrádi banda-vezérek minden tőlük telhetőt megtesznek, hogy az egész országot katonai táborrá, a jugoszláv ipart pedig egyetlen nagy hadianyaggyárrá változtassák át. Erre a célra számlálatlanul és bőkezűen herdálják el a jugoszláv nép verejtékes munkájával létrehozott milliárdokat. Ezt beszédesen tanúsítja a fegyverkezési kiadások szüntelen emelkedése.

A fegyverkezési kiadások alakulása

Év	1949	1950	1951	1952
Fegyverkezési kiadások (milliárd dinár)	51	60	133	210
A fegyverkezési kiadások százalékos aránya a nemzeti jövedelemben	5	14,8	18	24,7

A fegyverkezés, mint látjuk, óriási összegeket emészt fel, annál is inkább, mert az amerikaiak borsos áron szállítanak fegyvereket Jugoszláviának. Így például egy közepes nagyságú harckocsiért 1000 jugoszláv munkás egy évi bérének megfelelő összeget számítanak, az amerikai géppisztoly ára pedig nem kevesebb, mint öt tonna kukorica árával egyenlő.

Az imperialisták támadási parancsát váró belgrádi fasiszta klikk mértéktelenül felduzzasztott állandó haderőt tart fegyverben. A hadsereg létszáma egymillió körül van, ami Jugoszlávia mozgósítható emberanyagának mintegy fele. Olyan szám ez, amire békeidőben még a Hitler-fasisztáknál sem igen volt példa.

A jugoszláv állam költségvetésében döntő helyet foglalnak el a hadsereg fenntartására, létszámának növelésére és általában a fegyverkezésre

fordított kiadások, amelyek 1951-ben az összes költségvetési kiadásoknak 73 százalékát emésztették fel, az idén pedig 75 százalékra emelkedtek.

A fegyverkezési terhek természetesen súlyosan nehezedenek az ország egész gazdasági életére. Ezt még a kapitalista sajtó sem tagadhatja le: a Monde című francia tőkés lap például 1952 május 17-i számában arról írt, hogy a fegyverkezési program, amelynek keretében a hadiipar termelése ez évben az 1947. évinek hatszorosára emelkedett, teljesen tönkreteszi az amúgyis gyenge lábón álló jugoszláv gazdaságot.

A gazdaság militarizálása a békés, polgári iparágak termelésének nagymértékű csökkenését eredményezi: minden rendelkezésre álló nyersanyagot, munkaerőt a hadiiparba irányítanak. Az elmúlt évben 450 kisebb-nagyobb, nem közvetlen hadicélokot szolgáló ipari építkezést

hagytak abba. A mezőgazdasági gépek gyártását megszüntették. Minden valamire való üzemet hadiüzemmel alakítanak át, az ilyen célra alkalmatlan vállalatok nagyrészét pedig egyszerűen bezárják. Így csupán Belgrádban 8 hónap alatt 415 élelmiszeripari üzemet zártak be.

A jugoszláv gazdaság militarizálása teljes mértékben amerikai irányítás alatt folyik, azoknak a becstelen szerződéseknél alapján, melyeket Tito az amerikai kormányval kötött. Tavaly májusban titkos egyezmény jött létre Jugoszlávia és az Egyesült Államok közt, amelynek értelmében az amerikaiak szabad kezet kaptak repülőterek, hadászati fontosságú autótutak és erődtípusok létesítésére Jugoszlávia területén. Ezt az egyezményt egészítette ki azután az 1951 november 14-én megkötött nyílt katonai szerződés, amely fegyvereket, mindenféle katonai felszerelést és katonai tanácsadókat biztosít Jugoszláviának. A tanácsadókként „működő” amerikai tisztek teljes diplomáciai sérthetetlenséget élveznek.

Az imperialisták agresszív terveit szolgáló titóista hadigépezet kiépítése mindinkább növekvő terheket, verejtéket, vért és könnyeket jelent a jugoszláv nép számára. Ami azonban vér és könny a jugoszláv dolgozóknak — az igen előnyös befektetés az amerikai üzletembereknek. Ezt egyébként ösztönzési rohamában Mr. Lucas amerikai képviselő is bevallotta egyik kongresszusi felszólalásában: „Egy amerikai hadosztály fenntartása 176 millió dollárba kerül, míg Tito mindössze 38 millió dollárért 32 hadosztályt bocsát az amerikaiak rendelkezésére.”

Az ismertetett három, egymással szorosan összefüggő folyamat szétzüllesztette a jugoszláv gazdaságot

és olyan mély válság posványába juttatta, amelyet már a nyugati országok burzsoá sajtója sem tagadhat le.

II.

A mai súlyos válság, amely szükségszerű következménye az utóbbi években Jugoszláviában végbement gazdasági „fejlődésnek”, a nemzetgazdaság minden ágát érinti. Vizsgáljuk meg: hogyan tükröződik az ország gazdasági rothadása az ipar, a mezőgazdaság és a pénzügyek területén, továbbá milyen nyomort és szenvedést jelent ez a jugoszláv dolgozóknak.

Már említettük, hogy a hadigazdaságra való átállás sok polgári célokra termelő vállalat, üzem bezárásával járt. A gazdaság militarizálásának következményei számos területen megmutatkoznak. Így például hivatalos közlemények szerint Szerbia néhány fontosabb iparágának termelési színvonala 1951-ben 1950-hez képest a következőképpen csökkent:

	százalék
Villamosenergiatermelés	9
Szénbányászat	18,5
Ásványolajtermelés és feldolgozás	76
Színesfémkohászat	5
Építőipar	26
Faipar	4
Bőr- és lábbelipar	10
Dohánygyártás	29

A termelés kizárólag a hadiiparban és egyes stratégiai nyersanyagokat kitermelő ágakban emelkedett. A szörnyű munkakörülmények és a jugoszláv dolgozók ellenállása következtében azonban néhol még ezeken a területeken is jelentős visszaesés mutatkozik. Így például a vasérctermelés az 1948. évi 864 000 ton-

náról 1951-ben 581 000 tonnára csökkent, a széntermelés 1951-ben 4,5 millió tonnával maradt el a „tervezett“ mennyiségtől, stb. A fogyasztási cikketek termelő iparágak hanyatlása ebben az évben tovább fokozódott. Az Economist hivatalos forrásból származó — tehát nyilvánvalóan szépített — adatai szerint a feldolgozó ipar termelése 1952 első nyolc hónapjában az előző év azonos időszakához képest 94 százalékra esett vissza, ezen belül a textil- és gumiipar termelésének csökkenése 14, a bőriparé pedig 26 százalék. Az Economist hozzáfűzi: „Meglepő volna, ha a következő hónapokban nem folytatódna a termelés esése“. Megnyugtathatjuk az Economist cikkíróját, nem fogja meglepetés érní! Erről a kérlelhetetlenül érvényesülő gazdasági törvényeken kívül a titóista gazdasági „szakemberek“ intézkedései is gondoskodnak. Ezek az urak, úgylát-szik, már maguk is kezdik fölmérni az ország súlyos gazdasági helyzetét, s úgy akarnak rajta „segíteni“, hogy például 1952 október elsejétől kezdve megtiltották mintegy százféle fontos árucikk behozatalát. Ez a rendelkezés az idén az importált gyapot mennyiségét 42 000 tonnáról 26 000 tonnára, az acélárukét 126 000 tonnáról 80 000 tonnára csökkenti stb. Hogy ez kizárólag a termelés további esését eredményezheti, azt a titóista gazdasági „szakértőkön“ kívül mindenki, még a burzsoá sajtó bértollnokai is világosan látják.

Az ipari termelés hanyatlása, a beruházások csökkenése szükség-szerű velejárója az esztelen fegyverkezési hajszának, az egész gazdasági élet hadiútra terelésének. A titóista

„közgazdák“ azonban erényt csináltak a szükségből és kidolgozták a maguk vérszegény és neveltséges álméletét, amely szerint a szocializmus fölépítéséhez nem szükséges az ország iparosítása. Ezek a fasiszta korösszülöttek megkísérelték „megcáfolni“ a szocialista iparosításnak világtörténelmileg beigazolódtott sztálini törvényszerűségeit. S valóban: Jugoszláviában nem a szocialista iparosítás törvényei érvényesülnek, hanem a kapitalizmus törvényei, melyek a militarizált nemzetgazdaság széttörlésében, a dolgozók nyomorában és a Tito-fasiszták jóvoltából szabad utat nyert spekuláns csőcselék meggazdagodásában fejeződnék ki.

A gazdasági hanyatlást világosan mutatja a beruházások terjedelmének állandó csökkenése is. A nemzetgazdasági beruházások teljes összege az 1949. évi 68,4 milliárd dinárról 1950-ben 57,2, 1951-ben pedig 55,2 milliárdra csökkent. (L.: Neue Zürcher Zeitung 1952 február 22.) Az imperialista körök azonban még ezt is sokalják, mert attól tartanak, hogy e beruházások egy része számukra konkurenciát jelentő iparágak fejlesztését szolgálhatja. A „túlméretezett“ beruházásokra való hivatkozással tagadta meg ez év első felében a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank újabb kölcsön nyújtását. Pedig nem sok ok volt a konkurenciától való félelemre: hiszen, mint a Neue Zürcher Zeitung idézett száma is megállapította, a beruházások nagy részét főleg hadiüzemek építésére és fejlesztésére fordították. A titóisták még a látogatást is kerülnek, hogy uraikkal ellenkezzenek, s ezért az 1952/53. évi ipari beruházások összegét az előző évhez képest újabb 38 százalékkal

leszállították, nehogy a banknak agyályai támadjanak a kölcsönnyújtást illetően.

Talán még az iparnál is siralmasabb képet nyújt — ha ez egyáltalán lehetséges — a jugoszláv mezőgazdaság. A titóista „közgazdák“ a mezőgazdaság katasztrófális helyzetéért az 1950. évi és az ideai szárazságot okolják. Ez azonban csak átátszó kifogás. Rákosi elvtárs legutóbbi országgyűlési beszédében hangsúlyozta, hogy nálunk is volt szárazság, de ez távolról sem okozott olyan bajokat, mint Jugoszláviában, mert a mi dolgozó parasztságunknak népi demokratikus államunk segítségével sikerült kivédenie az aszály hatását. Ennek ellenkezője történt és történik az ideai szárazsággal kapcsolatban Jugoszláviában. Az államhatalmat bitorló kémbanda falusi politikáját a kulákság maximális támogatása, a dolgozó parasztság tönkretétele jellemzi. Jugoszláviában. adótartozás miatt az elmúlt időszakban nagyon sok dolgozó paraszt földje került árverésre, s ily módon jórészt a kulákok kezére. A mezőgazdasági lakosság 6,25 százalékát képező kulákság rendelkezik a megművelhető földterület 30—35 százalékával, az egész búzatermelés 40 százalékával. Ugyanakkor a beszolgáltatandó búzának csak 10—15 százalékát adja. A jugoszláv dolgozó parasztságnak nincsenek megfelelő mezőgazdasági termelőeszközei. A faekék használata még ma is igen elterjedt, s a földeket a legkezdetlegesebb módszerekkel művelik meg. Emellett legalább 1 200 000 kis parasztgazdaságnak úgyszólván semilyen felszerelése sincs a föld megművelésére, s kénytelen az uzsorafeltételeket megszabó kulákok „segítségéhez“ folyamodni.

Nem csodálatos tehát, hogy a dolgozó parasztság képtelen a mezőgazdasági termelés fokozására; ebben egyébként a kormány gazdaságpolitikájának jóvoltából nem is érdekelt. A jugoszláv mezőgazdaság elsősorban a dolgozó parasztság elnyomására irányuló intézkedéseket és nem a szárazság következményeit sinyli évek óta. A falu tőkés elemeit támogató titóista politika következménye, hogy már 1950-ben 500 ezer hektárral csökkent a bevetett földterület nagysága, 1951/52-ben pedig 3 millió hektár szántót hagytak megműveletlenül. Ezért feleakkora ma a jugoszláv mezőgazdaság termelése, mint volt a háború előtt. A terméskiesést hivatalos jugoszláv becslés 144 milliárd dinárra értékelte. A búza- és a rozstermés 25, a kukorica 64, az árpa 28, a zab 36, a napraforgó 46, a cukorrépa 75, a burgonya 38, a babtermés pedig 77 százalékkal kevesebb a tavalyinál. E siralmas töredményekhez az is hozzájárult, hogy aratás idején a jugoszláv falvakban nem állott rendelkezésre elegendő munkaerő, mert sok dolgozó parasztot bányákba, erdőkitermeléshez és hadifontosságú útpépfékezésekhez hurcoltak el kényszermunkára. A tények tehát fényt derítenek rá, mi az oka egyrészt a dolgozó parasztság elnyomorodásának, másrészt a városi dolgozók, mindenekelőtt a munkásosztály ellátása éhségszínvonalra süllyedésének.

A jugoszláv gazdasági élet züllése és rothadása természetesen a pénzügyek alakulásában is visszatükröződik. A bankjegyforgalom állandóan emelkedik, a pénz értéktelenedik, tombol az infláció. Erről tanuskodnak a bankjegyforgalom alakulásának adatai.

Bankjegyforgalom az egyes évek végén

(milliárd dinár)

1945	1946	1947	1948	1949	1950 (április)
17,8	20,6	29,7	39,5	45,4	46,8

1951 végén a dinárért a külföldi devizatőzsdéken a hivatalos árfolyamnál sokkal kevesebbet adtak. Így például a hivatalos árfolyam szerint egy dollár ötven dinárral volt egyenlő, a valóságban azonban egy dollárért 500 dinárt is adtak. Tito pénzügyi „szakemberei“ még csak kísérletet sem tettek a dinár megszilárdítására, hanem az amerikai és angol tőkés körök parancsát követve, 1952 január elsejével leértékelték a dinárt: a dollárt 300 dinárral tették egyenlővé. Ez az árfolyam azonban még mindig nem tükrözi teljes mértékben a dinár elértékelenedését. A külföldi tőzsdéken és a jugoszláviai szabad devizapiacon például a hivatalos árfolyam ellenére csak 380–400 dinárért kapni egy dollárt. A leértékelés elsősorban az amerikai nagytőkések érdekeit szolgálta: lehetővé tette, hogy olcsóbban juthassanak Jugoszláviában különböző érdekeltségekhez, s így még gyorsabban keríthessék hatalmukba Jugoszlávia gazdasági életét. Az új dinárárfolyam egyúttal azt is biztosítja, hogy a külföldi tőkés az eddigimél jóval olcsóbban vásárolhassák meg a Jugoszláviából beszerzett stratégiai nyersanyagokat.

A titóisták garázdálkodásának eredményeképpen Jugoszlávia állami költségvetése hatalmas deficitet mutat, s 1952-ben eléri az 56,8 milliárd dinárt. A hiányt természetesen amerikai kölcsönből óhajtják fedezni. A költségvetési hiány 1948—1952 közt nem kevesebb, mint 190 millió dollár volt.

Mindezek a tények ma már oly nyilvánvalóak, hogy a Titó-fasiszták imperialista gazdái is kénytelenek velük számolni. Az U. S. News and World Report című amerikai nagytőkés lap például azt írja Jugoszláviáról, hogy „kritikus szemlélők szerint az ország már az összeomlás előtt áll“. Az angol nagytőkések lapja, a Times szerint „Jugoszláviát minden körülmények között nagyméretű munkanélküliség és az életszínvonal további jelentős süllyedése sújtja a közeli hónapokban“. Tehát még a tőkés lapok is fenntartás nélkül kénytelenek elismerni, hogy Tito-Jugoszlávia gazdasági katasztrófa előtt áll. Sőt a tények arról tanuskodnak, hogy a csőd már be is következett. Előidézői, a titóista „gazdasági szakértők“ most azon vannak, hogy saját gattetteikért az aszályt tegyék felelőssé, s ugyanakkor még az eddigienél is szolgálabb módon koldulnak segélyért amerikai és angol gazdáiknál, hogy a gazdasági katasztrófát ideig-óráig elodázzák.

Miközben Jugoszlávia gyorsan sodródik a teljes katasztrófa felé, a népi demokratikus országok gazdasága, a Szovjetunió önzetlen támogatására támaszkodva, a szakadatlan föllendülés és gyorsütemű fejlődés képét tárja elénk. Így például 1952 harmadik negyedében az ipari termelés az előző év megfelelő időszakához viszonyítva Romániában 25, Magyarországon 24, Lengyelországban és Csehszlovákiában pedig 21 százalékkal emelkedett.

Ugyanakkor, amikor Jugoszláviában a dinárt leértékelték és az árak állandóan emelkednek, Romániában és Bulgáriában a pénzreform eredményeképpen a pénz értéke emelkedett és árleszállításokat hajtottak végre.

Az ország kiszolgáltatásának, a kapitalizmus visszaállításának, a gazdasági élet militarizálásának minden terhét a jugoszláv dolgozók viselik. A jugoszláv munkásosztályt és a dolgozó parasztságot nemcsak a titóista ingyenélők, az ismét gazdagodó kapitalisták és spekulánsok hada zsákmányolja ki, hanem a külföldi, elsősorban az amerikai nagytőke is. Emellett nemcsak a militarizálással járó gazdasági terhek nyomják őket, hanem a kényszermunka és az UDB gyilkos garázdálkodása is. A dolgozó parasztság tönkretetésének és elnyomásának módszereiről már írtunk. De még ennél is súlyosabb nyomor és elnyomás jut osztályrészül a munkásosztálynak, amelyről az ország vezetését bitorló banditák tudják, hogy legelszántabb és legerősebb ellensége aljas fasiszta rendszerüknek.

Láttuk, hogyan teszik tönkre a hadigazdálkodás érdekében a békés célra termelő iparágakat, amelyek dolgozói tömegesen válnak munkanélkülivé. A munkanélküliek száma jelenleg mintegy 250 000. Sorsuk a legszörnyűbb nyomor és éhínség. De nincsenek sokkal jobb helyzetben a dolgozók sem. Igen sok ipari munkás napi 10—14 órát robotol olyan bérért, amely csupán szánalmas tengődésre elegendő. Még a hivatalos statisztikai adatok is kénytelenek beismerni, hogy míg egy szakmunkás havi keresete nem több 3500—4500 dinárnál, addig Belgrád-

ban egy négytagú munkáscsalád megélhetéséhez legalább havi 25 000 dinár, vidéki városokban pedig 22—24 000 dinár szükséges. Ezt a nyilvánvalóan alacsonyan megállapított létminimumot a jugoszláv családok még akkor sem érhetik el, ha két-három tagjuk dolgozik. A jugoszláv mezőgazdaság válságos helyzete következtében a városi dolgozók élelmisszerellátása rendkívül rossz, s az ellátás javulását a dolgozók még csak nem is remélhetik, mert Jugoszlávia — amerikai parancsra — idén is nagymennyiségű élelmiszert vitt ki a tőkés országokba. Az élelmiszerek és iparcikkek nagy hiánya természetesen az árak rendkívüli emelkedését eredményezi. A hivatalos árnindex szerint (1938-at 100-nak véve) 1951 novemberében az iparcikkek árindexe 1924-re, az élelmiszereké pedig 1301-re emelkedett. Az árak a közszükségleti cikkek hiánya miatt tovább emelkednek, a bérek azonban 1948 óta csak kétszeresre emelkedtek. A jugoszláv munkások reálbére ma az 1948. éviének csupán töredéke. Az emelkedő árak ellenére a jugoszláv gazdasági vezetők a bérrögzítés politikáját folytatják. Idén áprilisban a kollektív szerződéseket is megszüntették. A közelmúltban a lakbéreket 100 százalékkal fölemelték, hogy „elősegítsék” az árualapok és a vásárlóerő „összehangolását”.

Hogy egészen világosan lássuk, milyen nyomorúságos életszínvonalra kárhóztatja a hazaáruló Tito-banda a jugoszláv dolgozókat, vegyük szemügyre a legfontosabb közszükségleti cikkek árait és nézzük meg, mennyit vásárolhat belőlük egy jugoszláv munkás átlagos havi fizetéséből:

Kenyér	1 kg	40	dinár
Burgonya	1 «	75	«
Rizs	1 «	400	«
Cukor	1 «	500	«
Olaj	1 liter	800	«
Tej	1 «	100	«
Férficipő	1 pár	4—5000	«
« harisnya ...	1 «	500	«
« ruhaszövet .	1 m	7000	«
Roszmínőségű férfiöltöny		15—17	000 «
Pipereszappan ...	1 db	200	«

Tekintetbe véve, hogy egy jugoszláv munkás átlagos havi keresete körülbelül 4000 dinár, ezekből a cikkekből a következő mennyiséget vásárolhatja meg: 100 kg kenyeret vagy 100 liter tejet, vagy 53 kg krumplit vagy 8 kg cukrot vagy 6,7 kg zsírt, vagy 5 liter olajat, vagy 10 kg rizst, vagy 20 db szappant vagy egy pár férficipőt vagy 8 pár férfiharinyát vagy 70 cm szövetet vagy egyharmad férfiöltönyt; 10 tojásért a jugoszláv munkásnak két napig kell dolgoznia.

A jugoszláv dolgozók szörnyű kiszákmányolása mindinkább megközelíti azt a fokot, amelyre ezideig csak a gyarmatokon volt példa. Soktízezer jugoszláv dolgozó kényszermunkát végez a katonai építkezéseken, a bányákban, vagy az erdőkitermelésben. A nehéz munka ellenére a legsilányabb élelmezésben részesülnek. S erről a Borba, a Tito-párt szennylapja így számol be: „1952 második negyedében egy-egy városi lakos Boszniában és Hercegovinában 500 gr, Szerbiában 460 gr, Montenegróban 450 gr, Macedóniában 430 gr marha- és borjúhúst fogyasztott“. Tehát legjobb esetben fél kg hús 3 hónapra! És ilyen táplálkozással a jugoszláv dolgozóknak napi 10—14 órát kell robotolniuk a legrosszabb munkafeltételek közt. Ez a magyarázata, hogy a tüdőbaj

és más népbetegségek ezerszámra szedik áldozataikat.

★

A mérhetetlen elnyomás és kiszákmányolás országszerte egyre nagyobb ellenállást vált ki a dolgozókból. A kényszermunkára hurcoltak tömegesen szöknek meg munkahelyükről, a bánya- és kikötőmunkások nagyszabású sztrájkokat szerveznek, a gyárak és üzemek munkásai minden módon akadályozzák a hadianyagok gyártását. Ezek a tények is bizonyítják, hogy sem az UDB börtönei és akasztófalai, sem az éhség vasmarka nem tudta és nem tudja elfojtani a jugoszláv munkáosztály harcát a fasiszta bitorlók országvészítő uralma ellen.

Az imperializmus zsoldjában álló imperialista kémeik, gyilkosok és árulók belgrádi fasiszta bandája a szörnyeteg Tito vezetésével az ország természeti kincseit, egész gazdaságát és Jugoszlávia dolgozó népét kényre-kedvre kiszolgáltatta az amerikai imperialistáknak. De Jugoszláviában már szerveződik a munkáosztály új marxista-leninista pártja. Az új Jugoszláv Kommunista Párt szervezi és harcba viszi Jugoszlávia dolgozóit a hazaárulók ellen, az ország függetlenségének visszaszerzéséért, hogy Jugoszlávia sokat szenvedett dolgozó népét megszabadítsa a hazai meg a külföldi tőkés és a titóista bérgyilkosok elnyomásától, s visszavezesse a szocializmustépítő népek tesvéri családjába.

A jugoszláv dolgozók a mi eredményeinkből is erőt merítenek a Tito-fasizmus elleni harcukhoz, mert a mi példánk is világosan mutatja, hogy csak a Szovjetunió vezette békétábor útján, a szocializmus építésének útján juthatnak el a szabad, jómódú és boldog élethez.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

V. I. Lenin Művei 27. kötet. — Ez a kötet Lenin elvtársnak 1918 február 21-e és július 27-e között írt műveit tartalmazza. A kötetben megjelent beszédek és cikkek főként Leninnek a békéért, Szovjet-Oroszországnak az imperialista háborúból való forradalmi kilépéséért és a Szovjethatalom megszilárdításáért folytatott tevékenységét tükrözik. A kötetben jelentős helyet foglalnak el azok a dokumentumok, amelyek leleplezik Trockij és a „baloldali kommunis-ták” provokációs politikáját, amely-lyel háborút akartak ráerőszakolni a hadsereggel még nem rendelkező fiatal Szovjet Köztársaságra. A 27. kötet 17 olyan dokumentumot is tartal-maz, amely elsősorban Lenin művei-ben jelent meg. (Szikra, 1952. 658 lap.)

J. V. Sztálin: A békéért. 1946—1952. — Új kiadásban jelent meg Sztálin elvtársnak a béke kérdéseivel foglalkozó beszédeit és nyilatkozatait tartalmazó köte, amely már magában foglalja az 1952 január óta megjelent nyilatkozatait, legújabb közgazdasági művének egy részletét és a XIX. pártkongresszuson elhang-zott beszédét is. (Szikra, 1952. 122 lap.)

Mao Ce-tung Válogatott Művei. 1. kötet. — A közelmúltban jelent meg magyar nyelven Mao Ce-tung elvtárs négykötetes válogatott mű-veinek első kötete. A kínai nép nagy vezére az 1926 márciusától 1937 jú-liusáig eltelt időszakra vonatkozó be-szédeiben, nyilatkozataiban, cikkei-ben és tanulmányaiban az első és a második forradalmi polgárháború időszakának legfontosabb kérdéseit tárgyalja. A bonyolult kínai osztály-viszonyok elemzésével, a belső és a külső ellenséggel vívott harc straté-giai és taktikai problémáinak megoldásával a kötetben foglalt írások erős

elméleti fegyverl adtak a kínai mun-kásosztálynak. Hatékonyságukat a kínai nép világtörténelmi jelentőségű győzelme is bizonyítja. Mao Ce-tung elvtárs műve elméleti szempontból is igen nagyfontosságú. Különösen vo-nakkozik ez a gyakorlatról, a meg-ismerés és a gyakorlat összefüggésé-ről szóló tanulmányára, amelyben Mao Ce-tung bírálja és leleplezi a dogmatizmus és az empirizmus párt-beli híveinek helytelen nézeteit. (Szikra, 1952. 579 lap.)

Rákosi Máttyás: Válogatott beszé-dek és cikkek. — Rákosi Máttyás elvtárs válogatott műveinek harmadik kiadása öt újabb beszéddel és két cikkel gazdagodott, s részletes tárgy-mutatóval könnyíti meg a kötet anyagának tanulmányozását. Rákosi elvtárs munkái a marxizmus-leniniz-mus példamutató alkotásai. Hozzá-segílik a magyar dolgozókat, hogy még jobban megismerhessék népi de-mokráciánk gazdasági és politikai problémáit, s Rákosi elvtárs útmuta-tásával országunkban is diadalra vi-hessék a szocializmus ügyét. (Szikra, 1952. 630 lap.)

Szovjet jogi irodalmi tájékoztató. — Az Állam- és Jogtudományi Inté-zet és a Magyar-Szovjet Társaság jog-tudományi szakosztálya kiadásában részletes bibliográfiai tájékoztató je-lent meg a budapesti könyvtárakban található szovjet jogi irodalomról.

A tájékoztató anyagát a következő fontosabb témák szerint csoportosí-tották: állam- és jogelmélet, állam-és államigazgatási jog, pénzügyi jog, polgári jog, munkajog, föld- és kol-hozjog, családjog, büntetőjog, tör-vénykezési jog, nemzetközi jog, ál-lam- és jogtörténet, jogszabály- és döntvénygyűjtemények, jogtudományi és enciklopédikus munkák. (Kézirat gyanánt. 1952, 309 lap.)

Dr. Széchy Károly: „Alapozás“ című könyve két kötetben jelent meg. Az első rész az általajjal, mint építőanyaggal foglalkozik. A második rész tárgya pedig az alapozások tervezése és gyakorlati végrehajtása. Az első rész az utóbbi években nagy lépésekben kifejlődött talajmechanikai kutatások alapján az általaj keletkezésével, fizikai és mechanikai tulajdonságaival, általában szilárdságánál foglalkozik. Ebből a szempontból legfontosabb adja meg magyar nyelven a műegyetemi oktatás, valamint a gyakorlati mérnökök részére azt az anyagot, amely az alapozó mérnök részére a talaj terhelés alatt várható viselkedésének helyes megítélése szempontjából nélkülözhetetlen.

A könyv részletesen foglalkozik a talajkutatás, talajfeszültség, megengedett igénybevételek, süllyedés-számítás, síkalapozások, mélyalapozások, különleges alapozások kérdéseivel, gyakorlati és számpéldákkal alátámasztva. (Közlekedési Kiadó, 1952. 260 + 480 lap.)

Magyar-Orosz Szótár. — Szerkesztő: *Hadrovics László és Gáldi László.* — A magyar közönségnek eddig nem állt rendelkezésére olyan általános magyar-orsz szótár, amely a magasabbfokú nyelvtanulás és különösen

a fordítómunka igényeivel kielégíthette volna. Ezt a hiányt igyekszik pótolni az 1952 decemberében megjelent Magyar-Orosz Szótár. A mű több mint 60.000 címszót és hozzájuk tartozó kifejezőkészséget tartalmaz. A szerkesztők nagy gondot fordítottak arra, hogy a szótár felölelje a mai étellel, a szocializmussal és kommunizmussal építésével kapcsolatos szókincset is. (Akadémiai Kiadó, 1952. 1360 lap.)

E. L. Manyevics: A munkabér és formái a Szovjetunió iparában. — A helyes bérrendszer szocialista építőmunkánk egyik fontos tényezője: elősegíti a munkatermelékenység fokozását, s egyben a szocialista elosztási elv gyakorlati megvalósítását.

Manyevics a szocialista munkabért és formáit elemző könyvében a következő kérdések megoldására vállalkozott:

1. Ismerteti a szocialista bérezés elvi alapjait; 2. megmutatja, hogyan érvényesül a szovjet népgazdaságban a munkaszertinti elosztás elve; 3. részletesen tárgyalja a szocialista bérezés gyakorlati kérdéseit.

Könyve számos szocialista iparváltalat tapasztalatai alapján készült, s így a magyar szakembereknek is sok hasznos útmutatást nyújt. (Tervgazdasági Kiadó. 223 lap, 1952.)

ÚJ KÖNYVEK

Lenin Művei. 27. kötet. 658 lap. Szikra 1952.

A koreai angol és amerikai hadifoglyok a békéért. 166 lap. Szikra 1952.

Palmiro Togliatti: Válogatott cikkek és beszédek. 356 lap. Szikra 1952.

S. A. Dange: India az ösközöségtől a rabslolgaságig. 216 lap. Szikra 1952.

Gömöri Endre: A japán imperializmus és új gazdái. 278 lap. Szikra 1952.

Bukstein—Protopopov—Szircova: Az építkezés szervezése és tervezése. 248 lap. Tervgazdasági Kiadó 1952.

A. Ja. Bojarszkij—P. Suserin: Népeségi statisztika. 299 lap. Statisztikai Kiadó 1952.

B. K. Kozlovskij: Műszaki ellenőrzés szervezete az útépitési munkáknál. 148 lap. Közlekedési Kiadó. 1952.

V. T. Oszizov: Irányvonalak szervezése áruberakási helyekről. 260 lap. Közlekedési Kiadó. 1952.

2149

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

MUNKÁSMŰZSÉGI
INTÉZET
KÖNYVTÁRA

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SÚLYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

TÁRTALOMJEGYZÉK

1. Általános tartalomjegyzék	11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás
2. Anyag- és energiagazdálkodás, anyagtakarékosság	12. Munkaverseny Sztahanov-mozgalom
3. Elméleti kérdések	13. A népi demokráciák, a Kínai Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság gazdasága
4. Gazdasági leírás, gazdaságtörténet	14. Pénzügy és államháztartás
5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések	15. Statisztika
6. Kereskedelem, közlekedésügy	16. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései
7. Könyvismertetés	17. Tervgazdaság, gazdasági politika
8. Magyarország gazdasága	18. Világgazdaság, világpolitika
9. Marxizmus-leninizmus	
10. Mezőgazdaság	

MUNKÁSMŰZSÉGI
INTÉZET
KÖNYVTÁRA

1-6

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40

Telefon: 125-896, 127-694

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 20

Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 00878006-47

Felelős kiadó: Lányi Pál

1. Általános tartalomjegyzék

A helyi építőanyagtermelés tervezésének tapasztalataiból	6	549
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről	1—2	148
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról	4	374
A Magyar Dolgozók Pártja Központi vezetőségének és a magyar népköztársaság minisztertanácsának levele Rákosi Mátyás elvtárs 60. születésnapjára	3	193
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása	6	485
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet eredményeiről	4	289
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet határozata a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság alakításáról	4	303
A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kommunikéje	4	300
A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet felhívása az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűléséhez	4	302
A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban	5	438
A szovjet népgazdaság újabb nagyszerű győzelme	1—2	130
A Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztési tervének 1951. évi eredményei	1—2	139
A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei	5	412
A Szovjetunió kommunista pártja központi bizottságának üdvözlete Rákosi Mátyás elvtársnak	3	195
A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P központi bizottságának határozata az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának újabb leszállításáról	4	363
Az angol nagytrökösek lapja a »nem kívánatos« amerikai »segély«-ről	3	248
Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában	5	399
Az ötödik árleszállítás a Szovjetunióban	4	360
Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése	1—2	1
Öt esztendővel ezelőtt	6	481

		Folyóirat- szám	Lap
	Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	3	249
	Számok és tények	1—2	100
A. Akinfov :	Sztálin Műveinek 13. kötete	1—2	15
T. Bászjuk :	A szovhozépités történetéből	5	458
A. Birman :	A vállalati jövedelmezőség növekedésének forrásai	3	276
Buzás József :	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet jelentősége	3	202
V. Cseprakov :	Az Egyesült Államok agresszív erői (könyvismertetés)	4	379
Csikós—Nagy Béla :	Feladataink a tervmunka fejlesztésében	1—2	37
Fehér Lajos :	Termelőszövetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai	1—2	74
Jean Flavien :	A »zöld szövetség« — újabb eszköz a háború előkészítésére	5	468
Forgács Tibor :	A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után	6	506
Friss István :	Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között	4	305
G. F. :	Szaltikov—Scsedrin három műve magyar nyelven (könyvismertetés)	1—2	189
Gerő Ernő :	Rákosi elvtárs 60. születésnapjára	3	196
Gjan Csand :	A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái	4	297
H. L. :	A műszaki normákról (könyvismertetés)	6	574
Kádár Iván :	Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága	3	224
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (Gépesítés, tökéletesebb gyártási eljárások alkalmazása)	3	262
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (A tervezés tökéletesítése és a termelés, a munka, valamint az igazgatás szervezetének megjavítása)	4	364
K. M. :	Elkészült a kommunizmus első nagy építménye	6	529
K. M.—M. L. :	Gazdasági kérdések a Nagy Szovjet Enciklopédia 2. kiadásában könyvismertetés	3	284
G. Kozlov :	Pénz a szocializmusban	6	494
J. Kronrod :	Amerika a hadigazdaság zsákutcájában	6	533
A. Kurszkij :	A népgazdasági mérleg kérdései	1—2	55
J. Kronrod :	A szovjet állam harca az áru- és pénzviszonyok átalakításáért	1—2	162

		Folyóirat- szám	Lap
G. Kuzmin :	Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában	4	342
E. Loksin :	A termelési eszközök elosztása a szocializmusban	5	385
M. F.	Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik	5	414
Ma Jin-csu :	Kína gazdasági föllendülést kínál a világnak	3	273
A. Manukjan :	A fegyverkezési hajszra nem menti meg a tőkés világot a válságtól	1—2	91
Menyhárt László— Tomesz Dezső :	Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban	5	446
V. Mnacaganova— A. Szokolovszkij :	Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban	3	280
M. Nyeszterov :	Gazdasági együttműködés — kívánatos és lehetséges	1—2	118
N. Orlov :	A világkereskedelem fejlődésének perspektíváiról	4	292
V. Petrusko :	A tervbizottsági dolgozók és a tudósok együttműködése	5	409
Soós Gábor :	Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában	1—2	101
Székely Artur :	A magyar ipari kapitalizmus kezdetei (Mérei Gyula könyvéről)	1—2	176
G. Szlavjanov :	Gazdasági kérdések az ENSz gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakán	1—2	124
B. Szlivnyickij :	A kolhozok rövidlejárátú hitelei	5	465
B. Szmehov :	A beruházások tervezése	4	329
T. Á. :	A kolhozépítés kérdései (könyvismertetés)	6	566
A. Tolsztih :	A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban	6	540
Sz. Tyitarenko— J. Nyikanorov :	A szocialista munkafegyelem néhány elvi kérdése	4	353
V. Vegyenjapin— F. Kozsevnyikov :	A Molotov autógyár húsz esztendeje	5	453
N. Vejcmán :	A háborús üzlet mérlege	5	476
Wagner Zoltán— Szöke György :	A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről	6	554
Wilcsek Jenő :	Önköltségsökkentés és minőségváltozás	3	252
A. G. Zverjev :	A Szovjetunió 1952. évi költségvetése	3	209
V. Zsukov— O. Breusz— A. Szokolovszkij :	Egyéni és brigád önálló elszámolás	1—2	156

2. Anyag- és energiagazdálkodás, anyagtakarékosság

A helyi építőanyagtermelés tervezésének tapasztalataiból	6	549
Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	3	249

3. Elméleti kérdések

Kádár Iván :	Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága	3	224
G. Kozlov :	Pénz a szocializmusban	6	494
A. Kurszkij :	A népgazdasági mérleg kérdései	1—2	55
E. Loxsin :	A termelési eszközök elosztása a szocializmusban	5	385
Wagner Zoltán— Szőke György :	A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről	6	554

4. Gazdasági leírás, gazdaságtörténet

T. Bászjuk :	A szovhozépítés történetéből	5	458
Forgács Tibor :	A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után	6	506
Friss István :	Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között	4	305
Kádár Iván :	Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága	3	224
J. Kronrod :	Amerika a hadigazdaság zsákutcájában	6	533
J. Kronrod :	A szovjet állam harca az áru és pénzviszonyok átalakításáért	1—2	162
A. Manukjan :	A fegyverkezési hajszá nem menti meg a tőkés világot a válságtól	1—2	91
M. F.	Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik	5	414
Székely Artur :	A magyar ipari kapitalizmus kezdetei (Mérei Gyula könyvéről)	1—2	176
V. Vegyenjapin— F. Kozsevnyikov :	A Molotov autógyár husz esztendeje	5	453

5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések

A helyi építőanyag termelés tervezésének tapasztalataiból	6	549
A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban	5	438

		Folyóirat- szám	V Lap
	Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	3	249
A. Birman :	A vállalati jövedelmezőség növekedésének forrásai	3	276
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (Gépesítés, tökéletesebb gyártási eljárások alkalmazása)	3	262
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (A tervezés tökéletesítése és a termelés, a munka, valamint az igazgatás szervezetének megjavítása)	4	364
G. Kuzmir :	Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában	4	342
Menyhárt László— Tomesz Dezső :	Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban	5	446
V. Mnacaganova— A. Szokolovszkij :	Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban	3	280
A. Tolszthi :	A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban	6	540
Wagner Zoltán— Szőke György :	A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről	6	554
Wilcsek Jenő :	Önköltségcsökkentés és minőségváltozás	3	252
V. Zsukov— O. Breusz— A. Szokolovszkij :	Egyéui és brigád önálló elszámolás	1—2	156

6. Kereskedelem, közlekedésügy

	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása	6	485
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet eredményeiről	4	289
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet határozata a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság alakításáról	4	303
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet kommunikéje	4	300
	A Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet felhívása az Egyesült Nemzetek Közgyűléséhez	4	302
	A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P központi bizottságának határozata az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának újabb leszállításáról	4	363
	Az ötödik árleszállítás a Szovjetunióban	4	360
Buzás József :	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezetlet jelentősége	3	202

		Folyóirat- szám	Lap
Forgács Tibor :	A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után	6	506
Friss István :	Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között	4	305
Gjan Csand :	A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái	4	297
Ma Jin-csu :	Kína gazdasági föllendülést kínál a világnak	3	273
M. Nyeszterov :	Gazdasági együttműködés — kívánatos és lehetséges	1—2	118
N. Orlov :	A világhkereskedelem fejlődésének perspektíváiról	4	292

7. Könyvismertetés

A. Akinfov :	Sztálin Műveinek 13. kötete	1—2	15
V. Cseprakov :	Az Egyesült Államok agresszív erői	4	379
G. F. :	Szaltikov-Cscedrin három műve magyar nyelven	1—2	189
H. L. :	A műszaki normákról	6	574
K. M.—M. L. :	Gazdasági kérdések a Nagy Szovjet Enciklopédia 2. kiadásában	3	284
Székely Artur :	A magyar ipari kapitalizmus kezdetei (Mérei Gyula könyvéről)	1—2	176
T. Á. :	A kolhozépítés kérdései	6	566

8. Magyarország gazdasága

	Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése	1—2	1
Csikós Nagy Béla :	Feladataink a tervmunka fejlesztésében	1—2	37
Fehér Lajos :	Termelőségvetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai	1—2	74
Forgács Tibor :	A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után	6	506
Kádár Iván :	Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága	3	224
Menyhárt László— Tomesz Dezső :	Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban	5	446
Soós Gábor :	Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában	1—2	101
Székely Artur :	A magyar ipar kapitalizmus kezdetei (Mérei Gyula könyvéről)	1—2	176

9. Marxizmus-leninizmus

A. Akinfov :	Sztálin Műveinek 13. kötete	1—2	15
--------------	-----------------------------	-----	----

10. Mezőgazdaság

T. Bászjuk :	A szovhozépités történetéből	5	458
Fehér Lajos :	Termelőszövetkezeti mozgalmunk helyzete és feladatai	1—2	74
Jean Flavien :	A »zöld szövetség« — újabb eszköz a háború előkészítésére	5	468
Soós Gábor :	Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában	1—2	101
T. Á. :	A kolhozépités kérdései (könyvismertetés)	6	566

11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás

	Személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban	5	438
	Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	3	249
H. L. :	A műszaki normákról (könyvismertetés)	6	574
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (A tervezés tökéletesítése és a termelés, a munka, valamint az igazgatás szervezetének megjavítása)	4	364
G. Kuzmin :	Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában	4	342
Menyhárdt László— Tomesz Dezső :	Szovjet munkamódszerek és gépek a magyar szénbányászatban	5	446
V. Mnacaganova— A. Szokolovszkij :	Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban	3	280
A. Tolsztih :	A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban	6	540
Sz. Tyitarenko— J. Nyikanorov :	A szocialista munkafegyelem néhány elvi kérdése	4	353
V. Zsukov— O. Breusz— A. Szokolovszkij :	Egyéni és brigád önálló elszámolás	1—2	156

12. Munkaverseny, Sztahanov-mozgalom

	A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának tapasztalatai a szovjet iparban	5	438
	Új mozgalom az önköltség elemeinek komplex csökkentéséért	3	249
V. Mnacaganova— A. Szokolovszkij :	Kovaljov mérnök módszere a gyakorlatban	3	280

13. A népi demokráciák, a Kínai Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság gazdasága

Friss István :	Gazdasági együttműködés a Szovjetunió, és az európai népi demokratikus országok között	4	305
G. Kuzmin :	Az igazgatás szervezetének fejlődése és az önálló elszámolás megszilárdulása Csehszlovákia iparában	4	342
Ma Jin-csu :	Kína gazdasági föllendülést kínál a világnak	3	273
M. F.	Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik	5	414

14. Pénzügy és államháztartás

	A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P központi bizottságának határozata az élelmiszerek állami kiskereskedelmi árának újabb leszállításáról	4	363
	Az ötödik árleszállítás a Szovjetunióban	4	360
	Népköztársaságunk 1952. évi költségvetése	1—2	1
G. Kozlov :	Pénz a szocializmusban	6	494
J. Kronrod :	A szovjet állam harca az áru- és pénzviszonyok átalakításáért	1—2	162
B. Szlivnyickij :	A kolhozok rövidlejáratú hitelei	5	465
A. G. Zverjev :	A Szovjetunió 1952. évi költségvetése	3	209

15. Statisztika

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről	1—2	148
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról	4	374
	A Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztési tervének 1951. évi eredményei	1—2	139
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei	5	412
	Számok és tények	1—2	100

16. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései

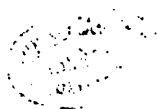
K. M. :	Elkészült a kommunizmus első nagy építménye	6	529
---------	---	---	-----

17. Tervgazdaság, gazdasági politika

	A helyi építőanyagtermelés tervezésének tapasztalataiból	6	549
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről	1—2	148
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról	4	374
	A Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztési tervének 1951. évi eredményei	1—2	139
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei	5	412
	Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában	5	399
Csikós Nagy Béla :	Feladataink a tervmunka fejlesztésében	1—2	37
Friss István :	Gazdasági együttműködés a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok között	4	305
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (Gépesítés, tökéletesebb gyártási eljárások alkalmazása)	3	262
J. Kaszimovszkij :	A szocialista gazdaságosság útjai (A tervezés tökéletesítése és a termelés, a munka, valamint az igazgatás szervezetének megjavítása)	4	364
A. Kurszkij :	A népgazdasági mérleg kérdései	1—2	55
E. Loxsin :	Termelési eszközök elosztása a szocializmusban	5	385
M. F.	Az európai népi demokráciák újjáalakítási tervei és eddigi eredményeik	5	414
V. Petrusko :	A tervbizottsági dolgozók és a tudósok együttműködése	5	409
Soós Gábor :	Növénytermelésünk helyzete a kétéves fejlesztési terv időszakában	1—2	101
B. Szmehov :	A beruházások tervezése	4	329
A. Tolszth :	A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban	6	540
Wagner Zoltán— Szőke György :	A termelőkapacitás fölmérésének néhány elvi kérdéséről	6	554
Wilcsek Jenő :	Önköltségcsökkentés és minőségváltozás	3	230

18. Világ gazdaság, világgazdaság

	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet a világkereskedelem fejlesztésének fontos állomása	6	485
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet eredményeiről	4	289
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet határozata a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének elősegítésére hivatott bizottság alakításáról	5	423
	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet kommunikéje	4	303
	A Nemzetközi Gazdasági Értekezlet felhívása az Egyesült Nemzetek Közgyűléséhez	4	302
	Az angol nagytőkések lapja a »nemkívánatos« amerikai »segélyről«	3	248
Buzás József :	A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet jelentősége	3	202
V. Cseprakov :	Az Egyesült Államok agresszív erői (könyvismertetés)	4	379
Jean Flavien :	A »zöld szövetség« — újabb eszköz a háború előkészítésére	5	468
Gjan Csand :	A kevésbé fejlett országok gazdasági problémái	4	297
Kádár Iván :	Az 1929—33-as válság néhány magyarországi sajátossága	3	224
J. Krourod :	Amerika a hadigazdaság zsákutcájában	6	533
Ma Jin-esu :	Kína gazdasági föllendülést kínál a világnak	3	273
A. Manukjan :	A fegyverkezési hajszát nem menti meg a tőkés világot a válságtól	1—2	91
M. Nyeszterov :	Gazdasági együttműködés — kívánatos és lehetséges	1—2	118
N. Orlov :	A világkereskedelem fejlődésének perspektíváiról	4	292
G. Szlavjanov :	Gazdasági kérdések az ENSz gazdasági és szociális tanácsának 13. ülészakán	1—2	124
N. Vejeman :	A háborús üzlet mérlege	5	476

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYANAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:

ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCSAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SÜLYOK BÉLA, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:

SÖMJÉN ENDRE

★

★

TARTALOMJEGYZÉK

1. Általános tartalomjegyzék	9. Marxizmus-leninizmus
2. Anyag- és energiagazdálkodás, anyagtakarékosság	10. Mezőgazdaság
3. Elméleti kérdések	11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás
4. Gazdasági leírás, gazdaságtörténet	12. A népi demokráciák gazdasága
5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések	13. Pénz- és hitelügy
6. Kereskedelem, közlekedésügy	14. Statisztika, számvitel
7. Könyvismertetés	15. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései
8. Magyarország gazdasága	16. Tervgazdaság, gazdasági politika
17. Tőkés országok gazdasága	

6
7-12

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40

Telefon: 125-896, 127-694

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 20

Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 96 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 00878006-47

Felelős kiadó: Lányi Pál

1. Általános tartalomjegyzék

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9	169
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve II. negyedének végrehajtásáról	7	83
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve III. negyedének végrehajtásáról	10-11	427
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	8—9	210
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10-11	430
	Az Albán Népköztársaság első ötéves terve	8—9	199
	Lenin—Sztálin nagy pártjának XIX. kongresszusa elé	8—9	97
	Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján	10-11	325
G. Alekszandrov :	Az amerikai imperializmus kannibáli ideológiája	8—9	222
Đ. Allahverdjan :	A szocialista állam pénzügye	7	19
A. Arakeljan :	Az önálló elszámolás jelentősége az állóeszközök jobb kihasználásáért vívott harcban	8—9	212
Csikós-Nagy Béla :	A helyi ipar néhány kérdése	12	517
P. Fedoszejev :	A szocializmus alapelve	12	493
Frigyes Júlia :	Japán gazdasági helyzetének alakulása az amerikai megszállás alatt	8—9	231
A. Galickij :	A szocialista közlekedés tervezése	10-11	415

		Folyóirat- szám	Lap
Molnár Ferenc :	Tito-Jugoszlávia gazdasági zülése	12	540
Somogyi György :	A Kínai Népköztársaság gazdasági és politikai eredményei	7	53

5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9	169
A. Arakeljan :	Az önálló elszámolás jelentősége az állóeszközök jobb kihasználásáért vívott harcban	8—9	212
Csikós-Nagy Béla :	A helyi ipar néhány kérdése	12	517
Morva Tamás :	Az ütemes termelés kérdései a gépiparban	10-11	387
Román Zoltán :	A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink tervező munkájának továbbfejlesztésében	8—9	189
Román Zoltán :	A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése	10-11	441
A. Zaszjadko :	A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja a Szovjetunió szénbányászatában	7	89

6. Kereskedelem, közlekedésügy

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9	169
A. Galickij :	A szocialista közlekedés tervezése	10-11	415
Gergely Miklós— Szabó Kálmán :	Az 1951. december 2-i párt- és kormányhatározat egyes eredményei	12	474
G. Kozlov :	Sztálin az árutermelésről és az értéktörvényről a szocializmusban	12	451

7. Könyvismertetés

Román Zoltán :	A szocialista iparvállalat szervezése és tervezése	10-11	441
----------------	--	-------	-----

8. Magyarország gazdasága

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve II. negyedének végrehajtásáról	7	83
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve III. negyedének végrehajtásáról	10-11	427
Csikós-Nagy Béla :	A helyi ipar néhány kérdése	12	517

		V
		Folyóirat- szám Lap
Gergely Miklós— Szabó Kálmán:	Åz 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei	12 474
Koczor Lajos:	Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről	8—9 133
Morva Tamás:	Az ütemes termelés kérdései a gépiparban	10-11 387
Román Zoltán:	A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink tervező munkájának továbbfejlesztésében	8—9 189

9. Marxizmus-leninizmus

	Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján	10-11 325
P. Fedoszejev:	A szocializmus alapelve	12 493
V. Kotok:	A népi demokratikus állam gazdasági alapjának kérdéséhez	7 33
G. Kozlov:	Sztálin az áruterelésről és az értéktörvényről a szocializmusban	12 451
Jürgen Kuczynski:	A marxista gazdaságtörténet feladata és módszerei	8—9 244
A. Palcev:	Marx »Töké«-jének szerkezetéről	7 1
M. M. Rozental:	Az ellentétek harca törvényének kidolgozása Marx »Töké«-jében	10-11 361
Sztálin:	A szocializmus közzgazdasági problémái a Szovjetunióban	10-11 259

10. Mezőgazdaság

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9 169
Koczor Lajos:	Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről	8—9 133

11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9 169
P. Fedoszejev:	A szocializmus alapelve	12 493
Gergely Miklós— Szabó Kálmán:	Az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei	12 474
Koczor Lajos:	Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről	8—9 133
Morva Tamás:	Az ütemes termelés kérdései a gépiparban	10-11 387

		Folyóirat- szám	Lap
A. Zaszjadko :	A gépesítés — a munkatermelékenység növekedésének alapja a Szovjetunió szénbányászatában	7	89
12. A népi demokráciák gazdasága			
	Az Albán Népköztársaság első ötéves terve	8—9	199
V. Kotok :	A népi demokratikus állam gazdasági alapjának kérdéséhez	7	33
P. Krilov :	Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése	10-11	344
Somogyi György :	A Kínai Népköztársaság gazdasági és politikai eredményei	7	53

13. Pénz- és hitelügy

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik] ötéves tervről	8—9	169
D. Allahverdjan :	A szocialista állam pénzügye	7	19
M. Taraszov :	Az Egyesült Államok új költségvetésének aggresszív jellege	10-11	432
A. Zverjev :	Pénzügyi fegyelem és rubeellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában	8—9	157

14. Statisztika, számvitel

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve II. negyedének végrehajtásáról	7	83
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik éve III. negyedének végrehajtásáról	10-11	427
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	8—9	210
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10-11	430

15. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik ötéves tervről	8—9	169
--	--	-----	-----

16. Tervgazdaság, gazdasági politika

	A XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—55. évi ötödik öt éves tervről.	8—9	169
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az öt éves népgazdasági terv harmadik éve II. negyedének végrehajtásáról	7	83
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az öt éves népgazdasági terv harmadik éve III. negyedének végrehajtásáról	10-11	427
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952 évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	8—9	210
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1952. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10-11	430
	Az Albán Népköztársaság első öt éves terve	8—9	199
	Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján	10-11	325
A. Arakeljan :	Az önálló elszámolás jelentősége az állóeszközök jobb kihasználásáért vívott harcban	8—9	212
A. Galickij :	A szocialista közlekedés tervezése	10-11	415
Gergely Miklós— Szabó Kálmán :	Az 1951 december 2-i párt- és kormányhatározat egyéves eredményei	12	474
I. Gladkov :	A szocialista gazdaság tervszerű fejlődése	8—9	111
Koczor Lajos :	Állami gazdaságaink helyzetéről és fejlesztéséről	8—9	133
P. Krilov :	Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése	10-11	344
Morva Tamás :	Az ütemes termelés kérdései a gépiparban	10-11	387
Román Zoltán :	A szovjet tapasztalatok alkalmazása iparvállalataink tervező munkájának továbbfejlesztésében	8—9	189
Román Zoltán :	A szocialista iparvállalatok szervezése és tervezése	10-11	441
A. Zverjev :	Pénzügyi fegyelem és rubeellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában	8—9	157
17. Tőkés országok gazdasága			
Frigyes Júlia :	Japán gazdasági helyzetének alakulása az amerikai megszállás alatt	8—9	231
Molnár Ferenc :	Tito-Jugoszlávia gazdasági züllése	12	540
M. Taraszov :	Az Egyesült Államok új költségvetésének aggregatív jellege	10-11	432

1952. évben megjelent fontosabb politikai gazdaságtani művek

- Marx*: A tőke. A politikai gazdaságtan bírálata. Harmadik kötet. 3. könyv. A tőkés termelés összefolyamata. Engels Frigyes előszavával. Ford.: Nagy Tamás. Szikra 1952. 1042 lap.
- Sztálin*: A leninizmus kérdései. 6. kiad. Szikra 1952. 791 lap.
- Sztálin*: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. Szikra 1952. 95 lap.
- Mao Ce-tung válogatott művei. I. kötet. Szikra 1952. 579. lap.
- Rákosi Mátyás*: Népi demokráciánk útja. Szikra 1952. 63 lap.
- Rákosi Mátyás*: Válogatott beszédek és cikkek. 3. bővített kiadás. Szikra 1952. 630 lap.
- Dange S. A.*: India az ősközöségtől a rabszolgaságig. Ford.: Faragó Borbála. Iljin G. F. bevezető tanulmányával. Szikra 1952. 216 lap.
- Konsztantyinov J. V.*: A szocialista társadalom fejlődésének hajtóerői. Ford.: Tolnai Pál. Szikra 1952. 52 lap. (Marxista ismeretek kis-könyvtára 154.)
- Ljapin A.*: A munka a szocializmusban. Szikra 1952. 139 lap.
- A »nep« és magyarországi alkalmazásának egyes kérdései. Az előadást kidolgozta az MDP Központi Előadói Irodájának »politikai gazdaságtani« munkaközössége, Háy László vezetésével. Előadó: Nemes László. Szikra 1952. 44 lap. (Az MDP Központi Előadói Irodájának előadásai 15.)
- Pach Zsigmond Pál*: Az eredeti tőkefelhalmozás Magyarországon. Szikra 1952. 278 lap. (Magyar Történelmi Társulat)
- Rjabov*: A szocialista felhalmozás és forrásai az első és második öt-éves tervben. Sajtó alá rendezte: Canczer Sándor és Páldi András. Tervgazdasági Kiadó 1952. 209 lap.
- Sarikov*: A kolhozrendszer győzelme — forradalmi ugrás a szovjet társadalom fejlődésében. Ford.: Rózsa István. Szikra 1952. 167 lap.
- Szaburov M. Z.*: Az SzK(b)P kongresszusának irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik öt éves tervhez. — Az SzK(b)P XIX. kongresszusának határozata. Szikra 1952. 80 lap.
- „ SzKP XIX. kongresszusának anyaga. Beszédek. Határozatok. Az SzKP szervezeti szabályzata. Szikra 1952. 424 lap.
- Tokmalajev*: Kereskedelmi tőke, kereskedelmi haszon. 2. kiadás. Szikra 1952. 116 lap.